J. DUNS SCOTUS

OPERA OMNIA

VIII

GEORG OLMS HILDESHEIM

JOHANNES DUNS SCOTUS · OPERA OMNIA VIII

JOHANNES DUNS SCOTUS

OPERA OMNIA

VIII

1968

GEORG OLMS VERLAGSBUCHHANDLUNG
HILDESHEIM

Die Originalvorlage für diesen Faksimiledruck ist im Besitz
der Niedersächsischen Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen.
Signatur: 2° Patr. Lat. 1842/3

Die falsche Paginierung sowie die teilweise
schlecht ausgedruckten Passagen der Originalvorlage
wurden beibehalten.

Reprografischer Nachdruck der Ausgabe Lyon 1639
Printed in Germany
Herstellung: fotokop W. Weihert, Darmstadt
Best.-Nr. 5101861

R. P. F.
IOANNIS DVNS
SCOTI,
DOCTORIS SVBTILIS,
ORDINIS MINORVM,
QVÆSTIONES
IN LIB. IV. SENTENTIARVM,

Nunc denuò recognitæ, Annotationibus marginalibus, Doctorúmque celebriorum ante quamlibet Quæstionem citationibus exornatæ, & Scholijs per textum insertis illustratæ.

CVM COMMENTARIO R. P. F. ANTONII HIQVÆI Hiberni, eiusdem Ordinis S. Theologiæ Lectoris emeriti.

TOMVS OCTAVVS.

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII DVRAND.

M. DC. XXXIX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

PRÆFATIO AVTHORIS IN SVOS COMMENTARIOS quarti Sententiarum IOANNIS DVNS SCOTI.

PROLIXI huius operis rationem exponere, illorum erit, qui inuito necessitatem eius acceptandi, & laborem imposuerunt: ita enim placuit Reuerendissimo Patri Fr. Ioanni Baptistæ à Campanea, Generali Ministro totius Ordinis, & Patribus huius Collegij, vt ego conatum, & operam applicarem: excusare debui, non licuit. Imperium itaque secutus, si in facto minùs instructus deprehendar, non temeritatem ex facultate, sed necessitatem ex mandato, æquus rerum æstimator perpendet. Id enim ingenuè fateor opus esse maioris ingenij, & facultatis, prolixioris studij, & temporis, quàm vt vel mihi suppetit, vel præscriptum est. Sed nè vel facti curam omnem abiecisse videar, aut debito vanam substruere excusationem, superest vt methodum subiungam, & quid fuerim conatus, non quid præstiterim, exponam.

In primis secutus sum impressionem correctam Antuerpiensem, quam Illustrissimus Dominus, & obseruandus Magister meus, Frater Hugo Cauellus, Primas Hiberniæ Armacanus, edidit, eiúsque partitiones per Scholia, vt vel sic per membra, & articulos Commentarius distribueretur, iuxta ipsius textus diuisionem, nè continua serie deductus, grauis fieret, & prolixus. Hic stylus magis placuit, quia claritate præstat, & commoda de Scholio in Scholium explicatio subiecta Lectorem continet, nè longiùs excurrendum esset.

Deinde secundùm cuiusque Scholij materiam, per paragraphos varios percurri, singulis propriam expositionem subiiciens, & initia singulorum litera cursiua adnotaui, vt etiam lectorem non oporteat diuagari, sed in promptu occurrat, quod compendio exquirit.

Tertiò, nè Commentarij stylum peruerterem, aut præscriptum transilirem, visum est controuersias omnes, quæ vel cum hæreticis, vel in Schola inter Theologos agitantur, ad ipsum textum Doctoris,

in quo ipſius reſolutio magis expreſsè occurrit, reuocare; nè ſi in diuerſum tractatum referrentur ſub variis titulis, in molem excreſcerent, & non tam expoſitioni textus, quàm differenti argumento, & repetitioni inutili eiuſdem doctrinæ, quod ſuperfluum eſſet. Deinde, aliquas etiam quæſtiones, & dubia adieci ad completum tractatum ſpectantia, quæ in terminis non differit Doctor, quamuis reſolutio principiis eius inhæreat, & communi ſtylo in Scholis agitantur: vbi autem nulla occurrit controuerſia, aut obſcuritas in ipſo textu, ſed communis, & recepta doctrina per recapitulationem, dicta Doctoris breuiter ſubiicio; quod aliquando etiam in controuerſiis præſtare oportuit, vel remittendo tractatum in alium locum, in quo magis ex inſtituto differit Doctor, vel etiam quando variæ opiniones circa idem occurrunt, quibus reſpondendum eſt, neque claritati aliter conſuli poteſt.

Quartò, eam rationem interpretandi Doctorem ſecutus ſum, quæ vel magis ex textu mihi congrua occurrit, vel quæ magis communi ſenſui, tam noſtrorum, quàm aliorum eſt conſona. Quòd ſi aliquando mihi occurrat diuerſa interpretatio, ita inhæreo, vt aliorum non contemnam; ſed hinc inde ad vtriuſque ſcopum principia, quantum licet, deduco, vt penes lectorem ſit electio. Quando autem inter ipſos Doctoris diſcipulos aliqua eſt differentia, vt plurimùm ſequor iudicium Illuſtriſſimi Cauelli in Scholiis, cuius doctrinæ, & ingenio plurimùm confido, ſi aliunde non occurrat reconciliationis fundamentum, aut ratio probabilis, quæ vtramque interpretationem foueat: quin etiam controuerſias cum aliis Scholaſticis, quantùm licet, aufero, quæ magis verbis, quàm principiis inhærent.

Quintò, mei inſtituti fuit totum opus duobus tomis comprehendere, ſed non licuit: quia & opus ipſum tam ex textu Magiſtri, quàm Doctoris excreſcit, & magna copia modernorum ſcriptorum, & crebra impugnatio aduerſus principia, vel placita Doctoris, & ſententiam, ad ſingulos pene paſſus remoram iniecit, vt neceſſariò fuerit ſubſiſtendum & inſiſtendum longiori tractatu, & circuitu: nam & primus tomus complectens tractatum de Sacramentis in genere, de Baptiſmo, Confirmatione, & Euchariſtia, vltra diſtinctionem decimamtertiam nequiuit protrahi. Secundus tomus incipit à diſtinctione decimaquarta, & complectitur tractatum de Pœnitentia, Iuſtitia, & Iure, extrema Vnctione, & Matrimonio, & terminatur diſtinctione quadrageſimaſecunda. Tertius autem tomus reliquas octo diſtinctiones de Beatitudine, & pœnis, & huc ſpectantibus vſque ad finem: neque aliter ad vſum Commentarij licuit mihi comprehenſio.

Reliquum eſt, vt ſi quid minùs debitè ſcriptum ſit, ingenuus lector corrigat, aut ſuppleat: ſi quid verò ad normam, eo ſuo iure fruatur.

tur. Aliquot ſubinde ex prælo irrepſerunt errata, quæ ex diſcurſu facilè deprehendentur: vnum eſt quod mihi diſplicet diſtinctione 11. quæſt. 3. num. 44. ſub finem, vbi diſcuſſa cenſura cuiuſdam viri grauis in Doctorem, eáque expuncta, neſcio vnde illapſa ſit appellatio *proterui Scriptoris*, quæ in originalibus noſtris non inuenitur, neque ad ſcopum diſcurſus facit, ſed potiùs *Modernus Scriptor* dici debuit, vt comparatio inſtituta locum habeat, neque inſtituti mei fuit vllum grauem virum vellicare, quod vitium in aliis reprobo. Itaque & hoc, & quidquid aliud ſimile occurret, ſi quod ſit, inaduertenti excidit, & cupio vt corrigatur: neſcio enim qua noſtra ægritudine, dum animus in diſcurſum raptus, calamo non inuigilat, haſce lituras pariat, ex quibus ſpinæ, quæ alios, & immeritos compungunt, ſuccreuiſſe miramur. Omnia iudicio & correctioni S. R. E. libens ſubiicio.

Fr. ANTONIVS HIQVÆVS.

FR. JOANNES BAPTISTA A CAMPANEA, *totius Ordinis Minorum Generalis Minister & seruus, dilecto in Christo P.Fr.Antonio Hiquæo, nostri Collegij S. Isidori in Vrbe S.Theologiæ Professori emerito, salutem.*

NIHIL tam desiderauimus, quàm vt in quatuor libros Sententiarum nostri Doctoris Subtilis integra prodirent Commentaria, vel saltem complerentur, quæ prætermisit noster prædecessor, Reuerendiss. P. Franciscus Lychetus. Id te præstitisse est quòd gratulemur, doctis præsertim nostri instituti viris laborem tuum collaudantibus. Primum itaque Tomum hunc à te in quartum Sententiarum editum, & ab iis, quibus reuidendum commisimus, approbatum, placet vt prælo committas, obseruatis Tridentini, & nostris constitutionibus. Hortamúrque vt sedulò circa reliquos, qui supersunt Tomos, sedulam curam impendas. Vale ex nostro Conuentu S.Mariæ de Aracæli 14. Maij 1636.

Fr. IOANNES BAPTISTA A CAMPANEA,
Minister Generalis.

APPROBATIO.

OPVS hoc Commentariorum in tredecim priores distinctiones Doctoris Subtilis in quartum librum Sententiarum à R. admodum P. Antonio Hiquæo, Seraphici Ordinis, & Regularis Obseruantiæ Alumno, ac eiusdem sacræ familiæ in sacra Theologia Prælectore emerito, compositum, quâ potui diligentiâ perlegi, nec quidquam reperi quod fidei, pietati, aut bonis moribus dissentaneum sit: quin potiùs pro fidei mysteriis, quæ in Sacramentis relucent, elucidandis, eiusdem Subtilis Doctoris sententiis explicandis, ac variis nodis, ac tricis Theologicis enodandis, opus prælo, & luce dignum censeo, si ita videbitur Reuerendiss. P. Magistro sacri & Apostolici Palatij, cuius commissione illud mihi examinandum traditum est. Romæ in cœnobio B. Virginis Transpontinæ Ordinis Carmelitarum die 28. Iulij 1636.

Magister Fr. IOANNES BAPTISTA DE LAZANA.

Imprimatur.

Fr. NICOLAVS RICCARDIVS, S. Palatij
Apostolici Magister.

CENSVRA ORDINIS.

NOs infrascripti S.Theologiæ Lectores, Ordinis Minorum Regularis Obseruantiæ, in Collegio S. Isidori in Vrbe, ex commissione Reuerendiss. P.Fr. Ioannis Baptistæ à Campanea, Ministri Generalis totius Ordinis, legimus diligenter Tomum primum Commentarij, quem edidit R.P.Fr. Antonius Hiquæus S.Theologiæ Lector emeritus, in quartum Sententiarum nostri Doctoris Subtilis, in quo nihil fidei, aut bonis moribus contrarium inuenimus; imò doctissimum, & nostræ scholæ Professoribus summè vtilem iudicamus, & proinde dignissimum, qui ad fructum aliorum, & magnum rei Theologicæ incrementum publicetur. Datum in prædicto Collegio 4. Maij 1636.

Fr. IOANNES A S. FRANCISCO,
S.Theologiæ Lector.

Fr. THADÆVS DALÆVS, S.Theologiæ Lector.

Fr. PATRICIVS BRENANVS,
S.Theologiæ Lector.

INDEX
Distinctionum, & Quæstionum quæ hoc Tomo continentur.

QVÆSTIONES ADDITÆ de Sacrificio.

INDEX QVÆSTIONVM
in Commentariis ad hunc Tomum examinatarum.

QVONIAM *discretio materiarum, & ordo quæstionum, earumque reductio ad proprias materias plurimùm iuuat, & in hoc commendatur potissimè stylus Summistarum, & maximè Angelici Doctoris* in Summa, *in qua singulas materias quoad genus, & speciem seorsim ordinauit, ideò visum est ad commodum Lectoris subiungere potiores quæstiones, tam quæ à Doctore, quàm quæ in Commentario tractantur, mixtim sequendo ordinem Doctoris, & Magistri, eásque ad certam classem redigere, quo magis obuiæ fiant Lectori, quem confusio materiarum absterret ab inquisitione difficultatis in specie, quæ sæpè incidenter tractatur, & sub alieno titulo.*

Vtrùm

Remedium Legis naturæ.

De Circumcisione.

Christus.

De Sacramentis Legis nouæ.

Baptismus.

De Baptismo Christi.

Materia Baptismi.

Institutio Baptismi.

De subiecto Baptismi.

Vtrùm

Baptismus ficti.

De præcepto Baptismi.

De effectu gratiæ per Baptismum.

De ministerio Sacramenti.

De Ministro.

De vnitate Baptismi.

De charactere.

Confirmatio.

Euchariſtia.

Vnitas eius.

Forma.

De ſumptione.

Effectus Euchariſtiæ.

De neceſſitate Euchariſtiæ.

De præcepto.

De reali exiſtentia Chriſti ſub ſpeciebus.

De actione, quæ eſt in Chriſto in Euchariſtia.

De transubstantiatione.

De materia Eucharistiæ.

De accidentibus separatis quoad esse.

De accidentibus separatis quoad actionem.

De mutatione passiua specierum.

De Miniſtro.

De Sacrificio.

INDEX

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ.

Ex Genesi.

Ex Exodo.

Ex Leuitico.

Ex Deuteronomio.

Ex I. Regum.

Ex Tobia.

Ex Psalmis.

Ex Prouerbiis.

Ex Ecclesiaste.

Ex Sapientia.

Ex Ecclesiastico.

Ex Isaia.

8.1. *Nihil*

Ex 1. ad Corinthios.

Ex 2. ad Corinthios.

Ex epistola ad Galatas.

Segrega

R. P. F.

R. P. F.
IOANNIS DVNS SCOTI,
DOCTORIS SVBTILIS,
ORDINIS MINORVM,
IN LIB. IV. SENTENTIARVM QVÆSTIONES.

Cum Commentario R. P. F. ANTONII HIQVÆI Hiberni in eundem Doctorem Subtilem.

DISTINCTIO PRIMA
MAGISTRI.

A SAMARITANVS enim vulnerato appropians, curationi eius Sacramentorum alligamenta adhibuit, quia contra originalis peccati & actualis vulnera, Sacramentorum remedia Deus inſtituit. De quibus, quatuor primò conſideranda occurrunt. *Luc. 10.*

Quid ſit Sacramentum.

Quare inſtitutum.

In quibus conſiſtat, & conficiatur.

Et quæ ſit diſtantia inter Sacramenta veteris & nouæ legis.

Quid ſit Sacramentum.

B [SAcramentum eſt ſacræ rei ſignum.] Dicitur tamen Sacramentum etiam ſacrum ſecretum, ſicut Sacramentum diuinitatis: vt Sacramentum ſit ſacrum ſignans,& ſacrum ſignatum: ſed nunc agitur de Sacramento ſecundùm quòd eſt ſignum. Item, Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma. [Signum verò eſt res præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, aliquid aliud ex ſe faciens in cogitationem venire. Signorum verò alia ſunt naturalia, vt *fumus* ſignificans ignem: alia data.] Et eorum quæ data ſunt,quædam ſunt Sacramenta,quædam non. Omne enim ſacramentum eſt ſignum,ſed non è conuerſo. Sacramentum eius rei ſimilitudinem gerit,cuius ſignum

August. 10. Ciu. 5. Dan. 4. a. 1. Tim. 3. Sacramentum quid ſit. Aug. 2. de Doct. Chriſtian. c. 1. Epiſt. 23. ſub finem.

ſignum eſt. [Si enim Sacramenta non haberent ſimilitudinem rerum, quarum Sacramenta ſunt, propriè Sacramenta non dicerentur.] Sacramentum enim propriè dicitur, quod ita ſignum eſt gratiæ Dei, & inuiſibilis gratiæ forma, vt ipſius imaginem gerat, & cauſa exiſtat. Non ergo ſignificandi tantùm gratiâ Sacramenta inſtituta ſunt, ſed etiam ſanctificandi. Quæ enim ſignificandi gratiâ tantùm inſtituta ſunt, ſolùm ſigna ſunt: & non Sacramenta: ſicut fuerunt ſacrificia carnalia, & obſeruantiæ cæremoniales veteris legis, quæ nunquam poterant iuſtos facere offerentes, quia, vt ait Apoſtolus: Sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificabat ad emundationem carnis, non animæ. Nam inquinatio illa erat contactus mortui. Vnde Auguſt. [Nihil aliud intelligo inquinationem quam lex mundat, niſi contactum mortui hominis: quem qui tetigerat, immundus erat ſeptem diebus, ſed purificabatur ſecundùm legem die tertio, & ſeptimo, & ita mundus erat, vt iam intraret in templum.] Mundabant etiam interdum à corporali leprâ illa legalia. Sed nunquam ex operibus legis aliquis iuſtificatus eſt, vt ait Apoſtolus, etiamſi in fide, & charitate fierent. Quare? quia impoſuit ea Deus in ſeruitutem, non in iuſtificationem, & vt figura futuri eſſent: volens ſibiipſi potiùs offerri ea quàm idolis. Illa ergo ſigna erant, ſed tamen & Sacramenta (licèt minùs propriè) in Scripturis ſæpe vocantur: quia ſigna erant rei ſacræ, quam vtique non præſtabant. Illa autem Apoſtolus opera legis dicit, quæ tantùm ſignificandi gratiâ, vel in onus inſtituta ſunt.

Quid ſit propriè Sacramentum. Mag. hic non tenetur.

Leu. 16. c. Hebr. 9. d. Num. 19. c. quæſt. ſup. Num. c. 33. tom. 4. Leuit. 13. 14. Rom. 3. c. & 4. b. c. Gal. 2. d. Rom. 3. d.

Act. 10. Onus quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus.

De cauſa inſtitutionis Sacramentorum.

C TRiplici autem de cauſa Sacramenta inſtituta ſunt, propter humiliationem, eruditionem, exercitationem. Propter humiliationem quidem, vt dum homo in ſenſibilibus rebus, quæ naturâ infra ipſum ſunt, ex præcepto creatoris ſe reuerendo ſubiicit, vt ex hac humilitate & obedientia Deo magis placeat, & apud eum mereatur: cuius imperio ſalutem quærit in inferioribus ſe, etſi non ab illis, ſed per illa à Deo. Propter eruditionem etiam inſtituta ſunt, vt per id quod foris in ſpecie viſibili cernitur, ad inuiſibilem virtutem, quæ intus eſt, agnoſcendam mens erudiatur. Homo enim qui ante peccatum ſine medio Deum videbat, per peccatum adeò hebuit, vt nequaquam diuina queât capere, niſi humanis exercitatus. Propter exercitationem ſimiliter inſtituta ſunt: quia cùm homo otioſus eſſe non poſſit, proponitur ei vtilis & ſalubris exercitatio in Sacramentis, quâ vanam & noxiam declinet occupationem. Non enim facilè capitur à tentatore, qui bono vacat exercitio. Vnde Hieronymus monet: Semper aliquid boni operis facito, vt te occupatum diabolus inueniat.

Hug. de Sacr. p. 9. cap. 2. Mag. hic non tenetur.

Epiſt. ad Ruſtic. tom. 1. in medio epiſt.

De triplici genere exercitationis.

D SVnt autem exercitationum tres ſpecies. Vna ad ædificationem animæ pertinet. Alia ad corporis fomentum. Alia ad vtriuſque ſubuerſionem. Cùm igitur abſque Sacramentis (quibus non alligauit potentiam ſuam Deus) homini gratiam donare poſſet, prædictis de cauſis Sacramenta inſtituit. Duo autem ſunt, in quibus Sacramentum conſiſtit, ſcilicet verba, & res. Verba, vt inuocatio Trinitatis. Res, vt aqua, oleum, & huiuſmodi.

Hug. de Sacr. p. 9. c. 2.

In quibus conſiſtit Sacramentum.

De

De differentia Sacramentorum veterum & nouorum.

E IAm videre restat differentiam Sacramentorum veterum & nouorum: vt Sacramenta vocemus quæ antiquitus res sacras signabant, vt sacrificia, & oblationes, & huiusmodi. Eorum autem differentiam breuiter Augustinus assignat, dicens, quia illa promittebant tantùm, & significabant, hæc autem dant salutem.

In exposit. tit. Psalm. 73. tom. 8.

De Circumcisione.

F FVit tamen inter illa Sacramenta Sacramentum quoddam, scilicet Circumcisionis, idem conferens remedium contra peccatum, quod nunc Baptismus præstat. Vnde Augustin. Ex quo instituta est Circumcisio in populo Dei, quæ erat tunc signaculum iustitiæ fidei, ad purgationem valebat magnis & paruulis originalis veterísque peccati: sicut Baptismus ex illo valere cœpit ad innouationem hominis, ex quo institutus est. Item Beda, Idem salutiferæ curationis auxilium Circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod Baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore consueuit, excepto quòd regni cælestis ianuam nondum intrare poterant: tamen in sinu Abrahæ post mortem requie beatâ consolati, supernæ pacis ingressum spe fœlici expectabant. His apertè traditur per Circumcisionem ex quo instituta fuit, remissionem peccati originalis & actualis paruulis & maioribus à Deo præstitam, sicut nunc per Baptismum datur.

Ad Valer. lib. 2. de Nupt. & concupisc. cap. 12. in fine, tom. 7.
In illud, Luc. 2. postquam cõsummati sunt dies 8.
Luc. 16. f.

De viris qui fuerunt ante Circumcisionem, & de fœminis quæ fuerunt antè & pòst.

G QVæritur etiam de viris, qui fuerunt antè Circumcisionem, & de fœminis, quæ fuerunt antè & pòst, quod remedium contra peccatum habuerint? Quidam dicunt sacrificia & oblationes eis valuisse ad remissionem peccati. Sed melius est dicere, illos qui de Abraham prodierunt, per Circumcisionem iustificatos: mulieres verò per fidem & operationem bonam, vel suam, si adultæ erant; vel parentum, si paruulæ. Eos verò qui fuerunt ante Circumcisionem, paruulos in fide parentum: parentes verò per virtutem sacrificiorum, scilicet, quam intelligebant spiritualiter in illis sacrificiis, iustificatos. Vnde Gregor. Quod apud nos valet aqua Baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro his qui ex Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium Circumcisionis.

Gregor. 4. Moral. c. 2. in illud Iob. 2. Nunc enim dormiens.

De institutione & causa Circumcisionis.

H HIc dicendum est, in quo instituta fuerit Circumcisio, & quare, & cur mutata per Baptismum. Abraham primus mandatum Circumcisionis habuit, ad probationem obedientiæ: nec ei soli præcepta fuit Circumcisio, sed & semini eius, id est, omnibus Hebræis, quæ fiebat secundùm legem octaua die lapideo cultro in carne præputij. Data autem fuit Circumcisio pluribus de causis, scilicet vt per obedientiam mandati Abraham placeret Deo, cui per præuaricationem Adam displicuerat. Data enim fuit in signum magnæ fidei Abrahæ, qui credidit se habiturum filium, in quo fieret bene-

Genes. 17. b.
Ios. 5. a.
Quare data fuit circumcisio.
Glossa in illud Rom. 4. Signum accepit.
Gen. 22. d.
Gen. 3. b.

dictio omnium. Deinde, vt hoc signo à cæteris nationibus discerneretur populus ille. In carne verò præputij ideò iussa est fieri Circumcisio, quia in remedium instituta est originalis peccati, quod à parentibus trahimus per concupiscentiam, quæ in parte illa magis dominatur: & quia in parte illa culpam inobedientiæ primus homo sensit, decuit vt ibi signum obedientiæ acciperet.

Quare die octauo, & petrino cultro?

I — *Genes. 17. c. & 21. a. Leu. 12. Ios. 5. & habetur 25. q. 1. §. His ita.*

FIebat autem octauâ die, & petrino cultro, quia & in resurrectione communi octauâ die, ætate futurâ, per petram Christum omnis ab electis abscindetur corruptio: & per Christi resurrectionem octauâ die factam, circumciditur à peccatis anima cuiusque in eum credentis: duæ ergo res sunt illius Sacramenti.

Quare in Baptismum mutata sit circumcisio?

K — *Aug. lib. 2. de pec. orig. Mag. hic non tenetur.*

IDeò autem mutata est Circumcisio per Baptismum, quia Sacramentum Baptismi communius est & perfectius, quia pleniori gratiâ accumulatum. Ibi enim peccata solùm dimittebantur, sed nec gratia ad benè operandum adiutrix, nec virtutum possessio, vel augmentum ibi præstabatur, vt in Baptismo: vbi non tantummodo abolentur peccata, sed etiam gratia adiutrix confertur, & virtutes augentur. Vnde aqua refectionis, vel regenerationis dicitur, quia aridos fœcundat, etiam fructificantes ampliori vbertate donat. Quia quantumcumque per fidem & charitatem antè habitam aliquis iustus ad Baptismum accedit, vberiorem ibi recipit gratiam: sed non ita in Circumcisione. Vnde Abrahæ per fidem iam iustificato signaculum tantùm fuit, nihil ei intus contulit.

Psal. 22. — *Ad Rom. 4. b.*

De paruulis defunctis ante diem octauum.

L — *Non tenetur hic Magist.*

SI verò quæritur de paruulis, qui ante diem octauum moriebantur, antequam fiebat Circumcisio ex lege, vtrùm saluarentur, vel non? Idem potest responderi quod sentitur de paruulis ante Baptismum defunctis, quos perire constat. Vnde Beda, [Qui nunc per Euangelium suum terribiliter & salubriter clamat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei; ipse dudum clamabat per suam legem, Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit: anima illa peribit de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.] Fortè tamen sub lege, ingruente necessitate mortis, ante octauum diem circumcidebant sine peccato filios, sicut modò fit in Ecclesia de Baptismo.

Beda in illud Luc. 2. postquã cõsummati sunt dies. — *Ioan. 3. a. Gen. 17. b.*

PRÆFA

PRÆFATIO DOCTORIS SVBTILIS.

1 Magist. A.

SAMARITANVS ille[a] piissimus spoliatũ videns hominem, & atrociter sauciatum, miserationis affectu compatiens, medicinam attulit efficacem, quâ curatis ipsius vulneribus, ac plenâ redditâ sanitate, in sui principium, à quo descendens ab Ierusalem deuiauerat, finaliter reducatur.

De ista saucij[b] sanatione salubri, ac deuij reductione finali, tanquam de pedibus sedentis super solium excelsum, Magister in hoc opere finali determinat; vt sicut ex primo & secundo clatuit Deum esse *Alpha,* tam in se ens inter omnia primum, quàm omnium aliorum originale principium: sic ex tertio & quarto appareat ipsum esse & *O mega*, tam in se finem vltimum, quàm creaturæ suæ per seipsum in seipsum finaliter reductiuum. Hanc autem reductionem finalem præcedit curatio semiplena, & plena curatio comitatur.

2 *Perfecta curatio hominis in duobus cõsistit.*

Secundùm hanc distinctionem igitur potest diuidi quartus iste, dicendo, quòd Magister primò agit de hominis saucij curatione salubri: secundò, de hominis deuij reductione finali; curatur enim homo salubriter in susceptione deuotâ Sacramentorum veracium, & reducitur finaliter in perceptione iucundâ præmiorum cælestium. Sacramenta enim disponunt, & præparant; præmia verò perficiunt, & consummant. Vel potest dici, quòd primò agit de curatione semiplenâ, seu dispositiuâ: & secundò de curatione plenâ, seu perfectiuâ, & vtraque diuisio redit in idem. Nam curatio semiplena fit per gratiam Sacramentorum, quæ sunt medicinæ salubres: plena curatio, seu finalis reductio, fit per collationem præmiorum, quæ sunt iucundæ refectiones.

In prima igitur parte agit de Sacramentis, per quæ curatur languidus à morbo culpæ. In secunda de præmiis, per quæ liberatur à languore pœnæ. Et incipit secunda in principio distinct. 43. *Postremò*, &c. Prima diuiditur in duas; primò namque determinat de Sacramento in generali: secundò in speciali. Secunda in principio dist. secundæ, *Iam ad Sacramenta.* Prima diuiditur in duas, in prooemium & tracta-

COMMENTARIVS R.P.F. ANTONII HIQVÆI.

a *SAMARITANVS ille*, &c. Hîc Doctor assumens præfationem Magistri in quartum Sententiarum, applicat eundem ordinem, & distributionem operis totius exprimens, alludit vterque ad parabolam illam Samaritani, *Lucæ* 10. iuxta mysticam interpretationem, quę accommodatur lapsui, & redemptioni generis humani, ex communi Patrum sententia, Origenis *homil. in Lucam*, Nazianzeni *Orat.4.de Theolog.* Basilij *hom.in aliqua Scripturæ loca*, Chrysostomi *homil.in eundem locum, & in homil.de Anathem.* Ambrosij *in Lucam*, Hieronym. *Epist.ad Fabiolam, & in comm.cap.*20. *Matthæi*, Augustini *serm.7.de verbis Domini in Lucam, & lib.2. quæstion. Euangel.cap.*19. Gregorij *lib.*20. *Moral.cap.*27. Bedæ, Theophylacti *in eundem locum*, Bernardi *serm.*1. *de Annunciat. B. Mariæ*, & aliorum Interpretum, apud quos accommodatio legi potest, reddendo singula singulis.

1 *Parabola.* — Nazianz. Basil. Chrysost. Ambrof. Hieron. August. Gregor. Beda. Theophyl. Bernard.

Homo descendens ab Ierusalem, quæ interpretatur *pacis visio*, est Adam, cum omni sua posteritate, peccato lapsus à culmine suæ innocentiæ, in qua summa pace fruebatur, vt Augustinus *lib. de Corrept. & grat. cap.*11. *& alibi sæpè* docet. Per *Ierícho* significatur status peccati; *Iericho* enim interpetratur *Luna*, quæ menstruis mutationibus, incrementis, & decrementis subiacet; & proinde *Ecclesiast.* 27. comparatur ei stultus, seu peccator. *Latrones* in quos incidit sunt Dæmones, qui *expoliauerunt* eum gratuitis per peccatum. Cælestinus I. *Epist.2.cap.*4. Tridentinum *sess.5. can.*1. nempe iustitia originali, & aliis donis, quæ bonitate sui Creatoris accepit, non propriis meritis: *vulnerauerunt* eum in naturalibus, quia *secundum corpus, & animam in deterius commutatum.* Arausicanum *can.*1. Tridentinum *suprà.* Per *Leuitam, & Sacerdotem*, qui iacentem, & sauciatum prætericrunt, designatur lex Mosaïca, eiúsque infirmitas ad sanandum hominem à peccato, vt patet ex Tridentino *sess.6. cap.*1. *& can.*1. *Samaritanus* autem veniens, qui curam eius gessit, intelligitur filius Dei, quando venit plenitudo temporis missus à Patre misericordiarum ad homines, vt Iudæos, qui sub lege erant, redimeret, & Gentes, quæ non sectabantur iustitiam, iustitiam apprehenderent, atque omnes adoptionem filiorum Dei recuperarent.

Accommodatio. — August. — Cælestinus. — *Infirmitas legis.* Trident. *Samaritanus Christus.*

b *De ista saucij sanatione*, &c. Reddit rationem ordinis, quem sequitur Magister in libris Sententiarum, iuxta ordinem in genere, quo creaturæ in Deum reducuntur, tanquam principium, & finem, Alpha & O mega, *Apocalyps.*1.

2 *Ordo Magistri.*

In primo lib. Sentent. agitur de principio ad intrà, & extrà, scilicet de Deo in se trino, & vno, eiúsque perfectionibus, de scientia tam possibilium, quàm futurorum, de æterna prædestinatione, & reprobatione, & voluntate antecedenti, & consequenti, seu signi, & beneplaciti, Deíque prouidentia in sua æternitate.

Primus liber Sententiarum de Deo.

tum, qui incipit ibi, *Sacramentum eſt ſacræ*,&c. Et illa in quatuor, ſecundùm quatuor, quæ in prooemio proponit pertractanda. Primum eſt, quid ſit Sacramentum. Secundum, quare inſtitutum, ibi, *Triplici ex cauſa.* Tertium, in quo conſiſtat, ibi, *Duo autem ſunt*, &c. Quartum, de differentiis Sacramentorum ibi, *Iam videre reſtat.* Et iſta in duas, in principalem, & incidentalem, quæ incipit ibi, *Fuit tamen.* Et iſta incidentalis in tres, quia primò agit de Sacramento præcipuo legis Moſaïcæ. Secundò, quid ſibi correſpondebat in lege naturæ, ibi, *Quæritur autem.* Tertiò, redit ad declarandum quædam dubia de Circumciſione, ibi, *Hic dicendum eſt.*

4 *Sacramẽtum ad gratiam ordinatur.*

De Sacramento igitur in communi, hoc primò tanquam notum occurrit conſiderantibus Sacramenta, ſcilicet, quòd Sacramentum ſpecialiter ad gratiam ordinatur, quod verum generale, ſi particulariùs, & clariùs, & planiùs explicetur, patebit veritas illorum, quæ de Sacramento in generali communiter inquiruntur. Sed an ordo iſte fuerit cauſæ ad cauſatum, vel ſigni tantùm ad ſignificatum, difficultas oritur principaliter ex duobus: quorum vnum eſt generale, ſcilicet de potentia creaturæ ad creandum gratiam; ſecundum eſt ſpecíale, ſcilicet propria ratio, & excellentia Sacramenti ad ſanctificandum animam. Secundùm hoc igitur in hac prima diſtinctione, (vbi de Sacramento agitur in communi, & per conſequens de ordine eius ad gratiam) principaliter eſt tractandum. Primò quæritur in communi, an creatura poſſit habere aliquam actionem reſpectu termini creationis. Secundò de propria ratione Sacramenti, & eius inſtitutione. Tertiò ex iſtis, ſi Sacramentum poteſt habere reſpectu gratiæ creandæ aliquam cauſalitatem.

Ordo dicendorum in hac diſt.

In ſecundo verò de eâdem prouidentia, & creatione rerum in tempore, tam materialium, quàm ſpiritualium; de Angelo, & homine inſtitutis, de lapſu Angeli, & hominis. *Secundus de prouidẽtia ad extra.*

In tertio de Mediatore inter Deum, & hominem, & de virtutibus, tam moralibus, quàm infuſis, de donis, de præceptis, quibus homo reducitur in finem ex gratia Redemptoris. *Tertius de Mediatore & virtutibus*

In quarto de curatione hominis languidi per Sacramenta, quam rectè vocat ſemiplenam, & diſpoſitionem; quia eſt viatoris peregrinantis per fidem, qui nondum aſſecutus eſt finem, aut plenam ſanitatem, ſed luctatur cum infirmitatibus, internè quidem in ſe patiens rixam carnis, & ſpiritûs; vbi hera & ancilla, Sara & Agar diſſidia fouent in partes diſtractæ; exteriùs verò impetitus, cum Dæmone, & mundo congreditur, contra quos Sacramentis munitur. Et hic tractatus de Sacramentis in genere, & ſpecie producitur vſque ad diſtinctionem 43. in hac autem & deinceps agitur de plena curatione: nempe per collationem præmij, & gloriæ, quæ excludit omnem miſeriam, & infirmitatem, & in qua creatura ſuo Creatori perfectiſſimè, & immutabiliter adhæret. *Quartus de curatione.*

Hæc methodus conſiderandi Deum, quà principium, & finis eſt creaturarum, concordat cum illo ordine, quo S. Auguſtinus diſcernit diem cognitionis Angelicæ in matutinam, & veſpertinam. *Matutinam* determinat eſſe eam, quâ Deus in ſe cognoſcitur, vt fons eſt, & origo omnium. *Veſpertinam* diuidit in eam, quâ cognoſcitur creatura, vt procedens à Deo in proprio genere, & in eam, quâ reducitur in Deum, tanquam in finem, in quo terminatur. *Methodus Magiſtri & Auguſtini.*

Seruatur methodus requiſita ad ſcientiam, quia ſicut ex quæſt. tertia Prologi conſtat, Deus eſt ſubiectum Theologiæ, quantum ad veritates neceſſarias, quantum ad veritates contingentes. 5 *Ordo ſciẽtiæ.*

Primò ergo agendum erat de neceſſariis veritatibus, ſiue immediatis, & habentibus euidentiam ex terminis in intellectu apprehendente perfectè terminos; ſiue ex mediatis, & per modum concluſionum. Sic in primo agitur de Deo, & eius perfectionibus, quà vnus & trinus eſt in ſe. Veritates autem contingentes reducuntur ad idem ſubiectum; nempè eſſentiam diuinam, ſeruato ordine inter ipſas contingentes, quarum radix eſt diuina voluntas. Sicut ergo illa voluntas prior eſt ſub intentione, quàm ſub executione, & priùs conſideratur, vt ab æterno eſt ſub actu, quàm vt pro tempore tranſit in effectum; inde poſcit ordo, vt generaliter de ipſa hoc modo ageretur in primo. *Veritates Theologiæ quomodo reducuntur in Deum?* *Veritates cõtingentes reducuntur ad voluntatem, earúmque ordo.*

Succedit autem in ſecundo conſideratio eiuſdem, vt tranſit in effectum creationis rerum in genere; & in ſpecie creaturæ ſpiritualis, vt proceſſit iuxta primæuum ſtatum, & determinationem à Deo; deinde ſuppoſito peccato, & receſſu hominis ab illo ſtatu, in quo eſt conditus; de quo agitur in vltima ſecundi.

In tertio ſubiungitur conſideratio Mediatoris, & iuſtitiæ, quam communicauit intrinſecè, virtutum, & donorum, viatori.

In quarto tandem ſequitur de cauſis extrinſecis conſeruandi, & reſtituendi eandem iuſtitiam, vt ſunt Sacramenta, ac demùm vltimò de ipſius iuſtitiæ conſummatione per gloriam, & de ſtabili termino creaturarum ceſſante deinceps motu, & mutatione.

Poſtquam autem Doctor ſuppoſuit hanc generalem diuiſionem Quarti, tandem diuidit primam eius partem ex methodo Magiſtri, in duas, quarum prior eſt de Sacramento in communi, & hæc terminatur vnicâ diſtinctione, quæ prima eſt; vbi explicat primò, quid ſit Sacramentum? Secundò, quare inſtitutum? Tertiò, in quo conſiſtat? Quartò, quæ ſint differentiæ Sacramentorum? Subiungit etiam de Circumciſione, & remedio legis naturæ, & quædam dubia circa efficaciam Circumciſionis. Secunda autem pars incipit à diſtinctione ſecunda incluſiuè, vſque ad quadrageſimam tertiam excluſiuè. De Sacramentis nouæ legis in ſpecie, & eorum efficacia. 4 *Diuiſio quarti quoad primam partem.*

DISTIN

DISTINCTIO I.

De Sacramento in genere.

HÆc distinctio comprehendit tractatum de Sacramento in genere, abstrahendo ab iis, quæ de Sacramentis legis nouæ, ex conceptu proprio Sacramenti huius legis, in specie dicuntur etiam secundùm communem conceptum Sacramenti legis nouæ. Hinc fit, vt consideratio Sacramenti in genere auctior sit apud Summistas, quàm apud Sententiarios; quia hi secuti sunt ordinem Magistri, qui de conceptu generico Sacramenti instituit præcisè tractatum; alij verò quacumque ratione quidquid de omnibus, aut quibusdam Sacramentis in communi dicitur, reduxerunt ad disputationem in genere de Sacramento: qui stylus prolixitatem ingerit, in iis, quæ iterum de quolibet in specie resumi oportet. Noster autem Doctor ex methodo, ea in suum locum dimisit, ne repetitio eiusdem inutilis videretur, prior stylus claritati, secundus breuitati consulit, vterque commodus, nisi quòd aliqui nimiùm protrahant discursum, & ad titulos, & quæstiones ex professo reuocent quod incidenter, & breuiori resolutione comprehendi posset. Agit ergo hîc Doctor de Sacramento in communi, eius essentia, & definitione. Item de efficacia eius ad gratiam causandam in anima. Item, vt comprehendat, quæ tangit Magister de Circumcisione, & Sacramento legis naturæ: & totum tractatum comprehendit septem quæstionibus, hoc ordine: *Ordo primæ distinctionis, & contenta.*

1 An creatura possit habere aliquam actionem respectu termini creationis?
2 Vtrùm rectè definitur Sacramentum à Magistro?
3 Vtrùm in qualibet lege fuerit Sacramentum?
4 Vtrùm possit causare gratiam physicè?
5 Vtrùm possibilis sit virtus physica supernaturalis?
6 Quæ sit ratio agendi physicè in Sacramento? &, Vtrùm Circumcisio causabat gratiam?
7 Vtrùm legis naturæ fuerit aliquod Sacramentum?

QVÆSTIO I.

An creatura poßit habere aliquam actionem respectu termini creationis?

Alens. 2. *p. q. 6. m. 2. art.* 4. D. Bonauent. 2. *d.* 1. *art.* 2. *q.* 1. Durand. *ibi q.* 4. D. Thom. 1. *p. q.* 45 *art.* 5. *&* 4. *d.* 5. *q.* 1. *a.* 3. Mag. *ibi. c. vlt.* Rich. *art.* 1. *q.* 4. Henr. *sum. art.* 25. *q.* 6. *& quodl.* 4. *q. vlt.* August. Athan. Prosp. Cyrill. Basil. *citandi vlt. Schol. vide* Scot. 7. *Met. q.* 2. 8. 9. 10. *&* 9. *Met. q.* 11. *in sol. secundi princip. & in Theorem.* §. Creans non est nisi.

1 *Argum. 1.* AD primum sic proceditur, & arguitur, quòd creatura possit habere actionem respectu termini creationis. Primò, quia Augustinus *super Ioan. homilia* 80. & ponitur *in can. prima quæst.* 1. *Detrahe. Quæ est ista virtus aquæ tanta, vt corpus tangat, & cor abluat?* Sed non abluitur cor in anima nisi per gratiam: ergo aqua Baptismalis effectiuè se habet ad gratiam, quâ cor abluitur.

HAnc quæstionem mouet Doctor hîc, vt ex principio generali colligatur, quid efficaciæ conueniat Sacramento circa gratiam, quæ ex communi sententia antiquorum creari tenetur; eandem etiam tangit Magister *dist.* 5. *in fine.* D. Thomas *ibidem quæst.* 1. *art.* 3. Richardus *art.* 1. *quæst.* 4. vbi agunt de eadem efficacia Sacramenti: vnde non est extra scopum hîc eam tractare. Diuisiones & summarium textûs habes ex scholiis, ad quæ te remitto circa hæc quæ erunt dicenda. 1

Argum. 2. Quare artifices de nihilo nihil faciant. Vide 1. Metaph. q. 12. Item *lib.* 83. *quæst. q.* 70. Artifices ideò de nihilo non possunt aliquid fabricare, quia per corpus operantur: ergo per oppositum, creatura spiritualis potest aliquid de nihilo producere, quia non operatur per corpus; & confirmatur, quia sicut actio transiens requirit passum in quod agit, ita videtur quòd actio immanens non requirit passum: ergo agens actione immanente, potest agere, & non de aliquo passo, & ita creare.

Argum. 3. Item ratione sic, Effectus non adæquans virtutem agentis superioris, potest ab agente inferiori produci: sed nullus effectus inferior supremâ creaturâ adæquat virtutem Dei, nec adæquatione simpliciter, quod patet: nec etiam in ratione effectus, quia adhuc aliquid superius eo potest esse effectus Dei; ergo quodlibet inferius supremâ creaturâ potest ab aliquo agente secundò produci: aliquod autem tale est, quod non potest produci nisi per creationem: ergo, &c. Maior probatur, quia si effectus in ratione effectus non adæquat virtutem agentis: ergo agens non secundùm totam potentiam suam producit illum; & per consequens minor potentia sufficeret ad producendum illum.

Et confirmatur, & probatur hæc cousequentia in probatione maioris, quia si secundùm totam potentiam produceret effectum inferiorem: ergo superior effectus non ostenderet potentiam maiorem in causa, quàm inferior; quia inferior ostendit totam,

tam, ex quo non poteſt produci, niſi ſecundùm totam potentialitatem eius. Conſequens eſt falſum: nam ex effectu perfectiori plus relucet potentia cauſæ.

2 Argum. 4. *Æqualis diſtatia nihili ad aliquid, & è contra. tex. com. 21.*

Item, agens creatum poteſt aliquid annihilare: ergo creare. Conſequentia probatur, quia æqualis eſt diſtantia à nihilo ad aliquid, ſicut ab aliquo ad nihil, vt patet per Philoſophum 3. *Phyſicorum. Eadem eſt diſtantia ab Athenis*, &c. ergo æqualis virtus poteſt ſuper hanc diſtantiam, & illam. Probatio antecedentis, tum quia agens creatum poteſt deſtruere formam naturalem totaliter, ita quòd nihil eius remaneat: talis autem deſtructio eſt illius annihilatio, tum quia quod poteſt eſſe cauſa effectiua vnius oppoſiti (eo modo, quo conuenit ſibi habere cauſam effectiuam) poteſt eſſe cauſa deſtructiua alterius oppoſiti. Patet propter incompoſſibilitatem oppoſitorum: ſed anima poteſt eſſe cauſa infidelitatis, deſperationis, & aliorum peccatorum mortalium, quæ repugnant gratiæ, & charitati: & hîc cauſam dico eo modo, quo iſtis conuenit habere cauſam, ſcilicet in deficiendo: patet enim, quòd iſta poſſunt ineſſe animæ, & non à Deo vt à cauſa; quia Deus non eſt cauſa peccati: ergo anima poteſt eſſe cauſa corruptiua fidei, ſpei, & charitatis, ſiue gratiæ. Horum autem omnium deſtructio eſt annihilatio, ſicut eorum productio eſt creatio. Vniuerſaliter enim, quod non poteſt produci niſi creetur, non deſtruitur niſi annihiletur; quòd autem fides, & infidelitas opponantur, & ſpes, & deſperatio, videtur manifeſtum.

Quod incipere poteſt tantùm per creationem, deſinit tantùm annihilatione.

3 Conſimiliter probatur de gratiâ, ſeu de charitate, & de quolibet peccato mortali; quia amicitia Dei, & inimicitia formaliter opponuntur: peccator eſt formaliter inimicus Dei: habens autem gratiam, vel charitatem, eſt formaliter amicus: ergo, &c.

Argum. 5. Item, cauſa ſecunda plus poteſt in virtute cauſæ primæ, quàm in virtute propria; alioquin non dependeret eſſentialiter in cauſando à cauſa prima, nec eſſet ordo eſſentialis cauſarum in cauſando, quod eſt inconueniens: ſed in quodcunque ens producibile non per creationem poteſt aliqua cauſa ſecunda in virtute propriâ: ergo in terminum creationis poteſt in virtute cauſæ primæ.

SCHOLIVM.

Auctoritatibus Auguſtini, & Damaſceni probat creare non poſſe competere vlli creaturæ.

4 *Ratio ad oppoſ.*

Contrà Auguſtinus *ſuper Gen. lib. 9. c. 21. Angeli nullam omnino poſſunt creare naturam.* Et *ibidem cap. 22. Creare naturam tam nullus Angelus poteſt, quàm nec creare ſeipſum.*

Item Damaſcenus cap. 18. *Qui dicunt Angelos eſſe creatores alicuius naturæ, ſunt omnes filij patris ſui diaboli.*

Item Auguſt. 12. *de ciuit. cap. 24.* loquens de Angelis; *Tam nec eos dicimus creatores animalium, quàm nec agricolas frugum.* Item 3. *Trin. cap.* 8. & 9. *Ita non poſſumus dicere Angelos creatores fuiſſe, ſicut nec poſſumus dicere homines eſſe ſegetum creatores.* Et pòſt *cap. 9. & 10. Non eſt creator niſi qui principaliter iſta formabat; penes quem primitus ſunt omnium, quæ ſunt menſuræ, numeri, & pondera.*

SCHOLIVM.

Ponit rationes D. Thomæ, & aliorum, quibus probant creaturam non poſſe creare. Prima, quia terminus creationis eſt ipſum eſſe vt ſic, quod ſoli Deo tanquam vniuerſali cauſæ ſubeſt. Secunda, inter terminum à quo creationis, qui eſt nihil, & ad quem, qui eſt aliquid, eſt diſtantia infinita. Tertia, agens inferius ſupponit effectum agentis ſuperioris. Quarta, nullum creatum agens eſt purus actus.

5 Ratio 1. D. Thom. 1 p. q. 45. a. 5. 2. Phyſ. & 5. Metaphyſ.

In iſta [a] quæſtione Theologi communiter tenent partem negatiuam, & ad hoc ponuntur rationes ad præſens quatuor. Prima ſumitur ex parte termini creationis, quæ talis eſt: Effectus vniuerſaliores oportet in cauſas vniuerſaliores reducere; ſed inter omnes effectus vniuerſaliſſimus eſt ipſum eſſe: ergo eſt proprius effectus cauſæ vniuerſaliſſimæ. Vnde dicitur *in lib. de Cauſis*, quòd nec Intelligentia, nec anima rationalis dat eſſe, niſi in quantum operatur operatione diuinâ.

Et

a *In iſta quæſtione Theologi communiter tenent partem negatiuam*, &c. Suppoſitis, vt ſolet, rationibus pro vtraque parte quæſtionis, hîc aggreditur eius in ſpecie reſolutionem, ponendo concluſionem communem Theologorum, quæ eſt negatiua, quam docet Magiſter *in 4. diſt. 1.* cum aliis, quos citat Scholiaſtes, quibus adiungi poteſt Ocham *in 2. quæſt. 7. quodlib. 2. quæſt. 9.* Cæterùm alij poſteriores Doctores, quos Tartaretus *hîc* appellat modernos Nominales, oppoſitum tenent, vt Gabriel *in 2. d. 1. quæſt. 4. art. 3.* qui dicit de facto creaturam non poſſe creare, propter ordinem rerum conſtitutum extrinſecus à Deo cauſa prima, neque illud alia ratione probari, quàm experien 2

Creaturam creare non poſſe.

Ex hoc vlterius, cùm producere *esse* absolutè (non inquantum hoc, vel illud) pertineat ad rationem creationis; ergo sequitur, quòd creatio est propria actio Dei. Et additur, quòd nec creatio potest competere creaturæ ministerialiter, vel instrumentaliter. Cuius ratio est, quia causa instrumentalis non participat actionem causæ superioris, nisi per aliquid sibi proprium operetur ad effectum proprium principalis agentis. Probatio, quia si nihil ageret secundùm aliquid sibi proprium, frustrà adhiberetur ad agendum: nec oporteret esse determinata instrumenta determinatarum actionum; quia æquè posset principale agens in actionem suam indifferenter, per quodcumque instrumentum.

Securis an scindit per formam propriam?

Hoc declaratur per exemplum de securi, quæ per formam sibi propriam diuidit, & scindit ligna, quæ est dispositio immediata ad formam scamni, quam intendit principale agens; sed sic non potest esse in creatione; quia creatio non est ex aliquo præsupposito, quod possit disponi per actionem agentis instrumẽtalis, quia esse absolutè, quod est effectus proprius Dei creantis, præsupponitur omnibus aliis.

6 Ratio 2. Henr. *quodl. 4. q. vlt.* & Rich. *in 2. d. 1. art. 4. q. 4.*

Secunda ratio principalis sumitur ex distantia terminorum, & est talis: super distantiam infinitam non potest nisi virtus infinita; sed inter terminos creationis, *à quo* & *ad quem*, puta nihil, & ens, est distantia infinita: ergo, &c. Probatio maioris, quia quantò distantia est maior, tantò transitus est difficilior, & maiorem virtutem requirit in agente; quia videmus vniuersaliter, quòd quantò potentia plus distat ab actu, tantò requiritur maior potentia in agente ad reducendum ad actum. Probatio minoris, quia omni distantiâ finitâ contingit intelligere maiorem: sed nulla maior potest intelligi, quàm illa, quæ est inter nihil, & ens. Et confirmatur etiam hæc minor, quia inter quæcumque contradictoria est distantia æqualis; ergo est æqualis distantia inter nihil, & aliquid: & inter Deum, & non Deum; sed inter Deum, & non Deum est distantia infinita: ergo inter alia. Item aliter confirmatur minor, quia æqualis est distantia inter duo contradictoria, & inter omnia; sed inter totum ens, & purum nihil est infinita distantia, eo modo quo possibile est sub ente creabili contineri infinitas, intantum quòd super illam non potest nisi virtus infinita: ergo æqualis est inter animam, & non animam, siue inter quodcumque creabile, & eius negationem.

D. Thom. 1. p. q. 45. art. 5. in so. 3. arg.

Ex isto medio formatur ratio ad conclusionem aliter sic: Non est aliqua proportio nullius potentiæ, ad aliquam potentiam, sicut nec non entis, ad ens: ergo nec est aliqua proportio distantiæ, quæ est inter potentiam, & actum ad illam, quæ est inter nullam potentiam, & actum: ergo non erit proportio virtutis, quæ potest super istam distantiam, ad virtutem, quæ potest super illam: ergo est infinita, quia omni finito potest finitum quodlibet proportionari.

Ratio 3. Ægid. quodl. q. 1.

Tertia ratio sumitur ex ordine causarum agentium, & est talis: Agens inferius præsupponit in agendo effectum superioris agentis. Patet inductiuè, quia ars præsupponit effectum

experientia, quâ constat de facto agens creatum dependere à subiecto in sua actione. Hoc ergo dato, videtur admittere simpliciter non repugnare creaturæ creare. Cæterùm illa experientia nequit haberi in causis spiritualibus & remotis à sensu, vnde ratio diminuta est, si ad solam experientiam, quæ ex sensibilibus est, reducatur. Durandus autem *in 2. d. 1. quæst. 4.* sine formidine negat repugnare creaturæ aliquid creare, & soluit argumenta, quæ pro parte negatiua adducuntur. hæc quæstio diuersa est ab illa, quâ disputatur, an causa secunda sine concursu primæ possit producere effectum; quia hoc etiam dato, illa productio non esset creatio, cùm dependeret à causa materiali. Agitur etiam hîc de creatione, non prout generaliter sumitur pro actione Dei ad extra, quæ etiam respicit subiectum: sed qua est productio ex nihilo sui præexistente: vel certè, vt explicat Anselmus *in Monologio cap. 8. ex nihilo*, id est, ex nullo subiecto.

Prima ratio pro conclusione, est D. Thomæ, & continet duo membra, nempe creaturam non posse creare vt causam principalem, neque etiam vt causam instrumentalem. 5 *Ratio D. Thomæ à prima causa & esse.*

Primum patet, quia effectus vniuersalis in causas vniuersaliores reducitur; sed ipsum esse est vniuersalissimum in effectu: ergo est proprius effectus causæ vniuersalissimæ, qui est Deus. Vnde *in libro de causis* dicitur, quòd nec Intelligentia, nec anima rationalis dat esse, nisi inquantum operatur operatione diuina; sed creatio est ad esse absolutè; non autem ad hoc, aut illud determinatè; ergo est actio propria Dei.

Secundum membrum patet; quia instrumentum non participat actionem causæ superioris, nisi per aliquid proprium operetur ad effectum causæ principalis, quia aliàs frustrà assumeretur; neque essent instrumenta determinata assumenda ad determinatas actiones, cùm quodlibet indifferenter assumi posset. Exemplum, securis assumitur vt instrumentum scindendi ligna, quæ est dispositio immediata ad formam scamni, quam intendit principale agens, nempe artifex; sed creatio non est ex aliquo præsupposito, quod posset disponi, cùm sit ad esse absolutè, quod est effectus proprius Dei creantis, & reliquis præsupponitur; ita format Doctor rationem D. Thomæ, quam claritatis gratiâ resumpsi, vt examinetur antequam ad alias rationes suo ordine deueniatur.

Petr. de Taranta *lib. 2. d. 1. q. 3. quare Varron.* effectum naturæ circa quem agit, & natura aliquid potentiale, scilicet materiam, quæ est effectus primi agentis. Si hoc requirit vniuersaliter ordo agentium, & non potest esse aliquod agens creatum, quin subordinetur Deo in agendo: ergo necessariò in agendo præsupponit effectum Dei, & per consequens non potest agere nullo præsupposito: ergo nec creare.

Ratio 4. Ægid. *vbi sup. & quodl. 1. q. 4.* Quarta ratio sumitur ex potentialitate agentis creati, & est talis: Nullum agens creatum est purus actus, siue purum esse: ergo nec actio eius est actus purus, sed aliquid potentialitatis habens: talis autem non est sine motu, & mutatione; ergo nullum agens creatum potest agere sine motu, & mutatione: ergo nec creare; quia creare est de nihilo, motus autem in subiecto est.

SCHOLIVM.

Refutat primam rationem D. Thomæ, continentem has duas propositiones, scilicet esse *simpliciter esse à Deo, & hoc ipsum* esse, *terminare creationem. Refutat etiam clarissimè probationes, quibus D. Thom. suam rationem confirmat, & explicat quid requiratur ad rationem instrumenti, de quo agit q. 4. & d. 18. q. 1. d. 6. q. 5. & d. 13. q. 1. ad 5.*

7 *Refutatur prima ratio D. Thom.* Sed istæ rationes [b] non videntur necessariò concludere. Prima non, cõsistit enim in his duabus propositionibus: esse simpliciter est proprius effectus Dei; & esse simpliciter est proprius terminus creationis. Prima videtur esse falsa, quia à quocumque efficiente generatur compositum, ab eodem effectiuè est esse compositi; sed aliquod compositum generatur à causa aliqua creata, nisi tollatur omnis actio creaturæ: ergo, &c. Probatio maioris, tum quia, secundùm Philosophum, generatio est ad esse: tum per rationem, quia à quocumque generatur compositum, per eius actionem forma est in materia: formam autem esse in materia, est compositum habere esse; quia si non, aut ergo esse sequitur naturaliter ipsum compositum, quod est terminus generationis: aut præcedet naturaliter; si præcedat: ergo prius est esse compositi, quàm ipsum compositum; quod non est intelligibile: si sequatur; ergo sine contradictione posset compositum produci ab agente, absque hoc quòd Deus daret illi composito producto esse: immò simpliciter posset Deus non dare esse illi composito producto, cùm non agat extra se nisi contingenter. Nec valet fingere, quòd esse non est à generante compositum, & tamen necessariò concomitatur ipsum; quia non concomitatur vt terminus actionis generantis, per te. Si ergo vt terminus agentis primi, & non præcedens compositum; ergo sequens: & ita sine contradictione potest non sequi.

(Margin: *1. & 5. Physic. & 1. de Gen. & 2. Metaph.*)

Secundò refutatur eadem ratio. Item [c] probationes illius propositionis improbatæ nunc, non valent: nam ratio ad hoc adducta, peccat secundùm æquiuocationem: vel altera præmissarum est falsa. Dupliciter enim potest intelligi causa vniuer

b Hanc rationem impugnat §. *Sed istæ rationes*, &c. quoad primam partem, consistit in duabus propositionibus, quarum prima est, *esse simpliciter est proprius effectus Dei.* Secunda, *esse simpliciter est proprius terminus creationis.* Primam esse falsam probat Doctor, quia esse simpliciter est existentia rei, & opponitur esse secundùm quid. hoc esse non est à solo Deo; quia causæ creatæ agunt ad existentiam rei, quia generatio est ad esse, *5. Physicorum 1. de Generat. & 2. Metaphys.* Aliquod autem compositum generatur à causa creata; quia producit formam in materia, &c. consule textum. 4 *Impugnatur.*

Responsio prima. Variè respõdent Thomistæ ad hanc obiectionem, asserentes Doctorem non percipere mentem D. Thomæ, quasi vellet ipsi attribuere quòd asseruerit causam secundam non producere esse compositi: quod non est ex mente D. Thomæ, qui voluit tantùm esse effectus secundùm rationem communem tribui Deo, & non causæ secundæ, & secundùm rationem particularem produci à causa secunda. Explicant ergo illam propositionem, in eo quòd esse secundùm totam latitudinem sit primò, & per se obiectum omnipotentiæ Dei, non sic causæ creatæ, aut potentiæ eius sit obiectum: sed tantùm esse particulare, & determinatum; & quia Deus solus non solùm ipsum esse per se primò producit; sed omnia pertinentia ad esse, vt materiam, &c. quam supponit agens creatum, & ex materia producit; creare ergo non est producere ens materialiter, id est, in quantum est idem cum hoc ente; sed primò, & per se formaliter, inquantum est ens. hoc modo non producit ens causa secunda, sed tantùm materialiter, (& inquantum est idem cum hoc ente) & per accidens. Vnde negatur consequentia Scoti.

Ita Ferrariensis *2. contr. Gentes, c. 21.* ex eo Caiet. *1. p. quæst. 45. art. 5.* qui ait ex identitate termini per se primò creationis, quod est esse, ad hoc esse determinatum, rectè inferri creationem esse propriam actionem Dei. Contrà. In primis Doctor non ignorat illam doctrinam, quam expresse tradit *in quæst. 1. Prologi super 1. Metaph. responsione ad tertium*, vbi hæc verba habet: ***Entia non solùm sunt causata secundùm aliqua posteriora ipsâ entitate, sed etiam secundùm suam entitatem, ita quòd in causatis entitas est primum causatum. per hoc tenet ratio*** Ferrariens. Caietan. *Impugnatio responsionis.* *Creatura secundùm esse commune & particulare.*

uersalior, scilicet secundùm virtutem, seu perfectionem, vel secundùm prædicationem; & similiter effectus potest dici vniuersalior dupliciter, scilicet prædicatione, & virtute, seu perfectione. Vniuersalius prædicatione dicitur illud, cuius ratio dicitur de pluribus: vniuersalius autem perfectione, cuius perfectio est maior in se, & perfectionum plurium contentiuum. Si ergo in maiori sumatur vniformiter vniuersalius ex parte causæ, & effectus, concedo maiorem, quia communior effectus potest reduci in causam communiorem, & perfectior effectus requirit causam perfectiorẽ, (si potest esse causa perfectior.) Sed si accipiatur in maiori vtrobique *vniuersalius* perfectione, æquiuocatio est, vel minor est falsa. Minor enim non est vera nisi de vniuersali secundùm prædicationem: patet. Non enim *esse*, est perfectissimus effectus; quia quod includitur in multis, non potest esse perfectius quocumque illorum, in quo includitur: sequitur ergo conclusio, quòd reducitur in causam vniuersalissimã prædicatione. Sed tunc vltrà, Deus est huiusmodi, falsa est; imò est causa vniuersalissima perfectione: ens autem est causa vniuersalissima prædicatione, & tunc non potest concludi, nisi quòd esse non potest esse effectus, nisi entis, & hoc concedo. Si ergo sumatur vtrobique *vniuersalius* in maiori, pro vniuersaliori secundùm perfectionem, maior est vera, & minor falsa, vt patet ex dictis: imò effectus sic vniuersalissimus est nobilissimũ creabile. Si verò in maiori accipiatur difformiter ratio vniuersalis ex parte causæ, & effectus, puta ex parte effectus pro vniuersaliori prædicatione, & ex parte causæ *vniuersalius* secundùm perfectionem; maior est falsa: nam effectus vniuersalissimus prædicatione, potest esse à causâ imperfectâ, quia saluatur in pluribus effectibus imperfectis.

Quid vniuersalius prædicatione, & quid vniuersalius perfectione?

Per hãc particulã, si potest esse, &c. soluũtur argumenta de homine, qui est nobilissimus effectus, & de Angelo, supposito quòd Deus creat, vt est mens Doct. dist. 18.

8 Alia probatio [d], quæ adducitur per auctorem de Causis, concludit oppositum: nam nõ negat absolutè ab Intelligentiâ dari esse alicui, imò magis affirmat; quia dicit, quòd non competit sibi dare *esse*, nisi inquantum operatur operatione diuinâ. Si etiam adduceretur ad propositum illud de Causis propositione quartâ, *primum rerum creatarum est esse*; non cõcludit, quòd esse sit præcisè terminus creationis; quia secũdùm aliquos ibi sumitur esse pro primâ Intelligentiâ proximâ Deo: vel ibi accipitur creatio extendendo ad primam productionem secundùm rationẽ, & primitas entis sumitur secũdùm distinctionem rationum formalium in effectu, & secundùm originem, non secundùm perfectionem, vt sit sensus, quòd

Primum rerum creatarum est esse, explicatur.

tio in principio quarti. Quoniam autem principia, &c. *vel vniuersaliter tenet; quia consideratur causa entis in communi, cuius primus effectus est esse*, &c. Hæc ipsa est doctrina Philosophi in 4. Met. cap. 1. *Quoniam autem principia & extremas quærimus causas*, &c. *necesse & entis elementa esse non secundùm accidens; sed inquantum entia, vnde & nobis entis inquantum est ens; prima causa sunt accipienda*, &c. Vbi Doctor in Commentario dicit quòd *prima causæ causent propriè ens inquantum ens. Secunda causa inferiores magis taleitatem entis.* Hæc principia autem tradit Philosophus *in 2. Metaphys. cap. 2.* vbi dicit *principia sempiternorum esse verissima, quia alijs sunt causa veritatis, & essendi, sibi autem non est alia causa prior essendi, aut suæ veritatis*, &c. loquitur de sustantiis separatis, seu principiis incomplexis, & extrinsecis. *Vnumquodque verò*, inquit, *maximè ipsorum aliorum ducitur secundùm quòd alijs inest vniuocatio*, &c. quod probat exemplo, quia ignis est calidissimus, quia est causa caloris in aliis, puta in aqua, & concludit: *Quapropter semper entium principia esse verissima necesse est*, &c. *nec illis causa aliquid est veri, vt sint; sed illa alijs*, &c, quod mox probat, quia non datur processus in infinitum in causis per se; & sicut vnumquodque se habet ad esse, ita ad veritatem; inde probans ad Metaphysicam maximè spectare considerationem veritatis, quia considerat primas causas, & principia, per quæ veritas inest aliis.

Sentẽtia Philosophi explicatur.

Hæc ergo doctrina peripatetica est, quam optimè declarat Doctor *locis citatis*, sed ad propositum nihil conducit propositio D. Thomæ adhæc principia reducta, prout aduersarij reducunt: tum, quia Philosophus non admitteret primam causam essendi aliis rebus omnibus esse Deum per creationem, prout nunc de ea agimus, neque etiam omnia sic emanant à Deo, vt omnes admittunt: negaret Philosophus Deum posse se solo producere effectum causæ inferioris sine ipsa causa inferiori concurrente, quia posuit ordinem essentialem causarum, & differentiam, & varietatem effectuum ex difformitate motus, sicut & contingentiam, quæ reducit in causas inferiores, non in voluntatem diuinam, quam posuit necessariò agere ad extrà, non liberè; ad quod est consequens, Deum se solo non posse producere effectus aliarum causarum in specie, tam efficientis, quàm materialis, sine ipsis; quia dato quòd necessariò agat ad extra, & aliæ causæ concurrant ad eundem effectum, sequitur quòd nequeat aliter agere, & quòd effectus ab eo solo nequeat esse sine aliis. 5

Non facit ad scopũ præsentem.

Deus necessariò agẽs ex Philosopho nequit producere se solo effectus causæ inferioris.

Vniformitatem motus admittit Philosophus esse à Deo vniformiter agente, varietatem, differentiam, & contingentiam attribuit inferioribus. Hinc omnipotentia, quam credunt Theologi esse Dei, & fides docet, non admittit Philosophus, neque demonstratur, vt optimè Doctor *in 1. d. 8. quæst. 5. & d. 42. & Quodlib. 7.* Quidquid ergo sit, an Philosophus agnouerit creationem propriè dictam respectu aliquorum, saltem illam negauit respectu effectûs dependentis à causa materiali, & efficiente, ex principiis eius adductis, & aliis, quibus breuitatis causa supersedemus. Quando dicit, ergo Deum esse causam essendi aliis vt sint, vel ipsum esse, vt esse, reduci in primas causas, non intendit vniuersaliter reduci per creationem strictè sumptam, de qua modò.

Vniformitas motus à Deo, differẽtia ab alijs.

Vnde

quòd eo modo, quo esse in effectu distinguitur à perfectionibus essentialibus, ipsum est terminus primæ productionis secundùm rationem.

D. Thom. vbi supr. solut. 1. arg. & sequaces. Quære Goff.

Hîc dicitur confirmando illam rationem de causa, & effectu vniuersaliori, quòd debet intelligi de effectu vniuersaliori per prædicationem, & hoc, inquantum huiusmodi: nunquam enim effectus vniuersalior prædicatione (inquantum huiusmodi) potest esse nisi à causa vniuersaliori secundùm perfectionem; licèt enim homo possit esse ab homine, non tamen inquantum homo, potest esse, nisi à causa perfectiori tota specie hominis: ergo à simili, *esse* in quantum huiusmodi, non potest esse nisi à causa vniuersaliori secũdùm perfectionem toto esse creabili: *esse* ergo, inquantũ huiusmodi, est terminus creationis: vnde priùs dictum est, quòd *esse*, non inquantũ hoc, vel tale, sed simpliciter, est terminus creationis. Ita cõfirmatio nõ valet. Hanc enim rationẽ ponit Doctor ille, cuius est, in illa quæstione, vtrùm solius Dei sit creare? Suppono enim quòd non intendit quærere vtrùm solius Dei sit creare omne creabile, quia tũc ista quæstio includeret, an aliquid aliud à Deo possit creare seipsum, de quo nullus vnquam dubitare potuit, secundùm August. *primo de Trinit. cap.* 1. ergo intendit quærere aliquam quæstionem dubitabilem, scilicet, An aliquid aliud à Deo possit creare, saltem aliquid inferius se, & sic intellectâ quæstione, tenet partem negatiuam propter rationem istam positam. Accipiatur ergo maior secundùm expositionem istam: effectus vniuersalissimus prædicatione, inquantum huiusmodi, est à causa vniuersali secundùm perfectionem: *esse* est huiusmodi, sequitur ista conclusio; ergo *esse*, inquantum huiusmodi, vel (vt plus, detur eis ad propositum) ergo *esse* creabile, inquantum huiusmodi non potest esse nisi à causa vniuersaliori secundùm perfectionem, toto esse creabili: ex hoc non sequitur, ergo nec *esse* huiusmodi creabilis, potest esse nisi à causa tali. Patet enim quòd in illâ illatione est fallacia cõsequentis: ergo secundùm istam expositionẽ primæ rationis, vel quæstio nulla est: vel si sit dubitabilis, & teneatur pars negatiua, propter rationem sic intellectam, ratio erit sophistica secundùm cõsequens.

1. de Anima. text. 47.

Secundam probat. D. Thom continere fallaciã consequentis.

9 Quòd si dicas, est considerare in isto producto *esse* huius, & *esse* simpliciter: & secundo modo est effectus Dei, vel causæ vniuersalissimæ secundùm perfectionem: primo autem modo, est effectus causæ particularis. Hoc non soluit, quia *esse* simpliciter in isto, & *esse* huius non sic distinguitur

Vnde sic argumentor, illæ duæ propositiones, ad quas reducitur ratio D. Thomæ, videlicet *esse simpliciter est proprius effectus Dei*, & *esse simpliciter est terminus creationis*, non inferunt intentam conclusionem, videlicet, neutrum conuenire creaturæ, nisi vt virtute exclusiuam hanc includunt, nempe soli Deo competere producere *esse simpliciter*, & solùm creationem esse ad *esse simpliciter*, vt ad terminum, ac soli Deo competere creare; ac proinde nulli creaturæ competere posse actionem, aut potentiam creandi: sed Theologi omnes, & ipse D. Thomas secludere intendunt à creatura potentiam creandi, & creationem strictè sumptam; ergo ad hoc, vt ratio prædicta inferat hanc conclusionem, necessariò debet sumi *esse simpliciter* in maiori, vt dicitur effectus Dei proprius, & in minori, vt dicitur terminus creationis eodem modo, & in eadem acceptione, seu suppositione; ne propositio sit multiplex, & æquiuoca; sic etiam debet vniformiter sumi ly *creatio* in minori, & in conclusione, pro creatione strictè sumpta, quæ negatur creaturæ; non autem pro creatione latè sumpta, vt est dependentia creaturæ ad primam causam, quocumque modo producatur, de qua nulla est quæstio, aut controuersia; nempe, sic dici ad Deum per creationem passiuam, à qua appellatur creatura. Ergo optimè intellexit Doctor illam rationem D. Thomæ ex instituto quæstionis, quæ limitatur ad creationem strictè sumptam, prout excludit motum, & mutationem ex materia, & concursum alterius causæ extrinsecæ: aliter enim intellecta iuxta sensum Philosophi, qua *esse inquantum esse* reducitur *in causas vniuersaliores, & primam*, non facit, nec concludit propositum. Vnde rectè procedit impugnatio Doctoris, quia perinde ex maiori, & minori sic intellectis, per consequentiam mediatam infertur: *ergo causa secunda nihil efficiunt*; sicut & hæc, ergo creatio nequit conuenire creaturæ, vt causæ efficienti. Probatur consequentia, quia eatenus hæc vltima infertur, quatenus creatio est productio tota, & totaliter effectus in suo esse, independenter ab omni alia causa, præter creatorem, à quo procedit productio tota, & totalis, atque ipsum *esse* totum, & totale effectus; ergo si hæc sit propria Dei, id est, vt non solùm nequeat alteri conuenire, quàm Deo, sed vlteriùs, vt nequeat Deus agere aliter ad effectum, nisi per creationem, sic sumptam (sicut in sensu exclusiuo, & contrario per se intento, creatura nequit agere, nisi per mutationem ex aliquo præiacente) optimè sequitur creaturam nihil omnino agere, cuius contradictorium probat Doctor, interimendo illam maiorem, ex qua inferri potest; quæ falsa est in eo sensu, quem exigit conclusio, quam infert.

6

Creatio strictè sumpta.

Quid sit creatio?

Responsio autem Caietani, & Ferrariensis declinat à scopo quæstionis, neque subsistit: primò, quod dicunt *esse inquantum esse*, formaliter produci à Deo; sic esse obiectum omnipotentiæ, non produci *esse*, *in quantum esse*, formaliter à causa creata; sed materialiter, & per accidens, examinando singula, nihil respondent ad intentum argumenti, quòd subsistat ex sensu quæstionis, in primis sumendo *esse* absolutè, & simpliciter, & *in quantum esse*, vel sumunt *esse*, pro prædicato transcendentali, quod de omnibus dicitur, & in omnibus includitur; vel sumunt in suppositione simplici, vt aiunt, & præcisiuè, vt abstrahit ab inferioribus, de quibus dicitur; vel personaliter, id est, pro amplitudine essendi, & tota latitudine entis

Refellitur solutio Caiet. & Ferrariẽs.

guitur, quòd ab alia causa esse possit *esse* huius, quin ab eâdem sit *esse* simpliciter, quod est in isto; quia siue sit distinctio rationis in intellectu, vel qualitercunque, quod dat isti *esse* huius, dat sibi *esse* simpliciter, quod est in isto.

Probatio 1. rationis D. Thom. refutatur. Concursus instrumenti qualis?

Quod etiam additur [e] de instrumento, dico, quòd maior potest benè, vel malè intelligi; non enim debet intelligi, quòd instrumentum habeat actionem propriam, sed quòd per aliquid sibi proprium agat: & ad hoc adducit probationes suas, quæ possunt concedi; nec tamen per illud proprium agit, nisi in virtute principalis agentis; quia in quacunque actione, quam haberet, non in virtute principalis agentis, in illa non esset instrumentum, sed principale agens: accipit ergo, quòd instrumentum agit dispositiuè. Quod si intelligatur vniuersaliter, falsum est: nam possibile est secundùm ipsum alibi, instrumentum attingere effectum principalis agentis: & patet in multis actibus artis, in quibus artifex quandoque per instrumentum inducit terminum principaliter intentum: sicut monetarius per instrumentum inducit formam in monetam, & sigillator in ceram: nec vnquam oportet instrumentum ad effectum principalem disponere, nisi sit instrumentum in actione, quæ disponit ad effectum istum, quod non est vniuersaliter necessarium, sed solùm quando sunt plures actiones ordinatæ, quarum vna ad aliam disponit. Absolutè autem potest esse instrumentum in principali actione, licèt non concurrat in aliquâ aliâ præcedente. Non potest ergo maior sua habere veritatem, nisi sic intellecta, quòd instrumentum per aliquid sibi proprium, causat dispositionem ad terminum principalem, quando non potest virtute principalis agentis attingere ad illum terminum principalem. Et tunc oporteret supponere in minori, quòd creatura non possit in virtute Dei attingere terminum creationis; quæ minor non est probata, nisi per rationem illam priorem de *esse*: de quâ iam visum est, quòd ipsa non concludit.

D. Thom. 4. d. 1. quæst. 4. Quando instrumentum disponat ad effectum principalem, & quando non. Vide infr. q. 4. & d. 6. q. 5. & d. 13. q. 1. & d. 18. q. 1.

Instrumenta artis quid efficiant?

10 Nec illud exemplum de securi, vel probationes illæ aliæ, quæ adducuntur ad hoc, quòd instrumentum habeat aliquid proprium, per quod agat, probat vniuersaliter quòd instrumentum agat dispositiuè. Ideò enim præcisè securis agit dispositiuè ad arcam, quia est instrumentum in incisione lignorum, quæ incisio præcedit inductionem formæ: si autem artifex vteretur securi, vel alio instrumento in principali actione; non oporteret, quòd instrumentum illud, inquantum est instrumentum, ad

entis in particulari. Si sumatur primo modo, sic neque est terminus creationis, neque effectus Dei, neque alicuius causæ; quia abstrahit à causa, & causato, & repugnat ipsi produci, nisi quatenus in aliquo inferiori producitur, in quo tantùm est natum existere. Si sumatur secundo modo, est falsa propositio, quia & Deus comprehenditur sub latitudine entis, qui non est creabilis, aut factibilis, cùm sit necesse esse. Secundò, quamuis aliquid posset creare, non sequitur potentiam creatiuam sic respicere omne *esse*, vt terminum; quia non respicit esse proprium creantis. Tertiò, creatio non solùm est ad terminum productum sub ratione vniuersali essendi, in qua cum aliis conuenit; sed etiam secundùm omnem modũ, & realitatem essendi, quam dicit terminus, quia est productio eius tota, & totalis, si creatio strictè sumatur ad sensum quæstionis: si latè, nihil realitatis est in effectu, quin attingatur à causa prima simul cum secunda, quia dependet sub omni ratione entis à Deo essentialiter, & perfectiùs est à Deo homo, etiam sub ratione hominis, quàm ab homine: & sic de aliis quibuscumque effectibus quoad realitatem propriam cuiusque. Ergo non tantùm *esse in quantum esse* formaliter est à Deo, vel formaliter est terminus creationis, sed etiam determinatum *esse*, & tale esse.

Esse transcendens non producitur nisi in determinato esse.

Confirmatur, quia creatio Adami distinguitur specie à creatione cœli, & Angeli; non vt procedit à Deo, vt principio eodem secundùm rem, & rationem; sed vt est ad terminum diuersum: sed si *esse in quantum esse*, vt abstrahit à determinato *esse*, esset tantùm effectus Dei, vel esset tantùm terminus creationis; nulla esset ratio distinctionis specificæ, quæ sumitur à determinato esse, verbi gratiâ, Angeli. Eodem modo applicari potest ratio, sumendo creationem etiam latè, vt est actio Dei ad extra respectu effectus causæ secundæ, quia omnis creatura, v.g. homo, sub ratione sua determinata essendi, est creatura, & non tantùm sub ratione communi: ergo sic est à Deo etiam producente, sub determinata ratione. Ex hoc vlteriùs destruitur secunda propositio, nempe quòd *esse in quantum esse non sit à causa secunda, nisi materialiter, & per accidens, quatenus includitur in determinato esse*; quia quicquid est realitatis in effectu, est à causa secunda, aliàs nõ posset producere, vel includere in sua virtute determinatum esse, nisi includeret in sua virtute omnem gradum essentialem inclusum in determinato esse; ac proinde *esse in quantum esse*, vt benè probat Doctor in littera replicando ad oppositum, explicans propositionem illam, quam adducit D. Thomas ex authore de Causis, quæ supponit Intelligentiam, & animam dare esse alicui, vt operatur operatione diuina, sine qua non posset dare esse.

Esse determinatum esse à Deo.

Esse vt esse est à causa secunda, & quomodo?

Dices causam secundam attingere *esse in quantum esse*, non absolutè, sed materialiter, & per accidens vt est in determinato esse, quod primò respicit causa creata. 7

Responsio.

Contrà, quia *esse in quantum esse*, non aliter etiam est attingibile à Deo, neque aliter natum est esse absolutè produci, nisi qua producitur determinatum ens. Vnde sicut actio Dei est determinata respectu effectus, vt ab eo procedit, sequitur quòd primò determinat in effectu speciem, & quidquid est determinatum, quam rationem communem, quia existentia, quæ est terminus formalis, primò & per se competit determinato enti; secundariò verò inclusis per modum prædicati communis: præterea si actio Dei est ad effectum primò

Esse producitur in determinato ente.

ad formam arcæ, haberet aliquam actionem dispositiuam. Ex talibus ergo exemplis, vbi accipit, quòd instrumentum disponit ad terminum principalem, non potest inferri hoc vniuersaliter, nisi fiat fallacia consequentis; sed nisi accipiatur vniuersaliter, non potest remoueri à creaturâ ratio creationis, nam ex maiori particulari in secundâ figurâ, nihil sequitur propter fallaciam consequentis.

Ex maiori particulari in 2. fig. nihil sequitur.

primò sub ratione communi; actio causæ secundæ sub ratione determinata; sequeretur, quòd perfectiùs attingeretur effectus à causa secunda, quàm à Deo; sicut ratio determinata est perfectior, quàm ratio communis in essendo: vnde Patres, quando hæreticos, & Philosophos impugnant negando creationem esse ab aliqua creatura, loquuntur de creatione entis determinati, v.g. hominis, vel animalis, vel corporis, & huiusmodi, de quibus in specie tam Philosophi, quàm hæretici loquebantur in extremo contradictionis: intendebant ergo productionem determinatam entis non præscindendo *esse in quantum esse*, ab esse determinato, vt terminat creationem. Videantur Patres & expositores in primum Gen. & primum Ioan. & contra antiquas hæreses.

Controuersia inter Patres, & Philosophos, ac hæreticos.

8 Dices, Philosophus *suprà*, secundùm nos, & secundùm Doctorem, dicit *esse in quantum esse* reduci in causas vniuersales, intelligens primam. Respondetur, diuersum esse intentum Philosophi, quia loquitur de *esse in quantum esse*, eo modo quo effectus vniuersalis reducitur in causas vniuersales, non quòd præcisè sub ratione illa vniuersali attingatur à causa, vt producitur in effectu; sed quatenus assignetur correlatiuum adæquatum in ratione causæ adæquatæ tali effectui. Vnde quando Philosophus dicit *esse in quantum esse* reduci in causas, & principia essendi vniuersalissima: quamuis ibi loquatur de ente, quòd est obiectum Metaphysicæ, ly *in quantum*, sumitur non reduplicatiuè, quia sic faceret falsum sensum; quia sumeretur propositio vniuersaliter pro omni ente, & omne ens causaretur, etiam Deus, & daretur processus in infinitum: sed sumitur specificatiuè, pro ente in quantum est causabile, vel quod est causabile, cuius causa adæquata, licèt non præcisa, sit prima causa, non autem causa aliqua determinata, quæ limitatur ex forma sua ad certos effectus, & determinatos: quilibet autem effectus causabilis necessariò est à Deo, & aliqui à solo Deo, vnde adæquat potentia eius totum ens causabile, immediatè attingendo omnem rationem entis per se, & mediatè, quia quælibet alia causa est participatio suæ virtutis in actu primo: in actu secundo autem exigit eius concursum, & series omnium causarum ad ipsum reducitur, in quo solo est status. Ad hunc sensum reducitur illa propositio de Causis, quam sanctus Thomas adducit.

Explicatur Philosophus.

Esse in quantum esse effectus Dei.

9 Tertium quod adiungit Caietanus: ex identitate scilicet termini creationis ad ens determinatum, rectè probari, & sequi, quòd creatura non possit creare: peto vnde id sequatur? non aliunde, nisi quia necessarius est concursus Dei ad quodcumque esse: & esse quod ipse astruit, esse terminum creationis, & à Deo tantùm, includi in ente determinato; sed hoc non sequitur, quia in primis petit principium, quia propositio illa non est nota ex terminis, neque per notiorem probatur: quia non ostenditur, quòd virtus creādi participata non possit communicari creaturæ; sicut ex eo quòd in Deo sit virtus, quâ immediatè possit educere de potentia materiæ quālibet formam educibilem, quam potentiā habet primò, & per se, non participatione; nō sequitur tamē quin eadem virtus communicari possit causę secundæ, quā participat à prima; & sicut Deus se solo potest producere effectum quemcūque particularis causæ, qui non inuoluit aliàs imperfectionem, (quæ argueret defectum in causa) & hanc virtutem habet Deus primò, & à se, non participatiuè; eam tamen potest communicare creaturæ. Ergo

Caietanus impugnatur.

Ratio eius non cōcludit.

Patet à simili.

Ergo similiter licèt potentia creatiua sit Dei primò, & independenter ab alio, non sequitur quin possit esse creaturæ per communicationem, & participatiuè à Deo. Et vlteriùs hoc saluat differentiam inter creatiuam creaturæ & Dei; quòd hæc esset vniuersalis independens à se; illa verò particularis dependens, & communicata à Deo; sic etiam potentia eductiua omnium formarum, & productiua omnium effectuum, ita est solius Dei, vt communicari nequeat creaturæ, sicut neque continentia eminentialis, & virtualis ad id requisita, ob limitationem sui esse, cuius mensuram sequitur potentia productiua eius, & actio; tamen communicatur ad certum genus formarum, & effectuum huic & illi causæ, non vniuersalis, quæ est solius Dei, sed limitata; ergo idem posset dici de potentia creatiua.

Creatura limitatur in esse & actione.

Demus ergo aduersariis ens absolutè sumptum, esse terminum creationis, quamuis nequeat attingi per creationem, vt probatum est, nisi in determinato ente contractum: sic dici posset attingi à creatura in hoc limitato ente, non tamen in omni ente; quia sic est solius Dei. Sic ignis generans hunc ignem, generat etiam rationem corporis elementaris, vt in hoc igne est; non tamen inde sequitur, quòd possit attingere rationem corporis in quocumque alio ente. Similiter diceretur potentiam creatiuam, & creationem esse solius Dei in ea perfectione, & vniuersali extensione, quâ totum genus entis comprehendit quod primò, & per se potest terminare actionem causæ. (quod dico propter respectus, & huiusmodi, quæ emanatione producuntur ex suppositione alterius primò producti.) Sed neque hoc est notum lumine naturali sic ei conuenire; sed creditum, vt *suprà* dictum est. Ergo illæ propositiones: *ens absolutè sumptum est terminus creationis:* &, *ens absolutè sumptum est effectus Dei*, respectiuè ad lumen naturale, & principia tradita à Philosophis, sunt de subiecto non supponente; si loquamur de creatione, vt est productio tota, & totalis cuiuscumque entis, ac proinde nequit ex eis probari repugnare creaturæ, neque constat terminum creationis ita identificari cuicumque enti, nisi sermo sit de creatione latè sumpta, quæ non infert intentum. 10

Nō ita Deus.

Vltimò tandem ex illis principiis, ad summum haberi potest, quòd creaturæ nequeat communicari creatio, vt potest conuenire Deo, nempè sine dependentia, & concursu cuiuscumque causæ extrinsecæ etiam efficientis; non tamen probatur non posse communicari principium producendi independenter à materia & subiecto, de qua creatione potissimùm hîc agitur: quamuis illa productio esset etiam dependens à causa prima, ita vt ad terminum creationis possit concurrere causa 11

Insufficientia probationis aduersa.

causa secunda; esset tamen vera creatio, quia productio ex nihilo; nihil ergo obstat terminum creationis identificari huic determinato enti, quin esse determinatum possit attingi à causa secunda independenter à materia. Vnde responsio Caietani euacuatur. Rectè ergo colligit Doctor committi æquiuocationem in discursu D. Thomæ, vel alteram præmissarum esse falsam.

Committit æquiuocationem.

12 *Reiicit probationes.*

c *Item probationes illius propositionis*, &c. Hîc reiicit Doctor probationes illius propositionis, nempe *esse simpliciter, est proprius effectus Dei*, &c. éstque duplex: prima est, quòd effectus vniuersaliores debent reduci in causas vniuersaliores; ad quam respondet, quòd ly *vniuersalior*, ex parte vtriusque termini intelligi possit dupliciter, vel secundùm virtutem, vel secundùm prædicationem. Si sumatur vniformiter, vt ponitur ex parte subiecti, & vt ex parte prædicati, id est, secundùm perfectionem, & virtutem tantùm, vel secundùm prædicationem tantùm, concedit maiorem, quia communior effectus potest reduci in causam magis communem, perfectior effectus in causam magis perfectam; verbi gratiâ, ens causatum reduci potest in ens, quod est causa, éstque commune Deo, & causæ secundæ, quæ producit suum effectum, non solùm sub ratione determinata; sed etiam sub ratione entis, & totius quod includitur, quia attingit quidquid includitur in suo effectu: verbi gratiâ, ignis generat hunc ignem, & rationem corporis, substantiæ, entis, vt includuntur in hoc igne, vt prædicata eius essentialia; nihil enim continet in sua virtute indiuiduum, quod non includit in sua virtute omnia eius prædicata essentialia, sine quibus nequit esse.

Causa particularis agit ad omnem gradum effectus.

Altera etiam pars est manifesta; quia esse effectus participatur à causa: ergo quo perfectior est causa saltem principalis producens, vt excludamus illam controuersiam de virtute, & actiuitate accidentis in substantiam, quæ inferiùs tractatur suo loco.

Respōsio Doctoris ad prædictas probationes.

His suppositis, respondet, si sumatur ex parte subiecti, & ex parte prædicati, ly, *vniuersalior*, vt denotat perfectionem causæ & effectus, Maiorem esse veram, Minorem verò falsam; quia vniuersalissimus effectus est quoad perfectionem creabile nobilissimum; ens nequit esse perfectius positiuè (licèt permissiuè, id est, vt superius ad Deum, & creaturam esset perfectiùs) quocumque illorum in quo includitur. Si verò sumatur ly, *vniuersalior*, tam ex parte causæ, quàm effectus in Maiori difformiter, ita vt ex parte causæ denotet perfectionem essendi, Maior est falsa, quia effectus vniuersalissimus in prædicatione, potest esse à causa imperfecta, quia saluatur in omni effectu, etiam imperfecto, qui procedit à causis inferioribus secundùm perfectionem.

13 *Interpretatio Caietani, & Ferrariensis.*

Respondent Caietanus, & Ferrariensis, intelligi ly, *vniuersalior*, difformiter, vt denotat perfectionem in causa, communitatem prædicationis in effectu. Vnde aliud est effectum vniuersalem in prædicando esse per se primò à causa vniuersali in perfectione; aliud verò esse ab ea sola. Prima est vera, & sic intelligitur propositio D. Thomæ; secunda falsa, prout malè intellexit Scotus. Addit Ferrariensis, quòd effectus vniuersalissimus intelligitur esse à causa vniuersali modo dicto, non solùm quoad illam prædicabilem rationem, & quasi præcisam; sed secundùm totum ambitum omniū, quæ illam rationem participāt.

Hæc responsio manet impugnata ex dictis; quia esse per se primò effectum vniuersalissimum, id est, *Ens in quantum ens*, à causa vniuersaliori in perfectione, vt distinguitur ab eo, quòd est nō esse ab eo solo, vel denotat, quòd à se solo habeat potentiam illam, & non participatiuè; creatura verò participatiuè habet virtutem creandi; sed hoc nihil est, quia sic omnis potentia actiua per se primò competit Deo, participatiuè creaturæ, cum quo stat, quòd effectus sit à creatura, quod perinde affirmaretur de creatione communicata, aut participata creaturæ. Vel secundò denotat vniuersalitatem extensionis potentiæ diuinæ ad quodlibet ens, saltem creabile, & hoc etiam non soluit argumentum; quia vniuersalitas potentiæ actiuæ soli Deo competit, respectu cuiuscumque entis producibilis, aliter quàm per creationem, concurrente subiecto, quod non tollit quin potentia eductiua huius, aut illius formæ in particulari, & limitata, conueniat creaturæ, & potentia producendi hunc, vel illum effectum determinatum, quamuis non omnem effectum, quia non sequitur, ignis non potest generare quodcumque generabile: ergo non potest generare ignem, quia est fallacia consequentis: ergo similiter hæc, Creatura nequit creare quodcumque creabile, verbi gratiâ, Angelum: ergo neque aliquod, puta ignem. Vel tertiò denotat, quòd nihil potest creare aliquod, quod non possit creare omne creabile, & sic ad creationem cuiuscumque requiritur potentia infinita. Sed hæc interpretatio petit principium, quia est ipsa conclusio: nempe soli Deo conuenire creationem, quod non probatur per idem. Vel quartò denotat, quòd *esse in quantum esse*, non possit esse nisi à causa vniuersalissima in perfectione, sicut, verbi gratiâ, homo, quamuis generet hominem determinatum, tamen homo inquantum homo, id est, vt comprehendit totam speciem, & quidquid participat speciem, non possit esse, nisi ab aliqua causa excedente totam speciem humanam: sic etiam ens inquantum ens creabile, nequit esse, nisi ab ea, quæ excedit totum genus entis creabilis. Sed talem interpretationem non admittit quæstio (vt rectè Doctor §. *Hîc dicitur*) quæ est de aliquo dubitabili; nemo enim dubitat quin omne illud, quod à se non habet esse ex sua specie, recipere debeat esse ab alio, quod excedit totam speciem, cùm species non dicat necessitatem essendi in vno indiuiduo magis, quàm in alio: neque vnum indiuiduum esse per se supponitur alteri; cùm inter hæc non detur ordo per se, sicut inter species: ergo vt quæstio habeat locum, non quæritur, vtrùm aliquid inferioris ordinis possit creare, aliquid superioris ordinis; vel, vtrùm aliquid respiciat primò ens creabile, inquantum ens creabile: quod producens non continetur sub tali ente producibili, & in illa vniuersalitate, ex ratione dicta; quia sic se ipsum produceret. Sed an aliquod ens creatum possit creare non ens inquantum ens, in hoc sensu; sed hoc determinatum ens, quod produci potest ab agente creato, & cui non repugnat terminare creationem: discursus autem secundùm hanc interpretationem committit fallaciam consequentis, sicut & in hoc: *Homo nequit generare hominem inquantum homo est*, id est, sumendo prædicatum vniuersaliter, vt comprehendit quidquid participatione naturæ humanæ est homo, quia sic generaret se ipsum; *ergo nequit generare* hunc

Impugnatur.

Potētia vniuersalis in Deo etiam eductiua.

Petitio principij.

Interpretatio.

Species supponit causam alterius rationis.

Inter indiuidua non est ordo per se.

Scopus quæstionis & subiectum.

Fallacia cōsequentis.

hunc hominem. Nequit generare ens inquantum ens. ergo neque hoc ens. ex quo euacuatur solutio Ferrariensis. Vel quintò denotat in effectu dari rationem huius, seu determinati esse, & esse simpliciter, & absolutè, Secundo modo est à Deo, seu causa vniuersalissima in perfectione; primo modo à causa determinata; sed hoc impugnat Doctor, ex eo quòd hæc distinctio inter esse simpliciter & determinatum esse, non sit sufficiens, vt secundùm vnam rationem sit ab vna causa, secundùm alteram ab altera; quidquid enim dat esse huius, dat esse simpliciter, & è contra, quod dat esse simpliciter, dat esse huius, vt *suprà* probatum est.

Effectus quoad esse absolutè, & hoc esse est ab eadem causa.

14 *Alia interpretatio illius maioris impugnata.*

Alij interpretantur illam maiorem, iuxta responsionem Diui Thomæ ad primum, quam iam attigimus ex Doctore, interpretatione quarta, quòd creare est producere ens primò, & nullo eius præsupposito: nam fieri per se primò effectui competit, secundùm illam præcisè rationem, quæ non supponebatur, & quæ non præcessit; quòd si præcessit, nō per se primò fit, sed per accidēs: concordat doctrinę D.Thom. *loco præfato*, cuius verba sunt: *Dicendum quòd aliquod perfectū participans aliquam materiam facit sibi simile, non quidem producendo absolutè illam materiam, sed applicando eam ad aliquid: non enim hic homo potest esse causa naturæ humanæ absolutè, quia sic esset causa sui ipsius; sed est causa quòd natura humana sit in hoc homine generato, & sic præsupponit in sua actione materiam determinatam, per quam est hic homo.* Sic Caietan. *quæst.44. art.2.* cùm ignis, inquit, generatur ex aëre, non fieri per se corpus, neque elementum; sed hunc ignem; & sic asserit in factione rerum naturalium, esse à nullo fieri per se primò tunc, quoniam fit semper vnumquodque ex alio ente, licèt per accidēs.

Verba D. Thom.

Caietan.

15 *Impugnatur.*

Contrà, producere ens primò, & nullo eius præsupposito, vel intelligitur de ente determinato, quatenus producitur nullo subiecto præsupposito, eo modo quo materia præsupponitur productioni formæ, & hic sensus est verus; sed sic etiam diceretur creatura producere, vt aduertit Doctor, vel probetur oppositum, & negaretur conuenire soli Deo sic producere. Vel producere ens primò, & nullo præsupposito, intelligitur vel secundùm speciem, vel secundùm genus, vel secundùm transcendēs; & hic sensus est falsus, quia sic sequeretur quòd Deus non posset creare vnam materiam, aut vnam animam rationalem præexistente alia, quia ratio speciei, generis & transcendentalis præexisteret in priore.

Inconueniens quod sequitur.

Deinde quod dicitur, producens aliquod ens determinatum non producere naturam specificam absolutè, sed applicare ad indiuiduum supponendo materiam determinatam, per quam fit indiuiduum (quidquid de illa quęstione sit, vtrùm materia sit principium indiuiduationis) falsum est quòd generans indiuiduum non generat in eo naturam, aliàs destrueretur vniuocatio inter causam & effectum, quæ consistit secundùm naturam, & non secundùm principium indiuiduationis.

Destruitur vniuocatio inter causam, & effectum.

16 Item, tolleretur vera causatio in creatis, quæ respicit naturam indiuidui vt terminum formalem; sed quidquid sit de his, solutio illa nō currit in anima rationali, & suppositâ veriori sententia, in Angelis intra eandem speciem multiplicatis; aliàs supposito vno Angelo, non posset Deus creare alterum, aut suppositâ animâ Adami, non crearet animam Euæ.

Ex quibus patet illam primam probationem falsam esse ad scopum conclusionis intellectam; vel, si vera est, nihil probare, quia effectus vniuersaliores reduci in causas vniuersaliores contingit alio modo, quem suprà exposuimus, cum quo nō repugnat creaturam creare posse aliquem effectū determinatum. Sicut & illa etiam philosophia Caietani falsa est, quando ignis generatur ex aëre non produci per se corpus, sed per accidens, quia ratio corporis sicut desinit, & corrumpitur, corrupto aëre; in quo existit, ita etiam generatur producto igne, vt ad ignem contrahitur.

Ratio vel falsa; vel non probat.

Impugnatur Caietanus.

Vnde si quodcumque aliud corpus, diuersum ab igne, annihilaretur, adhuc in igne saluaretur ratio corporis quoad existentiam: ergo illā quam accepit à generante ignem: ergo vel nunquam ratio corporis nata est per se produci, vel per se producitur, quando quodcumque corpus determinatum producitur; mediāte enim hoc, aut illo, tantùm competit existentia naturæ cōmuni. Præterea sicut se habet ad existentiam, ita etiam ad productionem, quâ recipit esse: vel ergo corpus nunquam per se existit, sed tantùm per accidens; vel per se producitur eâ productione, quâ producitur hoc & illud corpus, quia nec aliter produci, aut existere potest.

Corpus per se generari in hoc, & illo.

d *Alia probatio quæ adducitur per authorem de Causis*, &c. Hîc respondet Doctor ad alteram probationem D. Thomæ, quâ probat illam propositionem: nempe, *esse absolutè esse proprium effectum Dei, & terminum creationis*, & reducit rationem in oppositum, vt patet ex littera, adiungit aliam propositionem ex lib. *de Causis*, quæ est quarta, talem: *Primum rerum creatarum est esse.* Respondet, vel secundùm aliquos intelligi primam Intelligentiam proximam Deo, vel sumitur *creatio* extendendo ad primam productionem secundùm rationem, & primitas entis sumitur secundùm distinctionem rationum formalium in effectu, & secundùm originem, non secundùm perfectionem; vt sensus sit quòd eo modo quo esse in effectu distinguitur à perfectionibus essentialibus, ipsum est terminus primæ productionis secundùm rationem: hæc littera videtur aliquantulum obscura, quid intelligēdum sit per *primum esse*, quid per *perfectiones essentiales*, quid per *primam productionem secundùm rationem.* 17

Alia probatio D.Thomæ.

Soluitur.

Pro cuius intelligentia aduertendum est quædam priora esse secundùm ordinem naturæ, seu originis & generationis; quædam verò priora secundùm ordinem perfectionis. Hunc diuersum ordinem explicat benè Doctor *in 1.d.3.q.2.* progressus secundùm priorem est à potētia ad actum, & ab imperfectiore ad perfectius, è contra procedit ordo perfectionis, nempe ab actu ad potentiam, & ab eo quod perfectius est, ad imperfectius. Ens ergo secundùm prioritatem naturæ, & originis, seu generationis est primum, vt ratione, aut ex natura rei distinguitur à reliquis perfectionibus superadditis & essentialibus, vt substantiæ corporis, &c. 18

Exponitur responsio Doctoris.

Ordo naturæ diuersus, ab ordine perfectionis.

Ex quo patet quid intelligat per *primum esse*, nempe rationem entis; *perfectiones essentiales*, sunt substantia, corpus, homo, &c. Productio ergo sic vt sequitur naturam sui termini, ita potest considerari secundùm varios eius gradus essendi, quocumque modo distinguantur, siue ratione, siue formaliter, & iuxta diuersum illum ordinem, quo inter se gradus entis comparantur. hîc enim agitur de productione materialiter pro re acta, seu effectu ipso in fieri. Sicut ergo in facto esse

Primum esse. Perfectiones essentiales.

esse res consideratur iuxta diuersum illum ordinem, nempe originis, & perfectionis, in quo primum in vno, est postremum in altero; sic eadem res in fieri, & productione, vt transfertur de non esse ad esse, admittit vtrumque ordinem. Ita ergo productio secundùm originem est primum ipsius esse; secundùm perfectionem est primũ esse determinati: in priori sensu intelligitur propositio illa de causis, *Primum rerum creatarum est ipsum esse*, &c. Videlicet ordine generationis: non intelligitur autem abstractum, & transcendens esse, quia sic non est terminus productionis, sed singulare entis, verbi gratiâ, in homine prius naturâ est singulare entis, quàm singulare corporis, aut hominis, iuxta ea quæ Doctor *infrà* determinat *d.* 8. *quæst.* 2. explicans formam corporis Christi, vbi dicit quòd ly, *hoc*, supponat pro singulari entis, illúdque demonstrat, & supponit prædicato, *Corpus meum*, & perinde facit ad præsens, siue dicas cum quibusdam nostræ scholæ quemlibet gradum Metaphysicum habere in quolibet propriam hæcceitatem diuersam, ab hæcceitate alterius, verbi gratiâ, ens propriam singularitatem diuersam à singularitate animalis, & hominis; siue dicas per vnam reddi omnes singulares, vt volunt alij, quia siue sic, siue aliter dicatur, productio non respicit singularitatem vt terminũ formalem, sed naturam, & essentiam cui singularitas est conditio essendi, & agendi.

Productio secundùm rationẽ, seu ordinem.

Intelligitur ordine generationis secundùm rationem.

Intelligitur de singulari tantùm.

19 Productio ergo secundùm ordinem originis respicit primò gradum entis, vt affectum singularitate, vel propria, vel communi, deinde reliquos gradus prout accedunt ad ens: hæc autem productio dicitur creatio latè sumpta secundùm appropriationem, non secundùm proprietatem, quia ratio generalis in effectu magis appropriatur causæ vniuersali & primæ, cuius actio dicitur creatio, quàm causæ particulari, non quòd effectus in se diuisus sit, quia & gradus particularis eius est à causa vniuersali, sicut etiam gradus vniuersalis à causa particulari, sed propter quandam appropriationem, quia gradus vniuersalis in effectu magis imitatur virtutem vniuersalem, & illimitatam causam, eámque in modo essendi communi, & illimitato magis adæquat per modum obiecti, seu termini, quàm gradus particularis, qui sequitur naturam causæ determinatæ, quæ ex fine suo, & principio agendi ordinatur ad producendum sibi simile, & ens determinatum: quamuis, vt dixi, hæc secundùm appropriationem vera sint, non verò secundùm proprietatem, accommodando sibi inuicem causam & effectum, secundùm proportionem cuiusdam imitationis: ex quo non habetur, quòd creatura non possit creare aliquod saltem determinatum esse. Ex dictis patet reliquum quod sequitur in littera Doctoris, quia in præcedentibus eam in discursu explicuimus.

Ratio generalis effectus appropriatur causis generalibus, & quare?

20 e *Quod etiam additur de instrumento*, &c. Ex ratione præmissa D. Thomæ, duæ conclusiones ab ipso eliciuntur. Prima est, nempe creaturam vt causam principalem non posse creare; secunda verò est, quòd neque vt causa instrumentalis. Prima iam examinata est, tam quoad consequentiam, quàm quoad veritatem principij. Secundam etiam conclusionem hîc reiicit quoad consequentiam, & rationes, quibus probatur: vt quòd instrumentum non participet actionem causæ principalis, nisi agat per aliquod sibi proprium ad effectum proprium causæ principalis: & intelligitur de actione dispositiua, vt patet in exemplo adducto, de securi disponente ad scamni formã; sed in creatione, quæ nihil præsupponit, non datur aliquid quod posset disponi, quia non supponitur aliquod subiectum, quod disponeretur, cùm sit productio entis primò & ex nihilo.

Impugnat secundam conclusionem D. Thom.

Ratio D. Thomæ.

Non dari instrumentum creationis.

Respondet ergo Doctor interpretando maiorem, ita vt particula, *per aliquod proprium*, designet actionem propriam, & sic maior esset falsa per rationem, quam *infrà* subiungit, quia in quacumque actione, quam haberet non in virtute principalis agentis in illa, non esset instrumentum, sed principale agens, quia scilicet neque actionem ipsam, neque principium actionis participaret ab agente principali; & hoc denotat illa particula, *propriam actionem*, &c. & sic non esset instrumentum, quod vt motum mouet, neque habet principium agendi in esse quieto; sed in actuali motione, loquendo de instrumento propriè, & non latè, vt extenditur ad causam secundam respectu Dei, vel ad accidens respectu substantiæ.

Instrumentum vt agit actione propriâ non est instrumẽtum.

Intelligitur ergo quòd instrumentum per aliquod sibi proprium agat ad effectum causæ principalis, & tantùm dispositiuè. Prima pars huius copulatiuæ concedi potest cum suis probationibus; altera verò, nempe quòd agat dispositiuè, licèt aliquando sit vera; vniuersaliter tamen intellectu est falsa, quia per ipsum sanctum Thomam *in hac dist. quæst.* 4. instrumentum attingere potest effectum causæ principalis; & patet in multis instrumentis, & effectibus artis, in quibus artifex per instrumentum inducit formam principalem, seu vltimò intentam, vt monetarius impressionem armorum in monetam, sigillator in ceram impressionem sigilli: tunc ergo vera est maior in iis instrumentis, quorum vsus est respectu alicuius actionis prioris, & subordinatæ ad actionem formæ vltimò intentæ, vt patet etiam in exemplo de securi, quod adhibet D. Thomas. 21

Agit quãdoque ad effectũ causæ principalis

Propositio ergo vniuersaliter sumpta est falsa ex dictis: sumpta autem particulariter, videlicet adiectâ hac limitatione, nempe quòd instrumentum per aliquod sibi proprium agat semper dispositiuè ad effectum causæ principalis, quando nequit attingere eundem effectum in virtute causæ principalis, non probatur; & sic etiam assumptâ minori committitur fallacia Consequentis. Impugnationem hanc aliqui approbant moderni, vt Molina, & Vasquez 1. *part. in dictam quæstionem, & art. D. Thomæ*, ille *disputatione* 2. hic *disput.* 176. *cap.* 2. & difficilem putant alij rationem præmissam D. Thomæ, quin etiam Molina asserit ægrè responderi posse ad rationem Scoti. Hîc præcisè tangam ipsam rationem Doctoris, remittendo in sua loca quæ de instrumentis dicit, earúmque actione, vt *infrà*, *hac ipsa quæstione, & quæstione* 4. *d.* 6. *q.* 5.

Deficit probatio.

Molina. Vasquez.

22 Respondet Ferrariensis duplicem esse effectum instrumenti, & actionem: vnum qui proprius est ipsius instrumenti, ex forma propria, & permanente; alium qui est effectus, & actio eius, in virtute agentis principalis, per virtutem agendi superadditam: & sic attingit aliquid supra propriam virtutem, ita tamen vt semper agat aliquid ex propria forma, quod dispositiuè se habet ad effectum causæ principalis, putat actiones has esse realiter diuersas, quia procedunt à diuersis principiis, & ad diuersos terminos.

Respõsio Ferrariensis.

Duas assignat actiones instrumenti.

Responsio Caietani. Caietanus autem perinde eandem doctrinam sequitur, nisi quòd neget actiones esse diuersas, sed eandem, vt procedit à causa principali, & instrumentali: ita tamen vt procedat ab instrumento dupliciter. Primò secundùm propriam virtutem, quæ influit in actionem quandam eius modificationem, seu modum, & secundùm prius *Ordo in eadē actione.* naturâ actio, vt modificata est prior, & dispositio ad ipsam, vt est à principali agente: deinde procedit ab instrumento, vt attingit terminum principaliter intentum, inquantum eleuatur per virtutem communicatam sibi ad hoc à principali agente.

Vterque ergo dicit instrumentum semper habere actionem propriam, quam non habet in virtute agentis principalis; sed ex propria forma, quæ semper est actiua: aliàs frustrà assumeretur; & sic prima propositio Doctoris corruit cum sua *Soluitur ratio Doctoris.* probatione. Secundò dicunt, quòd actio propria instrumenti vniuersaliter est dispositiua ad effectum causæ principalis: & sic negatur secunda propositio Doctoris huic opposita, vel eius consequentia, quia non sequitur: attingit effectum causæ principalis; ergo non dispositiuè, quia primò disponit, secundò attingit.

Exemplum autem illud de securi, quod impugnat Doctor, dicunt non adduci ad probationem, sed ad explicationem tanquam magis notum. *Responsio ad exempla præmissa.* Alia etiam exempla, quibus Doctor probat instrumenta attingere effectum causæ principalis, vt patet de impressione sigilli, dicunt quòd hæc etiam habent actionem propriam, quia diuidunt materiam, inquit Ferrariensis.

23 *Probatio primæ propositionis contra responsionem.* Contrà, probatur prima propositio Doctoris: hîc agitur de instrumento propriè sumpto, quod mouet inquantum motum, & per virtutem receptam à causa principali, vt patet ex littera S.Thomæ. Contingit autem, quòd aliquid participet actionem propriam alicuius alterius, non virtute propria, sed instrumentaliter, inquantum *Ex sententia D.Thomæ.* agit in virtute alterius, sicut aër per virtutem ignis habet calefacere, & ignire, &c. Sic etiam intendunt alij, quos impugnat; nempe per virtutem communicatam instrumentum agere, vt creaturam ad creationem, aërem ad igniendum, & calefaciendum in virtute caloris, quem recipit ab igne.

Hic autem aër nullum habet effectum proprium, sed merè materialiter se habet; sic Sacramenta, quæ sunt, in sententia D.Thomæ, instrumenta physica gratiæ, nullam habent actionem dispositiuam priorem, & naturalem ex propria forma physica, quæ sit dispositio ad gratiam, quæ *Applicantur exempla.* etiam in sententia eius creatur. Ergo, etiam idem dici posset de creatura, in quantum ei communicaretur virtus, qua attingeret ministerialiter, seu instrumentaliter effectum creationis.

Alia etiam exempla in sententia D. Thomæ adducit Vasquez, in quibus ad effectum causæ principalis, concurrunt instrumenta sine vlla actione dispositiua præuia ad effectum causæ *Alia similiter vrgentur.* principalis, vt humanitas Christi ad miracula, verba eius ad infundendam gratiam iustificantem, ad tollenda peccata etiam physicè, vt *infrà* patebit, vt illa: *Dimittuntur tibi peccata tua*, &c. phantasma sic per eundem, agit instrumentaliter ad productionem speciei intelligibilis, cuius nulla actio est præuia dispositiua, cuius terminus assignari potest.

Responsio. Si dicas quòd in Sacramentis, & aliis instrumentis supernaturalibus, detur actio physica, in qua perficiuntur, vt lotio aquæ Baptismalis, prolatio verborum, &c. Contrà, hæc nihil faciunt *Impugnatio.* ex natura rei ad gratiam, quia perinde sine ipsis produci posset, & solùm habet cum eis connexionem ex voluntate principalis agentis, quæ denotat institutionem, & virtutem communicatam, siue physica sit, siue tantùm moralis, vt *infrà* discernetur: ergo nullam habent actionem ex propria forma dispositiuam ad gratiam.

Dices, vt quidam volunt, non requiri, vt actio 24 dispositiua ex natura rei habeat connexionem *Responsio.* cum effectu principalis agentis. Contrà, hoc de- *Impugnatio.* struit totum fundamentum sententiæ oppositæ de instrumentis; quia ideò assumuntur instrumenta particularia, quia habent ex forma propria actionem dispositiuam ad effectum causæ principalis: aliàs frustrà assumerentur, inquiunt: ergo necessarium est instrumentum habere ex *Cur requiritur actio instrumentalis.* propria forma actionem dispositiuam, ne frustrà esset assumptum, sine quo alioquin absque tali eius vsu fieret effectus, sequitur quòd actio illa sit etiam ex natura rei dispositio: aliàs si nihil ex natura rei conducit, frustrà requiritur propria, & principium eius in instrumento ex natura rei prærequisitum.

Et si ratio reducatur ad exemplum propositum à D. Thoma, de securi requisita ad dolandum ligna, vt disponantur ad formam artificialem scamni, aut arcæ, quæ nequit in rudi materia induci per artificem; quia coire non potest in dispositione tali ad compagem requisitam artificij: hoc idem probare & intendere constat: ergo non cohæret doctrinæ D.Thomæ, instrumentum vniuersaliter non habere actionem dispositiuam ad effectum agentis principalis ex propria forma; ac proinde meliùs Doctor explicat illam propositionem eius, quàm præfati quoad sensum, quo vera esse posset; quamuis nec sic infert intentum.

Secundò confundunt doctrinam de instru- 25 mentis, quasi vniuersaliter idem sit modus operandi omnium instrumentorum, quæ ne vniuocè quidem conueniunt, neque secundùm eundem modum dicuntur instrumenta. Propriissimè enim dicuntur instrumenta physica, ea quæ sunt artis, alia per proportionem ad hæc, quia artis *Duplex genus instrumentorum.* instrumenta habent subordinationem ad principale agens, à quo recipiunt principium actionis, *Prima acceptio instrumenti.* & ipsam actionem, nempe motum, quia instrumento cooperatur in motione actuali ad quemcumque effectum attingit: hæc duo in aliis instrumentis simul non inueniuntur, sed separatim, & secundùm proportionem, vt in causa se- *Secunda acceptio instrumenti.* cunda, quæ dicitur instrumentum Dei, & recipit à Deo virtutem cum entitate, quam habet in esse quieto, & ex propria forma: in quo differt ab instrumento primo modo sumpto, cuius virtus est superaddita in ipsa actuali motione: & concurrit etiam Deus cum causa secunda in ipsa actuali operatione, sed aliter quàm principalis, cum instrumento artis, quia hæc per influxum immediatè impressum instrumento attingit effectum, instrumento deferente influxum ad passum, vt quando manus mediante calamo scribit. Deus autem cum causa secunda agens, non influit in ipsam, sed coagit in passum immediatè, seu ad effectum. Et hîc seruatur maior proportio ad instrumentum propriè, non tamen similitudo formæ, aut modi secundùm vniuocationem.

Tertiò

Tertia acceptio. Tertio modo accidentia agunt in virtute substantiæ, disponendo ad formam substantialem. Hîc inuenitur tantùm subordinatio actionis ad actionem, & dependentia formæ accidentalis ad substantiam, in qua est, & à qua emanat sine concursu, & motione actuali substantiæ respectu dispositionis inductæ. Minor ergo proportio ad instrumentum propriè dictum.

Quarta acceptio. Quartò dicitur instrumentum, quando à causis liberis applicantur actiua passiuis, ad finem alterius effectus ab ipsis intenti, vt artifices applicant: talis est virtus ignis in excoquendis, & macerandis metallis: hîc autem minùs seruatur proprietas instrumenti, quia nec ignis in virtute applicantis operatur, neque recipit vllum influxum, nec actio eius eidem subordinatur ex natura rei, sed tantùm quia vtitur eius actione ad alium effectum intentum, dicitur instrumentum. Quod ergo proprium est instrumenti quarto & tertio modo, hi Doctores transferunt ad rationem communem instrumenti: quod est agere ex propria forma, & dispositiuè ad effectum causæ principalis; quod est procedere ab vno æquiuocorum ad alia.

26 *Responsio impugnatur.* Probatur ergo propositionis illius falsitas, in ea vniuersalitate (sicut ipsi concludunt ex forma actiua instrumenti operationem propriam eius à sensu contrario) vbi nulla est forma actiua instrumenti propria, nulla etiam est eius operatio dispositiua; sed instrumenta artis nullam habent formam actiuam propriam; ergo neque actionem propriam, & distinctam, saltem realiter, vt dicit Ferrariensis, neque modaliter, vt Caietanus.

Instrumẽtum non habere actionem propriam. Probatur subsumptũ, verbi gratiâ, in serra, vel securi, in quibus præter motum agentis, nulla est forma actiua; quia in ipsis est tantùm quantitas, figura, & durities: quantitas non est actiua secundùm omnes Philosophos; est namque expulsiua alterius quantitatis ex eodem loco. Figura similiter non est actiua, quia est terminus quantitatis, & nihil superaddit superficiei præter respectum partium, qui non est actiuus. Durities, & mollities non sunt qualitates actiuæ, sed faciunt tantùm ad resistentiam, vel non resistentiam in impressione corporum, & exclusionem à loco alterius aduenientis, non cedendo, vt durities facit, vel cedendo duriori, sicut mollities: ergo in serra non est aliquod principium proprium actiuum, quod faciat ligni scissuram; ergo in instrumẽtis propriè dictis fallit illa vniuersalis.

Forma instrumenti ad quid facit? Aliud ergo est, instrumentum habere propriam formam, quæ faciat inquantum mota, ad effectum principalis agentis; aliud verò quòd illa forma sit actiua; nam dentes & subtilitas in serra conducunt ad effectum, inquantum per impressionem mouentis faciliùs diuidit, quominus habeat obiectum corpus, quod secundùm minores partes faciliùs cedit, & comminuitur, quàm secundùm maiores: facit etiam ad intentum artificis, quo forma artis inducitur sic, & non aliter scindendo, secundùm plures partes, quibus abscissis non haberet debitam proportionem, & intentum, secundùm quantitatem, & figuram ad compagem operis.

Confirmatur, quia æquè inducitur effectus scissionis per serram, siue motus impressionis recipiatur in serram, siue in ipsum lignum, impingendo lignum in serram, ipsúmque sic sensim, & minutim atterendo; sed instrumentum non agit actionem dispositiuam etiam per aduersarios, nisi inquantum mouetur à principali agente; ergo.

Tertiò, alia est actio dispositiua instrumenti; alia qua attingit effectum causæ principalis; vt ipsi admittunt: ergo potest dicta virtute manere actio posterior sine priori. Negant Caietanus & Bannes consequentiam; quia actio illa dispositiua se habet ex parte causæ materialis, quam Deus nequit supplere. Contrà: magis influit in effectum actio, inquantum ipse effectus attingitur in virtute causæ principalis, quàm illa quæ est dispositiua, & extrinseca: sed hanc Deus supplere potest, v. g. producere gratiam absque Sacramentis, vel aliud huiusmodi; potest facere arcam sine serra, aut securi, aut omni actione ipsorum: ergo à fortiori potest assumere instrumentum ad effectum principalem, sine eo quòd supponatur altera actio propria instrumenti. 27 *Tertia probatio.* Caietan. Bannes.

Item, potest Deus supplere ipsam causam materialem respectu formæ, potest inducere formam in materiam absque dispositione præuia, educendo ipsam formam immediatè ex potentia materiæ in instanti, sine præuia dispositione accidentali, quæ requiritur tantùm ad corruptionem qualitatum formæ præexistentis: & adueniente altera simul cum priori forma corrumpitur talis dispositio, qua in toto subiectatur, ex sententia scholæ D. Thomæ. *Deus potest supplere causam materialem.*

Accedit quòd etiam mediante causa secunda, potest eductio hæc fieri de potentia absoluta, absque præuia alteratione per qualitatem, quamuis de potentia ordinaria priùs agat alterando, quàm igniendo, v. g. ignis; ergo à fortiori potest suppleri actio illa dispositiua instrumenti; quamuis materialiter se habeat ad effectum causæ principalis. Antecedens probatur; quia si prærequiratur alteratio, potest diuinitus induci in instanti, & tunc causa secunda assumi ad productionem formæ substantialis, sine præuia actione alteratiua, quæ sit ab ipsa, vel omnino non requiritur talis alteratio, nisi procedendo per viam motus ex imperfectione virtutis causæ secundæ. Hæc autem ratio desinit, causa superiore supplente illum defectum: & sic B. Virgo concurrit in instanti ad generationem filij, concurrente Spiritu sancto, vt patet ex *tertio d.* 4. *q. vnic.* Sic *infrà* quidam dicunt cum S. Thoma quòd materia in vltimo instanti alterationis specierum sacramentalium creata à Deo, informatur virtute causæ naturalis applicatæ in eodem instanti. Maior autem videtur connexio inter actionem alteratiuam, & substantialem causæ secundæ, quàm inter dispositiuam instrumenti, & eam, qua attingit effectum causæ principalis: ergo de potentia absoluta illa potest suppleri. Et tunc non probatur per illam rationem, quin creatura possit attingere effectum creationis. 28 *Potest etiam actione causæ secũda producere formam, sine præuia alteratione.* *Quando necessaria est alteratio?*

Confirmatur primò per exempla præmissa à Doctore, in quibus instrumentum attingit causæ principalis effectum, vt sigillum sine præuia actione dispositiua. Responsio autem Ferrariensis iam est impugnata per rationem de serra, quia diuisio materiæ fit in virtute causæ principalis per actualem impulsum, & per quantitatem in materia ferrea, & dura sigilli, aut chalybis, cui cedit materia mollis, & hic ipse est effectus principalis. 29 *Confirm. 1.*

Confirmatur secundò, quia potest concurrere cum causa principali motum instrumentum, absque eo quòd concurrat ad aliquam actionem, *Confirm. 2.*

Tollitur actio dispositiua ex propria forma.

quæ conueniat instrumento ex forma sua propria; quia hæ sunt differentes causæ ordinatæ ad differentes formas, exigentes differentes concursus, vt est forma propria instrumenti, & causa principalis imprimens impulsum, ipséque impulsus. In eo casu ageret instrumentum per virtutem impressam ad effectum principalis agentis, quia quantum ad formam naturalem, & entitatem, merè passiuè se habet: quantum ad virtutem receptam, & motum principalis agentis, necessariò ageretur, & illa necessariò ageret; quia solùm dependeret à virtute immanente agentis principalis, eiúsque influxu, ab instrumento vt subiecto tantùm: ergo in eo casu attingeret effectum agentis principalis, sine actione propria dispositiua, ac proinde ratio corruit in eo quòd exigat vniuersaliter actionem præuiam dispositiuam instrumenti.

30 *Confirm. 3.* Confirmatur tertiò, eatenus præexigeretur talis actio dispositiua, quatenus effectus causæ principalis ab eadem dependeret, vel quatenus instrumenti forma nequeat producere dispositionem, nisi in præiacente materia.

Tollitur dependentia à materia.

Primum est falsum, & petit principium, quia agitur de effectu creationis, qui nullum dicit ordinem, aut dependentiam à materia, vt hîc loquimur de creatione: ergo minùs ad dispositionem materialem, quia hæc per se non exigitur, sed inquantum est determinatio materiæ ad recipiendam formam, quæ primò, & per se dependet à materia vt causa à dispositione tantùm in genere conditionis tollentis impedimentum, quod obstat, ne materia sit in proxima potentia respectu formæ. Primum submouetur in effectu creationis, nempe materia: ergo & secundum. Sicut ergo effectus non dependeret à materia, aut dispositione eius: sic etiam neque actio, qua attingeretur ipse effectus, ab actione qua disponeretur materia; sublato namque ordine inter effectus, tollitur ordo qui esset actionum.

Actio instrumenti.

Secundum etiam nihil saluat, quia non magis repugnat instrumento agere ex forma propria independenter à materia, quàm agere per virtutem impressam, & communicatam independenter à materia: ideò namque primum repugnat, quia forma innata, & propria instrumenti, in esse dependet à materia, vel quia est causa creata, cuius actio dependet semper à subiecto, sed primum deficit in instrumentis spiritualibus, & subsistentibus, vt Angelo, aut anima separata.

Forma naturalis, & impressa instrumenti eodem modo dependent à materia.

31 Loquendo etiam de materialibus instrumentis, perinde concludit prætensa ratio de actione instrumenti dispositiua, eam dependere à materia, ac de ea quæ conuenit per virtutem impressam à causa principali, quia hæc virtus inest, & recipitur in ipso instrumento, & quidquid recipitur in aliquo, per modum recipientis recipitur: nempe modo extenso, & quantitatiuo, & per modum accidentis inhæret instrumento materiali: ergo perinde repugnat ipsi agere independenter à materia, vel attingere effectum sine tali dependentia: ergo frustrà recurrunt aduersarij ad actionem dispositiuam instrumenti, vt saluent ordinem ad materiam, cùm in actione altera, qua attingit effectum principalis agentis, idem seruare debeant.

Eodem modo etiam dependet actio per vtrinque.

Frustrà assignari causam impossibilitatis.

In vtroque autem petitur principium, quia licèt instrumentum de potentia, & concursu ordinatiis, nequeat habere effectum formæ naturalis, demus talem esse, aut certè effectum attingere causæ principalis (in quo præfati Doctores non statuunt dependentiam ad materiam, sed recurrunt ad priorem, vt causam repugnantiæ, qua sublata admittunt secundum) non sequitur, quin in alio ordine causandi, & in diuerso concursu, qui dari possit de potentia absoluta, non possit aliter agere: verbi gratiâ, si homo generans, vt instrumentum respectu creationis animæ rationalis, per formam naturalem disponat corpus: deinde attingat creationem animæ, tunc soluatur totum quod exigunt. Ex his ergo patet, propositionem illam Doctoris veram esse, quia neque instrumentum assumptum agit dispositiuè ad effectum principalem.

Excluditur modus Caietani.

Eædem rationes faciunt contra Caietanum, quamuis ille vnam actionem constituit, & efficaciam, ac virtutem propriam instrumenti intendere dicat ad modum, tamen modus ille separabilis est à substantia actionis, vt attingit terminum principalem. Rectiùs philosophatur Ferrariensis, relinquo etiam quæ *ibidem* particulariter dicat Caietanus, & sunt facilis impugnationis.

Sensus D. Thomæ.

Alij aliter interpretantur præmissam rationem D. Thomæ, nempe actionem illam dispositiuam esse determinationem actionis causæ principalis, & intelligi propositionem de instrumento naturali tantùm: sed hoc ad intentum D. Thomæ non facit, qui intendit illam dispositionem factam ab instrumento per formam propriam, esse circa materiam, & non determinationem aliquam circa effectum, aut actionem causæ principalis, sed omnino præuiam: in quo neque Caietanus mihi videtur rectè assequi mentem sancti Doctoris, qui intendit ex præfato fundamento colligere non posse creaturam assumi, vt instrumentum creationis, quia instrumentum debet agere dispositiuè circa materiam ex forma propria: materia autem non supponitur ad creationem.

SCHOLIVM.

Reiicit secundam rationem de infinitâ distantiâ, quia distantia tanta est, quantum est medium interiacens, vel si non est medium, quantum est extremum: & omne ens creabile oppositum nihilo, est finitum: igitur distantia eius à nihilo, finita.

11 *Contra secundam rationẽ, num. 6.*

Ratio secunda [f] principalis, non videtur concludere, quia quando extrema sunt immediata, tanta præcisè est eorum distantia, quantum est extremum alterum maius. Patet in simili, quia tanta est distantia Dei à creatura, etiam suprema possibili fore, quantus est Deus: & ideò si poneretur suprema

32 *Soluitur & impugnatur secunda ratio.*

f *Ratio secunda principalis non videtur concludere, &c.* Reiicitur secunda ratio principalis, quæ in eo consistit, quòd inter terminos creationis, scilicet *ens*, & *nihil*, detur infinita distantia, ac proinde exigitur ad superandam illam distantiam infinita potentia in virtute, quæ nequit competere creaturæ. Hæc ratio est plurium Doctorum, Alberti *in 2. d. 1. art. 7.* Henrici *quodlibet. 4. quæst. vlt.* Richardi

Albertus.
Henricus.

Hinc fortè secundum positum creabile nobilissimum.

suprema creatura possibilis, adhuc Deus distaret ab illa in infinitum, quia est infinitus. Patet etiam per exemplum in opposito: in quantitatibus enim est distantia propter aliquod medium interiacens, & ideò secundùm quantitatem spatij interiacentis, est distantia illa quanta: ergo per oppositum, vbi non est medium interiacens, distantia non erit quanta, nisi secundùm quantitatem alterius extremi.

Tanta est distantia, quātum, medium vel eo deficiente extremum.

Hoc etiam patet ratione, quia nihil aliud est distantia hìc, nisi excessus vnius super alterum: quando autem excedens est immediatum excesso, quantitas excessus erit secundùm quantitatem excedentis. Suppositâ ergo maiori, sequitur quòd cùm affirmatio aliqua entis creabilis sit finita, quòd distantia huius affirmationis ad negationem sit finita. Patet etiam quòd ista distantia sit immediata, quia per Philosophum 1. Poster. text. 5. *Contradictio est oppositio, cuius non est medium secundùm se.*

Quòd si fingas infinitatem ex parte *nihil*; hoc nihil est, quia nihil non distat ab aliquo, nisi deficiendo: non plus autem deficit nihil ab ente, quàm ens illud ponat. Hoc etiam patet, quia comparando nihil ad nihil, nulla est distantia. Sic ergo minor secundæ rationis falsa est, intelligendo distantiam infinitam positiuè, hoc est, in infinitum excedentem omnem finitam distantiam, & sic oportet intelligere distantiam infinitam in maiori, ad hoc quòd sit vera: non enim potest aliter concludi infinitas virtutis agentis, quæ potest super illam distantiam.

Vna contradictio est maior alia.

Præterea. Minor improbatur sic, quia in vnâ contradictione est maior contradictio, quàm in aliâ: quia plus distat Deus à non Deo, quàm anima à non anima: quia nulla virtus potest facere de non Deo Deum, nec è conuerso: aliqua autem potest facere de non anima animam. Si autem quælibet esset infinita, nulla posset esse maior: quia infinitum non potest excedi.

Præterea, illa virtus potest super distantiam, quæ potest super totum terminum *ad quem* illius distantiæ; quia termino *ad quem* posito, destruitur terminus *à quo*, per terminum *ad quem* succedentem: sed terminus *ad quem* creationis est finitus: ergo non potest concludi ex hoc quin super ipsum possit virtus finita: ergo & super distantiam. Præterea 5. *Physic.* Generatio naturalis est inter priuationem, & formam: sed priuatio includit negationem, licèt in subiecto, & per consequens, quando transitur de priuatione ad formam, transitur à negatione ad affirmationem. Sed patet, quòd illa generatio naturalis est per virtutem

Text. 7. & inde.

Richardus.

Richardi *in 2. d. 1. art. 4. quæst. 4.* eámque D. Thomas assumit *1. part. quæst. 45. art. 5. ad 3.* quam format aliter, quia nulla est proportio nullius potentiæ ad potentiam aliquam, sicut nec non entis ad ens: ergo nec est proportio distantiæ, quæ est inter potentiam & actum ad illam, quæ est inter nullam potentiam, & actum: ergo non erit proportio virtutis, quæ non potest in illam distantiam, ad virtutem, quæ potest super illam: ergo est infinita, quia omni finito potest quodlibet finitum proportionari.

Ratio D. Th.

Principium.

Illud autem principium probatur variè, quia qualibet finita distantia datur maior; sed *entis* ad *nihil* est maxima: ergo infinita. Secundò, quia *inter omnia contradictoria est æqualis distantia*; sed inter Deum, & nihil datur infinita distantia, quia sub ente creabili possunt esse infinita; sed ex dictis, inter duo contradictoria, & omnia, est æqualis distantia, inter quælibet infinita, super hanc distantiam infinitam non potest nisi virtus infinita, &c.

33 *Impugnatio.*

Hoc principium non subsistere probat Doctor, quia vt sit efficax ad inferendum intentum, nempè excessum virtutis in potentia, debet intelligi distantia positiua, quia est excessus vnius super altero: quando ergo extrema sunt immediata, tanta est distantia, quanta est quantitas, seu perfectio excedentis super altero. Probat exemplo, quia tanta est distantia Dei à creatura suprema possibili, quantus est ipse Deus. Item, in quantitate, vbi est distantia inter extrema ratione spatij, & medij interiacentis, tanta est distantia, quantum est medium, vbi ergo nullum est medium, tanta est distantia inter extrema immediata, quantum est extremum excedens. Affirmatio autem entis creabilis, seu perfectio, & entitas eius, est finita: ergo & distantia eius finita à negatione opposita. Quòd verò affirmatio, & negatio opponuntur contradictoriè immediatè, patet ex Philosopho 1. *post* 5. *text.* Si dicas ex parte negationis, seu *nihil* sumi distantiam. Hoc falsum est, quia *nihil* non distat nisi deficiendo ab ente cui opponitur: tantum ergo deficit, quantum affirmatio per oppositum ponit in *esse*: comparando enim *nihil* ad *nihil* nulla est distantia.

Debet intelligi de distātia positiua.

Quid sit hæc distantia.

Affirmatio entis creati finita est.

Negatio distat ab affirmatione deficiendo.

Item, magis distant Deus, & non Deus, quàm anima, & non anima: sumendo ergo distantiam positiuè, propositio illa est falsa. Addit præterea rationem à priori, quia illa virtus potest super distantiam, quæ potest super terminum: sed terminus *ad quem* creationis est finitus: ergo si creatura crearet illum, posset supra distantiam; nec inde sequeretur virtus infinita in ipsa.

Potest in distantiam virtus productiua affirmationis.

Præterea generatio naturalis est inter priuationem & formam, priuatio includit negationem, licèt in subiecto; & per consequens quando transitur de priuatione ad formam, transitur de negatione ad affirmationem: hic autem transitus est naturalis per virtutem creatam: ergo, &c. Hæc Doctor, subiungens illud vulgare: *Inter contradictoria esse infinitam distantiam*, simpliciter falsum esse, si intelligatur de distantia perfectionis: verum autem est, si de distantia indeterminationis, id est, quæ excludit terminum, quia sicut nulla est communicatio inter extrema, ita quælibet distantia sufficit ad recessum ab vno ad alterum, neque distantia quantumcunque magna excedit extrema contradictionis.

Quis sensus illius principij, Inter contradictoria. &c.

34

Subiicit deinde responsionem ad illam rationem, eiúsque probationes: *Nulla potentia potest super distantia infinita, nisi potentia infinita: sed inter* *ens,*

virtutem creatam: ergo illa distantia non obstat.

12 Qualiter ergo saluabitur dictum commune, quòd inter contradictoria est distantia infinita? Respondeo, simpliciter falsum est, accipiendo infinitum pro excedente simpliciter quantumcunque finitum in infinitum. Sed alio modo infinitum potest accipi pro indeterminato, & sic verum est, nulla enim distantia est ita parua, quin sufficiat ad contradictionem. Quantumcunque enim modicum aliquid recedat ab vno contradictoriorum, statim est sub altero: nec est distantia aliqua tam magna, etiamsi posset esse in infinitum maior maximâ: quin ad illam & eius extrema, se extendat contradictio: & isto modo accipiendo infinitum in maiori, minor est falsa.

Contradictoria distans in infinitum explicatur.

Ad probationes ergo minoris. Ad primam, cùm dicitur, quòd non contingit intelligere maiorem istâ, dico quòd falsum est positiuè: verum est autem permissiuè. Hoc est dictu, quòd aliqua distantia ponit maiorem remotionem, quàm ista, & vna contradictio, quàm alia: sed ista permittit quamcunque maximam, quia in maximâ saluatur. Exemplum, plus perfectionis ponit asinus intensiuè, quàm animal; tamen animal plus permittit, siue saluari potest in aliquo perfectiori, quàm sit asinus, quia in homine, & quod sic est maximum, scilicet permissiuè, non est formaliter maximum.

13 Ad aliam probationem de quibuscunque contradictoriis, dico, quòd licèt quæcunque contradictoria sint æquè incompossibilia inter se: non tamen æquè distantia; plus enim distat Deus à non Deo, quàm album à non albo, sicut processit prima ratio, quia extremum positiuum est maius in comparatione ad negationem. Per idem patet ad aliam probationem, quòd totum ens creatum plus excedit nihil, quàm anima excedit non animam, sicut totum ens creabile, in se est perfectius quàm anima: tamen æquè incompossibilis est non anima cum anima, sicut nihil cum toto ente, sed hoc non arguit propositum.

Ad rationem iuxta hoc factam, de improportione nullius potentiæ ad aliam potentiam, concedo, quòd distantia nullius potentiæ ad actum, non habet proportionem aliquam ad illam, quæ est alicuius potentiæ ad actum: sed hoc est, quia vna est distantia positiua inter extrema positiua existens: alia autem non est positiua, quia eius alterum extremum est nihil: positiui autem ad non positiuum, nulla ens, & nihil, &c. Respondet Durandus *in 2.d.1.q.4.* & Gabriel *ibidem q.4. art.3. dub.1.* negando omnem distantiam inter *ens*, & *nihil*, quia putat Durandus creationem non habere, *nihil*, pro termino *à quo*, sed exire dicitur de nihilo, id est, de non aliquo. Verùm frequens doctrina Patrum est, creaturam productam esse primùm ex nihilo, eámque esse ex nihilo, & supponunt Scholastici terminum *à quo* creationis esse, *nihil*.

Responsio Durandi, & Gabrielis reiicitur.

Ideò respondetur meliùs intelligendo maiorem de distantia positiua; minorem falsam esse ex dictis. Ad primam probationem minoris respondent, inter *ens*, & *nihil* dari distantiam maximam permissiuè, non positiuè. Ad aliam patet contradictoria quæcunque æquè distare, quoad incompossibilitatem, non autem quoad excessum perfectionis, seu distantiam positiuam: ex quo patet ad reliquum.

Responsio Doctoris.

Distantia maxima permissiuè & positiuè.

Ad eandem rationem, prout formatur à D. Thoma quoad improportionem dictam, concedit, quòd nullius potentia, &c. ad potentiam nulla est proportio, quia proportio est entium, non autem positiui ad *nihil*, quia proportio attenditur penes quantitatem, quæ non competit negationi: sed negatur inde sequi inter potentiam, quæ potest in vnum & alterum non posse esse proportionem, quia hæ sunt positiuæ: inter positiua autem non tollitur proportio, nisi quando alterum extremum est infinitum, quod ita exigi ad creationem non probatur hac ratione. Exemplo declarat, quòd puncti propter indiuisibilitatem, non est vlla proportio ad lineam, quæ est extensa, non rectè infertur quòd potentiæ, quæ in vtramque possunt, non sint proportionatæ: imò eadem in vtrumque potest.

Responsio ad rationem, vt formatur à D. Thoma.

Proportio est entium.

Exemplum commodum.

Caietanus contra hanc solutionem enitens, etiam rationem præmissam confirmare pergit, aduertens quòd ratio non fundatur super improportione extremorum, vt Scotus simulat, sed in principio Peripatetico: vt quando sunt duo extrema, quorum alterum crescit tantum, quantum alterum decrescit: si hoc decrescit vsque ad non gradum, illud crescit super omnem gradum. Exemplum, & probatio huius sumitur ex 4. *Physicorum text.72.* videlicet velocitas motus, & corpulentia spatij sunt duo extrema, ita vt velocitas crescat in motu, quantum corpulentia decrescit in spatio; quòd si hæc decrescat vsque ad non gradum, velocitas motus in illo spatio augetur in infinitum. Super qua regula fundatur processus Philosophi, ad probandum quòd motus in pleno, & vacuo sint improportionales: ita ergo in proposito. 35

Caietani interpretatio.

Exemplum de motu.

Ad hanc respondent quidam, non esse infinitam distantiam inter motum in instanti, & motum factum in tempore, sed differre sicut diuersæ species eiusdem generis: ex quo non sequitur infinitas virtutis in eo, qui mouet in non tempore.

Responsio quorundam.

Hæc doctrina vera est, intelligendo antecedens sic, vt comparatio fiat motus successiui, & instantanei, quantum ad realitatem, non verò quantum ad successionem, quia eadem forma, quæ producitur successiuè, potest quantum ad realitatem produci instantaneè. Verbi gratiâ, ignis producit in se ipso calorem summum in instanti, quamuis in passum extrinsecum, propter repugnantiam contrarij, nequeat producere calorem in inferiori gradu, nisi successiuè, per motum propriè dictum: motus autem instantaneus, & successiuus sunt incomparabiles, & improportionabiles, sicut instans & tempus, linea, & punctum, quia

Exponitur.

Motus cōparabiles quoad realitatē, non verò durationem.

Positiuum improportionatū esse alteri positiuo, ex sola infinitate in altero prouenit.

nulla est proportio, sicut nec entis ad *nihil.* Sed ex ista improportione non sequitur, quòd virtus quæ potest super istam, sit improportionabilis virtuti, quæ potest super illam, quia positiuum non est improportionabile alteri positiuo, nisi propter infinitatem in altero: in aliis autem distantiis fuit improportio, non quia fuerit infinitas in altero, sed quia altera non habuit aliquam quantitatem, secundùm quam potuit proportionari. Exemplum huius, punctus est improportionalis lineæ, quia non quantus: ergo virtus, quæ potest super hoc, est improportionata virtuti, quæ potest super illud, non sequitur: nam virtus, & virtus natæ sunt habere quantitatem virtutis, & per consequens proportionem secundùm virtutem, nisi altera sit infinita. Ex alia autem parte est defectus proportionis propter defectum quantitatis in alio extremo.

quia nihil ipsis commune est quoad extensionem, secundùm quòd inuicem comparari possint, & diuiderentur in excedens, & excessum, seu ipsum excedens in gradum excedentem, & reliquum.

Scopus Philosophi.

Sententia veterum, cum suo fundamento.

Philosophus ergo *ibidem* argumentatur contra veteres, qui ponebant vacuum ob necessitatem motus propriè dicti, quorum est illa ratio ex Philosopho: quia si non esset vacuum, non potest fieri localis motus, aut augmentatio, quia plenum alio corpore occupatur: duo autem corpora non possunt esse simul: ergo motio localis non debet fieri per plenum, sed per vacuum, &c. Eodem modo de augmento, quod fit additione alterius corporis: ergo in corpore, quòd augetur, debent esse quædam vacuitates, aut pori, &c. Vide eum *cap.* 7. Capite autem 8. docet per motum non rectè colligi vacuum esse, cùm potiùs sic tollatur motus. Argumenta, quibus hoc impugnat, magis sunt redargutiones ex principiis eorum, quos impugnat, quàm demonstrationes veritatis.

Rationes Philosophi quales sint?

Quòd de prædicto argumento, quod assumit Caietanus, dicit D. Thomas *lect.* 12. reiiciens interpretationem Cōmentatoris, asserénsque rationem Philosophi ad contradicendam inductam 36 D. Thom.

esse, non ad demonstrandum simpliciter. Ponentes autem vacuum, hac de causa ipsum ponebant, vt non impediretur motus; & sic secundùm eos, causa motus erat ex parte medij, quod non impedit motum. Argumentatur contra eos Philosophus, ac si tota causa velocitatis esset ex parte medij, non autem ex parte mobilis, quod tamen falsum est, & secundùm D. Thomam *hic*, vt patet in motu corporum cœlestium, & secundùm Doctorem nostrum *in* 2. *d.* 2. *quæst.* 9. §. *Ad quartum argumentum.* Quia successio in motu est ex resistentia mobilis ad motorem, vt *ibi* rectè declarat, ob limitatam eius virtutem, & resistentiam medij ad vtrumque, id est, mobile, & motorem.

Causa successionis in motu.

Explicatur Philosophus.

Ad rationem ergo Philosophi respondetur ex Doctore *ibi*: vel probare contra eos, qui ponebant totam causam successionis, seu motus, esse vacuum; & sic cohæret expositioni D. Thomæ præmissæ. Vel tenendo rationem Philosophi esse ostensiuam, nempe primam de motu in medio raro, & denso; secundam per reductionem ad impossibile.

Responsio D. Thomæ.

Responsio Doctoris.

Duplex successio in motu.

Respondetur ex Doctore, duplicem esse successionem in motu: aliam essentialem, aliam accidentalem. Essentialis est, quæ prouenit ex resistentia mobilis ad motorem: & hæc remanet, siue in spatio pleno, siue vacuo, siue etiam neutro, quia mouetur successiuè, & secundùm partem priorem priùs pertransiret quodlibet spatij, quàm secundùm posteriorem. Successio verò accidentalis est ex impedimento, quod opponitur ratione spatij, vt quia illud est densius, vel rarius, &c. Et hinc redundat illa velocitas, vel tarditas, de qua Philosophus, tanquam qualitas motus ex impedimento spatij.

37 *Proportio manet quoad essentialem successionem.*

Esset ergo proportio inter motum in pleno, & vacuo quoad successionem essentialem, quia vterque esset successiuus, vt probat *hic* Doctor, & fusiùs *Quodlibet* 11. *art.* 2. & *in eadem d. quæst.* 11. §. Contra primam positionem arguo, *in fine.* Vbi docet si graue moueretur in vacuo, moueri successiuè. Cum Doctore plures alij idem docent. Non esset autem proportio quoad successionem accidentalem, quia ex vacuo nulla talis esset, quia *nihil* ad *aliquid* non est proportio præcisè, ex Philosopho *in textu.*

Accidentalis successio non manet in vacuo.

Dices,

Replica soluitur.

Vis rationum Philosophi.

Dices, quid ergo vrget argumenta Philosophi contra antiquos, quos impugnat? Respondet Doctor: *Ergo habet Philosophus ex hoc contra aduersarium, dicentem motum esse in vacuo, quòd nullus motus habens aliquam velocitatem, aut tarditatem accidentalem superadditam essentiali, potest esse in vacuo: & hoc non est inconueniens, si poneret præcisè motum esse in vacuo, sed esset, si cum hoc poneret vacuum esse promotiuum in motu* (id est, sicut raritas spatij promouet motum, quod retardat densitas) *vel medium necessarium in motu*, &c. nempè vt docebant, quos impugnat. Argumentum ergo Philosophi tangit illam successionem motus, quæ oritur ex impedimento accidentali spatij, nempe densitate, aut raritate.

Causa successionis.

Videatur Commentator in hunc locum Philosophi, vbi ait motum, & successionem oriri ex resistentia mobilis ad motorem, vt contingit in motu corporum cœlestium, in quo nulla est resistentia ex parte spatij impedientis, vel ex parte spatij & mobilis simul, vt contingit in animalibus, in quibus contingit successio, & motus ex proportione motoris ad mobile, & ad spatium: & cessante impedimento, quod est ex spatio, adhuc remaneret determinata proportio temporis in motu, secundùm proportionem motoris ad mobile.

Idem admittit D. Thomas *ibidem*; immò supponit, si motus fieret in vacuo, fore successiuum secundùm tarditatem, ideóque admittit obiectionem, ad quam respondet Commentator, dicens argumentum Philosophi locum habere in motu animalium ex resistentia spatij, quamuis S. Thomas dicat esse redargutionem, non demonstrationem. D. Thom.

Soluitur ratio Caietani.

Proportio seruatur quoad spatia plena.

Ex quibus patet ad argumentum Caietani, seruandam esse proportionem illam inter duo spatia plena, quoad tarditatem & densitatem, secundùm quæ in gradu proportionato est promotio, aut tarditas motus, secundùm maiorem, aut minorem resistentiam. Sed falsum est, quod assumitur, nempe si corpulentia decrescat vsque ad non gradū, quòd velocitas motus in illo spatio augeretur in infinitum; hæc accommodatio est futilis, & 38

non

non est secundùm mentem Philosophi, neque est Peripatetica. Supponit enim resistentiam spatij esse infinitam ratione corpulentiæ, vt ea cessante, & seruata proportione, crescente velocitate, ipsa redderetur infinita: destruit ergo primò suppositionem suam, nempe talem esse proportionem accrementi in velocitate, ad decrementum resistentiæ medij impedientis, aut corpulentiæ, hæc enim finita est; aliàs nequiret superari virtute motoris. Desinit etiam per partes actuales, vt vocant, seu non communicantes, (in quibus est terminus, aliàs nunquam daretur terminus motus:) non autem per partes potentiales, & communicantes, in quibus nullus est status: ergo etiam velocitas motus inde crescens erit finita, & eius accrementum erit per partes non communicantes.

Destruitur suppositio.

Motus crescit per partes actuales.

Ad propositum ergo accommodando proportionem illam, committit fallaciam consequentis, quia non sequitur: motus non habet successionem ex resistentia spatij ratione impedimenti, quod nullum est: ergo non habet successionem absolutè.

Fallacia rationis præmissæ.

Falsum est, quia habet successionem ex resistentia mobilis ad motorem, quam D. Thomas, & Commentator vocant *naturalem*, noster Doctor *essentialem*: & secundùm hanc motus in vacuo, & spatio non resistente ex impedimento essent comparabiles, & seruarent proportionem, quia maneret limitata virtus motoris, & eadem resistentia mobilis ex propria forma, ex quibus fieret successio, licèt desineret successio accidentalis orta ex impedimento spatij.

Motus in vacuo, & pleno quomodo cōparabiles.

39 Denique accommodando hinc inde medium, & conclusionem, quam inde probare contendit, nempe quantum decrescit ens, vel in quantum accedit ad *non esse*, & *nihil*, tantum crescere potentiam actiuam, quæ potest super *non ens*; quantò magis *non ens* elongatius est ab actu, &c. Vbi ponitur augmentum ex parte potentiæ actiuæ; decrementum verò ex parte actus inquantum recedit ab *esse*, quod recipere potest: hoc autem *esse*, quod natum est recipere, est finitum: ergo ex eius decremento non sequitur in potentia actiua, nisi finita & proportionata actiuitas, quæ etiam debet esse finita, seruata proportione ad actum quem dat, seu educit ex nihilo actus ad *esse*.

Esse finitum non excedit potentiam finitam.

Deinde id ampliùs declaretur, comparando actum, qui educitur ex potentia materiæ ad se ipsum, aut similis perfectionis, vter educitur ex nihilo, id est, producitur non præsupposito subiecto. Hic ergo actus, qui educitur ex nihilo, non elongatur à potentia magis, quàm alter, nisi inquantum supponitur concursus causæ materialis ad hunc, & nō ad illum (loquamur etiam de simili forma in specie, quæ vel creari potest à solo Deo, vel etiam educi de potentia subiecti;) sed concursus causæ materialis, per quem vnus ab altero distat, & recedit, vel accedit ad potentiam, est finitus, & limitatus: ergo suppletio eius fieri potest per virtutem actiuam finitam, neque requiritur, vt ex subtractione materiæ ampliùs crescat virtus actiua in agente, nisi quantum sufficiet ad supplendum concursum materiæ.

Impugnatur ratio principalis.

Cōcursus materiæ est finitus.

A simili patet in causa actiua inferiore, quæ magis influit entitatem ex genere suo, quàm materia in effectum communem, quæ suppleri potest in determinata actiuitate superioris agentis, verbi gratiâ, motus, qui procedit ab aliquo agente per vnam horam, potest esse mediâ horâ ab agente, cuius in duplo virtus est fortior: hinc patet ad illam elongationem actus à potentia non exigi infinitam virtutem productiuam.

Ex natura causæ efficiētis creatæ.

Doctrina autem, & responsio Doctoris ad argumentum D. Thomæ, fundatur in Philosopho, hoc ipso capite, ex quo Caietanus confirmat oppositum, quia dicit quòd *nihil* nulla est differentia; & infrà, *Id enim quod excedit in excessum ipsum, & id quod exceditur, necesse est diuidatur*, &c. vbi assignatur ratio, quare nulla sit proportio inter *nihil*, & numerum, inter vacuum, & plenum in ratione spatij, quia vnum est priuatio, aliud verò ens. Sic etiam neque linea punctum excedit, nisi componatur ex punctis, quia linea diuisibilis, punctus indiuisibilis est, & comparatio debet fieri secundùm extensionem, quæ participari debet in gradu excedente, & expresso. 40

Confirmatur ex Philosopho.

Proportio ex Philosopho vndesumēda.

Nullius ergo potentiæ ad aliquam potentiam, hac ratione non est proportio, quia in nullo communicant, vt dicit benè Doctor cum Philosopho, non quòd ratione excessus, & perfectionis attendatur improportio, sicut contingit, quando comparatur infinitum ad finitum, & hinc sumit ratio illa D. Thomæ improportionem, (ne vel simulationem illam, quam adducit Caietanus, admittamus) vt patet ex litera, quia hæc propositio: *Tantò maior virtus requiritur in agente, quantò potentia est magis remota ab actu*, &c. oportet inuoluat in re ipsa, illam propositionem: *Distantia inter ens, & nihil exigit infinitam virtutem in agente.* Illa enim elongatio, quæ est inter potentiam, & actum, non est aliud quàm nihileitas, & omnis elongatio est ratione distantiæ veræ, aut imaginariæ vnius extremi ab altero. Vnde idem probat subiungens: *Nulla est proportio nullius potentiæ ad aliquam potentiam, &c. sicut non entis ad ens.*

Obiicit secundò Caietanus *ibidem*, quia ex opposito sequeretur, quòd virtus producens ex nihilo, & virtus producens aliquam formam de potentia subiecti, essent æquales: consequens est absurdum. Sequela probatur, virtus producens ex nihilo finita sit *A*, virtus producens ex potentia subiecti sit *B*, prior virtus sit perfectior hac in decuplo: potentia passiua quam respicit virtus *B*, sit *C*. Tunc detur aliqua aliqua potentia passiua, quæ sit minor *C*, in decupla proportione: tunc sequitur virtutem illam, quæ produceret aliquid ex potentia illa minori, quàm sit passiua *C*, esse decuplo maiorem, quàm sit virtus *B*; ergo erit æqualis virtuti *A*, quæ tantùm in decupla proportione excedit *B*. 41

Obiectio.

Proportio non fundata.

Hac ratione, inquit Vasquez, *videtur sibi Caietanus de aduersariis laudem reportare, quæ meo iudicio non minùs infirma est*, &c. Ad eandem benè respondet Vasquez *ibidem*; quia augmentum hoc, & decrementum, sicut & excessus, aut defectus, qui ex eo redundant, non fiūt secundùm intentionem, & remissionem graduum eiusdem formæ specificæ, secundùm quas assignari potest, & debet proportio illa decupla. Hoc ergo supponit argumentum, & malè: excessus ergo attenditur secundùm speciem, ad quam species inferior quantumcumque crescat intra gradum specificum, nunquam accedit, sicut nec intellectus perfectionem vnquam adæquare potest sensus, quantumlibet perfectus, nec plumbum speciem auri, neque asinus perfectionem hominis: sic ergo neque virtus producens de potentia subiecti accederet ad perfectionem illius, quæ de nihilo crearet, licèt hæc finita esset. Hæc responsio vera est, & soluit argumentum, éstque secundùm principia nostri Doctoris variis in locis.

Vasquez responsio.

Vitium proportionis præmissæ.

Proportio secundùm speciem sumitur, non secūdùm gradum.

Addo

42 *Secunda responsio, & impugnatio illius rationis. Potentia passiua non intenditur.*

Addo vlteriùs argumentum illud imaginarium esse.

Primò, ex quibus principiis supponit Caietanus potentiam passiuam subiecti intendi & remitti? si loquamur de subiecto simpliciter, quale est substantia, quæ non suscipit magis & minùs, sicut neque quantitas, quod est secundarium subiectum: si autem intelligat illam minorem, aut maiorem potentiam receptiuam ratione impedimenti accidentalis, vt quia sub vna forma sequitur maior resistētia subiecti, quàm sub alia: hæc impedimenta quandoque non exigunt perfectiorem virtutis actiuæ in causa, sed sufficit maior virtus per accidens, vt ignis in materia rara nequit producere calorem in subiecto applicato, aut comburere, quod tamen potest calor minùs intēsus in materia densa, vt in ferro existens.

Causam autem materialem, quæ seipsam communicando causat, æquiparare merè causæ efficienti extrinsecæ, quæ sola virtute attingit effectum, quæ virtus aliquando crescere, aut decrescere potest secundùm latitudinem graduum, intra eandem speciem, vt in qualitatibus, vel certè perfectione essentiali, & interminabili respectu causæ inferioris, quæ nunquam ad perfectionem superioris attingit, videtur nouum, & præter principia Peripatetica. *Improportionata comparatio.*

Argumentum seipsum soluit. Secundò, ipsum argumentum Caietani sibi respondet, & æquiuocat. Nam causa creans non solùm est totalis respectu effectus, saltem in genere efficientis creati; sed etiam supplet concursum causæ materialis, vel eum excludit; illa verò causa educens ex potentia minori subiecti, in decuplo excedens alteram, quæ ex potentia maiori subiecti in decuplo educit formam, licèt secundùm hanc proportionem virtutis eductiuæ superet alteram, tamen non supplet materiam, sicut causa creans: ergo ipsi incomparabilis est in perfectione virtutis: comparatio tamen & æqualitas perinde accommodatur à Caietano, quasi eiusdem perfectionis, & virtutis esset, saltem in nostra sententia, & ex hypothesi responsionis Doctoris, educere aliquid è potentia materiæ, & creare; quod responsio illa non supponit; *Suppositio falsa.* quamuis neget ex improportione præfata colligi infinitam virtutem in potentia actiua, supponens tantam esse debere, quantus est terminus productus, prout totaliter attingitur à causa: ad hoc autem sufficit vt sit alterius ordinis superioris intra genus entis finiti.

Alij formant istam rationem D. Thomæ aliter; verbi gratiâ, maior virtus requiritur ad producendum effectum ex nihilo, quàm ex potentia, quantumcumque illa distet ab effectu: sed si potentia distat in infinitum ab effectu propter impedimenta, aut aliam ob causam, requireretur virtus infinita: ergo etiam ad creandum ex nihilo requiritur similiter virtus infinita. 43 *Ratio D. Th. aliter ab alijs formatur.*

Ad hanc benè respondet Vasquez nō esse eam rationem D. Thomæ, sed nouam, quia S. Thomas non procedit ex substantia facti, quasi esset infinitus effectus, sed ex modo agēdi, vt vult Capreolus. Argumentum autem sic formatum concludit infinitatem potentiæ ex infinitate effectus, quia distantia potētiæ ab effectu propter impedimentum infinitum exigit ex natura ipsius effectus virtutem actiuam infinitam in agente: ergo vt hoc sit medium probandi infinitam virtutem ad creandum aliquid ex nihilo, debet sumi infinitas in ordine ad perfectionem, vt attenditur substantia effectus, & non tantùm modus faciendi: negaretur maior itaque, quia finita virtus sufficeret ad educēdum aliquid ex nihilo, infinita verò ad superandā infinitam resistētiam positam ex parte subiecti ad educendam ex eo formam. *Respondetur.*

Deinde suppositio est impossibilis: vnde nihil concludit, & ea data, vtraque virtus non esset comparabilis, quia vna excederet in gradu excessiuo infinito intra latitudinē sui generis, nempe eductiuo: nunquam tamen accederet ad perfectionem creatiuæ, quia semper dependeret à materia in actione. Altera quidem esset finita in gradu, & excederet secundùm speciem, essétque maior, quia in se includeret eminenter causam materialem, quam non iucluderet virtus eductiua: siue ergo sic, siue aliter fundetur ratio, non concludit; neque licèt ex conditionali illa de impossibili concludere absolutè de possibili. *Suppositio implicans.*

SCHOLIVM.

Tertiam & quartam rationes positas num. 6. quæ sunt Ægidij refutat exactè, iuxta veram Philosophiam.

14 *Ad 3. rationem quæ petit principium.*

Tertia ratio [g] principalis non concludit, quia aut intelligitur in maiori, quod agens secundarium, præsupponit effectum primi agentis, vt passum in quod agat, & tunc petit principium, scilicet quòd omne agens aliud à Deo, agit in passum præsuppositum. Aut intelligit absolutè, quòd scilicet absolutè præsupponat effectū primi agentis, quod concedo, quia scilicet præsupponit seipsum, sicut agere præsupponit esse, & ipsum est effectus primi agentis. Ad illam introductionem, quæ videtur probare minorem secundùm primum intellectum, dico, quòd ars si potest in aliquam formam, non tamen nisi in accidentalem tantùm: accidentalis autem necessariò

g *Tertia ratio principalis non concludit, &c.* Ægidius *quodl. 5. q. 1.* & Petrus de Tarantasia *in 2. d. 1. quæst. 3.* probant conclusionem ex eo, quòd agens inferius præsupponat in agendo effectum superioris, vt ars effectum naturæ, circa quem agit, natura verò aliquid potentiale, scilicet materiam, quæ est effectus primi agentis, & increati, & id exigit ordo agentium: ergo agens creatum in agendo supponit effectum Dei, & consequenter materiam aliquam, ex cuius potentia educit formam: ergo nequit creare, &c. 44 *Tertia ratio aliorum. Ægidius. Subordinatio artis ad naturam; natura ad Deum.*

Hanc reiicit Doctor primò, quia si intelligatur de præsupposito tanquam passo in quod agat, petit principium; vel si intelligatur absolutè de aliquo effectu verum est, quia agens creatum supponit seipsum, qui est effectus primi agentis, sicut agere præsupponit esse: sic autem non facit ad intentum. Ad probationem illam respondetur, quòd ars supponat effectum naturæ, *Responsio, petiti principium; vel non concludi propositum. Ars cur supponat naturā.*

Quare artifex requirat subiectum sui termini.

ſariò requirit ſubſtantiam pro ſubiecto: non ſequitur ergo, quòd artifex, (quia eſt agens ſubordinatum,)requirat,vel præſupponat effectũ naturæ,vt paſſum ſuum : ſed quia agit ad talem terminum , qui requirit ſubſtantiam , in quam ſubſtantiam producendam non poteſt ars. Quòd autem hoc non ſit ex ordine agentium , patet manifeſtè,quia natura in actione ſuâ præſupponit effectum naturæ,vt paſſum,ſicut in alteratione præſupponit ſubſtantiam : eſt ergo cauſa communis ex parte naturæ, & artis in præſupponendo ſubſtantiã, quando ſcilicet agunt ad accidens ; quod non poteſt produci niſi in ſubſtantia. Si autem aliqua ſubſtantia corporeà eſſet immediatè producta à Deo abſque actione naturæ , nihilominus poſſet ars circa iſtud paſſum agere,ſi eſſet capax termini artis, ac ſi effectus naturæ præceſſiſſet in eo. Similiter patet quòd ratio ex iſto ordine agentiũ non valet, diſtinguendo plures ordines agẽtium: nam in ordine agentium naturaliter , poteſt inueniri agens materiale , quod eſt inferius, & agens immateriale , quod eſt ſuperius;non tamen ſequitur,quòd agẽs materiale præſupponat effectum agentis immaterialis creati:nec ſequitur, ſi materiale præſupponat effectum Dei immediatè , in quod agat : ergo agens immateriale, quod eſt ſuperius nihil præſupponit.

15 *Ad rat. 4. aduer. Subiectiua potentia, alia receptiua, alia inhæſiua.*

Quarta ratio [h] non concludit , quia illa potentialitas , quæ eſt communis creaturæ, ſiue intelligatur obiectiua, reſpectu *eſſe* creaturæ : ſiue intelligatur ſubiectiua , ad recipiendum ſicut potentiale , vel ad inhærendum ſicut forma,vel actus, non ſufficit ad inferendum , quòd actio eius ſit cum motu,vel mutatione ; ſed quòd actio illa ſi eſt immanens,habet potentialitatem illam prædictam,vel vtramque.Si etiam eſt tranſiens, eo modo,quo eſt in illo,in quod tranſit , vt in termino , habet potentialitatem alteram, vel vtramque ; nec propter hoc eſt actus fluens , vel raptim tranſiens, ſicut motus,vel mutatio.

do agendi cauſæ cui communicaretur potentia cauſæ vt cauſæ ; non ergo ſolius artis eſt ſupponere effectum naturæ ; ſed etiam ipſius agentis naturalis,ſi ratio effectus id poſtulet.

45 *Subordinatio accidentalis.*

Deinde per accidens etiam eſt,quòd ſubiectum præſuppoſitum ſupponatur , vt productum à natura,aut à ſolo Deo, cùm æquè ars poſſit in vtrũque inducere ſuum effectum : vnde tollitur ordo ille præſcriptus eſſentialis in agendo, inter naturam , & artem , quaſi hæc ſemper ſupponeret actionem naturæ , & effectum tanquam paſſum in quod agat.

Illius rationis ſequela impugnatur.

Tertiò, tandem impugnat illam rationem petitam ex ordine eſſentiali cauſarum,quia de facto inuenitur agens materiale, quod eſt inferius , & ſpiri

ræ,quia,ſi eſt actiua, agit tantùm ad formam accidentalem , quæ neceſſariò ſupponit ſubiectum ſubſtantiale. Vnde Philoſophus 12.*Metaph.text.com.*15.docet formas artificiales,non eſſe à materia ſeparabiles. Illa autem particula *ſi eſt actiua*, non tollit illam definitionem 6. *Eth. cap.* 5. quia dicitur habitus cum vera ratione factiuus,ideſt, cum recta ratione, vt explicat Doctor *in* 1.*d.*3. §.*Ad authoritatem Auguſtini*,&c. Sed quia ars non eſt actiua ad propoſitum huius argumenti,in quo per actionem intelligitur Phyſica per influxum, qua attingitur immediatè effectus ; ſed ars tantùm dirigendo agit , & rectificando potentiam aliam artificis , verbi gratiâ, motiuam, cuius eſt operari ſecundùm artem, & attingere proximè effectum : ſic ergo ars pro habitu ſumpta non eſt actiua,neque producit formam in ſubiecto.

Quomodo Ars eſt actiua.

Ars dirigit motiuam.

Poteſt etiam ſecundò dici , quòd ars quædam ſit,quæ ſit apprehenſiua rectè agendorum,non tamen directiua , vt ibidem Doctor illam ponit in Deo,hanc non ita,& illa,vt comparatur ad hanc, non eſt actiua, in ea proprietate,ſecundùm quam ſequeretur cauſatum : ſic etiam ars vniuerſalis non eſt practica , aut actiua vt comparata ad particularem,vt idem docet *quodlib.*8. 46

Ars apprehenſiua , non directiua agendorum.

Ars vniuerſalis.

Tertiò , dici poteſt aliquando applicare actiua paſſiuis , vt contingit in ſanando homine , & tunc non eſt in proprietate actiua : ſicut quando forma artis inducitur ab ipſo artifice , tanquam cauſa principali , nihilque habet materiæ, vt lignum & lapides, vnde actiuè ſe habet , vt ad formam : ſicut calor naturalis in ſanabili habet virtutem , quâ reducatur ſanitas : & ſic vtroque modo loquitur Philoſophus de Arte 7. *Metaph.cap.*9.*text.com.*39.

Ars applicat actiua paſſiuis.

Philoſophus.

Siue ergo illa conditionalis denotet ſpeciem artis,quæ non eſt proximè directiua, neque actiua , ſiue etiam modum agendi artis directiuum tantùm , qui non facit ad intentum huius quæſtionis , rectè eam reiicit Doctor, quamuis reſpondeat ad argumentum conceſſo eo,quod aſſumitur , & aſſignando diſparitatem ex parte effectus artis, qui eſt accidens dependens à ſubiecto, in quo etiam communicat ars cum natura , inquantũ hæc eſt cauſa productiua formæ accidentalis,quę neceſſariò ſupponit ſubiectũ ſubſtãtiale.

Ex ſcopo autem huius quæſtionis quæritur, non de forma accidentali , quæ ex natura ſua inhæret ſubiecto, ſed de termino creationis, qui,vt omnes admittunt, eſt aliquid ſubſiſtens , propriè loquendo, vel per modum ſubſiſtentis, & quamuis creatura poſſet producere ex nihilo aliquod ſubſiſtens , non ſequitur quòd poſſet producere formam accidentalem propter dependentiam particularem eius à ſubiecto : non autem ex modo agendi cauſæ cui communicaretur potentia creatiua. Probatio ergo committit fallaciam non

Non ſequitur ex potentia creatiua finita produci poſſe accidens extra ſubiectum.

ſpirituale,quod eſt ſuperius : non ſequitur quòd materiale ſupponat effectum agentis immaterialis creati;nec ſi materiale tantùm ſupponat effectum Dei immediatè , quòd immateriale quod eſt ſuperius, nihil ſupponat. Vtraque ſequela eſſet vera , ſi antecedens illud verum eſſet : *quòd agens inferius ſemper ſupponat effectum agentis ſuperioris , in quod agat vt paſſum.* Secunda ſequela obſcurior eſt : non videtur enim ſequi , quòd ſi cauſa materialis agat circa effectum Dei immediatè , quòd cauſa immaterialis nihil ſupponat, quia immaterialis ſupponit effectum Dei, qui eſt cauſa ſuperior,

Replica.

Reſpon

Soluitur. Respondetur, in eo tantùm sequi, quòd passum in quod agit causa inferior, interpretando principium illud in sensu, quo concludit intentum, debet esse posterius actione causæ superioris. Data ergo hac vniuersaliter subordinatione inter inferiorem causa, & superiorem, si causa materialis ageret immediatè in materiam, quæ est effectus Dei, & quæ non est aliud passum prius, & supponat actionem causæ superioris, sequeretur illam actionem non coincidere in passum causæ inferioris, quæ esset materia; ac proinde esse ex nihilo, quia prius materia prima est solum *nihil*: ideò dicitur *prope nihil* ab Augustino; ordo ergo causarum inter se, non sic debet assignari; vide Doctorem variis in locis, speciatim *in 1. d. 3. q. 9. §. Intellectus est causa gignens notitiam.*

47 *Quarta ratio aliorum soluitur.* h *Quarta ratio non concludit*, &c. Hæc ratio est Ægidij *vbi suprà, & quodlib. 3. quæst. 4.* ex potentialitate agentis creati, nullum agens creatum est purus actus, siue purum esse: ergo neque actio eius est actus prius, sed inuoluens aliquid potentialitatis: *Actio creaturæ est motus & mutatio.* talis autem non est sine motu, & mutatione: ergo nec agens creatum potest agere sine motu, & mutatione: ergo nec creare, quia creare est de nihilo: motus autem in subiecto est.

Responsio Doctoris. Respondet Doctor hanc rationem nihil concludere, siue intelligatur potentialitas obiectiua respectu esse, siue existentiæ; siue intelligatur subiectiua ad recipiendum, sicut potentiale, vel ad inhærendum, sicut forma, & actus. De variis acceptionibus, & diuisionibus potentiæ, habes ex Doctore *in 1. d. 7. quæst. 1. & d. 20. quæst. 1. in 2. d. 12. q. 1. & 9. Metaph. q. 2.* *Diuisio potentia passiua.* hîc autem supponit illam diuisionem eius, vt opponitur actui simpliciter, nempe esse, & dicitur obiectiua, & vt opponitur actui secundùm quid, & dicitur receptiua.

Vtramque diuisionem tradit Philosophus 9. *Metaph. cap. 1. & 4.* dicitur actus, seu forma esse in potentia receptiua ad ipsam inhærentiam, quæ est dependentia eius ad subiectum, & recipitur in ipsa forma. Inhærentia autem latè sumitur pro vnione quacumque, & cuiuscumque formæ ad materiam, quia sicut materia perficitur in suo esse à forma, & ad eandem dicit dependentiam & inclinationem, ita etiam forma dicit appetitum formalem ad materiam, mediante quâ perficitur, quod perinde verum est etiam in anima rationali, quamuis in sua existentia non dependeat à subiecto, quia dicit appetitum innatum ad corpus, etiam quando est separata, & ratione huius appetitus est in potentia passiua, & perfectibili mediante vnione. *Ordo reciprocus materia & forma.*

Hoc ergo supposito. Respondetur actionem creaturæ siue immanentem, siue transeuntem, dicere illam potentialitatem, sed negatur assumptum, quia etiam actio Dei creatiua, & transiens, dicit potentialitatem modo dicto, quamuis non sit ex materia. Idem ergo diceretur de creatione, vt fieret ab agente creato, saltem spirituali, non includente materiam. Et quamuis aliquibus placet hæc ratio, quia nimirùm omnis creatura componitur ex potentia, & actu; & modus agendi sequitur modum essendi, æquiuocat, quia illa potentialitas, ex qua vniuersim dicitur componi creatura, non est receptiua, quæ impedit creationem, quam appellamus subiectiuam, qua carent Angeli: sed nihileitas (de qua sæpè August.) & cótingétia essendi, & dependentia à causa prima, ex qua infertur ad summum non posse creaturam creare independenter à Deo: non tamen infertur non posse creare indepédenter à subiecto; illa saltem, quæ in essendo non est depédens à subiecto. *Soluitur argumentum præmissum.* *Actio Dei transiens est potentialis.* *Qua potétialitas impedit creationem.*

SCHOLIVM.

Opinio Auicennæ, primam Intelligentiam esse increatam, sed hanc creare secundam, & secundam creare tertiam probat; primò, vnius causæ est vnus effectus. Secundò, perfectionis est in naturâ corporeâ producere sibi simile: ergo id conuenit Intelligentiis.

16 *Vide Var. in 2. quæst. 1. & Henr. quodl. 1. q. 7. & 8.* *Opin. Auic. de Intelligentijs.* Pro parte [i] oppositâ quæstionis, videtur esse opinio Auicennæ, qui concedit creaturam posse creare, vt patet 9. *Metaphysic. cap.* 4. vbi ponit Intelligentiam secundam esse causam productiuam tertiæ, & tertiam quartæ, & sic deinceps. Illa autem Intelligentia, secundò, vel tertiò producta, creatura est: & productio vtriusque creatio est, eo modo, quo ipse loquitur de creatione, & creatura *6. Metaph.* prout scilicet creatio est productio de nihilo, id est, post nihil, non ordine durationis, sed naturæ, prout ipse exponit *ibidem*: vel de nihilo, id est, non de aliquo ipsius producti, scilicet præsupposito. Hoc modo ponit ipse secundam Intelligentiam productam à Deo, & tertiam à secundâ, nullo præsupposito, & post non esse, ordine naturæ, licèt non durationis, quia non ponit nouitatem.

Ratio pro eo potest talis colligi, à causâ omnino vnâ, non est immediatè effectus nisi vnus. Probatio, quia aliter non erit ratio,

i *Pro parte opposita quæstionis*, &c. Hîc statuit opinionem Auicennæ circa creationem, quam etiam tangit *in 1. d. 2. quæst. 1. §.* Iuxta illam viam efficientiæ arguitur. *& d. 8. quæst. 5. & in 2. d. 1. quæst. 2.* quibus in locis, potissimùm *d. 8. primi, quæst. 5.* benè declarat quid senserit Aristoteles de creatione, eúmque agnouisse creationem conuenire Deo: vide eum *quodlib. 7.* sed hæc quæstio non est huius loci. Auicenna autem docuit de facto secundam Intelligentiam creare tertiam, & sic ordinatè ponens catenam, vt vocant, auream, Theologi vocant hierarchiam naturalem. Sumit etiam creationem vt est productio de nihilo, prout ly *de*, signat ordinem naturæ, non durationis. Vide Auicennam *6. Metaph. cap. 2.* Particula etiam illa *de nihilo*, connotans prioritatem naturæ, potest intelligi dupliciter, videlicet positiuè, & negatiuè, vt quando inest prius alicui, & supponitur entitatiuè, ei quod posterius est: vt est de animali, & rationali in homine, de substantia, & accidente in composito per accidens, de materia, & forma in composito per se: in quibus materia, vel quod habet ratioñe subsistentis, dicitur esse prius naturâ altero, quod aduenit, & eũdem ordinem seruare etiã in tertio. 48 *Sententia Auicenna de creatione.* *Aristoteles creationem admittit.* *Explicatur senttia Auicenna.* *Ex nihilo creari intelligitur positiuè, aut negatiuè.*

Prius priuatione est, quando secundùm entitatem non præsupponitur, inesset tamen si per aliud *Quid prioritas priuatione.*

ratio, quare esset distinctio in effectu. Quare enim illud productum est aliud ab illo, si causa omnino est vna huius, & illius? sed primum est omnino vnum in se: ergo cùm Intelligentiæ sint plures, non erunt immediatè ab vno: ergo vna est ab altera, etsi Aristoteles hîc concordaret cum ipso, in istis duabus propositionibus, scilicet, Intelligentia est producta, id est, ens ab alio, licèt sine nouitate: & non potest ab omnino simplici immediatè esse, nisi vnum, haberet concordare secum in conclusione.

In procem. 4. Met. ad finē. 7. etiam Phys. & 2. de Anima habetur idem.

Pro hac etiam opinione potest sic argui, quia *primo Metaph.* dicit Philosophus, *Perfectum est vnumquodque cùm potest producere sibi simile.* Sed Intelligentiæ, sunt longè perfectiores substantiis corporalibus: ergo cùm corpus possit producere corpus, multò magis Intelligentia poterit producere Intelligentiam. Sed Intelligentia non potest produci nisi creatione, cùm non habeat materiam partem sui: ergo, &c.

aliud non impediretur: sicut si in materia diceretur priùs natura esse priuatio, quàm forma: non quòd insit, sed quòd inesset, nisi agens præueniret per formam suum inesse, quia ad habendum priuationem, sufficit entitas materiæ cum negatione causæ extrinsecæ: ad formam verò, præter materiam, requiritur causa extrinseca dans formam, nec vna, nec altera est de ratione materiæ, neque etiam simul sunt in materia, quia pro omni instanti, quo nata est inesse priuatio, cùm sit negatio in apto nato, supponitur possibilitas formæ quantùm ad capacitatem subiecti, & si datur causa applicata, præuenitur ipsa inexistentia priuationis: materia ergo neque ex se est priuata forma, nempe formata, sed non est ex se formata; formata verò est per causam extrinsecam.

Quomodo materia se habet ad priuationem, & formam.

Sic in proposito: prima Intelligentia, iuxta sensum Auicennæ, & Philosophorum, est de nihilo priuatiuè, id est, quantum est de se non haberet *esse*, sed *non esse*, nisi præueniretur à causa extrinseca dante *esse*: vide Doctorem *in 2. d. 1. q. 2. §. Respondeo creare est aliquid*, &c. Consule etiam hîc Tartaretum, qui explicat illum errorem Auicennæ, qui fundatur in hoc, quòd à causa omnino vna non sit nisi vnus effectus, quia alioquin non datur causa distinctionis in effectibus, si causa est omnino vna; sed plures sunt Intelligentiæ: ergo non erunt immediatè ab vno: ergo vna erit ab altera; & si Aristoteles, inquit Doctor hîc, concordaret cum ipso in istis duabus propositionibus, scilicet, *Intelligentia est producta*: id est, ens ab alio, licèt sine nouitate; &, *Non potest ab omnino simplici immediatè esse nisi vnum*, haberet concordare cum ipso in conclusione.

49 Applicatur doctrina præmissa ad propositum.

Tartaretus.

Discordant Philosophus & Auicenna.

Hîc insinuat Doctor, Aristotelem tam in conclusione, quàm in principiis discordare ab Auicenna: & tangitur illa controuersia, quid senserit Aristoteles de creatione, an eam cognouerit. Negant plures, scilicet, Henricus *quodlib.* 8. *quæst.* 9. Gregorius *in 2. d. 10. q. 1.* Marsilius *ibidem quæst.* 1. Iandunus 2. *Metaph. q.* 5. Bessarion Cardinalis *lib.* 2. *contra calumniat. Platonis, cap.* 6. & alij. Videatur Eugubinus *lib.* 7. *Peren. Philosoph.* Et adducuntur quædam indicia huius, vt illud principium eiusdem, *Ex nihilo nihil fit*; & quia vbique potentiam actiuam definit in ordine ad materiam, seu passiuam, vt 5. *Metaph. cap.* 12. datâ hac sententia diceret Philosophus Intelligentias habere ex se necesse *esse*, & incausatum, & sic intelligeretur illud quod superiùs adductum est, ex 2. Metaph. *principia sempiternorum non habere causas*: negaret ergo primam illam propositionem.

An Philosophus admiserit creationem.
Sententia negatiua
Henricus.
Iandunus.
Bessarion.
Eugubin.

50 Cæterùm alij docent contrarium, nempe Aristotelem cognouisse creationem, & Deum esse causam immediatam rerum, quod in primis ipse Doctor sentit *in 1. d. 8. quæst. 5.* vbi id probat & *quodlib. 9. in 2. d. 1. quæst. 2.* Idem asserit Auerroës *in 2. Metaph. com. 2. & lib. 12. Metaph. com. 44. & lib. de Substantia orbis, cap. 2.* Aphrodisæus *in iisdem locis.* D. Thomas *in comm. & 1. p. quæst. 44. & 2. contra Gentes cap.* 15. Hanc sententiam fusè probat Doctor *in 1. d. 8. quæst. 5. & in quodlib. 9. in fine*, contra Henricum, citans varia loca, & principia eiusdem Philosophi, & Commentatoris, & respondens obiectis ab Henrico, quibus hîc supersedeo.

Sententia affirmatiua.
Doctor.
Auerroës.
Aphrodis.
D. Thom.

Dato ergo quòd Philosophus agnouerit creationem, adhuc est difficultas an discordauerit ab Auicenna circa ordinem, an scilicet quælibet procedit per ipsum à Deo immediatè, an tantùm mediatè reliquæ, prima verò tantùm immediata? Hoc dubium relinquit Doctor indecisum *in præfato quodlib. §. Præterea hæc est intentio Auicennæ*, &c. vbi asserit Aristotelem non explicuisse modum, & ordinem, quo Intelligentiæ à Deo procedunt, quem posuit Auicenna. Ideò etiam *hîc in textu* loquitur indecisè. Quòd enim Philosophus variis in locis dicat omnia à Deo esse, etiam sempiterna, vt Intelligentiæ, & cœlum, siue mediante prima, sint ab ipso, siue immediatè, nō refert ad veritatem illius assertionis, ex mente Philosophi: nam 8. *Physicorum text. comm.* 79. dicit motorem infinitæ virtutis mouere cœlum motu infinito, non immediatè, sed mediatè, vt explicat Commentator 12. *Metaph. com.* 41. Vnde perpetuitas in motu oritur à Deo, inquantum dat *esse*, & virtutem motiuam Intelligentiæ proximè motrici, quam ipsi perpetuò influit, vnde oritur perpetuitas in motu; finitas autem virtutis, quæ non est alia à natura Angeli, est causa successionis in motu propter resistentiam mobilis, quæ resistentia, est improportionata virtuti infinitæ; ideò nequit immediatè moueri à Deo necessariò agente, vt ipse astruebat. Hoc ergo præmisso, non habetur Aristotelem asseruisse omnes Intelligentias esse à Deo immediatè, & sic non constat an dissentiat ab eo Auicenna. Dato verò quòd sint per ipsum immediatè à Deo, negat vtramque propositionem præmissam, ex quibus deducitur conclusio.

An omnes immediatè procedant à Deo, vel prima sola?

Sententia Aristotelis de primo motore, & motu.

SCHO

SCHOLIVM.

Impugnatio Diui Thomæ contra Auincennam est, quòd participans naturam, non potest secundùm eam producere, nisi applicet eam ad aliud. Hanc reiicit Doctor, primò, quia supponit nihil esse hoc, nisi per materiam: quod improbatum est 2. d. 3. q. 7. Secundò, sequeretur quòd nec ipse Deus posset creare, quia participat naturam entis.

17 *Refert quomodo D. Th. oppugnet. Auic. 1. part. q. 45. a. 5. sed illam oppugnat—*

Contra istam [k] opinionem arguitur sic: Participans aliquam naturam non producit sibi simile secundùm illam, nisi applicando illam ad aliud: (non enim potest esse homo causa naturæ humanæ absolutè, quia sic esset causa sui, sed est causa quòd natura humana sit in hoc homine generato, & sic præsupponit materiam, per quam est hic homo:) quodcumque autem creatum participat naturam essendi, quia solus Deus est suum *esse*: ergo nullū creatū potest producere aliquod ens, nisi præintelligatur aliquid actioni suæ, per quod productum sit hoc: tale autem non potest intelligi in substantia immateriali, quia ipsa est *hoc* per formam suam, per quam habet esse: ergo substantia immaterialis non potest producere aliam substantiam immaterialem, quantùm ad simpliciter *esse* eius.

2. d. 3. q. 7. Ista ratio [l] aliqualiter improbata alibi, præsupponit vnum, scilicet quòd non sit *hic homo*, nisi per materiam: aliud, quòd Angelus per suam formam sit *hic*. Similiter quādo accipit in maiori, quòd participans aliquam naturā, non potest producere, &c. Aut hoc est ideò, quia necesse est illam naturam participari à producto: & ex hoc, quòd participatur ab eo, oportet aliquid præsupponi, cui applicetur, & tunc sequeretur, quòd Deus non posset creare Angelum: tum, quia Angelus ille participaret esse, & per consequens oporteret præsupponere aliquid, cui applicaretur *esse*, quod est contra rationem creationis: tum, quia (vt declarat probatio maioris) per illud præsuppositum oporteret productum esse *hoc*: sed per eos Angelus non potest esse *hic*, per aliquid præsuppositum, quia per formam suam est *hic*: non ergo potest maior esse vera propter hoc, quòd natura illa communicanda participetur à producto. Si verò dicatur, Maior esse vera, propter hoc, quòd agens communicans naturam participat eam, hæc non potest esse ratio, quia in ipso agente non præsupponitur aliquid ipsi *esse*; tunc enim ipsum producens non posset creari: ergo nec oportet in illo, quod assimilatur producenti secundùm *esse*, aliquod tale præsupponi.

Item, aut *esse* participatur tanquam actus aliquis alius, ab essentiâ posterior: aut tanquam idem ipsi essentiæ, siue primus actus rei. Si primo modo, non probatur

k *Contra istam opinionem arguitur sic*, &c. Adducit rationem D. Thomæ *1. p. q. 45. art. 5. resp. ad 1.* quæ ratio in hoc versatur, quòd participans aliquam naturam, non producit sibi simile secundùm illam, nisi applicando illam ad aliud, aliàs seipsum produceret, quod repugnat; omne creatum participat naturam essendi, quia solus Deus est suum esse: ergo nullum creatum potest producere aliquod ens, nisi præintelligatur aliquid actioni suæ, per quod productum sit *hoc*. illud præsuppositum in materialibus est materia, per quam fit *hoc*: in immaterialibus nequit esse aliquod præsuppositum, quia per suam formam sunt *hoc*, per quam habent *esse*: ergo substanstantia immaterialis nequit producere aliam immaterialem quantum ad simpliciter esse eius. 51 *Ratio D. Thomæ contra Auicennam.*

l *Ista ratio aliqualiter improbata alibi*, &c. Nempe hîc in responsione ad primam ad impugnationem primæ rationis D. Thomæ *in locis suprà citatis, & in 2. d. 3. quæst. 9.* quantum ad illa, quæ supponit de principio indiuiduationis. Supponit ratio controuersa, nempe materiam esse principium indiuiduationis in materialibus, & Angelos non posse multiplicari intra eandem speciem, quia per naturam specificam etiam constituitur quilibet in *esse* singulari, quæ alibi disputantur, & negat Doctor vtrumque. *Ratio illa aliàs impugnata.* *Est ex dubijs principijs.*

Maiorem etiam destruit per probationem hîc, quia sic Deus non posset creare Angelum, quia Angelus participat *esse*: oporteret ergo aliquid præsupponi, cui communicaretur *esse*, & per quod Angelus esset singularis, quod repugnat subsumpto, & termino creationis: ergo non est vera illa maior. Quantum ad participationem intellectam ex parte termini, si intelligatur quòd ipsum agens creatum participet naturam, improbatur, quia est terminus creationis: verbi gratiâ, Intelligentia secunda, de qua Auicenna: ergo nihil eius præsupponitur, cui communicatum fuit *esse*, & consequenter non participat *esse* hoc modo tanquam applicatum alicui præsupposito, tanquam principio indiuiduandi & determinandi naturam essendi ad hoc *esse*: ergo similiter neque est necessarium aliquid præsupponi in tertia Intelligentia, quæ produceretur tanquam simile in esse per secundam. *Improbatur.* *Tollit creationem Intelligentiæ.*

Respondet Caietanus, quòd maior in ipsa litera probatur per reductionē ad impossibile, quia si participans aliquam naturam, produceret eam absolutè, & non in hac, sequeretur quòd causaret illam in seipso, quia causa alicuius naturæ absolutè, causat eam vniuersaliter, & consequenter in quocunque est participata, & sic in seipso, quia est de numero participantium illam naturam. 52 *Responsio Caietani.* *Producēs naturam absolutè, produceret eam in omnibus.*

Ad obiectionem ergo ex eo quòd vnus Angelus causaret alium, sequerentur duo contradictoria, scilicet quòd Angelus producendus habet aliquid præsuppositum, & quòd non habeat. In eo quòd sit similis producenti, non habet; ex eo verò quòd producens est ens per participationem, sequitur quòd aliquid eius præexistat, quia eius actio non potest esse, nisi factio *esse* in hoc; neque est mirum hoc, quia antecedens implicat. *Sequerentur duo contradictoria.*

batur Ex

batur productum non posse creari, quia etsi *esse* præsupponat in quo recipiatur, tamen essentia nihil præsupponit: & ita licèt participans *esse* non creetur secundùm *esse*, non probatur quin posset creari secundùm essentiam, quæ præsupponitur. Si secundo modo, minùs habetur propositum, quin *esse* possit creari, & ita à participante ipsum, sicut ab alio; quia in istis inferioribus, quodlibet indiuiduum participat naturam speciei: & tamen illa natura potest esse in vno singulari primus terminus productionis, & in alio singulari principium producendi. Si autem ibi præsupponatur materia, hoc non est propter naturam illam participatam;sed quia forma illa, quæ est pars naturæ participatæ, est forma materialis.

Natura potest esse principium, productionis, & terminus eius.

Ex sequela autem vnius contradictorij malè infert Scotus non sequelam alterius: ex impossibili autem vtrumque sequitur.

53 Contra maiorem non probat ratio prætensa eius in littera, quia datur medium inter hæc duo: *causare simile sibi applicando naturam alicui præsupposito*; & *causare naturam absolutè in quibuscumque sit per participationem illam*, quæ dicitur natura *esse* in indiuiduo, quæ est partipatio eius formalis per modum essentiæ & definitionis, seu definiti, ex qua causatione tantùm sequitur inconueniens allatum: nempe sic causando naturam vniuersaliter in omnibus sequi causam participantem naturam causare seipsum.

Impugnatur.

Medium autem est causare naturam in aliquo indiuiduo per creationem, nihil præsupposito, alioquin repugnaret Deum posse creare nunc indiuiduum alicuius speciei præexistentis,vt ignis, vel hominis,quod Theologus non admittit: ergo si secunda Intelligentia sic produceret tertiam vt vult Auicenna, non sequitur quòd se ipsum produceret, quamuis non ageret aliquo præsupposito,quia non sequitur quòd produceret naturam in omnibus vniuersaliter,à quibus participari posset, aut participetur. Sicut non sequitur, si Deus crearet nunc Angelum,quòd hac creatione crearet Angelos præexistentes, aut possibiles, quibus hic esset similis in essendo; & qui participatione *esse* immaterialis,& creati,sunt:ex quo sequitur malam esse deductionem illam vtriusque contradictoriæ præmissæ, quia secunda non sequitur, quia si participatio intelligatur in eo, quòd Angelus producens ratione alicuius præsuppositi ad sui productionem à Deo (vt secunda Intelligentia ex mente Auicennæ producitur à Deo) participaret naturam essendi, vt applicatam tali præsupposito; sic Angelus producens non esset participatum, sicut neque secunda Intelligentia est sic participata, quia creatur: talis autē participatio ex forma & materia discursus infert impotentiam creandi.

Medium inter illa extrema.

Producere naturam in hoc indiuiduo tantùm.

Deus creando naturam in vno non creat in omnibus.

Si intelligatur autem participatio eo modo, quo omnis effectus est participatio suæ causæ, vel creatura Creatoris, non facit ad propositum, quia hæc perinde manet, siue creetur secundus, siue non producatur ex aliquo præsupposito per primum. Si denique intelligatur participatio formalis eo modo,quo natura communis essendi participatur ab omnibus,non sequitur illa consequentia,quia ad hanc participationē modus producendi nihil facit.Adde quòd ipse Deus sic participat esse commune in ratione prædicati, quòd non derogat virtuti creatiuæ eius: benè ergo infert Scotus non ex sequela vnius contradictorij non sequelam alterius in materia præsupposita.

54 Secundò vrget Doctor; *esse*,quod participatur, est actus diuersus ab essentia, atque ipsâ posterior,vel idem ipsi essentiæ,tanquam primus actus rei. Primum non tollit creationem, quia præsupponeret *esse*, & secundùm hoc non crearetur, tamen posset creari secundùm essentiam, quæ non præsupponitur. Secundum verò minùs probat, quia vnum indiuiduum participans naturam speciei potest esse terminus primò productionis secundùm naturam in ipso. In alio verò eadem potest esse principium producendi: si autem ibi præsupponatur aliquid, vt materia, non est propter naturam illam participatam, sed quia forma producta, quæ est pars naturæ participatæ, est forma materialis,&c.

Secunda ratio Doctoris contra illam probationem.

Primum membrum supponit modum philosophadi de essentia, & existentia in schola D.Th. quo asseritur inter hæc distinctio realis, adeò vt natura humana assumpta à Verbo, dicatur existere existentiâ Verbi, & non propriâ,sicut subsistit subsistentiâ Verbi: quod supponit eandem naturam in *esse* naturæ singularis produci verâ generatione,quamuis existentia, quâ existat,non producatur,sed mediante vnione communicetur naturæ extrinsecè. Idem modus philosophandi accōmodari potest Angelo, vt dicatur creari secundùm naturam singulari, aut eam, quæ est prior existentiâ,tāquam subiectum reale eius, quamuis *esse* adueniens,aut præsuppositum,non creetur.

Declaratur primū membrum argumenti.

Sententia D. Thomæ de essentia & existentia.

Argumentum ergo hac in parte, est ex principiis aduersæ scholæ, quam impugnat, ad quod aliter non respondet Caietanus, quàm ad prius. Carpit tamen illam vltimam partem,quæ præoccupationis locū tenet; impugnatione enim præuenit Doctor responsionem, quæ efferri potest, nempe materiam semper supponi in actionibus materialibus,tanquam principium indiuiduationis,cui applicatur natura. *Quod arguens subdit*,inquit Caietan. *quòd apud nos subiectum non supponitur propter naturam agentis participatam, sed quia forma, quæ est pars naturæ participatæ, est materialis,ipsæ rerum actiones,& ratio in litera ad probandam maiorem,allata ostendunt rude esse*,&c.

55 Lenis censura, vnde habet Doctorem interpretem agere, qui in principio contradictorio versatur, & supponit responsionem ex fundamento opposito, quam destruit? Dicit enim D. Thomas quòd materia in actionibus materialibus præsupponitur, vt principium indiuiduationis, cui applicatur natùra agentis creati participata. Hoc impugnat ex professo noster Doctor, asserens non præsupponi in eum finem, seu ob eam causam, materiam in actione causæ educentis formam, scilicet ad participationem naturæ communis ab hoc indiuiduo producto: sed quia forma, quæ est altera pars naturæ, est materialis, & exigens materiam ex qua educitur; hoc dicerent Peripatetici, vt patet 1.& 2.*Physicorum*,& ex 3.ex *libris de Generatione*.

Refellitur censura Caiet.

Sententia D. Thom. materiam præsupponi vt principiū indiuiduationis.

Aliam rationem præsupponendi materiam asserit Doctor.

Respondet ergo pro Philosophis,& responsio vera est,& tam facilis probationis, vt ei insistendum non sit. Quòd enim materia sit principium indiuiduationis,particularis opinio est:quòd verò exigatur ad formam materialem, vt potentia præsup

Forma materialis requirit materiam præsuppositam.

præsupposita, est communis sententia omnium Philosophorum; illa ergo participatio sic asserta committit *non causam vt causam*, & quidquid haberet apparentiæ in vniuocis, nihil refert ad effectum causæ æquiuocæ, cuius natura non participatur formaliter ab effectu^l, sicut indiuiduum per indiuiduãdi principium (sit materia, sit aliud) participat speciem: ergo non solùm committeretur fallacia *non causæ vt causa* in illa responsione, sed adæquatam causam non reddit.

Quamuis autem iuxta sententiam communem Theologorum, exigatur subiectum præsuppositum actioni causæ creatæ ex modo agendi, & dependentia ipsius agentis à materia in agendo, hanc omittit Doctor, quia in quæstione versatur, & eam assignando peteretur principium: assignauit itaque sufficientem ab omnibus admissum, & non interpretatur mentem aliorum, nec secundùm asserta eorum differit, sed ex principiis communibus, & admissis. *Omissio huius rationis ex proposito congrua.*

SCHOLIVM.

Refutat Doctor Auicennam, quia nullus actus accidentalis præ requiritur necessariò ad producendam substantiam, & Angelus nihil potest producere nisi per intellectionem, vel volitionem, quæ accidentia sunt. Ratio est, quia accidens sicut requirit subiectum in essendo, ita & in operando, & ostendit accidens non attingere productionem substantiæ, de quo latiùs infrà d. 12. q. 3.

18 Ista ergo ^m ratione prætermissâ, sic arguo contra Auicennam ex tribus propositionibus, quarum prima est; *Nullus actus accidentalis necessariò requiritur in creante substantiam, tanquam prior necessariò ipso termino creationis*. Secunda est ista: *Intellectio Angeli est sibi accidentalis*; ex quibus sequitur, quòd intellectio non necessariò requiritur in Angelo, præcedens substantiam creandam. Tertia propositio est ista: *Ad quodcumque producendum extra Angelum, necessariò requiritur intellectio Angeli tanquam præuia*; & sequitur principale intentum, scilicet quòd nulla substantia potest creari ab Angelo.

Prima propositio probatur, quia ille actus necessariò præuius termino creationis, aut requiritur tanquam actus productiuus termini; aut tanquam formale principium productiuum termini. Exemplum primi; calefactio respectu caloris geniti in ligno. Exemplum secundi; calor in igne, respectu calefactionis ligni. Non requiritur primo modo, quia actus productiuus alicuius, & actus formalis producti, sunt in eodem: ergo ad producendum aliquid extrà, non requiritur actus immanens agenti, tanquam actus productiuus. Nec secundo modo, quia actus accidentalis, non potest esse formale principium producendi substantiam. Tum, quia accidens necessariò requirit potentiam receptiuam in essendo: omnis autem forma requirens potentiam receptiuam in essendo, si est actiua, necessariò requirit potentiam passiuam in agendo, alioquin forma terminans actionem, esset absolutior à materiâ, quàm forma principians actum, quod est inconueniens, quia absolutio à materiâ perfectionem arguit: sed formalis terminus actionis non potest esse perfectior formali principio agendi. Tum, quia accidens est imperfectius, quàm substantia 7. *Meta.* Nihil autem est *Text. 2. & inde.*

m *Ista ergo ratione prætermissa.* Hæc est secunda pars huius quæstionis, in qua Doctor procedit ex propriis impugnando errorem Auicennæ ex tribus principiis. Primum est: *Nullus actus accidentalis necessariò requiritur in creante substantiam, tanquam prior necessariò ipso termino creationis*, &c. Hanc probat, vel vt actus productiuus præexigeretur, sicut est calefactio respectu caloris producti in ligno; vel vt principium formale producendi, sicut calor in igne calefaciente lignum: non primum, quia productiuus alicuius, & actus formalis producti sunt in eodem: ergo ad producendum aliquid ad extra, non requiritur aliquis actus accidentalis immanens producenti per modum actus productiui, &c. Loquitur hîc Doctor de actione, vt est in passo, vel in termino, scilicet de actione pro re acta; ideò non benè quidam putant Doctorem sensisse non dari genus actionis, diuersum ab Actione prædicamentali, vt *infrà* videbitur *d.* 13. *quæst.* 1. 56 *Impugnat Auicennam. Tres maxima. Prima. Non requiri actum accidentalẽ priorem termino substantiali creato in creatore. Non supponi vt actum productiuum. Declaratur probatio.*

Secundum etiam dici non potest, quia actus accidentalis non potest esse principium formale producendi substantiam, quia cùm inhæret, requirit potentiam receptiuam in essendo: ergo in agendo; aliàs forma producta esset absolutior à materia, quàm forma producens, quod est inconueniens, quia sic perfectione excederet principium productiuum. *Non supponi vt principiũ producendi. Probatio efficax.*

Secundò, patet idem membrum, quia 7. *Metaph. text.* 2. accidens est imperfectius substantiâ; nihil autem est principium formale producendi aliquid perfectius se ipso: si enim vniuocè producit, est æquè perfectum; si æquiuocè, perfectius: loquitur autem de principio totali, & non partiali. *Secunda probatio. Agit de principio totali.*

Respondet Durandus maiorem non probari, quia datur actus accidentalis, qui præexigitur ad terminum actionis, qui neque sit actus productiuus, neque principium producendi formale, sed directiuus, vel inclinatiuus productiui ad terminum productum, & respectu productionis, vt patet in omni agente per cognitionem, & artem, in quo intellectio præexigitur, vt directiua, volitio autem vt inclinatiua, & applicatiua principij formalis producendi. Idem etiam de operibus naturalibus, quæ præexigunt cognitionem, tam in homine, quàm in bruto; homo enim generat hominem, & equus equum, tam cognoscendo, quàm appetendo; sed neque cognoscere, neque appetere sunt generare, neque principia formalia generandi, sed applicantia actiua passiuis; & idem esset 57 *Responsio Durandi. Dari medium inter actum productiuum, & principium formale in agente per cognitionem*

est formale principium producendi aliquid perfectius seipso; si enim vniocè producat, est æquè perfectum: si æquiuocè, oportet quòd sit perfectius.

19 *D.Thom.*

Sed nunquam imperfectius [n] producere potest perfectius se. Respondetur hìc, quòd accidens in virtute substantiæ, potest esse principium producendi substantiam, tanquam instrumentum substantiæ, licèt non possit in propriâ virtute. Exemplum de calore, qui est instrumentum animæ in generando carnem, 2. *de Anima.* *Text.50.*

Contra hoc arguo sic; Omne instrumentum, vel agens in virtute alterius, aut attingit effectum principalem, vel disponit ad principalem terminum: sed in proposito neutrum potest dari, non enim potest accidens attingere effectum principalem agentis, vel producentis creantis substantiam, quia si principale agens esset agens vniuocum, tunc non necessariò requireret aliquid agens medium, inter formam suam, & effectum: agens autem æquiuocum est perfectius vniuoco: ergo non necessariò requirit tale medium, & per consequens non habet instrumentum, per quod attingat terminum. Nec potest accidens esse tanquam dispositio præuia, quia nihil præsupponitur creationi, quod disponatu r.

Accidentia non attingũt effectũ principalem substantialem. Scot.inf.d.12. q 3.

Quomodo accidentia disponunt ad substantiam?

Confirmatur istud, quia vbi accidentia sunt instrumenta substantiæ generantis, non attingunt terminum principalem, sed tantùm quandam dispositionem præuiam, vt patet de qualitatibus alteratiuis elementorum, quæ non attingunt formam substantialem, alioquin qualitas esset principium actiuum immediatè in materiam receptiuam formæ substantialis, quod est inconueniens, cùm non possit recipi, nisi in substantiâ compositâ in essendo. Nec ergo potest agere accidens, nisi in substantiam compositam: & ita non in materiam primam, vel puram. Per hoc apparet ad illud quod dicitur 2. *de Anima*, de calore. Calor enim dicitur instrumentum animæ in generando carnem animatam, pro quanto est principium alterandi in alteratione præuia ad generationem: non autem quia in instanti generationis attingat formam carnis, tanquam terminum: sicut nec attingit materiam substantialem carnis tanquam passum.

Hic colligitur accidentia completa non subiectari immediatè in materia prima: licèt imperfecta in sint, vt priuatio, quantitas interminata, &c.

20 *Text.22. Quomodo domus extrà fit à domo in mente.*

Contra istam rationem instatur per illud 7. Meta. cap. 5. *Domus extrà fit à domo in mente*; & tamen domus extrà habet verius *esse* domus, quàm domus in mente, quia domus in mente habet *esse* diminutum respectu domus extrà, sicut ens cognitum est diminu esset de igne si generaret ignem, præcognoscens, & volens, &c. Hanc responsionem approbant moderni quidam, respondentes similiter ad propositionem illam Doctoris, secundùm has instantias.

Confirmatur ratio præmissa, & explicatur: illa enim propositio vniuersaliter sumi potest, quâ excludit præexigentiam actus accidentalis in creante substantiam, vel particulariter ad scopum opinionis, quam impugnat, quæ est Auicennæ. Illam concederet Auicenna, quia mediante intellectione, tanquam principio, vel actu productiuo, asserit primam Intelligentiam intelligendo se creare secundam, & similiter secundam sic intelligendo creare tertiam, hanc intelligendo se, creare suum orbem, & intelligendo quòd sit dependens à prima, creare animam sui orbis; sumendo ergo illam propositionem ad intentum huius, & suppositis principiis eius, concludit, quia per ipsum intellectio Intelligentiarum est substantialis, & necessariò. Prima producit per intellectionem secundam ex sententia Philosophorum, ideóque non præexigitur intellectio accidentalis, aut substantialis præuia in Intelligentia producente, siue per modum directiui, siue volitio per modum applicatiui intellectus producentis, quia intellectio illa non est fallibilis, aut dirigibilis. Fallit ergo propositio, quam assumit Durandus, in omni agente per cognitionem præexigi cognitionem per modum directiui, secundùm opinionem Philosophorum.

Reiicitur prædicta responsio.

Duplex sensus propositionis.

Eam concederet Auicẽna ex propria sententia.

Falsum est assumptum Durandi.

Si loquamur etiam de cognitione, quæ ponitur primæ causæ ad extrà, in sententia Philosophorum, qui statuerunt Deum, & Intelligentias necessariò agere ad extrà, quia vbi est omnimoda determinatio ex ipsa forma ad effectum, non exigitur directio, quæ tantùm necessaria est respectu contingentium, & vbi subest defectibilitas. Fallit etiam similiter, si loquamur de operationibus, & productione ad intrà in diuinis; vbi nulla interuenit dirigibilitas, aut applicatio. Licèt enim vna productio supponat aliam, & vtraque perfectã operationem secundùm intellectum, & voluntatem in Patre, dato, iuxta nostram sententiam, operationes esse diuersas à notionalibus, & actibus productiuis: hæc suppositio est ex ordine essentiali potentiarum tam in operando, quàm in producendo, non ex aliqua directi one, aut applicatione. Si autem discurramus iuxta Scholam D. Thomæ, de productionibus diuinis, vt consistunt in ipsis operationibus, minùs habetur intentum aduersarij. Non fallit ergo vniuersaliter propositio illa Doctoris, quam loco maioris adducit contra Auicennam, neque secundùm principia Philosophorum, neque secundùm principia Theologiæ; fallit autem contrà vniuersalis, quam adducit Durandus.

58 *Destruitur ex Philosophis.*

Directio est respectu contingentis tantùm.

Si sumatur autem eadem propositio vniuersaliter, ad probandum conclusionem principalem huius quæstionis, nihil supponendo, sed tantùm ostensiuè procedendo ex veritate ipsius principij, sic etiam vera est propositio in se. Ideóque hanc præ cæteris efficacissimam putat Gabriel Vasquez ad probandum intentum, qui reiicit responsionem Durandi vt friuolam, 1. *part. disp.* 125. *cap.* 2. *in fine*. Expendenda est ergo ipsa propositio. Loquitur in primis de termino creationis, qui sit substantia, & de prioritate actus accidentalis, qui necessariò præexigeretur ad ipsum terminum creationis, quia si non exigeretur ex natura,

59 *Propositio vniuersaliter sumpta probatur.*

Vasquez efficacem existimat.

Expenditur propositio.

diminutum ens respectu entis realis: ergo imperfectius, scilicet habens esse in cognitione, potest esse principium producendi perfectius. Et applicatur istud exemplum ad propositum sic; sicut se habet domus in mente ad domum extrà, ita se habet Angelus cognitus in cognitione Angeli, ad Angelum extrà: sed secundùm Philosophum à domo in mente, fit domus extrà: ergo ab Angelo cognito in intellectu alterius Angeli, potest fieri Angelus extrà: non ergo accidentalitas cognitionis Angelicæ, prohibet substantiæ intellectæ creationem.

Ad primum dico, quòd aliud est loqui de veriori, seu perfectiori *esse* simpliciter: & de veriori, seu perfectiori *esse* huius. Lapis enim in mente diuinâ habet *esse* simpliciter verius, & perfectius, quàm lapis extrà; quia obiectum vt cognitum, dicitur habere illud *esse*, quod habet ipsa cognitio. Vnde secundùm Aug. super illud Ioan. 1. *Quod factum est in ipso, vita erat: Res cognita est in verbo vita creatrix.* & hoc ideò, quia cognitio eius, est realiter vita creatrix; quod enim de cognito dicitur obiectiuè, hoc in ipsa cognitione oportet inueniri realiter: lapis tamen in intellectu diuino non habet verius esse lapidis, quàm lapis extrà; alioquin aliquid intrinsecum realiter Deo, esset formaliter, & propriè lapis.

Domus ad intrà perfectior domo ad extrà.

Ad propositum, domus in intellectu artificis dicitur habere illud esse, quod formaliter habet ipsa cognitio domus; sed ipsa cognitio est simpliciter perfectior, quàm forma domus extrà, quia cognitio est quædam perfectio naturalis animæ: forma autem domus extrà, vel non est realis, vel si est, multò est imperfectior, quàm illa cognitio. Sic ergo patet ad argumentum, quia domus extrà dicitur fieri à domo in mente, quia fit à cognitione domus in mente, tanquam à principio formali, & illa cognitio domus, est simpliciter perfectior domo extrà: ipsa etiam domus intrà, pro quanto participat esse cognitionis, perfectior est seipsa extrà.

An figura sit quid reale, hic non determinat, sed inf. d. 12. vult esse quid reale.

Et cùm dicitur, quòd est ens diminutum, & domus extrà est ens reale, Dico, quòd cognitio eius est ens reale, & perfectius ens quàm domus extrà: domus etiam in mente participat nobilius esse reale, quàm sit illud esse extrà. Et sic intelligendum est illud Aug. 9. *de Trin.* 10. *vel* 11. scilicet, quòd *superius habet nobilius esse in se, quàm in intellectu: è conuerso autem inferius habet nobilius esse in intellectu, quàm in seipso.* Hoc intelligendum est de illo *esse*, quod natura, & dependentia termini, non facit ad propositum quæstionis.

Hanc præexigentiam accidentis præsuppositi reducit Doctor ad duo illa membra, nempe vt esset actus productiuus, vel principium producendi, medium inuenit Durandus, scilicet directiui, & applicatiui.

Probatio Doctoris.

Probatur ratione ipsius Doctoris, quam *infrà* apposuit: Inter principium actiuum perfectum in supposito perfecto, & substantiam terminantem actionem, non necessariò mediat aliquod accidens: ergo accidens non supponitur necessariò ad terminum creationis. Antecedens declaratur. Primò dicitur *principium perfectum actiuum*, quod est immediatum respectu termini creationis, de quo principio hîc agit, non dependet à materia in agendo, siue intrinseca, à qua dependeret in essendo, & consequenter in agendo, vt *suprà* præmisit de accidente, cuius terminus productus nequit esse absolutior à materia, quàm sit ipsum principium in essendo (quia alioquin excederet perfectionem principij terminus, & secundùm excessum esset, & non esset à principio, vt per se constat: esset ex suppositione, non esset autem, quia ille excessus neque eminenter, neque virtualiter includeretur in principio dependente à materia, (quod proinde in proposito dici potest) siue etiam ab extrinseca materia, quia creatio non supponit, ne que dependet à materia.

Declaratur quid sit principium perfectum actiuũ.

Terminus nõ excedit principium formale totale.

60 Deinde intelligitur illa perfectio principij creantis, vt etiam excludit subordinationem sui ad aliquod prius agens in eodem supposito, aut etiam ad principium quodcumque creatum extrinsecum, quia hæc subordinatio eius ad aliud esset ratione effectus, quia prior esset dispositio prærequisita; sicut generans priùs agit per formam accidentalem in materiam, ipsam disponendo, quàm per formam substantialem: in proposito autem non supponitur ad terminum creationis, qui est ex nihilo, aliqua materia disponenda: ergo neque principium creationis subordinatur alicui alteri priùs agenti per modum disponentis.

Principium creandi excludit subordinationem.

Non supponit materiam.

Vel denique hæc subordinatio esset ex dependentia principij creantis, aut ipsius termini creationis ab aliquo alio creato tanquam causa principali, sed hoc non subsistit, quia tam terminus, quàm ipsum principium creans, absoluitur à materia; ergo etiam ab omni agente dependenter à materia: quale est omne agens creatum secundùm virtutem innatam.

Non subordinatur causæ creatæ dependenti à materia.

Vel esset tertiò hæc dependentia ab alio, tanquam applicante; & hoc non, quia virtus talis principij est actualissima, & proxima potentia respectu termini creationis, & in hoc excedens omnem aliam, quæ dependet à subiecto, aut alio extrinseco, éstque in se determinata ad effectum, & non indifferens indifferentia potentiæ passiuæ, quæ exigeret aliquam actualitatem superadditam, siue per modum conditionis, siue per modum principij intrinseci, aut extrinseci, siue per summationem impedimenti, quia nullum patitur impedimentum, à nulla conditione, aut principio dependet; & quamuis esset finita, non patitur aliquam sphæram actiuitatis, per quam peteret applicari ad aliquod distans, in quod ageret, quia non supponit materiam; quamuis in quolibet spatio distanti fortè non extenderetur, vt posset creare effectum in quacunque distantia, sicut causa vniuersalis, & prima. Ex quibus omnibus sequi

Non subordinatur applicanti.

Esset actualissimum.

quod formaliter est ipsius cognitionis, & participatiuè ipsius cogniti. Verum est tamen, quòd domus extrà habet verius *esse* domus, quàm domus in intellectu cuiuscunque, sed hoc *esse* secundùm quid, id est, *esse* tale limitatùm: nobilius autem simpliciter *esse* habet in intellectu, maximè diuino.

21 Ex hoc patet ad illud argumentum à simili. Nego enim illud simile, quia si cognitio domus sit nobilior domo extrà, tamen cognitio Angeli in alio Angelo non est nobilior ipso Angelo in se, quia accidens non est nobilius substantia. *Dubitatio.* Et si arguas, quòd sit simile, quia obiectum vtrobique simili modo se habet ad suam cognitionem, quia natum est esse causa cognitionis suæ, ita scilicet domus cognitionis de se, sicut Angelus de se: causa autem (si est æquiuoca,) perfectior est suo effectu. Similiter domus est mensura intellectionis de ipsâ, sicut Angelus de ipso: mensura autem est perfectior mensurato; quia mensuratum dependet à mensura. 5. *Met.* non è conuerso. *Text. 10. Solutio.* Respondeo, quòd domus non est nata habere rationem obiecti respectu suæ cognitionis, quantùm ad istas conditiones, *causare*, scilicet *notitiam*, vel *mensurare*; *Artificiale non mouet intellectum, sed terminat, eius subiectum mouet.* quia intellectus qui mouetur ab ente, vel quiditate in sensibilibus, non mouetur ab artificiali, vt artificiale est; quia sic non est ens, nec habet quid: sed tantum domus est obiectum, quantum ad tertiam conditionem, scilicet *terminare actum*: & ista conditio obiecti, non ostendit maiorem perfectionem in obiecto, quàm in actu.

Et si quæras, quid est obiectum causatiuum, & mensuratiuum cognitionis domus, vel alterius artificiati? Respondeo, quòd aliquod ens naturale, vel aliqua entia naturalia, ex quibus mouetur intellectus ad cognoscendum ordinem, vel figuram, quam artificiale superaddit naturalibus. Angelus autem est omni modo obiectum intellectionis, de se ipso in intellectu alterius Angeli: & ideò potest domus esse à suâ cognitione, non sic autem *Domus est à sua cognitione, non Angelus à sua.* Angelus à suâ. Ex hoc patet, quòd istud argumentum non valet: Obiectum cognitum habet esse diminutum: obiectum autem extrà habet *esse* simpliciter, & reale: ergo illud intrà, non potest esse principium producendi cognitum extrà: tamen ista ratio benè concludit, si cognitio sit minùs nobilis, quàm forma extrà: ergo cognoscens per illam cognitionem, non potest producere cognitum extrà.

SCHO

sequitur quantùm est ex parte virtutis, & principij non mediare aliquod accidens inter ipsam, & effectum substantialem creatum, de quo hîc agit Doctor.

Alterum quod additur est, *vt sit in supposito perfecto*, quia actiones sunt suppositorum, vt principij *quod*, & aliquando ex imperfectione particulari suppositi, potest impediri virtus actiua ab actione sua, quia deest aliqua conditio saltem accidentalis requisita ad agendum; verbi gratiâ, ignis in materia rara ex dispersione virtus nequit agere perfectè ad suum effectum, sicut ageret in materia densa: ne ergo ad hoc genus impedimenti recurratur, additur illa particula connotans perfectionem suppositi. Totum hoc argumentum desumitur ex natura, & essentia potentiæ creatiuæ, vt distinguitur à potentia productiua dependente à causa materiali & subiecto. 61 *Altera pars illius principij declaratur.*

Ex quo sic argumentor contra Durandum; Ipse in primis admittit, quòd actus accidentales non prærequiratur in creante substantiam, vel vt actus productiuus, vel vt principium producendi formale: sed probationem hanc dicit diminutam, quia potest præexigi in agente per cognitionem per modum directiui. Contrà vbi nulla est defectibilitas, vel esse potest in actione, & principio producendi formali, non potest supponere actum directiuum ad operationem: sed in potentia creatiua nulla potest esse defectibilitas in se, vt principium est, vel in actione, vt ab ipsa procedit: ergo non potest supponere actum accidentalem per modum directiui. Maior per se patet, quia sub obiecto potentiæ directiuæ nihil continetur, nisi quod est regulabile, & dirigibile, quia nequit transcendere suum obiectum. *Probatur principiū ex dictis contra Durandum.* *Non præexigi actum accidentalem directiuum.*

Minor probatur, Dirigibilitas est respectu effectus, qui potest taliter, & taliter attingi, id est, secundùm substantiam cum omnibus per se requisitis perfectionibus & integrè, vel certè secundùm substantiam cum defectu alicuius perfectionis requisitæ in effectu, hoc autem contingit, vel quia virtus non est sufficienter applicata, vel quia media per se requisita non assumuntur, aut assumpta non secundùm ordinem, & modum debitum applicantur, vel quia impedimenta actionis & causæ in contrarium agentes, non submouerentur. *Dirigibilitatis terminus.* *Eius necessitas, & fundamentum.*

Sed nihil horum contingit in potentia creatiua: ergo, &c. Maior patet, & Minor probatur, quia virtus creatiua nihil agit, vel creatione agit, quæ est actus eius secundus, neque aliter est in actu secundo, qui tantùm subesse potest directioni: ergo si agit, producit effectum totum, & totaliter ex nihilo, neque aliter applicari potest: ergo quantùm ad hoc non indiget directione, neque subest directioni. 62 *Excluditur.*

Secundum non contingit, quia virtus creatiua excludit omnia media, & causas creatas, quæ inefficaces sunt ad terminum creationis, aut ipsius creationis nullum est impedimentum per causas contrarias, aut resistentes, quia hæ exerunt suam virtutem circa materiam & passum, vel conseruando formam quæ inest; vel producentes contrariam formæ intentæ à causa, quæ impeditur: in creatione non supponitur passum, aut forma resistens, vt patet: ergo, quod est intentum, potentia creatiua nulli subest directioni, ac proinde hac in parte non supponit actum accidentalem directiuum.

Dices,

Responsio impugnatur. Dices, saltem posse supponere actum accidentalem ostensiuum. Contrà, quia potentia creatiua creaturæ non est potentia operatiua vitalis, sed est potentia factiua actu transeunte: ergo non dependet ab aliquo obiecto intentionaliter applicato per speciem impressam, aut etiam expressam, sicut neque potentia nutritiua, aut augmentatiua est potentia etiam agens nō supposità materià *circa quam*, vel *ex qua*: ergo non exigit ostensionem obiecti, tanquam materiam hoc modo; & si dabilis esset, posset communicari substantiæ inanimatæ, & sensibili, saltem corpori simplici, quale est cœleste ex plurium sententia; tunc non supponeret cognitionem ostensiuam: ergo ex natura sua, etiamsi detur creaturæ spirituali, non supponeret alium actum priorem ostensiuum, sicut neque Philosophi admitterent in Intelligentia producente aliam; primus enim actus eius est intelligere se, qui est productiuus alterius Intelligentiæ, neque Theologi in productionibus diuinis, quæ sunt per intellectum, & voluntatem, aliquam ostensionem, aut directionem admittunt, quidquid teneatur an intellectio, & volitio sint actus productiui, an verò tantùm operationes essentiales.

63 *Non supponit actum applicatiuum, vel applicatum.* Secundum etiam excluditur, quòd Durandus astruit de actu applicatiuo per voluntatem. Primò ex dictis voluntas nequit applicare, nisi supposità ostensione, aut directione intellectus, hæc, vt patet ex dictis, non exiguntur in ordine ad potentiam creatiuam, quia neque vitalis esset, cùm ageret actione transeunte extra suppositum, neque vllum patitur impedimentum actionis, quod submoueri posset à voluntate, à nullo dependet quod applicari posset à voluntate: in sua actione nequit moderari, quia vel nihil agit, vel totum, & totaliter, & indiuisibiliter agit. *Non dependeret à voluntate.*

Deinde non subesset voluntati directè sicut potentia motiua, quæ de se nunquam agit, nisi applicata per appetitum, hoc enim non est de conceptu potentiæ creatiuæ, vt patet ex opinione Philosophorum. Item, illa potentia esset determinata perfectissimè, & perfectiùs, quàm ipsa voluntas quoad actualitatem virtutis, quia voluntas non agit, nisi vt mota à fine, & supposita cognitione, & vt substat impedimentis operandi: creatiua autem nihil horum patitur: ergo esset semper præueniens voluntatem, quia esset actualissima determinata, & necessaria, & nullum patiens impedimentum, & à nullo dependens, vt dixi.

Deinde ageret imperceptibiliter, cùm ageret actione transeunte extra suppositum, sine vlla mutatione præuia suppositi, in quo esset, neque priùs ergo videretur fiendum, quàm factum. Principia, quæ imperceptibiliter agunt in supposito non subsunt voluntati, neque intellectui.

Deinde voluntas, quamuis inter alias naturales potentias habeat dominium, non sequeretur quòd in illam quæ est supernaturalis, & potior ipsa voluntate, dominium haberet, quia ex natura sua ipsi non subordinaretur, cùm nullum ad eam per se diceret ordinem ex modo agendi actione, aut termino actionis, neque ordo statuendus est, sine necessitate.

Item, hæc subordinatio non exigitur ex radicatione in eodem supposito, quia intellectus, & sensus non subordinantur voluntati in suis actionibus, nisi vt sequuntur voluntatem, non autem vt præueniunt illam; non ob hoc præexigunt actum voluntatis necessariò ad suos actus. Demus ergo, & gratis quòd potentia creatiua subesset voluntati, non inde sequitur quòd necessariò præexigeret voluntatem, aut actum eius, sicut neque aliæ potentiæ eum exigunt, ex quo stat probatio Doctoris præmissa.

Instare etiam licet de nutritiua, & augmentatiua, quæ radicantur in eodem supposito, & nullo modo dependent à voluntate, nisi quoad applicationem materiæ, quæ mediante potentia motiua, quæ subest voluntati, applicato alimento, agunt dormiente voluntate: creatiua verò neque ab ipso materia dependet. 64

Concludo ergo maiorem Doctoris, quòd *nullus actus accidentalis necessariò requiritur in creante substantiam, tanquam prior necessariò ipso termino creationis*. Cuius probatio præmissa ex dictis constat.

Neque quidpiam valent in oppositum instantiæ Durandi, quia propositio Doctoris præcisè tangit potentiam creatiuam, & non aliam, quæ dependet à materia, à mediis extrinsecis, à remotione impedimentorum, & huiusmodi iam dictis, quorum vnum est indeterminatio potentiæ proximæ executiuæ, nisi applicetur per aliquam superioré: talis est potentia motiua, quæ interuenit in omnibus & singulis actionibus, in quibus instat Durandus, vt in effectibus artis, & naturali generationis, in qua præcisè generans est generās inquantum decidit semen. Deinde probatum est, quòd non in omnibus operibus cognoscentis interuenit cognitio directiua, aut volitio applicatiua: probet ergo Durandus debere interuenire huiusmodi necessariò, & semper, actioni potentiæ creatiuæ, si daretur, vt contrarium, aut contradictorium statuat eius, quod assumit Doctor: instantiæ enim particulares sunt, ex quibus non infertur vniuersalis. *Soluuntur instantia allata à Durando.*

Deinde, vt iam diximus, alia est ratio veritatis in illis, quàm sit propositionis vniuersalis, quam supponit idem, quæ falsa est, nempe hæc, quòd omnes actiones, quæ in materiam externam transeunt ab homine agente, proxima executiua illarum est potentia motiua, quæ ex se non habet determinationem ad actionem, neque ad modum actionis; sed ex determinatione potentiæ rationalis voluntatis imperantis, & intellectus dirigentis. 65 *Cur actio hominis trāsiens depēdet à cognitione.*

Addo vlteriùs, quòd neque intellectus, neque voluntas in creatis, habeant dirigere, aut applicare ad vllam actionem substantialem proximè, quia forma artis non est substantialis, & decisio seminis non est actio substantialis, neque alteratio seminis, aut generatio animantis deinceps dependet à voluntate, aut ab intellectu, nutritiua non dependet per se ab illis: in aliis non est inuenire extensionem harum potentiarum ad actionem substantialem. *Ratio in creatis non dirigit proximè ad actionem substantialem.*

Aliter Vasquez impugnat responsionem Durandi, quia nempe in Angelo non datur potentia executiua distincta à voluntate; sed hic non est locus proprius huius quæstionis, ideò remitto eam in suum locum. Durandus etiam impugnat Minorem, quam assumit Doctor: sed *infra* tractando de veritate propositionis, ei respondebimus.

Interim Ocham, vt solet, contra probationes illas Doctoris in discursu superiori præmissas, format suas consequentiunculas, alludens, seu leniter potiùs illudens ad hominem. Hæ sunt veritates, 66 *Reiicitur Ocham.*

veritates, quas impugnat: principium formale creandi ſubſtantiam nequit eſſe accidens: tum, quia imperfectius, tum quia terminus formalis productus nequit eſſe abſolutior à materia, cùm ſit principium producendi formale. Item, quòd abſolutio à materia arguit perfectionem.

Obiectiones Ochami.

Hoc impugnat Ocham, quia cauſa partialis, ſecundùm Scotum, poteſt eſſe imperfectior effectu, vt albedo actu intelligendi quem cauſat, & in generatione vermis multæ cauſæ concurrunt, quæ non ſunt animatæ; effectus autem eſt animatus. Item, qualitates primæ ſunt principium producendi ſubſtantiam. Item, cœlum ſecundùm Scotum, eſt magis abſtractum à materia, quàm anima intellectiua, & tamen non eſt perfectius anima; quia non viuum non eſt perfectius viuo, ſecundùm Scotum. Item, intellectionem intuitiuam Angeli poteſt cauſare materia, aut forma, tam ſubſtantialis, quàm accidentalis: ſed illa eſt abſolutior à materia, quàm hæc: ergo terminus formalis poteſt eſſe abſolutior à materia, cùm ſit principium formale producendi ipſum.

67 *Soluuntur.*

Reſpondetur ad primum de cauſa partiali æquiuoca, ſi ſit ſuperioris ordinis, eſſe perfectiorem effectu, vt benè Doctor *in 4. d.49.q.4. in quaſt.laterali, reſponſione ad 3.medium, & quaſt. 1. reſp. ad 5.* Idem aſſerit de cauſa partiali minùs principali: & ratio eſt, quia cùm effectus ex ſpeciali entitate exigat influxum cauſæ ſuperioris ordinis, & principalis, ſecundùm hoc poteſt excedere cauſam minùs principalem, & ſecundariam. Poteſt, dico, excedere, quia neque hoc vniuerſaliter eſt verum, obiectum enim eſt cauſa minùs principalis intellectionis, tamen non ſemper intellectio excedit obiectum, verbi gratiâ, ſubſtantiam, quamuis intellectio qualitatis materialis excedit ipſum in perfectione. Oppoſitum huius eſt in cauſa æquiuoca partiali, ſi ſit ſuperioris ordinis, aut principalis; quia ille exceſſus in effectu nequit eſſe ab ipſa, cùm ſit æquiuoca, & diſſimilis, & infra ſuam entitatem influens in ſuum effectum perfectionem, quod eſt de ratione cauſæ æquiuocæ; neque poteſt eſſe idem exceſſus à cauſa partiali ſecundaria, quia non continet in ſe talem exceſſum.

Cauſa partialis quandoque excedit effectum.

Quando excedit cauſa partialis.

Ratio exceſſus.

Reſponſio in forma.

Tranſeat ergo antecedens, & negatur conſequentia, quia cauſa creans ad effectum comparatur, vt totalis, non vt partialis. Ad ſecundum & tertium ipſe Doctor *hic*, & *infrà d.13.* negat antecedens vniuerſaliter, quia accidentia non producunt ſubſtantiam, neque vermis, vt animatus, id eſt, ſecundùm animam, eſt ab aliqua inanimata, quæ attingat proximè productionem animæ, ſed à prima ſola: de hac quæſtione *loco citato* agitur.

68 Ad quartum falſum imponit, quia *in 2.d.14. q.1.* oppoſitum docet, nempe cœlum componi ex materia eiuſdem rationis cum ſublunari. quamuis Ariſtoteles, & Auerroës oppoſitum dixerint, aſſerentes eſſe corpus ſimplex expers materiæ, & potentiæ paſſiuæ, ac compoſitionis.

Hoc dato, eſſet magis abſtractum à materia, quàm anima rationalis, quæ licèt non habeat materiam *ex qua*, habet tamen materiam *in qua*, ſeu ſubiectum informationis, ad quod dicit appetitum, & ſecundùm quem appetitum eſſet imperfectior cœlo; ille nempe appetitus eſſet quædam animæ potentialitas, etiam paſſiua, quæ per agens extrinſecum tantùm reduci poteſt ad actum. Ad quintum licèt intellectio ſit magis abſtracta à materia ſenſibili, & quanta (quod genus abſtractionis conſiderat Philoſophus *in 4. & 6. Metaph.*) quàm forma materialis, etiam ſubſtantialis: non eſſet tamen abſolutior à materia, vt ſumitur pro potentialitate, & dependentia ad ſubiectum, quam excludit creatio, quia magis dependet quodcumque accidens ad ſubiectum, quàm forma ſubſtantialis. Ideò futiles ſunt iſtæ obiectiones. Quantò enim magis vnum recedit ab extremo contradictionis, quod includit imperfectionem, tantum accedit ad alterum, quod eſt perfectionis: potentia, vt opponitur actui, connotat priuationem perfectionis, actus è contra perfectionem: ergo quantò magis aliquid eſt abſolutius à potentia, & dependentia, tantò eſt perfectius. Hinc Philoſophi ad remouendam imperfectionem talem negant in ſemipiternis dari materiam, quia putant illa eſſe neceſſaria. Auguſtinus aſſerit materiam primam inter reliqua omnia eſſe propè nihil, Angelum verò propè Deum; illud propter potentiam, hoc verò propter perfectionem, & actum.

Imperfectio à potentia, perfectio ab actu ſumitur.

n *Sed nunquam imperfectius poteſt producere perfectius ſe, &c.* De veritate huius maximæ agetur ex profeſſo *infrà, d.13.* hîc autem Doctor incidenter indicat, quæ ibi tractat fuſiùs. Inſtat ergo contra illam ex ſententia eorum, qui dicunt accidens in virtute ſubſtantiæ producere ſubſtantiam, licèt non in virtute propria, ſed vt inſtrumentum: exemplum de calore, qui in virtute animæ producit carnem, *2. de anima.* 69

Inſtantia cōtra præmiſſū principium ex virtute accidentis ad producendā ſubſtantiam.

Hanc inſtantiam impugnat Doctor, quia neque attingere poteſt effectum principalis agentis per creationem, neque diſponit ad ipſum: aliter autem nequit habere rationem inſtrumenti: non primum, quia ſi principalis eſſet cauſa vniuoca, non exigeret aliquid medium agens inter formam ſuam, & terminum, ſi æquiuoca cauſa, minùs exigeret, quia hæc eſt perfectior vniuocâ. Ratio vtriuſque eſt; quia attingere immediatè effectum, ex quo nihil imperfectionis in cauſam redundat, eſt perfectionis, quia minoris dependentiæ, & conſequenter arguit maiorem actualitatem ex remotione medij, à quo dependeret: potentia creatiua autem eſt actualiſſima, & perfectiſſima. ergo poteſt attingere effectum immediatè.

Impugnatur ad propoſitū quæſtionis.

Eſt perfectionis attingere effectum immediatè: & quando, & quomodo?

Secundum probat, quia accidens, vt diſponit præuiè ad effectum, præexigit materiam, quæ hîc interuenire nequit in termino, & actione creationis. In confirmationem huius adducit, quòd accidens nunquam attingat productionem ſubſtantiæ intrinſecè, ſed aliquam eius diſpoſitionem præuiam, & accidentalem, aliàs qualitas eſſet principium immediatè actiuum in materiam primam, quod eſt inconueniens, cùm nequeat recipi, niſi in compoſito.

Accidens non attingit productionem ſubſtantiæ.

Hæc ratio ſupponit communiorem opinionem, quæ docet accidentia abſoluta non ſubiectari in materia prima, ſed in compoſito: & dato antecedente, conſequentia eſt bona, propter ordinem eſſentialem, & debitam ſequelam inter eſſe, & agere, ex parte formæ: ſi ergo dependet qualitas à compoſito, tanquam ſubiecto proximo, ſic nequit agere in aliquid prius compoſito, qualis eſt materia prima. Inuerteretur etiam ordo eſſentialis inter accidens & ſubſtantiam, quia forma ſubſtantialis ſupponitur eſſentialiter ab omni eo, quod eſſentialiter, & per ſe dependet à conſti

Quare non poſſit accidens agere immediatè in materiam primam.

à constituto per ipsam: compositum autem sic se habet ad formam: ergo & accidens, quod subiectatur in composito, erit posterius essentialiter formâ, ac proinde nequit eam producere.

Opinio aliorum de subiecto accidentium.

Alij, qui docent accidentia omnia subiectari in materia prima, non in composito, negarent suppositum: sed *infrà* agetur de veritate huius. Accommodari etiam potest ratio facta, quia si subiectantur in materia prima, nequeunt respicere aliquid, quod absoluitur à materia, vel est prius ipsâ, quale est *nihil.*

70 *Secunda instantia contra præmissam maximam.*

Secundò instat contra prædictam maximam ex 7. *Metaph. cap. 5. Domus extrà fit à domo in mente*, & tamen domus extrà habet verius *esse* domus, quàm domus in mente; quia illa est realis, domus in mente est ens cognitum, & diminutum: ergo aliquid imperfectius, &c. Ergo Angelus in mente alterius potest esse ratio creandi se ipsum ad extrà.

Esse perfectius ideæ quàm artefacti.

Respondetur, negando vtramque consequentiam. Ad antecedens dicit, quòd verius, & perfectius sit, absolutè loquendo, *esse* quod habet domus in mente, quàm illud quod habet extrà; loquendo tamen de *esse* artificiati perfectius est *esse* domûs ad extrà in *esse* domûs, quàm *esse* eius ad intrà, quia in mente habet *esse* ipsius cognitionis, quod participat, vt patet ex Augustino *lib. 5. de Gen. ad literam, cap. 14. & tract. 1. in Ioannem*, dicente, *Omnia fuerunt vita creatrix in cognitione Verbi.* Quod sequitur Beda, Rupertus, & plerique posteriores Latini interpretes. Lapis ergo in mente diuina habet verius, & perfectius *esse*, (quia ipsius cognitionis diuinæ;) quàm lapis in se existens, quamuis hoc sit verius *esse* lapidis, quàm illud: sic domus in mente participat *esse* cognitionis, quæ perfectior est, quàm forma artificialis domûs ad extrà, quæ fit à domo ad intrà; quamuis hoc sit perfectius *esse* domûs, quàm illud in mente.

August.

Beda. Rupertus.

Vniuocantur incompletè.

Vnde aduertendum est, domum ad intrà, & ad extrà vniuocari ad inuicem, sicut exemplar & exemplatum, idea & ideatum: vniuocatione tamen incompletâ, quæ est secundùm formam, non verò in modo essendi formæ: proinde generationem istam domûs ad extrà, à domo ad intrà, Philosophus 7. *Metaph. text. com.* 30. & 12. *Metaph. text. com.* 13. vocat aliquo modo vniuocam. In ratione ergo formæ non est propriè differentia, neque improportio perfectionis, neque ordo essentialis, sed in modo essendi, quatenus forma domûs in mente artificis habet *esse* cognitionis, in qua repræsentatur, & formatur. Inde etiam habet rationem exemplaris respectu eiusdem, vt est sub alio modo essendi, nempe extrà in materia artificiali. Vide Doctorem *quæst.* 4. *prologi in fine, ad secundum dico, §. Contra istud arguitur*, &c.

Declaratur hæc vniuocatio.

71 *Obiectio.*

Dices, lapis in intellectu est terminus, & obiectum intellectionis, & dicitur habere esse diminutum, seu *esse* entis rationis: ergo non est ipsa intellectio, neque existit existentia intellectionis. Respondetur, habere *esse* diminutum, vt consideratur secundùm illud *esse*, quod proprium est, & eius est solius, & vt comparatur ad *esse* proprium vt existit in re, & extra causas: tamen vltra illud habet *esse* participatum, quatenus est in suo repræsentante, & hoc est *esse* ipsius cognitionis, de qua Doctor hactenus, & conuenit cognitioni formaliter; participatiuè autem cognito, illud *esse* diminutum est proprium ipsius cogniti, vt distinguitur à cognitione, neque est modus realis essendi, sed intentionalis, ac proinde nullam actionem, nullam relationem realem, secundùm illum modum essendi, potest fundare, quia tam relatio realis, quàm actio exigunt existentiam realem tanquam necessariam conditionem in eo à quo sunt.

Responsio.

Obiectum in mente habet esse proprium.

Cæterùm secundùm illud *esse* ipsius cognitionis, & participatum, dicitur causare: vt quando apprehensio obiecti non existentis causat compositionem, neque alio modo scientiæ reales dicuntur habere veritates causatas ab obiecto, aut ipsum obiectum continere virtualiter veritates formales scientiæ, ad quas in intellectu abstractiuo, non refert an existat actu in aliquo inferiori. Hoc etiam modo genus causæ exemplaris reducitur à Doctore ad causam efficientem vt dirigit ad extrà, mediante cognitione.

Obiectũ causat scientiam, & quomodo.

Ex quo patet rectè dici, *esse* cognitionis participari ab obiecto cognito, quod probat optimè Doctor authoritate D. Augustini, *superius habet nobilius* esse *in se*, &c. Negatur ergo paritas inter Angelum cognitum ab alio Angelo, & domum in mente, quantùm ad hoc, quòd vtrumque possit esse principium producendi seipsum ad extrà, quia Angelus in se existens habet perfectius *esse*, quàm vt existit in intellectu alterius, quia esse substantiale spirituale completum habet in se existens: in intellectu verò alterius creati *esse* accidentale, dependens, & incompletum, quod est longè imperfectius: at è contra domus in mente habet perfectius *esse*, quàm illud quod formaliter in se habet ad extrà, nempe figuræ artis, quod nullo modo est reale.

Responsio ad consequens. Disparitas inter esse Angeli, & artefacti.

Dices, domus ad extrà causat, & mensurat cognitionem sui ipsius, sicut Angelus: ergo erit perfectior ad extrà, quàm in mente. 72 *Obiectio.*

Respondet Doctor, negando antecedens: negando etiam ab artificiali, quà tale formaliter est, moueri intellectum, aut intellectionem mensurari, sed tantùm terminari, cuius obiectum motiuum, & mensuratiuum est aliquod, vel aliqua realia, nempe obiectum ex quibus causatur intellectio, quæ tamen intellectio est mensura, & ratio faciendi domum ad extrà, vt contingit in omnibus artefactis, quantùm ad ea, quæ ars superaddit naturæ, quòd cognitio sicut ipsa causat dirigendo, sic etiam mensurat. Econtra fit in cognitione, vt refertur ad obiectum motiuum, à quo causatur, quæ est doctrina Doctoris hîc, & aliis in locis. Et ratio est clara, quia mensura semper est prior mensurato: ergo sicut cognitio artis, per quam formatur artefactum, est prior, ita etiam mensura erit, quia ad imitationem eius formatur domus ad extrà, quia forma vt est in mente secundùm perfectiorem modum essendi, est mensura respectu participantium illam in inferiori gradu essendi. Sic etiam creaturæ in mente diuina sunt exemplaria, & rationes, secundùm quas producuntur ad extrà. In qua productione cognitio diuina habet rationẽ mensuræ, & exemplaris, creatura verò rationem mensurati, & exemplati. Videatur Doctor *in in 1. d. 35. 36. & d. 39. & 2. d. 1. in 4. d. 50. quæst. 3.*

Soluitur.

Exemplar in mẽte est mensura artefacti.

Ideæ sunt rationes faciendorum.

SCHOLIVM.

Probat Angelum non intelligere per suam substantiam, quia sequeretur esse infinitam (cùm infinita syncategorematicè intelligat) sed per intellectiones accidentales, quod tripliciter probat, de quo primo d.2.q.2.num.30. & 2.d.3.q.9. & 10. & 3.d.14.q.2.

22 Secunda propositio [o] principalis superiùs posita ostenditur sic; quia *lib.2. dist.3. q.9. 10.* probatur, quòd non repugnat intellectui Angeli distinctè intelligere quodcumque intelligibile, etiamsi intelligibilia possunt esse infinita, & alterius rationis, etiam adeò disparata, quòd nullum eorum est principium cognoscendi alterum. Nam istis positis ex parte intelligibilis, non inuenitur repugnantia ex parte intellectus, quin possit omnia ista, seu quodlibet istorum distinctè, & perfectè intelligere.

Angeli intellectionem esse accidens, non substantiam.

Sed repugnantia [p] est, quòd intellectus Angeli per vnicum actum intelligendi, distinctè intelligat illa, si essent infinita disparata, modo prædicto: ergo non repugnat illi intellectui habere intellectionẽ aliam, & aliam realiter; licèt repugnet substantiæ eius esse aliam, & aliam realiter; ergo non omne intelligere possibile illi intellectui, potest esse idem illi substantiæ: ergo est accidens.

Assumpta videntur plana, præter illud, scilicet quòd vnicæ intellectioni finitæ repugnet, quòd ipsa possit esse distinctè infinitorum obiectorum disparatorum. Hanc probo tripliciter. Primò, ex finitate intellectionis in se. Secũdò, ex finitate intellectus angelici. Tertiò, ex finitate essentiç Angeli.

Ex primo dupliciter, primò sic: *Intelligere* vnicum si esset infinitorum obiectorum disparatorum, includeret in se eminenter perfectiones infinitarũ intellectionum, quæ natæ sunt haberi respectu illorum obiectorum: non autem posset illa eminenter continere in se, nisi esset infinitum intensiuè: quod patet, quia vbi illæ intellectiones essent secundùm proprias rationes, ibi esset infinitas perfectionis alterius rationis, propter obiecta, quæ posita sunt infinita disparata: ergo vbi sunt modo eminentiori, ibi oportet quòd sit aliqua infinitas: non extensiua, quia illam tollit vnitas huius in quo continetur; ergo intensiua. Secundò sic: Omne *intelligere* finitum, determinatur ad certum intelligibile, vel ad aliqua certa intelligibilia, ita quòd sibi ex se repugnat, quòd sit aliorum ab illis, vel ab illo; sed istud *intelligere* si poneretur in Angelo respectu infinitorum intelligibilium disparatorum, si essent, non sic determinaretur: ergo non esset finitum.

De hoc Scot. 1. d. 2. q. 2. §. Ostenso proposito, & 3. d. 14. q. 2.

Secun

o *Secunda propositio principalis*, &c. Primam propositionem, quæ est maior in discursu, iam probauimus. Secundam autem, quam loco minoris assumit *suprà*, hîc probare incipit, & est talis: *Intellectio Angeli est sibi accidentalis*, &c. Probatio reducitur ad hoc, quòd intellectus Angeli possit determinatè intelligere quodcumque intelligibile, etiam si essent infinita disparata in esse, & ratione cognoscendi; sed hoc repugnat per vnum actum intelligendi, quia esset infinitus: ergo per aliam, & aliam, & consequenter non repugnat ipsi habere intellectiones realiter distinctas, licèt substantiam eius esse aliam, & aliam realiter repugnet: ergo non omne intelligere possibile illi intellectui est idem cum substantia Angeli. 73

Probatio Minoris principalis contra Auicennam. Intellectum Angeli esse omnis intelligibilis creati.

Intelligere per diuersos actus realiter à se, & ab Angelo. Respõsio Durandi.

Respondet Durandus, non sufficienter probari minorem, quoad hoc: nempe *velle*, & *intelligere* Angeli esse accidentia necessariò; & ad probationem huius falsum assumi manifestè, nempe intellectum Angeli posse intelligere distinctè quodcumque intelligibile, etiam si essent infinita, & disparata, ita vt nulla esset ratio cognoscendi alterum: quia si essent diuersæ intellectiones, essent etiam infinitæ, quod repugnat, quia intelligendo vnum post alterum, nequit deuenire ad vltimum. Deinde si esset deuentum, aliqua esset in toto numero infinita, quia quælibet esset alterius, & alterius perfectionis, & semper procedendo cresceret perfectio in infinitum. Si autem Scotus intelligat non repugnare intellectui cognoscere quæcumque intelligibilia, supponendo quòd sint finita, admittendum est; sed non esset negandum, quin hoc fieri possit per vnam intellectionem, quia Angelus beatus videns Deum, videt in eo omnes res creatas, & creabiles, quoad species vnica intellectione, quamuis illa sit finita: vnde ex finitate intellectionis Angelicæ non potest sufficienter argui, quin Angelus possit vnica intellectione creata intelligere omnia, quæ intellectio sit sua substãtia.

Intelligibilia non esse infinita.

Intellectionem finitam non distingui à substantia Angeli.

Contra hoc in primis ratio est concludens, quia repugnat mutabile, & immutabile esse idem, vel id cui repugnat terminare mutationem esse eiusdem existentiæ cum termino mutationis: ergo & substantiam Angeli, quæ nequit esse terminus mutationis cum intellectione, quæ est terminus mutationis, facere idem in substantia. Si negaueris antecedens, proba Deum esse immutabilem, quoad aliqua, verbi gratiâ, actus eius ad extrà in tempore, si non repugnat mutabile, & immutabile esse idem in substantia. 74

Impugnatur responsio.

Deinde supernaturaliter saltem potest esse Angelus, quin cognoscat aliquod obiectum: ergo cognoscendo transit de priuatione ad formam: ergo non secundùm substantiam suam cognoscit, sed merè contingenter illud cognoscit.

Supernaturaliter potest Angelus esse sine cognitione.

Deinde distinctionem cognitionum admittit Durandus ex distinctione obiectorum: ergo si realiter distingui cognitiones à se inuicem, rectè probat Doctor, probat etiam nullam earum esse de substantia Angeli. Sequela patet, quia vtrumque simul esse de substantia Angeli repugnat hypothesi;

Distinctio cognitionum de obiectis infert distingui à substantia.

Secundò probatur [q], ex parte intellectus Angeli sic: Quorum potest esse vnum *intelligere*, illa possunt simul intelligi; sed intellectus finitus non potest distinctè simul intelligere infinita obiecta disparata: quia maioris virtutis est distinctè intelligere plura disparata simul, quàm pauca: ergo simul intelligere distinctè infinita disparata, est virtutis infinitæ intensiuè.

Ad istam tamen propositionem respondetur, quòd *intelligere* non est perfectius, quia plurium: nam intellectio collatiua lapidis ad lignum, non est perfectior cognitione absolutâ lapidis, & tamen intellectio illa comparatiua lapidis includit intellectionem plurium, quia cōparatorum. Hæc responsio supponit falsum, ex cuius improbatione patet propositum nostrum; non enim potest intellectus habere intellectionem comparatiuam lapidis ad lignum, nisi habeat rationes cognoscendi vtrumque obiectum: intellectio autem absoluta vnius illorum potest haberi, per rationem propriam vnius solius tantùm: ergo intellectio comparatiua, requirit necessariò perfectionem maiorem in formali principio intelligendi, quàm intellectio eius absoluta: effectus autem non maiorem perfectionem requirit in causâ, nisi in effectu sit maior perfectio, saltem in effectibus eiusdem rationis: ergo, &c.

23 *De hoc 2. d. 3. quæst. 10. & 11.*

Tertiò probatur [r] dupliciter ex parte obiecti, siue rationis intelligēdi. Primò sic: vna intellectio requirit vnam rationem intelligendi obiectiuam formalem, & vnum obiectum primum; quia si plura sint obiecta prima, numerabuntur intellectiones secundùm numerum illorum obiectorum, sicut mēsurata numerātur mensuris numerati, propter dependentiam actualem: ergo istius intellectionis vnicæ oporteret dare vnum obiectum cognitum, & vnam rationem intelligendi formalem: nō potest autem esse aliqua alia, quàm essentia Angeli intelligentis: illa enim, vt patet, in intellectione sui est primum obiectū, & prima ratio intelligendi: & si non sit similiter in intellectione cuiuscūque alterius, dabis plura prima obiecta: ergo potest concedere plures intellectiones, vel oportet ponere, quòd essentia eius sit primū obiectum, & formalis ratio intelligendi quodcumque, quod potest intelligi ab ipso: sed consequens est falsum propter duo. Primò, quia aliquod ens infinitum est intelligibile ab isto intellectu: nullum autem finitum potest esse prima ratio intelligendi infinitum obiectum perfectè. Secundò, quia nihil potest esse ratio cognoscendi plura alte-

hypothesi, quia sic vtraque esset eadem inter se per regulam, *Quæcumque sunt eadem vni tertio*, &c. sed nulla est ratio quare vna esset de substantia Angeli, magis quàm altera: ergo, &c.

Negaret Durandus (specialiter *in 2. d. 3. q. 5.*) minorem, vt quidam volunt, & insinuare videtur responsione ad primum (licèt non expressè) eius esse sententiæ, vt putet intellectionem; quâ se ipsum Angelus intelligit, esse de substantia Angeli; quamuis intellectiones, quibus cætera intelligit, sint ei accidentales. 75 *Intellectio Angeli, quâ seipsum cognoscit, est substantialis.*

Sed contrà probatur, quia illa intellectio est actus secundus eius: ergo ab ipso, vel certè à creante ipsum; sicut dispositio coæua substantiæ, dicitur à quibusdam esse à generante substantiam: videatur Doctor *quodlib. 15. art. 1. §. Hic dicitur, ad responsionem Gotifred.* ergo suspendi potest, & separari per causam primam: & consequenter distinguitur à substantia Angeli realiter. Deinde dato quòd sit ab Angelo, vt insinuat Durandus, non per creationem, quâ ipse Angelus producitur, aliàs non esset ab Angelo: ergo de potentia materiæ, seu subiecti, & consequenter est alterius substantiæ. Nam quod dependet à causa materiali, & cui repugnat dependere à causa materiali, vel subiecto, repugnat ea esse eiusdem substantiæ, aut existentiæ, cùm omnis causa essentialiter diuersa, quæ per se, & essentialiter exigitur ad effectum, ideò exigitur, quia aliquid peculiare eidem in effectu correspondet; quod sine ipsa nequit virtute causæ creatæ haberi.

Impugnatur illa sententia quæ videtur Durandi.

Illam intellectionem non esse per creationem.

Quòd sit accidens.

Deinde omnis actus secundus substantiæ creatæ, & completæ est accidentalis: ergo & hîc. Patet consequentia, quia eadem est ratio, & causa: substantia enim creata propter limitationem, & finitatem suam in essendo, nequit habere perfectiones suas secundarias, quæ consequuntur tanquam actus, inclinationem actiuam, aut passiuam ex sua substantia, aut substantiæ eiusdem: sed tanquam aliquid superadditum, in quo distinguitur à substantia increata, & infinita, in qua actus secundus propter infinitatem essendi nequit esse aliquid, re distinctum à substantia entis infiniti. 76 *Actus secundus substantia creata semper est accidens si est completa.*

Deinde idem est modus intelligendi Angeli circa suum obiectum: ergo si circa reliqua intellectio eius non sit de eius substantia, sic etiam neque circa se. Antecedens patet in omni ente intellectuali. Vnde quia diuina intellectio est sibi substantialis circa se, ita etiam circa reliqua. Vnde hoc proprium est solius Dei, intelligere intellectione substantiali, quod nequit communicari creaturæ, sicut nequit ipsi communicari, quin eius intellectio sit propriè causata, & consequenter diuersa in existentia ab existentia intellectus, & obiecti ipsísque posterior. Vnde hæc Durandi sententia nouitatis arguitur à cæteris, & est adeò libera, vt nulla subsit ratio eius probandæ.

Idem est modus intelligēdi Angeli.

Diuina intellectio circa se est substātialis; ideò etiā est circa reliqua.

Confirmatur, intellectus Angeli inferioris circa nullum intelligibile potest habere perfectiorem actum, quàm intellectus Angeli superioris habeat circa idem: sed superior intelligit Angelum inferiorem merè accidentaliter, id est, per intellectionem, quæ sit accidens, siue intuitiuè intelligat, siue abstractiuè: ergo inferior non intelligit se, nisi per intellectionem, quæ sit superaddita, & accidens inhærens. Maior probatur, quia Angeli superioris perfectior est intellectua- 77 *Angelus superior intelligit per actū distinctum à sua substantia inferiorem.*

litas,

alterius rationis, nisi eminenter contineat in se omnia illa secundùm cognoscibilitatem, & per consequens secundùm entitatem: ergo nihil potest esse principium cognoscendi infinita disparata, si essent, nisi eminenter in se cõtineat illa: ergo essentia Angeli cùm sit finita, non potest esse ratio cognoscendi talia infinita omnia. Sic ergo suppositâ tam finitate intellectionis Angelicæ, quàm intellectus eiusdem, & essentiæ: & hoc ex *dist.2. primi q.de vnitate Dei*; sequitur, quòd in Angelo potest esse aliud, & aliud *intelligere* realiter, & non nisi vnica substantia: ergo eius *intelligere* non est idem suæ essentiæ: ergo est accidens.

Quæst. 3.

24 Tertia propositio [s] est concessa ab Auicenna, vt patet secundùm modum ponendi ipsius *ibidem*, *9.Metaph.c.4.* & tamen hoc potest declarari, quia natura merè intellectualis, nihil producit nisi intelligendo, & volendo, seu per actum intellectus, vel voluntatis, vel alterum, vel vtrumque, non curo. Vnde etiam persona diuina, nihil producit ad intrà, vel extrà, sine actu istarum potentiarum: si enim natura vt est prior intellectu esset principiũ producendi personam, esset in diuinis aliqua persona producta prior Verbo, & sic quatuor.

Si etiam [t] ponatur in Angelo aliqua potentia tertia executiua, & alia ab intellectu, & voluntate, hoc non impedit propositum, quia per illam nihil potest produci, nisi in virtute intellectus & voluntatis, pro eo, quòd omne per se agens agit propter finem, quem cognoscit, vel inquantum dirigitur à cognoscente: & ita omne principium per se actiuum, quod non est cognitiuum, videtur dirigi in actione sua à principio cognitiuo, saltem hoc planum est, quòd illa tertia potentia, (si esset) esset subordinata in agendo intellectui & voluntati, & sic non posset per ipsam aliquid produci sine actu voluntatis, vel intellectus, & stat ratio.

25 Ad rationes [u] pro opinione Auicennæ. Ad primam, illa propositio: A principio omnino vno, non possunt esse immediatè plura, falsa est, si intelligatur de omnino vno in re. Sufficit enim in agente per intellectum, & voluntatem, distinctio cognitorum, siue distincta cognitio plurium, ad hoc quòd plura immediatè producantur ab ipso: & ita sufficit hîc, si illa cognitio est substantia cognoscentis, & per consequens non numerata; secùs si non est substantia operantis, sed est accidens, & numerata.

Soluũtur rationes Auic. posita n.18.

Ad secundam rationẽ dicendum, quòd propositio Philosophi vera est in illis, vbi non repugnat naturæ communicari à simili litas, & intellectus, & perfectissimè intelligit essentiam Angeli inferioris sibi præsentem. Vnde in opinione Durandi, qui negat species, & docet totam virtutem actiuam esse in intellectu, suppositâ tantùm præsentiâ obiecti per modum termini, aut causæ materialis; & intellectum suppositâ existentiâ rei in Angelo intrinsecè ex se cognoscere rem existentem; maior videtur euidentior: & patet, quia intellectualitas Angeli inferioris non perfectiùs propriam attingit essentiam, quàm intellectualitas Angeli superioris intuitiuè cognoscentis ipsam, quia in actu secundo non datur perfectior attingentia vitalis per cognitiuam, quàm sit intuitio.

Idem de inferiori sequitur.

Durãdus negat species.

Intellectualitas superioris perfectior.

In actu verò primo est excessus virtutis in Angelo superiore, quantùm ad obiectum: non est autem obiectum huius essentia inferioris, aut illius primum in ratione termini, neque primarium in ratione perfectionis, aut motiui, aliàs non mouerentur à cæteris obiectis. Quòd sit essentia ipsius operantis Angeli inferioris, non infert diuersum modum operandi in potentia, neque maiorem fortè applicationem eius ad obiectum in *esse* obiecti. Et dato quòd sit applicatio maior, eius effectus est submouere impedimentum operandi, & inclinare potentiam ad actum, non autem variare modum connaturalem operandi, neque tollere ab intellectione quòd sit verè causata.

In cæteris excedit superior Angelus.

Applicatio diuersa quid infert.

Ex hoc ergo quòd intellectio sit verè causata ab intellectu, ac etiam ab obiecto saltem in genere termini, & causæ materialis, vt vult Durandus, sequitur etiam repugnare ipsi esse eandem substantiam Angeli, siue sit ipsius circa se, siue ipsius circa alterum. Quod fortiùs probari potest quoad operationes voluntatis, ratione libertatis, & inclinationis eius, quæ proinde nequeunt esse de substantia Angeli: ergo nec consequenter intellectio vlla; sed dicta sufficiant. Ideóque rationem Doctoris vt plurimùm, tanquam probantem intellectionem Angelicam non esse de substantia eius, alij assumunt, quia procedit per causam à priori.

Redeundo ergo ad rationem Doctoris, & impugnationem Durandi, illa maxima est vera, & admissa ab omnibus, quòd non repugnat intellectui Angelico intelligere quodcumque intelligibile, etiamsi essent infinita, & disparata; adeò vt nullum eorum esset ratio cognoscendi alterum. Nam quodcumque intelligibile continetur sub obiecto eius primo, seruatis seruandis, nempe datis mediis cognoscendi; si sunt supernaturalia intelligibilia. Et hoc etiam non repugnat nostro intellectui, qui est inferioris ordinis, vt probat Doctor variis in locis, speciatim *in primo quæst.1. prologi, & d.2.3. & 8. in 2.d.3. quæst.9. &* 10. 78

Nõ repugnare Angelo intelligere infinita.

Ad impugnationem Durandi, primùm respondetur eam procedere ex defectu intelligẽtiæ: dato enim quòd essent infinita intelligibilia simul ab Angelo intellecta, illa eius intellectio non procederet successiuè, sed tota simul æquè primò intelligerentur: sicut si possibile esset produci infinitum in actu, hæc possibilitas non esset ad productionem successiuam, sed instantaneam, & totam simul. Patet instantia in sententia eorum, qui dicunt intellectum humanum Christi intelligere omnia possibilia in Verbo.

Respondetur ad rationes Durandi.

Intellectio infiniti non esse successiuè.

Neque hunc sensum facit propositio Doctoris, neque

simili in specie: sed non quodcumque perfectum in specie, posset communicare naturam: quia ipsa natura non est communicabilis extrà, ab aliquo simili in specie. Et si arguas, saltem illa erunt perfectiora, quæ possunt communicare suam speciem, quàm quæ non possunt. Respondeo, quòd immò in proposito imperfectiora, quia propter perfectionem naturæ est, quòd non potest communicari, nisi ab agente perfectissimo, & modo communicandi conuenienti soli primo agenti: perfectius est autem habere talem naturam sic perfectam, quæ propter sui perfectionem non potest produci, nisi ab ipso Deo immediatè, quàm habere naturam possibilem communicari à naturâ creatâ, propter sui imperfectionem.

Explicatur sensus Doctoris.

neque quòd omnia simul, neque seorsim intelligerentur; nisi intelligas simultate virtutis & potentiæ, non autem actûs; sed quodlibet determinatum obiectum distinctè potest cognoscere intellectus Angelicus, & non per rationem alterius. Quòd autem intelligat duo hoc modo tantùm, æquè facit ad intentum Doctoris, ac si intelligeret infinita, quia perinde concluditur distinctio intellectionis ex ipsis, tanquam ex obiectis formalibus disparatis, quorum neutrum posset esse ratio cognoscendi alterum: & supposito quòd sit cognitio cuiuscumque distincta, & sub ratione propria, non autem communi, vel secundùm ordinem, aut attributionem eorum ad inuicem, vel ad tertium.

Distinctio intellectionis circa finita concludit distinctionem eius à substantia.

79 *Ratio distinctiua in duobus, nisi distinguat, etiã multiplicata non distinguit.*

Ratio est, quia cùm omnis ratio distinctiua cognitionis talis, inueniatur in duobus obiectis disparatis, inquantum peti potest distinctio ex obiecto; nisi autem inde sequatur eius distinctio, quantumcumque multiplicentur obiecta eius, non distinguetur, cùm multiplicatio eiusdem rationis distinctiuæ, nihil faciat ad effectum distinguendi, si in vno solo, vbi perfectè inuenitur, non inferat distinctionem.

Secunda consequẽtia non infert intentum.

Altera eiusdem consequentia negatur, quia si procederetur in infinitum quoad intelligibilia, & intellectiones singulorum, non sequitur quòd vlla particularis cresceret in perfectione, cùm esset obiecti tantùm finiti, & sub ratione propria eius, nullóque modo extenderetur ad alia; sequeretur tamen quòd tota collectio esset infinita, si quælibet adderet perfectionem diuersam in specie, & consequenter etiam sequeretur, quòd intellectus intelligens simul infinita illa distinctè, esset infinitus, & hoc ex ratione, qua vtitur aliàs Doctor, quia intelligere duo arguit maiorem perfectionem in potentia, quàm intelligere vnum solum; ergo intelligere infinita arguit infinitam perfectionem.

Infinita intellectiones simul arguunt infinitatẽ intellectus.

80 *Secunda obiectio Durandi soluitur.*

Ad alteram eiusdem impugnationem, quæ est ex suppositione quòd intelligibilia ab Angelo sint finita, non repugnare Angelo simul ea intelligere, & hoc inquit concedendum esse Scoto, respondetur concessionem futilem esse; quia nec Scotus id intendit, neque concederet, nec facit ad intentum discursus eius. Aliud enim est Angelum posse simul intelligere omnia obiecta finita, quod non intendit Scotus; aliud verò an distinctio obiectorum inferat distinctionem cognitionis Angelicæ. Probat quidem Doctor, si vnicâ intellectione cognosceret Angelus infinita disparata, & diuersa inquantum diuersa, sequi quòd illa intellectio esset infinita, & repugnet Angelo vnicâ intellectione intelligere infinita, si essent, tam ex finitate intellectionis, quàm potentiæ intellectiuæ Angeli, quàm etiam essentia Angeli: & communis opinio Theologorum negat Angelum simul intelligere posse omnia, ad quæ extendit se virtus sua intellectiua, quam docent Sententiarij *in 2. d. 3. quæst.* 8. 9. 10. D. Thomas 1. *part. quæst.* 8. *art.* 1. Vbi eius expositores (solus Ariminensis sequens Aureolum *in 2. d.* 11.) & Durandus *d.* 3. *quæst.* 1. tenent contrarium, quoad obiecta naturalis ordinis; nullus tamen præter Durandum dicit vnicâ intellectione Angelum intelligere posse omnia illa simul.

Suppositũ non admittit Doctor.

Negant Angelum intelligere simul infinita sub ratione propria.

Neque simul omnia intelligibilia.

Singularis opinio Gregorij, & Durandi.

81 Neque ratio de cognitione Angeli in Verbo est certa, & eâ datâ, scilicet quòd videret in Verbo omnes species creatas, & creabiles simul, saltem non intelligeret omnia indiuidua, neque etiam species, iuxta sententiam, quæ concedit in speciebus processum in infinitum in perfectione, & quidquid in hoc dicatur, magna est disparitas de cognitione, quæ extenditur ad obiecta secundaria, à quibus non dependet, & cognitionem, vt est primò ad plura quasi primaria; infertur enim ex distinctione obiectorum formalium, quæ sunt causæ eius priores, distinctio eius cognitionis.

Disparitas inter visionẽ in Verbo, & cognitionẽ in proprio genere.

Visio autem beatifica respicit essentiam diuinam, vt obiectum primarium, & formale, tam in ratione motiui, quàm terminatiui; creaturas verò, vt obiecta materialia, & secundaria; ideò pluralitas earum, & visarum in Verbo, potest stare cum vnitate intellectionis, quæ ab ipsis non dependet. Cognitio tamen eorum in proprio genere est ab ipsis, vt obiectis formalibus, & consequenter, vt prioribus essentialiter ad ipsam cognitionem. Multiplicato autem priori, multiplicatur posterius, non è contra; & obiecta formalia, vt Doctor *infrà* subsumit, habent rationem mensuræ respectu cognitionis: multiplicata autem mensura, saltem quæ essentialis est, & à qua dependet actu mensuratum, hoc etiam numeratur, vt patet 5. *Metaph.* & benè Doctor *infrà dist.* 48. *q.* 2. *ad* 1.

Omisâ itaque hac responsione Durandi, explicatur minor præmissa Doctoris, & vrgeatur contra Philosophos. 82

Explicatur maxima.

Sed repugnantia est, quòd intellectus Angeli per vnicum actum intelligendi distinctè intelligat illa, si essent infinita disparata modo dicto, &c. Sed responderet aliquis ex maiori nihil effici, quia inuoluit impossibile; nimirum dari intelligibilia infinita secundùm Philosophos. Contra hoc est, quia Philosophi posuerunt mundum, & generationem rerum ab æterno: ergo saltem infinita indiuidua transierunt in actu, quorum neutrum potest esse ratio cognoscendi aliud; indiuiduum enim aliquid per se distinctè cognoscibile est, quod ex sola cognitione speciei, aut alterius indiuidui eiusdem speciei, nequit cognosci distinctè: hæc autem necessariò cognouit Intelligentia, de sententia Philosophorum, quia ab ipsa processerunt, & non tantùm cognouit confusè, eo modo, quo cognito toto potentiali, cognoscuntur confusè partes eius, vel etiam cogno

Philosophi posuerunt mundum ab æterno, & infinitas generationes.

Intelligentia necessariò cognouit illas quia causauit per Philosophos.

Cognitio confusa & distincta.

cognoscendo confusè totum actuale, vt importatur per nomen, cognoscuntur eius partes confusè tantùm, & non distinctè, sicut cognoscitur per cognitionem definitiuam tam totum, quàm partes eius actuales.

De vtroque genere cognitionis habes ex Doctore *in* 1. *d.* 3. *quæst.* 2. vbi optimè declarat ordinem intelligibilium, §. *Ad secundam quæstionem*, & modum quo cognoscuntur confusè, aut distinctè.

Intelligitur ratio Doctoris de cognitione distincta, & in proprio genere.

83 Ratio Doctoris procedit de cognitione distincta rerum in proprio genere, & supponit quodlibet horum obiectorum esse per se proprium motiuum intellectionis Angelicæ, quod facilè à Theologo admitteretur; sed non admitteret Philosophus intellectionem nouam esse in Angelo, quia diceret intellectionem esse de substantia Angeli: vnde ratio superiùs facta contra Durandum, etsi probet secundùm Theologos & ex creditis, non probat contra Philosophos. Doctor enim *in quodl. citato*, dicit quòd Philosophus assereret intellectionem esse de substãtia Angeli.

Rationes cõtra Durandum probant Theologis, nõ Philosophis.

Sentẽtia Philosophorum.

Vnde ad confirmationem huius rationis, & supradictorum, supponẽdum est, Philosophum non dicere Intelligentias alias à prima esse infinitas formaliter, vt malè sentit Henricus *quodlib.* 8. *q.* 9. *& vltima*, sed finitas, & causatas à prima Intelligentia, nempe à Deo, ab eóque dependere, quod ex variis locis Philosophi probat Doctor *quodlib.* 9. *& in* 1. *d.* 8. *quæst.* 5. vt patet 8. *Physicorum text. com.* 9. vbi ostendit quòd mouens infinitæ virtutis non potest immediatè mouere cœlum; sed mediante motore finito, quæ est Intelligentia, vt patet ex Commentatore 12. *Metaphys. com.* 41. ergo supponit Intelligentiam proximè motricem esse finitæ virtutis, & entitatis, 12. *Metaph. text. com.* 51. concludit vnitatem vniuersi ex vnitate finis: ergo vnus est finis omnium secundùm ipsum; sed *vbi vnus finis, ibi vnum efficiens primum*, quia finis non est causa, nisi inquantum mouet efficiens ad *esse* finis, vt amatus.

Henricus.

Intelligentias alias à prima non esse infinitas, sed finitas.

84 Huc spectant eius demonstrationes de primo motore, & primo efficiente, ad quod reducitur ordo causarum inferiorum essentialis. Has rationes optimè deducit Doctor 1. *d.* 2. *quæst.* 2. & Auerroës hanc intentionem Philosophi declarat, *lib. de substantia orbis*, *cap.* 3. vbi dicit quòd *Corpus cœleste non tantùm indiget virtute mouente in loco, sed etiam virtute largiente esse & substantiam, & permanentiam æternam*, &c. Et postea: *Dixerunt quidam ipsum* (supple, Aristotelem) *non dicere causam agentem cœlum, sed tantùm causam mouentem, & illud fuit valde absurdum*, &c. ergo licèt cœlum fuerit æquè necessarium, ex sententia Aristotelis, quàm Intelligentiæ mouentes, quia posuit omne sempiternum esse necessarium, 9. *Metaphys. cap.* 7. & 12. *Metaphys. cap.* 5. admittit dependere in *esse* à Deo tanquam causatum. Ipse etiam Auicenna *suprà* docet expressè Intelligentias esse causatas, & Aristoteles 2. Metaphys. *sempiternorum principia semper esse verissima.* Vbi supponit sempiterna habere principia, & 5. Metaphysic. cap. de Necessario, *nihil prohibet necessariorum quorumdam, alteras esse causas*, &c.

Auicenna. Philosoph.

Et, vt benè Doctor *quodlib.* 7. dicit hoc esse demonstrabile, quia repugnat dari duas naturas intellectuales simpliciter infinitas. Videantur rationes, quibus probat vnitatem Dei *d.* 2. *q.* 1. quæ in ordine resolutionis est secunda.

Benè ergo Auerroës 3. *de anima commento* 14. 85
dicit *nullam Intelligentiam esse liberatam à potentia præter primam*, quod ideò esse verum probat D. Thom. 1. *p. q.* 3. *art.* 4. *q.* 5. *art.* 2. quia quælibet est composita ex potentia & actu, essentia, & esse, seu participante, & participato.

Auerroës. D. Thom.

Triplex compositio.

Sed meliùs Doctor *in* 1. *d.* 8. *q.* 2. vbi adstruit triplex genus compositionis. Prima est ex entitate & priuatione alicuius gradus, & perfectionis, cuius capax est entitas absolutè sumpta; licèt quoad gradum specificũ creaturæ ipsi repugnet. Ad istam consequitur compositio ex actu, & potentia obiectiua: quidquid enim est ens, & caret aliqua perfectione entis, est simpliciter possibile, & terminus potentiæ simpliciter, cuius terminus non potest esse ens simpliciter infinitum. Tertia compositio est subiecti cum accidente, vt Angeli cum sua intellectione, & volitione, quæ sunt accidentia, &c. Hæc vltima compositio supponit secundam, quia quod non habet ex se *esse*, sed ab alio, non habet etiam perfectionem essendi accidentalem quoad actum secundum, nisi in virtute alterius dantis *esse* simul cum actu secundo, vel virtutem respectu actus secundi.

Ordo inter compositiones. *Ordo vltimæ ad secundam.*

Si primum, actus secundus, vel est idem suæ substantiæ, & producitur simul cum sua substantia eàdem productione; vel vt aliquid superadditum, & realiter distinctum, vt est calor in igne, vt quidam volunt à generante ignem; vel, vt probabiliter sustineri potest, secundùm Doctorem *in prædicto quodlib.* intellectio sui in Angelo, quæ est ipsi connaturalis, est à Deo concreata ipsi: & sic S. Augustinus *varijs in locis* docet Angelum & primum hominem creatos fuisse in bona voluntate, vt hæc denotat actum secundum.

Intellectio sui concreata Angelo.

Si secundum hoc dicatur, habetur intentum contra Auicennam, intellectionem non esse substantiam Angeli; sed accidens realiter superadditum, & distinctum à substantia realiter, quia forma subsistens nequit esse: si autem ipse Angelus producit suam intellectionem, sequitur idem, quia actio diuersa est ad diuersum realiter, quod nequit aduenire Angelo, nisi per modum accidentis separabilis: vtraque autem compositio supponit primam, quæ fundatur in limitata substantia Angeli dependente, & participata à primo ente, & causa prima infinita & illimitata.

86 *Contra Auicennam.*

Vnde egregiè Doctor responsione ad secundum pro opinione, declarat, quid sit esse participatum. *Dico*, inquit, *quòd participare est idem quod* partem capere, *ita quòd duplicem relationem importat, & partis ad totum, & capientis ad captum. Prima est realis, nec tamen sumitur ibi* pars *propriè, pro eo, quod est aliquid rei; sed extensiuè prout omne minus dicitur pars maioris: omne autem finitum tale, est simpliciter minùs tale, si aliquid tale natum est esse infinitum; qualibet autem perfectio simpliciter nata est esse infinita: ergo vbicumque est finita, ipsa est minor alia perfectione simili, & ita pars extensiuè*, &c. Sumit autem perfectionem simpliciter latè pro omni infinito intensiuè etiam ente, quia eadem ratio currit, & obiectio cui respondet, concernit principaliter creaturam Angelicam, vt est participatum ens.

Quid sit esse participatum.

Supponit ergo Doctor hanc doctrinam, quam 87
aliàs *locis citatis* tractauit, nempe Angelum esse finitum in *esse*, habere potentiam intellectiuam finitam, habere intellectionem finitam: & ex hac triplici suppositione procedit ab inconuenienti, quod sequitur: si Angelus per vnicam intellectio

Vrgetur ratio facta suppositâ doctrinâ Philosophorum.

intellectionem cognosceret omnia intelligibilia, etiam infinita,& disparata, sequeretur contradictorium primi, secundi, & tertij, quæ supponunt,& admittunt Philosophi.

Intellectio infinitorum est infinita.

Primum de intellectionis infinitate probat duplici medio. Primum, quia infinitæ intellectiones disparatorum obiectorum dicerent perfectionem infinitam in genere intellectionis, quia quælibet superaddit diuersam, ab ea, quam habet altera formaliter; sicut est diuersi obiecti formalis: ergo si vnicâ intellectione intelligerentur infinita illa distinctè, hæc includeret eminenter totam collectionem perfectionis aliarum, & sic esset infinita intensiuè, non extensiuè tantùm, quia esset vnicus.

Ratio bona, quia sic colligunt Theologi, & Patres, in Deo esse omniscientiam, tanquam perfectionem formaliter infinitam, etiam vt extenditur ad obiectum secundum. Hic autem actus vnicus intelligendi benè dicitur à Doctore, eminenter includere totam collectionem illam infinitarum intellectionum, quia sicut omniscientia Dei non dicitur infinita per additionem gradus ad gradum, sed vnitiuè eminenter includens in simplici entitate expressionem formalem omnium intelligibilium: sic etiam ille actus non posset coalescere ex differentibus gradibus, quia illæ intellectiones nequeunt sic facere vnum, cùm repugnet vnam fieri alteram (sic vt dispositio transit in habitum, aut remissa forma in intensam) aut ex omnibus fieri vnam: sic illa intellectio vnica esset simplex,& altioris ordinis,& altioris obiecti, eminenter includentis omnia obiecta aliarum.

Concluditur omniscientia in intelligentia.

Secunda ratio ad idem.

Secunda ratio ad idem est à sensu contrario, ex determinatione intellectionis finitæ ad finitum, aut finita obiecta, vltra quæ repugnat eam transcendere mensuram; sed actus ille vnicus Angeli, qui poneretur infinitorum obiectorum, non sic determinaretur: ergo transcenderet genus finitæ intellectionis.

88 q *Secundò probatur ex parte intellectus Angelici*,&c. Ratio est clara, eâque sæpiùs vtitur Doctor aliis in locis. Respondet tamen ad vtramque rationem, negando intellectionem esse perfectiorem, eo quòd sit plurium. quia intellectio collatiua lapidis ad lignum non est perfectior, quàm sit illa, quæ est absoluta lapidis, quamuis illa sit plurium.

Secundum medium contra Philosophos.

Responsio.

Impugnatur.

Hanc impugnat, ex eo, quòd non requiritur maior perfectio in causa, nisi propter maiorem perfectionem in effectu: ad intellectionem autem collatiuam duorum, requiritur in memoria, ratio per se intelligendi vtriusque, nempe species vtriusque; ad intellectionem absolutam alterius non exigitur, nisi vnica tantùm species: ergo illa est perfectior.

Perfectio maior requisita in causa infert maiorem perfectionem in effectu.

Collatiua perfectior apprehensiua intellectione.

Patet etiam idem, quia posse conferre vnum ad alterum, est perfectio maior intellectus supra sensum, vel si detur hæc potestas etiam phantasiæ, est propter perfectionis excessum supra sensum externum; collatio autem intellectus superaddit, quòd sit indicatiua, quod non conuenit phantasiæ: ergo etiam hæc perfectio redundat in actum collatiuum, ex cuius perfectione colligitur excessus in potentia.

Dices, intellectio alicuius per additum est plurium, verbi gratiâ, relationis vt eâ intellectâ cointelligantur extrema, quod tamen non arguit perfectionem: ergo,&c.

Responsio.

Respondetur, negando assumptum, quia intellectio relationis per rationes cognoscendi extrema fit, ac proinde est perfectior in genere intellectio, quàm apprehensio alterius extremi absoluta.

Obiectio soluitur.

Dices, Intellectus, saltem separatus, potest intelligere relationem primò.

Respondetur hoc esse falsum, nisi accedant rationes cognoscendi extrema.

89 *Obiectio.*

Dices, includit rationem entis, quod est obiectum intellectus: ergo potest mouere intellectum.

Responsio.

Respondetur negando consequentiam, nisi accedat etiam motio eiusdem per extrema, quia sicut est ad aliud, ita etiam ad aliud intelligitur, quod ipsa relatio non includit in se, neque eminenter, neque virtualiter, neque formaliter; cùm sit posterius,& dependens ab extremis, tanquam prioribus essentialiter, quę nullam dicunt dependentiam à relatione, sed è contra: quod ergo includit aliud in esse intelligibili per modum obiecti, debet modo dicto illud includere.

Relatio nequit primò mouere intellectum.

Obiectio ex intellectione obiectorũ secundariorũ.

Sed adhuc instabis: *intelligere* Dei, vt est obiectorum secundariorum, non recipit ab ipsis aliquam perfectionem, quamuis sit infinitorum possibilium, & finitorum, aut infinitorum futurorum, vt cogitationum cordium, quæ erunt infinita per totam æternitatem. Item, intellectio obiectorum secundariorum in Verbo plurium, non arguit perfectionem actus beatifici: ergo intellectionem esse plurium non est perfectionis.

Item tertiò, non datur possibilitas infinitarum specierum, sed tantùm indiuiduorum: multiplicatio autem indiuiduorum non arguit perfectionem in causa quoad esse, quia aliàs ignis, qui posset producere infinita indiuidua, esset infinitæ virtutis, quod est falsum: ergo etiam non arguit perfectionem intellectionis, eam esse plurium indiuiduorum, quia intelligibilitas sequitur esse.

Scientia Dei non recipit perfectionem à creaturis.

Respondetur scientiam Dei non recipere perfectionem ab obiectis secundariis, sed tamen extendi ad secundaria conuenit ipsi ex plenitudine propriæ perfectionis, & obiecti primarij, quod comprehendit, éstque ratio perfectè repræsentandi secundaria: sic dicitur Deus in se ipso à Patribus cognoscere obiecta secundaria: hæc autem extensio arguit perfectionem in scientia. Vnde sicut si esset aliquod possibile, quod non contineretur sub obiecto omnipotentiæ, argueret priuationem eius, non quòd ex potentia productiua illius coalescat omnipotentia, sed quia infinita potentia debet continere in se quidquid potentia finita; sic etiam si esset aliquod scibile, quod nesciret Deus, non esset omnisciens, quia scientia infinita eius debet includere omnem scientiam eminenter, non quòd ex scientia huius & illius coalescat: vnde quamuis scientia alicuius quod futurum est, supposito quòd non esset futurum, posset non esse in Deo; tamen supposito quòd sit futurum, & habet illum gradum determinatum intelligibilitatis, nequit non sciri à Deo.

Extenditur ad ipsas ex propria perfectione.

Exemplum.

Omniscientia in Deo.

Ad secundum respondetur, visionem in Verbo extendi posse, ex perfectione sui, ad obiecta secundaria, est perfectionis: vnde si dari potest aliqua visio Dei, cui repugnaret extendi ad secundaria, vt quidam adstruunt, non accederet ad perfectionem prioris; sicut & cognitio abstractiua, quam habuit Angelus in via, non solùm quia abstractiua, sed etiam quoad hoc, quod est, non 90

Ad secundam obiectionem.

Extendi ad obiecta secundaria visionem, arguit perfectionem.

 extendi

extendi ad secundaria distinctè, deficit à perfectione, quam habet visio beata de facto; hæc autem, quia facilis, & clara est, & habet obiectum perfectè applicatum, in quo cætera eminenter continentur, ipsi secundùm speciem competit, vt possit extendi ad aliqua secundaria indeterminatè, (quidquid dicat Vasquez:) quòd autem actu extendatur contingenter, & liberè, competit ab obiecto liberè mouente, & eam extendente: ex perfectione etiam entitatiua habet vna visio supra aliam, vt possit ad plura secundaria simul extendi, quàm alia, quia perfectio, & capacitas extensionis visionis ad obiecta secundaria, sequitur mensuram perfectionis, & intensionis eiusdem, secundùm quam attingit obiectum primarium; de quo latiùs *infrà* in materia de Beatitudine.

Hac perfectio vnde sumatur.

Perfectio visionis Christi creata supra reliquas.

Vnde visio Christi Domini secundùm intellectum eius creatum, sicut intensiuè excedit visiones aliorum omnium (vt quæ est summa possibilis) respectu obiecti beatifici; sic etiam excedit secundùm extensionem, & capacitatem eius reliquas. Ex his patet ad obiectionem, videre enim plura intra latitudinem capacitatis visionis beatæ, non arguit excessum, quia extensio actualis ad hæc, vel illa, est ex beneplacito Dei liberè mouentis; habere tamen capacitatem extensionis arguit perfectionem, vt iam dictum est. Quomodo autem fiat hæc extensio, suo loco declarabitur.

91

Responsio ad tertiam obiectionem.

Ad tertium respondetur, & breuiter dico, quòd in actibus intellectus potest dari infinitas specierum saltem, & multi negarent antecedens absolutè, sed transeat. Ad assumptum autem, concedo multiplicationem indiuiduorum non arguere perfectionem in causa producente, neque consequenter in eo requirere specialem virtutem, quia virtus eius, & potentia actiua, sumit speciem, & perfectionem à termino formali per se, & non à termino materiali, & per accidens: terminus autem per se potentiæ actiuæ, & formalis, est natura, in qua assimilatur agenti, vel formaliter, vel virtualiter: quod dico propter agens æquiuocum, quod tale est virtualiter, & eminenter, qualis est effectus formaliter. Indiuidualitates autem sunt conditiones agendi, & terminandi productionem, non autem rationes formales, ideò per accidens, & materialiter se habent: nam quòd non possit produci natura creata sine sui multiplicatione, imperfectionis est; quod autem imperfectionis est, cùm procedit ex impotentia agentis, vel ex imperfectione, & limitatione termini, non cadit sub intentionem agentis, cùm sit priuatio perfectionis; ideò neque ad perfectionem eius facit.

Indiuiduum aliter comparatur ad productionem, aliter ad intellectionem.

Materialiter ad productionem.

Formaliter ad intellectionẽ & intellectum.

Cæterùm indiuidua, vt talia formaliter, cadunt sub obiectum motiuum, & terminatiuum intellectus, & intellectionis, quæ ad ipsa est, non sub ratione naturæ tantùm; ac proinde multiplicatio eorum respectiuè ad intellectum est multiplicatio obiecti formalis, inferens multiplicationem intellectionis formaliter.

92

Tertium medium contra Philosophos.

r *Tertiò probatur*, &c. Tertium medium, quod est ex parte obiecti, probatur primò, quòd vna intellectio exigat vnam rationem, seu obiectum primum sui, quia multiplicato obiecto multiplicatur intellectio; sicut multiplicatâ mensurâ, multiplicatur mensuratum: obiectum enim est mensura intellectionis, quia hæc est similitudo per expressionem, & imitationem obiecti, à quo essentialiter dependet: ergo etiam istius intellectionis vnicæ Angeli, oporteret dare vnum, & primum obiectum: vel dato opposito, oportet ex principio assignato dare plures intellectiones, sicut plura obiecta prima.

Ex ordine intellectionis ad obiectum primum.

Supponit Doctor hîc essentiam Angeli esse primum obiectum, quo cognoscit se ipsum Angelus, & id admittit Auicenna, contra quem disserit; asserit enim vnam Intelligentiam cognoscendo se, producere alteram inferiorem: hoc ergo ipsum communiter supponitur quoad intellectionem illam, quâ cognoscit se ipsam. Admittitur etiam à Philosophis, qui dicerent quòd cognoscendo se ipsam Intelligentia, cognosceret omnia inferiora tanquam effectus; cognoscit etiam superiora tanquam causas sui ipsius cognoscendo se ipsum in ratione effectus: sic ergo eadem essentia, vt relata ad diuersa, nempe ad inferiora, vt ea causat, superiora vt ab iis causatur, est obiectum vnicum, & ratio cognoscendi vnius intellectionis Angelicæ.

Suppositio argumenti admissa.

Essentia Angeli est vnicũ obiectum sui intellectus per Philosophos.

Hunc etiam modum imitatur Durandus *in 2. d. 3. quæst. 8. num. 7. in responsione ad dubium*, vbi dicit, quòd omnia naturaliter intelligibilia ab Angelo sub vno ordine intelligendi ei repræsentantur, nempe in ordine ad suam essentiam, quæ talem gradum tenet in entibus.

Durandi sententia.

Hoc autem esse falsum probat Doctor: tum, quia ens infinitum cognoscitur perfectè ab Intelligentia, ex opinione Philosophorum, contra quos disserit; quomodo autem intelligat Angelus Deum, aut alia, perfectè disserit ex propria sententia *in 2. d. 3. quæst. 8. 9. 10. & seq.* Sed nullum finitum potest esse ratio intelligendi infinitum perfectè, id est, distinctè, & sub ratione propria; quod rectè probat ratio sequens, quia nihil potest esse ratio cognoscendi alia à se perfectè, & distinctè, nisi eminenter contineat in se omnia illa secundùm intelligibilitatem, & consequenter secundùm entitatem: essentia Angeli finita est: ergo neque Deum, neque alia quæ non sic continet, potest repræsentare tanquam perfecta ratio cognoscendi illa. Videatur *locis citatis*, vbi hanc maximam sæpiùs applicat, & probat: reducitur autem ad illud, quod *intelligere*, seu intelligibilitas obiecti sequitur eius *esse*, quod est Philosophi.

Impugnatur.

Nihil est ratio perfecta cognoscendi aliud nisi cõtineat ipsum eminẽter, aut virtualiter.

93

Admittitur à Theologis.

Hanc maximam admittunt etiam Theologi, ac proinde in supernaturalibus exigunt maximè ad cognoscendum Deum, propter talem excessum in entitate, & intelligibilitate, superaddi diuersum lumen supernaturale, vt fidei, & reuelationis, aut gloriæ; non ex alia ratione, si quæratur radix, nisi quia ex naturalibus non potest attingi, cùm excedat in entitate, & intelligibilitate. Loquitur autem hîc Doctor de cognitione perfecta & distincta Dei, sub ratione propria, non autem de coceptu eius sub ratione entis infiniti, aut causæ primæ, aut omnipotentis, & huiusmodi, qui licèt sint eo sensu conceptus proprij Dei, vt nulli alteri conueniant, vt obiecto, tamen non sunt eius sub ratione propria Deitatis, & huius entis, quà tale est, eo modo quo cognoscitur à Beato, vel, iuxta mentem Doctoris, ab Angelo viatore, per speciem concreatam, de qua *in 2. d. 3. quæst. 9.*

Agitur de cognitione distincta, & sub ratione propria.

Responsio.

Dices fortè, Angelum non cognoscere Deum sub ratione propria hoc modo ex opinione Philosophorum, sed priori modo, vt statuunt Theologi, eum cognoscere ex sua essentia, vt habet rationem imaginis, vel vt est effectus Dei, cognitione

tione abstractiua, & sic quoad talem cognitionem obiectum primum esse ipsam essentiam Angeli.

Impugnatur.

Contrà, Angelus haberet, etiam in sententia Philosophorum, aliquam naturalem beatitudinem, in qua perfectè quietaretur secundùm intellectum, de quo vide Doctorem *in 1. dist.1.q.1.* vbi disserit contra sententiam Auicennæ, quam hîc impugnat, probans latè quòd non posset Intelligentia creata in alia creata beari, sed nequit potentia quietari in aliquo, nisi in quo includitur ratio sui primi obiecti, neque consequenter beari: ergo si essentia Angeli esset suum obiectum primum, & adæquatum principium intelligendi, sequitur quòd in se ipso bearetur, quod falsum esse probat *ibi* Doctor. Minor probatur inductiuè, quia id patet in omnibus potentiis operatiuis, experientia in visu, in voluntate, in appetitu; patet in omnibus suppositis, vt in Deo, Angelo, homine; patet ratione, quia quietatio potentiæ est, quatenus inclinatio eius innata est perfectè coniuncta suo obiecto primo, & adæquato, quod est perfectiuum eius per se, reliqua autem ratione illius: ergo si essentia Angeli est primum, & adæquatum obiectum, respectu sui intellectus, in ea perfectè quietatur, non solùm secundùm intellectum, sed etiam secundùm affectum.

Beatitudo naturalis Intelligentiæ.

Responsio.

Dices esse primum motiuum in ratione principij, non tamen terminatiuum. Instare etiam licet quoad beatitudinem naturalem, quam plerique Theologi admittunt, (quidquid dicat Vasquez in oppositum) quam haberet creatura intellectualis in statu puræ naturæ, eámque consistere in operationibus circa Deum, ad quas non moueret Deus, licèt terminaret in ratione obiecti illas operationes, ad quas deuenirent creaturæ per viam effectus, & à posteriori: ergo non est de ratione obiecti beatificantis, & quietantis potentiam in determinato statu naturæ puræ, quem solum cognoscebant Philosophi, vt moueat potentiam, vel sit primum obiectum, hoc modo.

Obiectũ motiuũ non esse terminatiuũ beatitudinis naturalis.

94 *Impugnatur.*

Contrà, repugnat obiectum purè terminatiuum, in quo non includitur ratio motiui, esse potentiæ quietatiuum, aut etiam perfectiuum: exemplum est in creatura, vt comparata ad diuinum intellectum, neque eam perficit, neque quietat. Ratio assignari nequit, nisi quia non includit rationem obiecti motiui; sic etiam neque quietat, neque perficit per se beatificè intellectum beati, quia purè terminat; sic etiam obiecta materialia non perficiunt, neque specificant actum potentiæ.

Merè terminatiuum non est quietatiuum.

Hoc clariùs patet in voluntate, quæ non quietatur, nisi in bono, neque in aliquo vno quietatur vltimatè, nisi in eo, quod includit totam rationem boni sine imperfectione, in cuius possessione, & fruitione cessat motus sui appetitus ordinati, quia nulla est ratio boni, quæ in tali non contineatur perfectiùs, quàm in propria specie; ac proinde neque aliquid quod ordinatè vltra illud appeti posset, sine ordine ad ipsum.

Voluntas quiescit tantùm in bono infinito.

Id patet de intellectu à simili, siue obiectũ eius sit ens, siue verum, illud erit vltimum quietatiuum eius, quod includit omnem rationem entis, aut veri, sine imperfectione, & cum omni perfectione: ergo debet includere rationem motiui. Patet consequentia, quia, vt patet ex Doctore *q.1.prologi*, proportio obiecti ad intellectum est motiui ad mobile: ergo illud cui repugnat mouere intellectum, nequit esse quietatiuum eius secundùm inclinationem naturalem, quia nunquam potest educere ipsam de potentia ad actum se ipso, ac proinde non inclinatur potentia ad ipsum, nisi in virtute sui primi motiui, quod per se respicit: ad purè autem terminatiuum inclinatur, vt reducitur aliquo modo ad suum motiuum.

Idem est de intellectu.

Proportio obiecti motiui ad intellectũ.

Quia motio obiecti respectu intellectus est naturalis; natura autem primò intendit assimilare sibi passum perfectè formaliter, si potest: virtualiter autem assimilare secundariò intendit. Intellectio autem ipsius obiecti formalis motiui est assimilatio formalis, alterius autem ab ipso est virtualis tantùm: sed passi inclinatio sequitur inclinationem actiuam agentis, mediante qua reducitur ad actum: ergo per se primò inclinatur ad formam, quam per se primò intendit agens; hæc autem est assimilatio formalis: quia omne agens, quod non agit in virtute alterius, nequit habere effectum perfectiorem, quàm sit per formam, in qua magis effectus assimilatur ipsi agenti, quia nec Deus, neque aliquid aliud, potest continere eminenter aliquid, quod excedit propriam formam: nec virtualiter, quia hæc continentia conuenit illi ratione perfectionis, quam dicit formaliter ex sua propria forma, per quam dicitur sic includere reliqua.

Motiuum intendit assimilare sibi intellectum primò.

Inclinatio passiui sequitur inclinationem actiui.

Nihil continet aliud eminẽter, aut virtualiter, quod propriã formam excedit.

Vnde sequitur veritas illius maximæ, quam adducit Doctor, quòd *omne obiectum causans cognitionem alterius, debet includere*, &c. Essentia autem Angeli non includit omnem rationem entis, neque omnem rationem motiui intellectus virtute, aut eminenter: ergo nequit esse obiectum primum, & adæquatum intellectus Angelici in ratione motiui, ex dictis.

Angelus non includit totum ens.

Per hoc patet etiam ad instantiam allatam de beatitudine naturali Angeli, hominis, aut animæ separatæ, quia si secludamus omnia auxilia extrinseca ab hoc statu (quod tamen fieri nequit, vt *infrà* monstrabimus) præter virtutem causarum naturalium, & concursum eis debitum actualem, & secundùm virtutem innatam, falsum assumitur, quia sic nunquam deueniretur in cognitionem Dei per creaturam, nisi per viam dependentiæ, ex qua procedit Philosophus.

95 *Responsio ad instantiã de beatitudine naturali.*

Sic autem cognoscendo Deum non mouet creatura ad cognitionem eius, nisi occasionatiuè, & tanquam ratio cognoscendi cognita, non autem tanquam ratio non cognita primò mouens ad cognitionem eius; vnde non cognosceretur Deus esse, nisi cognosceretur dependentia creaturæ ad aliquid, quod excedit totum genus entis creati. Neque motum, neque ordinem causarum reduceret Philosophus ad aliquod vltimum, nisi ex cognitione creaturæ, in qua non inuenit aliquid per se vltimum, quod causalitatis, & motus dependentiam vltimò terminaret. Et hoc patet etiam ex demonstrationibus, quibus Theologi probant Deum esse, siue moralibus, siue Physicis, & Metaphysicis, quæ incipiunt ex creatura, vt cognita: sublato enim ordine essentiali causarum, tam naturalium, quàm moralium, aufertur medium demonstrandi Deum esse: ex cognitione ergo creaturæ assurgit intellectus per varias collationes, & discursus ad formandum conceptum proprium Dei sub ratione entis infiniti, primæ causæ, vltimi finis, &c. Habita autem intellectione hac propria Dei, sicut via naturæ inuestigari potest, Deus vt cognitus habet rationem obiecti motiui

Creatura mouet occasionatiuè ad cognoscendum Deum.

Quomodo fiat illa cognitio?

motiui respectu intellectus, & voluntatis in statu naturæ; sicut procedendo ad causam ex effectu, primùm deuenitur ad cognitionem propriam causæ, ex hoc autem deinceps proceditur à priori per causam ad effectum.

Vnde non solùm obiectum dicitur motiuum, quatenus in se mouet immediatè, vel etiam in sua specie impressa, sed quatenus mouet in effectu ad cognitionem sui, vel in specie expressa. Sic apprehensiones causant cognitionem principij, & cognitio principiorum assensum conclusionis. Dixi, *vt mouet in effectu*, non quòd effectus secundùm rationem absolutam entis causet cognitionem, sed quatenus ex aliqua conditione effectus, quæ redundat in causam, vt dependentia peruenitur ad cognitionem causæ, quia sic effectus mouet in virtute causæ. Si dicas hunc modum sufficere ad beatitudinem Angeli. Contrà, hic modus cognoscendi est per discursum, quem non admittunt Philosophi in Intelligentia, nec sufficit ad conclusionem inferendam sola apprehensio Dei, vt causæ primæ, à qua terminatur dependentia Intelligentiæ, sine aliis principiis. Deinde saltem obiectum motiuum beatitudinis erit Deus, & consequenter distinguetur ab essentia Angeli, eritque causata, quod est intentum.

96 *Ratio Doctoris.* Ad confirmationem dictorum adduco rationem Doctoris *in 1. d. 8. q. 2.* quæ ex dictis non est sufficienter declarata, éstque talis: Quia si intellectio Angeli esset suum *esse*, non dependeret ab aliquo obiecto, nisi à quo dependeret suum *esse*, & ita nihil inferius se, neque etiam se posset intelligere in genere proprio; sed tantùm in obiecto superiore mouente, vel causa producente; immò nihil posset aliqua Intelligentia intelligere, nisi in Deo, vel per intellectionem productam ab ipso, &c. Supple, obiecto mouente.

Ratio hæc supponit, quòd intellectio creaturæ dependet ab obiecto motiuo suo: si ergo intellectio eius est sua substantia, hæc autem producitur à solo Deo, à quo solo dependet, sicut substantia eius, cui est eadem à solo Deo dependet: ergo, &c.

Impugnatur sententia Durandi. Hîc posset de facili impugnari Durandi sententia de obiecto motiuo intellectus Angelici, sed breuitatis gratiâ id remittimus in proprium locum; sequeretur enim quòd Angelus intelligeret per accidens tantùm reliqua à se, si tantùm sub ratione ordinis ea intelligeret; sicut conceptus Petri inquantum musicus est, est per accidens respectu Petri. *Ex ordine nō sequitur intentum.* Si autem dicat, quòd ratione huius ordinis includit reliqua quoad intelligibilitatem, absurdissimum est, quia sic sequeretur quòd quælibet res, cùm dicat hunc determinatum ordinem ad reliquas res vniuersi, includeret perfectè omnia quoad intelligibilitatem, verbi gratiâ, asinus Angelum: ergo si Angelus includat intelligibilitatem omnium, necesse est id reduci in aliam causam diuersam ab illo ordine: si autem intelligat Durandus ordinem perfectionis, restat declarandum quomodo Angelus inferior includat superiorem, aut superior Deum, per modum obiecti intelligibilis. Qui voluerit, poterit huc reuocare plures rationes Doctoris ex locis citatis.

97 *Tertia propositio premissa suprà probatur contra Auicennam.* ſ *Tertia propositio est concessa ab Auicenna*, &c. Hîc tractat tertiam propositionem *suprà* præmissam contra Auicennam, quæ est talis: *Ad quodcumque producendum extra Angelum necessariò requiritur intellectio Angeli*, &c. hanc concedit Auicenna *9. Metaph. cap. 4.* vt visum est *suprà*; & probatur, quia natura substantia intellectualis nihil producit, nisi per intellectum, aut voluntatem, aut vtrumque; patet, quia persona diuina nihil producit ad intrà, vel ad extrà, sine intellectu, aut voluntate: si enim natura esset principium producendi ad intrà, daretur aliqua persona prior filio; sicut essentia in *esse* naturæ est prior intellectu, qui est principium producendi filium: ergo priùs etiam produceret, & sic esset quaternitas personarum in diuinis. *Substantia Intellectualis producit per intellectum.* Ad extrà etiam nequit esse principium immediatum producendi, quia sic produceret necessariò, & non liberè, quia nequiret subordinari voluntati, & intellectui in producendo, ex ratione dicta. Supposito ergo quòd producere sit perfectionis, sicut ponitur formaliter in Deo, & nequeat conuenire essentiæ infinitæ immediatè, sed mediantibus attributis, & proprietatibus, benè sequitur quòd nec naturæ Angelicæ conueniat producere, nisi mediantibus dictis potentiis, earúmque actibus necessariò præsuppositis.

t *Sic etiam ponatur in Angelo*, &c. Hîc tangit illam controuersiam, an in Angelo detur potentia executiua, seu motiua, saltem de facto, diuersa à sua voluntate, & intellectu, quamuis ipsis subordinata. 98 *An sit in Angelo potentia executiua diuersa à voluntate.* Negat D. Thom. *q. 16 de Malo. art. 1. ad 14. Quodlibet. 6. art. 2.* & insinuat *1. p. quæst. 54. art. 2. & 79. art. 1. ad 3.* quem sequitur Capreolus *in 2. d. 7. q. 2.* Heruæus *d. 14. q. 1. a. 4.* Durand. *in 2. d. 2. q. 5.* Argent. *d. 8. q. 1.* & noster Bassolis *dist. 14. q. 1.* Vasquez *suprà*. *Sententia negatiua.* D. Thom. Capreolus. Heruæus. Durandus. Argentin. Bassolis. Vasquez.

Contrariam sententiam videtur supponere Doctor *in 4. d. 10. q. 7. in principio, & in 4. d. 49. q. 14.* vbi admittit potentiam motiuam in anima separata, aut communicata corpori glorioso diuersam ab organica: quod perinde dicendum videtur de Angelis, qui mouent alia corpora à se. *Affirmatiua.* Hanc tenet Tartaretus *hîc*. Mayronis *in 1. d. 43. q. 4.* Placet quibusdam Thomistis cum Aureolo, *in 2. d. 8.* & Henrico *Quodlibet. 13. q. 6.* Tartaret. Mayron. Aureolus. Henricus. Et ratio est, quia actio loco-motiua est distincta principio à volitione, quia illa est transiens, hæc immanens. *Probatur.* Deinde voluntas, si argumentari libet ex nobis, non agit actione transeunte in actus potentiarum, quæ in eadem substantia radicantur: ergo etiam neque in materiam externam agit. *Volitio creata non agit actu transeunte, vt principium elicitiuum.* Angelus autem mouet corpora, & quidquid statuendum est principium motus aliorum à se; est etiam principium mouendi se in Angelo. Item tertiò, non videtur maior determinatio fieri in voluntate creata, quàm sit imperium, vel volitio efficax motus, sed imperium supponit aliquam potentiam subiectam, cui imperatur: volitio efficax motûs antecedit motum, & fit sine motu sequente, vt in spiritibus, qui detinentur in igne Inferni, datur voluntas intensissima mouendi se ex illo carcere, sine motu aliquo: debet ergo motus prouenire ab alia potentia, quæ impediri potest; nam si esset à voluntate, videtur sufficere ad eum actus præmissus, quantùm est de se efficax.

99 *Transitus ad scopum principalem.* Quidquid de hoc sit; si aliquis statueret in Angelo potentiam executiuam diuersam à voluntate, subesset voluntati, sicut executiua; & sic non posset sine actu voluntatis, & intellectus aliquid producere, & stat ratio.

Obiectio. Sed quomodo subsistit ratio, si supponitur per se actus ille voluntatis solùm, tanquam principium producendi, vel tāquam actus productiuus; hîc

hic ergo assignas medium inter illa, si daretur aliqua potentia diuersa à voluntate, quæ esset creatrix, licèt voluntati subiecta, sicut executiua, quia actus voluntatis esset applicans & imperans, non autem principium formale producendi, aut actus productiuus contra dicta.

Responsio.

Respondetur, quòd actus voluntatis esset principium, in eo casu, producendi, quia applicaret potentiam inferiorem. Deinde Doctor hîc tantùm intendit probare, dato eo, quod non admittit, necessariò præsupponi actum voluntatis, & intellectus Angelici, in ordine ad quamcumque actionem potentiæ ab his diuersæ, quia tertiam propositionem probat: data etiam potentia executiua diuersa, quæ esset creatrix; hoc autem non præiudicat primæ propositioni eius contra Auicennam, qui admittit creari Intelligentiam per actum intellectus; neque probationi, vt patet ex præmissa impugnatione responsionis Durandi, vbi probatum est non posse sic dari potentiam creatiuam mediam.

Confirmatio responsionis.

Hîc etiam probari potest hac vnica ratione supponendo hanc tertiam propositionem Doctoris, quia nulla potest esse in natura intellectuali, & immateriali potentia perfectior in *esse*, quàm sit voluntas, & intellectus, mediantibus quibus beatur, & quibus reliquæ, si quæ essent, subordinantur: sed hæ agunt dependenter à subiecto: ergo & alia quæcumque. Minor iam probata est abundè. Consequentia patet, quia modus operandi sequitur modum essendi, & perfectio illius redundat ex perfectione huius, sed perfectionis est in quocumque principio agendi effectum, agere independenter à materia; hoc enim arguit eius perfectam actualitatem in essendo: ergo nequit conuenire potentiæ inferiori, & dependenti à voluntate, & quæ habeat rationem executiuæ, & applicabilis per voluntatem, cùm repugnet ipsi voluntati.

Potentia rationales sunt perfectissima potentia.

Agere independenter à materia est perfectionis.

Non conuenit potentia inferiori voluntate in creatura.

Confirmatio.

Confirmatur, quia si vna potentia Angeli agit dependenter à materia, omnes ita agunt: ergo nulla in agendo absoluitur à materia. Probatur antecedens, quia actualitas potentiæ in essendo est actualitas subiecti, à quo non distinguitur realiter: ergo perinde quælibet habet eandem actualitatem, cùm æquè omnes identificentur eidem substantiæ immateriali, & consequenter si aliqua non absoluitur in agendo à subiecto; sic etiam nulla absoluitur.

Si autem dicas distingui has potentias realiter à subiecto, idem à fortiori sequitur, quia sic erunt accidentia inhærentia subiecto; ac proinde nulla in actione absolui poterit à subiecto. Dato itaque quòd antecedat actus voluntatis, & intellectus, actionem potentiæ cuiuscumque in Angelo, qui actus, ex propositione secunda cum suis probationibus, sunt accidentia, sequitur quòd Angelus nequeat creare, quæ est conclusio intenta contra Auicennam.

u *Ad rationes pro opinione Auicennæ*, &c. Hîc respondet fundamento Auicennæ. Responsio autem est facilis ex litera. Ad primum, negatur antecedens, ad cuius probationem respondetur, quòd in agente per intellectum, sufficiat distinctorum cognitio, vt immediatè causet plura, & sit multiplex in causando, quamuis in essendo vnum; distinctio enim productorum oritur ex ipsis productis, quia sunt diuersæ naturæ, & entitatis, non verò à causa: & dato quòd à causa, sufficit obiectiua in cognitione distinctio, vt patet in ideis, quæ sunt rationes faciendorum in Deo. 101

Respond. sur fundamenti: Auicennæ

Distinctio effectus vnde est?

Et ratio hæc est ad oppositum conclusionis, quam intendit, quia siue tertia Intelligentia producatur immediatè à Deo, siue mediatè, non variat entitatem, ac proinde eodem modo distinguitur à secunda. Exemplum est ad hominem, quia anima, per ipsum producitur ab vltima Intelligentia in ordine, sed anima est multiplex. Addo, quòd sicut secunda Intelligentia intelligendo se, producit tertiam, quòd Deus perfectissimè etiam intelligat secundam: ergo potiùs est causa tertiæ, quàm secundæ, quia est prior, & perfectior intelligens: vnde nulla est ratio quin producat tertiam sicut secundam: nam eadem imperfectio, quæ redundaret in ipsum, ex productione tertiæ, perinde sequeretur ex productione secundæ, nempe limitatio, & finitas effectus, quam reducere solent Philosophi in causam proximam, & particularem; ideóque negarent Deum concurrere immediatè ad effectus sublunares, aut ad motum cœli: quæ ratio friuola est, quia certum est quando ex propria forma effectus limitatur, nihil inde redundare in causam eius, quia non arguit minorem virtutem in ipso, aut priuationem causalitatis requisitæ: sed incapacitatem in effectu.

Retorquetur ratio sua in Philosophos.

Instantia de anima, quæ multiplicatur.

Deus immediatè causat Intelligētias

Imperfectio effectus non reducitur sēper in causā.

Ad secundam rationem, *perfectum est vnumquodque*, &c. Loquitur Philosophus in iis causis, quæ propriam naturam communicare possunt; quando autem natura est talis in essendo, vt exigat causam superiorem in sui productione, colligitur inde maior eius perfectio, quàm si à simili in specie produceretur; quia, vt *suprà* dictum est, excessus perfectionis in causa arguit perfectionem correspondentem in effectu, si causa necessariò exigitur.

SCHOLIVM.

Pro resolutione notat dupliciter sumi causam principalem, & definit instrumentum, si est propriè actiuum, debere agere ad aliquam dispositionem præuiam termino principali, vel attingere ipsum terminum principalem, virtute tamen principalis causæ. Hoc secundo modo, sigillator vtitur sigillo. Ponit modum dicendi Varronis sui magistri, nempe non posse probari ratione, creaturam non esse creatiuam: item modum dicendi Landulphi, qui oppositum tenet, sed non explicat.

Agere principaliter stat dupliciter.

26 Ad quæstionem x ergo, quia sit difficultas de *creare instrumentaliter*, & *principaliter*; ideò primò sciendum est, quòd aliquid agere principaliter, potest intelligi dupliciter. Vno modo excludendo omnem causam

x *Ad quæstionem ergo*, &c. Hæc est tertia pars principalis huius quæstionis, in qua habetur resolutio principalis, eiúsque probatio; præmissâ duplici acceptione tam causæ principalis, quàm instrumentalis, concludit quando instrumentum est propriè actiuum, necessariò habere formam aliquam 102

Resolutio principalis huius quæstionis.

causam superiorem agentem, vt sic *agere principaliter*, sit agere independenter à causa superiore agente. Alio modo potest intelligi *agere principaliter*, id est, per formam propriam, & intrinsecam agenti, licèt in agendo per eam sit subordinata causæ superiori agenti. Si contra causam principalem primo modo dictam distinguatur instrumentum, sic omnis causa secunda potest dici instrumentalis. Si autem contra secundum modum distinguatur instrumentum, tunc illud potest dici instrumenmentum, quod non habet in se formam actiuam in suo ordine, etiam dependendo in actione sua ab alio superiore: sed tantùm agit per actualem motionem alicuius alterius mouentis, vt patet de instrumentis artificis, vt securi, serra, & huiusmodi: quia si instrumentum ponatur propriè actiuum ad aliquem terminum, necesse est ipsum habere formam aliquam intrinsecam actiuam, vel in *esse* quieto ante omnem motionem alterius agentis, vel in *fieri*, quando totaliter mouetur à superiore agente: si enim neutro modo habeat formam actiuam, nullo modo propriè aget. Cùm enim actus primus sit principium actus secundi, quod nullum actum primum habet in se actiuum in suo ordine, in nullum actum secundum potest in illo ordine; alioquin quodlibet posset poni instrumentum respectu cuiuslibet: & posset dici, quòd Deus per muscam, vt per instrumentum, crearet Angelum, quod nihil est: si enim alicui naturæ repugnat quòd sit principium actiuum aliquarum actionum, non est possibile, quòd per potentiam quamcunque sit principium illarum. Etsi enim posset Deus absolutè creare frigus, non tamen posset per calorem, ita quòd calor sit in aliquo ordine causa actiua respectu frigoris: vel in aliquo alio exemplo, vbi talis esset repugnantia ad agendum.

Omne actiuũ habet formã permanentem vel in fieri, quâ agit.

Calor non potest esse causa frigoris.

Ex hoc patet, quòd instrumentum si ponatur propriè agere ad effectum, vel habet in se formam actiuam in *esse* quieto ante motionem, sicut causa secunda: vel saltem in motione actuali recipit formam actiuam, quâ agit in suo ordine agendi: & hoc vel ad terminum principalem, vel ad aliquam dispositionem præuiam, vt sic vniuersaliter sit ista propositio vera: Omne instrumentum, quod est propriè actiuum, aliquam intrinsecam, per quam constituatur per modum actus primi ad actionem, quæ est actus secundus, eámque formam vel in *esse* quieto, vel in fieri, id est, dum actu mouetur, debere inesse. Aliàs si non requireretur talis virtus actiua, vt principium agendi, sequeretur quòd quodlibet assumi posset vt instrumentum respectu cuiuslibet, & posset Deus per muscam creare cœlum, quod est futile, quia si alicui naturæ repugnet, quòd sit principium aliquarum actionum, non est possibile, per quamcumque potentiam adhibitam, vt sit principium earum, etsi posset Deus absolutè creare frigus, non tamen per calorem, ita vt calor sit in aliquo ordine principium actiuum frigoris, id est, in ordine causæ principalis, aut instrumentalis, causæ naturalis, aut supernaturalis.

Instrumẽtum actiuum debet habere principium actionis.

Hinc habes resolutionem Doctoris circa potentiam illam obedientialem actiuam, quam statuunt quidam moderni in omni ente per modum virtutis inchoatæ, vt quidam volunt. Eam negabis ex his principiis, quia nimis liberè, & sine vrgenti fundamento astruitur; hanc tamen dissertationem breuitatis causâ hîc omittemus, quia etiam concessâ tali potentiâ obedientiali, non sequitur eam facere ad terminum creationis, neque vt instrumentum disponens præuiè, quia id repugnat termino creationis, vt supponat dispositionem ex parte obiecti, cùm nullum præexigat: si autem ex parte agentis per modum alicuius determinationis prioris, vel applicationis, perinde fieri potest à causa principali, secundùm virtutem innatam, & talis dispositio non abstrahit à subiecto: ergo ad eã frustrà fingitur potentia obedientialis ex hoc capite.

Potentia obedientialis actiua, & vniuersalis in omnibus negatur.

Suppositâ itaque illâ conditione circa formam actiuam instrumenti, & communi sententia Theologorum, quâ asseritur Deum agere principaliter in omni actione causæ secundæ, & hoc modo non posse creaturam agere principaliter ad creationis terminum, id est, sine subordinatione ad Deum causam superiorem; sumendo tamen causam principalem pro ea, quæ agit per virtutem innatam, cum subordinatione prædicta ad primam causam, licèt etiam neque agat ad terminum creationis, aut agere possit, superest dubium, an hæc conclusio negatiua teneatur solâ fide, an etiam ratione probari possit. Negat Varro secundum *in 2.d.1.q.6.* asserit verò Landulphus *in 4.d.1.q.1.& Quodlib.1.* quia sicut formalis, & materialis necessariò se exigunt, ita etiam efficiens limitatum exigit materiam concomitantem *ad fieri* rei, quia agens limitatum est: Deus autem, qui est supra totum genus agentis limitati, non sic exigit materiam, quia eam in sua virtute includit. 103

An conclusio sit solùm de fide duplex sententia.

Varro affirmat.

Landulphus negat.

Fundamentũ secundæ sententiæ ex ordine causarum mutuo.

Dicit autem Doctor, quòd licèt hæc ratio fundata in limitatione agentis creati, sit per causam, tamen non esse adeò plus notam in hac generalitate, quàm sit ipsa conclusio. Ideò tertium modum proponit ipse Doctor *§.sequenti.*

Ratio illa est per causam, sed non manifestior.

vel agit ad aliquam dispositionem præuiam termino principali, vel per aliquam formam intrinsecam attingit terminum principalem, licèt in virtute principalis agentis: & hoc siue illa forma intrinseca præcedit motionem, siue tantùm insit sibi, dum actualiter mouetur.

27 Ad propositum, patet, quòd nihil aliud à Deo potest principaliter agere in quâcunque actione, sumendo *principaliter* primo modo, & hoc planum est secundùm Theologos, qui dicunt Deum principaliter agere in omni actione. Sed sumendo secundo modo,

triplex

triplex est modus dicendi. Vnus, quòd conclusio ista negatiua tenetur solâ fide, propter auctoritates Sanctorum: nec potest ratione probari; non enim patet euidenter quare repugnat creaturæ producere aliquem effectum totum, & totaliter, nullo eius præsupposito, cùm quilibet effectus sit imperfectior tali causâ agente: & per consequens possit contineri in eâ eminenter, ac per hoc virtualiter, & actiuè. Hoc patet explicando causas effectus. Nam illud quod est perfectius formâ, est etiam perfectius materiâ, quia forma est perfectior, quàm materia, 7. *Metaph.* ergo si causa potest habere in virtute suâ actiuâ formam, non videtur repugnare perfectioni eius, quòd in virtute sua habeat materiam: & sic totum effectum. Si etiam plures Angeli possint esse eiusdem speciei, vt dicitur *in secundo libro*, non apparet quare Angelus non potest Angelum producere, sicut ignis ignem: nam vtrobique productum habet proportionem eandem ad perfectionem producentis.

Var. lib. 2. dist. 1. q. 6. putat ratione nō constare quòd creare nequeat creatura.

Text. 7.

Dist. 2. q. 7.

Alio modo ponitur, quòd conclusio negatiua potest ostendi per rationem, & hoc vniuersaliter de qualibet creatura, quia sicut causa materialis & formalis secundùm totum genus suum necessariò requirunt se inuicem in causando rem in *esse* (nunquam enim forma est causa formalis alicuius, nisi materia insimul sit causa materialis eiusdem) sic totum genus efficientis causæ, quod includit omne efficiens limitatum, habet necessariam concomitantiam cum materia quantùm ad *fieri* rei. Sicut enim forma & materia sunt causæ in *esse*: sic efficiens, & materia in *fieri*. Impossibile est ergo aliquod efficiens limitatum agere ad effectum producendum, nisi simul concurrat materia quasi principium *ex quo*, requisitum in *fieri*, in quo recipiatur forma, quæ est terminus formalis actionis, & ex qua vt ex parte constituitur compositum, quod est primò productum: Deus autem non requirit in actione sua materiam concomitantem, quia est supra totum genus causæ efficientis, quia est agens illimitatum. Ratio ista licèt dicat *propter quid* consequentis, (scilicet limitationem efficientis, quæ determinat ipsum ad requirendum materiam in agendo:) tamen istud *propter quid* non est multum euidentius consecutione, vt patet intuenti.

Landulph. in 4. dist. 1. q. 1. & in quodl. q. 1.

SCHOLIVM.

Ponit Doctor tres conclusiones. Prima, Spiritus creatus non potest principaliter creare substantiam, *quia non potest producere nisi per intellectionem, & volitionem, quæ sunt accidentia. Secunda,* Forma materialis non est creabilis à creaturâ, *quia non potest esse prius naturâ, quàm informet, alioquin posset separata à creaturâ conseruari. Tertia,* Forma materialis non potest creare, *quia sicut dependet à materia in quâ sit, ita & ab eâdem, in quam agat.*

28 Ideò [y] dici potest tertio modo, quòd creatura non potest creare principaliter, modo prædicto, scilicet per formam intrinsecam actiuam, respectu termini in suo ordine agendi: & hoc probatur per rationem, sed non communem omni creaturæ; sed per plures de diuersis creaturis speciales, vt sit prima conclusio ista: *Nulla natura merè intellectualis creata potest creare substantiam.* Hæc fuit probata suprà in improbando opinionem Auicennæ, quia cuiuslibet talis naturæ intellectio, est accidens, & nihil potest producere, nisi per actum intelligendi & volendi; qui non esset necessariò præuius, si posset creare substantiam. Nam inter principium actiuum perfectum in supposito perfecto, & substantiam terminantem actionem, non necessariò mediat aliquod accidens, secus autem est de Deo, cuius intellectio, & volitio sunt essentia eius; & ideò per intellectionem, & volitionem potest substantiam producere: creatura autem non sic.

Conclus. 1. Creaturam spiritualem nō posse creare substantiam.

Secunda conclusio est: Nulla forma materia-

Conclus. 2.

y *Ideò dici potest tertio modo, quòd creatura non potest creare*, &c. Hæc conclusio Doctoris quoad primam partem est communis Patrum, & DD. quos vide citatos à Scholiaste, *sequenti scholio.* Quoad secundam partem statuit tertium modum, in quo differt à sententia Landulphi; nempe probari conclusionem ratione, non tamen generali, quæ communis sit omni creaturæ, sed procedendo in particulari, & inductiuè, per omnia principia agendi, & ex natura effectuum. Ideóque illum principalem reducit ad tres conclusiones in specie, quas ordine suo probat. 104

Probāda conclusio inductiuè, & specie.

Prima est quòd *Creatura spiritualis nequeat creare substantiam.* Hanc probauit *superiùs*, quia agit mediante intellectione, & volitione, quæ sunt accidentia, tanquam principiis producendi, vel tanquam præsuppositis necessariò ad productionem.

Prima conclusio, quod creatura spiritualis nequeat creare.

Secunda conclusio: Nulla forma materialis potest creari à creatura, &c. Probat, quia priùs naturaliter forma vt creatur, est ab efficiente, quàm informet materiam. Patet, quia producitur in *esse* sine dependentia à materia: ergo priùs naturaliter, quàm informet materiā, & nisi produceretur alia actione præter informatiuam, produceretur per mutationem propriè dictam, quod est contra suppositum: sed nequit forma materialis esse à creatura priùs naturaliter, quàm sit informans mate-

Secunda conclusio.

Formã materialẽ à creaturâ creabilem non esse.

terialis potest creari à creatura. Quæ probatur sic: Forma quæ creatur, priùs naturaliter est à causâ efficiente, quàm materiam informet: forma materialis non potest esse ab aliqua creatura, priùs naturaliter, quàm informet materiam suam, vel potentiale suum: ergo,&c. Probatio maioris, quia si non priùs naturaliter: ergo non accipit *esse* à causa, nisi illa actione, quâ subiectum informatur: sed illa informatio est mutatio propriè dicta, & ita non creatio. Probatio minoris, nulla creatura potest formæ materiali dare *esse* absolutum in se, hoc est, absque hoc quòd informet suum potentiale: quia si posset sic dare *esse*, posset & illud conseruare, vt realiter virtute creaturæ maneret in aliqua duratione talis forma sine materia. Formam autem materialem dico esse omnem illam, quæ ex natura sua necessariò inclinatur naturaliter vt sit actus materiæ, siue sit substantialis, siue accidentalis.

Conclus. 3.

Tertia conclusio² est: Nulla forma materialis potest esse principium creandi aliquid. Quæ probatur, quia sicut in essendo præsupponit materiam in qua sit, ita in agendo præsupponit materiam in quam agat; alioquin terminus actionis eius esset absolutior à materia, quàm ipsa forma.

29 *Formam materialem non esse creatiuam.*

Ex his concluditur propositum sic: Nullus Angelus potest substantiam creare (ex prima) nec accidens aliquod (ex secunda) quia accidens à creatura creari non potest: ergo Angelus non potest creare, nec substantia materialis potest aliquid creare, quia non potest agere nisi per formam suam (accidentalem, vel substantialem, non curo.) Nam materia etsi aliquod ens sit, tamen ita infimum est, quòd non est principium alicuius actionis productiuæ. Forma autem materialis non potest aliquid creare, nec per accidens aliquod potest esse principium creandi aliquid, ex tertia conclusione: ergo substantia materialis nihil potest creare: ergo nec immaterialis, nec materia potest aliquid creare: nec accidens aliquod potest esse principium creandi, vt dictum est ex tertia.

Potest etiam specialiter probari, quia substantia materialis non potest producere materiam, & per consequens nec totum effectum producere, nullo præsupposito. Hoc probatur sic, quia quando aliqua secundùm totum genus suum habent aliquem ordinem ad inuicem, quodlibet vnius, habet similem ordinẽ ad quodlibet alterius. Exemplum, si albedo secundùm totam speciem sit prior nigredine, & quælibet qualibet: sed quælibet forma materialis

materiam: aliàs si posset in *fieri* dare *esse* absolutum eidem à materia, posset etiam conseruare eam in tali *esse*.

Hæc ratio supponit formam materialem dependere à materia, siue accidentalis sit, siue substantialis: videtur ergo peti principium. Nam supposito, quòd crearetur, iam tollitur illa dependentia. *Contra hanc conclusionem obijcitur primò.*

Secundò, aliqui negarent formam substantialem dependere per se, & natura sua à materia, quia est per se existens, & proinde non tantum dependet, quantum accidens absolutum: hoc autem ita dependet vt aptitudine, & non actu necessariò depẽdeat, vt patet in accidente separato. *Obijcitur secundò, quòd forma substantialis non dependeat à materia.*

Tertiò, illa consequentia vel non sequitur, vel si sequitur, non est inconueniens, quòd producens independenter à materia, possit etiam conseruare formam vt separatam à materia, & subiecto. *Obijcitur tertiò.*

Quartò, contra maiorem illam, videtur de facto etiam priùs naturaliter existere forma, quàm informet, quia causa supponitur ad effectum; informare est effectus, deinde supponitur ad vnionem existentia formæ, quia est subiectum eius: vnio autem ad informationem supponitur, vt inhærentia albedinis ad esse album. *Obijcitur quartò.*

Respondetur, suppositionem illam absolutè admitti ab omnibus Philosophis, qui admiserunt genus causæ materialis diuersum à reliquis causis: negatur autem assumptum, quia agens potest dupliciter dependere à materia. Primò ratione sui, quia aliter nequit agere ex genere suo. Secundò ratione termini, nempe formæ productæ, quæ specialiter dependet à materia ex se, naturaliter loquendo, à quacumque causa producatur, verbi gratiâ, accidens. Supposito autem quòd aliqua causa secunda crearet, absolueretur forma à materia, quantùm ad dependentiam fundatam in modo causandi efficientis, non autem quantùm ad dependentiam fundatam in propria natura formæ: neque sequitur, potest agens creatum producere aliquid creando: ergo potest creare accidens. Sicut neque sequitur, Deus potest producere independenter à materia: ergo relationes & modos, & huiusmodi, etiam potest producere independẽter à materia. Quando autem repugnantia inest per plures causas, amotio vnius non remouet repugnantiam, nisi secundùm quid, scilicet inquantum in tali causa fundatur; sic positâ creatione tollitur dependentia, quæ est ex modo agendi causæ; non autem illa, quæ est ex materia formæ. 105 *Responsio ad primam.* *Duplex dependẽtia causæ secundæ à materia.* *Forma materialis dependet à materia.*

Ad secundum respondetur ex communi Theologorum, & Peripateticorum sententiâ, constare contrarium: nam si ideò tantùm forma materialis substantialis dicitur dependere à materia, quia ex voluntate agentis supremi cõseruatur, & producitur in materia, non quia id exigat per se; sequeretur quòd nulla esset differẽtia, quantum est ex natura formæ inter animam rationalem, & animam bruti, quantùm ad immortalitatẽ, quod est absurdum. Vnde quòd forma sit absoluta, quòd per se existens, non absoluit eam à dependentia à materia quantumlibet minùs dependet, quàm accidentalis, quæ est forma secundùm quid, vt comparatur ad substantialem, quæ dat actum simpliciter & per se. *Responsio ad secundam obiectionem.*

Ad tertium respondetur consequentiam esse bonam, quia dare *esse* absolutum, & separatum à materia, est supplere materiam in quantùm ab ea dependet forma in *esse* ex propria natura; quidquid 106 *Responsio ad tertiam obiectionem.*

rialis ſecundùm totum genus ſuum, eſt poſterior origine totâ materiâ ſuâ receptiuâ: ergo quælibet talis forma eſt poſterior ad quamlibet materiam;ſed poſterius origine, vel generatione, non eſt principium producendi modo illo prius: ergo forma ſubſtantialis non poteſt creare materiam. Confirmatur iſtud, quia forma materialis dependet in eſſendo à materiâ: ergo in agendo non poteſt eſſe principium producendi aliquid eiuſdem rationis cum materia: videtur enim repugnantia, quòd in agendo per ſe dependeat ab aliquo eiuſdem rationis cum termino,quẽ producit.

30 Si inſtes de forma ſubſtantiali, & qualitate conſequente eam, quòd illa qualitas ſequatur formam ſubſtantialem generantis, & tamen aliquo modo eſt cauſa formæ ſubſtantialis ipſius geniti: licèt ergo forma ſubſtantialis, & qualitas propria ſecundùm genus ſuum habeant ordinem, quia forma ſubſtantialis eſt prior, non tamen quælibet,qualibet,immò tantummodo in quocumque eodem, forma ſubſtantialis eſt prior ſua qualitate, licèt in alio,& alio poſſit qualitas præcedere formã ſubſtantialem.Et confirmatur per illud Philoſophi *9.Metaph.c.7.* de potentia,& actu,vbi vult, quòd actus ſimpliciter præcedit potentiam tempore: & tamen in eodem,potentia præcedit actum tempore.

Text.com.13. & inde.

Reſpondeo, quòd quælibet ſubſtantia eiuſdem ſpeciei præcedit qualitatẽ quamlibet, eo modo quo ſubſtantia ſecundùm totum genus ſuum præcedit qualitatem ſecundùm genus ſuum, ſcilicet definitione,cognitione, & tempore,hoc eſt,ſeparabilitate, quantùm in ſe eſt:& ſic tripliciter ſubſtantia geniti præcedit qualitatem generantis, licèt non tempore, id eſt,temporali, vel actuali duratione extra cauſam: nec ſic intelligit Philoſophus, vt ſupponis. Et cùm dicis qualitatem generantis præcedere ſubſtantiam geniti, vt cauſa effectum, falſum eſt; ſed ſolùm huiuſmodi qualitas eſt cauſa qualitatis diſponentis ad formam ſubſtantialem, & pro tanto dicitur quodammodò eſſe cauſa geniti, licèt hoc ſit valde extenſiuè.

Subſtantia prior accidente tripliciter.

Auctoritas Philoſophi non eſt ad propoſitum, quia actus, qui eſt prior tempore omni potentia, non eſt aliquis actus materialis, ſed ſimpliciter immaterialis, vt patet *ibidem in fine capituli.*Ratio autem procedit de illo actu, qui poſterior eſt ſecundùm genus ſuum totum, ipſâ potentiâ receptiuâ:ideò non valet. Et iterum iſtud de materiâ, & concluſio ſecunda manifeſta ſunt apud Philoſophos, qui poſuerunt

quid autem ſic poteſt abſoluere formam à materia, poteſt etiam conſeruare, vtrumque repugnat cauſæ creatæ, & conuenit ſoli Deo, quia cauſa creata non conſeruat formam à ſe productam in materia externa, conſeruatione per modum influxus,loquẽdo de abſoluta:quia ceſſat eius actio ad productum in completa exiſtentia, vt patet experientia; ceſſant etiam conditiones agendi,vt applicatio, & huiuſmodi,ſine quibus primò non produceret;ergo etiam neque cõſeruaret. Deinde eſt cauſa contingens reſpectu effectus abſoluti, vtplurimùm, & non per ſe requiſita eſſentialiter: ergo ſicut potuit produci primùm effectus abſque eius concurſu; ſic etiam conſeruari manentibus cauſis per ſe eſſentialiter requiſitis ad conſeruationem *eſſe* iam producti, ad cuius conſeruationem non requiruntur tot, quot ad productionem, neque ſecundum poteſt eſſe à cauſa ſecunda, quia ſolius Dei eſt ſupplere cauſam per ſe requiſitam, qualis eſt materia, ſicut eam eminenter continere.

Cauſa ſecunda non conſeruat formã abſolutam.

Eius actio eſt cõtingens.

Ad quartum, negatur, ſimpliciter loquendo, quia ſicut forma educitur,ſic informat, cùm exiſtat ſemper dependenter à materia vt cauſa priore. Hîc autem ſumitur *informatio* non prout eſt præcisè effectus formæ, quomodo anima etiam rationalis informat, quamuis non dependeat à materia, ſed vt inuoluit eductionem, & cauſalitatem materiæ reſpectu formæ,ex quo patet ad reliqua.

Reſponſio ad quartum.

Tertia concluſio: Nulla forma materialis poteſt eſſe principium creandi aliquid, &c. quia in eſſendo ſupponit materiam: ergo in cauſando, vt *ſuprà* probatum eſt de accidente, & deinceps applicando dicta, vt patet, ex clara inductione concludit intentum. Subiungit ſpecialem rationem, vnde probat ſubſtantiæ materiali repugnare creationem actiuam materiæ. Ratio eſt talis: *Quando aliqua ſecundùm totum genus ſuum habent aliquem ordinem ad inuicem, quodlibet vnius habet ſimilem ordinem ad quodlibet alterius*,&c. forma materialis ſecundùm totum genus ſuum, eſt poſterior materia ſua receptiua; ergo quælibet forma qualibet materia eſt poſterior: ſed poſterius origine, aut generatione nequit eſſe principium creandi aliud:ergo forma materialis nequit creare materiam.Hæc ratio eſt euidens,nam altera pars maioris, nempe ſecunda, includitur per ſe in prima: nam ſicut particulare quodcunque includit in ſuo conceptu quod ipſi competit, vt genus per modum prædicati,ſic per regulam Anteprædicamentalem; *Quando aliquid prædicatur de aliquo,vt de ſubiecto;quicquid prædicatur de prædicato, prædicatur etiã de ſubiecto.* Vnde infertur,quidquid ineſt ſecundùm totũ genus,ineſſe quoad ſingulas ſpecies, & indiuidua,&,vt ita dicam,diſtributiuè. Minor etiam eſt certa; nam hoc ipſum dicit forma materialis, quod eſt per ſe ſupponere & dependere à materia, & concluſio benè ſequitur.

Tertia concluſio. Forma materialis non poteſt eſſe principium creationis. Specialis ratio de ſubſtãtia materiali.

Optima ratio.

Quod per ſe conuenit prædicato, per ſe conuenit ſubiecto.

Confirmatur, quia forma materialis dependet in eſſendo à materia:ergo nequit eſſe principium producendi aliquid eiuſdem rationis cum materia, quia repugnat quòd in agendo dependeat ab aliquo eiuſdem rationis cum termino. Agit Doctor de dependentia per ſe, non per accidens, qualis eſſe poteſt in cauſis vniuocis, in quibus vnum indiuiduum per accidens habet rationem cauſæ, aliud rationem effectus: vnde hic ignis producitur ab alio igne, qui eſt eiuſdem rationis cum igne quem producit; per accidens

runt ordinem secundarum causarum esse simpliciter necessarium, ita quòd forma materialis non potest ab alio agente produci, nisi concurrente materiâ, tanquam causâ necessariâ præsuppositâ termino productionis.

Si quæras, an ex dictis possit haberi propositum de anima intellectiuâ? Respondeo, quidquid Philosophi senserint de ea, an creetur, vel non, tangetur *dist. de resurrectione*; sed ex conclusionibus prædictis ostenditur propositum de ipsa: non enim potest creari ab Angelo, patet ex prima: nec à quacumque natura merè intellectuali creata, patet per idem: nec ab aliqua corporali substantia, siue per formam substantialem, siue per accidentalem: quia ipsa anima est nobilior quacumque forma substantiali, vel accidentali: forma autem ignobilior non est principium actiuum ad producendum nobiliorem. Sic patet propositum, scilicet quòd nulla creatura potest principaliter creare.

d. 43. q. 2. Animam rationalem non esse creabilem à creatura.

dens autem vnum supponitur ad aliud, non autem per se. Vnde rectè Doctor ad exclusionem huius instantiæ addit, *per se dependeat*, &c. Agit autem Doctor hîc de ordine essentiali, quod ampliùs patet ex solutione eorum quæ obiicit. Addit tandem comprehendi hoc discursu animam rationalem, applicando eadem principia. Si autem hic discursus non sit conuincens, multa principia reuocantur in dubium, quæ supponuntur à Philosophis: contra autem negantem principia communiter recepta non est disputandum.

SCHOLIVM.

Negat creaturam, vt instrumentum, posse creare, quia non potest agere dispositionem præuiam, cùm hac ad creationem non requiratur; nec attingere terminum principalem, cùm non præhabeat ad id virtutem actiuam ex dictis. Scotus dicit hæc ratione probari: sed fortè non conuincunt rationes allatæ, nec vllæ aliæ. Communis tamen Sanctorum soli Deo reseruat creationem. Cyril. *lib. 2. in Iulian.* Athan. *serm. 3. contra Adrian.* Aug. 12. *ciuit.* 24. *&* 3. *Trin.* 8. Basil. *lib.* 4. *contra Eunom.* Prosp. *lib. Sent. S. Aug. sent.* 146. Damasc. *lib. 2. c. 3. communis DD.* Alens. 2. *p. q. 6. m. 2. a. 4. & q. 9. m.* 8. Albert. 2. *d. 1. a.* 7. D. Thom. 1. *p. q. 45. a. 5.* (*etsi oppositum habeat 2. d. 1. q. 1. a. 3. & 4. d. 5. q. 1. a. 3.*) Richard. 4. *d. 5. a. 2. q. 1. est contra Suar. 3. p. 1. tom. d. 31. sect.* 8.

31 Dico etiam [b] quòd nec instrumentaliter, ita quòd sit instrumentum propriè actiuum. Quod pro tanto dico, quia fortè non omne instrumentum est propriè actiuum, vt dicetur inferiùs. Non enim potest esse actiuum, nisi vel ad dispositionem præuiam, vel ad ipsum terminum: in creatione nihil potest præcedere, quod disponatur, non potest autem agere ad terminum, nisi habeat formam actiuam in suo ordine, quæ licèt in virtute alterius possit attingere ad totum effectum, & totaliter: talis autem non est aliqua virtus actiua alicuius creaturæ, vt est suprà ostensum.

Creaturam nec instrumentaliter creare posse.

Intelligendum tamen [c] est pro opinione Magistri *dist.* 5. quòd si forma accidentalis creetur, (vt ponitur de gratia, & charitate,) benè potest aliquod subiectum præcedere, quod disponat ad illum terminum, sicut hîc præcedit anima. Et licèt in tali subiecto non possit esse aliqua dispositio simpliciter necessitans, tamen potest esse dispositio necessitans secundùm quid: & hoc est ex diuina dispositione. Et sic potest exponi Magister, quòd Deus posset dare talem potestatem ministro, vt ipse aliquam dispositionem causaret in anima, quæ esset necessitās ad gratiā, hoc modo, quòd Deus disposuisset vniuersaliter sic disposito dare gratiam. Sic etiam organizatio corporis est

Gratia creatur: tamen ex pacto petit dispositionem subiecti præuiam.

b *Dico etiam quòd nec instrumentaliter*, &c. Hîc respondet ad alteram partem quæsiti principalis, asserens quòd neque instrumentaliter potest creatura creare, vt instrumentū propriè actiuum, quæ est cōmunior opinio: eámque probat Doctor vnica ratione, quia non vt præuiè disponens, cùm ad creationem nihil supponatur, neque est attingens terminum principalem, quia nequit agere, nisi vt habet aliquam virtutem actiuam, à qua vt causa procedit effectus; terminus autem principalis non solùm procedit à causa principali effectiuè; sed etiam à causa instrumentali, quæ effectiua est. 108

Creatura nequit instrumentaliter physicè concurrere ad creationem.

Sed nulla virtus talis potest communicari creaturæ, vt *suprà* ostensum est: & probatur, quia vel esset innata; sed hæc nequit attingere terminum creationis ex rationibus allatis, de voluntate Angeli, de potentia obedientiali, de forma substantiali; vel esset assistens extrinsecè, sed hoc non, quia assistentia illa vel se habet per modum applicantis, & dirigentis, vel per modum cōcurrentis; aliter enim intelligi nequit mera essentia: sed vterque modus supponit virtutem actiuam in instrumento, quia applicatio, & directio connotat virtutem actiuam, sicut & concursus. Vel denique illa virtus esset recepta in ipso instrumento, & sic habet modum accidentis, & dependentis à subiecto, ac proinde supponit subiectum in agendo.

Ratio conclusionis.

Hæc conclusio non est adeò certa apud Theologos saltem quoad creationem formæ accidentalis. Vnde Magister *infrà d. 5. cap. vlt.* dicit quòd non repugnet communicari Ministro virtutem ministerialem, & instrumentalem respectu gratiæ creandæ, quem sequitur *ibidem* D. Thom. *q. 1. art. 3.*

Sententia cōtraria.

Dare posse instrumētum creandi formam accidentalem. D. Thom.

Organizatio est dispositio necessitās ad animā creandam, secus de actibus ministri respectu gratiæ.

est dispositio ad animam intellectiuam necessitans; & hæc potestas est superior, quàm aliqua alia, quæ sit iam data ministro Ecclesiæ: nihil enim operatur minister in anima mediatè, vel immediatè, ad quod simpliciter necessariò conferatur gratia, sicut in aliâ parte de animatione. Nec oportet imponere Magistro, quòd senserit Deum posse dare ministro, vt ageret ad gratiam, attingendo istum effectum: quia minister non est capax istius virtutis actiuæ, quia per gratiam, vel charitatem, est anima formaliter accepta Deo acceptatione speciali, tanquam digna vitâ æternâ: creatura autem non potest habere virtutem actiuam, vt faciat aliquid dignum huiusmodi, vel sit acceptũ Deo. Hoc etiam patet, quia finis, & efficiens respiciunt se mutuò, ita quòd superius agens efficit propter finem superiorem: ergo quod immediatè disponit, vel ordinat ad finẽ vltimum, immediatè est à primo efficiente: huiusmodi est gratia. Confirmatur, quia si posset esse ab aliquo agente inferiori, videretur posse esse ad aliquem finem inferiorem.

Sed istæ rationes non multùm cogunt. Prima non, quia creatura potest esse formalis ratio talis acceptationis, vt conceditur de charitate: quare ergo non ita effectiua ratio acceptationis? non videtur ratio. Secunda etiam non valet, quia etsi agens primum non agat nisi propter finem vltimum: tamen non oportet omne agens inferius in quacumque actione, agere propter finem inferiorem vltimo. Angelus enim si elicit actum beatificum, non elicit propter finem inferiorem vltimo: ita ergo posset gratia immediatè creari propter finem vltimum, & tamen ab agento inferiori.

32 *Ad argum. princ.*

Ad argumenta [d] principalia. Ad primum dicetur inferiùs in *dist. ista q. 5*. Ad secundum, dicendum, quòd illa est aliqua causa, quam ponit Augustinus, & manifestior, sed non præcisa. Ad confirmationem dico, quòd actiones immanentes habent aliquod passum, quia ipsamet potentia, cui immanent, est potentia receptiua earum.

Ad 3. Ad rationẽ de adæquatione dico, quòd non arguitur de æqualitate effectus ad causam, quia impossibile est aliquem effectum esse æqualem Deo: sed adæquans potest intelligi ibi secundùm proportionẽ præcisam, hoc est, effectus habens talem proportionem ad causam, qualem nullus alius potest habere, puta, quia proximus possibilis ipsi causæ. Si sic intelligatur non adæquans in maiori, nego eam. Tantum enim valet, ac si diceretur effectus inferior

art. 3. quæst. 3. ad 4. & aliqui eius discipuli, vt defendant efficaciam physicam Sacramentorum, contra quos *infrà* meliùs differetur: interim rationes quibus adducuntur nihil efficiunt, vt patet eas soluendo.

Primò obiiciũt, incarnatio est perfectior, quàm creatio: sed aliquod instrumentum attingere potest incarnationem: ergo & creationem. Respondetur distinguendo maiorem: incarnatio est perfectior ratione termini, concedo: ratione modi agendi, nego, quia creatio est propria actio Dei, vnio autem hypostatica educitur de potentia obedientiali subiecti, qui modus agendi non est solius Dei ex se, licèt quandoque in specie ipsi conueniat soli, ex peculiari ratione termini, & negatur etiam minor loquendo de instrumento physico. 109

Fundamenta huius so. nũtur.

Prima obiectio.

Responsio.

Secunda ratio est, quia Sacerdos per verba consecrationis attingit transubstantiationem panis in corpus Christi sub speciebus, quæ productio æquiualet creationi. Respondetur negando consequentiam. Antecedens autem falsum est loquendo de attingentia physica, verum est de morali intellectum.

Secunda obiectio.

Respondetur.

Tertia ratio, ignis Inferni comburit dæmones sensibiliter, & physicè, vt instrumentum Dei, producendo in ipsis qualitatem quãdam. Respondetur negando assumptum, vt *infrà* suo loco latiùs videbitur. Et dato antecedente, non licet inde inferre talem qualitatem posse creare, quia supponit ipsos spiritus tanquam subiectum.

Tertia obiectio.

Responsio.

Quarta ratio, nulla apparet repugnãtia in hoc, neque ratio in oppositum. Respondetur esse eandem repugnantiam, quæ inuenitur in eo, quòd creatura vt est causa principalis attingat terminum creationis, vt patet ex argumẽto pro conclusione. Rationes in oppositũ plures adductæ sunt, quæ, authoritate Patrum adiunctá, qua eiusmodi repugnantia astruitur, redduntur efficaces: nam reddunt rationem talem, quæ solui nequit, nisi negando principia, quod non est disciplinati.

Quarta obiectio.

Responsio.

c *Intelligendũ tamen est pro opinione Magistri*, &c. Hîc Doctor modestè interpretatur opinionem Magistri suprà præmissam, eam reducens ad sensum congruum. Asserit ergo, quòd si forma accidentalis creatur, vt ponitur de gratia, & charitate, præsupponi posse aliquod subiectum disponens, non dispositione necessitante ex natura rei; sed ex voluntate diuina, & secundùm quid, seu ex hypothesi, & pacto. 110

Interpretatio sentẽtia Magistri.

Exemplo declarat in naturalibus, sicut ad creationem animæ rationalis supponitur corpus organizatum actione agentis creati, ad quod consequitur creatio animæ ex pacto, quo Deus author naturæ assistit causis naturalibus, non solùm adiuuando, sed etiam supplendo defectus ipsorum, quoad eos effectus, qui spectant ad perfectionem naturæ, neque haberi possunt virtute causarum inferiorum.

Anima rationalis infunditur supposità dispositione, ex pacto Dei.

Sic etiam in ordine gratiæ, ex pacto assistit Ministris, & Sacramentis, vt iis positis, producat effectum, quem significant; non quòd sacramentum, aut Minister physicè attingat aliquid in anima, vel producat; sed disponat solùm moraliter, & ex pacto, cui assistit Deus. *Nec oportet*, inquit, *imponere Magistro, quòd dicat, quòd Minister attingat gratiam efficiendo:* cuius duas rationes subiungit, quas soluit vt parum efficaces, & patet solutio ex litera.

d *Ad argumenta principalia*, &c. Respondet deinceps

rior primo possibili, potest produci à supremo possibili, quod ideò negandum est; quia aliquis inferior non potest totus, & totaliter produci, nisi à supremo simpliciter. Ad probationem maioris dico, quòd non secundùm totam potentiam suam producit: non enim oportet agens secundùm totam virtutem suam producere, quãtum posset secundùm illam producere, quando est agens liberè, non necessitate naturæ. Et cùm vlteriùs dicitur, tunc perfectior effectus non manifestaret maiorem perfectionem causæ. Cócedo, quòd quicumque effectus productus totus, & totaliter, manifestat æqualem potentiam causæ: sed effectus perfectior eminentiùs manifestat. Exemplum, si ab eodem principio descendant multæ conclusiones ordinatæ, tota veritas principij causa est veritatis conclusionis cuiuslibet: & tamen vna illarum est altera verior, & eminentiùs manifestat veritatem principij.

Quomodo effectus perfectior magis ostendit perfectioné causæ.

33 Ad aliud de *annihilare*, dico, quòd solius Dei est annihilare, quia annihilare non est agere positiuè, sed non agere, id est, non conseruare: solius autem Dei est conseruare totam creaturam, & totaliter, & breuiter, sicut quælibet creatura requirit causam concausantem in *fieri*, scilicet principium potentiale, ita super illud non potest destruendo, sicut nec producendo, & per consequens necessariò aliquid relinquit, sicut necessariò præsupponit. Sicut autem creatio, propriè dicta est productio de nihilo, id est, non de aliquo, quod sit pars primi producti, & receptiuum formæ inductæ: ita annihilatio est destructio in nihil, vtroque modo.

Ad 4. Annihilare nequit creatura, & quare?

Ad probationem primam de forma naturali, patet *dist.* 1. 2. *libr.* quia licèt nulla pars formæ maneat, manet tamen aliquid formæ receptiuum, quod fuit aliquid compositi. Ad illam probationem de virtutibus, respondeo, quòd nulla virtus infusa potest corrumpi in nobis per aliqué actum nostrum, quasi per naturam repugnantiæ, sed solùm per causam demeritoriam. Anima enim peccans demeretur, quòd gratia non conseruetur in ea: & sic in secundo instanti naturæ, propter tale demeritum quasi præcedens, Deus non conseruat gratiam, & sic annihilatur.

Virtutes infusæ solùm demeritoriè corrumpuntur à nobis.

Ad probationes illas de amicitia, & inimicitia, dico, quòd per peccatum non est aliquis formaliter inimicus, sed tantummodò demeritoriè. Similiter ad illas probationes de fide, & spe, dico, quòd fides, & spes infusæ, non corrumpuntur per actum infidelitatis & desperationis, nisi demeritoriè,

Per peccatũ non efficitur inimicus formaliter.

ceps argumentis ad oppositum quæstionis in limine propositis. Litera est plana in responsione ad primum & secundum, cum sua confirmatione. In responsione ad tertium, ad probationem maioris notanda sunt illa verba: *Concedo quòd quicumque effectus productus totus, & totaliter manifestat æqualiter potentiam causæ: sed effectus perfectior eminentiùs manifestat.*

Ad argumẽta principalia respondet.

Ratio huius est, quia perfectio causæ aliquando ex perfectione effectus, aliquãdo ex modo causandi, & independentia colligitur. Si primo modo, effectus quò perfectior est in sua entitate, eò magis participat causam, & eò magis accedit ad causam, & sic homo magis manifestat perfectionem Dei, quàm alia viuentia. Viuentia autem magis manifestant, quàm non viuentia.

Perfectio duobus modis ex effectu colligitur. Primus modus est perfectio effectus.

Si secundo modo, tunc perinde quilibet effectus procedens secundùm eundem modum causandi, æquè manifestat perfectionem causæ: & sic non attenditur res producta, sed modus producendi. Vnde materia prima, quia procedit à Deo secundùm creationem, æquè manifestat eius potentiam superiorem omni genere causæ creatæ, ac cœlum, vel anima intellectiua, vel Angelus; qui eodem modo procedunt, licèt excedant in entitate materiam.

Secundus modus est ex modo producendi.

Subiicit Doctor exemplum huius in pluribus conclusionibus subordinatis, quæ procedunt ab eodem principio, vbi tota veritas principij est causa veritatis in singulis, tamen vna altera est verior, & eminentiùs manifestat veritatem principij. 112

Exemplum in conclusionibus subordinatis.

Hoc exemplum dupliciter intelligi potest, ita vt conclusiones sint subordinatæ in ratione effectus, vt vna priùs alterâ nata sit inferri, non tamen vna in virtute alterius: vt quãdo plures passiones emanant ab eodem subiecto, quarum quælibet per definitionem subiecti demonstratur, ita tamen vt vna priùs alterâ insit passio: vt *esse* volitiuum mediante intellectiuo, non tanquam causa, sed effectu immediatiore. Et hoc modo etiam seruari potest proportio, quia vtraque conclusio perinde reducitur ad eandem veritatem principij, tanquam in totam, & adæquatam causam; sed altera, quæ immediatiùs se habet ad principium in *esse*, etiam propiùs attingit eius veritatem, & sic eminentiùs. Idem exemplum potest proponi in conclusionibus subordinatis, quarum propinquior principio esset causa proxima remotioris, vt patet in scientia subalternante, & subalternata: nam conclusio illius est principium in hac, & sic etiam accommodari potest exemplum, quia veritas remotioris etiã in virtute principij concluditur, ex quo conclusio proxima sortitur omnem euidentiam sui. Hæc tamen eminentiùs includit veritaté principij, quia immediatiùs, & minùs dependenter ab aliis extra principiũ ipsum.

Declaratur duplex subordinatio.

Altera subordinatio.

In responsione ad quartum docet, sicut Dei solius est creare, sic etiam eius esse annihilare; & sicut creatio est productio totius, & totalis, nihil supponens quod spectet ad entitatem producti, sic è contra annihilatio est distractio totius, & totalis, nihil post se relinqués, quod fuerit de entitate annihilati; hoc autem non potest facere in materialibus; nisi causa in cuius potestate est materia prima quantùm *ad esse* & *non esse*. 113

Dei solius est creare, & annihilare.

In secunda probatione docet quòd neque gratia, neque virtutes infusæ physicè destruãtur, sed demeritoriè, quod variis in locis docet. Item, supponit

riè. Et si velis habere aliquid quod corrũpatur per istos actus tanquam repugnans formaliter: dico, quòd illud nõ est nisi fides & spes acquisitæ : & benè possibile est per actus nostros induci aliquid repugnans formaliter illis habitibus acquisitis.

34 *Ad 7.* Ad vltimum, cùm dicitur in virtute, &c. Ad intellectum huius verbi, & illorum, quæ dicta sunt de instrumento, intelligendum est, quòd nihil potest agere in quocunque ordine agendi, nisi propria virtute. *num. 16. & inde.* Sicut enim dictum est *suprà*, quòd nisi habeat formam actiuam, & intrinsecam, non potest omnino agere, ita etiam nisi habeat propriam virtutem intrinsecam, quia illa forma est virtus. Quòd si priùs non habuit formam, vel virtutem, & nunc agit in aliquo ordine, oportet quòd nunc de nouo habeat formam, & virtutem in illo ordine; eadem enim natura manens absque omni mutatione, nullo modo est nunc actiua, nunc non actiua. *Agens dependens dicitur agere in virtute alterius.* Sed tamen agens dependens ab alio, dicitur agere in virtute alterius, quia virtus agentis dependentis, non sufficit sine illa virtute, à qua dependet.

ponit dari habitus acquisitos dictarum virtutum, qui per actus contrarios destrui possunt. Vide ipsum *in 3. d. 24. & sequentibus.* *Virtutes infusæ demeritoriè destruuntur.*

In responsione ad vltimum optimè declarat quid sit agere in virtute alterius, & quomodo causa secunda agat in virtute primæ, non quòd recipiat influxum nouum à prima quando agit; sed quia seruat determinatum ordinem ad primam, & recipit ab ea esse, & virtutem. *Quomodo causa secunda subordinatur primæ.* Vnde non rectè quidam citant Doctorem nostrum pro ea sententia, quæ statuit necessariò præmitti in causa secunda ad actionem influxum aliquem per modum prædeterminationis præuiæ. Videatur etiam *in 2. d. 9. q. 2.* §. Ad argumenta secundæ quæstionis, *responsione ad obiectionem, vers. Et cùm addis quod vnum agit in virtute alterius*, &c. Vbi hoc benè explicat, *& in 4. d. 43. q. 3.* §. Tertia opinio est, &c. *contra responsionem argum. 2. & in 1. d. 3. q. 9.* Quid autem contra hoc faciat quædam eius loca disserendo cõtra Philosophos de libertate primę causæ, & rerum contingentia, non permittit prolixitas huius quæstionis disserere, & declarare, aliàs id pręstabimus cùm occasio feret longiorem tractatum. Interim hîc finitur quæstio hæc locuples & varia, quam, vt verum fatear, præterire volui, nisi aliorum me moueret authoritas, & ne ipso in limine desultoriè viderer opus hoc aggredi.

Magis tamen dicitur instrumentum agere in virtute alterius, quàm causa secunda: quia plus dependet ab agente superiori illud, quod non habet formam actiuam in *esse* quieto, sed tantùm recipit in actuali motione, quàm illud, quod habet formam actiuam in *esse* quieto. Causam etiam secundam, id est, quæ habet formam actiuam in *esse* quieto agere in virtute alterius, non est recipere tunc aliquid ab illo altero : sed tantùm habere ordinem inferiorem ad illud alterum agens, in suo ordine simul. Sed instrumentum, id est, recipiens formam actiuam in motione, agere in virtute alterius, est tunc actualem accipere formam ab eo, per quam agit.

Contra prædeterminationem Physicam, quam vbique reiicit 4. d. 43. q. 3. & d. 49 q. 6. Ex hoc patet quòd causæ primæ in causam secundam propriè dictam, quando similiter agunt, non est influentia noua, quæ sit creatio alicuius inhærentis causæ secundæ : sed influentia ibi est determinatus ordo istarum causarum in agendo effectum communem. Instrumentum autem quando agit, recipit influentiam propriè ab eo cuius est instrumentum : quia motionem actualem, & in motione formam, per quam agit in suo ordine. Ex istis patet intellectus maioris. Benè enim verum est, quòd causa secunda, & instrumentum, plus potest in virtute alterius, quàm propria (supple sola) *Causa secunda plus potest in virtute causa prima, quàm propriâ, explicatur.* præscindendo virtutem alterius : quia virtus eius propria, est diminuta & subordinata alterius virtuti, ita quòd sine illa altera virtute agente, virtus eius non potest in effectum: tamen non potest in virtute alterius plus quàm in propria virtute, id est, aliquid ad quod virtus eius nullo modo se extendit in suo ordine causandi. Nunc autem minor si accipiat virtutem propriam, præscindendo virtutem causæ superioris, falsa est: in nihil enim potest creatura sine virtute Dei principalis agentis, ideò non valet.

QVÆSTIO II.

Vtrùm hæc sit ratio diffinitiua Sacramenti [a], *quam ponit Magister:* Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis forma?

Alens. 4. *p. q. 1. m. 4. & q. 8. m. 1.* D. Thom. *hîc q. 1. & 3.* Richard. *art. 1. q. 1. 2.* D. Bonau. *dub. 2. lit.* Suar. 3. *part. tom. 3. d. 1. sect. 4.* Vasq. 3. *part. d. 127.* Aug. 10. *ciu. cap. 5.* Hugo 1. *de Sacr. p. 9. c. 1.* Isidor. 6. *etym. c. 18.*

1 *Mag. B. Arg. 1. Text. c. 16. & 8. Met. t. c. 15.* QVOD non videtur, quia definitio non est nisi eius, quod est per se vnum, 7. *Met.* Sacramentum non est per se vnum, quia secundùm Augustinum super Ioannem homilia 81. & ponitur 1. q. 1. Detrahe. *Accedit verbum ad elementum, & sic Sacramentum* : sed verbum, & elementum, non faciunt aliquid per se vnum, quia vnum est permanens, aliud successiuum.

Argum. 2. Secundò, si est forma, aut ergo forma, quæ est altera pars, aut forma exemplaris: sed non primo modo; patet, quia Sacramentum non est pars gratiæ; nec secundo modo, quia exemplatum imitatur exemplar, & participat ipsum: non sic autem gratia Sacramentum.

Argum. 3. Tertiò sic; quia in quibusdam Sacramentis non est nisi verbum tantùm, quod non est signum visibile, sed audibile tantùm, vt probatur inferiùs in sacramento Pœnitentiæ, & Matrimonij: ergo malè dicitur visibile.

Quartò sic: vnius rei tantùm est vna diffinitio propria: Sacramenti autem assignantur aliæ definitiones, patet per Magistrũ in litterâ, & Hug. & per illud Aug. 10. de ciuit. c. 5. *Sacramẽtum est sacræ rei signum.* Argum. 4.

Contrà, Magister in littera, & de Consec. dist. 2. Sacrificium. *Ratio opp.*

SCHOLIVM.

Ponit quinque conditiones, vt aliquid sit verè definibile. Prima, quòd sit ens. Secunda, quòd vnum. Tertia, quòd reale. Quarta, quòd non simpliciter simplex. Quinta, quòd vniuersale.

2 Hic primò videndum [b] est, cuius possit esse diffinitio, & cuius non. Secundò ex hoc, si Sacramenti possit esse aliqua diffinitio. Tertiò si hæc, de quâ quæritur. Quantùm ad primum, notandum est, quòd cuiuscunque siue entis, siue non entis, quod potest concipi & significari, potest esse aliqua ratio nominis, quæ scilicet explicet explicitè & distinctè illud, quod nomen importat implicitè & confusè. Et quælibet ratio talis potest dici diffinitio, extendendo nomen diffinitionis: sed *diffinitio* propriè dicta non *est* nisi *oratio verum esse significans*, secundùm Philosophum 1. *Topic.* & ideò non est quæcunque ratio nominis, sed ratio, per quam distinctè indicatur verum *quid* rei. Non est ergo propriè non entis: & hoc siue *non ens* accipiatur propriè pro impossibili, quod includit contradictionem: siue pro pura negatione, vel priuatione: quia non ens non habet *quid est*. Nec est ratio eius, quod non est per se vnum, vt patet ex 7. *Met. c.* 3. vt argutum est ante oppositum. Intelligo autem *per se vnum*, scilicet quod est simplex; vel compositum, quod est ex per se actu, & per se potentiâ. Nec ista vnitas impedit, quòd definitum includat aliquid tanquam terminum per se dependentiæ, vt accidens includit subiectum; vel sicut aliquid, quod simul est secum natura: vt relatiuum includit correlatiuum: sed prohibet, quòd nihil includatur tanquam per se pars in ipso, quod non se habeat ad aliud in eodem, sicut per se actus ad per se potentiam, vel pars eiusdem actus, vel eiusdem potentiæ, ad aliam partem.

Definitio quid sit. — *Cap. 4.* — *Definitio quorum sit.* — *Text. 16. & inde, vt inquit Arist. 8. Met. t. 15. Quid per se vnum?*

3 Nec est tertiò entis rationis, quod est tantùm ens diminutum, quia propriè *quid*, sicut & ens, non competit nisi enti reali. Patet 5. & 6. *Meta.* Nec intelligo hîc *ens rationis*, quod est in intellectu obiectiuè (quia sic omne vniuersale est in anima) nec illud

Text. 14. & circ. Text. 8.

a Aduertendum circa titulum, & materiam huius quæstionis quantùm ad vsum, & significationem, & etymologiam vocis, *Sacramentum*, apud Latinos à *Sacro* dictum: significabat enim pignus quod litigantes apud Pontificem deponebant in loco sacro, damno partis, quæ causâ caderet. Ita Varro *de lingua Latina*, & innuit Cicero *epistola* 110. Significat secundò iuramentum, sicut sacramentum militiæ frequenter apud Historicos, & frequens est vsus huius significationis in iure, *cap. si Sacramenta* 22. *q.* 4. & C. *si aduersus venditionem.* Auth. *Sacramenta puberum.* Hieron. *epist.* 1. *ad Heliodorum.* Tertullianus *lib. ad Martyres cap.* 3. Tertiò significat arcanum, Tob. 12. *Sacramentum Regis abscondere bonum est*, &c. Scriptura frequenter refert ad rem diuinam & occultam, quæ Græcis μυςήριον, Latinis mutuato vocabulo, mysterium dicitur à verbo μύω, quod est claudo, & ςόμα, quod est os, vel, vt aliis placet, à μυςεῖν, & τηρεῖν, id est, abscondere, & seruare, vel à μυέω, quod est sacris initiare, vnde μύςης sacrorum antistes, ad Ephesios 1. *Vt notum faceret Sacramentum voluntatis suæ.* Sapient. 2. *Nescierunt Sacramenta Dei*, &c. Daniel. 2. *Mihi Sacramentum hoc reuelatum est.* Cyprianus *epist.* 63. dicit, *Omnia Sacramenta, & testimonia Scripturarum Christum prædixisse.*

1 *Etymologia, & vsus vocis Sacramentum. Prima significatio.* Varro. Cicero. *Secunda significatio.* Hieron. Tertullian. *Tertia significatio. Quarta significatio.* Sapient. 2. Daniel. 2. Cyprian.

Ex vsu Ecclesiæ hæc significatio antonomasticè restricta est ad res sacras, & cæremonias significandas, quibus causatur sanctitas in homine, quam in se ipsis continent virtute, & practicè. Ita Tertullianus *lib. de præscriptionibus aduersus hæreticos, cap.* 16. ait, *Ipsas res Sacramentorum diuinorum diabolum æmulari in ipsis idolorum mysteriis, eo quòd & ipso Baptismo quosdam tergat, & signet in frontibus milites suos*, &c. Res Sacramentorum hîc appellat sacrum Baptisma, & Confirmationem. Vide Pamelium *cap.* 40. *num.* 239. Cyprianus *lib.* 3. *epist.* 3. *aliàs* 43. *ad Cecilium*, vbi sanguinem Christi vocat Sacramentum Calicis, & *lib.* 2. *epist.* 1. *ad Stephanum lib.* 4. *epist.* 9. *ad Magnum*, *aliàs* 96. Lactant. *lib.* 4. *institut. cap.* 19. Hilarius *in Psal.* 101. *Et abundatia diligentibus te*, &c. Hieronymus *in Ezechielem cap.* 44. & *in primum cap. Malachiæ*, & *in dialogo contra Luciferanos.* Augustinus *epist.* 118. & *lib.* 2. *de Doctrina Christiana cap.* 3. & *sæpius in lib. contra Donatistas & Pelagianos.* Victor Papa *in epist.* 2. Anastasius II. *in epist. ad Anastasium, cap.* 8. Adde antiquos rituales, & Lithurgias, vbi frequens est vsus huius significationis, Lateran. sub Innocentio III. Constantiense. Florent. Trident. quorum authoritas sufficit, vt omnis offensio tollatur;

2 *Ex vsu Ecclesiæ accommodatur præsenti materiæ.* Tertullian. Pamelius. Cyprianus. Lactant. Hilarius. Hieron. Augustinus. Victor Papa. Rituales. Lateran. Constantiẽs. Florent. Trident.

Vniuersale non esse à parte rei, de quo 2. d. 3. q. 1. & 6.

illud quod est tantùm in intellectu subiectiuè (quia sic intellectio & scientia sunt in anima, quæ tamen sunt formæ reales, & in genere qualitatis) sed intelligo ens in anima, tanquam secundò consideratum, non tanquam primò consideratum, ad quod considerandum mouetur primò anima à re extrà, sed tanquam ens in primò considerato, inquantum consideratum: & tale vt in summâ sit dicere, non est nisi relatio rationis: quia nihil habet præcisè esse in considerato, vt considerato, nisi comparatio quâ consideratum comparatur ad aliud, per actum considerantis: ens ergo diminutum, vt hîc accipitur vniuersaliter, est ens rationis.

Quartò, non est quid expressibile per definitionem, de quo non potest haberi, nisi conceptus simpliciter simplex: quia secundùm Philosophum 8. Met. cap. 2. *Definitio est ratio longa*, & oportet terminum esse rationem longam exprimentem quid & quale: distinctè enim explicat, quod definitum importat implicitè: ergo oportet quòd de definito possint plures conceptus formari, quidditatiuus scilicet, & qualitatiuus, per quos explicatur. *Text. 9.*

Quintò, non est singularis, quia non potest esse ratio omnino exprimens quidditatem eius, quin illa explicet aliud, quod non pertinet ad *quod quid erat esse*, vt patet 2. *lib. dist.* 3. *q.* de Indiuiduatione. Ex his sequitur, quòd definitio propriâ dicta est entis positiui, per se vnius, realis, compositi realiter, vel quantùm ad conceptus, vniuersalis, & solius talis.

q. 6 ad 3. Quid propriè definiri possit.

tollatur; etiamsi hæc significatio ex vsu Scripturarum non habeatur: fundamentum enim accommodationis vocabuli ad hũc sensum ex Scriptura est, & ea apud Ecclesiam authoritas, vt rebus nouis propria etiam nomina accommodet, quod permittit Cicero *lib.* 1. *Academicarum*; idque necessarium est, nisi elingues esse vellemus, cùm vt res fert, & Philosophus Elenchorum, rebus, quas coràm afferre non licet, verba substituamus, quæ & conceptus nostros inducant, & exteriùs communicent; hinc plures voces adinuentæ sunt declarandæ veritati, vt *Theotócos, homonsion*, & similia.

Græci eadem significatione vtuntur verbo *μυστήριον*, quo Latini verbo *Sacramenti*. Nicen. *can.* 14. Basilius *cap.* 23. Origenes *homil.* 5. *in lib. Num.* Epiphanius *her.* 40. Hæretici verò nunc negant, nunc pro arbitrio admittunt hunc sensum dictionis, contra quos noster à Castro, Bellarminus *tom.* 3. *lib.* 1. *cap.* 8. Alanus *lib. de Sacramentis in genere.* Hosius *in confessione cap.* 39. Lyndanus *lib.* 4. *Panopliæ.* Ruardus *in articulis Louaniensib. art.* 1. Sacramentum ergo hac vltimâ acceptione facit ad scopum quæstionis præsentis, & sequentium. Hîc autem supponendo quid nominis, quæritur quid rei, & primum, *An definitio assignata à Magistro in litera sit bona*; ita vt suppleri in aliquo non debeat, aut minui.

Nicen. Basilius. Origenes, Epiphan. Castro. Bellarm. Alanus. Hosius. Lyndan. & alij.

b *Hîc primò videndum est*, &c. Quæstionem diuidit in tres articulos. Primus, *Cuius possit esse definitio, & cuius non.* Secundus, *Vtrùm Sacramenti possit esse definitio.* Tertius, *An illa quam tradit Magister sit vera definitio.* In primò docet definitionem sumi dupliciter, propriè, & impropriè, vel extensiuè, & latè, seruatâ proportione. 3

Tres articuli, & materia subiecta. Primus articulus. Definitio duplex.

Definitio latè sumpta est ratio nominis, id est, oratio significans explicitè illud, quod nomen significat confusè, & implicitè. Definitio hoc modo potest esse cuiuscumque habentis vnum conceptum, & nomen significans sub ratione vnius, siue illud sit ens verum, siue negatio. Et dicitur definitio *quid nominis*, quia est ratio significans quid per nomen importetur.

Definitio latè sumpta. Definitio quid nominis.

Ideóque eam vocat Doctor *rationem nominis*, cui non supponitur necessariò aliquid in re ipsa, sed tantùm in conceptu: ideóque, vt quidam volunt, non sumitur personaliter, sed materialiter; sumitur enim non pro aliquo quod in re ipsa supponat, sed præcisè inquantum concipitur, & significatur vno nomine & conceptu; & de hac definitione nominis Philosophus agit *in* 7. *Metaph. text.* 16.

Ratio eius, requirit vt conceptus significatus sit vnus. Philosophus 7. Metaph.

Definitio propriè dicta *est oratio verum esse significans*, ex 1. Topicorum cap. 4. Exigit quinque conditiones, vt patet ex textu, vt sit entis positiui, per se vnius, realis, compositi realiter, vel quantùm ad conceptus, supple obiectiuos vniuersalis. Hæc omnia clara sunt in textu: probantur ex Philosopho.

Definitio propriè dicta requirit quinque conditiones.

Dominicus Soto *in* 4. *d.* 1. *q.* 1. *art.* 2. Doctorem præstringit, quasi Metaphysicè hanc tractet, quæ parum referunt ad Theologum: sed edisserat ipse, cur Theologi definitionem Sacramenti inquirunt, vel inde leges bonæ definitionis mutuare possunt, nisi ex Metaphysicâ, & Logica; vel ipse vnde fulciat definitionem Sacramenti, quam assignat, nisi ex Philosopho, applicando regulas generales bonæ definitionis, quas rectè tamen contemnit, quia non cohærent, (vt videbitur) suæ doctrinæ, & definitioni, quam assignat Sacramenti.

Sotus reiicitur.

Cæterùm longiùs processit Vasquez *disp.* 129. *in* 3. *p. c.* 3. dicens nunquam ante ipsum alios exposuisse Philosophum syncerè, aut attigisse veritatem illius propositionis, *ens per accidens definiri non potest.* Scotum autem manifestè docuisse contra Aristotelem, cùm dixit accidentia, & Sacramentum non minùs definiri simpliciter posse, quàm substantiam; reliquos Scholasticos, quos *ibidem* citat, vt Nominales, & Richardum non intellexisse Aristotelem, quod, & de cæteris expositoribus perinde dicendum est, si nullus eorum attingit syncerè mentem eius, & omnes vno consensu affirment entis per accidens non dari definitionem.

Vasquez. *Reliquos omnes refellit,*

Assumo tantùm resolutionem eius, quæ in hoc solo versatur, vt Philosophus asseruerit definitionem esse primò & per se substantiæ, secundariò accidentium. *Illud autem manifestum est*, inquit Philosophus, *quod primò & simpliciter definitio, & quod quid erat esse substantiarum est, ac cæterorum similiter est, non tamen primò*, &c. Vnde perseuerans in eadem sententia subdit: *Non enim est necesse si hoc ponamus huius definitionem esse quodcũque oratione idem significat, sed quod aliqua oratione, hoc autem si vnus sit, non continuationem, sicut Ilias, aut quæcumque coniun*

Resolutio Vasquez

coniunctione, sed si quoties dicitur vnum, &c. Quod ita interpretatur Vasquez: quamuis definiatur non solùm substantia, sed cætera, vt accidentia, quamuis non quæcumque oratio idem significans, quod nomen, sit definitio, sed aliqua peculiaris, quæ significat vnum non continuatione temporis, vt *Ilias*, neque quod vnum est sola coniunctione: quare, inquit, non negat Aristoteles, quæ alio genere sunt vnum definiri posse; qualia sunt subiectum & accidens, vt homo albus, entia artificialia, etiam quæ sunt vnum moraliter, vt Concilium, Ecclesia, &c. Quamuis non primariò, sed secundariò, & sic intelligendus est 2. *Poster. cap.* 2. quando negat definiri posse aliquid, nisi vnum per se, &c.

Definiri substantiam primariò, reliqua omnia, quæ sunt vnũ etiam accidẽtaliter, & moraraliter secundariò definiri.

5 Respondeo in eo solo Vasquem assecutum esse mentem Philosophi, in quantum dicit substantiæ esse definitionem primò, & per se, aliorum verò secundariò, non ita reliqua: & assertum Philosophi malè applicat, & contra Philosophum. Aduertendum ergo Philosophum *textu com.* 12. inquirere, an aliis à substantia conuenit definitio? respondet dupliciter. Primò negatiuè, asserens, quòd sicut soli substantiæ conuenit esse *quid*, aliis autem non *quid*, sed *quale*; definitio verò, quæ est ratio explicans *quid sit*, erit solius substantiæ. Ad eandem quæstionem respondet secundò *textu* 14. *Aut definitio sicut* quod quid est, *multipliciter dicitur*, &c. Vbi dicit quòd *quid* multipliciter dicitur, vno modo de substantia; alio modo de quocumque aliorum Prædicamentorũ, sicut ens (supple quod diuiditur in decem Genera) dicitur primò de substantia, secundariò de aliis, & resoluit definitionem esse primò Substãtiæ, secundariò aliarum Categoriarum. Ad propositum ergo Philosophus dicit, quòd sicut se habet *ens*, & *quod quid*, seu *quiditas* ad aliquid, ita & definitio, *aut & definitio*, inquit *sicut & quod quid est, multipliciter dicitur*, &c. & mox diuidit *quod quid*, sicut & *ens*, quę eodẽ modo dicuntur de substantia primariò, de aliis Prædicamentis secundariò. Ergo de quocumque, de quo non dicitur *ens*, & *quid*, de quibus hîc agit Philosophus, de eodem non est definitio: sed *ens*, de quo hîc Philosophus, est ens quod diuiditur in decem Genera, vt patet ex textu. Hoc autem ex lib. 5. Metaph. est tãtùm ens per se, non ens per accidens, vt patet cap. *de Ente text. com.* 13. vbi primò diuidit ens in *ens per se*, & *ens per accidens*. Mox diuidit *ens per se* in decem Categorias. Ergo Philosophus intendit hîc inueniri definitionem, in aliis nouem Generibus, quæ quidem sunt accidentia inquantum sunt *ens per se*; non autem definiri compositum per accidens.

Responsio.

Explicatur Philosophus, & reiicitur glossa Vasquez.

Diuidi ens per se in nouẽ genera, & substantiam.

Hoc etiam manifestum est ex verbis quæ adducit Vasquez, sed truncatè. *Non enim est necesse*, &c. Vbi dicit, quòd non omnis oratio explicans nomen, aut ipsi correspondens sit definitio, sed quod *aliqua* supple determinata oratio, & quid requiritur, nempe vt sit vnius non continuatione, aut colligatione, sed vnius per se scilicet, vnde subiungit, *Sed si quoties dicitur vnum*, &c. hîc terminat Vasquez discursum Philosophi: nam subsumit Philosophus: *vnum verò dicitur sicut ens*; *ens autem hoc aliquid*, id est, substantiam, *aliud verò quantitatem, aliud qualitatem significat*, &c. quod est dicere, definitio non est nisi *vnius per se*, *vnum per se* toties dicitur, sicut *ens per se*; *ens* autem *per se*, dicitur *de Substantia, de Quantitate, & de Qualitate*, &c. Et sic correspondet textus ei, quod in principio præmittit de diuisione *quid* & *entis* per se in decem genera, vt probet definitionem non esse solius substantiæ; sed etiam aliorum generum, sicut de ipsis dicitur *quid*, & *ens per se*, & concludit: *Quapropter erit albi hominis ratio, & definitio, alio verò modo, & albi, & substantiæ*, &c. id est, aliter erit definitio albi hominis, aliter albi, & substantiæ: albi hominis, si sumatur pro composito, sicut est ens, & vnum secundùm quid; & per accidens, ita eius erit definitio secundùm quid, & per accidens; albi verò simpliciter, & per se, sed non primò: substantiæ verò primò, & per se. 6

Allegatio manca.

Verus sensus Philosophi completur ex sequentibus.

Ideóque in sequentibus vbi definit accidens copulatum non definit compositum accidentale, sed formam in ordine ad subiectum, tanquam additum, quia sic dicit conceptum vnum per se; ex quo patet malè interpretari Vasquem illud 2. Posteriorum, quòd definitio sit vnius per se, sicut resolutio illa eius opponitur Philosopho, vt patet ex dictis. Falsum etiam imponit Doctori, qui nihil tale dixit, vt patet ex articulo primo & secundo. Illud autem quod dicit *Sacramentum* habere conceptum vnum, & per se, non infert esse quoque primò definibile, sicut substantia, vt patet ex conditionibus, quas articulo primo requirit ad definitionem.

SCHOLIVM.

Explicat quomodo quinque prædictæ conditiones rei diffinibilis conueniant suo modo Sacramento, licèt in rigore videantur tantùm conuenire enti reali, ex 5. Met. text. 14. & 6. Met. text. 8.

4 De secundo [c] principali videndum est per ordinem, an aliquod istorum quinque excludat à Sacramento habere definitionem propriè dictam. Et secundùm hoc iste secundus articulus habet quinque. Primum non impedit: quod ostendo per conclusiones ordinatas. Prima est ista; Possibile est Deum aliquem effectum inuisibilem creare pertinentem ad salutem hominis viatoris. Hanc non oportet probare, quia Theologo est manifesta, ex potentiâ diuinâ.

Secundò

c *De secundo principali*, &c. Secundus articulus declarat, quâ ratione istæ quinque conditiones possint applicari definitioni Sacramenti, & submoueri impedientia: primò ex eo quòd Deus possit producere effectum Sacramento significatum, & huius effectus instituere signum significans sensibile, & huic signo infallibiliter cooperari positis requisitis. Patet quòd ratio ista *signi sensibilis practici causantis gratiam*, &c. non sit ratio falsa in se, aut impossibilis. Secundò, ex eodem patet quòd non sit negatio, aut priuatio, sed aliquid positiuum, quod non sit ens per accidens, sed per se, vt probat contra Richardum, quia licèt materialiter includat plura in se formaliter, est aliquid simplex, non secus quàm idem accidẽs si 7

Secundus articulus.

Conditiones prædictæ conueniunt Sacramento.

Secundò dico, quòd possibile est Deum imponere aliquod signum ad signandum istum effectum inuisibilem. Hoc patet, quia nos possumus imponere signa ad signandum quodcumque intelligibile à nobis. Cùm autem diuidatur in rememoratiuum, quod est præteriti: & prognosticum, quod est futuri: & demonstratiuum, quod est præsentis; possibile est Deum instituere quodcunque istorum signorum ad signandum suos effectus. Quod etiam probatur, quia nos possumus quodcunque istorum signorum instituere ad signandum nostros effectus: sic enim instituta sunt à nobis iuramenta, promissiones, & signa huiusmodi obligatoria, ad signandum nostrum effectum futurum: vel assertoria ad signandum effectum præteritum, vel præsentem.

Signum triplex, rememoratiuũ, prognosticum, demonstratiuũ.

Vlteriùs suppono, quòd possibile est Deum determinare se & disponere, vt cooperetur ad aliquod signum ab eo institutum ad causandum effectum signatum, nisi impediat indispositio eius cui adhibetur. Patet, quia sicut esset possibile in nobis, quòd aliquid instituens signum effectus sui, disponeret se semper cooperari huiusmodi signo, nisi impediret ille cui adhiberetur; puta si quis instituat pro signo pacis, vel beneuolentiæ tactum manus, vel eleuationem digiti, vel huiusmodi, posset instituens tale signum determinare se ad semper cooperandum ad effectum signatum, nisi indispositio eius, cui adhiberetur signum, impediret: tale autem signum, cui instituens disponit regulariter cooperari, potest dici signum verax, vel certum, ad distinctionem signi incerti, vel æquiuoci, quod æqualiter habet secum signatum concomitans, vel oppositum. Propriè tamen dicitur signum efficax, si adhibito signo, sequitur signatum ordine naturæ, & non è conuerso: quia si signum sequeretur signatum suum ordine naturæ, etsi posset esse signum certum, si nunquam careret illo signato præcedente, non tamen esset efficax, quia nullo modo eius positio efficaciam haberet respectu signati, sed è conuerso.

Signum efficax quid.

si esset in pluribus subiectis. Nam ratio *signi ex instituto & efficacis*, &c. spectat ad vnum per se conceptum, pluralitas se habet ex parte fundamenti, vel termini, vt in sequenti declarabitur.

Resoluit denique quòd hæc definitio deficiat ab illa conditione, quod est explicare *quid complementis realis*, seu extra animam existentis, quia licèt in re sit aptitudo ad signandum effectum signatum, tamen ipsa significatio non competit ei, nisi per actum imponentis, non autem ex natura rei.

Deficit à conditione definibilis stricti.

Aptitudo illa ad signandum, quam habet res sensibilis instituta, attenditur penes analogiam quandam, quam habet ad effectum, quem significat, vt ablutio corporis per aquam ad ablutionem significandam animæ à peccato per gratiam. Hinc Augustinus epistola 23. ait: *Sacramenta quandam similitudinem habent earum rerum, quarum sunt Sacramenta, quam si non haberent, omnino Sacramenta non essent*, &c. & lib. de Catechizandis rudibus *cap.* 26. monet vt ex similitudine rei catechumenus de effectu inuisibili, quem significat, instruatur. Idem alij Patres insinuant, declarantes rationem, ob quam Sacramenta in rebus sensibilibus institutæ sunt, esse, vt ex his ad intelligibilia, & inuisibilia animus assurgat. Vnde hanc similitudinem analogam proportionis tam Magister, quàm Hugo in definitionem Sacramenti transtulerunt.

Quid sit aptitudo rei ad significandum?

Augustinus.

Magister. Hugo.

8 Vasquez *disp.* 128. *cap.* 4. hanc interpretationem reprobat, quia Augustinus non intelligit similitudinem naturalem, sed eam, quæ est signi ex instituto: sed meliùs antiqui: vnde Augustinus subdit, *Ex hac autem similitudine plerumque etiam ipsarum rerum nomina accipiunt*, &c. & in alio loco citato, *Dicendum etiam*, inquit, *& quid significet, & sermo ille, quem audiuit, quid in illo condatur, cuius illa res similitudinem gerit*, &c. vtrumque ergo comprehendit Augustinus, & similitudinem naturalem, & institutionem, quæ accedit: & licèt hæc potior sit; illa etiam ad effectum instructionis plurimùm conducit, vt patet ex Patribus. Castè ergo loquitur Doctor, appellans illam similitudinem aptitudinem ad significandum, & ipsam ait significationem esse ex impositione.

Vasquez renuit.

Concludit ergo Doctor Sacramentum definiri, sicut intentiones logicales, ea definitione, quæ sufficit etiam ad scientiam propriè dictam, vt quæ sit per genus, & differentiam, & habet proprietates consequentes, & demonstrabiles; alia autem duo, quæ impediunt definitionem, vt esse conceptum simpliciter simplicem, & esse singulare, remouentur à Sacramento.

5 Vltimò dico, quòd est possibile Deum ad signandum effectum prædictum, & modo prædicto, scilicet certitudinaliter, & efficaciter, instituere signum aliquod sensibile. Hoc apparet, quia & nos possumus aliquod signum sensibile instituere ad signandum effectum nostrum cum illis conditionibus prædictis. Nec solùm potuit institui vnum solum signum sensibile, sed etiam sensibile plura sensibilia includens in se, & hoc vel eiusdem sensus, vel diuersorum sensuum. Sicut enim ad signandum perfectionem diuinam, quæ est essentia simplicissima, possumus instituere istam orationem, *Deus est infinitus perfectè*: quæ constituitur ex multis syllabis audibilibus: ita possumus instituere, quòd aliqua audibilia, & aliqua visibilia simul signarent conceptum nostrum, puta quòd actum beneuolentiæ signarent aliqua verba certa cum aliquo actu manus, vel osculo.

Ex istis sequitur ista conclusio, quòd ista oratio totalis non est in se falsa, eo modo, quo Philosophus loquitur de oratione in se falsa 5. *Metaph. cap.* de Falso, scilicet, *Signum sensibile*

Text 4.

Diffinitio Sacramenti non est oratio in se falsa.

bile gratiam Dei,vel eius effectum gratuitum ex institutione diuina efficaciter signans, effectum inquam, *ordinatum ad salutem hominis viatoris.* Patet enim ex prædictis, quòd nulla particula istius orationis repugnat alteri: non est autem in se ratio falsa secundùm Philosophum ibi, nisi partes inter se contradicant. Ista ergo ratio non est purè non entis, puta, puri impossibilis,quia nihil est purum impossibile, nisi cuius ratio est in se falsa, vt patet *1 libro,distinct.2.q.2.*

Sacramentū non esse negationem, vel priuationem.

Patet etiam,quòd ista ratio non est puræ negationis, vel priuationis: quia includit in se aliqua positiua: quòd si supponatur istam rationem esse huius nominis, *Sacramentum*; sequitur quòd Sacramentum non est purum non ens, neque sicut impossibile, neque sicut negatio. Quòd autem ista ratio sit huius nominis,*Sacramentum*,probari non potest: sed oportet supponere ex vsu loquentium de Sacramento, sicut oportet supponere signata vocabulorum ex vsu.

Ens per accidens, & ens aggregatum differunt.

6 Videndum est ergo de secunda conditione, scilicet,de per se vnitate,vtrùm impediat definitionem propriè à Sacramento,vel ab habente huius rationem nominis. Quòd autem ens non vnum per se, non sit definibile, potest intelligi duobus modis, scilicet vel quòd consistat ex entibus eiusdem generis,vel alterius,quæ tamen non sunt nata constituere per se vnum. Primum tenet nomen entis aggregati,vt cumulus,vel aceruus:secundum dicitur propriè ens,per accidens,patet 5.*Metaph.c.de ente,& de vno.* neutrum autem horum est propriè definibile;primum non, patet 8. *Metaph.cap.*1. nec secundum,vt patet 7.*Metaph. cap.*2.

Text.13. Text.7. Text.15. Text.16. Rich.lib.4. d.1.a.1.q.2.

Et dicitur, quòd Sacramentum propriè non habet vnitatem, ideò non est definibile propriè: includit enim multa (vt tangit primum argumentum ad oppositum) ex quibus non potest fieri per se vnum.

Sacramentū quomodo vnum, cùm plura contineat.

Sed contrà hoc,licèt enim vnum accidens esset in pluribus subiectis,nihilominus illud esset definibile propriè,sicut aliud accidens,quia illa plura non pertinent per se ad rationem accidentis,sed tanquam additamenta:in ista autem ratione nominis prædicta, patet quòd illud,quod dicitur sensibile, ponitur respectu signi,sicut additum: ergo quantumcunque in illo non sit vnitas, dum tamen illa alia, quæ pertinent ad rationem formalem nominis,non impediant vnitatem per se,non propter hoc Sacramentum erit non definibile,ita quòd pluralitas, de qua arguitur,est illorum,quæ concurrunt in sensibili signante fundamentum illius relationis formalis,quam importat *Sacramentum.*

In Sacramēto formale est signum, res sensibiles, & effectus additamentum.

7 Dico ergo, quòd cùm in ratione prædicta,formale intelligatur esse signum, & etiam illa, quæ per se determinant rationem signi, cuiusmodi sunt *ex institutione*, & *efficaciter*; alia duo,quæ sunt ibi,scilicet *sensibile*, & *effectum Dei gratuitum*, sunt ibi vt additamenta: primum vt subiectum,siue vt fundamentum:secūdum autem vt correlatiuum, pluralitas autem quæcunque,vel subiecti in se,vel correlatiui ad correlatiuum, non prohibet relationem esse diffinibilem simpliciter; ergo nec excludit à Sacramento habere definitionem, propter non vnitatem. Ita enim est iste conceptus per se vnus apud intellectum, *signum ad placitum efficax*,sicut est conceptus paternitatis: & sic paternitas posset definiri propriè,non obstante non vnitate per se subiecti,si paternitas esset in duobus subiectis,& illa ponerentur vt additamenta;poneretur etiam correlatiuū paternitatis:ita in proposito.

Qualis sit definitio Sacramenti.

Tertiò dico, quòd in ratione nominis prædicta includitur aliquid, quod dicit ens rationis,scilicet hoc, quod est *signum ex institutione.* Nam illa relatio non consequitur fundamentum ex natura rei,quia etsi in re sit aptitudo ad signandum effectum signatum,tamen actualis signatio non conuenit sibi, nisi per actum imponentis. Restringendo ergo definitionem ad *quid* propriè dictum extra animam, ista definitio non exprimit *quid* Sacramenti: ergo non potest esse definitio,eo modo quo est ratio entis completi extra animam. Sed eo modo, quo definitio exprimit vnum conceptum per se in intellectu, siue ille conceptus sit rei extrà,siue rationis, benè potest definiri:& hoc modo tantùm,& non aliter, definiuntur omnes intentiones Logicales:non enim signant quiditates extra animam, sed tantummodò conceptus in anima,sed per se vnos. Et sic habere definitionem sufficit ad scientiam propriè dictam; alioquin Logica non esset scientia.In talibus definitionibus etiam inuenitur Genus,Differentia,& Proprium, eo modo, quo Logicus loquitur de Genere,Differentia,& Proprio:quia inuenitur prædicatum in *quid*, & in *quale* essentiale,& in *quale* accidentale,conuertibile, & sic in ratione prædicta ponitur *signum* vt genus;*ex institutione*, & *efficax*, vt differentia: *sensibile* verò vt fundamentum relationis: *gratia* verò, vel *effectus Dei gratuitus*, vt correlatiuum.

Sacramentū, & omnia rationis entia, definiuntur quasi impropriè, seu definitione latè sumpta, quia deest tertia conditio. Explicat particulas definitionis Sacramenti.

De quarta,& quinta conditione,non oportet immorari. Patet enim,quòd Sacramentum secundùm rationem nominis prædictam, non habet conceptum simpliciter simplicem,nec conceptum singularem,sed vniuersalem.

SCHO

SCHOLIVM.

Resoluit Sacramentum esse definibile, ad modum secundarum intentionum. Explicat quæstionem si est, *non intelligendam de actuali, sed de potentiali existentia, & sic competere Sacramento. Ponit ordinem eius, quod dicitur per nomen, ad cognitionem,* si est.

8 Ex his prædictis patet secundus articulus, quòd Sacramentum, (supposito quòd eius sit ratio nominis, quæ suprà posita est,) potest simpliciter, & per se definiri, eo modo, quo intentiones secundæ sunt per se definibiles: & quòd absolutè nihil repugnat, quin absolutè & verissimè definiatur, nisi quia proprium eius formale est ens rationis: vel nisi quia includit aliquid, quod est præcisè ens rationis. Ex isto articulo patet corollariè, quomodo se habent cognitio *quid est*, & *si est*, ordinatè. In cognitione namque *si est*, secundùm quòd præcedit cognitionem *quid est*, non intelligitur de actuali existentia; alioquin demonstratio, (cuius medium est definitio,) non posset haberi de non existente, cuius oppositum vult Philosophus *primo Posteriorum, & 7. Metaph.* sed intelligitur *si est*, de ente, cui non repugnat esse in effectu.

Text. 10. Text. 35. & 53.

In primâ conditione istarum quinque, applicando ad propositum, ostensum est de Sacramento *si est* isto modo, quia ostensum est Sacramentum esse tale, cui non repugnat esse in effectu: & hoc supposito, inquirebatur in speciali, quid esset. Apparet etiam ordo cognitionis eius, quod dicitur per nomen ad *si est*; quia in prima conditione istarum quinque præsupponitur quid dicitur per nomen, & ex illa ratione præsupposita concluditur, *si est*. Et licèt idem sit *quid nominis*, & *quid rei* in habentibus *quid rei*: tamen priùs cognoscitur aliquid esse *quid nominis*, quàm *quid rei*. Primum enim cognoscitur cognoscendo illud nomen esse intelligibile, & significabile: secundum cognoscendo istud esse alicuius possibilis esse in effectu: & ex ratione eius possibili concipi, & signari, potest concludi aliquid posse subesse illi conceptui, & per consequens illam rationem exprimere verum *quid est*.

Quid nominis *est terminus quo res significari potest, vt homo,* quid rei, *posse esse à parte rei: quod notitiâ complexâ scitur.*

SCHOLIVM.

Ponit definitionem Sacramenti, & exponit eius particulas, nec differt in re à definitione Magistri, vel Catechismi Tridentini. Facilè etiam coincidit cum eâ, quam August. Hugo, & Isidor. citati, assignant.

9 *Definitio sacramenti.*

De tertio [d] principali dico, quòd eo modo quo potest esse definitio Sacramenti, vt patet ex 2. articulo, hæc est eius definitio, scilicet *Signum sensibile gratiam Dei, vel effectum Dei gratuitũ, ex institutione diuina efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis viatoris*. Et in hoc *efficaciter*, includitur tã certitudinaliter, quàm prognosticè: & hoc, accipiendo *prognosticum* pro signo non tantùm priori duratione signato, sed etiam naturâ. Hoc probatur vniuersaliter in his, quę possunt habere definitionem: eadem enim est ratio exprimẽs quid dicitur per nomen, & vera definitio. Nã secundùm Philosophum, 4. *Met.* ratio quam significat nomen, est definitio: & hoc apparet per rationem; quia nomẽ imponitur ad signandum essentiã rei: ergo ratio, quæ exprimit quod dicitur per nomen distinctè, & per partes, exprimit distinctè per partes conceptus essentiæ rei. Ista autem ratio, quæ posita est, scilicet *signum sensibile*, &c. est ratio huius nominis *Sacramentum*, vt suppositum est suprà ex vsu loquẽtium de Sacramento: & Sacramentum potest habere definitionem eo modo, quo entia rationis

Text. 18.

9 *Tertius articulus.*

d *De tertio principali dico*, &c. Hoc tandem articulo tradit definitionem Sacramenti, eámque per particulas declarat. Antequam ad explicationem, & probationem singularum veniamus, præmittã definitiones à primariis authoribus datas.

Definitiones sacramenti. Augustin.

Prima est talis ex Augustino 1. de ciuitate Dei, cap. 5. *Sacramentum est sacræ rei signum.* Secunda est Isidori lib. 6. etymol. cap. 18. *Sacramentum est, per quod sub tegumento rerũ visibilium diuina virtus secretiùs salutem operatur*, &c. Hanc Gratianus 1. *quæst.* 1. c. *Multi sæcularium*, &c. tribuit Gregorio. D. Thomas verò *in* 4. *d.* 1. *q.* 1. & Augustino, re ipsa vtriusque dici potest, licèt quoad formam verborum sit Isidori. Tertia est Hugonis lib. 1. de Sacramentis p. 9. c. 2. *Sacramentum est corporale elementũ foris sensibiliter propositum, ex similitudine repræsentans, ex institutione significans, & ex sanctificatione continens inuisibilem, & spiritualem gratiam*, &c. Quarta est Magistri, *Sacramentum est inuisibilis gratia visibilis forma, eiusdem gratia similitudinem gerens, & causa existens*, &c. Hæc sumpta est ex Hugone in Summa sentent. tract. 4. cap. 1. Ab hac parum differt illa Catechismi Pij V. *Sacramentum est inuisibilis gratia signum visibile, ad nostram iustificationẽ institutum*, &c.

Secunda Isidori. Gratianus. D. Thom. *Tertia definitio Hugonis.* *Quarta Magistri.* *Quinta Catechismi Pij V.*

Circa definitiones prædictas plura notant Doctores, quæ breuitatis gratiâ omittimus. Illud aduertendum primam, quæ dicitur Augustini, præfato loco, ab eo per accommodationem quandam potiùs desumi, eámque tradit Magister hîc: non quòd in ea forma, aut ex instituto sit Augustini, quia

Prima definitio per accommodationem sumitur ex Augustino.

nis definiuntur: ergo ista ratio est eius definitio: sic ergo probatur quia ita est.

Qualiter autem hoc possit esse, faciliter potest patere, quia ibi ponitur aliquid pertinens ad genus relationis, quod est genus in illo genere, eo modo, quo in relationibus rationis ponitur Genus, & Species, puta hoc quod est *signum*: & illud determinatur per differentias huius Generis, scilicet *signi*, quæ sunt *ex institutione*, & *efficaciter*. Et ponuntur ibi duo addita, sicut vniuersaliter in definitionibus relationum, & relatiuorum, scilicet subiectum, vel fundamentum, quod intelligitur per hoc, quod est *sensibile*. Alterum etiam, scilicet correlatiuum, quod notatur per hoc, quod est *gratiam, vel effectum gratuitum*.

10 Ex his patet solutio quæstionis. Dicendum est enim quòd illa ratio, de quâ quæritur, (si rectè intelligatur, & per alia non explicata suppleatur,) est propria ratio definitiua Sacramenti eo modo, quo Sacramentum est definibile. Est enim illa ratio sic intellecta, & suppleta eadem cum *Quid significet forma.* ratione prædicta. Quòd enim ponitur *forma*, debet intelligi pro signo sensibili, eo modo, quo imago Herculis dicitur forma Herculis. Quòd ibi additur *visibile*, debet intelligi pro sensibili in communi: & pro tanto debet intelligi *visibile* poni pro sensibili cuiuslibet sensus, quia visus est excellentior omni sensu, & plurium differentiarum cognoscitiuus, secundùm Philoso-*In proœm.* phum 1. *Metaph.* Ponitur etiam ibi *visibile* pro sensibili, siue vno, siue pluribus, & hoc pluribus pertinentibus ad eundem sensum, vel alium, & alium. Ponitur autem ibi *gratia inuisibilis* pro effectu Dei gratuito interiori, ordinato ad salutem hominis viatoris. Vtrùm autem *gratia* ibi sumatur vniuersaliter pro gratiâ inhærente animæ *In definitione dist. 8. q. 1.* subiectiuè, an generaliùs, vt expressi suprà, vt scilicet significet effectum Dei gratuitum, &c. in materiâ de Eucharistiâ patebit: quia ibi res Sacramenti non est aliqua gratia accidentalis inhærens animæ. Suppleri autem debent differentiæ specificantes signum, puta *ex institutione*, contra signum signans naturaliter: & *efficaciter*, contra signum æquiuocum, & signum sequens naturaliter signatum.

11 *Ad argum. 1.* Ad primum [e] argumentum dico, quòd licèt fundamentum huius relationis plura includat, ex quibus non fit per se vnum, vt probatur de successiuo & permanente: tamen non sequitur quin Sacramentum, quantùm ad suã formalem rationem, sit per se vnum. Et si arguitur contra hoc, quia relatio non est per se vna, nisi habeat funda

quia ibidem definit sacrificium, de quo agit; agit enim de legalibus: *Sacrificium ergo visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum est, id est, sacrum signum.* *Definit sacrificium ex instituto.* Rectè etiam S. Bonauentura putat per illam non definiri rationem sacramenti completè, sed tantùm genus sacramenti, nempe esse signum sacrum, quod competit multis aliis, vt sacrificio, *Non esse completam sacramenti.* quod adnotauit Vasquez, nisi per *rem sacram* intelligatur gratia sanctificans, vt videtur intendere Magister, *sic erit*, inquit, *bona definitio*; sed neque ex vsu, neque ex intentione Augustini, sic sumitur *res sacra*; in definitione autem oportet exprimi distinctè rationem definiti, quidquid intenderit definiens, quod non fit vocabulo generico, nisi aliud adiungatur limitans, in ipsa definitione, sicut contingit in sequenti.

Definit ergo Doctor sic: *Sacramentum esse signum sensibile gratiam Dei, vel effectum Dei gratuitum ex institutione diuina efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis viatoris*, &c. In hac definitione tres illæ particulæ *signum, ex diuina institutione, efficaciter significans*; denotant genus definiti. Illa particula *sensibile*, subiectum: illa particula, *gratiam, seu effectum Dei gratuitum ordinatum*, &c. denotat terminum, & sic definitio est relatiua, vt patet ex textu, versu *Qualiter autem hoc possit*. Hoc autem ampliùs probatur per singula. 10 *Definitio Doctoris propria sacramenti.*

In primis sacramentũ dicitur esse *signũ*, &c. quia cõstituitur in genere signi, vt præmissæ omnes definitiones docẽt: & instituitur ad aliud à se distinctum repræsentãdum, nempe sanctitatẽ aliquam, seu effectum gratuitũ ordinatum ad sanctificationem, in quo cõsistit ratio signi in genere, ex vulgata Augustini de doctrina Christiana lib. 2. c. 1. *Signũ est quod præter speciẽ, quam ingerit sensibus*, &c. in quo conuenit Sacramentum cum aliis signis. *Quod sit signum probatur.*

Hinc sequitur primò, quòd *sacramentum* supponat in recto pro ipsa relatione signi in concreto sumpta, non secus ac definitiones Logicales pro intentionibus secundis, hoc modo sumptis (vt benè Doctor in Logica, de quinque vocibus *quæst. de Genere*,) non autem pro re substrata, patet ex definitionibus allatis suprà, in quibus particulæ differentiales, sunt rationes contrahendi genus signi, non autem rei substratæ. Nec refert quòd in iis sumantur nomina extremorum in recto, etiam vt subiecti *visibilis forma corporale elementum*, &c. quia in definitione supponunt pro ipsa relatione signi, quod peculiare est in relationibus; quæ cognoscuntur per extrema tantùm, neque aliter cognosci possunt: ideò nomen subiecti vt additum requiritur. *Supponit in recto pro relatione signi in concreto.* *Extrema supponũt pro relatione.*

Secundò patet idẽ, quia *institutio* vt afficit rem est ratio significãdi: ergo Sacramentũ, quà signum est, supponit formaliter pro ipsa institutione passiua, quæ afficit rem; & quà præcisè constituit ipsum in genere signi. Hãc dicimus cum Doctore esse relationem rationis, quam sententiam tenent antiqui Theologi. Moderni autem quidã volunt esse denominationem extrinsecam, ex eo quòd putent omne ens rationis esse per fictionem, sed fundamentum hoc falsum est: & quidquid sit de re ipsa, ad præsens non refert: pro significatione enim ipsa in concreto, siue sit relatio, siue denominatio extrinseca; siue etiam dicatur relatio rationis, vt Doctor, & antiqui volunt; siue relatio moralis, supponit sacramentum: hæc autẽ dissertatio remittitur ad Metaphysicam, seu ad libros Perihermenias de ratione signorum constitutiua. *Secunda ratio. Ab institutione, & eius effectu. Relatio est rationis.*

Hinc reiicitur Sotus *art. 2.* dicens definitionem Sacramenti supponere pro re, connotando significa 11 *Sententia Soti.*

fundamentum vnum. Respondeo, quòd si fortè hoc esset verum de relationibus realibus, de quibus est dubium, quia fortè in multis trahentibus vnam nauem est vna relatio trahentium ad vnum tractum: tamen in relationibus rationis, propositio est manifestè falsa. Quia quantumcumque diuersa, possunt concurrere in fundamento vnius relationis rationis: non enim oportet nisi quòd multa ibi concipiantur quasi vnum, in ordine ad aliquod signatum. Hoc patet, quia huius relationis vnius, quæ est *signare mustum bonum*, benè potest esse fundamentum totum istud, scilicet *circulus coopertus foliis hederæ in cruce positus*, &c. ita etiam multæ orationes contextæ, vel vna ratio ex multis syllabis, quæ nihil vnum per se faciunt, sunt fundamentum vnius relationis huius, quæ est *signare Deo inesse aliqua, quæ sibi intrinsecè insunt:* cùm tamen illud signatum sit vnum, & idem simplicissimum.

Ad 2. & 3. Ad argumentum secundum, & tertium, patet ex dictis in explicatione definitionis Magistri.

Ad 4. Ad quartum, potest patere ex illis, quia quod vna definitio non exprimit, alia exprimit, vt sic ex omnibus colligendo, quod sparsim inuenitur in singulis, possit haberi vna definitio completa, qualis est illa suprà posita.

significationem; sicut artificialia supponunt pro materia, connotando formam: quia & hoc etiam falsum est: nam artificiale, vt artificiale in recto, supponit pro forma inducta per artem, à qua participat nomen, & *esse* artis; materiale autem est à natura. *Refutatur.*

Confirmatur, quia ars consistit in imitatione naturæ; hæc autem imitatio, seu similitudo in ea fundata, est præcisè à forma artificiali; siue inducatur per incisionem quantitatis, siue per iuxtapositionem colorum & figurarum, vt patet in statua, quæ intantum est Cæsaris, inquantum ipsi assimilatur per figuram & formam artificialem, non inquantum est lapis, aut lignum. *Artefactum pro forma artis supponit.*

Secundò, *Sacramentum* concipitur, & definitur in ordine ad aliud in recto. Ergo supponit pro eo, quod primò est ad aliud in *esse*; aliæ autem rationes eius, & per accidens ad aliud dicuntur vt subiectum. *Secunda ratio.*

Tertiò, sic Patres loquuntur de Sacramentis, vt signa sunt, quæ continent, & causant gratiam, quam significat, vt Trident. *sess. 7. de Sacramentis in genere:* ergo ex sensu Patrum supponunt primariò pro constituto per formam, quâ sic conuenit ipsis causare, & continere, quæ est ipsa institutio diuina adhærens rei, non autem ipsa res. Vnde etiam sic primariò cadunt in vsum, tanquam media ad salutem: sic etiam spectant primariò ad intentum, & considerationem Theologi: ergo etiam ad definitionem Theologicam; ac proinde res substrata habet tantùm rationem connotati, & secundariò considerati; non autem primariò definiti, ac proinde definitio supponit pro ipsa significatione modo dicto, & primariò; pro re autem tanquam connotato. *Tertia ratio.* Trident.

Sequitur secundò minùs verum esse, quod docet Suarez *3. p. tom. 3. disp. 1. sect. 4.* Sacramentum supponere pro toto, & hoc primò, nempe pro constituto ex rebus, & significatione. Contrà, primò, quia aliàs non esset in se aliqua ratio vna conceptibilis, aut definibilis. Iuxta Philosophum enim 7. Metaph. vt patet ex primo articulo huius: *Non est aliqua ratio eius, quod non est per se vnum:* ens per accidens, aut aggregatum non habent aliquam rationem distinctam ab extremis. *Sentētia Suarez reycitur.*

Responsio. Dicere vnitatem ordinis, & compositionem. Respondet sacramentum non esse ens aggregatum, sed dicere vnitatem ordinis sicut exercitus, & habere vnitatem compositionis formalis; quia tam res inter se collatæ, si plures sunt, quàm significatio ad res comparata, habent rationem quandam actûs, & potentiæ. Contrà, accidentalis forma realis est perfectior actus subiecti in ratione non solùm rei, sed actus informantis, quàm forma rationis, quia illa re talis est, sicut est perfectio subiecti informans; hæc autem tantùm in intellectu; sed cum illa non sit compositum per se vnum, aut definibile: ergo neque cùm forma rationis, dicatur sic, vel denominatio extrinseca, vt ipse vult. *Impugnatur.*

Secunda ratio cōtra eundem ex vnitate ordinis. Deinde quidquid non habet aliam vnitatem quàm ordinis, vt vnum est, supponit tantùm pro ordine, quo sit vnum, ac proinde pro sola ratione prioris, & posterioris, aut simultatis, connotando subiecta: ergo simile contingit in proposito; extrema enim connotata cadunt in definitionem per additum ex conditione relationis, non autem vt prædicatum, aut subiectum quiditatiuum definiti.

13 *Secunda particula quod sit sensibile.* Secunda particula eiusdē definitionis est, quòd sit *sensibile*, idest, signum institutum in materia sensibili: hanc requiri ad essentiam Sacramenti, vt est institutum de facto, patet ex definitionibus iam allatis, & probatur: Sacramentum est signum, in quo maximè fit vsus, & exercitium religionis in communitate; sed nullum est vsuale respectu communitatis hominum, pro statu naturæ lapsæ, pro quo est necessarius vsus Sacramentorum, seu medicinæ, ratione infirmitatis, nisi sit sensibile, ob depēdentiam, quam habet intellectus à sensu, pro hoc statu; neque vnus alteri potest communicare ostensiuè, & exteriùs, nisi mediis sensibilibus. Ergo signa ad communem vsum corporis mystici spectantia, pro hoc statu, debent esse sensibilia; aliàs neque ministeriū, & dispensatio eorum posset committi Ecclesiæ, cùm ei nequiret constare, si ea fuissent applicata, siue non; si essent merè occulta, de quibus nequit illa iudicare. *Probatur.* *Ex necessitate status præsentis, & ministerij.*

Necessitas itaque materiæ sensibilis in proposito ex duobus oritur. Primum est ad instructionem, vt assurgat homo ex sensibilibus ad intelligibilia, propter subordinationem intellectus ad sensum, per viam deueniendi ad cognitionem. Secundum autem est communicatio exterior religionis in toto corpore Ecclesiæ visibilis, quæ nequit fieri, nisi mediis sensibilibus. *Quare requiritur sensibile sacramentum?*

Primam congruentiam assignat Dionysius c. 1. de Cœlesti Hierarchia, *Neque enim aliter fas erat infirmitati nostræ diuinum lucere radium, nisi sacrorum varietate voluminum, quibus ad superiora ferremur, opertum, & his quæ nobis familiaria sunt prouidentia paterna natura mortalium sese accommodante vestitum.* Et de Ecclesiastica Hierarch. cap. 1. *Visibilibus imaginibus ad diuinas intelligentias, pro virium nostrarum modo, conscendimus*, &c. Quam etiam con- *Ad instructionem.* Dionys.

Chrysost. gruentiam fusiùs prosequitur Chrysostomus homil.60. ad populum,83. In Matth. *Si incorporeus esses,incorporea tibi dedisset ipse dona; quoniam autem coniuncta est corpori anima tua sub sensibilibus, tibi intelligibilia tradit*,&c. Damascen. *lib.4.de fide Orthodoxa,cap.*10.& 14. Augustin. *super epistolam ad Galatas*,& *Conc.*1. *in Psalm.*33.dicens:*Omne sacramentum referendum esse ad contemplationem veritatis, & bonos mores.*

Damasc. *Augustin.*

Hac tandem ratione quidquid Deus dedit ad instructionem hominis, & directionem externam in suum finem, sensibilibus signis comprehendit,vt diuinam Scripturam,legem,Prophetas, præcepta nunc rebus, nunc verbis agens.

14 *Sacramẽtum esse sensibile ex necessitate communionis in religione.* *Augustin. Chrysost. Tertullian.*

Secunda congruentia desumi potest ex Augustino *lib.*19. *contra Faustum cap.*11. *lib.de vera religione cap.*115. ex Chrysostomo *homil.* 39. *in Genesim.*Tertulliano *lib.de præscript.aduers.hæret.c.*20. & aliis. Hinc vnitas Ecclesiæ sumitur etiam ab vnitate Sacramentorum, in quibus visibiliter communicant membra, & quibus per censuram priuat:hinc Deus, quando segregauit filios Israël à Gentibus, dedit eis peculiaria sacramenta, & cæremonias (quod perinde factum constat in lege noua) in quibus distinctio ab aliis qui foris sunt,& vnio membrorum inter se contingit.

Sententia negatiua. Nominales, & alij. *Ratio eius.*

Reiicitur ergo Occham *in* 4. *d.q.*1. Petrus de Alianco *ibidem art.* 3. Carthagena *de Sacramentis in genere*, asserentes ad sacramentum non requiri *esse sensibile*,quia posset Deus rem spiritualem instituere,ad cuius positionem causaret gratiam.

Respondetur.

Respondetur,definiri Sacramẽtum congruum statui viatoris hominis, & communitatis, cuius vsus est visibilis, & per dispensationem Ministrorum visibilem, quæ nequeunt conuenire signo merè spirituali, sicut nec effectus assignati communionis & instructionis, qui conueniunt Sacramento,ex Patribus.

Exemplum. Medium in se efficax potest alicui esse incertum, & inutile.

Sicut etiam in moralibus aliquid contingit esse medium in re quoad efficaciam, licèt respectu cuiuscumque operantis non sit vsuale, quia vel non est in eius potestate, vel si est in potestate, nequit perfectè ab eo applicari ex defectu scientiæ requisitæ, ita vt ipsi maneat dubium, & incertum medium, in ordine ad finem, quod sufficit ad distinctionem moralem eius, ab alio, cuius virtus, & applicatio est certa operanti.

Applicatio.

Sic etiam sacramentum in aliquo spirituali institutum, licèt haberet in se efficaciam;non tamen esset certum medium operanti, quia nesciret an illud applicatum fuerit: si enim esset aliquid distinctum ab actu, & habitu,esset pro hoc statu ignotum, cuius existentia à priori, aut ex se non cognosceretur, neque à posteriori, nisi ex effectu gratiæ, quæ non cadit sub cognitionem certam, & determinatam, quantùm ad existentiam: quia *nemo scit an odio, vel amore sit dignus.* Si esset habitus, solùm ex actu cognosceretur: si autem in actu ordinis supernaturalis, nec sic etiam ipse, aut distinctio eius à naturali ita certa est vt requiritur,quia requiritur vt constet saltem Ministro,& Ecclesiæ applicatum fuisse medium de se efficax, & sacramentum: si in actu naturali institueretur,eadem ratio currit.De actu autem interno hominis nullus cognoscit certò, nisi eliciens & Deus, vel cui reuelauit: quod sufficit vt Sacramentum sic institutũ respectu status præsentis, dicatur moraliter, & in ratione medij diuersum à Sacramento sensibili, & congruo statui,quia Sacramentum debet esse per se notum Ecclesiæ.

Obiiciunt prædicti authores, quòd contritio, characteres Eucharistiæ sint sacramentum, quamuis non sint sensibilia: ergo. Respondetur diuersa esse ex sensu Theologorum, sacramentum tantùm, rem tantùm, rem & sacramentum simul: hîc verò definitur sacramentum tantùm, quod spectat ad vsum, & ministerium Ecclesiæ. Quæ adducta sunt,sunt tertij generis,ex qua distinctione antecedentis,negatur consequentia, loquendo de sacramento,iuxta præsens institutũ.

Fundamentũ huius sententiæ diluitur.

Tertia particula definitionis præmissa est *gratiam Dei, aut effectum eius gratuitum ex institutione diuina efficaciter significans*, &c. Circa hanc est duplex controuersia.Prima,an institutio Sacramenti sit solius Dei,vt non possit committi creaturæ. Hæc infrà commodiori loco cum Doctore explicabimus. Iam verò supponimus ita de facto contigisse, omnia instituta esse à Deo, saltem in lege scripta: an verò fuerit aliquod Sacramentum legis naturæ,& an institutum à Deo,infrà,quæstione sequenti, differetur. 15

Reliqua particula definitionis. Duplex controuersia.

Circa reliquum, an de ratione Sacramenti sit causare verã sanctitatem,non conueniunt Doctores.Negat D.Thom.3.*p.q.*60.*art.*1.& 2.qui statuit de ratione sacramẽti esse vt significet sanctitatem veram,saltem futurã. Ideóque definit esse *signum rei sacræ hominem sanctificantis*, (vt comprehendat Sacramenta veteris legis,sub ratione vniuoca sacramenti) siue illa sanctitas causetur per ipsum sacramentum, siue significetur vt causanda per aliud;quem sequuntur eius expositores prædicto loco, & Sotus *d.*1.4.*art.*2. Vasquez *disp.*128.*c.*5. Canus verò in relectione de Sacramentis *part.* 1. negat de ratione Sacramenti esse vt significet,aut conferat sanctitatẽ simpliciter,sed sub disiunctione vel hanc, vel legalem; quem sequitur Bellarminus *lib.*1. *de Sacramentis in genere c.*12. *propos.*2. Suarez autem dicit *sect.*2.*disp.*1.*concl.*3. requiri vt conferat aliquam sanctitatem,saltem legalem, & significet veram.

An sacramẽtum causet veram sanctitatem? D. Thom. *Sententia negatiua.* Sotus. Vasquez. Canus. Bellarmin. Suarez.

Contrarium tenet Doctor, nempe requiri vt causet sanctitatem veram, estque sententia Magistri,& Hugonis,quibus accedit definitio etiã tradita Catechismi Pij V. & alia, quæ habetur cap. *Multi*, quæ est Isidori *loco citato*, & Rabani *lib.*1. *de Institut. cler. cap.*24. Probatur: 16

Affirmatiua sententia est Doctoris. Magist. Hugo. Isidorus. Rabanus. *Probatur.*

Omnia quæ in lege veteri fiebãt,significabant gratiam per Christum conferendam, 1.*ad Corinthios* 2. quia *omnia ipsis in figura contingebant.* Ad Coloss.2.ait Paulus *legem fuisse vmbram futurorum:* illa autem omnia non fuerunt Sacramenta: ergo significare sanctitatem per aliud conferendam,non est ratio constitutiua Sacramenti. Confirmatur, Agnus Paschalis, & Manna significabant Eucharistiam; transitus maris Rubri erat figura gratiæ baptismalis, serpens æneus passionis Christi,& redemptionis humanæ: *Omnes*,inquit Apostolus, *in Moyse baptizati sunt in nube,& in mari;omnes eandẽ escam spiritalem manducauerunt.*

Significatio speculatiua non constituit sacramẽtum.

Item, omnia sacrificia,oblationes,expiationes legis, significabant gratiam sacramentalem per Christum conferendam,vt docent Florent. *in decreto vnionis.* Trident. *sess.*7. *de Sacramentis in genere*; non fuerunt tamen sacramenta: sic sacrificium Abel, Abraham, Melchisedech, coniugium primorum parẽtum,missio columbæ super Christo baptizato significabat Spiritum sanctum;sicut & ignis descendens super Apostolos. Idem patet de cruce,& multis aliis cæremoniis in lege noua institutis; quæ tamen non sunt Sacramenta, vt omnes admittunt.

Cæremoniæ significabant gratiam conferendam.

Respon

17 *Responsio. Impugnatio.* Respondent requiri ad Sacramentum vt instituatur ad cultum religionis, & significet veram sanctitatem. Contrà primò, sacrificia legis naturæ totum hoc habebant, non fuerunt tamen sacramenta, vt ipsi concedunt. Antecedens patet de sacrificio Abel, qui sicut gessit figuram Christi, ita etiam sacrificium ipsius, quod fuit placitum Deo, figura fuit sacrificij Christi. Idem patet de oblatione Isaac, & veruecis, quem Deus substituit, in quibus passio Christi figurabatur.

Item secundò crux, & multæ cæremoniæ legis nouæ, vt exorcismus, insufflationes, significant gratiam per Christum collatam, & victoriam contra dæmonem, sunt etiam instituta in cultum: ergo in his duobus etiam coniunctim sumptis non consistit ratio specialis Sacramenti.

Confirmatio. Augustin. Confirmatur, nam S. Augustinus *lib. 2. de peccatorum meritis, & remiss. cap.* 26. explicans illud 1. ad Corinth. 7. *Alioquin filij vestri immundi essent; nunc autem sancti sunt.* Respondet, *Non vniusmodi est sanctificatio: nam & catechumenos secundum quendam modum suum per signum crucis, & orationem, manus impositionem, puto sanctificari, & quod accipiunt, quamuis non sit corpus Christi, sanctum est tamen, & sanctius quàm cibi, quibus alimur, quoniam sacramentum est*, &c. *Lib. 19. contra Faustum in Psal. 141. Lib. 4. de Symbolo.* Augustinus *lib. 19. contra Faustum, cap. 14. in Psalm. 141.* ita appellat signum crucis. *& lib. 4. de Symbolo cap. 1.* exorcismos, &c. quæ fiunt ante Baptismum, sacramenta vocat. Rabanus. Vide Rabanum *lib. 1. de Instit. Clericor. cap. 29.* de vnctione quæ fit in vertice baptizati, & saliua mystica: & D. Thom. Alexander I. D. Thomam *quæst. 91. art. 30.* Alexander I. *in epistola* 1. vocat aquam benedictam sacramentum. Ambros. Cyprian. Bernard. Ambrosius *lib. 3. de Sacramentis, cap. 1.* Cyprianus *in serm. de lotione pedum.* Bernardus *in serm. de cœna Domini*, dicunt lotionem pedum, quam fecit Dominus *Ioan. 13.* sacramentum.

18 *Triplex vsus rei materialis ad cultum.* Secundò sacramentum spectat ad cultum, eâ ratione, quâ est vsus rei materialis, & externæ ad effectum cultus, quem significat; hic autem est triplex in genere; primus est, quãdo offertur Deo immediatè, vel mediatè in attestationem excellentiæ suæ, & subiectionis creaturæ ad ipsum, vt sunt oblationes, sacrificia, templa, altaria, decimæ, & huiusmodi. *Secũdus vsus.* Secundus est, vt quando assumitur aliquid diuinum in nostrum vsum, in quo subiicit se homo Deo, & hoc dupliciter contingit vt in iuramento, quando assumitur Dei nomen ad cõfirmandam veritatem, & sic subiicitur homo Deo, tanquam primæ regulæ veritatis, ex cuius reuerentia operatur. *Vsus sacramentorum.* Secundus modus contingit, quando assumitur aliquid diuinum ad nostram sanctificationem, vt homo magis dispositus, & idoneus redditur, vt ei seruiat, & hic vsus est sacramentorum: ergo sacramenta eatenus faciunt ad vsum religionis, quatenus sanctificant hominem; sed non sanctificarent hominem, nisi *Spectant ad cultum quà sanctitatem conferunt.* causarent sanctitatem in ipso: ergo hanc causare spectat ad essentiam sacramenti, quatenus ex sua institutione facit ad cultum religionis; & secundùm hanc rationem tantùm est diuersus vsus eorum, & particularis, vt distinguuntur à sacrificio, & aliis quæ instituta sunt in cultum religionis.

Alia instituta ad cultum significãt sanctitatem: licèt non sint sacramenta. Si autem loquantur præfati authores de cultu religionis in genere, nõ facit ad propositum, quia multa sunt, quæ sunt instituta in cultum hoc modo, & significant sanctitatem veram inhęrentem, aut subsistentem. Vnde sacrificiũ vtrumque continet, quia sacrificium altaris vtrumque habet & significare sacrificium cruentum, & offerri in attestationem diuinæ excellentiæ; quà verò sacramentum, est ordinatum ad sanctificandum, vt est in cultum, quà, inquam, sacramentum; ideóque benè Doctor in definitione illa addit illa verba: *ordinatum ad sanctificationem hominis viatoris.*

Respondet Suarez esse de ratione sacramenti, 19 vt saltem causet sanctitatem legalem. Contrà, hęc *Respõsio Suarez reijcitur.* est euasio difficultatis, neque habet fundamẽtum ex Patribus, vel Conciliis, aut etiam ratione, quia sanctitas in ordine, ad quam definiunt sacramentum, est sanctitas simpliciter: & nouissimè Tridentinum, & Florentinum nõ sumunt analogiam Trident. Florent. inter sacramenta vetera, & noua, in hoc quod est causare sanctitatem secundùm quid, vt illa causabant; sed in eo, quod est significare sanctitatem simpliciter, quam nõ conferebant illa; hæc autem sic. Legalia autem dabant tantùm sanctitatem exteriorem corporis, quo possint sanctificati ingredi templum, admitti ad sacrificia. Vnde Paulus ad Hebræos 9. *Sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificant, ad inquinationem carnis, non animæ*, &c. Nam qui mortuum tangebat, immundus erat, &c. ergo in ordine ad talem sanctitatem, non sumitur ratio Sacramenti, aut eius definitio.

Nam immunditia legalis non habuit alium *Immunditia legalis, eius effectus. Irregularitates.* effectum, quàm illum, quem habet excõmunicatio, & aliæ irregularitates, quibus quis excluditur sacramentorũ perceptione, ingressu Ecclesiæ, &c. Ab his autem absolutio non est sacramentum, neque ipsa addit sanctitatem significatam per sacramentum. Item, aqua benedicta cõfert aliquam *Aqua benedicta.* sanctitatem expellendo infestationes dæmonum ab anima, & sic de aliis sacramentalibus, quibus remittuntur venialia, vt suo loco dicetur, quamuis longè absint à ratione Sacramenti; vnde sequitur hoc non posse esse rationem specificam Sacramenti, etiam vt pars integralis, quòd aliis à sacramento competat.

Per quod excluditur alia responsio, quâ dicit 20 vtrumque eorum constituere rationẽ Sacramen- *Alia responsio excluditur.* ti, nempe causare legalẽ, & significare sanctitatem simpliciter. Confirmatur, quia hæc seorsim sumpta non constituũt essentiam Sacramenti, vt concedit: ergo etiam neque simul sumpta. Probatur *Ratio specifica in aliis seorsim non reperitur.* consequentia, quia ratio specifica nequit etiam seorsim sumpta in aliis reperiri diuersis à suo constituto, neque ex diuersis speciebus non subordinatis potest fieri vna, nisi per aggregatum.

Addo vlteriùs ex regulis definitionis, prædica- *Genus & differentia vt se habent ad alia.* tum genericum nulli posse conuenire tanquã ratio vltima specifica, neque differentiam vltimam specificam aliis à sua specie. Singula autem dictorum; nempe *causare sanctitatem secundùm quid*, vel *significare speculatiuè sanctitatem simpliciter*, conueniũt aliis seorsim, tanquã ratio specifica; ergo non possunt esse ratio vltima & specifica sacramenti.

Accedit vltimò, quòd neutra illarum rationum *Illæ duæ rationes nõ faciunt vnum etiam ordine, aut conceptu.* dicat ordinem ad alteram, ex quo coalescere possint in vnum significatum quasi integrale; minùs verò in vnũ per se ex quasi actu, & potentia; quia sanctificatio legalis fuit expressum significatum, & practicum, quasi dispositio per se requisita ad vsum legis Mosaicæ, inquantum erat cultus peculiaris Dei. Significare verò sanctitatem simpliciter conueniebat mysticæ, vel ex natura actionis, vel potiùs ex intentione instituentis, vt populus sensim ex præsentibus materialibus erudiretur, & erigeretur ad spem futurorum, & spiritualium. Hæc ergo duo, & in ipsa formali significatione, & in re significata, & in vsu signi diuersa erant.

21 *Reijcitur sententia Cani.* Ex his primò manet confutata sententia Cani. Nam, vt in initio dictum est, vsus significationis sacramenti est in ordine ad sanctitatem simpliciter; vterque tamen Author in eo nostræ sententiæ fauet, quòd significare practicè, seu causare sanctitatem astruat esse de ratione sacramenti.

Sacramenta noua, & veteris legis nō cōuenire vniuocè in esse sacramenti. Sequitur secundò quid dicendum sit ad illam quæstionem, quam mouent moderni, *Vtrùm*, scilicet, *sacramenta noua, & veteris legis conueniant vniuocè in nomine, & definitione Sacramenti.* Respondetur negatiuè ex dictis, excludendo Circumcisionem, & remedium legis naturæ, de quibus erit peculiaris quæstio, ita Doctor *infrà art.* 4.

Ratio verò est, quia Sacramentum, vt distinguitur ab omni alio signo, quod significat, aut significabat sanctitatem, cùm non distinguatur significato, debet distingui in modo significandi, reliqua signa, de quibus hactenus, significabant speculatiuè sanctitatē collatam, aut conferendam *De ratione speciali sacramenti est causare significatum.* per Christū certò, & infallibiliter: cùm ergo alius non sit modus distinctus eandem significandi, nisi practicus, eam scilicet causando, sequitur hanc esse de ratione sacramenti, vt ab aliis signis distinguitur. Sacramenta autem veteris legis preter iam dicta non ita causabant, & licèt significarint causandam per Christum, non facit ad rationem sacramenti, quia Baptismus etiam significat mortem Christi, apertionem ianuæ (non in hoc tamen est sacramentum, sed quà causat sanctitatem) ad Rom. 6. seu futuram gloriam. *Quicumque baptizati sumus in Christo*, &c. *si complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus*, &c.

22 *Obiectio.* Obiicies, Patres vocare sine vlla limitatione sacramenta ea, quæ erant veteris legis: ergo definitio sacramenti ipsis competit.

Responsio. Respondetur, Patres plerumque vti nomine sacramenti latè, quatenus dicitur mysterium, vel rei sacræ signum, non verò vt constituit diuersam speciem signi sacri.

Obiectio. Dices, Florentinum & Tridentinum loquuntur de Sacramentis veteris legis in ordine ad sacramenta nouæ legis sine limitatione, aut distractione nominis; ergo supponunt esse vniuoca in ratione sacramenti.

Responsio. Termini æquiuoci vsus. Respondetur terminum æquiuocum ex natura sua verificari primò pro omnibus significatis, & æquè primò, quantùm est ex natura termini ponere quodlibet suum significatum in oratione, nec recipere per se vllam limitationem, aut distractionem, vt benè probat Doctor in primo libro Elenchorum. Et ratio est, quia limitatio termini est secundùm aliquam rationem vniuocam, & communē pluribus ad aliquod determinatum ex illis: hinc nequit terminus æquiuocus modificari per limitationem; eadem ratione Doctor *in* 1. *d.* 25. dicit terminum æquiuocum non numerari in suis æquiuocatis, quia sidus, & animal terrestre non dicuntur duo canes; distractio etiam fit respectu vnius, & eiusdem significationis simpliciter, illam in parte auferendo, vt homo secundùm quid. Vnde terminus æquiuocus non est subiectum eius, quia multiplex, & quantumlibet distraheretur secundùm vnam significationem, non distrahitur secundùm alteram.

Respondetur secundò, dicta Concilia eo ipso, quòd declarant Sacramenta veteris legis nō causare gratiā, in re ipsa declarare non esse Sacramenta simpliciter, sed secundùm quid, & æquiuocè.

23 Obiicies dari aliqua signa practica gratiæ, quæ non sunt sacramenta, Lucæ 7. *Remittuntur tibi peccata*, &c. quæ sunt verba Christi, & denotant sanctitatem internam Magdalenæ. Item, Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. Vbi denotatur sanctificatio Apostolorum. Item, visibilis missio Spiritus sancti in Apostolos significabat eodem modo gratiam: ergo, &c.

Respondent quidam, vt Suarez, per illa verba datam fuisse gratiā, negat tamen fuisse sacramentum, quia hoc est signum gratiæ stabili lege permanens: & hæc responsio est D. Thomæ *in* 1. *d.* 17. 2. *p. q.* 15. *art.* 3. *ad* 3. quantùm ad illam distinctionem sacramenti ab alio signo sensibili, quod pro tempore tantùm durat: potuit ergo Christus potestate excellentiæ illis verbis conferre gratiam Magdalenæ, potuit etiam aliter, ita vt verba non essent signa practica; sed demonstratiua gratiæ per pœnitentiam, & amorem perfectum causatæ, ita vt necessarium non fuerit vti alio medio extraordinario, quàm fidei, & pœnitentiæ; quod indicant illa: *dimissa sunt ei peccata multa; quoniam dilexit multum*, &c. vnde Gregorius homil. 25. In Euangelia ait: *Amando veritatem lauit lacrymis maculas criminis, & vox veritatis impletur: dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum*, &c. Negat ergo Canus per illa verba fuisse aliquid causatum. Sotus verò dicit quòd fuerint signa gratiæ, non ex instituto, sed ex natura. *Sacramētum debet esse stabile.* Gregor. Canus. Sotus.

24 *Ad secūdum casum.* Ad secundum, admittimus etiam cum Nazian. *orat.* 44. August. *tract.* 74. *in Ioannem*, datum fuisse Spiritum sanctum Apostolis, eo tempore, sicut etiam in die Pentecostes, vt omnes Patres docēt; Chrysostom. *hom.* 24. *in Act.* Cyrillus Hierosolymitanus *Cateches.* 17. Nazian. *loco citato.* August. *serm.* 185. *de tempore.* Hieronym. *epistola ad Hibdibiana.* Cyrill. Alexandr. *lib.* 9. *in Ioan.* & alij. Quoniam autem missio visibilis Spiritus sancti in signo sensibili, quandoque significat gratiam in fieri, vt contigit in Apostolis, aliquando in facto, vt quando descendit super Christum in Iordane; incertum est, vtrùm hæc signa fuerint practica, an verò indicantia tantùm, quod interiùs per gratiam habitantem est operatum. Veriùs sentio fuisse etiam practica, iuxta proprietatem verborum: *Vos autem baptizabimini Spiritu sancto, non post multos hos dies*, &c. quod magis est secundùm Patres, & Doctores. Nazianzen. Augustin. Chrysost. Cyrill. Hierosolym. Nazianzen. Augustin. Hieron. Cyrill. Alex.

Cæterùm hæc obiectio non habet peculiarem difficultatem contra nostram sententiam, quia de fide est, sacramenta nouæ legis causare gratiam, quam significant: illa verò alia signa, vt de secundo & tertio magis liquet, licèt causarent gratiam, fuerunt signa practica transitoriè, non permanenter; quorum vsus sit per determinatum ministrum in ipsa communitate, quod non conueniebat illis signis.

Vltima particula est: *ordinatum ad salutem hominis viatoris.* patet, & refertur ad terminum, seu significatum Eucharistiæ, & comprehendere potest characterem. Ex his patent omnes partes definitionis assignatæ à Doctore, quæ explicitè comprehendit, quidquid ad rationem Sacramenti explicitam requiritur: vt quòd *sit signum sensibile ex institutione diuina efficaciter significans*, &c. quibus verbis exprimitur quidquid ad sacramentum in recto pertinet, vt conuenit, & distinguitur ab aliis: excluduntur ergo signa naturalia, instituta etiam ab homine, speculatiua, æquiuoca, incerta. Per alias particulas, *vt gratiam, seu effectum Dei gratuitum*, &c. ponitur terminus, & res significata. 25

Frustrà

Obiectio Soti soluitur. Frustrà autem contra hanc enititur Soto; obiiciendo, primò, quòd non comprehendat vetera Sacramenta, ad quod iam responsum est. Secundò, quòd sit superflua, & lõga. Responsum habet ex dictis. Tertiò, quia adhuc disputatur vtrùm Sacramenta conferant gratiam, ac proinde non debuit hoc comprehendi in definitione; quæ ratio si valeret, sequeretur in omni controuersia, non licere quidpiam affirmare, aut definire de causa alicuius rei, nisi quod communiter supponitur: & respondeat, vel ipse qui definit Sacramentum, excludendo illam particulam, quam nos, & omnes antiqui contendunt esse definitiuam Sacramenti, tanquam differentiam eius.

26 *Definitio Magistri explicatur.* *Ex his patet solutio quæstionis*, &c. Hîc tandem respondet Doctor ad quæstionem principalem, nempe definitionem præscriptam Magistri esse bonam, si rectè intelligatur, & suppleatur per ea quæ in definitione præmissa Doctoris expressa sunt, eámque exponit Doctor: *Sacramentũ dicitur forma significati.* dicitur Sacramentum *forma* modo, quo imago Herculis dicitur forma Herculis: sic signum suo modo est forma significati, quia ipsi substituitur: perinde ergo est dicere *formam*, seu *signum*: dicitur *visibilis*, pro *sensibilis* in genere, vel per Synecdochen, vt sit pars pro toto, vel vt magis iuxta expositionem sonat, per Antonomasiam, quia visus est perfectissimus sensus inter externos, & plurium differentiarum cognitiuus, ex Philosoph. 1. *Metaph. in proœmio.*

Visibilis. *Philosophus 1. Metaph.*

Item *visibile*, comprehendit tam vnum, quàm plura sensibilia ad eundem, & plures sensus spectantia, prout concurrunt ad Sacramentum, verbi gratiâ, nouæ legis, vt res visibiles, & formam verborum, quæ spectat ad auditum, *Inuisibilis gratiæ*, &c. pro effectu gratuito ordinato ad salutem hominis viatoris.

Inuisibilis gratia.

Supplenda in definitione Magistri. Supplenda autem est per illas particulas *ex institutione*, contra signum naturaliter significans: item per *efficaciter*, contra signum æquiuocum, & signum sequens naturaliter suum significatum.

Obiectio. Dices secundum exemplum superfluè poni, quia per particulam *ex institutione* iam excluditur tale signum, quia omne signum naturaliter sequens suum significatum, videtur signum naturale.

Responsio prima. Respondetur dupliciter: primò, si intelligatur de signo naturali: exemplum, licèt prior particula, *ex institutione*, excludatur sub ratione generica, sic excludi sub ratione significa in eo quòd non efficiat suum signatum, neque consequenter ipsi supponatur vt causa, eo modo, quo Sacramentum supponitur suo effectui, sed efficiatur à signato.

Responsio secunda. Respondeo secundò *naturaliter* interpretari posse, vt etiam competit signis ab instituto, quæ non sunt effectiua, sed demonstratiua significati præsuppositi: sic columba descendens in Christum, significabat gratiam in facto *esse*, non in *fieri*; sic effectus miraculosus veritatem mysterij, in cuius confirmationem patratur: verbi gratiâ, existentiæ realis Christi in Eucharistia, signa, quæ circa ipsum apparent, & fiunt. Eodem modo possunt explicari definitiones superiùs allatæ, vt reipsa æquiualeant, tam illa Doctoris, quàm reliquæ; licèt hæc Doctoris sit magis explicita, & minùs ambigua.

Aliæ definitiones explicata eodem modo intelliguntur præter primam.

27 *Error hæreticorum.* Excluditur inanis ratio Sacramenti, quàm hæretici assignant, dicentes, Sacramenta esse signa diuinæ beneuolentiæ, vel prædestinationis, vel certè esse signa, & testimonium iustitiæ acceptæ, seu fidei, quam excitant per modum signi externi rememoratiui, prout quisque ipsorum de Sacramentis erroneè dogmatizat.

Sacramenta indifferenter pro bonis & malis instituta sunt: ergo non sunt signa prædestinationis, aut beneuolentiæ specialis diuinæ, aliàs sæpè essent falsa in iis, qui sacrilegè accedunt, & quando reprobi sunt. *Impugnatur. non sunt signa diuina beneuolentia.*

Alterum verò quòd dicant esse sigillum, & testimonium iustitiæ acceptæ per fidem, plures inuoluit errores: primus est, solam fidem iustificare: secundus, quòd Sacramenta nouæ legis nihil habent efficaciæ, nec gratiæ, sed tantùm excitationis fidei, contra illud ad Ephes. 5. *Mundans eam lauacro aquæ*, &c. Vnde sequeretur in paruulis, in quibus fides actualis non sit, Baptismum esse inefficacem, contra antiqua, & moderna decreta fidei. Tertius error est; teneri vtentes Sacramentis, credere debere se iustos esse, quod nequit fieri, sine diuina reuelatione; *nemo enim scit, an odio, vel amore dignus sit.* *Non esse sigillum, & testimonium in sensu eorum. Varij errores.*

Obiicies, ad Romanos 4. *Circumcisionem dici signaculum iustitiæ quæ fuit in Abraham.* Respondetur, sermonem esse de fide viua, quæ per dilectionem operatur; de qua ipse Apostolus epistola ad Galatas c. 5. & Iacobus in sua Catholica, cap. 2. Dicitur autem Circumcisio signum, seu signaculum respectu Abraham, qui ob fidem, & obedientiam consignatus est, vt fieret pater multorum viuentium; & sic dicitur signaculum, in quo tam ipse, quàm posteritas discernebantur ab aliis in carne: omne enim sigillum signum est. 28 *Obiectio soluitur.* *Circumcisio quomodo signaculum.*

Hinc Basilius *de Spiritu sancto cap.* 12. vocat Baptismum *regenerationis lauacrum & sigillum.* Naziãzenus *orat.* 40. dicit lauacrum esse, quia abluit, & sigillum, quia significat dominationem: vnde quando *orat.* 11. *in laudem sororis Gorgoniæ*, dicit Baptismum non tam fuisse illi in gratiam, quàm in sigillum, per exaggerationem dictum est, quâ significaretur magna eius sanctitas, antequam baptizaretur. Hieronymus super ad Ephes. 1. *Signati signo promissionis sancto*, dicit, *Qui in regeneratione Spiritum promissionis acceperit, ab eo signatur, & signum conditoris accipit.* Ita Origenes *lib.* 4. *in epistolam ad Romanos*, dicit, *Sacramenta esse signa, quatenus mysteria indicant; signacula verò quatenus mysteria continent.* Augustinus *lib.* 19. *contra Faustum*, ea vocat signa, & signacula, addens *eorum virtutem inenarrabiliter valere plurimùm.* Basilius. Nazianzen. *Quomodo Baptismus est sigillum.* Hieron. Augustinus.

Ex quibus patet, etsi Sacramenta sint signa, & signacula, non ita dici tanquam solùm essent rememoratiua iustitiæ acceptę, aut excitantia, nihil aliud virtutis continentia. Videantur authores suprà citati in expositione tituli, qui hoc argumentum fusè contra hæreticos tractant.

e *Ad primum argumentum*, &c. Hîc respondet Doctor ad argumenta in oppositum, cuius expositio est clara, neque indiget alia declaratione: solùm dubitari possit circa illud quod dicit in responsione ad primum, quòd fortè dubium sit, an plura entia realia possint concurrere ad fundamentum vnius relationis realis, vt fortè contingit in pluribus trahentibus vnam nauem: quamuis ipse aliter respondeat, etiamsi hoc negaretur in realibus, tamen sustineri in relatione rationis. 29 *Ad argumenta. Dubium. An relatio realis eodem possit in pluribus fundari.*

Dicendum tamen in realibus, quando illa plura conueniunt in vna ratione, posse fundare vnam *Resoluitur.*

Spiratio actiua. Similitudo. Forma. Figura.

vnam relationem realem, vt patet de relatione ſpirationis actiuæ in diuinis; idem etiam in creatis.dato quòd vna numero albedo eſſet in diuerſis ſubiectis, fundarent eandem relationem ſimilitudinis. Sic etiam forma & figura ſunt ſimplex relatio fundata in multis materialibus. Nec maior eſt difficultas de relatione, quàm de aliis accidentibus, vtpote dependentibus à ſubiecto.

Numerus. Æqualitas binarij ad binarium. Vbiquatio.

Numerus autem iuxta ſententiam eorum, qui dicunt eſſe realem,ſubiectatur in pluribus,vt ternarius in pluribus vnitatibus! Item,æqualitas duarum quantitatum ad alias duas quantitates videtur vna relatio. Item, vbiquatio plurium corporum in eodem loco totali videtur integrare vnam relationem vbiquationis paſſiuæ;ſicut materialia vnam quantitatem per modum locati vnius, & æqualis loco.

Exemplum difficile. Reſponſio. Quando diuerſa eſt relatio in cauſis partialibus?

Exemplum verò, quod adducit Doctor, habet difficultatem,quia in aliis cauſis partialibus ſunt diuerſæ relationes; trahentes autem nauem videntur cauſæ partiales. Reſpondetur tamen, quando diuerſæ ſunt cauſæ partiales, quarum quælibet ex ratione ſua particulari exigitur ad effectum, ita vt quantumlibet vna in propria ſpecie intendatur, non poſſit ſupplere alteram; tunc eſſe diuerſas rationes fundandi, & diuerſa fundamenta, conſequenter diuerſæ relationes: quando verò non ita ſe habent, ſed vna accedit in eodem genere tanquam perfectio intenſiua alterius,conſtituunt vnum principium, & fundamentum, vt patet in propoſito exemplo, quia virtus vnius trahentis conſtituit cum altera aliquid intenſiùs in eodem genere,cui vt cauſæ totali correſpondet effectus,non ſecus ac ſi applicaretur aliquid quod per modum vnius contineret vtramque virtutem:illa ergo tractio, quando talis eſt, vt per alterum nequeat fieri,nequit referri ſub vna ratione ad vnum, neque ad alterum, ſed ſimul ad vtrumque; ſicut ergo vt terminant relationem effectus ſunt vnum, ita etiam vt fundant relationem cauſæ: neutra enim in genere principij eſt perfecta,neque altera accedens, licèt ſit in diuerſo ſuppoſito, addit aliquid diuerſum in genere principij actiui, ſed ex vtraque ſimul coaleſcit principium intenſiuè ſufficiens ad actionem, quod argumento eſt,quia concurrentibus pluribus remiſſiùs quilibet agit, quàm ſi ſolus ageret, licèt actio ſit eadem,ſeu motus: ſed de exemplis non eſt adeò curandum: quidquid dicatur non eſt contra Doctorem,qui occaſionatiuè, & incidenter loquitur, inſinuans difficultatem, & ſoluens argumentum in vtraque parte.

Quandoque eſt eadem. Vna cauſa perficit aliam in actu ſecundo.

QVÆSTIO III.

Vtrùm pro tempore cuiuſque legis à Deo datæ, debuerit inſtitui aliquod Sacramentum?

Alenſ.4.*p.q.*1.*m.*1.*a.*2. Hug. Vict. *de Sacr.p.*9.*c.*1. D.Thom.3.*p.q.*61.*a.*1.*&* 2. D.Bonau. *hìc a.*1.*q.*1. Richard.*art.*1.*q.*2. Gabr. *q.*2. Sotus *q.*1.*art.*1. Maior.*q.*4. Palud. *q.*4. Suar. *tom.*3.*p.*3. *d.*3.*ſ.*3.*&* *d.*4.*ſ.*4. Vaſq. 3.*p. d.*130.

1 *Mag. C.D. Argum. 1.*

HABITO de Sacramenti quiditate, quæro de eius inſtitutione:Vtrùm pro tempore cuiuſcunque legis à Deo datæ, debuerit inſtitui aliquod Sacramentum?Quòd non, quia non legimus de aliquo Sacramento inſtituto à Deo pro tempore legis naturæ: Sacramentum autem non poteſt inſtitui niſi à Deo, ſecundùm eius definitionem: ergo, &c.

Confirmatur per Gregorium, Moral.4. libro, & ponitur de Conſe.diſtinct.4. *Quod apud nos valet aqua Baptiſmi, hoc egit apud veteres,vel pro paruulis ſola fides, vel pro maioribus virtus ſacrificij:* ergo non fuit apud eos Sacramentum. Sed maior videtur eſſe neceſſitas pro aliqua lege ratio Sacramenti contra morbum,quàm aliquid aliud.

Argum. 2. Item,Deus non eſt cauſa, nec dat directè occaſionem errandi homini: ſed in ſenſibilibus eſſe ſalutem eſt directè occaſio errandi, quia ſcilicet credendi aliquid numinis eſſe in talibus ſenſibilibus, & per conſequens idololatrandi: ergo Deus non inſtituit aliquid ſenſibile, vt in eo, vel per illud eſſet ſalus quærenda.

Argum. 3. Item, Deus, non immediatè, ſed per miniſtrum aliquam legem dedit.Patet de lege Moſaïca per totum: ergo ſimiliter de lege Euangelica videtur, quòd inſtitui potuit, vel ordinari illud Sacramentum per alium miniſtrum,& non neceſſariò immediatè à Deo.

Argum. 4. Item, cùm plures leges fuerint à Deo datæ, ſi cuiuſlibet tempore fuerit Sacramentum à Deo inſtitutum: ergo aliud, & aliud:quia ſi Sacramentum legis prioris remanſiſſet tempore legis poſterioris, non fuiſſet aliud inſtitutum pro lege poſteriori: ſed conſequens eſt inconueniens: quia vox ſemel impoſita ad ſignificandum,ſemper manet ſignificatiua eiuſdem:ergo multò magis ſignum ſemel à Deo impoſitum, ſemper manet ſignificatiuum eiuſdem.

Ratio ad opp. Contrà, Auguſtinus contra Fauſtum 19. *In nullum nomen religionis coagulari poſſunt homines,niſi aliquorum ſignorum velut Sacramentorum viſibilium conſortio colligentur.*

SCHO

SCHOLIVM.

Necessitas Sacramenti probari non potest: congruitas, & vtilitas eius per rationem constat: illud institutum esse, per auctoritatem tantùm habetur.

1 Hic quatuor * sunt videnda. Primò, quòd Sacramentum aliquod fuit instituendum. Secundò, à quo, quia immediatè à Deo. Tertiò an pro tempore cuiuscunque status viæ post lapsum. Quartò, an aliud, & aliud pro statu alterius, & alterius legis?

De primo dico, quòd, Sacramentum debere institui, nō potest probari necessariò, neque à priori, quia Deus extrà se nihil agit necessariò: neque à posteriori sicut à fine, quia absolutè possibile esset effectum inuisibilem haberi sine tali signo. Sed quòd congruum fuerit Sacramentum institui, probatur ratione simili illi, quæ posita est in præcedente quæstione, in primo articulo, probante possibilitatem Sacramenti. Congruum enim est effectum inuisibilem causandum à Deo, ordinantem hominem ad salutem, significari per aliquod signum sensibile, vt viator inquirens cognitionem ex sensibilibus, effectum illum inuisibilem certiùs cognoscat. Nec solùm congruit esse signum huius effectus quasi speculatiuum, per quod scilicet possit haberi conceptus in intellectu de illo signato, vt *homo* signat naturam humanam: sed signum quasi practicum, scilicet quod signat signatum esse, vel fieri. Nec adhuc signum practicum dubium, seu æquiuocum, vel incertum: quia etsi per tale signum duceretur homo in cognitionem fieri huius effectus, non tamen appeteret illud signum sibi adhiberi, propter incertitudinem signi respectu *fieri* signati: ergo talem effectum signari per signum practicum certum, & efficax, fuit congruum, vt & homo ex tali signo effectum cognoscat, & in tali signo effectum ardenter quærat.

Congruit institui signum practicū certum, vt in pluribus, inuisibilis gratiæ.

Nec tamen congruit signum illud esse certum certitudine demonstratiuâ, sed quasi vt in pluribus. Sicut enim in speculabilibus aliquod signum est certum, & necessarium aliquod, vt in pluribus, *primo Posteriorum*: sic posset signum practicum habere certitudinem quasi necessariam, si ipsum vniuersaliter, & quasi necessariò concomitaretur *fieri* effectus, vel certitudinem, vt in pluribus: si ipsum concomitaretur effectus, vt in pluribus: non fuit autem congruum esse signum aliquod certum sensibile primo modo, quia cùm illud signum sensibile debeat adhiberi ab homine, sequeretur, quòd in potestate hominis esset

Text. 43.

a *Hic quatuor sunt videnda*, &c. Quæstio præsens absoluitur quatuor articulis: primus est, de conuenientia institutionis Sacramenti. Secundus, à quo institui potuit. Tertius, an pro tempore omnis legis, & statûs viæ; & hîc respondet quæstioni. Quartus de distinctione Sacramenti pro statu diuersæ legis. 1 *Diuisio quæstionis in 4. articulos.*

Circa primum articulum potiora quæ notanda erant superiori quæstione dicta sunt; dicit primò quòd neque à priori, neque à posteriori probari possit necessitas Sacramēti, eiúsve institutionis: agit de probatione necessaria, & ex causa, aut effectu: à priori non est alia causa, quàm Dei voluntas, cuius non datur causa, & liberè se habet ad extra; nulla ergo necessitas fuit simpliciter eius ad institutionem præmissam, neque suppositionis: quia priora decreta eius circa salutem prædestinatorum, & hominis lapsi per alia media, vel certè immediatè, & alio modo reduci possint ad actum seclusa institutione Sacramenti. *Necessitas Sacramenti non probatur ratione à priori.*

A posteriori nequit probari eadem necessitas, quia effectus quicunque Sacramenti inuisibilis, haberi posset simpliciter absque Sacramento. Sicut enim diuina voluntas liberè se determinauit ad cooperandum Sacramentis; sic etiam sine ipsis eundem effectum producere potest; nam etiam de facto non est ligata Sacramentis; quin possit sine ipsis operari miraculosè, verbi gratiâ, sanctificando infantem in vtero sine Baptismo, sicut aliàs pro tempore legis sanctificauit Baptistam in vtero ante Circumcisionem. Institutio ergo Sacramenti habetur ex authoritate sacræ Scripturæ, non à ratione necessaria. *Nequit probari à posteriori.* *Cognoscitur ex reuelatione.*

Suppositâ tamen reuelatione, eius institutio probatur congruentiâ, quæ quadruplex est, nempe causa instructionis, humiliationis, & exercitationis, quæ tres congruentiæ ad singularem cuiusque personam spectant. Quarta est respectu communitatis, quæ consistit in vnitate & distinctione, quæ fundatur in communione Sacramenti. De prima & vltima satis iam diximus suprà; secundam & tertiam adduxit Magister in litera, quibus congruum addit motiuum. 2 *Suppositâ reuelatione probatur institutio, quatuor congruentiis.*

Circa primam congruentiam de efficacia Sacramenti, notanda sunt quæ dicit Doctor: *Nec tamen congruit signum illud esse certum certitudine demonstratiua, sed quasi vt in pluribus*, &c. Quæ verba *vt in pluribus* intelligenda sunt, prout ipse optimè declarat consequenter distinguendo certitudinem demonstratiuam, & certitudinem vt in pluribus, intelligit namque demonstratiuam, non vt est nota indicans præsentiam effectus, per verbum indicatiuum, sed vt sumitur demonstratio in libris Posteriorum per causam præcisam, & *vniuersalem, quæ de omni per se, & secundùm quod ipsum dicitur*, vt patet 1. Poster. cap. 4. & 5. vt triangulo competit habere tres angulos præcisè ratione sui, siue sit in materia ænea, siue alia quacunque: sic homini esse risibilem per illam adæquationem causæ ad effectum, vt impossibile sit saluari rationem causæ, vbi non saluatur ratio effectus, & è contra. *Certitudo significationis, vt in pluribus.* *Distinctio eius à demonstratiua.* *Vniuersale posterioristicum.* *Fundatur in adæquatione causæ, & effectus.*

Talis certitudo demonstratiua, & infallibilis non competit Sacramento, ita vt separari non possit *Certitudo vt in pluribus.*

esset signum aliquod, ad quod Deus vniuersaliter causaret illum effectum inuisibilem, quòd auferret à suscipiente debitam præparationem: sufficeret enim sibi, quòd qualitercunque indispositus illud signum susciperet. Congruit igitur effectum talem inuisibilem significari per signum sensibile practicum certum, certidine vt in pluribus, id est, semper, nisi indispositio suscipientis impediat, & hoc signo naturaliter præcedente *fieri* signati, vt sic susceptio signi sit quasi dispositio ad signatum.

Has autem omnes conditiones, quòd scilicet sit practicum certum, vt in pluribus, & præcedens naturaliter *fieri* signati, intelligo per hanc conditionem *efficax*: tale autem signum non potest esse aliquod sensibile significans naturaliter, quia nullum sensibile habet efficaciam naturalem ad effectum inuisibilem: ergo congruit, quòd sit signum institutum, siue impositum. Sic ergo habetur secundùm totam rationem Sacramenti, quòd congruum fuit Sacramentum institui propter cognitionem, & desiderium causandum in viatore, respectu effectus inuisibilis: & hæc est ratio, quam tangit Magister in litera, scilicet, propter eruditionem: alias duas rationes tangit, propter scilicet exercitationem, & humiliationem: quam expositionem tangit in litera, & istæ tres rationes concludunt rationem institutionis Sacramenti, ex parte cuiuscunque personæ priuatæ.

Quare congruit Sacramentum institui.

Est etiam alia ratio, quæ tangit illam congruitatem ex parte totius communitatis. Congruum est enim omnibus viatoribus vnius sectæ, aliquibus signis exterioribus communicare, & conuenire, per quæ etiam ab aliis alterius sectæ distinguantur. Nam ex talibus signis noscit homo quis est suæ sectæ, & quis alterius: hoc autem expedit, quia qui sciunt se eiusdem sectæ, iuuant se mutuò ad obseruationem eius: & qui sciunt se dissimilis sectæ, vitant se mutuò tanquam mutuò se impedientes. Tale autem signum vnitiuum eorum, qui sunt eiusdem sectæ, & distinctiuum ab aliis, expedit esse practicum, respectu alicuius effectus inuisibilis pertinentis ad obseruationem sectæ.

Quare Aug. contra Faust. vbi sup.

possit à suo effectu; sed certitudo vt in pluribus, id est, quantum est ex parte causæ, semper sequeretur effectus, nisi poneretur aliquod impedimentum ex parte subiecti cui applicatur, vel tollatur conditio per se requisitâ.

Hinc Hugo de sancto Victore lib. 2. de Sacramentis part. 14. cap. 8. docet, *Formas sacramentales Baptismi & Pœnitentiæ non actum, aut euentum, sed virtutem suorum effectuum significare*, quod est dicere, eas denotare efficaciam respectu effectûs, quantùm est ex se. Sic Conc. Trid. sess. 9. can. 17. *Si quis dixerit non dari gratiam per huiusmodi Sacramenta semper, & omnibus, quantùm est ex parte Dei, etiamsi ritè ea suscipiant; sed aliquando, & aliquibus, anathema sit.* Quo canone patet Sacramenta, quantùm est ex sua institutione, & ex parte Dei, habere efficaciam causandæ gratiæ, quamuis eam non semper causent, vt in ponentibus obicem, vt patet ex canone præcedente; vel deficiente intentione requisita in Ministro, vt habet Canon 11. vel aliis in particulari requisitis ad hoc, aut illud Sacramentum in particulari.

Sacramenta de se certa quantum ad virtutem.

Non congruit autem, inquit Doctor, *vt Sacramentum esset signum certum primo modo*, quia nēpe talis certitudo excluderet in suscipiente debitã dispositionem, quod non congruit aliis regulis generalibus diuinæ prouidentiæ, quà homo ordinatur in suum finem mediante lege, & dispositione sui per exercitium libertatis, retractando peccatum, vt debet, & expedit, faciendo bonum, & declinando à malo, & operando suam salutem cum timore & tremore. 3

Congruit igitur, inquit, *vt signum sit certum, vt in pluribus.* i. semper, *nisi indispositio suscipientis impediat*, &c. Tollitur calumnia, quæ prætendi posset, si effectus in hoc, vel illo separaretur ex inefficacia, aut inefficientia causæ quantùm est ex se, quia in proposito non ita contingit, quia Sacramentum de se semper est efficax, sed separatur ab effectu solùm ex priuatione alicuius extrinseci, per se requisiti per modum dispositionis, aut certè applicationis debitæ ad subiectum: vtrumque, impedimenti nomine, expressit Doctor, quod sufficit ad intentum eius; reliqua omnia suis locis exponit, vt videbitur.

Sic ergo patet, quòd necessitas probari non potest: sed congruitas probatur per rationem. Factum autem probatur per auctoritatem, vt tangetur in quarto articulo: quia auctoritates non loquuntur de Sacramento in communi sumpto, sicut hîc adhuc tractatur: sed loquuntur in speciali de tali, & tali Sacramento, talis vel talis legis.

SCHOLIVM.

Aliud esse signum practicum instituere, aliud, illud certum facere. Homo posset instituere signum practicum gratiæ, sed non posset illud facere certum, nec posset Deus ei talem institutionem positiuè committere, nisi se astringeret ad causandum gratiam. Hîc videtur Doctor dicere potestatem instituendi Sacramenta, non posse communicari creaturæ, quod tenent Dur. 4. *d.* 2. *quæst.* 1. & Gabr. *hîc quæst.* 2. *si enim Deus determinaret se generaliter ad assistendum signo per me instituendo ad causandam gratiam, & ego instituerem signum aliquod, adhuc institutio non esset à me, vt sit efficax & infallibilis,*

sed

sed à generali Dei voluntate, & ego essem præco, vel promulgator: sed non apparet certò Doctorem hoc tenuisse, quia non est hîc clarus, neque hîc est in re controuersia, sed in voce, quia negantes potestatem instituendi Sacramentum non posse communicari, intelligunt per hanc, potestatem independentem ab alio quoad exequutionem.

4 De secundo [b] dico, quòd aliunde signum practicum habet, quòd significet practicè signatum: & aliunde quòd sit certum signum: quod patet, quia possibile est quandoque aliquem non veracem vti illo signo; signationem enim habet ex institutione: sed quòd sit certum, non habet nisi ex determinatione alicuius causæ cooperantis illi signo, ad causandum significatum. Verbi gratiâ, si ab aliquo legislatore instituatur in politia sua pro signo pacis, tactus manus, vel huiusmodi, & si ex ista impositione habet istud signum, quòd practicè significet pacem: tamen si alius non verax, potest vti isto signo, istud signum non est certum ex impositione legislatoris, sed remanet æquiuocum, quandoque scilicet verum, quando habet concomitans signatum, quandoque falsum. Falsus enim vtitur isto signo sine signato, sicut vteretur signo speculatiuo beneuolentiæ sine signato, dicendo, concedo tibi dilectionem meam, habens aliud, scilicet oppositum in mente.

5 Ad propositum, Sacramentum, & practicè significat effectum practicum causari in illo, cui adhibetur, & sic signat, quòd est signum certum vt in pluribus, siue regulariter, quantùm est ex parte eius. Quantùm autem ad signationem, possibile esset, quòd institueretur ab aliqua creatura: quia sicut posset homo imponere signum speculatiuum effectus Dei, vt patet de ista oratione, *Deus causat gratiam in anima*, ita posset imponere signum, quod practicè signaret Deum inuisibiliter agere, sed non posset dare illi signo, quòd esset regulariter certum: non enim potest dare certitudinem alicui signo practico, nisi in cuius potestate est posse causare signatum illius signi: solùs autem Deus potest se determinare ad causandum effectum sibi proprium: ergo solus Deùs potest dare certitudinem signo practico sui effectus. Sic ergo patet, quòd à Deo solo potest institui Sacramentum, quantùm ad signum certum: inquantùm autem absolutè est signum practicum, posset institui ab aliquo alio: sed non congruit, quia institutio talis signi esset omnino frustrà, cùm ex impositione nunquam sine aliquo intrinseco, posset habere veritatem, cùm non sit in potestate imponentis, nec vtentis, nec congruit, quòd Deus committat inferiori se instituere Sacramentum,

An possit homo instituere signum practicū gratiæ.

A solo Deo institui potest Sacramentū, quoad certitudinem effectus.

b *De secundo dico*, &c. Suppositâ distinctione inter signum certum, vt in pluribus, seu quantum est de se, & signum æquiuocum, cui potest substitui falsum quandoque, quandoque verum, affirmat Sacramentum esse certum semper, quantùm est de se, proinde contineri sub priori membro. 4 Vnde autem habeat hanc certitudinem explicat, nempe à solo Deo institutore; vnde concludit Deum solum instituere posse Sacramenta, ac proinde non posse communicari hanc potestatem creaturæ, quæ est conclusio huius articuli, quam tenet Durandus *in 4. d. 2. q. 1.* Gabriel *d. 1. q. 2. art. 3. dub. 2.* Vasquez *3. part. disp. 135. cap. 2.*

Certitudo Sacramenti ex diuina institutione est. Conclusio articuli. Durandus. Gabriel. Vasquez.

Contrarium autem docet Sotus *in 4. d. 1. q. 5. art. 4.* Suarez *tom. 3. d. 18. sect. 2.* citant pro eadem D. Thomam, & D. Bonauent. & Richardum: quamuis (vt benè notauit Vasquez) hæc sit magis propria modernorum sententia, quàm anteriorum, qui obscuriùs, aut alio sensu locuti sunt.

Cōtraria sententia. Sotus. Suarez.

Verùm, vt Scholiastes ait, est contentio de voce, ratio autem Doctoris manifesta est, quia de ratione Sacramenti est, vt sit signum certum, & infallibile de se, ex institutione, & efficax, quam efficaciam habet per ipsam institutionem: ergo illius solius est dare efficaciam, & certitudinem in ea fundatam Sacramento, in cuius potestate est coniungere physicè effectum ipsi Sacramento, hoc autem est solius Dei: ergo & instituere Sacramentum.

Sacramentū nequit instituere creatura. Probatio efficax.

Viam autem conciliandi has opiniones Doctor in litera explicat. Quòd si institutio sumatur præcisè, vt est designatio formæ & materiæ sensibilis, vt præscindit à certitudine, & efficacia respectu effectus, sic posse talem potestatem communicari creaturæ. Et hoc patet, quia sic aliqui statuunt remedium legis naturæ fuisse institutum, vt in potestate cuiuslibet esset assumere quamlibet rem ad protestationem fidei: sic Christus per potestatem excellentiæ instituit Sacramenta quà homo: & sicut Ecclesiæ data est potestas instituendi ritus, & solemnitates Sacramētorum, ita potuit committi potestas designandi materiam, & formam, tamen inde non sequeretur certitudo, & efficacia signi instituit, sed ex decreto Dei, quo determinaret concurrendum infallibiliter ad signa, hoc modo instituta, in ordine ad effectum. Ab alio ergo signa sic instituta haberent impositionem; ab alio verò suam veritatem, à creatura primum, secundum à Deo haberent, & hoc modo alius esset actus institutionis, alius verò determinatæ cooperationis.

5 *Conciliatio opinionum ex Doctore.*

Designandi materiam potestas communicari potest creaturæ.

Certitudo significationis esset à Deo.

Ad hunc posteriorem modum, seu sensum, reduci potest secunda opinio, quæ tantùm intendit potestatem principalem, & authoritatiuam non posse communicari creaturæ; ministerialem verò posse.

Meliùs tamen dicitur, illam designationem materiæ, esse incompletam institutionem Sacramenti, de cuius ratione est, vt sit signum efficax, & certum, quod à nullo potest participare, nisi ab eo, in cuius potestate physica est effectus Sacramenti, eiúsque coniunctio ad ipsum Sacramentum in vsu.

Neque authoritas Augustini in oppositum 6
adducta

Nisi se astringeret ad causandum signatum, tunc enim falsitas esse non posset.

mentum, inquantùm certum signum, ne Deus esset approbator signi falsi, vel æquiuoci. Potest tamen Sacramentum inquantùm signum, & inquantùm certum, ab alio à Deo promulgari, vt à præcone: sed ista promulgatio non est institutio, sed præsupponit institutionem.

Ex isto patet an Sacramentum ex institutione sua habeat efficaciam. Si enim intelligatur institutio præcisè impositio ad signandum practicè; dico quòd non, & patet ex dictis. Si autem intelligatur institutio determinatio quædam voluntatis ipsius instituentis ad cooperandum illi signo, quæ institutio non est præcisa impositio ad signandum practicè, sed cum hoc determinatio signi ad veritatem, & ad certitudinem; hoc modo ex institutione habet efficaciam, hoc est, quòd signatum concomitetur istud signum.

6 *Ad signum practicũ duo actus impositoris requiruntur.*

Et sicut in homine esset alius actus realiter, quo institueret osculum, vt sit signum reconciliationis: & alius actus, quo determinaret voluntatem ad istud signatum causandum, signo exhibito: ita est in Deo alius actus rationis ad instituendum signum sensibile, ad practicè signandum effectum Dei: & alius, quo determinat se realiter ad cooperandum tali signo regulariter, id est, semper, quando indispositio suscipientis non impedit. Isti tamen duo actus simul concurrentes, possunt dici vna Sacramenti institutio completa, inquantùm est signum certum, & distinctum à signo æquiuoco.

Sacramentũ à solo Deo institui potest, vel eius commissione cum pacto de causanda gratia.

Quòd si hoc est de ratione Sacramenti, vti videtur ex illa particula *efficax*, sequitur, quòd de ratione eius propriè dictâ est, quòd à solo Deo possit institui. Si autem non est de ratione eius, quia accidit signo vtrùm signatum concomitetur ipsum, vel non, saltem ipsa perfectio superaddita rationi Sacramenti, quæ est veritas, vel conformitas in signando ad rem signatam, requirit vt instituatur à Deo, siue, quòd Deus determinet se regulariter cooperari illi signo.

adducta quidpiã vrget. Talis est tract. 5. in Ioan. *Potuit autem Dominus noster Iesus Christus, si vellet dare potestatem alicui seruo suo, vt daret Baptismum suum tanquam vice sua, & transferre à se baptizandi potestatem, & constituere in aliquo seruo suo, & tantam vim dare Baptismo translato in seruum, quantam vim haberet Baptismus datus à Domino*, &c.

Respondetur, Christum non potuisse transferre à se potestatem, quæ, vt Deus erat, fuit in eo principalis & authoritatiua: neque etiam potestatem excellentiæ, quam habuit vt homo, quia hæc ipsi conueniebat & conuenit, quà caput est: ergo Augustinus non debet intelligi de translatione huius potestatis, etiamsi verba eius præter intentionem ad scopum huius quæstionis torquenda essent: & consequenter non de potestate instituendi Baptismum, sed de potestate ministeriali, & subauthoritatiua baptizandi intelligenda essent. *Explicatur sententia Augustini.*

Reuera autem intelligitur de Baptismo, quatenus in nomine serui daretur, non autem in nomine ipsius Christi, ideò subdit: *Hoc noluit, ideò, vt in illo esset spes baptizatorum, à quo se baptizatos agnoscerent, noluit ergo seruum ponere spem in seruo; ideò clamabat Apostolus, cùm videret homines volentes ponere spem in seipso, nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis*, &c. *Verus sensus eius.*

Ex his patet triplex potestas instituendi Sacramenta: prima est principalis & authoritatiua, ex qua, velut radice, oritur veritas & efficacia Sacramenti, & illa soli Deo competere potest: secunda esse potest commissionis designandi materiam, aut verba in specie: hæc delegari potest cuique in particulari, aut ipsi communitati, vt patet ex Doctore: tertia est excellentiæ, quæ soli Christo competit, inquantum constitutus est mediator Dei, & hominum, & meruit assistentiam causæ principalis signo à se instituendo, sicut & potestatem Legislatoris ferendi legem, in quo essent media operantia & reducentia hominem ad salutem. 7 *Triplex potestas instituẽdi Sacramenta.*

Hæc distinctio inducitur iuxta modum, quo *infrà* Doctor cùm aliis *d.* 19. distinguit clauem, quæ designat potestatem, in principalem, quæ est solius Dei; præcellentiæ, quæ est Christi; & particularem, quæ neque principalis est, neque præcellentiæ, quæ est Ecclesiæ. Eodem modo de potestate instituendi Sacramentum differitur. Videatur de potestate iudiciaria Christi *d.* 48. *quæst.* 1. *Triplex clauis.*

Sed adhuc de potestate illa præcellentiæ, quam habet Christus, dubitatur, an conferri possit de potentia absoluta puræ creaturæ. Vasquez negat *loco citato sub finem*, quia nulla pura creatura potest habere meritum condignum nostra redemptione, neque proinde ipsi communicari tanquam condignè gratiam capitis, quia requiritur vnio hypostatica ad vtrumque. 8 *An potestas præcellentiæ posset committi puræ creaturæ. Sententia negatiua.*

Præfertur affirmatiua. D.Thom.

Oppositum est S.Thomæ *3. p. q.64. art.4.* & tenenda est iuxta sententiam Doctoris, qui *infrà loco proximè citato*, docet potestatem excellentiæ non posse communicari Ecclesiæ, saltem de congruo, insinuando potuisse absolutè.

Responsio ad oppositum. Christus sine merito accepit potestatẽ excellentiæ.

Ratio autem Vasquez nulla est, dato quod prætendit, nimirùm puræ creaturæ meritum de potentia absoluta non potuisse esse condignum redemptioni nostræ, quia potestas hæc præcellentiæ data est Christo independenter à suo merito, eo ipso quo constitutus est caput omnium: & quanquam concurrit deinceps meritum respectu nostri se habuit vt causa remota, & motiua, seu impetratoria, ob quam, non autem, vt ratio intrinseca potestatis, quæ independenter ab omni merito communicari potuit, & habere eandem efficaciam, quantùm ad institutionem Sacramenti.

Potuit esse, sine merito etiam consequente.

Si enim Deus reduceret hominem per Christum, non per viam iustitiæ & satisfactionis, sed misericordiæ puræ & liberalitatis, posset manere in Christo potestas excellentiæ legislatiua, & ordinandi hæc ipsa media ad salutem, quæ nunc ordinauit, quæ eo casu non dependerent à merito eius ex hypothesi; posset ergo similiter puræ creaturæ, quamuis in ea non esset condignitas causæ meritoriæ,

imò

imò independenter ab omni eius merito, communicari hæc potestas legislatiua cum scientia infusa, & directiua, & reliquis, quæ fuerunt in Christo, excepto merito: dato etiam exigi meritum, iuxta sententiam nostræ scholæ, potuit esse condignum in pura creatura; vt patet *in 3.d.20.* si ordinaretur caput generis humani cum gratia, & potestate, & influentia capitis. *Et sine vllo merito. Et ob meritū pura creatura.*

SCHOLIVM.

Pro omni statu post lapsum, congruum fuisse institui Sacramentum, non tamen pro statu innocentiæ, vel patriæ. Alens. *sup.m.2. & communis: & licèt asserat ibi cum Hug.lib.1.de Sacram. p.8.c.12.13. Matrimonium in statu innocentiæ esse Sacramentum, intelligit de Sacramento secundùm quid, quatenus significat quodcumque mysterium.*

7 De tertio [c] articulo apparet ex primo. Nam pro quocumque statu, in quo est morbus, necessaria est medicina, & pro quocumque statu viæ (maximè post lapsum) congruum est hominem manuduci ad inuisibilia per aliquod sensibile: sed in omni statu viæ (maximè post lapsum) morbus est in natura: ergo pro omni illo, congruum est aliquod institui Sacramentum. In speciali autem, an plura pro tempore eiusdem legis, & quæ, vel quot, tangetur inferiùs: hîc enim tantùm quæritur in generali de *quando*, sicut de aliis conditionibus pertinentibus ad institutionem.

Ex hoc apparet, quòd in statu patriæ nullum congruit Sacramentum, quia tunc non indiget homo sensibilibus, vt cognoscat intelligibilia pertinentia ad salutem suam: neque tunc indiget excitari ad quærendum pertinentia ad salutem, quia est perfectè consecutus salutē. Pro statu etiam innocentiæ non fuit congruum institui Sacramentū, sicut post lapsum, quia etsi tunc homo potuerit ex sensibilibus cognoscere intelligibilia: tamen nullum sensibile fuit necessarium, tanquam conferens ad salutem, remouendo aliquod impedimentum salutis, vt scilicet possit dici propriè medicina. An verò Matrimonium, (quod certum est fuisse in statu innocentiæ) fuerit Sacramentum, de hoc inferiùs. *Dist. 25.*

c *De tertio articulo apparet ex primo,* &c. Conclusio huius articuli est communis, nempe pro omni statu viæ, regnante morbo fuisse remedium eius: quod verò fuerit illud, & an propriè fuerit Sacramentum in specie, declarabitur infrà. Solùm enim est controuersia de remedio legis naturæ, an fuerit determinatum; & de Circumcisione fueritne per se efficax, de quibus sub finem quæst.6. & 7. 9 *Pro omni statu viæ fuisse sacramentum post lapsum.*

Per oppositum huius docet in patria, & statu innocentiæ, in quibus non est, aut fuit morbus, non instituenda esse Sacramenta, quamuis in statu innocentiæ posset esse profectus instructionis, & scientiæ ex sensibilibus, non sufficit ad institutionem Sacramenti, cùm ibi nullum esset impedimentum salutis, quod remoueri deberet per medicinam. *In patria, in statu innocētia non esse remedia. Quia deficit necessitas.*

Hæc sententia communis est, eam tradit D. Thomas *in 4.d.1. art.2.q.2.* Richardus *ibidem q.1.* Gabriel *q.2.art.2.con.1.* Paludanus *q.3.con.2.* Maior *q.4.* Soto *d.1.q.2.art.2.* Caietanus *3.p.q.61. art.2.* & Vasquez *disp.130.cap.2.3.& 4.* Hugo de S.Victore *lib.1.de Sacramentis, cap.3.& 5.& in sum. part.9.cap.1.* D. Thom. Richard. Gabriel. Paludan. Maior. Soto. Vasquez. Hugo.

Cæterùm Suarez *disput.3.* postquam præmisit *sect.2.* fore ibi cultum visibilem, & sacrificium *sect.3.* dicit si Christus incarnaretur, Adamo non peccante, probabilius etiam ibi fore Sacramenta, vt sacrificium & Sacramentum Eucharistiæ, quia hoc Sacramentum est maximè per se appetibile, secluso ordine ad peccatum; seclusâ significatione passionis, quæ tunc non foret. 10 Suarez. *Si Christus venisset non peccāte Adamo fore Eucharistiā sacramentum.*

Hanc impugnat Vasquez. Primò, ex eo quòd Christus non venisset, si Adam non peccasset: ergo tollitur suppositio inferens connexionem extremorum, nempe Sacramentorum cum eo statu, mediante aduentu Christi, in Deo autem non fuit alia determinata dispositio distincta à definitione ipsarum rerum, ex quibus alia dependent, nempe ordinatio Sacramentorum ab aduentu Christi, & peccato Adami: & quæstio est de Sacramentis, quæ nunc habemus: vnde sicut tunc, perseuerante, scilicet Adamo, Christus non venisset, sic etiam nihil haberemus eorum, quæ ex meritis eius conceduntur, quia ablatâ causâ tollitur effectus. Sacramenta autem, quæ iam instituta sunt, ex Christi meritis ortum habuerunt; nec alia in eo casu Sacramenta instituta essent; vnde hæ duæ sunt falsæ: *Si Christus non venisset, & status innocentiæ perseuerasset, alia sacramenta essent,* &c. &, *Si Christus non venisset, & status innocentiæ perseuerasset, alia sacramenta non essent,* &c. Quia vtrumque horum fore, & non fore determinatè sumpta nullam habet connexionem cum conditione illa, quòd necessarium erat vt propositio esset vera. De alio autem decreto Dei, quod tunc haberet, nihil licet asserere, siue in vnam, siue in alteram partem determinatè. *Vasquez impugnat. Christus non veniret. Sacramenta sunt ex meritis Christi. Duæ contradictoria falsa. Non habent connexionem cum decreto posito & ordinario. Aliud non supponitur.*

11 Hæc ratio quoad hypothesim de aduētu Christi non fore si Adam non peccasset, non probatur, ideóque non vrget contra Suarem, qui contrarium diceret, & supponit in suo discursu, nempe Christum venturum, si Adam non peccasset, neque adducta ad hæc probatio est vera: demus enim illum statum non dependisse à Christo, neque venturum Christum, nisi supposito lapsu Adami; non sequitur quin aliquem effectum, (qui nunc post lapsum dependet à Christo,) tunc habuissent homines, specificatiuè loquēdo; quamuis non vt dependentem à Christo, quia habuissent gratiam, & opera, quæ nunc dependent à Christo, licèt in eo statu non referrentur ad Christum, datâ hypothesi: ergo si non repugnat statui, potuerunt etiam habere sacramenta, quæ etsi nunc, supposito lapsu, dependent à Christo, tunc non dependissent, & habuissent eandem efficaciam, quantùm ad sanctitatem causandam, *Reijcitur discursus. Deficit hypothesis quā admittit Suarez. In statu illo quamuis non veniret Christus, essent gratia & opera. Idem de sacramentis, si non repugnāt statui.*

secluso ordine ad peccatum originale, & redemptorem: nam, vt in articulo præcedenti dictum est, non à causa meritoria habent Sacramenta efficaciam, sed à principali, qualis nequit esse meritoria; vt optimè Doctor *infrà d.* 48. *quæst.* 1. in simili de dominio Christi, & potestate iudiciaria.

Essent efficacia ex diuina institutione.

Causa enim meritoria supponit semper principalem, à qua impetrat, & quæ acceptat eius merita, ob quæ, tanquam motiua, inclinatur ad ponendum effectum, qui impetratur, & qui alioquin poni posset absque impetratione, & ex alio motiuo, cessante merito: in statu autem innocentiæ perinde Deus posset vel ex gratia operante, vel per sacramentum institutum reducere prædestinatum ad terminum gratiæ proportionatum gloriæ, ad quam prædestinatus est.

Media ad salutem possunt esse sine dependentia ad Christum.

12 Deinde multi docent Christum venturum in eo casu, vt causam meritoriam, vel certè vt finalem, & exemplarem, & sic ab eo dependissent sacramenta illius status, si quæ essent, vel primo, vel secundo modo, & consequenter habuissent connexionem ad ipsum. Vtrum horum asseratur non est huius loci. Videatur Doctor *in* 3. *d.* 7. & Suarez ipse 3. *p. tom.* 1. *disp.* 40. *& proleg.* 3. *de gratia, cap.* 2. *in fine.*

Sentētia probabilis.

Ex hoc etiam patet, secundam rationem Vasquez non vrgere, quæ talis est, nempe omnia Sacramenta quæ nunc habemus, esse ex meritis Christi: ergo dato quòd Christus venisset, non veniendo in carne passibili, cessasset mors, & passio eius; ac proinde meritum, ex quo sortiuntur efficaciam Sacramenta, quia ablatâ causâ in decreto Dei, aufertur etiam id quod ex illa definitum est.

Secunda ratio non obstat.

Respondetur, ad probandum esse Christum etiam vt venientem in carne impassibili, iuxta statum innocentiæ, viatorem, secundùm corpus, quod licèt fuisset impassibile iuxta conditionem status; tamen non fuisset gloriosum, & nihil proinde habuisset repugnans merito; ac proinde probandum, inquam, erat non fore vt haberet influxum causæ meritoriæ in electos per opera congrua illi statui.

Soluitur. In casu veniret viator Christus, iuxta statū naturæ. Posset mereri.

Secundò, probandum est quòd vnicum & solum motiuum instituendi Sacramentum, fuerit meritum ipsum, quia idem effectus ex pluribus motiuis extrinsecis haberi potest; sicut ipse aduentus Christi ex variis motiuis, & per diuersa ratione decreta, est ordinatus: primò vt caput fieret & glorificator, & primogenitus omnis creaturæ.

Sacramenti motiuum an ex solo merito Christi? Incarnatio est ex diuersis motiuis.

13 Vnde Concil. Trident. *sess.* 6. *c.* 7. docet causas iustificationis finales, esse gloriam Dei, & Christi: & vt appareat hæc esse diuersa ratio causandi, nempe finis & causæ meritoriæ: infrà dicit Christum esse causam meritoriam; in intentione verò primùm est finis, quàm ordinatio medij, qualis est causa meritoria, & mediator inter Deum & hominem, per quem hic reduceretur ad finem, ad quem primò est institutus.

Sic Sacramenta licèt sint volita ex motiuo meriti Christi, tamen hic est finis extrinsecus perficiens; intrinsecus verò est sanctificatio hominis, cui applicantur, qui est effectus intentus ab instituente, & per se, & possunt manere secluso illo motiuo extrinseco: sicut prouidentia, seu decretum ordinandi hominem in finem supernaturalem, ex opinione Vasquez, præcessit ordinationem Christi, vt redemptoris. Ex quo decreto posset sufficienter haberi motiuum assumendi hoc medium sacramenti; itaque rationes istæ non multùm vrgent: sicut neque quædam corollaria ex iis deducta cap. sequenti, quibus non insistimus: meliùs ergo ipse Suarez petit rationem ex conditione, & naturâ illius status, vnde non repugnare illi institutio Sacramentorum. Ex quo statu nos torquemus argumentum in oppositum.

Diuersum motiuum instituendi sacramenta

Exemplum.

Probatur ergo conclusio aliter ex natura, & conditione huius status, non fore in eo instituenda Sacramenta etiamsi perseuerasset; quia vt constat ex Augustino variis in locis, (vt *de corrept. & gratia, cap.* 7. 10. 11. 12. *Enchiridij cap.* 106. *de natura & gratia cap.* 48. *lib.* 6. *contra Iulianum cap.* 1. *de Ciuit. lib.* 14. *cap.* 26. *& aliàs sæpè*,) status ille fundabatur in iustitia originali, neque patiebatur difficultatem in operando, neque errorem in cognoscendo, quæ duo secuta sunt peccatum, tanquam pœna; & profectus eius positus fuit in meritis liberi arbitrij, cum gratia Dei, sine qua non: vnde Deus in eo statu reliquit hominem sibi, cùm sola gratia quæ dabat posse, non autem velle, & operari; *Vt videret*, inquit Augustinus, *quid posset liberum arbitrium, quid verò sua gratia beneficium, iustitiaque iudicium.* Ergo tali conditioni status non congruebant sacramenta. Patet consequentia, quia in eo statu, posita est gloria, in meritis liberi arbitrij cum gratia, quæ dabat potestatem; & consequenter alia media non expediebant, neque compati potuerūt cum statu. 14

Conclusio cōmunis probatur contra Suarez. Augustin. De corrept. & gratia cap. 7. 10. 11. 12. *Enchirid. cap.* 106. *de natura & gratia c.* 48. *lib.* 6. *contra Iulian. cap.* 1. *de Ciuit. lib.* 14. *cap.* 26. *Status innocentiæ qualis fuerit. Ei non congruebant sacramenta.*

Deinde eundem statum habuit primus homo in paradiso, qualem habuerunt Angeli viatores; vt vbique Augustinus docet de vtrisque disserens. Sed in Angelis fuisse sacramenta nemo asserit: ergo neque in statu innocentiæ fuissent in hominibus.

Status Angelorum, & hominis par erat.

Tertiò probabilius fortè est, & magis conforme Doctori, eiúsque principiis, Christum in eo statu venturum, non vt causam meritoriam, ex cuius meritis homines haberent gratiam & valorem operum: ergo neque similiter ab aliis causis extrinsecis, & instrumentalibus congruum erat omnes participare gratiam ex opere operato.

Christus non venisset vt causa meritoria.

Quartò denique cessasset finis intrinsecus Sacramenti, quod ordinatum est vt medela infirmitatis, quia nulla fuisset in eo statu infirmitas. Hæc ratio supponit Sacramentum institui debere ad salutem hominis viatoris, vt constat ex definitionibus suprà explicatis. Contra tamen hanc conclusionem plura obiici possunt desumpta ex statu innocentiæ.

Cessasset finis sacramenti.

Obiicies primò, ibi fuissent sacrificia aliqua per cultum sensibilem: ergo potuerūt esse Sacramenta. Respondetur cum Soto probabiliter, negando antecedens ex variis rationibus, quarum hæc vna est, quia finis sacrificij sensibilis tolleretur; quia cùm cultus Dei tam internus, quàm externus per actus animæ, & corporis sufficienter, & perfectè haberi possit sine sacrificio sensibili, ibi sacrificium expiatorium nō esset necessarium, quia non foret peccatum; impetratorium verò non esset, quia nulla esset indigentia eius, si auxilia specialia cessatent, vel si essent ibi aliqua beneficia specialia, vel communia impetranda, fieret impetratio per orationem mediante fide, spe, & charitate: sic etiam sacrificium laudis fieret sine oblatione rei externæ, & sensibilis: protestatio etiam diuinæ excellentiæ, & subiectionis creaturæ perfectè fieret per actus proprios, tam internos, quàm externos; vnde ex fine intrinseco cultus, non sequitur ibi necessitas sacrificij. 15

Prima obiectio. Responsio. In eo statu non esset cultus sensibilis sacrificij. Tollitur necessitas sacrificij in specie. Non esset ad distinctionē, aut instructionem & exercitium.

Non requireretur etiam ad distinctionem, neque ad significationem mysticam; sicut & alia instituta

instituta sunt post lapsum ad distinctionem populi fidelis, & ad designandum sacrificium crucis: item ad exercitium, ne fideles in idololatriam laberentur.

Secunda responsio.

Hæc omnia cessassent in statu innocentiæ, & dato antecedente, respondetur secundò, negando consequentiam & paritatem, quia in hoc distinguitur Sacramentum à sacrificio, vt illud sit in ordine ad sanctificationem institutum, sacrificium verò in cultum.

16 *Secunda obiectio.*

Obiicies secundò ibi fore peccatum in aliquibus, vel saltem potuisse esse: ergo Sacramenti necessitas potuit esse, & sufficiens eius motiuum.

Responsio. Peccatū veniale non repugnaret statui. Doctor. Gabriel. Maior. Bassolis. Almainus. Richard. Vasquez. *Non per surreptionem, sed ex libertate.* Altisiodor.

Respondetur in primis quantum ad peccatum veniale, quòd potuit compati cum statu innocentiæ, habituali, vt tradit noster Doctor *in* 2. *d*.21. quem sequitur Gabriel *d*.22.*q*.1.*art*.1.*dub*.1. Maior *quæst*.1. Bassolis *quæst*.1.*art*.1. cum reliquis nostræ scholæ. Almainus 3.*moral*.*cap*.21. & probabilem tenet Richardus *d*.21. *art*.3. *q*.1. sicut & Vasquez 1. 2. *d*. 148. qui malè tamen putat Doctorem asseruisse quodcumque genus peccati venialis etiam per surreptionem compati cum illo statu, quod non est verum, vt patet ex verbis eius, quæ manifestè loquuntur de illo genere peccati, quod ortum haberet ex libertate; sicut & Altisiodorensis de eodem loquitur, admittẽs fuisse compatibile cum iustitia originali 2.*p*.*sum*. *tract*. 10. *c*.3 *quæst*.*vlt*.*& tract*.28.*c*.2.*quæst*.3.*incidenti ad* 4.

Hoc autem peccatum per surreptionem non ideò negaret Doctor non compati cum illo statu, quia formaliter ex ratione maculæ illi repugnaret, sed in causa, quia nimirùm ortum habet vel ex passione, vel ex ignorantia, quæ ille status, iuxta communem Augustini & Scholasticorum sententiam non admitteret *in* 2. *d*. 22. *& aliàs sæpè*.

Non fore veniale. D. Thom.

Oppositum huius docet S. Thomas *in* 2.*d*.21. *&* 1.2.*quæst*.89.*art*.3. vbi eius commentatores. Sequendo autem hanc sententiam, nullum esset in eo statu peccatum veniale, & sic argumentum non vrget. Supponendo etiam pro nũc primam, (de quæstione non disputamus nunc,) quæ magis conformis est Augustino 14. *de Ciuit*. *cap*. 11. *& lib*. 41. *de Gen*. *ad litteram cap*.5. & Magistro *in* 2. *d*.20.

Augustin. Magist. *Non infert necessitatem sacramenti.*

Respondetur ex peccato veniali, aut potestate ad ipsum, non colligi sufficiens motiuum instituendi Sacramenti, quia neque de facto etiam Sacramenta sunt primariò instituta ad effectum deletionis peccati venialis: sufficiebant ergo alia remedia, quibus de facto extrà sacramentum deletur.

17 *Peccatū mortale non esset.* Anselm.

Quantùm autem ad peccatum mortale, sequendo sententiam Anselmi *lib*.1.*Cur Deus homo*, si vicissent primi parentes, sibi & posteris meriti essent in effectu confirmationem, ita vt amplius non peccarent. Quæ sententia cohæret aliquibus locis S. Augustini, vt videre licet in iam citatis suprà.

Soli prædestinati tunc forent. Gregor. Doctor. *Vincẽtes primam tentationem confirmarentur.* Gabriel. Bassolis.

Hæc sententia supponit solos prædestinatos nascituros in statu innocentiæ, quod docet expresè Gregor.*lib*.4.*Moral*.*c*.26 *aliàs* 28. vtrumque sequitur Doctor *in* 2.*d*.20. limitat tamen illam Anselmi, vt intelligenda sit de filiis, post etiam primam tentationem deuictam, fore vt confirmarentur, quia non essent melioris conditionis, quàm primus parens. Doctorem sequuntur Gabriel, Bassolis, & alij, nostræ scholæ; quibus accedit Pererius *lib*. 4. *in Gen*. *quæst*.*de procrea*. *mulieris*.

Pererius. *Esset potentia peccandi.*

Hæc tamen confirmatio ex Doctore ibidem non tolleret potentiam peccandi, sed ita prouideretur, vt actu non peccarent.

Augustin.

Alij docẽt oppositum, quantùm ad potentiam peccandi, sed primam sententiam Doctoris supponit Augustin. *lib*.4.*de Ciuit*.*cap*.10.*lib*.9.*de Gen*. *ad literam cap*.3.*lib*.1.*Retract*.*cap*.13. vbi implicat conditionem perseuerãdi in iustitia, necessariam fuisse ad obtinendam gloriam; exponit proinde eos potuisse labi, & sequitur ex eo quod de facto est.

Responsio.

Respondetur ex prima opinione euacuari obiectionem, quia licèt maneret potentia peccandi, tamen non sequeretur peccatum mortale; quod perinde supposità etiam secundâ sententiâ, dici potest; quia controuersia est tantùm, an haberent potentiam peccandi, & an confirmatio eam tolleret, etiam remotam, ex ea autem nemo asserit fore, vt aliqui certò, & cum effectu peccarent.

Supposito peccato reproborum nõ essent sacramenta.

Dato etiam quòd peccarent, vt si nascerentur non solùm prædestinati, sed etiam reprobi, non sequitur inde fore, vt Sacramentis adiuuarentur; sed desererentur, sicut Angeli peccantes, & damnationis sententiam acciperent statim à peccato, quia in vtrisque par status erat: sententiam insinuant verba Augustini lib.4. de Ciuit.c.10. *Nec quisquam ex eorum stirpe iniquitatem committeret, quæ damnationem reciperet*.

Quoad prædestinatos verò dico nullum lapsurum, quia per media illius status si perseuerasset, prout ordinatus est in primo parente, peruenissent ad terminum sicut Angeli boni, sine lapsu.

18 *Tertia obiectio ex causa instructionis per sacramenta.*

Obiicies tertiò, saltem causâ instructionis posse institui Sacramentum, vt ex sensibilibus intelligibilia cognosceret, quod non repugnat illi statui: ergo manet sufficiens ratio instituendi Sacramentum. Patet consequentia ex iis, quæ præmissa sunt quæstione superiori *art*.3. circa illam particulam definitionis Sacramenti, qua dicitur *signum sensibile*.

Responsio. Augustin. *Instructio ex sacramento.*

Respondetur, quòd intelligibile quod ex Sacramento cognoscitur, est ipsa gratia quam confert, & continet; vnde Augustinus *epist*. 23. *& de Catechizandis rudibus cap*. 26. ad hoc genus significationis refert instructionem, quæ ex Sacramento habetur: & patet ratione, quia instruit præcisè, quà signum est, & ducit in cognitionem signati; ac proinde instructio hæc necessaria est, & tollitur sublato significato; in eo autem statu non esset gratia sanans per modum medicinæ, neque consequenter sacramentum per modum signi instruentis, quod affirmat Doctor illis verbis.

Tollitur necessitas eius.

Quia etsi tunc homo potuerit, inquit, *ex sensibilibus cognoscere intelligibilia; tamen intelligibile fuit necessarium tanquam conferens ad salutem, remouendo aliquod impedimentum salutis, vt scilicet dici possit propriè medicina*, &c. Ex quo sequitur non rectè pro opposito citari à P. Suarez. Possunt hîc plura dici circa cognitionem illius status, & modum cognoscendi ex sensibilibus, quæ satis controuersa sunt; sed magis aptè ad alium locum spectant, nempe materiam de auxiliis; quibus proinde supersedeo, donec opportunior locus offeratur, & maior occasio quàm sit textus præmissus Doctoris.

SCHOLIVM.

Sacramentum propriè dictum, id est, causatiuum gratiæ, vel deletiuum peccati, fuisse aliud & aliud in alia, & alia lege: & explicat quomodo; & ex hic dictis, & dicendis q. 6. colligitur Sacramenta hæc noua, & vetera vniuocè participare rationem Sacramenti.

8 *Diuisio Sacramenti.* De quartò [d] primò oportet videre, quomodo Sacramentum possit distingui: & secundò ad propositum. De primo sciendum, quòd *Sacramentum* vno modo distinguitur quasi vox in significationes, in Sacramentum propriè, & impropriè dictum. Alio modo distinguitur quasi superius in inferiora: & hoc quidem tripliciter. Cùm enim sit sensibile signans aliquid, vel potest esse aliud, & aliud Sacramentum, quia aliud, & aliud sensibile; vel aliud Sacramentum, quia aliam signationem habens: & hoc dupliciter, vel simpliciter aliam respectu alterius, & alterius signati: vel secundùm quid, seu imperfectè aliam, respectu eiusdem, variati secundùm magis & minùs.

In omni lege fuerunt Sacramēta propriè & impropriè dicta. Ad propositum dico, quòd in quacumque lege potest inueniri Sacramentum distinctum primo modo. In qualibet enim lege sicut fuit Sacramentum aliquod propriè dictum ex tertio articulo, sic fuit Sacramentum aliquod impropriè dictum: immò multa talia, puta à principio, genuflexiones, inclinationes, & prostrationes ad terram, & huiusmodi, quæ possunt generaliter dici sacra signa, & ita impropriè Sacramenta, hæc etiam poterant esse eadem, & multa alia in lege Moysi, & Euangelij.

Sed loquendo de Sacramento propriè dicto, dico quòd debuit esse aliud & aliud, in alia, & alia lege: & hoc non curando hîc de aliis Sacramentis, saltem hoc fuit congruum de eo, quod instituebatur vt medicina contra morbum originalis peccati. Debuit etiam esse aliud in ratione signi, & ratione sensibilis instituti ad signādum. Primum probatur, non quidem, quòd signatio esset simpliciter alia & alia respectu alterius simpliciter. Nam ex quo in qualibet lege fuit medicina contra eundem morbum, non fuit simpliciter aliud, quod signabatur per tale Sacramentum in alia, & alia lege: sed debuit significatio esse alia respectu alterius, secundùm minùs, & magis variati. Quòd probatur, quia in processu generationis humanæ semper creuit notitia veritatis, vt patet per Gregorium super Ezechielem: ergo congruum fuit in lege posteriori signum institutum euidentiùs signare signatum: lex autem posterior semper fuit perfectior, quia Deus ordinatè agens, procedit de

d *De quarto*, &c. Hoc quarto articulo distinguit primò *Sacramentū* in suas significationes, & significata, quæ est diuisio vocis æquiuocæ: aliud ergo est impropriè dictum, & sub hoc comprehendit quidquid institutum est ad cultū, & non habebat efficaciam contra morbum: ex quo satis apertè patet quòd suprà ex mente Doctoris diximus de Sacramentis veteris legis, non conuenire ea vniuocè cum Sacramentis nouæ legis, exceptis iis, quæ erant efficacia contra morbum, & significabant practicè gratiam. 19 *Articulus quartus. Diuisio sacramēti æquiuoca.*

Dicit ergo hæc Sacramenta plura esse posse in diuersa lege, vt genuflexiones, inclinationes, & huiusmodi, quæ possunt dici generaliter *sacramēta*, id est, sacra signa, quia nēpe significant cultum: ita S. August. *lib. 2. de peccat. mer. & remiss. cap. 26. & lib. 4. de Symbolo fidei ad catechumenos cap.* 1. exorcismos, insufflationes, crucem, cilicia, & eiusmodi appellat sacramenta: & Basilius *lib. de Spiritu sancto cap.* 27. plura huius generis enumerat. *Sacramenta impropriè dicta.* Augustin. Basilius.

Sacramentum propriè dictum est illud, quod suprà definiuit, & comprehendit remedium legis naturæ & Circumcisionem, & huius potest esse distinctio, tanquam superioris in sua inferiora, tripliciter; quia inferiora significant aliud & aliud, vt Pœnitentia, Eucharistia, Baptismus, & hæc est distinctio formalis. *Diuisio sacramēti propriè dicti. Diuisio formalis.*

Secundo modo ratione subiecti, vt quia aliud, & aliud sensibile, vt Circumcisio, & Baptismus, licèt fuerint instituta contra peccatum originale; tamen distinguuntur subiecto. *Secunda diuisio per subiectum.*

Tertio denique modo secūdùm magis & minùs distingui possunt, etiā in ordine ad significatum; vt quia vel expressiùs significet, vel maiorem gratiam conferat vnum quàm aliud: vtroque modo distinguitur Baptismus à Circumcisione. *Tertia diuisio secundùm perfectionem.*

Conclusio est affirmatiua, nempe congruum fuisse aliud, & aliud Sacramentum fuisse alterius, & alterius legis, & in ratione signi sensibilis, & signi expressioris; cuius congruentiæ ratio duplex est, vt patet ex litera. Prima, quia iuxta Gregorium *homil. 4. in Ezech.* in processu generationis humanæ, semper creuit notitia veritatis: ergo congruum fuit signum institutum in lege posteriori expressiùs significare. 20 *Conclusio. Diuersa lex diuersa etiā habet sacramenta.* Gregor.

Hæc ratio procedit iuxta congruentiam illam, quā ex Patribus *suprà* ostensum est, Sacramenta continere instructionem; quam congruentiam Doctor in præcedentibus tradidit: mox subsumit, quòd lex posterior, semper fuerit perfectior; quia Deus ordinatè agens, procedit de imperfecto ad perfectum. *Ex perfectione legis. Posterior perfectior.*

Hunc discursum probat August. *lib. 18. de Ciuit. cap.* 11. asserens legem appellari vetus Testamentum, quia promissiones terrenas haberet, & per Iesum Christum futurum erat nouum Testamentum, in quo regnum cœlorum promitteretur, hāc subdens rationē similem ei, quam adfert Doctor: *Hunc enim*, inquit, *ordinem seruari oportebat, sicut in vnoquoque homine qui in Deum proficit id agitur, quod ait Apostolus, vt non sit prius quod spirituale est, sed quod animale, postea spirituale*, &c. Quod est procedere ab imperfecto ad perfectum ex lege continente promissiones carnales, & tēporales, ad legem, Augustin.

de imperfecto ad perfectum: lex autem perfectior requirit adiutoria perfectiora ad sui obseruationem: ergo lex posterior debuit habere Sacramentum signans perfectiorem gratiam. Sic ergo congruum fuit in alia, & alia lege, esse signationem aliam, & aliam manifestiorem in posteriori, & respectu signati perfectioris.

Ex hoc sequitur, quòd decuit esse aliud, & aliud Sacramentum, quantùm ad sensibile signans: nam magis congruum est ad signandum perfectiorem gratiam, & manifestiùs signandum, nouum signum imponi, quàm antiquum remanere. Antiquum enim ex prima impositione nullo modo potuit aliud signare, quàm primò: ipsum autem primum, seu idem sensibile poni in secunda lege, ad aliud signandum, quàm primo, vel alio modo signandum, non erat ita congruum, sicut aliud imponi; vt patet etiam in signis practicis institutis à nobis, quod rationabilius est ad significandum perfectiorem effectum nostrum, & manifestiùs, imponere nouum signum, quàm antiquum remanere, aut aliud priùs impositum de nouo imponere.

9 *Ad argum. princ.* Ad argumenta. Ad primum dico, quòd Deus non erat causa directè, nec occasio idololatrandi: non enim instituit illa sensibilia quasi in eis sit, vel crederetur aliquid numinis: sed instituit illa tanquam signa effectus sui creandi, ex quibus cognitio, & directio viatoris posset haberi ad quærendam salutem. Ad secundum argumentum inferiùs patebit.

q. vlt. huius dist. soluendo 1. princ. Ad tertium dico, quòd nullus alius à Deo, erat legislator, nisi sicut præco prænuntians legem: & ita potuit esse pronuntiator Sacramentorum huius legis, sed non institutor. Ad quartum, patet ex quarto articulo, quia aliud, & aliud fuit institutum Sacramentum pro tempore alterius, & alterius legis; saltem de illo sacramento, per quod fiebat principalis distinctio legis à lege: quia in illo debuerunt homines eiusdem legis, & inter se conuenire, & ab aliis alterius legis distingui.

legem, quæ spirituale continet, nempe, vitæ æternæ, & regni cœlestis.

Hinc idem Augustinus ait q.92. in Exod. *Licèt in veteri lege continebantur præcepta moralia, promissiones tantùm carnales & temporales fuisse*; & q.33. in Num. lib. 4. contra Faustum; & epist. 120. idem Bernardus serm. 3. in Cantica: *Graue*, inquit, *legis iugum, & vile præmium, nam terra est in promissione*, &c. Hieronym. etiam dialogo 1. contra Pelagianos, & Chrysostom. *in Matth.* docent regnum cœlorum primùm in Euangelio prędicatum fuisse; vnde quamuis aliquando mentio regni & cœlestis vitæ habeatur in Scriptura, vt Tob.2. Psalm.118. *Inclinaui cor meum*, &c. 2. Machab. 7. & alibi, non fuit promissio hæc ex lege quà lex erat, sed ex Patribus & traditione. Vide D.Thomam 1.2.q.99.art.6. *Augustin. Bernard. Hieron. Chrysost. D. Thom.*

21 *Lex perfectior habet adiutoria perfectiora.*

Lex autem perfectior requirit adiutoria perfectiora ad sui obseruationem, &c. Patet ex Paulo ad Hebræos cap. 7. vbi agit de translatione sacerdotij Leuitici, & Testamenti veteris propter infirmitatem, quam habebant ad sacrandum in sacerdotium secundùm ordinem Melchisedech, & legem nouam; *Reprobatio fit prioris mandati propter infirmitatem eius, & imbecillitatem, nihil enim ad perfectum adducit lex*. ad Roman.7. *Peccatum occasione accepta per mandatum seducit me, & per illud occidit*, &c. *Quia cùm aliquid concupiscitur, & postea prohibetur, concupiscentia flamma magis attollitur*, inquit Chrysostom. homil.12. in epist. ad Roman. Ex quibus colligitur infirmitas legis, sicut & 2. ad Corinth.3. *Litera occidit, spiritus autē viuificat*, &c. Quod fusè probat & declarat Augustinus *lib. de Spiritu & litera*. Præcepta autem continebat, sed non dabat media, neque adiutoria illa obseruādi, quæ quantùm ex fide mediatoris fuerūt, per Apostolū. Hinc lex noua non solùm cōtinet præcepta, sed fidem & spiritum, ipsúmque authorē gratiæ, Sacramenta virtutem sanctificandi habentia; non qualia fuerunt illa veteris legis, ex suprà dictis. *Chrysost. Augustin. Excedit noua veterem in medijs.*

Patet etiam ratione, quia media proportionata ad finem necessariò sunt assumenda: ergo quò lex perfectior est, & continet altiora præcepta, eò etiam media debent esse perfectiora. Vnde rectè concluditur intentum; nempe, congruum fuisse in alia, & alia lege, esse significationem aliam, & aliam, in posteriori manifestiorem, & respectu signati perfectioris: gratiam autem vberiorem dari in lege noua, constat Ioan.1. *Gratia & veritas per Iesum Christum*, &c.

22 *Secunda conclusio. In diuersa lege diuersum sensibile sacramentum. Prima ratio.*

Secunda etiam conclusio Doctoris est, quòd congruum fuerit aliud & aliud sacramētum esse, in alia & alia lege, quoad signum sensibile, quia ad significandum perfectiorem effectū, non conueniebat vti prioribus signis, quæ ex antiqua impositione non possunt significare sic effectum; neque congruum erat vt iisdem accederet noua impositio: & hoc insuetum est in politia humana, cui Deus legislator se accommodat, quantùm ad hoc, quòd ex familiaribus, & consuetis homo deducatur ad superiora, vt patet in omni lege quam Deus hactenus dedit.

Deinde pareret confusionem vsus eiusdem signi ad aliud, & aliter significandum. *Secunda ratio.*

Tertiò, ex Augustino suprà, debet sacramentū habere similitudinem quandā effectûs, ad quem assumitur: si ergo effectus est perfectior, debet etiā hæc similitudo in re sensibili esse aliquo modo expressior. *Tertia ratio.*

Quartò denique, quia id experientia constat; quia lex posterior sicut diuersa fuit de facto, ita continebat abolitionem prioris, & Euangelica abolitionem veteris: ideóque sacramenta in illa debuerunt esse propria, & diuersa, tanquam media conducentia ad finem. *Quarta ratio.*

23 *Moyses præco fuit, non legislator.*

In responsione ad tertium docet Moysen non fuisse legislatorem, sed præconem legis veteris, Deum autem fuisse legislatorem, quod fusè probant Patres contra antiquos hæreticos Clemens Roman. *lib.6. constit. cap.*19. Irenæus *lib.*1. *cap.*10,22.29. Epiphan. *hæres.*25. & 26. Augustin. *hæres.*40. & *in libris contra Faustum, & Adimantum, contra aduersarium legis & Prophetarum, & in lib. de Spiritu & litera.* Vnde meritò Concil. Trident. *sess.*4. definiuit vtriusque testamenti vnum esse authorem. *Clem. Rom. Irenæus. Epiphan. Trident.*

Eiiciendus itaque Tiraquellus *in præfat. ad Retract. n.*10. vbi negat præcepta legalia illius legis fuisse iuris *Reijcitur falsa sententia. Tiraquell.*

Salmeron. iuris diuini, aliàs semper durarent, & non essent mutabilia: sicut & Salmeron *disput.61.& 62.in Acta* docet præcepta cæremonialia non esse ius diuinum, nisi tuto modo; eo modo, quo lex lata ab homine, per authoritatem, vt vocant, participatam à Deo, est diuina, vt ius Canonicum, & concludit ipsum Moysen fuisse legislatorem immediatum eius; quod merito omnes Theologi damnant.

Quia Moyses proponit illa præcepta vt reuelata à Deo, & obligantia ex voluntate Dei, & in persona Dei lata; vt patet ex Pentateucho passim; *Exodi 20.& Matth.7.& 15.ad Hebr.9.1.ad Corinth.10.ad Galat.4.* expresè tribuitur Deo. Deinde nullus in illa lege poterat dispensare, vt patet sæpè ex eadem scriptura, & ex Euangelio, vbi Pharisæi notantur à Christo de transgressione legis: hoc tamen falsum esset, si Moyses esset legislator eius. Aduertendum tamen Doctorem illic in genere loqui, quòd nullus alius fuerit legislator illius legis; sed vt præco, vt comprehendat non solùm Moysen, sed & Angelos, quorum ministerio data est lex; *ad Galat.3.& Act.7.* quacumque ratione intelligatur, siue quoad totam, siue quoad partem cæremonialem, & iudicialem. Ad alia argumenta patet ex litera.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm sit poßibile aliquod Sacramentum quantumcumque perfectum, habere causalitatem actiuam respectu gratiæ conferendæ?

Alens. 4.*p.q.5.m.3.a.4.& q.8.m.3.a.5.* D.Bonau.*hîc 1.p.a.1.q.4.*Richard.*a.4.q.2.* D.Thom.*q.1.& 4.& 3.p.q.62.a.2.* Durand. *hîc q.4.5.* Gabr.*q.1.* Aureol.*q.1.a.3.* Sotus *q.3.a.1.* Suarez *3.p.tom.3.d.7.* Vasquez *3.p.d.131.vide* Scot.4.*Metaph.q.11.*

Magist. B. Argum. 1. Vide Varr. 1. q.4. QVOD sic, August. super Ioan. homil.80.& 1.q.1. Detrahe. *Quæ est virtus ista aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat?* Loquitur de aqua Baptismali: ergo illa cor abluit: cor autem, id est, anima, non abluitur nisi per gratiam, vel gratiæ causam: ergo, &c.

Argum. 2. Item, Magister ponit in litera rationem Sacramenti, quod est signum gratiæ, ita vt eius similitudinem gerat, & causa existat: & per hoc assignat differentiam Sacramentorum nouæ legis, & veteris, quia illa veteris, erant tantùm signa gratiæ: ista nouæ legis non sunt solùm signa, sed causæ: ergo esse causam gratiæ est conditio completiua in definitione Sacramenti perfecti.

Argum. 3. Item, in quadam oratione petit Ecclesia: *Perficiant in nobis Domine tua Sacramenta, quæ cōtinent.* Ex hoc arguitur dupliciter. Primò, quia petitur gratia, & nō petitur impossibile: ergo est possibile Sacramenta efficere gratiam. Secundò, quia innuitur Sacramenta continere quod petitur, scilicet gratiam: non autem continent eam formaliter, patet: ergo virtualiter, aut causaliter.

POSTQVAM quæstione secunda egit de essentia & definitione Sacramenti, de cuius ratione esse docuit continere suum significatum virtute, & practicè, quæstione autem tertia, de eius institutione, & certitudine in significando, & authore. Item, quòd in omni statu viæ fuerit, & secundùm diuersas leges diuersum Sacramentum: tandem quæstione quarta quærit, vtrùm illa efficacia Sacramenti possit esse physica respectu gratiæ. Quoniam autem efficientia & causalitas, colligitur ex principio formali causandi, sine quo nequit subsistere, coniungit quæstionem quintam, quia resolutione etiam coniuncta est; & in ea quærit, an possibile sit in sacramento esse virtutem supernaturalem physicam causandi effectum. 1 *Argumētum quæstionum.*

Diuiditur ergo in octo membra. Primum continet opinionem affirmatiuam pro prima quæstione. Secundum consequenter affirmatiuam pro secunda; vtraque est D.Thomæ. Tertium, impugnationem prioris. Quartum, impugnationem posterioris. Quintum, resolutionem propriæ sententiæ in primo quæsito. Sextum similiter resolutionem in secundo quæsito. Septimum & octauum responsiones ad argumenta vtriusque quæstionis suo ordine quo proponuntur. Vide Scholiastem per singula membra in Summario: in his sequemur ordinem præfixum textûs. *Diuisio in octo membra.*

Ratio ad opp. Contrà, Bernard. in sermone de Cœna Domini. *Sicut inuestitur canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per annulum: sic diuisiones gratiarum diuersæ sunt traditæ à Sacramentis.* Patet quòd illa, de quibus exemplificat, sunt tantùm signa, & non causæ.

Lib.83.quæst.53. Item, August. *Quædam sunt, quæ Deus efficit per seipsum, sicut est illuminare animas:* ergo & sic causat gratiam. Item, si Sacramentum esset causa gratiæ, aut vniuoca, aut æquiuoca: non vniuoca. Patet, quia non potest esse gratia formaliter in Sacramento: nec æquiuoca, quia causa æquiuoca est simpliciter perfectior suo causato: nobilius autem aliquid, vel eminentius gratiâ non potest esse in re sensibili, vt in subiecto eius.

SCHOLIVM.

De hoc tractat, in quæst.seq.n.2.& refutat opin. D.Thom.de ea, à num.4. ponit suam, num.12.& soluit argumenta hic posita, num.17.

QVÆ

QVÆSTIO V.

An poßibile sit in Sacramento esse virtutem supernaturalem?

Alens.4.*p.q.*5.*m.*3.*a.*5. D.Thom.*hic q.*1.*art.*4.*q.*1. *&* *q.*6.*de potent. art.*4. *&* 3.*p.q.*62.*a.*4. Palud. *hic q.*1. Heruæus *q.*1. Ferrar. 3. *contra c.*56. Suar. 3.*p. in art.*4.*q.*62. Pesantius *ibi, qui ponunt virtutem aliquam supernaturalem in Sacramento, sed variè explicant, de quo citati q. præced. Vide* Scot. 9. *Met.q.*11.

1 Argum. 1. QVOD sic, per Augustinum auctoritate supradictâ. *Quæ est ista virtus aquæ*, &c.

Argum. 2. Item medicina continet formaliter virtutem aliquam actiuam, respectu sanitatis: Sacramentum est medicina animæ, & quidem perfecta: ergo, &c.

Argum. 3. Item, noua relatio non aduenit alicui sine nouo fundamento, patet, quia 5. Physic. & 7. *Non motus, neque mutatio ad relationem, nisi quia ad absolutum.* (Text. 10. Text. 17. *& inde.*) Nunc autem illud, quod ponitur signum sensibile in Sacramento, habet relationem nouam: ergo in illo est aliqua forma absoluta noua, illam dico supernaturalem virtutem nouam.

Ratio ad opp. Ad oppositum, si ponatur talis virtus, non potest poni pertinere ad aliquod genus entis: omnis autem forma absoluta pertinet ad aliquod genus entis: ergo. Probatio primæ, quia discurrendo per omnia Genera, non posset pertinere nisi ad genus Qualitatis: sed nec ad illud, patet, discurrendo per omnes species eius: non enim est habitus, vel dispositio: nec naturalis potentia, vel impotentia: nec passio, vel passibilis qualitas: nec forma, vel figura: ergo, &c.

Præterea, ad idem Sacramentum quandoque concurrunt diuersa sensibilia, vt infrà patebit in multis Sacramentis nouæ legis: sed idem accidens reale absolutum, non potest esse in diuersis subiectis: ergo non potest esse aliqua vna virtus, quæ sic sit forma absoluta realis in tali Sacramento: vnius autem Sacramenti est vna virtus, &c.

Item, omne accidens reale supernaturale est simpliciter perfectius quocunque accidente naturali. Probatur, quia in illud non potest causa naturalis: in istud potest; & ista impotentia, non videtur esse nisi propter eminentiam effectus: si ergo in Sacramentis esset aliqua virtus supernaturalis, illa esset simpliciter nobilior omni qualitate naturali: ergo in verbis Sacramentalibus alicuius Sacramenti esset aliquod accidens absolutum simpliciter perfectius omni perfectione intellectualis creaturæ, quod est inconueniens.

SCHOLIVM.

Ponitur sententia D.Thomæ quoad primam quæst. harum duarum, & consistit in aliquot dictis. *Primum*, Sacramenta nouæ legis sunt causæ gratiæ. *Secundum*, Non sunt causæ sine quibus non, nec causæ per accidens. *Tertium*, Non sunt causa perfectiua, nec principalis gratiæ. *Quartum*, Sunt causa instrumentalis ad dispositionem præuiam eius, *quæ in quibusdam est character, in aliis ornatus, & sic causant physicè dispositiuè gratiam.*

2 Opinio D. Thom. in 4. d.1.q.1. In istis ᵃ quæstionibus est vna opinio tenens partem affirmatiuam. Quantùm ad primam quæstionem, dicit, quòd omnes coguntur ponere Sacramenta nouæ legis esse aliquo modo causas gratiæ: tum propter auctoritatem Sanctorum, scilicet Augustini adductam ad principale, & aliorum: tum propter commune dictum, quòd Sacramenta nouæ legis hoc effi-ciunt, quod figurant: & secundùm istos, Sacramenta non possunt poni causa gratiæ, sine qua non, tantùm: quia causa sine qua non, quæ nihil potest facere ad effectum efficiendo, vel disponendo, nihil causalitatis habet supra rem, nisi sicut causa

a *In istis quæstionibus est vna opinio*, &c. Hîc proponit Doctor sententiam D.Thomæ quoad primum quæsitum, sicut & §. sequenti exponit opinionem eius quoad secundum. Lege scholia in quibus rectè comprehenduntur conclusiones, & asserta eius. 2

Cæterùm antequam vlteriùs progrediamur, exponendi sunt breuiter varij modi, quibus illa causalitas physica Sacramentorum ab assertoribus defenditur, & reduci potest ad quatuor modos. (*Defenditur sententia variis modis.*) Primus est D.Thomæ *in* 4. *d.*1. *q.*1. *art.*4. *&* *q.*27. *de Veritate art.*4. *ad* 3. & eum explicat Doctor in litera, nempè, Sacramenta causare gratiam, non quòd attingant physicè entitatem gratiæ quæ creatur; (*Primus modus D. Thomæ.*) sed producant aliquam dispositionem præuiam, & quasi necessitantem ad gratiam, vt characterem in iis, quæ characterem imprimunt, vel ornatum quendam spiritualem: hanc (*Causare dispositiuè procendo characterem, aut ornatum.*)

 efficaciam

causa per accidens: Sacramentum autem non est causa gratiæ per accidens: tum, quia non poneretur in eius definitione, cùm tamen hîc ponat Magister in definitione Sacramenti: tum, quia illud, quod est per accidens, non pertinet ad artem, in Porphyrio: Sancti autem de Sacramentis tractantes, præcisè, vel præcipuè tractant de causalitate eorum respectu gratiæ. Patet, quia per hoc Sacramenta nouæ legis, & veteris distinguuntur, vt dicitur in litera. Si autem & hæc, & illa tantùm signarent gratiam, licèt ista possent perfectiùs signare, quàm illa, tamen non esset distinctio in ratione causæ, & non causæ. Non enim esset distinctio, nisi per aliam, & aliam rationem signandi, quod nullo modo tribuit rationem causandi, & non causandi. Qualiter ergo Sacramentum sit causa gratiæ, ponitur sic: quia efficiens distinguitur dupliciter. Vno modo ex parte effectus in dispositiuum, quod inducit effectum præuium: & in perfectiuum, quod inducit effectum principalem. Alio modo ex parte efficientis, in principale & instrumentale. Instrumentum autem duplicem habet actionem: vnam ex natura propria: aliam prout motum est à principali agente: & quando habet secundam, simul habet & primam: & per secundam attingit ad aliquid vltra illud, ad quod attingit per primam; aliàs non esset instrumentum: & illud ad quod attingit per secundam, quæ est eius inquantùm motum est, vel instrumentum, aliquando est terminus principalis agentis: aliquando est tantùm dispositio ad illum terminum.

Cap. de specie.

Secundùm D. Thom. Sacramentum est causa instrumentalis, ad characterem, vel ornatum.

Ad propositum, aqua per formam suam naturalem, habet operationem propriam, scilicet abluere, vel madefacere corpus. Vlteriùs autem inquantùm est instrumentum diuinæ misericordiæ, habet effectum vlteriorem; non quidem ad gratiam, tanquam eam attingat etiam in virtute principalis agentis: sed ad dispositionem præuiam, quæ in quibusdam Sacramentis est character: in quibusdam est aliquis ornatus animæ proportionatus characteri. Sic ergo Sacramentum instrumentaliter non agit ad gratiam, sed dispositiuè: quia nec per actionem, quæ est eius tanquam instrumentum, attingit illam: sed dispositionem præuiam. Et secundum istos istud est conformum dicto Magistri in litera, qui dicit, quòd homo non quærit salutem à Sacramentis, quasi ab eis, sed per ea à Deo: hæc enim præpositio, *à*, denotat causam agentem: *per*, verò notat causam instrumentalem.

efficaciam habent Sacramenta per modum instrumenti, vt eleuantur per communicationem virtutis impressæ; & receptæ in ipsis Sacramentis, quæ non est permanens, sed transiens.

Recipiunt virtutem impressam.

Hanc defendunt omnes antiqui Thomistæ, vsque ad Caietanum: Paludanus *in* 4. *d.* 1. *q.* 1. Capreolus *q.* 1. *art.* 1. *conclusione* 3. Ferrariensis 4. *contra gentes, cap.* 57. Eandem sententiam primam inuenisse nostrum Alexan. Alens. 3. *part. q.* 5. *m.* 3. *art.* 5. & *q.* 8. *m.* 8. *art.* 1. putat Soto citandus, sed malè; quia *prædicto art.* 5. docet Sacramenta causare gratiam, non solùm disponendo, sed efficiendo. 3

Paludanus. Capreolus. Ferrariens. Alensis.

Secundus modus defendendi hanc sententiam est Soti 4. *d.* 1. *q.* 3. *art.* 1. qui vt comprehendat duo extrema, nempe gratiam non educi de potentia subiecti, sed creari, & Sacramenta habere respectu eius causalitatem physicam, dicit Sacramenta causare gratiam, quia causant gratum esse, attingendo non ipsam formam; sed vnionem eius ad subiectum: sicut homo generans alium hominem, non producit animam rationalem, quæ creatur, sed eius vnionem ad subiectum, ac proinde dicitur generare hominem. Hunc modum censet probabilem Ledesma *in* 1. *p.* 4. *quæst.* 3. *art.* 1.

Secũdus modus quo defenditur. Sotus,

Causare gratum esse, seu vnionem tãtùm gratiæ.

Tertius modus est Caietani 3. *p. q.* 62. *art.* 1. & 4. vbi docet attingi ipsam entitatem gratiæ, per Sacramenta, tanquam instrumenta physica causandi, non per aliquam dispositionem præuiam, neque per virtutem receptam in ipsis, quæ sit principium actionis permanens, aut transiens, sed per motum receptum à causa principali, per quem eleuentur; hunc autem motum 3. *p. q.* 18. *art.* 2. ita demum explicat, vt sit intentionalis, & spiritualis, non per modum principij, aut actionis receptæ, sed per modum vsus instrumenti, quà per actionem naturalem defert imperium præceptiuum agentis principalis, & intimat in ordine ad effectum. Vnde autem dicatur intentionalis, & spiritualis, non suppetit, nisi per ordinem ad intentionem principalis agentis, & ad effectum, qui spiritualis est. 4

Tertius modus Caietani.

Causare per motum receptum ipsam gratiam.

Quartus modus defendendi est Suarez 3. *p. t.* 3. *disp.* 9. *sect.* 2. docet gratiam non creari, *sect.* 1. & deinceps improbat modum dicendi aliorum, dicit etiam produci physicè instrumentaliter per potentiam obedientialem, quæ est virtus quædam inchoata agendi in qualibet creatura, qua subiicitur primò agenti, vt possit assumi ad quemcunque effectum, qui aliàs non repugnat: & hanc docet esse principium agendi in omnibus instrumentis diuinis: de qua fusiùs differit *tom.* 1. *in* 3. *partem, disp.* 31. *sect.* 5. Sunt & aliæ sententiæ in hac quæstione, quę videri possunt apud præfatos authores, & alios, quos *infrà* citabimus pro conclusione Doctoris, & prout occasio dabitur, eas exponemus: interim sequemur literam vt iacet.

Quartus modus Suarez.

Causare per potentiam obedientialem.

SCHO

SCHOLIVM.

Quoad secundam q. D. Thom. ponit aliquam virtutem supernaturalem per modum entis incompleti, & in fieri, in Sacramento, quæ causat instrumentaliter physicè gratiam, modo explicato, quod variis exemplis declarat. Similem virtutem, sed diuersimodè explicatam, ponunt DD. citati ad tit. huius quæst.

3 *D.Tho. in 4. d.1.q.1.*

Secundùm illam opinionem dicitur ad secundam quæstionem, quòd in Sacramentis est aliqua virtus supernaturalis, quæ non tantùm est ordo ad effectum, quia virtus semper nominat principium agendi: principium autem actionis, vt probatur 5. *Physic.* est aliqua forma absoluta. *Secundùm D.Tho. inest, Sacramentis virtus supernaturalis quâ causant gratiam.* Qualis autem sit illa virtus, ostenditur per distinctionem. Nam virtus, quæ est principium agendi, semper proportionatur agenti: agens autem principale agit secundùm exigentiam suæ formæ, ideò virtus actiua in eo est forma habens completum *esse*. Instrumentum autem agit, vt motum ab alio: & ideò competit sibi virtus, vt proportionata motui: motus autem est ens incompletum, quasi ens medium inter potentiam & actum, 3. *Physic.* *Text. 15. & circ. Idem etiam 8. Physſ.* & ideò virtus instrumenti, inquantùm est huiusmodi, habet *esse* incompletum, non fixum in natura: sicut virtus immutandi visum, est in aëre, inquantùm est instrumentum motum à corpore; sed huiusmodi entia imperfecta, quæ sunt in *fieri*, solent intentiones communiter nominari: eo modo quo virtus in aëre ad immutandum visum, dicitur intentio coloris. Virtus ergo spiritualis, quæ est in Sacramento, inquantùm instrumentum, est in eo, quasi in *fieri*, tanquam ens incompletum, siue intentionale.

Et si arguitur, quòd in corpore non potest esse aliqua virtus supernaturalis. Respondetur secundùm dicta, quòd licèt non possit ibi esse virtus supernaturalis secundùm *esse* completum: potest tamen ibi esse secundùm *esse* incompletum, per modum intentionis; sicut exemplificatur in multis. Primò quidem, quia sic sermo audibilis causa existens disciplinæ, secundùm Philosophum *in principio de Sensu*, & *Sensato*, continet quodammodò intentiones animæ, cuius conceptiones quodammodò exprimuntur per sermonem.

Secundò sic, virtus artis est quodammodò in instrumento moto ab artifice. Tertiò sic, in motu corporis cœlestis est quodammodò virtus substantiæ separatæ mouentis, secundùm Philosophos. Quartò sic, semen agit in virtute animæ, vt dicitur *2. de Animalibus*, & tangitur à Commentatore 7. *Metaph. cap. 2.*

SCHOLIVM.

Impugnat quæ dicit D.Thom. ad primam quæstionem, quatuor rationibus. Prima, dispositio ad gratiam est terminus creationis, sed secundùm D.Thom. creatura creare nequit. Secunda, effectus Sacramenti fit in instanti, sed Sacramentum non potest agere nisi per motum. Tertia, in Eucharistia nihil est assignabile, à quo attingi posset transsubstantiatio. Quarta, ponitur pluralitas sine necessitate. Gratiam creari, præter Scot. *hîc, & d.16.q.2. tenent* Alens. *2.p.q.9.m.8.* D.Bonauent. *2.d.26.art.1.q.4.* Richard. *ibi art.1.q.4.* Capreol. *hîc ad arg. Scot. contra 3. con.* Maior. *q.1.* Palud. *q.1.* Ferrar. *4. contra gen. c.*57. Caiet. *1.p.q.*110.*a.*1.

4 *1 p.q.45.a.5. in sol. princ. Gratia creatur, ergo non fit à Sacramēto physicè.*

Contra istam [b] opinionem; quantùm ad illa, quæ ponit ad primam quæstionem, arguitur primò sic: Creatura non potest agere instrumentaliter ad terminum creationis, secundùm ipsum: & hoc, vt dicit alibi, maximè verum est de substantia corporea, cuiusmodi est Sacramentum: dispositio autem proxima ad gratiam qualem ponit, est terminus creationis. Minor probatur, quia illa dispositio est simpliciter forma supernaturalis: & quælibet talis æquè non est educibilis de potentia naturali subiecti recipientis: æquè etiam subiectum est in potentia obedientiali ad quamcunque talem formam.

Item,

b *Contra istam opinionem, &c.* Impugnat Doctor sententiam D.Thomæ quatuor rationibus. Prima est, quòd creatura non possit creare, ne instrumentaliter quidem, etiam ex D.Thoma, vt patet quæst. prima huius, quæ propositio ex ratione speciali extenditur ad substantiam materialem, quæ in essendo dependet à materia, & cuiusmodi est Sacramentum institutum in materia sensibili: sed dispositio proxima ad gratiam, siue sit character, siue ornatus supernaturalis, est terminus creationis: ergo non attingitur à Sacramento. Minor patet, quia dispositio illa est simpliciter supernaturalis, quælibet talis æquè non est educibilis è potentia naturali subiecti, & æquè etiam subiectum est in potentia obedientiali ad quamcunque talem formam: ergo est simpliciter supernaturalis. Additur autem *simpliciter*, ad distinctionem actus supernaturalis, qui licèt sit superna 5

Impugnat præmissam sententiam. Prima ratio.

Creatura nequit creare instrumentaliter.

Character, & ornatus simpliciter supernaturales.

Quid educi de potentia materia.

Item, ista [c] dispositio respectu gratiæ, cùm secundùm ipsum, sit necessitans respectu gratiæ, quando non est impedimentum in suscipiente; sequitur quòd simul fiant in animâ non indispositâ, ista dispositio & gratia: ista ergo dispositio fit in instanti, sicut & gratia. Hoc etiam patet, quia non est successio in inductione alicuius formæ, nisi penes partes mobilis, vel penes partes ipsius formæ: neutrum autem est hîc. Primum non, quia subiectum est indiuisibile. Secundum non, quia tunc gradus formæ, non possent esse, nisi talis dispositio fieret continuè maior, & minor: sed possibile est in aliquo suscipiente Sacramentum, minimam dispositionem induci, sicut & minimam gratiam infundi: ad istam autem gratiam non requiritur, nisi minima dispositio: non est ergo ibi successio penes gradus, secundùm quos dispositio successiuè inducatur.

Successio in formæ introductione, ex duplici capite prouenit.

Patet etiam tertiò illa propositio, quia instrumentum non agit, nisi in virtute principalis agentis: ergo si instrumentum non potest agere, nisi in tempore ad istam dispositionem, sequitur, quòd Deus aget in tempore, vel successiuè ad eandem. Consequens videtur inconueniens, tum propter infinitatem potentiæ agentis: tum propter summam capacitatem suscipientis non habentis contrarium: Sic ergo supponatur ex istis tribus probationibus, quòd illa dispositio præuia ad gratiam, quam ponunt, inducatur, vel induci possit in instanti: Sacramenta autem non possunt habere actionem suam in instanti. Probatio, quia communiter in Sacramentis requiruntur verba multa, vt patebit inferiùs: illa autem non possunt habere *esse* in instanti: ergo in tempore, quare nec agere actione sua naturali: ergo nec supernaturali, quia nec secundùm eos, quando instrumentum habet actionem excedentem suam virtutem, habet etiam actionem propriam.

Sacramenta non possunt habere actionem instantaneam.

5 Si autem fingatur aliquam vnam syllabam totius orationis instrumentalis habere *esse* in instanti (quod ideò fictio est, quia formatio huius syllabæ est cum motu locali aëris, & motus non est in instanti) adhuc non saluatur propositum, quia aut illa esset prima syllaba, aut vltima, aut intermedia; quæcunque ponatur, ex quo illa habet actionem, & dispositionem illam, quæ causatur in instanti, & nulla alia, sequitur quòd illa sola sufficeret, & inter omnes alias haberet rationem Sacramenti: quia omnes aliæ præter illam, nec instrumentaliter, nec quocunque modo agunt dispositionem illam præuiam: quod est inconueniens,

6. Physic.

supernaturalis, non tamen in eo gradu quo habitus, vt patet ex Doctore in 1. *dist.* 17. *q.* 2. Dari ergo formam supernaturalem quoad substantiam, non negauit Doctor, vt patet hîc, & aliis in locis, vt q. 1. prologi §. *Ad quæstionem*; & sæpè per totam quæstionem, & *q.* 3. *in* 1. *d.* 17. *q.* 2. *in* 2. *d.* 3. *q.* 9. *in* 3. *d.* 23. & deinceps vsque ad 32. vbi agit de habitibus infusis *in* 4. *d.* 49. *q.* 11. & ne difficultas fiat de actu *in* 3. *d.* 23. §. *Aliter patet*, &c. dicit actũ fidei infusæ, & acquisitæ distingui essentialiter; & *dist.* 24. idem asserit de actu charitatis infusæ, & acquisitæ: prout optimè notauit Scholiastes, ad locum citatum in q. 1. prologi. Et de his actibus, ac aliis habituum infusorum dicit ita eos fieri à suis principiis, vt alio modo virtute naturali intellectûs, aut voluntatis produci non possint: vnde in hac quæstione non est controuersia quantùm ad mentem Doctoris.

Dari formam supernaturalem in substantia.

Difficultas tamen offertur circa illam probationem Minoris, qua probat supernaturalitatem illius dispositionis, ex eo, quòd ad eam non sit potentia naturalis in subiecto, ex qua educatur, sed tantùm obedientialis, quo repugnat eius principiis, in locis iam citatis, vbi expresè asserit, in nobis dari inclinationem naturalem passiuam, ad formas supernaturales gratiæ, & gloriæ. 6

Explicatur probatio.

Sed respondetur hanc probationem esse ad hominem ex principiis concessis; nam licèt hinc inde vtraque schola admittat formas supernaturales quoad substantiam, & in ratione absoluta, per ordinem tamen ad extrinsecum aliter, & aliter definiunt illam supernaturalitatem. D. Thomas 1. *p. q.* 1. *a.* 1. *q.* 12. *art.* 5. *q.* 67. *art.* 5. eiúsque discipuli docent illam supernaturalitatem desumi in ordine ad subiectum, quatenus non supponitur in ipso inclinatio naturalis ad formam, sed tantùm potentia obedientialis: nos autem cum Doctore id negamus, sed desumendam esse tam potentiam obedientialem, quàm supernaturalitatem formæ in ordine ad agens: quia ergo illa controuersia non est huius loci, ideò sumit rationem supernaturalitatis ex mente D. Thomæ, non autem ex principiis à se assertis aliàs, vel secundùm ipsa, vt patet *infra dist.* 14. *& in dist.* 49. *q.* 11. *& in* 3. *d.* 14. *q.* 1. vbi colligitur eleuationem potentiæ non fieri per formam, quà forma est, sed quà principium agendi, & in locis suprà citatis, vbi exponit supernaturalitatem respectiuè ad agens. Vnde mihi videntur quidam ex nostris, vt Tartaretus, & post eum alij, non rectè interpretari mentem Doctoris hîc, quasi illa probatio minoris esset ex principiis adsertis eius, vel ex mente ipsius: vis ergo huius rationis consistit ad hominem, in eo quòd quacunque ratione dicatur gratia non produci immediatè à Sacramentis, quia est terminus creationis: eadem ratio probat etiam ornatum illum non produci physicè à Sacramentis.

Responsio. Vtitur probatione ad hominem ex principio asserto.

D. Thom. definit in ordine ad subiectum supernaturalitatē.

Doctor verò in ordine ad agens, non ad subiectum.

Respondet Ferrariensis ex Capreolo *in* 4. *d.* 1. quòd forma dicatur supernaturalitas in duplici gradu. Nam quædam est talis, vt nullo modo attingi possit virtute creata, neque innata, neque superaddita, neque consequenter educi de potentia materiæ, talis est gratia. Alius autem gradus est, quando forma attingi potest, saltem virtute superaddita, ac proinde educi de potentia materiæ, & huius generis est character: disparitatem assignat infrà ex propria sententia, quia gratia est supra totum ordinem naturæ, & coniungit nos Deo, ita à solo Deo produci potest: character autem, 7

Responsio Ferrar. & Capreoli

Duplex gradus supernaturalis.

conueniens, quia in tali oratione Sacramentali, nulla vna syllaba ponitur Sacramentum, sed tota oratio.

Quòd si vltrà fingas vltimam syllabam esse instrumentum completiuè, & habere actionem istam, quæ attribuitur Sacramento, non in virtute propria, sed in virtute omnium præcedentium, sicut vltima gutta in virtute omnium præcedentium cauat lapidem 8. *Physic.* Hoc nihil est, nunquam enim in talibus vltimum completiuè causat effectum in virtute præcedentium, nisi quia præcedentia dereliquerunt aliquam dispositionem præuiam ad illum terminum: hîc autem syllabæ præcedentes, nullam dispositionem talem relinquunt ante vltimam: ergo, &c.

Text. 23. Quomodo vltima gutta cauat in virtute præcedentium?

Item in aliquo Sacramento, scilicet Eucharistiæ, non videtur ista causalitas esse possibilis, & hoc siue loquamur de Sacramento pleno, scilicet Eucharistiâ iam consecratâ: vel de ipsa consecratione Sacramentali, quæ est via ad Sacramentum. Nam primo modo loquendo, species illa panis non videtur esse causa instrumentalis attingendo effectum, scilicet existentiam realem corporis Christi, neque aliquam dispositionem ad illum effectum. De consecratione etiam patet, quia illa verba prolata non attingunt transubstantiationem, quæ est terminus principalis huius consecrationis: cùm illa transubstantiatio non fiat nisi virtute Dei infinitâ, quod æquè, vel magis patet, quàm de creatione, neque attingit aliquam dispositionem præuiam ad illam transubstantiationem: quia aut illa dispositio esset in pane, aut in Christi corpore: neutro modo potest dari. Non enim in corpore, quia iam non esset dispositio: nec in pane, quia, cùm illa dispositio esset necessitans ad transubstantionem, esset in eodem instanti cum transubstantiatione: & tunc in illo instanti esset panis, quia quando est dispositio, est & eius subiectum: simul ergo esset panis in eodem instanti, in quo est illa dispositio, & transubstantiatio, quod includit contradictionem. Similiter pura fictio videtur esse, quòd per ista verba: *Hoc est enim corpus meum*, magis alteretur realiter panis, quàm per alia verba prolata, scilicet, *iste panis est albus*, & huiusmodi, cùm sonus non habeat virtutem aliquam ad causandum alterationem realem in pane.

Nihil est in Eucharistia, cui tribui posset transsubstantiatio, vt causa physica.

6 Posset etiam argui vt priùs, quia illa verba Sacramentalia habent esse in tempore: ergo & actionem suam præcisè in tempore: illa autem dispositio ad Eucharistiam si fingatur, non potest poni causari in tempore, autem, qui est dispositio ad gratiam, non est supra ordinem naturæ, imò est infra aliqua materialia sui generis, nempe, actum liberi arbitrij, qui disponit ad gratiam, & est supra characterem perfectione; ideóque non est inconueniens, vt à Sacramento instrumentaliter producatur, cùm aliquid sui generis virtute naturæ producat.

Contrà, hæc solutio quoad primum petit principium, & distinctio adducta quoad euasionem conficta videtur, neque respondet ad probationem minoris. Quæro enim vnde colligatur supernaturalitas gratiæ aliter, nisi in ordine ad subiectum, in quo tantùm supponit potentiam obedientialem, sed perinde character etiam, & ornatus ille supponit potentiam obedientialem in subiecto, quia naturalis non admittitur ab ipsis, nisi vbi datur etiam agens naturale, quod educere potest illam potentiam ad actum: in reliquis conueniunt gratia & character, in esse formæ spiritualis accidentalis in genere.

Impugnatur.

Peti principium.

Vtraque forma perinde supponit potentiam obedientialem solam.

Vnde sicut potentia obedientialis immediatè subiicitur Deo agenti & soli, loquendo de ea, quæ est merè obedientialis (vt excludatur instantia de potentia vitali in ordine ad suum actum supernaturalem, quâ vitalis est, & naturalis) ita potentia obedientialis ad characterem soli Deo subiici debet, sicut & quæ est ad gratiam: quia perinde character dicitur à Deo produci, & infundi sicut gratia, si spectemus principia reuelata, vt infrà patebit: perinde etiam gratia dicitur causari à Sacramentis, sicut character. Ex ratione autem non suppetit aliquis diuersus, & notus modus causandi vtrumque: ergo solutio prædicta videtur omnino libera, & meritò à quibusdam discipulis D. Thomæ non probantur principia ad quæ reducitur. 8

Soli Deo subiicitur potentia obedientialis.

Deinde disparitas petita ab ipso Ferrariensi, quoad excessum perfectionis, in forma nihil concludit: in primis non admittitur gratia esse supra totum ordinem naturæ, ne quidem in genere formæ accidentalis, quia iuxta principia nostra; gloria, & actus supernaturalis fruitionis in patria est perfectior in entitate, & perfectiùs coniungit Deo, quàm ipsa gratia.

Disparitas assignata supernaturalis relicitur.

Et dato etiam opposito iuxta sententiam asserentis, & eorum qui gratiam esse dicunt participationem diuini *esse*, & distingui re à charitate, non probat intentum, quia etiam quæ inferioris sunt gradus, aliquando exigunt ex natura sua superiorem causam, & materia prima, quæ est imperfectior formâ, petit ex peculiari ratione produci à Deo solo, quia est primum subiectum: quòd ergo gratiæ sic conueniat produci, non colligitur ex perfectione eius, sicut per illam, nec absoluitur omnino à subiecto, quin ipsi insit per modum inhærentis, & accidentis; de reliquo nihil conuenit ipsi in genere, quòd non conueniat characteri in ratione formæ supernaturalis.

Ratio ex perfectione petita non valet.

Et confirmari potest per exemplum datum, quia actus supernaturales sunt perfectiores, quàm character; educuntur tamen de potentia naturali subiecti non ita character: ergo id non est ex perfectione.

Confirmatio.

Deinde instantia de charactere, & actibus, libero arbitrio, non est ad propositum: agitur enim de dispositione naturali necessitante ad gratiam, qualis est character ex præfata sententia, ad quam non habet proportionem dispositio moralis, & impetratoria, vt sunt actus, qui supponuntur ad iustificationem, quia prior dispositio maiorem connexio 9

Instantia de dispositione per actus liberos excluditur.

tempore, propter similes probationes, quæ suprà tactæ sunt in secundo argumento. In proposito etiam est ratio specialis, quia verba consecrationis Eucharistiæ non possunt habere actionem respectu transsubstantiationis, seu dispositionis necessariæ ad transsubstantiationem: quia non priùs agunt circa passum, quàm tangant ipsum secundùm eos, & secundùm Philosophum

Text. 24. 7. *Physicor.* de simultate agentis, & passi: nunc autem in instanti completæ prolationis nondum species illorum verborum tangunt speciem panis, quia multiplicatio soni, & sensatio, non fit nisi in tempore, secundùm Philosophum *in de sensu, & sensato, dubitatione penultima*: ergo per tempus post instans vltimum completæ prolationis verborum nondum transsubstantiatio facta est; nec dispositio præuia ad ipsam: ergo panis per totum illud tempus permanet; quod est contra communem opinionem de Eucharistia.

7 Quartò arguitur [d], quòd ista opinio ponit pluralitatem sine necessitate, quod est contra doctrinam Philosophorum, patet

Text. 50. Text. 60. Text. 48. Idem 1. ca. t. c. 32. Pluralitas, sine necessitate non admittenda.

primo Physicorum de opinione Melissi, & eius commendatione vltra Anaxa. & 3. *de Anima.* & 8. *Physicor.* quòd natura nihil facit frustrà. Semper enim, si sufficit paucitas ad saluandum apparentia, est magis ponenda: sed talem dispositionem fieri in Sacramentis, omnino videtur superfluum, nec huius pluralitatis videtur esse aliqua necessitas, vt patet in Eucharistia: quia purissima fictio videtur esse, ponere ibi aliquam dispositionem præcedentem, vel inter species panis, quæ sunt Sacramentum, & inter existentiam corporis Christi, quæ est res signata.

In aliis etiam Sacramentis hoc probatur, nam in illis, quæ non imprimunt characterem, nulla necessitas videtur ponendi illam dispositionem, quæ dicitur ab illis ornatus. Primò hoc videtur esse contra

Admisso ornatu fictè pœnitens non teneretur reconfiteri.

communem doctrinam Theologorum. In quibuscunque enim Sacramentis imprimitur dispositio ad effectum principalem, si propter obicem in suscipiente non causatur, tunc effectus principalis, cessante obice sufficit dispositio ad illum effectum principalem (apparet in Sacramentis imprimentibus characterem, quæ propter hoc non sunt iterabilia) sed in fictè pœnitẽte, cessante fictione, nihil est, quod sufficiat ad effectum veræ pœnitentiæ; alioquin non oporteret talem fictè confessum, de eisdem peccatis aliàs confiteri: ergo in tali Sacramento nulla imprimitur dispositio, quasi necessitans ad effectum Sacramenti.

SCHO

connexionem habet cum forma, quàm secunda: ergo magis exigit produci à causa producente ipsam formam, quàm hæc, neque consequenter ex modo producendi huius sequitur modus producendi alterius esse idem.

Consequentia patet quoad primam partem, quia quod physicè coniungitur cum forma, magis est ipsi coniunctum re, & causalitate, quàm quod moraliter tantùm coniungitur. Patet eadem consequentia quoad secundum, quia dispositio naturalis & moralis solùm æquiuocè conueniunt, quia vnum habet *esse* tale, ex natura rei, & inferre, necessitando ad formam, aliud verò secundùm rationem tantùm, & ex instituto infert formam.

Confirmatur ergo ratio Doctoris, quia neque Scriptura, neque Patres tribuunt vllam efficaciam Sacramentis nisi respectu gratiæ, aut characteris in iis quæ imprimunt characterem: ergo ornatus ille sine fundamento asseritur. *Confirmatur non dari ornatum.*

Dices asseri ornatum, vel dispositionem aliam respectu gratiæ, vt saluetur proprietas causandi in Sacramentis, vt tribuitur eis per Patres, & Scripturam, quia cùm in eis nequeat saluari hæc causalitas per immediatam productionem gratiæ, quæ creatur, debet saltem quoad aliquid prius disponens saluari. 10 *Responsio. Necessitas ornatus.*

Contrà, ornatus & character sunt diuersæ formæ: ergo nequeunt esse dispositio necessitans ad eandem formam. Consequentia patet in Physicis, vbi inuenitur semper dispositio vnius rationis ad formam vnius rationis, qualis est gratia. *Impugnatur.*

Secundò, Patres & Concilia illam efficaciam Sacramentorum exponunt in ordine ad ipsam gratiam, vt terminum; ergo si proprietas saluanda est, potiùs dici debet ipsa gratia immediatè attingi.

Tertiò in Sacramentis, quæ imprimunt characterem assignantur tanquam diuersi effectus Sacramenti gratia & character, vt patet ex Florentino, & Tridentino citatis, & in ordine etiam ad diuersos effectus. *Florent. Trident.*

Quartò, neque character, neque quodcunque aliud est dispositio ad gratiam necessitans physicè: ergo non saluatur causalitas physica Sacramentorum respectu gratiæ per ipsa. Antecedens probatur, quia character potest esse in ficto sine gratia, & etiam cum peccato desinente gratiâ, sed vltima dispositio necessitans ad formam ponitur simul cum forma, & tollitur sublatâ forma: ergo character nequit esse talis. *Ad gratiam nulla forma necessitans physicè.*

Dices quantùm est ex vi characteris vltimò disponi subiectum, nisi adsit aliquod impedimentum. Contrà, vltima dispositio in gradu necessitante, & simultaneo cum forma non compatitur cum impedimento formæ: ergo cùm character, vt constat certò, compatiatur cum impedimento, non est dispositio necessitans physicè. 11 *Responsio. Impugnatur. Dispositio nõ compatitur cum impedimento.*

Quòd si dicas disponere aliquo modo moraliter. Contrà, ergo Sacramentum producendo characterem non producit physicè gratiam. Patet consequentia, quia effectus mediatus nequit aliter reduci in causam remotam, quàm reducitur in causam proximam, sed proxima est character respectu gratiæ, qui tantùm moraliter causat proximam: ergo Sacramentum nequit aliter causare, quàm moraliter, siue producat physicè characterem, siue moraliter tantùm. *Responsio. Impugnatur. Effectus in causam remotã mediatè proximâ reducitur.*

Confirmatur secundò, hæc dispositio ad gratiam, 12

Nulla necessitas dispositionis. gratiam vel exigeretur à natura formæ, vel ex natura subiecti, vel ex natura causæ efficientis instrumentalis; non primum, quia in contritis perfectè, & iustificatis extra Sacramentum habetur gratia sine tali dispositione: ergo non petitur ex natura formæ; non ex natura subiecti, quia anima est de se capax gratiæ, quatenus imago Dei est, capacitate physicâ, & recipit sæpè gratiam sine tali dispositione; vt patet ex primo membro, quod esset falsum, si talis dispositio esset physicè necessitans, ac proinde naturaliter prius gratiâ tanquam formâ posteriori; sed non datur posterius naturaliter sine suo priori, vt patet ratione dependentiæ; aliàs esset posterius naturaliter, & non esset: patet in forma ignis & suâ dispositione vltimâ, verbi gratiâ, calore vt octo; gratia autem datur sine charactere, vel ornatu.

Tertium etiam dici nequit, quia nulla efficacia tribui potest Sacramento vt est causa gratiæ, nisi prout necessaria est ex parte gratiæ vt formæ producendæ; aut subiecti, vt disponendi ad talem formam: ad neutrum horum exigitur vniuersaliter talis dispositio: ergo neque virtus productiua eius physica.

13 *Secunda ratio principalis.* c *Item ista dispositio respectu gratiæ*, &c. Hæc est secunda ratio Doctoris, quæ summariè in hoc versatur. Illa dispositio ad gratiam fit simul cum gratia, atque adeò in instanti; sed Sacramentum non potest producere aliquid in instanti physicè: ergo neque illam dispositionem producit physicè.

Dispositio fit simul cũ forma in gradu necessitante. Gratia fit in instanti. Maiorem probat tripliciter. Primò, quia dispositio necessitans, quando nullum est impedimentum in suscipiente, fit simul cum forma; gratia autem fit in instanti; sed in anima nullum est impedimentum respectu dispositionis: ergo, &c.

Causa successionis in productione formæ. Secundò probat, quia non est successio in productione formæ nisi secundùm partes mobilis, vel penes gradus, & partes ipsius formæ; id est, quia mobile habet diuersas partes secundùm quas aliter, & aliter applicatur ad causam efficientem; vel quia forma est diuisibilis, *ex 6. Physicorum*: non primum, quia subiectum hîc est indiuisibile: non secundum, quia ad minimam dispositionem induci potest gratia, &c.

Explicatur Minor huius rationis. Gratia diuisibilis est. Pro intellectione huius Minoris non est sensus Doctoris quòd gratia non sit diuisibilis; hoc enim repugnat formæ homogeneæ, quæ potest intendi, vt est gratia per ipsum in variis locis; vt patet de gratia Christi quam dicit esse intensissimam; & gratiam baptismalem *infrà* docet maiorem & intensiorem esse, quàm fuerit gratia data per Circumcisionem: loquitur de dispositione in ordine ad formam, ad quam disponit, quæ aliquando in determinato tantùm gradu intensionis disponit; sicut calor ad ignem non in quocumque gradu remisso disponit, sed in intenso: quando autem forma disponens est talis potest contingere vt secundùm aliquos gradus insit, vt remissos, sine eo quòd insit forma ad quam disponit, vt calor vt tria, sine igne, &c. Talis non est dispositio hæc ad gratiam; quia quicumque gradus formæ disponentis sufficit ad infusionem gratiæ: ergo potest simul dispositio, & gratia fieri in instanti, quod est intentum eius.

14 Tertiò probat, quia instrumentum non agit nisi in virtute causæ principalis; ergo si instrumentum nequit agere nisi in tempore, Deus etiam non potest agere nisi in tempore, & successiuè ad effectum instrumenti: quod est absurdum ex duobus: primò ex infinita virtute Dei, cui nulla resistentia, & ex parte subiecti est proportionata: vnde ex Philosopho *suprà in 1. quæstione huius* citato, si Deus immediatè moueret cœlum, moueret in instanti ob infinitatem virtutis: tum secundò propter summam capacitatem subiecti non habentis contrarium. *In cõuenien.*

Insinuat hîc causas ex quibus contingit successio in motu, nempe ex repugnantia passi, & limitata virtute agentis, ad quæ reducuntur reliquæ assignatæ à Comment. in capite *de Vacuo*; vt ipse rectè probat infrà *dist. 43. quæst. 5.* Vide etiam ipsum *in 1. dist. 2. quæst. 1. ad vltimum in 2. dist. 2. quæst. 9. ad 4.* Item *in 3. dist. 4. §. Maria fuit verè mater Dei*, &c. vbi optimè exprimit quomodo Maria cooperata fuerit in instanti ad illam actionem generatiuam Christi secundùm carnem ex superueniente Spiritus sancti virtute.

Probatâ ergo Maiori, probat Minorem: quia Sacramentum est quid successiuum (vt includit saltem formam verbalem successiuam:) ergo nequit esse, aut agere; nisi in tempore, actione reali naturali: ergo neque actione supernaturali secundùm ipsos; quia hæc non competit instrumento, nisi vt simul habet actionem naturalem. 15 *Probatio Minoris principalis.*

Si dicas vnam syllabam posse esse in instanti, & causare illam dispositionem in eodem instanti: hoc in primis est falsum, quia etiam syllaba successiuè formatur cum locali motu aëris; & eo dato, vel esset prima, vel media, vel vltima, verbi gratiâ; & sic seorsim formata haberet eundem effectum, quod est falsum, quia nec sensum sacramentalem, neque orationis sola pars habere potest, neque dictionis syllaba. *Responsio. Impugnatur. Successiuum agit successiuè tantùm.*

Si dicas in virtute præcedentium causare, sicut vltima gutta in virtute præcedentium cauat lapidem, ex Philosopho 8. *Physicorum*. Hoc etiam falsum est, quia sic reciperet aliquam virtutem à prioribus, vel certè relinquerent post se aliquam dispositionem, in cuius virtute causaretur terminus. *Responsio. Impugnatur.*

Hoc argumentum torsit aduersarios, & perinde concludit contra omnes modos præfatos. *Argumenti difficultas ad duo reducitur.*

Pro maiori autem claritate, & euidentia eius, aduertendum quòd consistat in duabus propositionibus.

Prima est, quòd ad causandum aliquid physicè, requiritur existentia causæ, vt per se notum est; siue in se (vt excludatur controuersia) siue in alio, quod sit virtus eius, vel quod in virtute eius causat; sicut aliqui dicunt patrem mediante semine generare, etiam quando non est; & accidens separatum in virtute substantiæ generare. *Primum. Existentia realis causæ requiritur ad actionem realem.*

Secunda propositio est, quòd Sacramentum nihil causat quando est, nihil etiam substituit quod in virtute eius causaret: vnde sequitur conclusio, quòd non sit causa physica sui effectus. *Secundum.*

Minor autem probatur ex ratione illa Doctoris, quia Sacramenti forma nequit esse nisi in tempore.

Confirmatur itaque ratio hoc modo: forma non 16 *Confirm.*

Forma vt significat est fundamentum significationis, & virtutis sacramentalis. Trident.

non, secundùm sonum realem, & naturalem est fundamentum proximum significationis sacramentalis, sed prout ex instituto significatiua est; verba enim significantia ex vsu, & impositione assumpsit Christus in formis Sacramentorum: vnde Tridentinum *sess. 5. de peccato originali can.* 4. dicit formam Baptismi verificari in remissionem peccatorum in infantibus, aliàs esset falsa si in eis non supponeret peccatum originale. Idem Mileuitanum *can.*2. African. *cap.* 77. Diospolitan. *art.*5. quod argumentum mirum in modum torsit Pelagianos, vt patet ex Augustino *lib.* 1. *de peccat. merit. & remiss. cap.*17. 18. 20. *&* 30. *de gratia Christi lib.* 1. *cap.*33.

Mileuitan. African. Diospolit. Augustin.

Florent.

Hac ratione Florentinum docet Sacramenta constare rebus & verbis, quæ significatiua sunt. Hinc Doctores vniuersim admittunt mutationem substantialem in forma quoad sensum, nullum facere Sacramentum; hinc forma Pœnitentiæ ex Trident. *sess.* 14. *cap.* 6. *& can.* 8. significat actum iudicialem per modum sententiæ: sic dicitur forma Eucharistiæ esse demonstratiua, Extremæ Vnctionis deprecatiua, &c. quæ sunt affectiones formæ, quà significatiua est præcisè.

Mutatur forma vt significat. Forma iudicialis. Demonstratiua. Deprecatiua. Sunt affectiones significationis.

17 *Nõ fit Sacramentum donec compleatur sensus formæ. Completur per prolationẽ integram.*

Quibus suppositis, sic argumentor: Sacramentum non completur donec perficiatur forma eius quoad sensum completum & sacramentalem; ergo ante prolationem integram formæ, nihil causat Sacramentum; siue sit character, siue ornatus, siue gratia ipsa eius effectus: sed repugnat compleri formam secundùm prolationem integram, donec omnes partes substantiales se inuicem determinantes (ex qua determinatione, quæ est affectio vocis quà significatiua est, consurgit sensus completus formæ) integrè proferantur: hoc autem non contingit ante vltimum *esse* formæ, seu instans extrinsecum prolationi; ergo nullus effectus Sacramenti ante illud instans extrinsecum completæ prolationis habetur. Consequentia est manifesta, quia ante illud non completur sensus formæ sacramentalis.

Exemplum.

Exempli gratiâ in forma Eucharistiæ non ponitur corpus Christi sub speciebus panis, quando profertur, *Hoc est* præcisè, aliàs si obmutesceret Sacerdos ad reliqua duo, vel non diceret ea sensibiliter, adhuc consecratio esset facta, quod falsum est. Item, in forma Baptismi, si proferret minister illa verba, *Baptizo te:* sine inuocatione Trinitatis conferret gratiam baptismalem; quod nullus dicit, ex ratione iam præmissâ.

18 *Responsio.*

Ex qua nullo negotio euacuantur solutiones aduersariorum. Respondent enim quidam, quòd gratia, seu effectus Sacramenti, producatur pro aliquo tempore indeterminato ante instans extrinsecum, quo desinit Sacramentum. Alij respondent pro tempore determinato, quo vltima particula prolationis verborum durat produci. Has responsiones benè impugnat Pater Vasquez *tom.* 2. *in* 3. *parte, disputat.* 132. *cap.* 4. quorum impugnatio apud ipsum videri potest. Neque consequenter loquuntur qui dicunt gratiam creari, quia sic tota simul producitur: vel ergo tempore determinato, vel indeterminato ante instans prolationis producitur gratia successiuè, sicut fit ipsa prolatio formæ successiuè, & concomitanter se habent prolatio formæ quoad vltimam particulam, & productio gratiæ.

Alia responsio. Vasquez impugnat. Contradictio.

Euasio refellitur.

Sed hoc in primis est falsum, quia omnis effectus supponit suam causam in *esse* saltem priùs naturâ: forma autem vt prolata integrè, & sensibiliter, est causa gratiæ: ergo productio gratiæ nequit se habere concomitanter ad prolationem formæ secundùm aliquam particulam prolationis. Patet consequentia, quia donec proferatur integrè forma, nequit concipi in *esse*, etiam vt prius naturâ gratia: si verò gratia producatur simul cum prolatione successiua vltimæ particulæ formæ: ergo sunt simul in *fieri* gratia & forma ipsa, quia donec compleatur prolatio formæ, nunquam concipitur forma in facto *esse:* ergo neque vt causa priùs naturâ suo effectu.

Donec compleatur forma, non est.

19 *Imaginatio fallax & non coherens.*

Imaginatio autem hæc, quæ est de motu, & suo termino nequit trahi ad causam, & effectum, quia sicut motus est actus productiuus termini, sic etiam terminus simul mediante motu fit successiuè, sicut ipse motus, vt patet in calefactione & calore, quia motus nequit esse, aut concipi sine suo termino, à quo specificatur; causa autem supponitur ad effectum in completo *esse*, nec ab eo specificatur, neque dependet in vllo genere, sed è contra.

Solutionis vanitas.

Secundò peto quid saluet dicere gratiam produci in tempore determinato, aut indeterminato vltimæ prolationis magis, quàm si dicatur produci toto tempore prolationis, atque per alterum? perinde etiam sequitur effectum Sacramenti supponi ad formam, quia donec cõmpleatur quælibet pars substantialis formæ, non est forma in sensu sacramentali, qui vt completus præexigitur ad effectum; quia, vt dicitur, significando causat, & continet suum effectum. Vnde sicut ponendo corpus, nisi ponatur anima vnita, non ponitur homo; sic ponendo quascumque formæ particulas donec ponatur vltima substantialis, non ponitur forma, vt est causa Sacramenti, aliàs enim sublatâ illâ particulâ maneret forma, & effectus eius, quod est falsum.

Sequela tamen probatur, quia si gratia producitur, quoad aliquem gradum sui, aut se totum antequam compleatur integra prolatio, & sit ille gradus productus in prima parte temporis determinati, aut indeterminati, *A*, pars autem formæ, quæ in sequenti profertur *B:* tunc *A* supponitur ad *B*: ergo subtracto *B*, manet *A*. Et sic manet subiectum sanctificatum per illum gradum quantumlibet minimum: ergo virtute formæ vtrumque rectè sequitur, quod est absurdum: vnde sequitur vtramque solutionem magis ludere in verbis ambiguis desitionis, & inceptionis entis successiui, quàm sustinere fundamentum oppositum, aut euacuare difficultatem.

20 *Significatio formæ tota simul, & non successiua.*

Quod patet tertiò, resumendo quod suprà præmissum est de significatione formæ, quia licèt forma quoad sonum materialem, (qui est fundamentum remotum significationis, & efficaciæ sacramentalis, quam habet ex instituto Christi,) sit successiua; quantùm tamen ad significationem complexam, quæ est ex partibus, prout se mutuò determinant, non est successiua,

Sensus formæ non est significatio partium. cessiua, sed permanens, & tota simul: quia hæc significatio propositionis non est aggregatio partium seorsim sumptarum, quoad id, quod absolutè significant, hoc enim materiale est: sed consistit in vnione prædicati ad subiectum, secundùm limitationes adiunctas, & determinationes: ergo non ponitur sensus completus, qui est fundamentum efficaciæ sacramentalis, nisi in instanti completæ prolationis, in quo partes se mutuò determinantes integrè receperunt *esse*, & pro quo sensus completus formæ haberi primùm potest in aliis, & de quo instruendi sunt recipientes Sacramentum, vt suprà exposuimus ex Patribus; quia instructio, quæ ex forma Sacramenti haberi potest, tum primùm incipit, quando forma est completè prolata: tunc autem non est forma secundùm suum *esse* reale, quia transiit completâ prolatione: ergo nequit tunc causare aliquid physicè ex Maiori suprà præmissâ.

21 *Responsio aliorum.* Respondent alij ad idem argumentum, concedendo totum quod prætenditur, nempe effectum Sacramenti causari in instanti suppositâ prolatione; sed aliter, & aliter: nam quidam dicunt in instanti extrinseco, in quo verum est dicere, iam prolatio non est, aut forma Sacramenti, & ante hoc immediatè fuit: & ita *Soto.* respondet Sotus *in 4. distinct. 9. quæst. 2. articulo* 7. & declarat exemplo in generatione substantiali: nam calefactio, per quam producitur forma ignis, tunc producit formam ignis, quando in instanti extrinseco iam non est motus.

Hanc responsionem non omnes approbant, & meritò, quia neque exemplum est verum, *Motus non est causa termini vt principium.* neque est par ratio, eo etiam admisso: nullus enim ad hunc modum philosophatur, vt motus sit causa efficiens alicuius termini, vt principium *quo*, vel *quod*, sed via in terminum, seu actus productiuus: neque vllus vn*Non generatur forma ignis per calefactionem.*quam dixit formam substantialem produci per motum calefactionis tanquam causam efficientem, sed vel à calore, vel à forma ignis generantis, iuxta varias in hac quæstione sententias: & dato, vt dixi, opposito, motus calefactionis relinquit post se calorem in subiecto, mediante quo, (vt quidam volunt,) efficitur forma ignis, tanquam virtute proximâ; vel certè vt dispositione vltimâ necessitante ad formam ignis, determinatur eius productio à quacumque causa fiat, siue vniuersali, siue particulari.

Sed prolatio formæ præterita nihil post se relinquit reale, per quod causaret effectum, vel ad illum determinaret; & quod præteritum est, comparatum ad instans præsens producendi effectus perinde se habet, ac si nunquam existeret, quia tam propriè non est, sicut quod nunquam extitit, vel futurum erit quantùm ad præsens: ergo etiam æquè repugnat ipsi causare physicè, sicut ei quod nunquam extitit.

22 *Responsio aliorum.* Respondent ergo alij, quòd per instans prolationis intrinsecum producitur gratia, vt saluent aliquo modo existere Sacramentum, quan*Produci in vltimo mutato esse prolationis.*do producit effectum. Ad propositum huius adducunt illud principium philosophicum, nempe, quòd in omni motu versùs finem detur aliquod *mutatum esse*, terminans motum, in quo vltima pars formæ producitur in instanti: sic ergo contingit in prolatione dari aliquod *mutatum esse* eius in quo causatur gratia.

Hanc responsionem fusè impugnat Vasquez suprà: nos breuiùs incedemus; nam ipsa se *Impugnatur.* prodit: quare enim non recurrunt ad instans extrinsecum sicut prior, nisi quòd putent necessarium esse, vt Sacramentum existat, quando causat? ergo sit illud *mutatum esse*, prolatio consonantis, aut vltimæ literæ, modò hæc ipsa fiat in instanti: ergo tota virtus causandi formæ, vel Sacramenti, est in illa sola litera: ergo si sola esset, etiam causaret, quod est paradoxum. Probatur vtraque consequentia, quia hæc sententia ideò inducitur, vt saluetur causam existere, quando effectus causatur: ergo quidquid non existit Sacramenti, non facit ad actionem productiuam effectus, quia neque in se, neque in aliquo quod post se relinquit tanquam causato physico, quæ esset virtus eius.

Dicere autem quòd litera, vel syllaba, quæ non sunt significatiua, sit forma Sacramenti, 23
alienum est à sensu Ecclesiæ: redit ergo argumentum priùs factum. Completa significatio formæ non consurgit ex illa litera, ne*Euasio non conducit.*que ex vnica dictione, neque ad eius substantiam magis facit vltima, quàm prima, vel media dictio: vnde si fieret mutatio substantialis circa primam dictionem substantialem, vel non proferretur sensibiliter, quantumcumque reliqua manerent, nullus effectus sequeretur: ergo si forma causat, vt significatiua est, repugnat virtutem causatiuam formæ contrahi ad vltimum mutatum esse prolationis. *Qualibet pars formæ substantialis requiritur.*

Et si dicas, quòd successiuum existat per partes tantùm, nihil iuuat, quia nunquam aliquis dixit motum esse per vltimum *mutatum esse*, in quo verum est dicere, iam non est motus, ante hoc immediatè fuit. Quòd si etiam motus nihil post se relinqueret, sed terminus eius transiret cum ipso motu per illud vltimum *mutatum esse*, non esset verum dicere, aut motum, aut terminum motus existere; verbi *Exemplum.* gratiâ, si motus calefactionis, & calor productus transiret, manente tantùm illo gradu indiuisibili, qui per *mutatum esse* acquiritur in instanti; æquè falsum esset dicere, quòd calor vt octo existeret pro illo instanti, sicut & motum pro illo instanti esse. *Vltimum mutatum est terminus motus, non pars.*

Sed ita contingit in motu locali, qualis *Applicatur.* est verberatio aëris, & in sono causato, quæ est prolatio formæ, vt simul transeat: ergo falsum est dicere formam, aut Sacramentum esse pro illo instanti *mutati esse*, quod terminat motum prolationis extrinsecè: quod confirmari potest ex Philosopho *de sensu & sensato, dubitatione penultimâ:* multiplicatio soni & sensatio non fit nisi in tempore. Accedit quòd Sacramentum existat principaliter ante illud *mutatum esse*, quia consistit in motu, & in *fieri*, seu vsu, & tunc maximè habet suum effectum naturalem: deinde fieri potest vt forma, verbi gratiâ, Baptismi, finiatur ante finitam lotionem, quid tandem fiet? Sed dicta sufficiant: manet ergo consequentia quòd Sacramenta nequeant physicè causare suum effectum; sit gratia, sit aliud. *Philosoph. Multiplicatio soni in tempore fit.*

Item in aliquo Sacramento, scilicet Eucharistia, non videtur illa causalitas esse possibilis, &c. Hæc est 24
tertia

Tertia ratio principalis.

Specialis difficultas de Sacramento Eucharistiæ.

tertia ratio Doctoris contra prædictam opinionem, quam ipse clarè deducit in litera. Respondet tamen Vasquez hoc argumentum non vrgere, prout illud ex Richardo adducit: quia nempe illi admittunt ornatum illum ne concedant Sacramenta concurrere ad gratiam quæ creatur; corpus autem Christi non fit in Eucharistia per creationem.

Transsubstantiatio similis creationi.

Cæterùm ratio vt à Doctore exponitur, est conueniens, & tollit omnem causalitatem physicam Sacramenti respectu effectus huius Sacramenti: quia transsubstantiatio æquè, aut magis exigit virtutem infinitam, quàm creatio, inquit Doctor: ergo æquè est actio Dei propria, sicut creatio. Antecedens patet, quia dubium est inter aliquos an possit creatura assumi vt aliquid crearet, siue vt causa principalis, siue vt instrumentalis, saltem independenter à materia, sed de transsubstantiatione, nulla subest ratio dubitandi; quia hæc nequit attingi ab aliqua causa, in cuius potestate non est terminus vterque *à quo*, & *ad quem*; neuter horum est in potestate creaturæ, quia Christum ponere indiuisibiliter sub speciebus, nequit creatura quantumcumque eleuata, quia virtus ipsi communicata est creata, & supponit subiectum, & tantùm agit ad modum naturalem essendi effectûs, vel agere potest: hîc deest subiectum proportionatum, quia vel esset Christus secundùm naturalem modum essendi præsuppositus; & hoc non, quia vt sic, vel reproducitur totus, vt aliqui volunt sub speciebus, per actionem substantialem, quæ actio æquiualet creationi quoad hoc; excedit quoad supernaturalem essendi modum, quem tribuit Christo & indiuisibilem: vel ageret actione adductiuâ, & sic nequit agere in subiectum extensum, nisi motu extenso per modum suscipientis recepto, & per mutationem prioris loci, vt per se constat: ergo nequit fieri terminus *ad quem*, transsubstantiationis sub potestate creaturæ.

Excedit creationem.

Nequit subesse creaturæ terminus ad quem.

25 Idem probatur de termino *à quo*, quia creatura nequit agere ad corruptionem alicuius, nisi inducendo formam incompatibilem in eodem subiecto, & corrumpendo dispositiones, quibus conseruatur forma corrupti: in proposito substantia panis & vini desinunt totaliter, quantùm ad *esse* substantiale; quæ desitio æquiualet annihilationi. Et si dicas per separationem accidentium sequi hanc desitionem ex natura rei, parum refert: nam præterquam quòd hoc falsum esse infrà suo loco probabitur, nihil iuuat, quia separare accidens à subiecto, & conseruare separatum in *esse*, ab ea causa solùm fieri potest, quæ eminenter includit in sua potestate genus causæ materialis, & aliàs posset sine subiecto producere accidens; sed hoc est Dei: nam ad hanc rationem vltimatè reducitur fundamentum, ex quo negatur creaturam posse aut principaliter, aut instrumentaliter attingere immediatè effectum creationis.

Separare accidẽs, & conseruare separatum solus Deus potest.

26 Ex his ergo patet creaturam non posse attingere transsubstantiationem immediatè actione physicâ: ad quod probandum sufficit altera harum rationum: quia si nequit attingere terminum *ad quem*, nequit attingere terminum *à quo*; & si nequit terminum *à quo* attingere, aut dare *esse* separatum accidentibus, nequit attingere terminum *ad quem*: ergo ratio Doctoris optimè concludit; ac proinde, vt præfati authores saluent efficientiam Sacramenti in genere, iuxta sua principia, debent recurrere in hoc Sacramento ad aliquam dispositionem præuiam, & necessitantem ad *esse* effectus sacramentalis: quâ autem apparentiâ adstrui posset talis dispositio, viderint ipsi, & quod eius subiectum. In corpore Christi esse nequit, siue secundùm modum naturalem essendi, siue secundùm modum essendi sacramentalem, quia primum est distans (non datur autem secundùm ipsos actio in distans) neque cum vlla apparentia id affirmari potest; ideò non indiget impugnatione, donec videatur ad quæ principia talis modus philosophandi reduci posset.

Creatura nequit in transsubstãtiationem.

Nulla præuia dispositio, aut ornatus necessitat ad esse Christi in Sacramento.

Nullum subiectum assignari potest.

Non secundum, quia sic non esset dispositio præuia necessitans ad talem modum essendi, qui est terminus, ad quem disponit; non in speciebus, quia sic esset aliqua qualitas materialis inhærens ipsis vt subiecto, ac proinde non necessitaret ad separationem specierum à subiecto, qui est modus connaturalis essendi ipsarum; accidens autem inclinatur ad suum subiectum hoc modo, à quo dependet: non est substantia panis ex eadem ratione, quia non necessitaret ad *non esse* panis; dispositio enim necessitans videtur semper coniungi, & perseuerare cum termino ad quem necessitat; ac proinde, si est accidens, exigere permanentiam subiecti à quo dependet; non essent verba consecrationis, quia illa sunt causa effectiua in ordine ad aliud in quo producunt dispositionem illam, vt patet in aliis Sacramentis, iuxta hanc sententiam. Deinde non sunt verba, vt probatum est argumento præcedenti, quia non sunt quando dispositio illa causatur.

Accedit vlteriùs seruando proportionem cum aliis Sacramentis, dispositionem causari in subiecto, in quo recipitur terminus, quod in hoc Sacramento nullum est, quia terminus est subsistens: ergo repugnat in hoc Sacramento saluari efficientiam illam physicam respectu termini, aut alicuius præuij: sed æquè propriè Sacramentum hoc causat suum effectum sicut reliqua sacramenta: ergo efficientia sacramentorum non est reducenda ad physicam, hoc modo.

d *Quartò arguitur quòd ista opinio ponit pluralitatem sine necessitate*, &c. Hîc ponit quartam rationem contra prædictum ornatum & dispositionem, quia superfluè ponitur contra doctrinam Philosophorum 1. *Physic. textu* 50. & 3. *de Anima textu* 60. & 8. *Physic. textu* 48. & 1. *de Cælo, text. comm.* 32. Videtur, inquit, pura fictio talem in Eucharistia asserere. Item, in Sacramentis quæ imprimunt characterem, sufficit ex communi opinione Theologorum ipse character, vt recedente fictione detur effectus, & ideò Sacramentum est initerabile: in Pœnitentia autem recedente fictione nihil est, quod det effectum principalem, aliàs non esset necessarium sic fictum de iisdem peccatis iterum confiteri, &c. Circa hanc vltimam instantiam erit controuersia infrà in materia de Pœnitentia, *Vtrùm* scilicet, *Pœnitentia sit valida informis?* Casus autem præsens formari potest cum circumstantia, quòd non adsit bona fides: & supponendo, ex Tridentino & Florentino, Sacramentum Pœnitentiæ primariò consistere in absolu 27

Quarta ratio principalis ex superfluitate.

absolutione,quæ est actus iudicialis,de quo infrà d.14.q.4.in eo casu videtur,quòd absolutio causaret in ficto hanc dispositionem, etiam accedente malâ fide, quia bona fides nihil supplet per se requisitum ad Sacramentum essentialiter, sed excusat à peccato accedentem cum defectu: quod ergo absolutio nata esset facere stante bonâ fide, cum defectu videtur posse facere aliàs. Fortè casum non admittent aduersarij:loquitur ergo Doctor ex propria sententia, quem alij etiam sequuntur:aliàs tamen facilè hæc ratio confirmari potest ex significatione expressa, & formali formæ, quâ absoluit à peccato, quia est materia circa quam versatur, qui sensus non refertur ad illum ornatum tantùm,quia sic forma non caderet directè,tanquam actus iudicialis super peccatum: significatio autem practica formæ colligitur ex significatione speculatiua ipsius, quam habet ex proprietate verborum: ergo refertur ad peccatum immediatè, non ad aliquid prius.

SCHOLIVM.

Refutat responsionem D. Thomæ ad secundam quæstionem, quatenus ponit virtutem supernaturalem in Sacramentis. Primò,quia illa non esset tota in toto,& quâlibet parte Sacramenti,nec tota in toto,& pars in parte. Secundò,non esset in qualibet syllaba,nec in vna aliqua determinata. Tertiò,non est assignare quando infunderetur,quia non in applicatione Sacramenti, nec antè. Quartò, non sunt plura ponenda, quàm quæ fides, vel ratio docent.

8 Contra [e] opinionem istam, quantùm ad secũdam quæstionem, arguo sic primò: Illa virtus supernaturalis si sit in Sacramento, aut est ibi indiuisibiliter, id est,aut tota in toto, & tota in qualibet parte: aut tota in toto, & pars in parte. Non primo modo, quia inter omnes formas perficientes materiam, sola intellectiua ponitur talis: non secundo modo, quia tunc extenderetur per accidens in subiecto, quod est contra rationem virtutis spiritualis.

Reprobat opin. D.Th. Virtus supernaturalis quomodo esset in Sacramento.

Item, in Sacramentis communiter requiruntur verba multa(vt patebit inferiùs) vel ergo in qualibet syllaba esset eadem virtus omnino; vel in alia esset alia & alia virtus. Si primo modo, oporteret dicere, quòd idẽ accidens migraret de subiecto in subiectũ, & maneret postquam subiectum deficit.Si secundo modo,sequeretur,quòd Sacramentum consistens in tota oratione, non haberet aliquam virtutem vnam. Et si dicas quòd habet aliquam virtutẽ aggregatam ex multis virtutibus multarum partium; hoc improbatur per argumentum tertium contra opinionem ad quæstionem præcedentem. Non enim esset dare, quæ istarum virtutum esset principium causandi illum effectũ spiritualem in anima, nec videtur probabile, quòd Sacramẽtum vnũ formaliter (cùm huius ratio formalis sit ex ratione virtutis supernaturalis) habeat tot virtutes supernaturales aggregatas.

9 Item [f], quæro quando ista virtus supernaturalis causatur in illo sensibili pertinente ad Sacramentum? Aut ante applicationem ad actum,siue vsum:aut in ipsa applicatione. Si antè, ergo causatio eius est purè miraculosa,quia est per actũ diuinum, & non per aliquam dispositionem perpetuam,siue firmatã cum Ecclesia:nã non sequitur ad aliquid per quod possit dici quasi consequens naturaliter sine miraculo, sicut

Virtus illa nõ daretur ante applicationem Sacramenti, nec pòst.

e *Contra opinionem istam quantùm ad secundam quæstionem*,&c. Responsionem D. Thomæ,quantùm ad secundam quęstionem,impugnat quatuor rationibus. Prima est,quia illa qualitas supernaturalis, vel esset tota in toto, & tota in qualibet parte, per modum qualitatis spiritualis: sed hoc nequit dici, quia animæ intellectiuæ sic tantùm competit esse in subiecto materiali: vel esset tota in toto,& pars in parte, & sic non esset qualitas spiritualis, quia extenderetur per accidens ad extensionem subiecti. 28

Impugnatio contra secundam sententiam suprà expressam. Prima est ex subiecto illius virtutis impressa.

Deinde si esset in subiecto hoc secundo modo,repugnat ipsi producere per modum causæ totalis ornatum in anima; quia ex Augustino 12. *super Genesim ad literam*,agens est perfectius passo. Quod ratione patet, quia agens est in actu, passum verò in potentia & priuatione: vnde colligit Augustinus corpus non agere tanquam causam totalem in spiritum:& hinc concedunt Philosophi intellectum agẽtem in anima distinctum à possibili, ne admittatur obiectum materiale se solo agere immediatè in animam. Quòd verò talis qualitas ponatur in Sacramento, vel hoc esset, vt sub illa qualitate esset causa principalis, sicut aqua calida est causa calefaciendi. Patet hoc, quia virtus illa, quâ constituitur Sacramentum in *esse* actiui, immediatè se solâ attingit ornatum illum per modum, quo causæ secundæ attingunt suum effectum; nec refert quòd illa non sit permanens, quia id ipsi competit tantùm ex voluntate primi agentis, vel ex natura subiecti, quod non est permanens,sed transiens.

Agẽs est perfectius passo.

Vndę si poneretur in Sacramento Eucharistiæ, (quod solùm ex reliquis est permanens,) illa etiam virtus esset permanens, quia per eam conseruaretur res Sacramenti; verbi gratiâ, Christus sub speciebus, qui effectus est permanens. Neque negari potest hanc continuatam, & permanentem existentiam sub speciebus esse dependentem à speciebus, quia ex corruptione specierum tanquam causâ,desinit Christus esse sub speciebus, & consecratione specierum conseruatur.

Hæc ratio confirmabitur ampliùs per sequentem: nihil enim iuuat, si dicas illam virtutem esse intentionalem, quia id non tollit, quin sit extensa & materialis, vt opponitur spirituali: licèt dicatur intentionalis magis spiritualis ex distinctione ad obiectum cuius est in propria existentia.

ſicut de animatione. Si verò cauſetur in applicatione ad vſum, videtur inconueniens: nullum enim inſtrumentum formaliter eſt ideò aptum ad vſum, quia aliquis vtitur eo, vt inſtrumento. Patet hoc inductiuè, & ratione: nam idoneitas inſtrumenti præcedit naturaliter vſum inſtrumenti, vt inſtrumentum eſt: non enim quia immergo puerum, ſiue vtor aliquo ſenſibili ad actum Sacramenti, ideò recipit illam virtutem ſpiritualem: non eſt ergo dare, quando recipiat.

Vltimò arguitur [g] ſicut priùs, quòd hinc ponitur pluralitas ſine neceſſitate: non enim patet aliqua neceſſitas talis virtutis, quæ fingitur in Sacramento, neque ſecundùm rationem naturalem, manifeſtum eſt, neque ſecundùm fidem: quia ſicut ſequenti rationem naturalem, non ſunt ponenda plura, niſi quæ ratio naturalis concludit; ita ſequenti fidem non ſunt ponenda plura, quàm veritas fidei requirat. Veritas autem fidei non requirit ponere talem virtutem ſupernaturalem in aqua, vel in verbis, vt patebit inferiùs: nec aliqua ratio cogit ad iſtam pluralitatem: ergo, &c.

Nō ſunt plura ponenda, quàm ratio, vel fides doceant.

10 *Reÿcit exempla D. Thom. allata n. 3. Sermo nihil cauſat phyſicè reſpectu ſignati.*

Exempla, quæ adducta ſunt de virtute receptâ in inſtrumento, non concludunt. Primum de ſenſibili ſermone accipit manifeſtè falſum: nam ſermo audibilis, non habet in ſe formaliter aliquam intentionem animæ; quod probatur, quia ſermo non impoſitus ad ſignandum, nullam talem formam habet in ſe; patet hoc omnibus: per impoſitionem autem non recipit aliquam abſolutam formam, nec relationem, niſi fortè rationis. Hoc etiam probatur aliter, quia eodem exiſtente agente principali, & inſtrumento ſufficiente, ſequitur eadem actio: ſed ſi Latinus proferat verba Latina Græco, idem eſt agens principale, & inſtrumentum, quod eſſet, ſi loqueretur alij Latino, tamen non ſequitur effectus, quia nullus conceptus cauſatur in Græco audiente: ergo ille ſermo non erat inſtrumentum ex ſe, ad cauſandum animæ conceptum in audiente.

Quomodo ſermo excitat ad conceptum rei ſignificatæ?

Fallit ergo exemplum, pro tanto, quòd ſermo audibilis eſt ſignum rememoratiuum reſpectu conceptus, ita quòd factâ immutatione ſenſus ab ipſo ſermone, & vlteriùs intellectâ naturâ eius, inquantùm talis natura eſt, intellectus cognoſcens ipſum eſſe impoſitum ad ſignificandum talem naturam; ex collatione eius ad illud aliud, intelligit illud aliud,

29 *Secunda ratio ad idem. Non eſſet in forma verbali.*

Secunda ratio, vel illa virtus vt afficit formam verbalem Sacramenti, eſſet eadem in qualibet, verbi gratiâ, ſyllaba; ſed hoc non, quia ſic maneret poſtquam deſinit ſubiectum, & migraret de ſubiecto in ſubiectum, quia deſinente primâ ſyllabâ, maneret & tranſiret in ſecundam, niſi fortè dicas toties deſinere & reproduci, quoties oratio deſinit, & producitur ſucceſſiuè per ſuas partes tranſeuntes; quod eſt imaginarium, nihîlque ſaluat, vt probabitur.

Reſponſio impugnatur

Vel eſſet alia & alia virtus in alia, & alia ſyllaba; & ſic non haberet Sacramentum aliquam virtutem vnam. Si dicas eſſe vnam integritate: contrà facit argumentum tertium contra primam opinionem, intelligit tertiam probationem factam in ſecundo argumento, quæ perinde in propoſito eandem habet efficaciam: quia dignoſci non poſſet quæ illarum virtutum cauſaret illum effectum in anima, quod patet ex dictis.

Confirm.

Et confirmatur, quia illa virtus non eſt actiua, quæ nunquam poteſt habere effectum: ſed virtus, quæ eſſet in omnibus & ſingulis partibus formæ, nunquam habet effectum, vel habere poteſt, quia deſinit antequam compleatur vltima particula prolationis, donec autem compleatur vltima prolatio formæ, non producitur effectus eius: ergo, &c.

30 *Alia ratio.*

Aliud etiam inconueniens adiungit Doctor; nempe improbabile eſſe Sacramentum vnum formaliter habere tot virtutes ſupernaturales aggregatas: & rationem inſinuat, quia conſtituitur formaliter per ipſam virtutem ſupernaturalem vnum.

Confirm. Explicatur.

Cuius rationis vis in hoc conſiſtit: Sacramentum formaliter conſtituitur per virtutem, quam habet cauſandi effectum; quia eſt ſignum practicum (loquendo de eo ex inſtituto præſentis quæſtionis, vt omnes admittunt:) ergo debet habere vnam rationem ſimplicem cauſandi, ſicut eſt ſimplex effectus.

Obiectio. Soluitur.

Dices, quòd materia Sacramenti habet virtutem cauſandi, & forma etiam aliam virtutem propriam, & ex vtroque integratur vnum Sacramentum integraliter. Reſpondetur, quòd hoc negari poſſet, vt infrà negat Doctor, probabiliter explicans definitionem Magiſtri, quam tradit de Baptiſmo, vt ſupponit pro materia tantùm, vt ſubiecto ſignificationis ſacramentalis, reliqua autem vt forma exiguntur, vt circumſtantiæ requiſitæ. Sic etiam in Sacramento Pœnitentiæ ſignificatio ſacramentalis eſt in forma, quaſi materia circa quam accedunt reliqua.

31

Poteſt ergo ſic explicari hic paſſus, vel vt tam verba, quàm res per modum vnius fundamenti concurrant, & ſignificatio ipſa in ſe ſit ſimplex, éſtque conforme iis quæ dicit quæſt. 2. huius, num. 9. §. *Vltimò dico*, &c. & infrà, agens de definitione Baptiſmi, non quòd ſit alia ſignificatio partialis integralis in vno, altera in altero (quia ſic vnum ſine altero conferret effectum, ſicut in Sacramento Euchariſtiæ vna ſpecies conſecratur ſeorſim; vel in extrema Vnctione, quidam dicunt quamlibet integralem vnctionem conferre ſuum effectum & diuerſum) ſed quòd integrent vnum materiale, vt ſubſunt eidem formali ſignificationi; quod de facili ſaluatur in noſtra ſententia, in ſententia tamen aduerſariorum non ita; quia *in eſſe* rei faciunt diuerſa, & non vnum ſubiectum: quidquid aliqui fingant de compoſi

aliud, non ita quòd sermo per aliquam formam causet conceptum de aliqua re, sed sermo est præuius ad conceptum de re, de qua causatur per propriam speciem rei, vel phantasma in anima. Quod patet, quia quantumcunque sermo proferretur, si audiens non haberet in se speciem rei prolatæ, nullus conceptus causaretur in eo, de illa re. Vnde per voces non intelligimus res, nisi quarum habemus species: sed quòd actualiter eas consideremus, hoc est, propter collationem signi ad signatum.

Serra nihil accipit quod sit effectiuū, quia tātùm habet figurā, quantitatem, motum.

Secundum exemplum de instrumento artificis, non concludit. Valde enim improbabile videtur, quòd aliqua forma toties causaretur in serra, quoties mouetur ab artifice: & toties desinat esse, quoties desinit actu moueri. Tertium exemplum de motu non cogit, quia quomodocunque substantiæ causentur à cœlo, saltem motus localis cœli, non potest esse formale principium producendi eas. Et similiter de quarto exemplo de generatione animalium: quære 2. *lib. dist.* 18.

11 Est & alia opinio ad primam quæstionem. quære in Henrico *Quodlib.* 4. *q. vlt.*

Additio. *Nota quòd Henr. vbi suprà triplicem opinionem ponit de Sacramentis in comparatione ad gratiam. Prima est, quòd non est ponenda quæcunque virtus supernaturalis in Sacramentis nouæ legis, ad creandum gratiam: sed Deus ex pacto suis assistit Sacramentis, & in collatione suorum Sacramentorum per assistentiam causat gratiam. Secunda opinio est, quòd Sacramenta nouæ legis cooperantur ad gratiam, non sicut per se agens, & per formam in se existentem, sed sicut instrumentum motum ab agente per se: & his duabus opinionibus remotis, ponit tertiam, quæ sua est, & est talis: Sacramenta nouæ legis dicuntur causa gratiæ, non quia causent eam vllo modo plus quàm Sacramenta veteris legis: sed quia sunt contentiua illius, quod est causa gratiæ: aut realiter sicut Sacramentum Eucharistiæ, in quo continetur realiter humanitas Christi coniuncta diuinitati: ideò dicitur maximè contentiua gratia, & effectiua: aut virtualiter, sicut Sacramentum Baptismi, quod scilicet in virtute sanguinis Christi, dicente Apostolo Rom. 6.* Quotquot baptizati sumus, in sanguine eius baptizati sumus. *Et dat exemplum de diuinitate Christi, coniuncta eius humanitati, quæ operabatur mirabilia: vnde, & huic dicuntur Sacramenta nouæ legis, vasa gratiæ. Et differt, vt videtur, hæc opinio à prima, ad minùs verbaliter, quia prima dicit per assistentiam gratiæ, hæc verò per insistentiam, &c.*

Contra istam opinionem. Deus non est aliter secundùm compositione quasi actùs, & potentiæ inter res & verba.

Hoc ergo est quod putat Doctor improbabile, nempe diuersas virtutes, & tot esse in Sacramento ex ratione iam præmissa: quod necessariò tamen dicendum est, si virtus hæc, in qua consistit significatio formalis Sacramenti, sit realis, quia sic alia erit in verbis, alia, verbi gratiâ, in aqua & lotione; & sequetur, si lotio præcedat integram prolationem formæ baptismalis, quòd conferet effectum gratiæ, & deletionis peccati, quia virtus efficax non frustrà applicatur, quod est falsum, quia sine inuocatione Trinitatis nequit quis validè baptizari. Vnde verificatur illud vulgare Augustini, *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*; antequam ergo accedat, non fit Sacramentum. *Vis argumenti.*

Respondeti potest secundò, interpretando Doctorem præcisè de ipsa forma, de qua disserit, in qua tot virtutes partiales dare, videtur inconueniens ex confirmatione præmissa. Deinde, vt suprà præmissum est, in secundo argumento, forma non habet effectum, donec compleatur eius prolatio: ergo quidquid est in ipsa, priùs desinit, quàm habeat effectum, & sic frustrà ponitur. Neque dici potest, quòd vna particula permanens in virtute alterius desinentis, causet effectum, quia non in virtute illius est significatiua, aut integrans formam, sed ex institutione & ratione propria, cùm sit æquè essentialis: ergo neque in virtute alterius causat. 32 *Secundò explicatur.*

Confirmari potest tertiò totum argumentum; quia, vt suprà dictum est, forma vt est significans ex instituto hominum, est fundamentum significationis Sacramentalis, in qua consistit hæc virtus causatiua eius: sed fundamentum illud, nempe institutio humana non superaddit, nisi denominationem extrinsecam, vel aliquid rationis, & non reale, quidquid illud sit: hoc autem nequit esse ratio formalis subiectandi, aut fundandi aliquam qualitatem realem, quæ sit virtus Sacramenti. *Confirmatur ratio præmissa.* *Forma quà significatiua non est subiectum formæ realis.*

Deinde illa qualitas est vna, quia principium formale producendi vnum, & simplicem effectum in anima: sed oratio in *esse* rei & vocis, non est vna, nequidem integraliter, quia quot sunt voces & soni diuersi, tot sunt entia diuersa, quæ nullum ordinem ad se inuicem dicunt, nisi tantùm prolationis, quâ vna vox post aliam edatur; & hic ordo non est essentialis, neque dependentiæ vnius dictionis in *esse* rei ab alia: ergo solùm dicunt vnitatem significationis, quæ vnitas est rationis tantùm: sed accidens supponit vnitatem sui subiecti, à quo dependet: non potest enim dependere simul à duobus naturaliter tantùm, quod perinde etiam verum est de potentia absoluta Dei ex principiis Doctoris: ergo in forma neque materialiter, neque formaliter inuenitur ratio subiectandi talem qualitatem: destructo autem subiecto, destruitur accidens: ergo nulla hîc imaginari potest cum fundamento qualitas supernaturalis realis, quæ sit principium agendi, sicut nec subiectum reale eius. 33 *Ex defectu virtutis realis.* *Accidēs supponit vnitatē sui subiecti.*

f *Item quæro*, &c. Hæc est tertia ratio Doctoris talis, vel illa virtus causatur in signo sensibili ante vsum & applicationem eius, vel in ipsa applicatione: si primum, ergo causatio eius est purè miraculosa. Patet consequentia, quia fit per actum diuinum, sine præuia dispositione perpetua, aut stabili cum Ecclesia, ad quam naturaliter sequere- 34 *Tertia ratio principalis.*

 tur,

ſecundùm eſſentiam, præſentiam, & potentiam, in Sacramento, quàm in alio corpore: ergo ſi ponatur aliter, hoc non eſt niſi ad aliquem effectum cauſandum. ſed quod ſic ſit ibi, non poteſt eſſe per aliquam cauſalitatem Sacramenti. Sacramentum autem nullo modo eſt cauſa Deum determinans ad cauſandum effectum ſibi proprium: ergo tantum eſt ibi hoc modo, aliter quàm in alio corpore, ex determinatione propriæ voluntatis, quâ diſponit ſic operari. Hæc autem diſpoſitio manifeſtata Eccleſiæ, dicitur promiſſio, vel pactio: ergo nihil aliud dicit iſta opinio, quàm illud de opinione alia, ſcilicet, de pactione.

tur, ſicut animatio ad corpus: ſi in ipſa applicatione videtur inconueniens: nullum enim inſtrumentum ideò eſt aptum formaliter ad effectum, quia quis eo vtitur, quia aptitudo inſtrumenti præcedit vſum eius naturaliter: non enim quia immergo puerum, ſiue quia vtor aliquo ſenſibili ad actum Sacramenti, ideò recipit virtutem, non eſt ergo dare quando recipiat, &c.

Obiectio. Videtur hæc ratio non concludere, quia etiam ipſe Doctor admittit Sacramentum eſſe inſtrumentum cauſandæ gratiæ, & eſſe diſpoſitionem præuiam, vel cauſam moralem gratiæ, & ſic ratio adducta, vel non vrget aduerſarios, vel perinde ad eandem reſpondere cogitur. Diceretur ergo quòd ſicut res illa ſenſibilis ex natura rei, & ſecundùm propria, non habet cauſare effectum ſupernaturalem: ſed ex virtute extrinſecùs adueniente, ſiue moralis ſit, ſiue realis, perinde ineſſe vnam & alteram, ſiue ante vſum, ſiue in ipſo vſu: & quod dicitur de vna, dicetur de altera, excepta realitate.

35 *Reſponſio.* Reſpondetur tamen rationem eſſe vrgentem, procedit enim de inſtrumento phyſico, & phyſicè cauſante gratiam, vel effectum ſupernaturalem per virtutem ſuperadditam: vnde argumentum non eſt directè contra eos, qui negant talem virtutem ſuperaddi, vel eam eſſe innatam, quam vocant potentiam obedientialem: oportet ergo inſtrumentum, quod ſit actiuum per virtutem ſuperadditam, recipere ipſam, antequam attingat effectum, aliàs non eſſet inſtrumentum hoc modo: ſi ergo antequam applicetur, & aſſumatur ad vſum, recipit illam virtutem phyſicam, cauſatur miraculosè, quia ad illam nihil diſponit in natura. Hoc enim eſt cauſare aliquid miraculosè, vt patet ex Doctore *in 3. diſt. 24.* vbi ſimili ratione impugnat opinionem Henrici, qui ſtatuit lumen infuſum medium inter lumen gloriæ, & fidem, ad cognoſcendum credibilia, de quibus habetur fides: vbi ait, ſi Deus infunderet illud non in Baptiſmo, ſed quando quis applicaret mentem ad ſtudium Scripturæ, quòd infuſio eius non eſt miraculoſa: *Quando enim Deus aſſiſtit*, inquit, *vt generalis cauſa ad aliquem effectum cauſandum, ſi natura diſponit, non dicitur miraculosè cauſari, nec illud cauſatum dicitur ſupernaturale, ſed magis naturale, vt patet de corpore organico, & infuſione animæ*, &c. Sic etiam *in 2. d. 9. quæſt. 2.* negat agens naturale diſponere poſſe ad formam ſupernaturalem.

Argumentum eſt contra eos qui aſſerunt virtutem ſuperaddi inſtrumento.

Quid ſit cauſare miraculosè?

Quid ſit effectus miraculoſus?

36 Sumit eodem modo hîc productionem miraculoſam ſimpliciter ſupernaturalem, ad cuius terminum nihil diſponit in natura: intelligit autem diſpoſitionem latè, pro omni effectu priori, qui exigitur ad poſteriorem, ſiue ex natura rei, ſiue ex determinatione cauſæ, verbi gratiâ Dei, vt §. ſequenti, in reſponſione ad primam quæſtionem patet, in fine.

Effectus ſupernaturales non miraculoſi ſupponũt diſpoſitionem. Vnde excluduntur plures inſtantiæ: quia gratia ſanctificans prima, ſupponit diſpoſitionem hoc modo, nempe Sacramentum in re, vel in voto, cum actu perfectæ charitatis, aut contritionis; fides ſupponit doctrinam, & prædicationem ac reuelationem obiectiuam, augmentum gratiæ & gloriæ, in adultis meritum proprium, iuſtificatio in paruulis meritum Chriſti, & Sacramentum.

Inſtantia de productione animæ rationalis. Et ſi hæc reiicias, reſponde ad inſtantiam de creatione animæ rationalis: quia etſi ad eam detur diſpoſitio ex natura rei, vt communiter dicitur, non eſt tamen diſpoſitio neceſſitatis per ſe ex natura rei, ſecludendo determinationem, & pactum cauſæ primæ, quæ determinauit ſupplere vires naturæ, & aſſiſtere ei, vbi virtus eius deficit: alioquin cùm ſit creata; non repugnat, ſuppoſito corpore in omni diſpoſitione perfecta naturali, non infundere animam, aut infuſam ſeparare ſine præuia corruptione corporis.

Quòd ſi dicas ſubiectum eſſe capax animæ, non refert, quia ſic ex Auguſtino, & noſtro Doctore, anima noſtra dicit inclinationem naturalem ad formas ſupernaturales, vt ſuo loco videbitur. Diſpoſitio itaque ex parte ſubiecti dicit determinationem eius ad recipiendam formam ab agente, quia includit impedimentum: ideò autem dicitur neceſſitans reſpectu agentis, vel quia agens ex forma ſua eſt determinatum ad actionem in ſubiecto capaci, & ſine impedimento applicato, vt eſt agens naturale: vel, ſi eſt liberum, iam determinatur ex ſuppoſitione prioris actus ſuæ voluntatis, quæ infert neceſſitatem ſecundùm *quid*. Sicut autem Deus, vt author naturæ, ex pacto aſſiſtit cauſis naturalibus, vbi deficit earum virtus, & perfectio naturæ, vt procedit à ſuo authore, quæ exigit formam: ita etiam, vt author ſupernaturalium, diſpoſuit ordinatè media ſubleuandi hominis ad ſuum finem, quibus ſimiliter ex pacto aſſiſtit: & ſicut in his ex prouidentiæ diuinæ mera diſpoſitione ſeruatur ordo prioris, & poſterioris, ita prius ad poſterius diſponit, vt non contingat de potentia ordinaria poni ipſum ſine ſuo priori, vt gloriam ſine merito proprio, vel Chriſti. 37

Diſpoſitio quomodo neceſſitans?

Diſpoſitio ad ſupernaturalia ex diuina prouidentia.

Per quod explicantur illa verba Doctoris in primo membro huius argumenti, vbi loquens de illa virtute impreſſa ſigno ſenſibili antecedenter ad vſum: *Non ſequitur*, inquit, *quaſi ad aliquid, per quod poſſet dici tanquam conſequens naturaliter ſine miraculo*, &c. ly *naturaliter* intelligitur, non quaſi connexio ſit ex natura formarum intrinſecâ, qualis eſt inter formam ignis & caloris, ſed vt includit diſpoſitionem cauſæ extrinſecæ, & ordinem medij ad finem, vt facilè ex reſponſione ad quæſtionem intelligitur, vbi ſic dicit actionem ſacramentalem eſſe diſpoſitionem priorem ad productionem gratiæ. Quando autem negat alibi cauſam naturalem attingere diſpoſitionem ad gratiam, aut ſimpliciter ſupernaturale, intelligit de diſpoſitione priori modo ex natura formarum, earúmque connexione ſecundùm exigentiam phyſicam. 38

Explicatio clauſulæ.

Sacramẽtum eſt diſpoſitio.

Ad propoſitum itaque ſupponit Doctor eſſe inconue- 39

Reducuntur dicta ad propositum.

inconueniens, si virtus illa physica,& actiua, infunderetur signo sensibili ante vsum eius, quia nempe productio eius esset miraculosa, & præter cursum ordinarium diuinæ prouidentiæ, quia esset per actionem diuinam, & non per aliquam dispositionem perpetuam, siue firmatam cum Ecclesia, quod inconueniens est: quia ministerium Sacramentorum spectat ad Ecclesiam: vnde sine intentione eius, quæ saluatur in ministro, nihil fit, vt fides docet, quantumlibet signum sacramentale quoad formam,& materiam perficiatur,& applicetur, quod falsum esset, si in signo sensibili antecedenter ad vsum eius infunderetur virtus,quia causa efficax applicata subiecto capaci,& sine impedimento causat suum effectum:intentio autem Ecclesiæ,seu ministri,non antecedit vsum,sed concipitur simul cum vsu, & exprimitur in ipso vsu,quia est applicatio Sacramenti secundùm institutionem Christi ad effectum suum: ergo eam antecederet talis virtus infusa ante vsum, ac proinde independenter ab ipsa inesset rei sensibili. Deinde esset illa virtus in re sensibili permanens, quia virtus instrumenti transiens est tantùm in vsu,& applicatione: hoc etiam est inconueniens,quia & esset superfluum, & nihil faceret ad efficaciam Sacramenti, neque ad finem intentum,nempe salutem hominis,quam sub potestate propria constituit: & ideò exigit aliquam dispositionem priorem ad formas supernaturales, vt patet ex dictis,& secundùm potentiam ordinariam.

Probatur inconueniens allatum. *Intentio antecedit vsum Sacramenti.* *Ab ea esset independens virtus impressa.* *Esset permanens, & superfluè sic impressa.*

40 Ex quo patet ad rationem dubitandi suprà allatam,quia in sententia Doctoris sufficit institutio prima Sacramenti,& voluntas Dei assistens,vt coniuncta ad signum sensibile in ipso vsu positis requisitis ad vsum; vt intentione debitâ ministrantis,& etiam consensu recipientis, si adultus est,cum debita applicatione,quæ omnia consummantur in ipso vsu, vel circa vsum Sacramenti: vnde sequitur virtutem illam non antecedere vsum ex hoc capite, & membro dilemmatis. Ex altero autem supponi ad vsum, quia instrumentum physicum debet habere aliquam formam (per quam sit aptum ad vsum) præuiam: si ergo per illam virtutem constituitur res sensibilis, vt apta ad vsum; sequitur eam esse ad vsum præuiam, quia hæc ipsa virtus est ratio formalis, quâ constituitur aptum in esse physico: quod non sequitur in sententia negante Sacramenta esse instrumenta per formam physicam,quia sufficit institutio signi cum talibus circumstantiis, quæ limitantur ad vsum.

Ratio dubitandi suprà posita soluitur. *Probatur alterum membrum dilemmatis.*

Adiungi potest confirmatio suprà facta ex sensu formæ sacramentalis, & natura eius,cui repugnat infusio huius virtutis ante vsum, quia tunc non est: neque in ipso vsu, quia nondum est completa prolatio. Deinde quia non est subiectum proportionatum virtutis, quæ sit qualitas realis,neque in re sensibili potest esse, seu in materia,donec per formam limitetur.

Confirmatur à destructione subiecti proportionati.

41 g *Vltimò arguitur sicut priùs*,&c. Quartò tandem argumentatur ex eo quòd nihil superfluum sit asserendum, quando ratio,aut fides, non exigit ponenda esse plura. Ratio est clara in litera:infrà in responsione ad quæstionem confirmabitur. Subiungit impugnationem exemplorum, quæ ad probationem oppositæ sententiæ adducta sunt. Primum est in sermone,aut voce,esse quandam virtutem actiuam deriuatam ab anima per modum intentionalis qualitatis, & realis, quâ exprimat conceptus animæ. Impugnatio Doctoris est clara, & secundùm communem doctrinam. Hoc idem impugnat *in 2.dist.42.respons.ad 2.* vbi etiam explicat quomodo vox causet conceptum: videatur etiam in 1. *dist.*27. *quæst.*2. §. *Ad quæstionem*, *& quæst.*2. *huius distinctionis*.

Quarta ratio principalis. *Impugnatio primi exempli.* *Improbatur prætensa qualitas in voce*

Secundum exemplum non subsistit,quia valde improbabile est, quòd aliqua forma toties causetur in serra,quoties mouetur ab artifice,& toties desinat, quoties desinit moueri. Non loquitur hîc de motu,aut impulsu,quem recipit serra à potentia motiua manus,sed de virtute,quæ esset deriuata ab arte, quæ esset principium agendi in serra,& antecedenter, aut concomitanter ad motum, & impulsum se haberet, quia sic intendit D.Thomas,vt patet suprà: & sic etiam facit ad propositum exemplum allatum, vt accommodari possit & virtuti, quæ est in Sacramento diuersa ab eius vsu; & virtuti sermonis quæ diuersa est, per D. Thomam ab ipsa formatione vocis per motum aëris.

Improbatur secundum exemplum. *Declaratur ratio præmissa.*

Dices saltem illud inconueniens,quod insinuat Doctor, non videtur vrgere, quia nihil aliud sequitur, nisi quòd illa virtus sit transiens, quod perinde contingit in ipso motu. Respondetur ex principiis D.Thomæ, quæ etiam approbat Doctor *suprà,quæst.*1 *huius distinctionis*,instrumentum ideò assumi, quia habet formam propriam, per quam est aptum; aliàs quodlibet assumi posset ad quemcunque effectum, neque essent instrumenta particularia artis.

Obiectio. *Soluitur.*

Hoc ergo supposito principio, quod Doctor etiam insinuat hîc,*Ratione* 3. si instrumentum artis sit aptum, inquantùm ab ipsa arte participat virtutem deriuatam per quam sit aptum ad vsum; (qui vsus eius est per motum,) sequi quòd illa virtus non imprimatur instrumento ante motum: hoc dato,non est fundamentum asserendi ipsam esse transeuntem, sicut est motus, quia à motu nullo modo dependet, neque ab vsu instrumenti. 42

Vnde colligitur virtus transiens instrumenti.

Deinde Doctor non inducit hoc inconueniens, tanquam si negaret, aliquas formas esse transeuntes, & dependentes à continuo influxu suæ causæ,qui paulatim subtrahitur,sed quia superstitiosum videtur asserere talem virtutem,quæ nulla necessitate effectûs ponitur, quia sine tali virtute ordo effectûs ad artem, & instrumentum saluatur.

Non negat aliqua esse transeuntia.

Ad reliqua duo exempla ibidem respondet, quòd neque motus cœli localis sit causa effectuum sublunarium productiua, quia motus non est principium producendi, sed magis actus productiuus:& quia ille motus,aut motor,vt eo præcisè mouens, nihil producit in inferioribus: sed inquantùm applicat actiua passiuis. Quoad aliud exemplum se remittit *ad 2.dist.*18. vbi explicat quomodo semen dici possit virtus animæ per formam substantialem, aut qualitatem consequentem ipsam.

Ad 3. exemplum de motu cœli. *Applicat actiua passiuis tantùm.* *Quartum exemplum resoluit.*

Est & alia opinio ad præsentem quæstionem, &c. Hîc insinuat opinionem Henrici *Quodlibeto* 4. *quæst.*37. quam intactam relinquit,& meritò,quia vel reduci debet ad alterum extremum, vel intelligi nequit: dicit enim Sacramenta esse instrumenta creatiua gratiæ, non quòd aliquâ suâ actione attingant gratiam, sed quia continent, authorem gratiæ, vel realiter, sicut in Eucharistia,aut virtualiter, sicut Sacramentum Baptismi, & per contactum Sacramenti, Deum producere gratiam. 43

Opinio Henrici. *Reducitur ad alterutrũ extremum.*

gratiam. Negat Henricus esse aliquam virtutem supernaturalem in Sacramentis per quam producant gratiam.

Explicatur de morali causalitate. Trident. Explicandus ergo est de causalitate morali: quanquam obscurum sit quomodo Deus sit in Sacramentis peculiari modo, nisi ratione institutionis, & significationis; ad quæ Tridentinum *de Sacramentis in genere, sess.7. & de Sacramentis in specie*, reducit continentiam virtualem Sacramentorum, vt sunt causæ effectuum, quos significant. Hæc autem continentia, vel ad assistentiam Dei, & institutionem reducitur, ac pactum, vel certè ad virtutem aliquam, quæ inest Sacramentis, tanquam principium agendi, quia aliud nequit commodè intelligi: ideóque circa hanc opinionem non immoratur Doctor. *Cur non immoratur Doctor in sententia.*

SCHOLIVM.

Sententia Doctoris quoad primam quæstionem est, omnem dispositionem necessitantem ad formam, quæ non est ratio receptiui, esse quodammodò causam actiuam eius instrumentalem. Sic meritum est causa præmij, & motus termini, & idem est de Sacramento, quia statuit Deus dare gratiam, illud dignè sumenti. Sicut ergo serra dicitur causa scissionis, licèt non efficiat eam, sed tantùm recipiat effectum ordinatum ad illam: ita de Sacramento respectu gratiæ.

12 *Resol. q. 4. superioris.* Ad primam [h] ergo quæstionem, dico, quòd cùm necessitas eorum, quæ sunt ad finem, sumatur à fine: & secundùm omnes loquentes de Sacramentis, finis Sacramenti est gratia, vel aliquis effectus Dei inuisibilis, disponens hominem ad salutem: & iste finis possit sufficienter haberi eo modo, quo habetur per Sacramentum, absque hoc, quòd dicatur Sacramentum habere aliquam actionem propriè dictam, siue respectu gratiæ, quam non potest attingere, cùm illa creetur, siue respectu dispositionis supernaturalis præuiæ, quia illa etiam crearetur, sequitur quòd non sit ponenda talis actio: cùm nec ista plura sint necessaria, nec manifestè ponibilia.

Qualiter autem [i] cum hoc saluetur, quòd Sacramenta sunt causa gratiæ, non tantùm per accidens, & quòd per Sacramenta habetur gratia, sicut Sancti loquuntur.

Dico breuiter [k], quòd omnis dispositio necessitans ad formam, quæ non est ratio receptiui, potest dici quodammodò causa actiua, siue causa instrumentalis respectu formæ: ipsum autem Sacramentum, siue susceptio Sacramenti, est talis dispositio, & immediata, non causans aliam mediam inter se, & gratiam: ergo ipsa potest dici quodammodò causa actiua, vel instrumentalis respectu gratiæ.

Maior probatur per exempla, & per rationem. Primum exemplum istius est, quia absolutè conceditur, quòd merita sunt causa instrumentalis respectu præmij, & quòd per merita acquiritur præmium: & tamen meritum non causat actiuè præmium in se, nec aliquam dispositionem mediam, sed solummodò ipsummet est dispositio præuia ad præmium: non tamen sicut ratio receptiui. Aliud exemplum, motus aliquo modo ponitur causa respectu termini: & verè & propriè conceditur, quòd

h *Ad primam ergo quæstionem dico*, &c. Conclusio Doctoris in hac quæstione est negatiua, quam in hoc sequuntur Durandus *dist.1. quæst.1.* Gabriel *art.1. con.7.* & reliqui Nominales: quin etiam D. Bonauentura *art.1. quæs.4.* Richardus *art.4. quæs.2.* Albertus *art.5.* Alensis *4. part. quæs.5. m.3. art.5. §.3.4. & 5.* Aureolus *in 4. dist.1. quæs.1. art.4.* Vasquez *dist.132. cap.5.* Canus *relectione de Sacramentis in genere 4. part. post 6. conclusionem.* Ledesma *in 1. part. quæs.3. art.1.* éstque communis omnium antiquorum, præter iam citatos pro opposito: quamuis in modo explicandi, quo Sacramenta attingunt gratiam, non conueniant; conueniunt tamen in negatiua, nempe hanc attingentiam non esse physicam. 44 *Conclusio Doctoris negatiua.* Durandus. Gabriel. Nominales. D. Bonauent. Richardus. Albertus. Alensis. Aureolus. Vasquez. Canus. Ledesma.

Suppositis autem præmissis, quæ ad impugnationem affirmatiuæ adducta sunt, adiungit Doctor hanc rationem, quia necessitas alicuius colligitur ex fine; finis autem institutionis Sacramentorum est gratia, aut effectus aliquis inuisibilis supernaturalis, qui per Sacramenta haberi potest, sine actione physica, quâ ab ipsis procedit, &c. Hanc simul cum conclusione per sequentes rationes confirmabimus. *Ratio Doctoris ex fine.* *Ad eum non requiritur actio physica Sacramenti.*

Probatur conclusio, primò, quia Baptismus, verbi gratiâ, non potest habere perfectiorem modum causandi gratiam & iustificationem, quàm habet Christus, sed sola moralis, & meritoria conuenit Christo, vt efficiens est gratiæ: ergo physica, quæ est perfectior causalitas, non conuenit Baptismo. Patet Maior, quia Baptismus causat gratiam in valore operum Christi, cui applicata sunt per institutionem, ad Romanos 6. *Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu*, &c. (id est, in nomine & meritis eius, vt Origenes & Anselmus) *in morte ipsius baptizati sumus*, &c. Vide Augustinum Enchiridij cap.52. Probatur Minor ex Tridentino sess.6. cap.5. *Huius*, inquit, *iustificationis causæ sunt, finalis quidem gloria Dei, ac Christi, & vita æterna; efficiens verò misericors Deus, qui gratuitò abluit, & sanctificat, signans, & vngens Spiritu promissionis sancto*, &c. *Meritoria autem dilectissimus vnigenitus suus, Dominus noster Iesus Christus, qui cùm essemus inimici*, &c. *Suâ sanctissimâ Passione in ligno Crucis nobis iustificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit: instrumentalis autem Sacramentum Baptismi, quod est Sacramentum fidei*, &c. 45 *Confirmatur conclusio, & reliqua præmissa. Christus vt causa moralis attingit gratiam, Sacramenta in virtute operũ Christi.* Origenes. Anselmus. Augustinus. Trident. *Causæ iustificationis*

Exponit Concilium causas per se iustificationis. Duplex autem genus causalitatis tribuit Christo, nempe finalis & meritoriæ, efficientiam autem, vt distinguitur contra meritoriam & instrumen

quod per motum acquiratur terminus: & tamen motus non habet actionem aliquam ad causandum terminum, neque etiam dispositionem intermediam, sed ipsemet est dispositio proxima ad terminum, non tamen ratio receptiui.

13 Item, maior eadem probatur ratione: Quod est causa prioris, non propter hoc est causa posterioris, nisi ilud medium sit causa tertij; & hoc aliquo modo in eodem ordine causæ: agens causans dispositionem proximam ad formam (secundùm eos) conceditur esse aliquo modo causa respectu formæ: oportet ergo quòd dispositio proxima ad formam, reducatur ad genus causæ efficientis, respectu formæ. Est ergo modus iste, quòd susceptio Sacramenti est dispositio necessitans ad effectum signatum per Sacramentum, non quidem per aliquam formam intrinsecam, per quam necessariò causaret terminum, vel aliquam dispositionem præuiam: sed tantùm per assistentiam Dei causantis illum effectum, non necessariò absolutè, sed necessitate respiciente potentiam ordinatam: disposuit enim vniuersaliter, & de hoc Ecclesiam certificauit, quòd suscipienti tale Sacramentum, ipse conferret effectum signatum. Nec obstat, quòd susceptio Sacramenti, est aliquid circa corpus ipsius suscipientis: gratia autem causatur in anima, quia sufficit, quòd dispositio, & forma, sint in eodem supposito, & maximè quando dispositio non est dispositio ex parte rei, sed in ordine ad agens voluntariè causans terminum.

Quomodo Sacramentum causat gratiam.

14 Ad intellectum [1] huius sciendum, quòd *instrumentum* communissimè acceptum, extenditur quandoque ad causam secundam, vt tactum est in prima quæstione, propriè autem vt distinguitur contra causam secundam: quandoque verò accipitur pro eo quod est pars, per quam totum agit: & sic loquitur Philosophus vocans 2. *de Anima*, organa sensuum, & aliarum potentiarum instrumenta, siue partes per quas totum operatur tales operationes. Alio modo instrumentum dicitur causa actiua ad dispositionem præuiam. Tertio modo dicitur instrumentum, sicut instrumentum in arte, & ab isto primo tractum est hoc vocabulum.

Instrumenti varia acceptiones.

Text. 6. & inde

De isto autem dubium est, an sit actiuum propriè? & videtur probabilius, quòd non. Serra enim non habet in se, nisi quantitatem, figuram, & motum localem, de quibus omnibus patet, quòd non sunt formæ actiuæ. Et probatur, quia aliter Mathematicus considerando quantum figuratū, non

Vide com. 12. Met. com. 24. Instrumenta artis non esse actiua.

instrumentalem, tribuit absolutè Deo, & sine limitatione vlla, quam proinde intelligit physicam, quæ est efficientia simpliciter: ergo talis neque Sacramento, neque Christo competit. Probatur consequentia, quia meritum Christi declarat esse in Passione, per quam pro nobis satisfecit in Cruce, quæ satisfactio non manet in propria existentia, sed solùm in acceptatione diuina per modum meriti, & satisfactionis exhibitæ: sed satisfactio & meritum Christi non excedunt genus suum agendo, & influendo tantùm moraliter, neque iam possunt influere physicè, si aliàs id eis competeret, quia non sunt in propria existentia: neque Scriptura, aut Patres tribuunt Christo quà est homo, aliud genus causalitatis, quàm meritoriæ.

Efficientia tribuitur Deo simpliciter.

Meritum & satisfactio causa, morales tantùm.

Christus causa meritoria.

Respondent quidam Thomistæ passionem Christi etiam physicè nunc mouere Sacramenta. Contrà, hoc primò est contra principia, cùm neque in se, neque in aliquo effectu suo realiter existat passio, tanquam causato physicè vnde illa efficacia redundaret: deinde videtur contra Concilium *loco citato*, quod reducit hunc effectum in passionem, vt habuit rationem satisfactionis, & meriti; sic autem non excedit genus causæ moralis: solutio ergo videtur verbalis, & libera. 46

Responsio. Impugnatur.

Ex Concilio.

Quod probatur, quia passio Christi non aliter influxit in iustificatos, quantùm ad modum causandi vt exhibita, quàm vt exhibenda, quia vniformis fuit Redemptor, & caput omnium, qui præcesserunt, & subsecuti sunt, vt probat Paulus, quia fides Christi, quæ per charitatem operatur, saluauit in lege; quia *omnes biberunt de petra: petra autem erat Christus*, &c. Sed tunc non habuit rationem causæ influentis physicæ, quia opera eius non extiterunt: ergo neque nunc agit physicè, quia perinde tantùm vt in acceptatione diuina extiterunt, & existunt, habent rationem causæ.

Passio vt exhibita, & exhibenda eodē modo causat.

Confirmatur, opera Christi non vt ens physicum causabant gratiam, sed vt habebant rationem meriti, & satisfactionis acceptatæ à Deo, nempe vt erant bona ex obiecto, fine, & circumstantiis: ergo virtus, quæ competit ipsis, erit tantùm moralis, quia nequit excedere suam radicem, & fundamentum in *esse* entis, quod morale est. 47

Confirmatur principium influendi in operibus Christi morale tantùm.

Et si dicas non esse contra rationem causæ moralis, vt agat physicè, quia Deus est causa moralis, & voluntas; agunt tamen physicè. Contrà, hîc agimus de causa morali per participationem extrinsecè, Deus autem non sic participat, quia actus eius est essentialiter bonus ex se, & prima regula moralitatis. Voluntas agit moraliter, inquantùm tribuit fundamentum libertatis; bonitatem autem & malitiam recipit ab obiecto, & circumstantiis, loquendo de morali, & per influxum, non realem, aut physicum, sed moralem: quidquid aliqui dixerint, saltem id constat; neque Deum, neque voluntatem habere influxum physicum ad *esse* meriti, quà tale est formaliter, aut satisfactionis; (licèt ad substratum influant) quia sic non est natum terminare influxum physicum, vt in disputatione de bonitate & malitia humanorum actuum fusiùs probauimus: ergo virtus actiua Sacramenti, quâ ad hæc reducitur, non potest esse physica.

Responsio.

Impugnatio.

Ad esse morale nulla causa potest agere physicè.

Secunda ratio sit hæc, fides non est reddenda obscurior, aut difficilior, vbi non exigit reuelatio, aut mysterij reuerentia, aut certè ratio: sed causalitas physica Sacramentorum inuoluit maiorem repugnan 48

Secūda ratio, quia redditur fides obscurior, sine necessitate.

non abstraheret à motu. Si autem ponatur, quòd durities sit qualitas actiua, hoc nihil est, quia si Deus de potentia absoluta, aliquod quantum molle conseruaret in eadem quantitate,& figurâ, mouendo ipsum localiter, æquè diuideret aliquod corpus, sicut modo instrumentum durum diuidit: ergo durities,quæ est qualitas, non est formale principium agendi. Apparet tamen esse pro eo, quòd est quædam impassibilitas resistens corrumpenti: manente autem quantitate corporis, & figurâ, non mutato alio, nec corrupto, si localiter mouetur, oportet quòd expellat aliud proportionatum quantitati suæ, & figuræ, quod non oporteret, si eius quantitas non maneret,sed cederet: sicut est de molli.

Serra ferrea non plus efficit, quàm lignea.

15 Probatur etiam propositum, quia vbicunque est formalis incompassibilitas in creatura, vnum illorum non expellit aliud actiuè, sed tantùm formaliter: agens autem inducens vnum effectiuè, expellit aliud effectiuè: corpora autem videntur habere incompassibilitatem respectu *vbi* eiusdem, sicut qualitates contrariæ respectu eiusdem subiecti. Sicut ergo idem agens effectiuè inducit calorem, ita frigus expellit: non autem effectiuè calor expellit frigus, sed tantùm formaliter.

Nota.

Ita in proposito de expulsione corporis ab *vbi*, per aliud corpus. Diuisio autem ligni per serram, vel securim, non est nisi quædam expulsio partium ab *vbi*, ad quod mouetur securis ab ipso artifice, cedendo.

Serra expellit aliud corpus formaliter tantùm.

Tenendo igitur, quòd instrumenta artificialia non sunt formaliter actiua, sed tantùm sunt receptiua cuiusdam effectus prioris ordinati ad effectum vltimum, apparet magis propositum, quomodo Sacramentum potest dici instrumentum, licèt non habeat virtutem actiuam propriè respectu termini: sed sit quidam effectus prior ordinatus ad gratiam. Et si dicatur non esse simile, quia Sacramentum non suscipit illum effectum superiorem, sicut securis recipit motionem, hoc non obstat: quia sicut totum illud, quod recipit effectum priorem, potest dici instrumentum, ita & quodammodò iste effectus potest dici instrumentum: verè enim potest dici,quòd per motionem serræ lignum diuiditur,Sacramentum autem,siue susceptio Sacramenti, est effectus ille prior in proposito: ergo, &c.

Effectus prior dicitur causa posterioris.

SCHO

repugnantiam ad principia naturalia, quàm moralis, vt patet ex impugnatione præmissa Doctoris, & infrà patebit ex sequenti ratione, impugnando modum dicendi aliorum in specie; estque difficilioris assensûs & conceptûs, quàm sit ipsa fides mysterij: ratio deficit, neque suppetit aliquod principium reuelatum, ex quo deducatur: ergo non est asserenda. Maior per se patet.

Minor autem probatur quoad vltimam partem, quia ideò physica causalitas Sacramentorum adstruitur, quia in Conciliis, & Patribus, dicuntur Sacramenta causare gratiam, lauare animam, mundare cor, & huiusmodi: quæ formulæ cum proprietate intelligi debent, & denotant causam efficientem.

Fundamentũ ex reuelatione.

Sed hic modus loquendi, neque consuetudine Scripturarum, aut Patrum, aut Conciliorum refertur ad solam causalitatem physicam: ergo, &c. Patet subsumptum, quia & hoc munus primariò dicitur in Scriptura de sanguine Redemptoris,vt causa magis principali, vbique 1.*Ioan*.1. *Apocal*.1.*&* 12.*Ad Rom*.3.Item de ipso Christo, & eius passione, ac morte, *Matth*.27. *Marci* 15. *Lucæ* 23.*Ioannis* 19.*Act*.13. *ad Rom*.5.6.8.*&* 14. 1.*ad Corinth*.15.2. *ad Corinth*.5. 1.*ad Thessalonic*.5. *& alibi*: sed Christus, ex Concilio *suprà*, est causa meritoria nostræ iustificationis: & tam passio, quàm sanguis,& alia eius opera habent rationem solùm meriti, & satisfactionis, vt patet ibidem.

Destruitur ex efficacia sanguinis & mortis Christi.

Item, fides saluat *Matth*.9.*Lucæ* 18. dæmonia eiicit, serpentes tollit, ægros sanat: *Marci* 16. habet & dat vitam æternam: *Ioan*.3. *Act*.1. dicitur dare sanitatem: *Act*.3. iustificare *Genes*.15. *ad Rom*.3.*&* 10. *ad Philippens*.3. mundare corda: fide mundans corda; dare vitam *Ioan*.11.de cuius virtute plura Paulus *ad Hebræos* 11. Et eodem modo de fide loquuntur Patres & Concilia; sed hoc non conuenit ipsi per realem influxum, vt patet secundùm omnes, & Tridentinum sess.6. cap.8. *Per fidem*, inquit, *ideò iustificari dicimur, quia fides est humana salutis initium,fundamentum, & radix iustificationis*, &c. Sic etiam hæc eadem tribuuntur in Scriptura charitati, quæ *operit multitudinem peccatorum, quæ delet peccatum, mundat cor,iustificat*; sic etiam operibus, sic Pœnitentiæ:quæ non causant per influxum physicum hos effectus, vt in confesso est: ergo *mundare, sanare, viuificare,iustificare* consuetudine Scripturarum, non denotant causalitatem per influxum physicum. 49

Ex efficacia fidei.

Item, quod neque de rigore sermonis etiam, hæc denotant talem influxum, quia dans consilium, iubens, irritans, suadens, & huiusmodi, quibus quis dicitur causa operis in aliis, quod inde sequitur, tam vsu Scripturæ, quàm legum, quàm Doctorum, & Philosophiæ moralis, sunt simpliciter causæ operum, quæ sequuntur: vnde dæmon,concupiscentia,tentatio, passio, dicuntur causare in voluntate peccatum sine influxu physico; sic voluntas ipsa influit, vt propriè dicta causa in actus potentiarum inferiorum, vna virtus imperare actum alterius, intentio causa electionis, quæ secundùm aliquos non influit efficienter physicè in electionem:ergo nullo fundamento tribuunt aduersarij causalitatem physicam Sacramentis ex huiusmodi formulis loquendi, si consuetudo Scripturæ attendatur, si proprietas locutionis. Exempla prædictorum obuia sunt ex Scriptura.

Causa moralis est causa per se de rigore.

Vltimò

50 *Vltima ratio. Non saluari influxũ physicum. Patet discurrendo per modos quibus explicatur.*

Vltimò tandem possibilitas influxus physici non saluatur per assertores affirmatiuæ sententiæ: in primis, modus dicendi antiquorum satis impugnatur per rationes Doctoris, vt in confesso est modernis, qui ad alios modos confugiunt: &, vt cætera omittam, non videtur quâ ratione conuenire possit causalitas physica formæ verbali Sacramentorum: idem autem modus causandi conuenit materiæ & formæ; quamuis id fatear quòd meo videri, causalitas per impressionem virtutis superadditæ excogitata ab antiquis, magis accommodetur principiis naturalibus, quàm id quod inuenerunt moderni Thomistæ.

Modus Capreoli impugnatur.

Capreolus docet causalitatem Sacramētorum physicam reduci ad gratiā sacramentalem, quam vocant, dumtaxat, non verò ad sanctificantem; sed hoc non cohæret Conciliis, aut Patribus, qui Sacramenta docent causare sanctitatem, & remittere peccata, vt patet de Baptismo, Pœnitentia, & Extrema Vnctione, suo modo: nec placet modernis, qui dicunt gratiam sacramentalem, quam constituunt in auxiliis gratiæ actualis, pro certo, & congruo tempore dandis virtute Sacramenti causari moraliter, non physicè: quia quando datur, Sacramentum non est: sed hoc ipsum destruit fundamentum ipsorum pro altera parte, circa causalitatem gratiæ sanctificantis; tum quia hæc desinente Sacramento causatur, tum quia idem est modus causandi Sacramenti instrumentalis, & ex opere operato: ergo si respectu vnius gratiæ est moralis, & habet rationem propriæ causæ, cur similiter respectu alterius, sic etiam declarari non debeat.

Impugnatio modernorum in ipsos torquetur.

51 *Modus Soti impugnatur.*

Respondet ergo aliter Sotus, quem sequi videtur Oxoniensis, Sacramenta causare gratiam; non quòd attingant productionem gratiæ, quæ creatur, sed gratum esse: sicut reconcilians amicitiam inter duos, dicitur causare amicitiam; & sicut homo causans vnionem animæ rationalis dicitur generare hominem; sic etiam Sacramenta, quia efficiunt hominem gratum, &c. In primis, primum exemplum non facit ad propositum, quia non denotat nisi causalitatem moralem: præterea aliud est attingere gratiam, aliud verò vnionem eius; Concilia non loquuntur in concreto de forma; sed etiam in abstracto, vt est effectus Sacramentorum: dicunt enim Sacramenta conferre, & continere gratiam. Si ergo ex rigore verborum, & modo loquendi Conciliorum & Patrum, inducitur opinio de causalitate physica Sacramentorum, debet etiam explicari respectu ipsius formæ, quam Patres dicunt causari, & non respectu vnionis tantùm, quia hoc modo non saluatur Sacramenta attingere gratiam vt terminum; sicut neque disponens, aut vniens animam rationalem ad subiectum dicetur producere animam.

Exempla reijciuntur.

Modus loquēdi Patrũ, & Conciliorum.

Vnio nequit physicè esse à Sacramento.

Deinde cùm vnio gratiæ se teneat ex parte formæ, in qua est tanquam in subiecto, non apparet modus quo Sacramenta eam producerent, quia sic agerent in ipsam gratiam, tanquam subiectum; quod neque proportionatum est, neque applicatum agenti materiali, & totali. Deinde redeunt argumēta superiùs facta contra antiquos.

52 *Alius modus eiusdē reijcitur.*

Alio ergo modo idem author videtur explicare illud *gratum esse*, quod efficiunt Sacramenta; quasi ipsum Sacramentum efficeret hominē gratum, quando applicatur; vnde mouetur Deus vt infundat gratiam, hoc *gratum esse*, *sacramentale*, priùs accidit, quàm infusio gratiæ. Contrà: hoc videtur improbabile. Peto enim quâ acceptatione dicantur Sacramenta grata, vel homo gratus Deo per Sacramenta applicata, vt excluditur effectus ipsorum, id est, antequam infundatur gratia? non generali, quia talis acceptatio non sufficienter determinat voluntatem diuinam ad infundendum effectum: non speciali, nisi vt instituta sunt: hoc autem tantùm est motiuum morale, nisi superaddatur aliqua efficacia physica, quæ competat ipsis, vt causis efficientibus; & sic non considerantur per modum formæ, vt reddant gratum, sed vt instrumenta actiua; ac proinde nequeunt reddere gratum, vt præscindunt ab effectu. Deinde loquendo de *grato esse*, ad scopum huius quæstionis, nihil aliud formaliter reddit gratum, nisi gratia, in qua fundatur ius adoptionis, & quæ excludit peccatum, quod semper inest, donec infundatur gratia; verbi gratiâ, in Sacramentis mortuorum: ergo denominatio grati, quæ est per formam gratiæ, non competit Sacramentis, nisi in genere efficientis, vt docent Concilia. Neque ergo sententia illa fundata est, neque ad scopum facit quæstionis, quâ examinatur efficacia Sacramenti, non effectus formalis eius.

Quomodo Sacramenta acceptata?

Sacramenta non constituunt formaliter gratum.

Responsio non facit ad scopum.

53 *Modus Caietani reijcitur.*

Responsio Caietani, modúsque eius interpretandi causalitatem physicam, vix intelligi potest: quomodo enim ille sit artificiosus, & intentionalis motus, vel actus productiuus, si nullum supponat principium, aut actionem? æquè obscurum est quomodo res quælibet intimet imperium diuinum agendo nisi agat. In primis non est alius modus causandi immediatè terminum physicè, nisi per virtutem & actionem physicam: sicut non est alia acceptio causæ, nisi in actu primo, vel in actu secundo; vt habet virtutem, vel actionem, loquendo de causa immediata & proxima, à qua est terminus: ergo si Sacramenta causant physicè, ideò causant quia habent virtutem, & actionem respectu eius; & consequenter ille motus quocumque modo vocetur, vel erit principium, vel ipsa actio; non principium secundùm ipsum; non actio etiam, quia ex principiis receptis Philosophi motus, &c. motus est in eodem subiecto, in quo est terminus; gratia autem quæ est terminus est in anima, & non in Sacramento, in quo est ille motus.

Obscura metaphora.

Modus causandi duplex.

Sine eo nequeũt Sacramenta physicè agere.

53 *Omnis actio supponit virtutem.*

Deinde secundò: ille motus si concipiatur per modum actionis, vt procedentis à Sacramento; vel erit actio naturalis Sacramenti, si quam habet, vel supernaturalis; si naturalis, nequit attingere per modum actûs producentis effectum supernaturalem: si supernaturalis, debet etiam supponere virtutem supernaturalem communicatam Sacramento: si autem intelligat quòd ad præsentiam actionis naturalis Sacramenti Deus infundat gratiam, nequit saluari sic attingentia physica, & immediata gratiæ per Sacramentum vt causam productiuam. Aliud per illa verba nequeo concipere, neque concipi potest, seruatâ communicatione vocis.

54 *Examinantur termini.*

Quòd appellet illum motum artificiosum, debet saluari ipse motus, & ratio eius quâ subsit tali denominationi. Et vlteriùs peto cur dicatur artificiosus? nisi inquantum verbis eludit difficultatem: si vult seruare proportionem instrumentorum artis ad effectum causæ principalis, instrumenta illa vt sunt ab arte præcisè non recipiunt aliud, quàm directionem, ab artifice verò applicationem per motum localem, vel impulsionem, si sunt separata: si coniuncta,

iuncta, mouentur proximè ad motionem, verbi gratiâ, manûs, & pennâ motâ ad scriptionem. Vel vno, vel altero modo sumpta, agunt per motum receptum. Si autem loquamur latiùs de instrumentis artis, quatenus artifex applicat actiua passiuis, hæc instrumenta habent virtutem actiuam in *esse* quieto, & ante applicationem, vt ignis ad liquefaciendam ceram: ergo quocumque modo sumat instrumenta actiua, semper est assignare in ipsis principium motûs intrinsecum, aut extrinsecum, atque ipse motus consequens: ergo perinde assignari debet seruata proportione in Sacramentis motus artificialis, quo attingunt gratiam, quam producunt, atque adeò principium producendi, quæ non admittit præfatus author, quamuis velit ea esse actiua.

Modus agendi instrumētorum.

55 Tertium insuper quod asserit, nempe motum illum esse intentionalem, vt distinguatur à physico, æquè obscurum est: nam referendo concretum ad abstractum, *intentionale* dicitur ab intentione: cuius duplex est vsus in scholis, & significat vniuersim progressum ad terminum. Primò significat tendentiam potentiæ operatiuæ in suum obiectum; potissimùm verò cognitiuæ, sicut sagittæ in scopum: & hic est actus, quo vnitur obiecto, aut principium eius: & distinguitur contra rem ipsam, seu obiectum in quod tenditur. Hinc illa quæstio apud Animalistas: *Vtrùm idem possit esse res, & intentio simul*; id est, species sensibilis, & obiectum sensationis. Secundò significat progressum voluntatis in finem; vt distinguitur contra motum eius in media, & alia, quæ sunt ad finem; & sic distinguitur contra consultationem, electionem, executionem, & huiusmodi. In prima & secunda significatione non facit ad propositum: ergo tantùm tertia acceptio accommodari potest; quatenus scilicet Deus assumit Sacramenta, vt instrumenta ad causandam gratiam; & sic omnia instrumenta mouentur, & applicantur intentionaliter ab artifice: ergo hoc non est peculiare in sacramentis; omnia enim assumuntur ex intentione finis: ergo distinguendo in ipsis motum intentionalem contra physicum principium & actionem, nihil inueniet Caietanus, nisi motum moralis causæ; quatenus ex sola Dei voluntate, & intentione assumuntur, & ad applicationem ipsorum seclusâ actione physicâ, ipse solus producit gratiam physicè; quæ intantum ab ipsis dependet, inquantum habent annexam promissionem & institutionem Dei.

Quid intendat per motum intentionalem.
Duplex vsus vocabuli.
Prima acceptio.
Secunda acceptio.
Accommodatur ad propositum.

56 Quartum verò illud additamentum de intimatione imperij in rebus insensibilibus exigit magis interpretem, quàm impugnatorem: nam si propriè loquamur, non fit intimatio, nisi creaturæ rationali, declarando rem ipsi aliàs ignotam. Dicitur specialiter solemnitas quædam iure instituta, quâ intimatur lis, aut præceptum in ordine ad scientiam, & processum publicum, siue aliàs rem nouerit is, cui intimatur scientia priuata, siue non; & hinc sumitur initium processûs. Vt ergo aperiamus mysteria, in proposito nequit esse alia intimatio, quàm subordinatio illa, quam habet Sacramentum in genere instrumenti actiui ad voluntatem diuinam, secundùm institutionem eius, & assumptionem ad effectum gratiæ. Iam quæritur per hoc quid recipiat Sacramentum? Respondet Caietanus recipere eleuationem vt agat physicè. Contrà, non recipit principium agendi, aut motum actualem, aut formam vllam physicam, aliàs physicè moueretur & moueret; & posito imperio manent inuariata in sua entitate Sacramenta; quæ etiam ex se non habent principiū talis actionis: ergo tam repugnat assertio, quàm quòd aliquid sit productum sine causa producente. Patet consequentia, quia causa efficiens in actu primo constituitur per virtutem agendi; quâ destructâ tollitur omnis ordo causæ efficientis, & effectûs.

Quartus terminus intimationis.
Quid propriè sit?
Accommodatur ad propositum.

Hunc modum Caietani assumpsit Suarez, sed in parte emendauit, admittens in qualibet creatura principium actionis permanens, quam vocat potentiam obedientialem, quâ potest Deus vti ad quemcumque effectum pro libito cum ipsa agens. Impugnatio huius magis spectaret ad alium, quantumlibet hîc tractari potest; sed quia quæstio est prolixa, breuiter eam ex instituto præsenti attingemus. 57

Modus Suarez.

Quidquid ergo sit an detur in rebus talis potentia actiua, ad propositum efficaciæ Sacramentorum nihil iuuat: vt patet ex argumentis suprà factis. Primò Sacramenta causant quando non sunt. Secundò, habent virtutem causandi, inquantum sunt signa ex instituto: ergo virtus causandi fundatur in ipsis, vt habent institutionem, ad quam sequitur, non verò ad entitatem, quæ independens est ab institutione: sed potentia obedientialis, si datur, sequitur entitatem, &c. Hæc argumenta iam fusiùs deduximus contra alios, quæ perinde concludunt de quacumque virtute physica, siue innata sit, siue superaddita.

Reijcitur ex dictis.
Sacramenta causant quādo non sunt, & vt signa ex instituto.

Tertiò, causant Sacramenta in virtute operum Christi: ergo ab ipso participant virtutem causandi, & efficaciam: sed nequeunt ab ipso participare, aut recipere quidpiam, quod ipsis essentialiter, aut per modum proprietatis inest realiter, cùm non sit creator, quà homo est, sed causa meritoria: ergo neque communicat sic entitatem, virtutem, aut actionem sequentem.

Causant in virtute operum Christi.
Virtus illa communicata non est hæc potentia.

Dices, Christum meruisse vt Deus concurreret speciali concursu cum potentia obedientiali Sacramentorum. Contrà, hanc solutionem in aliis reprobat Suarez: & quidquid sit de eius veritate, inde sequeretur quòd Sacramenta causarent non in valore operum Christi, vt instrumenta, & causæ subordinatæ eius, sed in virtute propria. Probatur sequela, quia Christus meruit nobis omnem gratiam, & adiutoria specialia, sine quibus non contingeret effectus: sed neque gratia specialis, neque voluntas, & intellectus noster dicitur in virtute Christi operari, sicut instrumenta eius, eo modo quo dicuntur Sacramenta agere: ergo, &c.

58 *Responsio. Impugnatur.*

Patet minor ex Tridentino *sess. 6. cap. 1.* vbi in prima vocatione, & conuersione hominis ad fidem, distinguit id quod est gratiæ, & id quod nostrum est: & *canone 4.* definit expresè *liberum arbitrium coagere Deo excitanti, assentiendo vocationi, se disponere, & præparare*, &c. Quam actionem supponit esse ex propriis liberi arbitrij, quamuis prærequirat vocationem, & influxum specialem Dei præuenientis per vocationem. Vnde nullibi asserit, aut insinuat hanc cooperationem prouenire à libero arbitrio tanquam instrumento Christi, sed contrarium esse, nempe tanquam ex virtute propria actionem, & ab ipso suppositâ vocatione: definit enim liberum arbitrium esse potentiam actiuam, nō passiuam, & liberè coagere assentiendo; quamuis dissentire posset, quibus

Trident.

exprimi

exprimitur modus connaturalis agendi liberi arbitrij, siue in naturalibus, siue in supernaturalibus; scilicet cum dominio pleno sui actus: Sacramenta autem non ita dicuntur agere in virtute propria, sed in virtute participata à Christo, tanquam instrumenta eius separata: ergo aliter subordinantur Christo, & eius meritis in agendo, quàm liberum arbitrium: quod falsum esset, si agerent per potentiam innatam obedientialem.

Sacramenta non in virtute propria agunt.

59 Hîc non ago de intellectu & voluntate, vt subordinantur causæ primæ, & gratiæ eius, an sic agant vt potentiæ obedientiales, quod infrà resoluemus contra modernos, in materia de Beatitudine: quidquid enim sit in hac quæstione dicendum, saltem non dicuntur instrumenta Christi, vt causæ meritoriæ; licèt gratia & concursus Dei specialis, quibus disponuntur & adiuuantur, sit ex meritis Christi: quod perinde de Sacramentis à fortiori dicendum esset, si agerent mediante potentiâ obedientiali.

Difficultas alterius loci.

Et confirmatur, quia ille concursus specialis Dei exhibitus potentiæ obedientiali, vel est aliquod complementum eius in actu primo, & per virtutem superadditam, vel certè per modum actionis simultaneæ: non primum, iuxta principia huius authoris, quia alioquin non esset fingenda potentia obedientialis, si necessariò superaddi deberet aliqua virtus per modum principij, quia potiùs actio deberet reduci in illam virtutem, vt causam totalem: & quia sic perfectiùs saluaretur ratio instrumenti in Sacramento, & quidquid repugnaret virtuti superadditæ, vt causæ totali, perinde repugnat virtuti partiali superadditæ, applicando inconuenientia, siue quæ idem author contra sententiam antiquorum proponit, siue quæ alij.

Confirmatio. Qualis sit cõcursus?

Non est virtus superaddita.

60 Si dicatur esse actio simultanea, intantum erit concursus specialis, inquantum Deus non coagit de potentia, & lege ordinaria potentiæ obedientiali, quod cessat in proposito, suppositâ institutione Sacramentorum, quibuscum concurrit de lege ordinaria; sequitur ergo illum concursum esse in sua entitate generalem, non specialem, quia potentia obedientialis in suo genere est completa, cùm nihil ei superaddatur, per modum virtutis: sed liberum arbitrium in ordine ad actus supernaturales non sic est completum, quia præter actionem Dei simultaneam, exigit aliquid per modum actus primi: ergo magis competit Sacramento mediante potentiâ obedientiali agere in virtute propria, quàm libero arbitrio; ac proinde minùs subordinatur Christo, vt causæ meritoriæ, tanquam instrumentum, quàm eidem subiiciatur liberum arbitrium vt excitatur per gratiam Christi.

Si sit simultaneus erit ordinarius.

Magis ageret Sacramẽtum in virtute propria, quàm voluntate excitata.

Deinde materia & forma, vt componunt Sacramentum, causant effectum sacramentalem; inter illas autem, vt causant effectum communem, sufficit secundùm eundem & alios, propinquitas quædam moralis; & non requiritur simultaneæ existentiæ in omni rigore, sed successionis, & quasi continuatæ actionis; eædem vt causent, dependent ab intentione Ministri; sed conditiones causandi sunt eiusdem generis cum ipsa causalitate: ergo causalitas tantùm erit moralis, sicut & conditiones causandi.

Modus causandi ex conditione colligitur.

Hæc ex præsenti instituto. Alij fusiùs ad impugnationem illius sententiæ multa congerunt: sed hîc non est locus singula tractandi: sufficit nobis quòd per eam non saluetur commodè opinio contraria: fundamenta autem huius sententiæ infrà soluemus cum Doctore, respondendo ad argumenta contraria.

Remissio quæstionis in aliũ locum.

Interim vt prosequamur quod reliquum est, ratio illa Minoris, quam supponit Doctor communem omnibus antiquis, nempe gratiam produci per creationem propriè dictam, ac proinde non posse attingi physicè à Sacramento, patitur scrupulum. Hanc rationem impugnant quidam moderni, vt Vasquez 1. *par. tom.* 2. *disp.* 174. *c.* 2. Suarez *disp.* 9. *de Sacram. tom.* 3. *in* 3. *parte*, & alij, qui putant educi gratiam de potentia animæ: quidam verò cum Caietano dicunt concreari, non creari simpliciter. Oppositum supponunt omnes antiqui Scholastici, & noster Doctor hîc, & aliàs sæpè, vt *in* 3. *dist.* 13. *in* 2. *dist.* 23. 26. infrà *dist.* 22. & *dist.* 21. Vide alios citatos apud Vasquez suprà. 61

Vtrùm gratia creetur.

Cæterùm videtur Vasquez insinuare ibidem fundamentum friuolum pro hac sententia, quasi omnes antiqui in eo essent errore, vt putarent, si gratia educeretur de potentia subiecti naturali conuenire cum errore Pelagij, quod friuolum esset dictu, & notaret in ipsis magnam ignorantiam: neque cohæret cum eorum principiis, quia quidam admittunt potentiam obedientialem tantùm respectu gratiæ, & non naturalem; alij verò, vt noster Doctor (vt suprà est insinuatum *quæst.* 1.) dicunt esse potentiã naturalem passiuã in anima respectu gratiæ. Quòd ergo per actionẽ Deo propriam, educeretur gratia ex potentia subiecti, nihil faceret ad errorem Pelagij.

Vnde rectè noster Doctor *in* 1. *dist.* 17. *quæs.* 2. §. *Contra istam conclusionem*, &c. impugnans opinionem quæ imponitur Magistro, argumento ex secunda via desumpto, ex natura actus meritorij, aliter declarat errorem Pelagij; ita habet: *Cùm operatio meritoria sit voluntatis, vel hominis per voluntatem operantis, sequitur quòd illud, quo meritoriè agit, sit forma eius: hoc autem quo meritoriè agit, non potest esse pura natura, quia tunc ex solis naturalibus posset meritoriè agere; quod videtur error Pelagij; igitur requiritur aliquid supernaturale*, &c. Quibus verbis supponit errorem, quem Pelagius docuit de viribus liberij arbitrij, & actu bono, seu meritorio, ad quem nihil facit modus producendi gratiam, siue per creationem, siue per eductionem ex subiecto. 62

Doctor.

Error Pelagij.

Quòd autem quidam verba Scripturæ in quibus gratia dicitur infundi, & creari, referant ad creationem eius simpliciter, non ita intelligi debent, quasi similis forma verborum non comprehendat etiam actus supernaturales, qui educuntur ex potentia subiecti, sed magis secundùm subiectam materiam, vt id in rigore intelligi debeat de gratia habituali. De aliis verò quatenus speciali Dei dono fiunt, & reducuntur ad gratiam, vel actu, vel potentiã, vel secundùm directionem, finem, & imperium, denotando impotentiam liberi arbitrij, vt denudatur gratiâ, vel auxiliis æquiualentibus, quibus suppletur eius actiuitas: magis enim conuenit interpretari Doctores ex suis principiis alibi, quàm notare de absurda intelligentia Scripturæ, quam ipsi non admitterent, quasi *infusionis*, aut *creationis* vocabulum vniuersaliter de creatione in rigore dictâ intelligantur.

Infundi & creari gratiã, quomodo intelligendum.

Quantùm autem ad controuersiam in se, neutra opinio ex Scriptura, aut ratione conuinci potest, meo iudicio. Cæterùm communis Scholasticorum sententia in re obscura, & ambigua præferenda est, vbi nihil in oppositum vrget. Et suadetur primò: gratia est forma ordinis superna- 63

Resolutio pro parte affirmatiua.

turalis simpliciter, ad quam nihil in natura disponit per se ex natura rei, nequit etiam attingi virtute causæ creatæ propriâ, atque à Deo solo fit, vt ex Patribus infrà confirmabitur: ergo per actionem propriam Dei producitur; illa autem est creatio. Patet consequentia, quia fit à Deo, vt authore simpliciter supernaturali: ergo sine concursu alicuius creaturæ.

Responsio. Dices esse accidens, ac proinde potuisse educi de potentia subiecti, neque constare ita non fieri; imò magis congruum esse, vt educatur de potentia subiecti, quia sic magis seruatur modus connaturalis producendi ipsam, & modus ordinarius agendi, quem Deus seruat. *Impugnatur.* Contrà, licèt ita fieri possit absolutè; tamen contrarium huius docent Doctores; neque ratio illa accidentis id conuincit, quia species Angelorum fuerunt ipsis concreatæ; *Accidentia creata.* iustitia originalis fuit concreata primo homini; & vtrisque tam homini, quàm Angelo, fuit concreata gratia, quin & bona voluntas, vt interpretari licet ex Augustino, variis in locis, qui dicit, Deum creasse tam primum hominem, quàm Angelum in bona voluntate, & rectos secundùm intellectum & voluntatem: ergo neque ratio accidentis, neque etiam modus ordinarius producendi alias formas conuincit gratiam, & quamcumque formam accidentalem educi de potentia subiecti: idem dici potest de lumine gloriæ, & de lumine prophetico.

64 *Confirmatio ex congruentia. Gratia cõseruatio & desitio.* Confirmatur autem hoc de gratiæ productione ex speciali ratione, & secundùm legem ordinariam, quia conseruatio gratiæ subiecta est libero arbitrio, eiúsque merito, aut demerito: ergo etiam eius inceptio debet esse per creationem, quia de lege ordinaria inceptio, & desitio rei proportinantur.

Demeritoriè perditur. Quòd verò desitio eius fit per annihilationem, est omnium quotquot dicunt peccatum, & gratiam moraliter tantùm, & non ex natura rei opponi, quæ est sententia nostræ scholæ, & plurium aliorum, quia non est priuatiua, cùm peccatũ priuatiuè opponatur tantùm iustitiæ actuali, & rectitudini oppositæ virtutis; non contradictoriè, quia peccatum consistit in priuatione, vel saltem eam includit; non contrariè, quia non sunt formæ maximè distantes sub eodem genere proximo; vna enim consistit in habitu, alia in actu, aut quasi actu: sed de hoc infrà agemus dist. 2. & 17.

65 *Fundamentum oppositæ sententiæ soluitur.* Ex dictis facilis est solutio ad fundamentum oppositæ sententiæ quâ dicitur gratia nobis inhærere, ex Tridentino *sess. 6.* Item, gratia inest per modum accidentis: ergo inhærentis. *Ad primum.* Respondetur Concilium per *inhærentiam* intelligere iustitiam nostram nobis inesse intrinsecè, & permanenter, non autem esse extrinsecam, vt hæretici docent: non ergo intendit *inhærentiam* in sensu Philosophico.

Ad secũdum. Ad secundum respondetur, si per *inhærentiam* intelligas vnionem formæ, connotando dependentiam eius ad subiectum, negatur gratiam sic inhærere, *Quomodo inhæret gratia.* quia illa dependentia accidentis ad subiectum, quando est accidens absolutum suppleri potest à Deo solo supplente cõcursum subiecti: sicut ergo potest separare tale accidens à subiecto, & creare, etiam separatum, sic etiam creare idem in subiecto, concreando ei vnionem ad subiectum, quæ in eo casu exigitur ad communicandum effectum formalem, non ad terminandum dependentiam, quod contingit in proposito: non dico ergo gratiam priùs produci extra suibiectum, deinde vniri, vt dicit Sotus; sed creari simul & vniri, concreando eidem vnionem sui ad subiectum.

Neque inde infertur hãc formam existere per se, sicut formæ substantiales, quia quòd sic existat, prouenit à virtute causæ primæ creantis, & præuenientis dependentiam eius ad subiectum, quâ quidem posset inesse ex communi, & propria natura accidentis, & aptitudine inest, non actu: quia aptitudinalis dependẽtia est proprietas accidentis absoluti; actualis verò est eius accidens, & separabile: gratia verò, ex rationibus præmissis, dicit aptitudinalem, nõ actualem dependentiam, quam dicere posset, si Deus vellet sic eam producere; & hoc libenter admitto aduersariis. 66 *Gratia non existit per se, quamuis non dependeat à subiecto.*

Vnde sic interpretor rationẽ Doctoris in prima quæstione huius, quando dicit quòd accidens nequit esse principium formale creandi, quia dependet à subiecto vt intelligatur de aptitudinali, & etiam actuali, quantùm est ex se: & quamuis virtute creatoris non dependeat actu, non inde ipsi virtus creandi communicari potest, quia aptitudine dependet, neque potest habere actionem ad terminum secundùm perfectiorẽ modum essendi termini, qui non competit ei naturaliter: vnde non admitteret Doctor accidens separatum posse producere formam separatam à subiecto. *Explicatur Doctor.*

i *Qualiter autem cum hoc saluetur, quòd Sacramenta sint causa gratiæ*, &c. Hæc est secunda conclusio huius quæstionis, nempe Sacramenta non esse causas per accidens; sed esse causas per se gratiæ, vt dicunt Sancti Patres. Ex qua primùm euacuatur calumnia modernorum, qui citant nostrum Doctorem, quasi assereret Sacramenta esse causas tantùm per accidens: quorum fundamento *infrà* respondebimus; nam ex ipsa conclusione de facili conuincitur contrarium. 67 *Secunda conclusio. Sacramenta esse causas per se gratiæ. Euacuatur calumnia.*

Excluditur etiam duplex modus dicendi, alter Nominalium, qui dicunt esse causas per accidens; alter Durandi, qui dicit eas esse conditiones sine quibus non, non verò causas. Videatur Durandus *in 4. dist. 1. quæst. 5.* Gabriel *art. 1. con. 7.* Ocham *quæst. 1.* Aliacensis *ibidem art. 1. conc. 3.* Marsilius *quæst. 1. art. 3. part. 5.* Supponit Doctor ex sanctis Patribus Sacramenta esse causas per se gratiæ, & hoc infrà declarat, alias autem opiniones, & modos modernorum non impugnat, quia tum non fuerunt in vsu: & quidquid sit de intentione horum Doctorum, modus loquendi non est proprius, neque cohæret Sanctis, ad quos se remittit Doctor. *Reijciuntur duo modi dicendi.* Durandus. Gabriel. Ocham. Aliacensis. Marsilius. *Probatio conclusionis.*

In primis Florentinum & Tridẽtinum definiunt Sacramenta nouæ legis continere, & causare gratiam, quam significant, & in hoc distingui à Sacramentis veteris legis; Tridentinum *sess. 6. cap. 7.* enumerat Baptismum inter causas per se iustificationis *sess. 7. 13. 14. 24.* docet idem tam in genere quàm in specie, de omnibus & singulis Sacramentis, tribuens eis effectum gratiæ in anima, & appellans eas causas illius sine limitatione, aut distractione: quæ locutio, cùm sit dogmatica, intelligi debet in rigore, & proprietate sermonis: ergo Sacramenta non sunt causæ per accidens, aut conditiones tantùm. Antecedens patet: & consequentia probatur. Florent. Trident. *Sacramenta esse causas per se & propriè.*

Quoad primam partẽ contra Nominales, quia effectus non dicit dependentiam per se ad causam per accidens, neque in ea continetur virtute; neque causa per accidens semper habet effectum: & si habet illum, habet omnino per accidens, vt patet 2. *Physicorum.* Nam duobus modis dicitur causa per accidens: primò ex coniunctione principij 68 *Quòd nõ sint causa per accidens. Quid sit causa per accidens.*

Dupliciter dicitur causa per accidens. cipij ad principium, vt quando musicus dicitur sanare, inquantùm medicus per se, vt inquantùm musicus denominatiuè: vel secundò ex coniunctione effectus ad effectum fortuitâ & casuali, vt fossionis cum inuentione thesauri, quem neque fodiens sciuit, neque intendit, licèt ex prouidentia Dei sequatur: vnde neque fossio est causa naturalis inuentionis thesauri, aliàs semper ad eam sequeretur velut in plurimum; neque causa à proposito, quia non præcessit scientia, aut intentio thesauri in fossore: sed Sacramenta dicuntur continere effectum, & semper offerre quantùm est ex efficacia Sacramenti, vt Tridentinum *sess.* 7. *can.* 7. dicuntur instrumenta, sanare, mundare, nutrire, absoluere à peccatis, &c. sine vlla limitatione, aut distractione, quæ sunt notæ causæ efficientis per se: ergo non sunt causæ tantùm per accidens.

69 *Non esse tantùm conditiones.* Contra Durandum probatur consequentia, quoad alteram eius partem, quia conditio sine qua non exigitur ex necessitate causæ, non verò ex necessitate effectus, quia est determinatio requisita ex parte causæ, vt possit exire in actum, non verò principium aliquod per se influens in effectum; aliàs haberet rationem causæ, & non conditionis; *Distinctio conditionis à causa.* omne enim illud à quo dependet effectus vt principio, est eius per se causa. *Exemplum. Conditio efficientis.* Probatur exemplo, approximatio causæ efficientis ad passum, est conditio requisita ex parte eius, ob limitatam virtutem, quæ non potest in quodcumque distans: ab hac tamen non dependet effectus absolutè, nisi vt est à tali causa, quæ ad sphæram limitatur, quia à perfectiori causa potest produci idem in maiori distantia, & à causa, quæ est illimitata ad quamcunque sphæram potest vbicumque produci: *Côditio causæ finalis, & intrinsecarum.* sic apprehensio finis est conditio requisita ex parte causæ finalis, vnio conditio causarum intrinsecarum, & non ratio formalis principij. *Conditio moralis.* Idem patet in moralibus, in quibus conditio distinguitur à causa per se effectus: verbi gratia, consensus adulti est conditio materialis in adulto baptizando, vt recipiat effectum Baptismi, non autem requisita simpliciter ex parte Sacramenti, quod effectum communicat infanti, sine tali consensu, sed ex regula generali, quâ Deus voluit salutem adulti dependere à libero suo arbitrio.

Item, præsentia Parochi est conditio respectu contrahentium, vt consensus teneat matrimonialis, post Tridentinum, vbi saltem est receptum. Item, intentio ministri est conditio requisita, vt Sacramentum subordinetur causæ principali per modum applicationis instrumenti ad effectum: licèt sit principium in ipso Ministro.

70 Ex quibus colligitur multas esse conditiones, vt applicationem materiæ & formæ in Sacramentis, quibus non tribuitur efficacia, aut causalitas effectus sacramentalis, qui dicitur esse ab ipsis Sacramentis, tanquam causis per se: ergo non confunduntur cum conditione sine qua non in genere.

Abusus vocabuli. Si autem distinguat Durandus conditionē sine qua non, contra causam influentem physicè in effectum, abusus erit termini, quia sic excluderetur à ratione causæ per se, causa quæcumque moralis, & artificialis, quod nec Philosophi admittunt: *Ad causam per se non requiritur influxus physicus eius.* quia artifex est causa per se; meritum est causa per se; fides iustificat, quæ operatur per charitatem; mundat à peccato, sicut & pœnitentia; à domo ad intrà fit domus ad extrà; cognitio practica est causa effectus; voluntas est causa actus imperati in potentiis inferioribus; fomes & concupiscentia causa peccati, sicut suadens, impellens causa effectus, in quem non influit physicè; causa exemplaris, & idea causat ideatum; finis effectum, quamuis non habet influxum proprium distinctum à causalitate efficientis.

Ex his patet ad rationes in oppositū, quæ fundantur in abusu termini, vel in falso principio: *Soluitur fundamentū oppositæ sententiæ.* quia vel restringunt causam per se ad rationem suæ speciei, vel tollunt efficaciā Sacramentorum, quam statuūt Concilia & Patres. Vnde falsum est quod Durandus asserit, nēpe Sacramenta à Patribus non vocari causas, sed à Magisto Sententiarū. *Obiectio Durandi falsa.* loca enim quæ adducit Magister in litera clara sunt, & propriè intelligēda secundùm subiectam materiam; ad quæ se remittit noster Doctor.

Explicatio Patrum. Quando autem Patres dicunt gratiam à solo Deo produci, non excludunt causam moralem, & instrumentalem, vt patet ex Tridentino, sed physicè influentem & principalem: hinc moderni interpretantur præfatos authores in re ipsa non differre à nostra sententia; sed in modo loquendi, & explicandi causalitatem Sacramentorum.

1 *Dico breuiter quòd omnis dispositio necessitans*, &c. 71
Modus causandi Sacramentorum. Quoniam Sancti & Ecclesia, vt patet ex Tridentino, Sacramenta nunc appellant instrumenta gratiæ, nunc causas actiuas, ideò Doctor id supponens hîc, docet modum, quo saluari possit. *Dispositio præuia est causa.* Dicit ergo dispositionem necessitantem ad formam, quæ non est ratio receptiui, posse dici quodammodò causa actiua, & instrumentalis: talis est Sacramentum, seu receptio eius, eáque immediata, non mediante aliâ formâ inter ipsum, & gratiam: ergo, &c. *Explicatio literæ.* In Maiori additur, *quæ non sit ratio receptiui*; quia talis dispositio, vt quantitas, & extensio in materia, reducuntur ad genus causæ materialis. Item, ipsum subiectum & materia, quæ supponitur ad formam, sic est dispositio prior necessitans agens materiale. Dicit, *quodammodo*, id est, seruatâ proportione inter Sacramentum, quod moraliter disponit, & non physicè, & alia, quæ physicè disponunt, sicut calor ad ignitionem.

Dicit in Minori susceptionem Sacramenti esse dispositionem immediatam ad gratiam; vt excludat modum, quo calor in igne, & alia quædam instrumenta physica disponunt, quæ non attingunt effectum causæ principalis; sed producunt aliquam formam mediam, quæ necessitat ad posteriorem: id autem declarat *infrà* dicens quòd *Sacramentum non sit dispositio* (supple actiua, de qua loquitur) *per formam intrinsecam* (supple physicam) *causantem terminum*; *sed ex Dei assistentia, qui disposuit de potentia, & lege ordinaria suscipienti Sacramentum* (supple debitè) *conferre effectum signatum per Sacramentum.*

Maiorem probat exemplis, quæ, ex communi consensu, dicuntur ita reduci ad causam efficientem; quamuis in se sint dispositiones immediatæ. 72 *Probatio Maioris.*
Primum est meriti respectu præmij. Secundum motus respectu termini. Tertium est ex opinione antiquorum, & D. Thomæ, quam suprà impugnauit; *Ratio à priori.* éstque ratio à priori: quia causa prioris non est causa posterioris, nisi medium sit causa tertij, & hoc aliquo modo in eodem genere causæ: sed causans dispositionem proximam ad formam: secundùm Doctores citatos causat effectiuè, quia sic exponunt sacramenta causare characterem, aut ornatum, qui sunt dispositiones necessi

necessitantes ad gratiam, ac proinde causare gratiam: ergo etiam ipsa dispositio in genere causæ efficientis, causat gratiam secundùm ipsos.

Sic etiam in sententia D. Thomæ, vt patet ex prima quæstione huius, causa instrumentalis habet ex propria forma actionem præuiam, quâ disponit ad formam, & effectum causæ principalis: hinc negat creaturam agere posse instrumentaliter ad effectum creationis, quia nihil supponitur, quod sic disponi potest per instrumentum. Receptum est etiam in schola D. Thomæ formam contrariam, inductam ab agente, expellere aliam, non formaliter, sed efficienter; ideò Sotus reprehendit cōtrarium in nostro Doctore.

Vera causalitas Sacramētorum saluatur.

Sententia ergo Doctoris est, Sacramenta, vt habent institutionem diuinam annexam, causare gratiam: & patet, quia voluntas, quâ Deus instituit Sacramenta, vt signa practica & certa, includit virtute voluntatem causatiuam signati: ergo Sacramenta, vt includunt illam voluntatem, includunt etiam voluntatis sequentis effectum, & actionem ex diuina dispositione: sed Sacramenta, vt habent rationem instrumenti, & vt habent rationem dispositionis necessitantis ad gratiam, includunt illam voluntatem, quia in *esse* rei talis efficacia eis non competit: ergo rectè per hoc explicatur eorum efficacia. Vt clariùs autem id fiat, adducemus impugnationem quorundam, qui hunc modum explicandi causalitatem Sacramentorum improbant.

73 *Obiectio Vasquez.*

Vasquez *disputatione citatâ ad conclusionem principalem cap.1.* obiicit quòd dispositio consistat in actibus humanis suscipientis, sacramenta in rebus, & verbis consistunt: ergo non sunt dispositio.

Solutio.

Respondetur nimis strictè sumi *dispositionem* ab hoc authore; quamuis illa sit dispositio, & præparatio ad iustificationem, vt procedit ab operante: non tamen est dispositio, quæ ex opere operato facit ad iustificationem. Doctor autem sumit hîc *dispositionem* pro eo, quod est priùs necessitans ad formam: quo sensu Philosophi & authores, quos pro opposita sententia adducit, loquuntur. Et certè dispositio illa, quam intendit Vasquez, est tantùm dispositio ex ordinatione diuina, quatenus Deus acceptat, & ordinauit, verbi gratiâ, pœnitentiam adulti, antequam ei remitteret peccatum: ergo etiam eâdem proprietate receptio Sacramenti ex ordinatione diuina instituti per modum instrumenti, & causæ iustificationis, vocari potest dispositio, eóque magis, quo magis certò infert, & necessitat ad effectum, quàm dispositio aliqua pœnitentis, vt attritio, quæ sine Sacramento est inefficax: non ideò enim aliqua forma disponit ad aliam, quia producitur à tali, aut tali causa; sed quia dicit ex se talem connexionem, siue ex natura rei, siue ex ordinatione causæ extrinsecæ.

Dispositio ex Dei voluntate.

Generans vt disponit ad infusionē est causa.

Videantur quæ suprà præmisimus, circa dispositionem vtroque modo necessitātem; atque adeò quomodo agens creatum necessitat ad infusionem animæ rationalis, ex pacto Dei generali, non aliter. Vide Doctorem *in 3. dist. 16. §. Ad secundam:* versu, *Respondeo, nulla dispositio inducta ab agente naturali*, &c. *necessitat ad infusionem animæ rationalis.* Quòd ergo dispositio, quæ consistit in actibus adulti, sit ab ipso, per gratiam Dei, ex ordinatione Dei est, quâ voluit ipsi non remittere delictum, nisi pœniteret eum peccasse.

74 Huic fundamento demùm superædificat dictus Author vt tandem colligat hanc consequentiam, nempe, *friuolum esse recurrere ad dispositionem, vt saluetur efficacitas Sacramenti*: sed ipse malè discurrit, quia nec in schola D. Thomæ, neque nostrâ, neque inter Philosophos vocabulum *dispositionis necessitantis*, de qua hîc Doctor, neque *dispositionis simpliciter* soli pœnitentiæ, aut cæteris actibus hominis iustificati, attribuitur: & loquendo de necessitante, si sequeretur doctrinam Tridentini à quo modum loquendi mutuauit, de facili inueniret *sess.6. cap.5. 6.7.& potissimùm octauo*, dispositionem, de qua loquitur Concilium, non esse necessitantem sine Sacramento; imò Sacramentum inducere necessitatem iustificationis ex efficacia sua: quia *neque fides, neque opera, quæ ipsam iustificationem antecedunt, ipsam iustificationis gratiam promerentur.* Inueniret etiam in hac ipsa materia nomen *dispositionis*, ex communi Theologorum, non accommodari solis actibus suscipientis Sacramentum; sed & characteri, quæ est dispositio necessitans ad effectū gratiæ sacramentalis recedente fictione, non ex natura rei, sed ex diuina ordinatione. Item, secundùm principia aliorum, & eiusdem alibi, radix libertatis est in intellectu, ita vt quamdiu manet iudicium intellectus indifferens respectu mediorum, verbi gratiâ, nequeat sequi electio vnius determinati medij in voluntate, donec determinetur respectu eius primùm intellectus; & hoc non obstante actus intellectus per eundem non influit physicè in actum voluntatis, quamuis actus intellectus necessitet ad electionem determinati medij stante intentione efficaci finis: quomodo autem necessitet, nisi per modum dispositionis necessitantis?

Censura Vasquez.

Retorquetur.

Character dispositio.

Iudiciū practicum intellectus est dispositio necessitans.

Idem etiam negat voluntatem imperare proprios actus: cæterùm stante actu priori voluntatis, ex suppositione necessitatur ad actum posteriorem, quæ necessitas etiā in Deum cadit, cuius actus est improducibilis. Item, actus voluntatis per eundem & alios, non influit physicè in actus aliarum potentiarum, quamuis ad eas necessitet, tanquam dispositio antecedens: sic etiā supposito amore, & præsentiâ obiecti, sequitur dilectio necessariò, quæ est actus elicitus voluntatis, iuxta placitum scholæ D. Thomæ, quod ipse sequitur.

Actus prior voluntatis respectu posterioris.

Actus imperans respectu imperati.

Amor respectu delectationis.

Item, quid magis vulgare in Philosophia, quàm formam priorem, quæ non influit physicè in posteriorem, quæ ad eam sequitur; vt quando ab eadem causa proueniunt duæ formæ cum subordinatione actionis, vt prior, inquam, dicatur dispositio necessitans.

Quid ergo si talis dispositio necessitans reducatur, communi sensu Theologorum & Philosophorum, ad genus causæ efficiētis? Quid, inquam, absurdi sequitur appellare Sacramētum, eiúsque receptionem *dispositionem necessitantem* ad gratiam, ex diuina ordinatione & institutione; quæ ordinatio & institutio est diuina voluntas antecedens alligata Sacramento, continens virtute posteriorem, quâ ponitur gratia in effectu. 75

Accommodatur ad propositum.

Et id mirum est, si id in propria sententia abnuat, cùm doceat nobiscum Sacramentū esse tantùm causam moralē gratiæ: nam illa virtus moralis superaddita Sacramento, quid superaddit præter id quod Doctor asserit? Reducendo autem seruatâ proportione causam moralem ad modum causandi causæ physicæ, vt communiter omnes reducūt, sicut speciem inferiorem ad superiorem; & secundùm *quid*, ad simpliciter (eo modo, quo ipsum ens morale concipitur, & intelligitur suo

Causa moralis reducitur ad modum causādi causæ physicæ.

modo

Sacramentum imitatur dispositionem necessitatem. modo ad instar entis physici, vel saltè respectiuè ad ipsum (tanquam perfectius,) certè ad nullum genus causæ physicæ, secundùm proportionem imitationis in causando, magis propriè reducitur hic modus, quo Sacramentum causat gratiam, quàm ad illud quod vocatur dispositio necessitans ad effectum.

Suarez malè interpretatur Doctorem. Hinc insurgit Suarez 3. *part. tom.* 3. *disput.* 9. *sect.* 2. impugnando tertium modum explicandi causalitatem Sacramentorum, confundens Doctorem nostrum cum Durando in reipsa. Quamuis Scotus, inquit, modum loquendi dissimulet, *quem variis*, inquit, *coniecturis philosophicis, & exemplis explicat, quæ non oportet referre*. Duo tantùm exempla adducit noster Doctor, alterum Philosophicum de motu, alterum Theologicum, & morale de merito; adiungit autem rationem, quam dissimulat Suarez, & rectè, quia ex sensu vtriusque est probans.

76 *Obiicit cōtra Doctorem. Responsio.* Obiicit primò, quòd nequit dici dispositio, quod ex se nullam habet connexionem cum gratia, supple physicam. Respondetur rectè dici dispositionem, quia necessitat ad gratiam ex ordinatione causæ producentis gratiam modo dicto, sicut meritum causat hoc modo, & disponit ad præmium: sicut actus adulti, qui antecedunt iustificationem, vocat Tridentinum dispositionem ad ipsam, quamuis non ex natura rei necessitent ad iustificationem; sed ex ordinatione diuina præsupponi debent in adulto. Viderit Suarez an rectè, & propriè loquatur Concilium & Doctores Theologi vniuersim, qui idem dicunt.

Trident. Dispositio ex diuina ordinatione.

Secunda obiectio. Obiicit secundò dispositionem recipi in eodem subiecto, aut supposito, in quo est forma: sed formæ, saltem Sacramentorum, non recipiuntur in eo, cui applicantur Sacramenta: neque cùm fit Eucharistia, forma recipitur in pane, aut in corpore Christi. Item, ipsa Eucharistia non recipitur in homine, quando manducatur, vt in subiecto, sed applicatur illi. Hæc non sufficiunt ad appellationem dispositionis, aliàs applicatio causæ ad passum vocari posset dispositio, & causa per se. Item, aliàs sequeretur, quòd quidquid ex diuina ordinatione necessarium esset ad aliquem effectum, ita vt illo posito statim poneretur effectus, & non aliàs posset dici dispositio vltima ad talem effectum, vt si Deus statueret me loquente, creare Angelum: hoc autem impropriissimè diceretur.

77 Præterea, non minùs impropriè Scotus vocat Sacramentum instrumentum per se, cùm nihil influat, nec sit aliud quàm conditio requisita ex ordinatione Dei, ad cuius præsentiam Deus producat gratiam. Item, ad hominem reducit argumentum, quia aliàs malè negat Scotus dari posse instrumentum creationis. Item, non cohærent inter se Sacramenta esse dispositiones vltimas ad gratiam, & esse instrumenta; quia dispositio non habet actionem respectu formæ, instrumenta verò sic. Concludit tandem Scotum non loqui in rigore philosophico, sed latè appellare Sacramēta dispositionē, & instrumēta, hoc est, morali modo.

Responsio. Respondetur, Doctorem loqui de dispositione morali, non physicâ, vt patet ex dictis; & sic appellare Sacramenta dispositionem, vt habent annexam institutionem Dei. Ad primum quod obiicitur, respondetur primò negando Maiorem semper, etiam quoad dispositionem physicam, quia in communiori opinione Philosophorum, accidentia absoluta non insunt materiæ, sed vel formæ, vel toti: quo supposito, dispositio antecedens formam substantialem, quæ dicitur vltima necessitans ad ipsam, neque est in eodem subiecto, aut supposito cum forma substantiali sequente: quia calor, verbi gratiâ, est in ligno, forma ignis adueniens est in materia prima, quæ deinceps spectat ad suppositum ignis, non autem ligni.

Ad primum. Dispositio necessitans non semper est in eodem subiecto, aut supposito cum forma.

Respondetur secundò, transeat Maior quoad dispositionem physicam, quæ se tenet ex parte causæ materialis per modum necessitantis ad formam; negatur de dispositione, quæ est ex parte causæ efficientis necessitante ad actionem transeuntem: verbi gratiâ, ignis in stupa, & quæcunque materia rara, non est dispositus ab intrinseco ob dispersionem virtutis, vt agat perfectè in aquam, vel lignum, aut aliud quodcunque fortiùs resistens: in materia tamen densa est dispositus ex collectione suæ virtutis, vt agat. Loquor de dispositione in sensu aduersarij, quatenus est vltima limitatio causæ ad actionem, vel passionem, neque sola causa materialis dicitur disponi vt recipiat, sed etiam causa efficiens, vt agat. Quod maximè verum est in moralibus, vt omnes fatentur in materia de ignorantia & concupiscentia, vt sunt causæ humanorum actuum, & in materia de gratia, & libero arbitrio, quod disponitur per gratiam. 78

Secunda responsio. Duplex dispositio.

Necessitās ex parte materia, & ex parte efficientis.

Disponitur etiam causa efficiens.

Responsio 3. Respondetur tertiò, ad maiorem discussionem illius propositionis, quam ipse tanquam notam supponit, distinguendo maiorem; in physicis, transeat, in moralibus & artificialibus negatur; quia in iudicialibus præmittuntur plures dispositiones, & solemnitates lege præscriptæ ante sententiam; sic etiam in contractibus, in artificialibus similiter plures dispositiones circa conuersionem vnius materiæ in aliam applicando actiua passiuis. Item dispositio requiritur in forma & figura instrumenti, vt patet, Sacramentum autem est dispositio moralis.

Dispositio habens connexionē moralem tantùm.

Responsio 4. & 5. Respondetur quartò, quando vltimatè disponens habet rationem formæ, transeat maior; quando verò est extrinsecum quod applicatur tantùm, negatur: huiusmodi est Sacramentum. Quintò denique negatur minor in iis Sacramentis, quæ consistunt in vsu, quia neque materia sola, neque sola forma causant gratiam in sententia aduersarij, sed compositum ex his, nempe Sacramentum integrum, quod aliqua sui parte consistit in actione, quæ recipitur in subiecto, cui applicatur, vt ablutione, vnctione, tactu, &c. Sufficit autem ad integram denominationem, vt successiuum secundùm aliquam sui partem insit, quamuis secundùm omnes non insit; sicut & secundùm partes existit, & non permanenter: & vera est hæc, *Baptismus fit*, licèt sola ablutio secundùm aliquam partem tunc existat.

Quod ergo vrget præfatus author de forma Sacramenti, si vellemus ad alia eius principia idem torquere, perinde respondere cogitur, quia non magis est de ratione dispositionis inesse eidem subiecto, in quo est forma, quàm de ratione formæ esse in materia cum qua componit. Suarez autem contendit formam, & materiam Sacramentorum facere vnum per modum actus & potentiæ: iam inueniat nobis modum, quo Sacramenti forma per modum actus insit materiæ, vt potentiæ cum qua componit, & sic facilis erit solutio sui argumenti ex propriis. 79

Sicut dispositio, ita & forma, inest subiecto.

Soluitur obiectio. Interim dicimus de ratione signi practici esse,

vt verificet suum signatum circa subiectum, & hoc modo applicari formam sacramentalem verbalem circa subiectum, in quo operatur effectum, non per contactum physicum, sed ex vi verborum; & sic applicatur forma consecrationis circa materiam Eucharistiæ: quomodo autem cum hoc erit dispositio necessitans?

Est dispositio necessitans forma consecrationis.

Respondetur esse dispositionem, non per modum materialis, vt toto suo argumento alludit præfatus author, sed esse dispositionem respectiuè ad causam principalem, nempe Deum, per quam applicatur eius voluntas posterior, & executiua ad causandum effectum Sacramenti in eo, cui applicatur (siue per actionem sensibilem, siue per modum significandi verborum connotantium ipsum subiectum in quo, vel materiam circa quam, vt contingit in consecratione) quæ voluntas continetur virtute in ipso Sacramento, vt habet annexam promissionem, pactum, & institutionem sui per modum signi sensibilis practici.

80 *Causa prioris quomodo est causa posterioris.*

Nam, vt benè Doctor, causa prioris, non est causa posterioris, nisi medium sit aliquo modo causa posterioris; dispositio autem necessitans ad formam eatenus necessitat, quatenus per eam positam, non solùm subiectum sit capax sublato impedimento, vt recipiat formam posteriorem, quia sic præcisè non esset necessitans, sed inquantum est determinatio quædam agentis, vt ponat formam, ad quam disponit: quando enim agens agit cum subordinatione ad diuersas formas, & cum ordine, nunquam est in potentia proxima agendi, respectu formæ posterioris, donec ponatur forma prior in *esse*: & sic per formam priorem positam, determinatur actiuè, vt ponat posteriorem.

Forma Sacramenti determinat causam principalem.

Explicatur.

Sic in proposito Deus alligauit virtutem suam actiuam Sacramentis, ea instituendo, vt certa signa gratiæ positis requisitis: his ergo applicatis determinatur ad causandam gratiam: & hoc modo intelligit Doctor Sacramenta esse dispositionem necessitantem ad gratiam. Ex hoc solo patet ad reliqua omnia quæ præfatus author congerit.

Responsio ad reliqua. Causa per se definitur iuxta materiam subiectam.

Nam quod addit de applicatione, sic vocari posse causam per se, sicut Sacramentum. Respondetur naturam causæ per se definiri debere iuxta materiam subiectam; aliter autem sumitur causa in materia morali & Theologia, aliter in materia physica, & vbique pro eo quod influit *esse* in effectum: applicatio in physicis non dicitur causa, quia spectat ad actum primum, & non per modum principij, sed per modum conditionis in rigore physico; in moralibus autem per solam applicationem, quandoque communicatur *esse* morale: Sacramenta autem continent effectum ex sui institutione modo dicto moraliter, & applicant diuinam voluntatem: vnde ipse Suarez in fine admittit, quòd id quod physicè est conditio, aut causa per accidens moraliter, possit esse causa per se. Nos autem aliter dicimus nullo modo Sacramento dici causas per accidens, sed causas per se.

Applicatio in physicis non est causa.

81 *Quid sit conditio? Institutio quæ tribueret Sacramento esse conditionis tantùm.*

Vnde notandum est, quòd Sacramentum, aut actio physica Sacramenti, ex institutione etiam diuina possit supponi ad creationem gratiæ in anima duobus modis. Primo modo, vt semper præexigeretur, ita vt aliter Deus non causaret, nisi illo supposito, quamuis non determinaret Deus semper, & certò, positâ actione physicâ, verbi gratiâ, ablutionis baptismalis, & prolationis formæ producere gratiam, sed tantùm eam non producere nisi illis præsuppositis: & hoc modo institutio illa magis proprie tribueret Sacramento *esse* conditionis sine qua non, quàm veræ causæ.

Exemplum.

Exemplum est in consensu adulti prærequisito ad receptionem Baptismi, qui licèt semper præexigatur, non est causa per se gratiæ, sed conditio etiam ex institutione diuina. Et ratio est, quia licèt prærequiratur, non tamen habet efficaciam inferendi effectus.

Quid sit causa?

Secundo modo institutio Sacramenti prout contingit de facto, est, & habet voluntatem determinatam, & efficacem producendæ gratiæ annexam, quantùm est ex natura institutionis, & determinatione causæ principalis: & sic non solùm est conditio, sed ratione talis voluntatis, & institutionis virtute continet effectum, quantùm est ex se, & positum in debita applicatione illum infert.

Institutio præsens dat esse causa.

Respondetur ad instantiam de creatione Angeli.

Ex quo patet ad instantiam de creatione Angeli ad locationem Petri, quia spectandus est modus, quo Deus supponeret locationem Petri ad talem creationem, vt casus declaretur secundùm principia posita. Distinctio præmissa quantùm ad secundum membrum est Doctoris, §. *Ad quæstionem secundam*: vbi dicit veritatem Sacramenti esse veritatem eius practicam, seu conformitatem ad signatum: & responsione ad primum, & secundum, ibidem.

1 *Ad intellectum huius, sciendum, quòd instrumentum*, &c. Hîc Doctor varias acceptiones instrumenti assignat; deinde subiungit dubium de instrumento artis, an sit actiuum? Cuius probatio est clara ex litera, quia neque durities, neque forma, aut figura instrumenti artificiati sunt actiua. Deinde accommodando ad propositum, explicat quomodo Sacramentum sit instrumentum hoc modo, licèt non agat physicè, sed præsupponitur ad gratiam in suo *esse* physico & morali, tanquam effectus prior, vt prouenit à voluntate diuina instituente, & à ministro applicante: ex quo patet ad illud, quod Suarez deinceps opponit ex natura instrumenti, quod debet esse actiuum; hoc enim negatur, loquendo de actione physica. Minùs vrget quod arguit idem author quasi ad hominem malè, Scotum negare dari posse instrumentum respectu creationis, aut termini eius, si instrumentum non est actiuum. Respondetur Scotum non negare dari instrumentum morale, quia id concedit de Sacramento; sed negat dari instrumentum ex natura rei dispositiuum, aut quod certè attingeret ipsum effectum creationis. 82

Circa illam propositionem Doctoris: *Vbi est formalis incompossibilitas in creatura, vnum illorum non expellit aliud actiuè, sed tantùm formaliter*, &c. Controuersia est Philosophica, quidam enim dicunt actiuè formas contrarias se expellere à subiecto. Sed meliùs Doctor, quia vna forma non expellit aliam, nisi propter incompatibilitatem in eodem subiecto, quâ subiectum est, ideò specificatur eorum oppositio in ordine ad subiectum commune: sicut ergo formæ, quà formæ sunt, comparantur ad subiectum per modum actus ad potentiam, sic quòd illis competit in ordine ad subiectum, competit ipsis quatenus sunt formæ, & actus subiecti, ac proinde formaliter: & sic etiam omnis alia oppositio attenditur formaliter, vt 83

Formæ contrariæ se formaliter expellunt.

vt priuati ua, contradictoria, & etiam relatiua suo modo.

Aliud ergo est considerare hanc expulsionem, vt reducitur ad agens mediante formâ, vt suo effectu, quia sic ab ipso est mediante actione, & termino eius, ac proinde actiuè: quia quidquid est ab agente, est ab ipso actiuè, & quà est agens. Aliud verò loqui de eadem expulsione, vt est à forma ex incompatibilitate, quia non virtualiter includit talem incompatibilitatem, sed competit ei ratione sui *esse* formalis, & per differentiam specificam, quæ ex se primò est talis, non participatione ab alio formaliter: vnde perinde eidem conueniret talis incompatibilitas, etiamsi esset improducta. Hinc Doctor, variis in locis, dicit agentia virtualiter opponi ratione effectuum; effectus ipsos, seu formas opponi formaliter. Si comparetur forma in ratione effectus, & vt subest virtuti efficientis ad aliam formam sic dici potest aliquo modo effectiuè se habere, sed vt comparatur in *esse* causæ formalis, formaliter expellit.

Aliud superest dubium, An corpora circa idem, *vbi* opponantur formaliter, vel virtualiter: Quod infrà commodiori loco tractabitur in materia de Beatitudine, & eius dotibus, & de impenetrabilitate *dist.* 44.

SCHOLIVM.

Ad secundam quæstionem respondet consequenter, nullam virtutem physicam ponendam in Sacramento, propter rationes allatas. Sumendo tamen virtutem *pro vltimo potentiæ signi practici, admittenda est in Sacramentis, quia tantùm est significare efficaciter, id est prauiè, & certò. Soluit argumenta pro D. Thom. adducta num. 2. & principalia q. 5.*

16 Ad quæstionem [m] secundam, patet per idem quòd nec manifestè possibile, nec necessarium est ponere illam virtutem, quæ sit forma realis in Sacramento. Vt quid enim toties generaretur, & corrumperetur? Nec per illam si poneretur, aliquid causaretur in anima, nec causaretur ipsa regulariter, nisi ex pactione diuina cum Ecclesia: & sic sine tot superfluis in aqua, & anima intermediis, potest saluari quòd pactio diuina sit immediata, respectu effectus conferendi, & recipiendi Sacramenta.

Si tamen fiat altercatio propter auctoritates de isto vocabulo *virtus*; potest dici, quòd virtus vno modo, est vltimum de potentia, *primo Cæli, & mundi.* Vltimum autem potentiæ signi practici, est quòd significet efficaciter, hoc est, præuiè, & certitudinaliter. Nam non posset signo, inquantùm practicum est, competere maior potentia. Tamen talis virtus potest concedi esse in Sacramento: sed ista non est aliqua forma absoluta, sed tantùm relatio conformitatis signi ad signatum. Et siue ista pertineat ad essentiam Sacramenti, (& tunc oporteret, quòd Sacramentum non tantùm includat rationem signi, cum suis differentiis, sed etiam aliquam rationem conformitatis ad signatum, quæ dicitur veritas in signo: & patet quòd istarum relationum vna accidit alteri, & quasi posterior fundatur in alia priori: conformitas enim in signo fundatur, & posset esse signum sine ea) siue ista non pertineat ad rationem Sacramenti, sed sit accidens concomitans, vt in pluribus, saltem ista ratio est illud vltimum de potentia signi practici, & sic virtus.

Text. 116. Quæ virtus Sacramenti?

17 Ad primum [n] autem dico, quòd aqua abluit cor, id est, animam, non quidem causan

m *Ad quæstionem secundam per idem*, &c. Hîc respondet ad quæstionem secundam, cuius conclusio est, *Nullam virtutem physicam superaddi Sacramento, nec possibilem esse talem*, id est, non ostendi per rationes, aut authoritatem illam inesse, & nullâ necessitate adstrui: efficacia enim Sacramenti est ex pactione diuina cum Ecclesia: & si contendatur de virtute propter authoritates Sanctorum, & Ecclesiæ, quæ dicit Sacramenta includere virtute suum effectum; potest dici (sumendo *virtutem* cum Philosopho 1. *de Cælo, & mundo*, pro eo, quod est vltimum potentiæ) quòd sic virtus Sacramenti est esse signum efficax gratiæ, & aliam virtutem non posse eidem competere. 84

Resolutio quæstionis quintæ. Conclusio negatiua.

Dicit ergo Sacramentorum conformitatem cum suo signato esse hanc virtutem, quatenus vt priùs naturaliter illum certò significat & infert. Hæc omnia clara sunt ex dictis. Dubitat Doctor, vtrùm relatio conformitatis Sacramenti ad suum signatũ, sit de essentia eius? Respõdetur esse differentiam Sacramenti ex iis, quæ *suprà* diximus de definitione Sacramẽti, ex ipso Doctore, qui negat potestatem instituendi Sacramenti posse conuenire creaturæ, & fundatur in certitudine significationis sacramentalis, quæ fundatur in assistentia diuina. Vnde quando hîc separat à relatione signi etiam practici illam conformitatem, non loquitur de Sacramento completè sub omni ratione sui, sed tantùm sub ratione generica, & incompleta.

Virtus Sacramentorũ. Dubium. Soluitur. Explicatur Doctor.

His ergo suppositis circa resolutionem vtriusque quæstionis per Doctorem, quantùm ad efficaciam, & virtutem, & modum causandi gratiam per Sacramenta, adiicio hanc confirmationem ex sanctis Patribus, ex quorum modo loquendi facilis est, & verax resolutio Doctoris. 85

Confirmatio dictorum ex sanctis Patribus.

Cyprianus serm. de Baptismo: *Remissio peccatorum, siue per Baptismum, siue per alia Sacramenta donetur, propriè Spiritus sancti est, & ipsi huius efficientiæ priuilegium manet. Verborum solemnitas, & sacri inuocatio nominis, & signa institutionibus Apostolicis Sacerdotem ministeriis attributa, visibile celebrant Sacramentum; rem verò Sacramenti Spiritus sanctus format, & efficit, & consecrationibus visibilibus, inuisibiliter manum totius author bonitatis apponit, & plenitudinem gratiæ vnctionis diuinæ pinguedo sanctificationibus officialibus infundit, & rem Sacramenti consummat, & perficit*, &c.

Ambro

causando dispositionem mediam inter ipsam, & gratiam abluentem: sed abluit tanquam dispositio proxima, & immediata ad gratiam, eo modo, quo dicitur, quòd meritum inducit beatitudinem, vel quòd sectio, siue alia huiusmodi præparatio inducit sanitatem. Si enim causaret dispositionem ad gratiam, & sic diceretur abluere, adhuc oportet illam dispositionem immediatiùs abluere, sicut argutum est suprà, de ordine causarum respectu tertij.

Ad secundum dico, quòd Magister in definitione Sacramenti, per hoc quod addit, *& causa existit*, nihil aliud intelligit, nisi quòd est signum efficax, per quod intendit quòd sit practicum certum, & verum, & præuium naturaliter ad suum signatum.

Ad 2. Diuersitas Sacram. vet. & nouæ leg. in causando gratiam.

Per idem dico ad illud de distinctione Sacramentorum nouæ legis, & veteris: non enim distinguuntur per illud, quod neutri illorum potest conuenire, scilicet actiuè agere ad aliquid spirituale in anima: sed ista nouæ legis gratiam causant, tanquam signum efficax, illa autem veteris legis non, loquendo de Sacramentis, id est, de cæremoniis illius legis. De hoc patebit in sequenti quæstione.

Ad 3.

Ad aliud dico, quòd si motio serræ esset dispositio proxima ad inductionem alicuius formæ, & non ex natura alicuius motionis, sed ex dispositione alicuius agentis simul cooperantis, posset rationabiliter peti ab illo agente, quòd illa motio perficeret id quod continet: hoc est dictu, quòd sicut continet illud tanquam dispositio præuia, sic perficiat illud, hoc est, ad ipsam immediatè sequatur illud. Hoc modo est in proposito.

18

Ad rationes D.Thom. positas n. 2.

Ad illa quæ adducuntur in prima opinione, patet ex istis: Sacramentum enim non est tantùm causa per accidens, sicut nec ipse poneret ornatum, vel characterem esse causam per accidens respectu gratiæ: immò sicut poneret illud causarum à Sacramento, esse per se dispositionem ad gratiam: ita dico, quòd Sacramentum, vel eius susceptio, est dispositio proxima ad gratiam. Et per hoc patet, quomodo ponitur in definitione eius, & quomodo pertinet ad artem tractantium de Sacramentis. Si enim aliquis consideraret incisionem, vel aliquid huiusmodi, inquantum ordinatur ad sanitatem humanam, definiret ipsam, & differentiam assignaret per ipsum ordinem, licèt ipse ordo accideret naturæ rei in se. Hoc modo Sancti, & Doctores, non curantes de Baptismali

Ambrosius *lib.1. de Sacramentis, cap.3.* discernens inter ea, quæ videntur in sacro mysterio Baptismatis, & ea, quæ non videntur: *Ingressus es*, inquit, *vidisti aquam, vidisti Sacerdotem, vidisti Leuitam*: & infrà, *Vidisti, quæ videre potuisti oculis tui corporis, & humanis conspectibus, non vidisti illa, quæ operantur, quia non videntur: illa multò maiora sunt, quæ non videntur, quàm quæ videntur; quoniam, quæ videntur temporalia sunt, quæ non videntur æterna*, &c. Per ea autem quibus tribuit operationem, & non videntur, intelligit Spiritum sanctum, cui tribuit operationem gratiæ in anima: vt patet *cap.5.* vbi adducit exemplum Naamam Syri, eiúsque purgationis in Iordane, alludens ad ea, quæ visibilia sunt in Sacramento, & alia, quæ non videntur, sicut aqua Iordanis fuit visibilis, & Naaman, sed non virtus sanatiua, quâ mundatus est à lepra: *Vidisti*, inquit, *aquam, sed non omnis aqua sanat, sed aqua sanat, quæ habet gratiam Christi: aliud est elementum, aliud consecratio, aliud opus, aliud operatio: aqua opus est, operatio Spiritus sancti est*, &c. Et lib. 3. cap. 2. dicit ad inuocationem Sacerdotis infundi Spiritum sanctum baptizato, quæ inuocatio ad genus causæ moralis reducitur. Ambrosius.

Item Augustinus *epistola 23. ad Bonifacium*, docens peccatum parentum non posse nocere infanti offerentium ipsum idolo: non nocere, inquam, quantùm ad culpam, vt qui baptizatus est, & purgatus ab originali, quod contraxit ab Adamo: *Nisi quis*, inquit, *renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*, &c. *Aqua igitur exhibens forinsecus Sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinsecus beneficium gratiæ, soluens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerans hominem Christo*, &c. *Sacramentum gratiæ*, id est, signum exhibet, *aqua forinsecus*, beneficium gratiæ operatur intrinsecus Spiritus sanctus, *& lib.15. de Trinit. cap.26.* negat eâdem ratione discipulos Christi dedisse Spiritum sanctum: *Orabant*, inquit, *vt veniret in eos, quibus manus imponebant*. Item, Hieronymus, Isaiæ 4. tractans illud Matth. 3. *Ego vos baptizo in aqua*, &c. *Ex hoc*, inquit, *dicimus quòd homo tantùm aquam tribuat, Deus autem Spiritum sanctum*, &c. 86 Augustinus. Hieron.

Accedunt & Patres Græci explicantes illud Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*, &c. Purgationem à culpa tribuunt Spiritui: & quia homo compositus est ex anima & corpore, aquam corpori sanando, Spiritum animæ accommodant. Nyssenus in lib. de Baptismo circa initium: *Hoc autem*, inquit, *beneficium non aqua largitur (esset enim omni creatura sublimior) sed Dei preceptum, & Spiritus, qui mysticè ad nostram libertatem venit accessus. Aqua verò subseruit ad ostendendam purgationem*. & infrà, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*, &c. *Quare bina illa, & non solus Spiritus sufficiens existimatus est ad completionem baptismatis?* Respondet, *Compositus est homo, & non simplex vt certò scimus: atque idcircò duplici coniunctóque cognata similiáque elementa ad curationem destinata, atque attributa sunt; corpori quidem quod apparet, aqua, quia sub sensum cadit, animæ verò quod visum effugit, Spiritus qui non apparet, qui fide vocatur, qui infallibiliter accedit*, &c. Idem docet Nazianzenus *oratione in sanctum Baptisma*. Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesi 3*. Cyrillus Alexandrinus, & Euthymius *in Ioannem*. Damascenus *lib.4. fidei Orthodoxæ, cap.10.* Tertiò denique adduci possunt omnes expositores in illud *Matthæi 9. Marci 2.* super illud: *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* vbi docent communiter ex remissione

Nazianzen. Cyrillus Hierosl. Cyrillus Alexand. Euthym. Damasc.

Baptismali ablutione, quantùm ad naturam in se, non magis, quàm de natura balneationis cuiuscunque per se, considerant illud inquantùm ex institutione diuina habet ordinem ad gratiam: & ideò sic definiunt, & differentias assignant.

19 *Ad arg. 1. q. 2.*

Ad primum argumentum secundæ quæstionis, patet quòd virtus illa est efficacia signi respectu signati, quæ efficacia non est forma realis, maximè absoluta, sed est veritas signi virtualiter præcedentis signatum.

Ad 2.

Ad secundum, si sanitas non posset nisi ab agente voluntario induci, & ab ipso institueretur aliquod signum, quod esset efficax, seu dispositio necessitans ipsum ad inducendum sanitatem; illud signum esset medicina virtuosa: non tamen per aliquam formam absolutam, quæ esset principium sanandi, sed tantùm per ordinem efficacem ad sanitatem.

Ad 3.

Ad tertium potest dici, quòd quoties Sacramentum est nouum, toties fundamentum est nouum: & tunc non est ibi noua relatio sine mutatione fundamenti: sed illa mutatio non est ad aliquod absolutũ in fundamento, sed ad esse fundamenti.

Qualiter Deus acquirit relationes de nouo.

Vel aliter dici potest, quòd relatio rationis potest esse noua in aliquo, absque omni nouitate absoluti in ipso: sufficit enim noua comparatio absoluti ad alterum per actum intellectus: hoc modo potest Deus dici Dominus de nouo, sine nouo absoluto in ipso. Vel magis ad propositum potest nummus dici pretium de nouo: esse enim pretium, non dicit nisi relationem rationis, sicut nec esse commutatum pro alio: esse enim commutatum non magis dicit relationem realem, quàm esse datum: datum autem (vt manifestum est, cùm dicat habitudinem obiecti ad voluntatem) non dicit nisi rationis relationem in ipso dato: sicut nec intellectum esse in obiecto intellecto.

remissione peccatorum, Christum ostendisse se esse verum Deum: ergo ad solum Deum id spectat, physicè loquendo, ad alios autem moraliter, & potestate communicatâ, quæ non excedit moralem, impetratoriam, aut ministerialem, aut certè meritoriam, quia variis modis hæc potestas communicari potest, & de facto communicata fuit Christo quà homo erat, vt capiti, Apostolis vt ministris, Sacramentis, vt instrumentis, quæ non excedunt genus causæ moralis, quia si physicè, vt ita dicam, communicaretur virtus dandi Spiritum sanctum per gratiam, & remissionem peccati, quæ de facto annexa est gratiæ, videtur argumentum colligendi Deitatem Christi ex eiusmodi operibus, esse satis ambiguum. Vnde Nyssenus dicens aquam Baptismi non largiri hoc beneficium, sed Dei præceptum, & Spiritum, &c. Subiungit rationem, *esset enim omni creaturâ sublimior*, supple, aqua, si daret gratiam: quod intelligi debet physicè, si attingeret productionem gratiæ: ergo si Christus quà homo habuit potestatem physicam dandi gratiam, vnde colligeretur ex hoc effectu eum esse Deum, argumento quod est à posteriori, & tanquam ab effectu ad causam, & quo vtuntur Patres: sicut non sequitur, producit calorem, ergo est ignis, quæ est fallacia consequentis. Atque idem colligitur rectè ex Tridentino suprà, assignando causas per se iustificationis, ad Deum solùm reducere efficientiam, quod intelligi debet ex sensu Concilij & Patrum de efficientia simpliciter physicâ: nam & Christus quem docet esse causam meritoriam, si loquamur de morali efficientia, est perfectior causa efficiens, quàm Sacramentum, quod in virtute operum Christi & passionis eius ac Crucis, operatur secundùm Patres: ergo quòd dicatur instrumentalis causa, non infertur esse instrumentum ex efficacia physica attingens gratiam immediatè: quod perinde concludit si respondeas, quòd etiam Christi humanitas per modum instrumenti physici attingebat opera miraculosa, quia eadem est difficultas: & suo loco ex Patribus oppositum probauimus in tractatu de Incarnatione.

Potestas remittendi peccatum variè cõmunicata.

Argumentũ Patrum, quo colligunt Christum esse Deum.

Nyssenus.

Ad hæc ergo loca, & similia, respondent aduersæ sententiæ assertores denotari causam principalem tantùm. Sed hæc responsio non tollit difficultatem, quia de hoc nemo vnquam dubitauit, aut dubitare potuit Deum esse authorem, & causam principalem salutis: ergo quando Patres excludunt à Sacramentis efficientiam, tribuendo eam soli Deo, debet intelligi physica simpliciter, cùm tribuant effectum Sacramenti Deo tanquam causæ; & cùm colligant diuinitatem Christi ex tali effectu, supponunt non posse procedere physicè ab alio principio. 88

Responsio aduersariorum. Impugnatur.

Confirmatur. Ex modo loquendi Patrũ contra Pelagianos.

Confirmari potest ex iisdem Patribus, contra Pelagianos, quia licèt tribuant Deo principalem efficientiam, explicando Paulum circa bona opera liberi arbitrij; tamen reseruant libero arbitrio suum influxum vitalem, & physicum in eadem opera, ita tamen vt subsit gratiæ Dei præuenienti, & adiuuanti, disponenti & præparanti ad consensum, & operis boni prosecutionem, vt patet nouissimè ex Tridentino *sess. 6. cap. 5. & 6.*

Aliter autem loquuntur de efficientia gratiæ per aquam & Spiritum, excludentes eandem ab aqua, & tribuentes eam soli Spiritui, quod physicè intelligi debet: sic etiam loquuntur de operibus miraculosis, vt procedunt à Sanctis, quibus tantùm adscribunt fidem, orationem, & impetrationem, & soli Deo operationem physicam miraculi.

Dices hoc argumentum tollere à Sacramentis etiam efficaciam moralem, & fauere hæreticis. Contrà, quia hanc ipsam denotant Sancti locis præfatis, cùm dicunt Deum ministrato foris Sacramento interiùs operari, & designant connexionem illam, quæ est ex pacto & promissione, inter aquam, verbi gratiâ, & Spiritum in ordine ad sanctificandum hominem: quorum verba satis concordant modo, quo noster Doctor explicat, & defendit efficaciam Sacramentorum: & de facili concordant ipsi Sancti, quando negant effectũ Sacramenti procedere ab eo, quod exteriùs datur, intelligi per efficientiam physicam, quia sic est 89

Responsio. Impugnatur.

Efficacia Sacramenti.

solius

solius Dei propriè. Quando verò dicunt Sacramenta causare effectum intelligi de efficientia instrumentali & morali.

Neque ad defensionem doctrinæ Catholicæ, aduocandæ sunt nouæ difficultates, & philosophicæ, cùm idem modus loquendi sit Scripturæ: quoad alia, quibus nequit conuenire aliud genus efficaciæ quàm moralis. Quoad hæreticos autem nihil captare possunt; imò magis & faciliùs conuincitur eorum error: negant enim dari gratiam per receptionem Sacramentorum, sed ea esse signa rememoratiua, aut excitantia fidem, & nihil conferentia de nouo, siue physicè illud causarent, siue tantùm moraliter.

Error hæreticorum.

Quæ controuersia omnium consensu aliena est à quæstione fidei, & versatur circa modum, quo Sacramenta causant gratiam, quam dari per ipsa est de fide. Ex quibus patet resolutio Doctoris in vtraque quæstione.

90 n *Ad primum autem dico, quòd aqua abluit cor, id est, animam,* &c. Hìc respondet Doctor ad fundamenta oppositæ sententiæ, nempe D. Thomæ, & in primis ad illud Augustini hom. 80. in Ioannem: *Quæ est ista virtus aquæ vt corpus tangat, & cor abluat?* Et habetur 1. quæst. 1. capitulo *detrahe,* &c. His verbis Augustini adiungunt similia loca Patrum moderni: ac tandem Tridentinum *sess. 6. cap. 7.* vbi enumeratur Baptismus inter alias causas iustificationis, sed cæteræ sunt causæ propriè dictæ: ergo & Baptismus. Additur Senonense Conc. *cap.* 10. vbi tribuit eidem efficaciam respectu gratiæ. Moguntinum *cap.* 11. vocat Sacramenta instrumenta & remedia.

Satisfit argumentis. Trident. Senonense. Moguntinũ.

Respondetur ex dictis illa omnia verificari de Sacramentis tanquam causis moralibus, & non physicis. Abluit ergo aqua cor, quatenus habet annexam assistentiam Spiritus, & Dei pactum. Enumerat Tridentinum causas per se, & proprias iustificationis, quarum vna est Baptismus, altera etiam merita Christi, & principalior quàm Baptismus, quæ non causant physicè suum effectum.

Baptismus est causa moralis instrumentalis.

Perinde etiam illa loca referuntur ad quemcunque effectum, qui ex virtute Sacramenti confertur, qualis est gratia actualis effectus gratiæ, quem recipit fictus recedente fictione, ex efficacia Sacramenti præteriti, aut certè characteris, vterque effectus competit Sacramento, vt causæ morali. Quando etiam confertur mediante Baptismo, verbi gratiâ, effectus aliquis miraculosus, ad virtutem Baptismi refertur, quæ erit tantùm moralis. Superiùs etiam ostendimus per eandem formam verborum in Scriptura exprimi efficaciam fidei, pœnitentiæ, charitatis, &c. quibus moralis efficacia competit solùm. Adducta sunt etiam alia exempla, quibus satis quadrat authoritas Bernardi, quam adducit Doctor pro opposito.

Probatio, & explicatio Patrum.

Adiicere licet aliquos Patres tribuere hanc virtutem sanctificandi aquis, ex contactu carnis Christi in Iordane, vt Chrysostomus *homilia* 25. *in Ioan.* Beda *lib. 1. in Lucam, cap.* 10. Quamuis tamen nullam virtutem superadditam recepit aqua, sed designata tantùm fuerit materia Baptismi, & inchoatè sanctificata per contactum carnis Christi.

Chrysost. Beda.

91 Præterea obiiciunt proprietatem verborum seruandam esse, formam pœnitentiæ significare liberationem animæ à peccato, quod nequit fieri, nisi Sacerdos conferat gratiam mediante ipsâ: ergo physicè. Respondeo, concedo Maiorem & Minorem, & nego consequentiam: quia verba verificantur iuxta materiam subiectam; verba autem nequeunt participare talem virtutem, aut efficaciam physicam: habent efficaciam per modum actus iudicialis, & supponunt authoritatem absoluendi in Sacerdote, quam tribuit ei Ecclesia, cuius exercitium sunt illa verba: Ecclesia autem nequit transferre per approbationem Confessarij in ipsum authoritatem, quæ habeat efficaciam physicam, sed moralem duntaxat: consequentia ergo opposita sequitur ex præmissis, neque ex vi solius ordinationis sine approbatione Ecclesiæ validè absoluit.

1. Arg. *Soluitur.* *Quo modo & forma Pœnitentia delet peccatum.*

Tertiò denique obiiciunt, quòd Christus Dominus mediante suâ humanitate tangendo, & loquendo conferebat physicè gratiam, operabatur effectus miraculosos: ergo idem sentiendum de Sacramentis. Respondetur, negando antecedens, quantùm ad modum causandi, quia contrarium docent Patres, vt suo loco videri poterit. Et dato antecedente, negatur consequentia: primò, quia in Sacramentis, quæ transeunt, antequam effectus causatur, est repugnantia ex parte subiecti in ordine ad eam causalitatem; non ita in humanitate Christi, quod fuit subiectum permanens: deinde Sacramenta in virtute meritorum Christi, quatenus ea applicant, sunt efficacia, vt patet ex *Trid. sess. 5. can. 5.* vbi dicit originale remitti, quà meritum Christi applicatur per Baptismum, ac proinde non possunt excedere causalitatem operum Christi, quæ moralis est, 92

4. Arg.

Ad reliqua argumenta D. Thomæ, sicut & ad argumenta, quæ adducta sunt in oppositum pro vtraque quæstione, respõsio Doctoris est clara, & hactenus sufficienter declarata; vlterius proinde non est immorandum. Controuersia cum hæreticis tangenda erit de Sacramentis in specie, ne eadem contingat repeti: & quia in hac quæstione eam non tangit Doctor, supponens fidei principia, de quibus tamen nulla fuit controuersia eo tempore in Ecclesia.

Superest tantùm vt breuiter adiiciam quid nomine *gratia sacramentalis* (cuius mentionem fecimus in Commentario) intelligant Doctores. Alensis 4. *part. quæst. 5. m. 4. art. 2.* §. 1. D. Bonauentura *dist. 1. art. 1. quæst. 6.* & Richardus asserunt gratiam sacramentalem differre ab habituali in ratione effectûs, quòd illa scilicet detur per hoc, aut illud Sacramentum, ad finem specialem Sacramenti, vt per Baptismum per modum regenerationis; per alia Sacramenta eodem modo in ordine ad suos fines, neque apud Doctorem inuenio aliam mentionem gratiæ sacramentalis, quæ ab hac differat. 93

Quid sit gratia sacramentalis. Alensis. D. Bonauent. Richardus.

Paludanus *dist. 2. quæst. 3.* dicit sacramentalem diuersam esse ab habituali donis, & ornatu; & in quoque Sacramento dari propriam, & distinctam ad finem Sacramenti. Capreolus eodem modo dicit esse distinctam ab omni alia qualitate; intelligere autem videtur qualitatem esse diuersam, & permanentem, quæ disponat ad effectum peculiarem Sacramenti. Sotus interpretatur eum intendisse characterem in Sacramentis, quæ characterem imprimunt; in aliis verò ornatum, de quo *suprà* egimus. Moderni autem Thomistæ, vt Suarez, Vasquez, Ledesma, & alij, asserunt conferri virtute singulorum Sacramentorum auxilia specialia gratiæ actualis, quæ consistunt in piis impulsibus & inspirationibus datis ad finem cuiusque Sacramenti.

Paludanus. Capreolus. Sotus. Suarez. Vasquez. Ledesma.

Res

94 *Resolutio.* Res est incerta: id autem constat, varios esse fines Sacramentorum; an autem ad eos gratia habitualis, circa quam Sacramenta primariam habent efficaciam, sit sufficiens, vt dicunt primi authores? An præterea dentur hæc auxilia actualis gratiæ regulariter, certò constare nequit, vniuersaliter loquendo; quamuis in specie fortè magis colligatur in quibusdam Sacramentis, quàm in aliis: *Gratia Baptismalis.* in primis effectus Baptismi, qui est regeneratio hominis, & translatio ab eo statu, in quo quis nascitur filius Adam, ad statum adoptionis filiorum Dei, haberi potest per habitualem gratiam; & de hac solùm loquitur Tridentinum, & alia Concilia, quando agunt de effectu huius Sacramenti: de gratia autem actuali non loquuntur; & fortè sufficit character pro dispositione huius Sacramenti, inquantum est permanens, & quantùm est de se necessitans ad effectum Sacramenti. An præterea dentur auxilia ad obseruandam legem generalia, & professionem status, quem baptizatus assumit, exuens veterem hominem, & induens nouum: item vt reddatur homo magis dispositus ad dignam receptionem Sacramentorum; incertum est ex Conciliis, quamuis de bonitate Dei, & misericordia præsumi possit; id autem constat saltem ratione Baptismi, & characteris, baptizatum acquirere protectionem specialem sui contra diabolum, & inuisibiles potestates.

95 *Gratia Pœnitentialis.* Pœnitentiæ effectus est reconciliatio peccatoris, ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 3. quæ fit etiam per habitualem: interdum autem in viris piis, & cum deuotione hoc Sacramentum percipientibus, inquit Concilium, *conscientiæ pax, & serenitas, cum vehementi spiritus consolatione, consequi solet*, &c. Hæc autem refundi potest in gratiam actualem, qui tamen effectus non est regularis in omnibus, saltem in eo gradu perceptibili; quamuis neminem esse putem, qui accedat cum fide, & deuotione ad Sacramentum, quin in eo acquirat pacem conscientiæ. Posset præterea dici, dari in hoc Sacramento gratia ad opera satisfactionis, & mortificationis, quæ excitant etiam ad frequentem vsum ipsius Sacramenti ex affectu satisfactionis, & vindicandi in se peccati.

Gratia Eucharistica. Tridentinum *sess.* 13. *cap.* 2. effectum Eucharistiæ statuit in eo, vt & *sit cibus animarum, quo alantur, & confortentur viuentes vitâ illius, & sit antidotum à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus seruentur*, &c. Reducendo hunc effectum præseruationis à mortalibus ad principia communia de gratia Dei, & auxiliis, certum est hunc effectum, quem omnes tribuunt Eucharistiæ, prouenire à gratia actuali præueniente, quæ necessaria etiam est iustis & sanctificatis, vt euitent peccata: ex epistola Innocentij I. ad Concil. Carthaginen. & alia eiusdem ad Concil. Mileuitan. epistola Cælestini I. *can.* 6. ex Mileuitan. *can.* 4. & 5. Arausicano *cap.* 10. & supponit Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 16. *Innocent. I. Cælestin. I. Mileuitan. Arausican. Trident.*

Idem dicendum videtur à paritate, de Sacramento Confirmationis; cuius effectus est tribuere robur, & constantiam ad profitendam fidem, & superandas tentationes, & pericula seducentia, quod debet fieri per gratiam operantem, quæ est actualis. 96 *Gratia cõfirmat.*

Item, res Sacramenti extremæ Vnctionis, vt docet Trident. *sess.* 14. de eodem Sacramento; gratia est Spiritus sancti, cuius vnctio delicta, si quæ sunt adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleuiat, & confirmat, magnam in eo diuinæ misericordiæ fiduciam excitando, quâ infirmus subleuatus, morbi incommoda ac labores leuiùs fert, & tentationibus dæmonis, calcaneo insidiantis, faciliùs resistit: hæc autem magna ex parte fiunt per gratiam actualem. *Gratia extremæ Vnctionis.*

Eodem modo de Ordine, cuius fine & ministerio, & dispensatione congrua, probabile est dari gratiam actualem, idque exigit finis eius & pericula emergentia, & rectus vsus. *Gratia Ordinis.*

Item, in Sacramento matrimonij exigitur similis gratia ad subleuanda onera matrimonij, & educandam prolem, & ad vincendam concupiscentiam, cuius moderamen Augustinus *lib.* 4. *contra Iulianum cap.* 2. reducit ad gratiam operantem, quæ datur tempore congruo. Videtur ergo sententia vltima certa esse in quibusdam Sacramentis, in aliis probabilis. *Gratia Matrimonij.*

Antiqui autem Scholastici, vtplurimùm loquũtur de effectu gratiæ sanctificantis, quæ etiam ad finem cuiusque Sacramenti datur. Hæc autem gratia sanctificans potest dici finis gratiæ actualis, quæ ad eius conseruationem ordinatur: vnde dici potest virtute in ea contineri hoc modo, & etiam habitualem, tanquam formam priorem ad eam disponere moraliter, prout ex fine Sacramenti datur: agunt ergo Doctores antiqui de illa, quæ confertur statim per Sacramentum, & in ordine, ad quam verificatur Sacramentum, quæ est habitualis; & forma Sacramenti de præsenti, & practicè.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm in Circumcisione ex vi eius collata fuerit gratia?

Alens. 4. *p. q.* 7. *m.* 7. *per totum.* D. Bonau. *hic* 2. *p. art.* 2. *q.* 3. Ric. *art.* 6. *q.* 1. Gabr. *q.* 4. Rubion *q.* 5. Mayron. *q.* 2. Maior. *q.* 5. Durand. *q.* 5. D. Thom. 3. *p. q.* 70. *a.* 4. Suarez *tom.* 3. *p.* 3. *d.* 5. *sect.* 1. Vasquez 3. *p. d.* 165. *Vide* Scot. *de primo princ. c.* 3. *in Theorem.* §. *non potest probari.*

1 *Magist. F.* HÆc est [a] pars incidentalis huius distinctionis, in qua Magister determinat de Circumcisione. Circa quam quæritur, Vtrùm in Circumcisione ex vi eius conferebatur gratia? *Argum.* 1. Quòd non, probatur. Rom. 4. *Signaculum accepit Circumcisionis.* Glossa, *Peccata ibi solùm dimittebantur: sed gratia ad benè operandum adiutrix non præstabatur.*

a HIc Doctor tangit partem incidentalẽ distinctionis. Primò differit ex more pro vtraque parte quæstionis: secundò docet Circumcisionẽ deleuisse peccatum: tertiò, an posset Deus de potentia absoluta delere peccatũ originale sine infusione gratiæ: quartò, an etiam de potentia ordinaria: & vltimò tandem respondet ad argumenta opposita. 1 *Ordo & diuisio quæstionis.*

Argum. 2. In expos. tit. Psalm. 73. Item Augustin. in Psalm. *Vt quid Deus repulisti in finem:* illa, inquit, de Sacramentis veteris legis, tantùm promittebant & signabant: hæc autem dant salutem, scilicet Sacramenta nouæ legis.

Argum. 3. Item, Circumcisio non aperiebat ianuam, sicut vult Beda super illud *Luc. 2.* Postquam consummati sunt dies octo, habenti gratiam patet ianua regni, quia eius est hæres, secundùm Augustin. de Trinit. lib. 15. cap. 19. *Ipsa diuidit inter filios regni & perditionis.*

Argum. 4. Item, per rationem sic, Sacramentum non causat nisi quod signat: Circumcisio tantùm signat ablationem, & non aliquid positiuum, quia non est ibi nisi ablatio partis à toto: ergo, &c.

Ratio ad opp. cap. 11. & 4. cōtra Donat. 24. Contrà, Augustlib.2.de Nupt.& concup.& ponitur de Consecr.dist.4. *Ex quo instituta est Circumcisio in populo Dei, ad purgationē huius peccati veteris, valebat magnis, & paruis, sicut Baptismus valere cœpit ex quo institutus est:* hoc nō esset, nisi ibi conferretur gratia: ergo, &c.

Item, Beda super illud Lucæ 2. *Postquam consummati sunt dies octo. Idem salutiferæ curationis auxilium Circumcisio in lege agebat, quod Baptismus tempore gratiæ agere consueuit.*

SCHOLIVM.

Resoluit ex auctoritatibus Circumcisionem deleuisse originale. Ita August. *citatus, & lib. 3. contra Iulian. c. 18. & lib. 5. c. 9. & in id Gen. 17.* masculus cuius, &c. *& 4. de Bapt. c. 24. 13. Ciuit. cap. 26.* Gregor. 4. *Mor. 2. & 3. habetur cap.* Quod autem, *de Consecr. d. 4.* Prosp. *lib. de promission. 1. p. cap. 14.* Cyprian. *de Cardin. operibus.* Isidor. *lib. in Gen. c. 3.* Beda *citatus.* Bernard. *serm. de Circumcis. habetur cap.* Maiores, *de Bapt.* Alens. 4. *p. q. 7. m. 7.* D. Thom. 3. *part. q. 61. art. 3. & q. 62. art. 6. & omnes communiter. Quærit Doctor an hoc potuerit fieri sine gratiæ infusione, & quâ potentiâ, ordinariâ, vel absolutâ?*

2. Hic supponendum [b] est tanquam certum, quòd per Circumcisionem peccatum originale delebatur, quod patet per auctoritates Sanctorum. Et ad hoc est ratio congrua, quia Deus nullo tempore reliquit genus humanum sine remedio necessario ad salutem, maximè illos, quibus ipse legem dedit, vt per eius obseruantiam pertingerent ad salutem. Frustrà enim fuisset data talis lex, sine tali remedio: ergo tempore legis Mosaïcæ dedit aliquod tale remedium obseruantibus huiusmodi legem. Non possunt autem attingere ad salutem sine deletione originalis culpæ: quod supponitur ex secundo libro (*Dist. 29. & infrà.*): ergo in illa lege instituit aliquod remedium contra illam culpam: istud, & non aliud, videtur esse ibi institutum, tanquam tale remedium contra illam, iuxta illud Genes. 17. *Masculus, cuius præputij caro, &c.*

Et si obiiciatur, quòd Circumcisio sit ex Patribus, non ex lege, quia data est Abrahæ Circumcisio, & hoc per multos annos, scilicet 400. ante legem Mosaïcam datam in monte Sinaï. Hoc non obuiat quin sit remedium contra originale peccatum. Quòd autem Deus voluit illud instituere ante legem Moysi, arguit quòd non sit remedium præcisè huiusmodi legis: sed nec lex illud euacuauit, sed confirmauit.

Sed inquirendum est [c], an ex isto supposito, sequatur necessariò gratiam in Circumcisione conferri. Et quia dimissio culpæ, & collatio gratiæ, siue coniunctim, siue separa

b *Hic supponendum est*, &c. Vt hîc comprehendamus varia placita tam antiquorum, quàm etiam modernorum circa efficaciam Circumcisionis, quam supponit Doctor ex authoritate Sanctorum fuisse respectu peccati originalis delendi saltem, immorari paulùlum oportet, ne toties ad idem digrediendum sit. *De efficacia Circumcisionis.*

Prima ergo sententia est Magistri *dist. 1. in fine*, & glossæ in cap. *Quod autem*, de Consecratione, *dist. 4.* per Circumcisionem solam culpam fuisse deletam & nullam collatam gratiam. *Prima sententia.* Magistri. Glossæ.

Hæc sententia inuoluit repugnantiam ad principia fidei, eámque impugnat Doctor, quia de facto non datur status medius inter amicum, & inimicum; & nunquam remittitur peccatum originale, aut mortale, nisi per collationem gratiæ; vt patet ex materia de iustificatione, & docet Tridentinum *sess. 6. cap. 7.* definiens iustificationem continere hæc duo, nempe remissionem peccati, & renouationem interioris hominis per gratiam. *Impugnatur. Non dari statum medium inter peccatorem & filium. Quid iustificatio cōtinet.*

Æquiualenter videtur damnata in Pelagianis, & contrarium definitum. Illi docebant, pressi authoritate Scripturæ & Ecclesiæ, gratiam Christi consistere in sola peccatorum remissione, vt habet Augustinus *lib. de gratia Christi, cap. 38. & 39.* Definitur contrarium *can. 11.* Tridentini, & Mileuitani: eius etiam impugnatio, iuxta rationem præmissam Doctoris, ex eo quòd non sit status medius inter regnum & infernum post mortem; nec inter filium regni, & gehennæ in vita mortali. Hæc, inquam, impugnatio desumi potest ex Augustino *lib. 1. de peccatorum meritis, cap. 17. 18. 20. 30. & 34.* vbi redarguuntur Pelagiani, qui locum medium & statum inter regnum cœlorum, & damnationem statuebant paruulis non baptizatis decedentibus ex via. Augustin. Trident. Mileuitan.

Secunda sententia docet in Circumcisione datam fuisse gratiam quoad effectus priuatiuos, non *Secunda sententia.*

separatim, non respiciunt nisi potentiam diuinam: aliquid autem dicitur possibile Deo dupliciter, scilicet secundùm potentiam absolutam, vel ordinatam. Ideò primò videndum est, an possibile sit Deo de potentia absoluta delere culpam originalem sine infusione gratiæ. Secundò, an hoc sit sibi possibile secundùm potentiam ordinatam.

Duplex Dei potentia.

non autem positiuos: per priuatiuos intelligere videtur remissionem culpæ & pœnæ; per positiuos verò renouationem interioris hominis, Dei filium, & amicum constituere. Hæc sic explicata nihil differt à præcedenti, ac proinde ex iam dictis reiicitur.

2 Tertia sententia est, datam fuisse gratiam virtute Circumcisionis quæ sufficeret ad remissionem culpæ, non tamen quantùm ad vim, & efficaciam superandæ concupiscentiæ, & merendi vitam æternam. Citatur D. Thomas *in* 4. *disp.*1.*quæst.*2.*art.*5.*quæstiuncula* 3.& videtur D.Bonauenturæ *quæst.vltima* dicentis, non sufficisse eandem gratiam ad profectum. Quam sententiam vterque desumpsit ex Alensi 4.*part. quæst.*4.*m.*7. *art.*4. §. 2. vbi distinguit gratiam sanctificantem à gratia, quæ sit principium operandi meritum.

Tertia sententia. D. Thom. D. Bonau. Alensis.

Hanc sententiam impugnat Suarez *disput.* 10. *sect.* 1. primò, quia omnis gratia, quæ constituit filium, & gratum, quantùm est ex se, est sufficiens ad meritum: secundò, quia talis gratia semper habet adiunctam charitatem: ergo sufficiens ad superandam concupiscentiam, quia amor Dei est ex se fortior omnibus, 1. Ioan.3. *Omnis qui in eo manet non peccat*, &c. *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit*, &c.

Suarez. Impugnatur. 1. Ioan. 3.

Sed hæc impugnatio est inefficax, & falsa, quia gratia sanctificans, si, (vt supponit impugnatio, sit diuersa forma à charitate,) non est principium operandi, adiunctâ etiam charitate habituali, nisi adsit gratia actualis, est inefficax; aliàs gratia excitans, & adiuuans non exigeretur in homine iustificato ad superandum fomitem, & vincendas tentationes, quod est contra canones fidei. Potuit ergo Circumcisio conferre gratiam sanctificantem, & nullum auxilium gratiæ actualis ad superandam concupiscentiam; & sic interpretari potest hæc sententia.

Reijcitur impugnatio. Necessitas gratiæ actualis.

Ex quo patet ad rationes in oppositum, dari scilicet per gratiam sanctificantem sufficiens principium meriti, quantùm ad dignitatem, & statum personæ, & quantùm ad habitum; non autem, quantùm ad adiutoria necessaria ex parte operis ad excitandam voluntatem, & adiuuandam.

Responsio ad obiecta.

3 Quarta sententia est, in Circumcisione, aut aliis veteris legis Sacramentis nullam gratiam fuisse collatam, sed totam gratiam correspondere fidei & meritis. Hanc docet Bellarminus *lib.*2.*de Sacramentis cap.*13.*& sequentibus.* Alanus, & multi alij; vt defendant distinctionem inter Sacramenta nouæ & veteris legis, quam in hoc statuit Tridentinum & Florentinum, vt illa causant gratiam quam significant; hæc autem significarint tantùm, & non causârint; sub quâ distinctione comprehendi volunt Circumcisionem: & citatur pro ea D. Thomas *quæst.*62.*art.*3. *quæst.*70.*art.*4.

Quarta sententia. Bellarm. Alanus. D. Thom.

Hanc sententiam limitant aliqui, vt vera sit in adultis, non autem in paruulis: sed hanc limitationem non omnes admittunt, quia authoritates, quibus fulcitur hæc opinio, comprehendit tam adultos, quàm paruulos; & negant vel generaliter per Sacramenta veteris legis, vel etiam in specie datum fuisse vllum fructum gratiæ per Circumcisionem.

Quantùm autem ad modum causandi gratiam per Circumcisionem, an ex opere operato, an ex opere operantis, variant etiam Doctores: distinguit Paludanus duplicem modum causandi gratiam ex opere operato. Primus est per efficientiam physicam; & sic causant Sacramenta nouæ legis gratiam. Secundus per modum conditionis, & sic causat Circumcisio. D. Thomas 3.*part.quæst.*62.*art.*6.*ad* 3. *& in* 4.*dist.*1.*quæst.*2.*art.* 4.*&* 6. Sotus *quæst.*1.*art.*4. & alij, negant dedisse gratiam ex opere operato.

De modo causandi gratiã in Circumcisione. D. Thom. Sotus.

4 Sententia Doctoris est, datam fuisse gratiam per Circumcisionem, & etiam ex opere operato; quem sequitur Gabriel *quæst.* 4. *art.*1. Durandus, & omnes Doctores nostræ scholæ *in* 4. *dist.* 1. idem tenuit Alensis suprà, & Paludanus citatus. Probatur primò, quia Circumcisio fuit instituta vt remedium peccati originalis; ergo ex diuina institutione habuit efficaciam ad illud delendum: sed quod fuit efficax ad delendum peccatum, fuit efficax ad ponendam gratiam, & consequenter ex opere operato.

Sententia Doctoris. Gabriel. Durand. Probatio.

Primum antecedens probatur ex Cypriano *de cardinalibus Christi operibus, cap. de Circumcisione:* expressa est Augustini multis in locis *lib.* 3. *contra Iulianum cap.*18. *lib.*5.*cap.*9. *lib.*2. *de gratia, & peccato originali, c.*30.*&* 32. *lib.*2. *de nuptiis & concupiscentia cap.* 11.*&* 17. *lib.* 4. *de Baptismo, cap.* 24. *lib.* 2. *contra literas Petiliani, cap.* 27. *lib.* 15. *de Ciuit. cap.* 16. *lib.*16.*cap.* 27. *& lib. de Pœn. medicina cap.* 5. author Hypognostici *lib.* 5. circa medium: quibus in locis æquiparat Circumcisionem Baptismo, vt erant remedia peccati; & ex necessitate vtriusque probant veritatem peccati originalis. Vnde *lib.* 4. *de Baptismo, cap.*24. *Cur, inquit, præceptum est Abrahæ vt paruulos circumcideret, nisi quia ipsum Sacramentum per seipsum multùm valet.*

Cyprian. Augustin. Author Hypognostici.

Augustinum secuti sunt posteriores Patres, Gregorius 4.*Moralium, cap.*2.*&* 3.& habetur cap. *Quod autem*, de Consecrat.dist.4. Prosper *in epistola quæ est* 84. *apud Ambrosium, & lib.de promissionibus Dei*, 1. *part.cap.*14. Isidorus *lib.in Genes.c.*13. Beda *lib.*2. *in Lucam cap. & homil.de Circumcisione.* Bernardus *serm.*3.*de Circumcisione; serm.*2.*de Assumptione Virginis:* & vniuersi Scholastici cum Magistro *dist.*1. Innocentius III. *cap.Maiores*, de Baptismo, æquiparans illa verba Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*, &c. cum illis Genesis 17. *Masculus cuius præputij caro*, &c. quantùm ad necessitatem vtriusque perinde interpretatur.

Gregor. Prosper. Isidorus. Beda. Bernard. Magist. Innocent.

Hinc aliqui putant priorem sententiam absolutè prolatam non solùm esse falsam, sed etiam temerariam: sed supersedendo censuræ. Antecedens supponamus ex tanta Patrum authoritate. Consequentia autem est manifesta; aliàs non esset Circumcisio remedium efficax. Subsumptum patet ex principiis fidei præmissis, quia originale non dimittitur de facto, nisi per gratiam: consequentiam autem negat Bellarminus, & variè torquent hinc inde discipuli S.Thomæ. Contra Bellarminum sufficiéter probata est ex antecedente.

5 Respondent autem quidam, Circumcisionem causasse

Responsio.

causasse gratiam ex opere operantis, non autem ex opere operato, quia non causat physicè gratiam. *Impugnatur.* Hæc ratio superiùs reiecta est, quoad suppositum de efficacia physica Sacramentorum nouæ legis: præterea illud causat ex opere operato, quod non correspondet meritis, aut bono motui operantis; sed talis fuit effectus Circumcisionis in paruulis: ergo, &c. *Responsio.* Dices correspondere fidei parentum. *Impugnatur.* Contrà, pactum initum est cum Abraham ratione Circumcisionis, vt patet *Genesis* 17. deinde necessitas Circumcisionis ostenditur ibidem, & non fidei: pœnam comminatur Deus omissioni Circumcisionis, non autem fidei: ergo efficacia data est ipsi Circumcisioni, non fidei; neque responsio quadrat Augustino, aut aliis Patribus, qui de Circumcisione loquuntur per modum remedij sensibilis. *Patres.*

Secundò, vel fides haberet illum effectum vt meritum de condigno, vel de congruo; non vt meritum de condigno, quia id solùm conuenit operibus Mediatoris, vt valeant aliis de condigno: non vt meritum de congruo, quia parentes possunt esse in peccato, & fides etiam ipsorum vitiari; tamen non suspendebatur effectus Circumcisionis, qui fuit infallibilis; meritum autem de congruo non infert effectum infallibiliter, nisi habeat adiunctam specialem Dei promissionem, de hac promissione nihil habetur in Scriptura, nisi quando fides operatur per charitatem, & hæc promissio est respectu ipsius operantis quoad iustitiam propriam, non autem vt impetraret alteri infallibiliter iustitiam, quia soli Christo reseruatum est, vt audiretur pro nobis pro sua reuerentia, & infallibiliter. *Efficacia fidei parẽtum.*

6 Tertiò, fides parentum non fuit efficacior in lege scripta, quàm in lege Euangelica, in qua est perfectior, & magis explicita, & perfectiùs innititur operibus Christi exhibitis, quàm fides priorum, quæ innitebatur exhibendis, neque fuit tam explicita: sed nunc non habet illum effectum infallibilem respectu peccati in paruulis, quibus nequit applicari in casu Baptismus: ergo neque tunc habuit. *Fides in lege Euangelica perfectior.*

Maior patet: quia non minùs in lege noua tribuitur salus fidei, & iustificatio, quàm in lege antiqua; vt patet passim ex Apostolo ad Romanos, ad Galatas, ad Hebræos, & ex Euangelio: vnde distinguit ipse vbique legalia, legem, & remedia eius contra fidem, quæ sicut iustificauit Abrahamum, sic etiam per ipsum valet in lege noua. *Efficacia eius in lege noua.*

Præterea in lege noua non fuit derogatum efficaciæ operum, quam habebant in veteri lege ex promissione Dei, vt patet de charitate & pœnitentia perfecta, quæ eandem vim iustificandi retineat in lege noua, quam habuerunt in veteri: ergo idem dicendum de fide. *Non fuit derogatum fidei, aut operibus.*

Quartò, patet ratione Doctoris, quia lex vetus ordinauit sufficienter ad salutem: ergo habuit remedium peccati originalis; in lege autem non fuit aliud quàm Circumcisio: ergo, &c. Consequentia probatur, quia nequit existens in peccato originali esse ordinatus ad salutem, quia inscriptus est in ciuitate diaboli, quamdiu obnoxius est tali peccato: hinc filius Dei venit redempturus a peccato originali primariò: ergo lex, quæ non habet remedium peccati originalis, non sufficiẽter ordinat ad salutem. Subsumptum patet ex communi interpretatione Ecclesiæ, quia nihil aliud in lege habuit illam efficaciam præter Circumcisionem: ergo si in Circumcisione non remittebatur, neque in lege remitti potuit. *Cum peccato originali non est salus.*

Confirmatur, per Circumcisionem incorporabatur infans Synagogæ, seu Ecclesiæ: ergo delebatur etiam peccatum eius. Dices, deletum fuisse virtute fidei quæ applicabatur per Circumcisionem. Contrà, fides non erat efficax sine Circumcisione: ergo Circumcisio ex institutione diuina exigebatur ad deletionem originalis. Dices requiri vt conditionem. Contrà, quod directè cadit sub præcepto, & comminatione diuinæ pœnæ, per se intendebatur: talis erat Circumcisio, vt patet Genesis 17. vbi Circumcisio statuitur vt pactum; *Hoc est pactum meum*, &c. *Circumcidetur ex vobis omne masculinum*, &c. *Infans octo dierum circumcidetur in vobis*, &c. *Masculus cuius praputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Quæ comminatio comprehendit infantes: vnde Septuaginta addunt: *cuius praputij caro octauo die circumcisa non fuerit:* Genesis 21. Isaac circumcisus fuit; *Et circumcidit eum die octauo, sicut præcepit Dominus.* Idem confirmauit lex *Leuitici* 12. Quomodo autem infans octo dierum pactum irritum faceret, nisi ratione peccati originalis, à quo per Circumcisionem liberabatur. Vnde Augustinus lib. 3. contra Iulianum cap. 18. *Responde*, inquit, *si potes cur ipse Isaac, nisi Baptismatis Christi signo circumcisus octauo die fuisset, perijsset anima eius de populo suo? explica si potes, cur tanta pœna plecteretur, nisi ab hoc tanto Sacramento liberaretur*, &c. quod in locis iam citatis sæpiùs repetit. 7 *Circumcisio per se requisita.* *Septuaginta.* *Augustin.*

Vnde audiendi non sunt, qui hanc comminationem extendunt solùm ad adultos; vt patet ex lectione Septuaginta retenta in editione Sixtina, quâ vtitur Augustinus locis citatis. Ambrosius *epist.* 77. Origenes *lib.* 2. *in epist. ad Romanos cap.* 3. vnde intelligitur de pacto irrito in Adamo per peccatum, quod per Circumcisionem deletur, vt Augustinus, Isidorus, Beda intelligunt: ex quibus sequitur Circumcisionem, non vt conditionem requiri, aut fuisse; sed vt signum sacramentale, & efficax delendi originalis. *Augustin. Ambros. Origenes.*

Confirmatur secundò, fides nequit esse Sacramentum proportionatum viatori per se: ergo exigebatur signum aliquod sensibile: hoc fuit Circumcisio, quia erat incorporatum in Synagoga: vnde Paulus ait quòd *circumcidens se est debitor vniuersæ legis*, loquens de Iudæis. Fuit etiam distinctiuum seminis Abrahæ; tam rigorosum autem præceptum comprehendens infantes octo dierum, non congruebat diuinæ clementiæ inferre, nisi ex necessitate fructus spiritualis adiuncti ex diuina institutione. Deinde Circumcisio valebat omnibus paruulis ex semine Abrahæ, sed multi ex his defecerunt à fide: ergo non in fide parentum Circumcisio in eis erat efficax. 8 *Remediũ debuit esse sensibile.*

Accedit quòd in ipsa lege Moysi circumcidentes infantes non omnes habebant fidem explicitam Mediatoris; & validè circũcidebatur infans, eo ipso, quòd ad præcepti impletionem Circumcisio fiebat, absque alia fide explicitâ. Hinc Gregorius lib. 4. Moral. c. 2. *Quod apud nos*, inquit, *valet aqua Baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro ijs, qui de Abrahæ stirpe prodierunt mysterium Circumcisionis*, &c.

Sequendo ergo doctrinam Augustini & Patrum, qui eandem receperunt, sequitur Circumcisionem habuisse hanc efficaciam ex diuina institutione, ac proinde ex opere operato. Accedunt congruentiæ, sicut congruum erat sacrificia sensibilia 9 *Congruentia.*

sibilia huius legis determinari per ipsam legem, à fortiori magis fuisset congruum, illud quod erat remedium peccati originalis, statuere in aliquo sensibili: quia per illud sensibile, quod consistebat in Circumcisione, erat in Iudæis fundamentum, & quasi ianua, & professio legis, inducens obligationem eius obseruandæ, ad Galatas 5. *Testificor rursus*, inquit, *omni circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ*, &c. & ad Romanos 3. dicit, *Eloquia Dei*, id est, legem, *fuisse credita Circumcisioni.* Accedit

Alia cógruentia. Secundò, quòd sicut ad efficaciam Sacramenti nouæ legis non exigitur fides, & sanctitas ministri: eadem congruentia ne remedium peccati originalis esset dubium, aut incertum in Synagoga, non debebat dependere à fide interna ministri, aut parentum, de qua non potuit iudicare Ecclesia, seu Synagoga, neque efficaciam inde participare; neque remedium commune dependere à fide priuata, sed ex solis meritis Christi.

10 *Responsio.* Dices fortè eodem modo, quo Durandus loquitur de remedio legis naturæ, quòd Circumcisio, vt habet annexam fidem publicam Ecclesiæ, virtute eius habuisse efficaciam. *Impugnatur.* Contrà, sacrificia etiam habuerunt eandem fidem annexam, tamen non poterant subuenire paruulo, respectu cuius Circumcisio habuit necessitatem medij, post diem octauum, vt patet ex Augustino, & cap. *Maiores*, de Baptismo; & aliis Patribus citatis: ergo efficacia delendi originalis peccati non fuit ex sola fide Ecclesiæ, sed ex institutione ipsius Circumcisionis, quod & comminatio præmissa de paruulis intellecta declarat ipsam Circumcisionem habuisse ex diuina institutione necessitatem medij, ac proinde ex opere operato ratione suæ institutionis: & continebat in se ratione institutionis fidem Christi, & opera, ex quorum valore participabat efficaciam, tanquam à causa meritoria; non secus ac alia remedia in virtute eorumdem operum sortiuntur efficaciam: quod magis consentaneum est dictis Augustini, quàm quòd in fide parentum, aut ministri, fuerit efficax: quæ non potuit dare certitudinem, & infallibilitatem effectus; sicut neque illa, quibus Ecclesia iam applicat fidem, & sanctitatem suam, habent infallibilem effectum, sicut Sacramenta habent. *Circumcisio habuit necessitatem medij.*

Obiectio. Obiicit Bellarminus contra hanc communem sententiam loca Pauli, & plura loca Patrum, quæ videntur negare Circumcisioni efficaciam vllam respectu peccati delendi, aut conferendæ gratiæ; sed tota reseruatur fidei, *ad Romanos* 7. 2. *ad Corinth.* 3. *ad Galat.* 3. *&* 5. & alibi.

11 *Respósio aliorum.* Vtramque sententiam quidam conciliare contendunt, ex eo quòd Circumcisio ex peculiari institutione non habuerit illam efficaciam, sed inquantùm æquiualebat remedio legis naturæ, vel vt includebat fidem parentum: vel denique quia Circumcisio, licèt habuerit illam efficaciam, non fuerit ex primaria eius institutione, quæ respicit segregationem Iudæorum, aut stirpis Abrahæ ab aliis, per hoc signaculum, & inquantùm significabat futuram gratiam Baptismi, & Circumcisionem spiritualem conferendam per Christum. *Alia responsio.*

Verùm si authoritates contrariæ aliquorum Patrum, & ipsius etiam Pauli in superficie, & forma verborum attendatur, & non secundùm subiectam materiam, & intentum primarium ipsorum, neutra responsio satisfacit: videntur enim Patres nihil conferre Circumcisioni, & omnem eius fructum euacuare, quantùm ad iustitiam, & deletionem peccati.

Irenæus *lib.* 4. *cap.* 3. asserit datam *non vt consummationem iustitiæ, sed vt cognoscibile perseueraret genus Abrahæ.* Origenes lib. 2. contra Celsum, *fuisse carnalem.* Chrysostomus *homil.* 27. *in Genesim.* Cyrillus *lib.* 10. *in Iulianum*, negat valuisse ad iustitiam. Theodoretus *quæst.* 67. *in Genes.* Tertullianus *contra Iudæos cap.* 2. & alij, quos ibidem citat Bellarminus; & omnes penè Græci Patres: ex Latinis etiam addi potest præter Tertullianum, Cyprianus *lib.* 1. *contra Iudæos cap.* 8. *lib.* 3. *epist. epistola ad Fidum*, 8. Ambrosius *epist.* 72. *ad Roman.* 4. Hieronymus *in cap.* 3. *ad Galatas.* Irenæus. Origenes. Chrysost. Cyrill. Theodor. Tertullian. Cyprian. Ambros. Hieron.

Hi omnes vel excludunt fructum iustitiæ à Circumcisione; vel effectum & vtilitatem eius declarantes, tacent hanc eius efficaciam delendi peccati, & ad omnes effectus, siue consignationis, & segregationis generis Abraham, & significationis mysticæ gratiæ Baptismalis, & Circumcisionis spiritualis, quos ipsi exprimunt, fructus eius, arctant, excludendo cætera.

Respondetur ergo, aliter Iudæos posuisse omnem iustitiam esse ex solis lege, & Circumcisione; & nullam aliam admittebant redemptionem, aut necessitatem eius: Messiam expectabant vt instructorem, & Doctorem, & qui eos liberaret à seruitute temporali, de qua intelligebant omnes promissiones redemptionis, & libertatis à peccato, quas promittebat Scriptura fore per Messiam; sicut & regnum eius fore temporale, & restaurationem regni Israël temporalis. 12 *Responsio ad obiectionem. Error Iudæorum.*

Hoc patet ex epistolis Pauli, disserentis contra Iudæos & iudaïzantes, pro fide Iesu Christi: & hoc est argumentum ipsorum, vt explicant omnes expositores. Patet etiam Act. 15. *Et quidam descendentes de Iudæa docebant fratres: quia nisi circumcidamini secundùm morem Moysi, non potestis saluari*, &c. *Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes, quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque seruare legem Moysi*, &c. Contra hos disserit Paulus, asserens omnem iustitiam esse ex meritis Christi, & salutem esse per fidem, & redemptionem, quæ est in Iesu Christo, neque legem quidquam valere, neque Circumcisionem: eo nempe sensu, quo Iudæi salutem ex Circumcisione, & litera legis solùm esse adstruebant, & repromissiones sibi factas esse ex merito vtriusque & sanctitate. *Scopus Pauli.*

Non negabat ergo Paulus Circumcisionem nihil valere adiunctis meritis Christi, & eodem modo de lege, in quorum virtute per gratiam, quæ in Christo dabatur, valebant. Vnde ad Romanos 2. ait, *Circumcisio quidem prodest, si legem obserues*, &c. deinde ad Roman. 3. ostendens legem non iustificare, quia *ex lege tantùm cognitio peccati, quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo; per legem enim cognitio peccati. nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata à lege & Prophetis*, &c. Vbi per iustitiam intelligit gratiam Dei, & eandem cõdistinguit à litera legis, cui Iudæi tribuebant efficaciam salutis. Et subdit: *Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum; non enim est distinctio* (supple personarum,) *Iudæi, aut Græci*, &c. & ratio est: *omnes enim peccauerunt, & egent gloria* 13

Dei. Iustificati estis(non ex merito scilicet naturæ, legis, aut Circumcisionis, aut operum) *per redemptionem, quæ est in Christo, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ* (supple gratiæ, quæ intelligitur iustitia, per quam iustificamur) *propter remissionem præcedentium delictorum; vt sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi.* Concludit: *Vbi est ergo gloriatio tua? exclusa est. per quam legem? factorum? non: sed per legem fidei*; quia nempe tollit gloriationem hominis, siue per legem, siue per opera naturæ, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius: & rationem subdit, *arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. An & Iudæorum Deus tantùm? imò & Gentium. Quoniam quidem vnus est Deus, qui iustificat Circumcisionem ex fide, & præputium per fidem. Legem destruimus per fidem? absit, sed legem statuimus*,&c.

14 *Conclusio Pauli.* Postquam ergo Paulus docuit salutem esse non ex litera legis, neque ex operibus nostris, sed ex fide, gratia & redemptione Iesu Christi: hæc distinguens à litera legis, in qua confidebant Iudæi, secludendo omnem aliam redemptionem, & gratiam, præter solam Circumcisionem & legem. Tandem docet eundem Deum Iudæorum, & Gentium esse, *qui iustificat Circumcisionem ex fide, & præputium per fidem*: salus ergo per ipsum fuit in Circumcisione ex fide, seu adiuncta fide, id est, in virtute fidei & gratiæ Dei, ac redemptionis per Christum; ac proinde concludit fidem non destruere legem, sed statuere, vt quia per eam fuit efficax ad salutem.

Argumētum capitis quarti. Repromissiones fuisse ex fide, & non Circumcisione. Capite etiam sequenti impugnat Iudæos, inquantùm asserebāt repromissiones fuisse ex Circumcisione & lege; non autem ex fide: probans repromissiones factas Abrahæ, non ex operibus naturæ, aut etiam ex Circumcisione, sed ex fide, vt esset pater omnium credentium, etiam iis, qui sunt ex Circumcisione, inquantùm sectantur vestigia fidei. Sic etiam *ad Galat. 2. & 3.* seruat eandem contrapositionem legis, quoad literam, & præcepta, ad fidem, & gratiam. *Distinctio literæ, & gratiæ.* Quam distinctionem sequitur Augustinus variis in locis contra Pelagianos, & speciatim libro, quem inscripsit *Spiritus & litera*, explicans illud Pauli, *Litera occidit, spiritus autem viuificat*, extēdens idipsum ad quamcumque legem, etiam moralem, inquantùm hæret in mandatorum cortice, & non includit spiritum gratiæ, per quam fit, vt opere compleatur: *Trident.* ac nouissimè tandem Tridentinum *sess. 6. c. 1.* eandem sequitur, asserens quòd neque Gentes per vim naturæ, neque etiam Iudæi per ipsam etiam literam legis Moysi liberari potuerint à peccato. Et *canone* 1. idem definit, & quod suprà appellauit literam legis, in eodem canone dicit doctrinam legis, quæ consistit in nuda ostensione, & mandato.

Eadē distinctio recepta in Conciliis antiquis. Distinxerunt & antiqua Concilia contra Pelagium, & sectatores, gratiam à doctrina, & literam cuiuscumque mandati & legis: constituebat nempe Pelagius gratiam, vel in natura, & viribus liberi arbitrij, vel in legis doctrina: de *Augustin.* ipso enim Augustinus lib. de Gratia Christi in *Error Pelagij.* principio cap. 3. ait, *Nam & gratiam Dei, & adiutorium, quo adiuuatur ad non peccandum, aut in natura & libero ponit arbitrio, aut in lege & doctrina, videlicet, cùm adiuuat Deus hominem, vt declinet à malo, & faciat bonum, reuelando, & ostendendo quid fieri debeat, adiuuare credatur, non etiam cooperando, & dilectionem inspirando, vt id quod faciendum esse cognouerit, faciat*, &c. Quod damnatur *art.* 7. Diospolitani *canone* 4. Mileuitani: quæ secutum est Tridentiuum *canone primo suprà.* *Diospolit. Mileuitan. Trident.*

15 *Verus scopus Pauli. Legem inutilem esse vt excludebat gratiam & fidem, & opera Christi.* Ex quibus patet sensus Pauli contra Iudæos, quem assecuta est Ecclesia contra Pelagianos. Quando ergo dicit Circumcisionem, & legem non iustificare, eo sensu intelligit, quo contrarius error Iudæorum impugnatur, nempe, vt excluditur gratia, & redemptio facta per Christum: sicut & valor operum eius, in quorum virtute Circumcisio valebat: non autem loquitur de Circumcisione, & lege vt includebant gratiam ex operibus Christi præuisis, & adiutoria necessaria collata: quorum vnum fuit Circumcisio respectu peccati originalis. Deinde speciatim loquitur aliquando Paulus de lege iam abolita, contra iam iudaïzantes; quibus ne tum quidem valebat lex abrogata per veritatem, vt *infrà* videbimus.

Idem intendunt. In sensu & mente Pauli locuti sunt Patres contra Iudæos, quandoque simpliciter in extremo contradictionis, scilicet, prout Iudæi sanctitatem, iustitiam, repromissiones esse ex lege & Circumcisione tantùm astruebant, non autem ex fide Iesu Christi, aut redemptione & gratia: quandoque etiam loquuntur de iisdem, postquam adimpletâ veritate, & prædicato Euangelio, non solùm facta sunt mortua, sed etiam mortifera: quia Patres cùm se referant ad loca Pauli, non debent latiùs interpretari eorum sententia, quàm locutus sit Paulus de Circumcisione, & legalibus.

Et quando, per oppositum, dicunt salutem esse ex fide Iesu Christi, sequentes Paulum, intelligunt etiam ea, quibus applicatur fides, & merita eius, in quorum virtute habent efficaciam; sic Circumcisio & remedium legis naturæ valebant in fide Christi, id est, virtute operum Christi; non autem in fide quæ sit actus ministri, aut applicantis hæc remedia; sic enim non loquitur de fide Christi Paulus, neque in eo sensu fides pro virtute sumpta ad salutem sufficeret; sed nomine *fidei* comprehendit merita Christi, & redemptionem, ex quorum motiuo; tanquam ex merito præuiso, Deus instituendo hæc remedia, concessit illam efficaciam Circumcisioni.

16 *Censura. Reconciliatio Patrum.* Asserere ergo alterutrum, vel omnes Patres ante Augustinum impugnantes Iudæos fuisse in errore, vel Augustinum cum omnibus sequentibus, quorum non est minor authoritas, accedente definitione Ecclesiæ, & communi consensu Scholasticorum, fuisse in errore intelligentiæ Scripturæ, maior error est.

Interpretari ergo debent Patres anteriores ex subiecta materia contra Iudæos, & ad sensum Pauli; alioquin plura loca eorum, & rationes quibus impugnant Iudæos, habebunt paruam efficaciam, nisi supponant eorum errorem, salutem nempe ex sola lege, & Circumcisione sperandam esse, sicut & repromissiones

Iustinus. Ratio. Iustinus probat Circumcisionem datam esse in signum, & non in iustitiam, quia Abraham ex fide iustificatus est, & genus muliebre non erat capax circumcisionis: sic Tertul- *Tertullian.* lianus dicit neque Adam, neque prolem eius, neque Patriarchas vsque ad Abraham fuisse circumcisos: sic Cyprianus *lib. 1. contra Iudæos* simi- *Cyprian.* li argumento vtitur, quo Iustinus & Tertullianus.

Ex

Expenditur ratio. Ex quibus non licet absolutè inferre Circumcisionem non iustificare, quia neque etiam baptizati fuerunt, cùm tamen inde non sequitur Baptismum non iustificare: valet tamen illa consequentia ex suppositione erroris prædicti; nempe non in sola Circumcisione, & seclusâ fide Redemptoris, quam implicitam habebat, datam fuisse iustitiam vllam per Circumcisionem: cuius contrarium Iudæi astruebant, vt visum est suprà; vel certè fidem nihil sine Circumcisione valere, vt nouitij Pharisæi baptizati contendebant.

Valet & concludit ex suppositione erroris.

17 *Hieron. Damascen. Chrysost.* Alij autem, vt Hieronymus *in cap. 3. ad Galat.* Damascenus *lib. 4. fidei orthodoxæ, cap. 26.* Chrysostomus *hom. 27. in Genesim*, explicant effectum explicitum Circumcisionis, & magis notum: nempe eam datam esse in signum distinctiuum generis Abraham, ne commisceretur Gentibus: ac proinde illi dicunt, in deserto, vbi hæc commistio esse non potuit, quia erant soli, Circumcisionem cessasse.

Circumcisio in distinctionem data.

Quod verum est ex speciali Dei indulto, quia alioquin præceptum erat vt octauo die Circumcisio fieret: hoc non obstat, quin etiam Circumcisio ex institutione Dei fuerit remedium, quia ex fide saluabat, iuxta Paulum proderat obseruanti legem: ei credita sunt eloquia Dei: habuit ergo alios effectus præter expressum. Theodoretus dicit Idumæos, Ismaëlitas, & alios, qui defecerant à fide, circũcisos fuisse, nihilque illis prodesse. Hoc quidem rectè quantùm ad vanitatem Iudæorum, qui in ipsa gloriabantur: & intelligendum est etiam quoad adultos, qui in infidelitate erant, si erant ex genere Abraham, quibus sua infidelitas nocuit, & non de infantibus; non inde sequitur non profuisse Iudæis modo dicto.

Theodoret. *Explicatur.*

Alij aliter loquuntur de Circumcisione respectiuè ad Baptismum, cuius erat figura, sicut Basilius *lib. de Spiritu sancto, cap. 14.* Loquitur in genere de legalibus. Epiphanius *hæresi* 8. Cyrillus *lib. 10. in Ioannem*; & sic Circumcisio in comparatione Baptismi quasi nihil erat, sicut figura & vmbra respectu veritatis, quam significat, nihili reputatur, quod non tollit quin sit vtilis. *Iam quid sibi vult, dicet aliquis*, inquit, *Circumcisio*? (præmisit de Baptismo in igne & Spiritu) respondet: *Bona sanè est & vtilis, si typus esse credatur rei spiritualis.*

Basilius. *Epiphan. Cyrillus.*

18 Ex quibus patet ad fundamenta Bellarmini in genere. Patet etiam ad fundamenta aliorum, quia negant hanc efficaciam Circumcisionis ex propria institutione, sed ex fide, quia si hæc referantur ad verborum superficiem, quæ ex Paulo desumuntur de efficacia fidei, æquè concluderet de facto, Sacramenta nouæ legis non habere efficaciam de facto per se, sed ratione fidei, quod omnino falsum est.

Responsio ad aliorum obiecta.

Paulus enim loquitur vniuersaliter, quòd sola fides Iesu Christi faciat ad salutem, quod perinde verum est ante, & post Baptismum: vnde & hunc modum loquendi retinuerunt quidam Patres de Baptismo per eum saluari infantes in fide aliorum. Iustinus Martyr *quæst. 56. ad orthodoxos.* Augustinus *lib. 1. de peccatorum meritis, & remission. cap. 2. lib. de vera & falsa pœnitentia, cap. 2. epist. 23. & 107.* & alibi sæpè: quod intelligi debet non de fide explicita ministri, aut aliorum; sed quia Baptismus est professio fidei Christi: ideóque dicitur Sacramentum fidei, vt appellat Tridentinum *sess. 6. cap. 7.* Per eundem modum sicut Circumcisio ex dictis apud Iudæos fuit professio legis ex Paulo: sic etiam includebat fidem implicitam Messiæ, quæ tum saltem requirebatur, cuius erat protestatio suo modo, & in virtute eius delebat originale ex institutione diuina; alioquin lex illa non sufficienter ordinaret ad salutem, cuius incorporatio, & professio nihil conferret contra peccatum, deficientibus necessariis: quomodo alioquin saluabantur infantes, quibus nihil in lege succurrere potuit, præter Circumcisionem & remedium legis naturæ.

Paulus vniuersaliter tribuit salutem fidei. *Iustinus. Augustinus.* *Modus idem loquendi de Baptismo.* *Circumcisio includebat fidem Messiæ.*

Obiiciunt denique Florentinum & Tridentinum, quæ negant efficaciam omnem Sacramentis veteris legis, quæ prænuntiabant gratiam futuram, & non conferebant. Respondetur, errorem fuisse Armenorum, Sacramenta nouæ legis esse nuda tantùm signa, neque habere aliam efficaciam, quàm habuerunt Sacramenta illa veteris legis, quæ fuerunt nuda tantùm signa. 19

Obiectio ex Florent. & Trident. Responsio. Error Armenorum.

Hunc errorem assumpsit Lutherus, & Sacramentarij, qui efficaciam Sacramentorum nouæ legis reducunt ad nudam excitationem signi, sicut Sacramenta veteris legis excitabant ad cognitionem gratiæ futuræ, non eam causabant. Contra illos processit Florentinum, contra vtrosque Tridentinum, retentâ eâdem definitione Florentini. Per Sacramenta veteris legis intelligunt illa, quæ erant nuda signa, & propria legis, non autem Circumcisionem, quæ est ex Patribus, & non ex lege. Dices, Concilia comprehendunt etiam omnia Sacramenta recepta per legem, & pro tempore eius currentia: ergo.

Lutheri, & aliorum. *Obiectio.*

Respondetur negando antecedens, nam in ipsa Scriptura *Ioannis* 7. negatur Circumcisio data esse à Moyse, & per legem, *quia ex Patribus est*: quasi verò Concilia hæc vellent damnare sententiam expressam Augustini, & Patrum sequentium, atque etiam definitionem Ecclesiæ in capitulo *Maiores*, de Baptismo: quam amplexi sunt etiam Scholastici: quod est præter stylum Conciliorum reuocare in dubium, quod iam definitum est, aut decernere contra Augustinum, Gregorium, & alios sequentes; quin etiam contra communem Scholasticorum.

Responsio. *Circumcisio ex Patribus, non ex lege.* *Scopus definitionis.*

Loquuntur ergo Concilia in stylo, & verbis ipsius Augustini in Psalm. 73. *Sacramenta noui Testamenti dant salutem*, inquit, *Sacramenta veteris Testamenti promiserunt Saluatorem*, &c. Et epistola 19. ad Hieronymum: *Cur non dicam præcepta illa veterum Sacramentorum nec bona esse, quia eis non iustificantur homines? vmbræ enim sunt prenuntiantes gratiam quâ iustificamur.* Item *lib. 19. contra Faustum, cap. 13.* similia habet. Sicut ergo Augustinus ipse loquitur de Sacramentis veteris legis, non comprehendendo Circumcisionem; ita etiam Tridentinum & Florentinum de iisdem agunt, quæ erant propria veteris legis: alioquin non rectè Circumcisio sub eiusmodi comprehendebatur, quæ etiam aliis valebant descendentibus ex genere Abraham, & viuentibus extra legem: ergo non fuit propria legis, nec sic comprehendi debuit sub propriis Sacramentis eius secundùm rigorem. Alias etiam resolutiones assignat Doctor infrà, quas suo loco tractabimus: & respondent quibusdam obiectis, quibus hîc supersedemus.

Augustinus.

c *Sed inquirendum est, an ex isto supposito sequatur*, &c. Suppositum præmissum est, conclusio Doctoris, nempe, Circumcisionem fuisse remedium contra peccatum originale. Quærit, an inde sequatur contulisse necessariò gratiam ex occasione 20

Vtrùm originale remitti possit, sine gratia infusa.

opinionis, quæ imponitur Magistro, nempe valuisse contra peccatum originale: non tamen contulisse gratiam: quærit ergo an de potentia absoluta potuit remitti originale, aut etiam de facto possit sine collatione gratiæ infusæ, & sanctificantis? Item, an de potentia ordinaria id fieri possit?

Hæc quæstio diuersa est ab illa, quam infrà tractat *dist.* 15. *& dist.* 16. *& alibi*: an scilicet possit remitti culpa peccatori, sine alia in eo transmutatione per formam nouam. Hîc autem quærit de peccato originali determinatè, an possit de potentia absoluta, vel certè ordinaria, remitti à Deo sine infusione gratiæ sanctificantis: quamuis illa remissio esset per infusionem alterius formæ, verbi gratiâ, iustitiæ originalis.

SCHOLIVM.

Sententia asserens repugnare peccatum tolli sine gratia, quatuor rationibus suadetur.

3 *Ric. hic a.* 6. *q.* 3. *Vide Ocham Quodl.* 5 *q.* 4. *& Var. q.* 1. *quarti.*

Quantum [d] ad primum, videntur aliqui dicere, quòd non. Et si rationes concludunt, videndum est. Prima est talis: non potest de anima peccatum deleri, nisi de immunda fiat munda; sed hoc non potest fieri nisi per aliquam mutationẽ factam in anima: illa autem mutatio erit necessariò ad aliquam formam positiuam repugnangnantem culpæ, & hoc absolutam: quia ad relationem non est motus, nec mutatio. 5. *Physic.* *Text.* 10. huiusmodi formam absolutam repugnantem culpæ in anima, dico gratiam: ergo, &c.

d *Quantùm ad primum*, &c. Sententia negatiua est Richardi *hic art.* 6. Cuius rationes quatuor proponit Doctor, & infrà soluit. Eandem tenent alij, vt Ocham *Quodlibeto* 5. *quæst.* 4. Idem docent quotquot tenent peccatum non posse remitti per puram condonationem extrinsecam Dei, & ex alia parte iustitiam originalem consistere primariò in gratia sanctificante, quæ est sententia D. Thomæ, vt quidam volunt, vel certè in gratia fuisse radicatam: contra quos non est disputatio præsens ex instituto, sed contra Richardum, vt mox declarabitur. 21

Sententia negatiua. Richardus. Ocham. & alij. D. Thom.

Ratio 2. Secunda ratio talis est, In peccato deformitas opponitur gratiæ, vt priuatio habitui: sed priuatio non potest tolli à subiecto nisi per collationem habitus oppositi: ergo, &c. Et hoc est, quod Augustinus arguit, quòd culpa, & gratia opponuntur, sicut tenebra, & lux in aëre.

Ratio 3. Tertia ratio, Culpa non potest deleri, nisi tollatur deordinatio vt non imputetur ad pœnam; si autem deordinatio eius maneret, necessariò imputaretur ad pœnam, quia ipsa manens non potest aliter ordinari, quàm per pœnam inflictam: ergo culpa dimitti non potest nisi deordinatio eius tollatur: illa autem non tollitur nisi per gratiam: ergo, &c.

Ratio 4. Quartò, si culpa dimittitur, diuina offensa remittitur: ergo peccator Deo reconciliatur, ergo per consequens à Deo acceptatur: nullus autem à Deo acceptatur sine gratia: ergo, &c. Et confirmatur, quia si non est inimicus: ergo amicus.

SCHOLIVM.

Originale est remissibile de potentia absoluta sine gratia intrinseca, quia rectitudo naturalis ei repugnat. Nec gratia ei magis repugnat post, quàm ante lapsum, quia quòd præcesserit peccatum, non mutat naturam gratiæ. de hoc Scot. 1. *d.* 17. *q.* 2. *&* 2. *d.* 37. *q.* 2. §. Ex ista solut. *&* 3. *d.* 23. *ad arg. & infrà d.* 15. *q.* 1. *a.* 2. *fi. & d.* 16. *q.* 2. *quibus locis probat, ex natura rei non esse repugnantiam inter peccatum & gratiam.*

4 Contra istam [e] conclusionem arguo primò sic: Quæcunque sibi inuicem repugnant circa idem, mutuò se excludunt circa illud: ergo cui plura repugnant circa aliquod subiectum, illud potest per quodlibet illorum excludi ab illo subiecto: sed culpæ originali repugnat rectitudo in puris naturalibus, etiam sine gratia. Et patet de facto secundùm Magistrum ponentem hominem à Deo sic conditum. Patet etiam de possibili, ratione; quia si nõ posset natura fieri recta rectitudine naturali, & sine gratia, tunc gratia esset naturalis, licèt non naturæ lapsæ, tamen naturæ in rectitudine propria institutæ: illud enim est naturale, quod

Si non posset natura esse recta sine gratia, hæc esset ei naturalis, & loquor de rectitudine naturali secluso lapsu.

e *Contra istam conclusionem arguitur primò sic*, &c. Duabus rationibus agit Doctor contra priorem sententiam: prima est, quòd rectitudo naturalis opponitur peccato originali; quâ positâ deleri potest. Secunda est, sicut Deus potuit primò constituere hominem rectum secundùm iustitiam originalem, & in rectitudine naturali; sic etiam potest lapsum restaurare in eandem rectitudinem. 22

Impugnatur.

Ad euidentiam horum, in genere aduertendum est (omissâ sententia modernorum) iustitiam originalem ab antiquis Scholasticis constitui in integritate, & rectitudine naturali, & habituali naturæ, siue illa fuerit vigor ipse naturæ & liberi arbitrij, vt Magister *dist.* 24. insinuare videtur, cui superaddit gratiam sine qua non, non autem dona, aut gratiam sanctificantem: & ex parte videtur consentire Henricus *Quodlibeto* 6. *quæst.* 11.

Iustitia originalis. Magister. Henricus.

quod consequitur naturam secundùm se: ergo sequitur, quòd per solam rectitudinem naturalem, & sine gratia potest culpa expelli.

Si dicatur, quòd rectitudo absolutè potuit esse in natura absque gratia, tamen post culpam non potest restitui, nisi collatâ gratiâ. Contra istud, & simul ad conclusionem principalem, arguo sic: Forma non habens esse alterius rationis in subiecto, non habet inseparabilitatem aliam à quocunque: quia enim est talis forma, & tale esse habens, ideò est separabilis, vel inseparabilis à quocunque: sed forma non habet esse alterius rationis in subiecto, ex hoc, quòd eius oppositum præcessit in eo, vt patet de frigore & calore circa aquam: ergo forma non habet aliam inseparabilitatem à quocunque, per hoc, quòd eius oppositum præcessit in subiecto: sed rectitudo naturalis, si non præcessisset suum oppositum, posset separari à gratia, per te: ergo.

5 Item, qualemcunque secundùm formam absolutam potest Deus hominem creare, talem & præcisè potest reparare post culpam, secundùm formam absolutam: sed in pura rectitudine naturali potest hominem creare: ergo, &c. Maior probatur, quia culpa non facit naturam esse aliam in se: ergo nec quin sit capax eiusdem, cuius fuit priùs capax: agens autem diuinum potest illi imprimere quodcunque, cuius est capax, & hoc sine quocunque, quod non includitur in ratione illius impressi, & maximè si id non inclusum sit posterius ipsâ formâ impressâ: gratia est huiusmodi respectu iustitiæ, vel rectitudinis naturalis: ergo.

Qualem potest Deus hominem creare, talem potest reparare.

Si instetur contra maiorem, secundùm Hieronymum, quòd Deus non potest de non virgine facere virginem, & tamen à principio potest creare virginem. Respondeo, accipi in maiore qualemcunque secundùm formam absolutam: & sic non est instantia: quia accipiendo quodcunque absolutum importatum per virginitatem, siue sit perfectio in mente, siue dispositio in carne: totum potest Deus reparare: sed vltra ista virginitas dicit negationem quandam actus præteriti, vt scilicet nunquam cecidisse mente, vel carne in peccatum carnis: ex quo enim actus præteriit, non potest Deus facere, quin præteriit. Vnde Philosophus 6. *Ethicorum c.*3. commendat dictum Agathonis rectè dicentis: *Hoc solo priuatur Deus ingenita facere, quæ facta sunt.* Et ratio est, quia nulla factio potest esse nõ entis, de aliquo non ente: quia (maximè extendendo

An Deus possit reparare virginem.

Idem 5.Phys. text.com.7.

*quæst.*11. Eam fuisse rectitudinem voluntatis, quæ opponitur curuitati, quæ est sicut qualitas in quantitate, per quam distinguitur natura instituta à se ipsa post lapsum, siue etiam fuerit donum aliquod superadditum, & supernaturale, ordinans hominem ad finem suum naturalem, prout tenet Doctor probabiliter, sequens sententiam antiquorum *in* 2.*dist.*29. & reducens illam sententiam Henrici ad congruum sensum. Ita Alensis 2. *part. quæst.*9.*m.*1. *&* 2. D.Bonauentura *in* 2.*dist.*29.*art.*1. *quæst.*1. *&* 2. Richardus (quem ex instituto hîc Doctor impugnat) *eadem dist. quæst.*1. *& dist.*21. *art.*1. *quæst.*1. qui negant Adam fuisse creatum in gratia, sed in sola iustitia originali. Quibus adiungi possunt, qui etiam negant Angelos creatos fuisse in gratia, vt Ægidius *in* 2.*dist.*4.*quæst.*1.*art.*4. Argentinas *quæst.*1. *art.*2. Accedit Marsilius *in* 2. *quæst.*18. Durandus *dist.*20. *quæst.*5. Gabriel *dist.*30. *quæst.*1. Maior *quæst.*2. & primùm vniuersim nostri Doctores, quorum aliqui hanc quæstionem differunt in 4. *hac dist.* vt Bassolius, Rubion, Mayron. Ab his dissentire videtur D.Thomas tantùm in eo, quòd asserit iustitiam originalem fuisse radicatam in gratia sanctificante.

Alensis. D Bonauent. Richardus. Ægidius. Argentin. Marsilius. Durandus. Gabriel. Maior. Bassolis. Rubion. Mayron. D.Thom.

Distinguit enim 1.2.*q.*109. integritatem naturæ, & gratiam sanctificantem. Patet etiam ex effectu iustitiæ originalis, qui fuit ordinatio potentiarum in operando delectabiliter, secundùm rectam rationem, & citra rebellionem, aut fomitem. Hanc ergo sententiam, quæ est Richardi, supponit Doctor: quid autem senserint moderni circa originalem iustitiam, non est huius loci disserere; & an ab iisdem dissentiat noster Doctor ex propria sententia.

Effectus iustitia originalis.

Alterum suppositum Doctoris est peccatum originale ex sententia Anselmi *lib. de Conceptu virginali, cap.*26. *& lib. de peccato originali*, esse priuationem iustitiæ originalis: quam sequitur Doctor *in* 2.*dist.*31. reliqui Sentẽtiarij *dist.*30. Schola D.Thomæ 1.2.*quæst.*51.*art.*5.*ad* 2. *& quæst.*82.*a.*2. *&* 3. Alensis 2.*part. quæst.*122. quocunque modo explicent iustitiam originalem. Ex his duobus suppositis manifestæ sunt rationes Doctoris, & maximè contra Richardum, quem impugnat. 23

Alterum suppositum. Originale cõsistere in priuatione. D. Thom. Alensis.

Prima ratio declaratur, quæ talis est: *Quæcunque sibi inuicem repugnant circa idem, mutuò se excludunt circa illud: ergo, &c. Sed culpa originali repugnat rectitudo in puris naturalibus etiam sine gratia*, &c. intelligit *sine gratia* sanctificante, de qua est quæstio, non autem de dono gratuito supernaturali, in quo constituit iustitiam originalem, *in* 2. *dist.* 29.*quæst. vnica*: per oppositum huius intelligitur *in puris naturalibus*, comprehendendo etiam illud donum, quatenus rectificat naturam ad finem suum naturalem tantùm, id est, respectu cuiuscunque obiecti, & operationis perfectiuæ naturæ, secundùm rationem rectam, quantùm ad voluntatem, in qua statuit iustitiam originalem primariò: quamuis accessoriè admittat etiam donum infusum in appetitu sensitiuo, quo subdatur perfectè voluntati; & distinguit voluntatem *in puris naturalibus*, à seipsa, vt eleuatur per gratiam sanctificantem ad finem simpliciter supernaturalem.

Prima ratio.

Declaratur.

In puris naturalibus vt sumitur.

Ex quo obiter admonendi sunt, qui aliis in locis calumniam inferunt Doctori ex hoc modo loquẽdi, vt infrà *dist.*14.*quæst.*2.§.*De secundo principali ad* 3. vbi dicit quòd voluntas existentis in peccato potest cum communi influentia moueri ad pœnitentiam, vbi non excludit adiutoria, quæ per 24

Modus loquendi familiaris Doctori.

extendēdo factionem, quælibet est, vel entis de non ente; vel non entis de ente, sicut in annihilatione; vel entis de ente: præteritum autem non est ens, & ipsum non præteriisse, est aliud non ens: ergo non potest ex præterito fieri, quòd non sit præteritum.

6 Si obiiciatur, si Deus totum illud absolutum, quod est in virginitate, potest restituere, ergo & aureolam reddere, nam aureola videtur correspondere alicui perfectioni absolutè in virginitate. *Quid aureola.* Potest dici, quòd *aureola* virginis est gaudium accidentale de sua innocentia, id est, de nunquam cecidisse in illud peccatum, ad quod communiter natura prona est, maximè in adolescentia.

Et si obiiciatur, quòd ista negatio non est materia gaudij multùm excellentis, vel specialis. Respondeo, sicut affirmatio est fugibilis, seu odibilis, sic negatio amabilis: sicut ergo excellens odibile est, fuisse lapsū in tale peccatum; ita ex charitate amabile, & delectabile est, nunquam cecidisse. Etsi ergo gaudium essentiale est de bono positiuo, imò maximo, tamen non est inconueniens vltra illud addi aliquod gaudium accidentale de negatione, cui opponitur affirmatio odibilis. Multùm enim addit de gaudio non cecidisse in culpam vltra id, quod aliquis habet de hoc, quòd post culpam surrexit ad gratiam.

Concedo ergo [f] conclusiones vltimarum rationum, quòd de potentia absoluta posset Deus dimittere culpam originalem, *Gratia non opponitur formaliter peccato originali.* non conferendo gratiam: & hoc maximè, cùm gratia non opponatur formaliter peccato originali: nec modò dimittatur illud peccatum per collationem gratiæ, nisi quia gratia includit æquiualenter in acceptione diuina iustitiam originalem, quæ formaliter opponitur peccato originali.

7 *Ad rationes Richardi adductas n. 3.* Ad argumenta [g] pro opinione præcedente. Ad primum concedo, quòd potest fieri de immundâ munda, munditiâ oppositâ, si restituatur iustitia originalis, quam priuat peccatum originale: siue illud sit donum superadditum naturæ, siue sit rectitudo naturalis, scilicet præscindens omnem deformitatem peccati.

Ad 2. Sumitur iustitia non pro dono habituali, sed pro rectitudine debita inesse, cui opponitur originale. de quo 2. d. 29. Ad secundum patet, quòd falsa est propositio de oppositione istius culpæ ad gratiam: immò sic opponitur culpa ista iustitiæ originali, & non gratiæ, nisi quia ipsa in acceptione diuina æquiualet iustitiæ originali: sed nullo modo opponitur gratiæ vt propriè, & præcisè priuatio eius.

Ad tertium dubium est, vtrùm possit non imputari ad pœnam, deordinatione eius per communem influentiam comprehendit, sicut ibi latiùs explicabitur, sed intelligit voluntatem in naturalibus vt excludit charitatem habitualem, & gratiam sanctificantem, eo modo, quo hîc loquitur de voluntate in puris naturalibus, quamuis comprehendat donum iustitiæ originalis, quod ipse docet esse infusum à Deo, & excludit gratiam sanctificantem duntaxat, quæ ordinat ad finem simpliciter supernaturalem.

Minorem probat Doctor, tum authoritate Magistri, qui posuit hominem à Deo sic creatum, *Minoris probatio.* quem sequitur etiam Richardus (quem impugnat Doctor) vt visum est in notabili supposito; & patet ex argumento sequenti, quod est ad hominem, vt ipse indicat in fine. Respondet Richardus, quòd rectitudo absolutè in natura posset esse sine gratia, nequit tamen restitui sine gratia. *Responsio.* Contrà arguit Doctor, quia rectitudo naturalis, *Impugnatur.* seu iustitia originalis, quam per rectitudinem intelligit, non habet *esse* alterius rationis in subiecto, siue præcesserit eius oppositum in subiecto, *Formam non variari in se.* siue non, vt patet de calore & frigore, quæ formæ non variantur in suo *esse* naturali, siue sibi succedant in eodem subiecto, siue non: ergo neque separabilitatem, & inseparabilitatem à gratia habet iustitia originalis, ex eo quòd præcesserit eius oppositum, vel non præcesserit.

Patet consequentia, quia hæc competunt formæ per suum *esse*, & ratione alicuius prædicati intrinseci, per quod dicit connexionem ad aliud, tanquam ad prius, vel posterius, si connexio sit intrinseca, & ratione sui *esse*, vel ex concomitantia causarum vtriusque in actu, & simul; si connexio est extrinseca, vt contingit in relatiuis, quæ sunt simul naturâ, & cognitione. 25 *Probatio consequentiæ à priori.*

Hîc non est concursus talis causarum, quia Deus, qui est causa tam gratiæ, quàm iustitiæ originalis, agit liberè. Supposito ergo priori; nempe inter vtramque formam non esse ex natura ipsarum, seu per prædicatum intrinsecum aliquam connexionem inseparabilem, neque etiam illa erit supposito quocunque extrinseco, quod non sit causa ipsarum: oppositum autem iustitiæ originalis præsupponi in subiecto, non denotat causam, aut causalitatem eius respectu ipsius iustitiæ, vel gratiæ: ergo neque inseparabilitatem eius à gratia, quin seorsim sine ipsa possit, supposito etiam peccato, poni in *esse*, de potentia absoluta: sed rectitudo naturalis, inquit, si non præcessisset suum oppositum in subiecto, posset à gratia separari per te, id est, qui sequeris sententiam Magistri: ergo etiam post peccatum. Hæc ratio facit etiam ad conclusionem principalem.

Secunda ratio est, quia Deus sicut potuit creare hominem secundùm iustitiam originalem sine gratia, potest etiam de potentia absoluta eundem restaurare in iustitia originali: quia non deficit potentia ex parte Dei, neque possibilitas ex parte formæ, neque capacitas in natura tollitur per peccatum ad eandem formam, cuius priùs fuit capax ante peccatum, quia peccatum non facit naturam esse aliam, neque proinde tollit eius capacitatem: agens autem diuinum potest imprimere naturæ omnem formam absolutam, cuius est capax sine omni eo, quod non est de ratione formæ impressæ, maximè si sit posterius ipsa, talis est gratia respectu iustitiæ originalis, nempe in sententia Magistri, & Richardi, qui sentiunt hominem fuisse creatum non in gratia, sed 26 *Secunda probatio.* *Nihil obstare quin restaurari posset iustitia.*

eius non ablatâ. Sed hoc concesso, opposita deordinatio ista potest auferri absque collatione gratiæ.

Ad quartum concedo, quòd diuina offensa placatur, & iste, cui dimittitur peccatum, reconciliatur: sed non sequitur, ergo est acceptus Deo istâ acceptione speciali, quâ est acceptus per gratiam. Homo enim in puris naturalibus est placitus Deo, non tamen acceptus specialiter, hoc est, dignus vitâ æternâ; pax enim, & reconciliatio non dicunt, nisi Deum nolle vindicare culpam istam: sed acceptare plus dicit, scilicet istum ordinare tanquam dignum vitâ æternâ. Patet etiam in nobis: possum enim alicui, qui offendit me, placari, vt non sim sibi inimicus, neque velim vindicare commissum, absque hoc, quòd recipiam eum ad amicitiam specialem, secundùm quam ordinetur ad aliquod bonum speciale.

An Deus posset dimittere pec. orig. absque collatione positiui contrarij, vt iustitia orig.

Sed adhuc restat dubium [h], vtrùm Deus de potentia absoluta posset dimittere peccatum originale, absque collatione cuiuscunque positiui repugnantis illi peccato, puta iustitiæ originalis, vel alicuius huiusmodi. Et videtur quòd non, per tres rationes priùs factas de priuatione, & mutatione, & deordinatione: & specialiter per hoc, quòd homo non habens iustitiam originalem, necessariò habet carentiam istius iustitiæ, & etiam debitum habendi, si est propagatus ab Adam. Hoc probo; ideò est enim debitor huius iustitiæ, quia accepit in Adam debitum ab ipso naturaliter propagatus: sed carentia huius iustitiæ cum debito habendi eam, complet rationem peccati illius originalis: ergo simpliciter necessarium est propagatum ab Adam habere peccatum originale, si non detur originalis iustitia in se, vel in aliquo æquiualenti.

Idem infrà dist. 19 q. 2.

Item, *distinct. 17. primi lib.* probatum est charitatem esse in anima per mutationem illam, quæ fit in iustificatione peccatoris: si autem possit iustificari, seu reconciliari Deo, sine mutatione eius, illa media non concluderent: ergo dicendo consequenter his, quæ dicta sunt ibi, necesse est ponere, quòd peccator non possit reconciliari Deo, sine mutatione ad formam absolutam: & illa repugnabit termino *à quo*, & per consequens erit gratia, sicut priùs est argutum.

8 *Pecca ń tolli posse absque omni mutatione Physicâ.*

Primum argumentum requirit difficultatem tangendum inferiùs *distinct.* 14 An scilicet peccatum possit deleri absque productione formæ nouæ in anima? Quòd si poneretur, quòd sic, de originali, sicut fortè sed in sola iustitia originali, quamuis postea ei fuerit collata gratia per ipsos.

Instantia, & eius solutio.

Subiicit instantiam contra Maiorem, quam mox soluit, in litera est plana, explicans quare nequit fieri, quin præteritum sit præteritum, optimam rationem à priori subiiciens. Item, quid sit virginitas, & quâ ratione possit restaurari à Deo, & si restauraretur, non deberi ipsi aureolam, quæ est gaudium de innocentia non temeratâ, aut violatâ & amissâ. Item, quâ ratione possit gaudium esse de negatione excludente imperfectionem, seu affirmationem odibilis.

27 *Sententia Magistri patet.* Cyprianus.

Aliqui citant Doctorem, quasi fuerit in eadem sententia cum Magistro, quam plures alij tenent, éstque probabilis, fundamentum habet in Cypriano *epistola* 74. vbi intelligit illud Genesis, *& spirauit in faciem eius spiraculum vitæ*, &c. de gratia sanctificante, asserens priùs fuisse creatum primum hominem, quàm acciperet spiritum vitæ; & in Augustino 13. *de ciuit. cap.* 24. intelligens priùs fuisse creatum primum hominem, & per spiraculum vitæ intelligi animam rationalem, quod confirmat verbis Pauli 1. ad Corinth. 15. *Factus est primus homo Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem, sed non prius quod spiritale est, quàm quod animale*, &c. & lib. 2. de Genesi ad literam contra Manichæos, cap. 8. sequens eandem interpretationem: *Nondum tamen*, inquit, *spiritualem hominem debemus intelligere, qui factus est in animam viuentem, sed adhuc animalem: tunc enim spiritualis effectus est, cum in Paradiso, hoc est, in beata vita constitutus principium etiam perfectionis accepit, vt verbo Dei consummaretur*, &c. & lib. 11. de ciuit. cap. 13. dicit iustum viatorem post lapsum esse beatiorem Adamo, quantùm ad spem vitæ æternæ, quod non esset verum, si Adam habuisset dona supernaturalia simul cum iustitia originali.

(Augustinus.)

28 *Congruentia.*

Videtur etiam tunc congruenter fuisse distinctionem inter opera naturæ, & opera gratiæ: & sicut de facto adultus non iustificatur sine propria dispositione: ita Adam, qui creatus est cum plena libertate, & relictus in manu consilij sui, videtur sine propria dispositione non recepisse gratiam: vt Doctor in simili dicit de Angelorum mora, vt in primo instanti fuerint creati in naturalibus; in secundo collata fuerit gratia; in tertio verò hi meruerint, illi demeriti sint; in quarto fuerint in termino, & hoc ideò, quo omnem statum experirentur. Vide ipsum *in 2. d. 3. quæst. 1.* & potest sumi fundamentum huius ex Augustino *lib. 1. de gen. ad literam cap. 4.* Hanc ergo dispositionem potuit habere mediantibus adiutoriis gratiæ actualis.

In quo statu creati Angeli.

Explicantur Patres.

Quamuis autem Patres frequentiùs aliter intelligant illa verba Genesis; *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, &c. per *imaginem* intelligentes naturam, & capacitatem eius, per *similitudinem* donum & virtutes, intelligi possunt quoad consummationem operis, quæ tunc finem accepit, quando homo recepit gratiam, & dona, non quòd simul cum natura omnia sint perfecta in executione, sed tantùm secundùm intentionem, quæ successiuè completa est. Et quamuis Augustinus intelligat hominem creatum fuisse in bona voluntate, & recta, 14. *de ciuit. cap.* 11. & 17. *de corrept. & gratia, cap.* 10. & frequentiùs per bonam voluntatem intelligit charitatem contra Pelagianos.

Respondetur, inquam, Augustinum per bonam volunta 29

fortè ibi diceetur de actuali; posset dici ad argumentum, quòd non omnis propagatus ab Adam, (quia propagatus) est debitor iustitiæ originalis: sed cum hoc, quia Deus vult talem teneri ad illam iustitiam. Potest autem non velle istum teneri ad illam iustitiam, absque mutatione aliqua positiua, & absolutâ in isto, vt tangetur ibi.

In iustificatione duæ sunt mutationes. Ad secundum, iuxta hoc consequenter potest dici, quòd in iustificatione peccatoris est vna mutatio priuatiua, quâ de inimico fit non inimicus. Est etiam alia positiua, quâ de indigno vitâ æternâ, fit dignus vitâ æternâ, & de non potente meritoriè agere, fit potens agere meritoriè. Licèt ergo ex prima mutatione non possit concludi aliqua forma noua in iustificatione: tamen ex secunda potest, & sic argutum est ibi, *dist.* 17. *primi.* *q. 2.* Nō enim est nunc dignus de nouo vitâ æternâ, neque nūc de nouo potest meritoriè agere, nisi formam aliquam nouam habeat, quâ sit dignus, & quâ possit agere.

Explicatur August. voluntatem & charitatem frequentiùs intelligere, quemcunque actum bonum virtutis procedentē à gratia, & adiutorio Spiritus sancti, siue sit actus charitatis, aut pœnitentiæ, aut alterius virtutis, qui actus rectè dicitur charitas per accommodationem, quatenus procedit ab adiutorio Spiritus sancti, cui appropriatur charitas & bonitas; éstque medium, & dispositio ad charitatem eo modo, quo charitas dicitur plenitudo legis à Paulo. *Actus virtutis dicitur charitas.* Accedit quòd per *bonam voluntatem* intelligit actualem, non habitualem, & adimpletionem legis, cuius præcepta omnia ad charitatem disponunt.

Hominem creatum esse rectum, Quando autem Scriptura dicit hominem fuisse creatum rectum, intelligit sine obliquitate, aut macula, fomite, aut ignorantia, quæ sunt pœnæ peccati, in quibus constituit Augustinus, & Concilia, potissimùm primi hominis integritatem, & rectitudinem: quibus accedente gratiâ, sine qua non (quam sic vocat Augustinus illam, quæ data est primo homini) & adiutoriis, homo etiam in ordine ad supernaturalia operā constitutus est rectus; & inchoatiuè ad gratiam habitualem, ad quam se mediante actuali disponit. Qui ergo sic voluerit nostrum Doctorem intelligere, vt fuerit in hac opinione, nihil sequitur incommodi, quia est frequentior antiquorum.

30 Cæterùm non mihi occurrit fundamentum, vnde dicam eum in ea esse sententia, quia quid in hoc senserit non inuenio ab eo determinatè expressum. *Dubium si Doctor fuerit in ea sententia cum antiquis. Scopus præsens eius.* Hìc, vt notaui, argumentatur contra Richardum ex propriis eius principiis, & supponendo hanc, quam Richardus tenuit cum Magistro; in 2. autem *dist.* 29. loquitur præcisè de iustitia originali, vt erat propria illius status, & constituebat omnem tranquillitatem in homine operante secundùm rectam rationem, sine fomite; & præcisè loquitur de hoc dono, vt erat in voluntate, & appetitu sensitiuo; quamuis ad eandem spectabat etiam donum, quod fuit in intellectu, ex cuius priuatione in posteris per ipsum sequitur ignorantia, & error, quæ est doctrina Patrum, & Conciliorum.

Resolutio eius. In 2. *dist.* 5. *quæst.* 1. quamuis problematicus sit circa illud, an Angelus fuerit creatus in pura natura primùm, & non in gratia? videtur tamen magis inclinatus in eam sententiam, quâ dicitur creatus in gratia: §. *Ad inquirendum de istis*, &c. *propositione* 6. quod perinde de Adamo, cuius status vniformis erat, quantùm ad electionem, dicendum erat.

Ordo prædestinationis. Supponendo ordinem etiam prædestinationis per ipsum assignatum in 1. *dist.* 40. *&* 41. *& in* 3. *dist.* 7. *quæst.* 3. quâ dicit electum ordinatum esse ad gloriam priùs, deinde ad gratiam, & *dist.* 44. de lege vniuersali omnem glorificandum priùs esse gratificandum: *dist.* 46. circa illud Apostoli, *Rom. 9.* *Deus vult omnes homines saluos fieri*, intelligendum esse de voluntate antecedenti, & distributiuè.

31 *Creatura rationalis in gratia condita.* Sic etiam supposito, quòd finis principalis creationis creaturæ rationalis fuerit gloria, ad quam determinauit Deus merita tanquam medium, quæ supponunt necessariò gratiam sanctificantem, quæ est gratia adoptionis: non videtur ratio vnde Adamum, & Angelum non diceret creatos in gratia fuisse, atque vt ipse infrà negat de potentia ordinaria dari statum medium inter iustum, & peccatorem, post lapsum saltem (quod addere videtur ne præiudicet opinioni Magistri) *Nō dari medium inter amicum, & peccatorem.* neque posse dari tale medium secundùm leges diuinæ sapientiæ; ita etiam neque ante lapsum datum fuisse tale medium, magis consentaneum est eius principiis assertis, sicut in legibus diuinæ sapientiæ, quibus status gloriæ, & reprobationis regulatur, non datur medium inter electum, & reprobatum. *Neque inter electum, & reprobatum.*

Sicut ergo creatura rationalis fuit creata secundùm voluntatem vniuersalem in ordine ad gloriam, & finem supernaturalem principaliter, & hoc secundùm leges diuinæ sapientiæ statuentis media ordinata ad talem finem, vel sufficientia, vel efficacia; ita etiam debuit fuisse creata cum his mediis secundùm easdem leges, quarum determinatio non videtur admittere statum medium puræ naturæ, qui non conducit ad finem præfixum, & videretur superfluus. *Leges diuinæ sapientiæ ex fine determinatæ.*

Sic ergo interpretor secundùm hanc partem ea quæ infrà habet §. *De potentia verò ordinata*, &c. 32 *Congruentia.* conducit ad hoc congruentia, quam assignat in 3. dist. 23. §. *Ad quæstionem tamen dico*, &c. vbi dicit fidem infusam datam esse à Deo, vt perficiat animam in actu primo: *Quia Dei est*, inquit, *perfectè perficere quando perficit: vnde quando sanat aliquem secundùm corpus, perfectè sanat pro statu in quo est; ita etiam secundùm animam: & quia in anima est imago Dei secundùm tres potentias, quæ deformata erant per peccatum, ideò Christus reformando, sicut perficit voluntatem per charitatem, sic intellectum per fidem*, &c. *Dei perfecta sunt opera.* Sicut autem Deus perfectè restaurat secundùm præsentem, & mortalem statum, qui est per peccatum, ita instituit hominem perfectè in statu primæuo cum mediis per se requisitis ad finem.

Obiectio ex sententia eius de peccato originali. Et si obiicias hìc *responsione ad* 2. Richardi, & *in* 2. *dist.* 31. eum constituere peccatum originale non in priuatione gratiæ, sed iustitiæ originalis: ergo censet gratiam non collatam fuisse Adamo simul cum iustitia. *Responsio.* Respondetur extra dubium esse apud omnes Theologos communiter, Adamum ante lapsum fuisse in gratia sanctificante: si autem non fuit collata cum iustitia, sed ex dispositione propria, fuit personalis, & non

Gratiã amitti potuisse, sine amissione iustitiæ originalis. non transfunderetur in posteros. Vel si teneatur etiam sententia eorum, qui dicunt gratiam potuisse amitti sine iustitia originali, & sic contigisse in Eua, quæ peccauit ante virum, neque amisit iustitiam originalem, donec Adam peccauit, facile erit distinguere priuationem iustitiæ originalis à priuatione gratiæ.

33 *Responsio ex doctrina aliorum.* Dicendo verò iustitiam originalem, vt aliqui etiam dicunt, non fuisse aliam ab ipsa gratiâ sanctificante, qui ex eminenti quodam modo eius, in illo statu fuit collatus effectus, qui dicitur iustitia originalis, ad quod fortè alludit D. Thomas *D. Thom.* 1. *part. quæst.* 97. *art.* 1. *ad* 3. asserens gratiam recuperari pro hoc statu, quantùm ad remissionem culpæ, & meritum gloriæ, non verò quantùm ad effectum illum immortalitatis, quem habuit in statu innocentiæ.

Tunc ergo diceretur peccatum originale esse priuationem gratiæ, non secundùm communem rationem eius pro hoc statu, & statu innocentiæ, sed secundùm rationem illam particularem.

Responsio propria. Gratia forma communis, non propria. Respondeo tamen tenendo iustitiam originalem fuisse donum diuersum, & cum hoc gratiam fuisse collatam Adamo concomitanter, gratiam non fuisse propriam formam illius status, sed communem omni statui (loquendo de sanctificante) tam innocentiæ, quàm post lapsum, quàm gloriæ: iustitiam propriam illius status inquantum à cæteris distinguitur, fuisse constitutam in sola originali, de qua initum est pactum primò & per se, vt est forma distinctiua status illius ab aliis, & rectitudo propria ipsius.

34 *Confirmatio ex doctrina Augustini.* Vnde Augustinus de *correptione & gratia*, c. 11. postquam asseruit hominem, & Angelum in bonis fuisse creatos, quo primùm ostenderet Deus quid posset liberum eorum arbitrium; deinde quid suæ gratiæ beneficium, aliquos lapsos fuisse per liberum arbitrium, alios stetisse per liberum arbitrium; & bona merita eorum fuisse opera liberi arbitrij, pro eo statu. Addit rectitudini ipsius status gratiam Dei, & adiutorium, sine quo non possint per solum liberum arbitrium stare: vnde distinguens tale adiutorium à gratia Christi.

Distinctio gratiæ primi hominis à gratia Christi. *Tale quippe*, inquit, *erat adiutorium, quod desereret cùm vellet, & in quo permaneret si vellet, non qua fieret vt vellet. Hæc est prima gratia quæ data est primo Adam; sed hæc potentior est in secundo Adam: prima est enim quâ fit, vt habeat homo iustitiam si velit: secunda ergo plus potest; quæ etiam fit vt velit, & tantum velit, tantòque ardore diligat, vt carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat*, &c.

Distinctio gratiæ primæ à rectitudine naturæ. Hæc gratia distinguitur præfatis in locis à rectitudine, & potentia liberi arbitrij, quòd nullam patiebatur rixam, aut difficultatem in operando: quamuis sine ea liberum arbitrium non posset habere meritum, aut stare in bono, quod est mereri vitam æternam: quamuis per eam non dabatur ipsum opus, sed posse ad opus meritorium. *Distinctio eiusdẽ à gratia Christi.* Distinguitur etiam à gratia Christi, id est, secundi Adam, quantum ad rationem peculiarem eius; quia hæc datur vt non solùm possit, sed etiam velit, & per eam superatur voluntas carnis & tentatio, & quodcumque aliud repugnans; & hæc consistit in adiutorio actuali excitante & adiuuante, quod etiam iustis pro hoc statu necessarium est ad benè operandum.

35 *In quo consistebat illa gratia?* Gratia ergo illa *sine qua non*, quæ fuit primi hominis cùm det tantùm posse, & non velle, non in aliqua actuali statuenda videtur, sed in ipsa habituali, quæ prærequiritur ad meritum: quia primus homo in ea potestate liberi arbitrij, & rectitudine iustitiæ originalis, non indigebat aliquâ excitatione, *Primus homo non indigebat auxilio speciali.* quia non fuit in eo error secundùm intellectum, aut ignorantia, neque aliquis fomes, aut rebellio in voluntate & appetitu, quia sunt ex peccato; contra quæ excitari petit voluntas, & roborari per gratiam actualem: vt patet ex Conciliis, & Patribus contra Pelagianos. Rectè ergo intelligitur gratia sanctificans, quæ in omni statu ad iustitiam, de qua loquitur Augustinus, intelligitur necessaria, nempe perseuerandi in bono accepto.

Accepit ergo illam primus homo creatus rectus, tanquam formam, sine qua non vellet meritoriè & perseuerãdo in bono, quod accepit in sui creatione, & quæ in omni statu ad perseuerantiam requiritur ad salutem in iusto: non verò tanquam propriam, & peculiarem illis status. Vnde *Peccatũ originale opponi primò iustitiæ.* satis commodè ex doctrina Augustini intelligitur peccatum originale opponi rectitudini peculiari illius status primò, & per se: secundò verò opponitur gratiæ habituali: *Secundò & concomitãter gratiæ.* nam, vt Doctor hîc asserit, gratia continet eminenter rectitudinem iustitiæ originalis, tãquam perfectius ordinans ad finem. *Gratia sanctificans perfectiùs continet iustitiã in ordine ad finem.* Vnde patet quomodo originale per gratiam tollatur, tanquam per formam æquiualentem, & perfectionem, sicut ipse finis supernaturalis, ad quem ordinat gratia in seipso continet eminenter perfectionem finis naturalis: sic etiam gratia de facto remisit peccatum Adæ in specie, contra alias virtutes, vt intemperantiæ, & huiusmodi, quamuis illud sit priuatio rectitudinis temperantiæ in specie.

Transiret ad posteros cum iustitia. Patet etiam quomodo gratia sanctificans in posteros transfunderetur, perseuerante Adamo, ad communicationem iustitiæ, tanquam per se adiutorium necessariò cõcomitans iustitiam originalem. Qui autem velit oppositam sententiam secundùm mentem Doctoris tenere, nõ repugno, & suppetit ei fundamentum ex obiectione vltimò allata: quia tamen aliqui variant de mente eius; ideò pro vtraque parte proposui ea, quæ magis mihi occurrunt accommoda.

Sed tenendo primam sententiam, & præfata argumenta authoris non solùm contra Richardum, sed alios, qui statuunt iustitiam originalem saltem primariò in gratia, esset replicandum contra eorum solutiones, quod in proprium locum differimus. 36 Iam patet ex dictis responsio *Obiectio.* ad illud quod principaliter obiiciunt: nempe si peccatum originale esset priuatio iustitiæ originalis, sequi non tolli de facto, cùm illa non restituatur; priuatio autem solùm tollitur per habitum oppositum.

Respondetur. Respondetur, hanc priuationem esse moralem, non physicam, & fundatur in debito iustitiæ conseruandæ, quæ perdita est demeritoriè per peccatum Adami: quamuis illud opponebatur rectitudini virtutis in specie: *Priuatio hæc fundatur in debito morali.* debitum autem illud morale, seu ex pacto habendæ iustitiæ originalis, sufficienter ordinatur per gratiam sanctificantem restitutum, quæ eminenter continet rectitudinem naturalem, *Gratia ordinat ad finem immediatè.* non in sua specie, sed in perfectiori, nempe supernaturalis ordinationis ad finem supernaturalem simpliciter, ad quem remotè, & vt medium ordinabat *Iustitia mediatè.* rectitudo iustitiæ originalis. Quod autem proximè attingit finem & efficaciter, continet in se æquiua-

æquiualenter, & eminentiori modo perfectionem medij remoti, & subordinati, illúdque supplet: priuatio autem iustitiæ originalis naturalis, & physica, semper manet, neque habet rationem peccati.

Duplex ordinatio.

Intelligo autem cum Doctore *ordinationem* non physicam, & operationis; sed ordinationem moralem secundùm legem, institutionem, & acceptationem Dei; ex quibus tam gratia, quàm iustitia originalis opponuntur peccato saltem graui, quæ est offensa simpliciter, quidquid sit an iustitia opponebatur hoc modo veniali.

37 *Cõclusio propria.*

f *Concedo ergo*, &c. Hîc ponit tandem conclusionem suam, nempe de potentia absoluta posse remitti peccatum originale non infusâ gratiâ; & maximè, quia non opponitur gratia formaliter peccato originali, sed æquiualenter, iustitia autem originalis formaliter.

Obiectio.

Contrà, gratia non compatitur cum peccato originali, aut cum vllo graui; sic etiam neque iustitia originalis: ergo perinde opponitur vtraque peccato originali formaliter, vel neutra.

Responsio.

Respondetur gratiam opponi peccato originali ex communi ratione, quâ illud facit filium gehennæ, & excludit à regno, gratia verò dat ius ad regnum.

Peccatū originale opponitur vtrique aliter, & aliter.

Iustitia originalis ex sua ratione specifica opponitur peccato originali, quod est priuatio eius primò, & per se, ratione pacti, quo ad posteros debitum eius transiuit; atque adeò ipsa iustitia, quam in primo parente receperunt, perseuerante Adamo transisset. Et hanc intelligit Doctor oppositionem formalem, quæ nempe est inter immediatè opposita priuatiuè.

Peccatum actuale Adami demeritoriè opponitur iustitia originali, & gratia.

Si autem loquamur de iustitia originali quatenus fuit in Adamo personalis, qui eam sibi etiam accepit in ordine ad perfectionem proprij suppositi, & non solùm vt caput reliquorum; peccatum actuale ipsius non fuit oppositum iustitiæ originali solùm, sed & actuali formaliter, quia fuit priuatio rectitudinis debitæ inesse in actu; consecutiuè verò, & demeritoriè, fuit priuatio iustitiæ habitualis, quæ non compatiebatur cum peccato.

Ex quibus patet differentia inter peccatum originale in nobis, & actuale & habituale Adami, quia Adamus non transferret in nos iustitiam actualem, seu rectitudinem operis, sicut neque Christus transfert; sed tantùm rectitudinem habitualem, & iustitiam, quæ vocatur originalis, quæque cum natiuitate transiret ad posteros & origine; ideóque in nobis peccatum est eius priuatio: in Adamo verò peccatum actuale fuit transgressio illius rectitudinis, quam in specie Deus per mandatum determinauit, quæcumque illa fuerit: habituale verò peccatum fuit quidquid ex actuali manere dicitur, quod infrà *dist.* 14. explicabitur.

Rectitudo operis non transiret in posteros.

Vnde non rectè quidam moderni volunt peccatum originale esse in nobis priuationem rectitudinis, quæ debebat esse in actu Adami, quia, vt dixi, illa rectitudo non debebatur nobis; neque etiam transfunderetur in nos habitualiter, aut actualiter, sicut neque rectitudo actualis operum Christi transfunditur in iustos, sed dona habitualia, quæ nobis meruit.

38 *Ad fundamentum Richardi.*
Prima ratio.

g *Ad argumenta pro opinione*, &c. Respondet fundamentis Richardi. Prima ratio est, quòd nequeat anima de immunda fieri munda, nisi per mutationem positiuam, inducendo formam absolutam, repugnantem peccato: hæc autem est gratia de facto.

Soluitur.
Tolli peccatum si infunderetur iustitia.

Respondetur, quòd fieret munda munditiâ oppositâ peccato, id est, per formam oppositam, si iustitia originalis infunderetur, siue illa fuerit donum superdditum naturæ; vt ipse censet *in 2. dist.* 29. siue rectitudo naturalis, scilicet præscindens omnem deformitatem peccati, vt sensit Richardus, & Magister.

Secunda ratio.

Secunda ratio, quòd peccatum opponitur gratiæ, sicut priuatio habitui: sed priuatio nequit tolli à subiecto, nisi ponatur habitus, &c.

Responsio.
Opponi æquiualenter gratia.

Respondet, negando Maiorem, loquendo de oppositione præcisa, propria, & immediata: quia sic peccatum originale opponitur tantùm iustitiæ originali, æquiualenter autem gratiæ secundùm acceptationem diuinam.

Tertia ratio.

Tertia ratio, non posse peccatum tolli, nisi tollatur eius deordinatio, quâ imputatur ad pœnam, quia ipsa manens non potest aliter ordinari, quàm per pœnam: hæc autem deordinatio tollitur per gratiam tantùm.

Soluitur.

Respondet, dubium esse, vtrùm possit non ordinari ad pœnam, deordinatione eius non ablatâ, scilicet, reatu, aut debito pœnæ: loquitur autem de potentia absoluta, de qua est quæstio, an posset Deus nõ punire actu peccatum manens quoad reatum pœnæ.

An possit Deus non punire peccatū manens.
Affirmatur.

Respondetur de potentia absoluta id posse, vt patet in peccatis damnatorum, quæ nouam pœnam non habent; sicut neque bona opera beatorum nouum præmium, Dei sapientiâ sic statuente: potuit ergo absolutè etiam non punire actu peccatum viatoris manens, & dignum pœnâ: & intelligitur de pœna sensus.

Intelligitur de pœna sensus.
Quid dicendum de pœna damni?

De pœna autem damni videtur magis dubium, & dependet ab illa quæstione, an de potentia absoluta posset conferri beatitudo existenti in peccato habituali, quia de actuali supponitur certū esse, quòd non.

Responsio, nequit glorificare existentem in habituali.

Non videtur autem posse, quia stante peccato habituali stat dignitas ad pœnam, quæ non compatitur cum gloria, quæ excludit miseriam; neque cum iustitia Dei.

39 *Obiectio.*

Dices non esse oppositionem physicam inter peccatum habituale contra aliquam rectitudinem moralem & naturalem, atque visionem, & fruitionem beatificam: ergo non excedit casus potentiam infinitam, ad cuius ostensionem posset dare gloriam isti, cessante omni motiuo iustitiæ, & misericordiæ.

Soluitur.

Respondetur, Deum non posse facere contra ordinem iustitiæ; contra autem ordinem iustitiæ esset, saluare manentem in peccato, & inimicum fieri amicum manentem in offensa, & inimicitia; hoc enim est contra bonitatem, & rectitudinem diuinæ iustitiæ, & etiam misericordiæ. Sic etiam Deus non potest mentiri; quamuis homini non repugnet mendacium; neque potest causare peccatum, quia nequit agere defectibiliter. Licèt ergo posset saluare peccatorem dimisso eius peccato, non potest eum saluare manente peccato, quia sic inordinatè ageret contra attributum iustitiæ.

Quarta ratio.

Quarta ratio, non posse remitti peccatum, nisi quis reconcilietur Deo: sed per solam gratiam fieri potest talis reconciliatio: ergo.

Soluitur.

Respondetur, hanc reconciliationem dicere remissionem peccati tantùm, & sublationem offensæ: & totum hoc contingeret per iustitiā originalem: non inde sequitur quòd homo esset acceptatus ad vitam, loquendo de potentia absoluta: potuit enim Deus ordinasse hominē solùm in beatitudine naturali in via, quæ esset secundùm iustitiam originalem,

Remissio peccati, & acceptatio ad gloriam ab extrinseco sunt coniuncta.

ginalem, non eleuando ipsum ad finem supernaturalem; ordinare etiam media, quibus illa iustitia amissa reparari possit per pœnitentiam, aut aliud remedium. In eo casu posset reconciliari homo Deo per remissionem peccati, sine eo quòd acceptaretur ad gloriam.

40 *Explicantur prædicta verba.* Illa verba eius *pax & reconciliatio non dicunt aliud, quàm Deum non velle vindicare peccatum illud*, &c. Intellige de nolitione, quæ includit remissionem, & deletionem peccati: hîc enim agit de remissione peccati originalis per restitutionem iustitiæ originalis oppositæ; & sic non remaneret peccatum. De alia autem remissione, absque collatione alicuius positiui repugnantis peccato per solam extrinsecam condonationem agit in sequenti, §. *Crebrò.*

An possit sine vllius infusione remitti originale? Affirmatur. h *Sed adhuc restat dubium*, &c. Hîc quærit incidenter an possit remitti de potẽtia absoluta peccatum originale sine infusione alicuius formæ positiuæ repugnantis ipsi in anima? Resoluit autem tenendo partem affirmatiuam, per hoc quòd Deus tollat debitum iustitiæ originalis ab aliquo deleri peccatum originale, quia scilicet tollendo debitum, desinit negatio formæ esse priuatio, sine mutatione positiua.

Tres mutationes in iustificatione. Concedit præterea tres mutationes fieri in iustificatione; vnam priuatiuam, per condonationem culpæ; aliam, quâ fit dignus vitâ æternâ; tertiam, quâ fiat potens mereri: has duas esse positiuas, & secundùm has intelligendas esse rationes, quibus impugnat opinionem, quæ imponitur Magistro *in 1. dist. 17. quæst. 2. art. 3.* De hac quæstione fusiùs agetur infrà de remissione peccati actualis & habitualis; ideò hîc non protrahemus disputationum.

41 *Quomodo auferri debitum iustitiæ posset.* Sed quoad primum modum remissionis, per ablationem debiti iustitiæ, petes quomodo hoc debitum posset auferre Deus? & quomodo peccatum sic desineret? Respondetur breuiter, sicut potuit de potentia absoluta eximere à lege vniuersali, & pacto, in quo posteri Adami includuntur, aliquem ex ipsis exemisse, ita vt non includeretur; ita etiam inclusum in dicto pacto, post incursum debitũ, potest à lege absoluere dispensatiuè, comprehensum in ipsa lege, sicut potest damnatum de potentia absoluta saluare, vt dicit Doctor *in 1. d. 43. quæst. vnica*: quâ dispensatione positâ, tolleretur debitum legis, quæ est eius obligatio respectiuè ad dispensatum. Ex hoc patet ad secundam petitionem, quia originale, licèt sit priuatio iustitiæ originalis, intantum est peccatum, inquantum fundatur in debito morali, ex obligatione pacti, & legis habendi iustitiam: sublato ergo hoc debito, desineret priuatio in *esse* peccati, & maneret tantùm in *esse* negationis, quia desineret eius debitum.

Dices, iam incursum est peccatum, vt supponitur; neque dispensatio illa impedit quin fuerit incursum: ergo semper maneret, donec remitteretur ipsum peccatum directè. Respondetur peccatum non solùm in *fieri*, sed etiam in sui permanentia dependere à lege diuina, & eius debito: vnde eo ipso quòd iam desinat per dispensationem consequentem peccatum incursum persona comprehendi sub lege, desinit etiam debitum, in quo fundatur etiã peccatum: quia illa dispensatio exerit vires respectiuè ad legem, etiam pro tempore incursi peccati, in ordine ad relaxationem eius, quantùm ad omne debitum, quod inducit, & quod ex effectu legis incurritur de facto: & sic etiã erit remissio directa peccati: quia per dispensationem illam non fit homo obnoxius deinceps legi, vel quoad se, vel quoad effectum legis pro tempore consequente dispensationem. Ex quo patet ad obiectionem. Intelligi etiam potest Doctor de debito, vt includitur in ipso peccato.

SCHOLIVM.

Sententiam asserentem de facto Circumcisionem deleuisse originale sine gratiæ infusione, refutat. Primò, quia de facto non datur medium inter filium regni, & perditionis. Secundò, principaliùs intendit Deus gratiam dare, quàm peccati expulsionem. Tertiò, Sacramenta impropria legis veteris dabant gratiam ex opere operantis: ergo propria dabant ex operato. Soluit loca in contrarium, quòd procedant de impropriis Sacramentis legis veteris. Quòd si aliqua loquantur etiam de Circumcisione, tripliciter respondet ad ea. Quòd verò Circumcisio causabat gratiam, tenent Alens. D. Bonau. Rich. Dur. Mayron. Gabr. Rubion, Maior. Suar. *citati &* Abul. *Iud. c. 13. q. 41. & Matth. 3. q. 46.* Sot. 4. *d. 2. q. 1. a. 4. licèt ipse &* Suar. *in verbis differant ab aliis.*

9 *Magist. in 4. dist. 1. cap. vltimo. Varr. 1. dist. 41. q. 2.* De potentia verò ordinata [i] ponitur, quòd etiam de facto in Circumcisione delet culpam originalem sine infusione gratiæ: propter auctoritates Sanctorum, quæ videntur negare gratiam à Sacramentis veteris legis, vt deductum est opponendo. Alij dicunt, quòd principaliter instituta fuit propter dimissionem originalis: ex consequenti autem ad gratiam conferendam, & pro tanto dicitur non conferre gratiam, quia non ex principali institutione, sed concomitanter.

Resolutio. Quoad hoc, teneo quòd non est possibile de potentia ordinata, culpam originalem, nec aliquam aliam mortalem dimitti sine

i *De potentia ordinata*, &c. Præmittit sententiam Magistri, quam ad initium huius quæstionis impugnauimus; & eam ipse hîc impugnat. 42 *Sententia Magist.* Item sententiam Varronis sui præceptoris, qui *Alia Varronis.* asserit in Circumcisione gratiam non intendi principaliter institutione Circumcisionis, sed deletionem peccati originalis: secundò autem & concomitanter per eam datam esse gratiam, & pro tanto dicitur à Sanctis non conferre gratiam, quia non ex principali instituto id habet.

Conclusio Doctoris est *de potentia ordinaria non remitti peccatum originale sine infusione gratiæ.* *Conclusio.* Ratio est iam suprà tacta, quia non datur, nec potest dari de potentia ordinaria, & secundùm leges fixas diuinæ sapientiæ status medius inter filium regni, & peccatorem post lapsum: hoc suprà probatum est in initio quæstionis.

Addit, contra secundam opinionem, gratiam princi-

sine infusione gratiæ, quia licèt absolutè sine contradictione possit esse medium in specie humana, inter filium regni, & filium perditionis, scilicet homo in puris naturalibus: tamen secundùm legem sapientiæ diuinæ, post lapsum nullum est medium inter gratum, qui est filius regni, & peccatorem, qui est filius carceris. Nec potest esse loquendo de potentia ordinata, id est, conformi legibus à sapientia, & voluntate diuinâ determinatis: & ideò nullum liberat, nec sic liberare potest à culpa, nisi cui dat gratiam.

Gratia datio an principaliùs intenditur, quàm peccati expulsio?

Addo etiam contra secundam opinionem, quòd principaliter intenditur gratia in Circumcisione: quod probo, quia agens secundùm rectam rationem, principaliùs intendit perfectionem, quàm carentiam defectus, siue imperfectionis: quia non intendit illam carentiam, nisi propter perfectionem: Deus ergo in instituẽdo Circumcisionem (cùm sit agens secundùm rectã rationem) principaliùs intẽdit perfectionem positiuam, puta gratiam, quàm carentiam imperfectionis, id est, peccati originalis.

10 Tertiò, propter confirmationem primæ opinionis, & auctoritates Sanctorum, declaro qualiter Sancti intelligũt Sacramenta veteris legis non contulisse gratiam. *Sacramentum* enim, (vt dictum est priùs,) potest accipi impropriè, & propriè: & quidem in illa lege fuerunt multa dicta impropriè Sacramenta, scilicet purgationes ab immunditiis contractis secundùm legem, vt patet in Leuitico, de purgatione à tactu morticini, per aquam expiationis, & de purgatione à lepra, & aliis huiusmodi. Erant etiam ibi Sacramenta impropriè dicta, alia ab istis, tamen plus accedentia ad perfectionem, cuiusmodi erant oblationes hostiarum: hæc enim pertinebant ad cultum latriæ pro tempore, in quo Deus voluit sic coli: hæc & illa, scilicet purgationes & sacrificia, siue oblationes, dicebantur cæremoniæ, & impropriè Sacramenta.

Quæst. 3.

5. & 14. & Numer. 14. Sacrificia legis veteris impropriè Sacramenta.

Et de istis concedo, quòd non causabant gratiam tanquam signa efficacia respectu gratiæ, eo modo, quo expositũ est in definitione Sacramenti: sed tamen in illis conferebatur gratia per modum meriti, licèt aliqui negare videantur, quòd in talibus ex charitate factis conferretur gratia. Hoc enim videtur nimis durum, scilicet quòd aliquis ex charitate, & obedientia sit seruans Dei præceptum, & non mereatur. Hoc etiam videtur irrationabiliter dictum, quòd Deus alicui dederit præceptum, nolens obseruantem præceptum mereri, quantumcumque ex charitate, & obedien

principaliter intendi per Circumcisionem, quia agens secundùm rectam rationem principaliùs intendit perfectionem, quàm carentiam defectus, seu imperfectionis, quam intendit propter perfectionem positiuam, & magis terminum *ad quem*, quàm terminum *à quo*. quia illum intendit per accidens, hunc autem per se.

Secunda conclusio gratiã intendi principaliter.

Hæc ratio patet in naturalibus, quia causa primariò intendit assimilare sibi passum. Patet etiam in moralibus, quia intendens finem principaliùs operatur propter finem, quàm propter impedimenta, quæ summouet declinans ab extremis vitiis, quæ opponuntur virtuti; principaliùs intendit medium virtutis, quàm fugam extremi, & hanc eligit ex motiua virtutis, & mediocritatis, quo assequatur medium: finis etiam præcepti negatiui est affirmatio opposita.

Patet in naturalibus. Patet in moralibus.

Patet etiam in proposito in supernaturalibus, quia deletio & remissio peccati intenditur propter salutem, & vitam vt remoueatur impedimentum: hinc pœnitentia concipitur ex motiuo charitatis, vt patet ex Tridentino *sess.6. cap.7.* & præexigitur in eo qui est in mortali ad receptionem, & ministrationem Sacramentorum.

Patet in supernaturalibus. Trident.

Deus ergo instituendo Circumcisionem (cùm sit agens secundùm rectam rationem) principaliùs intendit perfectionem positiuam, puta gratiam, quàm carentiam imperfectionis, id est, peccati originalis: quia perfectio positiua magis, & propinquiùs accedit ad finem electionis, & gloriæ, quàm remissio peccati: quod patet per Tridentinum sess.6.cap.7.declarans, *iustificationem includere non solùm remissionem peccati; sed sanctificationem, & renouationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum*, &c. & subdit causam, seu rationem. *Vnde*, inquit, *homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus, vt sit hæres secundùm spem vitæ æternæ*, &c. fieri ergo hæredem vitæ æternæ, quod tribuit gratiæ, est finis remissionis peccati; vtriusque autem, vt ibi sequitur, finis, est gloria Dei & Christi, ac vita æterna: hæc intelligenda sunt de fine extrinseco Sacramenti, non verò de fine intrinseco.

Tertiò propter confirmationem primæ opinionis, &c. 43
Primam opinionem appellat communem, quæ docet in Circumcisione deleri peccatum originale, & deinceps respondet ad authoritates Sanctorum, qui videntur negare Circumcisionem esse remedium peccati originalis. Supponit in primis quædam fuissa Sacramenta in veteri lege impropriè dicta, vt purgationes, & baptismata ab immunditiis legalibus, oblationes, & sacrificia: asserit autem illa nõ contulisse gratiam vllam ex opere operato; contulisse autem gratiam per modum meriti ex opere operantis: tenet ergo contra extremas sententias cum communi.

Sacramenta veteris legis nihil contulisse, nisi ex opere operantis.

Hugo de Sancto Victore *lib. 1. de Sacrament. part. 9. cap. 1. & part. 11. cap. 5. part. 12. cap... & in summa part. 4. cap. 1.* asserit omnia illa contulisse gratiam ex opere operato, quod admittit etiam S. Bonauentura *dist. 1. quæst. 5.* quamuis illam efficaciam refundat in fidem, & non in ipsa Sacramenta ratione sui.

Sentẽtia Hugonis. D. Bonau.

Durandus distinguit inter ea, quæ fiebant in expiationem legalem, & ea, quorum vsus non fuit sine gratia; illa non conferebant gratiam; hæc autem sic, vt consecratio Sacerdotum. Paludanus etiam in eo statu admittit matrimonium fuisse Sacramentum: noster Rubion id admittit de Pœnitentia.

Durandus. Paludan.

Altera

obedientia obseruaret: nunc autem de istis cæremoniis, tam purgationibus, quàm oblationibus, præcepta data erant in illa lege. Patet in multis locis, & quandoque videtur ex textu, quòd sunt præcepta necessaria ad salutem, puta, *Qui præterierit se lustrari de aqua prædicta, peribit anima illa de populo suo.* Quæ comminatio nunquam ponitur, nisi ad designandam transgressionem peccati mortalis: ergo Iudæi ex charitate obseruantes Sacramenta impropriè dicta, meruerunt gratiam, vel augmentum eius, si eam iam habebant: sed non propter hoc illa erant propriè Sacramenta. Sacramentum enim ex virtute operis operati confert gratiam, ita quòd non requiritur ibi bonus motus interior, qui mereatur gratiam: sed sufficit, quòd suscipiens non ponat obicem. Sed in illis actibus non conferebatur ex hoc solo; quòd offerens non poneret obicem: sed tantùm conferebatur ex virtute boni motus interioris, tanquam meriti.

Numer. 15. & 19. Vide gloss. ibi.

Sacramenta impropria legis veteris dabant gratiam ex opere operantis. Quid conferre gratiam ex operato.

11 Sed præter ista * in illa lege erat Circumcisio, quæ fuit propriè Sacramentum. Vnde & Magister ab illa vniuersali Augustini *super Psalm.* 73. excepit Circumcisionem: hæc enim per modum Sacramenti contulit gratiam, ex virtute operis operati, non tantùm ex virtute operis operãtis, scilicet ex motu interiori. Et tamen si sint aliqua dicta Sanctorum, gratiam negantium ab illis Sacramentis, loquendo nõ tantùm de cæremoniis, sed etiam de Circumsione. Respondeo, dupliciter potest intelligi: vel quia paruam gratiam contulit Circumcisio respectu Baptismi, cuius ratio dicetur 1. *quæst. dist. sequentis:* vel quia non contulit gratiam vt dispositionẽ immediatam ad gloriam, quia non aperuit ianuam: sed hoc non fuit ex defectu eius, sed quia fluxit tempore, quo pretiũ non fuit solutum.

Ad auctoritates, quæ videntur negare Circumcisionem dedisse gratiam.

Vel tertio modo, non contulit gratiam, quia non vniuersaliter cuicumque suscipienti: determinabatur autem fortè ex institutione sua ad certum gradũ gratiæ, ita quòd vltra illum gradum non posset, nec intendendo, nec inducendo, & ita si tantùm gradum inueniret in suscipiente, nihil sibi conferret: & iste vltimus modus apparet esse de intentione Magistri. Dicit enim *c. penult.* quòd solùm peccata ibi dimittebantur, nec gratia ibi dabatur. Et subdit statim, *vt in Baptismo:* & modum statim exprimit, quia quantumcumque iustus accedat ad Baptismum, vberiorem ibi recipit gratiam: vnde Baptismus generaliter intendit ibi gratiam iam habitam, vel inuentam. Sed non est ita in

Circumcisio minorem gratiam dabat, quàm Baptismus.

Altera autem sententia imponitur Magistro, nempe ex opere operantis nihil contulisse Sacramenta legalia. Contra illam militant Florentinum & Tridentinum iam citata; statuunt enim illa non contulisse gratiam, sed significasse conferendam per Christum. Augustinus *in Psalm.* 73. *epist.* 19. *ad Hieronymum*, & aliis locis citatis. adducuntur loca Pauli, vt ad Galat. 4. *Quomodo conuertimini iterum ad infirma, & egena elementa*, &c. Sed hunc locum in eandem epistolam intelligit Augustinus de idolis gentium, quæ etiam Iudæi adorabant; sicut & Solem, Lunam, & stellas; cui interpretationi fauet præmissa clausula, quia loquitur ad Gentiles, de quibus dicit: *sed tunc quidem ignorantes Deum, his qui natura non sunt Dij, seruiebatis*; & subdit: *Quomodo conuertimini iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuò seruire vultis*; & subdit: *dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos*, &c.

Sententia Magistri.

Flor. & Trident.

Prima sententia impugnatur.

Augustin.

Paulus.

Augustin.

Explicatur locus Pauli de idolis.

Tertullianus *lib. 5. contra Marcionem, cap.* 4. intelligit Sacramenta vetera. Huic fauet quod Paulus etiam in initio illius capitis comprehendit se etiam fuisse sub elementis, intelligens legem: *Ita & nos, cùm essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruientes: at vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret.* Deinde Paulus ex instituto retrahit Galatas à Iudaïsmo, quem sub hac metaphora videtur intelligere. 44

Tertullian. *Intelligit Sacramenta veteris legis.*

Sed Hieronymus, Anselmus, Chrysostomus, Theophylactus, D. Thomas interpretantur locum de legalibus iam mortuis; sicut ad Hebræos 7. *Reprobatio autem fit prioris mandati propter infirmitatem eius, & inutilitatem.* Hic locus facit etiam ad propositum, sicut & illud ad Hebræos 9. *Habuit quidem & prius* (supple Testamentum) *iustificationes culturæ, & sanctum sæculare*, &c. *si enim sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificabat ad emundationem carnis*, &c. cui opponit sanctificationem animæ factam per sanguinem Christi.

Hieron. Chrysost. Theophylactus. D. Thom.

Contra alias opiniones circa illa particularia Sacramenta legis, pugnat Tridentinum *sess.* 7. *can.* 1. vbi definit omnia legis nouæ Sacramenta fuisse instituta à Christo; contra aliud id definit 24. *cap. & can.* 1. contra Rubionem *sess.* 14. *cap.* 2. Contra Durandum, licèt non ita expresè, sess. 22. cap. 1. *Quoniam sub priori Testamento, teste Apostolo Paulo, propter Leuitici sacerdotij imbecillitatem, consecratio non erat*, &c. de quo agemus infrà suo loco. Trident.

Altera sententia Magistri rectè impugnatur à Doctore hîc asserente nimis durum esse, quòd præceptum Dei, eiúsque opus ex charitate & obedientia factum, nihil conferret ad salutem; quamuis Augustinus *epist.* 19. ad Hieronymum dicat illa præcepta, etsi non mala, non tamen bona fuisse, quia eis homines non iustificabantur, intelligendum est de iustificatione, quæ ex efficacia ipsorum Sacramentorum oriretur: non autem de iustificatione, quæ ex fide, & religione, & obedientia legis: vnde infrà cum Paulo ad *Romanos* 7. dicit legem fuisse sanctam, & mandatum sanctum & iustum, & bonum. Illud explicans concludit quomodo lex, & quibus fuit bona, quibus autem mala: *Hos ergo damnabiliter*, inquit, *esse sub lege, quos reos facit lex, non implentes legem, dum non intelligendo gratiæ beneficium ad facienda Dei præcepta, quasi de suis viribus* 45

Impugnatur sententia Magistri.

Explicatur Augustinus.

in Circumcisione. Vnde Abrahæ iam iustificato, signaculum tãtùm fuit: nihil enim sibi interiùs contulit, quia gratia Abrahæ iam attigerat, vel transcenderat illum gradum, ad quem determinata fuerat Circumcisio: & intelligo nihil ei intus contulit, per modum Sacramenti, sine virtute operis operati: sed credo, quòd ei contulerit per modum meriti, siue virtute operis operantis: quia credo, quòd actus circidendi se ex obedientia Dei, & ex charitate procedens, ei fuit meritorius, sicut & immolatio Isaac.

12 *Quomodo Circumcisio fuit efficax signum gratiæ.*

Et si obiiciatur, quòd Circumcisio non est propriè Sacramentum, quia non est certum signum, quia non semper habet collationem gratiæ concomitantem ex vi operis operati. Respondeo, quòd satis certitudinaliter significat, vel gratiam tunc in *fieri*, si non sit obex, vel tunc in *esse*, sicut si Beata Virgo fuisset in conceptione filij in summa plenitudine gratiæ, ad quam Deus disposuit eam peruenturam, si postea fuisset baptizata, nullam ibi gratiam recepisset de nouo; tamen Baptismus non fuisset in ea signum falsum, vel incertum: quia gratiam significaret, vel tunc fieri, vel priùs datam tunc in *esse*.

superbâ elatione præsumunt: plenitudo enim legis charitas, &c.

Quæ verba, & confirmant quæ suprà adduximus circa intelligentiam locorum Pauli de legalibus, & probant præcepta legis ex fide, & gratia, & charitate facta fuisse proficua ad salutem: quod & Patres passim contra Manichæos docent, & alios anteriores hæreticos reprobantes legem.

Et ratione patet, quia omnis lex diuina ordinatur ad salutem viatoris; & in ea lege fuit cultus religionis congruus illi tempori; vt fert Augustinus suprà, & ex transgressione eius incurrebatur pœna & peccatum, habuit etiam suas repromissiones: ergo & meritum, quando fides & charitas, obedientia & religio suffragabantur, sine quibus in nulla lege valet quis mereri: si enim ex lege data rectè probant Patres libertatem voluntatis nostræ ad bonum & malum, sine qua nihil conduceret lex, aut præceptum; ita etiam ex lege diuina rectè probatur potestas merendi, & demerendi. *Ratio. Lex ordinans ad salutem. Libertas ex lege probatur. Et potestas merendi.*

k *Sed præter ista*, &c. Docet Circumcisionem dedisse gratiam ex opere operato, per modum Sacramenti, & non tantùm ex motu interiori. Hanc suprà probauimus in hoc commento. Respondet autem ad loca Patrum in genere, quæ asserunt Circumcisionem nullum habuisse fructum, aut effectum iustitiæ in Circumcisis. Respódet, quòd Circumcisio paruam gratiam conferebat respectiuè ad gratiam baptismalem: & sic, quasi per antithesim comparata ad Baptismum, nihil conferebat, quia gratia per eam collata in comparatione gratiæ baptismalis, quasi nulla reputatur intensiuè & extensiuè. Et hoc modo intelligi possunt loca Basilij & Cyrilli, & Origenis *hom. 3. in Genesim.* Athanasij oratione in illud: *Omnia mihi tradita sunt*, &c. Epiphanij *hæresi* 3. & aliorum, qui explicant vtilitatem Circumcisionis in eo, quòd fuerit vmbra, & figura Baptismi: figura autem ad figuratum relata, quasi nihil est rei, sed merum signum. Sed dices illos Patres excludere omnem iustitiam à Circumcisione. Respondetur, vt suprà ad Apostolum. *46 Circumcisio ex opere operato dabat gratiam. Responsio ad Patres. Ad Baptismũ comparata, quasi nihil erat. Hinc soluitur.*

Secunda interpretatio Patrum. Respondet secundò, vel quia non contulit gratiam vt dispositionem immediatam ad gloriam: sed hoc, inquit, nón fuit ex defectu eius, sed quia fluxit tempore, quo pretium non fuit solutum. Hoc idem declarat infrà, responsione ad 2. §. sequenti.

47 *Tertia interpretatio. Dabat determinatũ gradum.* Respondet tertiò, quòd Circumcisio eatenus dicitur non dedisse gratiam, quia non vniuersaliter cuilibet recipienti conferebat. Determinabatur fortè ad certum gradum gratiæ, vltra quem non erat efficax, & ita si tantùm gradum inueniebat in suscipiente, non dabat ei gratiam; & per hoc explicat Magistrum, *cap. penultimo huius distinctionis*, ex eius verbis.

D. Bonau. Eadem est sententia D. Bonauenturæ, *in expositione literæ, part. 2. dub. 8. & quæst. vltima ad primum.* Hæc solutio fundatur in verbis Pauli *ad Romanos* 4. qui dicit iustificatum fuisse Abraham per fidem, cuius signaculum accepit Circumcisionem: hinc ei Circumcisio nihil contulit ex opere operato; sed ex opere tamen operantis per modum meriti accepit gratiam; neque hoc negauit Paulus: quamuis si interpretari eum liceat secundùm superficiem verborũ, & prout quidam intelligunt; neque sic valeret Circumcisio Abrahæ, quòd non quadrat regulis communibus meriti, & boni operis, atque adimpletionis legis, & mandati. *Fũdatur interpretatio in Paulo.* Sed contrà obiicit Doctor, quia sic Circumcisio non esset certum signum, quia in adultis iustis non habuit effectum. *Obiectio.*

48 *Solutio. Signũ certum habet effectum in fieri, vel in facto esse.* Respondet negando antecedens, quia significaret gratiam, vel in *fieri*, si non esset obex, vel in *facto esse*: sicut si Beata Virgo recepisset plenitudinem gratiæ in conceptione filij, ad quam Deus eam destinauit, non recepisset gratiam si postea fuisset baptizata; quamuis Baptismus fuisset respectu eius verum signum, quia significaret vel gratiam in *fieri*, vel in *facto esse*: quod patet in simili, quia missio visibilis Spiritus sancti significat gratiam, vt Doctores in *dist.* 16. *&* 17. talis fuit missio eius in Apostolos in die Pentecostes, vt patet ex Chrysostomo *homil.* 24. *in Acta, & homil.* 4. super illud, *Repleti sunt omnes Spiritu sancto.* Cyrillus Hierosolymit. *Catechesi* 17. Gregor. *hom.* 30. *in Acta.* Hieron. *epist. ad Hedibiam*, & alij Patres. *Exemplum. Chrysost. Cyrill. Hierosol. Gregor. Hieron.*

Hinc Scholastici plures docent, hanc missionem in eis fuisse per modum Sacramenti Confirmationis. Alensis 3. *part.* D. Thomas 3. *quæst.* 72. *art.* 4. *ad* 3. noster Doctor *in* 4. *dist.* 7. vbi alij, vt ibidem tractabitur: in his autem missio visibilis Spiritus sancti significauit gratiam in *fieri*. Missio super Christo in Iordane significauit gratiam in *facto esse*; neque inde fuit signum falsum: vt rectè D. Thomas *in* 1. *dist.* 17. 2. *part. dist. art.* 2. *respons. ad vltimum.* Sic etiam Christus sumpsit in vltima Cœna Eucharistiam sacramentaliter, cui non dedit gratiam, quia eam supponebat; non fuit inde falsum signum: sic forma Baptismi significat remissionem peccati; & collatus Baptismus iusto, non est signum falsum, quamuis *Confirmatio Apostolorum. Alensis. D. Thom. Doctor. Significatio in facto esse. Exempla.*

quamuis non deleat in eo peccatum: vt communiter Doctores de Baptismo & absolutione, quæ dantur iustificatis: noster Doctor *in 4.dist.8. quæst.6.dist.14.quæst.4. dist.29. quæst.1. ad 2.* Alensis *4.part.quæst.8. m.7. art.1.5.6.* D.Thomas *in 4.dist. 18. quæst.1. art.3. ad 2.3.part. quæst.68. art.1. ad 3.* D.Bonauent.*in 4.dist.6.quæst.2.* vbi reliqui. Ratio est, quia Sacramentum propriè dictum, vt Baptismus, non delet peccatum, neque significat gratiam, nisi practicè, quà exercet virtutem, & efficaciam respectu eorum; ideóque rectè Hugo de S.Victore *lib.2.de Sacram.part.14.cap.8.* docet formas sacramentales Baptismi, Pœnitentiæ, & sic de aliis, *non actum, aut euentum, sed virtutem suorum effectuum significare.*

Alensis. D. Thom. D.Bonauent. *Ratio.* Hugo.

49 Item Tridentinum *sess.7.de Sacramentis in genere, can.7.* definit Sacramenta dare gratiam, quantùm est ex parte Dei, & ipsorum, & ibi, & aliàs, hanc significationem statuit in efficacia ipsorum: quòd ergo conferant gratiam in actu, seu euentu, non est de ratione Sacramentorum, supposito quocunque statu, & incapacitate subiecti, vel quia habet obicem peccati, vel quia iam est in termino, vt ampliùs non possit crescere in gratia, sicut fuit Christus, & in casu esset Beata Virgo, si admitteretur casus, de quo hîc non disputamus,

Applicatio dictorum ad responsionem datam.

Dicitur autem Sacramentum in eo casu significare gratiam in *facto esse*, ex eo quòd gratia iam præsuppositam, quantùm est ex propria efficacia, conferret; eámque contineret in sua virtute, quantùm est de se: in *fieri* verò gratiam significat, quando eam confert per suam actionem practicè, qualiscunque sit illa actio: sic ergo se habuit Circumcisio in iustificatis per fidem, sicut fuit Abraham.

Quomodo significat Sacramentum effectum in facto esse?

50 Sed obiicit Bellarminus, & Vasquez, si Circumcisio conferret gratiam, ex opere operato, quòd eam conferret cuicunque eam recipienti, & non ponenti obicem. Respondetur distinguendo sequelam ex dictis, in *fieri*, vel in *facto esse* concedo, in *fieri* semper, nego. Sed vnde id colligis? Respondeo, ex fundamentis suprà positis me colligere Circumcisionem habuisse efficaciam ex institutione sua delendi peccatum originale, quod non potuit fieri post lapsum sine gratia. Colligo ex Paulo Circumcisionem non contulisse iustitiam Abrahamo; quam antea supponebat ex fide datam. Ex his duobus colligo hanc conclusionem, Circumcisionem non habuisse vllam efficaciam per modum Sacramenti, nisi vt conferret gratiam primam præcisè, quà prima erat, & non gratiam secundam, seu augmentum gratiæ, vt conferunt nostra Sacramenta Baptismi & Pœnitentiæ: & hic est certus ille gradus gratiæ, ad quem limitabatur Circumcisio ex nostro Doctore, Alensi, & aliis iuxta intentionem Magistri, quem hîc interpretatur Doctor cum D.Bonauentura *suprà.*

Obiectio Bellarm.& Vasquez. Soluitur. *Fundamentum solutionis.* *Circumcisio tantùm conferebat gratiam primã.*

Responderi etiam posset iuxta aliàs præmissa, Paulum non loqui quacunque ratione de iustitia absolutè, vt denotat gratiam tantùm, sed etiam de ipsa, vt liberat à peccato, & quà includitur in iustificatione; & sic Circumcisio non iustificauit Abrahamum, sed fides, quam habuit ante Circumcisionem: non inde sequitur, quin Circumcisio ipsi valuit ad augmentum iustitiæ, si non vt Sacramentum, saltem vt opus meritorium, vt dictum est: & sic non fuit nudum signaculum, nisi quantùm ad peccatum, quod supponit remissum per fidem. Adde Circumcisionem nihil valuisse in eo sensu, quem interdebant Iudæi, quos impugnat Apostolus.

Secunda responsio *Dabat augmentum gratiæ.* *Quomodo fuit signaculum in Abraham.*

Obiicies, saltem sequeretur si Circumcisio remittit peccatum ex opere operato, quòd adultus accedens ad eam cum sola attritione, iustificaretur virtute illius; ita Vasquez. Item, quòd facta ab infideli cum intentione legitima, valeret infanti, quod est contra omnes, nisi fides applicaretur Ministri, quam non habet infidelis, nihil ideò conferret. 51

Secunda obiectio. Vasquez.

Respondetur, concedendo primam sequelam; & contra eam nihil cogit: nam quæ de necessitate pœnitentiæ, & fidei ad iustificationem, docet Scriptura, & Patres, in eo casu verificaretur; sicut verificatur in accedente ad Baptismum, & Pœnitentiam, cum sola attritione: quidquid aliqui dixerint de Pœnitentia necessaria ad Baptismum, quasi deberet esse contritio perfecta; oppositum enim verius esse suo loco ostendemus.

Respondetur ad secundam sequelam, eam admittendo, modò Circumcisio non exigebat aliquem determinatum ministrum; & negamus esse contra omnes: negatur etiam suppositum, nempe fidem ministri necessariam esse; si alioquin in eo saluatur legitima intentio: quia per eam fides Ecclesiæ, quæ tum erat Synagoga, applicatur rectè mediante Sacramento; & vt suprà ostendimus, illa est quæ exigitur, & includebatur in Circumcisione, non verò fides parentum, nisi illa intelligatur vniuersalis iam dicta, non autem particularis, & personalis ipsorum, quæ particularis non conducebat, maximè quando Circumcisio per alios fiebat.

Responsio.

SCHOLIVM.

Recapitulat solutiones datas, quæ assignari possunt multis auctoritatibus, quæ obiici possunt: & auctoritas PP. adducta n.1. & D.Greg.4.*Mor.cap.2. & habetur cap.* quod autem. *de Consec. d.4. &* D.Bernard.*ep.77. cum d. c.*Maiores, *ac ratione Theologicâ allatâ n.2. Fundant benè has solutiones, quia Patres Patribus, sicut iura iuribus, concordandi sunt. Alij respondent omnia illa loca agere de Sacramentis legis Mosaïcæ. Circumcisionem verò esse legis naturæ, vel ideò dicunt Circumcisionem non dedisse gratiam, quia de per se instituta fuit ad signandum populum: causatio gratiæ ante eam erat, per remedium legis naturæ, & sic quoad hoc dicitur nihil fecisse, quia æquè benè causaretur gratia: etsi instituta non esset, per remedium antiquum.*

13 Ex istis patet [1] ad omnes auctoritates, arguendo ad principale. Vel enim loquuntur de Sacramentis veteris legis impropriè dictis, scilicet de cæremoniis: vel si loquantur

Ad arg.1. & 2.

1 *Ex istis patet ad omnes authoritates, arguendo ad principale, &c.* Respondet ad argumenta posita ad initium quæstionis. Litera est plana: ad primum, patet ex dictis. Ad secundum, responsio est clara. Patet de S. Ioanne Baptista, qui siue baptizatus fuerit, 52

Ad argumenta principalia.

tur de Circumcisione, quæ fuit propriè Sacramentum, negant eam gratiam conferre secundùm aliquem intellectum prædictum.

Ad 3. Quare Circumcisio non aperiebat ianuam regni?

Ad tertium de apertione ianuæ, dico, quòd non fuit defectus Circumcisionis, quòd non aperuit ianuam: sed quia cucurrit tempore, quo pretium non fuit solutum: nam post solutum pretium, potuit alicui aperiri ianua, qui non fuisset baptizatus, sed solùm circumcisus, & in gratia: baptizato verò defuncto ante passionem, non patuisset ianua pro tunc.

Ad 4.

Ad vltimum [m] dico, quòd Baptismus quantùm ad actum ext riorem, non significat nisi quandam deletionem immunditiæ corporalis: & tamen nullus negat aliquid esse eius effectum positiuum.

Dico ergo ad maiorem, quòd Sacramentum magis propriè significat illum effectum in anima, ad quem confertur gratia in Sacramento, quàm signet ipsam gratiam. Vnde gratiâ existente vnâ in anima, Sacramenta tamen diuersa, distinguuntur penes diuersa significata propria, quæ sunt diuersi effectus eiusdem gratiæ, sicut dicetur pòst: effectus tamen gratiæ tam in Circumcisione, quàm in Baptismo, proprius, est ablutio animæ à peccato: licèt concomitetur alius, scilicet acceptatio ad vitam æternam.

fuerit, siue non, Baptismo Christi, saltem vitam consummauit martyrio; præter alias prærogatiuas, ac proinde decessit sine vllo peccato, aut debito pœnæ, vt supponit Augustinus *tract.* 84. *in Ioannem*; & 13. *de ciuit. cap.* 7. Clemens *lib.* 5. *constitut. cap.* 7. Cyprianus *epist.* 73. & alij, qui tamen non intrauit in cœlum ante consumatam redemptionem, neque anima eius fuit beatificata. *Augustinus. Clemens. Cyprian.*

m *Ad vltimum*, &c. Respondet quòd Baptismus, etiam quantùm ad actum exteriorem, non significet, nisi ablutionem ab immunditia corporali, &c. Intendit significationem naturalem ablutionis, & speculatiuam formæ, quam habet ex instituto humano: non autem significationem practicam inuisibilem, & sacramentalem, quam habet ab institutione diuina.

In responsione ad Maiorem asserit Sacramenta, magis propriè significare effectum peculiarem, ad quem instituuntur, quàm gratiam; vnde eadem gratia est in specie, quæ tribuitur in omnibus Sacramentis, quantùm ad rationem formæ in se: Sacramenta autem sunt diuersa in quantùm quodlibet significat effectum diuersum eiusdem gratiæ. *Sacramenta significare gratiam habitualem.*

Loquitur de gratia habituali, quæ communis est omnibus Sacramentis; hæc causatur à Baptismo per modum regenerationis, ab Eucharistia per modum nutritionis, & sic in cæteris connotat diuersos effectus, & intendit effectum, quem statim & de præsenti confert Sacramentum; de quo, vt plurimùm loquuntur Doctores antiqui, & de effectu principali, qui semper datur, secluso obice. *Finis diuersus.*

An præterea detur aliquis effectus gratiæ actualis tempore congruo, neque asserit expresè, neque etiam negat. Posset tamen ex dictis eius inferri, talem effectum dari, de quo suprà diximus: non quòd Sacramentum proximè, & immediatè attingat illum effectum, qui datur, desinente Sacramento, sed remotè mediante effectu proximo gratiæ habitualis, vt datur ad finem peculiarem huius, vel illius Sacramenti: verbi gratiâ, in Eucharistia ad finem nutritionis, in Confirmatione ad firmitatem, & robur confessionis fidei coram Tyranno. 53 *Quomodo gratia habitualis attingitur à Sacramento.*

Gratia habitualis vnitione finis trahit secum media gratiæ actualis.

Nam eo ipso quòd gratia virtute Sacramenti, verbi gratiâ, Eucharistiæ, vt dicit Doctor, causetur, quatenus habet ordinem ad perseuerantiam; & vincendas tentationes, concomitanter, trahit secum media ordinata ad perseuerandum, quæ consistunt in gratia actuali excitante, & adiuuante secundùm naturam, & exigentiam præcepti, & tentationis, seu operis in specie requisita: nam sola gratia habitualis etiam intensa nequit dare hunc effectum, sicut ex Patribus, & Conciliis constat, contra Pelagianos, etiam iustis, & perfectis necessarium esse adiutorium gratiæ actualis, & specialis, ad vincendas tentationes, & implendam legem.

Trident.

Hinc perseuerantiæ donum est peculiare, & diuersum à gratia habituali; Trident, *sess.* 6. *cap.* 13. *can.* 22. & 26. Datur autem hæc gratia etiam virtute Sacramenti modo dicto, quantùm est ex parte Sacramenti, nisi recipiens ipse sibi, & gratiæ Dei defuerit, non acceptando, neque etiam seipsum applicando, & disponendo ad eius receptionem; nam sicut effectus principalis Sacramenti non est ita infallibilis, quin dependeat à dispositione requisita ex parte recipientis, qui eidem potest ponere obicem; ita etiam huic effectui gratiæ actualis potest similiter ponere obicem. *Potest poni obex gratiæ actuali, ex remissione nostra.*

Sed obiicies contra Doctorem, quæ dixit contra Varronem, nempe in Circumcisione intendi principaliùs gratiam, quàm remissionem peccati, sed significatio sequitur institutionem; hæc autem perficitur, aut determinatur per intentionem instituentis: ergo est magis ad significandam gratiam, quàm effectum peculiarem, verbi gratiâ, remissionis peccati, quod est contra hîc dicta. 54 *Obiectio contra dicta.*

Respondetur, suprà eum loqui de intentione Dei, vt ratio eius subiecta probat, quæ primariò respicit gratiam: significatio autem Circumcisionis, & Sacramenti cuiuslibet in specie, ex fine intrinseco respicit suum effectum determinatum, ex fine verò concomitante, & extrinseco gratiam, cum qua habet connexionem, & per quam datur. *Responsio.* *Sacramentum respicit finem intrinsecum.*

Ad rationem autem dubitandi respondetur, duplicem esse voluntatem in Deo, aliam vniuersalem, aliam particularem, aliam finis, aliam medij. Vniuersalis respicit gratiam primò: particularis verò summotionem impedimenti, quale est peccatum, sic etiam voluntas eius, quâ est finis, respicit gratiam, quâ est medij, ablationem peccati. Institutio Sacramenti, & eius significatio specificatur à voluntate particulari, & medij intrinsecè, extrinsecè verò à voluntate vniuersali, & etiam particulari finis, quæ est gratia. *Duplex voluntas in Deo.* *Significatio Sacramenti specificatur à voluntate particulari.*

His positis, probatur conclusio Doctoris: est autem controuersia, vt plurimùm de Sacramento instituto contra peccatum, vt de Baptismo, Circumcisione, Pœnitentia, in quibus plures negant 55 *Probatio conclusionis.*

Sed

negant

negant significationem Sacramenti in recto, esse remissionem peccati, sed gratiam remissiuam peccati, quantùm est de se. Oppositum colligitur primò de Baptismo, quia ablutio, & materia baptismalis illud significat primò, quod determinatur per formam Baptismi: sed forma Baptismi datur in remissioně peccatorum ex Diospolitano art. 5. Mileuitano *cap.* 2. illis verbis: *Vnde fit consequens, vt in eis* (supple paruulis) *forma baptismatis in remissionem peccatorum non verè, sed falso intelligatur*, &c. nempe si traxerunt peccatum originale ex primo parente.

Forma Baptismi datur in remissioně peccatorum.

Diospolit. Mileuitan.

Hic idem canon resumptus est à Conciliis Africanis, & nouissimè à Tridentino *sess.* 5 *de peccato originali can.* 4. & habetur capitulo *placuit*, *de consecratione dist.* 4. Et hoc argumento pressi sunt Pelagiani, vt constat ex Augustino *lib.* 1. *de peccat. meritis & remiss. cap.* 17. 20. 30. & aliàs sæpè. Patet ex symbolo Constantinopolitano: *Confiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorum*, &c. & hic eius effectus exprimitur *ad Titum* 3. *ad Colossen.* 2. & 1. *Petri* 1. *ad Ephesios* 5.

Concilia Africana. Trident.

Constantinopolit. 1.

56 *Bapt. mors peccati.* Leo Papa. Origenes. Augustinus. Gregorius. Hieron.

Hinc etiam Patres vocant Baptismum mortem peccati, vt Leo Papa *epist.* 4. & 5. *ad Episcopos per Siciliam*: primam post naufragium tabulam ex illo 1. Petri 3. *Quòd & vos similis forma saluos fecit Baptisma*, &c. Origenes *hom.* 2. *in cap.* 6. *Genesis*. Augustinus *lib.* 12. *contra Faustum, cap.* 14. 15. 38. 39. & *lib.* 29. *cap.* 12. Gregorius *hom.* 12. *in Ezechielem*. Hieronymus 1. *contra Iouinianum epist.* 57. *in dialogo contra Luciferianos*: ergo liberatio à peccato, eiúsque naufragio, est expressa significatio Baptismi in recto, atque adeò proprius eius effectus, ad quem ordinatur.

Florent. *Effectus Baptismi.*

Patet consequentia ex Florentino decret. vnionis: *Effectus*, inquit, *huius Sacramenti* (id est, Baptismi) *est remissio omnis culpæ originalis & actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur*, &c. Sed effectus Sacramenti est significatum in recto eius, quà practicè significat: ergo remissio peccati est illa. Neque est dicendum, quòd Concilium non explicet effectum proprium & primarium, qui conuenit Sacramento in recto, cùm definitiuè, & ex instituto declaret eius essentiam, sicut & in aliis Sacramentis id præstat per effectum proprium.

57

Neque valet solutio, si dicas cum aliis, gratiam remissiuam peccati intelligi, quia omnis gratia ex se habet incompatibilitatem cum peccato, & à quocumque fiat, etiam delet peccatum: verbi gratiâ, si bona fide, & cum contritione quis accedat ad Sacramentum Eucharistiæ, remittitur ei peccatum; iuxta communiorem sententiam, quæ asserit Sacramenta viuorum cum bona fide, & attritione suscepta, dare gratiam, quæ de se remissiua est peccati: ergo Baptismus ampliùs habet ex instituto, & significatione propria, quàm dare gratiam remissiuă peccati; cùm & gratia hoc ex se habeat, quandoquidem det ius ad gloriam, & omnia Sacramenta nouæ legis conferant gratiam, sequitur quòd Baptismus ex ratione generica tantùm, haberet illum effectum, non autem specifica: & ex statu subiecti competeret ei remittere peccatum, nempe si insit, quia dat gratiam, quæ est incompatibilis, non autem ex efficacia propria super remissione peccati, quod falsum est.

Vide dicĕda infrà dist. 9.

Baptismi effectus proprius, & diuersus ab aliis.

Probatio consequentiæ ab inconuenienti.

Probatur consequentia, quia alioquin non videtur cur Baptismus conferri possit alicui existenti in peccato magis, quàm Sacramentum viuorum: verbi gratiâ, infanti, sine vlla dispositione eius, nisi alioquin Baptisma ex propria, & determinata efficacia haberet delere peccatum. Ad hoc autem non sufficit habere efficaciam dandi gratiam, quæ de se remissiua est peccati: sed requiritur vt Baptismus primariò remissionem peccati respiciat, gratiam verò inquantùm annexa est ei remissio peccati: ex quo sequitur remissionem peccati esse proprium eius, & expressum significatum; conferre autem gratiam, esse significatum concomitans, inquantùm ipsi connexa est talis remissio, vt dicit Doctor.

58 *Remissio peccati collatio gratiæ diuersa.* Mileuitan. Trident.

Hinc illa duo, *remissionem peccati*, & *collationem gratiæ*, tanquam diuersa (licèt concomitanter se habent) explicant Patres: hinc Mileuitanum *cap.* 3. damnat Pelagium asserentem gratiam ad solam peccatorum remissionem, quæ iam commissa sunt, pertinere: & Tridentinum *sess.* 6. *can.* 11. & *cap.* 6. docet iustificationem peccatorum vtrumque horum continere, & remissionem peccati, & renouationem interiorem per gratiam: & secundùm Augustinum, iustitia nostra principaliùs consistit in remissione peccati, quàm in collatione gratiæ: &, prout infrà dicetur, peccatum remitti posset de potentia absoluta sine gratia, quæ ei non opponitur ex natura rei, sed ex ordinatione diuina: ergo hæc remissio peccati potest esse effectus alicuius Sacramenti proprius, sicut est Baptismi, ac proinde non rectè confunditur cum collatione gratiæ, tanquam vna & eadem mutatio, licèt de facto concomitanter se habeant, & vtraque fiat per Sacramentum, quamuis illa sit expressior eius significatio, & magis principalis.

49 *Pœnitentiam dari primariò in remissioně peccatorum.* Trident.

Secundò probatur idem de Pœnitentia. Primò ex eius institutione Ioannis 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata*, &c. Item, Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 5. & 6. & *can.* 3. Definitur esse actus iudicialis absoluentis à peccato, & ligantis ad pœnam temporalem: quod etiam patet ex aliis locis eiusdem sessionis, vt suo loco ostendetur. Subiectum est reus & peccator, inquantùm peccator; materia circa quam, vel super quam cadit sententia, est peccatum. Huc etiam spectant actus pœnitentis, vt contritio, quæ est detestatio peccati, confessio, informatio iudicis, satisfactio, quæ est ordinatio temporalis pœnæ, in quam commutatur æterna: ergo effectus eius est absolutio hominis à peccato, vt declarat Florentinum; reconciliatio, vt definit Tridentinum, quæ fit per remissionem offensæ. Florent. Trident.

Ex his patet veritas sententiæ præmissæ, neque ei obstant quædam obiectiones aliorum, vt quòd peccatum non remittatur de facto, nisi conferendo gratiam, quòd Sacramenta nouæ legis ex Tridentino *sess.* 7. causent & contineant gratiam: ergo significant gratiam primariò. Respondetur, negando consequentiam: ad primum patet ex dictis, Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ conferre gratiam practicè: sic etiam alia Sacramenta causant eandem gratiam, vt ei est annexus effectus specialis Sacramenti, vt patet discurrendo per singula; tamen vt habet annexam remissionem peccati. & sub hac formali ratione eam causant: ex quo patet ad secundum.

Soluuntur obiecta.

QVÆS

QVÆSTIO VII.

Vtrum tempore legis naturæ fuerit aliquod Sacramentum correspondens Circumcisioni?

Alensis 4.*p.q.5.m.*1.*&* 3. D. Bonauent. *hîc a.*1.*q.*1. Ric. *art.*2.*q.*2. D.Thom. *q.*1.*art.*2.*&* 3. *p.q.*61.*art.*1. *&* 5. Suar. *ibi disp.*4. Dur. *hîc q.*2.*&* 6. Gabr. *q.*2.

1 *Mag. G.H.I. K.* Argum. 1. VIDETVR quòd non, *de conse. dist.*4. *Quod apud*, & est Greg. Moral. 4. lib. *Quod agit apud nos aqua Baptismi, hoc egit apud veteres pro paruulis sola fides: vel pro maioribus virtus sacrificij: non ergo Sacramentum.*

Argum. 2. Item, Sacramentum non potest institui nisi immediatè à Deo, patet in quæstione de Sacramenti institutione: sed non legitur Deum tempore illius legis (saltem vsque ad Abraham) instituisse aliquod Sacramentum.

Contrà, Augustinus 19. contra Faustum, *In nullum nomē religionis possunt homines colligari, nisi aliquorum signorum velut Sacramentorum visibilium consortio colligentur.* *Ratio ad opp.*

SCHOLIVM.

In lege naturæ fuisse Sacramentum contra originale, & si non constet fuisse aliquod certum signum sensibile eius. Ratio, quia nunquam reliquit Deus populum sine remedio salutis, ita August. 3. *contra Iul.*7. *&* 19. *contra Faust.* Cyprian. *serm. de Circumc.* Hugo *lib.*1. *de Sacram. p.* 11. *cap.*1. Innoc. *cap. Maiores. communis DD.* Alens. *supr.* D.Thom. 3. *p. q.* 70. *art.*4. *ad* 2.

2 *Tempore legis naturæ erat remed. contra peccatum originale.* Respondeo [a], nullo tempore dimisit Deus cultores suos sine remedio necessario ad salutem: sed omni tempore post lapsum, fuit necessaria ad salutem deletio originalis: ergo quocunque tempore aliquod remedium efficax erat ad hoc, & si potuit deleri in adultis per motum bonum intrinsecum: tamen in paruulis, in quibus talis motus fuit impossibilis, non potuit deleri per actum suum proprium: ergo per actum aliquem aliorum circa ipsos, vel ad ipsos relatum. Sed non poterat esse certum, quòd actus alterius relatus ad paruulum sufficeret sibi, nisi hoc esset institutum à Deo. Nullus enim potest esse certus, quòd per aliquid attingat ad salutem, nisi sit certus, quòd Deus acceptauit illud tanquam sufficiens ad talem finem.

Cùm ergo non solùm adultis cultoribus suis prouiderit Deus de remedio necessario ad salutem, sed etiam paruulis eorum (& hoc de remedio, de quo parentes possunt esse certi pro paruulis) sequitur quòd tempore illius legis naturæ, erat à Deo institutum aliquod remedium, vel signum certum, & efficax deletionis originalis peccati.

Et magis probabile est, quòd per aliquod signum sensibile, quàm per aliquod signum intelligibile tantùm: quia pro toto statu naturæ lapsæ, congruunt homini signa sensibilia respectu spiritualium: ergo rationa

a *Respondeo nullo tempore*, &c. Hæc est conclusio Doctoris, nempe in statu legis naturæ Deum instituisse aliquod Sacramentum in remedium peccati originalis. Hoc idem docuit suprà *quæst.*3. *art.*3. Ratio est, quia Deus nunquam dereliquit hominem post lapsum, sine remedio ad salutem necessario, quale est illud, quod delet originale: & patet hoc, quia lex naturæ ordinabat hominem ad salutem: ergo habuit media necessaria. Secundò, quia in illo statu fuit vera Ecclesia, fuerunt electi, fuit fides, fuit iustificatio, quia Abraham secundùm Apostolum fuit iustificatus ex fide; fuit etiam sacerdotium, & plura sacrificia, quæ placuerunt Deo: ergo & remedium aliquod delendi originale. Patet idem ex ordine diuinæ prædestinationis, quo statutus est Christus Redemptor generis humani, ex cuius meritis præuisis Deus semper pro omni tempore & statu peregrinationis Ecclesiæ, & electorum contulit beneficia salutis inuocantibus se. Hoc etiam supponunt Patres. 1 *Fuisse Sacramentum in lege naturæ.* *Probatio conclusionis.*

Dubium autem est, an tale remedium fuerit verum, & propriè dictum Sacramentum? Negant D.Bonauentura *hîc art.*1. *quæst.*2. Soto *dist.*2. *q.*1. Durandus *quæst.* 8. quia Sacramentum debet esse aliquod signum determinatum, quale non fuit remedium legis naturæ, vel, vt aliqui volunt, ex fide parentum, saluabatur infans. 2 *An fuerit verum Sacramentum.* D.Bonauēt. Sotus, Durandus.

Doctor autem docet illud fuisse necessariò ex institutione diuina signum certum & efficax, qualecunque fuerit: deinde dicit quòd probabilius fuerit aliquod sensibile signum, quàm intelligibile, quia ita magis congruit homini pro statu viæ, & responsione ad primum Gregorij *lib.*4. *Moralium*: & habetur de consecratione dist.4. cap. *Quod apud*, &c. dicentis: *Quòd agit apud nos aqua Baptismi, hoc egit apud veteres pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij*, &c. interpre *Doctoris sententia affirmatiua.*

rationabile est aliquod Sacramentum, saltem contra originale, fuisse in tempore legis naturæ. Si autem aliquod aliud, puta Matrimonium, vel aliquod correspondens alicui Sacramento nouæ legis, fuerit illo tempore, de hoc inferiùs in tractatibus de illis Sacramentis:

3 *Ad arg. 1* Ad primum argumentum dico, quòd Gregor. non intelligit solam fidem, pro solo habitu, nec fortè tantùm pro actu interiori, sed pro actu exteriori sensibili protestante fidem: ille autem actus sufficienter potuit habere rationem Sacramenti: & sic distinguitur fides sola, id est, fides solitaria sine sacrificiis, contra fidem in sacrificio protestatam: & primum posuit ipse sufficere prò paruulis: fortè autem ista protestatio fiebat in verbo aliquo inuocandi Deũ, vel offerendi paruulum Deo. Secundum autem, scilicet fidem cum sacrificiis, pro adultis fuisse necessarium posuit.

Ad 2. Ad secundum potest dici vno modo, quòd potuit Deus tale Sacramentum reuelasse alicui Patrum, cum quo tunc frequentiùs loquebatur, licèt cui & quando, Scriptura non dicat, quæ ab Adam vsque ad Abraham satis succinctè pertransit.

4 *Fortè aliquod Sacrificium fuit tunc Sacramentum.* Vel potest dici, quòd expresè habetur ex Scriptura, quòd pro tempore illo placuerunt Deo sacrificia; quod non esset, nisi à Deo fuissent instituta: immò reputarentur fatui, & præsumptuosi, si talia sine diuino præcepto, vel inspiratione fecissent. Tum *Gen.* 4. de oblatione Abel, & Cain; tum ex oblatione Noë postquam exiuit de arca *Gen.* 8. tum ex oblatione Melchisedech, qui erat Sacerdos excelsi Dei, vt dicitur *Gen.* 14. tum ex oblatione Abrahæ, diuidentis vaccam: ergo.

Et istud fuit rationabile, quia homines temporis illius fuerunt proni ad idololatriam, vt patet ex tanta multitudine, quæ tempore illo defluxit ad eam. Fuit ergo congruum in remedium, ne ad istam defluerent, quòd Deus suis cultoribus institueret sacrificia sibi offerenda. Possibile autem est, quòd aliquod determinatum sacrificium foret Sacramentum: non est enim contra rationem sacrificij, quòd ipsum, vel oblatio eius sit Sacramentum: & tunc (licèt indistinctè) habetur de tali Sacramento in diuersis locis Scripturæ, quòd sit institutum à Deo in lege naturæ. *Esse Sacramentum, non est contra rationem sacrificij.*

interpretatur de actu exteriori & sensibili fidei, qui actus sufficienter potuit habere rationem Sacramenti ex institutione diuina. Quòd autem dicat sola fides, intelligitur priuatiuè ad fidem protestatam in sacrificiis; non autem ad eandem in actu externo & sensibili.

Responsione autem ad secundum dicit, tale Sacramentum fuisse reuelatum Patribus, & potuisse esse aliquod sacrificium, quod simul etiam fuit Sacramentum: quia Scriptura dicit sacrificia quædam illius legis placuisse Deo; & congruitatem adiicit ex eo, quòd homines illius tẽporis fuerint proni ad idololatriam; quâ ratione etiam Patres docent in lege veteri institutum esse cultum in sacrificiis hostiarum, ne populus ad idololatriam pronus dilaberetur ex priuatione immolationis hostiarum. *Quid fuerit illud remedium.*

Hæc ergo est resolutio Doctoris, certum esse datum fuisse remedium originalis in statu legis naturæ. Secundò, certum esse fuisse tale institutum à Deo, aliàs non haberet efficaciam. Tertiò, probabilius esse fuisse aliquod sensibile, siue fuerit fides exterior cum oblatione paruuli, vel aliquod sacrificium, quod simul fuerit Sacramentum, vel quid aliud speciale; de quo ex Scriptura nihil constat.

Fuisse signum aliquod determinatum sensibile magis concordat verbis Augustini lib. 5. contra Iulianum, cap. 9. *Nec ideò tamen credendum est*, inquit, *& ante datam Circumcisionem famulos Dei quandocunque in iis inerat mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento eius opitulatos fuisse paruulis suis, quamuis quid illud esset, aliqua necessaria causa Scriptura latere voluerit*, &c. Simile habet lib. 2. de Nuptiis & concupiscentia, cap. 12. 3 *Fuisse signum sensibile.*

Ad probationem autem huius faciunt ea, quæ dicta sunt de efficacia Circumcisionis in commento præcedentis quæstionis in initio; quia eædem congruentiæ ibi adductæ, huc etiam spectant: vt quòd Ecclesia in statu naturæ fuerit visibilis & vna: ergo non solùm vnitate fidei, sed ritus, & maximè huius Sacramenti, in quo discerni posset membrum à non membro, & Ecclesiæ constare posset de remedio certo adhibito paruulis. Vnde verba illa Gregorij *sola fides*, intelligi possunt de fide alligata signo sensibile, quod ad hoc Deus instituit: quoniam verba sequentia denotant idem, nempe *virtus sacrificij quod profuit adultis*, quam habebant ex institutione & acceptatione diuina. *Confirmatio ex congruentiis suprà allatis.*

Quòd autem quidam referant electionem, & oblationem sacrificiorum, eorúmque designationem ad instinctum internum cuiusque, vel ad ipsius Ecclesiæ determinationem pro illo statu, non rectè videtur fundatum, quia in eo statu sicut fides & cognitio Dei fuit minus explicita; ita non expediebat homines committere sibiipsis, in iis potissimùm, quæ erant necessaria ad salutem; & vt ritè fierent, supponenda erat Dei acceptatio, & institutio iuxta rationem Doctoris, quæ non potuit aliter, quàm per reuelationem, & institutionem haberi: magis ergo periculum erroris fuit in eo statu, quantùm ad hæc, sine reuelatione diuina, quàm in aliis sequentibus statibus, in quibus cognitio veritatis creuit. 4 *Sacrificia oblata ex institutione diuina.* *Cur institutio Dei, & reuelatio necessaria.*

5 Quòd si ille instinctus erat naturaliter, certum est non potuisse ex illo principio, lumine naturæ cognito, post lapsum circa aliam instructionem, aut traditionem sufficienter regulare naturam, in iis quæ erant ordinis supernaturalis: vt experientiâ constat, de lapsu hominum illius status in idololatriam, & vitia: quòd si erat diuinus, non sufficienter etiam regularet Ecclesiam, quæ fide & cultu visibili, & vniuersali vniri debuit, quia instinctus particularis ad hæc non sufficit, *Instinctus naturalis non sufficiebat. Neque instinctus priuatus sufficiebat.*

cit, neque poteſt ſufficienter diſcerni, ſi ſit ſecurus, niſi ex regulis certis, & vniuerſalibus fidei reguletur.

Verùm de ſtatu legis naturæ non eſt huius loci differere; aliàs autem datâ occaſione id fiet. Alia plura hîc diſputari ſolent de Sacramentis in genere, quæ infrà de ſingulis in ſpecie tangentur: hîc enim legem commenti ſequimur, prout textus Doctoris ſubminiſtrauit materiam, quamuis plura incidenter illata ex conſulto prætertire libuit, ne occaſionem magis quærere, quàm rectum curſum ſequi videremur. Plura de Sacramentis nouæ legis in genere in ſequenti explicabuntur.

DISTINCTIO SECVNDA.

De Sacramentis in ſpecie.

A — *Non tenetur hic Mag.*

IAm ad Sacramenta nouæ legis accedamus, quæ ſunt Baptiſmus, Confirmatio, Panis benedictio, id eſt, Euchariſtia, Pœnitentia, Vnctio-extrema, Ordo, Coniugium. Quorum alia remedium contra peccatum præbent, & gratiam adiutricem conferunt, vt Baptiſmus; alia in remedium tantùm ſunt, vt Coniugium; alia gratiâ & virtute nos fulciunt, vt Euchariſtia & Ordo.

Quare mox poſt hominis caſum non fuerint inſtituta.

B — *Hug. lib. 1. p. 8. c. 3.*

SI verò quæritur, Quare non fuerint hæc Sacramenta inſtituta mox poſt hominis lapſum, cùm in his ſit iuſtitia & ſalus? Dicimus non ante aduentum Chriſti, qui gratiam attulit, gratiæ Sacramenta fuiſſe danda; quæ ex ipſius morte & paſſione virtutem ſortita ſunt. Chriſtus autem venire noluit antequam homo de lege naturali & ſcriptâ conuinceretur, quòd neutrâ iuuari poſſet.

Quòd Sacramentum Coniugij fuit ante peccatum.

C — *Idem ibid. c. 13. Gen. 2. d.*

FVit tamen coniugium ante peccatum inſtitutum: non vtique propter remedium, ſed ad Sacramentum, & ad officium; poſt peccatum verò fuit ad remedium contra carnalis concupiſcentiæ corruptelam, de quo ſuo loco tractabimus.

De Baptiſmo.

D — *De Bapt. Ioãnis. Matth. 3. c. De differentia Bapt. Ioan. & Chri. Act. 19. a. Ioan. 1. d. Matth. 3. b Marci 1. c. Lucæ 3. b.*

NVnc verò de Baptiſmi Sacramento videamus, quod inter nouæ gratiæ Sacramenta primum eſt. Baptiſmum igitur Chriſti Ioannes ſuo Baptiſmo prænunciauit: qui primus baptizaſſe legitur, ſed in aqua, non in Spiritu. Sicut ipſe ait, Ego baptizo vos in aqua, id eſt, in pœnitentiam. Sola enim corpora abluebat, à peccatis verò non mundabat. Baptiſmus Ioannis erat in pœnitentiam, non in remiſſionem: Baptiſmus verò Chriſti in remiſſionem. Quia Ioannes baptizans homines ad pœnitentiam vocabat: & quos baptizabat, pœnitere docebat: ſecundùm illud, Veniebant ad Ioannem in Iordanem, confitentes peccata ſua. Sed in Baptiſmo Ioannis non dabatur peccatorum remiſſio, quæ data eſt in Chriſti Baptiſmo.

Quid vtilitatis habebat Baptiſmus Ioannis?

E AD quid ergo vtilis erat Baptiſmus Ioannis? Quia homines vſu baptizandi præparabat ad Baptiſmum Chriſti. Sed quæritur, quare dictus eſt Baptiſmus Ioannis? ſicut veritas dicit, Baptiſmus Ioannis vnde eſt? Quia ibi Ioannis operatio tantùm viſibilis erat, exteriùs lauantis, non inuiſibilis gratia Dei interiùs operantis. Sed tamen & illa Ioannis operatio à Deo erat, & Baptiſmus ille à Deo erat, non ab homine tantùm, ſed hominis dictus eſt, quia nihil ibi gerebatur quod non ageret homo. Si verò quæritur, an Sacramentum fuerit? ſatis poteſt concedi ex eo ſenſu, quo legalia ſigna dicuntur Sacramenta. Significabat enim Baptiſmus Ioannis rem ſacram, ſcilicet Baptiſmum Chriſti, qui non tantùm eſt pœnitentiæ, ſed & remiſſionis peccatorum.

Quare dictus eſt Baptiſmus Ioan.

De forma Baptiſmi Ioannis, & de baptizatis ab eo.

F HIc conſiderandum eſt, ſi baptizati à Ioanne iterum baptizati ſunt Baptiſmo Chriſti, & quâ formâ verborum vſus ſit Ioannes. Illi qui baptizati ſunt à Ioanne neſcientes Spiritum ſanctum eſſe, ac ſpem ponentes in illius Baptiſmo, poſtea baptizati ſunt Baptiſmo Chriſti. Baptiſmus autem Ioannis in nomine venturi tradebatur. Vnde Hieronymus ſuper Ioëlem. [Qui dicit ſe in Chriſtum credere, & non credit in Spiritum ſanctum, nondum habet claros oculos. Vnde baptizati à Ioanne in nomine venturi, id eſt, Domini Ieſu, quia dixerunt, Sed neque ſi Spiritus ſanctus eſt audiuimus, iterum baptizabantur, imò verum Baptiſma accipiebant. Illi verò qui ſpem non poſuerunt in Baptiſmo Ioannis, & Patrem & Filium & Spiritum ſanctum credebant, non pòſt baptizati fuerunt: ſed impoſitione manuum ab Apoſtolis ſuper eos factâ, Spiritum ſanctum receperunt. Alij verò qui non ita credebant, baptizati ſunt Baptiſmo Chriſti, vt prædictum eſt. Vnde Hieronymus, [Qui Spiritum ſanctum neſciebant cùm Baptiſmum à Ioanne acceperunt, iterum baptizati ſunt Baptiſmo Chriſti, vt prædictum eſt, ne quis ex Iudæis, vel Gentibus putaret aquam ſine Spiritu-ſancto ad ſalutem poſſe ſufficere. De hoc etiam Ambroſius 1. *lib.* de Spiritu ſancto, [Quidam negauerunt ſe ſcire Spiritum ſanctum, cùm baptizatos ſe dicerent Baptiſmo Ioannis, qui in aduenientis Ieſu, non in ſuo baptizauit nomine.] Iſti ergo quia nec in Chriſti nomine, neque cum fide Spiritus ſancti baptizati fuerant, non potuerunt accipere Baptiſmi Sacramentum: baptizati ſunt ergo in nomine Chriſti, nec iteratum eſt in his Baptiſma, ſed innouatum.

Act. 19. a.
Comm. ad 2. c. in fine, To. 6.
Hic non tenetur Magiſt.
Act. 8.
In epiſt. ad Ocean de vnius vxoris viro, *poſt med. Tom. 2.*
Act. 19. a.
c. 3. in princ. Tom. 2.

IN prima diſtinctione egit Magiſter de Sacraméto legis Moſaïcæ, & legis naturæ; in hac ſecunda diſtinctione incipit agere de Sacramentis nouæ legis. Hæc pars diuiditur in duas partes. Primò namque determinat de eis coniunctim, ſecundò de ſingulis ſeparatim, ibi: [*Nunc verò de Baptiſmi.*] Prima habet duas partes, ſecundùm quòd primò determinat, quæ & quot ſint Sacramenta nouæ legis. Secundò de tempore inſtitutionis, & efficaciâ eorumdem, ibi: [*Si verò quæritur.*]

QVÆSTIO I.

Vtrum Sacramenta nouæ legis habeant efficaciam à Christi passione?

Alens. 4. *p.q.9.m.7.* D. Bonau. *hic, dub.2.& art.1, q.1.* D. Thom. *3.p.q.62.art.5.& q.64.art.2.3.* Vasq. *ibi d.135.* Vega *lib.7.in Trident.c.18.*

1 *Mag. A.B.C. Argum. 1.* CIrca hanc [a] distinctionem quæro, Vtrùm Sacramenta nouæ legis habeant efficaciã à Christi passione? Et videtur quòd non, quia 5. Metaph. & 2. Physicorum dicitur, quòd *Causa in actu & effectus in actu simul sunt, & non sunt*; sed passio Christi non est in actu; ergo nec effectus aliquis in actu: ergo, &c. *Text. 2. Text. 37.*

Argum. 2. Item, aut ab illa, tanquam * præuisâ futurâ: aut vt exhibitâ: non primo modo, quia tunc potuissent Sacramenta veteris legis habuisse efficaciam per eam: tempore enim illius legis illa passio fuit præuisa, & prædicta: sed consequens est inconueniens, quia secundùm Sanctos, illa tantum promittebant gratiam, non vt exhibita, quia tunc Baptismus, & Eucharistia non haberent efficaciam per eam: erant enim instituta ante passionem Christi, vt patebit inferiùs.

* *Aliàs præcredita.*

Argum. 3. Item, aut ab illa tanquam à causa principali: aut tanquam meritoria: non primo modo, quia nihil potest esse causa principalis Sacramenti, nisi quod potest esse causa principalis effectus significati per Sacramentum: sed hoc non potest esse, nisi solus Deus immediatè. Non secundo modo, quia respectu gratiæ nulla est causa meritoria: si enim est *ex meritis, iam non ex gratia*, Rom. 9.

Argum. 4. Item, si ab aliqua passione, hoc maximè fuisset à laterali vulnere, per illud August. 15. *de Ciuit. c.26.* vbi loquitur de arca Noë, dicens quòd *Ostium in latere arcæ, profectò illud est vulnus, quando latus Crucifixi perforatum est lanceâ. Hoc quippe ad illum venientes ingrediuntur, quia inde Sacramenta manarunt, quibus credentes initiantur.* Sed ab illo vulnere non potest aliquod Sacramentum habere efficaciam: ergo, &c. Probatio minoris, quia illud vulnus fuit inflictum corpori iam mortuo, vt patet Ioan. 19. *Ad Iesum autem cùm venissent, & vidissent iam mortuum*, &c. sed corpus Christi post mortem non erat causa meritoria alicuius gratiæ.

Ratio opp. Contrà, multipliciter in litera, & August. de Ciuitate, vbi priùs.

a CIRCA *hanc distinctionem*, &c. Hæc distinctio in duas partes principales diuiditur; quarum prima agit de institutione Sacramentorum nouæ legis, eorúmque numero: secunda verò de Baptismo Ioannis. Et iuxta hanc diuisionem præmissam à Doctore in expositione literæ Magistri, proponit ipse duas quæstiones, quarum prima est iam præmissa: secunda verò tangit Baptismum Ioannis, & eius efficaciam & fructum. 1 *Diuisio distinctionis.*

In hac ergo quæstione primò arguit ad oppositum. Secundò agit de perfectione Sacramentorum nouæ legis, & radice talis perfectionis, quæ fuit passio Christi exhibita. Tertiò de instituente, & causa meritoria. Ex quibus concludit duo corollaria. Primum quomodo misericordia, & iustitia concurrant simul circa institutionem Sacramentorum. Secundum est, quòd passio Christi fuerit magis efficax in lege Euangelica, quàm in lege veteri, aut antea. Quartò respondet ad argumenta. *Diuisio quæstionis.*

SCHOLIVM.

Congruum fuisse institui Sacramenta in lege noua: quia est cæteris perfectior, quia in profectu posterior: & quia eius causa meritoria est perfectissima, scilicet Christus complens cursum suum, & exhibens pretium. Explicat pulcherrimè, & partim per simile, intensiuam & extensiuam nouorum Sacramentorum perfectionem.

2 RESPONDEO [b] hîc, prima conclusio sit hæc; quòd legem Euangelicam congruum fuit Sacramentis perfectissimis adornari. Probatio, hæc est lex perfectissima, quam Trinitas disposuit dare homini pro statu viæ: est enim vltima, secundùm illud Matth. 26. *Noui & æterni Testamenti*, id est, post quod nullum aliud est futurum. In processu autem ab imperfecto ad perfectum, posteriora sunt perfectiora: istud etiam

Vide D. Bonau. & alios.

b *Respondeo hîc, prima conclusio sit hæc*, &c. De hac conclusione aliquid dictum est suprà in quæstione 3. Probat Doctor, quia hæc est lex perfectissima, quam Trinitas disposuit dari homini pro statu viæ. Hæc patet ex illo Ioannis 1. quod infrà subiicit, *Lex per Moysem data est, gratia & veritas per Iesum Christũ*, &c. ad Rom. 8. *Non accepistis spiritũ seruitutis in timore, sed accepistis spiritũ adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater.* 2. ad Corinth. 3. dicitur, *lex scripta in corde*: ad Galat. *Non estis sub lege, sed sub gratia*, &c. Hæc itaque lex, vt patet ex dictis: habet vim iustificandi, ad Romanos 1. *Euangelium est virtus Dei in salutẽ omni credenti*, &c. & cap. 3. 2

etiam est proximum perfectissimo, scilicet statui finalis beatitudinis: ergo competebat homini in statu illius legis, perfectissimis adiutoriis ad gratiam præparari: cuiusmodi sunt perfectissima Sacramenta: ergo, &c.

Causa meritoria Sacr. nouorum longè perfectior, quàm antiquorum.

Item probatur secundò sic: Perfectissima causa meritoria gratiæ, quam Trinitas disposuit dare generi humano, fuit Christus complens cursum suum in hac vita nobiscum: causa autem meritoria iustè inclinat Deum ad conferendum bonum illi, pro quo talis causa meretur: causa etiam illa exhibita plus impetrat, quàm promissa: ergo per passionem Christi exhibitam, & confirmatiuam legis nouæ, congruum fuit maxima adiutoria ad gratiam hominibus conferri, pro tempore illius legis obseruandæ: ergo, &c.

3 Conditio ista * perfectionis horum Sacramentorum exponitur perfectissimè, & quantùm ad intensionem perfectionis, & quantùm ad extensionem. Primum, quia perfectio Sacramenti consistit in perfectè significando verè, quantùm ad cognitionem, & in gratiam perfectam causando: ergo Sacramenta nouæ legis debuerunt esse perfectissima primo modo, quia est lex veritatis, secundo modo, quia est lex gratiæ. Vnde Ioan. 1. *Gratia, & veritas per Iesum Christum facta est.*

Secundum, scilicet perfectio maxima quantùm ad extensionem declaratur, quia sicut in vita naturali, primum est generatio, deinde sequitur nutritio & corroboratio, & sanitatis perditæ reparatio, & hæc quatuor pertinent ad quamlibet personam singularem: præter hoc autem requiritur aliquod pertinens ad communitatem, quo aliquis constituatur in gradu necessario ad aliquem actum necessariũ communitati. Ita spiritualiter ad completam perfectionem extensiuè, oportet esse adiutorium aliquod pertinens ad generationem spiritualem; & secundò aliquid pertinens ad nutritionem; tertiò pertinens ad roborationem; quartò ad reparationem post lapsum. Præter hæc autem quintò requiritur aliquid esse, quo exiens finaliter præparetur: quia vita ista spiritualis quædam via est ordinans, vt benè viuens in ea, de ipsa sine impedimento transeat ad aliam, pro qua præparatur. Hæc ergo quinque requiruntur tanquam adiutoria necessaria personæ cuicumque pro se.

Quinque adiutoria congruit dari singulis in lege noua.

Finis septem Sacramentorum.

Ad bonum autem communitatis obseruantis istam legem requiritur, & multiplicatio carnalis, quia ista præsupponitur bono spirituali, sicut natura gratiæ: & multiplicatio spiritualis aliquorum in ista lege: sic

& cap. 3. vocat eam legem fidei, per quam excluditur gloriatio nostra: vnde vt ex præmissis Ioannis primo distinguitur à lege Moysi, in eo quòd hæc principaliter includit spiritum gratiæ, & ipsam veritatem, dans nõ solùm præcepta & consilia; sed etiam adiutoria, per quæ adimpleantur, quæ propria sunt huius: licèt enim in Mosaïca, & lege naturæ dabantur adiutoria; ea tamen respectiuè ad legem nouam, & merita sui authoris Christi, quem continet, dabantur. In illis fuit promissio venturi Redemptoris; in hac ipsa veritas adimpleta est; ideò principaliter continet gratiam, & fidem, & veritatem.

Antithesis legis nouæ ad alias.

Item, sicut *ad Hebræos* 9. infirmitatem veteris legis colligit Paulus, ex eo quòd habuit Sacramenta, quæ iustificabant tantùm ad emendationem carnis, & munditiã legali: ex opposito sensu lex noua, quæ est iustificans, habere debuit Sacramenta, quæ iustificant per Spiritum gratiæ à peccato; & sic rectè dicetur in hoc excedere veterẽ legem, sicut veritas promissa typum. Videatur Augustinus *lib. de Spiritu & litera, c.* 4. 8. 14. 17. 18. *contra duas epistolas Pelagianorum lib.* 1. *c.* 7. *&* 21. *lib.* 1. *de peccatorum meritis, & remiss. cap.* 11. *epist.* 157.

Probat autem Doctor illud antecedens, quia lex Euangelica est vltima, secundùm illud Matthæi 26. *Noui, & æterni Testamenti*, id est, *post quod nullum aliud est futurum*, &c. apud Matthæum non legitur illa particula *æterni*, neque apud alios Euãgelistas, aut Paulum 1. *Corinth.* 11. posita autẽ est in forma consecrationis calicis, quã vtuntur Latini; quem autem effectũ habeat, infrà dicemus. Irrepsit ergo illa particula, *æterni*, non est autem Doctoris illa additio, sed alicuius scriptoris. Vnde infrà ipse Doctor *dist.* 8. *quæst.* 2. fatetur plura verba illius formæ non inueniri apud Euangelistas, vbi tractant de mysterio institutionis Calicis. Vel dicendum est citationem irrepsisse, licèt *noui Testamenti*, inueniatur apud Matthæum & Marcum. 3

Explicatur Doctor.

Æterni non legitur apud Euangelistas.

Vel tertiò dicendum est, particulam illam dictam esse à Christo in forma, quam tradit Matthæus & Marcus, licèt fuerit prætermissa ab Euãgelistis: & Doctor secutus est definitionem Innocentij III. cap. *Cum Martha, de celebrat. Missarum*; vbi asserit Ecclesiasticam traditionem docere illam dictam fuisse à Christo; & rectè subintelligi per *noui Testamenti*, quia Paulus *ad Hebræos* 13. vocat sanguinẽ Christi, sanguinem Testamenti æterni: & *Apocalyps.* 14. dicitur Euangelium æternum, quia post illud non est futurum aliud; vt exponunt Theoderetus, & Anselmus, & ipsa fides. Vnde Psalmo 109. *Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.*

Innocent.

Theodor. Anselmus.

Qualis autem est lex, tale est sacerdotium & sacrificium; & translato sacerdotio necesse est vt legis translatio fiat *ad Hebr.* 7. vbi propter infirmitatem sacerdotij Leuitici, quod non consummabat ad perfectionem, sicut nec lex vetus consummabat, *nihil enim ad perfectum perducit lex*, mutatum est in sacerdotium Christi secundùm ordinem Melchisedech, quod erat mansurum in æternum, & consummaret omnia quantùm ad perfectionem. 4

Lex & sacerdotium correlatiua.

Sacerdotij Leuitici, & legis infirmitas.

Ideóque ad stabilitatem eius præmittitur: *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum*, id est, non mutabit institutum. Vide Augustinum *lib.* 1. *contra aduersarium legis & Prophet. cap.* 20. *& lib.* 17. *de Ciuit. cap.* 17. *& quæst.* 124. *in Exodum.* Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 1. *& sess.* 23. *c.* 1. accedit Lucæ 1. *Regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis:* & Danielis 2. *In diebus regnorum illorum suscitabis* Deus

Augustin.

Triden:.

ſic ergo congruum fuit ſeptem adiutoria conferri obſeruatoribus legis Euangelicæ, in quibus eſſet perfectio, non tantùm intenſiua, ſed etiam extenſiua, & ſufficiens ad omnia neceſſaria pro obſeruantia huius legis; hæc autem ſunt, (vt dicit Magiſter in litera,) Baptiſmus pertinens ad generationem ſpiritualem: Euchariſtia neceſſaria ad nutritionem: Confirmatio ad roborationem: Pœnitentia ad lapſi reparationem: Extrema Vnctio ad finalem præparationem: Matrimonium ad multiplicationem in eſſe naturæ, vel carnali: & Ordo ad multiplicationem in eſſe gratiæ, vel ſpirituali.

Deus cœli regnum, quod in æternum non diſſipabitur: quod rectè etiam de Eccleſia intelligitur: *& regnum eius alteri populo non tradetur*, &c. Dan. 7. *Poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius, quod non corrumpetur*, &c. Sicut ergo finis legis eſt iuſtificatio hominis, quæ perfectè conſummatur per legem nouam; ita tollit omne motiuum ſtabiliendæ alterius, aut innouandæ.

5 Nouum ergo Teſtamentum rectè dicitur *æternum*, quod per ſanguinem, & mortem teſtatoris Chriſti confirmatum eſt. Vnde redemptio æterna appellatur à Paulo: eodem modo *noui teſtamenti:* ſubinducit aliam particulam *æterni*, quia etſi *noui Teſtamenti* deſignare poſſet, quia renouat per gratiam, & ſpiritum hominem integrum, ex Auguſtino *tract.* 63. *in Ioan.* rectè etiam *noui* pro *nouiſſimi*, poſitiuum pro ſuperlatiuo intelligitur; eo modo, quo Cyrillus *lib.* 9. *in Ioannem cap.* 23. interpretatur, *mandatum nouum do vobis*, Ioan. 13. pro vltimo: quæ interpretatio rectè cohæret antecedentibus, & conſequentibus, & circumſtantiis narrationis.

[Auguſtin. Cyrillus.]

Hora vndecima quæ?

Sic in parabola de conducente operarios in vineam hora vndecima, quæ deſignat miſſionem Apoſtolorum ſub Chriſto, & vocationem gentium in lege noua, dicitur *hora nouiſſima*, id eſt, vltima: ſicut & 1. *Ioannis* 2. *Micheæ* 4. *Actorum* 2. *ad Galatas etiam* 4. appellatur *plenitudo temporis*, id eſt, conſummatio. Ex quibus patet litera & ratio Doctoris quoad probationem antecedentis.

Probatio ſubſumpti.

Subſumptum etiam patet ex dictis, quia prouidẽtia diuina ſic proceſſit ab imperfecto ad perfectum; à lege naturæ ad legem ſcriptam; à lege ſcripta, in qua, tanquam in ſemine, & vmbrà includebatur noua (*quid eſt*, inquit Auguſtinus, *lex vetus, niſi nouæ legis occultatio? quid eſt lex noua, niſi veteris legis reuelatio?*) ad nouam legem: ab hac tandem, quæ, vt comparatur ad gloriam, *in parte eſt*, ad ipſam gloriam, quæ eſt terminus peregrinationis electorum, qui proceſſus eſt ab imperfecto ad perfectum.

[Auguſtin.]

6 *Lex noua proxima perfectiſſimo.* Dionyſ. *Eſt medium inter veterẽ, & gloriam.*

Secundò probat Doctor idem antecedẽs ex eo quòd nouum Teſtamentum ſit proximum perfectiſſimo, id eſt, ſtatui beatitudinis. Hæc patet ex dictis, eſtque Dionyſij de *Eccleſiaſt. hierarch. cap* 5. vbi docet Euangelicum ſtatũ participare de vtroque extremo, tanquam medium inter ſtatum veteris legis, & gloriam; vt communicat beatitudini, participat iuſtitiã, & veritatem: vt autem communicat veteri legi, participat in ſignis, & figuris per cultum externũ ſenſibilem & viſibilem: quatenus ergo eſt proximum ad gloriam, & tanquam vltima diſpoſitio, conueniebat in eo eſſe perfectiſſima adiutoria gratiæ, & conſequenter perfectiſſima Sacramenta: illud enim eſt perfectiſſimum medium, quod proximum eſt fini: ergo, &c.

Secunda probatio.

Secundò principaliter probat cõcluſionem, ex eo, quòd in lege noua ſit perfectiſſima cauſa meritoria, quam Trinitas diſpoſuit dare generi humano, &c. Chriſtus autem & opera eius, & paſſio, in lege noua fuerunt, &c. Eadem paſſio vt exhibita fuit magis efficax, quàm vt promiſſa; ac proinde magis efficax motiuũ, vel inclinans Deũ ad dandam gratiam, &c. Hæc ratio patet ex dictis, quia in hoc potiſſimùm perfectio legis nouæ ſuperabundat: vnde Paulus ad Hebræos 5. *Exauditus eſt pro ſua reuerentia, &c. Et conſummatus factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ*, &c. Quod intelligitur ex ſequentibus de infirmitate legis, ſacrificiorum, & ſacerdotij Leuitici.

7 *Perfectio Sacramentorum*

c *Conditio iſta perfectionis Sacramẽtorum, &c.* Perfectionem Sacramentorum nouæ legis colligit, quantùm ad intẽſionem, & quantùm ad extenſionem. Primum propter perfectã ſignificationem, quantùm ad cognitionem veritatis, & propter efficaciam cauſandi gratiã: vtrumque horum ſuprà probauimus ex ipſo, & ex Patribus, debere conuenire Sacramento *quæſt.* 2. vtroque autem modo Sacramenta nouæ legis debuerũt eſſe perfectiſſima, quia eſt lex veritatis & gratiæ. Io. 1. *Lex per Moyſem data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt*, &c. Hoc patet ex cõmento ad primã rationem.

Nouæ legis duplex. Perfectio intenſiua.

8 Perfectionem extẽſiuam pulchrè declarat, ſupponendo Sacramẽtorum neceſſitatem, eorúmque finem, qui eſt, vt remedium adhibeant morbo, & infirmitati. Declarat autem explicando neceſſitatem, primò perſonalem cuiuſque ſeruatã proportione ad vitam naturalem, in qua primùm eſt generatio; deinde nutritio; tertiò corroboratio; quartò ſanitatis reſtauratio: & ſic ſe habent ad vitam ſpiritualem cuiuſque; Baptiſmus, qui eſt renaſcentia, & regeneratio hominis in Chriſto; Euchariſtia, vt nutrimentum; Confirmatio, vt corroborans; Pœnitentia, vt reſtauratio ſanitatis amiſſæ per peccatum mortale, poſt Baptiſmum commiſſum: quintò loco Extrema Vnctio, vt rectè diſponat exeuntem ex vita mortali, vt tranſeat in aliam, quæ eſt promiſſa, immortalem: & hæc ſunt adiutoria perſonalia.

Neceſſitas, & numerus Sacramentorum nouæ legis. Sacramenta ſpectantia ad neceſſitatem perſonalem. Sunt quinque.

Duo reliqua Sacramenta reſpiciunt communitatem, eiúſque multiplicationẽ, vel in filiis ſpiritualibus & cultu, ad quam inſtitutus eſt Ordo; vel in *eſſe* naturæ, ad quod inſtitutũ eſt Matrimoniũ.

Ordo. Matrimoniũ.

Alias congruentias addunt Doctores huius numeri ſeptenarij Sacramentorum; vt quia ſeptem ſunt vulnera; vel quia ſeptẽ ſunt virtutes; vel quia numerus ſeptenarius eſt cõpletus, & approbatus in Scriptura. Sed prior congruentia eſt frequentior, & ſumitur ex fine Sacramentorum, & ſententia Patrum & Conciliorum, vt patebit in ſpecie.

Aliæ cõgruentiæ.

Nec plura, neque pauciora eſſe propriè dicta Sacramenta nouæ legis, tradũt omnes Doctores cum Magiſtro in hac diſtinctione, per quadringẽtos, & ampliùs annos, ſecundùm cõſuetudinem & fidem Eccleſiæ. Definit nouiſſimè Florentinũ & Tridentinũ, quæ ſupponimus quoad præſens in ſpecie de ſingulis acturi latiùs contra hæreticos, quorum vertiginem benè notat Bellarminus *tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 23. ibique enumerat eorum errores, & diſſidia, tam inter ſe, quàm cum Eccleſia.

Nõ eſſe plura, neque pauciora. Florent. Trident. Bellarmin.

Sed obiicies lotionem pedum factam à Chriſto Domino in vltima Cœna fuiſſe Sacramentum, iuxta Ambroſium *lib.* 3. *de Sacram. cap.* 1. Cyprianum

Obiectio. Ambroſ.

Cyprian. Bernard. *Responsio. Quid denotabat lotio pedum facta in Cœna.* Cyrillus.

prianum *in serm. de lotione pedum.* Bernardum *serm. de Cœna Domini.* Respondetur fuisse lato modo Sacramentum, non autem signum practicum gratiæ; fuit signum humilitatis & charitatis Christi: significabat etiam mysticè lotionem spiritualem, quæ fieri debet per pœnitentiam, & abstractionem à temporalibus, & purgationem, quæ facienda erat per passionem, vt docet Cyrillus *in eundem locum*; ideóque Paulus 1. *ad Corinth.* 11. agens de probatione requisita ad hoc Sacramentum, intelligit pœnitentiam, *Probet autem seipsum homo*; nihil de lotione pedum ibi agitur: vnde rectè accommodatur illud Christi, *non lotis manibus* (adde etiam *pedibus*) *manducare panem, non coinquinat animam.*

Neque vnquam Ecclesia tradidit vllam obligationem lotionis pedum ante sumptionem Eucharistiæ: neque proponitur ibi vlla necessitas eius, quia comminatio facta Petro fuit in pœnam inobedientiæ, vt in illum locum docet Chrysostomus, & Cyrillus. Basilius *lib.* 1. *de Baptismo, c.* 2. Neque etiam illa lotio habet efficaciam delendi peccata venialia; alioquin Ecclesia non contemneret illam, & enumeraretur inter cæremonias sacras, essétque in vsu quotidiano. Cyprianus & Bernardus intelligunt fuisse Sacramentum, id est, signum quotidianæ expiationis, quæ debet fieri venialium peccatorum. Sanctus Ambrosius intelligit per Sacramentum cæremoniam sacram, quæ in aliquibus Ecclesiis fuit in vsu, & etiam cõtingit in aliquibus Religionibus exerceri. Iuxta ritum autem Romanæ Ecclesiæ, non fit ante communionem in feria quinta in Cœna Domini, sed post meridiem, ad recolendum factum, & exemplum Christi Domini: quod non fieret, si esset efficax Sacramentũ remissionis peccatorum.

Chrysost. Cyrillus. Basilius. *Ritus ad recolendum factum Christi.*

SCHOLIVM.

Septem noua Sacramenta ab ipso Christo instituta fuisse, & adducit testimonia Scripturæ de singulis. Habetur in Trid. sess. 7. can. 1. vide Aug. *ep.* 118. *c.* 1. *&* 19. *contra Faust.* 13. Ambr. 4. *de Sacr.* 4.

4 *Institutio omnium Sacramentorum.*

Secunda [d] conclusio hîc declaranda, sit hæc: Omnia instituta sunt à Christo, vel à Deo pro tempore istius legis. Quod breuiter ostendo hîc, quia de singulis in locis eorum propriis pleniùs apparebit. De Baptismo patet: quia fuit institutus à Christo viuente, quia discipuli baptizabant, vt patet *Ioan.* 3. & præceptum fuit vt publicè prædicaretur. Matth. vltimo: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. De Eucharistia patet eius prædicatio diffusa, *Ioan.* 6. sed institutio in Cœna *Matth.* 26. De Confirmatione patet institutio, Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum*, &c. vel in die Pentecostes, *Act.* 2.

Baptismi. Eucharistia. Confirmationis.

De Pœnitentia dicitur, quòd est instituta Iacob. 5. *Confitemini alterutrum*, &c. sed hoc non videtur probabile ex processu literæ, quia statim sequitur: *Orate pro inuicem*, &c. Manifestum est enim, quòd per illud sequens non intendebat aliquod Sacramentum instituere, nec promulgare: nec etiam erat apud Iacobum auctoritas instituendi aliquod Sacramentum, sicut pòst tangetur in ratione ponenda ad istam conclusionem. Melius ergo est, vt dicatur institutum fuisse, Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata*, &c. Et promissum Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cælorum, quodcumque ligaueris*, &c. Ista enim potestas non erat principaliter dimittendi peccata, quod est Dei proprium: sed arbitrandi de dimissione peccati, arbitrio approbato à Deo; sic autem arbitrari est in foro Pœnitentiæ soluere, vel ligare.

Pœnitentia. Vide Alen. 4. par. tract. de conf. q. 9.

5 De Extrema Vnctione dicitur, quod Iacob. 5. *Infirmatur quis in vobis*, &c. Sed licèt ibi promulgauerit illud Sacramentum: est melius dicere, quòd fuerit institutũ à Christo.

Extrema Vnctionis.

d *Secunda conclusio hîc declaranda sit hæc*, &c. Determinat omnia Sacramenta legis nouæ fuisse instituta à Christo immediatè. Hæc est de fide, quam mox definiuit Tridentinũ sess. 7. c. 2. *Si quis dixerit Sacramenta noua legis non fuisse omnia à Iesu Christo Domino nostro instituta, anathema sit*, &c. Et quamuis hæc institutio intelligi posset facta à Christo mediatè, vel immediatè, ratio Doctoris probat esse immediatam; & hic, vt opinor, est sensus canonis, quia eum supponunt verba eiusdem Concilij *sess.* 21. *cap.* 1. vbi à potestate, quam habet Ecclesia in Sacramenta, excipitur eorum substantia, & nulla fuit necessitas exprimendi in Canone ipsam particulam *omnia*, quia nemo dubitare potuit de institutione mediata: quamuis aliqui dubitauerint de institutione immediata Pœnitentiæ, & Extremæ Vnctionis, prout Doctor in litera insinuat, & reprehendit: quasi hæc instituta sint Iacobi 5. *Confitemini*, &c. *Infirmatur quis in vobis*, &c. hæc tamen infrà *sess.* 14. docet Concilium fuisse instituta immediatè ab ipso Christo *cap.* 2. *de Pœnitentia, & cap.* 1 *de Extrema Vnctione.*

10 *Esse instituta à Christo immediatè.* Trident. *Sensus Canonis ille quem explicuit Doctor.*

Patet etiam à ratione, quia non fuit ratio, vnde Christus quædam Sacramenta, & non omnia institueret: instituit expressè quædam, vt patet de Baptismo *Ioannis* 3. *Matthæi vltimo*, Eucharistiam in vltima Cœna, Pœnitentiam *Ioannis* 20. Neque refert quòd in Scriptura institutio aliquorũ non habeatur tam expressa, nisi adiungatur traditio, & definitio Ecclesiæ, quia id perinde de Extrema Vnctione verum est: tamen Concilium definit fuisse à Christo Domino institutam, insinuatam *Marci* 6. commẽdatam & promulgatam *Iacobi* 5. prout etiam Doctor affirmat in litera. Ratio autem Doctoris superiùs tractata est in *dist. præcedenti quæst.* 2. nempe solius Dei esse principaliter instituere Sacramenta, quia illi soli subest effectus Sacramentorum. Accedit quòd in lege veteri Deus instituerit Sacramenta: ergo à fortiori, in noua idem magis congruit. Nihil occurrit circa literam, quod in specie tractari non debeat suo loco fusiùs.

Probatio à ratione. Tria Sacramenta, quorum institutio est expressa. Extrema Vnctio immediatè à Christo instituta.

Vide Mag. 4. d. 23. cap. 2. & Hug. 2. de Sacram. p. 11. cap. 2. Legimus enim *Marci 6.* quòd Apostoli vngebant oleo multos infirmos, & sanabantur: constat quòd hoc non fecerunt, nisi in virtute Christi, qui instituerat illam vnctionem virtuosam.

Matrimonij ex 1. & 2. Genes. De Matrimonio apparet Matth. 19. *Non legistis* (ait Christus) *quia masculum, & fœminam fecit eos*, supple Deus, & dixit, supple per os Adæ, *Quamobrem relinquet homo*, &c. vbi Christus approbat & ratificat id quod Deus in statu innocentiæ per os Adæ publicauit.

Ordinis. De Ordine Matth. 26. *Hoc facite in meam commemorationem.* Et Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata*, &c. Hæc enim duo pertinent ad ordinem sacerdotalem, scilicet potestas respectu corporis Christi veri, & potestas respectu corporis Christi mystici; vt dicetur in materia de Ordine.

Intelligendus de potētia ordinaria, non de absoluta. Quòd autem hæc omnia à solo Deo fuerint instituta, patet per illud, quod tactum est in generali de institutione Sacramenti. Nulli enim competit signum instituere practicum, nisi vel respectu alicuius actus sui proprij, vel respectu alicuius, qui subest sibi, quantùm ad illum actum; Sacramentum autem est signum practicum respectu effectus Dei propriè, & Deus non potest in actu sibi proprio, alicui alij subesse: ergo, &c.

SCHOLIVM.

Deum solum esse causam principalem & physicam Sacramentorum: Christum verò quà homo, esse eorumdem causam meritoriam, seu moralem effectiuam, quia omnia remedia nostra ad salutem, sunt præmia operum eius. Trident. *sess.* 1. *can.* 1. Flor. *in decret. Eugen.* Sotus *d.* 1. *q.* 5. *a.* 2. & Durand. *hîc q.* 1. *putant non esse hæresim dicere Vnctionem & Confirmationem non esse institutas à Christo: fauet* Hug. 2. *de Sacram. p.* 15. *c.* 2. & D. Bonau. *d.* 7. *art.* 1. *q.* 1.

6 Ex his [e] duabus conclusionibus patet solutio quæstionis, exposito primo intellectu quæstionis; quia Sacramentum habere efficaciam, est ipsum habere regulariter effectum significatum concomitantem: ergo ab illo habet efficaciam à quo est, quòd effectus concomitetur.

Quòd autem sic concomitetur, potest esse ab aliquo dupliciter: vel tanquam à causa principali principaliter causante huius concomitantiam: vel tanquam à causa meritoria, quæ scilicet meretur vt sit talis concomitantia.

Solus Deus causa principalis Sacramentorum? Et secundùm hoc dico, quòd Sacramenta nouæ legis à solo Deo habent efficaciam, tanquam à causa principali: à Christo autem patiente, siue à passione Christi, habent efficaciam tanquam à causa meritoria. Primum istorum probatur ex secunda cōclusione præhabita. Solus enim Deus instituit hæc Sacramenta; & efficacia Sacramenti non potest esse ab alia causa inferiore, eam instituente. Hoc etiam patet sic, solus Deus determinat se ad effectum causandum sibi proprium: si enim posset ab alio determinari ad agendum, iam esset causa secunda respectu eius: effectus autem significati per Sacramenta sunt proprij soli Deo: ergo solus Deus potest determinare se ad causandum effectus Sacramentorum, regulariter concomitantes Sacramenta. Hoc est autem Sacramenta habere efficaciam, scilicet habere effectus regulariter concomitantes: ergo à sola voluntate diuina habent determinatè Sacramenta efficaciam, tanquam à causa principali.

Quid est efficacia Sacramentorum?

7 *Christum esse causam meritoriam Sacramētorum.* Secundùm patet ex distinctione 19. tertij libri: & quantum ad præsens, breuiter ostenditur sic: Homini facto Dei inimico per culpam, disposuit Deus non remittere illam culpam, neque aliquod adiutorium dare ad talem remissionem, siue ad consecutionem beatitudi

e *Ex his duabus conclusionibus*, &c. Hîc tandem respondet ad quæstionem, & dicit duo. Primum, Deum esse causam principalem instituendi Sacramenta, à qua participant suam efficaciam, quod probat ratione præmissâ, & aliàs suprà deductâ. Secundum est, fuisse efficacia per Christum, tanquam per causam meritoriam. Quod probat ex necessitate Incarnationis, secundùm legem statutam ad saluandum hominem, quæ desumitur ex doctrina fidei & Patrum, vt fusè tractatur in materia de Incarnatione: & concludit omne adiutorium datum homini post lapsum fuisse ob merita Christi, & passionem, quæ fuit magis grata Trinitati, quàm fuerit grauis offensa generis humani. 11 *Deus instituit Sacramenta.* *Eorum efficacia ex Christo, vt causa meritoria.*

Suprà probata est secunda conclusio, nempe, Sacramenta habuisse efficaciam à Christo, tanquam à causa meritoria; *dist. præcedenti quæst.* 4. & 5. Notandum hîc, quòd Doctor per hoc quòd dicat Deum esse causam principalem efficaciæ Sacramentorum, non excludat potestatem excellentiæ à Christo, quam infrà tractat in materia de clauibus; sed agit tantùm de causa, in quam certitudo & efficacia significationis sacramentalis refunditur, tanquam in efficientem: & sic Christus Dominus, inquantum Deus, efficaciam hanc tribuit Sacramentis: inquantùm homo verò potuit moraliter, & non physicè tribuere eandem efficaciam, applicando sua merita, & prout habuit concomitantem voluntatem diuinam, & pactum, seu acceptationem, quæ ipsi competebant, vt mediatori & capiti.

beatitudinis, nisi per aliquid sibi oblatum, quod gratius acceptaret, quàm offensa illa esset sibi displicens, vel ingrata: nihil autem potest inueniri gratius Trinitati, quàm sit tota culpa, & offensa generis humani displicens, vel ingrata, nisi sit aliquod obsequium personæ magis dilectæ, quàm tota communitas illa, quæ offendit, per vniuersalem offensam fuerat, vel debebat esse cara, si non offendisset. Talem personam sic dilectam, non potuit genus humanum ex se habere, quia totum fuit inimicum de vna massa perditionis: ergo disposuit Trinitas personam sic dilectam sibi, dare generi humano, ac ipsam ad hoc molinare, vt ipsa offerret obsequium pro toto illo genere: talis persona non est nisi Christus, cui *non ad mensuram dedit Deus Spiritum* charitatis, & gratiæ, *Ioan.* 3. & tale obsequium est illud, in quo maxima apparet charitas, quod est offerre se vsque ad mortem pro iustitia: ergo Trinitas nullum adiutorium pertinens ad salutem contulit homini viatori, nisi in virtute huius oblationis Christi in cruce factæ, & à persona dilectissima, & ex maxima charitate. Et per hoc passio illa fuit meritoria causa, respectu boni meritorij collati homini viatori.

Omnia remedia ad salutem propter Christum nobis dantur, eorúmque est causa meritoria.

SCHOLIVM.

Remedia salutis simul esse ex misericordia, & iustitia, item Christum causam esse meritoriam veterum Sacramentorum, sed perfectiùs nouorum, & vtrumque explicatur clarè.

8 Hîc sequitur [f] corollarium, quomodo in collatione talium remediorum necessariorum generi humano, concurrunt & misericordia, & veritas. Maximæ enim misericordiæ opus est, homini inimico tanta remedia concedere: sed etiam maximæ iustitiæ est, propter obsequium tam gratum, personæ tam dilectæ, tantùm remedium conferre illis, pro quibus illa persona obtulit illud obsequium. Iustum enim est acceptare obsequium personæ tam dilectæ pro illo, pro quo offert obsequium. Maxima etiam fuit misericordia in persona offerente, sic se offerre pro inimicis Trinitatis, quam summè dilexit: sed etiam maximæ iustitiæ, tam in comparatione ad Deum, quàm ad hominem lapsum: quia non videretur maximè diligere Deum, & proximum, nisi pro tanto bono communi; scilicet beatitudine hominis, ad quam Deus prædestinauerat eum, & disposuerat eum, non aliter peruenturum, quàm per istud obsequium, vellet istud obsequium exhibere.

Quomodo remedia salutis sunt ex misericordia, & ex iustitia.

9 Ex istis patet aliud corollarium, quod suppositum fuit in quæstione de Circumcisione, quia passio Christi, cùm esset causa meritoria respectu efficaciæ Sacramentorum veterum, & etiam respectu gratiæ collatæ antiquis Patribus; tamen maiorem efficaciam habet respectu nostrorum Sacramentorum, & gratiæ nunc conferendæ, quàm tunc. Quia iustè obsequium exhibitum ad bonum, maius acceptatur, quàm præuisum. Trinitas autem nunc confert tanquam propter passionem Christi exhibitam, etiam à nobis creditam, vt exhibitam: tunc autem contulit, vt propter eam à seipso præuisam, & ab aliis fideli

Christus causa meritoria Sacramentorum veterũ, sed perfectiùs nouorum.

12 f *Hîc sequitur corollarium*, &c. Subiicit duo corollaria. Primum est, quomodo misericordia, & iustitia concurrant in collatione horum remediorum generi humano. Aduertendum ergo ex ipso in *dist*...*quæst*...§.... quòd sicut potentia & sapientia Dei in creatione combinantur, & manifestantur, sic etiam misericordia & iustitia in operibus redemptionis, & administratione creaturæ rationalis, similiter concurrunt: quam concomitantiam notat etiam Augustinus, lib. 2. de peccat. meritis & remission. cap. 19. *Misericordiam & veritatem diligit*. Psal. 83. *Misericordia & veritas obuiauerunt sibi*, &c. & Psal. 84. *Vniuersa via Domini misericordia, & veritas*. Idem c. 24. *Et quis explicet*, inquit, *quam crebrò hæc duo coniuncta diuina Scriptura commemoret? aliquando etiam mutatis nominibus, vt gratia pro misericordia ponatur; vnde est, & vidimus gloriam, gloriam sicut vnigeniti, plenam gratia & veritate: aliquando pro veritate iudicium; sicut est, Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine*, &c. Videatur Doctor infrà *dist*. 46. *quæst*. 2. 3. & 4. Misericordia demonstratur respectiuè ad hominem lapsum, cui collata sunt hæc beneficia; iustitia verò respectiuè ad personam Christi merentem. Vide Paulum ad Rom. 4.

Potentia & sapientia in creatione manifestata. Misericordia & iustitia in redemptione.

13 *Secundum corollarium*, quòd passio Christi præuisa habuerit efficaciam respectu Circumcisionis, & gratiæ collatæ antiquis Patribus; & hæc minor fuit, quàm efficacia respectu Sacramentorum nouæ legis; quia passio, vt exhibita, est præstantius obsequium in *esse* meriti, & satisfactionis, quàm obsequium in opinione, vel præuisione. Hæc veritas declarata est suprà ad initium huius quæstionis.

Secundum corollar. Passio præuisa. Eadem exhibita magis acceptata.

Ad primum in contrarium, ad initium quæstionis, dicit passionem Christi præteritam non esse præsentem in re physicè, sed in acceptatione diuina, quod sufficit ad causam meritoriam: est ergo præsens, quantùm ad medium iustitiæ, & pacti, & completæ satisfactionis, quâ sustulit chirographum peccati per abundantem redemptionem: sic solutio debiti semper ex lege est præsens, & eundem effectum habet secundùm iustitiam, quem habuit quando in effectu posita est. Sic etiam peccatum præteritum semper manet, quoad reatum donec deleatur: sic opera iusto-rum

Ad primum respondet.

Passio exhibita semper præsens quoad efficaciam.

fidelibus præcreditam, vt exhibendam.

Quare Baptismus aperuit ianuam, non Circumcisio.

Hinc etiam apparet quare Baptismus aperuit ianuam, non autem Circumcisio; non quidem ex parte meritorum: sed quia quantumcunque magna gratia collata fuisset in virtute passionis Christi præuisæ, non conferebatur vt efficax ad finem gratiæ, scilicet ad beatitudinem, nisi prius obsequium illud esset solutum: minima autem, si conferretur nunc in virtute huius obsequij iam soluti, conferretur tamen vt sufficienter disponens ad beatitudinem. Exemplum in nobis, maius bonum conferimus propter obsequium exhibitum, quàm speratum.

10 *Ad arg. 1.*

Ad primum argumentum dico, quòd etsi passio Christi non sit nunc in effectu, est tamen in acceptione diuina: & hoc sufficit vt sit causa meritoria. Patet enim, quòd nos conferimus multa propter aliquod bonum non præsens in se, sed præsens in memoria nostra, si sit præteritum: vel in opinione, si sit futurum.

Ad 2. Noua Sacramenta etiam ante passionē instituta, habent ab ea, vt exhibitā, vim suam.

Ad secundum potest dici, quòd omnia Sacramenta nouæ legis habent à passione Christi, vt exhibitâ, efficaciam, non quidē in actu exteriori, sed interiori exhibitā. Ab instanti enim cōceptionis Christus habuit meritum passionis, & in illo interiori actu consistit principalior ratio meriti: & ideò quicquid instituit tempore vitæ suæ, potuit etiam habere tunc efficaciam à passione volitâ perfectè ab ipso Christo, in qua volitione erat principalis oblatio & principalis oblatio grata facta Deo. Nec potest dici, quòd sic passio illa accepta fuisset ante incarnationem, vel passionem: quia etsi Deus eam præuidit, non tamen fuit oblata actu interiori, neque exteriori.

Vel potest dici, quòd Sacramenta nouæ legis viuente Christo, omnia minorem habuerunt efficaciam, quàm post eius passionem: & tamen non fuit inconueniens, quòd instituerentur ipso viuente: quia erant instituta, non vt pro tunc, sed vt pro tempore post eius mortem habitura principalem efficaciam.

11 *Ad 3 Gratia intuitu nostri gratis, Christi verò, ex iustitia datur.*

Ad tertium dico, quòd intellectus Apostoli est, quòd gratia non habet causam meritoriam de condigno, in illo cui confertur: tamen potest habere causam meritoriam de congruo, in eodem: & causam meritoriam, de condigno extrinsecam, maximè si illa causa meritoria extrinseca gratuitè sit data illi, pro quo est causa meritoria, vt sit ei talis causa.

Et si obiicis, Gratia data pro tali causa condigna, non est gratia: quia aliquibus meritis est debita, etsi non meritis recipientis. rum semper sunt præsentia, quamuis in re præterita. Vnde illud, *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, opera enim illorum sequuntur illos*, &c.

Secundum argumentum petit differentiam inter Sacramentum Circumcisionis, & Baptismi, & Eucharistiæ saltem, de quibus constat fuisse instituta ante passionem exhibitam: ergo non fuit magis efficax respectu horum, quàm Circumcisionis. Respondet primò Doctor, ab instanti conceptionis passionem fuisse præsentem, quantùm ad acceptationem & oblationem internam per voluntatem Christi, in qua primariò consistit fundamentum meriti eius; non sic autem fuisse præsentem ante Incarnationem. Vnde patet qua ratione passio habuerit influxum diuersum in Baptismum ab eo, quem habuit in Circumcisionem. Hæc solutio est magis ex sententia Doctoris de institutione Baptismi ante passionem, *in distinctione sequenti quæst.* 4. Et patet ex eo, quòd meritum Christi positum in *esse* ante passionem habuerit valorem merendi, & satisfaciendi, cui inniteretur efficacia quæcunque Baptismi, tanquam causæ positæ & acceptatæ, & superabundanti, vt patet ex communi dogmate fidei circa valorem operum Christi in vtroque genere. Vnde in Extrauag. *Vnigenitus*, &c. dicitur vna gutta sanguinis eius fusa ob vnionem hypostaticam sufficisse pro redemptione totius mundi: hoc autem contigit in Circumcisione eius, quæ præcessit institutionem Baptismi. Accedit quòd ipsa passio iam in acceptatione posita fuerit, & inchoatiuè: vnde Baptismus ab eodem mutuare posset efficaciam, & significationem mysticam, vt rectè baptizati in mortem Christi, & passionem dicerentur tingi. 14

Ad secūdum argumētum.

Responsio.

Passio præsens quantum ad oblationem, & acceptationem in instanti Incarnationis.

Secundò, insinuando aliam solutionem respondet, quòd Sacramenta nouæ legis instituta, viuente Christo, minorem habuerint efficaciam, quàm post eius passionem: tamen non est inconueniens, vt fuerint tunc instituta, non pro tunc, sed post eius mortem habitura principalem efficaciam. Hæc solutio intelligi potest, vel de efficacia respectu gratiæ, inquantùm non causarent omnem gratiam, quantùm ad gradum perfectionis & intensionis ante passionem, quamuis virtute continebant, ratione suæ institutionis, efficaciam eandem, cuius effectus abundantior, & perfectior suspendebatur vsque ad passionem, & mortem Christi positam, à cuius exhibitione dependebant. 15

Secunda responsio. Quòd Sacramenta ante passionem fuerint minoris efficaciæ.

Hæc solutio sic intellecta, mitigat sententiam quorundā Patrum, qui negant Baptismū Christi, seu illum, quo vtebantur discipuli dedisse spiritum; de quibus infrà *dist. sequenti quæst.* 4. Et quamuis fortè ex sententia ipsorum, non fuerit institutum ante passionem: rationes tamen, quibus innituntur, fauent præsenti solutioni: quia nempe Baptismus Christi à passione, morte, & resurrectione non solùm præuisis, sed positis in *esse*, virtutem suam & efficaciam mutuabat.

Baptismus dependebat à passione posita.

Vnde Leo Papa *epistola* 4. *cap.* 3. postquam dixit formam, & potestatem baptizandi traditam fuisse discipulis post resurrectionem, subdit: *de quo vtique eos ante passionem potuisset instruere, nisi propriè voluisset intelligi regenerationis gratiam ex sua resurrectione cœpisse*, &c. & Rupertus eandem rationem adducit *lib.* 3. *in Ioan.* Supponunt Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus, & antiquior Tertullianus *lib. de Baptismo cap.* 11. cui fauent illa Ioan. 7. *Nondum Spiritus erat datus, quia Iesus*

Leo Papa.

Rupertus. Chrysost. Euthym. Theophyl. Tertullian.

Nihil omnino gratiæ à Deo datum, nisi incarnatio. pientis Posset dici, quòd in vniuersis operibus Dei, non fuit aliquod opus merè gratiæ, nisi sola incarnatio Filij Dei,& hoc si ad illam nulla merita præcesserunt, quod vtique verum est in ordinatione diuina de illa Incarnatione. Quia si tempore conceptionis præcesserunt aliqua merita Mariæ, tamen non erant bona absolutè, respectu incarnationis, sed fortè accelerationis,vt impleretur illa incarnatio præordinata. Benè ergo ait August. 13. de Trinit. cap. 19. *In rebus per tempus ortis, illa summa gratia est, quòd homo in vnitate personæ coniunctus est Deo.*

Quomodo Sacramēta fluxisse dicūtur à vulnere lateris Christi? Ad vltimum dico[g], quòd si illud vulnus fuit inflictum Christo post mortem (vt narrat Euangelium) Sacramenta non fluxerunt ab illo, tanquam à causa meritoria: sed dicuntur specialiter inde fluxisse, propter quandam similitudinem expressiorem eorum, quæ ibi fluxerunt, ad sensibilia, quæ sunt in quibusdam Sacramentis. Sanguis enim specialiùs assimilatur speciei, sub qua est sanguis,& Eucharistia: & aqua specialiùs assimilatur materiæ Baptismi; quæ sunt duo principalia Sacramenta. Et iste intellectus potest haberi *Extra. de celeb. Miss. in fin.* vbi dicitur, quòd in illis duobus, scilicet aqua,& sanguine, duo maxima Sacramenta redemptionis, & regenerationis, relucent.

Iesus nondum erat glorificatus: sed magis loca Pauli, quæ dicunt baptizari nos in mortem Christi *ad Romanos* 6. & aliàs. Item, ad Romanos 4. *Qui traditus est propter delicta nostra,& resurrexit propter iustificationem nostram*, &c. Quibus ostenditur dependentia iustificationis nostræ à morte & resurrectione.

Quamuis ergo teneatur sententia opposita, & communis de institutione Baptismi ante passionem, sustineri etiam potest & ratio prioris sententiæ iam præmissa cum illa limitatione, vt gratia quidem fuerit semper data per Baptismum à sui institutione, sed ante passionem propter dependentiam ab ipsa, vt causa posita in effectu, non fuisse tam abundantem, ac fuerit adimpleta causa, nempe passione & morte, in quibus principaliùs, & completè meritum Christi consistit, qui reconciliauit nos in sanguine suo. *Applicatio dictorum ad solutionem.*

Alio modo intelligi potest dicta solutio non de effectu gratiæ sanctificantis, sed de aliis, vt est apertio ianuæ, tanquam dispositio vltima ad gloriam, de quo suprà: hîc autem effectus non conueniebat Baptismo, nisi post passionem exhibitam. *Alia interpretatio.*

Ad tertium respondet, *gratiam* nobis conferri gratis respectiuè ad merita nostra, & loquitur de gratia prima & iustificante; non tamen respectiuè ad merita,& passionem Christi, qui eam nobis meruit, & in priori sensu intelligitur Apostolus *ad Romanos* 9. Addit infrà nullum fuisse in operibus Dei aliquod meræ gratiæ præter solam incarnationem. 16 *Ad tertium. Gratia quomodo gratis data.*

Loquitur de operibus supernaturalibus prædestinationis,& vocationis,& reliquis disponentibus ad vitam; non autem de naturalibus, quibus etsi nomen *gratia* non accommodatur, quando non conferunt ad salutem, vt rectè D. Thomas 1. 2. *quæst.* 111. *art.* 9. vt patet ex Augustino *lib. de prædest. Sanct. cap.* 5. *epist.* 95. & 105. incongruè enim *gratia* dicuntur stylo Scripturarum, licèt gratis dentur, id est, sine meritis nostris, & etiam sine dispositione naturali præuia, vt patet ex epistola 95. citata. *Explicatur de operibus ad salutem.* D. Thom. Augustinus.

Intendit etiā quoad effectum in executione. Loquitur etiam de operibus in executione, & effectu, non autem secundùm quemcunque actum internum diuinæ voluntatis, quantùm ad intentionem: quia per ipsum electio ad gloriam non supponit merita, éstque omnino gratuita hoc modo. Agit ergo de ipsis operibus ad extra, & supposito lapsu. Quidquid ergo facit ad salutem, datum est nobis propter Christum eiúsque merita & passionem, vt Scriptura & Patres docent, contra Pelagianos. *Extensio illius principij.* Quòd si ampliùs hoc principium latiùs interpretari volueris suppositâ sententiâ Doctoris *in* 3. *dist.* 7. *quæst.* 3. nempe incarnandum filium Dei, etiamsi non peccasset Adam, quem sequitur Suarez *in* 3. *part. tom.* 1. *dist.* 42. & *prolegom.* 3. *de gratia, cap.* 2. *in fine.* Dicendum est, omnia dona, siue naturalia, siue supernaturalia, fuisse ex Christo capite, quia ad Coloss. 1. *Ipse est primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso condita sunt vniuersa in cœlo, & in terra, visibilia,& inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum,& in ipso creata sunt, & ipse ante omnes,& omnia in ipso constant*, &c. Ratio est, quia naturalia ad supernaturalia reducuntur, vtraque propter prædestinatos, prædestinati propter Christum, Christus autem propter Deum, 1. ad Corinth. 3. *Omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura; omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei*, &c. *Omnia dona ex Christo.* Christus ergo habuit influxum capitis secundùm omnia dona concessa, eiúsque intuitu concessa sunt; & ita non gratis data, sumendo *gratiam* latè, vt excludit omnem causam extrà Deum; vt sæpiùs sumitur: quatenus opponitur non solùm debito iustitiæ, & legis, sed causæ,& etiam naturæ.

17 Et ita sicut Christus fuit institutus caput vniuersorum, licèt ipse gratis datus est; reliqua tamen in ipso tanquam capite debebantur,& dependenter ab eo collata sunt. Debentur ergo in ipso debito fidelitatis & pacti, quod solùm cadit in Deum respectiuè ad creaturam. Sic debetur Ecclesiæ directio mediante Vicario Christi, & Petro, cui facta est promissio: sic merito nostro debetur præmium, sic mediantibus Sacramentis debetur gratia ex promissione Dei, etiamsi institutio eorum non fieret intuitu meritorum Christi. Quòd si in eo statu gratia,& influxus capitis non applicaretur membris per merita eius; tamen necessariò applicarentur dependenter ab ipso, vt causa morali, alioquin non saluaretur influxus capitis, neque institutio; si nullus esset eius influxus in membra. *Quale fuerit debitum donorum in Christo. Explicatur illud debitū variis exemplis.* *Debitum in capite morali.*

Sic quidam explicant electionem ad gloriam fuisse sub ratione præmij dependenter ab operibus, non quidem sub ratione meriti formaliter, sed sub ratione causæ moralis, quidquid sit de veritate huius asserti. Sic etiam Adam constitutus, est caput naturæ propagandæ in posteros, cum iustitia *Sententia aliorum.* *Debitū iustitiæ originalis.*

iustitia originali, vt licèt meritum eius non transiret in posteros, tamen si perseuerasset iustitia, erat debita posteris, ita vt non gratis communicata diceretur, licèt non ex merito Adami in posteros transiret: sed ex primo pacto, quod ab eius perseuerantia dependebat: merita nempe Adami non erant communia, sed personalia: quia opera filiorum ab ipsis non dependerent, sicut nec acceptarétur à Deo, sicut opera iustorum post lapsum, & satisfactio acceptantur in operibus Christi: vt docet Tridentinum sess. 14. cap. 8. *Non habet homo inde glorietur, sed omnis gloriatio nostra in Christo est, in quo viuimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ; qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur patri, & per illum acceptantur à patre*, &c.

Merita Adami personalia fuerunt.

Trident.

18 Quòd si amplius dicatur, quòd etiam Christus veniret, vt causa meritoria, licèt non vt satisfactoria, quia satisfactione non indigeret ille status; magis saluatur prædicta doctrina.

Quidquid autem sit de illa quæstione, cui supersedeo; saltem de facto potest etiam illa doctrina intelligi vniuersaliter quoad omnia dona, & hoc verba Pauli sonant. Patres autem in illa epistola 95. & aliàs, contra Pelagianos, intelligendi sunt de gratia saluante, & iustificante, de qua fuit controuersia cum Pelagio, atque adeò de gratia Redemptoris. Vnde Ecclesia sic interpretatur in suis Collectis & orationibus, quas per Christum dirigit ad Deum, siue temporale, siue spirituale, siue naturale, siue supernaturale postulat, omnia in nomine eius petit, iuxta illud, *Quidquid petieritis Patrem in nomine meo*, &c. *omnia in nomine meo petite*, &c.

Interpretatio Patrum.

Ecclesia petit etiam temporalia per Christum.

19 Altera assertio Doctoris est, incarnationem fuisse omnino gratuitam, & independenter ab omnibus meritis, siue ipsius Christi, siue aliorum. Oppositus error tribuitur Origeni, lib. 2. Periarchon, quòd asseruerit animam Christi fuisse simul cum Angelis creatam, & meritò virtutum obtinuisse vnionem hypostaticam. Photinus pro eodem errore citatur à D. Thoma 3. p. q. 1. art. 11. asserens Christum hominem præcessisse, & meruisse vnionem cum Verbo accidentalem, cum distinctione suppositi, vt asseruit Nestorius.

Altera assertio Doctoris. *Error Origenis.* *Animã meruisse Incarnationem.* Photinus. D. Thom.

Pro hoc errore Augustinus, Philaster, & alij antiqui, non citant Photinum, cum potiùs tenuerit cum Sabellio, negando Trinitatem, & cum Paulo Samosateno asserente Christum fuisse purum hominem.

Augustinus. Philaster. *Error Photini.*

Cæterùm, quidquid sit de Photino, non videtur contemnenda sententia Cassiani (licèt non inueniatur ab Augustino, & gestis Ecclesiasticis expressa) *lib. 5. & 7.* de Incarnatione, asserentis Nestorianam hæresim à Pelagio priùs fuisse conceptam, qui putauit Christum primùm fuisse hominem purum: deinde purè & integrè ita vixisse, vt meruerit liberi arbitrij Deificationem: hinc Nestorius subsequens duo in Christo suppositа cum vnione accidentali asseruit. Fortè ad hanc historiam allusit Prosper in Epitaphio de vtraque hæresi.

ErrorPelagij.

Nestorius.

Nestoriana lues successi Pelagianæ,
Quæ tamen est vtero progenerata meo.
Infelix misera genitrix & filia nata,
Prodiui ex ipso germine, quod peperi, &c.

Conclusio prædicta Doctoris est communis omnium, quantùm ad meritum ipsius Christi *in 3. dist. 2. & 3. part. quæst. 2. art. 11.* est Augustini *in lib. de dono perseu. cap. 1. de corrept. & gratia. cap. 11.* Videatur *de dono perseu. cap. vltimo lib. 2. de peccator. meritis & remiss. cap. 17. lib. 13. de Trinit. cap. 17. serm. 9. in Euang. Matth. serm. 8. de verbis Apost. in Enchiridio cap. 38. & cap. 40.* Aliqui contrarium docent esse contra fidem: alij esse errorem. Augustinus *cap. 11. de corrept. & gratia*, supponit esse fidei veritatem: quod verissimum puto, maximè si loquamur de merito antecedente.

Conclusio.

Asserit præterea Doctor, Patres etiam, ac B. Virginem non meruisse Incarnationem, nisi fortè eius accelerationem, quantum ad meritum de condigno, id docent omnes; quia merita Patrum non sunt ordinata ad illum effectum. Secundò, quia ipsa & omnis gratia eorum fuit ex Incarnatione, tanquam radice: *Principium autem meriti non cadit sub merito.* Tertiò, nullus meretur gratiam primam sibi de facto, neque auxilia, neque donum perseuerantiæ; minùs ergo Incarnationem, ex qua illa redundant. Quartò denique, quia ipse sibi Christus de facto non meruit incarnationem. Quintò, quia ex ipso, tanquam capite, omnia emanant in reliquos: ergo saltem, vt Doctor in textu, præordinatio capitis præcessit omne meritum præuisum in aliis. Vltimò, ordinatio Christi Redemptoris facta fuit nullo præuiso merito post lapsum, aut capacitate merendi ob peccatum, vt de fide constat, *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est de Spiritu sancto*, &c. 20

Tertia assertio.

Nullum meritum de condigno præcessisse Incarnationem.

An potuerit autem de potentia absoluta dari meritum Incarnationis in pura creatura, dubitari solet. Rationes quorundam circa præcedens, non solùm tollunt actum, sed & potentiam; ideoque communiter asserunt de possibili quidem dari non posse meritum de condigno Incarnationis in pura creatura. Ita Vasquez *3. part. disp. 22. cap. 1.* Suarez *disp. 10. sect. 5.* ex parte concordat, nempe non posse dari meritum ex toto condignum. Cabrera *dist. 4. in art. 11. quæstionis 2. D. Thomæ 3. partis.* Lorca *dis. 21.* Fauet ratio D. Thomæ, nempe meritum de condigno esse æquale præmio, incarnationi nihil esse æquale in pura creatura. Altera ratio est ex hypothesi incarnationis, prout est de facto radix omnis meriti; principium autem meriti non cadit sub merito; sed supponitur sicut causa ad effectum. 21

Dubium. An de potentia absoluta potuerit præcessisse.

Sententia negans.

Contrarium docet Medina in præfatum articulum D. Thomæ, Suarez etiam in parte accedit, & solùm asserit meritum illud puræ creaturæ deficere à mensura, seu totalitate condignitatis, quia non esset æquale, quæ est ratio D. Thomæ. Hæc sententia magis est secundùm principia Doctoris, licèt in reipsa nihil differat de præmissa quæstione in specie, quia vbique ad meritum de condigno nihil exigit præter statum personæ, & promissionem Dei, cum conditione operis; & docet principia contraria fundamento primæ sententiæ *in 3. dist. 20. §. Contra*: vbi negat vitam humanam Christi fuisse bonum infinitum, & idem negat de operibus. & *§. In ista quæstione*, & *responsione ad 2.* comparat infinitatem actus ex obiecto, & fine, ad infinitatem, quæ dicitur peccati: & *responsione ad 1.* docet si Christus secundùm portionem tantùm inferiorem meruerit, præmium collatum fuisse excedens meritum eius, nempe perfectione specificâ, quia spectat ad portionem superiorem: si autem meruerit secundùm portionem superiorem, meritum Christi excessisse. Deinde negat meritum debere esse æquale præmio, sed esse inferius, quantùm ad æqualitatem rei

Affirmatiua. Medina. Suarez.

Magis conformis Doctori.

rei ibidem. Tenendo ergo hæc, Conclusio præmissa sequitur: & quoniam in terminis non datur à Doctore, non erit alienum à proposito illam probare.

22 *Probatio affirmatiua.* Probatur ergo, quia illa æqualitas inter rem præmij, & meriti, non requiritur ad meritum de condigno: duplicem enim statuunt præfati Doctores, primam inter merentem & præmiantem: secundam inter rem præmij, & meriti. *Non requiri æqualitatem prætensam.* Aliqui dicunt non requiri vt sit formalis æqualitas, sed sufficere vt sit virtualis, ita vt meritum hoc modo sit æquale præmio; hinc gratia, quæ est semen gloriæ, dat operi bono, vt sit æquale gloriæ.

His suppositis probatur antecedens, quia datum fuit meritum de condigno in Angelis, quorum gratia non dependebat à Christo per ipsos, *Tollitur æqualitas personarum.* & quoscunque negantes Incarnationem fuisse primum determinatam independenter à præuisione peccati: sed inter ipsos & Deum præmiantem nulla fuit æqualitas personarum: idem patet etiam de merito iustorum: ergo prima æqualitas non requiritur. Et quamuis diceretur gratiam esse quandam participationem Dei, per quam constitueretur illa æqualitas, certum est non posse esse participationem in substantia, neque per eam constitui æquale secundùm medium iustitiæ *Æqualitatē non esse ex gratia sanctificante.* commutatiuæ, & proportionem Geometricam; aliàs non esset ratio cur negaretur, puram creaturam non posse de condigno satisfacere, mediante illâ gratiâ, pro peccatis, prout ipsi negant, & confugiunt ad inæqualitatem personarum satisfacientis creaturæ, & Dei offensi. *Exempla.* Patet etiam instantia de Rege præmiante subditum, duce præmiante militem, & diuite præmiante pauperem mercenarium, in quibus seruatur proportio requisita iuris ad condignitatem, & debitum.

23 *Secunda probatio.* Secundò probatur, quia meritum ordinatur ad præmium, vt ad finem: omne autem ordinatum, *Præmium esse finem meriti.* vt ad finem perficientem, quale est præmium, est imperfectius ipso: hanc tangit Doctor loco citato. Confirmatur, omnis ordinatio secundùm rectam rationem, & prudentiam, est inferioris ad *Ordinatio regulata est inferioris ad superius.* superius & perfectius, quod etiam in operibus Dei obseruatur: sic lex vetus ordinatur ad nouam: hæc verò ad gloriam, ex Dionysio *de Eccles. hierarchia, cap.* 5. sic virtutes omnes ad charitatem; sic prædestinati ad Christum, ex Paulo, Christus autem ad Deum, sic iustificatio à peccato ad hæreditatem: & patet in cæteris: recta namque ratio ordinat secundùm exigentiam rerum in seipsis, sed ex intentione recta tam præmiantis, quàm merentis ordinatè agentium, meritum ordinatur ad præmium, vt ad finem: ergo præmium est perfectius: aliàs nisi præmium excederet, non rectè commutaret merens suum meritum pro præmio, neque alliceret præmians merentem proposito præmio, nisi esset maius bonum in æstimatione.

Responsio. Dices fortè, præmiantem intendere meritum, propter quod commutat præmium, etiam pru- *Impugnatur.* denter. Contrà, non intendit meritum, nisi vt est medium acquirendi finis extrinseci, & principaliter intenti, quod excedit tam meritum, quàm præmium; aliàs certè imprudenter ageret.

Hinc Deus intendens per meritum Christi præmium nostrum, intendit per meritum nostrum, proposito præmio gloriæ, primariò manifestationem gloriæ suæ, iustitiæ, & bonitatis, qui est finis omnium operum Dei ad extrà, & illa excedens intendit etiam gloriam Christi principaliter tanquam finem iustificationis nostræ, vt docet *Trid. sess. 6. cap.* 7. sic Princeps soluens, & præmians militem, intendit salutem publicam, quæ præponderat præmio.

Deinde patet exemplo, quia gloria, quæ est præmium propositum, excedit meritum nostrum in via, quod est condignum respectu eius: ergo stat inæqualitas cum condignitate meriti. 24 *Gloria excedit meritum viæ.* Patet antecedens, quia perfectiùs attingit finem, quæ autem remotiora sunt à fine, sunt imperfectiora. Præterea patet authoritate, *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis*, &c. *Excessus præmij supra meritum.* *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis intrauit, quæ præparauit Deus diligentibus se*, &c. *Momentaneum tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur*, &c. & plura similia, in quibus superabundantia præmij supra meritum declaratur, atque perfectionis excessus in Scriptura.

Et quamuis vtrumque consistat in actu, tamen præmium excedit in modo & substantia. Neque satisfacit responsio præmissa de æqualitate, quæ statuitur ex parte meriti, quâ procedit ex gratia sanctificante (de qua iam non dissero, ne omnia vertamus in dubium, an scilicet ex natura rei sit talis, an ex ordinatione diuina: videantur dicenda infrà *d.* 16.) *Status viæ imperfectior statu gloriæ.* quia status peregrinationis nequit comparari in perfectione ad statum gloriæ, & comprehensionis, secundùm Scripturam & Patres.

Quod probatur discurrendo Theologica ratione per singula, quia lumen gloriæ excedit fidem cui succedit, tentio spem: hæc duo, nempe fides & spes, excidunt in patria, ex Paulo 1. ad Corinth. 13. *Probatio ex medijs vtriusque.* *Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus, cùm autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est*, &c. Euacuabitur ergo spes & fides, quæ imperfecta sunt, adueniente eo quod perfectum est, id est, gloriâ: *Videmus nunc per speculum in ænigmate*, id est, per fidem, quæ obscura est; *tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum*, &c. *Nunc manent fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas*, &c. quæ manet in patria, secundùm Apostolum; *charitas nunquam excidit*, &c.

In his tribus consistit quantùm ad habitum iustitia viatoris, ex Trident. sess. 6. cap. 7. quas vocat *veram, & Christianam iustitiam, ac stolam primam (pro illa quam perdidit nobis Adam per peccatum, & inobedientiam) candidam, immaculatam, quam iubentur renati conseruare.* *Iustitia viatoris.*

Vnde sic argumentor, licèt manet in patria charitas, est principium perfectioris actus, quàm sit in via, excidunt fides & spes tanquam imperfecta, succedentibus aliis perfectioribus: ergo 25 *Argumētum ex præmissis.* comparando gloriam ad meritum in ratione actus, non est æqualitas, sed excessus, tam quoad principia operandi, quàm quoad ipsum opus: si autem addas gratiam sanctificantem ab his distinctam, quæ sit in essentia animæ, non est principium meriti, sed conditio & status personæ prærequisitus: *Occupatur responsio.* & quidquid dicatur abstinendo ab vlteriori quæstione & controuersia, illa manet etiam in patria cum excessu præmisso, neque ipsi competit constituere æqualitatem meriti ad gloriam, in quam non influit, sed potiùs æqualitatem in persona merente: aliàs sequeretur quòd omnia merita iustorum essent etiam æqualia, cùm perinde prærequirant hanc gratiam, quod nemo admit- *Gratia non statuit æqualitatem inter merita.*

tit:

tit: si ergo inter merita, quæ consistunt in opere in via, inter se nequit statuere æqualitatem, minùs statuit æqualitatem inter gloriam, quæ consistit etiam in opere, & ipsum opus meriti: ex iisdem enim principiis hinc inde sumitur fundamentum inæqualitatis, quæ maior est inter merita & gloriam, quàm inter merita inter se collata.

26 *Tertia probatio. Ex prætensa proportione iustitiæ.*

Tertiò idcirco requireretur ad meritum de condigno talis æqualitas ad præmium, vt seruaretur medium iustitiæ inter datum & acceptum: sed non magis requiritur ad hoc æqualitas meriti ad præmium, quàm præmij ad meritum, vt seruetur mutua proportio secundùm æqualitatem: sed potest præmium excedi à merito sine offensione iustitiæ: ergo & meritum excedi à præmio in perfectione. Patet subsumptum, quia meritum Christi Domini excedit præmium pro ipso constitutum, in quo tamen seruatur debita proportio iustitiæ.

Illud quod dicunt de virtuali æqualitate meriti viatoris ad præmium, non videtur adeò fundatum: hæc enim virtualitas non consistit in alio, quàm in eo quòd connotet dignitatem personæ merentis per gratiam sanctificantem, de quo iam dictum est, vel certè quia meritum est causa præmij: sed hoc etiam est satis debile fundamentum, quia præmij est causa tantùm moralis, vt includit promissionem, & pactum Dei, quod perinde conueniret in casu proposito merito puræ creaturæ.

27 *Obiectio. Soluitur.*

Obiicies primò, meritum Christi Domini excedere præmium ipsi destinatum, quod est iustificatio & gloria nostra. Respondet Doctor meritum excedi à præmio, quando quis meretur sibi, non autem quando alteri distincto à se. Secundi generis est meritum Christi, qui aliis, non sibi meruit. Dices hoc videtur liberè dictum. Respondetur negando assumptum, quia illud vulgare, *Deus præmiat vltra condignum*, intelligitur de merito & præmio personali: disparitas autem est sumenda ex principio Doctoris iam præmisso: quando enim meritum est personale, ordinatur ad præmium, vt ad finem, ac proinde præmium est excedens, & fit processus ab imperfecto ad perfectum in esse, & à minori bono, ordinando ipsum ad maius bonum: meritum autem Christi non ordinatur ad præmium personale, sed eius præmium est gratia & gloria aliorum, ad quæ non ordinatur tanquam ad finem vltimatum, sed tanquam ad finem sub fine; opera enim Christi subordinata sunt ad iustificationem nostram ex occasione peccati, & non primariò, & vltimatè, sed ad gloriam Dei, & ipsius Christi, quæ sunt finis nostræ iustificationis, vt definit Tridentinum *sess. 6. cap.7.*

Præmiũ personale excedit meritum personale. Meritum excedit præmium datum alteri.

Ratio disparitatis.

Qualis est relatio boni perfecti ad imperfectum.

Hoc ergo modo bonum perfectum quandoque refertur ad minùs perfectum, non tanquam finis operis, sed tanquam finis operantis: vnde quamuis omnis virtus, sicut & tota lex refertur ad finem charitatis inducendæ, aut conseruandæ; actus tamen charitatis refertur quandoque ad finem pœnitentiæ, vt quando ex motiuo charitatis concipitur, vt declarat Tridentinum *sess.6.c.6.* quæ relatio non est ex fine vltimato operis, sed ex fine operantis proximo, & subordinato.

28 *Secunda obiectio. Soluitur.*

Obiicies secundò, inter meritum & præmium seruatur medium iustitiæ commutatiuæ, sed hæc exigit æqualitatem in dato & accepto: ergo inter meritum & præmium. Respondetur, seruare medium secundùm proportionem, quæ in hoc consistit, vt quantùm intensiuè & extensiuè crescat meritum, tantum etiam augeatur, & debeatur præmium, non autem aliter, quia infimum supremi excedit summum infimi, vt gloria infantis in cœlo, meritum cuiuscunque puri viatoris, iuxta illud Matthæi 11. *Inter natos mulierum, non surrexit maior Ioanne Baptista, qui autem minor est in regno cœlorum, maior est illo*, &c. Quam clausulam intelligunt Augustinus *lib.2.contra aduers. legis*. Hieronymus, & Beda in eundem locum de Beatis. Quidquid sit de aliis interpretationibus, sententia est vera. Dixi *puri viatoris*, quia meritum Christi (quantùm ad actus internos, in quibus primariò consistebat, & secundùm portionem superiorem, vt probabilius iudico, etiam ex mente Doctoris, quia ex perfectissima charitate, vt commendat Scriptura, præcessit) excessit præmium cuiuscunque alterius in gloria.

Proportio iustitia inter meritum, & præmium.

Augustinus. Hieron. Beda.

Excipitur meritum Christi.

29 *Tertia obiect. Soluitur.*

Obiicies tertiò, meritum de congruo non distingui à merito de condigno, nisi ratione illius æqualitatis: ergo. Respondetur, negando antecedens, quia idem actus continuatus potest esse meritum de condigno, & meritum de congruo ob diuersum statum elicientis, vt quando attritio, seu contritio, infusâ gratiâ continuatur. Differentia autem sumitur ex eo quòd meritum de congruo sit dispositio ad gratiam, vt fides & opera quæ antecedunt iustitiam: neque acceptetur ad præmium, sicut meritum de condigno, quod propriè est meritum, & secundùm iustitiam, eo modo quo interuenit iustitia inter Deum, & creaturam. Contrà, contritio perfecta habet annexam promissionem Dei, éstque actus bonus, & supernaturalis secundùm inclinationem charitatis: ergo differentia illa non rectè fundatur.

Differentia inter meritũ de condigno, & de cõgruo.

Replica.

30 *Soluitur. Contritio de congruo iustificat quare.*

Respondetur, negando consequentiam, quia fundatur in Paulo & Conciliis, quæ dicunt, nos iustificari gratis, & non ex meritis, vt docet Apostolus ad Romanos 4. *Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu*, &c. quæ est definitio Diospolitani contra Pelagium *art.12.* Mileuitani *can.3.6.& 8.* vnde Tridentinum *sess.6.cap.8.* *Gratis autem ideò iustificari dicimur, quia nihil eorum quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promerentur*, &c.

Diospolit. Mileuitan. Trident.

Promissio dispar ex motiuo.

Promissio facta contritioni itaque in hoc differt à promissione, quâ acceptata sunt opera iustorum, quòd hæc acceptatio fit ex motiuo iustitiæ, & per modum meriti, quia vita æterna proposita est iustis, & filiis, vt benè declarat Tridentinum sess.6. cap.16. *Atque ideò benè operantibus vsque in finem, & in Deo sperantibus* (loquitur de iustificatis) *proponenda est vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda*, &c. Vita autem æterna non promittitur peccatoribus, & quamuis dispositionem perfectam per contritionem infallibiliter consequatur iustificatio; hæc tamen fit gratis *per redemptionem quæ est in Christo Iesu*, & misericorditer, & non per meritum propriè dictum, sed congruum, quæ congruitas in Dei bonitate fundatur, quæ respicit verè contritum, & conuersum à viis suis prauis, non in merito ipsius; licèt eadem Dei bonitas, & misericordia respiciat gradum & mensuram suæ conuersionis infundendo gratiam, vt docet Trident. *sess.6. c.7.* secũdùm propriam cuiusque dispositionẽ, &c. Trident.

Ex

31 *Differentia assignata declaratur.* Ex quibus patet differentia præmissa, tam inter promissiones factas, quàm inter ipsos actus, quia illa quæ annexa est merito, est ex medio, & motiuo iustitiæ,& pacto;quamuis admixta misericordia Dei:sed quæ annexa est contritioni,est ex mera misericordia: vnus actus se habet,vt dispositio,& non vt meritum;alter autē vt meritum de condigno,de quo loquimur.Et quamuis appellari possit dispositio ex Doctore *dist.præcedenti q.*4.Est tamen dispositio ad gloriam;contritio autem peccatoris dispositio ad iustificationem, & remissionem peccati, quæ fit gratis, & quâ acquiritur capacitas merendi gloriam per gratiam sanctificantem, quæ facit de iniusto iustum, & de filio gehennæ, filium regni, cui facta est promissio hæreditatis.

Meritū dispositio ad gloriam.

An possit dari meritū de congruo Incarnationis? De potentia absoluta posse dari. His suppositis, quantùm ad meritum de condigno; superest quid dicendum sit de merito de congruo, quantùm ad potentiam absolutam, & quantùm ad ordinariam,& id quod in facto contingit. Quoad primum,non est controuersia potuisse dari meritum de congruo respectu Incarnationis,quia in hoc deficit illa conditio præscripta æqualitatis, quam exigunt Doctores,quos impugnauimus in præcedenti dubio, necessariā esse ad meritum de condigno, non autem de congruo: nos autem affirmamus cum Doctore ad neutrum horum exigi:ex vtraque ergo sententia sequitur, non esse implicantiam huius meriti de congruo, quantùm ad potentiam absolutam.

32 *Quid de ordinaria? Varia sententia. Caietan. Cabrera. Suarez.* Quantùm verò ad ordinariam,seu de facto,aliqui asserunt Sanctos Patres meruisse de congruo, non solùm circumstantiam, sed & substantiam Incarnationis:pro hac citatur Caietanus 3.*p. q.*2. *art.*11. & quidam recentiores,inter quos Cabrera id asserit *dist.*5.*concl.*5. Suarez verò *disp.*10.*sect.*6. admittit meritum de congruo præcessisse in Patribus quoad executionem,nō tamen quoad prædestinationem, quia nempe hæc prædestinatio præcessit quoad substantiam, & circumstantias Incarnationis, meritum Sanctorum Patrum,executio subsequitur. Alij docent eos non meruisse substantiam Incarnationis,siue in intentione,siue in executione; benè tamen circumstantias quoad vtrumque ordinem. Hanc defendit Vasquez *disp.* 22. *cap.*4. Quarta sententia est nullam etiam circumstantiam quocumque modo, & ordine eos meruisse, ne quidem ipsam accelerationem eius. Lorca *disp.*22. 3.*partis art.*11.

Tertia sententia. Vasquez. Quarta sententia. Lorca.

33 *Conclusio. Alens. D. Thom. D. Bonau. Richard. Gabriel. Almainus. Doctores nostræ scholæ. Sotus.* Conclusio Doctoris est *meruisse solam accelerationem*,& hæc est frequentior opinio antiquorum Theologorum. Alensis 3.*part.quæst.*8.*m.*3.D.Thomæ *in* 3.*dist.*4. D. Bonauenturæ *eadem dist. art.*2. Richardi *art.*3.*quæst.*1. Gabrielis *art.*3.*dubio* 3.Almaini *q.*1.*dub.*1. quibus accedunt nostri in *eadem dist.* Sotus *lib.*2. *de Iustitia & Iure,q.*4.*art.*3. *con.*3. *Prima probatio.* Patet primò, quia eadem est ratio de merito condigno & congruo, quantùm ad dependentiam ab Incarnatione, tanquam principio, quod vtrique supponitur: principium autem meriti non cadit sub merito, sicut neque causa à suo effectu dependere potest, siue remota sit, siue proxima: omnis autem gratia Sanctorum Patrum processit ab Incarnatione, & meritis Christi.

Augustin. Secundò id supponunt verba Augustini citata, æquè enim excludunt vtrumque meritum cap.1.de dono perseuerantiæ: *Eadem*,inquit,*gratia fit ab initio fidei homo quicumque Christianus, quâ gratiâ ab initio homo ille factus est Christus*, &c. Ante fidem non datur meritum de congruo,quia illud esset solius arbitrij sine fide,& gratia: fides autem, & vocatio antecedunt omnia merita. Deinde *de correpț.& gratia,cap.*11. negat meritum etiam impetratorium & congruum: *Vnde meruit*, inquit, *quòd eius bonum qualecumque præcessit? quid egit antè? quid petiuit vt ad excellentiam ineffabilem perueniret*,&c.

Et quamuis Augustinus loquatur de merito elicito ab ipso Christo, perinde est, quia si excludatur meritum Christi, à fortiori aliorum; maximè ex ratione Augustini: quia nempe priùs assumpta fuit humanitas, quàm operata: sic etiam priùs fuit ordinata Incarnatio quoad intentionem, & executionem à Deo, vt esset principium omnis meriti, & boni operis, ac gratiæ in cæteris, quàm præuisum fuerit aliquod bonum in cæteris, quod esset meritum eius. Vnde idem Augustinus 13. *de Trinit. cap.*15.asserit Incarnationem fuisse summam gratiam inter reliqua opera Dei, quod non solùm intelligi debet, quantùm ad excellentiam & perfectionem, sed quantùm ad modum,quo ex mera Dei bonitate processit, & gratuitè absque omni merito ex parte nostra:quod plures rationes Sanctorum Patrum probant, quæ pro congruentia facti suo loco adducuntur. 34 *Incarnatio præcessit omne meritum præuisum in alijs. Augustin.*

Sicut ergo vocatio ad fidem non supponit aliquod meritum,ac proinde dicitur gratuita respectu vocati ad fidem, radix & principiū eius, sicut & ipsa fides cæterorum,quæ in iustificatione subsequūtur:ita similiter dici debet à fortiori quoad Incarnationem, cuius ordinatio in massa perditionis nihil potuit supponere boni præter solam naturam, quæ peccato fuit vniuersim vitiata. *Argumētum à simili.*

Et si dicas quoad intentionē id verum esse,non quoad executionem.Contrà,Incarnatio vt determinatè ponenda in *esse*, & sic etiam vt determinata à Deo, fuit causa omnis gratiæ, & boni, in homine, & sic, & non aliter fuit causa vocationis & fidei: si ergo hæc non supponunt meritum ex parte nostri, aut bonum, & dependent ab Incarnatione in re determinatè ponendâ, supponunt in Deo nō solùm eius ordinationem,quoad intentionem, sed etiam quoad executionem: ergo quidquid ex his procedit, nempe à fide & vocatione, supponit Incarnationem ordinatam, & præuisam in executione. *Responsio. Impugnatur.*

Confirmatur,omne meritum nostrum quod acceptat Deus de facto, siue sit condigni, siue congrui,est antecedēs, & independens à suo præmio tanquam causa anteriore, vt patet vniuersim ex Scriptura, in qua nullum inuenitur meritum à Deo præmiatum,nisi antecedens,nulla promissio facta operibus, nisi exhibitis,aut exhibendis, antequam ius aliquod acquiratur præmij, & antequam ipsum præmium detur. Patet in dispositione peccatoris ad gratiam, in meritis iustorum respectu præmij, sibi, vel aliis impetratoriè dandi, vel etiam de condigno, quoad proprium fructum,& perfectum:patet ex promissionibus absolutè factis in lege, & Euangelio,ex comminationibus, & etiam præceptis, quæ supponunt, vel exigunt exhibitionem operis, & non solam præuisionem: ergo cùm Incarnatio in acceptatione, & ordinatione diuina antecedat tanquam causa, & principium, quodcumque bonum opus nostrum,sequitur non dari meritum eius.Dices,vnde hæc cognoscatur cùm potuerit de potentia absoluta saltem cadere sub merito de congruo, & secundùm nos de condigno. 35 *Confirmatur. Meritū de lege ordinaria antecedit præmium. Documenta Scripturarū. Obiectio.*

Responsio. Respondetur, quòd sicut non admittitur meritum de condigno eius de facto, sic paritas rationis excludit quodcumque meritum eius de congruo, quod perinde à radice Incarnationis est, sicut & meritum de condigno; & documenta Scripturarum sequenda sunt, quæ non admittunt meritum aliquod consequens in Deo de facto; licèt foret possibile, vt aliàs in tractatu huius materiæ disputaui.

Potentia ordinaria Dei ex factis colligenda. Reiicienda est ergo sententia asserentium incertum esse, neque posse dici assertiuè quid Deus de facto ordinauerit, quia nempe modus ordinarius agendi diuinæ voluntatis satis ex Scriptura liquet; neque alius modus supponendus est præter consuetum, qui ex Scriptura patet: quia, vt dicit Augustinus, epistola 108. *Non omnia, quæ facta sunt, scripta inueniuntur; verumtamen facta esse ex cæteris documentis probantur*, &c. *Augustin.*

36 *Exemplū applicatur. Vnde colligitur non præcessisse meritum.* Loquitur de Baptismo Apostolorum, quo ipsi baptizati sunt, qui licèt scriptus non inueniatur; tamen ex iis, quæ de Baptismi præcepto traduntur in Scriptura, colligitur factus. Eodem modo licèt non inueniatur reuelatum in specie, quòd Deus non acceptârit meritum aliquod de congruo respectu Incarnationis; tamen ex documentis eorum, quæ de Incarnatione ipsa habentur ex Scriptura, colliguntur: quia *de plenitudine eius omnes accepimus*; est radix & principium nostræ iustitiæ, fidei & vocationis, quæ euacuant omne meritum ex parte nostra; & ex altero documento Scripturæ, quo reperimus omne meritum tam spirituale, quàm temporale esse independens à suo præmio. Occurrit, inquam, ex his duobus sufficiens documentum, vnde colligamus accedente sententiâ Magistrorum scholæ, quòd *principium meriti non cadit sub merito*, vnde euacuemus omne meritum respectu Incarnationis.

37 *Peccatū præuisum non puniri.* Accedit etiam quòd Deus de facto nullum peccatum præuisum nostrū per anticipationem puniat, nullum opus bonum præmiet per anticipationem; sed æqualis est ratio vtriusque apud ipsum, qui singulis partitur prout gerunt in corpore suo, siue bonum, siue malum: doctrina enim falsa fuit Semipelagianorum, præuisum motum liberi arbitrij præmiari, aut puniri à Deo. Vnde ab hac vniuersali regula non est recedendum, nisi ratio aliqua suadeat exceptionem, quæ in proposito nulla est. *Error Semipelagianorū. Regula tenēda.*

Obiectio. Soluitur. Quòd si vrgeas merita Christi præuisa acceptata fuisse & profuisse Patribus. Respondetur, id verum esse, sed singulare in Christo Domino, qui est caput vniuersorum; imò confirmat propositam conclusionem Doctoris: quia licèt opera Christi præuisa influxerint in prædestinatos, qui eum antecesserunt, gratiam, fidem, & remissionē peccati (aliàs non fuisset eis sufficienter in Christo prouisum) quæ necessaria erant ad salutem ipsorum: tamen ex operibus Christi præuisis non receperunt præmium completum antequam fuerunt exhibita in reipsa; & licèt habuerint illam efficaciam quoad sufficientia, & necessaria pro statu viæ, & sic fuerint acceptata quoad hæc præcisè, non tamen erant efficacia, quoad præmium completum, & vltimatum, antequam exhibitum fuit completum meritum in passione: ergo sequitur Deum non acceptare meritum præuisum puræ creaturæ, cùm non acceptarit meritum Christi, nisi tantùm quoad necessaria ad salutem prædestinatorum in via, quibus aliter per Christum subsequentem, vel in ipso non fuisset prouisum. *Opera præuisa Christi acceptata. Confirmatio Doctorum. Cur, & in quantum acceptata.*

Hæ rationes probant contra Suarez, quòd nec Patres meruerint substantiam Incarnationis, etiam in executione. Neque refert dicere quòd nulla sit repugnantia, quia licèt de potentia absoluta id verum sit, quoad ordinariam tamen, & regulas diuinæ sapientiæ positas, non est verum: licèt enim præcesserint opera bona in Patribus Incarnationem factam; subsecutæ tamen sunt eandem in præuisione quoad executionem, & dependentiam causalitatis, atque principij, quod tollit ordinem meriti, & præmij inter ipsa. *In executione nullus meruit substantiam Incarnationis.*

38 *Accelerationē fuisse sub merito Patrum.* Conclusio prædicta etiam probatur quoad inclusiuam, seu affirmatiuam, quâ dicuntur Patres meruisse accelerationem Incarnationis: quia Sancti Patres orauerunt pro acceleratione Incarnationis: *Ostende nobis Domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis*, Psalm. 84. *Emitte Domine agnum dominatorem terræ de petra deserti*, Isaiæ 16. & plurima similia. Sed hæc non solùm declarant desideria Sanctorum, sed etiam orationem, quæ non fuit temeraria, sed ex instinctu Spiritus sancti; ac proinde quod petebat, impetrari potuit ex opinione, & fiducia orantium Patrum: hinc Danielis 9. *Septuaginta hebdomadæ abbreuiatæ super populum tuum, vt vngatur Sanctus Sanctorum*, &c. vbi acceleratio impetrata videtur: & Psalm. 11. *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus*, &c. quod, etsi de redemptione à captiuitate temporali intelligi potest, potest etiam de redemptione simpliciter intelligi, consueto stylo Scripturæ, quæ plura mysteria vnicâ sententiâ nonnunquam comprehendit. *Orationes Patrum ex fide. Fuerūt exaudita.*

Secunda probatio. Secundò, non sequitur hinc aliquod inconueniens, vt neque illud, quod deductum est contra priorem sententiam, quia Incarnatio secundùm substantiam suam, est principium meriti, & gratiæ Sanctorum Patrum, & non secundùm hanc circumstantiam; quod enim fieret hoc, aut illo tempore, nihil derogat, aut superaddit eius valori: ergo hæc circumstantia cadit sub meritum, quod procedit ex substantia Incarnationis, sine eo quòd principium meriti cadat sub meritum. Dices Deum prædefiniuisse omnes circumstantias Incarnationis, quando ipsam Incarnationem prædefiniuit ante præuisa merita Sanctorum Patrum: ergo & hanc circumstantiam prædefiniuit, *Tollitur impedimentum, & repugnantia. Obiectio.*

39 *Responsio.* Respondetur, negando antecedens, quia Incarnatio prædefinita fuit ante præuisum peccatum ex nostræ scholæ sententia; præuiso autem peccato, modus Incarnationis in carne passibili, & ad finem redemptionis est ordinatus: sic ergo & hæ, & illæ circumstantiæ (quidquid de priori dicatur quod exempli loco adducitur) extrinsecæ Incarnationi non necessariò præfinitæ sunt simul cum ipsa; ac proinde potuerunt esse ex merito Sanctorum Patrum, impetratorio saltem, de quo agitur; nam de condigno non ita suppetit fundamentum: hoc enim exigit pactum, & legem, de quibus nō constat adeò ex Scriptura.

Secunda responsio. Etiam tempus præfinitū potest cadere sub merito. Responderi potest secundò, licèt præcesserit illa prædefinitio absoluta, quantùm ad intentionem, nihil obstare, quin in executione circumstantia illa cadat sub meritum, cuius ipsa nullo modo est principium: sic electi præordinati sunt ad gloriam, quantùm est ex vi electionis efficacis,

efficacis, ante præuisa merita : hæc tamen in executione sunt causa eius : & secundùm Augustinum Deus facit, vt petamus quæ ipse facturus erat : non obstat ergo decretum intentionis executioni, quin hæc dependeat ab aliqua causa, à qua non dependet executio : per quod soluitur quodcumque inconueniens quod potest obiici, quia etsi intentio determinet rem quoad *esse*, executio tamen superaddere potest aliquam determinationem vlteriorem, quoad extrinseca, vt moralibus exemplis, & obuiis de facili potest demonstrari.

40 *Obiectio.* Dices, circumstantia temporis non cadit sub meritum, quando substantia operis non cadit sub meritum, sed substantia Incarnationis non cadit sub meritum: ergo neque circumstantia vlla eius.

Respondetur. Respondetur negando maiorem, quia circumstantia temporis quandoque superaddit aliquam bonitatem præmio diuersam : vt si debitor anticipârit solutionem creditori ob aliquod eius speciale obsequium, ad quam anticipationem aliàs ex pacto, & lege non tenebatur. Ex quibus patet conclusio.

Aliæ circumstãtia Incarnationis. Disputatur etiam de aliis circumstantiis Incarnationis; potissimæ sunt descendentia secuncundùm carnem ex Patribus Abrahamo, Dauide, & aliis, quibus promissus est Christus : an illam meruerint. Item, de circumstantia Maternitatis; an eam meruerit Beata Virgo de congruo, vel condigno. Item, de circumstantia videndi, & annũtiandi Christum in carne: in quibus variant Doctores : eas autem in suum locum remittimus, quia textus hæc explicare non exigit : licèt fortè per consecutionem excludat ad hæc meritum præcessisse, cùm solùm doceat sub dubio meritum accelerationis respectiuè ad Patres, etiam ad Virginem : loquitur tamen de Incarnatione quoad substantiam, & ea quæ proximè, & intrinsecè ipsam afficiunt in effectu; non autem de extrinsecis, quæ spectant ad causas eius.

41 *Quid de merito Beatæ Virginis.* Quidquid dicatur, textus non repugnat ; si enim dicatur nullum præcessisse meritum : Responderi potest speciatim ad illa loca, quæ pro merito Beatæ virginis afferuntur, quibus dicitur digna fuisse vt fieret mater Christi, intelligenda esse quantùm ad dignitatem excellentiæ, & perfectionis; ad quam partim ex meritis, partim ex priuilegiis collatis absque merito peruenit; non autem de merito rigorosè sumpto, quod supponit pactum, & acceptationem specialem, aut generalem respectu talis præmij; quia illud pactum præcessisse non constat, aut scientiam eius; quod ex modo Incarnationis, & Annuntiationis atque colloquio cum Angelo magis liquet, *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*, &c. *Cogitauit qualis esset illa salutatio*, &c. & quamuis in Prophetis legerit, quòd Virgo foret mater Christi : *Ecce Virgo concipiet & pariet filium*, &c.

Humilitas eius non permisit vt id in seipsa complendum fore præsumeret sine speciali reuelatione eius, quam non videtur habuisse ex prædictis Euangelij verbis : sine autem speciali scientia non potuit habuisse meritum explicitum respectu talis præmij, atque ad ipsam directum, cùm fuerit particulare, & non lege statutum.

Quòd si teneatur oppositum, explicandus est textus vt suprà præmissum est : & ad rationem iam adductam diceretur sufficere scientiam illam, quam habuit ex lege, & Prophetis, quæ promiserunt nascendum Messiam ex Virgine, cum prærogatiua bonorum operum, quæ fuerunt in Virgine, quamuis ea specialiter non direxerit in eum finem, vt in seipsa promissio compleretur; direxit tamen sua opera orando, vt promissio facta compleretur, quod sufficit ad meritum in ipsa saluandum, sicut saluatur in ea meritum respectu accelerationis eius, &c. *Pro altera parte.*

g *Ad vltimum dico, quòd si illud vulnus fuit inflictum*, &c. Quidam dixerunt, vt Petrus Ioannis, vulnus laterale Christi in vita ei fuisse inflictum, ac proinde verba Ioannis per recapitulationem dicta non seruare ordinem narrationis: definitum est in Concilio Viennensi Clementina *de Summa Trinitate, & fide Catholica*, Ioannem seruasse ordinem gestorum suâ narratione; ac proinde vulnus laterale post mortem inflictum fuisse. Hæc definitio contigit post mortem Doctoris : antea autem illa interpretatio falsa licèt, videtur fuisse tolerata, vel saltem non fuit in terminis ab Ecclesia damnata. Itaque illa particula, *si*, non dubitatiuè intelligitur, sed permissiuè, atque ad excusandum tractatum, qui ad hunc locum non spectat, quia Doctor infrà *dist. sequenti quæst. 3. responsione ad vltimum*, supponit contrarium cum Innocentio; quod perinde hîc etiam insinuat in illis verbis, *vt narrat Euangelium*, supple, Ioannis : de quo infrà loco prædicto, *Et qui vidit, testimonium perhibuit veritati*, &c. supponit ergo ordinem seruasse narrationis. 42 *Error.* *Clementina definit cõtrarium.* *Explicatio Doctoris.* *Definit veritatem.*

QVÆSTIO II.

Vtrùm baptizatus Baptismo Ioannis, necessariò tenebatur baptizari Baptismo Christi?

Alens. 4. *p. q.* 9. *m.* 7. D. Thom. 3. *p. q.* 38. *art.* 6. *& q.* 66. *art.* 9. D. Bonau. *hic art.* 2. *q.* 3. Rich. *art.* 2. *q.* 4. Durand. *q.* 4. Gabr. *q.* 2. Bellarm. *lib.* 1. *de Baptismo, cap.* 20. *& tribus seqq.* Abulens. *in c.* 3. *Matth. à q.* 36.

1 *Mag. D. E. F. Argum. 1.* Videtur quòd non, quia Magister *in litera cap. vltim.* dicit: Qui spem non posuerunt in Baptismo Ioannis, & Patrem & Filium & Spiritum sanctum credebant, non sunt postea rebaptizandi.

Item, in receptione Sacramentorum, quod datur non est iterandum : sed si aliquid omittatur, cautè est supplendum: *Extrà de clerico per saltum promoto, cap. vnico, & de Sacramentis non iterandis, cap.* 1. sed in Baptismo Ioannis dabatur ablutio exterior : ergo si defuit interior, illa fuit supplenda : sed non exterior iteranda.

Contrà,

Ratio ad opp. Contrà, de consecr. dist. 4. Aliud; & accipitur ab Aug. super Io. hom. 5. *Si quos baptizauit Ioannes, iterum sunt baptizandi: planè iterũ, sed non iterato Baptismo; quos enim Iudas baptizauit, & Christus: quos baptizauit Ioannes, non,* &c. Item Aug. de Baptismo contra Donatistas lib. 5. *Christus tali Baptismo mundat Ecclesiã, quo accepto, alterũ non erat necessariũ. Ioannes autẽ tali Baptismo pertingebat, quo accepto esset Baptismũ dominicum necessarium.*

SCHOLIVM.

Respondet affirmatiuè ex c. Aliud, *de consecr. d.* 4. *& August. citato: & ex illo Ioan.* 1. Ego baptizo in aqua. *Ratio est, quia Baptismus Ioannis non fuit Sacramentum, de quo dedit Christus praceptum, de quo habetur Act.* 19. Trident. *sess.* 7. *c.* 1. *Vide* Nazianz. *oratione* 39. *in sancta Lumina.* Chrysost. *hom.* 10. *&* 11. *in Matth.* Hieronym. *dialog. contra Lucifer. c.* 3. *& in c.* 2. *Ioël.* Ambros. *lib.* 1. *de Spiritu sancto cap.* 3. *Vide* Coccium 2. *Tom. lib.* 5. *art.* 5. *citantem pro hoc PP. Græcos & Latinos, contra hæreticos nouos & veteres, oppositum tenentes.*

2 Respondeo [a], potest intelligi dupliciter Ioannem baptizauisse. Vno modo, in forma Baptismi Christi, quam potuit scire à discipulis Christi, vel ab aliis audientibus hos baptizare: & tunc non diceretur propriè Baptismus Ioannis; sicut nunc non dicitur Baptismus Petri, vel Pauli. Istum enim errorem reprehendit Apostolus 1. *ad Corinth.* Et si isto modo baptizaret Ioannes, planum est, quòd talis non esset iterum baptizandus.

Ioannes non baptizauit Baptismo Christi. Alio modo [b] potest intelligi, Ioannem baptizasse non in forma Baptismi Christi, sed vel in aliqua alia forma propria, scilicet in nomine venturi: vel absque aliqua forma; & de sic baptizato satis videtur manifestum, quòd erat baptizandus Baptismo Christi; tum, propter præceptũ eius generale obligans omnes, quod præceptum non impleuerat baptizatus à Ioãne (istud autem præceptum generale fuit rationabile: quia rationabile fuit omnes obligari ad hoc, quòd essent membra Ecclesiæ, & ad suscipiendum signum illud commune omnibus ingredientibus Ecclesiam) tum, quia medicinâ præparatiuâ susceptâ, cõgruum est recipere medicinam curatiuam: dispositione etiam inductâ, congruum est adhuc induci formam principalem: sed ille Baptismus Ioannis erat sicut dispositio merè præparatiua ad Baptismum Christi, vt per illam ablutionem faciliùs inclinarentur homines ad suscipiendum ablutionem sibi salutarem: nec esset molestum ipsis iam ad simile exercitatis. Et hanc rationem innuit Ioan. Baptista, Ioan. 1. *Baptizo vos aquâ* (supple tantùm) *medius autem vestrûm stetit, quẽ vos nescitis:* qui (supple) baptizat vos non in aqua tantùm, sed in Spiritu, & veritate. *Baptismus Ioannis medicina præparatiua, Christi curatiua.*

3 Si dicatur [c], quòd Magister loquitur de baptizatis à Ioanne primo modo, vtente, scilicet formâ Christi in baptizãdo; hoc non potest stare, quia infidelitas suscipientis Baptismũ, non est causa sufficiens, quòd oporteat

a *Respondeo potest intelligi dupliciter Ioannem baptizasse*, &c. Hîc agit Doctor de Baptismo Ioannis respectiuè ad titulum præfixum ex principali instituto; incidenter autem plura breuiter dicit, quæ ad quæstiones diuersas, & titulos reuocantur à Doctoribus. Quæstio ergo est: *An baptizatus Baptismo Ioannis tenebatur ad Baptismum Christi?* Quod duobus modis intelligi potest, nempe si aliquis baptizatus fuerit à Ioanne in forma Baptismi Christi, id est, in nomine Trinitatis, quam formam discere potuit à discipulis Christi, eo casu ille Baptismus sic datus non esset Baptismus Ioannis (cuius neque promulgator, neque institutor fuit) sicut neque est Petri, vel Pauli, vel alterius ministri, 1. *ad Corinth.* 1. Hic autem casus non est ad scopum quæstionis; quia ille reciperet Baptismum Christi, qui non est iterabilis. 1 *Explicatio quæstionis.*

2 Secundo modo intelligitur de Baptismo Ioannis, quo ipse vtebatur, vel in forma propria, scilicet in nomine venturi: vel sine vlla forma. Ad quæstionem hoc modo intellectam, respondet affirmatiuè, propter præceptum generale, quod præceptum fuit rationabile, tum vt baptizatus fieret membrum Ecclesiæ; tum, quia recipiens medicinam præparatiuam, & dispositiuam, congruum erat vt reciperet purgatiuam: Baptismus Ioannis fuit præparatiuus, & vt dispositio ad Baptismum Christi. Origenes tomo 8. in Ioannem: *Vt præparem*, inquit, *veluti populum instructum, ego veni, & ad præparandum locum resipiscentiæ per Baptismum post me venturo*, &c. Athanasius quæst. 134. *Baptisma Ioannis introductorium* appellat: Basilius exhortatione ad Baptismum, *initiatorium:* Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Ioannem cap. 26. *præparatiuum:* & lib. 2. cap. 57. *introductorium*: sicut & Damascen. lib. 4. fidei orthodoxæ, *rudimentum*, &c. Denique Cyprianus de Baptismo Christi, & manifestatione Trinitatis; *Præparabat viam Domino Ioannes lauando exteriùs corpora, vt præcederet exteriùs lauacrum, secuturum Baptisma in quo conferretur animarum ablutio, & peccatorum remissio*, &c. Augustinus in Enchiridio cap. 49. *Non renascebantur qui Baptismate Ioannis baptizabantur*, &c. *sed quodam præcursorio illius ministerio, qui dicebat: Parate viam Domini: huic vni, in quo solo renasci poterant, parabantur*, &c. *Sensus intentus quæstionis. Conclusio affirmatiua. Origenes. Athanas. Basilius. Cyrill. Alexandrinus. Damasc. Cyprian. Augustin.*

Gregorius Magnus *hom.* 7. *in Euang.* idem docet, & alij; proinde rectè Doctor significat vsum Baptismi Ioannis in hoc solo fuisse, vt disponeret ad Baptismum Christi, tum exercitando per ablutio *Gregor.*

oporteat eum aliàs baptizari: dum tamen adsit intentio suscipiendi illud, quod confert Ecclesia. Et si ergo à Ioanne baptizatus non habuisset fidem Trinitatis: dum tamen intenderet recipere illum Baptismum, quem Ioannes intendebat dare (qui sic intelligendo, poterat esse verus Baptismus Christi) non erat iste postea baptizandus: cuius oppositum dicit Magister de postea baptizandis.

4 *Ad argum. 1. Reijcit Magistrum.* Ad primum argumentum dico, quòd non tenetur Magister: nec argumentum quod sumitur ex Actibus 19. concludit. Verum enim est, quòd non habentes fidem fuerunt baptizandi Baptismo Christi: sed non sequitur, ergo habentes fidem non erant postea baptizandi. Iste modus arguendi non tenet, nisi in causis præcisis, quod non est in proposito. Infidelitas enim non erat causa præcisa rebaptizationis Baptismo Christi, immò magis, quia priùs non receperant gratiam Baptismi.

Ad 2. Ad secundum argumentum dico, quòd maior est vera, quando aliquid Sacramenti Baptismi confertur, in Baptismo autem Ioannis nihil Sacramenti Baptismi conferebatur: ablutio enim exterior, sine determinatis verbis, & determinatâ intentione prolatis, omnino nihil est Sacramenti Baptismi, sicut nec quæcúque alia balneatio.

Et si obiicias, vbi ergo habet veritatem illa maxima, *Vbi omissum est aliquid, cautè supplendum est?* Respondeo, vel non potest habere locum in Sacramento verè vno, quia duobus concurrentibus ad istud Sacramentum, alterum sine altero nihil est Sacramenti: quia alterum sine altero nec significat gratiam, nec efficit, & tunc exponenda est illa maxima de diuersis Sacramentis ordinatis, cuiusmodi sunt ordinatio in Diaconum, Subdiaconum, & huiusmodi, & de talibus est ibi sermo. Vel si possibile est in aliquo Sacramento verè vno, vnam partem esse sine alia, puta in Eucharistia, (loquendo de speciebus panis, & vini,) ibi locum habet illud, *quod omissum est, est supplendum.*

Sed in proposito non, quia ablutio Ioannis nihil erat Sacramenti Baptismi: ideò non valet.

D. Thom. Doctor. Ambros. Augustin. Hieron. *quest. 6 in 3. art. 1.* D. Thom. *3. part. quest. 58. art. 6. ad 5.* & noster Doctor tanquam magis receptam eandem primo loco statuit; cui fauent multi Patres, Ambrosius *lib. 1. de Spiritu sancto, cap. 7. Ioannes quidem in aduenientis Iesu, non in suo baptizabat nomine.* Augustinus lib. quæstionum noui Testamenti, quæst. 29. dicens *Baptismum Ioannis non fuisse sine mentione Christi.* Diuus Hieronymus in illa Ioëlis 2. *Effundam de Spiritu meo,* &c. Item Actorum 19. *Ioannes baptizauit Baptismo pœnitentiæ, dicens, in eum qui erat post ipsum vt crederent,* &c. Vbi videtur hæc forma insinuari.

ablutionem aquæ externam, tum etiam prædicando fidem, & pœnitentiam peccatorum, appropinquante regno cœlorum, & gratiâ nouæ legis: subiicit mox sententiam Magistri, eámque impugnat. His positis quantùm ad summarium & diuisionem, difficultates & controuersias breuiter perstringam suo ordine, resumendo membra ipsius quæstionis iuxta consuetum stylum.

Hìc supponit Doctor opinionem veriorem circa institutionem Baptismi Christi ante passionem factam; quam & inferiùs docet: nempe discipulos Christi non fuisse vsos alio Baptismo, quàm instituto à Christo, cuius formam à discipulis potuit Ioannes discere. 3 *Suppositio.*

Cæterùm Ioannem non fuisse vsum Baptismo Christi, sed suo, supponunt omnes Patres; neque alioquin ministerium Ioannis, quo vt præcursor fungebatur, permittebat ipsi congruè vsum alterius Baptismatis sacramentalis instituti à Christo; sed seruato discrimine inter vtrumque, soli Christo, & eius discipulis proprium esse debebat: quamquam simul pro aliquo tempore concurrerent; vt patet Ioannis 3. & 4. Baptismus autem Ioannis vnum annum circiter, vel paulò ampliùs durauit, donec missus est in carcerem, & tunc extinctus est vsus Baptismi Ioannis, quod à solo eius ministerio pendebat: vt probat Augustinus *tract. 4. in Ioan.* Casus ergo propositus est speculatiuus, & non facti; & sic etiam differendi gratiâ à Doctore proponitur: non verò asserendo. *Ioannem non fuisse vsum Baptismo Christi.* *Concursus vtriusque.*

b *Alio modo potest intelligi*, &c. Hìc docet distingui Baptismum Christi à Baptismo Ioannis. Oppositum errorem docuit Petilianus, eundem scilicet fuisse Baptismum Christi & Ioannis, in quo distinguebat tres gradus: vnum, qui fuit in aqua, & hic fuit Ioannis; secundum, in spiritu, & hic fuit Christi; tertium in igne, & hic fuit Paracleti: vide Augustinum *lib. 2. contra literas Petiliani cap. 32. 34. & 37.* Idem docent hæretici huius temporis, nullum discrimen agnoscentes inter vtrumque Baptismum, nisi quòd Baptisma Ioannis fuerit efficax in virtute Christi exhibendi in Cruce, Baptisma Christi in virtute iam exhibiti. Vide Bellarminum *lib. 1. de Baptismo, cap. 19.* 4 *Distinctio vtriusque Baptismi. Error Petiliani.* *Augustin.* *Error Nouatorum.* *Bellarm.*

Hæc hæresis damnata est ab omnibus Patribus. Vide citatos, & quos refert Scholiastes. Damnatur *sess. 7.* de Baptismo, à Tridentino: *Si quis dixerit Baptisma Ioannis habuisse eandem vim cum Baptismo Christi, anathema sit,* &c. *Trident.*

Ioannem baptizasse, &c. Materiam Baptismi Ioannis fuisse aquam, & ablutionem, habemus *Matth. 3. Lucæ 3. Marci 1. Ioan. 1. & 3. Act. 1.* De forma non ita constat, ideo Doctor alterutrum supponit: primum autem, scilicet baptizasse in determinata forma, vt in *nomine venturi*, ita sentit Hugo de S. Victore *lib. 2. de Sacram. part. 6. cap. 6.* Magister *in hac dist. cap. vltimo*, quem sequitur communis opinio præter citandos: Alensis *4. part.* 5 *An fuerit vsus forma.* *Sententia communis affirmat.* *Hugo. Magist. Alensis.*

Oppositum huius etiam insinuat Doctor vt probabile; quem secutus est Durandus *in hac dist. quest. 3.* Gabriel *quest. 2. art. 1.* Sotus *quest. 2. art. 1.* & alij. Et patet congruentiis, quia locus ille Actorum habet commodam interpretationem ex superficie verborum; nempe ex eo quod Ioannes dum baptizaret, instruxerit etiam de fide venturi. *Negatiua probabilis. Doctor. Gabriel. Durand. Sotus.*

turi. Secundò, quia forma illa esset falsa, cùm Christus iam venerit; ac proinde non erat venturus, & idipsum scierit Ioannes. Tertiò, quia eadem etiam forma baptizando Christum proferretur falsò: Ioannes autē idem Baptisma Christo, & aliis ministrauit, quia Baptisma Ioannis non conferebat gratiam: ergo non dabatur sub aliqua forma verborum determinatâ, quia hæc tantùm datur in Sacramentis nouæ legis ad significandum effectum interiorem gratiæ. Ad fundamentum oppositæ sententiæ intelligendi sunt Patres; sicut & locus Actorum, ad quem alludunt, iam præmissus declaratur.

6 Præferenda tamen magis est prior sententia, cui magis fauent Patres, & citati Magistri scholæ; ac proinde negatur quod primò adducitur, quia interpretatio dictorum Patrum, & Doctorum sic intelligit, illo loco designari formam Baptismi Ioannis. Ad secundum, negatur antecedens, quia *venturi* intelligitur respectiuè ad manifestationē, & munus baptizandi, quia Ioannes disponebat baptizando ad Baptismum Christi, quod non fuit tum institutum, saltem ante Christum baptizatū. Ad tertium, patet per idem. Alij dicunt Ioannem non vsum fuisse illâ formâ baptizando Christum, quia per reuelationē eum cognouit; ita Paludanus: alij, vt Mayron, vsum esse aliâ formâ. Ad quartum, negatur consequentia, quia forma illa potuit habuisse effectum instructionis de Christo venturo, quē sola ablutio non sufficiēter indicaret. Vnde Augustinus, Ioannem ait fecisse mentionem Christi inter baptizandum. Potissima ergo ratio huius sententiæ, ex hoc eliditur, de falsitate scilicet formæ præscriptæ, quia prædicatio Ioannis erat de Christo venturo, & venturum designabat, *Qui post me venit*, Ioan. 3. quod intelligitur de aduentu secundùm manifestationem, vt dixi, non secundùm Incarnationem; aliàs prædicatio illa non esset vera: quod perinde de forma dicendum est, quia illa forma non vendicat maiorem, aut certiorem gradum veritatis, cùm non fuerit practica, quàm ipsa instructio, & prædicatio Ioannis de Christo venturo, quæ non fuisset falsa; & intelligitur modo iam explicato eius veritas.

Communis sentētia præferenda. *Satisfit fundamentis secunda sentētia.* *Quòd forma non esset.*

7 c *Si dicatur quòd Magister intelligatur de baptizatis à Ioanne primo modo*, &c. Magister hac distinctione docuit alios baptizatos esse à Ioanne, qui ponebant spem in illo suo Baptismo, neque cognoscebant Spiritum sanctum: & hos docet necessariò baptizandos esse Baptismo Christi: alios verò non posuisse spem in prædicto Baptismo, & habuisse fidem, & cognitionem Trinitatis; ac proinde tertiæ personæ, & hos non fuisse baptizandos Baptismo Christi, sed recipiendos per manus impositionem.

Sentētia Magistri.

Assertio Magistri intellecta iuxta primum modum, quem adducit Doctor in litera, quasi aliquādo baptizaret Baptismo Christi, hoc etiam casu dato, est falsa, quia infidelitas suscipientis Baptismum non euacuat Sacramentum; ita vt iterari debeat, modò adsit intentio illud suscipiendi cum reliquis, deficiente solâ fide. Hunc autem casum non intendit Magister, qui loquitur de proprio Baptismo Ioannis, quem distinguit à Baptismo Christi: & solùm iuxta mentem, & errorem hæreticorum casus hic admittitur in praxi, quia non distinguunt inter Baptismum Christi, & Baptismum Ioannis.

Sentētia Magistri impugnatur.

Secundo modo intellecta sententia Magistri reiicitur ab omnibus, estque erronea, quia præceptum generale Baptismi Christi comprehendit baptizatos à Ioanne, sicut & cæteros; & à fortiori baptizatos à Ioanne magis, quàm circumcisos, quia Circumcisio conferebat gratiam, & delebat peccatum: non ita Baptismus Ioannis. Deinde propter characterem, & consignationem, & initiationem in lege noua requiritur Baptismus Christi, etiam respectu eorum, qui habuerunt fidem, & iustitiam. 8

Notatur erroris. *Præceptū generale.* *Baptismus Christi ob consignationem.*

Tertiò, quia Baptismus ille fuit præparatorius ad Baptismum Christi, cui subordinabatur tanquam dispositio, vel introductio, & exercitatio, vt constat ex Patribus & Scriptura *Matth.* 3. dicit Ioannes ad Pharisæos & Sadducæos à se baptizatos; *Ego baptizo vos in aqua*, &c. *qui autem post me venturus est*, &c. *ille vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni*, &c. Item, quia inter eos qui baptizati sunt ab Apostolis, *Act.* 2. & 4. præsumendum est fuisse aliquos baptizatos à Ioanne: quia *loco citato Matthæi*, dicitur tota Ierosolyma, in qua baptizarunt Apostoli, frequentasse Baptismum Ioannis.

Tertia ratio ex subordinatione.

Et quidquid sit de hoc, doctrina de Baptismo, eiúsque necessitate proposita à Petro *Act.* 2. non excipit baptizatos à Ioanne: quæ doctrina vniuersalis fuit, respectu totius populi, in quo fuerunt baptizati à Ioanne: neque respondere licet fuisse etiam in populo baptizatos à Christo. Respondetur enim illis necessitatem Baptismi, eiúsque susceptionem non fuisse propositam, quia iam initiati sunt, & instructi, antequam ad Baptismum admissi sunt. Respectu ignorantium Baptismum loquitur ex subiecto argumento Petrus, & interrogantiū quid facere deberent. Conclusionem hanc tradit S. Augustinus *tract.* 5. *in Ioannem*; & habetur de consecr. dist. 4. cap. *Aliud est*, &c. & *lib.* 5. *contra Donatistas de baptismo.* Augustin.

Fundamentum Magistri nullum est, vt respondet Doctor in litera: quia infidelitas non est præcisa causa suscipiendi Baptismum: quamuis ergo infideles baptizandi sunt, non tamen soli: & iste modus argumentandi non concludit: verbi gratiâ, infidelis baptizandus est: ergo solùm infidelis est baptizandus: tenet tantùm in causis præcisis, in quibus sicut affirmatio est causa affirmationis, ita etiam negatio est causa negationis, propter mutuam adæquationem causæ, & effectus, vt est inter definitionem, & proprietatem subiecti; quæ adæquatio in hoc saluatur, vt vbicumque saluetur vnum, ibidem saluetur & alterum extremum: authoritates autem Hieronymi, & Ambrosij à Magistro adductæ designant tantùm infidelitatem esse sufficientem causam applicandi Baptismum, non solam, neque præcisam. *Et si obijcias*, inquit, *illam maximam, vbi omissum est aliquid, cautè supplendum esse*, &c. non intelligi de partibus essentialibus eiusdem, quia si deficiant, nihil fit; deficit enim fundamentum significationis sacramentalis, sed intelligendum esse in Sacramento Ordinis, vel Eucharistiæ, quod ex diuersis integratur, quorum quodlibet seorsim poni potest. Habetur illa maxima cap. vnico *de Clerico per saltum ordinato*, & *de Sacramentis non iterandis, cap.* 1. Qui voluerit, circa hanc materiam de Baptismo Ioannis legat Alensem citatum, & D. Thomam *3. p. quæst.* 38. & *sequenti.* Hæc ex instituto præsenti sufficiant. 9

Fundamentum Magistri soluitur. *Causa præcisa se inferūt.* *Quando aliquid supplendum in Sacramentis.* Alens. D. Thom.

DISTIN

DISTINCTIO TERTIA.

De Baptismo.

A POST hæc videndum est quid sit Baptismus, & quæ sit forma, & quando institutus, & causa institutionis. *Baptismus* dicitur intinctio, id est, ablutio corporis exterior, facta sub forma verborum præscripta. Si enim ablutio fiat sine verbo, non est ibi Sacramentum, sed accedente verbo ad elementum, fit Sacramentum: non vtique ipsum elementum fit Sacramentum, sed ablutio facta in elemento. Vnde Augustinus. [Verbo Baptisma consecratur: detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Vnde est hæc tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud est virtus intus manens.] In duobus ergo consistit Sacramentum Baptismi, scilicet in verbo, & elemento. Ergo, etsi alia desint, quæ ad decorem Sacramenti instituta sunt, non ideò minùs est verum Sacramentum & sanctum, si verbum sit ibi & elementum. Nam & in hoc Sacramento, & in aliis, quædam solent fieri ad decorem & honestatem Sacramenti, quædam ad substantiam, & causam Sacramenti pertinentia. De substantia huius Sacramenti sunt verbum & elementum, cætera ad solemnitatem eius pertinent.

Tract. 80. in Ioan. Tomo 9. & ser. de Cataclys. c. 3. Tomo 9.

De forma Baptismi.

B SEd quod est illud verbum, quo accedente ad elementum, fit Sacramentum? Veritas te docet, quæ huius Sacramenti formam tradens, ait discipulis; Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Inuocatio igitur Trinitatis verbum dicitur, quo Baptisma consecratur: & hæc est forma verborum, sub qua traditur Baptismus. Vnde Bonifacio Episcopo Zacharias Papa ait, [Firmissimè præceptum est in Synodo Anglorum, vt quicunque sine inuocatione Trinitatis mersus fuisset, quòd Sacramentum regenerationis non haberet: quod omnino verum est, quòd si mersus in fontem Baptismi quis fuerit sine inuocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti fuerit baptizatus.] Legitur tamen in actibus Apostolorum, Apostolos baptizasse in nomine Christi, sed in hoc nomine, vt exponit Ambrosius, tota Trinitas intelligitur. Intelligitur enim cùm Christum dicis, & Pater, à quo vnctus est, & ipse qui vnctus est, & Spiritus sanctus, per quem vnctus est. Vnde Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum. A quodam Iudæo multos baptizatos asseritis, & quid inde agendum sit consulitis. Hi profectò si in nomine sanctæ Trinitatis, vel in nomine Christi, sicut in Actibus Apostolorum legimus, baptizati sunt, vnum enim, idémque est, vt exponit Ambrosius, rebaptizari non debent.

Matth. vlt. d.

De conse. dist. 4. c. in Synodo.

Act. 2. f. 8. c. 10. g. & 19. a.

Lib. 1. de Spir. sanct. c. 3. de cons. dist. 4. A quodam.

Cap. praallegatis.

Si in nomine Patris tantùm, vel Spiritus sancti, possit tradi Baptismus.

C HIc quæritur, An Baptismus esset verus, si diceretur in nomine Patris tantùm, vel Spiritus sancti tantùm: vt cùm dicitur in nomine Christi?

Ambr.lib.1. de Spirit. sanct.c.9. Tom.2. Ambrosius videtur dicere, quòd si fide mysterium Trinitatis teneatur, & vna persona tantùm nominetur, plenum esse Sacramentum: & è conuerso, si tres nominentur, & non rectè de aliquo illorum sentiatur, vacuum fieri mysterium Trinitatis. Ait enim sic: [Vbi non est plenum Baptismi Sacramentum, nec principium, nec species aliqua Baptismi æstimatur. Plenum autem est, si Patrem & Filium, & Spiritum sanctum fatearis. Si vnum neges, totum subrues. Et quemadmodum si vnum in sermone comprehendas, vel Patrem, vel Filium, vel Spiritum sanctum, fide autem nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum sanctum abneges, plenum est fidei Sacramentum: ita, etiam licèt Patrem & Filium, & Spiritum sanctum dicas, & aut Patris, aut Filij, aut *Ibid. paulo post. Ioan. 1.c. Act.1.a.* Spiritus sancti minuas potestatem, vacuum est omne mysterium.] [Cùm enim dicitur nomine Christi, per virtutem nominis impletum est mysterium: nec à Christi Baptismate Spiritus separauit, quia Christus baptizauit in Spiritu.

Quæstio Ambrosij.

D

Ambr.lib.1. de Spirit. sanct.c.3. Solutio. Act.10.f. NVnc consideremus, Vtrùm sicut in Christi nomine legimus Baptismi plenum esse Sacramentum, ita etiam Spiritu sancto tantùm nuncupato, nihil desit ad mysterij plenitudinem? Rationem sequamur, qui vnum dixerit, Trinitatem signauit: si Christum dicas, & Patrem, à quo vnctus est Filius, & ipsum qui vnctus est, scilicet Filium & Spiritum sanctum, quo vnctus est, designasti. Scriptum est enim hunc esse Iesum à Nazareth, quem vnxit Deus *Psal.3.* Spiritu sancto. Et si Patrem dicas, Filium eius, & Spiritum oris eius pariter indicas, si tamen id etiam corde comprehendas. Et si Spiritum sanctum dicas, & Deum Patrem à quo procedit, & Filium eius, cuius est Spiritus nuncupasti. *Act.1.a. Matth.3.c. Marci 1.b.* Vnde vt rationi copuletur auctoritas, Dominus dicit: Vos autem baptizabimini in Spiritu sancto, ex quo indicat nos rectè posse baptizari in Spiritu sancto.]

Perstringit præmissorum intelligentiam cum determinatione cuiusdam dicti.

E

EX his apertè intellexisti, in nomine Christi verum Baptisma tradi: vnde nihilominùs insinuari videtur, verum Baptisma dari posse in nomine Patris tantùm, vel Spiritus sancti tantùm, si tamen ille qui baptizat, fidem Trinitatis teneat, quæ Trinitas in quolibet horum nominum intelligitur. Si autem aliquis peruersè credens, & errorem inducere intendens, vnum de tribus tantùm nuncupet, non complet mysterium. *Quid oporteat determinari.* Quod verò ait: nominatis tribus vacuum esse mysterium, si baptizans minuat potestatem Patris, vel Filij, vel Spiritus sancti, id est, si malè sentiat de potentia alicuius horum, non credens vnam potentiam trium; intelligendum est hoc super eum, qui non intendit, nec credit baptizare: qui non tantùm caret fide, sed etiam intentionem baptizandi non habet. Qui ergo baptizat in nomine Christi, baptizat in nomine Trinitatis, quæ ibi intelligitur. Tutius est tamen tres personas ibi nominare, vt dicatur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: non in nominibus, sed in nomine, id est, inuocatione, vel in confessione Patris, & Filij & *Ambr.lib.1. de Spirit. sanct.c.3.* Spiritus sancti. [Inuocatur enim ibi tota Trinitas, vt inuisibiliter ibi operetur per se, sicut extrà visibiliter per ministerium. Si autem dicatur in nominibus, non est ibi Sacramentum, quia non seruatur forma Baptismi.

De institutione Baptismi.

F DE institutione Baptismi quando cœperit, variæ sunt æstimationes. Alij dicunt tunc esse institutum, cùm Nicodemo Christus ait, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c. Alij dicunt institutionem Baptismi factam, cùm Apostolis dixit, Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Sed hoc dixit eis post resurrectionem, præcipiens eis de vocatione gentium, quos ante passionem binos miserat ad prædicandum in Iudæa, & ad baptizandum, dicens: In viam gentium ne abieritis. Iam ergo institutus erat Baptismus: quia baptizabant simul & prædicabant.

Ioan. 3. a. *Matth. vlt. d.* *Luc. 10. a. & b. Matth. 10. a. & b.*

De forma, in qua baptizauerunt Apostoli, ante paßionem Christi.

G SI verò quæritur, in qua forma tunc baptizauerunt Apostoli? Sanè dici potest in nomine Trinitatis, scilicet in ea forma, in qua baptizauerunt postea gentes: quæ ante passionem potest intelligi fuisse tradita, licèt non sit scriptum. Non ergo tunc illam formam Christus tradidit, cùm ad euangelizandum gentibus misit: sed quam antè tradiderat, mittens eos in Iudæam, pòst iterauit, cùm ad gentes misit. Commodiùs ergo dicitur institutio facta, quando Christus à Ioanne baptizatus est in Iordane: quod dispensauit, non quia mundari voluit (cùm sine peccato fuerit) sed quia contactu mundæ carnis suæ vim regeneratiuam contulit aquis, vt qui postea immergeretur inuocato nomine Trinitatis, à peccatis purgaretur. Tunc ergo institutus est Baptismus Christi: in quo Trinitas, cuius mysterium ibi innotuit, interiùs hominem baptizat.

Matth. vlt. d. *Matth. 3. d. & 10. a.* *De cõs. d. 4. Nunquam aqua.* *Aug. ser. 2. dom. infrà oct. Epiph.*

Quare in aqua tantùm fiat?

H CElebratur autem hoc Sacramentum tantùm in aqua, non in alio liquore, vt ait Christus, Nisi quis renatus, &c. [Ideóque vniformiter id fieri in aqua præcipitur, vt intelligatur, quòd sicut aqua sordes corporis, ac vestis, abluit: ita Baptismus maculas animæ, sordésque vitiorum emundando abstergit.] Vel ideò, vt nullum inopia excusaret, quod posset fieri, si in vino, vel oleo fieret: & vt communis materia baptizandi inueniretur apud omnes: quod aqua significauit, quæ de latere Christi manauit, sicut sanguis alterius Sacramenti signum fuit. Non ergo in alio liquore potest consecrari Baptismus, nisi in aqua.

Ioan. 3. a. *Ambr. c. 6. in illud Rom. 15.* Ita & nos in nouitate vitæ. *Ioan. 10. f.*

De immersione, quoties fieri debeat.

I DE immersione verò, si quæratur quomodo fieri debeat, præcisè respondemus, Vel semel, vel ter, pro vario more Ecclesiæ. Vnde Gregorius. [De trina immersione Baptismi nil verius responderi potest, quàm quod vosipsi sensistis: quia in vna fide nihil officit Ecclesiæ sanctæ consuetudo diuersa. Quia enim in tribus subsistentiis vna substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in Baptismo ter, vel semel immergere: quia & in tribus mersionibus personarum Trinitas, & in vna potest diuinitatis singularitas designari. Nos verò qui tertiò immergimus, etiam triduanæ sepulturæ Sacramentum signamus.] Secundùm hoc, licèt non modò ter, sed etiam

Epist. 41. lib. 1. Regist. & habetur de cons. dist. 4. De trina immersione.

etiam semel tantùm immergere. Ibi tamen dumtaxat immergere semel licet, vbi consuetudo Ecclesiæ talis existit. Si quis verò id facere incipiat, vbi consuetudo talis non est, vt semel tantùm mergendum asserat, reprehensibilem se constituit. Vnde Haymo [In suo sensu abundabat Cyprianus, cùm semel mergebat in Baptismo paruulos: qui quod intelligebat, studiosè implebat bonis operibus abundando, licèt in hoc nescius delinqueret: sed quia bonis operibus abundabat, postea correptus à Deo abundauit altiori sensu, ter illos mergendo.] Ecce habemus, quia deliquit qui semel mersit. Sed hoc ideò, quia aliter se habebat consuetudo illius Ecclesiæ, vel quia vnam tantùm faciẽdã mersionem asserebat. De trina mersione Augustinus ait. [Postquã nos credere promisimus, tertiò capita nostra in sacro fonte demersimus: qui ordo baptizandi duplici mysterij significatione celebratur. Rectè enim tertiò immersi estis, qui accepistis Baptismum in nomine Trinitatis. Rectè tertiò immersi: quia accepistis Baptismum in nomine Christi, qui die tertiâ resurrexit à mortuis. Illa enim tertio repetita immersio, typum dominicæ exprimit sepulturæ.] Constat ergo baptizandos tertiò debere immergi, & tamen si semel tantùm immergantur, verum Baptisma accipiunt. Et qui semel immergit tantùm, non peccat, nisi consuetudo Ecclesiæ obsistat, vel hoc modo tantùm debere fieri asserat.

In illud Rom. 14. Vnusquisque in sensu suo abundat.

Habetur de consf. dist. 4. c. Postquã.

Rom. 6. a.

Quando Circumcisio amisit vim suam?

K SOlet etiam quæri, Si Circumcisio amisit statim vim suam ab institutione Baptismi? Ad quod dicimus, in Christi morte terminata esse legalia omnia. Ex tunc ergo Circumcisio perdidit vim suam, ita quòd postea non profecerit, sed potiùs obfuerit obseruatoribus suis. Sed vsque ad oblationem veræ hostiæ potuit prodesse. Si enim ante passionem legalia finem habuissent, non, eâ imminente, vetus pascha cum discipulis manducasset.

Ioan. 19. f. Consummatũ est. Matth. 26. b. Luc. 22. a. Marci 14. b. Ioan. 13. b.

De causa institutionis.

L CAusa verò institutionis Baptismi, est innouatio mentis, vt homo qui per peccatum vetus fuerat, per gratiam Baptismi renouetur, quod fit depositione vitiorum, & collatione virtutum. Sic enim fit quisque nouus homo, cùm abolitis peccatis, ornatur virtutibus. Abolitio peccatorum pellit fœditatem. Appositio virtutum affert decorem, & hæc est res huius Sacramenti, scilicet interior munditia.

Quæritur an Baptismus aperuit cœlum, quod non aperuit Circumcisio?

M SI quæritur, Vtrùm Baptismus aperuit cœlum, quod non aperuit Circumcisio? dicimus, quia nec Baptismus, nec Circumcisio regni nobis aditum aperuit, sed in hostia Saluatoris: quæ si tempore Circumcisionis oblata fuisset, illius temporis homines regnum intrassent. Res ergo huius Sacramenti iustificatio est.

SVPRA

SVPRA Magister [a] egit de quodam præambulo ad Baptismum Christi: hîc agit de Sacramento Baptismi. Et diuiditur in duas, in proœmium, & tractatum, qui incipit ibi, *Baptismus dicitur.* Prima diuiditur in partem principalem, & incidentalem, quæ incidentalis incipit capite 4. Principalis diuiditur in tres partes. Primò agit de partibus intrinsecè pertinentibus ad Baptismum. Secundò de suscipiente Baptismum 4.*dist.* Tertiò de ministro *dist.* 5. *Post hoc sciendum.* Prima, quæ pertinet ad præsentem lectionem diuiditur in tres: Primò, agit de quiditate Baptismi, siue quid sit Baptismus. Secundò, de forma eius, ibi, *Sed quid est illud verbum.* Tertiò, de institutione eius, ibi: *De institutione.* Et in illa tertia parte interserit de materia Baptismi, ibi: *Celebratur autem, &c.*

a SVPRA *Magister egit*, &c. Hîc exponit Doctor ordinem. Postquam enim tractauit de Sacramẽtis nouæ legis in genere, subiecit etiam tractatum de Baptismo Ioannis, tanquam præambulo ad tractatum de Baptismo Christi, quem explicat in hac distinctione. Eius argumentum comprehendit Doctor quatuor quæstionibus, hoc ordine: primò explicat *quid rei* per definitionem, quæ supponitur in qualibet scientia. Secundò explicat partes Sacramenti Baptismi: in secunda quæstione formam, quæ est magis principalis in composito: in tertia verò quæstione, agit de materia: in quarta verò, de institutione eius per ordinem ad causam efficientem, & de promulgatione, & concurrentia eius cum Circumcisione.

Ordo distinctionis.

Eius diuisio

Circa istam distinctionem tertiam, quærendum est de quatuor. Primò, de Baptismi definitione, an illa propria sit eius, quàm ponit Magister: *Baptismus est tinctio, id est, ablutio corporis exterior, facta sub forma verborum præscripta?* Secundò, de forma Baptismi: an hæc sit præcisa forma eius: *Baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen?* Tertiò, de materia, an sola aqua naturalis pura, sit materia conueniens Baptismo? Quartò, de institutione, vtrùm institutio Baptismi euacuet Circumcisionem.

QVÆSTIO I.

An illa definitio Baptismi sit propria, quam ponit Magister, scilicet: Baptismus est tinctio corporis exterior, facta sub forma verborum præscripta?

Hugo Vict. *lib.* 2. *de Sacram. p.*6.*cap.*2. Alens. 4.*p.q.*11.*m.*2. *&* 3. D.Thom. 3.*p.q.*66. *art.*1. (*vbi* Suar. *&* Vasq.) *& hîc q.*1.*art.*1. D.Bon. *a.*1.*q.*1.*&* 2. Ric.*a.*1.*q.*3.

I *Mag. A.* Argum. I.

AD primum arguitur [b], quòd non, quia pars non prædicatur de suo toto: ablutio est pars Sacramenti Baptismi, quia secundùm Augustinum quæst. I. Detrahe: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

Sacramentum ergo sicut non est verba, ita nec ablutio ipsa.

Contrà, Magister in distinctione ista.

Declarat quid nominis in Baptismo.

In solutione huius quæstionis potest procedi sicut suprà *distinctione prima q.*2. de definitione Sacramenti. Supponendo enim ex vsu loquentium, significatum nominis *Baptismi*, scilicet, quòd *Baptismus* significat quoddam speciale Sacramentum, vt si *Baptismus* significet ablutionem, sicut apud Iudæos erant Baptismata corporum, & vasorũ, id est, ablutiones: tunc hoc quod erit *Sacramentum Baptismi*, (intelligendo ibi constructionem intransitiuam) significat Sacramentum speciale, & hoc tam specificando significationem, & effectum significatum, puta purificationem animæ à peccato

b *Ad primum arguitur*, &c. Adductâ ratione dubitandi, supponit *quid nominis*, tam quoad formale Baptismi, quod est significatio practica, quàm quoad materiale, quod est fundamentum talis significationis, iuxta aliàs præmissa *dist.*1.*quæst.*2. Ex hoc supposito deducit, quâ ratione potest definitio conuenire Baptismo, iuxta principia in eadem quæstione posita circa definitionem Sacramenti, de quibus ibi sufficienter egimus. I

Patres autem varias tradunt appellationes huius Sacramenti, vt Nazianzenus *orat. in sanctum Baptisma, quæ est* 40. Clemens Alexandrinus *lib.* 1. *Pædagog. cap.*6. Basilius *homil.* 13. *quæ est exhortatio ad Baptismum.* Chrysostomus *homil. ad baptizandos, tom.*5. Damascenus *lib.*4. *fidei Orthodoxæ, cap.*10. Neque secus in Scriptura variis appellationibus dicitur, *ad Romanos* 6. Baptismus, sepultura, crucifixio: *ad Coloss.*2. Circumcisio: *ad Titum* 3. Lauacrum, seu ablutio, & balneum, λουτρὸν: *ad Hebræos* 6. *&* 10. illuminatio.

Variæ appellationes huius Sacramenti. Nazianzen. Clemens Alexand. Basilius. Chrysost. Damasc. *Sepultura, crucifixio. Circumcisio, lauacrum, illuminatio.*

Hæ autem appellationes præter Baptismi, & lauacri, seu ablutionis, desumuntur ab effectu, seu à significatione mystica; vocabulum autem *Baptismi* est commune, & in vsu omnibus, vt *Ioan.* 3. *&* 4. *Matthæi vltimo, Act.*2. *& per totum*; estque ex vsu Patrum Latinorum, & omnium Conciliorum, & Scholasticorum: & desumitur ab intrinseco

Appellatio vulgaris, & propria.

peccato originali: quàm specificando fundamentum talis significationis & relationis.

Baptismum habere conditiones rei definibilis, iuxta dicta d.1.q.2. n.2. & 3.

Ex hoc, inquam, supposito, apparet qualiter Baptismus potest habere definitionem, cùm enim definibile oporteat esse ens positiuum, per se vnum, & reale, & commune, vt habetur suprà, Baptismus non est purè non ens, sicut impossibile. Et probatur eo modo, quo suprà de Sacramento, quia ratio eius non est in se falsa; nulla enim est repugnantia, quodcunque sensibile, vel quæcunque sensibilia institui à Deo ad significandum efficaciter ablutionem animæ à peccato. Neque etiam est purum non ens, sicut negatio, vel priuatio, patet. Est etiam per se vnum, quantùm ad illud quod principaliter significat, quod est talis relatio signi ad tale significatum.

Nec huic obstat, quòd connotat correlatiuum suum, & fundamentum, quia sic relatio quæcunque connotat; nec quòd in fundamento sunt multa connotata, quia, vt dictum est suprà, vna relatio rationis potest fundari in quantumcunque distinctis in re.

Sola substãtia definitur primò.

Talis tamen connotatio benè prohibet habere definitionem primò: nihil enim habet definitionem primò, nisi substantia, quæ non definitur per aliquod additum; neque sicut correlatiuum additur in definitione correlatiui; nec sicut subiectum in definitione accidentis, talia enim habent definitionem, sed non primò. patet 7. Meta. §. *Illud autem palam.*

Text.18.

Sola ergo tertia conditio, scilicet quòd oportet definibile esse ens reale, excludit à Sacramento Baptismi, quòd non habeat omnino perfectam definitionem; habet tamen eo modo, quo secundæ intentiones, vel quæcunque relationes rationis definiuntur, quod sufficit quantùm ad intellectum habentem scientiam per definitionem. Eodem enim modo est definitio, sicut illa cui correspondet quiditas in re.

seco Sacramenti, atque ab eo quod continet in recto, siue vt totum fundamentum significationis sacramentalis, iuxta opinionem quorundam, vel certè, vt pars fundamenti iuxta aliam, ac proinde magis propriè exprimit mysterium, quàm cætera, quæ sunt appellatiua ab effectu hoc, vel illo particulari; vel certè à significatione mystica, & similitudine proportionis, vt quando dicitur sepultura, vel crucifixio, &c.

SCHOLIVM.

Post declaratum quid nominis, & rei *in Baptismo, ponit duplicem opinionem: vna ait ablutionem, & verba esse fundamentum relationis Baptismi, & secundùm hanc falsa erit definitio Magistri, ob primum argumentum. Altera ponit solam ablutionem, sed circumstantionatam verbis, vt fundamentum: & secundùm hanc, teneri potest definitio Magistri. Prima magis placet: parua vis est vtra teneatur.*

2. Secundò principaliter [c] est videndum, an hæc sit eius definitio, quam ponit Magister. Vbi notandũ est, quòd duobus modis potest de fundamento relationis poni, quã importat Baptismus. Vno modo, quòd illa fundetur in toto isto, scilicet ablutione simul, & verbis, tanquam in vno fundamento: & hoc est benè possibile, non obstante vnitate eius, cùm sit relatio rationis. Alio modo, quòd eius fundamentum sit sola ablutio, sola, inquam, id est, nihil aliud fundet, neque vt totum fundamentum, neque vt pars fundamenti: sed non sola, id est, ipsa sine quibuscunque aliis: immò oportet eam habere multa alia concomitantia, ad hoc vt fundet, scilicet & quòd sit à tali ministro, sic intendente: nec istud est inconueniens, quòd respectus tales præcedant in fundamento relationem rationis, tanquam præsuppositi illi relationi rationis, Et sic in ista ablutione præcedit habitudo ad verba concomitantia, & ad personam suscipientem aliqualiter consentientem: & sic in omnibus relationibus talibus præcedẽtibus

in

2 *Definitio Baptismi. Magister. Hugo.*

c *Secundò principaliter est videndum*, &c. Definitio Baptismi tradita à Magistro, est, quòd sit *intinctio, id est, ablutio corporis exterior facta sub forma verborum præscripta*, &c. Aliam assignat Hugo lib. 2. de Sacramentis part. 6. cap. 12. *Baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata per verbum Dei*, &c. Hæc definitio reipsa coincidit cum priori, quia vltima verba denotant ablutionem, & vt sic applicata, idonea est abluendis criminibus. Aliam ipse Doctor assignat infrà, quæ est magis explicita, & denotans quidquid per se exigitur ad constituendum intrinsecè Baptismum, & respectiuè ad intrinseca concurrentia, quæ talis est: *Baptismus est ablutio hominis aliqualiter consentientis, facta ab alio, in aqua, simul verba certa cum debita intentione, proferente, significans efficaciter, ex institutione diuina, ablutionem animæ à peccato*, &c. Aliam adiungit: *Baptismus est Sacramentum ablutionis animæ à peccato, consistens in ablutione hominis aliqualiter consentientis, facta in aqua ab alio abluente, & in verbis certis simul ab eodem abluente, cum debita intentione, prolatis.*

Definitio quã Doctor assignat.

Altera definitio.

3 *Explicatio primæ definitionis.*

Hæc differt à priori, quòd illa sit Sacramenti, vt est signum, & in genere relatiui, & datur per extrema, nempe fundamentum, quod est *ablutio* (iuxta opinionem: quam primo loco explicat Doctor, vt probabilem) cum conditionibus fundandi, & per terminum, qui est *ablutio animæ à peccato*. Conditiones autem fundandi sunt, vt sit *aliqualiter*

consentientis,

in fundamento sic relato per ipsas, posset poni, relationem significationis illius, quam importat Baptismus, fundari.

Si primum istorum poneretur, tunc cùm in definitione accidentis in concreto, ponatur totum suum subiectum, & non pars præcisè, sicut nec ipsum in concreto prædicatur de parte sui subiecti, sed de toto: non esset Baptismus, siue Sacramentum Baptismi, ablutio: sed ablutio,& verba simul. Sicut è conuerso, ablutio non esset Baptismus: quia ablutio sola non est subiectum, vel fundamentum huius relationis, sed ambo simul, scilicet ablutio, & verba: ergo nec alterum eorum denominatur per se ab alio.

Si autem secundum poneretur, tunc sicut de ablutione denominatiuè prædicaretur definitio Baptismi (licèt illa ablutio intelligatur circumstantionata multis relationibus talibus, ad hoc vt sibi conueniat illa relatio) sic & è conuerso in definitione huius relationis in concreto acceptæ, posset poni *ablutio* solummodò in recto, & omnia alia in obliquo, cum quibusdam determinationibus significantibus illa determinare, siue circumstantiare ipsam ablutionem.

3 Istorum duorum primum videretur verius: quia verba non videntur esse simpliciter necessaria, nisi essent signum, vel pars signi: si tamen diceretur, quòd essent quædam determinatio ipsius ablutionis, quæ est signum, & sufficit illud ponere signum, magis quàm duo, quando in vno potest inueniri ratio sufficiens significandi: ablutio autem exterior satis potest poni significare ablutionem interiorem. Hoc ponendo, posset poni talis ratio Baptismi: quòd *Baptismus est ablutio hominis aliqualiter consentientis, facta ab alio in aqua, simul verba certa cum intentione debita proferente, significans efficaciter ex institutione diuina ablutionem animæ à peccato.*

Definitio Baptismi.

Quòd si teneatur alia via, scilicet, quòd verba sunt pars fundamenti, tunc posset poni alia ratio Baptismi: quòd *Baptismus est Sacramentum ablutionis animæ à peccato, consistens in ablutione hominis aliqualiter consentientis, facta in aqua ab alio abluente, & in verbis certis simul ab eodem abluente cum debita intentione prolatis.*

Alia definitio.

4 Qualiter autem particulæ positæ in vtraque ratione sunt necessariæ ad rationem Baptismi, benè patebit specialiùs de singulis, in quæstionibus sequentibus.

Nec est differentia inter istas rationes, quin eadem secundùm vtramque sint necessa-

consentientis, quod intelligitur de adulto: quamuis etiam possit extendi ad eos, qui in seipsis nequeunt habere consensum, vt infantes, habent tamen in alio, nempe in Ecclesia, quæ pro ipsis spondet, ex Augustino variis in locis. Item, requiritur vt sit *ab alio habente debitam intentionem, & proferente simul* verba formæ, vt infrà declarabitur. Secunda autem definitio in duobus differt; nempe quòd detur per genus proximum, quod est *Sacramentum*, & designet totale fundamentum non esse solam ablutionem, sed simul accedere verba, ex quibus consurgit integrum fundamentum. Prior autem statuit integrum fundamentum relationis sacramentalis, seu significationis in sola ablutione; cui accedunt verba per modum conditionis specificantis, & determinantis ad fundandam significationem sacramentalem.

Secunda definitio.

Diuersitas vtriusque definitionis.

Hæc varietas oritur ex diuersitate modi sentiendi circa illud, quod *Sacramentum* importat in recto, tanquam fundamentum significationis practicæ. Alij dicunt solam ablutionem, seu materiam, esse essentialiter Sacramentum, non autem formam; sed esse requisitam tantùm, quamuis nihil efficiat, aut significet practicè. Alij dicunt vtrumque spectare ad essentiam Sacramenti in recto, & simul instituta esse ad causandam gratiam, per modum vnius totalis signi sacramentalis. Prima definitio est secundùm priorem sententiam: secunda verò secundùm posteriorem. Primam tenet Magister, secundam D. Bonauentura *dist.* 3. *art.* 2. *quæst.* 1. vbi verba significare principaliùs gratiam docet. Vtraque est probabilis ex Doctore, sed secunda magis probabilis, quia alioquin non viderentur exigi verba, nisi spectarent ad signum sacramentale. Hæc ratio declaratur, quia ablutio exterior habet de se sufficientem proportionem similitudinis ad ablutionem interiorẽ, vt eam significet quantùm ad naturam ipsius actus: sicut circumcisio in carne ad significandum circumcisionem cordis, quam sine verbis adiunctis, accedente sola institutione diuina, significauit.

4 *Fundamentũ diuersitatis.*

Varia sententia de subiecto significationis.

Magist.

D. Bonau.

Sententia secũda, & magis probabilis probatur.

Non minor est proportio ablutionis ad internam: ergo verba adiuncta non specificant, neque determinant ablutionem ad aliquam maiorẽ proportionem, & specificam huius institutionis, quia solùm denotant ipsam actionem in fieri, *Ego te baptizo*, &c. Quæ ablutio seipsâ perinde sensibiliter manifestatur ex natura, & apparentia ipsius actus, qui tactu, & visu comprehendi potest. Inuocatio autem Sanctissimæ Trinitatis non continet determinationem, quæ accedat ablutioni per modum specificantis; sed denotat authoritatem, & potestatem eius, in quo fit interna ablutio, ac proinde magis institutionem diuinã, & efficaciam ablutionis externæ ex ipsa redundantem, non aliquam specificationem ablutionis in se: ergo sequitur hanc formam non esse conditionem specificantem solùm; sed partem essentialem, & fundamentum significationis practicæ.

5 *Verba nõ accedere, vt circumstantia ablutionis.*

Patet consequentia, quia intentio ministri, & consensus baptizandi, sufficienter determinarent illum actum ablutionis, ad significationem sacramentalem, seclusâ formâ, si essentialiter consisteret Sacramentum in sola ablutione, quia intentio ministri est conditio vltimò specificans tam formam, quàm materiam Sacramenti, ad hunc sensum practicum, sine qua nihil omnino fieret, quibuscumque aliàs positis: ergo hæc

Ablutio sufficienter per alia specificatur.

cessaria ad Baptismum: sed vna ponit in definitione eius solam ablutionem in recto, alia ponit & ablutionem, & verba ex æquo ad eius rationem pertinere, quæ differentia consurgit ex diuerso opinandi modo de fundamento huius relationis, an sit sola ablutio circumstantionata; an simul ablutio, & verba.

Resol. Doct. Patet ergo solutio quæstionis: quia Magister videtur loqui secundùm illam opinionem, quòd ablutio circumstantionata sit Baptismus: & sic ponendo, tangit ea, quæ principaliter pertinent ad rationem Baptismi: licèt multa concomitantia debeant intelligi, quæ exprimit ratio illa, *Ablutio hominis*, &c.

5 *Rich. in 4. dist. 1. art. 1. q. 1. in solut. 2.* Ad argumentum [d] dicitur, quòd de re artificiali benè prædicatur materia, cùm sit tota substantia artificiati: vnde àrca non tantùm est lignea, sed lignum: Sacramentum autem, quia est res rationis, assimilatur artificiali. Sed hoc nihil est, quia pars materiæ non prædicatur de artificiato (non enim domus est lapides, sed ad *esse* domus requiritur aliud cum lapidibus) quia, vt dictum est priùs, nihil ponitur in concreto, in definitione accidentis concreti, nisi illud, de quo accidens prædicatur in concreto: nullum autem prædicatur de parte sui subiecti.

Oportet ergo dicere sustinendo definitionem Magistri, quòd ablutio non est pars fundamenti relationis, quam includit Baptismus: sed est totum fundamentum, licèt remotum, inter quod, & relationem signi mediant quædam relationes rationis, vt dictum est.

Articuli. Si obiiciatur, quòd neque sic, neque sic, potest describi, quia formaliter importat relationem rationis: illa autem non est aliquid reale, neque illa realia: ergo, &c. Respondeo, sicut relatio rationis in concreto dicitur de re * extrà: quemadmodum hæc est vera; hæc vox *homo* est nomen, vel signum naturæ humanæ: ita è conuerso, in definitione talis concreti potest poni res extrà, vt additum, tanquam fundamentum relationis, ideò non valet. Sic de primo.

** Aliàs aliqua alia.*

hæc sufficienter determinaret ablutionem, si in ea sola consisteret fundamentum significationis.

Fauent etiam Patres, qui dicunt *per inuocationem Spiritus dari vim sanctificandi aquis*; quam inuocationem intelligunt per formam Sacramenti inuocando Trinitatem, vt intelligere videtur Nicenum Concilium *lib. 3. de sancto Baptismo:* & fauet Florentinum *in decreto Vnionis*; nam, cùm ostendisset in forma alterutra, vel Latinorum, vel Græcorum ritè, & validè celebrari Sacramentum; subdit hanc rationem: *Quoniam cùm principalis causa, ex qua Baptismus virtutem habeat, sit Sancta Trinitas, instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius Sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum, cum Sancta Trinitatis inuocatione, perficitur Sacramentum*, &c. 6 *Accedũt Patres.* *Nicen.* *Florent.*

Cæterùm qui sequitur sententiam priorem, responderet, intelligi causam principalem gratiæ, eo modo, quo Tridentinum *sess. 6. cap. 7.* dicit esse Deum, qui operatur interiùs gratiam physicè, neque aliud intendere Florentinum. Patres verò vt plurimùm, quando dicunt aquam sanctificari per spiritum, intelligunt inuisibiliter; vt Irenæus *lib. 3. cap. 19.* Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesi 3.* Basilius *lib. de Spiritu sancto, cap. 15.* Nazianzenus *oratione 40.* Nyssenus *oratione in sanctum Baptisma.* Cyrillus Alexandrinus *lib. 2. in Ioannem, cap. 42.* Theophylactus *ad cap. 13. Ioannis.* Tertullianus *lib. de Baptismo, cap. 4.* *Soluuntur & explicantur prædicta.* Trident. Irenæus. Cyrill. Hierosolym. Basilius. Nazianzen. Nyssenus. Cyrill. Alexandrinus. Theophylactus.

Confirmatio etiam peti potest ex iisdem Patribus huius sententiæ; quia loquentes de hoc Sacramento tribuunt vim sanctificandi aquis, & ablutioni, ac si in iis consisteret in recto Sacramentum, vt videre licet in iam citatis: quibus addi potest Augustinus tract. 80. in Ioannem; *Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo*, &c. Vbi efficaciam abluendi cor tribuit aquæ in recto, quamuis non sine verbo. Et epistola 23. ad Bonifacium, *Aqua exhibens forinsecus Sacramentum gratiæ, & spiritus operans intrinsecus beneficium gratiæ.* Tertullian. *Confirmatur prima sententia.* Augustin.

Ad rationem etiam superiùs præmissam responderi potest, quia Baptismus est initiatio hominis Christiani, atque adeò Sacramentum fidei; vt Tridentinum suprà appellat, & sæpiùs Augustinus, requiri inuocationem Sanctissimæ Trinitatis, cuius fidem in Sacramento baptizatus profitetur. Et vt explicetur causa principalis salutis, vt dicit Florentinum, sicut & ministri actus, qui est causa instrumentalis, hoc non tollit quin tota sacramentalis significatio fundetur in ipsa ablutione, quamuis ex diuina institutione requiratur forma verborum: sicut & plura alia, quæ non fundant relationem sacramentalem. 7 *Solutio rationis præmissæ in fauorẽ secundæ sententiæ.*

Cõmunis antiquorum. Hæc sententia est communior antiquiorum cum Magistro, qui sustinent definitionem ab eo traditam. D. Thomas *3. part. quæst. 66. art. 1.* D. Bonauentura *in 4. dist. 3. quæst. 1.* Paludanus *art. 1.* Richardus *eadem.* Maior *toto art. 1. quæst...* cámque tenet Doctor vt probabilem: aliam verò vt magis probabilem, quem sequitur Bassolis *quæst. 1. art. 1.* Tartaretus *super textum.* Gabriel *quæst. 1.* Nisa *tract. 6. part. 3. quæst. 1.* & alij: frequentior etiam modernorum, qui vniuersaliter tenent materiam, & formam esse de essentia cuiuslibet Sacramenti *3. part. quæst. 60. art. 8.* Suarez *disp. 2. sect. 1. sub calcem.* Vasquez *disp. 129. cap. 3.* D. Thom. D. Bonau. Paludan. Richard. Maior. Doctor. Bassolis. Tartaretus. Gabriel. Nisa. Suarez. Vasquez.

His quoad vtramque sententiam dictis, restat inquirendum pro quo supponat definitio. Quidam dicunt supponere pro ablutione, quia in artificialibus materia est tota ratio compositi, vt prædicatur de toto recto. Alij dicunt supponere pro composito ex materia & forma verbali. 8 *Suppositio definitionis.* *Prima sententia.*

Sententia Doctoris est, supponere pro significatione sacramentali in concreto, atque definitionem esse per additamentum; definitur enim Baptismus *Secunda sententia.* *Definitio supponit pro significatione in concreto.*

Baptismus vt est signum efficax gratiæ, abluens animam,&c. Sic Patres,sic Concilia,sic Scriptura, agit de Baptismo; & spectat ad considerationem Theologicam. Vnde non sola ablutio physica,vt dicit prima sententia, neque verba prædicantur de Baptismo; de ablutione, & verbis, loquendo materialiter. Aliæ verò illæ determinationes, vt, *ablutionem animæ significans*, &c. non sunt determinationes ipsarum in *esse* naturali, & fundamentali tanquam naturales specificationes in *esse* rei, sed in *esse* formali, quæ continent, & significant effectum gratiæ: ergo sic supponunt in hac definitione formaliter, id est, pro significatione sacramentali in concreto: sicut peculiare est relationi, vt definiatur & intelligatur per extrema. Vnde definitio Magistri ad hunc sensum,quem implicitè includit, reducenda est;aliàs esset falsa aliter intellecta. Vide quæ dicta sunt in commento quæst.2.dist.1.art.2.

9 *Sotus impugnat definitionem præmissam.*

Sotus reprehendit hanc definitionem assignatam à Doctore,quasi suffarciat aliqua non necessaria; sed hæc verba sunt: meliùs præcidisset argumento quod superfluum est. Definitio enim non comprehendit aliud,quàm fundamentum,& terminum, & rationes fundandi essentialiter requisitas, sine quibus significatio sacramentalis non subsisteret,aut Sacramentum:definitioni autem relationis in concreto addere conditiones,& rationes fundandi,non est contra artem definiendi, quæ specifica & propria exponit,& conuertitur cum definito:ergo vt conuertatur, & sit propria, debent necessariò addi tam ex parte subiecti,quàm prædicati specificatio ad hoc requisita: nisi dicas bonam esse definitionem Platonis, quâ definiisse dicitur hominem quòd fuerit animal implume bipes. Vnde licèt definitio debeat esse ratio breuis, debet tamen esse speciei expressio,& conuertibilis cum ipsa.

Definitio relationis requisita.

10 *Definitionem non esse superfluã ostenditur.*

Vt ampliùs ergo id ipsum declaretur,sumendo definitionem traditam à Magistro, iuxta significationem tantùm explicitam, non soli Baptismo sacramentali competit: vt si quis baptizaret canem, vel animal, vt malefici quandoque faciunt cum præscripta verborum forma, non esset ablutio baptismalis, quamuis esset exterior corporis cum præscripta forma: rectè ergo Doctor dicit *ablutio hominis:* si inuitus baptizaretur, non esset baptismalis:rectè ergo addit *aliqualiter consentientis*; si à seipso, non esset baptismalis similiter: rectè ergo addit *ab alio facta*; si esset in alio liquore, non esset baptismalis: rectè ergo additur *in aqua*; si ioco, & sine intentione fieret; non esset baptismalis: rectè ergo addit *cum debita intentione.* Verba illa *certa verba proferente*, admittit Sotus esse de ratione Sacramenti, eiúsque definitione. Item, si non *significaret efficaciter ex institutione diuina*,&c. *ablutionem animæ à peccato*,&c. non esset baptismalis; neque differret à Baptismo Ioannis, qui fuit ex institutione diuina, Lucæ 3. *Factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto, & venit in omnem regionem Iordanis prædicans Baptismũ pœnitentiæ*,&c. & Ioannis 1. *Qui misit me baptizare,ille mihi dixit*,&c. Cyrillus lib.2.in Ioannem,cap.2.& 3.ait hæc dixisse Ioannem, *ne sua sponte præcurrere videretur, qui non suæ voluntatis, sed diuinæ dispensationis minister fuit*, &c. Augustinus *lib.4. de Baptismo,cap.22.* idem docet. Fuit etiam Baptismus Ioannis sub determinata forma verborum, vt suprà vidimus, sed non fuit in remissionem peccatorum, in quo differt à Baptismo Christi.

Quælibet ergo particula in illa definitione posita, adiunctis aliis, vel omnes simul ita determinant naturam specificam Sacramenti, vt simul sumptæ, *Omnibus non insint,vel simpliciter quæ sunt, vel iis quæ sub eodem genere sunt definitorum*, &c. quod est primum genus superflui in definitione traditum à Philosopho *6. Topicorum, cap. 2.* Quâlibet etiam sublatâ,non manet definitio propria Sacramenti, quod est secundum genus superflui *ibidem:* nulla particula exprimitur, quin omnibus insit, quæ sunt sub specie; quod est tertium genus. Nihil est bis positum, aut frequenter dictum, quod est quartum genus. Non additur aliqua pars ad totum; quod est quintum genus. Definitio denique est *ex prioribus & notioribus, & immediatis:*ex quibus sequitur artem definiendi obseruasse Doctorem quoad definitionem traditam. 11 *Remouentur quoque species superflui.*

d *Ad argumentum dicitur*,&c.Hîc reiicit solutionem Richardi,qui dicit materiam,aut subiectum, prædicari de artificialibus in recto, hoc verum esse, si sumatur tota materia, aut subiectum, non autem pars. Supponit autem sententiam Richardi, asserentis formam verborum esse de materia Sacramenti, seu essentia, & fundamento relationis sacramentalis: domus non dicitur esse lapis. Aduertendum insuper illud non esse peculiare enti artificiali, quia de omni concreto accidentali prædicatur subiectum suum totale; quod importatur per prædicatum ex modo significandi in concreto, saltem secundariò; benè enim dicitur, *currens est Petrus.* 12 *Ad argumenta.*

Quomodo subiectũ prædicatur de toto.

Et hæc est ratio quare subiectum entis artificialis prædicetur de ipso in concreto; quæ prædicatio esset falsa, si sumeretur forma artificialis in abstracto:non sufficit enim, vt forma insit,nisi ex modo significandi denotet suum *inesse*, atque illud,cui insit,importet.Ratio ergo quorumdam, vt Soti, iam præmissa, & falsa est, & committit *non causam vt causam:* quia nec tota quiditas, & ratio entis artificialis, vt artificiale est, est sua materia;neque si esset,inde sumeretur fundamentum prædicandi; sed ex eo quòd in concreto per alterutrum,siue formam,siue materiam importatur reliquum:tota enim ratio hominis est humanitas; sed non rectè de ipso prædicatur sic in abstracto, sed tantùm in concreto.

QVÆSTIO II.

Vtrùm hæc sit præcisa forma Baptismi: Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Alens.4.*p.q.13.m.3.per quatuor art.* D.Bonau.*hic art.2.per totum.*Rich.*art.2.q.3.* D.Thom.*q.2.& 3.p.q.66. art.5.vbi* Suarez *disp.21.*

1 *Magist. B. C. D. E. F. G.* *Argum. 1.* AD secundum [a] principale, sic proceditur, & arguitur, quòd hæc non sit forma Baptismi: *Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Primò, quia cuiuscumque habentis materiam, & formam, forma eius est in materia: sed hæc verba non sunt in aqua, nec in ablutione, vt in subiecto: patet.

Argum. 2. Secundò, quia Christus *Matthæi vltimo* exprimens formam Baptismi, non expressit istam: sed ab ipso habetur forma Sacramentorum, quæ instituit: ergo, &c.

Argum. 3. Tertiò, si ista est forma, aut vt vera, aut vt falsa. Non vt falsa, quia nihil falsitatis est in Sacramentis veritatis. Non vt vera, quia veritas eius sequitur ordine naturæ collationem Sacramenti Baptismi: veritas enim orationis sequitur *esse* eius, quod significatur per ipsam: ista autem oratio significat collationem Sacramenti Baptismi: forma autem, eo quòd est forma, non est posterior eo cuius est forma naturaliter, sed prior, 7. *Metaph. text.*7.

Argum. 4. Item, de partibus istius formæ arguitur, primò sic; Græci verè baptizant, & baptizati ab eis, quando veniunt ad nos, non rebaptizantur: non autem seruant nostram formam, sed hanc: *Baptizetur seruus Christi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

Argum. 5. Item, secundùm Priscianum, verbum primæ personæ dat intelligere Nominatiuum; ergo sufficeret dicere, *Baptizo te*, absque hoc Pronomine, quod est, *ego.* Et confirmatur per illud, Extrauag. de Baptismo, & eius effectibus. *Si quis*, vbi dicit glossa, quòd Pronomen non est de substantia formæ: quia plenum sensum generat hæc vox *baptizo*, sine Pronomine.

2 *Argum. 6.* Item arguitur, de consecr. distinct. 4. *Retulerunt*; vbi dicitur. *Si quis dicit te baptizo, &c. baptizatus est, ex quo baptizare intendit*; sed ibi non ponitur Pronomen.

Item, Ambrosius *de Consecratione distinct.* 4. A quodam, *Si in nomine Trinitatis, vel in nomine Christi baptizati sunt, non debent rebaptizari, quia sic Apostoli baptizabant*, vt habetur Act. 2. 10. & 19.

Argum. 7. Item 5. de Trin. cap. 7. *Idem est Patrem esse, & genitorem:* æquè ergo esse valeret dicere, in nomine genitoris, & geniti, sicut Patris, & Filij.

Item, Ambrosius de Spiratione Spiritus sancti, *cap.* 4. & ponitur in litera, *Si fide mysterium Trinitatis tenetur, & vna tantùm persona nominetur, plenum est Sacramentum.*

Argum. 8. Item 2. *Perihermenias c.* 1. nomina & verba transposita idem significant: ergo æquiualeret, si ista verba essent transposita: ergo ista forma non est præcisa.

Ratio ad opp. Contrà, de Baptismo, & eius *esse* Extrau. Si quis: *Si quis puerum ter in aqua merserit, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, amen; & non dixerit, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, amen, non est puer baptizatus.*

a AD *secundum principale*, &c. Hac quæstione Doctor explicat ea, quæ ad formam Baptismi spectant. Primò, quomodo forma & materia, & secundùm quam proportionem inueniantur in Sacramentis. Secundò, de forma necessaria necessitate præcepti. Tertiò, de forma necessaria necessitate Sacramenti, id est, sine qua nihil fieret, & de eius variatione, quantùm ad substantiam. Quartò de variatione eius secundùm quantitatem. Quintò, de variatione eiusdem secundùm qualitatem. Sextò denique, de variatione secundùm *vbi*: & respondet ad argumenta posita in principio quæstionis. 1 *Ordo & diuisio quæstionis.*

SCHOLIVM.

Propriè loquendo, relationem signi esse formam cuiuslibet Sacramenti, & fundamentum huius eius materiam; tamen comparando partes fundamenti inter se, illa quæ est actualior, & magis determinans, est forma respectu aliarum: & ideò verba in omni Sacramento, in quo interueniunt, sunt forma, quia secundùm August. 2. de Doctr. Christ. 1. obtinent principatum in significando.

3 *Forma Sacramẽti ipsa relatio signi, omnia alia sunt materia.* Hîc primò [b] videndum est, si aliqua verba possunt esse forma huius Sacramenti. Vbi aduertendum est, quòd (propriè loquendo de forma, prout est altera pars compositi,) forma Sacramenti est ipsa relatio signi, quâ formaliter est tale Sacramentum: & materia est totum fundamentum ipsius relationis. Verumtamen, si in fundamento isto sint plura, ex quibus aliquo modo fit vnum Sacramentum, quæ non omnino æqualiter se habent, sed alterum

b *Hîc primò videndum est*, &c. Florentinum definit Sacramenta nouæ legis, perfici in tribus, *rebus, tanquam materia; verbis, tanquam forma; & persona ministri, habente intentionem faciendi, quod facit Ecclesia.* Hoc ipsum docent Scholastici, & Tridentinum supponit vbique agens de Sacramentis in specie: peculiare est in Sacramentis nouæ legis, quia circumcisio non constabat verbis. Durandus negat id vniuersaliter verum esse in Sacramento matrimonij, quod celebrari potest nutibus, absque verbis. Fauet ipsum Florentinum, dicens, *Causa efficiens matrimonij regulariter est mutuus consensus, per verba de præsenti expressus*, &c. 2 *Florent. Res & verba in Sacramentis nouæ legis.* *Durand.* *Verba in matrimonio non requiri.*

alterum sit quasi præuium, & determinabile: alterum quasi posterius, & determinatio præcedentis: primum potest dici quasi materia, per quandam similitudinem ad materiam, & alterum forma. Materiæ enim est præcedere secundùm originem, & determinari: formæ autem sequi, & determinare. Similiter illud quod est principalius, & actualius, potest dici forma, respectu potentialioris. Similiter quod est spiritualius, potest dici forma respectu eius, quod est minùs spirituale.

Prima inter partes fundamēti dici potest materia respectu sequentium.

Actualius, dicitur forma, respectu potentialioris.

4 Ad propositum, in fundamento relationis Baptismi concurrunt ablutio, & verba, siue tanquam partes fundamenti, secundùm vnam opinionem, siue tanquam fundamentum, & circumstantiæ fundamenti, secundùm aliam.

Si primo modo, pars principalior in significando sunt verba: quia secundùm Augustin. 2. de doctrina Christiana, cap. 1. *Verba inter homines obtinuerunt principatum in significando*; & similem sententiam dicit, 15. *de Trin.* Tunc propter istam principalitatem, verba possent dici forma, respectu alterius.

Secundo modo patet, quòd verba sunt determinantia respectu ablutionis: & siue sic, siue sic, patet, quòd verba sunt magis spiritualia ablutione. Sic ergo secundùm istas metaphoras prædictas, patet, quòd vbi aliquod signum concurrit sensibile in fundamento alicuius relationis Sacramenti, & aliqua verba simul, verba semper dicuntur forma. Hæc de primo.

Quare verba dicantur forma in Sacramentis.

pressus, &c. particula *regulariter*, insinuat casum, quo per nutus absque verbis celebrari matrimonium contingit. Sed alij respondent nutus æquiualere verbis, & non intelligi verba in rigore; sed vel sic, vel secundùm æquiualentiam: in cæteris autem Sacramentis maxima illa locum habet: sed non ita, quin aliquando verba etiam habeant rationem materiæ; vt in Pœnitentia confessio verbalis exigitur regulariter, & extra casum.

Verba æquiualenter dicuntur signa per nutus.

In Sacramento autem materia, & forma dupliciter sumi potest. Primò, vt seruatur proportio ad compositionem, & constitutionem, & sic materia est quodcumque institutum ad causandam gratiam siue sint verba, siue res: forma verò est ipsa ratio formalis significationis practicæ conueniens ex institutione diuina, per quam illis competit continere, & causare effectum gratiæ, vel quicumque sit Sacramenti: & hoc modo non loquitur Concilium de materia, & forma. 3

Duplex acceptio materiæ & formæ.
Prima acceptio.
Pro fundamento significationis.

Alio modo sumitur materia per modum determinabilis, & forma per modum determinantis; vel secundùm aliam proportionem; & hic est sensus Concilij. Malè autem quidam volunt seruari hîc compositionis rigorem, aut proportionem, quia, siue loquamur de ipsis, vt præscindunt ab institutione diuina, sunt condistincta, neque vnum dicit ordinem ad aliud per modum partium: verbi gratiâ, ablutio, & forma verbalis, *Ego te baptizo*, &c. sed alterum potiùs est signatum, vt ablutio; verba autem sunt signum actionis, quæ habet rationem signati: vnde nō sic ordinantur per modum compartiū eiusdem signi.

Secunda acceptio pro determinabili, & determinante.
Non seruant rigorem compositionis.

Si autem loquamur de iisdem, vt sunt instituta à Deo, faciunt vnum signum totale, quando vtrumque spectat ad fundamentum significationis practicæ, neque vnum significat ratione alterius, sed vtrumque per modum vnius totalis fundamenti, & æquè primò: quod si alterum horum habeat rationem solius circumstantię, prout in præcedenti quæstione verba se habere ad ablutionem, sustinendo definitionem traditam à Magistro exponit Doctor, sic minùs potest habere, id est, rationem partis componentis, cùm non fundet significationem sacramentalem.

4 Secundò, debemus interpretari hanc notionem materiæ & formæ, iuxta naturam earum rerum, in quibus consistunt: sed in aliquibus, res, quæ dicitur materia, vel cui accommodatur hoc nomen, nequit esse materia compositionis: verbi gratiâ, in Eucharistia panis, & vinum, sunt materia, quæ non sunt materia significationis sacramentalis per modum componentis, cùm destruantur per formam consecrationis; neque ergo in *fieri*, neque in *facto esse*: in *fieri* enim forma habet rationem causæ effectiuæ, non actus informantis, aut quasi informantis, & ex vi verborum desitio panis & vini fit, sicut & Corpus Christi præsens. In pœnitentia, tanquam materia sunt actus pœnitentis, nequit esse compositionis, quia significatio sacramentalis fundatur in forma, seu absolutione, quæ est sententia iudicialis; & exercitium clauium, vt suo loco dicetur.

Quomodo seruatur proportio hac materiæ & formæ?

In Eucharistia forma est effectiua, non quasi informans.

In pœnitentia forma est actus iudicialis.

Materia itaque & forma dicuntur secundùm quandam proportionem, quâ sumitur hæc metaphora: quæ proportio rectè declaratur à Doctore, in eo quòd res, quæ dicitur materia in Sacramento, est prior & supponitur formæ, quia sacramentalis actio incipit plerumque à re, vel eam supponit; vel quia habet rationem determinabilis respectu verborum in significando, éstque indifferens, donec per verba (quæ principaliùs, & expressiùs significant, ex Augustino 2. *de doctrina Christiana, cap.* 1.) adiuncta determinatur ad supponendum pro effectu, quem forma exprimit, & connotando materiam ad effectum ipsum refert: sicut forma Baptismatis ablutionem fieri ad effectum per inuocationem Trinitatis designatum: & in hoc sensu illud vulgare Augustini: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*, &c. verificatur. Alio modo dicitur *materiale*, per oppositionem ad spirituale; sic res opponitur intentioni, & verbis tanquam magis abstrahentibus ab *esse*, & materia sensibili, quà sunt signa ex instituto.

Explicatur proportio vtriusque.

Augustin.

Aduertendum præterea, non eâdem proportione materiam per oppositionem ad formam, vel econtrà, dici in singulis Sacramentis: nam in quibusdam Sacramentis materia, circa quam operatur forma per modum effectiui tantùm, inuenitur, vt in Eucharistia, panis & vinum, in Pœnitentia, peccata, & actus pœnitentis diuerso modo, vt contritio per modū dispositionis, confessio per modū informationis, & accusationis, de quibus 5

Nō est eadem proportio materiæ in singulis.

bus confessarius cognoscit, & satisfactio per modum ordinationis iudicialis inuenitur: in his enim duobus Sacramentis, loquendo de Eucharistia in *fieri*, exercetur potestas, & hoc per formam: si loquamur de Eucharistia in *facto esse*, non inuenitur forma verborum, quia hæc consistit in fluxu, ac proinde nequit esse de ratione permanentis: species autem sunt Sacramentum, quæ sunt res sensibilis, & non verba. Vnde rectè Concilium Florentinum dicit, *perfici Sacramenta rebus & verbis*, &c. Abstinendo ab eo, quod est de constitutione intrinseca Sacramenti, ad quod aliquando spectat sola forma, aliquando sola materia, aliquando vtraque, iuxta varia placita Theologorum.

Duplex forma Eucharistiæ.

6 *Materia circa quam in quibus inuenitur?*

In Sacramentis ergo, in quibus exercetur potestas, seu quæ in exercitio potestatis consistunt, probabile totam significationem practicam consistere in sola forma, vt in Pœnitentia, Eucharistiæ consecratione, Ordine: in his enim materia *circa quam* inuenitur, vt declaratum est in duobus primis. In Ordine confertur potestas exercenda circa corpus Christi verum, & mysticum. In aliis Sacramentis inuenitur materia, in qua exercetur actio ipsa sacramentalis: & probabilius est vtrumque spectare ad essentiam Sacramenti; licèt in Baptismo sustinendo definitionem Magistri, probabile sit sacramentalem significationem fundari in sola materia.

7 *Quid de aliis Sacramentis?*

Quòd si vrgeas, Confirmationem esse exercitium potestatis, & Ordinis. Responderi potest, in ea adhiberi materiam, in qua exercetur actio sacramentalis, quæ denotatur per formam, per illa verba: *Confirmo te Chrismate salutis*, &c. neque ministerium huius Sacramenti ita connexum esse characteri Episcopali, quin delegari possit etiam non Episcopo; vt suo loco dicetur: forma ergo ipsa exprimit Ordinem ad materiam, non ita in ordine: de quibus in specie agendum erit. Sic etiam in Extrema Vnctione: *Per hanc sacram Vnctionem*, &c. magis exprimitur efficacia materiæ, quàm formæ, quæ est deprecatiua: in matrimonio consensus mutuus, vel quidquid ponatur, sicut per se exigitur ad contractum legitimum; ita quomodocumque explicetur, siue in ratione formæ, siue materiæ, perinde fundat relationem sacramentalem.

8 *An materia & forma sint definita à Deo?*

Occurrit controuersia cum hæreticis circa formam, & materiam huius Sacramenti, & reliquorum, vtrùm sint definita & determinata? Veritatem affirmatiuam supponit Doctor hîc, & in quæstione sequenti, & in prima quæstione huius, per illam particulam *ex diuina institutione significans*; & in explicatione definitionis traditæ à Magistro, & *dist.* 1. *quæst.* 2. *per totum*; éstque veritas fidei definita in Tridentino, vbicumque agit de Sacramentis in specie; & *sess.* 7. *can.* 13. *de Sacramentis in genere*: & in Florentino *suprà*, & cap. *Ad abolendam*, *de hæreticis*.

Veritas fidei quam tradit Doctor. Tridem. Florent.

Patet quoad præsens, *Ioannis* 3. vbi designatur materia Baptismi, aqua; *Matthæi vltimo* eius forma: sicut & *Matthæi* 26. forma & materia Eucharistiæ: Dionysius de Ecclesiastica hierarchia cap. 1. *Primi sacerdotalis muneris duces visibilibus signis cœlestia Sacramenta texuerunt, & partim scriptis, partim non scriptis institutionibus nobis tradiderunt*, &c. Augustinus de vnico Baptismo, c. 8. dicit Sacramenta Christi debere *ritu Euangelico* celebrari: & lib. 3. de Baptismo cap. 15. *debere celebrari verbis Euangelicis*: & aliàs sæpè hanc veritatem docet. Tertullianus de Baptismo cap. 13. *Lex tingendi imposita est, & forma præscripta.* Cyprianus serm. de Baptismo Christi. *Verborum solemnitas, & sacri inuocatio nominis, & signa Apostolicis institutionibus, & Sacerdotum ministeriis attributa, visibile efficiunt Sacramentum*, &c. Vide Augustinum *epistola* 118. & *lib.* 19. *contra Faustum*, *cap.* 16. & *lib.* 3. *de Baptismo cap.* 10. *epist.* 23. *lib.* 7. *de Baptismo cap.* 47. & 53. *lib. de vnitate Ecclesiæ cap.* 19.

Dionys. Augustin. Tertullian. Cyprian. Augustin.

9 *Hæresis contraria.* Euthym. *Nouatores huius temporis.* *Obiectio Caluini.*

Contrariam hæresim docuerunt Paulitiani, vt refert Euthymius *in* 2. *parte Panopliæ art.* 21. qui non requirebant aliquam materiam, sed verba. Item hæretici huius temporis, qui negant requiri aliud verbum, nisi concionatorium, & doctrinæ; quia hoc solum necessarium est ad excitandam fidem. Obiicit autem Caluinus, nulla conuentio Christi ad Belial: sed magi vtuntur certis carminibus, & rebus ad maleficia: ergo hæc non debuerunt admitti in Sacramentis.

Responsio.

Respondetur, si argumentum quidpiam valeret, inferret neque in lege veteri Deum instituisse cæremonias certas, quibus coleretur, neque vsum fuisse sacrificiorum in lege naturæ approbatum.

Secunda obiectio.

Secundò obiicit illud Augustini tract. 80. in Ioannem: *Vnde ista virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens; hoc est verbum fidei quod prædicamus.*

10 *Responsio.* Bellarmin. Vasquez. *Intelligi de verbo rituali solo.*

Respondetur Augustinum interpretari illud Ioan. 10. *Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis*, &c. vnde loquitur tam de rituali, seu sacramentali, quàm de doctrinali: ita quidam cum Bellarmino, quem sequitur Vasquez. Sed meliùs refertur authoritas ad solum rituale ex contextu Augustini: & dicitur verbum fidei, quatenus creditur ab Ecclesia eius virtus ad mundandum: & quia est inuocatio sanctissimæ Trinitatis, id est, verbum, quod est obiectum creditum, non à suscipiente, quando est infans, vel infidelis; quamuis habeat consensum recipiendi Sacramenti quod Ecclesia ministrat, sed ab Ecclesia.

Redarguitur Caluinus ex August.

Vnde in fine sic subdit: *Mundatio igitur nequaquam fluxo, & labili tribueretur elemento, nisi adderetur in verbo. Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, vt per ipsum credentem, offerentem, benedicentem, tingentem etiam tantillum mundet infantem, quamuis nondum valentem corde credere ad iustitiam, aut ore confiteri ad salutem*, &c. Vnde Baptismus est Sacramentum fidei, & in eius forma exprimitur articulus primarius, & obiectum formale fidei; inde forma ipsa rectè dicitur *verbum fidei*, ab Augustino. Vltima autem verba citata destruunt conclusionem Caluini, quâ vult celebrari Baptismum ex hac authoritate Augustini, in verbo concionatorio, excitante fidem, cùm in infante nulla possit esse fides: virtutem mundandi à peccato originali tribuit Augustinus ipsi verbo, quod nequit esse concionatorium, quia saltem nihil in infante valet.

Anselmus.

Vnde, vt notat benè Anselmus in 1. ad Corinthios 1.

Baptizãt qui nequeunt concionari. rinthios 1. multos esse ministros Sacramenti, qui non sunt idonei ad concionandum, quod maximè apparet in casu necessitatis, vbi baptizatur infans ab obstetricibus. Ambrosius. Ambrosius aduertit etiam Sacramentum perfici verbis solemnibus, & Petrum priùs docuisse Cornelium, præcepisse mox, vt à ministris baptizaretur. Paulus docuit Corinthios, sed neminem baptizauit, quia euangelizare missus est, & non baptizare. *Exempla scripta*

SCHOLIVM.

De necessitate præcepti formam consuetam Baptismi esse necessariam, nec ordinarium ministrum excusari ignorantiâ. Formam verò Græcorum olim fuisse licitam, & iustè in ea non exprimi personam ministri: nec constare quòd nec modò apud eos sit licita.

5 *Aliquid dupliciter necessarium in Sacramentis.* De secundo [c] videndum est, quæ verba sint forma isto modo. Vbi sciendum est, quòd in Sacramentis est aliquid necessarium simpliciter, scilicet ex parte Sacramenti, quo scilicet non existente, omnino non est Sacramentum. Aliquid est necessarium aliqualiter, scilicet ex parte ministri, sine quo minister dispensando Sacramentum, non potest vitare peccatum.

Si quæratur de forma secundo modo necessariâ, hoc est, de forma necessariò obseruandâ à ministro, dico, quòd in tota Ecclesia Romana forma necessaria hæc est, de qua quæritur, forma necessaria scilicet ministro: & hoc loquendo de ministro, cui competit ex officio baptizare. Quis sit ille, dicetur *distinct.* 5. nam istum non potest ignorantia excusare, quia tenetur scire illa, quæ sunt sui officij, ad quod deputatur. Probatur, quia quilibet minister in Ecclesia Romana tenetur necessariò illam formam seruare, quam talis Ecclesia imposuit ministris: huiusmodi est ista, de qua quæritur: vt patet *Extrau.* in arguendo, scilicet ad oppositum in illo capitulo, *Si quis*.

Si quæras de forma [d] necessaria ministro apud Græcos; dici potest, quòd quantùm ad aliqua verba, non principalia in forma, scilicet illa, quibus exprimitur suscipiens, & actus, siue minister, Ecclesia Græca quandoque non voluit formam istam seruare: cuius causam tangit Apostolus primæ Co- *Quare apud Græcos nõ exprimebatur baptizans in forma?* rinth. 1. *Hoc autem dico, quòd vnusquisque vestrûm dicit, Ego quidem sum Pauli, &c.* gloriabantur enim de ministris baptizantibus, quasi eis ascriberetur Baptismus: & redarguit eos, & istam eorum contentionem, dicens, *Diuisus est Christus?*

6 Et propter hoc, ortum fuit inter eos schisma, & ordinatum fuit inter eos, ad istud schisma tollendum: ne minister exprimeretur in propria persona, nec actus in indicatiuo modo, sed optatiuo: quia tunc minister non significatur esse auctor Baptismi: sed tantùm minister desiderans, & orans effectum Baptismi conferendum à Deo, & suscipiens etiam non exprimeretur in secunda persona, sed in tertia, quasi non

c *De secundo videndum est*, &c. Primum docet in Ecclesia Latina teneri ministrum ad formam præscriptam, & maximè si ex officio ministrat Sacramentum, quia tenetur scire quod est sui muneris, & conformari ritui suæ Ecclesiæ, maximè Romanæ, quæ illam formam præscribit, & veram doctrinam de Sacramentis tradit, cap. *Ad abolendam, de hæreticis*. Præscribi autem præfatam formam in Ecclesia Romana, patet ex capitulo allegato, & aliis sequentibus *extrà tit. de Baptismo*, & ex ritualibus, & communi Theologorum. 11 *Obligatio ministri ad formam.* *Forma Ecclesiæ Latinæ.*

d *Si quæras de forma necessaria ministro apud Græcos*, &c. Dicit Græcos non vti formâ, quâ Latini vtuntur; & causam subiungit ex schismate orto inter Corinthios 1. *ad Corinth.* 1. in quo gloriabantur de ministris baptizantibus: *Ego sum Pauli*, &c. Hinc ordinatum est ne minister suum nomen exprimeret in forma. Idem docet D. Thomas 3. *part. quæst. 66. art. 6.* D. Bonauentura *art. 2. quæst. 3. ad 9.* Richardus *art. 2. quæst. 3.* Gabriel *art. 2. con. 2.* quos sequuntur posteriores: Vasquez autem id reuocat in dubium, quia nemo antiquior dictis Scholasticis, id dixit; secundò quia non colligitur ex textu, Corinthios fuisse in eo errore, quasi virtutem Baptismi tribuerent ministris, sed tantùm gloriatos esse de magistris suis in fide: nullus autem ex interpretantibus, siue Græcis, siue Latinis, docet eos fuisse in illo errore. 12 *Causa schismatis, & formæ particularis Græcorum.* D. Thom. D. Bonauent. Richardus. Gabriel. Vasquez dubitant.

Cæterùm tenenda est sententia Scholasticorum, quam apud historicos Græcos reperiri docet Cornelius à Lapide, eandémque causam exprimendæ sic formæ baptismalis, non expressâ personâ ministri, simul cum alia hæresi, quæ in Oriente contigit, quę maiorem fructum Baptismi à meliori ministro dari contendebat, fuisse docet Petrus Arcudius Græcus *lib. 1. de Baptismo, cap. 8.* 13 *Sententia Scholasticorũ tenenda.* *Cornelius à Lapide.* *Petrus Arcudius.*

Errasse autem Corinthios circa Baptismum, est expressa sententia Augustini, *lib. de vnico Baptismo cap. 5.* tempore Apostolorum, *qui dicebant: Ego quidem sum Pauli*, &c. *quamuis non per impiorum, sed Sanctorum nomina; ipsi tamen impia schismata faciebant; hoc ipsorum erat detestabile vitium*, &c. Vide quæ sequuntur; & cap. 11. *Nec illos Corinthios arbitror, quos in schismata dissiluisse redarguit, veram fidem habuisse quòd dicebant, Ego sum Pauli, hoc enim falsum erat: verumtamen Baptismum habebant, ex cuius veritate, vt istam corrigerent falsitatem, ab eo ipso audiunt, Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis?* Dicit etiam eos habuisse errorem, quamuis crediderint Christum resurrexisse circa resurrectionem mortuorum, quem Paulus ex resurrectione Christi confutat, *Si mortui non resurgunt neque Christus resurrexit*, &c. confutans errorem eorum ex veritate, quam tenebat de resurrectione Christi: sic etiam *Errasse Corinthios circa Baptismum.* Augustinus.

 errorem

non præcisè reciperet, quod recipit ab aliquo sermone sibi dirigente. Verumtamen meliùs potuisset suscipiens fuisse expressus, quàm per hoc, *seruus Christi*, scilicet, nomine proprio. Non enim iam seruus Christi baptizatur, sed baptizatur vt sit seruus Christi, loquendo de seruitio spirituali, quo Christianus est seruus Christi.

Formâ Græcorum fuisse olim licitam, & fortè modò apud ipsos.

De hac forma potest dici, quòd quamdiu tolerata fuit ab Ecclesia Romana, licita fuit eis, & pro tempore, pro quo instituta fuit, rationabilis fuit durante causâ prædictâ: sed cessante illâ causâ, rationabiliter potuit forma communis fuisse eis imposita. Vel ergo Romana Ecclesia prohibuit illam formam, quantùm ad eos, & tunc peccant seruando (quod expresè non inuenitur in aliquo capitulo, specialem mentionem faciente de eis) vel si permisit, siue concessit, licitum videtur eis illam formam continuare. & si tali permissione, seu licentiâ, stante, in Conciliis suis particularibus, ordinauerunt inter se talem formam esse seruandam, videtur quòd minister eorum tenetur eam seruare: sicut stante istâ permissione Ecclesiæ Romanæ, quòd alicubi fiat trina immersio, alicubi vna; in illa Ecclesia, quæ determinauit trinam immersionem seruandam, sic faciendum est, & est de necessitate ministri, præceptum & modum propriæ Ecclesiæ seruare. Hæc de forma necessaria ex parte ministri.

Minister Sacramentorum tenetur suæ Ecclesiæ morem sequi.

errorem de Baptismo in nomine ministri confutauit, ex veritate de Baptismo in nomine Christi: & ita statuit faciendum cum aliis, vt ex veritate, quam tenent, corrigatur error in aliis, adducens exempla de Iudæo, & Gentili.

14 Augustinum sequitur iisdem verbis Beda *in 1. ad Corinth.* 1. Eosdem errasse supponit Primasius: ibidem, Sedulius in illud, *Gratias ago Domino Deo meo, quòd neminem vestrûm baptizaui*, &c. *Idcirco neminem vestrûm baptizaui, ne quis me putaret in meo nomino baptizasse, nisi Crispum, & Caium, qui se non dicunt in meo nomine baptizatos*, &c. Asserit Hieronymus in epistolam ad Titum asseruisse ex hac occasione ordinatum esse, ne duo Episcopi sint in eadem ciuitate: sed & Petrus Lombardus in illa, *diuisus est Christus: Adeò enim*, inquit, *errabant isti, vt putarint gratiam dari ab homine, non quasi ministro, sed authore; vel putabant Christum in Baptismo magis operari per meliorem baptistam; & minùs per minùs bonum.* & infrà, *Vehementer errabant isti, quia ostia sibi præter Christum constituebant, & fundamenta diuersa, &c.*

Beda. Primasius. Sedulius. Hieron. apud Sedul. Petrus Lombard.

Quin etiam Chrysostomus hom. 3. in illa, *Aut in nomino meo baptizati estis: Nec dixit: numquid Paulus baptizauit, baptizauit enim multos: sed non erat id quod quærebatur, à quònam baptizati essent, sed in cuius nomine essent baptizati, nam quoniam hæc quoque erat causa schismatis, quòd vocarentur ab iis, qui baptizarent*, &c. Quamuis autem his verbis non insinuat eos fuisse in illo errore; infrà tamen dicit periculum eius fuisse: *nam si cùm viles & abiecti, & qui nullius sint existimationis homines baptizarent, orta est hæresis; si ego qui annunciaui Baptismum multos baptizassem, verisimile esset futurum fuisse, vt conuenientes, non solùm in meo nomine vocarentur, sed mihi quoque baptismum tribuerent*, &c.

Chrysost.

15 Hoc ipsum periculum sufficiebat, vt taceretur persona ministri, ne Baptismus in nomine eius videretur dari; & hæresis mox subsequens in Oriente, quæ Baptismum ex meritis ministri metiebatur, eandem causam subministrauit. Ex quibus patet Vasquem non rectè id in dubium reuocare, neque benè, & ad sensum Augustini explicuisse, quæ dixit *tractatu 5. in Ioannem*: vt patet ex alio eius loco iam citato. Quòd autem fuerit æmulatio, & zelus Corinthiorum circa magistros, verum est; sed non solùm in hoc terminatus fuit error, qui de Baptismo emersit, quem Paulus confutat, gratias agens se paucos baptizasse: vt quid enim tanta disfereret de Baptismo Paulus, nisi causa subesset?

16 Vterque modus actum ablutionis exprimendi habetur ex Scriptura, vel actiuè, vt faciunt Latini, ex Matthæi vltimo, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij*, &c. vbi traditur forma Baptismi, vt Patres docent: vel etiam passiuè, vt Matthæi *3. Venit Iesus*, &c. *vt baptizaretur*, &c. *Ego à te debeo baptizari*: & Actorum 2. *Baptizetur vnusquisque vestrûm in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum*, &c. Et vtrumque modum proferendi approbat Florentinum, siue dicatur baptizatur, siue baptizetur.

Vterque modus habetur ex Scriptura.

Cæterùm apud Græcos, vt refert Arcudius, indicatiuum seu enunciatiuum verbum est in vsu, vt βαπτίζεται ὁ δοῦλος, vel ἡ δούλη τοῦ θεοῦ, *baptizatur seruus, vel serua Dei*, &c. Verbum autem *baptizetur*, quidam imperatiuè dictum interpretantur; quidam deprecatiuè. Primum docet D. Thomas, secundum autem noster Doctor hîc, Richardus *art. 2. ar. 3. ad 9.* & alij: licèt neuter modus sit secundùm vsum formæ Græcorum, quæ est indicatiua; vterque sufficit ad veritatem Baptismi, & secundus modus magis congruit, retentâ ratione, ob quam Græci non exprimunt personam ministri; ne scilicet in seipso glorietur, aut Baptismus ab ipso virtutem vllam sortiri intelligatur, tanquam à causa principali, quia imperatiuus modus designat authoritatem ministri; deprecatiuus autem non ita, sed magis authoritatem causæ principalis, à qua Sacramentum habet suam efficaciam, licèt ministerialiter sit à conferente. Imperium etiam siue dirigatur ad effectum Sacramenti, siue ad personam ministri, non tam propriè, quia neque sibi propriè quis imperat, neque effectus, qui est à causa superiore, cadit propriè sub imperium inferioris; maximè quando non fundatur in potestate iurisdictionis communicatæ; sicut effectus pœnitentiæ, qui procedit à potestate clauium: sed quidquid sit, vterque modus significat ablutionem in *fieri*; quod sufficit, & requiritur ad verum Baptismum, qui consistit in vsu: & ideò forma quâ vtuntur nunc Chaldæi per verbum præteriti *baptizatus est*, inualida censetur, quantùm ad rigorem verborum, nisi præteritum pro præsenti apud ipsos in vsu sit.

D. Thom. Doctor. Richardus.

Verbum imperatiuè, aut deprecatiuè prolatum sufficit. Secundus modus magis congruit.

SCHO

SCHOLIVM.

Hæc litera tractans de forma necessaria, necessitate Sacramenti, continet aliquot dicta. Primum, minister, & ly ego, *non necessariò exprimuntur. Secundum, actus, & suscipiens, necessariò exprimuntur. Tertium, quoad mutationem substantiæ verborum, si ponatur aliud verbum, idem eadémque ratione significans, validè fit. Quartum, non valet Baptismus datus in nomine genitoris, &c. nec Trinitatis. Quintum, baptizatus in nomine Christi, dubius est de suo Baptismo; olim tamen licuit sic baptizare, ex Ambr. adducto à Magistro hîc. & colligitur ex Act. c.* 8. 10. *&* 19. *vbi est mentio de Baptismo in nomine Iesu Christi, sine vlla Trinitatis expressione. ita* Mag. *hîc.* Alens. 4. *p. q.* 8. *m.* 3. *art.* 3. D. Thom. 3. *p. q.* 66. *art.* 6. *ad* 1. Alb. *hîc, art.* 2. Bonauent. *p.* 1. *art.* 2. *q.* 2. Ric. *art.* 2. *q.* 3. *ad* 10. *cum* Scoto *hîc & aliis. Est contra* Suar. *suprà s.* 3. Canum 6. *de loc. cap.* 8. *ad* 7. *& alios, qui putant Apostolos nunquam baptizasse in nomine Christi.*

7 Tertiò [e] de forma necessaria ex parte Sacramenti, patet, quòd ista non est talis quantùm ad omnia verba, ex hoc quòd dictum est, quòd Græci verè baptizabant, non tamen sub eâdem forma. Vnde aduertendum est, quòd in ista forma sunt verba principaliter pertinentia ad eam: aliqua autem non principaliter pertinent, quia exprimunt ministrum, actum, & suscipientem. Ministrum enim non est simpliciter necessarium aliquo verbo exprimi, neque pronomine cuiuscunque personæ: quia non est in verbis Christi, *Matth. vltimo.* Alia autem duo, scilicet actum, & suscipientem, necessarium est exprimi: sed non determinatè eodem modo, quo istis verbis exprimuntur, scilicet actus verbo indicatiui modi, & suscipiens pronomine secundæ personæ: sed potest actus exprimi verbo alterius modi, & suscipiens verbo alterius personæ, vt Græci exprimunt. Ratio autem necessitatis, quòd illa duo sic, vel sic exprimerentur, sumitur ex illo Matth. vltimo, *Baptizantes eos*, &c. vbi exprimitur actus, & suscipiens.

Minister non necessariò exprimitur in Bapt. nec ly ego.

Actus & suscipiens exprimi debent.

De verbis autem [f] principalibus quæ sunt, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, an ista sint præcisè pertinentia ad formam? Ad huius intellectum aduertendum est, quòd secundùm Philosophum 5. *Physic.* quadruplex est mutatio, scilicet secundùm substantiam, qualitatem, quantitatem, & vbi: sic secundùm ista verba, potest fieri quadruplex variatio, scilicet *secundùm substantiam*, alia verba ponendo pro istis, vel aliud verbum pro isto; *secundùm quantitatem*, apponendo, vel subtrahendo: & si apponendo, vel anteponendo, vel postponendo, vel interponendo; *secundùm qualitatem*, scilicet auferendo aliquam requisitam terminationem ad congruam locutionem: *secundùm vbi*, transponendo.

Text. 7. 9. 18. *Quadruplex est mutatio in forma Sacramentorum.*

Et de quacunque istarum variationum, dico, quòd si varians intendit vti verbis, quibus vtitur tanquam formâ Ecclesiæ, præcisè

e *Tertiò de forma necessaria ex parte Sacramenti*, &c. Conclusio Doctoris est, ad necessitatem Sacramenti requiri, vt exprimatur actus baptizandi, & suscipiens cum inuocatione sanctissimæ Trinitatis, non tamen persona ministri: est doctrina communis, quæ habetur ex capitulo, *Si quis*, &c. *de baptismo*, quod est Alexandri III. *Si quis puerum ter in aquam immerserit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen*, & non dixerit: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen, non est puer baptizatus.* 17

Exprimenda in forma Baptismi.

Illa autem *baptizo te* requiruntur ad expressionem actus baptieandi, & ipsum suscipientem, non aliter, quia persona ministri non necessariò exprimitur; vt patet ex forma Græcorum, & alia per *baptizatur*, & *baptizetur*; quam formam ratam habet Concilium Florentinum in decreto Vnionis Armenorum de hoc Sacramento; vbi triplicem modum exprimendi formam validam Sacramenti declarat. Primus est, *Ego te baptizo*: secundus, *baptizatur seruus Christi*, &c. siue, *baptizetur seruus Christi manibus meis*, &c. Cuius rationem subdit hanc:

Actus ministri exprimendus.

Florent.

Triplex modus exprimendi formam validè.

Quoniam, cùm principalis causa, ex qua Baptismus virtutem habet, sit sancta Trinitas, instrumentalis autem sit minister, qui tradit exteriùs Sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum, cum sanctæ Trinitatis inuocatione perficitur Sacramentum, &c. Quamuis autem Concilium hîc non declaret suscipientem esse exprimendum, illud supponit, quia tam forma, quàm ablutio, seu actus, vt importatur per formam, verificantur circa subiectum ablutionis; & de hoc nulla fuit controuersia, aut diuersitas in ritu quoad substantiam, licèt quoad modum grammaticalem exprimendi suscipientem fuerit varietas, qui in forma Latinorum in accusandi casu, in forma Græcorum in nominatiuo exprimitur: exprimitur tamen persona subiecti in vtraque, & significatio formæ practica ad ipsum dirigitur.

Ratio definitionis fidei.

Exprimenda persona baptizati.

Concilium autem declarat varietatem, quæ contingit circa expressionem, vel suppressionem personæ ministri, in quibus fuit diuersitas ritus inter vtramque Ecclesiam. Conclusio etiam patet Matthæi vltimo: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij*, &c. vbi traditur forma baptizandi, vel iam tradita exprimitur iuxta sensum communem, & interpretationem Ecclesiæ.

Dubitatur autem circa modum exprimendi actum baptizandi, an debeat exprimi, vt actus ministri, ita vt si ita restringatur, vt supponat verbum pro actione Dei tantùm, vt in hac, *baptizet te Deus*, sit valida forma? Respondet Soto *in hac dist.*

Dubium.

præcisè, non baptizat: quia deficit sibi intentio vtendi verbis, quibus vtitur, tanquam formâ Ecclesiæ: intendit enim vti illis verbis aliqualiter variatis, tanquam formâ præcisâ Baptismi.

8 Supposito ergo, quòd non deficiat intentio, quæramus ex parte verborum in se, quæ istarum variationum potest stare cum forma, & quæ non? Et hoc de singulis per ordinem.

De prima dico, quòd potest intelligi dupliciter, vel quòd aliud verbum secundùm quid ponatur in loco alicuius verborum illorum, puta alia vox: tamen idem, & sub eadem ratione significans, vel aliud verbum simpliciter, scilicet alia vox aliud significatum habens. Et si secundo modo, adhuc dupliciter, quia vel illud significatum est omnino disparatum à significato vocis, pro qua ponitur, vt si poneretur *lapis* loco huius, quod est *pater*: vel est significatum conueniens omnino, habens idem substratum in re: & hoc contingit dupliciter, vel quia exprimit distinctè tres personas sub aliis rationibus significatas, quàm significantur per hoc, *Pater, & Filius, & Spiritus sanctus*: & sic est de istis nominibus *genitoris, geniti, & spirati*: ista enim significant personas sub ratione proprietatum: non autem sub ratione subsistentium, & hypostasum. Vel illæ personæ significantur implicitè, & hoc vel tantùm in toto collectiuo, quomodo significat eas hoc nomen *sancta Trinitas*; vel implicitè, vt in quodam importante personas per correspondentiam effectus ad causam: & sic importantur per hoc nomen *Christus*. Hoc enim nomen significat Filium secundùm naturam humanam, qui vnctus est: & dat intelligere Patrem, à quo vnctus est, & Spiritum sanctum, quo vnctus est. Sic ergo habemus quantùm ad istud membrum, nomen aliud tantùm secundùm vocem, vel nomen, aliud habens significatum omnino disparatum: vel nomina significantia tres personas, non sub ratione personarum, vt *genitor, & genitus*, vel nomen significans ista collectiuè, vt *Trinitas*, vel nomen connotans personas, sicut effectus causam.

Christus quomodo importat tres personas? Mutatio nominis quotuplex esse potest.

De istis quinque, de primo, patet, quòd manet eadem forma, quia in qualibet lingua potest fieri Baptismus: fortè tamen non licet baptizanti ex officio, & solemniter, vti verbis cuiuslibet linguæ: sicut nec in confectione Eucharistiæ: quia ordinauit Ecclesia Romana, quòd officia Ecclesiastica dicantur, & Sacramenta ministrentur in Latino Grammatico: & hoc rationabiliter, quia *dist. quæst. vnica art. 5.* requiri, vt non excludatur, quamuis non exigitur eius expressio; ac proinde illa forma esset sufficiens. Contrarium docet Vasquez *disp. 142. cap. 2.* tum, quia illud denotatur per verba illa Matthæi, ex quibus colligitur expressio actus, quæ expressio non exigeretur, nisi importaretur actus, vt à ministro est, alioquin tribueretur tota actio Deo, & denotaretur ministrum nihil concurrere, neque consequenter Sacramenta à se data esse causam gratiæ, sed solum Deum.

Vasquez negat. Requiri expressionem actus, vt est à ministro.

Consequenter dicit illam formam, quam approbat Sotus, non esse validam, quia reseruat nihil ministro: tum, quia non competit Deo baptizare in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quia hic modus denotat authoritatem, quam non habet Deus in se, sed in ministro, cuius actioni rectè additur illa particula *in nomine*. Secundò sequitur si forma per modum imperandi proferatur, ita vt actus ille exprimatur, vt ministri, validam esse, quia sic authoritas per Prosopopœiam dirigitur ad effectum, sicut si quis ex fide imperet arbori *transplantare*. Tertiò sequitur, si proferatur deprecatiuè, nihil fieri, nisi denotetur per verba adiuncta actio, vt procedit à ministro, quia sic reiicitur tota actio in Deum. Vnde hæc inualida esset: *Baptizetur seruus Christi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, si deprecatiua est. Hæc autem valida, *per istam ablutionem remittat tibi Deus peccata tua.* sicut in Sacramento Vnctionis: *Per istam sacram Vnctionem remittat tibi Deus, &c.*

Fundamenta Vasquez.

Respondetur tamen in forma non exprimi necessariò actionem, vt est à ministro: est Doctoris, D. Bonauenturæ, *hic in 1. p. dist.... art. 2. quæst. 1.* Richardi *loco citato*, Durandi *quæst. 1.* Paludani *ibidem*, Gabrielis *art. 1.* Adriani *in 4. quæst. 1. §. Ad videndum, &c.* & omnium, qui formam Græcorum intelligunt deprecatiuè, in qua non significatur actio vt ministri, vel vt est à ministro ex vi verborum. 19

Contrarium defenditur. D. Bonauent. Richardus. Durandus. Paludanus. Gabriel. Adrianus.

Quia *baptizatur*, & *baptizetur* non denotant personam ministri, cùm sint verba passiua, sed subiectum, in quo est actio per modum passionis: implicitè autem connotat agens correlatiuum, seclusâ aliâ particulâ, quæ ipsum exprimeret, sicut correlatiua sunt simul cognitione, vt est actio, & passio. Vnde in forma Græcorum nulla particula exprimit personam ministri, neque actionem explicitè, vt à ministro.

Non requiri expressionem actus, vt à ministro est.

Quamuis autem Florentinum addat *manibus meis*, id declarationis gratiâ fuit, non necessitatis, cùm Græci illam non exprimant. Neque ratio huius vsus baptizandi per Græcos introducti, aliam expressionem permittit; vnde, vt rectè Arcudius, ἀπ' ἐμοῦ, vel διὰ ἐμοῦ, id est, *à me*, vel *per me*, rectè subintelligitur, & ratio facta conuincit importari implicitè personam ministri, vt exercet actionem baptizandi externam.

Ratio etiam Florentini præmissa idem supponit, docens non necessariò exprimi causam instrumentalem, sed actio vt à ministro eatenus necessariò exprimenda esset in forma, quatenus ipse minister esset exprimendus: hoc autem non requiritur per ipsum Vasquez. Probatur antecedens, quia ideò exprimeretur per ipsum actio, vt est à ministro, quatenus concursus causæ instrumentalis, seu ministri exprimendus sit, ne alioquin denotaretur solus Deus esse causa gratiæ absque ministro, & consequenter absque Sacramento,

Exprimere actionem, vt à ministro, est ipsum ministrum exprimere.

1. de disparato.

quia istud distinctiùs potest scribi, & proferri De omnino impertinente patet, quòd omnino forma non seruatur.

Baptismus nomine genitoris, & c. nullus contra Caiet. 3. p. q. 66. 5.

De nominibus [g] significantibus proprietates, & non personas, vt *genitor*, &c. dico, quòd non seruatur in eis forma, quia Christus voluit personas vocari nominibus personarum, & rationabiliter secundùm illud, quod tactum est in primo libro *dist.* 2. vt sicut Iudæis datum erat aliquod nomen significans essentiam diuinam sub propria ratione quod ipsi vocabant nomen Dei Tetragrammaton: ita Christus dedit Ecclesiæ nomina significantia personas sub propriis rationibus. Si etiam non sic dederit, tamen benè probabile est in aliqua inuocatione, nomen personæ habere aliquam efficaciam, quam non habet nomen proprietatis personæ! petendo enim aliquod donum ab aliquo pro amore Ioannis, citiùs impetraretur, quàm si loco nominis proprij poneretur nomen significans proprietatem suppositi.

Baptismus in nomine Trinitatis, nullus.

De nomine *Trinitatis* patet, quòd Christus intellexit illas personas explicandas: in hoc autem nomine *Trinitatis*, tantùm importantur implicitè. & ideò quod dicit illud capitulum, *A quodam*: Trinitas debet intelligi explicitè pro tribus personis.

Baptismus nomine Christi olim licitus. D.Thom. 3 p. q. 66. 6. Nūc illicitus, an teneat, dubium.

De quinto, scilicet de nomine Christi, patet, quòd aliquando licitum fuit baptizare, *Act.* 2. 10. de Cornelio & 19. Sed an [h] modò esset baptizatus, si sic traderetur, dubium est. Videtur quòd sic baptizans peccaret mortaliter, imò omnino non baptizaret. Primum probatur, quia legem superioris nullus inferior potest reuocare, nec simpliciter, nec ad tempus: lex de baptizando in ista forma communi, *In nomine Patris, & Filij*, &c. promulgata fuit à Christo *Matth. vltimo*: ergo eam pro tempore, pro quo Christus non reuocauit, nullus alius potest reuocare: sed licèt dispensauerit in illa lege, pro tempore primitiuæ Ecclesiæ, quia fuit ratio dispensandi, vt diuulgaretur nomen Christi: tamen illâ ratione cessante, non dispensauit: ergo nullus inferior pro tempore illo posteriori, potest aliqualiter à lege illa absolui.

10 Consimiliter probatur secundum, quia forma tradita communiter semper manet forma, nisi per formæ institutorem pro aliquo tempore fiat aliqua dispensatio: sed forma non fuit dispensatiuè tradita nisi pro tempore, pro quo fuit dispensandi ratio, scilicet in Ecclesia primitiua, vt nomen Christi diuulgaretur: ergo tempore illius dispensationis cessante, forma illa sola mento, vt ipse infert: concursus autem ministri nequit exprimi, nisi exprimatur ipse minister, quia est actio, vt fluit à virtute agentis: sed Concilium dicit sufficere, vt exprimatur actio, vt est à causa principali, & non instrumentali, quia exprimere causam respectiuè ad effectum in *fieri*, vt contingit in proposito, est exprimere causam vt influit, & ab eo effectus fit: ergo, &c.

Deinde exprimendo influxum causæ principalis, vt agit mediante instrumento, sufficienter importatur actio instrumenti, vt ab instrumento, ex præscripto ordine causarum, & influxus: sed exprimitur in forma deprecatiua in verbis præscriptis, Deus causa principalis, vt influens mediante Sacramento sensibili, quod ponitur per ministrum, & consistit proximè in actibus eius sensibilibus: ergo sufficienter importatur per hoc solùm actio, & concursus ministri, sine alia expressione. 20

Expressio causæ principalis denotat instrumentum.

Tertiò denique, quia ex natura rei, accedente institutione diuinâ, forma, & materia ab eodem ministro debent applicari; ita vt si altera harum per diuersos ministros applicetur, forma per vnum, materia per alterum, non integrent materiam, seu fundamentum significationis sacramentalis, neque sacramentaliter applicentur: ergo ex coniunctione harum ad inuicem, rectè designatur ablutio esse à proferente verba, & vtrumque ab eodem, seclusâ aliâ quacunque particulâ id exprimente ex institutione item diuina, ex ordine formæ ad materiam, tanquam compartem applicatam ab ipso proferente, ex natura tam actionis ablutiuæ, quàm prolationis verborum, ex ordine ablutionis receptæ in subiecto, & signatæ per formam, ex subordinatione Sacramenti, & ministri ad causam principalem: sufficienter, inquam, denotatur actio, vt est à ministro, vel esse ab ipso: ac proinde superfluit omnis additio ad illud exprimendum, quamdiu prædicta saluantur.

Tertia ratio.

Ex coniunctione materiæ, & formæ respectiuè ad eundem ministrum.

Peto enim quid designet ipsam formam esse à ministro? an etiam ad hoc requiratur particula vlla in forma, quæ id designet? & hoc non, vt per se patet: ergo nihil aliud hoc exprimit, præter ipsam prolationē eius, quæ fit à ministro. Eodem modo actus ablutionis factæ à ministro designat seipsum, vt dicit ordinem ad ministrum, & ministrum, vt ab eo fit visibiliter: expressiùs ergo designat ministrum in reipsa, quàm si per verba exprimeretur: hinc itaque ablutio designat ministrum; hinc forma, quæ connotat ablutionem fieri hîc & nunc circa subiectum & personam suscipientis, estque tantùm illa, quæ fit à ministro, sufficienter denotant actionem fieri à ministro, aut vt est à ministro: neque alia eius expressio requiritur. 21

Ablutio seipsam designat visibiliter, & ministrum.

Magis mirum est quomodo præfatus author velit, etiam in forma consecrationis, denotari actionem, vt à ministro est, seu exprimi, cùm minister non proferat formam in persona propria, sed in persona Christi, neque vllum sit verbum, quod exprimatur practicè, aut speculatiuè in ordine ad personam ministri: vel si eo quòd sacerdos proferat verba consecrationis in persona Christi, denotat se habere authoritatem consecrandi; quare etiam, vt profert formam Baptismi, vt minister Christi, non denotet se esse ministrum, quamuis non exprimatur ex vi verborum explicitè.

Forma Eucharistiæ non designat in modo significandi ministrum.

Neque fundamenta, quæ adducit contra Sotum, sunt magni ponderis, hærent enim in superficie 22

sola manet, quæ fuit forma ex institutione.

An baptizatus in nomine Christi sit baptizatus? Quid ergo? Non audeo dicere, quòd baptizatus hodie in nomine Christi, esset baptizatus, sed nec audeo dicere, quòd non esset baptizatus: quia non lego vbi fuerit illa dispensatio reuocata. In hoc ergo casu reputo dubium an talis sit baptizatus?

Circa istum autem tale remedium habendum est, sicut vniuersaliter in aliis dubiis adhibetur, de quo *Extrau. de Baptismo*, & eius effectu, de quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizentur verbis istis præmissis, *Si baptizatus es, non baptizo te: sed si non es baptizatus: ego te baptizo in nomine Patris, & Filij*, &c. Et vniuersaliter in omnibus dubiis quantùm ad materiam, & formam, sunt tres maximæ. Prima est ista, *Si possibilitas adest, via tutissima est eligenda.* *Tres maximæ in vsu Sacramentorũ.* Secunda, *Si non adest possibilitas, viæ tutissimæ proxima est tenenda.* Tertia est ista; *Cessante impossibilitate, cautè est supplendum, quod impossibilitas prohibebat.*

ficie verborum, vel procedunt ex supposito non admisso; concedimus enim Sacramentum Baptismi consistere in *fieri*, denotare ablutionem in vsu, & exercitio, vt est influxu, ac proinde, vt est à proxima causa: & hoc denotatur per formam quamcunque, quæ exprimit actum baptizandi de præsenti, cum persona suscipientis, & inuocatione Trinitatis: quia ergo materia Baptismi est ablutio in *fieri*, & forma iam præscripta, vt est in prolatione actuali non interruptâ, & supponunt ex ordinatione diuina intentionem ministri, cuius est hæc applicare, denotatur actio vt à ministro est; non quòd hoc debeat necessariò exprimi per ipsa verba formæ, quæ verificatur speculatiuè, & practicè circa subiectum, & non circa personam ministri necessariò. *Soluuntur fundamenta Vasquez.* *Designari actionem, vt à ministro, non exprimi per formam.*

Negatur ergo prima sequela, ex iam dictis, nempe denotari actionem illam esse solius Dei, priuatiuè ad causam instrumentalem vtramque, tam ministrum, quàm Sacramentum. Neque illam doctrinam admitto, quàm ex Alensi pro fundamento statuit, nempe per actionem ministri rectè designari actionem Dei, vt causæ principalis, non è contrà: quia relatiua eodem modo se habent ad inuicem, quot enim modis dicitur *instrumentum*, tot modis etiam *causa principalis*. Licèt ergo de potentia absoluta Deus possit gratiam conferre sine ministro, & Sacramento, tamen de potentia ordinaria, vt agit mediante Sacramento, agit mediante ministro, vt instrumentali causa: & hoc modo actio Dei mediante Sacramento, *Doctrina non admittitur.*

quæ explicatur in forma prædicta, importat actionem ministri conficientis Sacramentum.

Neque Patres agentes contra Donatistas, dum negarent ministrum sanctificare, vel dare effectum Sacramenti, quem Deo reseruant (vt infrà videbimus) ex illa forma, & modo loquendi, excludunt actionem ministri instrumentalem, multò minùs excluditur per illam formam, quæ exclusiua non est, ex vi verborum, & modo significandi, licèt exprimat tantùm causam principalem, vt agentem per Sacramentum. Et ex his negatur altera consequentia. *Forma non est exclusiua.*

23 *Ad alia respondetur. Maior expressio non officit.* Ad formam illam, quã reprobat, Respondetur esse bonam. Ad improbationem, Respondetur expressionem maiorem alicuius in forma non vitiare ipsam; sicut quando dicitur, *Ego baptizo te Paulum*, vbi pronomina subintellecta exprimuntur, & si addatur istis *Spiritus sancti ab vtroque procedentis*, &c. neque illa est interpretatio congrua illius formæ, quam ibidem subiungit, quasi inuocatio Trinitatis referatur ad Deum, vel baptizatio ministerialis, tanquam à Deo facta, sed ad ministrum deprecantem Deum, vt conferat effectum per inuocationem trium personarum, factam in forma à ministro: sicut sæpè inuocamus Deum, vt per nomen sanctum suum sit nobis propitius, *Deus in nomine tuo saluum me fac*, &c. neque etiam rectè interpretatur illud *in nomine*, quasi designaret authoritatem baptizandi, quam habet minister, quia designat potiùs potestatem Dei, & vnitatem personarum respectiuè ad baptizatum, & effectum ablutionis animæ à peccato. Cætera, quæ ibidem adducit contra causam prætensam à Scholasticis mutationis formæ factæ in Ecclesia Græca, iam impugnauimus.

24 *Verba principalia, & minùs principalia.* f *De verbis autem principalibus*, &c. In forma distinguit Doctor, quoad ea etiam, quæ essentialia sunt, quædam verba principalia, & quædam minùs principalia. Principalia continent inuocationem Trinitatis; minùs principalia sunt verba, quibus exprimitur actus baptizandi, & persona suscipiens.

Hæc distinctio non sumitur in eo sensu, quasi si deesset aliquod verbum, quod dicitur minùs principale, perficeretur forma in sensu sacramentali, in quo perinde forma dependet æquè ab omnibus, quia deficiente quocunque, nihil fit; & sic quæcunque sic sunt principalia. Dicitur ergo *principale*, primò quantùm ad modum significandi expressiùs, & magis propriè; & sic inuocatio Trinitatis debet fieri nominibus propriis; alia verba per æquiualentiam, licèt non adeò propria, possunt suppleri, modò exprimant actum, vt *abluo, immergo*, & huiusmodi, vel suscipientem, vt *Paulum, seruum Christi*, &c. Secundò dicuntur principalia quantùm ad significatum, quia exprimunt causam principalem, à qua est effectus: alia verò subiectum, in quod recipitur, & actum exteriorem exercitum à ministro, vel ipsum effectum interiorem causatum in anima: & hanc tangunt authoritates Patrum, qui dicunt *in nomine*, & inuocatione Trinitatis sanctificari nos per Baptismum, & supponit Florentinum suprà. *Explicatur distinctio.* *Principalia quo sensu dicantur.*

His itaque suppositis, Doctor hîc determinat de variatione facta in forma, & de verbis præcisè requisitis. Supponit ergo, ex Philosopho, quatuor esse in genere mutationes. Prima, quæ fit in Substantia; secunda, quæ in Quantitate; tertia, quæ in Qualitate; quarta, quæ spectat ad *Vbi*; & seruatâ proportione totidem modis posse formam Sacramenti mutari. Et idem dico de materia. Ex iis ergo, quæ hîc tradit Doctor de variatione circa formam Baptismi, applicando principia generaliter ad formam aliorum Sacramentorum, statuo has regulas. 25 *De variatione formæ.* *Mutatio quadruplex.* *Variæ regulæ.*

Prima regula, *Mutatio formæ per verba sinonyma eiusdem, vel diuersi idiomatis, non est substantialis, sed acciden* 26 *Prima reg.*

Mutatio accidentalis.

accidentalis, & sic ritè conficitur per talem formam: patet in exemplo de forma Baptismi apud Græcos, & Latinos.

27 *Secunda regula. Mutatio substantialis. Mutationi verbis, & eorum cõtextione.*

Secunda regula: *Illa est mutatio substantialis in forma, quæ destruit sensum sacramentalem.* Pro quo aduertendum est, illum dependere à quibusdam particulis formæ, & etiam dispositione earum, quæ se mutuò determinant, vnde consurgat sensus formæ: verbi gratiâ, in forma Baptismi, vt dictum est, requiritur expressio actus, & suscipientis cum inuocatione Trinitatis; si hæc manent, quamuis mutetur forma Grammaticaliter, non mutatur substantialiter in sensu Theologico; éstque valida. His mutatis contrarium contingit: quæ autem verba, quæ dispositio sit substantialis hoc modo, dependet à tractatu in specie de singulis Sacramentis.

28 *Tertia regula.*

Tertia regula: *Mutatio facta in forma animo inducendi errorem, modò illa maneat, quoad sensum substantialem, non est substantialis.* Est contra D. Thomam *quæst.66.art.8.* Richardum *hic art.2.* Aliacensem *quæst.2.* Adrianum, & alios. Probatur, quia Græci, vt refert Durandus, & Sotus, vel aliqui eorum, vt moderni apud Arcudium suprà; & aliqui ex antiquis apud Innocentium, ita vtuntur forma Baptismi, vt putent eam esse omnino necessariam, & formam Latinorum nullam; tamen validè baptizant, modò saluetur intentio; quæ si deficiat, nullitas non est ex defectu formæ, sed intentionis.

D. Thom. Richard. Aliacensis. Adrianus. Durand. Soto. *Error particularis non annullat Sacramentum modò adsit intentio.*

Responsio. Impugnatur.

Respondet Durandus & Sotus, id verum esse, modò ritus ipsorum toleretur ab Ecclesia; secus si contrarium contingat. Contrà, quòd ritus toleretur, vel non, non facit ad essentiam formæ, quæ non dependet in sensu suo ab Ecclesia, aut ministro, sed à sola institutione Christi: ergo quamdiu manet forma quoad requisita à Christo instituta, semper erit de se efficax, quantùm ex parte formæ, quia aliàs esset signum æquiuocum & fallibile: sicut autem institutio formæ non dependet ab Ecclesia, sic nec sensus eius substantialis, & sacramentalis.

Sensus formæ non dependet ab Ecclesia.

Obiectio.

Obiicies responsionem Zachariæ Papæ *de Consecrat.dist.4.c.Retulerunt:* circa baptizantem *in nomine Patria, & filia,* &c. qui Baptismum decernit esse validum, modò non animo inducendi errorem sic baptizauerit. Respondetur defectum, qui tum contingeret, esse ex defectu intentionis, & non formæ.

29 *Quarta regula.*

Quarta regula: *Significatio formæ non dependet ab intentione ministri, ita vt per eam reddatur valida, quæ aliàs fuit inualida; vel econtrà.* Hęc est cõtra Suarez *tom.3. in 3.p.disp.2.sect.5.* ponit enim casum, si forma sit ambigua, & verum sensum eius intendat minister, validè per eam conficere Sacramentum: si autem sensum falsum intendat, nihil facere, non solùm ex defectu intentionis, sed etiam formæ. Contrarium probatur ex dictis, quia formæ significatio dependet ab institutione, & acceptatione communi; si loquamur de humana, quæ est per authoritatem publicam; vnde intentionem interpretamur per verba, non econtrà: & in contractibus, & transactionibus statur verbis, non intentioni, quæ nequit aliter cognosci, quàm per verba. Sicut ergo intentio priuata non dat significationem verbis, ita neque suppositionem: (licèt enim in ordine ad seipsum posset hoc, vel illud intendere per verba,) verba tamen dant intelligere hoc, quod important per communem impositionem, & acceptationem.

Suarez. *Eius sententia.*

Significatio est ex institutione.

Eâdem ratione patet significationem practicam, quæ est ex institutione Christi, non dependere ab intentione proferentis priuatâ, ac proinde intentio accommodata formæ in sensu sacramentali, non est priuata intentio ministri, qualitercumque concepta; sed intentio communis, quam habet, vt minister Ecclesiæ, & Christi, quæ saluari potest, manente priuatâ corruptâ per errorem: hoc non esset verum, si intentio priuata ministri posset distrahere, aut determinare formam quoad sensum: nam Arianus ex errore (quem tamen in forma non exprimit) in forma Baptismi intendit Filium non esse consubstantialem Patri, neque particulam, *in nomine*, significare vnitatem trium personarum, quæ intentio eius non distrahit formam à sensu sacramentali, modò intendat conferre Baptismum Christi: & hoc ideò, quia forma in sua significatione non dependet ab intentione eius priuata, sed ab institutione Christi.

Intentio accommodata formæ.

30

Ad propositum ergo inquiro, an forma ambigua faciat determinatè sensum sacramentalem ex vi verborum, quamuis ad alium sensum, etiam quouis modo torqueri possit? si sic, validè conficit, modò adsint reliqua, vt intentio ministri: si contrarium, nihil fiet, quantumlibet minister intendat sensum sacramentalem: nam præter intentionem ministri requiritur forma ex vi verborum significans. Vnde si quis intenderet per hanc formam baptizare, *Ego te baptizo in nomine Patris, & cætera,* per particulam, *& cætera* intendens reliqua, quæ supersunt, nihil faceret: per hanc, *hæc est vera oratio, baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, nihil fieret, quantumcumque haberet intentionem baptizandi: quia illa prolatio formæ, vel forma sic prolata, non supponit pro sensu sacramentali, sed pro subiecto præmisso: *talia enim sunt prædicata, qualia permittuntur à subiectis*; & forma hoc modo recitatiuè dicitur, & non significatiuè, quia sic proferens formam, non profert vt minister Sacramenti & practicè, sed vt Theologus, aut dialecticus in ordine ad enuntiationem speculatiuam; & si intenderet conficere, nihil fieret ex defectu formæ.

31 *Inconueniens illius sententiæ.*

Præterea nulla est forma, quin aliqua eius verba possint torqueri ad sensum æquiuocum, saltem in sensu tropico, & figurato; vt *absoluo te*, supple à vinculis materialibus, aut ab excommunicatione, & censuris; vel certè recitatiuè, vel significatiuè proferri potest, hoc est speculatiuè, vel practicè: ergo si minister debeat, excludendo sensum ambiguum, quacumque ratione supponi possit, determinare sacramentalem significationem, sæpiùs committit Sacramentum nullum, quando non reflectit.

Responsio. Impugnatur.

Dices, sufficere intentionem vniuersalem, quæ determinat ad sensum sacramentalem. Contrà: ergo, saluâ illâ, semper validè fiet Sacramentum, quantumcumque per priuatum errorem, aut malitiam intendat sensum disparatum; & sic tollitur casus: si autem non habeat prædictam vniuersalem, aut particularem, ad faciendum Sacramentum, ille defectus est intentionis, & ministri, non autem determinationis in forma, quæ vtcumque fuerit determinata, non applicatur nisi per intentionem ministri.

Aliud autem est formam esse sufficientem de se; aliud esse applicatam ab intentione ministri,

recipit determinationem, quantùm ad sui applicationem; non tamen quantùm ad significationem: & per hoc patet ad illud, quod obiicitur, ex illo cap. *Retulerunt*.

32 *Explicatur casus cap. Retulerunt.* Sed dices, forma illa: *in nomine Patria, & filia*, &c. continet in se verba omnino diuersæ significationis ab iis, quæ instituta sunt: ergo quoad formam erit inualidum Sacramentum, nisi possit recipere limitationem à proferentis intentione. Respondetur in eo contextu non esse diuersæ significationis, neque verba significata sua, aliàs propria, possunt supponere, quia forma debet facere sensum aliquem rationabilem & humanum, aliàs non haberet rationem signi: talem autem sensum in proposito nequit alium facere quàm sacramentalem; ideóque vnusquisque intelligit ad eum tantùm sensum referri verba, & esse corrupta quoad terminationem finalem, cùm alium sensum non faciant, qui sit in vsu: ac proinde intelligunt ibi non esse verba alia substituta, sed eadem ipsa formæ, corrupta in terminatione finali.

Dices, quid ergo dubitat Pontifex, an animo inducendi noui ritus erronei id fecerit? Respondetur, quia in eo casu forma supponeret pro verbis non corruptis, & sic non faceret sensum congruum: vnde intelligenda esset forma in sensu disparato: potuit autem ita contingere ex malitia ministri. *Forma Gnosticorum.* Irenæus. Vnde Gnostici apud Irenæum lib. 1. cap. 18. *in nomine* (seu *in nomen*, vt apud alios legitur) *Patris ignoti, & veritatis matris omnium, & descendentis Iesu*, &c. baptizabant. Quæ forma tam disparata videtur, quàm prior, etiamsi in sensu intelligeretur diuerso, ab eo quem iam explicauimus.

33 *Quinta regula.* Quinta regula; *Eandem esse formam & materiam Sacramentorum per vniuersam Ecclesiam; eandem dico quoad substantiam & essentiam.* *Error Canonistarum.* Hæc est de fide, & contra quosdam Canonistas in cap. 1. *de Baptismo*, qui putant in Ecclesia Græca sufficere præscriptam formam *baptizetur*, &c. si quis *Fundamentum præmissæ regulæ.* tamen in Latina ea vteretur, nihil faceret. Ratio veritatis est, quia Sacramenta quoad substantiam non subsunt Ecclesiæ, sed quoad dispensationem & ritum accidentalem, seu extrinsecum, Trident. vt supponit Tridentinum *sess.* 21. *cap.* 2.

Varij errores, & corruptela. Fuerunt & alij errores circa substantiam formæ baptismalis, vt illorum, qui in nomine trium Patrum, vel trium Paracletorum, tempore Apostolorum baptizabant; de quibus *canon* 48. vel 49. Apostolorum. Marcionitæ, qui & Gnostici, negabant Deum Patrem, quem annuntiârunt Scripturæ & Prophetæ esse patrem Domini nostri, quia hic notus est, ille verò ignotus: ideò vtebantur formâ præmissâ: *In nomine Patris ignoti*, &c. Paulianistæ etiam non seruabant veram formam, sicut & Cataphryges 1. *q.* 1. *Nicen. can.* 19. Ariani etiam corrumpebant formam. Arelatense I. *can.* 8. Nicephorus *lib.* 13. *cap.* 35. Eunomiani quandoque non baptizabant in nomine trium personarum, sed in Domini morte. Socrates *lib.* 5. *c.* 23. *Can.* 50. *Apostolorum.*

34 g *De nominibus significantibus proprietates*, &c. Proposuit quinque modos, quibus mutatio fieri potest in hac forma, per variationem dictionis. Primo modo, vt sit variatio secundùm sonum dumtaxat, & non quoad significationem, aut modum significandi; & hæc variatio non officit. Alio modo vt variatio sit quoad significationem vocis, & significatum, vel omnino disparatum, & sic nihil fiet; vel conueniens in re, sed aliter significans, & sub alia ratione, quàm per formam præmissam exprimitur: verbi gratiâ, si explicentur tres personæ per dictionem collectiuam *Trinitatis*, vel per proprietates notionales, vt *genitoris, geniti, & procedentis*; vel in aliquo per modum effectus denotans tres personas; sicut *Christus* denotat vngentem, qui est pater, vnctum, qui est ipse, & vnctionem, quæ significat Spiritum sanctum. Ac tandem resoluit quid sit tenendum circa illam formam, *Baptizo te in nomine genitoris, & geniti, & procedentis*, &c.

Dicit ergo formam illam non esse sufficientem, quæ est cómunis. Altisiodorensis *lib.* 3. *Summa tract.* 3. *cap.* 4. *quæst.* 4. Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m.* 3. *art.* 3. D. Thomæ 3. *part. quæst.* 66. *art.* 5. *ad* 7. D. Bonauenturæ cum reliquis Sententiariis *in hac dist.* Sotus autem negat in praxi esse sequendam contrariam; quidquid sit de veritate eius speculatiua: quam probabilem etiam censet Suarez *disp.* 21. *sect.* 4. non in vsu sequendam. Contrariam amplectitur Caietanus super *art.* 5. D. Thomæ loco citato; & Victoria *de Baptismo* §. 14. Probatur ratione Doctoris sententia communis: quia sicut Iudæis datum est nomen יְהוָה *Iehoua*, Tetragrammaton, quod significat Deum sub ratione essentiæ propriæ, & cuius esset vsus inuocando Deum, & protestando fidem vnius Dei, quæ fuit explicita in omnibus, & singulis illius legis: ita etiam, cùm fides Trinitatis sit explicita in populo Christiano, ad quam omnes tenentur, sicut ad inuocationem Dei in tribus personis; congruum fuit vt Christus exprimeret, sicut expressit, nomina propria trium personarum in ordine ad protestandam fidem, & inuocationem Dei, seu trium personarum in vna essentia; quia, vt inquit, quando exprimitur persona alicuius, cuius intuitu postulamus gratiam, per proprium nomen, faciliùs impetratur, quod petitur, quia nempe exprimitur perfectiùs motiuum sic, quàm si per aliquam proprietatem exponeretur: verbi gratiâ, si dicatur per filium Zebedæi, vel huiusmodi, intelligendo Ioannem.

35 *Cóclusio negatiua.* Altisiodor. Alensis. D. Thom. D. Bonau. Sotus. Suarez. *Probatio conclusionis.* *Congruentia apposita.* *Requiri inuocationem trium personarũ sub notione suppositi.*

Cùm in Baptismo itaque per inuocationem Trinitatis, & fiat protestatio fidei in facie Ecclesiæ, & petatur gratia regenerans in Christum, congruum fuit, vt inuocatio institueretur personarum sub propriis nominibus, prout Christus expressit *Matthæi vltimo*, & Ecclesia semper tenuit in vsu tam professionis fidei, quàm inuocationis diuinarum personarum, edocta tam ex loco prædicto, quàm ex aliis, *Quidquid petieritis patrem in nomine meo. Nemo nouit patrem nisi filius*, &c. *Pater clarifica*, &c. & vbique in Testamento nouo hic modus exprimendi personas est in vsu, quo vtitur Ecclesia in Symbolis, & orationibus, & benedictionibus; éstque magis accommodus captui omnium: quia nón omnes intelligunt notiones diuinarum personarum, aut intelligere possunt. 36

Sicut ergo forma Baptismi ita est tradita, vt sicut ministerium Sacramenti fieret cómune cuicumque quantùm ad valoré, tam viris, quàm mulieribus, tam fidelibus, quàm infidelibus, qui conferre possunt Sacramentũ validè in omni casu, & licitè in casu necessitatis; ita etiam cõgruum fuit, vt fieret per propria nomina personarum, quibus fides explicita Trinitatis, & inuocatio, secundùm captum cuiusque exprimeretur, & non per alia, quæ captum excedunt vulgarem.

Hoc

Hoc ipsum declaratur exemplo: verbi gratiâ, in materia Eucharistiæ institutus est panis vsualis; hinc in pasta nequit consecrari, quamuis specie physica non distinguatur à pane, quia nempe panis non est vsualis; licèt quantùm ad effectum nutritionis, panis dici possit, respectu eius, cuius stomachum non offenderet. Ita in verbis contingere potest, vt ea quorum vsus est communis, & accommodatus captui omnium congruum fuerit institui, non alia, licèt respectu aliquorum sint æquiualentia, nempe Theologorum; non tamen respectu omnium, quibus accommodari debuit forma; sicut & potestas ministrandi Sacramentum ad eos fuit translata.

37 *Vasquez reijcitur.* Fundamentum ergo primarium est institutio Christi accedente vsu, & interpretatione tam Ecclesiæ, quàm Doctorum. Vasquez *disp.* 144. *cap.* 3. putat Doctorem deficere in suo discursu, quia non assignat rationem, quare inuocatio personarum sub nominibus propriis fieri debeat, & non sub æquiualentibus, *quod docere*, inquit, *deberet ipse, & alij quos reijcit.* Sed non integrum Doctoris discursum ponderat: illa enim est conclusio communis, quam probationis loco non substituit Doctor, sed assertionis. Eam probat ex ratione præmissa, sumptâ congruentiâ ex modo inuocandi Deum, & significandi vsu Synagogæ per nomen יהוה *Iehoua*, Tetragrammaton proprium Dei. Congruum erat etiam Christum sic instituisse formam Baptismi sub inuocatione personarum sub nominibus propriis, quia talis inuocatio proponit motiuum expressiùs, ex quo reddatur magis efficax inuocatio: totum autem refertur ad institutionem, quia non obseruabatur in illa *genitoris & geniti*, &c. forma instituta à Christo. Comprehendit etiam Doctor sub inuocatione trium personarum, non solùm expressionem causæ principalis; sed etiam professionem fidei, prout omnes supponunt, cùm Baptismus sit Sacramentum fidei, & professio legis Euangelicæ, & ad vtrumque deseruit expressio personarum sub nominibus propriis.

Negat etiam æquiualentiam vtriusque formæ, quantùm ad modum significandi speculatiuè, & quantùm ad significationem practicè, seu efficaciam. Comprehendit ergo in re quidquid superaddit Vasquez; quamuis tantùm declaret inuocationem respectiuè ad effectum Sacramenti, vt est expressio principalis causæ sanctificantis: prout etiam est ex vsu Conciliorum, speciatim Florentini, ac Patrum, contra Donatistas, & alios hæreticos iam præmissos.

38 Caietan. *Prima obiectio.* Obiicit Caietanus in cap. *A quodam Iudæo*, approbari Baptismum in nomine Trinitatis, vel in nomine Christi collatum: ergo à fortiori in prædicta forma collatum; quæ magis accedit ad formam ordinariam, & continet expressam inuocationem Trinitatis. Respondetur per *Trinitatem* intelligi explicitam inuocationem per propria nomina, sicut dictum est. *Soluitur.* Quantùm ad secundum de Baptismo collato in nomine Christi, respondebitur in sequentibus. Ita Doctor.

Secunda obiectio. *Soluitur.* Obiicit secundò Ambrosium *lib.* 1. *de Spiritu sancto*, vbi dicit per nomen Christi dari intelligi Trinitatem, quia vngentem, vnctum, & vnctionem: ergo constat inuocationem implicitè Trinitatis sufficere. Respondetur negando consequentiam, & declarabitur antecedens infrà.

39 *Tertia obiectio.* Obiicit tertiò Eugenium IV. in decreto fidei, licèt posuerit inuocationem Trinitatis sub propriis nominibus in forma, non reprobare aliam, quæ aliter per synonyma exprimeret mysterium, & insinuat in ratione, quam adducit pro forma Græcorum, & eius sufficientia, quia denotat actum ministri, & inuocationem Sanctissimæ Trinitatis, vt causæ principalis: ergo id sufficit. Respondetur eum intendere, illam inuocationem, vt tradita est in formis, quas approbat, non aliter, sufficere: abstinere autem ab incertis opinionibus: quia illam, quam defendit Caietanus & Ledesma 1. *part.* 4. *quæst.* 7. *art.* 5. vt probabiliorem docet Glossa in cap. *Multi, de consecrat. dist.* 4. tanquam legitimam, & hoc ante Eugenium. *Responsio.* Ledesma. Glossa.

40 *Quarta obiectio.* Obiicit quartò, quòd illa forma sit æquiualens, sed hoc ex dictis negatur, quia licèt æquiualens aliquo modo speculatiuè, vt quidam volunt, non tamen practicè, quia id dependet ab instituto. *Soluitur.* Meliùs negatur etiam primum ex Doctore, quia notiones non designant personas, sed proprietates. Sed vrget Suarez, quòd etiam Pater formaliter significat proprietatem. Respondetur negando antecedens, quia non sumitur *Pater* denominatiuè in hac forma, sed substantiuè, prout subsistit, licèt importet sic constitutiuum sui: notio autem significat proprietatem; nam licèt in re sit eadem cum paternitate, tamen significat actum notionalem, vt est ad terminum per modum actus productiui, & non constitutionem personæ sub illa ratione, & modo significandi vocis: *paternitas* autem significat subsistentiam per modum constituentis: sic ergo differunt illæ voces in modo significandi, etiam speculatiuè. Vide Doctorem infrà *respons. ad* 7. Suarez. *Pater substantiuè sumitur.*

Quinta obiectio. Obiicit quintò exempla, vt, *Ego baptizo te in nomine Patris, & Iesu Christi, & Spiritus sancti: in nomine Patris, & Filij, & Spiritus paracleti.* *Responsio.* Respondetur primam formam non esse validam, secundam autem validam esse, quia mutatio illa est solius epitheti, non substantiæ; *Spiritus* enim significat personam: vnde si tollatur epithetum, valet secundùm aliquos; vel saltem si mutetur in aliud, quòd soli personæ competit, nihil obest. Sequitur ex his minùs valere inuocationem Trinitatis implicitam, per nomen collectiuum, vt benè Doctor: cuius oppositum docet Caietanus: nam vbicumque dicitur Baptismum debere fieri in nomine Trinitatis, intelligitur explicitè inuocatio personarum, prout Christus expressit, éstque ex vsu Ecclesiæ. *Formam per inuocationem implicitã non valere.*

41 *In nomine quid designet?* Dubitari solet quid designet illud *in nomine* positum in forma; & an sit particula substantialis? de quo nihil Doctor in præsenti quæstione. Supponit Doctor §. *De tertio*, &c. *quarta mutatio*, vbi insinuat designare vnitatem trium personarum: aliqui putant intelligi fidem, & confessionem. Hugo de Sancto Victore *lib.* 2. *de Sacramentis, part.* 6. *cap.* 2. Alij autem intelligunt exprimi Deitatem, authoritatem, & potentiam cum vnitate. Ambrosius *lib.* 2. *de Sacramentis cap.* 7. Nazianzenus *oratione* 40. Hieronymus *In illud ad Ephesios* 4. *Vnus Dominus*, &c. Augustinus *lib.* 3. *contra Maximinum cap.* 32. Supponit idem Doctor dicto §. *de Tertio*, &c. *quarta mutatio* insinuat designare vnitatem trium personarum. Respondetur vtrumque rectè designari; nam in Sacramento exprimi debet causa principalis, qui est vnus Deus vnus in substantia, & Hugo. Ambros. Nazianzen. Hieron. Augustin.

& trinus in personis; & huius professio publica in facie Ecclesiæ per Sacramenti susceptionem fit, quantùm est ex natura, & institutione actus.

Idem designat fides Ecclesiæ, per quam ministratur Sacramentum,& inuocatio ex eadem fide: qui enim non confitetur Patrem esse Deum, & reliquas personas esse eundem Deum, non inuocat Trinitatem. Vna ergo est fides, & confessio perfecta diuinarum personarum; sicut & vna Deitas, per quam conuenit ipsis sanctificare: vnde ista coniungit Apostolus ad Ephesios 4. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma vnus Deus*,&c.

43 Rectè itaque confessio vnius fidei, in qua vocantur, & vniuntur in Baptismo fideles, per illam particulam datur intelligi; prout multi Scholastici, post Hugonem, intellexerunt: vt Magister in litera exponit *in nomine*, id est, inuocatione, vel confessione: Alensis, D. Bonauentura, Gabriel, Paludanus. Fauent loca Augustini, quibus dicit Baptismum in fide Ecclesiæ valere, quod perinde est ac confessione Ecclesiæ: non rectè ergo Vasquez reprehendit hanc interpretationem Hugonis, & antiquorum, quasi duram, & extortam. Negat etiam Baptismum datum in fide, & confessione Patris, & Filij, & Spiritus sancti, esse validum, *quia*, inquit, *baptizans, verbi gratiâ, potest errare in fide Trinitatis, negando consubstantialitatem trium personarum, vt si sit Arianus.* Sed hoc nihil est, quia non intelligitur illa particula *in fide*, vel *confessione*, de fide priuata ministri baptizantis, sed de fide Ecclesiæ, cuius est minister: sicut neque intentio eius priuata officit, etiam ex errore concepta, modò seruet communem intentionem, quam habet Ecclesia; & si intelligatur particula de fide obiectiua articuli, vel de ipso actu publico, & externo, in quo eiusdem fidei protestatio fit, connotando etiam internum, quo creditur conformiter ad Ecclesiam, perinde est, atque æquiualet, quia tam actus internus, quàm externus supponunt pro obiecto, non secus ac signum vocale: quia non minùs vox supponit pro obiecto, quàm conceptus; & enuntiatio primariò inuenitur in mente, secundariò in voce.

Magister.

D. Bonau. Gabriel. Paludan.

Reijcitur Vasquez.

In fide Trinitatis baptizari, idem quod in nomine.

Intelligitur autem *fides* & *confessio* non in omni sua extensione ad articulos materiales quoscumque, sed præcisè, vt limitatur per verba sequentia *Patris & Filij*, &c. ad fidem & confessionem mysterij Trinitatis, quod proponitur in forma; ideóque Magister in litera inuocationem, & fidem, seu confessionem Trinitatis synonymè, & non sub disiunctione, aut diuersitate sumit; quod Ambrosius ab eodem citatus facit; & Altisiodorensis *tract.* 3. *cap.* 4. *quæst.* 4. fidem & vnitatem Dei debere exprimi in forma Baptismi, sumens illa synonymè, nempe *fidem* & *vnitatem*, cui consentiunt Patres citati.

Ex his patet ad secundum, illam particulam, vel in se, vel æquiualenter expressam, esse substantialem: vnde qui diceret *in nominibus, in authoritatibus, in potestatibus Patris, & Filij*,&c. nihil faceret.

44 Sed quid dicendum, an particula *in*, vel *per* sufficienter denotet vnitatem personarum? vt si quis baptizet *in Patre, & Filio, & Spiritu sancto?* Vel *per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum*,&c. quod perinde est. Vasquez, & alij moderni videntur negare Baptismum esse validum, quia debet exprimi vnitas diuinarum personarum in forma. Respondetur tamen, saluo meliori iudicio, in illa forma sufficienter exprimi vnitatem, quia exprimitur in ea causa principalis sanctificans; & illæ propositiones *in* & *per* designant authoritatem, & potestatem trium personarum vnam. Vnde Apostolus ad Romanos 6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu*, &c. ad Galatas 3. *Quicumque in Christo Iesu baptizati estis*, &c. ad Ephesios 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis*, &c. Ad Colossenses 2. *in quo circumcisi estis*, &c. quibus in locis particula *in* ex modo loquendi Scripturæ designat potestatem, & authoritatem trium personarum, maximè iuxta expositionem eorum, qui negant fuisse aliter datum Baptisma: & perinde est dicere *baptizari in Christo Iesu*, ac *baptizari in nomine Christi Iesu.*

Vasquez.

Responsio.

Quam formam loquendi expressit Petrus, Act. 2. *Baptizetur vnusquisque vestrûm in nomine Domini nostri Iesu Christi*, &c. ergo eodem modo significat potestatem, & *nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, etiam sub ratione vnitatis, seu vnius, etiam de rigore sermonis, quoniam sine differentia, & vniformiter ad tres personas refertur, & supponit pro potestate, quam in re ipsa habent vnam; nec requiritur expressio vnitatis aliter quàm implicitè, quia particula *in nomine*, eo ipso quòd in singulari ponitur, arguit vnitatem ex modo significandi singulariter, non exprimit institutione prima vocis. Hinc Athanasius in Symbolo: *Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus*, non nugatoriè subiungit explicitum conceptum vnitatis: *non tres Dij, sed vnus est Deus: Omnipotens Pater, omnipotens Filius*, &c. *non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens*,&c. & Hieronymus ad Ephesios 4. *Vnus Dominus*,&c. *non baptizamur in nominibus Patris, & Filij*, &c. *sed in nomine vno quod intelligitur Deus*,&c. Athanasius.

Huic sententiæ fauet Tertullianus lib. de præscriptionibus aduersùs hæreses, cap. 20. *Iussit gentes baptizari*, inquit, (supple Christus) *tingentes in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum.* Et lib. contra Praxeam, cap. 26. *Mandans, vt tingerent in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum*, &c. Hieronymus, dialogo contra Luciferianos, cap. 3. *Cùm in Patre, & Filio, & Spiritu sancto baptizatus homo templum Domini fiat.* & canon Apostolorum 49. *Qui non baptizauerit in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum.* Respondet Vasquez, Tertullianum agere de præcepto baptizandi, non de forma Baptismi. Contrà, Tertullianus non solùm præceptum tradit, sed etiam formam ex Matthæo: & saltem contra Praxeam id verum est, cùm ex ipsa forma probet contra eundem, Patrem distingui in persona à Filio: vnde subdit, *non in vnum* (supple quoad personas) *nam nec semel, sed per singula nomina in personas singulas tingimur.* Vbi & ritum, & formam Baptismi designat; vt rectè etiam aduertit Pamelius annotatione prima in lib. eiusdem Tertulliani de Baptismo: eodémque modo canon præfatus Apostolorum tradit formam baptizãdi contra hæreticos baptizantes *in nomine trium principio carentium, vt trium Filiorum, vel trium paracletorum.* Quamuis autem versio Latina, tam Dionysij Exigui, quàm Gratiani, vertat *in nomine Patris, & Filij*,&c. non sic continetur in textu Græco, sed *in Patrem, & Filium*, vt rectè notauit ipse Vasquez, quamuis non respondeat nisi ad Tertullianum. Canon autem ita habet: εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς

45 Tertullian.

Hieron.

Canon Apostolorum.

Responsio.

Impugnatur.

εἰς πατέρα, ϗ υἱὸν, ϗ ἅγιον πνεῦμα; ἀλλ' εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ τρεῖς υἱοὺς, &c. καθαιρείσθω. *Si quis Episcopus, vel Presbyter, iuxta Domini ordinationem non baptizauerit in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, sed in tres principio expertes, vel tres Filios, &c. deponatur.* Hic ergò canon tradit formam contra hæreticos reprobatos, sicut & canon sequens ritum trinæ immersionis, contra eos, qui vnam tantùm dabant in Domini mortem: subiungens rationem: *non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate; sed euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris,* &c. Vnde colligere licet huic æquiualere formam superiorem, ex sensu vtriusque canonis, cùm in superiori tradat veram formam corrigens errorem hæreticorum, & in hoc supponat eandem ex Matthæi vltimo, contra baptizantes vnâ immersione in Christi mortem: quâ autem ratione id improbetur, dicetur in sequenti quæstione. Prima forma datur per particulam *per*, cui æquiualet particula *in*.

Confirmari potest ad Corinthios 6. *Et hæc quidem fuistis,* &c. *sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri,* &c. id est, per Spiritum sanctum, vt exponunt Chrysostomus, Theophylactus, OEcumenius, & alij. Loquitur autem Apostolus de ablutione & sanctificatione baptismali. Et primo loco dicit *in nomine Domini nostri Iesu Christi*; in secundo autem dicit *in Spiritu Dei nostri,* &c. vbi propositio *in* sumitur æquiualenter pro *in nomine*.

46 *De Baptismo in nomine Christi. Sententia cõmunis.* Armachan. negat. Canus. Suarez. Sotus. Vasquez.

De quinto, scilicet de nomine Christi: patet quòd aliquando licitum fuit, &c. baptizare scilicet *in nomine Christi*. Hæc est sententia cõmunis omnium Scholasticorum, quos citat Scholiastes, & aliorum, præter solum Armachanum *lib. 8. de quæstionibus Armenorum cap. 3.* quem sequitur Canus, & Suarez citati, & Sotus art. 6. huius distinctionis, & Vasquez *disp. 143. cap. 3. & 4.* qui certè magnis coniecturis oppositã sententiam probant; & nunquam fuisse in vsu baptizare in nomine Christi, non expressâ inuocatione trium personarum.

47 *Varij modi explicandi sententiam communem.* Alensis.

Conclusio communis variis modis defenditur. Alensis cum aliis sequentibus, docent dispensatiuè in principio per specialem reuelationem concessum esse Apostolis, vt nomen Christi contemptibile apud Iudæos, & Gentiles redderetur gloriosum, cùm per inuocationem eius daretur gratia baptismalis, & Spiritus sanctus; & cum hac moderatione limitant vsum illius formæ pro illo tantùm tempore, donec nomen Christi ex fructu innotuit.

Caietan. Adrianus. Ambros. Nicolaus. Magist. Hugo. Ledesma.

Caietanus tamen in *art. 6. quæst. 66.* D. Thomæ, & Adrianus in quartum, dicunt formam citra dispensationẽ validam esse pro quocumque tempore: quibus fauent Ambrosius, Nicolaus Papa cap. *A quodam Iudeo*, & Magister in litera, & Hugo de Sancto Victore *lib. 2. de Sacram. part. 6. c. 2.* qui sine limitatione loquuntur: & probabilem esse docet Ledesma 4. 1. *part. quæst. 7. art. 6.* Cæterùm omnes conueniunt in eo, quòd forma fuerit in vsu. Probatur autem hoc ex Act. 2. *Baptizetur vnusquisque vestrûm in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum*; & cap. 8. *Baptizati tantùm erant in nomine Domini Iesu,* &c. & cap. 19. *His auditis batizati sunt in nomine Domini Iesu.*

Probatio cõmunis sententiæ.

48 *Responsio.*

Respondent aliqui primò, hoc idem esse in nomine Domini Iesu, quod in authoritate & potestate Iesu Christi, id est, Baptismo, quem instituit Christus; quâ ratione distinxit Lucas ibi hoc loquendi modo, Baptismum Christi, à Baptismo Ioannis: ita Sotus, & Canus. Et primum confirmant variis testimoniis Scripturæ, Marci vltimo, *In nomine meo dæmonia eycient,* &c. Contra: hoc modo etiã dici posset quòd Matthæi vltimo, vbi est similis forma loquendi, & Patres interpretantur dari formam baptizandi; intelligeretur etiam authoritas baptizandi concessa Apostolis per institutionem Sacramẽti, cuius ministerium ipsis collatum est, non autem forma intelligeretur baptizandi: ergo spectando præcisè modum loquendi Scripturæ, nõ colligitur magis ex præcepto baptizandi *in nomine Patris, & Fily, & Spiritus sancti*, formam tradi baptizandi, quã ex modo loquẽdi, quo vsus eius, & exercitium declaratur factus *in nomine Domini Iesu*, declarari formam in qua Apostoli, & discipuli ministrarunt Baptismum. *Reijcitur ex modo simili loquendi.*

Alij respondent ex textu Græco colligi diuersum modũ loquendi, quia Matthæi vltimo habetur εἰς ὄνομα, id est, *in nomen*; *Act.* verò *secundo* habetur ἐπὶ τῷ ὀνόματι, id est, in nomine. Contra: hoc nihil est, vt benè aduertit etiam Vasquez, quia æquiualent hæc etiam apud Græcos; quoniã *Act.* 8. & 19. habetur εἰς ὄνομα, sicut & Matthæi vltimo: neque dubium est idem dici atque intelligi *Act. 2. &* 10. vbi exprimitur *in nomine*, & 8. & 19. vbi dicitur *in nomen*: ideóque eodem modo vertit Latinus interpres vtrumque, sicut & Matthæi vltimo dicit *in nomine*, & non *in nomen*; & vt in præmissis diximus perinde significant. *Alia responsio.* *Impugnatur.*

Quod secundo loco additur, non subsistit, quia Baptisma Ioannis efficaciâ, & formâ distinguebatur à Baptismo Christi. Actorum autem 2. satis declaratur Baptisma Christi dare remissionem peccatorum, & Spiritum sanctum, ex aliis verbis adiunctis, vt patet ex illis, *in remissionem peccatorum vestrorum accipietis donum Spiritus sancti:* Actorum autem octauo & decimo, non fuit necessitas explicandi differẽtiam inter Baptismum Christi, & Ioãnis, quia neque Samaritani, neque Gentiles fuerunt baptizati Baptismo Ioãnis; sed soli Iudęi, ad quos missus est Ioannes, *Parate viã Domini,* &c. 49 *Differentia pretensa superfluit.*

Respondet Vasquez illa loca intelligi inuocato etiã *nomine Iesu*, vel quia in forma apponebant non solùm nomen Filij, sed simul Iesu Christi exprimendo etiã simul distinctè reliquas personas; vel quia persona Iesu Christi exprimeretur non sub hoc nomine, sed solùm sub nomine Filij, quæ eadem est persona. Contra primũ, non congruè inuocaretur Iesus Christus ad effectũ Baptismi, ita vt in nomine & inuocatione eius diceretur baptizari in remissionem peccatorum, si solùm adiiceretur formæ institutæ, in cuius efficacia datur remissio peccatorum, & non ex efficacia adiuncti, quæ nulla est ex sententia opposita. *Responsio Vasquez.* *Impugnatur.*

Hæc ergo locutio baptizari *in nomine Domini Iesu in remissionem peccatorum,* &c. facit hũc sensum (ex stylo Scripturæ, & modo interpretandi Patrum, atque Ecclesiæ, sicut illa quæ de inuocatione Trinitatis habentur Matthæi vltimo) nempe remissionem peccatorum dari per inuocationem eiusmodi, non expressis iis, quæ sunt de essentia formæ, prout non exprimuntur in dictis. Sed hoc non solùm esset impropriè dictum, sed esset omnino falsum, quia illa inuocatio nominis Iesu sic intellecta, neque sic esset de substantia formæ, aut Sacramenti, neque haberet efficaciam respectu talis effectus: ergo interpretatio præmissa minùs quàm reliquæ, quadrat Scripturæ, aut doctrinæ receptæ circa formam Sacramenti: quia 50

quia vel vitiaret illa additio formam, vel omnino superflueret: quia instructio præmitti solita, ante lotionem sufficeret.

Confirmatur. Confirmatur: quia, vt colligit Tridentinum cum Mileuitano, & Patribus, aduersùs Pelagianos, si nõ esset peccatum originale in infantibus, forma Baptismi falsò enuntiaretur in remissionem peccatorum: enuntiatur autem in remissionem peccatorum, quatenus potissimùm exprimit causam principalem ex Florentino, vt visum est: ergo Baptismus tantùm datur in remissionem peccatorum (quod supponit, & contendit sententia opposita) in inuocatione causæ principalis, id est, Trinitatis: ergo falsò enunciatur Baptismus in remissionem peccatorum in nomine Iesu Christi; si hæc inuocatio non fuit inefficax.

Enunciatur forma in remissionẽ peccatorum.

Est de se remissiua peccati. Patet consequentia: quia ad veritatem formæ non magis requiritur, vt supponat peccatum remittendum in infantibus, quàm quòd ipsa forma sit remissiua peccati, cuius remissionem enũtiat; imò hoc magis exigitur, quia forma verificari potest circa subiectum, in quo non est peccatum; & semper est remissiua peccati, quantùm est de se: quòd autem actu remittat peccatum, aut supponat remittendum, est ex statu subiecti, cui aliud remedium applicari non contingit; vt de lege ordinaria est status infantum.

51 *Forma falsa.* Præterea si quis nunc baptizaret *in nomine Patris, & Iesu Christi, & Spiritus sancti*, ille Baptismus non esset validus, quia secunda persona non exprimitur proprio nomine, vt subsistit in Deitate: ergo etiam tum non valebat talis Baptismus sub illa forma, seclusa dispensatione: quæ perinde affirmari potest facta in forma illa, quam docet communis, tum fuisse validam.

Secunda etiã interpretatio non consonat proprietati locutionis, & Scripturæ, quia non est dubium, quin Petrus eandem acceptationem appellationis seruârit hîc, & in præcedentibus, prædicando Christum Iudæis; vbi sumitur appellatio *Christi Iesu*, secundùm primam institutionem nominis; vt patet ex toto decursu sermonis Petri.

Quantùm ergo ad argumentum ex Scriptura sistendo in proprietate vocis & literæ, nihil haberi potest prædictis repugnans: nam quod *Matthæi vltimo* dicitur de forma Baptismi, intelligi potest de lege, illam esse formam ordinariam, & necessariam: de hoc autem *in nomine Christi*, saltem pro tempore, fuisse dispensationem, quam ex facto colligimus, & prout illis in locis declaratur: certum enim est Apostolos rectè ministrasse Baptismum, siue per se, siue per alios.

52 *Obiectio.* Obiicies quia *Actorum* 19. colligitur Apostolos baptizasse in nomine Spiritus sancti, quod intelligi non debet, quasi in solo nomine Spiritus sancti baptizassent, sed simul aliarum personarum: ergo similiter non est intelligendum eos baptizasse in solo nomine Christi, non inuocatâ Trinitate, iuxta institutum Christi, *Matthæi* 28. Antecedens patet, quia Paulus interrogauit quosdam discipulos Ephesi, *Si Spiritum sanctum accepistis credentes? responderunt: neque si Spiritus sanctus est, audiuimus*; subdit Paulus: *in quo ergo baptizati estis?* quasi supponeret, si baptizarentur Baptismo Christi, fore vt Spiritum sanctum rectè nossent; non aliâ ratione, quàm ex forma Baptismi, in qua inuocaretur: ergo hoc supponit Baptismum in inuocatione trium personarum fuisse ab Apostolis, non aliter, datum.

Atque sequitur alterius declaratio, & intelligentia prædictorum locorum, in quibus dicitur Baptismus datus in nomine Christi, quia hoc ipso loco inferiùs dicitur, *& his dictis baptizati sunt in nomine Domini Iesu*, &c. cùm primùm insinuasset Paulus formam Baptismi dari in inuocatione Spiritus sancti, nempe simul cum aliis personis.

Respondet Vasquez ex hoc loco id non intelligi efficaciter, quia licèt baptizarentur in nomine Christi solùm, iam per instructionem præuiam, & catechesim deberent noscere Spiritum sanctum; quamuis non inuocaretur expresè in ipsa forma: Paulus autẽ interrogando an recepissent Spiritum sanctum, intẽdit receptionem eius visibilem per impositionem manus in Confirmatione: vt patet ex verbis subsequentibus, *& baptizati sunt in nomine Domini Iesu, & cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos*, &c. Contrà vrgent alij: ergo interrogatio, seu illatio Pauli, non esset idonea, nisi supponeret ex communi modo loquendi, eos baptizari debere in Spiritum sanctum, quem non audierunt. *Responsio.*

Respondetur tamen illam solutionem bonam esse, quia cùm Baptismus ex communi sententia, quam tradit Cyrillus Alexandrinus *lib.* 11. *in Ioannem cap.* 16. supponit fidem explicitam Trinitatis, & instructionem circa hunc articulum, quoad adultos (quales fuerunt illi discipuli, quibuscum loquitur Paulus) Baptismus datus etiam in nomine Christi hoc importat: deinde requirit etiam vt præmittatur instructio de necessitate, & fructu Baptismi per collationem Spiritus sanctificantis, vt Petrus *Actorum* 2. præstitit: *Baptizetur*, inquit, *vnusquisque vestrûm in nomine Domini Iesu, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti*, &c. Illa ergo dispositio in adulto requiritur ad Baptismum, vt patet ex scrutinio quod semper præmittitur ex vsu antiquo Ecclesiæ, de quo optimè Pamelius annotatione prima in librum Tertulliani de Baptismo. Potest ergo interrogatio Pauli respectiuè etiam ad efficaciam Baptismi Christi intelligi, & Spiritum sanctificantem, de quibus instruendi erant baptizandi, sicut de fide Trinitatis: supponit enim fuisse baptizatos, & instructos, quod denotat particula *credentes, si Spiritum S. accepistis credentes?* Vel sicut in Græco legitur πιστεύσαντες, *postquam credidistis?* Et finis interrogationis fuit, vt impositionem manus acciperent, si nondum fuerit eis data, id est, Confirmationem, per quam visibiliter Spiritus sancti dona cõmunicabantur. 53 *Confirmatur responsio.* *Instructio præmittitur ante Baptismum.* *Pamelius. Tertullian.*

Vnde secunda interrogatio locum habuit (illis dicentibus, *neque si Spiritus sanctus est, audiuimus*) respectiuè ad Baptismum Christi, qui in Spiritu sancto, & igni baptizabat, *Actorum* 1. siue sub forma hac, vel illa conferebatur, & respectiuè ad Baptismum Ioannis, qui fuit in aqua tantùm, non in Spiritu, atque ad eius differentiam: alius autem Baptismus in vsu non fuit, qui fidem Christi haberet annexam. Facit ad hoc quod subiungit Paulus; *Ioannes baptizauit Baptismo pœnitentiæ populum, dicens in eum, qui venturus esset post ipsum, vt crederent, hoc est, in Iesum*, &c. 54

Ex quibus verbis, (vt suprà ostẽdimus, in quæstione vltima præcedentis distinctionis,) colligunt Doctores Ioannem baptizasse in illa forma. Illa præterea particula *in quo baptizati*, &c. in Græco neutraliter ponitur εἰς τί, id est, *in quid?* ac proinde non refert personam Spiritus sancti, sed potius ipsum Sacramentum, vel Baptisma, sicut & responsio accommodata, εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα, id est,

id est, *in Ioannis Baptisma.* Et dato etiam quòd masculinè poneretur, non semper denotat innouationem, sicut neque eius responsio apposita, vt volunt aduersarij: & patet Ioannis primo. *Hic est qui baptizat in Spiritu sancto;* vbi denotatur fructus Baptismi Christi sanctificantis.

55 *Secũda ratio.* Secundò, hæc interpretatio illorum locorum fundatur in sufficienti authoritate Patrum, & Scholasticorum, qui ita intelligunt prædictas Scripturas. Citatur pro ea Athanasius *orat. 2. contra Arianos,* arguens Diuinitatem Christi, ex forma Baptismi ordinaria; *& sermone sequenti.* Citatur etiam Cyprianus epistola ad Quiritium, quæ nihil tale continet, sed in epistola ad Iubaianum, & Pompeium, citat pro hac sententia Stephanum Papam in literis ad se missis, circa controuersiam de rebaptizandis hæreticis, in qua errauit Cyprianus. In prima sic subdit: *Cùm eadem epistola animaduerterim etiam Marcionis fieri mentionem, vt nec ab ipso venientes dicat baptizari oportere, quòd iam in nomine Iesu Christi baptizati esse videantur,* &c. & in epistola sequenti: *Cur in tantum Stephani fratris nostri obstinatio dura prorupit etiam de Marcionis Baptismo,* &c. & illic, *In nomine Iesu Christi dicat remissionem peccatorum dari,* &c.

Cyprian.

Augustinus. Ad hoc tacitè respondet Augustinus *lib. 3. de Baptismo cap. 15.* Marcionis Baptismum fuisse validum, *Si verbis euangelicis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti fuerit collatum.* Cæterùm non ita Cyprianus intelligit Stephanum, vt patet in epistola ad Iubaianum, quem proinde impugnat; saltem apud Gentes Baptismum asserens ex Matthæo, fieri debere in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, *Docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris,* &c. & ibidem supponit apud hæreticos Baptismum datum fuisse in nomine Domini Iesu: *Quomodo,* inquit, *non cognito, sed blasphemato Deo Patre, qui apud hæreticos Christi nomine baptizati dicuntur peccatorum remissam consecuti iudicantur?* & magis expresè inferiùs: *Quomodo ergo,* inquit, *quidam dicunt,* &c. *modò in nomine Iesu Christi vbicunque, & quomodocunque Gentilem baptizatum remissionem peccatorum consequi posse; quando ipse Christus Gentes baptizari iubeat in plena & adunata Trinitate?*

56 Hunc locum citant authores oppositæ sententiæ, sed mihi incertum est, si illis faueat Cyprianus, qui videtur hac in quæstione obscurus, & impugnare Stephanum eâ ratione tantùm, quâ apud Gentes illam formam valere dicat, non verò apud Iudæos: nam postquam apud Marcionistas negat esse verum Baptisma, quia non fuit apud eos vera fides de Patre, aut aliis personis, maximè circa humanitatem, & personam Christi, aliáque mysteria Redemptionis, in quibus scopus dissertationis versatur, concludit in hunc modum: *Cùm ergo ex ipsius Christi prædicatione, & contestatione Pater antè cognoscendus sit, qui misit, tunc deinde Christus, qui missus est, nec possit esse spes salutis; nisi duobus simul cognitis: quomodo non cognito, imò & blasphemato Deo Patre, qui apud hæreticos, Christi nomine baptizati dicuntur peccatorum remissam consecuti iudicantur?* & statim occurrens tacitæ obiectioni, seu fundamento Stephani, quo Baptismus astruitur datus in nomine Christi, *Act. 2.* per Antithesim loquens de Iudæis, & Gentibus, atque de forma baptizandi vtrósque, videtur admittere, sic fuisse Baptismum datum *in nomine Christi* Iudæis, Gentilibus verò in *plena & adunata Trinitate.* Verba eius sunt, *Alia enim fuit Iudæorum sub Apostolis ratio, alia est Gentilium conditio: illi quia iam legis, & Moysis antiquissimum baptisma fuerant adepti, in nomine quoque Iesu Christi erant baptizandi, secundùm quòd in Actis Apostolorum Petrus ad eos loquitur, & dicit: Pœnitemini, & baptizetur vnusquisque vestrùm in nomine Domini Iesu Christi,* &c. Subdit deinceps verba Petri, & subiungit: *Iesu Christi mentionem facit Petrus, non quasi Pater omitteretur, sed vt Patri quoque Filius adiungeretur,* &c.

Quæ verba sic ex scopo Cypriani intelligenda mihi videntur, vt non de omissione, quæ fiebat in forma baptizandi, sed de omissione spectante ad cognitionem Patris, de qua in superioribus tractat, sumantur; alioquin non seruaretur antithesis, neque differentia illa inter Iudæos, & Gentiles, & formam baptizandi vtrosque, quam statuit à principio: neque altera pars aduersa illius antithesis, quæ subsequitur, rectè cohæreret, quæ est talis: *Denique vbi post Resurrectionem à Domino Apostoli ad Gentes mittuntur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizare Gentiles iubentur. Quomodo ergo quidam dicunt foris extra Ecclesiam, imò & contra Ecclesiam, modò, in nomine Iesu Christi vbicunque, & quomodocunque Gentilem baptizatum remissionem peccatorum consequi posse? quando ipse Christus Gentes baptizari iubeat in plena, & adunata Trinitate.* 57 *Explicatur antithesis posita à Cypriano.*

Illa verba, *extra Ecclesiam,* & *contra Ecclesiam,* tantumdem significant hîc, ac extra fidem veram, & contra fidem, vt fuerunt Gentiles extrà, & hæretici contrà ex sentẽtia Cypriani, qui constituit Iudæos intra Ecclesiam, nempe Synagogam per veram fidem legis Moysis, & antiquum Baptisma, supple Circumcisionem. Aduertenda etiam illa particula *modò*, quæ determinat tempus præsens controuersiæ, & implicitè supponit aliàs baptizatos fuisse Iudæos *in nomine Iesu Christi* solùm, & non *in plena, & adunata Trinitate,* sicut ex præcepto Christi baptizari debent Gentiles. Tantum ergo est, vt non modò non aduersetur Cyprianus hoc loco, quem pro se adducunt aduersarij, vt magis faueat nostræ sententiæ. *Baptismus Iudæorum in nomine Christi.*

Item, Hilarius *in lib. de Synodis circa finem*, vbi contendit non esse mutandas Scripturas; licèt aliqui eas sub contradictione, in aliquibus, intelligant ex prauo sensu: inter alia exempla adducit hoc: *Pereant quoque,* inquit, *si videtur (quòd non ego dixerim, sed responsionis necessitas) omnia diuina illa, & sancta Euangelia salutis humanæ, ne se inuicem contraria dictorum opinione compugnent,* &c. & infrà: *Ne postremò Apostoli reperiantur in crimine, qui baptizare in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti iussi, tantùm in Iesu nomine baptizauerunt?* Agit contra eos, qui *homousion* non retinendum censebant, quamuis aliqui dubitent de intento Hilarij, asserentes neutram partem ab eo hîc definiri: mihi tamen videntur illa verba expressa esse, pro nostra sententia, quia clausula illa, *tantùm in Iesu nomine baptizauerunt*, est exclusiua, & aduersatiua priori, in qua exprimitur mandatum baptizandi *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, &c. neque contradictio, aut repugnantia proponitur in hoc: An scilicet iusserit Christus baptizari in nomine Trinitatis, & an Apostoli baptizauerint tantùm in Iesu nomine? quia vtrumque horum asserit: sed ambiguitas statuitur in eo, an scilicet Apostoli baptizantes in solo nomine Iesu, peccauerint contra præceptum datum? alioquin, si intelligeret non baptizasse contra præceptum, non esset locus dubitandi: nec Hilarius dicit, 58 *Hilarius.*

quod legantur baptizasse *in solo nomine Iesu*, quâcunque ratione interpretari hoc debeat, sed assertiuè asserit eos sic baptizasse *in nomine Iesu*, & factum præcepto opponit, non autem modum loquendi Scripturæ, quo sic baptizasse dicuntur.

59 *Ambrosius. Beda. Nicolaus I. Bernardus. Hugo. Magister. Scholastici. Theophyl.* Præter hæc concedunt ipsi aduersarij Ambrosium, Bedam, Nicolaum I. Bernardum, Hugonem, Magistrum, & reliquos antiquos Scholasticos esse in eadem sententia, quod verissimum est: quibus adiungi posset, & Theophylactus in caput vltimum Lucæ, tertia responsione, ad quæstionem propositam, quæ talis est: *Quomodo autem Baptisma in nomine solius Christi fieri intelligemus, præsertim cùm aliàs doceamur baptizare in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* *Prima responsio.* Respondet primò, quia Baptisma Christi spirituale est, non Iudaïcum, ita dici, non quòd in ea forma sine inuocatione Trinitatis fuerit concessum. *Refellitur.* Hæc autem responsio excluditur, quia Baptisma Christi esse spirituale satis declaratur ex verbis subsequentibus Petri; *In remissionem*, inquit, *peccatorum vestrorum, & recipietis donum Spiritus sancti*: priora ergo verba non ad id spectant: sed ad formam, & inuocationem Christi: si autem referantur verba ad Baptismum, quo ipse Christus baptizatus est, non facit ad interpretationem, quia in Actis agitur de Baptismo collato aliis *in remissionem peccatorum*.

Secunda responsio. Refellitur. Secundò respondet *in nomine Christi* intelligendum esse pro eo, quòd est *in mortem Christi*: sed neque hæc declaratio rectè quadrat; quia *in nomine* denotat inuocationem, seu authoritatem, & efficaciam; *in mortem* autem Christi, similitudinem quandam analogicam imitationis. *Tertia responsio.* Tertiò respondet aliter, & vt Christi nomen in seipso continet, & *Patrem vngentum, & vnctionem Spiritum, & Filium vnctum*, &c. *Sequitur Ambros.* Supponit ergo cum Ambrosio hanc inuocationem Trinitatis æquiualere, vel simpliciter, vel pro tunc, & Baptismum ab Apostolis datum *in nomine Iesu* comprehendisse hoc modo inuocationem Trinitatis in ipso nomine inclusam: alioquin hæc responsio non esset ad propositum quæstionis: minùs autem interpretatio quorundam circa hunc locum, quasi id non intenderit Theophylactus, qui tres diuersas responsiones dedit ad propositum; & hæc est tertia: quælibet ergo satisfacit ex mente ipsius.

60 *Tertia ratio conclusionis ex congruentia.* Tertiò tandem, congruentia dandi Baptismum in nomine Christi pro illo tempore, quam adducunt Doctores, non videtur contemnenda: nam & sermo Petri *Actorum* 2. ad hoc dirigitur, vt exaltaret nomen eius; & Act. 3. & 4. *Non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus in quo oportet nos saluos fieri*, &c. Actorum 8. *Aperiens Philippus os suum, & incipiens à Scriptura ista, euangelizauit illi Iesum*, &c. *Ecce aqua, quis me prohibet baptizari? dixit autem Philippus, si credis ex toto corde, licet: & respondens ait, credo Filium Dei esse Iesum Christum*, &c. *& baptizauit eum.* Et ante dicitur de Philippo, quòd prædicabat Samaritanis Christum; & *in nomine Iesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres.*

Huc etiam spectat instructio, & sermo Petri ad Cornelium, & domum eius *Actorum* 10. qui sic clauditur: *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum*, &c. Et cùm ad hæc cecidisset Spiritus sanctus in eos, iussit eos baptizari Petrus in nomine Iesu Christi, &c. Ex epistolis etiam Pauli plura designant Baptismum datum *in nomine Iesu*, & salutem per ipsum consequi, quæ breuitatis gratiâ omitto. Vnde sequitur modum illum baptizandi, & formam congruere doctrinæ, & prædicationi Apostolorum, quæ præmittebatur ante Baptismum, sicut & illis verbis Pauli 1. ad Corinth. 1. *Nunquid in nomine Pauli baptizati estis? gratias ago Deo, quòd neminem vestrûm baptizaui*, &c. *ne quis dicat, quòd in nomine meo baptizati estis*, &c. & infrà, quantùm ad doctrinam, & prædicationem; *Nos autem predicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus stultitiam*, &c.

Ex prædicatione autem nominis Christi facilè cognoscebatur, & persuadebatur Trinitas personarum, quamuis assumptum fuerit prædicare Christum esse Filium Dei, & in nomine eius dari redemptionem, & remissionem peccatorum, ac Spiritus sancti dona.

Congruentia specialis fuit apud Iudæos dari Baptismum in remissionem peccatorum sub nomine Christi, qui negabant necessitatem redemptionis, & Redemptoris, ponentes salutem ex lege sola. Apud Gentiles non defuit similis congruentia, qui ex mirabilibus, quæ fiebant in nomine Christi, (vt Simon Magus *Actorum* 8.) credebant, ac proinde etiam congruum fuit, vt baptizarentur in nomine eius, in quem credebant.

Addi potest & alia congruentia ex natura actionis, quia licèt Christus non fuerit causa principalis physica gratiæ, fuit tamen principalis, & vnica causa meritoria, & iustificatio habita per Baptismum, non solùm refertur ad ipsum, vt causam meritoriam, sed etiam, vt causam finalem, ex Tridentino sess. 6. cap. 7. *Causa finalis gloria Dei, & Christi.* Si ergo illa forma, quâ daretur Baptismus in nomine Christi, non esset falsa, quia denotaret causam meritoriam, ex qua habet efficaciam, & finalem, ad quam refertur Sacramentum; & connotaret causam principalem physicam implicitè per nomen Christi, vt præter Ambrosium admittit Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 12. *In solo Christi nomine professionem totius Trinitatis contineri.* Irenæus lib. 3. de fide cap. 10. 61 *Alia congruentia.* *Trident.* *Basilius.* *Irenæus.*

His congruentiis potuit Baptismus in illa forma dispensatiuè conferri sine vllo errore in forma practicè, aut speculatiuè: ita autem factum esse ex modo loquendi Scripturæ, & authoritate tot Doctorum fulcitur, non ratione.

Aduersa sententia nostri Armachani, & aliorum non videtur meo iudicio minùs fundata, cui tantùm tribuunt cæteri, præter Magistrum, qui in toto secutus est sententiam, quæ Ambrosio imponitur, & Bernardo, vt talem Baptismum, contra formam euangelicam præscriptam, non admittant factum, sine speciali dispensatione, & congruentia illius temporis, non verò permanenter: ita omnes, præter Caietanum, Adrianum, & Ledesmam. 62

Præterea fatentur inuocationem Trinitatis esse de essentia formæ sub propriis nominibus. Accedunt Patres, & potissimùm Augustinus loco citato, & in omnibus libris contra Donatistas, qui non agnoscunt alium Baptismum validum, nisi in nomine Trinitatis. Canones etiam Ecclesiæ hanc formam, vt necessariam retinent, Lateranens. sub Innocentio III. cap. *Firmiter*; & Florentinum, cap. *Primum, de Baptismo*, cap. *Multi sunt*, cap. *de trina*, cap. *Si quis Presbyter*, de consecratione dist. 4. & alij plures. Cæterùm quia prior etiam sententia est communior *Augustin.* *Lateran.* *Florent.*

inter

inter antiquos, respondendum erit parti aduersæ.

63 *Prima obiectio.* Obiicies primò duos Canones Apostolorum suprà citatos, qui pro incorruptis retenti sunt à Patribus, & Conciliis: ex his videtur traditio petenda, in quibus prohibetur aliter baptizari, quã *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*: ergo non fuit alius vsus baptizandi tempore Apostolorum: & verba illa secundi Canonis, scilicet 49. extrema hoc clarè insinuant; *Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate: sed, euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, &c.

Responsio. Sed respondetur, hæc dici contra hæreticos, qui neutrâ formâ vtebantur in primo Canone, qui est 48. In secundo etiam damnari eos, qui in mortem Christi baptizabant cum vna immersione, animo inducendi, & exprimendi errorem suum circa Trinitatem; vnde rectè conuincuntur ex verbis euangelicis, vbi forma regularis proponitur, & lege statuta. Si ergo forma Baptismi inuocationem Trinitatis continet expressam, debet esse *in nomine Patris*, non in nomine trium principio carentium, *& Filij*, non in tres Filios, *& Spiritus sancti*, non tres Paracletos, quia hæc forma hæreticorum falsa est, & meritò reprobatur: & hic sensus primi Canonis, qui aduersando exprimit formam, quæ hæreticis fuit in vsu.

64 Secundus etiam Canon exprimit magis errorem, quem in materia immersionis prætendebant, quacunque illi forma vtebantur, vt excluderent Trinitatem personarum, & Deitatem Christi: & si dicatur eos vsos fuisse forma *in nomine Christi*, de quo nihil constat, saltem illa forma, vt esset vera, non debuit habere exclusiuam personarum, quas implicitè Baptismus in nomine Christi importat: hanc autem exclusionem ex intentione hæreticorum importabat, siue fuerit expressa verbis, siue per vnicam illam immersionem: & hunc errorem corrigit Canon; vsus trinæ immersionis *Tertullian.* inductus est in Ecclesia: vt supponit etiam Tertullianus *lib. contra Praxeam, cap.* 26. sicut & trina ipsa immersio intermissa est propter Donatistas, vt patet ex Toletano IV. & refertur can. *Propter*, de consecrat. *dist.* 4. ideóque ex his Canonibus non probatur intentum. Potuit tamen fieri, vt illa forma baptizandi in nomine Christi clarificato iam vbique eius nomine, & subortis hæreticis cessauerit; tum, quia causa dispensationis cessauit; tum, quia hæreses obortæ ex ea quærebant vmbram sui erroris. Sensus Canonum ampliùs declarabitur quæstione sequenti.

65 *Secunda obiectio.* Obiicies secundò Patres, qui vel hanc formam simpliciter tradunt *in nomine Patris & Filij*, &c. vel certè ita necessarium putant, vt aliter non valeat Baptismus, vt Clemens Romanus primũ docet *lib. 7. Constitut. c.* 23. Iustinus *in Apologia* 2. Supponit Dionysius *cap.* 3. *de Ecclesiastica hierarchia*. Origenes *lib.* 5. *in epist. ad Romanos cap.* 6. *Quicunque in Christo Iesu baptizati estis*, &c. Supponit Baptisma solùm in nomine Trinitatis datum valere ex Matth. 28. Didymus *lib.* 2. *de Spiritu sancto, inter opera Hieronymi tom.* 6. Damascenus *lib.* 4. *fidei Orthodoxæ*, explicans *baptizari in Christum*, nihil aliud esse, quàm credendo in ipsum tingi. Tertullianus etiam locis suprà citatis docet, Baptismum inuocatione trium personarum, & cum trina immersione celebrari: citatur etiam Cyprianus, quem suprà explicuimus.

Clemens Rom. Iustinus. Origenes. Dionys. Didymus. Damasc. Tertullian.

66 *Responsio aliorum.* Respondent, qui docent Baptismum in nomine Christi datum æquiualere, etiam modò id colligi ex Scriptura suprà citata, non requiri inuocationem explicitam Trinitatis, vt colligunt ex aliis Patribus, sed implicitam sub nomine Christi, illos autem Patres benignè interpretandos, aliud non intendisse. Sed meliùs respondetur, Patres, qui loquuntur simpliciter, vel cum limitatione, intelligere formam, vel quæ regulariter tradita est, & secundùm legem ordinariam, non autem casum dispensationis, vel loqui etiam euacuata iam dispensatione, quæ non debet extra statum, & tempus currentis necessitatis protrahi; manente in reliquis lege, & institutione ordinaria.

Respõsio magis congrua.

67 *Tertia obiectio.* Verùm est aliquos non posse hac generali interpretatione comprehendi, vt est Fulgentius *lib. de Incarnatione & gratia*. & Damascenus, qui explicant baptizari in nomine Christi non debere sic intelligi, vt omissa fuerit vnquam inuocatio Trinitatis: sed his opponimus, quæ dicta sunt pro sententia Ambrosij, Hilarij, Stephani Papæ, atque Cypriani, Nicolai I. Bedæ, Bernardi, & Scholasticorum, qui aliter illa loca intelligenda docuerunt.

Obiicies tertiò contrarium definitum esse à Pelagio Papa, in epistola ad Gaudentium Episcopum, docente eos, qui dicunt in nomine solius Christi, & vna immersione se fuisse baptizatos, denuò esse baptizandos in nomine Trinitatis: & Zacharias epistola 11. ad Theodorum Archiepiscopum, confirmans quæ definita sunt in Synodo Anglicana, vbi est determinatum Baptismum, sine inuocatione trium personarum esse nullum: & si quis dicat Nicolaum I. aliter decreuisse in capite *A quodam Iudæo* suprà, sicut & Stephanum apud Cyprianum.

Responsio aliorum. Respondent hinc inde quidam authores nunc Nicolaum errasse, nunc alios anteriores, Pelagium & Zachariam; & respondisse vt Doctores priuatos, vel certè (vt mitiùs quidam respondent) nihil definiuisse, sed respondisse iuxta diuersas opiniones. Respondeo in primis diuersos esse casus. Pelagius in illa epistola (quam citat Gratianus can. *Multi*: & Canone *Si reuera*, de consecrat. *dist.* 4. & Iuo in suo Decreto *cap.* 261. apud alios autem non habetur) respondet de hæreticis, qui baptizabantur in nomine solùm Christi, & baptizabant vna solùm mersione; fortè autem aliquid adiiciebant formæ in professionem erroris, quem per vnicam mersionem designabant, nam & hoc familiare est hæreticis, quando deueniunt in profundum; vt patet de Arianis ex Concilio Arelatensi primo, qui iubentur proinde baptizari, quia vitiabant formam in sui erroris maiorem expressionem. Sed dices, vnde id colligis? Respondeo, ex verbis citatis illius epistolæ non colligi, cæterùm magis id præsumendum est, quàm admittenda correctio Decretorum, & contrarietas in materia fidei, & essentialibus Sacramenti: & sicut Nicolaus non rectè dicitur contra Pelagium dogmatizasse; sic etiam neque Pelagius dicendus est contra Stephanum aliquid determinasse, qui, vt docet Cyprianus, asseruit Baptismum collatum *in nomine Iesu* non esse iterandum: quia neque Cyprianus malignè interpretatus est Stephanum, quasi imponeret quod aliàs Stephanus non scripsit: neque etiam dicendum est eum non intellexisse decretum Stephani, quod in hoc ex parte impugnat. Stephanus autem inhærebat

Respondetur aliter. Gratianus. Iuo.

Hæretici vitiabant formam. Arelatense primum. Replica soluitur.

hærebat consuetudini & traditioni, decernens *nihil innouandum esse præter id, quod traditum est.* Contrà, Cyprianus non consuetudini, sed Scripturis, quas pro se loqui putabat, inhærendum docuit: ergo Stephanus supposuit ex traditione retinendum esse Baptisma datum *in nomine Christi.*

Stephano accessit Concilium Nicenum, quod decreuit non esse rebaptizandos hæreticos, præter Cataphryges, & Paulianistas, & vt Doctores interpretantur, quia illi non vtebantur aliqua forma, hi verò formam falsabant: quod perinde de istis, de quibus Pelagius in suo Decreto agit, præsumendum magis videtur, quàm quòd aliquid decreuerit contra traditionem à Stephano, & Concilio Niceno assertam.

68 Hoc ergo posito id non potuit præsumere Nicolaus de Iudæo, qui fidem Christi non habuit, neque proinde adhærebat vlli particulari errori, contra veritatem Sacramenti; quem in forma exprimeret: & sic respondet Pontifex absolutè iuxta sententiam Stephani, & Ambrosij, quæ traditione, & definitione Ecclesiæ fulciebatur. Hęc responsio magis quadrat sententiæ asserenti etiamnum Baptismum, sub præfata forma, datum valere.

Tertia responsio. Respondetur tertiò, nihil definitum esse à Pelagio, sed decreuisse tales hæreticos esse rebaptizandos: quamuis hoc decretum supponat Baptismum eorum fuisse inualidum, & baptizari debere sub inuocatione Trinitatis, ex mente Pontificis. Hoc autem non derogat quin Baptismus dispensatiuè ab Apostolis fuerit datus in Christi nomine, ex motiuis suprà expressis. *Replica.* Dices, incurritur idem inconueniens, quia sic Pelagius decreuit contra Stephanum, & traditionem firmatam in Niceno. *Soluitur.* Respondetur Pelagium secutum fuisse regulam euangelicam, de qua constabat, & elegisse quod tutius erat in casu proposito; in quo etiam probabiliter interpretari potuit, neque Stephanum, neque Concilium aliud intendisse: quamuis Cyprianus intellexerit Stephanum iuxta modum loquendi Lucæ in Actis Apostolorum. *Reconciliatio Decretorum.* Verba tamen Stephani admittunt eundem modum interpretationis, quem admittit Scriptura, & quem secutus est Augustinus, & posteriores, præter iam citatos, & quem Ecclesia habuit in praxi: in ministerio autem Sacramentorum tutior pars sequenda est. Dices, ergo debuit adiicere conditionem. Respondetur negando consequentiam, quia stante regulâ euangelicâ de dando Baptismo sub inuocatione Trinitatis, & sequendo opinionem præscriptam Patrum, potuit esse in ea sententia, vt putaret Baptismum aliter datum, esse nullum simpliciter. Et econtrà Nicolaus sequendo Ambrosium, & Stephanum iuxta modum interpretandi Cypriani fuit in opposita opinione. Contradictio ergo Decretorum reducitur ad opiniones contrarias, quarum neutra definita est ab hoc, vel illo; & in quibus etiamnum graues Theologi hæsitant, non obstantibus quibuscunque determinatis ab Ecclesia circa ministerium, & essentialia Baptismi quantum ad valorem Sacramenti.

69 *Explicatur Decretum Zachariæ.* Eodem modo respondetur ad locum Zachariæ, eum nihil definisse, sed secutum fuisse regulam Canonum, in quibus præscribitur, vt Baptismus fiat sub inuocatione Trinitatis: sic etiam respondet Bellarminus nullum ex his tribus Pontificibus aliquid definiuisse.

Fortè etiam, & diuersus est casus propositus Zachariæ, quanquam enim in initio probat determinationem Concilij Anglicani circa formam Baptismi, illud non fuit quod potissimùm in quæstione versabatur.

Sed quid agendum esset, de iis qui baptizati 70 sunt à quibusdam sacrilegis sacerdotibus, qui etiam idolis sacrificabant, & dubitabant plures superstites si in nomine Trinitatis fuerint ab eis baptizati: nulla autem fuit quæstio an sub nomine Christi baptizati erant, illa autem verba: *Vt qui vel vnam de Trinitate personam in Baptismo non nominaret, illud Baptisma esse non posse,* &c. Videntur subindicare dubium exortum fuisse, an baptizantes in forma sub inuocatione Trinitatis, rectè protulerint formam, vel ex ignorantia, vel incuria, vel certè superstitione affectati erroris, vel aliquid vitians sensum adiunxerint: nam ex ignorantia Latini sermonis Baptisma collatum *in nomine Patria, & Filia,* &c. putauit Bonifacius esse iterandum, quòd Zacharias prohibet, si absuit intentio erroris inducendi. Similis casus in prædictis Sacerdotibus contingere potuit. Motiuum autem dubitandi non declaratur ex eo, quòd sciri non potuerit status rei.

Possunt etiam intelligi Pontifices ex eo, quòd cessârit Baptismus collatus ex dispensatione *in nomine Christi,* sicut dictum est suprà probabiliter. *Quarta responsio.* Varias explicationes afferunt Doctores circa reconciliationem horum extremorum, de quibus videri possunt moderni. Quæstio satis perplexa est, pro qua hinc inde graues authores, & Patres different, quorum opinioni nihil præiudicare expedit: itaque relinquo discussionem eius vlteriorem magis instructo. Hæc pro opinione Doctoris sufficiant, qui etiam perplexus est in illa quæstione, an hodie talis baptismus valeat collatus in nomine Christi: & non audet affirmare, vel negare: supponit autem fuisse in vsu primitiuæ Ecclesiæ: de quo hactenus.

h *Sed an modo esset baptizatus, si sic traderetur,* &c. 71 *Vasquez.* Vasquez *cap.1.* suprà citat Doctorem nostrum valde inclinatum fuisse in affirmatiuam, quia non constat de reuocatione dispensationis factæ Apostolis. Eam tenet Magister, Caietanus, Adrianus. *Magister. Caietan. Adrianus. Ledesma. Ambrosius. Nicolaus. Beda. Bernard.* Probabiliorem censet Ledesma: fauent Ambrosius, Nicolaus Papa, Beda, Bernardus. Cæterùm inclinatur Doctor magis in negatiuam, quæ est communior antiquorum; quia inclinatio eius ex discursu colligi debet: primò asserens sic baptizantem peccare mortaliter. *Explicatur Doctor.* Secundò, videri nullo modo baptizare validè, quia lex communis de forma Baptismi in nomine Trinitatis est data Matthæi vltimo, nullus autem inferior eam reuocare potest, neque simpliciter, neque ad tempus: in hac autem lege licèt Christus ipse dispensauerit exigente ratione in primitiua Ecclesia, eâdem cessante ratione non dispensauit. Secundò forma communiter tradita semper manet, nisi per institutorem pro aliquo tempore fiat dispensatio: sed alia forma non fuit dispensatiuè tradita, scilicet baptizandi sub inuocatione Christi, nisi pro tempore, pro quo fuit ratio dispensandi: ergo eo cessante cessat forma baptizandi in nomine Christi. *Quid ergo?* Respondet modestè: *non audeo dicere,* &c. Scilicet an sit baptizatus, quia rationes dictæ obstant: neque quòd non sit baptizatus, quia non lego vbi fuerit dispensatio reuocata: non dicit ergo Doctor, vt Vasquez putat, non fuisse reuocatam dispensationem, sed se non legisse illam

illam reuocationem, ac proindé nihil affirmare de ea. Dubium hoc de reuocatione dispensationis, propter authoritatem Magistri, & Hugonis, Nicolai Papæ, & Ambrosij sententiam fundatur, qui valuisse etiamnum illam formam videntur asserere: quibus non vult præiudicare Doctor. Et si etiam verba illius absolutè intelligere lubet, illa reuocatio non videtur in terminis legi, quia neque Canones eam liquidè exprimunt, referentes se ad legem, & formam ordinariam, quam pro omni tempore valuisse contendunt, neque exprimunt casum dispensationis, aut tempus, sed illam formam per inuocationem Trinitatis esse, quàm in vsu communi, & sub præcepto generali Christus tradidit: & de æquiualentia vtriusque formæ adhuc disceptatur.

Dictum autem est suprà, probabiliùs fortè sub tempore Apostolorum, obortis hæresibus, cessasse dispensationem; id tamen non est adeò certum, vt absolutè Sacramentum sic datum censeatur nullum: sufficiens tamen ratio subest, vt censeatur dubium, prout dicit Doctor, assignans tres regulas, quibus regulari debet quilibet casus circa Sacramentum dubium, vnde baptizari deberet sub conditione. Hanc sententiam etiam sequitur Richardus art. 2. quæst. 3. ad 10.

SCHOLIVM.

Si addatur aliquid repugnans verbis essentialibus formæ, vel diminuens illa, vt ponendo conditionem non existentem, nihil fit. Idem est, quando interponitur aliquid etiam non repugnans, si discontinuat sermonem subtrahere verbum principale, annullat: subtrahere syllabam, non.

11 *Quatuor modis mutatur forma secundùm quantitatem apponendo, subtrahendo, interponendo, diminuendo.*

De secunda [i] variatione principali, scilicet, secundùm Quantitatem; dico, quòd si aliquid addatur repugnans verbis principalibus formæ, vel diminuens verba illa, nihil fit, quia non seruatur forma, verbi gratiâ de primo, si sic dicatur: *In nomine Patris maioris, & Filij minoris*, &c. Verbi gratiâ de secundo, si præmittatur, vel disiungatur, vel interponatur aliqua conditio, quæ non existat, vtpote, *Si ego sum omnipotens, ego te baptizo*, &c. Vel si sit aliqua oratio disiunctiua contra rationem formæ: quia disiunctiua non ponit determinatè alteram partem, & eodem modo de similibus. Similiter si anteponitur, vel postponitur aliquid non repugnans, fit: si aliter, non.

De interpositione.

De interpositione tamen, esto quòd non sit alicuius distrahentis, vel repugnantis, est speciale hoc: quia si interrumpat vnitatem debitam formæ, non manet forma. Quando autem talis vnitas necessaria interrumpitur, iudicatur ex aliis actibus humanis. Quando enim ex communi loquela, ex interpositione impertinentis non iudicatur quin posset prior sermo continuari; consimiliter nec debet in proposito iudicari: vtpote si quis inciperet orationem, & diceret, *Tacete*, vel *recedite*, non propter hoc esset necessarium incipere orationem: sed non obstante tali interruptione posset eandem continuare, & complere.

Si verbum aliquod principale subtrahatur forma, nihil fit.

De subtractione verò, si subtrahatur aliquod verbum de non principalibus, dictum est priùs. Si autem de principalibus aliquod subtrahatur, nihil fit: quia quodlibet verbum illorum, est per se necessarium ad formam: sed si subtrahatur aliqua syllaba per syncopam, non propter hoc destruitur

i *De secunda variatione principali*, &c. Hîc docet, si additio repugnet sensui formæ, vel diminuat, id est, distrahat à sensu sacramentali, nihil fieri: exemplum ponit in litera, *in nomine Patris maioris*, &c. Hîc additur particula repugnans vnitati personarum in essentia, & potestate; diminui potest præponendo, disiungendo, interponendo aliquid, primo modo: *Si ego sum omnipotens, te baptizo*, &c. quia est conditio non subsistens: disiungendo, vt si dicatur: *Ego te baptizo, vel interficio in nomine Patris*, &c. quia disiunctiua non ponit determinatè alteram partem, seu disiunctum determinatum; forma autem Sacramenti ex rigore verborum determinatè significat: hinc sequitur si aliquis baptizet: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & Beatæ Virginis*, non esse validum Baptismum, quia de rigore sermonis particula *in nomine*, eodem modo refertur ad personas, & ad Virginem. Aliqui non videntur rectè tenere contrarium, quia neque rigor sermonis ab intentione priuata proferentis dependet, sed ex institutione publica: aliàs Ariani intendentes suum errorem per formam, non rectè baptizarent, si forma determinationem in significando reciperet ab intentione proferentis, ac proinde in forma illa ex intentione proferentis, non refertur particula *in nomine* ad Virginem, aliter de rigore sermonis, quàm ad personas. 72 *Secunda variatio formæ.*

Item, si additio fieret in principio, vt si diceretur, *in nomine Beatæ Virginis, & Patris, & Filij*, &c. aut si interponeretur dicendo *in nomine Patris, & Beatæ Virginis, & Filij*, &c. Forma esset nulla: ergo similiter si postponatur, quantumlibet proferens intendat aliter inuocationem Beatæ Virginis, aliter personarum, si non distrahit additio sensum formæ non derogat, vt si addatur, *& sis saluus*, & huiusmodi, quod non distrahit sensum formæ præmissæ. 73

Interpositio quamuis non distrahat sensum formæ, determinando particulas eius orationis ad sensum alienum, seu diuersum; potest tamen esse tanta, vt tollat cohærentiam partium, discontinuando eas ab inuicem, vt consueto modo loquendi non faciant vnam orationem: vt si quis dicat: *Ego baptizo te*, & subiungat interponendo orationem Dominicam, & *Credo* antequam proferat reliqua formæ. Si verò interpositio sit talis, *Interpositio.*

destruitur forma. Non enim voluit Deus omnino determinare hominem ad verba in Sacramentis, vltra illum modum, quo verba sufficiunt ad exprimendum conceptum: sed cum syncopa benè intelligit audiens conceptum loquentis. Hoc autem magis cauendum est in verbis sacramentalibus, quàm in aliis verbis, propter reuerentiam Sacramenti. Nec tamen auderem dicere, quòd non vitans eam, peccet mortaliter, si non vitat, non ex contemptu, sed ex quadam infirmitate, vel inconsideratione humanâ, quæ non præcauet omnibus quantum posset.

talis, vt consueto modo loquendi non interrumpat notabiliter formam, non officit, vt si dicat: *Ego baptizo te* (tace te, vel expecta) *in nomine Patris, & Filij*, &c.

Subtractio. Subtractio contingit, vel detrahendo aliquod verbum, quod non est de substantia formæ; & hoc non officit; vel aliquod substantiale, & sic nihil fit: si autem per syncopen detrahatur syllaba, non officit: quia vt Doctor: Deus non determinauit formam ad verba in Sacramentis vltra illum modum, quo sufficiunt ad exprimendum conceptum, cum quo stare potest syncopa, vt experientia constat: vitanda tamen est propter reuerentiam Sacramenti, si ex contemptu fiat, erit mortale peccatum; si verò ex infirmitate, non erit mortale: licèt non ponatur omnis solicitudo, cum qua euitari possit.

Ex his sequitur quòd Baptismus datus in nomine solius Patris, aut cuiuslibet personæ, non expressis aliis, esset nullus, quia forma data sub inuocatione explicita Trinitatis, debet exprimere omnes personas sub nominibus propriis. Hæc est communis contra Magistrum. Contrarium imponitur Ambrosio, vt communis schola eum intelligit cum Magistro, & aliis anterioribus: quidam piè interpretantur mentem eius: alij autem nullum esse locum interpretationi contendunt. Cæterùm mihi videtur interpretatio D. Thomæ *quæst. 66. art. 6. ad 2. & 3.* Magis accommodari posse, quæ est, vt nihil assertiuè dixerit Ambrosius: sed per illam rationem, quâ ostendit Baptismum datum in nomine Christi in primitiua Ecclesia, continere professionem Trinitatis, sicut & nomen Christi, vt etiam alij Patres loquuntur: sic etiam, inquam, Baptismum datum in nomine Spiritus sancti, continere professionem implicitam Trinitatis: & in primo occurrit obiectioni, quæ fieri potest, quia Baptismus est professio fidei Trinitatis, ideóque dicitur Sacramentum fidei. Hanc autem professionem etiam saluat Ambrosius in Baptismo dato in nomine Christi, prout datus legitur in Actis; & ex similitudine rationis idem contineri in Baptismo, qui daretur in nomine vnius personæ, vt Spiritus sancti. Intendit namque Ambrosius probare ex instituto vnitatem, & inseparabilitatem diuinarum personarum, atque adeò Spiritus sancti à Patre: & respondet obiicientibus hæreticis loca, quæ faciunt mentionem Patris, & Filij, tacitâ Spiritus sancti personâ; dicens subintelligi, sicut econtrà loca, quæ exprimunt tantùm Spiritum sanctum, etiam important reliquas personas: inducit autem, & sermonem de Baptismo, dicens, *Plenum esse Baptismum si Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum fatearis; si vnum neges, totum subrues,: & quemadmodum si vnum in sermone comprehendas, aut Patrem, aut Filium, aut Spiritum sanctum; fide autem nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum sanctum abneges, plenum est fidei Sacramentum: ita etiam quamuis & Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum dicas, & aut Patris, aut Filij, aut Spiritus sancti, minuas potestatem, vacuum est omne mysterium*, &c. 74

Contra Magistrum. Ambrosius explicatur. D. Thom.

Inseparabilitas diuinarũ personarum.

75 Videtur ergo loqui de Baptismo, quatenus includit mysterium fidei trium personarum, & prout habet annexam fidem ministri, id est, mediante ipso Baptismo potestatem, siue rectam, siue falsam: vnde siue vnam, siue plures personas exprimat voce, modò fides interior sit recta, plenum esse fidei Sacramentum, quia in esse, & operatione vnâ, creditur inseparabilis ab aliis expressis in sermone, & corde creditur persona, quæ non exprimitur, & intentione per verba importatur. Si autem sit erronea fides, negans interiùs vnitatem, & minuens potestatem, licèt sermone omnes personæ proferantur, vacuum est omne mysterium, quantum est ex parte proferentis, qui separat personas in *esse*, & in *operari*. Agit ergo de Sacramento, vt subest fidei, & intentioni particulari conficientis ipsum. Et hoc modo loquitur Athanasius *serm. 2. & 3. contra Arianos*. Sic Cyprianus *in epist. ad Iubaianum de Baptismo*, vt subest fidei ministri. Non videtur Ambrosius loqui de Sacramento absolutè, & quoad omnia essentialia ad effectum, sed præcisè vt continet professionem fidei, quæ est in ministro: certum est enim ipsum, vt infrà videbimus, docere sanctitatem, & fidem ministri non exigi ad effectum Sacramenti.

Athanasius. Cyprian.

76 Item, tradere videtur ad formam Baptismi in ordine ad effectum necessariam esse inuocationem Trinitatis sub propriis nominibus, *lib. 2. de Sacram. cap. 5. & 7. & lib. de iis qui initiantur, cap. 4.* Non agit ergo de Baptismo, quà est efficax ad salutem, sed quà est professio fidei, quæ non permittit separari diuinas personas, licèt voce non exprimantur: & potissimè vt est professio fidei, quam habet ministrans. Vnde Athanasius etiam hoc modo dubitatiuè loquendo de Baptismo Arianorum loquitur, quantùm scilicet ad intentionem, quæ fundatur in fide ipsorum, an sit legitima. Si quis dicat hanc expositionem esse duram. Respondetur id quidem verum esse, sed commodiùs applicari expositionem duram loco ambiguo, & difficili, quàm admittatur sensus erroneus: neque prædicta expositio ita est dura, quin verba & discursus Ambrosij eidem possit accommodari. Hæc tantùm insinuauerim non repugnando communi sensui aliorum, qui Ambrosium aliter intelligunt: quia videtur magis expedire, vt benignè pro reuerentia intelligatur, prout alij piè eum interpretantur, sicut Altisiodorensis, D. Thomas, & Bonauentura, Richardus, & alij, quos videre licet apud alios. Pater Vasquez omnem interpretationem eius excludit: alij Doctores, vt noster Doctor cum reuerentia prætereunt, & dissimulant difficultatem, tractantes quæstionem iuxta communem decisionem Ecclesiæ.

SCHO

SCHOLIVM.

Incongruitas in fine verborum, si singulorum verborum conceptus capi possunt, non annullat, & idem est de transpositione mutante conceptum orationis.

12 *Quæ corruptio verborum annullet formam?*

De tertia [k] variatione principali, quantùm ad Qualitatem, id est, terminationes, quæ pertinent ad congruitatem, patet per illud capite de consecr. dist. 4. *Retulerunt*, vbi Papa respondet de Sacerdote qui baptizauit *in nomine Patria, & filia, & spiritu sancta.* Quòd si hoc fecit ex imperitia linguæ Latinæ, non intendens inducere errorem, verè baptizauit. Quod intelligendum est, quando est talis incongruitas in fine dictionis, quæ non prohibet quin possit capi conceptus significatus per dictionem. Et quomodo hoc sit possibile, benè experiuntur aliqui audientes quosdam illiteratos, qui loquuntur incongruè: & tamen benè concipiunt quid volunt dicere, etiam quantùm ad singula verba.

13 *De variatione secundùm vbi.*

De quarta [l] variatione principali, scilicet *Vbi*, dico quòd aliqua transpositio omnino variat sententiam, vt si diceretur, *Ego Patris baptizo te in nomine Filij*, &c. Aliqua autem transpositio permittit vt transposita teneant quasi eandem virtutem in ipsa forma; vt si diceretur, *In nomine Filij, & Patris*, &c. Et prima transpositio impedit, quia aufert conceptum orationis, vt instituta est. Secunda non impedit, quia etsi congruum esset seruare ordinem proferendo personas, qui est personarum secundùm originem, & necessarium sit hoc quantùm ad ministrum: tamen non videtur omnino necessarium ex parte Sacramenti: quia personæ quocumque ordine nominatæ, sunt vnum efficiens principale in Baptismo, & vt sic inuocantur.

Prolatio personarum secũdùm suum ordinem, an essentialis.

14 *Ad arg. 1.*

Ad primum argumentum patet ex primo articulo, quid sit propriè forma hîc, & qualiter verba sunt forma.

Ad 2.

Ad secundum patet ex secundo articulo, quòd Christus expressit verba, quæ sunt principalia in forma illa, & quæ non principalia, scilicet actum, & suscipientem: sed in potestate Ecclesiæ fuit determinare quibus verbis primæ, vel secundæ personæ, & indicatiui, vel optatiui modi exprimerentur suscipiens, & actus: & Ecclesia Latina elegit exprimere suscipientem in secunda persona, & actum indicatiuè, & rationabiliter, vt notaret ministrum verè conferre Sacramentum. Ecclesia autem Græca elegit aliter, & rationabiliter pro tempore, vt dictum est, vt auferretur schisma gloriãtium de baptizantibus ministris.

Ad 3.

Ad tertium potest dici, quòd diuisio non

k *De tertia variatione principali quantùm ad qualitatem*, &c. Intelligit qualitatem non Logicaliter, quia sic attenditur secundùm affirmationem, & negationem, sed Grammaticaliter, iuxta varias terminationes vocis; casum suprà explicuimus, éstque clarus ex textu. 77

l *De quarta variatione principali*, &c. Si variat sensum substantialem, corrumpit formam. Exemplum clarum est in textu, vt *Ego Patris baptizo te in nomine Filij:* si autem transpositio non variat sensum formæ, non tollit efficaciam eius, vt si dicatur *in nomine Filij, & Patris*, &c. peccat tamen minister sic inuertens, quia tenetur non inuertere ordinem originis in forma, quamuis id non tollat, quin forma etiam sic prolata sit sufficiens.

Inuersio ordinis secundùm originem non vitiat formam.

Contrarium huius tenet Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m.* 3. *art.* 3. quem sequitur Doctor in Reportatis *dist.* 3. Sanctus tamen Bonauentura *hac dist. part.* 1. *dist. quæst.* 3. *art.* 4. tenet præmissam conclusionem Doctoris. Et ratio facit, quia sufficienter illa forma exprimit causam principalem, quod exigit tantùm Concilium Florentinum; éstque per eam expressa, & propria inuocatio Trinitatis sub propria appellatione personarum, quod exigunt tantùm Patres. 78

Sententia opposita. Alensis. D. Bonau. Forma inuersa exprimit causam principalem.

Accedit & ratio, quia tres personæ quà sunt vnum in natura, & potentia, & authoritate, sunt causa principalis sanctificandi, non autem prout dicunt ordinem originis inter se: vnde si essent improductæ, & subsistentes in eadem natura, adhuc retinerent eandem potentiã, & authoritatem, quæ competit Patri, non quia producit, sed quia est Deus, neque filio inquantum producitur, sed inquantum Deus. Comparantur autem ad extra secundùm quòd vnum sunt in potentia, & essentia inseparabiliter, & indiuisibiliter in essendo, & operando, quod exprimitur per illam formam; licèt non sit secundùm ordinem originis, qui respicit personas vt comparantur ad inuicem, & ad intrà, non verò ad extrà.

Secunda ratio.

Sicut ergo in creaturis modus communicandi principium actionis agenti, non attenditur quantùm ad influxum, neque variat ipsum influxum principij: sic etiam in diuinis modus participandi, aut communicandi diuinam naturam supposito producto, non variat influxum eius: quia licèt filius generatione recipit naturam diuinam, non tamen ad extrà agit per modum naturæ, sed voluntatis, sicut cæteræ personæ: quòd si dicas formam esse efficacem, vt subest institutioni Christi, & prout ab ipso tradita est *Matthæi vltimo*; sic autem tradita seruat ordinem originis: ergo sine hoc est nulla. 79

Respondetur negando consequentiam, quia institutio formæ sumit explicationem, seu interpretationem à fide explicita, quam debet habere tam minister, quàm recipiens Sacramentum; hæc autem est illa quâ credat tres personas esse vnum in essentia, diuersas in persona, quia id tantùm accommodatur communi captui: ordo autem originis, & modus procedendi personarum excedit captum communem, & simplicium, &

Fides explicita Trinitatis est necessaria.

Q

non est sufficiens: quia benè possibile est, quòd verba aliqua materialiter sumpta, sint forma in aliquo Sacramento: immò potuit Deus instituisse verba non significatiua, pro forma.

An forma causet vt vera. Vide infrà d. 8. quæst. 2. art. 3.

Aliter potest dici, quòd oratio vt vera, non pro tempore prolationis, sed pro vltimo instanti complente prolationem, sicut dicetur inferiùs in materia de Eucharistia: & tunc cùm arguitur, vt vera sequitur actum rei, verum est, quòd consequitur ipsam ablutionem, & ipsa ablutio importatur per hoc verbum *baptizo:* & tunc non erit sensus *baptizo*, id est, Sacramentum Baptismi confero: sed *baptizo*, hoc est, abluo.

Ad 4. & 5. Ad quartum de Græcis patet. Ad quintum de pronomine *ego*, verum est quòd non est simpliciter de necessitate formæ, neque expressum, neque vt implicitum in verbo primæ personæ: sed quantùm ad Ecclesiam Latinam (ad minùs post tempus Alexandri) necessarium est ministro exprimere *ego:* & glossa illa, *Si quis*, cum probatione sua, (*Retulerunt*) potest intelligi pro tempore præcedente illam constitutionem Alexandri III. *Si quis.*

15 *Ad 6.* Ad illud de Trinitate, & Christo, patet in dictis de prima variatione verborum.

Ad 7. Ad illud de *genitoris*, &c. dicendum, quòd Augustinus ibi intelligit, quòd idem

& vix à doctis capitur, neque exprimitur aliter in forma, nisi quatenus in prolatione personarum seruetur ordo, qui est secundùm processionem earum; quod non sufficit vt interpretemur hoc esse de necessitate formæ, cuius vsus, & fides debet esse communis tam doctis, quàm indoctis ex institutione Sacramenti, prout Ecclesia declarat.

Limitatio dictorum.

Hic casus intelligitur, quando non intenderetur error in forma, quo negaretur ordo originis per talem transpositionem, vt dicit Doctor. Sed dices, etiamsi intenderetur talis error, adhuc de se est valida: ergo modò talis intendat errorem ex priuata intentione, & adhuc saluet intentionem vniuersalem, forma adhuc esset valida; & sic exceptio, seu limitatio adiecta per Doctorem est inutilis.

Obiectio soluitur.

Respondetur, dato quòd forma esset valida, adhuc exceptio locum habet, quia posset esse defectus intentionis requisitæ, & non seruari etiam vniuersalis intentio, quæ ad minimum requiritur, vt applicatio formæ in causa ministeriali. Respondetur secundò, formam non esse validam, quia licèt ordo originis non requiratur seruari in forma: tamen requiritur vt non excludatur; exclusio autem eius sufficienter est expressa in forma per talem inuersionem ordinis, & redditur forma falsa, si inuersio fiat ad expressionem erroris, quem etiam forma nata est indicare, iuxta eorum sententiam, qui putant formam accipere determinationem ab intentione proferentis, quando facit varios sensus. Prior responsio magis quadrat dictis suprà, regulâ vltimâ datâ circa mutationem formæ. 80

Responsio.

Secunda responsio.

Responsiones argumentorum sunt claræ, & satis manent explicatæ per decursum totius commenti suis locis.

est genitor, & pater quantùm ad hoc, quod est dici ad alterum, siue importare proprietatem eiusdem personæ: sed non sunt idem quantùm ad primum conceptum significatum vtrobique. Quia Pater significat primò, & per se suppositum in natura diuina: aliud autem significat primò, & per se proprietatem: & non est eadem vis nominis proprij, & proprietatis nominis, in inuocatione facta alicuius personæ, ad aliquem effectum.

Ad 8. Ad vltimum dico, quòd propositio Philosophi vera est absolutè de nominibus transpositis: sed non sequitur quòd conceptus totius orationis ex talibus nominibus sic, & sic transpositis, sit idem: forma autem non consistit tantùm in significatione incomplexorum, sed in significatione totius orationis.

QVÆSTIO III.

An sola aqua naturalis pura sit conueniens materia Baptismi?

Aiens. 4. *p. q.* 13. *m.* 2. *art.* 1. D. Bonau. *hîc p.* 2. *a.* 1. *q.* 1. Rich. *art.* 3. *q.* 2. & 3. D. Thom. *q.* 1 *art.* 3. & 3. *p. q.* 66. *art.* 3. & 4. Suarez *ibid.* 20.

1 *Mag. H. 1: Argum. 1.*

AD tertium principale sic proceditur, & arguitur, quòd non solùm aqua naturalis pura sit conueniens materia Baptismi: quia aqua artificialis habet eadem accidentia cum aqua naturali, scilicet humiditatem, frigiditatem, perspicuitatem, & huiusmodi: sed ex accidentibus cognoscitur

Text. 22.

Ordo quæstionis & diuisio.

IN hac quæstione agitur de materia Baptismi, tam remota, quàm proxima, quæ est altera pars Sacramenti, iuxta sententiam præmissam, in prima quæstione, vel totum fundamentum iuxta modum exponendi sententiam Magistri. Primò suppositis argumentis ad oppositum explicat materiam vtramque. Secundò conditiones requisitas ad materiam remotam, & respondet argumentis.

SCHO

tur substantia, *ex prooemio primi de Anima.*

Argum. 2. Item, mistum est grossius aquâ elementari: aqua autem artificialis est subtilior, vel saltem non grossior: ergo non est aliquod mistum: ergo elementum, & non nisi aqua: ergo,&c.

Argum. 3. Text. 38. Item, miscibilia possunt separari à misto, *primo de Generatione:* ergo aliquis potest adhibere actiuum passiuo ad faciendum talem separationem: ergo aqua artificialis potest esse aqua elementaris, separata à misto.

Confirmatio. Confirmatur per illud *Exod.7.* de ranis; vbi ars dæmonum adhibuit actiuum passiuo ad producendum statim ex aqua fluuij ranas: ergo æquè possibile est è conuerso per artem exhiberi actiuum passiuo, vt fiat separatio elementi à misto, maximè cùm resolutio sit facilior, quàm generatio, vel compositio.

Argum. 4. Item, quantùm ad illam particulam *pura,* aqua naturalis ex *secundo Meteororum c. 1.* est subtilior quàm vsualis, & patet per experientiam: quia per decoctionem, vel depurationem separatur terra ab aqua vsuali, quæ residet in fundo.

Item, ex latere Christi fluxit aqua, in qua institutus est Baptismus secundùm illud, *Extrau. de celebratione Missarum, cap. In quadam:* sed illud, quod ibi fluxit, non fuit aqua elementaris, sed phlegma: quia in corpore mortuo non statim est aliquis humor, qui sit aqua elementaris: nec per vulnerationem exiit aliquis humor, nisi qui tempore apertionis erat in corpore: sed tunc non erat in corpore aqua pura: ergo, &c. *Argum. 5.*

Contrà, Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto,*&c. *Ratio ad opp. Ioan. 3.*

Item, per Auicennam, *Sciant artifices alchymiæ species per artem permutari non posse.* Et Philosophus etiam 4. *Meteororum*: ergo non possunt mistum resoluere in puram aquam. *Habetur cap fin. in Auic.*

SCHOLIVM.

Aquam esse materiam remotam, & lotionem proximam Baptismi, ex Ioan. 3. & Matth. 3. Trident. *sess. 7. can. 2.* Flor. *decret. Eugen.* Lateranen. *cap.* Firmiter, *de Sum. Trin. & ponit congruentias optimas talis institutionis. Propriùs tamen loquendo, totum fundamentum relationis est materia, ex quæst. præced. num. 3.*

2 *Materia Baptismi proxima, ablutio: remo, aqua.* Hîc dicendum [a] est proportionabiliter ad illud, quod dictum est in principio præcedentis quæstionis. Materia enim propriè accipiendo, sicut illud, in quo est forma rei, est totum illud, quod est ibi sensibile, in quo fundatur relatio signi, quod est formale in Baptismo: sed sicut in illo toto sensibili aliquid est principalius, vt vltimatè determinans, & ideò dicitur forma: ita aliquid est minùs principale, vel determinabile, & illud dicitur materia: sed tale potest intelligi vel proximum, ad significandum, vel remotum. Proximum est ipsa ablutio visibilis: ipsa enim cum verbis tanquam signum proximum significat effectum Baptismi. Et ideò non vrget nos illa dubitatio, prima q. 1. *Detrahe*, ne fortè asinus bibat Sacramentum: quæ verè est dubitatio asinina: quia illa ablutio non durat nisi in *fieri:* & quantumcumque aqua posset bibi, vel huc, vel illud transfundi, ipsa ablutio non. *Vide infrà, d. 6. q. 3. Fuit illa dubitatio Gandulphi in gl. ibi.*

Et intelligitur [b] ablutio hîc, non tantùm sicut aqua dicitur lauare corpus quasi formaliter: sed sicut homo dicitur lauare corpus cum aqua, quasi propriè actiuè. Nam solus contactus corporis ab aqua, quæ est quasi ablutio formalis, non est instituta tanquam signum, vel pars signi, sed ipsa lotio effectiuè facta ab aliquo abluente. Nec oportet,

a *Hîc dicendum est,*&c. Præmissa acceptione materiæ duplici, siue in ordine ad verba, quæ habent rationẽ formæ, siue in ordine ad significationem vt formale consistens; vel diuidendo ipsam materiam, vt condistinguitur contra verba, in proximam, & remotam. Conclusio Doctoris est, materiam remotam Baptismi hoc modo sumptam *esse aquam naturalem, proximam verò ablutionem.* 1 *Cõclusio Doctoris.*

Circa materiam remotam fuerunt aliquot errores. Gnostici negabant aquam sensibilem esse materiam Baptismi, vel adhibendam in mysterio. Irenæus *hæresi 1. lib. 18.* Idem dicebant Seleuciani apud Augustinum *hæresi 59.* Paulitiani, vt refert Euthymius *2. part. Panopliæ, titulo 21.* qui proinde solis verbis baptizabant: eundem docebant Manichæi, vt Augustinus *hæresi 46.* asserentes aquam à malo Deo fuisse creatam: & licèt id primum docuerint Marcionistæ, aquam tamen ex præcepto ipsi adhibebãt; vt asserit Theodoretus *lib. 1. hæretic. fabularum.* Illi priores aquam Metaphoricè intelligendam putabant, Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu,* &c. vt aliàs quandoque sumitur in Scriptura, *Exibunt de ventre eius flumina aquæ viuæ.* Errarunt tamen Iacobitæ, qui nõ in aqua, sed in igne Baptismũ dabant impresso stigmate fronti in formam Crucis ferro candente. Sanderus *lib. 3. de visibili Monarchia, hæresi 113.* Prateolus verbo *Iacobitæ.* Quidquid sit de cæremonia, fuit error Seleuci, & Hermæ Galatarũ. *Errores circa materiã Sacramenti. Gnostici, & alij. Irenæus. Augustin. Euthymius. Augustin. Theodoret. Iacobitæ. Sanderus. Error Seleuci, & Hermæ.*

Fundamentum huius erroris fuit, quòd Christus dicitur baptizare in Spiritu sancto, & igni, Ioannes autem in aqua *Matthæi 3. Lucæ 3. Ioannis & Marci 1. Act. 1.* Fuerunt & Flagellantes, qui errabant per vicos, & flagellis seipsos concidentes Baptismum in sanguine fieri contendebant: VViclef *Flagellantes.*

Lotio est materia proxima, non ablutio ab ea distincta.

oportet, quòd sit ibi ablutio prout distinguitur contra lotionem, & includit amotionem sordium à corpore per contactum aquæ: sed sufficit lotio in communi dicta corporis ab aqua, alio hoc agente; quod nihil aliud est, nisi quòd oportet istum contactum corporis ab aqua fieri, ab alio causante contactum istum: & isto modo intelligendo ablutionem, & lotionem, lotio est materia proxima, quasi per se fundamentũ, vel pars fundamenti istius significationis: aqua autem est materia remota, quæ applicatur corpori in ista lotione.

Quinque proprietates congruentes materia Baptismi.

Et huius probatio [c] non est alia, nisi quia sic institutum est, vt patet Ioan. 3. & Matth. 3. Quare autem sit sic institutum, sunt apertæ congruentiæ: quia aqua est frigida, fluida, lucida, necessaria, & communis: & hæ omnes proprietates conueniunt illi humori, in quo debet fieri Baptismus, qui est ad reprimendum æstum concupiscentiæ; ad flectendum rigorem inobedientiæ; ad illustrandum claritatem fidei; ad introducendum in viam salutis: & hoc est commune omnibus, sicut lex ista, cuius hoc Sacramentum est initiatiuum, communis est omnibus ad salutem.

VVitclef apud VValdensem Tomo de Sacramentalibus, illud Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, &c. significare dicebat passionem Christi; propter aquam, quæ exiuit de latere eius: apud Lutherum in Symposiacis, id est, colloquiis conuiuialibus, cap. 17. incertum est an aqua; vel ceruisia loco aquæ sufficiat, vt refert Bellarminus *lib. 1. de Baptismo, cap. 2.*

VVitclefus.
VValdens.
Lutherus.
Bellarmin.

Conclusio tamen posita est de fide, definita à Tridentino *sess. 7. de Baptismo, can. 2.* Lateranen. *in cap. Firmiter, de Summa Trinitate, & fide Catholica.* Florentino *in decreto vnionis Armenorum*: patet Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit*, &c. & cap. 4. Act. 8. *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari.* Act. 10. *Numquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperant, sicut & nos*, &c. ad Ephesios 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ*, &c. Vbi omnes interpretes, & Patres eandem veritatem docent. Clemens Romanus *epistola 4.* Iustinus *orat. ad Antoninum Pium.* Irenæus *lib. 3. contra hæreses, cap. 19.* Clemens Alexandrinus *Pædagogi, cap. 6.* Origenes *hom. 14. in Lucam.* Nicenum Concilium *lib. 3. de sancto Baptismate.* Cyrill. Ierosolymitanus *Catechesi 3.* Basilius *lib. de Spiritu sancto, c. 14. & 15.* Nazianzenus *orat. 40.* Chrysostomus sæpè *homil. 25 in Ioannem.* Damascenus *lib. 2. de fide orthodoxa, cap. 9.* ex Latinis Martialis Papa *epist. ad Tolosanos, cap. 1. & 4.* Tertullianus *lib. de Baptismo, cap. 4.* Cyprianus *epist. 65. & 76.* Melchiades Papa *in epist. ad Episcopos in Hispania.* Hilarius *in Psalmum 65.* Ambrosius *lib. 2. de Pœnitentia, cap. 2. serm. 31. in Luca 12. de Sacramentis, lib. 1. cap. 4. de ijs qui initiantur, cap. 3. & cap. 9.* Hieronymus *in epist. ad Oceanum, quæ est 83.* Augustinus *tract. 80. in Ioannem*, & alibi sæpè; Gregorius *lib. 4. moralium, cap. 3.* & reliqui omnes tam Patres, quàm Doctores.

2
Conclusio fidei.
Trident.
Lateran.
Florent.
Clem. Rom.
Iustinus.
Irenæus.
Clem. Alexandrinus.
Origenes.
Concil. Nicenum.
Cyrillus Ierosolymit.
Basilius.
Nazianz.
Chrysost.
Damasc.
Martialis Papa.
Tertullian.
Cyprian.
Melchiades.
Hilarius.
Ambros.
Hieron.
Augustin.
Gregor.

Quòd autem delirant Seleuciani de igne tanquam materia Baptismi ex Matthæi 3. &c. non intelligitur ignis elementaris, sed Spiritus sanctus, qui, vt Patres dicunt, sanctificat aquas. Alij verò intelligunt de missione visibili Spiritus sancti in Apostolos in die Pentecostes, vt significatur *Act. 1.* Alij de missione etiam inuisibili per Baptismum in Spiritum, quo distinctio denotetur inter Baptismum Christi, & Ioannis, qui fuit in sola aqua. Aquam etiam sumi allegoricè, seu mysticè in illo loco Ioannis 3. est erroneum, & contra sensum totius Ecclesiæ, & Patrum: nam *cap. 4.* baptizabant discipuli Christi in aqua, non alio Baptismo quàm Christi, vt in quæstione sequenti videbitur: & ideo in aqua naturali; quam hanc ipsam designauit Christus *Ioannis 3.* docens necessitatem Baptismi à se instituti, & materiam, in qua institutus est.

3
De ablutione.

b *Et intelligitur ablutio hic*, &c. Dicit ablutionem formalem non esse materiam proximam Sacramenti, sed actiuam. Aliqui inde sumpserunt occasionẽ interpretandi ipsum, quasi asserat fundamentum significationis sacramentalis consistere in ablutione, quà est actio, non verò in ablutione, quà est passio, & recipitur in subiectum: ita Suarez intelligit Doctorem. Sed hanc quæstionem infrà *dist. 6. quæst. 2. §. Ex illo*, definit Doctor magis consistere in passiua ablutione, quà recipitur in subiecto, quod propriè abluitur tam materialiter, quàm etiam spiritualiter: intelligitur tamen passiua, vt est ab agente.

Quando ablutio est materia.
Suarez.

Eadem ablutio actiuè, & passiuè sumitur.

Hîc autem intendit tantùm ablutionem necessariò esse à ministro, siue concipiatur hoc, vel illo modo; nam si contingat fieri ab alio quam à proferente verba, nihil fit; & ablutio passiua etiam hoc modo est actiua: nam licèt passiuè sumatur, vt refertur ad subiectum recipiens; tamen vt est ab agente actiuè sumitur ad differentiam eius, quæ per alium fieret, aut per casum: & in quæstione præcedente responsione 2. *ad 3.* dicit quòd verbum *baptizo* non significat ipsum Sacramentum, sed ipsum actum ablutionis, nempe vt est ab agente in subiectum.

Perinde tamen est, siue actiuè, siue passiuè proferatur verbum *baptizo*, aut *baptizetur*, vt proferunt Græci, quia vtroque modo denotari potest actus, vt ab agente est, hîc, & nunc proferente formam, & exercente actum. Significatio sacramentalis consistit in ablutione subiecti ab agente, vel agentis circa subiectum: vtrumque ergo horum pertinet ad materiam Sacramenti, vt ablutio sit transitiua, & importet vtrumque ordinem, tam ad abluentem, quàm ad subiectum quod abluitur.

4
Dubium.
De trina immersione.

Dubitari solet, an ritus baptizandi trina immersione spectet ad essentiam Baptismi? & an vna immersio sufficiat? Supponimus quantùm est de necessitate ministri secluso casu, eum teneri ad ritum præscriptum suæ Ecclesiæ. Trina immersio, eiúsque vsus frequens est apud antiquos Patres: eam tradit canon Apostolicus 49. inter Canones Apostolorum; & habetur de consecr. dist. 4. can. *Si quis Episcopus*, &c. Dionys. Areopagita *Ecclesiastica hierarchia, c. 2.* Origenes *lib. 2. de principiis.* Athanasius *quæst. 124.* Cyrillus Ierosolymitanus *Cathechesi 2.* Basilius *lib. 2. de Spiritu sancto, c. 15.* Gregor. Nyssenus *oratione Catechistica, cap. 35. & oratione de sacro Baptismate*: supponit Synodus Constantinopolitana prima *can. 7.* docet Chrysostomus *homil. de fide in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum*; & *homil. 24. in Ioannem.* Damasce

Canon Apostolicus.
Dionys.
Origenes.
Athanas.
Cyrill. Ierosolym.
Basilius.
Nyssenus.
Synod. Constantinopol.
Chrysost.

Damasc. Tertullian. Ambros. Hieron. Damascenus *epist. de Trisagio, & lib. 4. fidei orthodoxæ, cap.* 10. ex Latinis Tertullianus *lib. de corona militis cap.* 3. *& aduersùs Praxeam, cap.* 16. Ambrosius *lib.* 2. *de Sacramentis, cap.* 7. Hieronymus *dialogo aduersùs Luciferianos, cap.* 4. *& in cap.* 4. *ad Ephesios.* Augustin. Leo I. Pelagius. Gregor. Magnus. Tolet. IV. Alcuinus. Doctor. Augustinus *serm.* 91. *de tempore, & serm.* 201. *& homil.* 4. Leo I. *epist.* 4. *cap.* 3. Pelagius *cap. Multi, de consecratione, dist.* 4. Gregorius Magnus *epist.* 41. Concil. Toletan. IV. *cap.* 1. Alcuinus *de officijs Ecclesiasticis, cap.* 19. & alij posteriores: noster Doctor *in Reportatis quæst.* 4. *huius*, docet eam necessariam esse necessitate ministri, explicans varios casus, in quibus alioquin excusatur. Ibidem etiam tradit mysterium huius trinæ immersionis esse, quia baptizamur in Christi mortem, & sepulturam, quâ triduo mansit in sepulchro. *Ritus significatio.* Hanc significationem tradit Cyrillus Ierosolymitanus: Nyssenus orat. de Sancto Baptismate, Ambrosius, Leo Papa, & multi alij. Trinitatis mysterium significare docet Dionysius, & Origenes, & Hieronymus: vtrumque designari docet Augustinus vltimo loco, & Gregorius Magnus.

5 *Sufficit vna ad valorem Sacramenti.* Quamuis autem aliqui Patres trinam immersionem ad traditionem Apostolicam referũt, non ita intelligendum est, vt necessitate Sacramenti exigatur; quin vna immersio, seu etiam aspersio, vel infusio sufficiat: est communis Theologorum in hac dist. & cum S. Thom. *quæst.* 66. *art.* 7. Scholastici. D. Thom. Cyprian. docet Cyprianus *epist.* 7. *aliàs* 76. qui aspersionem & profusionem tanquam sufficientem docet: supponit Tertullianus *lib. de pœnitentia, cap.* 6. Tertullian. Gregor. Magnus. definit Gregorius Magnus *in epist. ad Leandrum, quæ est lib.* 1. *epistolar.* 41. & habetur canone *de Trina, de consecrat. dist.* 4. qui vtrumque ritum, seu vnâ, seu tribus immersionibus baptizandi approbat; quem sequitur Toletanum IV. Tolet. IV. Non esse verò trinam immersionem necessariam ex institutione Christi supponit *canon* 49. Apostolorum, Can. Apostolorum. quia Trinitatis inuocationem docet necessariam ex institutione Christi *Matthæi vltimo*: quamuis reprehenderit vnam immersionem factam in mortem Christi, & trinam fieri præcipiat; institutionem Christi refert ad Baptismum in inuocatione trium personarum, non in trinam immersionem.

6 Pelagius. Sic etiam Pelagius Papa *suprà citatus*, agens de eo quod necessitate Sacramenti institutum est, docet baptizari debere in nomine Trinitatis, quamuis immersionem trinam fieri debere supponat; non tamen refert eã ad Christi institutionem; sicut reuera in ea non inuenitur, nec Ioannis 3. nec Matthæi vltimo; neque vllibi ex sacra Scriptura colligitur necessariò facienda.

Exempla solius aspersionis. Quod amplius est *Actorum* 2. vno die baptizati sunt tria millia, quod magis præsumitur factum per aspersionem, quàm per trinam immersionem, quia tempus non suppetebat post horam diei sextam. Item, in actis Laurentij martyris legitur aspersione baptizasse instante suo martyrio.

Congruentia. Accedit denique ratio & congruentia, quia ideo Baptismus institutus est in aqua, vt materia eius propter necessitatem esset peruia; data est cuilibet potestas baptizandi validè ex eadem ratione: sed multi sunt casus propter infirmitatem, aut defectum aquæ, in quibus trina immersio non esset possibilis: ergo non fuit congruum ad eam ligari Sacramentum.

Deinde siue dicatur denotare tres personas, siue etiam sepulturam Christi, non requiritur; quia tres personæ perfectiùs, & expressius per formam Baptismi, quàm per trinam immersionem denotantur; & ipse actus baptizandi sub inuocatione trium personarum sufficienter significatur per formam. Ex Apostolo desumpta similitudo mortis, & sepulturæ Christi sufficienter denotatur per vnam immersionem, quia maximè intelligitur de morte peccati, & resurrectione ab ipso, vt ipse Paulus insinuat ad *Roman.* 6. ergo nulla congruitate trina immersio poni potest ad essentiam Sacramenti spectare.

Neque obstat epistola Cornelij apud Eusebium de Baptismo Nouati sub vna mersione, reuocantis in dubium Baptismum eius, *Si modò*, inquit, *talem hominem Baptismum accepisse dicendum sit*, &c. 7 *Obiectiones soluuntur.* quia de ritu non dubitat, sed de fructu Baptismi in homine peruerso. Obiicitur etiam canon præfatus Apostolorum, vbi reprobatur vnica immersio in mortem Christi: sicut & *canone* 7. primæ Synodi Constantinopolitanæ damnantur Eunomiani, quòd in vna immersione, & in mortem Christi non inuocatâ Trinitate baptizârint: de quibus Theodoretus, seu de eorum authore Eunomio dicit, quòd sancti Baptismi ritum à Christo, & Apostolis traditum subuertit.

Respondetur ex dictis: dari Baptismum vnâ immersione, & in nomine Christi mortui, seu in mortem Christi fuisse reprobatum; *Responsio.* tum, quia forma subuertebatur, quæ fuit Matthæi vltimo; & hanc rationem damnationis adducit canon Apostolorum; tum, quia ritus nouus inducebatur ad finem erroris, vt Eunomiani faciebant, qui negabant Trinitatem, & ad professionem talis erroris vtebantur tantùm vnâ immersione, sicut postmodum Ariani trinâ ad professionem erroris, & separationis trium personarum in natura, & consubstantialitate, vt refert Gregorius Magnus suprà. Gregorius.

8 Synodus Constantinopolit. Hinc Synodus Constantinopolitana docet Eunomianos redeuntes ad Ecclesiam esse baptizandos. Vnde illa vna immersio Eunomianorum non fuit baptismalis, quia non recipiebat determinationem per formam legitimam, aut etiam validam. Quia licèt dicamus Baptismum datum in nomine Christi valere etiamnum, vt quidam volunt, vel certè pro aliquo tempore valuisse currente motiuo, vt causâ dispensationis factæ, non est idem baptizare in nomine, & potestate Christi, ac baptizare in mortem Christi, vel in Christum reduplicatiuè, inquantum mortuus erat, & sepultus. *Differentia erroris condẽnati à casu, quem suprà in præcedenti explicuimus.* Licèt enim Baptismus repræsentet analogicè mortem & sepulturam Christi, ex his tamen non sumit efficaciam, sicut neque Christi meritum ad mortem & sepulturam extenditur: & sicut natura humana desiit per mortem destructâ vnione animæ ad corpus; sic etiam neque Christus fuit, id est, Filius subsistens in natura humana subsistente ex partibus vnitis durante morte & sepulturâ.

9 Particula verò *in nomine* refertur ad Christum subsistentem, sicut & potestas designata, inuocatio etiam Trinitatis implicita in nomine Christi, de qua Ambrosius suprà, requirit Christum subsistentem: forma autem Baptismi exigit expressionem causæ principalis, vt sit valida ex Florentino, & connotat principium, à quo est sanctificatio: vnde si dicatur: *Baptizo te in æternitate Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, *Forma inualida.* non esset legitima forma, quia non quæcunque inuocatio

Quaenam inuocatio requiritur.

inuocatio expressa trium personarum exigitur,& sufficit ad Sacramentum; sed illa, quâ denotantur esse causa principalis sanctificationis, vt supponit Florentinum in ratione prædicta, quâ declarat per se spectantia ad formam substantialiter, vt benè Vasquez colligit *disp.*140. *cap.*4. sub finem: hoc non denotat æternitas, neque immensitas trium personarum.

10 Ad propositum ergo applicando prædictam doctrinam, hæc forma: *Baptizo te in mortem Christi*, vel *in Christum mortuum reduplicatiuè*, quæ est æquiualens, non denotat causam subsistentem, & principalem, siue meritoriam, quæ est Christus subsistens & instituens Sacramentum, siue principalem physicam, quæ est Trinitas, vt importatur per nomen *Christi* modo explicato: ac proinde defuit sufficiens forma, per quam determinaretur illa ablutio, vt fieret baptismalis.

Hunc eundem errorem esse eum, quem damnant Apostoli, constat ex tenore Canonis; quem Eunomius postea assumpsit, éstque secutus. Hinc sequitur hos Canones non præiudicare opinioni communi, quàm suprà defendimus. Sequitur perinde ex prædictis non haberi trinam immersionem spectare ad necessitatem Sacramenti, sed fuisse introductam per modum ritus, in quo magis explicitè declararetur mysterium Trinitatis, vel certè similitudo Baptismatis, ad triduanam sepulturam Christi; & viguit in Ecclesia Orientali & Occidentali, vsque ad Gregorium Magnum; quæ consuetudo tunc in aliquibus Ecclesiis est abrogata ad reprobationem erroris, qui per eam à schismaticis, & hæreticis intentatus est, atque ex aliis congruentiis.

Quàdiu viguit trina immersio.

Factum approbat Pontifex quem sequitur Toletanum IV. neque enim constat. Tolet. IV.

Sed traditio Apostolica, sicut in illis Canonibus apparet, passim comprehendit, non solùm quæ à Christo ordinata sunt, tanquam necessaria, sed quæ ipsi Apostoli per assistentiam Spiritus sancti ordinârunt obseruanda, tanquam tempori congrua, & statui fidelium; quarum aliqua differentia casus, & circumstantiarum omittenda exigebat. Alia verò retenta sunt, quæ omni tempori deseruiunt: nam eadem potestas ad successores transiuit, vt possint etiam circa Sacramenta, saluâ eorum substantiâ, ea ordinare, quæ vtilitati fidelium, & ipsorum Sacramentorum reuerentiæ cedunt: vt rectè Tridentinum *sess.*21. *cap.*2. determinat. Alia quæ ad hanc materiam ablutionis spectant, infrà tractabuntur ex occasione in sequentibus. Trident.

c *Et huius probatio non est alia*, &c. Suprà *dist.*1. *quæst.* 2. *art.* 2. probauimus Sacramenta debere similitudinem earum rerum habere, quarum sunt Sacramenta, sicut causam instructionis ex eadem similitudine, secundùm proportionem desumptam: quæ ratio fuit vt Sacramenta in rebus, & verbis instituerentur ex Dionysio, Chrysostomo, & aliis citatis. Hinc Doctor ex proprietatibus aquæ naturalis declarat congruentiam, vnde Sacramentũ Baptismi in aqua, & non in alia quauis materia fuerit institutum. Easdem congruentias tradit Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m.* 3. *art.* 2. §.1. D. Thomas *in* 4. *dist.* 3. *quæst.* 3. 3. *part. quæst.* 66. *art.* 3. D. Bonauentura *eadem dist.* 3. *part.* 2. *art.* 1. *quæst.* 1. Vide Hugonem *lib.* 2. *de Sacramentis part.* 6. *cap.* 4. 11

Alens. D. Thom. D. Bonau. Hugo.

SCHOLIVM.

Aquam artificialem non esse materiam Baptismi, quia est æquiuocè tantùm aqua, quod probat dupliciter, & impuritatem non obstare, modò maneat apta ad lauandum, & substantia aquæ. De prima parte habetur in Florent. *decret. Eugen. & in* Trident. *sess.* 7. *can.* 2. *& c.* Firmiter, *de Sum. Trinitate.*

3

Aqua artificialis æquiuocè aqua.

Quod autem [d] in quæstione ponitur *naturalis* ad distinguendum aquam artificialem. Respondeo, quòd aquæ illæ, quæ communiter dicũtur artificiales, sunt corpora quædã mista, & non dicuntur aquæ, nisi æquiuocè: quod patet primò, quia ita est ex qualitatibus consequentibus totam speciem, quòd vna qualitas similis non concludit identitatem substantiæ: sed vna dissimilis in tota specie conclùdit aliam esse substantiam. Illæ autem quæ dicuntur aquæ artificiales, habent à tota specie aliquam qualitatem dissimilem aquæ elementari. Hoc patet secundò, ex modo generationis istarum: nam impossibile est toti naturæ creatæ ex vno generare aliud, nisi seruando determinatum processum, per media determinata: tota enim natura creata non posset ex aceto generare vinum statim, sed oportet redire ad materiam primam communem eis, quæ est aqua, quæ attracta in stipite vitis tandem in vua conuertitur in vinum. &

Vna qualitas dissimilis in tota specie arguit substantialem specificam differentiam.

d *Quod autem in quæstione ponitur naturalis*, &c. Excludit aquam artificialem, quæ cõmuniter dicitur talis, & fit per expressionem, aut distillationem misti, quæ non est aqua naturalis, aut elementaris; sed substantia misti expressa, vel quid aliud tertium. Litera est clara. Excludit etiam infrà aquam mistam, seu impuram, eâ mistione, quæ vetat ablutionem; sic neque aqua in spongia, seu pasta, non est apta materia donec exprimatur; sicut neque nix, neque glacies donec resolutione fiat apta lotioni. Excludit etiam humores, vt saliuam, & vrinam. De aliis alterationibus vt brodij, farinatæ, ceruisia, medone, lixiuio, non est adeò certum ad sensum, an varient speciem; quod Philosophi naturalis determinare est, non Theologi, neque Canonistæ. 12

Quanã aqua requiritur?

Quòd si de aliquibus, inquit, *sit dubium, seruanda sunt regula superiùs data circa formam in quæstione præcedenti.* Aliqui autem Doctores dubitant de his, aut quibusdã ex ipsis, vt de brodio, si nimiam habeat admistam substantiam carnis decolatam; de ceruisia etiam videtur planè diuersa; de lixiuio etiam, quando trahit secum qualitates cineris in perfecto gradu. Considerandæ ergo sunt qualitates prædominantes, & an nomen mutet; grauissimè peccaret, qui illis vteretur, & Baptismus esset dubius, & sub conditione iterandus. 13

Sicut

Text.14. & ista sententia ponitur à Philosopho 8. *Metaphysica*, & patet ad sensum, quòd ita est. Sed istæ aquæ artificiales ex quocunq. sint, fiunt non seruato processu naturæ per media determinata ordinata. Istæ etiam vniuersaliter fiunt per actionem ignis decoquentis, & resoluentis, ignis autem non videtur esse sufficiens in virtute actiua ad corrumpendum, vel conuertendum quæcumque mista in aquam elementarem: propter quod vniuersaliter concedi potest, quòd aquæ illæ, quæ dicuntur artificiales, non sunt conueniens materia Baptismi, quia non sunt in specie aquæ elementaris.

Aqua artificialis non potest esse materia Baptismi.

4 Quod additur in quæstione, *pura*, est intelligendum, quòd impuritas in aqua, potest intelligi duobus modis. Vel propter

Puritas aquæ qualis requiritur ad Baptismum.

Sicut autem eiusmodi liquores habent differentes gradus, ita Philosophus de ipsis iudicaret ex natura accidentium. Aduertenda illa ratio Doctoris, vnde colligat aquam artificialem non esse naturalem; *quia ars ex misto non potest immediatè transformare elementum, quia agit motu ordinato per medias formas, sicut producendo mistum, ita etiam resoluendo*; ideóque sæpè non contingit mistum resolui in idem elementum, ex quo fit, sed in aliud mistum, vt lignum in cineres. Hæc maxima videtur etiam currere in Angelo, qui mediante igne, verbi gratiâ, nequit statim conuertere mistum in aquam elementarem: ideóque, quod dicit de Angelo bono, vel malo, intelligitur iuxta illam maximam: & loquitur de conuersione misti in aquam elementarem, quæ conuersio nequit esse prima resolutio talis misti per ignem, vt patet ad sensum per experientiam. Sed quidquid sit, non est huius loci, in quo agitur præcisè de aqua, quæ instituta est materia Baptismi.

Maxima.

mistionem, secundùm iuxtapositionem, vt aqua lutosa dicitur impura: vel propter mistionem alterantem à specie, sicut humor mistus dicitur non esse aqua pura. Et prima quidem impuritas non prohibet: dum tamen non excludat ab aqua, quin sit conueniens ad lauandum, vel abluendum. Nec est alia ratio, nisi quia sic institutum est. Vnde aqua inhibita farinæ in pasta, vel in spongia, dum ibi est, vel imbibita in spisso luto, & sic de aliis, si contingant carnem, non sunt conueniens materia Baptismi tales aquæ, quia talis contactus non est lotio, sed tantùm contactus aquæ fluidæ liberæ coniungentis se cuti, vel separantis inter cutem, & aliud corpus.

In secundo modo, dico quòd aliqua impuritas potest esse manente aquâ intra speciem: sicut fortè si incipiat inspissari tendendo ad generationem elementi grossioris: ista non prohibet, dum tamen sit fluida. Quod pro tanto dico, quia in glacie, niue, & grandine, quæ tamen sunt imperfecta, vel in via ad mistionem, dum talia sunt, non potest in eis fieri Baptismus, quia ibi non est lotio, sicut nec in duro.

Nix, glacies, grando, non sufficiunt ad Bapt.

Si autem per illam alterationem, iam sit extra speciem aquæ, omnino non est materia Baptismi: & de quibusdam alterationibus satis patet, quia constituunt alteratum extra speciem aquæ, puta de humoribus naturaliter resolutis per digestionem, vt saliua, vrina, & huiusmodi, iuxta illud *Extrau. de Baptismo, & eius effectu, Non vt apponeres.* 5

De aliis autem non est ita manifestum, puta de decoctionibus, & admistionibus secundùm sensum, in quibus non apparet euidenter, quòd sit alterata species: vt patet de brodio carnium, & farinata, & huiusmodi, & ceruisia, & medone. Non enim manifestum est, quòd sit ibi aliquod actiuum corrumpens speciem aquæ: tamen hoc discutere non pertinet ad Theologum determinantem materiam Baptismi, inquantum haberi potest ex Canone Bibliæ: neque ad Canonistam determinantem conditiones materiæ, prout determinantur ab ordinatione Ecclesiæ: sed pertinet ad Philosophum naturalem, cuius est inquirere, quæ alteratio transferat aquam à specie sua, & quæ non: quòd si de aliquibus sit dubium, & in talibus fuerit Baptismus factus, vtendum est ibi illis tribus maximis positis in solutione præcedentis quæstionis de remediis adhibendis circa eos, de quibus probabiliter dubitatur. n. 10.

Ric. hic q. 3. art. 3. Decoctio, aqua farinata, an sufficiant ad Baptismũ.

Ad primum argumentum dico, quòd aqua artificialis, etsi habeat aliqua accidentia similia: tamen aliquod, vel aliqua dissimilia habet à tota specie, ex quibus sequitur distinctio substantiæ. 6

Ad arg. 1.

Ad secundum dicendum, quòd etsi aliqua aqua artificialis videatur subtilior, quàm elementaris, quia magis penetratiua: ista tamen subtilitas non est subtilitas simplicitatis, sed virtutis actiuæ: & hoc modo vinum est subtile, vel subtilius aquâ: subtilitas autem conueniens aquæ elementari est subtilitas simplicitatis, eo modo, quo elementum est simplicius misto. *Ad 2.*

Ad tertium concedo, quòd possibile esset Angelum bonum, vel malum, adhibere aliqua actiua misto, vt passo, per quæ resolueretur ab eo, aqua elementaris. Non enim negaui aquam artificialem esse aquam elementarem, quia ars ibi concurrit (quia non concurrit producens terminum, sed vt adhibens actiuum passiuo) sed dico, quòd nulla ars potest adhibere idem actiuum, puta ignem, quantumcunque diuersis mistis & passis, ita *Ad 3.*

Idem ex quātumuis diuersis, non potest facere aquam naturalem.

quòd per illud agens, fiat immediatè resolutio in aquam, scilicet elementarem: quia illud idem agens non potest habere virtutem, vt sit sine formis intermediis mutandi: neque etiam ita taliter diuersa in eundem terminum corrumpendi.

Ad 4. Ad quartum, patet ex dictis de impuritate per iuxta positionem.

7 *Ad 5. Vera aqua fluxit de latere Christi. Vide Trid. sess. 22. c. 7.*

Ad quintum respondet Innocētius ibi, quòd illa aqua, quæ fluxit de latere Saluatoris, non fuit phlegma, sed vera aqua. Quod probat ex verbis Euangelistæ, *Et qui vidit, testimonium perhibuit veritati.* Profectò non aquam, sed phlegma dixisset, si non fuisset aqua, sed phlegma. Probat etiam à posteriori per materiam Sacramenti Baptismi: *Nec in hoc,* inquit, *verum regenerationis Sacramentum fuisset ostensum, cùm per Sacramentum Baptismi, non regenerentur in phlegmate, sed in aqua.* Probat etiam per aquam miscendam in Sacramento Eucharistiæ. Probat etiam quartò per figuram, quæ præcessit super hoc, in veteri Testamento, quando Moyses percussit silicem, & ex ea non phlegma, sed aqua manauit.

Ad probationem respondet ibi, quòd vel illa aqua fuit ibi de nouo creata miraculosè, vel de componentibus resoluta. Sed qualitercunque dicatur de aqua lateris Christi, quia fluxit sicut sibi placuit: non propter hoc ibi Sacramenta susceperunt efficaciam, vt suprà dictum est: sed propter quandam similitudinem perfectiorem ad Baptismum, & Eucharistiam. Certum est tamen, quòd Baptismus non potest fieri, nisi in aqua vsuali, quia Christus hoc instituit.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm institutio Baptismi euacuet Circumcisionem?

Alensis 4. *p. q. 7. m. 9.* D. Bonau. *hîc 2. p. a. 3. q. 1. & 2.* Ric. *d. 1. a. 6. q. 4. & hîc a. 5. q. 2. & 3.* D. Thom. *d. 1. q. 10. & 3. p. q. 66. a. 2.* Suar. *3. p. tom. 3. disp. 31.*

1 *Mag. K. L. M.* Argum. 1.

AD quartum principale, sic proceditur, & arguitur, quòd institutio Baptismi, non euacuauit Circumcisionem, quia Matth. 5. *Non veni soluere legem, sed adimplere*; sed Circumcisio erat præcepta in lege, Genesis 17. ergo Christus non euacuauit eam instituendo Baptismum. Confirmatur, quia ipse Christus in se ipso eam suscepit.

Argum. 2.

Item, Genes. 17. data fuit Abrahæ Circumcisio in fœdus sempiternum: ergo ad semper permansurum: alioquin non fuisset sempiternum.

Ordo & diuisio quæstionis.

IN hac quæstione supponit primò Baptismum fuisse institutum ante mortem Christi. Secundò, institutum Baptismum fuisse priùs sub consilio antequam fuerit sub præcepto. Tertiò, docet Circumcisionem non fuisse euacuatam: quoad fructum antequam Baptismus fuerit solemniter promulgatus in die Pentecostes. Quartò, diuersa tempora, & status Circumcisionis, & legis exponit. Quintò, exponit controuersiam de legalibus inter Petrum & Paulum, inter Hieronymum, & Augustinum, & respondet argumentis ad limen quæstionis propositis.

Argum. 3.

Item, nullus inferior habet auctoritatem reuocandi legem institutam à superiore: sed certum est, quòd Dominus instituit legem Mosaïcam, & Circumcisionem: & non inuenitur vbi eam reuocauerit, etiam in nouo Testamento: immò Christus toto tempore vitæ suæ mortalis, eam seruauit, etiam ante cœnam comedendo agnum Paschalem; discipuli autem non habuerunt auctoritatem reuocandi: ergo, &c.

Ratio ad opp. Ioan. 3.

Contrà Ioannis tertio, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, &c. ergo Baptismus post sui institutionem erat simpliciter necessarius ad salutem: ergo Circumcisio est euacuata: quia non simul concurrunt duo remedia necessaria, & sufficientia contra idem.

Item, ad Galat. 5. *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.*

SCHOLIVM.

Baptismum fuisse institutum ante passionem, etsi non certò constet quando: quia discipuli Christi baptizabant ante eius mortem, & Baptismo Christi, non Ioannis, nec alio, vt tenent D. Thom. *3. p. q. 66. a. 2.* Richard. *hîc a. 1. q. 1.* D. Bonau. *2. p. a. 1. q. 1.* August. *tr. 13. in Ioan. & tr. 5. & habetur cap.* Aliud, *de consec. d. 4.*

2 Ista quæstio [a] supponit Baptismum institutum fuisse in lege noua, quod verum est, & rationabile. Verùm, sicut patet ex multis

a *Ista quæstio supponit Baptismum institutum fuisse in lege noua, quod verum est*, &c. Definitur in Florentino in Decreto vnionis, & in Tridentino *sess. 7.* de Sacramentis in genere *canone primo*; colligitur

1 *Institutio Baptismi in lege noua.*

multis auctoritatibus noui Testamenti, & Christi, & Apostolorum, in quibus probatur necessitas Baptismi, quod non esset, nisi esset institutus in lege illa legitimè.

Quando tamen [b] primò fuit institutus, dubium est, non quidem quando Christus baptizabatur à Ioanne, quia ille non fuit Baptismus Christi, id est, in forma Christi, sed in forma Ioannis: tamen Christus dedicauit tunc aquam tanquam materiam idoneam suo Baptismo, ex contactu suæ mundissimæ carnis: quia in legislatore confirmatus est vsus aquæ, id est, vt ministerium. Nec etiam in illo verbo Ioan. 3. dicto Nicodemo, *Nisi quis*, &c. quia non est verisimile tam necessarium Sacramentum in conclaui coram persona priuata institui, quæ non debuit esse præco institutionis illius. Neque etiam differebatur institui, vsque ad tempus ascensionis, Matth. vltimo, nam discipuli Christi ante passionem baptizabant Baptismo Christi. Ioan. 3. dicunt discipuli Ioan. ad ipsum: *Rabbi cui testimonium perhibuisti, ecce ipse baptizat, & omnes veniunt ad eum.* & sequitur cap. sequenti, *Quanquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius.* Conuincitur ergo tempus institutionis fuisse ante illud tempus, quo discipuli Christi baptizabant, licèt præcisè hora institutionis non legatur in Euangelio.

3 Istud etiam suppositum est rationabile, quia Sacramentum principale legis Euangelicæ, per quod scilicet intratur in eius obseruantiam, debuit esse nouum, & proprium illi legi, vt priùs dictum est in quæstione de institutione Sacramenti in communi, distinctione primâ. Debuit etiam istud Sacramentum esse euidens in significatione, quia ista est lex veritatis euacuans vmbram. Et debuit esse copiosum in gratiæ collatione, quia hæc est lex gratiæ. Ioan. 1. *Gratia, & veritas per Iesum Christum facta est.* Debuit etiam esse facile, quia *iugum Christi suaue est, & onus eius leue*, Matth. 11.

Item debuit esse commune, quia Deus ad legem Moysi elegit vnum populum tantùm: sed ad nouam legem totum mundum, *In omnem terram exiuit*, &c. Hæc quatuor inueniuntur in vno, scilicet in ablutione cum verbis, quia hoc euidenter significat mundationem animæ, quæ est effectus principalis, & dat gratiam copiosè. Vnde in Psalm. dicitur, aqua refe-
Psalm. 22. ctionis, *Super aquam refectionis educauit me.* Est & facilis, quia nullo modo periculosa, sicut fuit Circumcisio: & communis omni sexui, & ætati.

SCHO

colligitur Matthæi 3. Lucæ 3. Ioannis 1. Marci 1. ex iis quæ Ioannes de Baptismo Christi docuit, accedente interpretatione Ecclesiæ & Patrum. Item, *Ioannis* 3. *&* 4. *Matthæi vltimo*; ex variis locis Actorum Apostolorum, & epistolarum Pauli, in quibus ostenditur necessitas, & fructus Baptismi.

b *Quando tamen*, &c. Hîc tangit controuersiam illam an fuerit institutus ante, vel post passionem Christi? Partem negatiuam, scilicet non fuisse institutum ante passionem, expressè docet Leo Papa epist. 4. cap. 3. *Dominus*, inquit, *Iesus postquam resurrexit à mortuis, discipulis suis, in quibus omnes Ecclesiarum præsules docebantur, formam & potestatem tradidit baptizandi, dicens: Euntes ergo nunc docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. De quo vtique eos ante passionem potuisset instruere, nisi propriè voluisset intelligi regenerationis gratiam ex sua resurrectione cœpisse*, &c. 2 *Non fuisse institutum ante passionem Christi.* Leo Papa

Idem tenere videtur Optatus Mileuitanus *lib.* 5. contra Parmenianum: *Cùm Ioannes*, inquit, *infinita millia hominum baptizaret, iam Christo præsente operabatur seruus, & vocabat Dominus antequam baptizandi daret formam: peractum est non modicum tempus, millia hominum in pœnitentia, & remissione tincta sunt peccatorum: sed nemo tinctus fuerat in Trinitate; nemo adhuc nouerat Christum, nemo audierat esse Spiritum sanctum. At vbi venit tempus plenitudinis, certo tempore dedit leges Baptismatis Filius Dei, & dedit viam quâ iretur in regna cælorum, dum præcepit, dicens: Ite docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. & in sequentibus idem docet supponens Baptismum Christi non incepisse ante datam formam Matthæi vltimo. 3 Optatus Mileuitan.

Eandem supponit Tertullianus *lib. de Baptismo cap.* 7. vbi docet discipulos Christi *Ioan.* 4. baptizasse baptismo Ioannis tantùm: Chrysostomus *hom.* 28. *in Ioan.* asserens Baptismum, quo baptizabant, fuisse Spiritus expertem, sicut fuit Baptismus Ioannis, nullum fructum diuersum habuisse, quem sequũtur Euthymius, & Theophylactus *in Ioannem.* Idem etiam Chrysostomus *homil.* 24. *in Acta*, docet missionem visibilem Spiritus sancti Baptismi loco Apostolis, neque alium recepisse: & *homil.* 4. in illud, *Repleti sunt omnes Spiritu sancto*, &c. *Non acceperunt aliud*, inquit (supple Baptisma in aqua sensibile) *sed hoc primum; erat enim nouum, nec erat opus alio signo*, & clarè *homil.* 1. in Acta super illud, *Baptizabimini in Spiritu sancto*, &c. 4 Tertullian. Chrysost. Euthym. Theophyl.

Sed quomodo, inquit, *dicit, baptizabimini, cùm aqua non esset in cœnaculo?* respondet: *Quoniam in Baptismo præcipua pars est Spiritus, per quem & aqua fit efficax. Itaque quemadmodum & ipse dicitur vnctus, quamuis nequaquam vnctus esset oleo, sed accepisset Spiritum sanctum, sic & baptizati dicuntur discipuli. Est & alia interpretatio: comperire licet illos fuisse tinctos, idque diuersis temporibus* (quæ verba non denotant ex mente Chrysostomi iteratum, aut multiplicatum Baptismum Apostolorum in aqua, sed diuersis temporibus recepisse ablutionem in aqua, & Spiritum sanctum, vt patet per verba subsequentia) *in nobis enim vtrumque fit pariter, tunc verò disiunctim: siquidem ab initio à Ioanne baptizati sunt*, &c. Negat ergo ipsos baptizatos fuisse Baptismo Christi, sed Ioannis, vt dicit Tertullianus; quod supponit Baptismum Christi non fuisse institutum ante passionem, aliàs vsus eius esset potissimùm in discipulis: neque alio fundamento asseritur institutio Baptismi, quàm ex illo Ioan- 5

nis;

nis 3. & 4. Primo loco declaratur eius necessitas, sed non institutio: secundo verò loco præsumitur tantùm fuisse diuersum Baptisma discipulorum Christi à Baptismo Ioannis, quod negant prædicti Patres.

Rupertus. Magister. Alensis. Eandem tuetur Rupertus *lib. 3. in Ioannem*. Magister *in 4. dist. 3.* probabilem docet, contrariam verò probabiliorem: eandem sequitur Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m. 2. art. 3.* quem moderni notant obscuritatis, sed clarissimè loquitur. Quamuis enim dicat plures Baptismi institutiones fuisse: primum in Iordane per designationem materiæ, & sanctificatis aquis in Iordane per Spiritum sanctum descendentem super Christo, & per contactum Christi: & hanc vocat materialem, aliam formalem, per traditionem formæ Matthæi vltimo, hanc simpliciter intendit esse institutionem Sacramenti. Canus. Canus *lib.* 8. *de locis cap. 5.* & plures recentiores docent hanc sententiam vt probabilem; D.Thom. S.Thomas 3. *part. quæst.* 73. *art.* 5. *ad* 4. eam vt probabiliorem videtur prima responsione amplecti: cauendus proinde modus loquendi, & prompta censura quorundam qui hanc sententiam damnant.

7 *Conclusio Doctoris.* Magister. D.Thom. D Bonauét. Richardus. Augustin. Origenes. Conclusio tamen Doctoris est magis recepta; eam defendunt communiter Scholastici cum Magistro *in 4. dist. 3.* vbi D.Thomas, D.Bonauentura, Richardus, & reliqui omnes, præter citatos. Eam tradit Augustinus *tract. 5. in Ioan. & tract.* 13. & 15. *& epist.* 118. Origenes *tom.* 7. in Ioannem. quamuis verba eius quædam sint ambigua, vt magis pro priori sententia facere videantur, tom. tamen 8. hanc sententiam docet: *Lauacrum aqua*, inquit, *symbolum & nota existens purificationis animæ ablutæ ab omni sorde malitiæ: nihilominus (etiam ex se) esse principium ac fontem munerum diuinorum propter potentiam inuocationum adorandæ Triadis ei, qui se exhibuerit Deitati*, &c. Et infrà: *Quin & hoc insuper notandum, quòd Ioannis Baptismus Iesu Baptismo, qui dabatur per discipulos eius, inferior erat*, &c. quod probat ex *Actorum* 19.

Hoc loco exponit differentiam, quæ fuit inter Baptismum Ioannis in Iordane, & Baptismum, quem dabant discipuli Christi; supponit proinde integram institutionem Baptismi præcessisse, & quoad materiam, & quoad formam: tractat enim de controuersia, & æmulatione ortâ ex occasione Baptismi discipulorum Christi, ad quem plures conueniebant, quàm ad Baptismum Ioannis 4. Verba ergo eius in præcedenti tomo, seu capite intelligenda sunt aliter quàm sonant; ita enim habet: *Cùm ergo ipse tum non baptizarit, sed aliis cesserit hanc prouinciam, quomodo, cùm accesserit iuxta Malachiæ vaticinium baptizaturus est?* & respondet: *igitur Christus in aqua non baptizat, sed discipuli eius, sibi ipsi reseruans Baptismum in Spiritu sancto, & igni*, &c. Quæ verba non referuntur ad exclusionem Spiritus dati per Baptismum Apostolorum, quasi in sola aqua esset sine sanctificatione (cuius contrarium prioribus verbis docet) sed ad missionem visibilem Spiritus sancti post Ascensionem. Cyrillus Alexand. Idem docet Cyrillus Alexandrinus in Ioannem *lib. 2. cap. 17. & cap.* 18.

8 *Secunda probatio conclusionis ex Scriptura.* Secundò hæc sententia magis fundatur in Scriptura, quia ipse Ioannes *Matth.* 3. *Luc.* 3. *Ioan. & Marci* 1. prædicauit Baptismum Christi fore in Spiritu sancto, & igni, non in sola aqua: vnde sumunt Patres communiter differentiam inter Baptismum Christi & Ioannis (quam suprà tractauimus) sicut & Paulus *Actorum* 19. Item Ioannis 3. Christus ipse docuit necessitatem, & efficaciam sui Baptismi: Ioannis autem 4. baptizabat ipse Christus, seu discipuli eius, sed non Baptismo Ioannis, neque alio Baptismo vacuo, qui in sola aqua fieret: ergo proprio Baptismo, qui dabat Spiritum & remissionem peccatorum. Probatur subsumptum cum consequentia, primò quia Baptismus datus à discipulis Christi, siue Christus manibus propriis baptizauit aliquos, siue non; tribuebatur Christo authori, *Ioannis 3. & 4.* quia eius authoritate fiebat, aliter enim non ministraretur à discipulis: & si Baptismus Ioannis erat de cœlo, vt supponit Christus, quantò magis ille Baptismus, qui ministrabatur à discipulis Christi, & ipsi Christo veraciter tribuitur tanquam authori? *Baptismus Christi Ioan. 3. & 4.*

Non fuit Baptismus Ioannis, vt intellexit Tertullianus, quia secundùm Patres, & vt benè aduertit Cyrillus, ille Baptismus Ioannis ab ipso solo dabatur, non ab eius discipulis; neque congruum erat, vt Christus, quem prædicabat Ioannes, venturum & baptizaturum in Spiritu sancto assumeret ministerium Ioannis, sed potiùs ministraret proprium simul cum prædicatione veritatis, ne videretur potiùs agnoscere Ioannem superiorem & doctorem, cuius Baptismum assumeret ministrandum. 9 *Discipuli non vsi sunt Baptismo Ioãnis. Non fuit cõgruus vsus Baptismi Ioannis à discipulis.*

Præterea si vel ipsum Ioannis Baptismum ministraret, & prædicaret (Baptismus enim quem ministrabant Apostoli, non fuit sine instructione) vel alium in sola aqua ministraret ad euacuandam deceptionem signi falsi: necessaria etiam erat instructio de hoc Baptismo, quatenus vacuus erat Spiritu (prout Ioannes etiam de suo docuit esse solùm in aqua) & sic si diuersus esset à Baptismo Ioannis, & sine Spiritu, eneruaret testimonium Ioannis de Christo, & eius Baptismo in Spiritu per remissionem peccatorum, cùm videretur Christus in effectu, nihil aliud suo Baptismo conferre: euacuaret etiam, quæ Christus ipse docuit de necessitate, & efficacia Baptismi sui, quem coniunctum esse cum Spiritu docet illis verbis, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*, &c. hæc enim dicta sunt, cùm Christus baptizaret, & prædicaret, & signa faceret: vt patet ex circumstantia literæ. *Non sunt vsi Baptismo vacuo. Inconuenientia vrgentur contra primã sententiam.*

Vnde aduertenda sunt illa, quibus primùm respondet Nicodemo consulenti de via salutis: 10 *Amen, Amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.* quod infrà declarat: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, &c. Quibus verbis ostendit renascentiam, seu regenerationem ex Baptismo per aquam, & Spiritum, esse ianuam, & ingressum in regnum Dei, quod est Ecclesia, vel certè ad fidem, seu cognitionem veram Christi, qui (vt quidam intelligunt cum glossa ordinaria) est *visio veritatis, & regnum Patris.* Nicodemum enim humiliter de Christo sensisse constat ex Chrysostomo *homilia* 23. *in Ioannem.* Augustinus *tractatu* 11. putauit eum esse purum hominem, ideóque proponitur ipsi necessitas regenerationis spiritualis per Baptismum; & hoc ipsum ex decursu literæ patet, & comprehendit responsio Christi ad interrogationem Nicodemo. Supponitur ergo Baptismus, cuius necessitatem docet Christus, fuisse institutus. *Error Nicodemi.* Chrysost. Augustinus.

Nam, vt benè Doctor in conclaui & homini priuato non primum proponenda erat doctrina, & institutio Sacramenti, quod ordinatum est respectu communitatis: ergo hic ipse est Baptismus, quem

Doctrina Christi incepit cum Baptismo eius.

quem in illo capite, & sequenti ministrarunt Apostoli, seu discipuli ex authoritate Christi: & hoc congruum erat, vt vocatio ad fidem Christi, quem prædicauit Ioannes venturum, & baptizáturum in Spiritu sancto, inciperet cum Baptismo, qui continebat regenerationem in Christo, & professionem fidei, & legis nouæ.

11 Deinde patet ex verbis illis discipulorum Ioannis: *Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum:* & cap. 4. *Vt ergo cognouit Iesus, quòd audierunt Pharisæi, quòd Iesus plures discipulos facit, & baptizat, quàm Ioannes,* &c. Quibus verbis denotatur concursus omnium ad Baptismum Christi, vnde indicatur causa, quia nempe dabatur non in nuda aqua, sed in Spiritu sancto, vt Ioannes prædixit, & in remissioné peccatorum, ideóq; ex fructu Baptismi omnes concurrebant ad ipsum, visis etiam signis, quæ in confirmationem suæ doctrinæ, & Baptismi Christus faciebat: quas rationes attingit suprà Origenes: sequitur ergo intentum, nempe illum Baptismum esse Baptismum Christi, & verum Sacramentum ab ipso institutum.

Causa frequentioris cõcursus ad Baptismum Christi.

12 Præterea vt omnes Patres docent, Baptismus Ioannis fuit dispositio ad Baptismum Christi mox subsecuturi: ergo non debuit esse ministerium solius aquæ, sed veritas rei, ad quam Ioannis præparando suo Baptismo præiuit, cùm figuram veritas ipsa semper subsequatur. Vnde tollitur ratio Tertulliani, quâ putat causâ disciplinæ tantùm baptizasse Christum, & discipulos eius, vt faciliùs reciperetur verum Sacramentum; quia, vt dixi, operis ipsius, seu Sacramenti recipiendi, cuius tantus esset fructus, & necessitas, non fuisset difficultas, cùm talis non fuerit, quoad Baptismum Ioannis, qui erat pœnitentiæ, & quia ipse Ioannes sufficienter disposuit populum; & quia fides necessaria ad Baptismum, cuius professio exigebatur primùm in adultis *Actorum* 8. sic facilitabat ad receptionem Sacramenti: otiosus ergo, quoad hoc, foret Baptismus discipulorum: debuit ergo prædicatio Euangelij incipere cum Baptismo, qui est proprius eius, & ingressus ad ipsum, vt distingueretur à Baptismo Mosaico, & Baptismo Ioannis, & vt succederet figuræ veritas, & in propriis Sacramentis, & mediis subsisteret.

Baptismus Ioannis dispositio ad Bapt. Christi.

Soluitur ratio Tertull.

13 Tertiò accedit, quòd ita ordo rerum exigit, vt sicut sacerdotium Leuiticum supponebat Circumcisionem, quæ fuit incorporatio hominis circumcisi in Synagoga, ita etiam sacerdotium noui Testamenti supponeret Baptismum, per quem est ingressus, & incorporatio debita huic legi. Sicut enim translato sacerdotio necesse est vt legis translatio fiat, *ad Hebræos* 7. & vt ibidem dicitur, sub sacerdotio Leuitico populus legem accepit: ita etiam sub sacerdotio secundùm ordinem Melchisedech accepit legem euangelicam, quæ est reprobatio prioris mandati ob infirmitatem, & hoc in passione, & morte legislatoris, qui consũmauit omnia, quæ de ipso dixerunt Moyses, & Prophetæ, & figurauit lex: sed in vltima cœna instituti sunt Apostoli Sacerdotes, & ministri legis Euangelicæ: ergo tum primum subsistebat ipsa lex, & porta per quam ad legem fuit ingressus, quæ est ipse Baptismus, & sine quo lex euangelica esset simpliciter infirma, neque posset incorporare Christo professores suos per regenerationem, quæ *est translatio ab eo statu, in quo quis nascitur filius Adam ad statum adoptionis Filiorum Dei.* Tridentinum *sess. 6. cap. 7.*

Tertia ratio principalis. Ex ordine & connexione legis & sacerdotij.

Debuit Baptismus præire Sacerdotiũ.

Trident.

In tota lege non est aliquod remedium efficax originalis, quod sit proprium ipsius legis, præter Baptismum: ergo debuit fuisse institutus antequam conferretur sacerdotium; hoc autem in vltima cœna collatum & institutum est, vt patet ex Trident. *sess. 22. cap. 2.* Hoc denique confirmatur ex natura sacrificij, tum instituti, quod nulli prodest, nisi incorporato per Baptismum: ergo nullâ congruentiâ differri posset institutio Baptismi, vsque ad resurrectionem.

Trident. Confirmatio.

Hinc reiicitur ratio quam adducit Leo Papa suprà: quamuis enim Baptismus institutus esset ante passionem, non sequitur, quin verè ad passionem, & mortem Domini ferretur; sicut & Eucharistia ad sacrificium Crucis refertur: *Hoc facite in meam commemorationem:* quamuis eius institutio præcesserit.

Soluitur ratio Leonis.

Deinde, vt docet Tridentinum sess. 13. cap. 2. in fine: *Eucharistia est Symbolum vnius illius corporis, cuius ipse caput est* (supple Christus) *cuique nos tanquam membra arctissimâ fidei, spei, & charitatis connexione adstrictos esse voluit,* &c. quod & Patres docent, Chrysostomus *homil. 61. ad pop. Antioch.* Augustinus *tract. 27. in Ioannem.* Hæc autem vnio fit in nobis mediante Baptismo, vt docet Tridentinum suprà, & *sess. 24. cap. 2.* explicans differentiam Baptismi, & Pœnitentiæ: sicut ergo vnionem corporis mystici per fidem, spem, & charitatem significat Eucharistia, quæ vnio fit mediante Baptismo, & supponitur per se ad Eucharistiam, tanquam dispositio præuia, rectè sequitur Baptismum fuisse institutum ante Eucharistiam, ídque necessarium fuisse ex præfixo ordine signorum, & significatorum: quoniam Eucharistia solùm nutrit vitam concessam per Baptismum, quod est lauacrum regenerationis in Christo dans vitam. 14

Trident. Eucharistia symbolũ corporis mystici.

Chrysost. Augustinus. Vniuntur membra per Baptismum.

Facilis est responsio ad fundamenta oppositæ sententiæ, quia illa loca, quæ dicunt Christum baptizaturum in Spiritu sancto & igni, non solùm referuntur ad plenitudinem Spiritus receptam in Pentecoste in linguis igneis, sed etiam ad ignem charitatis, & ad Spiritum sanctum inuisibiliter datum. Item, quod dicitur *Ioannis* 7. de Spiritu, qui *nondum fuerat datus, quia Iesus nondum erat glorificatus,* intelligitur non de Spiritu inuisibiliter dato, aliàs quomodo Magdalena, Zachęus, & Matthæus, aliíque fuerint à Christo iustificati? Deinde sacerdotium receptum in vltima cœna, & Eucharistia sic nihil conferrent Apostolis: neque Ioannis 20. per illa, *Accipite Spiritum sanctum,* &c. quidquam receperint, contra expositionem communem Patrum; hæc tamen insufflatio Christi in Apostolos cum verbis prædictis præcessit missionem illam visibilem Spiritus sancti, quam promisit, ad quam alludit ibi Ioannes, & postea communicata est Apostolis, & successiuè aliis credentibus, vt patet in primitiua Ecclesia, ex locis citatis *Actorum* 10. & 19. 15

Explicantur dicta in oppositum.

Dabatur Spiritus à Christo ante passionem.

Præter duas præmissas sententias aliam lego apud authorem Commentarij in epistolas ad Romanos, quæ est inter opera Ambrosij; non tamen est ipsius Ambrosij, vt benè probat Bellarminus, & alij de Scriptoribus, sed vel Hilarij Diaconi, qui desciuit *in schisma ad Luciferianos,* vel certè, vt alij volunt, Remigij Lugdunensis: ille ergo author quicunque sit in *cap. 5. epistolæ ad Romanos,* in illa verba: *Non autem scriptum est tantùm propter* 16

Tertia sententia

ipsum

ipsum solum, quia reputatum est illi ad iustitiam, sed & propter nos, &c. *Ante passionem enim,* inquit, *qui baptizati sunt solam remissionem acceperunt peccatorum, quorum zelo Sathanas occidit Saluatorem: post resurrectionem tam-ij, qui priùs, quàm qui posteà baptizati sunt; omnes iustificati sunt per datam formam fidei Trinitatis, acceptóque Spiritu sancto, qui signum est credentium, quòd sint Filij Dei,* &c.

Baptismum Christi dedisse remissionem sine gratia.

17 Hîc ergo videtur separare remissionem peccatorum in effectu à iustitia; quod erroneum esse suprà docuimus de Circumcisione, nisi fortè intelligendus sit, illam remissionem non fuisse datam virtute Baptismi, sed Pœnitentiæ; atque adeò intendere Baptismum Ioannis, qui fuit Pœnitentiæ in remissionem peccatorum, ita vt alius Baptismus non fuerit in vsu ante resurrectionem. Sed nescio quare separet iustificationem à remissione peccati, siue per pœnitentiam, siue alio modo habitam: quidquid sit, author est suspectæ fidei, atque in hoc ipso fortè denotat iustitiam esse in sola remissione peccatorum, vt Pelagius docuit, ideóque suspecta mihi sunt illa verba vltima eius, *Quòd Spiritus sanctus sit signum, quòd sint recipientes filij Dei*, cùm potiùs constituat filios Dei, & intelligere videtur de Spiritu inuisibiliter dato per formam Baptismi. Vnde colligi posset constituere iustitiam in remissionem peccatorum, sicut Pelagius, atque separare eam à gratia. Locus mihi obscurus est; alij viderint, quis sit sensus eius idoneus.

Reiicitur vt erronea.

18 *Quando tamen primò fuit institutus* (suppple Baptismus) *dubium est,* &c. Hîc agit de tempore, quo institutus est à Christo; &, conclusio eius est, quòd *neque in Iordane, quando ipse est baptizatus, neque Ioannis 3. in illis verbis ad Nicodemum, & colloquio, neque Matthæi vltima; sed aliquo tempore intermedio inter Baptismum Christi in Iordane, & missionem discipulorum ad baptizandum.* Idem docet Gabriel *hac dist. quæst. vnica, art. 3. dubio vltimo*; & eandem in reipsa videtur docuisse S. Bonauentura *ead. dist. part. 2. art. 2. quæst. 1. ad vltimum.* Richardus *art. 5. quæst. 1.* dicunt enim, quòd Christus facto insinuauit Baptismum fore in aqua per designationem materiæ. Secundò, verbo, in colloquio ad Nicodemum. Tertiò, instituit cùm ipse baptizare cœpit; quòd intelligunt circa id tempus factum, quia institutio debuit fieri antequam discipuli iussu eius baptizarent: & hoc est, quod intendit Doctor.

De tempore institutionis. Conclusio Doctoris.

Gabriel.

S. Bonau.

Richardus.

19 Congruentiæ Doctoris rectè probant factum, quia ita ratio poscebat; quia Sacramentum legis nouæ, quæ est ianua, & professio eius incipere debuit, quando ipsa lex noua incepit prædicari à Christo, & per vocationem discipulorum congregari Ecclesia ex Iudæis. Hac enim ratione negant communiter omnes Christum instituisse Baptismum antequam fuerit ipse baptizatus à Ioanne; quia antea non incepit docere: ergo congruum fuit Baptismum tum primùm institutum fuisse, quando incepit habere discipulos, quibus ministerium, & vsus Baptismi committeretur ex authoritate instituentis.

Probatur ratione congruenti.

Baptismus institutus, quando cœpit Christus docere.

Post autem Baptismum receptum à Ioanne, & ieiunium, & tentationem, cœpit Christus docere, & vocare discipulos; ergo & tunc simul cum legis nouæ prædicatione instituit Baptismum: ergo non in Iordane. Confirmari potest, quia institutio Sacramenti debuit esse publica, & respectiuè ad Ecclesiam, in qua supponi debuit instructio, & fides ad recipiendum Baptismum, qui est proprium Sacramentum ipsi cum lege datum: sed ante prædicationem Christi, & vocationem discipulorum nulla fuit Ecclesia congregata sub lege noua visibilis, & sub Sacramentis eius: ergo neque Sacramentum eius proprium institutum: & quod magis est nullum subsistit motiuum eius priùs instituendi pro tempore, & statu, in quo nullus potuit esse vsus eius, aut fides præuia requisita, neque instructio. Accedit quòd Ioannes post se venturum Christum, & baptizaturum promisit, quòd intelligitur de manifestatione eius per doctrinam, & miracula, & vocationem Iudæorum ad viam salutis in lege noua.

Confirmatur. Institutio Sacramenti debet esse publica.

Non fuit lex noua ante prædicationē.

Peto igitur, quis finis tum esset institutionis, aut cui facta, & reuelata esset institutio? si enim nemini reuelata est, non fuit institutio publica, quæ conuenit Sacramento: si autem reuelata fuerit alicui, non videtur fundamentum illud asserendi ex Scriptura, sed potiùs contrarium: quia tunc Ioannis Baptismus non cessauit, qui fuit dispositio ad Baptismum Christi; cessauit autem cùm cœpit Christus baptizare; neque Ioannes fuit de lege noua, sed præcursor eius: & supposità institutione Baptismi videtur promulgatio eius alteri facienda, debere fieri alicui qui esset minister, & cultor legis, pro qua currit Sacramentum tanquam proprium eius. 20

Finis & vsus Sacramenti supponit prædicationē & vocationē ad legem nouā.

Neque etiam videtur hoc notum fuisse aliis, quia discipuli Ioannis zelabant pro magistro, *Ioannis 3.* & zelus ipsorum supponit Baptismum: si antea fuit institutus à Christo, fuisse eis ignotum: aliùs non fuit, cui id reuelaret Christus, quia nondum habuit sequaces. Non fuit etiam congruum vt vsus Baptismi Christi fieret ab alio antequam ab ipso Christo, aut per se, aut per alium eius præcepto, & iussu fieret, quia aliàs hoc inferret dubium authorem, si Baptismus Christi ante manifestationem eius daretur ab aliis, quod probat institutionem non debuisse fieri à Christo, ante sui manifestationem per doctrinam & opera: quia supposità institutione Sacramenti iam potuit vsus eius fuisse legitimus, ab aliis ante Christum.

Non fuit institutus ante manifestationem Christi.

Quòd si dicas in Iordane fuisse manifestatum Christum per vocem Patris, & descensum Spiritus sancti in specie columbæ. Respondetur hæc tantùm Ioanni, & non aliis patuisse; fuit ergo priuata, & non publica manifestatio, quæ requirebatur ad institutionem legis & Sacramenti. Et quidem pater Suarez licèt conclusionem teneat cum aliis, in explicatione eius concordat cum Doctore *disp. 19. sect. 2.*

Manifestatio Christi in Iordane, qualis fuerit.

Contrariam sententiam docuit Magister *in hac distinct.* nempe Baptismum fuisse institutum, quando Christus baptizatus est in Iordane; D. Thomas *3. part. quæst. 66. art. 2.* vbi Caietanus, Sotus *dist. 3. quæst. vnica, art. 2.* glossa super capitulo, *Per aquam,* de consecrat. *dist. 4.* Vasquez probabiliorem censet. Hæc fundatur in sententiis Patrum. Tertullianus *aduersus Iudæos, c. 8.* dicit Christum suo Baptismo *sanctificasse aquas.* Ambrosius lib. 2. in Lucam cap. vltimo, quòd *mundauit aquas, vt ius baptismatis haberent.* Augustinus etiam *sermone 36. de tempore,* similia habet, dicens, *Vndam, quia lauit Christum, mundatam esse, nos sanctificare, & recepisse fœcunditatem vt gigneret filios Christo.* Beda in Matthæi 3. *Sanctificasse fluenta aquarum, tribuens eis virtutem regenerandi hominem.* Hieronymus *in Matthæi 3.* similia habet: similia habet Hilarius *in canone 2. super Matthæum.* Nazianzenus *orat. 28.* omitto Damascenum *lib. 4. de* 21

Sententia Magistri, &c.

D. Thom.

Caietan.

Sotus.

Glossa.

Vasquez.

Institutionem fuisse in Iordane.

Tertullian.

Ambrosius.

Augustin.

Aquam sanctificatā per contactum Christi.

Beda.

Hieron.

Hilarius.

Nazianzen.

Damascen.

de fide; qui putat Christum baptizatum fuisse proprio baptismo. Sed hæ locutiones nequeunt saluari nisi fuerit aqua mundata, sanctificata, per institutionem Sacramenti: ergo, &c. Accedit quòd Ioannes tunc baptizatus fuerit à Christo, vt quidam volunt ex Hieronymo *in Matthæi 3.* Item mysterium Trinitatis tunc reuelatum est, quia vox Patris intonuit, & Spiritus sanctus descendit in forma columbæ super Christum.

22 *Non intelligi de institutione Sacramenti.*

Respondetur hæc non vrgere plurimùm, quia Patres dicunt contactu sanctissimæ carnis Christi fuisse mundatas aquas, & sanctificatas, non autem institutione Sacramenti; & inde ius induisse purgandi, seu sanctificandi: quod non intelligitur de ipsa institutione Sacramenti, sed de sanctitate ex contactu, per quem aqua dedicata est, & designata, vt fieret materia Baptismi, præ aliis liquoribus, seu rebus, in quibus institui potuit Sacramentum.

Designata est solum materia.

Probatur interpretatio ex Tertulliano, & aliis.

Perspicuum enim est ex dictis, Tertullianum, qui hoc modo loquendi vtitur, in contraria fuisse sententia, quia, vt superiùs allegauimus *com. præcedenti*, nullum vsum Baptismi Christi admisit, neque institutionem ante passionem; quin etiam ea, quæ de Baptismo discipulorum habentur *Ioannis 3. & 4.* interpretatur de Baptismo Ioannis, & non Christi. Sicut, & alij Patres, quos suprà citauimus, qui negant Baptismum Christi fuisse institutum ante mortem, & resurrectionem, ab hoc modo loquendi de sanctificatione aquarum per contactum Christi non abhorrent.

23 *Sanctificatio aquæ per benedictionem Sacerdotis.* Clem. Rom. Dionys. Tertullian.

Communis modus loquendi Patrum est sanctificari, & purgari aquas per benedictionem Sacerdotis, antequam in iis fiat Baptismus; de qua Clemens Romanus *lib. 7. Constitut. Apost. cap. 44. & lib. 8. cap. 9.* Dionysius Areopagita *Eccles. hierarchia, cap. 2.* Tertullianus lib. de Baptismo cap. 4. *Omnes aquæ de pristina originis prærogatiua Sacramentum sanctificationis consequuntur inuocato Deo; superuenit enim statim Spiritus de cœlis, & aquis superest, sanctificans eas de semetipso, & ita sanctificatæ vim sanctificandi combibunt*, &c. Cyprianus epistola 70. *Oportet ergo mundari, & sanctificari aquam priùs à Sacerdote, vt possit Baptismo suo peccata hominis, qui baptizatur, abluere.* Ambrosius *lib. 1. de Sacram. cap. 5.* Augustinus *lib. 50. homil. 27. & lib. 6. contra Donatist. cap. 25.* Rabanus Maurus *de institutione Cleri, lib... cap. 25.* Videantur rituales Ecclesiarum in quibus benedictio fontis, & aquæ baptismalis inuenitur.

Cyprian. Ambros. Augustin. Rabanus.

Ex his ergo colligitur sanctificationem, & purgationem aquæ, vt vim sanctificandi combibat, non intelligi solùm de sanctificatione per institutionem Sacramenti; sed etiam de dedicatione ipsius aquæ, & benedictione præuia, vt Patres loquuntur. Figuratum ergo fuit mysticè Sacramentum Baptismi in illo Baptismo Christi in Iordane, tam quoad formam, quàm quoad materiam, & vtraque designata facto, vt dicit S. Bonauentura *suprà* ex contactu carnis Christi sanctificata aqua, ex apparentia personarum, designata forma.

Aqua sanctificata.

Hæc autem sanctificatio aquæ rectè dicitur dedisse ius mundandi à peccatis; non quòd tum fuerit institutio Sacramenti; sed dedicata materia eius in contactu carnis Christi; ex quo etiam aliæ res sanctificabantur ex contactu eius; & ipsa aqua designata est, vt fieret materia Sacramenti, pro tempore institutionis eius.

Materia Sacramenti designata.

24 Abulens. Caietan. *Baptistam nō suscepisse Baptismi Sacramentum.* Hieron. Damasc. Nazianzen.

Quod adducitur etiam pro Baptismo Christi suscepto à Ioanne, res est omnino incerta, neque fundamentum habet ex Patribus. Abulens. proinde *quæst. 78. in Matthæi 3.* verisimiliùs ait non fuisse baptizatum: sic Caietanus *in 3. p. D. Thom. quæst. 38. art. 6.* ait baptizatum in Spiritu, quod & asserit Hieronymus *in 3. Matthæi.* Damascenus *lib. citato* dicit, imposita diuino Domini capiti suâ manu suo etiam cruore fuisse baptizatum. Nazianzenus *orat. 39.* dicit suo cruore baptizatum, atque etiam Baptismo flaminis: hunc fuisse Baptismum eius docet Nicetas *præfato loco* repetitis verbis Damasceni. Et videtur magis fundari in Scriptura hæc coniectura, quia Christum præsentibus aliis verisimile est fuisse baptizatum à Ioanne, atque adeò discipulis. Si autem Christus tunc reciprocum Baptismum Ioanni tribueret, non esset fundamentum querelæ discipulorum Ioannis de Baptismo ministrato à Christo, cùm iam viderint ipsum Ioannem baptizari à Christo, vel certè intellexerint ab ipso Ioanne, & aliis.

Coniectura ex Scriptura.

SCHOLIVM.

Baptismum non obligasse ante solemnem eius promulgationem in die Pentecostes, & priùs fuisse sub consilio, postea sub præcepto, & explicat vtrumque. Ita cum Doct. Aureol. *hîc, q. 4.* Rubion *q. 3. art. 2.* Gabr. *d. 1. q. 4.* Suar. *3. p. tom. 3. d. 27. sect. 4. & omnes Scotistæ hîc, contra D. Thom. sup. & 1. 2. q. 103. art. 3. & sequaces, asserentes Baptismum, & totam legem nouam fuisse sub præcepto, statim à morte Christi, sed eo vsque sub consilio*

4 Hoc ergo supposito [e] tanquam vero, & rationabili: videndum est primò vnde erat susceptio Baptismi simpliciter necessaria. Secundò, an ex eodem fuerit Circumcisio euacuata?

Quantum ad primùm dico, quòd institutio præcessit promulgationem: non enim promulgatur lex, nisi primò sit determinata à legislatore, à quo habeat firmitatem (& ista determinatio potest dici institutio) nisi etiam ab ipso sit reuelata alicui

c *Hoc ergo supposito tanquam vero*, &c. Nempe institutione Baptismi, & quòd sit proprium legis nouæ Sacramentum, & commune omni populo, non sicut lex Mosaïca fuit populo Iudæorum soli tradita. Mouet deinceps duas quæstiones: prima est de necessitate Baptismi, & vnde redundet illa necessitas. Secunda, an institutio Baptismi euacuet circumcisionem? Primam quæstionem *hoc §.* resoluit, alteram in sequenti. Primò dicit, nullam legem positiuam Dei ante promulgationem sui obligare, quod colligit *Ioannis 15.* est commune; vel enim promulgatio spectat, secundùm aliquos, ad essentiam legis, vel certò 25

Duplex quæstio.

Nulla lex ante sui promulgationē obligat.

cui tanquam præconi solenni, & hoc si per præconem illam voluerit promulgari.

De hac institutione, dico duo. Primò, quòd propter eam non erat necessarium simpliciter baptizari, quod patet Ioan. 15. *Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent.* Ex quo dicto accipio istam propositionem, quòd nullus tenetur ad aliquod præceptum diuinum, nisi per aliquem idoneum, & autheticum sibi promulgetur; vel famâ veridicâ, & testimonio bonorum, cui debet quilibet rationabiliter credere: & hoc intelligo de lege positiua, quæ non est nota interiùs in corde. Non ergo per solam istam institutionem præcedentem promulgationem obligatur populus necessariò ad Baptismum, & hoc maximè de isto præcepto: quia erat tantummodò positiuum: illud autem positiuum quod præcessit de Circumcisione, non debuit statim dimitti, ex quo certum fuit, quòd à Deo fuerat institutum; nisi etiam certitudo fieret illud secundum fuisse datum à Deo: hæc autem certitudo de secundo, non poterat haberi sine promulgatione authentica.

Lex ante promulgationem non ligat.

5

Promulgatio Baptismi duplex, consultiua & præceptiua.

Secundò dico, quòd promulgatio huius Sacramenti, poterat poni duplex, vna per modum consilij: alia per modum præcepti. Hoc autem fuit congruum, quòd primò promulgaretur per modum consilij, propter duo. Primò, quia lex Euangelica, quæ est perfectissima, non debuit præcipitanter imponi, sed homines primò ad illam allici, cadentem adhuc sub consilio, vt postea exercitatis posset sub præcepto imponi. Secundò, quia lex vetus non erat mala, sicut est idololatria, & ideò non debuit subitò repelli: in hoc enim fuisset repulsa quasi mala. Sed debuit Synagoga cum honore sepeliri, vt ostenderetur fuisse bona pro tempore suo. Impositio autem Baptismi per modum præcepti, euacuatio fuit Circumcisionis, saltem quantùm ad necessitatem. Debuit autem aliquando sequi promulgatio per modum præcepti, quia aliter nunquam haberet lex ista firmitatem, vel necessitatem, saltem quantum ad illud Sacramentum.

Synagoga debuit sepeliri cum honore.

certè est conditio per se requisita, vt lex obliget secundùm alios. Videantur Doctores *tit. de legibus, & constitutionibus.*

Ratio est in promptu, quia lex non est regula faciendorum, nisi proponatur, & deueniat in cognitionem; hoc autem contingit per eius promulgationē: hinc colligit Doctor per præcisam institutionem, ante promulgationem, neminem fuisse obligatum ad Baptismum, ex ratione vniuersali præmissa; tum etiam, quia præceptum de Circumcisione, quod erat diuinum, non debuit intermitti antequam constaret Baptismum fuisse institutum in remedium peccati; quæ certitudo non potuit esse ante solennem promulgationem. Hanc sententiam supponit (vt reliqua omittam) Tridentinum sess. 6. c. 4. *Hæc translatio* (inquit, *post Euangelium promulgatum sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non poterat,* &c.

Baptismus ante promulgationem non obligauit.

Ex quibus verbis insinuatur distinctio, quam Doctor subiungit de promulgatione Baptismi sub consilio tantùm, & de promulgatione eius sub præcepto. Sub consilio fuisse Baptismum vsque ad mortem Domini omnes conueniunt: congruè autem debuit primùm proponi per modum consilij, quia non debuit præcipitanter, sed maturè induci lex noua, quæ est perfectissima. Secundò, quia neque lex vetus, quæ præcessit, & à Deo lata est, debuit etiam præcipitanter abrogari, sed sensim, & suppositâ debitâ instructione de eius adimpletione, completâ veritate, quam obscurè figurabat. Tertia addi potest, quia non erat tam facilis transitus à lege veteri ad nouam, & à Circumcisione ad Baptismum quoad Iudæos, qui Patrum traditionibus inhærebant: his autem primùm propositus est Baptismus: non debuit ergo præscribi sub præcepto, sed sub consilio. 26

Baptismus sub consilio datus vsque ad mortem Christi.

Id exigebat vtraque lex noua & vetus.

Sic congruebat Iudæis.

Hoc tamen consilium diuinum nequit, inquit Doctor, contemni, licèt non obliget, sicut neque consilium Euangelicum, quia semper est rationabile, & de meliori bono, non sic consilium hominis, quando est irrationabile, etiamsi esset Prælati; sed cum debita moderatione debet, quantùm fieri potest, irritari & cōtemni, quantùm ad vsum eius: quod intelligit, quando ipso facto constat de incongruitate, & nocumento talis consilij; non autem si est cōsilium probabile, aut dubium, quia in dubiis præualet sententia Prælati, & si addat præceptum, est sequendū, quia est in possessione authoritatis, & iuris in subsidiū, quia ei debet deferre, etiā in rebus indifferentibus subditus.

Non debet cōtemni consilium diuinum.

Semper est rationabile, nō ita humanum.

Consiliū Prælati quomodo sequendum.

Consiliū Dei obligat ad nō contemnendum: præceptum ad obseruandum.

Et notandum generaliter, quòd promulgatio facta de consilio diuino, obligat ad non contemnendum. Qui enim consilium contemnit, contemnit consulentem, inquantum consulentem: & ideò nolens seruare consilium diuinum Euangelicum, quasi contemnens illud, tanquam irrationabile, & infructuosum, peccat mortaliter. Vnde videant mordentes paupertatem Euangelicam ne fortè (cùm nolint seruare, quia non est necessarium) contemnant: quia tales contemnentes, vel paruipendentes, contemnunt Christum, qui hanc suasit obseruari tanquam meritoriam, & vtilem ad vitam æternam: vt habetur *in 6. lib. de verb. sign.* Promulgatio autem per modum præcepti obligat, non solùm ad non contemnendum, sed etiam ad obseruandum, si est affirmatiuum: vel
6 cauendum, si est negatiuum.

Præcepiū hominis, quandoque contemnendum.

Hæc autem dixi de consilio, & præcepto diuino: quia secus est de humano, etiam loquendo de consilio, seu præcepto hominis superioris, seu Prælati. Licet enim tam consilium, quàm præceptum alicuius superioris contemnere, id est, irrationabile, & infructuosum

fructuosum iudicare: sed non licet dum est Prælatus, contemnere non obseruando, quia dicitur Matth. 13. *Super cathedram Moysi sederunt*, &c. Istud de contemptu consilij, vel præcepti superioris, probatur: quia non tenetur aliquis necessariò habere falsam opinionem de suo superiore: sed monitio eius, vel præceptum, potest in se esse irrationabile, & infructuosum: & rationabiliter, & vtiliter tunc laborandum est ad eius reuocationem, & ad correptionem, vel amotionem talis Prælati fatuè præcipientis: ergo non tenetur subditus reputare præceptum eius, tanquam rationabile, & fructuosum: sed potest oppositum reputare, sicut est, & sic contemnere non approbando.

Sic ergo patet, quòd prima obligatio Baptismi per modum consilij, obligauit omnes ad non contemnendum. Secunda autem per modum præcepti obligauit omnes, ad quos legitimè venit, ad suscipiendum.

SCHOLIVM.

Sententia D. Thom. 3. p. q. 66. art. 2. & 1. 2. q. 103. art. 3. Baptismum fuisse sub consilio vsque ad passionem, & postea statim sub præcepto, Circumcisionem verò vsque ad passionem necessariam fuisse, inde ad Pentecosten licitam, sed inutilem, à Pentecoste autem mortiferam. Hanc refutat Doctor quoad singulas eius partes, satis clarè.

7 *Rich. hic art. 5. q. 4. & vide eum dist. 1. q. vlt.*

De secundo [d] principali, scilicet an ex eodem fuerit Circumcisio euacuata, ex quo fuit susceptio Baptismi simpliciter necessaria, dicitur quòd tempus, quo Baptismus fuit sub consilio, erat à prima publicatione eius, vsque ad Christi passionem, & hoc non euacuauit Circumcisionem, etiam quantum ad necessarium: illo enim tempore necessarium erat Iudæo circumcidere paruulum suum, quia nondum fuit illa lex reuocata, sicut nec alia imposita. A tempore autem passionis vsque ad tempus publicationis Euangelij, fuit Circumcisio licita: sed nec necessaria, nec vtilis: quia in Christi morte legalia sunt consummata. Quod probatur ex illo Ioan. 19. morte imminente dixit Iesus, *Consummatum est*. Et si quæritur, quid erat paruulo Iudæi in remedium contra originale, à passione vsque ad publicationem Euangelij? Dicitur, quòd non Circumcisio, sed fides parentum, vt tempore legis naturæ. Tertio verò tempore post publicationem Euangelij, Circumcisio fuit mortifera, pro quo tempore loquitur Paulus ad Galat. 5. *Quòd si circumdamini*, &c.

Refellitur sententia Richardi.

Contra primum arguitur sic: Si vnum præceptum impositum totaliter reuocat aliud, consilium, seu monitio de vno, facit aliud non necessarium: quia cuius actus præceptum est alterius prohibitio, eius actus consilium, est licentia de non obseruando reliquum: ergo si præceptum de Baptismo erat prohibitio Circumcisionis quantum ad fructum, & consilium de Baptismo erat reddens Circumcisionem non necessariam.

8 *Puer baptizatus ante passionem, non circumcisus, saluaretur.*

Hoc confirmatur, quia si ante passionem aliquis Iudæus ad prædicationem Christi, vel Petri paruulum suum baptizasset,

d *De secundo principali*, &c. D. Thomas distinguit duo tempora Baptismi 3. *part. quæst.* 66. *art.* 2. & 1. 2. *quæst.* 103. *art.* 3. Primum tempus fuit Baptismi, vt erat sub consilio, & hoc durauit vsque ad mortem Christi. Secundum tẽpus, in quo fuit sub præcepto, & hoc incepit statim à morte Christi. Tria præterea tempora statuit Circumcisionis, primum vsque ad mortem Christi, & tunc Circumcisio fuit non solùm sub consilio, etiam instituto Baptismo; sed etiam sub præcepto, quia nondũ fuit abrogata lex. Secundum tempus fuit Circumcisionis vsque ad promulgationem legis in die Pentecostes, & pro illo tempore fuit Circumcisio inutilis, quia lex vetus fuit abrogata in morte Christi, sicut & Circumcisio, quæ tamen vsque ad Pentecosten fuit licita, quia nondum promulgata erat lex Euangelica. Tertium tempus fuit Circũcisionis deinceps post promulgationem Euangelij, in quo fuit mortifera, & sic loquitur Paulus de Circumcisione ad Galatas 5. *Quòd si circumcidamini*, &c. Hanc sententiam sequitur Sotus *de Iustitia & iure, lib.* 2. *quæst.* 5. *art.* 5. & *hic quæst. vnica, art.* 2. Richardus *dist.* 1. *quæst. vltima, & præsenti dist. art.* 5. *quæst.* 3.

27 *D. Thomas, eius sententia.* *Duo tempora Baptismi.* *Tria tempora Circumcisionis.* *Circumcisio fructuosa vsque ad mortem Christi.* *Deinceps vsque ad Pentecosten licita.* *Post Pentecosten mortifera.* Sotus. Richard.

Verùm, vt tria hæc seorsim disseramus, nempe de Circumcisione vsque ad mortem Christi, de eadem post mortem, & tertiò post promulgationem factam in die Pentecostes. Respondendum erit seorsim ad singula. Præmittendum tamen est hîc Doctorem non disserere ex instituto contra D. Thomam, quamuis contrarium interpretentur vtriusque scholæ Authores; sed contra Hugonem de S. Victore, cuius sunt ea, quæ adducit Doctor quoad singula asserta. Vnde non existimo Doctorem aliud docere de Circumcisionis præcepto, quàm D. Thomas docuerit quoad hoc punctum, vt infrà sub calce Commentarij ostendam: interim tamen explicabo difficultatem iuxta communem interpretationem, vt liberum sit lectori, hoc, vel illud sequi.

Dissertatio Doctoris non est contra D. Thomam; sed Hugonem.

Quoad primum tempus, Circumcisionem fuisse in præcepto, non obstante institutione, & consilio Baptismi suscipiendi, supponit non fuisse mortuam quoad fructum eius, de quo suprà disseruimus. Solùm ergo controuersia præsens est de præcepto, an baptizatus illo tempore, tenebatur ad Circumcisionem, si antea non fuerit circum

28 *Quàdiu Circumcisio fuit præcepta, fuit fructuosa.* *Status controuersiæ.*

zasset, & non circumcidisset; si paruulus fuisset mortuus, saluatus fuisset, quia recepit gratiam in Baptismo: à prima enim institutione Baptismus contulit gratiam.

Et si dicitur, quòd verum est, quòd paruulo suffecisset Baptismus, sed pater peccasset non circumcidendo. Contrà, quia ante octauum diem potuit baptizare paruulũ, & ex quo ille habuit iam remedium contra originale, & hoc credidit pater (nam credidit Baptismum efficacẽ ad hoc) tunc videtur quòd non tenebatur necessariò prouidere paruulo de alio remedio.

Iudæi ad Baptismum & Circumcisionem non aliter se habuerunt post passionem, vsque ad Pẽtecosten, quàm antè.

Contra secũdum, quod dicitur de tempore inter passionem Christi, & promulgationem Euangelij, arguitur sic, quia nullus aliter se habet nunc, quàm priùs ad aliquam legẽ, nisi quia est sibi aliter promulgata: sed post passionem Christi, antequam Apostoli Baptismum prædicarent, non fuit Baptismus aliter populo promulgatus, quàm antè: ergo non aliter obligabatur aliquis post passionem ad Baptismum, quàm antè; nec per consequens ad Circumcisionem aliter se habuit.

9 Item, ab eodem habent præcepta (scilicet Baptismus & Circumcisio) vim obligandi & medendi, seu curandi: patet per Bedam super illud Ioan. 3. & ponitur in litera, dist. 1. *Nisi quis renatus*, &c. *Qui nunc per Euãgelium suum clamat terribiliter & salubriter, nisi quis renatus*, &c. (terribiliter dicitur propter arctam obligationem: salubriter, propter efficacem medelam) *ille dudum clamabat per suam legem, masculus, cuius præputij caro circũcisa non fuerit, peribit anima eius de populo suo.* Sed Circumcisio habuit vim obligandi vsquequo reuocaretur: ergo per idem habuit vim medendi vsque ad illam reuocationem. Sed per solam Christi mortem, non est aliter reuocata, quàm priùs vt patet ex ratione præcedente: quia nulla lex est aliter promulgata: ergo, &c.

Genes. 17.

Item, post mortẽ Christi vsque ad promulgationis tempus, Iudæi tenebantur circumcidere paruulos suos, quia nullo modo cõstabat eis de reuocatione Circumcisionis: non autem contulerunt eam paruulo, nisi vt vtilem, & necessariam sibi ad salutem, quia tenebantur ponere spem in ea, sicut & priùs: ergo tenebantur de necessitate habere falsam opinionem de Circumcisione; quod nihil est dictu: quia Deus nullum decipit, nec obligat necessariò ad decipiendum.

Item, nunquam fuit homo relictus sine remedio certo, & de quo non esset certus, quòd erat remedium certum: sed in illo tempore post passionem, ante publicationem nullum fuit aliud certum nouum reme-

circumcisus. Partem affirmantem docuit S. Thomas, quem in hoc sequuntur omnes discipuli eius, tam antiqui, quàm moderni, *& hîc, & in* 1.2. *quæst.* 103. vbi Suarez *de legib. lib.* 9. *c.* 12. Vasquez *disp.* 180. *cap.* 2. Medina, & alij, *in art.* 3. *D. Thomæ.* Capreolus *in* 4. *dist.* 3. *quæst. vnica ad* 1. *contra* 1. *conclusionem.* Paludanus *quæst.* 6. quibus accedit D. Bonauentura *quæst.* 2. *art.* 3. & Richardus.

Sententia D. Thomæ. Suarez. Vasquez. Medina. Capreolus. Paludan. D. Bonau. Richard.

29

Baptismo instituto, & suscepto cessit necessitas Circumcisionis.

Oppositam tenet Doctor *hîc*, quam sequitur Gabriel *dist.* 1. *quæst.* 4. *art.* 3. [illegible]ada *tomo* 2. *Controuersiarum art.* 2. & reliqui eius discipuli. Hanc probat Doctor §. *Contra primum arguitur sic*, &c. Ex eo quòd præceptum impositum de Baptismo euacuat Circumcisionem quoad fructum, & obligationem: ergo consilium de Baptismo tollit obligationem Circumcisionis. Antecedens admittunt omnes. Consequentiam probat Doctor ratione morali, desumptâ ex natura legis, & præcepti, quia quando vna lex, seu præceptum de aliquo tollit aliam legem, & præceptum de alio in toto, consilium etiam de altero, tollit obligationem alterius.

Præceptũ Baptismi euacuat Circũcisionem.

Respõsio aliorum.

Ad hanc rationem respondent aduersarij primò, admittendo hanc maximam, quando actus sunt tales, vt non possint simul consistere, sicut est consilium de virginitate, quæ cum matrimonio consummato nequit consistere, non ita Circumcisio, & Baptismus; quia simul consistere possunt; sicut ante mortem Christi compatiebantur præceptum de Circumcisione, & consilium de Baptismo. Admittit autem Doctor vtrumque fuisse proficuum pro illo tempore: ergo non repugnabant eorum actus. Contrà, præceptum de Baptismo non inducit simpliciter maiorem repugnantiam inter actus, quàm consilium legislatoris de Baptismo: sed omnes concedunt præceptum de Baptismo sustulisse ex toto obligationem Circumcisionis: ergo & consilium. Maior probatur, quia præceptum de Baptismo, quantùm est ex natura actus non addit repugnantiam vllam ad Circumcisionis præceptum, sed addit obligationem ad actum Baptismi: neque in se formaliter, neque virtualiter est reuocatio Circumcisionis ex vi præcepti, aut actus substrati præcisè, quia in lege noua potuit etiam continuari Circumcisio cum suo præcepto, & Baptismus sub suo præcepto.

Quãdo actus sunt incompossibiles, consilium de vno euacuat necessitatem alterius.

Impugnatio responsionis.

Præceptũ non inducit repugnantiam actus magis, quàm consilium.

30

Cur præceptũ Baptismi sustulit Circumcisionem.

Peto ergo, vnde Baptismus sub præcepto sustulit ex toto Circumcisionem? non aliunde, quàm ex mente Christi legislatoris, quâ voluit Baptismum succedere Circumcisioni, quatenus Baptismus est professio legis nouæ, & ingressus ad Euangelium fidem explicitam Christi continens, & veritatem figuratam per Circumcisionem: totum hoc habetur ex voluntate Christi instituentis Baptismum, & consulentis eius receptionem, & transitum ad legem nouam inchoatiuè: ergo perinde institutio publica Baptismi, de qua agitur, & consilium quod secum ferebat vsus eius, tollit obligationem Circumcisionis, sicut & præceptum: & ponit etiam repugnantiam inter Circumcisionis obligationem, & necessitatem, siue vt medium erat, siue vt præceptum habebat: hæc autem repugnantia erat ex motiuo intrinseco institutionis Baptismi, quatenus vtrumque cadit sub intentionem legislatoris: Baptismus ergo tollit obligationem Circumcisionis, antequam etiam datus est sub præcepto pro illo tempore, quo fuit sub consilio.

Euacuatio Circumcisionis ex institutione Baptismi, quoad necessitatem.

31

Impugnatur instantia.

Ex quibus patet, instantiam illam de virginitate & matrimonio, si sumantur in oppositione morali,

remedium datum eis: quia nec publicatum: ergo remansit idem quod prius: & æquè certum remedium: ergo æquè Circumcisio remansit sicut prius.

10

Prima Synod. de elect. Matthia. Act. 1. 2. de 7. Diaconis. Act. 6.

Contra tertium, quod dicitur de tempore post publicationem Euangelij, apparet *Act. 21. cap.* vbi legitur de Paulo, qui ascendit Ierusalem, & ibi de consilio Iacobi, & aliorum fratrum post quartam Synodum habitam in Ierosolymis, purificatus secundùm legem ascendit templum; & obtulit pro se sacrificium: quamuis solemniter antè iam ibi fuerat Euangelium publicatum. Patet *Act. 21. cap.* quia ibidem dixit Iacobus: *Vides frater, quot millia sunt in Iudæis, qui crediderunt, & omnes æmulatores sunt legis:* ergo stante tantâ publicatione Euangelij ibi, & in ipso Paulo, & in Iudæis conuersis approbatur obseruatio legis. Et ipse Paulus ibidem inter tot Christianos opus legis impleuit.

3. de missione Petri, & Ioan. cap. 8.

4. de cessatione legalium, cap. 15.

Aliter videtur Scot. numerare, secundùm Magistrum historiarum.

Quo autem tempore facta fuerit ista Pauli purificatio, & oblatio secundùm legē coniici potest partim ex textu Actuum, & partim ex Magistro historiarum. Istud enim fuit ante captionem Pauli per septem dies, sicut patet *Act. 21.* illa autem captio fuit circa principium regni Neronis, quia tertio anno regni Neronis venit Romam, secundùm Magistrum historiarum; Nero autem incepit regnare circa vicesimum annum post Christi passionem. In tanto autem tempore videtur Euangelium satis publicatum fuisse, & maximè in Iudæa, vbi tamen Paulus obseruauit legalia.

Regula moralis.

morali, & non solùm physicâ, confirmare propositum, quia voluntas instituendi Baptismum habuit oppositionem ad Circumcisionem, inquantùm erat sub præcepto. Sic etiam mouens, aut consulens aliquid fieri, quod aliàs non licet, si est superior, habens facultatem dispensandi, censetur dispensare tacitè in lege opposita: vt si Pontifex det beneficium illi quem nouit esse irregularem, vel præcipiat comedere carnes die, quo scit esse prohibitam comestionem carnis. Innocentius cap. *Veniens de fil. Presbyt.* Panormitanus cap. *Cùm in cunctis, de electione,* & cap. *Diuersis, de Clericis coniugatis.* Nauarrus *præludio 9. n. 15. & cap. 25. n. 74.* Azorius *tom. 1. lib. 5. cap. 15. quæst. 10.* Armilla *verbo Dispensa.* Syluester *ibidem.* Aymon *cons. 95.* Sanchez *lib. 8. de Matrimonio, disp. 4.* cum communi.

Consilium de opposito à legislatore tollit obligationem præcepti.

Innocent. Panormit. Nauarrus in Summa. Azorius. Armilla. Syluester. Aymon. Sanchez.

Ratificatio, & consuetudo derogant legi.

Item ratificatio suppositâ scientiâ Principis, & consuetudo contraria tollunt vim legis propter voluntatem tacitam, & repugnantem Principis annexam: quod ergo facit consilium & monitor quoad effectum dispensationis respectu priuati, seu ratificatio & consuetudo respectu legis, quam vel in toto, vel in parte euacuat, quantùm ad vim obligandi, hoc facit lex contraria in exercitio posita sub consilio, ad finem derogandi priorem, antequam etiam præcipiatur. Talis est lex noua respectu veteris, prout sensim inducta est à Christo; & speciatim lex de Baptismo respectu Circumcisionis: ergo Baptismus positus, & institutus sub consilio, euacuauit Circumcisionem quoad obligationem.

Baptismus, & lex noua inducta ad euacuandam veterem.

32 *Confirmatur.*

Confirmatur, qui vouet opus bonum vt ingressum religionis laxioris, illud adimplet ingrediendo strictiorem, & perfectiorem, vt constat: ergo Iudæus professus fidem Euangelij, & sequens Christum, rectè adimplebit quidquid ei per legem veterem præscriptum erat. Probatur consequentia, quia lex Euangelica continet perfectè, & explicitè quod figuratè in lege veteri est præscriptum, & promissum. Tenebantur etiam Iudæi recipere, & acceptare Christum promissum in sua lege, eúmque sequi: ergo & acceptare Baptismum, & doctrinam eius, iuxta illud Ioannis 10. *In propria venit, & sui eum non receperunt; quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri,* & cap. 15. *Si non venissem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent:* ergo peccatū habuerunt audiendo, neque recipiendo Christum, & doctrinā eius.

Perfectius adimpletur lex vetus per nouam.

Doctrina Christiana adimpletio legis.

Quæ autem docuit, & instituit Christus, erant adimpletio legis, & perfectiùs attingebant finem ipsius, vt cultum Dei, & sanctificationem hominis, quàm vt in lege præscripta erant, quod abundè de Baptismo constat, vt comparatur ad ipsum, tanquam figura ad veritatem, ipsa Circumcisio, & vt comparatur ad Christum tanquam ad finem legis; *finis autem legis Christus,* inquit Apostolus.

Baptismus adimplet Circumcisionem, & finē eius.

Si etiam consideremus Circumcisionē, vt erat professio legis, & fidei per legē præscriptæ, nempe Messiæ (quâ ratione plerique oppositæ sententiæ docent eam valuisse, vt includebat fidei protestationem, non aliter) quoad hoc munus Baptismus nō solùm æquiualet, sed etiam supereminet, quia habet annexam fidem explicitam, non solùm implicitam; vt Circumcisio: item fidem Christi subsistentis, non autem futuri tantùm. Si consideremus eandem, vt denotat Circumcisionem spiritualem. hæc etiam perfectiùs denotatur per Baptismum, *in quo circumcisi estis per Circisionem non manu factam,* &c.

Præ-

33 *Alij effectus Circumcisionis perfectiùs habentur in Baptismo.*

Præterea, si loquamur de Circūcisione, vt fuit data Abrahæ & Patribus, ne cōmiscerentur posteri eorum aliis propter reuerentiam Christi, qui ex semine eius erat venturus, vel propter signaculum fidei, & discrimen populi fidelis ab idololatris, cessauit primus finis adueniente Christo, & secundus instituto Baptismo: quia Baptismus (vt dixi) quoad hoc præfertur Circumcisioni, & præter effectum fidei explicitæ, eiúsque professionem, consignatio est ouium per characterem in anima, de quo inferiùs: hæc autem signatio longè perfectior est, quàm illa, quæ fiebat in carne, vt vocant Patres, more pecudum.

Circūcisio ex Patribus, non ex lege.

Si denique asseratur quòd Circumcisio fuit professio legis Iudaicæ, & incorporatio in ipsam, & per legem confirmata fuerit, tanquam initiatio, & Sacramentum eius. Contrà, quia fuit ex Patribus, & retenta in lege: non ergo incepit sub lege, fuit incorporatio in Synagogam, ratione remedij peccati originalis, quibus aliud non suppetebat extra casum necessitatis: hinc Paulus ad Romanos 3. *Quid ergo amplius Iudæo est? aut quæ vtilitas Circumcisionis? multùm per omnem modum. Primùm quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei,* &c. Eloquia ergo Dei, id est, lex

Ei credita sunt eloquia Dei.

lex credita est Circumcisioni, quæ primùm fuit sub præcepto, & lege ex Patribus. Vnde Apostolus ibidem probans salutem esse ex fide, concludit *eundem Deum esse Iudæorum, & Gentilium*; quia *iustificat Circumcisionem ex fide, & præputium per fidem:* lex ergo Mosaïca licèt credita fuerit circumcisioni, Circumcisio non fuit eius professio specialis, quia & filij Esau tenebantur ad Circumcisionem, & Ismaëlitæ: ergo non fuit signum distinctiuum legis, sed commune legi, & aliis existentibus extra legem. Eatenus itaque ei fuit credita lex: quia fuit signaculum fidei, & remedium peccati originalis, ad quod tenebatur Iudæus ante institutionem Baptismi: post autem institutionem Baptismi, quia fuit figuratum Circumcisionis, iam non manebat sub præcepto, quamuis retinuerit efficaciam, donec sensim aboleretur lex, & hoc sufficiebat ad effectum præfatum, quamuis non maneret obligatio præcepti respectu baptizati.

Quomodo, & quâ ratione id verum est?

34 *Neque lex, neque finis eius comprehendit baptizatum.*

Ex his ergo omnibus patet desitio Circumcisionis quoad præceptum respectu baptizatorum; quia nec lex illa comprehendit baptizatos, neque ratio, neque finis legis; ad quos autem hæc non extenduntur, non extenditur ipsa lex. Sequitur secundò, quòd etiam vniuersim desierit ipsa obligatio præcepti positiui, de quo hîc agitur; quia cessante fine legis in vniuersali, cessat ipsa lex, vt communior fert opinio, quam tenet noster Castro *lib. 1. de potestate legis pœnalis cap. 5. documento 3.* Medina 1. 2. *quæst. 90. art. 2. ad 4.* Syluester verbo *Lex, quæst. 9.* Sotus *lib. 7. de Iustitia & iure, quæst. 1 art. 3.* Et ratio est, quia *res, per quas causas nascitur, per easdem dissoluitur:* de regulis iuris 6. Si autem lex inutilis esset, à principio esset nulla, redditur inutilis deficiente eius fine, & ratione: ergo etiam deficit. Vnde D. Thomas *quæst. 90. art. 2. & quæst. 96. art. 6.* ait, quòd lex intantum habet vim, inquantum est vtilis bono communi.

Cessante fine legis in vniuersali, cessat ipsa lex. Castro. Medina. Syluest. Sotus. *Regula iuris.* D. Thom.

Item, ex cap. *Cùm cessante, de appellationibus*; cessante causâ cessat effectus: finis autem legis, qui est intrinsecus, est sua causa: ergo illo deficiente cessat. Instituto autem Baptismo cessauit finis præcepti de Circumcisione, maximè admittendo Circumcisionem, non fuisse remedium peccati originalis, nisi ratione fidei, non autem sub ratione sua particulari, ex institutione propria, vt plerique docent eorum, qui in opposita sententia sunt. Et dato etiam quòd fuerit remedium ex institutione propria, cessante necessitate eius, cessat præceptum: quia ipsi additum fuit, inquantùm erat medium vnicum pro masculis: vnde præfati Doctores (vt suprà visum est) negant quidpiam contulisse adultis, institutum etiam Baptisma sustulit illam necessitatem.

Cessante causa cessat effectus.

Circumcisio solùm valebat ratione fidei, iuxta opinionem plurium.

35 Adde iuxta opinionem probabilem, quam insinuat Doctor, eam dedisse gratiam in determinato gradu; quo supposito nihil conferret. Vnde ex interpretatione plurium, non dedit gratiam Abrahamo, quia supponit eum iustificatum per fidem; vnde colligunt efficacem tantùm fuisse in infantibus. Ad quod consentaneum est fuisse limitatam ad dandum solùm primam gratiam, non augmentum eius. Supposita, inquam, hac opinione, Circumcisio etiam cócurrens cum baptismo pro eo tempore, baptizato infanti nihil conferret; & sic quoad fructum ex propria institutione conuenientem, fuit euacuata quoad baptizatos infantes; licèt fuerit efficax in iis, qui non fuerunt baptizati: ex quibus sequitur intentum, quia quoad reliquos fines, qui designantur, patet etiam ex dictis non fuisse vtilem.

Circumcisio dabat solùm primam gratiam.

Dixi superiùs cessasse præceptum Circumcisionis positiuum, ad excludendum naturale, quia illud mansit sub disiunctione, etiam instituto Baptismo, respectu eius, qui non assumeret Baptismum, nec vellet sumere; alterum enim remedium ex duobus tenetur assumere, & contempto Baptismo, tenebatur ad Circumcisionem, quia aliud remedium non suppetebat salutis infantibus masculis: ita Doctor §. sequenti, *primum tempus & secundum:* ex eo ergo tenebantur parentes præcepto diuino naturali aliquid horum applicare.

Quomodo mansit præceptum naturale Circumcisionis.

Obiiciunt aduersarij, quia vsque ad mortem Christi saltem tenebantur Iudæi ad legem Mosaïcam; vt patet ex variis locis Scripturæ: *Non veni soluère legem, sed adimplere.* Matthæi 5. *Super cathedram Moysi sederunt scribæ*, &c. *Quæcumque dixerint vobis facite*, &c. Matth. 23. Lucæ 5. dixit Christus mundato leproso: *Offer pro emundatione tua sicut præcepit Moyses.* Item cap. 17. *præcepit vt alij mundati se præsentarent Sacerdotibus.* Idem patet ad Hebræos 7. de translatione Sacerdotij, & confirmatione Testamenti per sanguinem, & mortem Christi, & *cap. 8. & 9.* vbi significat fuisse consummatum Testamentum vetus in morte Christi; & similibus, vbi ostenditur lex mansisse vsque ad mortem Christi saltem: ergo omnia præcepta legis manserunt: ergo & præceptum de Circumcisione. 36

Prima obiectio. Tenuisse legẽ vsque ad passionem.

Respondetur, negando consequentiam vltimam. Ad antecedens respondetur *legem* sumi pro tota collectione contentorum in lege, siue fuerint prophetiæ, siue instructiones, & consilia, siue præcepta, siue cæremonialia; & ita sumit Hieronymus *epist. ad Algasiam*, interpretando illa; *sicut scriptum est in lege eorum: quia odio habuerunt me gratis*, &c. Quamuis hæc prophetia non inter præcepta, aut legem receptam à Moyse, sed in Psalmis habetur. Sumendo autem sic *legem*, non fuit tota consummata in morte Christi; sed partim in morte, partim post mortem, partim ante mortem. Vnde Lucæ 24. dixit discipulis; *hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum; quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me*, &c. quod mox subiungit aperiédo eis sensum, & Scripturas, dicens; *sic oportuisse Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam.* Intelligitur ergo illa consummatio quoad totum tempus, quo Christus fuit in terris donec ascenderit ad Patrem, & promissum Spiritum sanctum miserit Apostolis. Intelligitur etiam principaliter de eius morte, & passione, in qua consummata est redemptio generis humani, & finis aduentus Christi in carne passibili. Intelligitur de consummatione legis, quantùm ad sacrificia, & oblationes, quæ figurabant mortem Christi, confirmationem Sacerdotij, & Testamenti noui, per mortem testatoris, & completa antiquatione prioris tabernaculi, Testamenti, & Sacerdotij Aaronici; saltem in causa: & de his loquitur Paulus: non autem quoad singula, quasi tum primum impleta essent omnia in lege data, quæ sensim, & successu temporis adimpleta sunt adueniente veritate, & completis mysteriis. 37

Responsio. Pro quibus supponit lex? Hieron.

Tempus consummationis legis.

Consummatio eius quomodo facta?

Ad

38 *Lex mansit, & si aliquod eius præceptũ fuerit abrogatum.*

Ad primam consequentiam, negatur, quia non est necessarium vt lex maneat quoad omnia præcepta, & singula, ad hoc vt lex simpliciter manere dicatur: potest enim derogari in parte quoad aliqua contenta, ipsâ adhuc manente; potest quoad aliqua supposita etiam ex priuilegio principis derogari, quamuis quoad reliquos maneat. Accedit, (vt infrà dicetur) quod neque lex noua, tum complerè fuerit introducta, quia neque resurrectio, neque ascensio Domini, neque promissio Spiritus sancti facta, neque præceptum de Baptismo datum, neque pœnitentia instituta, vt Sacramentum, neque Ecclesiæ instituta, datis clauibus Petro, monarchia. Non potest ergo intelligi illa consummatio de adimpletione legis completa tum facta, neque de reuocatione mandatorum eius, ac proinde consequentia in hoc fundata, quasi eousque manserit lex, & non ampliùs est nulla.

Referendo etiam consequentiam illam ad causam in qua fundatur, de adimpletione legis, & figurarum consummata veritate, oppositum sequitur, quia ante mortem, Baptismus, cuius figura fuit Circumcisio, erat institutus: ergo sequitur euacuatum fuisse præceptum Circumcisionis adimpletâ veritate.

39 *Secunda responsio. Sacramenta propria legis consummata in morte Christi.*

Responderi potest etiam secundò, intelligi consummationem legis in morte, eiúsque permanentiam, quoad præcepta, quæ propria erant legis, eo modo quo suprà, cum communi schola, explicatur, Sacramenta veteris legis non contulisse gratiam, ex definitione Tridentini, sed significasse conferendam per Christum, intelligi de Sacramentis, quæ erant propriè illius legis; non autem de Circumcisione, aut remedio legis naturæ, quæ erant ante legem. Vnde Leuitici 12. continuatur præceptum de Circumcisione. Genesis 17. datum tanquam fœdus sempiternum Abrahæ, & semini eius. Hinc *Ioannis* 7. dicitur Circũcisio esse ex Patribus, & non ex Moyse, & loco citato ad Romanos 3. *Credita fuisse eloquia Dei Circumcisioni*; quod supponit obligationem Circumcisionis præcessisse; retentum autem esse in lege, non ex præcepto proprio ipsius, quod frustaneum esset, priore nondum reuocato. Per hoc intelligo, quod suprà asserit Doctor, fuisse confirmatam Circumcisionem in lege, quia nempe ei credita est lex, & eloquia Dei: potuit ergo lex remanere, desinente obligatione Circumcisionis, ex præcepto proprio, quod non fuit legis.

Circumcisionis præceptũ ex Patribus.

40 *Obiectio.*

Dices, ergo lex non obligaret sic, quia non obligauit nisi circumcisos: ergo obligatio fixa legis supponit obligationem Circumcisionis, donec lex reuocetur. Respondetur primò, negando secundam consequentiam, vel eam distinguendo: negari enim potest respectu baptizatorum, quia est de subiecto non supponente, quia neque lex obligauit baptizatos, qui translati sunt, in legem nouam per Baptismum, vt suprà dictum est in confirmatione: non obligauit, inquam, in sensu figurali, quia cultus eius in eo sensu esset falsus iam, postquam venit Christo; tum, quia in legem nouam, quam figurauit, translati, obseruant illam in sensu spirituali, quæ est perfectior eius obseruantia, quia secundùm veritatem; ideóque Cyrillus 9. contra Iulianum: *Transitus ad veritatem ab vmbris, legem Moysis non tollit, sed manifestiorem eius mentem exhibet*, &c. *quæ in nobis impletur iuxta spiritualis cultus modum*, &c. Vide Theodoretum *ad Philipp.* 3: Bernardum *hom.* 1. *super Missus est.*

Soluitur.

Non obligauit lex baptizatos in sensu figurali.

Cyrillus.

Theodoret. Bernard.

Hoc potissimè verum est quoad infantes; adultos autem potuit obligare ratione scandali, vel quia iam supponuntur circumcisi, circumcisus autem debitor est vniuersæ legis, ex Paulo ad Galatas: vel per accidens infantes etiam obligabantur, seu parentes ipsorum ad Circumcisionem, non ex præcepto Circumcisionis, sed quia debebant ipsos præsentare in templo ex præcepto legis, quia non poterant admitti, nisi circumcisi; ideò ex præcepto legis per accidens tenebantur parentes infantes circumcidere; sicut qui est in peccato mortali, potest obligari per accidens ad confessionem; vt si ministret; aut recipiat aliquod Sacramentum; hæc obligatio non est ex præcepto confessionis, sed ex præcepto Sacramenti, quod ministrat, aut recipit: hinc non sequitur respectu baptizati manere obligationem Circumcisionis.

Obligatio Circũcisionis per accidens.

Potest etiam dici, quòd contempto Baptismo, tenebantur parentes prouidere de remedio Circumcisionis, quod tum etiam valebat, non ex præcepto positiuo, sed naturali: & hæc obligatio fuit non determinata, sed indeterminata, quatenus hoc, vel aliud, applicare debebant. Accedit vlteriùs, quòd præceptum Circumcisionis adhuc respectu eorum manebat, quibus non fuit nota institutio Baptismi; hoc tamen per accidens, ratione ignorantiæ. 41

Obligatio sub disiunctione.

Resolutio ergo est, præceptum Circumcisionis mansisse respectu communitatis, in qua excipiebantur illi, ad quos deuenit notitia Baptismi, aut eius institutio: in his autem cessauit quoad infantes, qui poterant baptizari, quæ Circumcisione erat perfectior, & eminentior. Cætera præcepta legis non concernebant infantes præter vnicum illud præsentationis eorum in templo, & oblationis. Ab hoc potest dici fuisse exemptos infantes, sicut & ab ipsa Circumcisione: vel certè si teneatur oppositum, quia parentes tenebantur iam circumcisi, vt supponitur, ante Baptismum, & debitores adimplendæ legis, donec reuocaretur: tunc per accidens tenebantur circumcidere infantes ex præcepto illo oblationis faciendæ, non ex præcepto Circumcisionis.

Obligatio Circũcisionis ex ignorantia Baptismi.

De reliquo non subsistit illa suppositio consequentis respectu adultorum, qui iam circuncisi erant, iuxta præceptum legis, die octauo. Si autem casus daretur, aliquem adultum tunc non esse circumcisum; dico non teneri eum ad Circumcisionem, si Baptismum susciperet, neque etiam ad legem, quæ solos circumcisos obligabat. Aliud est de infantibus ex obligatione parentum circumcisorum, quia tenebantur ad legem circa se, & suos infantes obseruandam. Disparitas autem est, quia lex non obligabat nisi circumcisos; desinente ergo hac obligatione in adulto baptizato, desinit etiam obligatio vniuersæ legis, desinit illa recepto Baptismo. 42

Ex quibus patet ad primam consequentiam, quæ etiam negatur, quia ablatâ obligatione Circumcisionis, potuit manere obligatio legis respectu eorum, quia antea fuerant circumcisi, vt dictum est. Aduertendum vlteriùs, quòd illa obligatio præsentandi paruulum in templo, tantùm concernebat primogenitos, non alios, neque fœminas, vnde minuitur vis argumenti, quòd tantum formari possit casus in primogenitis infantibus, quantum ad obligationem propriam legis, quæ concernebat infantes, aut parentes ratione infantum. Ex quibus patet ad omnia fundamenta

aliorum, tenendo ſententiam Doctoris iuxta interpretationem communem', quam Doctores citati,& eius diſcipuli adhibent.

43 *Sententia vera Doctoris.* Cæterùm neſcio cur ita Doctorem interpretari cogamur, cùm mens eius ex diſcurſu colligi debeat,qui agit de Circumciſione,vt erat neceſſaria neceſſitate medij,ad tollendum peccatum originale, & ad ſummum de præcepto annexo, vt habuit hanc neceſſitatem,quòd fuit diuinum naturale ex ſuppoſitione inſtitutionis eius,vt medij neceſſarij ad hunc effectum, non videtur autem agere de præcepto legali, & poſitiuo: duplex enim præceptum fuit Circumciſionis, aliud datum Abrahæ, ex quo induit neceſſitatem medij; aliud verò legale,quo credita ſunt ei eloquia Dei, vt dicit Paulus, & vt ait Doctor, confirmata eſt per legem. *Leuitici* 12. Hoc præceptum legale manſit,quamdiu ipſa lex obligauit, primum verò ſpecificans neceſſitatem medij, inſtituto Baptiſmo,ceſſauit, & de hoc ſolùm agit Doctor.Vnde in confirmatione ſubiecta dicit, ſi paruulus baptizatus moreretur abſque Circumciſione, quòd ſaluaretur; vnde colligit Circumciſionem ei non fuiſſe neceſſariam. Et reſpondendo ad replicam, dicit quòd parentes infantis tantùm tenebantur ei prouidere de remedio neceſſario. Item infrà contra ſecundam aſſertionem argumento tertio, ſumit argumentum ex obligatione, quam habebant Iudæi circumcidendi vſque ad tempus promulgationis Euangelij, quia non conſtabat de reuocatione Circumciſionis, &c. Et §. *ſequenti* agens de ſecundo tempore Circumciſionis, dicit ipſam fuiſſe vtilem currente Baptiſmo tantùm ſub conſilio, non verò neceſſariam determinatè, ſed neceſſariam ſub diſiunctione, vel ipſam, vel Baptiſmum.

44 Loquitur Doctor de præcepto Circumciſionis in ratione medij, quòd deſinit obligare determinatè ſicut priùs, quia prouiſum eſt de alio medio efficaci reſpectu eiuſdem effectus, manſit tamen ſub diſiunctione, & indeterminatè obligans: eſt enim de natura præcepti generalis, vt ſic, vel ſic obliget mutatâ naturâ, & ſtatu mediorum ad finem: præceptum procurandæ ſalutis obligat ad medium vnicum tantùm & determinatè, ſi aliud efficax non ſuppetat: ſi tamen alia ſuppetant, obligat ſub diſiunctione. Tale eſt præceptum diuinum naturale procurandæ ſalutis, quod ante inſtitutionem Baptiſmi limitabatur ad Circumciſionem maſculi,in illo populo, die octauo determinatè:inſtituto verò Baptiſmo ſub diſiunctione,& indeterminatè obligabat, quamdiu Baptiſmus manſit ſub conſilio: euacuata ex toto Circumciſione ad ſolùm Baptiſmum limitatur,quoad materiam peccati originalis, & incorporandi ſe Chriſto,& legi nouæ, in qua ſola datur ſalus, ad Baptiſmum,inquam,vel in re, vel in voto de lege ordinaria. Non agit ergo Doctor de præcepto poſitiuo Circumciſionis: quod confirmari poteſt ex hac diſtinctione in Reportatis *quæſt.* 5. vbi hác materiam tractat §.*Circa quæſtionem*,&c.*Dupliciter*, inquit,*fuit promulgatio facta Baptiſmi. Vno modo per modum conſilij, Chriſto veniente in carne, ſed non per modum præcepti. Primo modo non fuit neceſſarium recipere Baptiſmum, quia tunc imponebatur neceſſariò Iudæis Circumciſio vſque ad paſſionem Chriſti, & leges Moſaica*, &c. Infrà autem impugnat dicentes neceſſariam omnino fuiſſe Circumciſionem,neceſſitate ſalutis,per rationes ſuprà allatas; dicens Baptiſmum quantùm ad effectum ſalutis ſuffeciſſe paruulo ante paſſionem Chriſti. Vnde colligitur in priori parte agere de Circumciſione ratione præcepti poſitiui', vt fuit legis nondum reuocatæ. In ſecundo loco agit de eadem, vt fuit medium ad ſalutem efficax, & vtile pro tunc, non tamen neceſſarium inſtituto Baptiſmate ſub conſilio,niſi ſub diſtinctione.

Sed quid iſta Doctor? quia D.Thomas, quem hîc videtur impugnare, loquitur de neceſſitate Circumciſionis ex præcepto poſitiuo, non autem de neceſſitate eius, vt erat medium efficax concurrente etiam Baptiſmo ſub diſiunctione. Reſpondetur, Doctorem hîc non diſſerere cum S.Thoma,à quo non videtur diſſentire,meo iudicio,ſed contra Hugonem de S.Victore, quem citat in Reportatis; is enim *lib.* 2. *de Sacramentis part.*6.*cap.*4. vbi agit de tempore,quo inſtitutum eſt Baptiſma, citat varias opiniones circa hoc. 45 *Concordat cũ D.Thoma, quem nõ impugnat, ſed Hugonem.*

Prima fuit,quæ dicebat *Ioannis* 3. Baptiſma in illis, *Niſi quis renatus fuerit*, &c. fuiſſe inſtitutum; alij Matthæi vltimo, *Euntes docete omnes gentes*, &c. & alij quando Ioannes cœpit baptizare, alij in paſſione, quando dixit Chriſtus: *Conſummatum eſt*, &c. veteris Teſtamenti Sacramenta finem accepiſſe, & Noui exordium, putant. Subiicit propriam opinionem, dicens: *Commodius autem videtur,vt dicamus Baptiſmum priùs per Ioannem, & deinde per Chriſtum, ſiue per diſcipulos Chriſti aliquandiu, ſolùm ne à conſuetudine abhorreret in vſum productum: nouiſſimè autem quando vniuerſum mundum prædicatores baptizare miſſi ſunt,generaliter inſtitutum*, &c. Quibus verbis nihil diſcernit inter Baptiſmum Ioannis, & quem dabant diſcipuli Chriſti (*aliquamdiu ſolùm ne à conſuetudine*, inquit, *abhorreret*) diſtinctione quoad fructum:ac proinde mihi videtur eſſe in ſententia Tertulliani, Chryſoſtomi, & Leonis Papæ. Quidquid dicat Vaſquez citans eum *in cap.*6.*ſequenti*, vbi diſtinguit inter Baptiſmum Ioannis & Chriſti, quòd ille fuit Sacramentum tantùm, Chriſti Baptiſma conferebatur cum Sacramento, id eſt, cùm ſigno res ipſa,& remiſſio peccatorum,quia ibi loquitur de Baptiſmo poſt completam eius inſtitutionem, & prout erat in exercitio poſt antiquatam legem; & nunc eſt in Eccleſia.

Sententia veterum.

Propria ſententia Hugonis.

Vaſquez.

Vnde in verbis præfatis refert inſtitutionem generalem Baptiſmi ad tempus poſt reſurrectionem:infrà autem dicit, *quòd noua inchoata ſunt ante paſſionem ad conſuetudinem*, quòd perinde eſt ac ad vſum,non ad fructum ex mente ipſius: & poſtea, *& in iſto medio tempore* (ſupple vtriuſque concurrentis ante paſſionem) *quo fuit Baptiſmus cum Circumciſione ab inchoatione ſua, vſque ad paſſionem Chriſti: hoc fuit Circumciſio cum Baptiſmo poſt paſſionem,vſque ad illud tempus, quo ipſa Circumciſio cœpit prohiberi*, &c. Dicit ergo Circumciſionem in morte Chriſti finem accepiſſe, & ante illud tempus ita Baptiſmum ſe habuiſſe ad Circumciſionem, ſicut Circumciſio poſt mortem Chriſti ſe habebat ad Baptiſmum: ergo ſentit non fuiſſe fructuoſum Baptiſmum ante paſſionem: quod clariſſimè,proſequendo eandem comparationem, docet, aſſerens, ſicut Circumciſio in ſuo ſtatu ante paſſionem ad ſalutem ſuſcipiebatur, neque licuiſſe Baptiſmum contemni; ſic poſt mortem Chriſti Baptiſmus in ſuo ſtatu ſuſcipiebatur ad ſalutem, neque debuit, aut licuit contemni Circumciſionem donec prohibebatur: ac tandem comparando vtrumque dicit: *Rurſus quemadmodum Baptiſmus à Ioanne ſecundùm ſolum Sacramentum dabatur* 46

Comparatio Baptiſmi, & Circũciſionis quoad diuerſa tempora.

dabatur vt ij, qui baptizandi vsum non nouerant, erudirentur: sic in nouissimo a quibusdam fidelibus Circumcisio dispensatoriè secundùm solum Sacramentum (id est, signum externum) *suscipiebatur, ne ij qui circumcidi consueuerant, scandalizarentur*, &c. Vbi de Baptismo Ioannis loquitur, perinde ac de Baptismo, quo vtebantur discipuli Christi *Ioannis 3. & 4.* quia eundem planè sensit fuisse cum Tertulliano, & aliis suprà, ad vsum, & consuetudinem, non ad fructum vllum.

Hanc doctrinam impugnat Doctor, nempe quâ tribuit necessitatem medij ad salutem soli Circumcisioni ante passionem Christi, & instituto Baptismo: & opinio illa, quam hîc citat Doctor, quoad omnia est Hugonis; quam etiam secutus est Alensis citans Hugonem *4. part. quæst. 8. m. 2. art. 3. §. 1. & §. 2.* vbi idem docet. Contrariam sententiam probat Doctor vtroque loco, & rationes eius eò tantùm spectant, neque agit de derogatione Circumcisionis, & præcepti eius, nisi vt fuit medium necessarium salutis. Quando autem institutus est Baptismus, non fuit mediũ necessarium determinatè, sed indeterminatè & sub disiũctione, vt videre licet ponderanti rationes eius, & consequentiã illam, quã infert: *Ergo*, inquit, *si præceptũ de Baptismo erat prohibitio Circumcisionis, quantùm ad fructũ* (id est, euacuatio Circumcisionis; alludit enim ad verba, & rationem Hugonis) *& consilium de Baptismo erat reddens Circumcisionem non necessariam*, &c. Supple quoad fructum determinatè, quia infrà dicit sub disiunctione fuisse necessariam. Patet idem ex confirmatione eius, vt legenti apparet: hoc videtur ergo mihi institutum Doctoris, non illud, quòd communiter imponitur, licèt pro ea disseruerim ex reuerentia Scholæ, & speciatim Illustrissimi Magistri mei, qui in Scholio, & marginalibus communem interpretationem sequitur, quam etiam in Scholis semper dictauit.

e *Contra secundum, quod dicitur de tempore inter passionem Christi, & promulgationem Euangelij*, &c. Secundum assertum Hugonis de inutilitate Circumcisionis post mortem Christi, hîc impugnat Doctor, sicut & tertium assertum de prohibitione Circumcisionis promulgato Euangelio. Rationes Doctoris satis claræ sunt, easque in sequenti §. examinabimus exponendo conclusiones.

SCHOLIVM.

Ponit quoad Baptismum duo tempora. Primum, vsque ad promulgationem solemnem. Secundum, postea: quoad Circumcisionem verò quatuor tempora statuit. Primum, necessitatis, vsque ad institutionem Baptismi. Secundum, concomitantiæ cum Baptismo, vsque ad Pentecosten. Tertium, concurrit cum secundo tempore Baptismi, quoad Iudæos, pro aliquot annis, saltem vsque ad initium imperij Neronis, quòd fuit 20. ann. post passionem: quia tunc Paulus purificauit se Act. 21. Nam venit Romam anno 3. Neronis secundùm Mag. historiarum. Quartum, quando omnino fuit illicita. De hac controuersia Hieron. in epist. ad Gal. 2. & ep. 89. ad Aug. & ipse Aug. ep. 19. acerrimè disputant.

11 *Duo tempora Baptismi, vnum vsque ad Pentecostem, alterum post.*

Quantum [f] ergo ad istum articulum, dico, quòd in Baptismo non est distinguere, nisi duo tempora: scilicet tempus, quo erat sub consilio: & tempus, quo erat sub præcepto: & primum durauit à principio, ex quo prædicabatur Euangelium, vel Baptismus per Christum, vel per Apostolos, vsque ad prædicationem solemnem, & authenticam eiusdem post Ascensionem Christi; ita quòd primum tempus nullam habet differentiam per mortem Christi, nec post eam, ex hoc solo, quòd aliter cucurrit pòst Baptismus, quàm antè. Secuncundum autem tempus, (vt credo) incepit in die Pentecostes in Ierusalem, quia vsque ad illum diem Apostoli non prædicauerunt publicè, iuxta illud verbum Christi Luc. 24. *Vos autem sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto.* Sed in die Pentecostes misso Spiritu sancto, solemniter prædicauerunt, & apposita sunt illo die circiter tria millia, & baptizati sunt. *Act. 2.* Inde autem ad alias ciuitates, secundùm ordinem, cuilibet loco, vel genti, erat tempus secundum, quando ibi publicè, & solemniter prædicabatur lex euangelica; ita quòd tempus non incepit simul apud quoscun

Tempus secundum Baptismi successiuè incipiebat variis locis.

f *Quantum ergo ad istum articulum*, &c. Duo tempora Baptismi discernit. Primum, vt erat sub consilio; secundum, vt erat sub præcepto: vtrumque tempus admittunt communiter Theologi, sed controuersia est, quando fuit terminatum tempus primum, quo Baptismus erat sub consilio, & quando incepit esse sub præcepto, inter hæc enim in re non fuit medium tempus ex natura rei, suppositâ institutione Baptismi, vt duraret vsque ad finem mundi, sicut lex noua, cuius est proprium Sacramentum, sic est duratura. Non obligasse Baptismum vsque ad mortem Christi, est communis sententia Theologorum: an autem post mortem statim, & ante Pentecosten, est controuersia. D. Thomas asserit in morte, seu post mortem Christi, obligasse Baptismum *in 4. dist. 2. quæst. 1. art. 4. quæstiuncula 3. & dist. 3. quæst. 1. art. 5. quæstiuncula 3. & 3. part. quæst. 66. art. 7.* quem sequitur Richardus *dist. 1. quæst. 6.* Durandus *quæst. 9.* Soto *suprà citatus*, quos plures etiam moderni suprà sequuntur. 48

Duo tempora Baptismi.

Nõ obligauit Baptismus vsq; ad mortem Christi.

D.Thom.

Richardus. Durandus. Sotus.

Contrariam sententiam tractat Doctor *hîc*, quem sequuntur reliqui eius discipuli: est D. Bonauenturæ *in hac dist. 2. p. dist. quæst. 2.* Aureolus *quæst. 4.* Rubionis *quæst. 3. art. 2.* Gabrielis *dist. 1. quæst. 4.* Suarez *tom. 3. in 3. parte disp. 27. sect. 4. de leg. lib. 10. cap. 4.* citantis alios in eius fauorem. Et hanc sententiam sequuntur Patres, qui negant datam esse formam Baptismi ante Matthæi vltimum, vt Leo Papa, & alij, quos suprà citauimus: quam tenet etiam Hugo iam citatus, quia institutionem vniuersalem Baptismi

Sententia Doctoris. D. Bonauent. Aureolus. Rubion. Gabriel. Suarez.

Leo Papa.

Isaiæ 2.

quoſcunque, ſed *de Sion exibat lex, & Verbum Domini de Ieruſalem*, iuxta prophetiam Iſaiæ: & quibuſdam incepit tempus ſecundum ad menſem poſt Pentecoſten; & aliquibus ad annum; aliquibus ad decem annos, & ſic deinceps, ſicut eis prædicabatur.

12 *Quatuor tẽpora Circumciſionis.*

Sed quantum [g] ad Circumciſionem, diſtinguo quatuor tempora. Pro primo erat neceſſaria: pro ſecundo vtilis, non neceſſaria: pro tertio nec vtilis, nec neceſſaria, tamen licita: pro quarto omnino illicita, & mortifera.

Primum tempus Circumciſionis præceſſit vtrumque tempus Baptiſmi. Secundum tempus Circumciſionis comitabatur primum tempus Baptiſmi: nam ſicut argutum fuit priùs, ex quo primo conſulebatur Baptiſmus, non fuit Circumciſio neceſſaria volenti baptizari: ſed tunc cucurrit vtrumque ſub diſiunctione, vt Iudæus eligeret quodcunque vellet. Licuit enim, & profuit ſibi circumcidi, ſi voluit (nec enim fuit tunc reuocata quantùm ad vtile, nec quantùm ad licitum) licuit etiam ſibi, immò laudabile fuit baptizari: & hoc etiam ſatis congruum fuit, quòd in tempore intermedio inter duas leges, quando non ſubitò prima tollitur, nec ſecunda imponitur; illò inquam tempore, ſimul currant ambæ ſub diſiunctione.

Circumciſio nõ fuit illicita ſtatim poſt Pentecoſten, quoad Iudæos ſaltem.

Tertium [h] autem tempus Circumciſionis cucurrit cum ſecundo tempore Baptiſmi: & hoc quantùm ad Iudæos, vſque ad illud tempus Pauli, de quo argutum eſt priùs. Immò veriſimile eſt, quòd benè vltrà, quia tempore purificationis Pauli videbantur fratres in Ieroſolymis approbare obſeruantiam legis, & de ea conſulere Paulo. Sed quantùm ad Gentiles conuerſos ad fidem, ſecundùm tempus Baptiſmi, & quartum Circumciſionis ſimul concurrerunt, ſaltem poſt quatuordecim annos à paſſione Chriſti, vel circiter; quando ſcilicet Paulus aſcendit Ieroſolymam ad ſeniores, ſuper illa quæſtione conſulens, de qua habetur *Actuum cap.* 15. vbi primò allegat Petrus factum Cornelij, de quo habetur *Actuum* 10. & deinde Iacobus tanquam Epiſcopus in Ieroſolymis profert ſententiam ſecundùm Magiſtrum hiſtoriarum, dicens: *Ego iudico non inquietari eos, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum: ſed ſcribere ad eos, vt abſtineant ſe à contaminationibus*, &c. & de illis quatuor, duo, ſcilicet abſtinere ab idololatris, & fornicatione, ſunt neceſſaria.

Loquitur ſecundùm Hiſtoricũ, qu'a Petr. ibi præſedit, quod ſentit Scot. n. 15. infr. dum ait nuntios Iacobi eſſe ſubditos Petri.

Et ideò ſpecialiter eis ſcribenda, quia de illis gentes minùs curabant. Duo alia, ſcilicet ſimi ad illud tempus refert, ibíque factam docet.

Probatur, quia Baptiſmus non aliter fuit indictus poſt mortem, aut per ipſam mortem Chriſti, & reſurrectionem, quàm fuerat datus ante mortem, ſed ante mortem fuit ſub conſilio tantùm, & non ſub præcepto: ergo & reliquo tempore. Secundò, quia lex noua non cœpit obligare, ſicut neque vlla lex ante promulgationem Baptiſmi, neque in ipſa morte, neque poſt mortem; licèt datum ſit præceptum eius nouiſſimè ante aſcenſionem: tamen non fuit promulgatum, vt conſtat ex *Actor.* 1. & Lucæ 24. quia reliquo tempore non prædicarunt Apoſtoli, ſed ieiunio & orationi incubuerunt vſque ad aduentum Spiritus ſancti, quo recepto, tum primùm cœperunt prædicare, *Actor.* 2. vt rectè Doctor. Quamuis autem Ioannis 3. in illis, *Niſi quis renatus fuerit*, &c. declaratur neceſſitas Baptiſmi: tamen non eſt fundamentum colligendi illum obligaſſe, antequam præceptum eius eſt latum, vt omnes ſupponunt: & refertur ad tempus, quo neceſſitatem habiturus erat ex præcepto: ſicut & ea, quæ de Euchariſtia habentur *Ioannis* 6. & eius neceſſitate, referuntur ad tempus futurum, in quo ipſa inſtituta, & præcepta fuit. 49

Baptiſmum non obligaſſe vſque ad diẽ Pentecoſtes.

Requiri promulgationẽ.

Reſpondent aliqui, vt Vaſquez, legem diuinam non exigere promulgationem ſui: contrà, quia lex diuina nequit obligare ad impoſſibile: ergo lex diuina, quæ in ordine ad homines fertur, debet intimari, & publicari, antequam ſit regula faciendorum, obligans communitatem hominum. Alij, cum Soto, dicunt legem de Baptiſmo non obligaſſe per modum legis ante promulgationem; ſed per modum præcepti, quod reuelatum eſt Apoſtolis. Contrà, licèt in eandem materiam cadunt & præceptum & lex, vel cadere poſſunt, nequeunt eſſe idem, quia præceptum eſt reſpectu perſonæ particularis, lex reſpectu communitatis: ergo præceptum illud non fuit obligans communitatem: ſed de hac obligatione quæritur, non de priuata. 50

Reſponſio legem diuinam non exigere promulgationem. Vaſquez impugnatur.

Differentia legis & præcepti.

Deinde ſicut præceptum non obligaret priuatum, cui datur, niſi ſuppoſitâ eius cognitione, neque haberet vim præcepti reſpectu eius, ſequitur quòd præceptum Baptiſmi per modum legis obligans omnes, nequeat habere vim legis, niſi ſuppoſitâ promulgatione, & notitiâ publicâ: de hoc autem quæritur, nempe quando ſic obligatio Baptiſmi data eſt.

Obligatio præcepti requirit promulgationẽ.

Tertiò ad nullum effectum ſeruiret illa reuelatio præcepti facta Apoſtolis, quia nullum obligaret, niſi ipſos Apoſtolos, qui, iuxta communiorem ſententiam Auguſtini, & Theologorum, iam fuerunt baptizati, ad alios autem non extenditur.

Si dicas non fuiſſe præceptum comprehendens illos ad ſuſceptionem Baptiſmi, ſed vt miniſtrarent Baptiſmum, vel publicarent. Contrà, non publicârunt ante Pentecoſten; ergo ſignum eſt, non fuiſſe præceptum pro illo tempore obligans, aut ad publicationem, aut ad obſeruantiam ſui. Neque primum dici poteſt, quia præceptum de Baptiſmo, de quo quæritur, fuit vniuerſale reſpectu omnium tam Iudæorum, quàm Gentilium, atque adeò comprehendens vniuerſum orbem: ſed aliud præceptum datum à Chriſto, quando miſſi ſunt ad prædicandum: nempe, *In viam Gentium non abieritis*, &c. &, quo vetitum eſt, ne prædicarent Gentibus, non fuit relaxatum in morte, vel 51

Præceptum Baptiſmi vniuerſale.

Act. 15. scilicet quòd *abstineant à suffocato, & à sanguine*, non erant necessaria: sed benè congruebant, vt gentes conuersæ ab ipsis abstinerent, ne essent abominabiles Iudæis: sicut in societate benè decet, quòd homo abstineat à quibusdam, quæ sunt abominabilia sociis, licèt non sint simpliciter illicita: ergo secundum tempus Baptismi, à principio sui totaliter fecit Circumcisionem illicitam, quantùm ad gentes conuersas, vel saltem post tempus tertij Concilij Ierosolymis, de quo nunc tactum est, de quo seniores decreuerunt legem non debere imponi gentibus conuersis decimo quarto, vel decimo quinto anno post passionem Christi.

Propter socios abstinendum quandoque à licitis.

13 Sed quantùm ad Iudæos conuersos, secundum tempus Baptismi, nec à principio sui, nec post Concilium illud tertium Apostolorum, exclusit omnino Circumcisionem tanquam illicitam; nec alia legalia, sed multò pòst tempore licitè seruabantur.

vel post resurrectionem Christi, vsque dum dictum est Matthæi vltimo, *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos*, &c. vbi tam præceptum de Baptismo ministrando vniuersim omnibus, eiúsque susceptione datum est, quàm etiam primùm illud relaxatum, iuxta communem Interpretum: ergo non fuit antea datum præceptum Apostolis de Baptismo; minùs autem aliis de eodem suscipiendo.

Derogauit alteri particulari, quod eousque durauit.

Exemplum autem, quod præfati adducunt, nihil facit ad propositum; dicunt enim sicut Princeps domesticis suis aliquid iniungit, dicens, vt ipsi id primùm faciant, deinde aliis faciendum publicent; sic factum de præcepto Baptismi. Sed hoc nihil est, quia illud, vt dixi, non accommodatur Apostolis, qui iam baptizati erant, neque idem sunt mandare vt ipsi faciant, & publicent faciendum aliis, id est, communitati, quia primum haberet rationem præcepti, sicut & alterum de publicatione: vt verò primum publicatum est, respectu communitatis, sic est obligans, si esset lex, & non priùs. 52

Refutatur exemplum.

Neque video cur ad reuelationes incertas, & dubias recurrendum sit, cùm ex ipso Euangelio loco citato veritas habeatur: quamuis ibi datum præceptum tunc quidem habuit vim obligandi, quantùm est ex determinatione voluntatis Christi, sed non pro tunc, quia sic etiam tenerentur Apostoli prædicare, quod est contra alia constituta à Christo, vt manerent expectantes, donec induerentur virtute ex alto, per aduentum Spiritus sancti; habuit ergo vim obligandi pro futuro suppositâ promulgatione.

Veritas ex certis petēda.

Bernard. Tridenti. Tertiò eadem est sententia expressa S. Bernardi *epist.* 77. & eam supponit Tridentinum *sess. 6. cap. 4.* dicens, Baptismum promulgato Euangelio fuisse necessarium, ac tandem, vt in præcedenti commento dictum est, plura legis nouæ mysteria adhuc non erant completa in morte, & resurrectione Christi, vt institutio capitis in Ecclesia, quæ facta est post resurrectionem: congruum autem erat hierarchiam Ecclesiæ ordinare, antequam daretur lex ipsi de obseruantia Baptismi obligans. Aliæ congruentiæ adduci possunt, sed dicta sufficiant: ex quibus responderi potest fundamentis contrariæ partis.

Ratio ex congruitate.

53 Obiiciunt quòd lex vetus fuerit consummata in morte Christi: ergo debuit lex noua incipere obligare, & potissimùm ad Baptismum, qui ianua & ingressus est ipsius legis. Antecedens patet ex Paulo, locis suprà citatis, ad Hebræos, vbi agit de translatione tabernaculi, & Sacerdotij, & legis, de confirmatione Testamenti in sanguine testatoris atque morte. Sic etiam intelligunt Augustinus & Hieronymus in suis epistolis, cessasse veterem, nouam obligasse in morte Christi.

Obiectio prima ex consummatione legis.

Respondetur per illud *Consummatum est*, si referatur ad legem veterem intelligi quoad obligationem ad summum, non verò quoad fructum: deinde, si negetur cessasse ex toto quoad obligationem, prout multi probabiliter docent, illa verba intelligenda esse quoad cessationem in causa, quia ex morte Christi cessauit, tanquam ex causa motiua, & finali, quia illum figurauit: non tamen cessauit quoad obligationem pro tunc, sed pro tempore congruo destinato per diuinam prouidentiam; prout vtilitati congruebat Iudæorum, quibus data est: & sicut fuit publicè data, sic etiā publicè debuit derogari. Hęc solutio in reipsa est S. Bonauenturæ, & Doctoris in Reportatis.

Responsio. Cōsummatio legis quomodo intelligitur? Cōsummatio in causa.

Si intelligatur consummatio respectu legis nouæ, non fuit in toto completa pro tunc, sed in causa, nempe morte Christi, & redemptione generis humani, quia plura mysteria adhuc erant complenda. Intelligitur etiam consummatio quoad ipsam redemptionem, passionem, & mortem Christi, quæ in lege, & Prophetis sunt prædictæ, & figuratæ.

Plura mysteria legis nouæ non fuerunt completa in morte Christi.

Ex quibus patet ad illa, quæ adducta sunt in probationem antecedentis, & negatur consequentia, ex Tridentino, & Bernardo, & aliis suprà adductis. An autem cessauerit lex vetus in morte Christi, quoad obligationem Circumcisionis, infrà dicemus: an quoad reliqua, non est huius loci tractare. Videantur authores citati in materia de legibus. Illud tamen est quod contenditur, nempe, non ex cessatione eius quoad obligationem, inferri cessationem quoad fructum, aut ex vsu concurrente legis nouæ in parte sequi obligationem prætensam Baptismi.

Trident. Bernardus.

Secunda conclusio Doctoris est, post promulgationem Euangelij solemnem, tum præceptum Baptismi obtinuisse, & sequitur ex priori. Hæc autem promulgatio sicut successiuè fuit in diuersis partibus orbis, ita etiam præceptum Baptismi successiuè etiam obtinuit, primùm Ierosolymis ipso die Pentecostes; secundò in aliis ciuitatibus prouinciæ, quando illuc notitia eius peruenit, in Samaria, quando ibi prædicauit Philippus, & sic de reliquis: quia non maior obligatio fuit suscipiendi Baptismum, quàm fidem Christi: imò maior erat suscipiendæ fidei, quia hæc non fuit sub consilio, sicut Baptismus; sed semper in præcepto, vt suprà insinuauimus ex *Ioannis* 15. ideóque peccauerunt Iudæi non suscipientes Christum, neque credentes in illum: sed præceptum fidei non obligat, nisi præsuppositâ notitiâ eius, quia *fides ex auditu; auditus autem per verbum Christi.* Item, *quomodo credent, nisi audiant? quomodo audient nisi mittantur?* &c. Ergo præceptum Baptismi, tum 54

Præceptū Baptismi successiuè obtinuit.

Non maior obligatio Baptismi, quàm fidei suscipiendæ.

non obligauit Iudæos in diuersis partibus orbis existentes, sicut neque præceptum fidei explicitæ in Christum; hæc enim supponitur ad Baptismum adultorum: eius enim præceptum non obligauit neque Iudæos, neque Gentiles, nisi supposità sufficienti instructione, quia *qui citò credit, leuis est corde*; &c, vt dicit Hugo suprà citatus, ***neque fides, neque ratio admittunt repentinas mutationes.***

Fides supponit doctrinã.

Lex noua suauiter inducta.

Iisdem etiam congruentiis fulcitur hæc conclusio, quibus ostenditur in ipsa Iudæa Christum docuisse Baptismum sub consilio, quia lex noua non debuit temerariè, & præcipitanter induci; hoc enim esset contra suauem Dei prouidentiam, & naturæ hominum accommodatam, & inducere iugum amarum & rigorosum, atque onus graue, & non leue.

55 *Tempus requiri ad obligationem legis humanæ.*

Vnde in ipsis legibus humanis saltem præceptiuis (quidquid sit de irritantibus) post promulgationem earum in metropoli datur sufficiens tempus, quo publicari possint in prouincia, antequam obligent; quantò magis in lege Dei id factum interpretabimur, qui magis compatitur infirmitati nostræ. Neque valet quorundam responsio, dicentium, quòd acceptatione populi, seu institutione, id contingat in humanis legibus; quia potestas legislatoris à populo dependet, non ita potestas Dei: hæc, inquam, responsio nulla est; quia sæpè non dependet talis potestas à populo, quando ab eo non deriuata; vt si iure belli, aut alio titulo oneroso redactus est in seruitutem; vel quando potestas deriuatur immediatè à Deo, vt est potestas Pontificia: sed prædictum spatium exigit lex ipsa naturalis, & conditio hominis, qui ad nihil obligari potest, nisi supposità notitià sufficienti, vel debito eius, contra quam nequit obtinere vlla lex positiua, ne quidem ipsius Dei.

Excluditur responsio.

Lege naturali exigi tempus, & promulgationem positiua.

Vnde sicut ignorantia fundata, & inuincibilis iuris in foro interiori excusat à culpa priuatum; sic etiam ignorantia inuincibilis publica aufert obligationem legis à fortiori, quæ per sufficientem, & idoneam promulgationem non est proposita: vnde nequit dici ignorantia propriè, sed nescientia, quæ est negatio notitiæ legis, non autem priuatio; quia nullo modo humano est debita scientia eius per promulgationem in certo loco, ex quo nequeat deuenire in cognitionem aliorum magis, quàm si in pectore adhuc resideret. Ea ergo promulgatio, per quam hæc habet, vt sit publica agendorum regula, requiritur & sufficit ad legem, vt vim obtineat in communitate.

Legis nondũ promulgatæ idoneè nõ est ignorãtia, sed nescientia.

56 Hæc sententia est Bernardi quantum ad obligationem & promulgationem legis nouæ, & Hugonis, eámque tenet Suarez loco citato, & quotquot requirunt promulgationem legis in prouincia necessariam esse, vt lex obliget: quod perinde dicendum est de lege noua, quia, vt inquit Doctor, *de Sion exiuit lex, & verbum Domini de Ierusalem*, Isaïæ 2. vnde concludit, quibusdam præceptum Baptismi, & Euangelij post mensem, aliis post annum, aliis post decem annos incepit.

Sotus. Medina. *Nulla fuit obligatio Baptismi ante præceptum.*

Hinc reiicitur sententia singularis Soto *lib.* 2. *de Iust. & iure, quæst.* 5. *art.* 4. quem sequitur Medina 1. 2. *quæst.* 103. *art.* 3. asserentes Gentiles fuisse obligatos suscipere Baptismum, si crederent in Christum, ante etiam Baptismum promulgatum: nullum enim est fundamentum asserendi Baptismum propositum simpliciter sub consilio Iudæis obligasse sub præcepto Gentiles credentes in Christum: quia neque Euangelium tum directè prædicatum est Gentibus, neque discipuli missi ad prædicandum, & baptizandum *Matthæi* 10. missi sunt ad Gentiles; sed prohibiti sunt ad eos ire, *In viam Gentium ne abieritis*: & Matthæi 5. *Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel*: & illud: *Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus*, &c.

Si ergo Euangelium non proponebatur tunc gentibus, vt patet ex dictis, sed solis Iudæis; ita etiam neque remedium eius potest obligare Gentes per modum legis, quæ primò respicit communitatem, neque per modum præcepti priuati, quia non aliter proponebatur ipsis, quàm Iudæis.

Gentiles ad illum nõ obligabantur ante præceptum.

Dices, quòd Iudæi habebant remedium legis, id est, circumcisionem, ideóque non obligabantur ad Baptismum; hoc non habuerunt Gentes. Sed hæc ratio non valet, quia plures alij; vt filij Esau, & Ismaëlitæ habuerunt Circumcisionem, tamen inter Gentes computabãtur. Deinde remedium legis naturæ valebant Gentibus, sicut Circumcisio Iudæis. Accedit quòd Gentes poterant circumcidi & recipere legem, vel fieri proselyti. Ex quibus patet ad fundamentum aliorum, quod est illud iam impugnatum.

Responsio. Impugnatur.

Gẽtibus valebat remedium legis, & naturæ applicatum sine Baptismo.

g *Sed quantum ad Circumcisionem distinguo quatuor tempora*, &c. Primum fuit ante institutionem Baptismi, & sic fuit necessaria Iudæis; secundùm autem est post institutionem Baptismi, vsque ad promulgationem eius: & sic non fuit necessaria, sed vtilis. Loquitur autem Doctor de necessitate medij, prout suprà explicuimus eius mentem, in prima expositione. Adde etiam, si secunda magis placet, fuisse necessariam necessitate præcepti positiui, vbi non fuit Baptismus promulgatus. Tertium tempus fuit eius post promulgationem Baptismi, & pro illo non fuit vtilis, aut necessaria, sed licita. Quartum fuit, quando iam fuit mortifera, & non tolerata. 57

Quatuor tẽpora Circumcisionis.

Secundam conclusionem Doctoris de vtilitate Circumcisionis post mortem Christi, vsque ad promulgationem, impugnant Doctores, quibus iam respondimus; qui putant legem nouam obligasse in morte Christi, vel certè in resurrectione, & ab eo tempore Circumcisionem fuisse licitam quidem, sed inualidam, & inefficacem: quia succedẽte obligatione Baptismi, sublata est eius virtus. Eam probat Doctor *in* §. *præcedenti* quatuor rationibus, & sequitur ex iam dictis, quia tum primum cœpit Circumcisio esse inualida, quando Baptismus positus est in præcepto: & hoc supposito,

Circumcisionem fuisse vtilem, vsque ad promulgationem legis nouæ.

Prima ratio est; nullus aliter se habet ad legem nunc, quàm antea se habuit, nisi quia est ei aliter promulgata; sed non fuit Baptismus aliter promulgatus sub præcepto post mortem Christi, vsque ad Pentecosten, quàm fuerat antea promulgatus viuente Christo; tunc fuit sub consilio, & Circumcisio fuit valida: ergo, &c. Hanc rationem iam *in præcedenti commento* tetigi, & impugnata est responsio aduersariorum, qui negant minorem, 58

Prima ratio. Lex non inducit nouam obligationẽ, nisi vt aliter est promulgata.

Secunda ratio: Ab eodem habent Circumcisio, & Baptismus vim obligandi, à quo habent vim medendi, & curandi: patet ex Beda *in Ioannis* 3. Sensus huius propositionis est, quòd Circumcisio & Baptismus inquantùm erant obligantia, habuerint vim medendi pro tẽpore suæ obligationis, & denotat connexionem obligationis, & efficaciæ: Circumcisio autem non est aliter reuocata post mortem Christi, & pro illo tempore, quàm fuerit ante

Secũda ratio.

Declaratur.

Hæc ratio cōfirmat expositionem, quam secundo loco suprà adhibuimus.

ante mortem reuocata, & habuit vim obligandi antequam reuocaretur: ergo, &c. Videtur hîc supponere Circumcisionem habuisse obligationem præcepti positiui, quod nō fuit reuocatum, vsque ad promulgationem Euangelij, iuxta secundam expositionem, quam suprà præmisi, & idem videtur supponere etiam in sequenti argumento; ideóque sequendo hoc, explicantur ea quæ dicit ibidem de Circumcisione, docendo non fuisse necessariam, intelligere in ratione medij concurrente Baptismo, sicut antea fuit, necessaria iuxta primum tempus eius; & etiam de præcepto naturali redundante ex necessitate medij sub disiunctione obligante, vel ad Baptismū, vel ad Circumcisionem. Quòd si cōmunis expositio magis placeat, dicas hîc eum argumentari ex principiis suppositis, & admissis, tā ab Hugone, quàm à D. Thoma, non verò ex propria opinione, aut assertione.

Tertia ratio ex errore practico, cuius causa alioquin esset Deus.

59 Tertia ratio est etiam clara de obligatione, quam habebant Iudæi circumcidendi pueros, vsque ad promulgationem Euangelij, quia nullo modo constabat eis illā fuisse reuocatam, ipsísque necessarium erat ponere spem in Circumcisione, vt remedio vtili: ergo tenebantur necessariò habere falsam opinionem de Circumcisione, quantùm ad eius efficaciam post mortem Christi, & errorem practicū, applicando ipsam vt remedium salutis, quod nō fuisset, si esset inutilis: Deus autē neminem decipit, neque obligat ad deceptionē: ergo, &c. Ad hoc responderi potest nō esse inconueniēs Iudæos fuisse in illo errore ex culpa sua, quia non crediderunt in Christum; credendo namque ipsis esset sufficiēter nota desitio Circūcisionis in morte Christi, & omnia legalia fuisse adimpleta.

Respōsio quòd error ex culpa esset Iudæorum.

Impugnatur. Error esset inuincibilis.

Contrà, quia non omnibus etiam credentibus fuit hoc notum, vt patet ex Actis in pluribus locis, vbi conuersorum ad Christum zelus legis exponitur; imò neque ipsis Apostolis, & discipulis fuit notum, quia sensus Scripturarum nō fuit eis apertus vsque ad resurrectionem, *Lucæ* 24. Si ergo Scripturas, quæ de Christo loquebantur, non intellexerunt, minùs intellexerūt cessationem Circumcisionis, & legaliū, quod colligitur *ex Actor.* 10. & 11. nam cùm disceptarent, *qui de Circumcisione erant*, cum Petro, dicentes, *quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?* &c. Respondit ex visione quam habuit, & secundùm ordinem gestorum in domo Cornelij: non autem ex peculiari reuelatione habita in morte Christi, cuius non est vestigium in Euangeliis: patet etiam *ex Actorum* 15. Neque ergo Christi morte hoc fuit promulgatū Apostolis, vt potuissent deuenire in publicā notitiam: ergo minùs reliquis.

Confirmatio. Reuocatio legis per subsequētem debet esse publica.

Confirmatur ergo ratio Doctoris: quia sicut promulgatio se habet ad cōmunitatem; ita etiam & reuocatio legis per subsequentem: ergo sicut publicatio legis Mosaïcæ fuit publica, & plana, ita & reuocatio eius per legem Euangelicam publicata, debuit esse publica, & prædicari necessitas Baptismi, sicut prædicauit Petrus, & Apostoli Ierosolymis. Deinde, vt Doctor ait, sine culpa sua obligare Synagogam ad errorē practicum, in medio necessario ad salutem plurimùm derogaret diuinæ prouidentiæ, quod non est admittendum: ideóque quæcumque ratio suadet Baptismum congruè datum esse sub consilio, antequam esset sub præcepto, eadem suadet non fuisse reuocatam Circumcisionem quoad vtilitatem, antequam Baptismus obtineret vim præcepti declarantis eius necessitatem, sicut & translationis legis veteris in nouam.

Quarta ratio. Deus non dereliquit communitatē, sine remedio efficaci certo.

Quarta ratio pro conclusione est, quòd Deus non dereliquit communitatem hominum in statu viæ, sine remedio ad salutem necessario, de quo esset certum: sed non fuit certitudo Iudæis proposita de alio, quàm de Circumcisione, quam habuerunt ante, & post legem: ergo remansit, donec aliud fuerat publicatum. Respondent Soto, & quidam alij, saluari potuisse infantes per remedium legis naturæ pro illo tēpore. Contrà, perinde sublatum est hoc remedium, per necessitatem præscriptam Baptismi, sicut & Circumcisio: deinde non tollitur inconueniens: quia remedium legis naturæ, abrogatā Circumcisione, fuisse efficax æquè ignotum fuit Iudæis, sicut & ipsa abrogatio Circumcisionis: remedium autem esse de se efficax nihil cōducit, nisi constet de eius efficacia, vt applicari possit: meliùs ergo diceret, Baptismum fuisse efficacem in resaluandis pueris; imò etiam, vt ipse vult, fuisse necessarium; quàm saluaret Dei prouidentiam per remedium legis naturæ, quod ex lege non licuit applicare paruulo, nisi in casu necessitatis ante octauum diem: ergo sicut supponit spectasse ad Dei prouidentiam, & misericordiam non dereliquisse pro eo tempore Synagogam sine remedio, quod applicaret practicè, & de cuius efficacia constaret: sequitur nullum aliud fuisse præter Circumcisionem. 60

Responsio Soti.

Impugnatur.

Requiri vt remedium efficax, sit etiā notum.

Hæc tamen responsio est Hugonis de S. Victore, & Alensis *locis citatis*, quæ minùs quadrat sententiæ cōmuni de tali remedio, eiúsque materia, quia materia (vt dicunt) talis remedij erat fides externa parentū applicata ad aliquod signum sensibile: sed perinde hæc fides applicari posset, & protestari, per oblationē paruuli in Circumcisione, sicut in aliis, quia non determinabat certam materiam. Plerique autem ex schola D. Thomæ docent Circumcisionem non habuisse aliam efficaciam, nisi ratione fidei protestatæ, & vt includebat remediū legis naturæ: ergo sicut fuit licita pro illo tempore, vt omnes concedunt, sic etiam erat valida, si remedium legis naturæ fuit validum: ac proinde saluat Soto, & alij, quod euitare conantur, dicendo tale remedium fuisse validum; quod non cohæret cum necessitate Baptismi pro illo tempore, aut abrogatione Circumcisionis quoad fructum. 61

Hugo, & Alensis.

Respondet Vasquez, non esse inconueniens, vt in casu non suppeteret aliquod remediū pro paruulis, per accidens. Contrà, hoc est contra cōmunem Theologorum, & suauem dispositionē diuinæ Prouidentiæ, vt cōmuniter Ecclesia, qualis fuit tum Synagoga, ante promulgationem Euangelij sufficientem, in qua fuit fides, & cultus veri Dei, derelinqueretur sine vllo remedio, respectu paruulorū, cum errore practico, & inuincibili, quem habuit citra culpam, & negligentiam suam, quæ imputari possit, quia seclusā publicā reuocatione Circumcisionis, non tenebatur aliud remedium quærere, quod eousque fuit priuatum, & nullā lege statutum. Meliùs ergo dicitur, non fuisse vllam rationem tam immaturæ obligationis Baptismi pro tunc, donec promulgaretur: quæ est sententia S. Bernardi, quam supponit Tridentinum *suprà*; hoc enim ipso quòd Baptismus habuit totam necessitatem post promulgationem Euangelij, supponit non fuisse antè necessarium; ac proinde aliud remedium, quod fuit lege statutum, mansisse validum, & vtile. 62

Respōsio Vasquez.

Non dereliquit Deus Ecclesiam, sine remedio.

Conclusio.

Ex quibus patet sententia, & conclusio Doctoris: quæ intelligi debet iuxta sententiam eius de obligatione Baptismi, eiúsque promulgatione, quæ

Vtilitas Circumcisionis successiuè desiuit.

quæ ficut fucceffiuè facta eft, ita & fructus Circumcifionis etiam fucceffiuè quoad Iudæos defiuit, quando ad eos peruenit notitia Euangelij, & Baptifmi, aut peruenire potuit: nam ficut obligatio Baptifmi fuit euacuatio Circumcifionis quoad fructum, & obligationem (tenendo hanc manfiffe, donec publicè fuerit reuocata in diuerfis prouinciis, promulgatione Baptifmi requifitâ) fic etiam tunc primùm ceffauit vtilitas Circumcifionis, quando incepit neceffitas Baptifmi: quod docet etiam Suarez *loco citato*, & alij; & Auguftinus fupponere videtur *epiftola 9*.

72 *Circumcisionē mortuam pro aliquo tēpore fuisse, non mortiferam.*

h *Tertium autem tempus Circumcifionis*, &c. Hæc conclufio Doctoris fequitur ex præcedentibus, nempe Circumcifionem, licèt euacuata fuerit quoad fructum, & obligationem; tamen fuiffe licitam aliquo tempore poft promulgationem Euangelij: quod patet *Actorum 15. & 21.* vbi agitur in primo de exemptione Gentium à legalibus; in fecundo loco de purificatione Pauli Ierofolymis ex confilio feniorum: patet etiam *Actorum 18. & alijs locis*, quia Iudæi ex ipfa lege per inftructionem eius fenfim erant reducendi, vt notant plures expofitores cum Chryfoftomo, & Beda, quos infrà citabimus. Fuit etiam aliud motiuum eius, vt cum honore fepeliretur, & tanquam quæ fuo tempore à Deo data, cultum & fidem eius continebat: ex quibus motiuis actus erat licitus, & honeftus, & potuit effe vtilis ex opere operantis; quamuis remedia illius legis ex opere operato ceffaffent quoad fructum. Iudicialia etiam illius legis, quæ diutiùs manente republicâ Iudæorum, obferuanda erant, hanc tolerantiam, & vfum legalium cæremoniarum exigebant. Hanc conclufionem docent Auguftinus & Hieronymus cum omnibus expofitoribus in illa loca Actorum, & ad Galatas 2. vbi Beda, Hugo de Sancto Victore fuprà citatus, communiter Theologi in *dift. præfenti*, cum Magiftro, & Alenfis fuprà citatus cum D. Thoma, & reliquis eius difcipulis.

Ratio & motiuū permissionis. *Cōclusio communis.*

73 *Vsus legaliū qualis tum licitus, aut permissus?*

Obferuandum tamen, hanc obferuantiam pluribus modis fieri potuiffe: primo modo, ponendo fpem in lege & Circumcifione, fine vlla fide, aut dependentia ad Redemptorem, & hic modus vtendi legalibus, tanquam ex proprio habere vtilitatem, & non ex fide, & operibus Chrifti, nunquam fuit licitus: fed damnabilis, quia continebat in fe errorem & hærefim: & fic Paulus damnat vfum legalium in epiftolis ad Romanos, & Galatas, & poft eum omnes Patres contra Pelagianos: nouiffimè Tridentinum *feff. 6. cap. 1. can. 1.* Secundo modo potuit effe vfus eorum in fide Chrifti venturi, fic vtebantur eis Iudæi non conuerfi, neque cognofcentes veniffe iam Chriftum: & fic etiam fuit error quidem, fed particularis, ficut eft eorum, qui ex errore particulari concipiunt intentionem miniftrandi Sacramentum, verbi gratiâ, Baptifmi, vt Ariani, feruantes tamen intentionem vniuerfalem, & quæ inftituta funt, & fic non derogant efficaciæ Sacramenti.

Secundus modus vtēdi legalibus.

Iudæi ergo, qui putabant Chriftum nondum veniffe, & vtebantur Circumcifione in fide venturi, validè quidem circumcidebant, quantùm ad fructum Sacramenti, quem ex inftitutione diuina habuit independenter ab errore illo particulari, quamdiu hæc efficacia durauit. Hoc dixerim ad confirmationem eorum, quæ fuprà differit Doctor de efficacia Circumcifionis ex opere operato *dift. 1. huius quæft. 6.* Nam ex communi fententia omnium, tam Patrum, quàm Scholafticorum, Circumcifio ante mortem Chrifti valebat etiam inftituto Baptifmo fub confilio; valebat, inquam, quoad ea, quæ ipfi conueniebant, quantùm ad fructum, qualis fuit remiffio peccati, iuxta fententiam Auguftini, & Scholafticorum, quod effet falfum, fi ratione fidei tantùm haberet illam efficaciam; cùm fides venturi non fuerit vera, neque fupernaturalis, cui nequit fubeffe falfum, poftquam Chriftus venit in carnem: ergo illa efficacia delendi peccati non conueniebat ipfi ratione fidei miniftri, aut Synagogæ, quæ erat in Chriftum venturum; fed ex propria inftitutione: Iudæi autem credentes in Chriftum non poterant vti Circumcifione hoc modo. 74

Error priuatus non derogat Sacramento. *Circumcisio valuit vsque ad mortem saltem Christi.* *Quod ex opere operato patet.*

Tertius ergo modus vtendi Circumcifione ex vfu credentium fuit, quatenus erat licitum, & honeftum eâ vti, etiam quando euacuatus eft eius fructus, ex rationibus, & motiuis præmiffis, quia nondum erat prohibita, ficut neque lex illa reuocata. Quamdiu autem hic vfus Circumcifionis, & legis fuerit protractus, incertum eft, quia ex Scriptura non conftat, vt in fine §. fequentis docet Doctor, immediatè ante argumenta: de hoc ergo ibi aliquid dicemus, éftque quartum tempus Circumcifionis, in quo fuit, & eft deinceps mortifera.

Tertius modus vtendi legalibus.

SCHOLIVM.

Explicat caufam reprehenfionis Petri à Paulo, clarè demonftrans legalia fuiffe licita longè poft Pentecoften, quod Auguft. fuprà contra Hieronym. conuincit; quem fequitur communis DD. D.Thom. *1. 2. q. 103. art. 4. ad 2. vbi* Caiet. *& alij.* D. Bonau. *hîc 2. p. art. 3. q. 2.* Rich. *d. 1. a. 6. q. 4.* Durand. *ibi q. 6.* Palud. *q. 6. a. 5.* Gabr. *q. 4. a. 3.* Maior. *q. 2. Soto 2. de iuft. q. 5. a. 4. ad 3.*

13 *Reprehensio Petri à Paulo.*

Si obiicitur [i], quòd Paulus reftitit Petro in Antiochia, vt ipfe fcribit Gal. 2. *Cùm veniffet*, inquit, *Cephas, in faciē ei reftiti, quia reprehenfibilis erat.* Et reddit caufam. *Prius enim, quàm veniffent quidam à Iacobo, edebat Petrus cum Gentibus. Cùm autē veniffent, fubtrahebat, & fegregabat fe ab illis, timēs eos, qui ex Circumcifione venerant; & fimulationi eius confenferunt cæteri Iudæi.* Sequitur ibidem reprehēfio: *Si tu, Iudæus cùm fis, gentiliter, & non*

i *Si obijcitur quòd Paulus reftitit Petro*, &c. Hîc tractat Doctor controuerfiam illam, quæ fuit Antiochiæ inter Petrum & Paulum, quæ habetur *ad Galatas 2. cap. 2.* in quo primùm docet fe non ceffiffe Iudæis, qui explorabant libertatem eius in Euangelio, qui nempe volebant inducere iugum legis, & contuliffe Euangelium cum Petro, Ioanne, & Iacobo, qui dexteras ei dederunt focietatis, vt ipfe, & Barnabas inter Gentes prædicarent Euangelium, ipfi verò inter Iudæos: tandem fubiungit: *Cùm autem veniffet Cephas Antiochiam, in faciem ei reftiti*, caufam reprehenfionis fubiun 75

Controuersia. *Restitit Paulus Petro.*

non Iudaice viuis, quomodo Gentes cogis iudaizare? Istud autem non erat diu post illud tertium Concilium in Ierosolymis, vt patet secundùm Magistrum historiarum. Nam quarto Claudij anno venit Petrus Romã; & in illa via versùs Romam, cùm transiret Antiochiam, facta sunt ista: hoc autem erat satis citò post Concilium supradictum, quod decimoquarto anno, vel decimoquinto post passionem Christi.

14 Respondeo, quòd de isto facto Petri si peccauerit, vel non, videbatur controuersia inter duos egregios Apostolos, scilicet Petrum, & Paulum: & postea inter duos Doctores famosos, Augustinum, & Hieronymum. Saluâ reuerentiâ aliorum, teneo cum Paulo, & Augustino, licèt enim Apostoli in actibus, vel verbis, quæ dixerunt vt homines, potuerunt errare: tamen nullus Apostolus, vel Propheta, inquantum scriptor alicuius partis Scripturæ, aliquo modo errauit: quia secundùm Aug. in epistola ad Hieron. & ponitur in Canone dist. 9. *Si ad Scripturas diuinas admissum fuerit aliquod mendacium, quantumcumque paruum, seu officiosum, nihil remanet in ea solidæ veritatis, quâ conuincatur aduersarius. Quidquid enim contra ipsum allegatum fuerit, respõdebit illud mendaciter esse dictum, iocosè, vel officiosè, vt est illud aliud, quod conceditur ita esse dictum.* Vnde dicit ibid. Aug. *His solis libris scriptorum, qui Canonici nominantur, hanc didici ferre reuerentiam, quòd nullum eorum in scribendo errasse, firmissimè credam.* Cùm ergo Paulus ad *Gal.* 2. quæ est pars Scripturæ Canonicæ, hoc scribat, *In faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat*, & subdit, *Cùm autem vidissem, quòd non rectè ambularet ad veritatem Euangelij:* necesse est dicere ista verba esse simpliciter vera: vel totius Scripturę auctoritas auferretur. Quærendũ est ergo quis sit intellectus istorum verborum, vt vera sint; non enim potest dici, quòd tunc reprehensibilis erat, quia seruabat tunc legem. Nam post illud factũ, etiam Paulus circumcidit Timotheum: istud enim fuit factum citò post tertium Concilium, Barnabâ adhuc existente cum Paulo in Antiochia, post reuersionem eorũ de Ierusalem, vt Magister historiarum narrat, quando scilicet Petrus pergens Romam, trãsiuit per Antiochiam. Paulus autẽ circumcidit Timotheum, post separationem eius à Barnaba, quando sumpto Syla profectus est ad visitandum fratres, quibus priùs prædicauerat, vt patet *Act.* 16. Post illud etiam tempus, benè ad quatuor annos, Paulus purificatus est secundùm legem, & tota multitudo conuersa in Iudæa obseruabat legem, *Act.* 21. Nec

Idem in prol. 1. q. 1. via 3. Si admittatur, vel iocosum mendacium in Scriptura, tota ruit, secũdùm August.

Non propter obseruãtiam legis reprehendit Petrum.

Paulus circumcidit Timoth. post Cõcil. Ierosolym. Paul. postea purificatus est.

subiungit, *quia reprehensibilis erat*, &c. priùs enim, quàm venirent quidam à Iacobo, cum Gentibus edebat; cùm autem venissent, subtrahebat, & segregabat se: subdit motiuum huius segregationis fuisse timorem: *timens eos, qui ex Circumcisione erant*, &c. effectum exponit, qui ex tali segregatione sequebatur: *& simulationi eius consenserunt cæteri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cùm vidissem quòd non rectè ambularent ad veritatem Euangelij, dixi Cephæ coram omnibus*, &c. subiicitur ipsa reprehensio; *si tu cùm Iudæus sis gentiliter viuis, & non iudaicè*, &c. nempè conuersando, & edendo cum Gentibus, antequam venirent nuntij à Iacobo: *quomodo Gentes cogis iudaizare?*

Causa reprehensionis.

Reiiciuntur in primis Hector Pintus *in Danielis, cap.* 1. qui negat hunc Cepham fuisse Petrum, sed vnum ex discipulis illis septuaginta Petri, Gentilem, & sic appellatum, secutus Eusebium *lib.* 1. *historiar. cap.* 12. citantem in eandem sententiam Clementem Alexandrinum *lib.* 5. *Hypotyposeon*; quam tenet Dorotheus *in Synopsi*. Hanc sententiam meritò reiicit Hieronymus, & communis, quia in illo capite, cum Iacobo & Ioanne, tanquam columnis modò Petrus dicitur, modò Cephas, quod nequit conuenire alteri; neque etiam alius quispiam ex discipulis septuaginta duobus tantæ fuisset authoritatis, vt suo exemplo reliquos Iudæos Antiochiæ, & maximè Barnabam Apostolum traheret ad imitationem sui. Vnde Tertullianus *de præscript. contra hæreticos, cap.* 23. *lib.* 4. *contra Marcionem, cap.* 2. *lib.* 5. *cap.* 3. Cyrillus Alexandrinus *lib.* 9. *contra Iulianum, in fine*, Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, in prædictum locum epistolæ ad Galatas, Gregorius *homil.* 11. *in Ezechielem*, & omnes Scholastici, & interpretes.

76 *Interpretatio quorumdam reiicitur.*

Non fuisse reprehensum aliquẽ ex septuaginta, sed Apostolum.

Tertullian. Cyrillus. Chrysost. Hieron. Augustin. Gregor.

Altera controuersia fuit de modo, quo obseruarunt Apostoli legalia, inter Hieronymum & Augustinum; dicit Hieronymus non licuisse ea obseruare, nisi ex simulatione quadam, & non ex animo, quia nempe erant mortifera. Contrà, Augustinus docet non fuisse mortifera, sed mortua, prædicato Euangelio: ex priori ratione dispensatoriæ simulationis intelligit ex condicto Apostolos certasse; vt Petrus, qui erat Apostolus Circũcisionis, ageret pro Iudæis, eorum infirmitatis curam gerens, eísque benignè condescendendo: Paulus verò, qui erat Apostolus Gentium, eodem modo condescendens ipsis, pro Gentibus staret, & vtrimque decertando instruerentur, tam Iudæi, quàm Gentiles. In eandem sententiam refert Hieronymus Græcos Patres, quos sequitur Adrianus *in* 4. *quæst.* 1. Cæterùm Augustinum sequuntur omnes posteriores interpretes Latini, & Scholastici, quin etiam ipse Hieronymus transiuit tandem in sententiam Augustini, vt infrà videmus, quod probationis loco sufficiet.

77 *Controuersia inter August. & Hieron.*

Sentẽtia Hieronymi.

Probat ergo Doctor ex sententia Augustini Petrum verè, & non simulatoriè fuisse reprehensibilem, quia ad Scripturam non est admittendum mendacium: sed dicit Paulus in ea Sciptura Petrum fuisse reprehensibilem: ergo ita fuit verè, & non simulatoriè: & subdit causam dignam reprehensione, effectũ ex ea redundantem: docet simulationi eius consensisse alios, & Barnabam. Accedit denique scopus Pauli in hac epistola, vbi disserit contra eos, qui cogebant Galatas ad legẽ obseruãdam & Circumcisionẽ; & initio capitis dicit Iudæos quosdã, dum esset Ierosolymis, subintrasse, vt

78 *Probatur sententia Augustini ex veritate Scripturæ infallibili.*

Scopus Pauli.

Nec videtur quòd reprehensibilis erat, quia sic obseruabat legem, scilicet in discernendo cibos: quia & hoc non magis fuit mortiferum, quàm alia legalia, scilicet purificatio, & huiusmodi.

15 *Duplex causa reprehensionis Petri.* Vel ergo dicetur reprehensibilis fuisse, quia in illo actu obseruabat legem, subtrahendo se à Gentibus in cibo, & potu: & quòd hoc non erat faciendum, videtur priùs sibi fuisse dictum à Deo *Act.* 10. de Cornelio: vel quia priùs non obseruans legem in hoc, coram Gentibus; postea venientibus Iudæis, etiam in hoc obseruabat: & vtrumque istorum duorum posset poni multipliciter.

Causa reprehensionis Petri, examinatur. Primum enim poterat dici reprehensibile, quia *ad quamcumque Ecclesiam veneris, illi te conformes*, ait Ambros. Augusti. ergo reprehensibile fuit in Ecclesia Gentium, non conformare se modo eorum viuendi, vel quia in hoc dabat occasionem Gentibus seruandi legem: vel quia ostendens facto illud esse necessarium, vel saltem necessarium ad hoc vt conuersi ex Iudæis vellent communicare cum eis: & sæpè inferiores facerent aliqua difficilia, ne excluderentur à communione superiorum. Ad istum intellectum potest referri illa reprehensio Pauli, *Gentes cogis iudaizare, Galat.* 2. *cap.* Vel ostendendo eis exemplo, necessarium simpliciter fore eis seruare legem: vel fore necessarium eis, vt sint digni communione Iudæorum fidelium; vel saltem laudabilius eis fore exempla maiorum imitando, quàm foret oppositum.

Secundum etiam potest intelligi, vel quia simulabat, non reputans hoc corde esse faciendum, quod fecit in opere. Ex primo enim facto, quod fecit in absentia nuntiorũ Iacobi, apparuit quòd non sensit fore abstinendum à Gentibus conuersis ad fidem: & in secundo facto ostendit, quòd hoc esset faciendum. Et ad istum intellectum potest referri illud verbũ Pauli, *simulationi eius consenserunt cæteri*, *Galat.* 2. Vel

Galat. 2. *Alia causa reprehensionis.* posset secundum dici reprehensibile, quia non vtebatur auctoritate Prælati. Cùm enim esset superior illis nuntiis Iacobi, magis debebat ipse veritatem constanter tenere in opere, & eos adducere ad rectitudinem suam; quàm propter timorem eorum flecti ad illud, quod erat eis placitum, vel magis acceptum: & talis remissio, seu timiditas Prælati, est pro tempore reprehensibilis, & ad istum intellectum potest referri, quod ait Paulus, *Galat.* 2. *Segregabat se ab alijs, timens circumcisos.* Non enim erat ibi verè timor, quia simpliciter licitum erat Iudæis non seruare legem; & maximè vt probarent libertatẽ nostram, inquit; nempe pro veritate, & libertate Euangelij in Christo Iesu, à seruitute legis; illi videlicet pro lege certabant, Paulus verò pro Euangelio; *quibus neque ad horam*, inquit, *cessimus subiectione, vt veritas Euangelij permaneat apud vos*: subdens mox authoritatem Euangelij, & suæ doctrinæ, quam prædicauit, collatione factâ cum primariis Apostolis, Petro, Iacobo, & Ioanne, qui nihil ei contulerunt, quantùm ad doctrinam, & veritatem Euangeli, dexteras iunxerunt, vt Paulus ad Gentiles pergeret, ipsi verò ad Circumcisionem: deinde subdit illud factum Petri Antiochiæ, & reprehensionem à se datam, *quia reprehensibilis erat.*

Ex quibus videtur clarum, nihil hîc factum sub simulatione; si reprehensibilem asserit simulationem Petri, longe debet ipse esse à simulatione. Accedit vlteriùs circumstantia temporis, quo hæc reprehensio, & causa eius contigerit post Concilium Ierosolymitanum, in quo decretum est, ne iugum legis Gentibus conuersis imponeretur; ac proinde segregatio illa Petri à Gentibus vt simularet obseruantiam legis, videtur incongruè facta. Accedit quòd & antea ipsi fundauerit Ecclesiam Antiochenam, in qua septem annis præsedit. Hinc ergo patet prima ratio, in qua reprehensibilis videbatur Petrus, quia debebat Petrus se conformare Ecclesiæ, & moribus Ecclesiæ Antiochenæ, tum maximè quòd eam fundauerit: suo autem facto ostendebat necessitatem legis obseruandæ, vel simpliciter, vel saltem necessariam esse, vt communio Iudæorum conuersorum ad fidem haberetur: vel denique factum illud interpretari posse tanquam melius, & perfectius foret conformare se exemplo maiorum, & speciatim Petri, in obseruatione legis, quam Iudæi conuersi intentabant Gentibus imponere; vt patet ex variis locis Actorum, & ex hoc loco Pauli. 79 *Circumstantia euacuant simulationem.* *Effectus simulationis.*

Vel se undò, reprehẽsio referri posset ad simulationem, quia corde non sensit, quod fecit esse necessarium; facto autem contrarium monstrauit: ad quod referri potest illud: *simulationi eius consenserunt cæteri.* Vel tertiò denique, inquit Doctor, posset dici reprehensibilis, quia succubuit timori; & magis debuit prædicare veritatem illis nunciis Iacobi, quàm conformare se illis, qui erant inferiores, maximè Antiochiæ, & inter Gentes, ad quas ipse aliàs, cum aliis Apostolis scripsit, eas non obligari ad legalia; quod exemplo etiam confirmasse debuit. Licèt ergo in facto fuerit peccatum, tamen persona Petri excusatur à graui lapsu, si vllus fuit, quia fortè ex instructione præsumebat nullum fore scandalum Gentium ex illa segregatione, quam vt Iudæos lucrifaceret, fecit, vel non aduertit, & factum illud ad personam Petri refertur, vt processit ab intentione eius: quia licitum erat inter Iudæos seruare tantùm legem, quod & Paulus etiam fecit; licuit & inter Gentes non obseruare; & notum fuit Iudæos adhuc perseuerasse in legis obseruatione, & hoc ipsis fuisse licitum pro illo tempore, quia consilium Ierosolymitanum nihil de Iudæis statuit: ratione ergo charitatis & humanitatis Petrus conformauit se illis nunciis Iacobi, non præsumens indè aliquod in Gentibus eueturum scandalum, neque præuidens, quia ipsi ex definitione Concilij, & prædicatione Apostolorum habuerunt regulam, cui se conformare deberent. 80 *Excusatur Petrus.*

Cæterùm

ximè quando erant inter Gentes: & hoc debuit Petrus exemplo suo ostendere nuntiis illis, tanquam suis inferioribus.

16 De singulis istorum quatuor posset discuti qualiter, vel quantum esset reprehensibile: & si possint verba Pauli in Scriptura saluari ibidem *cap.* 2. meliùs est dicere, quòd quocumque istorum ibi fuisset, potiùs fuisse veniale, quàm mortale. Nec potest excusari Petrus, quòd hoc faceret propter scandalum Iudæorum vitandum: quia non erat ibi materia scandali perfectis, neque paruulis, sed tantùm Pharisæis; de quo scandalo non esse curandum, docet Christus Matth. 15. cui, cùm dixissent discipuli: *Scis quia audito hoc verbo Pharisæi scandalizati sunt*, scilicet de comedendo absque lotione manuum. Respondit, *quod enim intrat in os, non coinquinat hominem*, &c. quasi diceret, non curetis de illo scandalo. *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.* Tale autem scandalum fuisset hoc, quia ex genere actus, nullus debuit scandalizari, nisi malè sentiens de libertate Euangelica. Nec per similem rationem de scandalo vitando, potest excusari Paulus in circumcidendo Timotheum, vel purificando se: quia nullum illicitum est committendum, propter scandalum quodcumque vitandum. Vnde *Extrau.* de regulis iuris, Qui scandalizauerit, *vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.* Ad minùs hoc verum est pro veritate vitæ in præceptis negatiuis semper, & pro semper: & in affirmatiuis, pro tempore, pro quo sunt adimplenda.

Culpam Petri fuisse veniale, si aliqua fuit.

Matth. 15.

Hoc vrget Aug. contra Hieron.

17 Breuiter ergo Paulus licitè inter Iudæos seruauit legalia, etiam multo tempore post tertium Concilium, & hoc fuit licitum: dum tamen ipse non poneret in eis spem, licèt nõ esset vtile, nec necessarium.

Quomodo licuit Paulo seruare legalia, longè post Euãgelij promulgationem.

Inter Gentes autem Gentibus se conformauit: quia licuit sibi legem non seruare, pro illo secundo tempore Baptismi. Petrus autem in Ierosolyma seruans legem, non peccauit, quia licuit Iudæo, & inter Iudæos legem seruare tunc. In Antiochia autem inter Gentiles conuersos, non seruans legem, non peccauit: sed se conformans eis in cibis, & potibus, non peccauit: sibi enim licuit non seruare legem: peccauit autem postea segregans se ab eis in cibis, & potibus, propter aliquam quatuor rationum prædictarum, vt verba Pauli prædicta saluentur.

[Et si quæras, quando fuit Circumcisio simpliciter illicita, etiam Iudæis conuersis? Respondeo, quòd tempus illud non habemus in Scriptura aliqua, quia historica Scriptura non perducit Ecclesiam vltra quin

Non constare, quando legalia inceperunt esse illicita.

Cæterùm ipsum per se factum fuit reprehensibile ratione scandali, quod generari posset ex segregatione præfata à Gentibus: & hoc modo reprehendit Paulus factum. Hæc autem quæstio non est iuris, sed facti, in qua potuit esse error sine præiudicio personæ errantis.

Maior difficultas esset, si legalia essent mortifera, vt sensit Hieronymus, quia simulatio illa vix excusari posset, cùm sit in materia Religionis, & contineret falsum cultum, qui nullâ ratione admitti potest: meliùs ergo Augustinus admittit legalia fuisse licita, & non prohibita, quando ea obseruarunt Apostoli: ac proinde tandem ipse Hieronymus transiuit in sententiam Augustini; vt patet ex dialogo 1. contra Pelagianos: *Primum*, inquit, *quod dixit irreprehensibilis, aut nullus, aut rarus; quis est enim, qui non in pulchro corpore, aut neuum, aut verrucam habeat? si enim ipse Apostolus dicit de Petro, quòd non recto pede incesserit in Euangelij veritatem; & in tantum reprehensibilis fuerit, vt & Barnabas adductus sit in eandem simulationem; quis indignabitur id sibi denegari, quod Princeps Apostolorum non habuit?* Idem docet ipse Augustinus epistola 260. ad Oceanum: *Sed quid hinc diutius*, inquit? *cùm de hac quæstione* (scilicet obseruantiæ legalium, & circa locum Pauli ad Galatas 2.) *inter nos ego, & prædictus Venerabilis frater Hieronymus satis literis egerimus, & in hoc opere recentissimo quod nomine Critoboli aduersùs Pelagium modò edidit, eandem de ista re gesta dictis Apostolicis sententiam tenuit, quam Beatissimi Cypriani etiam nos secuti sumus*, &c. Ex quibus patet Hieronymum, visis scriptis Augustini *in epistola* 19. mutasse sententiam, & adhæsisse Augustino: non est ergo quòd alij eam contra mentem ipsius Hieronymi defendere conentur. 81

Retractatio Hieron.

Augustinus eandẽ retractationem vidit.

Ad fundamenta adducta ab Hieronymo, patet illam suppositionem eius de inhibitione legalium non esse admittendam, nisi eo sensu, quo quis in eis spem poneret, & non in gratia Christi, quem sensum Paulus damnat, sicut & vsum conformem, de his plura moderni Doctores; sed compendio data solutio sufficit; non videntur enim aduertisse Hieroymum tandem mutasse sententiam.

k *Et si quæras, quando fuit Circumcisio simpliciter illicita Iudæis etiam conuersis*, &c. Respondet id incertum esse, & probabiliter dici posse ex toto fuisse inhibitam subuersa Ierosolyma, & templo, quod valde consentaneum est rationi, non durasse ampliùs, quia & Synagoga, & populus ille diuino iudicio, & sententia, tunc reprobatus & eiectus, libertatem, & legem amisit; cuius finis est vastitas, & solitudo: probabile ergo est durasse ipsis eousque tolerantiam legis, ita vt fieret eis licita, sed mortua; deinceps verò destructo regno, & distractis hinc inde Iudæis, & iis datis in reprobum sensum, atque ex alia parte, dilatatâ per vniuersum orbẽ Ecclesiâ, & explicatâ veritate, quæ per vmbras legis significabatur, iam ampliùs nullam habitam esse rationẽ Iudæorum, neque toleratam esse Circumcisionem. Probabile etiam est illud factum esse antè; quando autem, incertum est: vestigium eius inuenitur apud discipulos Apostolorum Ignatium, Iustinũ, Dionysium, & desiuit vterque finis illius tolerantiæ, nempe ad vocationem magis facilem Iudæorum, & vt cum honore desineret lex illa à Deo data, quia primus ex obstinatione, & obcæcatione Iudæorum, atque reprobatione cessauit; vt quia nullus 82

Tempus quo Iudæorum legalia facta sunt mortifera.

Finis tolerantia cessauit.

quintum annum Neronis, scilicet, non vltra tricesimum annum à passione Christi: & toto illo tempore etiam Iudæi conuersi obseruabant legem, quod eis licuit. Nec credo, quòd hoc fuerit omissum vsque ad euersionem Ierusalem, siue ad dispersionem Iudæorum cum Gentibus, inter Iudæos conuersos: tunc enim fortè conformabant se Gentibus, inter quas erant dispersi, & sic paulatim cessauit etiam apud eos obseruatio.

Vel potest aliter dici, quòd Deus per Apostolos, vel successores eorum, determinato tempore simpliciter prohibuit legalia seruari, licèt de hoc non habeamus in Scriptura: quia historia Scripturæ non datur, vel durat vsque ad illud tēpus. Istud autem est probabile, quia Ecclesia tenet, quòd hæresis est dicere legalia currere cum lege Euangelica, vt habetur *Extrau. de Baptismo, & eius effectu, c. Maiores*, vbi dicit Innocentius, *Absit vt in illam damnatam hæresim incidamus, quæ perperam affirmabat legem cum Euangelio, & Circumcisionem cum Baptismo seruandam.* Non autem videtur, quòd Ecclesia hoc iudicaret hæresim, ex sola omissione Iudæorum quâdam necessitate dispersionis, seu huiusmodi non seruantium legem: sed videtur quòd hoc fuit propter aliquam reuocationem simpliciter factam à Deo.

Dicere nunc legalia non esse illicita hæresis est.

18 Ad argumenta pro opinione præcedente. Ad primum, cùm dicitur, quòd Circumcisio non fuit ante mortem Christi reuocata: verum est tanquam inutilis, & illicita, sed benè tanquam relaxata, vt iam non esset necessaria: quia consilium de alio remedio, relaxauit præceptum de priori. Ex quo enim secundum fuit remedium simpliciter, & consulebatur, licuit, immò laudabiliter licuit, non vti remedio priori circa idem.

Ad argum. num. 7. posita Circumcisio ante passionem, relaxata non reuocata.

Ad illud Ioan. 19. *Consummatum est*; dico, quòd hoc intelligitur de his, quæ scripta sunt de filio hominis, iuxta illud Lucæ 18. *Ecce ascendimus Iersolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis.* Vel si illud referatur ad antiquam legem, sic debet intelligi: Consummatum est in causa. Nam mors Christi causa erat confirmationis legis Euangelicæ: sed illa non fuit confirmata tanquam necessaria ad obseruandum, ante prædicationem eius publicam, quæ non incepit in passione, sed in Pentecoste: tempore enim intermedio sederunt in cœnaculo, nemini solenniter, vel publicè prædicantes.

Consummatū est, explicatur.

19 Ad argumenta principalia. Ad primum dico, quòd in lege erant moralia, siue legalia, iudicialia, & cęremonialia: & quantùm

Ad argum. 1. Tria genera præceptorū in lege.

nullus fuerit deinceps fructus prædicationis Euangelij inter ipsos. Secundus etiam desiuit, declaratâ lege per veritatem, quam inclusit vbique iam perceptam, & cursu sufficientis temporis tam Iudæis in Iudæa, quàm inter Gentes degentibus, atque ipsis Gentibus conuersis prædicatam.

Vnde ex natura rei desiuit finis tolerantiæ, obtinente deinceps veritate Euangelicâ; & magis inualescēte obcæcatione Iudæorum, qui salutem in Circumcisione statuebant; vnde reddita est ipsa vt perniciosa, & tanquam signum illius hæresis distinctiuum; contra quam Paulus scripsit in suis epistolis: translationem autem legis satis prædicauit Paulus in sua epistola ad Hebræos. Declaratio illa, quam intendit Doctor factam, videtur etiam aliquousque insinuata in Apocalypsi Ioannis *cap. 2.* in epistola illa ad Angelum Smyrnensis Ecclesiæ, qui ex probabiliori, & magis recepta opinione, fuit Polycarpus: *Blasphemaris ab his qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt; sed sunt Synagoga Satanæ*, &c. Iudæus est nomen denotans cultum, & religionem, ad Romanos 2. *Non enim qui in manifesto est*, &c. Negat ergo Christus præfato loco Iudæos esse Iudæos, id est, qui se dicebant Iudæos, habere verè cultum & religionem, sed esse Synagogā Satanæ; & prout Victorinus Martyr, aliique asserunt, quam colliget Antichristus, & quæ deseruit Christum promissum in lege, & Prophetis: & supponitur reprobatio iam facta Iudæorum: hi enim persequebantur Ecclesiam, & Apostolos, speciatim verò Polycarpum, vt constat ex epistola Smyrnensis Ecclesiæ, ad Ecclesiam per Pontum, quam habet Eusebius *lib. 4. hist. cap. 14.* 83

Obseruatio reddita perniciosa.

Insinuata reuocatio legis.

Persecutio Iudæorum in Polycarpum.

Confirmari potest ex Canonibus Apostolorum; nam *Canone* 8. prohibetur Pascha celebrari cum Iudæis, quam esse traditionem Apostolicam omnes concedunt, & Petrum ac Paulum ordinasse celebrandum in die Dominica: *Si quis*, inquit Ignatius epistola 8. ad Philippenses, *cum Iudæis Pascha celebrat, aut Symbola eorum recipit, particeps est eorum, qui Dominum occiderunt, & Apostolos eius*, &c. Canon etiam 63. prohibet ingressum in Synagogam Iudæorum, ad orandum: *Can.* 69. prohibet ieiunare cum Iudæis, id est, ieiunia legis, festa eorum celebrare, xenia ab ipsis recipere, vt azyma, & similia: Canon 70. prohibet lucernam accendere in Synagoga Iudæorum sub festis eorum; aut oleum ad eandem Synagogam eodem tempore deferre; sicut & eadem prohibet eadem facere in templo Gentilium sub festis ipsorum; vt nempe tollatur omnis præsumptio cultus legis & idolorum. Aliqui etiam citant Bedam, & Dionysium Carthusianum asserētes terminum obseruātiæ legalis Iudæis cōuersis fuisse positum, quamdiu staret templū, & sacrificia Ierosolymis.

Confirm. Ex Canon. Apostolorum.

Responsiones ad argumenta superiùs attigimus explicando controuersiam de morte legalium, quæ clarè, & fundatè hîc explicat Doctor: nam consummatio facta in Cruce intelligitur, vel de iis quæ de filio hominis erant scripta, vt patet Lucæ 12. *Ecce ascendimus Ierosolymam*, &c. & aliis locis suprà citatis: vel de consummatione in causa, vt etiam S. Bonauentura & alij suprà citati explicant, non tamen in effectu donec lex promulgaretur. 84

Responsio ad argumenta.

Argumenta etiam principalia, vt illud: *Non veni soluere legem, sed adimplere*, intelligitur vniuersaliter; primùm quantùm ad moralia, quæ manent perfectiùs explicata. Iudicialia manent non in se, sed in æquiualenti, quantùm ad finem pacis

Quomodo adimpleta lex?

tùm ad quodlibet istorum, potest intelligi verbum Christi, *Non veni soluere*, &c. quia Decalogus simpliciter manet, sed perfectiùs exponitur, quàm Iudæi intelligunt, vt patet Matth. 5. *Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides. Ego autem dico vobis, Quicumque dixerit fratri suo Racha, &c. Et, Non mœchaberis, &c. Ego autem dico vobis, Quicumque viderit mulierem ad concupiscendum eam, &c.*

Matth. 5. Quomodo Christus non soluit legem veterem?

Iudicialia quomodo nùc manent. De his 3. d. 40.

Iudicialia autem manent, non in se, sed in æquipollenti, quantùm ad finem. Finis enim iudicialium erat pacifica cohabitatio hominum; mores autem Euangelici plus valent ad pacificam conuersionem, quàm lex talionis: magis enim seruatur pax si non percutias percutientem, quàm si oculus pro oculo, & dens pro dente reddatur. Vnde breuiter nullum iudiciale illius legis (quia illius legis) ligat nunc: licèt tamen benè Principibus nunc statuere aliqua, quæ erant in lege Moysi: & illa ligant auctoritate Principis, nunc statuentis, non auctoritate legis veteris. Sicut licet vni Regi in regno suo statuere legem, quæ est in alio regno: sed illa non ligat ibi, quia lex est alterius regni, sed quia instituta hîc ab isto Rege.

pacis publicæ, quæ perfectiùs per Euangelicam legem seruatur. Cæremonialia non manent in se, sed in suis significatis; non soluit Circumcisionem, aut legem quoad fructum, sed multò abundantiùs in perfectiori retenta est. Quòd Christus fuerit circumcisus, fuit propter adimpletionem legis, quæ tum durauit antequam alia statuta est: sic etiam quæ erant legis naturæ, perficiebantur circa Moysen, donec lex in Sinaï data est: intelligit de sacrificiis, non de Circumcisione, quia Moyses circumcisus est. Ad secundum dicitur fœdus sempiternum, vel cum particulari genere Abraham, quia aliud specialiter non fuit datum, vel certè, vt quidam volunt cum Cyrillo, fuit sempiternum donec ex natura sua reuocaretur, ex diuersa conditione, & statu generis humani; & hoc etiam insinuat Doctor: vel intelligitur æquiualenter, vt dicit Augustinus, quòd lex noua fuit reuelatio verbis legis, in eáque continebatur, sicut in semine fructus.

Cæremonialia autem non manent in se, sed in suis significatis: quia vmbra transiit, & veritas successit. Omnes enim illæ purificationes significabant purificationem à peccato, & illæ oblationes figurabant oblationem perfectam Christi, & actus quosdam latriæ, fidei, spei, & charitatis in Deum: & hæc sunt completa, hostiâ illâ iam oblatâ: & per eam peccatis purgatis, & mentibus in cultum Dei directis.

Cæremonialia manẽt in suis significatis.

Dico ergo, quòd non venit soluere legem, vel Circumcisionem, quantùm ad fructum, ad quem erat instituta, imò perfecit eam, copiosius remedium, & longè perfectius instituendo, vt dictum est in declarando suppositum istius quæstionis.

20 Ad confirmationem, cùm dicitur, Christus in se fuit circumcisus. Respondeo, non oportuit legislatorem, statim circa natiuitatem suam legem ferre. Et ideò in principio sui temporis lex prior adhuc durauit: vnde & illa, quæ fuerunt legis naturæ, fuerunt obseruanda circa Moysem, vsque ad tempus dationis legis in monte Sinaï: ita hîc. Et eodem modo potest dici de agni Paschalis comestione in cœna, quia in morte Christi causaliter expirauit lex vetus, licèt non pro tunc, sed pro tempore publicationis huius causæ, & legis Euangelicæ: & ideò vsque ad mortem, potuit Christus licitè illa cæremonialia seruare.

Ad confirm.

In morte Christi causaliter cessauit lex.

Ad secundum, potest exponi fœdus sempiternum, in se, vel in æquiualente: vel fortè magis ad intellectum literæ, quòd erat fœdus sempiternum inter Deum, & Abraham, & specialiter eius semen: quia numquam fuit aliud signum specaliter inter Deum, & illud genus: & tamen futurum erat aliquod signum fœderis, inter Deum, & totum genus humanum: & melius erat semini Abrahæ transire in illud fœdus commune, quàm remanere sub signo fœderis specialis: quia melius est partem esse in toto, cui simpliciter benè sit, quàm esse distinctum à cæteris partibus, vt sibi aliqualiter benè sit, & aliis malè.

Ad 2. Circumcisionem fuisse fœdus sempiternum, dupliciter exponitur.

Ad tertium patet, quia quantùm ad Gentiles conuersos, præceptum de Circumcisione erat reuocatum in tertio Concilio, auctoritate Petri, & Iacobi, imò Spiritus sancti, quia ait Iacobus: *Visum est nobis, & Spiritui sancto.* Quantùm autem ad Iudæos, supponitur aliquando reuocata, licèt tempus reuocationis non fuerit simpliciter explicitum in Scriptura.

Ad 3.

Act. 15.

Ordinem hactenus obseruatum, vbi Commentarius R. P. F. Hiquæi Quæstionibus Doctoris Subtilis è regione positus, abhinc nonnihil immutatum inuenies. Ne mireris, id enim in solatium tuum futurum nobis visum est. cùm prior ordo, quem putauimus fore clariorem faciliorémque, ex post facto repertus fuerit obscurior, atque difficilior.

DISTINCTIO QVARTA.

A

HIc dicendum eſt, aliquos ſuſcipere Sacramentum, & rem Sacramenti, aliquos Sacramentum, & non rem, aliquos rem, & non Sacramentum. Sacramentum & rem ſimul ſuſcipiunt omnes paruuli, qui in Baptiſmo ab originali mundátur peccato: quamuis quidam diffiteantur, illis qui perituri ſunt paruulis, in Baptiſmo dimitti peccata, innitentes illi verbo Auguſtini: [Sacramenta in ſolis electis efficiunt quod figurant:] non intelligentes illud ita eſſe accipiendum, quia cùm in aliis efficiant Sacramenta remiſſionem, non hoc eis faciunt ad ſalutem, ſed ſolis electis. Nam quòd omnibus paruulis in Baptiſmo remittatur peccatum per Baptiſmum, Auguſtinus euidenter dicit: [A paruulo, inquit, recenter nato vſque ad decrepitum ſenem, ſicut nullus prohibetur à Baptiſmo, ita nullus eſt, qui non peccato moriatur in Baptiſmo: ſed paruuli tantùm originali, maiores verò etiam omnibus, quæ malè viuendo addiderunt ad illud, quod naſcendo traxerunt, niſi enormitas vitæ impediat.] Adulti quoque qui cum fide baptizantur, Sacramentum & rem ſuſcipiunt.

Lib. de Bapt. paru. 2. c. 27. In Ench. c. 43. to. 3. Habentur de conſecr. diſt. 4. à paruu. Comment. ad 16. cap. Ezech. ſup. illud, In aqua non eſt lota, *& citatur in gloſſ. ibid.*

De fictè accedentibus.

B

QVi verò ſine fide, vel fictè accedunt, Sacramentum, non rem ſuſcipiunt. Vnde Hieronymus: [Sunt lauacra gentilium, hæreticorum: ſed non lauant ad ſalutem. In Eccleſia etiam, qui non plenâ fide accipiunt Baptiſma, non Spiritum, ſed aquam ſuſcipiunt.] Auguſtinus etiam ait, [Iudæis omnibus communia erant Sacramenta, ſed non communis omnibus erat gratia, quæ eſt virtus Sacramentorum: ita & nunc communis eſt Baptiſmus omnibus baptizatis, ſed non virtus Baptiſmi, id eſt, ipſa gratia.] Item, [Omnis qui iam ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus eſt, cùm accedit ad Sacramentum fidelium, niſi pœniteat eum veteris vitæ, nouam non poteſt inchoare. Ab hac pœnitentia, cùm baptizantur, ſoli paruuli immunes ſunt. His aliiſque teſtimoniis apertè oſtenditur, adultis ſine fide, & pœnitentiâ verâ in Baptiſmo non conferri gratiam remiſſionis: quia nec paruulis ſine fide aliena, qui propriam habere nequeunt, datur in Baptiſmo remiſſio. Si quis ergo fictè accedit, non habens veram cordis contritionem, Sacramentum ſine re accipit. Videtur tamen Auguſtinus dicere, quòd etiam fictè accedenti, qui etiam habet odium fraternum, in ipſo momento quo baptizatur, omnia condonentur peccata, & poſt Baptiſmum mox redeant. Sed non hoc aſſerendo dicit, imò hanc opinionem, & præmiſſam ſententiam conferendo. Ait enim ſic: [His qui ficto corde baptizantur, aut peccata nullatenus dimittuntur: quia Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum: aut in ipſo temporis puncto per vim Sacramenti dimiſſa, iterum per fictionem replicantur: vt etiam illud verum ſit, Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, &c. & illud, Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum: vt induat eum Chriſtum ſanctitas Baptiſmi, & exuat eum Chriſtum pernicies fictionis. Nam redire dimiſſa peccata, vbi fraterna charitas non eſt, apertè Dominus docet etiam in illo ſeruo, à quo dominus dimiſſum debitum petiit, quia ille conſeruo dimittere noluit. Sic non impeditur Baptiſmi gratia,

Hieronym. Enarrat. in Pſalm. 77. in princip. Aug. lib. de Pœnit. medicina, c. 2. tom. 9. Et ponitur de conſecr. diſt. 4. cap. Omnis qui. *Lib. de Bapt. cõtra Donatiſt. 1. c. 12. to. 7. de conſecr. diſt. 4. cap.* Quomodo Deus, *in fine.*

Sap. 1. c.

Matt. 18. d.

gratia, quo minùs omnia peccata dimittantur, etiam si fraternum odium in eius, cui dimittuntur, animo perseuerat. Soluitur enim hesternus dies, & quicquid superest, & soluitur etiam ipsa hora momentúmque ante Baptismum, & in Baptismo. Deinceps autem continuò reus incipit esse non solùm consequentium, sed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum, redeuntibus omnibus, quæ dimissa sunt.] Hoc autem, vt prædiximus, non sub assertione dixit: quod ostenditur ex eo, quòd ait in eodem libro sic, [Si ad Baptismum fictus accedit, dimissa sunt ei peccata, aut non sunt dimissa: eligant quod voluerint.] Ecce apertè cernis, si tamen attendis, id dixisse Augustinum non asserendo, sed quærendo, & aliorum opinionem referendo. Idem enim ait, [Tunc valere incipit ad salutem Baptismus, cùm illa fictio veraci confessione recesserit: quæ corde in malitia perseuerante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri.] Non ergo fictè accedenti peccata dimittuntur.

In init. c. 12. De consec. dist. 4. c. Ostéditur illos, circa med. Ibid. & de consec. d. 4. tunc valere.

Quomodo intelligatur illud: Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.

C QVæritur ergo, quomodo illud accipiatur, Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis? Potest dici, quòd qui in Christo, id est, in Christi conformitate baptizantur, scilicet vt moriantur vetustati peccati, sicut Christus vetustati pœnæ, induunt Christum, quem per gratiam inhabitantem habent. Potest & aliter solui. Duobus enim modis Christum induere dicimur, vel assumptione Sacramenti, vel rei perceptione. Vnde Augustinus. [Induunt homines Christum aliquando vsque ad Sacramenti perceptionem, aliquando vsque ad vitæ sanctificationem: atque illud primum bonis & malis, potest esse commune, hoc autem est proprium bonorum & piorum.] Omnes ergo, qui in Christi nomine baptizantur, Christum induunt, vel secundùm Sacramenti perceptionem, vel secundùm vitæ sanctificationem.

Gal. 3. d. Rom. 6. a.

Aug. lib. de Bapt. cõtra Donat. 5. c. 24. tom. 7.

De illis qui suscipiunt rem, & non Sacramentum.

D SVnt & alij, vt suprà posuimus, qui suscipiunt rem, & non Sacramentum. Qui enim effundunt sanguinem pro nomine Iesu, etsi non Sacramentum, rem tamen accipiunt. Vnde Augustinus. [Quicumque non percepto regenerationis lauacro, pro confessione Christi moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte Baptismi.] Audistis quòd passio pro Christi nomine suscepta, supplet vicem Baptismi. Nec tantùm passio vicem Baptismi implet, sed etiam fides & contritio, vbi necessitas excludit Sacramentum, sicut apertè docet Augustinus, dicens: [Baptismi vicem aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso; Beatus Cyprianus non leue documentum assumit. Quòd etiam, atque etiam ego considerans, inuenio non tantùm passionem pro nomine Christi, id quod ex Baptismo deerat posse supplere, sed etiam fidem conuersionémque cordis, si fortè ad celebrandum mysterium Baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim ille latro pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum; nec quia credidit passus est, sed dum patitur credit. Quantum ergo valeat, etiam sine visibilis Baptismi Sacramento, quod Apostolus ait: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: in illo latrone declaratũ est.

13. ciu. c. 7. & Bern. ep. 77. ante medium.

Lib. 4. de Bapt. cõtra Donat. c. 22. in init. tom. 7. Luc. 23. f. In epist. ad Iubaianum circa fin. & de consecr. dist 4. Baptismi vicem. Rom. 10. b.

est. Sed tunc impletur inuisibiliter, cùm mysterium Baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit.] [Et Baptismus quidem potest esse vbi conuersio cordis defuerit: conuersio autem cordis potest quidem inesse non percepto Baptismo, sed contempto Baptismo non potest: nec vllo modo dicenda est conuersio cordis ad Deum, cùm Dei Sacramentum contemnitur.] Ecce hîc habes, non solùm passionem, sed etiam fidem & contritionem conferre remissionem, vbi non contemnitur Sacramentum: vt in latrone illo ostenditur, qui non per passionem, sed per fidem saluatus est, sine Baptismo. Sed dicunt quidam hoc retractasse Augustinum. Retractauit quidem exemplum, sed non sententiam. Ait enim in 4. libro de Baptismo. [Cùm dicerem vicem Baptismi posse habere passionem, non satis idoneum posui illius latronis exemplum, quia vtrùm non fuerit baptizatus, incertum est.] Constat ergo sine Baptismo aliquos iustificari & saluari. Vnde Ambrosius de Valentiniano, [Ventrem meum doleo, vt prophetico vtar eloquio, quia quem regeneraturus eram, amisi: veruntamen gratiam, quam ille poposcit, non amisit.]

Aug. ibid. pap. 25. *Aug. lib. 2. Retr. c. 18.* *Cap. 22. cõtra Donat. lib. de obitu Valẽt. paulò ante med. tom. 3. Ier. 4. c.*

Quæ videntur obuiare prædictis.

E

His autem videtur obuiare quod Dominus dicit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest intrare regnum cœlorum: quod si generaliter verum est, non videntur esse vera superiùs posita. [Sed illud intelligendum est de illis, qui possunt & contemnunt baptizari. Vel ita intelligendum est, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, id est, ex ea regeneratione, quæ fit per aquam & Spiritum sanctum, non saluabitur. Illa autem regeneratio fit non tantùm per Baptismum, sed etiam per pœnitentiam & sanguinem.] Vnde Auctoritas dicit, [Ideò Apostolum pluraliter dixisse fundamentum Baptismatum, quia est Baptismus in aqua, in sanguine, in pœnitentia.] Hoc autem non ideò dicit, quòd Sacramentum Baptismi fiat non nisi in aqua, sed quia ipsius virtus, id est, sanctificatio, datur non modò per aquam, sed per sanguinem, vel pœnitentiam interiùs. Ratio etiam id suadet. Si enim non valentibus credere paruulis sufficit Baptismus, multò magis sufficit fides adultis volentibus, sed non valentibus baptizari. Vnde Augustinus. [Quæris quid sit maius, fides an aqua? non dubito quin respondeam, fides. Si ergo quod minus est sanctificare potest, nónne quod maius est, id est, fides? de qua Christus ait, Qui crediderit in me etiam si mortuus fuerit, viuet.] Sed dicunt aliqui, nullum adultum in Christum credere, vel charitatem habere sine Baptismo, nisi sanguinem fundat pro Domino, subdita introducẽtes testimonia. Augustinus ait. [Ex illo tempore quo Saluator dixit; Nisi quis renatus fuerit, &c. absque Sacramento Baptismi, præter eos qui in Ecclesia sanguinem fundunt, aliquis vitam æternam accipere non potest.] Item, [Nullum Catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, vbi tota Sacramenta Baptismi complentur.] Item, [Baptizatis tantùm iter salutis esse credimus.] Sed quod in his minùs dixit, in aliis capitulis suprapositis suppleuit. Et ideò hæc sic intelligenda sunt, vt soli habentes tempus baptizandi excipiantur: si enim aliquis habens fidem & charitatem voluerit baptizari, & non valet necessitate præuentus, supplet omnipotentis benignitas, quòd Saaramento defuerat. Dum enim soluere potest, nisi soluat, tenetur: sed cùm iam non potest, & tamen vult, non imputat ei Deus,

Ioan. 3. a. *Bern. epist. 77. & est ad Hugon.* *Glos. super epist. ad Hebr. 6. a.* *August. de vnico Bapt. Et Hugo lib. 1. part. 6. cap. 4. Ioan. 11. a.* *Lib. de fide ad Petr. c. 3. Ioan. 3. a. Aug. de Ecclesiast. dogm. c. 74. Ibid.*

Deus, qui suam potentiam Sacramentis non alligauit. Quòd verò inuisibilis sanctificatio sine visibili Sacramento quibusdam insit, apertè Augustinus tradit super Leuit. dicens, [inuisibilem sanctificationem quibusdam affuisse, & profuisse sine visibilibus Sacramentis. Visibilem verò sanctificationem, quæ fit Sacramento visibili, sine inuisibili, posse adesse, non posse prodesse, nec tamen visibile Sacramentum ideò contemnendum est, quia contemptor eius inuisibiliter sanctificari non potest. Hinc Cornelius, & qui cum eo erant, iam Spiritu sanctificati baptizati sunt. Nec superflua iudicanda est sanctificatio visibilis, quia inuisibilis præcessit. Sine visibili ergo inuisibilis sanctificatio esse potest, & prodesse: visibilis autem quæ fit Sacramento tenus, sine inuisibili prodesse non potest, cùm ista sit omnis illius vtilitas. Simoni Mago visibilis Baptismus non profuit, quia inuisibilis non affuit: sed quibus inuisibilis affuit, profuit:] nec tantum valet fides aliena paruulo, quantum propria adulto. Paruulis enim non sufficit fides Ecclesiæ sine Sacramento, qui si absque Baptismo fuerint defuncti, etiam cùm deferuntur ad Baptismum, damnabuntur, sicut multis Sanctorum auctoritatibus comprobatur. At quòd hoc vnum sufficiat, Augustinus ait, [Firmissimè tene paruulos, qui vel in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur, vel de matribus nati sine Sacramento Baptismi de hoc sæculo transeunt, æterno supplicio puniendos: quia etsi propriæ actionis peccata non habuerunt, originale tamen peccatum traxerunt, carnali concupiscentiæ conceptione.] Et sicut paruuli, qui sine Baptismo moriuntur, infidelium adscribuntur numero: ita qui baptizantur fideles dicuntur, qui à fidelium consortio non separantur, cùm orat Ecclesia pro fidelibus defunctis. Fideles ergo sunt non propter virtutem, sed fidei Sacramentum. Vnde Augustinus, [Paruulum etsi nondum fides illa, quæ etiam in credentium voluntate consistit, iam tamen fidei ipsius Sacramentum, id est, Baptismus fidelem facit, sicut credere respondetur, ita etiam fidelis vocatur, non rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei percipiendo Sacramentum.]

Aug. c.84. tom.4.

Act.10.a.

Act.8.e.

Aug. lib. de fide ad Petr. cap.27. Habetur de consec. dist. 4. cap. Firmissimè.

Aug. ep. ad Bonif. quæ est 23. to.2. de consec. dist.4. cap. Nihil est aliud.

Quid prosit Baptismus his qui cum fide accedunt?

F SOlet etiam quæri de illis, qui iam sanctificati Spiritu, cum fide & charitate ad Baptismum accedunt, quid eis conferat Baptismus? Nihil enim eis videtur præstare, cùm per fidem & contritionem iam remissis peccatis iustificati sunt. Ad quod sanè dici potest, eos quidem per fidem & contritionem iustificatos, id est, à macula peccati purgatos, & à debito æternæ pœnæ absolutos: tamen adhuc teneri satisfactione temporali, quâ pœnitentes ligantur in Ecclesia. Cùm autem Baptismum percipiunt, & à peccatis, si qua interim post conuersionem contraxerunt, mundantur, & ab exteriori satisfactione absoluuntur, & adiutrix gratia, omnísque virtus in eo augetur, vt verè nouus homo tunc dici possit. Fomes quoque peccati in eo ampliùs debilitatur. Ideò Augustinus dicit, quòd fides quæ fideles facit, in aquis Baptismi datur, vel nutritur: quia non habenti aliquando ibi datur, & iam habenti, vt pleniùs habeat, datur: sic & de aliis intelligendum est. Qui ergo mundus accedit, ibi fit mundior, & omni habenti ibi ampliùs datur. Quòd verò omnis exterior satisfactio ibi relaxetur, Ambrosius ostendit super illum locum, Sine pœnitentia sunt dona Dei, & vocatio, dicens, [Gratia Dei in Baptismo non requirit gemitum, vel planctum, vel aliquod opus: sed & omnia gratis condonat.]

Aug. hom. 74. supr. Ioan.

Matt. 25.c

Rom. 11. d. Tom.5. non longè à fine comm. ad cap.11. ad Rom.

Et de consec.dist.4. Sine pœnitentia. condonat.] Quod quidem de exteriori gemitu, vel planctu accipiendum est. Nam sine interiore nemo adultus renouatur: sed exteriores satisfactiones, & afflictiones, scilicet sordes pœnitentium ibi dimittuntur. Multum ergo confert Baptismus, etiam iam per fidem iustificato: quia accedens ad Baptismum, *Gen.8.b. Isid.lib.1.de summo bono, c.24.* quasi ramus à columba portatur in arcam: qui antè intus erat iudicio Dei, sed nunc etiam iudicio Ecclesiæ intus est. Cùm verò in Baptismo peccatum deleatur, & satisfactio exterior non imputetur: quæritur, Cur pœnalitas, cui pro peccato addicti sumus, non tollatur? Hoc ideò tradunt fieri viri Sancti, [quia si à pœna homines per Baptismum liberarentur, ipsam putarent Baptismi pretium, non æternum regnú. Ideò soluto reatu peccati, temporalis pœna tamen *Aug.lib.13. de ciu. Dei, cap.4.* manet: vt illa vita studiosiùs quæratur, quæ erit à pœnis omnibus aliena.] Ideò etiam manet, vt sit fideli & certandi materia, & vincendi occasio, qui non vinceret, si non pugnaret; nec pugnaret, si in Baptismo fieret immortalis.

Cuius rei Baptismus, qui datur iam iusto, sit Sacramentum?

G SI quæritur, Cuius rei Baptismus ille sit Sacramentum, qui datur iam iusto? Dicimus Sacramentum esse & rei, quæ præcessit, id est, remissionis antè per fidem datæ, & remissionis temporalis pœnę, siue peccati, si habetur, quod interim committitur, & nouitatis ac omnis gratiæ ibi præstitæ. Omnis etenim rei signum est, cuius causa est. Nec mireris rem aliquando præcedere Sacramentum, cùm aliquando etiam longè pòst sequatur; vt in illis, qui fictè accedunt: quibus, cùm postea pœnituerint, incipiet Baptismus prodesse: in quibus fuit Baptismus Sacramentum huius sanctificationis, quam pœnitendo habent. Sed si nunquam pœniterent, nec à figmento recederent: cuius rei Sacramentum esset Baptismus ab illis susceptus? Potest dici, rei quæ ibi fieret, si non eorum enormitas impediret.

Si paruulis datur in Baptismo gratia, quâ possũt in maiore ætate proficere?

H SOlet etiam quæri, Si paruulis in Baptismo datur gratia, quâ cùm tempus habuerint vtendi libero arbitrio, possint benè velle & currere? De adultis enim, qui dignè recipiunt Sacramentum, non ambigitur quin gratiam operantem & cooperantem perceperint: quæ in vacuum eis cedit, si per liberum arbitrium pòst mortaliter deliquerint: qui merito peccati gratiam appositam *2.Cor. 6.a. Heb. 10.f.* perdunt. Vnde dicuntur contumeliam Spiritui sancto facere, & ipsum à se fugare. De paruulis verò, qui nondum ratione vtuntur, quæstio est, An in Baptismo receperint gratiam, quâ ad maiorem venientes ætatem possint velle, & operari bonum? Videtur quòd non receperint: quia gratia illa charitas est, & fides, quæ voluntatem præparat & adiuuat. Sed quis dixerit eos accepisse fidem & charitatem? Si verò gratiam non receperint, quâ benè operari possunt, cùm fuerint adulti, non ergo sufficit eis in hoc statu gratia in Baptismo data, nec per illam possunt modò boni esse, nisi alia addatur: quæ si non ad- *aliàs, non sunt.* ditur, non ex eorum culpa, quia iustificati * sunt à peccato. Quidam putant gratiam operantem & cooperantem cunctis paruulis in Baptismo dari in munere, non in vsu: vt cùm ad maiorem venerint ætatem, ex munere sortiantur vsum, nisi per liberum arbitrium vsum muneris extinguant peccando, & ita ex culpa eorum est, non ex defectu gratiæ, quòd mali fiunt: qui ex Dei munere valentes habere vsum bonum, per liberum arbitrium renuerunt, & vsum prauum elegerunt.

ORDO

ORDO QVÆRENDORVM.

POSTQVAM [a] Magister egit de Baptismo quantùm ad eius intrinseca, hîc agit de suscipientibus Baptismum, & consistit tota determinatio istius distinctionis in declarando, quandam distinctionem trimembrem de suscipientibus, quæ est, quòd aliqui recipiunt Sacramentum, & rem: aliqui Sacramentum, & non rem: aliqui rem, & non Sacramentum, & diuiditur in tres. In prima, huius diuisionem ponit. In secunda, eam exponit. In tertia, circa eam dubitationes mouet, & ponitur secunda ibi: *Sacramentum, & rem.* Tertia ibi: *Solet quæri de illis.* Prima pars manet indiuisa. Secunda diuiditur in tres, secundùm tria membra, quæ declarat. Secundum membrum ibi: [*Si verò sine fide.*] Tertium ibi: [*Sunt & alij.*] Et vtraque istarum partium habet duas: quia primò declarat veritatem. Secundò obijcit, & soluit, & contra dicta in declaratione secundi membri ponit duas obiectiones. Prima est ex auctoritate Augustini, ibi: [*Videtur tamen August.*] Secunda ex auctoritate Apostoli, ibi: [*Quæritur quomodo.*] Contra etiam dicta in declaratione tertij membri ponit duas dubitationes. Prima, ibi: [*Eis autem videtur:*] Secunda ibi: [*Sed dicunt aliqui.*] Tertia pars principalis, diuiditur in duas, secundùm duas dubitationes, quas mouet. Prima mouetur circa tertium membrum, & ponitur ibi: [*Solet quæri*, &c.] Secunda mouetur circa secundum membrum, ibi: [*Solet etiam quæri.*] Primum membrum, scilicet suscipere rem, & Sacramentum, certum est quòd conuenit paruulis. Secundum, recipere Sacramentum, & non rem, certum est quòd tantùm conuenit adultis. Tertium membrum, potest competere vtrisque, quia vtrique possunt habere Baptismum sanguinis, & flaminis. Secundùm hoc ergo, primò quærendum est de paruulis. Secundò de adultis. Tertiò simul de vtrisque. Quantùm ad paruulos tria quæro. Primò, Vtrùm paruuli sint baptizandi? Secundò, Vtrùm paruuli baptizati recipiant effectum Baptismi? Tertiò, Vtrùm paruulus existens in vtero matris possit baptizari?

COMMENTARIVS.

Ordo dist.

a *Postquam Magister*, &c. Postquam in prioribus cum Magistro exposuit extrinseca Baptismi, quantum ad formam, materiam, definitionem, institutionem, nunc proximè agit de suscipientibus Baptismum, qui sunt infantes, & adulti, ad quos possit tripliciter comparari, vel vt recipiunt Sacramentum tantùm; vel secundò, vt recipiunt rem Sacramenti; vel tertiò, vt recipiunt Sacramentum, & rem Sacramenti simul. Suscipere Sacramentum tantùm, & non rem, competit ficto: Sacramentum verò & rem Sacramenti suscipiũt infantes, & adulti, qui sine fictione accedunt; rem Sacramenti sine ipso Sacramento suscipiunt, qui baptizantur Baptismo flaminis, & sic decedunt sine Baptismo fluminis, cuius non est copia. Item, qui in sanguine baptizantur propter Christum, vt qui Martyrio ante Baptismum afficiuntur. Hîc triplex modus suscipiendi Baptismum patet ex locis Augustini, & Hieronymi in litera citatis à Magistro.

Triplex modus suscipiẽdi Baptismum.

Tractatum vniuersum absoluit Doctor nouem quæstionibus, prima pars eius est de Baptismo infantium; continet tres quæstiones; prima, *An sint baptizandi?* secunda, *An recipiant effectum Baptismi?* tertia, *An in vtero materno possint baptizari?* Secunda pars est de adulto, & cõtinet quartam & quintam quęstionem: *Vtrùm non consentiens recipiat effectum Baptismi? Vtrùm fictus recipiat eundem?* Tertia pars est de vtrisque, ad quam spectat quæstio sexta & septima: *Vtrùm iustificati teneantur ad Baptismum? Vtrùm omnes baptizati æqualiter recipiant effectum Baptismi?* Quarta pars continet octauam & nonam: prima est de paruulo exposito. Secunda paruulis Iudæorum, & infidelium. *Diuisio distinctionis.*

QVÆSTIO I.

Vtrùm paruuli [b] sint baptizandi?

Alens. 4. *p. q.* 17. *m.* 1. D. Bonau. *hic* 2. *p. art.* 2. *q.* 1. *&* 2. Richard. *art.* 1. *q.* 2. D. Thom. *q.* 6. *&* 3. *p. q.* 69. *art.* 6. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 25. *sect.* 1. *&* 2. Aug. 6. *contra* Iulian. 5. Concil. Mileuit. 2. Lateran. *c. Maiores, de Bapt.* Clem. 1. *de sum. Trin.* Trident. *sess.* 5. *de pecc. orig. & sess.* 7. *can.* 12. 13. Coccius *latè* 2. *tom. lib.* 5. *art.* 6.

AD primum arguitur, quòd non; quia Baptismus est remedium contra peccatum: sed paruuli non habent peccatum, quia nec vsum rationis, vel voluntatis: & secundùm Augustinum de vera Religione, *Peccatum adeò est voluntarium, quòd si non sit voluntarium, non est peccatum:* ergo, &c. 1 *Magist.* 1. *Argum.* 1.

Item Matth. vlt. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Paruulus non potest credere: ergo per Baptismum non potest saluari: ergo frustrà baptizatur. *Argum.* 2.

Ratio ad opp. Contrà, Augustinus de fide ad Petrum: *Firmissimè tene, paruulos, qui sine Sacramento Baptismi de hoc sæculo transeunt, æterno supplicio puniendos: quia originale peccatum in carnali conceptione contraxerunt.*

COMMENTARIVS.

1 *Explicatio quæstionis.* b VTrùm paruuli, &c. Hæc quæstio potest explicari secundùm varias controuersias, quæ circa Baptismum infantum contigerunt. Primò, an paruulus necessitate salutis debeat baptizari; ita vt aliter in eo statu decedens, non saluetur, vel certè nequeat esse membrum Christi, & Ecclesiæ sine Baptismo, ratione peccati originalis? Et hic est scopus Doctoris, quia disserit contra Pelagianos, qui negârunt peccatum originale, *Error Pelagij.* contra quos Augustinus, & Patres agunt, probantes ex Baptismo paruulorum, qui datur in remissionem peccati, verè infantem, qui naturali generatione descendit ab Adamo, contrahere peccatum originale, & ideò formam Baptismi in ipsis verificari in remissionem peccati, ex quo indigent Baptismo, vt liberari possint. Secundus sensus est, vtrùm conueniat eos baptizari? Tertius, vtrùm sit aliquod præceptum baptizandi paruulos, ita vt parentes, & Ecclesia teneatur eis de hoc remedio prouidere?

Neutrum horum attingit hîc Doctor, sed supponit vtrumque ex praxi Ecclesiæ, quia suo tempore nulla fuit necessitas hæc examinandi: antiqui enim errores fuerunt extincti; & quamuis Pelagianismus cum illis etiam fuerit extinctus, per Concilia, & Patres; tamen vt effectus Baptismi, eiúsque necessitas declaretur, disserit cōtra Pelagianos breuiter supponens quæ definita sunt aduersùs Pelagium, qui magis ex instituto disseruit contra veritatem peccati originalis, cuius remedium est primariò, & ex speciali institutione Baptismus, vt ab aliis Sacramentis distinguitur, quia est regeneratio in Christum; & per eum fit *translatio ab eo statu, in quo quis nascitur filius Adam in statum adoptionis filiorum Dei*, vt docet Tridentinum *sess.6.cap.7.*

2 *Declaratur error Pelagij. Primus error.* His suppositis: Pelagius negabat peccatum originale, vt patet ex Augustino *lib. de dono perseu. cap. 3. lib. de pecc. orig.* & *lib.1. de peccatorum merit. & remiss. cap.8. & deinceps vsque ad finem libri.* Secundò docebat consequenter non baptizari paruulos in remissionem peccati originalis. *Secundus error.* Augustinus enim & Patres vrgebant consuetudinem Ecclesiæ, quæ baptizabat paruulos in remissionem peccatorum; & illud de necessitate Baptismi; *Nisi quis renatus fuerit*, &c. *non intrabit in regnum cœlorum*, Ioannis 3. Quo argumento diuisi sunt Pelagiani; *Diuisio Pelagianorum.* nam quidam dicebant baptizari in remissionem peccati non originalis, sed actualis, quod tum committebat: ita Augustinus *cap.* 17. Alij verò negabant baptizari in remissionē peccatorum; sed vt intrarent in regnum cœlorum, ipsis constituentes vitam beatam extra regnum cœlorum: ita Augustinus *cap.*18. 20. 30. & 34. Vtriusque errorıs Authores fuerunt Cælestius, & Pelagius, vt colligitur ex Augustino in libello, quē Cælestius gestis Ecclesiasticis alligauit Romæ sub Zozimo, admisit paruulos baptizari in remissionem peccatorum, negans tamen in eis peccatum originale: ita Augustinus *de gratia Christi lib.1.cap.33.* *Baptizari infantes non in remissionem originalis.* Pelagius verò alterius erroris fuit author; nam teste Augustino *lib.2. de peccato orig. cap.21.* interrogatus de paruulis, qui moriebantur in peccato originali absque Baptismo, quò irent, respondit, non ire in regnum cœlorum scio, quò verò eant se nescire dicebat, &c. Et hic est articulus quintus propositus eidem in Concilio Diospolitano: damnatur quoad vtrumque sensum in Mileuitano *can.2.* & in Trident. *can.4.* *Non baptizatos infantes habere vitā, extra cœlum beatam.* docebat peccatum Adæ non origine transire in posteros, sed imitatione. Augustinus *lib.1. de peccat. meritis, & remiss. cap.9.* *Peccatū Adæ solâ imitatione in posteros transire.* Infantes nasci in eo statu, in quo fuit primus parens ante peccatum; est articulus tertius Diospolitani, & *can.* 1. Arausicani: negabat etiam pœnas peccati originalis, quod ad alium locum spectat.

Secunda hæresis circa infantes non baptizatos fuit Vincentij Victoris, quem Augustinus impugnauit tribus libris de anima, & eius origine. 3 *Hæresis Vincentina.* Hic admisit peccatum originale in infantibus, sed asseruit vlteriùs, si sine Baptismo decederent, saluari in paradiso per oblationes Sanctorum, quæ pro ipsis fiebant, vbi detinebantur vsque ad diem iudicij, post quod transituri sunt in regnum.

Tertia hæresis negat Baptismum infantum, vt Petrus Brusius apud Bernardum, & quidam Henricus, à quibus dicti sunt eorum sectatores Petrobrusiani, & Henriciani, quos confutat Bernardus *epist.240.* & *serm.66. in Cantica.* 4 *Tertia hæresis Brusij.* Hi negabant infantes capaces esse Baptismi. VVitclefus apud VValdensem *tom. 2. de Sacramentis, cap.96.* VVitclefi. negabat Baptismum aquæ necessarium esse infantibus, & adultis, ad salutem, sed sufficere flaminis Baptismum per merita Christi. Anabaptistæ negant Baptismum licere dare, nisi solis adultis, ídque circa annum 30. Anabaptistarum. vt quidam eorum apud Caluinum *lib.4. Institut. cap.16.* Caluini. Huius sectæ Author fuit (apud Cochleum in actis Lutheri anno 1528.) Balthazar Pacimontanus, postea Viennæ crematus. Caluinus *in Antidoto Tridentini, cap. 5. sess. 1. & loco citato*, docet paruulos etiam sine Baptismo morientes saluari, & fieri sanctos, & membra Ecclesiæ, quibus plures huius temporis hæretici consentiunt.

Quidam etiam negant paruulos baptizandos esse, quia cùm efficaciam Baptismi, & Sacramentorum doceant cum Luthero consistere in excitatione fidei tantùm per verbum, quæ nequit esse in paruulis, *Errores aliorum.* sic negant posse baptizari. Alij contrà docent fidem actualem esse in paruulis, & sic baptizari posse ratione illius fidei, cùm sint capaces. Alij docent aliquos motus dilectionis, & fidei in ipsis, similes iis, quos habuit Ioannes Baptista in vtero matris, non quòd intelligant paruuli, sed quòd habeant quasdam inclinationes similes motibus fidei, & dilectionis: ita Pseudoconcilium VVittembergense apud Cochleum *lib.3. Miscellaneorum tract.8. cap.2.* VVittembergensium

His obliquè accedit Erasmus *præfatione Paraphrasis in Matthæum*, vbi docuit interrogandos esse qui in infantia sunt, cùm adoleuerint, 5 Erasmi. & si non consenserint in Baptismum receptum, esse dimittendos liberos. Ludouicus Viues *Annot. ad cap.27.* Ludouici Viues. Augustini *lib.1. de Ciuit. cap.27.* dicit olim neminem consueuisse baptizari, nisi in ætate adulta, & qui per se peteret Baptismum, & intelligeret quid sit baptizari.

SCHO

SCHOLIVM.

Paruulos esse baptizandos vt liberentur ab originali,contra Pelagium, de quo Dion.*c.vlt. Eccles. Hier.* Cyprian.3.*epist.*8. Nazianzen. *orat. in sanctum lauacrum.* August.10.*de Genes.*23. Prosp.2.*de voc.gent.*8. Mileuitanum Concil. *can.*2. *vide* Bellarm. *lib.*1.*de Bapt.c.*8. Castro *v.Baptismus,hær.*9. Trident.*sess.*6.*c.*4.*& sess.*7.*de Bapt.can.*12.13. Coccium *supr.vbi citantur Patres Græci & Latini.*

Hîc fuit error Pelagij, quòd paruuli non habent peccatum originale. De hoc, & eius improbatione tactum est *lib.*2.*d.*30. 2

Teneo [c] ergo oppositum, quia cùm secundùm Scripturam, & fidem, paruuli contrahant originale peccatum; ad eius deletionem, quæ necessaria est ad salutem, sunt baptizandi: quia tempore legis Euangelicæ, Baptismus institutus est in remedium contra illam culpam. *Paruulos esse baptizãdos.*

Ad primum argumentum, illa auctoritas Augustini debet de actuali peccato intelligi, & isto modo peccatum originale fuit in primo parente voluntarium; non tamen oportet quòd quodcumque peccatum sit voluntarium voluntate illius in quo est. *Peccatum non semper volũtarium ei,in quo est.*

Ad aliud patet, quòd debet intelligi de adultis per illud quod præcedit, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit.* Vel potest dici, quòd qui non crediderit, nec actu, nec habitu, condemnabitur,quia secundùm Apostolum Hebr.11. *Sine fide impossibile est placere Deo; credere enim oportet accedentem ad Deum.*Paruuli autem,etsi non possunt habere actum credendi, possunt tamen habere habitum,vt in sequenti quæstione dicetur: ideò non valet *Argum.*2.

COMMENTARIVS.

6 c TEnco ergo oppositum, &c. Hîc duas conclusiones oppositas eisdem erroribus breuiter comprehendit Doctor.Prima est,*peccatum originale esse in paruulis.* Secunda, *paruulos necessitate salutis esse baptizandos: quia originale in lege Euangelica,in ijs nequit deleri,nisi per Baptismum*,&c. Per *legem Euangelicam* intelligit ordinariam, quæ est præsentis status: non comprehendit casum Martyrij, aut sanctificationis per Baptismum flaminis. Vtraque conclusio est de fide. Prima conclusio supponitur ex materia de gratia, & peccato originali.Eam definiunt Diospolitanum,Mileuitanum,& reliqua Concilia habita in Africa contra Pelagium;Lateranense, Florentinum,Tridentinum: & patet ad Romanos 5. *Per vnum hominem peccatum intrauit*,&c. *Prima conclusio. Secunda conclusio. Probatio prima.* Diospolit. Mileuitan. African. Cõcilia Lateranens. Florent. Trident. Ad Rom.5.

7 Secunda conclusio quæ ad præsentem materiam spectat,probatur ex Scriptura; *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, &c. Ioannis 3. *Qui crediderit & baptizatus fuerit,saluus erit*,&c.Matthæi vltimo. *An ignoratis, quia quicũque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem*, &c. nemo autem saluatur,nisi qui est in Christo Iesu, ad Romanos 8. *Nihil nunc damnationis est in his,qui sunt in Christo Iesu*, &c. *saluos nos fecit per lauacrum regenerationis*, ad Titum 3. *In quo & circumcisi estis, Circumcisione non manufactâ,in expoliationem veteris carnis, sed in Circumcisione Christi, consepulti ei in Baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operis Dei, qui suscitauit illũ à mortuis*,&c.ad Coloss.2.Sic etiam Baptismus 1. Petri 1. appellatur Circumcisio spiritualis: *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ*:ad Ephesios 5. per Baptismũ induimus Christum ad *Galatas* 3. & plura similia: ergo suppositâ priori veritate de originali peccato in omnibus, qui descenderũt per naturalem propagationem ex Adamo,necessarius est Baptismus per quem induimus Christum, exuimus veterem hominẽ, liberamur, mundamur, saluamur, circumcidimur à peccato & illuminamur, vt habetur ad *Hebræos* 6. *Probatio secundæ cõclusionis ex Scriptura.* Ad Rom.6.

8 Secundò eadem veritas ex Patribus patet,Syricius Papa *epist.*1.*cap.*2. supponit eum, qui absque Baptismo decedit,perdere vitam,& regnum. Irenæus *lib.*3. *contra hæreses, cap.*19. Aquam & spiritum esse necessaria,vt homo in vitâ Dei perficiatur. Leo Papa *epist.*78.aliàs 80.Qui Baptismo priuatur,necessaria liberatione priuari,&c. Hieron. *dial.*3. *contra Pelagium.* August.*de peccat.meritis & remiss. contra duas epist. Pelagianorum*, *cap.*4. *lib.*1. *de Anima, & eius origine*,*cap.*10. *lib.*2. *cap.*12.*lib.*3. *cap.* 9. *epist.* 28. & alibi passim contra Pelagianos. Concilium Constantinopolitanum:*Confiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorum.* *Secunda probatio ex Patribus.* Syricius. Irenæus. Leo Papa. Hieron. Augustin. Concilium Constantinopolitan.

9 Tertiò probatur specialiter de paruulis ex cõmuni Patrum, & Ecclesiæ sensu & definitione. Clemens Romanus *lib.* 6. *cap.*15. *constit. Apost.* id docet, *Baptizate*, inquit, *pueros infantes*,&c. *Sinite enim, ait Dominus, pueros venire ad me, & ne prohibete eos.* Dionys.*Eccl.hier.cap.*7. Iustinus in quæst. 56.*Infantes digni sunt Baptismi commodis,fide eorum, qui illos ad Baptismum offerunt.* Irenæus *lib.*2. *c.*39. Origenes *hom.*8.*in Leuit.* asserens Baptismum Ecclesiæ dari in remissionem peccatorum etiam infantibus ob peccatum originale *homil.* 14. *in eadem, & lib.*5.*in cap.*6. *ad Roman.* Athanasius *quæst.* 124. Basilius *homil*, 13. *quæ est exhortatio ad Baptismum*, docens omne tempus, & totam ætatem hominis esse accommodam Baptismo. Nazianzenus *orat.*40. Cyprianus *epist.* 59. Ambrosius *lib.*10.*epist.*84.*in cap.*1. *Lucæ de mysterio Paschæ, cap.*5. Syricius *epist.*5.*c.*1. Hieronymus *loco citato, & epist.* 7. *ad Lætam.* Augustinus variis in locis, vt *lib.*1. *contra Donatistas, c.*23.*&* 24. *& locis suprà citatis epist.*28. *ad Hieron. de Gen.ad literam, lib.*10. *c.*23. Concilia,& omnes Patres,tam Græci,quàm Latini, quotquot scripserunt de hac materia Baptismi.Carthaginen.V.Mileuitanum,Bracharense II. Matisconense II. Toletanum XII. Concilium *Tertia ratio de Baptismo infantium.* Clem. Rom. Dionys. Iustinus. Irenæus. Origenes. Athanasius. Basilius. Nazianzen. Cyprian. Ambros. Hieron. Augustin. Carthagin. Concil. Mileuitan. Bracharens. Matisconen. Toletan.

Metense. Lateranens. Viennens. Trident.

cilium Metense, Lateranense, Viennense, ac Tridentinum *sess.7.de Baptismo can.*14. & *sess.5.can.*4. Priori loco damnatur sententia eorum, qui negant baptizandos paruulos. Et certè veritas hæc ita passim à Doctoribus, Patribus, Conciliis, atque Pontificibus continuâ traditione definitur, vt mirum sit quâ fronte aliqui fuerint ausi contradicere. Ex dictis autem tam necessitas, quàm congruentia Baptismi paruulorum patet.

9 *Esse præceptum baptizandi paruulos.*

An baptizari paruulos sit in præcepto? Aliqui dubitant asserentes, circa hoc non inueniri aliquod præceptum positiuum Ecclesiæ, sed consuetudinem obtinere vim præcepti. Cæterùm videtur consuetudo fundata esse in præcepto, quod ad traditionem Apostolicam referri debet. Vnde Nazianzenus sumit fundamentum baptizandi paruulos ex præcepto de Circumcisione, quod post septimum diem vrgebat. Idem docet Augustinus *lib.1. de Baptismo, cap.*24. *& epist.* 28. *ad Hieronymum, & de Gen.ad literam,lib.*10.*cap.*23.dicens esse traditionem Apostolicam. *Consuetudo,* inquit, *matris Ecclesiæ in baptizandis paruulis, nequaquam spernenda est, neque vllo modo superflua deputanda, nec omnino credenda, nisi Apostolica esset traditio.* Et epist.illa 28. *Beatus Cyprianus non aliquod decretum condens nouum, sed Ecclesiæ fidem firmissimam seruans, ad corrigendos eos, qui putabant ante octauum diem natiuitatis non esse paruulum baptizandum, non carnem, sed animam dixit esse perdendam; & mox natum ritè baptizari posse cum suis quibusdam Coëpiscopis censuit.*

Nazianzen. Augustin. *Est traditio Apostolica.*

10 Hoc decretum habetur apud Cyprianum *epist.* 59. argumentum sumentem à Circumcisione, quæ die octauo fiebat ex præcepto; Can. 85. in Trullo decernit pueros baptizandos, de quorum Baptismo non constat, neque testimonium haberi potest: id ipsum decreuit priùs Concilium Carthaginense V. *cap.*6. cuius ille est Canon, vt rectè aduertit Theodorus Balsamon. Idem decreuit Concilium VVormatiense *cap.*70. Hincmarus Rhemensis ad Hincmarum Laudunensem, prohibentem infantes baptizari, improperat id nunquam in Ecclesia ab vllo tentatum esse, proponens ei regulam Ecclesiasticam à Beato Syricio Papa in hos prolatam. Hæc autem regula habetur in epistola Syricij ad eundem Hincmarum Rhemensem. Vnde meritò Tridentinum docet esse traditionem Apostolicam *sess.5.can.*4.

Carthag. V. VVormatiense. Hincmarus.

Statutis autem diebus, extra periculum, in quibusdam Ecclesiis Baptismus paruulorum fiebat, vt patet ex decreto Matisconensi cap. 3. *Omnes omnino,* inquit, *à die quadragesima cum infantibus suis ad Ecclesiam obseruare præcipimus, vt impositionem manus certis diebus adepti, & sacri Olei liquore peruncti, legitimi diei festiuitate fruantur, & sacro Baptismate regenerentur,*&c. Intelligit autem Concilium exorcismos, & vnctiones, quæ ante Baptismum præmittuntur, certis diebus fieri debere in infantibus ante Baptismum, qui in die resurrectionis ministrabatur.

Matisconen.

De his Iuo Carnotensis in sermone de Sacramentis dedicationis. In lib.6. Caroli Magni *cap.* 185. habetur, *Placuit vt populus infantes ad Baptismum non afferat, nisi duobus temporibus, si infirmitas non occupauerit,* &c. Æthiopes, vt docet Zaga Zabo Æthiops, in confessione fidei, quadragesimo die masculos, octogesimo verò fœminas, baptizāt; nisi antea sit periculum. Moscouitæ etiam quadragesimo die Baptismum conferunt, vt docet Sigismundus, de rebus Moscouitarum, *cap.de Baptismo.* In Ecclesia tamen Latina, vt notauit Rupertus *de diuinis officijs,lib.*4.*c.*18. Ecclesia propter pericula mortis dedit indulgentiam Baptismi, solennitate Baptismi in paucis, vsque ad resurrectionem retenta.

Iuo Carnotens. *Vsus Æthiopum.* *Moscouitarum.* Rupertus.

His ergo fidei suppositis fundamentis, facilis est probatio conclusionis, quam probat Doctor ex illo de fide ad Petrum; *Firmissimè tene, paruulos, qui sine Sacramento Baptismi de hoc seculo transeunt, æterno supplicio puniendos, quia originale peccatum in carnali conceptione contraxerunt,* &c. Hæc authoritas continet fidem Ecclesiæ, vt patet ex dictis. Sub nomine Augustini proponitur à Doctore, liber tamen est Fulgentij: communis autem error fuit antiquorum Scholasticorum, qui ipsum Augustino tribuebant, quia inter opera eius habetur. Accedit etiam ratio, quam Doctor insinuat, quia paruuli contrahunt originale, cuius remedium necessarium in illis est Baptismus: ergo non limitatur ex sui institutione ad solos adultos; sicut neque morbus ad eosdem limitatur; Deus autem omnes homines vult saluos fieri: ergo etiam remedium illud contra morbum voluit esse commune. 11

Liber de fide ad Petrū est Fulgentij.

Ex quo sequitur quòd neque ex præcepto diuino excluduntur paruuli, quia neque præceptum Sacramenti conformatur eius institutioni, quæ ad infantes indigentes salute extenditur; non præcepto Ecclesiastico, vt patet ex dictis, excluduntur à Baptismo: non excluduntur etiam ex defectu dispositionis, & ratione status, quia sicut ex Adamo, sine actu proprio contrahunt peccatum, sic etiam salutem habere possunt in Christo per Baptismum sine actu proprio, vt patet ad Romanos 5. *Si enim vnius delicto mors regnauit per vnum, multò magis abundantiam gratiæ, & donationis,* &c. *accipientes in vita regnabunt per vnum Iesum Christum,* &c. *Igitur sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ,*&c. Vide quæ sequuntur. 12

Nullâ ratione excludi infantes à Baptismo.

Sicut ergo condemnatio, & peccatum ex primo parente regnat in infantibus, ita etiam iustitia per Christum, & salus ad eosdem extenditur; qui venit saluum facere, quod perierat; & primariò ad redemptionem peccati originalis: aliàs non esset verè redemptor infantum, si vel ipsi peccatum non haberent, vel si habent, non posset eis applicari remedium. Qui saluantur in Christo, fiunt membra eius & Ecclesiæ, quod non contingit lege in infantibus, nisi per Baptismum: & sicut condemnantur ex peccato, quod voluntate Adami, non propriâ, commiserunt; sic etiam saluantur per Christum in fide Ecclesiæ, ac virtute Baptismi. Deinde *Ioannis* 3. vbi ostenditur necessitas Baptismi non fit mentio fidei, quæ quidem in adulto exigitur, non tamen in infante haberi potest, qui non est eius capax, benè tamen Baptismi.

Christus Redemptor infantum.

Argumenta Anabaptistarum benè soluūt Doctores moderni, vt Bellarminus *lib.*1.*de Sacr.Baptismi, cap.* 8. quia nullius sunt difficultatis; vrgent enim ea quæ de necessitate fidei ad salutem loquuntur, quæ nequit in paruulis. Respondent Patres quantùm ad effectum Baptismi, & salutis in infantibus, sufficere fidem aliorum, vel Ecclesiæ, quia non sunt sui arbitrij, sed in potestate aliorum, qui pro ipsis respondere, & spondere iure possunt: & vt respondet Doctor, paruuli credunt habitu, licèt non actu: ita Innocentius cap. *Maiores, de Baptismo,* recipientes enim iustitiam mediante 13

Argumenta Anabaptistarum. *Soluuntur.* *Fides infantium.* Doctor. Innocent.

Trident. mediante Baptismo, recipiunt fidem, spem, & charitatem; ex quibus integratur iustitia: ex Tridentino *sess. 6. cap. 7.* vnde infantes habent hanc post Baptismum, & essentialiter requiritur; ideò à Græcis Patribus dicitur Baptismus illuminatio.

Aliam verò, quæ consistit in actu, éstque dispositio præuia in adultis, quibus proponuntur primùm credenda, (dispositio, inquam, ad Baptismum,) non habent infantes, neque requiritur in ipsis; sed ipsa susceptio Baptismi est professio fidei, & legis nouæ ex natura actus. Vnde Augustinus lib. 1. de peccator. meritis, & remiss. cap. 27. *Quis autem nescit*, inquit, *credere, esse infantibus baptizari, non credere autem non baptizari*, &c. Vbi latè probat ex Euangeliis, & Scriptura, & epistolis Apostolorum, necessitatem Baptismi quoad infantes. Videatur *epistola* 23. 57. 105. *ser.* 10. *&* 14. *de verbis Apostoli, lib. 3. de lib. arbitrio, cap.* 23. *lib. 4. de Baptismo, c.* 24. *&* 25. & multis aliis locis, vbi hanc veritatem ex instituto probat contra Pelagianos. *Baptismus fidei professio.*

QVÆSTIO II.

Vtrùm paruuli baptizati recipiant effectum Baptismi?

Alens. 4. *part. quæst.* 17. *m.* 2. D. Thom. D. Bonauent. Richard. *& alij citati pro quæst. præced.*

AD secundum sic proceditur, & arguitur quòd paruuli baptizati non recipiunt effectum Baptismi: quia talis effectus est gratia: paruuli non recipiunt gratiam: quia non infunditur sine fide, quia *sine fide impossibile est placere Deo*, vt habetur *Hebr.* 11. sed paruuli non recipiunt fidem. Quod probo, primò, auctoritate Apostoli Rom. 10. *Fides est ex auditu:* paruuli non possunt sic accipere fidem. Secundò, probo ratione, quia habens habitum, potest vti eo cùm voluerit non impeditus: paruulus baptizatus cùm venerit ad vsum rationis, non potest vti habitu fidei: quia non potest exire in actum credendi articulos fidei. 1 *Argum.* 1.

Et confirmatur istud, quia habens habitum se habet aliter ad actum, quàm non habens: aliquo enim modo habitus se habet ad actum, & secundùm illum modum differt habens à non habente: sed paruulus baptizatus nullo modo aliter se habet ad actum credendi, quàm si non fuisset baptizatus: quia si baptizatus nutriatur inter infideles, & ab eis doceatur, similiter acquiescet errori eorum, sicut alius non baptizatus: si etiam non baptizatus nutritur inter fideles, & in lege eorum doceatur, similiter acquiescet illi legi, sicut aliquis baptizatus. Si ergo nullo modo aliter se habet ad actum credendi baptizatus, quàm non baptizatus, nullo modo habet habitum fidei.

Si verò respondeatur, quòd habitus acquisitus aliquo modo se habet ad actum, non sic autem infusus. Contra hoc, & ad confirmationem principalis argumenti, quia si Deus infunderet alicui habitum Geometriæ concurrentibus sibi rationibus terminorum Geometralium, posset ex illo habitu assentire veritatibus Geometricis: ergo à simili in proposito, ex fide infusa, si adesset, posset habens assentire occurrentibus rationibus terminorum: & ita apprehensâ ratione mortui, & resurrectionis, posset aliquis assentire huic veritati; mortui resurgent, cuius oppositum experimur. 2 *Fides non ita tendit in credibilia, sicut scientia in scibilia.*

Tandem confirmatur propositum, quia cùm habitus det aliquam facilitatem, & delectationem in opere, ex *secundo Ethicor.* nullus autem faciliùs, nec delectabiliùs operatur contra habitum suum, quàm secundùm eum: sed paruulus baptizatus postquam fuerit adultus, faciliùs dissentit à credibilibus, quàm consentiat; vt experimur: ergo, &c.

Item ad principale: nullus recipit gratiam à Deo, nisi aliquo modo sibi coniungatur: nam actualiter auerso, & omnino indispositо, Deus non dat gratiam. Prima autem coniunctio ad Deum fit per fidem: ergo non habenti illam, non datur gratia: paruulus non habet eam ante Baptismum: ergo non datur ei in Baptismo. *Arg.* 2.

Contrà, August. in Enchiridio, *A paruulo recenter nato, vsque ad decrepitum, sicut nullus prohibetur à Baptismo, ita nullus est qui non moriatur peccato in Baptismo:* sed nullus moritur peccato, nisi recipiat gratiam: ergo, &c. *Ratio ad opp.*

SCHOLIVM.

Secundùm fidem certum eſt, gratiam infundi, ſicut & originale dimitti paruulis in Baptiſmo, de quo citati pro quæſt. præced. eſt de fide ex cap. Maiores, *de Bapt.* Trident. *ſeſſ.* 7. *can.* 6. 7. & 8. & Florent. *decret. Eugen.* Ambroſ. *lib.* 2. *in Luc.* Aug. 5. *contra Donat. c.* 21. *vide* Coccium & Bellarm. *citatos.*

3 Ad quæſtionem [a] dico, quòd ſicut eſt creditum paruulo in Baptiſmo originale dimitti, ita & creditum eſt ſibi gratiam infundi: quia, vt dictum eſt in quæſtione de Circumciſione, Deus pro ſtatu naturæ lapſæ, nulli remittit culpam, niſi cui dat gratiam: nullum enim liberat à perditione, niſi quem ordinat ad hoc vt ſit filius regni.

Ad arg. 1. Ad primum [b] argumentum, licèt Deus de potentia abſoluta, poſſet dare gratiam ſine fide (ponendo quòd ſint duo abſoluta ſimpliciter diſtincta) tamen quia Dei perfecta ſunt opera, *Deuteron.* 32. Et quando hominem ſanat, totaliter ſanat, ideò conceditur, quòd non infunditur gratia paruulo ſine fide, & ſine ſpe.

Non datur gratia ſine fide & ſpe Trid. ſeſſ. 6. *cap.* 7.

Illæ autem probationes, quæ ſunt contra hoc de fide, locum habent in 3. *lib. diſt.* 23. probant enim nullam eſſe fidem infuſam, & ideò ibi habent ſolui, ſicut ibi habet declarari propter quid ponenda eſt fides. Vel enim ponitur habere aliquam cauſalitatem reſpectu actus, & tunc actus non poſſet eſſe talis, ſine ea, qualis eſt ipsâ poſitâ; vel nullam, & tunc manifeſtum eſt, quòd ex actu non poteſt perpendi fides ineſſe.

4 Sed etſi aliquam cauſalitatem habeat, adhuc hoc poteſt eſſe dupliciter, vel præciſam ſcilicet, quòd nulli alij poſſit competere: vel non præciſam; putà ſi talis cauſalitas poſſit competere fidei acquiſitæ. Et ſi primum iſtorum poneretur, poſſet fortè certitudinaliter fides cognoſci ineſſe, per hoc quòd aliquis cognoſceret talem conditionem ſuo actui ineſſe, quæ non poſſet ineſſe ſine fide infuſa.

Virtutes infuſas dari, fide tantùm, vel ſaltem non ratione, probari poteſt.

Si ſecundum ponatur, ſimpliciter non poteſt cognoſci fidem infuſam ineſſe ex actu, neque ex aliqua conditione ipſius actus: & tunc eſſet dicendum, quòd licèt nihil ſit in actu, nec pertinens ad actum, in quo diſtinguatur habens fidem à non habente, ac per hoc non poſſet eſſe notum ſecundùm rationem naturalem, fidem ineſſe, tamen hoc eſt creditum: & ſic poſſet dici generaliter, quòd nulla virtus ſupernaturalis poteſt probari ineſſe, neque ex actu aliquo, neque ex aliqua conditione alicuius actus: ſed nec fortè in vniuerſali poteſt probari per rationem naturalem, aliquam virtutem ſupernaturalem ineſſe. De iſtis ampliùs in 3. lib. in materia de virtutibus, dictum eſt.

Ad 2. arg. Alex. in 4. part. ſum. tit. de Bapt. collat. de baptizandis, q. 1.

Ad ſecundum [c] principale dicitur, quòd paruulus coniungitur Deo per fidem parentum.

Contrà, pone parentes hæreticos, vel infideles. Dicitur adhuc quòd per fidem Eccleſiæ. Contrà, eſto quòd in Eccleſia militante nullus eſſet fidelis, tamen intenderet facere, quod Chriſtus fecit, paruulus adhuc verè baptizaretur, & reciperet gratiam.

Nulli datur gratia, niſi per Chriſtum.

Dico ergo ad argumentum, quòd de facto nulli datur gratia, niſi per aliquam cauſam meritoriam, quæ meretur coniunctionem eius primam cum Deo: & hæc cauſa meritoria eſt Chriſtus, ſed præter iſtam non oportet dare aliam intrinſecam in recipiente, quâ coniungatur Deo, antequam recipiat gratiam.

COMMENTARIVS.

1 *Concluſio fidei dari gratiam per Baptiſmum infanti.*

a AD *quæſtionem dico*, &c. Concluſio Doctoris eſt de fide, dari gratiam infanti baptizato per Baptiſmum, qui delet in eo peccatũ originale, quod nequit fieri, niſi per collationẽ gratiæ. Hæc probata eſt ſuprà de effectu Circũciſionis contra Magiſtrum, eiúſque efficaciã, quia, vt dictum eſt, non remittitur peccatum originale, aut mortale, niſi per gratiam. De Baptiſmo autem certiorem gradum obtinet, quàm de Circumciſione, quæ ex aliquorum opinione erat inefficax ad delendum peccatum, vt ibi viſum eſt; & ex opinione Magiſtri, licèt deleuerit peccatum, non contulit gratiam: de Baptiſmo autem inter Catholicos Doctores nullus id affirmauit quantùm eſt ex efficacia Sacramenti: licet aliqui dubitauerint an infantes eſſent capaces omnis eius effectus, ratione ſui ſtatus.

Errores circa effectum Baptiſmi.

Fuerunt varij errores circa efficaciam Baptiſmi. Aliqui negabant omnem eius fructum; Caiani apud Tertullianum *lib. de Baptiſmo, in principio*: Manichæi apud Auguſtinum *hæreſi* 46. Archentici apud Epiphanium *hæreſi* 40. Meſſaliani, ſeu Maſſaliani apud Theodoretum *lib.* 4. *hæreticar. fabularum, in fine*: quibus adiungi poſſunt Armeni, qui id in genere dixerunt de omnibus Sacramentis legis nouæ; contra quos ſpecialiter eſt decretum Eugenij Papæ, & Tridentinum *ſeſſ.* 7. *de Sacramentis, can.* 2.

Tertullian. Auguſtin. *Antiqua hæreſes.* Epiphan. Theodoret. Florent. Trident.

Nouatores huius temporis.

Quibus reipſa accedunt, quotquot dicunt Sacramenta eſſe nuda ſigna excitantia fidẽ, vt huius temporis

temporis hæretici: quia sic tollunt omnē efficaciā propriam Sacramenti, & omnem iustitiam in fide statuunt, non quòd hæc etiam deleat peccata; sed tegat; seu faciat, vt non imputentur. Quamuis autem modum loquendi Scripturæ, Patrum, & Ecclesiæ quandoque simulant, vsurpantes verba, quæ denotant efficaciam Sacramentorum; tamen ad prauum sensum torquent, quod proprium hæreticorum est.

2 *Tegere peccata.* Theodoret. Epiphan. Gregor. Augustinus. Bellarm. Hic modus radendi, seu tegendi peccata fuit antiquus, quia sic docebant apud Theodoretum Messaliani, per similitudinem nouaculæ, quæ radit pilos, non tollit radicem. Sic etiam quidam Proclus Origenista apud Epiphanium ex Methodio *hæresi* 64. Damnatur modus ille loquendi etiam à Gregorio *lib.9. Registri, epist.*39. ab Augustino *lib.1. contra duas epist. Pelagianorum, cap.*13.*&* *lib.* 3. *cap.*3. Eum assumpserunt hæretici huius temporis, vt docet Bellarminus *lib.1. de Baptismo, cap.*18. qui perinde extendunt hunc modum ad peccata præterita, & futura, seu quæ post Baptismum committuntur, & consequenter quidem: quia excitatio fidei, cuius ille est effectus per ipsos, perinde fieri potest per Baptismum quoad præterita & subsequentia, quos damnat *canon* 10. Trident. *Trident. sess.7. de Baptismo sess. 6. can.* 20. Canon etiam 6. damnat ibidem alium ramum eiusdem erroris circa instituta fidei; quo dicunt baptizatum nullo modo posse amittere gratiam quantumcunque peccet, nisi nolit credere: quasi sola fides sufficiat ad iustitiam, quod perinde ante, & post Baptismum dicere debent.

3 *Error Iouiniani.* Hieron. Augustin. Hunc errorem de impeccantia baptizati tenuit etiam Iouinianus, vt refert Hieronymus *lib.*2. contra ipsum; & Augustinus *lib. de hæresib.*82. Quòd si peccabat baptizatus, dicebat eum non fuisse verè baptizatum quem ibidem confutat Hieronymus. Alij dixerunt quidquid sit de impeccabilitate eius, saltem non fore, vt damnetur: Idem. de quibus Augustinus *lib.* 21. *de ciuit. cap.*20. & *Caluini hæresis.* eundem confutat 25. Caluinus incidit in eundem *in Antidoto Conc. Trident. sess.*2. *can.* 2. vbi asserit Baptismum esse chirographum, quo certiores reddimur de perpetua gratia adoptionis: & *lib.*3. *Institut. cap.*2. dicit veram fidem semel habitam non posse amitti, & esse donum electorum: hic tamen sicut gratiam, & fauorem Dei extrinsecum, & prædestinationem statuit, ita etiam in eandem refert illam efficaciam non perdendi fidem, & non damnationis, non verò in *Effectus prætensi Sacramenti.* Baptismum. Alios pariter effectus tribuunt Baptismo, vt quòd tollat omnem obligationem, & vinculum legis Ecclesiasticæ, vt subuertant potestatem Prælatorum: ita Lutherus *de captiuitate* *Lutheri hæresis.* *Babylonica, cap. de Baptismo.* Hanc damnat hæresim Tridentinum *sess.7. de Baptismo can.*8. *& sessione 6. can.*23. Item, quòd omnia vota tollat; ita Lu- *Inuentiones nouæ.* therus *ibidem*, Caluinus *in Antidoto in sessione* 7. *can.*9. & Kemnitius *in Examine eiusdem.* Damnatur eodem canone. Horum effectuum non meminit hactenus antiquitas, aut Scriptura, aut traditio Ecclesiastica: contrarium autem in materia de legibus, & voto latè probatur à Theologis, neque ea, quæ Paulus disserit de libertate renatorum in Christo, sic intelliguntur, sed de libertate à iugo legis Mosaïcæ, & de libertate à peccato.

4 Impugnatio autem harum hæresum prout ad præsentem materiam spectant petitur ex iis, quæ præcedenti quæstione præsupposuimus, quæ non solùm probant necessitatem Baptismi, sed etiam eius efficaciam quoad remissionem peccati, & collationem gratiæ, in qua necessitas eius fundatur. Effectus ergo Baptismi est, non solùm tollere peccatum originale, sed etiam actualia, quoad culpam & pœnam. Est de fide. Concil. Florentin. Florent. *in decreto vnionis Armenorum.* Tridentinum *sess.*6. Trident. *cap.7. sess.7. can.9. sess.14. cap.1 sess.5. de peccato orig. can.* 5. Carthaginense IV. *cap.* 1. inter dogmata Carthag. fidei, quæ profiteri debet Episcopus, quando consecratur, proponit eandem veritatem profitendam: *Quærendum*, inquit, *ab eo si in Baptismo omnia peccata, id est, tam illud originale contractum, quàm illa quæ voluntariè admissa sunt, dimittantur. Admissa*, inquit, & non *admittenda*, vt ineptè hæretici. Martialis Papa epist. ad Tolosanos, cap.1. Martialis Papa. *Vos enim estis membra Christi, & corpus immaculatum, nec aliqua in re coinquinatum, neque sordibus obuolutum*, &c. Subdit rationem, *iam enim sanctificati, & mundati estis aquâ regenerationis*, &c. Cyprian. Cyprianus de ablutione pedum: *De abdito & secretissimo Spiritus sancti munere, huius gratiæ liquor emanat, sic lauans quos parentalis labes infecerat, vt nec actualis, nec originalis macula sui post ablutionem illam vestigia derelinquat*, &c. Lactantius lib.7. cap.5. Lactant. *Cùm homo cœlesti lauacro purificatus exponit infantiam cum omni labe vitæ prioris, & incremento diuini vigoris accepto, fit homo perfectus, & plenus.* Rheticius. Rheticius Augustodunensis apud Augustinum lib.1. contra Iulianum, cap.3. *Hanc esse principalem in Ecclesia indulgentiam neminem præterit, in quo antiqui criminis omne pondus exponimus, & ignorantiæ nostra prisca facinora delemus*, &c. Vbi loquitur de Baptismo. Ambrosius *de iis qui mysteriis initiantur*, Ambrosius. cap.3. *Aqua est, quâ caro mergitur, vt omne abluatur peccatum, sepelitur illic omne vitium.* Hieronymus Hieron. libro aduersùs Ruffinum, cap.7. & epistola 83. ad Oceanum, cap.2. *Omnia scorta, & publicæ colluuionis sordes, impietas in Deum, parricidium & incestus in parentes, atque in extraordinarias voluptates vtriusque sexus mutatâ naturâ, Christi fonte purgantur*, &c. *Omnia in Baptismate condonata sunt crimina, nec post indulgentiam iudicis est metuenda seueritas, dicente Apostolo: Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri, omnia peccata donata sunt*, &c.

Vt cætera ergo omittam omnia hic ipse locus 5 Pauli veritatem hanc luculenter docet 1. ad Corinth. cap.6. *Nolite*, inquit, *errare, neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt: & hæc quidem fuistis*, &c. Subiungit efficaciam Baptismi, qui hæc omnia deleuit: *Sed abluti*, inquit, *estis*, &c. Ex quibus colligitur veritas fidei definita à Conciliis, nempe peccata, tam originale, quàm actualia, quæ præcedunt Baptismum (de his enim agit Paulus dumtaxat) per Baptismum deleri. Quòd verò futura peccata commissa post Baptismum, non deleat Baptisma, vt variè gloriantur hæretici, omissis aliis *Baptismus non delet peccata futura.* locis, patet vel ex hoc ipso capite, vbi reprehendit Corinthios, dicens: *Iam quidem omnino delictum est in vobis, quòd iudicia habetis inter vos:* & infrà monet, vt fugiant fornicationem, cui plurimum addicti erant Corinthij, vt exponunt Patres, & colligitur ex epistolis Pauli. Item, ad Romanos 8. *Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu.* Et subdit exceptionem, *qui non secundùm*

carnem ambulant,&c. Vnde qui ſecundùm carnem ambulant, licèt priùs fuerint in Chriſto Ieſu per Baptiſmum regenerati, habent damnationem. Item, ad Hebræos 6. *Impoſſibile eſt eos qui ſemel illuminati ſunt*, &c. Vbi clarè colligitur inefficacia Baptiſmi ad tollenda peccata commiſſa poſt Baptiſmum: quod rectè definiuit Tridentinum *ſeſſ.* 7. *de Baptiſmo*, *can.* 10. *&* *ſeſſ.* 14. *can.* 1. *&* 2.

6 *Fundamenta hæreticorum.* Fundamenta hæreticorum, vel ſupponunt ſolam fidem eſſe iuſtitiam, ad quam concurrunt Sacramenta, vt ſigna excitantia, vel concupiſcentiam eſſe peccatum, quæ manet in renatis: quorum vtrumque falſum eſt, ſi intelligatur peccatum propriè: ſi autem latè, quatenus concupiſcentia ex peccato eſt, & in peccatum inclinat, vt exponit Tridentinum *ſeſſ.* 5. verum eſt: ſed monendi eſſent ſic intelligendo, vt contentionem deponant; ſenſum tamen erroneum prætendunt, quem non faciunt ea, quæ de concupiſcentia diſſerit Paulus, vel de lege membrorum *ad Romanos, cap.* 6. *&* 7. vt aliàs in materia de peccatis fuſiùs diſſeritur.

Concupiſcentia quomodo dicitur peccatum.

7 *Obiectio.* Obiicies Auguſtinum *lib.* 1. *de nuptiis & concupiſcentia*, *cap.* 32. vbi ſeruans oleaſtri & oleæ inſertæ ſimilitudinem; per primum intelligens peccatum, per ſecundum iuſtitiam & gratiam; *Quia tam magnum peccatum fuit*, inquit, *vbi magna in deterius fieret mutatio naturæ, ſolum genus humanum fecit oleaſtrum, vt quemadmodum nunc in ipſis videmus arboribus, ſi quid inde in oleam gratia diuina conuertit; ibi vitium primæ natiuitatis, quod erat originale peccatum de carnali concupiſcentia traductum, & tractum, remittatur, tegatur, & non imputetur: inde tamen oleaſter naſcatur, niſi & ipſe in oleam eadem gratia renaſcatur*, &c. & cap. 33. *Beata itaque olea, cuius remiſſa ſunt iniquitates, & cuius tecta ſunt peccata: beata, cui non imputauit Dominus peccatum, ſed illud remiſſum, & tectum eſt, & non imputatur donec fiat in æternam immortalitatem plena mutatio, habet vim quandam occultam, vnde ſeminetur amarus oleaſter, niſi illic eadem Dei agricultura remittatur, tegatur, non imputetur*, &c.

Quibus verbis docet peccatum quidem originale ita remitti, vt tegatur, non imputetur: ergo manet. Deinde docet, qua ratione id fiat, dicens regenerationem quæ nunc fit per lauacrum, vſque in finem cuncta mala hominis purgare, & ſanare: & infrà: *Sic inquam accipiendum eſt* (ſupple quod dicit Apoſtolus ad *Epheſios* 6. de mundatione Eccleſiæ per lauacrum aquæ) *vt eodem lauacro regenerationis, & verbo ſanctificationis, omnia prorſus mala hominum regeneratorum mundentur, atque ſanentur non ſolùm peccata, quæ omnia nunc remittuntur in Baptiſmo, ſed etiam quæ poſteriùs humanâ ignorantiâ, vel infirmitate contrahuntur, non vt Baptiſma quoties peccatur toties repetatur, ſed quia ipſo quod ſemel datur, fit vt non ſolùm anteà, verum etiam poſteà quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. Quid enim prodeſſet, vel ante Baptiſmum pœnitentia, niſi Baptiſmus ſequeretur, vel poſteà, niſi præcederet?* &c. Ergo Baptiſmus etiam facit ad remiſſionem peccatorum ſubſequentium, & in virtute eius fit.

Baptiſmum facere ad remiſſionem peccatorum ſequentium.

8 *Reſponſio.* Hæc loca difficilia eſſe docent quidam moderni, & nimiùm fauere hæreticis, ſed nihil minùs: ipſe enim verbis præmiſſis clarè docet omnia peccata, vel quidquid habet rationem peccati, dimitti in Baptiſmo. Fuit illa calumnia Pelagianorum contra Auguſtinum lib. 1. contra duas epiſtolas Pelagianorum cap. 13. *Dicunt*, inquit, *& nos dicere Baptiſmum non dare omnium indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, ſed radere, vt peccatorum radices in mala carne teneantur: quis aduerſus Pelagianos hoc, niſi infidelis affirmet? Dicimus enim Baptiſmum dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere; nec vt omnium peccatorum radices in mala carne teneamus, quaſi raſorum in capite capillorum; vnde creſcant iterum reſecanda peccata. Nam & iſtam ſimilitudinem comperi ſua illos adhibere calumnia, tanquam hoc nos ſentiamus, atque dicamus*, &c. *Sed hac etiamſi vocatur peccatum, non vtique quia peccatum eſt, ſed quia peccato facta eſt, ſic vocatur ſicut ſcriptura manus cuiuſque dicitur, quod manus eam fecerit: peccata autem ſunt quæ ſecundùm carnis concupiſcentiam, vel ignorantiam, illicitè fiunt, dicuntur, cogitantur*, &c. Et infrà dicit, *concupiſcentiam vocari peccatum, ſiue quod peccato facta ſit, ſiue quod peccandi delectatione moueatur, etſi ei delectatione iuſtitia non conſentiatur*, &c. Ex quibus verbis Tridentinum ſimiliter declarans *ſeſſ.* 5. *can.* 5. cur concupiſcentia dicatur peccatum; dicit ideò appellari, *quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat.*

Calumnia Pelagianorũ contra Auguſtinum.

Omnia peccata dimitti Baptiſmo.

Trident.

Remitti autem omnia in Baptiſmo non ſolùm loco præfato, ſed in anterioribus, vt *cap.* 25. *&* 26. & ſequentibus, vſque ad vltimum, quod eſt 35. *lib.* 1. *de nuptiis & concup.* vel expreſſè dicit, vel ſupponit, diſtinguens concupiſcentiam à reatu, qui dimittitur in Baptiſmo; hoc eſt, ipſam inclinationem corruptam ad malum, tam à peccato originali, quod reatum appellat (& ex quo venit ipſa concupiſcentia, quæ impropriè peccatum dicitur, vt cap. 31. docet) quàm à peccato actuali, ad quod mouendo allicit, etiamſi ex gratia Dei non conſentiatur. 9

Concupiſcentia pro fomite ſumitur.

Aliquando etiam loquitur de concupiſcentia, non ſolùm quantùm ad inclinationem, ſed etiam quantùm ad reatum. Et ſic dicit remitti, tegi, non imputari oleæ, quæ dulceſcit ex agricultura Chriſti, per gratiam baptiſmalem. Vnde hæc verba remiſſionis, tectionis, & non imputationis peccatorum deſumpſit Auguſtinus ex Pſalm. 31. *Beati quorum remiſſa ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata*, &c. *Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum*, &c. vnde tegi & *non imputari*, idem eſt quod remitti peccatum per indulgentiam; *Tecta ſunt peccata, non ſic intelligas*, inquit Auguſtinus in illum Pſalmum, *peccata cooperta, quaſi ibi ſint, & viuant*, &c. Quod & docent alij expoſitores, ita tegi vt ampliùs non ſint: teguntur enim per charitatem & iuſtitiam, & alias virtutes, tanquam per primam ſtolam, candidam, & immaculatam, quâ tollitur turpitudo peccati: ſic enim *charitas operit multitudinem peccatorum, per Apoſtolum.* Origenes *in cap.* 4. *epiſt. ad Romanos.* Ambroſius *de arca Noë cap.* 31. Gregorius *hom.* 4. *in Ezechielem.* Perinde intelligitur non imputari; imputatur enim peccatum quamdiu eſt; ſicut & bona opera, & fides dicitur reputari ad iuſtitiam ſæpiùs à Paulo, & dicitur merces ad præmium. Bernardus ſerm. 1. de Annuntiatione: *Vtique quod factum eſt, Deo tamen non imputante, erit, quaſi non fuerit*, &c. Scilicet per indulgentiam, & remiſſionem obliteratum, ſanatum, mundatum, vt dicitur de peccatis deletis per Baptiſmum. Quòd autem Auguſtinus dicat, *cap. illo* 33. *verbis citatis*, illud quod remiſſum eſt, & tegitur, & non imputatur, habere vim quandam occultam; vnde ſeminetur amarus oleaſter, intelligi poteſt de concupiſcentia carnali, vel in ipſis parentibus reſpectiuè ad prolem, quæ etiam, vt naſcitur à parentibus

Aliquando etiam pro reatu.

Quid ſit non imputari.

Bernardus.

Explicantur alia verba Aug.

tibus baptizatis, per viam concupiscentiæ, trahit peccatum, & fit oleaster, donec per Baptismum remittatur reatus, tegatur, non imputetur. Vel intelligi potest respectiuè ad personam baptizati; in qua viget adhuc concupiscentia in agonem & certamen, & sollicitans ad peccatum actuale, nisi per gratiam baptismalem, & aliam superadditam remittatur, id est, minuatur, prout fit in Baptismo, vt infrà docet Doctor *quæst. 7. huius §. Respondeo, aliqui dicunt*, &c. & patet ex Augustino variis in locis; vt hîc *capite 32. & cap. 25.* Tegitur etiam per refrænationem eius, & maiori iustitiæ vincente amore: non imputatur, quando ei non datur consensus.

10 *Alia verba Augustini explicantur.*

Alia item verba Augustini, quibus extendere videtur efficaciam Baptismi, ad peccata subsequentia Baptismum, quatenus valet, vt impetretur per ipsum venia eorum, intelligitur eo sensu, quo Baptismus necessariò supponitur ad veniam eorum, quæ per alia media fit, vt sunt ibi enumerata; quia hæc media esse efficacia docet, sed necessariò supponentia Baptismum, & ideò pœnitentia appellatur secunda post naufragium tabula, vt suo loco dicetur. Baptismus enim est medium necessarium ad salutem, & primum, quod applicari debet, & ianua reliquorum, ideò necessariò supponitur, vel in re, vel in voto, ad reliqua media, quæ cum Baptismi contemptu nihil valent ad salutem.

Quid facit Baptismus ad subsequētem remissionem peccati in baptizato?

Argumētum Pelagianorum.

Baptismus ergo reddit subiectum capax reliquorum donorum, atque effectus eorundem. Pelagiani, quos ibidem impugnat Augustinus, captabant fraudulenter argumentum ex illo ad Ephesios 5. *Mundans eam* (supple Ecclesiam) *lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet, &c. non habentem maculam, aut rugam.* Captabant, inquam, argumentum ex hoc, vnde negarent in Ecclesia esse peccatum, eósque hîc impugnat Augustinus; sicut & *lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 7.* vbi ex parte hæc ipsa replicat de oratione Dominica; quæ frustrà diceretur ad remissionem peccatorum quotidianorum, nisi dicens esset baptizatus. *Hoc enim propterea, dicunt*, inquit, *vt credatur Ecclesia post Sanctum Baptismum, in quo fit omnium remissio peccatorum, alterius non habere peccatum*, &c.

11 Intentum ergo Augustini est, Ecclesiam reddi sine macula, & ruga per indulgentiam omnium peccatorum in Baptismo; & tamen in singulis suis suppositis adultis habere peccata quotidiana, quia veraciter dicunt, *Dimitte nobis debita nostra*, &c. Ostendit ergo quomodo locus Apostoli intelligendus sit, nempe quoad remissionem plenariam peccatorum præteritorum per Baptismum: & vlteriùs quòd idem lauacrum iam receptum facit ad remissionem eorum, quæ postea cōmittuntur; quia remedia, per quæ delentur, non sunt efficacia, nisi supposito Baptismo in re, aut voto, qui est ianua, & fundamentum reliquorum, sicut est fides: est enim prima natiuitas hominis in Christo, & Sacramentum fidei & initiatorium: nihil ergo Augustinus fauet hæreticis, à quibus longè discrepat, eósque impugnat, quorum error tum non emersit.

Præter citatos errores, fuit etiam quorundam sententia, quam declarat Innocētius III. capitulo *Maiores, de Baptismo*; & post eum Clemens V. *Clementina I. de summa Trinitate & fide Catholica*, &c. Vbi quidam dicuntur asseruisse non infundi gratiam, aut virtutes paruulis; quia nullus potest in eis esse vsus ipsarum, donec peruenerint ad ætatem adultam, peccatum verò remitti per Baptismum. Hæc sententia toleratur in illis decretis, quia non condemnatur; & huc magis spectat scopus Doctoris, in hac quæstione.

Sententia quorundam veterum.

Conclusio eius est quòd *sicut creditum est paruulo in Baptismo dimitti originale; ita & creditum est sibi gratiam infundi.* Loquitur Doctor de *credito* fide diuina; & eundem gradum certitudinis tribuit his duobus, nempe *per Baptismum remitti originale, & infundi gratiam*: & patet; quia iustificari, mundari, & sanctificari, perinde tribuitur Baptismo, sicut & renasci per ipsum, mori peccato, viuere Christo, infundi Spiritum sanctum in cordibus nostris: vt patet ex Scripturis suprà allegatis. 12

Conclusio Doctoris.

Gratiam infundi paruulis.

Ex Scriptura.

Ex Patribus.

Eadem veritas patet ex Patribus allegatis suprà de efficacia Baptismi Christi supra Baptismū Ioannis, eorúmque differentia. Item in commento præcedentis quæstionis; & in commento iam præmisso: Nazianzenus *orat.* 40. Chrysostomus *hom. 40. in Genesim*, id docet de infantibus etiam; & homilia ad neophytos: *Hac de causa*, inquit, *& infantulos baptizamus, vt non sint coinquinati peccato, vt ijs addatur sanctitas, iustitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Christi, vt eius membra sint omnes, vt Spiritus habitatio fiant*, &c. Lactantius *lib. 7. cap. 5.* Cyprianus *epistola 12. & epist. 6.* Damascenus *lib. 2. fidei, cap. 9.* Cyrillus *lib. 2. in Ioan. cap. 42.* Theodoretus *in epitome diuinor. decretor. cap. de Baptismo.* Augustinus variis in locis partim citatis, partim in aliis contra Pelagianos, & Donatistas.

Nazianzen. Chrysost.

Lactant. Cyprian. Damascen. Theodoret.

Hanc tandem velut definitam colligere licet ex Florentino *in Decreto vnionis*, vbi definit omnia Sacramenta nouæ legis causare gratiam, & ex particulari Baptismum, ex Tridentino sess. 5. can. 5. *Si quis per Iesu Christi Domini gratiam quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, &c. Anathema sit: in renatis enim nihil odit Deus, quia nihil est damnationis ijs, qui verè consepulti sunt cum Christo per Baptismum in mortem, qui non secundùm carnem ambulant, sed veterem hominem exuentes, & nouum qui secundùm Deum creatus est, induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxij ac Deo dilecti effecti sunt, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, ita vt nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur.* Hæc definitio Concilij sine vlla limitatione posita, comprehendit omnes baptizatos, quantùm ad effectum, qui natus est haberi in omnibus, ex vi Sacramenti & secluso obice. 13

Florent.

Trident.

Effectus Baptismi.

Item *sess. 6. cap. 3.* docet sicut peccatum Adæ non potuisset communicari, aut contrahi, nisi ab eo, qui ex semine Adæ propagatus nasceretur: sic etiam, nisi renasceretur in Christo, nunquam iustificaretur: *Cùm ea*, inquit, *renascentia per meritū passionis eius gratia, qua iusti fiunt, illis tribuatur*, &c. Hæc autem renascentia fit per lauacrum regenerationis: ergo & gratia collata, quâ renatus fit iustus. Hæc etiam doctrina est vniuersalis respectu omnium, qui in Christo renascuntur. 14

Renascentia in Christo.

In capite sequenti docet hanc renascentiam post promulgationem Euangelij, sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non posse: & *cap. 7.* docet Baptismum esse causam instrumentalem iustificationis, quam definit non *in sola peccatorum remissione consistere* (prout dicebant Pelagiani apud Augustinum lib. de gratia Christi, cap. 38. & 39. & damnat Mileuitan. can. 3.) *sed in sanctificatione etiam, & renouatione interioris hominis per*

Non in sola peccatorum remissione.

Sed etiam in sanctificatione.

per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum: vnde homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus, vt sit hæres secundùm spem vitæ æternæ: & hæc omnia causat in eo Baptismus. Et infrà, causam formalem iustificationis, per Baptismum datæ, asserit esse *iustitiam Dei, non quâ ipse iustus est* (vt vanè moderni Nouatores garriunt) *sed quâ nos iustos facit, iusti nominamur, & sumus, eam in nobis recipientes.* Et hanc iustitiam dicit esse charitatem Dei, quæ diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inhæret, subiungens, *in ipsa iustificatione, cum remissione peccatorum simul recipere spem, fidem, & charitatem.*

15 Hæc doctrina plana est; & quamuis de iustificatione adultorum loquatur, tamen perinde intendit hæc etiam communicari infantibus, qui aliter non discernuntur; nisi quòd in adultis exigatur dispositio antecedens iustificationem, & Sacramentum, per quod iustificantur; infantes autem non sunt capaces illius dispositionis, quę consistit in actibus liberi arbitrij, cuius in eis non est vsus. Idem definit can. 2. *Si quis dixerit homines iustificari, vel solâ imputatione iustitiæ Christi, vel solâ peccatorum remissione, exclusâ gratiâ & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum infundatur, atque illis inhæreat, aut etiam gratiam, quâ iustificamur, esse tantùm fauorem Dei, anathema sit.* Canon vniuersalis est comprehendens tam infantes, quàm adultos, qui iustificantur; quia sine illis duobus nequit saluari iustificatio ex descriptione eius suppositâ à Concilio.

Item *sess. 7. de Sacramentis in genere, can. 6. 7. & 8.* definitur vniuersim sacramenta causare gratiam quam significant secluso obice. Eandem supponit *can. 6. de Baptismo.* Et *can. 13.* definit infantes baptizatos computari inter fideles. Et *sess. 14. c. 1.* eandem veritatem supponit, nempe in Baptismo dari gratiam. *Si ea*, inquit, *in regeneratis omnibus gratitudo erga Deum esset, vt iustitiam in Baptismi ipsius beneficio, & gratia, susceptam, constanter tuerentur*, &c. Supponit enim ritum Ecclesiæ baptizandi paruulos, & gratiam recipere: nam rarus est inter fideles, qui adultus baptizatur.

16 Aliqui moderni propter ea, quæ dicuntur *in cap. Maiores, de Baptismo, & Clementina 1. de summa Trinitate & fide Catholica*, dicunt non esse de fide, iustitiam consistere in habitu & qualitate; saltem in adultis, in quibus potest esse iustitia actualis: in infãtibus autẽ id esse de fide. Hęc quæstio magis spectat ad materiam de iustificatione, quam ibidem disseruimus. Alij contrarium docent tanquam proximũ fidei saltem, modò abstineatur ab illa appellatione habitus, & qualitatis.

Vtrùm gratia sit habitus.

Viris magnis, & grauibus, & benè meritis de schola, nolo ex propria opinione præiudicare. Cæterùm videtur mihi ex communi consensu veritatem hanc magis tenere in adultis; de quibus nemo videtur inter Doctores antiquos Scholasticos aliàs dubitasse: & primum id confirmo ex authoritate prædictorum Canonum, in quibus tantùm dubitasse quosdam Theologos docetur de effectu gratiæ, & donorum in paruulis, an ipsis communicetur per Baptismum? Et ratio eorum fuit, vt insinuatur, quia vsus prædictorum habituum, nempe gratiæ (quam ipsi supponebant consistere in charitate, & esse habitum operatiuum, quia alioquin fundamentum eorum non subsisteret) spei, & fidei, non potuit esse in infantibus, ex defectu, & incapacitate illius status.

Etiam in adultis esse habitum ex cõmuni cõsensu.

Probatio ex canonibus.

Casus canonum.

17 Cæteri autem tam antiqui, quàm moderni Doctores admittebant infusionem habituum, tam in infantibus quoad rem, licèt quoad vsum, quàm in adultis quoad vtrumque: priores ergo, qui negabant infusionem gratiæ in infantibus, ideò id negabant, non quòd de efficacia Baptismi, quantùm est ex parte Sacramenti, dubitauerint, sed quia putabant nihil otiosè conferri, vbi nullus eius vsus esset; & infantes ob defectum ætatis, esse incapaces habituum, sicut & vsus: quæ ratio cessat in adultis: ac proinde admittebant in adultis completum effectum Baptismi, & habitus infusos. Quæstio autem fuit de gratia informante per modum habitus, id est, qualitatis permanentis, & informantis: vnde in Clementina ita habetur: *Nos attendentes generalem efficaciam mortis Christi, quæ per Baptismum applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem quæ asserit, tam paruulis, quàm adultis dari in Baptismo, informantem gratiam duximus eligendam*, &c.

Causa exceptionis infantium.

Decisio.

Ex quibus habentur hæc ex communi consensu, tam Innocentij *in cap. Maiores, de Baptismo*, quàm Clementis, & Concilij Viennensis, quàm etiam Doctorum dissentientium, circa effectum Baptismi in paruulis. Primum est *gratiam consistere in habitu, & qualitate physica informante*, de quo, vt dixi, nulla fuit controuersia. Secundum est, *eandem gratiam, & dona concomitantia communicari adultis*, in quibus cessat ratio dubitandi alterius partis. Tertium verò fuit in controuersia solùm, *An* scilicet, *gratia, & dona darentur paruulis*? Ergo nullum fundamentum peti potest dubitandi, an gratia collata per Baptismum, & alia Sacramenta, consistat in qualitate, & habitu, id est, physicè, & permanenter inhærente, & informante?

Contenta in Decreto.

Nulla ratio dubitandi, inquam, ex prædictis Canonibus peti potest, neque etiam ex opinione Doctorum diuersa, quia in iisdem insinuatur, cùm contrarium doceant, & supponant: neque aliter Tridentinum (quamuis loquatur de iisdem sub appellatione iustitiæ, & gratiæ, & non habitus, & qualitatis) licet interpretari: nam reipsâ tenet quòd omnes Scholastici, & præfati Pontifices docuerunt, asserens gratiam renouare interiùs animã, interiùs infundi, inesse nobis, denominare verè iustum inhærere, augeri, amitti, recuperari; vt patet ex tota sess. 6. abstinuit tamen ab appellatione illa Philosophica, & Scholastica, quâ dicitur *habitus, & qualitas*; & quam admiserunt Clemens, & Innocentius, commodiùs sequens modum loquendi Scripturæ, & Patrum, & antiquorum Conciliorum, in materia de iustificatione hominis; reipsa tamen id tenuit, quod alij sub dictis appellationibus explicant: sicut & Patres, vbicumque agunt de communicatione Spiritus sancti hominibus, de reformatione imaginis, de renouatione interioris hominis, de efficacia Baptismi, & aliorum Sacramentorum, de iustificatione à peccato, de gratia adoptionis: quibus in locis loquuntur de dono aliquo permanente, communicato hominibus. 18

Conuenientia Doctorum.

Trident.

Ratio autem dubitandi de iustitia, seu gratia baptismali in adultis, an sit habitus, cùm ipsi possint iustificari per actus, est noua: nam licèt verum sit esse iustitiam actualem in benè operantibus, & adimplentibus legem, longè ab hac diuersa est gratia sanctificans ex mente Concilij Viennensis, & Innocentij in illis Decretis, ac etiã Scholasticorum, ac nouissimè Tridentini: nam, vel ille actus antecederet Baptismum, & hoc non; quia 19

Iustitiã sanctificantẽ non consistere in actu.

quia sic non causaretur à Baptismo, neque significaretur practicè. Deinde Tridentinum cap. 7. explicans necessariam dispositionem adulti ad Baptismum, enumerat actus fidei, spei, dilectionis, pœnitentiæ, & negat in his consistere iustitiam: *Hanc*, inquit, *seu praparationem, iustificatio ipsa consequitur, qua non est sola peccatorum remissio, sed sanctificatio, & renouatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum*, &c. Cuius causas ibi enumerat, & inter alias Baptismum, dicit augeri secundùm mensuram dispositionis præuiæ, dicit infundi per Spiritum sanctum, & causam eius efficientem esse Deum, meritoriam Christum, instrumentalem Baptismum, nullam autem actiuitatem respectu eius tribuit baptizato, nisi inquantùm se disponit cooperans gratiæ vocationis, quod nequit dici de iustitia, quæ consisteret in actu vitali, ac proinde inter alias causas eius deberet enumerari liberum arbitrium hominis à Deo motum, & excitatum, vt declarat *in cap. 5. & 6. & can. 4. 5. & 6.* sic agere ad actus.

Baptizatus non producit gratiam sanctificãtem ad quam solùm disponit.

20 Item, *cap. 8.* dicit ideò nos dici iustificari gratis, quia *neque fides, neque opera, qua iustificationem antecedunt, ipsam iustificationis gratiam promerentur.* Dicit deinde iustitiam nostram nobis inhærere, & augeri, & amitti; quæ in rigore aliter nequeunt intelligi, quàm de illa, quæ permanenter inest. Dicit iustitiam nostram *cap. illo. 7.* consistere *in charitate, qua diffunditur in cordibus eorum, qui baptizantur,* atque ipsis inhæret.

Proprietates habitus permanentis.

Item, *in ipsa iustificatione simul cum remissione peccatorum hac omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem*, &c. In his quocunque modo textus intelligatur (vt abstineamus ab illa quæstione, An gratia à charitate differat) consistit integra iustitia Christiani, id est, quâ fit homo insertus Christo per Baptismum Christianus. Hæc non possunt referri ad actum: quia ante Baptismum habuit adultus actus fidei, spei, & charitatis: vnde si in ipsis consisteret iustitia, id est, in actibus, non intelligerentur per Baptismum infusa, aut supponi, vt dispositio requisita ad Baptismum adulti: quia de ratione iustitiæ est, (quando inest in quocunque gradu,) iustificare. Ex quibus patet in nullo actu, præcedente Baptismum, consistere iustitiam baptismalem.

Non consistere gratiam sanctificantem in actu antecedente Baptismum.

21 Sed neque in actu etiam consequente Baptismum consistit, quia distinguit Concilium gratiam iustificationis ab actibus consequentibus, quos vocat fructum iustificationis, cap. 16. *Hac igitur ratione*, inquit, *iustificatis hominibus, siue acceptam gratiam perpetuò conseruauerint, siue amissam recuperauerint, proponenda sunt verba Apostoli, Abundate in omni opere bono*, &c. vbi distinguit iustitiam, quæ perpetuò conseruari potest, vel amissa recuperari, à bonis operibus consequentibus: sicut eam superiùs distinxit ab operibus antecedentibus; neque Concilium agnoscit vltra hæc, alios actus virtutum, ad quos concurrat liberum arbitrium: neque etiam Patres, aut Scholastici loquendo de operibus, quibus homo iustificatur, neque Scriptura: ergo sine fundamento asseritur potuisse hanc iustitiam, de qua loquimur, adulti, de facto, & lege ordinaria, consistere in actu aliquo suo.

Neque in actu consequente.

22 Accedit quòd hoc tenendo, non rectè definiret Concilium *sess. 7.* de Sacramentis in genere can. 8. *gratiam conferri à Sacramentis noua legis ex opere operato*, id est, sine cooperatione liberi arbitrij: maximè ex sententia statuente actum vitalem non posse esse à solo Deo: vnde hæc sententia tollit efficaciam Sacramentorum, eam dico, quam habent ex *opere operato*. Confirmari potest ratione: quia nullo probabili fundamento statui potest gratia adoptionis secundùm speciem, alia in infante, & alia in adulto; aut Baptismum aliam efficaciam, & effectum in specie habere in infante, aliam in adulto: ergo non in alio consistit iustitia, & gratia infantis; in alio, inquam, diuerso specie, à gratia adulti. Patet consequentia ex Tridentino *cap. illo 7. sess. 6.* vbi videtur designare vnam, & eandem formam esse iustitiam in omnibus. *Demum*, inquit, *vnica formalis causa est iustitia Dei, non quâ ipse iustus est, sed quâ nos iustos facit*, &c. In hac iustitia dicit, *cap. 10.* nos crescere per merita, quæ ex fide fiunt, eundo de virtute in virtutem: & *cap. 14.* de lapsis, & eorum reparatioue; *Qui verò ab accepta iustificationis gratia, per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt cum excitante Deo per Pœnitentia Sacramentum merito Christi amissam gratiam recuperare procurauerint.*

Gratiã causant Sacramenta ex opere operato, quod non cõpetit actui.

Confirm.

Eadem est in specie efficacia Sacramenti.

Demus ergo casum ordinarium, infantem baptizatum ad annos discretionis venientem peccando amisisse iustitiam, deinde pœnituisse: peto quam iustitiam recuperauerit? an eam quæ est habitualis, & quam accepit infans, & perdidit adultus? an verò actualem, quæ est adultorum? Si dicas, vel illam, vel hanc, quæ æquiualet. Contrà, quia Concilium debet intelligi in rigore sermonis, & secundùm proprietatem in materia fidei loquens, & vt loquitur de vna simplici forma in specie.

Deinde si ex modo loquendi Patrum contra Pelagianos procedendum sit, cùm appellationem iustitiæ, quæ consistit in actu, tribuat omnibus, & singulis operibus ex gratia factis, cum debitis circunstantiis, videtur hoc fundamentum ex modo loquendi desumptum reddere ambiguum, in quo consistit iustitia, per quam habemus adoptionem, & filiationem: & cùm pœnitentia sit secunda post naufragium tabula, ad recuperandam iustitiam in Baptismo collatam per iustificationem à peccato, non confert aliam in specie iustitiam, quàm sit illa, quæ data est in Baptismo, quantum ad gratiam sanctificantem: sic etiam Eucharistia, quæ ordinatur ad nutriendam eandem institiam, & augendam, debet respectu eiusdem formæ esse efficax; non alterius, & perinde de aliis Sacramentis dicendum erit. 23

Occurritur fundamento opposito.

Quòd si dicas contritionem, aut actum perfectæ dilectionis, quæ non compatiuntur cum peccato, esse iustitiam, hoc est, contra dogma Ecclesiæ, quia hi actus per modum dispositionis tantùm faciunt ad iustitiam quæ consequitur, & in voto Baptismi, aut Pœnitentiæ, vt definit Tridentinum *sess. 6. can. 4. & sessione 14. cap. 4.* vbi dicitur quòd reconciliatio non debet adscribi contritioni, sine Sacramenti voto, quod in ea includitur, & discernitur inter ipsam contritionem, & reconciliationem tanquam diuersas formas: quòd si ex natura actus contritio esset formalis iustitia, non diceretur in voto, & virtute Sacramenti reconciliare, maximè tenendo iustitiam ex natura rei iustificare; prout dicti authores de gratia differunt. Deinde quando ex attritione cum Sacramento adultus iustificatur, quomodo fieri possit, vt per actualem iustitiam diuersam ab ipsa attritione, (tenendo distinctionem, quam contendunt esse inter hos actus etiam in specie) 24

Non esse actũ dilectionis, aut contritionis.

Requiri votũ Sacramenti.

quomo

quomodo hoc saluari posset per actum nouum, quin experientia constet iustificato se recepisse iustitiam, sicut habere potest experientiam de suo actu nouo, & diuerso, quoad motiuum & obiectum formale. Hac ergo opinione prætermissâ,

25 *Probatio cõclusionis Doctoris.* Conclusio Doctoris patet ratione, quia Baptismus est efficax respectu gratiæ, vbi nullum inuenit obicem, sed in infante non est talis obex: ergo. Maior est de fide, ex Trident. *sess. 7, de Sacramentis in genere, can. 6. 7. & 8.* Minor probatur, quia non est repugnantia voluntatis contrariæ, non est peccatum actuale, quod exigit pœnitentiam, solum est peccatum originale, quod non est obex respectu Baptismi, quia ad eius deletionem habet efficaciam: non obstat defectus liberi arbitrij, vt patet ex dictis, quia sunt capaces gloriæ: ergo & adoptionis, quæ nequit contingere per solam remissionem peccati originalis: sicut neque per solam remissionem peccati inseruntur Christo, sed per gratiam adoptionis filiorum: ergo recipiunt ipsam gratiam: deinde possunt saluari per martyrium, & Baptismo flaminis: ergo sunt capaces gratiæ.

Nulla repugnantia est infantis ad gratiam.

Confirmatio ex consuetudine. Confirmari potest ex consuetudine primitiuæ Ecclesiæ, quæ etiamnum in Ecclesia Græca continuatur, infantes communicandi, quamuis in Ecclesia Latina cessauit ob reuerentiam Sacramenti. Eucharistia autem ex primaria institutione, & per se, non ordinatur ad conferendam primam gratiam, sed augmentum eius, & nutritionem: ergo hæc consuetudo supponebat ex communi sensu Ecclesiæ, eos recepisse gratiam primam per Baptismum, secundam per Eucharistiam, quia alioquin neque communio esset licita, neque vllus eius finis assignari posset, si non esset fructuosa: vt suo loco videbitur, contra quosdam asserentes fuisse infructuosam quoad effectum gratiæ.

Communio infantum.

Confirmatio infantum. Confirmari etiam possunt infantes, & solent, antequam ad annos discretionis peruenerint: ergo & recipiunt effectum Sacramenti, scilicet gratiam, alioquin non expediret eos confirmare, donec essent capaces effectus, quod perinde dici posset de ipso Baptismo.

26 *Responsio.* Quòd si dixeris effectum gratiæ ipsis conferri, cùm primum ad annos discretionis peruenerint, nisi ponant obicem, quo etiam sublato datur gratia debita Sacramento, vt contingit, iuxta receptam sententiam in ficto baptizato, & mox pœnitente. *Impugnatur.* Contrà, quidquid sit de Baptismo ob remissionem peccati, saltem praxis illa communicandi paruulos, & confirmandi, nisi reciperent effectum Sacramenti, esset inutilis, quia neque ad reuerentiam Sacramenti, neque ad fructum, & profectum recipientis valeret: idcirco magis consultum esset omissio Confirmationis, vsque ad annos discretionis, quibus esset plenè fructuosa, quia nullâ necessitate præcepti, aut medij confertur infantibus.

27 *Inconueniens ex statu infantis.* Et peto vlteriùs de infante baptizato quid fieret, si moreretur, aut vbi reciperetur? non in cœlum, quia non haberet gratiam adoptionis, cuius non erat capax, & sine qua neque primus parens, si perseuerasset, saluaretur, neque Angeli, sine eadem erant capaces gloriæ, neque vllus sine hac stola ingreditur ad nuptias, non in Infernum, quia non sunt capaces damnationis, sicut neque vllum habent peccatum: oportet ergo fingere ipsis locum medium, inter damnationem, & salutem, quod reprobant Patres contra Pelagianos: éstque fidei dogma cuicunque applicatur per medium efficax passio Christi, sicut infantibus in Baptismo applicatur, esse eum in statu salutis, si nullum habeat peccatum.

Quòd si dicas infantibus, in eo casu, dari gratiam in transitu (prout infrà dicetur, remitti venialia quoad culpam in iusto, vel dari ipsi augmentum gratiæ, correspondens actibus remissis meritoriis in via) hinc colligitur ipsos esse capaces gratiæ, ac proinde eam meliùs causari per ipsum Sacramentum, quando recipitur.

Confirmatur secundò, quia infantes sunt capaces characteris: ergo & gratiæ. Antecedens patebit infrà. Consequentia probatur, quia nequit dari disparitas; tum quia principaliùs configurantur Christo per gratiam, quàm per characterem: quia character potest compati cum peccato, & secundùm aliquos cum damnatione, non ita gratia: vnde Catechumenus iustus, decedens cum gratia, & fide, saluatur, non ita descedens cum solo charactere sine gratia, baptizatus: tum etiam, quia gratia, & dona non otiosè conferuntur infanti, vt falsò supponit prior opinio, quia ipse Baptismus non otiosè, aut frustra ei confertur, quamuis non habeat in eo plenum effectum in sententia ipsorum; aliquem tamen habet iuxta capacitatem subiecti, nempe remissionis peccati; & ideò ipsis est vtilis, & necessarius. Sic etiam gratia æquè necessaria est ad salutem infantis, per quam sine operibus saluari potest, & cum qua sola, etiam sine Baptismo, saluaretur, vt si esset sanctificatus in vtero, aut extra vterum; non ita cum solo Baptismo, & remissione peccati, quia sic constituitur tantùm in statu puro naturæ, sine vlla iustitia, aut conformitate ad Christum, excepto charactere, qui non sufficit ad salutem. 28 *Infans capax characteris.* *Configuratur Christo per gratiam.* *Non otiosè conferri gratiam infanti.* *Sola remissio peccati non facit ad salutem.*

Deinde gratia dat ius ad gloriam, éstque filiatio, & natiuitas eius in Christo, per eandem, & dona, reformatur imago secundùm Patres, neque sunt inutiles in dormientibus, & amentibus perpetuis, post vsum rationis habitum, quamuis nequeant transire in actum; ergo non sunt otiosa in infantibus, qui sunt capaces illorum effectuum.

Accedit quòd sicut infans est capax in ratione subiecti, vt ab eo tollatur macula, quæ consistit in priuatione iustitiæ originalis, & gratiæ infusæ, vel saltem tanquam æquiualentis formæ; ita etiam est capax ipsius gratiæ: nam iuxta principia Philosophica (ex quibus procedunt prædicti magis, quàm ex reuelatis) pro quocunque statu subiectum est capax priuationis, est etiam capax formæ oppositæ, quantùm est ex parte subiecti: ergo applicatâ causâ efficaci, quæ à nulla dispositione subiecti dependet, qualis est Baptismus (aliàs non haberet remissionis peccati in infante effectum) etiam recipit ab ea formam, seu habitum priuationi oppositum: & si alius effectus, qui aliàs conueniret gratiæ per modum principij *quo* efficientis, non habeatur ex impedimento subiecti, seu alterius conprincipij per se requisiti, vt liberi arbitrij; gratia tamen per modum causæ formalis expellentis peccatum non esset otiosa. 29 *Si subiectum est capax priuationis, est etiam forma.*

Ex quibus patet ad fundamentum prætensum sententiæ oppositæ. Qui autem statuunt nõ esse de fide

fide, aut certum, iustitiam adultorum consistere in aliquo dono habituali, vel probabilius esse, eam consistere in actuali. Adducunt loca quædam Augustini, potissimùm in quibus accommodatur appellatio iustitiæ operibus, & charitati actuali: sed non est huius loci illa examinare; admonendi tamen sunt, Augustinum præfatis in locis ex scopo disserere contra Pelagianos de iustitia operum bonorum, & adiutoriis gratiæ necessariis, & comprehendere, vel supponere quidquid per se requiritur ad opera digna præmio, & completè bona, & dona habitualia conuenire cum actualibus nomine adiutorij, quandoque; quamuis aliquando discernantur. Sed de hoc per occasionem opportunam in materia de iustificatione: hîc enim agitur solùm de iustitia, vt est effectus Sacramenti.

Augustini scopus.

30 b *Ad primum argumentum*, &c. In responsione ad primum, docet Doctor, fidem, & spem infundi simul, & gratiam vniuersaliter in prima iustificatione peccatoris, & speciatim infantibus. Probat, quia *Dei perfecta sunt opera:* & quando sanat, sanat perfectè: & ratio Innocentij *cap. Maiores, de Baptismo*, & Hieronymi *contra Pelagianos.* Patet hæc conclusio ex dictis; nam Tridentinum *sess. 6. cap. 7.* id expressè docet, & Clementina prima, & Innocentius tanquam veriorem; est communis Theologorum: & hac ratione Baptismus vocatur ad Hebræos 6. *illuminatio*; quam proprietatem eidem tribuunt Patres, quos suprà citauimus. Patet etiam ad Hebræos 2. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Vbi Patres, & expositores de necessitate fidei ad salutem disserunt. Item 1. *ad Corinth.* 13. vbi agitur de fide, spe, & charitate, tanquam de integra iustitia: fides enim & spes spectant ad integritatem iustitiæ: vnde infantes computantur inter veros fideles, vt definit Tridentinum *sess. 7. de Baptismo can.* 13. Augustinus *lib. 1. de peccator. merit. & remiss. cap.* 19. & *lib.* 3. *cap.* 2. Hoc idem supponunt Patres, disserentes de Baptismo infantum, cùm Baptismus sit Sacramentum fidei, & initiatio hominis Christiani, inserens baptizatos in Christo, communicat fidem infusam, & principium credendi. Alia ibi de necessitate fidei disserit Doctor, quæ fusiùs tractat *in 3. dist. 23.* vbi docet necessariò fidem infusam admitti propter authoritatem Patrum & Scripturæ, quamuis probari non possit ratione, aut demonstrari; quod perinde docet de aliis virtutibus infusis.

Ad primum. Infundi fidē, spem, & charitatem.

Trident.

Necessitas fidei.

Infantes baptizatos esse fideles.

31 c *Ad secundum principale dicitur*, &c. Hæc responsio est Alensis 4. *part. sum. quæst.* 8. *m.* 7. *art.* 7. & *m.* 8. *art.* 3. §. 1. Vbi admittit requiri fidem in offerente, aut suscipiente paruulum, vt ei coniungatur gratia. Hanc rectè impugnat Doctor; primò si offerens esset infidelis, & idem de parentibus, adhuc validè baptizatur infans. Respondetur fidem Ecclesiæ valere. Contrà, inquit Doctor, quia etiam dato quòd nullus esset in Ecclesia fidelis, adhuc valeret baptismus saluâ intentione faciendi quod fecit Christus. Respondet quidam nostræ scholæ modernus scriptor, quòd argumentum supponit impossibile, quia Ecclesia semper manebit fidelis. Sed hæc responsio non valet, quia etiam ad cognoscendam causam præcisam alicuius effectus, admittitur suppositio impossibilis non implicans ex terminis: hîc autem quæritur de causa, per quam præcisè coniungitur gratia paruulo, non de instrumentali, quæ est Baptismus, sed de meritoria.

Ad secūdum.

Non requiri fidem Ministri.

Respondet autem Doctor quòd nullam aliam causam oportet assignare præter Christum, quæ extrinseca est, & per quam primò coniungatur Deo, nempe *per redemptionem, quæ est in Christo Iesu.* Idem docet Tridentin. *cap. 7. suprà:* aliam autem non oportet esse extrinsecam, qualis esset fides offerentium, neque etiam intrinsecam in recipiente gratiam, vt patet ex Tridentino *sess. 6. cap.* 8. vbi negatur etiam & fidem & opera, quæ antecedunt, in adulto per modum præparationis, & dispositionis, ipsam gratiam iustificationis mereri. Loquitur autem de merito rigoroso, seu condigno: & veritas hæc satis liquet contra Pelagianos. In paruulo autem ipse Baptismus applicat meritum passionis, vt docet Clementina *loco suprà citato*, & Tridentinum *sess. 5. de peccato orig. can. 3.* non per hoc negatur in fide Ecclesiæ offerri infantes, vt quidam Patres dicunt, quos aliàs citauimus, & baptizari, sicut & Tridentinum *sess. 7. de Baptismo can.* 13. asserit: quia per hoc non intenditur quòd fides Ecclesiæ habeat rationem causæ meritoriæ: sed de fide agitur, vt reducitur ad intentionem legitimam, & ministerialem baptizandi, vel de fide vt est alligata ipsi Sacramento, tanquam articulo credito, & cui annexa est professio fidei tanquam institutioni hominis Christiani. Nescio quâ ratione idem modernus hanc quæstionem reducat ad virtutes morales infusas paruulo, tanquam de mente Scoti, qui contrarium planè tenet, negando morales per se infusas *in 3. dist. 36.* & hîc tantùm loquitur de Theologicis: & quæstio, vt antiquitùs mota fuit, charitatem, fidem, & spem tangebat. 32

Solus Christus causa meritoria iustificationis.

Non dari morales.

QVÆSTIO III.

Vtrùm paruulus in ventre matris baptizari possit?

Alens. 4. *part. quæst.* 17. *m.* 2. D. Bonauent. *d. 6. p. 2. art. 1. quæst.* 1. Rich. *ibi art. 2. quæst.* 1. D. Thom. *quæst. 1. art. 1. quæstiuncula* 1. & 3. *part. quæst.* 68. *art.* 11. Suarez *ibi d. 27. sect. 3. qui omnes cum Doct. & communi negant. Sed* Caiet. *ibi temerè ait paruulum in vtero, per Baptismum in voto, saluari.*

AD tertium sic proceditur, & arguitur quòd paruulus in vtero possit baptizari, quia donum Dei perfectius est, quàm peccatum Adæ, vt patet *Rom.* 5. paruulus autem in vtero matris potest infici peccato Adæ: ergo potest perfici dono Dei, & sic recipere Sacramentum perfectius. 1 *Argum.* 1

Item, paruulus in vtero potest liberari à seruitute temporali. Patet ex manumissione matris: ergo, &c. potest ergo ibi baptizari. *Argum.* 2.

Argum.3. Item Rom.11.cap. *Si radix sancta, & rami:* Mater sancta comparatur arbori, ramus autem dicitur proles in vtero: ergo, &c.

Ratio ad opp. Contrà, 1.Cor.15. *Non prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale:* ergo priùs oportet nasci carnaliter, quàm spiritualiter renasci. Item, vt vult Isidorus, *Qui natus secundùm Adam non est, renasci per Baptismum non potest.*

SCHOLIVM.

Reijcit opinionem Richardi dicentis, ideò paruulum non posse in vtero baptizari, quia coniunctus est causæ suæ corruptionis; hinc enim sequeretur, quòd non posset habere Baptismum flaminis, vel sanguinis in vtero; quod est falsum, & contra August. 17. *Ciuit.* 7. *quia Baptismus sanguinis omnibus valet, vt tenet communis cum D. Thom.* 2.2.*q.*124. *art.*1. *& quodl.* 6. *art.*4. *& omnes hìc contra Armachan.lib.*8.*de quæst. Armen.cap.*27.*& Adrian.quæst.vlt.de Bapt.*

2 Dicitur [a] quòd non, quia paruulus in matris vtero coniunctus est causæ suæ corruptionis: tale autem sic coniunctum, non potest mundari dum coniunctum est.

Petrus de Tarant. lib. 4. dist. 6. problem. 2. q.1.

Contrà, quia caro matris in paruulo non est causa corruptionis, nisi mediata: caro autem ipsa paruuli est causa immediata, loquendo de corruptione originali (statim enim cùm anima paruuli informat carnem eius, inficitur illâ corruptione) immediatiùs ergo causat corruptionem istam in paruulo caro sua, quàm caro matris. Si ergo stante coniunctione ad causam corruptionis, non potest purgari ea per te, sequitur quòd paruulus habens carnem suam propriam, nunquam à peccato originali potest purgari; quod est contra fidem.

Item, licèt paruulus in vtero matris sit coniunctus matri localiter: tamen est distinctus ab ea personaliter, quia habet aliud corpus, & aliam animam: sed distinctio personalis sufficit ad distinctionem secundùm peccatum, vel iustitiam, & non iustitiam; nam peccatum, & iustitia insunt isti personæ secundùm quòd hæc, non quia in tali, vel tali loco: ergo non obstante illâ coniunctione locali propter distinctionem personalem, potest paruulus esse iustus, licèt mater qualitercumque habeat se ad iustitiam.

Item, si non posset cum coniunctione ista ad causam corruptionis stare gratia in paruulo: ergo non posset paruulus in vtero habere Baptismum flaminis, vel sanguinis, quorum vtrumque est falsum. De flamine patet de Ieremia, *Ierem.* 1. & de Ioan. Baptista, *Lucæ* 1. & de matre Christi hoc tenet firmiter Ecclesia.

De hoc 3. d.3.q.1.vbi de concept. B.Virg.

In vtero baptizari potest quis flamine & sanguine.

De secundo patet per hoc, quòd si quis persequitur matrem grauidam, eadem de causa persequitur paruulum in vtero eius: ergo si mater occiditur pro iustitia, similiter & paruulus. Si autem paruulus occideretur extra vterum, haberet Baptismum sanguinis, si pro iustitia, vel fide occideretur etiam non baptizatus: ergo eodem modo rationabile est, quòd Deus non contemnet eum, pro simili causa in vtero matris passum.

Et ex hoc potest argui contra opinionem, quia si paruulus potest habere Baptismum flaminis: ergo potest habere purgationem à peccato originali. Sed coniunctus matri, quæ est causa corruptionis, per te potest habere Baptismum flaminis: ergo, &c.

COMMENTARIVS.

1 *Cõclusio communis, sine Baptismo damnari infantem.*

a Dicitur quòd non, &c. Conclusio communis omnium, tam Patrum, quàm Conciliorum, quàm etiam Scholasticorum, hìc supponitur; quam probat Doctor ex Apostolo, & Isidoro, argumento liminari contra obiecta ad oppositum; nempe paruulum sine Baptismo decedentem in vtero materno, aut extra vterum, damnari. Vnde ab omnibus notatur sententia Caietani 3.*part. quæst.*68.*art.*2. *& art.*11. dicentis votum, & fidem parentum pro paruulis in necessitate, siue intra, siue extra vterum, quando Baptismus applicari non potest, valere ad salutem.

Sententia Caietani.

Confutatur. Hæc sententia Caietani omissa est iussu Pij V. in Commentariis Romæ impressis; & de facili confutatur ex iis, quæ de necessitate Baptismi traduntur in Scriptura: vt Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit*, &c. Quæ est vniuersalis regula quoad omnes, quibus Baptismus in re, vel in voto, aut certè æquiualens, vt Baptismus sanguinis, aut flaminis applicari nequit; eámque perpetuò supponit Augustinus contra Pelagianos, & probat locis suprà citatis, vt contra Vincentium Victorem *in lib. de Anima, & eius origine.* contra Pelagium; *in lib. de peccator. merit. & remiss. & lib. de gratia Christi, cap.*8. *de bono perseuerantia, cap.*12. omnium Patrum, quos suprà citauimus de Baptismo infantium, & eius necessitate, & reliquorum interpretum in prædictum locum Ioannis, & in Matthæi vltimum, *Baptizantes eos*, &c. aliisque in locis, vbi denotatur necessitas Baptismi. Patet ex cap. *Maiores, de Baptismo*; ex Constantiensi *sess.*15. ex Trident. *sess.*5. *can.*3. *sess.* 6. *cap.*4. describente, *iustificationem esse translationem ab eo statu, in quo quis nascitur filius primi Adam, in statũ gratiæ, & adoptionis filiorum Dei, per secundum Adam Iesum Christum Saluatorem nostrum. Quæ quidem translatio*, inquit, *post Euangelium promulgatum sine lauacro regenerationis, aut eius voto, fieri non potest, sicut scriptum est: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Ioan.3.

Regula generalis.

Augustin.

Lateran. Constãtiens. Trident.

Item *sess.* 7. *de Sacram. in genere can.* 4. damnat negantes Sacramenta nouæ legis esse necessaria

ad

2 ad salutem, quod potissimùm ob necessitatem Baptismi, & Pœnitentiæ docet; vt patet ex clausula finali, vbi docet omnia singulis non esse necessaria; & *de Baptismo can.* 5. damnat asserentes Baptismum liberum esse, hoc est non esse necessarium ad salutem. Aliqui autem damnant sententiam præfatam hæresis; alij erroris, & temeritatis. Notatur similiter Gerson quòd monuerit in simili casu offerri debere infantes, atque pro ipsis orari; *serm. de Annunt. B. Virginis, part.* 3. *consid.* 2. Sed magis excusandi sunt, quia non dogmaticè id asseruerunt; sed ex quadam pietate, admonendo parentes, & alios, vt præstent quod possunt, cùm alia facultas non suppetat, & oratione recurrant ad Deum pro salute filiorum, cùm aliud medium humanum non supersit; hoc autem licet & expedit. Non est ergo præsumendum Doctores Catholicos, & exercitatos voluisse defendere contra certam regulam Ecclesiæ, fidem, & votum parentum valere tantum, promulgato Euangelio, quantum olim remedium legis naturæ, aut fides protestata in sacrificio pro paruulis; vel esse certum, & indubitatum remedium, aut ex pacto, & promissione diuina efficax: sed consuluisse, vt quoniam virtus Dei non sit alligata Sacramentis, & magna sit virtus fidei recurrentis ad Deum, deficiente alio quocumque medio, vt parentes cum fide ad Deum in casu necessitatis recurrant. Malo autem interpretari sic dictos authores, quantumlibet incautè discurrant, quàm calumniam intentare, quorum proculdubio intentio sincera fuit, & sub correctione, expressa, vt Caietanus loquitur in commento articuli 2. Reiicitur etiam prædicta sententia ex iis, quæ Doctor tangit in calce præcedentis quæstionis contra Alensem & Richardum *dist.4.art.1.quæst.1.*

Censura aliorum.

Gerson.

Excusantur. Non dogmaticè loquuntur.

3 Supposità autem conclusione communi, quidam negant baptizari infantem posse in vtero; ex eo quòd infans coniunctus causæ suæ corruptionis, nequeat mundari, quamdiu ita sit coniunctus: citatur pro hac Petrus à Tarantasia *in 4. dist. 6. problemate 6. quæst. 2.* Eandem solutionem insinuat Richardus *art.2. quæst.3.* in corpore, *& responsione ad* 1. vbi dicit fidem Ecclesiæ ex diuina ordinatione disponere paruulum ad receptionem Baptismi: & hoc impugnat specialiter ratio Doctoris: quia si esset ex diuina ordinatione dispositio requisita, sine ea nihil fieret; sicut nihil fieret in adulto sine suo consensu, aut sine intentione ministri: illud autem est falsum ex Tridentino; quia Sacramenta perficiuntur ex rebus, & verbis, tanquam materiâ & formâ, & intentione ministri. Neque fides Ecclesiæ elicita subsistit respectiuè ad paruulum, nisi vt est in parentibus, aut ministro, in quibus fides esse non potest, quamuis paruulus validè baptizetur saluatis reliquis.

Non posse baptizari infantē in vtero.

Tarantasia.

Richardus.

Fides Ecclesiæ non est dispositio necessaria ad Baptismū infantis.

Sed aliam priorem substituit Richardus, eámque impugnat Doctor, & benè; primò quia caro matris, est causa mediata corruptionis, supple peccati in paruulo; sed immediata & proxima, est ipsa caro infantis; vt patet ex Anselmo de Conceptu virginali cap. 11. vsque ad 17. Augustino *lib. 1. de Gen. ad literam, cap. 19. & 20. & lib. 2. contra Iulianum, & lib. 5. c. 9. epist. 89. quæst. 3.* Et supponunt Concilia antiqua cum Tridentino *sess. 5. & 6. cap. 3.* & communis Theologorum de peccato originali: sed causa immediata effectus habet cum eo maiorem connexionem, quàm remota: cùm ergo caro pueri sit semper coniuncta animæ dum viuit, vt est capax Baptismi, & mundationis à peccato, sequeretur quòd nunquam esset capax remedij, quod est contra fidem.

Caro pueri causa proxima peccati.

Anselmus.

Augustin.

Trident.

Causa immediata magis coniungitur effectui, quàm remota.

Secundò, quia status iustitiæ & peccati attenditur secundùm diuersitatem suppositorum, seu personarum; sed infans in vtero matris est aliud suppositum: ergo capax iustitiæ, aut peccati, qualitercúque se habeat ad hæc mater gestans vterum.

Infans diuersum suppositum à matre.

Tertiò, quia infans, non obstante coniunctione cum matre, potest in vtero habere Baptismum flaminis, vt constat per exempla, & Baptismum etiam sanguinis, vt si quis propter fidem persequatur matrem, persequitur & partum; & sicut mater occumbit propter fidem, & iustitiam, ita & filius: & idem de infante etiam nato, & occumbente per martyrium asserit saluari absque alio Baptismo aquæ.

Potest in vtero habere Baptismum flaminis.

Et martyrij.

Quoad primum casum eandem resolutionem tenet Richardus *hac dist. art. 2. q. 3.* Gabriel *quæst. 2. art. 3. dub. 2.* Paludanus *dub. 6. q. 1. art. 3.* Ratio est, quia qui persequitur matrem, persequitur infantem, cuius vita dependet à vita matris, & qua priuatur simul cum matre in odium fidei: & idem dicendum si occidatur infans solus in odium fidei; quamuis mater ex tormentis supersit, in quibus occumbit infans in vtero: quod intelligo, si mors eius per se ex persecutione Tyranni sequatur, & non per accidens. 4

Quod infans in vtero saluetur per martyrium.

Secundus casus patet à paritate rationis, quia Innocentes fuerunt Martyres, nec aliâ ratione, nisi quia propter Christum occisi sunt ab Herode, vt communis schola tenet cum sanctis Patribus, & Ecclesia. D. Thomas *2.2. q. 124. art. 1. ad 1. & quæst. 6. art. 4.* Patet ex festo, & officio quod cantat Ecclesia: *Innocentes pro Christo infantes occisi sunt*, &c. & in oratione, *Deus cuius hodierna die præconium Innocentes martyres non loquendo, sed moriendo confessi sunt*, &c. Cyprianus serm. de Stella Magis; *Dum putat perdere quos occidit, melioris vitæ statum eis procurat*, &c. Augustinus *serm. 10. de Sanctis, & serm. 1. de Innocentibus, & lib. 3. de libero arbitrio, cap. 23.* & aliàs. Origenes *homil. 3. in varios locos Euangelij.* Leo Papa *serm. 1. de Epiphania*, & communiter omnes Patres in homiliis, & sermonibus de sanctis Innocentibus, & expositores. Ex quibus manet confirmatus prior casus ex fundamento Patrum, quia licèt salus prædictorum infantum referri possit in Circumcisionem, tamē probabile est à bimatu, & infrà, interfectos fuisse aliquos nondum circumcisos ante octauum diem: hos autem comprehendi in numero electorum, & innocentum patet, quia nulla fit exceptio aliquorum: ergo idem dicendum de non baptizatis interfectis propter Christum. Deinde Patres, & Ecclesia appellat omnes Martyres ratione mortis datæ in odium Christi, & sanguinis effusi in confessionem nominis eius, *non loquendo*, vt cantat Ecclesia, *sed moriendo*: ergo hoc sufficit ad salutem infantis, qui neque corde credere, neque ore confiteri ad salutem potest.

Extra vterū etiam saluatur, sicut Innocentes.

D. Thom.

Innocētes verè Martyres.

Cyprian.

Augustin.

Origenes.

Leo Papa.

Occisi aliqui non circumcisi infantes.

Ad martyrii confessio per passionē sufficit.

Tertiò, quia non in Circumcisionem, aut aliud quodcumque refert Ecclesia, aut Patres ad salutem ipsorum, sed in martyrium, quod subierunt, quia ne verbum quidem fit de eorum Circumcisione, sed de morte & martyrio: ergo id sufficit ad salutem quibuscumque infantibus, quia eadem conditio omnium quoad hoc. 5

Martyrium, & salus innocentium in passionem refertur solùm.

Quartò, si à Circumcisione dependeret effectus martyrij in ipsis quoad salutem, Ecclesia hanc limitationem exponeret, nec promiscuè omnes posset colere, aut pro Sanctis prædicare.

Non dependet à Circumcisione.

Catechumenus fit martyr. Quintò, nihil obstat nisi defectus Baptismi, hoc autem non obest, quia Catechumenus pro Christo occumbens in suo sanguine baptizatur *de consecrat. dist. 4. cap. Catechumenum:* nam in Martyrio tota Baptismi Sacramenta complentur, vt ibi dicitur, & de dogmatibus Ecclesiasticis, c. 74. *Fulgent.* Vide Augustinum lib. 4. contra Donatistas, cap. 21. & lib. 13. de Ciuitate, cap. 7. *Augustin.* *Quicumque non percepto regenerationis lauacro pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte Baptismatis*, &c. Sed dices, in infante nequit esse Martyrium, vbi nec fides, nec confessio esse potest. Contra, hoc damnatur ex præmissis de martyrio Innocentum; in quibus neque fides, neque confessio fuit cordis, sed mortis: quia *non loquendo, sed moriendo confessi sunt*, vt cantat Ecclesia cum Augustino serm. 4. de iisdem.

6 *Confessio perinde ad Sacramentum requiritur, sicut ad martyrium.* *Augustin.* Deinde non minùs ad Baptismum requiritur fides, & confessio, quàm ad martyrium, vbi defectus ætatis, & impossibilitas non excusat, sicut excusat infantes: nam Matthæi vltimo dicitur, *Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit; qui non crediderit condemnabitur.* Vnde Augustinus *suprà cap. 24.* ostendit necessitatem vtriusque, & infantes à fide cordis, & confessione oris excusari, ob defectum ætatis, pro quibus alij proinde spondent, & respondent in Baptismo: sed in martyrio similiter ipse sanguis, & mors atque odium Tyranni substituũtur confessioni, & fidei in iisdem: vnde dicuntur non loquendo, sed moriendo confiteri Christum: ergo sicut fructuosè baptizantur, ita & confitentur fructuosè Christum per martyrium illatum. Neque enim ideò dicuntur confiteri Christum innocentes, quia circumcisi sunt, sed quia mortui sunt propter Christum; in quibus martyrium, non secus ac Baptismus ex opere operato delet originale, & configurantur Christo, eiúsque morti, qui propter iustitiam innocens occisus est. Vnde Clemens *lib. 5. Constitut. cap. 5. aliàs* 7. dicit Baptismum Catechumeni veriorem esse ipsum martyrium, in quo non tantùm secundùm figuram, sicut in aqua baptismali, sed etiam reipsa commoritur Christo. *Baptismus martyrio cõparatus.*

Armachanus *lib. 8. de quæstionibus Armenorum*, & Adrianus *in 4. quæst. vltima de Baptismo ad 3.* licèt non omnino definiant, asserunt tamen probabiliter oppositum huius, etiam de Innocentibus dicentes, nihil sanctitatis, aut gratię per mortem acquisiuisse; quin etiam eos, qui incircumcisi fuerunt in illis non fuisse saluatos. Hoc meritò ab omnibus temerarium, & erroneum iudicatur, quia alioquin errorem inurit Ecclesiæ, & Patribus in cultu eorum, qui censentur ab iis veri Martyres, eorúmque passio colitur, quæ si nihil ipsis gratiæ, aut sanctitatis conferret, non esset materia cultus specialis. Eiusdem sententiæ videtur Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m.* 9. *art.* 5. in quo agit de excessu Baptismi aquæ, vt comparatur ad Baptismum sanguinis: primò quia illud prodest pluribus, nempe adultis, & paruulis, hoc verò solis adultis: & ad calcem dicit, quòd illud tollit originale, & actuale, hoc verò nequaquam; sed ex bono meliorem facit, non verò de malo bonum: sicut Baptismus sanguinis bonum, sic facit Baptismus aquæ. Vasquez magis excusat hanc sententiam, quàm priorem; non inuenio tamen quid differentiæ sit inter Innocentes, & quoscumque alios infantes pro Christo occisos; cùm eadem sit causa salutis, & efficacia martyrij in omnibus. Fundamento opposito respondet ratio præmissa; & citari possunt pro hac conclusione, quæ Patres docent de efficacia Baptismi sanguinis.

7 *Sententia negatiua.* Armachan. Adrianus. *Nihil conferri infanti per martyrium. Impugnatur.* Alensis. *Differentia pratensa Baptismi aquæ, & sanguinis.* Vasquez. *Reijcitur.*

SCHOLIVM.

Si nihil pueri extra vterum est, baptizabilis non est, si pars principalis, sic; si autem pars minùs principalis appareat, baptizandus est, & postea natus, sub conditione rebaptizandus. Quod addit puerum de ponte eiectum non esse baptizatum, id tenent Richard. *hîc art. 4. q. 2.* Palud. *d. 6. q. 1. art. 3.* Marſ. *4. q. 4. art. 4. dub. 8.* Soto *d. 3. q. vn. art. 8. fin.* Syluest. *v. Baptismus 4. §. 10. & 5. §. 1.* August. *&* Armil. *ibi.* Scot. *d. 5. q. 3. innuit oppositum, vel saltem manet dubius.*

3 Ad [b] quæstionem dico, quòd vel puer secundùm omnes partes est in vtero matris: vel secundùm aliquam partem apparet extra vterum. Si primo modo, dico quòd non potest baptizari: non propter rationem priorem, quia coniunctus est causæ corruptionis: sed quia Baptismus est lotio, vel ablutio in aqua: sed paruulus sic in vtero, non potest lauari, quia nec sic immediatè tangi ab aqua.

De hoc infr. d. 5. q. 3. Ex hoc sequitur [c] corollarium, quòd si paruulus corio inuolueretur, & illud poneretur in aqua, ita quòd aqua non tangeret corpus, non esset baptizatus: sed si tangeretur aquâ, benè; sed proiectus de ponte non, quia hoc non est ad vitam ordinatum, vel lotionem, sed ad mortem.

Partẽ principalem baptizari sat est. Si secundo [d] modo sic; aut apparet pars principalis, vt caput, & tunc potest baptizari in illa parte: & in hoc etiam simpliciter baptizari: non est enim verisimile, quòd in die Pentecostes, quando baptizati sunt tria millia, *Act.* 2. quòd quilibet quantùm ad totum corpus suum lauaretur aquâ, sed præcisè quantùm ad faciem aspergendo, vel quantùm ad caput perfundendo. Et in isto casu, si pòst puer nasceretur, non oporteret ipsum baptizare. Si autem apparet pars minùs principalis, scilicet manus, vel pes, illa est baptizanda, quia ibi est tota anima, licèt non omnis sensus, sicut in capite. Et si hoc minùs sufficeret ad hoc, vt esset simpliciter baptizatus, si nasceretur postea viuus, esset sub conditione baptizandus, vt docetur *Extrau. de Baptismo, & eius effectu, cap. de quibus.* Credendum enim est, quòd Deus suppleret illud, quod impotentia impediret: talis enim etsi mortuus nascitur, sepeliendus est in terra benedicta, ratione dictâ. *Parte minùs principali baptizata non fit Baptismus certus.*

Ad

Ad primum concedo, quòd Deus per donum suum, potest iustificare paruulum non natum, sicut fuit de Ieremia, Ioan. Baptista, de Virgine Maria: sed non per istud Sacramentum, quia dum est in vtero matris, capax non est huius Sacramenti. 4 *Ad arg.* 1.

Ad secundum dico, quòd quantùm ad seruitutem temporalem, filius dum est in vtero, non est distinctus à matre: non enim habet dominus dominium in paruulo, nisi quia in matre: sed quantùm ad seruitutem, vel libertatem spiritualem, non est simile, quia ista respicit distinctam personam: paruulus autem in vtero, est ita distinctus in persona à matre, sicut extra vterum. *Ad* 2.

Ad tertium, concedo, quòd fructus inquantum est aliquid arboris, sequitur conditionem arboris: tamen inquantum est aliquid in se, potest habere conditiones oppositas arbori in se: potest enim fructus esse mollis, & arbor dura. Sic in proposito, quia iustitia & iniustitia respicit personam in se, non vt coniunctam, vel diuisam localiter, respectu alterius personæ: & ideò iustitia potest competere proli, licèt non matri, & è conuerso. *Ad* 3.

Aliter potest dici ad intentionem Apostoli, sed hoc sufficit hîc. Ibi enim, 11. *c. reprehendit Romanos ab insultatione Iudæorum, dicebant Iudæos esse ramos excisos, & aliquos insertos, propter hoc, dicit aliquos Iudæos bonos esse, & non excisos, sed naturales ramos. Sic dicendo,* si radix sancta est, *id est, Patriarchæ, qui fuerunt quasi radices plebis Iudaïcæ,* & rami, *scilicet Sancti; patet de Apostolis, qui fuerunt Iudæi.* ADDITIO.

Circa secundum membrum distinctionis de recipiente Sacramentum, & non rem Sacramenti, quod præcisè conuenit adultis, quæro duo. Primò, Vtrùm adultus non consentiens potest recipere effectum Baptismi? Secundò, Vtrùm adultus fictus recipiat effectum Baptismi?

COMMENTARIVS.

8 *Quarta conclusio.* Alensis. D. Thom.

b *AD quæstionem dico.* Quarta conclusio quoad primam partem est communis. Alensis 4. *part. quæst.* 8. *m.* 7. *art.* 1. §. 2. citat varias rationes veterum, quæ per rationem suprà allatam à Doctore confutantur. D. Thomas 3. *part. quæst.* 8. *art.* 11. & cæteri Doctores *in hac dist.* 4. Patet ex Augustino *lib.* 6. *contra Iulianum cap.* 1. 6. & 8. *cap. Si quidquid, de consecrat. dist.* 4. In Concilio Neocæsariensi *cap.* 6. negatur Baptismum prægnantis valere partui. Ratio autem est, quia nequit ablui, aut tangi aquâ; quòd si contrarium posset fieri, & saluari sufficiens ablutio, validè baptizaretur à sensu contrario. (Augustin.)

9 *Inclusus corio non baptizatur.*

c *Ex hoc sequitur corollarium*, &c. Exprimit duos casus, in quibus Baptismus est nullus; primus, si in corio inuoluatur infans, ita vt aqua non tangat eius corpus, non erit baptizatus; & perinde est de alio quocumque inuolucro prohibente contactum aquæ, si aliquo modo non adhæreat, vt pars quædam connaturalis corpori: quod dico propter secundinas, quibus inuoluitur infans: quia aliqui putant, si tangatur sic inuolutus secundinis, fore baptizatum; vt Syluester, & Summa Rosellæ, verbo *Baptismus*; & Vasquez *disp.* 145. *cap.* 4. (Syluester. Rosella. Vasquez.)

Cæterùm res hæc non videtur dubio carere, quia secundinæ non videntur adhærere corpori, vt pars eius, siue animata, siue inanimata, quæ faciat ad integritatem corporis, aut substantiam, aut aliquid eius; & fortè propter inuolucrum secundinarum negant Doctores communiter baptizari posse infantem in vtero matris, aut tangi aqua, de quo nihil mihi constat, cùm hoc decernere magis ad medicos, & obstetrices spectet. Si tamen vrgeret casus necessitatis, sic etiam esset baptizandus in festinatione periculi, & cùm Doctores graues id affirment valere, sepeliendus esset in loco sacro. (*Dubium est baptismus infantis in secundinis, nisi aqua tangat corpus.*)

10 *Casus de proiecto infante*

Secundus casus est, de infante proiecto ex ponte in aquam, in qua esset submergendus; dicit non esse verè baptizatum, neque ablutionem illam esse baptismalem; quæ non ad mortem per se tendat, sicut illa infantis proturbatio ex ponte in flumen, & quæcumque similis ad mortem per se tendens. De hac etiam agit *dist.* 5. *quæst.* 3. quam tenent omnes Doctores citati à Scholiaste; éstque magis communis antiquorum, qui casum formant, pro qua etiam citari potest Holcot *in* 4. *quæst.* 1. *art.* 7. *casu* 2. qui licèt doceat infantem saluari Deo supplente defectum, docet non esse verum Baptismũ. Eum sequitur Aliacensis *in* 4. *q.* 2. (*ex ponte non esset baptizatus.*)

Gabriel autem *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 2. tenet contrariam; quem sequitur Vasquez, vt probabiliorem *loco iam citato, cap.* 3. Suarez *disp.* 20. *sect.* 3. Rosella verbo *Baptismus.* (*Sententia affirmatiua.* Gabriel. Vasquez. Suarez. Rosella.)

Ratio Doctoris est, quia ablutio baptismalis ordinatur ad vitam, & non ad mortem, per se nempe. Sed respondet Suarez committi æquiuocationem, quia vita ad quam ordinatur Baptismus est vita animæ, & non corporis. Vnde si Sacerdos intendens etiam mortem infantis, immergat eum aqua calidissima, ex qua immersione sequatur eius certa mors, modò simul habeat animum baptizandi, erit verus Baptismus. (*Responsio Suarez.*)

Aliam instantiam assignat Vasquez dicens: si Sacerdos mergat Catechumenum in fontem, ex quo eum casu non possit extrahere, sed submergatur, modò adsit intentio baptizandi, & cætera adsint, verè baptizat. Contrà tamen ratio Doctoris adhuc persistit, quia non intelligit ablutionem ordinari ad vitam in eo sensu, quo eam interpretãtur præfati Doctores, quia id esset puerile, & extra scopum discurrere: sed intelligit institutionem diuinam limitasse pro materia Sacramenti ablutionem illam, quæ ex natura sua compatibilis est per se cum vita corporali; & hoc per *ordinari ad vitam* intendit Doctor. 11 *Respõdet Vasquez.* *Explicatur Doctor.*

Et probatur, quia Deus eam materiam, & formam Sacramentorum instituit, & maximè huius Sacramenti, quod voluit esse commune omni sexui, & ætati, quæ non repugnat per se vitæ corporali; & hoc spectat ad suauem eius proui- (*Confirmatur ratio Doctoris.*)

Quæ lotio est materia Sacramenti. dentiam, & lotionem etiam vsualem, & ex consuetudine hominum, quæ sordes corporis, non vitam per se tollat. Vnde sicut materiam Eucharistiæ voluit esse panem triticeum, (inde colligũt Doctores pastam non esse sufficientem materiam: quia non censetur panis vsualis, licèt specie physica non differant panis, & pasta:) sic etiam *ablutio*, quæ est materia Baptismi, ex diuina institutione debet intelligi ablutio vsualis, & communis vt comprehendit etiam asperginem: sed talis proiectio infantis in flumen à nemine secundùm rigorem, & communem vsum vocabuli, censetur ablutio, seu lotio, quæ habeat proportionem cum sola ablutione sordium; in qua communiter designatur proportio similitudinis fundamentalis materiæ Baptismi, cum effectu spirituali, seu ablutione animæ: sed est mersio infantis, quæ ex natura actionis ordinatur ad mortem eius; nõ autem ad ablutionem, per quam tollantur sordes saluâ substantiâ, & vitâ baptizati.

Illa proiectio non est lotio.

Hoc etiam congruit prouidentiæ, & reuerentiæ Sacramenti. Vnde vt sequamur instantiam de materia Corporis Christi, grauium authorum est sententia; licèt panis sit materia Eucharistiæ, in quantitate excessiua non posse panem consecrari; vt docet Alensis, D. Bonauentura, & alij, quos infrà citabimus, quia habet terminum suæ magnitudinis respectiuè ad consecrationem validam. Eodem ergo modo, & materia Baptismi habere potest limitationem ex diuina institutione congruam fini Sacramenti, qui est prouidere saluti animæ, sine præiudicio salutis corporalis, per se loquendo; quia finis Sacramentorum est mederi infirmitati viatoris sine destructione suppositi: *per se* dico, spectando naturam actionis, non conditionem per accidens huius, aut illius, si in casu ablutio, verbi gratiâ, esset nociua, quæ vix practicè fingi potest.

Instantia.

12 Præterea, in casu extraordinario, & per accidens, Deus non tenetur de communi lege, nec debuit institutionem Sacramenti accommodare, ideò infanti in vtero non prouidit, pro eo statu: ergo etiam in casu, quem exponimus, non est fundamentum asserendi Deum instituisse ablutionem talem esse materiam Sacramenti, cui de necessitate annexum est homicidium, & peccatum ministri ex natura ipsius actionis: constat autem peccare mortaliter, & inexcusabiliter, per se loquendo, qui ministraret sic Baptismum, & esse homicidam ex communi omnium: ergo non est præsumendum Dei institutionem comprehendere talem ablutionem pro materia Baptismi.

Institutio Sacramenti non regulatur per casum, sed per legem.

Neque valet si respõdeatur in aliis casibus posse ministrum peccare ex praua intentione, quia id per accidens est, non ex natura Sacramenti, aut conficiendi, & ministrandi Sacramentum; non autem ex natura ipsius ministerij, aut actionis sacramentalis; sicut est in illo casu: non est ergo dicendum Deum instituisse Sacramentum in aliqua materia, quæ ex intrinseco est mala, quia hoc esset contra eius suauem dispositionem, vt institutio derogaret ab intrinseco ex natura actionis essentialis Sacramenti legi suæ, & potissimùm naturali.

Responsio excluditur.

Materiã Sacramenti non extendi ad malum ab intrinseco.

13 Præterea videtur in eo casu obligari parentes, vt hoc modo prouideant saluti pueri iam moribundi; demus aliter prouideri non posse: hoc omnino est absurdum: patet tamen sequela, quia tenentur prouidere puero in eo statu, vt saluetur anima eius, cùm adsit copia Baptismi: ergo præceptum hoc deobligaret præcepto naturali de homicidio; & sic, si institutio comprehenderet talem casum, constitueret parentes in perplexitate; vtrumque enim præceptum naturale est.

Inconueniens sequitur ex opposito.

Præterea, Catechumenus adultus in eo casu, ne decederet sine Baptismo, teneretur sibi prouidere, vt baptizaretur; nam quamuis ei contritio sine contemptu Sacraméti valeat, incertum est ipsi, an habeat veram contritionem, & securitatem suæ salutis, prouidere tenetur, non obstante damno vitæ corporalis, quæ ipsi iam est defectura.

Aliud inconueniens.

Præterea, confessio est materia Sacramenti Pœnitentiæ; & quamuis confessio per literas sufficeret ad naturam actus iudicialis, in quo institutum est Sacramentum; tamen esset inualida talis confessio, quia Sacramenti institutio ad eam non extenditur, cùm præiudicet fini & reuerentiæ Sacramenti, & reo: ergo etiamsi materia Sacramenti Baptismi licèt sit ablutio, non debet comprehendere ablutionem, quæ per se, & vbique est nociua, & peccaminosa, quia id derogaret Sacramento, & cultui religionis, ac etiam personæ cui applicaretur, & ministro.

A simili de confessione.

Vltimò tandem, ablutio, quæ est materia Sacramenti, debet consistere in actione ministri, vt suprà vidimus; & docent omnes: talis ablutio non procedit proximè à ministro, neque est actio eius per modum ablutionis immediatè ab ipso procedentis, vt recipitur in passum: ergo non est baptismalis. Minor probatur, quia ablutio, quæ est baptismalis, videtur illa esse, quæ determinatur à forma secundùm rigorem verborum; *Ego baptizo te*, vel *baptizatur à me seruus Christi*: licèt enim non necessariò exprimatur persona ministri in forma: subintelligitur tamen, & secundùm Vasquez requiritur vt actio significetur vt exercita à ministro, vel vt exiens ab ipso; ac proinde videtur requiri vt proximè applicet per se, aut instrumentum coniunctum, vel puerum aquæ, vel aquam puero, quod non videtur eo casu fieri. 14

Ex natura ablutionis sacramentalis.

Aliter probat Richardus eandem sententiam, quia lotio baptismalis exigit, vt immersioni succedat emersio, quæ intelligi sic debet, vt saltem succedere possit, quantùm est ex natura ablutionis, seu immersionis, licèt per accidens non sequatur, vt contingit in casu proposito ad oppositum, quo non posset minister extrahere Catechumenum ex fonte, hoc enim per accidens est ex defectu virium: alter casus de aqua calidissima admitti etiam potest, vel negari, quia non ex natura ablutionis in aqua mox sequitur mors pueri, sed ex qualitate accidentali ipsius aquæ. Sed meliùs fortè negatur valor talis ablutionis: quæ non est materia Baptismi; sed illa quæ natura actionis non ordinatur ad mortem eius, quia sic magis congruum diuinæ institutioni: & communicationi Sacramenti, & ablutioni esuali, seu consuetæ, & morali.

Ratio Richardi explicatur.

d *Si secundo modo sic aut apparet*, &c. Hæc est resolutio communis Doctorum, & patet ex rationibus, quas Doctor subiicit; si ergo pars principalis attingatur aquâ, iterum non debet baptizari natus; si autem minùs principalis sub conditione baptizandus est: quamuis Sotus existimet simpliciter non fieri Baptismum in parte minùs principali, *art.* 7. *dist.* 3. quem sequitur Suarez *disp.* 20. *sect.* 2. Minùs principalis quoad dubietatem Sacramenti est pes, vel manus, quoad nullitatem est pars minimæ quantitatis, vt digitus, vel pars digiti, secundùm eosdem. Vasquez oppositum docet *cap.* 4. per partem principalem intelligit Doctor illas, de quibus asseritur dubium Sacramentum, 15

De baptizato in parte.

Sotus.

Suarez.

Vasquez.

Quæ sit pars minùs principalis.

ctum, ita vt repeti debeat sub conditione, nempe pedem, vel manum, non autem partem quamcunque minimæ quantitatis, quia de hac antiqui non loquuntur, neque textus quem citat. Videtur ergo opinio Vasquez non esse tenenda in praxi, sed Baptismum absolutè conferendum esse taliter nato, quod magis supponere videntur Scholastici, quia vehemens est dubium de valore Sacramenti ex defectu materiæ, cùm illa non censeatur moraliter ex consuetudine ablutio absoluta hominis, vel quæ totum hominem denominet, sicut neque Æthiops dicitur albus absolutè propter dentes, sed secundùm quid: vehemens autem suspicio non videtur admittere eam scientiam, aut probabilitatem, ex qua Sacramentum sub conditione sit ministrandum, quia non tribuit in praxi fundamentum sufficiens applicandæ conditioni: ideò absolutè applicari debet.

Dubia est resolutio Vasquez.

16 Cæterùm non improbandus est, qui vel ipsum digitum, si aliud non apparet, in euidenti periculo, & certo baptizaret, cùm alia sententia non sit omnino certa, & sepeliendus esset infans sic baptizatus, & mortuus, in loco benedicto, quia non deest fundamentum ex opinione grauis Theologi ad hoc sufficiens: qui tamen sic baptizaret sequendo illam sententiam, posset etiam sub conditione baptizare, si infans superuixerit: in hoc autem remedio ad salutem necessariò, magis præsumendum est de misericordia Dei, & in casu necessitatis extendenda manus, quàm arctanda, vbi nihil certò in oppositum habetur.

In Sacramentis enim iuxta regulas Doctoris suprà assignatas *d.3.q.2.a.5.* debet applicari quando potest, quod certum est: si autem nequit, quod ad certum magis accedit, & sic in necessitate, quæ remedium non habet, applicari quod potest: neque sententia Vasquez est improbabilis speculatiuè loquendo; quamuis, vt dixi, in praxi fortè non esset applicanda conditio in forma Baptismi nato puero, quia per partem minùs principalem non intelligunt Doctores digitum, quamuis viuus sit, sed illam quæ immediatè concurrit ad compositionem integralem totius, vt est pes, vel manus, & in qua non est principalis functio vitæ, ita vt sine ea homo consisteret in vita: tamen dubitant de Baptismo in hac parte, & iterandum docent sub conditione: quamuis etiam non requiritur, vt tota manus, vel pes tingatur, requiritur tamen vt tingatur in illa parte secundùm quam potest denominari tota manus, vt verbi gratiâ in palmo, quia dicitur manus lota. Ad hanc autem denominationem non videtur sufficere, vt tingatur digitus, vel pars digiti, quia in digito, aut minima parte ipsius non consistit sufficiens ratio denominandi totam manum principaliter (quia est pars mediata) ex qua redundaret denominatio totius.

Quid requiritur ad denominationē totius.

17 Ratio autem Vasquez non concludit, dicit enim denominationem, & formam intrinsecam totius non esse absolutè, nisi forma illa insit secundùm aliquam saltem partem principalem: non ita quoad denominationes extrinsecas, seu à formis extrinsecus se habentibus: vnde dicitur homo simpliciter, & absolutè vulneratus, quacunque in parte vulneratus sit, talis est ablutio. Negatur disparitas hæc quoad formas intrinsecè, & extrinsecè se habentes, quia denominatio sumitur ab effectu formæ, & ita se habet ad totum, sicut principium denominans ad totum: illa autem pars nata est solùm denominare totum absolutè, quæ concurrit seipsâ ad eius constitutionem, & non remotè, neque mediatè & secundùm quid, vt quia est pars partis saltē heterogenea, vel huius etiam pars. Neque exemplum de vulnere subsistit, quia non quæcumque læsio digiti denominat hominem vulneratum absolutè, & secundùm rigorem, nisi abusiuè & impropriè quis loquatur, à quo genere locutionis non debet regulari sermo, neque etiam veritas materiæ, & formæ Sacramenti, sed à proprietate, & secundùm vsum receptum, & approbatum sapientum.

Soluitur ratio Vasquez.

Dices, ergo sacrilegum esset illum puerum baptizare in digito. Respondetur negando consequentiam, quia res est incerta ex eo quòd definiri nequeat quantùm ad materiam Sacramenti, an talis ablutio sufficiat ex institutione diuina, ideóque sine irreuerentia Sacramenti, vrgente necessitate, applicatur: hîc enim non est fundamentum asserendi, aut negandi, ex reuelatione diuina, præter generale illud, quòd nempe ablutio hominis sit materia Baptismi. Doctores autem differunt de ablutione secundùm vsum, & acceptionem vocis, non ex reuelatis, quærentes an sit ablutio illa partis sufficiens, & quænam sit sufficiens? in qua certitudo Mathematica nequit haberi. 18

Obiectio soluitur.

Doctor adducit congruentiam, ex qua Baptismus in parte minùs principali probetur validus, quia nempe illa est viuens, & habet totam animam. Eandem assumit Durandus *dist.6.* & Gabriel *suprà.* Hanc autem rationem ita interpretantur quidam, & reiiciunt, vt Vasquez iam citatus; quòd nempe anima quæ contraxit peccatum originale in illa parte sit tota, ac proinde ablui dicatur. Eandem etiam reiicit Suarez sic intellectam: quia in anima est effectus ablutionis baptismalis, & non est subiectum eius ablutionis, sed homo. Verba Doctoris sunt, *Si autem appareat pars minus principalis, scilicet manus, vel pes, illa est baptizanda, quia ibi est tota anima, licèt non omnis sensus, sicut in capite*, &c. Quæ ratio non rectè intelligitur à præfatis Doctoribus, quia non ideò dicit esse totam animam in parte, quasi anima esset subiectum ablutionis, sed loquitur respectiuè ad caput, in quo Baptismum fieri posse omnes concedunt, ex eo quòd sit pars principalis, in qua sensus animæ magis vigent, & functio vitæ, & sine qua vita nequit consistere in homine, quæ est differentia partis principalis à non principali, éstque fundamentum, ex quo Doctores colligunt Baptismū in ea parte esse absolutè Baptismum hominis & validū. Ad occurrendum ergo obiectioni tacitæ, quæ fieri potest contra Baptismū in parte non principali, dicit animam totam esse in parte non principali; quamuis non sit *ibi* omnis sensus, qui est in capite. Hic verus sensus Doctoris, non autem ille ab aliis præsumptus, qui humilis est, & satis puerilis in hac materia. Excluditur etiam Baptismus, qui fieret in capillo, vel vngue per stillam, quem contendit Vasquez esse verum Baptismum: nam si dubitant Doctores de Baptismo partis non principalis, licèt viuentis, & vno ore dicunt iterandum esse Baptismum sub conditione, vt etiam præscribunt Rituales, quantò magis excluditur ab ablutione baptismali ea, quæ fieret in capillo, aut vngue, quæ denominant hominem absolutè. Responsio ad argumenta est clara.

Congruentia.

Vasquez.

Suarez.

Ratio Doctoris.

Explicatur eius intentio.

Occurrit obiectioni.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm non consentiens possit recipere effectum Baptismi?

Alensis 4.*p.q.*18.*m.*1. D.Bonau. *hîc* 1.*p.a.*2.*q.*1. D.Thom.3.*p.q.*68.*a.*7. Ric.*d.*6.*a.*2.*q.*3. Palud.*quæst.*2. Durand.*q.*7. Suar. 3.*p.tom.*3.*d.*14.*s.*2.Vasq. *d.*157.

1 *Mag.B.C.* Argum. 1. AD primum arguitur, quòd non: Nullus dissentiens contrahit Matrimonium carnale: ergo nec spirituale: quia ibi non minùs, sed magis requiritur consensus spiritualis. In Baptismo autem contrahitur quoddam Matrimonium spirituale, quia anima desponsatur Deo: ergo, &c.

Argum. 2. Item Augustinus, sicut patrinus respondet pro paruulo, ita adultus respondet pro seipso: sed si patrinus non consentiat, paruulus pro quo respondet non baptizatur: ergo, &c. Videtur enim conferri Baptismus in virtute responsionis illius, quâ ad quæstionem illam, *Vis baptizari?* respondet patrinus, *Volo*: & subiungit Sacerdos, *& ego te baptizo*, &c. quod autem fit sub conditione, si conditio non existat, nihil est.

Argum. 3. Item, in Baptismo fit quoddam votum abrenuntiandi Satanæ, & adhærendi Deo: sed nullus inuitus, vel dissentiens vouet, vel se obligat: ergo, &c.

Argum. 4. Item, magis nocet baptizato malitia sui, quàm ministri baptizantis: sed in baptizante requiritur non tantùm consensus, sed intentio baptizandi: ergo multò magis requiritur consensus baptizati.

Ratio opp. Contrà, *Extrauag.de Baptismo,& eius effectu, cap.Maiores.* Qui terroribus, atque suppliciis violenter attrahitur, ne detrimentum incurrat Baptismi, suscipit Sacramentum talis: sicut & is, qui fictè ad Baptismum accedit, characterem suscipit christianitatis impressum: & ipse tanquam conditionaliter volens, licèt absolutè non velit, cogendus est ad obseruationem fidei Christianæ: ergo absolutè non volens, recipit Sacramentum Baptismi.

SCHOLIVM.

Adultum à natiuitate furiosum, baptizandum esse, sicut infantem, expectandum tamen lucidum interuallum, si speratur: furiosum, quandoque ratione vsum, iuxta desiderium quod ante furiam habuit, erga Baptismum, baptizandum esse, vel non.

2 Hîc distinguo [a], tam ex parte eius, qui dicitur adultus, quàm ex parte eius, qui dicitur non volens. De primo, aut adultus non vtitur nunc ratione, nec est vsus vnquam, vt furiosus, vel fatuus à natiuitate: aut non vtitur nunc ratione, sed aliquando est vsus: aut tertiò nunc vtitur actualiter ratione.

Adultus, qui nunquã vsus est ratione, infans censetur. De primo breuiter dicendum est, sicut de paruulo, nisi quòd in hoc est differentia, quòd si speratur ipsum aliquando curandum, & vsurum ratione, expectandum est tempus illud, vt cum maiori reuerentia suscipiat Sacramentum. Si autem desperatur de eo quòd ad vsum rationis nunquam attingat, statim conferendum est sibi Sacramentum: quia nulli Deus excludit remedium ad salutem.

Furiosus, qui quandoque vsus est ratione, quomodo baptizandus. De secundo, scilicet nunc non vtente, qui aliquando tamen vsus est ratione, dico quòd supponitur nunc habitualiter consentiens, vel dissentiens, secundùm quòd se habuit in sanitate, ante istud impedimentum immediatè, scilicet si tunc actualiter consensit, iudicatur nunc habitualiter consentiens; si tunc actualiter dissensit, nunc iudicatur habitualiter dissentiens. Et dixi, *immediatè*, ita quòd inter actum illum, & istud impedimentum, non interuenit motus voluntatis oppositus. Et sic vniuersaliter dico, quòd iste habitualiter se habens, potest recipere Sacramentum, sicut patuit priùs, quando actu sic, vel sic se habuit. Qualiter autem actualiter se habens, possit baptizari, statim dicetur in tertio membro.

Sed, expedítne talem baptizari? Multa enim licent, quæ non expediunt, 1.*Corinth.*6. Respondeo, si speretur eum rediturum ad vsum rationis, magis expedit tempus expectare, quo vteretur ratione, puta de dormiente, tempus vigiliæ expedit expectare: & de furioso tempus lucidi interualli. Si autem non speretur, puta de eo, qui incidit in perpetuum impedimentum vsus rationis, eum expedit baptizare, si tamen est capax Baptismi: quia aliàs exponeretur periculo damnationis. Qualiter autem sit capax, statim dicetur de vtente ratione.

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Alensis: D. Thom. D.Bonauẽt. Richard. Paludanus. Gabriel. Durandus. Gabriel. Marsilius. Adrian. Sotus.

a *Hic distinguo tam ex parte eius qui dicitur adultus*, &c. Resolutio huius quæstionis est communis Theologorum, Alensis 4.*part.quæst.* 8.*m.*7.*art.*2. §. *vltimo.* D.Thomæ 3.*part. quæst.*69. *art.*12. reliquorum *in* 4.*dist.*4. vbi D.Bonauentura *art.*2.*quæst.*1.Richardus *dist.*6.*art.*1.*quæst.*2.Paludanus *ibidem quæst.*2.*art.*1. *&* 2.*q.*2. Durandus *dist.*4. *quæst.*7. Gabriel *eadem dist.quæst.*2.*art.*2. Marsilius *in* 4.*quæst.*4. *art.*4. *dub.*3. Adrianus *quæst.*1.*de Baptismo,art.*3. Sotus *in* 4.*dist.quæst.*1. *art.*7. & moderni Scriptores 3.*part. quæst.*64.*art.*10.*&* 69.*art.*12. vel in Magistrum *in* 4.*dist.*4.5.*&* 6. Hi omnes docent requiri consensum adulti, vt validè recipiat Baptismum. Resolutio est quoad adultum, alium esse ætate solùm adultum, alium simul mente: prior si nunquam habuit, aut speratur habiturus vsum rationis, reputatur puer in ordine ad Baptismum suscipiendum, & sic non requiritur in eo vllus consensus: si autem fuit à prima ætate semper amens, sed expectatur peruenturus ad vsum rationis, expectandus est, vt cum maiori fructu recipiat Sacramentum, nisi periculum aliquod subsit, aut videatur. Si autem alius habuit vsum rationis, quo nunc caret, & præsumitur nunquam ratione vsurus, spectandus est status, quem habuit dum rationis, & consensus fuit capax, quia vel habuit aliquem consensum non retractatum, de quo constat, & ille nunc inest habitu, & sufficit ex parte subiecti, & ministri vt *infrà* videbimus, vel habuit dissensum, & nunc etiam habetur dissentiens, neque est baptizandus, quia voluntas præterita non retractata ipsius, pro statu præsenti amentiæ reputatur; vel neutro modo se habuit, vt infidelis, verbi gratiâ, qui captus à Christianis incidit in amentiã, antequam quidpiam de Baptismo audiuit, vel certè ex ipsa libertate ita mansit aliàs suspensus, licèt audierit, & sic etiã non est baptizãdus, quia non volens quod tenetur velle reputatur moraliter nolens. Si autem est adultus compos rationis, potest habere consensum, vel dissensum, & vtrumque vel habitualiter, vel virtualiter, vel actualiter: vtrumque etiam secundùm quid, vel simpliciter, eo modo, quo distinguitur voluntarium secundùm quid, & simpliciter: verbi gratiâ, proiiciens merces in naufragio est voluntarius simpliciter, inuoluntarius secundùm quid: quid autem requiratur, iam dicemus.

Requiri consensũ adulti.

Diuersi status adulti, & quomodo sit faciendum?

Hic autem modus triplex consentiendi, vel dissentiendi, sæpiùs traditur à Doctore, vt *in* 2.*dist.* 41. *quæst.vnica*, vbi agit de modo, quo refertur actus bonus in finem charitatis: & infrà *dist.*6. *quæst.*4. consensus actualis est ille, qui nunc est præsens in exercitio, virtualis qui fuit aliquando actualis, & manet in virtute, quia sollicitauit voluntatem ad ponendum effectum, per medium remotum, vel proximum: talis est in distracto: habitualis verò est voluntas inefficax habita, & nunquam retractata, qua redditur Sacramentum volitum, licèt non applicet media pro tunc, quando erat, tollit tamen obicem contrariæ voluntatis, siue negatiuè, per suspensionem actus secundi non consentientis, siue etiam contrariæ dissentientis. 2

Triplex modus consentiendi.

Actualis. Virtualis consensus.

Habitualis consensus.

Præter hunc consensum habitualem concedit alium Doctor, *in illa dist.*41. nempe qui dicitur ex habitu, & dispositione voluntatis in actu primo, vt quãdo habens habitum charitatis, elicit actum bonum, non secundùm inclinationem charitatis, id est, qui natus est referri in finem charitatis, & posset referri ab eliciente, quamuis in actu secundo non referat ex negligentia, aut inaduertentia hæc habitualis voluntas, licèt habeat locum in merito, non pertinet ad scopum præsentis quæstionis, quia inclinatio illa habitualis non inest adulto respectiuè ad Baptismum, supposito quòd non habuit actus, ex quibus esset, & quamuis etiã inesset, eã non obstante, Baptismus eius esset nullus, si postea retractaret priores actus, quibus consensit in Baptismum: nam dispositio requisita ad Baptismum adulti est aliquis actus secundus, quo de se ipso disponit in ordine ad Baptismum, & salutem, habens suiipsius plenam dispositionem, & dominium, quæ non attenduntur aliter, quàm in actu secundo; & hoc ex lege generali, quâ Deus voluit salutem adulti dependere à suo libero arbitrio, sicut media in exercitio ab eodem dependent. Consensus secundùm quid & simpliciter patet ex iis, quæ tradit Doctor infrà *dist.*29. quid sint, & ex Philosopho 3.*Ethicorum.*

Alius modus consensus habitualis.

Nõ sufficit ad Baptismum.

Requiritur consensus in actu secundo.

SCHOLIVM.

*Nullum esse Baptismum datum nolenti illud, secus si ex metu velit. Ratio primi, quia Deus neminem inuitum suæ familiæ ascribit. Ratio secundi, quia talis simpliciter vult. Vtraque pars habetur, cap.*Maiores, *de* Bapt. *Item sufficere intentionem virtualem ad Baptismum. De triplici intentione vide* Scot.2.*d.*41. *& infrà d.*6.*q.*4. *Requiri autem aliquam intentionem tenent citati, & omnes, & colligitur ex* Carthag.III. *cap.*34.*&* Arausf.I.*c.*12. *& cap.*Maiores *de* Bapt. *vnde* Caiet. 3.*p.q.*68.*art.*7.*dicens nullum consensum baptizati requiri, cum gl. c.*Solet.*v.* implorand. *de* consecr.*d.*4.*meritò reprehenduntur.*

De tertio membro [b], scilicet de adulto vtente ratione, distinguo de eo, quod ponitur in quæstione, *non consentiens*: quòd potest intelligi contrariè, vel negatiuè. Negatiuè, tantùm negat actualem consensum: contrariè verò ponit actualem dissensum: & patet distinctio, quia non est idem non velle, & nolle: si autem accipiatur *contrariè*, pro dissentiente actu, aut dissentit simpliciter; aut secundùm *quid*, & intelligo *simpliciter*, sicut est expositum in tertio libro, quòd ille, qui vt fugiat aliquod incommodum, vult aliquid, simpliciter vult illud: sicut proiiciens merces in mare, vt fugiat submersionem, simpliciter 3

*Dist.*25. *Volens ex metu, simpliciter vult.*

citer vult proiicere merces. Nam potentiam suam motiuam ad proiiciendum, voluntas mouet imperando, & ipsa seipsam liberè mouet, quia cogi non potest. Simpliciter ergo volens proiicit:sed secundùm *quid* nolens,hoc est, sub conditione nolens,quia nollet, si posset alio modo saluare vitam.

Nolens Baptismum nō recipit. Si ergo iste sit vtroque modo dissentiens, dico quòd non recipit Sacramentum; quia Deus per Sapientem dicit Prouerb. 23. *Fili præbe mihi cor tuum*: nolens aliquem omnino inuitum ascribi familiæ suæ: suscipiens autem Baptismum, ascribitur per hoc familiæ Christi. Nec oportet hîc distinguere de reclamante, siue protestante, signo exteriori,suum dissensum, & de non reclamante:quia in rei veritate si est dissensus, omnino idem est quo ad Deum: tamen quantùm ad iudicium Ecclesiæ iudicantis de manifestis, & eum,qui tacet præsumentis consentire, non cogetur reclamans ad obseruantiam religionis Christianæ: cogetur autem non reclamans. Nec in hoc potest argui Ecclesia, quòd isti nolenti, tamen non reclamanti fiat iniuria. Minus enim malum est sibi, quòd inuitus seruet legem Christianam, quàm quòd impunè permittatur agere contra eam: quia minus malum est inuitum aliqua bona facere, & mala fugere: quàm liberè, & impunè mala agere, & bona dimittere.

De regulis iuris, in 6. Melius est quod inuitus quis seruet legem Christianã, quam quod permittatur impunè mala agere.

4 Si autem secundùm *quid* dissentiat, sed simpliciter consentit: & hoc non tantùm in illam ablutionem, tanquam in quoddam balneum, sed in ablutionem eo modo, quo illam intendit facere Ecclesia, ille simpliciter recipit Sacramentum: quia simpliciter est volens, licèt secundùm *quid* nolens, & de tali loquitur illud Concilium Toletanum, quod allegatur *Extrau.* de Baptismo, & eius effectuis, cap. *Maiores*: Quòd *illi, qui iam pridem ad Christianitatem coacti sunt,quia iam constat Sacramentis diuinis associatos, oportet vt fidem, quam necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt,contemptibilis habeatur.*

Quomodo volens ex metu, verè id velit? Exemplum huius, qualiter aliquis potest consentire in illam ablutionem suscipiendam, eo modo, quo confertur ab Ecclesia, & tamen nollet, si posset euadere tormenta, quia non credit eam aliquid valere,sicut potest haberi de eo,qui non credit verba incantationis posse habere aliquem effectum,tamen concedit incantanti, quòd dicat illa verba super eum, eâ intentione, quâ solet ea dicere, dicendo in corde suo, valeant quantum valere poterunt. Iste verè diceretur incantatus: & si talis incantatio super aliquem diceretur consecrato diabolo, ille esset diabolo consecratus. Patet autem differentia istius membri secundùm *quid* dissentientis à membro præcedenti: quia ille simpliciter dissentiens,omnino non recipit Sacramentum, & ideò cessante dissensu esset simpliciter baptizandus. Iste verò, quia simpliciter consensit, licèt secundùm *quid* dissentiat, est baptizatus, & cessante dissensu illo secundùm *quid*, non est iterum baptizandus.

Ad Sacramenta sufficit intentio virtualis. Si quis autem non consentiat tantùm negatiuè, dico, quòd recipit Sacramentum, si consensit virtualiter:quia noluit Deus obligare hominem ad impossibile, vel secundùm statum huius vitæ, nimis difficile.Nunc autem non distrahi,nimis videtur difficile homini pro statu, quia secundùm Aug.3. de liber. arbitr. *Non est in voluntate nostra, quin visis tangamur*: ergo noluit Deus salutem hominis ponere in ista conditione,*si non distrahatur.* Nec ergo voluit obligare eum,quòd in suscipiendo Baptismum,non distraheretur. Et ita est vniuersaliter in aliis Sacramentis. Sacerdos etiam in consecrando Eucharistiam, non obligatur (necessariò dico) ad hoc vt non sit distractus. Verè enim conficit distractus, dum tamen priùs induendo se, intenderet celebrare Missam, secundùm morem Ecclesiæ.

5 Et si quæras, esto quòd non consentiens actualiter,tamen consentiens virtualiter (eo modo, quo positum est, exemplum de Sacerdote celebrante) recipiat Baptismum, nunquid& ille qui solùm consentit habitualiter recipit? distinctio autem istorum, *virtualiter*,& *habitualiter*, patet 2. *lib. dist.*41. Et esto quòd sic,nunquid ille, qui tantùm negatiuè non consentit,negatiuè etiam non dissentit?quia nec actum,nec habitum oppositum habet. De primo posset dici,quòd talis iudicatur habitualiter consentiens, quia aliquando habuit consensum actualem, non interueniente dissensu: & talis, licèt vtens ratione,recipit Sacramentum,quia non videtur propter aliquam conditionem minùs capax, si vtitur ratione,quàm si priùs vsus,non vtatur nunc: sed in tali non vtente nunc,priùs tamen vso,sufficeret habitualis consensus: ergo & hoc. De secundo licèt difficile esset aliquem talem inuenire, præcipuè qui priùs aliquando cogitasset de Baptismo, quia vel tunc placuisset sibi baptizari, vel non placuisset, imò displicuisset: & secundùm vltimum modum iudicaretur talis habitualis consensus,vel dissensus esse in posterum. Tamen si quis esset omnino non consentiens, nec dissentiens, tam actualiter, quàm habitualiter: & tamen

Et inf. dist. 6. q. 4. An sufficiat habitualis intentio ad Baptismũ? Saltem habitualis intentio necessaria est in vtente ratione.

tamen vtens ratione non esset capax Baptismi, quia ex quo vtitur ratione, oportet quòd habeat deuotionem aliquam ad Sacramentum, si debet sibi valere; aliter enim videretur contemnere.

Ad primum argumentum dico, quòd in Baptismo magis propriè est adoptio in filium, quàm Matrimonium: quia paruulus non potest dici propriè contrahere Matrimonium, cùm non vtatur ratione, cuius vsus requiritur ad omnem contractum: in adoptione autem sufficit solus actus adoptantis, etsi nullum habeat adoptatus. 6 *Ad arg.*

Ad secundum dico, quòd malitia potest esse ministri, inquantùm minister, scilicet in malè ministrando: vel quia non benè credit, vel quia non intendit conferre Sacramentum: & hæc malitia, maximè non intendendi, impedit Sacramentum conferri, magis quàm malitia moris in suscipiente, & ratio dicetur in distinctione sequenti. Alia autem potest esse malitia ministri, non inquantùm minister, sed concomitans, puta quòd est in peccato mortali: & hoc non impedit Sacramentum conferri. Patet ergo quòd non intentio ministri impedit, sed non quælibet alia malitia. Non autem sequitur ex hoc, ergo non intentio suscipientis impedit: quia in agente secundo, etiam requiritur quod per se pertinet ad agens, quod est intendere in agente per rationem: intentio autem, non per se est suscipientis, inquantum huiusmodi. *Ad 2. Non requiritur tanta intentio in suscipiente, quanta in ministro.*

Ad tertium, dicendum, quòd si adultus baptizandus, ex voto intendit renunciare Diabolo, & pompis eius, tamen illud votum præcedens non est de necessitate Sacramenti: sed pertinens tantùm ad eius solemnitatem. *Ad 3.*

Ad aliud, concedo, quòd consuetudo Ecclesiæ bona est, quòd nullum adultum baptizat, nisi respondeat pro seipso: & est consuetudo laudabilis, & rationabilis, vt solùm volens ascribatur familiæ Christi. Sed licèt non responderet, quia scilicet non vteretur ratione, vt dormiens, posset sibi Sacramentum conferri, dum tamen esset habitualiter consentiens: sed hoc, vt dictum est priùs, non expedit facere, sed expectare tempus, quo actualiter consentiat. *Ad 4.*

COMMENTARIVS.

3 *Augustinus. Dissentiens negatiuè, aut positiuè non baptizatur.*

b DE *tertio membro*, &c. Respondet Doctor, quòd dissentiens negatiuè, aut contrariè non baptizatur validè. Est Augustini loco suprà citato in com. præcedenti, *ex lib. 4. de Baptismo, cap. 24.* Et probat ex illo Ioannis 9. *ætatem habet ipse pro se respondeat*; ideò autem infantes sine consensu baptizantur validè, quia nondum arbitri suiipsius ex defectu ætatis: an autem requiratur in eis consensus parentum, aut tutorum ad valorem Sacramenti, infrà videbimus: patet ex cap. *Maiores, de Baptismo*, & ratio est iam tacta.

Dissensus secundùm quid non impedit. Tolet. IV. Innocent.

Secundò dicit, si dissensus ille sit tantùm secundùm quid dissensus, simpliciter tamen consentit, Sacramentum esse validum. Patet ex Toletano IV. *cap. 56.* & habetur 45. *dist. de Iudæis*: cuius verba citat Innocentius in dicto capitulo *Maiores, de Baptismo*; & eadem habet Doctor in litera, & exemplum subdit accommodatum, vt ibidem patet. Quòd si consensus eius non sit verus, sed simulatus, & fictus, non erit coram Deo baptizatus, sed in foro Ecclesiæ tenebitur pro baptizato: quia exterior consensus verbis expressus, supponit interiorem, quantùm ad præsumptionem, quæ non tollitur nisi probetur contrarium. *Consensus fictus quid inducit?*

Sufficit virtualis.

Tertiò, dicit voluntatem virtualem sufficere, vt benè probat, quia hæc etiam sufficit in ministro Sacramenti, nam semper voluntas præterita præsumitur durare, nisi mutetur. *De his quæ vi, metúsve causâ fiunt*, cap. *Perlatum*: & illa sufficit ad meritum; & imputationem, & contractus, & transactiones, vt patet in iis, quæ per procuratores fiunt.

4 Quartò, dicit voluntatem habitualem sufficere ad receptionem validam Sacramenti. Patet ex ratione præmissa, quia voluntas præterita reputatur donec reuocetur, vt patet ex illo cap. *Maiores, de Baptismo*, vbi dicit Pontifex, quòd amentes, & dormientes, qui iam consenserunt, neque postea dissenserunt, recipiunt Baptismum validè. Carthaginen. III. *cap. 34.* Arausicanum I. *cap. 12.* quæ docent priuatos vsu rationis, & loquelæ, si habent testimonium præteritæ voluntatis, baptizandos esse, & reconciliandos, & Rituale Romanum. *Sufficit habitualis primo modo dictus.* Carthag. Concilia. Arausic. Rituale Romanum.

Quintò, dicit quòd qui indifferenter se habet, nec consentit, nec dissentit, non recipit Sacramentum: patet ex dictis. Contrarium huius dicit Caietanus 3. *part. quæst. 68. art. 7.* Primò ex illis, cap. *Maiores*, de Baptismo: *Tunc characterem sacramentalis imprimit operatio, quando obicem contrariæ voluntatis non inuenerit*, &c. in tali non est contraria voluntas: ergo. Deinde patet in Extrema Vnctione, quæ datur priuato subitò vsu rationis. Item, in paruulis non requiritur talis consensus: ergo. Item, Florentinum *in Decreto vnionis* tantùm requirit materiam formam, & intentionem ministri ad perficiendum Sacramentum. Item, si requireretur consensus, non sufficeret habitualis, quod falsum est ex dictis. Antecedens patet in ministro, quia præter habitualem requiritur actualis, aut virtualis, &c. *Indifferens nihil recipit. Sententia affirmatiua. Caietan.*

Ad primum respondetur *contrariam voluntatem* dici ibi etiam eam, quæ negatiua est, vt patet ex textu: *Ille verò*, inquit, *qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti, quia plus est expressè contradicere, quàm minimè consentire*, &c. Vbi illa verba, *sed penitus contradicit*, nō adduntur per modum limitationis, sed 5 *Respondetur ad primum. Quid sit contraria voluntas ex textu.*

ſed per modum augmenti, quia caſus propoſitus fuit de iis, qui ad Baptiſmum cogebantur, vel ſunt coacti, in quibus dicit Baptiſmum eſſe nullum, ſi contradicunt, quia *plus eſt contradicere, quàm minimè conſentire:* vbi ſupponit etiam hunc validè baptizari: qui enim non conſentit, cenſetur inuitus.

Vnctio ſupponit conſenſum vniuerſalem.

Ad ſecundum reſpondetur, Extremam Vnctionem non ſupponere alium conſenſum, quàm vniuerſalem, quo homo fidelis, & pœnitens vult muniri omnibus Sacramentis.

Ad tertium de infante, patet ex Auguſtino *loco citato*, vbi hanc differentiam ſuprà expreſſam aſſignat, inter infantem, & adultum reſpectiuè ad conſenſum, & non conſenſum. Dices, ſaltem requiri conſenſum parentum, ita vt aliàs Baptiſmus fieret nullus: ita ſentit Durandus *in 4. diſt.* 4. *quaſt.* 7. Paludanus *quaſt.* 4. Catherinus *opuſculo de infantibus Iudaorum baptizandis*: hi negant filios infidelium, qui non ſunt ſub poteſtate Chriſtianorum recipere Sacramentum validè, ſine conſenſu vero, aut interpretatiuo parentum, quia voluntas patris reputatur voluntas filij, qui pro ipſo teſtatur, & eligit ſepulturam, & contrahit; ſi deſint parentes, requiritur conſenſus tutoris, vel eius qui curam eius gerit.

Sentẽtia Durandi, &c.

Infantem non validè baptizari, ſine conſenſu parentum.

6 *Communis & contraria ſententia.* Auguſtin.

Contrarium huius tenent communiter Doctores, vel ſupponunt, éſtque Auguſtini *epiſt.* 23. *ad Bonifacium*, vbi expreſsè docet paruulum non dependere à voluntate parentum, ſiue quoad ſalutem per Sacramentum, ſiue quoad conſecrationem eius diabolo per incantationem: *Caterùm*, inquit, *cùm infans non redeat in parentem, vt cum illo, & in illo vnus ſit homo, ſed omnino alter ſit, habens carnem ſuam, & animam ſuam, anima qua peccauerit, ipſa morietur. Nec illud te moueat, quòd quidam non ea fide ad Baptiſmum percipiendum paruulos ferunt, vt gratiâ ſpirituali ad vitam regenerentur aternam, ſed quòd eos putent hoc remedio temporalem retinere, vel recipere ſanitatem, non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab iſtis hac intentione offeruntur*: & ſubdit rationem, *Celebrantur enim per eos neceſſaria miniſteria*, &c. id eſt, Baptiſmus.

Supponit ergo ſalutem infantum baptizatorum non dependere à fide, aut intentione infideli parentum, ſed à ſolo Baptiſmo: ſicut ſubiungit interfectores eſſe filiorum, qui eos dæmoniis conſecrant; non quòd interficiant ſpiritualiter filios reipſâ, ſed quantum in ipſis eſt: & addit, *Afferri paruulos ad percipiendum ſalutem, non tam ab eis, quorum geſtantur manibus (quamuis & illi etiam offerant ſi fideles, & boni ſunt) quàm ab vniuerſa ſocietate Sanctorum*; & concludit, *Tota ergo hoc mater Eccleſia, qua in Sanctis eſt, facit, quia tota omnes, tota ſingulos parit.* Et infrà: *Illud autem nolo te fallat, vt exiſtimes reatus vinculum ex Adam tractum, aliter non poſſe diſrumpi niſi paruuli ad percipiendam Chriſti gratiam à parentibus offerantur. Sic enim ſcribit, vt dicit ſicut parentes fuerunt authores ad eorum pœnam, per fidem parentum identidem iuſtificentur, cùm videas multos non offerri à parentibus, ſed etiam à quibuſlibet extraneis*, &c. *Per hoc nihil aliud hîc fieri vides, niſi quod in Euangelio ſcriptum, cùm dominus interrogaſſet quis, illi à latronibus ſauciato, & ſemiuiuo in via derelicto, proximus fuiſſet. reſponſum eſt enim, qui in illo fecit miſericordiam*, &c.

Paruulorum ſalus non dependet à voluntate parentum.

7 *Argumẽtum à ratione.*

Probatur primò, quia voluntas parentum non imputatur ad contrahendum originale peccatum, neque ab ea pendent quoad hoc, vt de fide eſt, quia etiam infantes Chriſtianorum perinde contrahunt originale, ſicut & infidelium, quia à ſola illa voluntate, & peccato primi parentis, in quo omnes vnum erant, & peccauerunt, dependet: ergo etiam non dependent (quantùm ad ſalutem conſequendam in Baptiſmo à voluntate parentum, ſed à ſolo Chriſto, in quo omnes vnum fiunt, & regenerantur ad iuſtitiam per Baptiſmum.

Contrahitur originale independenter à voluntate parentum.

Ita regeneratio.

Patet conſequentia, quia non magis debent conſtitui in voluntate parentum quoad iuſtitiam recipiendam per Chriſtum, quàm quoad peccatum contrahendum ab Adamo: hoc enim eſſet contrà diuinam miſericordiam, & in præiudicium infantum: ergo *ſicut delictum, ita & iuſtitia*, vel gratia; & *vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia*: ergo ſicut peccatum non dependet, niſi à conſenſu proprio, aut primi parentis: ita nec gratia dependet, niſi à conſenſu proprio, vel Chriſti Redemptoris, quaſi minùs eſſet efficax Chriſtus ad ſaluandum, quàm Adam ad damnandum, vel ius parentis in filium eſſet maius reſpectiuè ad Chriſtum, quàm ad Adamum. Hanc rationem habemus ex Auguſtino in primis verbis citatis.

Secundò, magis docent Patres in fide aliena paruulum baptizari, quàm in voluntate aliena, ſeu per alienam voluntatem offerri: ſed in fide aliena non intelligitur fides parentum: ſed vel ipſe Baptiſmus, qui eſt Sacramentum fidei, vt Auguſtinus in calce illius epiſtolæ, & aliàs docet, vel fides Eccleſiæ; ergo etiam ſufficit voluntas Eccleſiæ, quæ ſaluatur in miniſtro ad valorem Sacramenti. Deinde ſi ius paternum, & diſſenſus in eo fundatus, impedit valorem Sacramenti, manebit etiam eadem poteſtas Patris reſpectiuè ad Baptiſmum, quamdiu ius eius non expirat, ſed non expirat veniente filio ad vſum rationis: ergo etiamſi tum conſenſerint in Baptiſmum, repugnantibus parentibus, & tutoribus, Baptiſmus erit nullus; quod nemo ſalua fide aſſerit. Probatur conſequentia, quia illud ius paternum valet ad irritandum votum filij, & alios actus quamdiu eſt impubes, & poteſt diſponere de filio impuberi non ſecus ac de infante, etiam contra voluntatem filij, vt eum vendere, & in ſimilibus.

8 *Secũda ratio.*

Ius paternum non derogat Sacramento.

Præterea non eſt minus ius Chriſtianorum in ſuos filios, quàm infidelium, quia fides non præiudicat iuri naturali parentum in filios, & præceptum de honorandis parentibus in lege noua confirmatur: ſed ſi filius fidelis, aut hæretici, baptizetur inuito parente, manet Baptiſmus ratus, etiamſi talis actio eſſet prohibita ab Eccleſia; quia efficacia Sacramenti huius non dependet ab Eccleſia.

9 *Filij fidelium inuitis parentibus validè baptizantur.*

Præterea ſi martyrio in odium Chriſti interficeretur infans infidelis, ſaluaretur ſine conſenſu parentum: ergo etiam erit verè baptizatus, ſi abſque eodem conſenſu baptizaretur. Antecedens patet, quia Innocentes inuitis parentibus fuerunt occiſi, & tamen ſunt Martyres, vt ſuprà diximus. Conſequentia probatur, quia martyrium ex natura actûs magis dependet à conſenſu voluntatis, & fide adulti, quàm Baptiſmus, vt per ſe conſtat: ergo idem dicendum eſt quoad infantes, ſi exigeretur conſenſus parentum ad Baptiſmum, magis exigi ad martyrium. Præterea quoad bona temporalia, & vitam corporalem, poteſt reſpublica, vel Princeps, ſuſcipere patrocinium infantis contra iniquos parentes, aut filios: ergo etiam infantem in periculo mortis conſtitutum, poteſt baptizare

Per martyriũ inuito parente ſaluatur.

baptizare inuito patre, & repugnante, etiam homo priuatus, sicut vi eripere infantem à patre, qui eum esset occisurus: ergo tum valebit Baptismus; quod esset falsum, si essentialiter exigeret consensum paternum ad sui valorem. Sed de hoc inferiùs agetur latiùs.

10 Baptismus itaque non exigit consensum proprium infantis, qui non potest esse; neque consensum parentum eius ad valorem Sacramenti: quidquid sit an liceat ita baptizare. Neque expediens fuit valorem Sacramenti in infantibus, quod ipsis est vnicum remedium salutis, constituere sub voluntate parentum, quia in periculo sæpè non vacaret consensum eorum expectare, & Sacramenti efficacia committeretur incertitudini: neque Concilia, aut Patres, qui docent Sacramentum esse semper validum, ni si ponatur obex, mentioné alicuius obicis fecerunt in infantibus, qui redderet Sacramentum nullum, sed in solis adultis; & sanè esset magna iniuria, si Baptismus infantum dependeret ab alio, quàm à forma, materia, & intentione ministri, præterire conditionem essentialem requisitam: ideò non expressio eius quoad infantes, & expressio quoad adultos, reddit doctrinam, quam tenemus, esse vniuersalem, & priorem omnino falsam esse, quam meritò Caietanus dicit irrationabilem.

Argumẽtum efficax ab authoritate negatiua.

Ad quartum Caietani respondetur consensum baptizati non requiri ex parte Sacramenti; sed ex parte subiecti, vt sit capax salutis, & remedij ad salutem ordinati ex lege vniuersali, quâ ordinata sunt hæc in potestate liberi arbitrij in capace proprij consensus vt sint voluntaria. 11

Ad quartum. Consensus adulti cur exigitur?

Ad quintum respondetur, in ministro requiri voluntatem efficacem respectu Sacramenti, quia concurrit effectiuè saltem applicando Sacramentum: in adulto autem baptizando, sufficit quicumque actus, quæ redditur voluntate dispositus, vt Sacramentum velit recipere. Alia ad initium quæstionis posita soluuntur ex textu.

Ad quintum. Disparitas inter ministrũ, & adultum.

QVÆSTIO V.

An adultus fictus recipiat effectum Baptismi?

Alens. 4. *p. q.* 18. *m.* 2. *art.* 1. *&* 2. D. Bonau. *hîc* 1. *p. art.* 2. *q.* 2. Richard. *art.* 1. *q.* 2. D. Thom. 3. *p. q.* 69. *art.* 9. Vasquez 3. *part. d.* 158.

AD secundum sic proceditur, arguitur quòd adultus fictus recipiat gratiam Baptismi: quia Galat. 3. *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis:* sed nullus induit Christum, nisi accipiendo gratiam, quia per hoc fit conformis Christo: ergo, &c. 1

Argum. 1. *Galat.* 3.

Item, si fictus non recipit gratiam, cùm non possit saluari sine gratia baptismali: ergo recedente fictione, esset aliàs baptizandus. Consequentia patet à simili, quia fictè pœnitens, tenetur ad pœnitendum verè de eisdem peccatis. Consequens est inconueniens, vt patet auctoritatibus Sanctorum in litera.

Argum. 2.

Item, Baptismus expellit peccatum, non illud, quod iam priùs expulsum est (quod enim expulsum est, expelli non potest) ergo expellit peccatum, quod tunc inest: ergo nullum peccatum in ficto impedit effectum Baptismi.

Argum. 3.

Contrà, August. *de Pœn. c.* 2. & ponitur in litera. *Omnis qui iam suæ voluntatis arbiter constitutus est, cùm accedit ad Sacramentum fidelium, nisi pœniteat eum veteris vitæ, nouam non potest inchoare.*

Ratio ad op. August.

Item, de Baptismo paruulorum, dicit Augustinus: *Tunc valere incipit Baptismus ad salutem, cùm illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia perseuerante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri:* ergo illa fictio impediebat ablutionem in Baptismo, & per consequens gratiam.

SCHOLIVM.

Fictum, id est, existentem in mortali, de quo non conteritur, nec atteritur, non accipere gratiam Baptismi, ex Trident. *sess.* 6. *c.* 6. August. *lib. de medicina pen. c.* 2. *& de fide & oper. c.* 4. *& seq.* Carthag. 4. *c.* 85. Aquisgran. 1. *c.* 114. Dion. *de Eccles. Hierarch. c.* 2. Nazianz. *orat. in sanctum lauacrum.* Basil. *lib.* 1. *de Bapt.* Ambros. *lib. de his qui myst. initiantur.*

2

Fictus quis dicatur. Fictio duplex. Alia contra Sacramentũ, alia contra dispositionem eius. Ecclesia præsumit semper meliorẽ partem.

Respondeo [a], fictus dicitur, qui aliud prætendit exteriùs, aliud habet interiùs: potest ergo aliquis in suscipiendo Baptismum esse fictus dupliciter. Vno modo, quòd ostendat se velle recipere illam ablutionem, eo modo, quo Ecclesia intendit eam conferre: & tamen oppositum habet in animo: & ille non recipit Sacramentum; vt patet ex quæstione præcedenti, quia simpliciter est nolens respectu ablutionis sacramentalis, licèt sit volẽs, respectu ablutionis simplicis, & si talis postea recederet à fictione, esset baptizandus: tamen Ecclesia iudicaret eum consentire in ablutionem sacramentalem, & cogeret eum ad obseruantiam fidei Christianæ: quia præsumit partem meliorem, quando signa magis prætendunt eam, sicut præsumit post matrimonium, de ficto cognoscente illam, quam

quam assiduauit cognoscere affectu maritali: & ideò cogit eum ad verum consensum matrimonialem in eam.

Alio modo potest aliquis esse fictus, ostendendo se esse dispositum, ad recipiendum Sacramentum, & tamen non est dispositus interiùs: vel quia non habet rectam fidem; vel quia habet aliquod peccatum mortale tunc in actu, vel præteritum, de quo nullo modo atteritur, vel conteritur. Et isto secundo modo communiter loquuntur Sancti, & Doctores de fictè baptizato.

Dico tunc [b], quia nolentem Deus non iustificat, secundùm illud August. *Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te.* Iste, qui habet actualiter obicem contra gratiam, puta infidelitatem, vel aliquod peccatum, quod tunc actu voluntatis committit, vel quod priùs commisit, & nullo modo sibi displicet, nullo modo recipit gratiam, secundùm Augustinum, vbi suprà: *Omnis qui suæ voluntatis arbiter constitutus est*, &c. & de isto intelligitur illud Sap. 1. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum.*

3 Et si obiicitur [c], ergo iste tunc videtur esse perplexus, quia non patet sibi via salutis, cùm non possit iterum baptizari, quia baptizatus est, & sine gratia baptismali saluari non potest. Respondeo, rebaptizari non potest, quia Deus instituit Baptismum in iterabilem, ne propter plenam remissionem, quæ fit ibi tam culpæ, quàm pœnæ, daretur occasio sæpiùs delinquendi, si Baptismus posset sæpiùs iterari. Quòd autem in Baptismo fit remissio omnis pœnæ, dicit Ambrosius *de consecr. dist.* 4. & sumitur de gl. sup. illo verbo: *Sine pœnitentia sunt dona Dei*, Rom. 11. *Gratia*, inquit, *Dei in Baptismo, non requirit gemitum, vel planctum, vel aliquod opus; sed omnia gratis condonat:* & Magister 4. *dist. cap. antepenult.* tamen nulli quotiescumque labenti, præclusit Deus viam salutis in hac vita: non enim ad maiorem miserationem voluit ipse quemcumque nostrum ad proximum obligare, quàm ipse voluerit habere ad subditum. Petro autem quærenti, Matth. 18. quoties deberet dimittere fratri peccanti in ipsum, *an septies?* Respondit, *septuagies septies:* immò secundùm Augustinum in Homil. *millies, millies:* & vniuersaliter, quotiescumque peccauerit, & recognouerit, parcendum est ei. Sic ergo Deus instituit aliquod aliud remedium, quotiescumque peccanti in via, scilicet Sacramentum Pœnitentiæ: & tunc dico, quòd isti patet via salutis, per veram pœnitentiam de ista fictione: iuxta secundam auctoritatem Augustini adductam.

Cur Baptismus non sit iterabilis.

Per Baptismum tollitur omnis pœna. Trid. sess. 5. de peccat. orig. Floren.

COMMENTARIVS.

1 a *Respondeo fictus dicitur*, &c. In superiori quæstione egit de dispositione requisita ad valorem Sacramenti in adulto, qui est consensus eius tantùm, & aliud non requiri; patet ex dictis, & amplius patebit infrà de Baptismo hæreticorum, contra sententiam, quæ fuit Cypriani: in hac autem agit de requisita dispositione adulti, vt recipiat effectum Sacramenti, qui est iustificatio eius à peccato. Hæc ergo quæstio explicat primò quid sit fictio: secundò quomodo tollatur, iuxta varios modos dicendi.

Quid fictio, & quot modis contingat.

Quantùm ad primum dico *fictionem vt in actibus humanis inuenitur esse in eo, quòd aliquis exterius prætendat, aut præ se ferat, quod interius non habet*, &c. in verbis dicitur mendacium, in operibus simulatio, & hæc ex vsu Theologorum appellatur *fictio:* quæ duplex esse potest quantùm ad præsens. Primò vt interiùs nullus sit consensus recipiendi Sacramenti, quod exteriùs simulat recipere, vel certè sit dissensus internus absolutè; & talis, inquit, non recipit Sacramentum validè, vt in præcedenti dictum est: quamuis ab Ecclesia cogatur ad obseruantiam fidei, quia præsumitur ex verbis, & factis consensus, qui debet inesse, & non contrarium.

Simulatio.

Fictio secundo modo tribus modis cõtingit.

Secundo modo sumitur *fictio*, ex vsu præsentis quæstionis, & sentẽtia tam Patrum, quàm Theologorum, quatenus est in simulatione congruæ dispositionis, seu requisitæ ad susceptionem Sacramenti legitimam, & fructuosam, quâ tamen caret, vt si caret fide, non credendo mysteria, quorum fides exigitur, vel omnia, vel aliqua, vel quia deest pœnitentia de peccatis ante Baptismũ commissis, vel certè etiamsi nullum mortale aliàs commiserit, vel si commiserit, non solùm omittendo pœnitentiam, sed etiam actu peccando mortaliter in ipsa susceptione Sacramenti peccat de nouo.

b *Dico tunc quia nolentem Deus non instificat*, &c. Intelligit nolentem iuxta scopum Augustini, & conclusionis, non solùm de nolitione contraria, sed etiam de interpretatiua, seu omissione eius, quod debuit adesse, nempe dispositionis debitæ, vt si deest fides, aut pœnitentia de malè commissis, & remotione impedimenti, vt peccati actualis tunc commissi. Conclusio autem Doctoris est nullo modo sic fictum recipere gratiam sanctificantem: est de fide, eámque supponit Doctor ex Sanctis Patribus, eam breuiter probans ex Augustino & Scriptura. 2

Non iustificatur fictus.

Prima ergo dispositio ad iustificationem adulti in Baptismo est fides. Loquitur autẽ Doctor in ordine ad recipiendam gratiã sanctificantem. Requiri autem fidem patet Matthæi vltimo, *Euntes docete*, &c. præmittitur doctrina ob necessitatem fidei, *fides enim ex auditu, auditus autem per verbum Dei*, id est, prædicationẽ, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit*, &c. Marci vltimo. Actorum 8. *Si credis, licet*, inquit Philippus Eunucho, *Credo*, inquit, &c. Patet fusè ex locis Pauli de necessitate fidei, sine qua *impossibile est placere Deo.*

Prima dispositio est fides.

Hinc exigitur confessio fidei à Catechumenis, & Symbolum ante Baptismum. Clemens Romanus *lib. 7. Institut. c. 42.* Dionysius *de Ecclesiast. hierarchia*,

Clem. Rom. Dionys.

Origenes. Conc. Laodiceen. Cyrillus Ierosolymit. Basilius. Synod. Constantinopol. Chrysost. Cyrill. Alex. Tertullian. Cyprian. Hilarius. Ambros. Hieron. Ruffinus. Augustin. Triden.

rarchia, cap. 2. Origenes *hom.* 5. *in Num.* Synodus Laodicen. *can.* 46. & 47. Cyrill. Ierosolymitanus *Catechesi mystagogica*, & *Catechesi* 2. Basilius *lib.* 3. *ad Eunomium*. Sexta Synodus Constantinopolitana *cap.* 7. Chrysostomus *in cap.* 15. 1. *ad Corinthios, in cap.* 1. *ad orat.* 1. Cyrillus Alexandrinus *in c.* 25. *Isaiæ lib.* 12. *in Ioannem, cap.* 64. & reliqui Græci Patres. Idem docent Latini, Tertullianus *de spectaculis, c.* 4. Cyprianus *epist.* 70. & 76. Hilarius *in Matthæum can.* 75. Ambrosius *lib.* 2. *de Sacram. cap.* 75. & *lib. de Spiritu sancto, cap.* 11. Hieronymus *dialogo contra Luciferianos, cap.* 5. *ad Pammachium contra errores Ierosolymitani, cap.* 4. Ruffinus *in explicatione Symboli.* Augustinus *de fide & operibus, c.* 9. & *c.* 20. & omnes Rituales idem præscribunt, ac nouissimè Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 5. hanc primam constituit in dispositione adulti ad iustificationem; & rationem subdit *cap.* 8. quia est *radix & fundamentum iustificationis.*

3 *Requiri pœnitentiam de actuali. Vera sententia.* — *Calumnia.* Gabriel.

Secunda dispositio est pœnitentia de actuali, sine qua nequit consequi gratiam sanctificantem; ita Doctor expresse, §. *Alio modo*, &c. & versu, *Dico tunc:* quæ est secunda conclusio huius quæstionis. Cæterùm ab aliis citatur, quasi asseruerit non requiri aliquem dolorem de peccato, sed solam voluntatem recipiendi Sacramentum, sine cóplacentia actuali peccati; ita eum citat Gabriel pro hac sententia *in* 4. *dist.* 14. *quæst.* 2. *art.* 2. *not.* 2. & *dist.* 4. *quæst.* 2. *art.* 2. *post* 4. *conclusionem.* Almainus *in* 4. *dist.* 14. *quæst.* 4. Adrianus *quodlibeto* 5. *art.* 3. Syluester in Summa, verbo *Confessio* 1. *quæst.* 21. Angelus *ibidem* 1. *num.* 27. Rosellus §. 4.

Almainus. Adrian. Syluester. Angelus. Rosellus. *Vindicatur.* Vega. Corduba. Vasquez. Suarez. Scholiastes. *Falsa interpretatio.*

Scotum ab hac calumnia vindicat Vega *lib.* 9. *in Trident. c.* 5. & *lib.* 13. *c.* 33. & 34. Corduba *lib.* 1. *quæstionarij, quæst.* 2. Vasquez *tom.* 2. *in* 3. *disp.* 158. *cap.* 1. & Suarez *disp.* 28. *sect.* 1. *conclus.* 1. & optimè Scholiastes hîc *Scholio* 2. & infrà *dist.* 14. Malè tamen censet Vasquez Doctorem asseruisse illum dolorem requisitum non esse supernaturalé, quem suo loco vindicabimus commodiùs *illa dist.* 14. vbi de natura pœnitentiæ, eiúsque actibus per se agit.

4 *Explicatur Doctor, & reijcitur prætensa calumnia.*

Pro prætensa autem opinione iam præmissa citatur in 4. dist. 14. quæst. 3. art. 3. versu, *Dicitur ergo*, &c. Verba eius sunt: *Sicut ergo adultus primam gratiam delentem originale potest habere duplici viâ, vel ex bono motu disponente ad illam de congruo, vel ex susceptione Sacramenti; ita & in proposito*, &c. *Hoc declaratur sic, quia ad primam susceptionem gratiæ, requiritur aliquis motus meritorius de congruo; ad secundam autem non requiritur, nisi voluntaria susceptio Baptismi, & sine fictione; hoc est cum intentione suscipiendi quod confert Ecclesia, & sine actu, vel voluntate peccati mortalis; ita quòd in primo requiritur aliquod opus intrinsecum, aliquo modo acceptum, tanquam meritum de congruo: in secundo solùm requiritur opus exterius cum amotione interioris impedimenti. Non solùm ergo attritus per aliquod tempus*, &c. Hunc locum ita interpretantur præfati Doctores, vt Doctor non asseruerit non requiri pœnitentiam ad dignam susceptionem Baptismi, sed non requiri cótritionem perfectam, quæ extra Sacramentum iustificet; de qua contritione vtplurimùm tota illa distinctione loquitur: & hoc secundum verum est; sed declarando literam planè, & secundùm mentem Doctoris, non est necessarium ad hoc recurrere, quia clarè loquitur, si membra discursus eius discernamus, & scopum perpendamus.

Interpretatio aliorum.

5 *Vera sententia Doctoris explicatur.*

In principio itaque illius articuli reiicit sententiam Magistri *in dist.* 18. asserentis Sacerdotem Euangelicum non remittere peccata, sed ostédere remissa. Hanc impugnat, quia derogat Sacramento Pœnitentiæ, quia sic nunquam remitteret peccata, sed supponeret remissa per veram contritionem, & consequenter non esset secunda post naufragium tabula. Subdit sententiam Alensis, quæ dicit ad Sacramentum Pœnitentiæ adeò requiri dispositionem congruam, vt per Sacramentum remittat peccatum, non tamen alligasse virtutem suam Sacramentis, quin sine ipsis remittat peccatum per perfectam dispositionem extra Sacramentum, quod est maioris misericordiæ duplicem viam, & medium remittendi peccati instituere, quàm ad vnum tantùm arctare.

Duplex modus remittendi peccatum.

Subdit autem Doctor exemplum de Baptismo adulti, & remissione peccati originalis per duplicem illam viam; vel per bonum motum voluntatis, tanquam meritum de congruo; vel per realem susceptionem Baptismi, excludendo fictionem; vt inde probet etiam peccatoré post Baptismum vtroque modo iustificari, siue per contritionem, siue per Sacramentum Pœnitentiæ suppositâ attritione, quod denotat illa clausula, *ita & in proposito*, &c. id est, de Pœnitentiæ Sacramento.

Et ampliùs subdit declarationem, *Hoc*, inquit, *declaratur sic*, &c. *quia ad primam susceptionem gratiæ*, (nempe ab adulto, quando iustificatur à peccato originali extra Sacramentum) *requiritur aliquis motus meritorius de congruo*, &c.

6 *Casus quem declarat Doctor.*

Casus ergo est de adulto cum peccato originali solùm, quia non facit mentioné vllam Doctor de peccato personali eius mortali, sicut in præsenti quæstione, & conclusione facit, & ita nó est sibi contrarius, vt malè asseruit Gabriel; & solùm loquitur de iustificatione adulti à peccato originali, non autem à peccato mortali personali: *Sicut ergo adultus*, inquit, *primam gratiam delentem originale potest habere duplici viâ*, &c. quæ est ipsa expressio exépli, & casus, quam deinceps nihil mutatam prosequitur. Non video ergo quâ ratione trahatur ad aliú diuersum præsentis quæstionis, in qua agitur de ficto, & dispositione in eo requisitâ ad iustificationem. Ad confirmationem facit, quòd iustificationem adulti ab originali asserat fieri, non per pœnitentiam, sed per motum meritorium de congruo, nempe vel per fidem formatam, seu operantem per charitatem, & iustificantem, vt Apostolus *in epist. ad Galatas, c.* 5. vel certè, si habet aliqua venialia cum originali, per actum pœnitentiæ perfectæ, quæ sine peccato personali nequit concipi; non requirit tamen determinatè pœnitentiam, quæ nequit esse de originali: infrà tamen agens de dispositione requisita ad remissionem peccati mortalis post Baptismum cómissi, specificat actú debere esse (nempe per se loquendo, & secludédo casum, quo excusatur à pœnitentia formali, & expressa supplente dilectione, quæ virtualis est pœnitentia eius defectum in eo qui nó aduertit ad peccatum) attritionem perfectam, id est, contritioné, vel remissam cum Sacramento.

Loquitur de adulto habéte originale tantùm.

Quòd ergo de adulti iustificatione per Sacramentum ab originali (quod per se primò est materia Baptismi, secundaria autem peccatum personale, si insit, de quo nihil præfato loco Doctor) sufficere voluntatem recipiendi Sacramentum seclusâ fictione, verissimum est; nec solùm sententia communis, sed veritas fidei. Ex quibus patet nullum esse locum calumniæ, vel aliter interpretandi sententiam eius quam sonat: quia doctrinalis propositio secundùm proprietatem intelligenda est. Casus autem præsentis quæstionis est diuersus ab eo, quem in loco citato exprimit Doctor, non solùm verbis, sed & sententiâ. Omitto 7

quod dicit *in quæst.*1. *art.*2. de lege ordinaria non deleri peccatum perſonale,niſi per pœnitentiam, vel aliquid æquiualens in acceptatione diuina; & plura alia loca citari poſſunt. Hæc enim pœnitentia ſolùm reſpicit peccatum perſonale, non originale, vt ſupponit probatio principalis concluſionis ſequens.

Aduertendum eſt,caſum hunc admitti ex principiis Doctoris,nempe adultum carere poſſe peccato mortali perſonali: de quo alius locus eſt diſſerendi: eundem autem caſum ſupponit hîc in textu in ſecundo genere fictionis, nempe dum peccat ſuſcipiendo Sacramentum: poteſt ergo per ipſum accedere cum ſolo originali,ſine mortali perſonali, & tunc ſufficit ei voluntas recipiendi Sacramentum, & fides, ſine pœnitentia; quod ſupponitur infrà q.7.in fine, *v. Quòd ſi compares*,&c.

8 *Neceſſitas pœnitentiæ.* Probatur ergo concluſio, Actorum 2.*Pœnitentiam agite,& baptizetur vnuſquiſque veſtrùm*,&c. Author de vera, & falſa pœnitentia cap.18. *Baptiſmus ſine pœnitentia nunquam profuit ei qui peccauit ſpontaneè: peccauit ſpontaneè*, inquit. Auguſtinus etiam variis in locis, ſæpè idem docet,vt *epiſt.*48. & 118. Fulgentius de fide ad Petrum *cap.* 30. & ex hac ratione iniungebatur ante Baptiſmum Catechumenis ad exercendam pœnitentiam, vt puriores accederent ad lauacrum opera pœnitentialia,vt abſtinentia à carne, vino, & aliis,ex Cyrillo *Catecheſi citatâ ſuprà*. Concilio IV. Carthaginenſ.*can.*85. Auguſtino *de fide & operibus,cap.*6. Nazianzeno *Orat.in ſanctum lauacrum*. *Cyrillus. Auguſtin. Nazianzen.*

Item Tridentinum *ſeſſ.6.cap.6.* declarat pœnitentiam neceſſariam eſſe ad iuſtificationem adulti peccatoris,*per eam pœnitentiam*,inquit,*quam ante Baptiſmum agi oportet*,&c. & can. 3. *Si quis dixerit ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio*, &c. *pœnitere ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia concedatur,anathema ſit.*Loquitur autem de iuſtificatione per Baptiſmum,atque adulti peccatoris: & ſeſſ.14. cap.1. *Fuit autem*, inquit, *vniuerſis hominibus, qui mortali aliquo peccato inquinaſſent* (nota hæc verba, in quibus præſcribitur materia præciſa pœnitentiæ, ob quam neceſſaria eſt eſſe peccatum mortale, actuale, ſeu perſonale, & non originale) *quouis tempore ad gratiam, & iuſtitiam aſſequendam neceſſaria; illis etiam qui Baptiſmi Sacramento ablui petiuiſſent, vt peruerſitate abiectâ*,&c.Idem declarat *cap.*4.in principio.

Hinc excluditur ſententia illa, quam tribuunt iniuſtè præfati authores noſtro Doctori, cuius concluſio manifeſta eſt ex hac quæſtione, in qua agit de adulto peccatore, cuius verba expreſſa ſunt in textu: & probat eam ex Auguſtino, libro de Pœnitentiæ medicina: *cap.* 2. vbi illa verba citata habet; imponitur tamen Caietano *3. part. quæſt.86 art.2.dubio vltimo*, qui aſſerit voluntatem ſuſcipiendi Baptiſmum in remiſſionem peccatorum eſſe ſufficientem pœnitentiam ſine alio expreſſo propoſito emendæ, quia illa ipſa voluntas eſt virtuale propoſitum emendationis. Explicat eum congruè Suarez, quamuis illam excuſationem non admittat Vaſquez. *Caietan.*

9 Cæterùm quoniam volũtas ſuſcipiendi Sacramenti poſſit ſeparari à pœnitentia requiſita in adulto,& reipſa contingere poſſit,ſine ſufficienti pœnitentia, quæ non eſſet attritio, aut contritio, licèt eſſet æſtimata,vel vna, vel altera; modus loquendi dubius eſt,& obſcurus: ad pœnitentiam, quæ ſit fructuoſa etiam in Baptiſmo, exigit Tridentinum præter dolorem propoſitum emendationis ſeſſ.6.cap.6. *Denique*, inquit,*dum proponunt ſuſcipere Baptiſmum inchoare nouam vitam,& ſeruare diuina mandata*, &c. & *ſeſſ.*14. *cap.* 4. dicit pœnitentiam, quæ eſt diſpoſitio in Sacramento requiſita poſt Baptiſmum,continere votum Sacramenti, ceſſationem à peccato, & vitæ nouæ propoſitum & inchoationem, & veteris odium: & infrà de attritione, ſeu contritione imperfecta, quæ extra Sacramentum non iuſtificat vt diſpoſitio ſit legitima, requirit, vt voluntatem peccandi excludat: quæ excluſio non ſolùm intelligenda eſt quaſi negatiuè, vt ſcilicet, ſufficiat non complacentia actualis in peccato, ſed neceſſaria eſt voluntas poſitiua, quæ eſt firmum propoſitum non peccandi, vt colligitur tam ex initio capitis, vbi agit de contritione, vt communis eſt ad perfectam, atque imperfectam, quâ impetrat veniam peccatorum,requirit enim propoſitũ emendationis.Et infrà *can.*5.adiicit idem tanquam circumſtantiam requiſitam; *Cum propoſito*, inquit, *melioris vitæ*. & ſeſſ. 6. cap.14. idem ſupponit requiri ad pœnitentiam hominis Chriſtiani, quæ debet eſſe ceſſatio à peccatis, & ex natura rei ad pœnitentiam peccatorum veram, quæ diſponat ad indulgentiam, id requiritur,quia eſt dolor efficax quâ applicatur Sacramentum, vt medium ſalutis, & intenditur efficaciter ipſa ſalus,& amicitia Dei, quâ non eſt dignus, niſi qui impedimenta tollere de præſenti & futuro proponit. Vnde Apocalypſis 2.*Memor eſto vnde excideris,age pœnitentiam, & prima opera fac*, &c. per vltimum intelligitur conatus emẽdationis 2.ad Corinth.7. *Quæ ſecundùm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. Operatur*, inquit, *in ſalutem ſtabilem pœnitentiam*: ergo nulla eſt ſecundùm Deum triſtitia, quæ triſtabiliter non operatur pœnitentiam cum propoſito emendationis. *Quâlis debet eſſe pœnitentia? Requiri propoſitũ emendationis.*

Sic etiam Prophetæ prædicauerunt conuerſionem peccatoribus, vt *quieſcerent agere peruerſè*, emendarẽt vias ſuas,fugerent iniquitatem,ſequerentur Dominum: ergo non eſt aliquod fundamentum id negandi, cùm alioquin pœnitentia, quæ id excluderet, non eſſet vera conuerſio peccatoris. Quòd ſi de actu perfecto amoris cum obliuione peccatorum id doceretur, rectè quidem; ſed hoc modo non ſtat cum voluntate recipiendi Sacramentum in remiſsionem peccatorum,niſi comprehendatur ſolum originale, & caſum ipſa dubitatio ex titulo excludit: in eo enim qui recordatur peccati ſui, nequit eſſe amor perfectus diuinæ charitatis, niſi ſequatur dolor de peccato commiſſo. *Perfectus amor inducit pœnitentiam.*

Dubitabis, quam pœnitẽtiam intendit Doctor requiri, ad Baptiſmum validè ſuſcipiendum ab adulto peccatore, vt deleatur peccatum mortale eius, & quænam exigatur, & ſufficiat in reipſa? 10 *Dubium de qualitate pœnitentiæ.*
Reſpondet Gabriel requiri veram contritionem *in 4. diſt.4. quæſt.2. art.2. poſt concluſionem quartam*, quam tenet Petrus à Soto *de Inſtitutione ſacerdotum, lectione 4.de Baptiſmo*, §. *Vltimò tandem*. Citari etiam poſſunt,qui aſſerunt ad remiſſionem peccati in Sacramento Pœnitentiæ requiri perfectam contritionem, ſicut Magiſter *infrà diſt.* 18. & Marſilius *in 4. quæſt.*12. *art.*2. *in 2.part. articuli dubio incidentali*: & alij, quos *infrà diſt.*14.*quæſt.*3. citabimus. Alij vt Nauarrus *in ſumma cap.* 1. *num.* 39. docet requiri ſaltem contritionem æſtimatam, cui accedere videtur Corduba, *lib.*1. *quæſtionum,quæſt.*2.*ad* 3. *argumentum*. Alij docent non ſolùm requiri, & ſufficere contritionem,& attritionem communiter dictam, ſed diſplicentiam humanam *Requiri contritionem. Gabriel. Petrus de Soto. Magiſt. Marſilius. Nauar. Corduba.*

humanam ob infamiam, aut mortem, viribus naturæ conceptam sufficere ad valorem Sacramenti. Idem infrà docent etiam de dispositione requisita ad Sacramentum Pœnitentiæ, vt validè conferatur.

11 *Cõclusio Doctoris.* Conclusio Doctoris est, requiri displicentiam de peccatis commissis, & pœnitentiam, quam intendit Augustinus, loco ab illo citato suprà, quam in sequentibus dicit veram pœnitentiam aliquoties, vt requiritur ad tollendam fictionem, in responsione ad vltimum vocat contritionẽ, §. *Posset ergo aliter dici*, &c. *in responsione ad secundam obiectionem*, appellat contritionem, vel attritionem in fine. Requirit ergo Doctor illam pœnitentiam, quam infrà *dist.* 14. *quæst... loco citato*, docet necessariam esse ex lege ordinaria ad delendum peccatum mortale actuale, seu personale. Quæstione autem secunda, *art.* 1. *&* 2. docet illam pœnitentiam esse actum circumstantionatum omnibus requisitis circumstantiis, quas ibidem declarat; alioquin dubium esse, si aliqua ex ignorantia, aut negligentia desit, an sit sufficiens dispositio ad deletionem peccati? Inter alias circumstantias requirit, vt sit imperatus, aut elicitus actus à charitate supernaturali, seu secundùm finem charitatis. *Requiri supernaturalem.* Et quæstione quarta, *art.* 3. *citato*, diuidit actum illum pœnitentiæ in attritionem perfectam, quæ sine Sacramento iustificat, & in imperfectam, quæ requiritur vt Sacramẽtum suscipiatur, quod docet etiam *dist.* 20. *quæst. vnica*; & quæ sine Sacramento non sufficeret; vt patet in corpore articuli, & infrà *responsione ad primum*, parem facit efficaciam Baptismi, & Pœnitentiæ, quantum est in hoc, vt virtute vtriusque remittatur peccatum, quod supponitur non dimissum. Responsione etiam ad 2. explicans locum Augustini *in Ioannis* 12. de suscitatione Lazari; *nemo potest confiteri, nisi suscitatus*: vbi agit de suscitatione per gratiam. *Concedo ergo, quod ante perceptionem dignam Sacramenti Pœnitentiæ, oportet suscitari* (supple peccatorem) *vel simpliciter*; *& tunc per Pœnitentiæ Sacramentum non deletur peccatum, sed quæ gratia infuit* (supple mediante contritione perfectâ) *augetur*; *vel suscitari secundùm quid, scilicet vt habeat aliqualem displicentiam de peccatis, & propositum cauendi de cætero, & velit suscipere Sacramentum Pœnitentiæ, in quo attritio fit contritio, & tunc suscitatur simpliciter per Sacramentum*, &c. *Sufficere attritionem.* Et responsione ad vltimum, concedit quòd Sacerdos dimittat tam in Baptismo, quàm in Pœnitentia, peccatum quod inest, & deletur virtute ipsius Sacramenti realiter suscepti, non priùs dimissum.

12 Vnde quando *in hac quæstione* appellat hanc pœnitentiam, *responsione ad vltimum*, contritionem, loquitur sicut Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 4. (Trident.) nomine contritionis comprehendens tam perfectam, quàm imperfectam. Requirit ergo ex dictis, vt sit dolor supernaturalis, & expresse patet infrà *dist.* 22. *quæst.* 1. *art.* 2. *in fine*, vbi admittit propter merita mortificata Deum citiùs dare gratiam ad resurgendum peccatori, quando sunt plura, & perfecta, & affirmat pœnitentiam diuinitùs inspirari. Requirit pœnitentiam perfectam extra Sacramentum, imperfectam in Sacramento; non autem perfectam, etiam vt talem æstimatam. Quæ sententia contradictoriè opponitur opinionibus iam citatis. Est communior modernorum, quam tenet Suarez *disp... sect.* 2. Vasquez *disp.* 158. *cap.* 3. 4. *&* 5. & alij. (Suarez. Vasquez.) Requiri autem dolorem, iam probatum est in commento, esse debere supernaturalem,

Probatur primò esse debere inspiratum à Deo, & hoc sensu supernaturalem, *Quòd sit supernaturalis.* quia de hoc dolore agit Augustinus locis citatis, & vbique Patres contra Iudæos, & Pelagianos, negant virtute legis, aut naturæ posse hominem resurgere à peccato sine gratia Dei, aut adultum sine adiutorio eiusdem gratiæ, *Pœnitere, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia concedatur*, vt definit Tridentinum *sess.* 6. *can.* 3. *iam suprà citato*, cui correspondet cap. 5. *Declarat præterea ipsius iustificationis in adultis à Dei per Christum Iesum præueniente gratia sumendum esse; hoc est ab eius vocatione, quia nullis eorum existentibus meritis vocantur, vt qui per peccatum à Deo auersi erant, per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se*, &c. *disponuntur*, &c. Et *cap.* 6. enumerans actus conuersionis ordinatæ, vltimo loco statuit pœnitentiam. *Cap.* 14. dicit ab eadem gratia lapsum post Baptismum excitari ad pœnitentiam, *cap.* 4. contritionem imperfectam asserit *esse donum Dei, & Spiritus sancti impulsum mouentis, quo pœnitens sibi viam ad iustitiam viam parat.*

Secundò, probatur altera pars, nempe nõ exigi contritionem perfectam, ratione Doctoris, loco citato contra Magistrum, 13 *Secunda probatio ab inconuenienti. Ratio Doctoris.* quia sequeretur quòd Baptismus realiter nunquam conferret primam gratiam, vel remitteret peccatum; hoc autem est inconueniẽs, quia Baptismus per se remittit peccatum, iuxta ea, quæ Concilia, & Patres de efficacia huius Sacramenti docent, vt illud: *Confiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorum.* (Constantinopol.) Et forma Baptismi datur in remissionem peccatorum ex Mileuitano *can.* 2. Trident. *sess.* 5. *can.* 4. (Mileuitan. Trident.) quod non solùm intelligitur in infantibus, sed etiam in adultis, vt patet ex verbis ipsis formæ in significatione practica, *Baptizo te*, &c. nempe à peccato; *Baptismum dari in remissionẽ peccatorum.* ideóque Tridentinum *eadem sess. can.* 3. anathematizat negantem meritum Christi tam infantibus, quàm adultis *applicari in remedium peccati per Baptismi Sacramentum in forma Ecclesiæ ritè collatum.* Ergo supponit Baptismum realiter datum, & receptum, esse efficax, etiam vt remedium proximum delendi peccati, aliàs forma eius non esset vera, si non haberet talem efficaciam quantum est de se. Et *sess.* 6. *cap.* 4. dicit iustificationem impij *vel in re, vel in voto* causari per Baptismum: quæ disiunctio importat alterutrum esse remedium iustificandi. Et *cap.* 7. dicit iustificationis *causam instrumentalem esse Baptismum*; & loquitur de iustificatione adulti.

Ergo ex his apertè sequitur Baptismum non exigere illam dispositionem perfectam in adulto, quæ dimitteret peccatum. Patet consequentia, quia remedium ordinarium, & efficax delendi peccati non determinat dispositionem priorem, talem esse, vt ex sua virtute remittat peccatum, aliàs efficacia illa remedij non esset de se sufficiens, neque vnquam causa proxima remittendi peccati, quantum est de se, si eâ necessitate quâ præexigit dispositionẽ in adulto peccatore, præexigeret etiam eam dispositionem esse remissiuam peccati. Deinde non esset vera illa locutio Concilij, quòd Sacramentum, seu Baptismus in voto remitteret peccatum actuale, & personale, *Si non remitteret in re, peccatum non remitteret in voto.* si Sacramentum in re non esset efficax respectu eiusdem remissionis: quia nulla esset subordinatio inter Sacramentum in re, & in voto, cùm nulla esset efficacia Sacramenti in re, quoad illum effectum, qui ex necessitate Sacramenti, vt dignè & validè recipiatur, supponitur peccatum ablatum.

14 *Ex differẽtia vtriusque Sacramenti.*

Præterea Tridentinum *sess.*14.*cap.*2. explicans differentiam sacramentorum Baptismi, & Pœnitentiæ quoad fructum: *Per Baptismum enim,* inquit, *Christum induentes noua prorsus in illo efficimur creatura, plenam & integram peccatorum omnium remissionem consequentes:* quod negat fieri in Pœnitentia, quoad omnem scilicet pœnam temporalem, nisi sit perfectissima. Præterea Baptismus est Sacramentum regenerationis in Christo; hæc autem regeneratio fit per iustificationem, quæ est translatio à statu peccati originalis ad gratiam adoptionis. Si ergo Baptismus habet efficaciam dandi gratiam primam adoptionis in Christo, habet eandem efficaciam ex se ad tollendum quidquid est repugnans illi; & non solùm originale, sed etiam personale.

15 *Requiri attritionem in re.*

Ex hoc sequitur primò, non requiri contritionem etiam æstimatam necessitate effectus Sacramenti, hoc est, iustificationis à peccato, quia Concilium & Patres non de tali loquũtur, sed de contritione vera, quæ insit, *contritione* dico, vt est communis ad attritionem imperfectam, & de illa quæ subsistit in reipsa non solùm in apparentia.

Quod sufficiat.

Sequitur secundò, sufficere attritionem supernaturalem in reipsa, & æstimatione talem, quia si exigatur dolor supernaturalis, & non contritio perfecta, neque valeat æstimata, quæ non est realis, sed apparens, sequitur sufficere attritionem dictam: vnde Tridentinum *sess.*14. *cap.*1. perinde exigit sine differentia vlla pœnitentiam ad Baptismum, & Pœnitentiam. Cap. autem quarto docet, sufficere attritionem ad pœnitentiam; sequitur etiam sufficere ad Baptismum: & *sess.* 6. *cap.* 5. & 6. non agit solùm de contritione perfecta, & cum voto dumtaxat Sacramenti iustificante, sed etiam contritione communi ad perfectam, & imperfectam: ideò supponit *cap.*4. Baptismum in re, vel in voto esse causam iustificationis: & *cap.*7. esse causam instrumentalem iustificationis adulti, quam maiorem, vel minorẽ recipit, vt ibi Concilium docet, iuxta mensuram suæ dispositionis maioris, vel minoris. Hinc excluditur fundamentum aduersæ partis petitum *ex cap.* 5. *sess.* 8. quasi ibi ageret Concilium de contritione perfecta, quia agit de ea, quæ est ex dilectione Dei super omnia: quidquid enim alij dixerint de distinctione contritionis, & attritionis specifica, cõtra Doctorem, hoc nihil vrget, quia docet omnem contritionem requisitam ad effectum salutis, debere esse imperatam, aut elicitam secundùm inclinationem charitatis diuinæ. Aliud fundamentum, quod alij prætendunt, infrà soluetur, ostendendo remissionem peccatorum medio Sacramento fieri per ipsum Sacramentũ instrumentaliter, ministerialiter per ministrum, qui verè absoluit, & abluit à peccato, & non solùm monstrat absolutum, & ablutum. De natura & differentia contritionis & attritionis, infrà agetur *dist.* 14. vbi per se materiam tractat Doctor de virtute Pœnitentiæ.

Trident. *Baptismus in re, aut voto iustificat.*

c *Et si obijcitur, ergo iste tunc videtur esse perplexus,* &c. Rationem dubitandi soluit, dicens Baptismum non esse iterabilem, ne maior occasio sumeretur peccandi, si Baptismus, in quo omnis pœna & culpa tollitur, possit iterari ad faciliorem, & plenam indulgentiam quæ congruentia verissima est; eáque ratione multi differebant Baptismum olim, vsque ad senectam, quo hac indulgentiâ sine maiore labore egrederentur ex vita: nullus enim subiret opera satisfactionis, & alia pœnitentialia, si liceret Baptismum assumere toties, quoties peccatur sine confessione peccatorum, eorúmque satisfactione. De proposito hîc non assignat rationem intrinsecã, quæ sumitur ex charactere, quia de ea inferiùs agit fusiùs *dist.*6. 16

Congruentia optima. Si Baptismus posset iterari, contemnerentur alia remedia.

Omne non solùm peccatum, sed & pœnam, per Baptismum tolli probat ex Ambrosio: patet ex Tridentino *sess.*14. *cap.*2. & *sess.* 5. *can.* 5. ex Florentino *in decreto vnionis*; quam latè tradunt Patres, vt Cyprianus *lib.*3. *ad Quiritium, cap.*56. & *serm. de lotione pedum.* Clemens Alexandrinus *lib.*1. *pædagogi, cap.* 6. videantur citati suprà iam aliquoties, circa efficaciam Baptismi.

Plenaria Indulgentia ex Baptismo. Ambros. Trident. Florent. Cyprian. Clem. Alexandrinus.

Tandem docet conclusionem cõmunem, nempe fictionem tolli per pœnitentiam, quæ iterabilis est, ac proinde non esse occlusam viam salutis indignè baptizato, quod probat benè in litera; & patebit ex sequenti.

Fictio per pœnitẽtiam tollitur.

SCHOLIVM.

*Recedente fictione, effectum Baptismi à Deo immediatè, non à charactere, causandum. Quod ait, num.*4. *fortè de illis sex peccatis, de quibus habitus est dolor, cum complacentia septimi peccati non esse necessariam attritionem. vt tollatur fictio, & detur effectus Baptismi, videtur loqui in sententia tenentium attritionem non esse detestationem peccati propter Deum, sed ex alio motiuo, & sic dabilem esse, de aliquibus peccatis, cum complacentia aliorum. Vel fortè vult imperfectam attritionem etiam propter Deum, non esse necessariò de omnibus peccatis, quia est dispositio ad iustificationem, ex* Trident. *sess.*6. *c.*6. *& habetur priùs illa aliquando duratione, de quo* Vega 6. *in Trident. c.*28.29. *Vide* Cord. *lib.*1. *q.*2. *§. Vbi nota.* Vega 9. *in Trident. q.*15. *& lib.*13. *c.*33.34. Ang. *v. Confessio.*1. *n.*27. Rosel. *n.*4. *qui Scotum vendicant ab ijs qui ei imponunt, quòd nullum dolorem posuerit necessarium ad delendum actuale per Baptismum, vel Pœnitentiam, de quo postea, d.*14. *&* 15. *plura notabo; huiusmodi attritio est actus pœnitentiæ ortus ex imperfecto amore Dei, quo incipitur diligi vt fons iustitiæ, vt loquitur* Trident. *d. c.*6.

4 Et si obiicitur [d], quomodo habebit iste gratiam baptismalem, vel effectum aliquem Baptismi? Vno modo potest dici, quòd illa fictio non dimittitur, nisi per veram pœnitentiam: sed eâ dimissâ, habet Baptismus effectum suum respectu omnium peccatorum præcedentium Baptismum, quæ tamen non erant causa fictionis in Baptismo. Verbi gratiâ, aliquis ante Baptismum commisit septem peccata mortalia, & veniens ad Baptismum de sex attritus, septimum autem actu placet, vel de eo nullo modo atteritur; illud septimum solum est causa fictionis eius in Baptismo: oportet ergo quòd verè pœniteat

de

de isto septimo, & in se, & inquantùm fuit causa fictionis eius in Baptismo. Quod pro tanto dico, quia *fortè* peccauit nouo peccato mortali, faciens irreuerentiam Sacramento Baptismi, recipiendo illud cum tali fictione; sed recedente istâ fictione (quæ fuit impedimentum effectus Baptismi) Deus confert gratiam Baptismalem, in remedium contra alia peccata, quæ fuissent deleta in Baptismo, nisi fictio occurrisset, & ideò talem de illis aliis non oportet habere nouam pœnitentiam, nec fortè nouam attritionem, præter illam quæ habita fuit ante Baptismum, sed solo impedimento amoto, sicut Deus signo suo priùs astitisset ad causandum effectum eius, vel dandum, quando suscipiebatur, nisi fuisset impedimentum in suscipiente, ita paratus est semper post susceptionem eius signi, assistere ei, qui suscepit, ad causandum effectum eius, quando cessat illud impedimentum.

Fortè, dicit quia si ex obliuione, vel inaduertētia susciperet, non peccat mortaliter.

Per pœnitentiam intelligit contritionem.

Nec oportet dicere characterem in ficto aliquid operari, sed solùm, quòd Deus ex eadem pactione, assistit etiam postea ei, qui suscepit, ad causandum effectum, quàm citò obex tollitur.

Constat hinc falli, qui Scoto imponunt, quòd nullum dolorem ponat ad hunc effectum requisitum.

Sed contrà istud arguitur, quia per pœnitentiam deletur ista fictio per te: non autem potest deleri vnum peccatum mortale, quin deleantur omnia, quia secundùm August. *Impium est à Deo dimidiam sperare veniam*: ergo per illam pœnitentiam delentur omnia alia peccata; non ergo gratia Baptismalis delet illa alia.

5

Pœnitentia secunda tabula post naufragiū.

Item, nullum peccatum mortale, quod inest post Baptismum, potest deleri sine pœnitentia: quia illa est secunda tabula post naufragium, secundùm Hieronymum, illa autem alia peccata, quæ non sunt causa fictionis, insunt post Baptismum: ergo non delentur, nisi per pœnitentiam: vel si fingas illa deleri per Baptismum, quando tollitur impedimentum effectus Baptismi, quare non potest ita illa fictio, quæ fuit causa impedimenti, tolli, quando cessat impedimentum per ipsum Baptismum?

Responsio quorundam.

Si dicatur ad primum istorum, quòd pœnitentia, quantùm est de se, posset delere omnia peccata: tamen quando præuenitur ab aliqua causa potentiori, non delet illa: sed ista causa est hîc quantùm ad alia sex peccata, scilicet gratia Baptismalis, quæ præuenit pœnitentiam, vel effectum eius. Hoc non videtur rationabile, quia priùs naturaliter tollitur fictio, quàm per Baptismum aliquid causetur: sed in illo priori oportet habere veram pœnitentiam, quia fictio non tollitur sine vera pœnitentia, secundùm Augustinum, vera pœnitentia plenè reconciliat Deo, quantùm ad omnia: ergo Baptismus non potest præuenire effectum pœnitentiæ, quantùm ad aliquid delendum ibi; imò pœnitentia præuenit, quantùm ad omnia.

6

Pœnitētia, & Baptismus quandoque sunt vna causa adæquata remissionis peccatorū.

Posset ergo aliter dici, quòd pœnitentia vera perfectè reconciliat Deo; & per consequens nullum peccatum relinquit. Sed tamen non omne, quod infuit, per se curat: sed tantùm illud quod est obiectum pœnitentiæ, de quo scilicet pœnitens pœnitet. Quandoque autem oportet omne peccatum, quod deletur, esse obiectum pœnitentiæ, vtpote si omnia illa peccata sint commissa post Baptismum: quandoque autem non oportet, vt in proposito. Non ergo per virtutem pœnitentiæ dimittuntur hîc omnia peccata: sed in pœnitentia dimittuntur, partim per pœnitentiam, partim per aliam causam: & sic non habetur ibi dimidia venia peccatorum, sed tota à Deo: non tamen tota per pœnitentiam, quia non oportuit de omnibus, quæ inerant, peccatis pœnitere. Et secundùm hoc esset dicendum, quòd illa sex delentur, & quantùm ad culpam, & quantùm ad pœnam: nec de eis oportet habere contritionem, nec confessionem, nec satisfactionem: sed solùm de illo septimo, quòd fuit causa fictionis.

7

Baptismus non delet ipsam fictionem, quia nō præcedit eum, estque directè contra eius effectum, alia verò præcedētia delet, cùm fictio per pœnitētiā deletur.

Ad secundum potest dici, quòd omnia peccata mortalia, etsi insunt post Baptismum, tamen nullum eorum fuit causa, quin iam essent deleta. Illud autem septimum, fuit causa quare nec ipsum, nec alia sunt deleta, & ideò rationabile est, quòd respectu eius non habeat Baptismus efficaciam, sed respectu aliorum: quia ipsum formaliter impediuit effectum Baptismi, alia non. Et tunc illa propositio, *Peccatum mortale post Baptismum non deletur, nisi per pœnitentiam*, debet intelligi, de peccato commisso post Baptismum: vel omnino inhærente, sic scilicet, quòd de ipso nec fuerit contritio, nec attritio in Baptismo, nec post Baptismum.

Recedente fictione datur gratia Baptismalis & pœnitentialis.

Aliter potest dici [e], quòd quando verè aliquem pœnitet de fictione illa, gratia infunditur sibi perfectior, quàm esset illa, quæ præcisè virtute pœnitentiæ infunderetur: ita quòd illa includit in se perfectionem gratiæ pœnitentialis, & Baptismalis: & hoc modo Baptismus habet effectum, quia gratia æquiualens gratiæ Baptismali, datur pœnitenti de fictione, simul cum illa quam meretur de pœnitendo.

Sed contra hoc arguitur [f], quia tunc ille haberet commodum de fictione sua, maius quàm

quàm si tunc non fuisset fictus:& pòst in peccatum cecidisset,simile illi fictioni:nam si cecidisset,& modò pœniteret,non haberet modò gratiam,nisi tantùm virtute pœnitentiæ. Tu autem dicis,illum qui tunc fuit fictus in Baptismo,habere in pœnitendo quasi duplicem gratiam.

8 Hîc potest dici vno modo,quòd non habet commodum,sed magis detrimentum:quia tempore Baptismi,& sequenti vsque ad pœnitentiam,est filius gehennæ, & omnia opera sua mortua sunt : si autem non fuisset fictus,fuisset tunc , & pòst vsque ad lapsum , filius regni,& opera eius viua,quibus meruisset augmentum,& gratiæ,& gloriæ.

Resurgens à peccato recuperat omnem gratiã deperditã.

Aliter potest dici, quòd si non fuisset fictus , & postea lapsus,& postea pœniteret , in pœnitendo reciperet tantam gratiam , quantam nunc recipit pœnitens de fictione : quia resurgens per pœnitentiam à peccato mortali, recuperat totam gratiam, à qua cecidit,& aliquam vltrà per pœnitentiam:& hoc vel in re, vel in diuina acceptione, sed de hoc inferiùs in materia de Pœnitentia.

Tertio modo [g] principaliter potest dici,quòd ille pœnitens de fictione tantùm recipit gratiam virtute pœnitentiæ : & ita non maiorem , quàm si non fuisset fictus in Baptismo, & post Baptismum cadens resurgeret per pœnitentiam. Non est enim verisimile , quòd æquè pœnitenti,& de æquali peccato, vel minori , non detur æqualis gratia : ille autem lapsus post Baptismum , licèt quantùm ad aliquid , grauiùs peccauerit , quàm fictus : tamen fictus quantùm ad aliquid, grauiùs peccauit : quia Sacramento irreuerentiam fecit. Et tunc illa verba,quæ dicuntur de effectu Baptismi , quem sortitur pœnitens de fictione, intelligenda sunt , non quòd in pœnitentia illa recipiat gratiam aliquam virtute Baptismi(quia susceptio eius mortua fuit,& mortuus reuiuiscere non potest) sed absolutus est à præcepto de Baptismo suscipiendo , quia illud impleuit ; illa autem impletio nihil sibi valuit ad salutem ante istam pœnitentiam.

Prima & secunda responsio probabiliores sunt.

Recipit ergo effectum Baptismi, quando pœnitet : quia est filius regni : & non obligatur ad suscipiendum Baptismum ad hoc vt sit filius regni : quia illud præceptum impleuit,& hoc nota quòd actualiter peccans mortaliter,in alio,siue in illo actu potest implere præceptum affirmatiuum etiam in illo actu.

9 *Argum. 1. Quilibet baptizatus induit Christum , sed alio, & alio modo.*

Ad primum argumentum [h] , dico, quòd omnis baptizatus induit Christum,quantùm ad hoc quòd Christi familiæ ascribitur:sed non induit Christum semper per charitatem, vel gratiam,& primum indumentum potest dici commune omnibus de familia : secundum est indumentum specialiter filiorum. Vel potest dici , quòd ille non est baptizatus in Christo , sed in Christi nomine : quia non in virtute Christi interiùs baptizantis.

Argum. 2. Argum. 3.

Ad secundum , patet ex dictis in corpore quæstionis. Ad tertium dico , quòd Baptismus expellit omne peccatum,non quia in eodem instanti insit gratia,& peccatum : sed gratia baptismalis expellit omne peccatum,quòd infuit vsque tunc. Culpam autem quæ tunc inest actu, vel quæ actu tunc committitur , vel quia de illa nulla contritio inest,non expellit,quia inuenit obicem contrariæ voluntatis.

COMMENTARIVS.

17 Augustinus.

b ET *si obiiciatur,* &c. Recedente fictione valere Baptismum , est sententia Augustini lib. 1. de Baptismo contra Donatistas , cap. 12. *Sicut enim in illo qui fictus accesserat,fit vt non denuò baptizetur,sed ipsa piâ correctione, & verâ confessione purgetur , quòd non posset sine Baptismo ,sed vt quod ante datum est tunc valere incipiat ad salutem,cùm illa fictio veraci confessione recesserit* , &c. & infrà dicit, quòd Baptismus hæreticorum , & schismaticorum,qui in eo statu non valebat ad salutem , tunc incipiat valere ad remissionem peccatorum, cùm recipit vnitatem,& pacem Ecclesiæ : idem habet *lib. 3. cap. 3.& lib. 6. cap. 1.* Hanc veritatem confirmant Concilium Nicenum , Pontifices, & Patres citandi infrà *quæst. 1. dist. sequenti* , qui hæreticos recipiebant baptizatos in Ecclesiam , per solam manus impositionem , quos sequuntur omnes Scholastici. Sola difficultas est quomodo recedente fictione valeat Baptismus,& quid conferat, an remissionem peccatorum solùm ? an etiam gratiam ? aut remissionem tantùm omnis pœnæ ? Hanc ergo quæstionem mouet Doctor in præsenti dubio.

Vari gratiæ recedente fictione.

Difficultas quæstionis est de modo , & effectu quem recipit pœnitens.

Respondet variis modis : primò admittendo casum , quòd baptizatus habeeet septem peccata mortalia , attritionem autem de sex , de septimo autem, vel complacentiam , vel nullam attritionem : septimum ergo solum fuit causa fictionis, & oportet vt doleat de illo in se , & inquantùm fuit causa fictionis in Baptismo : *Quod pro tanto,* inquit , *dico, quia fortè peccauit nouo peccato mortali faciens irreuerentiam Sacramento,recipiendo illud cum tali fictione,* &c. Illa particula *fortè,* non exprimit dubitationem de peccato indignè recipientis Sacramentum , simpliciter loquendo , quia indubitanter id asserit *d. 9. & d. 17.* sed exponit casum inaduertentiæ,quæ excusaret à peccato sacrilegij, qui posset contingere iuxta sententiam eorum, qui exigunt dolorem distinctum de singulis peccatis, quam ex professo infrà tractat Doctor:eam autem

18 *Casus proponitur.*

Explicatur litera.

autem ex mente aliorum hic supponit, vel etiam si accedat bonâ fide: reipsa tamen impœnitens, quia solùm ex intento quærit modum, quo remittatur fictio, & detur effectus sacramenti Baptismi, & Pœnitentiæ, & ordinem causandi, quem inter se retinent Sacramenta, in casu fictionis expresso, peccare autem talem indubitanter asserit in tertio modo dicendi §. *Tertio modo principaliter*.

Primus modus dicendi. Dicit ergo illud peccatum per pœnitentiam, cætera per Baptismum cui Deus assistit ad totum effectum recedente fictione, tam gratiæ, quàm remissionis. Casus huius suppositum, nempe dari posse pœnitentiam de vno peccato, quæ non extendatur ad alia, etiam tum cogitata disseremus infrà *dist.* 15. *quest.* 1. ita contingere satis vulgare est apud antiquos Doctores, vel qui de singulis peccatis singulos dolores exigunt, vel certè vt extendatur vnus dolor ad singula cogitata necessitate remissionis, sed de hoc ibi.

19 *Peccatũ quod dedit causam fictioni, remitti per pœnitentiam. Impugnatur.* Cæterùm præmissam doctrinam admittit Suarez *sect.* 5. eo excepto, quòd asseritur peccatum, quod præcessit Baptismum, nempe septimum, quod dedit causam fictioni, remitti per pœnitentiam, quia sequeretur quòd Baptismi efficacia non extenderetur ad omnia peccata ante Baptismum commissa, quod est falsum. Secundò, quòd illud peccatum remitteretur quoad totam pœnam temporalem. Tertiò, quia peccata ante Baptismum commissa non cadunt sub iurisdictionem Ecclesiæ: ergo non spectant ad sacramentum Pœnitentiæ. *Peccata ante Baptismum commissa non spectare ad pœnitentiam.* Quartò, quia peccata non quà inhærent, sed quà sunt actu commissa, sunt materia confessionis, & absolutionis: ergo non omne peccatum quod tum inest, & perseuerat post Baptismum, est materia pœnitentiæ, si fuit ante Baptismum commissum. Quintò, quia pœnitentia non habet effectum nisi in baptizato, & insignito charactere Baptismali: ergo non comprehendit peccata; quæ ante Baptismum infuerunt, nec spectant ad pœnitentiam. Consequentia patet ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 1. *&* 2. vbi docet pœnitentiam institutam esse contra peccata post Baptismum commissa.

Responsio. Respondetur tamen. sententiam illam Doctoris esse veram, quam tradit etiam infrà responsione ad secundam obiectionem, dicens rationabile esse quòd peccatum, quod dedit causam fictioni, non subsit efficaciæ Baptismi, & subdit: *Et tunc*, inquit, *illa propositio: peccatum mortale post Baptismum non deletur, nisi per pœnitentiam, debet intelligi de peccato commisso post Baptismum, vel omnino inhærente, sic scilicet quòd de ipso nec fuerit contritio, nec attritio in Baptismo, nec post Baptismum*, &c. Hæc clausula dedit locum impugnationi, nam ex eo præcisè, quòd peccatum aliàs factum insit, de quo non est contritio, neque attritio, non videtur spectare ad fictionem, quæ in ipsa omissione contritionis, seu attritionis, & irreuerentia commissa in Sacramentum, sine debita dispositione susceptum consistit. *Vrgetur difficultas.* Sed declaratâ mente Doctoris facilis est solutio.

20 *Explicatur Doctor.* Respondetur itaque Doctorem non intelligere peccatum inhærens de inhærentia habituali, eo modo, quo infuit ante Baptismum, sed de inhærentia actuali per complacentiam, inquantùm dedit causam fictioni: verbi gratiâ, quis habet attritionem de aliis sex, quæ requirit etiam voluntatem emendandi se in illis, & quælibet attritio sit concepta ex turpitudine cuiusque in particulari; hæc attritio, vt declarauimus suprà ex Tridentino, exigit voluntatem præmissam emendandi talis, quoad illa sex ita dispositus, quoad septimum non habet attritionem, neque contritionem, vt dicit Doctor; vel supponit: quæ suppositio intelligenda est non solùm negatiuè, quasi suspensus maneret: quia hic casus non est practicus, sed sicut in præcedenti quæstione dixit, vix inuenire posse adultum, qui sic negatiuè se haberet recipiendo Baptismum, id est, sine consensu, siue etiam dissensu: minùs autem potest intelligi, practicè loquendo, in præsenti casu voluntas suspensa circa septimum peccatum in eo, in quo est voluntas efficax suscipiendi Sacramentum. *Suppositio casus quomodo intelligenda est?*

21 *Septimum quomodo fiat actuale in fictio.* Non subest ergo motiuum, cur etiam de septimo fiat similis attritio, nisi complaceat in ipso, & quantùm est de se continuat septimum; quo sensu intelligit Doctor illud esse causam fictionis, seu indignæ receptionis Sacramenti. Illud ergo sic animo continuatum, fit actuale in eo instanti recepti Sacramenti; & sic non spectat ad Baptismum, sed ad pœnitentiam: quia omne peccatum quod fit contra dignam receptionem Sacramenti integrat fictionem; alioquin neque defectus consensus liberi, & sine vlla repugnantia, neque fidei, neque pœnitentiæ, neque propositi emendationis, neque seruandi legem Christi, qui omnes committuntur ante Baptismum actu susceptum spectarent ad fictionem. *Peccata facta contra dignã receptionem Sacramenti spectant ad pœnitentiam.* Præcepta enim de his determinant actus fieri, vt dispositionem præuiam ante receptionem dignam Sacramenti: sic ergo voluntas continuandi septimum spectat ad fictionem, & ipsum septimum dat causam, non verò quà præteriit pridem quoad actum, aut mansit deinceps quoad habitum & reatum culpæ, quia hoc modo non est materia pœnitentiæ, quæ respicit actum præteritum: sed subest complacentiæ.

22 *Confirmatio ex Reportatis.* Hæc interpretatio manifesta est etiam ex Reportatis *dist.* 4. *quest.* 7. §. *Quæstionem*, &c. *responsione ad primam obiectionem.* Verba eius sunt: *Dico quòd fictus potest habere multa peccata, & non propter quodlibet est fictus, quia de multis potest habere displicentiam continuando tantùm vnum, sic si est fictus de vno tantùm peccato, & habeat displicentiam de omnibus aliis, oportet habere pœnitentiam de illo vno peccato, sicut de commisso post Baptismum, & alia delentur per Baptismum*, &c. Videatur responsione ad tertium.

Responsio ad obiecta Suarez. Ex his patet ad rationes Suarez, quæ procedunt omnes ex mala intelligentia, quia illud *inesse*, seu *inhærere peccatum*, quod intendit Doctor est inesse, & inhærere per continuationem, & voluntarium consensum, non autem per solam maculam habitualem, quia sic etiam reliqua inhærent ante, & post Baptismum, in eo casu susceptum, neque peccatum vllum dat causam fictioni, nisi medio libero consensu voluntatis præsenti, ex quo oritur fictio, seu omissio dispositionis ad finem debitum Sacramenti. Rationes itaque præmissæ concludunt quoad peccata ante Baptismum commissa, & quorum malitia consummata est quoad se, & motum voluntatis independenter à Baptismo; non autem de peccatis commissis circa susceptionem ipsam Sacramenti, quale est illud septimum quantùm ad continuationem sui, quæ inducit fictionem.

Conclusionem, seu responsionem impugnant alij, vt Vasquez *cap.* 3. tota eius impugnatio seduci- 23

Vasquez impugnat eandē conclusionem.

citur ad eam, quam Doctor sibi obiicit, & soluit, nempe pœnitentiam ordine naturæ, & causalitatis priùs operari ad remissionem fictionis; gratiam autem datam virtute sacramenti Pœnitentiæ delere omnia peccata, quædam per se, vt fictionem, quæ ad materiam pœnitentiæ per se spectat; alia verò quæ præcesserunt Baptismum per accidens: ergo ad remissionem eorum, nihil facit Baptismus, quia nullum inuenit in posteriori naturæ operans, quod remittat. Deinde, quia de hoc nullum est fundamentum asserendi, ita Christum instituisse Sacramentum, vt recedente fictione conferret effectum gratiæ, aut remissionis peccati. Si obiicias Augustinum, fatetur locis præfatis ita docuisse Augustinum, sed neque traditione Ecclesiæ, neque ex Scriptura, neque ex definitione, neque ex ratione id probasse: & concludit, vnde igitur Augustinus hoc priuilegium Baptismi, quod ex sola Dei voluntate pendet, colligere potuit? perinde respondet ad Scholasticos, qui eum ad vnum omnes secuti sunt.

Totam remissionem esse per pœnitentiam, nihil dari per Baptismum. Non subesse fundamentū. Perstringit Augustinum. Temeraria insultatio.

Reiicitur.

Sed hoc nimium est, & præter reuerentiam dictum; sufficit enim authoritas solius Augustini, quæ fundatur in benigna interpretatione diuinæ misericordiæ, vt id asserat, & præferri debet ratiunculæ malè cohærenti, quam ipse non primus excogitauit, sed alij; eámque soluunt: & interrogari posset etiam vnde ipse contra Augustinum, & alios Doctores, id neget, cùm à sola voluntate Christi pendeat? opera enim nostræ redemptionis, & media ad salutem ordinata, non mercatoria trutina sunt ponderanda; sed iuxta diuinam bonitatem interpretanda, vt illud factum interpretemur, quod magis est secundùm diuinam misericordiam, profectum nostrum, & Sacramentorum commendationem; & reuerentiam ac magis inclinat homines ad Sacramenta suscipienda. Potuit autem ex condescendentia ita institui Baptismus, vt recedente fictione conferret effectum suum: quod magis facit ad perfectionem Sacramenti, vt per se constat, & congruit.

Congruentia intelligendi factum.

24 Quia cùm hoc Sacramentum sit initiatio, nec sit iterabile, & inducat onus legis obseruandæ, congruit vt impeditum per accidens possit recedente impedimento habere effectum; hoc magis sollicitat ad pœnitentiam dignam faciendam ipsum fictum. Hoc etiam magis commendat suauem prouidentiam Dei, & Christi, qui venit peccatores saluos facere, quia casus hic fictionis non ita rarus est, quin ei prospici congruerit, quia sæpissimè contingere potuit, & potest in adultis, qui non ita perfectè deponunt sarcinam peccatorum, aut conuertuntur, quin etiam in reipsa quamuis habeant fidem, & dolorem æstimatum, tamen non sit verus dolor, & dispositio sufficiẽs, & supernaturalis, sed humanus dumtaxat; & sæpè in hoc falluntur, qui putant se facere quod tenentur, aut etiam possunt, & quorum ratio non congruit habuisse Christum ex fine institutionis Sacramentorum, vt non solùm ad surgendum instituerit pœnitentiam; sed etiam reparari voluerit dispendium gratiæ baptismalis. Quòd si ergo auxilia actualia conferuntur sic baptizatis intuitu Baptismi suscepti, vt resurgant, & vt adimpletionem legis perficiant, quæ auxilia non in efficaciam pœnitentiæ, sed Baptismi suscepti referuntur: congruit etiam vt gratia sanctificans, & remissio peccatorum eisdem tribueretur ex eodem fine: non desunt ergo argumenta, ex quibus interpretatio Augustini fulciatur.

Fictorum ratio haberi debuit.

Dantur auxilia actualia ficto intuitu Sacramēti, vt resurgat.

Cæterùm non solus Augustinus, & Scholastici docuerunt Baptismum recedente fictione valere ad salutem; ita Collatio 54. Carthagine habita contra Donatistas. *Ideò ad Christum,* inquit, *venire debent, qui extra communionem Baptismum eius habent, non vt quod deerat adsit, sed vt quod inerat prosit,* &c. ergo hæc fuit sententia Patrum Africanorum etiam, & non solius Augustini. Prosper lib. Sententiarum, cap. 325. *Habe,* inquit, *bonum quod nondum habes* (scilicet fidem operantem per charitatem) *vt prosit tibi bonum quod habes*; supple Baptismus. Gregorius Magnus lib. 9. epistolarum, epistola 61. *Sanctum Baptisma, quod sunt apud hæreticos consecuti, tunc in eis vires emundationis recipit, cùm vel illi per impositionem manus Spiritum sanctum acceperint, vel isti propter professionem fidei sanctæ, & vniuersalis Ecclesiæ visceribus fuerint vniti,* &c. Isidorus Hispalensis lib. 2. officior. cap. 24. *Habet quidem Baptismum Christi hæreticus, sed quia extra vnitatem fidei, nihil ei prodest: at vbi ingressus fuerit, statim Baptisma, quod habuerat foris ad perniciem, incipit illi iam prodesse ad salutem,* &c. Idem docet author sermonis de Cœna Domini, & serm. de lotione pedum, inter opera Cypriani, vt infrà videbitur. 25

Idem docent alij.

Gregor. Magnus.

Isidorus.

Confirmari potest ex Trident. *sess. 6. cap.* 4. quod docet sine Baptismo in re, vel voto non fieri iustificationem à peccato originali: & *cap. 6.* dicit requiri votum, seu voluntatem suscipiendi Baptismum: & *sess. 14. cap. 1. & 2.* materiam circa quam Baptismi esse peccata ante Baptismum commissa, commissa verò post Baptismum esse materiam pœnitentiæ, sed pœnitentia non in voto Baptismi remitteret illa peccata commissa ante Baptismum, quia non est talis subordinatio eius ad Baptismum: ergo virtute Baptismi sunt remissibilia, & remittuntur non virtute pœnitentiæ; & consequenter Baptismus susceptus valet ad remissionem eorum; vt verba Concilij secundùm rigorem intelligenda præ se ferunt. 26

Confirmatur.

Peccata ante Baptismum commissa sūt materia eius.

Dices cum Vasquez remitti per accidens, per gratiam, quæ datur in pœnitentia, quæ per se quidem remittit fictionem, per accidens verò quidquid repugnat gratiæ, quale est originale, & reliqua, quæ antecedunt Baptismum. Contrà, quia præfato loco Concilium docet necessitatem Baptismi, vt est medium in re, aut voto ad iustificationem requisitum: ergo dicens non remitti originale, nisi per Baptismum in re, aut in voto, supponit quòd non sit aliud medium eius remittendi, aliàs possent etiam excogitari alia media, vt quòd Circumcisio & remedium legis naturæ in eo casu valerent, quod non alia ratione negatur, nisi quia hæc efficacia tribuitur soli Baptismo in re, vel in voto, tam à Scriptura, quàm à Patribus: ac proinde excluditur quodcunque aliud medium.

Responsio Vasquez.

Impugnatur.

Necessitas Baptismi in re, aut voto excludit alia remedia esse efficacia.

Patet consequentia, quia ob determinatam necessitatem Baptismi, & Pœnitentiæ ad remissionem peccati originalis, & actualis respectiuè, subordinatur ipsis contritio, seu pœnitentia perfecta, quæ non valet, neque acceptatur ad remissionem peccati, vt locis citatis docet Concilium, & *sess. 14. cap.* 4. nisi coniunctum sit votum Sacramenti; quamuis aliàs ante institutionem horum Sacramentorum absolutè, & sine subordinatione ad remissionem actualis valebat: ergo ita intelligenda est remissio peccati fieri à Sacramento in re, aut voto, vt aliter fieri non possit de lege ordinaria, neque per se, neque per accidens: ab alio remedio 27

Contritio sine voto Sacramenti inefficax.

remedio *de lege ordinaria* dico, vt excludamus priuilegium Baptismi flaminis infantum, aut sanguinis, atque etiam potentiam Dei absolutam.

Necessitas respectiuè ad propriam materiam intelligenda. Sed non magis reuocatur remissio peccati in genere ad hæc Sacramenta in re, aut voto, quàm ad quodlibet horum, quod est propriæ materiæ, tanquam ad medium necessarium: ergo ita peccatum originale,& actuale ante Baptismum commissa,reuocantur ad ipsum Baptismum, vt neque per se, neque per accidens remitti possint per pœnitentiam. Antecedens patet ex iisdem principiis, ex quibus colligitur omne peccatum per Sacramenta in re, vel in voto, remitti per se, quia etiam per eadem distinguitur vtriusque Sacramenti materia, vt iam præsupponimus ex dictis: ergo sequitur intentum, nempe Baptismum in re susceptum habere efficaciam respectu originalis, & actualis, recedente fictione, secundùm illam regulam generalem,& doctrinam Ecclesiæ: aliàs excipiens esset status fictorum, qui est vulgaris.

28 *Responsio.* Dices fortè, aliquando in casu ignorantiæ, & bonæ fidei,modò adsit attritio, remitti per accidens peccatum mortale per Sacramenta viuorum, vt Eucharistiæ,vt multi Doctores docent,vt infrà videbitur in materia de Eucharistia. Item,remitti etiam peccata per Extremam Vnctionem,quando confessio fieri nequit: ergo ab illa regula generali datur exceptio. *Impugnatur.* Contrà, illa regula generalis datur iuxta legem ordinariam, & stante scientiâ peccati, & necessariæ dispositionis, prout habetur in ficto: vnde intelligenda est iuxta hunc casum; non autem iuxta Dei prouidentiam extraordinariam, supplentem defectum, qui non est in potestate hominis, quales sunt illi, qui exprimuntur;& casus de Presbytero non baptizato, Extrau. cap. *Veniens, de Baptismo*. Et idem dicendum est de eo, qui habet votum implicitum, & operatur per fidem, & charitatem perfectam, cum ignorantia inuincibili sui peccati:in habente tamen scientiam sui peccati, neque per se, neque per accidens remittitur de lege ordinaria, nisi per remedium ad hoc institutum per se, quale est Baptismus respectu originalis, & actualis dicti, & hoc ex ordinatione diuina, iuxta interpretationem Ecclesiæ, aliàs sequeretur dari aliquem statum satis vulgarem peccatoris viatoris, cui non prouideretur de remedio ordinario, per quod applicaretur per se meritum Christi, quod est contra perfectionem legis nouæ, & suauem Dei dispositionem.

29 *Probat id à priori.* Secundò hoc probo à priori, supponendo difficultatem non esse in hoc, quod magis premitur ad oppositum, nempe si pœnitentia in eo casu daret suum effectum gratiæ, remitti proculdubio omnia peccata per talem: de hoc enim vix est fundamentum aliquod dubitandi: *Explicatur difficultas.* sed difficultas est, an possit dare effectum gratiæ per modum Sacramenti, si Baptismus non concurreret? & probo, quòd nullâ ratione ministrari possit sacramentum Pœnitentiæ in eo casu, iuxta institutionem eius præsentem, nisi Baptismus concurreret, saltem attrito tantùm, & non contrito: *In casu pœnitentiam nō valere sine concursu Baptismi.* quia efficacia sacramenti Pœnitentiæ primariò consistit in iurisdictione clauium,seu authoritate absoluendi per actum iudicialem; quando autem status rei est talis, vt non subsit iurisdictioni clauium,non potest absolui.

Exempla. Patet exemplo in eo, qui non habet iurisdictionem in censuram annexam peccato, nequit absoluere à peccato,quia iurisdictio eius non extenditur ad illum casum. Sic etiam dicendum est de absolutione data quoad casus reseruatos ab eo,qui caret potestate absoluendi tales casus: & idem de eo, qui non dolet de aliquo peccato, sed magis complacet, licèt de aliis habeat aliquam displicentiam;loquor de mortalibus.

Sed in proposito originale, & actualia ante Baptismum commissa non subsunt iurisdictioni Ecclesiæ, neque directè, neque indirectè de illis potest cognoscere: ergo fictus nequiret absolui, nisi Baptismus in re susceptus haberet efficaciam respectu illorum accedente pœnitentiâ, quæ simul tollat fictionem: nam sicut ponitur obex respectu Baptismi per fictionem, sic etiam est obex respectu pœnitentiæ per priora peccata: *In ficto est obex respectu pœnitentiæ Sacramenti, nisi concurrat Baptismus.* neque maior ratio est, vt exigatur pœnitentia ad tollendam fictionem, quàm Baptismus ad tollenda peccata, quæ sub efficacia eius sunt. Vnde si iterari possit, sine dubio non posset pœnitentia sola valere ficto: ergo congruum fuit hanc efficaciam eius manere, quando in re fuit susceptum, vt etiam recedente fictione valeret ad remissionem peccatorum,vt dicit Augustinus,quia sic magis prouisum est adulto, & magis saluatur differentia, & natura propria vtriusque Sacramenti,& remissio peccatorum per causam per se, nempe per Baptismum, & pœnitentiam respectiuè; atque, vt dixi, sic magis prouisum est, quia neque adultus in statu peccati mortalis, & originalis debuit relinqui sine remedio per se eius, neque peccatum mortale dimitti, absque tali remedio,quo applicaretur ei directè meritum Christi, in quo habemus redemptionem à peccato;applicatur autem per Baptismum tantùm peccato originali, vt patet ex Tridentino *sess.5.can.3.& sess.6. cap.4.* & aliis locis citatis: & casus ipse fictionis ordinarius est, cui proinde debuit ex bonitate diuina, & fine institutionis Sacramenti prouideri.

Ex his colligo Baptismum recedente fictione dare gratiam ex opere operato: hoc patet ex dictis suprà de efficacia Baptismi, & Sacramentorum nouæ legis,quia Baptismus non datur in remissionem peccatorum, nisi mediante gratiâ, quam causat, & cui de facto annexa est remissio peccatorum: vnde vel nihil causaret,vel vtrumque effectum causaret, quia vtriusque est capax subiectum;adest dispositio de præsenti,vt dolor, qui sufficit ad pœnitentiam, vel etiam attritio prior habita, iuxta varios modos dicendi, quos mox examinabimus. Idem etiam dico de remissione totius pœnæ temporalis, & æternæ, quia hæc consentanea est ad priorem effectum Baptismi. 30

Responsio ad obiectionem. Ad obiectionem illam, quam Doctor in litera, & Vasquez vrget, nempe pœnitentiam delere omnia peccata mortalia, quia impium esset à Deo dimidiatam sperare veniam: & effectus pœnitentiæ est incompossibilis cum peccato originali,& actuali mortali. *Responsio quorundam.* Respondent quidam, quòd pœnitentia tolleret illa peccata, nisi præueniretur à causa perfectiore, & potentiore, nempe à Baptismo. Hanc reiicit Doctor,& meritò, quia nequit Baptismus habere effectum, nisi priùs naturaliter tollatur impedimentum fictionis: ergo nequit præuenire pœnitentiam in causando.

Respondet ergo ipse Doctor,quòd pœnitentia 31

perfectè

Responsio Doctoris. Remitti omnia in pœnitentia non per ipsam. Declaratur.

perfectè reconciliat Deo, vt dicit Augustinus, sed non per se curat omnia peccata ficti, sed quædam per Baptismum, quædam per pœnitentiam curantur: omnia ergo dimittuntur in pœnitentia, inquit, non tamen virtute pœnitentiæ. Quod declaro sic ad propositum doctrinæ iam præmissæ; non intendit Doctor, neque alij huius conclusionis assertores, quòd priùs gratia pœnitentialis infundatur, per quam præcisè remittitur fictio, mox subsequatur gratia baptismalis in posteriori ad remittenda peccata reliqua, quæ non spectant ad pœnitentiam, quia hic sensus non subsistit, & benè impugnatur ex natura gratiæ, quæ habet annexam remissionem peccati inferentis damnationem, & excludentis ab adoptione & regno, sed quòd applicato sacramento Pœnitentiæ exteriùs cum requisitis, & prolatâ sententiâ, seu absolutione de reo in vltimo instanti prolationis verborum simul datur gratia pœnitentiæ, & Baptismi virtute vtriusque Sacramenti: quando enim duæ causæ ita concurrunt, vt vna dependeat ab altera respectu sui effectus, neutra priùs causat, sed vtraque simul, ita nempe dependet Pœnitentia à Baptismo ratione impedimenti peccati originalis, & aliorum, quæ præcesserunt Baptismum; ita etiam Baptismus à Pœnitentia ratione fictionis, vt neutra seorsim in eo casu ex coniunctione fictionis, & peccati originalis, & actualis præcedentis, efficax sit seorsim, dependentia ergo est mutua in eo casu, & causalitas simultanea; & hoc est, quod intendit Doctor dicens *in pœnitentia omnia remitti, non tamen virtute solius pœnitentiæ*, sed etiam Baptismi.

Sensus erroneus excluditur. — *Sensus verus.* — *Dependentia mutua.*

32 *Quomodo se habeant Sacramenta ad se, & ad effectum.*

Baptismus in re manet applicatus, non tamen est efficax, nisi concurrat causa, quæ nata est tollere impedimentum, quæ est pœnitentia, & hæc est prioritas Baptismi ad effectum Pœnitentiæ, nempe vt priùs cognoscatur de fictione, & proferendo sententiam perficiatur Sacramentum, & in genere causæ materialis supponatur respectiuè ad effectum Baptismi tolli impedimentum: & hæc consideratio est inadæquatę remissionis, quæ fit in ficto, quoniam ex altera parte perinde manet simile impedimentum respectu pœnitentiæ, & supponitur Baptismus in re susceptus, vt hoc subiectum sit eius capax, & efficacia Baptismi concurreret, vt pœnitentia habeat suum effectum; ideò, vt dixi, est mutua dependentia eorum, ratione diuersorum peccatorum, quæ simul concurrunt in subiecto, & per se exigunt vtramque causam particulariter, ex conditione & natura singulorum, vt dictum est. Et exemplo declaratur in materia, & forma Sacramenti, quando vtraque est efficax, & talis est dependentia, vt quamuis absoluatur vna ante alteram, nihil efficit; nisi altera finita, & tum simul causant. Similis dependentia potest esse etiam inter causas totales subordinatas ex conditione subiecti; sicut continet ex statu ficti inter Baptismum, & Pœnitentiam. Neque ergo Baptismus per accidens remittit fictionem, neque etiam Pœnitentia, per accidens remittit originale, aut alia, quæ sunt materia Baptismi, quia id impropriè dicitur, cùm causa disparata non dicitur per accidens, seu indirectè (quod idem est in proposito) vel secundariò habet re effectum per se alterius causæ, nisi quando eam quoad hoc supplet, ipsâ non agente: quod non contingit hîc, quia vtrumque Sacramentum agit quod suum est, respectiuè ad effectum, & materiam propriam, non autem indirectè respectu alterius, quod ipsi

Neutrum causat indirectè.

non subest, vt docet Paludanus *in 4. dist. 4. quæst. 5.* quia vbi nullus sequitur effectus ex virtute causæ procedens saluari non potest causatio directa eius, aut indirecta: vtrumque autem Sacramentum hîc causat directè remissionem peccati proprij, nihil relinquit causandum alteri directè, vel indirectè respectiuè ad idem. Minùs etiam verum est quod ibidem asserit, Baptismum causare remissionem peccatorum, tam præcedentium, quàm etiam fictionis, accedente solâ attritione, quæ extra Sacramentum iustificare nequit.

Reiicitur sententia Paludani.

Hæc doctrina supponit dari diuersam gratiam per vtrumque Sacramentum completum, quia datur gratia baptismalis quæ inesset, si fictio non præcessisset, & vlteriùs gratia pœnitentialis. Est communior sententia, quam Doctor vt probabiliorem defendit primo loco, & perinde applicari potest ad fictum, qui resurgit ad perfectam contritionem, quæ extra Sacramentum requiritur ad tollendam fictionem, vt supponit.

Dari per vtrumque gratiam cõpletè.

e *Aliter potest dici*, &c. Hîc ostendit Doctor aliam viam defendendi modum, quo fictio deleatur, & restituatur gratia baptismalis, non in se, sed in æquiualenti; quâ scilicet daretur gratia perfectior resurgenti per pœnitentiam, quàm sit illa, quæ virtute solius pœnitentiæ daretur præcisè: quia gratia æquiualeret baptismali & pœnitentiali. 33

Secũdus modus dicendi.

Hæc sententia ita declaratur, vt nullam gratiam reciperet virtute Baptismi ex opere operato, sed totam virtute pœnitentiæ, & maiorem, quàm aliàs præcisè per pœnitentiam extra casum fictionis reciperetur: intuitu tamen Baptismi, vt dispositionis præuiæ, pœnitentia haberet talem efficaciam, sicut in meliùs disposito, quantum crescit eius dispositio ad recipiendum Sacramentum, tantum etiam Sacramentum fit magis efficax, & causat perfectius, vt docet Tridentinum de ipso Baptismo *sess. 6. cap. 7.* Trident.

Declaratur. Recipit maiorem gratiam. — *Ad Baptismum est dispositio.*

Congruum autem est, vt Sacramentum receptum, cuius effectus fuit impeditus, & quod iterari nequit, vt quoniam ipsum in re nequeat repeti, neque vt præteritum aliquid agere per modum Sacramenti, cuius totum esse, & efficacia consistit in vsu, saltem conferat sic emolumentum, quandoquidem vt præteriit nequit effectum habere ex opere operato, ex ratione præmissa. Et iuxta hunc dicendi modum, dicendum est habere eundem effectum per modum dispositionis præuiæ, & virtute pœnitentiæ ex opere operato; sicut contritio perfecta, verbi gratiâ, aliter habet effectum in peccatore, aliter in iusto; eundem tamen effectum quoad intensionem graduum in peccatore causat per modum dispositionis, in iusto per modum meriti: sic etiam Baptismus per modum dispositionis, potest habere effectum, quem aliàs habet per modum Sacramenti, quoad gradum gratiæ, non quoad modum causandi: & pœnitentia non solùm ex ratione propria, sed ex dispositione præuia habet effectum maiorem.

Baptismus præteritus nõ agit ex opere operato. — *Exemplum de contritione.*

Si petas quomodo sacramentum Baptismi potest esse dispositio? Respondeo, quia per Baptismum assumitur noua dignitas personę, per quam ascribitur in familia Christi, per consignationem characteris, éstque vera initiatio hominis in lege noua: hinc rectè posse acceptari personam magis ad gratiam ratione Baptismi suscepti, quod constituit membrum Christi per fidem & spem, iuxta sententiam eorum, qui dicunt hæc dona infundi 34

Quomodo sit dispositio.

infundi seorsim quandoque à gratia: & in casu, saltem, est ipsa fidei Christi professio, & Sacramentum fidei; & per illud magis accedit quis ad Deum, ratione cuius accessus, & reuerentiæ Sacramenti maior est acceptatio personæ in ordine ad salutem.

Et fortè hoc intendit Cyprianus, vel author serm. de Cœna Domini: *Et licèt indigni sint*, inquit, *qui accipiunt* (supple Baptismum) *Sacramentorum tamen reuerentia, & propinquiorem ad Deum parat accessum, & vbi redierint ad cor constat ablutionis donum, & redit effectus munerum; nec aliàs queri, aut repeti necesse est salutiferum Sacramentum*, &c. Quæ verba applicari possunt ad doctrinam præmissam, sicut etiam authoritates Patrum suprà allegatæ, & Cypriani *sermone de Lotione pedum*: vbi asserit quòd Pœnitentia facit, vt reuersis iterum Sacramenta possint prodesse, quorum si pœnitentia non subesset, nullo modo deinceps experiri possent effectum: quacumque enim viâ Baptismus, siue per modum dispositionis, siue ex operato, & per modum Sacramenti prosit, sufficit ad saluandum authoritates Patrum.

Cyprianus, vel alius.

35 *Fides impetratoria est.*

Præterea sicut fides ipsa est impetratoria, vt constat ex Augustino *epist.* 105. *& 106. & lib. de prædestinatione Sanctorum, cap.*2. & aliis Patribus; quin etiam id supponit Tridentinum *sess.6.cap.*8. sequitur etiam Baptismum, cui annexa est professio fidei, iuxta Augustinum *epist.* 23. (nam sic dicit infantem profiteri fidem per realem receptionem Sacramenti) esse impetratorium suo modo, ratione operis, & dignitatis, in qua personam constituit. Item, sicut merita mortificata, & bona opera ex fide facta in statu peccati, possunt esse meritum remotum de congruo; vnde Deus tribuat gratiam pœnitentiæ ad resurgendum à peccato, quamuis illa in re sint præterita; sic etiam Baptismus potest de congruo disponere ad primam gratiam ampliorem recipiendam, quamuis præteritum sit.

Merita mortificata disponunt ad conuersionem.

Obiectio.

Dices secundùm Doctorem suprà, Sacramenta causant gratiam per modum dispositionis præuiæ: ergo si Baptismus præteritus habet se vt dispositionem respectu gratiæ subsequẽtis per pœnitentiam, eam causat vt Sacramentum. Respondetur, quando Sacramenta, vt causant gratiam per modum Sacramenti eam causant vt dispositio necessitans, & sic verè causant, vt realiter suo modo sunt in *fieri*: sed vt præterita non necessitant ad gratiam hoc modo, sed pœnitentia est quæ necessitat simpliciter, & vt supponit Baptismum perfectiùs causat.

Responsio.

Dispositio necessitans, & nõ necessitans.

36 *Obiectio.* *Responsio.*

Dices, ergo cùm semper supponat Baptismum, sic etiam semper causabit in eodem gradu, quantùm est ex dispositione Baptismi. Respondetur negando consequentiam, quia licèt omnia Sacramenta supponant Baptismum hoc modo, vt subiectum sit capax Sacramentorum; tamen Sacramenta ordinantur ad diuersos effectus, ad quos specialiter nõ facit Baptismus; ad primam tamen iustificationem hominis, quæ est effectus specialis Baptismi, specialiter disponit; ac proinde pœnitentia, ex cuius efficacia habetur prima simpliciter iustificatio in casu fictionis, efficacior est in eo casu, quàm aliàs, quando dat secundam iustificationem, quæ non spectat ad Baptismum.

Ad primam iustificationẽ disponit specialiter Baptismus.

Ratio est, quia passio Christi vt applicatur ad primam iustificationem, perfectiùs applicatur per pœnitentiam supplentem defectum Baptismi, quàm ex propria institutione regulariter eam applicat, ad secundam iustificationem à peccato post Baptismum commisso. Hæc autem differentia oritur ratione Baptismi suscepti, vt congruæ dispositionis; vnde sicut non fuit applicata passio perfectè per ipsum lauacrum, quod non regenerauit à peccato ex impedimento fictionis, congruum est diuinæ misericordiæ, & fini institutionis Sacramentorum, vt ille defectus, & inchoata applicatio suppleatur perfectè per pœnitentiam, per quam deletur fictio.

Perfectiùs applicatur passio Christi.

f *Sed contra hoc arguitur*, &c. Opponit Doctor, quòd talis haberet commodum ex fictione. Respondet dupliciter, negando primò; quia opera eius sunt mortua in eo statu, donec surrexit. Respondet secundò, quòd nullum commodum etiam lapsus post Baptismum ritè susceptum, & resurgens per pœnitentiam habet, licèt recuperet etiam gratiam baptismalem, & aliquid amplius, nullum, inquam, commodum ex lapsu: hanc remittit infrà *ad dist.* 22. vbi agit de reuiuiscentia meritorum per pœnitentiam. 37

Vasquez reiicit illam obiectionem, quia quod reciperet commodum ex fictione vltra illud quod recipit non fictus, sed post Baptismum lapsus, & resurgens, non refert, modò aliàs talis efficacia Baptismo ostendatur competere. Verùm neque hoc commodum Doctor intendit ibi recipi per Baptismum, sed per pœnitentiam; & alioquin esset inconueniens, vt ex fictione reciperet commodum præ eo, qui non est fictus; sicut inconueniens esset, cæteris paribus, vt lapsus reciperet commodum ex lapsu, quod non reciperet perseuerans; hoc enim esset contra vias Domini, quæ sunt misericordia & veritas. Nemo enim peccando fit melior, neque magis acceptatus Deo, cæteris paribus, vt in sequenti §. docetur.

g *Tertio modo principaliter potest dici*, &c. Tertiò tandem respondet exponens modum, quo fictio remittatur: dicit ergo quòd fictus pœnitens recipit gratiã virtute pœnitentiæ, per quam remittuntur ei peccata, ipsa fictio directè, cætera verò indirectè; nullam autem gratiam recipit virtute Baptismi recepti; quia indignè recepit. Nec est verisimile, inquit, quòd pœnitenti æquè de eodem peccato quoad malitiam in indiuiduo, & specie quantum ad rationem intrinsecam, scilicet post Baptismum ritè susceptum, quando lapsus est, non detur eadem gratia: quia licèt lapsus post Baptismum quantùm ad aliquid grauiùs peccauit, scilicet ob ingratitudinem, vt explicat infrà Doctor, *dist.* 22. *quæst. vnic.* & Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 1. *&* 2. tamen fictus grauiùs peccauit ob sacrilegium commissum in Sacramentum. 38

Tertius modus nihil recipere intuitu Baptismi.

Trident.

Et si obiicias, quòd Baptismus sic non valeret conuerso ad salutem. Respondet valere non quoad gratiam, sed quia adimpleuit præceptum, quæ adimpletio ipsi non valet quoad salutem, nisi per pœnitentiam, & fit filius regni, & ampliùs non alligatur præcepto Baptismi: *Et hoc nota*, inquit, *quòd actualiter peccans mortaliter in alio, siue in illo actu potest implere præceptum affirmatiuum etiam in illo actu.* Hæc regula patet in præsenti materia, quia fictus adimpleuit præceptum: patet etiam ratione, quia præceptum affirmatiuum determinat actum quoad substantiam, non verò quoad finem extrinsecum, aut alias circumstantias, quæ separari possunt à substantia actus,

Baptismum valere quoad impletionem præcepti.

Regula moralis.

Ratio eius.

actus, prout cadit sub præcepto: hinc communicans sacrilegè in Paschate satisfacit præcepto Ecclesiæ, vt communior tenet cum Couarruuia *in cap. Alma mater.*

39 Gabriel. Angelus. Adrian. Vasquez. Glossa. Hanc sententiam, seu modum explicandi, sequitur Gabriel quantùm ad effectum gratiæ, & remissionem actualis culpæ. Angelus *verbo Baptismus.* Adrianus *in 4.quæst.5.de Confessione.* Vasquez *cap.4.* & Glossa *in cap. Tunc valere, de consecratione, dist.4.* Hic modus dicendi applicari potest authoritatibus Augustini, qui *lib. 1. de Baptismo, cap. 12. loco citato*, dicit baptizatum fictè *piâ correctione*, id est, conuersione per pœnitentiam, *& verâ confessione purgari: quod non posset,* inquit, (supple confessio & correctio) *sine Baptismo:* quia nempe non esset capax confessionis, & Sacramenti Pœnitentiæ, nisi esset baptiztus; & subdit: *sed tamen quod ante est* (supple Baptisma) *tunc valere incipiat ad salutem, cum illa fictio veraci confessione recesserit.* Quibus verbis soli correctioni, & confessioni tribuit effectum purgationis à peccato, licèt ad hoc faciat Baptismus, inquantum constituit hominem capacem illorum donorum, illa autem clausula, *tunc incipiat valere ad salutem*, supple Baptismus, eadem ratione intelligenda est, nempe quia præceptum adimpleuit, sine qua adimpletione non fit capax salutis, & deinceps constituit hominem capacem, recedente fictione, aliorum donorum, & mediorum, quæ ad salutem faciunt.

Explicatur Augustinus. *Augustin.*

40 *Interpretatio confirmatur.* Hæc etiam interpretatio est secundùm stylum Augustini, aliis in locis, vt lib. 1. de nuptiis, & concupiscentia, cap.33. *Sic enim,* inquit, *accipiendum est* (supple quod dicit Apostolus ad Ephesios 5. de mundatione Ecclesiæ per lauacrum regenerationis) *vt eodem lauacro regenerationis, & verbo sanctificationis, omnia prorsus mala hominum regeneratorum mundentur, atque sanentur; non solùm peccata quæ omnia nunc remittuntur in Baptismo, sed etiam quæ posteriùs humana ignorantia, vel infirmitate contrahuntur, non vt Baptisma quoties peccatur, toties repetatur; sed quia ipso quod semel datur, fit, vt non solùm antea; verum etiam postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. Quid enim prodesset vel ante Baptismum Pœnitentia, nisi Baptismus sequeretur? vel postea nisi præcederet*, &c. Idem dicit *lib.4. contra duas epistolas Pelagianorum, cap.7.* quæ verba eius ita intelligenda sunt, vt suprà explicuimus *quæst.1. huius distinctionis*, quatenus Baptismus facit subiectum capax mediorum, per quæ reliqua post ipsum peccata remittunt, vt patet ex discursu Augustini. Ergo valere Baptismum ad remissionem peccatorum ex mente Augustini, sic commodè interpretari potest; non quòd ipse remittat peccata in casu fictionis; sed quòd reddat subiectum capax, & dispositum respectu pœnitentiæ, per quam remittuntur, & dependet hoc sensu remissio peccatorum à Baptismo, etiam in fictione suscepto; non solùm eorum quæ per pœnitentiã mox primò remittuntur; sed etiam eorum, quæ denuò committuntur: non autẽ quòd Baptismus ad ea remittenda habeat virtutem.

Augustin. *Explicantur ad propositum authoritates.*

41 Hoc modo intelligi etiam possunt verba subsequentia, de baptismo hæreticorum, & schismaticorum, quando dicit ipsa reconciliatione, & pace præstari, vt ad remissionem peccatorum Baptismus prodesse incipiat. Sic intelligi possunt aliæ authoritates eius locis citatis, vt *lib.3.cap.3. lib. 6. cap. 5.* quæ idem sonant: & eodem modo alij Patres suprà citati loquuntur.

Ad ea quæ pro opposito suprà citauimus ex Tridentino, responderi potest, Concilium loqui regulariter, & prout lex statuit accedendum esse ad Baptismum, non autem de casu fictionis, quo supposito, via salutis quærenda est per pœnitentiam, per quam fictio directè, cætera verò indirectè remittuntur; neque peccata priora, ita pertinent rigorosè ad Baptismum, vt si ea non remittat ex culpa fictionis, remitti possint per Baptismum ex opere operato (cuius virtus sacramentalis transit cum ipsa materia & forma, & sine quibus manere non potest sublatâ fictione) sed tunc subsunt pœnitentiæ per accidens, aut indirectè, quoad remissionem, quia habent repugnantiam cum effectu pœnitentiæ. *Explicatur Trident.*

Sed quid de pœna illorum peccatorum tam æterna, quàm temporali dicendum est? Vasquez asserit remitti pœnam temporalem per Baptismum, citans Gabrielem, & nostrum Doctorem in eam sententiam, & Alensem: sed Doctor id non dixit in præfato loco, neque alibi, quantum pro nunc occurrit: neque, meo videri, consequenter dici potest: nam si tota remissio fit quoad culpam per pœnitentiam; sic etiam omnis remissio fit per gratiam pœnitentialem, quæ nullo modo habet hunc effectum, vt decernit Tridentinum *sess. 14. cap.2.* in fine, nisi sit perfectissima, quæ non requiritur ad remissionem fictionis. Et probatur, quia pœnæ æternæ talis est remissio, qualis est virtus causæ, per quam remittitur culpa, quia vt Tridentinum *sess.6.cap.14.* dicit, pœnam æternam per Sacramentum, aut Sacramenti voto remitti simul cum culpa: sed Pœnitentia non habet talem efficaciam remittendi culpam, & pœnam æternam quoad peccatum ipsum fictionis, circa quod primò, & per se, operatur, quin maneat pœna temporalis: ergo minùs potest remittere pœnam æternam eorum, ad quæ ratione effectus extenditur per accidens; ita vt non remaneat pœna aliqua temporalis pro ipsis soluenda. Patet consequentia, quia gratia pœnitentialis, per quam remittuntur, non habet annexam talem remissionem. 42 *Dubium de pœna debita in cuius virtute remittitur.* *Sententia Vasquez. Impugnatur.* *Pœnitentia non remittit necessariò peccatum cum omni pœna temporali.*

Secundò, quia Baptismus non dat vllam remissionem ficto, tenendo hunc modum explicandi, neque dare potest, nisi mediante gratiâ baptismali, per quam ita regeneratur homo, vt tollat culpam, & omnem pœnam simpliciter, & cui annexa est talis remissio, quia est prima stola recuperata per merita passionis, perfectissimo, & singulari modo applicata per Baptismum: ergo sublatâ efficaciâ Baptismi circa remissionem tam culpæ, quàm pœnæ, tollitur efficacia eius quoad pœnam temporalem. 43 *Sublatâ efficaciâ Baptismi quoad culpam tollitur quoad pœnam.*

Tertiò, quia ipsi Baptismo, vt datur in remissionem peccatorum, tribuunt Patres, & Canones hanc efficaciam: vt patet ex omnibus locis, ex quibus suprà probauimus efficaciam Baptismi; vt declarat Tridentinum *sess. 6. cap. 7. sess. 5. can. 5. sess. 14. cap. illo secundo:* & probat ille locus Pauli ad Romanos 8. *Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo, qui non secundùm carnem ambulant*, &c. vt rectè Tridentinum *sess. 5. can. 5.* declarans per hoc efficaciam Baptismi: sed Baptismus ficti, *qui secundùm carnem ambulat*, non fuit ipsi in remissionem, sed in damnationem, & peccatum, per quod indignè illum suscepit: ergo nullam habet efficaciam remittendi pœnam temporalem.

44 De lege autem manet pœna temporalis peccato mortali, non obstante pœnitentiâ, nisi sit abundans; neque illa, quæ sufficit ad remissionem peccati, etiam extra Sacramentum, est sufficiens, vt tollatur pœna temporalis; neque olim etiam ante institutionem Baptismi habuit illam efficaciam, aliàs nunc haberet, quia nihil ipsius virtuti derogat institutio Sacramentorum, sed solùm subordinationem addit: ergo in proposito casu non habet talem effectum tollere, nisi quando est ita perfecta, vt dixi, vt æquiualeat satisfactioni, quantùm ad dignitatem actus.

Dicendo ergo quòd Baptismus non sit efficax ad remissionem culpæ in ficto, dicendum est etiam non remittere pœnam temporalem: nam si vlla efficacia per modum Sacramenti ipsi tribuenda est, debet saluari primaria iuxta primum modum, qui communis est, & quem, vt magis probabile, defendit Doctor, quidquid dicat Vasquez, quia & eum primo loco statuit, & in Reportatis eum solùm adducit; aliis supersedendo.

Opinio Gabrielis reycitur. Opinio autem Gabrielis, quâ dicit peccatum originale remitti virtute Baptismi in ficto, & non actualia, quæ fuerunt ante Baptismum, meritò ab omnibus reprehenditur, quia remissio peccati originalis non fit sine gratia, quæ si tunc daretur virtute Sacramenti, tolleret & fictionem, & reliqua peccata: impugnatio eius habetur ex dictis, neque est tuta.

45 *Ad argum. Fictus nõ est in Christo, sed in nomine eius baptizatus.*

h *Ad primum*, &c. Hîc respondet Doctor ad argumenta, quæ responsio est clara. Quando dicit respondendo secundo, quòd fictus non sit baptizatus in Christo, sed in nomine Christi: quadrat locis Apostoli, quia de eo nequit dici, quòd sit *sepultus cum Christo in mortem peccatorum*: ad Ephesios 4. neque quòd sit in Christo, quia *damnationem habet*, & *secundùm carnem ambulat*, neque spiritum Christi habet; *Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius*, ad Romanos 8. Baptizatus tamen est in nomine Christi, id est, in authoritate Christi per Baptismum, in quo est signatus.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm iam iustificati teneantur ad susceptionem Baptismi?

Alens. 4. *p. q.* 18. *m.* 7. D. Thom. 3. *p. q.* 68. *art.* 1. *&* *q.* 66. *art.* 9. *& hîc q.* 3. *art.* 3. Richard. *art.* 1. *q.* 3. D. Bonau. *d.* 6. 2. *p. art.* 1. *q.* 2. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 31. *sect.* 1. *& communis, affirmant. vide* Scot. 9. *Metaph. q.* 15.

CIRCA [a] tertium membrum distinctionis, quod est de suscipientibus rem, & non Sacramentum, quæro: Vtrùm iam iustificati teneantur ad susceptionem Baptismi? Et arguitur quòd non; quia non legitur de Apostolis, nec de Beata Virgine quòd fuerint baptizati. 1 *Mag. D. E. F. G. Argum.* 1.

Item, baptizatus Baptismo sanguinis, non tenetur ad Baptismum fluminis: ergo nec baptizatus Baptismo flaminis tenetur ad illud. Consequentia patet per se, quia ista duo baptismata æquè dicuntur supplere Baptismum fluminis. Antecedens est manifestum, quia talis euolat. *Argum.* 2.

Item, nullus tenetur recipere Sacramentum frustrà, quia in operibus Dei nihil est frustrà: sed Baptismus receptus à iustificato frustrà recipitur, cùm habeat effectum, qui est ablutio animæ à peccato. Iam enim priùs est ablutus. *Argum.* 3.

Item, nullus tenetur iniuriari Sacramento: sed ex hoc fieret iniuria Sacramento, si iustificatus baptizaretur: iniuria enim est Sacramento, facere quantùm in se est, quòd ipsum sit signum falsum: sed talis suscipiens facit hoc, quia caret tunc signato, quia tunc non dat gratiam. *Argum.* 4.

Contrà, Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit*, &c.

COMMENTARIVS.

1 *Explicatur quæstio, quoad varios status subiectorum.*

a *Circa tertium membrum*, &c. Hîc tractat per se de effectu Baptismi, & obligatione in iustificatis, quia in his habet peculiarem difficultatem, qui iam receperunt gratiam, & præuenti sunt, vel per aliud remedium æquiualens, vt qui sunt iustificati in lege per Circumcisionem, & pœnitentiam, & fidem; vel Martyrio suppositâ promulgatione præcepti, vel in vtero ex speciali priuilegio, sine ordine ad Baptismum, aut subordinatione; de aliis siue peccatoribus, siue iustificatis, suppositâ promulgatione legis, & cessantibus aliis remediis, non est tanta difficultas, quia in eis habet Sacramentum in re, vel voto, necessitatem medij, & præcepti, de quibus hactenus Doctor; vt de infantibus, & adultis tam fictis, quàm non fictis; & quid in eis requiratur, & quem effectum recipiant Sacramenti; quod tangit etiam in sequenti quæstione: ij etiam qui in voto Sacramenti cum contritione iustificantur, vt sunt Catechumeni adulti, clarum est obligari illos ad Sacramentum in ordine, ad quod realiter suscipiendum iustificantur: quamuis & hos etiam comprehendit ratio tertia ad oppositum, prima autem, secunda, & quarta comprehendit iustificatos primo modo, sine ordine ad Sacramentum.

SCHOLIVM.

Iam iustificatos post Baptismi promulgationem teneri ad eius susceptionem. Primò, quia præceptum est vniuersale. Secundò, tenetur quilibet esse membrum Ecclesiæ. Tertiò, aliter contemneretur Baptismus, cum aliorum scandalo. Ita communis Doctorum.

2 Respondeo [b], dicendum quòd post Baptismum promulgatum per modum præcepti, quilibet qualitercumque iustificatus, qui non impleuit illud præceptum, cum quo Deus non dispensauit specialiter, vt non teneretur ad illud, tenetur ad Baptismum affectu, & pro loco & tempore effectu, si manet viator nobiscum, quousque potest commodè recipere in effectu. Huius ratio fundamentalis est, quia lex vniuersaliter promulgata omnes obligat (*vniuersaliter* dico illam promulgari, in cuius promulgatione non est aliqua acceptio personæ, siue cuiuscumque exceptio personæ, vel circumscriptio circumstantiæ) tale fuit præceptum de Baptismo suscipiendo, & hoc rationabiliter, quia congruum fuit omnes de lege Christiana habere vnum signum, in quo conuenirent inter se, & distinguerentur ab aliis, vt dictum est in quæstione de institutione Sacramenti in communi: & maximè illud signum, per quod ingrederentur obseruantiam huius legis: per eius enim susceptionem adscribuntur illi legi, & dicuntur de familia Christi.

Omnes etiã iustificati tenentur ad Baptismũ.

Posset etiam alia ratio assignari, quia quilibet viator tenetur esse membrum Ecclesiæ militantis; non tantùm in scientia diuina, sed etiam quantùm ad notitiam aliorum membrorum, quantùm in se est: quia tenetur cum aliis membris communicare in his, quæ pertinent ad obseruantiam legis, & eos non scandalizare. Si autem non acciperet Sacramentum, per quod fit membrum Ecclesiæ secundùm iudicium Ecclesiæ, non esset aptus ad communionem cum aliis membris in multis actibus pertinentibus ad Ecclesiam: scandalizaret etiam actiuè alia membra, quæ haberent occasionem iudicandi ipsum, contemnere communitatem.

Ex hoc potest formari tertia ratio, quia qui potest ex actu facili magnam gratiam acquirere, si negligat illum actum, videtur gratiam contemnere, vel saltem non eam ita appretiari quantum est appretiabilis: sed ille, qui non est baptizatus, quantumcumque aliter sit iustificatus, per actum facilem, scilicet per susceptionem Baptismi, potest magnam gratiam acquirere: quia quantumcumque perfecto de lege communi accedenti ad Baptismum, augetur gratia: ergo si negligat, videtur contemnere gratiam, & dat aliis occasionem sic iudicandi.

COMMENTARIVS.

2 *Conclusio affirmatiua, & communis.*

b Respondeo *dicendum, quòd post Baptismum promulgatum*, &c. Conclusio est communis omnium in hac distinctione, & 3. *part. quæst.* 68. *art.* 1. estque de fide: patet Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit*, &c. & ex aliis locis suprà citatis de necessitate, & efficacia Baptismi. Definitur in Tridentino *sess.* 7. de Baptismo can. 5. *Si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit*: qui canon etiam referri potest de lege ordinaria. Item *sess.* 6. *cap.* 4. In Florentino *decreto vnionis, cap. Maiores, de Baptismo*; & locis aliis iam citatis; speciatim vbi declaratur tempus, quo hæc obligatio incepit, & de cessatione legalium.

Trident. Florent. Innocent.

Probatio Doctoris. *Lex vniuersalis.* *Lex quæ patet exceptioni personarum.*

Eandem probat Doctor argumento morali, primò, quia lex vniuersaliter promulgata omnes obligat, &c. intelligit *vniuersaliter* distributiuè, seu collectiuè, in materia, quæ omnes, & singulos capaces doli comprehendit; & prout ipse declarat, vt excludit legem, in cuius promulgatione est acceptio personæ: sicut in legibus Imperatoris intelligitur non comprehendi Augusta; neque lege Assueri comprehendebatur Esther regina, ob acceptationem personæ, quæ eximitur à lege onerosa, & indicente pœnam; quamuis verbis legis non excipiatur expressè: sic etiam leges continentes censuram Ecclesiasticam, non includunt Reges, quantumlibet exprimũtur clausulâ vniuersali, nisi fiat eorum expressa mentio: nempe ob acceptationem illarum personarum: quia æquitas fundata in qualitate, & dignitate personæ, non permittit legem, aut voluntatem legislatoris ad eam extendi: *vel etiam exceptio personæ*, id est, vel per ipsam legem, vel per particulare priuilegium, cui lex non derogat; *vel circumscriptio circumstantiæ*, scilicet temporis, loci, vel aliorum, quæ limitant legem, & materiam eius, vt non sit pro omni tempore, personis, loco, &c. obligans: præceptum autem de Baptismo fuit vniuersale hoc modo; vt patet Ioannis 3. *Nisi quis renatus*, &c. & Matthæi vltimo, *Docete omnes gentes baptizantes*, &c. Neque ad locum, aut tempus limitatur, neque ad personas: ergo.

Exceptio hæc quomodo fiat. *Lex Baptismi vniuersalis, sine exceptione.*

3 *Secunda probatio.* *Baptismus ianua legis nouæ.*

Probat etiam ex congruitate desumptâ à Baptismo, quà est signum distinctiuum legis, & professionis, & ingressus in Euangelicam legem, à qua nemo excipitur post eius promulgationem: ergo vsus eius debet esse communis, sicut & lex & fides, cuius est Sacramentum. Secundò probat, quia viator debet esse membrum Ecclesiæ visibilis, & militantis, & esse capax communionis visibilis cum aliis, quoad actus, qui ad hanc communionem spectant, idque iudicio Ecclesiæ, quæ non iudicat de occultis, sed visibilibus & externis, cui reseruatur iudicium discernendi

Viator debet fieri mẽbrum Ecclesiæ visibile.

nen si membrum à non membro, & cui reseruatur ministerium illorum actuum, in quibus communicant membra, vt Sacramenta & sacrificium, ad quæ non admittitur non baptizatus, quia non est capax, & patet de Catechumenis, qui non tantùm à Sacramentis, sed etiam à multis aliis actibus excludebantur: patet etiam ratione scandali actiui in eo, qui non communicaret in his actibus cum aliis: ergo congruum fuit legem Baptismi omnes comprehendere. Tertia ratio est, quia alioquin præsumeretur contemptus, non solùm Baptismi; sed etiam gratiæ baptismalis. *Tertia ratio à contemptu gratia Baptismi.*

SCHOLIVM.

Ad primum putat Apostolos fuisse baptizatos, ita August. *epist.* 108. *& 3. de orig. animæ, c.* 9. *referunt* Niceph. 2. *hist. c.* 3. *ex Euodio, &* Euthym. *in* 3. *Ioan. Christum baptizasse Petrum, & à Petro, Andream, Ioan. Iacob. baptizatos; & ab his cæteros Apostolos. & à* Petro *&* Ioan. 72. *discipulos. Baptistam fuisse baptizatum, tenet* Sotus *d.* 5. *q.* 2. *& Author imperf. homil.* 4. *in Matth. & indicat* Hieron. *in* 3. *Matth.*

Ad primum [c] argumentum dicendum, quòd Glossa quædam super illud Ioan. 13. *Qui lotus est*, &c. videtur dicere, quòd Apostoli fuerunt baptizati. Quod probabile est, quia Christus fecit eos Sacerdotes, conferens eis in cœna potestatem conficiendi corpus Christi, dicens, *Quotiescumque*, &c. & conferens eis post resurrectionem potestatem absoluendi. Ioan. 20. *Quorum remiseritis*, &c. contulit eis etiam officium baptizandi solemniter Matth. vlt. *Euntes baptizate*, &c. ordo autem sacerdotij supponit Baptismum saltem de congruo, *Extrau. de Presb. non bapt. c. Veniens.* 3 *Ad arg.* 1. *Apostoli baptizati sunt.*

Nec videtur necessitas, quòd Christus cum Apostolis in hoc dispensauerit: quia nulla videtur ratio dispensandi nec aliqua necessitas, vel vtilitas consecuta; cùm nec ipsi essent gratiores Deo per hoc, quòd non baptizati: nec fuissent efficaciores Doctores in Ecclesia. Imò videtur, quòd minùs efficaces, quia minùs valet Magister moralis, qui non vult opere implere, quod docet, secundùm Gregorium. Christus etiam in seipso voluit Baptismum suscipere, saltem Ioannis, antequam legem Baptismi aliis imponeret, quia Act. 1. dicitur, *Cœpit Iesus facere, & docere.* *Magister morum opere doceat.*

Consimiliter supponendum est de Beata Virgine, nisi fortè ipsa sit excepta ab illa lege, & de ea fuisset ratio dispensandi: quia fortè habuit in conceptione filij sui illam plenitudinem gratiæ, ad quam Deus disposuit eam peruenire. *Beatã Virginem fuisse baptizatam sub dubio est.*

Ad aliud dico [d], quòd baptizatus Baptismo sanguinis, si postea est nobiscum viator, tenetur, affectu, & pro loco, & tempore recipere effectu Sacramentum, id est, Baptismum fluminis: hoc autem quod supponitur est benè possibile, sicut de quibusdam legitur, quòd sunt facti bis confessores, quia sustinuerunt bis pœnas pro fide, propter quas tamen non sunt mortui. Si autem Baptismus sanguinis sit completus, quia sic baptizatus moritur, & non remanet nobiscum viator; non est obligatus ad præceptum viatoris: Sacramenta autem non habent locum, nisi pro statu viæ, vt tactum est distinctione prima. 4 *Ad* 2. *Vt si quis accepto vulnere lethali pro fide miraculosè cõualesceret.*

Ad aliud dico, quòd nullus recipit frustrà Baptismum, quia gratia ibi augetur, nisi peruenerit ad terminum: & si fortè priùs peruenerit, additur ibi meritum, obediendo præcepto diuino. Nec etiam est frustrà post plenitudinem gratiæ, si quis eam haberet, addere opera meritoria. *q.* 3. *art.* 3. *Ad* 3.

Ad aliud dico, quòd ille non iniuriatur Sacramento: nec facit, quòd sit falsum signum: quia vel ibi confertur gratia aliqua, & tunc est signum practicum verum: vel nulla, si iam priùs erat gratia perfecta, & tunc est signum verum practicum, non respectu eius, quod est gratia in *fieri*, sed in *esse*. *Ad* 4. *Licèt Sacramentum non causaret gratiam in non ponente obicẽ, non ideò esset signum falsum.*

Si autem obiicitur, quòd saltem non habet secum significatum, scilicet ablutionem à peccato: dico, quòd illa ablutio significatur vel tunc in *fieri*, vel tanquam quæ nunc insit, vel tanquam insienda quantùm est ex parte Sacramenti, si scilicet aliquid inesset, à quo anima esset abluenda.

COMMENTARIVS.

4 *Apostolos fuisse baptizatos.* Ioan. 20. Matthæi vltimo.

c *AD primum argumentum*, &c. Dicit, quòd probabile est Apostolos fuisse baptizatos, quia fuerunt ordinati Sacerdotes in vltima Cœna; receperunt claues absoluendi, *Ioan.* 20. præceptum docendi, & baptizandi, *Matthæi vltimo*, &c. Hæc omnia ordine suo, & secundùm legem supponunt Baptismum, & etiam de cõgruo ante eius obligationem. Vnde quãdo Doctor ordinem supponere dicit Baptismũ, saltem de congruo, non alludit ad opinionẽ, quæ in eo cap. *Veniens*, &c. dicitur quorumdam fuisse, qui putârunt non baptizatum, modò habeat fidem, validè ordinari, quia habet Christum, qui est primarium fundamentum: sed loquitur iuxta præsentem casum de Apostolis, in quibus est dubium, si fuerint baptizati, quamuis certum sit eos fuisse ordinatos.

Tollitur ratio dispensandi cum Apostolis.

Non videtur ergo ratio vlla dispensationis subesse, quæ neque in dignitatem, neque in fructum cederet, neque in maiorem efficaciam doctrinæ: qui ergo docebant alios baptizandos ex lege, congruebat ipsos esse baptizatos, sicut Christus, *cœpit facere & docere*, Actorum 1. Et ipse voluit à Ioanne baptizari, antequam legem Baptismi aliis imponeret. Idem docet de Beata Virgine, *nisi fortè*, inquit, *fuerit à lege exempta*, in qua occurrit ratio specialis priuilegij, *quia fortè in conceptione filij sui, habuit plenitudinem gratiæ, ad quam illam Deus voluit peruenire*, &c.

Dubium de Baptismo Virginis.

5

Sententia affirmatiua. Doctor. Bianson. Vorilen. Bassolis. Rubion. Anton. Andreas. Baconius. Ariminens. Paludan. Sotus. Suarez. Vasquez. Bellarmin. Salazar. Valentia. Canisius. Vega.

Quantùm ad assertionem de Baptismo Apostolorum, & Virginis, eam tenent non solùm Doctor hîc, sed etiam in Reportatis *quæst*.8. Biansonis *quæst*.4. Vorilen 1.*p.dist*.4.*a*.3. Bassolis, Rubion *eadē dist.q*.9. Mayrones *quæst*.3. Antonius Andreas *quæst*.6. & reliquí nostræ scholæ Doctores. Baconius *dist*.6.*q*.1. Ariminensis *dist*.2.*dub*.4. Paludanus *dist*.6.*q*.1.*art*.2. Sotus *dist*.5.*quæst.vnica, art*.2. Suarez 2.*tom.in* 3.*p.disp*.18.*sect*.3. Vasq.*disp*.119. *c*.7. Bellarm.*lib*.1.*de Baptismo,c*.23.*& lib*.1.*de Summo Pontifice,cap*.23. Salazar *de Conceptione Virginis, c*.24. Valentia *tom*.4.*disp*.4.*quæst*.3.*puncto* 4. Henriquez *lib*.2.*de Baptismo,cap*.5.§.2. Canisius *lib*.1.*de Beata Virgine,c*.9. Turrecremata *c.Quando,de consecrat.dist*.4. Vega *lib*.3.*de iustificat.cap*.12.& alij.

6

Præmissa sententia incerta est. Augustin.

Cæterùm neque Baptismus Apostolorum est certus, sed sub opinione illud asseruit D. August. *epist*.118. minùs autem certus est Baptismus Virginis: de vtroque præter documenta, & congruentias, quas adducit Doctor in præmissis, nihil certius habetur, quàm authoritas cuiusdam traditionis, quam ita narrat Euthymius in cap. 3. Ioannis: *Scribunt quidam*, inquit, *Apostolorum temporibus proximi, quòd Christus Petrum, & Virginem Mariam baptizauit: Petrus verò reliquos Apostolos*, &c. Hanc traditionem Nicephorus Callixtus lib.2. historiæ, cap.3. aliter proponit: *Diuinus*, inquit, *Euodius, & ipse Apostolorum successor fuit, in Commentarijs suis, præcipuè autem in epistola quam lumen inscripsit* (Græcè φῶς) *hæc quoque posuit: Christus*, inquiens, *manibus ipse suis Petrum, tantummodò baptizauit; Petrus porrò Andream, & filios Zebedæi; ij deinceps reliquos Apostolos: septuaginta autem illos Petrus & Ioannes Theologus baptizarunt*, &c. Solus Euthymius ex omnibus antiquis mentionem facit Baptismi Virginis; & variat in narratione: quia dicit Christum baptizasse Virginem, quod non asserit alter: item Petrum reliquos Apostolos baptizasse, quod negat alter, præter Andream, & filios Zebedæi, hi autem reliquos. Et quamquam posterior fuerit Nicephorus ducentis annis, tamen verba ipsa Euodij transcribit; cui adstipulatur Clemens *Stromat. lib*. 5. exponens illud Apostoli 1. ad Corinthios c. 3. *Gratias ago*, &c. *quia neminem vestrûm baptizaui*, &c. *Christus*, inquit, *dicitur Petrum solum baptizasse, Petrus Andream, Iacobum, & Ioannem, illi reliquos*, &c.

Traditio. Nicephor.

Euthymius variat.

Clem. Alexandrinus.

Responsio.

Impugnatur.

Et quamuis aliqui respondent exclusiuam intelligendam esse, vt cùm dicitur solus Petrus baptizatus à Christo, respectiuè ad Apostolos, non ad matrem dici; responsio non quadrat verbis Euodij, quem citat Nicephorus, neque intento Clementis, qui verba Apostoli ad exemplum Christi refert, & præterit Baptismum Virginis loco opportuno, qui perinde faceret ad propositum sicut Baptismus Petri: non erat ergo locus exclusioni, nisi vt tollatur frequentatio, vt pluralitas actus.

Accedit, quòd hæc traditio non fuerit recepta à Patribus; in primis Augustinus *epist*. 118. dicit esse scriptum, quando baptizatus est Paulus, non autem inueniri scriptum, quando baptizati sint Apostoli; quamuis credibile putat baptizatos fuisse, vel Baptismo Ioannis; sicut nonnulli asserunt; siue quòd magis credibile est Baptismo Christi: & hoc ipsum colligit ex documentis aliis eorum, quæ facta sunt, & secundùm congruentiam, & non ex traditione vlla. 7

Traditio non fuit recepta. Augustin.

Eam non admittūt quotquot negant Baptismo Christi vsos fuisse Apostolos, aut illum esse institutum antequam data est forma baptizandi, *Matthæi vltimo*; quæ sententia probabilis est, vt suprà ostendimus de tempore huius institutionis. Fortè etiam eneruat illam traditionem, quòd Petrus tum non habuit prærogatiuam inter Apostolos, quando fuerunt baptizati, quâ reliquis præferretur, quia nondum fuerant promissæ ei claues; baptizari autem debuit sub initio prædicationis Christi, quando institutus est Baptismus, & data authoritas baptizandi discipulis: & hoc indicat congruentia de Baptismo eorum, quæ adducitur ab Augustino suprà: *Neque enim ministerio baptizandi defuit, vt haberet baptizatos seruos, per quos cæteros baptizaret*, &c. Hæc etiam coniectura Augustini non conuincit, quia authoritas baptizandi etiam de facto penes non baptizatos est, vt validè baptizarent; cuius fortè exemplum præcessit in Apostolis; & Ioannes Baptista non baptizatus Baptismo pœnitentiæ baptizabat ex commissione suæ missionis; tunc autem Apostoli non habuerunt aliam quàm delegatam.

Respondetur congruentiæ.

Accedit quòd Baptismus Apostolorum fuerit reseruatus, ex sententia Chrysostomi, in diem Pentecostes, vt eminentiori modo baptizarentur in Spiritu sancto, & igni: vel, vt dicit Tertullianus, fuerit æquiualenter suppletum per vocationem, & familiaritatem Christi, lib. de Baptismo cap.11. *Illis*, inquit, *prima adlectionis, & indiuiduæ familiaritatis prærogatiua compendium Baptismi conferre posset*, &c. 8

Chrysost. *Baptizati Apostoli in die Pentecostes.* Tertullian.

Accedit non maiorem fuisse rationem, vt Apostolis reseruaretur Confirmatio in diem Pentecostes, quam missione visibili Spiritus sancti receperunt, non per Vnctionem, aut manus impositionem, sicut cæteri fideles, quàm quòd Baptismus similiter ex prærogatiua sic daretur eminentior, quàm si fieret in aquâ: quia ipsi tanquam capita Ecclesiæ, & principes tenebantur ad Sacramentum Confirmationis ratione exempli, & scandali, & cuiusque alterius congruentiæ, quæ pro Baptismo ipsorū in aqua adduci potest. Illam verò missionem visibilem Spiritus sancti in eos, loco Confirmationis fuisse, plures docent; tenet Alensis 3.*part.quæst*.9.*m*.1. D.Thomas *in* 4.*dist*.2.*quæst*.2.*art*.4. *ad* 3.*&* 3.*part. quæst*.72. *art*.1. noster Doctor *in* 4.*dist*.7.*quæst*.1.*responsione ad primam obiectionem*. Ex quibus eliditur congruentia, quæ secundùm legem ordinariam sumitur, non autem in casu priuilegij.

Confirmati illo die tantùm.

Alensis. D. Thom. Doctor.

Argumentum etiam ex necessitate Baptismi, siue vt medium est, siue vt præceptum, non vrget, quia, vt suprà visum, illam non est sortitus vsque ad promulgationem Euangelij; antea fuit sub consilio, non præcepto, & alia remedia fuerunt fructuosa. Neque etiam Glossa super illud, *Qui lotus est non indiget*, &c. similiter conuincit: ex illo enim loco adducit Augustinus *loco citato*, argumentum, quo probet ipsos fuisse baptizatos, atque adeò intelligi lotionem baptismalem; *& serm.* 9

Argumētum ex necessitate Baptismi soluitur.

Glossa.

Augustin.

de

Ambrosius. Tertullian. Gregor. Pacianus. Cyprian. D. Thom.

de Cœna Domini tract. 56. in Ioannem. Ambrosius *lib. 3. de Sacramentis, cap. 1.* Tertullianus *lib. de Baptismo, cap. 11.* quamuis concipiat Baptismum Ioannis. Gregorius *lib. 9. Reg. cap. 99.* Pacianus *epistola 1. contra Pelagianos.* Cyprianus *serm. de Cœna Domini.* D. Thomas 3. *part. quæst.* 38. *art.* 8. *ad* 3. & nonnulli alij.

Tertull. Augustin. *Locum non intelligi de Bapt.* Chrysost. Cyrillus. Leontius. Theodor. Theophyl. Euthym.

Hæc, inquam, lotio intelligi potest de lotione per Baptismum Ioannis & pœnitentiæ, vt intelligit Tertullianus, & insinuat ipse Augustinus à nonnullis sic intelligi probabiliter *in epist.* 118. Non intelligi de baptismali docent omnes Patres Græci *in eundem locum*, sed de lotione spirituali à peccato, & metaphorica, vt Chrysostomus, Cyrillus, Leontius, Theodorus Mopsuestensis, & alius Heracleota, Theophylactus, Euthymius: quibus fauent verba sequentia: *Dicit ei Iesus, qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus, & vos mundi estis, sed non omnes, sciebat enim quinam esset qui traderet eum: propterea dixit, non estis mundi omnes,* &c. hæc exceptio propter proditorem non quadraret, si locus de baptismali lotione intelligeretur, quia etiam Iudas baptizatus est. Interpretatio ergo prior non est literalis, sed symbolica.

In casu priuilegij non obligat lex.

Neque contemptus legis, Sacramenti, aut gratiæ baptismalis in eo casu, & ex priuilegio notorio præsumi potuit, aut trahi in exemplum, reclamante lege *Ioannis* 3. *Matthæi vltimo*, quæ ipsius legis promulgatione, Apostolorum doctrinâ, exemplo credentium, & fructu Baptismi euacuantur: ideóque rectè S. Thomas in 4. dist. 2. art. 4. ad 3. asserit, *Credi quidem Apostolos baptizatos esse Baptismo, quamuis scriptum non reperiatur: si tamen Christus, qui habuit potestatem remittendi peccata, eos sine Baptismo, ex priuilegio quodam sanctificare voluisset, & qui virtutem suam Sacramentis non alligauit, non esset ad consequentiam trahendum,* &c.

10 *Respondetur ad aliam cõgruentiam ex ianua legis, & vnione mẽbrorum.*

Neque aliud insuper obstat ex eo, quòd per Baptismum quis fit capax Sacramentorum, & membrum Ecclesiæ visibilis, & professor fidei, ac legis Euangelicæ: hæc enim de lege Baptismo conueniunt (& suppositâ sententiâ Chrysostomi, Leonis Papæ, Tertulliani, & aliorum, quos suprà citauimus, asserentium Baptismum Christi non habuisse efficaciam ante resurrectionem, & mortem, neque institutionem, donec data est forma baptizandi *Matthæi vltimo*) Apostoli fuerunt membra Ecclesiæ ante illud tempus, ipsâ electione, & vocatione fuerunt instituti Sacerdotes, receperunt claues, Petrus institutus est Vicarius Christi, minister, & dispensator Ecclesiæ, ac mysteriorum Dei: si ergo ministri, dispensatores, principes, & fundamentum etiam erant membra, & non hospites, & aduenæ; *Sed ciues & domestici*, ac proinde Augustinus serm. 135. de Tempore: *Ecclesia tunc in vna domo erat, accepit Spiritum sanctum, in hominibus paucis erat, in linguis totius orbis erat,* &c.

11 Ex his patet rectè Doctorem sub opinione cum Augustino constituisse Baptismum Apostolorum; Baptismum autem Virginis cum maiori incertitudine asseruit primus inter Scholasticos, quem alij deinceps secuti sunt: quia neque Augustinus, neque alij Patres quidquam dixerunt, præter Euthymium, qui memoria lapsus videtur, quia neque verbis Euodij citatis à Nicephoro, neque Clementi Alexandrino multis sæculis anteriori cohæret, & plures rationes suppetunt eximendi Virginem, quàm Apostolos, quæ electionis prærogatiua & gratiæ, totius electæ creaturæ culmen

Doctor primus asseruit inter Scholasticos Baptismum Virginis.

superauit, & à peccato fuit præseruata; sic etiam congruum fuit, vt remedio per se ordinato ad remissionem peccati, eiúsque præcepto eximeretur (quamuis etiam sine præiudicio suæ puritatis baptizari potuit, vt infrà, responsione ad vltimum, dicetur) quam congruentiam insinuat Augustinus *tract. 5. in Ioannem*, cur Christus solo Baptismo Ioannis fuit baptizatus? quia neque hoc ipso indiguit.

Congruentia specialis pro Virgine militat. Augustinus.

Rationem autem huius exemptionis Virginis à Baptismo subdit Doctor: *Quia*, inquit, *habuit in conceptione filij sui illam plenitudinem gratiæ, ad quam Deus disposuit illam peruenire,* &c. Hanc sententiam, quam sub dubio proponit Doctor, tenuit Alensis 3. *parte quæst. 9. m. 3. art. 2. §. 2.* tam in argumento in oppositum, quàm in corpore, vbi dicit recepisse plenitudinem gratiæ in Conceptione filij, eámque fuisse in statu perfectæ gratiæ, vt intelligit gratiæ in termino, vnde in responsione ad primum dicit, *Non posse peccare, inquit, non solùm pertinet ad statum gloriæ, sed etiam ad statum perfectæ gratiæ, sicut est in sancto homine perseuerante finaliter, qui moritur cum perseuerantia in bono, non habet potentiam peccandi, scilicet in vltimo instanti, non tamen est in statu gloriæ, sed est in statu plenæ gratiæ, quia perseuerantia est finalis status plenæ gratiæ: cùm ergo Beata Virgo post sanctificationem secundam (id est, in Conceptione filij) esset in statu plenæ gratiæ, vnde dixit Angelus: Aue gratia plena, patet quod non habuit potentiam ad peccandum.* 12

Ratio exemptionis sustinetur. Alensis. *Virginem in Conceptione Filij peruenisse ad terminum gratiæ.*

Ex quibus patet intelligere statum plenæ gratiæ, illum, qui est in termino suæ intensionis; quod dixerim propter aliquos, qui eum aliter interpretantur. Loquitur etiam de gratia habituali, vt patet; quia dicit minimam gratiam sufficere ad delendum mortale: videatur §. *sequenti.* Et hæc sententia videtur D. Thomæ 3. *part. quæst.* 27. *art.* 5. cuius titulus est: *Vtrùm Beata Virgo per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem omnium gratiarum?* &c. vbi intendit de gratiis infusis per modum habitus, vt patet responsione ad 3. negans eam recepisse sapientiam quoad vsum docendi. In argumento autem ad affirmatiuam partem, eam probat ex verbis Angeli Lucæ 1. & verbis Hieronymi *serm. de Assumptione*, qui dicit aliis per partes datam fuisse gratiam, Mariæ infusam totam plenitudinem. Probat in corpore, quia illa magis propinqua erat filio, principio gratiæ, quãdo eum concepit in vtero: & responsione ad 1. dicit recepisse, in illa sanctificatione secunda, plenitudinem gratiæ, vt esset propinquissima authori gratiæ: & responsione ad 3. explicat diuersos gradus perfectionis formæ naturalis: verbi gratiâ, caloris, qui vt est dispositio antecedens formam ignis est remissior, vt consequenter est in intenso gradu perfectionis, vt est in centro, & cùm iungitur fini consũmatur. Sic Beata Virgo in prima sanctificatione se habuit vt disposita, quo esset mater Dei, in secunda verò fuit perfectio gratiæ, sicut caloris qui consequitur ignem, ex præsentia filij Dei in vtero incarnati. Item *in* 3. *dist. 3. quæst. 1. art. 2. quæstiuncula* 3. dicit fuisse consummatam gratiam eius quantùm ad statum viæ, in secunda sanctificatione; ideò necessitatam fuisse ad non peccandum ampliùs. Loquitur ergo S. Thomas non solùm secundùm prærogatiuas gratiæ, sed secundùm intensionem, & terminum: neque etiam ipsa prærogatiua, per quam ex plenitudine gratiæ constituta est in tali perfectione, vt necessitaretur ad non peccãdum, etiam venialiter

D. Thom. *Cur data plenitudo.* *Similitudo apposita.*

intelligi poteſt ſine intenſione gratiæ, ad quam ſpectat ratio D. Thomæ de propinquitate matris ad Chriſtum authorem gratiæ; & ſimilitudo adducta de forma caloris, & applicatio eius ad gratiam Virginis. Videatur etiam D. Bonauentura *in 3. diſt. 13. quæſt. 5.*

14 *Ratio D. Thomæ optimè deducitur, & explicatur.* Ratio autem D. Thomæ præmiſſa ſatis congruè probat illam ſententiam, propter propinquitatem eius ad Chriſtum authorem gratiæ, dum illum concepit de Spiritu ſancto, qui ſicut diſpoſuit corpus virginale, vt eum conciperet carne, ſic etiam eius mentem, vt eum conciperet in Spiritu, iuxta illud: *Quinimò beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud*, &c. *Acceſſus ad Deũ perficit.* Et rectè probatur antecedens ab eadem authoritate Dionyſij, quia Spiritus Angelici, quo magis accedunt ad Deum, eò magis participant perfectionem: & ſimiliter Eccleſia, quo propinquior erat Chriſto, vt ij qui habebant primitias Spiritus, eò magis perfecta fuit. *Status viæ in Virgine perfectiſſimus fuit in Conceptione Filij.* Item, nullum ſtatum in via perfectiorem habuit Virgo, quàm ſit ille, in quo facta eſt mater Dei, concipiens de Spiritu ſancto: decuit ergo eam tunc dignificatam fuiſſe ſummâ gratiâ ipſi deſtinatâ.

Accedunt ad hoc authoritates ſanctorum Patrum, qui cauſam tantæ gratiæ in ipſa aſſignant conceptionem filij Dei, quia, vt dicit Bernardus *Bernardus.* *hom. 3. ſuper Miſſus eſt*: *Legimus*, inquit, *in Actis Apoſtolorum, & Stephanum plenum gratiâ, & Apoſtolos fuiſſe repletos Spiritu ſancto: ſed longè diſſimiliter à Maria, nec in Stephano habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria, nec Apoſtoli conceperunt de Spiritu ſancto, quomodo Maria*, &c. Vnde ſerm. 61. de Virgine: *Quòd fœmina*, inquit, *conciperet Deum, eſt, & fuit miraculum miraculorum*, &c. Propoſuit nempe non fuiſſe mirum, vt Deus Pater generaret filium, quia nulla requirebatur diſpoſitio, cùm ei ex natura conueniret, ſed quòd fœmina conciperet Deum, fuiſſe miraculum miraculorum, &c. & ſubdit diſpoſitionem ad hoc neceſſariam: *Oportuit enim*, inquit, *vt ſic dicam, fœminam eleuari ad quandam quaſi æqualitatem diuinam, per quandam infinitatem perfectionum, & gratiarum, quam creatura nunquam experta eſt. Vnde (vt credo) ad illam abyſſum imperſcrutabilium chariſmatum Spiritus ſancti, quæ in Beatam Virginem deſcenderunt in hora diuina Conceptionis, intellectus humanus, vel Angelicus nunquam potuerant attingere*, &c. *Abundantia gratiæ virginalis.* Videantur expoſitores in Lucæ 1. ſuper illa, *gratiâ plena*, & in opuſculis, & ſermonibus de Deipara. Quinimò nullam agnoſcit Eccleſia maiorem prærogatiuam in Virgine, quàm concepiſſe de Spiritu ſancto filium Dei: congruit ergo, vt in eo ſtatu, & gradu perfectionis eum conciperet, quem nullus alius in via, & vita mortali eius, excederet, vt in illis verbis inſinuat Bernard.

15 *Quòd meruerit eſſe mater Dei.* Vnde qui dicunt eam meruiſſe, vt fieret mater Dei, vel certè eum ſanctitatis gradum attigiſſe, qui dignus hoc priuilegio fuit, non debent plurimùm ab hac ſententia abhorrere, cùm, omnium conſenſu, diſpoſitio neceſſaria ad hoc fuerit ſanctitas, & eminentia gratiæ ex parte Virginis: & ipſa prærogatiua conceptionis exigebat eam ſanctitatem, quæ maxima poſſet eſſe in ſtatu viæ, & pura creatura: & omnis ſanctificatio Virginis à Deo facta, & priuilegia ad hunc finem ordinabantur: ſanctificatio ergo Virginis, & ſanctitas per gratiam collata fuerunt medium diſponens ex parte Virginis, ſed diſpoſitio, & medium tunc maximè eſt perfectum, quando fini coniungitur *Medium coniunctum fini eſt in perfecto ſtatu.* in effectu, quia tunc eſt in actu, & quiete, non in motu: ergo talis fuit gratia Virginis in Conceptione Filij, vt fuerit in termino ſuæ perfectionis.

Et hoc eſt, quod intendunt citati Doctores, per illum effectum ſecundæ ſanctificationis, quo dicunt eam conſtitutam eſſe in ea gratiæ plenitudine, vt neceſſitaretur ad non peccandum leuiter, qui eſt ſummus gradus perfectionis in viatore, participans impeccabilitatem patriæ, quantum communicari poteſt puro viatori: ad hæc cauſæ efficaces applicatæ fuerunt, nempe Spiritus ſanctus, ex quo concepit Filiũ, & ipſe Filius cõceptus, per quas ſuppleri potuit omnis efficacia cauſæ inferioris, vt meriti. *Cauſa efficax applicata.* Si ergo Sacramẽta applicata producunt effectum gratiæ, qui aliàs haberi poſſet per meritum, & eò perfectiùs cauſant, quò perfectiorem in ſeipſis virtutem continent paſſionis, & meritorum Chriſti, quàm meritum contineat; rectè ergo in propoſito licet à fortiori argumentari, quia perfectior fuit coniunctio Chriſti (vt benè D. Thomas) cum Beata Virgine in Conceptione ſua, quàm eiuſdem mediante Sacramento recipientis ipſum Sacramentum, quia hæc eſt mediante ſigno tantùm, illa verò per participationem naturæ: ergo à fortiori magis applicatum in eſſe cauſæ ad cauſandum ſanctitatem; quàm ſit meritum quod conſiſtit in actu. *Perfectior cõiunctio Chriſti cum Matre in natura, quàm per Sacramentum cum viatore.* Corroborari poteſt duobus exemplis, quia Chriſtus in vtero matris ſanctificauit Baptiſtam per ſalutationem Matris, & repletus eſt Spiritu ſancto: ergo à fortiori magis fuit coniunctus ipſi Virgini, ad effectum ſanctificationis, vt ſupponunt omnes Patres. Secundum exemplum eſt de Euchariſtia, quæ cæteris Sacramentis perfectione gratiæ præfertur, quia ipſum Chriſtum authorem gratiæ in ſe realiter continet.

Præterea, hæc ſententia non minuit dignitatem Virginis, ſed magis auget, quia ſicut non eſt contra dignitatem naturæ aſſumptæ, vt intuitu vnionis, & aſſumptionis eius, fuerit ipſi conceſſa gratia in ſumma perfectione, tanquam diſpoſitio conſequens vnionem, ita etiam ex aſſumptione Virginis in Matrem Dei non minuit eius dignitatem, ſic recipere gratiam, quæ ipſi deſtinata eſt, tanquam diſpoſitionem antecedentem, & concomitantem ipſam Conceptionem, imò auget, quia ex altiori titulo maternitatis ipſi collata fuit, quàm ſi per propria merita de communi lege eam reciperet. 16 *Non minuit hæc ſententia dignitatem Virginis.* *Altior titulus collatæ gratiæ ſupra legem.*

Dignificat ipſam gratiam, neque minuit efficaciam meriti virginalis, quantùm eſt de ſe, vt patet in meritis Chriſti Domini, quæ de ſe quidem poterant habere valorem, vt mererentur gratiam ſanctificantem, ſeu habitualem (niſi quia iam fuerunt præuenta) ſi Deus ita vellet, ſicut meruerunt gloriam corporis, & exaltationem nominis: quia hæc ſubſecuta ſunt opera Chriſti, ac perinde poterant cadere ſub meritum eius, gratia autem tota præceſſit, idéoque non poterat cadere ſub meritum, quia erant principium meriti. *Dignificat gratiam, & merita.* *Merita Chriſti.*

Exemplum ſit in Sacramentis, verbi gratiâ *Baptiſmo*, qui natus eſt dare primam iuſtificationem, & gratiam de lege quantum eſt de ſe, nec minuit eius efficaciam, ſi præueniatur ab alia cauſa ſuperiori, vt careat effectu huiuſmodi in ſubiecto particulari, ex conditione & ſtatu ſubiecti, non defectu efficaciæ Sacramenti. *Exemplũ de Baptiſmo.* Et ſi dicas ſaltem dare augmentum gratiæ. Reſpondetur nihil referre, quia id tantùm dat ei, qui non eſt in termino

Efficacia Sacramenti.

mino, quantùm ad gratiam destinatam; vnde de ratione Sacramenti est tantùm, vt significet gratiam in *fieri*, vel in *facto esse*; non autem semper in *fieri*, vt benè D. Thomas, & Doctor in loco infrà citando. Vnde Eucharistia sumpta à Christo Domino, sumpta est sacramentaliter, non tamen ei contulit augmentum illum gratiæ sanctificantis; neque ex hoc erat signum falsum; sed meritum non est magis secundùm legem, & voluntatem diuinam ordinatum ad causandam gratiam, seu eius augmentum, quàm Sacramentum Eucharistiæ: ergo, &c.

17

Non derogatur meritò Virginis.

Vltimò tandem, vt propiùs attingamus fundamentum aduersæ partis, non destruit meritum in Beata Virgine, quòd non fuerit causa gratiæ sanctificantis, post Filij conceptionem: ergo ex hoc malè infertur contrarium. Probatur antecedens, quia iustitia operum est longè diuersa à iustitia sanctificante per modum habitus, & per se requiritur ad eam in adulto, *Si vis ingredi ad vitam, serua mandata*, *Matthæi* 19. imò hæc magis per se exigitur præscriptum legis, in quibus exercitium nostri consensus, & arbitrij habetur, & subiectio ad legem Dei, quàm augmentum iustitiæ sanctificantis. Vnde & opera requiruntur magis per se ad gloriam in adulto, vt conferatur per modum coronæ, cui alioquin non datur nisi vt corona regulariter, quàm exigatur augmentum iustitiæ habitualis, quod potiùs habet rationem præmij, & ponitur ex parte Dei, neque immediatè cadit sub legem sicut opera, & gloria, quæ est præmium consummatum. Et aliquando est necessitas operis, cui nihil accrescit iustitiæ sanctificanti in via, vt ex sententia Doctorum de natura, & conditione meriti (quam si attenderent moderni, non tam rigidè hanc, quàm hactenus tractamus, censerent) probare libet.

Finis primarius meriti.

18

In primis non augeri gratiam, aut gloriam essentialem, per actus æquales, aut remissiores (in quibus tamen saluatur obseruatio legis, & necessitas operandi occurrente præcepto) quàm sit habitus præcedens: est plurium Magistrorum sententia, neque his mereri augmentum nouum gratiæ in via, aut gratiæ & gloriæ in patria, nisi, ad summum, gaudium aliquod accidentale de bono opere præterito, & perpetuitas præmij. Quibus dicunt vlteriùs correspondere præmium essentiale gratiæ & gloriæ, non nouum, vt dixi, sed antiquum, quod prioribus prometitum est: nam idem præmium pluribus meritis correspondere potest, sicut gratiæ habituali gloria per modum hæreditatis, & vltimæ dispositioni correspondet vt merces; exaltatio nominis Christi ratione vnionis hypostaticæ, & ratione meritorum: ita D. Thomas *in* 1. *dist.* 17. *quæst.* 2. *art.* 3. D. Bonauentura *in* 2. *dist.* 40. *art.* 2. *quæst.* 3. Capreolus *in* 4. *dist.* 14. *quæst.* 2. *art.* 3. Conradus 1. 2. *quæst.* 114. *art.* 8. videatur etiam D. Thomas 1. 2. *quæst.* 114. *art.* 8. *ad* 3. *&* 2. 2. *quæst.* 24. *art.* 6. Addamus & Durandum dicere *in* 1. *dist.* 17. *quæst.* 8. actibus remissis nos mereri augmentum gloriæ, & non gratiæ.

Actus remissior, aut æqualis gratia, ipsam non auget.

D. Thom.
D. Bonauent.
Capreolus.
Conradus.

19

Applicatur prædicta sententia ad propositum.

Hanc ergo sententiam applicando de facili inuenitur ex merito non inferri augmentum gratiæ sanctificantis semper; quamuis viatori adulto, & iusto incumbat necessitas operandi, vt seruet legem: & applicando hanc doctrinam ad Beatam Virginem, eiúsque opera, post Conceptionem Filij, & plenâ gratiam in termino, diceretur, quòd meruit eandem gratiam per merita subsequentia; eámque duplici titulo habuit, nempe vt erat dispositio data ad maternitatem, & vt per opera subsequentia eam meruit, sicut præfati authores docent meritum æquale, & remissum mereri etiam præmium ex antiquo debitum, sicut per exempla adducta patet: sic etiam iustificati ex communi sententia merentur primam gloriam; quamuis aliàs correspondeat primæ gratiæ, quæ non est ex meritis: quibus fauet Tridentinum *sess.* 6. *can.* 32. Neque hoc absurdum est apud Theologos, aut Iurisperitos aliquid pluribus titulis acquiri posse.

Meriti præmium per meritum subsequens.

Secundò diceretur, quòd Beatissima Virgo habuit, dando consensum Incarnationi, omnia in perfectissimo gradu requisita ad meritum puræ creaturæ, & tunc assistente causâ efficaci, factam fuisse in termino suæ gratiæ sanctificantis, quæ non potuit vlteriùs augeri per aliquod meritum subsequens, quia nullum erat intensius gratiâ receptâ, vel merito, per quod illud recepit, & sic merita subsequentia erant merita respectu gloriæ tantùm: & hæc satis congruit illis sententiis, potissimùm Durandi.

Meritū Virginis in Conceptione Filij.

Ex quibus patet, hanc sententiam satis probabilem esse, applicando principia à pluribus Doctoribus satis recepta. Eam præter citatos tenet Almainus *in* 3. *dist.* 3. *quæst.* 2. *not.* 2. Eam impugnat noster Vega *lib.* 10. *in Tridentinum*, *cap.* 2. & Vasquez 3. *part. dist.* 119. *cap.* 5. quorum impugnationi respondet vltimum argumentum, concedendo meritum Beatæ Virginis, vel fuisse solius gloriæ; loquendo de eo quod habuit post Incarnationem; vel certè fuisse meritum respectu gratiæ antiquæ, neque repugnare hoc merito, neque legi, & iustitiæ, quæ est secundùm meritum, vt pluribus actibus mereatur quis idem, cui vnicus tantùm æquiualet. 20

Teneatur quod magis ad dignitatem Matris, & mysterij, facit, & hanc ego censeo probabiliorem, quam hactenus disseruimus, quia magis fundata videtur in authoritate, & ratione, quam non impugnat alia ratio, quàm illa de operibus subsequentibus, vt sunt meritum, & satis est ambigua, & malè applicata: neque canon Tridentini vrget 32. vbi damnat *asserentes iustificatam per bona opera non mereri augmentum gratiæ*, &c. quia damnat hæreticos, negantes fructum iustitiæ, & mercedem bonorum operum in iusto, non intendit per quæcumque opera mereri iustum, & in omni casu augmentum gratiæ; quia sic præfata sententia Scholasticorum maneret damnata, quod non est verum: vnde Doctor *responsione ad* 2. dicit non esse frustrà post plenitudinem gratiæ, si quis eam haberet addere opera meritoria. Quod patet ex ratione præmissa, & iuxta sententiam Doctorum, quos citauimus.

Eligatur sententia, quæ magis placet.

Canon Trid. non obstat.

Doctor.

d *Ad aliud dico, quòd baptizatus Baptismo sanguinis*, &c. Hæc responsio est clara, & doctrina in ea tradita communis: quia sanctificatio, siue per martyrium, siue per fidem, recepta, non eximit à præcepto suscipiendi Baptismi Catechumenum, si potest illud commodè adimplere, cuius omissio esset contemptus, vt patet ex Augustino *lib.* 13. *de Trinitate cap.* 19. *super Leuiticum quæst.* 84. *de prædest. Sanct. cap.* 7. *lib.* 1. *de Baptismo cap.* 8. *lib.* 4. *cap.* 21. *& aliàs sæpè.* Fulgentius *de fide ad Petrum*, *cap.* 3. & alij: & patet ex iis, quæ suprà præmisimus: & Doctores passim adducunt de necessitate Sacramenti, quòd in martyre haberet effectum, vel gratiæ, vel characteris, & consignationis, &c. Responsio ad 2. patet ex dictis. 21

Martyrium nō tollit obligationem ad Sacramentū si vita supersit.

Augustin.

Fulgent.

Tertium

In quo consistit veritas forma. Tertium argumentum petit exponi, in quo consistat veritas practica Sacramenti,& significatio formæ, quæ datur in remissionem peccatorum? & quanam ratione verificari possint, tam Baptismus, quàm forma eius practicè in iustificato,& potissimùm in Virgine, supposito quòd in Conceptione Filij peruenerit ad terminum gratiæ sanctificantis, vel crescere in ea ampliùs non possit, saltem in via: supposito etiam quòd nullum habuit peccatum, vel originale, vel actuale, *Ratio difficultatis.* quomodo erat capax Baptismi, qui datur in remissionem peccatorum? Quam difficultatem mouet *Soluitur.* Doctor in obiectione ad calcem. Respondet autem ad primum de effectu gratiæ, quòd Sacramentum significet semper, vel in *fieri*, vel in *facto esse*.

D. Thom. Sic respondet D. Thomas *in 1. dist. 17. 2. part. dist. resp. ad vltimum* in simili; éstque vera resolutio Doctorum, quia significare per Sacramentum est *Quid sit causare in fieri.* causare: perinde ergo valet prædicta distinctio, quando Sacramentum, vel causat effectum, & sic significat in *fieri*, vel supponit causatum ab alia causa præueniente Sacramentum effectum suum, *Quid in facto esse causare?* quem in virtute continet, & sic quantum est de se causaret, nisi iam ipsum præsupponeret; & hoc est causare in *facto esse*, id est, supponere causatum, quod aliàs ipsum Sacramentum natum esset causare, si subiectum esset in potentia.

22 *Eadem distinctio applicatur remissioni peccati.* Ad aliud quod obiicitur de effectu remissionis peccati, respondet similiter causari semper per Sacramentum, vel in *fieri*, vel in *facto esse*, vel in *fiendo*, hoc est, in *fore*, si aliquid ibi esset remittendum in *fieri* causat remissionem quoad infantes, & eos qui habent peccatum, si sint adulti, & accedant ad Sacramentum cum attritione: in *facto esse* causat in iis, quibus infuit peccatum, sed præuenti sunt per aliud remedium ante susceptum Baptismum: in *fiendo*, aut *fore*, refertur ad solam Virginem, in qua nullum fuit peccatum.

Differentia secundi & tertij modi dandi gratiã. Vterque hic modus denotat virtutem Sacramenti, quantum est de se, ad remissionem peccati, sed differentia solùm est in hoc, quòd secundus modus in ordine denotat actualem remissionem factam fuisse; tertius verò non supponat actualem remissionem peccati, quia non infuit, sed solùm potentiam Sacramenti ad hunc effectum, si peccatum fuisset incursum. Priori modo subiectum recepit primam gratiam per modum iustificationis per translationem subiecti, aut personæ ab eo statu, in quo natus est homo filius Adami ad statum adoptionis filiorum Dei, per veram renouationem à peccato per gratiam, & sic indigentiam Baptismi ratione peccati incursi, aut alterius remedij æquiualentis. Sed alius modus non admittit primam gratiam datam esse per modum iustificantis, aut remissionis, sed solùm per modum sanctificantis, & præuenientis peccatum, quod aliàs inesset, nisi præueniretur per gratiam.

23 *Impugnatur tertius modus.* Vt autem hæc doctrina, & solutio, magis declaretur, obiicitur (omissis Scripturis allegatis suprà) Concilium Constantinopolitanum: *Confiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorum*, &c. Mileuitanum can. 2. *Item placuit, vt quicunque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adamo trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur: vnde fit consequens, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non verè, sed falsè intelligatur, anathema sit*, &c. *Propter hanc enim fidei regulam, etiam paruuli, qui nihil peccatorum in seipsis adhuc committere potuerunt, ideò in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt*, &c. Hîc idem canon resumptus est à Conciliis Africanis, & Tridentino *sess. 5. de peccato originali, can. 4.* habetur, *cap. Placuit, de consecrat. dist. 4.* ergo forma Baptismi, tunc est vera, cùm causat quod significat; vel tunc datur in remissonem peccatorum, quando supponit peccatum, vel quod inest, vel quod infuit: ergo non potuit dari veraciter Beatæ Virgini, nisi ex suppositione peccati, non actualis, quod nunquam admisit: ergo originalis, alioquin non habet forma veram significationem remissionis peccati in re, aut in voto.

Confirmatur, Pœnitentia non magis respicit peccatum actuale post Baptismum commissum, quàm Baptismus peccatum originale, aut actuale antea commissum; alioquin consequentia Concilij non valeret in paruulis: nam ex eo quòd non habeant actuale, infert ad veritatem formæ in ipsis requiri originale: sed pœnitentia ita respicit peccatum post Baptismum, vt non possit ministrari, nisi respectiuè ad ipsum, neque absolui, nisi qui sic fuit peccator: ergo neque Baptismus dari, aut forma eius verificari, nisi respectiuè ad peccatum, quod infuit: vtrumque enim ex fine intrinseco institutum est ad remissionem peccati; alterum per modum regenerationis; alterum per modum reconciliationis: vtrumque appellatur tabula, quâ saluamur à naufragio. Baptismus 1. Petri 3. *Quod & vos similis forma saluos fecit Baptisma*, &c. Origenes *hom. 2. in 6. cap. Genesis.* Augustinus *lib. 12. contra Faustum, cap. 14. 15. 38. 39. & lib. 19. cap. 12.* Gregorius *hom. 12. in Ezech.* Hieronymus *lib. 1. contra Iouinianum, & epist. 57.* Pœnitentia verò secunda tabula *dist. 1. de pœnitentia, can. secunda tabula.* Idem *epist. ad Demetriadem, & alia ad Sabinianum, & lib. 2. in Isaiam. cap. 3.* Scholastici *in 4. dist. 14. & 3. part. quæst. 83. art. 6.* Vtrique etiam æquè competit necessitas medij & præcepti, quæ ordinantur ad peccatum. Si ergo forma Pœnitentiæ non potuit esse vera in Beata Virgine, quia non habuit actuale, etiam veniale, vt tenet Ecclesia, Tridentin. *sess. 6. can. 23.* ita etiam neque Baptismi forma vera fuit, nisi ex suppositione originalis.

24 *Confirmatio.* *Comparatio Baptismi, & Pœnitẽtia in ordine ad peccatum.* *Origenes. Augustinus. Gregor. Hieron.*

Hæc difficultas tangit plura, quæ breuiter tantùm hîc tractare licet, vt ex fidei regulis verum formæ baptismalis sensum eliciamus, qui est ille, quem paucis verbis attigit Doctor in responsione præmissa in textu ad calcem quæstionis. Ne autem videatur libera, & sine fundamento probatur per sequentes conclusiones. *Solutio Doctoris probatur sequentibus.*

25 *Conclusio. Hæreticorum Baptismus verax, sine remissione peccati.* Prima conclusio: *Non est de veritate formæ baptismalis, vt vllum peccatum, siue originale, siue actuale, quod inest, remittat in determinata subiecti dispositione, & statu; quamuis validè conferatur Baptismus, & consequenter forma eius practicè verificetur.* Hæc conclusio est de fide, & probatur ex illa veritate sæpè determinata ab Ecclesia, contra antiquum errorem, nempe Baptismum ab hæreticis collatum etiam adulto, esse validum, quamuis illum receperit in hæresi seruatâ formâ, & materiâ, & intentione requisitis. In his tamen quoad adultos professores hæresis, non significabat actu remissionem peccatorum: ergo non est ille sensus verus formæ, & necessariò requisitus. Antecedens patet ex determinatione Stephani Papæ, contra Cyprianum: ex Nicæno *can. 19.* & aliis, quos infrà

suo

suo loco citabimus. Minor & consequentia probantur, quæ etiam sunt de fide, quia *sine fide impossibile est placere Deo, ad Hebræos* 11. ergo & sanctificari adultum. *Iustus ex fide viuit*, &c. *Est initium, & fundamentum iustificationis*, Trident. sess. 6. cap. 8. & cap. 7. *Primò disponit ad ipsam, requiritur vt insit sicut oportet, & per Dei gratiam*, can. 3. *sine ea nihil est sanctum.* Leo Papa *serm.* 4. *de Natiuitate*, & alij omnes, qui necessitatem fidei declarant in adulto.

Trident.

Leo Papa.

26 Secundò patet ex alia veritate fidei, quæ eiusdem est certitudinis: adiunctis rationibus Patrum pro eadem, hæc autem est: Baptismus ritè collatus nequit iterari, *can.* 17. *aliàs* 16. *Apostolorum*. Florentinum *in Decreto vnionis*, Tridentinum *sess.* 7. *de Sacramentis in genere, can.* 9. *de Baptismo, can.* 11. Clemens Romanus *lib.* 6. *Constitut. cap.* 15. Cyprianus *lib.* 2. *epistolarum, epist.* 3. *aliàs* 63. *ad Cæcilium.* Quòd autem fuerit in illo errore, quòd putauit apud hæreticos, & schismaticos non esse Baptismum, processit ex eo quòd putârit, neque fidem, neque charitatem esse apud hæreticos, quod verum est, neque consequenter remissionem peccatorum, quod æquè verum est, respectiuè ad adultos in hæresi, & schismate perseuerantes, de quibus loquimur: ex alia autem parte non posse sine his Baptismum esse validum.

Secũda ratio. Baptismus nequit iterari. Trident. Clem. Rom. Cyprianus.

Error Cypriani. Augustin.

Hac ratione (inquit Augustinus lib. 4. de Baptismo cap. 6.) *quæ illi vere visa sunt in obscurissima quæstione laboranti, & de remissione peccatorum fluctuanti, vtrùm in Baptismo Christi possit non fieri, & vtrùm apud hæreticos possit fieri*, &c. supple remissio peccatorum: & lib. 6. cap. 1. ideò dicit eum errasse, *quia non distinguebat Sacramentum ab effectu, vel vsu Sacramenti*, &c. De hac agemus cum suis fundamentis & rationibus, vnde probetur Baptismus validus in hæreticis, & schismaticis, in quibus non habet effectum remissionis peccati infrà *dist.* 6.

Huc etiam spectat veritas de Baptismo dubio sub conditione iterando, & in iis, in quibus nulla est memoria Baptismi suscepti, aut vestigium, in epist. Leon. 37. *aliàs* 35. *ad Leonem Rauennatem*, in Carthaginen. V. *cap.* 6. Concilio Africano sub Bonifacio *cap.* 39. VVormatien. *cap.* 70. & refertur *de consecrat. cap.* 4. *Placuit.* Item casus de ficto baptizato, quem suprà tractauimus. Sed his omnibus ritè confertur Baptismus, quamuis in iis non habeat remissionem peccatorum: ergo remittere peccata, quæ etiam insunt, non exigitur ad veram, & practicam significationem formæ Baptismi: aliàs esset signum falsum, neque consisteret Sacramentum.

Baptismus dubius iterandus. Leo. Carthagin. VVormat. *Fictus validè baptizatur.*

27 Ratio autem huius est, quia ad veritatem Sacramenti non exigitur nisi materia, & intentio ministri, & consensus adulti. Primum patet ex Florentino, & Tridentino *sess.* 7 *de Sacram. in genere, can.* 4. secundum verò ex cap. *Maiores, de Baptismo*, quæ saluantur in ordine ad eum, cui nullum peccatum remittitur: ad veritatem autem Sacramenti nihil aliud requiritur, est enim signum de se efficax, ex Trident. *sess.* 7. *de Sacram. in genere, can.* 2. *&* 6. & ex Florentino.

Ratio dictorũ.

Ad saluandam autem efficaciam causæ moralis, & naturalis, non exigitur vt in quocunque subiecto, qualitercunque disposito habeat quemlibet effectum suum; sufficit enim vt habeat aliquam ex pluribus, cuius capax est subiectum, vt in præsenti materia characterem, vel gratiam, vel ingressum in Ecclesiam, apertionem ianuæ: & perinde hoc probari potest in aliis Sacramentis, quidquid sit de Pœnitentia, & cum hac clausula Tridentinum loco citato *can.* 6. *&* 7. asserens Sacramenta de *se continere gratiam, quam significant, & non ponentibus obicem conferre, quantùm est ex parte Dei*: & hoc patet in omnibus ea validè conferri non obstante obice alicuius sui effectus, quin etiam pœnitentia ex opinione D. Thomæ *in* 4. *dist.* 17. *quæst.* 3. *art.* 4. *quæstiuncula prima*, datur informis, & valida, quem plures authores sequuntur: & ij qui docent Sacramenta omnia causare vel characterem, vel aliquem ornatum, saluant per hoc veritatem formæ, & materiæ in significando.

Quid requiritur ad efficaciã causæ.

Opinio frequens.

Ex quibus colligitur Baptismum in Virgine, quoad veritatem significationis saluari in his effectibus; quamuis in ea non habuerit remissionem peccati; nam eadem est ratio, & idem fundamentum: nam magis est contra veritatem formæ baptismalis non significare remissionem, vel eam non dari in remissionem peccatorum, quæ insunt, quàm eam non dari in remissionem, quando nullum peccatum inest: ergo non fuisse remissum in ipsa aliquod peccatum in *fieri*: vt respondet Doctor, quando fuit baptizata, non tollit veritatem formæ baptismalis.

Conclusio probata & intenta.

Secunda conclusio: *Ad veritatem formæ Baptismi in omni subiecto non requiritur, vt peccatum aliquod ei insit, quando verificatur ipsa forma.* Hæc etiam loquendo de peccato simpliciter, quod excludit à vita æterna, quale est originale, & actuale, est de fide, & ne diffundamur, probatio eius peruia est ex iis, quæ Scriptura, Patres, Concilia, & omnes Doctores tradunt de efficacia fidei operantis per charitatem, de efficacia etiam ipsius charitatis, & pœnitentiæ perfectæ, quæ dicitur contritio, non est quòd ex multis pauca proferamus. Patet etiam ex iis, quæ de Baptismo flaminis, eiúsque efficacia traditur ex Patribus *Actorum* 10. Ex his duabus conclusionibus colligitur, non esse de veritate formæ Baptismi, vt peccatum quod inest remittat, neque quòd peccatum remissum sit per ipsum Sacramentum in re, licèt cum voto eius remittatur. 28

Secunda conclusio, Non requiri peccatum in esse quãdo verificatur forma.

Tertia conclusio: *Non est de veritate formæ Baptismi, vt peccatum originale, & actuale in voto eius remittantur, aut cum subordinatione ad Sacramentum.* Hæc etiam est de fide: quia forma Baptismi fuit verificata in circumcisis, qui conuersi sunt ad prædicationem Christi, & Apostoli iuxta communiorem sententiam scholæ, & alij, in quibus antea Circumcisio remedium legis naturæ, fides, charitas, & pœnitentia habuerunt effectum remissionis peccati, vt in Magdalena, & Latrone sine subordinatione ad Baptismum ante mortem saltem Christi, quo tempore non habuit necessitatem medij, aut præcepti, vel etiam ante institutionem Baptismi, quando remedia de lege currebant contra peccatum, & sine vlla subordinatione ad Baptismum: valebant ergo sine voto Baptismi. Exemplum sit in iis, qui conuersi sunt ad prædicationem Ioannis Baptistæ, & pœnituit eos de peccatis, vel in Nathanaële, qui laudatus est verus Israëlita, in quo non fuit dolus; in Ioanne Baptista sanctificato in vtero. 29

Tertia conclusio, Non esse de ratione Baptismi, vt peccatum in voto eius remittatur, semp. r.

Sanctificat. in vtero.

Demus etiam iam aliquos sanctificatos in vtero, quod non repugnat; & ex Legendis Sanctorum asserunt quidam, vt probabile aliquos tales fuisse post promulgationem Euangelij, & necessitatem Baptismi, quibus collatus mox Baptismus

ſinus, neque in re, neque in voto remiſit aliquod peccatum: non in re, quia iam ſanctificati ſunt ex priuilegio, & ſupra legem: non in voto, quia votum Sacramenti nequit haberi niſi per actum proprium, qui non poteſt eſſe in infante, vt ſupponit canon ad oppoſitum citatus contra Pelagianos, aſſerentes infantes baptizari in remiſſionem peccati, non originalis, ſed actualis, & propria voluntate commiſſi, de quibus ſuprà egimus de Baptiſmo infantum *quaeſt.* 1. hi tamen comprehenderentur præcepto Baptiſmi, ſicut Apoſtoli, & Iudæi circumciſi, comprehenſi ſunt. Comprehendit enim lex tam iuſtos, quàm iniuſtos, tam Gentiles, quàm Iudæos: quod non eſſet verum, ſi ad veritatem formæ eius requireretur in ſingulis ordo Baptiſmi ad peccatum in effectu, vel in re, vel in voto: vt patet in caſibus expreſſis.

Comprehenduntur præcepto Bapt.

30 Confirmari poteſt primò ex Tridentino *ſeſſ.* 14. *cap.* 1. *&* 4. vbi declarat neceſsitatem, & efficaciam pœnitentiæ ad remiſsionem actualis mortalis ante Baptiſmum inſtitutum, quo tempore nullam habuit ſubordinationem ad Baptiſmum remiſsio peccati: ſic tamen iuſtificati tenebantur ad Baptiſmum promulgatâ lege, vt communis ſententia ſupponit.

Alius caſus.

Item, ſupponamus aliquem Catechumenum raptum ad martyrium, & qui ſit in peccato, neque recordetur in illo agone, Sacramenti, aut peccati, habeat tamen diſpoſitionem, quæcunque illa ſit, ad paſsionem pro Chriſto, & recipiat vulnus lethale, quamuis pro tunc ſtatim non expiret, ſed poſtea ex ipſo vulnere expiret, recipit gratiam martyrij, vt benè noſter Vega *lib.6. in Tridentinum ſeſſ.6. cap.* 37. quem ſequitur Suarez, vt infrà videbimus, de Baptiſmo ſanguinis, tenetur talis ad Baptiſmum, ſi occaſio datur, in quo Baptiſmus ſuſceptus non remittit peccatum in re, aut aliàs in voto, ſed gratiam & remiſsionem accipit per martyrium, quod nullo modo ſubordinatur Baptiſmo, cùm ſit vltimus actus tranſeuntis ex vita de lege ordinaria, & remittat culpam, & omnem pœnam; ex Auguſtino *tract.* 84. *in Ioan.* Tertulliano *in Apologet. in fine*, Clemente Romano *lib.* 5. *conſtitut. cap.* 7. Cypriano epiſt. 73. vbi æquat martyrium Baptiſmo. Videatur etiam Auguſtinus *lib.* 3. *de ciuit. cap.* 7. & communis Patrum, qui de neceſsitate Baptiſmi agentes ad ingreſſum regni cœlorum, excipiunt caſum confeſsionis Chriſti, per effuſionem ſanguinis.

Vega. Suarez.

Martyrium non ſubordinatur Bapt.

Auguſtinus. Tertull. Clemens. Cyprian.

Martyrium dat gratiam in termino.

Quin etiam martyrium natum eſt de lege ordinaria dare gratiam in termino, ad quem deſtinata eſt perſona, vt ex ratione præmiſſa patet. In eo ergo caſu Baptiſmus non daretur Martyri in remiſsionem peccatorum, ſed in conſignationem, vel certè ad alios effectus implendæ legis, & gratiæ, ſi daretur, aut eſſet capax, & ingreſſum regni. Diceretur fortè Baptiſmum habere in voto implicito, ratione fidei, & charitatis, quâ pro Chriſto patitur. Contrà, de voto implicito non loquuntur Patres, aut Concilia, & quidquid ſit de hoc, ne de caſu diſputemus; patet veritas concluſionis propoſita ex aliis præmiſsis; ac proinde ſtat hunc effectum remiſsionis peccati in re, aut voto, non exigi ad veritatem formæ baptiſmalis; ſed remiſsio peccati nequit fieri per Baptiſmum in effectu, niſi in re, vel voto, vt ſupponit Tridentin. *ſeſſ.6. cap.* 4. ergo formæ veritas, quæ ſubſiſtit in caſibus præmiſsis, non dependet à remiſsione peccati in effectu, ſiue in re, ſiue in voto: & quia non ſolùm reſponderi poteſt, quod ſaltem veritas eius ſupponit fuiſſe: ſit

Baptiſmus cauſat tantùm in re, aut voto.

31 Quarta concluſio: *Ad veritatem formæ baptiſmalis non requiritur, neque connotatur peccatum fuiſſe.* Hæc concluſio eſt contra dictam reſponſionem, neque minùs certa eſt ex dictis. Probatur, ſupponendo duplicem ſignificationem formæ, quarum altera eſt ſpeculatiuè, & ex inſtitutione humana: hæc autem non refertur ad peccatum tanquam ſignificatum, neque connotat peccatum eſſe, aut fuiſſe, aut remiſsionem eius in effectu, aut virtute, ſed ſolùm ablutionem corporalem, quæ etiam ex natura actionis, aut inſtitutione humana ad illum effectum non refertur, cùm ad alios fines, aut voluptatis, aut munditiei, aut ſalutis corporalis frequens ſit vſus balneorum. Altera ſignificatio eſt formæ, ex diuina inſtitutione, quæ dicitur practica, & per eam ſortitur efficaciam remiſsionis peccatorum; ſed ad veritatem huius non requiritur, vt in omni ſubiecto qualitercunque diſpoſito, denotet peccatum fuiſſe: ergo neque hoc ſpectat ad veritatem formæ, reſpectiuè ad quodcunque ſubiectum. Et probatur Minor cum conſequentia.

Quarta concluſio, Non requiri peccatum fuiſſe.

Veritas ſpeculatiua formæ.

Veritas practica.

32 Significatio formæ Baptiſmi hoc modo ſumpta, non eſt ſpeculatiua, ſed practica; ſicut & cuiuslibet Sacramenti nouæ legis, hæc autem eſt in cauſando effectum Sacramenti, vt docet Florentinum *in Decreto vnionis*, diſtinguens per hoc, Sacramentum nouæ legis, à Sacramentis veteris legis. Trident. *ſeſſ.7. de Sacram. in genere, can.* 2. 4. 6. 7. *&* 8. Idem ſupponit canon primus de Baptiſmo, in hoc diſtinguens Baptiſmum Chriſti à Baptiſmo Ioannis *ſeſſ.6. can.* 4. *&* 7. *ſeſſ.* 14. *cap.* 1. *&* 2. *ſeſſ.* 5. tribus vltimis canonibus definit hanc ſignificationem conuenire Baptiſmo, quâ habet efficaciam ad remiſsionem peccati originalis.

Conſiſtit in cauſando.

In his omnibus vbi denotatur ordo Baptiſmi in ſignificando ad peccatum, dicitur in eo eſſe, vel quia cauſat gratiam, vel applicat meritum Chriſti ad ſanctificationem, vel regenerat, delet peccatum, remittit, tollit, quæ omnia nihil denotant præter efficaciam Baptiſmi in cauſando ſuum effectum. Et vt breuior ſim, nunquam aliter aſſeruerunt Concilia, Patres, aut Doctores, Baptiſmum, aut formam eius, connotare peccatum, niſi ex efficacia Sacramenti, neceſsitate ſubiecti, & ſtatu eius.

33 Ex hac fidei regula ſic argumentor primò; Baptiſmus non ſupponit peccatum ex modo ſignificandi, aut ipſa ſignificatione formæ, niſi quatenus virtus eius extenditur ad remiſsionem peccati, vt patet ex præmiſsis, ſed in caſu primæ, ſecundæ, & tertiæ concluſionis, nullam exercet cauſalitatem in reipſa collatum circa peccatum, quo non obſtante verificatur ſenſus formæ baptiſmalis circa ſubiectum: ergo ad eam non ſpectat ſignificare, aut connotare peccatum fuiſſe in ſubiecto, & ſi fuerit, non facit ad veritatem formæ, modò non exerceat cauſalitatem in re, aut voto, circa peccatum: ergo perinde erit forma eius vera, etiam in eo, in quo nullum fuerit peccatum, modò exerceat aliquam cauſalitatem in ipſum, talis eſt Beata Virgo, reciperet enim characterem, & ſecundùm plurium ſententiam gratiam, incorporationem in Eccleſia viſibili, adimpleret præceptum, redderetur capax aliorum Sacramentorum: ergo, &c.

Formam Baptiſmi connotare peccatū eſt illud delere in re, aut voto.

Eſſe verum, licèt nō ſupponat peccatum.

Effectus eius in Virgine.

Confirmatur, non eſt contra veritatem formæ non *Prima cōfirm.*

non significare remissionem peccati in hæretico, & ficto: in quo est peccatum, & in quo forma verificatur, quamuis incapax sit huius effectus remissionis propter obicem, sed æquè, aut magis, incapax est qui nunquam habuit peccatum, vel si habuit, est iam remissum, quàm fictus, qui similiter est capax non solùm omnium effectuum, quos recipit fictus, & quorum ratione verificatur in eo forma, sed gratiæ & regni: ergo à fortiori, vera erit in eo forma Baptismi. Probatur minor, quia Deus de potentia absoluta, nequit remittere peccatum, quod non est, sed causa instrumentalis, qualis est Baptismus, non extendit suam actiuitatem vltra actiuitatem, & potentiam causæ principalis, qui est Deus, vt assistit Sacramentis, Tridentin. *sess.6. cap.7.*

Magis verificari formam in Virgine, quàm in ficto.

34 *Secunda confirmatio.*

Secundò confirmatur, non est magis de veritate practica formæ Baptismi remittere peccatum, quàm conferre gratiam, imò hoc magis cadit in veritatem formæ practicam, & efficacem, quia gratia est terminus *ad quem*, terminus autem *à quo* est peccatum, neque remittit illud, aut remissiua est peccati, nisi vt confert gratiam peccatori: terminus autem *ad quem* in physicis & moralibus magis intenditur ab agente, quia per se, terminus *à quo* per accidens. Actio autem baptismalis, vt est circa peccatum, concipitur per modum regenerationis, & iustificationis, in quibus terminus *à quo* est peccatum, vt concipitur tanquam priuatio vitæ, quæ est per iustitiam; ideóque tam Scriptura, quàm Patres hanc regenerationem explicant per renascentiam, mundationem, ablutionem, sanctificationem à peccato, in quibus omnibus peccatum connotatur vt terminus *à quo*; ipsa gratia, vt sanctificans & mundans, generans ad vitam, iustificans, vt terminus *ad quem*.

Terminus à quo, & ad quem iustificationis.

Trident. *idem docet.*

Et nouissimè Tridentinum *sess.... cap.5. & 7.* in descriptione iustificationis, eiúsque explicatione sic docet: esse *translationem ab eo statu, in quo quis nascitur filius Adam, ad statum adoptionis filiorum*, &c. & loquitur de ea, quæ fit per Baptismum, vbi denotat terminum *à quo* esse peccatum, *ad quem* verò, gratiam & renouationem interioris hominis.

D.Thom. *ad idem.*

Et optimè Diuus Thomas *in 4. dist.1. quæst.1. art.1. quæstiuncula 1. ad 1. & quæst.28. de veritate, art.1. in corpore*, distinguit terminum *à quo* iustificationis, in purè negatiuum formæ, quo modo inueniebatur in Angelis, & primo homine in statu integritatis, iustificatio procedens ex pura carentia formæ, ad ipsam formam. Alio modo, vt supponit contrarium, vel rigorosè negatiuum, vt est iustificatio impij, & in qua consistit actio baptismalis, quæ nullo modo imaginario connotat peccatum, nisi vt terminum *à quo*, aut significat: ergo gratia, quæ est terminus *ad quem*, magis cadit sub veritate formæ, quàm peccatum: quo supposito, sic subsumo:

Non connotari peccatũ, nisi vt terminum à quo.

35 Sed de fide est, formam esse veram in ficto, vel hæretico & schismatico, quamuis non significet collationem gratiæ; nec, quod ampliùs est, remissionem vllam peccati: ergo etiam vera esse potest à fortiori, in eo, in quo significat gratiam, quamuis nullam remissionem peccati, aut ipsum peccatum connotat.

Tertia confirmatio.

Confirmatur, eatenus agit Baptismus ad remissionem peccati, quatenus habet efficaciam conferendæ primæ gratiæ, vt supponitur ex dictis, & patet ex Trident. *sess.5. cap.9.* *Quamuis autem necessarium sit credere, neque remitti, neque remissa vnquam fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia*, &c. Quomodo autem fiat, docuit cap. 7. *Quanquam enim*, inquit, *nemo possit esse iustus, nisi cui merita passionis Domini nostri Iesu Christi communicantur; id tamen in hac impij iustificatione fit, dum eiusdem sanctissima passionis merito per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inhæret*, &c. Et infrà assignans causam formalem iustificationis, & instrumentalem: *Instrumentalis item Sacramentum Baptismi*, &c. *demum vnica formalis causa est, iustitia Dei, non quâ ipse iustus est, sed quâ nos iustos facit, quâ videlicet ab eo donati renouamur*, &c. *iusti nominamur, & sumus, iustitiam in nobis recipientes*, &c. ergo quoties absoluitur forma à conferenda gratia, seu eius collatione, absoluitur etiam à connotatione, & significatione peccati, à collatione gratiæ absoluitur in ficto: ergo à remissione peccati, & eius connotatione; absoluitur etiam in iustificatis aliàs, seu quocunque modo existentibus in gratia à collatione gratiæ primæ, quæ sola habet annexam remissionem peccati, eiúsque connotationem per modum termini *à quo*: ergo etiam absoluitur à connotatione peccati, quod solùm connotat inquantum illud remittit actu per collationem gratiæ; connotat, inquam, quantùm ad *inesse* eius: ergo in Beata Virgine à fortiori absoluitur ab hac connotatione, cui probabile est nullam dedisse gratiam iuxta superiùs dicta, vel si dederit in sententia totius Ecclesiæ, & scholæ, non potuit esse prima gratia, quæ habet annexam remissionem peccati.

Formam non cõnotare peccatum, quando non confert gratiam.

36 *Quarta confirmatio.*

Confirmatur, & peto, quo fundamento asseritur, formam Baptismi connotare peccatum? Nullum aliud afferri potest, nisi illud solum, quo dicitur dari in remissionem peccatorũ: sed Scriptura & Patres hanc veritatem, & significationem formæ referunt ad peccatum, quod inest, & remittitur de facto virtute Sacramenti, recepti in eius remissionem; non verò referunt hunc sensum ad peccatum, quod non inest, sed fuit remissum per alia remedia, quia sic se habet, quasi nunquã inesset, quando suscipitur Baptismus: vnde remissionem eius, aliàs obtentam non referunt in efficaciam Baptismi, quâ Sacramentum est, sed in fidem, pœnitentiam, & charitatem, vel sanctificationem ex priuilegio, vt contigit in iis, qui in vtero sanctificatur: vt patet *Actor.10.* vbi Chrysostomus, & alij, Augustinus *lib.4. de Baptismo, c.15. & aliis locis suprà citatis, & predicto c.21. & 22.* docet ministrari Sacramentum iustificatis, vt Cornelio, non in remissionem peccatorum, sed vt coniungerentur Ecclesiæ, & ad ingressum regni cœlestis.

Connotari tantùm peccatum, quod inest.

Chrysost. Augustinus.

Quam veritatem communi consensu Scholastici, vt D.Thomas *in 4. dist.18. quæst.1. art.3. ad secundam responsionem*, asserens neque Baptismum, neque Pœnitentiam dari in remissionem peccati sanctificatis per contritionem. Et *3. part. q.68. art.1. ad 3.* dicit sanctificatos in vtero recipere remissionem peccati, per Baptismum autem characterem. Videatur *quæst. 66. art. 11. & quæst. 69. art.4. ad 2.* Alensis *4. part. quæst.8. m.7. art.1. §.6.* D. Bonauent. *in 4. dist.6. q.2.* vbi etiam S.Thomas *quæst. 1. art. 1. quæstiuncula 3.* vbi asserunt quòd si sanctificato in vtero daretur Baptismus in remissionem peccati, fieret contemptus, & sacrilegium, dari

Non datur sanctificatis in remissione peccatorum.

Alensis. D.Bonauet.

Richardus. dari autem ad alios effectus. Richardus *in 4. dist. 4. quæst. 3. ad 4.* noster Doctor *loco citato*, & communiter omnes. Ex quibus patet, Baptismum nullo modo connotare peccatum præsens, aut præteritum in sanctificatis.

Si daretur in remissionem Sanctis, esset signũ falsum. Applicant quidam eorum rationem, quam adducunt Patres contra rebaptizantes, quæ perinde hîc concludit: quia si Baptismus daretur in remissionem peccati sanctificatis, esset signum falsum significans peccatum esse, quod non est: sicut si Baptismus daretur baptizato, esset signum falsum: quia denotaret eum non habere consignationem quam habet. Videatur Clemens Romanus *lib. 6. constitut. c. 15.* Ambrosius *lib. 2. de Sacram. cap. 2.* Basilius *lib. de Spiritu sancto, c. 15.* Damascenus *lib. 4. de fide, cap. 10.* Isidorus *lib. 2. de diuinis officijs, cap. de Baptismo.* Augustinus tract. 5. in Ioannem, *Dare*, inquit, *non potes quod iam habet, sed facis negare quod habet*, &c.

Clem. Rom. Ambros. Basilius. Damasc. Isidorus. Augustin.

37 *Quinta conclusio. Formam de se continere remissionem virtute.* Quinta conclusio: *Sensus formæ sacramentalis est vt contineat in virtute sua remissionem peccati quantùm est ex parte Sacramenti, non verò quòd actu conferat cuicumque subiecto illam remissionem, si non est capax remissionis, siue ex obice, siue quia non indiget, vt cui nullum insit peccatum.* Hæc sequitur ex dictis: & probari potest ex Tridentino *sess. 7. de Sacram. in genere can. 6.* vbi definit Sacramenta nouæ legis continere gratiam, quam significant: nempe in virtute, & efficacia, quæ competit causæ efficienti instrumentali, eámque dare suscipientibus quantùm est ex parte Sacramenti, nisi obex ponatur; idem habet Canone sequenti. Hugo de S. Victore *lib. 2. de Sacramentis, part. 14. cap. 8.* vbi dicit formas sacramentales Baptismi, & Pœnitentiæ, *non actum, aut euentum, sed virtutem suorum effectuum significare*; quod perinde est, ac denotare virtutem, & efficaciam respectu effectus; non autem semper ipsum effectum, quia hic dependet etiam à statu, & dispositione subiecti.

Trident. Hugo.

Corduba. Hinc rectè noster Corduba *lib. 1. quæstionum, quæst. 1. opinione 2. ad secundum*: sic interpretatur sensum formæ Baptismi, & Pœnitentiæ, *Do tibi Sacramentum habens virtutem deletiuam peccati, quoad culpam & pœnam æternam*, &c. *si eges*, &c. *& nisi obicem posueris.* Suarez *tom. 4. in 3. p. disp. 19.* hanc appellat communem Doctorum, quam ipse sequitur; quod rectè colligitur ex iam citatis suprà, & ex negantibus Baptismum dari in remissionem peccatorum sanctificatis. Vasquez *tom. 4. in 3. part. quæst. 91.* & quotquot specialiter cum D. Thoma dari Sacramentum Pœnitentiæ validum in formæ.

Suarez. Vasquez.

Sicut ergo Baptismus datus paruulis non habet in omnem effectum suum; nempe remissionem actualis, quia illud non est in paruulo; ita in adulto sanctificato verè forma Sacramenti, & ipsum etiam Sacramentum verificatur; quamuis non in remissionem peccati, sed ad alios effectus. Vnde manet probatum, quod suprà dicit Doctor, Sacramentum remittere peccatum aliquando in *fieri*, nempe quando inest, aliquando in *facto esse*, & in *fore* si inesset; per quæ verba nihil aliud denotat quàm virtutem Sacramenti, quantùm est ex parte ipsius.

Doctor.

38 *Cõsentio dictorum.* Sequitur ex his in Beatissima Virgine, & immaculata ab omni peccato operis, & originis, potuisse verificari formam Sacramenti, sine vllo præiudicio suæ innocentiæ, sine vlla connotatione peccati præteriti & præsentis, quia in ea Baptismus haberet alios suos effectus, per quos subsisteret veritas practica eius: sicut fusiùs probatum est, non esse de veritate, aut efficacia Sacramenti, aut vllius causæ, aut etiam in actu secundo, vt producat omnem effectum, ad quem ordinatur ex virtute sua, in quouis subiecto quomodocumque disposito, aut non capaci.

Et perinde difficultas suprà proposita vrget authores, qui asserunt Virginem fuisse à peccato sanctificatam in vtero, sicut aliàs negantes contraxisse peccatum, vt ingenuè fatetur suprà Sotus; nam, vt infrà videbimus, & iam probatum est; Canon citatus (quantùm ad vim consequentis & argumenti sumpti de veritate formæ Baptismi in infantibus, quo probet eos habere peccatum originale contractum ex primo parente; quod est intentum consequentiæ illatæ) intendit probare peccatum inesse, & non quòd tantùm fuerit nec concluderet, si aliunde deleri posset, quàm per Baptismum de lege; vnde cõsequentia Concilij nõ extenditur ad adultos; quibus alia remedia ante Baptismũ suppetunt delẽdi peccati.

Perinde esse quantum ad præsentẽ difficultatẽ Virginem fuisse sanctificatam, aut præseruatam à peccato. Sotus.

Vltima conclusio. 39 Vltima conclusio: *Baptismus Virginis, & forma eius fuit vera practicè absque connotatione peccati, vel quod tum infuit, aut quod antea fuerit.* Hæc est conclusio principaliter intenta: & probata est in præcedentibus per argumentum à loco intrinseco; de natura, & efficacia, & significatione formæ baptismalis ex fidei, Patrum, Doctorum regulis. Eam ex abundanti probamus, ex vsu aliorum Sacramentorũ, & per medium extrinsecum.

Primò, Circumcisio fuit instituta in remedium peccati originalis; quæ est constans sententia S. Augustini *lib. 2. contra Iulianum, c. 18. lib. 5. c. 9. lib. 2. de gratia Christi, & peccato orig. cap. 30. & 32. lib. 2. de nuptijs, & concupisc. cap. 11. & 12. lib. 4. de Bapt. cap. 24. lib. 2. contra literas Petil. cap. 72. lib. 13. de Ciuit. cap. 16. lib. 16. cap. 27. epist. ad Dardanum, epist. 203. in Psalm. 75. tract. 30. in Ioann.* idem Author Hypognostici *lib. 5.* Prosper *epist. quæ est 84. inter Ambrosianas, & lib. de promissionibus Dei, 1. part. cap. 14.* omnes Patres posteriores, & Scholastici, quos suprà *dist. 1. quæst. 6.* citauimus. Sed Ieremias fuit circumcisus, in quo non habuit illum effectum Circumcisio, neque habere potuit, quia fuit sanctificatus in vtero, vt Athanasius *lib. 4. contra Arianos* docet. Ambrosius *lib. 4. de fide, cap. 4.* Cyrillus Ierosolymitanus *Catechesi 3.* plerique Patres & Scholastici. Ioannes Baptista eodem modo sanctificatus in vtero, vt Athanasius, Eusebius Emissenus, Cyrillus Ierosolymitanus, Cyprianus, Ambrosius, Gregorius Magnus, & Scholastici asserunt, fuit circumcisus, sine eodem effectu. Abraham similiter circumcisus sine simili effectu, *ad Romanos* 4. Saluator circumcisus fuit, *Luca* 1. Circumcisio autem figura fuit Baptismi, & liberationis à peccato, *ad Colossens.* 2. sicut præputium signum peccatoris, Deuteronom. 10. & 30. *Circumcidite præputium cordis vestri*, &c. ad Rom. 2. *Si autem prauaricator legis sis, circumcisio tua præputium factum est*, &c. & Philip. 3. fuit signum peccati originalis, vt docet Augustinus *lib. 6. contra Iulianum, c. 7.* esse signum peccatoris, ait Bernard. *serm. 1. & 3. de Circumcisione.* Alensis *4. p. q. 8. m. 7. art. 1. §. 6.* D. Bonauent. *in 4. dist. 1. p. 2. dist. art. 1. quæst. 2.* & communis Theologorum. Sed in Christo non habuit hanc significationem, neque habere potuit; sed alias, de quibus Epiphanius *hæresi* 30. nempe vt confirmaret legem à se datam, vt ostenderet veritatem carnis,

Argumẽtum ex Circumcisione. Augustin.

Author Hypognostici. Prosper.

Ieremias circumcisus. Athanas. Ambros. Cyrillus.

Ioannes Baptista circũcisus. Athanas. Eusebius. Cyrillus. Cyprian. Ambros. Gregor.

Christus, & Abrahã circumcisi.

Circumcisio signum peccatoris.

Augustin. Bernard. Alensis. D. Bonau. communis Theologorum. Epiphan.

Effectus eius in Christo.

nis, & se esse de genere Abraham, cui promissus est, vt Iudæi non haberent excusationem: ergo similiter Baptismus potest esse verus, sine eo quòd significet peccatum in Virgine.

40 *Secundò probatur. Baptismus Ioannis signũ peccatoru.* Beda. Theophyl. Magister. D. Thom. D. Thom. Alensis. Glossa. Augustin.

Secundò, Baptismus Ioannis in Iordane fuit signum peccatoris,& pœnitētiæ, *Marci* 1. *Matth.* 3. *Lucæ* 3. Beda, Theophylactus *in* 1. *Marci.* Magister *in* 4. *dist.* 2. & reliqui. D. Thomas 3. *part. quæst.* 37. & 38. Sed hoc baptismate tinctus est Christus, in quo non significauit peccatum, aut pœnitentiam; nec proinde in ipso fuit falsum signum, ob alias rationes, ab his diuersas, quæ per tale Baptisma designabantur, quas colligit D. Thomas *in* 4. *dist.* 2. *q.* 2. *art.* 3. *in corpore.* Alensis 4. *part. q.* 6. *m.* 5. & *m.* 6. *art.* 1. Glossa *in Marcum.* Augustinus *lib.* 5. *de Baptismo contra Donatistas, cap.* 11. Vnde S. Thomas *quæstiuncula* 1. obiicit quòd Christus non potuit baptizari Ioannis Baptismo, quia erat pœnitentiæ, & designabat peccatum, quorum neutrum potuit esse in Christo; sicut etiam circumcisus fuit non in remedium peccati, sicut & alij.

Tertia ratio. Christus oblatus in templo. Augustin. Beda. Euthymius. Canō Trullanus. Sophronius. Cyprian. Augustin. D. Thom.

Tertiò, Christus fuit in templo præsentatus,& pro eo oblatum sacrificium par turturum, aut duo pulli columbarum; quod sacrificium iubebat lex *Leuit.* 12. offerri pro peccato non patris, sed filij, siue intelligatur originale, siue immunditia legalis contracta ex vi conceptionis, aut natiuitatis sanguinolentæ, vt docet Augustinus *lib. Quæst. in Leuiticum, quæst.* 40. Beda, & Euthymius *in cap.* 2. *Lucæ*; & alij: sed neutrum horum contigit in Christo, quia prodiit clauso vtero, & absque secundinis, aut vlla macula, vt habet Canon 37. in Trullo, epist. Sophronij in VI. Synodo *Act.* 11. Cyprianus *serm. de Nat. Domini.* Augustinus *lib.* 29. *contra Faustum, cap.* 3. & 4. S. Thomas 3. *part. quæst.* 35. *art.* 6. Hoc autem sacrificium fuit verum, & religiosum in Christo: sed non secundùm illam significationem, sed aliam approbationis & adimpletionis, & oblationis suo Patri in templo: ergo, &c.

41 *Quarta ratio. Sumpsit Eucharistiam.* D. Thom. Hieron. Tertullian.

Quartò, Christus in vltima Cœna sumpsit Eucharistiam cum discipulis, vt Hieronymus *in epist. ad Hedibiam, quæst.* 2. & D. Thomas 3. *part. quæst.* 79. *art.* 1. Tertullianus *lib.* 4. *contra Marcionem*, & alij, vt suo loco dicemus. Si ergo Circumcisio, oblatio in templo, & sacrificium, Baptismus Ioannis denotant peccata, vt significata sua primaria, quo non obstante fuerunt vera signa in Christo, sine tali significatione: eodem modo Baptismus Virginis fuit verum signum practicum, quamuis non habuerit adiunctam remissionem peccati, cuius non erat illa capax, quia aliorum effectuum eius fuit capax, & probabiliter etiam gratiæ.

Adduci ad hæc possunt aliæ rationes, iuxta satis fundata placita, & communia plurium Doctorum, vt quòd fuerit in Virgine pœnitentia virtus, quæ non minùs respicit peccatum actuale, quàm Baptismus originale ex primaria inclinatione. Item, Virginem suscepisse Extremam Vnctionem, quæ habet virtutem remittendi peccatum, & corroborandi contra finales persecutiones, vt plures asserunt cum Trident. *sess.* 14.

Veritates elicita.

Ex quibus omnibus, & aliàs præmissis colligo has veritates; prima, quòd *Virgo, gratia plena, & in ea confirmata non habuit peccatum originale, aut actuale, quando suscepit Baptismum.* Secunda veritas est, quòd *Baptismus non potuit dari eidem in remissionem peccati.* Tertia, quòd *Baptismus non significat, neque connotat peccatum, nisi vt datur in remissionem peccatorum.* Quarta, quòd *forma Baptismi sit vera, in eo etiam, cui non datur in remissionem peccatorum; modò saluentur aliqui alij eius effectus in ipso: ac proinde veram fuisse in Virgine, sine vllo præiudicio suæ innocentiæ immaculatæ.*

Responsio ad primam pro opposito.

Ad rationem dubitandi superiùs adductam, patet ad primum dari Baptisma in remissionem peccatorum, & quis sit verus sensus formæ eius, nempe intelligi, & referri ad potestatem, virtutem & efficaciam, quantùm est ex parte Dei, & Sacramenti; non verò in effectu ipso, nisi iuxta statum, & capacitatem subiecti, aut dispositionem.

42 *Ad secūdum. Responsio cuiusdam. Argumētum esse ex proprijs hæreticorum, non ex sensu Ecclesiæ.*

Ad secundum, quod est Canon Mileuitani, respondet quidam vir aliàs doctus & pius, in suo libro de Immaculata Conceptione, *cap.* 24. *n.* 119. asserens non ex propria sententia, sed in sensu hæreticorum locutos fuisse Patres Concilij, & veluti argumento ad hominem eos confodisse ex propriis, quia cùm illi vltrò admittebāt, annuentes Baptisma dari *in remissionem peccatorum*; imò ipsi formæ adderent illa verba, *in remissionem peccatorum*, &c. vt ex illo ipso Canone Concilij & verbis formę Baptismi *in remissionē peccatorum*, &c. inferri putat; & tamen negarent infantulos habere peccatum, à quo emaculari, & abstergi possent per Baptismum, efficaciter deduxit cōtra eos Concilium, formam illam, quam assignabant *in remissionem peccatorum*, &c. esse falsam; dum per eam ex eorum doctrina nullum remittebatur peccatum. Vnde idem author consequenter negat Concilium eo canone quidpiam assertiuè enuntiasse, aut declarasse Baptismi formam non veram, si paruuli peccato carerent.

Refellitur. Constantin. Concilium. *Dari Baptisma in remissionem peccatorum.*

Cæterùm hæc interpretatio nequit cōmodè sustineri, neque est vera: nam eo ipso, quòd ex Constantinopolitano (vt Scripturas & Patres omittamus) datur *Baptisma in remissionē peccatorum* (quod perinde priores Canones Tridentini, aliáque plura loca iam citata apertè docent) non potuit forma Baptismi non dari in remissionem peccatorum; quod etiam satis constat ex ipsis eius verbis.

Habetur in alijs Concilijs. *Canō est sententia Ecclesiæ assertus*

Accedit quòd prædictus Canon iisdem verbis concipitur in aliis Conciliis Africanis, sub Zozimo, Bonifacio, & Cælestino: habetur in decretis Gratiani, Burchardi, Iuonis. Neque consuetum sit in definitionibus Ecclesiæ aliquid pręter assertionem professam intexere. Ne ergo repetamus quod aliàs suprà diximus, tractantes de erroribus, qui contra veritatem Baptismi emerserunt; & speciatim quid docuerint Pelagiani, & responderint ad hoc argumētum, quod vrgebant Patres ex forma Baptismi, & consuetudine Ecclesiæ exorcizantis, & baptizantis paruulos in remissionē peccatorum: vt patet ex pluribus locis Augustini, ibidem citatis, diuisi sunt in duas partes; alij admittebant baptizari eos in remissionem peccati, non originalis, quod negabant, sed actualis, quod propria volūtate in paruulis est commissum. Alij verò dicebant baptizari tantùm vt ingrederētur regnum cœlorum, non in remissionem peccati: de quibus fusè Augustinus locis suprà citatis, cuius doctrinam secutum est Concilium Mileuitanum, cui interfuit, & conditor cum reliquis ipsius Canonis fuit: vt Prosper carmine de ingratis, loquens de eo Concilio, *Cui dux Aurelius, ingenium Augustinus erat*, &c. Videatur etiam epistola Synodica ad Innocentium, & alia Innocentij ad Patres Concilij Mileuitani, quibus sensus Ecclesiæ declaratur.

Vacillatio hæreticorum, qui diuisi sunt ex efficacia argumenti. Prosper.

Sed omnia remitto quoad hoc ad loca Augustini suprà citata; & apertissimè colligitur ex ver-

Trident. bis subsequentibus ipsius Tridentini, rationem subiungentis dictorum ex Apostolo, & interpretatione Ecclesiæ: *Quoniam,* inquit, *non aliter intelligendum est id quod dixit Apostolus; per vnum hominem peccatum intrauit in mundum; & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt, nisi quemadmodum Ecclesia Catholica vbique diffusa semper intellexit: propter enim regulam fidei ex traditione Apostolorum etiam paruuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideò in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt: nisi enim quis renatus fuerit,* &c. Quibus verbis totius Canonis fundamentum habetur ex Scriptura, traditione Ecclesiæ, forma baptizandi, & necessitate baptismi.

Sensus ergo Canonis planus, quem colligere licet ex Augustino variis in locis, & specialiter *lib.2.de peccato originali,cap.*40. qui hoc argumento vtitur, non simulatoriè, sed dogmaticè: nam cùm docuisset omnes filios Adam, etiam à parentibus Christianis, esse sub peccato, & damnatione, donec in Christo regenerantur; subdit: *Denique ipsa Ecclesiæ Sacramenta, quæ tam priscæ traditionis authoritate concelebrat, vt ea isti, quamuis in paruulis existiment simulatoriè potiùs, quam veraciter fieri; non tamen audent aperta improbatione respuere; ipsa, inquam, sancta Ecclesiæ Sacramenta satis indicant paruulos, à partu etiam recentissimos, per gratiam Christi de diaboli seruitio liberari: excepto enim quod in peccatorum remissionem non fallaci, sed fideli ministerio baptizantur, etiam priùs exorcizatur in eis, & exsufflatur potestas contraria, qui etiam verbis eorum, à quibus portatur, sese renuntiare respondent,* &c. & cap.6. asserit se nunquam aliud audiuisse, aut legisse antequam Carthagine illud audierit, suboriente hæresi Pelagiana. (Augustin.)

45 *Primũ quod damnat Canon.* Canon ergo secundùm hanc doctrinam Ecclesiæ, damnat primùm negantes paruulos verè baptizari in remissionem peccati, & per hoc asserentes simulatoriè baptizari, vt dicebant Pelagiani, saltem quantùm ad remissionem peccati: hoc enim docebat Pelagius, baptizari eos tantùm vt sanctificarentur, & ad ingressum regni cœlorum; non ad remissionem peccati: comprehendit infantes natos ex Christianis parentibus: hoc enim erat potissimum argumentum Pelagianorum contra Ecclesiam. (*Error Pelagij.*)

Secundus error damnatus à Canone fuit Calestij. Secundò damnat errorem Cælestij, qui admittebat paruulos baptizari in remissionem peccatorum, sed non originalis, quod negabat, sed actualis per propriam voluntatem commissi.

Infertur tertiò cõsequens. Infert tertio loco illud consequens; nempe sequi formam Baptismi in eis esse falsam, si non haberent originale. Rationem autem consequentis infrà, subiicit: *Paruuli qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt; ideò in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt,* &c.

Suppositio Canonis expressa. Supponit autem Concilium paruulos non habere peccatum actuale, aut habere posse, quia non habent vsum sui arbitrij, siue in bonum, siue in malum; ac proinde non posse applicari paruulis alia remedia, vt fidei, & charitatis, per quæ possint iustificari, quia hæc per proprium actum disponunt ad iustitiam, & liberè conuertendo se in Deum, vt Tridentinum *sess.6.cap.5.can.*4. consequens est eos baptizari in remissionem peccati originalis, quod aliter de lege nequit in eis tolli; ac proinde formam fore falsam, nisi supponeretur originale. (Trident.)

Quod consequens est verum: sed non extenditur vltra subiectam materiam, quia non comprehendit sanctificatos in vtero, neque paruulos circumcisos, si qui fuerint baptizati currente fructu huius remedij; neque etiam adultos, quia infrà *sess.6.cap.*4. agens de iustificatione adulti, admittit quandoque sanctificari cum voto Sacramenti, quibus non datur mox Sacramentum in remissionem peccatorum. Minùs autem recepit illud Beatissima Virgo in remissionem peccatorum, ad quam proinde nihil spectat Canon præfatus, neque consequens illatum à Patribus: imò est ad oppositum, quia intendit peccatum originale esse actu in infantibus, non autem fuisse. Accedit vlteriùs quòd ipsi Patres Concilij sub finem noluerunt comprehendi in dictis canonibus Beatissimam Virginem: *Declarat tamen hæc sancta Synodus,* &c. (*Consequens comprehendit solos paruulos.*) (*Eximitur Virgo à Patribus Tridẽtini à Canone.*)

46 Ad confirmationem petitam ex Sacramento Pœnitentiæ, respondetur negando antecedens, quia maior est ordo, & dependentia pœnitentiæ ad peccatum, quàm Baptismi: quod declaro, quia quantùm ad efficaciam & virtutem vtrumque Sacramentum in hoc conuenit, vt perinde dicant efficaciam ad delendum mortale actuale, & Baptismus originale. Quantùm ad efficaciam remissionis maior est in Baptismo, quia totam pœnam remittit, & omnia peccata venialia: Pœnitentia mortalia tantùm, & confessa venialia, & pœnam æternam remittit, non tamen totam pœnam temporalem: vide Tridentinum *sess.14.cap.*2. Conueniunt tertiò, quòd in voto vtriusque remittatur mortale actuale per contritionem; & forma tam Baptismi, quàm Pœnitentiæ verificatur non in remissione peccati remissi, vt dictum est. (*Ad confirmationẽ respondetur.*) (*Pœnitentia magis dicit ordinẽ ad peccatum, quàm Baptismus.*) (*Vtriusque conuenientia.*)

Differunt tamen in hoc, quod est connotare peccatum præteritum, quod non competit Baptismo: conuenit tamen pœnitentiæ propriè dictæ, vt est virtus, & vt est Sacramentum; ideóque necessariò supponit, peccatum nequit esse in Beata Virgine vt rigorosè sumitur: quia pœnitentia virtus, vt definitur in lib. de vera & falsa pœnitentia, est *dolor animi punientis in se, quod dolet commisisse:* supponit ergo peccatum tanquam materiam circa quam, in quo differt à Baptismo, qui per accidens ratione peccati actualis in adulto exigit pœnitentiam, & non per se. Pœnitentia etiam habet ordinem ad peccatum præteritum ratione non solùm contritionis, quæ est pars materiæ eius; sed etiam confessionis, quæ est actus iuridicus, & accusatio criminalis rei per seipsum, & recurrentis ad hoc tribunal ob peccatum. Præterea, ratione satisfactionis, quæ imponitur propter peccatum, dicit similem ordinem ad peccatum. Præterea, ratione formæ quæ est pars principalis, & consistit in actu iudiciali per modum sententiæ latæ. Hæc patent ex Tridentino *sess.*14. *cap.*2. 4. 5. *&* 6. non ergo ideò pœnitentia dicit ordinem ad peccatum præteritum, quia instituta est contra peccatum; sed ex modo speciali suæ institutionis, in quo differt à Baptismo. Baptismus respicit peccatum vt terminum *à quo* tantùm, si inest: pœnitentia verò vt materiam circa quam perficitur ordo iudicialis, ad cuius normam instituta est; & exercetur potestas ligandi, atque soluendi; ideóque requirit peccatum esse, aut fuisse, de quo cognoscit per se: non ita Baptismus, quia ex conditione subiecti hoc tantùm petit, non ex ratione materiæ, aut formæ: ex quo responsio ad argumentum patet. (*Differentia.*) (*Definitio Pœnitentiæ virtutis.*) (*Ex multis rationibus Pœnitentia Sacramẽtum supponit peccatum fuisse.*)

QVÆ

QVÆSTIO VII.

Vtrùm omnes baptizati recipiant æqualiter effectum Baptismi?

Alens.4.*p.q.*21.*m.*3.D.Bonau.*hic p.*2.*art.*2.*q.*3.Richard.*art.*3.*q.*3.D.Thom.3.*p.q.*69.*art.*8. Suarez & Vasquez *ibi.* Sotus *d.*6.*q.vnic.art.*6.Palud.*hic q.*1.Gabr.*q.*2.*art.*2.Bassol.*q.*1.*art.*3. Eckius *de Bapt.hom.*13.

VLTIMO quæro [a], vtrùm omnes baptizati recipiant æqualiter effectum Baptismi? Videtur quòd sic, quia effectus Baptismi magis dependet à conferente, quàm à suscipiente; sicut effectus vniuersaliter magis dependet à causa efficiente, quàm à materia. Apparet etiam in proposito, quia in ministro requiritur perfectior intentio, quàm in recipiente; quod non est, nisi quia ab eo magis dependet Baptismus, quàm à suscipiente: sed ministrorum inæqualitas nihil facit ad inæqualitatem effectus Baptismi: ergo multò magis nec inæqualitas suscipientium: & per consequens nulla est causa inæqualitatis effectus huius. 1 *Magist. H. Argum.* 1.

Contrà, *actus actiuorum sunt in patiente disposito.* 2. de Anima: ergo in magis disposito perfectiùs recipitur effectus: ergo, &c. *Ratio opp. Text. com* 24.

Respondeo, aliqui distinguunt de effectu, qui est res, & Sacramentum, qui dicitur character: & de effectu, qui est res tantùm: sed de primo effectu nondum habitus est sermo, sed habebitur distinct. 6. De secundo ergo est quæstio, & dicitur, quòd plures effectus tales habet Baptismus; ordine tamen quodam: quia causare gratiam, & remittere fomitem, & huiusmodi. Patet autem quòd non in omnibus baptizatis æquè remittitur fomes. 2 *Rich. in* 4. *dist.* 4. *q.* 3. *Quære Bon. hic art.* 2.

Sed istud non est verum, nisi intelligatur sanè, quia fomes cùm sit in carne, vel in virtute aliqua corporali, per gratiam, quæ est in anima, non potest formaliter diminui: quia non est inter ipsum, & gratiam formalis repugnantia, cùm non sint nata fieri circa idem. Sed dicitur fomes diminui quantùm ad effectum, quem consueuit causare in anima, scilicet peccatum: nam secundùm quòd gratia augetur, fomes minorem habet efficaciam inclinandi ad peccatum. Ponitur autem exemplum conueniens de lapillo alligato alis aquilæ, quia si cresceret virtus motiua aquilæ, licèt non diminueretur grauitas lapilli (quia opposita non sunt nec in eodem) tamen grauitas lapilli diminuitur quantùm ad effectum: quantò enim maior est virtus in ala, tantò lapillus minùs impedit ascensum, vel volatum. *Fomes quomodo diminuitur, declaratur exemplo lapilli ligati alæ aquilæ.*

COMMENTARIVS.

1 a VLtimò quæro vtrùm omnes, &c. Postquam superiùs egit de effectu huius Sacramenti, quantùm ad gratiam, & remissionem culpæ, hîc consequenter quærit de perfectione illius effectus, & speciatim gratiæ: an scilicet æqualis sit in omnibus; nam de remissione peccati, & pœnæ non agit, quia illa est æqualis, nisi varietur status subiecti, quoad peccata operis plura, vel pauciora: *Illi enim, qui plus debet, plus etiam dimittur*, Lucæ 7. Adducit sententiam Richardi *hac dist. quæst.* 3. *in corpore*, quantùm ad effectum minuendi fomitem per gratiam baptismalem, eámque declarat, & benè, quomodo contingat remissio fomitis quantùm ad effectum ne trahat in consensum; & hoc est mortificare membra, reprimere hominem inferiorem, & non consentire legi membrorum. Et hinc Patres ad hunc effectum definiunt necessariam esse gratiam Dei, quia rebellio fomitis consistens in appetitu sensitiuo, & praua inclinatione volũtatis, est infirmitas, quam incurrit liberum arbitrium ex peccato, ad faciendum bonum, quæ per gratiam subleuatur, vt vincat concupiscentiam malam, sequendo legem, & rationem. De his fusiùs agitur in materia de gratia, & auxiliis. Sacramentum autem regenerationis non solùm tribuit gratiam sanctificantem, seu alios habitus supernaturales fidei, spei & charitatis, quibus datur posse operari ad salutem, quantùm ad eleuationem potentiæ; sed etiam tribuit specialia auxilia ad reprimendum fomitem, vt insinuant Patres, quos suprà citauimus, agentes de necessitate, & efficacia Baptismi, & renouatione per ipsum factâ; quam fusè Cyprianus in seipso fuisse declarat, & maximè ad propositum libertatis à concupiscentiis.

Richard.

Baptismus minuit fomitem.

Fomes quid sit.

Prima ergo conclusio Doctoris in hac quæstione est, remitti fomitem, hoc est, minui per baptismalem gratiam, & modus quo id fieri declarat, est, ex doctrina Patrum, qui ad hoc statuunt necessitatem gratiæ Christi, vt obseruetur lex, vincantur concupiscentiæ, & tentatio, quæ resistunt operi in exercitio. Hic autem effectus fomitis in adultis valet, in infantibus sopitur: quia nondum habent vsum arbitrij, & in quibus remissio fomitis per gratiam intelligenda est, quantùm ad potestatem, & vires, non pro tunc exercendas, & quantùm ad gratiam habitualem, non autem actualem datam, pro tunc, sed pro tempore congruo recipiendam virtute Sacramenti percepti; quando scilicet peruenient ad vsum rationis. Exemplum adductum à Doctore satis commodum est, quia vt Augustinus 83. quæstionum quæst. 36. *Perfectio charitatis est diminutio cupiditatis*, &c. 2 *Gratia baptismalis minuit fomitem.*

SCHOLIVM.

Ex parte Dei communiter æqualem dari gratiam baptiſmalem, poſsibile tamen eſt vnum accipere maiorem gratiam alio per Baptiſmum ſine maiori diſpoſitione, ſi Deus ita ſtatuiſſet. Nec Scotus dicit de facto dari maiorem gratiam baptiſmalem ei qui prædeſtinatus eſt ad maiorem gloriam, vt falsò ei imponit Sotus ſuprà, ſed tantùm loquitur de poſsibili, quo cum conuenire videntur Alenſ. & Bonau. ſupr. ſed de facto dari tenent Palud. Gabr. Baſſol. Eckius citati.

3 *Inæqualitas gratiæ baptiſmalis, vel eſt ex Deo, vel cauſa meritoria, vel ſuſceptiua.*

Sic ergo [b] ponendo vnicum effectum Baptiſmi, ſcilicet gratiam, reſpondeo, quòd cùm ad effectum Baptiſmi, ſcilicet gratiam, concurrat cauſa principalis, ſcilicet Deus, & cauſa meritoria, vt paſſio Chriſti, & ipſe ſuſcipiens Baptiſmum: ex parte cuiuſlibet iſtorum poſſet attendi æqualitas, vel inæqualitas. Quantum ad Deum determinantem ſe cooperari iſti ſigno per effectum ſignificatum, & in hoc inſtituentem iſtud ſignum, in ratione ſigni certi (vt dictum eſt ſuprà) aliquo modo poteſt eſſe differentia, aliquo modo non. Aliquam enim gratiam diſpoſuit regulariter conferre cum iſto ſigno, ita quòd nulli minorem: & iſta poteſt dici conferri virtute Baptiſmi, quia virtute veritatis huius ſigni, & ſicut determinatio illa vniuerſalis, quantum ad iſtum gradum, eſt vniformis, ita effectus æqualis.

Loquitur de poſſibili.

Verumtamen, quia Deus prædeſtinauit diuerſos electos ad diuerſos gradus gloriæ, & hoc ante determinationem huius ſigni ad tantam, vel tantam gratiam conferendam: & ordinato ad maiorem gloriam, rationabiliter poteſt conferri maior gratia: poteſt Deus in determinando veritatem, ſeu certitudinem huius ſigni, diſponere, conferre alicui ſuſcipienti præcisè illam gratiam, quæ requiritur ad certitudinem ſigni: & alicui maiorem, quem prædeſtinauit ad maiorem gloriam, ſed ille vlterior gradus non conferretur virtute Baptiſmi, ſed de ſpeciali beneuolentia diuina. Propter hoc dici poteſt, quòd ex parte cauſæ principalis, effectus eſt regulariter æqualis ſimpliciter qui datur virtute Baptiſmi: quia ſupponitur, quòd de lege communi, prima gratia non datur maior abſque omni differentia extra cauſam principalem.

COMMENTARIVS.

3 *Varia cauſa gratia ſacramentalis.*

b *SIc ergo*, &c. Supponit quantùm ad effectum gratiæ cauſandum cócurrere Deum vt cauſam principalem, paſſionem Chriſti vt meritoriam, & ipſum ſuſcipientem vt cauſam diſpoſitiuam; nempe quando confertur adulto, in quo poteſt eſſe maior, vel minor diſpoſitio. Eſt doctrina Tridentini *ſeſſ. 6. cap.* 7. (*Trident.*) Ex his patet vnde æqualitas, vel inæqualitas attendi poſſit in effectu: de meritoria, & diſpoſitiua agit, §. ſequenti. Quantùm autem ad cauſam principalem dicit duo; quæ eſt ſecunda, & tertia concluſio. Primò, vt habet voluntatem vniuerſalem de lege alligatam ex inſtitutione, Sacramento, effectum eius eſſe æqualem in omnibus, quantùm eſt ex parte Dei, & Sacramenti, quod ſicut habet materiam, & formam definitam, vt ſuprà dictum eſt contra hæreticos, ita etiam & effectum, qui importatur ex determinatione ſignificationis practicæ Sacramenti: & de hac æqualitate loquuntur Patres, quando dicunt Sacramenta à malo, aut bono miniſtro collata eſſe paria, & intelligitur illud *vna fides, vnum Baptiſma, vnus Deus*, &c. *quantum eſt*, inquit, *ex parte Dei, & Sacramenti*, excludendo differentiam, quæ poteſt eſſe ex parte ſuſcipientis, ex qua poteſt creſcere effectus gratiæ, vt ſi eſt meliùs diſpoſitus. Hæc concluſio eſt communis omnium, præter paucos.

Effectus Sacramenti de lege æqualis. Secunda concluſio.

Secundò aſſerit Doctor potuiſſe Deum, præter illum effectum gratiæ communis, qui eſt ex voluntate ordinaria, & lege, dare alicui in particulari maiorem effectum, ex ſpeciali voluntate particularis acceptionis perſonæ: vel quia prædeſtinatus eſt, vel quia aliter acceptus ad maiorem gloriam. Hic exceſſus nó proueniret à Baptiſmo, ſcilicet vt eſt inſtrumentum ordinarium, & habet efficaciam, vt ſubeſt voluntati diuinæ ordinariæ, ſed ex beneuolentia Dei, quæ etiam mediante Sacraméto, peculiariter ad hoc aſſumpto, poſſet cauſare illum effectum ex opere operato, vel certè independenter à Sacramento. Hæc etiam concluſio eſt veriſsima, quia nihil aſſerit præter potentiam eſſe ex parte Dei ſic operandi, ſi vellet; neque deeſſe congruitatem, ex parte baptizati, quin Deus poſſet ſi vellet eãdem beneuolentiam exercere, vel hoc medio in particulari, vel aliis quibus ſic electus perueniet ad gratiam proportionatam ſuæ gloriæ, iuxta communiorem ſententiam, quæ hanc proportionem æqualitatis inter gratiam & gloriam ſtatuit. Hîc ergo docet Doctor, quâ ratione poſſet eſſe inæqualitas effectus gratiæ, ex parte cauſæ principalis; & non aſſerit, an ſic contingat, ſicut aſſerit æqualitatem gratiæ eſſe ex parte Sacramenti, & Dei, quantùm ad legem ordinariam.

4 *Tertia concluſio. Deũ mediante Sacramento poſſe ex ſpeciali voluntate dare effectum maiorem.*

Duplex modus cauſandi illũ effectum.

Docet poſſibilitatem.

Non aſſerit factum.

SCHOLIVM.

Poſsibile eſt Chriſtum obtuliſſe ſuam paſsionem ad maiorem gratiam obtinendam per Baptiſmum his, quàm illis: & fortè Baptiſmus poſt paſsionem, maiorem gratiam dat, quàm antè. Videtur enim ſuprà dicere maiorem gratiam paruulo dari, ob deuotionem miniſtri, ſed tantùm loquitur de

de passibili, vel dubitat: id tamen asserunt Bassol. & Gabr. citati, & Eckius tom. 3. hom. de S. Nicol. sed hoc intelligi debet, de merito de congruo, & fortè tantùm de gratia actuali, non de iustificante, quia hanc de condigno purus homo alteri mereri nequit. de quo 1. 2. quæst. 114. art. 6.

De secundo [c] potest dici, quòd illa causa meritoria potest efficaciùs operari ad gratiam in vno, quàm in alio: vel quia specialiùs oblata pro vno quantùm ad intentionem offerentis, quàm pro alio: vel quantùm ad executionem pro vno oblata in effectu, pro alio non, nisi in præuisione diuina. Primo modo Christus ponitur communiter nosse omnia, quæ Deus nouit scientiâ visionis, & per consequens nouit omnes electos, & ad quem gradum gloriæ fuerunt electi. Potuit ergo pro prædestinatis ad maiorem gloriam, pleniùs offerre passionem suam, & præcipuè cùm se offerret pro genere humano ad hoc, vt de eis impleretur diuina prædestinatio. 4 *De Christi merito, vide 19. d. 3. q. vnica.*

Secundo modo, passio Christi efficaciùs cooperatur pro nobis, qui sumus in lege Euangelica, quàm pro Patribus in lege Moysi: quia obsequium præstitum ad maius bonum retribuendum, magis acceptatur, quàm beneficium præuisum. Et illo secundo modo est inæqualitas in suscipientibus gratiam per Circumcisionem, & Baptismum: propter inæqualem applicationem causæ meritoriæ ad istos: & fortè etiam in baptizatis ante passionem, & post passionem. Si autem primo modo, scilicet propter specialem oblationem in voluntate Christi sit inæqualitas gratiæ in aliquibus nunc baptizatis, dubium est de facto: sed possibilitas est ostensa. *Passio exhibita efficacior, quàm præuisa.*

De tertio dico [d], quòd vel baptizati sunt paruuli, vel adulti: comparando paruulum ad paruulum, cùm nullum habeant motum proprium, nullam habent inæqualitatem ad gratiam, ex parte sui recipiendam. Potest tamen in parentibus vnius, esse maior motus quàm alterius pro suo paruulo: vel in aliquibus aliis ministrantibus, vel assistentibus Baptismo: propter quorum merita Deus vni paruulo potest conferre maiorem gratiam, quàm alteri: sed hoc non virtute Baptismi, sed meriti. Et hoc modo fortè parentes beati Nicolai orationibus suis meruerunt sibi maiorem gratiam, quæ erat in eo etiam paruulo principium tam mirabilis effectus, vt duobus diebus in hebdomada vnica tantùm lactatione contentus maneret. Et quoad hoc magis optandum est puerum baptizari à bono Sacerdote, quàm à malo: quia orationes Sacerdotis boni, quas multas facit ante, & post Baptismum magis exaudiuntur, & valent illi, pro quo fiunt, quàm orationes mali. 5 *Nō asserit, sed dubitat, asserunt Bassol. Gabr. citati, & Eckius, tom. 3. de S. Nicol.* *Quomodo præstet baptizari à bono, quàm à malo.*

Si autem baptizati sint adulti, cùm illi per motum proprium possint esse inæqualiter dispositi, & in Sacramento confertur gratia secundùm proportionem dispositionis in suscipiente, sequitur inæqualis effectus. *Gratia Baptismi datur secundū dispositionē suscipientis.*

Quòd si compares paruulum adulto, regulariter paruulus nullum meritum habet: adultus quantumcunque tenuem habeat voluntatem, dum tamen consentiat recipere Sacramentum, nec ponat obicem aliquem, videtur habere meritum proprium, & pro tanto magis dispositus est, quàm paruulus: ergo, &c.

Sed esto, quòd adultus toto tempore Baptismi peccet venialiter, videtur ergo esse indispositus quodammodò: paruulus autem nullam indispositionem habet: ergo in illo casu paruulus maiorem gratiam recipiet. Respondeo, peccatum veniale non prohibet gratiam infundi, nec etiam actum meritorium simul habere: tamen quia anima pluribus actibus, non potest simul æquè perfectè esse intenta; actus bonus, cum quo concurrit veniale, est minùs intensus: & ideò minùs meritorius, quàm foret sine vllo veniali. Et ad propositum sequitur, quòd adultus si non ponit obicem peccati mortalis, & in susceptione Baptismi consentit; aliquem motum habet disponentem, quo caret paruulus: non obstante quòd ille habeat veniale peccatum simul. *Veniale non prohibet meritum simultaneum cōtra Caiet. 3. p. q. 79. art. 1.* *Adultus nō fictè baptizatus, accipit maiorē gratiam paruulo.*

Ad argumentum dico, quòd Baptismus plus dependet à ministro, ad hoc, vt sit Sacramentum, quia in eo simpliciter requiritur intentio: non sic in suscipiente, quia non potest vti ratione, sed quo ad hoc, vt hic effectus maior, vel minor recipiatur, magis dependet à baptizato. *Ad arg.*

COMMENTARIVS.

5 *Quarta conclusio. Contingere posset inæqualitas per causam meritoriam.*

c DE *secundo potest dici*, &c. Declarat quomodo possit prouenire inæqualitas gratiæ ex applicatione diuersa causæ meritoriæ: quæ diuersitas potest esse, vel ex parte offerentis, vel ex parte rei oblatæ. Ex parte offerentis, nempe voluntatis Christi; quæ aliter pro reprobis, aliter pro prædestinatis obtulit suam passionem, quia pro illis quantùm ad sufficientiam, pro his etiam quantùm ad efficaciam obtulit: quia propter electos principaliter venit, & ad complendum effectum diuinæ prædestinationis, vt dicit Doctor: sic etiā potuit obtulisse passionē suam efficaciùs pro aliquo, *Ex speciali oblatione æstionis.*

aliquo,qui maiorem ad gloriam, est prædestinatus,verbi gratiâ,pro matre sua. Et hæc quarta huius quæstionis conclusio.

Quinta conclusio. Ex parte oblatæ posset esse diuersitas.

Diuersitas autem ex parte rei oblatæ contingit secundùm diuersum statum eius, & acceptationem diuersam,aliter enim fuit passio, vt præuisa tantùm acceptata,aliter vt exhibita,quia obsequium præstitum magis acceptatur, quàm præuisum. Primò fuit applicata Patribus per remedia legis naturæ,& scriptæ; & sic attenditur inæqualitas gratiæ inter Circumcisionem, & Baptismum propter inæqualem applicationem ex parte rei oblatæ. Et hæc est quinta conclusio huius quæstionis. Ex cuius fundamento deducit aliam probabilem, licèt incertam: nempe ex eadem ratione Baptismum ante passionem non habuisse eundem effectum gratiæ,quem habuit post Baptismum; de qua suprà dixi *in commento quæstionis* 1. *dist*.2. Tandem concludit quantùm ad factum: si autem primo modo, scilicet propter specialem oblationem in voluntate Christi, sit aliqua inæqualitas in aliquibus nunc baptizatis dubium est de facto; sed possibilitas est ostensa,&c. Ex quibus constat Doctorem nihil definire quantùm ad factum, sed solùm quantùm ad possibilitatem quoad inæqualitatem gratiæ ex parte causæ principalis & meritoriæ.

Nihil definit quantùm ad factum, sed quoad possibilitatem.

6 Immeritò itaque Sotus *in* 4.*dist*.6.*quæst*.1.*art*.6. assertorem huius sententiæ Doctorem facit, sicut & Vasquez *disp*.135.*cap*.4. & quidam alij: quia nihil asserit Doctor quoad factum, solùm extendens potentiam, vt benè aduertit etiam Scholiastes venerandus meus Magister & Pater. Conclusionem ipsam asserunt alij ab eo citati,& præ cæteris Paludanus *quæst*.1. *art*.9.ex alio fundamento id asserit in paruulis, qui ante vsum rationis moriuntur,quia putat omnes tam Angelos, quàm homines,electos esse ad inæqualem gloriam,& consequenter gratiam:quidquid sit de hac sententia, & eius fundamento, nescio quâ ratione alij existiment eam esse omnino liberam,aut sine fundamento assertam; quia id perinde etiam diceretur de opinione communi, præter hoc solùm, quòd lege communi congruum sit definire effectum Sacramenti, vt dicit Doctor.

Sotus. Vasquez imponunt Scoto.

Paludani sententia.

Sed respondert potest id certò etiam non constare, quin aliquid contingat mediante Sacramento vltra illam mensuram ex dispositione adulti, vt infrà dicemus, quòd etiam ex opere operato causat Sacramentum: & vltra hoc etiam aliud causari, ex speciali dispositione Dei videtur insinuare Tridentinum, *sess*.6.*cap*.7. *Iustitiam in nobis recipientes* (loquitur de gratia sanctificante) *vnusquisque suam secundùm mensuram, quam Spiritus partitur singulis prout vult, & secundùm propriam cuiusque dispositionem,& cooperationem*,&c.

Causari diuersam gratiam in Sacramento ex speciali Dei voluntate.

Duas ergo causas assignat Concilium, vnde potest crescere gratia secundùm mensuram diuersam in singulis, alteram ex voluntate Spiritus, qui partitur singulis mensuram prout vult; & quamuis loquatur Concilium de gratia iustificante, alludit tamen ad verba Pauli *1. ad Corinth*. 11. vbi agit de distributione donorum per eundem Spiritum, earúmque diuersitate secundùm voluntatem Spiritus sancti donantis, singulis prout vult,& nõ ex merito cuiusquã,aut dispositione:ergo supponit Concilium dari inæqualitatem gratiæ baptismalis,de qua agit,non solùm in adulto ex inæqualitate dispositionis,quæ est altera causa iam assignata; sed etiam ex inæqualitate, quæ prouenit ex voluntate Spiritus: sed non est maior ratio,cur id fiat in adultis,quàm in paruulis, quia adulti præter dispositionem, & vsum, quem habent liberi arbitrij, sunt pares paruulis: ergo si possunt esse inæquales adulti in gratia hac,non solùm ratione dispositionis,sed etiam ex speciali voluntate Dei, nihil obstat quin id in paruulis contingat.

Partitio donorum, & gratia diuersa.

Et confirmatur, quia licèt gratia sacramentalis sit de communi lege determinata, id ita intelligendum est, quantum ad gradum infra quem non datur alia minor virtute Sacramenti, non tamen quantùm ad excessum: ita etiam posset dici saltem in adulto, in quo est aliqua dispositio, quam non habet paruulus; & recipit virtute Sacramenti gratiam maiorem, quæ etiam maior & maior est secundùm excessum dispositionis:ergo, si ex lege nõ determinatur gratia sacramẽtalis in adulto, quantùm ad excessum,ita etiam posset dici,saltem in aliquibus paruulis,etiam non seruari mensuram determinatam. Patet consequentia, quia licèt in paruulo electo ad maiorem gloriam, non sit propria dispositio, à qua excusatur ob inhabilitatem: tamen est maior acceptatio, quâ ordinatur ad perfectiorem gradum gratiæ & gloriæ. 8

Gratia sacramentalis quomodo definita.

Variatur in adulto.

Quòd verò illa gratia conferatur per hoc, vel aliud medium diuinæ prouidentiæ, perinde est, maximè, cùm Sacramentum, posita inæqualitate ex parte subiecti, non limitatur ad gradum æqualem effectus; imò magis videtur præter diuinam prouidentiam ordinariam,vt Deus, suspendendo concursum causarum naturalium,perducat infantem ad eum statum, quo possit attingere gradum gratiæ destinatum, siue per frequentationem Sacramentorum, siue per actus proprios, quàm vt per ipsa Sacramenta recepta vberiorem gratiam conferat, quia sic operatur per media ordinaria, quæ ex se alioquin ex inæquali dispositione subiecti habent efficaciam maiorem,vel minorem;& casus ponatur in infante valetudinario.

Non esse cõtra Dei prouidẽtiam, si aliquibus paruulis conferat effectum maiorem.

Confirmatur secundò, quia quantùm ad alios effectus concomitantes,vt extinctionem, aut diminutionem fomitis, auxilia gratiæ, & gratias gratis datas, inæqualis est effectus Sacramenti etiam in infantibus: ergo etiam perinde dici potest de gratia gratum faciente saltem in aliquibus, in quibus visa est illa inæqualitas effectus cócomitãtis,vt in sancto Nicolao. Patet consequentia, quia dare hos effectus mediante Sacramento, qui regulariter per ipsum non conferuntur, videtur magis extraordinarium, quàm quòd effectus ordinarius eius detur intensior, aut perfectior. 9

Secunda confirmatio.

Nec video, quid vrgeat contra hanc sententiam ex Conciliis,aut Patribus:nam loca Cypriani, quæ adducit Suarez, ad aliud intentum spectãt,vt benè adnotauit Vasquez. Rationes etiam, quas adducit ipse Vasquez,nõ conuincunt. Quod primò dicit non deesse Deo alia media, quibus infantem perduceret, aut certè adultum, ad gradum destinatum gratiæ, id verum est, sed inter media diuinæ prouidentiæ subiecta,est etiam Sacramentum: id certum est ex bonitate diuina, & misericordia quæcunque sint media applicari, & donari absque proprio merito;nam siue per opera eius perducatur,ipsa opera donantur, siue per Sacramenta eodem modo disponitur ad Sacramenta.

Responsio ad obiecta.

Vasquez.

Ad primam.

Media salutis à Deo donari gratis.

Quod secundò asserit, illam electionem ex præuisione sub conditione modi & medij, quo illum 10

Secũda obiect.

illum perducere posset, dato etiam hoc, quod non admittitur communiter. Respondetur inter alia media, & modum hunc, quem iam diximus, posse comprehendi. Aliud, quod adiicit ex singulari opinione redundat, quæ reiicitur.

Rationes Suarez. soluuntur.

Quòd obiicit etiam Suarez non conuincit: nam Tridentinum *sess.7. can.7.* nihil ad præsens institutum facit, cùm docet Sacramentum effectum suum dare semper quantùm est ex parte Sacramenti, & Dei, nisi ponatur obex, id verum est: sed an quibusdam conferat vberiorem effectum, nihil asserit, aut negat Concilium, quod solùm determinat de efficacia Sacramentorum.

Concilium explicatur.

Quòd effectus Sacramenti sit determinatus, & quomodo?

Deinde significatio, inquit, Sacramentorum est determinata: ergo & effectus. Responderi potest esse determinatam quantùm ad gradum, infra quem non dat alium; non tamen ita determinata, quin crescere possit secundùm mensuram effectus prout Spiritus sanctus partitur dona prout vult; neque hoc efficaciæ, aut certitudini Sacramentorum derogat, sed eam ampliat.

Tertiò adiicit eodem modo dici posse nullum Sacramentum comparatum ad aliud in specie habere determinatum effectum, sed nunc hunc, nunc illum pro Dei arbitrio. Respondetur negando sequelam, quia determinationem effectus Sacramenti in specie habemus ex Scriptura, Conciliis, & Patribus, verbi gratiâ, quòd Baptismus regenerat, Eucharistia nutrit, Pœnitentia absoluit, &c. De hac alia determinatione non ita nobis constat.

Determinatio effectus in specie.

Quartò, inquit, vbi est æqualitas ex parte passi, & æqualitas ex parte causæ, & Sacramenti. Respondetur cæteris paribus id concedi posse, sed non est æqualitas ex parte passi, vt consideratur in ordine electionis, neque Sacramentum solùm operatur ex virtute limitata ad hunc, vel illum gradum, sed prout mouetur, vel applicatur à causa principali, nunc æqualiter, nunc perfectiùs, prout vult; & cuius virtus non est alligata Sacramento, nisi vt ad gradum inferiorem effectu ordinario referretur: ad perfectiorem autem, ex beneuolentia particulari extendi potest.

Instrumentū operatur prout applicatur, & mouetur.

11 *Obiectiones Soti. Supponit non admissa.*

Obiicit plura Sotus, sed procedunt ex non concesso, quia supponit illum gradum excedentem non dari hîc, & nunc virtute Sacramenti: hoc non supponit Doctor; quamuis enim dicat, quòd ille vlterior gradus non detur virtute Sacramenti, sed ex speciali beneuolentia diuina, id intelligendum est iuxta antecedentia, vbi dicit ex voluntate vniuersali Deum disposuisse dare gratiam regulariter mediante hoc signo certo in determinato gradu, ita vt nulli minorem: *Et illa*, inquit, *potest dici conferri virtute Sacramenti*; & hoc modo esse æqualem virtutem Sacramenti in omnibus; & in hoc sensu dicit illum gradum excedentem non conferri virtute Sacramenti, sed ex beneuolentia particulari: quia nempe Sacramentum vt habet efficaciam, & assistentiam Dei, vt signum certum ex voluntate vniuersali tantùm, non extenditur eius virtus, aut significatio vltra illum gradum: vt subest tamen voluntati speciali Dei, causat illum gradum excedentem, etiam ex opere operato; nam & hoc titulus ipse quæstionis supponit, & impugnatio huius sententiæ: nam alioquin ille gradus, si à solo Deo produceretur non mediante Sacramento, concomitanter se haberet ad effectum Sacramenti, nec sic esset locus quæstioni: *An, scilicet, omnes baptizati æqualiter recipiant effectum Baptismi?* neque etiam impugnationi, vt dixi, quæ procedit ex determinata significatione, & significato Sacramenti, cui non corresponderet gradus excedens à solo Deo causatus, magis, quàm si causaretur per meritum, vel alio modo: ideóque Doctor hunc sensum supponens dicit: *Quantum ad Deum determinantem se cooperari isti signo per effectum significatum*, &c. *aliquo modo potest esse differentia, aliquo modo non*, &c. quando effectus est æqualis, quando inæqualis fit à Deo cooperante Sacramento.

Sacramētum aliter, & aliter applicari.

12 *Secunda & tertia ratio soluuntur.*

Ex his corruit secunda ratio Soti, quæ est contra suppositionem quæstionis, ita enim procedit, ac si ille excessus non causaretur per Sacramentum. Tertia ratio procedit in sensu contrario, admittendo suppositionem, quasi liberum sit sententiam studio impugnationis ad extrema trahere, & propellere ad contradicentiam, quo faciliùs explodatur. Summa rationis est: quòd perinde etiam dici possit Deum per meritum æquale conferre inæqualem gratiam. Respondetur negando sequelam, quia inter meritum, & gratiam, & gloriam datur proportio secundùm medium iustitiæ, non ita in Sacramento, quod operatur ex mera liberalitate instituentis, & independenter à merito, & dispositione infantis; in adulto verò ex proportione dispositionis seruatur medium iustitiæ de congruo, quando est in peccato personali.

Aliter meritum, aliter Sacramētum causat.

Minùs vrget altera consequentia, nempe extra Sacramentum & meritum, Deum posse causare illam gratiam ex motiuo prædestinationis, & sic tota meritorum ratio proscriberetur. Respondetur absolutè potuisse Deum sic facere; non tamen regulariter, perducere prædestinationem ad effectum, nisi per media ordinaria, & statuta, nempe Sacramenta, & opera; quamuis aliquos præter legem iustificauerit in vtero, vt sortirentur effectum prędestinationis, qualis erat illa gratia: nihil in hoc præscriptum, aut proscriptum est contra legem ordinariam, sed supra illum actum est, quod per media eius haberi potest in diuerso statu infantis.

Consequentia non cōcludit.

Deum aliquando secūdùm legem, aliquando supra legem agere.

Oporteret etiam probare, de lege ordinaria, ita arctasse Deum efficaciam Sacramenti, vt vltra gradum determinatum, ex speciali voluntate ad vlteriorem gradum quandoque non extendantur. Et quamuis de lege ordinaria media salutis comprehendantur sub Sacramentis, & operibus, non eodem modo omnes electi vocantur, mouentur, & pertingunt finem: nam quidam per opera, quidam per Sacramenta; aliis alia sunt opera, prout donantur, neque singulis omnia, vt per se notum est; neque si per pœnitentiam finalem, & fidem saluatus est latro in Cruce, proscribitur meritum iustitiæ, aut fortitudinis, aut aliarum virtutum, neque si infantes mediante Sacramento saluantur, despicit ideò Deus opera piorum: &, vt suprà dictum est, in commento præcedentis quæstionis; si gratia vberior mediante Sacramento daretur alicui, non ideò excluditur à iustitia operum, quibus meretur gloriam, quando ad eum statum pertingit, vt patet in Beato Ioanne Baptista, & Ieremia: non licet ergo inferre ex gratia collata à Deo mediante Sacramento dispensationem operis: nam ex sententia D. Thomæ (vt ibi visum est) opera subsequentia comparari possunt ad gratiam antecedentem etiam liberaliter datam, vt meritoria eius. 13

Diuersitas vocationis, & mediorū.

Ex quo patet ad quartum, quo vrget ex hac sententia sequi, quòd qui prædestinatus est ad maiorem 14

Quarta ratio.

maiorem gloriam habeat ampliora merita; quia nempe ex illa beneuolentia recipit maiorem gratiam,& gloriam proportionatam. Respondet Paludanus, admittendo consequentiam; verbi gratiâ, in infante si sic decederet; sed quantùm ad præsentem quæstionem, & in casu argumenti, quo talis perueniat ad ætatem capacem meriti, facilis est responsio ex dictis; imò argumentum seipsum destruit, quia vberior gratia actualis, & habitualis in adulto ordinatur ad perfectionem operis proximè, sicut perfectiora media ad perfectiorem finem.

Responsio Paludani.

Alia respõsio.

Extra controuersiam est adultis, qui saluantur per opera, ex Dei dono, per vberiorem gratiam, dari etiam perfectiora merita; illa gratia abundantior datur à Deo, vt principium excedens; & sicut adiutoria perfectiora gratiæ actualis correspondentia ad finem perfectioris operis: sicut ergo prædestinatus adultus ad gloriam maiorem, requirit etiam perfectiora opera; sic vberior gratia, quàm reciperet mediante Sacramento, cui etiam correspondetent adiutoria proportionata gratiæ actualis non esset otiosa, sed abundantiùs reduceretur ad actum meriti. Et sicut gloria in adulto iustificato, non est ex sola gratia, sed etiam ex operibus per gratiam factis, quo abundantiùs ei prouidetur de gratia, ita abundantiùs prouidetur de operibus proportionatis. Alia inconuenientia quæ adducit præfatus author, explicando hanc sententiam modo dicto, & iuxta principia Doctoris nostri, vel non sequuntur, vel non concludunt.

Gratia in adultis ordinatur ad merita.

Hæc differendi causa dixerim, quia ex instituto commenti non faciunt, cùm Doctor non asserat de facto contingere inæqualem effectum hoc modo, sed vt ostenderetur possibilitas huiusmodi non derogare, aut meritis, aut Sacramento, aut Dei prouidentiæ. Quod namque opponitur de merito, eiúsque necessitate, solùm habet locum in adultis, non in paruulis, in quibus non habet locum, nisi cùm peruenerint ad ætatem adultam: tunc autem sicut & in adultis, saluatur meritum perfectiùs ratione gratiæ perfectioris, quæ ad opera perfectiora inclinat. De paruulis autem decedentibus ante vsum rationis, haberent gloriam perfectiorem ratione gratiæ perfectioris, iuxta tenentes eos fuisse electos ad maiorem gloriam: sed id non spectat ad hanc quæstionem: quia incertum est, an sint ita electi aliqui ipsorum præ aliis; soli Deo reseruatum est.

15 d *De tertio dico*, &c. Declarat quomodo possit esse inæqualitas effectus sacramentalis ex parte recipientis, inter paruulum, & paruulum nulla est inæqualitas ab intrinseco, ab extrinseco potest esse ex impetratione parentum, aut ministri, aut offerentium. Hæc est quinta conclusio in ordine. Prima patet, quia nullum habent actum proprium, aut dispositionem. Secunda patet, quia fides, & merita ipsa possunt maiorem gratiã impetrare paruula. Circa hanc benè aduertit Scholiastes, intelligendum esse non de sanctificante, sed de aliquo dono gratuito, quod gratia actualis, aut gratis data dicitur: quia suprà *quæst. 2. huius resp. ad* 2. negat dari aliquam causam meritoriam primæ gratiæ, siue sit fides parentum, siue Ecclesiæ, præter solum Christum: hæc dona autem annexa effectui Sacramenti possunt impetrari à ministro, vel aliis, vt asserit S. Thomas 3. *p. q. 64. art.* 1. *ad* 2. imò idipsum docet Caietanus de gratia sanctificante, posse eam maiorem impetrari per ministrum, ita præfato loco intelligens S. Thomam, & alij authores, quos citat Scholiastes.

Quinta conclusio.

Explicatur sensus Doctoris.

D. Thom. Caietan.

Citatur etiam noster Doctor hîc pro hac opinione communiter, sed immeritò ex dictis. Quòd si quis eam defendere voluerit tanquam eius, videat quæ dicant Patres de virtute fidei ad impetrationem de ieiunio matris Samsonis quantum valuit filio: item Matthæi 9. *Videns Iesus fidem illorum*, (nempe supponentium paralyticum ex tecto) *dixit confide fili, remittuntur tibi peccata tua*: vbi glossa: *Quantum valeat apud Deum fides propria, apud quem sic valuit aliena, vt intus, & extra sanaret hominem?* Item, quantum valuit oratio Stephaní pro Paulo, & innumera huiusmodi? Hoc tamen erit meritum de congruo tantùm, ex cuius motiuo Deus in Sacramento dat vberiorem gratiam, quàm aliàs regulariter non confert. Quòd autem contra hoc afferri posset ex illa quæstione, quâ dicitur Sacramentum non dependere à malitia, aut bonitate ministri, intelligitur quantùm ad substantiam Sacramenti, effectum, & fructum, eius ex lege, & ordinarium. Quibus non obstantibus Deus adiicere potest ex liberalitate aliquid ob impetrationem aliorum. Contraria opinio magis placet, vt quæ communis est, & magis consentanea principiis Doctoris.

16 *Principia ex quibus maior effectus acquiritur.*

Soluitur ratio opposita sententia.

Præfertur communis.

Subiicit in adultis inueniri inæqualitatem effectus ex inæquali dispositione; est Tridentini *c. 7. iam citato*, & communis Theologorum: ex quo sequitur tertium, quod adiicit, inæqualem esse effectum Sacramenti in paruulo, & adulto: quia in hoc maior est ratione consensus, & fidei, & actus boni disponentis. Loquitur de adulto absolutè, sicut aliàs suprà explicuimus, nempe vt habet originale tantùm, & non mortale actuale, licèt habere possit veniale: reliqua patent.

Inæqualis effectus in paruulo & adulto.

Nota.

QVÆSTIO VIII.

Quid faciendum de paruulo exposito?

D. Thom. *q. 66. a. 9.* Richard. *hîc art. vlt. q.* 1. Sotus *d. 3. a. 9.* Suar. *tom.* 3. *3. p. d. 22. s. 2. & d. 31. s. 6. cap. cum itaque. c. similia. & c. paruulos, de consec. d. 4. sunt.* Leon. *&* Greg.

IVXTA ista patent quædam quæstiones sine argumentis. Primò, quid faciendum est de paruulo exposito? Respondeo, aut inueniuntur in eo certa signa, quòd non est baptizatus, sicut mulierculæ consueuerunt cum eo apponere sal. sicut cum deportandis ad Baptismum fit: & tunc absque aliqua hæsitatione baptizandus est absolutè. Aut non inueniuntur cum eo talia signa, & adhuc,

adhuc, quòd non potest de eo haberi tale signum per viciniam, nec per testimonium fide digni, quòd sit baptizatus, baptizandus est: tamen tutius est vti illâ illius capituli *Extrau*, de Baptismo, & eius effectus, *de quibus dubium.* Et de isto casu loquitur Leo de consec. distinct. 4. *De quibus* (inquit Leo) *nulla extant indicia inter propinquos, & vicinos, quibus baptizati fuisse doceantur, agendum est vt renascantur, ne pereant; in quibus, quod non ostenditur gestum, ratio non sinit, vt videatur iteratum.*

COMMENTARIVS.

De exposito. *IVxta ista patent quædam quæstiones*, &c. Resolutio huius quæstionis est vera, non solùm ex Decreto Leonis citato, sed etiam Carthaginensi V. *cap. 6.* Concilio Africano sub Bonifacio, *cap. 39.* VVormatiensi *cap. 70.* & refertur *de consecrat. distinct. 4. cap. Placuit.* Alexander III. capitulo, *De quibus.* Ex quo resoluit Doctor dandum esse tutius Baptismum, sub conditione. Anteriores Patres absolutè baptizandum docuerunt ex speciali conditione illorum temporum, in quibus minùs fundari posset præsumptio.

Leo. Carthagin. African. VVormat. Alexand. III. — *Explicantur aliy.*

QVÆSTIO IX.

Vtrùm paruuli Iudæorum, & infidelium sint inuitis parentibus baptizandi?

D.Thom. *3.p.q.68.a.10.(vbi* Caiet. *& aliy)* & *2.2.q.10.a.11.* Richard.*d.6.a.3.q.3.* Durand.*hic q.6.* Palud. *q.4.* Gabr.*q.2.a.3.* Vasq.*3.p.d.155.* Suarez *3.p.tom.3.d.25.s.4.* Sotus *d.5.q.1.a.7.*

DE paruulis ᵃ Iudæorum, & infidelium, an sint inuitis parentibus baptizandi. 1
Dicitur quòd non: quia aut redderentur parentibus, & tunc baptizatio eorum esset in contumeliam fidei Christianæ, quia pòst nutrirentur à parentibus in errore parentum: aut non redderentur, & tunc fieret iniuria, quia dum sunt paruuli, ius habent parentes in eos. *Rich. in 4. d.4. art. 3. q.3.*

Sed hæc ratio, licèt fortè concludat de quacumque persona priuata, quòd non posset paruulos à talibus auferre, nec iustè baptizare; non videtur tamen concludere de Principe, cui in regimine reipublicæ tales sunt subditi. Nam in paruulo Deus habet majus ius dominij, quàm parentes: vniuersaliter enim in potestatibus ordinatis, Potestas inferior non obligat in his, quæ sunt contra superiorem, sicut docet Augustinus de verbis Domini, hom. 6. & ponitur cap. vlt. lib. 2. *Si aliquid iubet potestas, quod non debes facere; hîc sanè contemne potestatem, timendo potestatem maiorem.* & declarat in exemplo de Curatore, & Proconsule, de Proconsule, & Imperatore, de Imperatore, & Deo: ergo si quis habet regere rempublicam, magis debet quantùm in se est, cogere vnumquemque subdi domino superiori, quàm inferiori: imò superiori contempto inferiori, quando inferior in tali dominio resistit superiori. *Tom. 10.* *Superiori Domino cōtra inferiorem obediendum est.*

Sicut ergo Imperator deberet sententiare aliquem obedire debere Proconsuli, contempto præcepto Curatoris, id est, inferioris Proconsule, si contradiceret Proconsuli: ita etiam, si essent sub eodem dominio ordinata, scilicet, quòd aliquis esset seruus Titij, & Titius Petri: magis deberet Imperator cogere seruum seruire Petro, quia superior est Titio, quàm Titio, si Titius vellet vti seruo illo contra dominium Petri: ergò maximè debet Princeps zelare, pro dominio seruando supremi Domini, scilicet Dei; & per consequens non solùm licet, sed debet Princeps auferre paruulos à dominio parentum volentium eos educare contra cultum Dei, qui est supremus, & honestissimus dominus, & debet eos applicare cultui diuino.

COMMENTARIVS.

1 a *DE paruulis Iudæorum*, &c. Hanc quæstionem paucis absoluunt antiqui, quam moderni, ex variis dicendi modis, in varias etiam quæstiones trahunt; quorum, vel ipsas opiniones prolixum est referre: videantur authores, quos citat Scholiastes sub titulo quæstionis de filiis infidelium, qui non subsunt Principibus Christianis, siue vt serui, siue vt ciues, non est quæstio, sed de iis qui subsunt, & quorum potest adhiberi cura debitæ educationis, & disciplinæ in Christiana religione; & iis quæ spectant ad salutem: quia in his tantùm fuit praxis aliquorum regnorum, vt in Hispania, ex qua fortè primùm mota est quæstio inter Scholasticos: neque est quæstio de Baptismo authoritate priuatâ dato, sed publicâ, quæ supponit potestatem in parentes. *Scopus quæstionis.*

Quantùm

Negatiua. Quantùm ad subiectos ciuiliter, negant aliqui posse baptizari inuitis parentibus, licitè: alij negant etiam validè baptizari; in priori sententia *D. Thom. Richardus.* est D.Thomas, & Richardus loco citato à Scholiaste,& alij. Secundam docent quamdiu sub cura parentum degunt, & potestate quotquot docent ad Baptismum infantis requiri consensum,& voluntatem alienam; non secus, ac ad Baptismum *Durandus. Paludanus. Capreolus. Syluester.* adulti consensum proprium: ita Durandus *in 4. dist.4.quæst.6.* Paludanus *quæst.4.* Capreolus *dist.5. quæst.1.art.3.ad 3.* Syluester *in summa, verbo Baptismus 4.quæst.7.* Marsilius *in 4. quæst.4. art.4. dub.3.* *Marsilius.* Quantùm ad seruos communiter tenetur, filios *De filiis seruorum.* eorum posse baptizari inuitis parentibus,sed differentia est, quòd quidam baptizari non posse aiunt,antequam separentur;alij dicunt etiam ante separationem baptizari posse.

Affirmatiua Doctoris. Affirmatiuam partem docet Doctor cum limitatione superiùs adiecta, quem in præsenti quæstione sequuntur omnes eius discipuli, & Gabriel: vide scholium quod summariè,& clarè resoluit hanc difficultatem.

SCHOLIVM.

Principem posse inuitis parentibus infidelibus subditis,baptizari facere eorum paruulos,modò prouideat ne maiora mala inde sequantur: imò ipsi parentes fortè minis inducendi essent ad professionem fidei, si circumstantiæ id vtile suaderent in fidei fauorem. Ratio,quia Princeps debet zelare pro dominio Dei,quod habet in paruulos vt baptizentur, & ei seruiant; & compescere subditos abutentes suo subordinato dominio in contrarium. Ratio est Augustini citati à Doctore:non tamen sub pœna mortis essent compellendi:sed benè pœna exilij, vel mortis ciuilis,& sic intelligit Doctor, & hoc secundum practicauit Ferdinand. Rex Hispan. & habetur ex l.Cunctos,C.de sum.Trin.*primum prohibuit Concil.Tol. IV. vt habetur,c.*de Iudæis *d.45. illud certum & commune, paruulos inuitis parentibus infidelibus validè baptizari, quia non requiritur propria,nec parentum intentio in paruulo,ex August.23. est contra Dur.hîc q.7. & Cathar. opusc.de infantibus Iud. baptiz.*

2 Dico ergo breuiter [b], quòd si Princeps hoc faceret, cum cautela bona, scilicet ne parentes priùs cognoscentes hoc futurum, occiderent pueros suos, & quòd baptizatos faceret religiosè educari: benè fieret. Imò quod plus est,crederem religiosè fieri si ipsi parentes cogerentur minis, & terroribus ad suscipiendum Baptismum, & ad conseruandum postea susceptum:quia esto quòd ipsi non essent verè fideles in animo:tamen minus malum esset eis, non posse impunè legem suam illicitam seruare, quàm posse eam liberè seruare. Item filij eorum si benè educarentur in tertia, & quarta progenie, essent verè fideles.

Isai.10. Et si dicas, quòd secundùm prophetiam Isaiæ, quam recitat Paulus Rom.9. *Reliquiæ Israël conuertentur in fine*; & ideò Iudæos non oportet cogere totaliter ad Baptismum suscipiendum,& relinquendum legem suam. Respondeo, non dubito, quin vera sit pro- *Ioan.5.* phetia Christi,quam recitat Christus Ioan.5. *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me:si alius venerit in nomine suo,illum suscipietis*: ergo ad minùs ex verbo Christi erunt peruertendi, quia adhærebunt illi pessimo Antichristo, de quo est sermo Christi prædictus.

3 Et si dicas, quòd visâ destructione Antichristi, illi qui sibi adhæserant,conuertentur; dico pro tam paucis,& sic tardè conuertendis, non oporteret tot Iudæos in tot partibus mundi, tantis temporibus sustinere in lege sua persistere: quia,finalis fructus de eis Ecclesiæ est, & erit modicus. Vnde sufficeret aliquos paucos in aliqua insula sequestratos permitti legem suam seruare,de quibus tandem illa prophetia Isaiæ impleretur.

Istud autem de parentibus infidelibus cogendis per minas,& terrores, videtur proba- *Concil.Tol. 4.c.55. * al Sisebuci.* ri, quia simile commendat illud Concilium Toletanum supra allegatum. d. *Qui pridem ad Christianitatem coacti sunt,sicut factum est temporibus religiosissimi principis * Assebuci*: ergo in hoc approbat eum tanquam principem religiosum, quia infideles coëgit ad fidem.

COMMENTARIVS.

2 *Conclusio affirmatiua.* b Dico ergo breuiter, &c. Hæc est conclusio Doctoris,quam probat ratione præmissâ ex authoritate S.Augustini, & ex subordinatione iuris parentum in filios, ad ius quod habet in *Probatur.* ipsos Deus; contra quod nec licitè nec iustè fit vsus dominij inferioris, non solùm in præiudicium iuris diuini; sed ipsius tertij, nempe infantis, cui tenetur parens prouidere de remedio necessario ad salutem,non solùm ex præcepto diuino, sed etiam naturali: non secus ac de alimentis. Et hoc de iustitia eo modo, quo potest interuenire inter patrem, & filium iustitia: sed Princeps habet potestatem coactiuam respectu subditorum ad defensionem innocentis, quia *gladium* *Potestas Principis.* *Dei portat*; alioquin non rectè consisteret politia à Deo instituta inter homines. Si delictum publicum particularis personæ,& subiectæ non ordinaretur per sufficientem authoritatem, quantùm

Ius reciprocum filij in parentes. *Tenentur ei quoad necessaria, & cogi possunt.*

tùm ad posse, & maximè si est contra ius tertij, quale in proposito est ipsius infantis,& Dei,quia parens tenetur filio infanti reciprocè, sicut filius parenti: ergo si ex iure parentis in filium, fieret iniuria, si parenti auferretur; sic etiam ex debito parentis, quo obligatur filio infanti,fieret iniuria infanti, si abstrahat necessaria ad vitam corporalem, & spiritualem, sine quibus nequit consistere: vnde sicut Princeps potest vindicare occisionem infantis,quantùm ad vitam corporalem in parentem,& eripere infantem hoc periculo, & separare à parentibus: ita etiam potest à fortiori vitam eius spiritualem defendere, quia hæc potior est,ad eámque retinendam, exponenda est vita temporalis.

3 *Respōsio aliorum.*

Respondent aduersarij, quòd licitè defenduntur infantes, & separantur à parentibus,quando iniusta vis ipsis infertur in rebus debitis iure naturæ; eo quòd defensio hæc locum habeat solùm contra vim,& fraudem manifestè repugnantem iuri naturæ. Parentes infideles non inferunt talem iniuriam, neque abutuntur patriâ potestate propriè contra legem naturæ, sed contra legem fidei, & contra pietatem non lumine naturali cognitam, sed solo lumine fidei notam: ex quo inferunt, futile esse hoc argumentum; quia aliàs probaret priuatâ authoritate, sicut licet defendere infantem,quem occidit parens; ita etiam liceret baptizare eo inuito.

Teneri parentes ad ea quæ necessaria sunt lumine naturæ.

4 *Impugnatur ius naturæ nō obligat contra legem fidei.*

Contra hanc responsionem primò, ius naturale non obligat contra legem fidei, quidquid enim conceditur iure naturali, completur in Decalogo, & reducitur ad præcepta virtutum, quæ omnia confirmantur lege fidei; & quæcumque lex ordinatur ad finem charitatis, quia charitas est plenitudo legis: nam sicut nullus est status medius naturæ puræ; sic etiam nulla lex naturalis, quæ non subordinatur charitati, fidei, & saluti: ergo nulla obligat in præiudicium fidei, & charitatis: pietas enim, in qua fundatur omne ius parentis in filium ratione propagationis, non obligat contra finem ipsius propagationis,qui est cultus Dei,recta educatio prolis ad salutem ordinata, ad quæ ordinatur etiam matrimonium, siue vt contractus naturalis est, siue vt Sacramentum: ergo pietas non obligat contra fidem, aut charitatem, aut salutem, & rectam educationem prolis, aut contra ipsam pietatem, qua parens tenetur infanti: ergo nullum ius concedit parenti in filium contra debitum pietatis,quâ tenetur filio, contra præceptum fidei, quo tenetur parens, & charitatis, contra præceptum de suscipiendo Baptismo, quod obligat tam fideles, quàm infideles.

Omnis lex subordinatur charitati, & fidei. *Finis propagationis, & matrimonij.*

5 *Obligatio recipiendæ fidei propositæ sufficienter.*

Sed hæc præcepta lumine naturali ipsi non sunt nota; & iis propositis sufficienter tenetur ea amplecti, neque est ignorans: ergo etiam præceptum, quo tenetur ex pietate ad rectam educationem, & necessariam infanti ad salutem sufficienter propositum eum obligat; ita vt nullam habeat excusationem, aut prætendere possit,quin peccet contra pietatem; sicut is,cui prædicatur sufficienter fides, & eam non vult recipere, peccat peccato infidelitatis, vt per se notum est; & cui prædicatur necessitas Baptismi, & legis obligantis,illúdque contemnit, omnium opinione peccat, quia lege comprehenditur, & nullam iuris, aut facti ignorantiam prætendere potest, cùm ipsi sufficienter proponatur; quod ergo lumine naturali, aut lumine fidei diuinæ, aut humanæ cognoscat obligationem, quâ tenetur prouidere filio, non facit ad propositum, modò subsistat ipsa eius obligatio, quamuis ignorantia fundata, & inuincibilis ipsum aliàs excusaret à culpa, donec proponatur ei sufficienter præceptum. Multa enim sunt præcepta naturalia, quæ seclusâ traditione, & instructione per alienam authoritatem, priuatam, aut publicam, non cognoscuntur ab infidelibus.

Ad obligationem non facit quod lumine naturali non sit notum.

Infideles inter Christianos, nequeūt prætendere excusationem.

Sed infideles sub Principe Christiano, & inter Christianos degentes, nequeunt prætendere ignorantiam fidei, aut Baptismi, vt praxis docet, quia coguntur in plerisque locis audire verbum fidei, & mysterium, ac necessitatem Baptismi, vt Romæ Iudæi: ergo tales tenentur præcepto naturali prouidere filio de Baptismo, & consequenter nullum ius habent educandi filium contra præceptum, in perniciem, & damnationem: sed vbi non læditur ius paternum, quod in proposito est nullum, non fit iniuria prouidendo filio per publicam authoritatem, quæ succedit, & corrigit errorem patris; & seclusis aliis inconuenientibus & impedimentis, hoc ad eam spectat:ergo licitè potest id præstare, non obstante authoritate parentum.

Publica succedit potestati paternæ ad correctionem.

6 Secunda ratio. Fides non minuit ius paternum.

Secundò,Baptismus,aut fides suscepta,non inducit maiorem obligationem legis naturalis parentibus respectiuè ad pietatem, quâ tenentur filiis: quia non aggrauat legem naturæ fides, neque destruit, neque præiudicat iuri parentum in filios, aliàs essent peioris conditionis in hoc quàm infideles,& Iudæi;sed filij hæreticorum, & fidelium possunt secundùm aduersarios baptizari authoritate Principum, & Ecclesiæ renuentibus parentibus: ergo etiam infidelium subditorum filij baptizari, sine præiudicio iuris paterni, inuitis parentibus,authoritate Principis.

Filij hæreticorum, & fidelium baptizari possēt inuitis parentibus.

Maior patet ex dictis: quia fides confirmat legem naturalem, ac proinde non tollit ius parentum in filios. Minor conceditur communiter ab omnibus, exceptis fortè iis, qui requirunt consensum parentum, vt Baptismus sit validus: quæ sententia superiùs impugnata est, eámque meritò reiiciunt communiter authores post Augustinum; & quidquid de ea sit, non facit ad institutum, in quo quærimus præcisè de titulo iustitiæ requisitæ ad actum, ne fiat contra ius paternum. Consequentia probatur ex eo, quòd quis sit baptizatus, nullum ius politicus Princeps acquirit in filios eius magis, quàm in alios subditos infideles, eorúmque filios; nullum ius Baptismi recipiendi accrescit baptizatorum filiis, magis quàm aliis in præiudiciū potestatis paternæ: nullum ius acquirit, ipsa etiam Ecclesia in filios parentum baptizatorum magis, quàm in alios,qui foris sunt, donec recipiant Baptismum: & quidquid sit, tantùm obligantur ad baptizandum filios,plusquam infideles, ratione fidei receptæ, & Baptismi, vnde redundat potestas compulsiua in Principe, vt possit prouidere filiis, & compellere parentes; sed fides recepta non variat obligationem, aut materiam pietatis, & nihil iuris addit, vel adimit parentibus: & præcepta quæcumque siue de fide, siue de Baptismo, quæ obligant parentes respectiuè ad filios,perinde obligant fideles, & infideles ciues, & quoad politicam subiectionem sunt pares: ergo etiam par potestas Principis in ipsos, quâ compellat ad Baptismum filiorum.

Par potestas Principis in filios fidelium, & infidelium.

7 Tertia ratio. Ex potestate in filios seruorum.

Tertiò seruitus politica, & ciuilis non magis inducit potestatem in præiudicium potestatis paternæ,

ternæ, quàm præceptum diuinum naturale, quo tenentur parentes prouidere filiis de necessariis ad salutem, quæ necessitas alligata est Baptismo, suppositâ promulgatione eius, vt suprà visum est: sed Principes possunt inuitis infidelibus seruis, auferre filios, & separare à parentibus, eósque baptizare ante, vel post separationem, vt admittunt authores præmissi: ergo etiam idem dicendum de filiis infidelium ciuium. Maior cum consequentia probatur, seruitus non est inducta iure naturali, sed iure politico, aut Gentium: neutrum horum potest præiudicare iuri naturali, quod est fundamentum reliquorum; ideóque potest seruus, & serua agere pro alimoniis necessariis, sicut Monachus, & Monacha, quibus nihil est proprij: sed acquirunt Monasterio, sicut & seruus domino; & potest seruus, & serua fugere, si cogantur à domino ad violationem iuris naturalis; vt si serua de pudicitia ab eo tentetur; imò hoc ipso fit libera.

Seruitus non est inducta iure naturali, vide infrà d. 15.
Non præiudicat iuri naturali.

Ergo si seruitus præiudicat potestati paternæ in filios, vt eo inuito baptizari possint: sic etiam præceptum Dei, & iuris naturalis, quo ipse tenetur eis prouidere de remedio, & instructione, seu educatione necessariâ ad salutē, perinde præiudicat eidem potestati, quia hoc strictiùs obligat in ordine ad Deum, & ad ipsum infantem, quàm titulus seruitutis, in ordine ad dominum politicum. Si ergo potestas paterna non præiudicat subiectioni ad dominum temporalem, quæ concedit ius & facultatem extrahendi, & vendendi, aut baptizandi seruorum filios, à fortiori non præiudicat, neque extenditur contra subiectionem debitam Deo, & legi naturali, quæ est de debita educatione prolis.

Præceptū iuris naturalis seruitutis titulo strictius.

8 Confirmatur, quia concurrētibus duobus præceptis in eadem materia, inferioris præceptum cedit præcepto superioris; politicum diuino positiuo; naturali positiuum; inferioris virtutis præcepto superioris, cæteris paribus. In proposito autem id magis patebit, comparando præceptum, seu ius seruitutis cum præcepto diuino, & naturali, vt patet in instantiis datis, de seruo, & serua; quia subiectio per seruitutem dissoluitur, quando nequit obseruari sine præiudicio legis diuinæ, aut sine periculo fidei, castitatis, aut alterius peccati, quæ sit grauis offensa diuinæ legis, aut naturalis, aut iuris, etiam tertij: sed seruitus ita præiudicat parentibus infidelibus, & seruis, quantùm ad ius paternum in filios quoad propositum casum; ita vt contra voluntatem domini non teneat: ergo à fortiori ius diuinum naturale de recta educatione prolis, similiter præiudicat potestati paternæ, quando vsus eius fit contra legem Dei, & cedit præcepto fidei, & Baptismi, quo tenentur parentes in seipsis, & in ordine ad filios, ex fundamento sententiæ oppositæ; quæ reducit ius paternum, & obligationem strictam eius in hoc, quòd infans sit aliquid patris; & quantùm ad ius positiuum non sint diuersæ personæ, quia quod acquirit parens, acquirit etiam filio: ergo etiam sicut parens tenetur præcepto Baptismi, & salutis suæ procurandæ; ita etiam hoc præceptum comprehendit suo modo filium, quantùm ad obligationem parentis, saltem quando filius non est capax voluntatis propriæ.

Confirmatur. Præceptis cōcurrentibus potiùs tenet.
Seruitus cedit legi diuinæ.
Ius paternum in quo fundatur.

9 Quartò, filius perueniēs ad vsum rationis modò consentiat, inuitis parentibus, baptizari potest; & si subsit periculum subuersionis, etiam potest separari; sed vsus rationis in filio nihil derogat potestati paternæ: ergo etiam sine præiudicio paternæ potestatis similiter potest infans baptizari. Maior est concessa ab omnibus: quia in iis quæ faciunt ad salutem, non subest patri, quando ipse est capax proprij consensus. Minor probatur, quia in omnibus reliquis est subiectus, saltem quamdiu est impubes; ita vt contractus, donationes, vota eius possint irritare parentes: ergo ideò, quoad ea, quæ sunt salutis non subest, quia in fauorem fidei cultus, & salutis eximitur à potestate paterna, quando his repugnat: ergo etiam quando est infans in præiudicium salutis, &c. non subiicitur potestati paternæ.

Quarta ratio. Filius perueniēs ad vsum rationis baptizatur volens inuitis parentibus.
Non subest parentibus in præiudicium salutis.

Patet vltima consequentia, quia vsus rationis non eximit illum à potestate paterna, vt dixi, in omni materia, ad quam subsistit ipsa potestas: non subsistit quoad peruenientem ad vsum rationis contra fidem, salutem, & reliqua, quæ ad salutem faciunt, & in ordine ad Deum, cui magis subiicitur, quàm parentibus, & in detrimentum animæ propriæ; hæc omnia concurrunt in eo infante: ergo præiudicant potestati paternæ, quando repugnat.

Patet subsumptum, infans est capax salutis & damnationis, subiicitur necessitati Baptismi, & præcepto, quantùm est ex parte legis: in infantia habet ius propriæ salutis, sicut & alia iura hæreditatis, alimentorum, legitimæ successionis, educationis, quamuis vsus impediatur; pro ipso Christus passus est, est capax fructus, & applicationis meritorum Christi, etiam quoad vsum, & effectum salutis, vt de fide est: habet necessitatem: quia peccatum quod inest independenter à voluntate parentum, & quod expiari potest Sacramento, habet periculum certæ damnationis, si in ea ætate decedat sine remedio: ergo sicut potestas paterna non præiudicat aliis iuribus politicis, & naturalibus, quæ obseruare cogitur à Principe, & debet; ita etiam minùs præiudicare potest huic iuri magis fundato, & ex quo acquiritur maius emolumentum, & fundatur in subiectione infantis ad Deum, quæ tolli nequit, & cuius violatio irreparabile detrimentum afferre potest: ergo etiam infans in illo statu habet quodcumque ius, quantùm ad titulum, in ordine ad salutem, quod habet perueniens ad vsum rationis, sicut & necessitatem: & in hoc solùm differt perueniens ad vsum rationis quòd fiat capax sui iuris in vsu per proprium consensum: sed ad Principem spectat vindicare ius innocentis contra inuasores, deficientibus inferioribus ministris, & abutentibus suâ potestate: ergo & defendere infantem contra parentes in suo iure, & fructu, quo in ea ætate frui potest. 10

Infans est capax salutis, & habet ius eius obtinendæ.

Confirmatur, infans in certo periculo mortis constitutus, potest baptizari inuitis parentibus, vt concedunt aliqui ex Doctoribus oppositæ sententiæ, etiam à priuata persona; hoc esset falsum, si potestas paterna præiudicaret necessitati infantis, & præcepto charitatis, quo alius in extrema necessitate constituto subuenire debet, secluso alio inconuenienti, præter læsionem prætensam potestatis paternæ, quæ nulla est: ergo etiam Princeps in probabili periculo mortis potest subuenire infantibus per remedia opportuna, etiam inuitis parentibus, seclusis aliis inconuenientibus; imò fortè, quod amplius est, tenetur, non secus ac priuatus in casu expresso. Probatur consequentia; iure administrationis publicæ tenetur submouere pericula multorum subditorum, si commodè, & sine maiore incommodo potest, non solùm præsentia, & certa; sed etiam probabi 11

Confirmatur. In periculo mortis potest baptizari inuitis parentibus.
Obligatio Principis.

probabilia, & imminentia: quia hoc ad prudentiam, & prouidentiam legislatoris spectat, secundùm quam operari tenetur respectiuè ad subditos; & pater in periculo probabili infantis, tenetur etiam ei subuenire: sed infantes infideliũ subditorũ sunt magna pars Reipublicæ, & in ea ætate, quæ minimo cuique nocumento subest, & infert periculũ probabile mortis, propter teneritudinem, & minimam resistentiam, accedente infidelitate parentum, qui remedia salutis & sibi, & infantibus necessaria nunquam adhibebant, sed abhorrent: ergo de iis potest prouidere Princeps inuitis parentibus contra rationem & debitum, nullúmque ius habentibus, illa propulsandi.

12 *Responsio.* *Impugnatur.* Si dicas, infantes habere ius, sed impeditum, & remotum, quia cùm nequeat habere voluntatem propriam, reputatur voluntas parentum tanquam voluntas eius, quæ repugnat. Contrà, si interpretari licet voluntatem infantis præsentem, aut futuram, illa interpretanda est, quæ ad necessitatem tollendam valet, & pro qua diuina lex, & salus infantis clamat, & supponit, & quæ est secundùm ius ipsius, & ordinationẽ Dei, & Christi, eámque voluntatem, quæ debet inesse parentibus, non quæ inest, sicut in fide, & intẽtione Christi, & Ecclesiæ, baptizantur validè, non in fide parentum, si infideles sunt, aut hæretici, vel si minister est talis, ex errore priuato, modò saluetur in eo intentio vniuersalis: ergo non est interpretanda voluntas iniqua parentum esse infantis. *Nequit voluntas iniqua parentis esse infantis.*

13 *Quinta ratio.* *Potestas paterna est in fauorem infantis.* Quintò, quia potestas, quam habẽt parentes in infantem, seu tutores, qui parentibus succedunt, magis est in fauorem infantis, quàm in fauorem ipsorum, quamdiu manet in ea ætate: ergo nequit esse aut fundari in præiudicium infantis. Antecedens patet, quia in ea ætate nequit aut sibi, aut aliis, per se proficere; parentes autem ipsi tenentur de educatione, & aliis necessariis: ex actu autem, & vsu sufficienter declaratur potestas, & eius finis; quando autem peruenit infans ad vsum rationis, parentibus tenetur; sed non in iis quæ repugnant saluti; quia *qui non odit patrem suum, & matrem*, &c. *non est me dignus*, vt explicat Gregorius *quos aduersarios sentit in via Dei*: ergo minùs parentes videntur habere potestatem in ipsum infantem in præiudicium suæ salutis, quia filius nõ debet portare iniquitatem patris, aut ei subesse quoad hoc: & si filius quando iam proficit patri, non est in potestate eius, quoad ea, quæ sunt salutis, quando obest, minùs congruum erat bonitati diuinæ eum constituere sub eius potestate iniqua, quàm quando est infans, & minùs sibi subuenire posset. *Minùs subest parenti infans, quàm perueniens ad vsum rationis, quoad salutem.*

Sed est aliqua potestas coactiua, & executiua huius iuris, quod habent infantes, non alia, quàm Principis, deficientibus, aut abutentibus sua potestate tutoribus, & parentibus: ergo potest Princeps dare suum ius infantibus, reclamante pro ipsis lege diuina, & propria necessitate. *Potestas Principis ad vindicãdum ius suum infanti.*

14 *Responsio.* *Impugnatur.* Dices, quòd Princeps habet tantùm ius positiuum. Contrà si parentes in aliis virtutibus malè educant filios contra legem naturalem, potest Princeps emendare eorum errorem; sed nihil magis est de lege naturali, quàm Dei cultus verus, nihilque magis conducit ad pacem publicam, & profectum Reipublicæ: ergo Princeps habet potestatem corrigendi errorem in religione, qui redũdat in publicum detrimentum, inuitis etiam parentibus educantibus filios in contemptum religionis, & veri cultus: & quamuis Princeps non habeat potestatem directam in ordine ad spiritualia, habet tamen indirectam, quando error vergit in detrimentum vtilitatis communis: sicut, ex sententia Theologorum, Pontifex habet potestatem indirectã, & vniuersalem quoad temporalia, quãdo necessaria sunt ad finem spiritualem. *Princeps habet ius vindicandi corruptelã educationis.*

Ex his omnibus vnica hæc coclusio elicitur, nempe ius parentis in filium nullum esse, in præiudicium salutis eius, & fidei, ac institutionis diuinæ: ac proinde posse Principem sine læsione iuris, quod non fundatur, potestatis paternæ, eo inuito filium eius baptizare. 15

Vasquez d. 155. qui illam responsionem hactenus impugnatam transcripsit, velut communem Doctorum aduersæ sententiæ, adducit diminutè fundamentum, seu rationẽ Doctoris, & quasi in contemptum dicit eam vnicam esse, nõ aduertens quòd in contraria sententia vnica, etiam sit, quæ desumitur ex potestate parentum in filios: in quæstione autem versatur quomodo hæc parentum potestas sit intelligenda. Doctor contendit non esse intelligendam, quasi extendat se contra potestatem Dei in eundem infantem, & quæ nullo modo extẽdatur in præiudicium ipsius infantis, neque fidei, & cultus diuini, quia est potestas subordinata, nec tenet contra potestatem superiorem; nec tenet contra ius tertij, ipsius scilicet infantis; nec tenet contra debitum fidei, & cultus quod strictiùs ligat; nec tenet vniuersaliter contra iustitiam: & hoc videtur verum etiam in multis aliis; vt est exempli gratiâ, obligatio contractus matrimonialis inter infideles, quæ est iuris naturalis, non tenet altero coniugum ad fidẽ conuerso, in præiudicium fidei, & religionis, quando subest tale periculum: non ligat restitutio debiti, quãdo vrget necessitas grauissima debitorem; non vrget debitum coniugale cum abusu contra temperantiam: non vrget ipsa subiectio filij parentibus, quando peruenit ad vsum rationis, cum periculo subuersionis propriæ: non vrget præceptum de non auferenda re aliena, quando præualet extrema necessitas, si dominus est nolens; non vrget præceptum conseruandi vitam per medicinam, & alia exquisita remedia, quæ exhauriunt integram substantiam ægri, in detrimentum vxoris, & filiorum, & familiæ. *Vasquez rejicitur.* *Quæstio versatur, circa interpretationem iuris paterni.* *Consequẽtia plura ex ratione Doctoris.* *Casus derogantes iuri priuato.*

Aliud ergo est parentes habere ius absolutè in filium infantem; & aliud est ius prædictum cum omni limitatione, & concurrente ex vna parte iniquitate parentis, & aliis circumstantiis, quas hactenus explicuimus, subsistere: nam inter ipsos oppositæ sententiæ Doctores, in alia quæstione, de dispensatione legis naturalis, nihil est magis vulgare, quàm materiam legis naturalis, accedendente noua circumstantia, ita variari, vt desinat obligare, per hæc soluendo exempla, quæ dispensationem sonant. 16

Quamuis ergo parentes habeant ius absolutè, illud non extenditur ad materiam, in quauis circumstantia, quæ eam omnino mutat; qualis est quælibet ex dictis. Sic Princeps habet ius in regnum, quod potiùs est ex fine, quàm parentis in filios, quia si necessitas subest Reipublicæ, potest priuare parentem, separando filium eo inuito, & exponendo pro salute Reipublicæ; sed ius non habet, vt tyrannicè eo vtatur, & contra finem debitum in ruinam Reipublicæ, cui tenetur de recta administratione; pater habet ius in filios, familiam, & substantiam; tamen si est prodigus, abliguriens patrimonium, & peruersè vtens suo iure, potest priuari illo iure. Hæc & plura ex vnica illa ratione, & sit vnica Doctoris, elicere posse

possumus. Redargutio autem allata ab eo (quasi priuatus posset, quod in nostro casu posset princeps) in responsione, est satis in doctrina morali infirma, quia homo priuatus nequit sine authoritate ingerere se administrationi publicæ, neque potest; ac proinde nequit priuare parentes, aut alios suâ possessione, etiam iniquâ, ex propria authoritate; si tamen casus extremæ necessitatis infantis vrgeret, neque alius adesset, posset eum inuito parente baptizare iam moribundum; vt vel ipsi etiam alterius sententiæ docent. Sequela ergo illata ex doctrina Doctoris non est ad propositum, neque ex principiis eius sequitur.

17 *Respōsio aliorum.* *Si baptizare licet, licet etiam separare.* Respondent alij non esse contra ius paternum batizari infantē eo inuito, sed separari esset contra ius paternum, quæ tamen separatio necessaria foret. Contrà, si non est contra ius parentum baptizare infantē, iis inuitis, minùs est contra idem infantem baptizatum separare, si sit necesse, quia, suscepto Baptismo, iam transit in ius Ecclesiæ, & præualet fauor fidei, & Sacramēti. Consequentia probatur, quia accessoriū sequitur naturam principalis: ergo si iure fit Baptismus infantis inuitis parentibus, etiam separatio, inuitis parentibus, si necessaria est, iure fit: cùm ratione Baptismi nouus acquiritur titulus infanti, contra parentes, & Ecclesiæ. Accedit quòd etiam sine vlla separatione possit infanti prouideri donec vsum rationis attingat; tunc autem non subest parentibus in iis, quæ sunt salutis: potest ergo tunc separari, & cogi ad obseruantiam fidei, etiam inuitus; ex Toletano IV. & cap. *Cùm Marthæ:* quia subest directè Ecclesiæ.

18 *Respōsio aliorum refellitur.* Alij respondent fore scandalum. Sed contrà, quia illud scandalum nescio in quo fundatur: in primis non est scandalum ex parte infantis, cuius saluti rectè prouidetur: non est scandalum parentum, nisi tantùm Pharisaïcum, quia iam supponuntur dati in reprobum sensum: neque est scandalum respectu credentium, vt per se constat. *Impedimenta ex scandalo pratensa submouentur.* Si dicas reddi posse fidem odiosam per hoc, apud infideles, qui similiter vterentur eadem violentia circa infantes fidelium quos rapiunt: sed primum nihil est, quia vix fides potest reddi magis odiosa apud infideles iam obduratos, quàm sit artificio dæmonis, & eadem ratio vrgeret baptizando filios Anabaptistarum, aut aliorum hæreticorum, quibus sic licet succurrere. Deinde infideles, & hæretici non minùs diligentes sint ad subuersionem filiorum, aut infantum fidelium, *Casus noster excludit maius damnum.* siue casus noster habeat praxim, vel non habeat. Vltimò, tandem casus noster intelligitur practicandus, vbi non emergat maius damnum.

Respondent alij, quòd Deus nō ita voluit violentè homines vocari ad fidem, sed liberè, & nullâ necessitate: sed hoc vnde constat nescio, dato casu: quia voluntatem Dei licet colligere ex institutione Sacramenti, quod hoc modo collatum valet; quidquid dixerint quidam: lex charitatis, & iustitia secundùm quas in proposito operatur, est lex Dei. Deus etiam in forma patrisfamilias vocauit liberè ad cœnam seruos suos, sed alios negantes cōtempsit, alios etiam induxit per *compelle intrare.* Habemus etiam exempla Matathiæ 1. *Machab. cap. 2.* qui sic in virtute circumcidit infantes in finibus Israël, in quibus vix est dubium fuisse aliquos filios infidelium, & Assebuti quod adducit Doctor, qui religiosus Princeps appellatur à Toletano IV. Habemus etiam exemplum Ferdinandi Catholici, & aliorum Regum Hispaniæ, qui Mauros, & Iudæos compulerunt ad Baptismum, inter quos non est dubium fuisse multos inuitos ad Baptismum proprium, & filiorum. 19 *Aliorum responsio.* *Ex quibus colligenda est voluntas Dei.* *Exempla & praxis.*

Ex quibus patet ad fundamenta oppositæ sententiæ, & ad alteram partem conclusionis, quæ magis spectat ad materiam de fide: eam hîc tangit Doctor incidenter; proinde ne prolixiùs trahamus hanc quæstionem, quàm Doctor sine argumentis, vt ipse asserit, sicut, & præcedentem transegit, in suum locum eam remittimus. Videnda est obligatio Principis, vt prouideat verum cultum, qui est iuris naturalis, & summoueat blasphemias, & errores publicos, quæ prouocant iram Dei in detrimentum publicæ pacis; quid conducat ipsis infidelibus religio, & huiusmodi; & cur magis extendatur potestas ciuilis in hæreticos, quàm in infideles, & huiusmodi alia, vt sunt sacrilegia, quæ ab huiusmodi contra fidem publicè, & priuatim fiunt, an habeat ius illa vindicandi, aut prohibēdi vsum suæ superstitionis, ex quo redundare potest periculum subuersionis aliorum fidelium: sicut & plura alia peccata contra ipsam legem naturalem. De his nihil ad præsens dico, ne prolixior sim; sed tantùm intelligendum dico esse Doctorem de minis, & terroribus in materia ciuili, & exilio, non autem in iis minis, quæ tendunt ad mortem corporalem; vt benè aduertit Scholiastes, cap. vt autem, *de Iudeis, dist. 45.* sic intelligitur de minis, quibus succedit mors corporalis, & tormenta; non priori modo; nam vbi detrimentum publicum, & periculum vrget tam proditionis, quàm rebellionis, ac etiam subuersionis fidelium, rectè prior necessitas ipsis potest imponi.

DISTINCTIO QVINTA.

A POST hæc sciendum est, Sacramentum Baptismi à bonis & à malis ministris dari, sicut à bonis & à malis sumitur. Nec melior est Baptismus, qui per meliorem datur, nec minùs bonus, qui per minùs bonum datur, nec malus qui per malum datur, nec maius munus datur in Baptismo dato à bono, nec minus in Baptismo dato à malo, sed æquale: quia non est munus hominis, sed Dei; quod totum subditis declaratur testimoniis. Augustinus ait, [Baptismus talis est, qualis ille, in cuius potestate datur, non qualis est ille, per

August. sup. Ioan tract. 5. ante med.

per cuius miniſterium datur.] Item, [Prorſus fieri poteſt, vt aliqui verum habeant Baptiſma, & non habeant veram fidem.] Item, [Si inter bonos miniſtros, cùm ſit alius alio melior, non eſt melior Baptiſmus, qui per meliorem datur: nullo modo malus eſt, qui etiam per malum datur, quia idem Baptiſmus datur: & ideò per miniſtros diſpares Dei munus eſt æquale, quia non illorum, ſed eius eſt.] Idem, [Cùm baptizat malus, illud quod datum eſt, vnum eſt: non impar propter impares miniſtros, ſed par & æquale propter hoc: Hic eſt qui baptizat.] Item, [Ego dico, & nos dicimus omnes, quia iuſtos oportet eſſe, per quos baptizatur: iuſtos oportet eſſe tanti Iudicis miniſtros. Sint miniſtri iuſti, ſi volunt. Si autem noluerint eſſe iuſti, qui ſedent in cathedra Moyſi, ſecurum me facit Magiſter meus, ſcilicet Chriſtus: de quo Spiritus ſanctus, Hic eſt qui baptizat.] Item, [Quos baptizauit Iudas, Chriſtus baptizauit, Si quos ergo baptizauit ebrioſus, homicida, adulter: ſi Chriſti erat Baptiſmus, Chriſtus baptizauit. Non timeo adulterum, nec ebrioſum, nec homicidam: quia columbam attendo, per quam mihi dicitur: Hìc eſt qui baptizat.] Item, [Homicida dedit Baptiſmum Chriſti: quod Sacramentum tam ſanctum eſt, vt nec homicidâ miniſtrante polluatur.] Item, [Si in hæreſi quaſcumque, vel ſchiſmate quiſpiam in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti Baptiſmi Sacramentum acceperit, integrum Sacramentum accepit: ſed ſalutem, quæ virtus eſt Sacramenti, non habebit, ſi extra Eccleſiam Catholicam ipſum Sacramentum habuerit. Debet ergo ad Eccleſiam redire: non vt Sacramentum Baptiſmi iterum accipiat, quod nemo debet in aliquo repetere, ſed vt in ſocietate Catholica vitam accipiat. Baptiſmus enim extra Eccleſiam nequit prodeſſe. Ibi enim cuique prodeſſe poteſt Baptiſmus, vbi poteſt prodeſſe eleemoſyna, ſcilicet, in Eccleſia.] Item Iſidorus, [Romanus Pontifex non hominem iudicat qui baptizat, ſed ſpiritum Dei ſubminiſtrare gratiam Baptiſmi, licèt paganus ſit qui baptizat.] In his perſpicuè cernis, Baptiſmum verum bonis & malis dari, & à bonis, & à malis: & ipſum tamen æquè ſanctum eſſe, & munus eius æquale in bonis, ſiue à bonis, ſiue à malis baptizentur.

De vni. Baptiſmi contra Petil. cap. 11. Aug. lib. 3. cõtra Creſc. Gram. c. 6. Sup. Ioan. tract. 6. Ioan. 1. c. tract. 5. ſuper Ioan. poſt med. Matth. 23. Ioan. 1. c. Ibid. paulo pòſt. Ibid. paulo inferius. Lib. de fide ad Pet. c. 4. versùs finẽ. In decret. Iſid. tit. de ſacr. Bapt. De conſecr. diſt. 4. cap. Roman.

De poteſtate Baptiſmi & miniſterio.

B QVia miniſterium tantùm habent, non poteſtatem Baptiſmi. Poteſtatem enim ſibi Dominus retinuit. Quod nouit Ioannes, cùm vidit columbam deſcendentem ſuper Chriſtum. Vnde Auguſtinus, [Quid nouerat Ioannes Baptiſta? Dominum; quid non nouerat? Poteſtatem dominici Baptiſmi in nullum hominem à Domino tranſituram, ſed miniſterium planè tranſiturum, poteſtatem à Domino in neminem transferendam, ſed miniſterium in bonos & malos. Non exhorreat columba miniſterium malorum, reſpiciat poteſtatem Domini. Quid facit ibi miniſter malus, vbi bonus eſt Dominus?] [Neque qui plantat, neque qui rigat eſt aliquid, ſed qui incrementum dat Deus. Si ſuperbus fuerit miniſter, cum diabolo computatur, ſed non contaminatur donum Chriſti, quod per illum fluit, purum eſt.] [Per lapideum canalem tranſit aquâ ad areolas: in canali lapideo nihil generatur, ſed hortus fructus plurimos affert.] Habent ergo non modò boni, ſed etiam mali miniſterium baptizandi, ſed neuter poteſtatem Baptiſmi. Miniſterium enim dedit Chriſtus ſeruis, ſed poteſtatem ſibi retinuit, [quam ſi vellet poterat ſeruis dare, vt ſeruus daret Baptiſmum ſuũ tanquam vice ſuâ. Et poteſtatem ſuam conſti-

Ioan. 1. e. Aug. tract. 5. ſup. Ioan. litera f. De conſecr. diſt. 4. Baptiſmus talis. *1. Cor. 3. b. Ibid. paulo poſt med. litera k. Ibidem.*

constituere poterat in aliquo, vel in aliquibus seruis suis, vt tanta vis esset in Baptismo serui, quanta est in Baptismo Domini, sed noluit: ne seruus in seruo spem poneret. Baptizat seruus vt minister, baptizat Dominus tanquam potestatem habens: quam si daret seruis, vt scilicet ipsorum esset quod Domini erat, tot essent Baptismi, quot serui: vt sicut dictus est Baptismus Ioannis, sic diceretur Baptismus Petri, vel Pauli. Quod ne fieret, retinuit sibi Dominus potestatem Baptismi, seruis autem ministerium dedit. Si ergo seruus dicit se baptizare, rectè dicit, sed tanquam minister baptizat, & ideò non differt siue bonus, siue malus baptizet.] [Inde etiam nemo dicit, Baptismus meus, cùm tamen dicat, Euangelium meum, prudentia mea, licèt sint hæc à Deo, in quibus differentia est. Alius enim alio meliùs operatur in euangelizando: & alius alio prudentior est. Alius autem alio magis minúsve baptizatus, siue ab inferiori, siue à superiori baptizetur, dici non potest.]

Ier.17.

Ibid. & lib. 5. de Baptismo contra Donatist. c.14.

Quæ fuit potestas Baptismi, quam potuit Christus dare seruis?

C HIc quæritur, quæ sit illa potestas Baptismi, quam Christus sibi retinuit, & potuit dare seruis? Hæc est, vt plurimi volunt, potestas dimittendi peccata in Baptismo, sed potestas dimittendi peccata, quæ in Deo est, Deus est. Ideò alij dicunt hanc potestatem non potuisse dare alicui seruorum: quia nulli potuit dare vt esset quod ipse est, vel vt haberet essentiam, quam ipse habet, cui hoc est esse quod posse. Dicunt enim, si hanc potentiam alicui dare potuit, potuit ei dare creaturas creare: quia non est hoc maioris potentiæ, quàm illud. Ad quod dici potest, quia potuit eis dare potentiam dimittendi peccata, non tamen ipsam eandem, quâ ipse potens est, sed potentiam creatam, quâ seruus posset dimittere peccata, non tamen vt auctor remissionis, sed vt minister, nec tamen sine Deo auctore: vt sicut in ministerio habet exteriùs sanctificare, ita in ministerio haberet interiùs mundare: & sicut illud facit Deo auctore, qui cum eo, & in eo operatur illud exterius, ita interiùs mundaret Deo auctore, qui eius verbo velut quodam ministerio vteretur. Item etiam posset Deus per aliquem creare aliqua, non per eum tanquam auctorem, sed ministrum, cum quo & in quo operaretur: sicut in bonis operibus nostris ipse operatur & nos: nec ipse tantùm, nec nos tantùm, sed ipse nobiscum, & in nobis: & tamen in illis agendis, ministri eius sumus, non auctores. Ita ergo potuit dare seruo potestatem dimittendi peccata in Baptismo, id est, vt in mundatione interiori seruus cum Domino operaretur: non seruus sine Domino, nec Dominus sine seruo, sed Dominus cum seruo, & in seruo: sicut in exteriori ministerio Dominus operatur cum seruo, & in seruo. Vnde & Dominus dicitur sanctificare, & seruus: sed Dominus inuisibili gratiâ, seruus visibili Sacramento. Vnde Augustinus super Leuit. Dominus ait, Ego Dominus qui sanctifico. Et de Moyse etiam dictum est, Et sanctificabis eum. Sed Moyses sanctificat visibilibus Sacramentis per ministerium, Dominus autem inuisibili gratiâ per Spiritum, vbi est totus fructus visibilium Sacramentorum. Sine hac sanctificatione visibilia Sacramenta nil prosunt. Si quis hoc meliùs aperire poterit, non inuideo.

Hic Mag. non tenetur.

1.Cor.3.

Cap. 84. tom.4. Leuit.21. Exod.19.c.

POSTQVAM

POSTQVAM Magister egit de Baptismo in se, & de suscipiente, hîc agit de ministro. Primò ergo agit de conditionibus ministri. Secundò de modo ministrandi, ibi [*Hic etiam sciendum est.*] Prima in duas, primò de ministri potestate: secundò de eius statu, & gradu. Secunda in principio dist. 6. [*Nunc quibus liceat baptizare.*] Prima in duas, primò ostendit, quòd illa potestas non est impedibilis per malitiam ministri: secundò ad quid se extendit, ibi [*Hîc quæritur.*] Prima in duas, primò ostendit, quod ita est: secundò ostendit propter quid ita est, ibi, [*Quia ministerium.*]

Circa hanc distinctionem quintam quærendum est qualiter malitia ministrantis se habet ad impedimentum; vel non impedimentum Baptismi, & circa hoc quæro duo. Primum, Vtrùm malitia ministri impediat conferri verum Baptismum? Secundò, Vtrùm recipiens Baptismum scienter à malo ministro, mortaliter peccet?

COMMENTARIVS.

IN hac distinctione postquā hactenus tractauit de essentialibus Sacramenti, eius effectu, & suscipiente, agit de ministro quoad statum eius: in sequenti verò agit de per se requisitis ex parte ministri. Hac ergo distinctione quærit primò, *An malitia ministri impediat effectum Sacramenti si cætera adsint, quæ requiruntur?* Secundò, *an recipiens Sacramentum scienter à malo ministro, peccet mortaliter?* Tertiò, *an licitè ministretur Baptismus, quando præsumitur sequi periculum vitæ corporalis?* *Ordo & diuisio distinctionis.*

QVÆSTIO I.

Vtrùm malitia ministri impediat collationem Baptismi?

Alens. 4. *p. q.* 16. *m.* 2. *per tres art.* D. Bonau. *hic a.* 1. *q.* 1. Richard. *d.* 3. *q.* 3. D. Thom. 3. *p. q.* 64. *a.* 5. *&* 9. Vasq. 3. *part. d.* 137. Suar. *tom.* 3. *d.* 13. *s.* 4. Castro *v. Baptismus hær.* 5. *& v. potestas.* VValdens. 1. *tom. lib.* 3. *c.* 81. 82. 83. *latè* Coccius 2. *tom. lib.* 5. *art.* 2.

AD primum sic proceditur, & arguitur, quòd sic, Ambrosius in libro de initiandis rudibus, & habetur 1. *q.* 1. non sana. *Baptismus perfidi non mundat, sed polluit.* Quod probat auctoritate Psalm. 31. *In diluuio aquarum*, &c. dicitur de malis. Probat etiam per illud Apostoli ad Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est.* 1 *Mag. A. B. C. Argum.* 1. *Ambr.*

Item 1. *q.* 1. *Corporalia*, & est August. de Baptismo paruulorum, *separati formam habere possunt: virtus in eis esse non potest, quemadmodum sensus non sequitur membrum, quando amputatur à corpore.* *Argum.* 2.

Item ratione, membrum aridum non potest esse causa influendi vitam in aliud membrum: minister malus est membrum aridum Ecclesiæ: quia sine gratia, quæ est vita Ecclesiæ: ergo, &c. *Argum.* 3.

Item, in aqua ad hoc, vt sit materia conueniens, oportet vt sit aliqua virtus supernaturalis: probatur per illud Ambrosij de *consecr. dist.* 4. *per aquam*: ergo multo magis requiritur aliqua sanctitas, vel virtus supernaturalis in ministro, vt baptizet: magis enim dependet Baptismus à dispositione ministri conueniente, quàm ab aliqua virtute aquæ: ergo, &c. *Argum.* 4.

Item, Augustinus de vnico Baptismo, post medium refert Martyrem Cyprianum gloriosum, qui apud hæreticos, vel schismaticos, datum Baptismum nolebat cognoscere, &c. ex hoc arguo sic, errans circa aliquem articulum fidei, si in illo errore moritur, damnatur: quia *sine fide impossibile est placere Deo*, Hebræor. 11. Cyprianus dixit, à malo ministro, saltem hæretico, vel schismatico, non posse dari verum Baptisma. 2 *Argum.* 5 *cap.* 13. *Hebr.* 11.

Et in ista sententia finaliter perdurauit, & tamen non est damnatus, sed Martyr gloriosus: ergo ista sententia non est erronea, nec contra aliquem articulum fidei. Sed veritas Sacramentorum pertinet ad illum articulum: *Sanctam Ecclesiam Catholicam*, *&* *Extrau.* de hæres. & schis. Ad abolendam, *Vniuersos, qui de Sacramentis ecclesiasticis aliter docere non metuunt, aut assentire, quàm sacrosancta Romana Ecclesia docet, vinculo perpetui anathematis innodamus:* ergo ista sententia, quòd hæreticus baptizat, non est veritas pertinens ad aliquod Sacramentum: sed nihil est asserendum tanquam certum, & necessarium ad Sacramentum, quod non est verum pertinens necessariò ad Sacramentum: ergo, &c.

3 *Ratio ad opp. August.*

Contrà, Magister in litera, & adducit multas auctoritates, & accipiuntur plures ab Augustino. Vna est super Ioan. hom. 5. *Baptismus talis est, qualis ille, in cuius potestate datur, non qualis minister, à quo datur.*

Item, Contra Crescent. *Si non est melior Baptismus, qui per meliorem datur, nullo modo malus est qui per malum datur: quia idem datur.*

Et si illæ auctoritates exponantur de malo secundùm mores, non de hæretico, & schismatico: tamen de his expresse dicit Augustinus ad Orosium, q. 59. *Quamuis vnum sit Baptisma hæreticorum, qui in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizant, & Ecclesiæ Catholicæ: tamen qui foris Ecclesiam baptizantur, non sumuntur ad salutem.* & sequitur: *Ecclesia eos non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt.*

COMMENTARIVS.

1 *Quid malitia ministri comprehendit?*

b SVb malitia ministri comprehendit Doctor improbitatem vitæ, quoad mores, & hæresim, ac schisma, quæ separant à corpore Ecclesiæ, quantùm ad fidem, & charitatem. Solet ab aliis proponi quæstio, *An, scilicet, probitas & fides ministri requiratur ad valorem Sacramenti Baptismi?* & perinde est de aliis Sacramentis in genere. Requiri] autem fidem, ita vt ab hæreticis, & schismaticis non conficiatur Sacramentum validè, *Sententia Agrippini de baptizandis hæreticis.* primus videtur docuisse Agrippinus, qui pluribus annis præcessit Cyprianum in Sede Carthaginési, vt ipse Cyprianus docet *in epist. ad Iubaianum, quæ est* 73. docuit inter hæreticos, & schismaticos non fuisse verum Baptisma, ac proinde venientes ad fidem rebaptizandos docuit in Concilio aliquo prouinciali; quia id moris tum fuit, vt doctrina vniuersalis in Conciliis proponeretur: & Cyprianus innuit *in epistola* 71. ita factum esse ab Agrippino, & epistola præfata 3. *Sub Agrippino,* inquit, *bonæ memoriæ viro conuenientes in vnum, Episcopi plurimi hoc statuerunt*, &c. post Agrippinum idem statutum est ab aliis Iconij congregatis, quod secutus est mox Cyprianus, vt ex præfatis epistolis, & Conciliis sub eo habitis constat. Successerunt Nouatiani, qui addiderunt præterea, neque Baptisma ab improbo datum valere, quod *Parmenian.* docuit Parmenianus de manifesto peccatore, apud Augustinum *lib. 2. contra eundem cap. 1.* quin etiam si occultus esset, non valere Baptismum, vt Cresconius *apud eundem lib. 2. contra Cresconium, cap. 28.* *Augustin. Cresconius.* Errarunt Apostolici, qui apud Bernardum *ser. 66. in Cantica*, idem de peccatoribus docuerunt: sicut & VValdenses apud Antoninum *tit. 11. cap. 7.* addit VVitclefus quòd neque præsciti, apud VValdensem *tom. 2. de Sacram. cap. 14.* damnantur in Constantiensi *sess.* 8. *Apostolici. Bernardus. VValdenses Antonin. VVitclefus. VValdensis.* De antiquis Luciferianis incertum est an in hac quæstione errârint circa ordinationem Sacerdotum, & Episcoporum, quamuis constet ex dialogis Hieronymi contra Hilarium Luciferianum, eum sensisse etiam cum Donatistis baptizatos ab hæreticis esse rebaptizandos. *Luciferiani. Hieron. Hilarius Diacon.* Condidit autem Lucifer Caralitanus schisma in odium Conciliabuli Ariminensis, potissimum contra Episcopos Catholicos lapsos in hæresim Arianam, quos etiam pœnitentes in suo gradu recipere noluit: sed de hæresi eum non traducit Epiphanius, neque Philaster: interpretari ergo potest id in pœnam peccati tentasse, non quòd malè de ordinatione senserit, vel certè ad correptionem, & causam submouendi periculi: quamuis eius sequaces ad maiora prolapsi sint. *Lucifer. Caralitan. Epiphan. Philaster.* Malè Erasmus hoc schisma inurit Smyrnensi: fuerunt alij anteriores hæretici huius nominis.

SCHOLIVM.

Nullam malitiam ministri annullare Sacramentum, modò intendat facere quod Christus instituit, ita Concil. Nicen. *teste Hier. contra Lucifer.* Carthag. I. *can.* 1. Constantiense *ss.* 8. Trid. *ss. 7. can. 4. &* 12. August. *omnibus libris contra Donatistas, & contra ep. Parmen. lib. 2. cap. 10. & auctoritates adductæ à Doctore.* Vincent. Lirinen. *in commonitorio.* Hieron. *dial. contra Lucifer. fi. vbi ait Concilium Carthag. sub Cypriano mutasse sententiam, &* Aug. *epist.* 48. *credit ipsum Cyprian. ante mortem sententiam mutasse, quâ tenuit baptizatos ab hæreticis, esse rebaptizandos, quia talium erat nullum.*

4 *Nullâ malitiâ ministri obstare valori Sacramenti, si adsit vera intentio. Ioan. 1. Dantur cõgruentiæ, quare malitia ministri non obstat valori Sacramẽtorũ.*

Veritas quæstionis patet ex auctoritatibus multis, quòd quacunque malitiâ minister sit malus, siue hæresis, siue schismatis, siue morum, saluâ vnitate Ecclesiæ, si intendit facere, quod facit Ecclesia, & seruet modum Ecclesiæ; verè confert Baptismum: & talis Baptismus verè habet effectum in baptizato, non obstante malitiâ ministri: nisi obstet malitia suscipientis, in hoc quòd recipit à tali ministro, de quo dicetur in sequenti quæstione. Veritas autem istius solutionis non habet nisi rationem vnam *propter quid*, scilicet quia ita placuit Christo instituere, vt malitia ministri non impediret Sacramentum, nec eius effectum. Et quòd sic instituit, Augustinus colligit de illa auctoritate Ioannis Baptistæ. *Super quem videris Spiritum descendentem, hic est qui baptizat*, quæ scribuntur *Ioan.* 1. Quod autem ita fuerit Baptismus instituendus, sunt plures rationes congruentiæ. Prima, quòd rationabile est Deum assistere suo signo practico, ad causandum signatum ex determinatione voluntatis suæ, præcedente omnem conditionem ministri, vt sicut illa determinatio

terminatio sua, quâ tribuit signo esse certum signum, est ab ipso immediatè omnino, & primò: ita & assistentia consequens illam determinationem ad cooperandum, sit immediatè ab ipso.

Secunda congruentia sumitur ex fine, quia si Baptismus non posset conferri, nisi à bono; non esset in magnum remedium viatoris, sed quasi communiter in detrimentum. 5 Cùm enim quasi nullus possit esse certus de bonitate propria, multò magis, nec de bonitate alterius: ergo si ex bonitate ministri dependeret Baptismus, nunquam posset aliquis esse certus, se verè recepisset Baptismum, quod est inconueniens.

Et si obiicias, quòd nec modò potest esse certus, quia nescit dispositionem suam propriam; hoc non obstat: quia satis potest nosse certitudinaliter, sicut requiritur certitudo, quòd ipsemet intendit recipere Baptismum: & hoc sufficit ex parte eius.

Si dicas quòd non potest esse certus de intentione ministri: hoc non obstat, quia probabiliter præsumi potest, quòd ministri talem actum exercentes, intendant facere illud, ad quod actus secundùm se ordinatus est: sed non ita posset haberi certitudo de bonitate, vel sanctitate ministri.

Præterea ex parte suscipientis est congruentia; quia omnino iniustum est, alterum pro iniquitate alterius puniri, quando ille alter nullo modo communicat iniquitati illius, ita vt possit sibi imputari, sed ille baptizandus disponit se ad gratiam quantùm potest: si ergo malitia ministri impediret, ille puniretur propter culpam alienam, nullo modo sibi imputandam.

Ad primum ergo dico, quòd aut hæreticus baptizat paruulum in forma & intentione Ecclesiæ, & nihil obest paruulo, nec quantùm ad Sacramentum: nec quantùm ad effectum. 6 *Ad arg.* 1. Aut baptizat adultum, & adhuc confert sibi Sacramentum, & effectum eius, si in adulto non est aliquis malus motus, puta assensus in hæresim baptizantis, vel intentio, vt fiat discipulus eius: & de tali intelligenda est auctoritas Ambrosij, & similiter auctoritas Augustini, quòd virtus illa Sacramenti vita est: ergo & illa non manet in membro præciso. Non tamen sequitur, quin per Sacramentum eius possit esse in suscipiente, quod patet ex responsione statim sequente.

Ad 2. *Aliter vita deriuatur in corpore mystico, quam in naturali.*

Vnde ad rationem statim respondendum est, quòd in toto corpore humano vita vna est omnium partium, & participatur ab eis ordine quodam, quia primò in corde: secundò in aliis, secundùm quòd propinquiùs se habent ad illud principium vitæ: & ideò ibi per vnam partem non potest vita deriuari ad aliam, nisi ista pars deriuans priùs viuat eâdem vitâ, modo suo perfecto. Non est sic in corpore mystico, quod est Ecclesia, quia non est in eis vna vita numero: nec oportet, quòd illud membrum, quod ministerialiter dat vitam alteri, sit propinquius principio vitæ in participando vitam, sed tantùm in gradu ministrandi. Exemplum esset, si venæ in corpore non viuerent formaliter, tamen essent media ministrandi vitam cæteris paribus.

Ad 3. Ad illud de sanctificatione in aqua, negatum est suprà *dist.* 1. nec videtur multùm probabile virtutem supernaturalem toties generari, & corrumpi: neque etiam, quòd post generationem in aqua Baptismali semper permaneat, permanente aquâ.

Ad 4. Ad auctoritatem Ambrosij, quære suprà. Dici potest, sicut dictum est *dist.* 1. *quæst.* 4. *&* 5. quòd non est virtus aliqua in aqua, quæ sit actiua secundùm aliquam formam absolutam: sed tantùm est virtus, quæ est vltimum de potentia, scilicet efficaciter significare gratiam.

Ad 5. *Credibilia in triplici sunt differentia.*

Ad aliud de Cypriano, dico quòd aliqua sunt ita simpliciter de substantia fidei, quòd omnes etiam simplices post tempus aliquantulum vsus rationis tenentur ista explicitè credere, sicut sunt articuli de incarnatione, vt Christus est natus, & mortuus, de quo sunt solemnitates speciales in Ecclesia, & quos potest populus concipere, quia sunt de Christo homine. Alia sunt explicitè requisita de substantia fidei, obseruanda à maioribus Ecclesiæ: vtpote, quòd Deus est trinus, & huiusmodi pertinentia spiritualia, & imaginabilia: & illa distinctio potest haberi ab August. 14. *de Trinit. cap.* 1. Alia sunt, quæ nec necessariò sunt explicitè credenda ab istis, nec ab illis: quia non adhuc illorum veritas est declarata, & determinata per Ecclesiam: cuiusmodi sunt multæ conclusiones necessariò inclusæ in articulis creditis: sed antequam sunt per Ecclesiam declaratæ, & explicatæ, non oportet quemcunque eas credere: oportet tamen circa eas sobriè opinari, vt scilicet homo sit paratus eas tenere pro tempore, pro quo veritas fuerit declarata.

Hoc modo, dico quòd Baptismum esse Sacramentum nouæ legis necessarium ad salutem, statim erat de veritate fidei Christianæ, quia expresè habitum est in Euangeliis: sed quòd ab hæretico poterat conferri, non sic statim expressum fuit: imò nec tempore

Cypriani

Cyprian. non docuisse contra fidē de Bapt. hæreticorū.

Cypriani declaratum, propter quod circa illam veritatem Baptismi declarandam, multùm laborauit Augustinus in libris suis, vt de vnico Baptismo, & contra Donatistas. Vnde si Cyprianus ita sensit, scilicet apud hæreticos non esse Baptismum, quod tamen promptus esset sentire animo circa hoc, quod Ecclesia determinauit: in nullo errauit, nisi fortè venialiter peccando: quia nimis asseruit illud, ad quod nec auctoritatem, nec rationem cogentem habuit. Ratio enim sua non valet, scilicet quod quis non habet, non potest dare, quia baptizans non dat gratiam, sed Sacramentum: & illud habet in virtute, quia habet ordinem, & hoc modo fortè innuit Augustinus eum peccasse venialiter, cùm subdit in auctoritate præallegata: *Dum eos*, inquit, *detestaretur, si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur.* Et hoc modo potest excusari Abbas Ioachim: quia etsi sententiam erroneam dixit, sicut patet *Extrau. de sum. Trinit. & fi. Cath.* Quòd tres personæ non sunt aliqua vna res, quæ non generat, nec generatur, nec spirat, nec spiratur, quia non dicitur hoc pertinaciter defendisse, sed omnes libros suos reliquisse secundùm iudicium Ecclesiæ corrigendos.

Vide in 1. dist. 5. q. 1. de opin. Ioachim.

COMMENTARIVS.

2 *Conclusio fidei.*

C Veritas quæstionis patet ex autoribus multis, &c. Resolutio est de fide: videantur Patres, Concilia citata per Scholiastem. Eam probat à priori Doctor ex institutione Christi, quam verè assecuta est Ecclesia cum Augustino, & Patribus citatis. Eius institutionis varias assignat congruentias, & bonas. Prima est, quia congruum est, vt institutio signi practici, & certi, quæ per se est anterior & stabilis, à statu ministri quoad bonitatem, & malitiam eius non dependeat à ministri conditione variabili, & similiter neque eius certitudo, aut efficacia. Secunda est à fine, quia vix aliàs esset certum Ecclesiæ, aut suscipienti Sacramentum se verè suscepisse medium necessarium ad salutem, cùm incertus sit de bonitate ministri. Tertia est ex parte suscipientis, qui non debuit pati ex iniquitate alterius, cui nullo modo communicat. Quarta addi potest, quia non habent Sacramenta efficaciam, nisi à merito Christi, in quo solùm quisque constituitur, tanquam in capite, à quo recipiat influxum, & redemptionem, sanctitatem, quod non esset verum, si efficacia Sacramenti, aut salus recipientis Sacramentum dependeret à ministri bonitate, & fide.

Congruētia. *Secunda congruentia, ex fine.* *Tertia ex parte suscipientis.* *Quarta ex causa meritoria.*

Respondet benè argumentis vsque ad vltimum, in quo saluat Cyprianum; ostendens tria genera veritatum fidei. Quædam necessariò, & explicitè credenda ab omnibus, etiam aliquantulum post vsum rationis, vt ea quæ spectant ad humanitatem Christi, quorum terminos de facili apprehendunt; nam actus fidei supponit capacitatem ad concipiendum terminos aliquo modo articuli, de quo est fides explicita. Alia quæ sunt remotiora à sensibus, & magis spiritualia, & solemniter proposita, & declarata ab Ecclesia, & in Scriptura; & hæc debent à maioribus Ecclesiæ explicitè credi. Tertium genus est eorum, quæ exigunt definitionem Ecclesiæ; & antequam definiantur, neque hi, neque illi tenentur ea credere explicitè sed sobriè expedit in illis opinari.

Tria genera credibilium.

3 Huius generis fuit veritas illa de Baptismo ab hæreticis collato, eiúsque valore, quæ aliàs, vt dicit, non fuit declarata, quod verum est, quia nec Stephanus, neque aliquis anterior in hac re quidpiam definiuit, prætendebat enim Stephanus traditionem obseruandam esse, & consuetudinem Ecclesiæ, dicens, *nihil innouandum esse præter id quod traditum est*, &c. vt patet ex epistola ipsius Cypriani ad Pompeium, Eusebio *lib. 7. historiarum cap. 3. & 4.* Vincentio Lyrinen. neque etiam illa consuetudo licèt fuerit ex traditione Apostolica, vt supponit variis in locis Augustinus, tamen præceptum aliquod scriptum ab Apostolis non habebatur, vt dicit idem *lib. 5. de Baptismo, cap. 23.* Cyprianus ergo consuetudinem suorum anteriorum, & Ecclesiæ in qua sedebat, seruare voluit, quam etiam Cappadoces cum Fermiliano, & alij in Asia tenuerunt, vt constat ex epistola Dionysij Alexandrini, qui mox omnes transierunt in sententiam Stephani Papæ, quæ in Niceno primo definita primùm fuit; anteà verò consuetudine, & traditione fulciebatur.

Non fuisse definitum articulum ante Cyprianum. Cyprianus. Eusebius. Vincent. Lyrinen. Augustin. *Definitio Niceni Concilij.*

Cyprianus rationes, & Scripturas opponebat, putans apud hæreticos sicut non est fides, sic etiam nec Baptisma; quia *vna fides, vnum Baptisma*: &, vt dicit Augustinus in quæstione obscurissima non discernens Sacramentum ab effectu gratiæ, & remissionis peccatorum, vbi hæc non erat; sic nec Baptismus ex eius sententia: hinc saluatur rectè Cyprianus ab omni nota erroris damnabilis, seu hæresis, & schismatis, quia sine læsione charitatis, & separatione à Stephano dissentit pro consuetudine suæ Ecclesiæ, quam putârat magis ratione, & Scripturis fundatam, vt patet ex præfatis epistolis eius, in quo error in eo fuerit materialis, vt vocant, non formalis: *Sic*, inquit, *Doctor potest saluari Abbas Ioachim*, &c. quod perinde etiam verum est: vide cap. *Damnamus, de sancta Trinitate, & fide Catholica*, & epistolam Honorij III. anni 1. sui Pontificatus apud Posseuinum in verbo *Ioachim*, quo id abundè probat.

Cyprianus nō habuit errorē perniciosum sibi.

QVÆSTIO II.

An recipiens Baptismum scienter à malo ministro, mortaliter peccet?

D. Thom. *d. 5. q. 2. a. 2. & 3. p. q. 64. art. 6.* Richard. *hic, a. 3. q. 4.* Couar. alma mater *p. 1. §. 2. num. 7.* Sotus *d. 1 q. 5. a. 6.* Suar. *3. p. tom. 3. d. 11. sect. vlt.*

A D

AD secundum sic proceditur, & arguitur, quòd recipiens Baptismum à malo scienter, peccat mortaliter: quia secundùm Ambr. de initiandis rudibus, *Qui faciunt, & quibus faciunt, nihil prodest: sed ad iudicium est.* Loquitur de malis baptizantibus, & recipientibus ab eis Baptismum. 1 *Argum. 1.*

Præterea, cooperans alicui ad peccandum mortaliter, peccat mortaliter, quia est contra charitatem fraternam: sed ille recipiens Baptismum à ministro malo, cooperatur sibi in actu baptizandi, in quo peccat mortaliter: ergo, &c. *Argum. 2.*

Præterea, esto quòd minister vellet committere malitiam Simoniæ in conferendo Baptismum, puta nollet baptizare, nisi pro pecunia, non posset aliquis ab eo recipere, nisi committeret Simoniam: quia si vendens est simoniacus, & emens: ergo saltem in illo casu recipiens sic à malo, peccat mortaliter. *Argum. 3.*

Oppositum de *consec. dist. 4. cap.* Romanus, dicitur in fin. capituli: *Romanus Pontifex non attendit hominem, qui baptizat, sed Deum, etsi paganus sit, qui baptizat.* *Ratio ad opp.*

Præterea August. super Ioan. *homil. 5. & 1. q. 1. cap.* Si fuerit: *non exhorreat columba ministerium malorum.*

SCHOLIVM.

Positâ duplici sententiâ resoluit probabilius esse, teneri adultum in necessitate extrema accipere Baptismum à ministro præciso (qui modò tantùm censetur excommunicatus nominatim, vel ob notoriam iniectionem manuum in Clericum) & hoc post Concil. Constantiense, & Basil. certissimum est. Probat primò, quia præceptum de Baptismo est diuinum, de non communicando cum excommunicato, Ecclesiasticum. Secundò, excommunicatus tenetur agonizantem puerum baptizare. Tertiò, ex August. hîc citato, & lib. 6. cap. 5. & refertur de cens. d. 4. c. quomodo.

Hîc [a] distinguitur de malo: aut est præcisus ab Ecclesia totaliter, vel ad tempus: vel non præcisus, sed permissus. De istius diuisionis membris per ordinem videamus. 2 *Rich. hîc a. 3. q. 4.*

De primo [b] sunt duo modi dicendi oppositi. Vnus, quòd tenetur aliquis à tali recipere Baptismum, si non possit habere alium ministrum, quia Baptismus est Sacramentum necessitatis. Alius modus dicendi est, quòd tenetur non recipere ab eo, & recipiendo peccat mortaliter. *D. Thom. a. 2. q. 2. in solut. 2. arg.*

Hoc autem sic declaratur, quia baptizandus aut est adultus, aut paruulus. Si adultus, sufficit sibi Baptismus flaminis, quando non potest habere Baptismum fluminis: in proposito non habet ministrum, quia prohibitum est sibi communicare cum illo præciso, & maximè in actibus sacramentalibus: ergo ille saluabitur non recipiendo ab eo Baptismum fluminis, per Baptismum flaminis: quia est in casu in quo non potest habere ministrum: si autem reciperet ab eo Baptismum, communicaret sibi contra prohibitionem Ecclesiæ, in actibus maximè prohibitis.

Si autem baptizandus sit paruulus, habens paruulum debet baptizare eum, si non potest alium magis idoneum habere, quàm præcisum, quia cum præciso (vt priùs dictum est) non licet sibi communicare pro paruulo suo. Et si ponatur, habentem paruulum esse mancum, nec habere in illa regione aliquem nisi præcisum; oportet dicere consequenter, si nullo modo communicandum est cum præciso in tali actu, quòd nec tunc etiam debet paruulum suum offerre præciso baptizandum.

Contra illud, quia præceptum superioris plus obligat, quàm præceptum inferioris, ex auctoritate Augustini præallegatâ: Deus autem præcipit Baptismum suscipi, nec determinauit à quibus, tempore necessitatis: Ecclesia prohibet communicare cum illo, quem præscindit: ergo magis obediendum est præcepto diuino, quàm Ecclesiæ in casu illo. 3 *d. 4. q. 9. a. 1.*

Præterea, plus tenetur excommunicatus vitare alium, quàm alius vitare eum, quia istud præceptum de vitando excommunicato, non imponitur alicui, nisi propter ipsum: nec imponitur sibi nisi propter se: sed præcisus, vel excommunicatus, in casu illo, non tenetur vitare alium; immò tenetur non vitare. Si enim talis præcisus sciret paruulum aliquem non baptizatum statim moriturum, teneretur necessariò eum baptizare, & ita eum non vitare in actu baptizandi. Hoc probo, quia si inueniret eum expositum periculo vitæ corporalis propter famem, teneretur eum necessariò iuuare ad saluandum vitam corporalem: magis autem tenetur diligere vitam eius spiritualem, quàm corporalem; ergo quando paruulus expositus est periculo vitæ spiritualis, tenetur ille sibi conferre remedium necessarium ad vitam spiritualem: ergo multò magis alius non tenetur vitare eundem, communicando cum eo in tali actu.

Et per hoc apparet ad rationem pro secundo modo dicendi, quæ procedit ex præcepto Ecclesiæ

Ecclesiæ. Illa enim prohibitio vniuersaliter intelligitur, quando præceptum maioris non obligat ad contrarium præceptum, aut legis naturæ: & præceptum Euangelicum maius est præcepto Ecclesiæ tantùm.

4 Vbi ergo præceptum legis naturæ obligat sic ad saluandum vitam proximi corporalem, & multò magis spiritualem: & præceptum diuinum de conferendo, & suscipiendo Baptismum magis obediendum est præcepto superioris, quàm vitandus est aliquis in actibus istis propter præceptum Ecclesiæ ipsum vitantis. Nullus enim iudex in Ecclesia, vel legislator interpretaretur præceptum suum esse seruandum in eo casu, in quo vrgeret contra præceptum legis naturæ, vel diuinum.

Resolutio Doctoris. Potest ergo, quantùm [c] ad articulum istum, teneri sententia media, quantùm ad adultum, quòd adulto licet recipere Baptismum à præciso, si alius minister haberi non potest. & hoc videtur haberi ab Augustino 10. de Baptismo contra Donatistas lib. 6. cap. 5. *Potest tradere separatus, sicut potest habere separatus: sed perniciosè tradere. Ille autem cui tradit, potest salubriter accipere, si ipse non separatus accipiat: sicut plerisque accidit, vt Catholico animo, & corde ab vnitate pacis non alienato aliquâ necessitate mortis vrgentis, in aliquem hæreticum irruerent, & ab eo Christi Baptismum sine illius peruersitate perciperent, & siue defuncti, siue liberati, nequaquam apud eos remanerent, ad quos nunquam corde transierant.*

Potest [d] etiam fortè non recipere, quia Baptismus flaminis sibi sufficeret, si propter reuerentiam Ecclesiæ talem vitet: pensatis tamen omnibus, melius videtur, quòd à tali recipiat, quàm quod de vita hac sine Baptismo decedat.

Quantùm [e] autem ad paruulum, si nullus possit haberi non præcisus, qui eum baptizaret, & immineat periculum, quòd non possit expectari habere ministrum idoneum, tenetur necessariò ille offerre paruulum suum præciso. Nimis enim durum esset dicere, quòd tenetur paruulum suum perpetuò damnari permittere, cùm possit habere aliquem, qui eum baptizet: cùm saluetur à quocunque baptizetur, etiamsi paganus baptizaret, secundùm illud, *de consec. dist.* 4. *cap.* Romanus.

COMMENTARIVS.

1 a HIc *distinguitur de malo*, &c. Hæc distinctio de malo notoriè intelligitur, vel qui est toleratus, vel qui est præcisus, hoc est, per excommunicationem, degradationem, aut etiam suspensionem à ministerio Sacramentorum. Vt benè aduertit Scholiastes, præcisus post Decretùm Constantiensis Concilij intelligitur notorius Clerici percussor, aut qui denuntiatus est, quæ est doctrina communis: quia cum illis tantum prohibetur communicari per illud Decretum, quo mitigantur Canones antiqui. Dubium solùm est de concubinario notorio, cuius Missam audire prohibentur fideles, & Sacramenta ab eo accipere, vt patet titulo *de cohabitatione Cleric. & mulierum, c. vltimo, cap. Nullus, cap. Præter, dist.* 2. & aliis. Nauarrus autem *in manuali, cap.* 25. *num.* 80. asserit Canones antiquos reuixisse quoad concubinarios ex Tridentino *sess.* 25. *de reformat. c.* 14. vbi mandat cõcubinarios pœnis à sacris Canonibus, vel statutis Ecclesiasticis puniri. Sed oppositum huius verius est ex ipso Concilio, quod statuit ordinem procedendi, & modum, qui seruandi sunt de iure contra concubinarios: primum, vt tertia parte fructuum, & prouentuum sint puniti ipso facto, si primæ monitioni non paruerint: si secundæ verò monitioni non paruerint, non solùm omnibus fructibus, & prouentibus beneficiorum, & prouentuum priuentur, sed suspendantur ad arbitrium à beneficiorum administratione: si deinceps non corrigantur, priuentur omnibus & singulis, tam beneficiis, quàm officiis, &c. perpetuò sint inhabiles ad quæcunque beneficia, & officia ecclesiastica, donec post manifestam emendationem à suis superioribus ex causa visum fuerit cum iis dispensare. Si demũ fuerint relapsi præter prædictas pœnas, excommunicentur, &c. Quando autem lex modum, & formam procedendi instituit, seruandus est.

Minister præcisus.

Dubium de cõcubinario.

Sententia Nauarri. Trident.

Opposita verior. Cõcubinarios non esse præcisos.

Modus & forma contra eos procedẽdi.

b *De primo sunt duo modi dicendi*, &c. Duas sentẽtias proponit: prima est, teneri aliquem ad Baptismum recipiendum à præciso in casu, quo deficiat alius, quia Baptismus est Sacramentum necessitatis. Hæc sententia cum ratione subiuncta videtur Alensis 4. *p. q.* 8. *m.* 6. *a.* 2. *§.* 2. & D. Bonauenturæ *hac dist. art.* 2. *q.* 1. *ad* 5. Richardus *dist.* 5. *art.* 3. *q.* 4. concedit in articulo necessitatis posse Baptismum sine peccato à præciso suscipi. 2

Sententia affirmatiua.

Alensis. D. Bonauent. Richardus.

Secunda sententia est D. Thomæ 3. *p. q.* 64. *art.* 6. *ad* 2. *& q.* 82. *a.* 9. vbi statuit duas regulas generales. Prima, à ministro tolerato, quantumlibet malo, posse peti, & recipi Sacramentum. Secunda est, à præciso non licere, quia non licet petere ab alio, quod ipse non potest licitè ministrare, aut dare: ita Suarez 3. *part. disp.* 18. *sect.* 1. sed in priori loco de hoc nihil D. Thomas: in 2. loco agit de recipientibus Eucharistiam à præcisis, in quibus diuersa potest esse ratio; aliquos tamen eam doctrinam, quam citat Doctor, tradidisse constat; quamuis iis inuestigandis non lubet nunc immorari; sed ipsa doctrina, vt suis principiis hæret, tractanda est ad propositum quæstionis.

Secunda sententia. Duæ regulæ.

Eam rectè impugnat Doctor: primò, quia præceptum Ecclesiæ non extenditur ad casum necessitatis contra præceptum diuinum, & præceptum iuris naturalis. Secundò, quia vitare excommunicatũ est in pœnam illius, & suæ contumaciæ, magisque ipsum obligat vitare cæteros, quàm alios vitare ipsum: sed ipse etiam excommunicatus in ea necessitate teneretur præcepto charitatis per se subuenire, nisi aliter possit ministrari Sacramentum: ergo à fortiori alter, cui confertur Sacramentum, magis excusatur 3

Licere à præciso recipere Baptismum in necessitate.

ac

ac proinde minùs comprehenditur præcepto Ecclesiæ contra præceptum propriæ salutis, aut infantis:antecedens patet ex textu. Tertiò,quia Ecclesia non intendit sua prohibitione comprehendere casum necessitatis, in quo concurrit obligatio diuini, & naturalis iuris : vnde ille vulgaris versus exponit plures casus,qui non comprehenduntur præcepto Ecclesiæ.

Vtile, lex, humilis, res ignorata, necesse.

Quem exponunt Summistæ verbo *Excommunicatio*, & communiter Doctores de Censuris : per *vtile* intelligitur damnum notabile emergens, & vtilitas animæ excommunicati; *lex*, scilicet matrimonij coniugem; *humilis* comprehendit subiectos, vt sunt filij, serui,familia, subditi; *res ignorata*, supple ignorantia, *necesse*,scilicet alterutrius.

4 *Cõclusio Doctoris.*

c *Potest ergo quantum ad articulum illum*, &c. Resolutio Doctoris mediat inter duas illas sententias. Prima conclusio eius est in casu necessitatis posse adultum recipere Baptismum à præciso,quando alius minister haberi non posset:hanc probat authoritate Augustini in litera, qui expressè docet *lib.6.de Baptismo,cap.5.& lib.1.cap.2.* cuius verba sunt : *Si quem fortè coëgerit extrema necessitas, vbi Catholicum per quem accipiat non inuenerit, & in anima, pace Catholica custodita, per aliquem extra vnitatem Catholicam positum acceperit, quod erat in ipsa Catholica vnitate accepturus; si statim etiam de hac vita migrauerit, non eum nisi Catholicum deputamus*,&c. *non solùm non improbamus quod fecit, sed etiam securissimè,verissiméque laudamus;quia præsentem Deum credidit cordi suo, vbi vnitatem seruabat, & sine sancti Baptismi Sacramento, quod vbicumque inuenit, non hominum, sed Dei esse cognouit, noluit ex hac vita migrare*,&c. habetur 24.quæst.1. can. *Si quem fortè*, &c. Mox reprobat eum, qui sine tali necessitate recipit Baptismum, extra vnionem Catholicam, quamuis animo paratus sit redire, asserens esse peruersum, & iniquum, *de consecrat. dist. 4. cap. Quomodo.* Hanc sequuntur communiter Doctores, vt Caietanus *quæst. 64. art.6.* Suarez suprà, Soto *dist.1. quæst.5. art.6.* negare tamen videtur Adrianus *quæst.3. de Baptismo*,si minister non est paratus dare Sacramentum, neque ex officio tenetur dare, nec si dederit, iustè est daturus, conuertendo nempe se, & ministrando absque peccato. Sed resolutio Augustini, & Doctoris est præferenda, quia nulla ei necessitas imponitur peccandi à petente: & quamuis ex officio non teneatur dare; ex præcepto tamen diuino, & naturali in eo casu tenetur dare; quod perinde obligat ad actum, sicut si ex officio teneretur.

Augustin. Caietan. Suarez. Sotus. Adrianus. Limitatio. Reijcitur.

5 *Teneri præcisum dare Sacramẽtum in casu necessitatis.*

Et confirmatur, quia nihil vetat præter præceptum Ecclesiasticum; sed in eo casu præceptum non ligat ex dictis,neque Ecclesia potest, aut intendit eum ligare:ergo in casu necessitatis expresso,licitè ministrat Sacramentum, quantùm est ex hoc capite, & licitè ab eo petitur: & quamuis talis adultus possit sibi prouidere quantùm ad sanctificationem,vel certè aliàs fuerit iustificatus per contritionem,& fidem,neque conscius sit sibi ipsi de mortali; tamen vrget præceptum diuinum Baptismi,vt signatus, & tanquam membrum Ecclesiæ decedat; quod præceptum præualet præcepto Ecclesiastico, quod nullo modo comprehendit casum. Quod patet ex simili, quia Ecclesia nunquam in articulo mortis reseruat Censuras in fauorem salutis animæ; vt per se constat, in omnibus casibus, in quibus hæc exceptio exprimitur,à quibus absolui non possit nisi à Romano Pontifice,*præterquam in mortis articulo*: & Tridentinum sess.14.cap.7.*Veruntamen*,inquit,*piè admodum ne hac ipsa occasione aliquis pereat,in Ecclesia Dei custoditum semper fuit,vt nulla sit reseruatio in articulo mortis; atque adeò omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusuis peccatis,& Censuris absoluere possint*, &c. Hanc authoritatem esse iuris diuini docet Durandus *in 4. dist.19. quæst.2.* Capreolus *quæst.1.* Paludanus *dist.20.*Ruardus *in articulis,artic.3. contra Caluinum.*

Argumẽtum à simili. Trident. Durandus. Capreolus. Paludanus. Ruardus.

Et quidquid sit de hac sententia,communis illam authoritatem extendit ad præcisos,etiam hæreticos,quamuis aliqui id negent. Et certè verba Concilij absolutè,& sine limitatione quamuis sacerdotem comprehendunt,& finis etiam concessæ authoritatis,in fauorem existentis in articulo, perinde id importare videtur:ergo etiam in articulo præsenti. Sic etiam intelligenda est mens Ecclesiæ, sua nempe prohibitione non comprehendere talem articulum;& licèt minister sit aliàs præcisus, in casu præsenti non esse præcisum, sed toleratum,in fauorem petentis, eo casu extremæ necessitatis, Sacramentum. Neque vllibi inuenitur talis extensio prohibitionis,neque ex generali clausula pœnæ inflictæ aufertur, aut comprehenditur contra pietatem,& vsum Ecclesiæ, quo vult salutem omnium, & contra præscriptum diuinæ legis. 6

Maior porro ratio in proposito currit, quàm in absolutione pœnitentiali,quæ dependet ab authoritate competente, ab Ecclesia receptâ: non ita Baptismus,aut eius valor, qui etiam renitente & prohibente Ecclesia validè confertur;vt si præsente Parocho alius baptizet, tenebit; licèt iniustè factum & contrà prohibitionem Ecclesiæ.Ratio autem Adriani non cogit, vt patet ex impugnatione;quia obligatus ex officio tenetur etiam citra necessitatem prouidere suis subditis, & gregi: præcisus in casu necessitatis perinde tenetur charitatis præcepto; licèt non iustitiæ sicut alter; si tamen alter ita ex officio teneatur vt infrà patebit.

d *Potest etiam fortè*,&c.Dubitatiuè asserit fortè adultum in eo casu non teneri petere Sacramentum à præciso ob reuerentiam Ecclesiæ, & ita excusari à præcepto adimplendo; sicut *in articulo 3.* dicit de simili in casu expressæ simoniæ, quia perinde se habet, ac si non haberet copiam ministri:concludit tamen pensatis omnibus magis expedire, vt petat & recipiat Sacramentum: & hæc est simpliciter vera, quia eam probant verba Augustini, & reliqua adiecta contra Adrianum. 7

Resolutio Doctoris.

e *Quantùm autem ad paruulum*,&c.Subiicit secundam conclusionem de paruulo, qui etiam in casu necessitatis offerri potest præciso,vt eum baptizet; & tenetur etiam sic ei prouidere, si subest periculum, & alius idoneus expectari non possit. Patet ex ratione præmissa; quia maior est necessitas paruuli, cui aliter subueniri non possit, nisi per Sacramentum, quàm adulti,qui per fidem, & pœnitentiam, cum voto Sacramenti, saluari potest. Adiungit confirmationem huius ex capitulo *Romanus, de consecr. dist.4.* quæ abundè etiam peti potest, quantùm ad congruentiam ex pluribus locis Patrum, qui dicunt Sacramenta à malo ministro data valere. 8

Secunda conclusio de paruulo.

Sed obiici potest ipsi in eo casu non deesse opportunum remedium,quia ipse pater potest suum infantem baptizare. Respondetur negando assumptum; quia licèt possit licitè etiam baptizare

Obiectio. Soluitur. Pater baptizans ex defectu alterius, in necessitate, non contrahit cognationem spiritualem.

zare infantem, vbi nullus alius adest, qui baptizet, *cap. Ad limina Beati Petri,* 30. *quest.* 1. nec contrahit sic cognationem spiritualem; imò & si alius desit suscipere ad Baptismum, *cap. Peruenit, eodem*; tamen si alius adest, qui baptizare possit, peccat grauiter baptizando, & amittit ius petendi debitum coniugale, *cap. Nosse desideras, cap. dictum est: & cap. de eo quod, eodem*: cùm ergo minister idoneus in casu necessitatis sit præsens, tenetur ab eo petere, vt paruulum baptizet; si autem noluerit, ipse eum baptizet, vt resoluit Doctor infrà, iuxta casum Canonis præmissi: quia nolens habetur pro non præsente. Imò neque in eo casu etiam Laïcus si adesset posset baptizare: quia Sacerdos, etiam præcisus, retinet in ordine ad casum necessitatis iurisdictioně Ecclesiæ ex præmissis: quia in casu necessitatis est toleratus; & præterea ex officio ratione characteris, id ipsi competit, *c. Constat, de consecr. dist.* 4. ac proinde etiã tenetur.

9 *Limitatio Caietani reijcitur.* Reijcitur per hæc limitatio, quam adhibet Caietanus, nempe requiri non solùm necessitatem de qua loquimur, sed etiam ministrum esse paratum ad Sacramentum dandum, ad hoc vt licitè ab eo petatur: hæc namque conditio non requiritur: *Non requiritur, vt minister sit paratus dare.* quia vt dictum est tenetur iure charitatis, & debito ordinis dare Sacramentum, neque esse paratum requiritur, vt dispositio præsupposita, ad licitè petendum, nisi vt supponatur peccatum iam completum ex parte voluntatis ministri, & sic excusaretur petens à cooperatione ad malum; sed etiam peccatum maius committitur à ministro dando ipsum Sacramentum: si ergo à cooperatione huius, necessitas excusat petentem; sic etiam à cooperatione ad primam eius determinationem, quâ fit paratus.

Deinde non est hîc alia obligatio, quæ redundat in petentem, præter scandalum ministri; sed *Occasio accepta non dicta.* petens in ea necessitate sibi ipsi, & paruulo suo magis obligatur ex charitate, quàm ministro, cui non dat occasionem scandali; sed permissiuam, & acceptam ex propria improbitate. Accedit etiam obligatio quâ tenetur sibi prouidere petens, quæ eum excusat.

Quod addit Adrianus, si ex officio teneatur 10 minister dare Sacramentum licere id ab eo petere, citra vllam necessitatem, non est vniuersaliter verum, quia ex charitate tenetur petens non vti iure suo, & si intelligatur hoc de ministro omnino præciso, est de non supponente, quia talis suspensus est ab officio, quantùm ad exercitium, neque in eo statu tenetur ministrare citra necessitatem. Verum est fortè hos Doctores loqui de ministro tolerato; sed quia magis vrgent rationes de ministro non tolerato, per maiorem explicationem, & probationem conclusionis, ea hîc accommodare licet, quia fortiùs vrgent contra conclusionem positam: minùs enim peti potest, ex speciali ratione Sacramentum à non tolerato, & ratione præcisionis, ille minùs aptus est ad illud ministrandum.

SCHOLIVM.

Licere publicè petere Baptismum à ministro occultè malo, licet etiam petere à publicè malo, qui ex officio ministrare tenetur: si tamen æquè commodè ab alio non malo, peti potest, charitas ad id obligare videtur; & sic intelligendum puto Scotum ex eius ratione.

5 *A malo ministro non præciso, quãdo liceat Baptismum petere?* Quantùm [a] autem ad secundum membrum distinctionis, scilicet de malo non præciso ab Ecclesia, si est occultè malus, ita quòd vita eius non sit scandalosa populo, satis conceditur, quòd possit aliquis à tali, imò debeat recipere Baptismum, si aliàs debeat: quia propter peccatum, quod non est notorium, non debet aliquis in actibus notoriis vitare proximum.

Si autem est publicè [b], vel notoriè malus, vtpote publicè fornicarius, aut huiusmodi: aut incumbit sibi ex officio dispensare Sacramentum Baptismi; vtpote quia est Sacerdos, vel Curatus Parochialis; aut non incumbit, tamen congrueret ratione officij: vtpote quia est Sacerdos aliquis datus, vel vocatus in adiutorium Curati: si primo modo, non peccat, qui recipit Baptismum pro se, vel pro paruulo suo: quia non peccat, qui à malo debitum petit, vel accipit: ille autem Curatus debitor est Parochiæ suæ in Sacramentis istis ministrandis.

Si secundo modo, si possit habere alium, cui incumbit ex officio baptizare: aut æquè malum, aut meliorem. Si meliorem, peccat qui ab illo recipit: quia non incumbit sibi Sacramenta ministrare: & si æquè malum, debet recipere à suo. *Pro Baptismo, vter eligendus bonus Laïcus, vel malus Sacerdos?* Sed si nullus alius possit haberi Curatus, vel Sacerdos, nisi æquè malus isti, possit tamen haberi aliquis bonus Laïcus: dubium est, quis cui sit præferendus in isto actu, an bonus Laïcus Sacerdoti publicè malo, an Sacerdos malus bono Laïco. Et breuiter, quia officium ministrandi Sacramenta in Ecclesia competit Sacerdotibus: videtur dicendum, quòd quoad istum actum, magis eligendus est malus Sacerdos.

6 *Ad 1. arg.* Ad primum argumentum exponenda est auctoritas Ambrosij, sicut exposita est in alia quæst. præced. Intendit enim de eo, qui suscepit extra Ecclesiã, vt fiat discipulus baptizãtis.

Ad 2. *Petens Baptismum à malo ministro, quomodo excusetur à cooperatione mali.* Ad secundum, dico quòd ille, qui petit Baptismum à malo Sacerdote, non cooperatur illi directè ad peccatum mortale: petit enim ab eo actum debitum, & in hoc non delinquit: quia nullius malitia excusat eum à soluendo debitum, quo tenetur alteri. Ille etiam actus petitus posset solui sine peccato, si baptizaturus contereretur. Vnde quantùm est ex actu petentis, petens magis necessitat Sacerdotem ad pœnitendum, quàm ad actum peccandi. Si autem ille non pœniteat, nihil imputandum est ei, qui petit illum actum: quia non inquantùm est peccatum petit, sed inquantùm debitum est.

COMMEN

COMMENTARIVS.

10 a QVantum autem ad secundum membrum, &c. Hoc secundo articulo explicat Doctor, quomodo quis debeat se gerere circa ministrum improbum, sed toleratum, nec præcisum ab Ecclesia.

Prima conclusio.

Prima conclusio est: si talis non sit notoriè malus, sed occultus, non solùm potest, sed etiam tenetur ab eo petere Sacramentum, quia propter peccatum occultum non debet quis vitare in actibus notoriis proximum. Et confirmatur, quia alter est in possessione suæ famæ, quâ non potest priuari iustè, ante sententiam iudicis, vel donec conuincatur notorietate facti, vel iuris per processum.

Possessio famæ quid efficiat?

Peccatori occulto debet ministrari Sacramentũ publicè.

Et hac ratione debet Sacerdos ministrare Sacramẽta publicè petenti peccatori occulto, vt infrà dicetur, in materia de Eucharistia: quia non amisit ius petendi communionem, cùm sit adultus baptizatus, & in possessione suæ famæ, quantùm ad publicam æstimationem: sed perinde currit eadem ratio in proposito: quia minister malè ministrans Sacramentum nõ magis peccat, quàm recipiens malè dispositus; imò ex frequenti opinione hic magis peccat, quia priuat Sacramentum suo effectu; & sicut in publica æstimatione petens habet ius ad Sacramentum, ita etiam Sacerdos ad ministerium eius, quandiu non est diffamatus de crimine, & impotentia.

Obiectio.
Soluitur.

Dices, saltem tenetur in occulto non petere ab eo Sacramentum. Respondetur, quidquid sit de aliis Sacramentis, quæ de iure non exigunt solemnitatem publicam in ministerio priuato, negando consequentiam quoad Baptismum, qui debet ministrari cum solemnitate, & seclusâ necessitate.

Officium Parochi.

Accedit, & ex officio id incumbere Parocho, sine cuius licentia nequit alius illum ministrare, ac proinde non licet ad alium recurrere, ad euitandum peccatum Parochi, sine licentia eius, quia alter nec habet debitum ministrandi, neque sine peccato graui ministrat, vsurpando ius alienum; in Parocho autem, etsi sit peccatum occultum, est tamen officium, & debitum ministrandi, cui tenetur Parochianus de iure, ita vt aliter faciendo peccet: si autem sine præiudicio Parochi prouideri possit absque scandalo alterius; vt si Parochus det licentiam prætendendo legitimam aliquam excusationem, tunc obligat charitas, ac reuerentia ipsius Sacramenti.

11 Ex quo excluditur dictum Adriani quoad hoc, qui dicit à Sacerdote ex officio obligato ministrare Sacramentum, posse sine peccato peti Sacramentum, siue sit paratus dare, aut notoriè malus, siue non: quia quisque potest petere suum ius in re licita, & sancta.

Obligatio charitatis ad proximum.

Sed hoc falsum est in expresso iam casu, quia petens tenetur ex charitate, & reuerentia Sacramenti citra vllum dispendium suum, cùm idem Sacramẽtum ab alio æquè commodè sine damno alterius, & cum eodem fructu, ac maiori reuerentia Sacramẽti recipere possit, cedere iuri suo, vt patet ex materia de scandalo, quia etiam Pharisaicum excludere tenetur quis, ex charitate, quâ obligatur salutem proximi procurare, sine detrimento proprio, aut incommodo.

b *Si autẽ est publicè, vel notoriè malus*, &c. Distinguit casum in eo, qui tenetur ex officio, & cura ministrare Sacramẽtum, vt est Parochus, & in eo cui ex officio congruit, vt est Sacerdos datus in adiutoriũ Parochi, vel ab eo vocatus. Quoad primum dicit non peccare eum, qui petit à Parocho Sacramentum sibi, aut paruulo suo, quia est debitor respectu suæ Parochiæ. Intelligitur autem casus, quando alius non sit, cui ex officio incumbit ministrare, nec ministrare potest sine licentia, aut Parochi, aut sui Superioris: & ratio est clara, quia alter toleratur ab Ecclesia, & æquè retinet suum ius, ac quicumque alius non malus: sicut ergo non est in potestate alterius, aut ipsius Parochiani peruertere iurisdictionem Ecclesiasticam; ita etiam neque Parochianus ab alio petere potest, nisi de licentia Parochi, aut Superioris ordinarij, neque ille vsurpare ius alienum, quo non priuatur.

Ex altera parte vrget consuetudo Ecclesiastica, habens vim præcepti de baptizandis paruulis, ad quam tenetur habens curã infantis; & si est adultus spectat ratione residentiæ, & habitationis ad ordinarium eo ipso, quo vult Sacramẽtis se subiicere; habet etiã necessitatem præcepti, quoad Sacramentum suscipiendum. Et quamuis pro tunc non ligaret; ex emolumento tamen Sacramenti, & vt fieret capax aliorum Sacramentorum, non tenetur non petere Sacramentum ab ordinario.

Secunda conclusio est, quòd ab eo, qui ex congruitate debet ministrare Sacramentũ, potest petere Sacramentum, si alius melior non occurrat Sacerdos; sed si alius æquè malus, potest recipere à suo: nec bonus Laicus malo Sacerdoti præferri debet, quia Ius administrandi Sacramenta cõpetit Sacerdotibus. Responsio ad primũ patet. 12

Secunda conclusio.

Responsio etiam ad secundum optimè soluit difficultatem, quia non solùm petens Sacramentum à tolerato, vel non tolerato modo dicto, non cooperatur malo eius; sed potiùs imponit necessitatem, vt fiat bonus, petens ab eo actum debitum, quem potest, & tenetur debitè in gratia sanctè ministrare: neque petit ab eo actum, quà peccatum est, sed quà sanctum.

Regula moralis.

Ex qua regula plures in moralibus resolutiones haberi possunt; vt quomodo petens ab vsurario mutuũ, excusetur ab vsura; quomodo vendens agnum Iudæis, quo ipsi vtentur in finem superstitiosum, non concurrat ad superstitionem; faciens, aut vendens gladium, non sit homicida; locans domum impudicis, nõ sit impedicus; & vniuersaliter exercens aliquod opus bonum, aut indifferens per se non ordinatũ ad peccatum; sed ex praua alterius intentione, & vsu, excusatur: quia peccatum neque ex natura operis, neque ex intentione sic exercẽtis sequitur; sed ex prauo eius vsu per alterum, quem ipse non tenetur non permittere cum damno proprio. Sic etiam plures excusant Christianos remigantes inter Turcas oppugnantes alios Christianos, modò aliter non concurrant, quàm remigando. Non rectè ergo præsens difficultas in casu quo licet recursus ad alium, ob improbitatem Parochi, reducitur ad concursum peccati; sed ad præceptum charitatis, quo tenemur præuenire damnum spirituale proximi, præueniendo occasiones non solùm datas, vt vocant, sollicitando peccatum eius, sed etiam auertendo occasiones acceptas ab ipso, ex propria peruersitate, quando sine incommodo nostro possumus, quod spectat ad præceptum affirmatiuum charitatis, nempe submouere scandalum Pharisæorum, quando sine incommodo, vt dixi, possumus: scandalum verò pusillorum excludere tenemur ex præcepto negatiuo.

Excusantur cooperãtes ad malum per accidens.

13 *Regulæ morales.* Ex resolutione itaque vtriusque articuli vniuersim, hæ regulæ generales suppetunt, reducendo quæstionem ad sua principia, quæ desumuntur ex debito iustitiæ, ex debito religionis, ex debito charitatis. *Prima regula. Obligatio respectiuè ad ministrũ præcisum.* Prima est, *In casu extrema necessitatis, siue proprio, siue infantis, ministrum etiam præcisum, posse ministrare Baptismum, & hoc posse ab eo peti, & accipi:* quia ille ex debito charitatis, ex debito etiam religionis ratione ordinis, ad hoc obligatur extremè indigenti: & sic ex præcepto tam charitatis propriæ, quàm pueri, & ex debito religionis tenetur petens amplecti Sacramentum à quocumque datum: & hæc regula supponit præcisam necessitatem extremam, vel realem, vel moralem.

Secunda regula. Obligatio respectiuè ad Parochum. Secunda regula est, *Sacerdotem toleratum, qui sit Parochus, vltra debitum charitatis, & religionis habere etiam debitum iustitiæ ministrandi Sacramentum suis subditis extra necessitatem, quando alius non suppetit, & Parochianum licitè etiam ab eo petere Sacramentum, quando sine graui damno non differretur.* Graue damnum intelligo omissionem, quâ lex, & consuetudo Ecclesiastica non impleretur, vel quando pateretur ex omissione eius detrimentum notabile fructus spiritualis, aut periculum peccati. Huius ratio habetur ex præmissis: & regula hæc perinde currit in petitione Sacramenti ab alio, qui potest illud ex concessione Parochi, aut alterius dare: non perinde tamen currit obligatio in ministro, nisi sit ordinarius, aut certè vt Vicarius, & coadiutor à superiore constitutus, in quo casu habet debitum ministrandi non solùm ex charitate, sed etiam ex iustitia, modò assumat prouinciam illam, & curam supplendi defectum Parochi.

Tertia regula est, *Quando quis potest sine damno suo prouidere sibi aliter, sine damno spirituali sui Parochi, tenetur ex charitatis præcepto affirmatiuo non petere Sacramentum à Parocho improbo, quem nouit non ministraturum, nisi sacrilegè, qui ex frequentatione ministerij confirmatur in malo, & datus in reprobum sensum, contemnit conuersionem; quam fortè subtrahentibus se alijs ab eius communione non differret:* quia plerumque festinantes in malum ex ipsa confusione subsistunt, & conuertuntur ad bonum. Et fortè Parochianus etiam ad idem tenetur præcepto religionis, & honoris diuini, ac reuerentiæ Sacramenti. Quid autem horum concurrat in particulari hîc, & nunc, perpendendum est ex circumstantiis casus, applicando has generales regulas, ex quibus singuli casus in particulari resolui possunt, in quibus cõmunicare potest ministro notoriè malo, siue præciso, siue non præciso. *Tertia regula. Obligatio recurrendi ad alium nõ improbum.*

Quarta regula, *Quoad ministrum, qui occultè est malus, & publicè & priuatim debet ab eo petere Sacramentum, si alius non occurrat, aut expectari non potest commodè;* si sic seruetur regula charitatis, quæ præmissa est de scandalo Pharisæorum, procurando eius salutem, & reuerentiam debitam Sacramento, prout fieri commodè potest. *Quarta regula. Obligatio respectiuè ad eum, qui priuatim est malus.*

SCHOLIVM.

Negat pretium dandum pro Sacramento etiam in extrema necessitate, idem absolutè ait Alens. 2.*part.q.*187.*m.*3.*art.*1. D.Thom.*hîc q.*2.*art.*2.*& d.*25.*q.*3.*art.*2.*&* 2.2.*q.*100.*art.*2.*ad* 1. Aragon.*ibi.*Rich.4.*d.*25.*art.*3.*q.*1.Palud.*q.*8.*licèt tamen aliquid dare pro redimenda vexatione, sicut & pro labore, & materia, non aliter, & sic intelligendus est Doctor, si enim minister negaret dare Sacramentum, nisi alius paciscatur de emendo spirituali eius, nullo modo est sic accipiendum, & multo minùs sic petendum, quia hoc est intrinsecè malum.*

7 *Argum.* 3. Ad tertium, dico quòd si ille nullo modo vellet baptizare, nisi pro actu baptizandi recipiat pretium, & sic sit perfectè simoniacus, quia vendens Sacramentum, nullo modo recipiendus est Baptismus ab eo: neque pro adulto, quia peccaret mortaliter, & non obligatur ad recipiendum Sacramentum, quando non potest recipere sine peccato mortali: neque pro paruulo suo, esto etiam, quòd nullus esset qui vellet baptizare in prouincia.

Et si arguas, tunc exponit paruulum suum periculo damnationis? Respondeo, baptizet ipse si possit, vtpote si non est mancus, vel mutus, vel si non possit inuenire aliquem in baptizando paruulum suum, nisi emendo Baptismum; debet dimittere paruulum mori sine Baptismo: quia non sunt facienda mala, vt inde veniant bona, *ad Rom.c.*3.& quilibet magis debet diligere seipsum, quàm proximum: & per consequens magis in seipso vitare peccatum mortale, quàm in alio damnationem: tamen ille casus de difficili, vel nunquam contingeret, quin sine simonia committenda ex parte baptizandi, vel offe- *An emi possit Baptismus.* rentis paruulum baptizandum, possit Baptismus haberi. Si enim ille Sacerdos vellet vendere aquam suam, & nullo modo aliter concederet eam, potest ipsa emi, esto etiam quòd sit consecrata. Sed nullo modo habendo oculum ad consecrationem: quia tantum valeret, quantum non consecrata. Sic enim licet vendere calicem consecratum, nullo modo oculum habendo ad emendum, vel vendendum consecrationem.

Quomodo detur pecunia pro Sacramentis. Si autem Sacerdos nitatur vendere actum baptizationis, potest ille qui offert paruulum emere, non intendens actum illum emere inquantum est sacramentale, sed laborem Sacerdotis in illo actu: sicut conducuntur hodie Sacerdotes ad celebrandum Missas, non vt ipsi vendant, & alij emant actum celebrationis, inquantum est sacramentale: quod absit: sed ipsi vendunt laborem, & alij emunt eum: quia oportet vnumquemque de suo labore taliter qualiter victitare, & vitam acquirere.

COMMEN

COMMENTARIVS.

14 b AD *tertium dico*,&c. Hic casus tractatur ab authoribus citatis à Scholiaste; resolutio principalis est communis: nullo modo posse peti Sacramentum ab eo, qui non vult conferre, nisi alter paciscatur cum ipso simoniacè, emendo Sacramentum, quà tale, & quà spirituale est: quia *non sunt facienda mala*,&c. *ad Roman*. 3. Rationem eius subiungit Doctor in litera.

Difficultas solutionis est in modo, quo petens Sacramentum se habere potest, vt licitè sibi, aut paruulo subueniat, sine Dei offensa. Aliqui dicunt posse dari pecuniam in eo casu ad redimendam vexationem; ita D.Bonauentura *in hac dist.* quam responsionem insinuat etiam Richardus *hic art*.3.*quæst*.4.*ad* 3. & *dist*.25.*art*.3.*quæst*.1.*ad* 8. Panormitanus *in cap. Cùm Ecclesia, de simonia*: idem tenet quoad paruulum, non quoad adultum, quia in eo non est tanta vexatio, quin possit per contritionem sibi subuenire: & vt dicit Doctor in litera, non tenetur eo casu ad præceptum Baptismi. Hanc sentẽtiam sequitur Adrianus *Quodlibeto* 9.*ad* 3. Confirmat Caietanus 2.2.*quæst*.100. *art*.2. Sotus *de Iust. & iure, lib*.9.*quæst*.6.*art*.1.*ad* 1. Negat Aragon *de Iust. & iure, quæst*.100.*art*.2.*ad* 1. quia vexationem quæ redimi potest existimat consistere in eo, quod quis iustè possidet, eóque priuatur iniustè; vt si beneficiatus patiatur iniustè vexationem per ablationem beneficij, quod possidet, nisi redimat pecunia eam vexationem, in proposito casu est coniuncta cum emptione simoniaca, quæ est per se mala.

D. Bonau. Richard. Panormit. Adrianus. Caietan. Sotus. Aragon. Sententia negans.

15 Respondet Doctor posse dari pretium pro aqua, vel pro labore; non autem pro ipso Sacramento, & ex proposito videtur abstinere ab illo modo loquendi antiquorum de redimenda vexatione; quæ in hoc casu habet fortè specialem difficultatem, quia si alter non laborem, aut materiam, sed ipsum Sacramentum vendit, atque de eo paciscitur, ita vt expressâ voluntate sit simoniacus, cùm nulla alia vexatio offeratur, nisi subtractio Sacramenti, eiúsque effectus; vix potest petens redimere vexationem, nisi implicando Sacramẽtum cùm nullum aliud subsistat motiuum præter laborem, & aquam, ad quæ se extendet redemptio vexationis, aut ipsa vexatio: ad hæc autem non extenditur vexatio, aut redemptio: quia sunt res pretio æstimabiles, & quæ vendi possunt sine simonia, ex parte ministri: ergo in eo casu non subsistit aliud motiuum specificans voluntatem redimendi vexationem, & efficacem, nisi ipsum Sacramentum, cuius subtractione fit vexatio iniusta, non verò subtractione laboris, & materiæ: quia hæc non esset iniusta, neque vexatio dici deberet in eo saltem, qui ex iustitia non tenetur ministrare Sacramentum. Voluntas autem efficax debet subsistere ad aliquod finale motiuum, & reale, quo cessante, cessaret actio, & à quo tam actio, quàm ipsa voluntas specificatur: ipsum ergo Sacramentum subtractum est illud motiuum.

Resolutio Doctoris. Emi posse aquam, & laborem. Cur Doctor abstinet à modo loquendi antiquorũ de redimenda vexatione? Redemptio vexationis implicat Sacramentum.

Dices, dationem pecuniæ esse posse motiuum excitans ministrum ad collationem Sacramenti, & voluntatem dandi ad ipsam dationem hoc modo, vt excitans est, referri tanquam ad finem intrinsecum, & obiectum specificans, nempe ipsam, non verò ad emptionem Sacramenti. Contrà hæc solutio in re morali non caret scrupulo, quia motiuum excitans in moralibus sumit speciem ab opere, ad quod allicit, & quæ primariò intenditur ab excitante, per ipsum motiuum excitans, tanquam per medium; non enim excitat, nisi ex fine operis; neque ipsa excitatio, vt procedit ab excitante potest præscindere ab opere; sicut neque remedium, quantùm ad speciem moralem à fine, aut electio eius esse, nisi ex motiuo finis; quia cessante voluntate finis, cessaret etiam excitatio ad finem: ergo datio pecuniæ, vt etiam est excitans, nequit præscindere à Sacramento, vt est medium, & causa, per quam ponatur in esse, neque consequenter voluntas dandi pecuniam præscindit à Sacramento. 16

Responsio. Impugnatur. Voluntas excitans non præscindit ab opere.

Exemplum potest esse in eo, qui offerat munera, non simpliciter ex motiuo gratitudinis, aut liberalitatis; sed qua sic tẽtet viam ad beneficium; is, licèt non interueniat pactum aliquod explicitum, est simoniacus implicitè, & palliatè: quia illa datio pecuniæ non subsistit ad aliquod motiuum in reipsa, ad quod maneret ex intentione dantis, nisi ad beneficium: ergò etiam similiter datio pecuniæ in proposito casu nequit subsistere ad aliud, quàm ad Sacramentum tanquam causam, & medium eius ponendi, ac proinde erit simonica vt præcisè sistit in redemptione vexationis.

Simonia palliata.

Confirmatur, licèt illa pecunia dari possit liberaliter, tamen non sic datur ad redimendam vexationem, & vt subest pacto implicito, vel explicito, nisi cum titulo oneroso, quo alius commutet cum ipsa Sacramentum: ergo videtur saltem periculosa. Meliùs proinde Doctor abstinet ab illo modo, quia licèt vexatio redemptionis licita sit, in iis tamen fieri debet, in quibus aliquid pretio æstimabile inuenitur, ad quod possit subsistere, quod in præsenti fortè difficulter datur, aut secerni potest à re spirituali, quæ non æstimatur pretio temporali: de quo nihil affirmo in præiudicium tot authorum, quos etiam sequitur Scholiastes; nec Doctor contrarium horum non tenet, quia dicit nullâ ratione petendum, aut recipiendum esse Sacramentum à ministro, qui nolit illud ministrare, nisi paciscendo. Quòd si donatio sit merè liberalis secluso omni pacto implicito, & explicito, licita erit, & tunc non erit propriè loquendo redemptio vexationis ex parte dantis; licèt collatio intuitu Sacramenti in ministro possit esse simoniaca. 17

Confirmatio.

QVÆSTIO III.

An aliquis debeat ministrare Sacramentum Baptismi, quando præsumitur baptizationem vergere in periculum vitæ corporalis eius, qui suscipit?

Richard.*d*.4.*art*.4.*q*.2. Palud.*d*.6.*q*.1.*art*.3. Marsil.4.*q*.4.*art*.4.*dub*.8. Soto *d*.3.*q*.*vn*.*art*.8.*fin*. Sylu.*v*.*Baptismus* 4.§.10. Angelus & Armil. *ibi aiunt proiectum in puteum non esse baptizatum. Communis tenet oppositum.* Gabr.*d*.4.*q*.2.*art*.3. Maior *q*.2. Suar.*tom*.3.*d*.20.*sect*.3. Valent.*tom*.4.*d*.4.*q*.1.*p*.2.

1 IVXTA [a] hoc quæritur sine argumentis, An aliquis debeat ministrare Sacramentum Baptismi, quando præsumitur baptizationem vergere in periculum vitæ corporalis eius qui suscipit? Respondeo, aut talis præsumptio est certa ex signis certis, vtpote si quis non habens aquam quam possit attingere, nisi de ponte propellat puerum in fluuium, vel in puteum; hoc certum est, quòd quantùm est ex ratione talis actus, nata est mors subsequi, quia submersio. Dico quòd quando sic premitur mors, nullo modo debet aliquis eum propellere, aut proiicere: quia peccabit mortaliter occidendo, & quilibet tenetur magis vitare peccatum mortale in seipso, quàm quærere salutem proximi: quia ordinata charitas magis est ad seipsum. Dicitur etiam, quòd talis sic proiectus non esset baptizatus, quia Baptismus est ablutio ordinata ad vitam illius abluti; non sic ordinatur talis dimersio. Esset ergo in tali casu aliquis pannus dimittendus in puteum, vel fluuium (si non habetur vas in quo posset aqua hauriri) & de isto panno aqua exprimenda, quâ baptizetur talis.

Rich. dist. 4. art. 4. c. 2. & 3.

COMMENTARIVS.

1 a IVxta hoc quæritur sine argumentis, &c. Casus hic proponitur, vt rectiùs explicetur, quibus circumstantiis obliget præceptum Baptismi, siue ministrum, siue ipsum suscipientem; & potest distingui periculum in certum, probabile, aut non fundatum, sed apparens ex errore, qui sine sufficienti præsumptione, aut fundata concipitur. Inquantum hæc obligatio cadit in suscipientem adultum, quia de paruulo non est quæstio, tenendum est eum non obligari ad Baptismum suscipiendum, quando per se sequitur mors certa, vel probabilis: quia aliter sibi potest prouidere de remedio sufficienti pro eo statu; neque obligat præceptum Baptismi suscipiendi pro eo statu, & his circumstantiis. Sed an petere possit Baptismum, aut permittere in eo casu quando periculum est certum, vel probabile, ex vita decedendi sine Sacramento; quamuis conetur conteri, & existimet se contritum.

Periculum multiplex.

Obligatio adulti ad Sacramentum.

Respondetur permittere quidem posse, quia non tenetur saluare vitam corporalem in præiudicium vitæ spiritualis, quam per remedia certa, & tuta procurare debet, si licitè potest: si non potest procurare, ex ratione quam mox subiungam; saltem permittere potest vt ei applicentur per alium ad hoc paratum: sicut in multis casibus potest permittere se priuari vita; nam licèt ea non possit seipsum priuare in vllo casu, quia non est dominus vitæ; non tenetur tamen conseruare eam cum notabili damno suo, aut alterius, vel interficiendo aggressorem, vel prodigendo patrimonium integrum in remedia exquisita in præiudicium vxoris, aut filiorũ, vel etiam sui status, & conditionis, si superuicturus esset. Petere autem Sacramentum in eo casu non potest, in quo alter sine peccato, aut periculo probabili mortis eius, per se ex natura illius actionis nequit dare, quia concurreret ad sui mortem, & ad peccatum alterius sollicitando transgressionem præcepti, & applicando causam suo modo, ex quo mors certa est, aut probabilis.

Quomodo se geret in periculo.

2 Quoad aliud genus periculi nõ fundati perinde dicendum est de ipso, ac de ministro: casus vix est practibus, nisi formetur in circumstantiis remotis à praxi, & vsu operandi, vt si aqua esset intoxicata, vt ipsa de se esset mortalis; quod vix fortè fieri potest, quia si venenum sit adeò prædominans, videtur potiùs in se aquam conuertere, ita vt sit magis venenum, quàm aqua naturalis: sed formatur casus ad intelligendam vim præcepti; quòd si autem venenũ non sit adeò prædominans, nõ videtur ex stilla aquæ inferri posse mortem si statim abluatur, & ut tergatur, antequam vires suas per alterationem corporis exerat.

Casus vix est practicus.

De ministro autem conclusio Doctoris est non posse eum licitè ministrare Baptismum in tali casu, quando ex eo infertur mors, aut præsumitur inferri ex certis signis in ea dispositione infirmi, aut ex natura ipsius actionis sequitur; vnde qui proiicit infantem in puteum, & est homicida, qui secat mulierem grauidam, & in periculo existentem mortis, ex qua sectione etiam sequeretur mors infantis, quo ipsum infantem viuum extrahat & baptizet, est etiam homicida, quia etiam adiudicata morti donec pariat non est plectenda, *l. negat de statu hominum, l. prægnantis, ff. de pœnis*, quando ipsa interim infirmitate laboret ad mortem, tunc fortè ratione periculi infantis potest executio fieri per ministros iustitiæ, & aperienda erit, vt saluetur infans, & mors detur in pœnam; sed authoritate priuatâ, id nequit fieri. Dices ipsa prægnans in periculo mortis sumere potest medicinam, ex qua certò, vel probabiliter sequetur mors infantis: ergo sicut vitam corporalem infantis ob salutem propriam contemnere potest: ita etiam & vitam corporalem infantis potest quis contemnere ad saluandam vitam eius spiritualem. Patet consequentia, quia vitæ propriæ, & corporali potest præferre vitam spiritualem infantis: ergo à fortiori vitam eius spiritualem præferre vitæ corporali. Confirmatur, ipse infans si esset sui compos deberet vitam corporalem contemnere ob necessitatem vitæ spiritualis: ergo & parentes saltem, in quorum est dispositione, similiter debent contemnere vitam eius corporalem, in periculo vitæ spiritualis. 3

Nequit minister dare Sacramẽtum ex quo sequat r mors.

Respõdetur aliud esse auferre vitam alteri, aut sibi, aliud verò non conseruare: primum est contra præceptum negatiuum, quod obligat semper, & pro semper; secundum verò contra præceptum affirmatiuum de conseruanda vita, quod obligat in determinatis circumstantiis, sicut & reliqua affirmatiua; non tamen semper, & pro omnibus circumstantiis, vt quando occurrat damnum proprium, aut alterius graue. Et hac posita distinctione, respondetur ad rationem adductam de prægnante sumente medicinam iudicio medicorum necessariam ad vitæ conseruationem, iuxta aliquos sumere posse ex intentione salutis propriæ, quamuis videatur sequi mors infantis çertò aut probabiliter præter intentionem, quia non tenetur vitam propriam exponere pro vita infantis, licèt possit eam contem

Quid dicendum de gravida periclitante.

contemnere: sed meliùs limitandus est casus, si ex morte matris certò, aut probabiliter creditur mors infantis, tunc verum est posse eam medicinam sumere, & mors infantis præter intentionem eius tunc succedit: si tamen speratur paritura infantem viuum, tunc nequit sumere medicinam, quia cum damno vitę spiritualis, & corporalis infantis non potest saluare vitam propriam, & ad hoc nullum habet ius; imò ex pietate tenetur infanti, & ex iustitia. Idem dicerem, si ex partu redundaret periculum non posse etiam procurare abortum cum periculo vitæ infantis, quia sic ex intentione mors infanti procuraretur. Consequentia autem negatur, si intelligatur de contemptu per illationem mortis, non de contemptu per solam permissionem: vnde mater in casu, quo prouideret alius infanti moribundo per remedium, quod inferret mortem corporalem, & saluaret vitam spiritualem, non tenetur resistere, acceleratio enim mortis tolerari ab ipsa potest cum lucro salutis eius: ex quo patet ad secundam consequentiam, & ad confirmationem distinguendo inter permissionem, & illationem mortis, vt priùs dictum est.

4 Petes, quid dicendum in casu, quo mors infantis per accidens sequeretur ab extrinseco, aut ipsius baptizantis: verbi gratiâ, si Tyrannus in odium religionis, & Sacramenti vtrique, & alterutri mortem esset illaturus. Respondetur, si infans est in periculo mortis esse baptizãdum, & ministrum etiam debere eum baptizare, quia periculum extrinsecum in odium religionis, est per accidens ex peruersitate inferentis, non ex natura actionis. Nec debet actio illa religionis necessaria omitti, ne cum scandalo, & timore humano magis obediatur hominibus, quàm Deo: ita Suarez *disp.*31.contra Sotum. Hæc quæstio magis fusè disputatur in tractatu de fide.

Quod deinde Doctor hîc asserit de dubietate Baptismi ex proiectione infantis in puteum supra tractatum est *dist.*4.*quæst.*3. Ex hoc autem loco colligit Scholiastes Doctorem posse etiam pro affirmatiua parte defendi, quia illam sententiam refert tanquam alterius, nec probat, nec improbat; quod verum est, nec eam tenere videtur tanquam certam: sed apposité hîc eam citat, quia dubitari potest cum fundamento de valore Baptismi: cùm ergo certum sit peccatum ex parte ministri, neque certus est fructus, aut valor Baptismi respectu infantis, sed omnino dubius, tollitur ex hoc motiuum de salute certa infantis, ac proinde illius actionis in praxi, à qua vel ipsum præceptum diuinum, *non occides*, absterrere debet, & periculum de nullitate Baptismi.

SCHOLIVM.

Postquam docuit non licere proiicere puerum in puteum, vt baptizetur (vbi innuit, quòd valeret talis Baptismus, vel saltem dubitat de hoc, licèt id negare videatur sup. d. 4. q. 3. quia affert oppositam sententiam Richardi negantis valere, nec eam approbat, nec reprobat) resoluit modò quid faciendum, quando minister falsò sibi suadet, baptizatione interimendum puerum.

Quòd[b] si præsumptio illa de morte imminenti, vel acceleranda propter Baptismum, non sit certa, sed leuis, & fortè irrationabilis, vtpote si paruulus, vel adultus est in articulo mortis constitutus. Dico, quòd habens conscientiam de acceleratione mortis talis infirmi per baptizationem eius, habet conscientiam erroneam, quæ, si nullus alius adsit qui baptizet, facit eum perplexum. Nullus enim perplexus est ex lege diuina, sed potest esse in aliquo actu, vel casu perplexus ex erronea scientia: nam si ille decedat sine Baptismo, damnatur: ergo ille tenetur de necessitate salutis, (si nullus adsit) baptizare istum, ne damnetur: magis enim tenetur diligere vitam eius æternam, quàm vitam eius temporalem. Si ergo peccaret, non saluando in casu necessitatis vitam eius corporalem, puta permittendo eum submergi, nolendo ei porrigere manum ad extrahendum, multò magis peccaret mortaliter permittendo istum damnari propter defectum Baptismi. Si etiam ille stante illâ conscientiâ erroneâ, quòd baptizando acceleret mortem, baptizet: peccat etiam mortaliter, quia secundùm conscientiam facit homicidium. Quid ergo? Necesse est (si nullus alius adsit, qui possit baptizare) dimittere istam conscientiam, quia in casu illo nullum est aliud remedium vitandi peccatum mortale. Apparet etiam satis rationabiliter, quòd illa præsumptio est fatua, & irrationabilis; quia non multùm noceret etiam grauiter infirmo parum aspergi de aqua in capite: & si fortè aqua frigida noceret, saltem tepida non noceret: quia paruuli tenerrimi pro remedio balneantur aquâ tepidâ. 2

Nullus perplexus ex lege diuina.

Sed nunquid baptizans cum ista conscientia erronea est irregularis, si pòst mors sequatur? Respondeo, non est irregularis, quia nulla lex Ecclesiastica quantùm ad illud, reddit irregularem, nisi verè homicidam: iste autem secundùm veritatem non est homicida. Tamen post mortem illius baptizati, stante illâ conscientiâ, tenetur se habere tanquam irregularem: quia se habet tanquam homicidam: sed cessante, vel amotâ illâ conscientiâ, non oportet dispensationem quærere: quia nunquam fuit verè irregularis. Et si quæras cui magis sit cauendum, Clerico, vel laïco baptizare infirmum constitutum in articulo mortis? Dico, quòd neutri est cauendum: quia neuter transgreditur præceptum diuinum de non occidendo, nec Clericus pœnam aliquam repellentem ipsum à clericatu

Non est irregularis ex homicidio, nisi verè homicida.

catu incurrit. Si tamen vterque poneretur æqualiter habere conſcientiam erroneam: ſimpliciter neuter poſſet baptizare : quia præceptum diuinum vtrumque æquè ligat : & contra illud vterque ſecundùm ſuam conſcientiam facit: Clericus tamen ſecundùm opinionem ſuam falſam, crederet ſe incurrere aliam pœnam vltra peccatum mortale : & ideò ipſe habet plura retractiua in caſu illo, quàm laïcus.

COMMENTARIVS.

5 *Secunda concluſio. Duplex præſumptio.*

b QVod ſi præſumptio illa de morte, &c. Hæc eſt ſecunda concluſio huius quæſtionis. Supponit ſi præſumptio ſit leuis, dandum eſſe Baptiſmum. Pro cuius intelligentia aduertendum, præſumptionem ex vſu iuriſperitorum, & moralium eſſe duplicem; alia enim eſt iuris, alia hominis. Illa etiam diuiditur in præſumptionem iuris tantùm, & in præſumptionem iuris, & de iure. Illa eſt, quando ius aliquid determinatè præſupponit ſuper re dubia, & veriſimili : hæc eſt quando ius non ſolùm præſumit aliquid, ſed diſponit ita eſſe, nec contrariam habere probationem: vide cap. *Is qui, de ſponſalibus* : & ibidem *gloſſam*, & Panormitanum.

Præſumptio iuris duplex.

Præſumptio hominis triplex. Violenta.

Præſumptio hominis eſt triplex; alia violenta, ex qua etiam poteſt procedi ad pœnam, ſine alia probatione. *leg. Sciant cuncti, Cod. de probat.* Panormitanus *in cap. Excommunicamus, de hæreticis*, quia illa facit plenam probationem. Secunda eſt probabilis, quæ facit ſemiplenam, & aliquando plenam probationem, cum vno teſte tantùm, & ſi quis eſt infamatus, inducit purgationem canonicam, *cap. ſi quis de gradu, de præſumptione, can. Presbyter 12. quæſt. 4.* Tertia eſt præſumptio leuis, & temeraria, ſine fundamento ſufficienti : de ea vide S. Thomam 2.2. *quæſt.* 50. cuius plures gradus aſſignat.

Probabilis.

Leuis.

Diuerſi eius gradus.

Hanc intelligit Doctor in præſenti *leuem*, & irrationabilem, qui ſunt diuerſi gradus eius, nam *leuis* eſt quæ generat ſuſpicionem, & metum ex leuibus indiciis : eſt enim denominatio ſumpta ex natura motiui, quod leue eſt, & inefficax, neque ſufficiens ad formandum conceptum etiam dubium de obiecto in re, ſed ſolùm in tenui, & non fundata apparentia. *Irrationabilis* amplius dicit, nempe quando ex eiuſmodi motiuis non ſolùm generatur dubietas, & vacillatio mentis ; ſed etiam quando generatur iudicium determinatum, quaſi ita eſſet res ; quam rectè Doctor irrationabilem vocat, quia nulla ratione ſubſiſtit, & præter regulas iudicij, & diſcretionis formatur temerariè.

Irrationabilis præſumptio.

6 *Ex leui non datur regula operandi.*

His poſitis facilis eſt probatio concluſionis in re morali, & à priori, quia in primis, ſi eſt præſumptio leuis de morte infantis, aut eius acceleratione per Baptiſmum collatum, non eſt ſufficiens regula operandi, aut ſuſpendendi opus, quod eſt in præcepto: verbi gratia, ſi ſcrupuloſus non recitet officium, ad quod ex præcepto tenetur, ex ea ſuſpicatione quâ timet diſtractìm, & ſine attentione, aut reuerentia debita ſe dicturum officium, vt debet ex præcepto religionis, peccat : ſic etiam obligatus ad ieiunium non excuſatur ex leui ſuſpicione, quam habet ieiunium nociturum ſanitati corporali. In propoſito autem ſic contingit, quia ſuſpicio leuis de morte puero inferenda, ſicut non eſt regula operandi proxima;

Præſumptio leuis non excuſat ab opere debito.

ſic non excuſat omittentem præceptum diuinum, & naturale, quo tenetur prouidere ſaluti infantis moribundi in illa neceſſitate : ſuſpicio enim illa concipitur, vel ex cauſis mortis non ſubſiſtentibus, vel valde remotis, vel quæ præueniri facilè poſſunt, vel inefficaces ſunt ad illum effectum, ideóque non excuſant à præcepto baptizandi, quia neque applicant præceptum de contrario; verbi gratiâ, *non occides*, eo modo, & ſufficientia; qua eſt regula inducens obligationem in hac materia, quia ad hoc requiritur iudicium determinatum.

Quantùm ad *irrationabilem præſumptionem*, quæ facit iudicium determinatum, & conſcientiam erroneam, reſpondet eum eſſe perplexum, non ex lege diuina, quia reipſa non concurrunt, neque hîc, neque in alia materia, duo præcepta legis diuinæ contraria, quantùm ad obligationem vnquam, vel in vllis circumſtantiis, quia ſic eſſet impoſſibilis eorum obſeruantia contra Tridentinum *ſeſſ. 6. cap.* 11. *can.* 18. quia minus cedit maiori, ſi ſint diuerſarum virtutum, vel ſi eiuſdem, ſecundùm diuerſum ordinem, quo ipſa virtus ſequenda eſt : vel denique ex ſubordinatione ad inuicem, ſicut poſitiuum ſubordinatur naturali; eſt tamen perplexus ex ſcientia, vel conſcientia erronea, ac proinde peccat, ſi omittat, quia non habet ignorantiam inuincibilem, aut impotentiam obſeruandi præceptum baptizandi. Peccat etiam ſi baptizat, quia tenetur non operari contra conſcientiam, etiam erroneam, quia ſic operando, & iudicans determinatè ſe facere contra præceptum Dei, eſt contemptor præcepti, ſecundùm omnes. quid ergo agendum? Reſpondet Doctor eſſe deponendam, quæ doctrina eſt communis, quia non ligat, niſi quamdiu eſt ex ſuppoſitione credentiæ, quâ determinatè putat ſe obligari præcepto diuino, & oſtendit modum, quo deponi poteſt ex conſideratione rei; quia fatuum eſt putare ex modica aqua, quâ infans tangitur baptizando ipſum, inferri mortem, vel etiam accelerari, quia nec ex principiis naturæ, aut vlla praxi, aut ſtatu infantis id colligitur, cùm & infantes tenerrimi etiam cauſa ſalutis aquâ tepidâ abluantur.

7 *Irrationabilis quid efficit.*

Præcepta contraria nequeunt ſimul obligare.

Scrupuloſus quomodo perplexus.

Debet deponi conſcientia erronea.

Sed quid ſi talis non deponens conſcientiam baptizet, eritne irregularis? Reſpondet non eſſe irregularem, ſed ſe debere gerere vt irregularem, donec deponat errorem. Hæc principia plurimùm aduertant ſcrupuloſi in quibuſuis materiis; quia ipſi ſibi nodos, & laqueos alligant, quærentes pacem conſcientiæ, deſtruunt, in ipſa meridiana luce quaſi ad vmbras caligant; vnde ſi pacem quærant, obediant aliis ſpiritualibus, & doctis, ſuis chimæris, quas humor melancholicus ingenerat, non ſubſint, & ſibi diffidentes quaſi ad manus aliorum directorum incedant, donec videre incipiant. 8

DISTIN

DISTINCTIO SEXTA.

A NVNC quibus liceat baptizare addamus. De hoc Isidorus ait, [Constat Baptismum solis Sacerdotibus esse traditum, eiúsque ministerium, nec ipsis Diaconibus implere est licitum, absque Episcopo, vel Presbytero, nisi his procul absentibus, vltima languoris cogat necessitas: quod etiam laïcis fidelibus permittitur.] *Isid. lib. 2. de officiis Eccles. cap. 24.* Item ex Concilio Carthaginensi IV. Mulier, quamuis sancta, baptizare non præsumat, nisi necessitate cogente. *Cap. 100. de consf. dist. 4. c. Mulier.* De illis verò, qui ab hæreticis baptizantur, vtrùm rebaptizandi sint, quæri solet. Ad quod breuiter dicimus, quia quicunque sit qui baptizet, si seruatur forma à Christo tradita, verum Baptismum dat: & ideò qui illum sumit, non debet rebaptizari. Vnde Beda, [Siue hæreticus, siue schismaticus, siue facinorosus quisque in confessione sanctæ Trinitatis baptizet, non valet ille, qui baptizatus est, à bonis Catholicis rebaptizari, ne confessio, & Trinitatis inuocatio videatur annullari.] *Beda. hom. 16. supr. Matth.* Item August. [Quamuis vnum sit Baptisma, & hæreticorum, scilicet eorum qui in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizant, & Ecclesiæ Catholicæ: qui tamen foris Ecclesiam baptizantur, non sumunt ad salutem Baptismum, sed ad perniciem, habentes formam Sacramenti, virtutem autem eius abnegantes, & ideò Ecclesia eos non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt: & ipsa est forma Sacramenti.] *August. ad Max. epist. 203. tom. 2.* Item [Rebaptizare hæreticum, qui hæc sanctificationis signa perceperit, omnino peccatum est: Catholicum verò, immanissimum scelus est.] *Epist. 11. lib. 1. sup. illud Ezech. 36. & aspergã vos aqua munda.* Ex his apertè colligitur, quòd qui etiam ab hæreticis baptizati sunt, seruato charactere Christi, rebaptizandi non sunt: sed tantùm impositione manus reconciliandi, vt Spiritum sanctum accipiant, & in signum detestationis hæreticorum. Sunt tamen nonnulli Doctorum, vt Cyprianus, & alij quidam, qui dicere videntur ab hæreticis non posse tradi Baptismũ, & eos esse rebaptizandos, cùm veniunt ad Ecclesiam, qui ab illis dicuntur baptizati. Sed hoc de illis verum est, qui extra formam Ecclesiæ baptizare præsumunt. Cyprianus tamen ibi à veritate deuiasse videtur, qui ait de hæretico: [Quomodo sanctificare aquam potest, cùm ipse immundus est, & apud quem Spiritus sanctus non est? cùm Dominus dicat in lege, Quæcunque tetigerit immundus, immunda erunt: quis potest dare quod ipse non habet?] *Num. 19. d. & Leu. 5. 7. & 11.* Hoc ergo ex ignorantia eum dixisse Augustinus innuit, dicens. [Martyrem Cyprianum gloriosum, qui apud hæreticos, vel schismaticos datum Baptismum nolebat cognoscere, dum eos nimis detestaretur, tanta eius merita vsque ad triumphum Martyrij secuta sunt, vt & charitatis quã excellebat luce, obumbratio illa fugaretur, & si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur. *de vnico Baptismo, c. 13. tom. 7.* Nec nos qui Baptismi veritatem, & hæreticorum iniquitatem agnoscimus, ideò Cypriano meliores sumus, sicut nec Petro, quia Gentes iudaïzare non cogimus. *Ad Gal. 1 Comment. ad 4. cap.*

Quòd nullus in vtero materno baptizatur.

B HOc etiam sciendum est, quòd [licèt ter immergatur propter mysterium Trinitatis, tamen vnum Baptisma reputatur.] *Isid. lib. 1. de sum. bon. cap. 24.* Illud etiam ignorandum non est, quòd in materno vtero nullus baptizari potest, etiamsi mater baptizetur

De conf. dist. 4. codẽ modo, & eadem dist. quæ in Matrimonio.

zetur. Vnde Isidorus. [Qui in maternis vteris sunt, baptizari non possunt, quia qui natus adhuc secundùm Adam non est, secundùm Christum non potest renasci: neque regeneratio in eum dici potest, quem generatio non præcessit.] Item Augustinus. [Non potest quisquam renasci antequam natus sit.] Si verò opponitur de Ieremia, & de Ioanne Baptista, qui ab vtero sanctificati leguntur: quod etiam de Iacob quidam putant. Dicimus, si *sanctificatio*, ibi accipitur interior emundatio, hoc in miraculis diuinæ potentiæ esse habendum, vt Augustinus ait, ambiguè super hoc loquens, [Si vsque adeò, inquit, in illo puero acceleratus est vsus rationis & voluntatis, vt intra materna viscera iam posset agnoscere & credere, quod in aliis paruulis expectat ætas vt possint, in miraculis habendum est diuinæ potentiæ, non ad humanæ trahendum exemplum naturæ. Nam quando voluit Deus, etiam iumentum locutum est.] Idem, [De Ieremia legitur, Priusquam exires de ventre, sanctificaui te. Illa tamen sanctificatio, quâ efficimur templum Dei, non nisi renatorum est. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. Nemo autem renascitur, nisi priùs nascatur. Vnde illa sanctificatio potest secundùm prædestinationem accipi.] Ecce videtur dubitanter loqui: qui etiam in eodem dicit. [Non dictum est, quia credidit infans in vtero, sed exultauit: nec Elizabeth dicit, Exultauit in fide, sed exultauit in vtero meo. Et potuit esse ista sanctificatio, tantæ rei à maiori cognoscendæ indicium, non à paruulo cognitæ] absque assertione de hac sanctificatione loquitur, non definiens qualiter intelligenda sit illa sanctificatio: an sit signum futuræ rei, an veritas iustificationis per Spiritum factæ. Sed melius est, vt dicamus illos præter communem legem in vteris iustificatos, & gratiâ præuentos dimissis omnibus peccatis, quod etiam multis Sanctorum testimoniis edocetur.

August. ad Darda. de præsentia Dei. ep. 57. post med.

Ierem. 1. b. & Luc. 1. b. Mala 1. a. Ead. ep. 54. in med. Num. 22. Ier. 1 b. 1. Cor. 3. d. Ioan. 3. a. Luca 1. e. Ambr. & Beda sup. 1. cap. Luc.

Si Baptismus sit verbis corruptè prolatis.

C *In epist. quæ incipit,* Reuerendissimo & sanctissimo. *De conf. dist. 4. cap.* Retulerũt.

QVæri etiam solet, Si corruptè proferantur verba illa, an Baptismus sit? De hoc Zacharias Bonifacio scribit. [Retulerunt mihi nuncij tui, quòd fuerit Sacerdos in eadem prouincia, qui Latinam linguam penitus ignorabat: & dum baptizaret, nescius Latini eloquij, infringens linguam diceret, Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritu sancta: & propter hoc considerasti rebaptizare. Sed si ille qui baptizauit, non errorem inducens, vel hæresim, sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis, infringendo linguam baptizans dixisset: non possumus consentire, vt denuo baptizetur.]

Leo Papa.

D *De conf. dist. 4. cap. si nullo, ex ep. Leo. 1. ad Rust. ep. quæ est n. 92.*

PRæterea sciendum est, quòd [illi de quibus nulla extant indicia inter propinquos, vel domesticos, vel vicinos à quibus baptizati fuisse doceantur, agendum est, vt renascantur ne pereant: in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non sinit vt videatur iteratum. Conferendum eis videtur, quod collatum esse nescitur: quia non temeritas interuenit præsumptionis, vbi est diligentia pietatis.]

De illo qui pro ludo immergitur.

E

SOlet etiam quæri de illo qui iocans, sicut Mimus, commemoratione Trinitatis immergitur, vtrùm baptizatus sit? Hoc autem Augustinus non

definit,

definit, ita inquiens. [Si totum ludicrè & mimicè, & iocularìter ageretur, vtrùm approbandus esset Baptismus, qui sic daretur, diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum oratione implorandum esse censerem.] Videtur tamen sapientibus non fuisse Baptisma: vt cùm aliqui in balneum, vel in flumen merguntur in nomine Trinitatis, non est tamen Baptismus, quia non intentione baptizandi illud geritur. Nam in hoc, & in aliis Sacramentis sicut forma est seruanda, ita & intentio illud celebrandi est habenda. [Illud etiam non te moueat, quòd quidam non eâ fide paruulos ad Baptismum ferunt, vt per Spiritum ad vitam regenerentur æternam: sed eos putant hoc remedio temporalem accipere sanitatem: non enim propterea illi non regenerantur, quia nec ab illis hac intentione offeruntur.]

Lib. 7. de Bapt. & cōtra Donat. c. 53. & hab. de cons. d. 4. Solet etiā quæri. Augus. ad Bon. ep. 23. in med. & habetur de cons. dist. 4. non te moueat.

Leo Pap. in ep. ad vniuers. per Siciliam. constit. quæ est 4. in ordin. & habe. de cōsec. dist. 4. c. duo tempora, & c. si quâ necessitate, 2. lib. de officiis c. 24. de cōs. dist. 4. cap. Paruuli.

Quòd duo tempora erant in quibus baptizabantur homines.

F AGnoscendum est etiam, in baptizandis electis, duo tempora esse seruanda, scilicet Pascha, & Pentecosten, vt in Sabbatho Paschæ, vel Pentecostes Baptismi Sacramentum celebretur. Qui verò necessitate mortis, vel periculi vrgentur, omni tempore debent baptizari.]

De responsione patrinorum.

G POrrò cuncti ad Baptismum venientes, fidem suam profiteri debent, & exponere ad quid petendum venerint ad Ecclesiam: vnde etiam à baptizando quæritur, Quid venisti ad Ecclesiam petere? Qui si adultus est, pro se respondet, Fidem, id est, Sacramentum fidei, & doctrinam. Ita etiam per singula interrogatus, respondet se credere in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Si autem paruulus est, non valens credere, vel loqui, alius pro eo respondet. Vnde Isidorus. [Paruuli alio profitente, baptizantur, qui adhuc loqui, vel credere nesciunt: sicut etiam pro ægris, mutis, vel surdis, alius profitetur dum baptizantur.] sic & de pœnitentibus agendum est. [Si verò pro eo qui respondere potest, alius respondeat, non itidem valet sicut dictum est, ætatem habet, pro se loquatur.] Si verò quæritur ex quo sensu pro paruulo dicatur, Credo, vel fidem peto? Dicimus de Sacramento fidei id esse intelligendum, quod respondetur petere, cùm defertur ad Ecclesiam, & habere fidem cùm baptizatur, vt sit sensus, cùm dicitur fidem peto, id est, Sacramentum fidei præsto sum recipere: Credo, id est, Sacramentum fidei suscipio: quod est, hic paruulus præsto est Sacramentum fidei accipere. Vnde Augustinus: [Nihil est aliud credere, quàm fidem habere: & ideò cùm respondetur credere paruulus, qui fidei nondum effectum habet, respondetur fidem habere propter fidei Sacramentum, & conuertere se ad Deum propter *conuersionis Sacramentum.] Sed adhuc quæritur ex quo sensu pro paruulo respondeatur, Credo in Deum Patrem, & in Iesum Christum, & in Spiritum sanctum? Nunquid de Sacramento fidei, an de fide mentis ibi agitur? Si de Sacramento, cur nominatim distinguuntur personæ? Si verò de fidei affectu, quomodo verum est, cùm eâ paruulus careat? An illud facturus paruulus spondetur, cùm creuerit, sicut & omnibus pompis diaboli spondetur abrenunciare: quod si non seruauerit factus adultus, tenebitur ipse, vel sponsor? Sanè etiam dici potest, ibi spondere pro paruulo, quod ad maiorem ætatem si venerit & pompis diaboli renunciabit, & sanam fidem tenebit, cuius tunc

De cōs. dist. 4. cum pro paruulis. Ex Aug. lib. 4. de Bapt. cōtra Donat. cap. 24. Ioan. 9. c.

Aug. de cōs. dist. 4. nihil est aliud, ex epist. ad Bonif. 23. in fine

** aliàs fidei.*

Sacramen

Sacramenrum recipit. Hac autem ſponſione paruulus pro quo fit, tenebitur, non ſponſor: ſi tamen vt cautio impleatur, quantum in ſe eſt, & operam dederit, quia exigitur à patrino, vt ſit diligens circa eum pro quo ſpopondit, ſollicitudo. De hoc Auguſtinus. [Certiſſimam emiſiſtis cautionem, quâ renunciare pompis diaboli ſpopondiſtis.]

De cõſ. d. 4. Prima igitur ex Aug. lib. 2. de Symb. ad catech. 1. & 2. & lib. 4. tom. 1.

De catechiſmo & exorciſmo.

H

ILla autem interrogatio & reſponſio fidei fit in catechiſmo, cui additur exorciſmus. Ante Baptiſmum enim fit catechiſmus & exorciſmus, poſt catechiſmum ſequitur exorciſmus: ab eo qui iam fide inſtructus eſt, aduerſaria virtus pellatur. *Exorciſmus* de Gręco dicitur in Latinum adiuratio: *Catechiſmus*, inſtructio. *Catechizare* eſt inſtruere: vt de ſymbolo ac rudimentis fidei. *Exorcizare* eſt adiurare: vt, Exi ab eo ſpiritus immunde. *Symbolum* eſt ſignum, vel collatio. Signum, quia eo fideles ab infidelibus diſcernuntur. Collatio, quia ibi totius fidei ſufficientia, & integritas eſt collata. Catechiſmus & exorciſmus Neophytorum ſunt: magíſque ſacramentalia, quàm Sacramenta dici debent. *Neophytus* nouitius interpretatur, vel rudis; & dicitur Neophytus nuper ad fidem conuerſus, vel in diſciplina religioſæ conuerſationis rudis. Hæc ergo præcedunt Baptiſmum, non quòd ſine iſtis non poſſit eſſe Baptiſmus verus, ſed vt baptizandus de fide inſtruatur, & ſciat cui debitor fiat deinceps, & vt diaboli poteſtas in eo minuatur. Vnde Rabanus, [Ante Baptiſmum, catechizandi debet in homine præuenire officium, vt fidei catechumenus accipiat rudimentum, & ſciat cui debitor fiat deinceps.] Item Auguſtinus, [Paruuli exufflantur & exorcizantur, vt ab eis pellatur poteſtas diaboli, ne iam contendat eos ſubuertere, ne Baptiſmum conſequantur. Non ergo ab infantibus creatura Dei exufflatur, vel exorcizatur, ſed diabolus vt recedat ab homine.]

Raban. de inſtit. Cleric. cap. 25. & hab. de conſ. diſt. 4. ante Bapt. In lib. 1. de Symb. ad cat. c. 1. & ha. de conſ. diſt. 4. ſicut noſ. & hab. de conſ. diſt. 5. cap. Manus. Nota gloſſ. ibid.

POSTQVAM Magiſter determinauit diſtinctione quintâ de poteſtate miniſtri: hîc determinat de eius ſtatu, & gradu. de gradu in primo capite; de ſtatu in ſequenti capitulo. de illis verò qui ab hæreticis. [*Hoc etiam ſciendum eſt.*] Hæc eſt tertia pars iſtius ſextæ diſtinctionis, quæ ſimiliter poteſt continuari dupliciter cum præcedentibus, ſicut pars principalis contra incidentalem. Et poteſt diuidi, vno modo, vt diuidatur contra totum præcedens de Baptiſmo, à principio diſtinctionis tertiæ, ſicut pars principalis contra incidentalem, & ſic diuiſa eſt diſtinctio tertia. Alio modo, vt diſtinguatur contra ea, quæ præcedunt diſtinctione quintâ & ſextâ, vt dicatur priùs fuiſſe determinatum de ordine miniſtri. Secundò, de conditione miniſtrandi, ſiue ſic, ſiue ſic, eadem eſt ſententia. Iſta pars diuiditur in duas partes. Primò namque determinat de quibuſdam concurrentibus in Baptiſmo; ſecundò, de quibuſdam præambulis ad miniſtrationem Baptiſmi, ſcilicet, catechiſmo, ibi [*Porro cuncti.*] Prima pars habet ſex. In prima namque tractat ipſe de vnitate Baptiſmi. Secundò, de ſuſcipiente, ibi [*Illud etiam ignorandum.*] Tertiò de forma, ibi [*Quæri etiam ſolet.*] Quartò, de certitudine habenda circa ſuſcipientem, ibi, [*Præterea.*] Quintò, de intentione miniſtri, ibi, [*Solet etiam quæri.*] Sextò, de tempore baptizandi, ibi, [*Cognoſcendum etiam.*]

Circa iſtam diſtinctionem quærendum eſt de quatuor. Primò, de gradu miniſtri. Secundò, de vnitate Baptiſmi. Tertiò, de intentione miniſtri. Quartò, de iterabilitate Baptiſmi.

COMMENTARIVS.

Ordo, & diuisio distinctionis.

IN superiori egit Doctor de statu ministri, eiúsque obligatione ad ministerium: in hac agit de alia eius conditione. Primò, de gradu eius: secundò, de vnitate Baptismi, vt à ministro procedit: tertiò, de actione eius, seu de applicatione Sacramenti quoad partes suas, & simultate partium: quartò, agit de eodem in ordine ad subiectum, cui applicat Sacramentum, & de distinctione requisita inter vtrumque: quintò, de necessitate intentionis, quâ cōstituitur vt principium operandi in actu primo: sextò, qualis debeat esse ipsa eius intentio. Et hæc est pars prima huius distinctionis cōtinens sex quæstiones. Secunda autē pars quinque quæstiones, quæ explicant effectum Sacramenti, qui dicitur character; & prima eius quæstio est septima in ordine, & quasi præambula ad tractatum de charactere, in qua agitur de Baptismo, quà non est iterabilis: octauò, de pœna iterantium Baptismum: nonò, an detur character baptismalis: decimò, quid sit: vndecimò, quod eius subiectum; & sic vndecim quæstionibus terminat totam distinctionem.

QVÆSTIO I.

Vtrùm solus Sacerdos poßit baptizare?

Alensis 4.*p.q.*16.*m.*1.D.Bonau.*d.*5.*art.*1.*q.*1.Richard.*hic art.*4.*q.*1. D.Thom.*d.*5.*q.*1.*art.*2.*&* 3.*part.q.*67.*art.*3. Suarez 3.*part.d.*23.*sect.*1.

DE primo, quæro vnam quæstionem, vtrùm solus Sacerdos possit baptizare? Et arguitur quòd sic. Isidorus de offic.lib.2.cap.25. *Constat Baptismum solis Sacerdotibus tradi.* 1 *Argum.* 1.

Præterea, soli Sacerdoti concessum est dimittere peccata. *Ioan.* 20. *& Matth.*18. in Baptismo autem peccata dimittuntur: ergo,&c. *Argum.* 2.

Oppositum *de consecr.dist.*4.*Romanus*, vbi dicitur, quòd *Romanus Pontifex hominem non iudicat, qui baptizat, sed Spiritus sanctus subministrat gratiam Baptismi, licèt Paganus sit qui baptizat, multò magis, vel æquè, quilibet Christianus.* *Ratio opp.*

SCHOLIVM.

Continet hæc litera aliquot dicta. Primum, in baptizante requiruntur, virtus motiua, vox, & vsus rationis. *Secundum,* si Angelus bonus baptizaret, validè faceret. *Tertium,* si Angelus malus id faceret, sine reuelatione, pro nihilo haberetur. *Quartum,* maximè congruum est Baptismum à solo homine viatore fieri. *Quintum,* inter homines solùm Sacerdotem baptizare ex officio, congruum est. *Adde Diaconis ex officio baptizare competere, in absentia, seu iussu Sacerdotis.* Tertull.*lib.de Bapt.* Hieron.*dialog.contra Lucifer.*

Respondeo [a], cùm oporteat baptizantem abluere baptizatum, quod est actiuè facere corpus eius contingi ab aqua: & hoc vel per motionem corporis ad aquam, vtpote immergendo; vel per motionem aquæ ad corpus eius, puta perfundendo, vel aspergendo: necessaria requiritur in baptizante virtus motiua, quâ potest aliquo istorum modorum actiuè abluere alium. Cùm etiam oporteat ministrum proferre verba, in quibus est forma, necesse est ipsum posse loqui. Cùm etiam requiratur intentio in ministro (vt dicetur in tertio articulo) necesse est ipsum habere vsum rationis. Simpliciter ergo nullum suppositum naturæ intellectualis excluditur à posse baptizare, nisi propter aliquem illorum trium defectuum, vel propter plures, vel omnes simul. 2

In baptizāte requiritur virtus motiua, loquutio, intentio.

Cùm [b] ergo non Sacerdotes multi possint habere, & habeant hæc tria: sequitur quòd simpliciter possint baptizare. Dixi autem generaliter, *suppositum naturæ intellectualis*, quia si bonus Angelus baptizaret in corpore assumpto cum omnibus prædictis conditionibus, tunc supponendum esset verum esse eius Baptismum: quia non fieret, nisi de præcepto Dei: nec esset ille baptizatus ab Angelo iterum rebaptizandus: sicut Michaël prohibuit Episcopo dedicare Ecclesiam suam in monte Gargano, asserens eam à se dedicatam fuisse.

Non ait de facto Angelum habere potestatem ministrandi Sacramenta; quod nō aduertunt eius impugnatores, qui suas potius phātasias impugnant.

Si [c] etiam malus Angelus in corpore assumpto baptizet, & constet, quòd esset de præcepto Dei, talis habendus esse pro baptizato: quia oportet malum Angelum etiam inuitum obedire Deo. Sed non esset sine certa reuelatione super hoc habitâ credendum, quòd malus Angelus verè baptizaret; tum, quia Deus non ministrat Sacramenta per exclusos finaliter à salute: tum, quia si non esset arctatus de præcepto diuino ad oppositum,

Malus Angelus inualidè ministret Bap.

positum, supponendum est semper ipsum fraudulenter agere, nec complete facere ea, quæ essent necessaria ad salutem baptizati, propter inimicitiam, quam habet ad salutem hominum ex inuidia procedentem.

3 Generaliter [d] etiam congruum est ab homine viatore conferri Baptismum,& non ab Angelo aliquo;tum,quia Christus, qui instituit, homo fuit: tum,quia in Sacramento est aliquid sensibile,& aliquid spirituale,& per consequens magis congruit ministro,& vtenti sensu,& intellectu,quàm purè intellectuali & tertiò, quia per susceptionem Baptismi ascribitur aliquis vt sit membrum Ecclesiæ militantis: ergo congruum est hoc fieri per aliquem in illa Ecclesia.

Soli Sacerdoti ex officio congruit baptizare.

Tandem dico,quòd licèt secundùm prædicta quodlibet suppositum habens tres prædictas conditiones possit baptizare, etiam cum hoc congruit solum hominem viatorem baptizare; congruum tamen est inter viatores solum Sacerdotem baptizare, & soli Sacerdoti congruit ex officio.

Cuius est ratio, quia per Baptismum recipitur baptizatus in collegium Ecclesiæ militantis: receptio autem alicuius in collegium pertinet ad præsidentem, & habentem auctoritatem in collegio:& ideò quantò aliquis haberet maiorem auctoritatem in Ecclesia, tantò magis pertineret ad eum recipere, & introducere in Ecclesiam, & per consequens baptizare. Vnde magis competeret Episcopo, quàm simplici Sacerdoti, si sufficere possent Episcopi: sed propter paucitatem Episcoporum,& pluralitatem baptizandorum,regulariter conceditur omnibus Sacerdotibus.

4 *Ad arg. 1.* Per hoc apparet ad auctoritatem Isidori. Loquitur enim de officio baptizandi,quia illud est commissum Sacerdoti.

Ad 2. Ad rationem, dico quòd solus Sacerdos potest dimittere peccata,per modum iudicis, vel arbitri, quomodo remittuntur in Pœnitentia: sed in Baptismo virtute Sacramenti, absque arbitrio, vel iudicio remittuntur.

CIRCA Secundum principale quæro tria. Primò, an vnitas Baptismi necessariò requirat, quòd ab vno ministro conferatur. Secundò,an requirat simul esse ablutionem,& prolationem verborum.

Tertiò,quia *vnum* est in se indiuisum, & ab alio diuisum, an requirat baptizantem esse discretum personaliter à baptizato.

COMMENTARIVS.

1 [a] RESpondeo,cùm oporteat,&c. Ad baptizandum concurrunt ex parte ministri actus baptismalis, ab illo exercitus per potentiam motiuam; prolatio sensibilis formæ per verba formata, & intentio; qui aliquo horum caret,non potest ministrare Sacramentum: excluduntur ergo qui vsum membrorum non habent,& muti,& amentes,seu rationis impotes, qui nequeunt exercere actum humanum. Concludit nullum suppositum naturæ intellectualis simpliciter excludi à potestate baptizandi, nisi ex aliquo particulari horum, aut omnium.Et loquitur de potestate quantùm ad capacitatem exercendi actus baptismales, non autem de potestate ordinaria ex institutione diuina secundùm legem: vel si hanc comprehendas, intelligi debet, vt includit authoritatem & institutionem communem, quæ competit homini viatori tantùm, & extraordinariam, seu specialem, quæ committi potest Angelo bono, aut malo. Ratio præmissorum ex aliàs dictis fusiùs habetur, quantùm ad ea, quæ necessaria sunt ex parte ministri respectiuè ad formam & materiam Sacramenti: quoad intentionem,dicetur *quæst. 5.* quantùm ad reliqua patebit ex sequentibus.

Impotentes ad ministerium.

Conclusio.

2 [b] *Cùm ergo non Sacerdotes multi*,&c. Docet eos qui non sunt Sacerdotes posse ministrare Sacramentum Baptismi validè:subiungit postea interpretationem eius quod dixit;*Dixi autem generaliter*, inquit, *suppositum naturæ intellectualis*, &c. supple, posse ministrare Sacramentum Baptismi: nempe de concessione & præcepto speciali Dei; quod ostendit primum de Angelo bono, de quo non esset dubitandum, si constaret ipsum ministrare Sacramentum, quia nihil ageret contra reuerentiam Dei & Sacramenti, aut contra profectum hominum. Certa ergo esset concessio Dei specialis;patet quoad alia ministeria,vt consecratione Ecclesiæ montis Gargani: & Nicephorus Calixtus *lib. 11. historiæ cap. 20.* refert Amphilochium consecratum Episcopum ab Angelis in deserto,receptum fuisse in gradu ab aliis Episcopis: sicut etiam Dei virtus non est alligata Sacramentis,ita neque ministris determinatis, quin per alios ex speciali concessione saluâ substantiâ Sacramenti ministrari possint; qui secundùm legem ordinariam ad id muneris non sunt assumpti.

An Angelus bonus aut malus possit esse Minister Sacramenti. Tenendus esset Baptismus datus à bono.

Amphilochius consecratus ab Angelis.

Vltimò tandem pro hac conclusione,est manifestum testimonium sancti Augustini *lib. 2. contra Parmenianum cap. 15.* obiiciebat Parmenianus qui illius erat sententiæ, vt suprà exposuimus, quòd iniustus non ministraret validè Sacramentum;vt patet capite præcedenti, nempe 14. *Vt quid ergo Parmenianus inani iactantiâ exultat, & dicit; Nunquam diuinæ legis censura patietur,vt viuificare quemquam mortuus possit, curare vulneratus, illuminare cæcus,vestire nudus, & mundare pollutus*, &c. Quibus asserebat iniustum non posse tribuere Baptismum ad iustitiam:& ad huius confirmationem obiiciebat c. 15. illud Ioan. 3. *Non potest accipere homo quidquam nisi fuerit illi datum de cælo.* Cuius veram interpretationem variis rationibus redarguendo aduer

aduersarium, eiúsque prauam intelligẽtiam Scripturæ, tandem concludit: *Nemo ergo*, inquit, *accipit sine dante, sed quod pertinet ad Baptismi sanctitatem, adest Deus, qui det, & homo, qui accipiat; siue per seipsum donante Deo, siue per Angelum, siue per hominem sanctum, siue per Petrum, siue per Ioannem, siue per hominem iniquum*, &c. illa *per Angelum, per hominem*, &c. intelligitur ministerialiter; quia aliter ad gratiam baptismalem nequit concurrere purus homo, aut Angelus; de illa autem fuit quæstio: nec refert quòd dicat Deum aliquando per se dare gratiam baptismalem; quamuis intelligatur de sanctificatione non mediante Sacramẽto; sed per alia media subordinata Sacramento; aut sine illis, vt si sanctificat in vtero; vel per Martyrium, quod non subordinatur Sacramento, hoc, inquam, non refert, quia cætera intelligenda sunt, quatenus per Angelum, aut hominem iustum, vel iniustum, vt ministros, dat gratiam mediante Sacramento: & loquitur eo modo, quo Doctor in præsenti quæstione, vt comprehendat tam ordinarium de communi lege ministrum, quàm etiam extraordinarium & de speciali voluntate, aut indulto constitutum.

3 Frustrà ergo Caietanus 3. *par. quæst.* 64. *art.* 7. sustinet in hac conclusione controuersiam inter D. Thomam & Doctorem, quæ reipsâ non est. Obiicit tamen illud ad Hebræos 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus*, &c. ergo si hoc ministerium præcipuum denegatur Angelis, multò magis minima ministeria eisdem subtrahentur. Respondetur de lege ordinaria id verum esse, non verò de extraordinaria; nam consecratio Ecclesiæ etiam est ministerium Ecclesiæ, quod Angelis commissum fuisse ex certa historia constat: ministrare Eucharistiam est ministerium Ecclesiæ per Presbyteros & Diaconos; sed & hoc etiam aliquando Angeli præstiterunt ex speciali commissione, vt ex vitis Sanctorum probatis sæpiùs constat. Promulgatio legis diuinæ est ministerium hominis, sed in monte Sinai id præstiterunt Angeli, & Dei legati, *Actorum* 7. quidni ergo & Baptismum possint etiam ex speciali Dei commissione dare in corpore assumpto, seruatâ substantiâ Sacramenti.

Obiectio. *Soluitur.* *Ministeria quæ de lege homini competunt, etiam per Angelos data.*

4 Obiicit secundò, quòd ministerium Sacramenti sit actus vitalis; quod ministerium Sacramenti debet fieri per instrumentum coniunctum primo, & mediante illo per ministerium separatum; neutrum horum potest conuenire Angelis in corpore assumpto: ergo neque ministrare Sacramentum. Respondetur eum argumentari ex iis, quæ conueniunt ministro ordinario, nempe homini: de ratione autem formæ est, vt proferatur sensibiliter nihil aliud; nam quòd illâ prolatione fiat per principium viuificans corpus, id non requiritur simpliciter ex parte formæ, quà sacramentalis est, & signum practicum effectus tam in baptizato, quàm etiam respectu Ecclesiæ, cui debet constare de forma applicata, neque attendit modum formandi verba, sed significationem, quam habent ex communi instituto, aut institutione Dei, non verò à proferente: vnde lex data per Angelos, & reuelatio facta per ipsos viris sanctis sensibiliter loquentes, non attenditur aliter, quàm si ea vitaliter, modo quem Caietanus prætendit formando verba, proponeretur; quia non ad modum formandi, aut causandi verba attenditur; sed ad sensum, quem habent independenter à proferente.

Verba ipsa formæ attenduntur, non modus formandi.

Vnde interrogare licet, si illi, quibus excisæ sunt linguæ à Tyrannis ob confessionem fidei, possint loqui vitaliter, aut ministrare Sacramentum, Deo supplente in ipsis per miraculum defectum instrumentorum, & dando vocem & loquelam absque lingua, vt fertur de S. nostro Leuino? vel etiam si edentuli, qui dentibus appositis artificialiter loquuntur formatè, sine quibus tamen formare verba intelligibiliter non possint; an hi possint baptizare? quamuis non loquuntur per instrumentum coniunctum; perinde etiam disserere licet de ipsa lotione baptismali, ad quam requiritur vt solùm fiat per ministrum, siue per instrumentum coniunctum, siue separatum, quantùm ad functionem vitæ; hoc enim non requiritur, vt actio tribuatur ministro in rigore, alioquin in artificialibus & moralibus multa fiunt, quæ non per instrumentum coniunctum fiunt; quamuis artifici, aut alteri causæ morali tribuantur: quia aliàs etiam liceret eodem modo interpretari non validè baptizare eum, qui non vtitur instrumento coniuncto & connaturali, quod ad eiusmodi actionem communiter deseruit; verbi gratiâ, manibus ad lotionem baptismalem: quid ergo ille qui pedibus tingere potest baptizandum, vel carens manibus, & iaculando sorbillum aquæ in subiectum infantem, quando aliter non potest, vt qui membris exterioribus caret, vel in re, vel ad functionem, vt pote aridis; vel etiam si toto corpore vtatur propellendo baptizandum in aquam & proferendo formam, procul dubio illud Sacramentum erit validum.

Varij modi abluendi.

Caietanus ergo committit fallaciam *non causæ vt causæ*, putans ideò Baptismum collatum ab homine validum esse; quia aliter nequit proferre formam, aut tingere, quàm vitaliter, & per instrumentum coniunctum, ideóque ritè confici Sacramentum; ac proinde id non competere Angelo in corpore assumpto, siue de lege ordinaria, siue extraordinaria: secundum est falsum; primum etiam non reddit veram causam, quæ est sola lex diuina communis, & ordinaria; quia hoc mysterium solis hominibus viatoribus reseruauit, qui aliter nequeunt ministrare Sacramentum; quòd si possint, proculdubio Sacramentum foret validum saluatâ intelligibili, & sensibili prolatione formæ, & lotione, quæ ab ipsis procederet; quia hoc satis esset, vt forma denotaret lotionem, vt à ministro factam, quod solùm requiritur. Dato etiam quòd actio vitalis ministri requireretur ad ministerium Sacramenti, id intelligendum est de lege; non verò ex Dei commisione speciali necessarium, quando Angelis id committeret in corpore assumpto. 5

Fallacia non causæ vt causæ.

Quòd si quis curiosiùs quærat, an Angelus etiam extra corpus posset ministrare Sacramentum? non video quid repugnet, modò formare possit verba sensibilia mediante aëre: quia quantùm ad lotionem non esset difficultas quin Angelus eam præstare posset mediante suâ potentiâ motiuâ; sicut anima in corpore glorioso potest mouere ipsum corpus primò totum, & non progressiuè tantùm, siue partem post partem: hoc ergo dato, nihil derogaret substantiæ Sacramenti; quia vt reciperetur in subiectum, esset sensibile; quamuis minister non esset sensibilis in eo casu: cessant rationes Caietani, quia Sacramentum per actum vitalem ministraretur. Adde similiter Angelum mediante corpore assumpto, ex concessione Dei, posse ita ministrare Sacramenta, ita vt corpus 6

corpus ad hoc solùm deseruiret, vt minister esset visibilis, non verò vt instrumentum esset actionis: vnde tollitur fundamentum controuersiæ.

D. Thom. Quod etiam manifestè patet ex D. Thom. *3.part. q.64. art.* 7. verba eius sunt in corpore: *Sciendum tamen quòd sicut Deus virtutem suam non alligauit Sacramentis, quin possit sine Sacramentis effectum Sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non alligauit Ecclesiæ ministris, quin etiam Angelis possit virtutem tribuere ministrandi in Sacramentis. Et quia boni Angeli sunt nuntij veritatis, si aliquod sacramentale ministerium à bonis Angelis perficeretur, esset ratum habendum, quia deberet constare hoc fieri voluntate diuina, sicut quadam templa dicuntur Angelico ministerio consecrata*, &c. Hæc omnia asserit Doctor, nihil aliud; idem tenent etiam alij.

7 *Quid dicendum de Baptismo à malo Angelo collato.*

c *Si etiam malus Angelus in corpore assumpto*, &c. Dicit etiam quòd si malus Angelus baptizaret de præcepto, & imperio Dei, teneret Baptismus, quia necessum est malum Angelum obedire Deo, etiam inuitum: addit tamen, nisi constaret certâ reuelatione tale imperium, & Baptismum ex eo fuisse ministratum, credendum esse Baptismum fore inualidum, tum, quia Deus non ministrat Sacramentum per exclusos finaliter à salute; tum, quia nisi Dei imperio fuisset arctatus, præsumitur ex odio, & peruersitate fraudulenter, & non validè ministrare.

Differentia inter Baptismū collatum à bono, & malo quoad Ecclesiam.

Hoc ergo interest inter Angelum bonum & malum, quòd sufficiat Baptismum per Angelum bonum fuisse ministratum, vt teneat, quia hîc in nullo recedit à voluntate Dei, nec sine eius speciali commissione Baptismum ministraret: Angelus verò malus sicut inuidet saluti hominum, & Dei cultui, ac reuerentiæ Sacramenti, valor Baptismi non colligitur sufficienter ex eius facto; sed necessarium esset constare per certam reuelationem id factum esse ex speciali Dei imperio, neque ipsi credendum esse; tum, quia mendax; tum, quia Deus non solet vti eius ministerio in iis, quæ ad salutem faciunt hominum. Id verò commune est vtrique quòd sine Dei speciali commissione non possint baptizare, quia hoc ministerium requirit institutionem diuinam, quæ de lege est alligata homini viatori.

Calumnia Valentiæ.

Gregorius à Valentia (vt solet) *tom.4. disp.3.q.5. puncto* 3. imponit nostro Doctori, eum asseruisse diabolum validè ministrare Sacramentum, quasi hoc de lege ordinaria, & sine limitatione posita docuerit; ac proinde eum parem facit Luthero. Contrarium patet ex textu; quem tamen præsumo sincerè egisse, sed ex scriptis aliorum hunc errorem hausisse. Neque plura meditanti vacat singulos minutim perquirere, dum quis sententiam, non authorem insectatur.

8 *Baptismus cur à malo Angelo ministratus esset validus?*

Quantùm ad veritatem autem nemo dubitare debet, quin Deus per malum Angelum possit ministrare validè Sacramentum, & vti ministerio eius ad hoc, de potentia absoluta; quam intelligit Doctor, vt ex sequentibus etiam apparebit, per præceptum diuinum, quo malus Angelus arctaretur; nam præcipiens vel supra, vel contra legem à se statutam, censetur dispensare in ipsa quoad illum actum, ex communi sententia omnium, & agere consequenter non secundùm potentiam ordinariam, sed secundùm potentiam absolutam; alioquin non ordinatè præciperet, suppositâ cognitione causæ; neque etiam validè quantùm ad obligationem eius, cui præciperetur, quæ longè absunt à Deo. Hinc Princeps aliquid de plenitudine potestatis præcipiens, & ex certa scientia, aut concedens, censetur tollere impedimentum legis contrariæ, quoad materiam subiectam, in eáque dispensare, vel omnino eam tollere iuxta modum quo vtitur suæ plenitudine potestatis, vel respectiuè ad materiam particularem, & pro determinatis loco & tempore, & personis, vel certè vniuersaliter omnes personas, & quascumque circumstantias comprehendens: ergo & Deus præcipiens Angelo malo, vt ministret Sacramentum, agit supra legem ordinariam, & de potentia absoluta: sicut si concederet facultatem consecrandi Eucharistiam non Sacerdoti, dispensaret in lege ordinaria: sic præcipiens Abrahamo, vt immolaret filium Isaac, dispensauit in præcepto *non occides*; vt noster Doctor *in 3.dist.*37. cum multis aliis docet.

Præcipiens aliquid fieri contra propriam legem in ea dispensat: si ex certa scientia id fecerit.

Tollitur repugnantia à casu. Nulla etiam repugnantia est in facto, quia ideò dæmon non potest ministrare Sacramentum validè: quia non habet potestatem, quam tum in casu reciperet. Nulla etiam imperfectio redundat in Deum vtentem ministerio eius, si vteretur, quia esset ostensio potestatis, & extorsio subiectionis à rebelli, in eo ad quod esset maximè inuitus; neque redundaret in detrimentum Sacramenti, aut eius qui recipit; sicut nec quando à malo ministro datur; neque Deus concurreret ad peccatum sacrilegij, quia hoc ex malitia dæmonis esset, non autem ex Deo, & per accidens se haberet.

Dices, dæmon non est derelictus à Deo, & in 9
Obiectio. statu damnationis & obdurationis, non habens gratiam sufficientem, aut efficaciam ad surgendum; & ex alia parte ministrans in peccato Sacramentum necessariò, peccat peccato sacrilegij: ergo Deus erit author illius peccati, arctans dæmonem ad ministeriū, quod nequit præstare sine peccato, ratione sui status, quod incurrit ex solo ministerio Sacramenti, seclusâ aliâ peruersitate, per actum diuersum, aut prauam intentionem.

Solutio prima. Respondetur iuxta varias opiniones, quas in sequentibus tractabimus, negando antecedēs, quoad illud quod dicitur de peccato dæmonis; nam ministrans Sacramentū in casu necessitatis, & sine solemnitate, quamuis sit in peccato, excusatur à pluribus; neque aliâ ratione, nisi quia in eo casu vrget præceptum charitatis, cui cedit præceptū de religione, quando alter est in ea dispositione, vt commodè nequeat saltem conteri ex repentino casu necessitatis, & vrgente præcepto sublimiori.

Respondetur ergo ex hoc, negando antece- 10
dens; quoad illud, quod adiicitur de peccato dæmonis ex præciso ministerio, & seclusâ aliâ peruersitate.

Solutio secunda. Respondetur secundò, negando consequentiam, dato antecedente, ad cuius probationem patet; quia quando malitia est coniuncta actui ab intrinseco, sic Deus nequit præcipere actum; quando verò ab extrinseco, & peruersitate operantis, non ex natura actus, negatur consequentia. Secundum in proposito contingit, quia ministerium Sacramenti absolutè bonum est; peruersitas autem dæmonis ipsi voluntaria est, voluntate quam habuit in via, & voluntate præsenti, quam habet in termino:

Deus nequit præcipere actū ex obiecto malum.

quia *Iniquitas eorum, qui te oderunt, ascendit semper*; & peccasse nunquam displicet, sed placet dæmoni; & ita est dispositus, vt, si offerretur ei gratia conuersionis, eam respueret: finalis ergo impœnitentia dæmonis etiam ex parte & peruersitate voluntatis durat, & non

Dæmon semper malus.

non solùm ex subtractione gratiæ; ideóque inuitus esset ad ministerium Sacramenti, non ex fuga peccati, sed ex odio Dei, & hominis cui prodesset Sacramentum.

Hac autem eius peruersitate Deus vti potest in bonum ostensionis, tam potentiæ suæ, quàm extorquendæ subiectionis debitæ, quàm etiam in vtilitatem alterius. Vnde Augustinus de corrept. & gratia, cap. 10. *Saluberrimè*, inquit, *confitemur quod rectissimè credimus Deum, Dominúmque rerum omnium, qui creauit omnia bona valde, & mala ex bonis exortura esse presciuit, & sciuit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere etiam de malis benè facere, quàm mala esse non sinere*, &c. Quamuis in statu viatoris malitia voluntate addita possit deponi, conuertendo se ad Deum, quam, si induratus non deponat, non ideò eximitur à lege Dei, etiam in iis, quæ sine peccato adimplere nequit in eo statu: sic similiter dæmon ex voluntate antiqua; & etiamnum continuatâ peruersus, non eximitur à Dei potentia, & subiectione, quin eo ad bonum ministerium vti posset, quod ipse exequendo peccat. Doctor autem hoc solum intendit; & addit si in casu ministraret Sacramentum, necessariam esse reuelationem diuini imperij, vt factum teneat: non solùm autem reuelatio exigitur in ordine ad Ecclesiam, sed etiam respectiuè ad baptizatum, qui alioquin communicare nequit dæmoni in receptione Sacramenti, aut fidere.

Malus non eximetur à lege Dei.

Vt teneat Baptismus à Dæmone collatus requiritur reuelatio diuina.

11 Ex his patet quid dicendũ de animabus Beatis, de quibus eadem ratio est ac de Angelis; si tamen redirent ad corpus, status termini, aut gloriæ non impediret iuxta aliquos, quin de potestate ordinaria, quæ ipsis, vt viatoribus conueniebat, sine noua, aut speciali concessione ministrarent validè Sacramenta: sic dicit Soto *dist. 1. q. 5. art. 7.* ita vt si Beatus Petrus rediret viuus in corpore, validè consecraret, ratione characteris, quem retinet in statu gloriæ. Sed hoc incertũ est, quia Sacramenta sunt data Ecclesiæ militanti, & potestas conficiendi, & ministrandi illa, quæ dicitur ordinaria, data est ministris ex corpore eius assumptis. An autem sufficiat fuisse, vel vlteriùs nunc requiratur, vt sint ad potestatem ordinariam retinendam, incertum est, neque deest hinc inde congruitas affirmandi, aut negandi. Primò, quia minister habet intentionẽ Ecclesiæ, tanquam membrum corporis eius mystici, communicans in statu viatoris cum aliis; & Ecclesia habet potestatem, & ius cognoscendi de ministerio facto, nisi fiat à capite viuo eius, quod de præsenti in corpus influit; si autem sit ministerium capitis, habet potestatem cognoscendi, non iudicialem, sed acceptationis, & subiectionis, quæ non conueniunt ei respectiuè ad Beatum. Econtrà, cùm potestas, quæ est dignitatis & ordinis, non decrescat Beato, videtur etiam posse habere suum actum, quãtùm ad valorem, etiã respectiuè ad Ecclesiam, in qua fieret ministeriũ, & ratione ministerij communicaret cum Beato, non autem ratione status.

An anima separata, vel Beati possint conficere Sacramenta.

12 d *Generaliter etiam congruum est ab homine viatore*, &c. Suppositis dictis de Angelo bono & malo, quantùm ad potestatem absolutam, & extraordinariã, quâ Deus iis vti potest ad ministerium Sacramentorum; hîc tandem resoluit potestatem ordinariam, non solùm quantùm ad actum, sed etiam quantùm ad posse validè conficere Sacramentum, non esse penes Angelos; sed penes homines viatores. Probat variis cõgruentiis, primò, quia Christus, qui instituit Sacramenta per potestatem excellentiæ, & inquantùm homo instituit Sacramenta hac potestate, & etiam in virtute meritorum eius, inquantùm homo erat, & redemptor, sunt efficacia; sic autem communicat solis hominibus: ergo, &c.

Homo viator Minister Sacramenti de lege.

13 Eandem congruentiam adducit etiam S. Thomas *suprà*. Secundò, ex essentia Sacramenti illud probat, quia Sacramentum est sensibile quantùm ad materiam, & formam, & consistit in iis actibus, quæ connaturales sunt homini, & non Angelo, consistit etiam in aliquo spirituali ex vtroque, vsus eius habet proportionem cum natura hominis, quæ partim est sensibilis, partim intellectualis, non autem ad Angelum, qui est solùm intellectualis.

Secunda congruentia ex materia, & forma Sacramenti.

14 Tertiò, est ex effectu Sacramenti, quo inscribitur quis, vt membrum Ecclesiæ militantis, quæ ex solis hominibus constat: ergo hic actus debuit conuenire alicui in ipsa Ecclesia, quia corpus mysticum rectè ordinatum fulcitur necessariò authoritate competente, ad sui debitam administrationem per membra propria, aliàs non subsisteret vnio debita, aut vita membrorum, sub eadem lege.

Tertia congruentia ex effectu Sacramenti.

Quartò potest sumi congruitas ex fine: quia Sacramenta sunt remedia data contra morbum: ergo vsus eorum supponit potestatem in Ecclesia, cui concessa sunt vt applicare possint.

Quarta congruentia ex fine.

15 Quintò, quia ipsum corpus Ecclesiæ, quod sanctificatur per Sacramenta, regitur per ministros, quæ sunt membra corporis visibilia, & communicantia toti: ergo etiam & sanctificatio eius debuit per eosdem ordinari. Ac tandem hæc conclusio non solùm est communis, sed etiam de fide, quia institutio Sacramentorum facta à Christo, & ministerium, & præceptum ministrandi diriguntur ad homines solos, quibus etiam solis data est lex, cuius hæc sunt media ad salutem ordinantia: Matthæi vltimo, *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos*, &c. Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, &c. Ioannis 20. *Accipite Spiritum*, &c. Omnia denique Concilia, & Patres hanc potestatem declarant respectiuè ad homines viatores, quibus solis ipsa lex loquitur, quæ non comprehendit, nisi eos, ad quos loquitur, & quibus data est cum potestate requisita iudicandi secundùm legem; ac proinde etiam ministrandi ea quæ sunt legis.

Quinta congruentia ex causa efficiẽte.

Conclusio est de fide.

e *Tandem dico, quòd licèt secundùm prædicta*, &c. Suppositâ interpretatione eorum, quæ dixit de Angelo, & quocumque supposito naturæ intellectualis, quantùm ad posse simpliciter, restringit ordinariam potestatem baptizandi ad hominem viatorem solùm, & ex officio ad solum Sacerdotem; quæ est resolutio finalis quæstionis, comprehendens duas conclusiones: quarum prima est: *Quemlibet hominem viatorem baptizare posse validè, licitè autem in sola necessitate.*

Minister ex officio.

Minister sufficiens.

16 Prima conclusio est de fide definita in Florentino, in decreto vnionis Armenorum: *In casu autem necessitatis*, inquit, *non solùm Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam laïcus, vel mulier, imò etiam Paganus, & hereticus baptizare potest, dummodò formam seruet Ecclesiæ, & facere intendat, quod facit Ecclesia*, &c. de hæreticis habetur sæpiùs ex definitione Ecclesiæ, quã suprà præmisimus de Baptismo hæreticorum: de Iudæo & Pagano, cap. *A quodam Iudæo, de consecr. dist. 4.* quod est Nicolai I. ad interrogata Bulgarorum, *cap. 104.* ita enim proponitur, *A quodam Iudæo, nescitis an Christiano, an Pagano*, &c. Et respondet Baptismum validũ esse seruatâ intentio-

Prima cõclusio.

Nicolaus I.

ne requisita: de fœmina habetur in epistola Vrbani II. ad Vitalem Presbyterũ, & refertur *30.q.3. can. Super quibus*: definitur vniuersaliter in Concilio Lateranensi quòd Baptisma à quocumque ritè collatum in forma Ecclesiæ, proficiat ad salutem. Idem docet Augustinus *lib.2. contra Parmenianum cap.13. & in epistola ad Fortunatum* docet laïcos in necessitate ritè baptizare. Isidorus *de officiis Ecclesiasticis lib.2.cap.24.* & ante eos Tertullianus *lib.de Baptismo cap.17.* & Hieronymus in dialogis contra Luciferianos *cap.4.*

Hinc excluditur error Caluini *in epistola 51.& in appendice ad libellum de vera Ecclesia reformatione, & lib.4. Institutionum cap. 15. & aliis*: qui contrarium docuit. Vide Bellarminum *lib. 1. de Baptismo cap.7.* Patet etiam ex prædictis, & ex dicendis, non licere laïcis baptizare nisi in extrema necessitate, & ex defectu alterius, qui baptizaret ex officio, quia esset peccatum vsurpare ius alienum.

17 *Secunda Conclusio. Sacerdos ex officio baptizat.*

Secunda ergo conclusio est *Soli Sacerdoti ex officio baptizare conuenire*; quæ exclusiua intelligitur quoad inferiores, non verò quoad Episcopos, qui sunt Sacerdotes primarij, ac hierarchæ in Ecclesia. Ratio autem Doctoris est, quia per Baptismum recipitur quis in Ecclesiæ collegium; receptio autẽ alicuius in collegium pertinet ad præsidentem in collegio, & habentem authoritatem; & quantò maior est authoritas cuiusque in Ecclesia, tantò magis hoc ad ipsum spectat; ideò magis competit Episcopo, quàm simplici Sacerdoti: quia tamen Episcopi non possunt sufficere, ideò regulariter conceditur Sacerdotibus: & hæc est ratio proxima huius conclusionis, quæ fundatur in authoritate ministrorum, & iurisdictione, quæ conuenit quidem primò Episcopo, & deinde presbyteris, & in eorum defectu diaconis ex commissione: Tertullianus loco citato: *Dandi quidem habet ius summus Sacerdos, qui est Episcopus, de hinc presbyteri, & diaconi, non tamen sine Episcopi authoritate, propter Ecclesia honorem*, &c. Augustinus loco citato, asserit laïcos extra necessitatem validè baptizare, sed non licitè, quia vsurpant ius alienum. Gelasius Papa ad Episcopos per Lucaniam constitutos cap.9. *Diaconi*, inquit, *absque Episcopo, vel presbytero baptizare non audeant nisi longiùs constitutos extrema necessitas vrgeat.* Quod sequitur Isidorus supra; Hugo Victorinus *de Baptismo cap. 8.* Sed & idem docet Hieronymus suprà: *Sine Episcopi iussione neque presbyter, neque diaconus ius habet baptizandi*, &c. Ecclesia nempe, quæ est vt castrorum acies ordinata, alios habet Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores, alios Doctores; *1.ad Corinthios 12.ad Ephesios 4.* secundùm Paulum, vbi egregiè hunc ordinem describit, per allegoriam membrorum heterogeneorum in corpore humano: meritóque Tridentinum *sessio.23.* declarat præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos qui in Apostolorum locum successerunt *(cap.In nouo, dist. 21.c.Quorum vices, dist.68.)* ad hunc hierarchicum ordinem præcipuè pertinere; & positos sicut idẽ Apostolus ait Actorum 20.à Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei, eósque presbyteris superiores esse, &c. vide *can.7.* Hanc eandem potestatem primariam in corpus mysticũ Christi supponit eadẽ Synodus *sess.6.c.1.de reformat.* agens de residentia.

Probatur & explicatur. — Isidorus. Hugo. — *Hierarchia & corpus Ecclesia ordinatum.* — *Dignitas Episcopalis in Ecclesia.*

18 *Subordinatio Parochorum ad Episcopos.*

Sicut ergo presbyteri sunt inferiores Episcopis, & Ecclesiæ principibus; ita etiam omnem iurisdictionem in corpus mysticum ab iisdem participant, per ministeria subordinata: ac proinde ex hac Doctoris ratione, quamuis ex officio ipsis baptizare conueniat, id intelligendum est per subordinationem & concessionem Ecclesiæ, & Prælatorum, per quos ad curam assumuntur, vt Parochi; vel ex commissione præstare solùm posse; alioquin ius alienum vsurpando peccarent: id tamen supra Diaconos ex ordinatione sua & gradu habent Sacerdotes; vt sicut habent potestatem in corpus Christi verum, ita etiam sint capaces potestatis in corpus mysticum, vt præsente Episcopo, & Parocho possint baptizare seclusâ necessitate ex voluntate eorum: Parochi verò ex munere, ad quod sunt assumpti, baptizare possunt sine alia concessione speciali, nisi adsit Episcopus, quem in eo casu debent etiam recognoscere, si est ordinarius, vt de voluntate implicita, aut explicita eius id faciant propter honorem dignitatis, vt præfati Patres docẽt. Et quamuis eos quispiam explicet loqui de Sacerdote simplici, meliùs tamen intelliguntur modo dicto: quia licèt aliàs de iure ordinario ea facultas sit apud Parochos, non debet interpretari in præiudicium dignitatis Episcopalis, cui debent reuerentiam, & honorem, quando ipse Episcopus præsens est, nisi aliter præsumant de eius voluntate.

Parochus etiam baptizans primum recognoscat Episcopum præsentem.

Diaconi autem in præsentia Episcopi & presbyteri non debent, nec possunt licitè baptizare, etiam cum eorum licentia, nisi fortè in casu necessitatis, quo ipsi nequeant ministerium exhibere, & proinde præsentia ipsorum pro absentia reputatur ex impedimento: quo casu conceditur licentia Diaconis baptizare in necessitate absentibus Presbyteris, & Episcopo.

Diaconi in præsentia Presbyteri, & Episcopi non possunt baptizare.

Quando ergo Doctor asserit Sacerdotibus ex officio conuenire baptizare, & regulariter id omnibus concedi, intelligendum est iuxta rationem ab eo positam, seruatâ ordinatione iuris, *Canone Interdicimus, 16.quest.1.* quo interdicitur ministerium Sacramẽtorum non subditis; ne confundatur Ecclesiastica iurisdictio. Cùm ergo actus exigat iurisdictionem, quo licitè fiat, & hæc limitata sit de iure ad Sacerdotem curam habentem, non est vsurpanda ab alieno, & non habente subditos; vel si habeat respectiuè ad suos exercenda est, ad quos limitatur eius authoritas. Intelligit ergo Doctor id conuenire ex officio omnibus simpliciter, quantùm ad capacitatem; & in casu necessitatis quantùm ad effectum, seu officium: vel illa distributio intelligenda est pro generibus singulorum, quoad eos, quibus ex cura, vel concessione Parochorum in proprio districtu, aut Episcopi authoritatem habent; quia nempe ex vsu iam solis presbyteris ministerium hoc tribuitur: nam rarus est Episcopus, qui illud exhibet, nisi in prærogatiuam personæ alicuius, vt Principum, aut Magnatum. In illa etiam forma verborum, quâ Sacerdotibus ex officio baptizandi munus dicit datum Alensis, D.Thomas, D.Bonauentura citati à Scholiaste loquuntur. 19

Ministerium exigit iurisdictionem.

Obiicies, laïci in necessitate licitè baptizant: ergo & Diaconi aliquid ampliùs habent. Confirmatur ex Pontificali Romano, vbi habentur hæc verba, quibus Diaconi munus proponitur: *Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare, & prædicare*, &c. quod non dicitur subdiaconis, aut aliis inferioribus, Philippus etiam baptizauit *Actor. 8.* & Ananias *Actorum 9.* Respondent quidam hoc intelligi debere in necessitate, & quoad solemne ministerium; quia sicut Diaconus proximè assistit Episcopo, & presbytero, in iis quæ sunt altaris, ita etiam potest committi ipsi hoc munus baptizandi, quod commu-

Obiectio. — *Pontifical. Romanum Officium Diaconi.* — *Responsio.*

ne

ne est omnibus quantùm ad valorem, in defectu Presbyteri; ita vt in præsentia Diaconi non liceat laico baptizare, neque aliis inferioribus Clericis, etiam sine solemnitate.

Sed obiiciunt istam solemnitatem esse iuris positiui, & non facere ad actum ordinis, ex quo videtur Diacono conuenire ius baptizandi. Respondetur tamen Ecclesiam attendere etiam ad ipsam solemnitatem actus, quam non licet laico exercere, & eam reseruat Diacono de congruitate suæ ordinationis, & gradus: neque Episcopum, aut Presbyterum posse Diacono munus baptizandi committere præsente Sacerdote, qui id præsentare posset; succedit tamen in hoc Sacerdoti, quando abest, & ratione gradus, & necessitatis. Ex quo patet ad confirmationem. Quod additur de Philippo, respondetur ex concessione Apostolorum eum baptizasse, & in absentia aliorum ministrorum. Quantùm ad Ananiam habuisse specialem concessionem Christi: de eo non constat fuisse Diaconum: quod negare videtur Clemens Romanus *lib. 8. constitut. cap. 46.*

20 *Peccatum vsurpantis ministerium.* Peccatum, quod committitur in vsurpatione iuris ad Baptismum, seclusâ ignorantiâ, est mortale, quia in re graui est vsurpatio iuris alieni. Aliqui negant laïcum peccare mortaliter, quando priuatim confert Baptismum in præsentia Diaconi, quia non vsurpat ius alienum, cùm hoc non conueniat Diacono. *Laicum peccare si baptizat in præsentia Diaconi.* Sed contrarium est verius, & supponitur falsum: quia ex dictis patet in absentia Sacerdotis, & Episcopi, hoc ius deuolui ad Diaconum. Seruandus est ergo ordo, vt mulier in præsentia viri non baptizet, nec laïcus in præsentia Clerici, ad quem ex ordinatione sua magis spectat rem sacram tractare: *Ordo seruandus personarum in hoc ministerio.* neque simplex Clericus in præsentia Subdiaconi, neque Diaconus in præsentia Presbyteri, neque Presbyter sine licentia Episcopi modo iam dicto. Quale autem peccatum sit inuersio huius ordinis, quo inferiori debet cedere superior, si referatur ad ius positiuum Ecclesiasticum, tale est, qualis est prohibitio, & quale est ius præsentis quod violatur. Si referatur ad ius diuinum, & præceptum religionis, id primùm constat ex dictis quemlibet posse ministrare Baptismum in casu extremæ necessitatis, *Quomodo necessitatis casus debet interpretari.* quæ necessitas ita interpretanda est, vt non solùm sumatur respectiuè ad eum, cui debet ministrari, sed etiam respectiuè ad alios præsentes, quibus competit ministrare, nec præiudicat necessitas ministrandi Baptismi aliis præceptis, quibus ordo inter ipsas personas statuitur.

Primò in iis quæ sunt ad Deum, primatus competit viris supra sexum fœmineum cæteris paribus, & inter patrem, & matrem, quando alij non adsunt, spectat ad patrem baptizare suum infantem magis, quàm ad matrem: si autem adest alia persona etiam mulier, illa debet baptizare, si potest, & nouerit, quia id prohibitum est parentibus facere in præiudicium matrimonij, quod non occurrit quando soli adsunt. Inter laïcos autem, & Clericos, ordinem statuit ordo, vt his magis competant ea, quæ religionis sunt tractare, in absentia aliorum, & quo maior est ordo, & gradus, eo magis fundatur ius, & debitum. Inter alios superiores ordines iam dictum est seruandum esse ordinem à Canonibus præfixum, qui ex ipsius ordinis, & gradus eminentia redundat.

Quale autem sit hoc peccatum? an mortale, an veniale? quantùm est ex parte iuris diuini dicerem aliquando esse veniale, aliquando mortale, aliquando nullum. 21 Si ex contemptu fiat debiti ordinis seruandi, iudicarem mortale: quando alter cedit iuri suo, nolens ministrare, tunc nullum est peccatum, nisi ex parte cedentis: quando ex quadam negligentia contingit, fortè esset veniale, aut ex præsumptione, quòd alter cedat. Hæc dicta sint de inferioribus gradibus, quia Canones in superioribus ordinem posuerunt. Dixi, quando quis cedit tantùm iuri suo, & non intelligatur succedere alter de licentia eius, aut posse ministrari de eadem licentia Sacramentum, quia licentiam dare competit Episcopis, & Sacerdotibus, non aliis: qui tamen sine motiuo congruo, in articulo necessitatis non ministrant, peccant grauiter, quia præceptum in eo casu ipsos solos obligat, quibus cedentibus, aut nolentibus extenditur ad alios inferiores, qui licitè baptizant, & tenentur.

Si autem casus ignorantiæ suboriatur, vt periculum sit personam gradu superiorem, aut sexu, 22 committere sacrilegium in ipso ministerio, vt qui nesciat pronuntiare formam Sacramenti, tunc præiudicat ordini, necessitas baptizati, & reuerentia Sacramenti: vt non dubitarem etiam fœminam in eo casu in præsentia Clerici, aut Sacerdotis idiotæ, & omnino rudis, de eius saltem licentia, vel quando de eius intentione debita ad Sacramentum ob ipsius peruersitatem cum fundamento præsumitur, vel aliud periculum simile subesset, vel æquiualens, debere præferri, & teneri etiam ministrare Sacramentum: nam reuerentia Sacramenti, & præceptum de eo administrando validè, ac necessitas baptizati præferenda sunt præcepto de ordine seruando, quod supponit capacitatem personarum, & voluntatem integram, quæ necessitate Sacramenti requiritur.

Casus fortè est speculatiuus quoad primam partem, sed proponitur ad maiorem declarationem materiæ, sicut alij similes proponuntur à Doctoribus, qualis est ille de manco & muto, de quo suprà. Nec dicendum est fortè in eo casu mulierem de licētia baptizare, quia incapax est talis sed deuolui ad ipsam ius, quod ei competit in extrema necessitate, quando alius non adest. Canones autem ecclesiastici, & Patres, quando negant quibusdam ius baptizandi, intelliguntur extra casum necessitatis, & in concursu aliorum, quibus ex officio, aut gradu competit aliis præferri, & secundùm hoc

Ad argumenta benè respondet Doctor; ad primum explicando Isidorum ad secūdam rationem dicit Sacerdotem per modum iudicis remittere peccata in pœnitentia, sed in Baptismo virtute Sacramenti, absque arbitrio, vel iudicio remittuntur, quæ vltima verba non ita intelligenda sunt, ac si minister non concurrat ministerialiter ad effectum Sacramenti, sed solùm vt causa applicans, sicut dicit Paludanus *in 4. dist. 2. q. 5. & 6.* & Capreolus *ibidem*, nam contrarium asserit Doctor. Vide Augustinum *tract. 5. in Ioannem.* Sacerdotes dicuntur vicem Christi gerere, esse organa, & instrumentum Christi: & hoc aliàs patebit infrà *quæst. 5.* vbi agitur de intentione requisita ad Sacramentum.

QVÆSTIO II.

Vtrùm vnitas Baptiſmi neceſſariò requirat, quòd ab vno miniſtro conferatur?

Alenſis 4.*p.q.16.m.6.* D.Thom. 3.*p.q.67.a.6.*Richard.*d.3.a.4.q.1.*Gabr.*ibi q.1.art.1.* Palud.*q.2.*Durand. *q.3.* Sotus *d.4. q.1. a.4.*

1 *Argum. 1.* AD primum [a] arguitur, quòd non: quia idem poteſt ſimul plures baptizare: ergo plures eundem. Conſequentia patet à ſimili. Antecedens probatur, tum, quia ſimul poteſt perfundere duos, dicendo, *Ego baptizo vos*, &c. Nec videtur ibi aliquid deeſſe, quin vterque ſit baptizatus. Tum, quia ſi eſſet monſtrum habens duo capita, poſſet ſimul baptizare, & tamen probabile eſt ibi eſſe duas perſonas, quia duas habet partes principales. Tum tertiò per ſimile, quia idem Sacerdos poteſt ſimul plures hoſtias conſecrare.

Argum. 2. Item, quando ad aliquem effectum concurrunt plura, æquè poſſunt illa fieri à pluribus, ſicut ab vno: apparet de domo, quia æquè poteſt vnus lapis apponi ab vno, & alius ab alio, & tandem complebitur domus, ſicut ſi omnes lapides vſque ad inductionem formæ apponerentur ab eodem. Apparet etiam in alio exemplo, vbi eſt maior vnitas effectus: æquè enim poteſt nauis trahi vno tractu à pluribus, ſicut ab vno habente æqualem virtutem illis; ſed in Baptiſmo concurrunt plura, vt ablutio, & prolatio verborum: ergo æquè poteſt conferri à duobus, quorum alter abluat, & alter dicat verba, ſicut ab eodem abluente, & loquente.

Ratio opp. Oppoſitum, Miniſter ibi repræſentat Chriſtum, qui eſt mediator Dei, & hominum.

COMMENTARIVS.

1 *Ordo, & diuiſio quæſtionis.* a AD primum arguitur, &c. Scopus huius quæſtionis eſt declarare an vnitas Sacramenti dependeat ab vnitate miniſtri? Continet quatuor articulos: primus eſt, *Si ministri ſimul concurrant in ablutione & prolatione forma*: ſecundus eſt, *Si vnus abluat, alter proferat formam*: tertius eſt, *An vnus ſimul poſſet plures baptizare?* Eandem quæſtionem communiter antiqui, ac etiam moderni tractant hîc, & ſimilem in materia de Euchariſtia: quartus eſt de monſtro, qualiter baptizari debeat.

SCHOLIVM.

Vnum baptizari poſſe à pluribus, ſingulis ponentibus materiam & formam ſimul, quo caſu nullus eſſet cauſa totalis Baptiſmi: & duæ obiectiones contra hoc ſoluuntur.

2 Reſpondeo [b]. Plures baptizare, poteſt intelligi vel eundem ſuſcipientem, vel plures ſuſcipientes: & vtrumque adhuc ſubdiſtinguitur, quia ſi eundem, vel vterque totum facit, vel vnus abluit, & verba alius profert, puta vnus mutus eſt, & tantùm abluit: alter mancus eſt, & verba profert. Secundum etiam membrum ſubdiſtinguitur, quia ſi baptizat plures, vel manifeſtè diſtinctos, vel immanifeſtè, vt in monſtro, de quo dubitatur ſi eſt vna perſona, vel duæ. De his quatuor membris dicendum eſt per ordinem.

Vnum baptizari à duobus, vel pluribus. De primo, dico, quòd ille eſt baptizatus: quia non eſt veriſimile, quòd vnus faciens annullet factum alterius: ſed ſi tantùm vnus eorum faceret, quod facit, factum eſſet: ergo nihil minus quod facit, factum eſt, alio ſimiliter faciente.

Circa hoc duo ſunt dubia. Primùm, quia non poteſt idem eſſe à duabus cauſis totalibus: vnus autem abluens, & proferens verba, eſt cauſa totalis in baptizando, & hoc illa cauſalitate, quæ competit miniſtro: ergo non poteſt idem Baptiſmus eſſe ab alio, qui ſit idem cauſator in eodem ordine. Maior probata eſt aliàs per hanc propoſitionem, quia nihil cauſat, quo non * exiſtente, nihil minus eſt effectus. Præterea ſi agens, & forma quâ agit, ſunt aliud, & aliud, & forma inducta erit alia. Hoc accipitur à Commentatore 5. *Phyſic.2.commento*: ſed hîc eſt aliud, & aliud agens, ſicut miniſtro competit agere: & alia, & alia forma, quâ agit: quia alia, & alia intentio in iſto, & in illo: ergo ſimpliciter alia baptizandi actio. Sed cuilibet actioni correſpondet ſua paſſio: ergo ſunt ibi plures baptizationes paſſiuæ, & per conſequens plures Baptiſmi.

** al. cauſante.*

Ad

Ad primum, concedo illam maiorem de causa inducente formam effectiuè : hîc autem inducit formam Deus, non minister. 3

An plures baptizantes faciant vnã causam totalem Baptismi?

Et si obiicias, saltem formam Baptismi, vt est Sacramentum, inducit minister, & sic sunt duæ causæ, & vtraque totalis. Respondeo, si vterque abluat, neuter in abluendo est causa totalis : & hoc siue ablutio fiat immergendo (tunc enim ambo mouent corpus immersi vno motu causato à virtute motiua amborum : & licèt alter posset illum motum causare, tamen quando simul mouent, neuter vtitur totâ suâ virtute motiuâ, quâ posset eâ vti, sicut apparet, quando duo portant vnum pondus, quod alter solus posset portare) siue fiat perfundendo, vel aspergendo, licèt vterque madefaciat aquâ à se perfusâ, vel aspersâ; neuter tamen madefacit totâ illâ madefactione, quæ est per aspersionem amborum.

Sed adhuc videtur stare difficultas, quia vterque est causa totalis respectu prolationis verborum, & sic quantùm ad vnam partem effectus exterioris, qui est Sacramentum, erunt duæ causæ totales, & hoc est impossibile, ita de parte effectus, sicut de toto.

Si alter alterum præueniat absoluẽdo formam, aliter nihil facit.

Respondeo, difficile est quin alterius verba superfluant, ita quòd non sint per se pars vnius Sacramenti : quia ponere duo eiusdem rationis esse partes vnius, quod simpliciter esset perfectum, habendo alterum eorum pro parte, videtur superfluum. Quæ autem superfluant, & cuius proferentis, difficile est assignare : quia quâ ratione illa, & ista, & ita vtraque, vel neutra, quia vterque æquè completè, & consimili intentione profert. Responsionem quære.

ADDITIO.

Dici potest, quòd baptizatio huius, vel illius valet, scilicet, cuius baptizationem Deus acceptauit. Cuius verò determinatè, nobis penitus incertum est, solus nouit Deus, & cui voluerit reuelare.

Ad secundum argumentum de actione, si ponatur in passo, vel in agente, dubium est. 4
Si in passo, non est *plures* realiter, nisi passiones sint plures: nec passiones sunt plures, quando forma recepta in passo, vna est. Et hoc tenendo, neganda esset illa propositio maior, quæ accipitur à Commentatore. Si autem actio ponatur in agente, siue absolutum, siue respectus ad passum : tunc potest concedi maior: sed tunc illa est falsa, diuersis actionibus correspondent diuersæ passiones. Quocunque ergo modo dicatur de actione, non ponitur plures esse passiuas baptizationes, sed vnicam.

Et ex isto videtur sequi corollarium, quòd Sacramentum Baptismi magis est baptizatio passiua, quàm actiua : quia plurificatâ baptizatione actiuâ, non plurificatur passiua, nec Baptismus, quia passiua est vna. Istud autem illatum videtur probabile, quia baptizatus propriè suscipit Sacramentum : suscipit autem propriè ablutionem passiuam, & non actiuam, nisi dicatur idem realiter.

COMMENTARIVS.

b RESpondeo plures baptizare, &c. Præmissâ explicatione casus per varias distinctiones subiicit resolutionem communem Theologorum, & rationem eius, circa quæ nihil occurrit. Primò tamen obiicit non posse esse duas causas totales vnius, & eiusdem effectus, quales sunt duo ministri, & duo Sacramenta. Hoc ipsum secundò probat, quia vbi agens, & forma sunt aliud, & aliud, etiam effectus inductus similiter erit alius, & alius. Respondet quantùm ad causam principalem, à qua est effectus in anima non multiplicari; vnus verò, aut diuersi ministri se habent tantùm ministerialiter, & non influxum physicum.

Non sequi diuersitatem effectus in casu ex diuersitate ministrorum. Obiectio an erunt duo baptismata?

Sed ad hoc obiicit de effectu proximo ministri, nempe ipso Sacramento quod videtur multiplicari : quod perinde est ac quærere an sint ibi duo baptismata, & non vsum solum. Ad quod respondet Gabriel *hac dist.*1. *art.*3. *dub.*4. duo fieri Sacramenta, à quibus etiam effectus est, vt à causis totalibus, quòd hic author non putat esse inconueniens. Fauet Caietanus 3.*part. quæst.*67 *art.*6. & quamuis non putet eundem effectum totalem esse à causis pluribus, & totalibus principaliter agentibus, non censet esse inconueniens, vt procedat à duabus instrumentalibus, quando vnum est principale agens. Suarez sequitur vtrumque *disp.* 33.*sect.*3. qui etiam statuunt Sacramenta physicè agere per virtutem, aut actionem receptam in se: perinde philosophari debent de principalibus, & de instrumentis physicis, si sint talia in actu secundo totalitate virtutis & actionis. Caietanus autem, vt suprà visum est, docet Sacramenta esse instrumenta physica per Dei assistentiam, aut diuini imperij intimationem, qua eleuantur ad hoc non per virtutem aliquam, aut motionem receptam : ergo si aliqua actio est Sacramentorum respectu effectus, nequit esse totalis, nisi etiam multiplicetur effectus prout est à Sacramentis, quia eadem repugnantia accommodari hîc potest; sicut & in actionibus principalium respectu eiusdem effectus. Suarez etiam loco præmisso approbat modum, quo illa duo concurrerent per modum vnius in actu secundo.

Gabriel. affirmat.

Consectatio opinandi.

D. Thomas hîc supponit esse vnum tantùm Sacramentum, quod docet etiam Sotus *dist.*4. *quæst. vnica, art.*4. Paludanus *dist.*3. *quæst.*2. *ibidem.* Durandus, Vasquez *disp.*148. *cap.*2. & alij. Sed ratio huius variè assignatur. Sotus, Durandus, Paludanus sumunt vnitatem Sacramenti ab vnitate subiecti; 2

D. Thomæ sententia esse vnum Sacramentum.

Ratio vnitatis Sacramēti ab vnitate subiecti, vel significationis. iecti: Vasquez putat esse vnum formaliter Sacramentum, licet materialiter diuersum: quia constituitur in genere signi formaliter, cuius vnitas in rebus numero diuersis reperiri potest, non ex vnitate physica eorum constans, sed ex vnitate significationis. Sic in proposito ablutio, & prolatio formæ facta à diuersis simul, in ordine ad eundem finem, & significatum, constituunt vnum numero Sacramentum, non quòd sint partes eiusdem.

Reiicit præterea rationem Soti: quia nempe ibi sunt prolationes plures, & ablutiones: ergo non videntur ex vnitate subiecti esse vnum Sacramentum. Respondet Soto, Baptismum supponere pro ablutione, quæ fit in subiecto, & non pro prolatione, aut forma, quia dicit, vt suprà visum est *distinctione* 1. *&* 2. Sacramenta se habere sicut artificialia, quæ supponunt in recto pro materia, & non pro forma. Ablutiones ergo illæ, etiamsi in diuersis partibus seorsim fierent, sicut tribuunt eandem denominationem toti subiecto, quâ dicitur ablutum absolutè ablutione baptismali, in quacunque parte fiat; sic etiam sumerent vnitatem a subiecto in sententia Soti. De hoc fundamento satis dictum est locis præfatis.

3 *Impugnatur ratio Vasquez.* Sed nec responsio ipsa Vasquez omnino satisfacit, quia licet plures res physicæ cõuenire possint, vt locis præfatis Doctor benè explicat, ad fundandam relationem vnam signi ex instituto; sicut in Sacramentis res est verba, ad vnam completam significationem Sacramenti; tamen ista hæc omnia sunt fundamentum significationis, vt vnum sine altero nequeat significare seorsim, quia neutrum sine altero est institutum ad significandum: & quamuis quodlibet eorum in *esse* rei non ordinetur, vt compars alterius, ad aliquod vnum in *esse* rei; tamen in *esse* signi ita ordinatur, vt ex iis simul coalescat integrum fundamentum significationis: ergo non rectè applicatur hæc doctrina ad institutum præsentis quæstionis, quia tam ablutio, quàm forma, vt est ab vno, per se significat effectum ex institutione diuina, & perinde significaret seorsim, eo modo, quo significat in concursu alterius, quantùm est ex vi institutionis, quæ in nihilo mutatur, siue alius concurrat, siue non concurrat: deinde etiam per concursum alterius, vt ipse vult, vna ablutio, & prolatio, non concurrunt vt partes ad constituendum vnum Sacramentum, cùm iis quæ procedunt ab altero: ergo etiam neque vnum signum Sacramenti simul constituunt: ergo cùm quodlibet sit diuisum ab alio in ratione Sacramenti, sic etiam in ratione sacri signi: ac proinde alia, & alia est significatio totalis eorum, nisi velit dicere Sacramentum subsistere sine significatione quâ constituitur.

Non esse vnū Sacramentū ex vnitate significationis.

4 In proposito autem certum est ablutionem, & formam prolatam ab vno, non amittere suam significationem sacramentalem per concomitantiam alterius: quia hoc est fundamentum commune omnium in hac conclusione, quod nullum esset, nisi ex suppositione significationis propriæ, tam vnius, quàm alterius actionis, & prolationis: ex quo destruitur illud ex quo vnitatem huius significationis desumit; nempe ex eo quòd simul concurrant ad significandum, & causandum eundem numero effectum, non possunt diuersum effectum significare, ac proinde nec diuersam numero significationem, aut rationem Sacramenti in se habere. Hæc ille. Sed oppositum consequentis sequitur ex antecedente, quia antiquam

Ratio Vasquez.

Destruitur.

institutionem retinent in concurrentia, neque ex concurrentia variatur institutio, in qua omnis significatio, & efficacia rerum fundatur: ergo si nequeant concurrere vt partes; sic etiam neque habere in se eandem significationem numero, aut rationem Sacramenti.

Confirmari potest de Circumcisione, & Baptismo, supposità sententià Augustini, de efficacia Circumcisionis: hæc quantùm ad deletionem originalis idem numero significabant; erant tamen signa diuersa, & Sacramenta, etiam quoad hunc effectum: sed quia responderi potest de aliis effectibus Baptismi, aliter probatur, quia Baptismus iteratus est signum diuersum à Baptismo validè collato, & diuersum numero Sacramentum, aliàs non committeretur sacrilegium iterationе eius: sed vterque habet idem numero significatum, vt per se constat in virtute: quin etiam aliqui Patres, vt suprà ostensum est, ideò baptizantem denuò peccare asserunt, quia quantùm est de se, reddit signum falsum: sed hæc perinde se habent, supposito fundamento Vasquez, ac si simul concurrerent, quantùm ad significationem, quæ singulis competit, eundem numero effectum significant, quantùm est de se, vt eidem applicantur, nempe consignare & reliqua: ergo vnitas Sacramenti non potest ex vnitate eiusdem numero effectus desumi. 5 *Confirmatio. Baptismus, & Confirmatio sunt diuersa Sacramenta* *Baptismus iteratus est diuersus à priori.*

Videtur hîc author confundere significationem Sacramenti cum ipsa eius causatione, seu influxu, quamuis significatio Sacramenti non consistat in actu secundo, sed in virtute, quam habet in actu primo, vt Tridentinum docet, & veritas eius practica, supposito impedimento ex parte subiecti, non dependeat ab effectu posito: sed econtrà, veritas enim sicut & significatio denotat solum posse, & efficaciam, quantùm est ex parte Dei, & Sacramenti, quæ perinde in proposito subsistit, siue concurrant plures, siue non; maximè ex præscripta ratione huius authoris negantis concurrere vt partes eiusdem Sacramenti, nisi in eo tantùm, in quo efficiunt vnum signatum: quod neque cohæret doctrinæ de Sacramentis, nec rectæ Philosophiæ; desumere scilicet vnitatem causæ in actu primo, qualem habent Sacramenta diuersa, ab vnitate effectus: quia neque in *esse*, neque consequenter in vnitate, prius constituitur per posterius: neque duo calores causantes vnum numero calidum, ideò sunt vnus numero calor. Quod ergo tam hæc prolatio, quàm ablutio concurrat in actu secundo ad vnum numero effectum, non facit, vt in *esse* vnius signi efficacis communicent, nisi aliquo modo se habeant, vt partes vnius. Fundamentum Gabrielis infrà suo loco in materia de Eucharistia, & termino formali conuersionis examinabitur, vbi difficultas hæc per se tractatur. 6

Vnitas Sacramenti vnde sumitur.

Cæterùm quid censeat Doctor, quamuis communiter citetur pro sententia D. Thomæ, est satis ambiguum: difficultatem enim mouet, & quid resoluat expendamus. Primò, responsione ad illam obiectionem de duabus causis totalibus, respondet veram esse maiorem in causis principalibus, quæ ex virtute propria operantur, & physicè; non autem in causis instrumentalibus, aut ministerialibus, quæ non habent influxum in effectum: & hæc responsio quadrat fundamento, quo ipse variis in locis negat duas causas principales, & totales eiusdem ordinis, producere eundem numero effectum, totalitate actionis: quia inuoluit 7 *Sententia exquiritur, & explicatur.* *Prima responsio Doctoris.*

hanc

hanc contradictionem, nempe *esse*, & *non esse* effectus: hoc autem intelligi solùm potest de causis, quæ attingunt effectum per seipsas physicè, & immediatè, non verò de moralibus, vt sunt Sacramenta, aut ministri. Hæc responsio supponit, sicut hîc sunt diuersi ministri, diuersæ intentiones, ita etiam diuersa esse Sacramenta.

Supponit diuersa esse Sacramenta.

Replicat.

Contrà vlteriùs replicat, saltem ipsa Sacramenta, quæ sunt effectus proximus ministri, & physicus, erunt diuersa hoc modo, quia ablutio, & prolatio ita fit ab alterutro, vt totalis. Respondet in ablutione communicare per modum agentium partialium, vel saltem posse communicare; & sic duas ablutiones fieri, vnam, vt suprà explicui iuxta sententiam Soti.

Respondet.

Replicat.

Sed obiicit vlteriùs, saltem in prolatione formę non communicant, & ita redit eadem difficultas, quia æquè impossibile est totum effectum esse à duabus causis totalibus, sicut & partem effectus.

Responsio.

8 *Respondeo*, inquit, *difficile est quin alterutrius verba superfluant, ita quòd non sunt per se pars vnius Sacramenti, quia ponere duo eiusdem rationis esse partes vnius, quod simpliciter esset perfectum, habendo alterum eorum pro parte, videtur superfluum: quæ autem superfluat, & cuius differentis, difficile est assignare*, &c. quia nempe vtriusque prolatio æquè est completa, & cum debita intentione: remittit responsionem lectori: *responsionem*, inquit, *quære*.

Non resoluit.

Responsio Additionis.

Subdit nescio quis per additionem, quæ non spectat ad literam, vt benè notauit Scholiastes, responsionem hanc, nempè valere Baptismum eius, quem Deus acceptat, & hoc esse ignotum, cuius acceptat. Hæc responsio ad hoc solùm conducit, vt certum sit suscipientem esse baptizatum: cæterùm inepta est, & puerilis, nihil faciens ad scopum Doctoris: non eâ tamen ratione est reiicienda, quâ eam impugnat Vasquez, vt videbimus: sed quia sic baptizantes, præter peccatum quod contra consuetudinem Ecclesiæ committerent, sine vlla necessitate simul baptizantes eundem, committerent etiam sacrilegium manifestum, si ita res se haberet, quia quisque eorum induceret periculum nullitatis Sacramenti à se collati (si simul nequirent concurrere ad effectum) signum, aut certitudinem non habens de acceptatione sui Baptismi apud Deum. Secundò; doctrina est falsa, quia quodlibet Sacramentum ex institutione est efficax, & habet certam promissionem diuinam secluso impedimento ex parte suscipientis, si cum debita intentione administrentur, & consequenter haberet assistentiam Dei in ordine ad effectum, neque alter præuenit alterum, vt supponit casus, neque est aliud impedimentum, neque est responsio secundùm mentem Doctoris, vt postea dicam.

Valere Baptismū eius, quem Deus acceptat. Reiicitur.

9 Vasquez tamen *loco citato* adducit Doctorem in eandem opinionem cum D. Thoma, nempe fieri vnum tantùm Sacramentum in eo casu. Postquam autem adducit fundamentum antiquorum Durandi, & Paludani, & post eos Soti, refert etiam Doctorem idipsum probare ex præmisso passu literæ, quem ideò transcripsimus, quia cùm duo, (inquit Vasquez de mente Doctoris,) hoc modo baptizant, alterius ablutio, & verba formæ superuacanea sunt, ac proinde neque vnum Sacramentum per se constituunt, neque simul cum ablutione, & forma ab alio prolata. Si autem quæratur cuiusnam ablutio, & verba superuacanea sunt, ac proinde ad constitutionem Sacramenti minimè concurrunt: respondet, supple Scotus, id nobis incertum esse, & ex diuina voluntate acceptante potiùs vnam quàm aliam, pendere. Hæc Vasquez: errat tamen primò, quia confundit additionem alterius extraneam cum textu: secundò, quia hac ratione vtitur Doctor ad probandum diuersa esse Sacramenta in eo casu, & non vnum Sacramentum, quod & ipsa ratio manifestè concludit, ad quam non respondet Doctor, sed eam mouet: concludit, inquam, quantùm ad vim consequentiæ, & ex forma, quidquid dicatur de ipsa, quantùm ad probationem, aut materiam. Non solet Doctor ita extra propositum currere, & litera ipsa est plana: quia per modum obiectionis contra vnitatem Sacramenti in casu communiter asserto ab aliis, illam difficultatem proponit. Errat denique in eo, quòd putat Doctorem loqui de Sacramento, quasi in actu secundo, & respectiuè ad effectum causatum in suscipiente: & huius erroris causam dedit additio illa, quam non discreuit à textu; & eundē errorem habet. Sic etiam aliqui nostræ scholæ interpretantur Doctorem loqui, vt Bassolus, Tartaretus, & Aretinus. Vnde putarem Bassolum esse primum solutionis inuentorem.

Vasquez impugnat Doctorem.

Reiicitur interpretatio prætensa.

Doctor ergo non intendit sic loqui de Sacramento, sed solùm vt est effectus ministri, vt patet ex ipsa obiectione, quam primò mouet de duabus causis totalibus, ad quam primò respondet non esse inconueniens dari duas causas ministeriales respectu eiusdem effectus gratiæ, quia principalis vna à qua sola fit effectus per attingentiam physicam, ab aliis tantùm ministerialiter: ita habet versus *Ad primum concedo*, &c. mox subiungit: *Et si obiicias saltem formam Baptismi, vt est Sacramentum inducit minister, & sic sunt duæ causæ*, &c. Respondet primò, quantùm ad ablutionem vnam esse totalem ex pluribus partialibus: quantùm ad formam difficile esse saluare vnitatem Sacramenti: *quia ponere*, inquit, *duo eiusdem rationis esse partes vnius, quod simpliciter esset perfectam, habendo alterum eorum pro parte, videtur superfluum: quæ autem superfluat, & cuius proferentis, difficile est assignare*, &c. 10

Explicatur sententia Doctoris ex discursu eius.

Ex quibus constat eum loqui de Sacramento, vt est effectus ministri proximus, non verò vt est causa respectu gratiæ, aut characteris: & sic agit de eo in actu primo, & prout virtute continet effectum dumtaxat; non verò in actu secundo prout illum confert: quæ acceptatio Sacramenti est ex scopo quæstionis, & de mente Doctorum, qui in hoc sensu quærunt, an sit vnum Sacramentum, an diuersum in ratione signi sacramentalis.

Agitur de Sacramento diuerso in actu primo.

Ponamus ergo casum suscipientem, nempe Sacramentum, esse inuitum absolutè in sua voluntate, & nolle consentiri in receptionem Sacramenti; sed tantùm fictè, & simulatè se habere, in quo casu nihil reciperet, quamuis perficeretur Sacramentum à duobus iuxta casum quæstionis: adhuc manet hæc quæstio, an sit vnum, aut duplex, secluso ordine ad effectum, qui non inest in re causatum. Quando ergo dicit Doctor superfluere formam ab altero horum prolatam, loquitur de superfluitate in ordine ad vnum Sacramentum constituendum; quia neque duæ formæ, neque prolatio earum, faciunt vnum in *esse* rei, aut signi, respectiuè ad inuicem, respectiuè verò ad lotionem altera superfluit in ordine ad constituendum Sacramentum vnum, quia altera sufficit: ergo superfluit 11

perfluit alia, quæ est eiusdem omnino rationis; non secus ac in aliis compositis; hoc album numero, verbi gratiâ, ita constituitur per vnam numero albedinem, vt altera omnino superfluat, vt neque idem numero constituat, neque constituere posset.

Eodem modo forma sacramentalis cum debita prolatione ab vno prolata, ita constituit vnum numero Sacramentum, vt eadem forma, ab alio prolata, cum simili intentione, sit superflua, neque in re, neque in significatione possit ad idem numero Sacramentum, vt pars eius ordinari; quia quod natum est dare vltimum actum completum, excludit in ordine ad illum effectum, omnem aliam formam, & actum diuersum numero, quæ aduenire nequit per modum constituentis, nisi supponat potentiam incompletam ex parte materiæ, aut constituti, quæ in proposito nulla est: ergo eædem formæ simul aduenientes nequeunt constituere idem numero Sacramentum; ex eo quòd quælibet nata sit dare vltimum actum, vel omnino nullum.

Duæ formæ vltimæ nequeunt constituere idem numero, quãdo non subordinantur.

12 Hanc ergo partem teneo esse de mente Doctoris: ad quam facit sua ratio, quæ æquiualet assertioni, & hoc potissimùm tenendo sententiam, quam ipse suprà, vt probabiliorem sequitur *dist.* 3. *quæst.* 1. nempe formam Baptismi pertinere ad essentiam eius, per modum fundamenti significationis sacramentalis; & non solùm se habere, vt circumstantiam respectu ablutionis, vt se habet intentio ministri respectu vtriusque, & alia concurrentia. Imò etiam idem assero, tenendo etiam sententiam Magistri, quam vt probabilem defendit, quæ totam significationem sacramentalem statuit in ipsa ablutione, ad quam se haberet sic forma, vt conditio, & circumstantia.

Sententia Doctoris.

Confirmatur, ablutio sacramentalis ab vtroque facta non facit vnum in esse signi sacramentalis; quamuis remotè posset aliquo modo dici vna physicè: ergo tollitur vnitas numerica Sacramenti in proposito casu, quantùm ad materiam, & quantùm ad formam. Antecedens probatur, quia forma prolata ab altero, siue se habeat vt compars ablutionis in significando, siue vt circumstantia, ita determinatè verificatur respectiuè ad ablutionem, ab ipso solo factam; vt nullo modo referri possit ad ablutionem factam ab altero; quia denotat actum ablutionis, vt sit valida, & sacramentalis, quatenus à proferente fit; ideóque ex communi sententia si vnus abluat, alter proferat solùm formam, non conficitur Sacramentum; quod esset falsum, si forma nata esset determinare ablutionem factam à non proferente, vel etiam partialiter: nam quæcunque ablutio nata determinari per formam si seorsim fieret, esset sufficiens, & perinde determinaretur per eandem.

Confirmatio.

Sacramenta fieri diuersa quoad formã, & quoad materiam.

13 Et si dicas, ex coniunctione ad ablutionem factam à proferente connotari ablutionem alterius, hoc nihil est; quia neque ex institutione diuina, hoc habet formæ, quæ nullo modo variatur in eo casu: neque ex institutione humana, verbi gratiâ, illa quâ vtitur Ecclesia Latina, *Ego te baptizo*, &c. ita enim denotat actum vt egredientem à proferente & absolutè sub hac ratione, vt nullo modo ex significatione, aut modo significandi referatur ad ablutionem factam ab alio, magis quàm si diceret, Ego video Petrum, non connotaret eundem videri à Paulo, quod nullo modo significat: ergo cùm forma tantùm significet ablutionem baptizati non absolutè, sed vt determinatè fit in exercitio ab ipso proferente, sic non connotat ablutionem eiusdem factam ab alio, siue in eadem parte fiat, siue in altera: quinimò si ad ablutionem alterius referretur, esset omnino falsa in modo significandi: & quamuis forma Græcorum, quoad modum significandi expressum, nõ denotet actum ablutionis in exercitio, vt est à proferente, sed respectiuè ad passum; tamen in reipsa id supponit implicitè, quia ad vnitatem Sacramenti requiritur; & forma Latinorum, quæ est magis expressa in modo significandi, non solùm quoad ipsam substantialem significationem, est vera.

Forma connotat ablutionem, vt est à proferente.

Hinc ergo patet rationem illam, quam Doctor ostendit, nempe superfluere alteram formam; perinde concludere etiam de lotione, quà sacramentalis est; & illa quæ præmisit de vnitate lotionis intelligi debere respectiuè ad subiectum de lotione in *esse* physico, vt est à duobus ministris partialiter; non autem de lotione, vt est significationis sacramentalis fundamentum, & vt refertur tam ad intentionem, quàm debet habere minister vt applicans, quam ad formam ab ipso prolatam, quæ limitantur necessariò ad ablutionem factam à seipso, vt tota est, & non vt pars alterius; ergo etiam superfluit lotio facta ab altero respectiuè ad constitutionem Sacramenti, vt est per hanc formam constitutum. Neque contra hanc superfluitatem plurimùm vrget impugnatio Vasquez, quæ est talis: 14

Ex eo quòd aliquid comparatione Sacramenti, ita se habeat, vt sine illo rectè constare posset, non sequitur rectè ad constitutionem ipsius Sacramenti non concurrere. Exemplum, si quis non solùm confiteatur peccata aliàs non confessa, sed aliàs confessa, à quibus absolutus est, non sequitur confessionem horum peccatorum non spectare ad constitutionem Sacramenti; quamuis etiam sine illa cum confessione aliorum consisteret Sacramentum: ergo similiter in proposito, quamuis, vnâ formâ omissâ, maneret Sacramentum, non sequitur quin illa simul prolata, spectet ad constitutionem vnius Sacramenti.

Fundamentũ Vasquez.

Respondetur in primis vnitatem Sacramenti Pœnitentiæ, aut diuersitatem eius numericam non sumi à materia remota, qualia sunt peccata, sed à proxima, neque illa esse materiam, in qua fundatur significatio Sacramenti, sed esse materiam circa quam exercetur: ideò nihil facere ad propositum, illam instantiam, quia non ita se habet forma Sacramenti Baptismi, sed tantùm fundamentum proximum, & vltimatum constitutum in genere formæ, nullum dicens ordinem, aut compossibilitatẽ per modum compartis, ad aliam formam; & consequenter ita constituens hoc vnum numero Sacramentum, cum hac numero ablutione facta à proferente, vt neque ex parte formæ, aut materiæ sit compossibilitas ad aliam formam numero diuersam: & hæc est superfluitas, quam intendit Doctor, non solùm quoad actum constitutionis Sacramenti, vt manere posset sine altera forma diuersa, sed etiam quantùm ad posse: ita vt cum illa nequeat cohærere, aut ab ea recipere constitutionem vllam essentialem, aut integralem, in *esse* Sacramenti, aut etiam simul cùm illa constituere Sacramentum essentiali, aut integrali constitutione, & seruatâ institutione Sacramenti, vt de facto est. 15

Soluitur.

Vnitas Sacramenti pœnitentiæ vnde sumitur? Retorquetur instantia.

Accedit vlteriùs, instantiam magis probare oppositum, quia in genere confessionis, & actus, est diuersa numero confessio peccatorum, quæ aliàs 16

Retorquetur instantia. aliàs non sunt confessa, quando illa sola fit, & confessio tam illorum aliorum venialium peccatorum, aut aliàs confessorum; & ita hæc diuersitas materiæ infert diuersitatem numericam in confessione, vt quandoque fiat nulla confessio, si omittatur aliquod peccatum culpabiliter, quod debuit confiteri. Quin etiam si loquamur de confessione, vt est informatio iudicis, tot sunt confessiones, quot peccata confessa, tam numero, quàm specie, etiam respectiuè ad sententiam, & cognitionem iudicis,& satisfactionem,licèt vnica sententia, quantùm ad remissionem, terminetur actus iudicialis, vel confessiones vna informatione exponantur, quâ ratione dici possunt habere vnitatem, de qua suo loco.

Alia ratio eiusdem soluitur. Alia ratio, quâ prædictus author putat se impugnare Doctorem, tendit contra illam additionem aliorum; sed nec eam rectè impugnat, vt in simili aliàs visum est contra eandem suprà de Baptismo paruulorum, *dist.4.q.1.* hîc dicit impossibile esse vnam prædictarum ablutionum, & prolationum à Deo acceptari,non factâ aliquâ in rebus ipsis mutatione.Quæ ratio procedit ex modo, quo aliàs explicat potentiam Dei ordinariam esse alligatam Sacramentis, vt aliter non posset supra modum ordinarium agere, quod est contra communẽ Doctorum asserentium potentiam Dei non esse ligatam Sacramentis, quin posset aliter dare effectum ipsius Sacraméti, sine Sacramento.

Cæterùm vt eadem ratio applicatur ad præsens, habet facilem solutionem ex principiis, ad quæ dicta additio debeat reduci; nempe non dari *Duæ causæ totales, quomodo se impediāt in effectu?* duas causas totales eiusdem effectus indiuisibilis in *esse* effectus, ita vt ab vna tantùm natus sit produci totus, & totaliter, si attingat eius productionem, siue instrumentaliter, siue physicè; non ex defectu virtutis in causa, sed ex defectu capacitatis in effectu.Huius generis putant multi esse formas substantiales in eodem passo producibiles: ita vt si duo ignes applicentur eidem passo, quod natum est recipere formam ab alterutro seruatâ proportione actiuitatis,distantiæ, & cætero æquali in ipsis, neutrum posse agere; sed requiri determiationem primi agentis, quâ vnus præ alio determinetur in agendo, altero nihil agente, qui licèt includat in sua virtute formam productam, tamen ob incapacitatem passi concurrente alio igne, fit in potentia remota, & indeterminata,non verò proximâ,donec determinetur per primam causam,cuius est supplere defectum naturæ in iis,in quibus ipsa natura deficit.

17 Eodem modo in proposito,saluãdo idem principium, etiam quoad efficaciam Sacramentorum, respectiuè ad effectum,qui natus esset,iuxta hæc, procedere ab vno tantùm seorsim, & non à duobus simul,tunc determinatio effectus debere prouenire à prima causa, inquantùm assistit Sacramentis, neque requiritur aliud motiuum, vt vnum præ alio in ordine ad effectum ordinaret, extra suam voluntatem:ordinaret tamen aliquod ipsorum ex voluntate antiqua, quâ decreuit assistere Sacramentis in ordine ad suum effectum. Etsi dicas, ergo Deus esset causa, vt Sacramentum alterum careret effectu.

Respondetur negando consequentiam, quia hæc culpa esset vtriusque ministri concurrentis in eo casu, vel certè diceretur neutrum carere suo effectu, quia vnum significat effectum in *facto esse*, alterum verò in *fieri*, quod sufficit ad veritatem formæ vtriusque,vt suprà aliàs diximus cum Doctore de Baptismo Virginis *dist. 4. quest.6.* Et sic etiam responderetur ad replicam à nobis factam, contra eandem additionem: sed non rectè quadrat,quia Sacramétum debet habere aliquem effectum,ex ordinatione diuina,& fine suæ institutionis,ad hoc vt licitè à ministro applicari possit: in proposito nullum habet; & quando signat effectum aliquem in *facto esse*, illud debet supponere vel à Deo concessum immediatè, vel per alias causas.

Quantùm ergo ad effectum remotum ministri, qui est gratia & character, dicendum est, illa duo Sacramenta simul concurrere ad illum effectum, vt dicit Doctor suprà in responsione ad primã obiectionem, & hoc non est inconueniens,quia efficacia tam ministrantis,quàm Sacramenti consistit in eo præcisè,quòd habeant adiunctam diuinæ volũtatis determinationem,& promissionem; non est autem inconueniens hæc multiplicari,ita vt intuitu tam huius,quàm illius Sacramenti, & ministri,tanquam motiuis numero diuersis,& totalibus determinetur per singula ad causandam gratiam sacramentalem, ad quam Sacramenta, tanquam ad eundem numero effectum, vt applicata sunt huic subiecto, ordinantur. Sic etiam electus mediante Baptismo, aut Pœnitentia in fine recipit gratiam, & eandem etiam recipit ex motiuo electionis suæ, quæ sunt diuersa motiua, ad eundem effectum determinantia. 18 *Produceretur gratia ab vtroque Sacramento, etiam totaliter.*

Alij docent, vt Bassolis, illa Sacramenta per modum vnius se habere in actu secundo, & sic etiam commodè sustineri posset,& declarari vnitas numerica ipsorum, ex vnitate numerica finis, vt hîc, & nunc applicantur, & fiunt, & ordinantur à ministris, vt eundem numero finem, quem attingunt, vel partialiter, vel totaliter in *esse* causæ moralis: sic etiam sumitur vnitas numerica in Sacramento Altaris, vt ordinatur per modum completi pastus, & conuiuij ad eundem finem, quamuis ille finis per vnam solam speciem attingatur. Potest denique in re morali sumi etiam vnitas numerica à materia remota vtriusque, nempe à lotione, inquantum physicè integrat vnam lotionem suscipientis: & sic explicari potest Doctor, vt suprà visum est, & in responsione ad secundum, dicens baptizationem passiuam esse vnam, intelligendo tam de lotione interna, quàm etiam externa modo dicto, vtrumque enim complectitur; quia de lotione interna magis vrget ipsum argumentum,ad quod respondet: de externa autem expressiùs loquitur responsio, vt submoueat replicam,quæ ex pluralitate actionum sumitur: quantùm autem ad internam lotionem, & eius vnitatem respondit expressè suprà in responsione ad primam obiectionem dicens, eam esse physicè à causa principali, quæ non multiplicatur; à ministris autem tantùm ministerialiter. 19 *Bassolis. Probabilis sententia.*

SCHOLIVM.

Non valere Baptismum, vno ponente formam, & altero materiam; & quæ huius ratio, ita Alens. 4.p.q.16.m.6.D.Thom.3.p.q.67.art.6.Bonau.d.5.art.1.q.1. Richard.d.3.art.4.q.1.Palud.Sotus, Gabr. Durand. citati.

De [e] secundo membro distinctionis, dico quòd vtroque seorsum aliquid faciente, & neutro totum simul sic abluente, & proferente verba, nihil fit. Nec est alia ratio, nisi institutio Dei, qui sicut voluit esse vnum principale agens, ita voluit habere vnum ministrum in collatione integra Sacramenti.

5 Hoc etiam apparet accipiendo istam formam, quâ nos vtimur: nam per verba illa, proferens ea, significat se abluere: non autem debet oratio esse falsa, quæ est forma Sacramentorum verorum. Consimiliter etiam debet intelligi verbum Græcorum dicentium, *baptizetur*, &c. quia non est tantùm deprecatio, sed etiam quædam efficax optatio; vt sit sensus, per istum actum meum circa istum, baptizetur ille.

COMMENTARIVS.

20 *Conclusio cõmunis.* DE *secundo membro*, &c. Hæc conclusio est communis Doctorum, & ratio, quam pro ea adducit, magis efficax est, quàm illa, quâ alij vtuntur, putantes verbum *Baptizo*, pro ministerio totius Sacramenti sumi: quia ille verbi vsus est improprius; forma enim non denotat seipsam per modum significati, cuius prolatio integrat ministerium Sacramenti; sed ipsam ablutionem, vt fit à ministro. Hanc rationem Doctoris sequuntur moderni, Suarez loco citato, & Vasquez *cap.* 4. tanquam magis efficacem. Ratio ergo à priori est institutio Christi, quæ sufficienter colligitur ex Matthæi vltimo, vbi traditur præceptum, & forma Baptismi: *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti:* vbi denotatur ablutionem debere fieri ab eo, qui baptizat cum inuocatione Trinitatis; quod supponunt etiam omnes Patres. Voluit ergo Christus habere vnum ministrum in ministerio integro Sacramenti, sicut causa principalis est vna: & patet, inquit Doctor, in forma Latinorum: *Ego baptizo te*, &c. quæ forma non est falsa, & significat ablutionem præcisè, vt fit ab eo, qui profert illam formam; quod debet etiam sic intelligi in forma Græcorum, quæ in nullo casu, est valida, quin in eodem esset valida forma Latinorum; quæ tamen non esset valida in casu, quo ablutio fieret ab altero diuerso à proferente, quia esset falsa.

Suarez. Vasquez.

21 *Marsilius. Eius sententia.* Marsilius *in* 4. *quæst.* 4. *art.* 4. *dubio* 11. docet in casu necessitatis, vbi duo essent præsentes, quorum vnus esset mancus, alius verò mutus, posse ministrari validè baptismum, muto lauante, & manco proferente formam; hoc modo, *Nos te baptizamus*, &c. quem sequi videtur Caietanus 3. *part. quæst.* 67. *art.* 6. *respon. ad* 3. Sed, vt aliàs diximus suprà, casus iste est fictus, quia in nullo casu, aliquis est ita mancus, quin proiicere posset aquam ex ore in subiectum, & statim subiungere verba, quia quæcumque virtus motiua sufficit ad perfectam prolationem, sufficit etiam ad proiiciendum sorbillum aquæ in subiectum, vel certè dimittendum, & continuando prolationem formæ, esset Baptismus validus. Secundò, in nullo casu necessitatis Sacramentum confici potest, quin etiam conficiatur ordinariè, loquendo de Baptismo. Tertiò, perinde illa forma erit falsa in eo casu, etiam pluraliter expressa; quia, *Nos te baptizamus*, &c. denotat ablutionem fieri ab vtroque quod casus non permittit. Quartò, Sacramenta habent suam institutionem conformem legi ordinariæ, & non comprehendunt casus, sicut neque ipsa lex, cuius sunt remedia ordinaria: non debet ergo de facili eorum institutio referri ad casus exorbitantes, & non subsistentes, sicut neque efficacia. Quidquid enim sit de quibusdam præceptis, quæ ad integritatem ipsorum spectant; verbi gratiâ, de præcepto confessionis verbalis in eo, qui est mutus, vel integræ confessionis omnium peccatorum in eo, qui iamiam est moriturus, vel in eo, qui petiit absolutionem, & amittit vsum loquelæ, qui validè absoluuntur in tali casu, vt colligitur ex natura actus, in quo institutum est Sacramentum, accedente Ecclesiæ declaratione. Et quia ad veritatem formæ, & sententiæ, in qua primariò huius Sacramenti vis consistit, sufficit informatio, quæ passibilis est ex casu, quando alia haberi nequit.

Caietan. Casus nõ admittitur. Impugnatur. Lex ordinaria non debet referri ad casus. Absolutio in casu valida. Ratio huius.

Nequit applicari in proposito. In propósito tamen nihil tale habetur, quia neque ex natura actus ablutionis, vt denotatur fieri à proferente formam, quæ esset falsa & practicè, & speculatiuè, si non exerceretur actus ablutionis à proferente; neque ex declaratione, vsu aliquo, aut praxi Ecclesiæ; neque ex paritate rationis potest extendi ministerium Baptismi ad casum præscriptum, qui non subest legi, & omnes Theologi repugnant. Nescio ergo quo fundamento aliud asseritur, & magis videtur superstitio cõtra veritatem, & reuerentiam Sacramenti, quàm pietas in eum, qui sic laborat necessitate. Conclusio probatur ab aliis ex quibusdam Canonibus, qui spectant ad Sacramentum ordinis, & varias patiuntur interpretationes: sufficiat ratio Doctoris, & communis sensus, ex quo institutio Sacramenti sumit legitimam interpretationem. Videantur moderni.

SCHOLIVM.

Vnum posse baptizare simul plures, proferendo formam pluraliter, quo casu verius est fieri plura baptismata: Doctores citati communiter. Esset tamen peccatum, sine maxima necessitate id facere.

6 *Vnus simul potest baptizare plures.* De tertio [a] membro diuisionis, conceditur quòd iste plures simul aspergens, vel fundens, & simul proferens formam in plurali, dicendo, *Ego baptizo vos:* baptizat simul omnes: tamen peccat mortaliter: quia non seruat formam impositam sibi ab Ecclesia, nisi fortè esset tanta necessitas, quòd immineret mors omnium: & si quando singulos baptizaret sigillatim, aliquis eorum foret mortuus, antequam alios baptizasset.

Sed

Sed hîc eſt dubium, vtrùm tunc ſit vnus Baptiſmus? Videtur quòd non: quia plures ſunt baptizati, & per conſequens plures baptizationes paſſiuæ, & ita plures actiones, & plures Baptiſmi. Sed oppoſitum videtur, quia non eſt niſi vnica forma: nam verba tantùm ſunt ſemel prolata. Poſſet tamen magis concedi, quòd ſunt plures Baptiſmi, tenendo illud, quod dictum eſt, quòd Sacramentum Baptiſmi eſt baptizatio paſſiua. Et tunc ad argumentum dicendum, quòd non oportet ad plurificationem alicuius, omnia quæ ſunt in illo, plurificari: ſed ſufficit aliquod eorum plurificari, ad hoc quòd totum plurificetur. Et illa etiam forma non eſt ſimpliciter vna, quia *ly vos*, includit in ſe ſingulare pluries geminatum.

Vnus ſimul baptizans plures, an plura facit Baptiſmata?

An autem caſus neceſſitatis, qui poſitus eſt de pluribus ſtatim morituris, excuſaret miniſtrum vtentem illâ formâ, *Baptizo vos*, à peccato mortali; dubium eſt. Videtur tamen hoc rationabile: quia ex quo in poteſtate Eccleſiæ fuit determinare iſtam formam ad illa verba, *Baptizo te*, (ſicut dictum eſt ſuprà *diſt. 3. quæſt. 2.*) non videtur, quòd ipſa voluerit aliquem ita præcisè ad illam formam arctare, vt per hoc alicui præcluderetur via ſalutis. Nunc autem in caſu prædicto, alicui illorum præcluditur ſalus, ſi non poſſet aliquis ſine peccato mortali vti iſtâ formâ, *Baptizo vos.* Nam ſi in quocumque caſu eſſet peccatum mortale, nullus deberet eos ſic baptizare: nullus enim debet ſalutem alterius procurare, peccando in ſe mortaliter.

De quarto membro [b] diſtinctionis, dico quòd ſi tempus haberi poteſt ad diſcernendum, an monſtrum ſit ſimpliciter vna perſona, vel duæ; de hoc debet haberi diligens inquiſitio antequam baptizetur. Poteſt autem inquiſitio haberi, vel ex partibus corporis, puta, ſi ſint duo capita, vel duæ ſpinæ dorſi: vel principale indicium de cordibus; ſed illud non poteſt eſſe faciliter euidens, dum viuit. Sed nec ſignum de duobus capitibus eſſet omnino certum: quia poſſibile eſſet aliquam cellulam in matrice eſſe perforatam per totum, præterquam in parte ſuperiori, & tunc concurrerent partes ſeminis cadentes in diuerſis incaſtraturis matricis, pro tota parte inferiori, & tunc diſtinguerentur in parte ſuprema, & ibi formarentur duo capita, cùm tamen reliqua materia non ſufficeret, niſi pro formatione vnius perſonæ. 7

Duo capita non ſignificant neceſſariò duas animas.

Breuiter, euidentiſſimum ſignum diſtinguendi, eſt per actum intellectus, & voluntatis. Si enim ſunt duæ animæ, non eſt neceſſarium vnam ſcire quicquid ſcit alia, & velle quicquid vult alia: tamen rarò vel nunquam accidit, quòd ſint duæ animæ, quin ſint duo capita, vel duæ partes principales capitis, licèt non è conuerſo. Et ſi quo modo poſſit deprehendi diuerſitas intellectuum in intelligendo, puta quòd per aliquod ſignum deprehenderetur idem ſciri, & neſciri: vel poſſet deprehendi diuerſitas voluntatum, puta, quòd eſſet ibi velle, & nolle de eodem, abſque dubitatione tenendum eſſet, quòd eſſent ibi duæ animæ. Sed iſtud non poteſt iudicari, niſi de monſtro adulto, quale ponitur fuiſſe in Francia, habens duo capita, quorum vnum expreſſit nolle de eo, de quo aliud expreſſit velle. Vnum enim noluit continere, & ſobriè viuere, & aliud laſciuire, & epulari: & cùm vnum per os ſuum excederet, reliquum clamabat ſe grauari.

Regula dignoſcēdi an monſtrū ſit vna perſona, vel duæ.

Monſtrum in Gallia.

De tali monſtro dico, quòd ſi certitudo poteſt haberi, & ſint partes, de quibus patet quòd pertinent ad diſtinctas perſonas, ſeparatim perfundi deberet iſta pars, & illa, cum iteratione formæ in ſingulari ſuper vtrumque. Si autem certitudo haberi non poſſit, baptizandus eſt ſaltem in illis partibus, quæ principaliter pertinent ad vnum, cum forma in ſingulari: & ſecundò abluendæ ſunt aliæ partes, quæ non videntur principaliter pertinere ad illum primum, & hoc cum forma, quæ ſeruanda eſt in illis, de quibus eſt dubium, quæ ponitur *Extrauag. de Baptiſmo, & eius effectu, capite de quibus.*

Monſtrum duarū animarū, quomodo baptizandum.

SCHOLIVM.

Si conſtat monſtrum habere duas animas, pars ſpectans ad hanc animam, ſeorſim baptizanda, à parte quæ ſpectat ad aliam. Si dubium eſt, an hæc, vel illa pars ſit alterius animæ, ſub conditione baptizetur.

Ad primum argumentum [c], antecedens non eſt verum, loquendo de vno Baptiſmo. Nam ſi idem baptizat plures, hoc eſt pluribus baptizationibus paſſiuis; & ita ſunt plures baptizationes. Et ſi intendat probare maiorem, loquendo de vnico Baptiſmo. Reſpondeo, quòd hoc non probat prima probatio de multis ſimul aſperſis, vt patet in tertio membro diſtinctionis. 8

Ad arg. 1.

Neque ſecunda probatio de monſtris: quia ſi eſſent duæ perſonæ in monſtro, eſſent

sigillatim baptizandæ: vel si simul baptizarentur sub hac forma; *Ego baptizo vos*, quamuis minister peccaret sine necessitate, quæ non posset de facili inueniri, talis scilicet, quòd non posset expectari sigillata baptizatio eorum: essent tamen duo Baptismi, sicut dictum est in tertio membro distinctionis.

Ad tertiam probationem de Eucharistia, quamuis Sacerdos proferendo semel verba, plures hostias consecret simul: tamen sunt ibi plures consecrationes passiuæ. Et etiam posset concedi, quòd essent plures Eucharistiæ, sicut plures hostiæ: similiter plura vina consecrata, sicut plura vina.

Argum. 2. Vnitas baptizantis, quomodo requiritur ad Bapt. Ad secundum dico, quòd in aliquo concurrunt plura, quorum quodlibet sine alio, est aliquid in se, & sicut est aliquid in se, ita potest permanere vt sit aliquid totius, sicut est in illo exemplo de partibus domus. Hoc modo non est in proposito: quia nec verba sine ablutione sunt aliquid Baptismi, nec ablutio sine verbis. Et si dicas, saltem illa vt simul existentia, sunt ad Baptismum, & sic possunt adhuc esse à diuersis. Hoc verum esset, si non esset vnitas efficientis requisita, inquantùm illa constituunt vnum signum: est autem requisita propter ordinationem principalis agentis, & instituentis: & istud non esset signum efficax, nisi totaliter ministraretur ab eodem.

COMMENTARIVS.

22 *Cõclusio communis.* Alensis. D. Thom. D. Bonau. Richard. Sotus. *Probatio conclusionis.*

a DE *tertio membro diuisionis*, &c. Conclusio hæc est cómunis quoad vtrumque membrum, eámque supponit Doctor ex sententia Alensis, D. Thomæ, D. Bonauenturæ, Richardi. Eam etiam docet Sotus; videantur locis citatis in scholiis præmissis huius quæstionis. Ratio est, quia nihil deficit ad valorem Sacramenti requisitum, quantùm ad materiam, & formam, quia illa variatio formæ de singulari in plurale, quoad particulam *vos*, requiritur ex parte subiectorum: & idem contigisse in facto supponunt Doctores, asserentes Apostolos tot millia vno die tinxisse per aspersionem, & in conuersione Indorum concurrentium ad fidem in tanta multitudine, factum esse constat, quorum Baptismum ratum habet Ecclesia, & necessitas ex paucitate ministrorum sufficienter qualificat actum respectiuè ad legem, quando aliter nequeat ipsis prouideri ex casu, aut defectu ministrorũ: hoc tamen intelligitur, si cætera quæ ad doctrinam faciunt, præmittantur, & inquantùm fieri potest reliqua præparatoria ad Baptismum. Si autem nequit hoc fieri, saltem instructio, & dispositio petentium Baptismum præmitti debet. De cætero non licet plures extra casum necessitatis baptizare simul, contra consuetudinem Ecclesiæ, & cum mutatione etiam formæ, quam tenetur seruare minister ex casu. Vide Doctorem versu *An autem*, &c.

Posse plures ab vno simul baptizari.

His suppositis, quærit an essent plura Sacramenta? & respondet fore plura Sacramenta ex multiplicatione materiæ, nempe ablutionis, vt recipitur in subiecto prout dixi *in art. 2. huius*; intelligit tamen de ablutione passiua, vt est à proferente, vt patet *art. 3.* & suprà *dist. 3. quæst. 3.* prout ibi est explicatum. Forma etiam illa, *Baptizo vos*, æquiualeret pluribus formis, quia extenditur ad omnia singularia geminata per pronomen plurale, pro quibus diuisiuè supponit, vt faciant numerum. 23 *Essent plura Sacramenta.*

b *De quarto membro*, &c. Vide textum, in quo regulas discernendi diuersitatem personarum, & animarum in monstro, fundatas exhibet; & modum ipsum baptizandi licitè, & validè iuxta doctrinam in præcedenti membro præmissam. *De monstro.*

c Responsio ad argumenta patet ex textu, & ex doctrina præmissa in variis membris, seu articulis quæstionis.

QVÆSTIO III.

Vtrùm requiratur simul esse ablutionem, & prolationem verborum?

Richard. *d. 3. art. 4. q. 2.* Caiet. *tom. 1. opusc. tract. 26.* Soto *d. 3. q. vn. art. 8.* Rubion *hîc q. 1.* Bassol. *q. 1.* Gabr. *hîc q. 1. art. 2.* Suarez *3. p. tom. 3. d. 2. sect. 2. gloss. cap.* Detrahe, *1. q. 1.* Vasquez *3. p. d. 148. c. 7.*

1 *Argum.* AD secundum sic proceditur, & arguitur quòd non oporteat simul esse ablutionem, & prolationem verborum, quia Eucharistia est vnum Sacramentum: & tamen inter verba consecrationis super panem, & verba consecrationis super vinum, est magna interpositio: quia ab illo loco, *Simili modo*, vsque, *Hic est calix*.

Ratio opp. Oppositum, August. super Ioan. homil. 80. & 1. q. 1. Detrahe. *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

SCHOLIVM.

Requiri & sufficere simultatem humanam, seu moralem, inter materiam & formam Baptismi, ita vt antequam altera pars finiatur, altera inchoëtur, & idem est de simultate partium in aliis Sacramentis.

Ad [a] istam quæstionem patet, quòd requiritur simultas, & principalis ratio est institutio Christi instituentis hæc duo tanquam vnum signum completum, ad signandum effectum, ita quòd neutrum esset signum sine alio. 2 *Quæ simultas requiratur.*

Sed [b] qualis simultas? Vna opinio super illud cap. *Detrahe*, dicit, quòd aqua per se non est Sacramentum: sed quando coniuncta est cum verbo, scilicet in vltima prolatione ipsius formæ; & hoc verum est, dicit glossator, secundùm eos, intantum, quòd si in illo instanti in quo forma terminatur, & à qua fit Sacramentum, puer non esset in aqua, non esset baptizatus. Non tamen sequitur, quòd asinus possit bibere Sacramentum, quod argumentum tangit ibi contra Gandulphum dicentem, quòd aqua est Sacramentum: sed ideò non sequitur contra illos, quia dicunt aquam esse Sacramentum tantùm in vltimo instanti: nec mirum est secundùm illum, si incipiat, & desinat esse in eodem instanti: cùm hoc sit reperire in aliis casibus, secundùm legem: & ponit vnum casum, *ff. de acceptilat. l. antepenult.* & reprehendit illud exemplum. Sed ponit aliud de seruo dato vxori à viro, vt eum manumittat. Nam in eodem instanti incipit, & desinit habere dominium, *ff. de donat. inter virum, & vxorem.* Quod autem, §. *vltim.* aliud exemplum potest poni vbi quis similiter incipit, & desinit esse debitor, vt, *ff. ad Velle. l. debitrix.* Illæ benè possunt esse obiectiones, & subtilitates Bernardicæ, & quidem satis asininæ, timendo ne asinus bibat Sacramentum: quia aqua neque ante prolationem verborum, nec in prolatione, nec in vltimo instanti, neque breuiter vnquam, neque sine verbis, vel cum verbis, est Sacramentum: sed ipsa ablutio in aqua: & ad bibendum illam non potest venire aliquis asinus. Nec ista simultas vltimi instantis prolationis verborum, & ablutionis, est necessaria: nam Apostoli baptizantes tria millia vno die, *Act.* 2. non semper cum vltima syllaba formæ asperserunt, ita quòd tunc aqua tetigerit baptizatum. *Reprehendit glossas Iuristarum.*

Quod etiam ipse adducit, virtutem aliquam esse in aqua in vltimo instanti, & statim desinere, nihil est, propriè intelligendo verba: quia permanens quando desinit esse, non est, quando incipit esse, est: habet enim primum sui *esse*, & non vltimum: ergo si simul incipiat, & desinat, simul est, & non est. Nec illud oportet propter hoc, vt non remaneat virtus in aqua post actum baptizandi: quia nec aliqua virtus est in aqua, quando actu baptizans vtitur eâ, sicut tactum est, *dist.* 1. nec illæ concordantiæ legis probant idem incipere simul, & desinere: sed habent suum intellectum, quo modo dominus alio modo incipit habere dominium serui dati vxori, quam priùs habuit, & desinit habere eo modo, quo priùs habuit. Habuit enim priùs immediatè, & nunc habet mediatè: quia nunc est seruus vxoris. 3 *Permanens, quando desinit esse, nō est, quando incipit esse, est.*

Dico ergo, quòd talis simultas requiritur, qualis requiritur in actibus humanis. Noluit enim Christus nos obligare ad tam subtilem simultatem, quam vix posset homo percipere, vel seruare. Iudicatur autem simultas inter factum hominis, & verbum, quando incipit vnum antequam totaliter finiat aliud: & hoc indifferenter, siue istud priùs finierit, quàm aliud, vel è conuerso: verbi gratiâ, si quis dicat illam orationem, *facias hoc*, & fricet barbam, siue incipiat actum suum ante prolationem, siue è conuerso: dum tamen vnum non finiatur completè ante inceptionem alterius, dicetur, Ille simul dixit hoc, & fecit hoc. Ita dico, quòd siue Sacerdos priùs immergat vnâ immersione, vbi moris terræ est ter immergere, & postea incipiat verba cum secunda immersione: siue priùs incipiat verba dicere, & dicto, *Ego te baptizo*, immergat cum illis verbis sequentibus, est sufficiens simultas: dum tamen prolatio non finiatur ante inceptionem ablutionis, nec ablutio finiatur ante inceptionem prolationis, talis simultas est sufficiens ad Baptismum. 4 *Simultas humana seu moralis, qualis.*

Ad argumentum de Eucharistia, dicendum, quòd non est talis vnitas inter species panis & vini, qualis est in Sacramento Baptismi. Illæ enim non sunt partes tales, quarum neutra significat sine altera. Verè enim species panis continet corpus Christi, etiam sine consecratione sanguinis; sed hæc verba nihil sunt Baptismi, sine ablutione, nec è conuerso. *Ad argum.*

COMMENTARIVS.

1 *Cõclusio communis.*

a AD *istam quæstionem patet*,&c. Est conclusio communis, quia id exigit institutio, vt forma determinet materiam, & coalescant in vnum, quocumque modo ad inuicem ordinentur, siue vt compartes eiusdem fundamenti, in quo perficitur significatio sacramentalis; siue vt fundamentum, & circumstantia iuxta varios modos explicandi specialem essentiam huius, aut illius Sacramenti in specie, intelligitur difficultas in Sacramentis, quæ in vsu consistunt, non autem de Eucharistia, in qua est ratio specialis: quia est permanens, vt indicat Doctor.

Simultas materiæ & formæ.

b *Sed qualis simultas*, &c. Primò reiicit opinionem glossatoris 1. *quæst.* 1. cap. *Detrahe*, &c. atque fundamenta eius;& meritò, vt omnes concedunt, quia Christus non voluit ministros Sacramentorum, quæ pro conditione hominum in materia facili, & peruia instituit, quo facilè per ipsa perueniri posset ad salutem; & quorum ministerium voluit esse visibile,& perceptibile:non voluit, inquam, obligare ad rigorem Mathematicum, qui nequit sub sensum, aut prudentiam cadere: sufficit ergo moralis propinquitas, quæ interuenit inter actiones humanas.

2 Aliqui, vt Vasquez, & Suarez locis citatis à Scholiaste, imponunt nostro Doctori eum voluisse requiri saltè, vt ablutio incipiat antequam forma terminetur; aut econtrà: quod tenuit Caietanus opusculorum *tom.* 1. *tit.* 26. §. *Ad cuius euidentiam*, &c. Meliùs intellexit Soto Doctorem, quem & ipse sequitur *dist.* 3. *quæst. vnica art.* 8. neque hoc requiri in rigore, sed sufficere continuationem moralem, iuxta naturam cuiusque actionis, & modum enunciandi formæ. Ex quibus constat ad Sacramentum exigi nunc maiorem, nunc minorem, quatenus ad signum sacramentale spectant *hic*, & *nunc*: quia licèt in hac materia omnis diligentia adhibenda est, vt debitè exerceatur; tamen submouendi sunt scrupuli, & pericula, quæ de valore Sacramenti possint exoriri.

Sentẽtia Doctoris.

Et hæc est sententia Doctoris; nam licèt posuerit modum secundùm rigorem Philosophicum, etiam saluãdum de simultate successiuorum, quæ existunt per partes,& non simul, & quæ magis est in praxi, & quàm ex congruitate, & reuerentia minister debet obseruare, vt actionem abluendi faciat inuocãdo Trinitatem; tamen neque id asseruit de necessitate Sacramenti requiri (quãuis requiratur de necessitate ministri, quando seruari potest) quin etiam minor per moralem continuationem ablutionis,& prolationis formæ sufficiat: dicit enim sufficere (vt excludat rationes glossatoris) ad simultatem, vt vna actio incipiat antequam terminetur alia; non dicit tamen omnino hoc esse per se requisitum: nam ratio posita ab ipso primum docet sufficere propinquitatem moralem,& humanam, per quam materia, & forma ad idem referãtur per modum vnius signi, & §. *Qualis est*,&c. in fine, ait impugnando glossatorem: *Apostoli baptizantes tria millia eodem die, Act. 2. non semper cum vltima syllaba formæ asperserunt, ita quòd tunc aqua tetigerit baptizatum*, &c. quo casu aspersio potuit præuenire formam, aut subsequi. *Sufficit moralis.*

Hoc etiam clariùs colligitur suprà *ex dist.* 3. *quæst.* 2. §. *De secunda variatione*, versu *de interpositione*,&c. vbi dicit sufficere ad connexionem verborum formæ in ratione veri signi, continuitatem requisitam ad actus humanos. Vnde si aliquis dicens, Baptizo te, interponat hoc verbum, *tacete*, vel *recedite*, & prosequatur formam in reliquis, donec absoluat, non impeditur continuitas eius, ad sensum sacramentalem requisita: sed non maior requiritur propinquitas formæ ad materiam, vt fiat totum signum sacramentale, quàm vnius partis formæ ad aliam, vt similiter seruetur sensus sacramentalis; sed hæc non est physica, sed moralis, & humano modo cõsiderata: aliàs etiam syncopans, aut singultiens, aut respirans, aut suspirans, non posset validè proferre formam, interclusâ voce, & halitu per eiusmodi, seu potiùs interruptà ad modicum, quod est falsum, quia sic non esset signum aptum infirmitati humanæ: ergo etiam similis vnio, & continuitas inter formam, & materiam sufficiunt ex mente Doctoris. Scholiastes, quando dicit *requiritur*, intelligit quantùm est de necessitate & congruitate ministri, dum potest, quia seruanda est regula Ritualium & vsus, & in ministerio Sacramentorum, si possibilitas adest, & via tutissima est sequenda & eligenda; vt optimè præscribit Doctor eodem loco in fine præcedentis paragraphi. *Non maior debet esse propinquitas formæ ad materiam, quàm partium formæ ad se mutuò.*

QVÆSTIO IV.

Vtrùm oporteat baptizantem esse personaliter distinctum à baptizato?

Alensis 4. *p. q.* 16. *m.* 8. Rich. *hic art.* 4. *q.* 3. D. Thom. 3. *p. q.* 66. *art.* 5. *ad* 4. Rubion *hic*, *q.* 2. *a.* 1. Bassol. *d.* 5. *q.* 1. D. Bonau. *d.* 5. *art.* 1. *q.* 1. Vasquez 3. *p. d.* 148. *cap.* 7.

1 *Argum. Ratio opp.* AD tertium arguitur, quòd non oportet baptizantem personaliter distingui à baptizato: quia Sacerdos potest sibi ipsi dare Eucharistiam, vt patet in Missa: ergo sicut potest recipere Sacramentum illud à seipso, ita & istud.

Contrà, *Extrau.* de Baptismo, & eius effectu, *debitum.*

SCHOLIVM.

Oportere baptizantem distingui à baptizato, probat figurâ, auctoritate, & ratione.

Ista [a] quæstio soluitur expresè in illo cap. *Debitum*, pro parte affirmatiua, ad quod adducitur figura, authoritas, & ratio congrua. Figura est, quia Christus ad hoc signandum,

dum, non à se, sed à Ioanne baptizari voluit. Auctoritas colligitur ex verbis Domini dicentis Apostolis Matth. vlt. *Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris*, &c. vbi discipulos exprimit in secunda persona, & baptizatos in tertia.

Ratio quæ innuitur ibi, est ista, quia in Baptismo celebratur illa spiritualis generatio, de qua veritas ait Ioan. 3. *Oportet vos nasci denuo.* Sicut ergo in carnali generatione alius est, qui gignit, & alius, qui gignitur: ita & in sacramentali generatione, alius debet esse, qui spiritualiter generat, & alius qui spiritualiter generatur.

Ad argumentum, dico quòd susceptio Eucharistiæ non est Sacramentum, sicut tangetur in materia de Eucharistia: sed est comestio, seu perceptio sacramentalis: Baptismus autem est Sacramentum. Et si arguas, Sacerdos saltem ministrat sibi Sacramentum Eucharistiæ: ergo pari ratione potest istud. Respondeo, ministrare illud Sacramentum, non est Sacramentum, quia Sacramentum illud non consistit in vsu: sed ministrare Sacramentum Baptismi est ipsum Sacramentum. Et ratio diuersitatis est, quia Sacramentum Baptismi consistit in vsu essentialiter, & non in aqua, vt dictum est in quæstione præcedenti: Eucharistia autem est quoddam permanens distinctum ab vsu Sacramenti: quamuis ergo aliquis posset esse in vsu Sacramenti permanentis, minister, & suscipiens illum vsum: non tamen potest hoc in Sacramento, quod essentialiter consistit in vsu. 3 *Ad argum*

COMMENTARIVS.

1 *Nemo se baptizare potest.* a ISta quæstio, &c. Hæc conclusio est extra dubium, definita ab Innocentio III. cap. *Debitum, de Baptismo*, quod citat Doctor. Rationem autem subiectam illius capitis, quæ est Pontificis, aliqui vocant in dubium, tanquam non probantem, ideóque recurrendum esse dicunt ad institutionem solam Christi. Videantur Rubion & Bassolis locis citatis à Scholiaste. *Explicatur ratio Pontificis.* Si spectetur potentia Dei instituentis Sacramenta, non est dubium, quin Deus posset vti ministerio proprio hominis ad seipsum regenerandum specialiter per modum ministri, & sic ratio illa non probat aliter fieri non posse, sed illa ratio datur tanquam congruentia facti, & institutionis positæ: nam omne *secundùm quid* dicitur respectiuè ad suum *simpliciter*, cuius proprietates secundùm aliquem modum participare debet, aut imitari, quia est ens participatum. *Docet congruentiam facti.* Scriptura, & Patres dicunt Baptismum esse lauacrum regenerationis in Christo, à peccato, quod quis ex Adamo generatione traxit, & secundùm imitationem generationis carnalis, qua peccator nascitur ex Adamo, describitur eius regeneratio in Christo per aquam: vnde Paulus seruans eandem proprietatem, *Non prius*, inquit, *quod spirituale est, sed quod animale est.*

2 *Regeneratio retinet similitudinē generationis.* Congruè ergo sicut in cæteris Baptismus institutus est, vt seruet suo modo proprietatem generationis in aliis, ita & in hoc, vt sit à ministro differente à persona baptizata, tanquam à causa proxima: in rebus autem merè supernaturalibus, quæ dependent à voluntate Dei, non est alia ratio, nisi *sic volo, sic iubeo*; sed ex natura rei factæ potest colligi congrua eius ratio, qualem appellat Doctor *præmissam*, in capite citato à Pontifice adductam, cuius efficacia reducitur ad factum, & institutionem, quia baptizans debet in persona Christi, & Ecclesiæ, quorum minister est, & intentionem seruat, ministrare Baptismum, seu lauacrum regenerationis: hoc autem non potest filius Adami, & remotus inquantùm ipse suscipit Sacramentum regenerationis, vt eo coniungatur Christo, & Ecclesiæ per regenerationem, quia repræsentat Adamum, & mortuum vitâ spirituali, quia sic consideratur, vt adhuc membrum Adami per peccatum, & quà subiectus est morti, ac damnationi: ergo initiatio eius, & reductio ad vitam, debet fieri per alium, qui sustinet intentionem, & authoritatem Christi, & Ecclesiæ: nam in politiis humanis, nullus ciuis ciuitatis aduersæ, ex sua authoritate inscribitur in ciuitatem aliam, sed hoc debet fieri per membra ipsius ciuitatis, cuius ambit incorporationem: talis est ciuitas Dei, quæ est Ecclesia, & ciuitas diaboli, cui inscribitur homo per peccatum: ergo ritè debuit seruari hæc proportio. *Baptizatus non est minister Christi.* *Similitudo apposita.*

3 Hinc ergo rectè sequitur, baptizatum non posse sustinere personam Christi in fauorem proprium, quoad propositum, quia accedit ad Sacramentum, vt inscribendus membrum Christi, & Ecclesiæ, à quibus est separatus. Neque refert si inscribens minister sit membrum separatum personaliter, vel Paganus, vel Iudæus, quia licèt non sit membrum viuum Christi, quoad fidem, & characterem, est tamen membrum eius, quoad authoritatem, & intentionem, vt est minister. *Minister Paganus sustinet personam Christi.*

Huc etiam tendit ratio D. Bonauenturæ, quia idem non potest esse mundans & mundatus. Alensis recurrit ad veritatem formæ, quæ designat distinctionem personarum. Veritas conclusionis de facili deducitur ex aliis decretis Ecclesiæ: sed illud solum adducit Doctor, quia casus in specie practicatus est à Iudæo, qui seipsum baptizauit inter Iudæos existens in defectu alterius ministri: cui fidem Sacramenti profuisse, docet Pontifex, *id est*, per charitatem operantem, non ipsum Sacramentum quod nullum fuit.

QVÆSTIO V.

Vtrùm in baptizante requiratur intentio baptizandi?

Alensis 4.*p.q.*13.*m.*1.*per tres art.* D.Bonau.*hic* 2.*p.a.*2.*q.*1. *&* 2. Rich. *a.*1. *q.*2. D.Thom. *q.*1.*a.*2.*&* 3.*p.* *q.*64.*a.*8. Suar.*ibi d.*13.*s.*2.*&* 3.

1 CIRCA tertium principale,quæro duo. Primò, Vtrùm in baptizante requiratur intentio baptizandi? Secundò,an requiratur in eo actualis intentio baptizandi? Ad primum arguitur quòd non, quia non habens fidem potest baptizare, patet hoc de Pagano, de *consecrat. dist.*4. *Romanus*: sed non habens fidem,non habet intentionem: quia nullus vult fieri,quod non credit posse fieri. *Argum.* 1.

Argum. 2. Præterea, Augustinus super Io. Homilia 5. *Non timeo ebriosum in actu baptizandi.* Sed perfectè ebriosus non potest habere vsum rationis: ergò nec intentionem.

Ratio opp. Contrà, Magister in litera. c.1. *Solet etiam quæri in hoc*, inquit, *sicut in aliis Sacramentis, sicut forma est seruanda,ita intentio celebrandi est habenda.*

SCHOLIVM.

*Reiecta ratione Richardi dicit duo. Primum,baptizans necessariò debet intendere actum baptizationis, id est,liberè illum elicere, vt valeat. Secundum,non tenetur intendere finem vltimum, benè tamen finem proximum in particulari, vel generali, id est, facere baptizatum Christianum,vel quod instituit Christus, seu quod solent Christiani facere, Trid.ss.7.can.*11.*& ss.*14. *can.*9. *Vide Coccium tom.*2.*lib.*5.*art.*2.

2 *Rich. præsenti dist. art.*1.*q.*2. Ad istam [a] quæstionem communiter conceditur, quòd sic. Ad quod ponitur talis congruitas: quando ex aliquibus duobus fit vnum, oportet quòd hoc fiat per aliquod coniungens illa:verbum & elementum concurrunt ad vnum Baptismum:ergo requiritur aliquid coniungens illa: hoc autem coniungens non potest esse suscipiens:quia habet rationem materiæ,& susceptiui: ergo oportet,quòd sit in ministro:sed tale nihil videtur, nisi intentio, quia ipse ministrans per potentias exteriores puta motiuam, quâ abluit, & expressiuam,quâ profert verba, causat illa,vt distincta.

Contra Ric. Hæc ratio non videtur multùm efficax: quia in signo instituto ad placitum possunt multa concurrere ad rationem vnius signi,propter actionem instituentis,licèt nihil aliud sit, à quo habeat vnitatem. Patet de circulis ornatis foliis viridibus, & aliis multis, ad signandum mustum.

Intentio dupliciter sumitur. Dico [b] ergo distinguendo de intentione quantum ad obiectum, respectu cuius dicitur intentio, quòd minister potest dici intendere, vel actum illum, quem exercet: vel finem propter quem talis actus est exercendus. Secundò,magis propriè accipitur intentio,quia magis respicit finem propter quem intenditur,vt patet *lib.*2.tamen primo modo aliter accipitur, vt patet per Augustinum 9. *de Trin.* & alibi frequenter, vbi vult,quòd intentio copulat intelligentiam cum parente. Hoc etiam modo accipitur intentio 2.*Physic. text.c.*9.*& inde.* vbi agens ex intentione, quòd dicitur agens à proposito, distinguitur contra agens naturale. *Cap.vlt.*

3 Dico [c] ergo,quòd oportet ministrum habere intentionem primo modo,scilicet respectu actus,quem exercet. Cuius ratio est, quia intentio requiritur in quocunque homine agente aliquid,non fortuitè,vel exercente aliquem actum humanum,propriè loquendo de actibus humanis, qui scilicet causantur per intellectum, & voluntatem ab homine.

Ille autem actus,quem minister debet exercere,debet esse humanus in eo, & non casualis, vel fortuitus: est enim actus, ad quem Deus obligauit ministrum ex parte sui, & suscipientem ex parte sua. Actus autem ad quem homo obligatur, debet esse humanus, non casualis,vel fortuitus, quia super fortuita non cadit obligatio: ipsa etiam obligatio est,vt homo intendat illud ad quod obligatur.

Si autem loquamur de intentione secundo modo,scilicet respectu finis propter quem talis actus est exercendus. Dicendum,quòd talis finis est duplex, scilicet principalis, & remotus, vtpote, quòd baptizatus fiat filius regni, qualis fieri non potest si non habeat gratiam, per quam est dignus vitâ. Alius est proximus & minùs principalis, vt scilicet

baptiza

baptizatus fiat Christianus, siue membrum Ecclesiæ militantis, & vtrumque finem potest aliquis intendere in vniuersali, vel particulari.

Dico [d] ergo, quòd intentio finis vltimi nullo modo requiritur in baptizante: quia Paganus nullo modo intendit ordinare istum, quem baptizat ad vitam æternam: requiritur tamen intentio respectu finis proximi: & hoc vel in particulari, vel in generali: in particulari, vt si intendat istum intrare legem Christianorum seruandam in generali, si intendit facere circa istum, quod Christiani solent facere circa suos. 4

Intentio finis proximi quomodo necessaria ad Baptismum?

Ratio autem quare requiritur ista intentio respectu finis proximi, & non respectu finis vltimi, est congrua: quia scilicet Deus voluit istum actum exercitum à ministro esse humanum in eo, & non tantùm, vt est talis actus in natura (qui in hoc non distingueretur à quacunque alia balneatione, cum aliis verbis) sed inquantùm est actus alicuius, vt ministri exercentis signum Dei: habens autem aliquem actum humanum intendit finem illius actus, vt est sibi actus humanus: ergo minister intendit finem proximum istius actus, vt est sibi impositus: sed finis ille vltimus, scilicet ordinare istum ad vitam æternam, non est finis huius, vt est actus humanus, ad quem finem oporteat actum istum ordinare, vt sit sibi humanus.

Quare in baptizante requiritur intentio.

Hoc autem rationabile est vniuersaliter in vsu signi practici. Si quis enim legislator institueret in sua politia, tactum manus esse signum practicum amicitiæ, non intenderet, quòd vtentes illo signo præcisè haberent actum humanum circa istud, inquantùm est tale quid materialiter: sed inquantùm est tale signum institutum. Et si disposuisset omne tale signum facere seruari, non faceret hoc seruari, nisi homo exerceret actum istum, vbi est institutus ad talem finem. 5

SCHOLIVM.

Explicat rationem instrumenti secundùm quinque eius acceptiones, de quo d. 1. q. 1. & 4. resoluens ministrum esse causam secundam respectu Sacramenti, sed instrumentum respectu gratiæ, eo modo quo agens dispositiuum est instrumentum respectu effectus principalis.

Sed contra istam obiicitur sic: Instrumentum non oportet, quòd habeat actionem propriam: quia in actione propria non esset instrumentum, sed principale agens: nec multo magis oportet, quòd instrumentum habeat intentionem respectu finis, sed sufficit, quòd dirigatur à principali agente intendente finem: minister est instrumentum Dei: ergo, &c.

Præterea, ad Sacramentum nihil per se requiritur, nisi vel pars, vel res Sacramenti: sed intentio non est pars, nec aliquid Sacramenti, quia non est aliquid sensibile: nec est res Sacramenti, quia res Sacramenti est in suscipiente Sacramentum.

Ad primum, dico, quòd aliud est loqui de causa secunda, & aliud de instrumento propriè dicto, de quo tractatum est suprà *distinct.* 1. Causa enim secunda habet formam propriam in esse quieto, quæ est sibi ratio agendi in ordine suo, & hoc respectu eiusdem effectus, respectu cuius agit causa principalis in suo ordine, ita quòd vniuersaliter secunda causa propriè accepta, effectum principalis causæ per formam suam propriam attingit, in virtute tamen causæ principalis agentis, quia subordinatur illi: sed instrumentum propriè, si ponitur actiuum, vel non attingit effectum principalis agentis, sed tantùm aliquam dispositionem præuiam: quomodo qualitas alterans dicitur instrumentum substantiæ ad generandum substantiam: hoc tamen non est, quòd sit instrumentum in actione alterandi, immò respectu alterationis est perfectum principium, in tantum, quòd si per se esset, per se posset alterare: sed solùm propter hoc dicitur instrumentum respectu substantiæ, quia agit ad aliquam formam, quæ est dispositio ad substantiam: vnde ad substantiam diceretur magis agens disponens, vt diuiditur contra perficiens, quàm agens instrumentale, diuisum contra principale. 6

Causa secunda quomodo differt ab instrumento. Instrumentum quinque modis sumi. Quare causa alterans dicitur instrumentum

Vel si ponatur instrumentum actiuum, & tamen attingens terminum principalis agentis, in hoc distinguitur à causa secunda, quia non habet in esse quieto formam, quæ sit principium agendi in suo ordine: sed tantùm in actuali motione, & recipit eam dum actualiter mouetur. Et de quocunque illorum trium, scilicet causa secunda propriè dicta, & causa instrumentali dispositiua, & instrumentali actiua per formam receptam in actuali motione, falsum est, quòd non habeat intentionem propriam, eo modo quo agens naturale habet intentionem naturalem, quia quodlibet istorum trium habet formam propriam, quæ est sibi proprium principium agendi in ordine suo: & per consequens propriam

Causa instrumentalis si est actiua habet intentionem propriam.

propriam intentionem: quia formam actiuam naturalem consequitur intentio isto modo.

7 *2. de Anim. & alibi. Quomodo pars dicitur instrumentũ respectu operationis totius?* Quarto modo posset poni instrumentum, & propriè actiuum respectu totius, aliqua pars, cui scilicet, primò conuenit esse principium operationis, & toti non nisi per partem. Et hoc modo Philosophus vocat organa partes illas, secundùm quas conuenit toti operatio. Et istud quodam modo habet intentionem propriam, & quodam modo non. Nam forma eius actiua, & est eius, & est totius: sed eius est primò: totius autem est per se, sed non primò. Et eodem modo de intentione. Non enim est hîc ordo virtutis ad virtutem, in *esse quieto*, sicut in primo membro: nec ordo effectus ad effectum, sicut in secundo: nec virtutis in *fieri*, ad virtutem in *esse quieto*, sicut in tertio: sed est eadem virtus, diuersimodè tamen participata in toto, & in parte, & de isto membro posset concedi, quòd tale instrumentum non habet aliam intentionem à principali agente, sicut nec aliam actionem propriè habet pars, quàm totum agens per partem, sed alio modo habet eandem. Exemplum primi, Sol & pater respectu generationis filij. Exemplum secundi, ignis & calor, qui est disponens ad generationem alterius ignis. Exemplum tertij, color illuminatus, & species coloris in aëre, respectu mutationis oculi ad speciem, vel visionem coloris. Exemplum quarti, organum potentiæ nutritiuæ, & totum animal respectu nutritionis.

8 *Dist. 1. q. 1. & 4. Instrumẽta artis non sunt actiua.* Præter hæc quatuor, communis dici consueuit nomen instrumenti de quibusdam aliis, id est, de instrumentis artificum, à quibus primò tractum est nomen instrumenti, vt de securi & serra, & huiusmodi: de quibus frequenter ponuntur exempla ista, quæ, vt dictum est suprà, non sunt propriè actiua, neque respectu principalis effectus, si agens per talia attingit effectum principalem, sicut monetarius per aliquod instrumentum attingit figuram imprimendam monetæ, quæ est terminus eius principalis: neque formæ disponentis, si agens per talia agit ad dispositionem præuiam, sicut per securim agit ad diuisionem ligni, quæ est præuia formæ arcæ. Sed tamen instrumentum isto modo dictum, aliud à quatuor modis prædictis, est motum susceptiuum effectus prioris ordinati ad effectum posteriorem, ita quòd receptum in eo, habet ordinem ad terminum principalem, sicut effectus propinquior causæ, ad effectum remotiorem: non autem habet ordinem causalitatis propriè dictæ. & de tali posset concedi, quòd instrumentum non habet actionem propriam, respectu effectus, quia nec habet aliquam virtutem, nec in *esse quieto*, nec in *fieri*: & ideo simpliciter non est actiuum, & per consequens, nec habet intentionem, vt conuenit agenti.

9 Patet ergo quomodo illa maior debet intelligi de instrumento: quia vel de isto, quod scilicet non est actiuum, sed receptiuum effectus prioris: vel quarto modo de parte respectu totius operantis per partem: & minor est falsa, & quantum ad quartum modum, & etiam quintum. Immò minister est causa secunda respectu ablutionis: non tantùm vt ablutio est, sed vt sacramentalis: & ideò habet propriam intentionem, cùm sit agens voluntarium, & non naturale, illam scilicet quæ pertinet ad cognoscentem. Sed respectu principalis effectus Baptismi, scilicet gratiæ, potest dici instrumentum respectu Dei, eo modo, quo agens dispositiuum dicitur instrumentum respectu perficientis in secundo modo: & tale agens non habet intentionem respectu termini principalis agentis, sed respectu sui proprij termini. Et ita concedo, quòd non est necesse baptizantem habere intentionem respectu vltimi finis Baptismi: sed respectu Baptismi.

Minister est causa secunda respectu Sacramẽti, sed respectu gratiæ instrumentum dispositiuũ. Intẽtio causandi gratiam, non est necessaria in ministro. Intentio est principium determinãs agens intellectuale.

Ad secundum dico, quòd ad Baptismum pertinent aliqua tanquam intrinseca, & aliqua vt extrinseca, & concedo, quòd nihil intrinsecè pertinet ad ipsum, vel ad fundamentum eius, nisi sensibile. Tamen sicut causa efficiens requiritur necessariò ad ipsum, tanquam causa extrinseca: ita illud quod est quasi principium agendi tali causæ effectiuæ. Principium autem vltimatum determinans agens intellectuale ad agendum, est intentio: quia tale agens per imperium voluntatis, est causa actiua motiua aliarum potentiarum, quæ subiacent imperio voluntatis. Quando ergo dicitur, quòd nihil pertinet ad Sacramentum, nisi sit aliquid Sacramenti, vel res eius; verum est de eo, quod est intrinsecum ipsius fundamenti, vel signati ipsius Sacramenti. Sed intentio neutro modo est intrinsecum, requiritur tamen ex parte agentis.

10 *Ad arg. 1.* Ad primum principale dico, quòd non habens fidem de fine vltimo, non intendit ordinare istum per Baptismum ad illum finem vltimum: credens tamen eum posse per Baptismum ascribi sectæ Christianorum, siue credat sectam illam valere, siue non, potest intendere ascribere istum illi sectæ: vel generaliùs potest intendere facere per actum istum circa hunc, quod Christiani intendunt facere circa tales. Exemplum, possem enim

ego

ego credens Iudæos per circumcisionem distingui ab aliis, intendere hunc paruulum sectæ Iudæorum ascribere, & facere circa eum, quod Iudæi faciunt circa suos circumcisos, etiamsi non crederem circumcisionem illam valere ad salutem. Hoc etiam modo aliqua verba quibus vtuntur magi, vel magiæ incantantes, posset aliquis bonæ fidei proferre circa materiam illam, circa quam alij vtuntur, intendens in generali facere illa ad illum finem, ad quem illi proferunt.

Ad secundum dico, quòd ebriosus est, qui est assuetus ad ebrietatem: & iste non semper est ebrius, quia non semper impeditus ab actu rationis. Verum ergo dicit August. *Non timeo ebriosum*, id est, assuetum generaliter ad ebrietatem; quia illa consuetudo mala non prohibet, quin Baptismus ab eo collatus sit bonus: non tamen quando est ebrius. Et hoc dico perfectè, quando totaliter impeditur ratio: sed aliàs quando est non impeditus, potens ratione vti. *Ad 2.*

COMMENTARIVS.

1 *De intẽtione.* a AD *istam quæstionem*, &c. Hic agitur de intentione, inquantùm requiritur, vt principium ex parte agentis à proposito, qualis est minister: superiùs autem exclusi sunt amentes, & incapaces rationis à ministerio Sacramenti, quia ab iis non potest procedere actio humana, vel hoc ministerium modo humano, qui est vt procedat mediante intentione, & scientiâ per modum iudicij, & discretionis, & non fortuitæ, aut meræ apprehensionis, & sine omni vsu rationis. Non agitur autem hîc de qualitate intentionis, sed de eius substantia: in sequenti de qualitate differitur, seu de modo eius.

Distinguit Doctor infrà, §. *Hoc autem rationabile est*, &c. intentionem humanam respectu ministerij Sacramenti duplicem. *Duplex intentio.* Aliam, quâ esset actio quidem libera, sed non formaliter vsus Sacramenti, quà Sacramentum est, id est, cæremonia sacra, & ille vsus esset materialis, rerum & verborum, nempe applicatio rei & formæ Sacramenti, non tamen per modum Sacramenti, sed ad alium finem, vt irrisoriè, & simulatè, vt quondam illudebant Ecclesiæ idololatræ, vel malefici, vt quando ex instinctu dæmonis baptizant bruta ad contemptum Sacramenti: vel si quis intenderet dicere formam recitatiuè tantùm; & non vt est signum practicum. *Intentio materialis.* Alius modus est, quando fit vsus Sacramenti formaliter, vt est cæremonia sacra, intendendo facere quod fecit Christus, & Ecclesia, seu Christiani faciunt, siue ex intentione speciali, siue ex generali intentione: & de intentione hoc modo sumpta Doctores hîc differunt. *Intentio formalis.*

2 *Error hæreticorum.* Hæretici negant illam intentionem requiri ex falso dogmate, quia putant Sacramenta non esse causas gratiæ, sed solùm excitantia signa fidei, quod perinde ipsis competit, siue hoc à ministrante intendatur, siue non: quia hæc excitatio competit ipsis ex institutione sua respectiuè ad eum, qui fidem concipere potest; sicut, si proferatur hæc dictio *homo*, aut *homo currit*, quæcunque sit intentio proferentis, perinde excitat ad memoriam signati audientem, & secundùm hoc etiam consequenter dicere debent, nec vsum rationis exigi in ministro, ad hunc enim effectum nihil conducit, cùm solùm dependeat ab institutione signi, & capacitate audientis: quod tamen negat Kemnitius *in secunda parte examinis* negans actionem sacramentalem esse debere subsannationem mimicam, aut lusum. Errorem prædictum docuit Lutherus *in lib. de captiuitate Babylonica, cap. de Baptismo*: & in articulo 12. damnato à Leone X. Caluinus in *Antidoto ad canon. 11. Tridentini*, Tilmannus in lib. de erroribus Pontificiorum.

3 *Sententia Catherini.* Alij Doctores Catholici, licèt admittant sanam doctrinam de intentionis necessitate; tamen aliqui eam durè explicant. Catherinus in opusculo de intentione ministri Sacramentorum dicit sufficere intentionem exteriùs faciendi, ea quæ facit Ecclesia, nempe ponendi ablutionem, & verba debita, quam intentionem nequit non habere, si sit sanæ mentis, quamuis neque Ecclesiam esse credat, aut vllum effectum Sacramenti, neque vllam aliam intentionem, quæ cum hac constare potest, officere Sacramento, quin perficiatur.

Citatur pro eadem sententia Angelus, verbo *Baptismus* 5. n. 7. sed immeritò, quia dicit non sufficere intentionem solùm lauandi corpus; & requiri saltem intentionem, quâ fiat per modum cęremoniæ consuetæ, & in reipsa hanc esse intentionem faciendi, quod facit Ecclesia: licèt non sub illo expresso motiuo. Idem sensit Innocentius IV. in cap. *Si quis puerum*, de Baptismo, &c. quem malè in suum errorem allegat Kemnitius. Paludanus in solo matrimonio requirit intentionem ratione contractus, in quo perficitur: in aliis solùm intentionem proferendi verba legitimè, & hoc potissimum asserit in Baptismo, quia minister non est causa principalis, sed applicans actiua passiuis. Vide *dist. 6. quæst. 2. art. 3.* Sententiam illam Catherini sequitur Syluester verbo *Baptismus* 3. & pro eadem citatur D. Thomas *in hac dist. quæst. 1. art. 2. quæstiuncula 1. ad 2. & 3. parte quæst. 49. art. 8. responsione ad 2.* *Syluester. D. Thom.*

4 *Reiicitur ratio Richardi.* His suppositis, Doctor optimè hanc quæstionem resoluit. Primò reiicit rationem Richardi, tanquam non probantem, quia etsi coniunctio exigatur inter materiam, & verba Sacramenti, potest illa necessitas ab instituente esse, & non à ministro: verbi gratiâ, quantumlibet minister habeat intentionem Christi, & Ecclesiæ, nisi in reipsa coniungatur ablutio, & forma, eâ simultate, quæ expressa est quæstione 3. *suprà*, nihil fit; non ex alia ratione, nisi quia ex institutione diuina exigitur hæc coniunctio inter partes eiusdem signi, & Sacramenti: si ergo saluetur illa coniunctio requisita ex institutione, saluatur omnis per se requisita vnio inter ablutionem, & prolationem formæ, ad quam non exigitur intentio ministri. *Coniunctio inter materiã & formam est ex institutione diuina.* Quòd ergo requiratur hæc intentio, non est ex coniunctione illarum: quia, vt benè Doctor *quæst. 2. responsione ad vltimum*: ablutio sine verbis non est baptismalis, neque verba sine ablutione sunt

ſunt aliquid Baptiſmi: ergo intentio miniſtri ex alio fine exigitur.

5 *Intentio duplex.*

b *Dico ergo diſtinguendo de intentione*, &c. Hîc ſumit intentionem, vt eſt actus efficax, & principium operandi in agente à propoſito, & reſpectiuè ad obiectum, vel materiale, vel formale; materiale eſt ipſe actus exercitus, ſub quacunque ratione, aut motiuo fiat, & hæc neceſſaria eſt in quocunque exercente illum actum, quia eâ ſublatâ, tolleretur ipſe actus, qui ex ea imperatur, & fit; ſicut ceſſante motu efficaci in finem, ceſſat etiam motus in media humano modo, & ſub ratione mediorum. Secundo modo ſumitur intentio actus ex fine, ad quem ipſe actus ordinatur, nempe ad finem ſignificationis, & hoc modo facit ad inſtitutum quæſtionis præſentis; patet diſtinctio ex littera.

Prima concluſio.

c *Dico ergo, quòd oportet miniſtrum habere intentionem primo modo*, &c. Hæc eſt prima concluſio, & iuxta primum mẽbrum diſtinctionis, quia ille actus debet eſſe humanus, & liber, ad quem Deus lege ſtatutâ obligat, quia in neceſſariis, & fortuitis non cadit obligatio legis, quæ eſt regula voluntatis liberæ, quam tenetur ſequi ex electione.

6 *Duplex finis intentionis.*

Si autem loquamur de intentione ſecundo modo, &c. Hîc diſtinguit intentionem, tam quoad finem, quàm quoad modum tendendi in finem: finis autem duplex, alius proximus, alius remotus. Proximus eſt ipſe actus non in *eſſe* naturæ, aut liberi, & humani tantùm, ſed etiam, vt eſt cæremonia, & ſpectans, ſaltem inter Chriſtianos ad cultum, & quo fit membrum Eccleſiæ militantis, & hic eſt finis minùs principalis. Alius eſt finis extrinſecus, nempe effectus gratiæ in ſuſcipiente: vterque finis poteſt intendi, aut generali intentione, ſeu vniuerſali, & in particulari, confuſè, diſtinctè, implicitè, explicitè, formaliter, virtualiter, iuxta diuerſos modos explicandi modum tendendi voluntatis, qui ſequitur modum concipiendi ex parte intellectus, qui hoc, vel illo modo proponit actum, ſub his motiuis. Explicat autem Doctor intentionem generalem proximi finis per hoc, quod eſt intendere facere circa illum, quod Chriſtiani ſolent facere: in particulari verò intentio eſt, quâ baptizatum velit explicitè fieri Chriſtianum.

Finis minùs principalis.

Finis principalis.

Diuerſus modus intentionis.

Motiuum vniuerſalis intentionis, & particularis.

7 *Prima concluſio huius §. & 2. in ordine quæſtionũ.*

d *Dico ergo, quòd intentio finis vltimi*, &c. Hîc ſubiicit duas concluſiones. Prima eſt, non requiri ad valorem Baptiſmi, vt baptizans intendat finem vltimum, & principalem ipſius actus. Intelligitur concluſio de intentione explicita, & particulari, non autem de ſola implicita, & virtuali, quæ etiam ſaluatur in prima intentione. Hanc probat, quia Paganus, & Iudæus nequeunt habere illam intentionem, ſuppoſitâ ignorantiâ finis, & ſaltem efficaciæ medij ad talem finem.

Secunda concluſio, quæ eſt 3. in ordine.

Requiri intentionem finis proximi.

Secunda concluſio, requiritur intentio finis proximi, vel in generali, vel in particulari, & hæc intentio ad minimum, neceſſaria eſt ad valorem Sacramenti. Hæc eſt de fide, vt patet ex Tridentino *ſeſſ. 7. can. 11. de Sacramentis in genere*; *Si quis dixerit in miniſtris, dum Sacramentum conferunt, non requiri intentionem, ſaltem faciendi quod facit Eccleſia, anathema ſit*. Florentinum in Decreto vnionis, vbi dicit: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materiâ, verbis tanquam formâ, & perſonâ miniſtri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia*, &c. Dixi hanc concluſionem eſſe de fide, quia

Trident.

Florent.

verè puto neminem ex ſchola Theologorum in reipſa aliud dicere: quia Doctor diligens indagator ſententiæ antiquorum Theologorum, & potiſſimùm S. Thomæ, qui pro ſententia contraria à Catherino, & Syluestro citatur, & quem tacito nomine impugnat Durandus: cum tamen in eam ſententiam neque adducit, neque impugnat: & quamuis Caietanus, & Sotus plurimùm laborent, aliique poſteriores, vt eum eximant à tali ſententia, neſcio quid difficultatis habeat, ſi rectè mentem eius, & rem, ipſam perpendamus: oportet enim conſiderare, quòd hoc ipſo, quòd velit miniſter proferre verba formæ, non ridiculè, neque iocosè, neque ex alia intentione extranea Sacramento, aut repugnanti, ſed ſeriò, vt habent rationem formæ, & materiæ, & conueniunt in vnam cæremoniam, hoc ipſo habere intentionem generalem Eccleſiæ, & Chriſti, neque aliam ab hac diſtinctam requiri ad valorem Sacramenti.

Sententia D. Thomæ plana eſt, & ſine difficultate.

Vnde aduertendum eſt, hanc intentionem generalem variis modis poſſe concipi, & formari, nempe ſi velit facere, quod videt facere hîc, & nunc vnum Chriſtianum, vel ſi velit facere, quod ab eo petitur; verbi gratiâ, ſi ſit Paganus, qui nihil audiuit de Chriſto, aut Eccleſia, aut de corpore, & profeſſione Chriſtianorum, ſed quod petitur ab hoc Chriſtiano adulto, in neceſſitate conſtituto, & inſtruatur de ablutione, & prolatione verborum, per modum cuiuſdam cæremoniæ, & ipſi eam adhibeat iuxta mentem petentis, quamuis nihil in ſpeciali ſit edoctus de eius efficacia, præcepto, neceſſiate, aut de Chriſto, aut Eccleſia, aut profeſſione Chriſtianorum, quo caſu non habet aliam intentionem expreſſam, quàm abluendi, & proferendi verba per modum cæremoniæ, & iuxta mentem, & requiſitionem petentis, erit Baptiſmus validus, & ſaluatur in eo intentio generalis, hoc ipſo, quòd miniſterium illud præſtet per modum cæremoniæ, ad effectum, quem intendit petens. In quo etiam caſu ligatur intentio ipſi miniſterio, ſcilicet ablutioni, & prolationi verborum, per modum cæremoniæ, neque aliam habet diuerſam, aut motiuum intrinſecum alterius, quod cognoſcat. Et hoc modo intendit D. Thomas quando dicit non requiri aliam intentionem in eo faciendi, quod facit Eccleſia, diuerſam ab ea, quæ eſt proferendi verba, & abluendi, nempe ſub ratione ritus, & cæremoniæ, & excludit tantùm illam intentionem expreſſam, & neceſſariam, quâ vellet imitari Eccleſiam, tanquam ex hoc motiuo, conceptam, ſine qua poteſt manere Sacramentum validum, quia motiuum ſufficiens intentionis generalis ſubſiſtit, vel eo ipſo, quòd intendat ablutionem facere, & verba proferre per modum ritus, & cæremoniæ, vel quâ vtuntur alij, vel quam ad requiſitionem alterius facit, prout ipſe poſtulans intendit.

8 *Varij modi concipiendi intentionem vniuerſalem.*

Verus ſenſus D. Thomæ.

Probari poteſt exemplo, verbi gratiâ, in incantatoribus (quo in ſimili vtitur noſter Doctor ſuprà) quando ergo indigent ad ſuperſtitionem ſuam, & ad effectum intentum, de quo cum dæmone pepigerunt, operâ alterius, quamuis hic neſciat intentum, confert tamen operam petitam cum obſeruationibus, ab eis præſcriptis, præſtat illud opus ex ſufficienti intentione ad effectum incantationis, eo ipſo, quòd exhibeat opus iuxta mentem alterius, & obſeruatis ritibus præſcriptis: & per hoc explicatur quod habet S. Doctor *in art. 8. quæſtionis 64.* qui negotium faceſſit patri Vaſquez *reſponſione ad ſecundum argumen*

Exemplum.

Explicatur alius locus eius.

argumentum; nam sententia S. Thomæ est plana ex corpore, vbi requirit intentionem ministri, vt determinet ablutionem, quæ indifferens est ad multa, vt sanitatem, mundationem corporalem, ludum, & huiusmodi. Et hæc intentio, inquit, exprimitur per verba quæ sunt in Sacramentis; puta cùm dicitur, *Ego te baptizo in nomine Patris*, &c. Quod ita intelligendum est, non quòd verba quomodocumque significent intentionem ministri internam, cùm denotent tantùm actum, & inuocationem Trinitatis; sed indirectè, quatenus effectus denotat suam causam: nam sicut verba exteriùs prolata, magis expressè, & determinatè significant effectum Sacramenti, & ad eandem significationem limitant, & determinant ablutionem, quæ ex natura sua est indifferens: ita etiam verba magis exprimunt intentionem interiorem, quâ similiter determinatur ablutio, quàm eam exprimat ablutio ipsa, quæ habet rationem determinabilis: & in hoc passu videtur tacitè occurrere secundo argumento, & tertio: nam secundum tangit perplexitatem suscipientis Baptismum, qui si dependet ab intentione ministri, nequit ipsi esse nota, cùm sit interna, neque consequenter se recepisse Sacramentum.

10 Ad quod respondet primò ex aliis, qui dicunt requiri intentionem mentalem in ministro, quæ si desit nihil fit: hunc tamen defectum in pueris supplet Christus, in adultis sua deuotio, & fides. Hoc impugnat: quia licèt hoc sufficiat in ordine ad effectum iustificationis, non tamen ad effectum characteris, qui non datur nisi per Sacramentum: adhuc ergo manet illa perplexitas. Respondet cum aliis, quòd minister Sacramenti agat in persona totius Ecclesiæ, cuius est minister; *In verbis autem, quæ profert, exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exteriùs exprimatur ex parte ministri, vel recipientis Sacramentum*, &c.

Quæ verba non ita absolutè intelligenda sunt, quasi per solam prolationem verborum quomodocumque fiat, & ex quocumque fine, habeatur intentio Ecclesiæ, aut ipsius ministri, eo modo quo requiritur ad perficiendum Sacramentum: sed quòd habeatur sufficiens certitudo, ex qua suscipiens deponat perplexitatem, & cognoscat Sacramentum verum se recepisse, quia aliam certitudinem nequit habere de intentione ministri; & Sacramentum habeatur ratum coram Ecclesia: vnde addit, *nisi ipse minister exteriùs contrarium exprimat, vel recipiens Sacramentum:* nempe, si ille dicat se non habuisse voluntatem dandi Sacramentum, & hîc non voluisse illud recipere: quia hoc dato non solùm in reipsa Sacramentum non subsisteret, sed neque pro rato ab Ecclesia haberetur, aut haberi deberet.

11 Quòd si ergo Sanctus Thomas vellet non dependere Sacramentum ab intentione, vel posse existimaret subsistere intentionem Ecclesiæ, sine vlla intentione, aut cum contraria intentione ministri, & repugnantia suscipientis, non adderet illa verba; quæ tantùm in eum finem adducta sunt, vt ostendatur præsumptionem, & certitudinem de valore Sacramenti fundari eo ipso, quòd ablutio externa fiat cum debita forma, nisi contingat eam elidi per aliquid aliud expressum à ministro, aut à suscipiente: neque argumentum oppositum aliud petit. Vnde, quamdiu subsistit intentio Ecclesiæ, & Christi, manet Sacramentum, quantumlibet aliud exprimeretur, quod intentionem non tolleret; nam si saluatur intentio causæ principalis requisita, saluatur etiam in exercitio, quidquid per se requisitum est ad Sacramentum. Ideò in responsione ad primum dicit expressè requiri in ministro intentionem, quâ se subiiciat principali agenti, scilicet intendat facere quod facit Christus, & Ecclesia: & *responsione ad tertium*, idem supponit, dicens intentionem habitualem (quam alij virtualem intelligunt) sufficere in Sacerdote distracto, qui tamen voluit priùs actualiter facere, quod facit Ecclesia. Ex his patet etiam quâ viâ intelligendi sunt alij Theologi, qui videntur negare intentionem ministri esse necessariam ad valorem Sacramenti; nam dicunt necessarium esse intendere actiones externas vt sacramentales sunt, per modum ritus instituti, in qua intentione virtualiter includitur intentio faciendi quod Ecclesia facit: qui enim applicat materiam, & formam, quà tales sunt, applicat ex intentione totius, ac proinde conficiendi Sacramenti; & implicitè reliqua quæ per se sequuntur, qui applicat, inquam, non fortuitè, sed ex electione. *Explicantur alij Theologi.*

12 *Probatio conclusionis.* Probo ergo conclusionem hoc modo intellectam esse de fide, quia præter materiam, & formam in exercitio, id est, præter ablutionem in *fieri*, & prolationem formæ, requirunt Concilia tertium, nempe intentionem ministri, saltem faciendi quod facit Ecclesia: sed hæc intentio non saluatur in voluntate faciendi ablutionem, & proferendi formam, tantùm materialiter, quia sic possunt fieri etiam liberè ex alio fine præter intentionem Ecclesiæ, aut contra eam, & Sacramentum esse inualidum, vt per se constat; vt si ad lusum fiant: ergo non sufficit ablutio, & probatio facta absque intentione, quâ ordinantur ad inuicem per modum signi sacramentalis, vel vniuersali, vel particulari. *Concilia præter materiã, & formã requirunt intentionem.*

Secunda probatio. Secundò, quando Concilia exigunt res & verba, exigunt ea vt posita in exercitio, & modo humano: ergo cum intentione ad hoc requisita, vt actio sit humana, & libera. Sed præterea exigunt Concilia intentionem faciendi quod facit Ecclesia: ergo hæc diuersa est ab intentione faciendi illos actus, quà sunt humani actus in genere. Patet consequentia, quia superflueret definitio, cùm nihil diuersum importet, præter id quod ipsa materia proxima, & forma prolata includunt. *Requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia.*

Tertia ratio. Tertiò, Concilium Tridentinum aliquid definit contra hæreticos Lutheranos, qui intentionem ministri, aut faciendi quod facit Ecclesia, requiri negabant; sed hi non negabant ad ablutionem, & prolationem formæ requiri, vt fiant humano modo, à ministris: ergo aliud præter hoc negabant, quod definit Concilium, requiri. *Trident. Damnat hæreticos negãtes intentionem.*

Quarta ratio. Quartò, intentio Ecclesiæ, & Christi, quoad præfatas actiones respicit vsum religiosum in ipsis, & cultum; ergo intentio faciendi, quod facit Ecclesia, necessariò ordinatur ad vsum religiosum eorum: ergo sub hoc motiuo ipsas actiones, modo aliquo ex dictis confusè, vel distinctè respicit. Patet consequentia, quia intentio Ecclesiæ, & Christi necessariò saluanda in ministro, nequit in eo saluari, nisi per modum regulæ obiectiuæ, vel per modum causæ inferioris, & ministerialis subordinatæ. Si primo modo: necessariò intendit facere, quod facit Ecclesia, & sic *Actio baptismalis debet fieri per modum cæremoniæ.*

saluatur intentio eius in ministro, per modum regulæ obiectiuæ, quam sequitur: si secundo modo, non subordinatur Christo, aut Ecclesiæ, nisi vt causa inferior subordinata; & hoc modo operans per subiectionem ad Christum, & Ecclesiam: sed in nullo vsu, qui non est sacer, subsistit talis subordinatio in ministro: ergo neque actio sacramentalis quà talis est. Subsumptum patet, quia illæ actiones cadunt præcisè sub intentione, & influxu Christi, vt sunt sacramentales, & spectant ad religionem, aliter non subsunt ipsi. Huc spectat ratio Doctoris, & D. Thomæ, *responsione ad primum in dicto articulo*; eam sic format Doctor:

Minister subordinatur Christo.

14 Quintò, Deus voluit illum actum fieri à ministro per modum actus humani, & non tantùm in *esse* naturæ, id est, vt est indifferens ad quoscumque alios effectus, vt dicit S. Thomas, vel ad alias balneationes, vt Doctor in litera; sed inquantùm est actus alicuius, vt ministri exercentis signum Dei; sed habens actum humanum intendit finem illius, vt est sibi humanus: quia alioquin non subsisteret intentio, & volitio efficax ipsius actus externi, de quo est sermo, & liberi: ergo minister intendit finem proximum illius actus, vt est sibi impositus, id est, vt exercet actum, inquantùm minister est, & subordinatur causæ principali: aliàs certè non exercet actum vt minister; sed vt causa principalis non subordinata, & ad diuersum finem ab eo, qui necessariò necessitate Sacramenti intenditur à ministro, vt minister subordinatur causæ principali.

Quinta ratio.

Debet intendi finis actus particularis, & proximus.

15 Confirmatur, ministerium Sacramenti non competit ministro, nisi per potestatem concessam à causa principali instituente Sacramentum, per quam potestatem in actu primo constituitur minister, & causa instrumentalis, quam potestatem non habet amens respectu Baptismi, non Sacerdos respectu Eucharistiæ, non approbatus ab Ecclesia respectu absolutionis; & sic de reliquis ministris Sacramentorum: ergo quacumque ratione procedit actus à ministro, absque eo, quòd procedat secundùm potestatem datam, vel ab ipsa potestate tanquam à principio, non procedit à ministro, quà minister est Sacramenti, per potestatem à Deo datam: sed non potest procedere secundùm potestatem datam, nisi respectiuè ad Sacramentum, quà Sacramentum est, seu signum sacrum à Deo institutum, ad quod ordinatur per se potestas data, & ministerium, quod est actus secundus illius potestatis, & *fieri* Sacramenti: ergo de necessitate supponit intentionem ad ministerium Sacramenti, quà Sacramentum est, vel generalem, vel particularem quâ reducitur potestas à Deo data in exercitium.

Confirmatur.

Debet actus esse à Ministro secūdùm potestatē datam.

Vnde sicut artifex nunquam agit secundùm artem, nisi habeat intentionem sic faciendi, quâ ars reducitur ad exercitium; ita vt si casu contingat eum facere effectum, qui natus esset fieri secundùm artem; non tamen esse per artem; & sicut studiosus faciens iustum, sed non iustè propter ipsam iustitiam, non agit secundùm virtutem, & sicut iudex, aut legislator faciens aliquid, & non secundùm potestatem quam habet, non agit vt iudex, aut legislator, quia ad hæc requiritur intentio vtendi potestate ipsâ, vt verè operetur secundùm potestatem, & ex ipsa: ita similiter minister Sacramenti, si non agat secundùm potestatem à Deo concessam, nunquam agit vt minister, neque vt subordinatus causæ principali, vt instrumentum animatum: ad hoc autem vt agat secundùm potestatem ministri, & per ipsam, requiritur intentio specifica actus illius potestatis, inquantum est diuersa ab aliis, & vt ipsa copulatur cum suo actu, seu actus cum ipsa,

Probatio per exempla.

Hæc autem intentio nequit subsistere, nisi motiuum eius aliquo modo subsistat, quod est ministerium Sacrum, aut confusè, aut explicata volitione aliquo modo, & hoc ex institutione Christi, non solùm quæ respicit res & verba, quia horum institutio est independens à ministro, aut eius voluntate: sed ex institutione speciali, quâ dedit potestatem conficiendi Sacramenti ipsi ministro præ aliis. Et quamuis hæc sit communis, quoad Baptismum in omnibus viatoribus capacibus libertatis, & discretionis; tamen non ideò prærequiritur in ipsis libertas ad hoc vt actus dicatur liber physicè præcisè, quia hac libertate potest elici, absque eo, quòd sit sacramentalis: sed vt minister institutus concipiat intentionem per se requisitam ad ministerium, in quo agit, vt minister subiectus causæ principali. 16

Quod patet ex communi consensu Ecclesiæ, quæ præsumit de hac intentione ministri requisita eo ipso, quòd nihil ei derogans exteriùs apparet; quod si appareat, aut de defectu intentionis constet; quamuis etiam constet actus illos liberè fuisse elicitos, nempe ablutionis, & prolationis, Ecclesia iudicaret Sacramentum esse nullum, non ex defectu formæ, aut materiæ requisitæ, sed ex defectu intentionis necessariæ: & hoc modo interpretantur plures Doctores responsionem Zachariæ Papæ circa Baptismum collatum cum illa forma: *In nomine Patria, & Filia*, &c. fuisse validum; si defuit intentio inducendi erroris. Et quidquid sit de hoc, Baptisma collatum ab Athanasio adhuc puero, & ratum in Ecclesia Alexandrina, antequam datum fuit pro rato, examinatum est de intentione non simpliciter libera, quia de hac vix dubitari posset; sed de intentione seria, & ex fine conferendi Sacramenti, conceptâ. Non video ergo in hoc differentiam aliquam notabilem inter Doctores, nisi tantùm fortè in verbis, & modis explicandi intentionem requisitam in ministro: id concesserim Catherinum fortè inconsultè ad probationem suæ sententiæ processisse, quatenus putauit aliquid particulare in ea contineri, diuersum à communi sententia scholæ.

Præsumit Ecclesia de valore Baptismi, nisi aliud appareat.

Zacharias Papa.

Obiicies primò illā vulgarem historiam Athanasij adhuc pueri, baptizantis per iocum, quam tradidit Ruffinus *lib. 1. historia, cap. 14.* Nicephorus *lib. 8. cap. 44.* & similiter aliam similem de puero Iudæo baptizato ab aliis pueris per lusum refert, *lib. 3. c. vltimo:* qui Baptismus receptus est in Ecclesia Constantinopolitana, & suppletæ tantùm cæremoniæ, & ritus solemnis. Respondetur, si iocus sit talis, vt sit mera simulatio excludens animum exercendi actus seriò, & prout exigitur ad substantiam eius, sic excludere requisitam intentionem: si verò iocus sit talis, vt non excludat voluntatem per se requisitam ad actum, quamuis vlteriùs etiam intendatur oblectatio, nihil derogare Sacramento, quantùm ad valorem eius. Huius generis fuit iocus ille puerorum baptizantium; ideò Baptismus ab eis datus pro rato, & valido fuit receptus. 17

Prima obiectio.
Ruffinus.
Nicephor.

Baptismus datus à pueris.
Responsio.
Iocus non excludit intentionē seriam.

Obiicies

18 *Secunda obiectio.* Obiicies secundò, Chrysostomum homilia 85. in Ioannem: *Sacerdos*, inquit, *linguam, & manus præbet, neque enim iustum est propter alterius malitiam ad salutis nostræ Symbola fide accedentes offendi*, &c. ergo præter intentionem abluendi, & proferendi verba, non requiritur alia, quæ sit in ministro; aliàs non solùm manus, & verba offerret Sacerdos. *Augustin.* Item Augustinus *lib. 7. de Baptismo, cap. 53.* & habetur in capitulo; *Solet etiam quæri*, *de consecratione*, *dist.* 4. vbi asserit si absit simulatio ex parte recipientis, quamuis adsit in dante Baptismum, recipere verè Sacramentum.

Responsio. Explicatur Chrysostomus. Respondetur, Chrysostomum non excludere intentionem legitimam offerendi manus, & verba ad effectum præstandi Baptismi, quia intendit actum debere esse humanum in ordine ad Sacramentum conficiendum, & oblatum: neque per malitiam intendit defectum intentionis debitæ; sed solùm probitatis, & morum, quæ non nocet baptizato, de qua ex proposito illic disserit. *Similiter Augustinus.* Similiter patet ad Augustinum, qui non loquitur de simulatione excludente seriam intentionẽ dandi Sacramenti; quamuis ibi non integrè explicat de qua simulatione agat; sed præsumi debet de hac agere: & fortè alludit ad Baptismum datum ab Athanasio, aut etiam datum Mimo coram Diocletiano, qui de repentè conuersus est & professus fidem Christianam, & factus est Martyr; in quibus ex parte tam suscipientium, quàm offerentium seruata est intentio seriò agendi, quod faciebant Christiani. Respondetur etiam secundò, Augustinum nihil in eo casu determinasse, sed suspendisse sentẽtiam, donec ab Ecclesia, aut aliis aliquid determinaretur, quod postea factum est.

19 *Tertia obiectio.* Obiicies tertiò Christum instituisse Sacramenta, modo quo conuenientius erat; sed magis conueniens erat ea non dependere ab intentione ministri: ergo, &c. Minor probatur, quia neque alia signa ex authoritate publica instituta dependent ab intentione vtentium: deinde contractus, transactiones, & huiusmodi, non dependent ab intentione ministri, verbi gratiâ, procuratoris; sed à lege: ergo similiter non fuit congruum talem dependentiam in proposito admiscere. Consequentia patet: quia sic redderentur multi perplexi de valore Sacramenti percepti, verbi gratiâ, inter hæreticos; qui errorem docent contra veritatem Sacramenti. Deinde hac ratione, vt passim Patres, & Concilia tradunt, non voluit Christus sua Sacramenta dependere à probitate, aut fide ministri: ergo magis id congruit ne dependerent etiam ab eius intentione.

Responsio. Diuersitas inter alia signa publica, & Sacramenta, quoad vsum. Respondetur negando Minorem. Ad cuius probationem respondetur vsum aliorum signorum dependere ab authoritate publica tantùm, idque congruenter ad finem pacis, & communionis publicæ seruandæ, ad quam se habent particulares personæ, tanquam subiectæ legibus, non tanquam ministri eorum, à quibus dependet finis politici administratio: non ita in proposito, quia Sacramenta ex definitione Ecclesiæ dependent ab intentione ministri, idque congruenter, quia instituta sunt in cultum religionis, qui debetur Deo, & consignata sunt Ecclesiæ, vt per ministros publicos exercerentur, nempe Sacerdotes; vel alios, vt in Baptismo, ex eorum defectu, & congruo fine huius Sacramenti: debet ergo in ministris tanquam in causis subordinatis, seruari intentio publica legis, & principis, cuius sunt ministri: sicut in ministris iustitiæ debet seruari intentio legis quantum ad actum in se: debet etiam seruari intentio Ecclesiæ tanquam in administratoribus, & quamdiu hæc seruatur, validè conficitur Sacramentum, non obstante quacumque intentione particulari huius aut illius, inquantum est persona particularis; modò illa non destruat intentionem vniuersalem.

Ex quo patet ad secundam probationem, quia neque lex cuius virtute stabilitur contractus, neque etiam mandatarius volunt dependere contractum à ministro, nisi in certo modo, in quo Procurator agit vicem mandatarij, & secundùm instructionem datam, & sic etiam contractus dependet ab eius intẽtione, quâ Procurator operans est iuxta institutionem mandantis, & inquantùm mandatur: quòd si modum, & mãdatum non seruat, non agit vt Procurator, neque contractus valet. Deinde neque lex, neque mandatarius voluerunt dependere contractum ab interna, & occulta intentione Procuratoris, de qua nequit lex, aut principalis iudicare. In Sacramentis patet aliter factum, ex rationibus præmissis, quia sine intentione ministri nequit manere cæremonia, vt est oblata in cultum religionis, quæ principaliter fundatur in internis actibus, quos Deus institutor Sacramenti primariò respicit, & exigit, & quorum est iudex (quod non competit puro homini) & per ministrum voluit illa offerri, tanquam causam subordinatam, cum qua ipsa principalis concurrit ad effectum: debet ergo Minister consequenter intendere sub aliquo motiuo, in quo subsistat intentio principalis, cui debet conformari. 20 *Differẽtia inter Procuratorem, & Ministrum Sacramenti.*

Ex his negatur consequentia; nec refert vt vnus, & alter sit perplexus ex statu, & malitia ministri, si motiuum subest; & ipso effectu etiam priuatur Sacramento, & eius fructu; quia casus particulares non comprehendit lex. Dixi, si motiuum subest, quia alioquin, vt benè D. Thomas suprà, si ablutio & forma rectè applicentur externè, vt nihil appareat contrarium intentioni legitimæ, non subest fundamentum aliquod perplexitatis, quia sicut Ecclesia ratum habet Sacramentum, ita & suscipiens debet quiescere eodem fundamento certitudinis, quæ moralis est; immò peccaret præsumendo, aut iudicando aliud de ministro, secluso motiuo sufficienti; quòd si oriatur scrupulus ex propria dispositione, quam deponere debet, oritur non ex natura actionis, aut ministerio. *D. Thom.* *Tollitur scrupulus de intentione legitima.*

Demus ergo casum; aliquem nempe esse, cui ita inuisa sit salus proximi, vt omittat legitimam intentionem, quid fiet? Respondent Alensis responsione ad secundum loco citato à Scholiaste, vel iuxta aliam partitionem *quæst.* 8. *m.* 3. *artic.* 1. responsione *ad* 4. D. Bonauentura *ad* 5. Durandus & Gabriel, &c, vt apparet ex prima responsione. D. Thomas *art.* 8. *ad* 2. quòd Deus suppleret in eo casu, quod deesset quantum ad iustificationem, si defectus intentionis esset occultus. Alij hoc negant, qui putant rigorosè Deum ita alligasse virtutem suam Sacramento, vt aliter in eo casu non prouideat ad salutem, neque gratiam iustificationis infunderet: sed hoc omnino incertum est, neque fundamentum aliquod hoc, aut illud vrget: nam quòd moderni vrgeant illud; *Nisi quis renatus fuerit*, &c. vbi denotatur necessitas Baptismi, intelligi potest in reipsa, aut in apparentia, & in foro Ecclesiæ suscepti, quando vitium intentionis exteriùs non proditur, & quod graues *Alensis.* *D. Bonau. Durandus. Gabriel. D. Thom.* *Deum supplere defectũ intentionis occulta.* *Alij negant.*

graues Doctores præsumunt de salute sic baptizati, multùm congruit diuinæ misericordiæ: & in eam sententiam multùm propendet Augustinus, si eam ipsam nō teneat, loco citato; nec deest congruentia, vt Deus causa principalis instituens, & causans salutem hominum medio Sacramento, in eo casu, quo Sacramentum sine culpa suscipientis, sed ex sola malignitate interna conferentis, sit nullum, suppleat suâ diuinâ misericordiâ defectum, in iis, quæ ad salutem sunt necessaria: sed neque etiam ex alia parte est fundamentum, quod conuincat ita fieri; totum est Dei prouidentię, & dispositioni secretæ reseruatū.

22 *Si constaret post mortem infantis de fictione intentionis quid faciendum?* Casus moralis esse posset de solis infantibus sic baptizatis à ministro sine vlla intentione, & mortuis cum solo illo Baptismo, an exhumandi essent ex loco sacro? quia de adultis, qui per fidem Sacramenti, & propriâ dispositione iustificari possunt, non est difficultas. Responderem sequendam esse in praxi sententiam tot Doctorum, quæ est magis in fauorem infantum, & diuinæ misericordiæ, in re obscura, ostensionem: vel non esse credendum ministro.

Ad aliud respondetur, statum ministri quoad probitatem, & fidem, minùs certum esse; neque de eo potest esse tanta certitudo moralis, sicut de intentione, de qua ipse minister potest certitudinem Physicam habere; neque præterea status eius ille spectat ad cultum Dei inquantum per Sacramenta habetur; nempe quatenus ordinantur ad propagationem salutis in eo qui illa suscipit, in quo solo habent effectum non in ministrante, neque idem etiam status spectat ad actum humanum, sicut intentio ministri.

Obiicit denique Doctor, quòd minister se habeat vt causa instrumentalis; sed in hoc non requiritur intentio, sicut non attingit effectum causæ principalis: respectu autem effectus proprij est causa principalis, non instrumentalis; sic autem non requiritur vt habeat intentionem, quâ subordinatur causæ principali; quia sic tantùm agit, vt instrumentum: ergo inquantùm agit vt instrumentum respectu causæ principalis, non requiritur in eo alia intentio diuersa ab ea, quæ est causæ principalis, per quam dirigitur, & assumitur ad suum finem. Vide Scholium, & ea quæ subiicit Doctor de varia acceptione instrumenti, de qua superiùs agit *dist*.1. *quæst*.1.2. & 4. 23 *Obiectio quinta.*

Resolutio est ministrum non esse causam instrumentalem, sed principalem respectu ministerij, & confectionis Sacramenti, & ablutionis, quà est ablutio etiam sacramentalis, & se habet vt causa secunda: respectu verò effectus Sacramenti potest dici instrumentum: vide §. *Patet ergo*, &c. Responsio ad principalia argumenta est clara, & satis patet ex dictis. *Responsio.*

QVÆSTIO VI.

Vtrùm in baptizante requiratur intentio actualis?

D. Thom. 3. *p. q.* 64. *art.* 8. Bonau. Rich. Suarez & Alens. *citati pro quæst. præced.* Nauar. *sum. c.* 1. *n.* 15. & *c.* 25. *num.* 105. & *seq.* Gerson *lib.* 1. *de regulis moral.* Sotus *d.* 1. *q.* 5. *art.* 8. Maior. 4. *d.* 12. *q.* 7.

1 *Argum.* AD secundum [a] sic proceditur & arguitur, quòd requiritur in baptizante intentio actualis: quia ab actu primo non procedit effectus, nisi mediante actu secundo. Intentio habitualis est, sicut actus primus: ergo ab ea non procedit effectus sine intentione actuali, quæ teneat locum actus secundi.

Ratio opp. Oppositum, non minùs sufficit in ministro intentio ad merendum, quàm ad Sacramentum conferendum: sed ad meritum non requiritur intentio actualis: ergo nec hîc. Maior probatur, quia meritum non habet effectum, nisi ex proprio voluntatis conatu eius, qui meretur: Sacramentum autem habet effectum non per motum voluntatis in aliquo, sed tantummodo si non ponitur obex. Minor probatur, quia si requireretur semper actualis intentio ad merendum, distractus in opere incepto quantumcumque perfecto, & quantâcumque perfectione, non mereretur, quia non haberet intentionem actualem.

COMMENTARIVS.

1 a AD *secundum sic proceditur*, &c. Hîc agitur de qualitate intentionis: in argumento ad oppositum, supponit fundamentum totius resolutionis; nam quælibet intentio sufficiens ad meritum, sufficit etiam ad ministrandum Sacramentum: & agit de intentione, vt est actus efficax, & absolutus, ex quo mouetur voluntas ad alios actus subsequentes.

SCHOLIVM.

Explicat triplicem intentionem, actualem, habitualem, & virtualem, resoluens hanc sufficere, & requiri in baptizante, & idem est de ministro aliorum Sacramentorum; ita communis.

2 Distinguitur communiter de intentione actuali, & habituali, quasi ista sufficienter intentionem diuidant. Sed videtur quòd rationabiliter posset apponi tertium membrum: &

Triplex intētio explicatur.

& potest dici intentio virtualis. Ille enim dicitur actualiter intendere, qui habet actum elicitum respectu eius, quod intendit: ille autem dicitur habitualiter intendere, qui habet habitum inclinantem ipsum ad talem actum: sed aliquis est minùs perfectè intendens quàm primo modo, & perfectiùs quàm secundo modo: ergo est medium inter ista duo membra. Assumptum probatur, quia si aliquis intendit in principio Missæ, celebrare Missam, si postea est distractus, non habet actualem intentionem, quando est distractus, patet, quia non intelligit tunc illud in actu: ergo nec vult illud in actu, nec habet tantùm intentionem habitualem, quia talem habet dormiens: habet ergo se medio modo: & hanc eius dispositionem dico intentionem virtualem, quia scilicet, virtute alicuius intentionis priùs habitæ actualiter, facit omnia quæ facit, ex illa tanquam ex radice: ita quòd illa intentio actualis fuit principium ordinatum ad omnes istos actus, & habet in se virtualiter intentionem propriam cuilibet istorum actuum, sicut intentio finis habet in se virtualiter intentionem propriam cuiuscumque ordinati ad finem: & pro tanto manente intentione cuiuscumque ad finem ordinati, manet ista intentio actualis prima, virtualiter in omnibus istis.

Peregrinās ad S. Iacob. meretur in omnibus actibus ad illud iter necessarijs, licèt distractus eliciat eos.

Hoc modo intendens ire ad sanctum Iacobum, ex intentione huius finis, ordinat multa alia necessaria ad illum finem. Exequens autem illa ordinata, non semper cogitat de sancto Iacobo, nec de reuerentia eius. Dico tamen quòd semper meretur, quia vel habet intentionem eorum quæ sunt ad finem illum, cuius est illa prima intentio: vel habet actus aliquos sequentes ex illis intentionibus, licèt cum illis actibus concurrant aliqui actus distrahentes, & ab intentione illa prima, & ab intentionibus propriis eorum, quæ sunt ad illum finem, sicut declaratum est in 2. lib. dist. 41. & in 3. dist. 15. vbi dictum est, quòd fortè Martyres in actu sustinendi martyrium, non habuerunt intentionem, nisi istam virtualem: quia immensitas pœnarum absorbebat fortè vsum rationis; ista tamen perpessio pœnarum erat quidam effectus deriuatus ex intentione seruandi fidem Dei: & ideò dum durabat passio, durabat semper ista intentio virtualiter, sicut in effectu.

3

Intentio habitualis non sufficit ad Sacramēta, nec requiritur actualis.

Ad propositum, dico quòd sola intentio habitualis non sufficit in baptismate: quia propter istam non dicitur actus eius, licèt sit conformis illi habitui actus humanus. Nam si aliquis habeat habitum inclinantem ad desiderium sanitatis, si curatur nullo modo intendens sanitatem, sed ad ludum: non dicitur consequi sanitatem per aliquem actum humanum, sed casualiter vel fortuitè, non magis quàm si non habuisset intentionem ad sanitatem: ergo sola intentio habitualis non sufficit respectu finis actus humani, vt humanus est. Nec requiritur in baptizante semper intentio actualis: quia non obligauit Deus hominem ad impossibile, vel nimis difficile, cuiusmodi est non distrahi: quia secundùm Augustinum, tertio de lib. arbit. *Non est in potestate nostra quin visis tangamur:* *August.* nec etiam plus obligauit ministrum in illo actu, quàm in exequendo actus aliorum Sacramentorum. In conficiendo autem Eucharistiam, quæ est excellentissimum Sacramentum, non obligauit hominem ad non distrahi, quin priùs intendens celebrare, licèt in proferendo verba sacramentalia distractus sit; verè tamen conficit.

Sacerdos distractus cōsecrat.

Ad Sacramenta sufficit intentio virtualis.

Ex his concludo, quòd sufficit in baptizante intentio virtualis, hoc est, quòd aliquando habuerit intentionem actualem, ex qua descendit nunc verè actus baptizandi; siue in isto actu habeat intentionem actualem, vel aliquam ex ea descendentem; siue non. Intelligo autem, quòd descendit iste actus absque omni motu voluntatis contrario interueniente. Sicut si induens se ad Missam, intendens celebrare secundùm vsum Romanæ Ecclesiæ, & ex isto procedat continuè fortè secundùm aliquem habitum derelictum in phantasia cum magna distractione, verè facit ea, quæ necessaria sunt ad istum actum sacramentalem, qui est conficere.

4

Rich. hic q. 3. artic. 1. sol. 2. arg. Quomodo effectus dicitur virtualiter volitus per actum qui modo nō est.

Si quæratur, quomodo potest aliquis effectus, qui modò est, reduci in illam intentionem primam, sicut in causam, si nunc non est ista intentio, neque aliqua alia imperans istum actum? Dicitur, quòd est per quandam virtutem impressam virtuti motiuæ, per voluntatem actualiter intendentem, & quamdiu manet illa virtus impressa, illa virtus motiua mouet. Vt si aliquis intenderet ire ad aliquē locum, & pòst in via cogitet de aliis, in illa actuali volitione fiebat actualis impressio in potentiam motiuam: & quamdiu illa impressio manet, mouet ad terminum volitum, & procedit homo. Paulatim autem minuitur illa impressio, & tandem deficit, & cessat homo à motu: & tunc dicitur ab istis, quòd homo non habet intentionem virtualem, nisi dum habet effectum impressum à voluntate actu intendente in potentiam aliquam inferiorem. Sed mirum videtur quomodo voluntas possit esse virtus factiua causans talem formam in ista potentia organica. Mirum est etiam, quòd si causaretur ibi, vnde paulatim deficeret.

Potest ergo dici, quòd in appetitu sensitiuo, siue phantasia, est aliqua dispositio, secun-

dum quam mouet, cessante actu voluntatis imperantis eis. Vel aliter ad propositum, quòd siue voluntas actu intendens aliquid, relinquat in potentiis inferioribus, siue non, ordinatè tamen habet suas volitiones respectu finis, & eorum, quæ sunt ad finem: & cùm ad aliquam istarum peruenerit, & actum potentiæ inferioris correspondentis imperauerit; potest ille actus inferior imperatus manere, licèt intentio, nec prima, nec secunda maneat: & dum manet ille actus, voluntate quantumcumque distractâ, dicitur manere intentio virtualis.

Ad argum. Ad argumentum, concedo, quòd aliquis actus requiritur ad hoc quòd effectus sit; & ille actus potest dici quo producitur effectus extrà. Sed si quæras aliquem actum, secundùm quem fit operatio immanens agenti, talem non oportet dare tunc manentem, quando effectus exterior elicitur: sicut manifestum est, quòd multi effectus actu causantur, quando actualis motio causæ agentis per intellectum, à qua producuntur, non manet. Et posset poni exemplum in naturalibus, quia proiecto lapide in aqua, primus circulus est causa secundi circuli, & sic deinceps: non tamen semper manet primus quamdiu cæteri. Ita etiam vniuersaliter in motu proiectorum, priùs cessat pars motori propinquior, quàm remota.

COMMENTARIVS.

1 *Triplex est intentio.* a Distinguitur communiter, &c. Habitualem intentionem plures extendũt ad eam, quam mediam vocat Doctor, seu virtualem, vt eam distinguat ab hoc quod est in habitu, & consuetudine, seu inclinatione tantùm actus primi aliquid tantum velle, & non actu. In quæstione nulla est controuersia, & textus est planus, atque doctrina recepta ab omnibus; licèt quidam varient modum loquendi. *Habitualis per consuetudinem, & inclinationem non sufficit. Sufficit virtualis.* Habitualis, vt eam explicat Doctor, non sufficit, quia non est principium operandi: actualis est perfectissima: sufficit autem virtualis, quæ est illa, quâ dicitur actualis antecedens manere in suo effectu, vt, quando quis distractus, neque actu cogitat finem, neque actu vult finem, tamen actu exercet opus ordinatum ad finem; vt benè Doctor explicat in litera. Hîc plura dici possent de natura intentionis; sed magis spectat hic tractatus ad primam secundæ, & ad secundum Sententiarum; ideò supersedeo, quia hîc tantùm agitur de ipsa, vt requiritur ad Sacramentum, & incidenter.

2 *Sentẽtia Richardi reijcitur.* Richardus docet modum, quo intentio actualis durat in suo effectu, nempe quatenus voluntas imprimit appetitui, seu potentiæ motiuæ aliquam qualitatem, per quam mouetur ad ministerium Sacramenti; quâ qualitate cessante, cessat etiam motus in potentia motiua: sed hanc meritò reiicit Doctor; videtur enim petita responsio ex motu proiectorum. *Ex intentione actuali sequitur actus potentiæ motiuæ, & quomodo? Primus modus ex subordinatione potentiarum.* Respondet ergo ipse duobus modis, primò quòd in appetitu sensitiuo, & phantasia sit aliqua dispositio, secundùm quam mouet cessante actu voluntatis imperantis eis. Hæc dispositio non est alia, quàm actus ipsarum potentiarum, ad quem applicantur ex imperio voluntatis, per subordinationem ad ipsam; manente appetitu applicato, manet etiam potentia motiua applicata, & sic sequitur motus in actionem externam: & hæc sufficiũt ad eius continuationem, sine vlla qualitate impressa à voluntate.

Respondet secundò voluntatem habere ordinatè suas volitiones in ordine ad finem, verbi gratiâ, primò intentionem, postea electionem, tandem vsum, & executionem per media subordinata, quando plura sunt; quibus correspondent actus potentiarum inferiorum cum eodem ordine: potest ergo distrahi voluntas ab actuali volitione finis; sed perseuerare in ipsa volitio respectu aliorum; hîc, & nunc, cum præscripto ordine; & sic continuatur intentio eius virtute in volitionibus subordinatis, ad quas sequuntur actus imperati aliarum potentiarum. *Secũdus modus ex subordinatione actuum voluntatis.*

Hanc responsionem sequitur Suarez *disp.* 13. *sect.* 3. Vterque ergo modus est satis fundatus, & contingere potest in exercitio, quia licèt voluntas imperet, & applicet potentiam inferiorem, & externam ad actum, potest continuari actus ille per appetitum; quod dico necessarium esse respectu potentiæ motiuæ; quæ sicut nequit seipsam determinare ad actum, sicut neque repugnare potentiæ superiori; ita etiam nequit continuare actum, nisi vt perseuerat actus potentiæ superioris, respectu eiusdem, per modum determinantis ad ipsam continuationem eius: non sic aliæ potentiæ, quæ possunt determinari ab obiecto, vt visiua, & huiusmodi; possunt in actu perseuerare ex sola obiecti determinatione, desinente actu voluntatis: quo etiam desinente, manente determinatione appetitus sensitiui, & cognitionis imaginatiuæ, sufficienter applicatur motiua ad continuationem actus imperati à voluntate, licèt ipsa voluntas non sit tum sub actu. 3 *Suarez.* *Indifferentia potentia motiua.* *Petit determinari.*

Alius etiam modus est æquè possibilis, ita vt maneat actus voluntatis circa materialia obiecta subordinata, licèt non attendat hîc, & nunc ad motiuum formale extrinsecum finis, & desinat etiam actus intentionis in ipsa: quod optimè declarat Doctor in exemplis subiectis responsione ad argumentum.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm Baptismus possit iterari?

Alens. 4. *p. q.* 28. *m.* 7. *art.* 1. Bonau. 1. *p. q.* 6. *&* 2. Rich. *art.* 4. *q.* 1. D.Thom. *q.* 2. *art.* 1. *&* 3. *p. q.* 66. *a.* 9. Suarez *ibi d.* 22. *sect.* 2. Vasquez 3. *p. d.* 146.

CIRCA

CIRCA * quartum principale, quæro duo. Primò, de iteratione Baptismi. Secundò, de charactere propter quem ponitur initerabilis. Quantùm ad primum arguo, quòd Baptismus possit iterari: quia Eucharistia potest iterari, & tamen est Sacramentum excellentissimum: ergo, &c. 1 *Argum. 1.*

Oppositum Augustinus ad Maximinum, & ponitur in litera de consec. d. 4. *Rebaptizare hæreticum, qui hoc sanctitatis signum percepit omnino peccatum est, catholicum verò, immanissimum scelus est.* Præterea idem *q.* 15. ad Orosium, *Ideò Ecclesia eos non rebaptizat* (loquitur de baptizatis ab hæreticis) *quia in nomine Trinitatis sunt baptizati.* *Ratio opp.*

Ad quæstionem tenetur ab omnibus pro certo, quòd non licet iterare Baptismum: & etiamsi iteretur de facto, quòd non habet effectum, & hoc dicunt auctoritates Sanctorum. Ponuntur autem aliquæ rationes ad hoc. Vna quidem est, quia Christus semel est mortuus: & Baptismus virtutem habet ex passione Christi, iuxta illud Apostoli; *In morte ipsius baptizati sumus.* Sed hæc ratio non concludit, quia & pœnitentia virtutem habet à passione Christi, absolutio autem, vel prima gratia, non datur inimico, nisi per meritum mediatoris: & tamen pœnitentia iteratur. 2 *Alens. 4. p. q. vlt. de Bapt. D. Thom. in 4. dist. 6. a. 2. q. 1. Da. lib. 4. cap. 1. Rom. 6.*

Alia ratio ponitur, quia in Baptismo imprimitur character, qui est indelebilis. Sed ille probat propositum manifestius per immanifestius, à principio enim, ex quo Baptismus fuit institutus, fuit manifestum de eo, quòd non licuit eum iterari. Quòd autem character imprimatur, non est notum ex prima eius institutione, nec ex tota Scriptura, neque etiam ex multis auctoritatibus Sanctorum, sicut tangetur statim in quæstionibus de charactere. *Reiicit Alens. & D. Thom.*

Et hoc videtur, quia si fuisset multum de hoc tractatum à Sanctis, Magister sententiarum mentionem fecisset de ipso. Non inuenitur autem aliquod verbum dixisse de charactere secundùm istam significationem, secundùm quam vtimur eo: in toto enim tractatu de Baptismo, non nominat characterem, nisi semel *in primo cap.* istius *dist. in fin.* dicens, *Qui ab hæreticis baptizati sunt, seruato charactere Christi, rebaptizandi non sunt.* Ibi vocatur character Christi forma Baptismi Christi, sicut satis apparet ex auctoritate August. præmissâ, ex qua Magister infert istud dictum.

COMMENTARIVS.

1 *Errores circa Anabaptismum.* a CIrca quartum principale quæro duo, &c. Marcionistæ iterabant Baptismum, vt refert Epiphanius *hæresi* 42. qui tria, aut plura Baptismata dabant iteratis vicibus etiam in remedium relapsus. Damascenus de hæresibus, idem iis tribuit. Aliqui pro eodem citant Donatistas eò quòd baptizarent denuò eos, quos sciebant in Ecclesia Catholica baptizatos, sed non admittebant iterationem Baptismi: sed potiùs existimarunt Baptismum non haberi verum & ratum extra Ecclesiam, quam in se solis collectam constare vanè iactabant: de quo errore suprà actum est. Cæterùm, quia errorem in facto sequebantur, ideò meritò etiam annumerandi sunt, sicut & Anabaptistæ, qui negant Baptismum infantum esse validum, ac proinde infantes baptizatos in adulta ætate baptizant consentientes, vnde nomen sortiuntur Anabaptistarum, seu rebaptizantium.

Conclusio fidei. Contrarium huius erroris est de fide, definitum variis in Conciliis, & à Patribus, ac Pontificibus, & Doctoribus, quam veritatem probat Doctor argumento ad oppositum ex duabus authoritatibus S. Augustini: & mox, §. *Ad quæstionem,* &c. statuit eandem veritatem pro certo teneri ab omnibus, nempe certitudine fidei propter authoritates Sanctorũ. Et ne eadem denuò repetamus, huius definitionis capita suprà recitauimus conclusione prima de veritate formæ baptismalis, agentes de Baptismo Virginis in probatione secunda eiusdem conclusionis, quæ est ex eo capite, quòd Baptismus nequeat iterari. Vide ergo ibidem citatos Patres, & Concilia.

Suppositâ ergo veritate fidei, quæritur de ratione, seu congruentia facti. Duas affert Doctor ex aliis antiquioribus, quas impugnat: prima est, quia Christus semel est mortuus, & Baptismus habet virtutem ex passione Christi ad Roman. 6. *In morte ipsius baptizati sumus,* &c. Hanc rationem meritò Doctor impugnat, ex eo quòd non rectè inferatur Baptismum non posse iterari, quia efficaciam sortitur ex passione Christi, quia etiam Pœnitentia ex passione Christi, & reliqua Sacramenta (vt aliàs suprà dixit *dist.* 1. *quæst.* 1.) sunt efficacia: quamuis Pœnitentia sit iterabilis. 2 *De congruentia, & causa facti. Primus modus dicendi impugnatur.*

Hanc ergo congruentiam non impugnat Doctor, nisi quoad illud de efficacia Baptismi ex passione. Si autem congruentia ducatur ex similitudine Baptismi, & mortis Christi, quam intendit Apostolus, & multi Patres, ex eo quòd Christus semel mortuus est, colligunt Baptismum ex similitudine, quâ typum mortis Christi imitatur, non posse dari nisi semel, sicut Christus semel mortuus est. Meliùs ergo ratio deducitur ex hac similitudine, quàm ex efficacia, quam trahit Baptismus ex morte Christi, & passione, & sic eã tradit Ambrosius *lib. 2. de Pœnitentia. cap. 2.* Isidorus *lib. 2. de diuinis Officiis, cap. de Baptismo.* Damascenus *lib. 4. de fide, cap. 10.* estque Clementis Romani *lib. 6. constitutionum cap. 15.* Hoc ergo modo applicata ratio non impugnatur à Doctore; quin potiùs ad eam reducitur commodè ratio, quam ipse infrà subiungit, vt videbimus. *Congruentia prædicta aliter applicatur.*

Dominicus Soto carpit Doctorem, quòd non fideliter rationem hanc ex D. Thoma retulerit, sed immeritò: ratio enim D. Thomæ *in 3. part.* 3

quæſt.66.art.9. in verbis non aliud ſonat: eſt ſecunda in corpore: *Secundo*, inquit, *in morte Chriſti baptizamur, per quam morimur peccato, & reſurgimus in nouitate vitæ: Chriſtus autem tantùm ſemel mortuus eſt: & ideò Baptiſmus iterari non debet*, &c. Hæc ratio nihil aliud ſonat, quàm Baptiſmum ſumere efficaciam à morte Chriſti, per quam morimur peccato, & reſurgimus in nouitate vitæ: ita etiam reſponſione ad primum quod eſt: *Baptiſmus institutus eſt in ablutionem pecccatorum, ſed peccata iterantur*, &c. Reſpondetur, *ad primum ergo dicendum, quòd Baptiſmus operatur in virtute paſſionis Chriſti, ſicut ſuprà dictum eſt, & ideò ſicut peccata ſequentia virtutem paſſionis Chriſti non auferunt, ita etiam non auferunt Baptiſmum, vt neceſſe ſit ipſum iterari*: rectè ergo eam rationem Doctor refert, & impugnat, vt patet intuenti, neque gloſſa Soti quadrat textui, vt videre licet.

Secunda ratio, quæ adducitur ab aliis, eſt ex eo, quòd Sacramentum imprimat characterem indelebilem in anima. Hæc quidem ratio vera eſt, & ſic videtur eam Tridentinum amplecti *ſeſſ.7.* de Sacramentis in genere, can.9. *Si quis*, inquit, *dixerit in tribus Sacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddam ſpirituale, & indelebile, vnde ea iterari non poſſint, anathema ſit*, &c. Et hanc ipſam doctrinam amplectitur Doctor in titulo, ſeu ipſa partitione quæſtionis principalis: *Secundo*, inquit, *de charactere propter quem ponitur initerabilis* (ſupple Baptiſmus) *quæro*, &c. & *quæſt.9.* quam illis verbis inſinuat argumento ad oppoſitum à ratione ex eo, quòd Baptiſmus ſit initerabilis, probat imprimere characterem indelebilem, *quia alioquin nullum habens effectum indelebilem ipſum poſſet iterari*: ſed de hac in ea quæſtione agemus. Quid ergo improbat hîc?

Tridentin.

Reſpondetur non improbare illam veritatem, nempe ex charactere reddi Sacramentum non iterabile, ſed quia hæc probatio non procedit ex notioribus, quia magis notum eſt Sacramentum non poſſe iterari, quàm quod imprimat characterem indelebilem, cuius probationem hîc inſinuat, quæ in dicta quæſtione fuſiùs erit tractanda: veritas nempe de Baptiſmo non iterando fuit à principio ſuæ inſtitutionis nota, quam colligunt Patres ex illis ad Epheſios 4. *Vnus Deus, vna Fides, vnum Baptiſma*; vt Anſelmus, D.Thomas ibidem, Leo Papa 37. ad Leonem Rauen. & *epiſt.79.* ad Nicetam. Ambroſius loco citato adiiciens illud Pauli ad Hebræos, *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt*, &c. Et quidquid ſit de ſenſu litterali horum locorum, ſaltem traditio illa Eccleſiæ per omnem ætatem continuata viguit circa non iterandum Baptiſmum; vt patet ex canone Apoſtolico 16. aliàs 17. & controuerſia frequens contra antiquos Anabaptiſtas id probat, quæ perinde non fuit de charactere: ergo hæc veritas de Sacramento non iterando magis nota eſt, quàm characteris effectus: quod humiliter probat Doctor authoritate Magiſtri in Patribus verſatiſſimi, qui tamen parcè de charactere loquitur, non reiicit: ergo rationem abſolutè: ſed dicit concluſionem eſſe manifeſtiorem principio.

Scopus Doctoris.

Veritas de nõ iterando Sacramento notior, quàm dari characterem.

Canon. Apoſt.

SCHOLIVM.

Reiectâ ratione Alenſis, & D.Thom. docet Baptiſmum eſſe initerabilem, quia ita Chriſtus inſtituit, cuius rei adducit congruentias optimas. Probari poteſt ex cap.4. ad Epheſ. Vnum Baptiſma, *ſecundùm expoſitionem Leon. ep.35. ad Epiſcopum Rauen.c.1. ex Ambr.lib.2.de pœn.c.2. ex Concil.Nicen. ex Trid.ſſ.7.can.9.de Sacr.in gen.Flor.dec.Eug.*

3 Dico ergo, quòd ratio initerabilitatis Baptiſmi eſt inſtitutio diuina, cuius non eſt aliqua cauſa prior, niſi voluntas eius: tamen ita inſtitutio eſt rationabilis, tum ex morbo contra quem principaliter inſtituitur (iſtud remedium enim principaliter inſtituitur contra originale peccatum, quod non eſt niſi vnicum: nec iterari poteſt) tum ex fine principali, ad quem eſt: habet enim plenam remiſſionem pœnæ, & culpæ. Si autem poſſet homo habere frequenter talem remiſſionem plenam ab vtroque, eſſet magnum incentiuum delinquendi. Illud enim quod eſt inſtitutum in remedium relabentium, vtpote Pœnitentia, non eſt ſine magna pœna ſoluenda pro peccato. Tum tertiò, quia per iſtud Sacramentum, cùm ſit principium, & ianua, per quam intratur in legem Chriſtianam, aſcribitur aliquis familiæ Chriſti, & fit membrum eius, & Eccleſiæ militantis. Licèt autem aliquis ingreſſus in collegium, ſi offendat poſtquam ingreſſus fuerit, poſſit reconciliari & collegio, & capiti collegij: non tamen frequenter in collegium intrat.

Congruẽtiæ, quare Baptiſmus non iteratur.

Ad arg.

Ad argumentum dico, quòd illa prolatio verborum, quibus Euchariſtia conſecratur, non eſt Sacramentum, ſed eſt conſecratio ſacramentalis: & illud non licet bis iterare ſuper eandem materiam, & ſi ſecundò iteraretur, nihil fieret, quia iam priùs factum eſt; illa etiam perceptio non eſt Sacramentum, vt patebit inferiùs: licèt ergo eadem perſona poſſet frequenter communicare, ſiue recipere Euchariſtiam, non tamen ſuper eandem materiam frequenter poſſunt proferri verba conſecrationis Euchariſtiæ: nec ſic Euchariſtia debet iterari; quod propriè aliqua materia huius Sacramenti bis ſuſcipiat formam eius.

COMMEN

COMMENTARIVS.

5 *Ratio conclusionis.*

a DIco ergo quòd ratio initerabilitatis Baptismi, &c. Subiicit hîc probationem conclusionis à priori esse quidem institutionem diuinã, cuius congruitatem probat: sed hanc rationem carpit Soto;quia,inquit, institutionem hanc non legimus in Euangelio expresse; in eam tandem ipse consentit; & meritò, quia de ea dubitari nequit; Alensis, D.Thomas *in 4. hac distinctione*, D.Bonauentura, Richardus, & alij id concedunt, & supponunt Patres ex verbis Apostoli citatis:& testis est traditionis Stephanus Papa apud Cyprianum, & Augustinus suprà citatus, qui dicit eam esse traditionem Apostolicam, sicut ex canone Apostolorum citato patet.

Stephanus Papa.

Et ratio patet, quia Ecclesia nihil quoad substantiam Sacramenti potest mutare, ex Tridentino *sess. 21. cap. 2.* neque quoad efficaciam. Certum autem est, apud omnes, Sacramentum Baptismi denuò iteratum circa baptizatum non solùm illicitè, sed etiam inualidè fieri; ita vt nihil ei conferat per modum Sacramenti. Demus etiam id bonâ fide fieri,& citra peccatum,vt quando datur sub conditione ei,qui aliàs fuit baptizatus,quamuis non constet, sed dubitetur de eius Baptismo: vel certè si detur etiam absolutè ex inaduertentia, aut ignorantia inuincibili: ergo competit ex institutione Baptismum iteratum esse nullum in reipsa, seu iterari non posse validè, aut licitè: proinde Hugo de sancto Victore referens id in Patrum institutionem,intelligendus est quantum ad explicitam veritatem,quæ ex traditione Ecclesiæ, eiúsque declaratione habetur: non verò quoad originariam institutionẽ non rebaptizãdi.

Explicatur Hugo.

6 *Aliæ duæ cõgruentiæ receptæ.*

Prima ratio congruæ institutionis desumpta ex peccato originali,quod iterari nequit, & contra quod primariò institutionem suam habet Baptismus:& secunda congruitas ex plenitudine indulgentiæ habitæ in Baptismo ,est communis: eam tradit D.Thomas, D.Bonauentura, Richardus, & Alensis. Vtraque rectè reduci potest ad congruentiam,seu rationem,quam Patres allegati adducunt ex Apostolo, per similitudinem Baptismi ad mortem,& passionem Christi tanquam ad typum,quia incarnatio Christi,& mors fuit principaliter in remedium peccati Adami, seu originalis, accessoriè verò in remedium actualium, & personalium: & sicut mors Christi non fuit nisi semel, per quam consummauit redemptionem omnium; ita etiam Baptismus in quo configuramur Christo, ordinatur in remedium originalis, & semel ritè datus consummat liberationem plenariam animæ,ab omnibus peccatis,& pœnis debitis per integram regenerationem hominis in Christo, ideóque rectè mors peccati appellatur à Patribus.Congruum etiam fuit, vt ex iteratione Baptismi non sumeret homo libertatem peccandi, sed aliter ipsi prouideretur per Pœnitentiam ad quam per laborem, & confusionem sui perueniret ad salutem. Non iteratur ergo Baptismus, neque congruit sic institui iterabilem: sicut neque mors Christi in remedium peccati iterari non potest,aut debuit, quia vt Christus vnicâ redemptione Sanctos consummauit, ita & Baptismus vnicâ indulgentiâ perfectissimè nobis applicat illam redemptionem, quod non contingit in aliis Sacramentis,sicut in ipso.

Applicantur ad rationem à Patribus assignatam.

In his ergo duobus attenditur specialis similitudo Baptismi ad mortem Christi: vnde licèt in Eucharistia sit similitudo, & imitatio mortis, & passionis, non colligitur inde, non posse iterari,quia non refertur ad hæc, quâ iterari non debuerunt,neque iterari ea congruit ex congruentia finis,quem semel posita perfectè attigerunt, sicut & Baptismus refertur, & attingit finem completum suæ institutionis semel datus:Eucharistia verò,licèt repræsentet memoriam passionis, tamen cùm detur per modum pastus,& in ordine ad perseuerantiam, quam semel communicatus non attingit completè, sicut Baptismus renouationem quoad culpam & pœnam, ideò iterari potest:*Hoc facite in meam commemorationem*, &c. Non est ergo similitudo passionis, vt hæc fuit initerabilis, sed tantùm memoria eius, vt fuit exhibita,absolutè loquendo. Baptismus vltra hoc,in fine,& effectu, & materia circa quam, dicit imitationem eius. 7

Differentia inter Baptismum,& Eucharistiã, vt significant passionem Christi.

Alia congruentia, quia Sacramento Baptismi, quis ascribitur familiæ Christi, & fit membrum corporis eius:vnde sicut admissus in collegium, si offendat,potest reconciliari capiti, & membris, quamuis per hoc non dicatur admitti in collegium primum, aut inscribi, quia ciuis peccando non amittit iura ciuitatis,sed reus est legibus; ita baptizatus offendens, per Pœnitentiam reconciliari potest:non tamen per pœnitentiam fit Christianus,sed supponitur. Huc accommodari potest ratio Augustini *tract. 5. in Ioan.* vbi dicit, quòd rebaptizatio infert facto,& sic non verbis,negationem prioris Baptismi, & consignationis habitæ per ipsum, & consequenter Christum: *Dare*, inquit, *non potes quod iam habet, sed facis negare quod habet*,&c. supple Baptismum: supponit enim pro subiecto eum,qui foris est, & nunquam ascriptus Ecclesiæ reipsâ; ideóque repetitum Sacramentum,quod est initium, & ianua per quam intratur in legem Christianam, atque ipsa receptio, & consignatio eius, supponit eum nunquam fuisse signatum:ergo,&c. Responsio ad oppositum magis patebit infrà *d.* 8. 8

Alia congruentia.

Baptismus inscribit Ecclesiæ.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm sit pœna constituta reiterantium Baptismum?

Richard. *hîc a. 4. q. 2.* Palud. *q. 4.* Sotus *d. 3. q. vn. a. 9.* Anton. *3. p. tit. 14. cap. 13. §. 12.* Couar. *clem. si furiosus p. 1. princ.* Nau. *c. 29. n. 246.* Suar. *3. p. 3. tom. d. 31. s. 6.* Sanchius *2. in decal. c. 8.* Cor. *lib. 2. q. 27.*

IVXTA hoc quæro, quæ sit pœna iterantium Baptisma? Respondeo, iterari potest Baptisma, vel iterum conferendo, vel iterum suscipiendo: & siue sic, siue sic, aut scienter, aut ignoranter. Et quidem si ignoranter, de ignorantia potest distingui:

Ignorantia iuris diuini an excuset à pœna infligenda pro peccato.

gui: ignorantia iuris, vel ignorantia facti. Sed ad propositum non oportet, quòd ignorantia iuris in facto illo, siue in suscipiente, siue in conferente excuset. Aut enim potest intelligi ignorantia iuris diuini prohibentis Baptismum iterari: & patet, quòd ignorantia talis præcepti, non excusat à peccato, nec à pœna infligenda à Deo pro peccato: aut intelligitur ignorantia iuris canonici infligentis pœnam. Et nec ista ignorantia excusat, quin pœna illa incurratur. Quando enim super aliquo, quod est ex iure diuino illicitum, additur pœna canonica, vt illud ampliùs euitetur, non est necessarium ad hoc, vt incurratur illa pœna, aliqua scientia iuris canonici: sed sufficit, quòd teneatur scire præceptum diuinum. Sed si illud transgrediatur, incurrit pœnam canonicam, etiamsi nesciat à iure canonico pœnam esse inflictam. Hoc enim modo percutiens clericum, cùm faciat contra præceptum diuinum de charitate fraterna, etsi nesciret excommunicationem latam à canone super tali facto: tamen incurreret eam. Et occidens hominem, licèt nesciret canonem punientem homicidam pœna irregularitatis: tamen irregularis esset, & eadem est ratio in omnibus istis, quia talis dat operam rei illicitæ, de qua re debet scire, quòd sit illicita: & si nesciat, nullo modo debet illam exequi, quousque consulat peritos, per quos possit scire illam esse illicitam. Sic ergo non oportet distinguere in proposito, nisi de iteratione scienter factâ, vel ignoranter.

Ignorantia canonum an excuset ab eorũ pœna.

SCHOLIVM.

Resoluit ignorantiam iuris non excusare rebaptizantem ab irregularitate, benè tamen excusat ignorantia facti: & in vniuersum tenet ignorantiam canonum non excusare à censuris, quod docent Gabr. hîc q.2.art.3.dub.8. Cord. lib.2.q.27. Couarr. cap. alma mater 1.p.§.10. num.11. citans multos. Adrian.4. de clauib.q.3. sed fortè hæc sententia intelligi debet tantùm de canone Pontificio, propter cap. vt animarum, *de constit.6. probabile tamen est, & satis commune, ignorantiam probabilem cuiuscunque canonis excusare ab eius pœna, & censura. Vide Sayr. de censur.lib.1.cap.18. Suar. tom.5. d.4. s.9. Sanchium lib.9. d.32. Scotus etiam infr. d.13.q.2. num.10. ait ignorantiam culpabilem, non excusare à censura, vult ergo inculpabilem excusare. Adde etiam ignorantiam solius censuræ, ab ea excusare secundum probabilem opin. ita Couar. Suar. & Sancius citati, Nau.cap.27. num.16. Soto d.22.q.12. fin. Henriq. lib.13. cap.21. quod notare volui, propter confessarios non habentes auctoritatem absoluendi à censuris, nam si viderint affuisse ignorantiam facti, canonis, vel censuræ, tutè absoluunt, quia censura non est incursa. Vide Sanchium 2. in Decal. cap.8. num.5. Suar. tom.4. d.29. s.2.*

2 Loquendo de scientia, vel ignorantia facti, hoc est, vt si ignoretur istum fuisse baptizatum, & nunc iterum baptizari. Dico tunc, quòd si illo modo scienter est iteratio, tam suscipiens, quàm conferens est irregularis, sicut habetur *Extrau.* de apostatis, *ex literarum.* Sed differentia est si publicè fiat, vel in occulto, quantum ad hoc, quòd facilius dispensatur in vna irregularitate, quàm in alia: quia in vna, vt priuatâ, fortè per Episcopum: in alia non, nisi per Papam. Patet ibi: & intelligitur si sit iteratio absolutè. Si enim propter aliquod dubium verisimile, non trufaticè vtatur quis circa alium formâ huius capituli, *de quibus est dubium,* non est irregularis.

Modo constat Episcopum posse dispensare in occulta irregularitate, ex Trid. ss. 24. cap.6.

Si autem fiat ista iteratio ignoranter, dicitur quòd suscipiens, licèt ignoranter, est irregularis. Probatur per illud de consec. dist.4. *qui bis*, vbi dicitur, *Qui bis ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo pœnitere, nisi quòd secundùm canones ordinari non possunt, nisi magna necessitas cogat.* Patet quòd illud capitulum loquitur de ignorantia facti. Si enim esset de ignorantia iuris, oporteret pœnitere: nec illud quod subditur, *nisi magna necessitas*, tollit quin talis sit irregularis. Illud enim additur propter hoc, quòd in tali necessitate dispensandum esset cum eo. Isto modo dicerent Canonistæ.

Sed non videtur esse maioris ponderis secundùm rationem de baptizato, quàm baptizante: quia secundò baptizans, ignorans illum esse baptizatum priùs, non est irregularis. Non enim tenetur quicunque Sacerdos facere strictam inquisitionem, an vetula baptizauit paruulum in domo. Nunc autem non magis videtur ille puniendus, qui secundò baptizatur, & ignoranter, quàm qui secundò baptizat, immò minùs, quia ille videtur quærere salutem suam, ne sit in dubio: neque etiam auctoritas huius capitis *qui bis*, videtur satis certa. Nullus enim potest infligere irregularitatem toti Ecclesiæ, nisi caput totius Ecclesiæ, illud autem caput, sicut intitulatur, accipitur ex pœnitentiali Theodori, qui fuit Episcopus Cantuariæ: ergo inquantum est huius auctoris, nullum robur habet infligendi pœnam irregularitatis. Ergo oportet dicere, quòd quodcunque capitulum incorporatum in corpore Decretorum à Gratiano confirmatum sit à Papa, vel multa capitula ibi posita

Contenta in decreto Gratiani, non ligant, sicut contenta in decretalibus & sexto.

posita non ligant totam Ecclesiam. Vnde autem possit doceri, quòd omnia illa capitula, ibi compilata Papa confirmat, non est manifestum. Nec etiam eo modo, quo est manifestum de omnibus capitulis positis in Decretalibus. Ibi enim in procemio Gregor. IX. scribens Doctoribus in iure Canonico mandat, quòd contenti sint in scholis, & in iudiciis hac compilatione. Et Bonifacius VIII. in procemio sexti libri mandat, quòd de constitutionibus editis à tempore Gregorij IX. vsque ad tempus suum, illæ solæ habeant robur, quæ ibi insertæ sunt.

Et si dicas, licèt Theodorus non potuerit condere ius: tamen innuit Papam condidisse, cùm dicit secundùm canones. Respondeo, hoc deberet glossator apponere, quia hæc glossa est necessaria: sed nulla ponitur, ostendendo vbi sit canon super hoc editus: & hîc sicut in multis locis apparet inutilis occupatio glossatorum in iure Canonico, qui multiplicant concordantias, & auctoritates ad vnum vocabulum, & postea in fine nihil ad propositum; & alibi vbi est verbum maximi ponderis, à quo dependet sententia totius capituli, transeunt sicco pede. Sic apparet de Bernardo in multis decretalibus, vbi ponitur illud verbum sub interminatione anathematis, verbi gratiâ, de sagittariis disputans, an ista verba exprimant sententiam latam, vel per eam fiat comminatio: & mittit, & remittit. Posset ergo dici quantum occurrit, quòd ignorantia facti dummodo non trufatica, vel crassa, sed probabilis sit, totaliter excusat conferentem à pœna illa, & suscipientem. Vniuersaliter enim pœna canonica non incurritur, nisi à latore canonis inferatur: vbi ergo non inuenitur ex vi verborum inflicta, tunc simpliciter est dicendum, quod nulla est. Non enim verba constitutionum pœnalium sunt amplianda, sed restringenda, iuxta illam maximam iuris.

Contra Canonistas glossatores.

Ignorantia facti excusat rebaptizantem, ab irregularitate.

Odia restring. &c. de reg. iur. in 6.

Quantum ad vltimum principale de charactere quæro tria. Primò, Vtrùm in Baptismo imprimatur character? Secundò quid sit, vtrùm sit aliqua forma absoluta? Tertiò, in quo sit, an sit in *esse* animæ, vel in potentia, & in qua potentia?

COMMENTARIVS.

a IVxta hoc quæro, quæ sit pœna iterantium, &c. Hæc quæstio ex occasione pœnæ rebaptizantium, quâ fiunt hinc, inde irregulares, tam baptizans, quàm baptizatus, si scienter id faciant, mouet aliam quæstionem satis prolixam, nempe quid fiat quando ignorantia in culpa sit? & quæ ignorantia excuset à peccato & pœna? Applicat autem Doctor illam regulam communem, quam communiter sequuntur Canonistæ, & Iurisperiti, nempe, *ignorantiam facti, non Iuris, excusare.* Vnde si dubitetur cum fundamento, an persona sit baptizata, vel simpliciter supponitur non baptizata, vt si infans, qui defertur ad Ecclesiam, fuerit aliàs domi baptizatus, & hoc vel ex malitia, vel ex negligentia, non indicetur Parocho, hic habet ignorantiam facti, quia non tenetur scire, quid domi factum sit circa infantem; sed potiùs supponere scientiam legis, & consuetudinis in parentibus, earúmque obseruantiam, ac proinde infantem ad se delatum non esse baptizatum. Si dubius etiam est Baptismus, ita vt dubium sit omnino fundatum, tunc baptizans cum forma capituli *De quibus*: baptizare potest, nempe adiectâ conditione, *si non es baptizatus*, &c. vt præscribit Alexander III. *dicto capitulo de Baptismo, & eius effectu*, quod suprà ex variis Canonibus probauimus. Perinde ergo dicendum est hîc, & in qualibet Censura, quæ propter peccatum incurritur, quando quis excusatur à peccato, etiam excusari à pœna ex peccato incursa. Hæc autẽ irregularitas statuta est propter peccatũ iterandi Sacramentũ.

Ignorantia facti excusat.

Circa ignorantiam Iuris, docet Doctor non excusari à culpa, aut pœna, quia non censet dari ignorantiam in hoc casu, quæ sit probabilis, & fundata, quia nempe inter rudimenta doctrinæ Christianæ peruium est, non posse iterari Baptismum: & quidquid sit de ignorantia canonis Ecclesiastici, saltem cognoscitur ius diuinum, vel est debitum cognoscendi in quolibet Christiano adulto, qui tenetur ad doctrinam de Baptismo: & quoniam suppositâ scientiâ huius iuris, dat operam rei illicitæ, etiam ligatur pœnâ canonicâ, quæ transgredientibus ius diuinum imponitur, quod est principium vulgare Canonistarum. In hac re variæ sunt sententiæ, quibus non immoror, remittendo lectorem ad scholium, quod prædictas sententias breuiter, & clarè comprehendit. Id certum quidquid sit in foro interno, in externo non admitti ignorantiam Iuris, nisi probetur, quia præsumptio huius fori, stat pro lege publica magis, quàm pro priuata dispositione huius, aut illius. Hæc quæstio forsitan, si tractatus, & tempus permittat, infrà differetur in suis principiis, quæ hîc incidenter veniunt, totum negotium consistit in eo, vt probetur dari ignorantia probabilis Iuris, quæ excuset à peccato, & consequenter à pœna, quæ vix in proposito quoad principalem casum fingi potest. Interim videantur authores citati, & Summistæ verb. *Ignorantia, lex, pœna*, &c. Quæstio etiam fusiùs tractatur in materia de actibus humanis, & peccatis. Quòd autem asserit Doctor irregularitatem occultam dispensari fortè posse ab Episcopo, iam ex Iure Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. id conceditur.

QVÆS

QVÆSTIO IX.

Vtrùm in Baptiſmo imprimatur character?

Alenſis *4.p.q.19.m.6.* D.Bonauent.*hîc 1.p.art.1.q.4.* Rich.*d.5.a.2.per totum.* D.Thom.*3.p.q.63.a.6.& per totum.* Palud.*d.4.q.1.* Suar. *3.p.tom.3.d.11.* Coccius *in Theſauro 2.tom.lib.5.art.3. latè* Bellarm.*lib.1. de Bapt.cap.12.*

1 *Argum. 1.* AD primum * arguitur quòd non, quia Circumciſio non impreſſit characterem: ergo nec Baptiſmus. Conſequentia patet, quia Circumciſioni ſucceſſit Baptiſmus in remedium contra eundem morbum: ergo vtique competebat ſimilis, vel idem effectus. Antececens probatur, quia iſte character Circumciſionis fuiſſet eiuſdem rationis cum charactere Baptiſmali: & tunc ſequeretur, quòd circumciſus non fuiſſet baptizandus, quia duo accidentia eiuſdem ſpeciei, vel rationis, non poſſunt eſſe in eodem. Conſequens eſt falſum, ſicut patet ſuprà *3.diſt.q.4.*

Argum. 2. Præterea, fides diſtinguit fidelem ab infideli, & charitas filium perditionis à filio regni, ſecundùm Auguſt. *15.de Trinit.cap.19.* & iſta ſunt nobiliſſima in anima: & tamen non imprimunt aliquam characterem diſtinctiuum: ergo multo fortiùs nec Baptiſmus.

Argum. 3. Præterea, character, ſi imprimatur non eſt ſubſtantia, qui aduenit poſt *eſſe* perfectum: nec eſt accidens per ſe, vel neceſſariò inhærens: quia non cauſatur ex principiis ſubiecti: ergo eſſet accidens per accidens; ſed omne tale eſt ſeparabile, & contingenter ineſt: ergo character eſt ſeparabilis, & delebilis ab anima: cuius oppoſitum tenent omnes ponentes characterem in anima.

Ratio ad opp. Contrà, Dionyſius de *Eccleſiaſtica Hierarch. cap.2.* Præterea, Damaſcenus *lib.4. cap.1.* Præterea, Baptiſmus eſt Sacramentum initerabile ex præcedenti quæſtione: ergo imprimit aliquem effectum indelebilem: quia ſi omnes eius effectus poſſent deleri, ipſum poſſet iterari: ſed nullum effectum indelebilem habet, niſi characterem: ergo, &c.

COMMENTARIVS.

1 *Errores hæreticorum.* VValdenſis. a HÆretici negant imprimi characterem in Baptiſmo, aut Ordine, aut Confirmatione: ita VVicleſus apud VValdenſem *tom.2.de Sacramentis, cap. 109.* quem ſequuntur alij huius temporis, vt Caluinus *in Antidoto ſeſſ.7. can.9.* Kemnitius *in 2.part. examinis*, & alij. *Dari characterem baptiſmalem, eſt de fide.* Contrarium definitum eſt *capitulo Maiores, de Baptiſmo,* in Florentino *in Decreto fidei, de Sacramentis*, & in Tridentino *ſeſſ.7. de Sacramentis in genere, can.9.* quam ſententiam ſequuntur omnes Scholaſtici poſt Florentinum & Tridentinum; eſt definita de fide.

Controuerſia Scholaſtica. Sed inter Scholaſticos in dubio verſatur, an fuerit hæc veritas explicita in Scriptura, aut Patribus? Aliqui non ita ſyncerè Doctorem noſtrum exponunt, quin etiam taxant eius ſententiam, ſicut & Gabrielis, Durandi, Caietani locis *Sotus reiicitur.* citatis à Scholiaſte ad initium quæſtionis. Sotus dicit eum tenuiter de charactere ſenſiſſe, & quaſi ſub perſona aliorum illum impugnare, ſed non aduertit textum: nam illa fuit ſententia aliquorum, vt per Baptiſmum non reciperetur aliquid intrinſecum, aliter quàm Eccleſia, verbi gratiâ, recipit in ſua conſecratione: quorum ſententiam allegat Alenſis *4.part. quæſt.8.m.8.art.1. §.1.* & eiuſdem ſententiæ fuiſſe videtur Guillelmus Pariſienſis in tractatu de Baptiſmo, qui prolixè in hoc verſatur, cuius verba hîc ſubiiciam, vt primum offeramus Soto, aliquos anteriores fuiſſe in ea ſententia, de qua Doctorem traducit, quoad intelligentiam Patrum: *Sed iam* (inquit Guillelmus) *conſenſerunt ſacri Doctores in hoc, quòd præter gratiam, præter totum decorem virtutum, & honorem, ſine quibus Deo non placetur, imprimatur character, licèt non declarauerint, nec fecerint ſcire quid ipſe character ſit, ſpecie, etſi tamen dicant ipſum eſſe in genere qualitatum, non tamen nobis, qualem efficiat animam baptizati, vel ipſum baptizatum.* Et infrà: *Sed & hoc dixerunt proprium effectum eſſe characteris iſtius, ſcilicet diſtinguere baptizatos à non baptizatis*: & infrà, *Ipſi autem characterem huiuſmodi Baptiſmi vocant Sacramentum Baptiſmi*, &c. Poſtquam autem probauit non eſſe qualitatem variis rationibus, tandem concludit eſſe quandam ſanctitatem, quam recipit baptizatus, talem, qualem Eccleſia, & vaſa conſecrata recipiunt, ſeruatâ proportione. Cuius rationes adducit etiam Richardus *diſt.5.art.2.q.1.*

Cæterùm nullus antiquiorum Doctore cenſuit hanc ſententiam eſſe de fide, non obſtantibus 2 *Doctor primus inter Scholaſticos videtur docuiſſe hunc articulum eſſe fidei.* iis authoritatibus, quas citant, aut Scripturæ, aut Patrum, in eius fauorem, vt probent characterem eſſe effectum immediatum, & realem, impreſſum in anima per modum qualitatis, vt benè etiam aduertunt moderni Scriptores: quia quantùm ad ipſas Scripturas variè à Patribus accommodantur, & intelliguntur. Inter omnes autem, primus mihi fuiſſe videtur noſter Doctor, inter Scholaſticos, qui hanc veritatem characteris, tanquam effectus diſtincti à gratia, & impreſſi in anima per Sacramentum, reduxit ad certitudinem fidei, ex definitione Eccleſiæ, eiúſque declaratione, coniungendo definitionem capituli *Ad abolendam*: quo definitur in Eccleſia Romana eſſe veram doctrinam de Sacramentis, cum eo quod definitur in capitulo *Maiores, de Baptiſmo*, circa veritatem explicitam characteris.

Vt

Vt hinc ergo respondeamus etiam aliis, qui eum incautè locutum fuisse asserunt, aduertendum est ipsos non attigisse scopum Doctoris, aut discursus intentum: Doctor ergo supponit communem sententiam, vt patet argumento ad oppositum, & ex resolutione propria, quam insinuamus, §. *Autem hic intelligendum est*, &c. explicat *quid* nominis & rei, ac proprietates eius. Tandem adducit opinionem illam Guillelmi Parisiensis, pro qua citantur à Marginatore quidam Iuristæ in cap. *Quod quidam dicunt*, 1. *quæst.* 1. & cuius mentionem faciũt Alensis, & Richardus; quam etiam secutus est Durandus. Subiicit eius conclusionem: & mox, §. *Ad istam conclusionem arguitur*, &c. Adducit argumenta plura in fauorem eius, inquirendo necessitatem characteris, non rei, sed probationis necessariæ, & conuincentis, siue ab authoritate, siue à ratione; & quærit de authoritate explicita, siue in specie, quæ sine tergiuersatione doceret characterem esse explicitè, ita vt ad alios effectus Sacramenti, siue ad ipsum Sacramentum, siue ad præparatoria ad Sacramentum, siue ad signum Crucis, aut alia, quæcumque diuersa à charactere, commodè referri, aut exponi non posset à negante characterem. Eiusmodi autem deficiente authoritate, quærit an ex alia veritate ex creditis, quæ ad materiam fidei, siue de Baptismo, & aliis Sacramentis, quæ imprimunt characterem, siue ad alias veritates fidei, spectaret; ex qua certa consecutione concluderetur necessitas characteris in specie.

Explicatur processus Doctoris in hac quæstione.

3 Hic scopus eius manifestè patet ex §. *Ad quæstionem potest dici aliter*, &c. vbi recapitulando summariè præmissa in fauorem prædictæ sententiæ, concludit quòd neque à ratione *propter quid*, neque à posteriori possit eius necessitas ostendi. Loquitur autem de ratione necessaria, & euidenti (quæ desumitur à causa efficiente finali, aut alia intrinseca) vniuersali, aut particulari, vel experientia: tandem subiungit: *Licèt etiam ex creditis manifestè, siue quæ sunt explicitè de substantia fidei*, &c. *non possit probari*, &c. Quæ clausulæ sunt æquiualentes, nempe credita manifestè, & ea quæ sunt explicita de substantia fidei, & non sunt intelligenda vniuersaliter; sed secundùm limitationem subsequentem in contextu, & ex scopo discursus, quia loquitur iuxta formam rationum in præmissis adductarum, quæ desumuntur ex Scriptura, & Patribus: subsequitur ipsa limitatio: *Siue quæ continentur in Scriptura, siue quæ manifestè per Sanctos elicita ex creditis non possint probari*, &c. Ad hæc duo membra, de quibus ipse tantùm loquitur, & ex quibus hactenus disseruit, quantùm ad præsens institutum, reducit manifestè credita, & ea quæ sunt de substantia fidei; nempe ad Scripturam explicitam, & ad ea, quæ deducunt Patres ex Scriptura explicita; & hoc manifestè quoad vtrumque, ita vt veritas sententiæ alioquin non possit subsistere.

Credita manifesta.

Limitatio Doctoris, iuxta scopũ præmissi discursus.

4 Ex his apparet primò Doctorem nullâ ratione intendere veritatem characteris non contineri in Scriptura, & Patribus, aut traditione, vt perperam ei imponunt aduersarij: sed intendere, quòd hæc veritas non ita continetur in Scriptura & Patribus manifestè, & explicitè, quin authoritates possint commodè à negante characterem, in sensu etiam cõgruo, explicari, vt conuinci non possent. Secundò sequitur, quòd illæ clausulæ malè sumantur à modernis, vt disiunctæ, quoad sententiam, & disparatæ, quasi vellet dicere, quòd neque ex creditis, neque ex iis quæ sunt de substantia fidei, neque ex Scriptura, neque ex iis, quæ eliciuntur manifestè ex Scripturis, probetur character; cùm tamen infrà probet characterem ex definitione, & declaratione Ecclesiæ, tanquam ex creditis. Sequitur tertiò falsitas interpretationis adhibitæ ab eisdem modernis: quia non intendit Doctor non contineri hanc veritatem in Scriptura, aut Patribus, vt dictum est; sed negat contineri cũ illa limitatione, quâ ex Patribus, aut Scriptura, tantùm quoad manifestam sententiam, & conuincentem, vt res omnino sit certa, seclusâ Ecclesiæ definitione, & declaratione probetur.

Excluditur falsa interpretatio, quã adhibent moderni.

Hæ autem propositiones in materia doctrinali diuersissimæ sunt; *nempe non contineri in Scriptura, & Patribus absolutè loquendo*: & *non contineri in Scriptura, aut Patribus explicitè*: nam prima facit sensum falsum, & erroneum, qui admitti nequit; nempe non contineri in Scriptura, & Patribus, absolutè loquendo veritatem characteris: quia sic negatur veritatis reuelatio, aut eam posse reduci ad obiectũ fidei, siue quoad reuelationem Scripturæ in se, aut in alio, ex quo sequatur; siue quoad reuelationem traditionis non scriptæ, quam ex Patribus, & Ecclesia tantùm licet mutuare; ac proinde nullo fundamento Concilia posteriora, vt Florentinum, & Tridentinum definiuisse contrarium: nam quoad primum, nisi contineatur in Scriptura, non subsistit fundamentum ex hoc capite eam definiendi; si non contineatur in Patribus, & continuo Ecclesiæ vsu; & per manus tradito sensu, nequit etiam subsistere, vt traditio non scripta, per regulas obuias cognoscendæ traditionis, quas colligere licet ex Augustino, quia, deficiente memoriâ traditionis, non subsistit argumentum ex ipsa traditione, aut reuelatio in ea fundata. 5

Requisita ad definitionem.

Hanc autem propositionem nullâ ratione dicit Doctor, vt ex toto discursu, & limitatione appositâ euidenter apparet. Secunda autem propositio est Doctoris, & verissima, quam admittunt etiam antiqui Theologi, qui conueniunt in hoc omnes; licèt enim asserant characterem modo, quo intendit Ecclesia, non dicunt tamen id esse euidens, tanquam materiã fidei, quæ explicitè ex Scriptura, aut traditione colligatur, ita vt oppositum asserens conuincatur, & authoritas aliter explicari non possit (seclusâ omnia aliâ interpretatione Ecclesiæ) tanquam spectans ad materiam fidei: neque moderni, qui præsumunt Doctorem nutare, ab hoc discordant; tollatur namque definitio, & declaratio Ecclesiæ, quid reliqui ipsis manere potest, quantùm ad certitudinem conclusionis, quam hoc solo fundamento, tanquam certam tenent, præter argumentum probabile, & dialecticum, de quo in proposita quæstione non agit Doctor; sed de argumento certo, ex authoritate, aut ratione. Prosequamur vlteriùs scopum Doctoris ex sequentibus. 6

Assertio Doctoris.

Asserit Doctor primò, non repugnare characterem inesse animæ, prout Theologi eum describunt, aut Deum producere talem in anima; & subdit: *Sed ne omnino frustrà, & sine necessitate ponatur, oportet aliquam authoritatem habere, cui innitatur, qui ponit eam; & tunc facilè erit soluere, quæ obyciuntur*, &c. Ex his patet Doctorem primò quærere de authoritate, in qua quiescere debet inuestigatio, vt certò constet dari in reipsa characterem, quem non repugnare dicit. Secundò, argumenta in contrarium adducta non solùm non esse necessaria, sed esse facilis solutionis: non solet autem Doctor noster adhærere rationibus quæ 7

Inquirit fundamẽtum vltimum certitudinis.

Argumenta opposita ait esse facilis solutionis.

quæ de facili soluuntur, quales existimat eas esse, quas ipse, vel alij adducunt pro contrario: vnde colligitur eum dissertiuè procedere inquirendo fundamentum, ad quod subsistat determinatè communis sententia, & certum.

Subiungit inter authoritates Sanctorum ad propositum adductas ab aliis multas, non esse expressas: nempe in hoc sensu, quem prætendit, certò probantes conclusionem; tamen aliquæ allegantur non concludentes ex Augustino; nempe quoad certitudinem, quam inuestigat, licèt probent obscurè & dialecticè, seu probabiliter, quibus ipse respondet, tanquam non conuincentibus ex contextu Augustini. Tandem reducit certitudinem ad authoritatem Ecclesiæ eiúsque declarationem.

8 *Fundamentum veritatis est Ecclesiæ definitio.*

Breuiter, inquit, *sicut habetur extrà, de hæreticis, Ad abolendam, sentiendum est de Sacramentis Ecclesiæ, sicut sentit Romana Ecclesia: Romana autem Ecclesia videtur sentire characterem imprimi in anima in Baptismo, sicut dicit Innocentius III. extrà, de Baptismo, & eius effectu, cap. Maiores*, &c. vt habetur in litera: & subdit: *Etsi prima authoritas posset exponi, vocando characterem Christianitatis ipsum Baptismum; tamen secunda*, &c. Reuocat ergo Doctor hanc conclusionem ad minimum, ad certitudinem Theologicã, & Catholicam: quidquid enim sit: an Innocentius definiat characterem esse, saltem exponit sententiam Ecclesiæ Romanæ: de fide autem est ex dicto cap. *Ab abolendam*, de hæreticis, specialiter in materia Sacramẽtorum, nullum errorem admittere, & veritatem docere Sacrosanctam Ecclesiam Romanam, quæ est columna veritatis, contra quam portæ inferi non possunt præualere; quod supponit dictum capitulum: ac proinde vt hæretici excommunicantur, quicumque aliter docent de Baptismo, aut aliis Sacramentis, aut sentiunt, quàm illa prædicat, & obseruat. Hæc est autem certitudo, quam Doctor negat haberi ex Scriptura, aut Patribus, & quâ positâ, liberum non est aliter sentire de charactere, quàm Ecclesia docet. Non negat autem simpliciter Scripturam, & Patres non docere characterem, sed tantùm negat authoritates ipsorum determinatè exprimere hanc veritatem eâ certitudine, vt aliter sentire non liceret, vel ipsas authoritates explicare in alium sensum diuersum.

Qui sensus eius patet, tam ex scopo eius, & discursu præmisso in hoc §. tam ex responsione ad primam rationem, quam ipse adducit in fauorem sententiæ Parisiensis: & est talis: *Quòd nihil debeat poni frustrà, & sine necessitate in creditis, quæ non apparent secundùm fidem: Scriptura autem non exprimit characterem esse necessarium in Baptismo, nec Sancti explicitè*, &c. vbi *explicitè* sumit, prout exprimit sententiam determinatam, quæ in alium sensum torqueri, aut interpretari non posset, & infert necessitatem assensus, saluâ fide.

Primum argumẽtum pro Parisiensi.

9 *Soluitur.*

Ad hoc argumentum respondet. *Respondeo*, inquit, *quòd etsi non possit illud euidenter necessariò probari ex creditis*, &c. nempe prout determinantur in Scriptura, & Patribus; quia in hac limitatione, & præcisione loquitur argumentum de creditis: quam limitationem in hac responsione seruans, opponit sic credita, ad creditum ex definitione, & authoritate Ecclesiæ.

Ex quibus patet eum absolutè nõ negare hanc veritatem contineri in Scriptura, & Patribus; sed negat eam contineri in creditis ex Scriptura cum sola Patrum interpretatione, tanquam necessariò, & euidenter probatam, aut per sententiam explicitam, & cogentem propositum; agit enim de creditis propositionibus explicitis, quæ sunt de substantia fidei, & inferunt necessitatem saluâ fide, assensus: & subiungit contineri inter credita, quæ Ecclesia proponit & declarat; cuius authoritas in hoc potior est, quàm Patrum, aut Doctorum: quia ipsa habet assistentiam Spiritus sancti ex promissione Dei, vt errare non possit in fide, aut moribus, aut intelligentia Scripturæ.

Tamen, inquit, *ponendi necessitas est hac: quia Ecclesia ponit, & congruentia sunt, quales priùs adducta sunt: nec valet argumentum negatiuum, si nec Dionysius, nec Damascenus: ergo nullus: sufficit enim authoritas Ecclesiæ, quia Augustinus de moribus Manichæorum: Euangelio non crederem, nisi crederem Ecclesiæ.* Constat ergo eum referre hanc veritatem simpliciter inter credita, & primus inter Scholasticos hanc certitudinem eius exposuit, & dogmatizauit, quam postea definiuit Tridentinum, & Florentinum contra Nouatores.

Ex quibus excluditur popularis, & non fundata interpretatio sententiæ eius, quam adhibent moderni, & quæ ex nulla clausula totius discursus, & quæstionis præsentis haberi potest: quia & argumenta, in fauorem sententiæ Parisiensis facta assertionem Doctoris non continent; neque ita formata sunt in ea generalitate, & modo dicendi, vt inferrent characterem in Scriptura, & Patribus non contineri: sed cum ea limitatione, quam adiunxit, nempe vt veritatem explicitam de substantia fidei, vel necessariò, & euidenter ex tali deducta, aut in expressa sententia Patrum contenta, quæ aliter intelligi nullo modo posset: ac proinde vt suprà notauimus, ex ipso dicit argumenta ad oppositum, ostenso fundamento necessario, & certo conclusionis, esse facilis solutionis; prout ipse doctissimè soluit suppositâ definitione, seu declaratione Ecclesiæ, quæ hãc veritatem characteris determinatè proponit. 10

Non ergo incautè locutus est, neque veritatem characteris, vt dixit Soto, tenuiter asseruit; neque in dubium reuocauit: sed firmissimo fundamento asseruit contra negantes; licèt modum discurrendi, & probandi aliorum non probauit, tanquam necessarium, & cogentem, quia neque in aliquibus rectè fundatum, neque in reliquis cogentem negantes; ac proinde recurrit ad Ecclesiæ authoritatem, non per modum opinionis toleratæ, aut humanæ, aliquid asserentis, sed declarantis veritatem fidei: quæ declaratio *ex dist. 25. tertij quæst. vnica, responsione ad 2. in fine*, supponit reuelationem per doctrinam traditam; ac proinde quæ continetur in Scriptura, & Patribus secundùm traditionem; quod perinde de veritate characteris asserendum est ex principiis eius prædicto loco, & *in quæstione prima* prologi, *& in 1. dist. 11. quæst. 1.* responsione *ad 2. argumentum Græcorum*, quod est tale: nempe *Spiritum sanctum procedere à Filio non esse scriptum in Euangelio: ergo*, &c. Cuius responsionem, quia perinde confutat hæreticos huius temporis, qui negant hanc veritatem characteris; visum est ad propositum integram transcribere, & quia Doctoris sensum in quæstione præsenti, optimè declarat.

Ad rationem illam de Euangelio dico, inquit, *quòd Christum descendisse ad inferna, non docetur in Euangelio, & tamen tenendum est, sicut articulus fidei, quia ponitur in Symbolo Apostolorum; ita multa alia de Sacramentis Ecclesiæ non sunt expressa in Euangelio, & tamen Ecclesia tenet illa esse tradita certitudinaliter* 11

Efficacia traditionis, & certitudo.

ab

ab Apostolis, & periculosum esset errare circa illa, quæ non tantùm ab Apostolis descendunt per scripta; sed etiam per consuetudinem vniuersalis Ecclesiæ tenenda sunt. Nec Christus in Euangelio docuit omnia pertinentia ad dispensationem Sacramentorum; dixit enim discipulis suis in Ioanne: Adhuc habeo multa vobis dicere, sed non potestis portare modò: cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Multa igitur docuit eos Spiritus sanctus, quæ non sunt scripta in Euangelio, & illa multa quædam per Scripturam, quædam per consuetudinem tradiderunt: similiter diuersa Symbola diuersis temporibus sunt edita, contra diuersas hæreses de nouo Orientes: quia quando insurgebat noua hæresis, necessarium erat declarare veritatem, contra quam erat illa hæresis; quæ veritas etsi priùs erat de fide, non tamen erat priùs tantùm declarata, sicut tunc contra errorem illorum, qui eam negabant, &c. Hæc Doctor, quæ rectè proposito accommodantur, & est doctrina vniuersalis, & Catholica. Ipse ergo reducens veritatem characteris ad Ecclesiæ definitionem, & authoritatem, supponit esse reuelatam; ac proinde cótineri in Scriptura, aut traditione, quam Ecclesia semper conseruauit per omnes ætates, & potissimùm per Doctores, & Patres. Ex quibus habetur scopus Doctoris, & resolutio huius quæstionis, quæ in duobus consistit. Primum est *certum & necessarium fundamentum huius veritatis haberi ex determinatione Ecclesiæ*, quæ est manifesta. Secundum est *veritatem ipsam fuisse reuelatam; ac proinde contineri in Scriptura & Patribus*, licèt non manifestè, vt ex his solis, seclusâ Ecclesiæ definitione, & declaratione, sit manifesta, & omnino certa; quamuis reuelata, donec proposita, vt talis, fuit manifestè ab Ecclesia: & huc spectant argumenta Doctoris pro opinione opposita.

Summa resolutionis.

12 Vnde, vt suprà diximus ex ipso, dicit aliquam authoritatem esse necessariam, vt ex ea probetur necessitas characteris, ne frustra asseratur: & subdit authoritates Sanctorum multas non esse expressas, quæ aliter non possunt interpretari, quo sensu authoritates Augustini, quæ magis ad propositum faciunt, dicit non esse concludentes; scilicet necessariò, quoad sensum determinatum, ex quo sequeretur conclusio tenenda pro certo, & de fide: quam certitudinem omnino intendit Doctor; nam inuestigat eam ex creditis, cùm sit veritas supernaturalis, vel ex iis quæ necessariò ex creditis sequantur, & discurrit ex Scriptura, & Patribus ad hunc finem: elicita enim ex fide, seu ex creditis, ad eundem habitũ spectant per ipsum in 3. *dist.* 35. *q. vnica*; vnde in præsenti vtrumque refert ad substantiam fidei, quæ ex Scriptura, aut Patribus, aut definitione expressa Ecclesiæ habetur: requirit tamen authoritatem modo dicto expressam. Vnde *in* 1. *dist.* 16. *quæst.* 1. §. Ad tertium *forsan diceret aliquis*: responsione ad tertium, quod est tale: *Consequentia Sanctorum, & Doctorum supponenda sunt esse necessaria*, &c. *Ad tertium*, inquit, *forsitan diceret aliquis, quòd præcisè propter rationem solubilem, à quocumque fiat, non est tenendum aliquid esse de substantia fidei, nec forsan propter conclusionem talis rationis, quatenus præcisè est per illam conclusa, sic arguens se exponeret morti; nec aliquis secundùm rectam rationem se deberet exponere: oportet igitur habere maiorem authoritatem, ad hoc, vt aliquid teneatur esse de fide, quàm quòd Sanctus aliquis sic arguat: sæpè enim quis arguit, quod omnino non asserit; licèt illud quod Sanctus authenticatus ab Ecclesia, quantùm ad doctrinam asserit esse tenendum, sit certum: tamen authoritates dubiæ possunt exponi*, &c.

Authoritates ambiguæ non inducunt certitudinem fidei, nisi declarentur.

Si ergo Doctor veritatem fidei ex fundamento certo inuestigat, non est quòd à Soto, aut VValdensi, vel aliis reprehendatur, quasi vim abstulerit traditioni, aut Scripturæ, aut testimoniis Patrum ad probandam hanc veritatem, quod omnino falsum est. Hæc enim ab aliis allata non negat habere suam efficaciam; sed vlteriùs progreditur, vt vltimum fundamentum, & necessarium inuestigaret, quo veritas hæc necessariò sit credenda, tanquam de substantia fidei, quod non attigerunt antiquiores Theologi, qui ex sententiis non necessariò concludentibus procedunt, aut etiam malè applicatis. 13

Quidquid sit de intento Patrum, aut veritate contenta, aut certè dubiis sententiis; peto in aliis veritatibus circa hoc ipsum mysterium, an omnia à principio fuerint ita manifesta, vt hæreticum esset ea negare? Quid de Cypriano dicemus existimante non fuisse Baptismum validum ab hæreticis collatum, aut extra Ecclesiam: certum tamen est hanc veritatem fuisse ex traditione Apostolica magis notam, quàm imprimi characterem per Baptismum, vt superiùs cum Doctore dictum est, *quæst.* 7. non omnino tamen Scriptura, aut traditio habet vim obligandi, donec accedat interpretatio Ecclesiæ, vt patet ex multis definitionibus ab Ecclesia, prout necessitas, & casus occurrit interpretandi, propositis. Inter ipsas traditiones Apostolicas, aliquæ pertinent ad exercitium authoritatis; aliæ verò ex diuina ordinatione, & reuelatione statutæ sunt, inter quas Ecclesia Spiritu sancto illuminata discernit.

Futilis etiam est illa eorum impugnatio obiecta, quod in cap. *Maiores*, de Baptismo, res tum non sit recens inuenta; sed memoria hominum antiquior. Vrgeant hæc contra hæreticos, nihil enim ad nos spectant; vt patet ex dictis. Verba etiam Gabrielis, tanquam à Doctore dicta profert Sotus, quasi asseruerit non esse tutum, propter authoritatem Ecclesiæ negare characterem, hoc nullibi Doctor; determinat enim rem hanc tanquam de fide certam: nec ergo rectè assequuntur mentem Doctoris, nec rectè allegant. Hæc interim sufficiant pro declaratione quæstionis, & sententia vera Doctoris; in quibus primarium scopum, & tractatum ipsius quæstionis comprehendimus: superest vt reliqua suo ordine perstringamus.

SCHOLIVM.

Variæ acceptiones characteris, ac eius definitio secundùm Theologos, & proprietates consequentes.

Hîc [a] intelligendum est, quòd quæstio *an est*, nihil manifestum præsupponit, nisi quod dicitur per nomen, sicut patet ex quæstione de definitione Sacramenti in communi *dist.* 1. 2

Quæstio an est, quid supponit?

dist. 1. Primò ergo supponetur significatum huius nominis *character*, secundùm quòd hîc est quæstio de eo. Secundò, inquiretur de principali, an aliquid tale sit in anima per susceptionem Baptismi.

Character varia significat. De primo transferendo verbum ex verbo, character significat idem, quod figura; & sic accipitur ad *Hebr.* 1. vbi nos habemus, *figura substantiæ*, ponitur character in Græco. Et hoc modo dicimus characteres, figuras quibus literæ scribuntur: & hoc modo dicimus characteres in incantationibus, & huiusmodi quasdam figuras protractas. Et hoc modo *Cap. 13. 14. 16. & 19.* accipitur in *Apocalyps.* character bestiæ, figura in fronte, vel in manu, quæ significat ipsam pertinere ad familiam bestiæ. Generaliùs autem accipitur character pro signo: & hoc modo Baptismus potest dici character, quia signum quoddam est. Forma etiam verborum in Sacramento aliquo, potest dici character, sicut Magister loquitur de charactere *dist. ista:* vt dictum est quæstione præcedenti.

3 *Definitio characteris.* Sed his omnibus prætermissis de charactere, vt loquimur in proposito, Theologi concipiunt communiter per characterem quoddam spirituale impressum à Deo suscipienti Sacramentum non iterabile. Ex ista ratione nominis sequuntur aliquæ proprietates characteris, quarum duæ sunt communes sibi, & cuilibet formæ, scilicet, quòd est forma *Character est signum rememoratiuum, conformatiuũ, & obligatorium.* assimilatiua alij habenti: & quòd est forma distinctiua à non habente. Et aliæ speciales, quarum vna est, quòd est signum rememoratiuum Sacramenti suscepti; alia, quòd est signum conformatiuum Christo, cuius Sacramentum suscipitur; & etiam obligatorium ei, eo modo, quo suscipiens Sacramentum obligatur per eius susceptionem.

Character non est virtus. Ex ista etiam ratione nominis patet, quòd character non est gratia, nec virtus aliqua infusa, puta fides, spes, charitas: quia tales virtutes non semper imprimuntur suscipienti Sacramentum non iterabile, vtpote ficto suscipienti ordinem, vel confirmationem: character autem semper imprimitur. Hoc etiam apparet ex quadam alia conditione, quam communiter loquentes attribuunt characteri, scilicet, quòd est indelebilis: virtutes autem istæ sunt delebiles, vt patet de peccante mortaliter, in quo non remanent istæ virtutes.

COMMENTARIVS.

14 a HIc *intelligendum est*, &c. Diuiditur quæstio in quid nominis; & an sit character. Hîc explicat quid nominis, iuxta communem senten- *Character figura.* tiam χαρακτὴρ enim Græcè, Latinè *figura* dicitur καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ad Hebræos 1. *& figura substantiæ eius*, &c. Omissis eius acceptionibus, quas in litera adducit, sumitur ad propositum quæstionis præsentis, pro aliquo spiri- *Duplex eius effectus.* tuali impresso à Deo in anima, mediante Sacramento Baptismi, cuius duplex est effectus, alius Physicus, alius moralis: Physicus est, vt sit assimilatio subiecti ad aliud quod habet similem formam, & distinctiuus à non signato: moralis est, vt signum memoratiuum Sacramenti suscepti conformatiuum Christo, & obligatorium suscipientis Sacramentum ad legem, & fidem, cuius est initiatio. Hinc excluditur ab aliis effectibus Sacramenti, vt sunt gratia, & virtutes, quæ amitti possunt, per peccatum; non ita character.

SCHOLIVM.

Ponit sententiam negantium characterem, & auctoritates, quibus eos impugnat D. Thom. quas ostendit non vrgere, nec ad intentum auctorum adduci.

4 *Iuristæ ex decr. 1. q. 1. c. quidã dicunt.* Secundùm [b] principale est, an aliquid habens istam rationem nominis, & alias proprietates, imprimatur in animam baptizati. Et dicitur quòd non, & modus ponendi est iste: sicut enim in aliquibus consecratis, quæ in consecratione sua non recipiunt sanctitatem formalem, nihil reale imprimitur, ita est in proposito, cùm suscipiens Sacramentum non necessariò recipiat sanctitatem formalem, nulla sibi forma realis necessariò imprimitur. Similitudo probatur, quia alia sanctificata, quæ non recipiunt sanctitatem formaliter, non distinguuntur ab homine, quantùm ad istum actum, quando ex isto actu non recipit sanctitatem. Assumptum autem de illis aliis patet, tum in calice sanctificato, quia nullam formam realem recipit: tum in Ecclesia dedicata, vel aqua benedicta, & vestibus Sacerdotalibus, & huiusmodi.

Ad istam conclusionem arguitur, primò sic: Sicut sequendo rationem naturalem, non sunt plura ponenda, quorum necessitas non apparet ex notis secundùm naturalem rationem, ita de creditis, non sunt ponenda plura, quorum necessitas non apparet secundùm fidem: sed necessitas talis formæ impressæ non apparet, etiam secundùm ea, quæ sunt credita de Baptismo: ergo, &c. Minor probatur, quia nec Scriptura sacra

istud

istud exprimit esse necessarium in Baptismo: nec Sancti, explicitè: nec sequitur euidenter ex veritate Baptismi creditâ: quia tota veritas Baptismi consistit in Sacramento visibili, & effectu inuisibili: istum effectum inuisibilem communiter vbi Augustinus specificat, vocat gratiam.

Hîc respondetur, quòd Sancti satis tradunt de charactere, secundùm illum modum quo loquimur, vt adductum est de Dionysio, & Damasceno. 5 *D.Thom.4. dist.1. q.4. adducendo auctoritat. Dionys.*

Sed illæ auctoritates videntur tantùm esse vocales, & non ad intentionem eorum. Sicut enim patet respiciendo translationem, & expositionem Vercellens. *cap.* 2. Ecclesiasticæ Hierarchiæ *in 6. particula, cap.2.* sunt ista verba quæ allegantur, vbi dicit secundùm istam translationem: *Ita sursum actum diuina beatitudo à suiipsius participatione recipit, & de proprio lumine, sicut quodam signo ipsi tradit diuinum faciens, & communicatorem in Deo manentium.* Et sequitur ibi: *Sanctum signum à Hierarcha accedenti data significatio.* Vbi adducunt aliqui de alia translatione verba talia: *Aduenienti ad Baptismum, donatur à summo Sacerdote sacrum signaculum.* Similiter illud de Damasc. *lib.4.c.1.* adducit sic, *quòd per Baptismum datur nobis regeneratio, & sigillum:* per sigillum intelligitur secundùm eos character, ibidem *dist.3.c.2.* dicit Damasc. *Quemadmodum Israëli circumcisio:* & sequitur post illud, *est sigillum.* *Damasc.*

Istæ auctoritates non adducuntur ad intentionem auctorum. De prima patet, quia sicut continet planum literæ, & Vercellensis exponit in illa parte sexta, *cap.* 2. determinat de quodam præambulo ad Baptismum, qualiter valet secundùm ritum Græcorum in primitiua Ecclesia. In primitiua enim Ecclesia baptizandus primò inducebatur, cui Hierarcha manum capiti imponens signabat eum; præcipiens Sacerdotibus, quòd tam ipsum, quàm eius susceptorem describant. Illud fiebat longè ante baptizationem, sicut apparet ex processu literæ ibi, quia de actu baptizandi determinatur pòst *parte* 17. sub litera. Vnde & textus ille Dionysij secundùm translationem Vercellensis, truncatè adducitur. Præmisso enim de proprio lumine, scilicet fidei: *Sicut quodam signo ipsi tradito, & communicatorem in Deo manentium,* &c. de istis subdit: *Quorum est sanctum signum à Hierarcha accedenti data signatio, & Sacerdotum salutaris descriptio;* quorum, inquam, redde singula singulis, scilicet illuminationis traditæ, sanctum signum, à Hierarcha data signatio, scilicet impositio manuum in capite, & quòd sit communicator diuinorum, signum est Sacerdotum salutaris descriptio, qui scilicet describunt eum, & eius susceptorem tanquam in communionem Christianorum receptum. Ista autem impositio manuum, & descriptio fiebat longè ante baptizationem: ergo nullo modo ista hîc dicta possunt intelligi de aliquo signo impresso in Baptismo. 6 *Dionys. non fuisse loquutum de charactere, loco citato.*

Auctoritas Damasceni valde ineptè adducitur, quia pars vnius orationis coniungitur cum parte alterius, prætermissâ sententiâ concipiendâ cum parte præcedente. Iacet enim in litera Damasc. sic: *Per Baptismum primitias spiritus assumimus;* & est ibi versus, & sequitur alius versus, *Et principium alterius vitæ fit nobis regeneratio.* Et tunc sequitur statim, *sigillum & custodia, & illuminatio:* ergo nullo modo vult ipse dicere, quòd per Baptismum sit nobis sigillum, sed quòd per Baptismum sumimus primitias spiritus in primo versu: & in alia clausula, quòd regeneratio est principium vitæ, & sigillum, &c. ergo ex ista auctoritate non potest haberi, nisi quòd Baptismus, siue regeneratio sit sigillum: non autem, quòd per Baptismum fiat in nobis sigillum. 7 *Non fuisse loquutum de charactere, vt putauit D. Thom.*

Alia autem auctoritas Damasceni nihil valet. Nam expressè ibi loquitur de cruce, dicens, *Ista nobis signum est data in fronte, quemadmodum Israëli circumcisio: per ipsam enim fideles ab infidelibus distinguuntur;* & sequitur de eadem cruce, *Ista scutum est arma, & trophæum aduersùs diabolum,* scilicet sigillum, *vt non approximet nobis vastator:* non plus dicere vult, nisi quòd impressum est nobis sigillum contra inimicũ, quod non est ad propositum.

SCHOLIVM.

Arguit ab auctoritate Sanctorum negatiuè, & varijs rationibus, non dari characterem.

Hoc etiam confirmatur, quia Augustinus, qui tantùm tractauit ex intentione de Baptismo, vtpote *in 6. lib.* de Baptismo cõtra Donatistas, & in vno volumine de vnico Baptismo, & præter hæc multa super Ioannem, & aliqua in aliquibus *capitibus de fide ad Petrum,* non tacuisset de charactere, si ipse fuisset immediatus, & necessarius effectus Baptismi. 8 *August. non videtur expressè docuisse characterem.*

Et si dicas, non negat: Respondeo, ad propositum sufficit, quòd non affirmet: quia tantæ inuestigationis supponitur, quòd si character fuisset proxima res Baptismi, alicubi expressisset: nunc autem in Baptismo non distinguit, nisi Sacramentum: hoc est ali-

quid visibile extra,& rem Sacramenti,scilicet gratiam: nec vnquam fictum dicit recipere aliquam rem Sacramenti,sed tantùm Sacramentum:nec vnquam initerabilitatem Baptismi ostendit ipse propter talem characterem impressum.

Consimiliter etiam *de consecrat. distinct.* 4. colliguntur auctoritates Sanctorum de Baptismo, nec videtur verisimile, quòd nullus eorum locutus fuisset de charactere, si fuisset effectus ita necessarius Baptismi; & quòd videtur multum ponderis habere. Magister Sententiarum nusquam de charactere illo secundùm istum intellectum locutus est, cùm tamen ipse diligenter auctoritatẽ Sanctorum de materiis,quas tractat,compilauerit.

9 Secundò principaliter arguitur sic, & redit in eandem virtutem, scilicet quòd pluralitas non est ponenda sine necessitate,& arguitur sic: Nihil frustrà ponendum est in operibus Dei, & naturæ, quia Deus & natura nihil faciunt frustrà: sed character secundùm istum intellectum, si ponatur, frustrà ponitur: ergo,&c. Probatio minoris, primò comparando ad effectum principalem Baptismi, qui est gratia: secundò ad effectus illos qui attribuuntur characteri, scilicet assimilare, distinguere,&c.

1. Phys. t. c. 50. primo cœli t. c. 32. Natura abhorret superfluum.

Characterem non esse necessariam dispositionẽ ad gratiam.

Quantùm ad primum, arguitur sic; si requiritur vt dispositio ad gratiam, aut ergo ex parte suscipientis: aut ex parte agentis. Non ex parte suscipientis: quia anima non habens actuale peccatum est summè disposita ad suscipiendum gratiam. Nec ex parte agentis, quia agens est infinitæ virtutis.

Et si dicas, quòd requiritur vt dispositio permanens ad effectum inducendum, quandoque posterius tempore, qui non statim inducitur, vtpote ad hoc, quòd fictus baptizatus postea recipiat effectum Baptismi. Contra hoc arguitur vt priùs. Aut enim pro illo posteriori,quando recipit effectum vltimum Baptismi,character requiritur vt dispositio ex parte susceptiui: aut ex parte agentis, & stat ratio vt priùs.

Arguitur ad hoc etiam specialiter, quia sine tali signo posset Deus assistere Baptismo, vel baptizato ad causandum effectum Baptismi,recedente fictione: sicut astitisset in ipso Baptismo, si priùs non fuisset fictus. Et confirmatur, quia effectus Baptismi non datur illi, qui ponitur habere characterem, nisi verè pœniteat: sed per veram pœnitentiam sine tali forma characteris gratia daretur.

10 Quantùm autem ad alios effectus, qui attribuuntur characteri, probatur propositum, quia sine forma inhærente posset baptizatus assimilari baptizato, & distingui à non baptizato, per hoc, quòd recipit Baptismum, sicut patet in multis aliis: quia professus in religione, assimilatur alteri professo, & distinguitur ab alio non professo, non per aliquam formam sibi inhærentem post professionem, sed quia talem actum habuit in præterito.

Ad distinguendũ, vel conformandum Christo, non esse necessariò ponendum characterem.

Eodem modo de tertio effectu, scilicet quòd ponitur signum configuratiuum Christo, siue obligatiuum: potest enim aliquis esse obligatus alicui, & ita configuratus sibi, quantùm ad obligationem configurandi, sine omni forma inhærente; sicut ille, qui fecit homagium alicui domino, post homagium obligatur sibi ad fidelitatem seruandam, & ita ad quandam configurationem, & professus ex professione tenetur conformari,seu configurari Prælato suo: & tamen nec faciens homagium,nec profitens recipit aliquam formam absolutam, quæ sit signum configurandi.

Non requiri necessariò characterẽ, vt sit signũ rememoratiuum.

De quarto effectu, scilicet quòd ponitur signum rememoratiuum ipsius Sacramenti, arguitur sic. Quia, aut respectu Sacramenti ponitur tale signum rememoratiuum, propter excellentiam Sacramenti in se: aut propter aliquam habitudinem ad alios, qui ex signo cognoscant signatum: non primo modo, quia excellentiora sunt fides, & charitas, quàm suscepisse Baptismum: & tamen ista non habent aliquod signum rememoratiuum postquam infuerunt.Nec secundo modo,quia,aut in comparatione ad Deum,vel ad proximum. Non ad Deum,quia Deus sine omni signo inexistente cognosceret istum suscepisse Sacramentum, & fuisse baptizatum. Non ad proximum, quia vel ad beatum in gloria, ad maiorem gloriam habentis tale signum: vel damnatum in inferno, ad maiorem confusionem non habentis tale signum: neutrum est dare, quia maior gloria est beato habuisse actum charitatis, quàm suscepisse Baptismum, & maior confusio est damnato cecidisse à charitate, quàm à susceptione Baptismi: & tamen charitatis, seu actus meritorij, nullum ponitur signum rememoratiuum in beato, nec in damnato.

11 Specialiter autem arguitur de beatitudine, quia si signum istud esset in habente ad specialem excellentiam in gloria: sequeretur, quòd solus Sacerdos inter omnes Christianos posset habere talem excellentiam in gloria: quia Sacerdos habet omnes characteres. Sequeretur etiam quòd Christus careret ista excellentia gloriæ, quia ipse non fuit baptizatus Baptismo Christi: Baptismus autem Ioannis non impressit characterem, nec

nec fuit Sacerdos sacerdotio, vt confertur in ordine sacerdotali: quia non fuit ab aliquo ordinatus. Pari ratione, nec confirmatus confirmatione sacramentali. Sequitur etiam quòd sancti Patres, & beata Virgo, quia non habuerunt istud signum, non habent illam excellentiam in gloria.

Præterea tertiò arguitur ex parte huius doni in se, quia non videtur probabile, quòd alicui, qui non tantùm est in peccato mortali, sed in illo actu peccat mortaliter, Deus conferat donum suum: & huius probatio est: quia *Dei perfecta sunt opera.* Deuter. 32. & ideò nullum curat quem non perfectè curat: impium enim est à Deo imperfectam sperare veniam: nullum ergo donum suum dat alicui actualiter tunc peccanti mortaliter: sed fictus in suscipiendo Baptismum, peccat mortaliter, quia facit irreuerentiam Sacramento: ergo Deus ex virtute huius actus, in quo peccat mortaliter, non dat sibi aliquod donum speciale.

Item, omne donum Dei datum homini, aut est gratum faciens: vel gratis datum, sic intelligendo hoc, quod est gratum faciens, vel actualiter, vel dispositiuè. Quod breuius dici potest, quòd Deus nullum donum dat alicui, nisi vel propter bonum eius, vel propter bonum Ecclesiæ. Illud quod ponitur character, non est donum gratis datum, siue propter bonum Ecclesiæ, cuiusmodi donum est linguarum, & illa de quibus loquitur Apostolus 1. *ad Corinth.* 9. quia istud nulli valeret, nisi tantùm habenti. Patet etiam, quòd nullus effectus vtilis Ecclesiæ sequitur: sed nec donum gratum faciens: quia per istud donum persona non constituitur in aliquo gradu acceptationis respectu Dei: nec etiam tale donum confertur sine gratia, & charitate: quia Deus perfectè sanat. *Gratia gratis data, & gratum faciens, in quo distinguantur.*

Vltimò arguitur ex isto modo essendi, qui ponitur characteris, quia ponitur indelebilis, & hoc sic: Nulla forma inest animæ, quam non potest Deus delere: quia minus est delere, quàm creare, vel saltem non includit contradictionem formam creatam in anima deleri ab anima: ergo si character sit indelebilis, nulla talis est forma in anima baptizari. 12

Secundùm istam opinionem, patet responsio ad duas auctoritates adductas ad aliam partem quæstionis: quia malè adducuntur, & omnino non secundùm intentionem auctorum, sicut patet in prima ratione istius opinionis.

Ad rationem pro illa parte de indelebilitate, respondeo, quòd non est Sacramentum initerabile, propter hoc, quòd imprimat effectum indelebilem: sed ex ordinatione diuina, sicut dictum est in præcedenti quæstione.

Ista etiam ratio potest duci ad oppositum. Magis enim est Sacramentum initerabile, si nullam formam imprimat: quia quantumcunque imprimeret illam, deleri posset. Si autem solùm ponitur initerabile, quia transit in præteritum: tunc saluatur simpliciter ratio indelebilis: quia Deus de potentia absoluta non posset facere præteritum non præterisse. Nam si fugias ad formam impressam, cùm quælibet sit delebilis, non habetur simpliciter initerabilitas. Sed si dicatur actum præteritum esse signum, cùm ille actus præteritus non possit deleri, id est, non fuisse, sequitur, quòd ista sit ratio simpliciter initerabilitatis.

SCHOLIVM.

Non posse probari ratione, experientiâ, Scripturâ sacrâ, vel claris, & expressis Sanctorum locis, ponendum esse characterem, sed dari constat ex auctoritate Ecclesiæ, c. maiores, *de Bapt quod post Scot. diffinitum est in Florent. Decreto Eug. & Trid. ss. 7. can. 6. sed ex auctoritatibus non expressis. Omnes enim possent exponi de ipso Baptismo, qui dici potest character & signaculum. Vide loca Sanctorum apud Coccium.*

Ad quæstionem potest dici aliter, quòd licèt characterem inesse animæ, non possit probari per rationem naturalem, neque in vniuersali, quòd scilicet necesse sit dare talem formam inesse animæ propter *quid*, nec etiam propter finem: neque in particulari, vt per experientiam alicuius actus, seu per conditiones actus manifestantes talem formam inesse ipsi agenti percipienti actum suum, sicut nec probari potest de gratia, vel charitate, de quo dictum est in 3. *lib.* licèt etiam ex creditis manifestè, siue quæ sunt explicitè de substantia fidei, siue quæ continentur in Scriptura, siue quæ manifestè per Sanctos sunt elicita ex creditis, non possit probari, quia non apparet necessaria habitudo eius ad talia credita: tamen poni potest, quia non repugnat ipsi animæ talem formam habere, qualis describitur character, nec per consequens repugnat Deo posse animæ talem formam imprimere. 13 *dist. 26.*

Sed ne omnino frustrà, & sine necessitate ponatur, oportet aliquam auctoritatem habere, cui innitatur, qui ponit eam, & tunc facile erit soluere, quæ obiiciuntur. Inter auctoritates autem Sanctorum secundùm istam significationem characteris, de qua loquimur, non videntur multæ auctoritates expressæ: tamen aliquæ allegantur non concludentes ex August. de Baptismo contra Donatistas, lib. 6. *Satis eluxit ouem, quæ foris characterem dominicum acceperat, venientem ad salutem ab errore corrigi: characterem tamen in ea dominicum agnoscet, quem quidem characterem multi lupi lupis infigunt, qui intus videntur.* Ibidem etiam lib. 1. de consec. dist. 4. ostenditur, *Sicut baptizatus, si ab vnitate recesserit, Sacramentum Baptismi non amittit: sic ordinatus, etsi recesserit, Sacramentum dandi Baptismum non amittit, nulli enim iniuria facienda est.*

August.

14 In ista auctoritate pluries nominat characterem, sed apparet, quòd nihil ad propositum secundùm significationem characteris, de qua loquimur: quia dicit, quòd lupi lupis infigunt characterem: quod magis saluatur de Sacramento Baptismi, quàm de aliquo effectu in anima. Vnde vbique in illa auctoritate potest character benè ad intentionem eius accipi pro Baptismo, non effectu Baptismi, sicut dictum est priùs Magistrum accipere characterem in ista definitione, pro forma Baptismi.

Characterē ponendum secundùm auctoritatē Ecclesiæ.

Breuiter, sicut habetur *Extrau. de hæreticis, ad abolendam*, sentiendum est de Sacramentis Ecclesiæ, sicut sentit Romana Ecclesia: Romana autem Ecclesia videtur sentire characterem imprimi in anima in Baptismo, sicut dicit Innocentius III. Extrau. de Baptismo, & eius effectu, Maiores: *Qui fictè accedit ad Baptismum, characterem suscipit Christianitatis impressum.* Et ibidem in fine, *Tunc characterem sacramentalis imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ non inuenit obsistentem.* Et si prima auctoritas posset exponi vocando characterem Christianitatis ipsum Baptismum: tamen secunda, quæ dicit, quòd Sacramentalis operatio imprimit characterem videtur expresè loqui de charactere, tanquam de aliquo impresso ipsi animæ, sicut loquimur in proposito. Propter ergo solam auctoritatem Ecclesiæ, quantùm occurrit ad præsens, est ponendum, characterem imprimi.

15 Ad hoc autem poni possunt tres congruentiæ. Prima talis, congruum est ad formam perfectam, poni aliquam dispositionem: gratia autem forma est supernaturalis, & perfecta: ergo congruit ad eam esse aliquam dispositionem præuiam supernaturalem: talis est character. Secunda congruentia, quia congruit Deum non instituisse Sacramenta vana, saltem pro noua lege, quæ perfecta est: ergo congruit, quòd Sacramenta sua à nullo recipiantur verè, quin aliquem effectum habeant: sed non semper habent gratiam sicut in ficto: ergo aliquem alium. Tertia congruentia est, quia congruit receptum in familiam Christi, distingui à non recepto per aliquid intrinsecum sibi: quia licèt Christus posset distinguere sine tali intrinseco, tamen perfectior est distinctio eius, & in se, & in comparatione ad omnem Ecclesiam, militantem scilicet, & triumphantem, si fiat per aliquam formam intrinsecam manentem, quàm si non sic fiat. Tale autem distinctiuum eius, qui suscepit Sacramentum, quo intratur in familiam Christi, ab eo, qui non suscepit, & immanens in suscepto, ponitur character.

Tres congruentiæ pro charactere ponendo.

Istarum congruentiarum tertia est magis rationabilis: quia est etiam specialis de Baptismo, duæ aliæ talem habent probabilitatem, quòd si ponetur character, tali modo ponetur, qualem illæ congruentiæ tangunt. Puta secundùm primam ponitur dispositio ad gratiam: rationabile est enim quòd quando ab eodem agente causantur in eodem subiecto duæ formæ ordinatæ, hoc est, non ex æquo, quantum ad causationem, nec æquè perfectæ, quòd sit vna dispositio ad aliam: & hoc non perfectior ad imperfectiorem, sed è conuerso. A Deo autem in Baptismo causantur character, & gratia, & vtroque modo non ex æquo: ergo cùm character sit imperfectior, congruum est ipsum esse dispositiuum ad gratiam, quæ est perfectior.

16 Sed tamen ista congruentia non probat, quòd oportet talem formam ponere, quæ sit dispositio, alioquin, cùm in quolibet Sacramento conferatur gratia, in quolibet requireretur dispositio præuia: applicando tamen rationem illam specialiter ad Baptismum, habet maiorem euidentiam: quia primum Sacramentum conferens gratiam, est Baptismus: & per consequens in ipso magis debet conferri dispositio ad gratiam, quàm in aliquo alio: quia dispositio naturaliter præcedit formam ad quam est: & ideò non similiter oportet, quòd imprimatur in aliis posterioribus Sacramentis.

Sed secunda est nimis vniuersalis, quia æquè concludit de quolibet Sacramento, quia quodlibet institutum est sic, quòd non sit vanum: ponere autem in aliis Sacramentis quendam ornatum correspondentem characteri, omnino superfluum est, sicut tactum est

q. 5. suprà *dist.* 1. Et potest formari ratio ad oppositum de aliis Sacramẽtis, quòd ista ratio non concludit.

concludit. Si enim aliquis æquè fictus potest recipere aliquod Sacramentum, sicut fictus recipit Baptismum, quod apparet probabile: quia non videtur maior necessitas determinare dispositionem ad hoc, quòd absolutè recipiat Sacramentum Pœnitentiæ, quàm ad hoc, quòd absolutè recipiat Sacramentum Baptismi: & recipiens Sacramentum Pœnitentiæ, nullum omnino effectum inuisibilem recipit: ergo non necesse est propter veritatem Sacramenti, quòd baptizatus recipiat aliquem effectum inuisibilem. Sic ergo breuiter teneatur conclusio propter auctoritatem Ecclesiæ priùs adductam, & duæ congruentiæ, vna de susceptione in familiam Christi, & alia de dispositione conferenda, sunt probabiles.

Ad argumenta alterius opinionis. Ad illud, quod tangitur primò in modo ponendi, dico, quòd alia consecrata non recipiunt formam inhærentem eis, quia non sunt capacia: homo autem capax est gratiæ, & dispositionis cuiusdam ad gratiam, & ideò quando propter impedimentum suum non recipit gratiam, recipit tamen istam dispositionem, & ista est character. *Ad argum. posita n. 4. & seqq.*

Et si obiicitur, in eo quòd homo non recipit sanctitatem formaliter, non distinguitur ab aliis sanctificatis, quæ non possunt recipere sanctitatem formaliter, cuiusmodi sunt ista consecrata, calix, & huiusmodi. Respondeo, quòd homo in ista negatione, scilicet *non recipere sanctitatem formaliter*, non distinguitur ab illis: sed distinguitur in hoc; quod est capax non solùm sanctitatis formaliter, sed dispositionis ad eam: ista autem non. Et si non recipiat illud vltimum propter impedimentum ex parte eius: tamen recipit dispositionem præuiam. 17 *Quare in consecratis aliis ab homine nihil imprimitur.*

Ad illam rationem primam de necessitate ponendi plura. Respondeo, quòd etsi non possit istud euidenter necessariò probari ex creditis: tamen ponendi necessitas est hæc: quia Ecclesia ponit, & congruentiæ sunt quales priùs adductæ sunt. Nec valet argumentum negatiuum, si nec Dionysius, nec Damascenus, ergo nullus: sufficit enim auctoritas Ecclesiæ: quia August. de moribus Manichæorum: *Euangelio non crederem, nisi crederem Ecclesiæ.* *Cõtra Epist. Fund.*

Ad aliam rationem, quæ procedit ex medio eodem, scilicet, quòd nihil ponendum est frustrà. Respondeo, quòd licèt de potentia absoluta posset Deus causare gratiam, quæ est principalis effectus Baptismi, & etiam illos alios effectus proprios assignatos characteri scilicet assimilare, &c. sine tali forma absoluta, quæ ponitur character: tamen de potentia ordinata tenetur, quòd causat illos effectus mediante istâ formâ, & congruè propter rationes prædictas.

Et tunc ad rationem, cùm dicitur, aut est dispositio ex parte passi, vel agentis. Respondeo, non agentis, quasi sit quoddam agens medium inter primum agens, & passum: non enim pono characterem habere ad aliquam virtutem actiuam respectu gratiæ causandæ, sed Deum assistere illi tanquam signo inuisibili ad causandum gratiam, quam signat, recedente impedimento siue obice inhærente. Est ergo dispositio ex parte susceptiui, quia est forma prior, sine qua non recipitur forma posterior, non quidem quasi sit ratio susceptiui respectu posterioris, sed quòd priùs insit, quàm posterior: non simpliciter necessariò, sed necessariò, comparando ad potentiam ordinariam agentis causantis vtramque formam. 18 *Character nil efficit, sed est dispositio ex parte susceptiui.*

Et cum dicitur vltrò, quòd posset effectus Baptismi haberi per veram pœnitentiam, dico, quòd de potentia ordinata non potest secundùm istam opinionem haberi perfecta innocentia sine tali forma intrinseca, cui Deus assistit ad talem innocentiam causandam.

Ad illa, quæ obiiciuntur de aliis effectibus, puta de distinctione, & assimilatione, patet, quòd etsi absolutè distinctio, & assimilatio possent esse per actum transeuntem in præteritum: tamen perfectiùs, & magis congruè sunt per aliquam formam derelictam post actum transeuntem.

Consimiliter ad illud de obligatione, seu configuratione, quia si homo recipiens homagium alterius, vel prælatus recipiens alium ad professionem, posset aliquam formam imprimere obligato, magis hoc faceret, quàm quòd absolutè per actum præteritum sibi esset obligatus: Deus autem potest talem formam configurantem, hoc est, offendentem obligationem imprimere in anima.

Quod etiam additur de signo rememoratiuo. Dico, quòd rememoratiuum est, non tantùm propter illos, respectu quorum habet rationem signi ducens in rationem signati, sicut arguitur diuidendo: sed habet rationem signi rememoratiui propter ipsum, qui suscipit. Et tamen si ponatur propter alios, non tantùm esset quoddam in se rememoratiuum 19 *Character respectu cuius signum rememoratiuum.*

tiuum Sacramenti, sed etiam esset signum ductiuum in illud, sicut *signum dicitur, quod facit aliud in cognitionem venire.* Potest etiam concedi, quòd in comparatione ad Deum, & ad proximos, siue in beatitudine ad gloriam, siue in damnatione ad confusionem.

Characterẽ in cœlo, & inferno mã-surum.

Et quod obiicitur, quòd Deus posset cognoscere ouem suam sine signo, non obstat, quia etiam potest eam nosse cum signo. Beati etiam, & damnati possunt istam nosse signatam, quam non cognoscerent non signatam: quia in beatitudine ad maiorem gloriam, & in damnatione ad maiorem confusionem. Et cùm obiicitur de fide, & charitate, siue de meritis, dicetur in responsione ad secundum argumentum principale. Sed illa, quæ obiiciuntur ibi de Christo, & matre eius, quòd character non est Beato ad gloriam, solui possunt, quia sicut in natura creata sunt aliquæ perfectiones non simpliciter, sed in tali natura, quia sunt perfectiones supplentes imperfectionem: ita potest dici de isto, quòd est perfectio supplens imperfectionem, & ideò non competit omnino perfecto: neque etiam competit illi personæ, in qua est aliqua perfectio maior supplens imperfectionem, quàm sit ista.

20

Peccanti mortaliter in ipso actu, dat Deus sua dona quandoque.

Ad tertiam rationem pro opinione potest dici, quòd Deus peccanti mortaliter in ipso actu, quo peccat mortaliter, confert aliquod donum suum: quia non vult Sacramentum suum, quod verè ab eo suscipitur, esse vanum, & ita vult ibi aliquem effectum causare: non autem vltimum, quia indispositus est. Et cùm probas, quòd perfectè curat, concedo, quando curat: sed tunc non curat, immò tantùm disponit istum, siue præparat ad curationem: & concedo, quòd perfectè præparat. Et istud est rationabile, quia licèt in actionibus beneplaciti circa personas priuatas fortè non conferat dona sua pertinentia ad salutem illius personæ, nisi perfectè sanando illam personam: in actibus tamen vniuersalibus concomitantibus remedia sua vniuersalia, cuiusmodi sunt Sacramenta, rationabile est, vt aliquos effectus vniuersales ordinaret causare cum talibus remediis: non autem vltimatos, quia non omnes recipientes illa remedia sunt ad hoc idonei.

Character, an sit gratia gratis data? D. Bonau. hìc.

Per hoc apparet ad quartum. Concedo enim, quòd est donum pertinens ad bonum suscipientis, non autem Ecclesiæ. Et cùm dicis, tale non potest conferri sine aliis donis perficientibus talem personam, potest concedi in actionibus specialibus circa personas speciales, & modo speciali: sed non de actionibus generalibus concomitantibus remedia generalia constituta pro toto genere humano. Illas enim regulariter causat cum ipsis remediis ne sint vana.

Character quomodo indelebilis.

Ad quintum, licèt multipliciter dicatur de indelebilitate characteris, nec sit multum vtile recitare: breuiter dico, quòd nulla forma potest esse in anima alia ab anima, quam non possit Deus de potentia absoluta delere, sicut posterius à priori: quia in hoc nulla potest inueniri contradictio. Sed character, si ponatur, hoc modo est indelebilis, nec potest deleri hoc modo, quia nec virtute alicuius creaturæ. Patet, quia est forma supernaturalis: nec potest virtute diuina deleri de potentia eius ordinata, quia ordinauit nullam formam supernaturalem delere, nisi propter aliquod demeritum inhærens animæ: respectu autẽ characteris delendi nulla potest esse causa demeritoria: cùm enim imprimitur in actu peccandi mortaliter, nihil potest demereri ipsum tolli. Hìc nota contra D. Thomam, quòd non sit ponere virtutem aliquam supernaturalem in Sacramento: quia illa nunquam posset corrumpi eodem modo, quo characterem indelebilem ponit.

Nota.

21

Ad rationes principales. Ad primam concedit idem Thom. quòd Circumcisio non impressit characterem: & tunc contra eum est argumentum in *q.* 1. de efficacia Sacramenti respectu gratiæ: ponit enim, quòd non habet efficaciam respectu gratiæ, nisi quia est instrumentum respectu cuiusdam dispositionis ad gratiam. Dico ergò, quòd concedi potest de Circumcisione, quòd ibi imprimebatur character aliquis, sicut in Baptismo: ita enim erat prima ianua salutis in lege Mosaica, sicut Baptismus in noua. Et cùm arguitur, quòd tunc circumcisus non esset baptizandus, nego consequentiam. Ad probationem potest concedi, quòd character ille esset eiusdem rationis cum charactere Baptismatis, vel alterius. Quòd si eiusdem, vel non imprimebatur character per Baptismum susceptum à circumciso, sicut in subiectum habens aliquam formam, non imprimitur iterum talis forma etiam à causa, quæ aliàs nata esset imprimere talem formam: & hoc ideò, quia subiectum non est in potentia, sed iam in actu secundùm illam: vel si imprimeretur in baptizato alius eiusdem rationis, nihil inconueniens, saltem si character ponatur relatio, vt dictum est de relationibus *dist.* 8. *lib.* 3. vel posset dici illum characterem circumcisionis differre ab illo Baptismi, sicut imperfectum à perfecto, quemadmodum gratia huius differret à gratia illius: & tunc in susceptione Baptismi, priùs circumciso non imprimeretur nouus character, sed primus perficeretur.

Circumcisionem causasse characterem. Gabr. hìc q. 2. & Scotistæ.

Character Circũcisionis qualiter differt à charactere Baptismi?

Ad

Ad secundum dico, quòd non omnis perfectio in anima habet tale signum rememoratiuum perpetuum: sed illa per quam constituitur habens eam in aliquo determinato gradu in Ecclesia: huiusmodi non sunt virtutes, quia sunt communes omnibus membris, in quocumque gradu: sed Sacramenta tam illud, per quod intratur in Ecclesiam, quàm alia, vt Confirmationis, & Ordinis, prout dicetur in sequenti quæstione. *Ad 2. arg.*

Ad tertium, patet ex solutione quintæ rationis pro opinione præcedente: non enim est character indelebilis, nisi comparando ad potentiam creaturæ, & ad diuinam potentiam ordinatam. *Ad 3.*

COMMENTARIVS.

15 *Sententia Parisiensis.* b SEcundum principale est, &c. In hac sententia fuit Parisiensis, vt suprà vidimus, eámque resumpsisse videtur Durandus; aliena autem ab hac, est sententia Doctoris, vt præmissum est: itaque hîc superest tantùm respondere argumentis. Prima ratio est, quia in aliis sanctificatis manet ipsa sanctificatio præterita, quamdiu res manet, vt in ecclesia, & calice: ergo sanctificatio hominis per Baptismum potest manere seclusâ omni formâ intrinsecâ: est argumentum Parisiensis. *Fundamentū Parisiensis.* Respondetur negando consequentiam: quia illa quæ est Ecclesiæ, & aliarum rerum est sanctificatio secundùm *quid*: hîc autem est sanctificatio simpliciter disponens ad gratiam, & effectum Sacramenti: nec per priorem sufficienter distingueretur Sacramentum non iterabile, ab alio iterabili, quia quodlibet hoc modo sanctificat hominem: oportet ergo aliud genus sanctificationis esse in Baptismo, ab illa diuersum; illud autem est character. *Soluitur.*

Secunda ratio soluitur. Secunda ratio est, ex superfluitate characteris, quia eius necessitas non probatur ex Scriptura authoritate Patrum, aut ratione: ergo. Respondetur, negando antecedens: ad cuius probationem negatur, quantùm ad vtrumque membrum. *Hæc veritas continetur in Scriptura.* In primis quoad Scripturam habetur 2. ad Corinthios 1. *Qui vnxit nos Deus, & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris, &c. vnctio* denotat gratiam, *pignus Spiritus* intelligitur ab aliquibus testimonium bonæ conscientiæ; illud verò *signauit* denotat characterem. Hîc Apostolus loquitur de effectu interiori, qui causatur in anima; vnde Ambrosius *lib. de Spiritu sancto, c. 6.* dicit *nos signari exteriùs specie per Sacramentum; interiùs, seu in corde signari nos veritate.* Aliqui hunc locum exponunt de Baptismo, aliqui de Confirmatione, ego de vtroque Sacramento intelligerem; nam hi effectus vtrique competunt: & ita Ambrosius *lib. de Spiritu sancto, cap. 6.* intelligit de Baptismo: in lib. etiam de his qui initiati sunt, intelligit de Confirmatione: & sensus & verba vtrique accommodari possunt, & intento Pauli, quia homo per Spiritum sanctum viuificatus est in Baptismo, & confortatus in Confirmatione, in quibus vngitur & signatur, & fit superior tribulationibus, & persecutionibus; de quibus in eodem cap. Paulus in præmissis.

16 *Alia partitio illius textus.* Cæterùm, perpendendo hunc textum, vt iacet in sua partitione hoc modo: *Qui autem confirmauit nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus, qui signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris, &c.* Commodè intelligi potest bimembre, ita vt in priori denotetur vnctio per gratiam, in qua fundatur ius hæreditatis, & adoptio cum reliquis donis virtutum, & testimonium conscientiæ bonæ quod prohibet fides charitate formata, & ex corde puro procedens; hoc totum importatur per illa, *qui vnxit nos Deus*, &c. Sequentia autem vt illa, *qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*, vnum characterem sacramentalem designant, quo configuramur Christo, & disponimur ad gratiam vnctionis, atque hac ratione appellatur *pignus Spiritus*, id est, gratiæ.

Locum hunc ambiguum reddit in primis interpretatio Chrysostomi, OEcumenij, & Theophylacti, qui hunc effectum gratiæ sanctificanti tribuunt, vngere, signare, & esse pignus Spiritus, quo implentur Dei promissiones: cui interpretationi plurimùm fauent verba Apostoli ad Ephesios 1. *In quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ in redemptionem acquisitionis in laudem gloriæ ipsius*, &c. vbi signatio, & esse pignus hæreditatis tribuitur gratiæ sanctificanti: quod intelligit etiam Hieronymus, & plures alij interpretes. *Alia interpretatio.* *Hieron.*

Respondetur tamen hoc non obstare præmissæ interpretationi, quia etiam hoc vltimo loco agitur de obsignatione recepta in Baptismo: neque illæ interpretationes Patrum præiudicant, quia sicut per hanc obsignationem Spiritus importantur reliqua dona recepta per Baptismum, ita & character. Intelligunt prædicti Patres reformationem imaginis in anima, qua deleto peccato transformamur in Christum, tanquam acquisita possessio, substantia, & peculium eius, vt denotant illa *in redemptionem acquisitionis*, &c. 17 *Respondetur, & explicātur Patres.*

Denominatio hæc sumitur à potiori effectu Sacramenti, quæ est gratia adoptionis, & quâ deletur peccatum (quod est imago primi hominis, & diaboli) non excludendo cætera dona, neque characterem, à quo est specialis obsignatio, de qua loquimur, & videtur denotari in priori loco per hoc, quod est *pignus Spiritus*; quamuis referri possent hæc verba per accommodationem ad aliud. *Denominatio sumpta à potiori effectu non excludit alios.*

Confirmari potest, quia Paulus, & Patres hunc effectum interiorem obsignationis, non tribuunt Spiritui sanctificationis, quem habuit Cornelius, aut bonus Latro, aut alij per Baptismum flaminis, sed Spiritui, vt tribuitur mediante regeneratione, aut Sacramento; ergo ratione alicuius connotati id competit gratiæ sacramentali: hoc autem connotatum est ipse character, quem proinde non excludunt prædicti Patres, alludentes ad verba Pauli, sed comprehendunt magis; nam, quamuis effectum obsignationis tribuant gratiæ, non excludunt reliqua necessaria dona, quibus reformatur imago Trinitatis in anima, vt sunt spes, & fides, & reliqua quæ ad iustitiam, & status Christiani integritatem spectant in Sacramento, neque consequenter characterem. *Confirmatio. Denominatio signandi tribuitur effectui Sacramēti tantùm.*

Huc etiam spectat illud ad Ephesios 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis*, &c. id est, in die, quo baptizati 18

zati estis, facti participes redemptionis Christi per Sacramentum, vt intelligit OEcumenius: & patet ex initio capitis, in quo agitur de vnitate fidei, & Baptismi. Supposità ergo hac Scripturæ authoritate Patres dicunt nos signari à Spiritu sancto per Baptismum, alludentes ad hæc loca Pauli, quæ citant Cyrillus Ierosolymitan. *Catechesi 16. & 17.* Chrysostomus *orat. 2. in epistolam ad Ephesios.* Theodoretus *in 2. ad Corinthios, cap. 1.* Theophylactus ibidem. OEcumenius, sicut & *in cap. 1. ad Ephesios.* Ambrosius *in lib. de Spiritu sancto, cap. 6.* Primasius *in cap. 1. ad Ephesios, & cap. 4.* Haymo *in 2. ad Corinth. cap. 1.* Anselmus *in 1. epist. ad Ephesios.* Quia autem neque Paulus, neque Patres loquuntur de hac obsignatione quatenus præcisè in characterem refertur, sed magis his locis exprimunt donum sanctificationis, ideò argumentum hoc non est extra ambiguitatem, vt sit explicitum, & conuincens: quâ ratione Doctor negat hanc veritatem ex Patribus haberi expresse, vt conuincentem, aut Scripturâ.

Cæterùm ratio superiùs præmissa, & traditio Ecclesiæ ac definitio, & communis Scholasticorum consensus, qui hanc traditionem sequitur asserens in Baptismo nos consignari per aliquid diuersum ab ipsa gratia sanctificationis, quod non habetur extra Sacramentum per sanctificationem fidei, & flaminis, probat hunc effectum characteris comprehendi in sensu literali dictorum verborum, & interpretationem Chrysostomi dictam aliorúmque Patrum comprehendere totum collectiuè effectum Baptismi causatum in anima, quamuis denominationem sumant à potiori forma, ad quam disponit ipse character: falsò ergo hæretici negant hunc effectum non colligi ex Scriptura, accedente traditione, & declaratione Patrum, & Ecclesiæ, vel etiam non contineri in Scriptura.

19 Alterum membrum illius probationis est, quòd neque ex Patribus probari possit character. Respondent aliqui ex Patribus colligi, potissimùm ex Dionysio Areopagita *de Ecclesiastica hierarchia, cap. 2.* Sed hanc authoritatem meritò, & efficaciter excludit Doctor in litera, quem sequitur in hac Durandus, & Gabriel, quin etiam Vasquez.

Alterum membrum obiectionis. Responsio aliorum. Authoritas Dionysij non probat intentum Obicit Sotus ex VValdēsi.

Sed contrà insimulat Sotus ex VValdensi corruptelam intelligentiæ, & recurrit Sotus ad textum Græcum, quem sic licet transferre: *Eum verò* (nempe ad Baptismum accedentem) *diuina beatitudo, seu diuina maiestas in suam participationem recipit, & proprio lumine tanquam quodam ipsi signo tradit: diuinum perficiens, & communicantem diuinorum partis, & sacræ ordinationis,* &c. Hactenus ergo non loquitur de hierarcha, id est, de Pontifice, sed planè de Deo, qui baptizatum *facit sui participem,* &c. Non est mihi ad manum textus Græcus Dionysij; si non placeat Soto versio Vercellensis, legat alios: ego hanc ipsam versionem permitto: & nihil conuincit: aliam tamen offero ex correctione moderna Petri Lanselij Grauelingani Societatis Iesu, & habetur in Bibliotheca Patrum Coloniensis editionis tom. 1.

Ita enim in contemplatione, cap. 2. habet Dionysius, exponens quomodo sensim ab imperfectioribus, ad perfectiora procedat, antequam ad diuinam vnctionem peruenerit, & subdit: *Huius est præclari sancti Ordinis imago eius, qui accedit* (supple ad Baptismum) *pudor, & eorum, quæ ad se attinent explorata, certáque cognitio, quæ via ad Pontificem ferentis sponsorem habet ducem* (id est, eum qui spondet pro eius conuersione) *eum, qui ita deducitur* (supple per sponsorem ad hierarcham) *beata diuinitas in communionem sui recipit, eique lumen suum quasi signum tradit dum diuino eum numine afflat, sortisque ac ordinis eorum, qui diuino numine permoti sunt, participem facit: quæ omnia significat signum Crucis, quod Pontifex dat venienti, sacerdotúmque salutaris illa descriptio,* &c. nempe quâ nomen accedentis, & sponsoris scribitur.

Ex his nescio vnde possit colligi ex mente Dionysij, aut ex verbis textus, eum agere de Baptismo, in contemplatione namque exponit mysticam significationem cæremoniarum, quæ præparant, & præmittuntur ad Baptismum: de quibus egit in titulo præcedenti de Sacramento illustrationis, vbi ipsæ cæremoniæ, sicut ordine suo proponuntur, ita etiam in contemplatione mystica earundem, ordine suo exponuntur. 20

Primum ergo est, vt accedens ad Baptismum quærat sponsorem aliquem ex initiatis, petens ab eo, vt ad Pontificem se adducat, & vitæ omnis suæ deinceps curam agat: alter spondet, & perducit ad Pontificem. Pontifex proponit ei fidem, & quid agere debeat, & conuocatâ Ecclesiâ eum in cœtum adducens, quærit quid petat? altero respondente, prout edoctus erat à susceptore. Respondet ei ignorantiam, & vitam incusans suam, se velle Pontifice sequestro, ad ea, quæ sunt salutis, admitti. Pontifex exponit normam, quærens denuò, an velit eam obseruare, & illo respondente se velle, *Cùm promisit,* inquit, *manum suam capiti admouet, eòque signo Crucis consignato, sacerdotibus imperat, vt viri, & sponsoris nomina in libro perscribant.* Hoc ipsum patet ex cap. 5. in contemplatione: *Signum,* inquit, *figura Crucis impressum, omnium simul corporis cupiditatum, cessationem, diuinaque vitæ imitationem.* Hæc est prima cæremonia, quâ inter Catechumenos recipitur; sequuntur deinceps reliquæ, vt spoliatio, insufflatio, exorcismi, abrenunciationes Satanæ, professiones fidei, vnctio, ac tandem eum sacerdotibus tingendum tradit. Illa ergo, quæ præmisit hîc, infrà in contemplatione declaret, & hac cæremonia designari, nempe per manus impositionem, & signum Crucis, & inscriptionem, de qua cæremonia Tertullianus *de coron. militis.* Cyprianus in *epistola 56. & 63.* Augustinus in *symbolo lib. 2. & lib. 4. cap. 1.* Gregorius Magnus in Sacramentario, & alij.

Progressus ad Baptismum descriptus à Dionysio.

Quæ ergo ibi Dionysius asserit de lumine, quod Deus concedit accedenti, nihil aliud designat præter vocationem, & inspirationem diuinam, quam suo ordine declarat Tridentinum *sess. 6. cap. 5. & 6.* ab hac enim sumitur conuersionis initium, primò per fidem, mox per recognitionem suiipsius: atque hæc ipsa intelligit Dionysius per *pudorem* eius, qui accedit, & eorum, quæ ad se attinent *exploratam certámque cognitionem*: vnde post verba præmissa subdit, *Quæ & eum* (supple accedentem) *annumerat iis, qui salutem consequuntur* (scilicet Catechumenis) *& sacrosanctis monumentis, cum illo etiam sponsorem consecrat, quasi vitalis ad veritatem via illum quidem amatorem verum* (supple accedentē, quod ideò dicit, quia nondum peruenit) *diuini ducis* (supple sponsoris) *comitem, hunc autem certum inerrantémque ductu diuinitus tradito, eius, qui sequitur ducem,* &c. Mox explicat cæteras cæremonias suo ordine, antequam in fine ipsius capitis, ad ipsum Baptismum deueniatur, de quo 21

Quid intēdit Dionysius?

tum

Patet expositio Doctoris in Dionysii.

tum per se agit primò, non priùs: euidens ergo est responsio Doctoris ad Sanctum Dionysium, cum nullâ ratione intendere aliud, quàm significationem mysticam illius cæremoniæ, per quam suppositâ diuinâ vocatione accedentis ad fidem, & pœnitentiam per manus impositionem, datur ei signum Crucis, vt tessera fidei, & incipit annumerari Christo, per descriptionem illam, quâ annumeratur saluandis; licèt adhuc non peruenerit ad alia præparatoria, & sacramentalia, aut ad ipsum Baptismum, qui consequitur. Vnde expositio Soti, tam violenta est, quàm ipsa sententia Dionysij malè applicata ad propositum.

Authoritas Damasceni.

22 Adducitur etiam Damascenus, sed malè: quia interrumpitur textus, & sententia Authoris; ita enim habet Damascenus: *Per Baptismum primitias spiritus assumimus, & principium alterius vitæ fit nobis regeneratio, sigillum, custodia, & illuminatio*, &c. Quibus verbis nihil aliud denotatur, quàm ipsam regenerationem, quæ in sacris literis, & Patribus intelligitur ipsum Sacramentum: quod perinde signaculum fidei appellat Tertullianus *in lib. de spectaculis, cap.* 4. *&* 24. Theodoretus *lib.* 4. *historiæ Ecclesiasticæ, cap.* 8. Cyrillus Ierosolymitanus in præfatione catechistica tribuit ei plura epitheta, & inter alia quòd sit *signaculum sanctum, & indelebile.* Basilius exhortatione ad Baptismum, dicit *characterem indeprehensibilem.* Nazianzenus *oratione* 40. ex quo mutuauit hunc modum dicendi Damascenus; *Donum*, inquit, *vocamus, gratiam, Baptismum, Vnctionem, illuminationem*, &c. *regenerationis lauacrum, sigillum*, &c. *Sigillum*, inquit, *quia conseruatio est, ac dominationis significatio.* Similiter Augustinus, qui variis in locis agit de charactere baptismali, sæpiùs agit contra Donatistas, hunc ipsum quandoque appellat Sacramentum Baptismi, vt lib. 2. contra epistolam Parmeniani eum comparans characteri militiæ, qui in desertore correcto non deletur, sed approbatur; & subdit: *An fortè minùs hærent Sacramenta Christiana, quàm corporalis hæc nota, cum videamus nec apostatas carere Baptismo, quibus vtique per pœnitentiam redeuntibus, non restituitur; & ideò amitti non posse iudicatur*, &c.

Ipsum Sacramentum vocari sigillum. Tertullian. Theodoret. Cyrillus Ierosolymit. Basilius. Nazianz. Augustin.

Hæ authoritates Patrum obscuram, & non certam faciunt probationem: quia appellationem sigilli, & characteris tribuunt ipsi Sacramento in recto, non autem effectui eius; & si quando effectui, vt ex Patribus suprà citatis patet, magis exprimunt gratiam sanctificantem, quàm effectum alium, de quo iam disputamus, illud certum est baptizatum obsignari in Baptismo; & hæc est veritas explicita ex Scriptura, & Patribus. An autem hæc obsignatio facta sit ipsum Sacramentum susceptum? an effectus gratiæ sanctificantis, atque ipsius iustitiæ: an verò alia forma, de qua nunc loquimur: non ita explicitè declarant Patres; & hoc sensu dicit Doctor locis suprà citatis hanc probationem non esse quoad hæc omnino certam, id est, expressam, & conuincentem.

Patres etiam comprehẽdisse veritatem Catholicam characteris.

23 Cæterùm, Patres intendisse veritatem Catholicam, quæ traditione conseruabatur, non est dubium; & ita Scholastici eos intellexerunt, sicut & noster Doctor, qui asserit authoritates plures eorum non esse expressas, aut concludentes ex forma verborum explicita, non autem implicitâ intentione, & sententia. Ad cuius intellectionem, & resolutionem aduertendum est, quòd causa sumat denominationem ab effectu; & maximè in signo, & signato id verificatur, quia signum pro signato supponit: quando ergo Patres per appellationem Baptismi designant eius effectum, vt quòd sit *illuminatio, gratia, signaculum*, &c. locutio est causalis, & vsus signi practici pro suo signato; quod non obscurè designat Nazianzenus loco præfato: *Quemadmodum*, inquit, *Christus huius dator, multis, ac diuersis nominibus appellatur; ita ipsum quoque donum varia nomina sortitur, siue id nobis ob miram quandam rei lætitiam accidat*, &c. *siue quòd multiplex huius beneficij vtilitas, multas quoque appellationes nobis peperit*, &c. *vtilitas* designat effectus Baptismi in anima, quà est medium ad salutem, à quibus multiplex appellatio sumi potest.

Baptismus cur dicitur signaculum?

Nazianzen. Est denominatio causalis ab effectu.

Controuersia Patrum cum Donatistis.

Accedit præterea cum Donatistis non fuisse controuersiam primariam de effectu Baptismi (illi enim non affirmabant Baptismum ritè collatum posse iterari) sed de valore Baptismi; an scilicet extra sectam illorum, quam putabant solam esse Ecclesiam, celebrari validè possit, vt ab hæreticis, vel etiam peccatoribus? Hinc Patres contra ipsos definierunt malitiam ministri non derogare Sacramento, & validum esse in ficto; siue autem vtantur appellatione Sacraméti, quod est signatio visibilis, per quam quis fit membrum Ecclesiæ visibilis, & annumeratur gregi, & per quam datur intelligi signatio inuisibilis interna, & causatur; siue etiam appellatione ipsius effectus interni vtebantur, perinde ad intentum confutandæ hæresis erat: quia neque Sacramentum ab effectu separabant, neque econtrà, effectum à Sacramento, quia tum nulla fuit necessitas loquendi in sensu præciso, & exclusiuo vnius ab altero: siue ergo vno, siue altero modo loquantur, intendunt veritatem, de qua agimus in proposito: vnde Augustinus *de Baptismo, lib.* 6. *c.* 1. contra Cresconium *lib.* 1. *cap.* 30. *tract.* 6. in Ioannem *epist.* 50. *&* 23. contra Parmenianum loco citato, vbi contendit non solùm Baptismum validum esse apud hæreticos, qui ritum Euangelicum non destruunt, neque posse iterari: sed asserit baptizatum recipere characterem dominicum.

Ex his patet ad ea, quæ Doctor obiicit, §. *Hoc etiam confirmatur*, &c. ex authoritate Augustini, & Patrum: rationes etiam ibidem adductæ ab ipso infrà soluuntur: reliqua huius quæstionis suprà tractata sunt. Et quidem Gabriel Vasquez *disput.* 134. *cap.* 1. *responsione ad* 2. ingenuè fatetur authoritates, quibus antiquiores Scoto vtebantur ad probationem characteris, esse nullius momenti, *vt ipse Scotus, & alij posteriores apertè ostendunt*, inquit; sed meliùs dicto modo, quo ipse Scotus vtitur, cum limitatione interpretandæ sunt præter illam Dionysij, nempe non esse ita expressas vt conuincerent; sicut neque illæ etiam authoritates, quas adducit ipse Vasquez, in hoc sunt expressæ, quantùm ad propositum: vt patet supplendo authoritatem Basilij ex verbis sequentibus, quibus vocat Baptismum *characterem indeprehensibilem*; & Gregorius, quem citat, vocat *sigillum*; & Augustinus *characterem*, vt suprà notauimus. 24

Vasquez.

Suarez etiam *disput.* 11. *sect.* 1. postquam citauit Patres: *Quoniam verò*, inquit, *hæc omnia testimonia non videntur cogere; ideò* Scotus *dist.* 6. *quæst.* 9. *dicit facilè exponi posse ipsum Sacramentum Baptismi, verbi gratia, esse characterem; & ideò concludit solâ authoritate Ecclesiæ nos cogi ad ponendum characterem. Sed quamuis verum sit Ecclesiæ authoritatem habere præcipuas* Suarez.

præcipuas partes in hoc negotio; tamen ea ſuppoſitâ intelligimus mentem Sanctorum fuiſſe in eadem ſignificatione de charactere loqui; & ſine dubio multa ex dictis Sanctorum meliùs prædicto modo intelliguntur, &c. Quibus verbis optimè attigit ſcopum Doctoris, & mentem à nobis expoſitam.

25 Reſponſione ad argumẽtum principale obiter dicit, quòd poteſt dici, quòd Circumciſio impreſſerit characterem, quia fuit ianua legis Moſaicæ: hæc apud noſtros frequens eſt, nec eſt improbabilis. Cæterùm, puto oppoſitum veriùs dici; tum quia Patres Græci non tribuunt Circumciſioni aliam obſignationem quàm externam, quam recipiebant, inquit Chryſoſtomus, more pecudum Iudæi; & per hoc opponunt eam Baptiſmo, qui dat internam. Deinde non fuit congruum hunc characterem dari aſſimilatiuum Chriſto, donec ipſe Chriſtus ſubſiſteret. Tertiò denique, quia Circumciſio, vt ipſe ſuſtinet *diſt.* 1. *huius quæſt.* 6. non dabat probabiliter gratiam adulto: nulla ergo fuit neceſſitas characteris in ipſa, qui diſponeret ad gratiam, quia non poterat ſuſcipi fictè: quòd verò fuerit indelebilis, ſufficiebat ſignatio externa cum Dei ordinatione. Quartò remedium legis naturæ etiam non videtur impreſſiſſe talem characterem.

Probabilius eſt Circumciſionẽ non habuiſſe characterem internum.

De hac re nihil conſtat; tenendo priorem, reſponderi poteſt ad illud ex Patribus, quoad differentiam obſignationis inductam inter Circumciſionem, & Baptiſmum, magis ipſos intendere illam ſignationem, quæ eſt per gratiam, quam probabant contra Iudæos, non datam fuiſſe in Circumciſione eo modo, quo ſuprà in dicta quæſtione diximus. Ad ſecundum: illa congruentia non vrget affirmando characterem eſſe quid abſolutum: quia ad alios effectus diſtinctionis, & diſpoſitionis permanentis ad gratiam dari poſſet. Ad tertium tranſeat antecedens, & negatur conſequentia. Ad quartum ſimilitudine rationis, poſſet dici in remedio legis naturæ datum fuiſſe characterem, quia aliàs fœminæ non æquipararentur maſculis in donis ſupernaturalibus, ſi per Circumciſionem daretur character; & non per ipſum. Res eſt obſcura hinc, inde, quamuis argumenta Soti contra priorem ſententiam, ex inefficacia legis ad ſalutem, non multùm vrgent, ad quæ ſuprà reſponſum eſt: vide ipſum *diſt.* 1. *quæſt.* 4. *art.* 1. *in fine*. Argumentum quod in initio ad oppoſitum adducit eſt fundamentum à ratione; vnde probetur veritas, ex eo quòd Baptiſmus ſit initerabilis, debere relinquere aliquem effectum permanentem, qui dicitur character, eóque potiſſimùm vrgent moderni hæreticos à ratione.

Altera pars ſuſtinetur.

QVÆSTIO X.

An character ſit forma abſoluta?

Alenſis 4.*p.q.*19.*m.*1 *art.*1.*&* 2. D.Bonau.*hic art.*1.*q.*1.Rich.*d.*5.*art.*2.*q.*1.D.Thom.3.*p.q.*63.*art.*2.Suarez *ibid.*11.*ſect.*2. Durand.*d.*4.*q.*1. Sotus *d.*1.*q.*4.*art.*2. Alber.*hic art.*3. Vide Scot.7.*Phyſic.q.*4.

1 *Argum.* 1. *Cap.* 5.

AD ſecundum ſic proceditur, & arguitur quòd character non ſit forma abſoluta; quia ſecundùm Philoſoph. 2. *Ethicor.* tria ſunt in anima, potentia, paſſio, & habitus: character non eſt in potentia: patet, quia non eſt naturaliter in ipſa anima: nec eſt paſſio, quia eſt forma permanens: nec habitus, quia habitus eſt ſecundùm quem habens benè, vel malè poteſt operari: character non eſt principium alicuius operationis bonæ, vel malæ. Non bonæ, quia poteſt ſtare cum peccato mortali: non malæ; patet, quia eſt donum Dei, & effectus Sacramenti: ergo ſi illa diuiſio Philoſophi ſufficienter euacuet formam abſolutam in anima, ſequitur propoſitum.

Argum. 2. Item, ſi eſſet forma abſoluta, non poteſt poni, niſi de genere qualitatis: patet diſcurrendo per alia genera: non enim eſt ſubſtantia, quia aduenit poſt *eſſe* completum ſubſtantiæ: non eſt quantitas, patet, quia forma ſpiritualis, & incorporea: & ſic diſcurrendo de aliis, qualitas autem poni non poteſt. Probatur diſcurrendo per ſpecies qualitatis.

Argum. 3. Præterea, forma abſoluta habet aliquam operationem propriam: character autem non habet aliquam operationem propriam: ergo, &c.

Argum. 4. Præterea, forma abſoluta accidentalis quæcumque eſt delebilis ab illo, in quo eſt: quia ab eodem poteſt deleri de ſubiecto, à quo imprimitur in ſubiectum ſaltem à Deo: quia ex quo eſt poſterius ſuo ſubiecto, non eſt contradictio, quòd non inſit: character ſimpliciter eſt indelebilis: ergo, &c.

Ratio opp. Oppoſitum, character eſt diſpoſitio ad gratiam; gratia autem eſt forma abſoluta: ergo & iſta forma, quæ eſt diſpoſitio ad eam, erit abſoluta. Nam diſpoſitio propria videtur eſſe eiuſdem generis cum forma, ad quam diſponit. Præterea, character eſt principium aſſimilandi baptizatum Chriſto, vel alteri baptizato: ſimilitudo autem eſt vnitas fundata in qualitate: ergo character eſt qualitas.

SCHO

SCHOLIVM.

Ponit sententiam D. Thom. scilicet characterem esse formam absolutam; quam probat quatuor rationibus.

Hîc dicitur [a],quòd character est forma absoluta. Ad quod adducuntur quatuor rationes. Prima talis est: Mutatio non est, nisi ad formam absolutam, ex 5. *Physic.* ad characterem est mutatio: patet in ficto baptizato, qui nihil nouum accipit in Baptismo, nisi characterem. Secundò sic: Relatio non est fundamentum relationis, quia tunc esset processus in infinitum: sed character est fundamentum multarum relationum: est enim fundamentum similitudinis, vt est argutum: & etiam fundamentum illius relationis, quam importat signum, quia character est signum rememoratiuum respectu Sacramenti suscepti: est etiam fundamentum configurationis, siue obligationis ad Christum. Tertiò sic: Relatio non est potestas aliqua, neque actiua, neque passiua, quia neque principium agendi, neque patiendi; character autem est potestas aliqua, vtpote character Baptismi est potentia passiua, per quam homo fit capax aliorum Sacramentorum: character autem ordinis est potentia quædam actiua ad multos actus sacros in Ecclesia: ergo, &c. Quartò sic: In quolibet Sacramento causatur aliqua relatio ad actionem, vel passionem in anima suscipientis Sacramentum: & tamen non in quolibet imprimitur character: ergo character non est talis relatio: ergo aliqua forma absoluta. 2 *D.Thom. in 4. dist. 4. q. 1. Text. 10. & inde.*

COMMENTARIVS.

1 *Prima sententia.* Alensis. D. Thom. Richard. *Secunda sententia.* Parisiensis. Durandus. Vasquez. Soto. *Vasquez interpretatur Doctorem.* *Relationes extrinsecùs aduenientes esse reales.*

a HIc dicitur quòd character est forma absoluta, &c. Hæc sententia est Alensis, & D. Thomæ, quem sequuntur eius discipuli; Richardi, & magis communis, quam vt probabilem tenet etiam Doctor. Secunda sententia est Guillelmi Parisiensis loco citato in commento præcedentis quæstionis in principio, qui ex instituto probat non esse formam realem absolutam, aut respectiuam, sed rationis. Hanc sequitur Durandus & Vasquez *disp.* 134. *cap.* 2. eam probabilem existimat, sicut & Soto loco citato *art.* 2. inquantùm asserit non esse aliquid ab anima diuersum; hoc non obstante posse terminare actionem sacramentalem: Vasquez autem in eandem sententiam, vel non multùm diuersam, nostrum Doctorem citat, ex ea sententia, quâ putat ipsum benignè interpretandum, quando asserit dari relationes extrinsecùs aduenientes, & non rectè ab aliis intelligi, qui, vel non legerunt Scotum, vel non intellexerunt. Putat ergo & ibi, & 1. *part. quæst.* 115. *cap.* 2. eum intendisse fundamentum talis relationis, quam format intellectus: sed hæc futilia sunt; quia *ex* 1. *dist.* 45. *ex* 3. *dist.* 1. *quæst.* 1. *& hîc*, & infrà, *dist.* 12. *quæst.* 1. *ad* 4. *dubium, dist.* 10. *quæst.* 2. *dist.* 13. *quæst.* 1. 43. *quæst.* 5. & aliis in locis, & communi vtriusque scholæ sensu manifestum est, quid Doctor intelligat per relationes extrinsecùs aduenientes, quales constituit reales, & non rationis: hîc autem eum loqui de reali relatione, est extra controuersiam.

Tertia ergo sententia Doctoris problematica asserit eum posse saluare characterem, dicendo esse absolutam formam, vel respectiuam extrinsecùs aduenientem, à quo discordant Nominales, in eo solùm, quòd totum genus relationis excludunt in creatis, vt distinctum à fundamento. *In hoc* §. ipse proponit fundamentum asserentium esse qualitatem absolutam; primò, quia ad characterem datur mutatio, verbi gratia, in ficto, qui nihil recipit præter characterem; sed mutatio non est ad relationem 5. *Physicorum.* Secundò relatio non est fundamentum alterius relationis; sed in charactere plures relationes fundantur; verbi gratiâ, similitudinis, signi, &c. Tertiò, relatio nõ est potestas actiua, vel passiua; non sic character, quia est potestas aliqua passiua in Baptismo, quâ homo fit capax aliorum Sacramentorum; in ordine est actiua ad actum ordinis. Quartò, quia in quolibet Sacramento causatur aliqua relatio actionis, & passionis, quamuis in quolibet non detur character.

2 *Sententia Doctoris.* *Fundamenta quibus asseritur esse qualitas, & non relatio.*

SCHOLIVM.

Refutat D. Thomam. Primò, ex ipsius definitione data de charactere. Secundò, ostendendo contra eius primam rationem, dari mutationem ad respectum extrinsecum, de quo infrà d. 13. q. 1. & 3. d. 1. quæst. 1.

Contra istud [b], & primò contra opinantem ex dictis eius, quia contradicit sibi: ipse enim dicit hanc esse definitionem characteris. Character est signum communionis fidei, & sanctæ ordinationis datum à Hierarcha, vel quòd est signum communionis diuinorum, & sacræ ordinationis fidelium. Quomodocumque sic, vel sic definiatur, dicit quòd signum ponitur in definitione characteris, vt genus. Ex hoc arguitur, quòd character non potest esse forma absoluta, quia ad quiditatem formæ absolutæ non pertinet essentialiter aliquis respectus: quia tunc illa quiditas esset ad se, & non esset ad se: nec 3 *Arguit cõtra D. Thomam.*

etiam poteſt dici, quòd relatio ponatur ibi tanquam genus, & non ſit verè genus, quia hoc modo in definitione accidentis ponitur ſubiectum; patet autem quòd relatio non eſt ſubiectum abſoluti, nec etiam ratio receptiua.

Præterea, ſicut non ſunt ponenda plura ſine neceſſitate, ita quando aliquid ponitur præcisè propter aliquid, non eſt illud ponendum perfectiùs quàm requiratur ad illud aliud, vel quàm poſſit ex illo alio concludi: nam illa perfectio vlterior, quæ poneretur, fruſtrà poneretur. Sed propter illa omnia, propter quæ ponitur character, non eſt neceſſe, quòd ſit perfectio abſoluta: poſſunt enim iſta omnia etiam ſaluari ſufficienter, ſi ſit forma aliqua relatiua: ergo ſuperfluè, & ſine cauſa ponitur eſſe forma abſoluta.

Dari mutationem ad reſpectum extrinſecùs aduenientē. Vide Scot. 3.d.1.q.1. & infrà d.13.q.1.

Minor patebit ſoluendo rationes. Prima enim accipit maiorem falſam. Quod probo dupliciter, primò, per rationem: ſecundò, per auctoritatem. Primò ſic: Reſpectus non poteſt magis intrinſecè aduenire fundamento, quàm quòd neceſſariò ſequatur ipſum, poſito termino: quia omnino non poteſt ineſſe fundamento, circumſcripto termino: quia tunc non eſſet reſpectus, ſed forma abſoluta: ergo ſi aliquis reſpectus poteſt extrinſecus aduenire fundamento, ſequitur quòd non neceſſariò ſequitur fundamentum etiam termino poſito: ergo ille reſpectus poteſt eſſe nouus omnino ſine nouitate fundamenti, vel termini: ergo ad eius *eſſe* nouum poteſt eſſe aliqua mutatio, quia non eſt ad aliquod abſolutum. Quia ſi dicas reſpectum aliquem aduenire extrinſecus ſubiecto, non tamen fundamento, hoc nihil eſt, quia relationes intrinſecæ, vtpote ſimilitudo, quæ conſequitur albedinem, & huiuſmodi, poſſunt extrinſecùs aduenire ſubiecto, quia fundamentum de nouo aduenit: ergo ſi illæ ſunt intrinſecæ, & aliæ extrinſecæ, erit differentia earum in comparatione ad fundamentum.

4 Præterea, agens naturale non poteſt agere de nouo, niſi aliquid ponatur nouum, vel in ipſo, vel in paſſo, vel habitudo noua eorum (hoc apparet, quia omnibus iſtis vniformiter ſe habentibus, vniformis erit actio; cùm tale agens agat ex neceſſitate naturæ:) ergo ſi aliquod agens naturale habet aliquam actionem nouam, vel erit aliqua forma abſoluta ante iſtam actionem nouam in agente: vel alia noua in paſſo: vel habitudo noua agentis ad paſſum. Sed nec primum, nec ſecundum eſt neceſſarium. Poteſt enim ignis de nouo agere in lignum, abſque hoc quòd ante iſtam actionem ignis recipiat nouam formam, vel lignum, quia prima forma abſoluta, quam recipit lignum, eſt per iſtam actionem: ergo eſt noua habitudo ignis ad lignum abſque omni nouitate formæ abſolutæ. Hoc patet experimentaliter, quia actiuo eodem modo ſe habente, ſecundùm potentiam actiuam, & paſſiuo ſecundùm potentiam paſſiuam proximam, ſi fuerit aliquod impedimentum interpoſitum inter iſta, non aget iſtud agens in paſſum: amoto autem iſto impedimento, vel obſtaculo aget: ergo eſt ibi noua habitudo agentis ad paſſum ſine noua forma abſoluta. Iſtud probatur ex intentione Philoſophi 5. *Phyſic.* quia licèt neget motum eſſe in *Ad aliquid*, prout ad genus *Ad aliquid* pertinent relationes intrinſecùs aduenientes; non negat tamen motum, vel mutationem eſſe in *Ad aliquid* extrinſecus aduenien s: immò concedit. Concedit enim in genere *vbi* eſſe motum propriè, & tamen *vbi* non eſt niſi reſpectus quidam corporis circumſcribentis ad locatum, vel locati ad corpus circumſcribens.

Text. 19. & inde. Quomodo nō detur motus in Ad aliquid, Vbi, *reſpectus, & definitur.*

COMMENTARIVS.

3 b Contra iſtud, &c. Hîc poſſet fuſiùs tractari illa quæſtio de eſſentia, & differentia relationis extrinſecùs aduenientis; ſed quia hæc ex profeſſo tractatur *infrà diſt.* 13. non eſt viſum iam plurimùm inhærere; eſt enim Philoſophica difficultas, quam non libenter rei Theologicæ admiſceo, niſi per ſe neceſſaria ſit ad eius declarationem. In hac autem difficultate, quæ obſcura eſt, ſufficit tantùm attingere quid dici poſſit, vt natura characteris ſaluetur, quoad illas proprietates, quæ ei conueniunt, iuxta ſenſum Theologorum; ideóque Doctor tenet problematicè eſſe abſolutum, vel reſpectiuum. Reſpectiuum eſſe docuerunt aliqui antiqui, vt videre eſt apud Alenſem; aliqui enim dicunt eſſe relationem rationis, vt ſuprà tenuerunt citati; aliqui relationem de prædicamento *Ad aliquid*, vt Albertus; aliqui partem abſolutum, partim reſpectiuum importare; & ab hac non multùm abhorret ſententia D. Thomæ, prout characterem definit. Aliqui ponebant eam figuram in quarta ſpecie Qualitatis, & ſic de neceſſitate importat relationem. Hi varij modi dicendi proueniunt magis ex quæſtione Philoſophica, quàm Theologica; quia nempe hanc, vel illam proprietatem characteris ita declarant, vt ex ea coniiciant realitatem eius, & ſpeciem Phyſicam.

Variæ ſententiæ circa naturam characteris.

4 Sequendo ergo textum Doctoris vt iacet, impugnat rationem D. Thomæ, primò ad hominem; quia definit characterem per genus ſigni, quod relatiuum eſt; idem autem nequit eſſe abſolutum, & relatiuum ſimul; quod patet ex prima diuiſione entis in abſolutum, & reſpectiuum; inter diuidentia autem per ſe aliquod tertium, talis eſt oppoſitio, vt nihil contentum ſub vno, poſſet eſſe ſpecies, aut differentia per ſe alterius. Si dicas hoc verum eſſe in ente prædicamentali tantùm, & non tranſcendentali. Contrà, non

Impugnatio ſententiæ D. Thom. ex diuiſione entis.

quà

Diuidentia non coincidunt.

quà ens prædicamentale hoc ipsi contingit; sed qua diuidentia opponuntur; sicut & diuisa, aliàs non essent diuidentia per distinctionem sui, & constituti ab aliis.

Si dicas verum esse in relatiuis prædicamentalibus, non autem transcendentalibus. Contrà, hæc diuisio est entis transcendentalis per modos essendi oppositos, qui reducuntur ad extrema contradictionis, non magis in prædicamentalibus, quàm transcendentalibus: si ergo diuisiones aliæ entis: verbi gratiâ, in substantiam, & accidens, ex diuerso modo essendi, qui implicat extrema contradictionis, est talis, vt nihil possit esse simul substantia, & accidens; ita nec relatiuum, neque absolutum possunt facere vnum per se, per modum alicuius ex determinabili, & determinato, seu quasi actus, & potentiæ.

Diuisio per extrema cōtradictionis.

Character ponitur in prædicamento.

Accedit, quòd character ponatur in prædicamento: ergo secundùm differentiam, & genus debet spectare ad prædicamentum idem, eo modo quo differentia reducitur ad prædicamentum: ergo vel ad prædicamentum absolutum, vel respectiuum; & consequenter constitui, vel ex solis absolutis, vel ex solis respectiuis.

Secundò, sicut non sunt multiplicanda entia sine necessitate, ita etiam non debet poni aliqua ratio particularis entis, nisi prout necessitas exigit, quia eadem ratio vitandæ superfluitatis, quæ excludit ens quoad substantiam, excludit etiam quoad modum, qui excedit perfectionem, & necessitatem effectus: omnes autem proprietates characteris poni, & saluari possunt absque forma absoluta, vt est assimilare; distinguere; significare gratiam sui Sacramenti, tanquam dispositio permanens, & forma quædam prior significat sequentem, conformare Christo, &c. ergo saluari potest hæc ratio in sola relatione. Quòd si dicas supponi dari posse relationem nouam realem, quæ terminare possit mutationem, quod negat ratio prædicta, ac proinde argumentum esse nullum, & ex non concesso. Hanc responsionem elidit respondendo ad rationem D. Thomæ dicendo maiorem eius esse falsam.

Superfluitas tollenda.

Probat autem falsitatem eius, respiciendo ad intentum arguentis, quod est ad relationem non esse mutationem, quod importat Maior, quæ est negatiua, & intendit de mutatione, quæ propriè mutatio est *ex 5. Physicorum textu 10.* Fundamentum autem huius est, quia seclusâ actione extrinseci agentis, resultat relatio in fundamento, ex natura eius, posito termino: neque est maior connexio relationis ad fundamentum, quã ad illud seclusâ aliâ mutatione, sequatur, quàm hæc: ergo, inquit Doctor, si esset aliqua relatio extrinsecùs adueniens, & non ex natura fundamenti, & termini necessariò sequens, sed ex actione agentis extrinseci, quæ etiam potest non esse, quamuis fundamentum, & terminus existant, quia illa actio ad illam potest non poni (hîc distinctionem insinuat inter relationem intrinsecùs, & extrinsecùs aduenientem) posset illa esse noua, sine vlla nouitate fundamenti & termini, quoad absoluta: talis ergo posset poni character. Huiusmodi relationes dari probat: quia tales sunt actio, passio, *vbi*, vt probat in litera, exponendo Philosophum, qui admittit loco citato mutationem propriè dictam ad *vbi*, quod non est aliud, præter locatum, & locum, quàm relatio. Omitto hîc responsiones aliorum: quia aliàs recurrent. 5

Dari relationes extrinsecùs aduenientes.

SCHOLIVM.

Refutat secundam rationem D. Thomæ, ostendens vnam relationem fundare aliam, nec inde dari processum, & saluans omnia quæ attribuuntur characteri, sine vlla forma absoluta. Refutat etiam tertiam rationem eius, ostendens, potestatem ministerialem consistere posse in respectu.

Secunda [a] ratio etiam habet maiorem falsam, scilicet quòd relatio non potest fundare relationem: quia secundùm Euclydem 5. *Geometriæ* in principio, proportionalitas est similitudo duarum proportionum: ergo super proportionem, quæ dicit formaliter relationem, vel super vnitatem eius, fundatur similitudo. Et si arguas, similitudo est vnitas in qualitate secundùm Philosoph. 5. *Metaph.* Respondeo, etsi vno modo *quid*, appropríetur generi substantiæ, & eodem modo *idem*, & *diuersum*, quæ consequitur *quid*, inquantùm *quid* fundatur in substantia: & *æquale* in vnitate quantitatis strictè acceptæ. *Simile* in vnitate qualitatis: tamen alio modo accipiendo, in omni genere inuenitur *quid*, accipiendo rem illius generis præcisissimè: & inuenitur *quale*, accipiendo formam in isto genere in ratione formæ: & inuenitur quantitas virtualiter, & sic in omni genere inuenitur *idem, simile*, & *æquale*. Hoc modo, & possunt habentes relationes vnius speciei dici similes secundùm vnitatem vnius relationis: sicut habentes vnam formam substantialem secundùm speciem, possunt dici similes secundùm substantiam. 5

Relatio fundat relationem.

Text. 20.

Idem, simile, & æquale, in omni genere inueniuntur.

Et quod adducitur de secunda relatione, quæ fundatur in charactere, scilicet signi. Respondeo, si signum est secundùm Augustin. de doct. Christiana, *quod præter notitiam, quam ingerit sensibus, aliud facit in cognitionem venire* (quod verum est non solùm de signo sensibili, accipiendo sensum strictè pro sensu corporali: sed verum est etiam de sensu incorporali, accipiendo sensum generaliter pro potentia cognitiua) tunc dico, quòd nihil est ex cuius cognitione non possit deueniri in cognitionem alterius, saltem vt ex cognitione posterioris in prius, quin illud posterius possit dici signum: & sic concedo, quòd super relationem aliquam realem potest fundari relatio signi ad aliquid prius: sed talis relatio non tantùm ducit in cognitionem sui, sed etiam alterius; & hoc modo si quis videret

Definitio signi ex Augustino.

deret paternitatem in suo fundamento, posset esse signum rememoratiuum actus generationis præteriti: & isto modo in proposito; & maximè non est hoc inconueniens, quia ista relatio signi non est, nisi relatio rationis, loquendo de signo instituto ad placitum, cuiusmodi est character respectu suscepti Sacramenti.

6 Quod additur ibi de relatione configurationis, siue obligationis, non cogit. Potest enim religiosus per votum religionis obligari ad seruandum religionem, & qui fecit homagium per actum faciendi homagium obligari domino suo, & vniuersaliter in talibus, per promissionem præcedentem: & tamen non est ibi aliqua forma absoluta, super quam fundatur ista obligatio; nec fortè aliqua relatio nisi rationis. & ita abundanter posset saluari ratio obligationis, si poneretur relatio realis, sicut filiatio in filio posset esse fundamentum alicuius habitudinis filij ad patrem, puta obligationis ad dilectionem naturalem, etsi possibile esset filiationem solam esse.

De hoc dictum est 2. d.1.quæst.4. & 5.

In relationibus rationis dari processum.

Et ad illam probationem, quòd tunc esset processus in infinitum in relationibus. Dico, quòd non valet de realibus relationibus: quia aliqua est relatio vltima, in qua non potest fundari alia realis, sicut aliquod est accidens ita vltimum in entibus, quòd non potest vlteriùs esse subiectum alicuius accidentis: & ideò non sequitur, si accidens potest esse in accidente, quòd in accidentibus est processus in infinitum. De relationibus tamen rationis benè concedo quòd ibi potest esse processus in infinitum, quia quælibet relatio siue realis, siue rationis, potest vlteriùs fundare aliam relationem rationis.

7 Tertia etiam [b] ratio non valet, quia vel æquiuocat de potestate, vel habet vnam propositionem falsam. Si enim accipiatur potestas simpliciter ad aliquem actum, qui sine illa potestate simpliciter non posset haberi, sic nego characterem esse potestatem. Nam baptizatus in nullum actum simpliciter potest, in quem non posset non baptizatus, & hoc siue loquendo de actu in quem potest actiuè, siue de actu, quem quodammodò potest ab alio recipere: ita enim posset non baptizatus inungi chrismate, sicut baptizatus, & ita posset abluere sicut baptizatus.

D.Thom.in 4.d.24. art. 3. quæst. 2.

Potestas ministerialis cõsistere potest in relatione rationis.

Si autem loquamur de potestate non simpliciter, sed ministeriali, hoc est, per quam aliquis fit conueniens minister alicuius principalis agentis, & sine illa potestate non esset conueniens minister principalis agentis; talis potestas non oportet quòd sit forma absoluta: immò sufficit in multis, quòd sit tantummodò relatio rationis. Quod probatur secundùm eos, quia Episcopatum non dicunt esse ordinem vltra Sacerdotium: & tamen Episcopus habet potestatem talem ministerialem, quam non habet non Episcopus, est enim conueniens minister in aliquo actu, cui Deus assistit, vt in actu ordinandi: & non similiter assisteret, si alter non Episcopus exequeretur similem actum. Consimiliter constitutus iudex si ferat sententiam, sententia tenet: priùs autem non tenuisset, quia sententia à non suo iudice lata, nulla est ipso iure: nec tamen ille iudex, nec ille Episcopus habet aliquam formam absolutam realem, nec fortè relatiuam, nisi tantùm rationis, quam priùs non habebat. Per illam enim relationem rationis, quâ ipse à principe instituitur iudex, voluntas principis ratificat sententiam ab eo latam, & vult eam obseruari: non autem ratificat sententiam alterius non constituti iudicis, nec vult illam obseruari. Et ita iste per illam habitudinem ad voluntatem principis, habet potestatem ministerialem respectu principis, vt principalis agentis ad aliquem actum conuenienter exequendum ministerialiter, quem sine tali relatione non posset conuenienter exequi, & multò magis posset relatio realis, si inesset, poni talis potestas conuenienter exequendi ministerialiter aliquem actum. Patet enim quòd filius, quà filius potest habere aliquam auctoritatem exequendi aliquem actum in domo patris, quem non potest non filius. Et iterum, nepos habet aliquam auctoritatem exequendi aliquem actum, licèt inferiorem, quem non potest non nepos: & potestas ista sic, vel sic præcipiendi, vel imperandi non est nisi cognatio, vel filiatio.

8 Sic etiam apparet ad illas potestates, de quibus arguitur in speciali. Nam potestas ordinandi, & confirmandi, si est actiua, non est nisi ad ministrandum conuenienter in tali actu tali domino, vt ipse ad actum ministerialem huiusmodi assistat, operando principaliter, eo modo quo non assisteret simili ministerio exhibito ab alio. Character autem Baptismalis, si ponitur potestas passiua, non ponitur passiua, nec vt receptiua, neque vt ratio recipiendi: nihil enim absolutè potest recipere anima baptizati, quod non possit recipere anima non baptizati: sed est potestas quædam relatiua de congruo ordinata à principali agente disponente agere in passum habens talem formam, & non in aliud passum. Talis autem forma relatiua de congruo respectu alicuius agentis principalis voluntariè potest esse sola relatio: sicut aliquis disponit agere aliquid in aliquem, quia filius, vel quia consanguineus, nolens aliquid simile causare in non habente talem relationem.

Character baptismalis est potestas relatiua, &c.

COMMEN

COMMENTARIVS.

6 *Impugnatio secunda rationis. Relationem fundari posse in altera relatione.*

a Secunda ratio habet etiam Maiorem falsam, &c. Oppositum Maioris probat, quia fundatur proportionalitas, quæ est similitudo duarum proportionum in ipsis, quæ relationes sunt secundùm Euclydem quinto Geometriæ, & sicut *quid* dicitur de omnibus generibus, & *ens*, ita & *vnum*: ergo relationes primi generis, quæ fundantur in vnitate, & numero, etiam inueniuntur in genere relationum, & sic de identitate, & æqualitate, suo modo: sic relatio quæ distinguitur realiter à suo fundamento, est ens finitum creatum: ergo productum à Deo: ergo dependens: sic etiam est dependens à causis proximis, in suo *esse*, per modum effectus: ergo dicit relationem effectus.

Variæ denominationes superadditæ relationibus, vt subiectis denominatiuis.

Item inhærent relationes subiecto per modum accidentis, & constituunt subiectum & fundamentum suo modo, sicut formæ aliæ: ergo dicunt rationem causæ, & causati, quæ sunt denominationes relatiuæ, & posteriores sua entitate. Item distinguunt constitutum realiter ab alio, vt patrem à filio, dicunt etiam oppositionem ad inuicem. Si ergo character esset relatio, nihil obstaret, quin fundaret relationem similitudinis, quatenus hæc vagatur per omnia prædicamenta, distinguatur realiter, vel non distinguatur, parùm refert, quia quocunque modo sumatur, esset posterior; sicut proprietas posterior est naturâ suo subiecto, & inhærentia ipsâ relatione, sine distinctione reali vtriusque, manente solo formali, vel rationis, vt volueris.

Fundaret etiam relationem signi, eo modo, quo Augustinus definiuit signum respectiuè ad intellectum, ex cuius cognitione posset quis deuenire in cognitionem fundamenti, vt prioris: esset etiam signum rememoratiuum actus præteriti, vt si quis videret paternitatem in suo fundamento, recordaretur generationis præteritæ.

7 *Obiectio.*

Sed obiicies contra hæc, quòd relatio cognoscitur per sua extrema: ergo non extrema per ipsam: & consequenter nequit fundare relationem signi per modum etiam posterioris ad prius, cùm non sit ratio cognoscendi prius, neque per se, neque per suam speciem cognoscibilis sit: ergo hæc doctrina non est realis, aut fundata. Respondetur illud principium esse Philosophi, & verum esse respectiuè ad nos, quoad primam cognitionem, quæ fit virtute alicuius obiecti motiui: non sequitur tamen quoad cognitionem ex obiecto terminatiuo, tanquam ex ratione cognita, quia relatio, vt cognita potest esse ratio cognoscendi suum fundamentum, & terminum, cognitione magis distinctâ, quàm fuerit prior: sic ex cognitione causalitatis, & dependentiæ, quæ sunt relationes, cognoscimus Deum ex creatura, & per inquisitionem, tam Physicam, quàm Metaphysicam cognoscimus eius omnipotentiam, & eum esse primum motorem, quod aliàs non cognosceremus viâ naturali, per solam cognitionem entis creati sub ratione absoluta. Sic etiam relatio vt cognita est ratio cognoscendi ordinem, & dispositionem vniuersi, & totius naturæ inter se. Et si loquamur de cognitione causæ per effectum, illa etiam à posteriori non est ex absoluta cognitione effectus sub ratione entis, nisi cognoscatur ordo, & respectus eius ad causam, à qua fit, quia effectus, saltem æquiuocus, non includit virtualiter, formaliter, aut eminenter suam causam in *esse*, aut *cognosci* hoc modo: hinc etiam vbi nullus est respectus, necessarium est, vt intellectus negotietur, & formet respectum rationis, quales sunt intentiones logicales tanquam rationes intelligendi substrata, quò spectant impositiones vocum, & signorum ad placitum.

Responsio prima.

Relatio est ratio cognoscendi aliud.

Cognoscimus Deū ex creaturis per viā dependentiæ.

Modi cognoscendi intentionales, & Logicales.

8 *Responsio secunda. Extrinsecùs adueniens cognoscitur per se, & propriam speciē.*

Respondetur secundò, illud principium verificari propriissimè, spectando naturam rei de relatione extrinsecùs adueniente: quæ sicut in *esse* causatur ab extremis, ita etiam in *cognosci*, quoad primam sui apprehensionem: quæ ratio non currit in relatione extrinsecùs aduenięte, quæ ab extremis nō causatur: ideóque motus, & figura, quæ sunt relationes, cadunt sub sensum tanquam sensibilia communia, & probabilius est eas habere species proprias, quamuis supponant motionem sensibilis proprij. Quamuis ergo relatio extrinsecùs adueniens non intelligatur, non cointellectis extremis, non tamen necessariò per extrema intelligitur, & sic nihil obstat, quin primò etiam mouere possit intellectum ad cognitionem extremorum.

Tertia responsio.

Respondetur præterea tertiò, illud principium Philosophi intelligi respectiuè ad cognitionem nostram, pro hoc statu, quam ipse existimauit esse ex natura intellectus nostri, & potentiæ, cum dependentia à sensibus, ac proinde nullum statuit obiectum motiuum intellectus nostri, nisi quiditatem rei sensibilis: nec intellectus Angelici fortè, nisi propriam essentiam. Econtrà Doctor noster in 1. *dist.* 3. *quæst.* 3. statuit obiectum motiuum intellectus creati esse ex natura potentiæ, omne ens finitum, vel absolutum, vel respectiuum, quod non est ad Deum, vt ad terminum, quod nunc suppono: hoc ergo dato, principium illud Philosophi non currit, nisi pro cognitione huius status. Character autem est obiectum motiuum, & signum rememoratiuum, tenendo hoc ipsi conuenire ex natura rei respectu intellectus abstracti, quia est aliquid supernaturale, & spirituale, ac proinde ratio illa, aut obiectio non concludit respectu eius, nisi in ordine ad statum præsentem, qui non extenditur ad cognitionem rei spiritualis in se, & supernaturalis, nisi per fidem, quæ tantùm docet esse aliquid impressum in anima per modum effectus indelebilis: quid autem sit, non exponit: ex quo patet ad obiectionem.

Error Philosophi.

Obiectū motiuum intellectus pro hoc statu.

Character potest cognosci ab intellectu separato.

9 *Relatio signi in charactere non est realis.*

Subiicit præterea Doctor hanc relationem signi in charactere non esse realem, sed ad placitum, maximè respectu Sacramenti præteriti, à quo tantùm moraliter, & non physicè causatur: hæc autem potest esse non solùm in relatione reali, sed etiam in aliquo non reali. Perinde subiungit de relatione configurationis, seu obligationis, quia hæc obligatio potest sequi etiam ad votum, homagium, promissionem, præceptum, contractum, & huiusmodi, quibus præmissis manet persona obligata, quamuis post actum non sit aliqua forma absoluta permanens.

Idem de relatione configurationis.

Est ergo hæc relatio rationis, vel vt alij vocant moralis, & instare ad hæc omnia licet in ipso Sacramento, quod dicit relationē signi, & configurationis externæ, & obligationis ad Christum, & legem, cuius est professio, & distinctiuum membri visibilis in Ecclesia militante, quia non indicat,

cat, aut cognoscit membrum à non membro per signa interna; hæc autem omnia perinde dicuntur de Sacramento in Scriptura, & Patribus, ac de charactere, quamuis solùm dicant relationem rationis in Sacramento: ergo in charactere idem dicunt: ac proinde rectè fundari possunt in relatione reali.

Postea subdit responsionem ad illud, quod infertur, nempe, si vna relatio fundaret aliam, daretur processus in infinitum. Respondet negando sequelam; de hoc vide ipsum *in 2. dist. 2. quæst. 4. & 5.* vbi statuit hanc regulam: quoties fundamentum nequit esse sine termino, ad quem dicit respectum, tunc respectum non distingui realiter à fundamento: quia hæc dependentia arguit respectum, sine quo nequit esse ex dependentia fundamentali ad terminum, esse eundem sibi realiter, vt est creaturæ ad Deum, totius per se ad partes, relationis ad subiectum, correlationis ad aliam correlationem propter simultatem. Procedendo ergo secundùm eundem ordinem eiusdem relationis in specie, verbi gratiâ, similitudinis ad correlatiuam sibi, non distinguitur realiter ab ipsa: si verò est ad aliam similitudinem, à qua non dependet secundùm hanc simultatem, est diuersa realiter, & status est in tertia similitudine ex ratione præmissa.

Vnde habet relatio vt sit eadem fundamento?

Status in relationibus.

Et si dicatur gratis hoc dici, respondeatur ex quo capite colligi possit identitas respectus realis ad suum fundamentum, nisi ex illo principio iam præmisso, nempe ratione dependentiæ: nam si hæc dependentia ex sententia aliorum probat identitatem essentialem, à fortiori probat identitatem realem. Ratio autem quam assignat hîc Doctor, est ad hominem, retorquendo argumentum ex communi sententia, & secundùm paritatem, vt ostendit consequentiam illam non excludere: principium autem ex quo sequitur, est per se notum, nempe in dependentia per se non dari processum.

b *Tertia etiam ratio non valet*, &c. Hæc ratio est, quòd relatio non potest esse potestas actiua, vel passiua, cuius contrarium competit characteri: ergo non est relatio, &c. Respondet Doctor hanc rationem æquiuocare, vel continere propositionem falsam: æquiuocat, si sumat potestatem nunc in sensu morali, nunc in sensu physico: verbi gratiâ, in maiore sumendo potestatem pro principio agendi physico, vt appellat relationem; in minori vt determinat characterem in sensu morali. Si autem physicè sumat potestatem, quæ dicitur simpliciter potestas respectiuè ad moralem, quæ secundùm *quid* est talis. Minor est falsa, vt manifestè patet in litera: nullum enim actum potest physicè exercere actiuè, aut passiuè quin eundem possit non baptizatus exercere physicè: vt patet exemplis, quæ adducit. Si autem loquatur de potestate ministeriali, & morali, maior est falsa, vt clarè probatur ex textu, instando ad hominem in ordine Episcopatus, qui non est diuersus à Presbyteratu, ex opinione D. Thomę *in 4. d. 24. a. 3. q. 22.* Item instat de potestate iudicis, filij, nepotis, in ordine ad actus competentes, ac tandē declarat propositum in charactere sacramentali. 10

Impugnatio tertiæ rationis.

Character nō est potestas physica.

SCHOLIVM.

Reiicit quartam rationem D. Thom. quia destruit primam, & resoluit non obstantibus rationibus allatis, posse defendi characterem esse relationem extrinsecus aduenientem. Fauet Trid. ss. 7. can. 9. dicens esse signum. De huiusmodi relationibus agit 3. dist. 1. quæst. 1. & infr. d. 13. quæst. 1.

9 Quartā [c] verò ratio destruit primam. Si enim vniuersaliter in aliis Sacramentis causaretur relatio noua ad actionem, vel passionem Sacramenti, & non character: ergo est ibi relatio noua siue absolutio aliquo nouo, nisi fingas in quolibet alio poni aliquod absolutum correspondens characteri, vtpote ornatum quendam. Sed si ille ornatus est forma supernaturalis, erit indelebilis, eo modo quo character est indelebilis: quia non poterit habere causam demeritoriam. Et tunc videtur fictio, quare non possit dici character, cùm sit forma prior ipso effectu principali Sacramenti, & forma indelebilis: quare etiam ille ornatus non poterit habere effectum suum, cessante fictione in aliis Sacramentis, sicut ponitur character in Sacramentis imprimentibus characterem.

Ornatus si admittatur, erit character.

[d] Respondeo ergo, quòd ratio nihil probat, nisi quòd character non est quæcunque relatio ad actionem, vel passionem Sacramenti: sicut si esset forma absoluta, non esset quæcumque absoluta, quia in aliis Sacramentis, secundùm istos, imprimitur aliqua forma absoluta, sed non character. Et propter hoc potest dici, quòd non in quolibet alio Sacramento imprimitur aliqua relatio manens post actum: character autem si est relatio, manet post actum suscepti Baptismi, immò semper. Non obstantibus ergo istis rationibus, quæ non concludunt, vt visum est, potest dici characterem esse tantummodò quendam respectum extrinsecus aduenientem ipsi animæ, causatum à Deo immediatè in susceptione Sacramenti initerabilis: quia sic ponendo saltem omnes conditiones saluantur, quæ communiter attribuuntur characteri.

Nihil cogere, quin character sit relatio extrinsecus aduenienς.

COMMEN

COMMENTARIVS.

11 c *Qvarta verò destruit primam*, &c. Patet redargutio ex litera, éstque vrgens: ac tandem respondet nihil aliud concludere, nisi characterem non esse quamcunque relationem causatam à Sacramento, ac tandem statuit conclusionem primam non absolutè, sed respectiuè ad rationes illas, earúmque solutiones: posse teneri characterem esse relationem extrinsecùs aduenientem ipsi animæ, causatum à Deo immediatè ad susceptionem Sacramenti non iterabilis, quia sic tenendo saltem omnes conditiones saluantur, quæ communiter tribuuntur characteri. Probatio huius petitur ex præmissis fuit sententia Alberti, nisi quòd aliter senserit de relatione, nempe esse prædicamenti *Ad aliquid*: hoc autem satis impugnatur ex ratione D. Thomæ. Prima, duo dubia quæ supersunt ad veram declarationem huius conclusionis explicat Doctor duobus paragraphis sequentibus.

Prima conclusio.

SCHOLIVM.

Tenendo characterem esse respectum, vt tenet Albert. suprà, refutat sententiam, quæ videtur D. Thom. dicentem, fundari in actu præterito. Primò, quia fundamentum, & respectus sunt in eodem subiecto. Secundò, non ens nequit fundare ens reale. Tertiò, sequeretur characterem non esse annihilabilem. Resoluit fundari in anima, eiúsve potentiâ.

Sed restant duo dubia. Primum, de fundamento proximo illius relationis. Aliud, quo modo possunt characteres diuersorum Sacramentorum distingui ab inuicem. De primo, videretur alicui, quòd actus susceptionis Sacramenti transiens in præteritum, esset proximum fundamentum, vel proxima ratio fundandi istam relationem. Sed istud est falsum specialiter in proposito: quia ratio fundandi, & relatio sunt in eodem subiecto proximo: susceptio autem Sacramenti, & character, licèt sint in eodem supposito, non tamen in eodem subiecto proximo: quia susceptio Baptismi infuit secundùm corpus, character, secundùm animam. 10

Hæc videtur esse intentio D. Thom. 5. Metaph. c. de Ad aliquid assignando fundamenta secundi modi. Characterē non fundari super actum præteritum.

Istud etiam est generaliter falsum hîc, & in aliis, propter duo. Primò, quia non ens non potest esse fundamentum, vel ratio fundandi aliquam relationem realem, quia nec terminus: propter hoc enim ponitur contradictio relatio rationis, quia habet fundamentum, vel terminum, *negationem*: actus autem transiens in præteritum, postquam transiit, simpliciter non est: ergo postquam transit, nulla relatio talis fundatur super eum. Hoc secundò patet, quia ad terminum immutabilem super fundamentum omnino immutabile, non potest fundari relatio, nisi simpliciter immutabilis, & etiam necessariò inhærens fundamento. Vnde si aliqua essentia creaturæ esset simpliciter immutabilis, relatio illius ad Deum esset simpliciter immutabilis: ergo si character dicat aliquam relationem ad Deum, (de quo patet, quòd est terminus immutabilis, & fundatur in actu vt præteritus est, cùm actus præteritus, vt præteritus, sit simpliciter necessarius, in tantum, quòd de potentia absoluta diuina non potest esse non præteritus,) sequitur, quòd ista relatio realis esset omnino immutabilis, etiam loquendo de potentia Dei absoluta. Hoc autem videtur inconueniens, quòd aliqua sit relatio realis alia à suo fundamento, quam non possit Deus de potentia absoluta delere à fundamento suo, sicut posterius à priori: & illæ duæ probationes vltimæ probant paternitatem non fundari super *genuisse*.

Et si adducas Philosophum contra hoc, 5. *Metaph. cap. de ad aliquid*: Pater dicitur eo quòd generat. Respondeo, actus potuit esse causa in *fieri* ipsius relationis, & quidem quando fuit causa, tunc relatio infiebat: sed non est causa in *esse*, sicut non manet, manente relatione: fundamentum autem non tantùm est causa in *fieri* relationis, sed in *esse*. Quid est ergo fundamentum paternitatis? Respondeo, fundamentum proximum est ipsa potentia generatiua, non loquendo de respectu quem de se dicit potentia, sed de isto absoluto, quod denominatur à respectu. 11

Text. 20. Fundamentum paternitatis proximū ipsa potentia generatiua.

Dico ergo à simili in proposito, si character ponatur relatio realis, eius fundamentum proximum est ipsa nuda anima, siue essentia, siue potentia (de hoc in sequenti quæstione) quia respectus extrinsecùs adueniens, potest fundari super fundamentum, ex cuius principiis nullo modo egrediatur: nec fundamentum eius proximum oportet determinari ad illum aliquo modo ex ratione sua propria, quia tunc non esset respectus extrinsecùs adueniens: sed tantummodò determinatur ad illum ab ipso agente, sic in proposito.

Subiectum characteris proximum est anima, vel eius potentia.

COMMEN

COMMENTARIVS.

12 *Dubium.*

d SEd *restant duo dubia*, &c. Hoc dubium de fundamento characteris, mouet quasdam rationes, quæ difficultate non carent: negat Baptismum præteritum, qui in sensibili actione perficitur, esse fundamentum; primò; quia ratio fundandi, & relatio sunt in eodem subiecto proximo. Susceptio Baptismi fuit in corpore, character autem est in anima. Hæc ratio patet in relationibus primi modi, quia vnitas, & pluralitas sunt in eodem subiecto, in quo est relatio diuersitatis, & identitatis, aut similitudinis. Difficultas esse potest de relatione paternitatis, an potentia generatiua sit in toto, in quo & ipsa relatio, vel in illis organis, in quibus habet operationem. Respondetur esse in toto, quia phantasia, & appetitus concurrunt etiam ad generationem, & nutritiua, quæ ministrat, & disponit materiam. Secundum probat idem ex fundamento vniuersali, quia non ens non potest esse fundamentum, aut ratio fundandi relationem realem, quia hoc discernitur relatio realis à relatione rationis, quòd hæc fundari possit in non ente, vel est ad non ens. Hoc fundamentum discriminis non est fortè vniuersale, tanquam hæc sit prima differentia, quia etiam relatio rationis inter ipsa entia fundari posset, sed sufficit in ordine ad præsens, quia loco citato ex secundo, hæc etiam conditio per se requiritur ad realem relationem, quòd sit inter diuersa, & realia extrema, quæ in esse entis se respiciunt.

Ratio fundandi, & relatio sunt in eodem subiecto. Paternitas fundatur in toto.

Distinctio relationis realis, & rationis.

Tenet ergo, & actum præteritum esse simpliciter non ens, & nullam relationem realem fundari in non ente: secundò, idem probat ex eo, quòd extrema immutabilia non possunt dicere relationem ad inuicem, nisi omnino immutabilem: terminus in proposito huius relationis characteris est Deus, & actus transiens in præteritum, quà præteritus est, & similiter immutabilis: ergo relatio erit etiam immutabilis. Patet maior, quia si creatura aliqua esset immutabilis, etiam relatio ipsius ad Deum esset talis. Inconueniens ergo est, quòd aliqua relatio distincta à fundamento sit talis, vt non possit Deus eam, vt posteriorem delere à fundamento: vnde colligit paternitatem non esse fundatam super *genuisse*.

Non fundari paternitatem super actu præterito.

13 *Obiectiones cōtra dictam rationem.*

Ad intelligentiam huius rationis. Obiicies primò, relationem creaturæ ad Deum manente creatura esse immutabilem hoc modo, quo intelligitur hîc immutabilitas manentibus extremis. Hoc ipsum etiam patet de relatione prædicamentali ex suppositione extremorum in *esse*, quia repugnat, quin insit, & maneat inseparabiliter, quamdiu extrema manent. Tertiò, non sequitur illa consequentia in proposito: quia licèt fundamentum relationis extrinsecus aduenientis esset immutabile, sicut & terminus immutabilis non sequitur ex natura extremorum, sed ex voluntate & actione libera Dei, à qua vt supponit suprà, producitur: hæc autem suspendi potest manentibus extremis: ergo & relatio deleri. Quartò denique, videtur in conclusione supponere relationem quamcunque, quæ realiter posterior est suo fundamento, & ab eo realiter diuersa, posse de potentia absoluta separari, etiam manente termino. Quintò, contrà assertum non repugnat actum præteritum esse fundamentum, vt *quo*, seu conditio fundandi ipsam relationem, idem autem inconueniens videtur sequi, nempe relationem realem dependere à non ente, vt conditione, sicut & dependere ab eo vt causa, quia omnis dependentia entis siue referatur ad causam, siue ad conditionem, terminatur ad ens.

Respondetur intelligi immutabilitatem, quâ positâ aliter fieri nequit à Deo, siue mediatè, siue immediatè ex rei ipsius repugnantia, actum præteritum, quà præteritum repugnat non fuisse, quia hoc solo priuatur Deus, vt non possit facere, quin præteritum fuerit præteritum, quà præteritum reduplicatiuè: hinc ergo sequitur relationem, quæ fundatur in præterito, & terminatur ad Deum, immutabilem esse quantùm est ex parte extremorum, quod solùm intendit Doctor. Ad illud ergo quod obiicitur, relatio creaturæ supposita creatura in *esse* esse immutabilis, negatur consequentia quantùm ad immutabilitatem simpliciter, quia sicut fundamentum est contingens simpliciter, ita etiam & dependentia fundamenti ad terminum est contingens: quod à fortiori verum est in opinione quæ docet actionem Dei semper esse nouam, & influxum nouum respectu creaturæ ad extrà. Ex quo patet ad aliam instantiam, quia relatio est mediantibus extremis saltem in potestate Dei.

14 *Præteritum nequit non esse præteritū.*

Soluitur prima obiectio.

Relatio creaturæ ad Deū est contingēs.

Ad tertium respondetur, Doctorem loqui, supponendo principia communia de natura relationis, & prout habet necessitatem essendi ex conditione extremorum: non differit ergo ex principiis propriis, sed arguit ad hominem contra eos, qui dicunt relationes secundi modi fundari super actione præterita, quà præterita est: qui etiam negant relationes extrinsecùs aduenientes modo, quo eas asserit Doctor, ac proinde ex suppositis eorum principiis sumit argumentum: si enim relatio non est in potestate Dei immediatè, sed mediante fundamento, & termino, quando extrema non sunt in potestate Dei, sic etiam neque relatio est in eius potestate: si ergo actus præteritus, quà præteritus, est fundamentum relationis characteris, dato quòd character sit tantùm relatio, & terminata ad Deum, rectè sequitur consequentia Doctoris, qui mihi hîc videtur differere contra Albertum, qui statuit characterem esse relationem prædicamentalem fundatam super susceptione præterita Sacramenti.

Tertia obiectio soluitur.

Differit contra Albertū.

Ad quartum responderet Mayronius, admittendo consequens; tamen Doctor *in 1. dist. 17. q. 2.* & aliàs sæpè, docet communem sententiam, nempe relationem intrinsecùs aduenientem non habere aliam causam proximam, præter extrema, & necessariò ad ea consequi, prout in ratione secunda contra D. Thomam superiùs docet. Hîc intelligendus est simpliciter intendere relationem esse in potestate Dei quoad separationem eius à fundamento, quatenus vel ipsa potest immediatè à Deo produci, si est extrinsecùs adueniens, vel quatenus aliqua conditio, vel certè terminus, & fundamentum est in potestate Dei: intendit enim probare eius mutabilitatem, ac proinde non debere fundari super fundamento immutabili, qualis est actus præteritus, vt præteritus est; & sicut dixi, impugnat Albertum, supponendo characterem imprimi à Deo mediante Sacramento, & esse in potestate eius consequenter sicut in *produci*, ita & in *conseruari*.

15 *Responsio ad 4. obiect.*

Ad quintum respondetur ex Doctore, actum

præteritum

præteritum esse ipsam relationē in *fieri*: quā fuit præsens in *esse*, quia ex generatione præterita ponitur terminus, ad quem sequitur hinc inde relatio. Resoluit tandem in proposito characterem, si dicatur esse relatio, produci à Deo, supple physicè, & esse extrinsecùs aduenientem, & fundari in ipsa anima, non ex natura fundamenti, quasi exigeret eam, sed ex determinatione, & actione Dei quā ponitur in *esse*. Vide *infrà dist. 13. quæst. 1. ad 5. dist. 14. quæst. 1. quodlibeto 12.*

SCHOLIVM.

Characteres se ipsis formaliter distingui. & explicat optimè per congruentias, quare tantùm sint tres, & initerabiles, per comparationem ad politiam mundanam.

Ad secundum dubium dico, quòd sicut character, si poneretur forma absoluta, diceretur distingui characteres seipsis formaliter, ita si ponantur respectus illi, licèt ab extrinseco possint distingui extrinsecè: tamen formaliter distinguuntur seipsis. 12

Characteres diuersorum Sacramentorum, quomodo distinguuntur ad se inuicem.

Sed si quæras, quare ergo sunt tantùm tres characteres? Respondeo, quia de hoc non faciam mentionem specialem in materia de Confirmatione, vel Ordine, ideò dico, quòd hoc potest patere per simile in politiis istis mundanis: nullus enim habet determinatum gradum in familia regis, quia comedit, vel bibit, nec quia post offensam dominus reconciliatur sibi, nec quia multiplicat personas in ista politia: nam isti actus communes possunt esse omnibus in quocunque gradu: sed alium gradum habet aliquis, quando recipitur in familiam domini, alium quando vlteriùs proficit, & constituitur, vt miles ad defendendum rempublicam; alium quando constituitur vt supremus sub domino ad constituendos alios in gradibus determinatis in sua familia, vtpote aliquis Senescallus generalis, vt immediatus sub domino, cui commissa est auctoritas vniuersalis ad recipiendum aliquos in familiam domini. Et ideò si esset nomen impositum, quod significaret gradum in familia, vel baliuiam, non diceretur habere gradum, vel dignitatem aliquis, quia accedens ad mensam, vel quia coniugatus, vel quia rediens ad gratiam post offensam: sed diceretur tantùm habere gradum, qui de populo esset assumptus in familiam domini: & vlteriorem gradum, qui in familia constitueretur ad defendendum domum, vel dominum: & vlteriorem, qui constitueretur tanquam præpositus ad recipiendum aliquos ad familiam, & instruendum inferiores.

Optima cōgruētia pro tribus characteribus, per comparationem ad politiā humanam.

Sic in proposito, tria Sacramenta, scilicet Eucharistia ad nutritionem spiritualem. Matrimonium ad procreationem corporalem. Pœnitentia ad reconciliationem annualem, in nullo certo gradu constituunt in Ecclesia, immò possunt esse communes omni membro Ecclesiæ, in quocumque gradu. Sed primus gradus in Ecclesia, & quidem vniuersalissimus est recipi in familiam Christi, quod fit in Baptismo. Secundus specialis in militiam ad defensionem fidei Christianæ, quòd fit in confirmatione. Tertius constitui in patrem, & pastorem ad introducendum alios in Ecclesiam, & ad dirigendum, & ad instruendum eos, quod fit in Ordine. Et sicut in politia illa non congruit illas tres dignitates iterari, scilicet receptionem in familiam, promotionem ad militiam, & prælationem ad doctrinam, benè tamen iterari possunt nutritio, & procreatio, & reconciliatio: ita in proposito, tria Sacramenta non decet iterari, alia autem iterantur: & in non iterandis gradus initerabilis acquiritur, & character dicitur, in iterandis autem non.

Per Bapt. fit quis de familia Christi, per confirmationem miles, per ordinem præpositus.

COMMENTARIVS.

16 AD *secundum dubium dico*, &c. Resolutio est characteres seipsis distingui, siue ponantur formæ absolutæ, siue respectiuæ, quia in genere relationum perinde diuersitas specifica, & numerica saluatur, sicut in aliis generibus.

Sed si quæras, quare ergo tantùm sunt tres characteres, &c. Numerum characterum egregiè colligit, & optimè declarat ex proportione, quam habet status legis Euangelicæ, ad politiam humanam, in qua gradus speciales seruantur quoad dignitatem in familia Principis, qui non conueniunt omnibus. Primus gradus est vniuersalis omnibus, qui recipiūtur in familiam; secundus, militiæ; tertius, ministrorum, & dispensatorum; seruatâ hac proportione. Baptismus est, per quem quis recipitur in familiam; Confirmatio, in militiam, Ordo disponit ministerium, reliqua Sacramenta communia sunt omnibus de familia, vel esse possunt. In tribus Sacramentis gradus initerabilis recipitur, qui dicitur character. De primo, gradus receptionis in familiam per Baptismum ex dictis satis liquet.

Numerus characterum colligitur.

De secundo gradu militiæ, hanc eandem metaphoram seruant Patres, Eucherius Lugdunen. homil. in die Pentecostes: *Sic*, inquit, *exigit militatis ordo, vt cùm Imperator quemcunque in militum receperit numerum, non solùm signet receptum, sed etiam armis competentibus instruat pugnaturum: ita in baptizato benedictio illa munitio est. Dedisti militiam, da ei adiumenta militiæ*: & infrà, *In Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum confirmamur ad pugnā; in Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur*, &c.

Prosper

Proſper. Proſper in lib. Sententiarum, ſentent. 342. *Ideò chriſmari docet Chriſtianos, vt fiant luctatores contra diabolum.* Beda. Beda *in Pſalmum 26. Dominus illuminatio mea*, &c. Alcuinus *de officiis, cap. 19.* Rabanus *de inſtit. Cleric. lib. 1. c. 30.* Iuo Carnotenſis *ſerm. de excellentia ſacrorum Ordinum, & ſerm. de conuenientia noui & veteris Teſtamenti*, Magiſter *diſt. ſequenti.* Trident. *ſſ.* 7. Florentin. Tertius gradus fuſim ſuo loco ex Scriptura, & Patribus declarabitur iuxta proprietatem dictæ metaphoræ.

SCHOLIVM.

Reſolutiuè tenet vt problema, characterem eſſe formam abſolutam, vel relationem realem extrinſecam. Ex quo conſtat Vaſq. 3. p. d. 34. cap. 2. falsò impoſuiſſe Scoto, quòd dixerit characterem eſſe relationem rationis. Conſtat etiam alios eſſe temerarios, qui ob hoc Scotum temeritatis notant: immò non tenet eſſe reſpectum realem, vt falsà ei imponit Sotus ſuprà. Sed tantùm hoc poſſe defendi: probabilius tamen poni formam abſolutam, ita eius diſcipuli, Baſſol. hîc. q. 3. Mayron. d. 7. q. 5. a. 10. Rubion. q. 2. a. 2. Vorillon. d. 3. q. 3. con. 1.

13 Ad quæſtionem poteſt dici, quòd ſicut non poteſt probari aliquam formam realem imprimi in ſuſceptione Baptiſmi, aliam à gratia, & virtutibus, & hoc neque per rationem naturalem, neque etiam per rationem euidentem ex creditis manifeſtis: ita non poteſt probari characterem, ſi ponatur forma realis, eſſe formam abſolutam realem, vel reſpectiuam: quia vtrumque ſaluari poteſt, quòd ſit, ſcilicet forma reſpectiua, ſicut iam oſtenſum eſt, vel quòd ſit forma realis abſoluta. Si ponatur, non poteſt euidenter improbari: quædam enim ſunt ſatis rationabiliter concedenda de charactere, ſi ponatur eſſe, vtpote quòd *eſt forma ſpiritualis impreſſa à Deo cuicunque ſuſcipienti Sacramentum non iterabile.* Et quòd ex inſtitutione diuina efficaciter ſignificat gratiam illius Sacramenti, & quòd diſponat ad eam, ſicut declaratum eſt in quæſtione præcedente, quia eſt in eodem ſuſceptiuo, & ab eodem agente, & forma prior, & imperfectior: & quòd ſit indelebilis, cùm non habeat cauſam demeritoriam corruptiuam. Et quòd ſit ſignum memoratiuum reſpectu ſuſceptionis Sacramenti, quæ præteriit, & ſignum configuratiuum, id eſt, ſignans obligationem animæ ad Chriſtum. Quòd etiam ſit forma aſſimilatiua alteri ſuſcipienti Sacramentum, & ab alio diſtinctiua, qui non ſuſcipit.

Deſcriptio, & declaratio characteris.

Hæc omnia, quæ videntur rationabiliter concedenda de charactere, ſi ponatur forma realis abſoluta, poſſunt ſaluari; ſi ponatur reſpectus realis per modum prædictum: ſicut ſi eſt forma abſoluta realis. Si autem ponatur reſpectus realis, dictum eſt priùs, qualiter iſta ſaluabuntur, qualis reſpectus ſit, quia extrinſecùs adueniens. Sed ſi ponatur forma abſoluta, neceſſe eſt dicere, quòd pertineat ad genus qualitatis: nec oportet declarare quomodo omnes iſtæ conditiones ſibi conueniant, quia ſatis patet.

Opinio Ric. in 4. d. 5. a. 2. q. 1. ſol. 3. art. Idem Bon. & alij multi.

Sed tunc eſt dubium, in qua ſpecie qualitatis debeat poni? Dicitur, quòd quia eſt qualitas ſupernaturalis, non oportet quòd ponatur in genere Qualitatis ſecundùm Philoſ. 10. Metaphyſ. *Corruptibile, & incorruptibile differunt pluſquam ſecundùm genus*: naturale verò & ſupernaturale differunt plus quàm corruptibile, & incorruptibile, quia corruptibile, & incorruptibile continentur ſub vno membro, ſcilicet ſub naturali: ergo multò magis naturale, & ſupernaturale plùs differunt, quàm ſecundùm genus.

Text. 16.

14 *Refutatur.* Contrà, fides, ſpes, & charitas ſunt ſupernaturalia quædam: & tamen conceduntur eſſe propriè in genere Qualitatis. Hoc idem patet aliter, quia naturalitas, & ſupernaturalitas, non ſunt conditiones, niſi per comparationem ad agens: talis autem comparatio non variat aliquid quantum ad *eſſe* in genere: quia aliquid ponitur in genere ſecundùm ſuam propriam quiditatem formalem, circumſcriptâ relatione ad agens. Nec valet dictum Philoſ. 1. *Metaph.* quia loquitur de genere Phyſico: ſic enim nulla duo ſunt eiuſdem generis, niſi ſint tranſmutabilia ad inuicem. Sed idem genus Logicum benè poteſt continere multa, quæ non pertinent ad idem genus Phyſicum, vt patet de ſubſtantia corporea, & incorporea, & de qualitate corporali, & ſpirituali.

Ric. vbi ſup.

Aliter dicitur, quòd ſecundùm quòd eſt principium configurandi, poteſt poni in quarta ſpecie Qualitatis: ſecundùm autem quòd eſt principium aſſimilandi, poni poteſt in tertia: &, vt eſt poteſtas quædam, in ſecunda: & vt eſt diſpoſitio ad gratiam, in prima, quæ eſt diſpoſitio, inquantùm verò immobiliter permanens, in prima, quæ eſt habitus. Sed hoc non valet, quia etſi poſſet habere multas proprietates, ſecundùm quas aſſimiletur formis diuerſarum ſpecierum Qualitatis, tamen non poteſt eſſe in ſe tot quiditatiuè. Non enim eſt in ſe, niſi vna quiditas ſimpliciter: ergo tantùm erit in vna ſpecie.

Diuiſio Qualitatis in quatuor ſpecies, non eſt generis in ſpecies.

Verumtamen iſtud poſſet habere aliquam probabilitatem de vna alia forma: quia ſecundùm veritatem, illa diuiſio Qualitatis in quatuor ſpecies, non eſt propriè generis in ſpecies,

species, sed est tantùm secundùm quosdam modos diuersos conuenientes diuersis qualitatibus. Et fortè eidem qualitati in se secundùm essentiam, possent competere plures modi, qui ponuntur in diuersis qualitatibus. Aliter dicitur, quòd est in quarta specie Qualitatis, quia est figura quædam spiritualis. Sed hoc nihil est, quia nil collocatur in genere per proprietates metaphoricas, alioquin Christus esset verè in genere substantiæ inanimatæ, quia dicitur *Petra:* & esset in genere animalis irrationalis, quia *Leo* dicitur metaphoricè: & in genere Qualitatis, quia dicitur *lux. Ego sum lux mundi*,&c. Sed ex metaphoricis colligenda est propria conditio rei in se, & secundùm illam collocanda est in genere, & specie: sicut posset species intelligibilis poni in quarta specie Qualitatis, quia configurat animam ipsi obiecto cognito.

Rich. vbi suprà. *1.Cor.10.* *Apocal.5.* *Ioan.8.*

COMMENTARIVS.

17 *AD quæstionem potest dici*,&c. Verba liminaria huius paragraphi intelligenda sunt, prout declarata sunt in commento præcedentis quæstionis, §. *Ad quæstionem:* & in declaratione veræ sententiæ Doctoris, suíque discursus. Subiungit attributa characteris, tam communia, quàm specilia; vt esse formam spiritualem, esse causatam à Deo in suscipiente Sacramentum non iterabile; quod efficaciter significat gratiam illius Sacramenti, per modum dispositionis, vt forma prior,& imperfectior; quòd sit indelebilis: quia non habet causam demeritoriam, sicut habet gratia; quòd sit signum rememoratiuum suscepti Sacramenti; signum configuratiuum Christo, signans obligationem suscipientis in ordine ad Christum, quòd sit assimilatiua forma, & distinctiua, &c. illa significatio efficax characteris est ex diuina institutione, & non ex Physica virtute,& intelligitur secluso obice,scilicet quantùm est ex natura characteris, tanquam formæ prioris ex ordinatione diuina: vide eum suprà *quæst. præcedenti, responsione ad primum.*

Attributa characteris.

Hæc omnia, &c. Statuit conclusionem problematicam, asserens hæc omnia posse saluari, vel per formam respectiuam, eo modo quo suprà eam declarauit; vel per absolutam à fortiori, quæ potest omnes illos respectus, & denominationes dare. Argumenta modernorum contra primum membrum,Philosophica sunt,& solùm tangunt illã difficultatem: an scilicet relatio extrinsecùs adueniens possit dari? De qua *infrà dist.13.*

Sed est dubium in qua specie, &c. Quærit deinceps in qua specie qualitatis sit, vel an sit omnino in prædicamento? Richardus negat eam poni in prædicamento, quia est qualitas supernaturalis. Contrà Doctor, quia habitus supernaturales collocantur sub genere qualitatis: ergo supernaturalitas non obstat. Dices ex Philosopho 10. Metaphysicæ textu 16. *Corruptibile, & incorruptibile differunt plùs quàm secundùm genus*, &c. ergo & naturale,& supernaturale. Respondet Philosophum loqui (vt verum est) de genere Physico; sic autem dicitur genus in ordine ad transmutationem vnius in aliud: non autem de genere Logico. Secundò, arguit contra eundem, quia supernaturalitas, & naturalitas non sunt conditiones, seu prædicata absoluta qualitatis, sed respectiuè ad agens. Vide ipsum *quæst. 1. prologi.* Hîc disputari posset hæc controuersia quæ est inter Doctorem, & D. Thomam de ratione formali supernaturalitatis; sed eam pro nunc remitto in commodiorem occasionem, quæ magis per se exigat tractatum: hîc enim incidenter tantùm supponitur. Varios modos dicendi, quos etiam Richardus sequitur, subiungit Doctor,quos etiam impugnat. Aduertendum est ad illam doctrinam Peripateticam, quâ docet species enumeratas à Philosopho non esse proprias; nec diuisionem illam, quam assignat Qualitatis, esse per differentias specificas, quoniam eidem Qualitati conuenire possunt. Hæc disputatur in Logica, & Metaphysica. 18

Richard. *10. Metaph.* *Genus Physicum, & Logicum.* *Diuisio Qualitatis per Philosophum facta, non est essentialis.*

SCHOLIVM.

Refutatis opinionibus Richardi & Bonau. ponit characterem, si sit forma absoluta, in prima, vel secunda specie Qualitatis,& soluit quatuor rationes in contrarium. D. Thom. ponit in secunda specie, Alens. & D. Bonau. in prima.

Respondeo * ergo, quòd si ponatur accidens absolutum, potest poni in secunda specie Qualitatis, vel etiam in prima: nec alterum istorum potest euidenter improbari. Si enim arguitur sic, non est in secunda specie, quæ est potentia, quia est supernaturalis, & ad illam speciem secundam non pertinet, nisi potentia naturalis; hoc nihil est, quia etsi Philosophus non loquebatur, nisi de potentia naturali, exemplificando: tamen potentia supernaturalis, si est absoluta, & accidentalis, & spiritualis, benè potest pertinere ad idem genus intermedium,sub qualitate cum potentia naturali: sicut & habitus supernaturalis ponitur pertinere ad idem genus intermedium cum habitu naturali. Si etiam ponatur in prima specie vt habitus, quia de difficili mobilis; non potest improbari. 15

Character est in prima, vel secunda specie Qualitatis.

Si autem contra hoc arguitur, quia est potentia supernaturalis: ergo non habitus; & consequentia probatur per simile, quia potentia naturalis non est habitus naturalis: & secundò, quia est dispositio ad gratiam: ergo non est habitus: & tertiò, quia omnis habitus

Cap. 5. & inde. bitus disponit ad benè, vel ad malè agendum, 2. *Ethicor.* sed character non: & quartò, quia omnis habitus disponit ad faciliter operandum, ex eodem, 2. *Ethicor.* character autem non.

16 *Habitus supernaturalis, est potētia, naturalis non.* Hæc non concludunt. Primum non, quia potest habitus supernaturalis, vt est forma supernaturalis, de difficili mobilis esse principium agendi, vel resistendi corruptiuo, & sic habere rationem potentiæ supernaturalis. Nec simile illud valet, quia habitus naturalis dicit quandam facilitationem inductam super potentiam naturalem, quia potentia naturalis est, quâ naturaliter possumus actus, quos possumus: sed potentia potest esse aliqua supernaturalis forma spiritualis immobilis, & pro tanto potest dici habitus, & tamen est principium, quo possumus in talem actum spiritualem, vel supernaturalem.

Vnus habitus est dispositio ad alium. Secundum verò non cogit, quia benè potest esse vnus habitus dispositio ad alium: sicut secundùm distinguentes habitum principij ab habitu conclusionis, habitus principij disponit ad habitum conclusionis: nec per hoc est dispositio, vt distinguitur contra habitum in prima specie; nam illa est qualitas de facili mobilis per oppositum ad habitum.

Dari habitum indifferentem, de quo 2.d.41. & quodlib. 18.art.1. Tertium de benè [b], & malè, non est necessarium: quia aliquis potest esse actus indifferens: sicut enim ex frequenter benè agere acquiritur habitus inclinans ad benè agendum, & ex frequenter malè agere, inclinans ad malè agendum: sic ex frequenter agere absolutè, acquiritur habilitas ad agendum tali actione, neque cum bonitate, neque cum malitia: sicut nec actus generatiuus fuit talis, scilicet bonus, vel malus; hoc patet: potest enim aliquis frequenter considerans Geometriam habere facilitatem magnam ad considerandum conclusionem in illa scientia: nec est ibi habitus bonus, vel malus, sicut nec actus, ex quo generabatur: sic & in habitu supernaturali potest esse.

Non negat habitus efficere, quia oppositū habet infrà d. 17.quæst.2. & 3. d. 37. ad argum. princ. & 1. d.3.quæst.7. num.20.sed quod habitus non est principium proximum, & sufficiēs. Et si dicas [c], quòd habitus supernaturalis non est talis, quia datur ad perfectionem recipientis. Respondeo, habitus supernaturalis potest esse disponens ad actum bonum, licèt non sit eius principium elicitiuum proximum, vel sufficiens: & hoc modo fides infusa non est principium sufficiens eliciendi actum credendi: nec charitas infusa eliciendi actum diligendi: sed inclinant, vt concurrentibus aliis necessariis actus bonus eliciatur. Et ita dico, quòd aliquis habitus supernaturalis potest remotiùs, & imperfectiùs inclinare ad actum bonum: & talis ponitur character tanquam primò, & remotissimè disponens ad bonos actus. Illud autem quartum de facilitate, nihil valet. Quia non est verum, nisi de habitu acquisito: habitus enim infusus non dat facilitatem ad actum, vt patet de nouiter conuerso, cui non est facilè post conuersionem actus bonos elicere, sed difficilè quousque ex frequentia actuum bonorum acquirat aliquam virtutem acquisitam.

Ad argumenta, ad vtramque partem. Ad primum, si ponatur forma absoluta, potest poni vel potentia, vel habitus, secundùm duas vias iam dictas. Ad secundum patet, in qua specie Qualitatis poneretur, & qualiter. Ad aliud, quantitas est forma absoluta: & tamen non ponitur actiua. Oportet ergo exponere, quòd habeat operationem respectu eius, cuius sit sufficiens principium, vel quòd aliquo modo se habeat ad operationem. Et sic concedo in proposito, quòd illa forma est dispositio remota ad operationem. Ad quartum patet ex fine quæstionis præcedentis.

17 *Ad argum. in princip. quæst.*

Ad argum. in opp. Ad primum in oppositum, non est inconueniens aliquam relationem disponere ad formam absolutam, loquendo de dispositione non respectu agentis naturalis: nec quæ sit ratio receptiui: sed de dispositione conueniente respectu agentis supernaturalis, hoc est, per quam habens illam, est conuenienter natum pati à tali agente: quia & isto modo potest relatio esse dispositio respectu cuiuscumque agentis voluntarij: sicut aliquis voluntariè habet filium pro conuenienti obiecto, siue passo alicuius actionis. Alium autem non sine tali relatione habet pro conuenienti passo, licèt æqualis sit in omnibus absolutis filio.

Ad aliud, de similitudine, patet quomodo similitudo non tantùm fundatur super Qualitatem, vt est genus distinctum, sed vt generaliter inuenitur in omnibus formis ratio eius; hoc enim modo mentaliter crucifixus potest dici similis Christo crucifixo corporaliter.

COMMEN

COMMENTARIVS.

19 *Character ad primam, vel secundam reduci potest.*

a RESpondeo ergo, &c. Docet poni in prima, vel in secunda specie Qualitatis. Hæc resolutio sequitur ex præmissa doctrina, quâ eadem specie qualitas secundùm diuersas proprietates potest ad vtrumque hanc speciem reduci: qui autem conducunt diuisionem illam Aristotelicam esse per veras differentias, contendunt characterem ad vnam tantùm speciem reduci: verbi gratiâ D. Thomas ad secundam eam reducit, quia est potentia. Sed cõtra hoc videtur, quòd character inquantùm est ens, debeat collocari in prædicamento: sed potestas actiua, aut passiua characteris non videtur aliud quàm respectus moralis ex instituto: ergo secundùm illum non recipit speciem, aut sedem in prædicamento: character enim baptismalis, licèt sit habilitas, seu potentia, quâ redditur subiectum capax gratiæ sacramentalis, vel aliorum Sacramẽtorum. Primum ipsi competit, vt est forma disponens prior, non ex natura rei, quia gratia potest simpliciter communicari extra Sacramentum, non supposito charactere, cum quo non habet connexionem Physicam, quia siue per Sacramentum, siue aliter extra ipsum causetur à Deo, non variat essentiam, & naturam eius; sed modum tantùm causandi moralem: ergo in Sacramento eatenus supponit characterem, quatenus Deus ita voluit, non verò ex necessitate formæ; neque aliter, quàm etiam vt mediante fide, & operibus causatur, prærequirit ipsa opera, vt pœnitentiam.

D. Thom. sententia.

Potentia actiua, & passiua characteris est moralis.

Potentia passiua.

Secundum etiam patet: quia capacitas respectiuè ad alia Sacramenta est ex Dei institutione; vt patet, suppositâ opinione probabili, quæ tenet Baptismum non habuisse efficaciam ante resurrectionem, & mortem Christi, quando eius forma data est; quæ est sententia Leonis Papæ, & aliorum, quos suprà citauimus: tamen fuisse ordinatos Apostolos Sacerdotes, & communicasse mensæ Domini sumendo Eucharistiam in vltima Cœna constat. Hoc idem patet etiam de charactere, inquantùm est potestas actiua in ordine, quia est potestas moralis, & non principium Physicum sui actus: magis ergo videtur character statuendus in prima specie: quia constat esse per modum habitus difficulter mobilis, & indelebilis. Sed quidquid dicatur res est obscura; saluantur enim Concilia & Patres, quoad ea quæ de charactere docent vtroque modo; saluantur & proprietates eius, tam communes, quàm particulares; quæ vt plurimùm sunt morales præter hoc, quod est esse formam spiritualem impressam animæ, & indelebilem, quod magis propriè spectat ad habitum. Dices, Doctor dicit reduci posse ad secundam speciem: ergo erit potentia, & non moralis. Respondetur quà est forma prior de facto, dici posse potentiam Physicam aliquo modo.

20 *Controuersia de habitu, & actu indifferenti in indiuiduo. Affirmat Doctor.*

b *Tertium de benè, & malè,* &c. Hîc docet dari habitum indifferentem in indiuiduo; sicut & actum, qui non sit principium boni, vel mali operis: vide Doctorem in 2. dist. 7. quæst. vnica, §. *De primo dico,* &c. *dist.* 41. *& quodlibeto* 18. Circa hæc mouetur controuersia 1. 2. *quæst.* 18. *art.* 9. & varij sunt modi dicendi. Neque videtur D. Thomas ibidem, & *in* 2. *dist.* 41. *de malo, quæst.* 2. *art.* 4. *&* 5. Cum Doctore tenent partem affirmatiuam Alensis 3. *p. quæst.* 35. *m.* 3. D. Bonauentura *in* 2. *dist.* 41. *art.* 1. *quæst.* 3. esset prolixum eam ex ex instituto

D. Thom.
Alensis.
D. Bonau.

hîc probare: manifesta tamen est ex Hieronymo *epist.* 11. apud Augustinum, Nazianzeno *orat.* 3. *in Iulianum,* vbi asserit eam esse secundùm Philosophiam. Vide annotationes Eliæ Cretensis. Sequitur ex Patribus contra Pelagianos, vbi agunt de potestate liberi arbitrij ad malum, & ad opera vitæ præsentis, quæ ad virtutem non faciunt, sine gratia; negant autem potestatem eandem ad bonum, sine gratia Christi. Author Hypognostici inter opera Augustini *tom.* 7. *lib.* 3. in principio: *Esse,* inquit, *fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum, quæ ad Deum pertinent sine Deo, aut inchoare, aut certè peragere; sed tantùm in operibus vitæ præsentis tam bonis, quàm etiam malis: bonis dico, quæ de bono naturæ oriuntur, id est, velle laborare in agro, velle manducare, & bibere, velle habere amicum,* &c. *velle quidquid bonum ad præsentem vitam pertinet,* &c. Prosper contra Collatorem eandem sententiam tuetur. Fulgentius *de Incarnatione, & gratia, cap.* 16. Ioannes Maxentius, S. Bernardus *de gratia, & libero arbitrio.* Augustinus *de Ciuitate Dei, lib.* 2. *cap.* 24. connumerat inter hæc opera artes Mechanicas, eas discernens à bono virtutis, & à peccato, quosque refert viribus liberi arbitrij acquisitas esse. Gregorius *homil.* 27. Stoici Academici, & Peripatetici apud Augustinum *lib.* 9. *de Ciuitate, cap.* 4. bona corporis, diuitias, dignitates discernunt à bono virtutis, quæ appellabant indifferentia, quod & approbat Augustinus; sicut & Hieronymus in illud Isaiæ cap. 55. *Audite audientes me,* &c. Patres ergo loquuntur de his, vt discernuntur à bono virtutis, ad quod requiritur gratia, & loquuntur in exercitio; sic eodem modo etiam Philosophi loquuntur: ergo supponunt actus indifferentes circa hæc, qui neque boni, neque mali sunt in exercitio. Ad hæc facit articulus 15. damnatus in Concilio Constantiensi contra Ioannem Hus: *Nulla sunt opera indifferentia,* &c.

Hieron.
Nazianzen.
Elias Cretensis.
Author Hypognostici.
Prosper.
Fulgent.
Ioan. Maxent.
S. Bernard.
Augustin.
Philosophi apud Augustinum.

21 *Probatio à ratione. Nullum esse præceptũ obligans semper ad finem honestatis in singulis operibus.*

Probatur conclusio à ratione, primò, quia nullum est præceptum, ad quod hoc reduci possit in vniuersa lege, operantem deliberatè operari debere honestè, quia illud præceptum non est negatiuum, vt per se constat, quia illud non extenditur vltra motiuum virtutis in specie, seu extrema contraria; hîc autem si aliquod esset malum, esset tantùm omissionis: non præceptum affirmatiuum; quia hoc tantùm pro determinato tempore, & circumstantiis obligat. Denique nullum est præceptum, aut regula operandi moralis, hîc, & nunc, siue per fugam, siue per prosecutionem, quæ non determinat aliquam materiam, & motiuum virtutis in specie, aliàs esset inordinatum, & inobseruabile, cuius obseruantia etiam esset infructuosa, cùm ad nullam in specie honestatem reduceretur.

Responsio.
Impugnatur.

Dices ex eo oriri obligationem, quia ratio data est homini, ac proinde debet semper ex ratione agere. Contrà, manet eadem difficultas: pete secundùm quam honestatem tenetur agere? Secundò, hoc tantùm est consilij, non obligationis; sicut enim iustus non tenetur semper agere ex iustitia, & meritoriè, quamuis iustitia in eum finem data est; sic etiam neque secundùm inclinationem rationis agere ad honesti finem; & sola ratio non inducit obligationem, nisi

Sola ratio nō obligat sine regula.

nisi ex regula obiectiua, ad quam quis tenetur secundùm legem; sufficit non agere contra rationem, aut iustitiam, ad obseruantiam præceptorum negatiuorum, seu legis prohibentis actum: prosequi verò secundùm rationem, esset opus præcepti affirmatiui, quod nunquam obligat semper, & pro semper.

22

Ratio inclinat ad bonū vita, & naturale.

Præterea ratio non solùm data est, aut inclinat ad bonum honestum, sed etiam ad commodum, & necessarium vitæ, quibus neque ex lege, neque ex dictamine rectæ rationis in factibilibus, aut agibilibus necessariò coniuncta est honestas, aut bonum virtutis: nam recta ratio in factibilibus procedit ex principiis artis, in agibilibus, ex principiis obiecti, & exigentia naturali hominis: si ergo obiectum vtrobique est indifferens, vt concedunt contrariæ opinionis assertores, sequitur quòd recta ratio, quæ ex principiis obiecti procedit, eisque tanquam regulæ priori commensuratur, vt in his præcisè versetur, abstrahat ab honestate etiam in exercitio, & subsistat ad motiuum naturalis boni, & conuenientiam obiecti hoc modo, & secundùm inclinationem naturalem, tam potentiæ, quàm actus: vnde sicut ex inclinatione rectæ rationis, in materia virtutis, nemo tenetur in via, operari semper optima, vel quæ meliora sunt; quamuis ad hæc etiam sit potior inclinatio potentiæ, & iustitiæ; sic etiam neque agendo in materia indifferenti, ad quam est inclinatio potentiæ, tenetur agere ex fine extrinseco, aut honesto; quamuis hoc consilij sit, & secundùm inclinationem potiorem ipsius rationis: ergo neque ex instinctu naturali, neque ex ratione, etiam regulata, neque ex lege vlla promulgata, neque ex necessitate motiui, aut ipsius operis, colligitur talis obligatio; onera autem non sunt aggrauanda magis, quam lex, & recta ratio dictant, quæ sunt regula formalis, & obiectiua in agendo.

Inclinatio ad bonum naturale.

Inclinatio ad optima.

Ex nullo colligi obligationem pramissam.

23

Responsio.

Impugnatur.

Aliqui respondent hoc præceptum non esse positiuum, sed reduci ad præceptum de dilectione Dei. Contrà, inde sequeretur omnem actum nostrum debere esse ex fine charitatis diuinæ secundùm obligationem huius præcepti; sed hoc est falsum; quia dantur plura præcepta, in quibus quis operatur honestè, non referendo actum in finem charitatis: licèt charitas sit finis præcepti, & legis, non tamen intrinsecus, sed extrinsecus finis est, quando non in propria materia versamur; talis non cadit sub præcepto quod tantùm respicit medium: ergo, &c. Sequela illa probatur: quia præceptum de fine, quale est dilectionis, magis determinat media per se ordinata ad finem, & ex obiecto suo, & fine legislatoris, quàm ad illa, quæ ex obiecto nullam habent ad finem proportionem, aut efficaciam; sed opera aliarum virtutum sunt media primi generis, quia ista sunt quibus meremur laudem, aut vituperium; & in quibus tam lex, vt ordinat ad finem charitatis, quàm etiam recta ratio, seu prudentia versatur.

Præceptum charitatis nō obligare in materia aliarū virtutum semper.

Præceptum finis magis obligat ad media, quàm extrinseca.

Opera autem indifferentia ex obiecto nihil conducunt ad finem, neque aliam possunt habere honestatem præter illam, quæ est solius finis: ergo à fortiori minùs comprehenduntur sub præcepto charitatis naturalis, aut supernaturalis diuinæ, quàm opera virtutum, quæ tamen per se non cadunt hîc, & nunc, & determinatè sub præcepto dilectionis. Per hoc excluditur responsio aliorum, qui dicunt hoc præceptum esse naturale, tamen non determinant speciem eius.

Et confirmatur, non magis tenetur homo ex inclinatione rationis, naturæ, & legis, dum agit deliberatè, agere secundùm honestatem in genere, quàm dum agit secundùm honestatem, agere secundùm charitatem, & dilectionem Dei: sed ad hoc nullo modo tenetur seclusis saltem circumstantiis aliquibus, in quibus præceptum dilectionis per accidens obligat: ergo, &c. Probatur maior: quia homo secundùm inclinationem naturæ, rationis, & legis, magis ordinatur ad finem vltimum in reipsa, quàm ad rationem honesti, vt participatur ab aliis, quæ sunt media ad finem vltimum: quia recta ratio magis dictat ordinatè operari seruando ordinem medij ad finem, quàm operari ad finem, vbi nullus est ordo operis ex obiecto suo ad finem, quale est opus indifferens ex obiecto: sed in prioribus ordo ille seruandus est tantùm ex congruitate, & non necessitate: ergo à fortiori idem erit in proposito. 24

Confirmatio.

Non est maior obligatio agendi ex fine virtutis, quàm agèdo honestè agere ex fine charitatis.

Præterea, homo eleuatus per media supernaturalia, & gratiam, ita se habet in ordine supernaturalium ad finem vltimum, sicut constitutus in ordine naturæ ad finem honesti; sed ibi nulla est obligatio similis: ergo neque hîc. Maior patet, quia ideò tenetur in ordine naturali constitutus secundùm finem honesti agere vt deliberatè agit, quia habet media, & facultatem sic agendi, scilicet rationem, & libertatem, in quibus fundatur posse, & secundùm instinctum naturalem, & inclinationem rectæ rationis ad hoc ordinatur. Ex quibus colligitur eum habere præceptum naturale, si quod est, sic agendi semper: sed constitutus in ordine supernaturali habet media proportionata in sua facultate, ordinatur ad finem supernaturalem secundùm legem, & eleuationem, secundùm inclinationem rectæ rationis, quæ est per fidem, atque etiam ex natura status, ad quem subleuatur, & secundùm inclinationem iustitiæ, quam habet, & gratiæ: ergo currit paritas in his, & in illis.

Eadem est ratio colligendi vtrumque.

Respondent aliqui disparitatem esse, quia finis supernaturalis non tollit obligationem operandi circa finem naturalem, cùm ipsi non opponatur; ideò non est obligatio referendi omnia in finem supernaturalem; non ita in finem naturalem. Contra, hæc responsio seipsam destruit, quia si nulla est repugnantia finis naturalis ad supernaturalem, possunt semper stare; quod etiam de fide est, quia nullus est actus virtutis in genere, seclusâ omni maculâ, & deordinatione; quin referri possit vt medium, ad finem supernaturalem, ad quem tam consilia, quàm præcepta prima, quàm opera ex his facta, referri possunt magis quàm opera indifferentia: ergo semper potest stare rectitudo finis supernaturalis cum rectitudine finis naturalis: ergo obligatio ponendæ rectitudinis naturalis, non tollit obligationem ponendi rectitudinem supernaturalis finis. Sed hæc ex iisdé principiis colligitur, seu per omnia similiter concludentibus, ex quibus aduersarij colligunt obligationem rectitudinis naturalis, vt deducunt, in singulis operibus deliberatis: nam & homo eleuatus habet obligationem ponendæ rectitudinis supernaturalis; licèt non in singulis operibus, quia nec lex, nec ratio id præscribit, & peccata contra finem naturalem 25

Responsio.

Impugnatur.

Omnia opera virtutū posse ordinari ad charitatem.

turalem sunt etiam ex connexione vtriusque finis de facto, supposita ordinatione hominis ad finem supernaturalem, contra finem supernaturalem: vnde ergo colligitur potior obligatio in vno, magis quàm in altero?

26 Si fortè quis intelligat illam obligationem rectitudinis naturalis, ponendo ita esse determinatam, & necessariam in actu indifferenti, & deliberato, vt semper sit vitiosus, quando non habet illam; hoc, inquam, est falsum, quia actus indifferens, si fiat ex solo fine supernaturali, non solùm non erit vitiosus, sed etiam meritorius, dicente Apostolo; *Siue edatis, siue bibatis, siue aliquid aliud faciatis, omnia in nomine Domini facite*, &c. & secundùm illud Matthæi; *Qui dederit calicem aquæ frigidæ, mercedem recipiet.* Ex quo confirmari potest ratio posita: quia si præceptum illud de rectitudine naturali sit determinatæ obligationis ad honestatem in genere, hoc est, naturalem virtutis, non potest excedere propriam materiam, & siue prohibitiuè, siue præceptiuè, & affirmatiuè concipiatur, perinde obligabit ad honestatem naturalem.

Primum est falsum, quia agens secundùm virtutem Theologicam non tenetur ponere aliquam rectitudinem virtutis moralis & naturalis, quando non habet connexionem per se necessariam, quam semper habere est omnino falsum, & paradoxum: ergo si in his non obligat: sic etiam nullum est præceptum sic obligans hominem, vt agat determinatè modo dicto secundùm honestatem naturalem, in singulis operibus suis; vt patet in operibus Theologicis; neque etiam in aliis operibus indifferentibus similiter obligat ad honestatem naturalem determinatè, quia, vt dictum est, cùm sit præceptum naturale, semper obligaret, & pro semper, si est negatiuum, vel per modum negatiui se habens; sed opus indifferens factum ex motiuo finis supernaturalis, aut virtutis Theologicæ præcisè, non habet vllam honestatem in genere, aut specie, quæ sit virtutis moralis naturalis: ergo etiam nullum est tale præceptum sic obligans determinatè ad talem honestatem. Si autem sit præceptum merè affirmatiuum, vt esse debet; patet ex natura huius præcepti non inferri obligationem in singulis operibus deliberatis, sed pro determinato tempore, & circumstantiis, quæ non occurrunt pro semper.

Non esse præceptum naturale obligans determinatè ad honestatẽ in genere in singulis actibus.

27 Tertiò reducendo hanc sententiam ad praxim conscientiæ, videtur implicare plura, quæ non subsistunt, quia sequeretur homines sic plerumque peccare, si est talis obligatio: quia neque ipsi perfecti omnia sua referunt in finem naturalem. Vnde praxis pœnitentiæ non videtur admittere talem obligationem, quia neque fideles in his faciunt scrupulum in omissione, scilicet faciendi omnia indifferentia ex fine honesto virtutis; neque confessores, aut Summistæ his plurimùm implicantur; an scilicet quis proiecerit lapidem in agro, aut summouerit ex itinere impedimentum, vel sutor fuit ex honestate virtutis, quæ ab ipso, & obiecto eius separabilis est, tanquam finis extrinsecus operi: neque etiam absolueretur in foro pœnitentiæ, qui solis his actibus accederet ex defectu materiæ sufficientis. Aduersarij non probant hanc praxim; sed communis, sine vrgenti fundamento non est improbanda: & alioquin cùm numerus peccatorum ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 5. ex præcepto Sacramenti debeat confiteri: hoc præ reliquis incommodum suboriretur, quòd vix pœnitens examinare possit integrè conscientiam, aut confiteri singula eiusmodi, & vix expediri possit à confessore: immò & vix discerni inter ipsos actus, qui ex obiecto sunt indifferentes, neque constat ex fine vitiatos esse, nisi in eo solo, quòd deliberatè factæ sint; nec constat si ex motiuo honesti, aut necessitatis alicuius naturalis commodi, immò circa ipsam deliberationem requisitam hærebit pœnitens.

Tertia ratio. Ab inconuenienti, & praxi.

Trident.

Præterea, quænam regula in his iudicandis seruari potest à confessario? an vt mortalia iudicabit, & puniet grauiter? an solùm vt venialia, leuiter? Primum est rigorosum, quòd non debet induci sine fundamento sufficienti: sed neque secundum dici potest semper: quia nullum præceptum naturale obligat ad solum veniale, nisi excuset leuitas materiæ, aut indeliberatio: lex enim naturalis est in his, quæ habent necessariam connexionem cum natura, vt ordinatur ad suum finem, in qua sola indeliberatio, vt dixi, & paucitas materiæ excusant deordinationem, ne omnino grauis sit; cùm nihil ita repugnet rectæ rationi, & regulæ agendorum, quàm deordinatio circa finem: nam ex modo & ordine respiciendi finem distinguimus perfectionem virtutum, & malitiam peccatorum: & hac eadem ratione lex humana cedit legi diuinæ, quando circa eandem materiam, vt contrariæ concurrunt, & lex diuina positiua naturali. 28

Præterea, sequeretur quòd homo semper haberet obligationem operandi deliberatè, quod eius fragilitati non congruit, & esset obligatio ad impossibile pro statu præsenti. Sequela patet, quia si homo obligatur ad operandum circa finem deliberatè, tenetur etiam apponere diligentiam necessariam, vt apponat medium ad hoc requisitum; hoc autem est ipsa deliberatio: ergo tenetur semper operari deliberatè; hoc falsum est: ergo præceptum illud etiam non subsistit; cùm neque ex natura hominis pro hoc statu sequatur, aut obseruari possit; neque etiam ex lege extrinseca promulgata, neque ex opere aliquo præscripto, cuius impedimentum esset opus indifferens magis, quàm omissio boni operis supererogationis, quam non esse peccaminosam admittunt authores præfati; docendo enim non dari puram omissionem, neque iam datam esse malam. Eodem modo statuendus est actus in indiuiduo indifferens, qui ad neutrum extremum alicuius virtutis ex obiecto inclinat, aut medio eius consequenter repugnat; quin etiam ille ipse actus, cui annexa est omissio operis boni supererogationis, potest esse indifferens etiam in indiuiduo. Vnde sicut actus indifferens ex natura sui motiui intrinseci non repugnat actui honesto alicuius virtutis, qui hìc, & nunc est in præcepto; sic etiam non est fundamentum ex lege naturali, aut ipsa natura, vnde comprehendatur sub tali præcepto naturali; lex enim naturalis recipit interpretationẽ à lege positiua; vnde sicut hæc nulla est, quando non habet materiã boni, aut politici, aut virtutis, nec procedit secundùm regulas prudentiæ aliter. Eodem modo materia indifferens ex natura sua, & obiecto, ex naturali inclinatione naturæ nostræ ad bonum rationis honestæ, sicut non mutat speciem; ita non comprehenditur sub præcepto aliquo per se fundato in natura, ad prædictum bonum,

29 *Supposita obligatione operandi ex motiuo honesti in genere, sequitur obligatio operandi deliberatè.*

Legem naturalem interpretatur positiua.

rum, explicando hoc modo legem naturalem, iuxta modum interpretandi eorum, qui hanc obligationem statuunt.

Obligatio per se, & per accidens. Neque etiam per accidens continetur sub tali præcepto, hîc, & nunc, quando ipsum præceptum non obligat in propria materia, quia obligatio per accidens oritur ex hoc præcisè, vt summoueatur impedimentum actus præcepti, vel ponatur medium per se hîc, & nunc requisitum ad implendum præceptum: verbi gratiâ, communicans tenetur confiteri ex præcepto Eucharistiæ, si est quis in peccato mortali, & habeat copiam confessoris; hoc modo per accidens, quia tenetur dignè accedere; obligatus ad sacrum die festo, tenetur similiter omittere occupationem, alioquin non prohibitam, si incompatibilis est cum auditione sacri: nihil horum competit hîc, & nunc, respectu actus indifferentis: ergo, hoc dato, sequitur nullo præcepto comprehendi.

30 *Dari in materia virtutis actum indifferentem.* Vltimò tandem, ratio Doctoris probat locis citatis, etiam in materia ipsa virtutis, dari posse actum indifferentem: verbi gratiâ, si quis det eleemosynam, non intendens honestatem intrinsecam actus, aut extrinsecam finis, cum hoc tamen non intendens aliquam deordinationem, aut motiuum prohibitum: ergo talis actus erit indifferens. *Responsio.* Respondent aduersarij ad honestatem actus sufficere, vt aliquo modo conducat ad commodum, verbi gratiâ, corporis, modò non adiungatur circumstantia vitians actum. *Impugnatur.* Contrà, sic erit quæstio de nomine quoad principale intentum: falsum tamen est, hoc sufficere ad actum virtutis, & destruunt sua principia, quia dicunt dari actum indifferentem ex obiecto; sed si ad honestatem sufficiat quodcumque motiuum boni naturalis, seu conuenientiæ obiecti secundùm commodum, nequit dari bonum indifferens ex obiecto: ergo, &c. Patet subsumptum, quia nullum opus exerceri potest, tanquam propter se volitum, quin necessariò saltem includat rationem commodi, aliàs non posset esse obiectum bonum respectiuè ad appetitum naturalem, aut rationalem, neque consequenter volibile. Præterea, Philosophus 2. *Ethicorum*, *cap.* 4. dicit ad bonitatem virtutis requiri, vt fiat actio *propter ipsum*, id est, propter ipsam bonitatem virtutis; requirit enim vt fiat ex electione, & liberè, & propter ipsam honestatem; & sic per eundem aliquis potest iusta operari, sed non iustè.

31 *Confirmatur. Gregor.* Confirmatur ergo ratio Doctoris ex Gregorio homil. 27 in Euangelia: *Sunt*, inquit, *nonnulli qui diligunt proximos, sed per affectum cognationis, & carnis, quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt. Sed aliud est quod sponte impenditur naturæ, aliud quod præceptis dominicis ex charitate debetur obedientiæ: hi nimirum & proximum diligunt, & tamen illa sublimia dilectionis præmia non assequuntur, quia amorem suum non spiritualiter, sed carnaliter impendunt*, &c. *Charitas carnalis infructuosa, sed nō prohibita.* Quibus verbis ostendit dari dilectionem infructuosam, & non prohibitam, quæ ex præceptis dominicis non fit. Aduertendum autem eum loqui de infructuosa charitate, non solùm in genere meriti, sed etiam in genere virtutis, seu honesti, quia in præcedentibus asserit omnes virtutes fluere à radice charitatis: in verbis autem citatis negat hanc charitatem, quam vocat carnalem cognationis, esse ex charitate obedientiæ legis, & præceptis dominicis, quamuis ei eloquia Dei non contradicunt, scilicet lex: ergo censet dari in exercitio actum indifferentem, qui neque prohibitus est, neque est secundùm legem virtutis, aut obedientiæ mandatorum: quæ est sententia Doctoris, eiúsque argumentum, seruata proportione exempli, in quo format argumentum, cum illo, quod adducit Gregorius.

Obiiciunt aduersarij Augustinum *de peccator. meritis, & remiss. lib.* 2. *cap.* 18. vbi disserit contra Pelagium ex illo 1. ad Corinth. 4. *Quid habes, quod non accepisti*, &c. supple à Deo. *Nam si in nobis*, inquit, *libera quadam voluntas ex Deo est, quæ adhuc potest esse, vel bona, vel mala; bona verò voluntas ex nobis est, melius est id quod a nobis, quàm quod ab illo est: quod si absurdissimè dicitur, oportet fateantur etiam bonam voluntatem nos diuinitùs adipisci: quamquam voluntas mirum si potest in medio quodam ita consistere, vt nec bona, nec mala sit: aut enim iustitiam diligimus, & bona est; si minùs, minùs bona est: aut omnino non diligimus, non bona est. Quis verò dubitat dicere nullo modo iustitiam diligentem non modo esse malam, sed pessimam voluntatem*, &c. 32 *Obiectio. Augustin.*

Ex hoc loco multi concedunt Augustinum omnino esse in opposita sententia: idem etiam existimat P. Vasquez, licèt nobiscum in conclusione sentiat. Respondetur Pelagium asseruisse solam voluntatem, seu liberum arbitrium ex Deo; bonum autem virtutis, aut vitij ex nobis esse, vt patet ex aliis præcedentibus verbis Augustini in loco præfato, & *ex lib.* 4. contra Iulianum *cap.* 3. *& lib.* 1. *de gratia Christi in principio* & vbique: in hoc enim dogmate de gratia Christi errauit, eam in naturam, aut legem refundens. At contrà, fides docet cum Augustino bonum virtutis esse ex Deo excitante, & præparante voluntatem, & adiuuante per gratiam. Nulla autem alia in hac quæstione de bono virtutis fuit ipsi controuersia cum Pelagio: vnde quæ hîc dicit, negando medium inter bonam & malam voluntatem, intelligenda sunt iuxta materiam subiectam virtutis, & vitij, non autem in materia indifferenti, quæ ex ratione sua ad neutrum spectat, nec vt bona, vel mala in genere vitij, aut virtutis proponitur, neque ad eam spectat assertio gratiæ Christi, quam sustinet Augustinus contra Pelagium necessariam ad opus virtutis. *Explicatur Augustinus ex subiecta materia.*

De simili materia indifferente loquitur Augustinus *epistol.* 19. respondens ad argumentum Hieronymi in *epist.* 11. quo contendebat obseruantiam Legalium fuisse malam, non verò opus indifferens, eo modo, quo opus indifferens statuebant Philosophi inter continentiam, & luxuriam, verbi gratiâ, ambulare, &c. de quo idem Hieronymus: *Hoc nec bonum, nec malum est*, inquit, *siue enim feceris, siue non feceris, nec iustitiam habebis, nec iniustitiam*, &c. Hanc doctrinam admittit Augustinus in *epist.* 19. & sic dicit Sacramenta vetera post passionem Christi, neque bona fuisse, neque mala, sed pro aliquo tempore tolerata: & *lib.* 22. *de Ciuitate*, *cap.* 24. discernit clarè ab arte benè viuendi (quæ sunt virtutes, & solâ Dei gratiâ donantur filiis promissionis in Christo) alias artes inuentas ingenio humano, ibidem distinguens inter ea, quæ Dei gratiâ donantur, & alia, quæ viribus naturæ exercentur, atque ingenij humani: vnde quando hîc differit contra Pelagium non dari mediam voluntatem inter bonam, & malam, intelligit in materia iustitiæ, scilicet meriti, & demeriti, virtutis & vitij; non autem de iis quæ indifferentia ad hæc sunt, & nullo modo spectantia. Loquitur ergo 33

ergo de bono virtutis ex genere, circa quod nequit voluntas esse indifferens, quin de facto, vel bona, vel mala sit: aut enim præparatur à Domino, & sic diligit iustitiam, aut cupiditate seducitur, & sic sequitur iniustitiam. Vnde omnino non diligere iustitiam, vel nullo modo diligere, est contemnere simpliciter; & ideò hanc voluntatem nullo modo diligentem iustitiam, rectè Augustinus dicit pessimam, quia hic est vltimus gradus iniquitatis, quia *peccator cùm in altitudinem peccatorum deuenit contemnit*, &c. éstque peior hæc voluntas, quàm illa, quâ amatur iniquitas, vincente cupiditate: quia hæc est ex infirmitate, illa verò quæ nullo modo afficitur ad iustitiam, contemnit ex malitia, & non ex cupiditate, vel infirmitate.

Quomodo voluntas nullo modo diligēs iustitiam sit mala.

34 Et hinc sequitur conclusio intenta Augustini contra Pelagium, nempe si voluntas bona ex nobis est, & non ex Deo, melius esse quod ex nobis est, quàm quod ex Deo. Ad hoc probandum inducit tres gradus illos voluntatis; primus, quo diligitur iustitia: secundus quo diligitur iniustitia, & hæc est cupiditatis: tertius gradus est voluntatis nullo modo diligentis iustitiam, & hic excedit in malitia, quia est contemnens iustitiam ex malitia, & non ex causa infirmitatis, aut ignorantiæ.

Oportet ergo sic intelligi Augustinum ab omnibus; quia Doctores alterius sententiæ, qui hanc nobis authoritatem opponunt, admittunt aliquod opus indifferens ex obiecto: & ipse sanctus Augustinus, vt præmissum est, illud etiam admittit in exercitio in indiuiduo: non loquitur ergo de voluntate, vt versatur in omni latitudine sui obiecti tam commodi, seu boni naturalis, quàm etiam iustitiæ, sed præcisè in materia iustitiæ, vt discursus eius sit ad propositum contra Pelagium.

Deinde admittunt iidem Doctores dari omissionem boni operis supererogationis citra contemptum, aut peccatum, in qua omissione non admitterent voluntatem nullo modo affectam esse ad iustitiam, quia potest, & debet affici secundùm affectum simplicis complacentiæ, quamuis non affectu efficaci, & prosecutionis. Illa ergo voluntas, quam pessimam dicit Augustinus in materia iustitiæ, & quæ nullo modo diligit, est illa, quæ neque affectu simplici, aut efficaci fertur in iustitiam, & hæc est contemnens: non intelligitur ergo ab Augustino esse mediam voluntatem indifferentem, quam hîc excludit, sed extremam in iniquitate, & quæstio, quam disserit, longè diuersa est à præsenti.

35 Obiiciunt secundò, nullum opus esse magis indifferens, quàm verbum otiosum, sed de hoc exigetur ratio *Matth.* 12. Ergo idem dicendum de opere otioso, & indifferente, quia verbum otiosum est illud, quod est vanum, & caret debito fine, vt illud quod sine ædificatione profertur, vt docet Basilius *in reg. minori*, *cap.* 23. Bernardus *serm. de triplici custodia.* Gregorius *hom.* 18. *in Euang. & 7. moral. cap.* 18. Respondetur negando Maiorem: ad cuius probationem respondetur Chrysostomum, Theophylactum, Euthymium, verbum otiosum, seu illum locum intelligere de verbo mendaci, & inferente calumniam; cui expositioni fauet ipse textus, qui contra Pharisæos calumniantes opera eius disserit Christus: *Progenies*, inquit, *viperarum quomodo potestis bona loqui, cùm sitis ipsi mali*, &c. *ex abundantia enim cordis lingua loquitur*, &c. Subdit de arbore bona, & fructu bono, de mala arbore, & malo fructu eius: *Bonus homo*, inquit, *de bono thesauro* (supple cordis) *profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum*, &c. quæ est sententia accommodata dictis, glossa interlinealis exponit de friuolis, & mendaciis: verbum etiam otiosum est, quod nullo fine saltem naturalis vtilitatis, profertur. Ex quibus intelligitur Origenes, qui dicit verbum otiosum esse, quod nihil boni, aut mali in se continet, id est, sine rationabili causa profertur, aut vtilitate. Alij Patres intelligendi sunt eodem modo, vel respectiuè ad eos, qui silentio, & mortificationi student, quorum verba debent esse ad ædificationem, & doctrinam: vide Vasquem ad prædictam D. Thomæ.

Secunda obiectio.

Glossa interlinearis.

Obiiciunt tertiò dispendium temporis incurri in opere indifferente, quod malum est. Respondetur negando antecedens, si subsistit finis naturalis operis. 36

Tertia obiectio soluitur.

Obiiciunt quartò, agens rationale tenetur opus suum dirigere in finem honestum: ergo, &c. Hæc obiectio continet præcipuum fundamentum prioris sententiæ, quod suprà impugnatum est. Negatur ergo antecedens: quia talis obligatio non sufficienter ratione, aut authoritate proponitur, & vt aliàs obiecta supponamus, videtur etiam tollere indulta infirmitatis, & permissiones, seu libertates quas Scriptura sacra in operibus admittit: nam & Paulus 1. ad Corinth. cap. 8. vbi disserit de idolothyto: *Esca autem*, inquit, *nos non commendat, neque enim*, inquit, *si manducauerimus deficiemus, videte autem ne hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis*, &c. id est, ciborum esus per se nihil facit ad pietatem, quâ Deo placeatur, *neque enim si manducauerimus abundabimus* (supple virtute, aut merito, aut gratiâ, vt interpretatur Chrysostomus.)

Quarta obiectio soluitur.

Scriptura admittit quadā indifferentia.

Deinde admonet tantùm, ne libertas comedendi idolothyti ponat scandalum, aut offensionem proximo: cap. sequenti. De aliis etiam indultis, & libertatibus agit, vt viuendi de altari, circumducendi mulieres pias, quæ expensas faciant prædicanti Euangelium. Idem etiam patet de indulto deferendi loculos, & huiusmodi, quę neque bona sunt ex se moraliter, neque mala.

Præter etiam prædicta, patet nullum esse fundamentum talis obligationis naturalis: quia vel talis esset, vt semper obligaretur agens deliberatè agere propter finem honestum extrinsecum: sed hoc non, quia nulla virtus moralis ordinatur ad aliam tanquam ad finem, necessitate præcepti ad aliam dico virtutem naturalis ordinis, ad prudentiam solùm quælibet ordinatur, tanquam ad regulam directiuam, non tanquam finem propter quem. Secundò, quia sistens in proprio motiuo virtutis, studiosè operatur ex genere, licèt non extendatur actus eius ad finem extrinsecum: ergo nulla est obligatio naturalis hoc modo. Tertiò, licèt omnes virtutes ordinarentur ad finem charitatis, id proueniret ex ordinatione extrinseca Dei, quæ non inducit obligationem præcepti, etiam positiui, per se semper, vt concedunt aduersarij: & quidquid sit de hoc, saltem non est præceptum naturale, quod obligat ad seruandum hunc ordinem supernaturalem. Quartò, in ipsis operibus supernaturalibus non est talis obligatio, quin sistere possit licitè operans in motiuo, & fine intrinseco.

Non esse præceptum operandi semper propter finem extrinsecum.

37 *Neque obligans sub disiunctione ad bonum ex obiecto, vel fine.* Si autem intelligatur illud præceptum esse in eo, vt quis teneatur operari cum deliberatione aliquod semper opus, saltem ex obiecto honestum, vel certè ex fine; id non colligitur, quia sic teneretur semper habere opus ex genere, aut fine moralis virtutis, quia præceptum naturale vltra hoc non se extendit. Sed hoc etiam non potest cum fundamento dici, quia operans ex motiuo supernaturali non tenetur adhibere honestatem naturalem ex obiecto, aut fine: operatur tamen licitè, & meritoriè.

Deinde, quidquid sit de statu beatitudinis, aut innocentiæ, in quibus nulla erat naturæ indigentia, aut infirmitas: tale præceptum repugnat statui eius post lapsum: ergo nullum habet fundamentum in natura. *Prouidentia concessa naturæ ex indigentia.* Antecedens patet: quia natura per se ordinatur ad commoda naturalia, non prohibita, vt liberè, & cum prouidentia in eis versetur pro indigentia status præsentis, operando etiam, & applicando media ad hunc finem. Neque hæc prouidentia ex obiecto, aut principiis, aut conclusionibus inde deductis ordinatur ab intrinseco ad bonum honestum: ergo licitè sistit homo in quibusdam operibus, & conformiter ad inclinationem suam naturalem, ex qua tantùm conii-ci posset hoc præceptum. *Obligatio nō inducit ad impossibile.* Accedit illam obligationem, & præceptum in quo fundaretur, vt dictum est, repugnare naturæ, & eius infirmitati naturali: omne autem præceptum fundamentum in natura, supponit potestatem in ipsa, cui commensurari possit: sicut vniuersim nullum præceptum obligat ad impossibile, Tridentinum *sess. 6. can. 18. & cap. 11.* Ex quibus patet rationem præmissam non subsistere. Sequamur deinceps textũ.

38 c *Et si dicat quòd habitus supernaturalis non est talis*, &c. In præcedentibus, vt patet ex litera, remouet quandam æquiuocationem circa acceptionem huius vocis *dispositio*, eâ occasione, quâ dixit cum communi characterem, vt formam priorem, esse dispositionem ad gratiam. *Varia acceptio dispositionis.* Nam dispositio sumitur dupliciter, primò vt est inclinatio subiecti per formam priorem ad formam posteriorem, sicut in physicis calor disponit subiectum ad formam ignis. Alio modo sumitur dispositio, vt est quædam forma inhærens in subiecto, secundùm gradus remissos, ac proinde de facili mobilis à subiecto, & sic distinguitur contra habitum, qui est forma eadem difficulter mobilis, vt est in gradu intenso, & perfecto.

Negat autem characterem esse dispositionem hoc secundo modo, aut poni in specie Qualitatis, vt dispositio est distincta contra habitum, sed poni in specie habitus: *Summarium reliquorum textus.* & declarat deinceps quomodo habitus possit esse dispositio ad aliam formam primo modo sumptâ dispositione. Respondendo ergo ad tres obiectiones adductos contra conclusionem suo ordine, adhuc prosequitur responsionem ad tertiam, quæ est talis: Omnis habitus disponit ad benè, vel malè agendum, sed character non: ergo non est habitus. Ad antecedens respondet dari medium inter benè, & malè operari, tam quoad actum, quàm quoad habitum, de quo hactenus dictum est. Sed vlteriùs instat hîc quòd habitus naturalis non sit talis, scilicet indifferens, quia datur ad perfectionem subiecti.

39 Respondet ergo, quòd habitus supernaturalis posset esse disponens ad actum bonum, licèt non sit principium elicitiuum proximum, vel sufficiens, & hoc modo fides infusa, inquit, non est sufficiens principium eliciendi actum credendi, nec charitas infusa eliciendi actum diligendi, sed inclinant, vt concurrentibus aliis necessariis actus bonus eliciatur, &c. Hæc doctrina de facili explicari potest quantùm ad inclinationem, & vt ita dicam, pondus potentiæ per habitum iuxta sententiam, quam vt probabilem defendit *in 1. dist. 17. quæst. 2.* supponendo habitum acquisitum (quod de infuso nequit dici, vt ipse asserit quodlibeto 17. & aliàs passim) non esse actiuum per influxum in actum, ad quem tamen inclinat, vt forma prior determinans indifferentiam potentiæ ad actum, sed quia hîc supponit habitum esse actiuum, quod & ibi defendit vt magis probabile, & deinceps sequitur: non est ad hoc recurrendum.

Tenendum tamen est dupliciter habitum considerari. *Duplex consideratio habitus.* Primò, vt habet rationem formæ informantis, & determinantis potentiam, quantùm est ex inclinatione ipsius ad obiectum suum determinatum, sicut & ad actum ipsi proportionatum, & hoc competit habitui, siue potentia eo vtatur, siue non; & siue suspensio operis proueniat ex libertate, siue ex alio impedimento agendi: *Vt habet rationē formæ.* vt quia distrahitur potentia per alia motiua, vel quia deficiunt aliqua per se requisita ad actum, secundùm inclinationem habitus.

Alio modo consideratur habitus, vt est principium agendi, & sic magis dicitur comprincipium in agendo, quàm inclinatio, *Habitus per modum principij.* quia potiùs determinatur à potentia ad agendum, tanquam à causa superiore, quàm econtrà, *quia habitibus vtimur*, inquit Philosophus, *cùm volumus*, &c. Applicatio itaque habitus, vt agit est per potentiam; non econtrà: quod etiam verum est in supernaturalibus, quia licèt potentia, vt voluntas non possit agere, nisi vt eleuata; tamen ipsa est ex qua primò est determinatio actionis, vt comparatur ad habitum concurrentem, licèt hæc ipsa in bonum determinatio sit à gratia actuali priùs excitante, quâ præuenitur voluntas.

Hoc ergo supposito, facilè est intelligere quomodo character sit disponens ad bonos actus tanquam remotum principium, non per influxum in ipsos actus supernaturales, sed inquantùm disponit ad habitus, qui proximè attingunt actus, vt sunt gratia, & habitus infusi. 40

Instantiæ autem adductæ sunt de habitu fidei, & charitatis ad hoc ipsum declarandum: asserit ergo fidem & charitatem habitualem inclinare ad actus suos; licèt neutra sit principium proximum sufficiens credendi, aut diligendi, *Inclinant tamen*, inquit, *vt concurrentibus aliis necessariis actus bonus eliciatur*, &c. Ad hæc enim necessaria sunt instructio, & reuelatio, concursus Dei per gratiam adiuuantem, & excitantem, quæ in iustis etiam necessaria est, & attentio potentiæ. Sine his potest esse vterque habitus, vt in puero perueniente ad vsum rationis, sine actu fidei, aut charitatis: quamuis in eo sit inclinatio habitualis, quæ non sufficit ad actũ, nisi præmissa ponantur: sic lapis etiam vt sursum est, inclinatur in suum centrum, quamuis actum proportionatum inclinationi non habeat, donec tollatur impedimentum motus ad centrum.

Aduertendum breuiter hîc Dominicum Soto notare inconstantiæ nostrum Doctorem, quasi in distinctione prima negauerit characterem esse dispositionem ad gratiam, quod hîc tandem concedit: 41 *Obiectio Soti soluitur.* sed facilis est reconciliatio, quia ibi negauit, & benè esse dispositionem necessitantem physicè.

physicè ad gratiam, prout alij per hoc saluant causalitatem physicam, & certam Sacramentorum: hîc autem concedit esse dispositionem ex voluntate, & institutione diuina tantùm, quod & probatum est sufficienter: sublato tamen impedimento.

Responsio ad argumenta, tam principalia, quàm alia pro opinione, patet ex dictis, & ex ipsa litera: patet etiam responsio ad illa, quæ adducunt moderni contra primam partem, quâ sustinetur character esse relatio.

Sententia Durandi impugnatur. Contra sententiam Durandi disserunt moderni, eam maximè vrgent loca Conciliorum, quæ dicunt Sacramenta imprimere characterem in anima, vt signum spirituale, & indelebile, ac proinde quidam eam condemnant, vt erroneam: asserit Vasquez non esse condemnatam, eamque conatur saluare. *Concilia intendunt communem, & rigorosum sensum.* Cæterùm non est dubium Concilia loqui secundùm communem acceptionem, & sensum Doctorum, & Patrum: & definitio propriè interpretanda est iuxta rigorem, & communem acceptionem dictionis: nam sicut, tanquam proximum fidei, asseritur post Tridentinum *sess.6.* iustitiam nostram consistere, non in actu præterito, aut aliquo tantùm morali inhærente, sed in qualitate aliqua physica permanente; ex eo quòd dicatur nobis *infundi, augeri, crescere, renouare nos*, &c. quæ denotant in rigore sermonis aliquid physicum permanens: ita etiam perinde verbum *imprimere* denotat terminum realem, sicut & *signum spirituale*, quod per oppositionem dicitur ad signum sensibile, & materiale, quæ sunt denominationes desumptæ à reipsa, quæ significat: *materiale* autem, & *spirituale* sunt differentiæ entis realis, & non rationis. Hæretici etiam, qui impugnant Ecclesiam, ita intelligunt eius sententiam, neque in hoc condemnantur, sed in eo quòd veritatem definitam negent. Vnde colligitur definitionem ad aliud genus formæ referri.

Difficulter etiam saluatur posse Sacramentum imprimere relationem rationis in anima, vt per se patet; quia nihil aliud est quàm Sacramentum, quod ex institutione diuina non est iterabile, fuisse susceptum: cùm autem hæc susceptio magis ad corpus, quàm ad animam referatur, non videtur ratio, cur in sola anima sit hæc denominatio, sed etiam in corpore, vel in toto: Concilia autem loquuntur de aliquo spirituali impresso soli animæ, ex quo infert Tridentinum suprà, *ipsum Sacramentum non esse iterabile*, tanquam ex causa, à qua competit Sacramento non iterari, vt apparet in eo, cui collatum est Sacramentum, quod fuit nullum ex defectu consensus requisiti; quamuis ipsum Sacramentum in materia, & forma, & intentione ministri fuit omnino perfectum, in quibus essentia Sacramenti consistit; tamen iteratur, quia nullum impressit characterem: ergo non iterabilitas eius in hoc consistit, vt fundamento.

QVÆSTIO XI.

Vtrùm character sit in essentia animæ, vt in proximo subiecto?

Alensis *4.p.q.19.m.3.* D.Bonau. *hîc 1.p.a.1.q.3.* Rich. *d.5.a.2 q.2.* D.Thom. *3.p.q.61.a.4.* Dur. *d.4.q.1.* Aureol. *ibid.q.1.a.4.* Gabr. *hîc q.2.a.3.dub.2.* Suar. *3.p.tom.3.d.11.s.2.*

AD vltimum [a] sic proceditur, & arguitur quòd character non sit in essentia animæ, vt in proximo subiecto: quia dispositio, & forma ad quam disponit, habent idem subiectum proximum: character est proxima dispositio ad fidem, fides autem est in intellectu. 1

Contrà, ex eadem maiore cum hac minore, character est proxima dispositio ad gratiam: gratia est in essentia animæ, sicut vita, quia eiusdem est vita prima, & secunda: ergo character est in essentia animæ sicut gratia, ad quam disponit, quæ est vita spiritualis.

COMMENTARIVS.

1 *Ordo & diuisio quæstionis.* a AD *vltimum sic proceditur*, &c. Hæc quæstio duas habet partes: prima agit de subiecto characteris: secunda est, anacephalæosis, seu recapitulatio summaria totius tractatus de Baptismo his quatuor distinctionibus explicatæ, quoad omnia intrinseca, & extrinseca per se requisita; & secundùm hæc subiungit duas descriptiones eius, quibus hæc omnia comprehendit iuxta varios modos, quibus ipsa relatio sacramentalis explicatur respectiuè ad solam ablutionem, tanquam fundamentum, vel ad ablutionem simul & formam: particulas explicat, & piè tandem concludit tractatum in laudem & gloriam sanctissimæ Trinitatis, in cuius inuocatione præcellens gratia tanti Sacramenti confertur.

SCHOLIVM.

Sententia D.Thom. tenens characterem esse in intellectu, refellitur, quia dispositio ad formam, non potest esse in aliquo susceptiuo posterior susceptiuo formæ, & secundùm eum gratia ad quam disponit character est, in essentia animæ.

Hîc est [b] opinio, quòd sicut gratia est in essentia animæ, sic potentia ad gratiam est in potentia animæ: character autem est potentialis dispositio proxima ad gratiam: ergo in potentia animæ est, vt in subiecto proximo. Sed non est in qualibet potentia animæ, quia tunc 2 *Opinio D. Th. d.4.q.1. q.3. & 3.p. q.63.a.4.*

tunc non esset vna forma: ergo est vnica potentia: sed magis rationabile est ponere, quòd in intellectu: cuius ratio est, quia character est ad configurandum Trinitatem creatam Trinitati increatæ: Trinitas autem creata, siue imago consistit principaliter in intellectu: quia ex eo, sicut ex radice oritur voluntas.

Hoc idem Alex. & Bon. & Ric. vbi supr. Vide Var. q.3. quodl. D.Thom. d.26, primi lib. & 1. p. q.77. art.6.

Contrà, quia dispositio ad formam nunquam est in posteriori susceptiuo formæ (patet discurrendo per singulas formas, & dispositiones earum) sed character est dispositio ad gratiam, vt concedis, & gratia est in essentia animæ per te: ergo character non potest esse in aliquo susceptiuo posteriori ipsa essentia animæ: sed per te potentia est posterior essentiâ animæ, quia est accidens eius. Nec valet ratio, vel consequentia, quâ dicitur, gratia est in essentia animæ: ergo potentia, vel dispositio ad gratiam est in potentia animæ. Immò sequitur oppositum, scilicet, vel quòd ipsummet susceptiuum gratiæ sit susceptiuum dispositionis: vel saltem dispositio illa non potest esse in aliquo posteriori illo, in quo est forma. Hoc etiam patet in aliis, quia habitus supernaturalis non est in habitu naturali, sed in potentia naturali, in qua est habitus naturalis: & hoc ideò, quia potentia naturalis est prior vtroque habitu.

3 Item, probatio quâ probatur gratiam esse in essentia animæ immediatè, non concludit, quia perfectio naturalis prior inest alicui, quàm perfectio, vel potentia supernaturalis. Nam perfectio naturalis, & intrinseca sequitur statim naturam sui perfectibilis: potentia autem, etsi sit accidens secundùm eum, tamen est perfectio intrinseca ipsius animæ: ergo priùs naturaliter inest animæ ipsa potentia, quàm gratia, & per consequens, posset habere rationem subiecti receptiui respectu gratiæ.

Potētia naturalis est subiectū supernaturalium.

Nec concludit illud de vita, quia vita spiritualis priùs inest ipsi animæ, vt est coniungibilis Deo: vnde secundùm Augustinum *de ciu.* Deus propter hoc dicitur vita animæ, quia vita animæ non est nisi in coniunctione eius ad Deum, vt ad obiectum: anima autem non est coniungibilis Deo in ratione obiecti, nisi per potentiam.

Quod postea de voluntate addit, quòd ipsa oritur ex intellectu: quæro, aut intellectus habet ad voluntatem tantùm prioritatem generationis, siue originis, & ex hoc non ponitur perfectio in intellectu respectu voluntatis, sed imperfectio: quia vniuersaliter imperfectiora præcedunt perfectiora ordine generationis, 9. *Metam.* Si autem intelligas, quòd intellectus sit prior, vel radix respectu voluntatis, tanquam eminenter, vel virtualiter continens voluntatem; hoc improbatur ex dictis, quia ordinatum ad alterum vt prius origine, non continet ipsum eminenter, vel virtualiter: actus autem intellectus ordinatur essentialiter ad actum voluntatis. Et si hoc neges: de hoc disputandum est in materia de beatitudine inferiùs.

Text. 15. Voluntatem esse perfectiorem intellectu. d.49. q.3.

COMMENTARIVS.

2 Subiectum characteris.

b HIc est opinio, &c. Variæ sunt opiniones Doctorum in hac quæstione, quæ magis prolixè, quam proficuè tractantur. Sotus imponit Durando, quòd subiectum eius sit corpus: sed hoc non videtur asseruisse, neque dici potest: quia à Conciliis definitur esse in anima: consequenter tamen ad opinionem Durandi posset dici subiectum esse totum hominem, licet Vasquez aliter interpretetur eum; Aureolus *in 4. dist. 4. quæst. 1. art. 4.* dicit subiectari in essentia animæ, quam sententiam secutus est Marsilius *quæst. 4. art. 1. ad 2. dubium.* Suarez *disp. 11. sect. 4.* Vasquez *disp. 134. cap. 4.* Gabriel probabilem existimat *quæst. 2. art. 3. dub. 2.* Alensis, Albertus, D.Bonauentura statuunt esse in imagine, id est, voluntate, & intellectu, sed principaliùs in intellectu. D.Thomas ab aliquibus citatur pro eadem opinione *quæst. 63. art. 4. argumento ad oppositum*: *responsione* autem *ad tertium* sustinet esse in intellectu: quem sequuntur Caietanus, & reliqui eius discipuli cum Richardo *dist. 5. art. 2. quæst. 2.*

Esse hominē.

Esse intellectum.

Hanc impugnat Doctor in præsenti §. 1. quia gratia est in essentia animæ ex D.Thoma in 1. *dist. 2. & 1. part. quæst. 77. art. 6.* character autem est dispositio ad gratiam: ergo non est in aliquo susceptiuo posteriori ipsâ essentiâ animæ in qua est gratia. Argumentum hoc intelligi debet de dispositione permanente, & non tantùm de dispositione tollente impedimentum formæ. Sed quia variis modis sumitur dispositio, ideò variè quidem respondent, vel negando characterem esse dispositionem saltem propriè, vel simpliciter in genere physico, aut morali: sed non lubet iã his inhærere. Alia impugnatio spectat ad fundamentum alterius quæstionis de subiecto gratiæ, sicut & tertiæ; de quibus suo loco magis est disserendum.

Dispositio permanens est in eodem subiecto, in quo est forma.

SCHOLIVM.

Characterem subiectari in voluntate. Primò, quia gratia, quæ est eadem charitati, ex 2. d. 26. subiectatur in ea. Secundò, quia est signum obligationis animæ ad Deum, & anima formaliter, & principaliter per voluntatem obligatur.

Dico

Dico ergo ad quæstionem, supponendo hoc, quod declaratum est 2. *lib. dist.* 26. scilicet de gratia, quod est idem cum charitate, & per consequens, est primò in potentia, scilicet in voluntate, & vlteriùs, quòd ista dispositio ad formam est in eodem susceptiuo cum forma: character autem si ponatur in *esse*, conuenienter ponitur dispositio ad gratiam sacramentalem, vt ostensum est in solutione præcedentis quæstionis de charactere in prima congruentia: ergo congruum est ponere characterem formaliter in voluntate. 4

Et hoc confirmatur, quia si character est signum, vel fundamentum obligationis animæ ad Deum, rationabile est, quòd ponatur in illa potentia, cuius est primò obligari, vel esse rationem obligandi: talis autem est voluntas, quia præcisè per eius actum aliquis se obligat principaliter: illa enim, quæ concurrunt ibi ex parte intellectus, vel alterius potentiæ in homine, non sunt nisi quædam præambula ad firmum velle, quod est rationabiliter proponere, vel vouere, vel quædam signa manifestantia illud esse firmum.

Character est signum obligationis animæ ad Deum.

Ad argumentum in oppositum, patet quòd character non est dispositio proxima ad fidem, vt fides est: sed est dispositio ad illam perfectionem, quæ principaliter conformat totam animam Deo: & hæc est gratia, quæ est eadem cum charitate, & in voluntate, vt dictum est. Ad rationem alterius positionis, dico quòd quamuis malè probetur, quòd character sit in potentia animæ: tamen concedo hoc propter aliud antecedens, quod accipit, scilicet, quòd forma ad quam disponit est potentia: & concedo, quòd in vna, & in illa, quæ est principalior in imagine, in cuius figuratione consistit principaliter tota figuratio animæ, vel imaginis ad Trinitatem.

Character non est dispositio ad fidem, sed ad gratiam.

SCHOLIVM.

Epilogando, ex dictis his tribus distinctionibus colligit claram, & completam definitionem Baptismi, & explicat singulas particulas eius exactissimè.

Ex dictis à principio *distinct.* 3. vsque huc, potest colligi vna ratio Baptismi exprimens omnia, quæ sunt simpliciter necessaria ad rationem Baptismi: quia si ponamus relationem illam signi, quam importat Baptismus, fundari in illa ablutione, vt in fundamento totali, habente tamen habitudinem ad verba, & alia concomitantia, potest talis ratio assignari ipsius Baptismi: *Baptismus est ablutio hominis viatoris aliqualiter consentientis, vel libero arbitrio nunquam vsi, facta in aqua elementari fluida, ab alio simul abluente, & verba certa, actum & suscipientem, cum inuocatione Trinitatis designantia proferente, tam in abluendo, quàm in proferendo intendente facere, quod Christus instituit faciendum: vel quod intendit facere Ecclesia Christiana, efficaciter signans ex institutione diuina ablutionem animæ à peccato.* 5

Diffinitio Baptismi.

Particulæ huius rationis patent sic: *Ablutio, distinct.* 3. *quæstio* 3. non dico perfusio, nec aspersio, nec immersio: & hoc vel trina, vel vnica, quia quodlibet sufficit ad veritatem Sacramenti. Sed minister tenetur seruare modum Ecclesiæ, in qua baptizat. *Hominis*, secundùm totum corpus, vel partem principalem, vel quamcumque in casu necessitatis, vt patet distinctione 4. quæst. 2. *Aliqualiter consentientis*, patet *ex eadem distinct. quæst.* 4. Et fortè non sufficit secundùm communem opinionem habitualiter consentire, sine virtuali consensu: tamen illud est dubium, quia minor consensus sufficit ad susceptionem Sacramenti, quàm ad meritum: sed ad meritum sufficit virtualis consensus. Similiter quòd non vtens ratione sit simpliciter capax Sacramenti: non habens aliquam dispositionem: & tamen vtens ratione non habens illam, nullo modo sit capax, non videtur probabile: quia nulla dispositio videtur simpliciter necessariò requisita, vel non requisita, propter vsum rationis, vel non vsum. *Facta in aqua*, &c. patet *distinct.* 3. *quæst.* 3. Per hoc autem quod dicitur *elementari*, excluditur quicunque humor mixtus, qui dicitur æquiuocè aqua, vt aqua rosacea. Per hoc, quod dicitur *fluida*, excluditur aqua congelata, si manet aqua, vel qualitercumque mixta per iuxta positionem corporum grossorum, vt non possit abluere. *Facta ab alio*, patet *distinctio.* 6. *quæstio* 4. Et similiter illa quæ sequuntur. *Simul abluente, & proferente*, &c. patet *distinct.* 6. *quæst.* 3. Quod vltimò additur, *Habente intentionem*, &c. patet *distinctio.* 6. *quæst.* 5. *&* 6.

Explicatur particula dispositionis Baptismi.

Et sic habemus tam suscipientem, quàm conditiones necessarias in suscipiente: quia hominem viatorem aliqualiter consentientem. Habemus conferentem, & conditiones necessarias ex parte eius, scilicet quòd sit abluens, & verba proferens, & hoc simul, & debitè intendens. Habemus materiam, quia est ablutio in aqua elementari. Habemus formam, quia verba certa exprimentia actum, & suscipientem cum inuocatione Trinitatis. Habemus id quod pertinet ad rationem formalem Baptismi, scilicet, quia ex institutione diuina 6

diuina efficaciter signans. Habemus correlatiuum, quia ablutionem animæ à peccato.

Si autem ponatur relationem, quàm importat Baptismus, non fundari in ablutione, vt in fundamento totali, sed in ablutione, & verbis tanquam in vno fundamento instituto ad signandum effectum vnum; tunc potest poni ratio Baptismi talis completa, *Baptismus est Sacramentum ablutionis animæ à peccato consistens in ablutione hominis viatoris aliqualiter consentientis, vel libero arbitrio nunquam vsi, facta in aqua elementari fluida, cum prolatione verborum, actum & suscipientem, & ministrum cum inuocatione Trinitatis designantium ab alio simul abluente, & verba ista proferente, & intendente facere, quod facit Ecclesia Christiana.*

Diffinitio secũda Baptismi.

Et tunc eadem est ibi expositio particularum istius rationis, quæ fuit, & prioris, nisi quòd in ista ponitur primò illud, quod pertinet ad formalem rationem Baptismi, cùm dicitur *Sacramentum*, & correlatiuum eius, cùm dicitur *ablutionis*, & postea illa, quæ pertinent ad fundamentum, cùm dicitur *consistens*, &c. nec est differentia, nisi quia non ponitur totale fundamentum istius relationis vtroque modo idem.

Vtroque tamen modo idem principaliter importatur, quia siue per solam ablutionem, siue per ambo, scilicet ablutionem, & verba; sunt tamen ambo vnum signum integrum institutum quidem principaliter ad signandum principale signatum istius signi, scilicet vt abluatur anima à peccato, & hoc à Deo trino, & vno, in cuius nomine baptizamur, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

COMMENTARIVS.

3 *Cõclusio Doctoris esse characterem in voluntate.*

c Dico ergo ad quæstionem, &c. Conclusio, & sententia Doctoris est characterem esse in voluntate, in qua est gratia, vt ipse docet *in 2. dist. 26*. Fundamentum est, quia est dispositio ad gratiam, quæ est in voluntate: ergo, &c. Negant aliqui antecedens, sed communiter conceditur: & patet, quia character ordinatur ad gratiam, tam proprij Sacramenti, quàm aliorum, loquendo de baptismali, quo fit quis capax aliorum Sacramentorum: & non est ratio, cur character esset indelebilis, & redderet Sacramentum non iterabile, nisi subordinaretur gratiæ tanquam forma prior: neque propriè potest subsistere configuratio animæ, aut imaginis, quæ principaliter est per gratiam, in solo charactere, nisi diceret ordinem ad gratiam, neque obligatio, quæ denotatur per talem configurationem, ad Christum, potest abstrahere à mediis, per quæ adimpletur in *facto esse*, qualis est gratia habitualis, in *facto*, vel in *fieri*, qualis est gratia actualis Sacramenti. Alij, dato antecedente, respondent negando consequentiam, quia fides in intellectu est, quamuis disponat ad gratiam. Contrà, fides exigit in voluntate habitum piæ credulitatis, & actum proportionatum, secundùm ipsos, ratione cuius eam statuit D. Augustinus in voluntate.

Character est dispositio ad gratiam.

Responsio impugnatur.

4 *Habitus fidei consequitur infusionem gratiæ.*

Deinde fides, vt habitus non disponit ad gratiam habitualem in Sacramento; sed potiùs consequitur, quia ad infusionem iustitiæ infunditur: & maximè ex sententia eorum, qui statuunt gratiam diuersam esse à charitate, & ad eam sequi infusionem habituum Theologalium per modum quarundam proprietatum: & quidquid de hoc sit, efficacia Sacramenti baptismalis primò, & per se respicit gratiam sanctificantem, quæcunque illa sit; reliqua verò, vt spectant ad integritatem, non ad essentiam iustitiæ, vt patet per Tridentinum *sess. 6. cap. 7.* ergo habitus fidei non est dispositio anterior ad iustitiam, quæ primò respicitur per Baptismum: non ita verò character.

Quòd si autem intelligatur fides disponere ad gratiam in relapsis, qua restitui debet gratia, quamuis hæc sit in diuerso subiecto: hoc nihil ad propositum facit, quia ideò disponit ad gratiam sic receptam, seu recuperatam mediante pœnitentiâ, quia requiritur conuersio peccatoris per proprios actus voluntatis retractantis peccatum: voluntas autem in operando siue naturaliter, siue supernaturaliter supponit intellectum, & applicationem obiecti sui. Hic modus disponendi non facit ad propositum de charactere, qui est dispositio permanens, & prior, & cuius capax est ipsa voluntas, quæ est subiectum formæ, ad quam disponit: vel ergo omnino non est quærendum de subiecto primo characteris, vel illud est statuendum, quòd secundùm proportionem similium dispositionum statui congruit.

Quomodo disponat fides ad conuersionem.

Character dispositio permanens, & prior gratiâ.

Præterea, character est dispositio non solùm respectu gratiæ, sed etiam respectu actuum, quia character baptismalis inducit obligationem animæ ad Christum, vt seruet legem: hæc autem obligatio est necessitas moralis operandi; ergo inclinatio quædam ad ipsam operationem, non secus, ac lex, seu præceptum, aut votum, & huiusmodi, quæ opponuntur libertati operandi ad vtrumlibet: character etiam Confirmationis inducit obligationem militiæ, & confessionis fidei: character verò Ordinis est principium operandi actum, quia est potestas actiua; omnis autem obligatio cadit directè in voluntatem: ergo in ea debet statui fundamentum obligationis. Potestas actiua characteris sacerdotalis applicari debet per ipsam voluntatem, & requirit intentionem operandi: ergo similiter debet in voluntate statui. Accedit ad hæc quòd omnis in vniuersum potestas moralis operandi sit in voluntate, vt proximo subiecto: ergo, &c. Deinde Sacramenta spectant ad religionem: ergo & effectus ille, qui deputat hominem ad cultum, perinde spectabit ad religionem; religio autem est in voluntate primò, & per se: ergo etiam in ea magis congruum est statuere characterem. 5

Alia congruentia, ex quibus statui debet in voluntate.

Ex his patet ad fundamenta aliorum, quæ leui congruentiâ fundantur: prima sententia procedit ex falsa suppositione, nempe quòd gratia sit in animæ essentia, vel quòd character non ordinetur

Responsio ad fundamenta aliorum.

ordinetur ad aliud tanquam dispositio, sed quòd sit habitus benè disponens animam propter se: secunda patet etiam non fundari, quia character est simplex qualitas, & vnà; ac proinde requirit subiectum vnum proximum cui primò insit. Vide Doctorem responsione ad argumentum oppositum.

Hic finitur materia de Baptismi Sacramento; de Baptismo flaminis, & sanguinis obiter dictum est, prout litera suggessit, & permisit: in reliquis videantur moderni, quia est difficultas obuia. Laus Deo.

DISTINCTIO SEPTIMA.

A NVNC de Sacramento Confirmationis addendum est, de cuius virtute quæri solet. Forma enim aperta est, scilicet verba quæ dicit Episcopus, cùm baptizatos in frontibus sacro signat chrismate. [Hoc Sacramentum (inquit Eusebius Papa in epistola ad fratres per Campaniam, & Tusciam, cuius initium, *Dilectissimi*, &c.) ab aliis perfici non potest, nisi à Summis Sacerdotibus: nec tempore Apostolorum ab aliis, quàm ipsis Apostolis legitur peractum, nec ab aliis, quàm ab illis, qui locum eorum tenent, perfici potest, aut debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habetur, & vacuum, nec inter Ecclesiastica reputabitur Sacramenta.] [Licet autem Presbyteris baptizatos tangere in pectore, sed non chrismate signare in fronte.] Virtus autem huius Sacramenti est donatio Spiritus sancti ad robur: qui in Baptismo datus est ad remissionem. Vnde Rabanus. [A Summo Sacerdote per impositionem manus Paracletus traditur baptizato: vt roboretur per Spiritum sanctum, ad prædicandum aliis illud, quod ipse in Baptismo consecutus est.] Item, [Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum post Baptismum accipere debent Spiritum sanctum, vt pleni Christiani inueniantur.]

De cons. distinct. 4. cap. Presbyt. De inst. cle. lib. 1. c. 30. de cons. dist. 5. c. nouissimè. Vrban. Pap. in epist. ad omnes Christian. cuius initiũ, Vrb. & *cap.* decet omnes Christ. *& de consecr. dist. 5. cap.* omnes fideles, *circa med. & hab. de consecr. dist. 5. c. de his vero.*

Melchiades in epistola ad Hispaniarum Episcopos, cuius initium, Dilectissimi, *&c.*

B [SCitote vtrumque esse magnum Sacramentum, sed vnum maiori veneratione tenendum, sicut à maioribus datur.] Ecce maius dicit Sacramentum Confirmationis, sed fortè non ob maiorem virtutem & vtilitatem, quam conferat, sed quia à dignioribus datur, & in digniore parte corporis fit, scilicet in fronte, vel fortè quia maius augmentum virtutum præstat: licèt Baptismus plus ad remissionem valeat. Quod videtur innuere Rabanus dicens. [In vnctione Baptismi Spiritum sanctum descendere ad habitationem Deo consecrandam. In hac verò, eiusdem septiformem gratiam cum omni plenitudine sanctitatis, & virtutis venire in hominem.] Hoc Sacramentum tantùm à ieiunis accipi, & ieiunis tradi debet, sicut & Baptismus, nisi aliter cogat necessitas. Nec debet iterari, sicut nec Baptismus, vel Ordo. Nulli enim Sacramento facienda est iniuria: quod fieri putatur, quando non iterandum iteratur. Sed vtrùm aliqua, vel nulla iterari possint, quæstio est. Nam de Baptismo & Ordine, quòd non debeant iterari, apertè Augustinus dicit. [Vtrumque Sacramentum est, & quâdam consecratione datur: illud quidem cùm baptizatur, illud verò cùm ordinatur. Ideóque in Ecclesia Catholica vtrumque non licet iterari, quia neutri facienda est iniuria.] Quod indubitanter etiam de Confirmatione tenendum est. De aliis verò vtrùm iterari valeant, vel debeant, postea disseremus.

Libr. 1. de institut. cler. c. 30. & de cons. dist. 5. c. nouissimè, *c. 5. & Terraconẽs. c. 6. de cons. dist. 5. cap. vt Episc. &* c. vt ieiuni, *& cap.* dictum est. *Lib. contra epistol. Parme. 2. c. 13. tom. 7. & hab. 1. q. 1. cap.* quod quidam dicunt.

POSTQVAM Magister egit de primo Sacramento, scilicet de Baptismo, hîc agit de secundo, scilicet de Sacramento Confirmationis. Et diuiditur in duas partes, scilicet in Prooemium, & tractatum, qui incipit ibi: [*Forma enim.*] Et ille tractatus diuiditur in quinque partes. Primò namque determinat de forma Sacramenti. Secundò, de ministro, ibi: [*Hoc Sacramentum ab aliis.*] Tertiò, de effectu, ibi: [*Virtus autem.*] Quartò, de conditione quadam in suscipiente, & conferente pertinente ad reuerentiam Sacramenti, ibi: [*Hoc Sacramentum tantùm à ieiunis.*] Quintò, & vltimò, de initerabilitate huius Sacramenti, ibi: [*Nec debet iterari.*]

COMMENTARIVS.

Ratio ordinis.

DE hoc Sacramento proximè post Baptismum agũt communi stylo, & ordine Theologi; nam, quamuis non sit ordo essentialis inter Confirmationem, & Eucharistiam, qualis est inter Baptismum & reliqua; tamen Confirmatio est quædam regenerationis consummatio: vt sicut in Baptismo fit professio fidei, ita in Confirmatione datur robur ad eandem fidem profitendam per vnctionem internam: Eucharistia verò ordinatur ad nutriendam charitatem & iustitiam, ad vincendum fomitem, & tentationes, & in ordine ad perseuerandum in gratia accepta; ideóque generaliùs se habet velut causa vniuersalis; non sicut Confirmatio, quæ particulariter se habet ad professionem fidei in Baptismo susceptæ, & hominis Christiani initiatione.

Confirmatio est cõsummatio gratiæ baptismalis.

Hunc etiam ordinem sequuntur Patres, & seruatus fuit in Ecclesia, quantùm ad ministerium, ita vt priùs daretur neophyto Cõfirmatio, quàm Eucharistia; quamuis vtrumque Sacramentum post Baptismum ministrabatur; Dionysius *de Ecclesiastica hierarchia, cap.2. & 4.* Cyrillus Ierosolymitanus *Catechesi 3.* Melchiades Papa *Epist. ad Episcopos Hispaniæ, cap.3.* Eugenius IV. *in decreto fidei*, qui etiam congruentiam præmissam seruandi ordinis tradunt, sicut & Clemens Romanus *epist.4. & constitutionum Apostolicarum, lib.3. cap.17.* Tertullianus *de præscript. aduersus hæres. cap.36.* Ambrosius *lib.3. de Sacramentis, cap.2.* Gregorius Magnus in Sacramentario de Baptismo infantum.

Dionys. Cyrillus. Melchiades. Eugen. IV. Clem. Rom. Tertullian. Ambros. Gregor.

Tractatum autem Sacramenti expedit Doctor cum Magistro in distinctione præsenti quinque quæstionibus, quæ specialiter ad ipsum spectant supponendo rationes communes ipsi & aliis ex materia de Sacramentis in genere in 1. dist. & 2. & de Sacramento Baptismi in aliis quatuor iam præmissis. In prima quæstione agit de eius essentialibus, & per se requisitis: in secunda de eius necessitate: in tertia de eius dignitate: in quarta an possit iterari: in quinta, an sit pœna canonica statuta iterantibus Confirmationem.

Diuisio huius distinctionis.

QVÆSTIO I.

Quid sit Sacramentum Confirmationis? De materia & forma. De suscipiente, & ministro, & de conditionibus requisitis in conferente, & suscipiente hoc Sacramentum.

Alens. 4. *p.q.* 24. *m.*2. D. Bonau. *hic art.*1. *q.*1. Rich. *art.*1. *q.*1. 2. D. Thom. *q.*1 *art.*1. *&* 3. *p.q.*65. *art.*1. *&* 4. *& q.*72. *art.*1. *&* 4. Suarez 3. *p. tom.*3. *d.*32. *latè* Coccius *in thesauro tom.*2. *lib.*5. *art.*20. Bellarm. *lib.*2. *de Sacram. Confirm. & an Episcopus tantùm sit minister. Vide* Alens. *q.*28. *m.*1. *art.*3. D. Thom. 3. *p.q.*72. *art.*11. D. Bonau. *hic art.*1. *q.*3. Rich. *art.*2. *q.*1. Suarez 3. *p. tom.*3. *d.*36.

1 CIRCA istam [a] distinctionem possent multa quæri proportionaliter illis, quæ quæsita sunt de Baptismo. Sed præmitto quandam rationem Sacramenti huius, ex quo patet solutio multarum quæstionum. Et supponendo, quòd relationis, quæ est formale in hoc Sacramento, fundamentum totale sit vnctio determinata cum conditionibus multis aliis requisitis: potest assignari ratio talis: *Confirmatio*, seu *Sacramentum Confirmationis est vnctio* [b], *hominis viatoris aliqualiter consentientis, vel libero arbitrio nunquam vsi, facta in fronte in figura* [c] *Crucis cum chrismate* [d] *sanctificato* [e], *& hoc à ministro idoneo* [f], *simul cum intentione debita inungente, & verba certa proferente, significans efficaciter ex institutione diuina vnctionem animæ per gratiam roborantem, ad confitendum cum constantia, fidem Christi.*

Definitio Cõfirmationis.

COMMENTARIVS.

1 a CIrca *istam distinctionẽ possunt multa quæri*, &c. Fundamentum relationis sacramẽtalis potest dici, vel vnctio simul cum verbis, (quod probabilius iudico,) vel vnctio sola, cæteris se habentibus, tanquam circumstantiis fundamenti; & hunc modũ tenendo, Doctor assignat vnam rationem, seu descriptionem Sacramẽti Confirmationis, in qua summariè, & explicitè comprehendit essentiam, & per se requisita ad hoc Sacramẽtum.

Quid dicatur nomine Confirmatio?

Confirmatio, inquit, *seu Sacramentum Confirmationis est vnctio hominis viatoris*, &c. In primis, vt hæc definitio suo ordine explicetur, & incipiamus à nomine, dicitur hoc Sacramentum, *Confirmatio, Vnctio, & Sacramentum Chrismatis, impositio manuum.*

Eius definitio. Appellationes variæ Sacramenti à proprietate vel desumptæ.

nuum. Dicitur Confirmatio ab effectu: quia est perfecta consummatio Baptismi, & regenerationis: vnde Clemens Romanus epist. 4. *Cùm autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformi Spiritus gratiâ ab Episcopo confirmatus: quia aliter esse perfectus Christianus nequaquam poterit*, &c. & lib. 3. constitut. Apostolic. cap. 17. *Vnguentum*, inquit, *est confirmatio professionis*, &c. supple fidei, vbi loquitur de chrismate: Cyprianus *epist.* 72. vtrumque Sacramentum, tam Baptismi quàm Confirmationis ad integram sanctificationem, & natiuitatem hominis Christiani coniungit. Vnde Melchiades Papa ad Episcopos Hispaniæ: *Sed ita*, inquit, *coniuncta sunt hæc duo Sacramenta, vt ab inuicem nisi morte præueniente, nullatenus possint segregari, & vnum sine altero ritè perfici non potest*, &c. Eucherius *homil. in diem Pentecostes*, vtitur ipsa appellatione *Confirmationis*, sicut & Synodus Aurelianensis apud Gratianum *dist.* 5. Quam etiã vulgarem appellationem esse huius Sacramenti docet Beda in *Psal.* 26. & ita Author Ordinarij Romani vocat. VVallefridus *de rebus Ecclesiasticis*, Concilium Cabilonen. *cap.* 27. Nicolaus I. *in epist. ad Rodulphum Ritarisensem.* Quod nomen magis est in vsu apud Doctores Scholasticos, quia magis proprium; vtpote desumptum ab effectu, qui soli huic Sacramento est proprius. Aliæ autem appellationes, vt manus impositionis, & vnctionis, in aliis Sacramentis sunt in vsu.

Est consummatio Baptismi. Cyprian. Melchiades. Beda.

2 Vnde Hincmarus Rhemensis *in lib. de varijs capitulis Ecclesiasticis, cap.* 16. varios modos impositionis manus rectè discernit: *Nam non vno modo*, inquit, *semper manus impositio intelligitur, sed pro diuersitate locorum, diuersâ significatione. Aliquando enim pro Confirmatione Neophytorum accipitur, vt in decretis Apostolicorum virorum Clementis, Vrbani, Melchiadis expressum sæpenumerò reperitur; nunc pro ordinatione Sacerdotum, siue Diaconorum, iuxta illud Apostoli ad Timotheum: Nemini citò manus imposueris; quod & Canones apertissimè præscribunt?* Vnde Innocentius III. in cap. vnico de sacra Vnctione: *Per frontis*, inquit, *chrismationem manus impositio designatur: quæ alio nomine dicitur Confirmatio, quia per eam Spiritus sanctus ad augmentum datur, & robur*, &c. *Est & reconciliatoria manus impositio, per quam hæretici pœnitentes, siue excommunicati Sanctæ Romanæ Ecclesiæ reconciliantur: de qua & canones similiter multa dicunt*, &c. *Fit etiam manus impositio super infirmos, iuxta illud Euangelij: Super ægros manus imponent*, &c. & infrà: *Siue autem manus impositio pro reconciliatione pœnitentium, siue pro depulsione infirmitatis, vel diaboli, siue simplici benedictione hominibus impendatur*, &c. *iterari quoties opus fuerit, non prohibetur. Cùm verò pro Confirmatione siue ordinatione impenditur, non tam pro sola oratione, sed etiam pro Sacramento habenda est; quia Sancti Patres iterari prohibuerunt*, &c. Manus autem impositio appellatur, *Act.* 8. & 19. quæ appellatio frequentissima est apud Patres, sicut, & vnctionis, & chrismatis; vt videre est apud citatos, & alios Patres: quæ appellatio sumitur à materia proxima, quæ est vnctio, & remota, quæ est chrisma, vt infrà videbitur. vide Origenem *in cap.* 6. *ad Roman.* Synod. Laodicen. *can.* 48. Fabianum Papam *epist.* 2. Damasum *epist.* 4. Augustinum *lib.* 2. *contra literas Petiliani, cap.* 104 Innocentium I. *epist. ad Decentium Eugubinum, cap.* 3. Leonem I. *epist.* 88. & plures alios.

Varia fuit impositio manuum. *Non est iterabilis, sicut neque ordo.* *Vnctio, & chrisma dicitur à materia.* Origenes. Clemens. Conc. Laodicen. Fabian. Damas. Augustin.

3 *Seu Sacramentum Confirmationis*, &c. Hæc adiecta sunt pro expressa veritatis fidei declaratione, nempe Confirmationem esse Sacramentum legis nouæ. Hanc veritatem huius temporis Sectarij negant post VViclefum, vt videre licet apud omnes modernos controuertistas. Vide Lyndanum *in lib.* 4. *Panopliæ, cap.* 26. *& sequentibus*, Bellarminum in libro de Confirmatione. Contrarium huius est de fide; patet primò, *Act.* 8. *Tunc imponebant manus super eos, & accipiebant Spiritum sanctum*, &c. Act. 19. *Et cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos*, &c. Quibus verbis expresse habetur, quòd Spiritus sanctus dabatur ab Apostolis, per manus impositionem, tanquam per signum sensibile, & cæremoniam, atque infallibiliter talem effectum significantem, quod sufficit ad rationem Sacramenti. Præterea promissus fuit Spiritus sanctus Ecclesiæ, & fidelibus Ioëlis 2. *Act.* 2. Ioannis 7. & 14.

Confirmatio est Sacramentum. *Errores hæreticorum.* *Veritas fidei probatur.*

4 Respondent hæretici eam promissionem intelligendam esse de Spiritu sancto recepto in baptismate. Sed licèt verum sit, quòd recipitur Spiritus sanctus in Baptismo ad remissionem peccatorum; de ea tamen sola nequit intelligi promissio Christi specialis; vt patet *Act.* 8. & 19. In primo loco dicuntur baptizati Samaritani à Philippo: quo audito Ierosolymis *miserunt ad eos Petrum & Ioannem, vt imponerent manus super illos, & acciperent Spiritum sanctum*; dicit enim textus: *Nondum enim in quemquam illorum, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Iesu: tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. Cùm vidisset autem Simon quòd per impositionem manus Apostolorum Spiritus sanctus*, &c. sic etiam *Act.* 19. dicuntur primùm baptizati illi discipuli Ioannis Baptistæ, & mox per manus impositionem factam à Paulo, recepisse Spiritum sanctum, tanquam diuersum donum, ab eo quod receperunt in baptismate.

Euasio hæreticorum refellitur. *Diuersum donum in baptismate, & confirmatione collatum.*

Præterea, non est dubium plurimos fuisse baptizatos, suppositâ communi sententia de Baptismo instituto ante passionem Christi, quòd fuerint etiam baptizati Baptismo Ioannis, quod perinde est apud hæreticos: tamen Ioannis 7. non loquitur Christus, vt exponit Euangelista, de Spiritu recepto in Baptismo, *sed quem accepturi essent credentes in eum*; & Apostolis facta est promissio Spiritus sancti, Lucæ 24. & Ioannis 14. *Act.* 1. quæ promissio facta est non ad tempus, sed semper; & reipsâ completa est, *Act.* 2. quando adueniente Spiritu sancto induti sunt *virtute ex alto*, iuxta promissionem factam. De hac missione interpretatur Petrus prophetiã Ioëlis: ergo promissio illa non intelligitur de Spiritu sancto, vt datur mediante Baptismo: quod ergo dicit Petrus eodem loco; *Baptizetur vnusquisque vestrûm*, &c. *& accipietis donum Spiritus sancti*, &c. non solùm intelligitur de dono remissionis, & sanctificationis per Baptismum, sed etiam de dono sanctificationis per impositionem manuum, quæ statim ex praxi primitiuæ Ecclesiæ fiebat super baptizatis ad communicationẽ Spiritus, quando erat opportunitas ministri; vt patet *Act.* 19. neque Apostoli, quamuis id non exprimatur in Scriptura, loco dicto, distulerunt Confirmationem credentium baptizatorum Ierosolymis, qui tantam curam, *Actor.* 8. gesserunt Samaritanorum, vt miserint ad eos Petrum, & Ioannem, vt impositione manuum darent eis Spiritum sanctum.

Promissio stabilis facta Apostolis. *Baptizati Ierosolymis etiam confirmati sunt.*

Neque refert quòd Petrus *Act.* 10. non legatur manus imposuisse Cornelio, & aliis cum eo credentibus, quia ex eadem congruentia id factum subintelligitur, & consueto vsu, nisi dicamus ipsos non indiguisse, quia per anticipationem ex

Quid dicendum de Cornelio.

ex speciali priuilegio iam receperant Spiritum sanctum, etiam ante Baptismum, ad prædicationem Petri; sicut & ipsi Apostoli ex frequenti sententia Theologorum fuerunt confirmati in die Pentecostes, in quos descensus visibilis Spiritus sancti Confirmationis loco fuit. vide Augustinum *lib.* 50. *homil.* 23. *c.* 12. vbi causam huius priuilegij rectè exponit, & communicationem Spiritus sancti per manuum impositionem diuersam facit à Baptismo, supponens per illam Spiritum consuetum tum fuisse datum: *Adhuc loquente Petro,* inquit, *non dico nondum imponente manum, sed nondum etiam baptizante,*&c. *venit Spiritus sanctus, impleuit Cornelium,* &c.

Augustin.

6 Dixi suprà in primitiua Ecclesia hæc duo Sacramenta coniuncta data esse, quando opportunitas ministri Confirmationis adesset, quia hoc ministerium ad Apostolos solos tunc spectabat, (vt infrà dicemus) qui non poterant omnibus adesse in principio. Coniunctum autem ministerium vtriusque Sacramenti, patet ex Patribus suprà citatis ad initiũ commenti, explicando rationem ordinis: vnde & frequenter ipsi Patres, quandoque connectunt hæc Sacramenta etiam in effectu, eâ ratione, quâ dicunt vnum esse consummationem alterius, & perfectionem. Origenes in cap. 6. epist. ad Roman. *Omnes,* inquit, *baptizati sumus secundum typum Ecclesiæ traditum in aquis istis visibilibus, & chrismate visibili,*&c. & Clemens Roman. suprà citatus lib. 3. constitut. cap. 17. *Datur Baptismus in mortem Filij Dei, aqua adhibetur pro sepultura, oleum pro Spiritu sancto; vnguentum est confirmatio professionis,* &c. id est, susceptæ in Baptismo. Origenes etiam *homil.* 8. *in Leuiticum.* Cyprianus epist. 72. *Tunc enim demum plenè sanctificati, & Filij Dei esse possunt, si Sacramento vtroque nascantur,*&c. id est, Baptismo, & Confirmatione. Vrbanus I. in epist. ad vniuersos, ad idem alludit: *Omnes fideles per manus impositionem Spiritum sanctum per Baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur,* &c.

Origenes. Clemens. Cyprian. Vrbanus I.

Ex his colligitur vtrumque Sacramentum simul dari; primò Baptismum, mox Confirmationem tum consueuisse; vt patet *ex Act.* 19. Quoties opportunitas ministri accedebat: & quamuis hoc non exprimatur *Act.* 2. ita tamen factum fuisse; vt praxis ipsa Apostolorum, & vsus inde à sequentibus in Ecclesia continuatus docet ab Apostolis mutuatus, & apud Patres tam Græcos, quàm Latinos frequentissimus.

Vnde verba illa Petri, ad quæ confugiunt hæretici, non solùm ad Baptismum, sed etiam ad Confirmationem simul datam extendenda sunt: neque id Scripturæ vsui alienum est, vt Confirmatio data per visibilem Spiritus sancti communicationem appellatione Baptismi veniat Act. 1. *Vos autem baptizabimini Spiritu sancto, non post multos hos dies,* &c. Ergo sic intelligenda sunt verba Petri, quæ etiam in sensu literali commodissimè explicari possunt, etiam vt expressam vtriusque Sacramenti mentionem faciant: cùm enim Iudæi stuperent ad donum linguarum, tum Apostolis concessum per aduentum visibilem Spiritus sanct., Petrus inde assumẽs occasionem, prophetiam Ioëlis interpretatus est, & Christum prædicauit Iudæis ad hæc cõpunctis, & interrogantibus quid agere deberent? Respondet; *pœnitentiam agite,*&c. vbi denotatur dispositio necessaria ad Baptismum; *& baptizetur vnusquisque vestrûm in nomine Domini Iesu, in remissionem peccatorum vestrorum:* quibus denotatur effectus Baptismi: *& accipietis donum Spiritus sancti,*&c. nempe sicut nos videtis accepisse, vbi denotatur Sacramentum Confirmationis per manus impositionem, quia aliter non consueuit conferri Spiritus sanctus; vt patet *Actor.* 8. Si dicas non haberi hoc ex illis verbis.

Petrus Act. 2. comprehendit etiã Confirmationem.

7 Respondetur primò, non haberi etiam ex illis verbis promissionem illam Petri fuisse impletam virtute solius Baptismi: neque promissio Petri fundari potuit in virtute Baptismi solius, quia, vt dictum est, nõ habuit illam efficaciam Baptismus: vnde Chrysostom. *hom.* 18. *in Acta,* inter illa duo discernit: *Non est idem,* inquit, *accipere remissionem peccatorum, & accipere virtutem illam,*&c. Promissio etiam Petri non fundabatur in missione extraordinaria, & quasi ex priuilegio daretur Spiritus sanctus illis, sicut datus est Cornelio, aut ipsis Apostolis, secluso aliquo signo sensibili instituto per modum Sacramenti: quia neque illi sic acceperunt Spiritum sanctum, neque sine reuelatione speciali illud promittere potuit sic dandum Petrus, qui etiam communicationem eius faciẽdam Cornelio non cognouit ante effectum. Oportet ergo promissionem Petri referri ad medium ordinarium, quod in potestate fuit promittentis applicare, quo communicare poterant Apostoli Spiritum sanctum per impositionem manuum; quod explicatur abundè, *Act.* 8. & 19. & hoc idem ipso effectu, *Act.* 2. insinuatur. Vnde, quamuis non legamus promissionem Petri fuisse adimpletã prædicto loco; de ea tamen atque eius veritate in effectu non dubitamus: quãuis id non exprimatur.

Promissio Petri fundata in Sacramento.

Apostoli per solam Confirmationẽ dare poterant Spiritũ sanctum visibiliter.

Qui ergo, inquit, *receperunt sermonem eius, baptizati sunt, & appositæ sunt in die animæ circiter tria millia,*&c. Quibus nõ exprimitur datio visibilis Spiritus sancti. Si ergo illud ex promissione Petri sufficienter intelligitur, ita etiam ex eadem promissione, quæ effectum Confirmationis exponit, tanquam materiam subiectam promissioni, & ex connexione facti, seu vsus vtriusque Sacramenti, (seruato debito ordine) qui ex aliis locis iam citatis Scripturæ intelligitur: ita etiã, inquam, sufficienter intelligitur causa ipsa illius effectus, quæ fuit impositio manus, quia aliter hunc dare non poterant Apostoli, & tunc maximè congruit per ipsos datum esse Spiritum sanctum, atque per medium ordinarium, quo eorum authoritas magis eluceret, & vtriusque Sacramenti virtus per signum manifestata faciliùs adduceret reliquos ad veritatem, & sacramenta salutis amplectenda.

8 Respondent secundò hæretici, illam impositionem manuum nullum contulisse donum, sed fuisse tantùm cæremoniam per modum approbationis inductam. Sed hoc expressissimè repugnat Scripturæ, vbi dicitur illos recepisse Spiritũ per manus impositionem: *Et orauerunt pro ipsis vt acciperent Spiritum sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Iesu: tunc imponebant manus super illos, & accipiebãt Spiritum sanctum. Cùm vidisset autem Simon quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus,* &c. & Act. 19. *Et cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant,*&c. Quæ verba clarissima sunt; non fuit ergo vacua, & nuda sine effectu visibili cæremonia, impositio illa manus Apostolorum super baptizatis, & credentibus.

Alia euasio hæreticorum refellitur.

Respondent tertiò per manuum impositionem non denotari aliquod Sacramentum sanctificans animam, sed gratias gratis datas, & virtutem miraculorum, quo Apostoli fundarent, & confirmarent fidem. Sed hæc responsio inepta est, & non

Tertia euasio refellitur.

cohærens

cohærens errori hæreticorum, qui negant aliam virtutem inesse Sacramentis, præter solam excitationem fidei, quæ perinde per manus impositionem, tanquam cæremoniam ex institutione, quâ vtebantur Apostoli, fieri potuit: si enim habuit efficaciam ad fundandam, & confirmandam fidem, à fortiori eam excitabat.

Deinde non congruit Scripturæ, neque promissioni Christi, Lucæ 24. *Act.* 1. Ioannis 14. 11. & 16. & Ioannis 7. quibus in locis promittitur Spiritus sanctus & Apostolis, & fidelibus in æternum permansurus in Ecclesia, daturus virtutem, baptizaturus, &c. Quibus denotatur abundantia gratiæ sanctificantis per Spiritum, quæ præsentiæ corporali Christi præfertur, ipso docente, & vt cætera omittamus, quæ ex his locis crebrò replicari possunt, & optimè ponderant Theologi, non aliter Spiritus sanctus dabatur per manus impositionem ab Apostolis, quam recepit Cornelius *Actor.* 10. qui denotatur per donum linguarum, & quam receperunt Apostoli, *Act.* 2. nam *Act.* 19. eodem modo illi quibus Apostolus imposuit manus, loquebantur linguis, & prophetabant.

9 Sed Cornelius accepit Spiritum sanctum non solùm quantùm ad gratias gratis datas, sed etiam quoad effectum sanctificationis, vt patet ex verbis Petri, Act. 10. *Nunquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos*, &c. & *Act.* 11. cùm reprehenderetur à Iudæis, quòd Gentibus communicauerit, exponens seriem facti: *Cùm autem*, inquit, *cœpissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio; recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat; Ioannes quidem baptizauit aquâ, vos autem baptizabimini Spiritu sancto. Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis, qui credidimus in Dominum Iesum Christum, ego quis eram qui possem prohibere Deum*, &c. Oppositio est inter Baptismum in aqua per Ioannem, & Baptismum in Spiritu sancto, qui datus est Apostolis ex virtute sanctificationis, vt suo loco tractauimus. Item Apostoli receperunt Spiritum sanctū initio per modum virtutis, & sanctificationis; *donec induamini virtute ex alto*: eodem modo, vt dicit textus, recepit Cornelius: ergo per modum sanctificantis: sic etiam intellexerunt reliqui audientes, dicentes: *Ergo & in Gentibus dedit Deus pœnitentiam ad vitam*, &c. quæ referuntur ad illa dona, quæ recepit Cornelius, per aduentum Spiritus sancti in ipsum: *pœnitentia ad vitam*, denotat sanctificantem Spiritum. Idem designant tam visio Petri, quâ videbat vas submissum de cœlo, & receptum in cœlum, quàm etiam responsio ad ipsum de cœlo facta: *Quæ Deus mundauit, tu ne commune dixeris*.

10 Hanc eandem sententiam tenet Augustinus variis in locis, vt *lib. 4. de Baptismo contra Donatistas, cap. 24. & lib. 15. de Trinitate, cap. 19. quæst. 84. super Leuiticum lib. 50. homil. 23. de prædestinat. Sanctorum, cap. 7. lib. de Baptismo, cap. 21. & lib. 1. cap. 8.* Chrysostomus & alij interpretes *in Act. cap. 10.* Tertullianus *lib. de ieiunijs contra Psychicos, c. 8.* Nazianzenus *orat. 24. paulò ante finem.* Cyprian. *epist. 72.* Arator Poëta, & Glossæ, & communis Doctorum. Si ergo Cornelius recepit Spiritum sanctificationis ex sententia Petri, sicut & Apostoli, eodem modo & illi, qui receperunt eundem Spiritum per impositionem manus Apostolorum, recipiebant, sicut & Cornelius, & ipsi Apostoli in initio, qui ex loco prædicto, & promissione Christi, & communi Patrum interpretatione, *Act.* 2. receperūt Spiritum per modum sanctificantis, & dantis vbertatem gratiæ; vt fusè Chrysost. *homil. 24. in Acta*; & *hom. 1. & 4.* Cyrill. Ierosolymitanus *in Catechesi 17.* Nazianz. *orat. 44.* Gregor. Magnus *hom. 30. in Euangelia.* Hieronymus *epist. ad Hedibiam.* Bernard. *serm. in diē Pentecostes.* Cyrill. Alexandrinus *lib. 9. in Ioannem*, & cōmunis interpretum.

(Augustin. Chrysost. Tertullian. Nazianzen. Cyprian. Arator. Glossæ. Chrysost. Cyrillus. Nazianz. Gregor. Hieron. Bernard. Cyrill. Alexandrinus.)

Deinde 1. *ad Corinth.* 12. ad Ephesios 4. gratiæ gratis datæ non sunt communes omnibus: sed per impositionem manus Apostolorum dabatur Spiritus sanctus omnibus fidelibus baptizatis: ergo aliter quàm per dona. Ad Hebræos etiam 6. *impositio manus*, numeratur à Paulo inter rudimenta fidei simul cum Baptismo. *Quapropter*, inquit, *intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur, non rursum iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, Baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum ac iudicij æterni*, &c. Supponit Apostolus ipsos iam in his rudimentis fidei fuisse instructos, vt patet ex verbis sequentibus; *non enim iniustus est Deus*, &c. & ex fine præcedentis capitis, vbi eos notat de segnitie: *Quoniam imbecilles facti estis ad audiendum*, &c. (supple perfectiora, & grandem sermonem mysteriorum de ordinatione Melchisedech) *etenim cùm deberetis Magistri esse propter tempus* (nempe quia ipsis primò prædicatū est Euangelium) *rursum indigetis, vt vos doceamini quæ sunt elementa exordij sermonū Dei*, &c.

(11 1. Ad Corinth. 2. Ephes. 4. Hebr. 6.)

Hoc autem intermittēs Paulus exprimit quinque, in quibus continebatur. Primum fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, id est, peccatis: secundum fidei in Deum: tertium Baptismatum doctrinæ, id est, doctrinæ de Baptismo, qui triplex est, fluminis, flaminis, & sanguinis; ideóque dicit *Baptismatum*, in plurali; vel certè alludit ad errorē Hebræorum, qui putabant Baptismum posse iterari, sicut iterabantur baptismata legis, quoties quis peccaret, vt exponunt Theophylactus & OEcumenius. Quem errorem hoc ipso capite corrigit, docens Baptismum non posse iterari, *impossibile est enim*, &c. Quartum fundamētum manus impositionis, est articulus resurrectionis: quintum verò articulus extremi iudicij, &c.

(Theophyl. OEcumen.)

Hæ sunt instructiones, & exordia, seu inchoatio sermonis Christi, & prædicationis Apostolorum, vt videre etiam licet *Act.* 2. Per manus ergo impositionem intelligit Apostolus Confirmationem, & verum Sacramētum, vt Chrysostomus, & Theophylactus, & Ambrosius, ibidem Augustinus *de fide & operibus, cap. 11.* & patet ex ipsa litera; nam manus impositio spectabat ad rudimenta fidei, ex Act. locis citatis: ergo hîc eadem intelligitur illa, quæ singulis fidelium post Baptismum dabatur, & retenta est semper in Ecclesia à successoribus Apostolorum, vt infrà videbitur, tanquam verum Sacramentum.

(Chrysost. Theophyl. Ambros. Augustin.)

(12 *Secunda probatio ex Cōc.* Trident. Florent. Senonens. Coloniens. Moguntin. Laodicens. Nicen. I. Constantinopolit. Ieremias Patriarcha. Bessarion. Canon. in Trullo. Elibertin. Arelatens. Arausican. Hispalen. Cabilonen. Parisiense. Toletan. Meldens.)

Secundò, eandem veritatem supponunt Concilia, & partim definiūt, vt Tridentinum, Florentinum, Senonēse, Coloniense, Moguntinum; contra Nouatores supponunt antiqua Concilia plurima, vt Laodicen. *can.* 48. Nicenum I. *can.* 55. *in editione ex Arabica.* Constantinopolitanum I. *can.* 7. & censura Ieremiæ Patriarchæ, & Bessarion Cardinalis *in tractatu de Sacramento Eucharistiæ*, *Canon 48. in Trullo.* Concilium Elibertinum *can.* 38. Arelaten. I. *cap.* 8. Arelaten. II. *cap.* 17. Arausican. I. *c.* 1. & 2. Hispalen. II. *cap.* 7. Cabilonen. II. *cap.* 27. Parisien. sub Ludouico, & Lothario *lib.* 1. *cap.* 33. Toletan. IV. *cap.* 15. Meldense *cap.* 6.

Clemens. Accedunt Pontifices Romani, Clemens Romanus *epist.*4. *lib.*3. *constitut. cap.*17. *lib.*7.*cap.*23.
Vrbanus. Cornelius. Fabianus. Melchiades. Damasus. Innocent. I. Leo I. Gelasius. Ioann. III. Greg. Magn. Vrbanus I. *epistol. ad vniuersos.* Cornelius Papa *epist.ad Fabium Antiochenum.* Fabianus *epist.*2.Eusebius *epist.*3.Melchiades *epist.ad Episcopos Hispaniæ.* Damasus *epist.*4. Innocentius I. *epist.ad Decentium Eugubinum cap.* 3. Leo I. *epistol.*88. Gelasius *epist. ad Episcopos per Lucaniam, & Brutios.* Ioannes III. *epist. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ.* Gregorius Magnus *lib.* 3. *epist.* 9. *lib.*11. *epist.* 22.*ad cap.*1.*Canticorum,in lib.Sacramentorum de Baptismo homil.*17.*in Euangelia.*
Gregor. III. Nicolaus I. Innoc. III. Gregorius III. *epist. ad Bonifacium* 2. & 4. Nicolaus I. *epist. ad Rodolphum Bituricen.* Innocentius III. *in epist ad L.Vicarium apud Constantinopolim, & alia ad Patriarcham Constantinopolitanum, & cap. vnico, de sacra*
Eugen. IV. *Vnctione*,idem habetur: ac tandem Eugenius IV. in definitione fidei. Hæc sedecim Pontificum testimonia sufficiunt ad probandam traditionem veram,& ab initio Ecclesiæ fundatam huius veritatis. Quartò tandem Patres,& Doctores omnis ætatis eandem docent, quos partim citauimus, partim etiam infrà in decursu commenti afferemus,& legi possunt apud alios,& prolixè apud Coccium *lib.*5.*de hoc Sacramento.*

13 b *Est Vnctio hominis viatoris aliqualiter consentientis, vel libero arbitrio nunquam vsi,* &c. De consensu requisito in adulto, ad receptionem Sacramentorum, iam dictum est suprà *dist.* 4. *quæst.* 4.
Vnctio materia. hîc definit Doctor Confirmationem per materiam proximam,sicut suprà definiuit Baptismum ex sensu Magistri *d.*3.*quæst.*3. & multùm concordat cum doctrina Patrum in hoc, qui de Sacramento Vnctionem, chrismationem, impositionem manuum,prædicant in recto;impositio enim manus fit vngendo in forma Crucis in fronte ba-
Innoc. III. ptizatum. Vnde Innocentius III. epist. ad Patriarcham Constantinopolitanum, *per frontis,* inquit, *chrismationem manus impositio designatur,* &c. In Vnctione ergo supponit hoc Sacramentum esse significationem sacramentalem;ideò sumitur in recto.

14 *Facta in fronte*, &c. Hæc est prima limitatio
Requiritur facta in fronte. Vnctionis, vt debeat fieri in fronte;éstque essentialis vt supponit Doctor, nihil enim in definitione datur,nisi quod putat esse essentiale: quem
Durandus. Paludanus. Gabriel. Eugen. IV. *Cur fit in fronte?* sequuntur Durandus, Gabriel, Paludanus, & alij posteriores.Eugenius autem IV. in decreto fidei, hanc rationem eius assignat: *Ideò in fronte vbi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat,& præcipuè Crucem eius,quæ Iudæis est scandalum, Gentibus autem stultitia, secundùm Apostolum,propter quod Crucis signo signatur,*&c.
Cyrillus. Cyrillus Ierosolymitanus Catechesi 3. mystagogica, postquam exemplo Eucharistiæ post inuocationem sancti Spiritus panis non est communis, qui consecratur, sed Christi corpus: *Sic sanctum hoc vnguentum,* inquit, *non ampliùs est vnguentum nudum, neque,*&c. *commune postquam iam consecratum est, sed chrisma Christi, quod aduentu Spiritus sancti per ipsius diuinitatem energiam habet,quo frons, & alij sensus corporis tui symbolicè inunguntur,*&c. *Ac primum quidem fronti illinitur, vt eum abstergat à vobis pudorem, quem primus homo transgressor perpetuò circumferebat, simúlque efficiat, vt possitis vultu non velato gloriam Dòmini intueri,*&c. Idem habet
Constant. I. canon 7. Concilij I. Constantinopolitani, dicens; *Recipiendos esse hæreticos obsignandos,siue vngendos primùm sancto chrismate & frontem, & oculos, & nares,& os,& aures, & eos signãtes dicimus:signaculum donationis Spiritus sancti*, &c. sic etiam canon in Trullo citatus habet. Trullanus canon. Pontius Diaconus in vita S. Cypriani: Pôtius Diaconus. *Quis denique tot Confessores frontium notatarum secunda inscriptione signatos, & ad exemplum martyrij superstites reseruatos incentiuo tuba cælestis animaret,*&c. Damasus suprà citatus,inhibet Damasus. Chorepiscopis huius Sacramenti ministerium, *nec chrismate*, inquit, *baptizatorum frontes signare*,&c.Prudentius in Psychomachia de luxuria,& Prudentius. sobrietate.

Post inscripta oleo frontis signacula, per quæ
Vnguentum regale datũ est,& chrisma perenne,&c.

Idem insinuat Tertullianus loco suprà citato;sed Tertullian. & Augustinus in *Psalmum* 141. assignant eandem Augustin. rationem, quam adhibet Cyrillus, & Eugenius IV. huius signationis. Gregorius Magnus Gregor. *lib.*3.*epistolarum, epist.*9. inhibet Presbyteris inungere frontem,sed pectus,vt Episcopi postmodum vngere debeat in fronte. Eandem prohibitionem exprimit Beda in *Act. cap.*8. & oratio post Con- Beda. firmationem in ordinario Romano, *quorum fron-* Ordinarium Romanum. *tes sacro chrismate delinimus*, &c. VVallefridus VVallefrid. Strabo de rebus Ecclesiasticis, eiusdẽ prohibitionis canonum meminit, quo solis Episcopis & chrismatis confectio,& consignatio in fronte reseruatur. Rabanus *de institutione Cleri,lib.*1.*cap.*30. Rabanus. idem docet, insinuans rationem, cur in fronte chrismatur baptizatus ab Episcopo tantùm;sicut & Petrus Damianus *serm.* 1. *de Dedicatione Eccle-* Petrus Damianus. *sia.* Rupertus de diuinis officiis *cap.*17.Hugo Vi- Rupertus. Hugo Victorinus. ctorinus de Sacramentis *lib.*2.*part.*7.*cap.*2. Innocentius III. *cap.vnico,de sacra Vnctione.*

Rectè ergo Doctor vnctionem in fronte asserit esse de essentia huius Sacramenti; tum quia omnes faciendam docent tam Græci,quàm Latini;tum quia Græci, qui alias partes chrismant præter frontem,dicunt primò frontẽ esse signandam: tum quia inhibitio facta Sacerdotibus, ne vngant in fronte (quia hoc solis Episcopis competit, qui sunt ministri ordinarij huius Sacramenti.)Supponit vnctionem in fronte specialem esse materiam,quia permittunt Sacerdotibus vngere, vel in pectore, vel in vertice, iuxta varias consuetudines Ecclesiarum:tum quartò,quia vnctio in fronte habet specialem proportionem ad exprimendum effectum huius Sacramenti,qui est robur ad confitendũ sine pudore, aut verecundia, nomẽ Christi:vnde Augustinus loco citato: *Quædam Sacramenta aliter,atque aliter accipimus,quædam ore, quædam per totum corpus, quia verò in fronte erubescitur ille, qui dixit, qui erubuerit me coram hominibus, erubescam & ego eum coram patre meo, ipsam ignominiam quodam modo* (id est, Crucem, quæ signatione frontis per chrisma fit) *in loco pudoris constituit,* &c. id est, in fronte.

Sed obiicies illam consuetudinem Græcorum, 15 & Orientalium ex Cyrillo, & ex Conciliis cita- *Obiectio ex ritu Ecclesiæ Orientalis.* tis,quâ fit vnctio chrismatis in aliis partibus,cuius congruentiam Cyrillus loco citato exprimit: vel ergo repetebatur forma ad singulas vnctiones, & sic Sacramentum iterabatur, quia primâ vnctione in fronte facta cum debita forma dat *Vnctio fiebat etiam in alijs partibus.* effectum huius Sacramenti,sicut constat in Ecclesia Latina, quæ solam frontem illinit: vel forma solùm in prima chrismatione frontis dicebatur, vel in vnctione vltimæ partis;si primũ,superfluæ erant cæteræ vnctiones,quas forma non determinabat,quia prima vnctio,prolatâ formâ explebit effectum; si secundum dicatur forma in fine prolata non determinat sufficienti. continuatione actionis, & vnctionis, quæ diuersa est, primam vnctionem, quæ essentialiter exigitur.

Responde

Responsio. Respondetur proculdubio quòd à Sanctis Patribus, & Conciliis statutum est, firmum esse, & vnctiones in illis partibus accessoriè fieri ad maiorem expressionem effectus sacramentalis: sed primam debere fieri in fronte, quæ est essentialis, & quam retinet Ecclesia occidentalis.

Ad rationem autem dubitandi respondetur formam verisimiliter semel prolatam continuari, vsque ad vltimam vnctionem, vel certè vltimam continuari, antequam ipsa finiatur: quod insinuare videtur canon primi Constantinopolitani: *Recipimus*, &c. *& signatos, siue vnctos, primum sancto chrismate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures, & eos signantes dicimus signaculum doni Spiritus sancti*, &c. Hæc vltima verba continent formam, quâ in hoc Sacramento vtuntur Græci, vt pòst videbimus: itaque videtur semel subiungi ipsis vnctionibus partialibus, quæ vnam moralem integrant: quia in illis verbis exprimi videtur ordo collationis Sacramenti: vnde patet quomodo forma determinet omnes vnctiones per modum vnius. Item, eundem ordinem denotant illa verba, *Et signatos, siue vnctos primùm sancto chrismate, & frontem, & oculos*, &c. Quæ sententia est copulatiua, non solùm verborum, sed etiam actionis, & vnctionis continuatæ simul in partibus diuersis, quæ primùm fit ante prolationem formæ, *Signatos*, inquit, *siue vnctos primùm sancto chrismate:* quæ denotant suppositionem totius vnctionis, & signationis per ipsam ante prolationem formæ: forma ergo primò, & per se determinat vnctionem in fronte, secundariò reliquas in ordine ad primam quæ essentialis est: sic lotio Baptismalis potest esse in parte principali, & aliis minùs principalibus, quarum lotio secundùm aliquos per se sola non sufficeret, vel certè redderet Sacramentum dubium; cæterùm, vt simul fiunt cum lotione partis principalis, spectant ad materiam, quam determinat per modum vnius, formæ baptismalis, vt suprà visum est. Eodem modo vnctio in renibus, & pedibus non est necessaria, aut essentialis materia Sacramenti Extremæ vnctionis; tamen vt adiungitur aliis, fit materia, quam forma etiam determinat: & ad eundem modum posset dici formam chrismatis repetì posse ad singulas vnctiones, & quantùm ad effectum dogmatizare, sicut & in forma, & materia Extremæ vnctionis, eiúsque effectu.

16 c *In figura Crucis*, &c. Hæc vltima solutio mihi non placet, quia Sacramentum imprimens characterem nequit iterari, sic quoad formā, quæ, suppositâ materiâ facit iam Sacramentum completum, ideò primus modus tenendus est, vel dicendum, quòd aliæ vnctiones erant cæremoniales, & non sacramentales, sed addebantur completo Sacramentum ad expositionem luctæ spirituales. Hæc est secunda circumstantia per se requisita ad Vnctionem sacramentalem: hanc autem esse essentialem probatur, ex vtraque forma, tam Græcorum, quàm Latinorum, & magis ex- *Signatio in figura Crucis est necessaria.* pressè ex forma Latinorum: quia sicut forma Baptismi significat ablutionem, quæ est materia huius Sacramenti; ita etiam forma Confirmationis significat materiam Sacramenti, sed tam signum Crucis, quàm etiam vnctionem significat, vt actionis ministri: *Signo te signo Crucis, confirmo te chrismate salutis*, &c. Quæ forma sicut non potest esse falsa (esset autem, si vnctio sine cruce fieret) ita etiam non est superflua, sed in omnibus essentialis, & substantialis quoad partes suas, & secundùm diuinam institutionem: nam signaculum, vt dicit forma Græcorum, non solùm effectum designat: sed & ipsum Sacramentum, & materiam eius, vt sit vnctio in figura Crucis.

Patet expressè idem ex Canonibus, & Patribus citatis, qui Sacramentum appellant signationem in fronte, quæ à solis Episcopis fieri debet; illud autem non solùm importat simplicem vnctionem, non seruato determinato modo actionis, sed ipsam vnctionem in forma determinata, nempe in figura Crucis: secundò idipsum praxis semper seruata docet: tertiò, ratio cæremoniæ, seu vnctionis institutæ in fronte ad portandam Crucem Domini, cámque non erubescendam, quam suprà ex Patribus præmisimus, idem confirmat, sicut & congruitas cum effectu Sacramenti, & professionis fidei.

d *Cùm chrismate*, &c. Hîc comprehendit materiam remotam Sacramenti, & intelligit per chrisma confectionem olei oliuarum, & balsami, vt infrà declarat: *Materia*, inquit, *remota est chrisma compositum ex oleo oliuarum, & balsamo*, &c. Hoc autem esse de necessitate Sacramenti est conclusio Doctoris. Alij dicunt tantùm esse de necessitate præcepti, vt Caietanus 3. *part. q.* 72. *art.* 4. Sotus *in hac dist. art.* 2. Couarruuias *lib.* 1. *variarum lectionum, cap.* 10. Nauarrus *in manuali, cap.* 22. quos sequuntur quidam moderni. Quidam autem asserunt præceptum diuinum, quidam Ecclesiasticum, & explicant eo modo, quo commixtio aquæ in calicem, est præcepti. 17 *Materia remota chrisma. Esse de necessitate Sacramenti. Docent esse præcepti.*

Contrarium huius docent communiter Doctores, neque aliud posse sustineri videtur post Florentinum, quod docet materiam huius Sacramenti esse chrisma ex oleo & balsamo confectum. Respondent intelligendum esse Concilium quantùm ad necessitatem præcepti quoad mixtionem balsami, non verò quantùm ad necessitatem Sacramenti. Contrà, hoc modo posset reuocari in dubium quælibet materia Sacramenti ex pluribus constans; quin etiam an oleum sit necessarium, saltem oliuarum, quin sufficeret aliud, vel nullum, sed ipsum balsamum. *Mixtionem balsami esse necessariā necessitate Sacramenti. Responsio. Impugnatur. Reuocari in dubium materiam Sacramenti.*

Præterea, hoc non est secundùm stylum Concilij, quia materiam non necessariam, sicut & formam ibidem declarat, tanquam talia, vt quòd mixtio aquæ in calice sit tantùm de præcepto Ecclesiastico, consecratio in pane azymo, aut fermentato perinde facere ad substantiam Sacramenti Corporis Christi, & materiam eius, quòd siuè vtatur quis forma Latinorum, aut Græcorum in Baptismo, validè baptizat. De materia autem Sacramenti Confirmationis loquitur absolutè, & sine limitatione asserens esse chrisma modo dicto confectum: ergo intelligitur materia necessaria necessitate Sacramenti: vel alioquin loquendo de materia proxima huius Sacramenti, de qua dictum est, nempe de vnctione in fronte, vnde colligam vnctionem in illa parte determinata esse magis de necessitate Sacramenti, quàm solius præcepti: nam si licet verba Canonis in definitione fidei distrahere, aut limitare ad non adiecta, vix poterit certitudo necessaria reperiri, & notari posset ille processus de obscuritate, & insufficientia: quia certa ab incertis non distingueret, nec declararet quod per se necessarium est, & essentiale, ab eo, quod adiicitur per modum accidentis, quòd in omni definitione, in quacunque materia, & potissimùm fidei, quæ debet non esse ambigua, est vitiosum. Vnde hic modus interpretandi 18 *Concilium discernit materiam liberā à necessaria. Loquitur absolutè, & sine limitatione de chrismate. Processus obscurus in definitione fidei non admittendus.*

tandi locutiones absolutas, & doctrinales plurima ministeria fidei redderet ambigua.

19 Confirmatur, quia Concilium ibidem agens de forma Baptismi docet quid in ea requiratur exprimi, declarat actum baptizandi, & personam baptizati, cum inuocatione Trinitatis de per se esse necessariò exprimenda: ac proinde validam esse formam Græcorum, quamuis non exprimatur in ea persona ministri: quia de his fuit controuersia, aut dubium inter aliquos, declarans etiam aquam miscendam vino esse ex præcepto; exponit etiam præceptum esse ecclesiasticum tantùm, quod perinde declarat Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 7. Præterea, agens de ministro huius Sacramenti dicit ordinarium esse Episcopum; extraordinarium verò Sacerdotem cum eadem limitatione Tridentinum *sess.* 7. *de Confirmatione canone* 3. loquitur. Idem etiam Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 5. declarat & distinguit materiam necessariam confessionis à libera: vnde colligitur absolutam locutionem Conciliorum in materia fidei definienda, aut daclaranda vniuersaliter intelligendam esse, & sine vlla limitatione, & comprehendere præcisè necessaria. Præterea cùm præmittat Sacramenta perfici ex tribus, nempe materiâ, & formâ, & personâ ministri intendentis facere, quod facit Ecclesia, intendit præcisè, quæ essentialiter requisita sunt in his definire: ergo loquens de materia remota, & proxima Sacramenti Confirmationis absolutè intendit ibidem præscripta, esse necessaria necessitate Sacramenti, & non præcepti.

Confirmatio dictorum ex stylo Concilij.

Materia necessaria, & libera confessionis.

Sacramenta perfici tribus.

20 Secundò, quòd communi appellatione chrisma pro oleo sumatur, & aliquando Patres hac appellatione vtuntur, intelligunt tamen oleum, quod per excellentiam magnum, & diuinum ipsi appellant, & antonomasticè pro chrismate, quo ab initio Ecclesiæ vtebantur, tam Græci, quàm Latini in hoc mysterio; non autem sumunt pro oleo simplici, quod non habet fragrantiam, sed pro oleo composito, & mixto ex variis liquoribus: vnde Dionysius de Ecclesiastica hierarchia, cap. 4. *Dicimus igitur vnguenti confectionem*, inquit, *esse collectionem quandam suauiter spirantium materiarum, quæ in se magnam vim, & copiam fragrantium qualitatum contineat.* Basilius eodem modo *in Psalm.* 132. exponit compositionem olei, quo vnctus est Aaron, & filij in Sacerdotes: *Oleum*, inquit, *illud Sacerdotale ex variis condimentis constabat; verum nullum illorum separatim tantam emittebat fragrantiam, sed mixtura illorum, & inunctio maximam reddebat redolentiam*, & patet hoc Exodi 30. *Hoc oleum vnctionis sanctum erit mihi*, &c. *& iuxta compositionem eius non facietis alíud*, &c.

Quomodo chrisma appellatur oleũ.

21 Hæc autem vnctio fuit figura eius, quæ in nouo Testamento fit, & in materia, & in significatione mystica: vnde Isidorus de Ecclesiasticis officiis lib. 2. cap. 25. *Chrismatis vnguentum Moyses primùm in Exodo, iubente Domino, composuit, quo primi Aaron, & filij eius in testimonium Sacerdotij, & sanctitatis peruncti sunt: deinde quoque & Reges eodem chrismate sacrabantur*, &c. *Sed postquam Dominus noster, verus Rex, & Sacerdos æternus, à Deo Patre cœlesti mystico vnguento est delibutus, iam non soli Pontifices, & Reges, sed omnis Ecclesia vnctione chrismatis consecratur, pro eo quòd membrum est æterni Sacerdotis, & regis*, &c. vbi agit de chrismate Confirmationis, quod idem censet esse cum illo, quod confecit Moyses.

Vsus chrismatis in veteri, & noua lege.

Eodem modo Petrus Damianus *serm. de Cœna Domini.* Rupertus *lib.* 5. *de officiis, cap.* 16. Ex quibus patet aliud vocari à Patribus oleum, aliud verò chrisma. Quod etiam docet Optatus Mileuitanus *lib.* 7. contra Donatistas: *Oleum*, inquit, *simplex est, & nomen suum vnum, & proprium habet; confectum iam chrisma vocatur in quo est suauitas, quæ cutem conscientiæ mollit*, &c. Ex quibus constat chrisma ex vsu Ecclesiæ non vocari oleum simplex, sed confectum, & mixtum, & fragrans, vt insinuat etiam Eusebius Cæsariensis *lib. demonstrat. Euangelicarum, cap.* 10. quin etiam Clemens Romanus *lib.* 7. *constitut*, *cap.* 23. distinguit inter oleum, & vnguentum chrismatis.

Chrisma ex vsu Ecclesiæ non vocatur oleum simplex, sed confectum.

Sed vt ad expressa testimonia progrediamur Irenæus *lib.* 1. aduersùs hæreses *cap.* 18. agens de modis regenerationis, quibus vtebantur Gnostici, asserit eos etiam vnctionis mysterium assumpsisse: *Post deinde*, inquit, *vngunt sacratum opobalsamo*, &c. & infrà: *Quidam autem eorum adducere quidem ad aquam superuacaneum esse dicunt, admiscentes oleum, & aquam in vinum*, &c. *mittunt super eorum caput, qui sacrantur, & hoc esse redemptionem volunt: vngunt autem, & ipsi opobalsamo*, &c. Hoc autem, vt benè ibidem adnotauit Feuardentius noster, actitabant ad imitationem Sacramenti chrismatis: quod ab Ecclesia didicerunt, quod argumento est chrisma ex traditione Apostolica, & institutione diuina fuisse compositum ex balsamo. 22

Item, Cyprianus id manifestè docet in serm. de vnctione Chrismatis: *Hodie in Ecclesia cum cæteris vnctionibus ad populum acquisitionis sanctificandum in participationem dignitatis, & nominis sacrum Chrisma conficitur, in quo mixtum oleo balsamum Regiæ, & Sacerdotalis gloriæ, exprimit vnitatem quibus dignitatibus initiandis diuinitùs est vnctio instituta*, &c. Quæ verba denotant diuinâ institutione ad materiam vnctionis requiri balsamum. Et infrà: *Hodie, vt diximus, vnguentum ad sanctificationem paratur, cuius fragrantiæ adolescentulæ, & nouellæ animæ accedentes ad fidem illectæ delectantur*, &c. *& sequuntur aromatum largitorem.* Et infrà: *Hoc oleo antiquitùs Sacerdotes sacrabantur, & reges*, &c. Et infrà dicit, *Antiquatis Mosaycæ legis cæteris ritibus huius vnctionis mysterium fuisse retentum. Cæteris*, inquit, *generali Sanctorum consensu damnatis non solùm in Regibus, & Sacerdotibus vnctionis honor permansit, sed in omnem populum Catholicum effusa est huius gratiæ plenitudo*, &c. 23

Vnctionem chrismatis retinuit Ecclesia à Synagoga.

Idem expressissimè docet Fabianus *in epist.* 2. *decretali, cap.* 1. causabant enim Episcopi non posse singulis annis Chrisma renouari ob defectum balsami in suis regionibus, ex quo conficeretur Chrisma, vbi respondens errorem reprobat, asserens in vltima Cœna Christum docuisse Apostolos chrisma conficere (sicut à sanctis Apostolis, inquit, prædecessores nostri acceperunt, nobísque reliquerunt) docétque per singulos annos renouandum, & vetus comburendum ex traditione Apostolica, quam Romana, Antiochena, Ierosolymitana, & Ephesina, in quibus sederunt Apostoli semper, & ab initio conseruarunt, &c. Pontifex confectionem chrismatis, & balsami esse docet diuinæ institutionis, quæ semper obseruata est.

Chrisma efficiendum docuit Christus in vltima Cœna.

Singulis annis renouandum.

Item Gregorius Magnus *in Cantic.* 1. *Botrus Cypri*, &c. *in Engaddi*, inquit, *balsamum gignitur, quod cum oleo Pontificali benedictione Chrisma efficitur*, &c. Concilium Bracharense secundum cap. 4. *Balsamum benedictum, quod pro salute animarum per Spiritus* 24

ritus sancti inuocationem consecratum, &c. Consulta Bulgarorum ad Nicolaum I. supponunt eandem traditionem. Quærunt enim, an verum sit quod dicebant Græci apud se chrisma oriri? *Græcos dicere perhibetis*, inquit Pontifex, *quòd illorum in patria chrisma, & oriatur, & ab illis per totum mundum tribuatur, & ideò nosse desideratis si verum sit? sed iam credimus quòd vestra solertia, quòd non verum sit animaduertat*, &c. ita Pontifex. Intelligebant Græci de balsamo, & chrismate, quod ex balsamo fit compositione, non verò de oleo simplici oliuarum, quod in pluribus habetur. Causa autem controuersiæ fuit, quòd Græci sibi vendicabant primatum in Bulgaros, quos etiam chrismarunt per Sacerdotes in schismate sub Photio, separatos ab Ecclesia, nec proinde ad hoc authoritatem habentes. Vnde Nicolaus curauit eos denuò chrismari per Episcopos Latinos, Legatos suos. Hinc opponebant Græci illud figmentum de materia chrismatis, quasi apud se esset: quod intelligi debet alludendo ad traditionem Apostolicam, & primam institutionem huius Sacramenti.

Amalarinus etiam Fortunatus, qui floruit sub Ludouico, cui nuncupauit opus de Officiis Ecclesiasticis *lib.* 1. *cap.* 12. agens de consecratione chrismatis: *Hîc*, inquit, *non oleum, sed & balsamum consecratur*, &c. *Odor balsami in oleo opinionem bonarum virtutum latè dispersam, operante gratiâ Spiritus sancti, demonstrat: Oleo additur balsamum, quia nitet in vultu Christi cœlestis splendor*, &c. Hugo de S. Victore de Sacramentis, lib. 2. part. 15. cap. 1. *Chrisma*, inquit, *est oleum cum balsamo mixtum, quo vnguntur capita Pontificum & regum, quo etiam baptizatos Sacerdos vngit in vertice, sicut eodem Pontifex per impositionem manus confirmandos vngit in fronte*, &c.

Item Magister in 4. dist. 23. totidem habet Innocentius III. *de vnctione*, cap. vnico, *Chrisma*, inquit, *quod ex oleo fit, & balsamo mysticâ ratione*, &c. & vt cæteros posteriores omittam, accedit vltimò Eugenius IV. loco citato. Ex his omnis ætatis testibus, habemus chrisma esse mixturam, & olei, & balsami.

Ex omnibus penè Patribus, & Conciliis, habemus quòd chrisma sit materia huius Sacramenti: nullus hactenus, ante præfatos Doctores, discreuit in chrismate materiam necessariam necessitate Sacramenti, ad materiã necessariam necessitate præcepti. Patres accommodant perinde proprietates vtriusque liquoris ad similitudinem rei, & proportionem requisitam ad significandum visibiliter effectum inuisibilem Sacramenti. Fabianus & Cyprianus dicunt hanc mixturam esse diuinæ institutionis: ergo nullum est fundamentum asserendi confectionem balsami esse tantùm præcepti, & non ex necessitate Sacramenti.

26 *Confirmatio ex propria significatione chrismatis. Suppositio ex dictis.*

Confirmatur, chrisma non denotat aliud, quàm dictam mixturam ex vsu Patrum, & Pontificum: neque enim prædicti, quos citauimus, aliter loquuntur de chrismate, quòd dicunt necessariò esse ex oleo, & balsamo, nisi prout traditio habet semper consetuata: neque alij Patres, qui in specie non exprimunt mixtionem hanc balsami, aliter intendunt materiam Sacramenti, quàm fuerit in vsu Ecclesiæ, secundùm primæuam traditionem, & institutionem Sacramenti; quando dicunt chrisma esse materiam Sacramenti, & à solo Episcopo confici debere, & illo confirmare.

Sic ergo argumentor ex forma ipsius Sacramenti, quæ non potest denotare nisi materiam per se, & essentialem Sacramenti ex institutione Christi, sed forma expresè denotat chrisma, *Confirmo te chrismate salutis*, &c. ergo chrisma, vt est compositio olei, & balsami, est per se materia necessaria huius Sacramenti. Vnde meritò Concilium Coloniense in doctrina de hoc Sacramento, negat oleum sufficere sine balsamo. *Argumentum ex veritate formæ, & significatione.* Si dicas esse partem integralem. Contrà, pars integralis non requiritur ad materiam sufficientem, & essentialem, quâ positâ Sacramentum esset validum, sed materia huius Sacramenti nequit esse sufficiens nisi chrisma; chrisma autem nequit esse sine balsamo, vtrumque patet ex dictis: ergo neque veritas formæ Latinorum subsistere, nisi respectu dictæ materiæ mixtæ: sed quidquid requiritur ex parte materiæ tanquam pars eius, vt subsistat veritas formæ, est essentiale, quia forma, vt falsa, nequit determinare materiam Sacramenti, neque esse vera practicè: ergo, &c. *Responsio. Impugnatur.* Deinde, qui dicunt balsamũ admisceri ex necessitate præcepti diuini, eo ipso ostendunt esse materiam necessariam, sine qua nihil fieret, nam præceptum diuinum de forma, aut materia Sacramentorum respicit essentialia, verbi gratiâ, de integritate confessionis mortalium, datur præceptum diuinum, & hoc ipsum facit confessionem esse nullam, nisi fuerit integra.

27 *Obiectio. Soluitur.*

Obiiciunt aduersarij quosdam Patres appellare materiam huius Sacramenti oleum. Respondetur etiam appellari opobalsamum ab Irenæo, & Bracharense II. *cap.* 4. dicit balsamum: intelligunt ergo Patres oleum pro confectione, & vnguento chrismatis.

Secunda obiectio.

Obiiciunt secundò, *cap.* 1. *de Sacramentis non iterandis*, vbi Pontifex rogatus, an denuò iterari deberet Confirmatio in eo, cui ex errore data fuit in oleo tantùm. Respondet non esse iterandum, sed cautè supplendum, quod incautè est omissum.

Responsio. Respondetur, vel ex confessione ipsorum aduersariorum materiam illam esse dubiam, & incertam: in tali autem casu Sacramentum ex communi Doctorum iterandum esse, saltem sub conditione: *Sacramẽtum dubium est iterandum sub cõditione.* nam si daretur in eo casu vnctio per balsamum solùm, aut per oleum etiam, non faceret ad propositum: quia præceptum de vnctione per Chrisma est de ipsa, vt supponitur, forma Sacramenti, vt per ipsam determinanda, quod & verba ipsius formę important; ergo si repeteretur vnctio, non repetitâ formâ, non esset sacramentalis. *Explicatur Pontifex.* Intelligit ergo Pontifex non iterandam Sacramenti solemnitatem ad euitandum scandalum, sed esse supplendum priuatè, dando Sacramentum de nouo, quoad substantialia, quod aliàs fuit dubium, aut certè nullum. Nam idem ipse Pontifex docet materiam Sacramenti esse chrisma, vt vidimus, nempe Innocentius III. qui etiam cap. præcedente de sacra vnctione similiter loquitur de Archiepiscopo Bracharensi, quòd non fuit vnctus ex defectu chrismatis, quem fecit ordinari per Cardinalem Albanensem, assistentibus duobus aliis Episcopis: quæ vnctio fuit sacramentalis, ac proinde repetita forma: hîc tamen dicit se suppleuisse, quòd prætermissum est: ergo etiam in secundo hoc casu non intelligitur Pontifex intendere tantùm supplementum accidentale, sed substantiale: neque ex modo illo loquendi id infertur.

Tertia obiectio.

Obiiciunt tertiò congruentiam, quia balsamum nequit haberi commodè ad sufficientiam, cuius vsus

vſus eſt in multis aliis: vnde Plinius docet ſolùm in Iudæa naſci, & vix inueniri parum: Deus autem non voluit Sacramentum, quod commune eſt omnibus ab eiuſmodi materia dependere.

Soluitur.

Reſpondetur hactenus ex Dei prouidentia non defuiſſe balſami copiam, vnde ex India affertur, quod licèt à Syriaco colore differt, in reliquis conuenit, & ſufficit ad materiam huius Sacramenti: vt patet ex declaratione Pauli III. & Pij IV. ſicut ad materiam conſecrationis calicis vinum in ſpecie ſufficit, licèt colore, vel aliis accidentibus, cum aliis hoc, aut illud non conueniat.

28 *Cum chriſmate ſanctificato, & hoc à miniſtro idoneo*, &c. Hanc particulam definitionis, quæ continet quartam circumſtantiam materiæ, ita explicat infrà: *Sanctificatum* (ſupple chriſma) *ſpecialiter ab Epiſcopo, vel ab alio, cui talis ſanctificatio poterit committi*, &c. Patet prima pars huius concluſionis, nempe requiri, vt chriſma ſit benedictum ab Epiſcopo, ex Florentino: *Chriſma*, inquit, *ex oleo & balſamo per Epiſcopum benedictum*, &c. Hoc autem dicitur neceſſitate Sacramenti. Vnde Patres, & Concilia vocant *ſanctum chriſma*, vt videre eſt locis citatis. Clemens Romanus *lib.7.conſtit.c.13.* Laodicenum *can.* 48. Conſtantinopolitanum I. *can.7.* Nicen. I. *ex verſione Arabica, can.68.* Baſilius *lib. de Spiritu ſancto, cap.27.* Tertullianus de Baptiſmo, cap.7. *Egreſſi*, inquit, *de lauacro inungimur benedicta vnctione*, &c. Fabianus ſupra eandem benedictionem docet. Cyprianus in ſerm. de vnctione chriſmatis: *Sanctificatis*, inquit, *elementis, iam non propria natura præbet effectum, ſed virtus diuina potentiùs operatur*, &c. ad eandem ſanctificationem alludit, ſeu potiùs eandem aſſerit, vt neceſſariam *epiſt.70.* in qua ex errore tum tolerato in Africa, ſeu quæſtioni, & interrogationi ſubiecto, negat quidem apud hæreticos eſſe verum Baptiſma, aut vnctionem. Cæterùm traditionem circa olei benedictionem neceſſariam ſupponit: *Vngi quoque neceſſe eſt*, inquit, *eum qui baptizatus ſit, vt accepto chriſmate, id eſt, vnctione eſſe vnctos Dei, & habere in ſe gratiam Chriſti poſſit. Porrò autem Euchariſtia, & vnde baptizati vnguntur, oleum in altari ſanctificatur: ſanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Eccleſiam. Vnde nec vnctio ſpiritalis apud hæreticos poteſt eſſe, quando conſtet oleum ſanctificari, & Euchariſtiam fieri apud illos omnino non poſſe*, &c.

Florent.
Requiri benedictionem.

29 Qui locus eſt clariſſimus, colligit enim Cyprianus, ex eo, quòd neceſſum ſit oleum chriſmatis in altari ſanctificari, ſicut & Euchariſtiam: apud hæreticos non eſſe veram vnctionem, quia non poſſunt ſanctificare chriſma. Hanc eandem comparationem ſanctificationis olei ad conſecrationem Euchariſtiæ in altari facit Cyrillus Ieroſolymitanus in Catecheſi 3. myſtagogica: ibidem etiam appellat *oleum exorcizatum*, ſeu exorciſmis ſanctificatum.

Hoc ipſum ſpectat ad confectionem, & renouationem chriſmatis in Paſchate, quam fieri debere, docet ex traditione Apoſtolica Fabianus Carthag. IV. *cap.36.* idem ſupponit, ſicut & Cyprianus *ſerm. de vnctione.* Concil. Vaſenſe *cap.3.* Toletanum I. *cap.12. cap. Omni tempore, de conſecrat. diſt.4. cap. Quoniam, de ſententia excommunicationis, in 6.*

Benedictionē eſſe debere Epiſcopalem.

Benedictionem verò eſſe oportere Epiſcopalem docet Synodus Romana ſub Sylueſtro cap... Toletanum I. *cap.20.* Carthaginen. II. *cap.2.* Carthaginen. III. *cap.36.* Hiſpalen. II. *cap.7.* Damaſus Papa *epiſt.4. de* C. Epiſcopis. Innocentius I. *in epiſt. ad Decentium Eugubinum cap.3.* Leo I. *epiſt.88.* Ioannes III. *epiſt. ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ.* Hinc reiicienda eſt ſententia Paludani *in hac diſt. quæſt.1. & 4.* qui negat benedictionem chriſmatis neceſſitate Sacramenti præmitti. Contrarium enim patet ex communi Theologorum, & hoc eſſe diuinæ inſtitutionis colligitur ex dictis. Congruitatem autem talis inſtitutionis ſubiicit infrà Doctor *reſponſione ad 2. obiectionem.* Reiicitur etiam Caietanus *3. part. quæſt.72. art.4.* aſſerens benedictionem præmiſſam à ſimplici Sacerdote ſufficere: quæ ſententia eſt ſingularis. Vnde vt dictis adiiciam authoritatem Dionyſij de Eccleſiaſt. hierarchia, cap. 5. *Diuina*, inquit, *inſtitutio ſacram hierarchicorum ordinum caremoniam, diuinique vnguenti confectionem, atque ſanctam altaris conſecrationem diuinorum Pontificum efficacibus facultatibus ſingulari munere attribuit*, &c.

Miniſtrum ergo huius ſanctificationis rectè conſtituit Doctor Epiſcopum tanquam ordinarium: an verò committi poſſit Sacerdoti ex delegatione, non videtur mihi aſſerere, neque etiam negare, ſed ex ſuppoſitione, quòd id committi poſſit ad complementum definitionis comprehendere: vnde in Reportatis hac eadem diſtinctione: *Sanctificatum*, inquit, *ſanctificatione Epiſcopali communiter.* Cæterùm aliqui eum pro parte affirmatiua citant, neque litera omnino repugnat: quamuis de illa commiſſione non diſſerat, ſicut de commiſſione ipſius miniſterij vnctionis, quæ fieri poſſet per delegationem Summi Pontificis, vt videbimus. 30

Sententia Ledeſmæ impugnatur.

Ledeſma *1. part. 4. quæſt.13. art.3.* putat ſolum Epiſcopum hanc delegationem facere. Sed hoc nullâ ratione fundatur; nam hic actus diuinâ inſtitutione competit ſolis Epiſcopis ſaltem ordinariè, & prohibitio excludit Sacerdotes; eſt enim actus Ordinis: diſpenſare autem in hoc iure non ſpectat ad Epiſcopum, ſed ad Romanum Pontificem, ſeu Concilium ab eo approbatum; & neceſſitas quæ ſupponitur, vt cauſa diſpenſationis, non poteſt cadere in diſtrictum vnius Epiſcopatus; nam facilis eſt recurſus ad ipſum Epiſcopum ſemel in anno: requiritur ergo neceſſitas alicuius Prouinciæ, aut regni ad minimum, ex defectu Epiſcoporum.

Non poſſe Epiſcopum delegare benedictionē chriſmatis Sacerdoti.

Et quamuis aliqui putant benedictionem chriſmatis, quo vnguntur in vertice baptizati, poſſe committi ab Epiſcopo Sacerdoti, quia hoc tantùm cæremoniale eſt. Hoc ipſum etiam nunc, neque olim fortè committi non potuit Sacerdoti ex authoritate priuata, quia hoc ipſum chriſma ex communi conſenſu Patrum, & Conciliorum, ac Pontificum, ſpectat ad munus Epiſcopale benedicere, ex communi conſuetudine Eccleſiæ, & ex traditione Apoſtolica emanauit talis vnctio, & benedictio chriſmatis, vt patet ex Dionyſio, Cyrillo *Catecheſi 2.* Concilio Vaſenſi, & Bracharenſi II. cap.37. *Item placuit, ſi quis Preſbyter poſt hoc interdictum auſus fuerit chriſma benedicere, deponatur: nam antiqui hoc canones vetuerunt*, &c. Sed nequit Epiſcopus diſpenſare in lege vniuerſali totius Eccleſiæ, aut Summorum Pontificum, aut etiam cæremonias ab Eccleſia ſtatutas, & approbatas mutare ex Trident. *ſeſſ.7. de Sacramentis in genere can.13.* Sed quid ſi fiat? Reſpondetur chriſma non benedici, neque eſſe idoneum ad ritus baptiſmales,

Chriſmatis benedictio Epiſcopo reſeruatur.

Cæremoniæ vniuerſales non ſubſunt Epiſcopo.

Trident.

les, quia hæc benedictio supponit authoritatem, quam non potest delegare Episcopus.

31 *Pontificis delegatio valida est.*

Summum tamen Pontificem per se, aut alium suo nomine delegare posse hanc facultatem consecrandi chrismatis, docent Caietanus, vt Victoria in Summa de hoc Sacramento: probabilem etiam docet Suarez *sect.2.in fine*, neque repugnat Soto: & id insinuat ad minimum Doctor, vt quæ sustineri possit: quoniam in calce quæstionis citat modum dicendi aliquorum, qui ita interpretantur dispensationem Gregorij Papæ, de qua infrà: vt putent eum constituisse singulos, quibus cum dispensauit quoad illum actum, Episcopos, hoc dando potuerunt consecrare chrisma, dicendo, non esse differentiam inter Episcopum, & Sacerdotem, nisi ratione potestatis, & non ratione characteris.

Sicut Sacramenti ministerium, ita & consecratio chrismatis potest delegari.

Sed quidquid de hoc sit, probari potest illa sententia: non magis declarant Patres, & canones ex institutione diuina, hanc potestatem consecrandi chrisma esse penes Episcopos solos, quàm ipsum ministerium Sacramenti, sed ministerium ipsum delegari potest, vt infrà videbitur: ergo & consecratio chrismatis. Antecedens patet, quia consecratio chrismatis est propter vsum eius in Sacramento; ideóque hic est altior, quia immediatiùs accedit ad sanctificationem, & effectum Sacramenti, cùm benedictio olei sit tantùm dispositio, & dedicatio materiæ.

32 *Secūda ratio.*

Potestas dispensandi in fine includit medium.

Secundò potestas dispensandi, seu delegandi facultatem ministrandi Sacramentum, includit potestatem etiam dispensandi, & delegandi facultatem benedicendi chrisma, sicut potestas finem includit potestatem in medium: casus enim esse potest, vt non possit haberi recursus quotannis ad Episcopum, vel certè fortè multis annis: ergo motiuum etiam dispensandi, quod est profectus populi: & necessitas Sacramenti, eo modo, quo necessarium est, perinde respicit potestatem delegandi, vtrumque ministerium.

Tertia ratio.

Quod magis recedit à diuino iure, & institutione, magis subest Ecclesia.

Tertiò, ministerium Sacramenti magis est determinatum diuinâ institutione, quantùm ad materiam, & formam, & ministrum, quàm benedictio chrismatis, quia hæc non habet determinatam formam, aut ritum, nisi ab ipsa Ecclesia, & diuersa est secundùm diuersum ritum Ecclesiarum: ergo magis congruit potestatem esse in Ecclesia delegandi hanc facultatem, quàm alteram, quæ est superioris Ordinis, & magis determinata, vt patet: quia materia, & forma determinata sunt à Christo, sicut & minister ordinarius, nempe Apostoli, & eorum successores, vt prædicti Patres & Concilia dicunt, & colligitur ex *Actis cap.* 8. *&* 19. sed quantò magis est quidpiam determinatum iure diuino, tantò minùs cadit sub potestate Ecclesiæ: ergo cùm determinatio benedictionis quantùm ad formam, & ritum subsit Ecclesiæ, magis potest eam delegare, quàm ipsum ministerium Sacramenti, quod delegare potest.

33 *Confirmatio.*

Confirmatur, quia si Ecclesiæ esset delegata potestas instituendi Sacramenta, Sacramentum esset simpliciter quantùm ad institutionem, & destitutionem rei sensibilis, in eius potestate: nunc autem ideò non est sub potestate Ecclesiæ, quia illa institutio non fuit ei concessa, sed ritus Sacramentorum, qualis est illa benedictio dicta, sunt simpliciter in potestate Ecclesiæ, ex Trident. sess. 21. cap. 2. vbi declarat, *hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, vt in Sacramentorum dispensatione, saluâ eorum substantiâ statueret, vel mutaret, quæ suscipientium vtilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi*, &c. magis expedire iudicaret. Hoc autem vnum ex illis esse potest pro rerum, temporum, & locorum varietate; vt patet: quia necessitas, quæ sufficit ad delegationem ministerij, sufficit etiam ad delegationem facultatis benedicendi, quam benedictionem ipsa Ecclesia mutare potest, quantùm ad formam, & ritum: ergo, &c.

Responsio. *Impugnatur.*

Dices requiri ex diuina institutione, vt benedictio fiat ab Episcopo, licèt forma, & ritus benedicendi subsit Ecclesiæ. Contrà, ideò benedictio spectat de congruitate diuinæ institutionis ad Episcopum, quia ministerium spectat ad ipsum, tanquam ad hierarcham, & ministrum: sed etiam tenendo hanc facultatem, etiam ex diuina institutione, dispensante in ea Ecclesia transire ad Sacerdotem; ita etiam interpretari debet diuina institutio, quantùm ad ministerium benedictionis similiter, vt committi possit tanquam accessoria, cùm eiusdem potentiæ sit disponere materiam, cuius est inducere formam proximè.

34 *Quarta ratio. Canones non obstant.*

Quartò, non est fundamentum, vnde negetur hæc facultas non posse committi, nisi quia canones aliquot, vt citati, id prohibent; quia nempe spectat ad Episcopum, sed non solùm id asserunt de confectione chrismatis, sed etiam de eius ministerio in Sacramento, vt dictum est: sed hoc recipit interpretationem ex Florentino, & ex facto Pontificum, vt canones prædicti prohibentes, vel asserentes non licere ministrari chrisma à Sacerdotibus, intelligantur secundùm facultatem, quam habet minister ordinarius, & non in casu dispensationis, & delegationis per Ecclesiam factam: ergo etiam possunt sic commodè intelligi, quantùm ad propositum.

Accedit etiam, quòd consecrationem altarium, & Ecclesiarum eodem modo prohibent canones fieri à non Episcopo, quæ prohibitio etiam fundatur in iure diuino, & non solùm Ecclesiastico, vt seruetur debitus ordo hierarchicus, dependentia, & debita subiectio Presbyteri ad Episcopum, vt D. Dionysius in prædicto cap. 5. insinuat: *Præcipuè verò, inquit, huic ordini hierarchico, pre ceteris ordinibus, diuina lex diuiniores ceremonias assignauit. Quocirca diuina lex sacram hierarchicorum ordinum ceremoniam (id est, ordinationem) diuinique vnguenti confectionem, atque sanctam altaris consecrationem diuinorum Pontificum efficacibus facultatibus singulari munere attribuit*, &c. tamen consecratio altarium potest delegari: ergo etiam confectio chrismatis delegari potest: nisi ostendatur ratio specialis, sicut potest esse in ministerio ordinum, seu eorum collatione.

35 *Quinta ratio. Concessio facta aliquādo.*

Vltimò tandem non leue fundamentum dispensationis aliquando factæ, desumi potest ex Toletano I. cap. 20. *In aliquibus locis, vel prouinciis Presbyteri dicuntur chrisma conficere, placuit ex hac die nullum alium, nisi Episcopum chrisma conficere*, &c. & Bracharen. I. citatum, & Hispalense II.

Responsio impugnatur.

Respondent aliqui hæc Concilia factum non approbare, sed potiùs reprehendere: quia prohibent. Contrà, eo ipso quòd factum irritum fuisse non declarent, neque repetendam esse Confirmationem factam ex tali chrismate, videntur supponere cum legitima primùm authoritate fuisse inductam consuetudinem, quam deinceps abrogant. Nec obstat quod dicit Florentinum aliquando ex concessione Sedis Apostolicæ simplicem

cem Sacerdotem illud ministrasse (supple Sacramentum Cõfirmationis) sed ex chrismate ab Episcopo consecrato. Respondetur hoc non probare, quin committi posset facultas conficiendi chrismatis, licèt non fuerit à Sede Apostolica tum concessa, quia non expedit extendere concessionem contra iura, nisi inquantùm causa eam exigit extendi: non requiritur autem extendi in eo casu, ad quem alludit Pontifex, qui est Gregorij Papæ ad Presbyteros in Sardinia, quia hi de facili ex vrbe, aut ab aliis locis vicinis potuerunt chrisma consecratum quotannis habere.

36 e *Et hoc à ministro idoneo*, &c. Hanc particulam ipse Doctor explicat: *Minister, inquit, est Episcopus, vel alius, cui committi poterit, ideò dicitur in generali à ministro idoneo*, &c. Episcopum esse ministrum ordinarium huius Sacramenti docet infrà *dist.* 24. *quæst. vnica*, éstque cum hac limitatione definitum in Florentino, & in Tridentino *sess.* 7. *can.* 3. *& sess.* 23. *cap.* 4. *can.* 7. vbi dicitur potestatem conferendi Confirmationem, & Ordines sacros pertinere ad Episcopos, ex proprio gradu, & ordinatione, qui præcipuè ad ordinem hierarchicum Ecclesiæ spectant. Patet ex iam citatis Clemente, Dionysio, Eusebio Papa epist. 3. Melchiade, Innocentio, Leone, Gelasio, Cypriano *epist.* 73. Chrysostomo *homil.* 18. *in Acta*. Et ne repetamus denuò, quæ dicta sunt, videantur Patres, quos citauimus, vel probando requiri benedictionem chrismatis Episcopalem, vel Confirmationem esse Sacramentum, & specialiter illa decreta, quibus negatur hæc facultas esse penes Sacerdotes, & reseruari Apostolis, & eorum successoribus ex *Act.* 8. *&* 19. vbi interpretes.

Error VVitclefi, & Armachani.

Hinc excluditur error VVitclefi, asserentis omnem Sacerdotem esse ministrum Confirmationis sufficientem, in eundem incidit Armachanus *lib.* 11. *de quæstionibus Armenorum, cap.* 4, & rem dubiam censet Durandus *hac dist. quæst.* 3. Nostrum Doctorem etiam in eandem sententiam adducit Suarez *dist.* 36. *sect.* 2. Sed ferè idem, inquit, sentit Scotus. Econtrà Sotus in contrariam ita diuellit, vt ne ex dispensatione etiam dicat posse Sacerdoti simplici hoc ministerium conuenire: vterque magis inuenit quod adiiceret Doctori, quàm quod ex illo referret.

Doctorem nõ esse in illa sententia.

37 Resolutio enim Doctoris in hac quæstione continetur in sola definitione assignata, & eius explicatione subiecta: opponit autem tres rationes, ad quas suo ordine respondet, iuxta diuersum modum dicendi aliorum. In responsione autem ad tertiam obiectionem iuxta fundamenta eius differit, & non resoluit illam difficultatem. An Episcopatus sit Ordo diuersus à presbyteratu: reseruando discussionem eius ad suum locum proprium infrà *dist.* 24. vnde non assertiuè, sed ex suppositione illius modi dicendi discurrit ad solutionem obiectioni conformem: *Et si istud*, inquit, *est verum*, &c. nempe distinctionem non esse inter Presbyterum, & Episcopum: iterum infrà: *quod si verum est*, &c. non esse autem veram dictam opinionem ipse infrà *dist.* 24. docet. Sed de hoc agendum erit in corpore quæstionis.

38 Interim obiiciunt Armeni illa loca ex Actis nihil concludere, potissimum primum locum; quia Philippus fuit non solùm Diaconus, sed & Apostolus, qui potuit confirmare, sicut & cæteri; tamen missus est ad Eunuchum Candacis Reginæ, vt ei prædicaret Christum, & eum baptizaret. Respondetur eum solùm fuisse Diaconum, vt tenent Chrysostomus, Rabanus, Beda in illum locum, & Hieronymus *in dial. contra Luciferianos*. Anacletus *in epist. decretali*. Innocentius *in epist.* ad Alexandrum: vnde ab Epiphanio connumeratur inter 72. discipulos. Et dicta ratio infirmatur, quia ex textu satis supponitur Philippus, adhuc fuisse in Samaria, quando fuerunt confirmati credentes baptizati per Apostolos, & mox admonitum à Spiritu sancto, vt veniret in occursum dicti Eunuchi.

Philippum fuisse Diaconum tantùm.

Obiicit secundò Armachanus 1. ad Timoth. 4. 39
Noli contemnere gratiam, quæ est in te per impositionem manuum Presbyteri. Respondetur Timotheum fuisse Episcopum, ex cap. 3. *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse*, &c. ideóque plerique interpretes illud Apocalypsis 2. *& Angelo Ephesi*, &c. Intelligi de Timotheo dicunt, & per septem Angelos dictarum Ecclesiarum intelligi Episcopos ordinatos in ipsis. Obiicit præterea *Actor.* 9. Paulum fuisse ab Anania confirmatum, qui ei manus imposuit, eúmque baptizauit. Respondetur illam manus impositionem intelligi de gratia curationis, seu gratis data, facta enim fuit ante Baptismum, neque alioquin signa Confirmationis visibilia ibidem refertur accepisse Paulum, nempe loqui variis linguis, sed tantùm recepisse visum.

Timoth. fuit Episcopus.

Manus impositio facta ab Anania fuit curatiua.

Obiicit tertiò, plures canones Toletan. I. *c.* 20. 40
vbi statuitur Diaconum nullo modo chrismare posse, sed Episcopi in absentia Presbyterum, vel in eius præsentia de iussu Episcopi. Huc spectat *canon.* 2. primi Arausi. vbi in absentia Episcopi tribuitur Sacerdotibus ius reconciliandi hæreticos, in mortis discrimine positos, cum chrismate, & benedictione consignari. Sic Innocentius I. *epist.* 1. *cap.* 6. vbi dicit Episcopum posse dare licentiam Presbytero imponendi manus, & signandi Catechumenos: & *cap. Omni tempore, dist.* 4. *Presbyter præsente Episcopo non signet infantes, nisi fortè ab Episcopo fuerit illi præceptum*: & *cap. Presbyter, dist.* 95. Ambrosius *lib.* 3. *de Sacramentis, cap.* 2. dicit, *Spiritum sanctum, & signaculum dari ad inuocationem Sacerdotis*. Ignatius *epist.* 13. manus impositionem inter munera Sacerdotis statuit.

Respondet Suarez, Bellarminus, & alij dictos canones referri ad quædam sacramentalia, seu ritus, non autem ad ministerium Sacramenti. Toletanum ergo intelligitur de vnctione in vertice, quæ fieri solet in Ecclesia Latina. Cæterùm hæc solutio non placet, quia & Diaconus solemni ritu baptizare potest ex commissione Episcopi in absentia Presbyteri, & consequenter adhibere chrisma cæremoniale, seu vnctionem in capite. Vnde Hieronymus in dialogis contra Luciferianos, *Ecclesiæ*, inquit, *salus in summi Sacerdotis dignitate pendet, cui si non exors quædam, & ab hominibus eminens detur potestas, tot in Ecclesiis efficientur schismata, quot Sacerdotes: inde venit vt sine chrismate, & Episcopi iussione neque Presbyter, neque Diaconus ius habeant baptizandi*, &c. ergo supponit Diaconum ius posse habere baptizandi ab Episcopo, non tamen sine chrismate, nempe in Baptismo solemni, quem intendit Hieronymus: & infrà idem docet: Et extra dubium est Diaconum baptizantem solemniter debere obseruare ritus; nunquam tamen licuit sic baptizare secundùm Hieronymum sine chrismate. Aduertendum insuper est, baptizandum non vngi chrismate ante, sed post Baptismum, in vertice, ante autem Baptismum vngitur oleo benedicto. Ex quo sequitur illam fuisse in vsu Diaconis ex Hieronymo, ídque congruè, cùm munus

Responsio Bellarmini, & Suarez.

Solutio illa impugnatur.

Chrisma rituale à Diacono ministrabatur.

munus baptizandi illis solemniter delegari consueuit in absentia aliorum ministrorum; ita etiam & potestas vtendi ritibus ab Ecclesia ordinatis, committi potuit, & debuit: non videtur ergo illa responsio facere ad intentum Canonis.

41 *Responsio ad Canonem Arausicani.* Ad Canonem Arausicani idem respondet dicendo non posse intelligi de hoc Sacramento; alioquin, inquit, non fuisset limitandum ad solos hæreticos; sed maiori ratione extendendum ad omnes fideles, in mortis discrimine positos, quando non adest Episcopus, qui eos confirmaret. Concilium ergo loquitur specialiter de hæreticis, quia non agit de Sacramento Confirmationis, sed de reconciliatione solenni, quâ olim ad gremium Ecclesiæ recipiebantur in quibusdam Prouinciis, cum quadam vnctione, seu consignatione chrismatis.

Reijcitur dicta responsio. Hæc responsio longè deuiat à scopo Canonis; nam talem vnctionem adhiberi pro reconciliatione hæreticorum non inuenitur in actis Ecclesiasticis, neque videtur magnam habere virtutem, aut proportionem ad aliquam significationem mysticam: siue enim hæretici vsum chrismandi merè cæremonialem adhibuerint in Baptismo, siue non, Canones statuunt ipsos non esse rebaptizandos, vel Baptismum non esse in eis innouandum; quod comprehendit etiam ea, quæ in Baptismo, secundùm ritum baptizandi adhiberi solebant. Si autem alludat ad Canones, quibus præscribitur recipiendos esse hæreticos cum vnctione chrismatis, non est dubium idipsum significare hunc Canonem Arausicani: sed ritus ille non intelligitur de chrismatione cæremoniali; sed sacramentali, qua conferebatur Confirmatio hæreticis, qui antea vsum eius non habuerunt, vt constat *ex can. 31.* Concilij I. Niceni ex editione Pisani, & Turriani; *ex can. 7.* Concilij I. Constantinopolitani; idem habet Laodicenum *cap. 7.* Arelatense I. sub Syluestro *can. 8.* & Arelatense II. *cap. 17.* quæ nullo modo intelligi possunt de alia chrismatione, quàm de illa, in qua datur Spiritus in Confirmatione. *Canones intelligũt chrismationem sacramẽtalem, & non cæremonialem.*

42 Leo Papa. Vnde Leo Pontifex *epist. 35.* baptizatum ab hæreticis dicit non esse rebaptizandum, sed ei hoc esse conferendum, quod ibidem defuit, vt per Episcopalem manus impositionem virtutem sancti Spiritus consequatur: & Gregorius lib. 9. epist. epistola 61. *Arianos*, inquit, *per manus impositionem Occidens, per vnctionem verò sancti chrismatis ad ingressum sanctæ Ecclesiæ Oriens reformat*, &c. Per *impositionem manus*, intelligit non Confirmationem, sed manus reconciliatrices per absolutionem, vt intelligit Glossa *de consecrat. dist. 4. cap. Arianos*, &c. quia distinguit Gregorius à chrismatione manus impositionem, tanquam diuersum ritum. Manifestum autem est per vnctionem chrismatis intelligi Sacramentum Confirmationis; vt patet ex Canone præcitato Concilij Constantinopolitani: *Recipimus*, inquit, *obsignandos* (supple hæreticos quos memorat) *siue vngendos primum sancto chrismate & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures, & eos signantes dicimus signaculum donationis Spiritus sancti*, &c. qui est ritus confirmandi ex Cyrillo suprà citato, & Arelatense I. *Si peruiderint*, inquit, *in Patre, & Filio, & Spiritu sancto eos fuisse baptizatos* (supple Arianos) *manus tantùm eis imponatur, vt accipiant Spiritum sanctum.* Et Arelaten. II. loquens de eisdem, & Bonasianis ritè, & ad inuocationem Trinitatis baptizatis, *Cùm chrismate*, inquit, *& manus impositione in Ecclesia recipi sufficit*, &c. *Gregor. Modus recõciliãdi Arianos.* Glossa. Cyrillus. Arelatense Concilium.

43 *Verus sensus Canonum.* Respondetur ergo præmissos Canones intelligendos esse de signatione, & chrismate sacramentali, quod conferre potuerunt Sacerdotes, & conferebant dispensatiuè, non solùm in Ecclesia Orientali, in qua ille mos etiamnum durat, sed etiam in aliquibus partibus Ecclesiæ Occidentalis: vt in sequentibus dicemus: hoc autem non tollit, quin Episcopus sit minister ordinarius necessitate Sacramenti. Huc etiã spectat Canon ille citatus *Presbyter:* qui, vt rectè adnotauit Suarez contra Sotum, est Martini Bracharensis, non Martini I. in Concilio Romano. Cæterùm malè ipse Suarez confundit illum cum Canone: *omni tempore*, quia in editione Martini Bracharensis diuersi sunt: nam primus est *canon 52.* alter verò *canon 51.* sed, vt credo, ideò confundit vtrumque, quo intelligatur, vt ipse vult cum Soto. Intelligi tantùm, vnctionem cæremonialem in vertice præscribi, in vtroque loco, siue vnus, siue sit canon diuersus: sed neque in vno, neque in altero assequitur intellectum canonum: quia reuera, vt dixi, diuersi sunt illi Canones in editione Bracharensis, seu collectis eius, & diuersa præscribunt. Vtrumque autem desumpsit ex Toletano I. *can. 20.* in quo, prout suprà notauimus dubio super commissione potestatis benedicendi chrisma, primum dicitur penè vbique obseruatum esse, vt absque Episcopo chrisma nemo conficiat: deinde vsus contrarium aliquorum locorum, & Prouinciarum, in quibus Presbyteri chrisma conficiebant: tertiò inhibitio illius vsus: *Placuit*, inquit, *ex hac die nullum alium, nisi Episcopum chrisma conficere, & per diæcesim destinare, ita vt de singulis Ecclesiis ad Episcopum ante diem Pascha Diaconi destinentur, aut Subdiaconi, qui confectum chrisma ab Episcopo destinatum ad diem Pascha possint ad tempus deferre:* deinde subdit quartò, quòd liceat Episcopo omni tempore chrisma conficere: quintò *sine conscientia Episcopi nihil penitus Presbyteri agere præsumant.* Sextò statutum verò est Diaconum non chrismare, sed Presbyterum absente Episcopo; præsente verò, non nisi ab Episcopo fuerit præceptum. *Canon Toletani trãscriptus à Martino Bracharensi.* *Discernitur in sua membra.*

Ex tribus ergo primis clausulis Canonis constat sermonem esse de confectione chrismatis, & eiusdem benedictione: quarta clausula potest referri ad idem, & etiam ad ipsum ministerium, siue vnctionem in fronte, sicut & sequentia: quia, vt ex Hieronymo ostendimus, licebat etiam Diaconis, sicut ex licentia solemniter baptizare, ita vngere chrismate in vertice; nunquam autem licuit ipsis cõfirmare. Oportet ergo hîc intelligi chrismare in eo sensu, quo nunquam liceat Diacono chrismare, aut licuit iure diuino vetante. Ad reliquos benè respondet præfatus Author, & Soto. 44

Ex his intelligitur ex parte, quid dicendum sit ad illud, quod Doctor asserit, nempe posse ex dispensatione Sacerdotem dare confirmationem; quod docet etiam Alensis *4. part. quæst. 18. m. 1. art. 3. §. 2.* D. Thomas *3. part. quæst. 72. art. 11. & in 4. dist. 7.* vbi reliqui Scholastici & Summistæ verbo *Confirmatio.* Nauarrus in manuali *c. 22.* Couarruuias *lib. 1. variarum, cap. 10.* & Canonistæ communiter. Aliqui tamen ad extrema procedunt dicentes, si ex diuina institutione Episcopus est minister huius Sacramenti, nullâ ratione potestatem esse in Ecclesia delegandi ministerium alteri; & in hoc videtur Durandus, & Caietanus suprà citati inclinare. Alij verò econtra dicunt, *Sacerdotem posse ex dispẽsatione confirmare.* Alensis. D. Thom. Nauarrus. Couar. *Sententia negantium.* Durand. Caietan.

cunt, quòd hanc poteſtatem poſſit Eccleſia committere inferioribus clericis, & Diaconis,& Subdiaconis, quin etiam laicis, modò ſint confirmati : ita Panormitanus *in cap. Extra, de conſuetudine*, citatur ; & Summa Angelica referens Innocentium, & Gloſſam *in cap. Manus , de conſecrat. diſt.5.* rectè hanc opinionem reiiciunt communiter Authores:& patet eius falſitas ex iis, quæ hactenus in hac quæſtione citata ſunt.

Sentētia Panormitani.

45 Probatur ergo ſententia communis , in qua non eſt dubius noſter Doctor , vt patet ex verbis allegatis, neque etiam obſcurus , vt dicit Suarez, neque etiam contrarius, vt dicit Soto : *Miniſter*, inquit,*eſt Epiſcopus,vel alius cui committi poſſet*,&c. vbi denotat miniſtrum ordinarium eſſe Epiſcopum , extraordinarium verò eum , cui committi poſſet,nempe Sacerdotem.

In primis id patet,ex Canonibus citatis, fuiſſe olim in vſu , & etiamnum retineri à Græcis latè probat Petrus Arcudius *lib. 2. de Confirmatione, cap.14.15.& 16.*& inter quæſtiunculas propoſitas Græcis , in Concilio Florentino numero vndecim, hæc fuit in ordine ſexta ; *quare Pontifices non inungant ſacro chriſmate,ſed Sacerdotes? cùm hoc Pontificibus ſit datum :* addit autem in fine Concilium: *Hæc à Latinis obiecta Mitilenenſis Præſul legitimè;ac ſecūdùm canones omnia diſſoluit, præterquam duo,videlicet ſeparationem matrimonij , & creationem Patriarchæ extra Conſtantinopolim* , &c. Hinc conſtat reſponſionem eius fuiſſe à Latinis acceptatam.

Arcudius.

Et Gregorius Protoſyncellus , qui interfuit, & ſubſcripſit Concilio, ſcribens mox contra epiſtolam Marci Epheſij de eodem argumento agit: *Latini*, inquit, *noſtros vngebant,& chriſmatos appellabant : quòd verò non ſecundùm rectam rationem iſta fierent , manifeſtum eſt : etenim cùm iniremus concordiam , nullam rationem contra nos afferre poterant ; ſed cùm orthodoxi eſſemus, & rectè ſentiremus,ab orthodoxis orthodoxi iudicati ſumus*,&c.

Gregor. Protoſyncellus.

46 Ad hunc ritum,ſeu conſuetudinem videtur alludere Hieronymus in dialogis contra Luciferianos, vbi dicit , *Non ad legis neceſſitatem , ſed ad Sacerdotij honorem pertinere , quòd baptizati deferantur ad Epiſcopos, vt illis manus imponant*,&c. Fortè intendit conſuetudinē inſinuare Eccleſiæ Orientalis,in qua vidit ab Epiſcopis raro,aut nunquam Confirmationis Sacramentum miniſtrari , quod confertur ſimul cum Baptiſmo, qui à ſolis Sacerdotibus miniſtratur : vnde Author quæſtionum veteris, & noui Teſtamenti *q.101. in Alexandria*, inquit,*& per totā Ægyptum, ſi deſit Epiſcopus, conſignat Presbyter*,&c.Hæc autem conſuetudo,retento illo priori ritu , quo Confirmatio ſimul cum Baptiſmo dabatur infantibus , aut aliis baptizatis, qui fuit antiquiſſimus , neceſſaria fuit : nam ſoli Epiſcopi non poterant ſufficere baptizādis,neque proinde etiam Cōfirmationi dandæ, ſi ſimul cum Baptiſmo ex vſu dari debuit:vnde mihi perſuadeo hanc fuiſſe originem illius diſpenſationis factæ ab initio, cum Sacerdotibus in Eccleſia Orientali,quæ vt plurimùm conueniebat in ritu.

Hieron.

Author quæſtionum veteris , & noui Teſtamenti.

Ritus baptizandi, & cōfirmādi ſimul.

Prædictum autem ritum docet Dionyſius de Eccleſiaſtica hierarchia cap.5.*Etſi enim à Sacerdotibus quædam ex Symbolis veneratione dignis perficiantur , verùm nunquam Deificam generationem,* (id eſt , Baptiſmum) *Sacerdos ſine diuino vnguento peraget , nec diuinæ communionis Sacramenta perficiet antequam Symbola communicatiua in diuinum altare impoſuerit*,&c.Eundem ritum tradit Clemens Romanus *lib. 7. conſtitut. cap.23. & epiſt.4.* Synodus Laodicena *can.*48. Cyrill.Ieroſolymitanus Catecheſi 3. *Et nobis*,inquit,*poſtquam ex aquis ſacri lauacri aſcendimus datum eſt chriſma*,&c. Nazianzen. *orat.*40. Chryſoſtom.*hom.2.in ad Coloſſenſes 2.*Cyrillus Alexandrinus *ad cap.55.Iſaiæ.* Theodoretus *in Cantic.c.1.*Damaſcenus *lib.4.fidei orthodoxæ,c.*10. & communiter Patres Græci : ex Latinis Tertullianus *de Baptiſmo, c.7.* Cyprianus *epiſt.*70. atque neceſſitas huius ritus magis vrgebat in primitiua Eccleſia ob perſecutionem, & pericula fidei, quæ erat ſufficiens ratio huius diſpenſationis : quem ritum deinceps Eccleſia Orientalis retinuit.

Dionyſ.

Clem. Rom. Synodus Laod. Cyrillus.

Nazianzen. Chryſoſt. Cyrill. Alex. Theodoret. Damaſc. Tertullian. Cyprian.

Data autem hac obſeruātia ritus,vel multi decederent ſine Confirmatione,& Baptiſmo,ſi ſimul ea dari oporteret,& ab Epiſcopo ſolo Confirmatio : videtur ergo in hoc ritu fundata prædicta conſuetudo , vel ad eum reduci ſaltem commodè poſſe,cùm alia nō occurrat certa eius origo.In Eccleſia autem Latina , quia non ſimul dantur duo hæc Sacramenta;ſed Sacramentū Confirmationis à ſolo Epiſcopo , atque vt plurimùm iis , qui per ſe reſpondere poſſunt , & ſunt capaces rationis, ideò non eſt vlla neceſſitas delegandi poteſtatem Sacerdotibus confirmandi chriſmatis.

Cur à Sacerdotibus in Orientali Eccleſia datur chriſma.

Cæterùm in Eccleſia Latina hic ritus etiam fuit obſeruatus , vt patet ex Tertulliano , & Cypriano citatis ex epiſt. etiā Cornelij Papæ ad Fabium Antiochenum, quæ eſt apud Euſebium *lib. 6. c.35.* ex Vrbano I. *epiſt. ad orthodoxos* ; qui mos abrogatus eſt à poſterioribus, maximè à Syluestro,datā pace Eccleſiæ,vt in vita eius habetur, & pro chriſmate Confirmationis,quæ ſimul cū Baptiſmo dabatur , ſubſtituit vt Presbyter liniret verticem baptizati ; & vt docet Rabanus *lib.1. de inſtitut. clericorum,c.*28. Hugo de S.Victore *lib.2.de Sacramentis part.7.c.3.* Verum eſt anteriores Pontifices explicuiſſe id,quod erat iuris diuini de miniſtro ordinario huius Sacramenti , & magis in vſu Eccleſiæ Occidentalis : non eſt ergo , quòd tam anxiè recurramus ad ſolam diſpenſationem factam à Gregorio ; cùm & conſuetudo Eccleſiæ Orientalis approbata in Florentino, & canones ſuprà citati , potiſſimum Niceni ſub diſtinctione loquantur de Epiſcopo, vel Presbytero , modum præſcribens, quo Ariani in gremium Eccleſiæ admitti debeant cum Confirmatione , & Euchariſtia : quem modum alia Concilia poſteriora in canonibus citatis amplectuntur.

47 *Idem ritus quandoque viguit in Latina Eccleſia.* Tertullian. Cyprian. Cornelius. Vrbanus. *Abrogatus à Syluestro.* Rabanus. Hugo.

Secundò,idem patet ex Gregorio,qui *lib.3.epiſtolar. epiſt.9.* ad Ianuarium Calaritanum prohibuit ne Sacerdotes chriſmarent in fronte. *Presbyteri* , inquit , *baptizatos infantes ſignare in frontibus chriſmate non præſumant : ſed Presbyteri baptizatos vngant in pectore , vt Epiſcopi poſtmodum vngere debeant in fronte*,&c. *Epiſtola* verò 26.ad eundem in fine ſic habet : *Peruenit quoque ad nos quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quòd Presbyteros tangere in fronte eos, qui baptizati ſunt , prohibuimus : & nos quidem ſecundùm vſum veterem Eccleſiæ noſtræ fecimus ; ſed ſi omnino hac de re aliqui contriſtantur, vbi Epiſcopi deſunt, vt Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chriſmate tangere debeant concedimus*,&c.

48 *Secunda ratio.* Gregor.

Inhibitio facta,& ſcandalum ex ea ortum ſupponit conſuetudinem contrariam viguiſſe in Sardinia , neque factum vt irritum annullat Gregorius , ſeu declarat nullum ; aliàs ordinaret vt iterum ab Epiſcopis ſignarentur in fonte baptizati. Præſumptio fortè de nullitate Confirmationis ſic factæ à Presbyteris , occaſionem ſcandali dedit , aut certè conſuetudo renouata , quæ fuit ab initio legitimè introducta , & continuata , & in aliis partibus in vſu fortè vt in Hiſpania ; vt patet

Diſpenſatio facta à Gregorio.

patet ex Canonibus suprà citatis in commento de chrismatis benedictione.

49 Accessit & necessitas illius insulæ, in qua rurales penè omnes incolæ erant idololatræ; vt patet *ex epistol.* 23. 25. & hac ipsa 26. quibus paucitas Episcoporum non sufficiebat consignandis in baptismate per chrismationem, quæ tum simul cum Baptismo fiebat ex consuetudine primitiuæ Ecclesiæ, quæ ex *Actor.* 8. *&* 19. significatur. In ea autem insula non videntur plures fuisse Episcopi, quàm tres, Cyriacus, Fœlix, & Ianuarius: vel ergo intermittenda erat hæc consuetudo baptizandi, & simul chrismandi infantes, vel certè differenda chrismatio contra consuetudinem; vtrumque sine scandalo fieri nequiuit in eo rerum statu, & necessitate conuersionis: scandalo ergo causam dedit intermissa consuetudo, & fortè dubium in populo ortum de Confirmatione aliàs factâ à Presbyteris. Et fortè hanc causam præoccupant illa Gregorij verba, *Nos quidem secundùm vsum veterem Ecclesiæ nostræ fecimus*, &c. scilicet particularis Romanæ: neque obiicit decreta antiqua, tanquam factum esse nullum declarantia: ergo interpretari debent ita, vt licèt Episcopo, tanquam ex iure diuino ministro ordinario, conueniat chrismare; non tamen ita indispensabiliter, quin ex commissione idoneus ad hoc minister sit Sacerdos: quam interpretationem, & facilitas dispensandi ad euitandum scandalum, & ipsa dispensatio facta confirmant; quin etiam probant priorem vsum fuisse ratum à Gregorio, quantùm ad valorem Sacramenti.

Causa dispensationis.

Confirmatio à Presbyteris data fuit rata.

50 Confirmatur hæc potestas dispensandi ex Florentino, & Tridentino suprà citatis; Florentinum enim admittit ipsam dispensationem factam, & alludit, postquam enim definiit ministrum ordinarium huius Sacramenti esse Episcopum, subnectit de ministro per dispensationem: *Legitur tamen aliquando*, inquit, *per Apostolicæ Sedis dispensationem ex rationabili, & vrgente admodum causa simplicem Sacerdotem chrismate per Episcopum confecto, hoc administrasse Confirmationis Sacramentum*, &c. inde addit limitationem illam ministri ordinarij, quam adiecit etiam Tridentinum. Eandem dispensationem fecit Leo X. & Adrianus VI. fratribus nostri Ordinis ad conuersionem Indorum. de quo priuilegio videatur Rodriquez *tom.* 1. *quæstionum regularium q.* 19. *art.* 3. quin etiam concessum fuit idem Patribus Societatis Iesu à posterioribus Pontificibus, & vtrisque facta est potestas vtendi chrismate antiquo primò per triennium; secundò per quadriennium: vide eundem *quæst.* 31 *art..* vnde meritò Concilium Senonense in doctrina de hoc Sacramento dicit concedi posse hanc facultatem per priuilegium.

Confirmatur.

51 His suppositis concessionem Gregorij variè interpretantur Doctores; & iuxta varios modos dicendi Doctor resoluit obiectionem tertiam factam contra definitionem Confirmationis suprà præmissam, speciatim illam particulam de ministro ordinario, qui dicitur esse Episcopus. Aliqui ergo dicunt indulsisse Gregorium vt oleo, & non chrismate linirent frontem: sed vt benè Doctor, hæc Glossa repugnat literæ. Alij dicunt nihil concessisse, vt Glossa ibidem, sed permisisse tantùm vt facerent: sed etiam repugnat literæ; neque Gregorij sanctitati congruebat, vt scandalum in præiudicium veritatis, & doctrinæ in materiam fidei, & Sacramentorum timeret, aut permitteret; quod longè abfuit ab eius constantia, & vigilantia: meritò hæc exploduntur non solùm à Doctore, sed etiam ab Alensi, & Richardo, qui illos modos dicendi adducunt. Tertiò respondent quidam eum errasse vt hominem; sed hoc etiam falsum, & iniuriosum est: nam si prætensa decreta Vrbani, Leonis, & aliorum in eo sensu, quo ea intelligi volunt isti, sumantur, proculdubio non ea ignorauit Gregorius; qui suprà *epist.* 9. secundùm illa decreuit, & in hoc ipso loco supponit ea in vsu veteri Romanæ Ecclesiæ. Error ergo iste esset perniciosus Gregorio, & magis præiudicaret quàm permissio, quia processit ex plena notitia decretorum, contra quæ (ex mente aduersariorum loquor) sanciuit, non veluti in re adhuc dubia, & probabili, quia verba rem certam, & indubitatam sonant, & exercitium potestatis supremæ. Falsitas autem huius responsionis patet ex dictis, & infirmatur expressè ex Florentino, & Senonsi, & tacitè ex Tridentino, vt cætera omittam.

Varia expositiones decreti Gregoriani. Duo modi dicendi refelluntur.

Tertia interpretatio refellitur.

Gregorius ex authoritate decreuit.

Alij respondent, posse Pontificem dispensare cum quolibet confirmato, vt posset dare Confirmationem: sed responsio hæc reiecta est suprà. Respondet Adrianus non loqui Gregorium de vnctione sacramentali, sed cæremoniali, quam prohibuit Gregorius, vel ob periculum, vel certè, quia non fuit solita. Sed hæc responsio non attingit sensum canonis, neque in re, neque vt communiter intelligitur; vt patet ex Conciliis citatis, quę ad hanc Gregorij dispensationē potissimùm alludunt, quia per modum dispensationis cuius initium, & origo sciatur, non habetur facta à Sede Apostolica inter canones, qui fuerunt ante Florentinum, alia, quàm Gregoriana. Præterea ibi Gregorius loquitur de vnctione tantùm in absentia Episcopi factâ, quam non concedit fieri in præsentia eius, neque absolutè, neque etiam de mandato ipsius Episcopi: ergo textus eius, & concessio non potest referri ad solam cæremonialem, quæ fieri potuit ex decreto Syluestri. 52

Quarta interpretatio.

Quinta interpretatio.

Refellitur.

Alium præterea modum respondendi adducit Doctor, suppositâ Glossâ capituli, *Olim idem erat Presbyter, & Episcopus*, &c. quod est Hieronymi ad Titum *cap.* 1. & ex Glossa in cap. *Legimus in Isaia*, &c. *dist.* 93. vbi Glossa prima in verbo *postea*, & Glossa altera in cap. *Olim*: ita explicant Hieronymum in locis præfatis, quasi dixerit differentiam inter Episcopum, & Sacerdotem non fuisse iuris diuini, aut Ordinis, sed tantùm ex Ecclesiastica electione, quâ vnus ex Presbyteris constitutus est super reliquos ad excludendum schisma. *Quòd si hoc*, inquit Doctor, *est verum, Gregorius benè potuit illos Sacerdotes subiectos Ianuario licentiare ad Confirmationem*, &c. quia sic tantùm dispensaret in iure positiuo Ecclesiastico, nec conferret illis aliquid, quod aliàs iure, & institutione diuina non conueniret.

Sexta interpretatio.

Responsio Doctoris ex principijs Glossarum, quæ non sequitur.

Hanc responsionem non rectè intelligunt aut Suarez, aut Sotus; quasi ex sententia Doctoris sit, cùm tamen ex suppositione dictarum Glossarum, quæ ita intelligunt Hieronymum, sententiam illam applicat ad quæstionem & responsionem obiectionis; & datâ veritate antecedentis, conclusio optimè sequitur, & tollit difficultatem, quæ magis in hac quæstione torquet, quomodo scilicet potuerit Pontifex, ea, quæ sunt propria iure diuino Episcopo, conferre Sacerdoti simplici, cùm minister spectet ad essentialia Sacramenti.

Malè attribuitur ipsi, tanquam asserta.

53 *Obiectio Suarez, & Soto.* Sed obiiciunt præfati Authores tempore Gregorij simplices Sacerdotes fuisse distinctos ab Episcopis, vt patet ex decretis anteriorum; & ex hac ipsa concessione, quæ limitatur ad absentiam Episcopi. *Respondetur.* Sed hæc replica nescio quid faciat ad propositum; vis enim responsionis Doctoris est, ex hypothesi, quod in ordine, aut institutione diuina, nulla fuit differentia ab initio inter Sacerdotem, & Episcopum; ita etiam nec nunc esse, ac proinde iure diuino, & institutione Sacramenti perinde spectare eius collationem ad Episcopum, & Sacerdotem simplicem; inter quos datâ hypothesi, si admittatur, est differentia solùm iure Ecclesiastico, in quo dispensare potuit Gregorius. Illi ergo Authores vt aliquid agerent, deberent hanc differentiam statuere iure diuino, & impugnare Glossam, quod difficulter posset Soto, qui infrà *dist.* 24. *quæst.* 2, *art.* 3. *& lib.* 10. *de Iustitia & iure, q.* 1. *art.* 2. docet Episcopatum non esse diuersum Sacramentum à Presbyteratu, aut imprimere diuersum characterem. Item ex alia parte, vt teneri debet, Confirmationem fundari in potestate Ordinis: sequitur ergo fundari in potestate characteris Presbyteralis, qui & idem est, ac Episcopalis, per ipsum: si dicatur Episcopum habere dignitatē diuersam, de hac dignitate quæritur an sit iurisdictionis, cùm non sit Ordinis, cùm alia ad ministerium non deseruit, neque imaginari potest, quia omnis potestas actiua in hierarchia, & hierarchis Ecclesiasticis ad alteram harum reduci potest, & debet; nempe ordinis, aut iurisdictionis. *Posse suspendi actum iurisdictionis.* Si est iurisdictionis, actus eius suspendi potest maximè in sententia D. Thomæ, vt annotauit Scholiastes *scholio* 2. cùm potestas inferiorum prælatorum, quæ est iurisdictionis, dependeat à Vicario Christi; & hoc argumento Doctor infrà *dist.* 24. *quæst. vnica*, probat Episcopatum esse diuersum Sacramentum à Presbyteratu. Malè etiam videtur Suarez discursum Doctoris assumpsisse, quasi diceret omnes, qui ordinabantur in primitiua Ecclesia Sacerdotes, ordinatos etiam fuisse Episcopos, quasi diuersi essent, quia sic ratio Doctoris nihil concluderet, quæ reducitur ad Glossam, quæ tollit differentiam inter simplicem Sacerdotem, & Episcopum, quantùm ad diuinam institutionem: postea verò prælationem vnius præ aliis, inductam esse, ad tollenda schismata iure Ecclesiastico.

54 *Explicatur vera sententia Hieronymi.* Cæterùm, hæc non est vera sententia Hieronymi: quia, vt ipse in dicto capite *Legimus*; *Quid facit*, inquit, *excepta ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat?* Supponit ergo aliquid conuenire Episcopo, nempe ordinare, quod non competit simplici Sacerdoti, & hoc ex prima institutione, & differentia vtriusque ab initio. *Agnoscit differentiam inter ordines.* Idem docet in dialogis contra Luciferianos *cap.* 4. idem significat de Confirmatione: *Quod si hoc loco quæris*, inquit, *quare in Ecclesia baptizatos, nisi per manus Episcopi non recipiat, quem non asserimus in vero baptismate tribui? Disce hanc obseruationem ex ea authoritate descendere, quod post ascensum Domini Spiritus sanctus ad Apostolos descendit; & multis in locis idem factitatum reperimus ad honorem potiùs Sacerdotij, quàm ad legis necessitatem*, &c. Loquitur de lege salutis, quantùm ad baptizatum, qui alioquin sine impositione manus Episcopalis, saluari potest, vt patet ex sequentibus, vbi subiungit rationem: *Nam si ad Episcopi tantùm imprecationem Spiritus sanctus defluit, lugendi sunt qui in viculis, aut in castellis, aut in remotioribus locis per Presbyteros, & Diaconos baptizati ante dormierunt, quàm ab Episcopo inuiserentur*, &c. Et hanc manus impositionem ab Episcopo reducit infrà ad *Actor.* 8. vbi missi sunt Petrus, & Ioannes, vt imponerent manus Samaritanis. Videatur in sequentibus. Interim hoc indicasse sufficit, quia quæstio aliàs infrà suo loco erit disputanda *dist.* 24. *quæst. vnica.* Nomen autem Episcopi, & Presbyteri in primitiua Ecclesia satis fuit commune, & synonymum, vt probat Hieronymus in dicto cap. *Legimus*, &c. quod desumptum est ex epistola ad Euagrium.

Obiicit Doctor contra illam solutionem fundatam in Glossa, in primitiua Ecclesia non leguntur fuisse alij Sacerdotes, quàm Apostoli, & illi qui soli leguntur in Scriptura confirmasse, tunc si omnes Sacerdotes fuerint Episcopi, vel æquales, quantum ad istum actum: ergo solis Episcopis debetur ex officio. Respondet quòd nulli alij erant Sacerdotes præter Apostolos; quia illi soli tum potuerunt sufficere; vel si erant, detulerunt Apostolis, &c. Hæc responsio non est ex sententia Doctoris asserta, sed iuxta opinionem Glossæ, ad quam sequitur, & contra quam fit obiectio; ex qua respondetur obiectioni. 55

Probabile autem est in initio quamdiu Ecclesia fuit in Iudæa, solos Apostolos fuisse Sacerdotes, & etiam Episcopos; non tamen, quà Sacerdotes erant, confirmabant, sed quà Episcopi; vt patet ex Eusebio Papa, Damaso, Innocentio I. Ioanne III. Chrysostomo citatis. *Apostoli quà Episcopi confirmabant.* Cæterùm propagata Ecclesia ad Gentes, fuerunt alij Episcopi, & Sacerdotes præpositi per Apostolos, vt constat ex epistolis ad Titum, & Timotheum, vbi interpretes de ordinatione Pauli, & Barnabæ habetur Act. 13. *Tunc ieiunantes, & orantes, imponentésque eis manus dimiserunt*, &c. *Ordinarunt aliàs Episcopos.* Quod ita intelligit Chrysostomus in hunc locum. Leo I. *epist.* 81. aliàs 79. ad Dioscorum; OEcumenius, Lyranus, & alij. *Chrysost. Leo Papa. OEcumen. Lyranus.* Neque apparet sufficiens fundamentum id negandi, aut conuincens: & *Actor.* 14. vbi sermo est de Paulo, & Barnaba; *Et cùm constituissent eis per singulas Ecclesias Presbyteros*, &c. vbi Glossa ordinaria, & Carthusianus intelligunt Episcopos: *Glossa ord. Carthusian.* quamuis tam Presbyteri, quàm Episcopi tum nomen synonymum fuit: & cap. 15. *Vt ascenderunt Paulus & Barnabas, & quidam alij ex illis ad Apostolos, & Presbyteros in Ierusalem super hac quæstione*, &c. Ergo tum fuerunt præter Apostolos alij Presbyteri in Ierusalem, qui fuerunt Episcopi, qui etiam seniores dicuntur, & Concilio Apostolorum super legalibus interfuisse dicuntur, *& scripserunt Apostoli, & seniores*, &c. quos Hieronymus *epist.* 19. quæ est 11. inter Augustini epistolas, vocat Presbyteros.

Vltimus modus interpretandi concessionem Gregorij est apud Doctorem, §. *Quartus modus dicendi*, &c. per eam Pontificem facere potuisse quemlibet Sacerdotem simplicem illius regionis Episcopum, quantùm ad illum actum. 56 *Vltima interpretatio.* Hæc responsio conformis est Richardo hac dist. art. 2. quæst. 1. ad 3. *Potestas confirmandi*, inquit, *vt quidam dicunt, fundatur super dispositione Vicarij Christi, qui sicut disposuit, quod omnes Episcopi confirmare possunt, ita disponere posset, vbi, & quando exigeret ratio, quòd Sacerdotes non Episcopi confirmare possint, quia super corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, habet Papa plenitudinem potestatis*, &c. Fundat ergo potestatem confirmandi in iurisdictione, non in ordine, vt patet ibidem, hanc differentiam eius statuens à potestate consecrandi Eucharistiam.

charistiam. Vnde quæstione sequenti, ex eadem sententia, quam aliorum nomine citat, negat Episcopum degradatum posse confirmare validè, quia ablata est ei omnis iurisdictio, in qua fundatur valor talis actus.

Ex hac sententia, seu modo dicendi aliorum, sequela opinandi Doctor rectè adducit illum modum explicandi: nam dato, quòd character sit idem in Presbytero, & Episcopo, & sola differentia sit ratione iurisdictionis collatæ à Vicario Christi in ordine ad actum confirmandi, benè sequitur quòd concedendo eandem authoritatem simplici Sacerdoti, fieret, quoad illum actum Episcopus, id est, iurisdictionem Episcopalem habens, licèt non ordinariam, sed delegatam.

57 *Sotus. Suarez. Malè interpretātur Doctorem. Eorum obiectiones.*

Hunc modum explicandi concessionem Gregorij, Sotus, vt proprium Doctoris citat, & post eum Suarez: & impugnant, quia Pontifex non potest ordinare Episcopos absentes. Secundò, quia non potest ordinare eos ad vnum effectum, & non ad omnes, quia sic essent ordinati semi-Episcopi: sed non mirum si errauit Sotus in mente Doctoris cùm errauerit in inscriptione illius decreti, quod citat tanquam scriptum ad Ianuarium Constantinopolitanum, & Episcopum Græcanicæ Ecclesiæ: nec est quòd vagentur hallucinantes ad mentem Doctoris; clarum enim est ex textu eum loqui de iurisdictione Episcopali, & ex mente aliorum, quoad illum tantùm actum. Vnde subiicit: *Non tamen conferendo sibi simpliciter gradum Episcopalem, nec quantùm ad alios actus*, &c. Dando hunc actum consistere in iurisdictione, & non in ordine proximè, facile est inuenire differentiam inter gradum Episcopalem simpliciter, & potestatem delegatam ad aliquem actum determinatum.

58 *Doctrina responsionis præmissa refellitur.* Trident.

Doctrina tamen in qua fundatur hic modus explicandi cōcessionem Gregorij, licèt quorumdam sit Canonistarum, non est vera, neque tenenda post Tridentinum sess. 23. cap. 4. *Sacrosancta Synodus declarat præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt ad hunc hierarchicum ordinem*, &c. *eósque Presbyteris superiores esse, ac Sacramentum Confirmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare*, &c. *quarum functionum potestatem reliqui inferioris ordinis nullam habent*, &c. Idem habet *can.* 7. de authoritate, quam habent Episcopi ratione sui ordinis, vt superiores sunt Presbyteris, loquitur Concilium, iuxta declarationem antiquorum Canonum ex institutione Christi: & comparatio est inter ipsos, & Presbyteros simplices, quantùm ad id, quod vtrique ex propria ordinatione est proprium.

Ex his quatuor modis explicandi concessionem Gregorij, quorum quilibet sustinet ipsam concessionem, vt validam, & ex ipsa obiectione facta à Doctore, quæ non est contra concessionem; sed ex ipsa concessione, probando simplicem Sacerdotem posse confirmare, secundùm illam particulam definitionis de ministro idoneo, quem infrà declarat esse Episcopum, nempe ordinarium ministrum, vel eum, cui committi poterit, nempe Sacerdotem, ex commissione, seu dispensatione. Ex his, inquam, satis colligitur nec Doctorem esse dubium in hac sententia, neque sentire cum aliis, qui negant posse dari hanc dispensationem, datò quòd Episcopus sit minister ordinarius ex institutione diuina.

Vltima probatio. Sacerdotem posse ordinare ex commissione in aliquibus gradibus.

Vltimò tandem probatur conclusio præmissa ex simili, quia non magis negant Patres, & Canones potestatem confirmandi esse apud Presbyteros simplices, quàm ordinandi: sed hæc, vt suo loco dicetur, potest, quoad aliquos ordines committi Sacerdoti simplici: ergo & illa.

59 *Quomodo cōueniat posse Sacerdoti cōfirmare?*

Petes quomodo hæc facultas conueniat Sacerdoti, cui committitur, an ex sola iurisdictione delegata? an partim etiam ex ordine? Si primum, non est fundamentum, quin possit committi non Sacerdoti, sicut ei committitur facultas baptizandi; quamuis hæc ad Sacerdotem, & Episcopum specta t: si secundum; sequitur, quòd posset reduci in actum, sicut & potestas consecrandi Eucharistiam.

Responsio ex ordine remotè, ex iurisdictione conuenire.

Respondetur, quòd ratione vtriusque competàt capacitas confirmandi Sacerdoti, cui confertur potestas præfata: ordinis quidem remotè, & inchoatè; proximè autem ratione concessionis, & quasi reducētis potestatem remotam in actum; inde nequit committi non Sacerdoti; neque Sacerdos sine tali concessione quidpiam validè faceret. Causa à priori est institutio Christi, quam ex definitione Ecclesiæ, & consuetudine interpretamur. *Institutio est causa à priori.*

Congruentia institutionis.

Congruentia institutionis est, quia Sacerdos ex officio, & sua ordinatione habet potestatem in corpus Christi mysticum, quantùm ad ius baptizandi proximum, ex eo quòd habeat potestatem proximam super corpus Christi verum, & priorem habet cum subordinatione ad Episcopum: cùm ergo, sicut suprà ad initium commenti dictum est, Confirmatio ordinetur ad Baptismum, tanquam complementum eius, & perfectio, ex Patribus, ita congruum fuit, vt Sacerdos ratione sui gradus, habeat hanc capacitatem; quæ quidem non est proxima, quia actus est proprius Episcopi secundùm diuinam institutionem, ex gradu suo, tanquam in potentia proxima constituti (& sic intelligo Episcopum esse ministrum ordinarium, cui hæc potestas ordinandi competit per ordinem, & non per voluntatem extrinsecam, distinctam ab ea quæ est ordinationis, & institutionis Sacramenti,) ac proinde cùm differat à Sacerdote gradu, & ordine, nequit actus proprius eius conuenire inferiori hoc modo; benè tamen remotâ capacitate, ratione gradus Presbyterij, vt comparatur ad corpus Christi verum, quæ est eminentissima potestas comparata ad reliqua omnia, quantùm ad perfectionem intentionis. *Quid ex ordinatione competit? Habet ex ordine remota capacitate.*

60 *Eminētia ordinis sacerdotalis.*

Congruum ergo est vt contineat in se eminenter, inquantùm compatibile est cum debito ordine hierarchiæ ministrorum, reliquas potestates ordinis in corpus Christi etiam mysticum. *Eminenter*, dixi, quia sicut par in par non habet eminentiam, ita Presbyter neque proximè, neque remotè manens in suo gradu, potest ordinare alium Sacerdotem. Et si dicas Episcopum posse ordinare alium Episcopum, quamuis sint pares. Respondetur de hoc constare ex Ecclesiæ definitione, & ex Scriptura contrarium est quantùm ad primum, vt suo loco videbitur. *Nequit ordinare Episcopum.*

Interim sequendo rationem à congruitate cùm non detur processus in infinitum, & gradus supremus in Ecclesia, quantùm ad potestatem ordinis in corpus mysticum, sit Episcopatus, congruum erat vt possit ordinare alios pares; idque necessitas Ecclesiæ exigebat: non fuit autem congruum,

gruum, vt hoc possit Sacerdos simplex: quia inferior est, & subordinatur Episcopo, quoad gradum, quem habet in Ecclesia, & potestatem in ipsa, quæ est corpus mysticum. Neque congruit vt parem possit ordinare, quia prouidere de ministris, spectat ad hierarcham, cuius potestas primaria est.

Nequit ordinare Diaconum.

Non potest etiam ordinare proximè, aut remotè Diaconum, quia licèt sit inferioris gradus: tamen est minister Episcopi ex diuina institutione, ideóque congruum fuit, vt eius ordinatio ad Episcopum spectaret, ne turbaretur ordo hierarchiæ, si ordinari possit minister proximus Episcopi, licèt sit etiam Sacerdotis, independenter ab ipso Episcopo: nam in politia princeps ipse eligit eos, qui proximè ad suam personam accedunt in familia, & famulatu, licèt per inferiores possit ordinare reliquos.

61 *Potestas remota ordinãdi aliquos, est in Sacerdote.*

Cæterùm, vt dixi, potestas in corpus Christi mysticum, quantùm ad ordinationem inferiorum potest committi Sacerdoti, propter eminentiam sui gradus, neque in hoc turbatur ordo hierarchicus; ac proinde ad ordinandum habet potestatem remotam, quoad prædictos gradus: habet etiam potestatem ex sua ordinatione in corpus mysticum, quantùm ad ministerium Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ Vnctionis, in his duobus proximam, in Pœnitentia verò remotam, vt mox explicabo. Congruum ergo erat, vt ex eminentia sui gradus, habeat etiam remotam ad Confirmationem, quia & necessitas Ecclesiæ in certis circumstantiis id exigit, vt quando grauis, & vniuersalis est persecutio, & paucitas Episcoporum, & pericula labendi.

Potestas in reliqua Sacramenta.

Ex quibus interpretanda est institutio.

Id autem circa potestatem ministrorum, & efficaciam Sacramentorum in speciali instituisse Christum debemus interpretari, quod magis faciebat ad vtilitatem, & necessitatem Ecclesiæ, & sine præiudicio primariæ institutionis, quâ hierarchiam in ipsa instituit ministrorum, & dispensatorum fieri potuit, & congruit, cui nihil præiudicat hæc potestas remota confirmandi, quod est Sacramentum omnibus institutum, & conducit non solùm Ecclesiæ talem esse in Sacerdotibus, sed etiam ipsis Episcopis, vt huius sollicitudinis adiutores habere possint, quando id necessitas postularet: congruit etiam eminentiæ gradus Sacerdotis, & speciali potestati ex ea redundanti ad baptizandum: cui accedit ipsa Confirmatio tanquam consummatio, & perfectio, quod aliis Sacramentis non competit licèt omnia supponant Baptismum vt ianuam.

62 *De eo quod competit ex commissione.*

Suppositâ ergo hac potestate remotâ modo explicato, congruum etiam, & necessarium fuit esse potestatem in Ecclesia, per quam reducetur ad actum; hæc autem residet in capite, nempe Summo Pontifice, vel Concilio OEcumenico ab eo approbato: de quo non est dubium ex his redundasse potestatem confirmandi, quâ vtitur Ecclesia Orientalis. Patet ex prædictis decretis Conciliorum, quæ suprà citauimus; malè autem negat talem consuetudinem Suarez *disput.* 36. *sect.* 1. *&* 2. sicut & interpretatur Toletanum primum de cæremoniali quadam vnctione: quia hic modus interpretandi, si non seruetur proprietas locutionis, destruit fundamenta astruendi Confirmationem esse Sacramentum ex traditione Patrum, & Conciliorum; quæ perinde eludi possunt; & tenendo, vt ipse sustinet, posse committi Sacerdoti simplici hanc facultatem, nullum est inconueniens, quod ad eiusmodi interpretationem vrgeat.

63 *Sentẽtia Ledesma.* *Non posse Episcopum delegare hanc potestatem.*

Ledesma vt suprà præmissum est posse etiam dicit per Episcopum in sua diœcesi reduci in actum, quia tantum potest iure diuino, quantum Pontifex in vniuersa Ecclesia: sed hoc est falsum, quia potestas Pontificis non tantùm est vniuersalis secundùm extensionem, sed etiam secundùm eminentiam, & perfectionem, ita vt plura facere possit, quàm permissa sunt Episcopis iure diuino. Deinde quod dicit non posse de facto, quia iure Ecclesiastico prohibetur; non rectè dicitur, quia etiamsi daret facultatem peccando contra ius positiuum, adhuc Confirmatio esset inualida, & nulla: nequit enim directè extendere potestatem Sacerdotis fundatam in ordine, nisi ad ea, quæ proximè potest, quantùm est ex potestate ordinis.

Sententia Soti de ministro Cõfirmationis refellitur.

Sotus dicit ministrum ex diuina institutione esse Sacerdotes, siue ex officio, siue etiam ex commissione; quòd autem Episcopi essent, relinqui arbitrio Ecclesiæ sic, vel sic ordinare. Sed hæc solutio patitur eandem difficultatem, & videtur manifestè repugnare Florentino, & Tridentino, quæ dicunt ministrum ordinarium esse Episcopum, & intelligunt de iure diuino, & institutione Christi: aliter enim loquuntur de ministro Pœnitentiæ, aliter de ministro Confirmationis; ille non habet potestatem proximam simpliciter absoluendi, nisi accedat approbatio Ecclesiæ, vt declarant Concilia præfata; nihil autem tale adiiciunt ministro Confirmationis: ergo non ex ordinatione Ecclesiæ habet Episcopus, vt sit minister Confirmationis. Accedit Tridentinum *sess.* 23. loco præfato ex potestate confirmandi, & ordinandi Episcopum obtinere supremum gradum supra Presbyterum ex diuina institutione in hierarchia: ergo id non competit ex ordinatione, & arbitrio Ecclesiæ.

Episcopus ex ordine est Minister ordinarius diuina institutione.

Tertiò denique authoritates antiquorum Canonum, & Patrum, quibus negatur hæc potestas Sacerdotibus simplicibus, & solis Episcopis conuenire dicitur, referunt se ad primam institutionem Sacramenti, & ad exempla Apostolorum *Act.* 8. Ex quo etiam institutio præfata colligitur, &c. tanquam ex prima praxi eius, quantùm ad potestatem ordinariam, quæ Episcopis iure diuino competat; ita vt sicut dictum est, validè confirment excommunicati, & degradati vt communiùs tenetur, quia hæc est potestas ordinis in Episcopis, quæ non dependet, (cùm indelebilis sit,) à iurisdictione, quantùm ad valorem Sacramenti; sicut neque potestas conficiendi Eucharistiam in Sacerdote, quantùm ad valorem deficit, deficiente authoritate ex concessione Ecclesiæ: non ita tamen potestas omnis, quæ fundatur in iurisdictione Episcoporum, aut ab ipsa dependet: oportet ergo hanc potestatem non esse iurisdictionis ab arbitrio Ecclesiæ prouenientis, sed solius ordinis, & dignitatis.

Potestas ordinis est indelebilis.

64 *Aliter potestas confirmãdi, & absoluendi conueniũt ex ordine.*

Dico ergo hanc potestatem, vt remota est in Sacerdote simplice, reduci ad actum per authoritatem Summi Pontificis proximè, aut remotè; & in hoc differt à potestate, quam recipit in sua ordinatione ad remittenda peccata; quòd hæc quidem, quantùm est ex parte ordinis, sit propinqua, quantùm tamen ad materiam, seu subiectum, in quod exerceatur, sit remota: quia non recipit ex vi ordinationis suæ aliquod subiectum,

iectum, seu subditum in quod exerceat iurisdictionem, sed ab Episcopo, seu ordinario dependet quoad hoc, qui vt dat ei hos, vel illos subditos, reducit potestatem illam ad actum, secundùm modum, & limitationem, quam præscribit; hoc autem congruit, vt Episcopi sit dare hanc vltimam determinationem ob necessitatem Sacramenti Pœnitentiæ, & quia dependet à potestate iurisdictionis, quæ delegari potest.

Episcopus nequit delegare ea, quæ sunt ordinis: sed tantùm iurisdictionalia.

Cæterùm in Confirmatione neque est tanta necessitas, neque potestas ordinaria, quâ gaudent Episcopi, cùm sit ordinis, & dignitatis, potest delegare, neque aliter communicare eam possit Episcopus, potestas verò, seu iurisdictio eius, à qua dependet complementum Sacerdotij simplicis, quantùm ad pœnitentiam delegari potest, & hac etiam ratione non potest Episcopus delegare, aut vllo modo communicare potestatem ordinandi in gradibus, in quibus potest delegare Pontifex Romanus, non inquantùm Episcopus est, sed inquantùm est caput, & Vicarius Christi habens plenitudinem potestatis, quam ante ordinationem etiam potest communicare: & ad hanc potestatis plenitudinem spectat reducere ad actum, illam potentiam remotam ordinandi, & confirmandi, quam ha bet Sacerdos simplex, & quâ carent clerici inferioris ordinis, ac laici. Vnde patet, quare dicatur hæc potestas ordinandi Subdiaconatu, & minoribus, ac etiam confirmandi in Presbyteris remota.

Dixi superiùs per authoritatem Summi Pontificis proximè, aut remotè posse reduci ad actum hanc potestatem, quia sic concessa contigit, vt patet in Ecclesia Orientali, mediantibus OEcumenicis Conciliis approbatis, & praxi ab Apostolis deducta in primitiua Ecclesia, emanante: & patet ex Rodriquez in India ex concessione Pontificum Prouinciales nostri Ordinis potuisse hanc communicare suis subditis, vt delegatos ad hoc specialiter ipsius Pontificis.

f *Simul cum intentione inungente, & certa verba proferente*, &c. De intentione vniuersaliter requisita in ministro Sacramenti iam sufficienter tractatum est *dist.6.quæst.5.* hîc autem per *certa verba proferente* denotatur forma huius Sacramenti requisita, de qua in textu sequenti dicemus, simul & de institutione Sacramenti, & vsu eius, quantùm ad materiam, & formam in primitiua Ecclesia: reliqua definitionis eodem modo explicantur seruatâ proportione, sicut & suprà *dist.1.quæst.1.* de Sacramento in genere, & *dist.3.quæst.1.* de sacramento Baptismi. 65

SCHOLIVM.

Positâ diffinitione Confirmationis, explicat exactissimè omnes eius particulas, ex parte materiæ, formæ, suscipientis, & ministri. Soluit tres obiectiones contra doctrinam datam. Nihil determinat de tempore institutionis, quia de eo nihil est certum, probabile tamen est fuisse factam nocte cœnæ, ex Fabian.ep.2.c.1.

Hîc [a] patet, quæ sit huius Sacramenti materia: quia cùm posset distingui de materia, sicut distinctum est de materia in Baptismo *dist.3.q.3.* Materia proxima, id est, illud visibile, quod concurrit in fundamento, est vnctio, facta in fronte in figura crucis, cum chrismate sanctificato. Materia autem remota, est chrisma compositum ex oleo oliuæ, & balsamo, & sanctificatum specialiter ab Episcopo, vel ab alio, cui talis sanctificatio poterit committi. 2 *Vtraque materia Cõfirmationis.*

Forma est talis: *Signo, vel consigno te signo crucis, confirmo te chrismate salutis, vel sanctificationis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Suscipiens est homo viator aliqualiter consentiens; quod intelligendum est sicut de Baptismo, vt patet *dist.*4. sed hîc tantùm suscipiens est secundùm determinatam partem, propter quod additur *in fronte.* Minister est Episcopus, vel alius, cui committi poterit, ideò dicitur in generali *à ministro idoneo.* Ex parte ministri requiritur simultas in faciendo vtrumque actum, scilicet vnctionis, & prolationis formæ, & etiam debita intentio, quæ omnia debent intelligi, sicut expositum est de ministro in Baptismo, *dist.6.* Quæ adduntur, *Significans efficaciter* &c. dicunt illud, quod formale est in isto Sacramento. Et quod vltimò additur, *vnctionem interiorem*; signat correlatiuum illius relationis, quæ est formale in isto Sacramento. *Forma Cõfirmationis.* *q.4.* *q.5. & 6.*

Et si [b] obiiciatur primò contra materiam, & formam simul, quia Christus non sic instituit, vt patet Ioan. 20. quando insufflauit, & dedit discipulis Spiritum sanctum, & simimiliter *Act.2.* quando misso Spiritu sancto in linguis igneis confirmabantur: nec etiam Apostoli tali formâ vtebantur, vel materiâ, vt patet in *Actibus*, sed impositione manuum. Si secundò obiiciatur specialiter contra materiam, quia non oportet eam esse chrisma consecratum: quia nec in Baptismo necessaria est aqua consecrata, sufficit enim quæcunque aqua. Si tertiò obiiciatur, quòd Sacerdos communis potest istud Sacramentum conferre, iuxta illud *dist.95.* Peruenit, vbi Gregorius Ianuario Episcopo scribit. *Peruenit ad nos quosdam scandalizatos fuisse, eò quòd Presbyteros tangere chrismate eos, qui baptizati sunt, prohibuimus.* Et sequitur, *Si omnino de hac re aliqui contristentur, vbi Episcopi desunt, vt Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant, concedimus.* 3

Ad primum istorum dicendum, quòd Christus non alligauit potentiam suam Sacramentis, & ideò ipse siue in terris, siue post ascensionem in cœlo existens, potuit cõfirmare Apostolos *Christus potuit dare effectũ Confirmationis sine ipsa.*

Apostolos sine tali materia,& tali forma. Cum Apostolis etiam in primitiua Ecclesia potuit dispensare,& maximè,quia in Confirmatione ab eis collata erant aliqua signa sensibilia,puta communiter descensus Spiritus sanctus super confirmatos , & donum linguarum. Sed tamen cessantibus talibus miraculis, ministri debuerunt hanc materiam , & hanc formam seruare.

Cõfirmatio habetur ex traditione. Dion. Eccl. Hier. c. 4. p. 3. Clem. Alex. apud Euseb. 3. c. 17. Iustin. q. 137. Cypr. 1. epist. vlt. Ambr. 3. de Sacr. c. 2. August. 15. Trin. 26. Hieron. cõtra Lucif. hi communiter ponũt materiã, & ministrum. Quare non requiritur consecratio materiæ Baptismi, sicut Confirmationis?

Supponitur[c] enim institutum esse à Deo, licèt tempus , & modus huius institutionis in Scriptura non legatur:fortè , quia Historiographi Scripturam vsque ad tempus illud non produxerunt : non enim produxerunt vltra tempus Apostolorum, nec etiam vsque ad plures annos ante mortem eorum : toto autem tempore Apostolorum , fortè mansit donum linguarum in Sacramento Confirmationis. Nec est improbabile multa esse tradita auctoritatiuè à Christo Ecclesiæ per Apostolos , quæ tamen in Scriptura non legimus , vt dicit Damascenus 4.*lib.cap.*4. vbi loquens de adoratione imaginum , ait : *Est autem nobis tradita ista traditio,quemadmodum oportet ad Orientem adorare crucem,& altera plurima his similia.*

Ad secundum dicendum , quòd Christus contactu suæ carnis mundissimæ omnem aquam consecrauit in vsum Baptismi, non sic autem materiam illam confirmationis: & ideò requiritur hîc specialis sanctificatio. Quòd etiam est rationabile magis hîc , quàm ibi : quia Baptismus est Sacramentum necessitatis, & ideò potest à quocunque ministro conferri,& rationabile est , quòd in aqua non consecrata : alioquin materia conueniens non posset esse communis,& impediretur salus multorum.

SCHOLIVM.

Occasione facti D.Gregorij concedentis Presbyteris facultatem confirmandi , ponit quatuor modos dicendi , & duos primos reiicit. Tertius videtur Hier.scilicet olim Episcopos non differre iure diuino à Presbyteris , sed iure tantùm Ecclesiæ eis fuisse præpositos. Affert Scot. responsionem glossæ,cap.legimus d.95. quæ est etiam Chrys.in ad Philipp.1.& D.Thom.2.2.q.184. a.6.ad 1. olim nomina esse communia Presbytero,& Episcopo,non tamen rem. Non soluit Scot.loca Hier. sed potiùs videtur dicere solutionem datam non esse iuxta eius mentem : sed iuxta eum dicendum,vel omnes Presbyteros Episcopos tunc fuisse , vel si alij Presbyteri fuerunt, quòd cesserunt iuri confirmandi. De quo nihil asserit Scotus. Sed piè interpretari potest Hier. quòd non neget potestatem ordinis Episcopo iure diuino suprà Sacerdotem , immò eam asserit d.c.legimus. Ait tamen iure tantùm Ecclesiæ,eum superponi Presbytero,quod satis probabile est, tenendo Episcopos non habere iurisdictionem immediatè à Deo , sed ab Ecclesia, quod ait D.Thom. 2.2.q.39. a.3.Turrecr.lib.2.c.54.Bellarm.4 de Sum.Pont.24. Suar. tom.4.d.25.s.1. relinquit Doct.n.7. vt dubium, an olim Presbyteri poterant confirmare , & sic Castro v.Episcopus , intelligit Hier. quòd poterant , ídque tenet auctor ep.ad Rusticum Narbon.de 7.grad.Eccles.c.de 7.grad. apud Hier.tom.9.fauet Ambr.in 4.ad Ephes.

4 Ad tertium sunt quatuor modi dicendi. Primus, quòd Papa consensit , quòd possent vngere in fronte oleo, sed non chrismate , sed hoc est contra textum literæ , sicut patet ibidem.Item,hoc concessit,eo quòd pro eius subtractione erant quidam scandalizati : & si concessisset illud fieri oleo solo,ostendens quasi fieret chrismate,esset simulatio contra veritatem doctrinæ , sicut si concederetur panem benedictum pro Eucharistia dari. Secundus modus dicendi est , quòd propter scandalum vitandum concessit illud ad tempus,vel magis permisit : sed istud nihil est:quia vtiliùs scandalum nasci permittitur,quàm veritas relinquatur , *Extra. de regulis iuris.* Item in hac concessione , peccasset Gregorius mortaliter,si concessisset de facto,quòd non potuisset de iure:& præbuisset Sacerdotibus occasionem peccandi mortaliter,scilicet faciendi,quòd non licebat eis facere.

Bar. Brizen. de cõsec. dist.4.c. Presbyteris

In Grat. d. 95.c.5.
** al. schismata.*
1. Cor. 1.
Hieron. non videtur facere discrimen iure diuino inter Presbyterũ, & Episcopum.

Alij possunt esse duo modi dicendi probabiles. Vnus , quòd in primitiua Ecclesia non erat differentia inter Sacerdotes & Episcopos. Quòd probatur per duas auctoritates Hieronymi, quæ ponuntur in Canone *dist.*95. Prima illarum est , c.*olim*,& cap.*seq.* & intitulatur Hieronymi *super epistola ad Titum* 1.dicentis:*Olim*,inquit, *idem erat Presbyter , qui & Episcopus,& antequam diaboli instinctu * studia in religione fierent, & diceretur in populis, Ego sum Pauli , ego Apollo , ego autem Cephæ communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. Postquam verò vnusquisque eos quos baptizauerat, suos putabat esse , non Christi,in toto orbe decretum est, vt vnus de Presbyteris electus superponeretur , & schismatum semina tollerentur.*Et paulò pòst : *Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei , qui sibi præpositus fuerit , esse subiectos , ita Episcopi nouerint se magis consuetudine , quàm dispensationis dominicæ*

dominica veritatis, Presbyteris esse maiores, & in communi debere Ecclesiam regere.

Item ad Euagrium Presbyterum, & ponitur *dist.93. cap.24.* legimus: *Cùm Apostolus perspicuè doceat eosdem esse Presbyteros, quos Episcopos.* Hoc probat ibi per multas auctoritates, & infrà: *Alexandriæ, à Marco Euangelista vsque ad Heraclam, & Dionysium Episcopos, Presbyteri semper vnum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant: quomodo si exercitus Imperatorem faciat, aut Diaconi eligant de se, quem industrium nouerint, & Archidiaconum vocent. Quid enim facit, exceptâ ordinatione, Episcopus, quod Presbyter non faciat?* 5 *Tom. 2. epist.85.*

Respondet Glossa ibi, Intelliguntur ibi, quæ non fiunt nisi ab Episcopis. Sed hoc exponitur, quòd non fiunt licitè: quòd enim absolutè fiant, probatur per Glossam præcedentem, vbi disputatur in quo facta fuit prælatio, aut in officio, vel in nomine, & in fine dicit, quòd facta est prælatio quoad nomen, & quoad aliquam administrationem, & quoad quædam Sacramenta, quæ modò Episcopis appropriantur.

Ex hoc dupliciter arguitur. Primò, si tunc post Apostolos facta est talis prælatio Episcoporum super Presbyteros: ergo à principio Ecclesiæ non fuit ita. Item, si modò appropriantur: ergo priùs à principio non fuerunt propria.

Respondeo, si à principio fuit aliquis actus proprius Episcopo, sicut dicit Hieronymus, præter consecrationem, quid potest Episcopus quod non potest Presbyter. Glossa per consecrationem, intelligit alia; sequitur, quòd à principio erat differentia Episcopi & Presbyteri: & tamen illæ auctoritates non concludunt oppositum, sed sunt exponendæ, sicut Glossa exponit, scilicet quòd fortè nomina erant synonyma, & administratio, id est, gubernatio Ecclesiæ communis fuit, sed tamen non dispensatio quæcunque Sacramentorum; quod probatur dist.21. *In nouo*; in loco Apostolorum surrexerunt Episcopi, sed septuagintaduorum discipulorum vicem gerunt Presbyteri: ergo à Christo fuit distinctio Episcopi, & simplicis Presbyteri. Contrà, nónne Philippus fuit de septuagintaduobus, & Stephanus, & cæteri Diaconi non Presbyteri? Item ad Tit. c.1. *Propter hoc te reliqui Cretæ, vt constitueres Presbyteros*: ergo non Episcopus hoc non potuit. Hoc etiam probatur per *cap.seq.95.dist.* quod super illud Pauli fundatur: *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ tibi data est per prophetiam, per impositionem manuum Presbyterij. Quoniam* (ait) *Presbyteri Episcopi nuncupantur, secundùm quòd scriptum est ad Episcopum: Noli negligere gratiam, quæ data est tibi,* &c. *& alibi ad maiores natu: Qui vos posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Hæc Hieronymus. Non distinguit ergo Episcopum à Presbytero, quia non dicit, quòd Confirmatio fuerit data per Episcopum tantùm, sed loquitur de Presbytero. Nec etiam legitur in actibus distinctio Sacerdotum ab Apostolis, qui erant Episcopi. Et si istud est verum, tunc Sacerdoti ex officio potuit competere confirmare, sicut & Episcopo, quia ex prima institutione non erat alius gradus in Ecclesia: tamen propter necessitatem postea multiplicati sunt Sacerdotes, & restricta est potestas ab eis, quantùm ad aliqua, quæ reseruata sunt solis Sacerdotibus maioribus, qui dicti sunt Episcopi: & talis actus esset *confirmare.* Quod si verum est, Gregorius benè potuit Sacerdotes illos subiectos Ianuario Episcopo licentiare ad confirmandum: quia in hoc non concessit potestatem eis non conuenientem eis, sed reuocauit prohibitionem priùs eis factam. 6 *Apostolis succedere Episcopos, & Sacerdotes discipulis, docent Conc. Neocæsar. can. 13. Damas. ex 3. Hier. epist. ad Marcell. Dion.c.3. Eccl. Hierarch.Trid. ss.23.c.4. 2.Tim.4. c.26. Ecce. Actor.20. Solutionem glossæ non quadrare. Hieron.*

Sed si contra hoc obiicias, quia secundùm ista, cùm in primitiua Ecclesia non legantur alij confirmasse, quàm Apostoli, si tunc quicunque Sacerdotes erant Episcopi, vel æquales, quantùm ad istum actum: ergo solis Episcopis debetur ex officio. Respondeo, quòd vel nulli alij ab Apostolis erant Sacerdotes, quia illi soli tunc potuerunt sufficere: vel si alij erant, detulerunt Apostolis in isto actu propter manifestationem Spiritus sancti euidentem, quæ fiebat in collatione istius Sacramenti, vt cum maiori reuerentia, & deuotione susciperetur propter excellentiam ministrorum. 7 *Videtur relinquere, vt dubium, an in primitiua Ecclesia, Presbyteri confirmare poterant.*

Quartus modus dicendi est, quòd si à principio non licuit Sacerdoti simplici, Papa tamen potuit quemlibet Sacerdotem illius regionis facere Episcopum, quantùm ad istum actum, non tamen conferendo sibi simpliciter gradum Episcopalem, nec quantùm ad alios actus: & tunc quilibet eorum verè confirmauit tanquam Episcopus quantùm ad istum actum: & ratio conferendi illum gradum cuilibet Sacerdoti quantùm ad istum actum, poterat esse scandalum vitandum. 8 *Rich. & Alex. Posse Papã delegare potestatem cõfirmandi.*

Materia autem remota, scilicet chrisma, habet similitudinem cum effectu huius Sacramenti; oleum enim nitorem habet, & supereminet cæteris liquidis: & est materia proxima incendij. Per primum significat castitatem, vel munditiam: per alia duo significat charitatem. Et balsamum, quod habet bonum odorem, significat bonam famam, *Comparatio olei & balsami ad effectũ huius Sacramẽti*

famam, iuxta illud 2. Corinth. 2. *Christi bonus odor sumus Deo*. Balsamo etiam corpora mortuorum condiuntur ne putrefiant, ideò significat incorruptionem: per illam ergo materiam, scilicet chrisma confectum ex oleo, & balsamo, significatur, quòd qui confirmatur debet habere munditiam, & charitatem, & bonam famam: quia sine istis non est multùm authentica confirmatio fidei Christianæ.

COMMENTARIVS.

66 a *Hic patet*, &c. Hic subiicit explicationem præmissæ definitionis, vt patet ex litera, quam definitionem hactenus declarauimus. Superest tantùm explicare formam: *Forma*, inquit, *est talis: Signo te, vel consigno te signo Crucis, confirmo te chrismate salutis, vel sanctificationis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, &c. Hanc esse sufficientem formam est de fide ex Florentino, & communi Theologorum, & ex ritualibus Rom. Ecclesiæ, seu Pontificali; vnde sicut Doctor asseruit suprà dist. 6. quæst. 8. de charactere, ex c. *Ad abolendam, de hæreticis*: nequit Ecclesia errare in doctrina Sacramentorum.

Forma Confirmationis.

Hæc autem forma ex ritualibus antiquissimis habetur, quos citant Alcuinus, & Almarinus, qui floruerunt 800. ab hinc annis, nequit non esse sufficiens, & ex antiqua consuetudine. Et patet eius sufficientia, quia exprimit materiam proximam, & remotam, de quibus superiùs egimus, causam instrumentalem, & principalem, subiectum, & effectum huius Sacramenti.

Cur non exprimatur ex Patribus.

Quòd autem forma hæc non inueniatur à Patribus expressa, rationem habes ex Innocentio *epist.* 1. *cap.* 3. de confirmatione loquens: *Verba*, inquit, *dicere non possum ne magis prodere videar, quàm ad consultationem respondere*, &c. & Dionysius *de Ecclesiast. hierarchia. cap. vltimo*, dicit non esse licitum mandare literis, verba quibus vtitur Ecclesia in administratione Sacramentorum: sic etiam de forma Baptismi subobscurè loquuntur Patres, dicentes dari Baptismum in nomine Trinitatis, aut verbis Euangelicis.

Hæc forma reduci potest ad verba Apostoli 2. ad Corinthios 1. *Qui confirmauit nos, & qui vnxit nos Deus, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*, &c. Quæ verba etsi de Baptismo etiam intelligi possint, possunt similiter ex intento Apostoli de vtroque Sacramento intelligi, quia tum simul conferebantur; & alludit hîc ad Sacramenta, & effectum ipsorum: ad eadem alludit Ambrosius lib. de iis qui initiantur, cap. 7. *Signauit te Deus Pater, confirmauit te Christus Dominus*: & de Confirmatione verba Apostoli interpretatur Anselmus.

67 An omnia verba huius formæ sint substantialia, seu essentialia? Pater Suarez *disp.* 33. *sect.* 5. conatur potiora reducere ad substantiam; primò negat esse validam hanc, *consigno, & confirmo te chrismate salutis*, quia oportet exprimere signum Crucis. Item, si omittatur verbum *Confirmo*, non esset sufficiens forma. Item, si verbum *confirmandi*, mutetur in verbum *vngendi*, non valere, quia non significat effectum Sacramenti: requiritur etiam *chrismate salutis*, ad expressionem materiæ remotæ.

De essentialibus formæ.

Solutio dubij.

Dicendum tamen in hoc Sacramento non exigi, nisi vt exprimatur in forma eius causa principalis, actus Confirmationis, seu ministri, vt applicatur ad personam cui confertur. In antiquo ordinario Romano, quod habetur Tomo 8. Biblioth. Patrum, in fine, legitur hæc forma: *Confirmo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, &c. vnde in forma Græcorum, quæ valida est, non reperitur tanta expressio, sicut in forma præmissa Ecclesiæ Romanæ. Hæc autem Græcorum habetur in Concilio Constantinopolitano can. 7. hæc: *Signaculũ doni Spiritus sancti*. supple donatur tibi: nam ibidem agi de chrismatione Confirmationis suprà probauimus; & constat etiam ex canone 1. Basilij ad Amphilochium; canon autem dicit, *Et eos signantes*, inquit, *dicimus signaculum donationis Spiritus sancti*, &c. Nec est præsumendum alia verba proferri à ministro, dum actu chrismat, quàm ipsa verba formę essentialia. Et hanc esse formam, quâ nunc, & antiquitùs vsi sunt Græci in Confirmationis Sacramento, latè probat Petrus Arcudius, in suo opere de concordia vtriusque Ecclesiæ in Sacramentorum administratione *lib.* 2. *c.* 6. & 7. Hoc ergo supposito, dubium esse non debet Græcos vsos fuisse legitimâ formâ, quam aliter, quàm præfatus explicet, putarem explicandam: quia per *signaculum* intelligit characterem: sed quamuis character intelligi posset appellatione *signaculi* ex stylo Ecclesiastico, & scripturali: ego intelligendam magis censeo, & primariò, ipsam materiam Sacramenti proximam, nempe vnctionem in figura Crucis, quia tam Crux, quàm vnctio athletarum in militiam rectè designatur per *signaculum*, & per modum vnius actionis, nempe vnctio facta in figura Crucis: vnde canon coniungens actionem signandi cum verbis: *& signantes eos dicimus signaculum*, &c. ergo signaculum tanquam verbum exprimens signationem externam, ad ipsam signationem referri oportet, alioquin forma verborum non denotaret materiam, quod tamen requiritur in Sacramentis. *Doni*, denotat effectum interiorem, & *Spiritus sancti*, denotat causam principalem, cui hæc signatio appropriatur.

Forma Græcorum.

Explicatur forma Græcorum.

Hanc eandem formam in Bibliotheca Photiana insinuat Beatus Asterius *in serm. de filio prodigo*. Eam expresè tradit Cardinalis Bessarion in tractatu de Eucharistiæ Sacramento: *OEcumenica Synodus verba, quæ sacrum chrisma perficiunt, tradens* in 7. can. inquit, *obsignantes, hoc est, sanctissimo chrismate eos chrismantes, dicimus signum doni Spiritus sancti, & hæc verba secundùm eos hoc chrismatis Sacramentum perficiunt*, &c. Hæc Bessarion. Eandem formam habet censura Ieremiæ Patriarchæ Constantinopolitani, *cap.* 3. quam interpres in annotationibus suis citat *ex can.* 7. Constantinopolitani primi, & confert vt synonymam, cum forma Latinorum. 68

Quamuis ergo denotatio signi Crucis, & vnctionis in figura Crucis sit de essentia formæ huius Sacramenti, modus tamen exprimendi explicitè vtrumque, & seorsim, quæ fiunt per modum vnius actionis, non est de essentia eius: vnde videtur hæc æquiualere isti formæ Græcorum, *Consigno te chrismate salutis, seu sanctificationis in nomine Patris*,

Patris, & Filij, & Spiritus sancti, &c. vel alia quæcunque æquiualens, in qua exprimitur materia proxima, effectus, & causa principalis.

69 *An inuocatio Trinitatis sit de essentia forma.* Dubitatur etiam an inuocatio Trinitatis expressa requiratur? Respondet Suarez id requiri, quia Theologi omnes, & Florentinum videntur id supponere in forma præmissa, & eadem congruentia est sicut in Baptismo, in cuius forma illa inuocatio explicita requiritur. Confirmatio enim est perfectio Baptismi secundùm Patres. *Sufficere implicitam.* Respondetur tamen Patres aliter loqui de forma Baptismi, quantùm ad inuocationem explicitam Trinitatis, aliter de hoc Sacramento, quia illam necessariam esse docent ibi; non ita in proposito: vnde in forma illa, quâ vtuntur Græci, non inuenitur explicita, sed implicita tantùm inuocatio.

Est essentialis in forma Latinorum. Verum quidem est in hac, quâ vtitur Ecclesia Latina, illam inuocationem esse essentialem, quia nulla est alia particula formæ, quæ denotat causam principalem, & hoc sensu intelligendi sunt Theologi. Concilium autem Florentinum tradidit formam, quæ est in vsu efficax, & sufficiens, non discernit tamen inter particulas eius essentiales, sicut in forma Baptismi: *De forma Græcorũ nulla fuit dubitatio.* non dubitauit ergo de forma Græcorum, neque vllus alius de ea dubitauit, sicut quidam dubitabant de forma Baptismi: neque dubitatio vlla de hac forma proposita est inter quæstiones Græcis propositas in dicto Concilio, quamuis dubitatum fuerit de ministro, vt dictum est suprà: ergo supponitur valida, neque vnquam aliàs dubitatum est, vt patet ex vtroque Lugdunensi, in quibus agebatur causa Græcorum: modo ergo sufficienter explicetur causa principalis, sine inuocatione explicita trium personarum, sed tantùm explicita Spiritus sancti, cui effectus huius Sacramenti appropriatur in Scriptura sufficiat.

Disparitas inter Baptismi, & Cõfirmationis formas. Congruentia autem desumpta ex Baptismo non conuincit oppositum: quia Baptismus est initiatio hominis in Christum, atque adeò in ratione operis professio fidei, sine qua impossibile est placere Deo, vt suo loco ostendimus: & ideò exigitur in eo expressa inuocatio trium personarum sub propriis nominibus. Confirmatio licèt ordinetur ad professionem fidei pro tempore congruo, inquantùm dat robur ad eam conseruandam, supponit ipsam professionem factam, atque adeò in ratione operis non includit ipsam professionem in effectu; ideóque non currit paritas.

70 *Deprecatiua foret valida.* Sed quid dicendum, si detur forma deprecatoriè? Respondetur fore validam, sicut suprà dictum est de forma Baptismi. *Obiicitur.* Contrà docet præfatus author, & communiter, qui negant formam Baptismi deprecatoriam esse sufficientem. Ad rationes ibi allatas me remitto, quia perinde etiam hîc concludunt: nisi fortè obiicias hanc formam esse actum ordinis, seu procedere à potestate ordinis, ac proinde debere exprimi modo indicatiuo. *Soluitur.* Respondeo, sicut in forma non requiritur exprimi causa instrumentalis: seu ministerialis, sic non requiri, vt eius potestas exprimatur; vtrumque patet ex forma Græcorum præmissa: sic in forma corporis, & sanguinis, quæ dicitur in persona Christi, non exprimitur neque persona ministri, neque etiam potestas characteris, seu ordinis. In Baptismo etiam Sacerdos ministrat, vt habens potestatem ordinis, & tanquam minister ordinarius, cui competit baptizare: in forma tamen Græcorum non indicat authoritatem suam, aut potestatem ordinis.

Item, in edicto Constantini forma est deprecatiua: sed respondet Suarez Constantinum non retulisse omnia, quæ fecit, aut dixit Syluester, sed concisis verbis insinuasse. *Responsio Suarez.* Contrà, verba Constantini sunt clara: *Refellitur.* *Syluester*, inquit, *leuato me de venerabili fonte indutum vestibus candidis septiformis gratia Spiritus sancti, consignationem adhibuit beati chrismatis inunctione, & vexillum sancta Crucis in mea fronte liniuit, dicens: Signet te Deus vexillo fidei sua in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti in consignatione fidei: cunctúsque clerus respondit. Amen*, &c. *Verba Constantini* *Forma deprecatoria.* Nullum rituale perfectius explicat cæremoniam Confirmationis; primò asserit se mox à sacro fonte vestitum fuisse veste candidâ, quâ vtebantur recèns baptizati vsque ad Dominicam in Albis, & cuius meminit Dionysius *de Ecclesiastica hierarchia, cap.2.* *Neophyti in induebãtur Albis.* Cyrillus Ierosolymitanus *Catechesi 5.* Ambrosius de his qui initiantur, *cap.7.* Augustinus *serm.157. de tempore*, qui est primus in octaua Paschatis: Gregorius Magnus in Sacramentario. Alcuinus *de officiis Ecclesiast. cap.19.* Amalarius *cap. 29.* Rabanus *de institut. cleric. c.29.* Hugo Victor *de Sacramentis, lib.2. part.6. c.11.* & alij.

Mox docet Constantinus quomodo fuerit vnctus chrismate in figura Crucis in fronte: *& vexillum*, &c. 71 Item, quæ verba tunc dixit Pontifex, *in mea fronte*, inquit, *liniuit me dicens: signet te Deus*, &c. non potuit, nec debuit Pontifex coniungere vnctioni alia verba, quàm sacramentalis formæ: ergo hæc vera forma est, quod manifestè etiam apparet ex eius sensu, & particulis, quæ materiam, effectum, & causam principalem perfectissimè exprimunt. Vnde & Actor.8. dicitur: *Orauerunt pro ipsis, vt reciperent Spiritum sanctum*; loquendo de Apostolis, vbi designatur modus, quo ipsi ministrabant hoc sacramentum, vel in re, vel æquiualenter, & dispensatiuè; vt postea videbitur: *Modus deprecatorius exprimitur.* non vtebantur autem Apostoli modo contrario institutioni Christi: vtebantur tamen modo deprecatiuo, saltem æquiualenter *orantes, vt acciperent Spiritum sanctum Samaritani.*

Vnde Augustinus lib.15. de Trinitate, cap.20. *Neque enim aliquis discipulorum eius dedit Spiritum sanctum; orabant quippe vt veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant: quem morem in suis prepositis etiam nunc seruat Ecclesia*, &c. Non incongruè ergo hinc interpretari licet modum deprecatiuum esse sufficientem: eum autem fuisse in vsu colligitur ex forma, quâ vsus est Syluester: & videtur Augustinus similem modum in suo tempore, tanquam consuetum indicare. Neque incongruè intelligitur ille locus S. Ambrosij *lib.2. de Sacramentis, cap.7.* ad hunc modum confirmandi alludere: *Venisti ad Sacerdotem, quid tibi dixit? Deus Pater Omnipotens, qui te regenerauit ex aqua, & Spiritu sancto, concessitque tibi peccata tua, ipse te vngat in vitam æternam*, &c. Et quamuis hæc esse verba Sacerdotis vngentis in vertice dicat Amalarius *lib.1. de officiis, cap.27.* tamen verba Episcopi, quæ subiungit, etiam deprecatoria sunt, & non indicatiua potestatis: vnde ipse dicit: *Emitte in eum* (verba sunt Episcopi) *septiformem Spiritum sanctum tuum paracletum de cœlis, Spiritum sapientiæ, & intellectus, Spiritum consilij, & fortitudinis, Spiritum scientiæ, & pietatis, adimple eum Spiritu timoris Domini, & consigna eum signo Crucis in vitam propitiatus æternam.*

aeternam,&c. Ad hæc autem verba Ambrosij rectè possunt alludere, qui in clausula sequenti declarat effectum Confirmationis. *Vide*, inquit, *vbi vnctus es. In vitam*, inquit, *aeternam. Noli hanc vitam illi vitæ anteferre.* verbi gratiâ, Si exurgat inimicus aliquis, si velit tibi vitam tuam auferre, si minatur mortem, vt præuaricetur quisquam, vide quid eligas. Noli eligere illud, in quo non es vnctus, sed elige in quo vnctus es, vt vitam æternam vitæ præferas temporali, &c. & lib.3. sequenti postquam cap.1. explicuit effectum Baptismi, cap.2. *Sequitur*, inquit, *spiritale signaculum, quòd audistis hodie legi: quia post fontem superest, vt perfectio fiat, quando inuocatione Sacerdotis Spiritus sanctus infunditur, Spiritus sapientiæ, & intellectus, Spiritus consilij, & virtutis*,&c. vbi agit de Confirmatione, quæ Baptismo accedit, tanquam perfectio. Huc ergo verba etiam vltimi capitis *lib.2.* quasi eiusdem materiæ continuatio non intermissa, referenda sunt.

72 *Duplex obiectio.* b *Et si obiiciatur primò contra materiam, & formam simul*,&c. Hîc obiicit, quòd Christus quando insufflauit in discipulos, dicens: *Accipite Spiritum sanctum*, Ioannis 20. & præterea *Actor.2.* quando venit super eos Spiritus sanctus, non vsus sit materia, aut formâ hîc præscriptâ: ergo non est necessaria. Secundò eis non sunt vsi ipsi Apostoli: ergo,&c.

Responsio ad primam. Paragrapho *Ad primum* respondet ad vtramque difficultatem, & primò Christum potuisse dare Spiritum sanctum, siue in terra existens, siue in cœlo, Apostolis, ipsos confirmando sine materia præscripta, aut forma, quia non alligauit potentiam suam Sacramentis. Tribus vicibus communicatum fuisse Spiritum sanctum Apostolis, docet Nazianzen. *orat.44.* primò, quando missi fuerunt ad prædicandum: *Ter datus est Spiritus sanctus Apostolis.* secundò Ioannis 20. quando in ipsos insufflauit: tertiò *Actor.2.* in die Pentecostes: *Verùm*, inquit, *obscuriùs in eis efficax erat, secundò expressiùs, nunc verò pleniùs*,&c. & hanc vltimam fuisse per modum Confirmationis, & consummationis donorum, quæ inchoauit, & dedit Christus, asserit Augustinus *serm.185. de tempore*,& *Augustinus.* tum recepisse plenum Confirmationis robur, ne deinceps cadere possint, docet Cyrillus Alexandrinus *lib.9. in Ioannem*, D. Thomas *q.24. de veritate, art.9.* Carthusianus *in Acta*: tum verò accepisse effectum Sacramenti Confirmationis, *Confirmationis Sacramentum æquiualenter Apostolis datum in die Pentecostes.* ita vt aliàs Sacramentum ipsum aliter non reciperent hîc, vt probabile supponit Doctor, asserit Alensis *3. part. quæst.9. m.1.* D.Thomas *in dist.2. quæst.2. art.4. ad 3.* & *3. part. quæst.72. art.1.* in corpore; & *art.2. respons. ad 1.* Sotus *in hac dist.*.. Et modus quo Spiritus sanctus in primitiua Ecclesia dabatur in dono sensibili linguarum huic communicationi, de qua habetur *Actor.2.* magis accommodatur, vbi Apostoli receperunt hoc donum linguarum, & abundantiam Spiritus sancti.

73 Vnde Augustinus *serm.135. de tempore*, hoc ipsum indicare videtur; tum primùm accepisse Ecclesiam Spiritum sanctum: *Ecclesia*, inquit, *tum in vna domo erat, in hominibus paucis erat, in linguis totius orbis erat*,&c. Et ex Ioann. 7. *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum, nondum enim erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus*, &c. Hunc Spiritum accipiebant credentes per Sacramentum Confirmationis, vt patet ex Actis. Sicut ergo non expediebat Spiritum dare hoc modo, donec Iesus fuisset glorificatus, neque etiam conueniebat perfectiori modo communicare illum aliis credentibus, quàm fuisset communicatus Apostolis; ita congruum erat, vt aliam Confirmationem non reciperent, ante illam plenitudinem Spiritus, de qua fuit promissio Christi facta Apostolis Lucæ 24. vbi ostenditur etiam dandus per modum virtutis, & roboris, qui est modus propriatus Confirmationi: *Vos autem*, inquit, *sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto*, &c. *Ante illud tempus non fuit vsus Confirmationis.*

Hoc ipsum indicant verba illa Petri Actor 2. *Accipietis donum Spiritus sancti*, &c. quæ commodè interpretari possunt, vt supra diximus in initio huius commenti contra hæreticos, de Sacramento Confirmationis, quod baptizatis statim conferebatur, vt patet *Actor.19.* quia per solum Baptismum non recipiebant fideles Spiritum sanctum per modum roboris, & virtutis, vt dabatur per manus impositionem, vt patet *Actor.8.* Ex quibus patet hanc missionem Spiritus sancti in Apostolos, fuisse per modum Confirmationis etiam visibilis, sed particulari modo: neque vsum huius Sacramenti fuisse ante Ascensionem Domini, & aduentum Spiritus sancti.

Ad secundam difficultatem variè respondent Doctores, primò non fuisse vsos Apostolos materiâ, aut formâ huius Sacramenti, sed solùm manus impositione. Hanc tenet Alensis, & D.Bonauentura, & eã videtur supponere Eugenius IV. *in Decreto vnionis Armenorum*, dicens: *Loco illius manus impositionis Apostolicæ dari nunc in Ecclesia Confirmationis Sacramentum*,&c. Eam, vt probabilem supponit Doctor, sed cum limitatione, nempe dispensatiuè id factum, & saltem Apostolos, quandoque sine Sacramento visibili dedisse Spiritum sanctum per solam orationem, & manus impositionem. Docet etiam communis Scholasticorum, D.Thomas *3. part. quæst.72. art.2. ad 1.* & *art.4. ad 1.* Richardus *dist.7. art.1. quæst.1. ad 2.* Paludanus *quæst.2. art.2.* Durandus *quæst.2. ad 1.* Gabriel. *quæst.1. art.5.* Sotus *art.2. ad 1.* Concilium Moguntinum nouissimum *cap.18. de doctrina fidei*, & Coloniense in doctrina de hoc articulo. 74 *Responsio ad secundam obiectionem.* *Apostolos nō fuisse vsos materia, & forma.*

Secunda sententia est etiam Apostolos vsos fuisse hoc Sacramento interdum, prout occasio ferebat; & ita tenetur in Schola D.Thomæ tanquam probabile. *Secunda sent. interdū vsos fuisse.*

Tertia sententia est, nunquam Apostolos confirmasse sine Sacramento visibili in materia, & forma præscriptis. Hanc tenet VValdensis *tom.2. de Sacramentis, cap.113.* & probabiliorem docet Bellarminus *lib.2. de Sacramento Confirmationis, c.9. in responsione ad duo loca Actor.8. & 19.* nunquam Apostolos ministrasse hoc Sacramentum, nisi in materia, & forma præscriptis. Et hæc sententia dat maiorem efficaciam argumentis, quibus probatur contra hæreticos veritas huius Sacramenti ex Scriptura, & Patribus, ideóque videtur magis sequenda, quia neque ratio, neque authoritas Scripturæ, aut Patrum aliud cogit: quòd enim in Actis non legatur aliud, quàm manus impositio facta ab Apostolis, nequit hoc interpretari exclusiuè ad materiam, & formam institutam à Christo, alioquin infirmatur fundamentum probandi ex Scriptura hoc Sacramentum, quod est inconueniens: licèt enim ad veritatem fidei, traditio, & definitio Ecclesiæ, ac Patrum abundè sufficiat; tamen non est respuendum adminiculum Scripturæ, aut infirmanda authoritas literæ per interpretationem non necessariam, ad quam nihil 75 *Tertia sent. semper fuisse vsos materiā, & formā.* VValdensis. Bellarm. *Hæc sententia præfertur.* *Neque ratio, neque traditio, vel authoritas excludit vsum Sacramenti manus impositione per Apostolos.*

nihil cogit: si enim per solam manus impositionem dabant Apostoli Spiritum sanctum, certum est illam manus impositionem, quamuis habeat æquiualentiam Confirmationis, quantùm ad effectum, & signum sensibile, non fuisse tamen Sacramentum: quia nulla stabili lege mansurum, vt medium ordinarium in lege Euangelica: ergo ex ea non rectè probatur institutio Confirmationis.

Deinde, cùm Patres, & Concilia passim sumant synonymè hæc duo, nempe, manus impositionem, & chrisma, quod est Sacramentum; neque vllus vnquam inter Patres diuersitatem inter hæc duo statuit; sed nunc vno, nunc altero vtuntur, non debent sumi vt diuersa.

Episcopi successores Apostolorum in chrismando.

Accedit authoritas antiquorum decretorum fidei, quibus declaratur, vt in præmissis patet, ministrum Sacramenti esse solos Episcopos, eâ ratione quòd soli Apostoli dabant Spiritum sanctum per manus impositionem, eorúmque successoribus id reseruatum sit: cui ratione, seu fundamento non modicum derogat, si alius fuerit ritus, quo conferebatur ab Apostolis, alius, quo vtebantur successores; quoniam hoc Sacramentum est, illud verò non, ex ratione dicta, licèt æquiualeant.

76 *Patet ex Scriptura.*

Præterea, nó leuiter in Scriptura dicitur *Act.* 8. insinuatur Apostolos fuisse vsos Sacramento; nam in priori loco: *Qui cum venissent, orauerunt pro illis, vt acciperent Spiritum sanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat; sed baptizati tantùm erant*, &c. Hæc oratio non est discernenda à ministerio, quo Apostoli dabant Spiritum; quamuis postea ipsum ministerium dicatur ibidem *impositio manus*. Augustinus *lib.* 13. *de Trinitate, cap.* 26. verbis iam citatis coniungit hæc duo, & orationem, & manus impositionem: sic etiam Cyprianus epist. 73. *Quod deerat* (supple Samaritanis baptizatis per Philippum) *id*, inquit, *à Petro, & Ioanne factum est, vt oratione pro eis factâ, & manu impositâ, inuocaretur, & infunderetur super eos Spiritus*, &c. & statim subdit: *Quod nunc quoque apud nos geritur, vt qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem, & manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo dominico consummentur*, &c. ergo perinde intelligit Cyprianus eandem esse orationem, & manus impositionem Apostolicam, sicut & Episcopalem orationem, & manus impositionem, quæ est Sacramentum: *Quod nunc quoque apud nos geritur*, inquit, &c. nempe oratio, & manus impositio, quæ fiebat ab Apostolis, quoad baptizatos Samaritanos: oratio ergo illa Apostolorum denotat verba sacramentalia, & ritum, qui in verbis sequentibus manus impositio dicitur.

Augustin.

Cyprian.

77 Tertullian.

Eundem modum loquendi habet Tertullianus lib. de Baptismo cap. 8. *Dehinc*, inquit, *manus imponitur per benedictionem aduocans, & inuitans Spiritum sanctum*, &c. Quibus verbis seruat modum loquendi Scripturæ præmissum *Actor.* 8. insinuans eundem ritum fuisse obseruatum: sed & idipsum apud alios Patres facile est obseruare; & videtur mihi, & est expressa sententia Eusebij Papæ: *Manus*, inquit, *impositionis Sacramentum, magna veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à Summis Sacerdotibus, nec tẽpore Apostolorum ab alijs, quàm ipsis Apostolis legitur, aut scitur esse peractum: neque ab alijs, quàm ab illis, qui Apostolorum tenent locum, vnquam perfici potest, aut fieri debet*, &c. vbi extra dubiũ est eum hîc loqui de Sacramento Confirmationis, quod dicit in tempore Apostolorum non legi actum ab aliis, quàm ab ipsis Apostolis: supponit legi actum ab Apostolis; sed nullibi, nisi in loco allegato; & *Act.* 8. & 19. vbi vocatur *manus impositio*, neque fit mentio de oratione, quia nempe synonyma sunt in hac materia, ex vsu Scripturæ; & patet *Actor.* 8. vt dictum est. Quamuis ergo *Actor.* 19. non exprimatur oratio, sufficienter ex stylo Scripturæ intelligitur per manus impositionem, neque enim aliter Paulus, quàm Petrus, & Ioannes Confirmationem dabant.

Eusebius Papa.

Idem etiam patet 2. ad Corinth. 1. *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus, qui & signauit nos*, &c. quem locum suprà de forma Græcorum, quæ ex eodem desumi videtur intelligere congruè possumus cum Anselmo, & Ambrosio. In his ergo alludit ad Sacramentum Confirmationis Apostolus, & ad vnctioné signatam, & sensibilem, per quam vnctionem interiorem significat, eiúsque effectum quem antea præmisit, *qui autem confirmat nos vobiscum*, &c. stylus enim Apostoli frequens est, mysteria gratiæ per suas causas significare; vt sæpe etiam salutem per fidem significat, & per opera; iustificationem, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, regenerationem interiorem per lauacrum; & sic similiter hîc Cõfirmationis effectum, per vnctionem, & signationem, quæ sunt causæ eius, exponit. 78 2. ad Cor. 1.

Accedit & congruentia conformitatis cum institutione Christi, & commendatio maior Sacramenti, cuius virtus tum visibiliter apparens in communicatione visibili Spiritus sancti, veritatem eius indubiam relinquebat. Præterea reuerentia maior Prælatorum Ecclesiæ, per quos solos, aut eorum authoritate, tam efficax beneficium salutis perficiebatur. Tertiò, denique Patres explicantes, quomodo idem Spiritus datur nunc inuisibiliter, qui antea dabatur visibiliter per Apostolos, & etiam idem ipse sit; supponunt idem Sacramentum fuisse, & nunc, & tunc in vsu. Vide Augustinum *tract.* 6. *in Ioannem.*

Congruentia ex quibus colligitur Apostolos vsos fuisse Sacramento.

Hæc denique traditio habetur ex epistola Fabiani Papæ, vbi dicit Apostolos & docuisse, & obseruasse consuetudinem hanc renouandi singulis annis chrisma. Neque ab hac sententia abhorret Doctor: asserit enim potuisse Christum dispensasse cum Apostolis in primitiua Ecclesia, vt darent Spiritum, absque hoc Sacramento: neque asserit ita factum, sed eo dato, quia præsentia Spiritus sancti pro eo tempore sufficienter significabatur per donum linguarum, cessante hoc miraculo, debuisse Ecclesiam redire ad legem ordinariam, & vti Sacramento à Christo instituto, per applicationem materiæ, & formæ. Quantùm ad factum autem licèt præmittit dispensari potuisse cum Apostolis: & subdit congruentiam, quam Richardus, & alij afferunt, dispensationis, propter donum linguarum: tamen videtur negare fuisse dispensatum, quia infrà subiungit: *toto autem tempore Apostolorum fortè mansit donum linguarum in Sacramento Confirmationis*: supponit ergo Apostolos ministrasse ipsum Sacramentum.

Est sententia Fabiani Papa.

Insinuat Doctor.

Ad illud autem Florentini benè respondet Bellarminus dicens, per modum loquendi distingui non ritum à ritu, sed personas à personis. 79 *Explicatur Florentinum.* Dici etiam potest, quòd denotatur ordo successionis inter Apostolos, & alios Episcopos successores: denotatur etiam diuersitas in effectu, quatenus

tenus manus impositio per Apostolos dabat non solùm effectum inuisibilem, sed etiam visibiliter in dono linguarum designatum; & hic modus ei tempori ad plantandam fidem, sicut & alia miracula, congruebat: successores autem dant Spiritum inuisibilem sine dono linguarum, qui per se non spectabat de lege ad effectũ Sacramenti, aut manus impositionis; sed per accidens, & ex speciali Dei ordinatione, vt dixi, tempori, & locis, & personis accommodato. Mansit quod de lege communi erat, desiuit priuilegium, & in hac desitione ipsa successio, non autem in vsu Sacramenti. Per idem patet ad id, quod dicit Innocentius III. cap. *Cùm venisset, extra de sacra vnctione.* Ex quo videntur Theologi desumpsisse illum modum loquendi; sicut & Florentinum: dicit enim signationem in fronte successisse impositioni manus Apostolorum, quod modo dicto interpretari debet.

80 *Instituta Cõfirmatio à Christo.* c *Supponitur enim institutum esse à Deo,* &c. Sacramentum fuisse à Deo institutum supponit hic, quod suprà probauit in genere de omnibus Sacramentis *dist.* 1. *quæst.* 2. & aliàs quod definit Tridentinum *sess.* 7. *de Sacramentis in genere, cap.* 1. & supponit de hoc Sacramento Canon primus. Senonen. *cap.* 15. Moguntinum *cap.* 17. de tempore tamen est dubium, quia vsum Sacramenti ante Christi glorificationem non fuisse, iam ostensum est. Aliqui dicunt fuisse institutum Matth. 18. quando Christus imponebat manus pueris: sed quamuis ibi dici possit insinuatum, eo modo quo Tridentin. *sess.* 14. *de Extrema Vnctione, c.* 1. dicit fuisse insinuatam Marci 6. nequit cum fundamento asseri fuisse institutam, quia nihil de ipsa textus; & quamuis manus impositio facta à Christo dicatur hæc: tamen multiplex est; neque verum est Christum ministrasse hoc Sacramentum manibus propriis: aut, vt dictum est, vsum eius fuisse ante glorificationem eius, & aduentum Spiritus sancti.

(Trident. — Senonen. — Mogunt. — *Non fuisse institutam, Matth.* 18.)

81 Suarez. Aliam sententiam adducit Suarez ordine secundam, quam dicit esse nostri Doctoris in hac responsione ad primam obiectionem, nempe institutum esse hoc Sacramentum Ioannis 20. vbi dicitur: *Accipite Spiritum sanctum,* &c. & indicare fortè non fuisse institutum ante Christi Ascensionem, nec toto illo tempore, quo Apostoli non fuerunt vsi materiâ, & formâ huius Sacramenti: *sed hoc posterius neque ipsi Scoto,* inquit, *placuit, neque est probabile.* Occasionem huius dedit fortè Sotus *art.* 1. *huius dist.* sed vterque nihil dicit, quod facit ad sententiam, aut literam Doctoris; quia non agit Doctor ibi de institutione Sacramenti; sed de vsu eius: ideóque illa obiectio proponitur ab eo contra materiam, & formam præscriptam Sacramenti. *Et si obijcitur,* inquit, *primò contra materiam, & formam simul,* &c. obiectio in hoc versatur, vt primùm Ioannis 20. dicatur Christus insufflando, dedisse Spiritum sanctum Apostolis sine materia, & forma præscripta; & similiter *Actor.* 2. quòd receperint ipsi Apostoli Spiritum sanctum sine materia & forma. Tertiò denique per manus impositionem absque materia, & forma dabant Apostoli Spiritum sanctum. Et responsio similiter loquitur de receptione Spiritus sancti, absque vsu materiæ, & formæ, vel certè applicando illas, nihil autem dicit in specie de institutione primaria Sacramenti, quasi illis in locis factâ: immò in verbis præfatis, quibus tantùm agit de hac, dicit tempus nesciri ex Scriptura, & reduci certitudinem rei ad traditionem.

(*Non assequitur sententiam Doctoris.* — *Non agit Doctor loco citato de institutione; sed de vsu, & ministerio Sacramenti.*)

Hoc tempus institutionis insinuat Fabianus in sua epistola fuisse in vltima Cœna: *Sicut à Sanctis Apostolis,* inquit, *predecessores nostri acceperunt chrisma conficere docuit:* hoc tamen ita intellexerim, vt non pro tunc applicandum, neque efficax completè foret, donec ordinati sunt Apostoli eius ministri in Episcopos, quod mox post resurrectionem prius factum est, quando instituit Petrum suum Vicarium, & omnibus dedit potestatem in corpus suum mysticum: in Cœna autem videntur tantùm ordinati Sacerdotes, qui non erant ministri idonei ex sua ordinatione, neque etiam ex delegatione, donec subsisteret plenitudo potestatis in Ecclesia, quæ nondum fuit ordinata. De secunda, & tertia obiectione, & suis responsionibus est dictum suprà explicando particulas definitionis, quæ spectant ad materiam, & ministrum. Infrà ad calcem explicat quomodo chrisma habeat proportionem ad significandum effectum Sacramenti. 82

(*In Cœna quoad materiam, & formam institutum. Quoad applicationem, & efficaciã dependebat ab institutione ministrorum.*)

QVÆSTIO II.

Vtrùm Sacramentum Confirmationis sit necessarium ad salutem?

Alens. 4. *part. q.* 25. *m.* 2. D. Bonau. *hic art.* 3. *q.* 2. Richard. *art.* 5. *q.* 1. D. Thom. *q.* 3. *art.* 2. & 3. *part. q.* 65. *art.* 4. & *quæst.* 72. *art.* 8. Suarez 3. *p. tom.* 3. *d.* 38. Coccius, & Bellarm. *citati quæst.* 1.

Argum. CIRCA istam distinctionem quæri possunt aliqua breuia. Primò, Vtrùm istud Sacramentum sit necessarium ad salutem? Quòd sic: De consecrat. dist. 5. *Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum post Baptismum Spiritum sanctum suscipere debent, vt pleni Christiani inueniantur.* Ex hoc habetur propositum, quia quilibet tenetur esse plenus Christianus.

Ratio opp. Contrà. In Baptismo datur gratia: ergo per illam est filius regni, & ita sufficit ad salutem.

SCHOLIVM.

Confirmationem non esse necessariam ad salutem, sed necessariam esse, ne contemnatur. Censetur autem contemnere non suscipiens, qui commodissimè potest suscipere. Videtur ergo secundùm Doctorem non esse in præcepto, & ita tenere videtur D.Thom.d.art.8.ad 4.D.Bonauent.putat esse in præcepto Ecclesiæ. Richard. in præcepto diuino, quem sequitur Bellarm. lib.1.de Sacram. cap.22.sed non esse in præcepto tenet expressè Doctor infrà d.17.q.1.n.11.& D.Thom.3.part. quæst.65.art.4.ad 3.& quæst.72.art.1.ad 3.

Respondeo, non est simpliciter necessarium ad salutem, iuxta illud Marc. vltim. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*, & *de consecr.dist.5. Spiritus sanctus*, vbi habetur, quòd baptizatus per solum Baptismum saluatur: est tamen necessarium adulto sic, quòd non contemnat, sicut dicitur *Extrà* de sacra vnctione. Vbi dicitur in Glossa, quòd non est plenus Christianus qui contemnit.

Ad argumentum dico, quòd loquitur de adulto, qui debet suscipere, id est, non contemnere, & pro tempore congruo suscipere in effectu: iudicaretur enim contemptus, si omnimodâ opportunitate oblatâ, non susciperetur.

COMMENTARIVS.

1 *Respondeo non est simpliciter necessarium*, &c. Occasione huius quæstionis nonnullæ turbæ hoc tempore subortæ sunt; ne fomentum itaque magis ingerere, aut captare videar, quàm disserendi opportunitatem, supersedeo: videantur Authores citati, & Patres, & potissimùm Melchiades Papa loco citato: praxis primitiuæ Ecclesiæ, & retenta in Ecclesia Orientali, quæ Confirmationem simul cum Baptismo confert; sed & praxis diuturna Ecclesiæ Occidentalis, quæ differt Confirmationem. Illud certum est, non esse medium necessarium ad salutem: an sit in præcepto ex parte suscipientis, vt illud suscipiat? rectè Doctor asserit saltem esse præceptum ne illud contemnat: contemnere verò est, non suscipere Sacramentum, quando potest commodè ex quo tantus fructus redundat, & consummatio Baptismi. Censet ergo esse præceptum suscipiendi Sacramenti, si debitæ circumstantiæ concurrant; adderem vbi sunt pericula subuersionis, & fidei esse præceptum suscipiendi Sacramenti, quod vt medium ordinarium confert robur, & virtutem; quoniam & hac ratione videtur potestas data Sacerdotibus ex commissione fundari, vt ministrent hoc Sacramentum.

Non esse medium ad salutem necessarium.

In persecutione fidei est præceptũ suscipiendæ confirmationis.

2 An verò in Prouinciis singulis, & regnis, vbi nequit esse recursus ad alios sine incommodo, Ecclesia teneatur prouidere de ministris idoneis huius Sacramenti? & an teneantur Episcopi in suis Diœcesibus illud ex præcepto diuino ministrare, & procurare, vt ab omnibus, iuxta consuetudinem Prouinciarum suscipiatur, saluo meliori iudicio putarem esse præceptum vtrimque; nisi maiora incommoda obstent, seu excusent, de quibus Prælatorum est iudicare quid hîc, & nunc expediat ad profectum suscipientium, ad reuerentiam Sacramenti. Nec video quomodo, aut Christianus contemnere Sacramentũ, in quo communicatur Spiritus sanctus ad consummationem Baptismi suscepti, vt dicunt Patres aliàs citati, aut quomodo Prælati, sine graui culpa contra sollicitudinem, ad quam diuinâ lege tenentur, ministerium tanti Sacramenti omittere possint in necessitate populi, vbi aliud non excusat, ex eo solùm prætextu, quòd Sacramentum non sit medium necessarium ad salutem: omissio enim ministerij libera, & sine vrgentiori causa nequit separari à contemptu fundato Sacramenti in populo, cuius causa essent Prælati oscitantes. Sed hæc relinquo examinanda aliis, de quibus frequens est Doctorum tractatus: & vtinam veritas sine zelo amaro, & contentione nunc dierum exquireretur; nec quæstiones extraneæ admiscerentur, quæ pietati magis nocent, quàm proposito accedunt: qui voluerit inquirere veritatem ex Canonibus, & Patribus, & consuetudine Ecclesiæ, facilè obuiam inueniet.

Ad ministerium eius tenentur Prælati.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Sacramentum Confirmationis sit dignius Baptismo?

Alens.4.*p.q.*27.*m.*2.D.Bonau.*hic dub.*3.Richard.*a.*5.*q.*2. D.Thom.*q.*1.*a.*1.Suar.3.*p.tom.*3.*d.*34.*sect.*1.2.

SECVNDÒ quæritur, Vtrùm sit dignius Baptismo? Quòd sic videtur in litera. Item *de consecr.dist.5. Nouissimè*, patet quòd præfertur istud Sacramentum Baptismo.

Contrà; Baptismus delet culpam & pœnam, sine pœnitentia: hoc autem non: ergo, &c.

COMMENTARIVS.

1 *Melchiades.* *Comparatio Baptismi, & Confirmationis secundum dignitatẽ & efficaciam.* SEcundò quæritur, &c. Hanc quæstionem mouerunt Episcopi Hispaniæ; ad quam respondet Melchiades: *Quæsistis*, inquit, *vtrùm maius esset Sacramentum manus impositio Episcoporum, aut Baptismus? Scitote vtrumque magnum esse*, &c. vbi præfert Confirmationem inquantùm à maioribus, scilicet Episcopis tantùm fieri potest, non à minoribus; præfert ex altera parte Baptismum, quoad effectum salutis, quem præueniente morte solus sine Confirmatione potest dare; nō ècontra.

Comparatio ex fine. In his duobus stat resolutio Doctoris Baptismum excedere ex perfectione finis, & vniuersalitate effectus (quia dat vitam, delet peccatum, & pœnam, minuit fomitem, &c.) Confirmationem, quæ tantùm dat augmentum gratiæ, & cuius finis particularis est, nempè dare robur ad professionem fidei susceptæ in Baptismo: Baptismus autem gratiam, & auxilia vniuersalia ad obseruantiam legis. Secundò dicit excedere Confirmationem, quia ex digniori ministro perficitur. Videatur etiam Eucherius Lugdunensis *homilia in die Pentecostes*; in qua pulchrè vtriusque comparationem, & fructum explicat. *Eucherius Lugdunen.*

SCHOLIVM.

Sacramentum Confirmationis secundùm quid perfectius Baptismo, sed hoc simpliciter esse perfectius.

Respondeo, quando aliquid includit, vel præsupponit aliud, illa possunt comparari, vel secundùm illud, quod præcisè pertinet ad vtrumque, vel secundùm illud, quod secundum ponit præsupposito primo. Et quidem secunda comparatio non est per se, quia sic vniuersaliter secundum excedit primum, sicut duo bona excedunt alterum eorum. Sed prima est per se, quia est secundùm præcisas rationes comparatorum. Et hoc modo dico, quòd Baptismus est simpliciter nobilius Sacramentum, loquendo de nobilitate Sacramenti penes finem principalem Sacramenti, qui est collatio gratiæ. Nam ad maiorem gratiam, & ad plures effectus simpliciter nobiles confertur Baptismus, quàm Confirmatio. Loquendo tamen secundùm aliam comparationem, Confirmatio multùm addit Baptismo. *Baptismus est simpliciter perfectior confirmatione.*

Potest etiam dici secundùm *quid* Confirmatio nobilior, ratione ministri, quia à nobiliori ministro confertur: sed non est hoc simpliciter propter eius nobilitatem, sed propter Baptismi maiorem necessitatem. Iste pluribus ministris conceditur, ista non, nisi specialibus. Ex hoc vltimo de nobilitate secundùm *quid*, patet ad argumentum oppositum.

QVÆSTIO IV.

An Sacramentum Confirmationis poßit iterari?

Alens. *4.p.quæst.28.m.7.* D. Bonau. *hic dub.6.* Richard. *art.6.quæst.1.* Suarez *3.p.tom.3.d.34.sect.1.*

TERTIÒ quæritur, Vtrùm istud Sacramentum possit iterari? Videtur quòd sic, quia morbus contra quem est, iteratur: potest enim aliquis post confirmationem iterum fieri pusillanimus: ergo remedium contra illum morbum iteratur.

Contrà, Magister in litera, & *de consecr. dist.5. dictum.*

SCHOLIVM.

Confirmationem nec licitè, nec valide iterari posse. Ita communis, ex Trident. sess.7.can.9. Florent. decret. Eugen.

Respondeo [a], iterari non debet, ita quòd scienter, quia iterans peccat mortaliter: sed nec potest iterari sic, quòd iteratum habeat propriam efficaciam. Ratio principalis est institutio diuina, & congruentia: quia per istud Sacramentum instituitur aliquis in determinato gradu Ecclesiæ, scilicet in gradu bellatoris: & Sacramentum instituens in gradu determinato non iteratur, & iuxta hoc adducitur congruentia, quia imprimit effectum indelebilem, scilicet characterem.

Ad argumentum, morbus vt contra ipsum est hæc medicina, non iteratur, licèt aliter.

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Confirmatio nequit iterari.

a RESpondeo, iterari non debet, &c. Conclusio Doctoris est, iterari non posse Confirmationem licitè, quia iterans peccaret mortaliter; nec validè, quia nihil fieret: primò, ex institutione Christi: secundò, ex congruentia *dist. superiori* expositâ *quæst.9.* quia Confirmatio constituit determinatum gradum in Ecclesia, ac proinde imprimit characterem. Hæc conclusio est de fide: patet ex Apostolo *ad Hebræos 6.* vbi Baptismum, & manus impositionem non posse iterari, vt exponit (prout dictum est suprà) Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, & alij: quia inter fundamenta, quæ non iaciuntur nisi semel, dicit esse Baptismum, & manuum impositionem Trident. *sess.7. de Sacramentis in genere, can.9.* Florentin. *in decreto vnionis*: sed & antiquiora Concilia idem definiunt, vt Toletanum VIII. *can.7.* vbi dicit neque Ordinem, neque Confirmationem iterari posse: Cabilonense II. *cap.27.* Tarraconense apud Gratianum *cap. Dictum est, de consecrat. dist.5.* & Burchardum *lib.4. cap.50.* Iuonem *part.1. cap.144.* Item Gregorius III. *epist. 4.* ad Bonifacium *eadem dist. cap. de homine.* idem docet Author sermonis de lotione pedum inter opera Cypriani: Augustinus *lib. 2.* contra literas Petiliani *cap. 104.* Rabanus *lib. 1. de institut. clericor. cap.30.* Alamarinus *lib.1. de officijs Ecclesiasticis, c.7.* & communis Theologorum. Idem supponunt antiqui Patres, qui nihil de iteratione Sacramenti vnquam dixerunt; & congruitas est: quia spectat hoc Sacramentum ad perfectionem Baptismi, vt ipsi docent, sine quo perfectus Christianus quis esse non potest, id est, miles Christi armatus, & signatus.

(Chrysost. Theodoret. Theophylactus. Trident. Florent. Tolet. VIII. Cabilonens. Tarraconen. Burchard. Iuo. Gregor. III. Author sermonis de lotione pedũ. Augustin. Rabanus. Alamarinus. *Congruentia.*)

2 *Obiectio. Ex ritu Ecclesiæ Orientalis. Ex præcepto Nicolai I. Respõsio aliorum refellitur.*

Obiicies, apud hæreticos fuit vsus chrismatis; sed Orientalis Ecclesia recipiebat conuersos cum vnctione confirmando: ergo Sacramentum est iterabile. Item vt constat ex consultis Bulgarorum, Episcopi Latini denuò confirmarunt Bulgaros, quos antea confirmarant Constantinopolitani. Respondent quidam in Canonibus antiquis, vbi est mentio recipiendi hæreticos cum impositione manus, & chrismate, idê intelligi de quadam cæremoniali chrismatione: sed hæc responsio, vt suprà visum est, non subsistit, quia & testimonium Gregorij est clarum in oppositum, & Vigilij Papæ *epist.1. cap. 3. & can. 7.* Constantinopolitani, vbi hæc vnctio, & manus impositio exprimitur fieri, simul proferendo formam Sacramenti, quâ vtitur Ecclesia Græca.

(Gregorius. Vigilius. Conc. Constantinop.)

Canones non intelligi de cæremoniali, sed sacramẽtali chrismate.

Accedit quòd prædicti recipiebantur quoad Baptismum, qui non iterabatur in eis, nec fuit vsus chrismandi baptizatos in vertice aut nunc, aut tunc in Ecclesia Orientali, sed solùm in Ecclesia Latina post Syluestrum: ergo Canones illi Orientales non intelligendi sunt de chrismate merè cæremoniali.

3 *Prima respõsio.*

Respondetur ergo, vel negando antecedens ex Theodoreto *in lib.3. de fabulis hæreticorum,* vbi insinuat Canones antiquos, quibus vtebantur hæretici recipiendi cum chrismate, & manus impositione. *Homines suæ classis* (*Nouatus*) inquit, *non solùm Nouatianos, sed etiam puros appellauit, ijs qui ab ipsis baptizabantur sacratissimum chrisma non prabent: quocirca etiam eos, qui ex hac heresi cum corpore Ecclesiæ se coniungunt vngendos esse laudatissimi Patres mandarunt, &c.*

Nouatiani cõtemnebant Sacramẽtum.

Ipsum etiam Nouatum contempsisse Confirmationem satis manifestat Cornelius Papa in epist. ad Fabium Antiochenum *lib.6.* apud Eusebium. Hoc perinde de aliis hæreticis, quos Canon Constantinopolitani speciatim complectitur, præsumendum est: & ratio quam Theodoretus affert, communem causam insinuat. Et confirmari potest: quia ordinatos, & baptizatos ab hæreticis in suo gradu recipiendos mandat, exceptis paucis, Canon Niceni; & *can.* 48. Sardicensis, *can.68.* Carthaginen. *can.2.* Basilij: quare non idem dicerent de confirmatis, si illi hæretici, de quibus loquitur Canon, haberent vsum Confirmationis. Confirmatur secundò ex aliis Canonibus, in quibus nunquam legimus ordinatum, vt transfugæ ab Ecclesia iterum redeuntes, reciperentur per manus impositionem: sed ad pœnitentiam redigebantur, adhibitâ manu reconciliatrice: vt patet ex Canonibus Ancyrani, & aliis; vnde constat hoc Sacramentum nullâ ratione esse iterandum, vt Patres Græci in locum citatum Pauli docent: in illis ergo transfugis, sicut non iterabatur manus impositio, sequitur eos hæreticos, qui recipiebantur per chrisma, & manus impositionem, non fuisse aliàs confirmatos; sicut & Nouitiani non confirmabant.

(Cornelius Papa. *Hæretici in suo gradu recipiendi.* Nicen. Sardicense. Carthagin. Basilij. *Apostata ab Ecclesia per pœnitentiam recipiebãtur.* Concilium Ancyranum.)

4 *Secunda responsio. Vera intelligentia Canonum, & causa decreti.*

Respondeo secundò ex consuetudine Ecclesiæ Orientalis, vt suprà probauimus, ministerium chrismatis, sicut & Baptismi, quæ simul conferuntur, & olim conferebantur, vt plurimùm spectasse, & spectare ad Presbyteros; quem vsum secutæ sunt etiam hæreses Orientales illæ, apud quas viguit vsus chrismatis, vt adhibebatur à Gnosticis ex Irenæo suprà citato. Ostensum est autem Sacerdotem simplicem sine iurisdictione communicata ab Ecclesia non posse esse ministrum idoneum huius Sacramenti, neque validè confirmare: cùm ergo separati ab Ecclesia nullam habuerint iurisdictionem, sic etiam non validè confirmabant. Non est mirum ergo si sacri Canones ex speciali vsu Ecclesiæ Orientalis absolutè doceant hæreticos chrismandos; quamuis Baptisma, & ordinationes inter ipsos facta quæ non dependent quantùm ad valorem, à potestate iurisdictionis reciperent.

Chrisma factum à Sacerdote sine iurisdictione nullum fuit.

5 *Responsio ad secundam obiectionem.*

Et per hoc patet ad secundam etiam obiectionem, quæ colligitur ex epist. Adriani I. ad Ignatium Patriarcham Constantinopolitanum, quia Presbyteri illi Constantinopolitani erant Photiani, & sacris interdicti, at in aliena Diœcesi inter Bulgaros, qui ad districtum Rom. Ecclesiæ spectabant, confirmarunt: repetit Pontifex verba Ignatij: *Scripsisti*, inquit, *vt nostri Presbyteri ex ditione Bulgarorum cum ignominia, & dedecore pellerentur, &c.* & respondet Pontifex: *Quòd si dicas* (respondet Adrianus) *priùs à nobis Presbyteros Constantinopolitanæ Diœcesis ab ea regione expulsos, haud inficias inimus; erant Photiani illiúsque symmistæ, quibus non solùm in Bulgarorum terris; sed vbique gentium sacris omnibus interdiximus interdicimúsque:* habetur in Synodo octaua.

(Adrianus I. *Confirmatio facta à Presbyteris Photianis nulla fuit.*)

6 Photius. *Calũnia eius in Latinos.*

Photius etiam intrusus in sedem, quam profanus occupauit, in sua epist. Encyclica ad Patriarchas, dissimulans suorum Presbyterorum suspensionem à sacris, hoc ipsum vitio vertit Latinis, quòd Confirmationem iterarent; cuius calumniæ vsurpatio, & schisma licèt innotuerint;

tamen consuetudinem Ecclesiæ vniuersalis de non iterando chrismate attexit contra Latinos: *Quinetiam illos*, inquit, *qui à Presbyteris chrismate vncti fuerunt, iterum chrismate non horruerunt, Episcopos seipsos iactantes, & Presbyterorum chrisma inutile esse, & frustrà ab illis administrari portentosè docentes*, &c. *Non reperitur aliquis, qui talem vnquam auribus acceperit insipientiam, quam isti mente capti audere non dubitarunt: illos videlicet qui semel tincti sunt chrismate, iterum chrismantes, & Christianorum excelsa, & diuina mysteria in magnas nugas, & derisum ingentem conuertentes.* Et infrà: *Iterata chrismatio illorum, qui baptizati sunt, & chrismate tincti, neque Canonum authoritate indiget, credo, vt damnetur; cùm vel ipsa sola rei narratio superet omnem impietatis excelsum*, &c.

Hæc notat Arcudius contra modernum errorem Græcorum, qui chrismationem renouant; quod vel ipse Author totius schismatis Photius damnat, à Latinis contra Canones, & veritatem factam. Cæterùm malignè, quia nullum fuit huius rei exemplum præter illud, quod factum est inter Bulgaros, & legitimè, quia & ab iis, qui nullam authoritatem habuerunt in aliena Diœcesi, & qui sacris erant interdicti, erântque Sacerdotes simplices, ex more Græcorum, ministri, non verò Episcopi, qui apud Græcos solam ordinationem faciunt.

Cæterùm, praxis Ecclesiæ Orientalis hinc sumitur quantùm ad id, quod suprà præmisimus 7
de ministro huius Sacramenti. Colligitur secundò, hunc fuisse vsum in Ecclesia Orientali ante Photium iterum non confirmare; immò pro communi dogmate hoc Sacramentum fuisse non iterabile: ergo Canones præfati supponebant hæreticos, de quibus faciunt mentionem, non fuisse verè confirmatos.

In Ecclesia autem Occidentali recipiebantur hæretici per solam manus impositionem, saltem iuxta vsum, & praxim Ecclesiæ Romanæ: quia nempe Ariani, qui erant frequentiores, conferebant chrisma per suos Episcopos validè consecratos; & sequentes ritum Ecclesiæ Romanæ, vel certè quia Sacramentum Confirmationis differebatur pro tempore: ita Bellarminus qui modo suprà explicato in commento primæ quæstionis, prædictos Canones intelligit.

Confirmationem imprimere characterem docet Doctor, & patet ex dictis; idque colligere licet ex Patribus, qui perinde hoc Sacramentum ad consignationem referunt, sicut & Baptismum: de quibus Nazianzenus & Basilius simul loquuntur in locis suprà expressis, quia simul dabantur: ideóque vocatur signaculum, non secus ac Baptismus. Definitur in Tridentino, & Florentino citatis. 8

Confirmatio imprimit characterem.

Nazianz. Basilius.

QVÆSTIO V.

Vtrùm sit aliqua pœna iterantium Sacramentum Confirmationis?

Richard. *hîc art. 6. quæst. 1.* Paludan. *quæst. 2.* Gabr. *quæst. vnic. art. 3.* Maior *in fin. dist.* Anton. *3. p. tit. 28. c. 6. §. 3.* Nauar. *cap. 27. num. 247. gloss. c. dictum est, de consecr. d. 5.* Suarez *3. part. tom. 3. d. 38. sect. 1.* Couar. *clem. si furiosus 1. part. princ.* Sotus *hîc quæst. vnic. art. 5.* Bassol. *quæst. 1.*

Quæst. 8.

VLTERIVS quæritur, quæ sit pœna iterantium illud Sacramentum? Respondeo, dicunt Canonistæ sicut dictum est de iteratione Baptismi, *distinct. 6.* quod probant per locum à simili, per illud *cap. de consecrat. distinct. 4.* Qui bis.

SCHOLIVM.

Nullam esse pœnam latam ipso iure, contra reconfirmantem, vel reconfirmatum, nec sufficere ad pœnas infligendas, argumentum à simili, vel à contrario exponentium ius: ita Paludan. Gabr. Sotus, Bassol. Couar. citati.

Sed aliter dico, quòd vniuersaliter nulla pœna Canonica, quæ non est inflicta à Papa condente ius, incurritur ipso iure. Nec propter argumenta exponentium Canones, siue à simili, siue à contrario sensu, est aliquis tali pœnâ adstrictus: quia possunt exponere ius conditum, non autem condere nouum per suas expositiones. Vnde Innocentius, qui tamen fuit Papa, cùm fecisset magnum opus, exponendo ius Canonicum, cùm fuisset requisitus ab aliis, quale robur vellet illum tractatum habere: dixit quòd nollet ipsum esse authenticum, sed tantummodo magistrale.

Iuristæ non faciunt ius.

Cùm ergo non inueniatur in iure Canonico expressè pœna irregularitatis inflicta, pro iteratione confirmationis: sequitur, quòd non incurratur. Et hoc maximè patet, quia constitutiones pœnales sunt restringendæ, non ampliandæ: & si voluisset legislator pœnam talem inflixisse pro iteratione Confirmationis sicut Baptismi, potuisset expressisse hîc sicut ibi. Et confirmatur etiam per caput illud, de consecr. dist. 5. *dictum*, vbi nulla pœna infligitur Episcopo iterum confirmanti: sed nec suscipienti, nisi quòd soli Deo sub habitu regulari, vel clericali ipsum religiosissimè famulari decretum est. Hîc autem innuit

Nulla pœna cõtra reconfirmantem videtur lata.

innuit non pœnam irregularitatis, sed magis oppositum, puta exercitium officij clericalis. Nam in executione ordinum, & præcipuè in consecratione Eucharistiæ clericus Deo suo religiosissimè famulatur, cui sit gloria in sæcula sæculorum. Amen.

COMMENTARIVS.

1 *Iterans nō fit irregularis.* SEd *aliter dico*, &c. Conclusio Doctoris contra Canonistas est, iterantem Confirmationem non incurrere pœnam irregularitatis, sicut incurrunt rebaptizantes, quia talis pœna in iure canonico non reperitur: pœnæ autem restringendæ sunt: vnde argumentum à simili in materia odiosa, & pœnali non valet. Doctorem sequuntur Paludanus *dist.7. quæst.2.* Gabriel *art.3. dubio 5.* Couarruuias in Clement. *Si furiosus*: citans Turrecrematam, & alios: solùm enim reperitur in Concilio Tarraconensi. *Decretum Tarraconen. Concilij.* Apud Gratianum tamen *cap. Qui bis, de consecrat. dist.5.* quòd debeat in Monasterio sub habitu clericali, aut regulari, famulatum præstare Deo: sed hæc neque omnes obligat, cùm sit Concilij prouincialis, nec fuit receptum: neque in ipso Concilio habetur. Et eo admisso tanquam iure incurso, vt notat Doctor, magis supponit contrarium, nempe in famulatu Dei ipsum non constitui irregularem, sed posse vti ordine. Accedit quòd irregularitas non incurratur nisi in casibus iure expressis, *cap. Is qui de sententia excommunicationis, in 6.* Hanc sententiam etiam sequuntur moderni, vt Soto, & Suarez. Et hæc ad Dei gloriam sufficiant de hoc Sacramento: nam de subiecto, quod attingit Doctor in definitione, non multum occurrit specialiter dicendum, nisi quòd sit bazatus, & dispositus ad effectum huius Sacramenti: de patrino, & ritibus, videantur Summistæ.

DISTINCTIO OCTAVA.

POST Sacramentum Baptismi, & Confirmationis, sequitur Eucharistiæ Sacramentum. Per Baptismum mundamur, per Eucharistiam in bono consummamur. Baptismus æstus vitiorum extinguit, Eucharistia spiritualiter reficit. Vnde excellenter Eucharistia dicitur, id est, bona gratia: quia in hoc Sacramento non modò est augmentum virtutis & gratiæ, sed ille totus sumitur, qui est fons & origo totius gratiæ. [Cuius figura præcessit, quando manna pluit Deus patribus in deserto, qui quotidiano cœli pascebantur alimento. Vnde, Panem Angelorum manducauit homo. Sed tamen qui panem illum manducauerunt, mortui sunt. Iste verò panis viuus, qui de cœlo descendit, vitam mundo tribuit.] [Manna illud de cœlo: hoc super cœlum. Illud scaturiebat in diem alterum reseruatum: hoc ab omni corruptione alienum. Quicunque religiosè gustauerit, corruptionem non videbit.] Illud datum fuit antiquis post transitum maris rubri, vbi submersis Ægyptiis liberati sunt Hebræi. Ita hoc cœleste manna, non nisi renatis præstari debet. Panis ille corporalis populum antiquum ad terram promissionis per desertum eduxit. Hæc esca cœlestis fideles huius sæculi per desertum transeuntes in cœlum subuehit. Vnde rectè viaticum appellatur: quia in via nos reficiens, vsque in patriam deducit. Sicut ergo in mari rubro figura Baptismi præcessit, ita in manna significatio dominici corporis. Hæc duo Sacramenta demonstrata sunt, vbi de latere Christi sanguis, & aqua profluxerunt: quia Christus per sanguinem redemptionis, & aquam ablutionis nos redimere venit à diabolo, & à peccato: sicut Israëlitas per sanguinem agni Paschalis ab exterminatore, & per aquam maris rubri ab Ægyptiis liberauit. Huius etiam Sacramenti ritum Melchisedech ostendit, vbi panem & vinum Abrahæ obtulit. Vnde, vt ait Ambrosius, [intelligi datur anteriora esse Sacramenta Christianorum, quàm Iudæorum.]

A

Ambr. lib. de initiādis myst. cap.8. tom.4.
Exod.16.a.
Psalm.77.
Ibid. cap.9.
Ioan.6.d.
Exod.16.g.
Ioan.19.f.
Exod.12.b.
Exod.14.g.
Gen.14.d.
De Sacr. lib.1.c.4.& lib.4.cap.3. tom.4.

De inſtitutione Sacramenti.

B *Matt.26.e De con.d.2. cap. Quia corpus ex ſer. de corpor.& ſāg. Domini.*

HIc etiam alia conſideranda occurrunt quatuor, ſcilicet Sacramentum, inſtitutio, forma, & res. Sacramentum Dominus inſtituit, quando poſt typicum agnum corpus, & ſanguinem diſcipulis in cœna porrexit. Vnde Euſebius Emiſſenus, [Quia corpus aſſumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus ſyderibus, neceſſe erat vt die cœnæ Sacramentum nobis corporis, & ſanguinis conſecraret: vt coleretur iugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium.]

De forma.

C *Matt.26.c Lib. 4. de Sacram. c. 4.tom.4. & de conſec. diſt.2.Panis eſt. Ambr.ibid. cap.5. Ibid.c.4. De conſ. diſt. 2. cap. Vtrum. ſub fin.& Aug. epiſt.55. tom.2.*

FOrma verò eſt, quam ipſe ibidem edidit, dicens, Hoc eſt corpus meum: & pòſt; Hic eſt ſanguis meus. Cùm enim hæc verba proferuntur, conuerſio fit panis & vini in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti: reliqua ad laudem Dei dicuntur. Vnde Ambroſius. [Sermone Chriſti hoc conficitur Sacramentum, quia ſermo Chriſti creaturam mutat, & ſic ex pane fit corpus Chriſti, & vinum, cùm aqua in calicem miſſum, fit ſanguis conſecratione verbi cœleſtis. Conſecratio quibus fit verbis? attende quæ ſunt verba. Accipite & comedite ex eo omnes: Hoc eſt corpus meum. Et iterum: Accipite, & bibite ex hoc omnes: Hic eſt ſanguis meus. Per reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratio præmittitur pro populo, pro regibus.] Item Auguſtinus. [Credendum eſt, quòd in illis verbis Chriſti Sacramenta conficiantur: reliqua omnia nihil aliud ſunt, quàm laudes, vel obſecrationes fidelium, & petitiones.] Ecce quæ ſit inſtitutio, & forma huius Sacramenti. Vbi conſideratione dignum eſt, quare illud Sacramentum poſt cœnam dedit diſcipulis. Dominus igitur Ieſus ad inuiſibilia paternæ maieſtatis migraturus, celebrato cum diſcipulis typico Paſcha, quoddam memoriale eis commendare volens, ſub ſpecie panis & vini corpus, & ſanguinem ſuum ita eis tradidit, vt oſtenderet legis veteris Sacramenta, inter quæ præcipuum erat Agni Paſchalis ſacrificium, in morte ſua terminari, ac legis nouæ Sacramenta ſubſtitui: in quibus excellit myſterium Euchariſtiæ. Ideò etiam poſt alia dedit, vt hoc vnum arctiùs memoriæ diſcipulorum infigeretur, & ab Eccleſia deinceps frequentaretur. Sed non exinde diſciplinam ſanxit in poſterum, vt poſt alios cibos ſumatur, ſed

1.Cor.11.d

potiùs à ieiunis ſumi oportet, ſicut Apoſtolus docet, vt ſingulari reuerentia diiudicetur, id eſt, diſcernatur ab aliis cibis, quod Dominus Apoſtolis diſponendum reliquit. Vnde Auguſtinus. [Apparet, cùm primò acceperunt diſcipuli Euchariſtiam, non eos accepiſſe ieiunos: non ideò tamen calumniandum eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quòd à ieiunis ſumitur ſemper. Placuit enim Spiritui ſancto, vt in honore tanti Sacramenti, priùs in os Chriſtiani dominicum corpus intraret, quàm alij cibi: ideò vbique mos iſte ſeruatur. Non enim, quia poſt cibos dedit Dominus, ideò pranſi, vel cœnati illud accipere debent, vt illi faciebant, quos Apoſtolus redarguit. Nam Saluator, quo vehementiùs commendaret myſterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus, & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad paſſionem digreſſurus erat. Quo autem ordine deinceps ſumeretur, Apoſtolis, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, reſeruauit docendum.]

Ad Ian.ep. 118. circa fin.tom.2.de conſ. diſt.2. c. liquidò appar. 1.Cor.11.d.

De Sacramento & re.

D

NVnc quid ibi Sacramentum sit,& quid res,videamus. [Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis forma.] Forma ergo panis,& vini, quæ ibi videtur,est Sacramentũ, id est,signum sacræ rei: quia præter speciem,quam ingerit sensibus,aliquid aliud facit in cognitionem venire.Tenent ergo species vocabula rerum,quæ antè fuerunt,scilicet panis,& vini. Huius autem Sacramenti gemina est res: vna scilicet contenta, & significata, altera significata, & non contenta.Res contenta,& significata est caro Christi, quam de Virgine traxit,& sanguis,quem pro nobis fudit. Res autem significata,& non contenta, est vnitas Ecclesiæ in prædestinatis vocatis, iustificatis, & glorificatis. Hæc est duplex caro Christi,& sanguis. Vnde Hieronymus. [Dupliciter, inquit,intelligitur caro Christi,& sanguis,vel illa,quæ crucifixa est,& sepulta:& sanguis,qui militis lancea effusus est:vel illa spiritualis, ac diuina, de qua ipse ait, Caro mea verè est cibus,& sanguis meus verè est potus,&,Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis.] Sunt ergo hîc tria distinguenda. Vnum, quod tantùm est Sacramentum. Alterum, quod est Sacrametum, & res. &, Tertium, quod est res, & non Sacramentum. Sacramentum, & non res, est species visibilis panis, & vini. Sacramentum, & res caro Christi propria, & sanguis. Res,& non Sacramentum,mystica eius caro. Porrò illa species visibilis,Sacramentum est geminæ rei:quia vtranque rem significat,& vtriusque rei similitudinem gerit expressam. Nam sicut panis præ cæteris cibis corpus reficit,& sustentat,& vinum hominem lætificat,atque inebriat:sic caro Christi interiorem hominem plus cæteris gratiis spiritualiter reficit, & saginat. Vnde,Calix meus inebrians, quàm præclarus est. Habet etiam similitudinem cum re mystica,quæ est vnitas fidelium:quia sicut ex multis granis conficitur vnus panis,& ex pluribus acinis vinum in vnum confluit:sic ex multis fideliũ personis vnitas Ecclesiastica constat. Vnde Apostolus, Vnus panis, & vnum corpus multi sumus,&c.Vnde Augustinus, [Vnus panis, & vnũ corpus Ecclesia dicitur, pro eo quòd sicut vnus panis ex multis granis, & vnum corpus ex multis membris componitur: sic Ecclesia ex multis fidelibus charitate copulante, connectitur. Hoc mysterium pacis, & vnitatis nostræ Christus in sua mensa consecrauit: qui accipit hoc mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis, non accipit hoc mysterium pro se, sed contra se.] [Cuius etiam Sacramentum est corpus Christi proprium de Virgine sumptum: quia vt corpus Christi ex multis membris purissimis, & immaculatis constat, ita societas Ecclesiastica ex multis personis à criminali macula liberis consistit. In cuius rei typo facta est arca Domini de lignis Sethim: quæ sunt imputribilia, & albæ spinæ similia.]

*Aug.de ciu Dei,lib.*10. *c.*5. *tom.*5. *& de consec. dist.*2.*c.*Sacrificium. *Greg.in ho. Pasch. & habe. de cõsec.dist.*2. *c.* Species. *Rom.*8.*f. Comm.ad* 1. *c. ep. ad Eph. in med.tom.*9. *& habe. de cons. dist.*2. *Ioan.*6.*f.* De tribus, quæ hîc possunt distingui. *Psal.*103. *Psal.*22. 1.*Cor.*10.*d. in serm. ad infan. ad altare de Sacr. & in serm.* 28. ad fratres in eremo. *De cõs. dist.* 2. *c.* quia passus para. Dominus noster. *Ephes.*4. *a. August. de blasphem. Spir. sanct. verba sunt in glossa.* 1.*Cor.*11. *Exod.*25.*a.*

POSTQVAM Magister egit de Baptismo,quo regeneramur,& de Confirmatione,quâ roboramur,hîc agit de Sacramento Eucharistiæ, quo nutrimur, & in bono consummamur. Et diuiditur in duas partes. Primò, continuat se ad præcedentia: secundò,determinat de Eucharistia in se, [*Hîc quando.*] Prima in duas. Primò, ponit continuationem dicendorum addicta: secundò,subiungit continuationis rationem, comparando per Eucharistiam specialiter ad Baptismum, ibi [*Per Baptismum.*] Et illa pars habet duas. In prima comparat Eucharistiam ad Baptismum, secundùm excellentiam: in secunda,secundùm conuenientiam,& differentiam, ibi, [*Cu-*

Ratio methodi, & continuatio cum præcedentibus.

ius

ius figura.] Conuenientia est, quia vtrumque Sacramentum præfiguratum fuit in lege Mosaïca: sed differentia est, quòd vtriusque fuit propria figura,& hanc conuenientiam, & differentiam ponit, primò, ponendo vtriusque Sacramenti propriam figuram in lege *Ordo tractandorum de Eucharistia secundum Magistrum.* Mosaïca: secundò,ponendo vtriusque figuram propriam in sua causa, ibi, [*Hæc duo Sacramenta.*] Et sequitur illa pars, [*Hæc etiam ante alia.*] in qua agit de Eucharistia in se, & illa pars habet quatuor partes. Primò agit de Sacramento Eucharistiæ,& perceptione Sacramenti: secundò, de consecratione,seu conuersione, qua istud Sacramentum incipit esse: tertiò, de accidentibus remanentibus post consecrationem: quartò,de ministerio consecrationis. Secunda in principio dist. 11.[*Si autem quæritur:*] tertia, in principio dist. 12.[*Si autem quæritur de accidentibus:*]quarta,in principio dist.13. [*Solet autem quæri.*] Prima diuiditur in duas. Primò, determinat de Sacramento, & susceptione eius quoad veritatem. Secundò,excludit errores contra illa,ibi,[*Hæc verba.*] Prima in duas, primò, determinat de veritate Sacramenti, secundò,de eius susceptione in principio dist. 9. [*Et sicut duæ res.*] Prima in prooemium, & tractatum, & ideò prooemium non diuido contra totum tractatum de Eucharistia, sed tantùm contra tractatum,qui habetur in ista distinctione,quia hîc non proponuntur,nisi quatuor,de quibus in ista distinctione determinat, ibi,[*Nunquam Sacramentum.*] Tractatus incipit ibi, [*Sacramentum Dominus instituit.*] Et habet duas partes: in prima agit de duobus, quæ proposuit, scilicet de institutione, & forma: in secunda de aliis duobus,scilicet de Sacramento, & re. [*Nunquid ibi Sacramentum.*] prima in duas. Primò agit de institutione, veritatem: secundò, excludit circa hoc errorem, vel dubitationem,ibi,[*Consideratione dignum.*] Prima in duas, primò de institutione, secundò de forma, ibi,]*Forma verò est.*]

Circa istam distinctionem octauam quærendum est principaliter de tribus.Primò, an Eucharistia sit Sacramentum legis nouæ. Secundò, de forma,an sit,quæ ponitur in Canone Missæ. Tertiò, de institutione, an hoc Sacramentum conuenienter fuit institutum post cœnam.

COMMENTARIVS.

1 IN præsenti distinctione Magister aggreditur tractatum de venerabili Sacramento Eucharistiæ, quem deinceps producit vsque ad distinctionem decimamquartam exclusiuè:quem ordi- *Ordo antiquus dandi Sacramenta.* nem sequitur Doctor,& reliqui Sententiarij. Suprà ostendimus ex Dionysio, & aliis Patribus, hunc ordinem seruatum esse in ministerio Sacramentorum, vt primùm Baptismus daretur in regenerationem; secundò,daretur Confirmatio, in robur, & consummationem Baptismi; tertiò loco daretur Eucharistia,quâ nutrimur, & in bono consummamur: & hæc tria Sacramenta in primitiua Ecclesia simul dabantur, seruato ordine præmisso. Ratio ergo postulat, vt sequendo ordinem quasi generationis (secundùm quam procedit natura,& scientia,tanquam de potentia *Ordo generationis.* ad actum) priori tractatui de Baptismo, & Confirmatione succederet tractatus de Eucharistia: quem stylum reliqui etiam Theologi obseruant: vt Alexander 3. *part. quæst.* 10. Diuus Thomas 3.*part. quæst.* 73. vsque ad 82. & reliqui eius discipuli.

2 *Tractantes de hoc Sacramento.* De hoc Sacramento agunt Patres in Ioan.6. *&* 13.Matth.26.Marci 14.Luc.22.1.*ad Corinth.*11. vbi communiter interpretes. Trident *sess.* 13. *&* *sess.*21.*&* 22. & plura antiquiora Concilia contra Berengarium,contra quem etiam propriis tractatibus disseruerunt Paschasius,Algerus,Lantfrancus:de eodem agunt Canonistæ *de consec.dist.*2.& cap.*firmiter*, de summa Trinitate,& fide Catholica,cap.*Cum Martha*,& reliquis,*de celebratione Missarum.* Sed frequentissimè moderni scriptores, & luculenter contra huius temporis Nouatores, vt Castro contra hæreses verbo *Eucharistia.* Lyndanus *lib.*4.*panoplia.* Driedo *lib.*4.*de dogmatibus,cap.*5. *part.*2.*&* 5.VValdens.*tom.*2.*de Sacramentis*, qui secutus ordinem dignitatis ab hoc Sacramento orditur tractatum. Bellarm. *in* 2.*tom. de Sacramentis.* Hosius in confessione. Arboreus *lib.*5. *Theosophia.* Alanus, & Turrianus, & alij sine numero, qui veritatem Catholicam latissimè propugnant: videatur præ reliquis Coccius *in Thesauro tom.* 2. *lib.*6. vbi authoritates Patrum, Conciliorum, & Scholasticorum antiquiorum congerit per omnia sæcula, in probationem huius veritatis.

Præsentem distinctionem transigit Doctor tribus quæstionibus.Prima,vtrùm Eucharistia sit Sacramentum nouæ legis? Secunda, de forma consecrationis corporis? Tertia,verò de quadam dispositione requisita ex parte sumentis corpus Domini, quale est ieiunium.

QVÆSTIO I.

An Eucharistia sit Sacramentum nouæ legis?

Alens.4.*p.q.*30.*m.*1.*a.*1.2.3.D.Bonau. *hic* 2.*p.a.*2.*q.*2.Richard.*a.*1.*q.*1.D.Thom.*q.*1.*a.*1.*&* 3.*p.q.*73.*art.*1. Suar.3.*p.tom.*3.*d.*39.*s.*1.Bellarm.*de Sacr. Euchar.lib.*1.*&* 2.Coccius *in Thesaur.tom.*2.*lib.*6.*art.*1.

AD

AD primum sic proceditur, & arguitur, quòd Eucharistia non sit Sacramentum nouæ legis. Primò, quia Sacramentum nouæ legis est signum gratiæ collatæ in eo, qui recipit Sacramentum: sed Eucharistia non est huiusmodi: quia manet in altari post consecrationem, & nulli per ipsam gratia datur. 1 *Mag. A. B. Argum. 1.*

Item, Sacramenta nouæ legis efficiunt, quod significant, non sic Eucharistia, quia significat, vel figurat verum corpus Christi, & sanguinem contineri sub illis speciebus: sed illæ species hoc non efficiunt, nam respectu eius non potest aliqua virtus finita habere causalitatem. *Argum. 2.*

Item, Sacramenta nouæ legis habent aliqua verba, quæ sunt forma: non sic Eucharistia, quia verba, quæ sunt forma Sacramenti, oportet esse simul cum Sacramento: verba autem Eucharistiæ non sunt simul; tum quia Eucharistia manet verbis non manentibus: tum quia dum verba sunt in prolatione, non est Eucharistia, sed in fine prolationis. *Argum. 3.*

Item, dicitur 4. *Metaph.* quòd non vnum significat, nihil significat. Eucharistia non est signum vnum, seu Sacramentum, nec significat vnum Sacramentum: ergo, &c. Probatio minoris, quia aliud signum est species panis, aliud signum species vini: & habent aliud, & aliud significatum, quia vnius significatum proprium est corpus Christi, alterius autem est sanguis. *Argum. 4.*

Contrà, *de consec. dist. 2.* in Sacramentorum oblationibus loquitur de Eucharistia, & ibidem non oportet in Sacramento aliud offerre, præter, &c. *Ratio ad opp.*

SCHOLIVM.

Ponit hîc primò rationem nominis Eucharistiæ. Secundò, ostendit eam esse possibilem. Tertiò, Christum verè contineri sub speciebus. Quartò, quòd subest rationi nominis, esse Sacramentum. Quintò, quomodo id sit vnum vnitate integritatis, non indiuisibilitatis. Sextò, ponit quatuor differentias inter Eucharistiam, & alia Sacramenta, quarum tres sunt excellentiæ eius.

Hîc tria videnda [a] sunt. Primò, sicut processum est in aliis Sacramentis, ponenda est quædam ratio nominis Eucharistiæ, & supponenda est ex vsu loquentium: secundò, inquirendum est, si illi rationi subsit aliquid reale: & tertiò, si id quod subest sit Sacramentum nouæ legis, quod principaliter quæritur. 2

Ratio nominis [b] Eucharistiæ secundùm communiter vtentes, vel loquentes de Eucharistia, potest esse talis. *Eucharistia est Sacramentum corporis Christi, & sanguinis veraciter contenti sub speciebus panis, & vini post consecrationem factam à Sacerdote sub verbis certis cum debita intentione prolatis, ex institutione diuina veraciter signans corpus Christi, & sanguinem sub eis realiter contineri.* *Definitio Eucharistiæ.*

De secundo dico [c], quòd ista ratio non est in se falsa, quia nulla pars repugnat alteri. Possibile enim est, sine contradictione corpus Christi contineri sub specie panis, & sanguinem sub specie vini (quod supponatur hîc, quia *dist.* 10. declarabitur) possibile est etiam ista signa instituta esse à Deo ad signandum veraciter illa signata sub eis contineri: quia quod Deus potest facere, potest per aliquod sensibile signum impositum signare: ergo isti rationi subest aliquod ens, hoc est, cui non repugnat esse. *Ratio Eucharistiæ nõ est falsa. de quo infr. d. 10. & sup. d. 1. q. 2.*

Vlteriùs dico, quòd sibi subest aliquod ens in effectu, vt probari potest per auctoritatem, & congruam rationem. Auctoritas est Matth. 26. vbi Christus post cœnam istud Sacramentum instituit, vt sub istis speciebus verum corpus eius, & verus sanguis veraciter contineretur: & non tantùm tunc, quando ipsemet confecit, sed quòd postea hoc Sacramentum à Sacerdotibus in Ecclesia conficeretur, ad quod dedit auctoritatem, subdens ibi, & dicens Apostolis: *Hoc facite in meam commemorationem.* *Christũ verè subesse speciebus, ostẽditur ex Scriptura. 1. Cor. 10.*

Item habetur Luc. 22. & 1. *Corinth.* 11. vbi Apostolus diffusè determinat de modo perceptionis, & consecrationis huius Sacramenti: *Panis*, inquit, *quem frangimus* (nos Sacerdotes) *nónne participatio corporis Domini est?* Et quòd istud Sacramentum sit perpetuò in Ecclesia, ibi ait: *Quotiescunque*, inquit, *panem hunc manducabitis, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat*, supple *ad iudicandum.* Vnde vsque ad tunc durabit Ecclesia militans, & Eucharistia in ea, sicut tenent omnes Sancti. *Cap. 11.*

Quòd [d] hoc sit congruum probatur, quia congruum est Christum esse nobiscum in tali signo sensibili, vt magis excitetur quilibet ad reuerentiam, & deuotionem ad Christum: & hoc patet de facto, quòd quasi omnis deuotio in Ecclesia est in ordine ad illud Sacramentum. Propter hoc enim clericus cum maiori diligentia persoluit officium diuinum *Eadem cõtinẽtia suadetur ex cõgruitatibus variis.*

num in ordine ad Missam. Propter hoc etiam populus deuotiùs audit Missam, quàm aliquod aliud officium Ecclesiasticum. Propter hoc etiam singuli cum maiori diligentia confitentur, quando intendunt secundùm ordinationem Ecclesiæ, saltem semel in anno communicare.

Congruum etiam fuit, post generationem spiritualem conferri etiam nobis nutrimentum spirituale, & illud magis congruè nobis datur sub similitudine nutrimenti corporalis: nutrimentum autem corporale præcipuum consistit in pane, & vino: ergo, &c.

Congruum etiam fuit, quòd signum sensibile, sub quo nobis Deus voluit se dare, haberet ordinem ad verba aliqua ab aliquo ministro proferenda: quia aliter nesciremus, quando in tali signo esset Christus, & quando non, & sic periret reuerentia debita, & deuotio.

Congruum etiam fuit, quòd in prolatione illorum verborum minister esset in Ecclesia excellens, scilicet Sacerdos, per cuius actum ministerialem Christus sic incipiat esse nobiscum.

4 De tertio dico, quòd illud, quod subest rationi nominis priùs positæ, est Sacramentum, quia scilicet est signum veraciter repræsentans ex institutione diuina: & licèt non gratiam accidentalem, tamen effectum aliquem Dei gratuitum, scilicet *esse* corporis Christi sub tali specie: gratia autem in definitione Sacramenti non accipitur tantùm pro gratia accidentali, sed pro effectu Dei gratuito.

Gratia in definitione Sacramenti data, d. 1. q. 2. non est accidẽtalis.

De vnitate huius Sacramenti, dico, quòd benè possibile esset plura sensibilia concurrere in fundamento vnius Sacramenti simpliciter, vt suprà dictum est de ablutione, & verbis in fundamento relationis Baptismi; sed ibi neutrum illorum est aliquid illius Sacramenti, sine altero: hîc autem, & species panis continet suum signatum sine speciebus vini, & è conuerso. Ideò dico, quòd corpus Christi potest accipi strictè, prout includit partes animatas animâ Christi, cuiusmodi non est sanguis, licèt sit in potentia propinqua, vt conuertatur in carnem animatam: & sic corpus est aliud essentialiter à sanguine, & in se etiam potest esse aliud signatum, & per consequens, potest esse huius proprium signũ, sicut est, & propria definitio. Alio modo corpus potest accipi, vt omnia illa includit, quæ pertinent ad totum corpus organicum, siue sint partes animatæ, siue sint alia non formaliter animata, vt humores, & spiritus. Et hoc modo sanguis est aliquid corporis. Primo modo accipiendo corpus, licèt ipsum, & sanguis sint primò diuersa signata; tamen constituunt vnum signatum totale, quod est corpus secundo modo: & ita signum proprium corporis primo modo, & signum proprium sanguinis possunt esse vnum signum vnitate integritatis, non autem indiuisibilitatis.

Sanguinem non esse animatum. Corpus dupliciter sumitur.

Corpus, & sanguis faciunt vnum signatum, & quomodo.

Congruit autem hoc Sacramentum habere talem vnitatem integritatis, & non indiuisibilitatis, quia est ad completam nutritionem animæ, quæ significatur per completam nutritionem corporis: completa autem nutritio corporis fit ex aliquo vno vnitate integritatis, non vnitate indiuisibilitatis, scilicet ex alimento: non enim nutrit sufficienter cibus sine potu, nec è conuerso.

Eucharistia habet vnitatem integritatis.

5 Ex dictis [e] patet quadruplex differentia, & excellentia huius Sacramenti ad alia, quarum triplex est in significando. Vna est, quia est simpliciter veracissimum in signando: alia enim Sacramenta veracia sunt quantùm est ex se, tamen quandoque non habent effectum suum signatum propter indispositionem suscipientis; istud autem nunquam caret suo signato.

Differentia quadruplex inter Eucharistiã, & alia Sacramenta.

Secunda excellentia est, quia quod significat istud Sacramentum, hoc realiter continet, alia non.

Tertia excellentia est, signati per istud: alia enim Sacramenta significant gratiam accidentalem inhærentem suscipienti, istud autem significat gratiam subsistentem, scilicet verum corpus Christi, ibi existens.

Triplex excellẽtia Eucharistiæ super alia Sacramenta.

Vltima differentia est in modo essendi istius Sacramenti: quia omnia alia Sacramenta consistunt in vsu, & in *fieri*, ita quòd idem est ibi Sacramẽtum, & perceptio Sacramenti, sicut Baptismus est perceptio Baptismi, nec permanet aliquid quod sit Sacramentum cessante vsu tali, vel perceptione: sed hoc Sacramentum est quoddam permanens etiam ante vsum. Et hoc congruum erat, quia Christus permanenter voluit esse nobiscum; ergo in aliquo signo, vel Sacramento permanentiæ. Vnde vsus huius Sacramenti non est Sacramentum: vsus enim verborum Sacramentalium, est quædam via ad Sacramentum, quia in termino prolationis verborum incipit esse Sacramentum: sed vsus, & perceptio istius Sacramenti est quædam dispositio sacramentalis, seu via: quâ hoc Sacramentum applicetur membro Ecclesiæ. Et benè possibile est in vtroque vsu, si dignè fiat, gratiam

Sola Eucharistia est Sacramentum permanens, & eius vsus non est Sacramentum.

gratiam conferri vtenti: sed hoc non est formale, & primum significatum Eucharistiæ; sed quidam actus sacramentales, in quibus benè potest gratia recipi, si dignè fiant: magis tamen in perceptione, quàm in consecratione, quia actus perceptionis significat nutritionem spiritualem, quæ est per gratiæ collationem.

Magis datur gratia in perceptione, quā in consecratione.

Ex his patet ad argumenta. Ad primum, quia Eucharistia non est primò signum gratiæ accidentalis, sed subsistentis.

6

Ad arg. 1.

Ad 2.

Ad secundum videtur esse bona difficultas contra illum, qui ponit Sacramenta habere actionem respectu significati: sed contra me non concludit. Dico enim, quòd hoc modo intelligitur illa propositio, Sacramentum efficit quod figurat, id est, si significat aliquid fieri, illud per Sacramentum tanquam per signum efficax fit: si autem significat aliquid esse illud per Sacramentum tanquam per signum verax est. Qualiter autem accipiatur ibi, *per*, dictum est in *prima dist*. Et cùm dicitur, quòd nulla virtus finita potest agere ad *esse* corporis Christi ibi; Concedo, propriè loquendo de actione: potest tamen aliqua virtus finita, vel aliquid virtutis finitæ esse dispositio immediata ad *esse* corporis Christi ibi: non à se, sed à Deo assistente ibi. Et hoc modo instituit istas species, vt post consecrationem assistat eis ad hanc præsentiam corporis Christi.

Quomodo Sacramentum efficit quod significat.

Quæst. 4. & 5.

Ad tertium patet, quare istud Sacramentum non habet aliqua verba pro forma, quia tunc non esset Sacramentum permanens, cùm verba non possint esse nisi in successione: tamen ipsa consecratio Sacramenti consistit in *fieri*, & ideò requirit aliquam formam verborum. Sed illa non est forma Sacramenti, sed consecrationis Sacramenti: & pro tanto illa possunt dici verba sacramentalia, quia ad Sacramentum pertinentia, tanquam forma consecrationis eius, quæ consecratio est inceptio sacramentalis: sed non dicuntur sic sacramentalia, sicut verba Baptismi; illa enim sunt sacramentalia, quia forma Sacramenti.

Ad 3.

Verba sunt forma consecrationis, non Eucharistiæ.

Si autem omnino quæras, quæ sit forma huius Sacramenti? dico quòd ipsæ species visibiles sunt materia, id est, proximum fundamentum relationis significationis: & ipsa significatio est ibi formale, sicut in aliis Sacramentis. 7

Quæ est materia, & forma Eucharistiæ.

Et si quæras, quid est in hoc fundamento tanquam materia, aliud tanquam forma? Respondeo, quòd non est hìc aliud tanquam materia, & aliud tanquam forma, sicut est in aliis. Cuius ratio est, quia istud est permanens, & ideò non possunt aliqua verba ad eius essentiam pertinere: in quocumque autem Sacramento distinguitur materia, & forma, signum visibile dicitur esse materia, verba verò forma.

Ad quartum dicitur, quòd hæc ambo sunt vnum signum vnius rei, vt corporis Christi. Contrà, Nomina synonyma sunt alia, & alia nomina, sunt etiam plura signa, non obstante quòd idem significent, quia plures sunt ibi voces impositæ ad significandum: ergo à simili cùm hæc sunt aliæ, & aliæ species significantes, erit aliud, & aliud Sacramentum. Dico ergo aliter, quòd sicut dictum est in corpore quæstionis, quòd sunt Sacramentum vnum vnitate integritatis, non indiuisibilitatis: ideò non concludit.

Ad 4.

Richardus præsenti distinct. art. 1. q.

COMMENTARIVS.

a HIc tria *videnda sunt*, &c. Diuidit quæstionem in tria membra principalia. Primum est definitio, seu ratio nominis Sacramenti. Secundum, de substrato seu definito, comprehendens institutionem Sacramenti, & eius congruitatem. Tertium membrum respondet ad quæstionem principalem; & simul tractat de vnitate, & perfectione Sacramenti.

1 b *Ratio nominis Eucharistiæ*, &c. De appellationibus huius Sacramenti plura moderni. Eucharistiæ nomen, quo vtitur Doctor, frequentissimum est in Conciliis, & Patribus, & magis commune apud omnes, quando Sacramentum vnico verbo exprimunt: antiquissimum est, cuius mentionem facit Irenæus *lib. 4. aduersùs hæreses, cap. 36.* Dionys. *Ecclesiast. hierarch. c. 2.* Iustinus *in Apolog. 2.* ad Antoninum Pium. Ignat. *epist. ad Smyrnenses*, apud Theodoretum *Dialogo 3.* Latinè sonat, *bona gratia*, vel quia Christum authorem gratiæ realiter continet; vel quia significat futuram gloriam; & ideò appellatur pignus hæreditatis; vel quia in memoriam passionis Christi, & mortis in gratiarum actionem consecratur, vt dicit Remigius in 1. *ad Cor.* 11. & hæc acceptio alludit ad verba Euangelistarum, in quibus institutio Sacramenti habetur, seruato verbo gratiæ. Luc. 22. *Et accepto pane gratias egit:* Græcè legitur εὐχαριστήσας, pro quo Matth. *Benedixit, ac fregit*; Marc. *Benedicēs fregit:* Græcè autem εὐλογήσας; id est, *benedixit:* in consecratione autem calicis vtūtur priori participio εὐχαριστήσας, quod est, *gratias agens*. Hinc Iren. lib. 4. c. 34. *Quomodo autem constabit eis, eum panem, in quo gratiæ actæ sunt, corpus esse Domini*, &c.

Varia appellationes Eucharistiæ.

Inter cæteras autem appellationes, vna est Cœnæ Dominicæ; quæ, etsi in Augustino de sermone Domini in monte legatur, tamen non est trahenda in vsum, quia eam hæretici in falsam significationem torserunt; alioquin habet congruam significationem, modò veritas substrata non corrumpatur: vel quia hoc Sacramentum in Cœna fuit institutum: vel quia Cœna legalis, id est, Agnus Paschalis, eius fuit figura: vel certè quia est Cœna mystica. Hæretici prætendunt se proprietatem locutionis retinere ex Apostolo 1. *ad Corinth.* 11. vbi ait; *Non est Dominicam Cœnam manducare*, &c. sed aduertant proprietatem in 2

Dicitur Cœna.

ſenſu, non in verbis magis attendi: nam deſtructâ ſignificatione verâ, nequit proprietas verbi manere, quæ eſt qualitas ſignificationis: non vocabulum ergo reprehenditur; ſed ſuppoſitus error, qui non admittitur.

3 *Definitio Eucharistiæ.* Rationem huius nominis, vt eſt in vſu Eccleſiæ, & Sanctorum, intendit Doctor definitionem eſſe, quam aſſignat: *Euchariſtia,* inquit, *eſt Sacramentum corporis Chriſti, & ſanguinis veraciter contenti ſub ſpeciebus panis, & vini, poſt conſecrationem factam,* &c. Hanc definitionem non explicat hîc verbatim: quia per plures quæſtiones ſuo loco eam tractat. Supponit igitur hanc rationem, nos ſimiliter ſupponimus remittendo quæque in ſua propria loca: hîc tantùm aduertendum eſt, definitionem intelligi eo modo, quo ſuprà exponit ipſe, reliquas definitiones ſimiles. *Sacramētum,* &c. denotat genus definiti, ſcilicet, relationem in recto: *corporis & ſanguinis,* &c. terminum, ſeu ſignificatum: *ſub ſpeciebus panis & vini,* &c. denotant fundamentum proximum, & materiam conuerſionis: *poſt conſecrationem,* &c. denotat actionem ſacramentalem: *à Sacerdote,* miniſtrum: *certis verbis,* formam: *ex inſtitutione diuina veraciter ſignificans,* &c. modum ſignificandi.

4 *Ratio falſa quid ſit?* c *De ſecundo dico,* &c. Docet non eſſe rationem falſam: intelligit autem rationem falſam, eo modo quo Philoſophus eam ſumit, 5. *Metaphyſ. cap. de falſo,* pro ratione includente repugnantia: & prout ipſe *ſuprà diſt. 1. q. 2. art. 2. §. ex iſtis ſequitur,* explicat rationem falſam, quæ excludit definitionem. Vide quæ ibidem dicta ſunt: de poſſibilitate autem rei ſubſtratæ, *infrà* agetur *diſt. 10.*

5 *Promiſſio Sacramēti Io. 6.* *Vlteriùs dico, quòd ſibi ſubeſt aliquod ens in effectu,* &c. Docet inſtitutionem Sacramenti ex Scriptura, quæ plana eſt, quia promiſſio facta Ioan. 6. eſt adimpleta in vltima Cœna, ex locis quæ citat in textu. *Durabit cum Eccleſia.* Tandem ſubiungit duraturum hoc Sacramentum cum Eccleſia militanti vſque ad conſummationem, ex illis verbis Pauli 1. Cor. 11. *Mortem Domini annunciabitis, donec veniat,* &c. quod patet ex Chryſoſtomo, Theophylacto hîc, Hieron. Theodoreto in Danielis 12. Irenæo *lib. 5.* Primaſio *in c. 11. Apocalypſis.* Hippolyto *tract. de conſummatione ſæculi.* (Chryſoſt. Theophylactus. Hieron. Theodoret. Irenæus. Primaſius. Hippolytus.) Hic cultus, & vſus Euchariſtiæ publicus in Eccleſia erit vſque ad tempus Antichriſti; *Perſecutio Antichriſti.* ille autem auferet iuge ſacrificium, quantùm ad cultum publicum, ſicut perſequetur Eccleſiam, & fidem Chriſti; ſed in priuato frequentabitur à Sanctis, & fidelibus; ita vt non deſinat vſus eius, donec Chriſtus venerit ad iudicium.

6 *Conuenientia inſtitutionis.* d *Quòd hoc ſit congruum probatur,* &c. Fuiſſe congruam, & conuenientem huius Sacramenti inſtitutionem, oſtendit, primò ex fine cultus, & religionis circa Chriſtum, quia altaria, Eccleſiæ miniſtri, & reliqua diuini cultus ad hoc Sacramentum ordinantur, & iam poteſtas in corpus myſticum fundatur in poteſtate circa corpus eius verum, vel ad eam reducitur: & ſicut Paulus ex tranſlatione Sacerdotij ad Hebræos, & ſacrificij, probat tranſlationem legis: ita rectè colligitur legem nouam primariò ordinari ad hoc Sacramentum, & ſacrificium in ratione cultus. Si loquamur etiam de fine legis, quæ eſt charitas. Plenitudo legis; cùm finis huius Sacramenti ſit nutritio, & conſeruatio eius, rectè cætera media legis ad idem ordinari congruit, ſuo modo.

Secunda congruentia. Secunda congruentia eſt, ex neceſſitate ipſius Sacramenti, quia generationi ſpirituali congruum fuit augere nutrimentum ſpirituale hominis viatoris, ſubiecti variis tentationibus: de hac neceſſitate infrà dicemus.

Tertia congruentia eſt; quòd conueniebat inſtituere, idem etiam ſub ſigno ſenſibili, quia congruit, vt per modum nutrimenti ſpiritualis daretur, ſub ſpecie, & proportione nutrimenti ſenſibilis, vt dicit ordinem ad verba, quibus fit, & vt conſtaret de veritate Sacramenti, eius vſu, & applicatione. 7 *Tertia congruentia.*

Congruit vlteriùs vt eius miniſter eſſet in gradu excellenti conſtitutus in Eccleſia, tum propter excellentiam Sacramenti; tum quia eſt etiam ſacrificium vnicum legis nouæ. *Quarta congruentia.*

Tandem inſtitutionem hanc ex facto conuenientem fuiſſe, eſt de fide: ex Trident. ſeſſ. 7. de Sacram. in genere can. 5. *Omnia Sacramenta fuerunt à Chriſto Domino inſtituta conuenientiſſimâ ratione.* & *ſeſſ. 13. c. 2.* Conuenientiam hanc docet ex amore Chriſti infideles: nam vt Ioan. 13. *Cùm dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos:* ſecundò, vt memoria ſuæ paſſionis, ac mortis iugis colatur, vſque ad aduentum: tertiò, vt eſſet nutrimentum: quartò, vt eſſet pignus hæreditatis, etiā futuræ, quam ſumentibus hoc Sacramentum Ioan. 6. promiſit: quintò, vt eſſet Symbolum corporis myſtici, cuius ipſe eſt caput. Quod item ſumitur ex Paulo 1. ad Cor. 11. *Omnes vnum corpus ſumus, qui de vno pane, & de vno calice participamus:* & ex cap. *Firmiter, de Summa Trinitate, & fide Catholica:* cap. *Cùm Martha, de celebratione Miſſarum.* Ad quā vnitatem alludunt ſæpè Patres agētes de hoc Sacramento. (Trident. Ioan. 13. *Euchariſtia Symbolū Eccleſiæ.*)

8 *Eſſe verum Sacramētum.* e *De tertio dico, quòd illud,* &c. *eſt Sacramentum,* &c. Eſt de fide ex Trident. *ſeſſ. 7. de Sacram. in genere, can. 1. ſeſſ. 13.* per totam, & *ſeſſ. 21. in canone fidei.* Florentini *in literis vnionis.* Lateranenſ. *cap. Firmiter, de Summa Trinitate, & fide Catholica.* Sed & idem docent antiquiora Concilia, Nicenum *can. 18.* & *lib. 3. de diuina menſa.* Conſtant. VI. *Act. 8.* Trullen. *can. 26. & 102.* Nicenum ſecundum *Act. 6.* Arelatenſ. ſecundum *can. 15.* Turonen. ſecundum *cap. 3.* Hiſpalenſe ſecundum *cap. 7.* Toletan. XII. *cap. 5.* Et patet idem ex omnibus Patribus, & multis Pontificibus. (Trident. Florent. Lateranen. Nicenum. Conſtantinopolit. Trullen. Nicenum II. Arelaten. II. Hiſpalen. II. Tolet. XII.) Ratio autem obuia eſt, applicando definitionem Sacramenti quocumque modo aſſignatur ad hoc myſterium. Neque in hac quæſtione magna eſt controuerſia: licèt aliqui antiqui hæretici malè ſenſerint de Samento, contra efficaciam, modum, & ritum Eccleſiæ, aut vſum ipſius Sacramenti: vel certè ita abſurdè dogmatizarint, vt quæſtioni locum non reliquerint, aut diſputationi; inſanientes magis, quàm aliquid, quod ratione, aut apparentiâ niteretur, adducentes; vt Bogomoli apud Eutychium *2. part. Panopliæ, tit. 23. cap. 17.* aſſerentes Euchariſtiam eſſe orationem Dominicam, & Euangelium, nihil aliud. Alij negabant fructum, & realem potentiam Chriſti Domini: de quibus agemus ſuo loco, *diſt. 10.* Admittunt antiqui, & moderni eſſe Sacramentum.

9 *Opiniones de vnitate Sacramenti.* f *De vnitate huius Sacramenti dico,* &c. In hoc puncto variant Doctores, tam de vnitate ſpecifica, quàm numerica huius Sacramenti. Aliqui docent eſſe diuerſa Sacramenta; vt Aureolus in hac diſtinctione. Maior admittit vnitatem ſignificati tantùm. Gabriel etiam docet tam in *eſſe* entis, & Sacramenti, eſſe diuerſa; quàm etiam ſignificati; loquendo de ſignificato, quod ex vi verborum ineſt ſpeciebus. (Aureolus. Maior. Gabriel.) Verùm niſi prædicti reſpiciant ad aliam opinionem, nempe Sacramentum in recto conſiſtere in verbis, fortè contendunt de modo loquendi tantùm.

Concluſio

10 *Conclusio* Doctoris est communis Scholasticorum, nempe Sacramentum esse vnum in specie vnitate integritatis: Alens. 4. *part. quæst.* 31. *m.* 1. D. Bonauentura *in* 4. *dist.* 8. *quæst. vltima.* D. Thomas ibidem, & 3. *p. quæst.* 73. *art.* 2. Richardus *art.* 1. *quæst.* 2. Durandus *quæst.* 1. *art.* 2. Suarez 3. *p. disp.* 39. *sect.* 3. & 4. & reliqui locis citatis in Magistrum, vbi Doctores nostræ scholæ.

Conclusio affirmatiua cōmunis. Alensis. D. Bonau. D. Thom. Richard. Durandus. Suarez.

Probatur conclusio ex Catechismo Pij V. *Non plura*, inquit, *sed vnum tantùm Sacramentum Ecclesiæ auctoritate ducti confitemur*, &c. Sic etiam Trident. *sess.* 7. *can.* 1. & *sess.* 13. agit de hoc Sacramento vt vno: & frequentiùs Patres & Concilia. Cæterùm, vt dixi, controuersia magis est de nomine, quàm de re ipsa: itaque ex modo explicandi dependet eius decisio. Extrema rectè nobis Doctor concordat in litera ex duplici acceptione corporis; nam vno modo sumitur pro eo, quod includit solùm partes animatas: *Et sic*, inquit, *sanguis, cùm non sit animatus, non est de ratione corporis hoc modo sumpti*; & sic potest habere proprium signum. Alio modo sumitur corpus, vt includit omnia requisita ad veritatem corporis organici, & sic includit sanguinem. Primo modo sumendo corpus, & sanguinem, sunt primò diuersa signata; quo sensu loquuntur Authores primò citati; & sic etiam frequens est vsus Ecclesiæ, appellando illa vt plura, vt in collecta Missæ de Sanctiss. Sacramento; *Sacramenta*, inquit, *quæ sumpsimus*: & in collecta de B. Virgine in Missa communi; *Sumptis, Domine, salutis nostræ subsidijs*, &c. & in variis aliis collectis locutio pluralis est frequens: quâ vtitur etiam Concilium Africanum *cap.* 4. Carthagin. V. *c.* 24. & 25. Author sermonis de Cœna Domini apud Cyprianum. Ambrosius *lib.* 5. *de Sacram. c.* 1. & *in cap. Sacramenta, cap. In Sacramentis*: cap. *Comperimus, de consecr. dist.* 2. Ignatius *epist. ad Smyrnenses.* Alexander I. *epist. cap.* 4. Tertullianus contra Marcionem *lib.* 1. *cap.* 14.

Quæstio de nomine versatur. *Duplex acceptio corporis.* *Sumi vt plura Sacramēta quandoque.* African. Carthagin. Author sermonis de Cœna Domini. Ambrosius. De consecr. d. 2. Ignatius. Alexander I. Tertullian.

11 Patet vlteriùs hæc sententia: quia diuersa materia, diuersa forma, diuersus modus significandi, & diuersitas significati, & confectio vnius seorsim ab alio, arguunt hanc diuersitatem: vnde si in triduo conficeretur, neque corpus esset sub specie sanguinis; neque econtrà. Neque corpus secundo modo sumptū, est significatum, quod ex vi verborum ponitur sub specie panis, vt patet ex ratione iam præmissa; & ex Trident. *sess.* 13. *cap.* 3. Sed corpus primo modo sumptum quà aptum animari, seu vt est subiectum animæ; cōcomitanter autem anima, sanguis, & cætera vi naturalis connexionis, quando hæc inest, quæ in triduo fuit destructa. Sumendo ergo hæc ratione signi practici (siue loquamur de formis verborum, & confectione Sacramenti; siue etiam de speciebus ipsis, quarum significatio sacramentalis mensuratur, & efficaciâ formæ, per quam fit Sacramentum) sunt diuersa signa in rigore significationis practicæ; quod intendit Doctor, & D. Thomas, qui negant ea esse vnum vnitate indiuisibilitatis, sed integritatis.

Diuersitas probatur. Trident. *Significatum speciei panis.*

12 Et huic sententiæ fauet modus loquendi, & vsus Ecclesiæ contra Bohemos, vt Trident. *sess.* 21. *cap.* 3. vbi asserit fatendum esse etiam sub altera tantùm specie totum, atque integrum Christum verúmque Sacramentum sumi; *Ac propterea, quod ad fructum attinet nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari qui vnam speciem solam accipiunt*, &c. Quod maximè admittere debent, qui negant per plures species maiorem, aut diuersam gratiam conferri, quàm per vnam tantùm. Sicut ergo in pluribus particulis, & separatis eiusdem speciei saluatur diuersitas numerica huius Sacramenti; ita etiam in diuersis speciebus, seruatâ proportione, debet saluari diuersitas specifica: quæ etiam probari potest ex eodem fundamento, quo ex fine institutionis eius sumitur vnitas integritatis, quia se habet vt alimentum cibi, & potus, quæ diuersitatem Physicam specificam in se continent, vt ad inuicem comparantur; licèt integritate faciant vnum completum alimentum. In hac ergo parte non video magnam differentiam inter Doctores esse, nisi in modo loquendi.

Sumendo corpus secundo modo, sicut non solùm comprehendit corpus organicum potentiâ vitam habens, seu subiectum animæ; sed etiam reliqua, quæ ad integritatem eius modo dicto faciunt, & consistentiam; potest esse vnum signatum totale: *Et ita*, inquit Doctor, *signum proprium corporis primo modo sumpti, ac signum proprium sanguinis possunt integrare vnum signum vnitate integritatis, non indiuisibilitatis.* Et hoc modo intelligitur secunda sententia. 13

Vnitas Sacramenti vnde sumitur?

Rectè ergo Doctor explicat hanc vnitatem integritatis inter duas species Sacramenti, quà Sacramentum sunt, & signa practica secundùm ipsam sacramentalem significationem; & meliùs, quàm alij, qui recurrunt ad significationem mysticam, quâ denotatur corpus mysticum; vel ad rememoratiuam, quâ denotatur sacrificiū cruentum, quia etsi hæc conueniant huic mysterio; non tamen spectant ad significationem practicam, & causatiuam sui significati, quà præcisè est Sacramentum: vt patet ex dictis *dist.* 1. *q.* 2. agendo de vera ratione, & formali Sacramenti. Neque rectè etiā declaratur hæc vnitas in ordine ad effectum gratiæ, siue nutrimenti spiritualis, tenendo eundem causari per alterutram speciem, quia sic magis essent signa vniuoca in causando, quàm æquiuoca, seu heterogenea, vt ita dicam, & integrantia vnum totale: quia in vocibus, signa synonyma, non sunt idem signum numero: ergo etiam in diuersis speciebus, & diuersæ significationis nequit esse vnitas integralis significationis practicæ ex eodem effectu gratiæ vniformiter causatæ ab alterutra specie: sed potiùs se habēt vt causæ æquiualentes non subordinatæ, neque ad se inuicem ordinatæ in causando: siue enim ipsa species sit ratio causandi, vt continet significatū proximum, nempè totum Christum; siue etiam ratione contenti causet; neque vna in ordine ad aliam causat, aut cōtinet Christum, neque vt alteri subordinatur, neque vt est compars tertij; sed ex propria ratione, & institutione. Sic etiam in signis speculatiuis saluatur diuersitas totalis, quamuis idem significent, diuerso tamen modo, vt nomen, & definitio: perinde ergo erit in practicis, & quantùm ad præsens, in diuersis speciebus.

Modus dicendi aliorum. *Vnitas Sacramenti non à significatione mystica, aut effectu desumenda.*

Neque rectè etiam hæc vnitas integralis explicatur ex modo significandi aliorum Sacramentorum, in quibus plures res sensibiles cum verbis concurrunt ad significationem sacramentalem, quia in his significatio est indiuisibilis, quorum neutrum seorsim ab altero, & sine ordine ad ipsum significat; siue significatio fundetur in aliquo vno, cui accedunt reliqua, vt circumstantiæ determinantes, siue in omnibus simul fundetur. In proposito autem quælibet species seorsim, & diuisibiliter significat: oportet ergo vnitatem integralem in præsenti, sumi in ordine aliquo modo ad aliquod significatum vnum, & 14

Alia Sacramenta indiuisibiliter significant.

& proximum, quod aliud non est nisi corpus modo dicto sumptum.

15 Sed adhuc etiam restat difficultas, quomodo illud possit specificare significationem vnam integralem vtriusque speciei, si ex vi verborũ neutra species continet sic corpus, vt patet ex dictis non continere, quia in triduo non fieret corpus sub specie sanguinis; neque econtrà sanguis sub specie corporis, neque de facto aliter, quàm concomitanter contineat. Respondetur, ex natura rei, & connexione naturali sanguinem ordinari ad corpus, vt est pars eius, sumendo corpus hoc secundo modo: sicut ergo forma verborum est signum practicum, seu effectiuum, quo ponitur sanguis sub speciebus in *esse*, & secũdùm modum aliàs essendi, quem sanguis habet in re ipsa (perinde dicendum est de forma consecrandi panis in corpus) ita etiam significat sanguinem practicè, secundùm ordinem rei causatæ, & causat vt in corpore est, quia existentia sanguinis in Sacramento supponit existentiam eius in re, cùm in Sacramento non producatur de nouo; vt *infrà* fusiùs probabitur: sed adducitur supponendo existentiam naturalem eius, à qua dependet significatio sacramentalis de facto, quidquid sit de potentia absoluta spectando voluntatem efficaciam Dei quæ inesse posset, aut fortè inest, de qua suo loco *infrà* dicetur.

Partes vt cõnexæ ponuntur sub speciebus de facto.

Inde sequitur formam sanguinis integrare causam totalem cum forma panis, & signum practicum ad positionem corporis Christi, seruatâ vnione partium animatarum, & sanguinis ad inuicem, prout in re ipsa supponũtur: & hoc etiam comprehendit finis institutionis, quo Christus voluit seipsum totum dare sumendum, sub altera specie, & sub ea contineri: corpus ergo primo modo sumptum, & sanguis sunt significata explicita, quæ tamen in re ipsa viuente nequeunt separari à toto, quod integrãt; vnde rectè signum practicum vnius, & signum practicum alterius ponendi sub speciebus integrant causam, & signum totale respectu eiusdem, quod integrant

Forma verbalis integritate causæ, & rei signatæ vna est.

16 Quod dico de vtraque forma verborum in *esse* signi practici, hoc ipsum dico de speciebus consecratis, quia sicut verba se habent *in fieri* ad præsentiam sacramentalem, ita & species quantùm ad *conseruari* eiusdem in facto, quia destructâ specie, destruitur: quia ergo significatio practica Sacramẽti limitatur ad modum essendi signatorum in reipsa, illúmque supponit, tam ex vi institutionis, vt modò facta est, quàm ex fine; ideò non abstrahit à modo naturali essendi signatorum, vt partes sunt actu, vel aptitudine eiusdem totius. Quod denotat etiam significatio rememoratiua sacrificij cruenti, quæ inest huic mysterio, quatenus in separatione harum partium ab inuicem redemptio adimpleta fuit; nam nequit sanguis Christi, vt est sanguis Christi, significari ex vi verborum, quin connotet hunc ordinem ad corpus, quod integrat modo dicto, vel integrauit, & cui inest, vel infuit (quod dico propter separationem eius in triduo) neque actu, neque aptitudine potest esse Christi, nisi vt integrat corpus modo dicto; quem ordinem forma verborũ significat explicitè: *Hic est calix sanguinis mei*, &c. *Hoc est corpus meum*, &c. vbi pronomen possessiuum denotat ordinem vtriusque ad Christum, vt partium inclusarum. Significatio etiam mystica corporis mystici, quæ in hoc Sacramento includitur, eundem ordinem integritatis denotat, vt benè Augustinus *tract. 26. in Ioan.* optimè ergo Doctor per hunc ordinem explicat vnitatem Sacramenti.

Species integrant vnum Sacramẽtum.

Subiicit mox congruentiam huius vnitatis per integritatem ex proportione ad nutrimentum corporis, & similitudinem, quia sicut nutrimentum completum corporis consistit, non in cibo tantùm, sed in potu simul; ita congruit nutrimentum animæ instituere in iis, quæ integrant nutrimentum corporis. Hîc fortè insinuat illam sententiam, quæ docet per vtramque speciem maiorem gratiam conferri; sed quidquid de hoc sit, resolutionem differendo in suum locum, saltem denotat similitudinem, quæ in rebus ipsis causâ instructionis habetur; quod vnum est ex motiuis, propter quæ in rebus sensibilibus institutio Sacramentorum facta est, secundùm Patres, vt suprà *dist. 1. quæst. 2.* tractatur, & vt plenitudo spiritualis conuiuij ex integritate conuiuij corporalis significetur. 17

Proportio naturalis ad significandum.

Hîc dubitatur, an præter significationem partium, seu diuersarum specierum in hoc Sacramento sit alia significatio totalis simplex, aut composita, id est, complexa, aut incomplexa. Capreolus docet esse incomplexam in toto *dist. 8. ad 5.* contra secundam conclusionem; & ad 5. contra quintam conclusionem: & Suarez *sect. 3. dub. in calce*, idipsum docet. Sed hæc non cohæret cum communi sententia præmissa, quâ negatur vnitas indiuisibilitatis, seu incomplexa in Sacramento: neque fundamentum aliquod huius significationis totalis incomplexæ ostendi potest: quia neque verba, neque species faciunt vnum vnitate compositionis in significatione, efficacia, materia, aut modo significandi. Neque illa significatio dici potest practica, quia nec effectum habet diuersum ab effectu significationis partium; nihil enim ponitur sub speciebus, aut conseruatur præter corpus, & sanguinem primò; reliqua ad hæc per concomitantiam. Vnitas ergo huius significationis est illa, quam iam explicauimus ex Doctore, neque alia datur significatio ab illa, quæ est partium diuersa, aut incomplexa: neque ex significatione partium coalescit vna, nisi ratione proximi signati, quâ refertur ad tertium colascens ex vtroque signato. 18

Dubium. *Capreolus.* *Suarez.* *Significatio incõplexa negatur.*

Superest alia difficultas in eo, quod supponit Doctor *suprà*, nempè, sanguinem non esse animatum: plures enim Theologi sub Pio II. ortâ quæstione illâ, an sanguis extra corpus in triduo fieret vnitus hypostaticè, contendebant sanguinem esse animatum: Syluester etiam *in Rosa aurea tract. 3.* vt vim argumenti sustineret, distinxit inter sanguinem nutrimentalem non coctum, & coctum, & dicit hũc fuisse vnitum, & animatum, sicut etiam in animali est animatus; quem sequitur Caietanus *3. p. q. 54. art. 2.* Primam quæstionem tractauimus in materia de Incarnatione contra eundem Syluestrum, & Directorium Inquisitorum (quorum vterque causa fuit opinandi grauibus Theologis modernis, quantùm ad decisionem prætensam quæstionis) & alios, quæ hîc locum non habent. 19

Syluester. *Sanguis duplex.* *Caietan.*

Alterum, quod hîc Doctor asserit, est cõmunis sententia Philosophorum, & Medicorum, quam etiam docent moderni: & eadem est sententia Doctoris *in 3. dist. 3. q. 2.* Alens. *in 2. p. q. 92. m. 7.* D. Thomas *1. p. quæst. vltima, art. 1. ad 3. & 3. p. q. 31. art. 5.* D. Bonauentura *in 4. dist. 44. art. 1. q. 1. ad 2.* Richardus *art. 1. q. 2.* Gabriel *in Supplemento eadem dist. q. 1.* Durand. *dist. 10. q. 1.* Soto *ibid. art. 2.* & plures alij, vt Vasquez *in 3. p. disp. 36.* Suar. *disp. 15. ibidem* docet. Probatur

Sanguis nõ est animatus. Alensis. D. Thom. D. Bonau. Richardus. Durand. Soto. Vasquez. Suarez.

20 *Sanguis est nutrimentum.* Probatur ex Philosopho *lib. 3. de partibus animalium, c. 5.* qui docet sanguinem esse materiam corporis: quod non esset verum, si sanguis esset viuus aliter, quàm in potentia, quâ in corpus mutetur per nutritionem, quia alimentum est alterius naturæ à substantia aliti. Hinc lib. 2. cap. 3. *Philosoph.* *Cùm omnis*, inquit, *alimenti, omnisque excrementi conceptaculum aliquod habere necesse sit, venæque quasi vasa sunt sanguinis; patet sanguinem esse animalibus sanguineis vltimum alimentum*, &c. Alimentum autem per mutationem substantialem conuertitur in substantiam aliti; sed hæc conuersio nunquam fit ad eandem formam, quam habet conuersum: quia *nihil agit in sibi simile, aut æquale*; & omnis mutatio propriè dicta supponit subiectum in potentia respectu formæ, quæ est terminus formalis mutationis, quod perinde se habet in mutatione substantiali, quæ fit per corruptionem prioris formæ, & ex priuatione formæ productæ. Si ergo sanguis esset animatus, non posset conuerti in substantiam aliti; maximè in opinione illa, quæ tenet corpus constitui in viuente per animam, nec dari plures formas substantiales in eodem supposito, aut subiecto. Deinde Philosophus *lib. 3. de partibus animalium, cap. 15.* & *lib. 2. de Anima*, *Sanguis est in venis.* dicit sanguinē manere irriguum per venas, sicut aqua per sulcos deriuata, fit alimentum oleribus, & herbis. Deinde nullum est argumentum, aut fundamentum, vnde colligatur sanguinem esse animatum, quia non nutritur, neque augetur more animantium per intus susceptionem partium, sed per appositionem more aliorum liquorum.

Excluditur distinctio sanguinis præterisa. Distinctio autem Caietani, & Syluestri non habet fundamentum, neque facit ad quæstionem Theologicam vllo modo, quia perinde sustineri potest vnio hypostatica sanguinis, siue animatus sit, siue non sit animatus: neque alius locus sanguinis animati dari potest nisi venæ, in quibus nulla ratio cogit, aut apparenter ostendit esse partim animatum, partim non animatum; cùm idem sit agens, & eadem applicatio eius vni, & alteri parti: perindéque concurrant contra hanc sententiam rationes, & authoritates adductæ.

21 *Vnitas numerica Eucharistiæ.* Quantùm ad vnitatem numericam Sacramenti facilis est ex dictis resolutio: sumitur ab integritate numerica specierum, hîc, & nunc propositarum per modum vnius conuiuij, vt quidam volunt: sed hæc vnitas non est propriè desumpta à Sacramento in ordine ad primarium significatum, quæ est gratia subsistens; & magis spectat ad vsum Sacramenti, quàm ad ipsum Sacramentum, quia hæc vnitas est per ordinem ad sumptionem, quæ vna est, vel plures: meliùs ergo sumitur vnitas integralis numerica Sacramenti in ordine ad species consecratas diuersas, & vnâ consecratione ab eodem ministro consecratas: quia sicut vna est actio integralis; ita & vnus terminus, modo supradicto.

22 *Sententia Soti, & Ledesmæ.* Quoad species eiusdem generis Sotus, & Ledesma, eodem modo dicunt esse vnum numero Sacramentum, quotquot simul proponuntur, vel *Continuatio moralis.* sumuntur per modum vnius, quia non requiritur ad vnitatem numericam continuatio Physica, sed sufficit moralis: sicut varij cibi, & fercula per modum vnius conuiuij proposita, faciunt vnum conuiuium: & iuxta hunc modum dicendi plures hostiæ in eadem pyxide faciunt vnum numero, donec disiungantur moraliter, distribuendo eas seorsim.

Contrà, sequeretur quòd hostiæ à diuersis consecratæ, facerent vnum numero Sacramentum; *Non facit ad vnitatē eiusdem.* quod videtur inconueniens: quia sicut spectant ad diuersa numero sacrificia, ita etiam ad diuersa numero Sacramenta, & per diuersas consecrationes, ministros, in diuersis loco, & tempore consecratæ. Deinde secundò proponi in eodem loco, altari, aut eidem, aut diuersis sumendas, non est per se spectans ad Sacramentum; sed merè accidentarium, & extrinsecum dependens à solo arbitrio humano: sed vnitas numerica debet esse ab aliquo per se intrinseco Sacramenti, & non ab arbitrio humano, à quo non dependet Sacramentum in *fieri*, aut *conseruari*; verbi gratiâ, à Diacono, qui in vnam pyxidem omnes hostias simul conseruandas congerere potest, aut plures eidem sumendas proponere; debétque eadem vnitas permanenter conuenire Sacramento, sicut & significatio: ergo non fundatur in differentia assignata.

Tertiò, à priori nulla particula eiusdem generis ab alia diuersa, integrat cum alia disiuncta aliquid in ratione signi sacramentalis, ex eo quòd simul sint loco, aut sumptione magis, quàm si essent disiuncta hoc modo, neque ambę sunt partes *Nec vnitas loci, aut sumptionis nō facit.* alicuius tertij, sub quo contineatur primo Christus, sicut se habēt partes continuatæ ad inuicem: ergo non faciunt vnum numero in ratione signi sacramentalis, quod requiritur ad vnitatem numericam Sacramenti; quæ debet desumi ab *esse* ipsius, & significatione, quâ constituitur.

Quartò, hic modus videtur alludere ad vnitatem numericam diuersarum specierum, vt corporis, & sanguinis: sed malè, vt patet ex dictis, quia illæ species diuersæ ordinantur ad aliquid vnum *Diuersitas inter species diuersas, & eandem.* integrale quocumque modo explicetur, quantùm ad ipsam significationem, & vim etiam verborum, & consecrationis, & institutionis, & finis; & hoc per se: non ita autem plures species eiusdem generis discontinuæ, quæ merè per accidens se habent ad inuicem; & quælibet est totalis in eodem genere, quantùm ad significationem, & modum significandi, & neutra significat aliquid, quod est de alterius complemento, aut tertij, quod ad vtramque comparari possit, vt totum ad partes.

Hinc reiicitur modus dicendi tertius in ordine apud Suarem, siue proprius sit, siue aliorum, 23 *Secunda sententia.* nempe species cōsecratas siue simul, siue seorsim positas esse vnum numero Sacramentum, propter vnitatē Christi, qui idem est in omnibus, & cum *Vnitas signati.* ipsis speciebus componit vnum Sacramentum. Sed hoc nequit dici, quia aliàs etiam species diuersæ facerent hoc modo vnum numero Sacramentum hac vnitate, quia quælibet continet Christum totum: sed hoc est falsum, quia Ecclesia, & Patres loquuntur de his tanquam diuersis, & ad minimum diuersitas est numerica *sub diuersis speciebus, signis tantùm, & non rebus latent res eximiæ*, &c. in prosa Sequentiæ Missæ. Deinde dato *Non ab ea sumitur vnitas numerica.* etiam quòd Christus componeret Sacramentum, nihil iuuat, quia & species saltem integrant Sacramentum, quæ diuersæ sunt: quæcumque autem diuersitas sufficit ad differentiam saltem numericam, si est intrinseca: ergo, &c.

Neque ratio opposita valet, quia si Verbum *Fundamentum secundæ sententiæ reijcitur.* diuinum, inquit, assumeret plures naturas humanas, non essent plures homines; sed vnus homo. Respondetur negando assumptum, vt suo loco *Concreta substātialia numerantur.* disseruimus; sed dato antecedente, negatur consequentia intenta, quæ longè recedit: quia qui

 dicunt

dicunt non multiplicari concreta substantialia, aut numerari in casu proposito, in eo fundantur, quòd suppositum, quod vnum est, solùm numeratur, & numerari potest in concreto: sed hîc Christus, vt contentus sub speciebus, non est Sacramentum, seu signum sacramentale, sed signatum; signum autem est, quod numeratur. Deinde demus Christum integrare Sacramentum, (quod falsum est, vt mox videbitur) ipsi non competit tota ratio numerata Sacramenti.

1. ad Cor. 10. Secundò, quod adiicit ex 1. Corinth. 10. *Omnes vnum corpus sumus, qui de nouo pane participamus.* Item ex Ambrosio in cap. 10. ad Hebræos; & habetur *capitulo In Christo, de consecrat. dist.* 2. vbi dicitur vnam esse hostiam, & non multas, quàm Christus obtulit, & omnes Sacerdotes offerunt. Respondetur in primo designari vnitatem speciei & repræsentati; non autem illam, de qua est sermo. In secundo loco loquitur Ambrosius similiter respectiuè ad plures hostias, quæ offerebantur in lege veteri: vnde *de consecrat. dist.* 2. *cap. In tribus gradibus*; dicit Clemens, tot holocausta offerenda esse in altari, quot populo possint sufficere, *&c.*

Ambros.

Clemens.

Vnitas numerica à separatione partium sumenda.

Dicendum ergo hanc vnitatem sumi à separatis partibus in actu, quia & significatio sacramentalis diuersa est in ipsis: diuersa, inquam, numero, & reliqua, quæ ad distinctionem numericam, tam in *esse* rei, quàm Sacramenti, quàm causæ, & institutionis, per quam habet quælibet particula separata, vt totum Christum significet, & causet gratiam independenter ab alia. Neque hoc tantùm verum est secundùm rigorem Philosophicum; sed etiam Theologicum: quà veritas Sacramenti, & institutionis Christi spectatur: vt magis patebit explicando *infrà* essentiam huius Sacramenti in recto.

24 e *Ex dictis patet quadruplex differentia, & excellentia huius Sacramenti ad alia, &c.* Quatuor excellentias huius Sacramenti exponit Doctor; postquam enim præmisit eius definitionem, institutionem, eiúsque congruitatem, ac tandem vnitatem, subiungit eius dignitatem super reliquis Sacramentis; quæ patet *ex can. Nihil, de consecrat. dist.* 2. vbi dicitur; in sacrificiis, & Sacramentis nihil esse dignius corpore & sanguine Domini. Trident. *sess.* 7. de Sacramentis in genere, *can.* 3. *Si quis*, inquit, *dixerit hac septem Sacramenta ita esse inter se paria, vt nullâ ratione aliud sit alio dignius, anathema sit.* Qui potissimùm Canon intelligitur propter Eucharistiam; ideóque Marginator rectè citat prædictum Canonem, *Nihil.* Hæc eadem præstantia ex dictis in initio colligitur, eámque pluribus epithetis Concilium sess. 13. significat: nam cap. 1. *diuinum, mirabile, sacrosanctum* appellat: *cap.* 2. Christum in hoc Sacramento *memoriam fecisse suorum mirabilium*; & velut sui amoris diuitias effudisse: *cap.* 3. superessert ipsum reliquis, quòd ipsam in se sanctitatem contineat, reliqua autem vim tantùm sanctificandi.

Comparatio Eucharistiæ secundùm dignitatem ad alia.

Trident.

Hanc autem dignitatem Doctor ad quatuor capita reuocat.

25 Primum est: quòd in significando sit veracissimum, locutio est comparatiua, & respectiuè ad alia Sacramenta. Suarez *disp.* 39. *sect.* 2. hoc ait sano modo intelligendum esse, quia reliquorum Sacramentorum formæ sunt infallibiles in significando, eo modo, quo significant: sed nô est quod scrupulum moueat; hunc enim gradum certitudinis probat Doctor, & differentiam ipsam, quam adiungit præfatus Author expressit: *Alia*, inquit, *Sacramenta veracia sunt, quantùm est ex se, tamen quandoque non habent effectum suum signatum propter indispositionem suscipientis: istud autem nunquam caret suo signato*, &c.

Dignitas eius in significando.

Suarez.

Declaratur.

Qualiter certius significat?

Primum membrum, quod attingit veritatem formæ sacramentalis in aliis Sacramentis, quantùm ad actum primum, & secundum significat Trident. *sess.* 7. *de Sacramentis in genere, can.* 6. & 7. nempe quantùm est ex parte Sacramenti, & formæ, dari effectum Sacramenti non ponentibus obicem; & quantùm ad continentiam virtualem semper esse infallibilem: de quo modo significandi plura dicta sunt *dist.* 1. *quæst.* 2. & *dist.* 4. *de Baptismo Virginis, quæst.* 6. & in hac acceptione non est comparatio præsens, sed quantùm ad veritatem practicam in actu secundo, quâ Sacramentum coniungitur cum suo effectu in re ipsa, quam etiam attingit Concilium in dictis Canonibus. Sumendo veritatem hoc modo, quantùm ad certitudinem actus secundi, excedit Eucharistia, ex ratione præmissa vniuersaliter loquendo; & non in casu, & circumstantiis determinatis, in quibus subiectum, cui applicatur Sacramentum, non habet impedimentum, aut dispositionem, quæ subtrahi posset, & à qua dependet ex parte suscipientis, qualiter se habet Baptismus, & Confirmatio infantum, in quibus semper forma est verax in actu secundo, quia nulla est dispositio requisita in illis ad veritatem effectus; in reliquis tamen suscipientibus adultis, sicut reliqua Sacramenta verificantur circa subiectum, à cuius consensu, dispositione, aut statu dependent; & consequenter à libero eius arbitrio, per quod consentiat, vel disponat se ad gratiam, & effectum sacramentalem, aut susceptionem Sacramenti, quódque obstare potest, inde aliquando subtrahitur effectus Sacramenti ex obice dissensus, vel totus, vel in parte ex obice peccati.

Veritas in actu primo, & secundo.

Veritas formæ quandoque dependet à conditione fallibili.

Sacramentum autem Eucharistiæ, & forma eius, tam verbalis transiens, quàm realis permanens, non verificantur circa hominem, aut suscipientem: ideóque non dependet ab eius dispositione fallibili. Inter causas autem, & signa practica illud est certius, quod minùs suspendi potest à suo effectu; vnde Baptismus infantis est certior in actu secundo, quàm adulti peccatoris quoad effectum gratiæ, ex hac ratione: ergo, &c. Hic autem gradus certitudinis in Eucharistia præ reliquis sumitur per ordinem ad gratiam subsistentem, & non ad gratiam sanctificantem, quia quoad hanc sicut dignius est Sacramentum, ita conuenit vt maiori dispositione sumatur, & ab existentibus in gratia, ideóque in hac parte non habet maiorem certitudinem.

Secundus gradus excellentiæ est, quòd hoc Sacramentum realiter contineat suum significatum, alia verò non realiter, sed in virtute tantùm & efficacia: Trident. sess. 13. cap. 3. *Commune quidem Eucharistiæ cum cæteris Sacramentis symbolum esse rei sacræ, & inuisibilis gratiæ formam visibilem; verum illud in ea excellens, & singulare reperitur, quòd reliqua Sacramenta tum primum sanctificandi vim habent, cùm quis illis vtitur; at in Eucharistia ipse sanctitatis Author ante vsum est*, &c. *sess.* etiam 7. *de Sacramentis in genere can.* 6. 7. 8. tribuit illum modum continendi sanctitatem Sacramentis: & patet ex definitione Sacramenti in genere, quam tradit Magister; & ad quam, verbis allatis, alludit Concilium. 26

Secundus gradus excellentiæ in Eucharistia.

Trident.

Tertius gradus, & quartus patet ex præmissis, & verbis allegatis Concilij, in quibus quartus gradus

Est permanens. gradus exponitur. Subiungit autem Doctor congruitatem: vnde Sacramentum sit permanens: quia nempe iuxta promissionem Christi: *Vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi*: congruum ergo fuit, vt permanentia eius denotaretur signo sacramentali, & visibili, cùm ipse secundùm modum naturalem essendi sedeat ad dexteram Patris; venturus suo tempore in forma visibili ad iudicium.

27 *Consecratio, & vsus Sacramenti, ad essentiã eius non spectat.* Negat prætereà Doctor hîc consecrationem Sacramenti, aut sumptionem eius pertinere ad essentiam Sacramenti, quamuis in vtrisque cum debita dispositione factis conferatur gratia, sed magis in sumptione, quia significat nutritionem spiritualem. An autem conficienti Sacramentum detur gratia præcisè, quà conficiens est, ex opere operato; an ex opere operantis, non determinat hîc: ad veritatem autem dicti sufficit, vt ex opere operantis conferatur gratia Sacerdoti, inquantùm conficit Sacramentum præcisè, quia Sacramenta non habent effectum ex opere operato, nisi inquantùm applicantur subiecto, in quo est vsus ipsorum Sacramentorum. *Quomodo cõsecrans recipit gratiam.* An autem conferatur gratia eidem, inquantùm est sacrificans, id est, conficiens, & offerens sacrificium ex opere operato, dependet ab effectu Eucharistiæ, quà est sacrificium. Pro nunc referatur in suum locum, supponendo non dari nisi imperratoriè, & non immediatè gratiam sanctificantem per sacrificium: quia dare gratiam sanctificantem immediatè, & ex opere operato spectat tantùm ad Sacramenta, quæ ad sanctificationem hominis primariò sunt instituta: sacrificium verò ad cultum Dei.

Hæc litera, sicut & responsio ad argumenta, ad ad primum, secundum, & tertium, cum interrogatione duplici incidenter subiuncta, & responsione ad vtramque. Item definitio præmissa Eucharistiæ docet, in quo consistat Sacramentum in recto: quod solùm superest explicandum in hac quæstione, nam reliqua patent ex dictis hîc: & *in dist.* 1. *quæst.* 4. & 5. de efficacia Sacramenti in genere. Antequam autem probemus sententiam Doctoris, expedit proponere aliorum sententias, easque discutere.

28 *Controuersia de essentia Sacramenti in recto.* Prima refertur dicere Sacramentum consistere in ipsa gratia inuisibili, id est, Christum vt præsentem esse Sacramentum: hanc imponit Sotus VValdensi *tom.* 2. *de Sacram. cap.* 21. quam tamen non defendit, si rectè inspiciatur, vt benè notauit *Prima opinio reiicitur.* Vasquez, neque subsistit, quia ex communi Patrum, & Theologorum, Sacramentum debet esse sensibile, per se loquendo de Sacramento strictè sumpto: quod de Eucharistia tanquam commune sibi, & reliquis docet Trident. *sess.* 13. *cap.* 3. in principio, applicans ei definitionem Sacramenti vulgarem, & à Magistro traditam.

29 *Secunda opinio.* Secunda sententia est, essentiam Sacramenti consistere in sola forma verbali consecrationis: tribuitur Marsilio *in* 4. *quæst.* 1. *art.* 1. & *quæst.* 6. *art.* 2. & D. Thomæ in hac distinctione *quæst.* 1. *art.* 1. Hæc etiam non subsistit loquendo de forma *Impugnatio secunda opinionis.* constitutiua Sacramenti, quia ex communi Theologorum, & Trident. loco citato, Sacramentum hoc est permanens; & *tota sessio* 13. de ipso vt aliquid permanens est, agit, sicut & *sess.* 21. ergo nequit constitui per verba, quæ transeunt, factâ prolatione, & remanente Sacramento. *Responsio.* Dices formam manere moraliter tanquam in effectu, in ipsis speciebus consecratis; sicut consensus præteritus manet in dormiente, verbi gratiâ, consensus matrimonialis, qui semper manere dicitur. *Replica.* Contrà, moralis tantùm existentia non est existentia physica, & sacramentalis, seu sensibilis signi, quà signum est: ergo non sufficit talis existentia formæ ad constituendum Sacramentum sensibile permanens.

Confirmatio. Confirmatur, quia absolutio præterita sacramentalis, & forma Baptismi collati sic etiam possent dici existere, quia perseuerat eorum effectus, *Existentia moralis non constituit signum sensibile.* nempe gratia, vel character: sed hoc est falsum (loquendo de existentia earum sacramentali) & à nemine adhuc receptum; aliàs verum esset dicere, quòd Baptismus non sit transiens, aut transactus, sed nunc esse, sicut dicitur quòd Eucharistia manet facta consecratione: ergo talis existentia formæ consecrationis non sufficit, vt dicatur Eucharistia nunc esse, quantùm ad rationem Sacramenti sensibilem, & permanentem. Neque instantia allata facit ad propositum, quia consensus præteritus non retractatus manet in habitu, & in vinculo, quod inducit ex lege, neque aliter dicitur manere in seipso, sed in effectu: sic etiam reliqua omnia Sacramenta, quæ in vsu consistunt, manent *Existentia causæ non est existentia effectus.* etiam in suo effectu, quamdiu effectus manet: sed illa non est existentia Sacramenti, quæ requiritur ad vsum, & applicationem, & efficaciam eius, sed existentia realis eius, & successiua, si est transiens, vel tota simul, si est permanens, vt est Eucharistia.

Responsio. Dices, forma Baptismi dicitur esse, quando etiam proferuntur vltima verba eius, & continuari materiæ, quamuis materia non sit hîc, & nunc physicè, sed antecessit, vel subsequitur, & quamdiu manet aliqua pars Sacramenti, dicitur ipsum Sacramentum esse: ergo similiter in proposito sufficit, quòd species maneant; quamuis forma præcesserit, ad hoc vt dicatur ipsa forma manere, vel certè Sacramentum manere consistens ex forma. *Impugnatio.* Contrà, ad existentiam successiui sufficit, vt aliqua eius pars existat, quia aliter existere nequit, vt est Sacramentum, quod est in vsu tantùm, *Existentia successiui.* & quod componitur ex successiuis tanquam partibus, materia scilicet & forma, inter quas sufficit continuatio moralis, sicut integrant vnum tantùm morale, & ex instituto: sed Eucharistia est permanens: ergo exigit vt secundùm omnes partes simul existat: ergo nequit consistere in aliquo *Existentia permanentis.* successiuo, tanquam formali totali constituente, neque tanquam partialiter constituente: quia successiuum, & permanens nequeunt vnum componere in *esse* signi permanentis, aut successiui, realis, & sensibilis, quia nequeunt simul esse, aut simul causare, quod requiritur ad signum practicum: quod ampliùs declarabitur respondendo ad fundamenta huius opinionis.

Obiicies primò, Florentinum in Decreto vnionis, vbi dicit Sacramentum in genere perfici ex tribus, rebus, vt materia; verbis, vt forma, & persona ministri intendentis facere, quod facit Ecclesia. 30 *Responsio ad argumenta. 2. sent.* Respondetur, vt dictum est *dist.* 3. *quæst.* 2. & fusiùs ibidem explicatum est, materiam & formam sumi secundùm proportionem, & non secundùm rigorem. *Ad primum.* Ad propositum sumitur forma, vt comprehendit tam effectiuam, quàm constitutiuam, quàm etiam determinatiuam per modum circumstantiæ tantùm, & fundamenti significationis sacramentalis, prout explicat Doctor *Quomodo se habet forma Eucharistiæ.* definitionem Baptismi traditam à Magistro, & definitionem Confirmationis *dist.* 7. *quæst.* 1. Forma verbalis Eucharistiæ se habet, vt effectiua,

& conuersiua est panis, & vini in corpus, & sanguinem, non verò vt constitutiua: vnde idem Cōcilium de hoc Sacramēto: *Forma*, inquit, *huius Sacramenti sunt verba Saluatoris, qui hoc conficit Sacramentum; nam ipsorum virtute substantia panis in corpus, & substantia vini in sanguinem conuertuntur*, &c. Forma ergo sumitur secundùm causalitatem, vt effectiua est Sacramenti: ita etiam Ambrosius *lib.4.de Sacram.*& Trident.*seß.*13.*cap.*4. Sed *cap.*3. docet nostram sententiam statuens differentiam inter hoc, & reliqua Sacramenta in eo, quòd reliqua habeant vim sanctificandi tantùm in vsu, hoc autem contineat ipsam sanctitatem, seu authorem eius in *esse*, & ante vsum: ergo oportet id quod continet hanc sanctitatem per modum Sacramenti, permanere in *esse*, quod nequit dici de forma consecrationis, quæ perinde est in vsu transeunte, sicut & reliqua Sacramenta. Patet etiam ex aliis locutionibus, quibus dicit adorari, seruari, deferri, in processionibus, &c. quæ nequeunt intelligi de constituto per formam transeuntem, neque vt tota ratione Sacramenti, neque vt parte eius: quia causa, & effectus, seu signum, & signatum nequeunt complere eandem rationem signi sensibilis, & sacramentalis, vt contra alios dicetur.

Forma est effectiua huius Sacram.

Hoc Sacramentum continet sancti tatem permanenter.

31 Obiicies secundò, illud est Sacramentum, quod est signum, seu effectiuum sui signati, sed hoc tantùm competit formæ verbali, & non speciebus, quæ non efficiunt Sacramentum, aut rem Sacramenti, quæ est præsentia sacramentalis: ergo, &c. Respondetur negando Minorem, quia species consecratæ per assistentiam Dei habent virtutem conseruatiuam sui signati præsentis: tamdiu enim manet, quamdiu species conseruantur sine corruptione; virtus autem conseruatiua reducitur ad idem genus, ad quod reducitur consecratiua, & conuersiua; ex efficacia ergo consecrationis per assistentiam Dei fit præsens Christus sub speciebus, ex efficacia specierum cum eadem assistentia conseruatur præsens; & sic species sunt signum efficax continuatæ præsentiæ.

Secunda obiectio.

Responsio.

Species effectiuè conseruat Christum in Sacramēto.

Contrà, eadem est efficacia hinc inde, & idem modus causandi per signum sensibile, & idem modus significandi præsentiæ Christi, quia verba significant practicè præsentiam Christi, & absentiam panis, & vini per conuersionem eorum in corpus Christi, & separationem etiam specierum: neque species sunt signum præsentiæ Christi, nisi quà connotant verba, per quæ fit præsens: ergo non est maior ratio, cur dicatur species Sacramentum, quàm ipsa verba.

Replica.

Respondetur negando consequentiam: ad antecedens respondetur Christum, vt permanenter præsens est, ex institutione peculiari huius Sacramenti esse signatum sacramentale, quia ille est finis intrinsecus institutionis, & vsus ipsius Sacramenti. Hanc autem præsentiam habet per species tantùm, quæ sunt signum practicum modo dicto, & vlteriùs demonstratiuum præsentis, quod requiritur ad omnem vsum huius Sacramenti. Supponunt autem ipsam præsentiam in *fieri* per consecrationem, & verba, quia confectio Sacramentorum debet fieri ex communi institutione, & lege, per ministros visibiles Ecclesiæ, eorúmque verba, tum quà Sacramentum est, tum quà sacrificium est.

Responsio. Christus vt præsens, est signatum permanens.

Hæc autem consecratio, quia est in vsu, & transiens, nequit esse proportionata institutioni particulari, & vsui huius Sacramenti: tum quia permanens est Sacramentum; tum etiam, quia in consecratione, quæ perficitur in materia extrinseca, circa quam, per solam conuersionem eius in terminum *ad quem*, & non applicatur ad aliquod subiectum humanum sanctificandum per vsum Sacramenti, nequit consistere ratio formalis Sacramenti, de cuius essentia est, vt possit sanctificare, & dare salutem, dum est: & secundùm eandem rationem formalem suam constitutiuam; sui, inquam, & sensibilem, applicari posse ad effectum sanctificationis per gratiam; & vt contingit in aliis Sacramentis, quæ sunt in vsu, & secundùm rationem formalem applicantur personæ, in qua causant sanctitatem: hoc nequit conuenire formæ verbali Eucharistiæ; ideóque nequit esse, aut spectare ad constitutionem ipsius Eucharistiæ, quà Sacramentum est, & in *esse* Sacramenti applicabile ad vsum sanctificationis. Signum itaque practicum, quod constituit sacramentum ex ratione sua, debet esse applicabile ad effectum sanctificationis, eámque posse causare, vt proximè applicatur; hoc, inquam, nequit conuenire formæ verborum, neque ex vi sermonis, qui completur circa materiam extrinsecam homini sanctificando, neque ad modum, quo hoc Sacramentum sanctificat per modum nutrimenti continentis cibum, & potum: ex quo sequitur principale intentum contra præmissam sententiam. Et respondetur obiectioni, quia licèt cætera conueniant, deest hoc quod ad significationem sacramentalem exigitur, & constitutionem Sacramenti.

Quare excluditur forma verborum ab essentia.

Meritò ergo Doctor asserit in litera, §.*Vltima differentia*, &c. vsum formæ verbalis esse viam ad Sacramentum, non sacramentum ipsum, aut aliquid constitutiuum eius: quem sequitur Gabriel, Sotus, Vasquez *infrà* citandus.

Hunc tamen modum non approbat Suarez, quia esse viam ad Sacramentum magis competit ipsi consecrationi, quàm formæ: sed respondetur quando Doctor dicit formam esse viam ad Sacramentum, comprehendit ipsam consecrationem, & prolationem formæ; loquitur enim de forma, vt est in vsu, prout loquitur Tridentinum, & cæteri Doctores de aliis Sacramentis per differentiam ad hoc Sacramentum, quòd illa vt sunt in vsu habeant vim sanctificandi; vsus autem ille, quia est successiuus per fluxum, & motum, appellatur commodè via in terminum, quia est dispositio necessitans ex pacto Dei ad terminum, vt ponatur à causa principali physicè: ad differentiam autem actionis rectè potest dici via in terminum, & dispositio ad ipsum, confectio Sacramenti, sicut consecratio Eucharistiæ, quod non tollit à Sacramento, aut à forma consecrationis causalitatem ipsi competentem in genere instrumenti: non loquitur ergo Doctor de forma absolutè, & quasi in actu primo, sed de vsu formæ. 32

Forma est via ad Sacramentum.

Respondet ergo ipse Suarez potiùs dici debere esse formam extrinsecam, & efficientem Sacramenti: sed hæc responsio, vt iam annotauimus, non facit ad propositum difficultatis, quia Doctores loquuntur de forma, vt est in vsu consecrandi, seu vt annexa est ipsa consecratio, quæ est efficientia Sacramenti, vel Sacramentum in *fieri*, & terminatur ad Sacramentum in *esse*, de qua efficientia quærunt, an sit significatio practica sacramentalis, seu per modum Sacramenti. Respondet secundò, quòd sit actio sacrificandi, seu confectio sacrificij in cultum Dei: verùm licèt sit hoc verum: non est tamen adæquata consideratio rei, quia

Prima responsio Suarez impugnatur.

Secunda similiter reiicitur.

quia non solùm institutum est hoc per modum sacrificij, sed etiam Sacramenti, quæ sunt diuersæ rationes, vt cadunt sub intentione, & institutione Dei: ergo sicut verba consecrationis ordinata sunt, vt cadunt sub intentione Dei instituentis sacrificium ad offerendum sacrificium proximè; ita etiam vt cadunt sub intentione Dei instituentis Sacramentum, eadem verba ordinantur ad conficiendum Sacramentum. Consequentia patet, quia licèt illæ intentiones respiciant eandem materiam, non confunduntur, neque subordinantur sibi inuicem, & respiciunt diuersos fines: ergo forma, vt est medium respectu vtriusque, æquè primò etiam ordinatur ad vtrumque finem; & non per aliquam subordinationem, quâ primò ad vnum, secundò ad alterum ordinaretur, quasi secundariò intentum, quia inter media, quæ sunt ad finem ex sola voluntate instituentis, nulla est subordinatio, quando inter ipsos fines, atque intentiones non est talis subordinatio.

Medium ad diuersos fines assumptum supponit diuersas intentiones.

In proposito autem non ideò est Sacramentum Eucharistia, quia est sacrificium, aut econtrà, sed æquè primò vtraque ratio intenditur: sicut si quis emat equum, & ad arandum, & ad vecturam, vtrumque finem per se primò intendens, emptio, & commutatio pecuniæ non magis primò ordinatur ad arationem, quàm ad vecturam; ad vtrumque autem æquè primò, & per diuersas intentiones non subordinatas ordinatur, quarum quælibet independenter ab altera, sufficeret ad commutationem, & determinaret faciendam simpliciter: quia sufficit diuersa, & non subordinata proportio medij ad vtrumque finem, vt eligatur diuersâ ordinatione ad vtrumque: ita in proposito contingit, considerando voluntatem Dei ex modo nostro concipiendi, vt transit in diuersa obiecta, vel in idem secundùm diuersas rationes non subordinatas, neque formaliter sibi inuicem communicantes, quasi vna formaliter aliam includeret, qualis est ratio sacrificij, & Sacramenti, & vtriusque confectio.

Exemplum.

33 *Eucharistia, sacrificiũ, & Sacramentũ.*

Præfatus autem author videtur in eo vim facere, quòd sacrificium in vsu consistat, Sacramentum verò sit permanens: sed hæc consideratio non est plena huius mysterij, quia & potestas ordinis in ministro ad vtrumque conficiendum ordinatur, & materia, & forma, & institutio vtrumque etiam respicit: si enim consecratio haberet tantùm vim oblationis, non rectè diceretur panis, & vinum esse materia Sacramenti, prout Concilia, Patres, & Doctores asserunt, quod indubitabile est. Dicendum ergo, quòd sicut ad sacrificium exigitur consecratio, tam corporis, quàm sanguinis seorsim, ex vi verborum, ad significandum sacrificium cruentum, in quo immolatus est Christus per separationem sanguinis à suo sacrato corpore; ita etiam non minùs id requiri ad Sacramentum, quod institutum est per modum completi nutrimenti, & conuiuij ex cibo, & potu, vt corpus sub specie panis per modum cibi, sanguis sub specie vini potabilis seorsim sumerentur, & conficerentur: quod & Tridentinum, & communiter Patres, ac Doctores statuunt, explicantes materiam, formam, institutionem, finem, & congruentiam institutionis; benè ergo Doctor cum reliquis docet consecrationem esse viam ad Sacramentum.

Consecratio ad vtrumque ordinatur.

Possunt extrema hæc conciliari commodè, dicendo: Eucharistiam habere duplicem rationem, aliam in *fieri*, & sic constitui intrinsecè per formam verborum; aliam in *facto esse*; & vt est Sacramentum permanens: & sic forma eius sunt species: & in reipsa non erit differentia, & ad rationem superiùs datam, quâ negatur consecratio esse signum sacramentale, quia nempe non potest applicari ad causandam gratiam proximè: respondetur, quòd proximè causat gratiam subsistentem, remotè verò gratiam sanctificantem; eo modò, quo aliqui docent characterem causare gratiam Sacramenti, cuius est, recedente fictione. Quod sufficit ad efficaciam ipsius Sacramenti saluandam, etiam in ordine ad effectum gratiæ in eo casu.

Tertia sententia principalis est, essentiam huius Sacramenti esse compositam ex speciebus, & sanguine ac corpore Christi, ac proinde corpus Christi pertinere ad constitutionem Sacramenti in recto. Citatur pro hac D. Thomas *in hac dist. quæst. 1. art. 1. quæstiuncula ad 2.* Bonauentura in expositione literæ Magistri, Capreolus, sed non rectè, quia hæc sententia inuenta est à modernis scriptoribus, vt quasdam Patrum locutiones saluent, quæ compositionem denotant inter species, & res substratas, ex quibus etiam hæc sententia ab ipsis probatur: eam tenet Alanus *lib. 1. de Eucharistia, cap. 3. 4. & 5.* citatur Claudius Sanctes, sed neque expresè videtur eius opinionis: quam tamen docent ex professo Suarez *disp. 42. sect. 3.* & Vasquez *disp. 167. cap. 5.*

34 *Tertia opinio principalis proponitur.* D. Thom. D. Bonauent. Capreolus. Alanus. Claudius. Suarez. Vasquez.

Contrà hanc sententiam primò, definitio Sacramenti *suprà* assignata repugnat Christo, vt est sub speciebus: ergo nequit integrare, aut componere rationem huius Sacramenti in recto. Antecedens patet, quia Sacramentum est res sensibilis per se, vt *dist. 1. quæst. 2.* iuxta communem doctrinam, & definitionem traditam constat, quæ est etiam Tridentini sess. 13. cap. 8. *commune*, inquit, *hoc quidem est sanctissima Eucharistia cum cæteris Sacramentis symbolum esse rei sacræ, & inuisibilis gratiæ formam visibilem, verùm illud in ea excellens, & singulare reperitur, quòd reliqua Sacramenta tunc primùm sanctificandi vim habent, cùm quis illis vtitur, at in Eucharistia ipse sanctitatis author ante vsum est.* Et infrà: *Et semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit statim post consecrationem verum Domini corpus, verùmque eius sanguinem, sub panis, & vini specie, vna cum ipsius anima, & diuinitate existere*, &c.

35 *Impugnatur prædicta sent.*

Christus non spectat ad cõstitutionem Sacramenti, quà Sacramentum est.

Ex quibus probatur antecedens, esse *symbolum rei sacræ*, & esse *formam visibilem gratiæ inuisibilis*, in quibus consistit definitio Sacramenti, est commune Eucharistiæ, cùm aliis Sacramentis: at aliis hoc competit ratione materiæ, & formæ verbalis, & quà sunt signa sensibilia distincta à suo significato: ergo & Eucharistiæ eodem modo, & gradu conueniunt. Probatur consequentia, quia gratiæ inuisibilis, cuius forma visibilis est Eucharistia, res sacra, cuius est symbolum, est ipse Christus, vt præsens est: loquitur enim Concilium de Eucharistia, vt est Sacramentum subsistens, & permanenter includens suum signatum sacrum, & gratiam inuisibilem ante vsum, in quo distinguitur ab aliis Sacramentis, quæ in vsu tantùm continent virtutem sanctificandi, vt patet ex verbis sequentibus, in quibus hæc differentia tantùm ponitur, tanquam particularis huius Sacramenti ab aliis: sed hæc, id est, symbolum, & forma visibilis distinguuntur expresè à Concilio, & necessariò distinguenda sunt à gratia, & re inuisibili, quia Christus in Eucharistia non est symbolum, aut forma visibilis suiipsius, neque integrat

Differentia Eucharistiæ ab aliis Sacramentis.

Signum, seu forma distinguitur à re signata.

integrat tale symbolum; sicut nec vnum correlatiuorum est de constitutione, aut integritate intrinseca sui correlatiui, ergo Concilium loquitur de ipsis speciebus præcisè, distinguens signatum, & signum permanens, formam visibilem, & gratiam inuisibilem à se inuicem, sicut in aliis Sacramentis distinguuntur.

Differentia enim, quæ est specialis huius Sacramenti, non est distrahens rationem communem Sacramenti, sed perficiens, quod manifestum est ex Concilij verbis: *At in Eucharistia*, inquit, *ipse sanctitatis author ante vsum est*, &c. nempe res sacra in symbolo, gratia inuisibilis in forma visibili realiter, formaliter, permanenter scilicet, non verò in virtute tantùm, & in vsu, sicut in aliis Sacramentis. Sed respondent aduersarij esse Christum in Eucharistia, sicut pars est in toto, & anima in homine.

Sensus Tridentini verus. Contrà, hæc interpretatio arguit Concilium de processu æquiuoco, & vitioso, & tollit comparationem Eucharistiæ ad alia Sacramenta institutam, secundùm quòd conueniunt: comparantur enim ad inuicem, & quà signum sunt, & in modo, quo continent sua significata sacra secundùm conuenientiam, & differentiam assignatam, & dicit in Eucharistia contineri Christum ante vsum. Intelligit ergo per modum signati præsentis, & demonstrati, quod non competit aliis Sacramentis, quam præsentiam in verbis sequentibus explicat per existentiam sub speciebus, tanquam sub signo sacramentali scilicet, vt patet c. 1. quo explicat realem præsentiam: *Docet sancta Synodus*, &c. *post panis & vini consecrationem Dominum nostrum Iesum Christum*, &c. *verè, realiter, ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium contineri*, &c. & infrà dicens non repugnare mysterium, nempe Christum secundùm modum naturalem essendi, esse in cœlo, & secundùm præsentiam sacramentalem esse in variis locis; declarat modum hunc existendi respectiuè ad species, seu Sacramentum: *Sacramentaliter*, inquit, *præsens sua substantia nobis adsit*, &c.

Præsẽtia realis Christi.

Et hoc sensu intelligendi sunt canon. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 8. Concilij, qui dicunt Christum in Eucharistia contineri, & sess. 21. cap. 1. primò dicit non obligari fideles laicos, & clericos non conficientes, ad Eucharistiæ Sacramentum, sub vtraque specie sumendum: & subiungit, alterius speciei communionem ad salutem sufficere, quo in loco sumit synonymè Sacramentum Eucharistiæ, & ipsas species, vt denotant illa verba: *Sacramentum Eucharistiæ sub vtraque specie*, &c. & illa: *Quin illis alterius speciei communio*, &c. deinde subdit rationem: *Nam etsi Christus Dominus in vltima Cœna, venerabile hoc Sacramentum, in panis, & vini speciebus instituit*; &c. Et sic eodem, & sequenti capite vtramque speciem pro Sacramento exprimit. Et *sess.* 22. *cap.* 1. docet sub symbolis panis, & vini Christum dedisse corpus, & sanguinem Apostolis; distinguit ergo illud, quod est signum, & Sacramentum, ab ipso corpore, & sanguine.

Communio sub vna specie.

Secundò, ita canit Ecclesia in sequentia Missæ: *Fracto demum Sacramento, ne vacilles, sed memento tantum esse sub fragmento, quantum toto tegitur*, &c.

36 *Impugnatio secunda.* Fractio autem est specierum, non contenti, vt patet ex sequenti; *Signi tantùm fit fractura, quâ nec status, nec statura signati minuitur.* Huc spectant locutiones Patrum, quæ pluraliter agunt de hoc Sacramento, vt *suprà* significatum est. *Sacramenta quæ sumpsimus*, in Collecta Missæ. Africanum *cap.* 3. Carthaginense III. *cap.* 24. & 25. Author sermonis de Cœna Domini apud Cyprianum. Ambrosius *lib.* 5. *de Sacram. cap.* 1. *in capitulo Sacramenta*, *cap. In Sacramentis*, *cap. Comperimus*, *de consecrat. dist.* 2. Hæc autem pluralitas locutionis nequit fieri ad signatum, quia idem Christus totus est sub alterutra specie: idem habet Tertullianus contra Marcionem *lib.* 1. *cap.* 14. Alexander I. *epist.* 1. *cap.* 4. Ignatius in epistola ad Smyrnenses.

Africanum Conc. *Carth. III. de Cœna Dom. Ambrosius de cons. d. 2.* *Tertullian. Alexand. I. Ignatius.*

Item, in capitulo *Ego Berengarius*, dicitur post consecrationem non solùm manere in altari Sacramentum, sed etiam ipsum Christum. Capitulo, *Cum Marthæ*, de celebrat. Missarum, dicit Pontifex tria discerni in hoc mysterio, nempe Sacramentum tantùm, quæ sunt species; rem, & Sacramentum simul, vt corpus Christi, &c. rem tantùm, quæ est gratia, quam in sumptione causat: quam doctrinam tradit Magister in hac distinctione, & reliqui Sententiarij antiqui in eadem distinctione. Hugo de sancto Victore *tom.* 3. *lib.* 2. *de Sacram. part.* 8. *cap.* 7. vnde in Canone: *Hoc est, de consecrat. dist.* 2. vocatur corpus Christi res Sacramenti: & subdit: *Conficitur*, inquit, *sacrificium Ecclesiæ duobus, Sacramento, & re Sacramenti, id est, corpore Christi*, & *cap. Nos autem*, &c. *in specie panis & vini, quam videmus, res inuisibiles, id est, carnem, & sanguinem honoramus*, &c. Plura alia adferri possunt, quæ rationem Sacramenti attribuunt solis speciebus: & hoc variis in locis docent authores, qui scripserunt contra Berengarium, vt Lantfrancus, Algerius, & alij, & vniuersim antiqui Scholastici hoc genus compositionis ignorarunt, qua corpus Christi cum speciebus componeret aliquid, quod in recto supponeret pro Sacramento propriè dicto. Si autem sermo esset de Sacramento, vt est res, & Sacramentum simul, non est differentia, neque etiam, si dicatur res huius Sacramenti significare Christum, secundùm modum naturalem essendi, quem habuit in sacrificio incruento.

Sacramẽtum tantùm res, & Sacramentum. *Magister.*

Tertiò, ratione impugnatur prædicta sententia, species cum contento nequeunt simul facere vnum constitutum, & compositum, nisi interueniat vnio requisita, vt admittunt præfati authores interuenire: sed hæc nequit esse per modum vnionis materiæ, & formæ, quia nequeunt species, & contentum habere proportionem requisitam. Dices esse partes integrantes vnum: contrà, vel integrant vnum sensibile, vel non; primum dici nequit, quia corpus Christi, vt est in Eucharistia, non est sensibile, nisi per species, ac proinde nihil in *esse* sensibilis potest addere speciebus: si non integrant aliquod vnum in *esse* sensibili iam non componunt Sacramentum, quod nequit componi proximè, quà Sacramentum, nisi ex sensibilibus per se. 37

Species non componunt cum contẽto. *Responsio. Impugnatio.*

Præterea, signum quod est Sacramentum, est practicum signum, quà est Sacramentum nouæ legis, & distinguitur à Sacramentis veteris legis, vt suo loco dictum est ex Florentino, & Tridentino: ergo quidquid componit Sacramentum, quà Sacramentum nouæ legis, debet necessariò componere ipsum in *esse* signi practici, & causæ sui effectus: sed nequit hæc causalitas, aut integratio saluari in proposito, quia licèt respectu sanctificantis gratiæ possit saluari; tamen primaria consideratio huius Sacramenti est esse permanens: ac proinde Tridentinum hanc differentiam eius statuit ab aliis, *c.* 3. sed hac ratione nequit intelligi, quomodo

Sacramẽtum debet esse signum practicum. *Ex quibus constituitur.*

quomodo contentum integrare possit signum practicum, aut seipsum causare, quia neque species, neque seipsum causat ex instituto, vt competit Sacramento: sed econtrà species causant ipsum conseruando: ergo non integrat cum speciebus Sacramentum propriè dictum, nisi vt signatum requisitum, & relatum ad species, vt ad Sacramentum, & signum: hoc autem non est constituere propriè dictum Sacramentum, neque integrare sub ratione præcisa Sacramenti, nisi quis velit inuertere proprietatem, & vsum loquendi, atque adeò rem ipsam, quæ est ratio, & definitio Sacramenti, vt accipitur in scholis.

Responsio aliorum. Aliqui dicunt facere vnum per modum subiecti, & accidentis, habitus & habituati, loci & locati: sed neque hæc responsio in re quidpiam ponit, quod naturæ huius mysterij quadrat. *Impugnatio.* Primò enim species nequeunt se habere, vt forma accidentalis nisi respectu subiecti, quod nequit esse Christus indiuisibiliter existens, & aliàs incapax talium accidentium: demus etiam oppositum, subiectum, & accidens, licèt in esse entis faciant vnum; tamen in esse sensibilis non componunt vnum loquendo de subiecto substantiali: vnde in hoc mysterio oculus, & intellectus lumine naturali non discernit absentiam substantiæ panis, & vini; cognosceret autem, si substantia in *esse* sensibili aliquid superadderet accidentibus: sed quidquid componit Sacramentum, quà Sacramentum est, deberet in *esse* sensibili aliquid superaddere, aliàs nihil faceret ad significationem, vt ratio partialis eius. *Ratio & sensus non comperit absentiã panis, &c.*

Perinde reiiciuntur reliqua exempla, quia neque habituatum, componit habitum in *esse* habitus, neque locatum locum in *esse* loci: ergo neque signatum signum in *esse* signi; aliàs eodem modo diceretur effectus omnium Sacramentorum componere ipsa Sacramenta in *esse* Sacramenti, quod nemo hactenus dixit: neque video cur res Sacramenti diceretur magis componere cum speciebus aliquod vnum in *esse* Sacramenti, quam econtrà Sacramentum aliquid cum re in *esse* signati: quia eadem est oppositio hinc inde, & magis ordinatur Sacramentum ad rem Sacramenti, vt ad finem, quàm econtrà res ad Sacramentum.

38 *Responsio Suarez.* Respondet ergo Suarez Christum, vt est in Sacramento, esse formam huius Sacramenti, id est, specierum, quia est nobilior, & quia est virtus ipsarum specierum, sanctificans ipsas sicut verbum sanctificat naturam assumptam: & sicut contritio comparatur ad confessionem, vt virtus sanctificans ipsam, licèt confessio dolorosa sit materia Sacramenti. *Impugnatio.* Contrà, primùm ostendi deberet ratio compositionis; deinde laborat responsio in æquiuoco, licèt enim Christus sanctificet species, sanctificat tantùm per modum signati præsentis, & contenti realiter sub speciebus, quæ est sanctificatio formalis in ordine ad cultum, & adorationem: non sanctificat autem per modum efficientis (& sic non est virtus) sed hæc sanctificatio specierum fit per consecrationem, vt per se notum est, quà fit ipse Christus præsens, & species separatæ, & continentes Christum. *Quomodo cõtentum sanctificet species.* Si autem loquamur de sanctitate conueniente speciebus per modum rationis causandi practicè, siue ipsam gratiam sanctificantem, siue Christum, vt contentum sub speciebus permanenter conseruando præsentiam sacramentalem, vtraque sanctificatio competit speciebus per assistentiam, & institutionem Dei, & Christi, quà author est Sacramentorum, & causa meritoria, in cuius virtute causant suum effectum, quia agunt vt causa instrumentalis, cum subordinatione ad causam principalem, à qua solùm participant actionem, & virtutem suo modo. *Vnde est virtus specierũ.*

Christus autem, vt sub speciebus est, neque est causa principalis, neque etiam ipsa assistentia, aut institutio recepta in Sacramento, quæ est ratio, seu virtus, à qua est actio Sacramenti, &c. Si ergo loquamur de sumptione Sacramenti per modum cibi & potus, illa est eius vsus, & non Sacramentum, & vt infrà dicemus, competit etiam ex parte ratione specierum non præscindendo eos à signato; à quo non possunt separari, licèt diuersa sit ratio vnius, & alterius. *Species causant gratiã.*

Si verò loquamur de ratione conseruandi Christum, vt est res sacramentalis, sic Christus non conseruat, neque est virtus conseruandi se, sed conseruatur per assistentiam Dei, & institutionem, vt dictum est: imò neque talis conseruatio est à Christo etiam moraliter, vt est sub speciebus, vt patet ex dictis, minùs autem eidem competit, vt sit ab eo realiter & physicè: ergo nequit comparari ad species vt forma, & virtus sanctificans hoc modo, & quà sunt Sacramentum, id est, signum practicum sub qua ratione compositio admittitur, vel adstruitur ab authore præfato. *Christus vt signatum non conseruat species.*

39 *Responsio ad exempla.* Exempla autem adducta nihil conuincunt, quia sanctificatio naturæ assumptæ per verbum est formalis, quocunque modo explicetur, & æquiparatur sanctitati specierum in ordine ad cultum, & adorationem, non autem sanctificationi earum secundùm alios gradus quos declaraui- mus, quorum vltimus spectat ad essentiam Sacramenti, eiúsque compositionem, eámque non habet à signato. *Cultus Sacramenti ex contento est.*

Quòd additur de contritione falsum est, quia magis per se exigitur confessio ad Sacramentum Pœnitentiæ ex propria institutione Sacramenti, quàm contritio; licèt hæc etiam connumeretur vt necessaria, & tanquam pars diuersa Sacramenti: contritio enim fuit semper necessaria, & de communi lege in omni statu naturæ lapsæ, in adulto peccante mortaliter ad remissionem peccati: vt patet *sess.* 14. Trident. *cap.* 1. & 4. *sess.* 6. *cap.* 6. & 16. requirebatur enim retractatio peccati ad remissionem, & condonationem eius obtinendam: & hunc modum habet contritio etiam in Sacramento (vt patebit suo loco) sed confessio requiritur ex speciali institutione huius Sacramenti in forma iudiciali, & ad informationem iudicis, quod ipsi confessioni, vt condistinguitur ab aliis partibus, competit: vt patet *cap.* 5 *sess.* 14. Trident. non ergo in virtute contritionis habet effectum, sed ex institutione dicta, & quà eleuatur virtute clauium, licèt requiratur etiam contritio, vt compars, & merè per modum dispositionis *Aliter contritio, & confessio spectãt ad pœnitentiã.* *Confessio ex speciali institutione requisita.*

40 *Sententia cõmunis, quæ est Doctoru.* Vltima sententia est communis antiquorum, quam docet Doctor locis allegatis, nempe, Sacramentum in recto esse ipsas species: eam docet Magister, Hugo, & alij citati *supra*, & vetus author Altercationis Ecclesiæ cum Synagoga *cap.* 8. & manet probata ex dictis: superest tantùm, vt respondeamus ad fundamenta prioris sententiæ.

41 Obiicies primò, loca plurima Patrum, in quibus prædicatur de hoc Sacramento in recto, corpus, & sanguis Christi: ergo spectant ad Sacramentum in recto. Antecedens patet ex Theodoreto *Theodoret.*

reto *in Dialogis dialogo* 3. vbi citat hæc verba Ignatij in epistola ad Smyrnenses: *Eucharistias, & oblationes non admittunt, quòd non confiteantur Eucharistiam esse carnem Saluatoris Iesu Christi pro peccatis, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitauit*, &c. Iustinus in Apologia ad Antoninum Imperatorem: *Alimentum hoc appellatur Eucharistia, neque vt communem panem ista sumimus: sed quemadmodum per verbum Dei caro factus Christus Iesus seruator noster, & carnẽ & sanguinem salutis nostra causa habuit: ad eundem modum etiam eam alimoniam*, &c. *Incarnati illius Iesu carnem, & sanguinem esse huius edocti*, &c. Patet etiam ex forma consecrationis, & ex Ioannis 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*: ergo corpus, & sanguis constituunt Sacramentum.

Iustinus.

Ioan. 6.

Vnde prædicatur contentum de speciebus.

Respondetur negando consequentiam, neque antecedens quidpiam probat, quia si loquamur in rigore logico, pars in abstracto non prædicatur de toto: ad saluandum ergo vigorem, & veritatem locutionis tam Patrum, quàm Scripturæ non conducit compositio dicta, sed magis eam eneruat: verùm secundùm vsum sermonis magis saluatur proprietas locutionis, sumendo signum pro signato, pro quo natum est supponere, & sumi, & maximè quando est signum demonstratiuum, quod nequit à suo signato diuidi, aut separari. Rectè enim dicimus, video Petrum, video panem, quamuis visio non extendatur ad substantiam subiectam, aut contentam, sed ad sola accidentia, quæ pro ipsa supponunt: sic Lucæ 22. *Hic Calix nouum Testamentum*, &c. 1. ad Corinth. 11. *Hic est Calix nouum Testamentum*, &c. Calix supponit pro contento, & sanguine Christi: ergo viceuersa, vel potest sumi appellatio mysterij à solo contento, vel etiam à solis speciebus, vel ab vtrisque: & fundamentum appellationis est, quia signum, & signatum, continens & contentum connotant se mutuò in *esse*, & appellatione, & vnum non subsistit sine altero. Sic Irenæus *lib*. 4. *contra hæreses, cap*. 34. idem declarat: *Panem*, inquit, *percipientem Dei vocationem iam non communem panem esse*, &c. vbi denominationem sumi posse à contento, docet. Item cap. *Hoc est*, de consecrat. dist. 2. *Vocatur*, inquit, *ipsa immolatio carnis, quæ Sacerdotis manibus fit, Christi passio, mors, crucifixio, non rei veritate, sed significatione mysterij*, &c. Si itaque ex mystica repræsentatione mutuatur nomen prototypi, quantò magis ex vera, & reali significatione, species sument nomen sui significati, sicut & ipsum signatum nomen panis, & vini? *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat*, &c. Et postea dicitur corpus Domini: *Non diiudicans Corpus Domini*, &c.

Signum pro signato, vel contra sumitur.

Ioan. 6.

1. ad Cor. 11.

Frequentiùs autem sumitur nomen à repræsentato, quàm à repræsentante, quia hoc ab illo specificatur, & ab aliis discernitur: vt patet in imaginibus, & statuis, & eiusmodi; vnde in hoc mysterio sumitur stylo frequenti Patrum, à contento, vt ostendatur realis præsentia Christi in Sacramento, magnitudo rei, & fides, ac deuotio commendetur.

42 *Aliorum responsio impugnatur.*

Alij respondent corpus Christi dici Sacramentum, quia est res, & Sacramentum simul: sed hæc responsio non quadrat, quia etsi vera sit, non tamen satisfacit, cùm prædictis, & multis aliis in locis ipsum sensibile Sacramentum appellatur corpus Christi: ideò meliùs intelligitur modo dicto, & seclusâ compositione illâ, quam præfati obiicientes prætendunt, ad saluandam veritatem locutionis, cùm iam ostensum sit per compositionem illam, locutiones in abstracto non posse saluari in rigore sermonis: tamen in rigore, & vsu sermonis saluantur locutiones modo à nobis explicato, neque debet ingeri mysteriis fidei maior obscuritas, quàm rei natura patitur, & mysterij ratio, quæ illam compositionem non petunt: imò ipsis repugnat alia, quàm illa, quæ est coniunctionis inseparabilis per præsentiam sacramentalem, quæ non rectè explicatur per compositionem, quâ contentum spectaret ad constitutionem Sacramenti in recto.

Non esse obscuranda mysteria.

Licèt ergo corpus Christi, vt in Sacramento, significet corpus mysticum, quod est Ecclesia, vel etiam seipsum quoad modum naturalem existendi, vt patet ex capitulo præmisso: tamen vt sic sumptum magis supponeret pro significato mystico, quàm pro se ipso; ideóque locutiones Scripturæ, & Patrum, quæ de vero corpore in Sacramento contento exprimuntur, nequeunt commodè in prædicto sensu sumi, quo intelligeretur pro significato mystico tantùm, vel etiam in ordine ad mysticum significatum.

Sensus Patrum, & locutiones quæ sint.

43

Obiicies secundò, aliqui Patres dicunt Eucharistiam esse compositam ex duobus, nempe speciebus, & corpore Christi: vt in capitulo, *Hoc est*, citato. *Hoc*, inquit, *modis omnibus probare contendimus, sacrificium Ecclesiæ duobus confici, duobus constare, visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne, & sanguine, Sacramento, & re Sacramenti, id est, corpore Christi*, &c. Irenæus suprà citatus dicit Eucharistiam duabus rebus constare, terrena, & cœlesti, &c. Item, Ambros. *lib*. 4. de Sacr. *c*. 4. & habetur, *c. In hoc Sacramento*: & *lib. de iis qui initiantur, cap*. 9. In priori loco ait in hoc Sacramento esse corpus Christi: & in secundo loco dicit constare speciebus, & corpore, & sanguine Christi.

Irenæus.

Ambrosius

44

Respondetur non rectè illa loca probare intentum, aut applicari ad propositum, quo dicatur rem Sacramenti spectare ad Sacramentum in recto, aut componere cum speciebus essentiam Sacramenti, vt hîc loquimur de Sacramento in significatione propria: & *suprà dist*. 1. *quæst*. 2. definito. Aduertendum ergo ex Tridentino, & vt suprà in commento probauimus, conclusionem tertiam Doctoris exponendo: Sacramentum Eucharistiæ esse permanens, & in hoc distingui ab aliis, quæ sunt in vsu, inquantùm hæc non continent realiter, & formaliter suum significatum, sed tantùm virtute, neque simul in rigore physico existunt: quia effectus, verbi gratiâ, Baptismi causatur in instanti extrinseco completæ prolationis formæ; in quo verum est dicere formam non esse, quæ antea fuit, & gratiam, seu effectum Baptismi iam esse, qui antea non fuit: & sic separantur in *esse*, hoc modo, Sacramentum, & effectus eius, inquantùm non sunt simul, sed hic sequatur in *esse* ad illud.

Explicatur compositio.

Contrario modo se habet Eucharistia, quia nequit Sacramentum esse, nisi simul sit etiam res Sacramenti; ita vt inseparabiliter simul sint, & ponantur, & desinant: est enim signum practicum, & demonstratiuum species respectu corporis, & sanguinis, non tanquam effectus in alio, aut extra species subsistentis, aut existentis, sicut se habet effectus aliorum Sacramentorum, qui est in anima: sed existentis sub ipsis speciebus

per

Inſeparabilis eſt ſpecies à contento.

per præſentiam ſacramentalem, qua eſt tanquam contentum in tota ſpecie, & in qualibet eius parte realiter, & ſubſtantialiter. Et hanc præſentiam eius intelligunt Patres; vnde neque ſpecies in *eſſe*, aut ſignificatione ſacramentali ſeparari poteſt à Chriſto, neque Chriſtus vt res contenta à ſpecie; quamuis diuerſæ rationes ſunt ſignificatio practica, & demonſtratiua ſpeciei, & ſignificatum eſſe Chriſtum: neque debeant confundi; quamuis enim ſeparabiles non ſint ab inuicem, tamen diſtinctæ ſunt: non ergo eſt alia compoſitio, aut vnio, quàm continentis hoc modo, & contenti; qui eſt modus loquendi Conciliorum, & Patrum, quo declarant myſterium, & rationem ſigni, & ſignati hoc peculiari modo; ſaluando diſtinctionem, & ordinem vtriuſque ad inuicem cum inſeparabilitate, in quo diſcernitur ſpecialis ratio huius Sacramenti ab aliis Sacramentis, quæ ſeparari poſſunt ab effectu, vel reipſa ſemper hoc modo ſeparantur; qui effectus Sacramenti, quod eſt in vſu, deſinente ipſo, eſt, & fit, & permanet ſine ipſo Sacramento: ex quibus patet ad obiectionem.

Inſeparabilitas in eſſe inter ſpeciem, & contentum eſt compoſitio.

45 Ad primum locum capituli: *Hoc eſt*, &c. Reſpondetur eſſe ad oppoſitum: quia extremis verbis, vt ſuprà præmiſſum eſt, tenet concluſionem Doctoris: dicit enim Sacramentum eſſe ſpecies, rem Sacramenti eſſe corpus Chriſti: & ſic intellexit Hugo, Magiſter, & reliqui Sententiarij. Loquuntur etiam de compoſitione ſacrificij, in quo offertur Chriſtus ſub ſpeciebus, & non de compoſitione Sacramenti. Ad locum Irenæi, per duas res intelligit duas naturas, diuinam, & humanam, vt patet ex contextu: & benè aduertit Vaſquez ex Claudio Sancte. Si contendas etiam oppoſitum, non refert; quia aliud eſt loqui de hoc myſterio ſub appellatione Euchariſtiæ, & Sacramenti; quia prior appellatio importat Chriſtum etiam in recto: ſecunda verò tantùm in obliquo: adhiberi poteſt ſolutio ſuperiùs data his verbis denotare modum peculiarem huius Sacramenti, & inſeparabilitatem ſigni à ſignato: idem intendit Ambroſius.

46 *Obiectio.* Obiicies tertiò, hoc Sacramentum eſt paſtus ſpiritualis, inquantùm includit Chriſtum; ergo Chriſtus ſpectat ad integritatem eius: deinde adoratur latria propter Chriſtum; ex Trident. *ſeſſ.* 13. *cap.* 5. *& can.* 6.

Reſponſio. Reſpondetur ad primum, Chriſtum non eſſe paſtum ſpiritualem in actu ſecundo, niſi in vſu Sacramenti, vt aliàs dictum eſt: Euchariſtia verò eſt Sacramentum, quà ſubſiſtens eſt ante vſum, & ſumptionem.

An ſpecies cauſet gratiam per ſeipſam? Opinio negãs. Caietan. Ledeſma. Affirmatiua vera probatur.

Quòd ſi petas, an ſpecies habeat efficaciam ad paſtum ſpiritualem & gratiam. Reſpondet Caietanus 3. *part. quæſt.* 80. *art.* 12. *dub.* 2. Ledeſma 1. *part.* 4. *quæſt.* 14. *art.* 1. *dubio* 3. negántque ſpeciem habere vllam efficaciam reſpectu gratiæ ſanctificantis, quia tota vis agendi eſt in corpore Chriſti, & ſanguine. Contrà, author de Cœna Domini inter opera Cypriani: *Cibus hic*, inquit, *verus, & ſyncerus per ſpeciem, & Sacramentum nos tactu ſuo ſanctificat*, &c. in antecedentibus dixit: viſibilibus Sacramentis ineſſe vitæ æternæ effectum. Secundò, Sacramenta ſignificant quod efficiunt; ſed hoc Sacramentum cauſat vnionem ſpiritualem mediante charitate cum Chriſto: ergo efficit eandem vnionem. Auguſtinus tract. 26. in Ioannem: *Propterea quippe*, inquit, *ſicut ante nos intellexerunt homines Dei, Dominus noſter Ieſus Chriſtus corpus & ſanguinem ſuum in ijs rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur*, &c. Confirmatur; Sacramenta nouæ legis efficiunt gratiam, quam ſignificant. Trident. *ſeſſ.* 7. *can.* 6. 7. & 8. *de Sacramentis in genere:* hîc autem à ratione Sacramenti non excluditur ſpecies, neque excludi poteſt: vnde *ſeſſ.* 13. *cap.* 8. triplex ſumptio Sacramenti aſſignata ex Patribus idipſum importat; nam ſumptio ſacramentalis tantùm, & ſumptio ſacramentalis, & ſpiritualis ſimul, denotat etiam ſpecies, in quibus fit vſus ſumptionis: ergo etiam effectus eſt ab iiſdem ſpeciebus; ſicut ergo ſunt ſignum ſacrum gratiæ ſubſiſtentis, ſic etiam ſunt ſignum gratiæ ſanctificantis.

Sacramẽtum efficit quod ſignificat.

Ad argumentum ergo in forma reſpondetur, 47
diſtinguendo antecedens; ſi particula *inquantùm* ſumatur reduplicatiuè, & vt denotat cauſam præciſam, negatur antecedens: ſi autem ſumatur ſpecificatiuè, conceditur antecedens, & negatur conſequentia; mediantibus enim ſpeciebus habet corpus Chriſti, vt ſit paſtus; quamuis in ratione paſtus nequeat corpus ſeparari à ſpeciebus; vt patet ex Tridentin. *ſeſſ.* 13. *can.* 8. & *cap.* 8. neque ſpecies à corpore; ſic neque ſpecies haberent efficaciam, niſi vt includunt corpus, neque econtrà corpus ſine ſpeciebus: cauſare autem gratiam conuenit ipſis ex dicta inſtitutione, quæ reſpicit ſignum vt includit ſignatum, ſcilicet Chriſtum, atque etiam ex motiuo ſignati principaliter hæc efficacia competit ſpeciebus per inſtitutionem. Sumptio autem eſt vtriuſque per modum vnius paſtus; quia tam ſpecies, quàm Chriſtus realiter ſumitur, & vtrique attribuitur gratia vt effectus, quem tam Chriſtus, quàm ſpecies cauſant. Aliud ergo eſt loqui de hoc Sacramento, vt eſt paſtus, quia ſic vtrumque inuoluit: aliud eſt loqui de ipſo, vt eſt Sacramentum in recto gratiæ ſubſiſtentis, quia hoc ſolis ſpeciebus competit; licèt ex modo peculiari ſignificandi includant ſuum ſignificatum realiter, & formaliter.

Solutio argumenti.

Quomodo ſpecies cauſent gratiam?

Ad ſecundum reſpondetur, cultum latriæ deberi huic Sacramento, quà includit per concomitantiam Deitatem, & ob eius præſentiam hanc eandem rationem motiuam cultus ſubiicit Concilium: *Nam illum*, inquit, *eundem Deum præſentem in eo adeſſe credimus, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes Angeli eius*, &c. non rectè inde ſequitur Deitatem in recto ſpectare ad eſſentiam Sacramenti. Deinde ad adorationem latriæ ſufficit repræſentatio, & tactus; vt patet in cruce & imaginibus, in Venerabili Sacramento includitur realiter Chriſtus, & demonſtratur præſens: hoc ergo argumentum non vrget præſentem difficultatem, ſed magis realem præſentiam Chriſti probat.

Cultus eſt ex motiuo contenti.

QVÆSTIO II.

Vtrùm illa sit forma præcisa consecrationis Eucharistiæ, quæ ponitur in Canone Missæ?

Alens.4.*p.q.*33.*m.*2.*&* 4. D.Bonau.*hîc* 2.*p.art.*1.*q.*1.2. Richard.*art.*3.*q.*1. D.Thom.*q.*2.*art.*2.*&* 3.*p.q.*78. *art.*2. Suarez 3.*p.tom.*3.*d.*59.60.

1 *Magist. C. Argum.*1. AD secundum sic proceditur, & arguitur quòd illa non est forma præcisa consecrationis Eucharistiæ, quæ ponitur in Canone Missæ. Primò, quia hoc pronomen *Hoc* aut demonstrat substantiam panis, aut accidentia, & vtroque modo est propositio falsa: aut demonstrat corpus Christi, & tunc propositio non est effectiua, sicut nec ista, *corpus meum est corpus meum*; nulla enim propositio est effectiua, vel operatiua, quæ vera esset, nullâ positâ actione, vel operatione æquè sicut si operatio ponatur: talis est ista, *corpus meum est corpus meum.*

*Argum.*2. Item, istud pronomen *hoc* vel demonstrat pro instanti, pro quo profertur: vel pro alio. Si pro illo, non est tunc corpus Christi: ergo tunc demonstrat panem, vel accidentia: sed tunc propositio illa est falsa, quia nec panis, nec accidentia sunt corpus Christi. Sed oratio falsa non potest esse forma in Sacramento veritatis: ergo, &c.

2 *Argum.*3. Item, in forma Sacramenti traditâ à Christo non licet regulariter aliquid interponere (regulariter dico pro interruptione aliqua modica casuali, de qua dictum est in definitione Baptismi) sed hîc regulariter interponitur hæc coniunctio, *enim*, quæ non est in forma tradita à Christo, sicut patet in Euangelistis.

*Argum.*4. Item, sicut hoc pronomen *ego* signat primam personam, ita *meum*, possessionem: ergo sicut dicens *ego*, de se loquitur, ita dicens *meum*, designat illud à se possideri: ergo Sacerdos proferens *meum*, designat illud esse suum, id est, Sacerdotis.

*Argum.*5. *Contra formam consecrationis sanguinis.* Item, de forma consecrationis sanguinis arguitur, quòd non sit illa, quâ vtimur: quia illa non inuenitur tradita à Christo: quia nullus Euangelista ponit illa verba. Item, æquè pauca verba videntur sufficere ad consecrationem sanguinis, sicut corporis: ergo cùm consecratio corporis consistat in quatuor verbis: ergo & sanguinis: ergo alia superfluunt.

Ratio ad opp. Contrà, *extra, de celebr. Missar. Cùm Marthæ* §. *Ex eo credimus*, ait Innoc. III. quòd forma verborum, sicut in Canone scribitur, & à Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperunt successores: ergo, &c.

SCHOLIVM.

Verba esse vnam formam integritatis consecrationis, sed plures partiales formas, sicut sunt plures partiales consecrationes.

3 Respondeo [a], hîc tria videnda sunt. Primò, si Eucharistiæ est aliqua vna forma: secundò, quæ: tertiò, quid signat. De primo patet ex solutione quæstionis præcedentis, quia nulla verba sunt forma Eucharistiæ, nec de essentia eius: sed verba aliqua sunt forma consecrationis Eucharistiæ. Et sic intelligendo, quia sic proponitur in quæstione quid sit forma consecrationis; dico quòd, sicut istud Sacramentum est vnum vnitate integritatis, non indiuisibilitatis, quia in se includit duo signa partialia, quæ primò signant duo propria signata, & proxima, scilicet corpus, & sanguinem, & remota, scilicet cibationem, & potum spiritualem: ita etiam est vna consecratio vnitate integritatis, & tamen duæ consecrationes partiales. Sicut enim aliqua res est vna, sic est vna eius inceptio, & sicut plures, sic plures eius inceptiones: & sicut consecratio est plures, sic eius inceptio est plures. Est ergo consecratio plures partiales consecrationes: tamen vna vnitate integritatis, & sic est vna forma consecrationis vnitate integritatis: sed tamen continens in se plures formas partiales: distinctio autem formarum illarum partialium, patet, quia vna est efficax sine alia, quod manifestum est: alioquin enim fideles corpus adorantes ante consecrationem sanguinis, essent idololatræ, quod falsum est.

Verba sunt forma vna integritate, sed plures partiales.

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 *Diuisio quæstionis.*

a RESpondeo, hic tria videnda sunt,&c. Diuidit quæstionem in tres articulos: quorum primus est de integritate formæ Sacramenti, quà ipsum Sacramentum est totum integrale. De hoc articulo iam suprà egimus, circa vnitatem Sacramenti, quæ dicta sunt ibidem; quæstione præcedenti perinde accommandantur formæ verbali, sicut & diuersis speciebus, quà faciunt vnum: secundus articulus agit de ipsa forma quæ sit: tertius docet quid significet forma.

SCHOLIVM.

Quatuor illa verba, Hoc est corpus meum, *esse formam corporis, & ly* enim, *non esse de essentia eius; disputat tamen an præcedentia verba sint de essentia, nihil hîc resoluens, nisi quòd sint necessariò præmittenda. Sicut reliqua omnia in Canone, necessitate præcepti videtur intendere præcedentia, vel æquiualentia requiri, vt hæc verba*, Hoc est,&c. *sint verba Christi, & forma apta. Vide Fabr. hîc, & Pitigian. art. 2. non tamen ait esse essentialia Sacramento: & sic Bassol. Rubion. Voril. intelligunt Doctores.*

De secundo [b] dico, quòd verba consecrationis corporis sunt quatuor, scilicet illud pronomen *hoc*, & verbum *est*, & in apposito, *corpus meum*. Coniunctio *enim* non est de essentia formæ: sed secundùm vnum Doctorem ponitur ad designandum ordinem consecrationis Sacramenti ad vsum Sacramenti, quod patet ex verbis, *Accipite, hoc est enim*,&c. quasi dicat, quia talis est consecratio, ideò vtimini consecrato. Sed alia ratio potest assignari, scilicet quòd *enim* ponitur ad continuandum, ne illa verba, quæ sunt de forma, proferantur sine præcedentibus. 4 *D. Thom. præsenti artic. 2. q. 1. in sol. 2. art. Idem tenet Richard. distinct. præsenti art. 3. q. 1. Gotf. Pictauensis 4. p. sum. in materia huius Sacramenti, & Ioan. Roditon. & Rich. vbi suprà.*

Sed hîc est dubium, vtrùm prætermissis verbis præcedentibus, per ista sola quatuor verba conficeret Sacerdos. Dicitur quòd sic, quia ista sunt præcisa forma: alia sunt propter reuerentiam, vel propter orationem præmittenda. Sed contrà istud arguitur, quia verba sacramentalia ex vi verborum debent significare illud, quod efficitur ex vi Sacramenti: sed ex vi consecrationis huius efficitur ibi esse verum corpus Christi: ergo verba sufficientia ex vi propria debent significare illud ibi contineri. Sed hæc verba, *Hoc est corpus meum*, prolata sine præcedentibus, hoc non significant absolutè, quia ly *meum* significat referri ad personam ipsius loquentis: quia licèt minister possit intendere, vt loquatur in persona Christi, non tamen propter hoc, significatum illorum verborum esset, quòd ly *meum* demonstraret corpus Christi, sed corpus loquentis. Sicut si ego inciperem loqui in persona Christi, dicendo sic: mea doctrina est ista, sed intenderem loqui in persona Christi: tamen ex vi verborum non habetur quòd ista doctrina sit Christi, sed illius, qui loquitur, sicut Angelus, quando loquebatur in persona Dei, *Ego sum Deus Abraham*; & per consequens, non esset propositio falsa secundùm sensum, pro quo fieret: tamen non erat significatum propriè huius orationis, quòd ly *ego* supponeret pro persona Dei. *Verba*, Hoc est corpus meum, *sine præcedentibus an significent ibi esse corpus, quod sit bonum argumentum. Exod. 3.*

Hoc etiam confirmatur per Ambros. *de consecrat. dist. 2.* Panis est in altari, *Sermo*, inquit, *Christi creaturam mutat.* & sequitur: *Consecratio quibus verbis fit? attendite, quæ sunt verba. Accipite, & edite ex hoc omnes, hoc est corpus meum.* Vbi ipse videtur coniungere illa verba præcedentia, scilicet *accipite*, tanquam verba consecrationis. Sed hoc non est intelligendum tanquam sint essentialiter pertinentia ad necessitatem consecrationis, tanquam necessariò præmittenda: & non solùm illa, sed alia plura præcedentia in Canone, ex quibus ex vi sermonis haberi potest, quòd ista, *Hoc est corpus meum*, dicuntur in persona Christi. Vnde non sine causa Ecclesia ita connexit totum Canonem Missæ, quòd ab illo loco, *communicantes*, vsque ad illum locum post consecrationem; *Supplices te rogamus omnipotens Deus*, non est aliqua oratio, quæ non necessariò connectatur cum præcedente, vel per coniunctionem copulatiuam, sicut, *Hanc ergo oblationem*, & huiusmodi, vel per pronomen infinitum, vt, *Quam oblationem tu Deus*, &, *Qui pridie, quàm pateretur*: & post consecrationem, *supra quæ propitio*; vel per relationem, vt ibi; *Simili modo.* De isto articulo dicetur in generali simul cum dubiis, quid fuerit obseruandum. 5 *His ait non requiri præcedentia ad esse Sacramenti.*

COMMENTARIVS.

2 *Conclusio est fidei.* Trident. Florent. Irenæus.

b DE *secundo dico*,&c. Hæc conclusio Doctoris est communis, éstque de fide, ex Florentino *in decreto vnionis.* Trident. *sess. 13. cap. 1.* ex communi etiam Ecclesiæ traditione. Iren. lib. 5. cap. 2. *Quando mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia corporis & sanguinis Christi*,&c. Hieronym. epist. 1. ad Heliodorum: *Sacerdotes proprio ore corpus Domini conficiunt.* Nyssenus orat. Hieron. Nissenus.

Augustin. Origenes. Ambrosius. orat. Catechesf. *Panem in corpus mutari per verbum Dei*,&c. Aug.lib.2.contra Faustum: Origenes in Matth.15. *Non natura panis, sed super ipsum dictus sermo prodest*,&c. Ambros.lib.4.de Sacram.cap...

3 *Reijcitur error.* Ex his reiicitur primò error hæreticorum,qui dicunt non requiri verba determinata ad consecrationem: hæretici enim huius temporis, vel non requirunt verba,vel si requirunt,nō ad consecrationem, sed ad instructionem requirunt; vt videre est apud Controuertistas. Hosium lib. 1. contra Brentium:& in Confess.cap.39. Ruardum art.14.Louaniēsium,Clictoueum lib.2.c.19. Alij prætermissa forma prescripta vtebantur aliis verbis, vt pauperes de Lugduno septies Pater noster vtebantur, vt videre est apud Prateolum,& alios. Claudius refert Anabaptistas vsos hac forma: *Accipe,ede,memento Domini.* Alij; *Accipite,comedite, hoc facite in meam commemorationem*;prætermissis verbis essentialibus consecrationis. Alij relinquunt ministrorum arbitrio. *Varij errores hæreticorum.*

4 *Forma Canonis vera.* Sequitur secundò formam præscriptam in Canone esse sufficientem: est de fide ex citatis. & cap.*Cùm Martha,de celebrat.Missarum*,&c.Ex quo etiam patet non esse necessarium ad hunc effectum totum Canonem Missæ, quia nec Christus eo vsus est, neque semper in Ecclesia fuit in vsu totus,neque eadem verba vbique;temporis etiam successu fuit auctus; vt patet ex Lithurgiis antiquis: quin etiam Gregorius *lib. 7. reg. epistol. 63.* docet tempore Apostolorum solam orationem Dominicam adiungi solitam verbis consecrationis: vnde Patres dicunt orationes illas,quæ præmittuntur,consecrationi esse rituales. *Ad eam non spectat Canon ipse.* *Modus consecrandi olim.*

5 Ex quibus à fortiori sequitur, verba quæcumque consequentia, non spectare ad consecrationem,quam supponunt: quod est contra Marcum Phesium, & quosdam Græcos modernos, qui asserunt corpus Christi non fieri sub speciebus donec accedat quædam Ecclesiæ precatio; ita Ieremias Patriarcha Constantinopolitanus in doctrina censuræ Lutheranæ cap. 10. fundantur in Lithurgia Apostoli Iacobi: *Precatur*,inquit,*Deum Sacerdos,vt mittat Spiritum sanctum super dona sancta proposita; vt superueniens sanctâ, & gloriosâ suâ præsentiâ sanctificet, & efficiat hunc panem Corpus sanctum Christi, & calicem hunc pretiosum sanguinem Christi:& postea gratias agit Deo,quòd hæc dona perficere, & sanctificare, & in odorem suauitatis accipere dignatus est*, &c. Ergo supponit ante hanc inuocationem Spiritus sancti consecrationem non esse factam: sic etiam Sancti Patres docent per inuocationem Spiritus sancti perfici consecrationem. Cyrillus Ierosolymitanus *Catechesi 3.* Ambrosius *lib.4. de fide ad Gratianum, cap.5.* *Error quorundam Græcorum.* *Ieremias Patriarcha.* *Lithurgia Iacobi.* Cyrillus. Ambros.

Resp̄osio Bessarionis excluditur. Respondent Authores variè ad hæc;Bessarion dicit olim illas orationes solitas esse anteponi consecrationi:sed hæc coniectura euacuatur,quia Germanus Patriarcha Constantinopolitanus coæuus Damasceno in Theoria rerum Ecclesiasticarum, illas post consecrationem collocat; apud Clementem etiam Romanum eodem ordine inueniuntur: & Græci in Concilio Florentino docent illum ritum se accepisse à Sanctis Patribus. *Secunda responsio eiusdem.* Respondet ergo illas aliter non dici deprecatoriè, sed adgratulatoriè, propter consecrationem factam; & vt ostendatur etiam Spiritum sanctum esse authorem huius doni: & ideo Patres per modum deprecationis illam orationem formasse. Addunt alij peti consecrationem corporis Christi sub speciebus, non quòd necessaria sit talis petitio;sed solum ad exaggerandum affectum, & declarandum Spiritum esse etiam Authorem doni:sicut Ecclesia ante consecrationem in Canone ordinario postulat, vt fiat corpus Christi sub speciebus, & vt oblatio fiat *benedicta, ascripta, rata, rationabilis:* sic Christus Marci 15. mulieri qui contulit salutem, ait; *vade in pace, & esto sana à plaga tua*; quamuis eam antè sanauerit; vt ostendat beneplacitum suum, & vt ipsa fruatur sanitate concessa. *Aliorum responsio.*

Respondent alij intelligendo etiam orationem deprecatoriè, deferri ad instans consecrationis antecedens, quia licèt hæc successiuè fiant, cùm nequit homo omnia simul proferre; tamen ad idem referri debent, pro quo ex reipsa, & materia subiecta referri debent. Hæc responsio non placet Suarez, quia captu difficilis est: cæterùm ex ratione eius data commodum sensum facit, si ita possint intelligi verba. Alij respondent deprecationem illam non ad consecrationem corporis veri Christi, sed mystici referri; & ita petitur, non vt fiat sub speciebus, sed vt fiat salutaris populo, qui illud suscipiunt,& adorant: & sic exponunt Patres Græci in Florentino referri ad effectum Sacramenti in iis, qui suscipiunt ipsum, vt in pietate firmentur. Vnde præmittit Iacobus, *Ne propter me, & peccata mea repudies populum tuum benigne Domine: miserere nostri Domine, & mitte super nos, & super hac sancta dona*,&c. Et in eundem sensum primum dicebatur in Canone; *Fiat commixtio, & consecratio corporis & sanguinis tui accipientibus nobis in vitam æternam:* quæ propter ambiguitatem insurgentibus hæresibus mutata est in hunc modum: *Hac commixtio,& consecratio corporis,& sanguinis Domini*, &c. *fiat accipientibus nobis in vitam æternam*, &c. Sic apud Clementem habetur, *vt ostendat panem hunc corpus Christi*, scilicet in effectu, *vt qui eum participauerint in pietate firmentur.* Sic etiam Basilius; *Orat*, inquit, *venire Spiritum sanctum super nos, & super proposita munera, & benedicere ea, & sanctificare, & ostendere corpus Christi*, &c. (nempe in effectu quoad nos, & ad quem institutum est) *nos autem de vno pane, & calice participantes, coadunet ad inuicem.* Sic etiam Chrysostomus in sua Lithurgia: *Fac panem istum, pretiosum corpus Filij tui, & quod est in calice isto pretiosum sanguinem, vt fiat communicantibus in mundationem animæ*,&c. Ad hunc sensum faciunt, quæ dicenda sunt de effectu huius Sacramenti, qui est nutritio spiritualis, & conseruatio hominis in vita; quamuis hic non est infallibilis, neque semper omnibus tribuitur;ac proinde postulari debet per inuocationem Spiritus sancti; sicut etiam gratia, qua dignè accedant fideles. Accedit quòd hoc Sacramentum sit etiam sacrificium, quod pro viuis, & defunctis offertur, & pro particulari,aut communi intentione offerentium; ac proinde petitur, vt acceptum fiat, & ratum. Cæterùm preces illas meliùs Ecclesia Latina anteponit consecrationi: Patres autem secundùm eandem doctrinam interpretandi sunt. Accedit quòd ipsa forma consecrationis sit inuocatio tacita Spiritus sancti, in cuius virtute fit consecratio; dicitur etiam gratiarum actio. Præterea loquuntur quandoque Patres de toto mysterio Missæ,vt includit preces Ecclesiæ, & non solam consecrationem. *Quarta responsio.* *Quinta responsio.* *Mutatio Canonis facta.* Clemens Romanus. Chrysost. *Sensus Patrū declaratur.*

Sed hic est dubium, &c. Hîc Doctor mouet dubium an prætermissis verbis præmissis in Canone, 6 *Dubium controuersum.*

ne, quibus limitatur forma, vt in persona Christi dicatur, esset valida consecratio? Tribus rationibus probat non esse validam; prima est, ex sensu formę: secunda, ex authoritate Ambrosij: tertia, ex dispositione, & connexione Canonis, vt forma in sensu sacramentali, & persona Christi proferatur.

Censura Soti, & Vasquez contra prædicta. Contra hanc doctrinam in primis Sotus *dist.* 11. *quæst.* 1. *art.* 2. differit redarguens Doctorem, qui nunc dicit verba præscripta esse veram formam, nunc requiri vt illa antecedentia dicantur: & quamuis asserat præmissa ad formam non esse de essentia eius; tamen si requirantur ad consecrationem, sequitur esse de essentia formæ; maximè in sententia Doctoris, qui negat formam aliter conficere, nisi vt causa sine qua non. Vasquez *disp.* 198. *cap.* 1. dicit sententiam eius esse improbabilem, & singularem.

7 *Reijcitur calumnia.* Cæterùm redargutio Soti ex ipso reijcitur; nam expresè docet Doctor formam corporis in quatuor verbis contineri: aliud autem est, an ad valorem formæ requiratur, vt in persona Christi proferatur; ad quam probationem exiguntur verba antecedentia, vel iis æquiualentia, quibus determinetur forma ad sensum materialem, quo in persona Christi proferatur: aliud verò an requirātur vt essentialia formæ; hoc negat Doctor: *Doctor dubius est.* quoad illud relinquit rem sub dubio, & nihil determinat: immeritò ergo Vasquez hanc sententiam eidem adscribit tanquam assertam; vt patet ex sequentibus; *de isto secundo articulo: Dico*, inquit, *hic, sicut in quodam casu superiùs præmisso, si quis Sacerdos inciperet sic loqui: Hoc est corpus meum; non prædicens verba præmissa totaliter, quòd in omnibus talibus non est adorandum, nisi sub conditione, si verè consecratum est*, &c. Hic autem se remittit ad dicenda in articulo 2. *De isto articulo*, inquit, *dicetur in generali, simul cum dubijs quid fuerit obseruandum*, &c. resoluit autem in præmissis verbis quid sit faciendum: dubius ergo est si fiat consecratio, vel non fiat: eodem modo manet dubius, quoad idem *infrà dist.* 13. *quæst.* 2. §. *Tertium principale.*

8 *Cōclusio Doctoris.* *Angelus.* Incertum autem est, an consecratio in eo casu esset valida, quæ est cōclusio, & sententia Doctoris; quem sequitur Angelus in Summa, verbo *Eucharistia*: & ne singularis dicatur hæc sententia, ad eam reuocari possunt quotquot dicūt formam materialiter, & recitatiuè tantùm dici à Sacerdote: *Hoc est*, &c. dicendo quæ Christus gessit, & *Requiri vt dicatur in persona Christi forma.* dixit, non autem significatiuè, quia nequit facere sensum materialem, seu recitare tantùm formam, vt dictum à Christo, nisi verba antecedentia subiungat, quæ faciunt sensum historialem; vt benè *Caietan.* aduertit Caietanus, asserens in hoc sententiā Doctoris veram esse. Dici autem recitatiuè tantùm *Innocent.* formam tenet Innocentius *lib.* 4. de hoc mysterio *Durand.* *cap.* 17. Durand. *in* 4. *dist. q.* 2. *ad* 1. Maior ibi ad 2. *Maior.* *Glossa.* Glossa *in cap. Timor, de consecr. dist.* 2. Ocham *quod-* *Ocham.* *libeto* 2. *q.* 1. Catherinus opusculo, *Quibus verbis.* *Catherin.* Picus Mirandulanus in Apologia *quæst.* 10. pro- *Gabriel.* babilem existimat Gabriel *lect.* 48. *in Canon.* Le- *Ledesma.* desma *quæst.* 19. *art.*

Quorum fundamentum est, quia Sacerdos nequit dicere cum veritate: *Hoc est corpus meum:* *Formam non esse validam, sine verbis præmissis.* quia illud nullo modo est corpus Sacerdotis; quæ est ratio Doctoris, quam sic format: verba Sacramentorum ex vi verborū debent significare illud quod efficitur ex vi Sacramenti; sed ex vi huius consecrationis efficitur ibi esse verum corpus Christi: ergo verba sufficientia ex vi propria debent significare illud ibi contineri: sed hæc verba; *Hoc est corpus meum*, prolata sine præcedentibus, hoc non significant absolutè, quia pronomen significat referri ad personam ipsius loquentis; nam licèt minister possit intendere loqui in persona Christi, id non facit, quòd oratio significet corpus Christi, sicut qui intenderet in persona Christi dicere: Doctrina mea, non est mea; vel hæc est doctrina mea; ex vi verborum non haberetur, quòd illa doctrina esset Christi: sicut quando Angelus loquebatur in persona Dei: *Ego Deus Abraham*, &c. ex vi sermonis non significabatur persona Dei.

Confirmatur hæc ratio Doctoris, tam Patres, *Confirmatur.* quàm Ecclesia, ex vi verborū, & proprietate, probant præsentiam realem: ergo forma in ea determinatione facit sensum sacramentalem ex vi verborum, quo ex expressa significatione non possit torqueri in aliud cum proprietate: ideò Patres Tridentini improperant hæreticis, quod abusiuè torqueant formam in tropos, & sensum alienum à proprietate verborum: sed hæc oratio prolata *Forma absolutè prolata denotat corpus loquentis.* absolutè ex vi verborū significat corpus loquentis, non alterius: ergo nisi aliud addatur significat, corpus Sacerdotis loquentis. Probatur subsumptum ex particula, *meum*, quod est possessiuum, & denotat loquētem, nisi aliud addatur: vnde ex eo, quòd Christus protulerit illam formam, ex vi pronominis illius, intelligunt omnes eum locutum fuisse de corpore proprio; aliàs nullum esset fundamentum colligendi ex vi verborum realem præsentiā: ergo eum sensum facit ex vi verborum forma illa absolutè, & sine limitatione vlla prolata, quem facit sic prolata à Christo, qui protulit eam absolutè; ac proinde denotauit ex vi pronominis corpus suū: ergo etiam prolata à Sacerdote non denotat aliud ex vi sermonis, quàm proprium eius corpus, & non corpus Christi; & cōsequenter *Sensus verus, & rigorosus formæ.* sic prolata non facit sensum sacramentalem ex vi verborum, & erit inualida. Quæ ratio fundatur in iisdem principiis, quibus Patres, & Doctores ex vi verborum colligunt præsentiam realem.

Secundò probatur idem: quia Ecclesia in Canone ideò adiecit verba antecedentia, vt forma *Secunda probatio.* 9 faceret sensum sacramentalē, quod probatur: quia non ad orationem, quia in illis nihil petitur; non vt essentialia formæ, quod supponitur: ergo ad narrationē quæ proponi debet, vt forma in sensu sacramentali, & in persona Christi proferatur. Dices Sacerdotem intendere in persona Christi proferre formam: contrà, intentio non facit, vt oratio significet ex vi verborum, quod nō est nata significare; sed ex vi verborum non est nata significare, nisi corpus proferentis eam absolutè, & sine limitatione: ergo. Maior patet, quia oratio ex significatiua, non ex beneplacito proferentis; sed ex instituto, quia est signum cōmune: sed ex communi in- *Intentio proferentis non variat formam.* stituto non significat, nisi corpus proferentis; neque alius conceptus in audiente eam, ex vi verborum præcisa, causari cōtingit, aut potest: ergo non sufficit intentio proferentis, vt aliud significet: deinde intentio est occulta, neque cognoscitur, nisi ex vi sermonis: ergo nequit limitare orationem, vt faciat alium conceptum ex vi sermonis, in audiente, nisi aliàs ex communi instituto competat; & maximè quando ipsa oratio non est ambigua, sed limitata ad sensum determinatum per particulam specificantem, qualis est in proposito pronomen possessiuum *meum.*

Confirmatur, quia Ecclesia videtur sic interpretari in titulo de Defectibus Missæ in principio Missalis, præscribens, vt quando contingit Sacerdotem, semiprolatâ formâ sanguinis, mori,

aut pati syncopen, ita vt ampliùs progredi nequeat, Missa perficiatur ab alio, qui incipere debeat ab illis verbis antecedentibus: *Simili modo postquam cœnatum*, &c. Non est alia ratio, nisi quia illa requisita sunt, vt forma proferatur sacramentaliter, & in persona Christi, quia in eo casu sufficeret incipere aliàs ab ipsa forma, cùm festinandum esset ad communicandum Sacerdotem infirmum, nisi aliàs illa verba necessaria essent ad veritatem formæ: vnde in eo casu omittitur oblatio vini, cùm iuxta præscriptum rubricæ posset alium calicem sumere, & consecrare, quæ oblatio in aliis casibus præscribitur fieri, vt constat ibidem: vnde interpretari licet mentem Ecclesiæ in eo, præcipientis repetitionem illorum verborum esse ad effectum valoris formæ, & hūc etiam fuisse effectū connexionis eorū cum forma.

Sensus Ecclesiæ colligitur.

Argumẽtum ex Lithurgijs. Ambros.

In Lithurgiis connectuntur eadem verba, vt, *Accipite, & comedite*, quæ præmittuntur formæ consecrationis. Item, Ambrosius *lib. 4. de Sacram.* & habetur *de consecrat. dist. 2. cap. Panis est in altari*: vbi dicit sermonem Christi creaturam mutare: consecratio quibus verbis fit, attendite quæ sint verba: *Accipite, & edite ex hoc omnes; hoc est corpus meum*, &c.

Resp͡ōsio Vasquez refellitur.

Respondet Vasquez, Ambrosium dicere verbis Christi fieri consecrationem; ac proinde cætera omnia nihil referre; quando verò addit, *Accipite, & comedite*, non intendit illa spectare ad formam. Sed hæc solutio inutilis est: nam vt certum supponimus verbis Christi, atque adeò ipsa quæ instituta est, forma, consecrationem fieri: difficultas enim non eò tendit, sed an forma habeat perfectum sensum, quem exigit, nisi dicatur in persona Christi; ad hoc autem exigi illa verba, quæ præmittuntur in Canone, & designant personā Christi, vel aliqua æquiualentia: dicit ergo Ambrosius verbis Christi confici hoc Sacramentum, quod denotat in persona Christi verba dici; vnde cap. 4. habet: *Consecratio igitur quibus verbis est? & cuius sermonibus? Domini Iesu; nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris: vbi venitur, vt conficiatur venerabile Sacramentum, iam non suis sermonibus vtitur Sacerdos, sed vtitur sermonibus Christi*, &c.

10 *Vera sententia Ambrosij.*

Distinguit ergo Ambrosius quæ dicit Sacerdos in persona propria, deferendo laudē, & orando, ab iis quæ dicit in persona Christi, quando consecrat, & ad hoc addit Ambrosius, seu præmittit verba Canonis, *Accipite, & comedite*, &c. quibus, velut ex præcedentibus, designatur persona Christi. Et quamuis possit responderi intendere Ambrosium verba tantùm, quæ protulit, & instituit Christus; tamen non repugnat etiā interpretatio iam data, quæ vtrumque comprehendit, & verba Christi, & dicta in persona Christi. Vnde

Florent.

Florentinum in decreto vnionis ad hoc respicere videtur assignans formam huius Sacramenti: *Forma, inquit, huius Sacramenti sunt verba Saluatoris, quibus conficit hoc Sacramentum: Sacerdos namque in persona Christi hoc conficit Sacramentum*, &c. Dices *in persona Christi*, denotare potestatem receptam à Christo: sed contrà, sic etiam absoluens à peccatis, in persona Christi absoluit, quia mediante potestate à Christo receptâ; sed nullibi Concilium dicit, quòd in persona Christi illum absoluat: ergo aliud intēdit; hîc nempe debere loqui eum in persona Christi; ad hoc vt consecratio in persona Christi debeat fieri, quod non cōtingit ex vi sermonis, nisi aliquid aliud præcedat, quod determinet illa verba in persona Christi dici. Hæc argumenta saltē reddunt consecrationem ambiguam, nisi præmittantur illa, vel æquiualentia verba; quod tantùm intendit Doctor: neque vlla inuenitur Ecclesiæ declaratio ad oppositum; imò ex praxi, & traditis videtur nullitas consecrationis magis probari in casu præmisso, quàm veritas.

Obiicit Vasquez inde sequi ad essentiam formæ illa verba spectare, si sine ipsis nequeat fieri consecratio. Respondetur, negādo sequelam; nam quod ad substantiam formæ spectat intrinsecè, & vt sensus expleatur; spectat per modum partis determinantis totam clausulam: non ita se habent verba antecedentia; sed tantùm exprimunt personam, à qua actio, consecratoria, & verba procedunt: verba autem faciunt sensum perfectum, sed vt in persona Christi proferuntur. *Obiectio.* *Soluitur.*

Obiicit Durandus, quòd si requiratur vt forma dicatur in persona Christi (ita vt pronomē *meum* eandem denotet, & verba præcedentia ad eundem effectum exigantur) sequi, non posse Sacerdotem cōsecrare panem, quem habet præ manibus, quia illum in manibus Christus non habuit, quando protulit illa verba, quod est absurdum. Respondetur negando antecedens, quia sufficit, quòd panis ille in specie fuerit in manibus Christi; sicut & eadem in specie verba dixit non eadem in numerò, quæ Sacerdos, si distinguamus verba per prolationem. Deinde iam certum est Sacerdotem in persona Christi consecrare, vt definit, seu declarat Florentinum; & pronomen illud *meum* in persona Christi dici, seu ad ipsam referri, saltem ex intentione Sacerdotis loquentis in persona Christi; sicut Angelus loquebatur in persona Dei: Ego sum Dominus Deus tuus, &c. & legatus in persona Regis. Idem omnes fatentur, nemo autem dubitat de panis consecratione ex hoc; neque consequentia in vllo fundatur. *Obiectio Durandi soluitur.*

Probabile est etiam consecrationem fore validam in eo casu, propter sententiam Doctorum communem, quam docet Alensis 4. *part. q.* 10. *m.* 5. *art.* 9. Richard. *in* 4. *dist.* 8. *art.* 3. *quæst.* 1. Durandus *part.* 2. *m.* 6. Gabriel *in canon. lect.* 38. Sotus *in* 4. *dist.* 11. *q.* 1. *art.* 2. D. Thom. 3. *p. q.* 78. *art.* 1. *ad* 4. & plerique moderni. Hæc etiam sequitur ad principia Doctoris, cuius intentio constat ex verbis in initio allegatis; illo enim §. *de secundo dico*, postquam mouit dubium de sensu formæ expressum, remittit se, in fine, quoad resolutionem ad posteriùs dicenda; *De isto*, inquit, *articulo dicetur in generali simul cum dubijs quid fuerit obseruandū*, &c. infrà autem in resolutione totius articuli docet vtendum esse materiā sic consecrata, cum conditione, si consecrata sit, & vt suprà ex verbis citatis apparet: supponit ergo incertum esse quid fiat. 11 *Cōtraria sententia probabilis est.* *Explicatur Doctor.*

Articulo autem tertio eiusdē quæstionis, postquam fusè disseruit de sensu illius orationis in rigore Logico, subiungit resolutoriè non esse necessarium, vt minister talem sensum exquirat, aut resoluat, quis esse possit; sed sufficere proferre orationem sub ea intentione, quā Christus eam instituit proferendam; & sic erit instrumentum ponendi corpus Christi sub speciebus; cui vt à tali agenti prolato assistit Deus, vt ponat effectum in vltimo instanti prolationis eiusdem. Ex quibus videtur significare ad consecrationem validam sufficere, vt prolatio fiat, seruatā intentione proferendi formam, prout Christus instituit eam proferendam; & habere effectum, tanquam instrumentum sensibile à Christo institutum, cui Deus assistit ad effectum causandum in vltimo instanti prolationis verborum. *Sola intentio refert formā ad personam Christi.*

SCHOLIVM.

Formam calicis quâ vtimur, esse certam, quam Euangelistæ habent æquiualenter, etsi non sub eisdem verbis, illa verba, Hoc facite, *&c. non pertinere ad substantiam formæ. Refutat rationem D. Thom. dicentis, omnia verba vsque ibi,* Hoc facite, *&c. esse substantialia.*

De verbis autem consecrationis sanguinis est dubium magis, quia quantùm ad duo. 6
Primum est, quia formam, quâ vtimur, nullus Euangelistarum recitat, ideò non videtur ex Euangelio certa. Græci etiam aliâ formâ vtuntur, dicentes: *Hic est sanguis*, &c. Et per consequens, forma nostra non est præcisa.

Respondeo, non dubito, quin forma nostra sit certa secundùm auctoritatem illam Innocentij: quia multa tradita sunt Ecclesiæ ab Apostolis, quæ tamen non sic scripta sunt in Euangeliis. Nec obstat de Euangelistis, quia intendebant narrare rem gestam, non autem tradere formam consecrandi. Sed & de forma Græcorum Ecclesia non dicit eos non conficere. Vnde dicunt aliqui, quòd forma eorum, & forma nostra, & quæcunque scripta in Euangeliis, sufficiens est ad consecrationem: tamen in Ecclesia Romana, est de necessitate ministri, vti formâ, quâ vtimur.

De celebr. Miss. c. Cũ Marthæ. *Forma calicis est certa.* *Petr. de Taran. hîc a. 3. q. 2.* *Vide Rich. vbi suprà. art. 3. q. 2.*

Secundum dubium est, an ad formam, quâ vtimur, pertineant omnia verba à loco isto: *Simili modo*, vsque ibi, *Vnde & memores*. Et communiter tenetur, quòd ista: *Hoc facite in meam commemorationem*, non pertinent ad illam formam hoc modo. Quod probatur, quia non magis facit illud, *Hoc accipite*, &c. ad sanguinem, quàm ad corpus; præcepit enim Christus ita fieri consecrationem corporis, sicut sanguinis: ergo si illud pertinet ad consecrationem sanguinis, pari ratione, & corporis, & per consequens quando hostia leuatur, adhuc non est ibi corpus Christi, & sic est idololatria, quod non est dicendum.

Hoc etiam patet, quia præceptum de vsu consecrationis, non est de forma consecrationis: hoc est, præceptum vsus, vt verba ostendunt; ergo, &c. 7

Item, per ista verba contulit Apostolis Christus potestatem consecrandi: hoc enim ordinauit eos Sacerdotes: collatio autem potestatis consecrandi non fit per verba pertinentia ad consecrationem: quia verba consecrationis materiam respiciunt, quæ consecratur, vel terminum, in quem consecratur: verba autem potestatem conferentia respiciunt potestatem, quam conferunt, & illum cui confertur. Hoc ergo tanquam certo supposito, nunquid omnia verba vsque illic, *Hoc facite*, sunt de forma consecrationis sanguinis.

Dicitur, quòd sic, primò de illis, *Qui pro vobis*, &c. quia relatiuum implicat antecedens, & est pars vnius totius orationis. Similiter dicunt multò magis de illis, *noui & æterni Testamenti*: quia illud est quædam specificatio eius, quod præcedit, cùm dicitur, *Sanguis*: ad vnam autem formam videntur pertinere omnia, quæ pertinent ad vnam orationem: ergo tam illa, *Noui*, &c. de quibus certum est, quòd pertinent ad vnam orationem, quàm illa, *Qui pro vobis*, &c. quæ propter implicationem pertinere ad eandem orationem videntur, omnia pertinebunt ad formam consecrationis sanguinis.

D. Thom. præsẽti dist. art. 2. q. 2.

Sed istæ rationes non concludunt, quia possibile est aliqua multa addi in oratione consecratiua, quibus non expressis tota consecratio haberetur, sicut Christus potuisset dixisse, Hoc est corpus meum, assumptum de Virgine, & suspendendum in cruce, sicut dixit de sanguine, *Qui pro vobis fundetur*, & tunc licèt verba illa fuissent dicenda propter deuotionem, non tamen fuissent simpliciter necessaria ad formam, licèt ad eandem orationem pertinerent. Multò minùs etiam valet illa probatio de illo, *Qui pro vobis*, quàm de illo, *Noui & æterni*. Posset enim intelligi illa oratio in sensu compositionis, vel diuisionis, sicut distinguitur illud sophisma: *Omnis homo qui est alius à Socrate currit*, licèt in sensu compositionis, implicatio sit pars eiusdem orationis: & ita posset intelligi in proposito, ita quòd ante illud, *qui*, non esset oratio perfecta, vel per ly, *qui*, inciperet oratio copulata præcedenti in sensu, scilicet diuisionis, & exponeretur secundùm Priscianum ly, *qui*, pro, & *ille*. Consimiliter per illud, *noui Testamenti*, intelligitur communiter secundùm Sanctos confirmator, in quo intelligitur implicatio, sanguinis, inquam, qui est confirmator noui, & æterni Testamenti, &c. 8

Reiicit D. Thom. rationem. *Verba pertinentia ad eandem orationem non pertinere necessariò ad eandem formam.* *Sensus diuisionis est, omnis homo est alius à Socrate, & ille currit.*

COMMENTARIVS.

12 *Forma sanguinis.* e DE verbis autem consecrationis sanguinis,&c. Docet tam formam Latinorum, quàm Græcorum esse validam: subiicit autem dubium, an omnia verba,quæ ponũtur in forma Canonis, sint essentialia,& excludit illa, *Hoc facite in meam commemorationem*,&c. quia illis tribuitur potestas ordinis Apostolis. Refert opinionem D.Thomæ asserentis; rationes autem soluit tanquam non concludentes necessariò. Quoniam autem hæc difficultas à modernis fusiùs explicatur, quoad particulas essentiales formæ,tam corporis, quàm sanguinis, operæpretium erit, varios modos dicendi exprimere, & suo ordine doctrinam huius articuli comprehendere, quæ est ex scopo principali eius; circa essentialia formæ: reliqua verò, quæ incidenter, seu explicationis gratia mouet, quoad potero subiungam.

13 *Varij modi dicendi circa formam Sacramenti.* Circa formam corporis aliqui Græci putant illa, *Quod pro vobis tradetur*, esse de essentia formæ. Secunda sententia est D.Thomæ *quæst.*78. *art.*3. omnia verba posita in forma calicis in Canone esse essentialia. Sed dupliciter explicari solet hæc sententia,quæ alioquin dura videtur. Capreolus, Paludanus,Homeus,Syluester, intelligunt singula verba esse de essentia formæ in rigore: alij,vt Sotus,& Ledesma, spectare ad substantiam tanquam partes integrales, sine quibus tamen potest validè consecrari, alij apud Suarem, & Vasquez dicunt esse quidem essentialia, sed sine ipsis confici posse Sacramentum,modò ita intendat minister,si tamen intendat minister non conficere sine ipsis, ipsa concurrere, neque fieri consecrationem, nisi illis terminatis: ita interpretantur D. Thomam. Tertia sententia est Armacani *lib.*9. *Armenorum*, *cap.*3. *&* 4. qui dicit illa: *mysterium fidei*, esse de essentia formæ. Alij dicunt *noui Testamenti* esse essentiale. Alij idem dixerunt quoad verba illa postrema, *Qui pro vobis*, *& pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

14 *Sententia Doctoris.* Doctor *art.*2.impugnat opinionem D.Thomæ asserentis omnia verba esse essentialia; & deinde §. *de isto* 2.*art.*ait: *Dico breuiter, quòd non est nobis traditum omnino certitudinaliter, an ad formam consecrationis sanguinis, pertineant aliqua verba post illud: sanguinis mei*,&c. Subdit periculosum esse id asserere,de quo nulla superest authoritas:verba ergo formæ essentialia dicenda sunt vt essentialia, accidentalia vt accidentalia. Aliqui eum culpant, *Obiectio soluitur.* ex hoc inconuenienti, quòd non sciretur sufficiens forma, & essentialis Sacramenti: sed certè hoc friuolè obiicitur: supponit enim Doctor *Verba essentialia indubitata.* illa verba esse essentialia: *Hic est calix sanguinis mei*,vel, *Hic est sanguis meus*:de reliquis autem docet sequendam esse authoritatem Ecclesiæ, cuius est discernere,si essentialia sunt,si non essentialia: totam autem formam præscripsit Ecclesia, neque declarauit reliqua verba non esse essentialia alibi,aliàs non esset tanta Doctorum varietas, & sententiarum. Rectè ergo monet Doctor expectandam esse declarationem Ecclesiæ. Tota hæc quæstio est in facto,nempe indagando quid Christus fecerit: nam certum est potuisse omnia illa verba,vel aliqua ordinare essentialia.

15 *Forma corporis.* *Prima conclusio*: *Hoc est corpus meum*, est forma essentialis corporis,alia autem verba, *quod pro vobis tradetur* non spectant ad formam:conclusio est Doctoris,§.*De secundo dico*: est contra Græcos, & de fide: aliàs in Ecclesia Latina nunquam conficeretur validè, in qua illa additio non fit ad Canonem, aut formam corporis. Patet eadem conclusio ex capitulo *Ad abolendam*: vbi damnantur,qui in Ecclesia Latina negant esse veram doctrinam de Sacramentis.Idem patet ex Trident.& Florentin.de forma huius Sacramenti.

Secunda conclusio:verba quæ consequuntur *sanguinis mei* in forma calicis non sunt essentialia. 16 *Forma calicis essentialis.* Hæc est communis aliorum præter citatos opinio,eámque insinuat Doctor, §.*De isto secundo articulo*,&c. Asserens temerarium esse asserere illa esse de essentia formæ calicis sine sufficienti authoritate, supponens priora esse omnino essentialia. Eandem reliqui Sententiarij docent *in* 4. *dist.*8. D.Bonauentura 2.*part. art.*1.*quæst.*2. Maior *D.Bonauent. Maior. Marsilius. Henricus. Alensis.* *quæst.vnica*.Marsilius *quæst.*6.Henricus *quodlibeto* 9. *quæst.* 10. quamuis putet opinionem D.Thomæ probabilem. Alens.4.*part.quæst.*10.*m.*4.*art.*2. communiter omnes moderni, speciatim Controuersistæ contra hæreticos, qui asserunt non omnia verba, quæ adduntur in Ecclesia Latina spectare ad essentiam formæ.

Et hoc plus quàm probabile videtur, quia *In Ecclesia orientali esse formam, validam.* alioquin vniuersa Ecclesia Orientalis non verè consecrasset calicem,neque Iacobus frater Domini, neque Marcus,neque Æthiopes, qui vtuntur Lithurgia tradita, vt præsumitur à Matthæo. In his Lithurgiis desunt aliqua verba, quibus vtitur Ecclesia Latina;nam in ea Iacobi deest, *mysterium fidei*,in ea Marci,Basilij,&Æthiopum etiam, *Noui Testamenti mysterium fidei.*

Respondet Capreolus Græcos, & alios, qui- *Responsio. Impugnatur. Capreolus. Paludanus.* bus illa verba desunt,non consecrare calicem, vt asserit etiam Paludanus, vel cum illis dispensatum fuisse: sed hoc vltimum est imaginarium, cùm neque Ecclesia dispensare possit in iis, quæ sunt de substantia, & essentia Sacramentorum, cùm non subsint eius potestati, neque vllum sub- *Nulla dispensatio facta, cum Græcis in forma.* esse possit motiuum congruum dispensandi in omissione trium,aut quatuor verborum, quæ eâdem facilitate proferri possint in forma, quâ omittuntur. Si est data dispensatio, non constat de ea ex traditione, aut scripto, neque vnquam aliàs auditum est de ea, neque Græci se dispensatos admitterent,neque Latini id improperarunt: accedit quod nulla fuit necessitas.

Primum autem, quod asseritur est valde temerarium negare vsum calicis consecrati toti Ecclesiæ Orientali,& tot sanctis Patribus, quasi dimidiatum sacrificium semper obtulerint, non integrum, contra præceptum diuinum,& contra Canones suæ Ecclesiæ: vnde nunquam id improperatum est ab Ecclesia Latina: imò in Florentino supponitur Græcos verum Sacramentum habere: vnde hæc responsio inurit toti Ecclesiæ intolerabilem errorem.

Confirmatur, author de Cœna Domini apud 17 Cyprianum pro forma calicis solùm ponit illa *Confirmatio ex Patribus.* verba: *Hic est sanguis meus*,& subdit: *Quotiescumque his verbis,& hac fide actum est,panis iste, & calix benedictione solemni sacratus, ad totius hominis vitam salutémque proficit*,&c.Consentit Ambrosius *lib.*4. *de Sacramentis cap.*5.sic etiam Iustinus *in* 2.*Apologia*.Eusebius Emissen. *in cap. Qui corpus, de consecrat. dist.*2.qui desumptus est ex sermo.De corpore & sanguine Domini,qui habetur in 9.tom.operũ Hieronymi.

Hieronymi. Chrysostomus homilia de proditione Iudæ, addit solùm: *Qui pro vobis effundetur*. Damasc. *lib. de fide cap.* 14. reducit efficaciam formæ, ad illa: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*. Accedit quòd non omnes Euangelistæ verba illa exprimant, nullus eorum posuit illa duo: *mysterium fidei*, non omitterent autem essentialia. Deinde Paulus 1. ad Corinth. 11. habet: *Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine*: nec est dicendum, aut non confecisse, aut non dedisse formam essentialem Corinthiis: ergo cùm non addat ea, quæ habet Ecclesia Latina in Canone, non sunt essentialia.

18 *Secūda ratio.* Secundò probatur ratione: *Quod pro vobis tradetur*, &c. non spectat ad formam corporis, quamuis Christus illa dixerit, & Euangelistæ: sed non est maior ratio de verbis, quæ adduntur in forma calicis: ergo neque illa spectant ad essentiam formæ. Minor patet; quia siue ad expressiorem significationem, siue ad determinationem prædicati, nempe significati sacramentalis, vt corporis, & sanguinis, non magis faciunt vna, quàm altera ex vigore sermonis, neque verba illa: *Hoc est corpus meum*, &c. sunt magis expressa ad significandum præsentiam, seu corpus præsens, quàm illa: *Hic est sanguis meus*: sed quando verba ex se sunt expressa ad significandam rem, superflua est omnis determinatio adueniens: ergo verba illa adiecta non faciunt ad essentiam formæ.

Æquiualentia vtriusque formæ in significando.

Sufficientia formæ ex fine colligitur.

Confirmatur ex rigore sermonis, & ex fine institutionis Sacramentorum, non exigitur, nisi vt forma sit expressiua significati, seu effectus sacramentalis: significatum autem sacramentale in proposito est corpus, & sanguis Christi præsens: ergo hoc tantùm importatur per formam verbalem: sed reliqua, quæ adduntur, non faciunt ad significationem præsentiæ, sed ad alia exprimenda: ergo non determinant formam in sensu essentiali, & sacramentali, qui completus est absque illis.

19 *Impugnatur Sotus.* Ex hac ratione, quæ est à priori, videtur impugnata illa opinio iuxta interpretationem Soti, quia nulla verba faciunt ad substantiam formæ, nisi quæ ex instituto Christi habent efficaciam, sed omnia talia sunt essentialia: ergo vel sine illis nequit consecrari, vel illa non pertinent ad substantiam formæ. Vnde ad confirmationem prioris rationis facit, quòd Patres, & Tridentinum ad probandam præsentiam realem ex vi formæ, & rigore verborum, non colligant eam ex illis verbis sequentibus, quæ spectant ad designandum effectum, sed ex demonstratione corporis, & sanguinis, & assertione, quâ dicitur esse corpus, & sanguis: ergo insinuant in illis tantùm compleri sensum sacramentalem formæ. Deinde non magis spectant illa verba posita in forma sanguinis ad completum sensum eius, quàm alia, quibus vtuntur Græci in forma corporis: *Quod pro vobis tradetur*: & quæ adiiciuntur ab Euangelistis, sed hæc non spectant ad essentiam, aut substantiam formæ: ergo neque illa.

Sensus sacramētalis, quibus verbis cōtinetur.

Impugnatur sententia aliorum. Impugnatur etiam opinio illorum, qui dicunt quòd illa, si accedat intentio proferentis, sint de essentia formæ, quia præterquam, quòd hoc inauditum sit in formis, aut materiis Sacramentorum, significatio non dependet ab intentione ministri, sed ab institutione Christi: *Hic est calix meus*: est sufficiens forma; ergo prolata super materia debita cum intentione conficiendi, conficiet; & consequenter falsum erit verba subsequentia aliquid facere. Si dicas eum non habere intentionem conficiendi, nisi concurrant verba sequentia; contrà, habet intentionem faciendi Sacramentum, vt minister, conformem voluntati principalis agentis: ergo profert omnia prout instituta sunt: sed illa, verba priora habent completam virtutem conficiendi Sacramentum; ergo ea prolata debitè conficiunt Sacramentum. Minor probatur ex dictis, quia illa verba significant præcisè præsentiam sanguinis, & non alia superaddita, ergo continent completam virtutem.

Intentio accidens sufficiētis formæ cōficit.

Fundamenta oppositæ sententiæ non cogunt. Primò obiiciunt, quòd omnia illa verba eodem tenore proferantur à Sacerdote super calice, & maiusculis scribuntur in Canone. Respondetur idem dici posse in Ecclesia Græca, quoad illa verba, quæ addit formæ corporis: deinde in forma corporis notatur particula, *enim*, & sic profertur: iuxta communem autem sententiam non spectat ad substantiam, aut essentiam formæ: signantur ergo illa verba, quæ dicuntur in persona Christi Domini, ex præcepto Ecclesiæ ob reuerentiam, & deuotionem, & non quòd omnia sint de essentia formæ. Obiicies, illam formam determinant præcedentia, & faciunt vnam orationem integram cum sequentibus: ergo sunt de essentia formæ. Respondetur negando consequentiam: ad antecedens respondetur, quòd non faciunt vnam orationem in sensu sacramentali, quem habet forma ex institutione Christi, quamuis autem faciant vnam grammaticaliter, inquantùm specificant prædicatum, nempe, *Calix sanguinis mei*: sic etiam alia, quibus vtuntur Græci in forma corporis, specificant prædicatum, non omnis tamen specificatio pertinet ad substantiam formæ, nisi determinet eam in sensu sacramentali, qui prætenditur, nam illa dicuntur specificare formam in sensu determinato, & necessariò, sine quibus haberi nequit talis sensus; verbi gratiâ, in proposito *meum*, & *meus*, sic determinant, quia sine hoc possessiuo non fieret sensus requisitus. Alia verò specificatio licèt non distrahat formam à suo sensu, & quoad hoc dicatur specificare, non tamen faciunt ad sensum eius practicum. 20 *Respondetur obiectis.*

Specificatio grammaticalis tantùm, nō est sacramentalis.

Ex his patet ad alia, quæ adduntur, nempe, in forma, vt exprimitur in Concilio Coloniensi, in Catechismo Pij V. in cap. *Cum Martha, de celebrat. Missarum*, poni illa verba integrè. Addit & Bartholomæus Miranda in sua summa Conciliorum haberi etiam in Florentino, quamuis in noua editione Concilij non habeatur, neque citat in qua editione ipse talia legerit: sed responsum est tradi formam, vt est in praxi Ecclesiæ Latinæ, tam quoad substantialia, quàm quoad reliqua, quæ sunt de præcepto, licèt non de substantia. 21 *Ad alia respondetur.*

Obiicit Soto, ac Ledesma assignari partes substantiales alias, alias verò essentiales, vt in homine digitus, & anima: ergo etiam idem contingere potest Sacramentis: patet specialiter, quia in pœnitentia dicitur satisfactio esse pars integralis, trina immersio in Baptismo, quorum quælibet esset pars substantialis, non tamen essentialis: particula *enim*, in forma corporis, est substantialis. Item pronomen *meum*, si proferatur tractius, quàm est necessarium, illa prolatio longior esset substantialis, non essentialis. Item *nouum Testamentum*, secundùm aliquos est substantialis: vnde si diceretur forma, vt est apud Lucam, verbi gratiâ: *Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine*, 22 *Obiectio Sotus. Ledesma. Pars substantialis, pars essentialis.*

guine, &c. non eſt dubium quin particula, *nouum Teſtamentum*, eſſet ſubſtantialis.

Reſponſio.

Reſpondetur in forma ſacramentali non aſſignari partes ſubſtantiales, id eſt, integrales, quæ non ſunt de eſſentia eius: nam omnis particula, ſine qua nequit haberi ſẽſus formæ, eſt eſſentialis: aliæ particulæ, quæ non faciunt ad ſenſum ſacramentalem, & practicum, non ſunt de ſubſtantia, neque habent vllam efficaciam.

22 *Satisfactio pars integralis.*

Ex hoc patet ad exemplum de Pœnitentia, quia hæc perficitur in iudiciali materia, ac proinde ad eam requiritur ſatisfactio, vt pertinet ad ordinem iudicialem in materia iuſtitiæ vindicatiuæ; & ſic vt poſterior ſententia lata requiritur in opere exhibita, & conſequenter vt pars integralis, & non in eo gradu neceſſitatis, quo contritio, & confeſſio, quæ antecedunt ſententiam, ſine quibus ſententia eſſet nulla: remiſſio itaque peccati antecedit ſatisfactionem exhibitam, qui eſt effectus primarius, & eſſentialis Sacramenti, ad quam illæ partes exiguntur, ſatisfactio autem tantùm ad remiſſionem pœnæ temporalis.

Contritio, & confeſſio eſſentialis.

Trina immerſio quandoque man, quandoque non.

Ad aliud de trina immerſione reſpondetur, quòd ad Sacramentum nihil aliud requiritur, niſi ablutio ſufficiens, & capax formæ, ſiue fiat per vnam, ſiue per trinam immerſionem, & illa tantùm ablutio facit ad Sacramentum: ſi verò protrahatur forma, donec compleatur trina immerſio, tunc Sacramentum erit validum, & trina immerſio habebit rationem completæ ablutionis, quam determinat forma: ſed in propoſito ſupponitur materia ſufficiens, & ſenſus formæ completur integrè quando profertur *ſanguis meus*, aut, *ſanguinis mei*, &c. ergo reliqua non faciunt ad Sacramentum. Ad aliud de particula, *enim*, reſpondetur apponi ſecundùm aliquos ad denotandum effectum Sacramenti, ſed meliùs vt illa verba ad contextum præcedentem referantur, vt forma dicatur in perſona Chriſti; ita Doctor: non ergo ad ſenſum practicum eius facit, vt pars.

Quid denotat enim, in forma.

23 *Forma, quam tradit Lucas, eſt eſſentialis.*

Ad aliud ex forma apud Lucam, quæ etiam legitur apud Paulum, reſpondetur: quòd *nouum Teſtamentum* aliter ſe habet in forma Latinorum, aliter in illa, quia in priori non facit ad ſenſum formæ, quem ſupponit completum: in hoc verò ſpectat ad eſſentiam formæ, quia illa verba, *in ſanguine meo*, nullum facerent ſenſum, niſi reſpectiuè ad illud *nouum Teſtamentum*, ideò in hac forma, *Hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine*, illæ particulæ ſunt eſſentiales, quia ſine ipſis non ſubſiſteret ſenſus: ex eo autem modo, quo vna particula conſtruitur cum alia, quam determinat, colligitur, quomodo ſe habeat ad ſenſum orationis: vnde ſicut diuerſimodè poſita debet ad aliud, & aliud referri; ideò facit ad aliam, & aliam ſignificationem.

Particula ad diuerſa relata mutat ſenſum.

Obiectio ſoluitur.

Obiiciunt, in forma abſolutionis, quando dicitur, *Ego abſoluo te*, &c. pronomen *ego* eſſe ſubſtantiale: ergo in forma Sacramenti poteſt eſſe aliqua pars ſubſtantialis. Reſpondetur in illa forma, vt profertur indicatiuè, requiri pronomen illud, ſed includi in ipſo verbo ex rigore: vnde, quòd exprimatur, non facit ad ſenſum formæ.

24 *Vltima obiectio.*

Obiicies vltimò in forma Baptiſmi, & Confirmationis, additur ad ſenſum formæ *in nomine Patris*, &c. licèt aliàs videatur completus in verbis prioribus: *Ego te baptizo*, &c. *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis*, &c. ergo licèt denotetur præſentia corporis, & ſanguinis per illa verba priora, quæ complent ſenſum demonſtratæ præſentiæ, non obſtat, quin aliqua ſequentia ſpectent ad eſſentiam formæ, vel certè ſubſtantiam. Reſpondetur negando conſequentiam, & paritatem, quia illa verba ſpectant ad eſſentiam illarum formarum, inuocationem Trinitatis continentia, ex ſanctis Patribus, Conciliis, & Scholaſticis: & ratio particularis eſt, quia Baptiſmus eſt ianua fidei, & legis nouæ; Confirmatio ad eius profeſſionem ordinatur, ac inuocatio Trinitatis ad vtriuſque formam ſpectat eſſentialiter, non ſic autem ad formam pœnitentiæ, verbi gratiâ, quamuis addatur ipſi in vſu: & in propoſito non inuenitur ſimilis congruentia, aut ratio, cur illa verba ſpectarent ad formam corporis, aut ſanguinis, quæ adduntur ſiue in Eccleſia Græca, ſiue Latina, & quæ dicta ſunt obſtant, ne pertineant ad formam eſſentialem, aut ſubſtantialem.

Ex his ſequitur primò veritas reſponſionis, quâ Doctor ſoluit fundamentum D. Thomæ, quod petitur ex ſpecificatione verborum ſequentium in forma calicis, & implicatione antecedentis incluſa in relatiuo *qui*, tamen quia ſpecificatio illa non eſt eſſentialis, neque maior determinatio formæ in ſenſu ſacramentali, neque ad ſenſum illum facit, ſicut neque ad formam corporis facit illud quod additur: *Quod pro vobis tradetur*, &c. neque relatiuum *qui* implicat ſanguinem, magis quàm relatiuum, *quod* implicat corpus: implicatio autem illa intelligitur in ſenſu diuiſo, & copulato, non verò in ſenſu compoſito: vt benè Doctor. 25

Reſponſio Doctoris declaratur.

Sequitur ſecundò, non rectè Sotum aſſerere Doctorem eſſe dubium in ſecunda concluſione, quoad eſſentialia formæ ſanguinis: quia & formam Græcorum cum Petro à Tarantaſia, & Richardo approbat, & potiſſimùm quia Eccleſia Latina eam approbare videtur, ſuppoſito, quòd non reprobet eam, teneretur tamen reprobare inter cætera, quæ Græcis obiicit, ſi eſſent reprobanda, & prærogatiua magiſterij, & §. *De iſto ſecundo articulo* tantùm aſſerit eſſe periculoſum aſſerere verba ſequentia poſt illud, *Sanguinis mei*, eſſe de eſſentia formæ: quia ſufficiens authoritas ad hoc non habetur: neque obſtat doctrina moralis, quam infrà aſſignat, in caſu quo moreretur Sacerdos ante prolatam integram formam ſanguinis, poſitam in Canone, tunc eſſe adorandum, & ſumendum calicem ſub conditione, non obſtat, inquam, hoc, quia illa doctrina ab eo traditur, quoad eum qui probabiliter putat, aut dubitat, ſi ſanguis eſt conſecratus, vt patet ex illis verbis: *Sed hîc ſi probabiliter dubitatur in altero iſtorum caſuum, an conſecratio ſit completa*, &c. Dubitari autem poteſt probabiliter an Sacerdos proferens verba formæ ſecretò, an vel ipſa eſſentialia dixerit, quia de hoc vix poteſt certitudo haberi in tali caſu: dubitari etiam probabiliter poteſt, ab eo qui ſententiam D. Thomæ tenet an calix ſit conſecratus, ex principiis præmiſſis eiuſdem Sancti: ideò Doctor declarat caſum, & modum quo ſic dubitans ſe gerere debeat, non quòd putet illa verba ſequentia eſſe de eſſentia formæ. 26

Explicatur eius ſententia.

Petes, quid deſignent verba reliqua, quæ adduntur in forma ſanguinis? Reſpondetur plura à modernis in his dici, quæ conſulere quis poteſt apud Vaſquez *diſt*. 199. *cap*. 4. Breuiter dico in vtraque forma addi particulam *enim* ad continuationem ſermonis, non vt ſit de ſubſtantia formæ, qui tamen omitteret, peccaret grauiter, ſi ſciens, & prudens omitteret; & peccatum eſſe mortale, docet 27

Explicantur particula forma enim.

Omittens verba peccat. docet Vasquez *ibid.* Angelus verbo *Eucharistia.* Gabriel. *in 4.dist.8. quæst. 3. art. 2. can. 2.* quia in re graui particula, quæ spectat ad connexionem sermonis, grauis materia est. Marsilius docet esse mortale, si ex contemptu omittatur; Soto in eadem est opinione: à fortiori idem sequeretur, si omitteretur aliqua particula substantialis, præterquam quòd nihil fieret deficiente sensu formæ substantialis. Erasmus *in cap. 11. prioris ad Corinth.* *Error Erasmi.* docet in Græcis codicibus in forma corporis non inueniri particulam *est*, sed id falsum esse constat ex omnibus codicibus, in quibus illa exprimitur: & Patres etiam eandem exprimunt, & Concilia. *Mysterium fidei.* Illæ particulæ in forma sanguinis *mysterium fidei* non inueniuntur in Scriptura apud Paulum, aut Euangelistas: sed respondet Innocentius III. in cap. *Cum Marthæ.* per traditionem ab ipso Christo Ecclesiam eam recepisse, quibus explicatur rectè dignitas sanguinis Christi: *Noui Testamenti.* particula *noui Testamenti* designat in sanguine Christi effuso in passione vltimam voluntatem Christi. Vnde Paludanus ad Hebræos 9. *Testamentum*, inquit, *in mortuis confirmatum, alioquin non valet, dum viuit, qui testatur*, &c. quia morte, nempe testatoris, confirmatur, & reuocari amplius nequit: & subdit: *Vnde neque primum sine sanguine dedicatum est*; supple vetus Testamentum, confirmatum sanguine hircorum, & taurorum, & aliarum victimarum: vnde sanguis Christi in passione effusus est interueniente morte testatoris, vt Paulus suprà: *Vbi Testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris*, asserens Christum non per sanguinem hircorum, sed per proprium introiisse semel in Sancta æterna redemptione inuenta: signauit vltimum testamentum & voluntatem Christi, tanquam instrumentum authenticum eius. Aliqui hæc referunt ad effusionem sanguinis in ipso sacrificio, sed hoc tantùm per accommodationem dicitur: *Qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum:* denotatur efficacia sanguinis Christi, cui proprium est remittere peccata per ipsum solum, vnde causa vniuersalis est huius remissionis. *Qui pro vobis effunditur in remissionem, &c.* Explicat omnia illa veritatem, & efficaciam corporis, & sanguinis Christi: videatur Chrysost. *hom. 83. in Matth.* Chrysost.

SCHOLIUM.

Resoluit non esse certò traditum, an ad formam calicis spectent aliqua verba, post illa, Sanguinis mei, *& periculosum esse hoc asserere, & minùs discretè dictum oportere scire, quæ præcisa verba sint de forma in quolibet Sacramento. Nam esto, certæ sint formæ, quælibet verba earum non sunt ita certa, & determinata, quin alia sufficiant. D. Thom. supr. art. 3. Capr. hîc q. 1. a. 3. Sylu. v. Eucharistia 1. q. 6. & alij docent, sequentia esse de substantia formæ. Bonau. sup. Albert. hîc art. 7. Dur. q. 2. Aureol. q. 2. a. 4. Bassol. q. 1. a. 3. Rubion. q. 2. a. 3. negant, & benè, licèt hoc non sit omnino certum.*

De isto secundo articulo dico breuiter, quòd non est nobis traditum omnino certitudinaliter, an ad formam consecrationis sanguinis pertineant aliqua verba post illud, *Sanguinis mei*, vel an aliquod illorum sequentium vsque illic, *Hoc facite*, &c. Ideò periculosum est hoc asserere, de quo sufficiens auctoritas non habetur: non est autem periculosum ignorare, quia videtur ignorantia inuincibilis. 9 *Nō est certò asserendū aliqua verba post* sanguinis mei, *esse de substantia formæ calicis.*

Ex hoc patet improbatio cuiusdam dicti minùs discreti, quòd necesse est in quolibet Sacramento scire præcisè, quæ verba sunt de forma, ad hoc, vt aliquis conferat Sacramentum. Istud enim manifestè falsum est, non solùm in proposito, sed etiam in Baptismo, & Pœnitentia, & Sacramento Ordinis. Fortè enim nullus est, qui sciat pro certo, nec Episcopus, nec ordinatus, quæ sint præcisa verba ordinationis in Sacerdotem: & tamen non est dicendum, quòd nullus est ordinatus in Sacerdotem in Ecclesia. Consimiliter diuersi vtuntur diuersis verbis, in conferendo Sacramentum Pœnitentiæ, nec est certum de aliquibus verbis præcisis, quæ sint illa, non tamen dicendum est, quòd nullus absoluatur in Ecclesia.

Quod ergo erit consilium? Dico, quòd Sacerdos intendens facere, quod facit Ecclesia, legens distinctè verba Canonis à principio vsque ad finem, verè conficit: nec est tutum alicui se reputare valde peritum de scientia sua, & dicere, Volo vti præcisè istis verbis pro consecratione sanguinis: sed securior est simplicitas, Volo ista verba proferre sub ea intentione, sub qua Christus instituit ea esse proferenda, vt quæ ex Christi institutione sunt de forma, dico vt de forma, & quæ ad reuerentiam, ad reuerentiam. 10

Sed quid si ante omnia verba prolata contingeret mori Sacerdotem, nunquid habendus esset sanguis tanquam verè consecratus? Dico hîc, sicut in quodam casu superiùs præmisso, si quis Sacerdos inciperet sic loqui, *Hoc est corpus meum*, non prædicens verba præmissa totaliter; quòd in omnibus talibus non est adorandum, nisi sub conditione, si verè consecratum est. Et nunquid iteranda sunt verba? Dico, quòd non absolutè. Sed nunquid sub conditione? Dico, quòd hîc non est talis necessitas sicut in Baptismo, quia ibi quando dubitatur de baptizatione, dubitatur de salute: ideò licitum est ibi quandoque sub conditione baptizare. Sed hîc si probabiliter dubitatur in altero istorum casuum, an consecratio sit completa, nullum periculum salutis imminet, si non iteretur, nec absolutè, nec sub conditione. *Nota casus, & dubitationes. Quid faciēdū si moreretur Sacerdos immediatè post illa verba* sanguinis mei, *in consecr. calicis.*

Quid

Quid ergo? Estne illa materia semper seruanda? Dico quòd non, quia putresceret, sed sacerdos post communionem, in sua missa potest illam materiam recipere, sub intentione conditionata tali, si istud est consecratum, recipio vt consecratum: sed si non, non, sed vt tale, de quo est incertum: nec in hoc potest esse periculum, quia ieiunus est ante perceptionem vini ablutionis, & si non est sanguis, quod percipit: non tamen facit irreuerentiam corpori, & sanguini iam perceptis, quia mox post sanguinem iam perceptum statim in altari, percipimus purum vinum.

COMMENTARIVS.

28 *Censura Soti in Doctorem.* d EX *hoc patet improbatio cuiusdam dicti*,&c. Hîc carpitur Doctor à Soto, quòd laxa hæc sit licentia ignorandi, quæ sit forma Sacramenti, neque sit valde tuta, cùm Ecclesia præscriptis formis Sacramentorum vtatur: quamuis licitum sit verbum aliud pro alio æquiualens vsurpare, tamen non licet liberiùs rem extendere, quia non est pium credere, quòd Christus, ac subinde Apostoli, in re tam necessaria, quàm sit materia & forma Sacramentorum, Ecclesiam tam ancipitem, & perplexam reliquerint. *Repellitur.* Hęc increpatio non tangit sensum Doctoris verum, & Catholicum: aliud enim est nescire formam sufficientem Sacramenti, & nescire quæ verba formæ, aut quæ materia in quauis dispositione sit essentialis præcisè, eáque discernere à non essentialibus, & adiectis. Illud sciri, & necessariò, supponit Doctor suprà: *Non dubito*, inquit, *quin nostra forma sit certa secundùm authoritatem illam Innocentij*,&c. & de vtraque forma tanquam certa disserit Doctor in hoc articulo: & infrà dicit Sacerdotem debere proferre formam in sensu Ecclesiæ, & Christi, quæ essentialia sunt, vt essentialia, quæ ob reuerentiam ad reuerentiam.

Alioquin certè, vt dubitatione caret, habens, & debens habere intentionem Christi, & Ecclesiæ, nequit illam habere, neque applicare materiam & formam Sacramenti, nisi sciat hæc esse materiam, & formam, quæ instituit Christus, & quibus vtitur Ecclesia. *Intentio requirit scientiã ministri.* Vnde Doctor infrà *dist.* 13. *quæst.* 2. §. *Ad quæstionem*,&c. loquens de requisitis ad posse consecrare, dicit: *Loquendo de posse simpliciter, nihil requiritur vltra materiam debitam, de qua dictum est in fine distinctionis* 11. *nisi minister debitus, ad quem requiruntur tres conditiones, scilicet, quòd sit Sacerdos, quòd possit proferre verba consecrationis, & quòd possit habere intentionem debitam sciendi, scilicet, quod intendit Ecclesia facere*, &c. alius textus habet *melius faciendi*, sed perinde est, quia nisi sciat, neque intendit seruata proportione. Casus ergo, ad quem reducit præfatus author dissertationem, non est præsens, quem exprimit Doctor, cuius resolutio certa est ac de fide, nempe, non requiri ad valorem Sacramenti, vt minister sciat præcisè hæc, aut illa verba formæ esse practica, & essentialia, vt discernuntur ab aliis: quia idiotæ validè conficiunt Sacramentum, quamuis hoc discrimen nesciant, & inter ipsos Doctores circa verba essentialia formæ decertatur, perinde ac de materia, vt peruium est, cum qua discrepantia opinionum nemini dubium est, quin forma, & materia, quæ est in vsu Ecclesiæ, sint certa; rectè ergo stat Sacramentum validè fieri, & debitam formam, & materiam applicari, stante illâ ignorantiâ discernendi inter essentialia aliqua, & alia adiecta. Rectè proinde Doctor admonet talem scientiam non requiri ad valorem Sacramenti in ministro, licèt requiratur in eo scientia, qua cognoscat hanc formam esse, quam adhibet, sicut & materiam: quia sine hac scientia nequit stare intentio efficax; & requisita: sine priori stare potest; imò nihil facit ad Sacramenti completionem.

Pia admonitio. Rectè etiam monet Doctor de propria scientia non esse præsumendum, sed ad securitatem magis facere simpliciter tenere vsum, & regulam vniuersalem Ecclesiæ; nam alioquin, si quis limitaret intentionem suam ad certa verba, tanquam essentialia, non præeunte Ecclesiæ declaratione, fortè committeret se periculo nullitatis ex defectu debitæ intentionis: quia intentio determinatis verbis ligata, quæ fortè in re non perficiunt sensum essentialem formæ, non esset sufficiens, nisi vniuersalis intentio saluaretur faciendi Sacramenti, & vtendi forma in sensu Ecclesiæ.

Rectè præterea Doctor instruit, quomodo quis se habere debeat in illo casu, quo Sacerdos moreretur antequam finiret verba integra formæ, dicens non esse necessarium iterare formam absolutè, aut conditionatè: quia licèt in Baptismo fiat talis iteratio Sacramenti sub conditione, hoc ideò contingit, quia necessitas Baptismi id exigit: in proposito autem non est talis necessitas, neque periculum imminet, nisi iteretur. 29 *Documentum morale.* *Quid faciendum mortuo inter consecrandum Sacerdote?* Dices, saltem id exigit præceptum consecrandi integrè vtramque speciem, quia si prior calix est consecratus, superfluit secunda consecratio alterius calicis, quòd si non est consecratus, magis congruit consecrare illum calicem, qui iam est oblatus, & dispositus per priores benedictiones, & orationes, quàm iis omissis alium de nouo consecrare: ergo sufficit hoc motiuum, vt sub conditione consecretur, repetendo formam, & alia propria verba: *Similiter & calicem*, &c.

Respondetur hunc modum non improbari à Doctore simpliciter; asserit tamen posse omitti. Et ad rationem dubitandi respondetur non superfluere consecrationem alterius calicis; quia ad complementum sacrificij fit, quod ab alio est inchoatum; & debet constare partibus certis, de quibus non subsit dubium? quòd verò alius calix consecretur, facit ad hoc præceptum non proferendi formam nulliter, aut super materia dubia seclusâ necessitate: hîc autem non est necessitas: vnde sicut baptismum, aut formam eius iterans sub conditione, sine necessitate, est sacrilegus, & grauissimè peccat: eodem modo hîc peccatum videtur esse, si quis proferat verba consecrationis super calice, de quo dubitatur, an sit consecratus, cum alia materia suppetat: quod si autem non suppeteret, tunc ex præcepto integrandi sacrificium idem ipse calix esset consecrandus denuò, adhibitâ conditione, sequenda in praxi regula ordinarij in hoc casu.

SCHO

SCHOLIVM.

Goffredi sententia, Sacerdotem proferre formam materialiter, non significatiuè, & Christum per verba formæ, quibus vtimur, non consecrasse. Vtrumque refutat Doctor. Primam partem cum Doctore tenent D. Thom. suprà, art. 5. D. Bonau. hîc, art. 1. q. 1. Rich. art. 3. q. 1. ad 3. Bassol. q. 2. art. 1. secundam partem, quòd Christus vsus est nostrâ formâ, tenent D. Thom. art. 1. ad 1. Bonau. hîc, p. 1. q. 3. art. 2. Richard. art. 3. q. 1. habetur cap. quia corpus, de consecr. d. 2.

De tertio articulo dicitur, quòd Sacerdos profert illa verba, quasi materialiter: quia recitat ea, sicut à Christo dicta, vt patet per literam præcedentem in Canone: Christus autem, quando illa dixit, non transubstantiauit panem in corpus suum. Quod probatur ex verbis illius Canonis, quia ibi præmittitur, *benedixit*; vnde dicitur, quòd per illam benedictionem præcedentem consecrauit, non per ista verba; *Hoc est corpus meum*, cui concordat Innoc. *de Officio Missæ, part. 3. cap. 6. & 14.* 11 *Vide Ochā quodl. 2. q. fin. Gotfr. 4. parte sum. præsen. dist.*

Sed contrà, aut Christus confecit sine verbis, quod non est probabile: aut cum verbis; tunc, aut cum istis, aut cum aliis. Non cum aliis à prædictis, quia non est probabile, quòd aliâ formâ vtatur auctor, & ministri, quibus committit formam; si eisdem, remanet difficultas de significatione illius orationis vltimò prolatæ à Christo. Item, Christus modò si esset viator, posset proferre ista verba, & conficere, & remaneret eadem difficultas, sicut priùs. *Vide Alex. in 4. vbi adducit 4. opin. de ista cōsecr. Christi.*

COMMENTARIVS.

30 *An benedictio fuerit diuersa à consecratione?*

DE *tertio articulo dicitur*, &c. Tria apud Euangelistas leguntur, nempe gratiarum actio, benedictio, & fractio panis, seu datio calicis. Circa hæc differunt Doctores, an diuersa fuerint inter se, & à consecratione? Quidam docent benedictionem non esse distinctam à consecratione. ita D. Thomas *quæst. 78. art. 1. ad 1.* Alensis *4. part. quæst. 10. m. 4. art. 2.* Durandus *in 4. dist. 8. quæst. 2. n. 23.* Marsil. *quæst. 6. art. 1.* Gabriel *lect. 46. in Canon.* Catechismus Pij V. titulo de Eucharistia. Hugo de S. Caro in Marc. 14. *Hoc est corpus meum*, &c. Lyranus in illud 1. ad Corinth. 11. *Et gratias agens*, &c. Brunus ibidem. Bessarion in libello, De verbis consecrationis. Fundamentum huius est, quòd verba consecrationis, aut ipsa consecratio dici possit benedictio 1. ad Corinth. 10. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nónne communicatio sanguinis Christi est.* Eodem modo Græci, vt Iustinus in Apologia, vocat *cibum gratiarum actione benedictum.* Irenæus lib. 4. cap. 34. & 35. *Panem super quem gratiæ actæ sunt.* Author sermonis de Cœna Domini apud Cyprianum: *Panis iste substantialis, & calix benedictione solemni sacratus ad totius hominis vitam salutémque proficit.* (D. Thom. Alensis. Durandus. Marsilius. Catechism. Pij V. Hugo. Lyranus. Brunus. Bessarion. 1. Cor. 10. Iustin. Irenæus.)

31 Trident. *Diuersa fuit benedictio, & consecratio.*

Alij docent benedictionem diuersam fuisse, & colligitur ex Patribus Tridentini sess. 13. cap. 1. *Cùm post panis, vinique benedictionem se suum ipsius corpus illis prabere, ac suum sanguinem disertis, ac perspicuis verbis testatus est.* Deinde ex verbis Euangelistarum distinguentium benedictionem à consecrationis verbis Matth. 26. *Accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite, hoc est corpus meum.* Dices per anticipationem hæc dicta. Respondetur non esse necessarium mutare proprietatem Scripturæ, aut ordinem designatum, nisi ratio cogat.

32 *Quid de gratiarum actione, & benedictione dicendum?*

Alij gratiarum actionem, & benedictionem non distinguunt: ita Richardus Armacanus *lib. 9. contra Armenos, c. 5.* consentit Caietanus *in Matth. 26.* & alia loca, quibus institutio, & forma, ac ordo eius habetur. Titelmannus *in Matth. 26.* Aliis videntur hæc distinguenda; ita Iansenius *in concordia, cap. 131.* Sotus *in 4. dist. 11. quæst. 1. art. 4.* Vasquez *disp. 186. c. 2.* quia vsus fert, vt quoties gratiarum actio pro re aliqua fiebat in Scriptura, sequeretur benedictio ipsius, antequam sumeretur, potissimùm cibi, & potus; vt colligitur 1. ad Timoth. 4. *Omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur, sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.* Hîc tamen videtur confundi gratiarum actio cum oratione, & sanctificatione, quod denotat particula rationalis *enim*: & nihil refert eâdem actione perfici, eadémque oratione: quid autem factum fuerit incertum est.

In hoc autem articulo duplex difficultas initio tangitur: prima, vtrùm verba recitatiuè, seu, vt dicunt, materialiter dicantur, & non formaliter. Secunda difficultas, an Christus verbis consecrauit, & iisdem quibus nos? De primo hîc non disserit Doctor, sed in sequētibus. Quantùm ad secundum refert opinionem Gotfredi, & Innocentij, ille negat Christum consecrasse verbis, sed benedictione: hic verò diuinâ virtute probabile esse docet consecrasse, quamuis etiam probabile censet: sequitur Archidiacon. *de consecr. dist. 2. cap. Timorem.* Gabriel *lect. 36. in canon.* asserit responderi posse ad argumenta in oppositum. Armacanus *lib. 9. Armenorum, c. 5.* probabilem censet. Petrus de Aliaco *in 4. q. 5. art. 1.* citans immeritò nostrum Doctorem, defendit Catherin. *opusculo de hoc mysterio.* Aliqui apud D. Thom. *3. p. q. 68. art. 1.* asserunt non hac forma Christum consecrasse; sed aliâ nobis ignotâ. Alij contra, eâdem forma consecrasse, sed secretò primùm prolatâ, postea peractâ consecratione eam denuò repetiisse: & hîc contra illos videtur partim intendere improbatio Doctoris. 33 *Duplex difficultas proponitur.* (Gotfredus. Innocent. *Opinio Christum non consecrasse verbis.* Archid. Gabriel. Armacan. Petr. Aliac. Catherin. *Alia duplex opinio de eodem.*)

Conclusio autem Doctoris est Christum consecrasse iisdem verbis, quibus nos consecramus, & non aliter; quæ est communis Scholasticorum: probat Suarez ex decreto vnionis illis verbis: *Forma huius Sacramenti sunt verba Saluatoris, quibus hoc confecit Sacramentum*, &c. sed ibi legitur, *conficit, non confecit.* Addit capitulum, *Cum Marthæ.* Sed respondent alij Pontificem intendere formam datam à Christo, quâ alij vterentur: expressiora 34 *Conclusio affirmatiua communis.* (Florent.)

Trident. siora sunt verba Tridentini sess. 13. cap. 1. *Hoc tam admirabile Sacramentum in vltima Cœna Redemptorem nostrum instituisse, cùm post panis vinique benedictionem, se suum ipsius corpus illis præbere, ac suum sanguinem disertis verbis testatus est: quæ verba à sanctissimis Euangelistis commemorata, & à D. Paulo pòst repetita, cùm propriam illam, & apertissimam significationem præ se ferant, secundùm quam à Patribus intellecta sunt*, &c. Institutio ergo facta est post benedictionem per ipsa verba, quibus testatus est suum corpus, & sanguinem præbuisse: hæc autem sunt verba consecrationis, vt patet ex illa clausula; *quæ verba*, &c.

Hunc autem fuisse semper sensum Maiorum in præcedentibus verbis, asserit Concilium: institutio Sacramenti, & conuersio, seu consecratio erant eadem Christi actio: vnde idem Concilium cap. 4. *Ideò persuasum fuit semper in Ecclesia Dei, id nunc denuò sancta Synodus declarat per consecrationem panis, & vini conuersionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis*, &c. vide *canone* 4.

Christus iisdem verbis, quibus nos consecrauit. Verba autem formæ eandem efficaciam habuerunt, vt sunt prolata à Christo; vnde si nunc esset viator conficere posset per eadem verba: ergo etiam tum confecit per eadem: Conciliū enim non ex vi benedictionis, aut alterius actionis, quæ refertur ab Euangelistis; sed ex vi verborum, eorúmque efficacia colligit præsentiā realem significati: superflua ergo esset alia virtus applicata à Christo ad consecrationem: imò non expediebat formam institutā nulliter proferre super materiā iam consecratā, aut Christum proferre speculatiuè, quam aliis tradidit proferendam practicè.

35 *Confirmatur ex Patribus.* Confirmatur ex Patribus Tertulliano lib. 4. contra Marcionem cap. 40. *Acceptum*, inquit, *panem, & distributum discipulis, corpus suum illum fecit; hoc est corpus meum, dicendo.* Cyprianus, vel Author serm. de Cœna Domini: *Ante verba illa*, inquit, (supple consecrationis) *cibus ille communis tantùm nutriendo corpori commodus erat*, &c. supponit ergo per verba mutatum fuisse à Christo in suum corpus. Eusebius Emissenus apud Gratianum *de consecrat. dist. 2. can. Quam corpus: Inuisibilis*, inquit, *Sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis, & sanguinis sui, verbo suo secreta potestate conuertit, ita dicens: Accipite, & comedite, hoc est corpus meum*, &c. Chrysostomus *homil. 60. ad populum, post medium*; ait Christum, cùm dixit: *Hoc est corpus meum*, verbo factum confirmasse, &c. sic alij Patres vel idem dicunt, vel supponunt; nullus autem contrarium: neque congruum erat, vt Christus instituens Sacramentum alio modo consecrasset.

36 *Obiectio. Soluitur.* Obiicit Catherinus Christū benedicendo consecrasse; sed benedictio antecessit prolationem verborum: ad hoc responsum est aliàs; & patet antecedens esse falsum ex Concilio. *Falsa consequentia rei.* Obiicit secundò, quia aliàs, nisi priùs consecrasset, forma illa ab eodem prolata esset falsa: hæc ratio includit absurdum, quia idem replicari potest de consecratione, & forma, vt ab aliis profertur, de fide tamen est consecrationem fieri in virtute formæ, non aliter.

Altera difficultas resoluitur. Formam tantùm materialiter dici. Alterum, quod asseritur, & non impugnatur hîc à Doctore, petit illam difficultatem; an forma materialiter tantùm, & recitatiuè proferatur à Sacerdote? an verò formaliter significatiuè? an etiam formaliter, & materialiter simul? Innocent. Primum tenet Innocentius, & alij suprà citati *in commento, art. 2. §. Sed hic est dubium*, &c. Secundum verò affirmat Mars. *quæst. 6. art. 1. 2. part. dub. 6.* Marsilius. Vasquez *disp. 200. cap. 2.* putans materialiter, & formaliter dici formam repugnare. Vasquez. Tertium verò quod est formam vtroque modo dici est magis consentaneum principiis Doctoris, qui *Sentētia Doctoris.* docet in persona Christi proferendo formam consecrare, vt suprà eodem commento probatum est: & sic recitatiuè, & materialiter dicit formam; si referatur ad personam ipsius particularem, & non, vt induit personam Christi: in persona tamen Christi dicit formam significatiuè, sicut ipse Christus dixit, & non recitatiuè: & hoc probat Doctor latè hîc, & deinceps in hoc articulo tractans sensum, & suppositionem verborum formæ. Hæc eadem sententia frequentior est apud antiquos, & modernos: quam sequitur Sotus, & Suarez *disp. 58. sect. 4.*

37 *Dici recitatiuè.* Recitatiuè dici formam probant verba antecedentia Canonis, intentio ipsius Sacerdotis proferentis verba in persona Christi: vnde Florentinum in decreto vnionis: *Forma*, inquit, *huius Sacramenti sunt verba Saluatoris, quibus conficit hoc Sacramentum; Sacerdos namque in persona Christi hoc conficit Sacramentum*, &c. Sicut ergo Sacerdos non in persona propria loquitur, sed in persona Christi; ita etiam prolatio formæ, vt ad propriam, & particularem personam refertur, est materialis, & recitatiua.

Dici significatiuè. Significatiuè autem dici à Sacerdote formam in persona Christi, probatur; quia in formis Sacramentorum Christus instituit verba significantia effectum Sacramenti, vt patet in omnibus aliis: ergo & hîc. Secundò Patres, & Concilia ex significatione formæ sacramentalis colligunt præsentiam corporis Christi. Tertiò, quia etiam hac de causa patet loqui Sacerdotem in persona Domini: vnde cùm necessum sit Sacerdotem habere intentionem conficiendi, necesse est, vt dicat formam, qua significatiua est præsentiæ corporis; sic autem verba vt formaliter significantia requiruntur: ergo oportet eum habere intentionem ea sic proferendi.

Obiectio. Soluitur. Obiicies; Sacerdos non potest significatiuè dicere: *hoc est corpus meum.* Respondetur id dicere in persona Christi, vt dictum est. Dices illud verbum de futuro, *quod pro vobis tradetur; qui pro vobis effundetur*; non possunt referre personam Sacerdotis: ergo non significatiuè dicit hæc verba. Respondent aliqui, illa verba intelligi de efficacia, aut consecratione sanguinis, quia consecratur seorsim; & sic quasi repræsentatiuè funditur; vel quia eius sanguine, quando illum sumimus, abluimur, meritò dicitur pro nobis fundi. Hæc interpretatio reducitur ad sensum capituli *Quotiescumque, de consecrat. dist. 2.* & ad Ambros. *lib. 4. de Sacramentis, cap. vltimo.* Ambrosius. Probat eam Canus *lib. 12. de locis, cap. 12.* Canus. Sed hic sensus est improprius, quia effundi in Sacramento, iuxta sensum prioris capitis citati, est offerri Deo in sacrificium: ita Ians. *cap. 121. Concordiæ:* Iansenius. fauent codices Græci, in quibus præsens pro futuro legitur. Cæterùm verius est Christum locutum fuisse de cruenta effusione, de qua Patres communiter intelligunt illum locum. Ad rationem ergo respondetur recitatiuè dici illa verba de futuro; *Quod pro vobis*, &c. *Qui pro vobis fundetur, &c. dici recitatiuè.* quia non spectant ad essentiam formæ; quamuis Ecclesia ea, vt connexa apud Euangelistas, & Paulum ad excitandam memoriam sacrificij cruenti, & ad meliorem dispositionem præsentis suscipiendi

Sacra

Sacramenti coniunxerit, seu assumpserit cum verbis formæ. Ex his ergo sequitur quomodo Sacerdos & refert, quæ Christus dixerit, & simul affirmat corpus Christi esse præsens ibi. Primo modo recitat; secundo significat.

39 *Minister intendit significationẽ practicam, per se primò.* Dico præterea, quòd significatio, quam intendit minister, proferens hanc propositionem, primariò, non est logica, sed practica. Hæc sequitur ex iis, quæ dicit Doctor hoc articulo 3. infrà, §. *Propter hoc dico*, &c. vbi dicit, quòd sufficit Theologo, considerare hanc orationem sensibilem institutam esse à Deo, vt instrumentum consecrationis; neque esse orationem sacramentalem, vt vera est, neque vt falsa est propositio conuersiua; sed vt est neutra, & prior naturaliter sua veritate. *Probatio.* Probatur hæc conclusio: quia eatenus hæc oratio dicitur significatiuè à ministro, quatenus cadit sub intẽtionem conficiendi Sacramentum, & vt est causa eius; sed inquantùm practica, & conuersiua panis, & vini, sic est causa: ergo vt practica est, cadit sub vsu ministri; & sic vt conuersiua est, eam significatiuè profert. Confirmatur, quia veritas speculatiua, seu Logica huius propositionis, fundatur in veritate practica; quia priùs est conuersiua, quàm verum est dicere corpus Christi esse præsens; ideóque est præsens, quia ex efficacia verborum fit præsens: ergo hæc oratio non est sacramentalis, nisi inquantùm vera practicè, seu conuersiua est: sed vsus eius à ministro debet esse potissimus in significatione sacramentali, ad quam tantùm sequitur alia: vnde si proferretur à non intelligente eam, modò cætera adessent, vt materia, character, & intentio, validè conficeret; tunc enim proferret eam significatiuè practicè, non autem logicè: vt si esset Sacerdos Græcus, vel infirmitate superueniente, aut educatione adeò rudis, & ignarus linguæ Latinæ, vt nihil eius intelligeret, qualis videtur fuisse ille apud Zachariam Papam, qui protulit formam illam Baptismi: *In nomine Patria, & Filia, & Spiritua sancta.* Sic obstetrices, quando proferunt formam Latinam Baptismi, non intelligunt ipsam omnes. Præterea id speciale est in Sacramento absolutionis, quod dependeat à claui scientiæ eius valor, quia est actus iudicialis; ac proinde exigit cognitionem causæ in iudice, quæ sine scientia congrua haberi nequit.

Dices; quomodo aliqua propositio sit prior sua veritate? Respondetur veritatem esse passionem, seu accidens propositionis, quia est conformitas ad obiectum, quæ potest adesse, & abesse; vt sedente Socrate, vera est hæc, Socrates sedet; eo stante, falsa: conceptus ergo orationis est fundamẽtum veritatis, aut falsitatis, orationis, inquam, inquantùm significatiua est; quia sic respicit rem extrà, vt signum eius; alioquin non esset nata esse conformis, aut difformis ipsi: vnde in addiscente prior est conceptus orationis, quàm iudicium de eius veritate; vt quando proponitur discipulo aliqua conclusio, est ipsi neutra, donec applicentur principia, quibus demonstretur.

SCHOLIVM.

Sententia Richardi, quod pronomen hoc, *supponit disiunctiuè, pro eo quòd est, vel erit, sub speciebus; & sic forma verificatur pro vltima parte disiuncti. Hanc reijcit, quia ex ea, hæc esset vera,* hic ignis est aqua. *Secundò, subiectum debet accipi secundùm tempus importatum per copulam, & tota significatio orationis est ad idem tempus, vel instans. Tertiò, forma non esset conuersiua, quia secundùm Richardum priùs est vera, quàm conuersiua.*

Alia est opinio, quòd sicut nomen significat sine tempore, & ideò potest supponere pro supposito cuiuscumque temporis, nec potest restringi à tempore consignificato per verbum significans compositionem, quia illud est distans secundùm intellectum, vel sensum, & nihil contrahitur per sic distans: sicut nec contrahitur hîc *homo*, cùm dicitur *homo est albus*, licèt contrahatur hîc; *Homo albus currit*, ita pronomen, cùm ponatur loco nominis proprij, & significet sine tempore, potest significare, seu demonstrare sine tempore: quia hoc significat, & demonstrat pro omni tempore, & sic hoc pronomen *hoc* potest demonstrare sub disiunctione illud, quod nunc continetur sub illis speciebus, vel proximò continebitur, vt sit demonstratio ad intellectum eius, quod demonstratur in recto, & ad sensum alicuius, quod demonstratur in obliquo: & illud in recto sit aliquid nunc præsens, vel quod in proximo erit præsens ad sensum sub istis speciebus: & illa disiunctiua vera est, quia altera pars est vera. Et hoc ad intellectum, quando scilicet assistit virtus diuina, vt vltimo instanti prolationis operans ad illud, quod significatur. 12 *Richardus præsenti distinct. art. 3. q. 1.*

Contra istud, licèt non oporteat, quòd hoc pronomen *hoc*, demonstret aliquid pro determinato tempore: tamen sicut ipse arguit, significatio orationis constituitur ex significato partium, & partes significant quando proferuntur. Ideò secundùm eum, etiam necesse est dicere, quòd hoc pronomen *hoc*, quando profertur, illud significat, quod tunc demonstrat: tunc autem non videtur posse demonstrare aliquid, quod non est tunc contentum sub illis speciebus: quia sic posset dici, quòd *hic ignis est aqua*, vel *hoc corpus est aqua*, loquendo de igne statim conuertendo in aquam, & faciendo talem demonstrationem ad sensum in obliquo, & ad intellectum in recto, & hoc demonstrando corpus, quod nunc est, vel in proximo erit. Sed non videtur rationabile dicere de aëre statim corrumpendo, quòd *hoc corpus est ignis*. Hæc enim simpliciter est vera, *hoc corpus est aër*: & de eodem non dicuntur simul ignis, & aër. 13 *Pronomen* hoc, *non demonstrat quod nõ est, quando profertur: aliàs hæc esset vera*, hic ignis est aqua.

Significatio totius orationis debet referri ad idem tempus, vel instans.

Item, si tunc significant partes orationis, quando proferuntur, & ex significatis earum hoc modo acceptis est significatum totius orationis, secundùm quòd accepit; oportet dicere, quòd ly *est*, quando profertur, ponat significatum suum pro præsenti, quod significat: subiectum autem pro illa parte disiunctionis non accipitur pro aliquo eodem tempore, cum illo quod importatur per copulam: ergo tota significatio illius orationis non refertur ad aliquid idem, vel ad instans.

Item, disiunctiua non ponit alteram partem determinatè, sed est ibi fallacia consequentis: ergo si hoc stat disiunctiuè, non determinatè ponit respectu prædicati vnam partem, scilicet hoc, quod in proximo erit sub istis speciebus: sicut neque alteram, scilicet quod nunc est sub istis speciebus, & non efficitur per istam orationem etiam secundùm eos, nisi vt ipsa est vera: ergo per istam, non magis efficitur, quòd illud, quod statim erit sub istis specibus, sit corpus Christi, quàm illud quod nunc est sub istis.

COMMENTARIVS.

40 *Resolutio principalis de sensu formæ. Sententia Richardi.*

Alia est opinio, quòd sicut nomen significat, &c. Hîc progreditur Doctor ad resolutionem principalem huius articuli de sensu formæ. Primùm reiicit sententiam Richardi, qui dicit pronomen *hoc*, sumi vt implicat demonstrationem, abstrahendo ab omni tempore, & demonstrare id quod est, vel erit; neque posse per verbum determinari, vt supponat pro eo tẽpore, quod per verbum consignificatur, quia illud est distans secundùm intellectũ, vel sensum: quia denotat instans, in quo corpus Christi est sub speciebus, quod est distans ab instanti prolationis pronominis *hoc*: supponit ergo disiunctiuè, pronomen demõstrando respectiuè ad intellectum, supple, id, quod nunc est sub accidentibus; vel mox erit. Tribus rationibus impugnat hanc sententiam, ex quibus constat orationem illam esse falsam, si hoc modo eius veritas sumatur, vel non esse veram determinatè, quod requiritur: prima & secunda est ad hominem redargutio, supponendo per ipsum, quòd significatio orationis non sit alia, quàm significatio partium: tertia est ex natura propositionis disiunctiuæ, quæ nihil determinatè ponit in re: hoc autem nequit dici de forma Sacramenti: ergo, &c.

Formam hoc modo esse falsam, aut non veram determinatè.

SCHOLIVM.

Ponit iuxta doctrinam Varronis & D. Thom. 3. p. quæst. 78. art. 5. tredecim conclus. circa veritatem huius propositionis, hoc est corpus meum, *& similium, quas approbat, præter 5. concl. & sequentia ex ea. concl. 10. resoluit ly* hoc, *demonstrare singulare entis, non aliquid minùs vniuersale.*

14 *Conceptus orationis habetur in vltimo instanti prolationis eius, sicut & dictionis.*

Aliter ergo potest dici, & sit conclusio prima, quòd conceptus, qui causatur per orationem prolatam, non habetur per eam, nisi in vltimo instanti prolationis orationis. Quod probatur, quia non habetur conceptus omnium partium orationis ante illud instans: conceptus enim totius orationis non habetur sine conceptibus omnium partium. Hoc confirmatur per simile, quia conceptus formatus per dictionem, non habetur ante instans vltimum prolationis illius dictionis: ergo à simili de oratione, & ratio similitudinis est, quia sicut partes dictionis non significant conceptum simplicem, quem dictio significat: ita dictio non significat conceptum aliquem complexum, quem significat tota oratio. Sed differentia est, quia pars orationis aliquem conceptum simplicem significat, sed ad propositum non est ista differentia, quia vtrobique totus conceptus non habetur, nisi in fine omnium dictionum prolatarum.

Per quid intellectus causat conceptum orationis, cùm ipsa iã desinit.

Si obiicitur; ergo oratio causat conceptum, quando non est: quia quando completè prolata est oratio, nihil orationis est. Respondeo, patet quòd argumentum non cogit, quia idem posset argui de conceptu importato per dictionem, ideò dico, quòd cùm conceptus fiat in instanti in intellectu post prolationem orationis, vel dictionis, non fit per illam: quia illa non est sicut arguitur: sed in fine prolationis cuiuscunque dictionis per aliquid causatum in phantasia à dictione, dum fuit in prolatione, intellectus causat in se conceptum aliquem dictionis: vel ad propositum magis per aliqua derelicta à singulis dictionibus, dum proferebantur, intellectus in vltimo instanti per collationem suam causat intellectum, vel conceptum totius. Ideò autem dixi de conceptu, qui causatur per orationem: quia secus potest esse de conceptu illo signato, qui non causatur per eam, vt pote conceptus, qui est apud loquentem, quem scilicet intendit per orationem exprimere.

Significatio non causat conceptum.

Et si arguitur contra istam conclusionem, quia significatum totius orationis consistit ex significatis partium, & partes significant, quando proferuntur. Respondeo, significatio illa non est ratio formalis causandi illum conceptum in audiente, sed est quædam

dispositio

dispositio præambula, ad quam per collationem intellectus sequitur causatio totius conceptus ex conceptibus per partes causatis.

Secunda conclusio est ista, quòd non oportet in eodem instanti, vel in eodem tempore, causari conceptum in audiente per orationem prolatam, & veritatem illius conceptus intelligi, siue vnionem extremorum. Nam si dicam, *Deus creauit mundum*, conceptus istius orationis, causatur in vltimo instanti, tamen veritas istius, seu vnio illorum extremorum intelligitur pro primo instanti temporis: non est ergo idem dicere, in quo instanti concipiatur oratio, & pro quo, quia concipitur in vltimo completæ orationis, & concipitur pro illo, pro quo extrema denotantur vniri in intellectu, siue extrà in re. 15 *Conclus. 2. Non est idē instans prolatæ orationis, & instās pro quo intelligitur veritas eius.*

Tertia conclusio est ista, quòd pro illo instanti denotantur extrema vniri; & per consequens, quod est veritas in oratione, quod significatur per verbum copulans extrema: quia nihil aliud est in propositione quod significet tempus, ad quod oporteat ex intellectu propositionis, vnionem extremorum referri. *Conclus. 3. Pro illo tēpore, quod significatur per copulā, est veritas orationis.*

Quarta conclusio est; verbum cuiuscumque temporis potest consignificare tempus, vel instans; patet: alioquin non posset exprimi conceptus de vnione extremorum præsenti, præteritâ, & futurâ. Si verò non posset consignificare instans præteritum, si verbum est præteritum: præsens, si est verbum præsens: futurum, si est verbum futurum, nulla propositio esset vera, in qua exprimeretur vnio extremorum; quæ non potest esse, nisi in instanti: vtpote nec ista, *anima fuit creata*; nec ista, *anima creatur*; nec ista, *anima creabitur*, essent veræ. Si etiam non posset consignificare tempus præsens, si est verbum præsens: & tempus præteritum, si est verbum præteritum: & tempus futurum, si est verbum futurum, nulla propositio esset vera, cuius extrema non possunt vniri, nisi pro tempore: & tunc nec ista esset vera, *cœlum mouebatur*, nec esset ista vera, *cœlum mouetur*, nec ista, *cœlum mouebitur*. *Conclus. 4. Verbū consignificat tēpus, vel instans, iuxta modū vnionis extremorum.*

Iuxta istam conclusionem dico, quòd verbum consignificare instans, vel tempus propriè dictum, (siue loquendo de verbo præsenti, siue præterito, siue futuro,) pertinet ad multiplicitatem tertij modi æquiuocationis, qui est secundùm diuersa consignificata dictionis, idem significantis: non autem copulatio extremorum pro instanti, vel pro tempore sunt causæ veritatis talis propositionis: quia nullus modus vnus est, qui includatur indifferenter in istis duobus: & ita oportet habere vnum commune, quando sunt causæ veritatis in consignificatis, sicut in significatis. *Tertiū modum, id est, æquè primò plura significare.*

Quinta conclusio, secundùm vnum modum dicendi, est, quòd est verbum, si est præsens, & consignificat instans, significat instans completæ prolationis totius orationis: quia pro eodem tempore intelligitur ipsa vnio, & conceptus extremorum, seu totius orationis, & totus conceptus intelligitur pro vltimo instanti. Si autem est verbum præsens, & consignificat tempus, consignificat tempus suæ prolationis, vel totum, vel partem, & secundùm hoc, si in vltimo instanti prolationis verbi, fieret generatio ignis, hæc esset vera, *ignis generatur:* hæc autem similiter, *cœlum mouetur*, vel, *ego curro*, si in toto tempore prolationis istius, vel in aliqua parte saltem maiori, vniuntur extrema, & secundùm hoc, ista nunquam erit vera, *ego bibo*, vel *ego dormio*, nec huiusmodi: quia non possunt esse veræ vt verba ista consignificant instantia: quia actus ille non potest esse in instanti: nec pro toto tempore prolationis orationis, nec pro parte illius vniuntur extrema; & ideò propositio illa semper falsa est. 16 *Conclus. 5.* *Hanc Doctor reijcit.*

Secundùm ista poneretur sexta conclusio, quòd in propositione de præsenti, vbi verbum significat instans præsens, significata omnium partium orationis debent intelligi pro vltimo instanti. Hoc probatur ex præcedenti, quia secundùm Philosoph. 1. Perihermenias, *esse significat compositionem, quam sine compositis non est intelligere:* ergo si copula copulasset pro vltimo instanti, pro illo necesse est intelligi significata omnium partium. *Conclus. 6. Hæc est falsa.* *Cap. 3.*

Et ex hoc ad propositum est septima conclusio, quòd cùm hoc verbum, *est*, non consignificet tempus, sed instans: quia vnio istorum extremorum prima est per virtutem infinitam; & per consequens, in instanti, sequitur quòd omnes partes istius orationis, & significata earum debent intelligi pro vltimo instanti orationis. *Conclus. 7.*

Ex hoc sequitur octaua conclusio, quòd hoc pronomen, *hoc*, demonstrabit pro vltimo instanti completæ prolationis: & tunc dicetur quòd demonstraret illud quod pro illo instanti est sub illis speciebus, vt sit demonstratio partim ad sensum, partim ad intellectum, & quo ad hoc omnino simpliciter, sicut dixit prior opinio, sed illud, quod demonstratur ad intellectum, & in recto, non demonstratur disiunctiuè, sed determinatè hoc, quod nunc continetur. 17 *Conclus. 8. Ly hoc demōstrat pro vltimo instanti prolationis.*

Nona conclusio est, quòd in singularibus est ordo secundùm ordinem vniuersalium. *Conclus. 9.*

Dari indiuiduum genericum.

Priùs enim quodcumque vniuersale potest intelligi descendere in proprium singulare, quàm contrahatur per differentiam aliquam ad aliquid inferius, tanquam ad speciem, vt sic habeamus ordinem istorum singularium, *hoc ens*, *hæc substantia*, *hoc corpus*, & sic deinceps vsque ad Socratem, hoc patet per Auicennam 1. *Physic. suæ:* quòd priùs videmus à remotis corpus, quàm animal, & animal, quàm hominem, &c. Quod non est intelligendum de vniuersali: quia visus non videt vniuersale; sed de singulari vniuersalioris.

A remotis priùs videtur corpus, quàm animal.

Concl. 10.

Ly hoc *in forma corporis demõstrat singulare entis.*

Et tunc est decima conclusio, quòd *hoc*, in proposito demonstrat singulare entis, & non per se singulare alicuius minùs vniuersalis, quàm ens. Quod probatur primò, quia rationabiliter quæritur de multis, quid est hoc? non teneri autem idem supponitur, & quæritur: igitur non supponitur per ly *hoc*, hoc lignum, vel hic lapis, quia illud quæritur. Nam responso isto dato, scilicet *lignum*, vel *lapis*, quietatur animus quærentis de illo singulari. De illo ergo singulari supponitur *hoc* tantùm, vt est singulare entis, & quæritur aliquid speciale, sub ente, & quodcumque speciale conueniens est ad responsionem, & hæc probatio stat in vnico verbo, quod ponitur *Exod.* 16. de *Manhu*, id est, *quid est hoc?* Alia probatio est, quasi Grammaticalis, quia adiectiuum in neutro genere, substantiuatum includit in se suum substantiuum, secundùm Grammaticos: non includit autem nisi *hoc*, quod est aliquid, vel ens: ergo, &c.

18 *Concl. 11.* Vndecima conclusio, quòd licèt ly, *hoc*, ibi non supponat per se, nisi singulare entis: tamen illud intelligitur pro singulari alicuius inferioris, & regulariter pro singulari, quod est corpus Christi: quia non est ibi in instanti vltimo, pro quo facit demonstrationem ens in aliquo singulari, nisi in hoc, quod est corpus Christi.

Concl. 12. Conclusio duodecima est, quòd non propter hoc erit sensus istius propositionis, *corpus meum est corpus meum:* quia alius est per se intellectus antecedentis, & consequentis; licèt subiectum antecedentis supponat pro subiecto consequentis. Quod patet, quia conceptus consequentis potest esse certus, & antecedentis dubius: non est autem idem conceptus certus, & dubius. Hoc etiam patet, conuertendo propositionem: quia alius intellectus est, *corpus meum est hoc*, id est, istud ens, & *corpus meum est corpus meum.*

Concl. 13. Decimatertia conclusio est, quòd secundùm istum intellectum, potest ista oratio esse effectiua, siue conuersiua: quia qui principaliter faceret in instanti, pro quo enunciat illud, quod ista oratio tunc signat, ipse principaliter conuerteret. Nam facere principaliter hoc ens esse corpus Christi, est realiter facere conuersionem, per quam corpus Christi accipit esse *hoc:* quia eadem est factio, quâ hoc ens fit corpus Christi, & quâ corpus Christi fit hoc ens, hoc est, fit ens quod est sub istis speciebus. Sed illa oratio dicitur esse conuersiua, quæ significatiuè agit pro illo instanti, pro quo conuertens agit realiter: ergo ista oratio est simpliciter effectiua.

Oratio quomodo cõuersiua.

S C H O L I V M.

Ex conclusionibus dictis, quas admittit, præter quintam, & consequentia ex ipsa, ostendit quomodo ista, hoc est corpus meum, *sit vera, & effectiua, nec æquiualeat huic,* corpus meum est corpus meum. *Ostendit etiam clarè rem conceptam, seu significatam intelligi habere* esse, *pro tempore, quod in verbo consignificatur, licèt conceptus orationis semper habeatur pro vltimo instanti prolationis, & hinc contra quintam conclusionem infert, quòd ly* hoc *demonstrat aliquid, quod est, quando profertur.*

19 Ex istis tredecim conclusionibus patet, qualiter ista oratio est vera, quia secundùm istas totus eius intellectus, & complexionis terminorum intelligitur pro vltimo instanti prolationis, & pro illo demonstrat hoc illud, quod tunc est sub istis accidentibus. Verum est autem, quòd istud est corpus Christi: & quòd non propter hoc conuertitur ista propositio, *corpus meum est corpus meum:* sed ista potest esse conuersiua, licèt illa non, quia illa denotat dici de singulari communioris, scilicet de hoc ente, quod est prædicatum: illa autem denotat dici de seipso in speciali. Propositio autem denotans de hoc ente aliquid primò dici, potest esse effectiua: sicut & ista, quæ denotaret de lapide, quòd ipsum primò est hoc ens.

Improbat quintã conclus. & sequentia ex ea.

Has omnes conclusiones possum concedere præter quintam, & alias inquantùm sequuntur ex ea. Nam verbum quando profertur, sicut tunc significat, sic tunc consignificat: & quando consignificat præsens, & non additur aliqua determinatio, per quam tempus consignificatum referatur ad àliud præsens, non videtur ex vi sermonis, quòd copulet pro aliquo instanti, nisi pro aliquo instanti prolationis ipsius verbi præsentis: nec

Verbũ præsens na con-

nec illa probatio, quæ ibi ponitur, cogit,quia etſi intellectus totius orationis non fiat per eam,niſi in vltimo inſtanti,ſicut expoſitum eſt in prima concluſione: tamen non fit conceptus vnionis extremorum tantùm pro illo inſtanti,ſicut patet in ſecunda concluſione. Hoc etiam patet, quia in propoſitionibus de præterito, & de futuro poteſt verbum copulare pro quocunque inſtanti præterito, vel futuro, quantumcunque diſtante ab oratione:& tamen ibi intellectus totius orationis non habetur,niſi in inſtanti completæ orationis,ſicut nec intellectus orationis,vel propoſitionis de præſenti,nec vniuerſaliter intellectus alicuius complexi.

Significat niſi pro aliquo inſtāti prolationis. At verbum de præterito & futuro, non conſignificat pro tēpore prolationis, alias omnes propoſitiones de præterito & futuro eſſent falſæ.

Per hoc etiam poteſt deſtrui illud, quod ſequitur ad iſtam demonſtrationem huius pronominis *hoc.* Nam ſi illud deberet intelligi pro tempore,vel inſtanti,pro quo eſt compoſitio, & compoſitio non intelligitur pro vltimo inſtanti prolationis totius orationis,ſed pro inſtanti prolationis huius verbi *eſt*, ſequitur, quòd demonſtratio pro eodem intelligitur.

Eſt autem & alia difficultas circa prædicta,& ſpecialiter de illa demonſtratione. Nam pronomen demonſtratiuum,quando profertur,ſignificat quod demonſtrat: ergo ſignificat illud quod tunc eſt demonſtrabile. Sed tunc nihil eſt ibi demonſtrabile ad ſe nſum, niſi accidentia,nec ad intellectum,vt videtur,niſi quod ſubeſt accidentibus. 20

Demonſtratiuum, quādo profertur ſignificat quod demonſtrat.

Poteſt ergo dici aliquantulum aliter, quòd de virtute ſermonis non habetur, quòd conceptus propoſitionis de præterito, ſiue vnio extremorum intelligatur præcisè pro vltimo inſtanti totius orationis:ſed ſi intelligitur pro inſtanti, magis debet intelligi pro inſtanti completæ prolationis ipſius verbi. Partes etiam quando proferuntur ſignificant;& ſi natura ſignificationis earum eſt talis, quòd non extendit ſe, niſi ad aliquid, quod eſt præſens quando ſignificat, oportet illud ſignificatum eſſe præſens,quando partes proferuntur. Verumtamen benè poſſibile eſt, aliquem determinare ſe ad exprimendum aliquem conceptum complexum,pro inſtanti, & conceptus omnium partium illius conceptus,accipi pro illo eodem inſtanti vltimo prolationis. Hoc enim modo, diſputantes determinant ſe ad proferendum intellectus ſuos in ſuis reſponſionibus ad idem inſtans; alioquin nunquam reſpondens poteſt redargui, quantumcunque concederet contradictoria.

Ex vi ſermonis non habetur, quòd vnio extremorū intelligatur pro vltimo inſtāti prolationis.

SCHOLIVM.

Oſtendit exemplis, quomodo oratio ex vi ſermonis non ſignificet rem eſſe pro vltimo inſtanti prolationis, benè tamen ex intentione proferentis.

Et ſi quis alteri velit exprimere conceptum ſuum per orationem de præſenti,non cauſabit in eo conceptum de virtute ſermonis pro vltimo inſtanti prolationis: ſed poteſt ſibi exprimere,aut exponere, quod pro illo inſtanti proferat. Et tunc ex tali expoſitione, non ex virtute ſermonis,conciperet illam vnionem extremorum pro illo inſtanti. Sed ſi ipſemet proferens intenderet per ſuam propoſitionem aliquid cauſare,ſicut etiam poſſet intendere exprimere conceptum ſuum pro vltimo inſtanti, ita poſſet intendere cauſare illum effectum pro illo inſtanti. Si etiam ad prolationem orationis iſtius intendentis aliquem conceptum,& omnes eius partes accipi pro aliquo inſtanti,aliquis alius videns intentionem eius,vellet aliquid cauſare, poſſet cauſare pro vltimo inſtanti, pro quo intendit ille omnia ſignificare. Et hoc modo, licèt non ſit manifeſtum de virtute ſermonis illud quod dictum eſt priùs in quinta concluſione, & cæteris ſequentibus de vltimo inſtanti prolationis:tamen manifeſtum eſt,illa poſſe intelligi, quantùm ad intentionem exprimentis, & in ſe,& inquantùm eſt miniſter Dei, qui videns intentionem ſuam, poteſt illi orationi aſſiſtere ad agendum,eo modo,quo ipſa ſecundùm intentionem proferentis ſignificat. 21

Exemplis oſtēdit quomodo ex intētione proferentis ſignificetur ſignificatum orationis eſſe pro vltimo inſtanti prolationis.

Sed ſiue illa via teneatur, quòd de vi ſermonis tota oratio debet referri ad vltimum inſtans ſermonis,vel prolationis:ſiue iſta quòd hoc non ſit ex virtute ſermonis,ſed ex determinatione proferentis:& hoc non tantùm in ſe,ſed in ordine ad principale,agens aſſiſtens ad agendum:& ſi ſaluetur vno modo,vel alio, quòd iſta propoſitio eſt vera, id eſt, ſecundùm octauam concluſionem,& cæteras,quæ ſequuntur, à quibus non diſcordo;remanet difficultas communis vtrique modo,quomodo iſta propoſitio eſt vera pro vltimo inſtanti.Nam ſecundùm vtramque viam,etſi ſit vera pro vltimo inſtanti,non tamen priùs naturaliter,quàm conuerſio ſit completa: quia priùs naturaliter oportet rem eſſe, quàm oratio ſit vera. *In eo enim quòd res eſt,vel non eſt,eſt oratio vera,vel falſa*, ex Prædicamentis: non ergo iſta veritas præcedit naturaliter conuerſionem, ſed ſequitur, & per conſequens,iſta oratio vt vera,non eſt conuerſiua. 22

Concordat cū D. Tho. & Varr. ſed mouet difficultatem, quòd priùs res eſt,quàm oratio ſit vera. cap. de ſubſtantia.

SCHOLIVM.

Resoluit, licet disputatio præmissa sit subtilis, & Logica, sufficere Theologo dicere, quòd Deus vtitur illâ propositione, Hoc est corpus meum, *vt signo sensibili ad causandam consecrationem, quæ sequitur in vltimo instanti, & sic priùs fit consecratio, quàm oratio est vera, atque adeò non causat vt vera, sed vt neutra. Quòd si Logicè contendas quòd causat vt vera, hoc saltem vt certum tenendum, quòd ipsa vt signum vocale facit consecrationem per Dei assistentiam. Eodem modo dicendum est de forma calicis, sicut dictum est de forma corporis.*

23 *Notatur vt additio vsque ibi, breuiter, sed falsò.*

Propter hoc dico, quòd tota illa disputatio in tredecim conclusionibus, & earum probationibus, vel improbationibus, subtilis est, & Logica de veritate huius propositionis, saluanda: sed Theologo sufficit, quòd ista oratio, vt est tale signum sensibile, institutum à Deo, est instrumentum Dei ad consecrationem illam, quæ sequitur in vltimo instanti, ita quòd Deus assistit sibi, tanquam cuidam dispositioni præuiæ efficaci, vt eâ completâ causet talem effectum inuisibilem. Non autem ipsa veritas præcedit, vt talis dispositio actionem Dei: quia est vt signum sensibile in *fieri*, & per consequens, in tempore non intelligitur habere suam propriam veritatem. Quando etiam habet eam, illa veritas sequitur ordine naturæ actionem Dei.

Oratio sacramentalis non causat, vt vera.

Breuiter ergo diceret Theologus, quòd qualitercunque Logicus saluet istam propositionem esse veram; saltem non est oratio sacramentalis vt vera: sed vt tale signum sensibile præcedens fortè tempore, & ad minùs naturaliter suam veritatem: sicut dispositio continua in tempore præcedit vltimum instans, & conditionem cuiuscunque in vltimo instanti: causa etiam præcedit conditionem causati.

Et si quæras tunc, qualis, aut vt vera, aut vt falsa est propositio conuersiua? Dico, quòd neque sic, neque sic: sed tantùm vt est propositio neutra, & prior naturaliter, & fortè tempore, suâ veritate.

Propositio prior sua veritate. Oratio an prior tempore suo cõceptu.

Ista autem prioritas probatur sic, quia omne fundamentum priùs est naturaliter relatione suâ accidentali: propositio autem, seu conceptus est fundamentum respectu veritatis, quæ est relatio accidentalis: quia potest inesse, & non inesse, sicut potest esse conformis, & difformis rei. Socrate enim sedente, vera est oratio, quæ dicit Socratem sedere, vt dicitur in Prædicamentis: ergo prior est naturaliter conceptus orationis, vt in se talis, quàm vt verus. Adhuc etiam prior duratione est ipsa oratio vt variabilis, & in *fieri*, quàm conceptus eius causatus per eam, eo modo, quo tempus dicitur esse prius suo vltimo instanti terminante.

Istud etiam de prioritate naturali conceptus ad veritatem, patet manifestè in addiscente. Priùs enim aliqua conclusio non demonstrata concipitur à discipulo, & tunc quidem vt neutra: & tamen totus per se eius conceptus percipitur, vel concipitur. Secundò, demonstratione ad ipsam applicatâ concipitur, vt vera.

24 Et istud patet euidenter, quia posset Deus instituisse aliquam orationem non significatiuam, ad cuius prolationem à ministro, ipse assisteret ad causandum effectum in fine prolationis: ergo qualitercunque sit de illa dispositione Logica, qualiter ista propositio est vera, hoc est, tenendum pro certo, quòd ipsa vt signum vocale, & in *fieri* extrà est signum efficax respectu consecrationis: quia dispositio præuia cui Deus ex pacto assistit ad causandum effectum efficaciter in termino, siue ipsa propositio significet talem effectum (quod verum est in proposito, & congruum, & hoc nudè, scilicet nec vt vera, nec vt falsa, scilicet inquantùm est dispositio) siue significet illud, vt propositio vera, & hoc, vel pro tunc, quando est dispositio, vel pro instanti illo, pro quo causabitur illud, ad quod est dispositio: & hoc vel priùs naturaliter, quàm in illo instanti causetur ille effectus, vel posteriùs naturaliter.

25 *Primò est conceptus orationis neuter, secũdò Deus cõuertit, tertiò est veritas.*

Posset quidem hìc aliter distingui, scilicet, quòd in vltimo instanti prolationis primò secundùm ordinem naturæ, est conceptus propositionis, vt neuter: secundùm, ad illum sequitur operatio diuina causans illud, quod omnino designat: tertiò, sequitur veritas huius conceptus: & sic non tantùm oratio vt vocaliter, & continuè prolata, prior est veritate: sed etiam vt habens suum conceptum proprium, licèt non vt verum: sed istud implicat quædam pertinentia ad illam disputationem Logicam de veritate propositionis, vel de conceptu propositionis pro vltimo instanti, & nihil necessarium facit ad istam orationem, vt sacramentalis: quia ille conceptus, qui ponitur haberi per istam in vltimo instanti nullo modo est instrumentum Dei ad illam actionem Dei, quæ ponitur sequi in secundo instanti naturæ: quia Deus ad operationem suam non vtitur aliquo sacramentali, nisi sensibili.

Sic

Sic ergo breuiter sufficiat ministro non disputanti tunc, pro quo intelligitur oratio, intendere proferre istam orationem eo modo, quo Christus instituit eam proferendam: & sic habetur intentio debita, & instrumentum debitum, scilicet illa oratio prolata, cui instrumento à tali agente adhibito, Deus assistit ad causandum in vltimo instanti talem effectum.

Ex istis patet de intellectu formæ consecrationis super vinum: quia omnino similis posset esse disputatio Logica, & certitudo Theologica. Quòd autem hìc ponitur calix, hoc ideò fit, quia consecratur sanguis in ratione potus: liquor autem non habet rationem potus, nisi vt in vase, nihil autem tale ponitur in ratione, vel consecratione corporis, quia corpus conficitur vt cibus; solidum autem habet rationem cibi, licèt non sit in vase. *Calix cur dicitur in consec.*

Ad primum argumentum patet, quòd ly *hoc*, demonstrat singulare entis, non panem, nec accidentia: quia demonstrat pro instanti completæ prolationis orationis, & hoc, vel ex virtute sermonis, secundùm quintam conclusionem, vel ex intentione proferentis, secundùm aliam viam. 26 *Ad arg.* 1.

Nec ista est eadem illi, *Corpus meum est corpus meum*, sicut patet ex conclusione 13. Et hoc patet, quia ista propositio posset esse conuersiua, *hoc est ignis*, non tamen ista, *ignis est ignis*: quia quod facit hoc ens esse ignem, facit quandam conuersionem, non tamen sic de igne esse ignem.

Ad secundum, patet quòd ly *enim*, ponitur ad faciendum continuationem in illis verbis, ne singula verba ibi possent quasi disiuncta statim proferri. *Ad* 2.

Ad tertium, concedo, quòd ly *meum* oportet, quòd ex virtute sermonis denotetur referri ad personam Christi: hoc autem non est, nisi fiat priùs mentio de Christo, in cuius persona proferuntur hæc verba: sicut si dicerem, Christus dixit, *Mea doctrina non est mea*, de * veritate istius propositionis significaretur, quòd ly *mea*, refertur ad Christum: non autem sic, si quis non præmissâ locutione de Christo, statim diceret, mea doctrina, &c. Ad duo argumenta contra formam consecrationis sanguinis, patet in corpore quæstionis. *Ad* 3. **al. virtute.*

COMMENTARIVS.

41 *Litera continet 13. conclusiones.*

ALiter ergo potest dici, &c. Hìc deinceps, iuxta varios modos opinandi Doctorum, subiicit tredecim conclusiones, quas probat suis fundamentis: deinceps explicat, & applicat ad propositum, vsque ad §. *Propter hoc dico*, &c. vbi explicat conclusionem Theologicè, quâ formâ est instrumentum conficiendi Sacramentum. Textus est clarus: quia autem sine prolixitate non potest discurri ad singulas conclusiones, & sine confusione per intertexta segmina nequiret continuari discursus, ideò pro commoditate lectoris reducenda erit quæstio ad suum scopum principalem, qui est de veritate tam speculatiua, siue Logica, quàm de veritate practica formæ, & ordine vtriusque inter se inuicem. Multa in illis conclusionibus differit Doctor ex opinione aliorum magis, quàm propria.

42 *Duo puncta difficultatis.*

Duo autem potissimùm occurrunt circa veritatem speculatiuam: primum est pro quo supponunt, *hoc & hic*, pronomina demonstratiua: secundum est, pro quo instanti copulat verbum, & verificatur de rigore sermonis: tertium addam, vnde rigor sermonis sit petendus.

Prima sententia pronomen supponere pro materia.

Prima sententia, quoad primum, est pronomen *hoc* supponere pro pane, quem habet præ manibus Sacerdos, vt sensus sit: significatum per ly *hoc* esse corpus Christi: hæc tribuitur Alens. 4. *part. q.* 10. *m.* 4. sed intendit Alensis sensum conuersiuum, id est, designando panem conuertendum in corpus Christi, quem sensum refert in intentionem Sacerdotis, à quo opus Sacramentorum dependet. Eandem sententiam refert S. Bonauentura *in* 4. *dist.* 8. *part.* 1 *art.* 1. *quæst.* 1. quam putat cæteris, quas allegat, magis probabilem; sed dicit ly *est*, non sumi in sensu identico, sed conuersiuo, nempe transire panem in corpus Christi. *Alensis.* *S. Bonau.*

Secunda sententia supponere pro indiuiduo vago.

Secunda sententia docet aliquid commune corpori, & pani designari per ly *hoc*, per modum indiuidui vagi, de quo enuntiatur corpus Christi. Altissiodorensis probabilem putat *lib.* 4. *sum. tract.* 5. *cap.* 2. non longè à fine: sequitur Ægidius *theorem.* 42. Paludanus *in* 4. *dist.* 8. *quæst.* 3. *art.* 1. Capreolus *eadem dist. quæstione vnica, art.* 3. *ad* 1. *Scoti, contra quintam conclusionem.* Sotus *dist.* 11. *quæst.* 1. *art.* 5. Viguerius *de institut. Theologicis, c.* 19. Victoria *in summa, num.* 75. Ledesma *q.* 19. *art.* 5. Bellarminus *lib.* 1. *de Eucharistia, cap.* 11. & alij. Altissiodor. Ægidius. Paludanus. Capreolus. Sotus. Viguerius. Victoria. Ledesma. Bellarm.

Tertia sent. designare species.

Tertia sententia est designare species sensibiles; tribuitur D. Thomæ, & eam tenet Richardus *art.* 13. Quarta sententia est designare corpus Christi, vt in se est: hanc indicat Ocham *quodlibeto* 2. *quæst. vltima*, sequitur Maior *dist.* 8. *quæst. vnica.* Denique ex iis, qui designari corpus, seu id quod in fine prolationis est sub speciebus asserunt, alij dicunt pronomen sumi adiectiuè, alij substantiuè: primum docet Vasquez *disp.* 201. *cap.* 4. Noster Doctor asserit ly (*hoc*) denotare indiuiduum entis, quod contrahitur ad corpus Christi, & sumi substantiuè: ita *conclus.* 8. *&* 9. D. Thom. Richard. Ocham. Maior. *Pronomen adiectiuè sumi.* *Quarta sententia Doctoris.*

43 *Prima conclusio designari contentum.*

Prima conclusio ly (*hoc*, & *hic*) denotant aliquid, quod est sub speciebus in fine prolationis; ita, vt demonstratio referatur ad terminum, qui subest in fine prolationis. Hæc communis est, licèt varient Doctores in modis interpretandi ipsam. Probatur: quia demonstratio refertur ad sensum, non solùm ad intellectum; quia designat

id

id quod sensui obiicitur: ergo aliquid non commune, & indifferens; sed determinatum sensibile. Deinde subiectum refertur ad prædicatum; ergo determinatè ad ipsum supponit: vt quando dico, homo est albus, non supponit subiectum nisi determinatè pro habente albedinem: in proposito *corpus meum* est prædicatum, ergo subiectum determinatè respectu eius debet sumi; non autem indifferenter respectu ipsius, & aliorum. Duplex ergo determinatio in proposito habetur; alia ex significatione demonstrationis, qua semper aliquid determinatum respicit; alia ex limitatione, quam habet respectiuè ad prædicatum.

Duplex determinatio forma.

Trident.

Confirmatur ex Trid. sess. 13. cap. 2. *Quoniam autem Christus Redemptor noster corpus suum, quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit*, &c. & sic etiam Patres, qui ex vi demonstrationis, & sermonis colligunt præsentiam corporis Christi, intendunt. Oportet ergo ly *hoc*, supponere respectiuè ad corpus Christi determinatè, non pro aliquo communi, vt dicit secunda sententia: ex quo sequitur etiam non designare species, in recto saltem, quia species nequeunt recipere prædicationem corporis Christi de ipsis in recto, prout hîc prædicatur: in obliquo autem connotat species, quia non denotat corpus Christi absolutè, sed vt contentum sub speciebus, qui est sensus Patrum, & Tridentini, probantium ex vi verborum realem præsentiam Christi sub speciebus. Ex hoc etiam reiicitur sententia Ocham & Maioris, quia corpus Christi, vt in se est absolutè, non cadit sub sensum Sacerdotis mediantibus speciebus.

Non designat species in recto.

44 *Secunda conclusio.* ly *hoc* denotat indiuiduum determinatum entis, & substantiuè sumitur; ita Doctor *conc.* 10. Et ad primum argumentum. Probatur prima pars, supponendo gradus superiores descendere in propria singularia, vt experientiâ constat, videnti aliquid de longè sub ratione determinati entis, sine eo, quòd discernat speciem eius; deinde sub ratione corporis animalis, & sic de reliquis: ly *hoc* autem non denotat aliquam speciem particularem entis, aliàs nequiret demonstrare totum genus entis: eius ergo significatum est denotare indiuiduum aliquod indeterminatum entis, vel quamcunque rem sub determinato conceptu entis.

Secunda conclusio. Designare indiuiduum entis, & substantiuè sumi pronomen.

Caietan.

Vasquez.

Contra hoc obiicit Caietanus, quòd tunc pronomen non magis designaret Christum, quàm species: vrget Vasquez quasi ad hominem; quia Scotus asserit ens esse prædicatum vniuocum respectu substantiæ, & accidentis, id sequi. Sed hæc friuola sunt, quia licet ly *hoc*, non determinet corpus Christi sub formali conceptu corporis, determinat tamen sub formali conceptu entis determinati, non communis; neque sub disiunctione huius, aut illius, sed simpliciter determinatè; vt rectè Doctor *conclus.* 8. Vnde quando dico: hic currit, non supponit pro quocunque indiuiduo entis, sed pro illo determinato, cui competit prædicatum: per ly ergo *hoc* in dicta propositione denotatur corpus Christi sub determinato conceptu entis; & sic propositio non est identica, qualis hæc, *Corpus meum est corpus meum*; sed formalis, quia subiectum aliter importat prædicatum, aliter ly *corpus*. Quòd autem substantiuè sumatur ly *hoc*, & non adiectiuè, patet: quia propositio est de tertio adiacente: ergo subiectum eius in sensu logico debet sumi substantiuè; quia prædicatum habet rationem adiacentis, & formæ; sicut quando dicitur, *Petrus est corpus*; ly *corpus* adiectiuè sumitur in rigore logico, licèt apud Grammaticos sit substantiuum: ergo necessariò subiectum, ad quod refertur, debet sumi substantiuè, alioquin non terminaret dependentiam eius, vt est forma logica. Deinde adiectiuum sumptum absolutè, seu per se positũ, neutraliter sumitur substantiuè: sed ly *hoc* sic sumitur in illa propositione, quia ponitur ex parte subiecti sine vlla determinatione adiecta, & per modum subiecti: ergo, &c. Dices in forma calicis ponitur pronomen masculinum: vt, *Hic est calix sanguinis mei.* ergo adiectiuè sumitur; & consequenter similiter ly *hoc* in forma corporis sumi potest adiectiuè.

Soluitur obiectio.

Sumi pronomen substantiuè.

Obiectio difficilis.

Respondet Iansenius cap. 131. Concordiæ in illa: *Hic est sanguis meus*, rectè posse verti formam consecrationis sanguinis, per pronomen neutrum: *Hoc est sanguis meus*: tum quia in Græco est neutrius generis τῦτο, tum quia Cyprianus in epistola ad Cæcilium, ita legit: *Bibite ex hoc omnes, hoc est enim sanguis meus*, &c. Cæterùm meliùs dicitur in sensu grammaticali sumi adiectiuè, quia τῦτο refertur ad ποτήριον, quod sonat Latinè calicem, ac proinde cum illa particula ex hoc referatur ad calicem, quòd in Græco neutrum est, sic rectè effertur in genere neutro: similiter αἷμα, quod Latinè sanguis dicitur, est generis neutri apud Græcos, nec mirum est, quòd demonstratiua particula similiter ponatur in neutro propter concordiam: rectè ergo Latinus interpres seruauit eandem in sua versione, iuxta proprietatem linguæ Latinæ. 45

Responsio Iansenij.

Ad argumentum respondetur, ly *hic* in rigore logico sumi substantiuè, quia masculinus etiam articulus, seu quodcunque nomen masculinum absolutè prolatum importat suum substantiuum, vt patet in diuinis, & docet Doctor in 1. dist. 12. quæst. 1. §. *Iuxta quæstionem istam.* Id autem maximè verum est in hac propositione, in qua articulus masculinus ponitur vt subiectum, quod semper substantiuè sumi debet, respectiuè ad prædicatum, quod habet rationem formæ apud Logicos, & adiacentis. Vide Symbolum Athanasij, vbi masculinum numeratur substantiuè sumptum, *non tres immensi*, &c. 46

Soluitur obiectio.

Pronomen hic sumi substantiuè.

Secundum, quod circa significationem formæ discutiendum occurrit, est, pro quo instanti copula vniat extrema ad inuicem: nam secundùm Philosophum 1. *Perihermenias, cap. 3. in fine, esse* significat compositionem, quæ nequit esse sine compositis. Aduertendum itaque, aliud esse instans prolationis, aliud verò instans, pro quo vnit extrema verbum, vt in hac propositione: anima fuit creata, anima erit creata, vbi prolatio est secundùm tempus præsens, vnio autem extremorum pro præterito, aut futuro, non pro præsenti: veritas autem propositionis dependet ab vnione extremorum pro instanti, pro quo vniuntur, non pro quo proferuntur: tota ergo difficultas est, vtrùm propositio de præsenti pro instanti prolationis copulæ intelligatur vnire extrema? si vnit pro instanti quo profertur, an verò pro instanti completæ prolationis. 47

Secunda pars de suppositione copulæ.

Duplex instans verbi.

Circa resolutionem huius, Doctor posuit tredecim conclusiones, quas apud ipsum in textu videre licet, in quibus principalis resolutio est, quòd verbum, quando extrema vnit pro præsenti instanti, debet intelligi, pro instanti completæ prolationis, vel certè, quòd ex rigore sermonis sic intelligi possit, vel ex intentione proferentis, quando

Resolutio Doctoris in corpore.

quando significat tempus intelligi debere pro aliqua parte illius temporis, vel completæ prolationis, vel antea fieri vnionem. Vasquez, Soto, & Caietanus carpunt Doctorem, quod dubitauerit, an de rigore sermonis verbum significans instans debeat referri ad instans completæ prolationis (quia id certum esse volunt ipsi) an verò ad instans prolationis ipsius verbi.

Vasquez. Sotus. Caietan.

Eorum sententia.

48 Cæterùm nihil adducunt, quo id impugnent solidè, neque rationibus dubitandi respondent quas exprimit Doctor: imò & Caietanus de significatione speculatiua docet id verum esse, non autem in practicis. In primis Doctor non reprobat illam sententiam, sed sequitur, nam infrà postquam asseruit alteram secundùm aliquos, nempe ex intentione proferentis, non autem ex vi sermonis vnionem referri posse ad vltimum instans prolationis completæ: subdit infrà, *Si saluatur*, inquit, *vno, vel altero modo quòd ista propositio sit vera, id est, secundùm octauam conclusionem, & cæteras, à quibus non discordo*, &c.

Sententia vera Doctoris explicatur.

Octaua autem conclusio est, *Quòd pronomen hoc demonstrabit pro vltimo instanti completæ orationis*, &c. non demonstraret, nisi verbum pro illo instāti copularet extrema, quorum alterum est pronomen demonstratiuum *hoc*, vel *hic*. Vasquez dicit Scotum peculiarem sententiam excogitasse: sed hoc patet falsum: nam iuxta duas sententias, quarum vna dicit verba formæ significare quidquid significant independenter ab intentione proferentis: & hæc est D. Thomæ: nam hac ratione impugnat sententiam Alensis in priori parte quæstionis expressam, quia nempe sermoni intentio proferentis accommodatur, non econtrà, quasi dicat verba formæ habere ab institutione significare, non autem ab intentione proferentis. Ex altera parte, vt præmissum est, Alensis docet verba formæ recipere determinationem à proferentis intentione, cui subiiciuntur: supposito ergo vtroque hoc modo dicendi aliorum, docet Doctor, quomodo propositio illa pro vltimo instanti completæ prolationis copulet extrema, pro quo in re primum copulata sunt, quia tunc primum fit præsens corpus Christi.

Octaua conclusio eius declaratur.

Duæ sententiæ de instāti verbi & modo supponēdi.

49 Addit Vasquez propositionem illam iuxta primariam vocum significationem falsam esse secundùm Doctorem: sed certè neque Doctor id dicit, neque sequitur ex illa sententia, quæ assereret ex intentione proferentis posse propositionem, eiúsque copulam referri ad instans completæ prolationis: nam hæc sententia diceret orationem in significando recipere determinationem à proferente, & consequenter in consignificando, quod frequentissimum est apud modernos proloquium, etiam quoad formas ambiguas Sacramentorum, quæ in diuerso sensu verificari possint: vnde in eo casu nata essent eum sensum facere de rigore sermonis, quatenus subest sermo intentioni proferentis eiúsque determinationi, quam daret ipsa intentionis determinatio: propositio ergo illa, quæ indifferens esset, vt significaret pro aliquo præsenti, extrema vnita esse, determinatur per proferentem, vt significet determinatum præsens completæ prolationis: ergo non esset falsa pro aliis instantibus, quia pro aliis non haberet completam, aut determinatam significationem, quod requiritur vt insit ipsi veritas, aut falsitas determinatè. Diceret præterea voces significare primò conceptus, & modum sequi concipiendi res, & secundariò significare res ipsas ad extrà: ac proinde determinari significationem vocum ad conceptum, & modum concipiendi: ideóque verbum ex modo significandi, quo subordinatur conceptui, per quem regulatur intentio proferentis, supponeret pro instanti determinato vnionis, quod concipitur, & pro quo intenditur vnio extremorum fieri, & non pro alio. Vnde si per consequentiam rei loquitur Vasquez, malè discurrit, neque rationes, quibus ipse, aut alij vtuntur, necessariò concludunt; quia, inquiunt, sermo est accommodatus audienti: communiter autem intelligitur propositio affirmari pro vltimo instanti completæ prolationis: hæc, inquam, ratio nihil concludit, quia non probant, an illa communis acceptio sermonis fundetur in sola eius institutione, an etiam, vt subiacet intentioni proferentis, vel an institutio sit talis, vt primò respiciat rem sine ordine ad intentionem.

Obiectio Vasquez refellitur.

Quoniam ergo magis placet rigorem sermonis ab institutione desumi, non ab intentione proferentis, alia via quærendum est, quomodo illa propositio de rigore sermonis sit vera, vt vim habeant argumenta contra hæreticos facta ex Conciliis, quæ id asserunt: nam moderni magis supponunt ex illo vulgari, quia nempe communi acceptione sic accipitur propositio pro vltimo instanti completæ prolationis verificari, quam probant. Suppono itaque primò sermonem accommodatum esse rei significatæ, non econtrà: habet enim rationem signi, quòd debet, vt sit verum referri ad suum signatum prout est, aut concipitur esse, iuxta varios modos opinandi de significatione vocum: hinc verbum significat cum tempore, quia significat formam in *fieri* per ordinem ad mensuram extrinsecam in reipsa, nomen significat sine tempore eandem formam, quia significat eam per modum habitus, sine ordine ad mensuram extrinsecam. Idem patet vlteriùs, quia propositio de verbo præsenti significat aliquando cum tempore, id est, copulat extrema pro tempore, aliquando verò pro instanti, aliquando verò sine ordine ad tempus, aut instans. Exemplum primi, *Petrus est currens*: exemplum secundi, *Petrus est albus*: exemplum tertij, *Petrus est animal*. 50

Rigor sermonis ex institutione est.

Institutio sequitur naturam rei.

Modus significandi verbi.

Verbum copulat iuxta naturam extremorum.

Hæc diuersitas non oritur ex vario modo significandi, aut copulandi verbi, sed quia copulat iuxta naturam, & exigentiam extremorum, quorum alia sunt in tempore, alia verò in instanti, alia ab æterno vnita independenter à tempore, & instanti.

Addo præterea quòd dictiones in propositione aliter significent, quàm extra orationem, nam extra orationem significant absolutè sine limitatione, quæ prouenit ex adiecto: in oratione autem, vt determinant se inuicem, & componunt integram orationem: vnde in propositione debent referi ad illud, ad quod copula, quæ forma est, refertur, & prout exigit natura rei substratæ.

Diuersa intra orationem significatio, & extra.

Ex his ergo resolutiuè dico illam differentiam determinatam temporis significari per copulam, quam exigit natura rei: exemplum est de præterito & futuro, verbi gratiâ, *Petrus fuit mortuus*: *Antichristus erit*. hæ propositiones sunt veræ, non quatenus referuntur ad quodcunque instans temporis præteriti, verbi gratiâ ad illa, quæ præcesserunt Petri mortem, quia esset propositio falsa; aut illa instantia, quæ in futuro consequeretur esse Antichristi, ex eadem ratione, sed quatenus dicūt ordinem determinatum ad illud instans, in quo habuit 51

Resolutio.

habuit illa de præterito, habebit illa de futuro suum *inesse*: quia propositiones de præterito, & futuro sunt veræ, quatenus referuntur ad aliquod præsens de *inesse*, in quo extrema vniuntur: ex qua ratione sequitur, quòd illæ propositiones de rigore sermonis ad illud instans, seu tempus referantur, & pro illo verificentur tantùm.

Mensura rei significatur per copulam. Eodem modo dico, quòd, cùm oratio, seu propositio de præsenti successiuè proferatur in tempore, in quo plurima sunt instantia, quando vnit pro instanti, potest vnire pro quolibet instanti, & sic intelligi de rigore sermonis, si id natura rei exigat: vnde ex eodem rigore, ad illud determinatum instans vnit, & refertur copula, quod extrema exigunt, inquantùm vnita sunt: quòd autem omnia illa instãtia, quæ currũt durante prolatione, spectant ad tẽpus presens orationis, patet, alioquin nunquam propositio potuisset vnire pro instanti, quia eius prolatio semper est in tempore, tanquam in duratione: sufficit ergo vt extrema sint vnita, vel pro toto tempore prolationis, vel pro aliqua eius parte, vel instanti, siue sit prolationis completæ, siue non, vt possit significari per verba de præsenti vnio.

52 *Propositio practica ad vltimum instãs prolationis refertur.* Ad propositum ergo, propositio practica, & factiua sui termini exigit, vt compleatur tota prolatio, antequam terminus ponatur, qui ponitur in instanti completæ prolationis, tanquam effectus orationis, & sequitur ex natura rei veritatem propositionis affirmantis, & demonstrantis eius præsentiam debere referri ad vltimum instans completæ prolationis, pro quo tantùm nata sunt vniri extrema: & hinc patet veritas illius propositionis ex rigore verborum, non quia ita homines communiter tantùm intelligunt, sed quia ita vigor sermonis accõmodatus naturæ rei exigit intelligi: sæpè enim impropria locutio habet apud homines significare ex communi vsu, & interpretatione, figuratè tamen, & non propriè, vt prata rident: ego bibo, ego taceo; non quia de rigore sermonis id significant, quod communiter intelligitur, sed quia id intendere proferentem communiter intelligitur, quod per verba tamen non significatur de rigore sermonis: sit ergo

53 *Tertia conclusio.* *Tertia conclusio*, verbum *est* copulat extrema propositionis vltimo instanti completæ prolationis, ad quod instans refertur etiam demonstratio: prima pars patet ex dictis, quia hæc propositio est practica, & factiua sui significati: ergo non priùs significatum est, quàm compleatur ipsa propositio in *esse* per prolationem. Si autem loquamur de significatione speculatiua, probatur similiter, quia hæc refertur ad extrema pro instanti vnionis ipsorum, sed hæc contingit tantùm pro instanti completæ orationis: ergo pro tunc tantùm verificatur. Patet etiam conclusio quoad secundam partem, quia pronomen demonstratiuum non demonstrat corpus Christi præsens nisi mediante copulâ, & prædicato limitante, quia *talia sunt subiecta, qualia permittũtur à prædicatis*: hæc omnia referuntur ad vltimum instans completæ prolationis: ergo pro tunc demonstrat, quia id exigit natura rei subiectæ, & veritas propositionis.

Quarta conclusio, hæc propositio, non inquantùm vera, vel falsa, causat effectum, sed inquantùm significatiua, & neutra in veritate, & falsitate. Hæc est contra Caietanum 3. *part. quæst.* 78. *art.* 5. & Sotum *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 1 *art.* 5. vbi oppositum putant esse D. Thomæ. Eam tenet Doctor loco citato, post decimamtertiam conclusionem, versu, *Propter hoc dico*, &c. quem sequitur Vasquez *disp.* 202. *cap.* 2. 54 *Veritas practica forma.*

Præfati authores diuerso modo explicant suam sententiam; nam Caietanus distinguit veritatem practicam, & speculatiuam, asserens illam priorem esse conuersione, & aliud non esse, quàm ipsam efficaciam formæ, speculatiuam verò posterius se habere. Soto contra vtramque priorem esse contendit, & formam omnino causare, inquantùm vera est. Probatur conclusio, priùs est facta conuersio, & corpus Christi præsens, quàm sit verum esse præsens: ergo omnis propositio affirmans esse præsens ante conuersionem, est falsa: ab eo enim, quo res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa: neque distinctio Caietani conducit, quia veritas practica in tantum à speculatiua distinguitur, quòd signum practicum sit factiuum sui significati; veritas tamen eius consistit in connexione cum suo significato præsenti: vnde signum, quod dicitur dubium, aut æquiuocum, tale dicitur, quia non semper habet præsens suum significatum: signum verò certum, & infallibile ex coniunctione infallibile, & certa ad suum significatum. *Est prior speculatiua.* *Distinctio vtriusque.* *Signum æquiuocum.*

55 Minùs vera est opinio Soti, quia, vt suprà asseruimus, veritas speculatiua illius propositionis fundatur in efficacia formæ; vnde prolata forma à non Sacerdote super materia, esset falsa speculatiuè & practicè: ergo forma non supponitur vera speculatiuè, nisi inquantùm significat practicè, causando suum effectum. Ex his patet secunda pars conclusionis, nempe formam, quà significatiua est practicè, causare effectum, & conuersionem panis in corpus Christi: de quo infrà latiùs *dist.* 11.

Obiicies formæ Sacramentorum efficiunt inquantùm veræ: ergo & hæc. Respondetur, formas Sacramentorum efficere, inquantùm significant, id est, continent virtute suum effectum: vt colligitur ex Tridentino *sess.* 7. variis canonibus: veritas eorum fundatur in hac significatione practica, seu efficacia ipsa formæ: negatur ergo antecedens; vnde Patres quando colligunt præsentiam Christi ex veritate formæ, & vi verborum, colligunt à posteriori, non à priori, vt ibidem explicabitur.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Sacramentum Eucharistiæ poßit recipi à non ieiunis?

Alens. 4. *p. q.* 52. *m.* 1. Richard. *hic art.* 2. *q.* 3. D. Thom. 3. *p. q.* 80. *a.* 8. Suar. *ibi d.* 68. *s.* 3. 4. 5. 6. Palud. *hic q.* 2. Sylu. *v.* Eucharistia. 1. §. 8.

TERTIO

TErtiò quæritur [a], vtrùm hoc Sacramentū possit recipi à non ieiunis? Videtur quòd sic, quia Christus post cœnam discipulis suis pransis dedit Eucharistiam. 1 *Argum. Magist. D.*

Item, primæ Corinth. 11. *Si quis esurit, domi manducet*, vbi videtur Apostolus innuere, quòd antequam conuenirent ad Ecclesiam, deberent famem extinguere in domibus suis, ne ibi immoderatè de speciebus illis sumerent. Vnde redarguit eos ibidem, dicens: *Vnus quidem esurit, alter autem ebrius est.* *1. Cor. 11.*

Contrà, *de consecrat. dist. 2. liquidò*, & sumitur ab Augustino ad inquisitiones Ianuarij: *Placuit Spiritui sancto, vt in honorem tanti Sacramenti priùs in os Christiani dominicum corpus intraret, quàm alij cibi: ideò mos ille vbique seruatur.* *Ratio opp.*

Respondeo [b], aliquis potest percipere hoc Sacramentum, & non sacramentaliter, nec spiritualiter: aliquis Sacramentum sacramentaliter, sed non spiritualiter: aliquis & Sacramentum, & sacramentaliter, & spiritualiter: aliquis tantùm spiritualiter, & non sacramentaliter. Primo modo recipit quicumque recipit hostiam consecratam, quia ibi est verè Sacramentum: & tamen non recipit eam, vt consecratam, sed omnino non discernens eam à communi cibo. Talis secundùm Apostolum, 1. Cor. 11. *Iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini*, id est, non discernens à communibus cibis, & hoc potest esse, vel ex infidelitate, sicut paganus, si daretur sibi communio: vel ex contemptu, stante etiam fide, sicut in malo Christiano. 2 *Eucharistia quadrupliciter sumitur.* *Diiudicare quid importet.*

Secundo modo recipit ille, qui non tantùm recipit Sacramentum: sed recipit illud vt Sacramentum, credens ibi esse corpus Christi, & se recipere communionē corporis Christi, sicut in Ecclesia consueuit fieri talis communio, sed si est in peccato mortali non contritus, non recipit spiritualiter: quia non recipit effectum spiritualem, ad quem ordinatur huius susceptio, qui est animæ nutritio spiritualis per gratiam datam à Christo.

Sed tertio [c] modo recipit bonus fidelis sine peccato mortali, secundùm possibilitatem suam, & quia diligenter conscientiam examinauit: & talis verè nutritur, & Christo cibo spirituali vnitur, & incorporatur, secundùm August. *Crede, & manducabis me: non me conuertens in te, sed tu conuerteris in me.* Hoc enim interest inter cibum corporalem, & spiritualem, quia cibus corporalis conuertitur in nutriendum: sed in nutritione spirituali cibatus conuertitur in cibum.

Quarto modo recipitur spiritualiter, non sacramentaliter, scilicet quando bonus homo est secundùm posse suum benè, & deuotè paratus: tamen propter reuerentiam abstinet, vel propter aliquam infirmitatem, vel fortè, quia non potest habere ministrum, cui conuenit illud Augustini de consecr. dist. 3. *vt quid paras dentem, & ventrem? Crede, & manducasti:* & talis spiritualiter nutritur.

COMMENTARIVS.

a TErtiò quæritur, &c. In hac quæstione & sequenti distinctione agitur de sumptione, & vsu Sacramenti iuxta ordinem Magistri, qui pauca in hac materia tradidit: alij autem Summistæ fusiùs agunt, qui plura *ex dist. 2. de consecr.* huc transtulerunt; atque ex Patribus, vt moderni & controuertistæ; idque commodo lectorum, & necessitate temporum, tum defensioni fidei, tum instructioni seruientes; quæ supplere conabimur, quoniam in specie ea non tradit Doctor, sed supponit ex anterioribus, & Canonibus Ecclesiæ.

1 *Quatuor modi sumendi Sacramētum.* b *Respondeo, aliquis potest percipere hoc Sacramentum*, &c. Hi quatuor modi sumendi Sacramentum, traduntur communiter à Doctoribus, in hac, & sequenti distinctione cum Magistro. Primus differt à secundo, quòd in illo modo sumptionis non sit vsus huius Sacramenti ex fide, aut religione vera, aut simulata: secundus supponit fidem Sacramenti, licèt vsus sit sacrilegus ex praua dispositione sumentis: possunt ad vnum, & eundem modum sumendi reduci, quia secundo modo sumens non diiudicat verè corpus Domini, neque seipsum probat.

Omnes autem quatuor modi ad duos principales reducuntur, nempe, ad sumptionem Sacramēti realem, & spiritualem. Veritas autem huius doctrinæ, & varietas modi sumptionis colligitur ex Paulo 1. ad Corinth. 11. Patet etiam ex Hilario *Hilar.* 8. *de Trinitate.* Augustino variis in locis, quæ referuntur de consecrat. dist. 4. cap. *Quid est*: cap. *Qui manducat*: cap. *Qui discordat.* Trident. *sess.* 13. c. 8. & *sess.* 22. Circa autem manducationem spiritualem, aliqui dixerunt Sacramentū hoc modo sumptum habere effectum aliquem maiorem, quàm sit ille, qui correspondet merito operantis. Sed hoc non habet fundamentum: quia quidquid ibi conceditur, est ex merito operantis; quo modo intelligenda sunt verba Tridentini suprà dicentis: *Illos, qui voto cœlestem panem edunt, fide viuâ, quæ per dilectionem operatur, fructum eius, & vtilitatem sentire*, &c. Sic etiam intelligendum illud Augustini: *Crede, & manducasti*: quia tales incorporantur Christo, qui est effectus huius Sacramenti: non tamen recipiunt illum effectum per ipsum Sacramentum ex opere operato; sed ex opere operantis, per fidem viuam & charitatem, quæ sunt incorporationis causæ & meritoriæ. *Augustin.* *Trident.* *Manducare spiritualiter Sacramētum.*

Ex præmissa doctrina sequitur, quinam sint capaces huius Sacramenti, loquendo de sumptione eius, quà Sacramentum est, id est, res facta, spectans ad vsum Religionis, respectiuè enim ad statum personæ discernitur sumptio Sacramenti. 2 *Capaces Sacramenti.*

Primò, Catechumeni etiam iusti, non sunt capaces huius Sacramenti: est contra Mars. *in 4. q. 6. art. 2.* qui dicit capaces esse in casu necessitatis recipere sacramentaliter, & spiritualiter: & videtur 3 *Prima conclusio. Catechumeni nō sunt capaces.*

Innoc. *cap. Veniens, de Baptismo:* vbi Eucharistiam sumi posse ait à non baptizatis. Patet conclusio ex communi Theologorum asserētium baptismа esse ianuam Sacramentorum: oportet ergo primùm hominem fieri per baptismum membrum Christi, & Ecclesiæ per regenerationem, antequam sit capax Sacramentorum Ecclesiæ. Innocentius potest intelligi illo capite, de manducatione merè materiali; sicut dicit homines non baptizatos esse capaces matrimonij, quod intelligi debet materialiter, in ratione contractus, non autem vt Sacramentum est: vel vt alij intelligunt: non procedit definiendo, sed differendo.

4 *Secunda conclusio. Baptizati capaces.*

Secundò, peccatores baptizati sunt capaces huius Sacramenti, quoad sumptionem sacramentalem; iusti autem baptizati quoad sacramentalem, & spiritualem sumptionem. Hæc conclusio patet ex dictis: vtraque pars eius ex Patribus colligitur, & Doctoribus in illud Pauli 1. *ad Cor.* 11. vbi reprobantur accedentes sine sui probatione, & dispositione necessaria. Quoad primam patet, quia adultus baptizatus habet characterem, per quem fit capax Sacramentorum; subest etiam præcepto Ecclesiastico huius Sacramenti: quamuis non recipiat fructum eius ex obice, quem tollere tenetur.

5 *Tertia conclusio.* Alens. Paludan. Maior. Gabriel. Caietan.

Tertiò, infantes baptizati sunt capaces Eucharistiæ quoad fructum; est contra Alensem 4. *p. q.* 11. *m.* 2. *art.* 3. *ad* 2. Palud. *in* 4. *dist.* 9. *q.* 4. *art.* 2. Maior. *in* 4. *ibidem q.* 1. Soto *dist.* 12. *q.* 1. *art.* 9. probabilem censet Gabriel *dist.* 9. *q.* 2. *art.* 3. *dub.* 4. Caietan. 3. *part. q.* 80. *art.* 12. Conclusio tamen posita magis fundatur in praxi primitiuæ Ecclesiæ, quæ Eucharistiam paruulis ministrabat; cuius ministerij non videtur alius fuisse finis, aut ratio, quàm propter fructū spiritualem, ab ipsis perceptum. Eam tenent Ledesma 4. *p. q.* 21. *art.* 9. *dub.* 3. Ruardus *super art.* 15. Corduba *lib.* 1. *q.* 8. Alanus *lib.* 2. *de Eucharistia, cap.* 37. Vasquez *disp.* 212. Suarez *disp.* 76. *sect.* 4. Consuetudo autē primitiuæ Ecclesiæ communicandi paruulos, colligitur ex Patribus; ita Dionys. *c. vltimo, de Ecclesiastica hierarchia*; quamuis aliqui ambiguum putent illud testimonium. Cyprianus apud Augustinum *epist.* 23. Gregorius Magnus in Missali, quod Romæ ostenditur, vbi dicit, post baptismū lactandos à matre paruulos, si opus fuerit, antequam Eucharistia ipsis ministretur. Concilium Toletan. XI. *can.* 11. & vt cætera omittam loca Augustini, & aliorum. Eandem consuetudinem insinuat Trident. *sess.* 21. *c.* 4. Quòd aliqui dicant hunc ritum non ad fructum Sacramenti in paruulis obseruatum fuisse, non subsistit, quia alius finis assignari nequit. Aliqui dicunt ob præceptum; *Nisi quis manducauerit ex hoc pane*, &c. factum esse: sed obstat Trident. asserens nulla necessitate salutis factum fuisse in paruulis. Ratione patet cōclusio, quia non requiritur aliud ad fructum Sacramenti, quàm status gratiæ, qui inuenitur in paruulis; in adultis autem præterea fides, quia sui compotes sunt: ergo in paruulis Sacramentum habebit effectū post baptismum. Cæterùm iam non licet paruulis ministrare Eucharistiam in Ecclesia Latina, quamuis adhuc in Ecclesia Orientali vigeat talis cōsuetudo, quia id in Latina ob reuerentiam Sacramenti ordinatum est, ob quam etiam vsus calicis prohibetur Laicis; paruulis autem dabatur sub vtraque specie; quia alioquin non possint sumere, aut deglutire, sub specie panis tantùm; vel, vt alij dicūt, dabatur in specie sanguinis tantùm, vt etiam nunc moris est apud Græcos in recenter natis, & baptizatis.

(Margin: Ledesma. Ruardus. Corduba. Alanus. Vasquez. Dionys. Cyprian. Gregor. Toletan. Trident. *Paruulis quomodo dabatur Sacramētum.*)

6 *Quarta conclusio. Negatur phreneticis ab infantia.*

Quartò, phreneticis, & amentibus, qui ab infantia sunt tales, nō est danda Eucharistia, etiamsi vomitus non timeretur, aut aliqua irreuerentia: hoc docet D. Thom. 3. *p. q.* 8. *art.* 9. Paludanus *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 4. *art.* 2. & alij. Quam probat Ledesma, quia nequeunt habere deuotionem, aut probare seipsos. Hæc ratio nihil probat, quia neque in ipsis exigitur probatio, cùm reputentur vt infantes, in quibus nequit esse probatio per propriam voluntatem, neque necessitas eius, quia nullum habent peccatum. Ratio ergo conclusionis est: quia vsus Ecclesiæ sic fert, non secus de his iudicantis, quàm de infantibus.

7 *Quinta conclusio. Aliter dicendum de alijs, qui petierunt in vsu rationis.* Carthagin. Concil. IV.

Quintò, iis, qui post vsum rationis inciderunt in amentiam, si antè petierūt Sacramentum, conferri debet: ita D. Thomas, & alij suprà; licèt repugnet Alensis 4. *p. q.* 11. *m.* 2. *art.* 3. Gabriel *in* 4. *dist.* 9. *q.* 2. *art.* 3. *dub.* 4. Patet conclusio *ex Canone* 74. Concilij Carthaginens. IV. & refertur 26. quæst. 6. can. *Is qui infirmitate:* vbi loquitur de eo, qui in infirmitate pœnitentiam postulauit, & antequam Sacerdos veniret, in amentiam incidit: dicit autem huic dandam esse pœnitentiā, & Eucharistiam ori eius infundendam. Alius est Concilij Arausicani I. *can.* 13. qui docet amentibus dandam in eo casu, cùm pœnitentiam, aut baptismum subire vellent, & subitò obmutescūt: habentur eadem *causa* 26. *quæst.* 6. Idem supponit Concilium Toletan. XI. *can.* 11. asserens non puniendos eos, qui Eucharistiam in mentis alienatione eiecerunt. Contra hos Canones non est aliquis alius nouus, qui Eucharistiam prohibeat dari eiusmodi: vnde Sotus *art.* 9. Syluester verbo *Eucharistia* 3. *q.* 5. Paludanus, & Vasquez *disp.* 212. Asserunt in articulo his ministrari posse, modò non subsit suspicio aliqua peccati mortalis, aut periculum irreuerentiæ; non tamen quotannis, quia videtur aliqua irreuerentia, si tam frequenter ipsis ministraretur.

(Margin: Arausican. I. Tolet. XI. Syluest. Paludanus. Vasquez.)

8 *Negant energumenis dandam.* Dionys.

De energumenis fuit controuersia, ex diuersa praxi Ecclesiarum, quia Dionys. *de Ecclesiastica hierarchia*, docet præceptum fuisse, dicta oratione, ante consecrationem, eiiciendos esse Catechumenos, & publicam pœnitentiam agentes, ac simul cum ipsis energumenos: ex quibus colligitur non solitum fuisse eos communicare. Cyprianus *lib.* 3. *epist.* 14. quæ nunc est ordine 10. Innocentius I. *epist.* 29. *ad Decentium Episcopum Eugubinum, cap.* 2. & refertur *de consecr. dist.* 1. Isidorus *epist. ad Ludifridum Episcopum Cordubensem*, habetur can. *Perlectis*, 25. *dist.* Hieronymus in cap. 18. Ezechielis in illud: *Panem suum esurienti dederit.* Econtrà, Cassianus *collat.* 7. *c.* 30. absolutè docet energumenis dandam esse Eucharistiam; quinimò asserit se nusquam à Patribus audiuisse Eucharistiam his negandam. Germanus tamen Constantinopolitanus *cap.* 29. asserit in suis prouinciis nusquam dari, siue purgationis causa sint arreptitij, id est, ob delicta purganda; vel vtilitatis gratiā, id est, ad maius meritum ipsorum: de quibus agit etiam Cassianus *cap.* 28. Prosper etiam *lib.* 4. *de prædictionibus, & promissionibus*, cui titulus est: *Dimidium temporis, c.* 6. mētionem facit cuiusdam iuuenculæ Arabæ, quæ ob delictum possessa fuit; tamen receptâ communione fuit liberata: ingressa enim balneum, cùm ancillæ Dei habitum gestaret, simulacrum Veneris impudicæ, & seipsam respexit: &, vt ait Prosper, *ei se consimilans, domicilium se diabolo præbuit.* Extat etiam can. 1. Arausicani, in quo dicitur: *Energumeni iam baptizati si de purgatione sua curent, & se sollicitudini clericorum tradant, monitisque*

(Margin: Cyprian. Innocent. I. Isidorus. Hieron. Cassianus affirmat. Germanus Constantinopolitan. Prosper. *Supponit vsum.* Arausican.)

Dandam his communionẽ. *nitiſque obtemperent, omnimodè communicent Sacramenti ipſius virtute, vel muniendi ab incurſu dæmonum, quo infeſtantur, vel purgandi, quorum iam oſtenditur vita purgatior*, &c. Et hic videtur vſus Ecclesiæ; vt patet ex rituali Romano, & aliis, in quibus exorciſmi traduntur, & commendantur frequens confeſſio, & communio. Scholaſtici diſtinguunt inter eos, qui ob delicta poſſidentur à dæmone, & eos, qui ad maiorẽ purgationem, ſeu ob meritum ab iiſdem Dei permiſſione torquentur. Alenſis 4.*p.q.*11.*m.*2.*art.*3. D.Thom. *in* 4.*diſt.* 9.*quaſt.vnica art.*3.*quaſtiunc.*5.*ad* 2. Armilla verbo *Communio.* Syluester verbo *Euchariſtia* docent, iis, qui frequenter in blaſphemias, & eiuſmodi peccata incidunt, non eſſe dandam communionem. Cæterùm D. Thomas 3.*p.quaſt.*80.*art.*2. mutauit ſententiam, quam ſequitur Sotus *in* 4.*diſt.*12.*q.*1.*art.*9. Vaſquez *diſp.*212.*cap.*4. Concilium Elibertinum in articulo mortis dandam eſſe communionem iiſdem docet. In hoc autem non eſt lex alicuius Concilij generalis, neque decretum Pontificis; ideò ſequenda eſt praxis Eccleſiarum in particulari, & iudicium prudentis paſtoris: quia communio multùm detrahit viribus hoſtis, & facit ad purgationẽ peccatorum; ideò ſequendi ſunt rituales libri, & eorum præſcriptum.

Rituale Romanum. *Varia ſententia Scholaſticorum.* Alenſis. D. Thom. Armilla. Syluester. D. Thom. Sotus. Vaſquez. Elibertin. *Sequẽda praxis Eccleſiarum.*

9 c *Sed tertio modo recipit bonus fidelis ſine peccato*, &c. Omiſſo primo modo ſumptionis, qui non facit ad propoſitũ, cùm in tali neque eſt vita per fidem, Religionem, aut charitatem, neque eſt ſumptio Sacramenti, quà tale eſt, niſi valde materialiter, & per modum cibi profani in re, & æſtimatione; diſſerendum eſt in ſpecie de tribus reliquis; de ſecunda autem in ordine agitur diſtinctione ſequenti: hîc autem de reliquis. In litera citata agit Doctor breuiter de Sacramẽti effectu, qui eſt gratiæ; dicit eſſe nutritionem ſpiritualem, vnionem, & incorporationẽ in Chriſtum, & conuerſionem noſtri in ipſum, non econtrà, quia ex Auguſtino in ſpirituali nutritione cibatus conuertitur in Chriſtum; in quo diſtinguitur à nutrimento corporali quod conuertitur in nutritum. Hos autem effectus diffusè tractant moderni Scholaſtici, quibus adiungunt in ſpecie alios, qui tamen ad præmiſſos reducuntur in genere. Pro ſatisfactione lectoris ſubiungam breuiter aliquot concluſiones, in quibus hi effectus magis declarabũtur.

Sumptionis digna Sacramẽti effectus.

10 *Prima concluſio:* in hoc Sacramento cauſatur augmentum gratiæ habitualis, eſt contra antiquos hæreticos Maſſilianos, qui negant Sacramenta dare effectum gratiæ; etiam eſt contra modernos, qui effectum gratiæ referunt ad ſolam fidei excitationem. Hanc concluſionem ſupponunt omnes Scholaſtici tanquam de fide, quamuis Vaſquez contẽdat multos non agere in ſpecie de augmento gratiæ habitualis, ſed de gratia actuali, quæ confertur vt robur contra lapſum, de quo in ſpecie Alenſis 4.*p.q.*41.*m.*1. in antiqua impreſſione; in noua verò *q.*10.*memb.*8.*art.*2. D.Bonauent. *in* 4. *diſt.*12.2.*p.art.*1.*q.*2. Sed hi Doctores non excludunt gratiam habitualem communem huic, & aliis; ſed explicant in ſpecie id, quod confertur in ordine ad nutriẽdam charitatem, quamuis etiam augmentum gratiæ habitualis, vt cõfertur in hoc Sacramento, nomine auxilij venire poteſt, quia ex eodem fine confertur. Concluſionem tenet Magiſter *in* 4.*diſt.*8. & 9. noſter Doctor in litera, & reliqui Sententiarij ſuper Magiſtro. Richardus *diſt.*12.*art.*5. Sotus *d.*11.*q.*2.*art.*1. D.Thom. 3.*part.* *q.*79.*art.*8. Vaſquez *diſp.*203.*cap.*1. Suarez *diſp.*66. *ſect.*1. Bellarm. *lib.*4.*de Euchariſtia*, *c.*27. Ruar. *art.* 15. Hoſius *in Confeſſione, cap.*39. & 40. Claudius Sanctez *in rep.*6.*cap.*12. & alij. Colligitur ex Lateranenſ. *de Summa Trinitate, & fide Catholica: cap. Cum Martha.* Epiſtola Concilij Alexandrini approbata in Epheſino I. *Ad myſticam benedictionem accedimus, & ſanctificamur participes facti pretioſi corporis, & ſanguinis Domini*, &c. Sed clariùs Florentinũ in decreto vnionis de hoc Sacramento: *Huius*, inquit, *Sacramenti effectus, quem in anima operatur dignè ſumentis, eſt adunatio hominis ad Chriſtum; & quia per gratiam homo Chriſto incorporatur, & membris eius vnitur, conſequens eſt, quòd per hoc Sacramentum in ſumentibus dignè, gratia augeatur*, &c. quod nequit intelligi tantùm de auxilio, ſed de forma inhærente, & vniente Chriſto.

Effectus gratiæ habitualis. Alenſis. D. Bonau. *Concluſio cõmunis.* Doctor. Magiſter. Richardus. Sotus. D.Thom. Vaſquez. Suarez. Bellarm. Lateranen. *Eſt de fide.* Conc. Alex. Corinth. Epheſ. I. Florent.

Tridentinum *ſeſſ.*13.*cap.*2. tres effectus enumerat; nutrire animam, præſeruare à mortalibus, eſſe remedium contra venialia: *Sumi*, inquam, *voluit Sacramentum hoc, tanquam ſpiritualem animarum cibum, quo alantur, & confortentur viuentes vitâ illius, qui dixit, Qui manducat me, & ipſe viuet propter me; & tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præſeruemur*, &c. Hæc duo vltima conueniunt ipſi, inquantùm dat auxilium: primum verò inquantùm cauſat gratiam ſanctificantem, quæ eſt vita in Chriſto. 11

Trident.

Confirmatur ratione communi omnibus Sacramentis, quia Sacramenta nouæ legis in hoc diſtinguuntur à Sacramentis veteris legis, quòd cauſant gratiam, quam continent, & dignè accedentibus eam conferunt, vt Florentinum & Tridentin. *ſeſſ.*7. de Sacramentis in genere definit, & etiam omnia Sacramenta nouæ legis conferre gratiam ex opere operato: ergo quem ſignificant conferunt animæ de præſenti: ergo & hoc Sacramentum, ſed præſeruationem à mortalibus non confert de præſenti, quia conſiſtit in adiutorio gratiæ actualis, quæ pro tempore, & loco congruè datur, non autem per modum habitus: ergo confert gratiam habitualem, non primam, vt infrà dicetur: ergo augmentum eius.

Sacramenta cauſant gratiam ex opere operato.

Deinde idem ex Ioan. 6. patet; *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam*, &c. *in me manet, & ego in eo: ad eũ veniemus, & manſionẽ apud eum faciemus:* habere vitam æternam, manere in Chriſto, & Chriſtum in ſe manentem habere: denotat gratiam ſanctificantem: ergo efficacia Sacramenti per quod hæc conquiruntur, eſt reſpectu gratiæ ſanctificantis. Dices inde ſequi, quòd qui quotidie ſumunt hoc Sacramentum, acquirerent maximum augmentum gratiæ. Reſpondetur id non eſſe abſurdum, quoniam exiſtens etiam in gratia, & exercens ſe in bonis operibus cõtinuò, etiam continuò creſcit in gratia, iuxta illud: *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc:* ſiue ergo per Sacramentum conferatur hoc augmentum, ſiue per alia media in viatoribus, certum eſt acquiri poſſe, ſi ſunt iuſti; qui tranſeunt de virtute in virtutem, de bono opere in bonum opus.

Ioan. 6. *Obiectio.* *Soluitur.*

Secunda concluſio: in hoc Sacramento datur ſpiritualis quædam dulcedo, excitando feruorẽ charitatis: eſt communis: patet, quia hic cibus habet eundem effectum ſpiritualiter in anima, quem cibus corporalis in corpore, ſeruata proportione, vt Florẽtinum docet: & patet ex inſtitutione eius ad hunc effectum nutriendi: ergo ſapit dulcedine ſpirituali, ſicut corporalis cibus ſenſualem ſaporem infert. Vnde Concilium Vienneſe ſub Clemente V. de reliquiis, & veneratione Sanctorum: 12

Secunda concluſio. Spiritualis dulcedo eſt effectus. Conc. Viennenſ.

In hoc, inquit, *Sacramento habetur omne delectamentum, & omnis saporis suauitas, ipsáque dulcedo Domini degustatur.* Ambrosius *serm.* 15. *in Psal.* 118. dicit hoc Sacramentum *inebriare affectus fidelium, vt curam seculi huius, metum mortis, sollicitudinémque deponant.* Sic etiam passim Patres applicantes huic Sacramento, quæ de manna in Scriptura dicuntur sub figura: vt illud Genesis 49. *Pinguis est panis eius, & præbebit delicias Regibus.* Psalm. 79. *Pluuiam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ*, &c. Hic effectus, vt suprà diximus, impediri potest ex negligentia circa custodiam cordis, & diuagationes veniales, & complacentiam sensualem. Ratio est, quia peccata hæc venialia, motus inordinati, & affectio ad sensum, & terrena, obstant feruori charitatis; dignum enim est, vt dulcedinem spiritualem non sapiant, qui negligentes, aut imparati, & minùs solliciti eam quærunt, & magis afficiuntur ad sensum: *Terrenus enim homo non sapit ea, quæ Dei sunt:* ideò, vt quis acquirat dulcedinem Spiritus, necesse est vt se subtrahat à sensu, & terrenis affectibus etiam venialibus.

Ambros. — *Impedimenta huius effectus.*

13 *Tertia conclusio:* hoc Sacramentum præseruat à mortalibus in eo sensu, quatenus confert auxilia ad peccata vitanda, & tentationes superandas: patet ex Trident. *sess.* 13. *cap.* 2. vbi vocat ipsum antidotum contra mortifera peccata: patet Ioannis 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quem locum, etsi intelligatur communiter de obligatione comminatoria præcepti, tamen Cyprianus in expositione orationis Dominicæ ad hunc effectum accommodat, vt quis diu abstinens à communione, periculum incurrat, ne separetur à corpore Domini: & *epistola* 54. ait, non esse idoneum ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium, *quia mens deficit, quam recepta Eucharistia non corrigit, & accendit.* Videatur Chrysostomus *homil.* 51. *in Matthæum* 45. *in Ioannem* 24. *in* 1. *ad Corinth.* 11. Cyrillus *lib.* 3. *in Ioan. c.* 37. Hæc auxilia gratiæ excitantis dantur tempore opportuno, quamuis non semper, & infallibiliter tribuatur perseuerantia: plurimùm tamen conducit, & confert media, cum quibus haberi potest, si homo iis vtatur.

Tertia conclusio. Præseruat à mortali. — Cyprian. — Chrysost. — Cyrillus.

14 *Quarta conclusio:* hoc Sacramentum delet venialia peccata: ita communiter Theologi cum Magistro *in* 4. *dist.* 12. Concilium Trident. *suprà:* Coloniense de hoc Sacramento. Innocentius *lib.* 4. *de hoc mysterio, cap.* 44. Patres, Ambrosius *lib. de Sacram. c.* 6. & alij, quos videre licet *de consecr. dist.* 2. *cap. Vtrùm sua figura:* cap. *Quid sit sanguis.* Bernardus *sermone de Cœna Domini:* & alij, quos *infrà d.* 9. citabimus circa efficaciam huius Sacramenti, ad remissionem mortalium: nam iisdem in locis agunt de hoc effectu. Ratio est, quia hoc Sacramentum institutum est ad nutriendam charitatem, & vitam spiritualem: habet ergo hunc effectum ex opere etiam operato: ad quem alia dispositio non exigitur, quàm digna eius sumptio, sine actuali affectu peccati venialis. Quoad pœnæ temporalis remissionem, non conuenit specialiter huic Sacramento, quà Sacramentum est; quamuis eidem conueniat, quà sacrificium, quod offertur pro viuis, & defunctis in remissionem peccatorum, quia neque Concilia hunc effectum tribuunt, neque ex fine Sacramenti colligitur, quia talis pœna, seu debitum eius non opponitur charitati, aut eius feruori.

Quarta conclusio. Remittit venialia. — Tridenr. — Colonien. — Ambros. — *Remissio pœnæ temporalis.*

15 *Quinta conclusio:* per hoc Sacramentum dantur auxilia specialia ad extinguendum fomitem, & moderandum appetitum, vt faciliùs homo disponatur ad opus bonum: ita ferè omnes Theologi, & Patres; sic D. Thomas *q.* 79. *art.* 1. Gabriel *lect.* 83. *in can.* Soto *dist.* 11. *q.* 2. *art.* 5. Cyrillus lib. 3. in Ioan. c. 37. lib. 4. c. 17. *Sedat, cùm in nobis manet Christus, sæuientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationem animæ extinguit.* Gregorius Nyssenus oratione Catechistica, c. 37. *Salutare*, inquit, *medicamentum prauas nostri corporis affectiones corrigens.* Bernardus sermone de Cœna Domini: *Hoc Sacramentũ minuit sensum in minimis*, &c. Sic etiam alij Patres. De modo, quo id fiat, differunt variè Doctores; sed incertum est, quia potest Deus, conferendo voluntati auxilium aliquod speciale, vt resistat appetitui, id efficere, vel certè per manutenentiam temperando ardorem concupiscentiæ, remouendo etiam, quæ fortiùs alliciunt, & excitant fomitem; quid autem fiat, incertum est: quamuis gratia, & auxilium in eum finem conferatur: & congruum est, quia sicut hoc Sacramentum datum est ad finem perseuerantiæ; ita etiam talia auxilia sunt ei connaturalia, eiúsque institutioni.

Remissio fomitis. — D. Thom. — Gabriel. — Sotus. — Cyrill. Alex. — Greg. Nyss. — Bernard. — *Modus remissionis multiplex.*

Sexta conclusio. Resurrectio ad gloriam carnis titulo speciali debetur etiam huic Sacramento, & illud dignè sumenti: patet Ioan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die*, &c. Concilium Nicenum appellat *Symbolum immortalitatis.* Ignatius epist. 14. ad Ephesios, *Pharmacum immortalitatis.* Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 16. *Cibum nutrientem ad immortalitatem, & vitam æternam.* Chrysostomus lib. 6. de Sacerdotio: Gregorius Nyssenus *suprà* corpus nostrum dicit non consequi immortalitatem, nisi huic corpori immortali Christi fuerit coniunctum, & alij Patres. 16

Promissa resurrectio. — Ioan. 6. — Conc. Nic. — Ignatius. — Cyrill. Alex. — Chrysost. — Greg. Nyss.

Neque refert quòd vita æterna, & resurrectio carnis aliis titulis debeantur, quia idem variis titulis acquiri potest, vt resurrectionem suam Christus & meruit, & debebatur ipsi ex gloria animæ. Non improbabiliter etiam aliqui dicunt dignè communicantibus in cœlo correspondere aliquam gloriam, & gaudium accidentale, quod aliis non conuenit. Reiiciendi illi vt hæretici, qui olim senserunt semel communicantem infallibiliter consecuturum vitam æternam; quod rectè damnat Augustinus *de Ciuitate Dei, lib.* 21. *cap.* 25. quia hoc Sacramentum non confirmat in gratia, non aufert possibilitatem peccandi; neque confert infallibiliter pœnitentiam finalem peccatori. Promissio ergo vitæ æternæ facta huic Sacramento intelligenda est, sicut & quæ facta est cæteris mediis, scilicet cum conditione manendi in Christo per gratiam, aut si peccetur, pœnitentiæ finalis.

Error reiicitur. — Augustin.

Vltimus effectus, qui tribuitur huic Sacramento est, vnio quædam nostræ carnis cum Christo, de qua satis diffusè agunt moderni: controuersia autem circa hunc orta est inter Cardinalem Mendosam, & Complutenses, potissimùm Petrum Martinez Cathedraticum primarium Complutensem: ille affirmabat; hic autem negabat, illi fauet plerique Patres. Chrysost. *hom.* 88. *in Matth.* 45. *in Ioan.* 55. *ad populum:* & 60. & 61. Cyrill. Alexandrinus *lib.* 4. *in Ioan. c.* 17. & *lib.* 10. *c.* 13. *lib.* 11. *cap.* 26. Irenæus *lib.* 5. *aduersùs hæreses, cap.* 2. & *lib.* 4. *cap.* 34. vbi eius Scholiastes noster Feuardentius, Nyssenus *oratione Catechistica, c.* 37. Damasc. *lib.* 4. *cap.* 14. Leo Papa *epist.* 23. habetur *de consecrat. dist.* 2. 17

Controuersia de vnione corporali. — Chrysost. — Cyrillus. — Irenæus. — Nyssenus. — Damasc.

Augustin. Leo Papa. Hilar.

dist. 2. *cap. In quibus*: & Augustinus ibidem cap. *Humana.* Hilarius *lib.* 8. *de Trinitate*; & habetur cap. *In Christo, eadem dist.* 2. Qui omnes docent carnem nostram vniri in hoc Sacramento cum Christo, ipsi incorporari, & contemperari, quæ sonant vnionem specialem. Hos secuti sunt plures alij, vt Algorus *lib. de Sacram. cap.* 3. Guitmundus *lib.* 3. *de veritate Eucharistiæ.* Valdensis *tom.* 2. *de Sacram. cap.* 24. 59. & 95. Turrecremata cap. *In Christo*, citans Albertum: Roffensis *lib.* 4. *contra OEcolampadium.* Toletus *Ioan.* 6. *ann.* 29. Bellarminus *lib.* 1. *de Eucharistia, cap.* 11. & *lib.* 2. *cap.* 12. Alanus de hoc Sacramento *cap.* 8. & 28. Iansenius *in Concordia Euangelica, cap.* 59. latè Vasquez *disp.* 204. *cap.* 5. & *sequentibus.* Suarez *disput.* 64. *sect.* 3. asserens esse disputationem de nomine. Tota difficultas est explicare, in quo consistit talis vnio, & quid sit. Aliqui dicunt communicari sumentibus dignè, quasdam qualitates physicas, quibus disponitur caro ad immortalitatem: sed hoc imaginarium est, neque cum fundamento aliquo sustinetur. Neque ergo hæc vnio talis est, neque sicut materiæ ad formam, neque sicut accidentis ad subiectum, neque sicut duorum continuatorum ad inuicem, neque sicut aquæ ad aquam commixtæ; quamuis Cyrillus *supra* simili exemplo vtitur ad eam declarandam, nempe ceræ liquefactæ, & alteri commixtæ: neque vnius rei conuersæ in aliam, sicut nutrimenti in nutriti substantiam: Vasquez dicit esse vnionem, quæ efficitur per consummationem amoris; & explicat exemplo matrimonij, quod ex mutuo amore fit per copulam consummatum: & eam manere postquam species transeunt in stomacho per corruptionem sui. Cæterùm hoc obscurum est, neque videtur quomodo hæc vnio dici possit physica, & naturalis. De hac vnione etiã neque Scholastici antiqui, qui exactè disseruerunt de effectibus huius Sacramenti, quidpiam de hoc, inquam, genere vnionis physicæ locuti sunt: neque necessarium est ita verba Patrum in rigore interpretari, vt distinctum aliquid à participatione reali Sacraméti per sumptionem eius per modum nutrimenti, & speciali effectu nutritionis effingatur. Nam illi loquuntur sub metaphora nutritionis ad nutritum, quatenus conuertimur in Christum, vt simus membra eius, & caro de carne eius: vnde 1. ad Corinth. 10. *Quoniam vnus panis vnum corpus sumus omnes, qui de vno pane participamus:* ad Ephes. 5. *Membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius.* Vt ergo breuiter expediam, tria considerantur; primum est Communio realis, & digna Sacraméti; secundum est effectus huius Sacramenti spiritualis, quo nutrimur, & dicimur incorporari Christo; tertium est nutritio ipsa nostra ex speciebus consecratis, modo *suprà* expresso, non per conuersioné Sacramenti in nos realiter; sed quatenus intuitu Sacramenti, & vt fides eius saluetur, verè efficitur in nobis id, quod per Sacramentum effici natum esset in casu, quo conuertibile esset in substantiã nostram. Primum requiritur, quia communicantes in fide tantùm, & non reipsâ, non acquirunt hanc vnionem. Secundum requiritur, quia peccatores suméntes realiter Sacramentum, non acquirunt illam vnionem: tertium requiritur vt saluentur quædam Patrum locutiones, qui dicunt Christum se immisisse nobis, vt essemus os ex ossibus eius, caro de carne eius; quod ratione communionis realis dignè, & ratione nutrimenti corporalis secundùm quandam æquiualentiam dici potest. Præter hæc non video aliud, quod hîc admitti possit: primum consistit in vsu Sacramenti ad secundum, & tertium, quæ sunt permanentia post desitionem specierum.

Algerus. Guitmund. Valdens. Turrecrem. Roffensis. Tolet. Bellarmin. Iansenius. Vasquez. Suarez.

Vnio in quo consistit?

Declaratur vnio præmissa.

Quæres primò: Quando Sacramentum confert augmentum gratiæ?

IN hoc quæsito multi finguntur modi dicendi, & omnes penè versantur circa naturam sumptionis, quando completur, aut fit. Prima sententia est Caietani asserentis dari effectum, seu augmentum gratiæ, de quo hîc agitur, quamdiu species sunt in stomacho: sed hoc dependet ab alia eiusdem opinione; nempe, hoc Sacramẽtum conferre effectum suum dependenter ab actuali deuotione, quæ quamdiu durat, confertur gratia, & intenditur. Maior *in* 4. *dist.* 9. *q.* 1. asserit, vel Sacramentum conferre gratiam successiuè, quamdiu est eius sumptio, vel in eo instanti, quo homo sit magis dispositus ad recipiendum effectum eius. 18

Dari augmẽtum gratiæ. Prima sententia. Caietan. *Quãdiu manent species sumptæ.*

Secunda sententia. In ipsa sumptione, vel instanti.

Tertia sententia est dari aliquod indiuisibile ex parte subiecti inter os, & guttur, quod inferiorem partem oris, & superioré gutturis terminat; tunc autem cibum sumi, quando per hunc terminum traiicitur; & cõsequenter in proposito, quando hostia attigit illum terminum, vel transit in toto, vel in parte, datur effectus. Alij dicunt in instanti discreto temporis dari gratiam, quod instans durat aliquo tempore, eo modo quo substantia Angeli, etsi duret per tempus, quia tamen est tota simul sine sui mutatione; ideò indiuisibiliter, & per instans discretum temporis durat, sed his omissis, & aliis, sit

Tertia sententia. In termino sumptionis.

Quarta sententia. In instanti discreto.

Prima conclusio: tunc confertur, quando est instans completæ mãducationis, non priùs: hæc autem manducatio completa censetur, quando traiectus est cibus in stomachum, locum idoneum digestioni. Probatur, quia Sacramentum institutum est per modum nutrimenti: ergo tunc habet effectum, quando tractum est in stomacho, & completur sumptio, & distinguitur non manducans à manducante; éstque quies ab ipso motu manducationis, seu traiectionis hostiæ, id est, pertingit vltimum terminum, qui est indiuisibilis: manducatio enim consistit in successiuo, éstque motus localis; quando autem producitur vltimum indiuisibile terminatiuum motus, tum vniuersaliter cessat motus. 19

Dari in instãti completa sumptionis.

Terminus sumptionis.

Dices, Christus est sub singulis partibus hostiæ: ergo quando prima pars eius attingit stomachum, causatur gratia, quia applicatur causa efficax gratiæ subiecto capaci: ergo habet effectum. Multi faciunt vim in hac ratione, ex qua fingunt tot modos dicendi; mihi tamen videtur futilis. Respondetur ergo, quòd sicut in prima parte huius motus, non causatur gratia; sic etiam neque in vlla parte, donec cõpleatur, quia quamdiu est motus in ordine ad nutritionis locum non causat intrinsecè aliquid spectans ad ipsam nutritionem, ne quidem inchoatiuè: vnde cum hostia, vt est sub hoc motu, mouetur tota, & secundùm omnes partes, quia est continua; & quando quiescit, etiam tota simul quiescit: quando prima pars hostiæ attingit stomachum, non quiescit hostia, sed adhuc est sub motu; ac proinde non est cõpleta manducatio: quando ergo primùm quiescit intrinsecè tunc habet effectum; negatur itaque antece

Obiectio.

Responsio.

In motu nihil causat.

antecedens cum ſua probatione, quia nō applicatur cauſa, donec compleatur motus, & māducatio.

20 *Secunda concluſio.* *Secunda concluſio:* cauſatur effectus huius Sacramenti in inſtanti; patet ex priori, quia tunc completur manducatio, promiſſio autem gratiæ fit manducanti; ille autem cenſetur manducaſſe, qui eſt ſub termino motus, qui in inſtanti extrinſeco terminatur per vltimum indiuiſibile; vt ſupponitur ex modo deſitionis ſucceſſiuorum: ergo pro eo inſtanti cauſatur effectus Sacramēti: deinde reliqua Sacramenta cauſant in inſtanti ſuos effectus: ergo & hoc. *Cauſat in inſtanti.* Patet conſequentia, quia nulla eſt ratio ſucceſſionis, neque ex parte agentis, neque ex parte paſſi, quia agens principale eſt Deus, cui nulla eſt reſiſtentia proportionata, paſſum eſt vltimatè diſpoſitum, quia dignè acceſſit: ergo in inſtanti recipit effectum, quem natum eſt Sacramentum cauſare ex inſtitutione.

21 *Effectus eius determinatus.* *Tertia concluſio:* poſt illud inſtans completæ manducationis non datur aliqua gratia ampliùs ſumenti, niſi varietur eius diſpoſitio: eſt communis; patet, quia cauſa efficax applicata in inſtanti producit effectum totum, niſi ſit reſiſtentia, aut defectus virium, quia nulla eſt alia ratio ſucceſſionis: effectus autem huius Sacramenti eſt determinatus ex inſtitutione, quem confert omnibus, cæteris paribus, ſicut & cætera Sacramenta: nulla autem obiicitur reſiſtentia, vt probatum eſt: ergo in inſtanti fit.

22 *Augetur creſcente diſpoſitione.* *Quarta concluſio*, hoc Sacramentum meliùs diſpoſito confert maiorem gratiam, & hoc etiam ex inſtitutione diuina, & opere operato; non ſolùm ex opere operantis, vt docet Victoria *in ſumma, verbo Euchariſtia.* Ledeſma 4. *part.* 4. *q.* 22. *art.* 2. Eſt communis Theologorum; Doctoris *in* 4. *diſt.* 4. *quæſt.* 7. vbi de Baptiſmo ait, adultum ſecundùm mēſuram ſuæ diſpoſitionis recipere gratiam maiorem, quæ non confertur paruulo. Eadem autem ratio in propoſito eſt D. Thomæ 3. *p. q.* 69. *art.* 8. Alenſis 4. *part. quæſt.* 21. *m.* 3. Richardi *in* 4. *diſt.* 4. *art.* 3. *quæſt.* 3. D. Bonauenturæ *quæſtione vltima*, & aliorum. Fauet Trident. *ſeſſ.* 6. *cap.* 7. vbi dicit nos iuſtificari, *iuſtitiam in nobis recipientes vnuſquiſque ſuam, ſecundum menſuram, quam Spiritus ſanctus partitur ſingulis prout vult, & ſecundùm propriam vniuſcuiuſque diſpoſitionem, & cooperationem*, &c. Quamuis ergo loquatur de iuſtitia per Baptiſmum data; eadem eſt ratio in ſingulis aliis, potiſſimùm in propoſito, in quo author gratiæ ſumitur.

Victoria. Ledeſma. Doctor. D. Thom. Alenſis. D. Bonau. Trident.

Damaſc. Eadem eſt doctrina Damaſceni lib. 4. cap. 20. *Quamuis peccatorum remiſſio*, inquit, *omnibus æquè per Baptiſmum detur, Spiritus tamen gratia pro fidei, ac præcedentis purgationis modulo, ac ratione comparatur*, &c. Ratio eſt, quia ita congruum eſt fini Sacramentorum, per quæ applicantur remedia noſtræ ſalutis, vt meliùs diſpoſito conferant maiorem gratiam, & perfectiùs applicarent paſſionem Domini. Congruentia etiam ſpecialis ex fine huius Sacramenti haberi poteſt; nempe quia, vt Florentinum docet, quos effectus in corpore operatur cibus materialis, eoſdem ſecundùm proportionem hoc Sacramentum operatur in anima: ſed nutrimentum corporale in meliùs diſpoſito habet perfectiorem effectum: ergo ita etiam in propoſito meliùs diſpoſitus recipit perfectiorem gratiam. *Proportio materialis, & ſpiritualis nutrimenti.*

23 *Caietan. Gabriel. Maior.* *Quinta concluſio:* non improbabilis, imò eſt ſatis pia ſententia Caietani *q.* 79. *art.* 1. quam inſinuaſſe videtur Gabriel *lect.* 83. *in canon.* Maior *in* 4. *diſt.* 9. *q.* 1. *argumento.* Paludanus *diſt.* 17. *q.* 8. & ſecutus eſt Ruardus *art.* 15. *Paludanus. Creſcēte diſpoſitione augeri effectum.* Intelligenda eſt concluſio, quando creſcit diſpoſitio, ſeu deuotio eius: ratio eſt, quia ita congruit fini Sacramenti, quod per modum cibi, & potus inſtitutum eſt: ergo habet eoſdē effectus, quos cibus materialis in corpore, vt dicit Florentinum. Deinde non videtur Chriſtum otioſè manere eo tempore in ſtomacho: deinde cauſa efficax applicata videtur ſemper agere, quamdiu ſubiectum eſt capax; ſed ſubiectum fit magis capax creſcente ſemper deuotione; ergo & recipit effectum. Deinde ſic agere conuenit Sacramento, quà applicatum eſt, ſeu terminus manducationis, quia vt patet ex præcedenti, cauſat effectum perfectiorem in meliùs diſpoſito; ſed hunc non cauſat, quando eſt ſub motu, ſed quando quieſcit in ſtomacho: ergo ſi accedat deuotio, cauſabit eundem effectum, quem antè non habuit ex defectu eius. Dices excitare hominem ad deuotionem in eo caſu; contrà, hic effectus conuenit ex opere operato: ergo non eſt maior ratio cur conueniat ipſi, quàm alius quicumque. Hanc opinionem grauiter reprehendit Sotus *diſt.* 11. *quæſt.* 2. *art.* 1. Ledeſma *quæſt.* 20. *art.* 1. Victoria *in ſumma, num.* 79. *Contraria ſententia.* Sotus. Ledeſma. Victoria.

24 *Obiectio.* Obiiciunt ergo, quòd hoc Sacramentum confert gratiam per modum cibi, & potus, quamdiu ſunt in vſu ſumentis; ſed traiecto Sacramento nihil ſequitur, niſi digeſtio ſpecierum, ad quam ſe habet merè naturaliter, & nō humano modo. *Solutio.* Sed facilis eſt reſponſio, quòd Sacramentum, vt eſt terminus manducationis, cauſat gratiam, non in ipſa manducatione actuali, quæ in ſola applicatione Sacramenti conſiſtit: quamdiu ergo homo ipſe vitaliter operando circa Sacramentum ſe ampliùs, & ampliùs diſponit, non eſt mirum; imò valde conforme fini Sacramenti, & benignitati Chriſti, vt conferatur ei gratiæ augmētum. Confirmari poteſt à ſimili, quia Sacramenta ſumpta in fictione, recedente fictione, dant effectum ſuum ſecundùm multos; ergo & hoc de quo agimus: quia id magis congruum eſt diuinæ bonitati: ergo à fortiori hoc Sacramentum, quamdiu manet applicatum, ſuperueniente diſpoſitione, dabit effectum illum, quem reſpectiuè ad meliùs diſpoſitum habet.

Secunda obiectio. Obiicit ſecundò ſequi, hominem, qui indignè manducauit, ſi durante Chriſti præſentia dignè de peccato doluit, iuſtificari. *Reſponſio. Sacramētum non tollit fictionem.* Reſpondetur negando conſequentiam vi Sacramēti, quia Sacramentum, ad hoc vt remittat peccatum, exigit bonam fidem, quam talis non habet, cùm ſciat ſe indignè ſumpſiſſe Sacramentum: ſi autem diſponatur per pœnitentiam, aut contritionem perfectam, tunc remittitur peccatum in voto pœnitentiæ, & per contritionem, non verò per hoc Sacramentum.

Obiicit, peccare mortaliter hominem non ſolùm indignè accedendo, ſed etiam conſeruando Chriſtum in ſe ipſo indignè. Reſpondetur eſſe idem genus peccati: vnde ſi quis ſtatim poſt communionem putans adhuc Sacramentum eſſe in ſtomacho peccaret mortaliter: cōmitteret etiam ſacrilegium in Sacramentum, ſi aduertens faciat, iuxta hanc ſententiam: ſed facilis eſt excuſatio ex inaduertentia, & quia neſcire poteſt quamdiu ſpecies in ſtomacho durant; & quia opinio probabilis tantùm eſt. Cæterùm vſus fidelium, qui in die communionis ſe abſtinent ab illicitis, laudabilis eſt, propter reuerentiam Sacramenti, & ipſa conſcientia in eo caſu peccantem damnat.

Obiiciunt

Tertia obiectio soluitur. Obiiciunt prǽterea ſequi, lucrum eſſe plures ſpecies ſumere: quia ſic magis durat Sacramentum in ſtomacho. Reſpondetur effectum hunc non tribui Sacramento, niſi, vt diſpoſitio ex parte ſubiecti concurrit, quâ concurrente conceditur iuxta dicenda.

25 *Nihil confert recedente fictione.* Petrus de Soto. Caietan. D. Thom. Durandus. D.Bonauent. Alenſis. Suarez. *Probatio.* *Sexta concluſio*: hoc Sacramentum non dat effectum, recedente fictione, ſi iam deſiit ſumptio, & præſentia Chriſti in ſumente, eſt contra Petrum de Soto, qui communiter id tenet de omnibus Sacramentis. Caietanus *quæſt.79.art.5.* concluſio eſt communis D.Thomæ *in 4. diſt.4. quæſt.3. art.3. quæſtiuncula 3.* Durandi *quæſt.4.* Maioris *quæſt.2.* D.Bonauenturæ *art.2. quæſt.3. diſt.12.2. part.diſt. art.primi.* Alenſis 4.*part.*10.*m.*7.*art.*3. Suarez *diſp.* 64.*ſect.*8. probatur, quia nullum eſt fundamentum, neque authoritas in oppoſitum, quia neque fini Sacramenti congruit: & concluſio colligitur ex Paulo 2. ad Corinth. 11. *Iudicium ſibi manducat, & bibit non diiudicans corpus Domini*: ergo indignè accedens non acquirit aliquod lucrum peccando. Aliud autem eſt de Sacramento Baptiſmi, vt ſuprà præſuppoſuimus, quia iterari non poteſt, & effectus eius neceſſarius eſt. Auguſtinus aſſerit dari, recedente fictione eius, gratiam, & communiter Theologi: hîc autem non concurrunt iſta: quia & Sacramentum eſt iterabile, & effectus eius eſt augmentum gratiæ, quæ dignè ſumenti tantùm promiſſa eſt. *Gratia dignè ſumenti promiſſa.*

26 *Eandem vna particula, quàm plures confert.* *Septima concluſio*, ſi ſumantur plures ſpecies ſimul eiuſdem rationis, non conferunt per ſe effectum maiorem, quàm ſi vnica particula ſumatur ſeorſim: eſt communis. Ratio eſt, quia vnica eſt ſumptio, & plures illæ particulæ integrant vnum Sacramentum, & idem habent ſignificatum contentum, & eodem modo continetur. Idem dico, ſiue ſumptio ſit vna phyſicè, ſiue moraliter, vt quando ſunt ita plures, vt ſeorſim ſumi debeant, vel ex caſu, vt quando fragmenta, quæ ſuperſunt, ſumantur propter reuerentiam, peractâ etiam communione vtriuſque ſpeciei à Sacerdote, quia non eſt alius modus reponendi particulas integras, verbi gratiâ, quæ ſuperſunt communioni aliorum, qui ſub Miſſa communicant, vel certè fragmenta minima, quæ in patena apparent, aut ex corporali colliguntur, ſeruari nequeant: quia etiam ſic pertinent ad vnam ſumptionem moralem, quæ ob reuerentiam adhiberi debet, etiam à Sacerdote non ieiuno, vt quando apparent poſt ſumptam lotionem. Dixi *per ſe*, quia ſi diſponatur magis ſumens ad ſingulas particulas, aut ſumptiones interruptas idem dicendum eſt, quod ſuprà *concluſione quarta*, quia tunc intenditur effectus Sacramenti, iuxta accrementum diſpoſitionis. Petes in eo caſu, quando cauſatur effectus Sacramenti? dico in prima ſumptione cauſari, cui ſumptio reliquiarum accedit per accidens ad integritatem eius, ob reuerentiam Sacramenti, quia non eſt alius modus illud decenter conſeruandi, vel quia fragmenta ſint minima, quæ decenter ad communionem aliorum nequeunt conferri. *Sumptio vna moraliter.*

Quæres ſecundò: Vtrùm per diuerſas ſpecies panis & vini, conferatur vberior effectus gratiæ, quàm per vnam tantùm?

27 *Error Bohemorum.* Hæretici Bohemi contendebant iniuſtè laicos priuari, in Eccleſia Latina, communione calicis, hoc fundamento, quòd aliqua parte, & effectu Sacramenti priuentur, quia per plures ſpecies plus gratiæ conferatur, & vtraque ſpecies ad integrum conuiuium ſpirituale ſpectat. Primùm ergo decidendum eſt, an plus gratiæ conferatur per vtramque ſimul, quàm per vnam ſolam: quâ in re duplex eſt inter Scholaſticos opinio. Prima eſt aſſerens ex vtraque ſpecie maiorem fructum percipi: ita Alenſis *in 4. part. quæſt.11. m.2. art.4. §.3. ad 2.* Dicuntur etiam plures Patres, qui Tridentino adfuerunt, in eadem opinione fuiſſe: ac proinde Concilium cùm hanc veritatem definiuerit *ſeſſ.21.cap.1.* vtitur ea moderatione, vt nihil contra hanc ſententiam ſtatuerit, aſſerens communionem ſub vna ſpecie ad ſalutem ſufficere: & cap.3. *Quoad fructum*, inquit, *attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos defraudari, qui vnam ſpeciem ſolam accipiunt*, &c. *neceſſaria*, inquit, *gratia ad ſalutem*; non autem ſimpliciter nulla gratia defraudari, quod eſſet contradictorium huius ſententiæ: ac proinde eam ſimpliciter tenet Vaſquez *diſp.* 211. tanquam probabiliorem. Suarez verò *diſp.*63. probabilem, ſicut plerique alij, qui in oppoſitum tranſeunt. *Controuerſia Scholaſtica.* *Alenſis ſententia.* Trident. Vaſquez. Suarez.

Eandem gratiã per vtrãque ſpeciem dari. Caietan. Suarez. Petrus de Soto. Ledeſma. Roffenſis. Hoſſius. Secunda ſententia eſt plurium recentiorum, qui putant eandem gratiam, non maiorem haberi per vtramque ſpeciem, vt Bohemis, & aliis occurrant ex oppoſito. Caietanus 3.*part. quæſt.*8.*art.*12. Suarez *ſuprà*. Sotus *in 4.diſt.*12.*quæſt.*1.*art.*12. Petrus de Soto *in Inſtitutione Sacerdotum, lectione 10. de Euchariſtia.* Ledeſma 1.*part.*4. *quæſt.*21. *art.*12. *dub.*1. Roffenſis *art.*16. *contra Lutherum.* Hoſſius *in Confeſſione cap.*4. & alij paſſim recentiores, quorum aliqui in eo falluntur, quòd putent definitam eſſe in præfato loco concluſionem propriam.

Diuerſam gratiã dari. Alenſis. Caſſalius. Arboreus. Vaſquez. Ruardus. *Prima concluſio*: probabilis eſt ſententia Alenſis, quam etiam ſequitur ex profeſſo Gaſpar Caſalius lib.2. de Cœna & Calice Domini. Vaſquez citatus. Arboreus *in cap.6. Ioannis.* Ruardus *art.*15. quamuis eam ita intelligat, vt ex parte vtriuſque ſpeciei maior ſit efficacia, non percipiatur tamen per ſecundam maior fructus, niſi quis ſe magis diſponat ad ipſum. Sed hoc non conſequenter dicitur, quia ad effectum per ſe Sacramenti vniformis eſt diſpoſitio, ſi ad primam ſumptionem non ſit talis diſpoſitio requirenda, ſed ſufficiat fides, intentio percipiendi Sacramenti, & ſenſus gratiæ: idem dicendum quoad effectum ſecundæ ſpeciei: ſi autẽ aſtruat ad vtramque requiri aliam diſpoſitionem, *infrà* impugnabitur. Et quidquid dicat, ad ſumptionem Sacramenti ſufficit vna, qualiſcunque debetur, quæ valet ad effectum integrum cauſatum per vtramque ſpeciem, quæ integrum conuiuium exhibent. *Vniformis diſpoſitio ſufficit ad vtramque.*

28 *Probatio ex fine Sacramenti.* Probatur concluſio, argumento deſumpto ex fine Sacramenti, quia hoc Sacramentum non ſolùm, vt ſacrificium inſtitutum eſt ſub vtraque ſpecie, ſed etiam vt Sacramentum: *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*, Ioan.6. nam ad completum conuiuium requiritur cibus, & potus: ergo quælibet pars huius Sacramenti habet cauſare gratiam, & ſuam habet ſignificationem diuerſam, & ſuum refectionis modum. Sacramenta enim efficiunt, quod ſignificant. Reſpondet Caietanus id verum eſſe in reliquis omnibus: peculiare tamen in hoc Sacramento, quòd totus effectus cauſetur per vnam ſpeciem, quia nempe gratia cauſatur non per ſpecies, ſed per Chriſtum contentum ſub ſpeciebus, qui totus continetur ſub ſingulis: ac proinde vbi eadem eſt ratio, & virtus agendi, idem ſequetur effectus. *Reſpondet Caietanus.*

Quòd verò species nihil causent ex eo probat, quòd ipsam agens principale vbi est præsens, non indiget instrumento: tum quia Christus non est in hoc Sacramento per vnionem agentis ad instrumentum, sed tanquam contentum sub continente, tum quia consideratur hîc alimentum, & nutritio spiritualis, non corporalis.

Impugnatur. Contrà, hoc Sacramentum causat gratiam, (vt suprà probauimus) per modum Sacramenti: ergo signi sensibilis practici. Antecedēs fusim suo loco probatum est, sicut & consequentia: sed diuersa sunt hîc signa in specie, quamuis integrent vnum conuiuium: ergo quodlibet efficaciam suam propriam habet, tam in *fieri*, quàm in *facto esse*, considerando Sacramentum. *Diuersitas significandi, & causandi.* Deinde quamuis idem sit significatum vtriusque speciei, non tamen eodem modo, quia species panis continet corpus ex vi verborum, cætera per concomitantiam: species vini, sanguinem ex vi verborum, continet, reliqua per concomitantiam: sed hæc differentia in significando infert diuersitatem in causando, sicut contingit in aliis Sacramentis: quia eadem in specie est gratia habitualis quam causant, & significant: *Diuersitas Sacramentorum ex modo, & fine.* sed quia diuerso modo, & per diuersa signa, & ad diuersos fines significant, ideò diuersa est in ipsis efficacia, & causalitas.

Deinde quamuis eadem sit causa principalis hîc præsens, nempe Christus, non causat effectum nisi vt significatum, per signum sensibile ex opere operato, vt cætera Sacramenta causant, ac proinde sacramentaliter, & per signum sensibile vt instrumentum.

Secunda responsio. Vna significatio in speciebus. Respondent alij non esse perfectiorem significationem in duabus, quàm in vna specie ex parte rei significatæ, quamuis sit perfectior ex parte modi significandi, qui modus non facit ad diuersitatem effectus, ac proinde non esse paritatem in nutrimento corporali & spirituali, quia cibus reficit appetitum famis, potus autem appetitum sitis, quæ diuersa sunt in corpore: in anima autem appetitus tales non discernuntur ad iustitiam, sed vnus tantùm, quia vna est iustitia, per quam reficitur: ergo per alterutram speciem sufficienter expletur talis appetitus.

Diuersus modus nō variat effectum. Quòd verò modus diuersus significandi non faciat ad diuersitatem in effectu, aut efficaciam Sacramenti, probant, quia aliàs Baptismus collatus per trinam immersionem, in qua est maior expressio Trinitatis, haberet diuersum effectum, & maiorem, quàm sit ille, qui confertur in vna tantùm immersione: & hostia consecrata, in qua esset expressa imago Crucifixi, haberet diuersum effectum ab ea, in qua non est talis imago, quia illa magis exprimit Christum: & moneta, in qua perfectiùs cuderetur imago principis, haberet maiorem valorem, quàm moneta, in qua talis imago esset obliterata, vel non tam expressa, quamuis idem esset pondus vtriusque.

Impugnatio. Contrà, ex institutione Sacramenti colligimus significationem eius, & efficaciam: ergo si per calicem nihil fieret, superfluus esset, & superflua institutio, neque conueniret ipsi definitio Sacramenti nouæ legis. *Fundamentū efficacia.* Deinde, quamuis gratia eadem conferatur per vtramque speciem, hoc non tollit, quin vna accedens alteri tribuat maiorem gradum, & intensionem, quamuis non diuersum specie, sicut argumentatum est in reliquis Sacramentis vniuersim, quæ ad renouationem interioris hominis instituta sunt, quamuis eadem sit in specie physica gratia collata: ergo in proposito per nouam speciem datur dulcedo noua, quæ per ipsam significatur: nam sicut corpore sustentamur: ita sanguine inebriamur, quod denotat abūdantiam refectionis, & gratiæ: vnde si totus effectus iam per priorem fuisset datus, & per calicem non daretur nouus, sed significaretur datus per speciem corporis, nec significatio calicis esset sacramentalis practica, vt talis significatio constituit nouam speciem Sacramenti nouæ legis, vt distinguitur ab antiquis, quæ significabant gratiam conferendam, non dabant; nam significare collatam, aut conferendam; non verò eam conferre, perinde est ad hanc differentiam, quæ datur per hoc quod est efficere, aut non efficere; continere, aut non continere suum significatum. *Differentia inter noua, & veteris legis Sacramenta.* Neque propriè diceretur Christus propinare nobis suum sanguinem, aut nos illum bibere ad abundantiam spiritualis refectionis, & dulcedinis, nisi sanguis habeat illam efficaciam. Hinc patet falsum esse diuersum modum significandi non inferre diuersam efficaciam in his, licèt eadem in specie iustitia conferatur.

Exempla adducta reiiciuntur. Exempla non sunt ad propositum. Primò, quia sicut Ecclesia non tribuit efficaciam Sacramentis, quæ illam habent ab institutione Christi: sic etiam ritus quicunque ab Ecclesia institutus, quamuis expressiorem contineat significationem, ad instructionem tantùm facit, vel reuerentiam, & non ad efficaciam Sacramenti: talis est trina immersio, quæ est cæremonia, sine qua perfici potest Sacramentum, & quæ in omnibus locis, & casibus non adhibetur: in proposito autem diuersa significatio specierum est ab institutione Christi, ac proinde arguit diuersam efficaciam. Ex quo patet minùs facere ad rem alia exempla, quia figura illa hostiæ, ne quidem ex Ecclesiæ instituto est, neque refert ad ritum etiam celebrandi Sacramenti: valor monetæ non in figura, sed in pondere est; secundùm quòd fundatur acceptatio, & valor.

Ad confirmationem prædictorum facit, quod 30
Confirmatio ex promissio ne facta. æquè corpori, & sanguini adiuncta est promissio diuina Ioannis 6. & quòd Patres eodem modo de efficacia vtriusque ad refectionem spiritualem loquantur, in iisque seruari dicunt proportionem conuiuij integri, & completi; & seorsim institutus est calix, & consecratus panis, vt constat ex Euangelistis, & Paulo, & diuersitate formarum, & materiæ. *A simili de Baptismo, & Circūcisione.* Vnde sicut Circumcisio, & Baptismus, licèt non differebant effectu, quia vtrumque delebat peccatum originale, & conferebant primam gratiam, tamen quia materia, & institutione differebant, diuersa erant Sacramenta: neque infructuosè Baptismus percipiebatur à circumcisis, quia conferebat effectum gratiæ sibi proportionatum: e[rg]o etiam idem currit in proposito.

Scio responderi posse ad instantiam, distinguendo hæc Sacramenta, per diuersum modum causandi eundem effectum, quia ex opere operato Baptismus, Circumcisio verò non ex opere operato causabat effectum. Sed hæc responsio non quadrat doctrinæ Augustini, vt suo loco vidimus, neque soluit difficultatem, quia in proposito ideò asseritur, alteram speciem non conferre effectum, quia idem datus est per priorem sumptam: sed sic etiam Circumcisio dabat gratiam iustificantem, vt communis tenet (quidquid sit de *Opinio reprobata.* quorundam opinione reprobata, qui dicebant Circumcisionem tantùm remissionem originalis, non collationem gratiæ habuisse:) ergo sicut Baptismus ex sua efficacia dat semper effectum secluso obice; non ex alia ratione, nisi quia est signum

signum efficax, neque consequenter superfluè sumebatur à circumcisis; sic etiam calix, aliàs esset signum inefficax, & non sacramentale.

31 *Tertia responsio. Esse causas subordinatas eiusdem.*

Dices calicem quidem continere efficaciam, sed respectu eiusdem effectus, qui natus est conferri per alteram speciem, vnde causato illo per speciem panis, ampliùs nihil efficit calix sumptus; sicut contingit in causis physicis, quando applicatur causa, producto iam effectu, nihil facit, licèt de se habeat efficaciam.

Impugnatur.

Contrà, quia in nulla lege instituit Deus plura signa, seu Sacramenta seorsim respectu eiusdem effectus. Hinc Pœnitentia, seu contritio perfecta, quæ in omni statu naturæ valebat, erátque necessaria ad remissionem peccati actualis, in lege tamen noua subordinatur Sacramento Baptismi, & Pœnitentiæ, ita vt sine eorum voto, non habeat illam efficaciam, quam habuit ante institutionem horum Sacramentorum. Non alia ratione, nisi quia, vt superfluitas, quæ contemptum parit, euitetur, & medium aliàs commune, reuocetur ad particulare legis nouæ institutum Sacramentum, eique subordinetur, ne pluralitas mediorum sine subordinatione contemptum pariat Sacramenti specialis, & minuat solicitudinem propriæ salutis: ergo cùm in hoc Sacramento inueniantur duæ species institutæ seorsim per modum diuersarum causarum, quamuis respectu eiusdem effectus in specie, colligitur quamlibet ex illis habere propriam efficaciam, in sua specie, & ordine, ad augmentum gratiæ, nutriendo animam.

Excluditur instantia de causis physicis.

Deinde causæ physicæ totales respectu eiusdem effectus in specie non integrant vnam; duæ autem species faciunt ad integritatem conuiuij spiritualis, sed causæ quando integrant vnam, cuilibet conuenit esse partem in causando, ex ratione propria, & in vtramque resoluitur totum, siue sit totum in *esse* entis, siue in *esse* causæ: ergo in proposito idem contingit; sed hoc conuiuium vnum est in specie, & non simultate concursus respectu eiusdem effectus numero, alioquin nihil causaret vna species seorsim sine altera, quod est falsum, quia contingit vsus vnius sine altera à laïcis, in Ecclesia. Efficiunt ergo vnam causam integram in specie; & consequenter, quælibet habet efficaciam dictam. Explicatur exemplo aliorum Sacramentorum, in quibus plura concurrunt signa instituta respectu eiusdem effectus in numero, & simultate concursus, verbi gratiâ in Baptismo, forma, & materia, quarum neutra seorsim agit, sed vtraque simul coniunctæ: ergo aliter duæ species integrant vnum conuiuium, & causam gratiæ modo dicto, aliter autem materia, & forma Baptismi, quia hæ tanquam partiales sunt eiusdem effectus in numero, illæ partiales in specie, totales autem in numero, alioquin videretur superflua institutio alterius. Ad confirmationem accedit, quòd Clemens VI. ann. 1341. in Bulla ad Regem Angliæ concesserit vsum calicis ipsi pro vberiori lucro gratiæ: in qua Bulla hanc sententiam est secutus.

32 *Obiectio ex Trid.*

Obiicies primò, Tridentinum sess. 21. secundùm aliquos definiisse oppositam sententiam, secundùm alios verò ratio Concilij eandem concludit, cap. 3. *Insuper*, inquit, *declarat, quamuis Redemptor noster, vt antea dictum est, in suprema illa Cœna hoc Sacramentum in duabus speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit, tamen fatendum esse, etiam sub altera specie totum, atque integrum Christum, verúmque Sacramentum sumi: ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui speciem solam accipiunt*, &c.

Responsio.

Respondetur quoad primum, perperam asseri dictam definitionem esse contra conclusionem, vt patet ex particula illa adiecta *necessaria*, quæ exceptionem continet, & vim exclusionis habet quoad sensum vniuersalem, non enim dicit Concilium *nulla gratia* simpliciter: sed *nulla gratia necessaria* ad salutem: quæ verba sunt restrictiua sensus vniuersalis ad *gratiam necessariam* ad salutem.

Responsio Vasquez approbatur.

Quoad alterum motiuum, ex ratione illa Concilij desumptum, respondet benè Vasquez Concilium non colligere ex eo quòd Christus totus continetur sub qualibet specie nulla gratia necessaria ad salutem priuari laicos: quia, si in triduo fieret consecratio, species panis non contineret totum Christum, quia neque animam, neque sanguinem, tamen causaret eandem gratiam quamcunque necessariam, quæ ex vi Sacramenti causatur de facto, & in casu verificarentur promissiones Christi apud Ioannem de Sacramento: *Qui manducat meam carnem, viuet in æternum*, &c.

Explicatur Conc.

Concilium ergo intendit excludere errorem, in quem incidere possint Bohemi, aut alij, dicendo, quòd sub vna specie non contineretur totus Christus. Et confirmatur hæc doctrina Vasquez ex *sess.* 13. *in fine*, vbi remisit aliquos articulos circa Eucharistiam discutiendos in sequentibus: quorum duo primi sunt: *An necessarium sit ad salutem ex diuino iure preceptum, vt singuli Christi fideles sub vtraque specie ipsum venerabile Sacramentum accipiant.* Secundus, *num minus sumat qui sub altera, quàm qui sub vtraque communicat*: qui articulus ex occasione erroris, qui fuit, vel timeri posset; conceptus est: vnde *sess.* 21. *can.* 3. qui conceptus est ex doctrina *cap.* 3. (vt rectè marginator adnotauit.) Idem error insinuatur, & damnatur: *Si quis negauerit totum, & integrum Christum omnium gratiarum fontem & authorem sub vna panis specie sumi, quia vt quidam falsò asserunt, non secundùm ipsius Christi institutionem sub vtraque specie sumatur, anathema sit.*

Confirmatur responsio.

Articulus erroneus.

Damnatur ss. 21. can. 3.

Duo articuli non definiti.

In fine autem Concilium reseruat duos articulos definiendos in aliud tempus, videlicet: *An iustis de causis Ecclesia prohibuit vsum calicis laicis, & clericis communicantibus, & non conficientibus? & an talis vsus certis rationibus, & conditionibus alicui regno concedendus sit?* sess. autem 22. eosdem articulos remisit suæ Sanctitati determinandos. Inter has autem conditiones illa procul dubio fuit; *vt* videlicet, *primùm crederent totum Christum sub altera specie contineri, & per alteram dari gratiam ad salutem necessariam.* Ratio ergo Concilij superiùs expressa eò tendit, vt condemnet errorem, non autem vt quidpiam decernat circa fructum Sacramenti, quia reipsa non concludit quidpiam de fructu, vt instantia superiùs expressa ostendit.

Remittuntur ad Pontificē. Conditiones implicita.

33 *Conditiones quibus Bohemis sub vtraque specie permissa communio.*

Obiicies secundò, refert Ioannes Hesellanus *in lege de Communione, tract. 3. fol.* 171. Ioannes Slechia Bohemus scripsit Erasmo se intellexisse à Concilio Basiliensi concessum fuisse Bohemis sub vtraque specie communicare; *Modò sub qualibet specie profiterentur, & crederent Christum totum contineri, & non plus fructûs haberi per vtranque, quàm per vnam tantùm.*

Refert etiam idem Hesellanus ex Richardo Magistro suo tertiam conditionem sub qua Bohemis cōcessa est communio sub vtraque specie, fuisse, vt crederent, *non plus sumi sub vtraque, quàm*

sub

sub vna specie tantum: quartum autem vt crederent *sub vna specie esse totum Christum secundum corpus, & sanguinem.* Hæc quarta conditio esset superuacanea, nisi intelligeretur alia, nempe, *tantum sumi sub vna, quantum sub vtraque.*

Respondetur illud Concilium non esse tantæ authoritatis, quia rebellauit Pontifici, & in errores, & schisma incidit, nec potuit sua authoritate, quæ nulla fuit in schismate eam facultatem facere: cæterùm errorem illum, quem damnauit Tridentinum, Bohemos tenuisse, satis per hoc indicatur si narratio subsistit. Quidquid autem sit de hoc, non inuenitur in actis Concilij quidpiam tale: sed cap. 30. definitur *iustè Ecclesiam subtraxisse vsum calicis laicis: alteram autem speciem ad salutem ipsis sufficere*, addens contra præfatum errorem suprà, *Non esse ambigendum, quòd sub specie panis caro tantùm, neque sub specie vini sanguis tantùm, sed sub qualibet specie est integrè totus Christus*, &c. De fructu autem nihil habetur, nisi per vnam dari gratiam omnem *necessariam* ad salutem. Secunda ergo conditio ita intelligenda est, vt sub vna quantùm ad rem contentam tantum sumatur, quantum sub vtraque, non verò quantùm ad fructum.

34 Obiicies tertiò, idem est effectus in specie vtriusque, & idem finis, nempe spiritualis nutritio animæ; deinde æquè per vtranque hic effectus habetur, & æquè vtraque extinguit appetitum animæ: ergo eundem effectum habent. Respondetur ex dictis concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia diuersa significatio infert diuersum effectum in numero, quamuis non in specie, vt patet ex dictis. Dices, fuit idem effectus corporis, & sanguinis in sacrificio cruento: ergo etiam in hoc sacrificio, quòd illud repræsentat. Respondetur, concedendo antecedens, quia ibi meritum in passionibus fuit toleratis à Christo per effusionem sanguinis, in quibus corpus, & sanguis meritò coniungebantur: hîc autem, quidquid sit de ratione sacrificij, in ratione Sacramenti corpus, & sanguis sub diuersis signis sacramentalibus proponuntur, quorum quodlibet habet suam efficaciam diuersam, & significationem.

Obiectio tertia, ex fine, & effectu.

Responsio.

Replica soluitur.

Dices inter cibos corruptibiles aliquos esse, qui simul depellunt famem & sitim; cur etiam hic effectus non tribueretur huic alimento spirituali. Respondetur, quamuis idem sit alimentum, tamen illud corporale non sumi per modum cibi, & potus, sed sub alterutra ratione: verbi gratiâ, aliquis fructus, qui continet in se vim extinguendi sitim per humorem contentum, qui manducatur, non bibitur: item iusculum habet in se vim extinguendi famem, quod bibitur, non manducatur: in proposito autem altera species manducatur, altera verò bibitur, & sic quælibet habet suam efficaciam seorsim.

Simile.

Disparitas declaratur.

35 Hæc sententia, quam defendimus hactenus, videtur magis Theologica, & conformis communi doctrinæ de Sacramentis, eorum significatione, & efficacia, neque in vllo fauet hæreticis: quamuis enim gratia amplior in gradu tribuitur per vtramque, quam per vnam, illud tamen augmentum gratiæ non præponderat reuerentiæ Sacramenti, ex qua, mota Ecclesia propter periculum effusionis calicis, qui nec commodè seruari potest, nec ad infirmos deferri, neque ministrari sine tali periculo, aboleuit vsum calicis in laicis, & aliis communicantibus, & illud augmentum per alia media recuperari potest, gratia autem necessaria ad salutem necessitate præcepti, seu alio quouis modo dicatur, talis habetur per sumptionem vnius speciei.

Cur Ecclesia sustulit communionē sub vtraque specie.

Qui voluerit tamen defendere oppositum cum modernis controuertistis, potest, non tamen ex rationibus pro ipsis adductis, nempe quod totus Christus contineatur sub alterutra specie: hæc enim ratio fundatur in ea sententia, quòd tota ratio causandi gratiam sit Christus, & non species, si aliquid concludat, quam *suprà* refutauimus. Neque etiam valet, quia in triduo esset idem effectus huius Sacramenti, & neutra species contineret totum Christum, sed sua significata seorsim: nihil ergo, quod concomitanter est sub aliqua specie, est ratio agendi, quia sic non importatur ex vi significationis, seu de rigore eius, sed ex vnione, aut connexione naturali cum significato per se specierum, refundendo ergo efficaciam in rem significatam vi verborum deberet refundi in ipsum corpus, & sanguinem, quæ sunt diuersa significata formalia, & sic argumentum magis reducitur in oppositum eius, quod intendit.

Sententia cōtraria probabilis.

Ratio cōmunis pro ea adducta refellitur.

Recurrendum ergo est ad ipsam institutionem, dicendo talem fuisse, vt eundem effectum singulæ species haberent, & tantum, quantum dispositio præsens sumentis exigit, si ex ea crescat, vel quantum natum est conferre virtute Sacramenti. Dices, diuersa sunt signa sacramentalia: ergo diuersi effectus. Respondetur, concedo antecedens, & distinguendo consequens, effectus primarius, concedo, effectus secundarius, nego: *suprà* autem diximus gratiam subsistentem, seu corpus, & sanguinem Christi, vt præsens est, esse rem significatam huius Sacramenti gratiam in anima causatam esse effectum secundum, seu, vt alij volunt, vsum Sacramenti, aut actum sacramentalem: alterutra ergo species est causa inadæquata eiusdem gratiæ in numero: & sic breuiter reducendo quæstionem ad superiùs dicta, etiam hæc pars saluari potest. Ex quo patet etiam ad rationes adductas pro conclusione præmissa, quia earum vigor soluitur in distinctione præmissa de significato primario, quod diuersum est, & secundariò, quod est vnum: sed diuerso modo causatum per modū cibi, vel potus, applicato Sacramento, & interpretari possunt Patres, institutio, finis integritas conuiuij, & distinctio specierum quoad modum sumendi materialem, non quoad effectum gratiæ. Diuersitas autem specierum primaria est respectu contenti, reliquam partem huius controuersiæ cum Bohemis *infrà* tractabimus de præcepto huius Sacramenti.

Ratio vera assignatur.

Obiectio soluitur.

Diuersitas significationis respicit gratiam subsistentem.

Quæres tertiò, Vtrùm Sacramentum sit necessarium medium ad salutem?

Ex iis, quæ hactenus dicta sunt de effectu, patet resolutio huius quæsiti, quam supponit Doctor hîc; & in distinctione sequenti magis, quam tractat per se: eam autem tradit in terminis loco citando *in 2. conclusione*, quem huc aduocare placet, ad complementum tractatus, & materiæ.

Duplex est necessitas, alia medij, alia præcepti; 36
de necessitate præcepti hîc non agitur, de qua suo loco: sed tantùm de necessitate medij. Hæc necessitas dicitur etiam necessitas finis, id est, quando sine medio nequeat acquiri finis: in proposito finis est æterna salus: dicitur ergo medium necessarium relatè in finem. Medium autem necessariū hoc

Necessitas medij, & præcepti.

hoc modo dupliciter dicitur, siue in re applicatum, siue in voto, hoc est, in desiderio, & proposito applicandi, si subesset facultas eius. Necessitas autem Eucharistiæ, vel esset ad primam iustificationem obtinendam, vel certè ad perseuerandum in iustitia accepta, qua dat robur ad obseruandam legem, & superandas tentationes. Aliquid etiam dicitur necessarium in voto dupliciter; primò absolutè, quia ipsum in se realiter applicatum est medium necessarium, si facultas adest, verbi gratiâ, ad iustificationem Baptismus: vel generaliter, quatenus scilicet exigitur votum implicitum eius, & propositum adimplendi præcepti, quando obligat.

35 *Sententia quorundam affirmatiua.* His positis, aliqui apud Vasquem (quos ipse non citat) recentiores existimant hoc Sacramentum in re, aut voto susceptum habere necessitatem medij ad consequendam vitam æternam, dicentes votum huius Sacramenti contineri in Baptismo, aut contritione, iuxta sententiam D. Thomæ variis in locis *3. part. quæst. 73. art. 3.* vbi dicit Eucharistiam esse necessariam in voto, sicut finis in intentione, & desiderio: & *quæst. 80. art. 11.* colligit inde obligationem recipiendi idem Sacramentum cùm opportunitas datur: *& in 4. dist. 8. quæst. 1. & in dist. 12. quæst. 3. art. 2. quæstiuncula prima.* Pro hac sententia citantur à quibusdam Claudius *rep. 6. cap. 7.* Spinæus *lib. 1. de orat. Eucharistiæ, c. 12.* Roffensis *lib. 5. contra OEcolampadium in proœmio.* Naclantius *in tractatu de communione, Theor. 1.*

D. Thom. — *Necessitas Sacram. in re, aut voto.* — *Claudius. Spinæus. Roffensis. Naclantius.*

Caietan. Sotus. Cæterùm Caietanus in primum locum D. Thomæ citatum: & Sotus *dist. 8. quæst. vnica art. 3.* explicant loca D. Thomæ, asserendo Baptismum, quia est principium per modum generationis spiritualis, necessarium esse in re, per accidens tamen, quia non datur opportunitas, sufficit in voto: Eucharistia, quia est finis, sufficit in intentione, est consummatio vitæ spiritualis, & operatur in intentione, non autem reipsa. Aliqui præterea Orientales, vt Græci moderni, putant esse necessariam simpliciter necessitate medij Eucharistiam, ideóque communicant infantes: quæ cæremonia fuit quidem antiqua, & adhuc apud ipsos continuata, sed ex illo errore in quo desiuerunt à fide.

Esse necessariam in intentione, nō in re.

36 *Infantibus nō est necessaria ad salutem. Trident.* *Prima conclusio*, realis sumptio Eucharistiæ non est medium necessarium paruulis ad vitam. Est de fide definita in Trident. sess. 21. can. 1. *Si quis dixerit paruulis, antequam ad annos discretionis peruenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem, anathema sit.* Probatur 2. ex Matthæi vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*: deinde ex doctrina communi Patrum & Conciliorum de efficacia, & virtute Baptismi ad delendum peccatum originale, & conferenda alia quæcunque ad dandam iustitiam, quæ adoptat ad regnum; vnde definitur iustificatio, quæ est per Baptismum à Tridentino sess. 6. cap. 4. quòd sit *translatio ab eo statu, in quo quis nascitur filius primi Adam, in statum gratiæ adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Iesum Christum.* In hoc conueniunt omnes Patres. Ex qua doctrina sequitur etiamsi infans baptizatus decedat in gratia baptismali, saluari eum sine sumptione Eucharistiæ.

Sufficientia Baptismi, & efficacia. — *Trident. Definitio iustificationis.*

37 *Nec adultis esse medium necessarium.* *Secunda conclusio*, realis sumptio Eucharistiæ non est medium necessarium ad salutem, etiam adultis: est communis Doctorum, quam insinuat noster Doctor in 3. dist. 40. §. *Onera imposita sunt,* &c. vbi docet, *Nullum aliud Sacramentum legis nouæ habere necessitatem medij præter Baptismum, & Pœnitentiam.* Probatur, quia nullibi in Conciliis declaratur hæc necessitas, & quamuis sit argumentum ab authoritate negatiua, concludit in materia doctrinali, & maximè per quam sufficientes proponuntur, & declarantur media necessaria ad salutem, aliàs Ecclesia deficeret in necessaria instructione fidelium: nullibi autem in doctrina, & Canonibus de Sacramentis, exponit hanc necessitatem Eucharistiæ: ergo nulla est talis.

Ecclesia eam non agnoscit necessitatem.

Secundò, non est necessaria, nisi per modum remedij, Sacramenta enim instituta sunt, vt remedia infirmitatis nostræ, vel ergo esset necessaria ad primam iustificationem obtinendam, quod falsum est, & contra fidem, quia ex Paulo 1. *ad Corinth.* 11. nequit sumi Eucharistia, nisi in statu gratiæ per se loquendo, *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Hæc probatio ex Tridentino *sess. 13. cap. 7.* est Pœnitentia, & ex communi Patrum sententia in eum locum Pauli, ita vt nullus debeat accedere ad Eucharistiam nisi in statu gratiæ: ergo non est medium delendi peccati mortalis, aut dandi primam gratiam, quæ sola sufficit ad salutem, aliàs etiam paruulis esset necessaria. Si dicas esse medium necessarium ad perseuerandum in gratia.

Secūda ratio. — *Ex effectu & fine.* — *Responsio.*

Contra tertiò, neque hanc necessitatem eius explicant Concilia, sicut necessitatem Baptismi: explicauit Trident. *sess. 7. de Baptismo, can. 5. sess. 14. de pœnitentia can. 6. sess. verò 13.* agens de Eucharistia nullam ei tribuit necessitatem: vnde Melchiades Papa *epist. ad Episcopos Hispaniæ cap. 2.* & habetur de consecrat. dist. 5. in cap. *Spiritus sanctus:* ait, *statim morituris regenerationis beneficia sufficere ad salutem, quia regeneratio saluat mox in pace beati sæculi recipiendos*: ergo adultis baptizatis sufficit per se Baptismus ad vitam: deinde nullus effectus gratiæ habitus per Eucharistiam est necessarius, vt medium adulto; ergo. Antecedens patet, quia hic effectus esset auxilium, quod mediante Eucharistia recipit, vt præseruetur à peccato mortali: quem effectum tribuit Tridentinum huic Sacramento *sess. 13. cap. 2.* sed hic effectus non est necessarius simpliciter ad vitam æternam, quia sine dono perseuerantiæ multi relapsi suscitantur in vitam æternam per pœnitentiam, & saluantur: ergo neque ratione huius effectus Eucharistia in re erit necessaria. Probatur consequentia, quia sine illo contingit adultum saluari.

Tertia ratio. — *Trident.* — *Melchiades.* — *Ex nullo effectu subest necessaria Eucharistia.* — *Non ex gratia actuali.*

Præterea ratione huius effectus, tum maximè esset necessaria, quia infallibiliter tribueret perseuerantiam, vel quia tribuit abundantiora auxilia ad eum finem: non primum, quia hunc effectum nullum Sacramentum habet ex opere operato, quia regulariter non datur omnibus dignè accedentibus, cùm multi postea relabantur: sed si esset medium necessarium, maximè esset tale ratione infallibilis perseuerantiæ dando auxilia infallibilia, quibus homo præueniretur infallibiliter, ne peccaret.

Perseuerātia incerta. — *Non datur virtute Sacramenti.*

Si secundum dicatur, cùm illa auxilia abundantiora sint tantùm ad melius esse, non ad simpliciter esse, sequitur non esse necessaria necessitate salutis, quia potest contingere salus sine ipsis, vel ipsa per alia media, vt bona opera, orationes, & ieiunia, & eiusmodi obtineri possunt, quia sic etiam impetratur remissio venialium, qui est effectus ibidem à Concilio assignatus huic Sacramento: ergo neque Sacramentum ratione eorum est

est necessarium necessitate medij. Dices perseuerantiam dari per Eucharistiam, nisi homo ponat impedimentum.

Contrà, si daretur infallibiliter per Eucharistiam perseuerantia, præueniretur impedimentum ex parte, ita vt non foret: ergo signum est non dari perseuerantiam ex parte Sacramenti, cùm non præueniatur impedimentum. Probatur consequentia ex Tridentino *sess.7.can.7.* vbi definit effectum gratiæ semper dari per Sacramenta, quantùm est ex parte ipsorum, nisi ponatur obex, sed qui dispositus est ad recipiendum Sacramentum, dispositus est sufficienter, & quantùm est ex parte sua ad effectum Sacramenti, quia hoc est esse dispositum ad Sacramentum: ergo accedens ad Eucharistiam dignè, quantùm est ex se, est dispositus ad recipiendum effectum quemcunque infallibilem, & sacramentalem eius, & consequenter perseuerantiam, si talis esset effectus Sacramenti.

Non dari infallibiliter perseuerantiam.

38 *Tertia conclusio*, Eucharistia in voto non habet necessitatem particularem medij: sequitur ex dictis, nihil in voto operatur effectum, quem non operatur in re ipsa applicatum, quia perfectior est virtus Sacramenti in re ipsa, quàm in voto tantùm applicati. Sed Eucharistia non tribuit primam iustificationem, neque efficit infallibiliter perseuerantiam in re ipsa, neque alius quicunque effectus eius est necessarius necessitate absoluta finis, seu medij: ergo neque in voto dicit necessitatem medij. Minor patet ex præcedenti. Maior probatur, quia Baptismus, & Pœnitentia in re applicata causant remissionem peccati, & iustitiam, quæ in voto dicuntur causare, quando non adest copia Sacramenti suscipiendi in re: alia autem Sacramenta non dicuntur in voto causare suos effectus, sed illa tantùm, quæ habent necessitatem medij: quia ita suauiter dispositum est per diuinam prouidentiam, vt remedium vniuersale pœnitentiæ, id est, contritionis perfectæ, vel charitatis, suppleat defectum remedij particularis ad hoc instituti, cum proposito tamen, & voto suscipiendi illud, si facultas daretur, & quando datur.

Non esse necessariam in voto.

Sacramentu in re applicatum causat id, quod in voto.

Sed hoc non conuenit Eucharistiæ, quia quando quis peccat post Eucharistiæ sumptionem, si postea confiteatur, non habet obligationem præcepti etiam ad sumendam Eucharistiam denuò. Ponamus casum, quòd post viaticum sumptum ipse peccauerit, & confessus est ante transitum, non tenetur denuò communicare: ergo non habet necessitatem eius sumendi etiam in voto, aliàs data opportunitate tunc teneretur ante transitum eam sumere, quod nemo dicit, nec praxis Ecclesiæ eam necessitatem insinuat.

Necessarium in voto, debet sumi in re ipsa.

Dices ipsam Pœnitentiam, aut Baptismum includere votum Eucharistiæ. Contrà, Baptismus, & Pœnitentia non subordinantur alij remedio, sed ex propria institutione significant, & conferunt remissionem peccati, & gratiam: ergo non includunt ad hoc votum speciale Eucharistiæ: speciale dico, quia generale possunt includere adimplendi præcepta, & cõsequenter præceptum Eucharistiæ pro tempore suo currens. Consequẽtia patet, quia quod causat in voto alterius, causat in virtute eius, & tanquã ipsi subordinatum: vnde Trid. *sess.6.c.7.* sine Baptismo in re, aut voto dicit nemini contigisse salutem post Euangelij promulgationem. Si autem in voto Eucharistiæ, aut eius votum includeret Baptismus, tunc diceretur in virtute Eucharistiæ dare primam gratiam, quod non quadrat

Responsio. Nec votum Eucharistia continetur in Bapt. & Pœn.

Trident.

Canonibus fidei de efficacia huius Sacramenti: alioqnin non propriè ex opere operato conferret gratiam, sed magis ex opere operantis, sicut contritio iustificat dispositiuè eo modo: votum enim spectat ad voluntatem operantis, non ad genus Sacramenti, aut signi.

Confirmatur, Eucharistia, vt patet ex Trident. *sess.13.cap.2.* dat gratiam per modum nutrimenti: ergo causalitas eius in voto non extenditur vltra illum modum dandi gratiam: sed nutrimentum, si propriè loquamur, non viuificat mortuum, neque vllam habet ad hoc efficaciam, sed tantùm ad restaurandum viuum: ergo Baptismus, & Pœnitentia, quæ sunt Sacramenta viuificantia mortuum, non dicunt in hoc ordinem, aut dependentiam ad votum Eucharistiæ, neque ipsum includunt, cùm per hoc nullam accipiant virtutem ad suos effectus. Dices saltem in ordine ad perseuerantiam, necessarium esse votum. Contrà, ergo non includitur in Baptismo, aut pœnitentiale votum speciale. Probatur consequentia, quia Baptismus, & pœnitentia instituta sunt ad dandam vitam, non autem ad eam conseruandam, ad quod requiruntur alia remedia: sed si includerent votum Eucharistiæ, deberent habere aliquam efficaciam ad conseruandam vitam, ergo non includunt. Probatur maior ex iis, quæ Concilia tradunt de efficacia illorum Sacramentorum: minor probatur, quia nihil includunt Sacramenta, nisi quod spectat ad virtutem actiuam ipsorum, & perficit ea, in eo genere, quà causa sunt: ergo cùm præfata non habeant efficaciam respectu perseuerantiæ, sic non includunt votum Eucharistiæ, quod ad hoc tantùm facit.

Confirmatio ex effectu Eucharistia.

Nihil includunt Sacramenta nisi spectet ad virtutem.

Ex his sequitur difficulter saluari posse, quæ tradunt discipuli quidam S. Thomæ de illo voto speciali Eucharistiæ incluso in Baptismo, & Pœnitentia. Dices generationem baptismalem consummari per gratiam nutrimentalem Eucharistiæ, ac proinde illam in hac concludi, vt in fine, ac complemento. Contrà, quia licèt generatio supponatur ad nutritionem, non tamen in virtute eiusdem causæ vterque effectus habetur, etiam in physicis: ergo eodem modo in proposito. Probatur consequentia ex dictis: quia diuersa ad hæc instituta sunt Sacramenta, quorum quodlibet ex propria efficacia habet effectum, & non in virtute alterius.

Responsio.

Impugnatur.

Dices vltimò cum Soto, & Caietano, Eucharistiam operari in voto sicut finis in intentione. Contrà, quia hic modus operandi non est sacramentalis, vel certè non sufficit quando in re sumi potest Sacramentum. Antecedens patet, quia quodlibet Sacramentum ex instituto habet rationem causæ efficientis ex definitione Sacramenti, & Concilium Tridentinum *suprà*, quod tribuit effectum nutritionis huic Sacramento, quando in reipsa sumitur.

Impugnatur responsio aliorum.

Alterum membrum patet ex iam dictis de Baptismo, & eius voto, quia non est obligatio suscipiendi Eucharistiam in re ipsa, secluso præcepto positiuo diuino, aut humano: sed quando votum Sacramenti requiritur, etiam exigitur, vt in re sumatur ipsum Sacramentum data opportunitate, vt dictum est. Deinde, quando finis operatur in intentione per modum finis, sequitur aliqua electio medij, & executio. Quæro iam si Sacramentum in voto operatur vt finis, an illud votum, seu desiderium sit efficax: si ita, ergo sequitur aliqua electio, & effectus diuersus ab ipsa intentione, &

Intentio finis inducit electionem.

& quæro quisnam? alia nequit esse, quàm susceptio Sacramenti in reipsa, vt patet de omni alio desiderio efficaci huius, aut illius, non extendi vltra acquisitionem finis in re desiderati, aut ad ea, quæ necessaria sunt ad eum ponendum; sed ex vi illius voti non sequitur, neque exigitur sumptio realis Sacramenti: ergo non erit efficax; vel dato etiam Sacramento, in re ipsa non causat aliquid, si totus effectus conueniens ipsi causetur per votum, quod est contra naturam intentionis efficacis, vt causet quidquid per finem in re positum, aut medium haberi posset; aliàs inutilis esset applicatio mediorum, & executio intentionis.

Intentio non supplet medium.

Voluntas simplex non est votum.

Si dicatur votum illud non esse efficax, iam non erit intentio, sed simplex complacentia finis, & obiecti, non autem vt finis: ergo Eucharistia in voto non causabit per modum finis, sed tantùm obiecti: dare autem simplici complacentiæ appellationem, aut naturam propositi, aut voti perfecti, est insuetum: quia spectant ad voluntatem, quantùm est de se, efficacem.

Abusus terminorum.

Deinde dicere quòd simplex complacentia suppleat necessarium medium, est contra acceptionem terminorum: cùm medium dicatur necessarium, vt applicatur in re, aut proposito de se efficaci: Eucharistia autem in tali simplici complacentia, neque vt finis in intentione, applicatur, neque vt effectus in re ipsa, aut causa; sed tantùm vt obiectum, quod potest conuenire tam possibili, quàm impossibili, quorum potest esse voluntas simplex. Deinde votum Baptismi, & Pœnitentiæ sunt propositum efficax, siue sit virtuale, siue formale: ergo tale debet esse votum Eucharistiæ: videtur ergo fuga verborum asserere Eucharistiã in voto dicere necessitatẽ præfatam.

39

Necessitas moralis Sacramenti.

Quarta conclusio: hoc Sacramentum, licèt non habeat necessitatem rigorosam medij, quam hactenus tractauimus; nec institutum sit, vt infallibiliter tribuat donum perseuerantiæ; est tamen medium vtile, & adeò efficax ad perseuerandum in gratia, vt sine eius vsu, longo tempore incurratur periculum lapsus; & ita supposita fragilitate nostra, dici potest medium, sine quo perseuerantia communiter non detur mortalibus.

Perseuerantia non cadit sub merito.

Communiter dico, quia hoc donum solùm Dei voluntate aliquibus præstari contingit, & per alia media conducentia impetrari potest; non tamen infallibiliter, quia neque sub merito nostro cadit, neque etiam sub efficacia alicuius Sacramenti, tanquam effectus communiter datus, & infallibilis.

Trident.

Vnde Trident. sess. 6. cap. 13. de perseuerantiæ munere, monet, vt *nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur; tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debeant,* &c. *Verumtamen qui se existimant stare, videant ne cadant, & cum timore ac tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigilijs, in eleemosynis, in orationibus, & oblationibus, in ieiunijs, & castitate: formidare enim debent, quòd in spem gloriæ, & nondum in gloriam renati sunt; de pugna quæ superest cum carne, cum mundo, cum diabolo,* &c.

Ex quibus verbis patet perseuerantiam quidem Dei solius gratiâ dari, impetrari etiam laboribus nostris non esse infallibilem cuique, neque ad eam dari media infallibilia: vnde non expediebat eum dari effectũ huic Sacramento, quia id derogaret aliis mediis, & sollicitudini piorum, & multis operibus, quibus supersederet homo, si in Sacramẽti virtute eam infallibiliter obtineret.

Deinde sequitur, dato etiam perseuerantiam dari per Sacramentum, non inde sequi esse medium necessarium ad salutem, ad quam cõsequendam sufficit finalis perseuerantia, & resuscitatio à peccato, quæ per Pœnitentiam, aut Baptismum haberi potest, aut perfectam contritionem, sine vsu huius Sacramenti. Cum his tamen stat, quòd hoc Sacramentum ad perseuerantiæ finem institutum sit, & quòd det auxilia opportuna: esse medium ad eum finem commune: & suppositâ fragilitate nostrâ; quæ difficulter, neque aliter quàm per Dei specialem gratiam præuenta, inclinatur ad opera illa, quæ exprimit Concilium ad impetrandam perseuerantiam opportuna: neque communiter Dei dono singulis datur sine huiusmodi laboribus; sequitur, inquam, Eucharistiam, ex cuius virtute emanant auxilia ad perseuerandum in Christo, esse medium morale, sine quo non contingit communiter perseuerantia in Christo; quamuis eam infallibiliter non concedat. Ex quibus manet conclusio explicata.

Impetrari potest per alia opera.

Probatur conclusio ex Tridẽtino, quod tribuit hunc effectum Sacramento, sess. 13. cap. 2. *Sumi autem voluit Sacramentum hoc tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur, & confortentur viuentes vitâ illius, qui dixit: Qui manducat me, & ipse viuet propter me: & tanquam antidotum, quo liberentur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus preseruentur,* &c. Idem docent Patres in Ioan. 6. atque expositores: proinde, vt dicit ibidem Tridentinum, est *pignus hæreditatis.*

Effectus Eucharistiæ.

Deinde patet ex institutione eius per modum alimenti, cuius est conseruare vitam, & restaurare vires; mors autem spiritualis est peccatum mortale: ergo ad præseruandum ab ipso confert hoc Sacramentum auxilium, & gratiam.

Patet etiam ex diligentia Ecclesiæ præcipientis huius Sacramenti vsum. In primitiua Ecclesia quando charitas feruebat, quotquot adstabant sacris mysteriis, communicabant, vt constat ex Clemente *lib. 2. constitut. cap. 37. & lib. 8. cap. 20.* ex Dionysio *de Cælesti hierarchia, cap. 3.* Anacleto *epistola prima: ex canone 10. Apostolorum: ex can. 2. Concilij Antiocheni,* & aliis multis.

Vsus primitiuæ Ecclesiæ præscriptus.

Clem. Rom. Dionys. Anacletus. Canon. Apostolorum. Concil. Antiochen.

Hæc consuetudo insinuatur in Missa per versum qui *communio* dicitur, & collectam sequentem, quæ *post communionis* nomen habet: quæ consuetudo mox dilatatâ fide, & refrigescente charitate reducta est ad communionem ter in anno saltem: vt patet ex Concilio Elibertino; *Omnis homo, de consecrat. dist. 2.* ex Fabiano in cap. *Etsi non frequentiùs, eadem dist.* ex Toletan. XI. *cap. 13.* tandem ad eam, quæ nunc tenet, saltem communicandi semel in anno omnes, quotquot ad discretionis annos veniunt, cap. *Vtriusque sexus:* quod est Concilij Lateranensis, quæ sollicitudo Ecclesiæ præcipientis vsum huius Sacramenti demonstrat necessitatem, & fructum eius. Ex quibus patet conclusio, quæ intelligitur in adultis, & non in infantibus.

Elibertin. Fabian. Papa. Toletan. Lateranen.

40

Obiectio. Necessitas communionis. Ioan. 6.

Contra priores conclusiones sunt quædam obiectiones, quæ probant huic Sacramento inesse necessitatem medij; primò ex Ioannis 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis,* &c. *non habebitis vitam in vobis:* deinde exemplo, quod adduxit Christus: *Sicut misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem; & qui manducat me, ipse viuet propter me,* &c. ergo non habere vitam sine hoc Sacramento, & viuere per hoc Sacramentum in Christo, sicut Christus viuet propter Patrem, denotant necessitatem medij: sicut illa, *Nisi quis renatus fuerit,*

fuerit, ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum: quæ denotant necessitatem medij conuenire Baptismo.

Deinde hæc loca aliqui Patres referunt, etiam ad infantes æquè,& adultos;sed necessitas præcepti non cadit in infantes, pro eo statu, cuius non sunt capaces: ergo declaratur hîc necessitas medij, & non præcepti.

Responsio. Verba explicanda secundùm materiam. Respondetur hîc tantùm declarari necessitatem pręcepti,quia verba similis tenoris recipiunt interpretationem ex materia subiecta; sermo enim accommodatur rei; non econtrà res sermoni, vnde cùm de fide sit hoc Sacramentum non posse sumi nisi in statu gratiæ, quam concedit Baptismus,& pœnitentia,nihilque aliud requiri, quàm statum gratiæ, ad salutem; sequitur quòd illa tantùm, quæ delent peccatum in se, habeant necessitatem salutis.

Hic sonāt necessitatē præcepti. Hinc verba illa Ioannis 3.declarant necessitatem medij conuenire Baptismo; quæ nequit conuenire Eucharistiæ, cùm sit Sacramentum viuorum,supponens gratiam sanctificantem: ergo illis quæ concernit Eucharistiam, declaratur necessitas præcepti; & sermo est ad adultos (non ad infantes, vt infrà videbimus) ad quos Christus tunc loquebatur; & ad quos spectare potest manducatio dicta, non ad infantes, qui rationis, & libertatis vsu carent: quòd autem aliqui Patres, hæc etiam ad infantes referebant,alio sensu locuti sunt, quem modo explicabimus. *Comprehendunt solos adultos.*

41 *Obiectio secunda.* Innocent. *Necessitas Eucharistiæ paruulis.* Obiicies secundò Innocentium I. *epistola ad Patres Mileuitani Concilij, quæ est* 93. *apud Augustinum*, in hæc verba: *Illud verò, quod eos vestra fraternitas asserit prædicare paruulos æternæ vitæ præmijs etiam sine baptismatis gratia posse donari perfatuum est: nisi enim manducauerint carnem filij hominis, & biberint eius sanguinem, non habebunt vitam in semetipsis*,&c.Hanc sententiam Innocentij,tanquam fidei amplectitur Augustinus libro primo contra Iulianum: *Sancto*, inquit, *Innocentio vide quid respondeas, qui paruulos definiuit, nisi manducauerint carnem filij hominis, vitam prorsus habere non posse; huic responde; imò & Domino, cuius ille Antistes vsus est testimonio.* Idem docet *lib.2.cap.1.lib.4. contra duas epistolas Pelagianorum, cap.4. & cap.22. lib.3. de doctrina Christiana, cap.18.* ergo Eucharistia dicit necessitatem medij, & sine ea nequit infans intrare vitam. *Augustin.*

Confirmatur ex vsu primitiuæ Ecclesiæ. Confirmatur ex consuetudine antiqua Ecclesiæ, quæ infantes baptizatos communicabit; vt patet *ex Lithurgia Clementis Rom.lib.*8. vbi statuit post viduas communicandos infantes ante populum.Item patet ex Dionysio Areopagita *cap.3. Ecclesiast.hierarchiæ.* Augustin.*epist.23.& 107.* Toletanum XI. *cap.11.*docet,qui ob infantiam euomuit Eucharistiam, non esse puniendum. Concilium Matisconens. II. *cap.6.* instituit, vt reliquiæ Eucharistiæ Feria 4. & 6. indicto pueris ieiunio, ipsis sumendæ traderentur:est consuetudo in Ecclesia Orientali etiamnum communicandi pueros: de qua Nicephorus Calixtus *lib.17.cap.25.* Euagrius *lib.4.cap.31.* ergo etiam necessaria est infantibus. *Clemens. Dionys. Augustin. Toletan. Matiscon. Nicephor. Euagrius.*

Respondetur mihi videri ob has authoritates, & alias similes, quibus necessitas, & efficacia Eucharistiæ declaratur prioris sententiæ Authores dixisse habere necessitatem illam in re, aut voto: imò etiam quosdam eorum dixisse ex efficacia illa prouenire aliquos infantes mori ante vsum rationis,vt præseruentur à peccato actuali, quod maiores committerent, & ob quod damnarentur: sed certè non videtur quomodo hoc votum saluari possit in infantibus, vt *suprà* visum est.

Respondetur ergo aliter Augustinum,& Innocentium intelligendos esse, vel de manducatione mystica, vel secundùm æquiualentiam, quæ est per fidem, & iustitiam, per quam tam infantes, & adulti incorporantur Christo, tanquam viua eius membra, & sic Christum in se continent: ideò Augustinus *tract.26. in Ioannem*: sumi itaque hunc cibum, & potum bibere societatem vult intelligi corporis, & membrorum, quod est Ecclesia; & infrà: *Hoc est ergo manducare illam escam, & illum bibere potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere*, &c. *Declarantur Patres citati.*

Vnde Augustinus sæpè aliàs contra Pelagianos, docet infantes efficacia Baptismi saluari, & liberari à peccato originali; vt patet *epistola 23. ad Bonifacium 28.ad Hieronymum*; & *lib.1. de peccatorum meritis, & remissionibus, cap.20.* præfatis autem in locis disputabant contra Pelagianos, qui admittebant infantes non baptizatos non ingredi regnum cœlorum; habere tamen vitam, & salutem extra regnum cœlorum, quia non habent peccatum, quod est in ipsis delendum, cùm nec actuale ob ætatem, neque originale ipsi admittebant; negabant ergo ipsos incorporari Christo, vel membra eius fieri, nisi per Baptismum;saluari tamen,sine incorporatione in Christo. *Efficacia Baptismi ad salutem infantum. Error Pelagianorum.*

Vnde Patres vrgebant in primis locum illum Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit*, &c. *non intrabit in regnum cœlorum.* Deinde illud aliud Ioannis 6. vbi negatur vita æterna non manducantibus: ex primo loco, inquam, Pelagiani fugiebant asserentes non intrare eos regnum cœlorum, nisi baptizarentur, & incorporarentur Christo; vita tamen æterna potiri asserebant extra regnum: hinc vrgebant Patres alium istum locum, quo negatur etiam vita non manducantibus Christum, quamuis intelligant manducationem,& incorporationem mysticam,quà Christum in seipsis recipiunt per iustitiam, & fidem in Baptismo: vt patet ex præfato loco Augustini, vnde fiant capaces manducationis realis, & sacramentalis. *Impugnatio eius. Incorporatio per iustitiam.*

Ideò *lib. 3. de peccatorum meritis, & remissionibus, cap.4.* æquiualenter sumit illa, nempe manducare corpus, & sanguinem Domini, & incorporari corpori Christi per Baptismum: *Quid*, inquit, *apertiùs tot tantisque testimonijs diuinorum eloquiorum, quibus dilucidissimè apparet, nec præter Christi societatem,ad vitam, salutémque æternam,posse quemquam hominū peruenire*,&c. *vnde fit consequens; & quoniam nihil aliud agitur cùm paruuli baptizantur, nisi vt incorporentur Ecclesiæ*, id est, *corpori Christi, membrísque socientur; manifestum fit eos ad damnationem, nisi hoc eis collatum fuerit, pertinere*, &c. & *infrà; nunquid & illud ambiguum est, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non potest introire in regnum Dei*, &c. *nunquid & illud etiam: quia nisi manducauerint homines carnem eius, hoc est, participes facti fuerint corporis eius, non habebunt vitam.*

His, atque huiusmodi alijs, quæ nunc prætereo, testimonijs, diuina luce clarissimis, diuina authoritate certissimis,nónne veritas sine vlla ambiguitate proclamat, non solùm in regnum Dei non baptizatos paruulos intrare non posse; sed nec vitam æternam posse habere præter Christi corpus, cui vt incoporarentur, sacro baptismate imbuuntur, &c.

Quibus

Quibus verbis efficacia, & necessitas Baptismi declarantur: itidem perinde esse, participes fieri infantes corporis, ac sanguinis Christi, ac incorporari ipsius corpori, mediante Baptismo; aliàs si ad hoc requireretur etiam Eucharistia, adderet eandem Baptismo, ad eundem effectum, & non sumeret solùm Baptismum tanquam causam totalem incorporandi Christo ad vitam. Manducare ergo, ex intentione Augustini, idem est, ac participem fieri corporis Christi, & viuũ membrum per iustitiam, quod infantibus conuenit per Baptismum. Duo ergo præcipuè Patres ex loco Ioannis intendebant contra asserentes dari vitam æternam infantibus non baptizatis, neque incorporatis in Christo, extra regnum cœlorum. Primum est vitam æternam dari tantùm incorporatis in Christo infantibus: quia vita æterna, solis incorporatis ex hoc loco dari constat. Secundum verò est infantes baptizatos manducare mysticè, & æquiualenter corpus Domini, quantùm ad effectum incorporationis, quâ per iustitiam fiant viua membra Christi in Baptismo.

Hæc quantùm ad interpretationem Augustini; quæ interpretatio eius fundari potest in variis locis Scripturæ; ex quibus comparatio fieri potest inter hæc duo Sacramenta secundùm æquiualentiam; nam Ioannis 6. promittitur vita sumentibus Eucharistiam: *Hic est panis vitæ*, &c. *qui manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum*: & *infrà* promittitur etiam resurrectio ipsi; *& ego resuscitabo eum in nouissimo die*: hæc eadem conueniunt Baptismo ad Romanos 6. *An ignoratis quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in mortem ipsius baptizati sumus; consepulti enim in illo sumus per Baptismum in mortem; ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: si enim complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus.* Item ad Colossens. 3. *mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo: cùm autem Christus apparuerit, vita vestra, tunc & vos apparebitis cum Christo in gloria*, &c. vbi vita, & gloria, & resurrectio promittitur baptizatis.

Æquiualentia Baptismi, & Eucharistiæ. Vtriusque ad inuicem comparatio.

Deinde sicut Eucharistia repræsentat mortem Christi; *hoc facite in meam commemorationem*: ita & Baptismus eandem repræsentat. Vnde Leo Papa epistola 4. & 5. ad Episcopos per Siciliam; *Propriè in morte crucifixi, & in resurrectione ex mortuis potentia Baptismi nouam creaturam condidit ex veteri*, &c. patet ex prædicto loco Pauli; *in mortem eius baptizati estis*; & ideò in Paschate antiquitus celebrabatur Baptisma, ad veram repræsentationem monstrandam, & Pentecoste. Aliis autem temporibus non licebat; vt patet capitulo *Duo tempora*: & capitulo *Propriè, de Consecratione dist.* 4. & aliis ibi: in Pentecoste autem fiebat propter aduentum Spiritus sancti, qui in Baptismo vngit baptizatum, & illuminat.

Leo.

Baptisma in Paschate dabatur, & Pentecoste solùm.

Item Eucharistia significat corpus Christi mysticum, vt Ecclesiam, vt patet ex Tridentino sess. 13. cap. 2. *Pignus propterea voluit esse hæreditatis nostræ*, &c. *adeóque Symbolum vnius illius corporis, cuius ipse caput est, cuique nos tanquam membra arctissima, fidei, spei, & charitatis connexione adstrictos esse voluit*, &c. per Baptismum autem significatur idem, quo quis fit Christianus, incorporatur Christo, & Ecclesiæ, tanquam membrum eius; ideò regeneratio, signaculum, ianua sacramentorum appellatur, quam incorporationem significat, vt dixi, Eucharistia; iuxta illud Apostoli: *Omnes*, inquit, *vnum corpus sumus, qui de vno pane participamus*, &c.

Ex his ergo, in quibus conueniunt hæc duo Sacramenta, tanquam in effectu, licèt secundùm modum, & dispositionem causatam differant, rectè comparantur ad inuicem tanquam æquiualentia; vt proinde dici possit baptizatus fieri particeps corporis, & sanguinis Christi, quod tribuit eosdem effectus, vitam, resurrectionem, incorporationem Christo, & Ecclesiæ, repræsentationem mortis, & passionis Christi, qui adscribuntur Eucharistiæ: licèt hæc, vt dixi, conueniant Eucharistiæ per modum nutrimenti, Baptismo per modum generationis, quæ ad idem absolutè tendunt, nempe vitam, licèt secundùm diuersum modum operandi: & hoc significat per Baptimum fieri participem corporis, & sanguinis Domini, quoad similitudinem, & æquiualentiam rei significatæ, & non quoad modum significandi: vnde patet locutio Augustini, quàm sit fundata, licèt aliquibus dura videatur, & perplexa, qui ad mysticam significationem eam non referunt. Ex physicis etiam posset hæc doctrina illustrari, ex comparatione generationis, & nutritionis; sed sufficiant exempla, & testimonia Scripturarum. Ad confirmationem huius argumenti, respondetur, eam consuetudinem communicandi infantes spectasse ad ritum, non ad necessitatem; vt patet ex Tridentino allegato, conclusione prima.

Obiicies tertiò, sine resurrectione non contingit salus; sed sumentibus Eucharistiam promissa est resurrectio: ergo est medium necessarium salutis. Respondeo; patet ex dictis idem conuenire Baptismo, imò etiam iustis omnibus decedentibus; *Iustorum animæ in manu Dei sunt*, &c. *beati mortui qui in Domino moriuntur*, &c. *Opera enim eorum sequuntur illos*: & aliàs passim: vnde sicut dictum est de vita, & salute, quæ contingit sine vsu reali huius Sacramenti; ita etiam de resurrectione dicendum. 43

Obiectio. Resurrectio sine reali sumptione Sacramenti datur. Responsio.

Obiicies quartò, hoc esse perfectissimum Sacramentum: ergo debet habere necessitatem medij. Respondeo negando consequentiam, quia cùm necessitas medij consistat in remissione peccati, quod vnicum est impedimentum vitæ, & mors animæ; ita non decuit, vt hoc Sacramentum, quod perfectissimum est, sumatur à peccatore indigno; maximè cùm per modum nutrimenti institutum est, quod supponit vitam, non concedit; sed auget, & conseruat. Dices, nutrimentum corporale est medium necessarium ad sustentationem vitæ: ergo & spirituale hoc. Respondetur negando paritatem, nisi reducatur ad sensum vltimæ conclusionis, quia secundùm aduersarios hoc nutrit in voto tantùm, non illud: ergo non est similitudo in omnibus: quia licèt hoc institutum sit per modum nutrimenti, non tollit efficaciam aliorum mediorum, quibus impetratur perseuerantia in bono, & fuga mali. 44

Obiectio. Responsio. Ex perfectione Sacramenti non sequitur necessitas.

SCHOLIVM.

Posito quadruplici modo percipiendi Eucharistiam, resoluit eam sacramentaliter à ieiuno suscipiendam esse regulariter, & hoc quia Christus ita instituit fieri, per se immediatè, vel per Apostolos, & Ecclesiam; & ratio institutionis datur, & ponit casus, quibus liceat non ieiuno communicare. Sumebatur olim à pransis, ex Conc. Africano, c. 8. habetur de consec. d. 1. c. Sacramenta.

Ieiunium est duplex naturæ, & Ecclesiæ.

3 Ad propositum dico, quòd primis duobus modis sine tertio, potest recipi à non ieiunis. Sed de tertio modo, scilicet de posse non absolutè, sed licitè, & vtiliter, habet quæstio difficultatem. Distinguo ergo de ieiunio, naturæ, & Ecclesiæ. Ieiunium Ecclesiæ non soluitur, nisi per aliquam refectionem extraordinariam præter morem Ecclesiæ. Vnde per specierum sumptionem, vel medicinalium, vel per potum saltem post prandium, non soluitur ieiunium Ecclesiæ. Sed ieiunium naturæ est carentia cibi suscepti in stomacho, vel in via ad stomachum, ita quòd nihil intret stomachum in illa die à principio, scilicet huius diei, à quo dicitur aliquis ieiunus. Similiter distinguo de *debere*, vel *licere*, aut intelligitur regulariter, vel in casu aliquo particulari.

Hinc non habetur esse iuris diuini immediatè, sed mediatè.

Dico [a] ergo quòd regulariter oportet ad perceptionem spiritualem, & sacramentalem, suscipientem esse ieiunum simpliciter, id est, ieiunio naturæ. Nec istius est aliqua causa principalis, nisi institutio diuina, quam vel Christus discipulis dedit, vel per ipsos promulgauit, vel eis instituendum reliquit: & quidem rationalis est institutio propter reuerentiam Sacramenti, quæ minor est regulariter in pranso, quàm ieiuno: & etiam vt primò quæratur cibus spiritualis, quàm corporalis.

Eucharistia, quando non ieiuno datur.

Si autem [b] intelligitur in casu, dico quò aliquis potest esse casus, in quo quasi generaliter licet accedere non ieiunum, vt in infirmitate graui, quando timetur periculum mortis imminentis. Tunc enim esset periculum negare infirmo, licèt pranso, poscenti Sacramentum, cùm sit viaticum: & ideò dandum est ei, qui proficiscitur ex hoc mundo, vt per ipsum ducatur ad terminum.

Casus deciditur.

4 Alius casus specialis est, quia in aliqua regione celebratur communiter in vino albo, minister parat calicem Sacerdoti, & ex aliqua negligentia pro vino ponit aquam, Sacerdos non aduertens, sed supponens ministrum benè fecisse, procedit dicendo verba, & alia faciendo vsque ad perceptionem: percipiens verò liquorem de calice, aduertit esse aquam; videtur quòd ipse non posset illo die percipere sanguinem, si oportet ieiunum esse suscipientem.

Si plura præcepta occurant superius ligat.

Peccaret cõsecrãs, si non sumeret.

Qui consecrauit, & sumpsit aquã, putans esse vinum, tenetur iterum consecrare vinum, & sumere: an etiã denuò consecrandus panis. Vide Sot. d. 13. quæst. 2. Nau. c. 25. num. 9. Suarez 3. tom. d. 85. sect. 1.

Dico [c], quòd in isto casu tenetur consecrare sanguinem de nouo, & consecratum percipere. Quod probatur, quia quando sunt duo præcepta ordinata, præceptum superioris magis ligat: nunc autem præceptum Christi, & Ecclesiæ, & ex ipsa ratione Sacramenti, est, quòd Sacramentum quando conficitur, conficiatur integrum, quoniam Sacramentum est in se quoddam integrum ex duobus: de ista etiam integritate seruanda est districta obligatio Ecclesiæ *de consecr. dist. 2.* Comperimus, *vt Sacramenta integra percipiant: aut ab integris arceantur*, loquitur de Sacerdotibus conficientibus, & postea non communicantibus: & subditur ratio: *quia diuisio eiusdem Sacramenti sine grandi sacrilegio, non potest prouenire:* ergo quocumque præcepto alio Ecclesiæ posito, & maximè, quod non respicit ipsam propriam, & essentialem rationem Sacramenti, necessariò tenetur semper omnis celebrans ad istam integritatem seruandam: ergo qui iam percepit aquam, simpliciter tenetur ad illud complendum, quod prætermisit, scilicet ad consecrandum integrè Sacramentum: & tunc vltrà, si tenetur consecrare sanguinem, tenetur eundem consecratum sumere. Vnde habetur *de consecr. dist. 2.* Relatum: *Certum est, quòd hi qui sacrificantes non edunt, rei sunt dominici Sacramenti:* & sequitur, quòd *talis à communione vno anno repulsum se nouerit:* ergo omnibus modis tenendum est, vt quotiescumque Sacerdos corpus, & sanguinem immolat, toties perceptionis corporis, & sanguinis participem se præbeat: iste ergo necessariò tenetur ex institutione Christi, & proter integritatem Sacramenti, conficere sanguinem, & ex strictissimo præcepto Ecclesiæ sub pœna repulsæ, vno anno tenetur consecratum percipere.

Et si obiicitur, iste non est ieiunus: ergo peccat mortaliter. Vel ergo non debet conficere ne percipiat: vel si oportet eum conficere, & percipere, oportet quòd peccet contra præceptum Ecclesiæ, & tunc est perplexus, quod non est dicendum de aliquo ex præceptis Dei, & Ecclesiæ.

Communicare ieiunè, præceptum Ecclesiæ.

5 Respondeo, Ecclesia non ita strictè præcepit suscipientem esse ieiunum prohibendo non ieiunum suscipere, sicut prohibet diuisionem Sacramenti (immò ipsa diuisio prohibetur

betur à Christo ex prima institutione Sacramenti) nec etiam ita strictè prohibet non ieiunum percipere, sicut præcipit consecrantem percipere: ergo ex vna parte habet iste præceptum Christi ad sic consecrandum, & post consecrationem strictissimum præceptum Ecclesiæ de percipiendo: ex alia parte non habet, nisi præceptum Ecclesiæ leue comparatiuè, de ieiunio: non enim ibi ponitur, quòd suscipiens non ieiunus sit reus dominici Sacramenti: neque quòd ibi sit sacrilegium; neque repellitur à communione per annum sicut hîc.

Simpliciter enim Ecclesia non intendebat ligare in isto casu ad ieiunium: imò, cùm alia duo præcepta tum virtute Christi, tum virtute Ecclesiæ fortiùs, & magis obligent; potiùs intendit in tali casu obligari ad illa. Non est ergo iste perplexus: quia seruando præceptum superioris, & præceptum strictius Ecclesiæ, benè facit, & si non seruaret, peccaret mortaliter. Omittendo autem aliud præceptum minùs strictum, non peccat nouo peccato: quia in isto casu non tenetur seruare: nec Ecclesia voluit ligare ad hoc præceptum in hoc casu, sed magis ad oppositum.

Patet etiam manifestè, quòd ieiunium non est conditio ita necessaria in Sacerdote percipiente, quia in die Parasceues particula posita in calice, percipitur cum vino non consecrato, quia illo die calix non consecratur: & verisimile est, quòd vinum citiùs descendat in ventrem, quàm illa particula, quæ masticatur: ergo ex consuetudine Ecclesiæ Sacerdos ibi percipit Eucharistiam non ieiunus. 6

Et si obiicitur, quòd scandalum erit si populus percipiat illum secundò conficere sanguinem. Est vna responsio, quòd si scandalizetur, est scandalum Pharisæorum acceptum, scilicet, non datum. Nam factum in se bonum est, & necessarium. Et quilibet debet iudicare, quod est bonum, si causam nesciat, supponendo, quòd Sacerdos habet bonam causam: quilibet etiam, si sciret causam, deberet approbare: vnde de tali scandalo ait Christus contemnendo Matth. 16. de Pharisæis. *Sinite* (ait) *eos, cæci sunt & duces cæcorum. Omnis enim plantatio quam non plantauit*, &c.

Alio modo potest responderi, quòd satis benè cauere potest à scandalo, si cautè fiat. 7 Nam vadens ad cornu altaris, quasi pro vino recipiendo post communionem, infuso vino & aqua: vel iam remanente aquâ, quia non totam sumpsit, vel aliqua de nouo posita, poterit redire ad medium altaris, & satis in breui tempore ab illo loco, *Simili modo postquam cœnatum est, accipiens hunc calicem*, continuare poterit vsque ibi, *Hæc quotiescumque:* vel vsque ibi, *Vnde & memores:* & illis verbis prolatis cum reuerentia debita suscipere illud tanquam sanguinem verum. Nec totum istud percipietur, nec tantum tempus occupabit, quòd populus habeat etiam occasionem accepti scandali.

Quomodo recõsecrandus calix, quando erratum est in liquore.

Et si arguitur contra illud, quòd dictum est de integritate Sacramenti: quia Sacerdos die Parasceues non recipit sanguinem. Respondeo, illa integritas requiritur in consecratione, ita quòd nullus consecret corpus, nisi consecret etiam sanguinem: non autem requiritur in quacumque perceptione, quia laicus percipit benè corpus, & non sanguinem: sed requiritur in illa perceptione, quæ sequitur ad consecrationem quæ habetur in illo capite *Relatum*.

Integritas Eucharistiæ non requiritur in perceptione, sed in consecratione.

Ad argumentum in oppositum, benè respondet August. in illo *cap.* Liquidò. *Non quia post cibos dedit Dominus* (scilicet Eucharistiam) *discipulis, ideò pransi illud debent accipere, vt faciebant, quos Apostolus redarguit*, supple 1. *Corinth.* 11. & subdit causam, quare Christus hoc fecit. *Nam saluator*, inquit, *quo vehementiùs commendaret mysterij huius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere in cordibus discipulorum, quo autem ordine deinceps sumeretur, Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, reseruauit docendum.* 8

Ad arg. 1. Christũ reliquisse Ecclesiæ modũ, quo Eucharistia sumẽda esset.

Per hoc patet ad argumentum secundum, quia secundùm Augustinum Apostolus reprehendit illos, qui pransi Eucharistiam susceperunt. Et ideò istud verbum, *Si quis esurit, domi manducet*, non debet intelligi, *domi* antequam veniat ad Ecclesiam: sed post recessum ab Ecclesia, ita quòd non satisfaciat fami suæ de Eucharistia, sicut ait: alius ebrius est: sed expectans, quòd sibi necessarium fuerit in domo sua percipiat. Et ideò laudabilis est consuetudo Ecclesiæ Latinæ, quæ nulli dispensat Eucharistiam, nisi in modica quantitate, quæ non posset suscipi ad crapulam, & sufficit valde benè ad reuerentiam debitam Sacramenti.

Ad 2. Non fuisse consuetum olim post cibum cõmunicare, tanquã ex præcepto.

De quarto, de quo tangit Magister in ista distinctione, scilicet de re Sacramenti, magis propriè pertinet pertractare *in* 10. *dist.* ideò ad præsens supersedeo, custodiens in futurum in dicto loco.

COMMENTARIVS.

45 *Requiri ieiunium ad communionem.* a Dico ergo quòd regulariter,&c. Hæc est communis Doctorum, & praxis Ecclesiæ: est certa conclusio apud omnes Theologos, & Catholicos;quæ consuetudo est vniuersalis Ecclesiæ ab Apostolorum temporibus introducta ob reuerentiam Sacramenti. Carthaginense III. *cap.*29. *Consuetudo Ecclesiæ.* docet fuisse consuetudinem alibi feria quinta in Cœna Domini post cibum ad exemplum Christi communicare;sed hæc non fuit communis, & abrogata est. Obiiciūt hæretici exemplum Christi,sed non vrget, quia non fuit datum in legem, *Cyprian.* vt docuit Cyprianus *epist.*63.neque Ecclesia prætendit hoc præceptum esse iuris naturalis,aut diuini, sed Ecclesiastici,ob reuerentiam Sacramenti indictum: ieiunium autem quod exigitur, est naturale,non Ecclesiasticum:ita etiam Doctor in litera §. *Ad propositum dico*, &c. vbi optimè insinuat differentiam inter vtrumque ieiunium: *Ieiunium naturale.* naturale autem consistit in eo, vt nihil extrinsecus ori ingestum per se sumatur, etiam per modum medicinæ post mediam noctem, antecedentem diem communionis: quidquid autem per modum saliuæ deglutitur,non soluit hoc ieiunium.

Regula vniuersalis. *Varij casus deciduntur.* Ex hac regula resoluuntur communiter plures casus, vt deglutire saliuam,aut alios humores interiùs decidentes, vt sanguinem ex capite decidentem, non violat ieiunium naturale, neque impedit communionem: quia non sumuntur vt cibus,aut potus;sed quatenus impediunt respirationem, aut vocem; non autem ad effectum nutritionis, aut per modum pastus.

Idem dicendum de reliquiis præcedentis diei hærentibus dentibus; non quia, vt dicunt quidam, non pertinent ad manducationem præsentis,sed diei præcedentis,quia hodie non ingeruntur ori; sed potiùs quia per modum saliuæ decidunt, vel traiiciuntur, non ex fine comestionis; decet tamen eiusmodi expuere, quantùm commodè fieri potest. Idem dicendum, quando quis abluit os, aut degustat aliquem liquorem, quem expuit, si aliquid imprudenter, tanquam hærens cum saliua, deglutiatur, quia habet rationem saliuæ. Licet etiam aliqua aromata ori ingerere, & dentibus terere, ad præseruationem à corrupto aëre, modo expuantur: magis etiam periculum est de saccharo, & similibus quæ in ore liquescunt; tamen si quis moraliter sciat se nihil horum deglutisse, idem erit ferendum iudicium.

Aliud est de iis, qui ingerunt hæc ori ad leniendam vocis raucedinem, sensim ea deglutiendo, dum vadunt cubitum, quia ex intentione ea sumendi id faciunt, nisi sint certi ante mediam noctem materiam omnino consummatam fuisse; illa enim non habent rationem saliuæ, sed cibi & medicinæ quæ violant naturale ieiunium.

46 *Casus eximētes à ieiunio.* b *Si autem intelligitur in casu*,&c. Hæc secunda conclusio eximit casum, in quo quis à ieiunio absoluitur à communione: duos autem casus eximit Doctor; vnum ex parte recipientis,alium *Duæ regulæ generales.* ex parte celebrantis: ex fundamento autem, quo vterque innititur, reliqui casus in hoc genere resoluuntur: illud est necessitas recipientis,& præceptum fortius obligans, quàm sit præceptum ieiunij: & hoc vel ob integritatem mysterij seruandam, vel certè ob reuerentiam ipsius Sacramenti maiorem hîc, & nunc vrgentem: vt ergo cæteros etiam casus comprehendamus:

Dantur varij casus in quibus non obligat præceptum ad abstinendum à communione. Primus casus est periculum mortis præsentis, siue oriatur ex morbo, siue quòd quis supplicio eo die sit afficiendus: hic, si præuiderit se obiturum, tenetur ieiunare, quia commodè potest: idem etiam dici potest de infirmo, si sine damno salutis ieiunare potest: quòd si tamen periculum subest, ne moriatur ante sequentem diem, aut certè alienetur à sensibus,communicet etiam non ieiunus, quia magis facit ad reuerentiam Sacramenti, vt illud integris sensibus, neque tenetur aut sumptionem cibi, aut medicinæ diutiùs differre,vel etiam intempestiuâ nocte curare Sacramentum ad se deferri; aut committere se periculo non recipiendi viatici, præueniente morte. 47 *Casus in specie explicantur ex prædictis regulis.* *Periculum mortis excusat à ieiunio.*

Licet etiam non ieiunum sæpiùs communicare pro viatico, quando semel communicatus, quasi mox integrè conualuit, & iterum reincidit in periculum, quia computantur pro diuersis ægritudinibus. Aliqui etiam docent idem, quando quis, perseuerante eodem morbo, sæpiùs incidit in periculum mortis, quando illa pericula post interuallum aliquot dierum occurrunt; ita Suarez *disput.* 68. *sect.* 5. Saa verbo *Eucharistia*. Tabiena, Armilla verbo *Communio*: ratio est, quia pia mater Ecclesia non solùm permittit non ieiuno communionem ad implendum præceptum; sed etiam quia in iis circumstantiis præsidium huius Sacramenti est valde opportunum in periculo mortis. *Suarez. Saa. Tabiena. Armilla.*

Secundus casus est ad perficiendum integrè sacrificium, quod est præcepti diuini, vt quando Sacerdos post sumptum calicem deprehendit se consecrasse aquam, & non vinum; tunc debet non ieiunus consecrare vinum & sumere. *Secundus casus.* *Integritas Sacramenti excusat.*

Tertius, quando Sacerdos bona fide consecrauit, & post consecrationem recordatur se non esse ieiunum, quia tunc ex præcepto diuino tenetur consummare sacrificium. Idem dicendum, si celebrans post consecrationem corporis incidat in ægritudinem, vt nequeat progredi, alius etiam non ieiunus perficiat sacrificium. Quòd si ante consecrationem recordetur se non esse ieiunum, S. Thomas *quæst.*83. *art.* 6. *ad* 2. consultius esse, vt desistat si sine scandalo potest; quando quis celebrat priuatim, hoc benè contingere potest: quando tamen publicè nequit euitari scandalum, ad quod euitandum, consultiùs progreditur: & idem dicendum de communicante iam, nisi commodè se possit subducere. *Tertius casus.* *D. Thom.*

Quartus est, quando celebrans reperit in patena, corporali, aut calice aliquas particulas hostiæ à se consecratæ, tunc debet eas sumere: ita communiter Doctores, & praxis: Caietanus in Summa; & latiùs *in opusculis*, *tractatu* 33. *de celebratione Missarum*. Sotus *in* 4.*dist.*12.*quæst.*1.*art.*8. Sylueſter *in Summa verbo Eucharistia* 3. Victoria *in Summa num.*83. Nauarrus *c.*25.*num.*89. Suarez *disp.* 68. ratio est: quia si reliquiæ sunt minimæ saltem, neque seruari commodè, neque aliis dari possunt, magis spectat ad reuerentiam Sacramenti, vt sumantur; & hæc sumptio spectat ad integri *Quartus casus.* *Caietan.* *Sotus.* *Syluester.* *Victoria.* *Nauarrus.* *Suarez.*

integritatem illius sacrificij, modò reliquiæ sint consecratæ tantùm ab ipso Sacerdote: & censetur in eo casu totam communionem facere ieiunus, vt quidam volunt.

Vera ratio casus.

Sed magis propriè dicitur præceptum ieiunij in eo casu non obligare, cuius finis est reuerentia Sacramenti, neque Ecclesiam intendisse ad consummationem integri conuiuij illius obligare Sacerdotem in eo casu ad ieiunium, quia cessat materia præcepti. Vnde vix fieri potest, quin semper aliquid sanguinis consecrati maneat adhærens calici, donec permisceatur lotio, quæ ex præcepto Ecclesiæ admisceri debet ob reuerentiam sanguinis, ne quidpiam eius pereat: ergo similiter, quando reliquiæ corporis supersunt, postquam sumpta est lotio, quæ nequeunt conseruari, aut aliis tradi, sumendæ sunt: neque hîc interuenit præceptum Ecclesiæ in contrarium.

Paludanus. Anton. Rosella. Matisc. II.

Oppositum huius docent aliqui, vt Paludanus *in 4. dist. 9. quæst. 1.* Antoninus *3. part. art. 13. cap. 6.* §.9. Summa Rosellæ *verbo Eucharistia 3.* §.13. & fauet Concilium Matisconense II. *cap. 6.* quod has reliquias ieiunis tradi præscribit: sed intelligendum est de communicante: nam oppositum patet ex praxi Ecclesiæ; nam in rubrica de defectibus Missæ præscribitur, quando particula consecratæ hostiæ post sanguinem sumptum, hæret calici, vt digito attrahatur ad labrum calicis, & sic sumatur, vel certè vino infuso, quod deglutitur ante illam particulam communiter. Secundus modus sumendi illam particulam magis probatur modernis: cuius oppositum imputat Suarez Doctori *dist. 8. quæst. 3.* vbi tamen nihil habet de hoc, sed ex alio casu probat non ieiunum sumere particulam iniectam calici, vt in Feria VI. parasceues, quando particula iniecta vino, quod non consecratur illo die, sumitur simul cum vino.

Quid agendū de reliquiis?

Sed quid, si particulæ sint maioris quantitatis, verbi gratiâ, aliquot, quæ communicantibus supersunt, faciendum? Respondetur, eodem modo sumendas esse, nisi sit commoditas eas seruandi, etiam post ablutionem, quando antea non sunt visæ, per rationes iam adductas, quia quòd quantitas sit maior, aut minor, non refert, cùm nequeat decenter seruari Sacramentum, aut aliis tradi sumendum: ita communiùs authores intelligentes hoc de iis, quæ tamen consecratæ sunt ab ipso Sacerdote sumente, non autem si consecratæ sunt ab alio, quia non spectant ad integritatem eiusdem conuiuij, & sacrificij, nisi respectu consecrantis tantùm. Hæc ratio non est reiicienda, quam Doctores moderni sequuntur, sed neque videtur omnino conuincere, nisi quoad minuscula, quæ nequeunt in sacrarium reponi: nam si maior supersit particula, & commodè possit in sacrario reponi, meliùs seruatur præceptum Ecclesiæ, reponendo illam in sacrario: sed vbi celebratur, quando non est sacrarium, vt in capella seposita, neque reuerenter seponi possit, & conseruari, tunc sumenda est.

Quando autem censetur Sacerdos posse eam sumere? Respondent quidam, quamdiu calix est in altari; alij, quamdiu ipse Sacerdos est in altari, quia quamdiu est in loco sacrificij, censetur debere semper habere potestatem perficiendi ea, quæ ad sacrificium illud pertinent, eiúsque reuerentiam: vnde si recedat ab altari in Sacristiam, & tunc offendat in corporali particulam, aut in calice, seruanda est, nisi subsit periculum, quod in casu sequenti explicatur.

Quintus casus.

Quintus casus est, quando imminet graue periculum irreuerentiæ, vt conculcationis in manibus infidelium, aut incendij, tunc debet à non ieiunis sumi Sacramentum cum deuotione, & reuerentia, quando non suppetit aliud remedium.

48 *Casus communicandi infirmum.*

Hic quæritur, vtrùm liceat Sacerdoti non ieiuno conficere Sacramentum, ad communicandum infirmum pro viatico, qui nunc moriturus est, ne cogatur absque viatico decedere vita, neque est alius modus ipsum communicandi? Maior *in 4. dist. 9. quæst. 3.* §.3. putat licere secretò adire Ecclesiam, & secretò hostiam consecrare, & deferre infirmo, ita tamen, vt propter scandalum euitandum ipse Missam non dicat: dicit etiam posse secretò frustum panis fermentati consecrare, si non adsit azymus, ad communicandum infirmum.

Maioris sententia.

Prior sententia reprobatur.

Respondetur tamen hanc sententiam esse singularem, & nullo modo sequendam in praxi, cuius oppositum tenent communiter moderni: quia licèt ægrotus habeat obligationem communicandi iuris diuini, cui cedit præceptum de ieiunio, tamen parochus nequit ipsi ministrare hoc Sacramentum, nisi secundùm ritum præscriptum ab Ecclesia: ideò nequit non ieiunus conficere Sacramentum, aut seipsum non ieiunū communicare.

Responsio ad fundamentū opinionis. Replica.

Ex quo soluitur ratio aduersarij, quæ est præmissa, nempe, Iuris Ecclesiastici esse præceptum ieiunij, viatici autem, esse diuini iuris. Dices potest ex opposito saltem oriri scandalum, tam ęgroti, quàm amicorum, & parentum, maximè si Sacerdos ipsi teneatur, vt parochus parochianis ministrare Sacramentum. Respondetur non referre, quia scandalum illud debet alio modo euitari, aliàs posset etiam in mensa communi, & eadem vrgente necessitate celebrare ad communicandum infirmum sine vestibus sacerdotalibus & reliquis, quæ sunt iuris Ecclesiastici, hoc nemo dicit: scandalum autem illud amicorum, & parentum non est fundatum, si ex eo præcisè concipiatur, quòd non ieiunus non celebret, quia sic esset scandalum Pharisæorum, quod curari non debet, cum legis transgressione.

Responsio.

Scandalum prætensum.

Contemni debet.

Dices, contritus debet celebrare, quando non adest copia confessoris, vt euitet scandalum, quamuis alioquin secluso scandalo ex præcepto teneatur abstinere. Respondetur in hoc extare Tridentini declarationem suprà præmissam, non ita in proposito. Deinde per contritionem iustificatur, nec obligat præceptum præmittendæ confessionis, nisi quando adest copia confessoris. Tertiò, propter infamiā quam incurreret abstinēdo. Dices, præcepta positiua maximè Ecclesiæ nō obligare cum graui incommodo, vt patet de præcepto audiendi Sacrum diebus festis: ergo etiam neque hîc. Respondetur, hîc non esse incommodum tale, quia infirmus non obligatur ad viaticum in casu impossibili, qui reputatur præsens, cum Ecclesiasticæ consuetudinis, & præcepti vniuersalis transgressione.

Nequit Episcopus dispensare cum non ieiuno, vt conficiat. Obligatio habendi Sacramētum in parochiis.

Ex his reiicitur opinio eorum, qui putant Episcopum posse dispensare cum parocho, vt in eo casu celebret, quia ius positiuum commune non subest dispensationi Episcopi, nisi in casu concesso per ipsum ius, & repugnat etiam *canon 13.* Tridentin. *sess. 7. de Sacramentis in genere.* Sequitur ex hoc grauis obligatio parochorum ad habendum Sacramentum semper paratum ad vsum parochianorum.

49 *Quæ indispositio impedit communionē.*

Quærendum vlterius, an aliqua alia indispositio præter pœnam Canonicam, aut peccatum, de quo in sequenti disputatione agemus, impediat communionem, etiam in ieiuno, licèt cætera adsint? hæc indispositio reducitur ad habitum corporis, vel maculam aliquam indecentem: verbi gratiâ, ex pollutione nocturna, aut alia, siue sit voluntaria, aut inuoluntaria.

De habitu corporis.

Quoad habitum corporis, nihil est determinatum in Canonibus, nisi tantùm de Sacerdotibus in capitulo *Ecclesiastica, dist.* 23. quod est Concilij Bracharensis III. quo præscribitur, vt quando Sacerdotes communicantes accedant, stolam super vtrumque humerum pendentem gerant sub pœna ferendæ excommunicationis, quod videtur vsu receptum, saltem in Missa solemni, vt fit Feria V. in Cœna Domini, *Cum Sacerdos*, inquit, *ad Missarum solemnia accedit, aut per se Deo Sacramentum oblaturus, aut Sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumpturus*, &c. vbi videtur loqui de communione in Missa solemni.

Sacerdotes cōmunicantes ferant stolā.

Religio autem, & reuerentia debita mysterio, exigit, vt deuotè, & reuerenter accedatur, vt Pattes etiam monent. Cyrillus Ierosolymitanus catechesi 5. *Pronus*, inquit, *accedat adorationis in modum, ac venerationis*: vnde Cyprianus in orationem Dominicam, ait, *placendum esse diuinis oculis etiam in habitu corporis*: sed in hoc sequendus est ritus Ecclesiæ. Quoad alia, de indispositione quoad maculam externam, deciduntur tres casus de pollutione nocturna, de vsu matrimonij licito, de menstruatis, ac etiam leprosis.

Cyrillus. Modus accedendi ad Sacramentum. Cyprian. Indispositiones corporis.

50 *Casus pollutionis inuoluntariæ. Suarez.*

Respondetur breuiter, qui passus est pollutionem nocturnam inuoluntariam, & sine culpa, siue ex causa naturali, siue ex illusione dæmonis, non debet abstinere à communione, ita Suarez disp. 68. *sect.* 2. quia & dæmon, vt impediat propositum communionis, aliquando ex illusione causat hunc effectum, qui contemni debet; magis autem si ex causa naturali eueniat.

Iustinus martyr.

Vnde Iustinus martyr quæst. 21. ad gentes dicit, non est æquum propter hanc inuoluntariam passionem abstinere à mysteriis. Idem docet Theophilus Alexandrinus *in suis responsionibus, responsione* 8. quod maximè verum est, si non relinquat affectus inordinatos in homine, qui impediunt deuotionem, & reuerentiam Sacramenti, vt diuagationes mentis, & remissiones in rebus spiritualibus tractandis. Consultius erit, tum abstinere secundùm aliquos, ob decentiam, donec transeant.

Licitè communicat. D. Thom.

Quòd si autem occurrerit aliqua necessitas, & vtilitas communicandi, potest non obstantibus illis communicare, quia nullum est præceptum in contrarium: quamuis aliqui, cum D. Thoma, doceant esse peccatum veniale accedere ob indecentiam: alij quidem neque per se esse veniale, sed consultius esse abstinere ob decentiam. Omnes conueniunt non esse peccatum mortale communicare. Sed neque dari potest certa in hoc regula, sequendum iudicium confessarij, considerandæ circumstantiæ, quæ ad communione impellunt, quia vbi non est lex, iudicium boni viri, & patris spiritualis interuenit.

Regula sequenda.

Casus de pollutione ex peccato.

Quòd si contigerit talis pollutio ex peccato, certum est præmitti debere pœnitentiam; de reliquo autem consultiùs abstinet ob humilitatem, & decentiam eo die: tamen per se, peracta pœnitentia, idem dicendum est, ac de alia: vnde considerandæ sunt circumstantiæ, quæ ad communionem impellunt, quia per se, cùm peccatum per pœnitentiam deletur, nihil manet, quod communionem per se impediat, cùm quamuis ob decentiam differenda quandoque sit; neque est certa regula.

Circa secundum de actu coniugali, qui licitus est, ac proinde per se non impedit communionem, nisi quà tollit deuotionem, solet differri communio ob decentiam, & vt coniugati perducantur ad maiorem reuerentiam Sacramenti, non tamen ob necessitatem alicuius præcepti. Concilium Elibertinum, & refertur *de consecratione dist.* 2. *cap. Omnis homo*: statuit vt quis ante sacram communionem à propria vxore abstinere debeat tribus, aut quatuor, aut octo diebus: sed hoc est consilij, non præcepti, vt cum maiori munditia mentis, & corporis accedatur: sancti etiam Patres, vt Theophil. *suprà responsine* 5. & 12. Augustinus *suprà serm.* 206. & 244. *de tempore.* Hieronymus *in Apologia ad Pammachium*, idem docent: quòd maximè seruandum est, quando talis actus est ex nimia voluptate, non ad superandam tentationem, & periculum peccati: qui autem reddit, & non petit debitum coniugale, minùs abstinere debet à communione. 51 *Casus de actu cōiugali.*

Quantùm ad leprosum, ratione horroris, ac scandali, aliquando arcetur à communione: vnde Innocentius III. cap. *Nos tua, de cleric. egrot.* remouendum ab altari præcepit clericum leprosum ob præfata motiua. De menstruosis Dionysius Alexandrinus *epistola ad Basilidem*, *can.* 2. docet menstruatas fœminas non debere accedere ad communionem: idem habet Theoph. Alexandrinus *in suis responsionibus, cap.* 7. 52 *Casus de leprosis, & vlcerosis. Innoc III. Menstruosa. Dion. Alex. Theoph.*

Idem dicendum de fœminis parturientibus, vnde Theodorus Balsam. in dictam epistolam, docet à Leone Imperatore per edictum cautum esse, ne quadraginta diebus accedant, sed hoc nihil obligat. Alensis ... *part. quæst.* 37. docet consuetudinem Ecclesiæ esse, vt aliquot diebus abstineant: sed hoc videtur potiùs esse ex ægritudine ipsarum, quæ nequeunt ad Ecclesiam accedere, neque ægritudo est talis, vt pro viatico communicari possint domi. Alia nō recensentur impedimenta, quamuis de leprosis, & vlcerosis idem dicendum sit, si vlcus est graue, & horridum, præsertim in ore, aut facie. Cura tamen horum non est deponenda, sed priuatim fiat, quod sine offensione aliorum nequit fieri in publico. Solos enim peccatores exclusit Paulus, & valde scandalosum esset, si hi, quos Deus exercet ad patientiam, fierent contemptui, aut desererentur. *Theodorus Balsamon. Alensis.*

c *Dico quòd in ista casu consecrare sanguinem*, &c. Ex fundamento huius conclusionis, quo asseritur integritas consecrationis in vtraque specie esse iuris diuini, & ecclesiastici à Doctore, & secundùm veritatem, vt probat benè, oritur difficultas inter modernos Theologos: vtrùm possit confici in vna tantùm specie saltem ex dispensatione Sedis Apostolicæ. 53 *Controuersia de integritate sacrificij.*

Prima sententia est, posse perfici sacrificium hoc in vna tantùm specie, pro qua citatur Gaspar Casalius, inclinare videtur Ruardus *in articulis, art.* 16. quia definit sacrificium esse facere rem sacram: sed conficiendo in altera specie id contingit: ergo, &c. & eandem sententiam docuit Illustriss. Armacanus, magister meus Pater Cauellus, olim in hac materia: eandem tenet Alanus *de Eucharistia, cap.* 20. & Claudius Sanctez *repetitione* 10. *cap.* 3. *de Eucharistia.* Angelus *in summa*, verbo *Eucharistia*: *Prima sent. Aliquando consecrari licitè posse in vna specie. Casalius, Ruardus. Armacanus. Alanus. Claudius. Angelus.*

Eucharistia: & saltem ita fieri ex dispensatione, sequitur ad sententiam eorum, qui docēt, sub vtraque specie consecrationem fieri esse tantùm iuris humani. Adrianus *in* 4. *quæst.* 6. Maior *dist.* 9. *q.* 3. Alensis *lib.* 6. *Compendij Theologiæ.* Richardus *a.* 13. docet non esse contrarium certum fidei dogma. Nauarrus *in summa c.* 25. dicit esse præceptum Ecclesiasticum.

Adrian. Alensis. Richardus.

Sententia negatiua. D.Thom. Marsilius. Caietan. Vasquez. Suarez.

Oppositam sententiam docent communiùs Theologi moderni, eam indicat D.Thomas *quæst.* 74. *art.* 1. *& quæst.* 80. *art.* 12. Marsilius *in* 4. *quæst.* 6. *art.* 1. Caietanus *in* 3. *parte quæst.* 80. *art.* 12. Vasquez *disp.* 223. *cap.* 3. Suarez *disp.* 75. *sect.* 6. & alij, quos citant.

54 *Probabilis prima sent.*

Prima conclusio, prior est satis probabilis opinio, & probabilem indicat Vasquez, & patet ex authoritate Theologorũ grauiũ, qui eam docent: & quia eius oppositũ nequit conuinci ratione, aut authoritate, totum enim dependet ab instituto Christi. Probatur conclusio, quia consecratio corporis non dependet à consecratione sanguinis, quæ fit per aliam formam, & aliam materiam: ergo habet suam per se significationem propriam: ergo in casu, quo fieret illa sola, fieret oblatio, sicut & Sacramentum; consistit enim oblatio in consecratione. Probatur consequentia, quia per consecrationem vini, non fit Christus præsens speciebus panis: ergo extra consecrationem non complet intrinsecè aliter in *esse* sacrificij, quàm in *esse* Sacramenti. Dices deesse significationem completam sacrificij, nisi accedat altera species. Contrà: sic etiam deest significatio completa Sacramenti, quod per modum conuiuij institutum est in cibo, & potu: sed hoc non obstante, contingit vsus vnius speciei in laicis: ergo maneret etiam significatio sacrificij, non totalis, & integra, sed partialis.

Probatio. *Esset sacrificium & Sacramentum.*

Confirmatur, illa consecratio, quantùm ad expressam significationem, esset solius corporis sine sanguine, & sine hoc etiam concomitante, si fieret in triduo: ergo repræsentaret sacrificium crucis, explicitè quidem corpus seorsim, implicitè verò separationem sanguinis. Dices requiri ex præcepto diuino consecrationem sanguinis: contrà, hoc non colligitur ex facto Christi, sicut non colligitur ex eodem facto communio sub vtraque specie à laicis, quamuis sub vtraque communicauit Apostolos in Cœna.

Non esse præcepti diuini consecrationẽ in vtraque.

Accedit, quod multi expositores in Lucæ 23. quando duo discipuli euntes in Emaus castellum cognouerint Iesum in fractione panis, docent, inquam, tum consecrasse Christum in vnica tantùm specie: ergo ex facto non suppetit argumentum efficax, quo probetur illud præceptum. Dices colligi præceptum ex illis: *Hoc facite in meam commemorationem*: contrà, ex eodem colligitur, vt explicat Trident. *sess.* 13. *c.* 2. per sumptionem etiam Sacramenti celebrari memoriam passionis, sed communio fit à laicis sub vna tantùm specie: ergo. Deinde vt habetur apud Lucam cap. 22. subiecit Christus illa verba alterutrius speciei consecrationi: ita etiam refert Paulus 1. *ad Corinth.* 11. apud quos tantùm illa verba habentur: ergo in alterutrius speciei consecratione celebratur illa memoria.

Trident.

Consecratio facta à diuersis.

Confirmatur secundò, quia si vnus Sacerdos consecrans corpus, expiraret, antequam consecraret calicem, & alius mox, vt compleret sacrificium consecraret calicem, sequeretur quòd neuter sacrificaret, quod est absurdum. Probatur sequela, quia neuter completè consecrat; Ecclesia tamen ordinat complementum sacrificij fieri per alium in eo casu: ergo vterque sacrificat, quamuis alteram speciem seorsim consecret.

Ex his patet conclusio, supposito nempe iure Ecclesiastico hanc connexionem indici tantùm, non esse dubium, in ea posse Pontificem dispensare, & quandoque dispensasse docet Onufrius Panuinus in Chronico, Innocentium VIII. anno 1490. præterea Innocentium IV. refert Volaterranus dispensasse cum Noruegiis, apud quos non poterat reperiri, aut conseruari vinum ob vehementiam frigoris sub polo. Quidquid sit de veritate illius historiæ, quæ non reperitur inter acta Ecclesiastica, & solus Innocentius dicitur id fecisse à Volaterrano, qui anterior est: non dicit tamen commodè ad propositum: dum asserit enim Noruegiis permisisse vsum calicis sine vino, quod erroris est. Sed responderi potest lapsum fuisse, quia nempe Pontifex consecrationem corporis sine calice eis permiserit; calix enim alterius liquoris nequit consecrari: quidquid autem sit de veritate historiæ,

Onufrius. Volaterr. *Dispositio facta.*

Probatur, etiamsi præceptum hoc esset iuris diuini, posse Pontificem in eo dispensare, accedente necessitate communi alicuius regni, quando defectu vini nequiret haberi vsus sacrificij, aut Sacramenti: quia alia etiam iuris diuini præcepta quædam (quia necessitati publicæ aliter non esset prouisum) dispensandi potestas est apud Pontificem, vt in voto, iuramento, matrimonio rato, quæ sunt iuris diuini: ergo, quando vtilitas publica id exigeret, posset etiam Pontifex in hoc præcepto dispensare à paritate. Deinde est præceptum diuinum, vt consecrans communicet sub vtraque specie, sed noui Sacerdotes, qui consecrant simul cum Episcopo, communicant tantùm sub vna specie: ergo.

55 *Secunda probatio. Dispensari posse etiamsi integritas esset præcepti diuini.*

Respondent quidam, vt Vasquez ad primas tres instantias, non dispensare Pontificem in voto, iuramento, & matrimonio, sed tollere promissionem, ac materiam iuramenti factam Deo, ac si ipsi Pontifici fieret. Sed hæc solutio non valet, quia non ipsi fit promissio; vnde nequit tolli, nisi ab ipso, qui habet potestatem relaxandi obligationem præcepti, quod directè respiciat ipsam. Quoad matrimonium dicit tolli contractum, & sublato contractu desinere obligationem: neque hæc etiam satisfacit: quia ideò tenet contractus, quia habet annexam obligationem: ergo qui nequit tollere obligationem, nequit rescindere contractum: ex hoc autem rescinditur, quia tollitur obligatio in cuius virtute tenet: alioquin sicut contractus alij ex consensu partium rescindi possent, quia non tenent, nisi manente consensu vtriusque, neque inducunt obligationem aliter: ita etiam posset rescindi matrimonium ratum ex vtriusque partis consensu præsente, nisi obligatio præcepti faceret illud perpetuum, quæ, inquantùm tollitur per Pontificem, relaxatur, alioquin non est in potestate Pontificis consensus præteritus, quin fuerit, & etiam legitimus: ergo solùm obligatio præcepti cadit in dispensationem.

Responsio Vasquez impugnatur. *Pontifex directè relaxat ipsam obligationem.*

Præceptum communionis sub vtraque specie dicit idem author non obligare, nisi principaliter offerentem, qui est Episcopus. Contrà, quia hoc præceptum oritur ex consecratione, sed consecratio non magis fit ab Episcopo, quàm ab aliis, quia idem character sacerdotalis inuenitur in singulis, & eiusdem potestatis est, & singuli concipiunt

Eadem potestas consecrandi in Episcopo, & Sacerdote.

intentio

intentionem in his: ergo sicut sunt pares, ita non inuenitur aliquis principalis offerens, quoad consecrationem.

56 *Dispensatio facta ab Ecclesia.* Cæterùm, quia ad reuerentiam Sacramenti facit, vt communio sub vtraque specie non fiat, nisi à solo Episcopo, videtur authoritate Ecclesiæ dispensantis hic mos inductus: vel ergo non est præceptum diuinum, aut si est, subest authoritati Ecclesiæ, cui commissa est dispensatio mysteriorum, quando reuerentia Sacramenti, & vtilitas populi exigit, non esse obseruandum.

Trident. Authoritas Ecclesiæ circa Sacramenta. Confirmatur ex Trident. sess. 21. cap. 2. *Præterea declarat sancta Synodus hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, vt in Sacramentorum dispensatione, saluâ illorum substantiâ, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium vtilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum, varietate magis expedire iudicaret*, &c. Sed expedit vtilitati communi totius regni, aut prouinciæ, in qua vinum haberi nequit, aut conseruari, vt vsus huius Sacramenti, ad quod omnes obligantur, non intermittatur: ergo.

Præceptum de integritate cedit alij præcepto diuino. Confirmatur secundò, sacrificium offerre, vel posse offerre, est necessarium, & in omni lege obseruatum, ac proinde saltem præcepti diuini, superioris obligationis, quàm sit præceptum de consecratione sub vtraque specie: ergo in iis partibus, in quibus nequit haberi altera species, aut conseruari, esset valde durum asserere non licere offerre sacrificium, quod vnicum est in lege noua, aut hanc connexionem vtriusque speciei, ita institutam esse, vt relaxari non possit, cùm Christus vniuersalem esse voluit vsum Sacramenti, & sacrificij in tota Ecclesia.

Præceptũ sacrificij, & Sacramenti ex fine strictius est. Antecedens quoad secundam partem probatur, quia finis præcepti de sacrificio offerendo est altior, quàm sit præcepti de connexione vtriusque speciei, nempe finis illius est cultus Dei: huius autem est significatio, seu repræsentatio explicita sacrificij Crucis: hæc autem suppletur per repræsentationem tam explicitam, quàm implicitam, & sicut memoria passionis per communionem vnius speciei celebratur ex Tridentino, ita per consecrationem. Accedit, quòd in vna specie sola inuenitur veritas rei oblatæ, nempe totus Christus. Ex his patet ad ea, quæ obiiciuntur ex Patribus, aut Conciliis, quia loquuntur ordinariè, vt fit sacrificium, non in casu.

57 *Secunda conclusio*, etiam probabilis est altera sententia, nempe esse præceptum diuinum huius connexionis, quia sollicitudo Ecclesiæ in ea connexione videtur interpretari hanc connexionem, quia non permittit vllo casu sacrificium mancum, & vt obstaret, dispensat in præcepto ieiunij, vt patet ex casibus suprà allatis, & memoria passionis completa, & expressa videtur exigi ad sacrificium, quam explicant Patres, & Doctores per imitationem esse in vtriusque speciei consecratione.

Reconciliatio vtriusque sententiæ. Cæterùm inter vtramque sententiam mediari potest hoc temperamento, vt consecratio vtriusque speciei de præcepto diuino, & ordinaria lege, quando potest vtraque materia haberi: quando autem nequit haberi, præualeat necessitas sacrificij in aliquo populo, aut natione huic præcepto consecrationis vtriusque, vt haberi possit vsus tam sacrificij, quàm Sacramenti, qui præponderat præcepto de consecratione integra.

Exemplum potest esse in aliis Sacramentis, verbi gratiâ, confessio verbalis est de essentia Sacramenti Pœnitentiæ, vt definit Tridentinum, & confessionis etiam integritas, vt patet *sess. 14. cap. 5.* hoc tamen de lege ordinaria: in casu autem, quo quis esset mutus, aut ex infirmitate amitteret vsum linguæ, non currit obligatio confessionis verbalis, sufficit confessio per signa, & nutus: sufficit etiam confessio aliquorum peccatorum, quando timetur mors præsens, & non superfore tempus integræ confessionis: sic etiam in proposito explicandum. *Præceptum diuinum confessionis verbalis cessat in casu.* *Ita etiã præceptum integra confessionis.*

In Sacramento Confirmationis, Minister ordinarius, non solùm quoad potestatem, sed etiam quoad præceptum, est Episcopus: in casu tamen quo aliquis populus, aut natio non haberet Episcopos, ex dispensatione Pontificis, potest confirmatio fieri à Presbytero, vt communior fert sententia modernorum cum Doctore *suprà dist. 7. quæst. 1.* & habetur *dist. 59. cap. Peruenit:* vbi Gregorius in Sardinia confirmauit hunc vsum confirmandi Presbyteris, vbi non erant Episcopi: & insinuat Trident. sess. 7. de Confirmatione, can. 3. *Si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemuis simplicem Sacerdotem, anathema sit.* Hic ergo modus reconciliandi illas opiniones videtur congruus, quamuis à Doctoribus non tradatur, reduci tamen potest ad principia eorum, qui tenent primam sententiam: nec magis videtur in præceptis aliorum Sacramentorum congruum fuisse hoc temperamentum præcepti diuini, quàm in sacrificio, & Sacramento altaris: & videtur magis conforme suaui dispositioni, & prouidentiæ Saluatoris, quia hoc modo prouisum est vniuersaliter toti Ecclesiæ: vnde sicut materia huius Sacramenti est panis triticeus in genere non restricta ad speciem hanc, aut illam, quæ in omnibus partibus non inuenitur, & vinum vitis sine discretione speciei, ad eum finem, vt materia suppetat Sacramenti toti Ecclesiæ, & sacrificij: sic etiam congruum erat præceptum non ligare ad consecrationem vtriusque speciei in communi necessitate, vbi altera haberi non posset, aut conseruari: quod esset priuare magnam partem Ecclesiæ mysterio, propter impossibilitatem habendi alteram speciem. Hæc quoad veritatem speculatiuam huius casus: praxis autem attentari non debet sine declaratione, & licentia Sedis Apostolicæ, cui communicata est potestas interpretandi legem, & disponendi circa ministerium Sacramentorum, & sacrificij. *Aliud exemplum de confirmatione.* *Gregor.* *Trident.* *Hæc differentia concordat institutioni mysterij.* *Decisio spectat ad Pontificem.*

Hæc resolutio non est contra Doctorem in præsenti litera: quamuis enim præceptum de integritate Sacramenti, aut sacrificij sit iuris diuini, vt ipse docet, tamen cedit fortiori præcepto, & strictiùs obliganti in casu posito. Cætera quæ spectant ad doctrinam moralem sumptionis Sacramenti de præcepto, & dispositione requisita, commodiùs tractabuntur in distinctione sequenti, quia litera maiorem occasionem hæc tractandi insinuat. 58 *Explicatur Doctor.*

DISTIN

DISTINCTIO NONA.

A

ET ſicut duæ ſunt res illius Sacramenti, ita etiam duo modi manducandi. Vnus ſacramentalis, ſcilicet, quo boni, & mali edunt: alter ſpiritualis, quo ſoli boni manducant. Vnde Auguſtinus, [Quid eſt Chriſtum manducare? Non eſt hoc ſolum in Sacramento corpus eius accipere: multi enim indignè accipiunt: ſed in ipſo manere, & habere ipſum in ſe manentem. Spiritualiter enim manducat, qui in vnitate Chriſti, & Eccleſiæ, quam Sacramentum ſignificat, manet. Nam qui diſcordat à Chriſto, nec carnem Chriſti manducat, nec ſanguinem bibit: etſi tantæ rei Sacramentum ad iudicium ſui quotidie accipiat.] Spiritualem manducationem Auguſtinus diſtinguens à ſacramentali, ait, [Vt quid paras ventrem, & dentem? crede, & manducaſti.] [Credere enim in eum, hoc eſt, comedere panem viuum. Qui credit in eum, manducat eum.] Item, [Quomodo manducandus eſt Chriſtus? Quomodo ipſe dicit? Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Si in me manet, & ego in eo, tunc bibit: qui verò in me non manet, nec ego in illo: & ſi accipit Sacramentum, acquirit magnum tormentum.] Item, [Nulli ambigendum eſt tunc quemquam corporis, & ſanguinis Domini participem fieri, quando Chriſti membrum efficitur: nec alienari ab illius panis calicíſque conſortio, etiam ſi antequam illum panem edat, & calicem bibat, de hoc ſæculo in vnitate corporis Chriſti conſtitutus abſcedat: quia illius Sacramenti beneficio non priuatur, quando ille habere hoc, quod illud Sacramentum ſignat, inuenitur. In illo enim Sacramento corpus & ſanguinem ſuum nobis commendauit, quod & fecit noſipſos. Nam & nos corpus ipſius facti ſumus.] Item, [Qui diſcordat à Chriſto, non manducat carnem eius, nec ſanguinem bibit: & ſi tantæ rei Sacramentum ad iudicium ſibi quotidie accipit.]

Homil. 26. ſup. Ioan. & lib. ſentent. Aug. cap. 339. & habe. de conſ. diſt. 2. cap. Quid eſt Chriſtum? Aug. tract. 25. & 26. ſup. Ioan. Ibid. de verb. Dom. ſerm. 11. & habe. de cõſ. diſt. 2. cap. Quid eſt Chriſtum? Auguſt. ad infantes ad altare, de Sac. & habe. de cõſ. diſt. 2. cap. Quia paſſus, par. ita Dominus noſter. Aug. lib. ſẽtent. c. 339. & habe. qui diſcordat. De conſec. diſt. 2.

De errore quorundam, qui dicunt à bonis tantùm corpus Chriſti ſumi.

B

HÆc verba, & alia huiuſmodi, vbi de ſpirituali manducatione agitur, quidam obtuſo corde legentes, erroris caligine inuoluti ſunt adeò, vt præſumpſerint dicere corpus, & ſanguinem Chriſti à bonis tantùm ſumi, & non à malis. Sed indubitanter tenendum eſt à bonis ſumi, non modò ſacramentaliter, ſed & ſpiritualiter. A malis verò tantùm ſacramentaliter, id eſt, ſub Sacramento, ſcilicet ſub ſpecie viſibili carnem Chriſti de Virgine ſumptam, & ſanguinem pro nobis fuſum ſumi: ſed non myſticam, quæ tantùm bonorum eſt. Quod ſubditis probatur teſtimoniis. Gregorius, [eſt quidem in peccatoribus, & indignè ſumentibus vera Chriſti caro, & verus ſanguis: ſed eſſentiâ, non ſalubri efficientiâ.] Item, Auguſtinus, [Multi indignè accipiunt corpus Domini, de quibus Apoſtolus ait, Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Per quod docemur, quàm ſit cauendum, malè accipere bonum. Ecce enim factum eſt malum, dum malè accipitur bonum, ſicut econtrà, Apoſtolo factum eſt bonum, cùm benè accipitur malum, ſcilicet, dum ſtimulus Satanæ patienter portatur. Ergo & mala proſunt bonis, ſicut Angelus Satanæ Paulo,] [& ſancta obſunt malis, bonis ſunt

Cap. 1. lib. 2. expoſit. 1. Reg. circa med. Sup. Ioan. tract. 26. poſt med. Tom. 8. 1. Cor. 11. f 2. Cor. 12.

Aug. tract. sup. Ioan. 6. post med. Tom. 9. Aug. lib. de Bapt. cõtra Don. 5. c. 8. Tom. 7. 1. Cor. 11. f

sunt ad salutem, malis ad iudicium. Vnde qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non quia res illa mala est, sed quia malus malè accipit quod bonum est.] Idem, [Indignè qui sumens corpus Christi non efficit, vt quia malus est, malum sit quod accipit: vel quia non ad salutem accipit, nil accipiat. Corpus enim, & sanguis Domini nihilominus erat in illis, quibus ait Apostolus: Qui manducat indignè, &c.] His aliisque pluribus apertè ostenditur, quòd etiam à malis verum corpus Christi & sanguis sumitur, sed sacramentaliter, non spiritualiter.

De intelligentia quorundam verborum ambiguorum.

C

Aug. hom. 16. sup. can. quoad sententiam, *& in glo. 1. Cor. 2.* Quotiescunque.

SEcundùm hos duos modos sumendi, intelligentia quorundam verborum ambiguè dictorum distinguenda est. Ait enim Augustinus, [Bonus accipit Sacramentum, & rem Sacramenti, malus verò Sacramentum, & non rem.] Sacramentum hîc dicit corpus Christi proprium, de Virgine natum. Rem verò spiritualem Christi carnem. Bonus ergo vtramque Christi carnem accipit: malus verò tantùm Sacramentum, id est, corpus Christi sub Sacramento, & non rem spiritualem. Item, Non manducans manducat: & manducans non manducat: quia non manducans sacramentaliter, aliquando manducat spiritualiter, & è conuerso. Et qui manducant spiritualiter, veritatem carnis, & sanguinis dicuntur sumere [quia ipsam efficientiam habent, id est, remissionem peccatorum:] pro qua videtur orari, cùm dicitur, Perficiant in nobis Domine quæsumus tua Sacramenta quod continent, vt quod nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus. Rerùm veritatem, dicit ipsam efficientiam: quasi dicat, Per hæc Sacramenta præsta, vt sicut sacramentaliter carnem Christi sumimus, ita spiritualiter sumamus. Vel petit Sacerdos, vt Christus, qui nunc sub specie panis, & vini sumitur, manifestâ visione, sicut in essentia diuinitatis est, quandoque accipiatur. Constat ergo à bonis, & à malis sumi corpus Christi: sed à bonis ad salutem, à malis ad perniciem.

In complenda Missa. Greg. in ho. Pasch. quæ est 22. in Euang. & hab. de cõse. dist. 2. Species.

IN ista distinctione nona tractat Magister de perceptione Sacramenti istius. Et prima pars manet indiuisa, in qua determinat veritatem. Secunda pars, quæ incipit ibi, [*Hæc verba, & alia.*] In qua scilicet excludit errorem circa veritates determinatas, diuiditur in duas. Primò namque excludit errorem circa istam perceptionem Sacramenti. Secundò, alium circa rem Sacramenti, & sic errores exclusi correspondent veritatibus prædeterminatis. Secunda pars incipit in principio *distinct.* 10. ibi, [*Sunt quidam alij.*]

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm existens in peccato mortali, peccet mortaliter percipiendo Sacramentum Eucharistiæ?

Alens. 4. *p. q.* 46. *m.* 5. D. Bonau. *hîc art.* 2. *q.* 2. D. Thom. *q.* 2. *&* 3. *p. q.* 80. *a.* 4. 5. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 66. *s.* 1. 2.

1

Argum. 1.

CIrca istam distinctionem quæro tantùm vnam quæstionem de perceptione Sacramenti istius. Vtrùm, scilicet, existens in peccato mortali peccet mortaliter percipiendo hoc Sacramentum? Videtur quòd non, quia nullus peccat faciendo illud, ad quod tenetur: sed aliquis quandoque non obstante, quòd sit in peccato mortali, tenetur communicare: ergo, &c. Probatio minoris in duobus casibus.

casibus, Extrà *Omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remiss.* dicitur, quòd omnis Christianus tenetur semel in anno communicare.

Item, *de consecrat. distinct. 2. Relatum*, dicitur, quòd Sacerdos, qui consecrauit, tenetur percipere Sacramentum: & tamen possibile est, quòd tunc sit in peccato mortali, vel tempore intermedio incidat in peccatum mortale: & tunc non tenetur confiteri, quia tantùm semel in anno sufficit.

Item nullus tenetur confiteri, nisi semel in anno, vt patet Extrà *Omnis vtriusque sexus*, &c. ergo potest exercere sibi actus conuenientes, etsi non pluries confiteatur: ergo Sacerdos potest pluries celebrare quantumcumque peccauerit sine iterata confessione. Non enim videtur quare dictum præceptum non sibi sufficiat ad salutem in semel confitendo, sicut & alteri Christiano, cùm non videatur speciali lege adstrictus. *Argum. 2.*

Contrà, primæ Corinth. 11. *Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit*; talis est huiusmodi, qui non spiritualiter est membrum Christi, & percipit Eucharistiam, quæ perceptio significat ipsum spiritualiter incorporari Christo. Præterea, Augustinus *super Ioan. homil. 26.* loquens de malo Sacerdote, *Tantæ*, inquit, *rei Sacramentum, ad iudicium percipit.* *Ratio ad opp.*

COMMENTARIVS.

1 Circa *istam distinctionem*, &c. In primo argumento ad oppositum, eiúsque solutione insinuat Doctor præceptum Ecclesiasticum annuæ communionis, adiungemus etiam & diuinum: & naturam vtriusque per sequentes conclusiones explicabimus.

2 *Præceptũ diuinum Eucharistiæ. Alensis. D. Thom. Caietan.* *Prima conclusio*: datur præceptum diuinum sumptionis huius Sacramenti: est communis iam Catholicorum; quamuis pauci docuerint contrarium. Alensis 4. *part. quæst.* 51. *m.* 4. D. Thomas *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 1. *art.* 1. *quæstiuncula* 2. quos sequitur Caietanus 3. *part. quæst.* 80. *art.* 8. Conclusio probatur Ioannis 6. ex comminatione Christi, & promissione: *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis*, &c. *non habebitis vitam in vobis*: at si non esset obligatio manducandi carnem, haberemus sine ea in nobis vitam: ergo. Deinde illa verba secundùm proprietatem sic explicari debent; neque est vlla inconuenientia. *Responsio.* Dices, intendi tantùm per illam difficultatem conseruandi vitam sine communione; non autem quòd sit præceptum; *Impugnatur.* contrà, quia sic etiam omnia alia similia explicari possint: vt illud; *Nisi quis renatus fuerit*, Ioannis 3. quod explicat præceptum & obligationem: deinde Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, &c. præceptum sonat, neque illud tantùm ad consecrationem refertur, sed etiam ad sumptionem Sacramenti, neque ad solos Sacerdotes, sed etiam ad cæteros; vt docet Trident. sess. 13. cap. 2. *Trident.* *In illius*, inquit, *sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suámque annuntiare mortem, donec ipse ad iudicandum mundum veniat*, &c. Alludit autem ad verba illa, quæ continere præceptum docet: & Apostolus etiam 1. *ad Corinth.* 11. vbi agens de communione, idem insinuat.

Responsio Caietani impugnatur. Caietanus asserit hîc tantùm præcipi modum sumptionis, vt cum probatione fiat, si fiat, & in memoriam Passionis Christi. Contrà, inde sequeretur, quòd qui communicaret sine memoria Passionis, transgrederetur; quod nemo asserit: memoria ergo, quam præcipit celebrari hîc, est confectio, & sumptio Sacramenti. *Confirmatur.* Confirmari potest, quia Ecclesiæ præceptum de hoc Sacramento, & communione eius, videtur determinatio iuris diuini, quia non solet præcipere tam rigorosè vsum Sacramenti, cuius non est præceptum diuinum; vt patet in Sacramento Matrimonij, & Ordinis, in quibus non est præceptum diuinum, neque Ecclesiasticum; quamuis disponat Ecclesia circa vsum ipsorum: deinde patet in sacramento Confirmationis, secluso contemptu eius, in quo etiam non inuenitur præceptum diuinum, neque Ecclesiasticum de eius sumptione in aliquo tempore determinato: ergo hinc interpretari licet præceptum diuinum. *Interpretari debet præceptum diuinum ex Ecclesiastico.*

Secunda conclusio: hoc præceptum non comprehendit infantes, & qui reputantur tales, vt qui nunquam habuerunt vsum rationis, neque illis etiam tenentur Pastores ministrare hoc Sacramentum; patet ex Tridentino *suprà* citato, & dictis ibi, de iis, qui sunt capaces Sacramenti. 3 *Non comprehendit infantes.*

Tertia conclusio: omnes adulti vsum rationis habentes, siue baptizati, siue non baptizati, hoc præcepto tenentur ad communionem. quoad baptizatos patet ex dictis, quia præceptum est generale; quoad non baptizatos patet ex eadem ratione, quia præcepta generalia Dei omnes adultos comprehendunt capaces, non baptizati sunt tales, quia possunt baptizari, & participes fieri Sacramenti. Confirmatur, quia Iudæi, quibus datum est hoc præceptum, maxima ex parte non fuerunt baptizati, neque discipuli Christi, quia, vt patet ex Ioan. 6. repugnabant, & præferebant manna, & Moysen Christo. Item, qui sunt in peccato mortali non possunt hoc Sacramentum sumere in eo statu; obligantur tamen præcepto: ergo similiter non baptizati. Ex hoc patet ad obiectionem, quæ fieri potest, quia non baptizati non sunt capaces. Respondetur ex dictis, in potestate ipsorum esse vt fiant capaces. Dices, præceptum confessionis non obligat omnes: ergo neque hoc: respondetur negando consequentiam, disparitas est, quia materia confessionis est peccatum post Baptismum commissum, ideò non obligat infideles (secundùm aliquos, cuius contrarium infrà probabimus cum Doctore d. 17. vbi id fusiùs tractabitur) neque eos qui non habent peccatum mortale commissum post Baptismum comprehendit præceptum diuinum saltem Sacramenti. 4 *Comprehendit adultos in vsu rationis omnes.* *Confirmatur.*

Quarta conclusio: tempus præcepti Eucharistiæ diuini adimplendi est saltem periculum mortis, non solùm si aliàs non communicauerit in vita; sed 5 *Quando obligat præceptũ diuinum.*

ſed etiamſi aliàs communicauerit, quidquid dicat Victoria *in Summa*. Primum per ſe patet: ſecundum probatur, quia quæuis præcepta maximè eo tempore videntur obligare, quo fini eorum aſſequendo eſt magis neceſſarium, in periculo autem vitæ, maximè opportunus eſt finis huius Sacramenti: ergo, &c. Idem patet ex ſollicitudine, quam Eccleſia habet erga ægros, vt ſine hoc Sacramento non decedant; vt patet ex Concilio Niceno I. *can.* 12, vbi id præcipit ſeruari, iuxta antiquam conſuetudinem, ne quis decedat ſine viatico: tertiò, quia expedit morientem ſigno externo profiteri communionem Catholicam, ad quem effectum inſtituta eſt communio.

Concil. Niceno.

Reſponſio. Communio danda moribundis.

Dices, Eccleſiam ſolitam fuiſſe priuare communione morientes aliquos totâ vitâ, etiam in morte, ob delicta; quod non fieret, ſi morientes in fine vitæ obligarentur præcepto communionis. Reſpondetur, licèt in aliquibus Conciliis Prouincialibus ita ſtatutum inueniatur, & inter Canones pœnitentiales aliquot etiam eiuſmodi habeantur pro terrore peccatorum: tamen Eccleſia reuocauit hanc conſuetudinem, vt conſtat capitulo *Super eo. de hæreticis, in 6.* vbi præcipitur, vt hæreticis etiam relapſis, ideóque damnatis ad mortem, ſi pœniteant detur communio.

Impugnatur.

Motus proprius Pij V.

Patet etiam ex proprio motu Pij V. dato anno 1569. per quem in Hiſpania abrogata eſt conſuetudo non dandi communionem damnatis ad mortem, vt Suarez teſtatur *diſput.* 69. *ſect.* 3. Deinde reſpondetur, licèt obligatio ſit ex parte periclitantis, vt ſumat Euchariſtiam, tamen Eccleſiam iuſtis de cauſis poſſe ipſi ſubtrahere miniſterium. Dices, ſi aliquis periclitaretur eo anno, vel aliquot menſibus, quo quis ſumpſit communionem, non tenetur communicare de nouo. Reſpondetur, quòd communio, ſi præceſſerit aliquot diebus, & paucis antequam accedat ad mortem, reputari poſſit pro viatico; falſum tamen eſt, ſi aliquot menſibus: vt patet ex conſuetudine, quæ vel in hoc habet vim legis, vel certè eam interpretatur; & hoc in praxi ſequendum eſt: quidquid ſit de veritate ſpeculatiua ſecundùm aliquos, quin etiam ſpeculatiuè: nam duplex præceptum eſt communicandi, alterum abſolutè in vita ſaltem, alterum ratione periculi, & mortis; quod tenendum eſt, ſiue poſt priorem communionem quis peccauerit mortaliter, vt aliqui tenent, ſiue non; quia hæc obligatio non incurritur ratione peccati præteriti; neque ad ſatisfactionem eius ordinatur, ad quam pœnitentia exigitur, non communio: neque fructum prioris communionis tollit peccatum, quia eo recedente, reuiuiſcit, ſed inducitur præceptum ad maiorem incorporationem in Chriſto, & acquirendi eius auxilium in finali lucta, ad proteſtationem publicam communionis cum corpore myſtico, quod eſt Eccleſia, & alia eiuſmodi.

Suarez.

Eccleſia poteſt iuſtis de cauſis ſubtrahere viaticum.

Duplex tempus communionis, & præceptum.

6 Probabile etiam eſt, quòd aliquoties in vita debeat quis communicare ex præcepto diuino; vt tradunt Sotus, Suarez, Vaſquez, aliíque; ex illa congruentia, quòd hic ſit cibus, & alimentum, ad quod neceſſarius eſt frequentior acceſſus: intra annum autem nemo tenetur communicare, quia Eccleſia alioquin frequentiorem communionem præciperet, ſi ad tres annos differret; aliqui docent eum peccare contra præceptum diuinum; ſed incertum eſt tempus, intra quod teneatur quis communicare: ego ſanè dixerim in vehementi periculo lapſus ſpiritualis, ſi ex fine Sacramenti, eiúſque inſtitutione diſcurrere licet, opportunam eſſe communionem, quando cum debita reuerentia fieri poteſt; imò fortè eſſe ſub obligatione, quia non video cur alioquin eſſet de iure diuino neceſſaria communio in tranſitu mortis, niſi ob pericula illius articuli potiſſimùm: ergo quotieſcumque vrget eadem cauſa; etiam eadem obligatio recurret: ad quod facit, quod ſuperiùs dictum eſt, ægrè admodum ſecundùm Doctores haberi poſſe perſeuerantiam in vita ſpirituali ſine communione: ergo ad ſuperandas maximas tentationes, & pericula maximè adhibenda eſt, cùm ſit medium regulariter ad hoc datum; & ex circumſtantiis interpretari liceat præceptum.

Obligare aliquoties hoc præceptum.
Sotus.
Suarez.
Vaſquez.

Obligatio præcepti ex circumſtantiis, & fine.

Quinta concluſio: datur præceptum Eccleſiaſticum communionis in Paſchate. Patet ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. & habetur capitulo *Omnis vtriuſque ſexus, de pœnitentia: Omnis vtriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis peruenerit, ſemel ſaltem in anno confiteatur, ſuſcipiens reuerenter, ad minus in Paſcha, Euchariſtiæ Sacramentum, niſi fortè de proprij Sacerdotis conſilio, ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus, ab huiuſmodi perceptione duxerit abſtinendum; alioquin & viuens ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens Eccleſiaſtica careat ſepultura*, &c. Tridentinum ſeſſ. 13. can. 9. *Si quis negauerit omnes, & ſingulos Chriſti fideles vtriuſque ſexus, cùm ad annos diſcretionis peruenerint, non teneri ſingulis annis ſaltem in Paſchate ad communicandum, iuxta præceptum ſanctæ Matris Eccleſiæ, anathema ſit.* In his Eccleſiæ ſtatutum habetur. 7

Præceptū Eccleſiaſticum communionis.
Conc. Lateranenſi.

Trident.

Aduertendum ad declarationem huius legis, non teneri ſtultos, neque pueros hoc præcepto; quando autem pueri hac lege teneantur, pendet non tam ex annis, quàm ex diſcretione & inſtructione circa hoc myſterium, & alia doctrinæ Chriſtianæ, quod permittitur iudicio diſcreti confeſſarij. Tempus præſcriptum communioni, iuxta declarationem Eugenij IV. & praxim, eſt à Dominica Palmarum, vſque ad Dominicam in Albis: in aliquibus tamen locis, vt Mediolani, & Conimbricæ, communio quocumque die Quadrageſimæ habetur pro Paſchali. 8

Explicatur ſtatutum.

Tempus præſcriptū communionis.

Sexta concluſio: qui communicat cum conſcientia peccati mortalis, & ſacrilegè, ſatisfacit præcepto communionis Eccleſiaſtico, non autem diuino. Secunda pars patet ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*, &c. Prima ferè eſt communis Doctorum: probatur, quia Eccleſia ſolùm actum communionis externum præcipit, quem præfatus integrè ponit; & quamuis intendat actum illum fieri cum debita reuerentia: vel intelligitur reuerentia externa, quæ etiam exhibetur; vel interna debitæ diſpoſitionis; & hanc non præcipit; ſed de ea inſtruit, eámque præcepto diuino præceptam ſupponit: deinde, vt communiter habetur, finis præcepti non cadit ſub præcepto, ſed extrinſecus eſt; præceptum autem determinat medium ſub obligatione non ipſum finem, niſi extrinſecè: deinde Eccleſia vſum Sacramentorum, ac ritum præcepit, non autem ea quæ ſunt de ſubſtantia, quia hæc cadunt ſub diuino præcepto; & fruſtrà accederet præceptum Eccleſiæ, quod maiorem obligationem non inducit; quamuis 9

Communicãs mala fide an ſatisfaciat?

Satisfacit præcepto Eccleſiæ, & non diuino.
Communis ſententia probatur.

uis aliquando pœnam adiiciat transgressoribus: deinde non iudicat de occultis, sic etiam neque præcipit de iisdem, quia præceptum, & lex supponunt scientiam, per quam cognosci possit de causa. Dices, requiritur vt in sumente sit voluntas accipiendi Sacramenti, vt præceptum adimpleat. Respondetur talem esse: alioquin qui sumeret Sacramentum non discernens inter ipsum, & communem cibum; sicut verè non sumeret Sacramentum, vt Sacramentum, sic non adimpleret præceptum, quod est de sumendo Sacramento: sufficit ergo quòd sumat cum ea voluntate sumendi Sacramenti, quæ est alterius rationis à voluntate sumendi Sacramentum dignè.

Opposita sententia. Oppositum huius docuit Durandus *in 2. dist.* 28. *quæst.* 4. Capreolus *dist.*41. *quæst.*1. *art.* 3. qui generaliter loquuntur de præceptis Sacramentorum supernaturalibus, quatenus gratiam sanctificantem exigunt ad eorum impletionem. Adrianus *in 4. in materia de Confessione, quæst vltima*, docet in specie gratiam sanctificantem requiri etiam ex vi præcepti Ecclesiastici huius Sacramenti.

Pœna apposita statuto. Pœnæ, quæ transgressoribus huius Sacramenti imponuntur, sunt, arceri ab ingressu Ecclesiæ, & carere sepultura Ecclesiastica, quæ ipso facto non incurruntur, antequam infligantur: solent etiam excommunicari, & in quibusuis Diœcesibus, & Conciliis Synodalibus, extant decreta specialia in hoc genere.

10 *Impeditus nō tenetur anticipare communionem.* *Septima conclusio*: qui præuidit impedimentum communionis Paschalis, non tenetur communicare per anticipationem ex vi præsentis decreti: probatur, quia aliàs cessante impedimento, non teneretur communicare tempore præscripto, quod falsum est: si ergo tenetur per talem communionem anticipatam, non adimpleuit præceptum; & consequenter ad eam non tenebatur ex vi præcepti. *Præceptum cōprehendens determinatum tempus non obligat extra illud.* Ratio etiam à priori est, quia quando præceptum determinat non solùm substantiam actus, sed etiam circumstantiam temporis, in quo adimpleri debet; tunc extra illud tempus non extenditur præceptum, nisi aliud exprimatur: vnde qui præuidet aliquod impedimentum superuenturum, *Patet exemplis.* die festo non audiendi sacrum, aut in aliqua vigilia non ieiunandi, & similia; non tenetur per anticipationem præuenire tempus præscriptum, audiendo sacrum, aut ieiunando diebus, quibus non tenetur.

Aliter obligat præceptū de sola substātia actus. Aliud est, quando non præscribitur tempus, sed solùm substantia actus; vt quando imponitur ieiunium absolutè; tunc enim exhibere tenetur actum aliquo tempore indeterminato; & si viderit superuenire posse impedimentum exercendi actus, tenetur præuenire, nisi ablato impedimento superfuerit facultas adimplendi eius.

11 *Teneri ad actum elapso Paschate.* Suarez. Nauarrus. Alia difficultas est; si quis omisit communionem in Paschate, an teneatur ex vi huius præcepti communicare postea ante sequens Pascha? aliqui tenent affirmatiuè, vt Suarez *disput.* 70. *sect.*2. Nauarrus *cap.* 21. *in Manuali, num.*45. Fundamentum est, quia hoc præceptum duo includit, alterum vt semel in anno fiat communio; alterum est limitatio temporis magis congruentis, quod est Pascha: primum absolutè obligat intra annum semel saltem communicare; secundum autem determinato illo tempore, ac proinde ex vi prioris tenetur communicare intra annum.

Hæc ratio non concludit, quia annus communionis computatur à Paschate in Pascha: ergo transacto illo tempore non obligat præceptum, quia præceptum affirmatiuum non obligat semper, & pro semper; sed determinato aliquo tempore, & maximè pro illo, quod importatur per præceptum. *Natura præcepti affirmatiui.* Vnde sicut præceptum communionis Paschalis non extenditur ex sui natura vltra tempus illud determinatum, vt præmissi authores fatentur; ita etiam neque communionis annuæ vltra annum extenditur: & hoc patet in reliquis præceptis affirmatiuis. Deinde si præceptum communionis intra annum esset aliud, ab illo, quod est communicandi in Paschate, sequeretur præuidentem impedimentum in Paschate superuenturum, teneri anticipare communionem contra sæpiùs dicta. Et idem dicendum, si asseratur non esse duo, sed vnum præceptum sub disiunctione vtrumque tempus importans, ad sui impletionem.

12 *Secunda sententia negatiua.* Syluester. Soto. Valentia. Henriquez. Hanc, quæ negatiua est, tenet Syluester, verbo *Eucharistia 3. quæst.*11. Soto *in 4. dist.*18. *quæst.*1. *artic.* 4. Valentia *disp.*3.*part.disp.*6.*de hoc mysterio, quæst.* 8. *puncto* 4. Henriquez *lib.* 8. *de Sacramentis, cap.*5.

Tertia sententia est, eum, qui ex legitimo impedimento omiserit, de licentia sui Pastoris, communionem in Paschate, teneri, cessante illo, statim communicare: ratio est, quia ipse textus id videtur comprehendere. Quidam hanc sententiam improbabilem censent, quia non videtur ratio obligationis specialis in hoc, magis quàm aliis, qui sine impedimento omiserunt actum, sed impugnatur malè: hæc enim ratio fulcitur ipsa lege, quæ permittit iustam ob causam deferri posse communionem de licentia Pastoris: *Differre actū, & tollere diuersa sunt.* differre autem actum, non est tollere de integro obligationem eius adimplendi: ideò hæc sententia videtur verissima quoad primum casum: quoad alium reducitur ad secundam sententiam. Secunda sententia, licèt speculatiuè sit vera, non habet fundamentum in praxi, quia omittentes communionem in Paschate compelluntur pœnis, vt postea adimpleant.

Non ex natura præcepti post Pascha obligatur reus: sed ex natura satisfactionis. Dico ergo non ex natura præcepti affirmatiui contingit hæc obligatio, vt suprà probatum est, sed ex natura pœnæ adiunctæ, quæ non tollitur, nisi per congruam satisfactionem, quæ in proposito communiter est operis adimpletio: donec ergo impleatur opus, manet ex consuetudine pœna, & aggrauatur etiam contra contumaces: non ergo peccat non communicans de nouo, licèt teneatur pœna.

13 *Posse dici esse præceptū negatiuum.* Alio modo defendi potest prima opinio, asserendo ex vi præcepti negatiui obligantis semper, & pro semper teneri ad communionem, non autem affirmatiui, quod præceptum negatiuum insinuatur in illa particula *saltem*; quasi sensus sit vt communio vltra annum non differatur: & titulus continet duo præcepta, negatiuum, & affirmatiuum; ex vi prioris etiam transacto anno tenetur communicare; ex posteriori intra annum in Paschate: hoc dato toties peccabit, quoties non adimplet præceptum datâ opportunitate communionis: sed quia hoc videtur rigorosum, neque aggrauanda sint onera, aut multiplicanda, & inducenda obligatio sine necessitate: *Præfertur prima solutio.* in priori modo expli-

candi videtur sistendum, ex quo facilè soluuntur posterioris sententiæ fundamenta, quæ vrgentur circa naturam præcepti affirmatiui.

Quæritur, An præceptum diuinum communicandi extendat se ad vtramque speciem?

14 *Quæstio fidei cum Bohemis.*

QVæstio intelligitur de communione laica. Cœpit hæc controuersia à Bohemis authore Petro Dresdensi, & Iacobello Misnensi circa annum 1412. qui partem affirmatiuam tenuerunt; quod deinde secuti sunt huius temporis hæretici.

Vsus primitiua Ecclesiæ. Iustin. Hieron. Chrysost. Ambros. Leo Papa. Gelasio. Prospero.

Supponendum autem est, in primitiua Ecclesia frequentem fuisse vsum vtriusque speciei, etiam in populo; vt constat ex Iustino *Apologia 2. pro Christianis.* Hieronymo Sophoniæ 1. & refertur in cap. *Sacerdotes, quæst. 1. dialog. 2. contra Pelagianos.* Chrysostomo *homilia* 18. *in 2. ad Corinth.* Ambrosio *lib. De iis qui initiantur, cap. 9.* Leone Papa *sermon.* 4. *Quadragesim.* vbi Manichæos reprehendit, quòd panem sumerent, à calice autem abstinebant. Gelasio Papa, & habetur in cap. *Comperimus, de consecratione, dist.* 2. & hanc ob causam præcipiebatur dari ægrotis Sacramentum corporis intinctum sanguine, vt constat ex Prospero in dimidio temporis cap. 6. quæstio ergo est an iure diuino id fuerit præscriptum.

15 *Conclusio fidei.* Constātiens. Trident.

Prima conclusio: excepto celebrante, nemo iure diuino tenetur communicare sub vtraque specie: est de fide ex Concilio Constantiensi *sess.* 13. Tridentin. *sess.* 21. *cap.* 1. & *can.* 10. vbi hoc præcipitur sub pœna excommunicationis, ne vllus Sacerdos communicet populum sub vtraque specie. Probatur, quia vis sanctificandi inest vtrique speciei: *Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum, &c. Hic est panis de cœlo descendens, vt si quis ex ipso manducet, non moriatur*: ergo necessitate effectus habendi per vtramque speciem non colligitur præceptum communicandi sub vtraque specie: probant aliqui consequentiam, quia communicanti promissa est gratia, non ratione specierum, sed contenti; Christus autem totus continetur sub altera specie: ergo tota vis sanctificandi est in qualibet specie.

Ioan. 6.

Ratio aliquorũ inefficax.

Hoc argumentum suprà refutatum est de effectu huius Sacramenti distinctione præcedenti: quia & falsum assumit, & probabile est plus gratiæ conferri per vtramque, quàm per vnam solam. Cæterùm, quia de fide est gratiam necessariam ad salutem conferri per vnam speciem: argumentum ex Scriptura ita applicari debet, vt quamuis aliquando Ioannis 6. coniungantur duæ species in promissione, vt ibi: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis:* intelligi debeat distinctiuè, iuxta modum loquendi vsitatum Iudæis, & Scripturæ; vt Leuitici 20. *Patri, matrique qui maledixerit, sanguis eius super eum*, &c. vbi sumitur particula, *&*, non copulatiuè, sed disiunctiuè: vnde Exodi 21. ponitur sub disiunctione idem: *Qui percusserit patrem suum, aut matrem suam, morte moriatur.* Et similia passim in Scriptura occurrunt: sic ergo in proposito. Ad cuius confirmationem facit, quòd promis-

Promissa gratia sumenti alteram speciem.

Leuit. 20.

sio eadem corpori Christi seorsim facta est, vt patet ex præmissis; sic discurrit Tridentinum: non conuincitur ergo ex præmissis necessitas aliqua communicandi sub vtraque specie. *Tridētini argumentum efficax.*

Confirmatur ergo meliùs conclusio, ex praxi Ecclesiæ etiam primitiuæ, vbi fuit consuetudo sæpiùs communicandi sub vna specie panis: primò habetur Actuum 2. *Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis*, &c. vbi agi de communione Sacramenti admittunt etiam hæretici, sed ibi non fit mentio sanguinis. Dices argumentum ab authoritate negatiua non concludere: contrà, probatur ex circumstantiis, saltem aliquos fuisse, quibus non dabatur calix; quia inter fideles tunc erant multi Nazarei; vt patet *Act.* 21. quibus Apostoli tum permittebant obseruantiam legis; imò & ipsi Apostoli tum eam obseruabant: & *Act.* 21. dicitur Iudæos conuersos ad fidem tum strictissimè obseruasse legem: quod facilè ex Pauli controuersia cum Petro super Legalibus constat, & ex variis locis Act. sed Nazareis interdictum est vinum, *Num.* 6. vbi præcipitur eis abstinere ab omni, quod inebriare solet: ergo non sumebant tum species vini.

16 *Confirmatio ex praxi primitiuæ Ecclesiæ.* Act. 2.

Vsus calicis non fuit in Nazareis. Act. 21.

Secundò, quia olim in primitiua Ecclesia dabatur fidelibus Eucharistia domum ferenda, vt commodo tempore possint eam sumere, idque sub vna specie panis, quia calix solùm in templo per Diaconum distribuebatur, neque licebat eum domum secum ferre; neque fuit vsus vasorum sacrorum apud laicos, neque calix in vas prophanum vnquam fundebatur seruandus. Antecedens patet ex Cyrillo Ierosolymitano *Catechef.* 5. Tertulliano *lib.* 2. *ad vxorem.* Cypriano 5. *de Lapsis.* Clemente Alexandrino *lib.* 1. *Stromatum.* Basilio *epistola ad Cesareum*, & aliis, qui solius speciei panis mentionem faciunt: neque ex rationibus allatis congruum erat transferre sanguinem ob periculum effusionis, & irreuerentiæ.

Vsus Eucharistiã sumendi à laicis priuatim.

Cyrill. Ierosolym. Tertullian. Cyprian. Clem. Alex. Basilius.

Tertiò, quia ad peregrinos, aut moribundos, communiter sub vna specie panis communio mittebatur, vt constat ex Eusebio *lib. 6. histor. cap.* 36. & aliis, quos citat Bellarminus *lib.* 4. *de Sacramentis, cap.* 24. quamuis enim textus Latinus Eusebij obscurus sit; ex Græco liquet fuisse tantùm speciem corporis missam: nam dicitur particulam madefactam in os senis puer iniecisse, quæ fuit Eucharistia. 17

Eusebius. Bellarm.

Quartò, quia plurimi etiam publicè in Ecclesia non sumebant communionem sub vtraque, sed liberum iis erat sumere sanguinem, vel corpus, atque adeò Ecclesiæ satisfiebat per communionem solius corporis: quod patet ex Sozomeno *lib.* 8. *histor. cap.* 5. vbi refert fœminam Macedonianam accessisse publicè, vt communicaret, occultando suam sectam, & acceptam Eucharistiam manu (sic enim in Ecclesia Orientali ritus est, vt acceptam de manu Sacerdotis propria manu in os ingerat) commutauit cum pane prophano, quem publicè manducaret sub specie Eucharistiæ; sed hæc illusio non potuit fieri in calice: ergo vsus fuit, vt per communionem solius corporis satisfieret Ecclesiæ. Colligitur idem ex Leone Papa *suprà* citato, vbi refert Manichæos, vt crederentur

Probatur exēplo.

Sozomen.

Leo Papa.

publicè, abstinebant tamen à calice, quia dicebant iuxta suum errorem, vinum à malo Deo fuisse creatum, ac proinde detestabantur illud. Hæc fictio non haberet locum, si nulli liceret abstinere à calice: ergo, &c. vnde Pontifex iubet obseruari, quinam à calice non aliquando, sed semper abstinebant, vt sic deprehenderentur Manichæi; non quòd malum esset abstinere à calice, aut illicitum, aliàs nunquam liceret abstinere, quod falsum esse constat ex prætensa fictione.

19 *Ab vsu, & ritu particulari Ecclesia in certis diebus.* Quintò, quia antiquissimus mos fuit in Ecclesia Latina, Feria sexta Parasceues præcipere, vt publicè abstineretur à confectione calicis; & hostia pridie cum vino non consecrato sumeretur. Idem etiam obseruabatur in Ecclesia Græca ante 1200. annos, qui tota Quadragesima solùm consecrabant diebus Sabbathis, & Dominicis, aliis autem communicabant, sicut nos in Feria sexta, & quamuis alibi moris erat tingere Eucharistiam quæ asseruabatur, tamen Canon. 25. Trullanus id vetat: idem patet ex Concilio Laodicensi *can.* 49. *Trullanus Canon. Laodicen.*

20 *Idem vsus antiquissimus.* Sextò, quia in multis Ecclesiis Latinis fuit mos communicandi sub vna tantùm specie, ante annos 800. vt patet ex Constant. *sess.* 13. & Basilien. *sess.* 30. & colligitur ex Beda *lib.* 1. *historiæ, cap.* 5. & ordo Romanus vetustissimus, quem citat Alcuinus, Magister Caroli Magni (ante 800. annos floruit) *cap. de Ordine celebrandi:* docet moris fuisse, vt in calice aquâ, & vino pleno soleret parùm sanguinis infundi, qui calix populo exhibebatur: quamuis moraliter certum sit parum illud sanguinis infusi non potuisse à singulis in populo sumi, aut participari. Item Humbertus Episcopus Syluæ Candidæ, & Legatus Apostolicus ad Græcos sub Leone IX. anno 1500. *in dialogo contra Græcorum calumnias, tom.* 11. *Bibl. Patrum edit. Coloniensis, paulò ante medium:* dicit sola communione corporis populum communicandi fuisse moris in Ecclesia Ierosolymitana; & infrà: *Ad hæc si quid ex sancta, & venerabili Eucharistia in Ierosolymitanis Ecclesiis superfuerit, non incendunt, nec in foueam mittunt, sed in pyxidem mundam condunt, & sequenti die communicant ex ea populum, quia quotidie communicant ibi,* &c. *Constātien. Basilien. Beda. Ordo Romanus antiquissimus. Alcuinus. Humbertus Episcopus. Vsus Ecclesiæ Ierosolymitanæ.*

Adduci possunt alia incommoda, vt quòd crescente populo fidelium in locis remotis, vbi vix esset copia vini, quod sufficeret ad communicandum totum populum, non potuisset esse vsus Eucharistiæ: deinde periculum effusionis, & alia.

21 Diximus in conclusione, excepto celebrante, quia licèt aliqui dubitent, an sit iuris diuini in vtraque specie consecrare (affirmatiua verior est cum Doctore) tamen est iuris diuini, supposità consecratione, vt Sacerdos communicet sub vtraque, quia sumptio vtriusque (vt infrà dicetur) spectat ad integritatem sacrificij: patet ex cap. *Relatum, de consecrat. dist.* 2. vbi Toletanum: *Quale*, inquit, *erit sacrificium, cuius nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur.* *Toletan.*

22 *Prohibitio calicis iustis de causis.* *Secunda conclusio:* Ecclesia iustis de causis inhibuit vsum calicis laicis: primò, vt consuleret reuerentiæ Sacramenti: secundò, vt hoc facto doceat Christum integrum contineri sub vtraque specie: tertiò, ne vlibi redderetur difficilis vsus Sacramenti, vbi non est vsus vini nisi modici, quod à longinquis partibus infertur: & deinde vt sit conformitas in populo Christiano.

Obiiciunt hæretici textum iam expositum: *Nisi manducaueritis*, &c. qui intelligendus est sub disiunctione: deinde Matth. 26. *Bibite ex eo omnes*, &c. Respondetur loqui ad Apostolos; vnde subditur Marci 14. *Et biberunt ex eo omnes:* hoc dixit de calice, non de pane; hunc enim diuisit singulis, vt constat ex illo: *Benedixit ac fregit*, &c. calicem non ita; sed totum simul dedit. Item obiiciunt 1. ad Corinth. 11. *Hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem:* vbi datur præceptum Corinthiis bibendi sanguinem. Respondetur, hîc non dari præceptum bibendi sanguinem, sed instructionem, quomodo debeat cum deuotione, & memoria Christi bibi: nam dicitur, *quotiescumque bibetis*: non præscribitur vt bibant, sed quoties bibunt, in memoriam Christi bibere: aliàs esset nugatio, & insuetus modus præcipiendi facere, quod faciunt: ac si diceretur, quando bibitis præcipio vt bibatis; quidquid enim cadit sub præcepto est indifferens, at bibere quamdiu bibitur, necessariò est. Aliud est de istis Christi, Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, &c. vbi datur præceptum communionis: vnde Apostolus non intendit ibi præceptum, sed instructionem, dicens, ex natura rei sumptionem Sacramenti esse memoriam Passionis Christi, & ideò subdit: *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* 23 *Obiectio ex Scriptura soluitur.*

Obiiciunt denique Patres, & consuetudinem Ecclesiæ primitiuæ. Respondetur, Patres loqui iuxta illam consuetudinem; qualis autem fuerit, patet ex dictis: & tunc, quando nullus fuit error, liberiùs Patres loquebantur; vt in simili ait Augustinus *lib.* 1. *contra Iulianum*, cap. 6. Deinde Patres, quando loquuntur de alterutra specie, aut particula eius, non secus loquuntur, ac quando loquuntur de toto Sacramento, quantùm ad rem contentam, efficaciam, & fructum eius in specie. 24 *Obiectio ex Patribus soluitur.* Augustin.

Obiicitur locus Gelasij Papæ in illo capitulo *Comperimus. Comperimus*, inquit, *quod quidam sumpta tantummodò corporis sacri portione à calice sacrati cruoris abstineant, qui proculdubio (quoniam nescio, qua superstitione docentur adstringi) aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia diuisio vnius, eiusdémque mysterij, sine grandi sacrilegio non potest prouenire*, &c. Respondent aliqui eum loqui de Sacerdotibus; sed meliùs dicendum eum agere de Manichæis, qui abstinebant à sanguine ex superstitione: vnde illa parenthesis præmissam rationem assignat, vnde integra Sacramenta sumere deberent, aut arceri: hoc autem ordinat, quantùm ad forum externum, vt sic dignoscerentur hæretici, neque laterent sub specie Catholicorum. Gelasius. *Explicatur.*

Obiiciunt tertiò, quia hoc Sacramentum sub duplici specie institutum est: ergo sic debet sumi; quia aliàs non esset commemoratio Passionis Dominicæ: secundò, calix, cùm sit Sacramentum, verè confert gratiam: ergo iniustè laicis denegatur, cùm Dominus eis ius eius sumendi dederit: tertiò, quia 1. *ad Corinth.* 10. Iudæi non solùm manducauerunt manna, sed etiam de petra biberunt; quæ erat figura huius Sacramenti: ergo non solùm Christiani omnes debent sumere corpus, sed bibere de petra, id est, 25 *Obiectio ab institutione sumpta soluitur. Additur ratio, & congruentia.*

ſanguine: quartò, Chriſtus inſtituit nobis perfectè conuiuium: ſed tale non eſt, vbi deeſt potus.

Reſpondetur: hoc Sacramentum inſtitutum quidem eſſe ſub diuerſa ſpecie, non ſolùm quà Sacramentum; ſed etiam quà ſacrificium: quia ſic perfectè repræſentat ſacrificium cruentum, quatenus ſeorſim ex vi verborum ponitur ſanguis ſub ſpeciebus, & quaſi effuſus: ſumptio autem eius eſt participatio ſacrificij, ad quod impertinens eſt, an ſumatur ſub vna, an ſub diuerſis ſpeciebus: ita reſpondent aliqui. Sed contrà, quia etiam ſumitur, quà Sacramentum eſt inſtitutum ad ſalutem noſtram; & vt Patres docent, in vtraque ſpecie habet perfectam rationem conuiuij. Deinde ſumptio, quæ fit à Sacerdote, ſpectat ad integritatem ſacrificij, non autem ea, quæ fit à laicis; vnde contingit participare Sacramentum, quà tale, quando etiam non ſacrificatur, vt patet Feria ſexta Paraſceues, & quando ſumitur, quod aliàs ſanctificatum eſt.

27 *Secunda reſponſio.* Reſpondetur ergo aliter, ſuppoſitâ ſententiâ Alenſis, quam *ſuprà* defendimus probabilem, dari ſcilicet maiorem gratiam per vtramque, quàm detur per vnam ſpeciem, concedendo antecedens, & negando conſequentiam de communione laica. Ad eius probationem negatur, quia commemoratio Paſſionis Dominicæ variis fit modis, quia ſumitur corpus quaſi ſeparatum à ſanguine, quantùm eſt ex vi verborum, & repræſentatione ſpeciei; & ſic repræſentat corpus in cruce, vt ſeparatum à ſanguine, & anima; ſumitur etiam ſanguis, quia eſt concomitanter ſub ſpecie corporis; ſumitur idem quantùm ad fructum gratiæ neceſſariæ, & incorporationis in Chriſto quoad æquiualentiam, quia omnis gratia neceſſaria ad ſalutem, vt definit Tridentinum, quæ acquiritur mediante hoc Sacramento, confertur per alterutram ſpeciem. Vnde alterutra ſpecies ſumpta habet rationem cibi, & potus, perfectique conuiuij, quantùm ad effectum nutritionis: quia, vt *ſuprà* diſſeruimus ſuo loco, non contingit in hoc nutrimento ſpirituali integra proportio nutrimenti corporalis, quod ſupponit duplicem appetitum in corpore, nempe cibi per famem, potus per ſitim, qui ſunt differentes, ille ſicci, & calidi, hic humidi, & frigidi: vnus autem appetitus eſt ſpiritualis nutrimenti in anima: vnde ad effectum nutritionis ſufficit alterutra ſpecies, quæ nutrit per gratiam; & quamuis non inueniatur in ſumptione vnius ſpeciei illa expreſſa, & adæquata conuiuij ratio, quoad ſignificationem; inueniuntur tamen perfecta quoad æquiualentiam, & fructum neceſſarium.

Vnius ſpeciei ſumptio eſt ſufficiens.

Habet ſignificationem, & fructum.

28 Ad ſecundum reſpondent aliqui eandem gratiam dari numero per vtramque ſpeciem, ita vt altera ſumpta non augeat gratiam; & quamuis hoc probabile eſſe *ſuprà* aſſeruimus, ex communi modernorum ſententia. Reſpondetur aliter: concedo antecedens, nego conſequentiam, quia iniuſtè non ſubtrahitur, quod ad reuerentiam, & cultum Sacramenti facit, quia laicis non eſt ius in præiudicium cultus debiti Sacramento; ideò peccatoribus in eo ſtatu non debetur, quamuis ipſi habeant ius remotum ad perceptionem eius, quia hæc in eo ſtatu cederet in irreuerentiam Sacramenti. Eadem eſt ratio in propoſito: vnde nihil gratiæ neceſſariæ ſubtrahitur, augmentum verò, quod daretur per alteram ſpeciem, ſuppleri poteſt aliis mediis, & debitâ diſpoſitione; eique præiudicat reuerentia debita Sacramento, cuius periculum incurritur in illa ſpecie liquida, quæ non eſt in altera.

Nulla fit iniuria per ſubtractionẽ calicis.

Ad tertium Iſraëlitæ indiguerunt manna, & aqua ex petra, quia erant nutrimentum corporale, non ſpirituale; licèt fuerint figura huius Sacramenti: neutrum enim eorum erat cibus, & ſimul potus quantùm ad effectum nutritionis, ſicut altera ſpecies ſacramentalis. Addendum inſuper non viguiſſe tamdiu vſum petræ in ipſis, quamdiu viguit vſus mannæ, quod pro nobis facit, quia ſicut manna per quadraginta annos durauit, petra autem, & aqua eius paruo tempore: ſic vſus Sacramenti corporis perſeuerat in laicis ſine vſu calicis. Ad vltimum patet ex dictis. 29

Petes obiter de vſu Sacramenti, vt ſubeſt conſilio, quàm frequens eſſe debeat?

Reſpondeo: non licet extra caſus *ſuprà* explicatos eodem die bis communicare: hæc communis eſt Doctorum D. Thomæ *in 4. diſt.* 12. Paludani, Durandi, & aliorum. Alenſis 4. *part. q.* 52. *m.* 3. Gabrielis *lectione* 87. *in canonem*: colligitur ex capitulo *Conſuluiſti, de celebratione Miſſarum*: & capitulo *Sufficit, de conſecrat. diſt.* 1. Aliqui dubitant an hoc præceptum ſit iuris diuini, an humani. Reſpondetur eſſe iuris humani tantùm, ne ob frequentiam vileſcat Sacramentum: & primò latum eſt in Sacerdotes, quod per conſequentiam trahitur ad laicos. Non eſſe autem iuris diuini patet, quia ob neceſſitatem populi in paucitate miniſtrorum Pontifex diſpenſat in hoc præcepto, vt aliqui bis in eodem die ſacrificent, aut etiam ter, & in feſto Natiuitatis Domini omnes ter ſacrificare poſſunt: vnde colligitur, quòd non ſit iuris diuini. 30

De frequentia Sacramenti.

Nõ licere bis in die communicare regulariter.

Eſt præceptũ Eccleſiaſticum.

Diſpenſatur.

In caſu etiam quo timetur irreuerentia Sacramenti ob inſultum infidelium, aut incendium licet communicare, cùm non offertur aliud medium eius conſeruandi etiam à non ieiuno, vt *ſuprà* diximus; ſicut in alio caſu, quando apparent reliquiæ in Altari, quando iam Sacerdos communicauit, & aliis expreſſis *ſuprà*, quia præceptum Eccleſiæ tunc non obligat in præiudicium reuerentiæ Sacramenti, quæ maior eſſet communicando, quàm non communicando. Dies autem hic computandus eſt à media nocte.

In caſu licet bis communicare.

Reſpondeo ſecundò vniuerſaliter loquendo, conſultius eſt frequentiùs communicare, quàm omittere communionem. Hæc eſt communior ſententia eorumdem Theologorum, *eadem diſt.* vbi etiam D. Bonauentura, Richardus; & videtur probare Trident. *ſeſſ.* 13. *c.* 8. vbi ad frequentiam hortatur Sacramenti; & ſeſſ. 22. c. 6. *Optat*, inquit, *ſancta Synodus, vt in ſingulis Miſſis fideles adſtantes communicarent.* Ambroſius lib. 5. de Sacramentis, cap. 4. *Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumit? quotidie accipe, vt quotidie tibi proſit: ſic viue, vt quotidie merearis illum accipere.* Vide Chryſoſtomum *homilia* 17. *&* 61. *ad populum*; & alios quos *ſuprà* citauimus, oſtendendo hanc fuiſſe primitiuæ Eccleſiæ conſuetudinem. Vnde Cyrillus *lib.* 3. *in Ioannem, cap.* 37. & *lib.* 4. *cap.* 17. inter alia notat ſolam dilationem per ſe non conferre ad maiorem diſpoſitionem. Auguſtinus *epiſt.* 118. non præfert eum, qui ob humilitatem abſtinet, ei qui quotidie communicat. 31

D. Bonau. Richardus. Trident.

Ambroſ.

Chryſoſt.

Cyrillus.

Auguſtin.

Ratio etiam eſt in promptu, quia hoc Sacramentum confert robur ad ſuperandas tentationes, remittit venialia, nutrit charitatem, auget

ex

Bernardus. ex opere operato gratiam: ergo simpliciter melius est communicare quotidie, quàm omittere: deinde consideratio frequens mysterij, & præparatio ad ipsum, excitat mentem ad maiorem reuerentiam. Vnde etiam Bernardus *in serm. de Cœna Domini*, ait, non abstinendum esse à communione ob venialia, neque quia quis non sentit in seipso illum deuotionis feruorem: *Quia in magnis peccatis*, inquit, *impedit consensum, & sensum minuit.* D. Bonauent. D. Bonauentura in lib. de profectu relig. cap. 21. *Licèt tepidè*, inquit, *accedas fiducialiter, confidens de misericordia Dei, quia quo magis ager, magis indiges medico.* Hoc in seipso expertus est sanctus vir, qui iuuenis abstinuit aliquamdiu à communione præ humilitate, donec Angelus acceptam de manu Sacerdotis particulam ori eius iniecit: & tunc intellexit timorem pusillanimem esse deponendum. *Exemplum. b. Bonau.* Cæterùm non est hîc in particulari assignanda regula, quia alius sic, alius sic, prout dona distribuit Deus, & secundùm cuiusque dispositionem. *Regula sequenda.* Qui in negotiis sunt, & distractionibus, non est consulenda communio frequentior, quàm semel in hebdomada, qui tamen seclusi à distractionibus sunt, frequentiùs communicare possunt, & alii quotidie iuxta iudicium Confessarij prudentis.

SCHOLIVM.

Accedentem ad Eucharistiam cum mortali peccato, peccare mortaliter, excusatur qui facto examine talis peccati non recordatur. Confessio post mortale commissum præmittenda est, nisi necessitas communicandi, & inopia confessoris excusent, ita Trid. ss. 13. c. 7. & can. 11. Cypr. lib. 3. epist. 15. vnde meritò temeritatis notatur Caiet. quòd oppositum teneat 3. p. q. 80. art. 4. & in summa v. communio. quod etiam tenet Abbas, c. de homine, de cel. mis.

Dicendum, quòd aliquis potest intelligi esse in peccato mortali tripliciter. Primò, in actu, quia scilicet tunc peccat mortaliter peccato interiori, vel exteriori: secundò, quia post peccatum mortale præteritum, de quo non recolit, non pœnituit, nec pœnitet: tertiò, quia etsi de illo præterito pœnituit, vel pœnitet, non tamen confessus est, nec ablutus in Ecclesia. 2 *Aliquem esse in peccato, tripliciter contingit.*

De primo [a] dico, quòd peccat mortaliter, quia simpliciter manducat indignè.

De secundo dico, quòd si est negligentia affectata, vel crassa, propter quam non recolit peccatum, non excusatur à peccato, licèt minùs peccet, quàm primus. *Crassam sumit pro culpata quacumque, vt patet ex verbis seq.* Quòd patet 1. Cor. 11. *Probet*, inquit, *seipsum homo*, &c. tenetur enim se examinare, secundùm diligentiam nostræ fragilitati possibilem, antequam communicet. Si autem non sit negligentia crassa, puta quia præcessit examinatio sufficiens, & nullum occurrit peccatum, de quo non fuerit, vel sit contritus, & confessus priùs; non peccat communicando, licèt fortè aliquid lateat, vel traditum fuerit obliuioni. Quòd probatur, tum quia post talem inquisitionem, contritus & confessus, si moreretur, saluaretur: non autem requiritur maior examinatio ad communicandum, quàm ad securè moriendum: tum quia aliàs quilibet se exponeret periculo communicando, quia dicit Psal. 18. *Delicta quis intelligit?* & Eccles. 9. *Nescit homo, vtrùm amore, vel odio dignus sit:* ergo si oporteret communicantem scire se esse in charitate, quilibet communicando exponeret se periculo, nesciens an illo actu peccaret.

Tertiò probatur, quia tunc non esset Sacramentum viatoris: quia talis certitudo non conuenit viatori. *Eucharistia dat quandoque primam gratiam, si ferre non valuit dispositio inculpabiliter.* Propter hoc dico, quòd diligenti inquisitione factâ secundùm possibilitatem nostræ fragilitatis, & præmissâ contritione, & confessione, quantùm videtur homini sufficere, si tunc communicet, non peccat: imò si qua alia peccata lateant, per istud Sacramentum etiam remittuntur.

De tertio [b] dico, quòd si occurrat opportunitas, tenetur priùs confiteri, quàm communicare. Cuius ratio est, quia non tantùm debet reconciliari Deo, sed Ecclesiæ, ad hoc, quòd dignè recipiat Sacramentum Ecclesiasticæ vnitatis. Si autem non occurrat opportunitas confitendi, si potest sine scandalo vitare, ne tunc communicet; tenetur non communicare, sed expectare confessionem propter eandem rationem, quæ dicta est nunc. 3 *Trid. ss. 13. c. 7.* Si verò occurrit scandalum, nisi statim communicet, vtpote, si est indutus, & postquam indutus est, occurrit sibi conscientia de peccato mortali, de quo non fuit confessus, & non habet in promptu idoneum confessorem: tunc cum contritione, & voluntate confitendi tempore opportuno potest celebrare, vt scandalum euitetur. *Quomodo non confessus possit sumere Eucharistiam.* Et similiter de alio communicaturo, qui non celebrat; vtpote consuetudo est in aliqua religione, vel Ecclesia, vt omnes non Sacerdotes communicent in simili casu: scilicet si tunc cùm debet communicare non habet idoneum confessorem, potest tunc non confessus communicare. *Sine confessione communicandũ est post mortale, vt euitetur scandalum, non aliter.* Nec est dicendum, quòd peccat mortaliter, vel transgreditur præceptum, vt euitet scandalum, quia nullum præceptum excludit istum ab isto actu in hoc casu, quia dilatio confessionis in actu, quæ nunc habetur in affectu, non excludit, quin sit mem-

 brum

brum etiam Ecclesiæ militantis, habile ad actus, in quibus membra communicant, & tenetur vitare scandalum proximi.

4 *An venialia sint pœnitentia delenda ante cõmunionẽ.* De peccato [c] autem veniali, non oportet dubitare, quia de illo non est necessitas pœnitentiæ. Veruntamen auctoritas quædam de Ecclesiasticis dogmatibus 22. quæ ponitur in litera *dist.*12. videtur facere mentionem de peccato veniali, ait enim, ***Licèt quis peccato mordeatur, si peccandi de cætero non habet voluntatem, & satisfaciat lacrymis, & orationibus, accedat securus. & hoc dico de illo, quem mortalia peccata non grauant.*** Ergo videtur, quòd non potest aliquis securùs accedere, nisi qui sit sine voluntate peccandi venialiter, & de præteritis satisfecerit lacrymis, & orationibus.

Respondeo, potest intelligi de mortali peccato, non quòd iam inest, neque præterito, sine omni pœnitentia, sed confesso, si mordeatur, quia non completè satisfecit: & tunc intelligitur de peccato mortali: & tunc quod sequitur, ***quem peccata mortalia non grauant,*** supple, in actu, vel præterita, sine pœnitentia sequente.

5 *Ad* 1. *arg.* Ad primum argumentum dico, quòd faciens modo debito illud, quod tenetur, non peccat. Ad minorem dico, quòd nullus tenetur communicare in peccato mortali, Extra, *Omnis vtriusque sexus*, &c. Ad primam probationem dico, quòd sicut tenetur semel communicare, ita tenetur laborare, vt sit extra peccatum mortale per pœnitentiam: Extra *eodem cap.*

Quid si Sacerdos post consecrationem, & ante communionem, recordetur peccati mortalis. Ad secundam dico, quòd Sacerdos priusquam consecret, tenetur laborare vt sit extra peccatum mortale. Si autem contingat, quòd post consecrationem, ante tamen communicationem, occurrat sibi memoria peccati mortalis, olim commissi, de quo non præcessit pœnitentia interior, vel exterior; tenetur tunc habere pœnitentiam interiorem antequàm percipiat, & differre pœnitentiam exteriorem donec occurrat opportunitas confitendi.

Ad 2. *arg.* Ad argumentum secundum dico, quòd illud præceptum de semel confitendo, est minimum, in quo debent fideles recipere Sacramentum Pœnitentiæ, sed in multis aliis casibus specialibus tenentur ad pœnitentiam exteriorem: vt grauiter infirmus, de quo desperatur, vel acceptans actum, in quo verisimile est, secundùm humanum iudicium, quòd exponit se periculo mortis, sicut in bello mortali, sic etiam speciali lege tenetur Sacerdos antequam exerceat istum actum ad pœnitentiam exteriorem. Et si dicas, quâ lege? Dico, quòd illâ lege Apostoli, quæ ponitur 1. Corinth. 11. *Probet seipsum homo*, &c.

COMMENTARIVS.

32 *Cum conscientia mortalis peccati sacrilegè acceditur.* a DE *primo dico*, &c. Hæc conclusio est de fide, patet ex Apostolo primæ ad Cor. 11. *Probet autem seipsum homo*, &c. *nam qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Ex quo loco omnes Patres colligunt hominem debere accedere mundum ad hoc Sacramentum. *Chrysost.* Chrysostomus hom. 83. in Matthæum: *Adeat*, inquit, *nullus crudelis, nullus immisericors, nullus impurus.* & infrà, *Dæmoniaco peior est, qui peccati sibi conscius accedit*; & *homil.* 45. *in Ioan. homil.* 21. 1. *ad Corinth.* 11. & 60. *ad populum.* *Damascen. Basilius.* Damas. *lib.* 4. *de fide, cap.* 14. Basil. serm. de Baptismo, dicit *purum esse debere ab omni inquinamento carnis, & spiritus.* *Cyrillus. Iustinus. Dion. Origenes. Augustinus.* Cyrillus *lib.* 3. *in Ioan. cap.* 37. Iustin. *apolog.* 2. Dionysius *cap.* 3. *de Ecclesiastica hierarchia.* Origenes *in Matthæi* 15. circa id: *Non quod intrat in os.* Augustinus *sermone primo de tempore tract.* 26. *in Ioan.* Author de Ecclesiasticis dogmatibus, *cap.* 53. Ambrosius in Lucæ nonum: *Nemo cibum accipit Christi, nisi qui fuerit antea sanatus*, &c. Et lib. 7. in caput 15. *Gregor.* Gregorius *in* 1. *Reg. cap.* 1. Cyprianus *lib.* 3. *epistolarum epist.* 14.

Trident. Patet vltimò ex Tridentino, quod definit ex communi vsu, & interpretatione Ecclesiæ hanc probationem necessariam ad communionem huius Sacramenti existenti in peccato mortali, esse sacramentalem confessionem, si copia confessoris adest. *Nicen. Ancyran.* Vnde Concilium Nicenum *cap.* 21. & Ancyranum *cap.* 4. & 5. prohibent dari Sacramentum publicè pœnitentibus, nisi post absolutionem, seu manuum impositionem. Accedit quòd Sacramentum institutum sit per modum alimenti, sed nutritio per alimentum supponit vitam, non concedit primò, sed conseruat.

Obiicies, remissionem peccatorum tribui aliquando huic Sacramento à Patribus, & dici dare vitam, & esse pharmacum: ergo etiam remittit peccata. 33 *Obiectio.* Respondetur remittere per se peccata venialia, remittere etiam pœnas peccatorum mortalium, quæ nomine peccati veniunt apud Patres, & Concilia; præseruare à peccatis mortalibus, etiam peccata mortalia remittere aliquando per accidens, ratione bonæ fidei. *Responsio.*

De secundo dico, &c. *Si autem non sit negligentia crassa*, &c. Et infrà: *Propter hoc dico, quòd diligenti inquisitione facta*, &c. *Si tunc communicet, non peccat: imò si qua alia peccata lateant per istud Sacramentum etiam remittuntur*, &c. 34

Sententia, & conclusio Doctoris est, accedentem bonâ fide, & præmissâ sufficienti disquisitione sui peccare, licèt in reipsa habeat aliquod peccatum graue, quod non occurrit memoriæ: & vlteriùs remitti ipsi peccatum virtute Sacramenti; vnde colligitur hoc Sacramentum in casu dare primam gratiam per accidens. *Sacramẽtum per accidens quandoque dare primam gratiam.* Idem tenet Richardus *in hac distinct. art.* 2. *quæst.* 1. *Richard.* Durandus *ibidem quæst.* 4. *Durandus.* Paludanus *quæst.* 1. *art.* 1. quamuis *in* 4. *Paludan.* videtur in oppositum inclinare. Vega *lib.* 9. *in Trident. cap.* 34. *Vega.* D. Thomas *quæst.* 79. *art.* 8. *D. Thom.* Suarez *disp.* 63. *sect.* 1. *conclusione* 3. estque magis pia. *Suarez.*

Hæc

Fundamentū. Hæc conclusio magis probatur ex authoritate Doctorum, quàm certa aliqua ratione probari solet, quia Sacramentum est causa efficax non ponenti obicem, quod definit Trident. *sess. 7. de Sacramentis in genere, can.* 7. Sed hîc non ponitur obex à suscipiente, cum tali inquisitione, aut probatione suiipsius: ergo, &c.

Impugnat Suarez. Sed hoc fundamentum censet Suarez infirmum, quia Sacramenta non habent vim conferendi gratiam, nisi ex institutione Christi. Christus autem non fecit aliquam institutionem Sacramenti in communi, sed in specie Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ, & aliorum: ergo conferre gratiam non conuenit singulis ratione sui generis, sed in specie, quo sensu loquuntur Concilia.

Reiicitur impugnatio. Sed etiam impugnatio non est efficax, quia Concilia definiunt, quòd Sacramenta nouæ legis distinguantur à Sacramentis veteris legis, inquantùm hæc non conferebant, sed significabant gratiam conferendam: illa verò conferunt: deinde quòd Sacramenta hæc conferunt gratiam non ponentibus obicem: ergo siue ratione generis, siue ratione speciei, id conuenit omnibus Sacramentis nouæ legis indifferenter: nam Concilia loquuntur de iis inquantùm conueniunt: vnde quando comparantur ad inuicem aliquæ causæ, inquantùm in causando conueniunt, non intelligitur, quòd actio ipsis conueniat in exercitio secundùm aliquam rationem communem generis, sed secundùm rationem determinatam, licèt in hoc conueniant, quod est agere, quia actio est singularium.

Deinde institutio Christi refertur quidem in specie ad singula Sacramenta, non inde tamen sequitur, quin rectè conueniant in hoc, quod est causare gratiam, quæ est differentia communis ipsis à Sacramentis veteris legis, & quòd id conueniat ab institutione Christi: ergo idem dicendum de hoc, quod est causare gratiam, si non ponatur obex, & refertur in eandem institutionem; quamuis non detur aliqua in genere institutio, quæ sit diuersa ab institutione singulorum in specie, sed vtrumque æquè dicunt conuenire Concilia: ergo, &c.

36 *Minor principalis probatur.* Probatur ergo minor principalis fundamenti, de qua est difficultas, quòd taliter accedens non ponat obicem in specie respectu effectus huius Sacramenti: quia præmittit probationem, quam exigit Apostolus, iuxta possibilitatem suam, hîc, & nunc: quia non exigitur maior, aliàs quilibet semper exponeret seipsum periculo peccandi communicando, ac proinde nemo deberet communicare: quia qui amat periculum, peribit in eo. Probatur sequela, quia si exigeretur maior certitudo, quàm sit existimatio ipsius hominis fundata in propria, & prudenti discussione suiipsius, non esset in potestate hominis seipsum probare, cuius oppositum est certum, & supponit Apostolus, supponit & obligatio præcepti probationis, quæ non est de impossibili.

Talis autem nequit habere certiorem regulam de sufficienti probatione, quàm dictamen prudentiæ, quia nequit habere reuelationem de suo statu: nemo enim nouit, *An odio, vel amore dignus sit*, iuxta Apostolum: *Delicta quis intelligit*. Psalm. 18. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum*, &c. Vnde *Trident.* Trident. *sess. 6. cap. 9.* explodit fiduciam inanem hæreticorum, docens quemque debere, quantùmlibet iustum, cum timore & tremore operari salutem suam. Vnde qui confessus & contritus de peccatis accedit, etiam non habet aliam certitudinem de sua probatione, quia nescit certò suam dispositionem esse legitimam, nisi certitudine prudentiæ.

Cæterùm hæc probatio sufficit, vt quis accedat, quia nempe homo non est sibi conscius in eo casu: ergo quando etiam præsupponit sufficientem disquisitionem, quam potest, & tenetur, & non inuenit seipsum conscium de aliquo, de quo non sit aliàs confessus, & contritus (licèt ex ignorantia, aut obliuione inuincibili habeat aliquod peccatum occultum, quod non occurrit) præmittit probationem, quam exigit Sacramentum, vt cum fructu percipiatur, & quam declarat Apostolus necessariam; ergo dignè accedit; ergo Sacramentum in eo casu confert ei effectum, quia est signum efficax applicatum debitè, & sine obice: nihil autem aliud exigunt Concilia. *Sufficientia probationis, & certitudo.*

Dices Sacramentum exigere statum gratiæ: quia ordinatur ad nutriendum, non ad dandum vitam. Contrà, licèt hoc regulariter sit verum, tamen per accidens non repugnat, quin det vitam, quia debitè accedens cum fide supernaturali, & deuotione, ac etiam bonâ fide ponit quidquid exigitur ad effectum Sacramenti à viatore: ergo Sacramentum, quod ordinatum est ad salutem viatoris, erit in ipso signum efficax, & consequenter dabit suum effectum gratiæ: quòd autem sit prima gratia, inquantùm est compatibilis cum peccato, quod in reipsa habet accedens, est per accidens. Vnde ex eadem institutione, & efficacia, quâ Sacramentum natum est conferre gratiam dignè suscipientibus, habet etiam per accidens delere peccatum, quod repugnat hîc, & nunc suo effectui, quamuis non fuerit institutum primò ad dandam vitam, & ad delendum peccatum.

Hoc etiam magis congruit institututioni Christi Domini, & fini institutionis Sacramentorum, qui est, ordinatum esse ad salutem viatoris, vt ipsa semper fiant efficacia, quando non obstat in vsu eorum voluntas peruersa, aut negligentia suscipientis. Confirmatur exemplis, quia existens in peccato mortali, & eliciens actum perfectissimum charitatis, & discedens in illo cum bona fide, & obliuione illius peccati, saluatur sine formali pœnitentia, quamuis existenti in peccato, hæc sit necessaria secundùm legem datâ cognitione peccati: ergo in casu aliqua sunt media efficacia, & sufficientia ad delendum peccatum, quæ secundùm legem non sunt talia: sed nulla magis congrua ad hunc finem videntur, quàm Sacramenta, quæ ex fine primario ordinata sunt ad salutem hominis viatoris, & in quibus fructus passionis Christi nobis applicatur, tanquam per organa, vt Patres dicunt, seu vasa continentia gratiam. *Argumētum ex fine institutionis.* *Medium in casu efficax, & non regulariter.*

Dices in eo casu dari pœnitentiam virtualem de tali peccato, quia ille actus perfectæ charitatis includit virtute in seipso pœnitentiam formalem, si daretur notitia peccati. Contrà, sed sic etiam in proposito fides supernaturalis, propositum suscipiendi Sacramenti dignè, ex affectu salutis, examen, & discussio præsens suiipsius, ad effectum disponendi seipsum ad dignam sumptionem, includunt in se tanquam in virtute pœnitentiam formalem de peccato occulto, si tamen occurreret: ergo Sacramentum sumptum in ea dispositione est fructuosū, sicut actus charitatis, quia *Responsio.* *Impugnatur, seu retorquetur ad oppositum.* *Dari pœnitētiam virtualem in casu præsenti.*

quia illa dispositio antecedens perinde est pœnitentia virtualis, sicut actus charitatis: neque hic magis efficax ad salutem, quàm Sacramentum dignè sumptum, quia habet promissionem, & assistentiam æquè firmam, & infallibilem respectiuè ad effectum, sicut charitatis actus.

38 *Ab exemplo pœnitentiæ.* Aliud exemplum est de pœnitentia, ad quam requiritur confessio integra peccatorum mortalium ex dicta institutione, vt definit Trident. *sess.* 14. *can.* 5. Sed in casu, quo non sit possibilis hîc, & nunc, illa confessio integra, vel quia integrum tempus non suppetit, vt in agone, & præsenti mortis periculo, vel in casu obliuionis alicuius inuoluntariæ, hoc non obstante absolutio est efficax, & Sacramentum validè conficitur, quia fecit peccator in casu, quod potuit: ergo etiam similiter in proposito, peccator faciens, quod in se est, non frustratur effectu Sacramenti.

Tertium exemplum potest esse in Extrema-vnctione, quæ quidem à iusto sumi debet ordinariè, supposità confessione, & viatico, & ita praxis Ecclesiæ habet. Cæterùm datur etiam agonizantibus non confessis, neque communicatis, & in eo puncto, quo illa Sacramenta conferri non possunt, & secundùm aliquos remittit peccata non confessa, quamuis ille non sit finis eius primarius: ergo non repugnat aliquid per accidens fieri virtute Sacramenti, quamuis per se primò, & institutione primariâ ad hoc non fuerit ordinatum.

39 *Secunda ratio principalis.* Secundò principaliter probatur, si aliquid obstaret, esset institutio specialis huius Sacramenti per modum nutrimenti, quod supponit vitam iuxta præmissa: *Probet autem seipsum homo*: sed hoc non obstat: ergo nihil obstat. Probatur minor, quia non magis limitatur ex propria institutione hoc Sacramentum ad causandum augmentum gratiæ, quàm Baptismus, & Pœnitentia ad remissionem peccati originalis, & actualis, seu ad dandam vitam: sed hæc conferunt augmentum gratiæ iis, qui in gratia accedunt, & sine peccato: ergo & Eucharistia potest concedere gratiam primam in casu præmisso per accidens. *A simili.* Maior patet ex Conciliis, & Patribus vniuersim definientibus efficaciam horum Sacramentorum respectiuè ad delendum peccatum, ideò Baptismus vocatur *lauacrum regenerationis*; pœnitentia; *secunda post naufragium tabula*, *Sacramentum reconciliationis, absolutio à peccatis*, &c. ideóque ad eam requiritur confessio, quia est actus iudicialis, & sententia lata in reum. Minor etiam patet, quia Apostoli baptizati erant primùm in gratia, & rarissimè fortè adulti accedunt ad Baptismum cum peccato originali, quin antè fuerint contriti. Ad pœnitentiam patet accedere sæpè viros pios, qui non sunt conscij peccati mortalis, confitentes, vel peccata aliàs confessa, vel venialia. Sicut ergo illa Sacramenta nata sunt ex primaria institutione conferre primam, quo non obstante, conferunt sæpè augmentum gratiæ per accidens ex statu accedentis in gratia, & iustitia: sic etiam non obstat institutio huius Sacramenti ad effectum nutritionis per augmentum gratiæ, quin per accidens conferat primam gratiam in casu expresso, & ob statum bonæ fidei.

40 *Contraria opinio.* Contra conclusionem sentiunt D. Bonauentura *in* 4. *dist.* 13. *part.* 2. *art...* *quæst.* 2. *& dist.* 9. *art.* 2. *quæst.* 3. Gabriel *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 2. *art.* 1. Maior *eadem dist. quæst.* 1. Gerson. *super Magnificat tract.* 9. *part.* 3. *in alphabeto* 90. *litera G.* & potest citari Alensis *suprà*, quatenus dicit piè credendum esse talem recipere gratiam, non tamen virtute Sacramenti, sed à Deo qui non alligatur Sacramentis: sed præ reliquis Vasquez *disp.* 205. *cap.* 4. *&* 5. citans D. Thomam, quatenus asserit mediante hoc Sacramento recipere accedentem in eo casu perfectionem charitatis, per quam mouetur ad contritionem, per quam remittitur peccatum: ita etiam Antoninus, & Syluester, verbo *Eucharistia*.

D. Bonau. Gabriel. Maior. Gerson. Alensis. Vasquez. Syluester. Antonin.

41 *Prima obiectio.* Obiiciunt, ergo Sacramentis non possumus ascribere aliquod opus ex opere operato, nisi vel ex definitione expressa Ecclesiæ, aut traditione Patrum, aut ex Scriptura, aut ex natura, & institutione Sacramenti efficaciter deducatur; *Deesse fundamentum.* aliter enim non possumus colligere voluntatem Dei, à quo dependet totus effectus, & efficacia Sacramenti: sed nihil horum in proposito suffragatur: ergo nullum est fundamentum asserendi gratiam concedi: non institutio, quia hoc institutum est per modum alimenti spiritualis, sed alimentum supponit vitam, & non concedit: ergo cibus ille non proficit mortuis in peccato. *Institutio.* Argumentum autem ex natura Sacramenti sumptum rectè concludit, vt patet ex Trident. *sess.* 14. *cap.* 5. & aliis, *Trident.* vbi plura conuenientia Sacramento Pœnitentiæ, vt præceptum confessionis integræ mortalium ex natura Sacramenti, & institutione colligit.

Definitio Ecclesiæ. Non extat definitio Ecclesiæ, aut Patrum traditio, quia vel dicuntur peccata remitti in genere, & hoc debet intelligi de venialibus tantùm, *Authoritas probans.* quia Patres dicunt debere quemlibet probare seipsum, antequam ad hoc Sacramentum accedat, vel si dicant morbos, & peccata grauia depellere, intelligunt de præseruatione à mortalibus, desedatione fomitis, qui in Scriptura vocatur quandoque peccatum lex membrorum, &c. Item de pœnis peccatorum, vt patet ex Cyrillo, Damasceno, Iustino, & Augustino, qui clariùs in fauorem loquuntur, & quorum verba ex contextu ipse Vasquez declarat: ergo non est fundamentum aliquod asserendi hoc Sacramentum causare primam gratiam in vllo casu.

42 *Responsio.* Respondetur tamen negando Minorem, quamuis enim non suppetit definitio Ecclesiæ ad probandum hanc efficaciam Sacramenti, neque authoritates Patrum, quæ de effectu remissionis peccatorum in hoc Sacramento debeant intelligi de peccato mortali, quia tam Ecclesia, quàm Patres loquuntur de effectu, qui conuenit Sacramento ex primaria institutione, & in communi vsu, non autem in casu, & per accidens; tamen Scriptura fauet, quia talis facit, quod est in se ex gratia, & fide supernaturali, & probat seipsum, vt monet Apostolus, quantum potest: ergo præmittit requisita ad effectum Sacramenti: *Sufficiens probatio ex Scriptura.* accedit ad Sacramentum debitè, & in bona fide probans seipsum: vnde Apostolus, *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat*: ergo monet, vt probatus in fide accedat ad Sacramentum, & nihil aliud exigit, vt edat, & bibat: vnde bona fides, & talis probatio faciunt, vt iste homo ad Sacramentum, ac si esset iustus: hoc autem sufficit ad effectum Sacramenti: per accidens autem est, quòd gratia, quæ nata est nutrire, conferat vitam, ex statu recipientis.

Reliqua subsistunt. Suppetit ergo argumentum ex institutione, & natura Sacramenti in specie; suppetit ex simili in

in aliis Sacramentis mortuorum, quæ aliquando, & sæpè conferunt augmentum gratiæ, & non primam gratiam, ad quam ordinata sunt, & hoc certum est. Suppetit argumentum in voluntate instituentis fundatum: quia Sacramenta instituta sunt ad salutem: congruum ergo est, vt quando omnia essentialiter requisita ponuntur in esse, & fidelis accedit inculpabiliter cum fide & debita, hîc & nunc, reuerentiâ, & deuotione, vt fructum percipiat Sacramentorum.

Definitio Ecclesiæ.

Suppetit etiam ratio communis: quia Sacramenta nouæ legis conferunt gratiam non ponentibus obicem Trident. sess. 7. de Sacramentis in genere, can. 6. *Si quis dixerit Sacramenta nouæ legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre*, &c. *anathema sit.* Hæc definitio ad propositum accommodatur, quia in hoc casu non ponit obicem accedens bona fide.

43 Accedit & sententia communior Doctorum sic tenens, quæ non est parui momenti: nam in simili etiam casu, verbi gratiâ, quando accedit aliquis ad Sacramentum Baptismi mala fide cum obice peccati, in quo complacet, quamuis habeat voluntatem recipiendi Sacramentum, tum non recipit gratiam sacramentalem, sed posteà factâ pœnitentiâ eandem recipit simul cum gratia pœnitentiali, vt communiter tenetur: sed neque Scriptura, neque definitio Ecclesiæ expressa, neque etiam ratio ex institutione Sacramenti aliter ad hoc conuincit, quàm in proposito vrget, sed congruentia tantùm: ergo etiam valebit hîc similis congruentia.

Baptismus dat effectû recedente fictione.

Minor patet quoad scripturam *Ioannis* 3. & 4. & *aliis locis*, vbi de efficacia, & virtute Baptismi agitur, id non indicant, neque definitio aliqua Ecclesiæ, solùm authoritas Augustini *lib. 1. de Baptismo, cap. 11. & sequentibus cap. 13. lib. 6. cap. 5.* & refertur *de consecratione dist. 4.* in cap. *Tunc valere*, &c. vbi asserit valere Baptismum recedente fictione. Fundatur autem Augustinus in illa congruentia: quia Baptismus nequit iterari, & per se ordinatum est ad delendum originale, & alia peccata ante Baptismum commissa: ergo recedente fictione valet ad hunc effectum, quod docuisse videtur Cyprianus *in lib. de Cardinalibus Christi operibus*: si ergo Baptismus, qui est Sacramentum in vsu tantùm, tantum valet recedente fictione ex congruentia, quod aliqui etiam docent de pœnitentia informi, & valida.

Augustinus.

Fundamẽtum Augustini.

Cyprian.

Sic etiam in proposito valebit Eucharistia in eo, qui modo dicto accedit, non quòd Eucharistia ordinetur per se ad remissionem peccati, sed ad gratiam dandam per modum nutritionis, quæ gratia in tali subiecto per accidens erit non solùm nutritio, sed etiam vita, quæ remouet impedimentum peccati ad effectum nutritionis.

Eucharistia in eo casu dat nutrimẽtum, quod delet peccatum.

44 Vnde similitudo de nutrimento materiali sumpta non currit in proposito, quia nutrimentum materiale ex se mortuum est, neque confert ad vitam, nisi quatenus per actionem viuentis conuertitur in substantiam aliti: non ita est in alimento præsenti, quia hoc virtute suâ propriâ conuertit in se manducantem, non autem è contra: vnde Augustinus alibi, *Crede & manducabis me, non me conuertens in te, sed tu conuerteris in me*, &c. Congruum ergo est, vt hoc nutrimentum spirituale habens efficaciam conuertendi in seipsum sumentem in casu, conuertat in fide bona, & dispositione requisita accedentem, & sic conuertendo deleat peccatum eius per accidens: nam alia est efficacia eius, alia natura, & modus nutriendi diuersus à materiali: vnde argumentum inde sumptum non concludit oppositum.

Quæritur vlteriùs, An necessaria sit attritio in eo casu ad effectum nutritionis?

Suarez *sect. 2. loco citato*, docet ad remissionem peccati in eo casu requiri saltem attritionem, non quamcunque, sed supernaturalem, quod etiam docet *3. parte de Sacramentis in genere disp. 7. sect. 4.* vniuersim de omnibus Sacramentis viuorum. Iuxta hanc sententiam potest dari accessus medius ad hoc Sacramentum, quia bona fides excusat à peccato actuali sacrilegij accedentem, si desit tamen attritio, peccatum occultum non remittitur, & neque gratia datur, neque quis peccat. 45

Suarez requirit attr. sed supernaturalem.

Accessus medius ad Sacramentum.

Maior *in 4. dist. 9. quæst. 1. conclus. 2. & 3.* docet, quòd nemo potest indignè etiam materialiter ratione peccati ignorati, accedere ad Sacramentum, quin peccet, quia si fecisset, quod in se est, non mansisset in peccato. Sed hæc sententia singularis est, & rigorosa, ac proinde reiicitur, quia potest quis habere ignorantiam inculpabilem sui peccati, & nihilominus facere, quod in se est secundùm prudentiam, & sufficit ad bonam fidem fundandam, quia non maior exigitur inquisitio, & diligentia, vt quis accedat ad hoc Sacramentum, quàm vt confiteatur integrè sua peccata mortalia: sed in hoc sufficit diligentia præmissa: deinde sequeretur in quibuscumque operibus præcepti, quod bona fides non excusaret facientem contra præceptum.

Maior. *Sententia rigorosa, & falsa.*

Conclusio: magis probabile est, in eo casu absque attritione de peccato hominem iustificari per Sacramentum. Hunc non docet Doctor expressè, videtur tamen supponere: quatenus non facit mentionem dispositionis per attritionem. Conclusionem defendunt Sotus *d. 11. q. 1. art. 4.* & Ledesma *1. p. 4. q. 20. art. 4.* Iansenius *in concordia cap. 131.* Vega, Claudius Sanctes *rep. 6. in Eucharistiam.* & alij; videtúrque magis conformis principiis positis. 46

Sotus. Ledesma. Ianson. Vega. Sanctes.

Probatur, quia ad probationem requisitam ad hoc Sacramentum non exigitur talis dispositio per attritionem, vt per se constat: sed efficacia ad iustificationem Sacramento conuenit ex propria natura, suppositâ sufficienti probatione; & bonâ fide: ergo ad effectum non exigit attritionem. Secundò, attritio de se est insufficiens ad remissionem peccati, nisi accedat Sacramentum, cui subordinatur, vt Pœnitentia, aut Baptismus: ergo in proposito nihil facit, sine qua haberi potest effectus Sacramenti. Antecedens per se patet ex Tridentino *sess. 6. cap. 6. sess. 14. cap. 4.* Probatur consequentia, quia peccatum illud remittitur ex opere operato, & efficacia Sacramenti, sed attritio non subordinatur Eucharistiæ, cùm sit Sacramentum viuorum: ergo non recipit efficaciam ab Eucharistia ad remissionem peccati, ex se autem illam non habet. 47

Probatio conclusionis.

Attritio insufficiens.

Trident. *Non subordinatur Eucharistia.*

Confirmatur, si daretur notitia peccati, non sufficeret attritio sine absolutione, sed attritio in ordine ad pœnitentiam est magis efficax, cui subordinatur, & cuius votum includit: ergo in proposito

Prima cõfirmatio. Inefficax attritio sine Sacramento, cui subordinatur.

posito casu nihil facit, sine quo haberi non possit effectus, ac proinde sine illa remittitur peccatum, vel nullo modo.

Ad effectũ per accidens non requiritur, nisi idem quod effectus per se petit. Confirmatur, Sacramentum ad effectum per accidens nihil requirit, nisi quod requirit ad effectum per se, quia effectus per accidens est, qui coniungitur effectui per se causæ: sed ad effectum per se Eucharistiæ non exigitur attritio in iusto: ergo neque ad effectum per accidens. Eucharistia autem per accidens remittit peccatum illud, quia dando effectum per se incorporando sumentem Christo per gratiam nutritiuam, sequitur deletio peccati ex repugnantia ad gratiam in quocunque gradu: non sic autem se habet Pœnitentia, & Baptismus respectiuè ad peccatum originale, aut actuale, quia influunt per se ad deletionem peccati, sicut & Eucharistia ad deletionem venialis ad præseruandum à mortali.

48 *Prima obiect. Necessitas Pœnitentiæ.* Obiicit Suarez, quia neque ipse Baptismus, aut Pœnitentia remittit peccatum mortale sine contritione: ergo minùs potest remittere Eucharistia, aut quodcunque Sacramentum viuorum. Respondetur attritionem, aut contritionem esse partes essentiales pœnitentiæ, ac proinde necessariæ sunt ad perficiendum Sacramentum: quoad Baptismum autem exiguntur per se vt dispositio, quoad peccata actualia mortalia ante Baptismum commissa.

Si tamen casus daretur, vt quis bonâ fide accederet ad Baptismum, dubium est, an iustificaretur sine pœnitentia actuali, & expressa, si in re habeat peccatum aliquod, quod non recordatur.

Respondetur casum non dari in praxi, nempe, adultum in quo formari potest, accedere ad Baptismum sine Pœnitentia, aut memoria peccatorum præteritorum, etiam mortalium. *Baptismus cũ bonâ fide susceptus iustificaret ignarũ peccati.* Sed dato casu, tunc dici posset, quòd bona fides cum reliquis, & proposito salutis, ac obseruandi legem, sufficiat cum Baptismo, vt ipsi dimittatur peccatum. Trident. Vnde quando Trident. *sess. 6. cap. 6.* docet pœnitentiam peccatori præmittendam esse ad Baptismum: *Hæc est*, inquit, *pœnitentia, quam ante Baptismum oportet fieri*, &c. *Explicatur.* Loquitur regulariter, & in iis, in quibus conscientia grauatur memoriâ præteritorum delictorum. Sic etiam sess. 14. cap. 1. *Fuit quidem*, inquit, *pœnitentia vniuersis hominibus qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quouis tẽpore ad gratiam & iustitiam assequendam necessaria: illis etiam qui Baptismi Sacramento ablui petiuissent, vt peruersitate abiectâ, & eliminata tantam Dei offensionem cum peccati odio, & pio animi dolore detestarentur: conuertimini, & agite pœnitentiam*, &c. Ezechielis 18. Ex quibus colligitur, pœnitentiam habere necessitatem medij: ergo sine ea nequit remitti peccatum mortale. Confirmari potest ratione, quia hæc est dispositio, quam Deus exigit ex lege: ergo alia non sufficit, nec sine hac habetur effectus.

Pœnitentia virtualis. Respondetur, inquam, omnia hæc vera esse, quando adest cognitio peccati, in casu tamen sufficit illa pœnitentia virtualis, quam habet cum bona fide, vt quando accedit ad Sacramentum cum voluntate pœnitendi, si aliquod peccatum occurreret, ex affectu supernaturalis salutis, & charitate circa Deum: quia pœnitentia explicita exigitur in habente cognitionem peccati; implicita verò sufficit in eo, qui accedit bonâ fide, & cum præmissa dispositione, quæ est implicita pœnitentia.

Dices, in voto Pœnitentiæ, aut Baptismi remittitur peccatum mortale: ergo etiam in eo casu sic remitteretur. 49 Respondetur hîc inueniri votum Pœnitentiæ, quia voluntas suscipiendi dignè Eucharistiam, cum inquisitione requisita; vnde sequeretur pœnitentia, si peccatum aliquod occurreret, est sufficiens votum Pœnitentiæ, seu propositum, quod idem est.

Secunda conclusio, probabile magis est requiri pœnitentiam aliquam peccatorum ad effectum Sacramenti, non quæ sit illius peccati, cuius nulla est memoria, quia id esset impossibile, sed aliorum præteritorum, & aliàs confessorum: ac proinde probabilis est opinio Suarez, neque abhorret Doctor *in 4. dist. 4. quæst. 5. & dist. 14. quæst. 4.* vbi supponit pœnitentiam necessariam esse ad remissionem peccati, & rectè fundatur in iis locis Tridentini. *Præfertur prima sententia.* *Doctor.*

Ad rationes factas respondetur, dolorem explicitum, vel æquiualentem actum charitatis supernaturalis requiri ad effectum remissionis peccati: alteruter actus est satisfactio lege præscripta; vnde qui accederet sine altero, non accederet sufficienter dispositus, quia non poneret satisfactionem lege præscriptam: quamuis haberet propositum faciendi pœnitentiam, si occurreret peccatum. *Requiri Pœnitentiam.*

Hoc enim propositum, si fundetur in actu charitatis, accedente bonâ fide sufficit, quia est pœnitentia virtualis: si autem non fundetur in tali actu, nequaquam: quia voluntas faciendi pœnitentiam haberi potest sine vlteriori dispositione, absque eo, quòd transeat in exercitium, ac proinde non est retractatio peccati implicita, & proxima, sicut quando fundatur in actu charitatis, quæ est conuersio actualis in Deum, ac proinde virtualis auersio à peccato. *Quale propositum est validum.*

Requiritur autem conuersio actualis ad retractandum peccatum mortale in exercitio posita, siue per actum charitatis, siue per pœnitentiam: nam cætera omnia possunt stare etiam cum peccato cognito; verbi gratiâ, fides & propositum faciendi pœnitentiam: vt si quis eliciat actum attritionis naturalis sine gratia, quam putaret esse naturalem, vt si detestetur peccatum ex motiuo humano solùm, & non ex motiuo aliquo supernaturali, in quo casu non iustificaretur, ne quidem per ipsum Baptismum, quidquid dicat Sotus, neque per pœnitentiam: ergo minùs per Eucharistiam, quæ per se non ordinatur ad remissionem peccati: & quamuis bona fides excuset ipsum à peccato, tamen non sufficit ad effectum Sacramenti sine conuersione supernaturali in Deum, & actuali.

Confirmari potest, quia bona fides potest fundari cum cognitione peccati, vt si putet se habere contritionem perfectam, quæ tantùm est æstimata, & celebret in necessitate: eo casu non iustificatur, quamuis bonâ fide celebret: ergo, &c.

b *De tertio dico, quòd si occurrat opportunitas, tenetur priùs confiteri*, &c. Est contra Caietanum, 50 qui in Summa, verbo *Communio sacramentalis*, & 1. *ad Corinth.* 11. in illud: *Probet autem seipsum homo.* & *in peculiari opusculo etiam de eodem*, & 3. *part. quæst.* 80. *art.* 4. docet nullum esse peccatum, nisi fortè veniale, accedere ad communionem cum sola contritione peccati mortalis non præmissâ confessione; quia nullum, inquit, præceptum est in contrarium, neque diuinum, neque positiuum. *Probatio præmittendæ ad communem. Caietani sententia.*

Conclusio

Confessionem sacramentalem prærequiri in peccatore.
Declaratio Tridentini.

Conclusionem Doctoris communiter docent Theologi, & probatur manifestè ex Tridentino *cap.* 7. declarante præparationem præmittendam esse necessariò sacramentalem confessionem.

Vt nullus, inquit, *sibi conscius mortalis peccati, quantumuis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat, quod à Christianis omnibus, etiam ab ijs Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuò seruandum esse decreuerit, modò non desit illis copia confessoris: quod si necessitate vrgente Sacerdos, absque præuia confessione celebrauerit, quamprimùm confiteatur*, &c.

Nouum præceptum additum Sacerdotibus.

Vbi præter declarationem veritatis additur præceptum nouum confessionis, respectu Sacerdotis, qui celebrat in casu vrgente, absque præmissa confessione; vt *quamprimùm*, id est, data opportunitate confiteatur post Missam, quod præceptum ad solos Sacerdotes extenditur ex tenore verborum, & Canone 11. *Si quis dixerit solam fidem sufficientem esse præparationem ad sumendum sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum, anathema sit. Et ne tantùm Sacramentum indignè, atque adeò in mortem, & condemnationem sumatur, statuit atque declarat ipsa sancta Synodus illis, quos conscientia peccati mortalis grauat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habitâ copiâ confessarij, præmittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu publicè disputando defendere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat*, &c.

51 *Petrus de Soto. Damnatam fuisse sententiam Caietani. Castro. Sixtus Senens. Canus. Soto. Trident.*

Dubium est an opinio Caietani sit error in fide? Petrus de Soto *de Institut. Sacerdotum, cap.* 12. ait, non fuisse damnatam opinionem Caietani, sed oppositam, & probabiliorem determinatam esse. Meliùs noster Castro *de Eucharistia, hæresi* 10. Sixtus Senen. *in Bibliotheca, lib.* 6. *annotation.* 161. Canus *relectione de pœnitentia, part.* 5. Soto *in* 4. *dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 4. referunt damnatam quidem fuisse sententiam Caietani à Concilio, & verba Concilij clara sunt; declarat enim probationem, quam exigit Paulus, necessariò esse debere sacramentalem confessionem, ídque iure diuino.

52 Vnde ad fundamentum Caietani. Respondetur esse præceptum diuinum, & sic semper ab Ecclesia intellectum. Cyprianus lib. 3. epistolarum, epist. 14. morem reprehendit, quo ante exomologesim detur communio: & *epist.* 15. ait, esse contra veritatem Euangelij Eucharistiam ante confessionem recipere: idem etiam *epist.* 18. repetit; & *sermone* 5. *De lapsis*, ait, *eum qui absque confessione ad Eucharistiam accedit, indignè accedere*: supponit ergo esse iuris diuini.

Patet etiam ratione, quia ministerium Eucharistiæ commissum est Ecclesiæ in Sacerdotibus, quibus incumbit obligatio non ministrare Sacramentum indignis. Vnde Chrysostomus homilia 83. in Matthæum, alloquens Sacerdotes:

Potestas Sacerdotũ, circa ministerium.

Nam ad vos sermonem conuertere necessarium est, vt multo cum studio hæc dona distribuatis: non parua vobis imminet vltio, si quemquam vllius culpæ conscium huius mensæ participem esse concedatis: sanguis eius de manibus vestris exquiretur: siue quis militiæ dux sit, siue præfectus, siue princeps diademate coronatus, indignè autem accedat, prohibe, maiorem illo potestatem habes. Propterea vos Deus hoc insigniuit honore, vt talia discernatis, &c.

Sed hæc discernere nequeunt Sacerdotes, nisi in foro confessionis: ergo digna probatio adhibenda ex parte pœnitentis est confessio. Vnde rectè Doctor assignat hanc rationem, nempe peccantem mortaliter non solùm Deo satisfacere debere; sed etiam Ecclesiæ, cui commissæ sunt claues, & potestas ligandi, atque absoluendi: ergo non censetur quis rectè probare seipsum, donec Ecclesiæ se probandum submittat. *Ratio Doctoris.*

Præterea, Eusebius Cæsariensis *lib.* 6. *histor. cap.* 24. refert de Philippo I. Imperatore Christiano, quòd cùm ad Eucharistiam in Paschate accedere vellet, non fuisse permissum ab Episcopo Romano, donec primùm confiteretur peccata sua: rectè ergo Tridentinum allegat consuetudinem Ecclesiasticam. Eusebius.

Obiicit Caietanus non teneri peccatorem facere quantum potest, vt accedat: ergo non tenetur confiteri. Respondetur teneri facere, quod iure præscriptum est: vnde licèt probatio eius spectet ad Sacerdotem cõfessarium, nihilominus ipse etiam accedens ex præcepto seipsum probat. 53 *Obiectio Caietani.*

Dices, Chrysostomus homilia 28. in Apostolum: *Non iubet*, inquit, *vt alteri probetur, sed ipse sibi in publicum faciens iudicium, & sine teste argumentum*, &c. Theophylactus in eundem locum: *Non alium tibi iudicem attribuo; verùm teipsum tibi ipsi commendo: iudica igitur, & explora conscientiam tuam, & sic accede; non quando fuerint feriæ, sed quando purum te ipsum, ac dignum inueneris*, &c. Chrysost. Theophylactus.

Respondetur hos Patres non excludere confessionem à tali probatione, quando necessaria est, nempe, in eo, qui habet peccatum mortale, vnde ipsum sibi iudicem constituunt, quantùm ad examen conscientiæ, in quo seipsum, vel reum inuenerit, vel innocentem, per dictamen legis discernentis opera sua: si tamen reum se inuenerit, tunc adhibenda sententia Sacerdotis, & Ecclesiæ, cuius est ligare, & soluere. Alij referunt hæc loca ad pœnitentiam publicam, quæ tamen fuit in vsu ob delicta publica tantùm: ob secreta verò non fiebat pœnitentia publica; quamuis necessaria semper fuerit confessio secretorum: illud ergo genus probandi per publicam pœnitentiam prohibent, non secundum, per secretam confessionem.

Ad confirmationem facit authoritas Leonis I. *epist.* 91. quæ est apud Theodoretum, cap. 2. *Multiplex misericordia Dei ita lapsis subuenit humanis, vt non solùm per Baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparatur æternæ, vt qui regenerationis donum violassent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum peruenirent, sic diuinæ bonitatis præsidijs ordinatis, vt indulgentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum nequeat abstineri*, &c. Nota illa verba *proprio se iudicio condemnantes*, &c. subiungens remissionem criminum per supplicationes Sacerdotum obtineri: ergo non debet illud, *proprio*, apud priores Patres lectum, intelligi cum exclusione confessionis. Vnde subdit idem Leo: *Mediator enim Dei, & hominum homo Christus Iesus hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.* Dubitatur autem, quale hoc præceptum sit, an naturale, an diuinum positiuum. Aliqui dicunt esse naturale, alij positiuum. Respondetur magis participare naturam positiui: aliqui dicunt esse tantùm Apostolicum: sed id falsum esse constat ex Paulo, quia dicit 1. *ad Corinth.* 11. ipsum tradere, Leo Papa. *Hoc præceptum esse positiuum.*

dere, quod accepit à Domino, & declarat præceptum diuinum, non præcipit ipse.

54 *Diuersi casus excusantes à confessione.* *Primus casus.* Adrianus. Richardus. Angelus. *Non admittitur.* *Regula generalis.*

Petes, quinam sint casus, in quibus licet quandoque sine confessione communicare; nam omnes concedunt aliquos casus, in quibus id licitum est, & idipsum supponit Concilium loco præfato. Primus casus est, in quo posset quis communicare, aut celebrare contritus, quando breui adesse sperat post communionem confessarium, cui deuotiùs confiteri potest, licèt alius tamen sit præsens: ita Richardus, Adrianus, Angelus in Summa, verbo *Eucharistia*: sed hic non admittitur communiter, neque sufficit fundamentum, neque quadrat cum absoluta declaratione Concilij. Respondetur breuiter regula hac generali: tunc posse contritum celebrare, aut communicare, quando non adest copia confessoris, & sine graui detrimento nequit seipsum ab opere subtrahere. Deinde si adsit Sacerdos, multa excusant etiam à confessione præmittenda quandoque, nempe, omnia illa, quæ excusant ab integra confessione, vt quando sibi, vel aliis notabile damnum redundare ex illa confessione cognosceret, vt si reuelaretur sigillum, &c. Deinde si Sacerdos tum præsens non haberet potestatem super aliquos casus pœnitentis: Doctores plures tenent eum teneri omnia confiteri. Vasquez docet contrarium, non teneri confiteri; ac proinde tum, instante necessitate præcepti, aut scandali, contritum posse communicare, nec habere tum copiam confessoris.

Dubium.

Casus necessitatis communicandi, quando non adest copia confessoris, sunt periculum præsens mortis, vt tradit Sotus, & alij, qui dicunt tunc ægrotum posse communicare, si adest Diaconus, qui ei communionem ministrare possit. Alia necessitas est præcepti occurrentis, aut infamiæ, si alioquin actus deseratur: hunc exprimit Doctor, vt quando in aliqua Ecclesia consuetudo sit communicandi omnes clericos, vel quando Sacerdos ex officio obligatus celebrare, non posset sine scandalo omittere; aut quando quis est in Altari, & tunc primum recordatur sui peccati, vel quando est ad mensam communionis; in his casibus nequit sine scandalo, aut nota infamiæ omittere communionem.

Casus infamis, aut scandali ex omissione actus. Doctor in litera.

Qui teneantur præcepto Tridentino nouo?

Laici non comprehenduntur hoc præcepto nouo Concilij de confessione facienda post communionem, sed Sacerdotes qui frequentiùs celebrant; neque etiam Sacerdos communicans, & non celebrans, eadem comprehenditur: neque Sacerdos celebrans in peccato sine necessitate, aut malâ fide, quia respectu talis non erat necessarium hoc præceptum (cuius finis est sollicitos reddere celebrantes, vt statim confiteatur, ne præsumptione contritionis negligant confessionem, vt diutiùs in peccato sine illa hæreant, non subiiciendo clauibus ipsum, aut pœnitentiæ; in cuius voto, si vera fuit contritio, est remissum) talis enim negligit præceptum diuinum. Item nec celebrantem sine necessitate cum obliuione sui peccati, quia ratio legis talem non comprehendit, sed celebrantem in necessitate sine copia confessoris. Hoc præceptum confessionis ante Eucharistiam respectu Sacerdotis obligat non per se, sed ex præcepto Eucharistiæ, ad quam dignè accedere debet, modò aliàs non currat præceptum pœnitentiæ: ratio est, quia tum non tenetur confiteri, modò ab Eucharistia, ac celebratione abstineat. Sed an tunc etiam obliget præceptum pœnitentiæ per se, infrà dicetur *dist.* 17.

55 *Vtrum ad remissionem venialis requiratur aliqua dispositio.* Alensis. D. Thom. Antonin. Syluester. Paludan. Durand. Caietan.

c *De peccato autem veniali non oportet dubitare, quia de illo non est necessaria pœnitentia*, &c. Aliqui docent contrarium huius conclusionis, nempe, præter statum gratiæ exigi deuotionem actualem conceptam ex aliqua pia animi cõsideratione: ita Alensis 4.*p.q.*10.*m.*8.*art.*3.§.2. D.Thom. *in* 4.*dist.* 12.*q.*2.*art.*1.*quæstiunc.*3. quem sequitur Antoninus 3.*p.tit.*13.*c.*6.§.8. Syluester verbo *Eucharistia*. Paludan. *dist.*12.*q.*2.*art.*2.*concl.*3. Durand. *eadem dist. q.*4. Caietan. 3.*p.q.*8.*art.*8.*in fine.* & 1.2.*q.*113.*art.*3.

Peccatũ veniale impedire fructũ Sacramenti. Petrus de Soto.

Hi omnes loquuntur de effectu gratiæ habitualis, excepto Alensi, qui vniuersim intelligit de quocumque eius effectu: asserunt itaque peccatum veniale, quod impedit deuotionem actualem circa Sacramentum, impedire fructum huius Sacramenti: illud peccatum est distractio, quæ impedit deuotionem actualem circa Sacramentum: Petrus autem de Soto asserit hanc euagationem mentis aliquando talem esse contingere, vt sit graue peccatum; si autem diuagatio illa sit præter intentionem, & parua, non impedit gratiam Sacramenti.

Marsilius.

Secunda sententia est Marsilij *in* 4.*q.*6.*art.*4. *corollario* 3. dicentis, præter statum gratiæ, requiri ne peccatum veniale committatur, ad dignè accedendum: videtur ergo docere tale impedire fructum Sacramenti.

56 *Conclusio vera.* D.Thom. Gabriel. Soto. Corduba. Adrianus. Suarez. Vasquez. Trident. *Probatio.*

Conclusio tamen præmissa videtur D.Thomæ 3.*part.q.*80.*art.*8.*in corpore*, & *ad primum*; sequitur idem Gabriel *lect.*83. *in Canon.* Soto *in* 4.*dist.*11. *q.*2.*art.*8.*dub.*1. Corduba *lib.*1.*q.*8. Adrianus *in* 4. *quæst.*1. *de Eucharistia.* Suarez *disp.*63.*sect.*3. Vasquez *disp.*206.*c.*2. probatur ex Trident. *sess.*13.*c.*7. explicat illud primæ ad Corinth.11. *Probet autem seipsum homo*, &c. *Ecclesiastica autem*, inquit, *consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, vt nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumuis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat*, &c. ergo non exigitur ad probationem, quam intendit Apostolus aliud, quàm status gratiæ, & non habere conscientiam peccati mortalis; vel si habeat, præmittere confessionem datâ facultate confessoris: quæ est declaratio Ecclesiæ: ergo aliud non requiritur ad effectum Sacramenti: ergo quando accedit in veniali, non impeditur effectus Sacramenti, aliàs certè indignè accederet, & peccaret mortaliter: vniuersim autem falsum est veniale impedire augmentum gratiæ, vel fieri mortale.

Responsio.

Dices, accedens ad Sacramentum non inferre grauem iniuriam Sacramento, quia veniale non est tale, licèt hoc impediat effectum Sacramenti. Contrà, impedire per se effectum Sacramenti est graue peccatum, quia redderet Sacramẽtum inefficax: nam ideò peccatum mortale ponit obicem, quia repugnat gratiæ, & effectui Sacramenti: ergo si veniale hoc faceret, iam non esset veniale, sed mortale. Deinde veniale in *facto esse*, aut habitualiter, non repugnat sanctitati: ergo neque eius augmento. Vnde non consequenter loquuntur, qui dicunt veniale impedire fructum Sacramenti, & manere tantùm veniale.

Responsio. *Impugnatio.* *Veniale non fit mortale.*

Dices, illud, quod aliàs esset veniale, in eo casu fieri mortale, vt insinuare videtur Marsilius. Sed contrà, repugnat veniale fieri mortale in eo casu: quia Concilium non exigit ad probationem, nisi vt præmittatur confessio mortalium: ergo si veniale non fuerit mortale ante accessum, non fit per accessum mortale.

Confirma

Trident. Confirmatur ex doctrina Trident. sess. 6. c. 11. vbi ait: *Licèt enim in hac mortali vita quantumuis sancti & iusti, in leuia saltem, & quotidiana, quæ venialia dicuntur peccata, quandoque cadant, non propterea desinunt esse iusti*, &c. Item sess. 14. cap. 5. *Venialia quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentiùs labimur, quamquam rectè, & vtiliter, citráque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum vsus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multísque alijs remedijs expiari possunt*, &c. Ex quibus sequitur venialia non excludere à gratia & iustitia, neque necessario esse confitenda: quando ergo declarat Concilium probationem præmittendam ad Eucharistiæ sumptionem, esse confessionem mortalis peccati, sufficienter demonstrat neque veniale repugnare eius effectui, neque necessariò esse confitendum.

Deinde non est maior obligatio ad accedendum sine veniali ad Eucharistiam, quàm sit confitendi venialis in pœnitentia, quia idem principium vtrobique inducit obligationem eandem, nempe sancta tractare sanctè, non ponere obicem effectui sacramentali: in pœnitētia autem veniale non ponit obicem: ergo neque in Eucharistia.

57 *Obiectio prima soluitur.* Obiicies: sancti Patres adhortantur omnes, vt accedant ad hoc Sacramentum cum magno feruore, & deuotione: ergo hæc necessaria est. Respondetur negando consequentiam, si intelligatur de necessitate simpliciter: si secundùm *quid*, conceditur: hoc est quantùm ad vtilitatem, & decentiam.

58 *Augmentum gratiæ ex frequentia Sacramenti.* Obiicies secundò, quia sequeretur, si status gratiæ sufficiat, multos Sacerdotes quotidie celebrantes in statu gratiæ acquirere immensum gratiæ cumulum, quod non videtur verum: ergo requiritur præter iustitiam habitualem deuotio actualis, cuius carentia solùm obstare videtur. Respondetur, hoc nihil absurdi continere, vt quotidie celebrans in statu gratiæ, quotidie etiam reddatur iustior; sicut contingit in iis, qui quotidie se exercent in bonis operibus.

59 Obiicies tertiò Sacramentum per modum cibi, & potus ordinatum esse, vt nutriat animam: ergo requirit cooperationem nostram, sicut nutrimentum spirituale. Respondetur hoc nutrimentum esse viuificatum ex seipso, modò inueniat dispositum in iustitia; deinde accedit fides sumentis ex parte nostra, vt plurimùm: in infantibus autem neque fidem exigit, quibus communicat gratiam.

60 *Impediri feruorem per actuale veniale.* *Secunda conclusio:* distractio, & defectus deuotionis actualis in sumente impedit feruorem, & refectionem dulcedinis spiritualis, quam quis alioquin sentire posset in hoc Sacramento, & ab ipso causatur, est D. Thomæ, & vera, quia peccatum veniale, licèt non opponatur gratiæ iustificanti, tamen opponitur feruori charitatis. Non licet colligere ex dictis, quòd quæuis distractio sit leuis in hac materia: vt quando quis ita accedit, tanquam ad communem cibum, quia distractio talis esse potest, vt sit grauis irreuerentia, si sit voluntaria.

61 *Quale peccatum sit accedere peccando venialiter.* Petes si quis accedat cum peccato veniali, an saltem de nouo peccet venialiter? nam quòd non mortaliter, iam dictum est: aliqui docent esse peccatum veniale, si quis accedat cum veniali actuali: verbi gratiâ distractione, vel sentiens se habere conscientiam grauatam multis venialibus, nisi præmittat pœnitentiam: fundantur in authoritate libri de Ecclesiasticis dogmatibus, qui est Gennadij apud Augustinum *cap.* 53. & habetur *de consecrat. dist.* 2. *can. Quotidie*: vbi exhortatur fideles, vt singulis diebus Dominicis communicent; & subdit: *Si tamen mens sine affectu peccandi sit, habentem ad hoc voluntatem peccandi grauari magis dico Eucharistiæ perceptione, quàm purificari; & ideò quamuis quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cætero voluntatem, & communicaturus satisfaciat lachrymis, orationibus, & confidens de Domini miseratione, qui peccata piâ confessione donare consueuit, accedat ad Eucharistiam intrepidus, & securus. Sed hoc de illo dico, quem capitalia, & mortalia peccata non grauant*, &c. vbi videtur hic author agere de peccatis venialibus, non mortalibus. Deinde Anselmus in primæ ad Corinth. 11. probet autem, &c. *Indignè*, inquit, *manducat, & bibit, qui vel aliquod, vel multa leuia commisit peccata, & non est confessus.* Deinde ratio est, quia impedit aliquem effectum Sacramenti: ergo facit contra reuerentiam, & fructum Sacramenti. Anselmus.

Respondetur tamen, vel veniale committitur in vsu ipsius Sacramenti, vel circa aliam materiam, vt quando quis habet veniale, vel plura venialia habitualia, de quibus non satisfecit: probabile ergo est quoad primum non committi aliquod peccatum diuersum ab ipso veniali, quod circa vsum Sacramenti committitur, quia non multiplicatur peccatum nisi multiplicato præcepto: in eo casu est vnicum præceptum, contra quod committitur veniale, nempe, tractandi sancta sanctè: ergo vnicum tantùm peccatum est. 62 *Responsio ad dubium.* *Non esse peccatum diuersum.*

Quoad reliqua respondeo etiam non esse diuersa peccata, neque peccare de nouo eum, qui accedit cum veniali habituali ad Sacramentum, quia nullum est præceptum in contrarium, quia sic accedere potest præmissâ debitâ probatione, quæ respicit peccata mortalia tantùm, quantum ad obligationem: neque peccata venialia habitualia impediunt augmentum gratiæ, neque effectum per se huius Sacramenti, & qui regulariter datur: nam deuotio, & feruor actualis non omnibus conceditur etiam accedentibus sine veniali peccato bonâ fide.

Ita videtur supponere Doctor in litera; sequitur Vasquez *disput.* 207. *cap.* 2. citans Richardum *in* 4. *dist.* 9. *art.* 2. *quæst.* 1. Maior *quæst.* 1. Adrianus *quæst.* 1. *de Eucharistia.* Sotus *dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 4. & ratio conclusionis est, quia non apparet præceptum de contrario. Doctor. Vasquez. Richard. Maior. Adrianus. Sotus.

Ad locum Gennadij, respondet Doctor intelligi debere de peccatis mortalibus iam confessis, de quibus mordetur, nō quòd sit remorsus ipsius peccati; sed quòd non præmiserit de eo sufficientem satisfactionem: alioquin si de venialibus loqueretur, nemo dicit necessariò præmittendam esse confessionem ipsorum: vt patet ex Tridentino *suprà* citato; hæc est satis literalis, & ad propositum textus. Alij intelligunt eum loqui de peccatis publicis, in quibus publica præmittenda est pœnitentia; non de secretis, de quibus non fuit consuetum iniungere publicam pœnitentiam: vt patet ex Trident. *sess.* 14. *cap.* 5. Quòd autem de iis intelligatur, patet ex verbis quæ subiungit: nam quem mortalia crimina post Baptismum premunt, hortor priùs publica pœnitentia satisfacere, & ita Sacerdotis iudicio reconciliatum communioni sociari. *Explicatur locus allatus Gennadij.* Trident.

Vnde Augustinus epist. 118. *Cæterùm*, inquit, *si peccata tanta non sunt, vt excommunicandus quibusdam homo iudicetur; non se debet à quotidiana medi-* Augustin.

cina Dominici corporis separare : habetur Canone, *Si non tanta, de consecr. dist.*2. Peccata autem propter quæ excommunicandus esset aliquis, id est, à communione separandus, non quæcumque mortalia intelliguntur, sed illa publica etiam confessa, ob quæ per tempus, iuxta rigorem antiquorum Canonum, & iudicium antistitum, quis separandus esset à communione. Ad Anselmum, oportet eodem modo ex ratione prædicta eum interpretari; quia alioquin non est obligatio confessionis leuium, quæ dicuntur venialia: per leuia ergo intelligit peccata mortalia secreta, quæ leuia dicuntur respectiuè ad scandalosa, & publica, ob quæ negabatur etiam pœnitentibus communio ante absolutam publicam satisfactionem, quæ iniungebatur.

Interpretatio Anselmi.

DISTINCTIO DECIMA.

A

SVNT item alij præcedentium insaniam transcendentes, qui Dei virtutem, iuxta modum naturalium rerum metientes, audaciùs ac periculosiùs veritati contradicunt: asserentes in Altari non esse corpus Christi, vel sanguinem, nec substantiam panis, vel vini in substantiam carnis & sanguinis conuerti, sed ita Christum dixisse: Hoc est corpus meum, sicut Apostolus dixit, Petra autem erat Christus. Dicunt enim ibi esse corpus Christi tantùm in Sacramento, id est, in signo, & tantùm in signo manducari à nobis. Qui errandi occasionem sumunt à verbis veritatis, vnde prima hæresis facta est in discipulis Christi. [Cùm enim diceret, Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit vitam æternam: illi non intelligentes dixerunt, Durus est hic sermo, quis potest eum audire? & abierunt retro.] [Illis descendentibus instruxit duodecim, qui remanserant. Spiritus est, inquit, qui viuificat, caro nihil prodest, verba quæ locutus sum vobis, Spiritus & vita sunt. Intellexisti spiritualiter, spiritus, & vita sunt. Intellexisti carnaliter, etiam sic spiritus, & vita sunt, sed tibi non sunt: spiritualiter intellige quæ locutus sum. Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendaui. Spiritualiter intellectum viuificabit vos: caro autem non prodest quicquam.] Sunt etiam & alia, illorum insaniæ fomitem ministrantia. Ait enim Augustinus: [Donec sæculum finiatur, sursum est Dominus: sed tamen etiam hîc nobiscum est veritas Dominus. Corpus enim in quo resurrexit, in vno loco esse oportet: veritas autem eius vbique diffusa est.] Item, [Vna persona est Deus & homo: vbique per id quod est Deus, in cœlo per id, quod homo est. Christus dicit etiam, Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis.] His aliisque vtuntur præfati hæretici, in assertionem sui erroris.

1.Cor.10.

Ioan. 6. f

Aug. sup. Psal.54. & 98.circa illud, Et ador. scabel. *& de consecratione, dist. 2.* Prima quidem, *homil. 27. super Ioan.*

Tract. 50. super Ioan. in fine.

August. ad Dard. epist. 57.non longè à princ. tom.2.

Matt.26.a

Determinatio præmissorum.

B

QVæ ex eadem ratione omnia accipienda sunt, non enim verbis his negatur verum corpus Christi à fidelibus sumi, vel in Altari esse, sed his veritas Apostolos, & in eis nos instruxit, quòd ipsius corpus non per partes discerptum, vt putauerunt illi discipuli qui retrò ierunt, sed integrum: nec visibiliter in forma humana, sed inuisibiliter sub forma panis, & vini corpus & sanguinem nobis traderet. Quem sensum August. † confirmat, dicens: [Ipsum quidem, & non ipsum corpus, quod videbatur, manducatur: ipsum quidem inuisibiliter, non ipsum visibiliter.] Item, * [Etsi necesse est illud celebrari visibiliter, necesse est tamen inuisibiliter intelligi.] Ita etiam intelligendum est

Ioan. 6. f

† In ep.ad Iren. & habe. de consecrat. dist.2. c. Nô hoc, *Matt.26.a*

** Sup.Psal. 98. in loco preealleg.*

est corpus Christi esse in vno loco, scilicet visibiliter in forma humana, veritas tamen eius, id est, diuinitas vbique est, veritas etiam eius, id est, verum corpus in omni Altari est, vbicumque celebratur. Sic etiam illud intelligendum est, Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis, secundùm corporalem præsentiam, scilicet quâ cum eis conuersabatur. Similiter per id quod homo est, in cœlo est, scilicet visibiliter: inuisibiliter autem est in Altari, quia non in forma humana apparet, sed formâ panis, & vini operitur. Vnde & inuisibilis caro eius dicitur, quæ verè est in Altari. Sed quia in specie sua non apparet, inuisibilis dicitur. Ait enim Augustinus. [Hoc est quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus. Sacrificium duobus confici, duobus constare: visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne, & sanguine, Sacramento, & re Sacramenti, id est, corpore Christi. Sicut & Christi persona constat, & conficitur ex Deo & homine, cùm Christus sit verus Deus & homo, quia omnis res illarum rerum naturam, & veritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem sacrificium Ecclesiæ duobus, Sacramento, & re Sacramenti, id est, corpore Christi. Est ergo Sacramentum, & res Sacramenti idem corpus Christi.] Ecce inuisibilem dixit carnem Christi, quia forma panis operta sumitur & tractatur. Idémque corpus Christi dixit esse Sacramentum, & rem: ex quo confirmatur quod suprà diximus. Deinde addit quod magis mouet lectorem, [Caro, inquit, eius est, quam sub forma panis opertam in Sacramento accipimus: & sanguis eius, quem sub vini specie ac sapore potamus, caro videlicet carnis, & sanguis Sacramentum est sanguinis; carne & sanguine, vtroque inuisibi, intelligibili, & spirituali significatur corpus Christi visibile, & palpabile, plenum gratiâ, & diuinâ majestate.]

In lib. Sent. Prosp. & hab. de consecr. dist. 2. cap. Hoc est.

Ibid. vbi suprà.

Quæ sit intelligentia præmissorum.

C

ATtende his diligenter, quia Tropo quodam vtitur hîc Augustinus, quo solent res significantes rerum sortiri vocabula, quas significant. Hîc enim visibilis species panis vocatur nomine carnis, & visibilis species vini nomine sanguinis. Inuisibilis verò, & intelligibilis dicitur caro Christi, quia secundùm illam speciem non videtur caro, sed intelligitur: ita & sanguis. Caro ergo inuisibilis dicitur esse Sacramentum carnis visibilis: quia species panis, secundùm quam non videtur caro illa, est Sacramentum carnis visibilis, quia in carne inuisibili, id est; specie, secundùm quam caro Christi non videtur caro, significatur corpus Christi, quod est visibile, & palpabile, vbi in sua forma apparet. Ita & de sanguine accipi debet. Quem sensum confirmat Augustinus, aperiens qualiter prædicta intelligenda sint, quia obscurè dixerat: consequenter dicens ita panem vocari corpus Christi, cùm verè sit Sacramentum corporis Christi, quod in cruce positum est, sicut ipsa immolatio quæ fit manibus Sacerdotis, vocatur Christi Passio, non rei veritate, sed significandi mysterio, & sicut Sacramentum fidei dicitur fides. Satis responsum est hæreticis, & obiectionibus eorum, qui negant verum corpus Christi in Altari esse, & panem in corpus, vel vinum in sanguinem, mysticâ consecratione conuerti, dicentes: Quis audeat manducare Dominum suum? Quis etiam audeat dicere, quotidie formari corpus Christi de materia, vel substantia, quæ non fuit caro Virginis?

De consecr. dist. 2. Hoc est quod dicimus. *para.* Sicut ergo.

Auctoritatibus probat verum corpus Christi esse in Altari, & id in panem conuerti.

D

Matt.26.c — *Ambr. lib. de his qui mysterijs initiantur c.9.in med. tom. 4.* — *4. Reg. 9.* — *Genes.1.& Psalm.22.* — *Ibid.* — *Ibid.* — *Aug.in lib. Sen. Prosp. & de consecr. dist. 2.* nos auté. — *Lib. de Sacram.4.c.4. tom. 4.* — *Ibid. & de cõsec. dist.1.* Panis est. — * *In sermone quodam de verbis Euang. cuius initium,* veritas, quæ est Christus, *ait, sed non rep.in vulg. exẽplari, de consec. dist. 2.* Vtrùm sub. *& de consecr.dist. 2. c.* Quia corpus. — † *In serm. de corp. & sang. Dom.*

HÆc, & his similia obiiciunt illi, in diuino mysterio legem naturæ sectantes: quorum perfidiam subdita conuincunt testimonia. Ait enim veritas, Accipite, hoc est corpus meum. Item Ambros. [Si tantum valuit sermo Heliæ, vt ignem de cœlo deponeret, non valebit tantum sermo Christi, vt substantias mutet? De totius mundi operibus legitur, quia ipse dixit & facta sunt, &c. Sermo igitur, id est, Filius, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare, quod non erat? Non enim minus est creare, quàm mutare naturas rerum.] Item. [Si ordinem quærimus, viro mista fœmina generare consueuerat. Liquet ergo, quòd præter naturæ ordinem virgo generauit, & hoc quod conficimus corpus, ex Virgine est. Quid ergo hîc quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cùm præter naturam sit ipse partus ex Virgine?] Item. [Ante benedictionem alia species nominatur, post consecrationem corpus significatur. Ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur. Tu dicis. Amen, id est, verum est. Quod sermo sonat, affectus sentiat.] Item Augustinus. [In specie panis, & vini, quam videmus, res inuisibiles, id est, carnem, & sanguinem honoramus, nec similiter pendimus has duas species, sicut ante consecrationem pendebamus, cùm fideliter fateamur ante consecrationem panem esse, & vinum, quod natura formauit: post consecrationem verò carnem Christi, & sanguinem, quod benedictio consecrauit.] Item Ambrosius. [Panis est in Altari vsitatus ante verba sacra: vbi accessit consecratio, de pane fit Christi caro. Quomodo autem potest quod panis est, esse corpus Christi? Consecratione, quæ fit sermone Christi.] Item. [Si tanta vis est in sermone Domini, vt incipiant esse quæ non erant: quanto magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur? Et sic quod erat panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi, & vinum cum aqua in calicem missum fit sanguis, consecratione verbi cœlestis.] Item Augustinus. * [Sicut per Spiritum sanctum vera Christi caro sine coitu creatur: ita per eundem ex substantia panis & vini idem corpus Christi, & sanguis consecratur. Corpus Christi, & veritas est, & figura. Veritas, dum corpus Christi, & sanguis virtute Spiritus sancti ex panis viníque substantia efficitur: Figura verò est id quod exteriùs sentitur.] Item Eusebius Emissenus. † [Inuisibilis Sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis, & sanguinis sui, verbo suo secretâ potestate commutat.] Ex his aliísque pluribus constat, verum corpus Christi, & sanguinem in Altari esse, imò integrum Christum ibi sub vtraque specie: & substantiam panis in corpus, viníque substantiam in sanguinem conuerti.

HIc incipit distinctio decima, in qua Magister excludit errorem quorumdam de re huius Sacramenti, qui scilicet negabant verum corpus Christi in Eucharistia contineri. Hæc diuiditur in tres partes. Primò, ponit errorem. Secundò, eius affirmationem. Tertiò, eius improbationem. Secunda ibi: [*Qui errandi occasionem.*] Tertia ibi: [*Quorum perfidiam.*] Secunda potest diuidi: quia primò ponit quatuor auctoritates pro eis: secundò, soluit illas auctoritates, ibi: [*Qui eadem ratione:*] tertiò, confirmat suam solutionem, ibi: [*Ait enim Augustinus.*] & illa tertia potest diuidi: quia primò ponit auctoritatem, quæ est contra se: secundò, ponderat quandam partem, quæ videtur facere dubium, ibi: [*Deinde addit:*] tertiò, respondet ad illud dubium, ibi: [*Attendat diligenter.*]

Quia

Quia verò conclusio principalis huius distinctionis est, quòd verum corpus Christi in Eucharistia realiter continetur, & hoc quidem: quia prima est de Eucharistia ordine doctrinæ (vnde & supposita fuit *in prima quæst. distinct.*8.) ideò circa hanc conclusionem de tribus principaliter quæram. Primò, de possibilitate existentiæ corporis Christi in Eucharistia. Secundò, de his, quæ conuenire possunt corpori Christi in Eucharistia existenti. Tertiò, de actione, quæ conuenire potest Christo in Eucharistia existenti. Circa primum quæro tria. Primò, vtrùm possibile sit corpus Christi sub specie panis, & vini realiter contineri? Secundò, vtrùm possit simul esse localiter in cœlo, & alibi? Tertiò, vtrùm possit esse simul in cœlo localiter, & in altari sacramentaliter?

COMMENTARIVS.

De reali existentia, & sacramentali. a IN hac distinctione agitur de reali existentia Christi in Eucharistia: circa quam Doctor primò quærit de possibilitate mysterij: secundò, ex occasione huius quærit, an idem corpus possit esse simul in diuersis locis, modo connaturali existendi: tertiò, an possit esse in diuersis locis in vno secundùm modum naturalem, in alio sacramentaliter: quartò, an in Sacramento habeat partes: quintò, quænam actio Christo inest in Sacramento: sextò, an possit inesse motus: septimò, an possit sic existens aliquid aliud à se transmutare: octauò, an possit videri naturaliter in Sacramento ab intellectu creato: nonò, an possit sic existens videri oculo corporeo. Diuisio autem principalis huius distinctionis est in tres articulos: primus continet tres quæstiones de possibilitate mysterij: secundus, tres quæstiones de iis quæ insunt corpori Christi in Eucharistia: tertius, alias tres de actione ipsi competenti.

Diuisio distinctionis in specie.

Diuisio principalis in genere.

QVÆSTIO I.

Vtrùm possibile sit corpus Christi sub specie panis, & vini realiter contineri?

Alens. 4.*p.q.*40.*m.*3.*a.*1. D.Bonau.*hic art.*1.*q.*1. Richard.*a.*1.*q.*1. D.Thom.*q.*1.*a.*1.*&* 3.*p.q.*75.*a.*1.Suar. *ibid.d.*46.*per tot.* Gabr. *hic q.*1. *Vide* Sco.5.*Met. quæst.*5.*&* 6.*Met.q.*11.*in sol.primi princip.in Theorem.* §.*Non omne agens agit.*

EST ergo prima quæstio, Vtrùm possibile sit corpus Christi sub specie panis, & vini realiter contineri? Videtur quòd non, quia sub specie panis non consecrati, non continetur realiter corpus Christi: ergo neque post consecrationem. Antecedens est manifestum. Probatio consequentiæ, quia species illa non se habet aliter in se post consecrationem, quàm antè. Et si dicas, quòd antè est in subiecto, & pòst non in subiecto. Accipio tunc, quòd non aliter se habet in habitudine ad corpus Christi post consecrationem: quia suum *esse* in subiecto, vel non *esse* in subiecto, nullo modo variat illam habitudinem: impossibile est autem aliquid esse vbi priùs non fuit, nisi vel illud mutetur, vel ipsum, in quo est de nouo: ergo cùm species panis non mutetur in habitudine ad corpus Christi, necesse est corpus Christi mutari in habitudine ad species, ad hoc, quòd sit ibi de nouo. Sed hoc est falsum: quia corpus Christi immutabiliter manet in cœlo, secundùm illud Augustini *de consec. dist.*2. prima hæresis, *Donec finiatur sæculum sursum est Dominus.* 1 *Argum.* 1.

Secundò sic, aut corpus Christi sub illa specie est quantum, aut non quantum: non potest esse non quantum, quia cùm sit quantum in cœlo, sic simul esset quantum, & non quantum. Nec potest ibi esse quantum, quia quantitas non potest separari à modo quantitatiuo, sicut nec subiectum à sua propria passione, quia maximè propria passio quanti videtur esse modus quantitatiuus: ergo esset ibi modo quantitatiuo, & hoc est falsum, quia hoc modo maius non potest esse in minore. 2 *Argum.* 2.

Tertiò sic, quia aut in Eucharistia est pars corporis Christi extra partem, aut non. Si sic, ergo non essent omnes partes simul sub eadem parte hostiæ: & vniuersaliter eius partes sunt extra se inuicem, sicut si quantum est simul cum alio quanto, pars videtur esse cum parte, & totum cum toto, si autem non sit ibi pars extra partem, ergo non est ibi quantum. *Argum.* 3.

Contrà, Matth.26.dicit Christus, *Hoc est corpus meum*, & Ioan.6. *Caro mea verè est cibus*, & auctoritates multæ Augustini, & Ambrosij, ponuntur *de conf. dist.*2. valde expresse, quarum aliquas adducit Magister in litera, & inspiciantur ibidem. *Ratio opp.*

SCHOLIVM.

Secundùm fidem corpus Christi verè esse sub speciebus Eucharistiæ, hócque patere ex Scripturâ expressè, & iuxta expositionem Sanctorum, & sensum Ecclesiæ, & soluit Scripturam, & locum Aug. in oppositum. Vide Trid. ss. 13. c. 1. & 3. 4.

3 *Resolutio 1.* Hîc duo [a] sunt declaranda, sicut circa alia credibilia: primò, quid tenendum est, & propter quam auctoritatem: secundò declarandum est, qualiter illud est possibile quod creditur.

De primo dico[b], quòd corpus Christi esse ibi verè realiter est simpliciter de substantia fidei, eo modo, quo veritas alicuius Sacramenti pertinet ad articulos fidei. Ista enim veritas à principio fuit expressè tradita, ex quo Eucharistia fuit instituta. Fundamentum autem auctoritatis est Matth. 26. & Luc. 22. vbi in Cœna, ait Christus: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.* Et si hæretici vellent ista exponere, dicendo quòd sint figuratiuè dicta, sicut illud quod ait Ioan. 15. *Ego sum vitis vera,* & illud 1. Corinth. 10. *Petra autem erat Christus,* istud omnino est contra intentionem Saluatoris, quod patet ex Augustino 83. quæstionum. quæst. 69. *Solet circumstantia Scripturarum illuminare sententiam.* Vniuersaliter enim intellectus verborum Christi an loquatur figuratiuè, an non, colligi potest ex præcedentibus, vel consequentibus ibidem, vel ex aliis Scripturæ locis. Vnde cùm Christus ait: *Ego sum vitis*, subiunxit, *& vos palmites.* Constat autem, quòd discipuli non erant palmites naturales, sed tantùm figurales. Sed cùm dixit Lucæ 22. *Hoc est corpus meum,* subdit, *quod pro vobis tradetur.* Cùm etiam dixisset: *Hic est calix sanguinis mei,* subdit, *Qui pro vobis fundetur.* Hoc etiam manifestè patet ex alio loco Scripturæ, scilicet Ioan. 6. vbi est diffusa prædicatio de isto Sacramento.

Vnde colligendum an Christus loquatur figuratiuè?

4 Et si dicas, quòd Christus videns aliquos abiisse, propter prædicationem suam de Eucharistia, postea exposuit se, dicens, *Spiritus est, qui viuificat, caro non prodest quidquam. Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*: quod pertractans August. de consec. dist. 2. Prima hæresis, ait, *Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, nec sanguinem effundendum, Sacramentum aliquod vobis commendaui spiritualiter intellectum viuificabit vos*: ergo ex verbis Christi, & Augustini videtur, quòd non intellexit de corpore suo, nisi figuratiuè.

Aug. voluit corpus Christi non sumi carnaliter visibiliter, non aliud. Dico, quòd Magister respondet in litera huic auctoritati, & benè, quòd nec Christus, nec Augustinus exponens, vult negare veritatem corporis Christi: sed quòd non est in Sacramento corpus Christi sic carnaliter, sicut ipsi intellexerunt, qui abierunt retrò, scilicet visibiliter in forma propria; sed per oppositum ad istum modum intelligendi, est ibi spiritualiter, & intellectualiter, & hoc est, quod dicit Augustinus, & Magister adducit, & est de consec. dist. 2. *Ipsum quidem, & non ipsum corpus, quod videbatur, manducatur, ipsum inuisibiliter, non ipsum visibiliter.* Isto etiam modo de Eucharistia diffusè pertractatur à Paulo, 1. *Corinth.* 11. Sancti etiam omnes postea Catholici exponentes ista loca Scripturarum, verba huius Scripturæ dicunt esse intelligenda de reali præsentia corporis Christi, non figuratiuè. Vnde est simpliciter hæresis hodie sentire, quòd non sit ibi realiter verum corpus Christi. Hoc de primo.

COMMENTARIVS.

1 *Conclusio fidei.* a Hic duo sunt declaranda, &c. Subdit Doctor conclusionem fidei, de reali præsentia corporis & sanguinis Christi sub speciebus consecratis. Hanc probat ex institutione Sacramenti, apud Euangelistas Matthæi 26. Lucæ 22. Deinde probat verba Euangelistarum propriè, & non figuratè intelligenda esse, ex regula Augustini, quam docet sequendam interpretando Scripturam in vera sententia, & intenta.

Eandem veritatem dicit contineri Ioannis 6: & respondet ad ea quæ obiici possunt, tam ex verbis Christi, quàm Augustini de manducatione spirituali, & optimè soluit cum Magistro: tandem confirmat fidem ex Paulo 1. *ad Corinth.* 11. allegans omnes sanctos Patres intellexisse, tam Euangelistas, quàm Paulum in sensu literali, & non figurato. Hæc sunt principia ad quæ hæc veritas fidei reducitur, ex quibus tanquam suppositis procedendum erit contra nouatores huius temporis.

Errores varij. Circa veritatem huius mysterij varij fuerunt errores: Simon, & Menander negabant realem existentiam Christi in Eucharistia: ita Ignatius apud Theodoretum *dialogo 3. & in epistola ad Smyrnenses*: sed hoc ex alio errore dixerunt, quo negarunt veram carnem Christi asserentes solùm phantasticam: Paulus Samosatenus admittebat, sed sanguinem dicebat patibilem: ita Dionysius Alexandrinus in epistola aduersùs eundem. Armeni apud Euthymium 2. *part. panopliæ, titulo* 2. negabant Eucharistiam esse aliud, quàm signum corporis, & sanguinis. Sic Iconoclastæ in Concilio Niceno II. *act.* 6. apud Damascen. *lib.* 4. *fid. orthodox. cap.* 14. Theophylactus *in Matth.* 26.

Ignatius. Dion. Alex. Euthym. Nicen. II. Damascen. Theophyl.

Ad

Ad alium tamen errorem videntur attendisse, nempe non debere depingi Christum secundùm humanitatem, cùm Eucharistia eiusdem imago sit: quos reprehendit Concilium, quòd species consecratas imaginem Christi dixerint: cùm potiùs ipsæ Christus dici debeant: quia imago in hoc differt ab aliis, quòd ipsa rem non contineat in *esse*, sed in repræsentatione. Fatentur tamen ante consecrationem panem & vinum posse dici imaginem, seu typum corporis, & sanguinis Domini.

Panem, & vinum ante cōsecrationem dici imaginē Christi.

Euaristus. Et sic appellatur ab Euaristo Papa in illud Prouerb. 9. *Edite panem meum, & vinum quod miscui vobis*: & à Basilio in deprecatione anaphoræ, id est, illius partis Missæ, quæ continet consecrationem. Damascenus etiam *lib.* 4. *fid. cap.* 14. Theophylactus *in cap.* 26. *Matth.* & 1. *ad Corinth.* 11. negant post consecrationem panem & vinum dicenda esse figuram, aut typum corporis, & sanguinis, quamuis antea sic appellari possint: & infrà patebit sic appellari vinum, cui miscetur aqua, sanguinem Christi in typo. Vnde hæc notata faciunt ad intelligentiam Patrum, quos ibi citabimus, & ad soluendum ea, quæ obiiciunt hæretici ex verbis Patrum, & modis loquendi, typum appellantium, quamuis in alio etiam sensu, vt videbimus, quatenus Sacramentum hoc est in commemorationem sacrificij cruenti: *Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationem.*

Basilius. Damascen. Theophyl.

2 *Primus qui negauit realē præsentiam.*

Primus ergo author, qui negauit realem præsentiam corporis Christi, & sanguinis ex Lantfranco, dicitur fuisse Ioannes Scotus, quis autem ille fuerit incertum est. Dicitur autem Berengarius Apostata ab eo desumpsisse errorem, cuius liber in Concilio Vercellensi fuit damnatus, vt idem fatetur, sicut & sententia Berengarij. Aliqui asserunt fuisse Eriginam, sed in catalogo operum eius à Trithemio non inuenitur talis liber, quin etiam lib. Ecclesiæ Lugdunen. contra eundem, talem errorem eidem non adscribit, quamuis acriter in eum inuehatur.

Aliqui dicunt Bertramum monachum eiusdem fuisse erroris, & confutatum fuisse à Paschasio Abbate Corbeiensi, quamuis eius mentionem in specie non faciat: id tamen ex eo colligitur, aliquos tum fuisse huius hæresis assertores, quos rectè ex Patribus impugnat.

Vltimò, tandem hic error Berengario Archidiacono Ecclesiæ Andegauensis, tanquam primario assertori tribuitur, quia primus eum publicè tueri, & prædicare est conatus, contra quem scripserunt Guitmundus, Lantfrancus, & Algerus, & habentur in Bibliotheca Patrum suis locis. A quibusdam tribuitur Petro Bruisianis. Sed hi ampliùs procedebant, qui nullam Missam admittebant, quia dicebant non licuisse, nec in Sacerdotibus fuisse facultatem vllam renouandi, quod Christus semel in Cœna gessit: de quibus Petrus Cluniacens. suprà: aliqui commemorant Albigenses: sed hi erant Cathari potiùs, & noui Manichæi.

Eundem errorem secutus est VViclefus & Hussitæ, circa annum Domini 1370. cuius libri delati in Bohemiam circa annum 1300. totum regnum infecerunt, neque etiamnum hodie dicitur conualuisse. Carolstadius discipulus Lutheri illum errorem docuit, & Zuinglius in libro de vera, & falsa religione. OEcolampadius, Caluinus, qui negat corpus Christi alibi esse, quàm in cœlo, & non esse sub symbolo panis, & vini; deinde symbolum illud non esse vacuum, quia Christus in ipso nobis donatur per vnionem, quam recipimus cum ipso per fidem in pane, non realiter, & explicant: *Hoc est corpus meum*, ita vt ly *est*, sit idem, quod *significat*.

b *Dico primò, quòd corpus Christi*, &c. Hæc conclusio est de fide, nempe Christum realiter contineri sub speciebus. Hæc veritas definita est in variis Conciliis, & tanquam verus fidei articulus tradita semper in Ecclesia ab omnibus Patribus, quæ nunquam publicè oppugnata est ante annum 780. Eam fusissimè defendunt omnes Doctores Catholici contra hæreticos, in materia de Sacramentis in genere, & specie. 3 *Veritas fidei.*

Probatur primò, ex Scriptura Matth. 26. *Hoc est corpus meum*, &c. *Hic est sanguis meus*: quæ etiam iisdem penè verbis habentur Lucæ 22. 1. *ad Corinth.* 11. & ne fiat dubitatio, de quo loquebatur addit, *Quod pro vobis traditur*, &c. quæ verba ita clara sunt, vt torserint Sacramentarios, & anno 1577. prodierit libellus, qui bis centies illa in varias significationes torserit, quamuis nulla quadrare potuit, vt ex ipsa vacillatione authoris, & inepta applicatione constat. 4 *Probatio ex Scriptura.*

Respondent præcipuè verbum *est* sumi, pro *significat*, quasi sensus sit; hoc significat corpus meum. Contrà; verba Scripturæ in proprio sensu intelligenda sunt, nisi manifesta absurditas ex literali sequatur, quæ ad aliam significationem cogit: alioquin nihil liceret ex Scriptura literaliter colligere, & tota esset ambigua, neque faceret ad dogmata fidei, quia quâ ratione vnus sensus intelligeretur, posset in alium versari ex arbitrio: quæro enim vnde colligi potest Verbum esse caro factum; nam eâdem ratione potuisset moueri tropus, nempe, vt dicebat Nestorius, secundùm vnionem accidentalem gratiæ tantùm inhabitasse in nobis. nisi dicatur esse illum sensum literalem, si dicas Ecclesiam id declarasse contra Nestorium: sed idem in proposito contingit, quoad hanc Scripturam, ex qua expositione nihil absurdi sequitur: ergo simpliciter, & propriè accipienda est, quia omnia loca de hoc mysterio agentia, mira verborum simplicitate, & consonantiâ leguntur.

Responsio hæreticorum impugnatur.

Proprietas amplectenda verbi.

Deinde sensus tropicus in vno loco Scripturæ colligitur ex alio literali eiusdem, aliàs nequit fundari interpretatio: quâ enim ratione ille sensus fundaretur, nisi ex absurdo sequente, aut circumstantia, aut alia Scripturæ authoritate, quæ eum sensum efficiat: Scripturæ enim sensus debet inniti reuelationi, quia supernaturaliter tradita est, & inspirata. *Necessitas sēsus literalis.*

Peto igitur, quo fundamento vnus locus erit literalis, & alius tropicus, nisi recurrendum sit ad rigorem sermonis, veritatem mysterij, declarationem Ecclesiæ, & Patrum: omnia hæc in proposito habentur: ergo secundùm rigorem ille locus interpretationem habet: patet consequentia, quia nullus est locus Scripturæ, in quo corpus Christi accipiatur aliter, quàm pro naturali eius corpore, aut pro mystico, quod est Ecclesia. Sed circumstantia literæ non permittit hîc interpretari pro corpore mystico: *Quod pro vobis*, inquit, *traditur*, aut offertur nempe in Cruce per cuius sanguinem Ecclesia mundata est, vt illa etiam *pro vobis*, quæ denotant fideles, *traditur*: ergo non licet recurrere ad tropum, quia neque in Scriptura fundatur talis interpretatio, neque ratio cogit, neque interpretatio Ecclesiæ, aut Patrum; ideò est mere

Circumstātia literæ denotat sensum litteralem.

Destructio fidei ex impropria interpretatione Scripturæ. mere friuola inuentio contra omnem vsum Scripturæ: alioquin datur campus hæreticis antiquis, vt dicant Christum sumpsisse carnem phantasticam, & secundùm apparentiam natum esse ex Virgine spiritaliter, aut secundùm apparentiam passum esse, secundùm apparentiam habuisse animam rationalem, secundùm apparentiam opera redemptionis exercuisse; & vnde conuenienter hæretici id asserentes nisi loca Scripturæ intelligantur literaliter ex regula præscripta.

5 *Euasio impugnatur.* Dices ideò sic debere interpretari, quia nequit capi quomodo posset subesse realiter Christus speciebus. Contrà, difficilius est capere mysterium Incarnationis, & Trinitatis, quàm hunc modum existendi, qui, vt infrà probabitur non inuolui repugnantiam ad rationem Philosophicam: tamen quia Scriptura in locis illis literaliter intelligendis, id asserit, creditur: ergo idem dicendum est in proposito. Præterea Agnus paschalis, Manna fuerunt figuræ huius Sacramenti, nunquam tamen dici possunt, aut dicuntur corpus & sanguis Christi: ergo minùs panis & vinum, supposito quòd Christus non insit in Sacramento.

Dices panem, & vinum dici à Patribus typum corporis, & sanguinis Christi. Contrà, Patres reprobant illum modum loquendi factâ consecratione, vt suprà præmisimus. Dices repræsentatum appellari per repræsentans, sicut Christus dicitur Agnus, petra, lapis angularis, imago Cæsaris appellatur Cæsar. Contrà, quando repræsentans non habet alium vsum, quàm repræsentare, id verum est: quando autem alium effectum habet, est falsum: vnde lignum antequam formatur in imagine, quia alium vsum habet, & indifferentem, nequaquam dici potest Cæsar, donec formetur in imagine secundùm lineamenta externa, quo casu, vt subest tali artificio, non habet alium effectum, quàm repræsentare.

Et quando Christus mysticè dicitur *agnus, petra*, &c. Hæc appellatio eius desumitur ex Scriptura, quæ sic eum appellat, & sequendo Apostolum, quia omnia ipsis contigisse in figura refert; primarius autem vsus illarum in Scriptura fuit repræsentatio futurorum, & vt Tridentinum, & Florentinum explicant de Sacramentis veteris legis, sicut & omnes Patres, quia erant vmbræ futurorum secundùm Apostolum: sed nunquam Scriptura dicit panem, & vinum esse corpus Christi: ergo, &c.

Moderatè vtendum hac vltima replica. Fateor hoc argumentum, quamuis apud modernos frequens sit, non esse adeò efficax meo videri, ideò non esse vrgendum, quia habet solutionem: quia & Patres *suprà* dicunt panem, & vinum posse esse typum Christi; & multa loca Scripturæ loquuntur sic, & appellant panem & vinum: vt Prouerb. 9. & aliis in locis, quę mysticè accommodantur ad hunc sensum. Et vt cætera omittam, Ioannis sextum caput à multis Doctoribus Catholicis explicatur minus opportune non de reali manducatione huius Sacramenti, neque de ipso Sacramento, sed de manducatione spirituali per fidem: quamuis ibi dicatur panis cibus, & pôtus Christus, vt per fidem sumptus: ideò in hoc, aut simili argumento oportet adesse semper definitionem, & Patrum, & Ecclesiæ interpretationem contra pertinaces. Sistamus ergo in circumstantia literæ ad probandum Scripturam hanc literalem esse, sed addamus semper interpretationem Ecclesiæ, & Patrum.

6 Alia ergo ratione confirmatur sensus esse literalis, & non figuratus, quia si in dictis verbis esset tropus tam obscurus, Christus discedens ex mundo, & condens Testamentum illud explicaret Discipulis: sicut Matth. 13. parabolam de semine, & zizaniis: Lucæ 12. *Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.* Ioan. 3. de Baptismo: vnde si in dictis verbis contineretur tropus, aut Christus, aut aliquis Euangelista eam explicaret: adde quod Matth. 5. & in monte instruens Discipulos, planè & sine parabola est locutus; & aliàs semper penè sic instruebat, quibus parabolas ad turbas dictas etiam explicabat. Deinde cùm res tam grauis, & præcipua legis nouæ cæremonia, Sacramentum, & sacrificium institueretur, cum debita instructione planis verbis vtendum erat, ne in re periculosa contingeret error: ergo in Discipulis adhuc rudibus non erat vtendum tropo adeò obscuro: probatur, quia in cæteris, tam veteris, quàm nouæ legis cæremoniis, & præceptis, non est vsus tropi, sed planis verbis traduntur: ergo idem in proposito obseruatum est. *Secūda ratio.* *Hic non esse locum tropo.* *In materia legis, cæremoniarum, pacti abnegatur tropus.*

Antecedens patet in præceptis Decalogi, Circumcisionis, Agni Paschalis, oblationum veteris Legis, cæremoniarum: hîc autem condidit Testamentum & pactum, quia Matth. 26. Marci 14. dicitur: *Hic est sanguis meus noui Testamenti*, Luc. 22. 1. ad Corinth. 11. *Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine*: ergo sicut vetus Testamentum datum est Patribus propriissimis verbis, & non figuratis, idem dicendum de nouo Testamento, quod perfectius est, & finis veteris: vetus Testamentum fuit pactum, quia sub conditione, in eo remanerent: Exodi 24. ad Hebræos 9. sic etiam contigit hîc, quia promittitur vita æterna sumentibus Eucharistiam.

Deinde hîc traditum fuit dogma fidei omnibus credendum: sed cætera fidei dogmata planis verbis proposita sunt: vnde, si in hoc admitteretur figura, & tropus, locus pateret infinitis dubitationibus: sicut inter hæreticos contingit, qui cōtendunt esse figuratam locutionem; & quorum euasiones ex verbis institutionis de facili refelluntur: &, vt patet, Ecclesia sic semper intellexit, vt infrà patebit. *Item in materiâ fidei, & dogmatica.*

Carolstadius pronomen *hoc* & *hic* demonstratiuum conuertit in aduerbium *hîc*, aut *ex hoc*: ita in libello edito Basileæ ann. 1524. quam interpretationem ex reuelatione se addidicisse fatetur, quasi Christus sedens in eo loco cœnaculi ostenderet suum corpus. Contra quem Lutherus scripsit libellum cui titulus est *contra cœlestes Prophetas*. Contrà, hæc interpretatio non congruit cum Scriptura antecedenti: *Cœnantibus autem*, inquit Matthæus, *accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit*; *déditque Discipulis suis*, & ait: *Accipite & comedite: hoc est corpus meum*: quæ enim consequentia verborum esset, si ly *hoc*, aduerbium loci denotaret, vt quid enim Christus denotaret locum suum, quem ipsi Apostoli videbant, aut quid in hoc mysterij? aut quomodo illa clausula perficeret sermonem, aut declararet actionem Christi? 7 *Euasio Carolstadij impudens.* *Impugnatur. Ex verbis antecedentibus.*

Deinde sequitur: *Et accipiens calicem gratias egit & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, &c. *Bibite*, inquit, ex hoc omnes: *Hic est enim*, ly *enim* causam bibendi denotat, & rationem: coniunctio rationalis, vtique quia causam, & rationem subnectit prioris: ergo ly *hic* refert contentum, & est demonstratiuum sanguinis, qui datur bibendus. *Ex forma, & datione calicis demonstratur.*

Eadem

Institutio Sacramenti. Eadem apud Marcum leguntur: Lucas, *Accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem: similiter, & calicem postquam cœnauit, dicens: hic est calix nouum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*, &c. ergo sanguis eius fuit in calice, quem designat, corpus etiam sub pane.

Consonat Apostolus 1. Corinth. 11. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit, accipite, & manducate; hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur; hoc facite in meam commemorationem: similiter & calicem postquam cœnauit, dicens: hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine; hoc facite, quotiescunque bibetis, in meam commemorationem*, &c. & infrà: *Itaque quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini: probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Hæc verba plana sunt, & loquuntur de corpore & sanguine, quod manducatur & bibitur: ergo euasio illa futilis est, qua pronomina referuntur ad locum.

8 *Euasio Buceri.* Similiter excluditur euasio Buceri in Retractationibus, quæ tribuitur etiam Ioanni Lusko, qui referunt pronomen ad totam actionem Christi: vt sensus sit; *Hæc actio Christi corpus, & sanguinem repræsentat, siue in ea exhibeatur, siue non.* *Impugnatur.* Contrà, quia non actionem, sed res ipsas significat, quas præ manibus habebat Christus, *& dedit Discipulis*, & declarat quid continebant: *Accipite*, inquit, *& comedite, hoc est corpus meum: Accipite, & bibite, hic est enim calix sanguinis mei: Hic est sanguis meus.* Item, *Quod pro vobis datur, Qui pro vobis effundetur.* Item, *Iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini*: ergo demonstrantur res sumptæ ab Apostolis.

9 *Tertia euasio impugnatur.* Reiicitur tertiò, euasio eorum, qui interpretantur quasi per conuersionem Logicam, *Hoc est corpus meum*, id est, *Corpus meum est hoc*, quia nutrit animas, sicut panis. Contrà, ergo dedit Discipulis corpus sumendum, & sanguinem, vt verba sonant planè, quibus asseritur esse, & comminatio sumentibus dignè non diiudicantibus *corpus Domini*. Dices sumi per fidem, & non realiter. Contrà, etiam sic sumebatur in fide ab antiquis: quia Agnus paschalis, Manna, & reliqua significabant corpus Christi mysticè, *Omnes bibebant de petra: petra autem erat Christus*: sed hæc sumptio non dicitur sumptio corporis Christi, sicut hîc: ergo aliter hîc Christus sumitur nempe realiter, quàm per repræsentationem, & solam fidem: vnde sicut Agnus paschalis fuit typus huius Sacramenti, debet veritas rei hîc inueniri, & non sola repræsentatio vacua, quæ etiam in Agno paschali fuit tanquam in typo, & figura; nam sic contingit in aliis figuris, quia liberatio à peccato verè inuenitur in Baptismo, quæ significabatur per liberationem in arca Noe à diluuio, & per liberationem à seruitute Ægyptiaca, per aquas maris rubri, & transitum Iordanis.

Euasiones aliorum excluduntur. Alij vniuersim exponunt eodem ferè modo, & vniuersa sententia eorum reducitur ad idem, licèt variis modis, vt per metonymiam res repræsentata ponatur pro signo: iuxta regulam Augustini *quæst. 57. in Leuiticum*; sicut Genesis 41. septem spicas, inquit, significasse septem annos: & Ioannes Baptista dicitur Elias secundùm spiritum. Hanc figuratam locutionem ponit Zuinglius in verbo *est*, quasi idem sit, quod *significat*: hinc Exodi 12. Agnus paschalis vocatur phase, id est, transitus Domini, vbi ly, *est*, pro *significat* accipitur: sed hoc nihil est, quia Scriptura exponit figuratam locutionem, & rationem eius in verbis consequentibus: *Et transibo*, inquit, *per Ægyptum illa nocte, percutiámque omne primogenitum.* & infrà, *Erit autem vobis sanguis in signum, in ædibus, in quibus eritis, & videbo sanguinem, & transibo*, &c. Sed neque hîc, neque alibi, in Scriptura exponitur tropus huius locutionis, neque vlla ratio eius admittendi inuenit in re, aut verbis, nam simili modo omnes locutiones Scripturæ per verbum *est* possent sic exponi: vt illud: *Tu es Christus filius Dei viui; hic est Discipulus ille, qui testimonium perhibet de his: in principio erat verbum*, &c. quæ absurdissima sunt.

Boquinus in examine libri Hesychij, per communicationem idiomatum, asserit panem dici corpus; tres enim vniones dicit hanc communicationem facere, naturalem animæ ad corpus, hypostaticam naturæ ad verbum, tertiam sacramentalem, quæ hîc reperitur. 10 *Alia euasio.*

Peto qualis illa, an realis, quod est propositum; an verò signi tantùm, vt ipsi volunt, ad excitandam fidem, quod dicitur rememoratiuum: sed Agnus paschalis, & alia veteris legis significabant, & excitabant: quod enim signum sit rememoratiuum, aut prognosticum, id est, præteriti, aut futuri, non facit ad efficaciam, quia eadem fides repræsentatur. Hoc non obstante illa non dicebantur corpus Christi; sicut neque Circumcisio, quæ spiritualem per fidem significabat: sic Ionas Propheta tribus diebus in ventre ceti significabat corpus Christi in sepulchro: serpens in deserto eleuatus significabat Christum in Cruce. *Refellitur.*

De his tamen loquens ad turbas non dicit se Ionam, neque serpentem: *Sed sicut Ionas fuit in ventre ceti*, &c. *sic erit filius hominis*, &c. *in corde terræ: sicut Moyses eleuauit serpentem in deserto, sic oportet eleuari filium hominis*, &c. & quoties Scriptura admittit tropum, illum etiam declarat, *vt, soluite templum hoc, & in triduo reædificabo illud*, subdit Euangelista, *intelligebat enim de templo corporis sui.* Accedit Baptismus, & alia Sacramenta tam nouæ, quàm veteris Legis, secundùm hæreticos non habebant aliam efficaciam, quàm excitare eandem fidem passionis, & mortis Christi, non tamen dicuntur corpus eius. Ex peculiari itaque ratione hîc dicitur corpus Christi.

OEcolampadius, & Caluinus *lib. 4. Institut. c. 17.* figuram constituit in particula, nimirum signatum efferri de signo: addit tamen Caluinus non esse solam figuram corporis, sed figuram, quæ rem ipsam exhibeat: ita etiam Petrus martyr, asserens esse panem signum efficax. Sed cùm hi non admittant realem præsentiam, nihil noui dicunt, nisi vt eludant in verbis, rem ipsam destruentes, quod moris est hæreticorum: hanc enim efficaciam intelligunt solam fidei excitationem: ac proinde per eadem principia impugnantur. 11 *Euasio aliorũ ad eandem impugnationem spectat.*

Ex hac ergo aduersariorum mira inconstantia, & vacillatione, apparet veritas sensus literalis, & hîc nullo modo admitti posse tropicum. Vnde meritò Pius V. in impressione Romana expungi fecit ex commentariis Caietani *in 3. part. quæst. 75. art. 1.* illam eius sententiam, quâ dixit, hîc non posse

posse vllo modo ex vi verborum colligi realem præsentiam, aut sensum esse literalem, & non figuratum: quia licèt necessaria sit semper regula viua, & authoritas interpretandi Scripturam in Ecclesia quoad nos: tamen ille locus sufficit quoad se faciendam certam fidem huius mysterij, quo nullus est certior & clarior in tota Scriptura ad firmandum aliquam veritatem.

Ex vi verborum colligi præsentiam Christi.

Vnde VII. Synodus act.6. ponderat, Christum non dixisse: *Accipite figuram corporis mei*, sed *corpus meum*, contra Iconoclastas, qui hoc Sacramentum figuram Christi appellabant, vt *suprà* præmisimus; & Tridentinum *sess.*13.*cap.*1. asserit disertis verbis illa literaliter intelligenda esse, & non per tropum: quamuis addat authoritatem Ecclesiæ, & Patrum traditionem. Et hic quidem sensus ex Patribus, & Conciliis infrà probabitur.

Trident.

12 Reducendo itaque ad pauciora, quæ dicta sunt, colligitur id ex materia subiecta, quia tradit Sacramentum, & sacrificium, quod sub præcepto cadit Ioan.6. & in prædictis locis: *Hoc facite in meam commemorationem*: in materia autem dogmatica Scriptura clarè loquitur, vel si vtatur tropo, ex adiunctis intelligitur, aut ex alia Scriptura sensus planus & literalis: vt rectè Tertullianus *lib.*2. *de resurrectione, cap.*10. & 25. *& sequentibus*: patet exemplo in reliquis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, &c. intelligitur naturalis aqua, & sic de reliquis. Deinde non est locus tropicæ locutionis, secundùm Augustinum *lib.*83.*quæst.*69. nisi vt occulatur sermo à communi intelligentia, vel gratia amplificationis, & delectationis: vnde vitiosè admittitur in familiari colloquio inter amicos, discipulum, & magistrum in causa instructionis.

Recapitulatio dictorum.

Quis sit vsus figuræ?

Hæ circumstantiæ in proposito non concurrebant, non primæ, in qua vsus est metaphoræ, & tropi: vnde paulò pòst dicit illis: *Vos dixi amicos, quia omnia, quæ audiui à patre meo, nota feci vobis*, Ioan.15. vbi exponitur colloquium in Cœna post lotionem pedum: & discipuli Ioan.16. *Ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis*: & hoc necessarium fuit ad instructionem Ecclesiæ. Deinde quando proponit verba figurata de plano intelliguntur ex contextu, aut alio loco, vt dixi: deinde ipsa verba designãt hunc sensum: neque illusiones aduersariorum cum illis quadrant, quia sine vllo fundamento Scripturæ, aut ratione, merè ex arbitrio adhibentur contra expressam locutionem. Accedit interpretatio continua Patrum, & Ecclesiæ in hoc sensu, & quòd error sit nouitius, & destruens fundamentum interpretandi quodcunque dogma Ecclesiæ in sensu literali.

13 Tertiò, principaliter patet conclusio ex Ioan.6. vbi proponitur, & promittitur hoc Sacramentum: *Ego sum panis vitæ*, &c. *Hic est panis de cœlo descendens, vt si quis ex ipso manducet, non moriatur: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi: si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, &c. Hîc aduertendum, quòd omnes etiam hæretici admittant hîc loqui Christum de Sacramento, sed manducando per fidem, vt in præcedentibus vidimus. Multi etiam Doctores Catholici intelligunt hunc locum de manducatione spirituali per fidem; non autem de reali, ac proinde locutionem esse dicunt figuratam: vt contra VVitclefum, & Hussitas, qui ex hoc capite defendebant communionem sub vtraque specie præcipi, defenderent contrarium. Reliqui hæretici nostri temporis captant illam expositionem, vt defendant non subesse Christum realiter Sacramento, sed vbique, & hîc, & alibi intelligatur manducatio spiritualis per fidem humanitatis Christi.

Probatio ex Ioan.cap.6.

Interpretatio quorundam.

Quoad præsens intelligi tantùm spiritualiter, docet Gabriel *lect.*84. *in Can.Missæ*, & 87. & 36. Nicolaus Cusanus *epist.*7.*ad Bohemos*. Caietanus 3.*part.quæst.*80. *art.*8. Ioan. Hesselius *lib. de Communione sub vtraque specie*. Iansenius *c.*59.*Concord.* in illud: *& panis quem ego dabo*, &c. putans hunc sensum primarium esse per extensionem, & accommodationem, sanctos Patres vtiliter intellexisse de reali manducatione, & sacramentali. Ruardus Taperius *art.*15. Inclinat etiam VValden.*tomo* 2. *de Sacram.cap.*92.

Gabriel. Cusanus. Caietan. Hesselius. Iansenius. Ruardus. VValdensis.

Probatur ergo hîc agi de reali manducatione, primò ex Patribus, qui sic intellexerunt; secundò, ex litera. Origenes *hom.*7.*in Numer.* aliàs 9. Cyprianus *in serm.de Cœna Domini*, aut quicunque sit author: idem Cyprianus *in serm.de orat.Dominica*: & *lib.*1.*contra Iudæos, cap.*22. Hilarius *lib.*8.*de Trinit.* Basilius *in reg.moralibus, reg.*21.*cap.*1. Chrysostomus *hom.*45.& 46.*in Ioan.* Epiphanius *hæres.*55. & *hær.*26. post medium. Ambrosius *lib.*4.*de Sacramentis, c.*5.*lib.*5.*c.*1.*de fide, c.*5. Augustinus *lib.*1.*de peccator.meritis, & remiss.c.*20.& 24.*lib.*1.*contra Iulianum, c.*4.*serm.*2.*de verbis Apostoli*. Hieronymus *in magnis commentariis epistolæ ad Ephesios, in illud c.*33. In quo habemus redemptionem: *in epist. ad Hebdibiam*, quæ est 156. q.2. Theophilus *epist.* seu *lib.*2. *paschali*. Nyssenus *lib. de perfecti hominis forma; & in Ecclesiasten hom.*8. Cyrillus *in cap.*6.*Ioan.* Theodoretus *in dialogo impatibili*, & *lib.*4.*hist.c.*11. Gaudentius *tract.*2.*ad Neophytos*. Maximus Taurinen.*serm.in illa verba Psalmi* 21. *Deus, Deus meus*. Leo l.5.*6.de ieiunio septimi mensis*. Prosper in illud Psalmi 135. *Qui dat escam omni carni*. Hesychius *in lib.*6.*in Leuit.c.*22. Isidorus *lib. de officiis Ecclesiast. c.*18. Eusebius Emissenus *hom.*5. *de Paschate*. Cassiodorus *in Psal.*109. Damasc.*lib.*4.*de fide c.*14. Bernardus *serm.*3.*in Psal. Qui habitat*. Theophylactus, Euthymius, Rupertus *in c.*6.*Ioan.* Trid.*sess.*13.*c.*2. & 21. Colonien.II.*c.*46. Conc. Alexand.*in epist.ad Nestor. confirmata in Ephes.*14. & sept. Synodus, *act.*6.

14 *Intelligi de manducatione sacramentali.*

Origenes. Author. ser. in Cœna Domini. Cyprian. Hilarius. Chrysost. Epiphan. Ambrosius. Augustinus. Hieron. Theophil. Greg.Nyss. Cyrillus Alexand. Theodoret. Gaudent. Maximus. Leo Papa. Prosper. Hesychius. Isidorus. Eusebius Emissenus. Cassiodorus. Damasc. Bernardus. Theophyl. Euthym. Rupert. Trident. Colonien. Conc. Alex. Ephesin. I. VII. Synod.

In hoc ergo communi consensu Patrum, & Conciliorum explicantiũ illud caput in sensu literali: non est quod repugnetur illud in eo sensu intelligendum esse. Dices cum Ruardo, & Iansenio, non tam inuestigasse illos Patres in hom. sensum literalem illius loci, quàm per accommodationem extendisse ad Sacramenta. Contrà, Cócilia citata procedunt dogmaticè, & veritatem Sacramenti ex illo loco probat. Deinde vtuntur argumento huius Scripturę, ad probandum dogmaticè Christũ realiter esse in Sacramento. Et certè, si ita interpretari liceret Patres, & sensum eorum, vix esset locus colligẽdi ex ipsis aliquod dogma fidei.

Responsio refellitur.

Accedit, quòd antiqui Scriptores contra Berengarium vtuntur illo loco in sensu literali. Hos omnes Patres citat Maldonatus circa interpretationem huius loci. Item Toletus, Bellarminus *lib.*1.*de Eucharistia c.*5. citant ipsa verba, quæ citat etiam Suarez *disp.*46.*sect.*2. Coccius *in suo Thesauro tom.*2.*lib.*6.

Confirmatur veritas ex ipso textu, in quo primùm proponitur, quomodo turba secuta est Christum Capharnaum, nimirum illa, quam pauit 15

Confirmatio ex ipso textu.

Inductio ad fidẽ in Christum. pauit in deserto ex quinque panibus, quibus ex occasione huius miraculi Christus induxit primum sermonem de fide in ipsum necessaria; quæ est dispositio ad fructuosam sumptionem Sacramenti per adultum: *Amen, Amen*, inquit, *dico vobis: quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis: operamini, non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis: hunc enim Pater signauit Deus*, &c.

Et quando interrogarunt quis ille cibus esset; *quid faciemus, vt operemur opera Dei? Hoc est*, inquit, *opus Dei, vt credatis in eum, quem ille misit.* Obiiciunt: *quod ergo facis signum, vt credamus tibi*,&c. *Patres nostri manducauerunt manna in deserto; sicut scriptum est; Panem de cœlo dedit eis manducare.* Respondit, *Amen, Amen dico vobis;non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed Pater meus dat vobis panem de cœlo; verus panis enim Dei est, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo: dixerunt ad eum; Domine semper da nobis panem hunc: dixit autem Iesus; Ego sum panis vitæ, qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet vnquam*, &c.

Sic deinceps docet fidem in ipsum esse necessariam, & se esse panem, qui dat vitam, qui de cœlo descendit: dare vitam, & resuscitare in nouissimo die, vsque ad illa verba; *Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, &c. Vbi accedit ad declarationem panis, & quomodo esset panis declarans suam carnem esse panem: postquam ergo ipsos excitasset ad quærendum cibum animæ, & tractasset de fide in ipsum, & docuisset hanc non posse esse à quoquam nisi à Patre suo; *nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum:* & excitat, vt quærant lumen fidei, per quod ad ipsum venirent.

Progressus ad Sacramentũ. Iterum regreditur ad figuram mannæ, & docet, se esse verum panem figuratum per ipsum, qui de cœlo descendit; ac tandem hunc panem esse suam carnem. Quæ verba simillima sunt verbis institutionis Sacramenti præmissis: ergo in sensu literali intelligenda sunt. Dices,quare antè tractauit de fide, per quam spiritualiter manducatur. Respondetur, ideò, quia fuit doctrina de dispositione ad Sacramentum, quod promittebatur: vnde Apostolus etiam de institutione agens ad Corinthios, subdit doctrinam de dispositione requisita: instruendi etiam erant de fide in Christum,vt crederent veritatem sublimem Sacramenti.

16 *Probatur sẽsus literalis.* Quòd autem hic sit sermo de Sacramento, & in sequentibus, probatur; quia secundùm sensum planum, & literalem etiam Iudæi intellexerunt carnem Christi: vnde subditur; *Litigabant ergo Iudæi ad inuicem, dicentes. Quomodo potest hic nobis carnem dare ad manducandum?* ad quorum dubitationem respondit,confirmando quod dixit: *Dixit ergo eis Iesus; Amen, Amen, dico vobis, nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, &c. *Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*, & cætera quæ ibi subiungit, vt: *Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt: qui manducat hunc panem, viuet in æternum.*

Cõfirmat dicta, & declarat effectum Sacramenti comparatiuè cum manna.

Confirmatur etiam, quia & discipuli sic intellexerunt: *Multi ergo audientes ex discipulis eius, dixerunt; Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* ergo ille sensus literalis est. Deinde hîc non agitur de fide humanitatis Christi, quia illam videbant tam Apostoli, quàm Iudæi, & etiam quando crucifixus est visuri erant: fides enim est non apparentium: ergo agit de carne sua, vt alio modo manducandâ, & consequenter sacramentali; nempe de ipsa, quæ futura erat Sacramentum per modum panis, & potus, comprehendendo sanguinem.

Deinde hic sensus planus est, & ex regula Augustini *lib. 3. de doctrina Christiana*, sic intelligitur Scriptura, quando incommodum aliquod non sequitur. Si autem ageret de manducatione spirituali, non esset necessum tam obscura metaphora vti, quæ non est alibi explicata, &, vt diximus suprà, consonat litera institutioni. 17 *Regula interpretãdi Scripturam.*

Deinde Ioannes nullibi fecit mentionem de hoc Sacramento, nisi hîc: quod tamen non præteriret, quod à reliquis omnibus, & ab Apostolo Paulo traditur expressis verbis, nisi sufficienter hîc exprimeretur, vbi agit de eius promissione; de qua promissione alij non agunt, sed tantùm Ioannes: reliqui transeunt ad factum, quod promissioni concordat, sicut exigit consonantia Scripturarum.

Deinde expresè tradit præceptum, & necessitatem huius manducationis, vt omnes Doctores & Patres declarant; ergo de re expresè propositâ: repugnat enim legi vt concipiatur verbis obscuris, & non intelligibilibus, quia habet vim obligandi: non obligat nisi intelligatur; sicut non obligat nisi etiam publicetur, quæ publicatio spectat ad eius intelligentiam. *Patet ex præcepto.* *Natura legis.*

Ex his, & superiùs dictis patet contra hæreticos veritas literalis, qui ad figuratum recurrunt: omnia argumenta ibi facta his quadrant ex regulis intelligendi Scripturas: vnde sicut Iudæis dubitantibus, & discipulis scandalizatis, & sic intelligentibus, Christus neque dubium abstulit, neque scandalum, quod de facili potuisset, sed illis confirmauit veritatem: hos autem ad altiora prouocauit; confirmans alio miraculo quod dixit, nempe possibilitatem: *Hoc vos*, inquit, *scandalizat: si ergo videritis Filium hominis ascendentem in cœlum, vbi priùs erat*, &c. deinde prouocat ad altiora, dicens; *verba quæ ego loquor vobis spiritus, & vita sunt.* Ita, inquam, hîc intelligenda est Scriptura literaliter, sicut ipsi eam intellexerunt; alioquin error in verbis tam obscuris, si figuratè loqueretur, de facili condonari posset, & non reprehendi discipulos tam seuerè, sicut reprehendit. 18

Obiicies primò, quia Christus in principio illius sermonis de manducatione spirituali apertè videtur loqui: ergo de illa totum caput intelligi debet, ne transitus fiat in alium. Respondetur communiter hîc non esse transitum de vno sensu in alium; sed de vna re, & dogmate in aliud, quod consuetum fuit Christo: sic Ioan. 4. in colloquio cum Samaritana transit de aqua materiali ad aquam viuam gratiæ: & cap. 13. quando nuntiatum fuit ipsi quosdam Galilæos à Pilato fuisse interfectos: *Putatis*, inquit, *quia illi præ omnibus peccatores fuerunt?* sumpta occasione transit ad prædicandum pœnitentiam: & alibi transit de piscatione materiali ad spiritualem, insinuans authoritatem, quam daturus esset Petro. Sic in proposito primùm excitat ad fidem, quæ est dispositio ad hoc Sacramentum; mox autem ad realem eius manducationem futuram. 19 *Obiectio à continuatione sententiæ. Responsio.*

20 Obiicies secundò, Christus dixit videns scandalum Apostolorum: *Caro non prodest quidquam, verba, quæ ego locutus sum, spiritus, & vita sunt.* Quæ verba spiritualiter intelligi debent: ergo reliqua sic intelligi possunt; maximè cùm in Scriptura manducatio sæpè habeat hanc significationem. Ecclesiastici 33. *Cibabit illum pane vitæ, & intellectus:* & cap. 24. *qui edunt me, adhuc esurient; & qui bibunt me, adhuc sitient.* Respondent Augustinus, Cyrillus, & alij, intelligi carnem separatam à diuinitate non valere quidquam: & dato hoc sensu, argumentum non vrget. Alij intelligunt illa verba carnem intelligi animali modo laniandam in propria specie, vt erroneè discipuli putarunt; & sic in propria specie manducandam dixisse: vt Cyprianus, Chrysostomus carnalem intelligentiam infructuosam esse. Docuit ergo spirituali modo sub aliena specie, nempe panis, sumendam; & hic etiam sensus est commodus: quia sæpè modus existendi Christi sub speciebus sacramentalibus respectiuè ad modum naturalem, quem in se habet, dicitur à Patribus spiritualis. Loca illa allata Scripturæ sic intelligi cogit circumstantia literæ; quamuis etiam in sensu mystico de hoc Sacramento interpretari possint, vt Iansenius aduertit.

Obiectio secũda ex verbis textus.

Responsio. Augustin. Cyrillus.

Cyprian. Chrysost.

21 Obiicies tertiò, quòd sæpè Sancti Patres hunc locum figuratè exponunt; Bernardus *tract. de diligendo Deo, non longè à principio*; & *serm. 3. in Psalm. Qui habitat.* Hieronym. *super Psalm. 146.* vbi de Scriptura sacra hunc locum intelligit. Basilius *epist. 141.* Origenes *homil. 7. in Leuit.* & *tract. 26. in Matth.* sed præ reliquis Augustinus variis in locis: nam vt omittamus ea loca, quibus *suprà* responsum est, agendo de necessitate huius Sacramenti, quando dicit paruulis esse necessarium, quod nequit dici de manducatione reali: & sicut explicuimus, intendit quantùm ad æquiualentiam quâ incorporantur Christo per Baptismum. Aliis etiam in locis explicat caput hoc de spirituali manducatione *tract. 25. & 26. in Ioan.* vbi sæpè dicit manducari spiritualiter per fidem, & in his verbis esse figuram præcipientem Passioni Domini communicari, vel vniri corpori Ecclesiæ: *Quid paras dentem, & ventrem, crede, & manducasti,* & tract. 55. *Si manducare est refici, quid est bibere, nisi viuere?* Respondetur vniuersaliter metaphoricum sensum non excludere literalem. Vnde si & Sancti interdum accommodent suum sermonem, vt cibus sit verbum Dei, fides aut Scriptura, & manducare sit intelligere, & bibere viuere; in his non intendunt excludere sensum literalem. Vnde rectè Origenes homilia 16. in Numer. *Bibimus sanguinem Christi, & ritu Sacramentorum, & cùm sermonem eius recipimus.*

Obiectio tertia ex interpretatione Patrum. Bernard. Hieron. Basilius. Origenes. Augustin.

Responsio. Non excludi literalem per metaphoricũ sensum.

Secundò respondetur non esse contra intentionem Christi, intelligi eundem locum & literaliter, & mysticè, quia vterque sæpè in Scriptura eadem, importatur; vt Matth. 24. multi Sancti explicant comprehendisse iisdem verbis, & excidium Ierosolymitanum, & orbis consummationem in die nouissimo: & Ioan. 4. illa verba, *aquam, quam ego dabo, fiet in eo,* &c. Cyprianus *lib. 3. epist. 3.* intelligit de aqua Baptismi: sic etiam sacrificia veteris legis, & literalem sensum, & quantùm ad obligationem legis importabant, & mysticum, seu figuralem.

Secunda responsio, vtrumque sensum comprehẽdit.

Cyprian.

Petes, quis sensus erit primarius? Respondetur ex subiecta materia colligi; & secundùm diuersas intentiones quemlibet primarium intelligi: quia quantùm ad obseruantiam legis, & præcepti, sensus literalis legis in cæremoniis fuit primarius, ne populus Iudæorum in idolatriam caderet, sed in illis haberent vsum religionis. Quantùm autem ad finem extrinsecum, quia illæ erant vmbræ futurorum, vt ex iis consurgerent ad intellectionem spiritualem Messiæ, in cuius fide saluabantur, & mysteriorum sensus mysticus fuit primariò intentus.

Respondetur tertiò, figuralem in proposito fundari in literali, quia hoc Sacramentum institutum est ad incorporationem in Christo, & nutritionem spiritualem, & in memoriam Passionis: *Hoc*, inquit, *facite in meam commemorationem*, nempe Passionis eius, quia sacrificium incruentum, quod in hoc perficitur, repræsentat Passionem Christi, & cruentum sacrificium per mortem in cruce; ac proinde excitat ad fidem in mortem Christi, quo eius corpori mystico, id est, Ecclesiæ, quam acquisiuit sanguine suo, vt dicit Apostolus, incorporetur. 22

Responsio tertia figuralis fundatur in literali.

Vnde quando intelligunt Patres hoc spiritualiter, & figuratè, denotant hoc mysterium comprehendi etiam ex natura rei subiectæ: vnde Bernardus serm. 3. in Psalm. *Qui habitat: Quid autem est manducare eius carnem, & bibere eius sanguinem, nisi communicare Passionibus eius, & eam conuersationem imitari, quam gessit in carne?* & infrà: *vnde & hoc designat illibatum illius Altaris Sacramentum, vbi Dominicum corpus accipimus, vt sicut videtur illa panis forma in nos intrare; sic nouerimus per eam, quam in terris habuit conuersationem, ipsum intrare in nos ad habitandum per fidem in cordibus nostris.* Bernard.

Addi etiam potest, quòd per manducationem spiritualem intelligant manducationem mediante fide, etiam realem, vt condistinguitur contra animalem: quia vsus huius Sacramenti est, vt nutriat gratiam per conuersionem hominis in se spiritualiter, & incorporationem in Christum mediante fide, & charitate: non autem sicut in aliis alimentis corporalibus contingit per conuersionem alimenti in alitum, sed aliti in ipsum alimentum, qui est Christus.

Manducatio realis, quomodo spiritualis sit?

Hinc dicuntur aliqui sumere Sacramentum, & non sacramentaliter, nempe peccatores; iuxta illud: *Sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inæquali, vitæ, vel interitus: mors est malis, vita bonis,* &c. Alij Sacramentum sacramentaliter cum dispositione requisita, & hi, respectu illorum, dicuntur sumere Sacramentum spiritualiter: vnde Author sermone de Cœna Domini apud Cyprianum: *Hoc quando agimus, non dentes ad manducandum acuimus, sed fide syncera panem sanctum frangimus, & partimur,* &c. Quo sensu non incongruè intelligitur illud Augustini, *quid paras dentem & ventrem.*

Prosa sequentia in Missa.

Ex quo solui potest durissima authoritas eiusdem Augustini *lib. 3. de Doctrina Christiana, cap. 16.* vbi dicit, quando locutio Scripturæ est præceptiua, si suadeat malum, aut prohibeat bonum, figuratam esse locutionem, quia tale præceptum in sensu literali intellectum recedit à charitate, quæ est finis, & plenitudo legis: subdit autem 23

Augustin. *Explicatur locus obscurus Augustini.*

autem exemplum ex prædicto cap. 5. Ioannis: *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: facinus & flagitium videtur iubere figura: ergo est præcipiens passionibus Domini esse communicandum, quod pro nobis caro eius crucifixa, & vulnerata est*, &c.

Quæ verba intelligo de manducatione eo modo, quo intelligebant Iudæi, & discipuli, nempe; modo animali, & corporali: & sic est figurata iuxta præmissa, quia modo spirituali Christus est sub Sacramento, & sub aliena, non propria specie manducatur: quia alioquin dicere, quòd præceptum diuinum de manducatione Christi, sub speciebus sacramentalibus esset præcipere facinus, & flagitium; esset magnus error contra veritatem huius Sacramenti, & doctrinam Augustini locis *suprà* citatis,& aliis in locis, in quibus disertissimè de hoc Sacramento agit, eiúsque fructu, & obligatione.

Ab inconuenienti, & doctrina aliàs tradita.

Vnde quandoquidem illa verba non retractat *in libris retract. lib.* 2. vbi agit *de lib. de Doctrina Christiana*,signum est non intellexisse illa in sensu erroneo, sed figuratam locutionem intellexisse,iuxta modum expressum;scelus autem,& flagitium esse manducare sensu à Iudæis percepto; nempe in propria specie.

Locus obscurus Hieronymi declaratur.

Hinc etiam patet ad locum quendam Hieronymi *in Commentarijs magnis epist. ad Ephesios*, in illa; *in quo habemus redemptionem*, &c. vbi videtur distinguere in Christo carnem diuinam, & sanguinem; de quibus Ioannis 6. dicitur: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*, &c. *& aliam, quæ crucifixa est*: quia hîc distinguit diuersum statum carnis mortalis, & immortalis, existentis sensibiliter in se, & spiritualiter sub aliena specie in Sacramento. Similem locum habet Clemens Alexandrinus *lib.* 2. *pæd. cap.* 2. vbi similiter distinguit sanguinem Christi; alterum carnalem, quo redempti sumus, alterum spiritualem quo vniti sumus.

Locus similis Clementis Alexandrini.

24 Probatur quartò veritas ex authoritate, & communi traditione Patrum, & Ecclesiæ; quorum authoritates per omnes ætates citat Bellarminus, & alij, fuit definita, vel certè tradita in Concilio Alexandrino *epist. ad Nestorium recepta in Ephes. & VII. Synodo*, antequam hæresis suborta est. Statim autem quàm incepit contrarium dogmatizari à Berengario damnatum in Concilio Romano sub Leone IX. & in Concilio Vercellensi sub eodem, vt docet Lanfrancus. Eadem sententia retractata est à Berengario in Concilio Turonensi sub Victore II. cui præfuerunt eius Legati;mox relapsus, sed concepta verborum forma ab Vmberto Episcopo iterum palinodiam recantauit; & refertur à Gratiano de consecrat. dist.2. can. *Ego Berengarius*: sed iterum relapsus non in illum, sed alium errorem, nempe, impanationis, scilicet, remanere substantiam panis & vini simul sub speciebus cum corpore Christi, damnatus in Concilio Romano sub Gregorio VII. in quo & ipse comparuit, & sub certa verborum forma palinodiam publicè coram Concilio emisit.Huius abiurationis meminit Blondus *decad.*2. *lib.*3. Gerson *serm. de Cœna Domini.* Surius *annotatione in præfatum Concilium*, & alij: item Concilium Romanum generale contra VVitclefum anno 1413. item Constantiense *sess.* 8. non solùm confirmauit definitionem Concilij Romani: sed etiam inter errores VVitclefi reiecit præfatum: item Concilium Viennense. *Clement. vnica, de Reliquijs, & veneratione Sanctorum.* Florentinum in decreto vnionis. Quamuis in illo Concilio non fuit quæstio inter Græcos, & Latinos de veritate huius Sacramenti; quam Græci ante & post schisma admittunt. Vnde cum tempore Leonis IX. multa obiicerent Latinis, nunquam obiecerunt quod de veritate Sacramenti perperam sentirent: & scriptores moderni eorum post Florentinum veritatem ipsam confirmant: & patet ex interrogatione Pontificis, circa aliquos ritus huius Sacramenti, qui supponunt veritatem eius.

Quartò probatur ex Patribus, & Ecclesia. Conc. Alex. Ephesin. *Dãnatio erroris in Concilijs.* Rom. Conc. sub Leone IX. Lanfrancus. Concil. Turonense. Vmbertus. Gratianus. *Error impanationis.* Conc. Rom. sub Gregor. VII. Blondus. Gerson. Surius. Concil. Romanũ contra VVitclef. Constantiẽs. Viennense. Florent. *Veritas cõfessa à Græcis.*

Tandem Tridentin. *sess.* 13. & 21. eandem fusissimè docet Bellarminus *lib.*2.*de Eucharistia*, per omnes ætates citat omnium seculorum Patres; ipsum adire potest lector, sicut & loca communia Iodoci: non est quòd hîc aliqua in tanta varietate, & consensu ipsorum scribamus, suprà eos insinuauimus tertio argumento, de quo maius dubium esse potuit: passim apud omnes authores de hoc Sacramento inueniuntur; eos dico, qui contra hæreticos scripserunt; speciatim de hoc Sacramento: moderni etiam Scholastici abundantissimè veritatem propugnant. Solùm ergo superest, vt respondeamus argumentis hæreticorum.

Obiiciunt primò, multa ex Patribus, tam Latinis, quàm Græcis, potissimùm ex Augustino tract. 25. in Ioan. *Quid paras ventrem, & dentem*, &c. *non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis.* Item illum locum, quem proximè explicuimus *ex lib.*3.*de Doctrina Christiana.* Item *enar. in Psalm.* 3. vbi dicit Dominum adhibuisse Iudam ad conuiuium, *In quo corporis & sanguinis sui figuram commendauit, & tradidit discipulis.* Item *lib. contra Adimantum*, *cap.*12. vbi tractans verba Deuteronomij 12. *Non comedes sanguinem animalium; sanguis enim eorum pro anima est: dicit signum nomine signati appellari*; & subdit: *Non enim dubitauit Dominus dicere, hoc est corpus meum, cùm signum daret corporis.* Item epist. 23. docens signa sæpè nominibus rerum, quas significant, appellari; subdit: *Sicut ergo secundùm quemdam modum Sacramentum corporis Christi, corpus Christi est, & Sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est; ita Sacramentum fidei, fides est*, id est, Baptisma: sed Baptisma non est fides in se; sed tantùm figuratè, quia est signum fidei: ergo neque Sacramentum corporis est corpus, nisi tantùm figuratè, & vt signum. Item in lib. de Catechismo cap. 4. *Cum manè illud venerit, quod vesperum non habebit, non iam offeretur sacrificium imaginis agni, sed ipse agnus*, &c. sentit ergo iam offerri sacrificium imaginis agni, non ipsum agnum. Item 10.*de Ciuitate,cap.*20. vbi dicit hæreticos & schismaticos *non manducare corpus Christi; sed tantùm Sacramentum corporis, quia non manducat*, inquit, *corpus Christi, qui non est in corpore Christi, quia verè manducare est in Christo manere, & Christum in ipso.*

25 *Obiectio ex Patribus.* *Varia loca Augustini.*

Respondetur in genere, neque Augustinum, neque alios Patres,quando dicunt Sacramentum hoc esse figuram corporis Christi, locutos fuisse vnquam cum exclusiua, nempe,esse tantùm figuram corporis, vt excludatur veritas; vel aliud addidisse vnde hoc excluderetur; sed in aliis locis confessos fuisse continere veritatem rei; vnde 26

Responsio in genere. *Non excludi veritatẽ per sensum figuratum.*

vnde reddendo singula singulis mens eorum colligenda est, non ex vno tantùm, aut altero loco, sed ex omnibus vbi complete expressa est: quia nempe ex materia subiecta procedentes in vno loco non possunt omnia comprehendere.

Vnde si dicerent in vno esse figuram, in reliquis autem tacerent de veritate, sic tantùm ex illis sumeretur argumentum, quod apparentiam haberet; apparentiam dico, quia cùm tam veritas rei, quàm significatio figurata conuenit Sacramento, vtrumque de ipso dici potest. Cùm ergo Patres expressissimis verbis confiteantur alibi veritatem rei; argumentum ex appellatione signi, aut figuræ in quibusdam locis, nullum est: tunc enim non fuit aliqua controuersia de veritate Sacramenti: ac proinde non fuit necessarium, vt in singulis locis adderent cautelam illam, quâ exprimeretur totum, quod Sacramento competit. Vnde Augustinus lib. 1. contra Iulianum, cap. 2. loquens de Chrysostomo: *Disputans*, inquit, *in Catholica Ecclesia non se aliter intelligi arbitrabatur, tali quæstione nullus pulsabatur, vobis nondum litigantibus, securiùs loquebatur*, &c. quæ verba ad præsentem quæstionem accommodantur.

Quare Patres Symbolicis verbis vtebantur. Iustinus. Theodoret.

Deinde in primitiua Ecclesia Patres libentiùs vtebantur verbis symbolicis; vt Iustinus appellando panem & vinum, ac alij; propter Gentiles, quibus mysterium tegebant: vnde Theodoretus dialogo 2. *Non oportet*, inquit, *apertè dicere; est enim verisimile adesse aliquos non initiatos*, &c. vnde inter calumnias Gentilium contra Christianos illud percrebuit, eos carnibus humanis vesci; quod fortè ex hoc Sacramento vmbram accepit. Deinde Augustinus serm. 2. de verbis Apostoli, interserit hanc rationem: *Illa verba norunt fideles: quibus mysterium latens maius esse insinuatur, quàm verbis explicatur.*

Augustin.

Cauendum aliquando à verbis aliàs licitis.

Hinc sequitur quòd rectè hoc Sacramentum appellari possit figura, signum, panis, & vinum symbolicè; tum ex modo loquendi Patrum, tum quia hæc conueniunt (quamuis iam propter hæreticorum perfidiam ea locutio non sit admittenda, postquam cœpit de veritate eius controuersia) repræsentat enim ipsum Christum, vt in carne oblatum: *Hoc facite in meam commemorationem*: vel vt in cœlo est, quatenus est pignus gloriæ, vt vocat Tridentinum; eo enim ipso, quòd sit sacrum signum, potest dici Sacramentum illarum rerum, quas significat. Damascenus lib. 4. de fide cap. 14. *Figura porrò rerum futurarum dicuntur idcircò, non quòd verè corpus, & sanguis Christi non sint; sed quòd nunc quidem diuinitatis Christi per ea participes efficiamur, tunc autem intellectuali modo, & per solum aspectum*, &c. Anselmus de diuinis officiis apud Claudium Sanctez rep. 3. cap. 4. *Benedictione panis fit corpus eius, non significatiuè tantùm, sed etiam substantiuè; neque enim ab hoc Sacramento figuram omnino excludimus, neque eam solam admittimus: veritas est, quia Christi corpus est; figura est, quia immolatur, quod incorruptibile habetur*, &c. Esse ergo figuram non excludit veritatem hîc; nam ad Hebræos 9. dicitur, filius figura substantiæ Patris, non quòd careret veritate essentiæ, in qua idem, & homousios est Patri, quia ex modo procedendi per generationem naturalem illum repræsentat: ita Christus, vt immolatur incruentè in Altari, repræsentat seipsum, vt cruentè in cruce immolabatur; vt sumitur in Sacramento per modum

Cur dicitur figura, & signum.

Damasc.

Anselmus.

Esse figuram non tollit veritatem.

pastus, significat seipsum, vt in cœlo est secundùm diuinitatem pastus Beatorum mediante visione, & fruitione beatificâ. Vnde Sacramentum comparatum ad diuersos hos modos potest vocari spirituale, aut corporale: quia, vt comparatur Christus existens sub speciebus ad modum naturalem existendi eius in se, est spiritualis figura, & manducatur spiritualiter, vt suprà explicuimus; vt comparatur autem ad modum, quo fruuntur ipso Beati mediante visione, dici potest pastus spiritualis respectiuè ad Sacramentum, quod modo materiali sumitur.

Quomodo realis, quomodo spiritualis?

Vnde hîc sumitur, non ex verbis, sed ex re ipsa significatio hæc mystica; quæ aliquando etiam refertur ad mysticum corpus Ecclesiæ: vt Tridentin. sess. 13. cap. 2. *Pignus præterea id esse voluit nostræ gloriæ futuræ, & perpetuæ felicitatis; adeòque Symbolum vnius illius corporis, cuius ipse caput existit*, &c.

Significatio mystica ex reipsa, nō ex verbis sumitur.

Ex his respondetur in specie ad illa loca Augustini; in primis ad illud Psalmi, locutio est figurata, & refertur ad corpus Christi secundùm modum naturalem existendi. Per idem patet ad alia contra Adimantum. Item *in epist.* 23. ille locus est ad oppositum: quia Baptismus in paruulis dicitur fides, quia non credunt actu elicito; sed per sumptionem ipsius Baptismi dicuntur credere. Sicut Sacramentum ergo corporis, & sanguinis est etiam ipsum corpus & sanguis, quia verè continet hæc: ita Baptismus paruulorum dicitur fides, quia in eo sine alio actu explicito saluantur. Locus etiam ille ex Authore lib. de Catechismo refertur ad Christum immolatum cruentè, quia hoc Sacramentum est signum eius. Vltimus locus declaratur per manducationem spiritualem, quia hoc Sacramentum, vt proximè ex Tridentino citauimus, denotat incorporationem in corpore mystico, id est, Ecclesia; in qua sumens per fidem, spem, & charitatem vnitur Christo: quod nequit conuenire hæreticis, & schismaticis, qui ab Ecclesia resecantur; aut priuatione fidei, vt illi; aut charitatis, vt hi. In his locutionibus non dicitur ab Augustino, nisi quòd reuera conuenit Sacramento mysticè; neque inde tollitur ab ipso, quod non exprimitur: quia non faciebat ad intentum Augustini illud tractare; & supponebat quod apud omnes in confesso fuit, & quod ipse aliàs sæpè declarauit: vt *tractat.* 84. *in Ioan. lib.* 12. *contra Faustum, cap.* 10. & *cap.* 20. *lib.* 2. *de peccatorum meritis, & remiss. cap.* 26. & in Psalm. 93. *Fuderunt pretium suum, vt biberent*, inquit, *pretium suum*: & alibi sæpè docet manifestè veritatem Sacramenti.

27 *Responsio in specie ad loca citata.*

Ex his patet ad alios Patres, quos citant, vt Cyprianum, seu Authorem sermonis de Cœna Domini; ille enim expresè admittit veritatem Sacramenti; vnde quando dicit: *Hæc quoties agimus, non dentes ad mordendum acuimus, sed fide syncerâ panem sanctum frangimus, & partimur*; loquitur de dispositione, cum qua debet sumi. Citatur etiam in sermone de vnctione Chrismatis; sed ibi nihil habet in contrarium, nisi quòd Sacramentum vocet panem sanctum, quod non obstat: imò veritatem etiam in ipso contextu exprimit comparans Sacramentum oblatum manibus propriis à Christo, ad seipsum oblatum in Cruce à militibus.

28 *Explicantur alij Patres.* Sermon. de Cœna Domini

Hieronymus, quem obiiciunt contra Iouinianum lib. 2. vbi vocat typum: *In typo*, inquit, *sui sanguinis*

Hieron.

sanguinis non aquam obtulit, sed vinum: typus enim figuram significat, seu signum: non tollit autem veritatem rei ex dictis; sicut nec quando Filius dicitur figura substantiæ Patris. Ambrosius similiter explicatur, *lib. de Offic. cap.* 48. vbi ait, *Christum hic offerri in imagine, in cœlo autem in veritate*: & lib. de his, qui initiantur, cap. 8. & 11. vbi dicit *Eucharistiam esse verum panem, & corpus Christi significare*, &c. Nam primum intelligitur de vera immolatione Christi sub specie sensibili; vt distinguitur contra seipsum, vt offertur à Beatis in cœlo tanquam mediator, vel inquantùm Deus mediante fruitione fit ipsorum pastus, nempe, animarum. Secundus locus ad figuratam locutionem spectat sæpiùs declaratam, quia verè Eucharistia dicitur panis.

Ambros.

29 Tertullianus lib. 1. contra Marcionem cap. 14. *Panem quo ipsum suum corpus repræsentat.* Hæc locutio nihil obstat, quia eandem interpretationem recipit; significat enim Christum repræsentasse suum corpus modo naturali existentem; vt rem ipsam præsentem faceret, intelligit sub speciebus panis; quam locutionem familiarem esse Tertulliano refert Pamelius in eundem locum: pluribus enim aliis in locis Tertullianus veritatem rei docet; quæ Pamelius *lib. 4. contra Marcionem, cap.* 40. congerit; vt *lib. contra idololatriam, cap.* 7. inuehitur in Christianum, *qui audet eas manus admouere corpori Domini, quæ dæmonis corpora conferunt*, &c. Agit contra lapsos, qui postea ad communionem redibant, eam iuxta antiquam consuetudinem manibus propriis sumentes: vnde subdit, *proh scelus! Iudæi Christo manus intulerunt, isti quotidie corpus eius lacessunt.* Item lib. de Resurrectione carnis, cap. 9. *Caro*, inquit, *corpore & sanguine Christi vescitur, vt anima Deo saginetur*: & lib. 2. ad vxorem, cap. 5. negat Eucharistiam esse communem panem.

Tertullian. *Explicatur.*

Pamel.

30 Obiicitur, Gelasius contra Eutychen; imago, & similitudo corporis, & sanguinis Christi in actione mysteriorum celebrantur. Respondetur hunc à multis negari esse Gelasij, neque haberi in authoritate: deinde nihil aliud ex illis verbis haberi posse, quàm quòd in mysteriis celebretur memoria passionis, & mortis Christi in cruce.

Gelasius. *Opus illud dubium est.*

31 Obiiciunt Clementem *lib. 5. constitut. cap.* 13. Nazianzen. *orat. 11. ad funus sororis Gorgoniæ*, vocare hoc Sacramentum antitypon, aut antitypa. Respondetur antitypon significare quandoque typum, seu figuram, id est, loco figuræ positum ab ἀντὶ, id est, pro, & τὸ τύπε, id est, figura: vel significat figuram simpliciter; sed eam, quæ cum exemplari certare potest de forma: idem hic erit, ac ἰσότυπον; id est æqualem, vel similem figuram; vnde ἀντίτυπον, est propriè hominis imago in speculo obiecto: vt notauit Bellarminus *in primo lib. de Sacramentis in genere, & de hoc in specie*: & Petrus Arcudius *lib. 3. de Eucharistia, cap.* 34. aliqui ergo, vt Turrianus in scholiis ad constitut. Clementis lib. 5. cap. 13. & Billius in scholiis ad orationem Nazianzeni præfatam, intelligunt ἀντίτυπα, dici ipsum exemplar, seu veritatem, vt apponitur imagini; & sic in proposito sumi: sicut dicitur 1. Petri 3. Baptisma esse ἀντίτυπον diluuij: hoc sensu, quia continuit veritatem. Sic in proposito, hæc solutio non quadrat, quia licèt quandoque sic sumatur ἀντίτυπον, tamen Patres hîc vocant Sacramentum ἀντίτυπον corporis, & sanguinis Christi, sicut aliàs Symbola, imagines, similitudinem, typum, figuram, signum, notam. Responsio ergo vera petenda est ex dictis sic vocari, tum quia species separatæ continent tanquam signa Christum, & significant præsentem: tum etiam ampliùs, quia sic contentum sub speciebus repræsentat corpus, & sanguinem in Passione. Vnde Augustinus in sententiis apud Prosperum: *Caro*, inquit, *eius est, quam formâ panis opertam in Sacramento accipimus; & sanguis eius, quem sub specie vini, & sapore potamus: caro videlicet carnis, & sanguis est Sacramentum sanguinis: carne, & sanguine, vtroque inuisibili, & spiritali significatur corpus Christi visibile, & palpabile plenum gratiæ, & veritatis*, &c. Idem docet Chrysostomus 17. in epistolam ad Hebræos. Ex his patet vniuersim ad loca Patrum, quorum loca obscura per clara intelligi debent.

Clemens. Nazianzen. *Quid sit ἀντίτυπον, seu antitypus.*

Bellarmin.

Billius.

Obiiciunt præterea, id quod habuit Christus præ manibus, dum diceret *hoc*, fuisse panem: ergo demonstratur: deinde fregit, & dedit discipulis, illud, quod accepit; hæc autem conueniunt pani. Item calix apud Lucam accipitur metaphoricè: ergo & corpus: deinde forma consecrationis est sacramentalis: ergo figurata. Ad primum respondetur ly, *hoc* denotare indiuiduum entis, nec denotare aliquid in specie, nisi ratione adiuncti in eadem oratione: verificatur autem oratio, non pro instanti prolationis pronominis, sed pro vltimo instanti completæ prolationis: quod maximè verum est in propositionibus practicis; vt dictum est. Ad secundum, puerile est, vt si quis diceret, accepit carnes crudas, coxit & comedit: ergo comedit carnes crudas: panem itaque accepit Christus, sed conuersum in corpus suum tradidit discipulis. 32

Obiectio à ratione.

Responsio. Pronomē demonstrat indiuiduū entis.

Ad tertium *frangere*, &c. dicuntur de Sacramento ratione specierum. Ad aliud, calix quidem figuratè sumitur, vt continens pro contento, sed vsitatâ locutione, quæ declaratur ex adiunctis, *sanguinis mei noui Testamenti*: quia Sacramenta sunt instrumenta, per quæ nobis Testamentum Christi, & valor sanguinis eius communicatur ad vitam, & hæreditatem. Ad aliud, forma consecrationis est sacramentalis, non tamen tropicè interpretanda, sed secundùm communem proprietatem locutionis prolata, habet vim conficiendi ex institutione Christi.

Sacramētum frangitur.

Forma consecrationis propriè intelligēda.

Item obiiciunt, 1. *ad Corinth.* 10. dicitur Hebræus eandem escam spiritalem comedisse, & eundem potum spiritalem nobiscum bibisse: sed illi non ore, sed sola fide biberunt: ergo & nos. Respondetur negando antecedens, quia non dicuntur nobiscum comedisse, sed inter se: vnde additio illa est hæreticorum: & Paulus apertè docet eos comedisse significatione tantùm, & non reipsâ. 33

Item obiiciunt illud Matth. 26. *Pauperes semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis.* Respondetur eum loqui de modo humano, & familiari conuersandi cum ipsis, sicut hactenus ante mortem conuersatus est in forma visibili: vnde Luc. vltimo: *Hæc locutus sum vobis, dum adhuc vobiscum essem*; quamuis hæc dicens, fuerit etiam præsens corporaliter, & visibiliter. Ioan. 14. dicit se relinquere mundum, & missurum Paracletum; quamuis ibidem etiam dicat, *non relinquam vos orphanos, veniam ad vos*; & Matth. vltimo: *Ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi*: prior ergo Scriptura non repugnat existentiæ eius in Sacramento. 34

Qua ratione discessit, & manet Christus.

35 Obiiciunt præterea quasdam ratiunculas, quæ non merentur responsionem: vt quòd nequeat esse Christus eodem tempore in diuersis locis simul; de quo infrà: nulla enim est repugnantia. Præterea obiiciunt, solum panem videmus, & gustamus. Respondetur id verum esse, quia species tantùm cadunt sub sensum, vt fides saluetur, iuxta illud Gregorij, *fides non habet meritum, vbi humana ratio habet experimentum*: deinde susceptio, inquiunt, Sacramenti debet esse conformis suo fini; hic spiritualis est: ergo per fidem tantùm sumendum. Respondetur id probare requiri fidem ad fructuosam sumptionem eius quæ in aliis etiam Sacramentis requiritur. Obiiciunt præterea absurda, quòd Christus potuisset comedi à bestiis, proiici in cloacam, descendere in fœtidum stomachum. Respondetur similibus illusionibus Nestorianos negasse diuinitatem Christi: & probari Deum non esse vbique. Non refert ergo, vt hoc Sacramentum ex hominum incuria, aut malitia aliquid indigni patiatur, quia id per accidens est.

SCHOLIVM.

Ponit sentent. D.Thom. 3.p.q.75.art.2.& 4.& Varr.dicentium corpus Christi incipere esse in Altari sine sui mutatione, solùm per conuersionem panis in ipsum. Hanc refutat. Primò, præsentia Christi est aliud à substantia: ergo non habetur per transubstantiationem. Secundò, posset haberi simul cum substantia panis. Tertiò, conuersum in præexistens, magis acquirit conditiones eius, quàm è contra, vt patet de nutrimento, quod acquirit conditiones, & vbi *carnis. Quartò, posset panis conuerti in corpus Christi in cœlo existens. Quintò, si panis quantus conuerteretur in corpus Christi quantum, hoc non haberet illius præsentiam circumscriptiuè: ergo idem de conuersione substantiæ nudæ in substantiam nudam: ita omnes Scotistæ.*

5 De [a] secundo multa videntur hîc impossibilia implicari, scilicet sequendo principia Philosophorum. Vnum est, quòd quantum sit simul cum quanto, vel quòd substantia corporis sit hîc sine quantitate sua. Secundum, quòd maius quantum sit simul cum minori quanto, vel in loco æquali. Tertium est, quòd incipiat hîc esse corpus Christi, & tamen sine motu & mutatione propriè dictâ: quia non ponitur deserere suum *vbi* in cœlo. Quartum, quòd idem quantum sit simul in diuersis locis realiter.

Dist. 49. q. vlt. & in quodl. q. 10. Possibilitas autem omnium istorum non est hîc declaranda, quia nimia esset prolixitas. Quòd enim hîc non sit substantia sine quantitate sua, dicetur *in 2. articulo istius dist. q. 1.* Qualiter autem quantum possit esse simul cum quanto, magis euidens difficultas est de quantis habentibus modum quantitatiuum, quàm quando alterum, vel ambo sunt sine modo quantitatiuo. Ideò ista difficultas tangetur in materia de corporibus gloriosis in quæstionibus de subtilitate corporis. Vltimum autem, quòd idem simul sit in diuersis locis, declarabitur in quæstionibus duabus sequentibus.

Restant ergo pro ista quæstione duo declaranda, scilicet quòd sit possibile corpus Christi incipere esse sine sui mutatione locali in Altari: secundò, quomodo sit possibile corpus Christi esse quantum sine modo quantitatiuo.

D. Thom. hîc quæst. 1. solut. ad 4. Idem. tenet Varro q. 3. hîc. De primo dicitur communiter, quòd hoc est propter mutationem alterius in ipsum, puta propter conuersionem panis in corpus Christi; & ideò non oportet ipsum corpus in se mutari: sufficit enim, quòd aliud mutetur in ipsum ad hoc, quòd incipiat corpus ibi præsentialiter esse; sicut enim naturaliter genitum est vbi fuit priùs corruptum, & non propter aliquam loci mutationem propriam ipsius geniti: ita videtur quòd illud in quod conuersum est aliquid, per conuersionem, sit vbi conuersum priùs fuit, non per mutationem loci propriam ipsius termini *ad quem* conuersionis, sed solùm termini *à quo*.

6 *Præsentia non potest esse per se terminus cõuersionis, vel transubstantiationis.* Contrà, suppono secundùm eos, quòd transubstantiatio est mutatio substantialis eo modo, quo conceditur esse mutatio. Ex hoc sequitur, quòd habet pro se termino *ad quem*, substantiam: per nullam autem mutationem habetur per se illud, quod est posterius suo per se termino, sed solùm per illam mutationem habetur per se terminus: sed huiusmodi præsentia est posteriùs simpliciter substantia corporis Christi, quæ substantia terminat, manifestum est. Non enim est huiusmodi præsentia prior essentialiter, quia substantia corporis potest esse sine huiusmodi præsentia: nec simul naturâ, quia tunc non posset ista præsentia destrui, nisi destrueretur substantia, quod falsum est: igitur præsentia corporis Christi non habetur per se per illam mutationem, quæ est conuersio, vel transubstantiatio, sed solùm substantia corporis Christi, quæ non est sua præsentia.

Hæc ratio potest formari alio modo ponendo pro posterioritate alienitatem, sic. Per nullam mutationem per sè habetur illud, quod est per se aliud à per se termino: sed huiusmodi præsentia est simpliciter aliud à substantia, quæ est per se terminus transubstantiationis:

tiationis : ergo,&c. Maior patet, quia vnius mutationis per se est vnus per se terminus,& ita quidquid est per se aliud ab illo termino,licèt sit per accidens idem cum eo , non haberet *esse* per illam mutationem. Minor patet,quia huiusmodi præsentia non est substantia panis ; manifestum est, quia quando ipsa est,substantia panis non est : in ista præsentia est substantia corporis Christi,quia huius substantia fuit,quando præsentia non fuit.

Secundò sic, Deus potest facere corpus suum præsens cum pane, manente substantiâ panis:& tunc non erit per aliquam mutationem , quæ sit ad substantiam, vt per se terminum : & tamen per istam acquireretur præsentia eiusdem rationis cum illa,quæ tunc habetur:ergo oportet,quòd per mutationem eiusdem rationis : ergo per aliam fieret,quàm per mutationem substantialem. Probatio maioris, quia ad nouitatem posterioris non sequitur nouitas prioris,patet 8.*Physic.* vbi vult Philosophus , quòd in cœlo potest esse motus secundùm *vbi*, licèt non possit ibi esse aliqua nouitas secundùm formam absolutam: (cuius ratio est, quia *vbi* est quidam respectus extrinsecus adueniens,& non forma absoluta) sed præsentia ista posterior est substantiâ panis,sicut respectus absoluto , & maximè substantiâ : ergo sine mutatione aliqua circa substantiam panis , potest esse noua præsentia corporis ad panem : ergo oportet dare aliquam mutationem ad huiusmodi præsentiam,quæ non sit substantialis , & per consequens in proposito per transsubstantiationem non habetur ista præsentia,quia terminus eiusdem rationis cuiusmodi est præsentia, non propriè,& per se est terminus duarum mutationum distinctarum secundùm genus. 7

Text.74. 75.& inde. Præsentia corporis Christi posset haberi simul cũ substãtia panis.

Et si dicas, potest esse præsens cum substantia panis sine mutatione substantiali,tamen fit nunc præsens per substantialem mutationem panis in corpus Christi,& non per aliam. Contrà, in corpus Christi priùs factum præsens pani , posset Deus conuertere panem: non enim est magis contradictio hîc, quàm quòd modò conuertatur in corpus non priùs præsens : ergo per talem conuersionem tunc factam in corpus præsens speciei panis,non fieret præsens ibi : vel oporteret dicere , quòd fieret præsens postquam fuit præsens , & quòd eadem præsentia terminaret duas mutationes dictas. 8

Panis potest mutari in corpus Christi priùs sibi præsens.

Tertiò sic,quod conuertitur in aliquid præexistens , magis acquirit conditiones eius, quàm è conuerso ; patet,si enim nutrimentum conuertatur in carnem , magis animatur anima carnis , quàm caro informetur formâ eius , & vniuersaliter acquirit conditiones absolutas,& *vbi*,& alias respectiuas carnis, magis quàm è conuerso:ergo ex sola conuersione panis in co rpus Christi præexistens, magis acquirit panis conuersus præsentiam in cœlo,quàm corpus Christi præsentiam speciei panis in altari.

Quartò sic. Deus posset conuertere panem in corpus Christi , vt habens esse in cœlo : quia non est ibi maior contradictio , quàm in conuersione , quæ nunc ponitur, sed tunc non haberetur corpus Christi sub specie panis ex ipsa conuersione : ergo nec nunc.

Posset panis conuerti in corpus Christi in cœlo.

Quintò sic, si panis quantus conuerteretur in corpus Christi quantum,ita quòd quantitas in quantitatem , & substantia in substantiam, corpus Christi quantum non haberet illud *vbi* circumscriptiuè, quod fuit ipsius panis circumscriptiuè : ergo ex conuersione substantiæ in substantiam, substantia corporis Christi non habet illud *vbi* definitiuè. Antecedens est manifestum, quia non posset illud quantum,scilicet corpus Christi , esse circumscriptiuè in loco panis , cùm sit maius pane. Consequentia probatur , quia sicut substantia,& substantia , quæ subsunt quantitati se habent ad locum definitiuè , ita substantia quanta , & substantia quanta se habent ad locum circumscriptiuè ; ergo quod conuersio substantiæ in substantiam facit ad esse definitiuè in loco , hæc conuersio substantiæ quanta in substantiam quantam facit adesse circumscriptiuè in loco.

Si panis quantus cõuerteretur in corpus Christi quãtum,hoc non haberet circumscriptiuè præsentiã illius.

COMMENTARIVS.

36 2 DE *secundo , multa videntur hic impossibilia* , &c. Rationes dubitandi circa veritatem mysterij , quas hîc mouet , resoluit in sequentibus : quibus proinde supersedendo in hoc articulo,qui est primus huius quæstionis , suppositâ conclusione fidei, quam ex Scriptura probat, & ex Patribus , atque definitione Ecclesiæ nota; duo tantùm resoluit, nempe illud , quod per formaliter corpus Christi est præsens speciebus : & secundum est,corpus idem quantum esse sub speciebus sine modo quantitatiuo.

Tangit modũ & rationem, quibus est Christus in Sacramento.

Quantùm ad primum est sententia D.Thomæ *in hac dist. quæst.1. & 3.part. quæst.75. art.2. & 4.* quam defendunt plures eius discipuli , corpus Christi fieri hîc , non per aliquam sui mutationem, sed per conuersionem alterius in ipsum : vt si aër conuertatur in ignem ; ignis genitus est in loco vbi fuit aër,eiúsque materia. Ita in proposito , corpus Christi sub speciebus per conuersionem substantiæ panis in ipsum corpus , & mutationem materiæ conuersæ , non autem termini *ad quem.*

D.Thom.sententia.

Sub speciebus est corpus sine sui mutatione.

Per mutationem alterius in ipsum.

Hanc sententiam quinque rationibus impugnat Doctor, quas breuiter subiungo. Prima est 37

Impugnatur quinque rationibus.

Prima ratio, ex conceptu transsubstantiationis.

ex principiis communibus sibi, & D.Thomæ, nempe transsubstantiationem dicere mutationem substantialem: quomodo autem dicat talem mutationem, infrà declarabitur *dist.sequent.*per nullam autem mutationem habetur per se illud, quod est posterius suo primo termino; terminus autem per se huius conuersionis est corpus Christi, in quo neque includitur præsentia sacramentalis,neque est ipsi connaturalis,sed supernaturalis: terminus *à quo* similiter est substantia panis, quæ non importat talem præsentiam:ergo saluatur transsubstantiatio, quantùm ad omne per se, quod est de conceptu eius formali, qui est ordo inter vtrumque terminum,sine eo, quòd habeatur conceptus præsentiæ sacramentalis, & definitiuæ Christi sub speciebus: hæc est substantia rationis Doctoris, quam duobus modis format, vt patet in litera.

Secũda ratio.

Posset dari hæc præsentia sine transsubstantiatione.

Secunda ratio, quòd Deus posset facere corpus Christi præsens speciebus sine desitione substantiæ panis, præsentia scilicet definitiua eadem, quam nunc habet: sed in eo casu nulla esset conuersio substantialis,aut transsubstantialis: ergo ex præciso conceptu transsubstantiationis, quæ est conuersio substantialis tantùm, non habetur talis præsentia, quia terminus eiusdem rationis non potest esse per se terminus diuersarum mutationum. Si dicas nunc esse terminum substantialis conuersionis panis in corpus: contra replicat Doctor, quia Deus primùm potest facere corpus præsens dicto modo definitiuè,& indiuisibiliter: ita vt esset in toto, & in qualibet parte totius, & postea conuertere in ipsam substantiam panis: quò casu iam esset conuersio substantialis, sine eo quòd per eam haberetur præsentia illa definitiua corporis, quam supponeret.

Responsio. Impugnatur.

Tertia ratio, ex natura conuersionis in genere.

Tertia ratio est, quia petendo exemplum ex aliis conuersionibus, magis conuersum acquirit conditiones termini,in quem conuertitur, quàm econtrà,vt patet in nutrimento: ergo ex conuersione panis in corpus præexistens magis natus est transire in corpus Christi secundùm modum naturalem existendi, quem habet in cœlo, quàm econtrà corpus acquirere præsentiam, quam habuit panis sub specie, vel ei æquiualentem: ergo non ex vi conuersionis panis in ipsum præcisè acquirit præsentiam sub specie.

Quarta ratio.

Posse fieri cõuersionem in corpus existens modo naturali.

Quarta ratio, posset Deus conuertere panem in corpus Christi, secundùm modum naturalem existendi, tunc corpus non acquireret præsentiam sub specie panis. Si negaueris minorem: contrà (quidquid sit de veritate rei, de qua infrà dist.sequenti)saltem potest conuertere in corpus; ita vt hoc non sit præsens definitiuè vt nunc, sed tantùm circumscriptiuè:ergo separabilis est præsentia definitiua à conuersione substantiali, ac proinde nequit præcisè per eam haberi.

Quinta ratio, ex cõuersione quanti, inquantum.

Quinta ratio est, ex conuersione substantiæ quantæ simul cum sua quantitate in substantiam quantam corporis,quo casu non posset corpus acquirere præsentiam,quæ aliàs fuit panis,quia maior debetur corpori.De vtraque hac vltima ratione est controuersia, secundùm diuersos modos, quos aliqui statuunt conuersionis vnius in aliud, manente aliquo communi vtrique termino: hoc infrà tractabimus. Sed ad propositum illud commune potest esse aliquid aliud diuersum à præsentia,& quantitate,saluâ vera conuersione substantiali terminorum, & etiam quantitatiuâ, nempe vel *esse*, vel aliquod accidens, quod non esset ratio essendi in loco, aut acquirendi nouam præsentiam.

Conclusio Doctoris.

Conclusio ergo est,*Non haberi formalem præsentiam ex ratione conuersionis substantialis*, *vt sic* id est, in genere, *neque causam eiusdem præsentiæ.*

Responsio Doctoris.

38 Respondet Sotus *dist.9.quæst.9.art.2.*magis Scotum impugnare Concilium Lateranense, quàm D.Thomam, quia D.Thomas sumpsit rationem illam præsentiæ sacramentalis ex transsubstantiatione, sicut & Concilium sumit, non assignans aliam causam,cui subscribit Florentinum.

Impugnatur.

Assignãda est possibilitas.

Sed hæc responsio non valet: quia Theologi omnes, & D.Thomas non dubitant, quin transsubstantiatio, prout sumitur de facto à Concilio, inferat præsentiam sacramentalem Christi: quia sic sumpta est actio commensurata formæ verborum,inquantùm significat practicè,& demonstrat de rigore sermonis, corpus Christi præsens sub speciebus. Sed per transsubstantiationem sic sumptam solum habetur factum, & quidquid fides docet: non tamen probatur possibilitas, aut tollitur impossibilitas per aliquam causam diuersam ab ipso mysterio,neque redditur ratio rei prout conantur omnes Theologi ostendere sine nugatione,probando idem per idem. D.Thomas autem longè recedit ab illa intelligentia, quia præsentiam Christi sub speciebus conatur probare esse sine mutatione aliqua in corpore Christi, & cum sola mutatione panis in ipsum, quod nulla ratione habetur ex transsubstantiatione in genere, neque haberi potest. Deinde D.Thomas contendit probare præsentiam corporis sacramentalem, non ex ratione peculiari conuersionis substantialis,vt est in hoc mysterio,sed ex ratione generica conuersionis substantialis, adducens exemplum,& probationem, ex conuersione substantiali naturali vnius in aliud; vt patet ex litera eius. Quam rationem optimè impugnat Doctor in prædictis rationibus; nam suppositâ mysterij veritate, debet Theologus ostendere illud non repugnare,& soluere argumenta, quæ ex ratione naturali, aut aliis principiis petuntur in contrarium.

Possibilitas non probatur ex conuersione in genere.

Responsio Caietani.

Impugnatur.

39 Ex his etiam euacuantur solutiones Caietani dicentis D.Thomam non loqui de conuersione absolutè, sed de conuersione sacramentali,contra quam non concludunt argumenta adducta, sed contra conuersionem absolutè sumptam.Contrà, loquendo de transsubstantiatione præcisè, quæ est conuersio substantialis,non infert præsentiam corporis Christi necessariò sub speciebus panis, talem, qualẽ docet Ecclesia;mutatio enim substãtiæ in substãtiam potest stare sine eo, quòd detur præsentia in toto,& in qualibet parte specierum, atque adeò magis connaturale esset termino retinere modum naturalem essendi sub speciebus panis,quàm supernaturalem acquirere;tam ex parte termini *à quo*, quàm ex parte termini *ad quem*, quia modus circumscriptiuus est connaturalis modus essendi vtriusque; posset ergo ordo inter vtrumque terminum saluari absque præsentia sacramentali,& supernaturali, quæ nunc est: ratio ergo deficit in probatione.

Præsentia cõnaturalis vtrique termino.

Ecclesia colligit præsentiã ex veritate formæ.

Deinde,vt benè Doctor, posset stare conuersio substantialis absque successione terminorum quoad præsentiam, quod admittit etiam Cajetanus. Tertiò,Ecclesia non ex vi conuersionis substantialis probat mysterium, sed ex veritate formæ probat interuenire conuersionem quæ nunc est, quia nisi corpus Christi fieret præsens sub speciebus,

speciebus, non rectè, aut verè forma demonstraret præsentiam eius sub speciebus: conuersionem ergo panis in corpus præsens sub speciebus probat Ecclesia, & Patres ex veritate formæ, non autem præsentiam ex conuersione substantiali præcisè. Supersedeo responsionibus eius in specie ad singulas rationes Doctoris, quia eas admittit in suo rigore, & recurrit ad conuersionem, non quæ possibilis est fieri, & staret sine præsentia, sed ad eam, quæ nunc est, & quæ habet hanc præsentiam concomitantem: hoc enim admittit Doctor, sed inde non ostenditur intentum per aliquid, quòd sit maior declaratio mysterij, quam vt per fidem solam proponitur.

SCHOLIVM.

In mutatione locali regulariter esse octo terminos, & quatuor mutationes. Si tamen corpus motum aliud non expelleret, tantùm essent duæ mutationes, & si ipsum non dependeret suum vbi, *tantùm esset vna mutatio: ostendit non posse corpus Christi poni hîc præsens, sine omni mutatione saltem ad respectum realem extrinsecum præsentiæ, quæ reducitur ad genus* vbi.

Quantùm [c] ergo ad istum articulum, non videtur necessarium fugiendum esse ad conuersionem panis in corpus Christi, præcipuè cùm à principio ex quo res huius Sacramenti fuit credita, fuit semper creditum, quòd Christi corpus non mutatur de loco suo in cœlo, vt sit hîc: & tamen non fuit in principio ita manifestè creditum de ista conuersione, vt dicetur *dist.*11. 9

Dico ergo ad hoc, præmittendo quædam, scilicet quòd quando corpus mouetur de loco ad locum, & expellitur aliud corpus, communiter sunt ibi quatuor motus, vel mutationes, & octo termini: duæ scilicet in corpore expellente, & duæ in expellendo. Nam corpus expellens mouetur ab *vbi* suo ad priuationem eius: & illa mutatio, quæ est inter terminum *à quo* positiuum, & terminum *ad quem* priuatiuum, potest dici deperditio prioris *vbi*: idem etiam corpus à carentia secundi *vbi*, mouetur ad illud *vbi* secundum, & ita à priuatione vt à termino *à quo*, ad *vbi*, vt ad terminum *ad quem*, & illa potest dici acquisitiua *vbi*. Consimiliter sunt duæ mutationes, & quatuor termini circa corpus quod expellitur, cùm primum corpus intrat locum eius.

In mutatione locali cõmuniter sũt quatuor motus, vel mutationes, & octo termini.

Si autem moueretur aliquod corpus, & non expelleret aliud corpus de loco suo, iam non essent ibi nisi duæ mutationes, & ambæ in ipso corpore moto. Vna scilicet deperditiua prioris *vbi*, & alia acquisitiua noui *vbi*. Si verò corpus non recedens à priori *vbi*, fieret in nouo *vbi*, ibi esset tantùm vna mutatio, scilicet à priuatione noui *vbi*, ad illud nouum *vbi*, & hæc acquisitiua: & nulla ibi esset deperditiua, quia non esset à priori *vbi* ad eius carentiam, quia prius *vbi* non deperditur ex hypothesi, licèt illud corpus ponatur in *vbi* nouo. Sed si nulla istarum mutationum ponatur, omnino non est intelligibile, quòd corpus sit, vbi non fuit priùs. Nam impossibile est qualitercumque aliquid esse hîc realiter, quod priùs non fuit hîc realiter, quin sit aliqua mutatio realis, vel in isto, vel in illo cui est præsens realiter: nam nullo modo est transitus à contradictorio in contradictorium, quantùm ad aliquod prædicatum reale, quin sit aliqua mutatio realis: quia si nihil mutatur realiter, non est ratio, quare hæc pars contradictionis est magis vera nunc, quàm priùs, nec quare priùs alia magis vera, quàm ista, & sic tam nunc, quàm priùs, vel ambo sunt simul vera, vel ambo simul falsa.

Corpus accipiẽs nouum vbi, *nõ perdens antiquum, tantùm habet vnam mutationem.*

Transitus à contradictorio in cõtradictoriũ, secundùm prædicatum reale, non fit sine mutatione reali.

Ad propositum, mutationem deperditiuam illius *vbi* de cœlo nullus ponit in corpore Christi, secundùm Augustinum *suprà* adductum, *Donec finiatur sæculum, sursum est Dominus*. Et hoc intelligendo regulariter, nisi placeret sibi ex aliqua gratia speciali localiter descendere: quod non ponitur fieri propter veritatem Eucharistiæ. Oportet tamen ponere ad saluandum realem præsentiam corporis Christi hîc, quòd in ipso sit aliqua præsentia ad speciem panis, quæ priùs non fuit, alioquin non magis esset nunc præsens hîc, quàm priùs. Illa enim mutatio, quæ est circa species, scilicet quòd priùs erant in subiecto, nunc autem sunt in subiecto, nihil facit ad hoc, quòd corpus Christi de non præsente istis, fiat realiter præsens istis, vt suprà probatum est: quia illa habet alios terminos per se ab illa, quâ non præsens fit præsens: ergo necesse est ponere aliquam mutationem in corpore Christi acquisitiuam illius præsentiæ nouæ. 10

Corpus Christi non potest esse præsens vbi ante nõ fuit, sine omni mutatione.

Quæ tamen non potest dici propria mutatio localis propter duo; tum quia eam non concomitatur aliqua deperditiua prioris *vbi*, sicut communiter est in motu locali, quia ibi terminum positiuum *à quo*, & terminum positiuum *ad quem*, concomitantur duæ priuationes, eo modo, quo Philosophus dicit 5. *Physic.* quòd *motus est à subiecto in subiectum*. Tum etiam, quia hîc propriè terminus istius mutationis non est *vbi*, quia in termino mutationis huiusmodi corpus Christi non habet hîc propriè *vbi*: sed terminus est quædam præsentia

Noua præsentia corporis Christi, quare nõ est mutatio localis.

Text.7.

præſentia ſimplex ipſi ſpeciei, vera tamen, & realis: terminus autem mutationis localis propriè acceptæ eſt ipſum *vbi.*

11 *Terminus mutationis corporis Chriſti ſpectat reductiuè ad* vbi. *Vbi eſt reſpectus extrinſecus, de quo ſuprà d.6.q.vlt.*

Et ſi quæras, ad quod genus pertinet hæc mutatio, & terminus iſtius mutationis? Dico, ſi Angelus ponitur de nouo præſens alicui corpori, dicitur quidem eſſe in loco definitiuè eo modo, quo ſibi poteſt conuenire eſſe in loco: & ſic dicitur mutari, licèt illa mutatio multum diſtet à vera mutatione ſecundùm *vbi.* Adhuc autem quantùm ad aliquas conditiones, præſentia corporis Chriſti ſpeciei magis recedit à vera ratione *vbi*: quia nullo modo per iſtam præſentiam determinatur ſic ad vnum *vbi*, quòd ſibi repugnet aliud. Sed Angelus per vnum *vbi* ſic determinatur ad illud, vt ſibi repugnet aliud.

Et ſi habeas pro inconuenienti aliquam mutationem qualemcunque in corpore Chriſti realiter eſſe, dico quòd neceſſe eſt ponere ſaltem aliquem reſpectum extrinſecus aduenientem, qui ſcilicet non neceſſariò ſequatur fundamentum, & terminum poſita in actu: quia omnis reſpectus ſic conſequens neceſſariò eſt intrinſecus adueniens, vt oſtenſum eſt in *quæſt.2.* de charactere, contra primam opinionem: ergo reſpectus poteſt aduenire extrinſecus de nouo, ſine alio quocunque nouo, vel in fundamento, vel in termino. Sic ergo non eſt inconueniens corpus Chriſti eſſe de nouo præſens alicui non habenti nouam formam abſolutam, nec nouum reſpectum reſpectu eius, vel ſi habet huiuſmodi nouum reſpectum, pari ratione, & corpus Chriſti habebit nouum reſpectum eius: quia ſi ſpecies ſunt de nouo præſentes corpori Chriſti, & corpus eſt de nouo præſens eis (etſi enim continentia non ſit relatio realis mutua, tamen præſentia eſt relatio mutua) non erit tunc inconueniens dare in corpore Chriſti talem mutationem ad reſpectum extrinſecus aduenientem.

An decem genera exhauriant totum ens.

Et ſi obiicias, ad reſpectum non eſt mutatio, ſolutum eſt in quæſtione de charactere. Et ſi omnino arguas, ille reſpectus extrinſecus adueniens, qui dicitur præſentia ſimplex, ad quod genus pertinet? Poteſt dici, quòd magis propriè reducitur ad genus, *vbi* inter omnia genera reſpectuum extrinſecus aduenientium, quia in pluribus cum illo reſpectu conuenit: & ſi fortè non ſit propriè in genere, ſequitur, quòd decem genera non ſufficienter euacuarent totum ens. Quod non eſt inconueniens, eo modo, quo Philoſophi loquuntur de rationibus eorum, quia non repugnat ſub ente inuenire aliquem reſpectum, puta Angeli ad lapidem, qui non habet aliquam rationem reſpectus in genere, vt ipſi loquuntur: non tamen ſequitur ex hoc plura genera eſſe, quàm decem: ſed quòd rationes eorum, vel ratio alicuius eorum non aſſignatur ſub ratione communi, ſicut poſſet aſſignari.

COMMENTARIVS.

40 *Reſolutio difficultatis.*

a QVantùm ergo ad iſtum articulum, &c. Hîc reſoluit, quod eſt primariò intentum, nempe myſterium hoc non inuoluere aliquam impoſſibilitatem ex natura rei: poteſt nempe diuina Omnipotentia quidquid non implicat: radix enim poſſibilitatis, aut impoſſibilitatis primùm ab intrinſeco, & formaliter ſumitur ex natura termini, vt ipſe benè probat *in 1.diſt.43.quæſt.vnica*: licèt autem virtute creatâ nequeat dari præſentia ſacramentalis, aut circumſcriptiua etiam noua, ſine deperditione prioris loci: Sacramentalis autem nullo modo virtute creaturæ haberi poſſit, ſaltem vt principali agente (vt ſecludamus controuerſiam de agente inſtrumentali, quæ non eſt ad ſcopum præſentem) virtute tamen diuinâ produci poteſt tollendo repugnantiam ex parte termini.

Radix impoſſibilitatis.

Hinc ergo Doctor in propoſito declarat nullam eſſe repugnantiam ex parte termini, vt ſubiicitur diuinæ potentiæ, quæ poteſt ipſum conſeruare in loco naturali, & ſimul collocare idem in alio loco per præſentiam, quæ ſit ſacramentalis, & acquiſitiua, non verò deperditiua *vbi* prioris.

Prima cōcluſio Doctoris, dari aliquam mutationem in termino ad quem.

Tria autem dicit: primum eſt, non poſſe ſaluari præſentiam Chriſti nouam, & ſacramentalem ſine aliqua mutatione in Chriſto reali, quia de nouo ſit hîc Chriſtus realiter, vbi antea non fuit: talis autem mutatio non repugnat Chriſto, quia licèt mutatio, quæ ſit ad corruptionem, non conueniat corpori glorioſo, & impaſſibili; non tamen repugnant mutationes, quoad reſpectum, qui non infert mutationem ſubſtantialem: nam ante Aſcenſionem habuit plures tales, vt viſionis, locutionis, manducationis, loci, poſt reſurrectionem.

Secunda concluſio, illam eſſe ſecundùm vbi.

Secundum, quod docet, eſt hanc præſentiam, & mutationem reduci ad mutationem ſecundùm *vbi.*

Tertia cōcluſio eſſe reſpectu.

Tertium eſt, præſentiam illam eſſe relationem extrinſecus aduenientem, de qua ipſum vide *ſuprà diſt.6.quæſt.vltima.* 41

In hac litera Doctor tantùm diſſerit de præſentia ſacramentali ſub ratione termini acquiſiti per mutationem acquiſitiuam, & non deperditiuam, quâ præſentia eius naturalis in cœlo deſtrueretur: quia hæc manet, vt patet ex ſymbolis fidei, *Sedet ad dexteram Patris*, &c. & Lucæ vltimò: & ex Auguſtino loco citato, vt docet Doctor, niſi ex gratia ſpeciali ipſe apparere aliquando in terris voluerit; ſaltem ad ſacramentalem præſentiam acquirendam non deſeritur. Quantùm autem ad rationem ſpecialem præſentiæ ſacramentalis eius poſſibilitatem probat in ſequenti textu.

SCHO

SCHOLIVM.

Sententia asserens quantitatem esse in corpore Christi in Eucharistia, sed sine modo quantitatiuo, quia est ibi per modum primi termini, id est, substantiæ, quæ ibi non quantitatiuè adest. Impugnatur primò, res vbicunque est, habet suum modum naturalem necessarium: nec refert an sit ibi vt primus terminus, vel secundus. Secundò, panis erat sub speciebus quantitatiuè: ergo & quod ei succedit, si per conuersionem, fit terminus ad quem, vbi fuit terminus à quo.

De secundo [a] dicitur, quòd quantitas corporis Christi non est sub specie panis, nisi concomitanter, quia primus terminus conuersionis est substantia corporis Christi, & quidquid est ibi, est ibi eo modo, quo illa terminat conuersionem: ergo quantitas erit ibi per modum primi termini. Primus autem terminus, qui est substantia, non habet modum quantitatiuum, seu commensuratiuum: ergo quantitas existens ibi sub ratione eius, vel sub modo eius, id est, substantiæ, erit ibi modo non quantitatiuo. 12

Hēr. quodl. 1. q. 5. Ægid. quodl. 1. q. 4. quodl. 2. q. 17. Varro in 4. q. 4. huius materiæ.

Modus naturalis consequitur rē vbicunque.

Contrà, vnumquodque siue sit primus terminus transsubstantiationis, siue secundus, si tamen est ibi, habet proprietates suas, quæ sibi necessariò, & naturaliter conueniunt. Quod probatur exemplo, quia si Deus crearet substantiam quantam, vel natura generet substantiam, & concomitetur quantitas, vtriusque productionis terminus primus est substantia, & quantitas concomitans: & tamen tam in generato, quàm in creato, quantitas habet suum modum realem, sicut haberet si primò terminaret aliquam mutationem.

Et hoc probatur per rationem, quia alia, & alia habitudo ad agens, non variat naturam rei, hoc est, prima vel secunda, mediata, vel immediata, dum tamen producatur: quia habitudo ad aliud agens non variat naturam rei actę, secundùm Augustinum 3. *de Trinit.* ergo nec carebit quantitas suo modo naturali propter hoc tantùm, quia non est primus terminus transsubstantiationis: dum tamen sit ibi realiter, siue primò, siue secundò per illam mutationem.

Secundò sic, si per conuersionem fit terminus *ad quem*, vbi priùs fuit terminus *à quo*; ergo modus essendi huius, & illius erit similis, ille saltem, qui potest esse communis vtrique: sed panis conuersus erat hîc quantitatiuè suo modo, quia sub quantitate habens partem extra partem: ergo & substantia corporis Christi existens hîc ex vi conuersionis, erit hîc suo modo quantitatiuo, habens scilicet partem substantiæ sub parte quantitatis, & tunc quantitas eius erit hîc propriè dimensiuè.

COMMENTARIVS.

42 *De sacramētali specie.*

Ratio Henrici.

Reiicitur.

Substantia creata à Deo existeret modo naturali.

a DE *secundo dicitur*, &c. Hîc, vt dixi, agit de ratione specifica præsentiæ sacramentalis, ostendens eam non repugnare: reiicit fundamentum Henrici, & aliorum, qui docent præsentiam corporis Christi non esse secundùm modum naturalem, & quantitatiuum: ex eo, quòd quantitas eius non sit terminus primus conuersionis, sed substantia corporis, ad quam se habet quantitas solùm concomitanter. Hæc ratio non probat quantitatem non esse modo quantitatiuo sub speciebus: quia si Deus crearet substantiam quantam, substantia esset terminus primus creationis, & quantitas concomitanter se haberet; existeret tamen modo sibi connaturali, id est, secundùm dimensiones, & circumscriptiuè: quia alia, & alia habitudo ad agens non variat modum essendi connaturalem rei ex Augustino: loquitur autem de alia, & alia habitudine secundùm diuersos modos producendi, qui non variant substantiam, & entitatem effectus, vt si homo creatur, vel generatur, semper erit homo; si rana producatur per generationem vniuocam, aut æquiuocam, si calor producatur à motu, igne, aut Sole, eodem modo existet.

Secunda ratio est ex ipsa conuersione, nempe, quā terminus *ad quem* fit, vbi priùs fuit terminus *à quo*, sed panis quantus conuertitur in corpus Christi quantum, secundùm opinantes, scilicet, qui statuunt quantitatem Christi esse hîc, licèt concomitanter: ergo nisi aliud probatur, erit modo quantitatiuo, & dimensiuè. Oportet ergo aliquam mutationem fieri, & probari factam in ipsa quantitate, quantùm ad modum naturalem essendi, vt ostendatur possibilitas, seu non repugnantia huius mysterij, & modi essendi Christi sub speciebus. 43

Alia ratio ex natura termini conuersionis naturalis.

SCHOLIVM.

Alia sententia, partes corporis Christi non esse extra se inuicem, sed oculos esse in manibus, & è contra, & sic de aliis. Refutatur, quia sic corpus Christi non haberet positionem in toto, nec figuram necessariam, vt animaretur, quia non haberet distincta situ organa.

Alio [a] modo dicitur hîc, quòd partes corporis Christi non sunt extra se inuicem in hostia. Quod probatur sic, quia sicut possibile est virtuti diuinæ facere, quòd corpus sit 13

Ocham in 4.q.1.huius materiæ in sol.2. difficultatis.

simul cum corpore: ita etiam, & quòd pars vna corporis sit simul cum alia. Potest ergo facere partem subintrare partem,& sic vltrà subintrabunt se inuicem vsque ad minimam quantitatem naturalem, vt sic saluetur veritas cuiuslibet partis: & tamen nulla est extensio partis extra partem, sicut veritas vnius corporis saluatur,non obstante, quòd per subintrationem in alia non sit extra illud.

Figura necessaria ad animabilitatem corporis.

Sed contrà, istud non est probabile, quia tollit à corpore Christi positionem in toto, & omnem figuram, quæ necessaria fortè est ad corpus animatum. Si enim non distet caput à pede, sed totum subintrat totum vsque ad minimam partem naturalem, iam non habebit ordinem partium in toto necessarium ad corpus animatum, nec figuram.

COMMENTARIVS.

44 *Opinio Durandi,& Nominalium.*

Ocham.

a *Alio modo dicitur*, &c. Hîc reiicit opinionem aliorum, qui dicunt corpus Christi esse in Sacramento per penetrationem partium, quâ vna subintrat aliam, vsque ad minimam quantitatem naturalem. Pro hac citatur Ocham in margine huius literæ,*in 4.quæst.4. & in tract. de Eucharistia, cap.29.* & alij Nominales. Dubium fortasse alicui videretur, si omnino eadem sit sententia ipsorum, qui negant omnem quantitatem propter illam particulam,*vsque ad minimam quantitatem naturalem*, &c. quia minima quantitas est aliqua quantitas.

Author Scholæ Nominalium.

Rozelinus.

Cæterùm ratio, qua illam sententiam oppugnat Doctor, supponit nullam quantitatem admitti ab opinantibus esse in corpore Christi sub speciebus,quæ est sententia Durandi,& Nominalium,quam ipsi resumpserunt.Neque mirum cuiquam videri debet si Doctor & hîc, & alibi sententiam Nominalium impugnet, quia anterior fuit schola: nam Otto Frisingensis *de gestis Friderici primi,cap.47.* agens de Petro Abailardo, docet magistrum eiusdem Petri quondam Rozelinum primum illis temporibus fuisse, qui sententiam vocum in Logicam inuexit; mox eundem Abailardum eandem intulisse Theologiæ, quam penè abolitam restaurauit Ocham.

Diuersus modus opinandi.

Maior.

Gabriel.

Sententia ergo,quam hîc impugnat,est Nominalium, quin etiam Durandi *in 4.dist.10. quæst.2.* qui docet Christum in Eucharistia non habere quantitatem,& substantiam corporis Christi poni sub speciebus sine quantitate, quæ remanet in ipso,vt est in cœlo,etiam distincta realiter à substantia.Nominales alia viâ incedunt conformiter ad sua principia, qui negant quantitatem distingui realiter à substantia, eámque dicunt consistere in extensione,& situ, in ordine ad locum, quibus hîc caret corpus Christi, ac proinde in eo non esse quantitatem sub ratione quantitatis. Opinionem hanc in quantùm remouet quantitatem à Christo in Sacramento, censet Maior *in hac dist.quæst.2.* esse magis consentaneam rationi: videatur Gabriel *art.2.con.2. & lect. 43.in canonem.*

45 *Sententia communis est contraria.*

D. Thom. D.Bonauent. Richard. Paludan. Alensis. Altissiodor. Henrici.

Contrarium huius est omnium Theologorum: D.Thomæ *in præsenti dist. art.2.& 3. part. quæst.76.art.4.* D. Bonauenturæ *dist. præsenti art.1. quæst.1.*Richardi *quæst.2.* Paludani *ibidem*, & omnium Doctorum vtriusque Scholæ, sed est etiam anteriorum,vt Alensis *4.p.quæst.40.m.3.art.4.* Altissiodorensis *lib.4. Summæ tract.5.cap.4.* Henrici *quodlibeto 1.quæst.5.*quos sequuntur omnes moderni Scriptores. Impugnatio Nominalium in suis principiis remittenda est ad philosophica; non est enim quæstio huius loci, nisi per sequelam opinandi, & consequentiam doctrinæ.

Impugnatur ergo sententia Durandi admittentis quantitatem distingui realiter à substantia; primò, quia quantitas,& cætera accidentia absoluta, & connaturalia Christo,insunt independenter à loco,& conueniunt, vt proprietates corpori organico, vt prius est loco, & permanenter insunt: quantitas enim, quæ est ratio essendi in loco,nequit dependenter à loco in esse: est dispositio etiam requisita in corpore ad infusionem animæ; sicut & qualitates naturales, neque mutato loco deperduntur: ergo sunt priora, & independentia à loco, sicut & substantia ipsa: ergo repugnat ea esse in corpore in cœlo existente, quin etiam eidem insint vbilibet: quia affirmatio,& negatio horum accidentium fit de subiecto, vt abstrahit à loco. Hoc argumentum est ex principiis Doctoris,vt in sequentibus apparebit. 46

Quantitas est prior ordine ad locum.

Sequeretur secundò, quòd Christi corpus in Eucharistia non esset, quia neque corpus gloriosum,neque organicum, neque viuum potest esse sine quantitate, & aliis accidentibus absolutis; dotes enim corporis gloriosi sunt accidentia: quantitas, & alia accidentia, quæ dicuntur proprietates physicæ,disponunt corpus,& organa ad vitam:quia anima est actus corporis organici potentiâ vitam habentis,*lib.2.de anima, cap.1.* quantitas ergo cum reliquis est dispositio necessitans ad vitam,ad quam exigitur situs partium, & vnio ad inuicem, & figura, quæ nequeunt esse sine quantitate. Hoc argumentum est etiam Doctoris in litera, & fortissimum est,specialiter contra negantem in corpore organico aliam formam præter animam. 47

Secūda ratio. Quātitas necessaria ad organizationē, & vitam.

Confirmari potest ex Tridentino *sess.13. cap.3.* vbi ex vi naturalis connexionis inter corpus verum Christi,& animam,& sanguinem asserit hæc esse sub specie panis realiter: sed in reipsa maior est connexio corporis ad quantitatem, & cæteras dispositiones naturales,& accidentales, quàm sit connexio eius ad sanguinem & animam, quantùm ad inseparabilitatem (quidquid sit de compositione per se, & substantiali) quàm corporis ad animam, & sanguinem, quæ separari possunt à corpore manente quantitate, & reliquis qualitatibus, vt separata fuerunt in morte, & manserunt in triduo: & anima econtrà nequit inesse sine quantitate, & aliis: ergo ex vi connexionis naturalis magis sequitur quantitatem,& qualitatem inesse corpori Christi in Eucharistia, quàm animam, & sanguinem.

Confirmatio. Trident.

Dicit connexionem naturalem ad corpus.

Maior connexio quantitatis ad corpus, quàm animæ & sanguinis, &c.

Pro opinione Durandi nullum fundamentum vrget; nam quòd substantia sit terminus per se primò huius conuersionis, non infert nudam substantiam corporis poni sub speciebus, sine aliis, 48

Fundamentū Durandi soluitur.

Contētum ex vi verborum, & ex concomitantia.

aliis, quæ habent connexionem naturalem cum corpore: aliàs vana est collectio facta per Tridentinum,& omnes Patres in hac materia: aliud ergo est, quod explicitè ponitur ex vi verborum; aliud verò quod concomitanter. Accedit, quòd illud, quod ponitur ex vi verborum,sit corpus vt importat per se necessaria ad substantiam, seu constitutionem corporis, siue vt pars, siue vt dispositio necessaria.

Censura opinionis.

Aliqui censurant hanc opinionem Durandi hæresis,alij erroris. Primum argumentum quod redacitur ad confirmationem factam ex Concilio, plurimum vrget, considerando mysterium, prout in se ipsa institutum est: quidquid sit an affirmatio, & negatio accidentis absoluti de eodem posito in diuersis locis, amittat vim contradicendi, quod infrà examinabimus. Secundum argumentum dependet à necessitate quantitatis, & aliarum dispositionum in corpore viuo, & organico; quæ necessitas videtur certa lumine naturali, & sic inferre conclusionem esse certam Theologicè saltem: nam corpus viuum de facto poni sub speciebus, est certum de fide: vnde infertur, saltem illam sententiam,quantùm ad qualitates, & cætera accidentia necessaria ad corporis constitutionem, esse valde saltem improbabilem. De quantitate autem propter controuersiam illam, an distinguatur à re quanta; & an subiectum de se habeat situm intrinsecum partium, & ordinationem in toto, non ita constat. Hæc sententia est adeò rigidè censuranda quoad hanc partem.

SCHOLIUM.

Sententia Doctoris, quantitatem corporis Christi in Eucharistia habere positionem, seu modum quantitatiuum sumptum pro ordine partium in toto,non tamen positionem in ordine ad locum, & hoc secundum probat.Optimè concordant D.Thom.3.p.quæst.76.art.3. Alens.4.p.quæst.10. num.7.art.3. D. Bonau.hîc 1.part.art.1.quæst.4.

Dico ergo aliter, quòd positio, quæ est differentia quantitatis, necessariò inest quanto continuo permanenti: & istam oportet saluari in proposito, scilicet quæ dicit ordinem partium in toto. Non est enim benè intelligibile aliquod esse quantum dimensionatum,quin sit signare in toto ordinem huius partis ad illam secundùm quantitatem, vel positionem interiacentem: positio autem, quæ ponitur prædicamentum à quibusdam, aliud addit. Præsupposito enim ordine partium in toto, positio dicit vltra hoc ordinem partium ad locum, siue ad partes loci, vel locantis, hoc est dictu, quòd partes coextendantur partibus loci, sicut totum dicitur primò commensurari toti loco, in quo habet *vbi*, ita quòd *positio* prædicamentum præsupponit positionem differentiam quantitatis, & specificat *vbi*. Per modum autem quantitatiuum, siue dimensiuum, quocumque modo nominetur, non intelligo, nisi positionem dictam secundò. 14

Duplex extensio quātitatis, in se, & in ordine ad locū.

Modus quantitatiuus separabilis à quātitate.

Quantum posse esse, sine commensuratione ad locum.

Hanc autem habitudinem possibile est Deum separare à quanto, manente etiam positione primâ, non solùm per negationem termini, sicut posset facere aliquod corpus quantum extra vniuersum, & tunc non haberet istam secundam positionem: quia non haberet aliquod continens, cuius partibus partes contenti commensurarentur: sed etiam posito termino cui, scilicet præsenti, posset fieri commensuratio, seu coextensio alterius corporis, possibile esset Deum conseruare quantum, & coexistentiam eius ad aliud quantum: & tamen sine ista coextensione partium vnius ad partes alterius, quam dicit positio ista, de qua loquimur.

Quod probo, primò sic: Quæcumque natura contingenter respicit quamlibet formam alicuius generis simpliciter, se habet contingenter ad totum genus: intelligo enim simpliciter, quasi non est necessariò ex causa intrinseca, hæc videtur satis manifesta, quia si esset vna natura, & à causa intrinseca determinaret sibi tale genus, necessariò determinaret sibi aliquam speciem illius generis: quia vna natura non habet intrinsecè ad opposita disiuncta necessitatem, quin habeat necessitatem ad aliquod vnum illorum. 15

Quod non respicit essentialiter aliquā formam alicuius generis, nō essentialiter respicit genus.

Et per hoc soluitur instantia, quæ posset fieri sic: Quia numerus est par, vel impar necessariò; nec tamen necessariò alterum illorum. Instatur enim de aliquo communi respectu passionis disiunctæ, sed quodlibet speciale necessariò se habet ad alterum, sicut ad genus. Nec ista instantia etiam est ad propositum: quia hoc non est aliquod subiectum, quod contingenter se habeat ad quamcumque formam totius generis.

Et si instes, quia superficies necessariò est colorata, & tamen contingenter se habet ad quemlibet colorem: non est instantia;quia hæc non est necessitas ad intrà. Non enim posset inueniri intrinseca ratio, per quam esset contradictio ex parte superficiei, si esset sine colore, sicut contingentia est respectu cuiuscumque coloris.

Hac [b] maiore suppositâ, addo minorem, scilicet quòd corpus se habet contingenter ad quamcumque positionem partium in loco:patet,quia possum mouere corpus meum

à quacumque positione ad aliam: ergo corpus habens positionem partium in toto, non simpliciter se habet necessariò ad positionem istam, quæ est prædicamentum, nec ista coëxistentia quanti ad quantum est simpliciter necessaria ratio illius positionis secundæ: quia contingit intelligere coexistentiam alicuius ipsi toti, absque hoc, quòd intelligatur coëxistentia, vel coextensio partium partibus. Hæc enim coexistentia est alia ab illa, etiam quando se concomitantur: nec ista in ratione sua formali includit illam: ergo absolutè corpus quantum habens primam positionem posset esse sine omni positione extrinseca, & intelligi quantum coexistentiam habere ad aliud quantum sine ista positione.

Stare potest ordo partiũ inter se, sine coextensione ad locum.

16 *Quid est conseruari quantũ, sine coextensione ad locum?*

Et si quæras [c], quid sit hoc, quantitatem seruari sine positione extrinseca? Dico quòd non est aliud, nisi absolutum conseruari sine respectu extrinsecus adueniente. Sic etiam coëxistentiam conseruari sine positione illa, non est aliud, nisi vnam relationem extrinsecam conseruari sine alia relatione extrinseca, sicut illa, quæ est vbi primò est totius circumscripti ad totum circumscribens: sed positio, quæ dicta est aliud genus, superaddit respectum partium ad partes. Et quòd prima necessariò habeat secundam, non est nisi, quòd iste respectus sit talis, quòd includat diuisibilitatem partium, & præsentiam earum partibus locantis: sed coexistentia alicuius totius toti, vel cuilibet parti abstrahit ab ista positione, propter quam *vbi* necessariò habet positionem: ergo simpliciter possibile est illam coexistentiam esse sine positione.

Et hoc potest breuiter declarari sic; quia positio secunda supponit *vbi* propriè dictum: ergo si Deus potest quantum conseruare sine *vbi* propriè dicto, potest & sine positione.

Et si dicas, benè potest sine *vbi*, sed non cum præsentia siue coexistentia ad aliud corpus, falsum est; nam coexistentia, licèt sit quanti ad corpus, non tamen formaliter est *vbi*.

Obiectio remouetur.

Et si obiicitur, quòd quantitas non potest poni sine respectu isto, quem dicit modus quantitatiuus, quia non potest esse quantum, & aliud quantum, quin sit commensuratum illi; Dico quòd quantitatem positam, & terminum benè sequitur æqualitas, vel inæqualitas, quæ dicit respectum intrinsecus aduenientem; sed non necessariò consequitur aliquis respectus extrinsecus aduenìens: talis est autem commensuratio, vt hîc loquimur, vel magis propriè coextensio. Nam si loquaris de commensuratione, secundùm æqualitatem, vel inæqualitatem, quia scilicet hoc sit maius, vel minus, istam concedo in proposito, quia corpus Christi est maius hostia: sed non istam commensurationem, quæ dicitur propriè coextensio, quæ propriè dicit simultatem partis cum parte.

17 *Ad arg.* 1. Ex dictis patet solutio ad rationes principales. Ad primam patet ex primo articulo, quia concedo hîc aliquam mutationem, non tantùm specierum, quâ fiunt de subiecto sine subiecto: sed etiam aliam, quâ fiunt præsentes corpori Christi, & cum hoc concedo nouam præsentiam corporis ad species, & ad istam est mutatio: & qualis est forma, talis debet iudicari mutatio.

Vel si non placet vti vocabulo *mutationis*, dicatur, quòd aliquis respectus extrinsecus adueniens nouus est sine omni mutatione: nec mutari tunc erit ab alio in aliud ire, sicut dicit Gregorius *in Mor.* sed qualitercumque se habere aliter in se, vel ad alterum, scilicet tantummodò in se, & ad se, vel ad alterum ex relatione intrinsecus fundamento adueniente: sed relatio non est mutatio tunc, quia ibi nihil nouum aduenit, ex 7. *Physic.* *Text. 17. & 33.*

Ad 2. Ad secundum dico, quòd modus quantitatiuus non est passio quanti, sicut risibile hominis: imò est accidens per accidens eius, scilicet respectus extrinsecus adueniens partibus quanti ad partes alterius quanti.

Ad 3. Ad tertium, concedo quòd pars est extra partem, prout ly *extra* respicit per se ipsas partes corporis, requiritur ad positionem, quæ est differentia quantitatis: sed prout *extra* pertinet ad locum, sic pars non est extra partem, id est, non est extra illum locum, in quo est alia pars. Nec ex hoc sequitur, quòd totum non sit quantum: quia totum quantum habens eodem modo suas partes extra se inuicem in toto, potest habere vnicam præsentiam sui, & omnium partium ad aliquod vnum extra indiuisibile, vel quantumcumque modicum diuisibile, ita quòd ibi non est alia præsentia alij parti, & alia alij.

COMMEN

COMMENTARIVS.

49 *Ostēditur possibilitas præsentiæ sacramentalis.*

a **D**Ico ergo aliter,&c. Explicat iuxta propria principia *suprà* præmissa, rationem præsentiæ sacramentalis,eiúsque non repugnantiam. Dicit primò essentiam quantitatis consistere in ordine partium in toto; seu in ordine ad se inuicem in toto, loquendo de quantitate continua, quæ est sententia communis:videantur Philosophi in hac materia,& Metaphysici. Dicit secundò, positionem in ordine ad locum superaddere coextensionem ad partes loci. Dicit tertiò,possibilem esse separationem huius ab illa.

Ratio Doctoris.

Egregiè probat hac ratione: *Quacumque natura contingenter respicit quamlibet formam alicuius generis, simpliciter se habet contingenter ad totum genus.* Solemne, & magistrale principium; cuius intelligentia ex ipsa litera mutuari debet, plurimum valet ad declarationem præsentis mysterij supposito lumine fidei: *Contingenter simpliciter respicere quamlibet formam totius generis*, est non respicere necessariò ex causa intrinseca, vt ipse declarat; necessitari autem ex causa intrinseca naturam, contingit dupliciter. Primò ratione dependentiæ, vel ab ipsa forma, vel per formam ad terminum illius: vtrumque explicari potest sic: verbi gratiâ, elementum respicit qualitates primas, & proprias necessitate essendi, resistendi, & agendi: albedo respicit propriam inhærentiam propter dependentiam ad subiectum: substantia materialis exigit quantitatem, & dimensiones, vt dispositionem requisitam ad recipiendum influxum causę naturalis materialis;effectus respectū dependentiæ, à causa per se eius.

Explicatur.

Quid sit necessitari ab intrinseco.

50 *Alius modus necessitatis ab intrinseco.*

Secundo modo necessitatur ab intrinseco ad formam ex perfectione propria subiecti, vt seruetur ordo essentialis prioris, & posterioris: sic subiectum necessitatur ad propriam passionem physicam, ignis ad calorem vt octo; essentia diuina ad sua attributa & perfectiones, & proprietates personales: excludit ergo Doctor per ly *simpliciter* necessitatem secundùm *quid*, & quæ prouenit ab extrinseco; verbi gratiâ, ab applicatione huius, aut illius causæ, quæ producunt formam sibi connaturalem in subiecto, quamuis illa forma non sit secundùm exigentiam subiecti;verbi gratiâ,color in superficie,calor in aqua, ad quæ necessitatur subiectum actione causæ extrinsecæ.

51 *Limitatio principij.*

Tertiò, intelligitur de natura completa vnius generis, & singulari, respectiuè ad formam alterius generis, seu prædicamenti: hinc excluditur instantia quæ fieri potest de materia prima in ordine ad formam substantialem in genere propter sententiam aliorum, quam nunc non differimus, nempe si existat per formam; tum quia sunt eiusdem generis, & ordinantur tanquam partes ad substantiam completam: tum quia materia licèt dicat potentiam remotam ad omnes formas, proximam tamen dicit ad singulas formas diuersam; vt patet, quia hæc includit priuationem huius & illius formæ, quæ diuersæ sunt. Vide Doctorem *in 2. dist. 1. quæst. 1. ad 4.* tum etiam,quia verificatur principium hoc in naturis, vt dixi, completis in suo genere; tum etiam quia materia,vt dixi, non est potentia proxima completa, donec disponatur per actionem agentis naturalis in ordine ad formam propriam. Excluditur instantia de aliquo communi in ordine ad passiones disiunctas, vt patet ex litera, & intelligitur principium verificari in subiecto singulari respectu formæ alterius generis. His non obstantibus, admittendum simpliciter sine limitatione, etiam in substantia completa hoc principium.

Duplex potētia materiæ primæ.

Ex his patet probatio maioris: quia vna natura non habet ad opposita disiuncta necessitatem, quin habeat necessitatem ad aliquod vnum illorum. Confirmatur,natura singularis completa in suo genere nequit necessitari ad opposita simul, quia hæc nequeunt simul inesse; omnis autem necessitas, seu exigentia subiecti ad formam ex causa intrinseca, est ad aliquod possibile, & quod reduci potest ad actum: ergo etiam neque eadem natura singularis,& completa modo dicto, dicit necessitatem simpliciter ad aliqua disiuncta opposita alterius generis. 52 *Probatio maioris. Confirmatur.* *Necessitas ab intrinseco est ad possibile.*

Probatur consequentia, primùm ex parte subiecti, seu naturæ, quia necessitas fundata in natura per causam intrinsecam, supponit prædicatum determinatum, ratione cuius exigit formam, éstque per causam determinatam recipiendæ, aut communicandæ perfectionis, modo *suprà* explicato, & inquantum est propria perfectio illius naturæ, quà talis est, ab ipsa prouenicns, vel ad eam sequens: ergo talis necessariò est ad terminum determinatum ex ratione propria suæ causæ: & sicut subiectum, & causa in subiecto, in quo fundatur ordo ad formam, sunt determinata in specie; ita etiam forma ipsa inquantùm exigitur, debet esse determinata in specie. *Prima probatio cōsequentiæ, ex parte subiecti.* *Necessitas ex parte subiecti est per prædicatum determinatum.* *Est ad formam determinatam.*

Secundò probatur eadem consequentia ex parte termini: quia opposita, inquantùm opposita causant, & perficiunt secundùm rationem propriam cuiusque, & oppositam: causantur etiam per rationes oppositas, tanquam per causas per se proprias: ergo quodlibet secundùm rationem determinatam, & propriam causat, & tollit alterum: ergo nulla perfectio eadem ab illis esse potest: ergo neque eadem potest esse exigentia ad vtrumque etiam sub disiunctione, quia inquantùm opposita sunt,nequeunt aliquid vnum causare, aut perficere subiectum sub ratione vna. 53 *Secunda probatio ex parte termini.* *Opposita sub ratione opposita causant.*

Dices,in genere posse conuenire, & subiectum sub hac ratione posse necessitari primò ad formā in genere,sub disiunctione autē ad species. Contrà,subiectum non necessitatur ad formam in genere, nisi quà exigit perfici à forma in specie, loquendo de necessitate ab intrinseco, quia forma physica secundùm genus, non est nata perficere, nisi mediante specie, & quà forma in specie perficit,id est, secundùm rationem specificam: ergo si ad nullam speciem necessitatur ab intrinseco subiectum, ad nullum etiā in genere necessitatur ab intrinseco. Antecedens patet,discurrendo per omnes formas, & subiecta, quia non contingit formam esse perfectionem per se subiecti secundùm rationem genericam, quin etiam perficiat per se subiectum secundùm rationem specificam. *Responsio. Subiectū necessitari primò ad formam in genere.* *Impugnatio. Nulla forma in genere perficit, nisi quà secūdùm species perficit.*

b *Hac maiori suppositâ, addo minorem*,&c. Ad propositum subsumit Doctor minorem, nempe, quòd corpus contingenter se habeat ad quamcumque positionem partium in loco. Probat, quia seipsum potest mouere viuens à quacumque positione ad aliam. Hæc probatio declaratur: quia forma, ad quam necessitatur ab intrinseco subiectum, est inseparabilis à subiecto, & producitur in eadem mensura cum subiecto, vt patet in proprietatibus physicis,quæ consequuntur 54 *Probatio minoris principalis.* *Declaratur.*

tur formam substantialem hanc, vel illam: hinc ergo sequitur non posse moueri subiectum præexistens ad talem formam in eo gradu, quo determinatur per causam intrinsecam, seu prædicatum subiecti essentiale ad ipsam.

Forma substantialis determinat sibi gradum qualitatis consequentis. Dixi *in eo gradu*, &c. quia, vt *infrà dist.* 12. *quæst.* 3. docet Doctor, forma substantialis determinat sibi aliquem gradum qualitatis consequentis, à quo est inseparabilis virtute causæ naturalis, neque corrumpitur, donec ipsa forma corrumpatur: vnde, licèt qualitas illa sit remissibilis per motum violentum causæ extrinsecæ prædominantis subiecto, non tamen ex toto separari potest, quoad omnes gradus à subiecto; secluso autem impedimento formæ contrariæ, tam quoad hos, quàm quoad illos gradus, producitur qualitas tota simul, quia subiectum est summè inclinatum, & sine resistentia, causa autem productiua perfectè applicata, siue sit generans (vt aliqui volunt) siue vt nos tenemus ex principiis Doctoris ipsa forma substantiæ, à qua emanat: sublatâ autem resistentiâ, & impedimento actionis, tollitur motus.

Remouetur instantia. Ex his patet ad instantiam quæ posset obiici, de aqua calida reducente se ad frigus connaturale, & successiuè, quia in prima sui productione frigus totum simul productum fuit; restauratur autem deperditum successiuè ex resistentia formæ contrariæ: benè ergo Doctor probat ex motu, quo indifferenter potest seipsum mouere viuens ad hanc, aut illam positionem in loco, non esse positionem vllam, ad quam necessitatur ab intrinseco subiectum.

55 *Conclusio argumenti.* Conclusio autem Doctoris intenta in hoc argumento est, quòd coextensio ad locum non sit propria passio quantitatis, sed accidens per accidens, ac proinde posse manere subiectum sine tali modo essendi, ex definitione talis formæ, quæ potest adesse, & abesse sine subiecti corruptione; & posse intelligi coexistentia entitatiua corporis quanti ad locum, sine eo, quòd sit in loco circumscriptiuè: intelligi dico, non per modum rei incompossibilis, sed conceptu vero explicitè, quod per se competit subiecto secluso accidente per accidens conueniente, & posteriùs adueniente: ergo carere tali modo essendi non inuoluit repugnãtiam ex natura terminorum per prædicatum intrinsecum quod necessitaret simpliciter, & nó solùm cótingenter ad inesse formæ: potest ergo Deus hoc facere quod est intentum.

Positio in loco est accidẽs contingenter adueniens.

Aliæ rationes ad idem. Ad hanc rationem reducuntur argumenta modernorum; nempe, quòd extensio ad locum sit posterius quantitate; & potest ea separari, quia ab ipsa non dependet quantum, quia & idem corpus nunc habet maiorem, nunc minorem extensionem seruatâ eâdem quantitate; vt cùm condensatur, & rarefit: sed neque instantia certa est, quantùm ad id, quod supponit; neque probant perfectè separabilitatem, quia oportet primò probare hanc extensionem esse accidens per accidens, & non accidens proprium: magis ergo commodè per rationem præmissam probatur, ex qua in genere indagare licet, an forma sit necessariò connexa, an solùm contingenter.

Cæterùm illud principium non concludit necessariò in proposito, & demonstratiuè contra negantem secluso lumine fidei; exhibet tamen probationem per causam, & à priori in re, si minor esset nota lumine naturali; nempe quantitatem posse esse sine positione partium extra se mutuò in ordine ad locum; & an talis extensio separabilis sit à quantitate manente sua entitate: quod negaret Philosophus naturalis; sicut negauit Durandus, ex qua ratione putat non esse corpus quantum sub specie panis. Philosophi enim ignorauerunt aliam positionem conuenire quantitati, quæ dicitur partium in toto sine extensione ad locum, quâ vna pars sit extra aliam, quos cortexit fides huius mysterij: quod admonere volui, ne quis vellet tali rationi naturali inniti in re omnino supernaturali; aut ex confidentia principij Philosophici deserere certitudinem rei, quæ ex fide est. 56 *Ratio præmissa non demonstrat.*

Intentum rationis præfata. Cæterùm tamen ratio illa facta talis est, vt ex illa soluantur quæcumque Philosophorum obiecta, quibus quis vellet probare impossibilitatem mysterij, & hoc sufficit Theologo: neque aliud intendit Doctor, quàm defendere mysterium non esse impossibile, aut inuoluere repugnantiam.

c *Et si quæras*, &c. Hîc, & vsque in finem, docet Doctor positionem quanti in ordine ad locum esse relationem extrinsecus aduenientem; hoc est, nihil superaddere quantitati, quàm talem relationem. Alij docent esse modum, sed de hoc commodiùs agemus infrà; distinguit autem positionem, quæ est differentia quantitatis ab illa, quæ est in ordine ad locum, tanquam prædicatum essentiale ab accidentali quinti prædicabilis: vide *responsionem ad tertium*. 57

QVÆSTIO II.

Vtrùm idem corpus poßit esse localiter simul in diuersis locis?

Henr. *quodl.* 9. *q.* 32. D. Thom. 3. *p. q.* 75. *art.* 1. *ad* 3. *& hîc q.* 1. *art.* 1. Palud. *q.* 1. Durand. *q.* 1. Capr. *q.* 1. Heruæus *quodl.* 11. *q.* 13. Ferrar. 4. *contra Gen. c.* 68. *negant; sed cum Doct. aiunt*, Alens. 4. *p. q.* 44. *m.* 7. Rich. *hîc, art.* 2. *q.* 2. Maior *q.* 2. Gabr. *q.* 1. *art.* 2. Bellarm. 3. *de Eucharistia, cap.* 3. 4. Suarez 3. *p. tom.* 3. *disp.* 48. *sect.* 4. Sotus 4. *Physic.* Claudius *repet.* 4. *de Eucharistia, cap.* 4. *&* 7. *& omnes scribentes contra hæreticos.*

1 *Vide Varr. q. 7. huius materia. Argum. 1.* AD secundum sic proceditur: Videtur quòd non possit esse idem corpus localiter simul in diuersis locis. Primò sic: Idem non potest referri ad se oppositis relationibus, quia opposita relatiuè includunt contradictoria: sed si idem simul esset in diuersis locis, posset dici inferius, & superius seipso, & respectu alterius eiusdem, & similiter dextrum, & sinistrum, & sic de aliis relationibus oppositis secundùm situm.

Argum. 2. Item, propinquum & distans sunt relationes contrariæ, sicut simile, & dissimile: sed si idem

idem esset simul in duobus locis, posset esse simul eidem propinquum, & distans: quod est ita inconueniens, sicut quòd idem secundùm eandem qualitatem sit eidem simile, & dissimile.

Tertiò sic, idem temporale non potest esse simul in diuersis temporibus: ergo nec idem locabile in diuersis locis. *Argum.3.*

Quartò, quia idem corpus posset simul moueri, & quiescere: quia in vno loco moueri, & in alio quiescere. Consequens est impossibile, quia sunt priuatiuè opposita. *Argum.4.*

Quintò, quia idem corpus humanum, vt Christi, posset in vno loco habere operationem sensitiuam, in alio non habere: quia in vno loco posset videre corpus sibi propinquum, & in alio non posset idem videre, quia esset distans improportionaliter. *Argum.5.*

Contrà, Hugo de Sacramentis, parte 8. cap.11. dicit: *Qui fecit, vt vnum corpus esset in vno loco, fecit quomodo voluit: & si voluisset, aliter posset facere.* *Ratio ad opp.*

SCHOLIVM.

Sententia D. Thom. Henrici, & aliorum, etiam de potentia absoluta, vnum corpus non posse esse quantitatiuè in pluribus locis. Probant primò, quia posset sic esse in infinitis. Secundò, haberet simul multa contraria. Tertiò, esset vnum, & plura. Quartò, Angelus non potest esse in diuersis locis. Quintò, res non potest esse, nisi in vna specie. Sextò, non posset vnâ, nec pluribus mutationibus constitui in pluribus locis.

Hîc [a] tenetur à multis conclusio negatiua: sed diuersi diuersimodè probant. Vnus Doctor arguit sic: Quando aliquid (quantùm est de potentia agentis) differenter fieri posset secundùm varios modos, si idem esset receptibile illius secundùm vnum modum, possibile esset fieri secundùm quemlibet aliorum modorum: ex parte autem agentis, cùm sit infinitæ potentiæ, est æqualis possibilitas, vt vnum corpus fiat simul in pluribus locis secundùm quemcumque modum pluralitatis: sed impossibile est, quòd Deo agente idem corpus sit vbique: ergo simpliciter impossibile est, quòd idem corpus fiat simul in diuersis locis. Probatio minoris, quia posse esse vbique simul, est proprium Dei. 2 *D.Thom.3. part. q.75. art.1. ad 3. Hẽri.quodl. 9. quæst.32. Ægidius quodl.1.q.1*

Item, sequerentur plura contradictoria, quia quando ponitur in vno loco, aut habet eandem formam, quam & in alio, aut non. Si sic, & in vno ponatur gelu, & in alio calor, sequitur quòd in vno habebit frigus, & in alio calorem. Similiter si in vno loco non inueniret quid comederet, ibi esuriret, in alio autem inueniens cibum non esuriret: & in vno loco incurreret ex aëris intemperie infirmitatem, in alio ex temperie sanitatem, & sic esset sanum & non sanum, vel ægrum: & in vno loco occideretur, in alio non: ergo simul moreretur, & non moreretur.

Si autem teneatur secundum membrum, eadem sequuntur, quia saltem idem corpus habebit contraria: sed secundùm primum membrum, vtrobique habebit contrarium, secundùm aliud membrum autem in vno loco habebit contrarium vnum, & in alio aliud.

Item, sicut locatum commensuratur dimensionibus loci secundùm quantum, & continuum, sic commensuratur secundùm vnum, & plura: ergo si idem locatum sit in diuersis locis, erit simul vnum, & plura.

Et si instetur contra secundam rationem, quia ipsa videtur eo modo concludere de corpore Christi in cruce, & in pyxide, quia ibi vulneraretur, & ibi non. Respondet, quòd quando aliquid conuenit alicui, secundùm quòd natum est ei conuenire, simpliciter conuenit sibi, vt si homo est crispus secundùm caput, est crispus simpliciter, licèt non sit crispus secundùm aliam partem. Vulnerari autem quod includit diuisionem continui competit alicui, vt habet *esse* localiter tantùm: & ideò si in vno loco sit localiter, & in alio non localiter, si vulneratur vbi est localiter, simpliciter vulneratur: si non vulneratur in alio, non propter hoc non vulneratur, sed est fallacia à *secundùm quid* ad *simpliciter.* Sed si ponatur idem corpus localiter, & per consequens, dimensionaliter in diuersis locis, quidquid natum est agere, vel pati in vno loco, & in alio: ergo & tunc simpliciter habebit opposita. 3 *D. Thom. hic quæst. 2. quæstiunc.3. Ægidius, quodl.1.q.1. & quodl. 2. quæst. 17. Gotf. quodl. 3. quæst. 4. Et Alanus in 4. quæst.1.*

Alius Doctor sic arguit: Termini locati, & termini loci sunt simul: ergo si locatum est extra terminos sui loci proprij, est etiam extra terminos suos proprios. Adducit etiam de Angelo, quòd non potest simul esse in diuersis locis: ergo minùs vnum corpus localiter in diuersis locis.

Alius sic arguit: Res sicut per propriam naturam est tantùm in vna specie, sic per vnam

vnam dimensionem est simul tantùm in vno loco: quia sicut se habet natura ad speciem, sic quantitas ad locum.

Alius sic arguit; si idem esset simul in diuersis locis, aut vnâ mutatione, aut duabus. Non vnâ, quia vna mutatio est tantùm ad vnum terminum. Nec duabus, quia aut eiusdem speciei, aut alterius. Non eiusdem, quia non potest simul idem moueri duobus motibus eiusdem speciei, 3. *Physicorum*, & 5. *Metaphys. cap. De eodem*: nec duobus alterius speciei, quia termini essent contrarij, & sic motus incompossibiles. *Text. 19.*

Text. 26. Item, cuiuslibet motus termini sunt incompossibiles, 5. *Physic.* sed quæcumque duo *vbi* possunt esse termini eiusdem motus, quia potest corpus moueri ab vno *vbi* ad aliud: ergo quæcumque duo *vbi* sunt incompossibilia circa idem corpus.

COMMENTARIVS.

1 a Hic *tenetur à multis conclusio negatiua*, &c. Vide citatos à Scholiaste sub titulo quæstionis; quos etiam sequitur Vasquez *disput.* 189. *cap.* 4. *& sequentibus*. Fundamenta breuiter recapitulauit idem Scholiastes: sicut & in scholio sequenti alias quinque rationes, quas ipse Doctor in fauorem huius sententiæ affert, & claræ sunt ex textu *in* §. *Contra istam opinionem*, &c. *sub scholio* 3. Quatuor rationibus improbat Doctor sententiam negantem; quarum prima, & secunda procedit absolute; tertia, & quarta ex suppositione, quam admittit D. Thomas, nempe, terminum conuersionis esse in loco, vbi fuit substantia conuersa, quam suppositionem in initio quæstionis refutauit. His omnibus suppositis transibimus ad conclusionem.

SCHOLIVM.

Pro eadem sententia negante idem corpus modo quantitatiuo poni posse in diuersis locis, adducit Doctor proprias, & subtiles rationes. Prima, quia sequeretur agens naturale non corrumpere primum vbi. *Secunda, materiam simul esse sub pluribus formis substantialibus. Tertia, paruulus ignis sic comburere posset omnia combustibilia. Quarta, idem corpus nutriretur, & non nutriretur. Quinta, in duplum nutriri posset.*

4 Ego etiam appono rationes alias. Prima est, agens naturale non intendi per se corruptionem termini *à quo*, sed tantùm per accidens, quia est incompossibilis termino *ad quem*, quem intendit inducere: ergo si vnum *vbi* sit incompossibile alteri *vbi*, agens naturale non corrumpet primum *vbi*, ad hoc quòd inducat secundum *vbi*: ergo posset facere corpus in nouo *vbi*, absque hoc quòd remoueat illud aliud *vbi*, quod habuit priùs.

Secundò sic, impossibile est eandem materiam esse simul sub duabus formis substantialibus: sed si possibile sit idem corpus simul esse in diuersis locis, sequitur oppositum illius. Probatio minoris. Prima est, quia ponatur idem nutrimentum in duobus locis, vel tribus, & à diuersis animalibus in illis existentibus comedatur; nutritiua vtriusque conuerteret idem in substantiam suam, & per consequens eadem materia nutrimenti illius erit simul sub diuersis formis substantialibus, & animabitur in brutis diuersis animabus sensitiuis, & in hominibus diuersis intellectiuis.

Si idem panis comedatur à pluribus, animavitur pluribus animabus.

Secunda probatio eiusdem minoris est, quia posito, quòd idem lignum sit in diuersis locis, & in illis sint duo ignes, agent in illud lignum, & corrumpent, quia non potest resistere virtuti agenti, & inducent formam ignis: non eandem, cùm agentia sint diuersa: ergo aliam, & aliam, & in eadem materia, cùm materia ligni corrupti fuerit eadem, sicut & lignum idem.

Item, sequeretur quòd quantumcumque paruulus ignis posset comburere omnia combustibilia: quia si habeat hîc combustibile proportionatum, & ibi aliud, & in tertio loco tertium; poterit hîc agere in illud, & ibi in illud, & sic simul in infinitis locis, & sic quæcumque combustibilia possent simul incendi à quantumcumque paruo igne: sed quæcumque virtus potest simul in multa passa parua, potest simul in passum magnum integratum ex illis paruis: ergo minimus ignis posset comburere integratum ex omnibus combustibilibus.

Quartò sic, animal habens hîc conueniens nutrimentum, nutriretur, alibi verò non habens, non nutriretur ibi: & sic simul nutriretur, & non nutriretur.

Quintò sic, quia si in duobus locis haberet conueniens nutrimentum, & susciperet vtrobique, sequitur quòd in duplum nutriretur: vel quòd nutrimentum susceptum deperderetur, & non conuerteretur in nutrimentum.

SCHO

SCHOLIVM.

Refutat dictam sententiam in generali, quia non ostenditur euidens contradictio, quòd vnum corpus sit in pluribus locis specialiter. Primò, quia duo corpora possunt esse in eodem loco, vt in resurrectione Christi. Secundò, posset conuerti quantitas panis in quantitatem corporis Christi, & sic esset in loco panis, & secundùm D.Thom. in suo. Tertiò, corpus potest esse sacramentaliter in pluribus locis; ergo & quantitatiuè. Quartò, Angelus potest esse in diuersis locis. Has rationes latè tractat Doctor, sed ponderat tantùm primam & tertiam. Hanc tenent Alens. 4. p. q. 11. Ric. hîc a. 2. q. 2. Ocham. Gabr. Aureol. Bellarm. 3. de Euchar. 3. & 4. Suar. 3. tom. d. 48. sect. 4. & ferè omnes Theologi, & Philosophi.

Contra istam opinionem, hoc sufficit in generali: quia quodlibet tenendum est esse Deo possibile, quod nec est ex terminis manifestum impossibile, nec ex eo impossibilitas, vel contradictio euidenter concluditur. Sic est hîc, vt patebit soluendo omnes rationes suprà positas. 5

In speciali autem arguitur per quasdam rationes, quas ille Doctor, cuius rationes primò recitatæ sunt, ponit, & nititur soluere. Prima est talis, non minùs inconueniens est duo corpora esse simul, quàm idem corpus in duobus locis: sed Deo est possibile primum, sicut patet de corpore glorioso, & non glorioso: ergo & secundum. Maior patet, quia Philosophi secundùm principia sua omnino ponerent repugnantiam inter duo quanta respectu eiusdem *vbi*, sicut albi, & nigri respectu eiusdem subiecti, sicut patet *quarto Physico. cap. de Vacuo*: quia quantum, eo quòd quantum, expellit aliud eiusdem quantitatis, non quia tale, vel tale. Et exemplificat de cubo. Minor probatur in resurrectione Christi de dote subtilitatis. *Text. 76.*

Respondet, quòd duæ mensiones repugnant propter situm localem, & illud tollit dos subtilitatis: sed illud, quod est ratio limitationis ad vnum *vbi*, scilicet situs determinatus, non potest tolli per aliquod donum, vel dotem: quia etiam corpus gloriosum habet situm determinatum, quo oportet ipsum esse ita hîc, quòd non alibi, licèt non habeat situm localem, quo resistat alteri corpori.

Sed contra istud arguitur ex tertia ratione sua, quæ est de *commensurari* secundùm *multum*, & *vnum*: quia secundùm illam impossibilius erit duo corpora esse simul, magis, quàm vnum corpus in duobus locis: quia aut ideò oportet locatum multiplicari multitudine illâ locorum, quia commensuretur loco: aut propter aliquam rationem specialem. Si propter primum, cùm æquè oporteat loca commensurari locatis, sicut è conuerso, quia commensuratio talis est respectu communis, tunc sequitur, quòd ad multiplicationem locatorum sequitur multitudo locorum. Et ideò sequitur propositum, scilicet, quòd æquè est impossibile duo corpora esse simul, sicut idem in pluribus. 6 *Redarguit Henr.* *Non minùs impossibile, duo corpora esse in vno loco, quàm vnum in duobus.*

Si verò propter aliquid aliud, hoc non potest esse, nisi posteritas naturalis, vel simultas loci respectu dimensionis locatæ. Nam prius naturaliter non oportet commultiplicari posteriori: sed posterius priori, & simul ei, cum quo est simul. Sed si ista est ratio, manifestum est, quòd dimensiones loci sunt posteriores dimensionibus locati: ergo magis oportet dimensiones loci multiplicari ad multitudinem dimensionum locati, quàm è conuerso. *Multiplicato posteriori, non sequitur multiplicari prius.*

Probatio minoris, tum quia dimensiones locati sunt causæ dimensionum loci, quia locatum facit latera continentis distare, & superficiem eius esse in actu: tum quia prius est, quòd potest esse sine alio, & non è conuerso: dimensiones autem corporis possunt esse sine dimensionibus locantis, patet de superficie primi cœli: non autem è conuerso, quia non possunt distare superficies locantis absque distantia partium locati. Patet etiam per aliud, quia in motu locali quocunque manet eadem superficies locati, sed non loci: immò communiter mutatur superficies loci mutato locato. Et si corpus æquale succedit æquali, & similiter figurato, adhuc non manet superficies eadem prioris circumscribens corpus secundum. *Litera sequens variè seruatur in originalibus, sed satis benè habetur hîc.*

Et hæc ratio potest sic formari, non tantùm contra eum, sed ad probandum, quòd simul potest esse corpus in pluribus locis. Duo corpora possunt simul esse: ergo idem in duobus locis simul. Antecedens conceditur ab omnibus. Probatio consequentiæ, quia magis possibile est cum vnitate prioris naturaliter stare multitudinem posteriorum naturaliter, quàm è conuerso: dimensio autem locati prior est naturaliter dimensione loci, vt probatum est nunc: ergo magis possibile est vni corpori locato correspondere plures dimensiones locorum, quàm è conuerso. 7 *Magis possibile vnum corpus esse in pluribus locis, quàm plura in vno.*

Secundò sic, Possibile est, quòd Deus conuertat quantitatem panis in quantitatem corporis Christi, sicut conuertitur substantia in substantiam. Hoc posito, cùm secundùm eum, illud in quod aliquid conuertitur, sit vbi priùs fuit conuersum, sequitur tunc, quòd corpus, in quod fit conuersio, est vbi fuit priùs illud quod conuertitur: & non potest esse secundùm suam quantitatem in alio loco, ita quòd quantitas sit ei ratio essendi ibi, sicut esset, si esset per se terminus conuersionis, nisi sit ibi localiter secundùm eos: ergo illud corpus erit localiter, vbi priùs fuit localiter conuersum, & cum hoc manet in suo loco proprio: conuersio autem non aufert terminum, in quem est, à suo loco: ergo simul potest esse localiter in duobus locis.

Respondet, quòd aut substantia panis manet in tali conuersione, & tunc vel afficitur dimensionibus corporis Christi, & non sequitur, quòd corpus Christi sit dimensiuè in duobus locis, sed tantùm in vno: aut non afficitur substantia panis illis dimensionibus corporis Christi, & tunc corpus Christi non est, vbi est substantia panis, nisi ratione substantiæ panis, & per consequens, non dimensiuè: quia secundùm Philosophum 1. *Physic.* *Text. 15.* substantia nullam habet magnitudinem, & sic non erit ibi localiter, & per consequens non erit localiter in duobus locis. Aut omnino totum conuertitur in totum, & sic cùm nihil maneat, ratione cuius corporis Christi dicatur ibi esse, scilicet in loco conuersi, sequitur, quòd non erit ibi, quia non sacramentaliter, cùm nulla sit sensibilis species: nec non sacramentaliter, quia sic est tantùm in cœlo.

Et præterea, cùm corpus Christi non esset ibi dimensionaliter, non posset implere locum, quem priùs impleuerant dimensiones panis: & ita non maneret illa capacitas, sed in instanti conuersionis partes aëris concurrerent, & desineret esse locus, qui priùs erat: & sic per ipsum non maneret ibi corpus alicuius, nec corpus Christi, sicut nec modò manet corruptis speciebus panis: ergo si adhuc ibi maneret, hoc non esset, nisi propter substantiam partium aëris, quæ immediatè conuersionem istius termini tangebant dimensiones panis: & sic semper maneret ibi corpus Christi, quia semper manere possent ibi istæ partes aëris.

Contrà, ratio non videtur solui, quia conuertatur substantia quanta æqualis corpori Christi in corpus Christi quantum, & stabit argumentum, quia illud, in quod fit conuersio, erit quantitatiuè in loco termini conuersi, & cum hoc etiam erit in loco proprio, vbi priùs.

Quando ergo respondet diuidendo, potest dari hoc membrum, quòd totum omnino conuertitur in totum: quia non sequitur, quòd terminus conuersionis non sit, vbi priùs fuit conuersum, si nihil manet; nisi negetur ista propositio, terminus conuersionis est vbi priùs fuit conuersum, & fortè negaret eam, nisi fortè cum ista additione, si illud manet, quod fuit conuerso ratio locandi: & tunc argumentum istud non concludit contra eum, nec etiam de aëre æquali conuerso in corpus Christi. Nec curo insistere, quia credo, quòd illa propositio, cui innititur ratio, sit falsa, scilicet, quòd oporteat terminum conuersionis esse, vbi præfuit conuersum, siue maneat illud, quod fuit conuerso ratio locandi, siue non.

Posset dari aliud membrum diuisionis, scilicet, quòd quantitas aëris conuerteretur in quantitatem corporis Christi, substantiâ aëris remanente: & tunc posset inferri, quòd corpus Christi esset sub sua quantitate, & dimensione. Patet etiam, quòd quantitas eius sit, vbi præfuit quantitas aëris conuersi: ergo corpus Christi erit ibi dimensiuè, & cum hoc erit in cœlo.

9 Arguo ergo aliter per aliam rationem ad hanc conclusionem, & si fortè sit ad hominem, arguo sic: Vbicumque potest Deus facere substantiam naturalem, non sub modo suo naturali, vel sub modo sibi opposito, potest eam facere sub modo suo naturali, seu conuenienti suæ naturæ. Probatio, quia in faciendo primum est duplex miraculum: vnum verò tantùm est in faciendo secundum. Sed Deus potest facere corpus Christi sacratum secundùm omnes, & facit de facto sacramentaliter, id est, non sub modo suo naturali simul in diuersis locis: ergo potest idem facere in eisdem sub modo naturali, scilicet localiter, & dimensiuè.

Ratio efficacissima contra D. Thom. & alios. Facilius corpus esse in pluribus locis quantitatiuè, quam sacramentaliter.

Nec valet dicere, quòd est hîc per conuersionem alterius in ipsum. Quia conuersio alterius in istud non est isti formaliter ratio essendi hîc. Quod patet, quia transeunte conuersione manet terminus conuersionis hîc: ergo sine aliqua contradictione potest alicui conferri esse hîc sine conuersione aliqua alterius in ipsum.

Si dicas, quòd conuersio ista, vt præterita est causa istius præsentiæ. Contrà, Deus de potentia absoluta non potest facere conuersionem præteritam non præterisse: ergo

de

de potentia absoluta non potest facere sic præsens non esse sic præsens, quod nihil est.

Si dicas, quòd species derelicta post conuersionem est corpori Christi ratio existendi hîc, & ita ad istud esse hîc necessariò requiritur conuersio. Contrà, species illa non est formaliter in corpore Christi: ergo non est ratio corpori Christi essendi formaliter aliquale, & hoc loquendo generaliter de aliquali pro quocunque, quod formaliter inest corpori Christi: sed corpus est formaliter præsens: ergo per aliquid aliud, quàm per conuersionem, vel speciem conuersi, sicut dicit Hugo, qui totum tribuit potentiæ Dei, licèt Doctor iste nitatur soluere. 10

Probatur etiam illa prima propositio, quia possibile est nouitatem circa aliquid posterius absque nouitate circa prius: ergo possibile est nouam esse talem præsentiam absque omni nouitate circa formam substantialem, quæ prior est omni tali respectu.

Quartò arguo sic, Angelus potest esse simul definitiuè in pluribus locis: ergo & corpus circumscriptiuè. Consequentia videtur satis manifesta, quia similis habitudo est in vtroque: & per consequens similis determinatio ad locum sibi suo modo conuenientem. Vnde communiter negantes consequens, negant antecedens. Probatio antecedentis, Deus potest conuertere panem in Angelum, vt probabitur *dist.* 11. & vbi præfuit conuersum, ibi est illud, in quod conuertitur, saltem si ratio locationis ipsius conuersi manet: ergo Angelus est, vbi fuit panis: sed non potest esse ibi præsens, quin sit in loco secundùm modum sibi conuenientem essendi in loco: & tamen manet in proprio loco in cœlo: ergo, &c.

Istarum quatuor rationum primam, & tertiam pondero: secunda, & quarta non procedunt, nisi ex quodam præsupposito, quod non credo esse verum: concluderet tamen contra plures illam præsuppositionem concedentes. Ad hoc est intentio Hugonem, quem licèt ille Doctor nitatur exponere; tamen legenti Hugonem, satis patet, quòd totum, quòd pertinet ad istud difficile, scilicet esse simul in duobus locis idem corpus, attribuit omnipotentiæ Dei, non autem alicui conuersioni alicuius in istum terminum.

Vide Aug. de ciu. lib. 21. cap. 7.

SCHOLIVM.

Resoluit vt maximam tenendum, quicquid non includit euidenter contradictionem, nec infert eam, non esse denegandum omnipotentiæ Dei. & vnum corpus in pluribus locis esse, est tale, vt patet soluendo rationes in contrarium, & explicat quomodo non repugnet plura vbi *conuenire eidem corpori, quia sunt respectus extrinseci.*

Dico [a] ergo ad quæstionem, quòd est maxima mihi certissima, quòd Deo est possibile omne quod non includit euidenter contradictionem, & ad quod non sequitur necessariò contradictio: hoc est, huiusmodi: ergo possibile est Deo, vt patebit soluendo rationes. 11

Dico ergo, quòd Deo simpliciter est possibile idem corpus simul facere in diuersis locis localiter. Hoc patet ex intellectu terminorum. Cùm enim dico, idem corpus simul esse localiter in diuersis locis, nihil dico super hoc corpus, nisi quendam respectum extrinsecus aduenientem fundatum in vno quanto ad aliud quantum circumscribens: respectum autem talem plurificari super idem fundamentum ad diuersos terminos, non apparet contra aliquid notum secundùm rationem: quia respectus intrinsecus aduenientes, de quibus minùs videtur, possunt plurificari fundamento eodem manente ad diuersos terminos, vt super eandem albedinem possunt duæ similitudines fundari ad duos terminos, vt probatum est *libro tertio distinctione octaua.*

Quære Rich. hîc art. 2. q. 3.

Assumptum, scilicet, quod *vbi* non dicit nisi respectum extrinsecus aduenientem ad circumscribens, satis patet ex dictis in præcedenti quæstione. Et mirum est, quòd sequentes rationem tantùm sequuntur imaginationem, quòd quia imaginatio non separat locum à corpore, nec è conuerso, nec percipit vnum plurificari sine alio; ideò dicatur simpliciter impossibile vnum sine alio plurificari: sequendo tamen imaginationem non apparet aliud.

Sed exclusâ istâ imaginatione, quæ semper innitens sensibus non aliud apprehendit, & sequendo rationem ex rationibus terminorum, nulla est necessitas, quòd plurificato vno plurificetur aliud, vt plurificato posteriori non est necesse prius plurificari, ipsa autem *vbi* sunt manifestè posteriora ipso quanto locato, & accidentaliter, & contingenter aduenientia: in multis etiam aliis, vbi maior est connexio secundùm rationem concedimus

Sicut alij respectus multiplicantur in eodē fundamento, sic respectus vbi *multiplicari potest.*

mus vnum ſine altero plurificari; vix enim eſt aliqua habitudo accidentalior ſuo fundamento, quàm ſit *vbi*: nec aliquis modus *eſſendi in*: nec aliquis modus *ab*: & ſic de aliis multis habitudinibus : & tamen in aliis habitudinibus, non ita proterue aſſeritur impoſſibilitas plurificationis habitudinum circa idem fundamentum.

12 Etſi inſtes, quòd verum eſt, quòd plures reſpectus poſſunt fundari in eodem fundamento, quando vnus eorum non adæquat totum fundamentum, hîc autem vnum *vbi* adequat totam rationem quanti, inquantùm locabile eſt: hoc videtur ſine ratione dictum, quia reſpectus, qui oritur ex natura fundamenti, magis videtur adæquari fundamento, quàm ille, qui extrinſecus aduenit, cæteris paribus: ſed ad duos terminos poſſunt eſſe in eodem fundamento duo tales reſpectus orientes ex natura fundamenti, vt duæ æqualitates ad duo quanta æqualia : ergo ſine ratione fingitur, quòd hîc vnus reſpectus adæquatur.

Subſtantia habet plures præſentias; ergo quantitas poteſt plures habere.

Confirmatur, quia non magis adæquat quantitatem ſuâ præſentiâ ad locum, quàm adæquat ſubſtantiam ſuâ præſentiâ ſibi conueniens: ſed ſubſtantia ponitur poſſe habere plures præſentias etiam primò, cùm ſit primus terminus multarum conuerſionum in multis altaribus, & cum hoc tamen eſt præſens in cœlo ſub modo quantitatiuo : ergo.

Aliqua argumenta ſunt facilia, & ſoluentur eo modo, quo procedunt in generali. Multa alia ſunt difficilia ſecundùm imaginationem, quæ procedunt in exemplis *ſuprà* adductis de calore, & frigore, fame, & ſaturitate, ſanitate, & ægritudine, morte, & vita, & ſic de aliis.

COMMENTARIVS.

2 Conclusio. Auguſtinus. Hugo. Alenſis. Richardus. Maior. Gabriel. Marſilius. Ocham. Aliacus. Claudius. Bellarm. Suarez.

a *Dico ergo ad quæſtionem*, &c. ſtatuit concluſionem affirmatiuam, quæ eſt Auguſtini *in lib. De cura pro mortuis habenda, cap.* 16. *&* 17. vt infrà patebit, & Hugonis *de Sacramentis, part.* 8. *quæſt.* 11. Supponit eam, aut inſinuat Alenſis 4. *part. quæſt.* 11. *art.* 1. aliàs 44. *m.* 7. Richardus *in* 4. *diſt.* 10. *art.* 2. *quæſt.* 2. Maior *ibidem*; Gabriel *quæſt.* 2. *art.* 2. *& in can. lect.* 46. Marſilius *in* 4. *quæſt.* 7. *art.* 3. *dub.* 2. Ocham *quæſt.* 4. Aliacus *quæſt.* 5. *art.* 2. Alanus *lib.* 1. *de hoc Sacramento cap.* 38. Claudius Sanctes *rep.* 4. *de Euchariſtia cap.* 4. *&* 7. Bellarminus *lib.* 3. *de Euchariſtia cap.* 3. *&* 4. Suarez *diſp.* 48. *ſect.* 4. & ferè eſt communis modernorum Theologorum, præſertim contra hæreticos. Vnde meritò Suarez dicit non ſolùm hanc ſententiam eſſe aptiorem ad impugnandum hæreticos, & Catholicam veritatem tuendam, ſed ſuo iudicio tam neceſſariò, támque euidenter conſequentem ad illam, vt miretur contrariam ſententiam grauiſſimis Theologis potuiſſe perſuaderi.

3 Suppoſitis autem rationibus Doctoris, quæ claræ ſunt, neque indigent ſpeciali explicatione, quibus etiam vtuntur paſſim Doctores in hac materia, ſubiungam duas rationes: quarum prima eſt ex principiis Doctoris : ſecunda ab inconuenienti, quod aliàs ſequeretur ex oppoſito. Probatur primò, quia nulla eſt repugnantia à priori, aut poſteriori fundata in aliquo principio: ergo non excedit diuinam potentiam : conſequentia eſt manifeſta, quia hæc eſt ad quodcumque poſſibile.

Prima probatio concluſionis.

Fundamentū repugnantiæ vniuerſum deſtruitur.

Antecedens probatur, illa repugnantia fundaretur in ſubſtantia corporis, aut in quantitate, aut in præſentia locali, quomodocumque illa explicetur, aut ex parte diuerſorum locorum repugnantium circa idem locatum, ſed nihil ex his fundat talem repugnantiam : ergo, &c. Maior patet à ſufficienti enumeratione. Minor probatur, non ex parte ſubſtantiæ: quia de facto eadem ſubſtantia corporis Chriſti eſt in diuerſis locis ſecundùm præſentiam ſacramentalem, vt fides docet, & per diuerſas conuerſiones: ergo non repugnat ex hac parte : non ex parte quantitatis, quia hæc etiam eſt in omnibus locis, vbi eſt ſubſtantia corporis Chriſti ſacramentaliter, & indiuiſibiliter : ergo etiam non repugnat ipſi eſſe in diuerſis locis ſimul modo connaturali. Conſequentia probatur: quia magis poteſt idem poni in diuerſis ſecundùm modum connaturalem eſſendi, quàm modo ſupernaturali, quia hoc modo maius eſt miraculum : ergo cùm de facto poſſit eſſe in pluribus locis ſupernaturali modo eſſendi, de poſſibili poteſt eſſe modo naturali.

Nō repugnat ſubſtātiæ, aut quantitati.

Minus repugnat quantitati modus naturalis, quàm ſupernaturalis eſſendi.

Conſequentia probatur, extenſio quantitatis materialiter ſumpta in ordine ad locum, non dependet ab aliquo loco poſitiuo, quia vt ſic, eſt abſoluta, & non variatur variato loco : nam quantitas bipedalis manet eadem in diuerſis locis, vt per ſe conſtat ad ſenſum : ergo quantumcunque varientur loca ſimul, non variabitur. Patet conſequentia, quia nulla eſt dependentia eius à loco, quia ſi ſumatur locus fundamentaliter, nihil aliud eſt quàm ſuperficies ambiens, & quanta, ſed quantum à quanto, quod eſt eiuſdem rationis, qualis eſt ſuperficies contenti, & loci continentis, non dependet eſſentialiter, quia ſic idem eſſet priùs, & poſteriùs in ſpecie : eſſet priùs inquantùm cauſa dependentiæ, ſeu terminus, eſſet poſteriùs inquantùm dependens, quod repugnat, quia quodcumque prædicatum fundaret illam, includitur in vtroque, cùm ſint eiuſdem ſpeciei, & daretur circulus dependentiæ eſſentialis inter indiuidua eiuſdem ſpeciei. 4

Non depēdet à loco.

Nec quātum à quanto.

Si loquamur de loco formali, nihil aliud eſt, quàm indiſtantia, vel modus, ſecundùm aliquos, vel certè relatio adueniens : ſi primum, eſt negatio, ſed hæc multiplicari poteſt reſpectiuè ad diuerſas formas in eodem fundamento, vt negatio Petri, & Pauli in hoc homine; albedinis, & rubedinis in pariete, & Angelo : diſtantia autem ad vnum locum determinatum, & diſtantia ad alterum ſunt diuerſæ formæ : ergo & negationes earum : ergo ſicut diſtantiæ ad diuerſa poſſunt eſſe ſimul, quia ſunt formæ diſparatæ non repugnantes, ita & negationes earum. Patet conſequentia

Quid locus formalis?

Quid diſtantia ſit?

quentia à priori: quia nulla est oppositio negationis ad negationem, quæ solùm est ad formam oppositam: patet à posteriori, quia sic corpus Christi est indistans pluribus locis simul & sacramentaliter.

5 Si dicatur autem, hæc præsentia esse modus, aut relatio, patet esse posterior fundamento, ac proinde multiplicari posse sine multiplicatione fundamenti, sicut de facto idem contingit in præsentia sacramentali, & sicut indistantia loci ad diuersa loca non repugnat, ita etiam neque relationes, aut modus præsentiæ: nam supposita priori, hæc naturaliter resultat, quia causæ eius priores ponuntur applicatæ per indistantiam: vnde data per possibile, vel impossibile indistantiâ locati ad diuersa loca simul, resultaret præsentia illa, quidquid sit ex natura extremorum: sicut applicatâ causâ ad diuersa passa, potest sequi effectus simul in vtriusque, si sint eiusdem dispositionis: suppositis pluribus albis; diuersæ similitudines: in vno patre relatio ad diuersos filios, siue diuersa, siue eadem extensa, vt aliqui volunt, nihil refert quoad præsens, modò saluetur paternitas, eiúsque referentia, & denominatio formalis, ad diuersos terminos.

6 *Quantum potest esse in vacuo.* Deinde si dependeret essentialiter locatum à locato quantitatiuo, non posset poni in vacuo, seu extra locum, sed hoc falsum est, quia vltimum cœlum non ambitur loco, in quo tamen manet sua extensio, & eadem maneret, si Deus aliud cœlum, aut aërem ambientem crearet extra ipsum. *Dependentia essentialis est ad aliquod determinatū.* Item, si dependeret corpus à loco quantitatiuo, dependeret ab aliquo determinato, quia omnis dependentia essentialis, & immutabilis est ad aliquod determinatum indiuiduum, vt Petri ad suas partes, creaturæ ad Deum, loquendo in absolutis.

Quantitas nō est actiua. Accedit, quòd huiusmodi dependentia nequeat reduci ad vllum genus causæ, quia quantitas non est actiua: ergo non ad genus causæ efficientis, vt patet etiam ex sensu, quia non mutatur absolutè corpus variatâ superficie ambiente, vt patet in turre, quæ mutat superficiem aëris continentis ex impulsu ventorum, quibus cedit aër. Non est formalis, quia superficies ambiens non spectat ad constitutionem corporis: ergo ad nullum genus causæ reducitur, sed dependentia, quæ ad causam non reducitur, est merè imaginaria: ergo, &c.

7 *Non repugnare præsentiam multiplicari.* Ex his patet tertium, nempe hanc repugnantiam non reduci ad præsentiam formalem: & confirmatur, non magis repugnat, si est relatio, eandem multiplicari, quàm alias relationes (& perinde est, si dicamus esse modum) quia & relationes intrinsecæ, & extrinsecæ variantur, quando aliàs causæ earum per se applicantur diuersæ, aut subtrahuntur: ita autem contingit in proposito, quia corpus applicatum loco, natum est habere præsentiam ad ipsum: ergo diuersis locis applicatum habebit etiam diuersas præsentias: quia non est maior ratio, quare vnum magis sequatur, quàm alterum: vel ergo nullum, vel vtrumque simul: primum dici nequit, quia causa naturalis applicata infert effectum suum naturaliter: *Repugnantia causarum est ex repugnantia effectuum.* inter formas non est repugnantia: ergo etiam neque inter causas, & actiones.

Præterea, idem passum potest recipere à diuersis agentibus simul diuersas formas; ad quas est in potentia, si illæ non repugnant; verbi gratiâ, dispositionem vltimam ad animam ab agente particulari, animam à causa prima, vel calorem, & albedinem à diuersis causis: eadem etiam causa diuersis passis applicata potest simul producere diuersos effectus: corpus est causa loci, quia facit distare latera eius: ergo simul applicatum diuersis locis poterit idem facere, quia non erit penetrabiliter cum altero.

8 *Penetratio corporum.* Deinde superficies loci potest diuinitus continere duo corpora simul, vt contingit quando Christus exiuit clauso Virginis vtero, ex sepulchro etiam ingressus est ad Apostolos ianuis clausis: ergo à fortiori idem corpus plura loca occupare simul.

Confirmatur. Ex modo essendi Angeli in loco. Confirmatur, quia Angelus est totus in qualibet parte distante sui loci, anima tota in qualibet parte corporis, & Angelus potest esse in partibus discretis sui loci adæquati, & secundùm aliquos occupare duo loca simul: sed sicut se habet spirituale ad locum, ita & corporale, saltem diuinitus applicatum: ergo non est in proposito maior repugnantia, quàm in primo, suppositâ applicatione diuinitus factâ. Ex quibus patet, quòd ex natura loci nulla est repugnantia, vt patet in Angelo, & anima: patet in præsentia sacramentali in diuersis locis, vt *suprà* deductum est.

Modus essendi Angeli sub speciebus, si panis in ipsū conuerteretur. Confirmatur vltimò, ex quarta ratione Doctoris, quamuis enim neget suppositum D. Thomæ ex quo procedit, tamen ipsam conclusionem admittit: si ergo conuerteretur panis in substantiam Angeli eo modo, quo fit de facto in corpus Christi præsens: Angelus esset sub speciebus totus in toto, & totus in qualibet parte: hic autem est modus essendi connaturalis Angeli, licèt supernaturalis esset, quantùm ad conuersionem, & retento primo loco, verbi gratiâ, in cœlo, neque aliter posset esse sub speciebus, quàm modo dicto indiuisibiliter: ergo corpus potest etiam connaturali modo essendi poni in duobus locis.

9 *Secunda probatio ab inconuenienti.* Secundò probatur conclusio ab inconuenienti: quia alioquin opposita sententia reddit dubias multas historias, & vitas Sanctorum, in quibus Christus Dominus legitur in terris apparuisse Sanctis visibiliter, verbi gratiâ, Petro, quando Roma fugiens ad portam Latinam apparuit ei Christus, quem interrogauit, *Domine quò vadis?* & respondit: *Vado iterum crucifigi Romam.* vbi Cappella huius rei monumentum extat, & vestigia infixa lapidi. *Visus Christus ad portā Latinam à Petro.*

Respondent aduersarij has visiones, vel esse imaginarias, vel certè Angelos apparuisse in persona Christi, non ipsum Christum. Contrà, contrarius est sensus Ecclesiæ, & fidelium celebrantis has visiones, tanquam in persona Christi factas, non alterius, vt & verba demonstrant: quamuis enim in veteri Testamento id contingebat quandoque, vt Angeli tanquam legati Dei missi respondebant in persona Domini, vt in monte Sinaï: tamen quia cessauerant figuræ, & vmbræ, non legitur ita contigisse in nouo Testamento reuelatâ veritate; vnde Arnobius in lib. 1. contra gentes: *Vnus fuit*, ait, *ex nobis Christus, qui post mortem, & resurrectionem se prompta in luce detexit, qui iustissimis viris etiamnum impollutis, ac diligentibus sese, non per varia somnia* (alludit ad modum, quo olim Prophetis fiebant visiones) *sed per puræ simplicitatis speciem apparebat*, &c.

Præterea, alioquin possent multa mysteria sic eludi; at in Apocalypsi, aliter de Angelis, aliter de Domino Angelorum loquitur Ioannes, quamuis in spiritu.

Et

Christus visus est Paulo. Et quidquid sit de reliquis, probatur non posse ita responderi ad singulas visiones: Christus apparuit Paulo in terris post resurrectionem 1. *ad Corinth.* 15. vbi probat ex apparitionibus, quas Christus fecit, eius resurrectionem, vt Cephæ, post hæc vndecim Apostolis: item plus quàm quingentis fratribus simul: item Iacobo: *Nouissimè*, inquit, *tanquam abortiuo visus est mihi*, &c. ergo visio, quam habuit Paulus, fuit vera, & realis Christi in persona propria, non autem Angeli: aliàs non rectè ex ea probaretur resurrectio Christi; & reliquæ visiones, quas commemorat, fuerunt Christi veræ in propria persona; & consequenter illa quæ facta est Paulo.

10 *Responsio.* Respondent quidam negando consequentiam, quia etiam Angelus apparens in persona Christi, vt faceret hanc fidem resurrectionis eius, sufficienter probaret Christum surrexisse. *Impugnatur.* Contrà, quia Paulus non recurrit ad argumentum Theologicum fundatum in attestatione Angeli, neque factum illud sufficienter probaret resurrectionem Christi, quia etiam multorum Patrum testimonio apparuit Angelus in persona Christi in veteri Testamento, quod tamen non probabat Christum fuisse, tum in natura humana.

Vnde & illud Apostoli: *Cùm introduceret primogenitum in orbem terræ, dixit, Adorent eum omnes Angeli eius*: secundùm multos expositores Christus fuit ostensus in natura humana: *Argumentum de resurrectione Christi à visione desumptum.* Paulus ergo vtitur argumento habito per sensum, & experientiam multorum fidelium, & suiipsius speciatim: vnde nullus Patrum exponit hanc apparitionem tanquam factam per Angelum, neque ratio ad eam expositionem cogit, neque literæ circumstantia permittit.

11 *Quando visus est Paulo?* Confirmatur ergo veritas, quia Actorum 9. contigit hæc visio, dum Paulus pergeret acceptis literis contra Christianos in Damascum: *Contigit*, inquit, *vt appropinquaret Damasco, subitò circumfulsit eum lux de cœlo, & cadens in terram, audiuit vocem dicentem sibi, Saule, Saule, quid me persequeris? qui dixit, Quis es Domine? & ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris, &c.* Et infrà Ananias ad eundem: *Saule frater Dominus Iesus misit me, qui apparuit tibi in via qua veniebas*, &c. Idem etiam refert ipse Act. cap. 22. vbi etiam agit de alia visione sibi in Spiritu facta, differente tamen modo, quàm prior, quia dicit eam fuisse in Spiritu: vnde de priori locutum fuisse Apostolum *ad Corinthios*, docent eius interpretes: Carthus. Primasius, Glossa ordinaria, S. Thomas, Origenes *contra Celsum lib.* 2. Tertullianus *lib. contra Praxeam*. Ambrosius autem intelligit eam de ea etiam, quæ in templo contigit. Sedulius, Petrus Lombardus, Haimo, Hugo Cardinalis.

Carthus. Primasius. Glossa. Origenes. Tertull. Ambrosius. Sedulius. Petrus Lõb. Haimo. Hugo.

Respons. Caietani reiicitur. Lux autem illa dicitur fulsisse ex glorioso Christi corpore, quod videns Paulus præ nimio splendore solutus est ei visus: vnde non rectè Caietanus ex cæcitate subsequente insinuat Paulum non vidisse Christum; ex serie namque historiæ, & collocutione vltrò, citróque Christi, & Pauli, ex verbis Ananiæ sequitur contrarium, nempe, Christum apparuisse Paulo, non in cœlo, sicut Stephano, sed in aëre propinquo, vbi vox formari, & audiri potuit.

Sed tum Christus fuit etiam in cœlo, vt constat ex illo Actorum 3. *Quem oportet quidem cœlum suscipere vsque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est Deus per os Sanctorum suorum à sæculo Prophetarum*, &c. id est, vsque ad diem iudicij: & constat eum esse à dextris Patris in excelsis, neque deserere eundem vsque ad diem nouissimum.

Ex quo confutatur solutio S. Thomæ, & aliorum asserentium Christum tunc descendisse de cœlo relinquendo cœlum, nihil enim ad hoc cogit, & videtur contrarium ibidem insinuari: & insinuat Chrysostomus *homil. de conuersione S. Pauli*, super illa, *Ego sum Iesus, quem tu persequeris*, &c. *& quare*, inquit, *non dixit, Ego sum Iesus, qui resurrexit, Ego sum Iesus, qui sedet à dextris Dei, sed, Ego sum Iesus, quem tu persequeris*, &c. ergo supponit Chrysostomus ipsum sedisse etiam à dexteris Patris, quando simul apparuit Paulo, neque ad effectum huius apparitionis deseruisse priorem locum. 12 *Solutio aliorũ reiicitur.*

Quam sententiam expressè docuit cõtra Berẽgarium Adelmarus Brixiensis ex hac Christi apparitione, secundùm quam Christus fuit in terra visus à Paulo, manens simul in cœlo; sumens inde argumentum, quo probaret Christum simul esse posse in cœlo, & in Eucharistia esse. *Adelmarus.* Augustinus lib. de cura pro mortuis habenda, cap. 16. & 17. *Augustinus.* supponit animas Martyrum diuina virtute posse esse in cœlo simul, & etiam præsentes iis, quibus apparent, & quibus impetrant à Deo beneficia: vnde cap. 16. *Alij*, inquit, *sunt humanarum limites rerum, alia diuinarum signa virtutum; alia sunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt*, &c. Vnde quamuis dicat, quòd incertum sibi sit, quid fiat de facto, an ipsæ animæ manentes in cœlo appareant in propria specie, an Angeli earum, indicat vtrumque possibile esse, adducens exempla talium apparitionum. Sed eadem ratio est etiam de corporibus; nam si non repugnat animas esse simul diuina virtute in cœlo, & in terra præsentes iis quibus apparent beneficia largientes, quod naturalem virtutem earum excedit, ita neque repugnat in corpore idem contingere diuina virtute.

Non solùm antiqui, quos Doctor citat, impugnant prædictam conclusionem, sed etiam moderni, variatis, aut extensis eorum principiis: sed & hæretici, vt destruant realem præsentiam, easdem rationes accommodant: vt ergo simul vtrisque respondeatur, & rationes prout formantur, aut reformantur à modernis, simul soluantur, ne sæpiùs eadem repetenda essent, respondebo breuiter ad omnes suo ordine.

Obiiciunt hæretici Matth. 28. *Iesum quem quæritis non est hic*, surrexit *enim*, &c. quæ illatio non valeret si idẽ corpus posset esse diuersis in locis. 13 *Obiectio hæreticorum.* Respondet Suarez non esse illationem, sed simplicem assertionem, quia mulieres quærebant mortuum, Angelus affirmat esse viuum, & surrexisse. Deinde si intelligatur etiam illatiuè, illatio ad potentiam ordinariam, & familiarem sermonem modo humano intellectum refertur, qui fundatur in potentia ordinaria: quia benè sequitur, surrexit; ergo non est hîc, supple in sepulchro mortuus.

Obiectio secunda. Obiiciunt secundò Patres, qui negant idem corpus esse posse in diuersis locis: vt Augustinus *epist.* 3. & 57. & 20. *cap.* 11. Anselmus *in Monologio, cap.* 20. Respondetur eos loqui secundùm potentiam naturalem, & cursum rerum ipsis propria virtute conuenientem; non autem supernaturaliter: vnde Anselmus *cap.* 21. docet discursum à se factum non concludere, quamuis naturaliter cõcludat in creaturis, quæ locum definitũ occupant.

Tertiò

Obiectio tertia. Tertiò obiiciunt, quòd idem corpus nequeat esse modo naturali, & quantitatiuo simul in diuersis locis: ergo neque sacramentaliter in vno, quantitatiuè in altero. Antecedens probant testimonio Catholicorum ad hominem. Respondetur eos abuti testimonio Catholicorum, si ex authoritate agunt; ideò neganda est consequentia, quia Catholici docent id de essentia in duobus locis quantitatiua; non autem sacramentali, & quantitatiua: antecedens autem falsum est, & negandum, si vt principium vrgeatur.

14 *Obiectio quarta.* Obiiciunt quartò alij, quia si idem corpus possit esse simul in diuersis locis quantitatiuè: ergo in infinitis: hoc est falsum, quia esse vbique soli Deo competit: vnde Patres ex hoc probant diuinitatem Filij, & Spiritus sancti. Augustinus *lib.6.contra Maximinum,cap.*21. Fulgentius *lib.*2. *ad Trasimundum, cap.*17. Ambrosius *lib. de Spiritu sancto, cap.* 7. Basilius *de Spiritu sancto, cap.*12. *Augustin. Fulgent. Ambros. Basilius.*

Responsio prima ad argumentum ex immensitate Dei. Respondetur hanc rationem magis vrgere contra præsentiam sacramentalem simul in pluribus locis, quia, quod est in infinitis locis, debet esse in singulis totum, & in partibus totum secundùm modum immensitatis, quod magis conuenit præsentiæ sacramentali, quàm quantitatiuæ, quæ est partim in parte loci, non tota in qualibet parte.

Responsio secunda. Respondeo negando sequelam, quantùm est ex vi formæ; vt benè Doctor responsione ad 1. pro opinione negatiua:quia in omnem visionem potest Deus absolutè, non tamen respectu omnis susceptiui. superficies est capax omnis coloris: ergo simul est falsa, à diuisis ad coniuncta. corpus est capax omnis situs: ergo simul non valet. Quantùm verò ad materiam concedit, & benè, consequentiam; & quantùm ad esse vbique, vt respicit vniuersum, quia omnia corpora vniuersi Deus posset conuertere in corpus Christi. Breuiter ergo, omissis pluribus redargutionibus, nego sequi immensitatem ex illo exemplo, quia hæc ex natura sua est vbique, ita vt id exigat, & nequeat non esse vbique, seu in quocumque loco vero, imò etiam secundùm aliquos imaginario; corpus autem fit in pluribus, vel fieret per accidens extrinsecâ virtute agentis, non propriâ exigentiâ. Vnde si daretur vbique immensitas, ipsi non conueniret, nisi secundùm *quid*, & participatiuè, non simpliciter, aut per se; sicut creatura quæ poneretur ab æterno, diceretur æterna participatiuè, non autem per se, sicut Deus. Argumenta Patrum procedunt de facto, quia nihil est vbique, neque per se, neque participatiuè, præter solum Deum; & fundantur in reuelatis contra Arianos probantes diuinitatem Verbi,ex eo, quòd Verbum fuerit ab æterno. *Quæuis corpus esset vbique, non esset immensum.*

15 *Obiectio quinta.* Obiiciunt quintò alij, si idem corpus esset in duobus locis, esset diuisum, & indiuisum, id est, idem,& diuersum: ergo,&c. Respondetur idem posse vrgeri contra mysterium præsens: negatur ergo sequela, haberet enim solùm diuersas præsentias locales, seu diuersas relationes posteriùs aduenientes.

Obiectio sexta. Obiiciunt sextò, sequeretur quòd eadem res esset extra spatium,quod ipsum circumscribit, & non esset, quia circumscriptio dicit negationem circumscripti alibi. Respondetur idem vrgere contra præsentiam sacramentalem: negatur ergo sequela. Ad eius probationem respondetur, circumscriptionem per accidens dicere illam negationem, quia ab intrinseco tantùm dicit, quòd sit locus æqualis comprehendens locatum secundùm se totum: quòd autem idem locatum non sit alibi,est per accidens,nempe quia naturaliter id ipsi non conuenit, non quòd ipsi repugnat, aut ex loco circumscribenti inferatur simpliciter, & absolutè. *Respondetur.*

Obiectio septima. Obiiciunt septimò, quantitas est finita: ergo limitatur ad vnum locum: deinde extensio ad locum supponit extensionem in ordine ad se: ergo duplex in ordine ad locum supponit duplicem in ordine ad se. Respondetur ad primum, verum esse naturaliter tam antecedens,quàm cõsequens, non autem spectatâ Dei omnipotentiâ. Ad aliud negatur consequentia, quia prius non necessariò multiplicatur multiplicato posteriori, qualis est præsentia in ordine ad locum respectiuè ad præsentiam in ordine ad se supponens hanc pro fundamento. Exempla huius passim occurrunt in aliis, quia eadem virtus immutata potest in plures effectus,&c. *Respondetur. Nõ multiplicatur prius multiplicato posteriori.*

16 *Obiectio octaua.* Obiectio octaua, sequeretur quòd idem corpus posset bis poni in eodem loco,quod capi nequit. Respondetur negari posse sequelam de eodem modo præsentiæ, & secundùm eundẽ situm, quamuis aliqui,vt Suarez,idem admittant, & sustineri possit etiam in nostra opinione:quia dicimus illam præsentiam produci à solo Deo: vnde sicut idem corpus in eodem loco successiuè positum habet diuersas præsentias formales numero, quia idem numero non redit naturaliter, neque consequenter prior præsentia deperdita redit, sed alia diuersa: Deus similiter videtur multiplicare posse simul diuersas illas præsentias, quas seipso producere potest. *Responsio. An præsentia in eodem loco possit multiplicari.*

Pars negatiua. Licèt hoc sustineri possit, & sit conceptibile, quia fundatur in omnipotẽtia Dei;negari tamen potest probabiliter, quia licèt Deus possit præsentiam producere,& statuere corpus in loco,vbi antea non fuit;tamen hæc præsentia non abstrahit ab extremis, quia supponit fundamentum, & terminũ,cùm sit relatio à quibus dependet;quamuis in hoc distinguatur ab aliis relationibus,quòd possit esse terminus actionis per se primò.

Sicut ergo dependet à fundamento, nempe à corpore,supponit in ipso capacitatem secundùm diuersum modum essendi in loco;eiusdem autem corporis ad eundem locum vniformiter se habentis est vnus, & idem ordo fundamentalis, neque natus est referri nisi secundùm eundem modum; vnde cùm secundùm vnam relationem est adæquatè in vno situ relatus; sic non dicit capacitatem ad alteram simul, quia tollitur exigentia, & capacitas in fundamento ad aliam in eo casu: sicut multæ formæ accidentales absolutæ, licèt multiplicari possint numero successiuè in eodem subiecto, non tamen simul, quia est status in his secundùm exigentiam, & capacitatem subiecti; vnde aër nequit esse calidus vt octo, neque bis calidus vt sex. Eodem modo relationes,quæ non casualiter insunt,sed secundùm exigentiam fundamenti, mensuram, & modum eius sequuntur.

Si tamen ponatur secundùm diuersum situm in eodem loco, vel secundùm diuersas præsentias, alteram quantam, alteram sacramentalem, nulla est repugnantia, quia variatur fundamentalis modus se habendi ad locum; vel secundùm situm, vt si ponatur sursum, & deorsum secundùm

cundùm eaſdem partes; vel ſecundùm extenſionem, vt in ſecundo caſu. Argumentum hoc etiam poteſt retorqueri, quia eadem difficultas vrget de præſentia ſacramentali multiplicata in diuerſis, aut eodem loco.

17 Obiiciunt nonò; quòd idem corpus nequeat eſſe in diuerſis temporibus ſimul: ergo neque in diuerſis locis. Hæc ratio eſt hæreticorum, ſed inutilis, quia ſi loquamur de tempore extrinſeco, & vniuerſali, falſum eſt antecedens, quia Deus poteſt creare aliud primum mobile, & ſic idem poſſet ſimul eſſe in diuerſis temporibus: nequit autem eſſe ſimul in diuerſis partibus eiuſdem temporis; non ex repugnantia ſubiecti, ſed quia repugnat partes eiuſdem ſucceſſiui eſſe ſimul vt temporis, quæ ſunt in fluxu.

Obiectio decima. Obiectio decima: ſequeretur idem corpus eſſe æquale quanto maiori, & minori; & conſequenter æquale, & inæquale. Sequela patet, quia ex Philoſopho, corpus locatum eſt æquale loco: ergo ſi eſt ſimul in duobus, eſt æquale duobus locis: ergo excedit quemlibet. Reſpondetur, in *Vaſquez. Reſponſio.* hac ratione maximè fundari Vaſquez, & alios, quia fortè nequit torqueri ad hominem, quia non quadrat in myſterium præſens, quia non eſt commenſuratum loco: ſed patitur aliam difficultatem, *Retorquetur.* ſecundùm quam retorqueri poteſt, quia idem locus poteſt continere duo corpora ſimul penetratiuè; ſed ſicut locatum eſt æquale loco, ita locus locato: ergo in eo caſu eſſet æqualis locus, & inæqualis, quod repugnat. Reſpondetur ergo omiſſis pluribus, quæ hîc dici poſſent; *Quātitas minor reducta æquiualet maiori.* quòd ſicut quantitas minor reducta adæquat maiorem quantitatem; ita corpus replicatum per vnam eandémque ſuam extenſionem adæquat vtrumque locum: ergo erit æquale vtrique; ſecundùm replicationem concedo, abſolutè autem nego.

Vltima ratio eſt ab inconuenientibus, quia inde ſequeretur, quòd idem in diuerſis locis haberet 18 *Vltima obiectio. Ex contradictione.* cōtradictoria, in vno viueret, in alio mortuus eſſet; calefieret in vno, frigefieret in altero; in vno mereretur, in altero peccaret; amaret, odio haberet, eſſet fidelis, infidelis; in gloria, in pœna; quæ ſunt contradictoria. Reſpondetur in primis argumentum deſtruere ſe, quia vel illa habent oppoſitionem circa idem corpus poſitum in diuerſis locis; vel ſi non habent, nō inducunt inconuenientia, quæ finguntur ex oppoſitione eorum, quia hæc tollitur; cùm requiratur idē locus ſicut idem ſubiectum: ſi autem dicas inuoluere contradictionem circa idem ſubiectū reſpectiuè, etiam ad diuerſa loca, ſequela non valet, quia varietas locorum non tollit vim conditionis eorum circa idem. Torquetur etiam argumentum, quia ſequeretur etiam quòd viueret in Euchariſtia, moreretur in loco naturali, crederet in vno, & amaret, in alio diſcrederet, & odio haberet, &c. & ſic de reliquis. Ad argumentum reſpondebitur in ſequenti §. cum Doctore.

SCHOLIVM.

Pro ſolutione argumentorum oppoſitæ ſententiæ, ponit Doctor tres propoſitiones. Prima, quæ ſunt priora vbi, *non variantur variato* vbi, *ſecus ſi ſunt ſimul, vel poſteriora. Secunda, quoad paſſionem, ad formam abſolutam perinde eſt corpus eſſe in vno, vel in pluribus locis, vt patiatur. Tertia, corpus eſt actiuum in diuerſa ſibi applicata in diuerſis* vbi, *ſicut & in vno* vbi, *ex his reſponderi poteſt ad argumenta pro ſententia D. Thom. quòd latè præſtat Doctor.*

13 Et [a] pro iſtis ſoluendis pono tres propoſitiones, quarum prima eſt: Quæcumque ſunt *Nota tres propoſitiones pro ſoluendis argumētis diffcillimis.* priora eſſentialiter ipſo *vbi*, vniformiter inſunt corpori, quamuis habenti diuerſa *vbi*, nec variabuntur variato ipſo *vbi:* quæ verò poſteriùs, vel ſimul naturâ, variabuntur ſecundùm varietatem ipſius *vbi.* Hoc patet, quia prius eſſentialiter non variatur propter variationem poſterioris: ſed poſterius benè variatur ad varietatem prioris: quæ etiam ſunt ſimul naturâ cum aliquo, variantur cum illo.

Secunda propoſitio eſt: Sicut paſſum exiſtens in vno *vbi*, reciperet formam à duobus agentibus ſibi ibidem approximatis, ſic ipſum in duobus locis exiſtens patietur ab eiſdem ſibi in illis duobus *vbi* approximatis, & hoc intelligo de paſſione, quæ eſt ad formam abſolutam. Hoc patet, quia ad hoc, quòd patiens patiatur ab agente recipiendo iſtam formam, non oportet, niſi quòd ſit in potentia paſſiua, & agens habeat formam actiuam, & ſint debitè approximata, ſiue in hoc *vbi*, ſiue in illo ſit approximatio, nihil differt quantùm ad actionem, quæ eſt ad formam abſolutam, ſed paſſo poſito in duobus *vbi* ipſum habet eandem potentiam paſſiuam ad formam abſolutam, & actiuum habet eandem potentiam actiuam, & eodem modo poteſt approximari ſibi, vt eſt in iſto *vbi*, ſicut in alio: ergo eodem modo patietur, quantùm ad omnem formam abſolutam à quocumque actiuo ſibi approximato, ſiue in iſto *vbi*, ſiue in alio, ſicut ſi tantùm eſſet in vno *vbi*, & eſſet agens ſibi approximatum.

Addidi autem *ſecundùm formam abſolutam*, quia non oportet, quòd eadem patiatur loquendo de reſpectiuis, quæ ſunt ſimul naturâ cum *vbi*, vel poſteriora: quia illa poſſunt variari, ſicut & *vbi*, ex prima propoſitione. Verumtamen ibi etiam poſſet concedi iſta ſecunda propoſitio, vt patebit reſpondendo ad inſtantias in ſpeciali.

Tertia propoſitio eſt: Sicut corpus in vno *vbi* exiſtens ſe haberet in ratione actiui ad diuerſa ſibi approximata in illo *vbi*, ſic ipſum vt exiſtens in duobus *vbi*, ſe habet ad eadem ſibi in illis *vbi* approximata: hoc patet ex probatione præcedentis.

Ex

Ex his ad rationes Doctorum adductas pro opinione negatiua. Ad primam dico, quòd prima propositio posset ita intelligi, quòd esset neganda. Absolutè enim potest Deus in omnem visionem, & secundùm omnem modum visionis, non tamen in quocumque oculo potest causare quamcumque, quia non quilibet oculus est susceptiuus. Sed esto, quòd loquatur de quacumque forma, ad quam æqualiter se habet potentia agentis de se, & potentia receptiui, quòd per istam potentiam æquè posset quælibet causari in susceptiuo, tunc vera est propositio, quia tam ex ratione actiui, quàm passiui esset æqualis possibilitas. 14 *Ad argum. n.2.& seqq. posita.*

Sed non adhuc sequitur de qualibet diuisim, & de omnibus simul: quia ex parte Dei, & susceptiui actiui, & passiui superficies est æquè possibilis ad omnem colorem, non tamen ad omnem simul. Et tunc oporteret ostendere, quòd corpus ex parte sui est æquè susceptiuum omnium *vbi*, & duorum: quod negatur ab aduersario. Tamen ad rem concedo, quòd ex parte Dei actiui, & corporis vt susceptiui, æqualis est possibilitas in corpore ad duo *vbi*, quæ sunt simpliciter distincta, & ad quodcumque, & tunc ad omnia. *Corpus posse esse vbique per Dei potentiam, non tamen ideò immensum esset.*

Et cùm dicitur per nullam virtutem potest vnum corpus habere omnia *vbi*, nec esse vbique; falsum est & probo, quia ipsi concedunt, quòd corpus Christi posset vbique esse sacramentaliter: posset enim Deus quodcumque corpus vniuersi conuertere in corpus Christi, sicut panem; & ego dico, quòd non est maior limitatio ad esse alicubi localiter, quàm sacramentaliter comparando ad potentiam Dei.

Quidquid enim potest fieri per causam secundam actiuam, potest Deus facere immediatè: ipsum autem Sacramentum velans corpus Christi, non est causa corpori essendi hîc, nisi sicut causa effectiua secunda: quia non tanquam causa formalis, vt probatum est.

Et ad probationem, cùm dicitur, quòd esse vbique est proprium Dei, dico quòd Deus ex sua immensitate necessariò est vbique: quia nullum potest esse *vbi*, in quo non sit secundùm potentiam, præsentiam, & essentiam; & sic impossibile est aliud à Deo esse vbique. Sed non est inconueniens aliquid aliud à Deo per eius potentiam esse in quocumque *vbi*, nec per hoc debet dici propriè esse vbique sicut Deus, quia non est immensum. 15 *Deus non ideò immensus, quia vbique.*

Ad illud argumentum, quod includit multa de illis repugnantibus, patet ex tribus propositionibus; applico tamen sic: Esto quòd huic corpori in isto loco approximatur vnum agens, scilicet ignis, & in loco eodem aliud agens, scilicet aqua; dico quòd aut sunt æqualis virtutis in agendo, aut vnum vincit alterum. Si sunt æqualis virtutis, sicut approximata isti corpori habenti vnum *vbi*; alterum, vel vtrumque impediret alterum, ita quòd neutrum ageret, vel agerent ad quemdam effectum medium, in quo passum nec perfectè assimilaretur vni, nec alteri; sic eodem modo dico nunc, quando sunt approximata eidem corpori in diuersis locis. Si autem virtus alterius vincat, vel simpliciter assimilet sibi passum, vel magis quàm alterum; & eodem modo dico, si sint in diuersis locis: quia non est maior difficultas hîc, quàm si ignis, & aqua ponerentur simul, quod tamen non negatur posse fieri à Deo: & idem corpus approximatum igni, & aquæ habentibus idem *vbi*. Quod enim oporteret ibi dicere ad vitandum contraria in passo, hoc faciliùs, vel æquè facile vitare potest quicumque in proposito. *Duo agentia contraria applicata corpori in diuersis vbi, sic agunt, ac si essent in vno vbi.*

De fame, & saturitate, dico quòd fames est appetitus calidi, & sicci: iste autem appetitus vel est naturalis, vel voluntarius: siue ergo sic, siue sic, dicit aliquid absolutum: illud ergo non variatur propter varietatem *vbi*, ex prima propositione; & per consequens si hîc satiaretur, & cessaret appetitus cibi, cessaret etiam in eodem alibi; licèt non ex cibo sumpto ibi, sicut statim dicetur de morte. 16 *2. de Anima t.c.28. Fames, quia absolutum quid, nõ variatur ad variationẽ loci.*

Si autem dicas saturitatem esse repletionem corporalem stomachi, tunc esset dubium, cùm non recipiat hoc vt hîc, vtrùm vt hîc esset repletus isto modo; & dico quòd non, sicut nec corpus Christi, vt in pyxide fuisset vulneratum: quia ista repletio non dicit nisi præsentiam alimenti contenti à continente, scilicet stomacho, vel ventre; & sicut possibile est, quòd continentia istud corpus hîc & ibi, sint alia, ita possibile est, quòd continentia actiua istius corporis hîc sit alia continentia eius in alio *vbi*: quia hîc nihil absolutum dicit, sed respectum extrinsecum. *Satiritas pro repletione, variatur ad variationem vbi.*

De tertio, scilicet sanitate & infirmitate, temperie, & intemperie, dico quòd vel intemperies aëris expellit temperiem in comparatione ad corpus animalis, in quod agit aër temperatus, vel intemperatus: & tunc breuiter erit tale, quale natum esset causare agens vincens, licèt fortè ageret illud remissiùs propter actionem contrarij impedientis, & resistentis. Si autem sint æqualia in agendo, passum tunc alterabitur in media proportione, *De temperie & intẽperie.*

17 eodem modo, sicut si diceres, quòd sana aura, & infirma simul essent: quod concedis Deum posse: & idem corpus esset approximatum isti auræ, & illi simul.

Mors, & vita repugnant in diuersis vbi, contra est Suar. 3. to. d.48.s.6. & Conim. 4. Physic. q.5. Sed male, quia cōtradictio intrinseca, quæ est inter viuens & mortuū, non tollitur per mutationem extrinsecam vbi.

Quartum, quod est de morte & vita, faciliter soluitur, quia vtrumque istorum est aliquid absolutum priuatiuum, vel positiuum, & per consequens non variatur propter variationem *vbi*, secundùm primam propositionem: si ergo moritur hîc, moritur & ibi: sed tamen non sequitur, vulneratur hîc; ergo vulneratur ibi: quia vulneratio dicit diuisionem continui, vt hîc ab aliquo hîc diuidente: sed tamen est verum, si hîc habet vulnus, quòd & alibi habet: quia sic est discontinuatio partium, quæ si ibi est in hoc corpore, & alibi in eodem.

Ad tertium principale huius Doctoris, dico quòd non oportet locatum commensurari dimensionibus loci secundùm vnum, & multa, ita quòd ad multitudinem dimensionum loci sequatur multitudo dimensionum locati: sicut nec ad plurificationem posterioris sequitur multitudo prioris, maximè de respectu extrinseco, & fundamento, sicut tactum est in arguendo contra primam opinionem.

Ad rationem primam alterius Doctoris, dico quòd termini vnius possunt intelligi simul esse cum terminis alterius, vel simultate præcisâ, & adæquatâ, vel nec præcisâ, nec adæquatâ. Si primo modo intelligatur de simultate, dico quòd maior est vera, & minor falsa. Si autem intelligatur de simultate secundo modo, scilicet non adæquatâ; tunc maior est falsa: quia non oportet illud quod est extra terminos vnius, esse extra terminos alterius: quia vniuersaliter si vnum excedit aliud, non oportet quòd illud quod est simul excedenti, sit simul excesso: verbi gratiâ, si anima secundùm terminos suos quiditatiuos (terminum enim quantitatiuum non habet) sit simul cum terminis digiti, non propter hoc sequitur, quòd quicquid est extra terminos digiti, sit extra terminos animæ.

18 *Vide D.Th. quodl.1.art. 21. & 22. Ad argum. n.3.posita. Quia corpus est extra terminos digiti, non tamē est extra terminos animæ, quia anima informat totum corpus. Ratio formalis proxima essendi in loco est ipsa vbicatio.*

Ad illud de Angelo, dico quòd concludit oppositum, sicut ostensum est in quarta ratione contra opinionem. Potest enim Angelus suo modo, scilicet definitiuè, esse in pluribus locis, scilicet per potentiam diuinam.

Ad aliud alterius Doctoris, dico quòd illud simile non tenet: quia natura vna est ratio formalis essendi in vna specie: sed dimensio non est ratio formalis proxima essendi in loco, sed tantùm ratio fundamentalis. Illa tamen potest esse vna, licèt respectus sint diuersi: sicut albedo potest esse vna, licèt similitudines diuersæ sint. Sed non nisi per vnam similitudinem constituitur formaliter in specie similis. Si autem species similis non possit plurificari in eodem, nec similitudo.

Ad aliud alterius Doctoris, dico quòd si remanet in eodem *vbi*, in quo priùs erat, potest acquirere nouum *vbi* vnicâ mutatione, & duabus mutationibus. Et si quæras, illæ mutationes, aut sunt eiusdem speciei, aut non? Detur vnum, vel alterum, non curo.

19 *Nouū* vbi *vnâ, vel duabus mutationibus acquisibile. Vide quæst. præced. n.9. Incompossibilitas mutationū est ex incompossibilitate terminorū. Qui termini mutationis incompossibiles.*

Et cùm arguis, duæ mutationes eiusdem speciei non sunt simul in eodem, dico quòd non est incompossibilitas mutationum, nisi ex incompossibilitate terminorum, vel formarum, secundùm quas sunt. Primò ergo oporteret probare incompossibilitatem duorum *vbi*, quod nego, quare non erit incompossibilitas duarum huiusmodi mutationum.

Ad aliud eiusdem Doctoris, cùm dicit quòd termini mutationis sint incompossibiles, dico quòd verum est de primis terminis, non autem de terminis concomitantibus. Intelligo autem, quòd primi termini cuiuslibet mutationis sunt priuatio, & forma, & èconuerso: concomitanter autem qui iunguntur terminis prædictis.

Vniuersaliter ergo concedo, quòd priuatio, & forma sunt incompossibiles: sed concomitantia possunt esse compossibilia: verbi gratiâ, in mutationibus substantialibus, si ponatur vnica forma in animato, corpus organicum præcedit animationem, quæ est terminus *ad quem*: sed non est per se terminus *à quo* corpus organicum, sed ipsa inanimatio: quia mutatio est inter illam inanimationem, & animationem: licèt autem inanimatio, & animatio sint simul incompossibilia, non tamen corpus organicum, & animatio.

20 *Terminus à* quo *animationis, nō est corpus organicum, sed inanimatio. Qui terminus* à quo *augmētationis, & diminutionis.*

Eodem modo in corruptione, si manet eadem forma corporis, quæ priùs fuit terminus *à quo* per se, scilicet forma, cuius priuatio succedit, ille non manet: sed terminus concomitans istam, per se terminum *à quo*, manet.

Eodem modo in augmentatione, si ponatur tota quantitas præexistens manere, manet totus terminus *à quo* positiuus, qui est concomitans priuationem, quæ est per se terminus *à quo*: & èconuerso in diminutione manet quantitas positiua aliqua, quæ priùs: sed non idem per se terminus *à quo*.

Similiter in alteratione secundùm intensionem, & remissionem: & eodem modo dico de motu locali, quòd non est contradictio, quòd motus acquisitiuus sit sine deperditiuo.

Et

Et tunc cum termino *ad quem* non manet per se terminus *à quo*, qui est priuatio, sed manet ille, terminus qui est quasi per accidens, & quasi concomitans communiter per se terminum.

Terminus à quo per accidens manet cum termino ad quem.

Ad propositum, ponatur hîc esse tantùm motus acquisitiuus noui *vbi*, sine motu deperditiuo, & huiusmodi per se terminus *à quo* est priuatio *vbi* acquisiti: illa autem non manet cum termino *ad quem*: sed hîc nullus est terminus concomitans per se terminum *à quo*: quia talis non est, nisi vbi sunt duo motus, vel mutationes concomitantes; & per se terminus vnius est per accidens terminus alterius.

COMMENTARIVS.

19 *Controuersia de oppositis prædicatis, circa subiectum in diuersis locis.*

a ET *pro istis soluendis pono tres propositiones*, &c. Ex occasione vltimi argumenti quæritur, an in diuersis locis positum subiectum possit habere opposita? intelligitur autem de oppositione contradictoria, priuatiua & contraria, quæ est subiectum vltimi præmissi argumenti.

Prima sententia. Recipere prædicationẽ oppositorum.

Prima sententia est, non solùm de potentia absoluta, sed etiam ordinaria ex natura rei posse idem corpus positum in duobus locis habere prædicata contradictoria, aut priuatiuè opposita. Hanc docent Nominales: Maior *in* 4. *dist.* 10. *quæst.* 4. Ocham *quæst.* 4. citatur etiam Alensis 4. *p. quæst.* 44. *m.* 7.

Secunda sententia concedit de potentia absoluta.

Secunda sententia est de potentia ordinaria, talia prædicata contraria, si sint qualitates naturales non posse inesse corpori in diuersis locis, & non posse habere contradictorium, aut priuatiuum harum: de potentia tamen absoluta posse habere eas in vno loco, & contradictorium, aut priuatiuum in altero; modò illæ qualitates, seu proprietates sint separabiles ex natura rei à corpore: ita Gabriel *in* 4. *dist.* 10. *quæst.* 1. *art.* 2. *& in can. lect.* 46. Soto *quæst.* 1. *art.* 5. Marsilius *in* 4. *quæst.* 7. Suarez *disput.* 48. *sect.* 8. *conclus.* 1. *&* 2. *& conclus.* 3. dicit concomitantiam proprietatum accidentalium, quæ producuntur in vno ad corpus in alio loco existens fore dependere ex voluntate Dei.

Gabriel. Soto. Marsilius. Suarez.

20 *Prima cõclusio. Quæ non dependent à loco, necessariò insunt. Quænam illa?*

Prima conclusio Doctoris: Quidquid conuenit corpori independenter ab vbi, aut prius naturaliter ipso vbi, necessariò inest vbicumque est corpus; ita vt de potentia absoluta nequeat eius contradictorium, aut priuatiuum simul alibi inesse: est Doctoris, quem etiam sequitur in hoc Vasquez *suprà cap.* 4.

Hæc prædicata non dependentia à loco, & priora ipso naturaliter sunt, omnia prædicata absoluta tam substantialia, quàm quantitatis in ordine ad se consideratæ, quàm qualitatis, quatenus præcisè habent rationem formæ in subiecto: ideò nequit idem corpus esse viuens, & mortuum in diuersis locis; album, & non album; idem homo in peccato, & non peccato; cæcus, & videns; vulneratus, & non vulneratus, & his opposita.

Probatio conclusionis. Responsio. Impugnatur.

Probatur ex regulis contradictionis, quia alioquin simul inesse possunt contradictoria de potentia Dei absoluta. Dices, non habere oppositionem ad idem in diuersis locis positum, quia non opponuntur secundùm idem. Contrà, illa opponuntur secundùm idẽ, quæ opponũtur secundùm idem subiectum, & reliqua omnia eadem secundùm quæ insunt: sed hîc est idem subiectum, quia supponitur idem corpus, quamuis sit in diuersis locis, manere idem, neque est alia ratio, nisi quia ad *esse* corporis non facit locus, quod posterius est accidentaliter adueniens; ad *esse* materiæ non facit forma; ideò eadẽ manere potest sub diuersis formis sine diuersitate sui à se idem subiectum sub affirmatione, & negatione accidentali: neque alia ratio in vniuersum assignari potest præter præmissam.

21 *Quantitas est prior loco, & alia, &c.*

Sed quantitas est prior loco, quia est fundamentum, & causa eius; qualitas similiter, quia mutato loco nihil variatur in suo *esse* absoluto, quod manet idem in diuersis locis; & sic de reliquis: alioquin benè sequeretur hæc consequentia: Petrus mutauit locum, ergo quantitatem & qualitatem: sequeretur etiam, quòd vltima superficies cœli non esset quanta, quia non est in loco; neque corpus in vacuo retineret sua accidentia absoluta; quod chimæricum est dicere, quia hæc non desinunt per sui corruptionem posito contrario, aut sublato aliquo per se requisito ad eorum *esse*, quod nequit esse locus, à quo nullo modo dependent, sicut neque prius à posteriori.

Ex quibus sequitur rationem esse horum in subiecto; & sic de aliis, quæ non dependent à loco, non esse locum: ergo etiam neque priuationis: aut negationis oppositæ, & consequenter abstrahunt hæc à loco, vt enuntiantur de subiecto: ergo alterum eorum necessariò inest; scilicet, aut affirmatio, aut negatio; non obstante mutatione loci.

22 *Secunda ratio.*

Secundò principaliter probatur: quidquid est concomitanter sub speciebus, verbi gratia anima sub speciebus corporis fundatur in connexione naturali, seu vnione eius ad corpus, vt est in modo suo naturali existendi, vt definit Tridentinum, non in voluntate Dei, ad quam in proposito non recurrit Concilium: ergo vnio animæ ad corpus abstrahit ab hoc, vel illo loco; ita vt impossibile sit corpus esse animatum, quin vbique sit animatum vbicumque est.

Ex Trident.

Responsio. Impugnatur.

Dices, esse verum de potentia ordinaria, non absoluta. Contrà, positio corporis Christi sub speciebus, seu in diuersis locis, nõ respicit potentiam ordinariam, sed absolutam, & supernaturalem; sed hoc non obstante, anima sequitur ad corpus sub speciebus ex natura rei, & connexione naturali: peto in quo fundatur hæc connexio? non in alia, nisi quia nequit corpus esse animatum, & non animatum simul: ergo: & reducitur ad illud primum principium, quodlibet est, vel non est, inquantùm verificatur de corpore Christi, quod est animatum sub speciebus, quia est animatum in suo modo existendi naturali: sicut prædicaretur de ipso, quòd esset mortuum in triduo, si fieret consecratio, quia erat mortuum in suo modo naturali existendi; sic etiam de vnione hypostatica sequitur, quòd sub speciebus eam retineat, quia in suo modo naturali existendi eandem habet ex eodem principio.

Sed quæcumque contraria deducta ex principio primo per se noto est æternæ, & necessariæ veritatis, sicut & ipsum principium, quia connexio

nexio

Propositio æterna veritatis, & necessaria.

nexio terminorum non fundatur in aliquo extrinseco, sed in ordine intrinseco, & necessario eorum ad se inuicem: sicut patet in omnibus principiis immediatis habentibus veritatem ex terminis, & in conclusionibus per se sequentibus ex illis, quæ etiam antecedenter ad omnem actum diuinæ voluntatis sunt veræ: ergo idem dicendum in proposito.

Confirmatur. Forma in subiecto tollit priuationem absolutè.

Confirmatur, causa formalis in subiecto necessario habet suum effectum: ergo anima posita in corpore, necessariò illud viuificat, quia actuat ipsum secundùm omnem eius capacitatem: ergo repugnat corpus esse sub priuatione, seu in potentia ad animam, quia tota eius potentia est in actu completo: sed ex positione corporis in alio loco non variatur eius essentia: ergo neque proprietas subsequens, quæ est capacitas illa: ergo vbicumque ponitur, illa erit, & consequenter nequit simul esse in potentia, aut sub priuatione animæ; sicut neque in eodem loco neque in diuersis.

Responsio formas contrarias simul inesse posse. Impugnatio.

23 Dices, secundùm aliquos de potentia absoluta posse poni duas formas, etiam oppositas in eodem subiecto; ac proinde formam cadaueris poni in corpore posse in vno, animam in altero loco. Contrà, licèt falsa sit illa doctrina: tamen eâ datâ, imaginariè ad propositum applicatur, quia ita tenentes docent in vno eodémque loco posse duabus formis informari. Sed dato casu, nemo dicit, quòd simul cum altera inest priuatio alterius formæ, quæ inest, nec quidem inesse potest per diuinam omnipotentiam: ergo etiam nullibi inesse potest, quia immediatè opponitur circa subiectum absolutè sumptum, sicut sic sumptum dicit capacitatem ad formam, non vt in hoc, aut illo loco.

Subiectũ oppositionis priuatiua.

Confirmatio. Cur proprietas est inseparabilis à subiecto?

Confirmatur ad hominẽ, peto quare proprietas inseparabilis à corpore inest ipsi vbicumque est, nisi quia inesse eius abstrahit ab hoc, vel illo loco, éstque prior loco independens ab ipso; ac propterea quod est idem absolutè alicui, vbique est idem; aliàs sequerentur contradictoria, contra primum principium, nempe esse idem, & non esse idem: sed sic etiam conuenit corpori quæcumque alia forma abstrahens à loco (vt quantitas, quæ est prior loco anima, &c.) independenter, & secundùm aliquid prius loco, quia hæ formæ, vt insint corpori, nihil aliud requirunt præter capacitatem in ipso & vnionem: & quamuis ab agente nequeant produci in subiecto, nisi secundùm determinatam distantiam ob limitatam virtutem agendi; tamen, dum insunt, manent independenter à loco, eóque mutato; sicut etiam sine dependentia ab agente particulari, quod in agendo limitatur ad locum: ergo eadem ratio, quæ concludit proprietates identificatas esse in corpore vbicumque sit. Probat similiter de aliis abstrahentibus à loco: aliàs dicam similiter, quòd illæ proprietates in vno loco sint eædem, in alio diuersæ; imò & ipsum corpus in vno esse idem, in alio diuersum, quia eadem ratio currit: vel ergo concludit vniuersaliter per viam contradictionis de omnibus abstrahentibus à loco, vel de nullo.

Comparãtur formæ absoluta ad subiectum sicut proprietates.

Nec refert dicere, quòd quædam sint simpliciter separabiles à corpore, quia licèt id verum sit, dum tamen insunt, necessariò insunt; vt per diuinam potentiam non inesse non possint, quamdiu insunt: neque separabilitas eorum fundatur in diuersitate loci, sed in diuersa existentia; & æquè separabiles sunt à corpore in vno loco posito; cùm hoc tamen repugnet, quamdiu insunt, eas non inesse: idem ergo erit, si ponatur in diuersis locis, quia id extrinsecum est, & impertinens ad effectum, & *esse* ipsarum: & oppositum asserere, est illudere imaginariè primo principio.

Secunda conclusio. De formis quæ depẽdent à loco etiam concomitanter. Dependentes à loco. Concomitantes.

Secunda conclusio Doctoris; quæcumque conueniunt corpori dependenter ad *vbi*, vel etiam concomitanter, posito in diuersis locis corpore, possunt variari, & variantur de facto, dependentia ad locum sunt respectus præsentiæ formalis, indistantia, seu contiguitas, situs; vt esse sursum, aut deorsum, sedere, stare, motus localis, & eiusmodi: & illa sunt concomitantia ad *vbi*, actio siue transiens à virtute actiua corporis in passum sibi applicatum in vno loco, quod non applicatur in altero, siue passio recepta ab agente applicato in vno, & non altero loco. 24

Quomodo cõcomitans.

Dicuntur hæc concomitanter ad *vbi* determinatum, quia licèt actio, & passio dependeant à virtute actiua & passiua tantùm, vt à principiis per se, in ordine ad quæ definiuntur; vt actio quæ est relatio transmutantis, vel actus actiuorum, vt ab his, si sumatur pro re acta; vt definitur motus à Philosopho *esse actum entis in potentia*, &c. tamen quia in agente limitato, est determinata sphæra agendi; ideò requiritur determinata applicatio eius ad passum, quæ contingere potest in vno loco, & non in altero. Dicitur autem hæc concomitans ad determinatum locum, quia virtus actiua, licèt exigat determinatam præsentiam, tamen non in hoc loco magis, quàm in altero; & sic actio eius erit concomitans ad præsentiam passi in hoc loco; & non posterior naturaliter, quia ab ipso non dependet determinatè, etiam vt à conditione. Secludimus hîc opinionem eorum, qui dicunt actionem indiuiduari per circumstantias loci, temporis, &c.

3. Physic.

Probatio conclusionis quoad vtramque partem.

His positis, probatur conclusio quoad primum ex iisdem principiis, quia variato, seu multiplicato priori essentialiter, multiplicatur posterius; *vbi* se habet vt prius ad illa, quæ ab ipso dependent: ergo, &c. Patet etiam secunda pars conclusionis, quia licèt actio, & passio non dependeant determinatè ab hoc loco, tamen concomitanter se habent hîc, & nunc ad ipsum, quia ex applicatione actiui, & passiui sequuntur hîc, & nunc in hoc determinato loco, & deficiente eâdem applicatione alibi non sequuntur. 25

Aduertendum tamen, quòd licèt actio, & passio conueniant corpori in determinato loco, terminus tamen actionis, & passionis, si sint forma absoluta, sequetur ad corpus vbicumque erit, quia illæ formæ nullum dicunt ordinem ad locum, nisi tantùm in *fieri* ob dependentiam agentis ad applicationem, quæ contingit in determinato loco: in *facto* autem *esse*, sicut neque ab agente, sic neque à loco dependent, quia cessat actio agentis particularis, & formæ sub ratione absoluta respiciunt subiectum vbicumque sit, illud actuando: si autem terminus actionis dependeat à loco, aliud erit. Ex quibus patet secunda, & tertia propositio Doctoris in litera positæ.

Contradictiones soluuntur apparentes.

Ex his soluuntur multæ contradictiones imaginariæ, quæ huc adduci possunt, quia in vno loco posset sedere, in altero stare; in vno quiescere, in altero moueri; in vno frigefieri, in altero calefieri; in altero esse satur, in altero famere; in firmari, & sanus esse: ad quæ vniuersim patet solutio ex dictis. 26

Quando actio, & terminus dependent à loco, verifican

verificantur de subiecto in illo loco tantùm, in alio verò eorum negatio: quando actio dependet à loco, aut concomitanter se habet ad locum, terminus autem non ita: actio in illo tantùm prædicantur de subiecto; in altero verò negatio eius; terminus autem absolutè vbicumque est corpus: sic potest comedere, & traiicere cibos in stomachum in vno, sed digestio, & augmentatio sequens erit vbique: potest cædi, & vulnerari in vno, sed vulnus sequens, & cicatrix etiam erit in altero: potest ex infectione aëris in vno infirmari, in altero autem corrumpetur sanitas, & erit infirmus vbique. Quando causæ oppositæ eidem applicarentur in diuersis locis, vt calidum & frigidum: idem iudicium ferendum, ac si applicarentur in eodem loco, quia actio sequetur fortius agens: motus etiam contrarij possunt inesse simul, qui dependent à loco, vt lapidem moueri sursum violéter, deorsum naturaliter: non tamen motus contrarij ad formas, non dependentes à loco, quando sunt contrarij, vt ad frigidum, & calidum, ad vitam & mortem, ad augmentationem, & minorationem, seu decrementum.

27 *Soluitur arg. Ledesmæ.* Hinc soluitur argumentum Ledesmæ applicando singula singulis: quidquid enim abstrahit à loco, seu quoad dependentiam, seu per concomitantiam, si inest vbique inest: si non abstrahit contrarium accidit.

Argumentum Vasquez. Patet etiam ad argumentum Vasquez contra præsentiam modo naturali in duobus locis: *Quia lapis*, inquit, *ponitur in centro quiescens naturaliter, & in alio loco sursum suprà trabem, amotâ trabe mouebitur à grauitate sua ad centrum, & per eandem etiam grauitatem quiescet in centro: ergo mouebitur, & quiescet simul naturaliter.*

Responsio. Hæc ratio nulla est, peto quis locus horum conueniat lapidi virtute naturali, quis supernaturaliter? & an vterque supernaturaliter? si locus ille super trabe tunc amotâ trabe, vel conseruatur ibi, vel non; si non, non acquirit aliũ locũ, sed simpliciter desinet conseruari ille primus locus eius, & sic non mouebitur ad locum centri, quem nunc habet, ad quem ampliùs non est in potentia: sicut corpus Christi desinens corruptis speciebus sacramentaliter non acquirit alium locum. Demus etiam moueri ad loca intermedia nihil refert, quia non est in motu, & quiete respectu eiusdem loci, sed diuersorum: si vterque locus sit supernaturaliter, desinet in eo, qui non conseruatur, & non acquirit alium, vel si acquirat, etiam mouetur ad diuersum, non ad eundem locum: si ad eundem, cessat motus, quando peruenitur ad superficiem extremam eiusdem loci. Motus enim erit ad loca intermedia, non ad centrum, quod possidet, & respectu cuius non est in potentia: quia motus est actus entis in potentia secundùm quòd in potentia, non entis in actu.

28 *Responsio ad argumentum Suarez.* Obiicit Suarez primò, quia præsentia localis naturalis est in corpore Christi in cœlo, & non in Sacramento; præsentia verò substantialis sub speciebus in Sacramento: sed eadem est ratio de quantitate, & qualitate, & aliis: ergo possunt esse in corpore in vno loco absque eo, quòd insint in altero. Respondetur hoc esse inutile argumentum: quia non repugnantia, aut repugnantia fundatur non in eo, quòd hæc, aut illa distinguantur à subiecto realiter: sed quia alia immediatè opponuntur circa subiectum absolutè, & sine ordine ad locum, quia ab ipso abstrahunt. Alia dependent à loco tanquam à priore, ideóque eo mutato, & multiplicato, mutantur, & multiplicantur.

Secundò obiicit Suarez. Vrget etiam exemplum de corpore posito in diuersis temporibus, in quibus habet diuersas præsentias: ad hoc responsum est. Ex his patet quid sequatur ad corpus Christi, quatenus est sub speciebus, & quænam in ipso sunt, vt est tam hîc, quàm alibi, siue secundùm naturalem præsentiam, siue secundùm sacramentalem: nam ea, quæ abstrahunt à loco, eadem sunt, vbicumque est, in ipso: quæ verò dependent à loco, diuersa sunt secundùm diuersitatem loci.

SCHOLIVM.

Soluit argumenta, quæ ipse fecit in fauorem aduersariorum, num. 4. explicat quid fieret si cibus esset in duobus locis, & à duobus sumeretur. Item, quid si duo ignes applicarentur ligno posito in duobus locis. Item, quid si animal hîc esset sine alimento, & alibi abundè comederet. Item, quid de igne replicato, & applicato sic multis combustibilibus.

Ad rationes [a] per me appositas, ad primam dico, quòd per illam posset probari, quòd duo corpora naturaliter possunt esse simul: quia agens naturale non intendit corpus vnum expellere, nisi inducat aliud corpus: si ergo non esset repugnantia duo corpora esse simul, tunc mouendo hoc corpus ad istud *vbi*, non expelleretur aliud corpus; & sic natura posset facere duo corpora simul: quia ergo concludit manifestum inconueniens, dico, quòd aliqua sunt repugnantia respectu virtutis creatæ, & limitatæ, super quorum simultatem non potest creata virtus actiua, quæ tamen non sunt simpliciter incompossibilia. 21

Aliqua repugnant respectu virtutis creatæ, quæ simpliciter repugnant.

Exemplum, Virginem parere ita est naturæ creatæ impossibile facere, sicut duo corpora in eodem loco, & vnum corpus in diuersis, super quæ non potest virtus creata simul: quæ tamen non includunt contradictionem simpliciter, vt visum est, ideò sunt possibilia Deo.

Ad secundum, dico, quòd potest concedi, quòd si illa materia corporis locati in duobus locis transmutatur à duobus agentibus ad duas formas, non esset nouum miraculum: sed tantùm per antiquum miraculum esset proportionata ad recipiendum actiones illorum agentium. 22

Dico tamen aliter, quòd si idem ponatur esse in duobus locis, non sequitur, quòd eadem materia duabus formis informetur simul substantialibus, neque eiusdem speciei, neque alterius. Eodem quidem modo potest argui de hoc, & de alio, si agentia ponantur eiusdem speciei, vel alterius.

Idem dicendum de alimento replicato sumpto à duobus, & de non replicato à duobus sumpto.

Ad exemplum de alimento, dico, quòd idem fieret de alimento sumpto à diuersis in diuersis *vbi*, quod fieret, si illi duo stomachi fierent in eodem loco, & cibus ille esset in vtroque. Tunc enim, aut totaliter virtus vna vinceret aliam, & totum conuerteret in suum corpus: vel essent virtutes æquales, & tunc æqualiter conuerterent de alimento, hæc in suum corpus, & illa in suum: vel essent inæquales, non tamen vna omnino vinceret, & tunc fortior plus conuerteret in suum corpus, & alia debilior minus conuerteret. Eodem modo, sicut haberes dicere ibi de stomachis animalium simul existentibus, & cibo recepto in vtroque: ita dico hîc iuxta illam propositionem secundam *suprà* positam.

Si duo stomachi penetrarent se, quid fieret de cibo in ipsis recepto?

Per illud ad aliud de ignibus approximatis vni ligno in diuersis *vbi*, etiam dico, quòd haberes idem dicere, si duo ignes per potentiam Dei essent simul, & approximati illi ligno.

23 Et si quæras quid esset dicendum, nónne tunc oporteret, quòd lignum conuerteretur in ignem, vel in quem, & à quo? non enim magis ab vno, quàm ab alio, quia sunt æquales: non in vnum, quia duo sunt agentia, & totalia: non autem possunt esse duæ causæ totales eiusdem effectus.

Lignum in duobus locis, cui applicarentur duo ignes, in quem ipsorum, & à quo conuerteretur.

Dico, quòd vel eundem ignem generarent perfectiorem, & sic esset effectus diuisibilis secundùm perfectionem, si forma substantialis potest habere partem, & partem, sicut diceretur de calore. Si verò generarent, eundem effectum indiuisibilem omnino generarent, tamen eo modo efficiendi, quo neuter illorum posset esse causa totalis effectus: quia post ita breuem alterationem, quæ non sufficeret ad ignitionem ab altero istorum præcisè agente, & tunc ista propositio est vera, quòd duæ causæ totales totaliter causantes non possunt esse eiusdem effectus.

Animal hîc sine nutrimento nutritur, alimento alibi ab eo sũpto.

Ad aliud dico, quòd animal existens in aliquo *vbi* sine nutrimento, nutriretur ibidem, dum tamen idem animal susciperet alimentum conueniens in alio *vbi*: quia etsi motus localis nutrimenti ad stomachum non sit idem hîc, qui ibi, (nec mirum, quia ex quo *vbi* est aliud, & motus localis ad *vbi* potest esse alius) tamen conuersio nutrimenti in substantiam alendi, est eadem hîc, & ibi: quia illa conuersio est generatio partis substantiæ istius nutriti: & tota substantia nutrita, & quælibet pars prior est ipso *vbi*: nec ergo variabitur ad variationem eius, scilicet *vbi*.

Quid si animal replicatum, vtrobique reciperet alimentum.

Et cùm additur, si vtrobique haberet alimentum sufficiens, in duplo nutriretur. Dico, quòd vel vtrobique susciperet totum illud alimentum, & per consequens superflueret, quia eius medietas sufficeret ad nutritionem eius: vel in vno loco susciperet partem, & in alio aliam, & vtrobique sufficienter nutriretur. Patet ex prædictis.

24 *De igne replicato.*

Ad illud de modico igne, quòd combureret omnia combustibilia. Dico per propositionem tertiam, quia si ponatur ignis in vno loco, & multa combustibilia sibi habenti illud *vbi* tantùm approximata, quod dicerem tunc de igne respectu illorum, sic dico nunc, quia vel in aliquod illorum ageret præcisè, vel si in quodlibet, esto quòd omnia essent simul, ageret tamen valde remissè in ea. Eodem modo dico in proposito, quòd actio erit remissa in quodlibet istorum respectu actionis, quam haberet in vnum illorum, si in nullum aliud ageret. Nec mirum, quia virtus naturalis minor est in plura, quàm in pauciora, & in multa, quàm in vnum.

Hæc argumenta non posuit suprà.

Ad illud de diuersa figuratione; dico quòd licèt figuratio videatur, esse qualitas: tamen consequitur ipsum *vbi*. Ad [b] aliud de toto, & parte, dico, quòd pars extra totum nihil habet, quod non habet in toto: illa enim actualitas, quæ attribuitur parti extra totum, & non in toto, non est nisi præcisio.

Sed [c] contrà, quia continuitas est forma absoluta, & per consequens prior est ipso *vbi*: ergo non potest esse idem corpus in loco isto continuum, & alibi non continuum, & per consequens nec hîc pars, & ibi non pars, eo modo quo continuatum alteri dicitur pars. Responsionem quære.

Additio. *Aliqui dicũ Scotum reliquisse hanc replicam insolutam, quia vult, vt concludat.*

Dici potest, quòd duplex est figura, quædam est forma absoluta, & ista est de genere Qualitatis forma, vel circa aliquid constans figura: & ita non sequitur vbi. *Alia est figura, quæ est situatio partium in loco, & in continente, & ista est forma respectiua consequens ipsum* vbi, *& sic procedit argumentum. De hoc tamen distinctione duodecima quæst. quarta respondendo ad quæst. ibi. sed de figuratione alia, & alia videtur, &c.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

29 a *AD rationes per me appositas*, &c. Doctrina huius paragraphi iam præmissa est, sicut & resolutio argumentorum: vltimum verò argumentum, ad quod respondet, de diuersitate figuræ, non præmisit superiùs in eo ordine, quo hîc resoluit. Cæterùm illud vrget Henricus in secunda ratione adducta pro negatiua, versu, *Et si instetur*: vbi de discontinuatione membrorum per vulnus agit, ex qua sequitur mutatio figuræ, quæ materialiter dicit ipsam quantitatem continuam, formaliter respectum partium continui ad se inuicem, vel terminorum includentium partes, vt infrà dicit *dist.*12.*quæst.*4.*respondendo ad quæstionem*, v. *Sed de figuratione alia, & alia*, &c. Huc autem de proposito transfert solutionem illius secundi argumenti Henrici, vbi positis tribus illis maximis, seu propositionibus, respondet ad omnia argumenta, quæ petũtur ex prædicatis oppositis circa idem corpus in diuersis locis positum. Respondet, quòd figuratio sequitur ad ipsum *vbi*, intelligit de figuratione impropriè dicta, quæ denotat situm diuersum partium in ordine ad se inuicem, vel terminorum includentium partes in ordine ad locum, & posterior ipso, alia quæ est qualitas quartæ speciei, est loco prior: saluandum ergo vniuersaliter dictum, quòd figura est posterior *vbi* vero, vel imaginario: quod magis concordat principiis Doctoris, & hîc, & in præcedentibus, & sequentibus quæstionibus, vbi dicit extensionem nihil superaddere quantitati, quàm respectum extrinsecus aduenientem: figura autem nihil addit nisi respectum partium, secundùm diuersam dimensionem in ordine ad diuersos terminos includentes partes, vel econtrà terminorum ad ipsas partes, verbi gratiâ, triangulus respectum secundùm tres angulos includentes extensionem, secundùm tres lineas rectas, & terminatas in ipsis angulis, in quibus coëunt ad inuicem, tanquam in termino communi terminante ipsam extensionem secundùm hanc, & illam lineam rectam. Extensio ergo partium est situs, & ordo partium in toto, quatenus vna est extra aliam in ordine ad locum verum, vel imaginarium; prior est figura, quæ est terminus talis extensionis, secundùm hoc, vel illos terminos ipsius, scilicet lineam rectam, vel obliquam, & consistit in ordine ad extrinsecum: quia in situ, & ordine ipsorum *vbi* circumscribentium: & hic est sensus Doctoris. Si tamen comparetur figura ad locum verum, & realem, cuius latera facit distare locatum, & cuius terminus est figura aliqua, vel hæc, vel illa, est prior tali loco, & præsentia in ipso.

Ordo mutatus.

Quid sit figura?

Ratio mutādi ordinem.

Responsio Doctoris. Figura sequitur ad ipsum vbi.

Secunda responsio. Figuram sequi ad vbi verum, vel imaginariũ.

Quòd si obiicias in fluidis sumi figuram ab ipso loco, verbi gratiâ, à vase, quia talis est figura aquæ, qualis vasis ambientis, quia hoc quod est quantum solidum non cedit fluido: non refert, quia etiam priùs aqua ex natura sua fluit in figuram vasis, quàm sit præsens ipsi vasi præsentia vbicali, alioquin non impleret totum vas.

b *Ad aliud de toto, & parte*, &c. Hoc argumentum etiam tangit Henricus *suprà*, nempe, quòd corpus esset vulneratum in vno loco, seu discontinuum, in alio verò continuum: ergo haberet pars aliam actualitatem in vno, aliam in altero. 30

Continuatio, & discontinuatio.

Respondet, quòd pars non habet actualitatem in toto, quam non habet extra totum: intelligit de actualitate existentiæ, & essentiæ, seu intrinseca, quacunque alia adueniente extrinsecus, quia manus verbi gratiâ in toto animatur, non autem extra totum.

Veritas dicti patet, quia pars habet rationem prioris, & causæ ad totum quod constituit: ergo non recipit actualitatem à toto, sed communicat loquendo de ipsa præcisè quà pars, vt pars comparatur ad totum: benè ergo infert illam actualitatem, quæ tribuitur parti extra totum corpus quantum, quod componit, esse præcisionem, aut diuisionem, quâ separatâ, manet eadem, destructâ continuatione in sua entitate.

Pars est causa totius.

c *Sed contrà*, &c. Vrget quòd continuitas sit forma absoluta, & prior *vbi*: ergo nequit corpus in vno loco esse continuum, in alio non continuum: ergo neque hîc pars, ibi non pars, supple actu constituens. Huius solutionem remittit ad aliàs dicta, & patet ex prima propositione: concedenda nempe est consequentia, quia licèt vulneratio ipsa, seu discontinuitas, vt est in motu, actione, seu *fieri*, potest esse in vno loco, & non in alio, tamen in *facto esse*, erit vbicumque est corpus, sicut de aliis accidentibus absolutis dictum est: benè ergo dicit in antecedente continuitatem esse formam absolutam, quia nempe est forma, quantitatem continuam constituens, vt distinguitur à discreta: quantitas autem sic sumpta est aliquid absolutum. 31

Continuatur pars vbique, vel separatur.

SCHOLIVM.

Soluit argumenta in initio posita, explicando subtilissimè graues, & curiosas obiectiones, vt noto in margine, & sanè ita totam hanc quæstionem tractauit, vt humano ingenio meliùs tractari non potuerit. Et ideò ex eo recentiores tam hîc, quàm in 4. Physic. ferè omnia, quæ de hac re disserunt, deprompserunt.

Dico [a] ad argumenta principalia. Ad primum dico, quòd multi concedunt relationes oppositas posse esse simul in eodem, dicentes idem, & secundùm idem esse principium agendi, & patiendi. Sed ad propositum, non oportet incidere in istam difficultatem. Nullus enim negat, quin relationes oppositæ possint inesse eidem secundùm diuersa fundamenta, vtpote quia secundùm aliquid sit maius, & secundùm aliud minus: & hoc, vel respectu sui, vel alterius. *Vbi* autem in toto corpore, aliud & aliud est posterius, & anterius, superius, & inferius: vnde mediante illo *vbi*, tanquam fundamento alio, & alio, non est inconueniens corpus habens *vbi* superius, & inferius esse superius, & inferius. Nec mireris respectum 25

Vide quæst. sequente, & infrà art. 2. q. 3. expressè ad hoc.

Quomodo relationes opposita cōueniãt eidē.

De charactere q. 2. idem habet in primo dis. 19. q. 1. & 1. d. 2. q. 5. & in hoc 4. dis. 11. q. 1.

Propinquũ, & distans quomodo cõueniũt eidẽ?

Ad 3. Quomodo idem temporale potest, & non potest esse in diuersis tẽporibus?

respectum superioris, & inferioris fundari in *vbi*, licèt *vbi* sit respectus, quia potest benè vnus respectus fundari in alio respectu, vt tactum est *suprà*.

Ad aliud dico, quòd relationes contrariæ in genere benè possunt inesse eidem secundùm diuersa fundamenta: sicut idem potest esse simile alicui secundùm albedinem, & dissimile eidem secundùm scientiam: propinquum autem, & distans fundantur in corpore vbicato, quia ipsum *vbi* eius est propinquum, & distans: ergo si aliud est *vbi* propinquum, & distans, possunt eidem corpori conuenire, sicut conueniunt duobus *vbi*, quæ conueniunt illi corpori, & sunt fundamenta propinquitatis, & distantiæ.

Ad tertium dico, quòd sicut idem temporale non potest esse simul secundùm tempus, id est, eâdem temporalitate, vt ita dicam, in diuersis temporibus, sic nec idem locabile potest esse simul secundùm locum in duobus locis. Si autem accipias in antecedente *simul*, secundùm tempus, & in consequente *simul* secundùm locum, valet consequentia, vel proportio: quia ita debet simultas temporis comparari ad tempus idem circa temporale, sicut simultas loci ad eundem locum circa locabile. Concedo ergo, quòd vnicâ locatione, quod est dicere, esse simul secundùm locum, non potest esse idem locabile simul in duobus locis.

Potest autem hæc ratio duci ad partem oppositam, licèt sophisticè, sic: idem locabile simul, id est, in eodem loco existens, potest esse in diuersis temporibus: ergo & simul tempore potest esse in diuersis locis. Soluant istud sophisma, & soluent argumentum suum, si fortè reputent, quòd habeat euidentiam.

26 *Ad 4. Corpus simul moueri posse, & quiescere.*

Ad aliud, quòd idem moueretur simul, & quiesceret: dico secundùm primam propositionem illarum trium, quòd cùm moueri, vel quiescere secundùm locum, sit simul cum *vbi*, vel posterius; ideò variatur ad variationem *vbi*: & ita poterit in vno *vbi* quiescere localiter, & in alio *vbi* moueri. Quia quiescere hîc localiter nihil aliud est quàm habere continuè idem *vbi*, quod priùs: & ibi moueri nihil aliud est, quàm habere aliud, & aliud *vbi*. Sicut autem est possibile, quòd idem corpus habeat hîc permanenter *vbi* vnum, & aliud ibi: sic possibile est, quòd permanenter habeat hîc vnum *vbi*, & alibi plura successiuè. Eodem modo dicendum est de partibus totius, si fiant instantiæ, quia possibile est, quòd hîc omnes partes totius quiescant in toto, & ibi aliquæ moueantur, vt manus, vel pes: quia omnia ista consequuntur *vbi*, puta hoc, & illud.

Homo in duobus vbi, an potest accedere ad seipsum, & an se expellet, an exercitus ex solo illo conflari posset.

Et si arguas, ergo vt est in vno *vbi* posset moueri ad seipsum, vt est in alio *vbi*, & ita accederet ad illud *vbi*, in quo iam est: & tunc, vel expelleret seipsum de alio *vbi*, ad quod accedit, & tunc esset incompossibile sibi ipsi secundùm *vbi*, sicut aliud corpus: vel non expelleret, & tunc desineret habere illud *vbi* virtute propriâ, accipiens tantùm illud *vbi* quiescentis. Vel faceret se vt habens aliud *vbi* cum seipso, & ita quasi duo corpora simul. Similiter si esset animatum, posset se ipsum mouere pellendo, vel trahendo, & posset idem homo habens mille *vbi* facere choreas, & maximum exercitum in campo, & multa alia, quæ videntur mira, & iterum loqui & tacere, & disputare cum seipso.

Dico, quòd hæc sunt puerilia, & imaginationem sensui innitentem sequentia. Si enim quæratur ratio eorum, de quibus arguitur, nulla est difficultas maior, quòd corpus moueatur ad illud *vbi*, in quo quiescit, quàm ad aliud *vbi*. Et tunc cùm peruenerit ad illud *vbi*, dico, quòd idem corpus expellet se de illo *vbi*, in quo quieuit; nisi fortè illa virtus agens, per quam habuit aliud *vbi*, desinat conseruare ipsum, vt aliud vbicatum: & tunc non habebit, nisi tantùm *vbi*, quod habuit priùs quiescens: sed priùs non habebat illud, vt terminum sui motus; imò desinet secundùm *vbi*, quod habebat in motu: habere autem quodcunque *vbi*, siue vt in motu, siue in termino motus, nihil facit ad variationem, vel multitudinem absolutorum, quæ sunt in re.

27 *Homo in diuersis vbi, an possit secum disputare, fabulari, choreas ducere.*

Per hoc patet de chorea, & bello, confabulatione, & disputatione cum seipso, quia si *loqui* dicat actum imaginationis, vel intellectus, ille quidem vbique est idem vbicunque fuerit loquens; si autem non est, nisi formatio vocis per instrumenta naturalia in aëre percusso, & quidem alius erit aër contiguus organis vocalibus in isto *vbi*, & alius in alio *vbi*: & esto quòd idem aër sit, moueri tamen poterit hîc localiter aër, & ibi non: & sic in isto formabitur vox, & in illo non: & in illo loquetur, & in isto tacebit: & in isto tenebit tenorem, & in isto quintam, & ille attrahet aërem extra aquam existens, & idem existens in aqua non poterit attrahere: sed non submergeretur hîc, quia alibi habet aërem attractum refrigerantem ipsum.

Ita etiam concedo, quòd vt in vno *vbi* poterit mouere corpus suum, vt est in alio *vbi*, pellendo, vel trahendo: quia propter identitatem corporis non aufertur ratio mobilis, nec motiui ab ipso.

Et

Et si arguitur sic, si mouetur, ergo non quiescit: si quiescit, ergo non mouetur: ergo si simul mouetur, & quiescit, simul mouetur, & non mouetur, simul quiescit, & non quiescit. Respondeo, in respectiuis oppositis non sequitur absoluta affirmatio, & negatio, sed tantùm secundùm *quid*; sicut non sequitur, est similis, & dissimilis: ergo est similis, & non similis. Nam antecedentia verificantur, si intelligantur respectu diuersorum. Si enim est similis huic, est similis: & si est dissimilis illi, est dissimilis: sicut Philosophus arguit in prædicamentis *capite de quantitate*, quòd si aliquid est magnum, ad hoc est magnum, & si paruum, ad illud est paruum. Et ex hoc infert, quòd *magnum*, & *paruum*, non sunt contraria, quod non teneret, nisi magnum ad hoc inferret magnum, & paruum ad hoc inferret paruum. Eodem modo hic quiescere in hoc *vbi* infert quiescere, & moueri in hoc *vbi* infert moueri: tamen illæ affirmationes non inferunt illas negationes, puta quiescere, non moueri, moueri, non quiescere: imò est fallacia consequentis: quia antecedens verificatur in respectu ad vnum terminum, & consequens negatiuum negat respectu cuiuscumque. 28

In oppositis respectiuis, absoluta affirmatio, & negatio, non sequitur.

Hic quiescere, non infert non moueri absolutè.

Ad vltimum argumentum, dico quòd omnis actus immanens, qui inesset isti corpori in hoc *vbi*, inesset sibi in quocunque *vbi*, licèt non inferet sibi, vt in isto *vbi*: & de hoc dicetur in secundo articulo *istius dist. quæst. 2.* Sed nunquid sanguis, vel spiritus, vel similia, quæ non sunt de veritate naturæ humanæ, essent eadem hîc, & ibi, soluetur vbi dictum est nunc, scilicet *articulo 2. quæst. 1. huius dist.* quæ tamen erat in ordine *quæst. 4.*

COMMENTARIVS.

32 *Responsio ad argumenta principalia.*

a Dico *ad argumenta principalia*, &c. Hîc respondet ad argumenta principalia ad initium quæstionis proposita. Ad primum, & secundum docet quomodo relationes oppositæ ex genere, & specie possunt inesse eidem respectiuè ad diuersos terminos, vel secundùm diuersa fundamenta. Ad tertium, quomodo sumatur proportio inter tempus, & temporaneum, & inter locum, & locatum; quantùm ad simultatem. Ad quartum, quomodo idem potest moueri, & quiescere simul in diuersis locis; de quo dictum est *suprà*: & sic de *loqui*, & *tacere*, & huiusmodi, quæ dependent à loco, & tradit maximam, nempe in respectiuis oppositis, non sequi absolutam affirmationem, & negationem, sed tantùm secundùm *quid* cum limitatione ad diuersa: vt patet ex Philosopho, *cap. De quantitate*. Ad vltimum, quòd actus immanens esset in constituto in diuersis locis, vt visio, & huiusmodi, quamuis non inferet, id est non produceretur in ipso in *fieri*, & actione in omnibus locis, sed in vno determinatè, terminus tamen esset in ipso alibi, per regulam positam in prima propositione. Quęstionem hanc copiosissimè tractauit hactenus Doctor, ita vt cæteri ex eius abundantia acceperint: licèt in aliquibus discordent quantùm ad resolutionem.

QVÆSTIO III.

Vtrùm corpus Christi possit esse simul in cœlo, & in Eucharistia?

Alens. D. Thom. D. Bonau. Rich. *& omnes citati pro q. præced.*

AD tertium sic proceditur, & arguitur, quòd corpus Christi non potest simul esse in cœlo, & in Eucharistia. Primò per illud Augustini, & ponitur *de consec. distinct. 2.* prima hæresis. *Corpus Christi sursum est, & in vno loco esse oportet.* 1

Secundò sic, quia formalis ratio essendi in loco est quantitas, secundùm Philosophum 4. *Physic. cap. de Vacuo*: sed non potest aliquid plurificari non plurificatâ eius formali ratione: ergo quantitate corporis Christi existente vnâ, non potest ipsum esse, nisi in loco vno.

Tertiò sic, quæcunque vni, & eidem sunt eadem, sunt inter se eadem: ergo quæcunque vni, & eidem sunt simul, inter se sunt simul: ergo si corpus esset hîc, & ibi, tunc illud, quod esset hîc cum eo, & illud, quod alibi est cum eo, essent simul: sed consequens est falsum: quia alterum potest esse Romæ, alterum Parisiis: ergo, &c.

Quartò sic, quod distat ab aliquo, est aliud ab eo, quia nihil distat à seipso: sed corpus Christi, si esset in Eucharistia, distaret à seipso in cœlo: ergo esset aliud & aliud. Probatio maioris, quia distantia includit discontinuitatem: vnitas autem quantitatis continuæ est continuitas: ergo distantia repugnat illi vnitati, & per consequens ponit pluralitatem.

Quintò sic, quia posset tunc simul moueri, & quiescere: quia corpus Christi in cœlo quiesceret,

quiesceret, in Eucharistia autem moueretur ad motum Euchar istiæ, secundùm illud Philosophi: *Motis nobis mouentur omnia, quæ sunt in no bis.*

Oppositum patet, quia corpus Christi est in cœlo, secundùm illud Augustini: *Donec finiatur sæculum, sursum est Dominus:* & ponitur *de consec. dist. 2. prima hæresis:* & est verè in Eucharistia, vt tactum est 1. *q. huius distinctionis.*

SCHOLIVM.

Suppositâ fide de reali præsentia corporis Christi sub speciebus sacris, refert sent. D. Thom. dicentis id tantùm esse possibile per conuersionẽ alterius in ipsum, & repugnare corpus Christi manens in cœlo alibi localiter poni. Vtramque partem refutat Scotus, resoluens corpus Christi manens in cœlo, ponibile esse alibi, sine conuersione, & etiam localiter. Vide suprà q. 1. à n. 5. ad illud axioma, quæ sunt eadem vni tertio, &c. Vide Scot. 1. d. 2. p. 2. q. 1. n. 47. quòd verò corpus Christi sit in cœlo, habetur ex Trid. ss. 15. c. 1. ex Aug. de consec. d. 2. cap. prima hæresis.

2 *D. Thom. hîc q. 1. sol. 1. arg.*

Conclusio[a] est certa cuilibet fideli, vt ostensum est 1. *quæst. huius dist.* sed vnus modus ponendi est talis, scilicet, quòd per conuersionem alterius in ipsum, potest illud corpus esse alibi, quàm in loco suo naturali: quia vbi præfuit conuersum, ibi est illud, in quo conuersum est, non localiter, sed sacramentaliter: & hoc modo, scilicet sacramentaliter, corpus Christi potest esse alibi, & in pluribus locis: non autem localiter, nec dimensiuè: quia localiter esse includeret contradictionem, sicut positæ sunt rationes eorum in præcedenti quæstione: sacramentaliter autem non includit contradictionem: quia ipsum non est ibi secundùm leges loci, sed tantùm illud, sub quo est sacramentaliter.

q. 1. huius dist. n. 5. Nec cõuersio, nec species sunt ratio corpori essendi hîc.

Sed contra, hæc argumenta tacta sunt aliqua in præcedenti quæstione, improbando istam conclusionem communem. Manifestum enim videtur, quòd conuersio non est formalis ratio corpori essendi hîc, nec vt præsens, quia ipsa transeunte manet corpus hîc: nec vt est præterita, quia tunc non posset Deus facere corpus suum non esse hîc, sicut nec conuersionem præteritam non esse præteritam: nec etiam illud, quod vocatur Sacramentum, scilicet species, sunt ratio formalis corpori essendi hîc: quia non sunt formaliter in corpore Christi, nec per eas aliquid inest formaliter corpori Christi.

3 *Faciliùs est ponere corpus alicubi cum suo modo naturali, quàm sine eo: in primo vnum, in secundo duo miracula interueniũt. Non magis repugnat corpus Christi esse cum substantia panis, quàm cum quantitate eius.*

Ex hoc arguitur, Deus potest facere in creatura aliquid sine eo, quod non est sibi formalis ratio essendi, nec aliquo modo de essentia eius: sed nec conuersio, nec Sacramentum est formalis ratio corpori essendi hîc, nec aliquo modo de essentia eius: ergo Deus potest facere corpus esse hîc sine vtroque istorum.

Item, non est maior repugnantia, corpus Christi esse simul cum substantia panis, quàm cum quantitate eius: quia non magis substantia repugnat substantiæ, quàm substantia quantitati quoad talem simultatem: sed corpore Christi existente in cœlo potest Deus facere idem corpus simul cum quantitate panis secundùm omnes: ergo potest facere idem simul cum substantia panis quanta, & per consequens sine conuersione. Hoc quantùm ad primum duorum, quæ tacta sunt.

Si etiam illa substantia panis quanta ponatur Sacramentum, adhuc contra eos: quia, sicut suprà ostensum est, faciliùs est facere corpus esse alicubi cum modo suo naturali, quàm sine: sed cum substantia panis quanta potest Deus facere corpus suum modo sacramentali, id est, non naturali: ergo, & modo naturali.

4 *Resolutio Doctoris. Corpus Christi manẽs in cœlo, poni posse alibi sacramẽtaliter sine cõuersione, ac etiam localiter, seu quãtitatiuè, ita omnes DD. citati pro q. præc.*

Et si dicas ad primam rationem, quòd relatio non potest fieri sine proprio termino, sicut nec sine fundamento: proprius autem terminus istius præsentiæ est aliquod Sacramentum, id est, aliquod sensibile replens locum, cum quo, vel sub quo corpus Christi est, non localiter. Contrà, non magis impossibile videtur corpus Christi esse cum illo, quàm cum isto: ergo non magis repugnat esse cum substantia panis, quàm cum quantitate, vt dictum est, & sic de quocumque alio à se, & tunc vltrà. Si potest autem esse alibi, quàm vbi est sub modo non naturali sibi: ergo & sub naturali, hoc contra secundum.

Dico ergo, quòd ponendo conuersionem in proposito, de qua dicetur *dist.* 11. & ponendo, quòd hîc sit aliquod signum sensibile continens verè corpus Christi hîc præsens, quod sensibile dicatur Sacramentum, quod quidem verum est, scilicet corpus Christi de facto, hoc est, post consecrationem, vel conuersionem, & sub Sacramento: non tamen sic, quin posset esse non per conuersionem, nec sub Sacramento, loquendo de quocumque sensibili determinato, non video, sicut argutum est in quæstione præcedenti.

Et fortè illi, qui negant Deum posse facere corpus suum in pluribus locis, aliter quàm per

per conuersionem sub Sacramento; negarent etiam hoc, nisi quia fides dicit hoc. De modo autem isto essendi, scilicet non quantitatiuè, vel non dimensiuè, vel localiter, non video, si potest fieri idem in pluribus locis non sub modo naturali, quin etiam possit fieri modo naturali: cùm in primo sint duo miracula, in secundo tantùm vnum, vt *suprà* ostensum est. In primo quidem sunt duo miracula, vnum scilicet in causando præsentiam corporis hîc: & aliud in separando ipsum à suo modo naturali. Sic ergo potest esse modo naturali, sicut sub Sacramento.

Ad primum in contrarium dico, quòd Augustinus sic intelligit, oportet, id est, opportunum est, id est, congruum est illud corpus gloriosum habitare in illo regno præparato gloriosis: sed non oportet, id est, non simpliciter est necessarium. Potest enim aliquando etiam localiter Christus non esse ibi, mouendo se de illo loco: & multò fortiùs potest esse alibi, & sacramentaliter, & localiter per diuinam actionem absolutè absque deperditione illius *vbi* in cœlo: sicut modò tenemus illud corpus præsens esse in Eucharistia non localiter. 5 *Ad arg.* 1.

Ad secundum dico, quòd formalis ratio potest intelligi dupliciter: primò propriè pro ratione formali proxima: secundò pro remota: largè sumendo rationem formalem pro ratione fundamentali remota; sicut calor dicitur formalis ratio agendi, & albedo fundamentaliter dicitur ratio formalis essendi simile pro tanto, scilicet quòd calor est principium, quo agens agit, & albedo similitudinis: similitudo autem est ratio formalis propinqua similis. *Ad* 2. *Calor quomodo ratio formalis agendi?*

Loquendo ergo de prima ratione, potest concedi, quòd sine plurificatione eius, non plurificatur illud, cuius est ratio formalis: sed ratione formali secundo modo falsum est: quia idem potest esse principium agendi proximum respectu multarum actionum, & idem fundamentum proximum respectu multarum relationum. Quantitas autem non est formalis ratio essendi in loco primo modo, sed secundo modo: quia est proximum fundamentum illius respectus: & ex hoc sequitur propositum, scilicet quòd super idem fundamentum possunt fundari plures respectus, maximè extrinsecus aduenientes. *Quantitas quomodo est ratio formalis essendi in loco?*

Ad tertium dico, quòd prima propositio falsa est, nisi intelligendo de vniformi vnitate illius tertij in se, & illorum, quæ concluduntur esse vnum ex vnitate illius: quia aliàs, si est minor vnitas illius tertij in se, non potest concludi maior vnitas aliorum inter se per vnitatem illorum in tertio. Eodem modo de *simul*, quia nisi illud tertium, cum quo alia sunt simul, sit limitatum secundùm illam vnitatem, secundùm quam ipsa sunt simul cum illo tertio; non sequitur simultas eorum inter se: nec qui Parisiis simul est cum eo, erit simul cum illo, qui eum eodem tertio est Romæ, si illud tertium sit illimitatum. Vnde non sequitur, ego sum simul cum æternitate, & anima Antichristi similiter: ergo anima hæc, & ego simul sumus: quia æternitas est immensa, & illimitata quantùm ad actualem præsentiam. Ad propositum dico, quòd illud, quod simul est in duobus locis illimitatum est, licèt non virtute propriâ, sed virtute Dei agentis quantùm ad *vbi*: & ideò quæ sunt simul cum sic illimitato, non oportet, quòd sint simul inter se. 6 *Ad* 3.

Ad quartum de discontinuatione, dico, quòd accipiendo distantiam pro distantia locali, maior est falsa. Ad probationem dico, quòd aliquid non est idem sibi, quia continuum sibi: sed veriori vnitate, quia continuitas est vnitas partis ad partem in toto: sed vnitas totius ad seipsum est vera identitas. Dico ergo, quòd etsi totum vt distans non continuetur sibi ipsi, vt distantiæ tamen in vtroque termino distantiæ est verè idem habens eandem continuitatem partium in toto. Et cùm dicitur, quòd vnitas totius continui est continuitas eius, verum est, vnitas, vt est ex partibus: sed identitas eius ad seipsum non est continuitas eiusdem totius ad seipsum, eo modo quo pars est continua parti. 7 *Ad* 4.

Ad quintum patebit in secundo articulo *istius dist. art. 2. quæst. 2.* quæ tamen in ordine erit *quæst. 6. conclusione 6.* *Ad* 5.

Circa secundum principale quæro tria. Primò, vtrùm corpori Christi naturaliter existenti, & eidem sacramentaliter existenti, necessariò insint eædem partes, & proprietates? Secundò, vtrùm quælibet actio immanens, quæ est in Christo naturaliter existenti, eadem insit sibi, vt in Eucharistia sacramentaliter existenti? Tertiò, vtrùm corpori Christi, vt in Eucharistia existenti, possit inesse aliquis motus corporalis?

COMMENTARIVS.

1 *Conclusio fidei.* a *Conclusio est certa*, &c. Statuit conclusionem, quæ est de fide, vt *in commento quæst.* cum ipso probatum est. Impugnat fundamentum D. Thomæ, qui refert possibilitatem existendi Christi sub speciebus in solam conuersionem. *Ratio D. Th.* Hoc, inquam, impugnat Doctor hîc ad scopum quæstionis præsentis: *suprà* verò *quæst.* 1. idem fundamentum impugnauit, quatenus ex illo fundamento inferebatur nullam esse mutationem in corpore Christi, vt sit sub speciebus; & inquãtùm etiam præsentia sacramentalis infertur ex natura conuersionis, in genere termini *à quo* in terminum *ad quem*. Hîc autem eandem rationem impugnat inquantùm ad eam limitatur possibilitas ponendi corporis sub speciebus, siue indiuisibiliter, siue quantitatiuè, atque adeò in alia materia, nempe, vt applicatur ad diuersam conclusionem.

2 *Impugnatur prædicta ratio.* Impugnat autem sic, quia Deus potest facere in creatura aliquid sine eo, quod non est ratio formalis essendi, nec aliquo modo de eius essentia, sed neque conuersio, neque Sacramentum, id est, species separata est ratio formalis corpori essendi *Deus potest facere corpus præsens sine conuersione.* hîc, nec aliquo modo de essentia eius: ergo Deus potest facere ipsum corpus præsens hîc sine conuersione substantiæ panis in ipsum, & sine separatione specierum: potest ergo facere corpus præsens manente substantiâ panis.

Conuersio nõ est ratio formalis essendi in loco. Minor probatur, quia neque conuersio vt præsens est ratio essendi, quia transeunte conuersione manet Christus præsens, neque etiam vt præterita, quia Deus nequit facere quin præterita, vt præterita sint præterita; potest autem destruere præsentiam sacramentalem. Patet minor etiam quoad alterum membrum, quia species non sunt in corpore Christi; sed sunt terminus suæ præsentiæ: ergo non sunt modus formalis essendi corpori.

Si dicas præsentiam sacramentalem corporis exigere terminum, qui sunt species. Contrà vrget, quia sicut præsentia illa de facto saluatur in ordine ad species, sic etiam saluaretur in ordine ad substantiam panis quantam, seclusa conuersione. Non est enim maior repugnantia corpus Christi esse simul cum substantia panis, quàm cum quantitate panis, vt probat secunda ratione. Probat etiam corpus Christi posse esse præsens modo quantitatiuo, tam speciebus, quàm substantiæ panis, sine vlla repugnantia: sed de his sufficienter actum est in præcedentibus.

3 *Solutio argumentorum.* Hæc autem quæstio magis mouetur, vt soluantur argumenta ad oppositum. Primum est *Augustin.* ex authoritate Augustini, quæ ponitur dist. 2. prima hæresis, *Corpus Christi sursum est, & in illo loco esse oportet:* ergo tantùm est in cœlo. Respondetur negando consequentiam, circa quæ nihil occurrit, quod aliàs non fuerit dictum.

In responsione ad tertium dicit, quòd vnitas extremorum inter se ratione tertij non possit concludi maior, quàm sit vnitas ipsius tertij: de *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.* hoc vide ipsum *in primo dist.* 2. *part.* 2. *quæst.* 1. vbi disputatur, an illud axioma: *Quæcunque sunt eadem vni tertio, sint eadem inter se*, &c. verificetur in diuinis, & benè dicit Doctor verificari, sed cum illa limitatione, quam hîc adiungit, nempe eo modo, quo sunt vnum in tertio, vel ipsum vnitate tertij; vnde tres personæ vnitate Deitatis, & essentiæ sunt vnum realiter inter se, id est, in essentia; nec licet inde inferre esse vnas inter se vnitate suppositi, quia hanc non habent ab essentia, vt ad eam comparantur, sed solùm essentialem: sic extrema nequeunt aliter ad se inuicem referri in conclusione, quàm vt in præmissis referuntur ad medium: quia veritas conclusionis est mediata, & ratione medij conueniens: vnde si medium per se vniretur alteri extremo, *Vnio extremorum talis est inter se qualis cũ medio.* per accidens alteri, hinc non habetur vnio extremorum in conclusione aliter quàm per accidens, talis, qualis est vnitas alterius extremi, quod per accidens tantùm vnitur medio. Vnde in demonstratione à priori licèt definitio, quæ est medium per se, primo modo prædicetur de subiecto; tamen passio in conclusione non prædicatur de ipso, nisi in secundo modo, quia sic tantùm prædicatur in præmissis de medio, seu definitione.

Hinc etiam habetur illud vulgare axioma 4 quòd *conclusio sequatur debiliorem partem suæ causæ:* *Conclusio sequitur debiliorem partem.* quando enim plures causæ per se concurrunt ad effectum communem, actualitas, seu perfectio vnius non est nata supplere defectum alterius; loquendo in causis particularibus, ac proinde in effectu communi redundat defectus ex causæ imperfectione. Ratio autem horum est, quia *Ratio huius.* effectus non excedit perfectionem suæ causæ: vnde si concluderetur maior vnitas extremorum ad inuicem, quàm sit vnitas eorum ad medium, seu medij ad ipsa extrema excessus in effectu, id est, vnitate ad se inuicem, non supponeret causam, & sequerentur contradictoria, nempe, esse vna, & non esse propter medium: primum sequeretur, quia nullam aliam habent causam suæ vnitatis: secundum sequeretur, quia excessus vnitatis constituit speciem distinctam vnitatis, quæ non continetur in causa, vel secundùm, vel prout influit *esse*, & vnitatem in extrema.

Ex hoc vlteriùs declarat, quòd ea, quæ sunt 5 simul cum tertio, sint simul inter se: quæ ratio *Simultas ad locatum quid infert inter extrema.* intelligitur tantùm de iis, quæ sunt simul cum tertio adæquatè; non verò secundùm *quid*, vel secundùm partem, quia ex eo quòd superficies ex vna parte sit simul cum locato, non sequitur, quòd sit simul cum altera superficie distante, quamuis *hæc* sit simul cum locato, quantùm est ex parte ipsius superficiei: intelligitur ergo in *Locatum illimitatũ æquiualet pluribus.* loco, & locato, quæ se adæquant: sed quando locatum est illimitatum, non sequitur etiam in his. Ratio est iam assignata, quia sicut neque vna superficies loci adæquat totum locatum, licèt ipsa quantùm est ex parte superficiei, sit simul cum locato: ita quando locatum est in pluribus locis vnus locus non adæquat locatum: vnde non sequitur quòd locus, qui est simul cum ipso in determinata distantia, & situ, sit simul cum ipso in alia differentia distantiæ, & situs: sicut non sequitur, anima est cum pede simul in eodem loco, & eadem anima est cum capite simul: ergo pes, & caput sunt simul; anima est illimitata, illimitatum autem æquiualet pluribus determinatis.

Dat etiam exemplum Doctor in æternitate, quæ est tota simul cum diuersis partibus temporum,

rum, inde non tollitur ipsas partes esse simul: quod autem in tempore facit successio, ne partes eius simul esse possint, hoc in locis facit distantia per spatium intermedium, ita vt simul esse non possint localiter, quamuis idem corpus possit esse in distantibus locis ex illimitatione sui ad locum determinatum, vt subest diuinæ omnipotentiæ.

6 *Responsio ad quartum.* In responsione ad quartum docet vnitatem per continuitatem conuenire partibus in toto vt comparantur ad se inuicem; vnitatem autem totius non esse continuitatis, quia non continuatur alteri, sed esse identitatis. *An totū continuū distinguatur realiter à partibus.* Ex hoc fortè nonnulli Doctores nostræ scholæ distinguunt realiter totum continuum à suis partibus vnitis, sed textus id non continet, neque etiam contrarium: quamuis verum sit quòd vnitas per se totius, vt ipsi primò conuenit, non sit vnitas partium sub denominatione continuitatis, quæ limitatio concernit modum vnitatis partium ad se inuicem in toto; tamen si hoc totum non est aliud à partibus vnitis realiter, vnitas formalis integra partium est vnitas eius, non sub illa denominatione, quæ materialis est, & respicit partes; sed sub ratione qua ipsi primò competit, & connotat negationem continuitatis eius ad aliud quantum, & terminum suæ extensionis: & sic rectè dicitur potiùs identitas quàm continuitas. *Vnitas aliter cōparata ad totum, & partes diuersam tribuit appellationē.*

Si dicatur etiam quòd distinguitur realiter hoc totum à partibus, per me licet; quia non est huius loci disputare de hac quæstione. Ad quintum vt iacet in forma responsum est aliàs; sed in specie, vt tangit mysterium præsens, remittit solutionem eius in quæstionem sextam in ordine.

b *Circa secundum principale*, &c. Hanc distinctionem diuisit in tres articulos principales, quorum primus declararet possibilitatem mysterij, prout iam in præmissis tribus quæstionibus declarauit: secundus est, qui agit de iis, quæ insunt corpori Christi in Eucharistia: de quibus agit in tribus sequentibus uæ stionibus. 7 *Secundum membrū huius distinctionis.*

QVÆSTIO IV.

Vtrùm corpori Christi naturaliter existenti, & eidem sacramentaliter existenti insint eadem partes, & proprietates?

Alens. 4. *p.q.*40.*m.*3.*art.*4.5. D. Bonau. *hic p.*1.*art.*1.*q.*2. Richad. *art.*1.*q.*2. D. Thom. *q.*3.*art.*2.& 3.*p.q.*76. *art.*4. Suarez *ibi disp.*51.*sect.*2.& 4.& *disp.*48.*sect.*5. Sotus *hic q.*1.*art.*2.& 5.

AD primum sic proceditur, & arguitur quòd non. Primò, quia nihil potest esse, vbi priùs non fuit, nisi aliquid conuertatur in ipsum: sed in Eucharistia nihil conuertitur in proprietates corpori Christi: ergo ibi non sunt. Probatio maioris, quia quod incipit esse vbi priùs non fuit, hoc est per aliquam mutationem: sed non est mutatio in eo, quod incipit ibi esse, quia manet vbi priùs fuit: ergo est in aliquo alio, cui, vel in cuius *vbi*, incipit ipsum esse præsens; hoc non est, nisi per conuersionem. Minor patet, quia sola substantia hîc conuertitur in substantiam: ergo non in passiones. 1 *Argum.*1.

Secundò sic, sanguis non est in Eucharistia sacramentaliter, nisi post consecrationem vini: ergo non est sub hostia; tum quia aliter poneretur ibi frustrà contineri, scilicet sub specie vini: tum quia nihil incipit esse simpliciter postquam iam est simpliciter: ergo nec incipit esse sacramentaliter, postquam est sacramentaliter: sed sanguis sacramentaliter incipit esse sub specie vini, cuius consecratio sequitur consecrationem corporis: ergo non est hîc sacramentaliter sub specie panis: & tamen est ibi corpus: ergo vt est sub hostia tantùm, non habet sanguinem, quem habet in cœlo. *Argum.*2. * *Aliàs sanguis non est, nisi semel in Eucharistia, quæ est vnum Sacramentum.*

Tertiò sic, quantitas non potest esse simul cum quantitate: quia est repugnantia formalis hîc respectu *vbi:* sicut contrariorum respectu eiusdem subiecti, quæ nullo modo possunt esse simul, quia secundùm Philosophum 4. *Metaphysic.* Ad contraria simul esse vera, sequitur contradictoria simul esse vera: ergo quantitas corporis Christi, quæ est proprietas eius, non potest esse in eo, vt est sub hostia. *Argum.*3. *Text.* 9. & 27.

Hoc etiam patet, quia quantitas, vnde quantitas, non potest esse simul cum quantitate continente, quin sit ibi localiter: quia posito fundamento, & termino proprio, necessariò sequitur relatio media: fundamentum proprium circumscriptionis passiuæ est quantum, proprius terminus eius est continens: hîc autem non est quantitas circumscriptiuè, patet: ergo nullo modo est ibi. 2 *Argum.*4.

Quintò sic, sicut in operibus naturæ non debet poni pluralitas sine necessitate, sequendo rationem naturalem: ita nec in creditis est ponenda pluralitas, quæ non sequitur per necessariam deductionem ex creditis: sed tota veritas Eucharistiæ potest saluari non ponendo hîc, nisi solam substantiam corporis Christi. Probatio minoris, quia corpus potest esse sine anima, cùm sit materia susceptiua eius, & ita potentia contradictionis ad animam: & etiam sine anima habet rationem cibi spiritualis. *Argum.*5.

Item, poteſt eſſe ſine proprietatibus, quia priùs naturaliter poteſt eſſe ſine poſteriori: ergo ſine contradictione poſſet hîc fieri ſola ſubſtantia corporis Chriſti nuda ſub ſpeciebus illis, ſed ſic eſſet res ſufficiens Sacramenti, quia ſignum effectus vltimi, ſcilicet nutritionis ſpiritualis: ergo, &c.

Ratiò opp. Innoc. Contrà, Magiſter *diſt.* 11. *in fin.* & idem dicit Innocentius de officio Miſſæ parte 3. *cap.* 10. *Tale corpus dedit Chriſtus diſcipulis ſuis, quale habuit:* ergo eadem qualitas infuit corpori Chriſti in Euchariſtia, quæ infuit eidem in exiſtentia naturali.

SCHOLIVM.

Corpus Chriſti, vt eſt compoſitum ex materia & forma corporeitatis, eſſe terminum primum tranſubſtantiationis, & non includere animam, vel accidentia, & illud tantùm ex vi verborum poni ſub ſpeciebus, de quo diſt. ſeq. quæſt. 3. & videtur Trident. ſeſſ. 13. c. 3. ita docere, quatenus ait non poni animam ex vi verborum, poni tamen corpus.

3 Hîc duo ſunt videnda. Primò de ſuppoſito: ſecundò de quæſito. Supponitur enim corpus Chriſti modo duplici exiſtere, in cœlo ſuo modo naturali, & in Euchariſtia modo ſacramentali; vtrumque eſt ſatis manifeſtum. Primum per illud Auguſt. *de conſecrat. diſt.* 2. *prima hæreſis. Donec*, inquit, *finiatur ſæculum, ſurſum eſt Dominus.* Secundum per ea quæ prædicta ſunt, *quæſt.* 1. *huius diſt.*

Sed dubium eſt de corpore, vt eſt in Euchariſtia, quæ ſunt illa, quæ continet tanquam partes? Dico, quòd non continet animam, nec accidentia. Hoc eſt poſſibile, accipiendo corpus pro primo perfectibili ipſius animæ: quia non eſt contradictio corpus illud eſſe ſine anima, & ſine accidentibus. Hoc etiam congruum eſt, quia ſpecies iſtæ repræſentant alimentum: ergo ſubſtantiam, & non accidentia. Hoc etiam factum eſt, quoniam ſi in triduo Euchariſtia conſecrata fuiſſet, fuiſſet ibi vera res Euchariſtiæ: & tamen non fuiſſet ibi anima, ſicut dicetur in fine huius ſolutionis. Corpus etiam hoc modo non continet ſanguinem: quia ſanguis non eſt animatus; & per conſequens nec aliqua pars primi animati. Poſſibile eſt etiam ex parte Sacramenti, quia alterius eſſentialiter poteſt eſſe aliud ſignum: corpus autem ſumptum dicto modo differt eſſentialiter ab anima, & ab aliis, vt ſanguine, & huiuſmodi: ergo poteſt habere aliud ſignum ad placitum.

Et hoc probatur à minori, quia poteſt habere non idem ſignum naturale: ſunt enim duo conceptus iſtorum eſſentialiter diſtincti, qui conceptus ſunt ſigna rerum naturaliter, *primo Perihermenias:* ſanguis autem eſt eſſentialiter aliud à corpore, vt eſt primum perfectibile ab anima: ergo eius poteſt non eſſe idem ſignum, quod eſt ſanguinis. *Cap. 1.*

Hoc etiam probatur factum, quia poſſibile fuit totum ſanguinem fuiſſe ſeparatum à corpore Chriſti in morte: & tamen ſi tunc fuiſſet Euchariſtia conſecrata, fuiſſet res eadem, quæ & modò. Poſſibile eſt etiam, quòd magna pars ſanguinis ſit effuſa; & tamen tota res eadem manſiſſet ſub ſpecie panis.

Hoc ergo tenendum eſt, quòd corpus Chriſti, vt eſt primum ſignatum ſpeciei panis, & contentum, non includit animam, nec accidentia, nec ſanguinem.

COMMENTARIVS.

1 Hic *duo ſunt videnda*, &c. Hîc ſupponit veritatem, nempe corpus Chriſti Domini habere de facto duplicem modum eſſendi, naturalem in cœlo, ſacramentalem in Euchariſtia: & moto dubio reſoluit breuiter, quid per ſe eſt ſub ſpecie corporis, quid verò per naturalem concomitantiam. Dicit ergo corpus per ſe eſſe primò ſub ſpeciebus; animam verò, & ſanguinem, & accidentia concomitanter tantùm, non verò per ſe primò: quæ eſt doctrina Tridentin. *ſeſſ.* 13. *cap.* 3. diſcuſſionem huius doctrinæ meliùs in ſequentem diſtinctionem referimus *quæſt.* 3. *Per ſe contentum, & concomitanter.*

SCHOLIVM.

Explicato ſenſu quæſtionis, ponit duo dicta. Primum, poteſt corpus habere partes, & proprietates ſub modo naturali, & non ſub modo ſacramentali; quia hic modus poſt iudicium non perſeuerabit. Secundum, poteſt habere partes & proprietates ſub modo ſacramentali, & non ſub naturali, quia ille modus non dependet neceſſariò ſimpliciter ab iſto. Quod latè probat, inferens hinc duo corollaria. Primum, potuiſſe inſtitui Euchariſtiam ante Incarnationem. Sumit hanc

pro

pro formatione ex vtero Virginis, vt patet ex solut. argumentorum, non de corpore vnito Deo. Secundum, manere posse, licèt modus existentiæ naturalis corporis desineret. Ita omnes Scotistæ, Gabr. lect. 47. in can. Suar. suprà.

De [a] quæsito primo videndus est intellectus quæstionis. Non enim quæritur hìc de necessitate extremi vnius, vel alterius in existendo, neque de necessitate habendi partes, vel proprietates absolutè: sed quæritur de necessitate concomitantiæ, vel consequentiæ, scilicet an corpori Christi existenti modo dicto insint aliquæ partes, vel proprietates, vel necessariò sequantur, vel concomitentur, quòd eædem insint, quæ sibi insunt existenti modo naturali? & hoc potest intelligi dupliciter. Primò, vtrùm per ly *necessariò* importetur necessitas simpliciter, & absoluta, vel tantùm secundùm *quid*? scilicet quòd ex positione antecedentis simpliciter necessariò sequatur consequens: vel quòd sequatur secundùm *quid*, siue ex suppositione, hoc est, supposità existentià subiecti consequentis. 4

Primò ergo videndum est de necessitate simpliciter: secundò de necessitate secundùm *quid*.

De primo sit prima conclusio, quòd non est simpliciter necessitas, quòd si sub modo naturali habet partes, & proprietates, quòd habeat easdem sub modo sacramentali. hoc breuiter apparet, quia post resurrectionem non erit Eucharistia, nec etiam corpus Christi habebit sub isto modo proprietates, seu passiones: & tamen tunc corpus Christi sub modo essendi naturali habebit ista. *Conclus. 1.*

Conclusio secunda hæc est, quòd non est simpliciter necessitas èconuerso, scilicet quòd non sequitur simpliciter necessariò, si corpus habet istas partes, & proprietates sub modo sacramentali, quòd propter hoc eas habeat sub existentia naturali. Hoc primò sic probatur, quando existentia aliqua est indifferens ad duos modos, sicut potest simpliciter haberi sub vno modo, sic & sub alio: sed existentia corporis Christi simpliciter, seu realis indifferens est ad istos duos modos, scilicet naturalem & sacramentalem: ergo potest haberi sub isto modo, licèt non sub alio. *Conclus. 2. Modū sacramētalem non dependere ab existentia naturali simpliciter.*

Dicunt [b] quidam ad hoc, quòd prima propositio intelligitur, quando neuter modus dependet ab alio: sic autem non est hìc, quia modus sacramentalis dependet à modo naturali, quia ille est primus modus essendi in Sacramento. 5 *D. Thom. Caiet. 3. p. q. 76. art. 2.*

Contrà, & est ad conclusionem principalem: existentia sub modo naturali non est de essentia existentiæ sub modo sacramentali, nec est eius causa: ergo ista non dependet ab illa: quia nihil dependet ab aliquo, quod non est de essentia eius, nec causa eius. Prima pars antecedentis patet, quia res Eucharistiæ non habet ibi modum existendi naturalem, scilicet extensiuum, haberet autem, si esset de essentia illius existentiæ, vel modi existendi, quem ibi habet: quia omne habens aliquid, habet illud, quod est de essentia eius. Probatio secundæ partis antecedentis, quia Deus est causa immediata istius existentiæ, scilicet corporis Christi in Sacramento: ergo corpus sub naturali existentia non est causa existentiæ sacramentalis.

Item, (& est idem quasi cum priori,) Eucharistia non dependet ab eo, quod nec est Sacramentum, nec res Sacramenti, nec causa huius: sed existentia modo naturali non est ibi Sacramentum, patet: nec res Sacramenti, imò res Sacramenti est existentia sub alio modo disparato; nec est causa huius, vel illius, vt patet ex prædictis: ergo, &c.

Item, (& est quasi idem,) Deus potest sine quocumque causato non intrinseco alicui, illud causare; existentia modo naturali non est intrinseca Eucharistiæ: ergo, &c.

Dices, quòd maior est vera de absolutis, non de respectu: quia respectus sine fundamento, & termino fieri non potest: Eucharistia autem includit respectum, cuius terminus est existentia corporis modo naturali.

Contrà, existentia, licèt sit eadem sub duobus modis, scilicet naturali, & sacramentali: tamen non est terminus relationis, quæ includitur in Eucharistia sub modo naturali, sed sub modo disparato. Probatio, eo modo est res contenta in Eucharistia, quo modo est primum signatum huius signi: hæc est enim differentia huius Sacramenti ad alia, quia realiter continet suum primum signatum, vt est suum signatum primum: sed existentia sub modo naturali non continetur hìc realiter, imò sub modo alio disparato: ergo, &c. 6 *Ante Incarnationē potuit esse Eucharistia sicut modò, id est, corpus quod est Christi, potuit primò poni in Eucharistia.*

Ex [c] hac secunda conclusione sequitur corollarium: quòd ante Incarnationem potuit ita verè Eucharistia fuisse, sicut & nunc, & hoc tam quantùm ad significationem, quàm quantùm ad rem signatam, & contentam.

Posset corpus Christi desinere secundùm modum naturalẽ, & manere sacramentaliter.

Secundum est corollarium: post Incarnationem posset corpus Christi desinere esse sub modo naturali; & tamen Eucharistia verè maneret, & quantùm ad veritatem signi, & quantùm ad veritatem signati, & contenti. Hoc patet, quia si ad corpus Christi realiter contineri in Eucharistia, non necessariò sequitur corpus illud habere existentiam modo naturali: ergo primum potuit fieri sine secundo, præcedendo siue remanendo post destructionem illius secundi.

7 De præcessione probatur primùm specialiter sic: Vbicumque res temporalis potest habere veram existentiam realem, ibi postquam non fuerit, potest incipere esse simpliciter: sed corpus Christi potest simpliciter habere existentiam realem sub modo existentiæ sacramentalis: ergo postquam non fuit hoc, potest simpliciter incipere esse: ergo non oportet ad hoc, quòd sub hoc modo incipiat esse, quòd sub alio modo incipiat etiam esse.

Esse rei simpliciter non dependet à modo naturali.

Et si dicas, quòd quando incipit esse hîc, oportet, quòd simul alibi incipiat: quia si est inceptio simpliciter, est *esse* rei in se. Quòd si simul incipiat in alio, non minùs oportet ad hoc, quòd sit inceptio simpliciter, quòd res incipiat *esse* in se: quia eadem est inceptio simpliciter rei, sicut est idem simpliciter eius *esse*: *esse* autem simpliciter istius rei in se est ipsius sub *esse* naturali.

Hæc responsio excluditur per rationes factas ad secundam conclusionem: quia si æquè habet existentiam realem sub isto modo, sicut sub alio, ex prima ratione, & illa non dependet ab alio modo existendi ex ratione secunda, sequitur, quòd potest habere simpliciter inceptionem sub isto modo sacramentali, absque hoc, quòd habeat inceptionem sub illo. Eodem modo potest argui ad corollarium de *desinere esse*, quia vbicumque res temporalis habet veram existentiam, dum ibi manet, modò non omnino desinit quomodocumque desinit sub alio modo.

In secunda obiect. variatur litera, sed res eadem.

Contra [d] primum corollarium infero hoc inconueniens: ergo illud corpus posset incipere esse, postquam fuit. Nam in Incarnatione incepisset illud corpus esse: & tamen priùs fuisset verè, si Eucharistia fuisset verè. Contra secundum similiter arguo, quia tunc idem corpus desineret esse, postquam desisteret esse. Probo, quia desinendo esse sub modo naturali, desineret esse; & tunc maneret, si Eucharistia verè maneret, & tunc posset etiam desinere esse sub Eucharistia.

** Aliàs probationem.*

8 Respondeo, quòd neutra consequentia valet: quia habens *esse* simpliciter, si incipit sub alio modo, non incipit, nisi secundùm *quid*: & simpliciter manens, si desinit alicubi sub alio modo, non desinit, nisi secundùm *quid*. Ad rationem * de Incarnatione dico, quòd possibile esset illud idem corpus fuisse formatum de sanguinibus Virginis, & hoc sub modo essendi naturali, non obstante quod Eucharistia præcessisset vera: sed illa formatio non fuisset tunc inceptio corporis, nisi secundùm *quid*: sicut modò conuersio panis in corpus, non est inceptio corporis, nisi secundùm *quid*. Et tota ratio est, quia quod sic incipit, præhabet *esse* simpliciter.

Similiter dico ad secundum, quòd desitio corporis sub modo naturali, non esset desitio, nisi secundùm *quid*, si tamen maneret idem corpus habens eandem existentiam realem sub modo sacramentali. Et si obiicias, fuit nunc inceptio corporis simpliciter in Conceptione Christi: ergo similiter fuisset inceptio simpliciter, si in Eucharistia præcessisset: nam non fuisset minùs verum *esse* corporis Christi sub modo naturali tunc, quàm nunc; & per consequens acquirendo illud *esse*, non fuisset minùs vera inceptio corporis accipientis tale *esse*.

Respondeo, inceptio simpliciter requirit non tantùm quòd sit acceptio *esse* simpliciter eius, quod dicitur incipere, sed quòd sit ad primum *esse* eius: nunc autem fuit in Incarnatione acceptio, non tantùm *esse* simpliciter corporis, sed etiam primi *esse*: tunc autem fuisset inceptio *esse* simpliciter sub modo vno, non tamen primo: quia præcessisset idem *esse* simpliciter sub alio modo: & ideò tunc fuisset inceptio secundùm *quid*, modò autem simpliciter.

Si verò arguas de desitione, quia si desitio sub modo naturali est desitio simpliciter; nam illa corruptio est corruptio simpliciter, & hoc vbique; quare si non corrumpatur hîc, ergo manet postquam corruptum est. Respondeo, nulla contradictoria sunt de eodem concedenda propter distinctionem istorum modorum essendi, vt dicetur statim. Si ergo loquaris de corruptione, quæ est separatio partis à parte, sicut corporis ab anima, vel formæ corporeitatis à materia, si talis corruptio est existentis sub tali modo, est etiam eiusdem sub quocumque modo: alioquin eadem forma simul informaret idem, & non informaret; & per consequens posset corpus Christi sub modo naturali fieri

inanimatum, quin fieret sub Sacramento inanimatum, & è conuerso. Nec etiam resolui in materiam separatã formâ corporeitatis hìc, quin ibi fieret tale sub modo sacramentali, nec è conuerso.

Non potest corpus in diuersis vbi, esse animatum, & inanimatũ contra Suar. sup. & alios.

Si loquamur de corruptione partium totali, id est, desitione totius existentis sub isto modo, & sub isto modo, benè posset desinere esse, vt hìc, non desinendo esse ibi, & è conuerso: quia totum posset desinere habere vnum modum suæ existentiæ, retinendo sibi alium modum, sub quorum modorum vtroque verè tota ista existentia saluaretur.

Per desitionem totius existentis, intelligi desitionẽ modi, qui est respectus extrinsecus.

Ex hoc sequitur corollarium, scilicet quòd per corruptionem, quam natura posset facere in corpore Christi, scilicet separando partem à parte, necesse esset separationem fieri partium huius rei eodem modo hìc, & ibi: sed per illam desitionem, quam posset Deus de potentia absoluta facere, non quidem *esse* rei simpliciter, sed rei sub isto modo, posset res illa non habere istum modum essendi, & tamen habere illum.

Et si obiicitur contra istud, quia illud quod nihil est in se, nihil est in altero: ergo si corpus Christi non haberet in se existentiam, id est, sub modo naturali, non posset habere eam sub Sacramento. Dico, si in se intelligatur interimendo, vel præscindendo omnem modum essendi in aliquo, minor est falsa: nam corpus Christi æquè verè habet *esse* suum reale sub modo existendi in alio, sicut in se. Si autem intelligatur in se non præscindendo, sed ponendo propriam existentiam huius realem, concedo maiorem. Et tunc dico, quòd si corpus est tantùm in Eucharistia, non sequitur, quòd non sit hoc modò in se; quia ita verum *esse* habet isto modo in se in Eucharistia, vbi est sub signo, sicut in cœlo, vbi est non sub signo.

COMMENTARIVS.

1 *Declaratio quæstionis.*

a DE *primo quæsito*, &c. Hæc quæstio habet duo membra; primum, de existentia naturali, & sacramentali; an habeant simpliciter connexionem ad inuicem, ita vt Christus non possit esse sub vna, quin sit sub alia? Hoc est ergo quærere, an existentia sacramentalis supponat naturalem, vel eam inferat, aut certè naturalis inferat sacramentalem. Intelligit autem per naturalem modum existendi quantitatiuum: per sacramentalem verò modum existendi indiuisibilem.

2 *Prima conclusio. Existẽtia naturalis nõ dependet à sacramentali.*

Prima conclusio, quòd existentia modo naturali non habet connexionem, aut dependentiam ad existentiam sacramentalem. Patet, quia post resurrectionem erit sub modo naturali corpus existens, sicut fuit etiam ante institutionem Sacramenti; tum non habuit existentiam sacramentalem; neque post resurrectionem habebit desinente peregrinatione Ecclesiæ: ergo, &c.

3 *Neutram inferre aliam per se.*

Secunda conclusio, est etiam negatiua, nempe non sequi, si existat Christus sub modo sacramentali, vt existat sub modo naturali, id est, quantitatiuo, de quo loquitur, non autem substantiali: quia neutro modo potest existere sine sua substantiali entitate, & existentia, quæ ad vtrumque supponitur. Probat, quia quando existentia aliqua est indifferens ad duos modos, sicut potest haberi simpliciter sub vno, & sub altero: sed sic se habet existentia Christi simpliciter, id est, realis & substantialis ad modum existendi quantitatiuum, & sacramentalem: ergo, &c.

Existentia substantialis indifferens ad diuersos modos existendi.

4 *Sententia aliorum.* Altissiodor. D. Thom. Sotus. Suarez.

b *Dicunt quidam*, &c. Hæc sententia ab aliquibus tribuitur Altissiodorensi *lib. 4. sum. cap. 5.* sequitur ex iis, quæ docet D. Thomas *3. part. quæst. 73. art. 5. resp. ad 2.* vbi ait: *Eucharistia est Sacramentum perfectum Dominicæ passionis: & ideò non potuit institui ante incarnationem*, &c. Hanc sententiam interpretatur Soto *dist. 10. art. 5. & dist. 10. art. 2. quæst.* de *posse* ordinariò, & non absolutè, quia de hoc non est difficultas: ita etiam Suarez *in commento dicti articuli.* Hoc modo non est controuersia, quantùm ad id, quod factum est, sacramentalem præsupponere existentiam modo naturali, & quantitatiuo eo modo, quo explicabimus *infrà*.

Impugnatio Caietani nulla.

Cæterùm Caietan. *quæst. 76. art. 2.* satis infensè inuehitur in has conclusiones Doctoris, reiiciens eas tanquam chimæras: sed nihil obtinet.

Distinctio terminorum.

Tres terminos distinguit Doctor, nempe existentiam simpliciter, quæ est substantialis, & existentiam sub modo naturali, nempe cum extensione in ordine ad locum per quantitatem, & existentiam sub modo sacramentali, quæ est ipsa præsentia sacramentalis, & indiuisibilis, excludens existentiam modo quantitatiuo.

Caietanus autem in responsione ad rationes Doctoris sumit existentiam naturalem, aut sub modo naturali, pro existentia substantiali corporis absolutè, & non pro modo quantitatiuo, seu extenso existendi per quantitatem. Et sic responsiones eius nihil faciunt ad propositum discursus, & mutant *quale* in *quid*, aut rem in modum, & contrà.

Fallacia in terminis.

5 *Responsio Caietani. Corpus non esse indifferens ad existentiam.*

Respondet ergo Caietanus, quòd propositio maior Scoti est falsa, quia existentia corporis Christi non est indifferens ad *esse* naturale, & *esse* in Sacramento: sicut nulla substantia est indifferens ad esse ad se, & ad aliud: vel esse ad se, & ad aliud genus: vnde corpus Christi, ita est determinatum ad modum essendi naturalem, sicut ad esse se ipsum. Sed hæc responsio non est digna ingenio, & doctrinâ Caietani.

Responsio deuiat.

Existentia sub modo naturali, est quãtitatiua.

Ratio Doctoris sumit modum essendi naturalem Christi, prout omnes Theologi sumunt pro existentia sub modo quantitatiuo, & extenso, non pro existentia substantiali: sic sumunt etiam Patres Concilij Tridentini existentiam, seu modum existendi naturalem Christi sess. 13. cap. 1. *Neque enim hæc*, inquit Concilium, *inter se pugnant, vt ipse Saluator noster semper ad dexteram Patris in*

Trident.

cœlis assideat, iuxta modum existendi naturalem,& vt multis nihilominus aliis in locis sacramentaliter præsens sua substantia nobis adsit,&c. Supponit Concilium modum existendi naturalem separari à Christo in Eucharistia, idémque supponit fides mysterij, negat Caietanus esse separabilem: sed impropriè loquitur,& non de eodem: ergo, teste Concilio,propositio præmissa Doctoris subsistit, nempe existentiam Christi substantialem esse indifferentem (quantùm scilicet ad separationem, non quantùm ad inclinationem) ad duos modos existendi:alterum naturalem, alterum sacramentalem.

Probationes sequentes Doctoris sunt euidentes,& claræ.Primò,quòd existentia sub modo naturali(loquitur reduplicatiuè in sensu formali, & idem valet,ac modus existendi naturalis quantitatiuus,hîc enim agit præcisè de hoc modo, respectiuè tamen ad subiectum) non est de essentia, neque causa existentiæ, sub modo sacramentali, quia modus naturalis existendi non conuenit rei huius Sacramenti, vt est in Sacramento: ergo non est de essentia. Deus etiam est sola causa eius: ergo non modus naturalis existendi; imò neque ipsa res existens,est causa physica, de qua agit.Inde sequitur etiam, quòd modus naturalis existendi non se habeat, vt conditio, quia conditiones requiruntur respectiuè ad agens creatum, nempe naturale, vel vniuersale agens ex subiecto. Deus hîc agit actione propriâ, quæ æquiualet creationi, & non supponit subiectum. Item secundò, Eucharistia non dependet ab eo, quod neque est Sacramentum, aut res Sacramenti, neque causa alterutrius, talis est ille modus naturalis existendi.

Quãtitatiua non est de essentia, aut causa sacramentali.

5 Item tertiò, Deus potest causare quodcunque sine quocunque causato diuerso, & non intrinseco:existentia naturalis Christi non est extrinseca Eucharistiæ. Respondebis negando antecedens in relatiuis:ad propositum autem,Eucharistia includit respectum,cuius terminus est modus naturalis existendi Christi. Contrà, quia Christus non est terminus, aut fundamentum relationis sacramentalis,vt est sub modo naturali existendi, sed vt est hîc præsens sub modo disparato: est enim præsens hîc, quà est primum signatum ex vi verborum; sic autem non est sub modo naturali existendi.

Responsio.

Impugnatio.

Has rationes vnicâ illâ solutione præmissâ conatur eludere Caietanus, dicens modum naturalem existendi Christi esse existentiam substantialem. Respondet ergo ad primam probationem,vel intelligi de ipsa præsentia sacramentali; & sic negatur consequentia, quia respectus præsentiæ dependet ab aliquo,quod non est de essentia sua,dependet enim à termino.Contrà,sed terminus eius non est Christus existens sub modo naturali,neque ipse modus naturalis existendi,sed species. Si autem per terminum intelligit fundamentum, neque Christus vt existens modo naturali, & quantitatiuo est fundamentum, aliàs Christus esset præsens in Sacramento modo quantitatiuo, qui modus repugnat præsentiæ sacramentali, & indiuisibili, vt est de facto: ergo etiam repugnat ipsi fundari in modo quantitatiuo existendi Christi. Præterea, falsum est respectum non dependere ab extremis tanquam à causis,maximè quando est alius ab extremis realiter, vt contingit in proposito.

Responsio.

Impugnatio.

Sacramentalem non terminat, neque fundat quãtitatiua.

Respectus dependet ab extremis.

Respondet aliter, si intelligatur de re præsente,falsum esse antecedens, quia de rei præsentis essentia est ipsa res præsens.Contrà,sed præsentia quantitatiua, aut modus naturalis existendi non est de conceptu,aut essentia rei præsentis,vt præsens est in Sacramento; imò ipsi repugnat, quà tali modo est præsens:ergo ratio Doctoris manet ex ipsa Caietani solutione.

Responsio.

Impugnatio.

Respondet aliter, quòd existentia naturalis Christi est suum *esse*,scilicet substantiale,& sic est præsens: vnde Scotus mutat rem præsentem in modum rei, si intelligat existentiam naturalem per modum extensiuum: sed hæc responsio non facit ad propositum, quia Scotus hoc ipsum intelligit,sicut omnes intelligunt: & de hoc modo format quæstionem,non de existentia substantiali, de qua nulla est controuersia iuxta principia Doctoris,vt patet ex quæstione præcedenti,& in hac ipsa in rationibus præmissis,in quibus ostendit existentiam substantialem esse indifferentem ad vtrumque modum:neque vnum necessariò,absolutè loquendo,dependere ab alio, neque committit fallaciam figuræ dictionis,vt imponit prefatus author in sequentibus responsionibus,quæ sunt eiusdem doctrinæ.

Resolutio autem Caietani est, existentia corporis Christi in suo modo naturali est res primò contenta,& signata,dicente Christo: *Hoc est corpus meum*:nam dicendo corpus suum sine additione significat corpus in suo *esse* naturali:modus autem,quo continetur, non est res signata,neque contenta in hoc Sacramento, sed modus continendi:& non valet consequentia: corpus Christi non continetur modo naturali, id est, extensiuo: ergo res contenta non est modus naturalis,& extensiuus corporis Christi.Et hinc manifestum est esse chimæram,quòd ante incarnationem Christi potuerit verè esse hoc Sacramentum, sicut nunc: dato enim quòd Deus potuisset efficere sub speciebus panis eundem respectum præsentiæ, qui nunc fieri dicitur, nulla propterea res posset esse præsens, quia nec corpus Christi, neque aliquid aliud.

6 *Resolutio Caietani.*

Corpus non potuisse esse sub speciebus ante Incarnationem.

Contrà,hæc doctrina est valde obscura & libera;nam Deum posse causare præsentiam sine re præsente, tam absurdum est iuxta omnes, quàm causare relationem,aut modum,sine fundamento, & subiecto. Secundò, quòd hoc Sacramentum potuerit esse ante incarnationem, sequitur ex prædictis rationibus Doctoris,& admittunt reliqui. Tertiò,quòd modus cõtinendi sit res significata in hoc Sacramento,& non modus, quo continetur, vt hi modi distinguuntur, non videtur congruere mysterio,nisi aliter declaretur, quàm vt ex proprietate terminorum licet.

Impugnatio.

Nam modus,quo continetur,denotat passiuam continentiam ipsius Christi,vt est terminus continentiæ actiuæ specierum,quam denotat modus continendi, qui se tenet ex parte specierum, & nihil est aliud,quàm præsentia specierum continentium ad Christum contentum:hæc autem,neque est res contenta, neque præsentia eius, sed longè diuersa,nempe, extensa, & diuisibilis iuxta naturam sui subiecti, & fundamenti, in quo est. Modus autem, quo continetur Christus, est præsentia indiuisibilis, & sacramentalis, quæ est in re contenta, & signata per species, quæ demonstrant Christum,vt præsentem,& contentum realiter sub speciebus. Mutat ergo Caietanus actiuum in passiuum, quod non permittit fides huius mysterij,si aliqua diuersa intendat,per duplicem

7 *Continentia actiua, & passiua distinguuntur.*

cem illum modum, quod intendere debet, cùm affirmet de vno, quod de altero negat: præsentia ergo sacramentalis Christi ad species est res signata, vt *quo*, ipse Christus secundùm existentiam substantialem res signata, vt *quod*: quia quidquid signatur per verba: signatur etiam per species, forma autem sacramentalis signat non Christum absolutè tantùm existentem, sed existentem, vt præsentem realiter, & sacramentaliter: ergo hoc idem significant species.

Species significant idem, quod forma verborum.

8 Tertiò negat hoc argumentum valere: corpus Christi non continetur modo naturali, id est, extensiuo; ergo res contenta non est ipse modus naturalis, & extensiuus corporis Christi, vt patet. Contrà, nescio ex quibus regulis id pateat, quia à negatione effectus formalis benè sequitur negatio formæ in subiecto: sicut à positione causæ formalis in subiecto, benè sequitur affirmatio effectus: corpus Christi in Sacramento non habet extensionem, seu modum extensiuum: ergo extensio corporis Christi, aut modus existendi quantitatiuus non est res contenta in Sacramento; aliàs certè significatio Sacramenti esset falsa, cùm significaret continendo, quod non inest: extensio non inest existenti, aliàs afficeret corpus Christi: meliùs ergo Sotus, & post eum Suarez intelligunt D. Thomam loqui de potentia ordinaria, non absoluta, quamuis Sotus reprehendat in articulo secundo citato Doctorem nostrum, quòd recurrat ad potentiam absolutam: sed in hoc mysterio tam ipse, quàm alij recurrunt sæpè ad potentiam absolutam, vt declaretur fides mysterij: quod est officium Theologi, segregare certa ab incertis. Vterque modus existendi competit Christo de facto, vt patet ex præcedenti quæstione: in hac autem congruum erat explicare ordinem, & dependentiam eorum ad inuicem.

Negato effectu formali, negatur forma in subiecto.

9 c *Ex hac secunda conclusione sequitur corollarium*, &c. Hîc infert duo corollaria ex prædictis; nam supposito, quòd nulla sit dependentia modi existendi sacramentaliter, ad modum existendi naturalem, vt iam probauit, sequitur quòd de potentia absoluta posset hoc Sacramentum institui ante Incarnationem, quod est primum corollarium.

Primum corollarium. Institui potuisse ante Incarnationem.

10 Secundum corollarium sequitur ex eodem, nempe post Incarnationem de potentia absoluta posset corpus Christi desinere sub modo naturali eodem remanente sub modo sacramentali. Probatio prioris, quia sub speciebus Christus habet veram, & realem existentiam: ergo secundùm hanc posset incipere simpliciter, quamuis antea non fuerit: ergo ad hoc, vt sub modo sacramentali incipiat simpliciter esse, non requiritur vt etiam incipiat esse sub modo naturali essendi, &c.

Secundum corollarium. Manens sub vno modo essendi posset desinere sub altero.

Hæc ratio est à priori, neque aliam oportet assignare, quia sicut primò incepit Christus esse per generationem ex matre, ita etiam potuisset incipere per solam creationem, quoad eandem indiuiduam substantiam, quæ non diuersificatur ex diuerso modo productionis, per quem non variantur principia intrinseca eius: sicut enim idem est indiuiduum, quod est in potentia ad *esse*, loquendo absolutè, & existit, & desinit esse; sic etiam idem manet siue ab hac, siue ab illa causa; hoc, aut illo modo connaturali causæ producitur, nam de eodem subiecto verificantur possibilitas, & existentia: & decisio secundùm se loquendo: & Adam potuit idem manens absolutè generari, sicut fuit creatus: nam, quæ posteriùs accedunt, non variant naturam prioris ratione sui, vt aliud à se ipso sit, cùm hoc ei repugnet.

Humanitas Christi eadē potuit esse per creationem.

Idem est sub potentia, & actu.

Nō variatur per diuersos modos causandi.

Aduertendum ergo est ex Doctore hîc, & in sequentibus ad excludendam ambiguitatem interpretationis, quam nonnulli vtriusque scholæ in hoc passu adhibent, quasi hîc voluerit admittere reproductionem præexistentis esse possibilem, quo nihil magis suæ doctrinæ repugnat, & principiis, variis in locis, & potissimùm etiam hîc. Aduertendum, inquam, existentiam realem, & substantialem Christi distingui à modis existendi quantitatiuo, & sacramentali: secundùm autem existentiam realem dicit ipse Christum incipere simpliciter, vt refertur ad *non esse* reale Christi præcedens, secundùm modos autem naturalem, & quantitatiuum, ac per oppositum sacramentalem incipere secundùm *quid*; quia hæc denotant modos accidentales supponentes, aut accedentes ad existentiam realem, & substantialem Christi, quæ eadem semper est in se, & indifferens ad hos modos accidentales. 11

Explicatio Doctoris, & doctrina præmissæ.

Incipit simpliciter corpus secūdùm existentiam substantialē.

Secundùm quid, quoad modos essēdi.

Ad propositum, potuit Eucharistia institui ante incarnationem, & eadem esset, quantùm ad rem contentam, quæ est modò: cæterùm transsubstantiatio connotaret in eo casu aliam actionem, quam non connotat modò, quia connotaret actionem creatiuam, vel aliam, per quam produceretur simpliciter Christus in existentia substantiali, quoad omnia etiam, quæ sunt in natura Christi, siue vnionem hypostaticam: siue accidentia: nunc autem tantùm connotat actionem adductiuam, per quam causatur præsentia Christi ad species, quia supponit Christum simpliciter esse. Cæterùm neque vna, neque altera est de ratione intrinseca transsubstantiationis, vt præcisè est conuersio substantialis: prout in sequenti distinctione fusiùs explicabitur. Manente ergo transsubstantiatione eâdem, & reliquis intrinsecis æquiualenter se habentibus, sequitur Sacramentum vniformiter se habere. 12

Institutum Sacramētum ante Incarnationem idē esset, quod nunc. Connotaret diuersam actionem.

Petes, vnde colligitur concomitantia creationis in eo casu, quia tunc videtur variari institutio. Quod probatur, quia institutio, quæ est de facto, non connotat, neque infert talem actionem: ergo non esset illa, quæ est modò in eo casu, neque esset eadem, sed diuersa institutio: sed variatâ institutione variatur etiam institutum, & ipsum Sacramentum: ergo non esset idem Sacramentum. 13

Dubium proponitur.

Respondetur, quòd esset eadem institutio, quantùm ad rationem, & essentiam institutionis: quia esset tantùm voluntas Dei efficax, & absoluta cooperandi Sacramento, & formæ sensibili verborum, prout significat practicè Christum præsentem speciebus. Per hanc voluntatem determinatur causa principalis ad constituendum Christum præsentem pro vltimo instanti prolationis verborum: quod ergo producendo Christum, vel adducendo, sic constituat præsentem, est extrinsecum institutioni, & significationi sacramentali, ac ipsi etiam contento, quà significatum sacramentale est, quia denotat tantùm modum agendi causæ principalis, qui non ingreditur essentiam, aut modum Sacramenti: sicut perinde est ad Sacramentum, verbi gratiâ, Baptismi, siue creatur effectus eius, siue, vt alij volunt, educatur ex potentia materiæ: neque mutat Eucharistiam, siue Christus gloriosus, & impatibilis ponatur sub speciebus, vt nunc ponitur,

Resoluitur.

nitur; vel certè passibilis, vt fuit in Cœna.

Responsio ad rationem dubitandi. Ex quibus patet ad rationem dubitandi præmissam, negando antecedens. Ad cuius probationem respondetur, quòd institutio de facto non connotat actionem productiuam, vel adductiuam ex ratione sua, sed tantùm vnam, vel alteram, & quemlibet modum possibilem, quo Deus potest statuere Christum præsentem speciebus: de facto autem dicitur connotare adductiuam, quia illam solam habet concomitantem in re ipsa; solùm enim respicit conuersionem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi præsentes.

13 His suppositis obiicit sibi Doctor, quòd necessariò in eo casu incipiat Christus similiter esse: sed hæc inceptio est secundùm naturalem modum essendi: ergo hæc obiectio sumitur ex responsione, quam subiicit ad rationem superiùs præmissam; cuius responsio petitur ex impugnatione subiecta §. *Hæc responsio excluditur*, &c. Respondetur ergo negando minorem, quia inceptio simpliciter Christi est respectiuè ad existentiam substantialem tantùm: hæc autem indifferens est ad modum naturalem, & quantitatiuum existendi, aut sacramentalē: sub alterutro ergo potest simpliciter incipere Christus esse, quia vnus non dependet ab alio, quin præmitti posset ad ipsum, de potentia absoluta, neque existentia simpliciter Christi, quæ est substantialis, vt est sub vno, dependet à seipsa, vt est sub altero.

14 *Obiectio.* d *Contra primum corollarium*, &c. Obiicit contra vtrumque corollarium, quòd inde sequeretur, *Quòd bis inciperet Christus simpliciter esse.* quòd simpliciter inciperet Christus esse, postquam fuit, id est, postquam est præexistens, verbi gratiâ, inciperet ex casu præmisso, in Eucharistia ante Incarnationem, & ex dictis inciperet simpliciter esse; postea succedente Incarnatione etiam inciperet denuò esse simpliciter, antequam desiit prior eius existentia sub Eucharistia: ergo bis inciperet simpliciter esse, & bis simpliciter produceretur duabus productionibus totalibus, quod est inconueniens, maximè in doctrina Doctoris, vt in distinctione sequenti ex professo probabitur.

Obiectio secunda. Quòd bis posset desinere. Contra secundum corollarium in simili forma probaretur duplex desitio: nam posset desinere esse secundùm modum naturalem receptum in Incarnatione, manente Eucharistiâ, & secundò desineret, desinente Eucharistiâ, & sic simpliciter bis desineret esse.

15 *Responsio.* Respondet, negando consequentiam vtramque: & quia multi in hac litera offendunt, quasi hinc ex mente Doctoris detur reproductio eiusdem præexistentis, & dari possit duplex productio totalis eiusdem effectus simul; assumenda *Interpretatio literæ Doctoris.* sunt verba ipsa Doctoris, & interpretanda iuxta genuinum sensum: subiungens ergo rationem negationis præmissæ vtriusque consequentiæ, dicit: *Quia habens esse simpliciter, si incipit sub alio modo, non incipit nisi secundùm quid, & simpliciter manens, si desinit alicubi, sub alio modo non desinit, nisi secundùm quid*, &c.

Esse simpliciter (vt patet ex notabili præmisso, & ex toto hoc membro quæstionis) idem est, ac esse extra suas causas, & habere existentiam in seipso, quæ, vt ex præmissis constat, in probatione secundæ conclusionis, & aliis sequentibus, est indifferens ad modos essendi diuersos, & per accidens conuenientes respectiuè ad locum, seu extrinsecum, verbi gratiâ, in substantia completa existere in propria, aut aliena persona, in præsenti mysterio existere sub modo quantitatiuo, quem vocat naturalem modum existentiæ, quia ad illum naturaliter inclinatur, & illum naturaliter exigit substantia corporea, & existere sacramentaliter in materia prima existere separatim à forma substantiali, vel existere sub forma, vel etiam existere sub hac vel illa forma, verbi gratiâ, elementi, aut mixti in forma ipsa, existere in subiecto, vel separatim à subiecto: in quanto existere sub hac, vel illa figura. *Existētia rei est alia à modis essendi cōtingentibus.*

In his omnibus sicut entitas singularis rei non mutatur, vt ipsa sit alia à seipsa: sic etiam neque existentia eius est alia & alia, loquendo de *esse simpliciter*, seu de existentia, quâ primò concipitur, & constituitur res extra suas causas, abstrahendo à modis essendi, qui sunt posteriores ipsâ existentiâ, & extrinsecus aduenientes, & simpliciter separabiles ab ipsa existentia: suppono nempe existentiam iuxta communiora principia, non distingui realiter saltem ab essentia posita extra causas, non solùm reduplicatiuè loquendo, sed etiam specificatiuè.

Per *esse* ergo *simpliciter* intelligit Doctor existentiam, vt prior est modis essendi, verbi gratiâ, 16 in proposito ad modum quantitatiuum, & sacramentalem, à quibus distinguitur re, & entitate, & sui productione, quæ substantialis est, productio autem modi, est solius accidentis: illa ergo productio rei secundùm substantiam dicitur productio simpliciter, quia terminatur ad existentiam substantialem, & entitatiuam, quæ sola est simpliciter existentia eius, productio rei non simpliciter est productio eius secundùm modum, & ratione accidentis: sic dicitur produci quantum, produci calidum, non solùm ipsa forma, sed etiam subiectum ratione formæ, quâ fit de nouo sub forma, sed hæc productio, vt terminatur ad subiectum, est productio eius secundùm *quid*, quia mutatur secundùm *quid* per actionem agentis, non verò productio simpliciter. *Quid sit produci simpliciter.* *Quid sit produci secundùm quid.*

Negat ergo Doctor Christum præexistentem, aut quoduis aliud produci simpliciter: quia productio simpliciter, vt *infrà* dicit, est productio rei secundùm primum *esse*, quod supponit sui *non esse*, sed produci tantùm secundùm *quid*, est produci ratione modi existendi noui, & accidentalis, non verò entitatiuè, & proprij *esse*.

Hoc supposito, respondet ad probationem primæ consequentiæ: probatio autem est hæc: *In Incarnatione incepisset illud corpus esse, & tamen priùs fuisset verè, si Eucharistia fuisset verè*, &c. Responsio est talis: *Ad rationem de Incarnatione, dico quòd possibile esset illud idem corpus fuisse formatum de sanguinibus Virginis, & hoc sub modo essendi naturali, non obstante, quòd Eucharistia præcessisset vera, sed illa formatio non fuisset tunc inceptio corporis, nisi secundùm quid, sicut modò conuersio panis in corpus, non est inceptio corporis, nisi secundùm quid: & tota ratio est, quia quod sic incipit, præhabet esse simpliciter*, &c. 17 *Negatur cōsequentia præmissa. Ad probationem eius respondet.*

Crediderim ex hoc passu sumptam fuisse occasionem interpretationis præmissæ superiùs eorum, qui putant Doctorem fuisse in sententia, quam excludendam esse, ex hac ipsa litera patet: illi enim non intelligebant formari posse corpus ex sanguinibus Virginis, vt hic dicit, nisi per generationem, administrando materiam, & concurrendo actiuè ad formationem simpliciter corporis, quæ est ad *esse* eius substantiale, & simpliciter: sed hæc non est mens Doctoris. 18 *Fundamentū ex quo alij decepti sunt.*

Nam

Hæc verba limitationẽ, non propositionem sonãt in textu.

Nam illa clausula: *Et hoc sub modo essendi naturali*, &c. non est absolutè intelligenda per modum categoricę significantis absolutè, & per se, sed per modum limitationis adiunctæ prædicato prioris, nempe, *Fuisse formatum de sanguinibus Virginis*, ita, vt ly & non sit copula propositionum, sed determinationis adiunctæ prædicato, vnde hæc omnia ad vnam propositionem spectant: *Possibile esset illud idem corpus* (in his exprimitur subiectum) *fuisse formatum de sanguinibus Virginis* (exprimitur prædicatum) & *hoc* (supple *formatum*) *sub modo essendi naturali*, &c. exprimitur limitatio, seu determinatio prædicati, vt non simpliciter intelligatur formatio corporis quoad *esse* primarium, quod præexistit, sed quoad modum existendi naturalem, & quantitatiuum.

Qualis esset cõcursus Virginis in tali casu.

Hæc autem formatio esset, quoad nutritionem & augmentum, & reliquas dispositiones, quæ consequerentur ad animationem corporis animati in ventre matris, quæ subministrat alimentum ex proprio sanguine, donec fœtus ad maturitatem perueniens editur.

19 Nec ergo conciperet propriè per actionem generatiuam, nec communicaret materiam, neque concurreret ad alterationem præuiam ad formam corporis, neque ad animationem eius, quia hæc omnia supponeret, posset tamen ad reliqua concurrere, quæ ad formationem fœtus secundariam, & secundùm modum naturalem existendi, seu quantitatiuum spectant. Hanc autem formationem vocat Doctor formationem, seu inceptionem corporis secundùm *quid*, quia supponitur *esse* eius simpliciter.

Non generaret. Concurreret ad esse secundarium.

An esset mater Christi?

Sed quid, an Virgo in eo casu esset mater Christi? Respondetur, quòd tantùm esset mater eius secundùm modum, quo procederet ab ipsa, & non aliter, quia generatio, in qua fundatur maternitas, non esset à Virgine, ideò in eo casu non esset mater in *fieri* saltem, quidquid sit, an esset mater in *facto esse*, quia formatio corporis, quam supponeret, posset ab ipsa esse simpliciter, & foret, nisi iam præueniretur à causa superiori; reliqua autem, quæ subsequuntur, à Virgine fierent.

Nõ esset mater in fieri, sed in facto esse.

20 Ex dictis facilis est intellectio literæ in sequentibus, quæ per omnia cohærent dictis, vt iam intellecta sunt: vnde ad probationem secundæ consequentiæ superiùs præmissæ, quantùm ad desitionem, dicit non desinere nisi secundùm *quid*: modò maneat sub alio modo essendi: & infrà §. *Si verò arguas*, &c. in responsione ad obiectionem, dicit: quòd contradictoria de eodem absolutè non debent admitti propter diuersos modos essendi: vnde si desinit, aut corrumpitur simpliciter sub vno modo, etiam corrumpetur sub altero, vt si corrumpatur forma corporeitatis, & si corpus fiat inanimatum in vno loco, & secundùm diuersum modum existendi, eadem corruptio vbique erit: ex iis, quæ *suprà* dicta sunt *quæstione præcedenti*, quia hæc non dependent à modis essendi, qui sunt posteriores: sed opponuntur circa rei entitatem, & existentiam simpliciter: quæ autem sic opponuntur, simpliciter opponuntur & absolutè sine vlla limitatione modi essendi, aut loci, vt dictum est *suprà*.

Ad eundum modum desineret secundùm quid, aut simpliciter.

21 Distinguit præterea Doctor duplicem corruptionem rei; vnam quam inducit agens naturale, vt destruendo formam viuentis, aut corporis ex subiecto, & dicit hanc semper destruere vbique existentiam, seu corporis; seu viuentis simpliciter, & sub omni modo existendi: vnde si fieret separatio animæ Christi à corpore in Sacramento, etiam sequeretur eadem sub modo naturali existendi.

Corruptio duplex.

Corruptio simpliciter.

Inde sequitur, quòd nequeat secundùm vnam partem poni in Sacramento sine altera, manente vnione inter ipsas partes in re ipsa; licèt sub alio modo essendi. Sequitur etiam, quòd nequeat desinere vna pars sub Sacramento, aut sub modo naturali per corruptionem sui, aut totius, quin desinat simpliciter totum: quia ex *non esse* partis essentialis sequitur *non esse* totius compositi.

Hæc infert desitionem simpliciter.

Si autem corruptio sumatur secundùm *quid*, id est, pro desitione totius sub isto modo essendi, verbi gratiâ, sacramentali, non sequitur corruptio, seu desitio totius simpliciter, quia sub alio modo essendi potest manere, verbi gratiâ, in alia hostia, vel sub modo suo naturali.

Corruptio secũdùm quid.

22 *Ex hoc sequitur corollarium: scilicet*, &c. Hinc deducit corollarium, quòd nempe per separationem, quam natura potest facere inter partes Christi, sequeretur separatio illa partium, vbique & secundùm omnes modos essendi. Ratio autem huius est, quia natura nequit separare rem ab existentia sub modo suo naturali, & quantitatiuo, agendo in rem ipsam, nisi destruendo essentiam, & existentiam rei, inducendo formam incompossibilem in materiam: nequit enim tota natura separare quantitatem, aut quantum à sua extensione, nisi destruendo subiectum per actionem aliquam, quæ semper supponit (vt *infrà* videbimus) subiectum modo quantitatiuo existens, in quod agit.

Corruptio facta per naturam est simpliciter.

Ratio huius ex modo agendi.

Benè ergo Doctor infert non posse naturam separare modum naturalem existendi subiecti, separando partem à parte (aliter enim natura non corrumpit, neque separat) quin simpliciter destruat totum vbique.

23 Cæterùm, Deus de potentia absoluta potest, non separando partem à parte, sed modum naturalem essendi, nempe extensum, & quantitatiuum ab ipsa re quanta, manente rei substantiâ sub alio modo, separare totum manens in existentia substantiali, seu entitatiua à suo modo existendi, absque eo, quòd totum simpliciter, aut alibi desinat esse, sed tantùm hîc, & sub hoc modo. Hunc modum corruptionis, seu separationis rei à suo modo naturali essendi, manente re ipsa alibi, & sub alio modo, vocat Doctor corruptionem, seu desitionem totius sub isto modo: priorem vocat separationem, seu corruptionem partis, quia in subiectum formæ non potest natura, & ideò potest manere desinente formâ in eodem loco, neque totum potest desinere per corruptionem, nisi per separationem partis vtriusque, quia nequit partibus vnitis manentibus, destrui.

Separatio possibilis Deo secundùm quid destruit.

24 Ex hoc modo discernendi vtramque desitionem, siue partialem, siue totalem, Caietanus *suprà* citatus sumit occasionem, vt dicat Doctorem in ea esse sententia, vt putet per corruptionem naturalem inductam ab agente naturali destrui simpliciter corpus sub omni modo essendi; tamen per annihilationem à Deo factam non ita corrumpi, sed secundùm vnum modum essendi, ac posse manere proinde sub altero modo, in hoc est eum secutus Sotus.

Caietan. *Non assequitur Doctorẽ.*

Sotus.

Sed Doctor ne verbum quidem hîc agit de annihilatione, nisi intelligas annihilationem secundùm *quid*, nempe quoad modum naturalem essendi, verbi gratiâ, quam vocat Doctor corruptionẽ, separa

Vera sententia Doctoris.

separationem, desitionem totius, vt fit actione diuina, aut fieri potest, & ad distinctionem separationis, quæ fieri tantùm potest per naturam, nempe separando partem à parte. Doctor autem hîc, nihil somniauit de annihilatione sub ratione annihilationis, quamuis fortè seruatâ quâdam proportione, illa actio dicta, quâ separaretur extensio quanti à re quanta, diceretur annihilatio secundùm *quid*, quando fieret sine inductione alterius formæ incompatibilis per se.

Minùs autem Doctor agit hîc de annihilatione simpliciter, quatenus importat desitionem absolutam rei secundùm totum *esse* reale: nam verba, & ratio eius talem annihilationem, & modum desitionis excludunt. Superflua ergo est impugnatio adducta à Caietano ex annihilatione simpliciter, & procedit ex praua intelligentia literæ Doctoris. Hactenus quantùm ad expositionem huius literæ: probatio autem & fundamentum dictorum breuiter attingitur in ipsa litera, & fusiùs in præcedentibus habetur, sicut & in paragrapho sequenti.

SCHOLIVM.

Supposito, corpus esse in cœlo, & in Eucharistia, resoluit partes, proprietates, omniáque absoluta habere vtrobique: quia nullum absolutum desinit esse in aliquo, per respectum de nouo aduenientem. Secundò, absoluta priùs insunt, quàm vbi. *Tertiò, alioquin absolutè contradictoria dicerentur de eodem secundùm idem; quod sufficit, nec requiritur, ad idem quando prædicatum est absolutum. Vide Tartaret. hîc, de quo actum est supr. q. 2. n. 13.*

10 De [a] secundo membro distinctionis, scilicet de necessitate secundùm *quid*, suppositâ scilicet existentiâ subiecti consequentis, est hæc conclusio: quòd necesse est isto modo easdem proprietates, & partes inesse corpori sub isto modo essendi, & illo. Probatio, quia nullum absolutum desinit esse in aliquo adueniente sibi præcisè nouo respectu extrinseco: proprietates, & partes in corpore sunt verè absoluta, sed præsentia ista in Eucharistia est tantùm respectus extrinsecus adueniens: ergo, &c. Hîc etiam posset argui secundùm illa, quæ dicta sunt *quæst. 2. huius dist.* quia absolutum non variatur propter variationem respectuum *vbi*, vel sibi similium: ergo non variatur absolutum aliquod in corpore Christi propter *vbi* in cœlo, & propter istam præsentiam in Eucharistia, quæ assimilatur respectui vbicali.

Maior primæ rationis probatur, quia non est formalis repugnantia talis respectus ad *vbi* præexistens, nec etiam virtualis eo modo, quo passio contraria repugnat subiecto, vt frigus igni: quia oppositum istius respectus non oritur ex principiis absoluti; tunc enim ille respectus non esset contingenter inhærens, nec extrinsecus adueniens. Secundò sic, quia absolutum naturaliter priùs inest, cui inest, quàm respectus fundatus in illo absoluto, & maximè extrinsecus, & contingenter adueniens: ergo in illo priori antequam intelligatur corpus habere istum respectum nouum in Eucharistia, habebat quantitatem, & qualitatem, & omnia absoluta, quæ sunt in eo. Alioquin enim sequeretur contradictoria simpliciter esse vera de eodem; nam ista affirmatio, & negatio non posset dici inesse secundùm diuersa, puta secundùm hoc *vbi*, & illud, vel præsentiam hanc, & illam: quia sicut affirmatio ista non est nata inesse secundùm *vbi*, ita nec negatio è conuerso.

11 Hîc posset planè sic argui, de eodem secundùm idem non sunt simpliciter vera contradictoria, & non oportet addere ad idem, quando illud prædicatum est absolutum: corpus si hîc non habet absoluta, & ibi habet, hoc est idem, & simul, & secundùm idem. Duæ primæ conditiones patent. Probatio tertiæ, quia nihil aliud est hîc, & ibi, nisi *vbi*, & *vbi*: sed nec affirmatio absoluta, nec negatio inest secundùm *vbi*. Quod patet, quia posito quòd corpus benè potest localiter moueri hîc, & ibi, non pro tanto, quia ista insunt secundùm *vbi* aliud, & aliud: tunc est fallacia consequentis arguendo sic: non mouetur hîc: ergo non mouetur, licèt teneat gratiâ materiæ, & similiter, si idem haberet duas superficies, secundùm vnam posset esse album, secundùm aliam nigrum: & non esset contrarietas, nec contradictio, quia non inessent secundùm idem: sed de absoluta affirmatione, & eius negatione, si insint eidem, in quo non sit differentia, nisi tantùm respectuum, manifestum est quòd secundùm idem inerunt; quia illi respectus non poterant esse ratio, secundùm quam affirmatio, vel negatio inesset: quia respectus est posterior naturaliter absoluto.

al. Sed corpus habere aliquod absolutum hîc, & non habere ibi simul, sunt simul contradictoria de eodem, & simul, & secundum idẽ.

12 *Ad arg. 1.* Ad [b] argumenta principalia. Ad primum dicendum, quòd qui teneret istam maiorem, quòd nihil posset esse alibi manens in suo loco priori, nisi per conuersionem alterius in illud, necesse haberet glossare illam propositionem, de eo quod primò incipit esse alibi, & dicere, quòd proprietates incipiunt esse hîc concomitanter, non autem primò.

Sed contrà hoc primò: quia saltem habetur, quòd aliquid est hîc sine conuersione alicuius

alicuius in ipsum; & per consequens conuersio, siue propria mutatio non est propria ratio formalis, nec præcisa ad essendum hîc. Et præterea, alia est præsentia animæ hîc, & corporis: quia aliud, & aliud fundamentum: ergo præter illam præsentiam, quâ formaliter corpus est hîc, oportet dare aliam, quâ anima formaliter sit hîc: & ista non habetur per conuersionem: ergo maior est falsa.

Respondeo ergo, quòd mihi non est difficultas, quia dictam maiorem non credo veram, vt dictum est 1. *quæst. huius dist.* nec enim conuersio est ratio talis præsentiæ, nec propria mutatio ad talem præsentiam; sed sola virtus diuina per mutationem illam, quæ non est conuersio, facit illud, quod est alibi habere istam præsentiam hîc: & hoc potest facere ita de parte corporis, & proprietatibus, sicut de toto corpore.

Ad secundum, si tenetur quòd corpus, quod est primum signatum speciei panis, non continet per se sanguinem tanquam aliquid eius, iuxta illud, quod dictum est *suprà*, declarando suppositum, tunc facilis est responsio; quia tantummodo est sanguis concomitanter sub specie panis: & tunc non est ibi bis ex vi Sacramenti; nec tamen frustrà est concomitanter sub specie panis, cùm sit sub specie vini ex vi Sacramenti: quia hoc est ad saluandum veritatem rei contentæ, quæ, vbicumque ponatur, semper habet eadem absoluta. Nec sequitur, quòd incipit esse hîc postquam fuit hîc, loquendo de eodem modo essendi: præfuit enim hîc concomitanter, & incipit hîc esse ex vi consecrationis. 13 *Ad 2. Problema an sanguis sit sub specie panis, ex vi verborum.*

Si autem teneatur, quòd sanguis est per se pars corporis, vt corpus est primum signatum speciei panis, tunc oportet dicere, quòd bis est hîc sanguis ex vi Sacramenti. Sed adhuc non eodem modo: quia sub specie vini est per se, & primò, quia primum signatum eius. Sub specie verò panis est per se, sed non primò, imò aliquid primi signati. Nec tunc est frustrà, quia per se est sub specie panis, vt saluetur veritas rei contentæ primò. Nec incipit esse postquam est, eodem modo essendi: sed incipit esse primò, postquam non fuit primò, licèt per se habuerit ibi *esse*.

Ad aliud argumentum dico, quòd positis extremis, non oportet relationem extrinsecus aduenientem necessariò sequi: in hoc enim differt à relatione propriè dictâ, seu respectu intrinsecus aduenienite; præsentialitas autem ista est respectus extrinsecus aduenien̄s. Ad aliud, licèt absolutè posset corpus Christi poni esse sine aliis, puta sine anima, & sine aliis, tamen positâ existentiâ corporis alibi cum istis proprietatibus, & partibus, non potest hîc esse sine illis, propter contradictionem de affirmatione, & negatione absoluti sub duobus respectibus.

COMMENTARIVS.

25 a DE *secundo membro distinctionis*, &c. In primo membro egit de connexione, & dependentia modorum essendi naturalis, & sacramentalis ad se inuicem; subiiciens corollarium, quod iam explicatum est. Hîc autem agit supposito vtroque modo essendi; an necessariò eædem partes, & proprietates insint corpori sub vtroque modo existendi: & loquitur de absolutis, vel quasi absolutis, saltem quæ non sequuntur per se modos essendi, aut positiones; sed absolutè conueniunt subiecto, vt abstrahit ab his.

26 *Conclusio est affirmatiua:* probat primò, quia nullum absolutum variatur propter respectũ posteriùs, & extrinsecus aduenientem: tales sunt *vbi* in cœlo, & præsentia sacramentalis, quæ assimilatur respectui vbicali: ergo, &c. Hanc & sequentes probationes *suprà* tractauimus fusiùs, cum ipso in commento quæstionis secundæ.

Triplex probatio conclusionis. Reducitur tota probatio ad hæc tria, nempe ad prioritatem talium proprietatum, & reliquorum absolutorum, ad respectus extrinsecos modorum essendi: secundò, & sequitur ex priori, nempe, ex independentia, quam habent proprietates, & partes ad prædictos respectus: tertiò, & sequitur ex prædictis, nẽpe, affirmationem horum siue complexam, siue incomplexam, & negationem oppositam verificari circa subiectum, absolutè, & sine vlla limitatione, vt supponitur ad modos essendi diuersos; hoc est, quòd neque mediantibus essendi modis, neque etiam dependenter ab ipsis insunt; ideóque neque distrahunt, neque determinant formas quantùm ad *inesse* ipsarum: sed habentur pro non adiectis; nisi quando adiunctâ reduplicatione denotarent causam inhærentiæ prædicati ad subiectum: vt hic Christus inquantùm præsens sacramentaliter est albus, est viuens, quæ est falsa: sicut & hæc inquantùm est præsens sacramentaliter est non albus, quia cum reduplicatione tali amittunt vim contradicendi. *Contradictoria nõ admittunt limitationem.*

b *Ad argumenta principalia*, &c. Ad primum impugnat, & negat maiorem, quæ est D. Thomæ, nempe conuersionem alicuius in aliud, vt panis in corpus Christi esse rationem essendi corporis sub speciebus; quam hîc etiam impugnat, ex eo quòd aliquid sit hîc, vt anima, sub specie corporis absque eo, quòd aliquid in ipsum conuertitur: & si respondes, quòd illa propositio vera est de eo, quòd primò inest, & ex vi verborum: *Saltem, inquit, hoc habetur, quòd conuersio, vt est mutatio, non sit propria ratia formalis, & præcisa, quâ aliquid est hîc.* 27 *Cõuersio sub ratione mutationis non ratio essendi hic.*

Ad secundum, nempe quòd sanguis non sit sub specie panis, quia frustrà bis poneretur in mysterio, &c. Respondet negando sequelam, ad cuius probationem, si teneatur sanguis non esse 28

Qualiter sanguis sit sub specie corporis.

pars corporis, aut de veritate eius, vt est primum signatum verborum, tunc dicitur esse concomitanter ratione connexionis, & non ex vi verborum, aut Sacramenti. Si teneatur esse de veritate corporis, dicendum quòd secundum sit ex vi verborum sub specie panis, vt pars primi contenti: primariò verò sub specie vini tanquam primum contentum, & signatum: quid autem sit secundùm mentem Doctoris, ex supradictis de sanguine patet dist.8. quæst.2. & infrà dicendis patebit.

Ad tertium patet ex litera, & iam dictis in probatione maioris, quâ secundum membrum fulcitur.

SCHOLIVM.

Infert corollariè illa concomitanter poni sub speciebus, quæ non sunt de substantia primi significati, scilicet corporis vel sanguinis, talia tamen sunt, vt sine eis modus naturalis primi signati esse nequeat. Ponit alium dicendi modum, quòd forma etiam absoluta potest esse præsens corpori, in vno vbi, *& non in altero, pro quo subtiles adducit rationes, contra quas tria obijcit, & tandem nihil resoluit, sed dubius manet; in quo fauere videtur illi opinioni, quæ dicit, hominem posse mori in vno* vbi, *& viuere in altero, sed standum est ijs quæ dixit q.2.n.13. scilicet formas absolutas non variari ad variationem* vbi, *quod etiam expressè tenet infrà q.6.num.9. & quæ ibi dicit faciunt ad explicationem huius literæ. Vide Pitigian. hîc art.6. qui tamen non videtur attingere sensum Doctoris.*

14 Ex [a] ista solutione apparet; quid est in Eucharistia primò vt significatum, & contentum, & quid est ibi non primò, sed concomitanter: quia illud, sine quo primum signatum non haberet *esse* modo naturali. [b] Et etiam posset dici, quòd non est necesse positâ existentiâ corporis Christi hîc, & ibi, quòd illa quæ insunt corpori sub vna existentia, insint sibi sub alia, loquendo etiam de formis absolutis. Nec tamen sequitur contradictio, scilicet, quòd sit quantum, & non quantum; imò est quantum hîc, sed non quantitate, quæ sit hîc, sed quantitate, quæ est in cœlo.

Nota.

Quæ cōtingenter viniuntur inter se, & cū tertio, vnum sine altero cōuenire potest tertio.

Pro hoc est ratio talis: Quæcumque contingenter coniunguntur inter se, & eidem tertio, potest vnum illorum conuenire illi tertio, absque hoc, quòd aliud conueniat eidem: sed præsentia substantiæ hîc, & præsentia quantitatis eius contingenter coniunguntur, & inter se, & respectu tertij, quod est corpus quantum: ergo potest corpus manere quantum positâ vnâ præsentiâ sine alia. Maior videtur plana, quia non est ratio inseparabilitatis eorum ex parte eorum inter se, cùm contingenter coniungatur, nec ex parte tertij, quia contingenter coniunguntur illi tertio. Minor probatur: patet enim, quòd præsentia substantiæ corporis, & præsentia quantitatis eius, est alia & alia, & neutra simpliciter includit alteram, quia neutra est de per se essentia alterius, nec per se causa eius: ergo contingenter coniunguntur inter se.

Forma absoluta priùs perficit suū perfectibile, quam ipsa, vel perfectibile habeant respectū extrinsecum præsentiæ ad aliud.

Probo etiam secundam partem minoris, scilicet quòd contingenter se habent ad hoc tertium, quod est corpus esse quantum: quia forma absoluta priùs naturaliter perficit suum perfectibile, quàm huiusmodi perfectibile, vel ipsa forma habeat respectum extrinsecus aduenientem; & istud esset euidentius si argueretur de corpore, & anima.

15 Nam coniunctio animæ ad corpus requiritur ad existentiam substantiæ compositæ: illa autem substantia composita priùs est naturaliter quocumque respectu extrinsecus adueniente: ergo substantia composita, vel quanta, seu corpus animatum, non habet hanc præsentiam, vel illam, & hoc ad aliquid extrinsecum ab istis, nisi contingenter sibi aduenienter, & sicut posterius naturaliter.

Quod potest esse sine duobus coniunctis, quæ contingēter coniunguntur, potest esse cū altero præcisè; huiusmodi sunt præsentia corporis, & præsentia quantitatis ad species respectu corporis, & sic corpus potest esse cū altero tantùm.

Ex hoc breuiter posset sic argui, quod potest esse sine aliquibus coniunctis, quorum coniunctio est contingens, potest esse sine altero illorum præcisè: corpus animatum, vel substantia quanta potest esse sine duabus illis præsentiis, scilicet, præsentiâ huius partis speciei Eucharistiæ, & præsentiâ illius partis: & illæ duæ præsentiæ contingenter coniunguntur, quia neutra est per se causa alterius: ergo & substantia quanta, vel corpus animatum potest esse cum vna præsentia sine alia: & tunc nihil aliud esset, nisi quòd quantitas informaret suum perfectibile, sed non haberet duplicem præsentiam, sicut habet suum perfectibile: & ita suum perfectibile est quantum vtrobique, sed non quantitate præsente vtrobique.

Contrà, vbicumque corpus est quantum, habet ibi illud, quod est formale principium essendi quantum: sed non habet ibi illud, nisi illud sit ibi præsens: ergo, &c. Item, quale est aliquid hîc, tale esset circumscripto per possibile, vel impossibile omni alio *esse*: sed si circumscriberetur quantitas sub *esse* naturali, corpus istud non esset quantum: ergo ipsum vt hîc non est quantum. Item, res Eucharistiæ posset ibi veraciter contineri,

tineri, absque hoc, quòd haberet alicubi *esse* modo naturali. Patet ex primo argumento huius solutionis: sed si nusquam alibi esset, sola res hîc contenta esset substantia: ergo ipsa non est quanta: & qualis tunc esset secundùm formam absolutam, talis est nunc: ergo, &c. Ad rationem illam in contrarium de contingenti coniunctione præsentiarum inter se, & eidem tertio composito ex partibus absolutis. Responsionem quære.

COMMENTARIVS.

29 a EX *ista solutione*,&c. Nempe tertij argumenti, vide suppositum huius quæstionis in principio.

b *Et etiam posset dici*,&c. Ex hoc textu,& sequentibus duabus rationibus Sotus *in hac dist. quæst.* 1. *art.* 2. *&* 5. etiam contendit de potentia absoluta posse Christi corpus esse præsens speciebus, sine quantitate, quam sub modo naturali habet,idque sensisse Doctorem. Quin etiam ita hanc literam interpretari videtur Dominus Scholiastes, vt plurimum faueat opinioni, quam *suprà in quæst.* 2. cum ipso Doctore impugnauimus.

Sotus. Posse corpus alibi, quantum, poni in Sacramento sine quantitate. Scholiastes.

Cæterùm Doctor in hoc non fauet illi opinioni, vt patet ex illis verbis: *Nec tamen sequitur, quòd sit contradictio, scilicet quòd sit quantum, & non quantum: imò est quantum hîc, sed quantitate qua est in cælo*, &c. non est autem intelligibile, quomodo sit quantum hîc, si non inest ipsi hîc sua quantitas.

Sententia Doctoris.

30 Aliam ergo quæstionem diuersam, & valde Metaphysicam mouet hîc Doctor, nempe an possibile sit separare à quantitate, vt est in subiecto, præsentiam formalem, quæ est relatio extrinsecùs adueniens; ita vt licèt sit in corpore Christi, etiam vt est in Eucharistia, eo modo, quo forma informans est in suo subiecto, non dicat tamen præsentiam ad species formalem, manente præsentiâ formali corporis ad ipsas species.

An quantum possit esse in loco, sine præsentia formali.

Hæc quæstio similis est illi, an posito corpore in loco modo quantitatiuo, possit Deus impedire vbicationem formalem corporis, vel positam tollere, manente corpore intra latera, & terminos loci, sicut priùs, quantùm ad præsentiam, & indistantiam fundamentalem sine relatione formali, quam Deus in eo casu tolleret, aut impediret, ne sequeretur. Hic ergo est sensus Doctoris, quando dicit: corpus Christi, vt in Eucharistia esset, in eo casu *esse quidem quantum hîc* (id est, habere formam quantitatis, & per modum informantis) *sed quantitate quæ est in cælo*; id est, non solùm quoad absolutum, sed etiam quoad respectiuum præsentiæ formalis vt in cœlo est: in Eucharistia verò esset quoad absolutum, sed non quoad præsentiam formalem ad species; quæ est relatio extrinsecus adueniens, & producibilis, aut separabilis à Deo de potentia absoluta, manente eius fundamento & termino.

31 Hunc esse verum sensum Doctoris patet ex rationibus, quibus probat possibilitatem dicti. Prima est ex eo, quòd illa, quæ sunt contingenter ad se inuicem, & ad tertium, possint separari quoad vtrumque, aut quodlibet à se inuicem, & à tertio: sed præsentia corporis, & præsentia quantitatis contingenter se habent ad inuicem; neutra enim includit aliam; quælibet est diuersa ab alia, quia habent diuersa fundamenta, loquendo de præsentia entitatiua: vnde alia est præsentia corporis, alia quantitatis in Eucharistia, vtraque etiam contingenter se habet ad corpus quantum, quod est tertium, ad quod comparatur vtraque præsentia, tanquam ad fundamentum totale collectiuè.

Sensus Doctoris ex probatione clarus. Præsentia corporis, & quantitatis diuersa in Sacramento.

Hæc ipsa est ratio, qua superiùs *quæst.* 1. §. *Dico ergo aliter*, &c. *num.* 14. probauit præsentiam localem sub modo quantitatiuo separabilem esse à corpore quanto per absolutam Dei potentiam, nempe ex eo, quòd contingenter se habeat ad species omnes talis præsentiæ: ergo ad genus: & sicut ibi ratio procedit de respectiuo, & non de absoluto; ita similiter hîc procedit de respectiuo præsentiæ sacramentalis, non autem de fundamento; nempe vt quantitas est forma informans subiectum, quod est corpus, & ad quod comparatur priùs naturâ secundùm rationem formæ perficientis, vt ad subiectum perfectibile, quàm comparatur vt fundamentum alicuius respectus ad extrinsecum, qui respectus sit adueniens extrinsecè, qualiter se habet qualitas ad relationem præsentiæ sacramentalis. 32

Colligitur scopus literæ.

Vnde cùm tertium illud sit corpus quantum, quod supponitur per modum subiecti respectiuè ad separabilitatem præsentiæ sacramentalis vtriusque, vel alterius; vt sunt relationes extrinsecus aduenientes; clarum est non esse quæstionem de separatione quantitatis à corpore quanto in Eucharistia: sed de separatione relationis præsentiæ à quantitate, vt inest corpori, etiam in Eucharistia. Ampliùs hoc patet ex probatione secundæ partis illius minoris; nempe vtramque præsentiam tam corporis, quàm quantitatis, contingenter se habere ad tertium, videlicet ipsum corpus quantum: quæ probatio consistit in ratione iam præmissa; nempe quantitatem naturâ priùs dicere ordinem formæ ad subiectum perfectibile, quàm fundamenti ad relationem extrinsecus aduenientem: vnde colligit hanc contingenter aduenire & separari posse.

Vtraque præsentia cōtingenter se habens.

Hoc idem patet ex secunda ratione, nempe, quòd potest esse sine aliquibus coniunctis, quorum coniunctio est contingens, potest esse sine altero ipsorum: & hoc est manifestum, quia si negatio vnius non infert positionem alterius, & vtrumque sit separabile; sic etiam neque affirmatio vnius infert affirmationem alterius: sed corpus animatum, & quantum potest esse sine præsentia huius partis speciei, & præsentia alterius partis, quia sunt diuersæ, & neutra est causa alterius: sic autem se habet præsentia corporis ad præsentiam quantitatis; sicut præsentia ad vnam partem speciei ad præsentiam alterius partis: ergo potest esse præsentia corporis sine præsentia quantitatis,&c. Vbi loquitur semper de præsentia, quæ est relatio similis vbicationi, & adueniens extrinsecus. Declarat autem verbis sequentibus, quomodo id fieri potest, non separatione quantitatis à 33

Contingenter coniūcta possunt separari.

corpore in Eucharistia, sed separatione præsentiæ formalis ab ipsa quantitate: *Et tunc*, inquit, *nihil aliud esset, nisi quòd quantitas informaret suum perfectibile* (si informaret: ergo ipsum inesset) *& non haberet duplicem præsentiam, sicut habet suum perfectibile* (haberet nempe præsentiam in cœlo, & non haberet in Eucharistia) *& ita huius perfectibile est quantum vtrobique* (id est, in cœlo, & in Eucharistia) *sed non quantitate præsente vtrobique*, &c. quia nempe deesset ipsi sua præsentia formalis, seu relatio extrinsecus adueniens in Eucharistia.

Probatio ex litera.

34 Ex his habemus & intentum Doctoris, & probationem eius: sic etiam Tartaretus, & Aretinus, & alij intelligunt eundem; & intelligi debet: quia responsio illa, seu modus dicendi reducitur ad sensum rationis, quâ probatur, sicut vniuersaliter assertum cuiuscumque Doctoris interpretari debet ex fundamento, per quod illud confirmat, & ex quo sumitur veritas affirmationis, quæ ex medio probandi sumit determinationem respectiuè ad intentum asserentis, & intellectum eius, seu assensum.

Tartaretus & Aretinus.

35 Confirmatur itaque conclusio Doctoris, quia ad hoc, vt aliquid contineatur, seu insit realiter in Eucharistia, non exigitur præsentia quandoque diuersa ab entitate rei; ergo vt corpus quantum realiter sit in Eucharistia, etiam vt quantum, saluari potest sine præsentia, quæ sit relatio superaddita: & consequenter aliud est quantitatem esse in Eucharistia realiter; aliud verò habere præsentiam talem.

Confirmatur conclusio.

Antecedens patet, quia Deitas specialiter est in Eucharistia, & ad hoc sufficit vnio hypostatica corporis ad suppositum diuinum sine præsentia, quæ nequit fundari in Deitate: ergo similiter quantitas ex præcisa vnione, seu inhærentia ad corpus esset in eo casu in Eucharistia realiter, quantùm ad entitatem, & existentiam, quamuis non haberet relationem præsentiæ. Item ipsa præsentia corporis est realiter in Eucharistia ratione suæ inhærentiæ ad subiectum sine alia præsentia superaddita: ex quo habetur existentia alicuius in Eucharistia, sine eo quòd fundat relationem nouam præsentiæ distinctam.

Ex præsentia Deitatis.

Item secundò, existentia rei distinguitur & supponitur ad modum existendi: ergo potest rectè concipi, vt prior naturâ, quàm adueniat ei modus existendi. Antecedens, & consequentia sunt nota ex hoc mysterio: ergo potest fieri quantitas cum sua existentia hîc sine præsentia ad species.

36 Probatur consequentia, quia Deus posset ponere corpus Christi in eodem loco specierum seclusâ conuersione substantiæ panis & vini in ipsum, siue illæ manerent, siue non manerent; possunt enim desinere per meram, & absolutam annihilationem absque sui conuersione in corpus, & sanguinem, & secluso omni ordine ad hæc.

Posse Christũ esse sub speciebus sine præsentia.

In eo casu nulla esset per se coniunctio, aut præsentia Christi ad species sacramentales, quamuis indiuisibiliter esset in eodem loco, in quo sunt species; tamen non esset sub speciebus; neque moueretur ad motum specierum, neque desineret esse corruptis speciebus; neque maneret etiam ad permanentiam specierum; neque species essent signum sacramentale eius, aut sensui, aut intellectui: ergo similiter potest quantitas esse in corpore Christi secundùm realem existentiam & indiuisibilem, absque præsentia fundata in quantitate ad ipsas species.

Nulla esset coniũctio eius ad species.

Patet consequentia, quia in eo casu corpus Christi existens indiuisibiliter in eodem loco specierum posset de nouo recipere præsentiam ad ipsas species ratione sui tantùm, quà substantia est; respectu cuius neque quantitas esset conditio, neque fundamentum, neque causa, sed sola Dei voluntas: sed ex hoc non sequitur quòd corpus in eo casu, vt realiter hîc existens est, & habuit quantitatem antecedenter ad præsentiam ad species, desineret esse quantum, aut ipsa quantitas desineret secundùm priorem existentiam absolutè; aut desineret informare corpus, quia nullam dicit repugnantiam ad præsentiam talem in corpore, aliàs de facto non maneret in Eucharistia: sed in eo casu etiam informaret corpus, & non haberet præsentiam sacramentalem; neque ex natura rei ipsi debetur, cùm sit modus existendi supernaturalis, ad quem est in potentia tantùm obedientiali, solius non repugnantiæ.

Possibilitas ostẽditur huius casus.

Dices, ei deberi ex suppositione existendi in corpore, & simul præsentiæ corporis ad species. Contrà, ad saluandam eius existentiam in corpore vt subiecto, sufficit quòd ponatur sine extensione, & recipiat modum indiuisibilem existendi corporis, vt sit secundùm existentiam suam, vbicumque est corpus hoc modo: sed ex vi prioris locationis, quo poneretur corpus præsens indiuisibiliter in eodem loco cum speciebus, haberet illum modum essendi, antequam vniretur, seu coniungeretur corpus ipsis speciebus, tanquam signatum per præsentiam sacramentalem; ergo ex necessitate essendi non infertur talis necessitas suppositionis, aut consecutionis præsentiæ quantitatis; neque ex ipsa præsentia corporis infertur rectè illa necessitas. 37

Posset fieri corpus præsens indiuisibiliter ante conuersionem.

Quia sunt alia, & alia præsentia supernaturalis, & causantur liberè à Deo; & potest manere præsentia corporis inuariata, desinente tam quantitate, quàm omni eius præsentia: ergo præsentia corporis non infert tanquam prior essentialiter præsentiam quantitatis ad species; neque præsentia etiam quantitatis præsentiam corporis.

Quia posset Deus conuertere quantitatem panis in quantitatem corporis præcisè; ita vt quantitas ipsa corporis esset primum signatum, & corpus se haberet concomitanter: ergo nullus est ordo essentialis inter has præsentias; aliàs altera ipsarum deberet esse semper concomitans; altera per se prima, vt seruaretur ordo essentialis inter ipsas præsentias, quo altera esset prior, altera posterior.

Non esse ordinem essentialẽ inter præsentias.

Exemplo declaratur tenendo sanguinem esse per se partem corporis etiam integrantem; vt illi tenent, qui dicunt esse animatum; saltem est pars suo modo corporis viui, vt nos dicimus, quantùm ad subsistentiam eius requisitam: ponitur autem concomitanter sub specie panis iuxta primam sententiam, tanquam pars primi contenti: sub specie verò vini ponitur per se primò, tanquam signatum ex vi verborum, & corpus concomitanter: vnde inter has præsentias corporis, & sanguinis non est aliquis ordo essentialis, 38

Inter præsentiam corporis, & sanguinis non est ordo essentialis.

tialis, neque ex parte fundamenti, aut termini, neque ex parte ipsarum formarum: perinde se haberet quantitas,& corpus & præsentiæ vtriusque ad species.

39 Hanc cõclusionem de facili admitterent, quotquot asserunt posse separari à corpore quantitatem in Eucharistia, eâdem manente in cœlo: & quotquot admitterent fieri posse, vt corpus Christi de potentia absoluta poneretur alibi diuisibiliter, vel indiuisibiliter absque conuersione alterius in ipsum.

Quantùm autem ad præsentem difficultatem, perinde est, siue dicatur præsentia sacramentalis relatio, aut modus: quia dicendo hoc vel illud, perinde est separabilis à suo fundamento diuina actione, per quam solùm poni potest, & non ex natura fundamenti tanquam resultans. Alia itaque est hîc in casu, vt formatur, præsentia formæ ad subiectum, quæ & fundamentalis est: & hæc semper manet, & quamdiu vllibi est in subiecto, est etiam ad idem subiectum concomitans, vbicumque est, & secundùm omnes modos existendi eius alia ab hac præsentia ipsius formæ, vt est ad aliud extrinsecum, & hæc vocatur formalis & vbicalis; illa verò informationis.

40 *Sensus Scholiastis, & aliorum, eiúsque fundamentum.*

De fundamentali intellexit Scholiastes hunc passum, non tam perpendens rationem assertionis Doctoris, quæ solùm tangit formalem præsentiam, quàm verba responsionis, & vim argumenti, ad quod respondet, & confirmationum sequentium, vt iacent ad oppositum quæstionis, quæ agunt de inexistentia formæ magis directè; deinde etiam obiectiones *infrà* subiectæ concludunt per se de separatione formæ. Vnde §. *Ad rationem illam*, &c. *sub finem quæstionis* remittit Doctor ad solutionem quærendam ex aliis locis, quâ respondeatur fundamento à se allato ex contingentia vtriusque præsentiæ corporis, & quantitatis tam inter se, quàm etiam ad tertium: vnde expositores citati dicunt eum esse dubium in conclusione præmissa. Accedit etiam quòd ipsa conclusio, vt iacet absolutè comprehẽdat vtramque præsentiam tam inexistentiæ, quàm relationis: nisi sumatur limitatio eius ex sequentibus verbis, & simul ex probationibus, vt sumi debet. Ad argumentum autem *suprà* factum respondit Doctor directè §. *Ad aliud argumentum dico*, &c. quæ est prima solutio, & concernit existentiam formæ, docens etiam vbicationem formalem posse separari à corpore in loco. Quia præterea vlterius argumentum comprehendit etiam formalem, & sacramentalem, ex occasione eius subdit secundam solutionem, in qua præcisè responsionem limitat ad hanc præsentiam, nihil agens de præsentia fundamentali, seu inexistentia formæ informantis corpus: quæ responsio magis quadrat principiis, quibus *suprà* probat præsentiam sacramentalem à ratione; & iis, quæ in sequentibus tractat: respondendum ergo erit ad obiectiones.

41 *Contrà, vbicumque corpus*, &c. Prima obiectio: quia vbicumque est corpus quantum, ibi habet principium formale essendi quantum; sed non habet ibi illud, nisi illud ibi sit præsens: ergo, &c. Respondetur distinguendo minorem; nisi sit præsens præsentiâ formali, & fundatâ in forma respectiuè ad extrinsecum terminum subiecto, nego: præsentiâ fundamentali per inexistentiam subiecto, concedo: & hæc sufficit, vt saluetur existentia formæ in Sacramento. Ad secundam obiectionem respondetur, simpliciter negando minorem, vel distinguendo ly *quantum:* vel in ordine ad se, conceditur, in ordine ad extrinsecum, & modum naturalem essendi, negatur.

Ad tertium similiter negatur minor.

Vltimò quatenus dicit responsionem quærendam esse ad rationem de contingentia relationum, seu præsentiarum ad se, & ad corpus quantum, videtur non persistere in iam determinatis. Quidam eum esse dubium respondent, vel potiùs problematicum: sed sequendum magis est quod ipse per se determinat; & magis consentaneum est suis principiis.

Litera quidem est obscura, propter ambiguam acceptionem illius termini, *quantum:* eius ergo interpretatio sumenda est ex probationibus, & ex aliàs dictis *in quæstione* 1. *&* 2. *& in hac ipsa*, quarum resolutio omnino corruit; si dicatur, quòd quantitas, quæ inesset corpori alibi, non inesset in Sacramento. Sequendo ergo interpretationem præmissam, eodem modo dicendum est eum esse problematicum in eo, quòd est præsentiam formalem separabilem esse à quantitate in Sacramento, manente ipsâ quantitate. 42

Negando itaque separabilitatem huius præsentiæ in eo casu. Respondetur ad argumentum de contingentia, negando minorem: nam licèt non sit ordo prioris, & posterioris inter præsentiam formalem corporis, & præsentiam formalem quantitatis informantis corpus, vt comparantur ad se inuicem immediatè, quasi vna esset causa, aut ratio alterius, vel de eius conceptu, & ratione, tamen est ordo essentialis concomitantiæ; sicut inter correlatiua, qui est ordo simultatis; qui ordo etiam est essentialis ex modo se habendi ad sua fundamenta, & ex modo, quo ipsa fundamenta se habent ad inuicem: simultas enim ex aliqua priori radice oritur, ad quam ea, quæ sunt simul per se essentialiter dependent: vnde dici potest ordo essentialis, vt est ab illa radice, vel causa, hoc est, in aliquo priori, vt essentialiter inclinantur vniformiter ad posteriora, quæ sunt simul; verbi gratiâ, ignis ad calorem, & siccitatem, quæ simul emanant: intellectuale ad intellectum, & voluntatem, si distinguantur à subiecto realiter. Exempla enim huius sunt obuia in formis per se concomitantibus, vt respiciunt causam illius concomitantiæ.

Sustinetur sententia negatiua.

Essentialis cõcomitantia inter respectus.

Sic ergo in proposito connexio naturalis, quæ est inter quantitatem, & subiectum inhæsionis est radix simultatis inter præsentias formales corporis, & quantitatis inhærentis; ita vt sicut repugnat corpus ipsum poni indiuisibiliter sub speciebus, quin similiter quantitas eius indiuisibiliter ponatur sub iisdem: ita etiam repugnat præsentiam corporis formalem poni, quin etiam ponatur præsentia formalis quantitatis inexistentis: & huc spectat authoritas Tridentini sæpè citata, quæ ex connexione naturali aliorum ad primum signatum specierum, colligit præsentiam eorum per concomitantiam. Declaratur etiam exemplo, quia repugnat, præsentiam secundùm modum naturalem existendi esse in corpore, aut quantitate præcisè sine concomitante præsentia alterius, quia connexio, & modus essendi vtriusque concomitantiam vbicationis 43

Concomitantia fundatur in connexione naturali.

cationis infert: ergo similiter modus essendi indiuisibilis, cum connexione naturali vtriusque in *esse* infert præsentiam formalem vtriusque indiuisibilem.

44 Et per hoc patet ad rationes factas pro conclusione affirmatiua. Et hanc partem confirmant tres obiectiones; ad quas proximè respondimus. Nam ex inseparabilitate quantitatis à corpore, vt est in Sacramento, ex suppositione, quòd alibi sit quantum, infert Doctor præsentiam formalem etiam quantitatis in Sacramento, quâ sit illi præsens formaliter, & non tantùm per inhæsionem ad subiectum; sed per ordinem ad species: *Vbicumque*, inquit, *corpus est quantum habet ibi illud, quod est formale principium essendi quantum*, &c. Hæc est maior primæ obiectionis; & supponit corpus quantum esse in Eucharistia eo casu: mox subsumit: *Sed non habet ibi illud* (supple principium per quod est quantum) *nisi illud* (supple principium) *sit ibi præsens: ergo.* Minor itaque negat quantitatem posse esse in corpore ad sensum, & suppositionem maioris (quæ non comprehendit quantitatem, vt est in corpore alibi: sed vt est in corpore, vt est hîc) & negat quantitatem saluari posse in corpore, vt est hîc, nisi etiam saluetur præsentia eius formalis, & propria ad species.

Vnde sequitur intentum Doctoris non respicere separationem quantitatis à subiecto, vt est hîc, sed à præsentia tantùm formali, & sacramentali, quò tendit secunda, & tertia obiectio eius. Est ergo problematicus in hoc; An scilicet præsentia formalis sit inseparabilis à quantitate; vel à corpore, manente præsentiâ formali alterius, & simul connexione naturali: non autem dubitat de eo quod aliàs resoluit, nempe quantitatem existentem in subiecto semper ipsi inesse, etiam vt est alibi.

QVÆSTIO V.

Vtrùm quæcumque actio immanens, quæ est in Christo naturaliter existente, insit sibi in Eucharistia sacramentaliter existenti?

D.Thom.*3.part.q.76.art.7.& q.91.art.4.* D.Bonau.*hîc 2.part.art.2.q.2.*Rich.*art.3.q.2.*Palud.*quæst.4.* Capr. *quæst.4.* Marsil.*quæst.8.* Suarez *3.part.tom.3.disp.53.sect.2.*

1 *Argum.1.* AD secundum sic proceditur, & arguitur quòd non quæcumque actio immanens, quæ inest Christo naturaliter existenti, insit sibi sacramentaliter in Eucharistia existenti: quia nec auditio, nec visio, & sic vniuersaliter de sensatione. Probatur primò, quia obiectum non est sibi præsens in debita proportione requisitâ ad talem actum, loquẽdo de obiecto, quod est sibi præsens, vt in cœlo.

Argum.2. Secundò, quia organum non habet hîc modum extensiuum, sub quo, & non aliter est receptiuum sensationis.

Argum.3. Tertiò, quia inter oculum, vt hîc, & obiectum, vt in cœlo, est obstaculum prohibens multiplicationem coloris, vel lucis: ergo, &c.

Argum.4. Quartò, quia hîc non sentit ea, quæ sunt hîc præsentia: ergo multò minùs aliquod aliud sensibile. Antecedens probatur, quia organum sensus non est hîc sub modo requisito ad sensationem.

Ratio opp. Contrà, quia tunc simul esset videns, & non videns idem obiectum, & eodem modo de aliis sensationibus; consequens est falsum, quia contradictoria simpliciter inessent eidem. Euidentia huius rationis patet ex solutione quæstionis præcedentis articulo secundo.

Item, operatio est perfectio potentiæ operatiuæ, & in ipsa consistit beatitudo ipsius potentiæ: ipsam etiam consequitur delectatio proportionata perfectioni operationis; patent hæc omnia *ex* 10. *Ethicorum:* ergo si oculus Christi, vt hîc, careret visione, quam habet in cœlo, careret hîc suâ propriâ perfectione: & hæc est beatitudo eius, eo modo quo visus dicitur beatificabilis. Careret etiam delectatione consequente illam operationem perfectam; & tunc sequeretur, quòd oculus vt hîc, esset miser, & cum dolore, & tristitia: quia quòd tollit delectationem, est dolorosum, & triste, & tunc simpliciter esset contra appetitum naturalem sensitiuum, quod haberet *esse* in Eucharistia. *Cap.4.*

SCHOLIVM.

Explicat, quid sit primò inesse vt hîc, & concomitanter inesse vt hîc; & ponit tres conclusiones. Prima, Christo vt in Eucharistia concomitanter inest omnis operatio, quæ primò inest ipsi vt in cœlo. Probat primò, quia operatio est absolutum, & sic non dependet ab vbi, *iuxta dicta quæst. præced. & latiùs quæst.2. Secundò, si anima Christi intelligeret vt viator, haberet sensationem, etiam in Eucharistia, quia in ea haberet intellectionem. Tertiò, dolor infuisset hîc, si in modo naturali infuisset Christo.*

Respondeo

Respondeo primò, dicitur aliquid inesse Christo, vt hîc, quòd sibi inesset, si nusquam alibi esset nisi hîc, concomitanter autem dicitur aliquid sibi inesse hîc, quod primò inest sibi, vt alibi, & ex hoc sibi inest, vt hîc propter identitatem subiecti, & formæ. 2

Secundùm hoc ergo est prima conclusio, scilicet quòd Christo, vt hîc, concomitanter inest omnis operatio, quæ primò sibi inest, vt in cœlo. *Conclus. 1.*

Secunda conclusio est, quòd nulla sensatio potest primò inesse Christo, vt in Sacramento. *Conclus. 2.*

Tertia, quòd operatio spiritualis, vt intellectus, & voluntatis potest primò inesse Christo, vt in Eucharistia. *Conclus. 3.*

Prima conclusio probatur, primò in vniuersali per hoc, quòd nullum absolutum desinit esse in aliquo propter nouum respectum extrinsecus aduenientem: operatio autem est forma absoluta, vt ostensum est *in primo lib. dist.* 3. ergo propter præsentiam nouam, quæ est respectus nouus extrinsecus aduenięns, non desinit illa operatio inesse suo subiecto. Euidentia huius rationis potest haberi ex fine solutionis, præcedentis quæstionis, vbi ista ratio diffusiùs pertractatur. *Prob. 1. cōcl.* *q. 6. n. 32. & quodl. 13. & 15.*

Dicunt quidam ad hoc, quòd maior est vera de forma simpliciter absoluta: operatio autem non est sic absoluta, quia requirit respectum potentiæ ad obiectum. 3

Contrà, etiam aliæ quantitates, vel qualitates in suo *fieri* dependent ab approximatione agentis, vt patet de calore, & frigore, & aliis qualitatibus, ad quas est alteratio: & tamen in *esse* suo sunt simpliciter absolutæ. Similiter operationes in suo *fieri* non requirunt talem respectum, & hoc vbi insunt concomitanter, & non primò: apparet enim, quòd si corpus Christi in cruce fuit infrigidatum, frigus etiam fiebat in corpore Christi, vt in pyxide concomitanter, sed non primò: & ad illud *fieri* non requirebatur approximatio agentis ad passum ibi: ergo à simili ista qualitas, cùm sit in se absoluta, licèt in *fieri* requirat præsentiam obiecti ad potentiam, hoc non erit, nisi vbi primò insit: potest ergo concomitanter infieri sine tali respectu. *Quomodo operatio dependet à respectu ad obiectum.*

Respondent, quòd operatio magis includit respectum, quàm aliæ formæ, de quibus arguitur, puta calor, frigus, & huiusmodi: quia illæ tantùm requirunt respectum agentis ad passum, & hoc vbi insunt primò, sed post suum *fieri* in *esse* proprio, non requirunt huiusmodi respectum: sed operatio est in continuo *fieri*, & ideò requirit continuam approximationem potentiæ ad obiectum. Et ex hoc videtur, quòd magis repugnet isti infieri, vel inesse sine tali respectu, quàm calori.

Dico, quòd licèt sit in *fieri* continuè, tamen non sequitur, quin concomitanter possit inesse, & continuè infieri sine obiecti præsentia, vel approximatione. Sicut enim calor potest infieri corpori in Eucharistia sine approximatione agentis, vt ibi: ita si *esse* caloris esset in *fieri*, semper posset causari calor in corpore in hostia, & tamen sine tali approximatione: non enim magis requiritur continuus respectus ad *fieri* continuum, quàm ad *fieri* transiens, respectus pro tunc præsens.

Et [b] si obiicias, ad operationem requiritur respectus ad obiectum, non tantùm, vt est causa in *fieri*, sed cum hoc requiritur obiectum in ratione terminantis: sicut ergo impossibile est operationem esse, & non terminari ad obiectum, sic impossibile est, quòd alicubi insit, & vt ibi non terminetur ad obiectum præsens. Dico, quòd non oportet obiectum in se esse præsens propter terminationem actus, sed tantùm propter causationem: ita quòd quando est aliqua causa sufficiens ipsius actus, non requiritur præsentia obiecti propter terminationem: sicut patet de vidente creaturam in essentia diuina, si essentia esset causa illius visionis, non requiritur illud obiectum ad quod terminatur hæc visio præsens propriâ præsentialitate. 4 *Obiectum requiritur præsens ad causandum, non ad terminandum.*

Secundò, probatur hæc prima conclusio in speciali, quia omnis intellectio inest Christo ibi, & hîc: sed si anima Christi intelligeret præcisè secundùm modum intelligendi animæ viatoris, non habere intellectionem intuitiuam istius obiecti sine sensatione concomitante eiusdem: ergo cùm illam intellectionem haberet eandem hîc, & ibi, sequitur quòd etiam sensationem requisitam ad ipsam haberet hîc, sicut ibi.

Tertiò probatur sic, quia passio appetitus sensitiui, vtpote dolor, eadem infuisset hîc, & ibi: ergo sensatio eadem. Antecedens probatur, quia mors secuta fuisset hîc, sicut ibi: ibi autem sequebatur ad dolorem immoderatum: ergo & hîc. Consequentia prima probatur, quia non est idem effectus sine eadem causa, & hoc non ponendo miraculum, & loquendo de causa naturali præcisa: dolor est effectus sensationis, vel obiecti non nisi sensati: ergo non potest esse idem dolor sine sensatione eadem absque miraculo. *Dolor est tantùm de obiecto sensato.*

Respondent quidam, quòd actus imaginationis sufficeret ad hoc in Christo, scilicet

ad illum dolorem. Contra hæc dupliciter: primò, quia responsio destruit se: non enim possibile est actum imaginationis inesse, cui actus secundùm sensum non potest inesse: quia imaginatio est motus factus à sensu. 2. *de Anima*. Secundò, quia imaginatio non est causa doloris eiusdem secundùm speciem, cuius causa est sensatio exterior; alioquin somnians doleret dolore eiusdem speciei cum dolore vigilantis.

Text. com. 160.

COMMENTARIVS.

1 *Inesse primò, & inesse subiecto concomitanter.*

a RESpondeo primò, &c. Præmittit distinctionem inter ea, quæ primò insunt subiecto, vt est in loco determinato, seu præsentia, & ea quæ concomitanter insunt: & dicit illa, quæ non inessēt subiecto, si nullibi esset hîc, nisi esse primò in subiecto vt hîc: concomitanter autem aliquid inest subiecto, vt hîc, quod primò inest ipsi, vt alibi, propter identitatem subiecti & formæ.

Duplex comparatio formæ ad subiectum.

Pro intellectione huius aduertendum est, quòd subiectum potest ad duo comparari, nempe ad agens, & actionem, per quam transmutatur; secundò, comparatur ad ipsam formam, quam habet transeunte actione, quæ est terminus ipsius actionis, vel quod idem est, comparari ad formam in *fieri*, & in *facto esse*: intelligendo formam in *fieri*, vt exit à virtute agentis transmutantis subiectum.

Si comparetur ad formam in *fieri*, & mediante ipsa ad agens, sequitur modum, & determinationem agentis in ordine ad locum; ita vt quando agens nequit causare formam, nisi indeterminata distantia, & exigens applicationem passi, tunc forma recipitur primò in passo, vt est intra talem distantiam, quam nequit attingere virtus agentis, nisi vt in tali distantia est, cùm ergo subiectum non ex se habet formam, sed per virtutem agentis, ideò dicitur primò habere formam in eo loco, in quo subest virtuti, & actioni agentis. Si autem forma est talis, vt deinceps posita in *esse* absoluatur à dependentia ad agens, erit concomitanter in omni loco, vbi est subiectum: *Propter identitatem formæ, & subiecti*, inquit Doctor, nempe respectiuè ad prædicata contradictoria, quia posita iam forma in *esse*, sicut non dependet ampliùs ab agente, ita etiam non dependet à loco, aut distantia determinata ad agens: ad illa nempe ideò præcisè dependebat, quia dependebat ad agens, & eius virtutem limitatam: vnde ex natura subiecti, quà præcisè comparatur ad formam, vt perfectibile, & ex natura formæ, quà est actus informans, & perficiens, nulla habetur determinatio ad locum, aut distantiam, quæ merè extrinseca sunt, & si poneretur subiectum in spatiis imaginariis, aut vacuo, perinde se haberet ad formam, & forma ad ipsam, ac si essent in loco.

Quare absoluitur à loco forma, vt inest subiecto.

Quòd si autem forma sit talis, vt continuò dependeat ab influxu suæ causæ, & semper sit in *fieri*, vt ea, quæ essentialiter sunt influxu, verum erit quantùm ad *fieri* semper dependere à loco determinato: si tamen illud *fieri* habeat etiam *factum esse* consequens in forma etiam secundùm *esse*, forma erit in subiecto alibi, & concomitanter, vt infrà dicit Doctor, & ibidem explicabitur, nisi dependeat à loco, aut supponat locum essentialiter.

Hoc supposito tres conclusiones subiicit, & suo ordine declarat & probat.

2 *Prima concl. Probat.*

Prima conclusio. Quòd Christo in Eucharistia inest concomitanter omnis operatio immanens, quæ primò ipsi inest, vt in cœlo est. Probat primò, ex ratione generali, quia operatio est forma absoluta, quæ non mutatur propter respectum aduenientem extrinsecus: vide ipsum alibi, *vt in primo dist. 3. quæst. 6. & 7. dist. 27. quæst. 1. dist. 12. q. 1. dist. 6. quæst. 1. in 4. dist. 11. quæst. 2. quodlibeto 13. & 15.* & aliàs sæpè. Dices dependere ab obiecto. Contrà, sic etiam quantitas & qualitas in suo *fieri* dependent ab agente; tamen in suo *esse* comitantur *esse* subiecti, vt si calefieret in cœlo, aut in Cruce, etiam esset calidum in pyxide. Circa hoc punctum quod generalius est, quàm præsens quæstio, est controuersia: aliqui enim negant virtute agentis naturalis posse inesse mutationes in subiecto alibi posito concomitanter, sed commodiùs quæstione sequenti id declarabitur.

Inesse Christo operationes immanentes in Sacramento.

Dubium in sequenti quæstione soluendum.

Adducit responsionem aliorum, qui dicunt operationes magis includere respectum, quàm qualitates alias, quia tantùm in *fieri* requirunt præsentiam agentis, non in *facto esse*: non ita operatio, quæ exigit præsentiam obiecti tam in *fieri*, quàm in *facto esse*. Respondet, quòd nec inde sequitur quin per concomitantiam etiam subiecto alibi insit. Ratio est, quia vt *suprà* dixi, ex virtute agentis, & approximatione habet forma, vt primò sit hîc in subiecto: non tamen ex virtute agentis habet postquam inest, vt alibi insit subiecto per concomitantiam, sed ex identitate subiecti, & formæ, quod vniuersim verum est tanquam ex causa præcisa.

3 *Responsio.*

Vnde si idem subiectum replicaretur intra eandem sphæram actiuitatis, postquam primò accepit formam in *fieri* ab agente, eandem etiam haberet subiectum replicatum, non ex virtute agentis: sed ex identitate subiecti & formæ (& hoc etiam intelligitur tantùm de formis, quæ non dependent à loco) quia licèt subiectum replicaretur, non ideò actio, vt transiens, ab agente replicaretur, sed maneret respectiuè ad subiectum præcisè in eadem distantia, & situ collocatum, quo fuit primùm elicita: neque aliam differentem numero posset recipere subiectum replicatum, quia iam haberet formam eandem, neque est ad ipsam in potentia.

De subiecto replicato intra eandem sphæram.

b *Et si obiicias ad operationem requiritur*, &c. Hîc videtur asserere ad cognitionem intuitiuam non requiri obiectum terminatiuum præsens. Contrà, docet variis in locis, vt infrà dist. 45. quæst. 2. §. *Ad quæstionem*, &c. *in probatione secundi. & in 3. dist. 14. quæst. 3. & in 2. dist. 3. quæst. & aliàs sæpè*, intuitiuam esse ait rei existentis, & præsentis. Sed respondetur eum loqui hîc de cognitione intuitiua latè, cuius plures modos assignat, vt patet *in 3. dist. 14. quæst. 3.* vbi distinguit perfectam, & imperfectam intuitiuam. Quando ergo dicit non requiri præsentiam obiecti ad terminandum intuitiuam, intelligit de intuitiua impropriè dicta, seu imperfecta, vt exemplum subiectum indicat: de quo *in primo dist. 2. quæst. 4.* Potest & teneri vniuersaliter doctrina: quia ideò requiritur præsentia obiecti, quia seipso immediatè concurrit

4 *Reconciliatio sententiæ Doctoris.*

Visio intuitiua quomodo se habet ad obiectum.

concurrit in propria existentia, & præsentia ad intuitiuam: quòd ergo sit ipsius, vt præsentis, tanquam terminatiui, ideò est, quia sic est ipsius, vt motiui, & mouentis. Sed de hac quæstione aliàs agendum erit.

5 *Responsio ad obiectionem.*

Quantùm ad obiectionem non requirit discussionem huius quæstionis, quia vnus, & idem actus vnam tantùm habet tendentiam, neque constituit eandem potentiam operantem aliter: visio ergo, vt est in cœlo, constituit videntem, non verò vt in Sacramento, licèt ibi etiam sit concomitanter, quantùm ad absolutum operationis; non autem quantùm ad attingentiam obiecti.

Hoc existimo dicendum iuxta principia hactenus tradita de iis, quæ consequuntur loci præsentiam, quoniam hæc oportet variari secundùm diuersitatem locorum: vnde Christus si desineret visio sub modo naturali in cœlo, Deo conseruante absolutum visionis corporalis in ipso in Eucharistia, nihil videret; quia ad visionem in genere requiritur, vt obiectum sit præsens in se, vel saltem in aliquo eminenter continente obiectum, neutrum horum esset in eo casu: ergo non videretur. Hoc idem patet ex secunda conclusione, quæ docet nullam sensationem posse esse in Christo, primò vt est in Eucharistia: in eo autem casu esset in eo sensatio primò, vt est in Eucharistia, quantùm ad *conseruari* saltem, si videret obiectum.

Præsentia obiecti ad visionem requiritur.

6 *Replica. Responsio. Requiri extēsionem, tam potētia, quàm obiecti.*

Dices hinc colligi, quòd neque absolutum sensationis in eo conseruari posset. Respondetur negando sequelam, quia secunda conclusio intelligitur tam de absoluto, quàm respectiuo, vt patet ex fundamento ipsius propter indispositionem potentiæ, quæ est materialis, & exigit extensionem sui, vt tendat in obiectum, & obiectum requirit extensionem sui, vt terminet potentiam, vel agat in ipsam, vt patebit infrà quæst. 9. §. *Secundò dico*, &c.

Non minùs autem requiri extensionem ex parte potentiæ, ad hoc vt actu sentiat mediante operatione, id est, tendat in obiectum, patet ex 4. ad oppositum, & responsione eius: admittit enim antecedens, & negat consequentiam. Patet etiam ex responsione ad secundum, & ad primum. Prima autem conclusio Doctoris de concomitantia visionis in oculo, vt hîc est, intelligi debet quoad absolutum tantùm: patet, quia de absoluto tantùm procedit argumentum eius.

7 *Dubium incidentale.*

Sed quomodo potest esse absolutum operationis sine eo, quòd oculus, etiam vt hîc, habens tale absolutum, videat actu obiectum; cùm operatio iuxta principia nostræ scholæ, consistat in receptione formæ, tanquam effectus eius formalis? effectus autem formalis nequeat separari à forma in subiecto: ergo, &c.

Solutio.

Respondetur facilem esse solutionem ex principiis nostræ scholæ, quia, vt Doctor *in quodlibeto* 13. *art.* 2. operatio inquantùm est principium, seu medium vniendi potentiam obiecto, exigit relationem realem attingentiæ, si est obiecti vt existentis, & præsentis, & hoc primò; vt se habere debet visio exterior: hæc autem relatio distinguitur à fundamento, & termino; & nequit poni nisi obiecto realiter existente, & præsente respectu visionis externæ. In eo autem casu, neque obiectum est præsens, neque necessariò existens, vel si existat respectiuè ad illam visionem (siue productam, siue conseruatam à Deo in oculo indiuisibiliter existente) se habet tanquam non existens, quantùm ad influxum, & terminationem: inde sequitur deesse illam relationem, neque absolutum operationis creatæ sine illa, vnquam potest esse medium vniendi: quia inquantùm vnit extrema, debet necessariò respicere extrema; alioquin nequiret ipsa sibi inuicem communicare, neque ipsum in se esse medium commune ab ipsis suo modo participatum. Sed absolutum inquantùm absolutum præcisè nihil respicit: ergo absolutum operationis secluso respectu nequit vnire potentiam obiecto: sicut autem ex intelligibili, & intellectu fit vnum: ita ex visibili, & potentia visiua fit vnum.

Relatio realis attingentia.

Dependentia operationis à respectu.

8 *Argumētum à simili.*

Præterea, id ipsum patet quantùm ad effectum primarium formæ in ratione talis qualitatis, quantumlibet enim intrinsecè se habeat ad subiectum, seu ad potentiam, quantùm ad instantiam, nequit ipsi communicare effectum vllum formalem; etiam eum qui est primarius eius, nisi interueniat primùm respectus vniens ipsam subiecto, qui est vnio, aut inhærentia formæ ad subiectum: eodem ergo modo, nequit vnire potentiam obiecto, nisi interueniat relatio ad obiectum.

Visio creaturarum in Verbo.

Hæc doctrina est peruia in principiis Doctoris, quia ex hac ratione contingit intellectum animæ Christi non videre omnia actu in Verbo, sed habitu, vt patet *ex* 3. *dist.* 4. *quæst.* 2. nunc has, nunc illas creaturas ad libitum, non variatâ substantiâ, aut entitate visionis, sed per diuersas attingentias extensa visione mediantibus respectibus ad has, vel illas, quas actu videt: sic etiam contingit in aliis Beatis, inquantùm in Verbo vident nunc vnas, nunc alias creaturas.

9 *Responsio ad rationem dubitandi.*

Ad rationem dubitandi respondetur, quòd operatio in subiecto tribuit semper effectum formalem primarium, qui conuenit ipsi, vt est qualitas absoluta; effectum verò secundarium, & completum, qui est perfectissimus, & finalis eius, non potest tribuere se solâ, sine conditione requisita, inquantùm enim est medium vniendi potentiam obiecto (qui est finis eius vltimus) requirit præter absolutum ordinem ad ipsum obiectum in genere conditionis: voco primum effectum primarium eius ordine generationis; secundum verò ordine causæ finalis, & perfectionis. Sed non est quod fusiùs de hoc agamus hîc.

Duplex effectus operationis.

10

Dici etiam potest, quòd visio etiam sub ratione operationis sit in Eucharistia, & non solùm sub ratione qualitatis, quoniam id secunda probatio, & tertia Doctoris de concomitantia intellectionis intuitiuæ, & sensationis, seu visionis, & de concomitantia actionis, & passionis ad inuicem, videtur importare; & tunc dicendum est, quòd visio sub ratione operationis sit concomitanter ad obiectum in Eucharistia; de quo non est verum, quòd sit simpliciter distans, sed tantùm distans secundùm *quid*, nempe vt oculus est hîc, qui alibi habet obiectum præsens: ratio autem est peruia, quia licèt respectus ad obiectum præsens in operatione sit necessarius, vt hæc sit operatio in *esse* completo, & actu vniat obiectum, & potentiam: suppositâ tamen hac vnione visio sub ratione visionis sequitur vbicumque est, quia hoc ipsum, quod est constituere operātem complete, & actu, est effectus absolutus operationis, quamuis dependeat à relatione illa, vt conditione; ideóque talis effectus sequitur ad formam concomitanter vbicumque est.

Visionem sub ratione operationis esse in Eucharistia.

Quod

Quod si desineret tamen in cœlo secundùm modum naturalem essendi, iam ampliùs licèt conseruaretur in Eucharistia etiam visio sub ratione qualitatis, nihil operaretur potentia, ex defectu relationis requisitę ad attingentiam obiecti, quæ nequit inesse nisi respectu præsentis, & proportionati terminatiui, & concomitanter desineret etiam effectus vitalis operationis, qui concomitanter tantùm est in potentia, vt in Eucharistia est. Ex his deinceps patet conclusio secunda & tertia, quæ ex eisdem fundamentis resoluitur, sicut & responsio ad argumenta.

SCHOLIVM.

Secunda conclusio est, nullam sensationem posse inesse Christo primò, vt in Eucharistia. Ratio est, quia non est ibi, modo quanto, nec proportionato, vt patiatur à corpore, sed instar Angeli. Tertia conclusio, operatio spiritualis potest primò inesse Christo, vt in Eucharistia. Ratio, quia cùm anima eius sit beata, non dependet à sensibilibus, sed sicut Angelus, potest intelligere intuitiuè sibi præsentia.

5 *Sensatio nõ fit à Christo, vt in Eucharistia.*

Secunda conclusio principalis probatur sic, quia organum sensus non est in corpore Christi in Eucharistia sub modo illo, qui requiritur ad hoc, quòd immutetur ab obiecto: quia oportet, quòd tale habeat modum quantitatiuum, & sic sit localiter in loco ad hoc, vt patiatur à corpore obiecto. Similiter ei, vt in Eucharistia, non est obiectum approximatum: ita enim est hîc præsens cuicunque corpori, vt agenti, ac si non esset præsens, quia sic hîc est, ac si nusquam esset quantùm ad rationem patiendi à corpore; esse enim corpus agens requirit passum approximatum sibi localiter: sic autem non est hîc corpus Christi localiter, sed solùm species est hîc isto modo: nec illud est magis præsens hîc alicui corpori in ratione passi, quàm si Angelus esset hîc: ergo nulla sensatio potest sibi inesse primò, vt in Eucharistia existit.

Prob. conclus. 3. Anima Christi in Eucharistia intelligit, nõ secus ac Angelus.

Tertia conclusio, scilicet quòd operatio intellectus, & voluntatis primò potest inesse Christo, vt in Eucharistia. Probatur sic, quia anima Christi nunc beata intelligit, sicut Angelus quoad hoc, quòd non dependet à sensibus, nec ex sensibilibus in intelligendo: ergo sicut Angelus alicubi existens posset intuitiuè intelligere obiectum sibi proportionaliter præsens, ita anima Christi ibidem existens potest illud obiectum intueri: ergo anima Christi, vt hîc, potest intuitiuè intelligere illa intelligibilia, quæ sunt sibi vt hîc, præsentia, sicut Angelus posset, vtpotè intuitiuè videre Angelum hîc præsentem, & animam Sacerdotis: hæc autem intuitio inest animæ Christi: primò, vt hîc: quia non inest illi animæ primò, vt in cœlo, supposito quòd immoderata distantia impediat intellectionem intuitiuam creatam: sic enim Angelus existens in cœlo intuitiuè non videt, quidquid præsens hîc videt intuitiuè.

Christus vt in Eucharistia non priuatur vllà operatione, quam habet in cœlo.

Ex hoc sequitur corollarium, quòd Christus propter suum *esse* in Eucharistia, non tantùm non priuatur aliquâ operatione quam habet, vt in cœlo: sed vt in Eucharistia est, habet aliquam operationem primò, quam per consequens concomitanter habet, vt in cœlo, vtpote intellectionem, & volitionem cuiuscunque obiecti, cuius Angelus hîc præsens haberet: & per consequens non est ad imperfectionem suam, quòd sit in Eucharistia, sed ad ampliorem perfectionem.

6 *Ad arg. 1. Nõ semper requiritur obiectũ præsens ad habendam sẽsationem.*

Ex his ad argumenta. Ad primum dico, quòd omnis sensatio eiusdem obiecti, quæ inest sensui Christi, vt in cœlo, inest eidem in Eucharistia, sicut probatum est in prima conclusione per tres vias. Ad primam probationem in oppositum dico, quòd non requiritur obiectum in debita proportione præsens ad actum sentiendi, nisi vbi obiectum est aliquo modo causa sensationis: & hîc, vt primò infiendæ.

Ad 2.

Ad secundam dico, quòd organum hoc verè est quantum hîc, sicut in cœlo, & per consequens potest recipere sensationem, non obstante quòd sensatio non recipitur absolutè: nisi in quanto habente modum quantitatiuum: sed non habet hîc modum quantitatiuum, id est, coëxtensum quanto, cui est præsens, nec replet locum: & ideò, vt hîc non potest sibi primò infieri sensatio. Iste enim modus quantitatiuus requiritur in organo ad hoc, quòd primò sibi infiat sensatio: sed non requiritur ad hoc, quòd concomitanter sibi infiat, vel insit: quia non est causa necessaria recipiendi sensationem huiusmodi modus quantitatiuus: sed tantummodo conditio requisita per comparationem ad agens primò transmutans.

Modus quantitatiuus non requiritur, vt concomitãter recipiatur sensatio.

Ad 3.

Ad tertiam probationem dico per idem, quòd obstaculum non est obstaculum, nisi ad sensationem primò infiendam, vel infieri.

Ad 4.

Ad quartum argumentum, nego consequentiam: nam antecedens est verum ex secunda conclusione solutionis: consequens autem falsum est ex prima conclusione.

Ratio

Ratio defectus consequentiæ patet ex dictis, quia ad sentiendum illa quæ sunt hîc, oporteret sensationem primò fieri in oculo vt hîc: non enim potest illa sensatio primò infieri oculo, vt in cœlo, quia illud sensibile non est præsens oculo vt in cœlo: sed ad hoc, quòd infiat sensatio concomitanter alicuius obiecti oculo vt hîc, sufficit quòd illud sit proportionaliter præsens oculo, vt alibi: & vt possit sibi vt ibi primò infieri: sic autem est de obiectis, quæ sentit sensus Christi, vt in cœlo.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm corpori Christi in Eucharistia existenti posit inesse motus corporalis?

D. Thom. 3. *p. q. 76. a. 6.* Richard. *hic a. 4. q. 2.* Gabr. *q. vn. a. 3.* Capr. *q. 3.* Suar. *3. p. tom. 4. d. 53. s. 1.* *Vide* Scot. *9. Met. q. 14.*

AD tertium [a] sic proceditur, & arguitur quòd corpori Christi, vt in Eucharistia, possit inesse motus corporalis. Primò, quia vnum, & idem non potest simul esse continuum, & non continuum: quia continuitas præcedit *vbi*, & est absolutè forma: sed corpus Christi in cruce erat non continuum, loquendo de diuisione facta per vulnera: ergo ipsum in pyxide erat non continuum, sed simpliciter diuisum: ergo de continuo fiebat non continuum, & per consequens mouebatur motu corporali. 1 *Argum. 1.*

Secundò sic, nutritio est ad substantiam: ergo non potest idem simul nutriri, & non nutriri. corpus Christi nutriebatur in existentia naturali: ergo nutritum fuisset in existentia sacramentali. Sed nutritio est mutatio corporalis: ergo, &c. *Argum. 2.*

Tertiò sic: Motis nobis, mouentur omnia, quæ in nobis sunt: ergo mota hostia, mouetur corpus Christi in hostia: sed ille motus est corporalis, quia transit ab vno *vbi* ad aliud *vbi*: ergo, &c. Et confirmatur, quia impossibile est aliquid habere aliud, & aliud *vbi*, sine omni motu, & mutatione: corpus Christi habet aliud, & aliud *vbi*, quando hostia mouetur: ergo, &c. *Argum. 3.*

Quartò sic, subiectum habens dispositiones requisitas ad susceptionem alicuius formæ, potest illam recipere: corpus Christi, hîc, habet omnes dispositiones requisitas ad receptionem caloris, & frigoris, quia quæcunque sunt rationes recipiendi istas qualitates in corpore Christi naturaliter existente, illæ eædem insunt corpori Christi, vt hîc: ergo corpus Christi, vt hîc potest recipere calorem, & frigus, & per consequens moueri motu alterationis, secundùm tertiam speciem Qualitatis. *Argum. 4.*

Contrà, quintò Physicorum dicitur: *Omne, quod mouetur, est in loco*: corpus Christi in Sacramento, non est in loco: ergo, &c. *Tex. com. 8.*

COMMENTARIVS.

1 *Ordo quæstionis.* a AD *tertium sic proceditur*, &c. Egit antea de partibus, & proprietatibus, supple modis essendi, & per se consequentibus *in quæst.* 4. in qua secundum articulum huius distinctionis incipit: in præcedenti egit de operatione vitali; hîc agit de mutatione strictè, & latè sumpta eius. Supponit ergo primò triplicem distinctionem: prima est motus in strictè, & latè sumpti: secunda distinctio ex parte mobilis, nempe, vt primò moueatur, vel concomitanter: tertia est ex parte agentis, nempe increati, & creati. Subiungit sex conclusiones. Prima, secunda, & tertia nullam habent difficultatem, & patent ex probationibus adiunctis.

SCHOLIVM.

Positâ triplici distinctione satis clarâ, resoluit quæst. per sex conclusiones. Prima, corpus Christi, vt in Eucharistia, non potest moueri virtute creatâ motu strictè sumpto, id est, ad substantiam, Quantitatem, Qualitatem, vel vbi. *Ratio est, non se habet ad corpus vt passibile, nec ad Angelum vt locale. Angelus enim non potest mouere corpus, nisi supposito corporis* vbi.

Ad intellectum quæstionis præmitto distinctiones quasdam; primò de motu. Potest enim intelligi strictè, non dico distinguendo motum contra mutationem, sicut diuisibile contra indiuisibile: sed accipiendo motum indifferenter ad mutationem diuisibilem, & indiuisi- 2 *Motus strictè sumitur dupliciter.*

indiuisibilem. Strictè tamen accipitur, secundùm quòd est ad illos terminos, ad quos ponit Philosophus propriè fieri mutationem, quæ sunt Substantia, Quantitas, Qualitas, & *vbi*; patet 5. *Physicor.* Potest etiam alio modo magis extensiuè accipi, prout dicit quamcunque acceptionem cuiuscunque nouæ formæ, siue absolutæ, siue respectiuæ, & siue respectus pertinentis ad *vbi* propriè, vel per quandam similitudinem, vel reductionem, cuiusmodi respectus est præsentialitas corporis Christi hîc, sub specie, vt tactum est in prima quæstione huius distinctionis.

Tex.7.&9. *à n.10.*

Distinguo secundò, quòd corpus Christi potest intelligi moueri motu sic, vel sic sumpto: primò, vel concomitanter. & ratio membrorum huius diuisionis, patet ex principio solutionis quæstionis præcedentis. Tertiò distinguo ex parte agentis, quia corpus sic, vel sic moueri, tali, vel tali motu, potest intelligi, vel à virtute creata, vel immediatè à Deo: secundùm hoc ergo stabit solutio quæstionis in sex conclusionibus.

Concl.1. Prima est ista: Corpus Christi, vt in Eucharistia, non potest moueri primò, motu, vel mutatione propriè dictâ à virtute creata.

Concl.2. Secunda est ista, quòd potest primò moueri, motu propriè dicto, immediatè à Deo.

Concl.3. Tertia est ista, quòd potest moueri, & mouetur primò, motu extensiuè sumpto.

Concl.4. Quarta est ista, quòd isto modo, & isto motu, non mouetur, nisi immediatè à Deo.

Concl.5. Quinta est, quòd potest concomitanter moueri, & mouetur omni motu ad formam absolutam, quo mouetur primò, vt in cœlo, & ab eodem agente à quo ibi mouetur.

Concl.6. Sexta & vltima est, quòd non mouetur concomitanter motu locali, quo mouetur primò, vt in cœlo: nec aliquo motu simili motui locali.

Prob.cõcl.1. Prima conclusio probatur sic, quia nulla virtus creata agit circa corpus non sibi proportionaliter approximatum secundùm locum: corpus Christi est hîc, non vt in loco, & per consequens nulli approximatum secundùm locum: imò tantùm illa species sub qua est, approximatur cuicumque agenti, illâ approximatione, quæ potest haberi ad istud *vbi*. Dixi autem nulla virtus creata, quia etsi manifestius sit de corpore, quàm de Angelo: tamen Angelus si agat circa corpus, realiter transmutando illud, realiter sibi approximatur localiter: vel saltem habet localem existentiam, quia virtus eius non potest esse ad aliquem motum in corpore, nisi præsupposito *vbi* illius corporis.

SCHOLIVM.

Secunda conclusio, corpus Christi in Eucharistia posse moueri primò motu propriè à Deo; ratio, quia habet dispositiones requisitas ad recipiendas formas illorum quatuor generum, quia habet omnia absoluta quæ habet in cœlo. Tertia conclusio, potest corpus vt hîc moueri motu, largo modo, primò, seu immediatè, quia ad motum hostiæ acquirit nouas præsentias, quas non habet, vt in cœlo.

3 *Prob.cõcl.2. Primã partem vocat rationes pro opposito adductas in initio.* Secunda conclusio probatur, per quartam rationem factam ad primam partem, quia omnem dispositionem necessariam ad recipiendum calorem habet corpus Christi vt hîc, quam habet vt in cœlo: ergo si vt hîc, non repugnat recipere calorem, esto per possibile, vel impossibile, quòd nusquam alibi esset: & per consequens cùm virtus diuina omnem formam posset imprimere passo, cuius passum est receptiuum; sequitur quòd Deus potest corpus suum vt hîc transmutare primò ad calorem.

Concl. 3. prob. Corpus Christi mouetur motu impropriè dicto ad motum hostiæ. Tertia conclusio patet, quia tenemus, quòd post consecrationem vbicumque hostia, ibi verè est corpus Christi: ergo propter præsentiam vniformem corporis ad hostiam, quæ hostia habet aliam, & aliam præsentiam localem primò, ad aliud, & aliud continens: sequitur quòd corpus Christi habeat aliam, & aliam præsentiam, ad aliud, & aliud continens. Hîc autem alia, & alia præsentia non est sine mutatione sic extensiuè sumptâ: & isto modo inest primò corpori, vt hîc: quia nullo modo corpus Christi, vt in cœlo, habet istam præsentiam, imò neutram.

Et si quæras, possétne habere aliam, & aliam præsentiam, & non tantùm respectu continentis, scilicet speciei, ita quòd esset præsentialitas respectu continentis speciem, licèt respectu speciei non haberet aliam præsentiam, & inciperet habere nouam præsentiam respectu alterius?

Dico,

Dico, quòd non est simpliciter necessarium, illud corpus esse præsens speciei, sed tantùm ex ordinatione diuina, de qua certificauit Ecclesiam. Posset ergo Deus de potentia absoluta facere corpus suum non esse præsens speciei, isto modo, manente specie, & facere ipsum isto modo præsens aëri circumstanti hostiam, & etiam successiuè nunc vni parti aëris, nunc alteri: & sic transferre corpus de loco hostiæ, vsque ad quamcumque partem vniuersi,& semper sub eodem modo existendi,non localiter cum alio corpore replente locum.

SCHOLIVM.

Quarta conclusio, corpus Christi ad motum specierum à solo Deo immediatè posse moueri. Ratio est, quia cùm aliqua coniunguntur per actum liberum voluntatis, mouens vnum, non ideò mouet alterum, si est ei proportionatum, quia nullum habet necessarium nexum cum moto, sed si vult voluntas nectens, mouetur, si non vult, non: ita est hîc,& explicatur exemplo Angeli sedentis super lapidem, quem non mouet, mouens lapidem. Contra hanc Thomistæ inaniter multa obijciunt indigna solutione.

Quarta conclusio probatur, quia quod nullo modo habet virtutem motiuam super aliud, quando illud est per se, non mouet illud per accidens quando est cum alio, cum quo non facit vnum, sicut actus, & potentia: sed virtus creata omnino non potest super corpus Christi in se sub isto modo existendi, ad mouendum ipsum: ergo quando est cum alio, respectu cuius non est sicut potentia,nec sicut actus: sequitur,quòd eadem virtus non poterit corpus illud mouere, etiam per accidens: sic autem est cum hostia, quia patet quòd species non est forma eius, nec ipsum forma speciei. 4

Dum mouetur corpus Christi motu hostiæ à solo Deo mouetur, cõtra D.Thom.3. part. q.76. art.6.

Si maior ista negetur, quia graue existens in naui mouetur à mouente nauem, licèt graue non sit forma nauis, nec è conuerso: Instantia non est ad propositum, quia virtus motiua illius posset super graue per se, si graue per se esset. Ideò autem addidi in maiori, quorum neutrum est actus alterius: quia etsi aliquid, quod est actus alicuius, non posset per se moueri ab aliquo: tamen potest moueri per accidens ab eodem potente mouere totum, cuius est iste actus.

Sed vt contra maiorem omnis instantia tollatur, accipiatur ista maior: quando aliqua coniunguntur præcisè per actum voluntatis,contingenter se habentis ad illam coniunctionem, si vnum illorum secundùm se sit mobile omnino improportionatum alicui mouenti, & reliquum proportionatum; ipsum non eâdem motione potest mouere vtrumque istorum coniunctorum. Patet, quia si mouet vnum, quod est sibi proportionatum, non propter hoc per accidens mouet reliquum: quia reliquum non est præsens isti moto, nec sicut actus potentiæ nec è conuerso: nec simpliciter ex aliqua necessitate naturali, sicut graue est præsens illi, cui innititur, & propter hoc simul mouetur cum illo:sed tantummodò est sibi præsens voluntate aliquâ contingenter se habente ad illam coniunctionem; quæ per consequens potest non velle coniunctionem illam, stante tamen motione alterius illorum.

Mouens vnum cõiunctorum non mouet alterum, si per actum voluntatis sint connexa.

Exemplum istius, si Angelus voluntariè faceret se esse præsentem lapidi; si moueo lapidem, non propter hoc moueo Angelum: quia nec est mobile per se à virtute mea, nec per accidens in proposito: quia nec est forma, nec pars alicuius mobilis per se à me. Si ergo Angelus esset præsens lapidi moto à me in termino motus: hoc non esset per actum meum, sed per actionem suam propriam, quâ faceret se præsentem ibi. Eodem modo in proposito,cùm corpus sit præsens speciei, tantùm per actum voluntatis diuinæ: si facio speciem habere nouum *vbi*, per illam motionem non est ibi corpus: quia nullo modo subest præsentialitas illius corporis, neque noua, neque antiqua, voluntati meæ, nec etiam per accidens: quia non est forma, nec pars illius, quod subest meæ motioni. 5

Ferens lapidem, cui insidet Angelus non ideò fert Angelum.

Contrà,quod mouet aliquid per se,mouet per accidens quicquid est in illo: ergo virtus creata,quæ per se mouet hostiam,per accidẽs mouet corpus,quod per se est in hostia. 6

Secundò,quia aliter esset nouũ miraculum quoties Sacerdos transferret hostiam,quia illa translatio non posset fieri manente veritate Eucharistiæ, sine speciali actione diuina.

Ad primum dico, quòd illa propositio prima falsa est, nisi intelligatur de illo quod est in moto, vel sicut actus in potentia, vel sicut pars in toto, vel sicut aliquid necessitate naturali coniunctum, vt graue illi cui innititur. Si enim tantùm per actum voluntatis contingenter coniungitur hoc illi, mouens istud, non propter hoc mouebit illud: sed oportet, quòd illa voluntas, quæ est causa coniunctionis, sit etiam causa motionis illius, quod

Mouens aliquid per se, mouet per accidẽs quod est in illo,explicatur.

quod nullâ naturali necessitate coniungitur moto. Sic est in proposito, & patet exemplum de Angelo: non enim mouens lapidem per se, propter hoc mouet Angelum per accidens, vt dictum est.

Motio corporis Christi ad motionem specierum non est nouum miraculum.

Ad secundum dico, quòd non est nouum miraculum, quia Deus eâ voluntate, quâ instituit Eucharistiam in Ecclesia, determinauit facere corpus Christi semper præsens speciei post consecrationem: & ideò specie manente qualitercumque transferatur, quòd Deus faciat corpus præsens alia præsentia, loquendo de præsentia respectu continentis, sicut species habet aliam præsentiam, & aliam, vt primò contenta, non est nouum miraculum, sed antiqua determinatio voluntatis diuinæ: sicut si Angelus determinasset per voluntatem, quòd semper simul esset cum isto lapide, non diceretur miraculum, quia transfertur translato lapide: non tamen transferens lapidem per actionem suam transferret Angelum, sed Angelus voluntate propriâ.

COMMENTARIVS.

2 a *Quarta conclusio probatur*, &c. Tertia, & quarta conclusio est, quòd Christus in Eucharistia possit moueri motu latè, & strictè sumpto, à diuina virtute tantùm, quantùm ad motum, qui est ad substantiam, quantitatem & qualitatem: assertio hæc est communis, solùm est difficultas quantùm ad motum localem, non qui primò reciperetur in ipsum Christum, quasi per se primò reciperet motum ab agente creato: sed de motu per accidens; an scilicet etiam causa secunda mouendo per se species, moueat Christum per accidens, sicut mouens per se continens mouet per accidens contentum. In hac autem difficultate variè philosophantur moderni de natura, & modo præsentiæ sacramentalis Christi ad species, & vnione atque connexione extremorum: de quibus infrà suo dicemus loco distinct. sequenti, parum enim ad præsens refert.

3 *Non moueri per se ab vlla creatura. Per accidens moueri à mouente species.* D. Thom. Richard. Capreolus. Suarez. Vasquez.

Prima ergo sententia quoad præsens est; corpus Christi, vt est in Sacramento à nemine posse moueri per se intrinsecè, nisi à solo Deo; per accidens autem posse moueri à quocumque habente virtutem mouendi species; est communior in schola D. Thomæ *quæst.* 76. *art.* 6. vbi expositores *in* 4. *dist.* 10. *quæst.* 1. *art.* 3. *quæstiuncula* 4. quem sequitur Richardus *quæst.* 1. *art.* 6. Capreolus *quæst.* 3. *art.* 1, Suarez *disput.* 53. *sect.* 1. *conclusione vltima.* Vasquez *disp.* 180. 1. 4. Hæc sententia intelligitur de motore, & motu Physico: negatur autem moueri ab extrinseco agente creato per se, id est, motu primùm recepto in corpus, quia est passum improportionatum: per accidens autem mouetur à mouente species, quia habet cõnexionem Physicam ad species, secundùm quam trahitur, inquiunt, ad motum specierum.

4 *Secunda sententia.* Gabriel.

Secunda sententia est Doctoris in præmissa conclusione, quia negat per accidens, aut per se moueri physicè à Sacerdote mouente species: quem sequitur Gabriel *lect.* 47. *in canonem*, cum reliquis nostræ scholæ *in hac distinctione*.

Probatio. Non moueri per accidẽs à mouente species.

Probatur, quia quando aliquid excedit virtutem motiuam per se alicuius, coniunctum alteri, cum quo non habet connexionem aliquam naturalem; sicut actus per se eius, aut sicut graue contentum in alio, vt homo in naui; sed connexio est tantùm merè contingens; & per voluntatem extrinsecam, quam non habet in sua potestate, quod mouet per se vnum, non necessariò mouet alterum. Exemplum, si Angelus se faciat præsentem lapidi voluntariè mouens lapidem, non necessariò mouet lapidem.

Sed sic se habet in proposito corpus Christi, quod est præsens per voluntatem diuinam, non tanquam actus, neque sicut aliquid habens necessariam connexionem ex natura rei cum speciebus: ergo qui mouet species, non potens aliàs in corpus, non ideò per accidens, seu secundariò per se ex natura rei mouet corpus: sed corpus vt positum sub Sacramento non est subiectum proportionatum agenti externo, & extenso: ergo neque per accidens redditur per se ab ipso mobile. Excluduntur instantiæ quæ fierent de anima in corpore, de parte in toto, de contento in dolio, quod mouetur, quia hæc habent necessariam connexionem inter se, secundùm quam possunt moueri ad motum alterius, verbi gratiâ totius, vel continentis. *Excluduntur instantiæ.*

5 *Responsio Suarez. Impugnatur.*

Dices, communicari speciebus vim tractiuam corporis, & coniungendi sibi corpus, & conseruandi præsentiã sacramentalem: ita Suarez. Contrà, hoc falsum esse ostendimus suo loco: quia nulla est virtus physica in Sacramentis: deinde dato opposito, species sunt extensæ: ergo nequeunt agere in corpus indiuisibiliter positum, neque vt sit præsens, neque vt conseruetur præsens: mediante autem virtute effectiua species motæ mouerent per se corpus. *Species nõ habent virtutem mouendi corpus.*

Dices, dari vnionem formalem inter species, & corpus. Contrà, nulla alia hîc inuenitur, nisi præsentia sacramentalis; quia non est ordo corporis ad species alius, quàm contenti ad continens. Secundò deberet esse vnio diuersa à præsentia: vnio enim non datur, neque poni potest, nisi inter terminos dicentes fundamentaliter ordinem vnibilium ad inuicem, seu proportionem: hîc nulla talis imaginari potest, vel ex natura extremorum, vel ex necessitate mysterij, & non est intelligibilis: & si talis esset, à solo Deo esset, & conseruari posset; non autem ex natura extremorum: ergo cùm neque mouens species, neque ipsæ species habeant virtutem conseruandi vnionem, neque ipsa per se permanens est, nisi ex beneplacito Dei; sequitur quòd mouens species non moueat per se corpus præsens, quia illa vnio est extrinseci ad extrinsecum. Ex his solui possunt obiectiones, quæcumque obiici possunt ex natura extremorum, & præsentiæ. *Responsio impugnatur.*

6 *Motus est à Deo physicè, à causa secunda moraliter.*

Conclusio altera Doctoris est, quòd Deus physicè mouet corpus Christi ad motum specierum à Sacerdote, & patet ex dictis. Sacerdos autem moraliter mouet corpus Christi ad motum specierum: quia ex eadem volũtate, quâ Deus voluit semper esse præsens corpus sub speciebus, (vt fides docet) sic

sic etiam assistit, vt moueatur corpus ad motum specierum. Dicitur autem Sacerdos mouere moraliter corpus, quia ponit illud: ex quo sequitur concomitanter motus corporis diuina virtute.

Ex hoc soluitur argumentum Theologicum, nempe quòd sequeretur Sacerdotem non eleuare corpus Christi, non deferre ad infirmos, aut in processione, quod est contra veritatem, & modum loquendi canonum: quia negatur sequela, mouet enim absolutè sicut consecrat; quamuis vtrumque moraliter, non actione physica, de qua solùm agitur hîc.

SCHOLIVM.

Quinta conclusio, corpus in Eucharistia mouetur concomitanter omni motu ad formam absolutam, quo mouetur primò, vt in cælo, & ab eodem mouente. Ratio est, quia absoluta non variantur per respectus extrinsecos, quales sunt diuersa vbi, *vt dictum est q.2.n.13.& q.4.n.10.& q.5.n.2. & in speciali, probat Doctor de motibus alterationis, augmentationis, diminutionis, nutritionis, & corruptionis. Suarez 3.tom.disp.48.sect.6. & alij contendunt hanc concomitantiam operationum & formarum absolutarum non fieri virtute naturalium agentium, sed supernaturali virtute. Oppositum tamen verius, quod etiam tenet D.Thom.3.p.q.76.art.1.& q.81.art.4. nec est inconueniens quòd agens naturale suppositâ replicatione corporis, agat in remotissimum concomitanter, & tribuat plures præsentias, & huiusmodi: quod hîc ait num.7. fin. si corpus corrumperetur in existentia naturali, quòd non ideò corrumperetur in sacramentali, loquitur non de corruptione substantiæ, sed solius modi naturalis, aliàs sibi contradiceret, quia asserit esse absolutum, & ab* vbi *independens non posse tolli vel poni per* vbi, *vel carentiam eius; modus autem ille naturalis est tantùm respectus extensionis.*

Quinta conclusio probatur per illam probationem, quæ posita est de formis absolutis, 7
tam in prima quæstione istius articuli, quàm in secunda: quia absolutum non variatur propter variationẽ respectus extrinseci, nec desinit inesse propter nouum respectum extrinsecus aduenientẽ, & quâ ratione de absoluto in *esse*, eâdem ratione de absoluto in *fieri*. *Id est in q. 4.& 5. huius dist.*

Hæc etiam conclusio potest probari in speciali discurrendo per mutationes, quæ sunt ad formas absolutas. Primò quidem de alteratione, quia si corpus est calidum in existentia naturali, concomitanter est calidum in Sacramento secundùm quòd omnes concedunt. Consimiliter de augmento & diminutione, quia si pars quantitatiua adueniret, vel recederet à corpore in existentia naturali, consimiliter adueniret, vel recederet in Eucharistia: quia easdem partes habet corpus sub vno modo essendi, quas sub alio, ex prima quæstione istius articuli.

Consimiliter de nutritione, quia nutritio est aggeneratio partis toti nutriendo, non autem potest esse aliqua pars aggenerata hîc, quæ non est ibi. Eodem modo in corruptione, quæ opponitur nutritioni, si aliqua pars deperit corpori in existentia naturali, ipsa nõ manet pars eiusdem in Sacramento, nec è conuerso. Nec tamen dico, quòd si corpus corrumperetur in existentia naturali, quòd propter hoc corrumperetur in Eucharistia. *Vide infra dist.44.*

Vbi sciendum, quòd corruptio propriè dicta est separatio formæ à materia manente 8
postea sub priuatione formæ: si autem corrumperetur in existentia naturali, non maneret in Eucharistia materia sine forma. Hoc declaro sic, quia anima primò perficit suum primum perfectibile, scilicet totum corpus organicum: partes autem non perficit, nisi quia sunt aliquid primi perfectibilis: ergo formâ totius corporis organici cessante, nihil est formatum ab anima. Eodem modo vniuersaliter, quando aliquid competit primò toti, & parti, non nisi quia toti, destructo toto in ordine ad illud, pars non habet eundum ordinem ad idem. Nunc autem primum signatum Eucharistiæ est corpus compositum ex materia, & forma, siue includat sanguinem, siue non, non curo (de hoc tactum est articulo isto, quæstione prima) ergo non manente aliquo toto sub ratione primi signati, nihil eius remanet, tanquam signatum eius per se. Sed separatâ formâ corporis à materia in existentia naturali, non manet illud primum signatum eius per se sub Eucharistia; quia simul materia haberet formam, & non haberet: ergo sub illo signo nihil omnino manet istius signati. Neque enim materia sub forma propter contradictionem: neque materia sine forma omnino: quia non continetur hîc, nisi quia pars totius: neque materia sub alia forma, quia tunc simul haberet, & non haberet illam aliam formam. *Si desineret forma corporeitatis, in modo naturali, & in Eucharistia desineret. 1. quæst.4. Primum signatũ Eucharistiæ est compositum ex materia, & forma corporeitatis.*

Contrà, priùs concessum est in prima quæstione istius articuli, quòd posset manere res Eucharistiæ, etsi corpus nusquam haberet existentiam naturalem: imò posito quòd corrumperetur in existentia naturali, non sequitur, quin possit manere verè idem, vt est res Eucharistiæ.

Respondeo, quòd illa desitio corporis sub existentia naturali potest esse tota, & totalis, 9 *Suprà q. 4. à num.4.*

talis, quasi esset annihilatio, & verè esset annihilatio, si corpus alicubi non esset, tamen maneret totum idem hîc sub alio modo existendi. Sed si sit ibi corruptio illa partialis destructio, scilicet separatio partis à parte manente, & illa non potest esse ibi non existente simul separatione vbicumque; nec separatio illa potest stare hîc, cum hoc quòd aliquid corporis sit in Sacramento, quia nihil corporis est in Sacramento, nisi vt est pars totius. Pars autem materialis separata à parte formali non est pars totius: ergo non sequitur, si potest desinere esse hîc non desinendo esse ibi: ergo potest corrumpi ibi, & non corrumpi hîc: quia primum nullam includit contradictionem. Non enim ponit, nisi vnum respectum manere in absoluto alio non manente, secundum autem ponit contradictionem, scilicet eandem formam absolutam informare idem, & non informare, positâ solâ variatione respectuum.

In substantia vult modum naturalem corporis corrũpi posse, manente sacramentali, formam tamen absolutam non posse separari ab eo in vno vbi quãdo vbique ab eo separetur.

Si autem dicas, quòd vtrobique forma non informat materiam. Contrà, quia contra veritatem huius Sacramenti est, partem corporis contineri hîc, nisi priùs contineatur totum corpus: & ita materia sine forma nullo modo continebitur hîc, nec per consequens poterit corrumpi vt hîc, licèt totaliter possit corrumpi, vt hîc, quia non potest
10 materia transmutari, vt hîc, à forma ad priuationem, quæ transmutatio est corruptio: imò materiam desinere habere formam, est desinere esse partem totius, & per consequens desinere esse vt hîc.

Epilogatio dictorum.

Ex primis duabus conclusionibus apparet, quomodo corpus Christi, vt hîc, posset primò moueri motu propriè dicto, & à quo. Ex tertia & quarta, patet quomodo corpus Christi, vt hîc, possit moueri primò motu extensiuè sumpto, & à quo. Ex quinta & sexta apparet quomodo possit moueri concomitanter, & quo motu, & à quo.

11 *Ad arg. 1.*

Ad rationes; ad primam, licèt dicatur quòd vulnerabatur in cruce, & non in pyxide: tamen respondeo, quòd vulnus potest accipi pro ipsa formali diuisione continui partium, vel pro ipsa, vt inflicta à corpore, vt ibi subintrante, & diuidente partes corporis. Si primo modo, ita diuisum fuisset corpus in pyxide, sicut in cruce, quia sicut arguitur continuitas, & non continuitas, non possunt saluari propter aliud, & aliud *vbi.* Si autem accipiatur secundo modo, verum est quòd illa diuisio non infiebat corpori primò, vt in pyxide. Ista etiam diuisio partium corporis in pyxide fuisset comparando partes ad totum, cuius sunt partes, non autem comparando ad locum, vel continens: quia partes diuisæ non habuissent *vbi, & vbi* distantia, sicut habuerunt partes diuisæ in cruce. Et ratio huius est, quia partes in cruce habuerunt extensionem corporalem correspondentem extensioni continentis: & ideò diuisioni earum in toto correspondebat distinctio in partibus continentis, non sic autem partes in Eucharistia: imò partes ibi diuisæ, & discontinuæ, vt in toto, non habuissent partes distinctas continentis sibi correspondentes.

Discõtinuato corpore in modo naturali, discontinuatur in Eucharistia, quoad se, nõ quoad locum.

Per hoc potest solui vnum argumentum, quòd fit ad secundam quæstionem primi articuli, quia si liquor posset esse in duobus locis: ergo hîc in dolio clauso, ibi autem in dolio perforato, & per consequens hîc maneret continuum, ibi autem flueret. Respondeo, quòd partes comparando ad totum eodem modo haberent continuitatem hîc, & ibi: sed comparando ad continens possent habere continuitatem continentis correspondentem hîc, & non similem correspondentem ibi.

Dolium vini in duobus locis posset in altero tantùm exhauriri, tamen in vtroque partes quoad se haberent eandẽ continuitatem.

Ad secundum de nutritione, patet quòd illa fuisset corporis existentis vtrobique, accipiendo nutritionem pro aggeneratione partis substantiæ ipsi toti nutrito: sed non sequitur ex hoc mutatio corporalis primò corporis, vt hîc; quia non esset per nutrimentum approximatum, vt hîc, sed tantùm esset hîc concomitanter propter conuersionem nutrimenti alibi approximati, & propter identitatem substantiæ hîc, & ibi, quam oportet vbique habere easdem partes.

12 *Ad 2.*

Ad 3.

Ad tertium patet, quomodo mouetur primò, accipiendo motum extensiuè, & à quo, ex tertia & quarta conclusione.

Ad 4.

Ad quartum, concedo quod probatur, scilicet quòd absolutè potest hoc corpus moueri primò motu corporali propriè dicto: sed non à quocumque, sed à Deo immediatè, sicut dictum est in conclusione secunda. Ideò autem non ab alio agente concomitanter etiam, quia agens creatum ad hoc, quòd transmutet corpus, requirit ipsum localiter approximatum: Deus autem potest agere in corpus quantumcumque nõ localiter existens: quia potentia eius respicit passum absolutè, secundùm quòd ipsum est susceptiuum termini, non autem respicit ipsum præcisè secundùm conditiones illas accidentales approximationis, & distantiæ localis, quæ sunt necessariæ respectu agentis cuiuslibet naturalis.

Nullum agens creatum agit in corpus, nisi in localiter approximatum.

13 Hîc intelligendum est pro argumento de nutritione, quòd si corpus non nutritur hîc, nisi concomitanter, quia alibi primò, & nutritio est necessaria ad conseruationem

vitæ

vitæ mortalis: ergo non potest corpus hîc continuari in vita, nisi quia continuatur alibi.

Et ex hoc sequitur quòd si nusquam alibi esset modo naturali, vel moreretur deficiente nutrimento iam conuerso: vel perpetuò maneret in vita mortali sine susceptione nutrimenti. Si ergo nusquam esset localiter, sed tantùm sacramentaliter, semper maneret ibi sub eodem modo essendi, quo inceperat ibi: non enim magis posset mori, vt ibi, quàm nutriri: ergo possibile esset corpus sub aliquo modo essendi viuere vitâ mortali, & tamen immortaliter sine etiam nutritione, & respiratione, & aliis quæ ad vitam mortalem communiter requiruntur. *Corpus habens tãtùm esse sacramentale, an sine cibo perpetuò viueret*

Circa tertium principale quæro tria. Primò, de virtute actiua naturali in Eucharistia, Vtrùm, scilicet Christus in Eucharistia existens possit per aliquam naturalem virtutem transmutare aliquid aliud à se? Secundò, de actione eius, vt obiecti in potentia intellectiua, Vtrùm aliquis intellectus creatus possit naturaliter videre existentiam Christi in Eucharistia? Tertiò, de actione eius, vt obiecti in sensum, Vtrùm aliquis sensus possit naturaliter corpus Christi sentire, vt in Eucharistia?

COMMENTARIVS.

7 a QVinta conclusio probatur, &c. Hæc conclusio docet moueri Christum, cõcomitanter ad formam quamcumque absolutam in Eucharistia, ad quam mouetur primò, vt est in cœlo. Hanc conclusionem negat Suarez *disp.48.sect.6.* vbi negat virtute agentis naturalis sequi in subiecto, vt est in alio loco, formam produci concomitanter, vel in *esse* concomitanter, vbicumque est subiectum. Cæterùm conclusio posita est communis Theologorum, quam tenet D. Thomas *quæst. 76. art.1. & quæst. 81. art. 4.* neque repugnant, quos Suarez citat: quamuis enim aliqui diuinæ virtuti id attribuant, vel certè per accidens ex applicatione contrariarum causarum, quæ agunt ad oppositas formas in idem subiectum positum in diuersis locis. Cæterùm connaturaliter, & seclusis impedimentis concedunt conclusionem, quam *suprà* fusiùs probauimus *in commento q. 2.* éstque Tridentini, vt ibi ostendimus. Superest ergo vt supponendo contrarium inuoluere contradictionem, quæ est ratio Doctoris, quam ibidem deduximus: alioquin nullum esset fundamentum ex connexione naturali extremorum ea, quæ vnita sunt corpori, hîc esse, vt colligit Tridentinum, nisi per se naturaliter sequerentur ad corpus vbicumque esset, tam ex natura formæ, quæ nequit desinere in subiecto nisi ponatur contraria, vel desinente ipso subiecto, quam ex dispositione mysterij. Superest, inquam, vt respondeamus fundamentis eiusdem.

Suarez contrarium docet.

D. Thom.

8 Obiicit ergo primò de termino alterationis, quia agens naturale calefaciens hîc, verbi gratiâ, idem corpus, quod est Romæ, non habet virtutem transmittendi Romam calorem, quia scilicet nequit agere in tantum distans.

Prima ratio Suarez.

Responsio. Respondetur hanc rationem non esse probabilem, quia ex identitate subiecti, & formæ permanentis absolutæ, quæ non dependet à loco per se, neque per accidens in *fieri*, aut *facto esse*; nisi vt est in *fieri* à tali agente, quod nequit exercere virtutem in tanta distantia subiecti; sequitur quòd forma eadem insit subiecto Romæ, quia idem *esse* quod recipit hîc, inest etiam Romæ; ex eo quòd tollatur simpliciter eius contradictorium, id est, negatio absoluta inexistendi, vt abstrahit ab omni loco: vel ergo interroget milites, qui vulnera, & cicatrices, quæ recipiunt in prælio, vbique circumferunt, cùm tamen virtus agentis primò hæc imprimentis non extenditur ad loca remota primò.

Quomodo insit concomitanter forma alibi.

Vulnus, & cicatrix manent mutato loco.

Dices, illas formas permanere post sui impressionem, & non dependere à loco. Contrà, huius ratio non est alia, quàm quòd sequantur ex natura rei subiectum, cui inhærent independenter ab hoc, & illo loco: vnde quòd idem subiectum sit simul in pluribus locis, non facit esse aliud, & aliud in *esse* entis, sed idem ipsum, quia vnitas eius, & entitas abstrahit ab hoc, & illo loco: sic etiam qualitas naturaliter ipsi inhærens, atque ipsa etiam inhærentia eius manet simul cum subiecto vbicumque est: limitatio autem virtutis agentis ad certum locum non variat naturam termini, subiecti, aut vnionis.

Responsio. Impugnatio.

Existere in pluribus locis non variat subiectum.

Nec qualitatem, aut inhærentiam.

Nam sicut calefaciens, inquantùm calefacit, non potest producere aliam formam per modum termini, & tali productione, quàm calorem: sic etiam calor productus nequit aliter esse, quàm vt formaliter est talis, & taliter inexistens; neque producens illi dare dependentiam ad id, ad quod repugnat ipsi ex natura sua dependere; repugnat autem ipsi dependere à subiecto cum limitatione ad locum, aliàs mutato tali loco, in quo est impressus, non posset manere; quod est contra sensum, & rationem.

Ratio præmissorum.

Hoc autem argumentum, cui respondemus, inuoluit imaginationem falsam, vt quòd vel diuersa esset actio producens hîc & ibi, vel certè virtus agentis æquè primò respiceret subiectum hîc & ibi; quorum neutrum est verum, quia & agens attingit subiectum primò hîc; & tantùm attingit subiectum vt hîc, & agit in subiectum vt hîc, reduplicando etiam limitationem loci huius demonstrati, respectiuè ad agens, & respectiuè ad subiectum, quà mutatur ab agente, de negatione in formam: hoc non obstante subiectum, quantùm est ex natura subiecti, & mutationis sui denegatione (quæ absolutè ipsi competit, & independenter ab hoc, & illo loco, & sequitur naturam, & entitatem subiecti absolutam, vt præscindit à loco; sicut etiam forma, & eius appetitus) ad formam, non mouetur, vt hîc tantùm, præscindendo ordinem motus, & mutationis ad agens, & considerando tantùm naturam subiecti, vt in eo succedit negationi forma, aut contrà. Ratio huius est, quia subiectum, vt iam dixi, non respicit formam, vt est perfectibile eius, & vt est in potentia ad ipsam, id est, sub negatione ipsius, non respicit, inquam, 9

Falsa suppositio argumenti.

Forma hîc primò producta non prius est in subiecto hic, quàm alibi.

formam cum vlla limitatione ad locum vllum, sed absolutè: vnde siue ab agente illimitato ad vllum locum, siue per creationem, siue per eductionem, siue etiam ab agente limitato producatur, & non variatur ordo terminorum oppositorum inter se, neque alterutrius ad subiectum, neque subiecti ad ipsos terminos, sub quibus est successiuè.

Ordo terminorum ad se, & subiectum non variatur per locum.

10

Mouere primò, vt hîc, quid sit? Determinatio per se respectu agentis limitati, in subiecto verò solum concomitans.

Itaque cùm dicimus moueri hîc primò subiectum, ly *hîc*, vt determinat motionem, quâ respicit agens limitatum & creatum, est determinatio per se propter dependentiam virtutis limitatæ ad sphæram determinatam; vt verò adiungitur subiecto, est limitatio tantùm concomitans, & non per se, aut inferens dependentiam ex parte subiecti respectiuè ad locum: & sic intelligo conclusionem Doctoris.

Ratione ergo mutationis, vt est ab agente, dicitur subiectum hîc primò mutari, & forma hîc primò produci; non quòd priùs insit hîc in subiecto, quàm alibi; aut negatio eius priùs naturâ, aut ratione hîc tollatur, quàm alibi, à subiecto: sed quòd agens, & actio eius limitatur ad subiectum in hoc loco, concomitanter tamen, & simul forma vbilibet in subiecto ponatur, & negatio tollatur. Quòd ergo dicatur hîc primò produci, non denotat ordinem successionis in esse hîc, & ibi in eodem subiecto, seu inexistendi formæ, sed respectum ad causam, prout hîc applicatur, & agit cum dependentia ad hunc locum & sphæram: vnde agens primum potest agere formam in subiecto absolutè, abstrahendo ab hoc, & ab illo loco; & sic erit æquè primò forma in subiecto, vbicumque est.

Triplex modus quò inesse posset forma ab agẽte primo.

Potest etiam agere ad modum agentis limitati ex propria voluntate in subiectum, vt est in vno loco primò; & forma si est absoluta, erit in subiecto alibi concomitanter. Potest etiam agere ad aliquam formam, verbi gratiâ, actum vitalem intellectus, & voluntatis in Christo, vt est in Eucharistia; & hic actus erit in ipso, vt est in cœlo concomitanter, prout benè Doctor *quæstione præcedenti, conclusione 3.* perinde docet de actibus immanentibus Christi in Eucharistia applicato hîc obiecto intelligibili in proprio genere.

11

Secunda obiectio. Præsentiã in pluribus locis nequit agens creatum conferre.

Obiicit secundò quòd agens naturale non possit dare præsentiam in diuersis locis formæ à se productæ: ergo neque etiam producere concomitanter eandem in subiecto, vt est distans: & potiùs dicendum esset, quòd nullo modo posset producere effectum, etiam in subiectum, vt hîc applicatur ipsi, quàm quòd producat concomitanter alibi.

Respondetur ex dictis: agens naturale, seu creatum dare *esse* formæ in subiecto, vt sibi hîc primò applicatur: ex suppositione autem existentiæ subiecti alibi, eandem formam inesse subiecto, vbicumque est, & hoc ex identitate subiecti, & formæ independentis à loco: ideóque hîc non est nouum miraculum; sed primum continuatum, ex quo necessitate consequentiæ, & inexistentiæ formæ, sequitur illa duplex præsentia in forma: quia neque positio subiecti alibi tollit capacitatem ad formam recipiendam in subiecto ab agente debitè applicato, neque quidpiam per se requisitum ad actionem; proinde sine nouo miraculo non posset suspendi actio causæ naturalis, ideóque falsum est assumptum: neque etiam suppositum huius argumenti subsistit, quasi virtute agentis naturalis recipiat forma duplicem præsentiam, quia producitur in subiecto applicato à causa naturali.

Non esse noui miraculũ formam replicari.

Suppositũ argumenti non subsistit.

Ex replicatione subiecti, non virtute agẽtis forma replicatur.

Hæc enim est vera, ideò forma absoluta producta habet duplicem præsentiam, quia sequitur conditionem subiecti, quod habet duplicem præsentiam, à quo est inseparabilis forma, quamdiu inest: ita etiam negamus virtute agentis naturalis formam habere duplicem præsentiam, quamuis hoc sequatur ad actionem causæ naturalis, & argumentum transit de genere in genus.

12

Obiectio tertia.

Tertiò obiicit, & est quasi confirmatio prioris, quia agens naturale mouens subiectum in vno loco, non transfert motum ad alium locum, etiam concomitanter: ergo idem dicendum de quauis alia forma.

Fallacia consequentis.

Respondetur committi fallaciam consequentis, quia motus localis conuenit subiecto dependenter à spatio vero, vel imaginario, & à loco, quia est translatio subiecti de vno loco in alium: alteratio verò, & productio formæ absolutè, quæ inest sine dependentia à loco: negatur ergo consequentia.

Cur motus non replicetur.

Ad aliud, quod subiungit, nempe ex defectu virtutis etiam hoc prouenire in mouente localiter; & non solùm ex natura mutationis, falsum est: quia quantumlibet mouens localiter non exerat virtutem suam integrè, quoad extremum virium suarum, nunquam potest mouere de loco in locum sine perditione prioris, idque ex natura termini, & mutationis tantùm, non ex defectu virtutis. Quòd si verò aliàs forma esset absoluta à loco, eadem ipsa virtus sufficeret, vt forma producta in vno loco, esset etiam in alio; non ex virtute agentis, vt dictum est, quamuis ad eam sequatur, vel eam supponat talis inexistentia, vt per eam habet absolutè *esse*: sed ex identitate formæ, & subiecti, quæ absoluitur à loco determinato.

13

Quarta obiectio.

Obiicit quartò, quòd calor causatus ab agente naturali in Christo in cœnaculo, non transiuit in corpus, vt habuit *esse* sub speciebus, quia hunc modum, qui est superioris ordinis, nequit recipere ab agente naturali, quod nequit producere calorem indiuisibiliter existentem. Confirmatur, quia ob hanc eandem causam ex dependentia ab extensione, corpus Christi nequit pati ab agente naturali immediatè: nam effectus idem erit in Sacramento, siue immediatè, siue mediatè fieri dicatur, cùm semper requirat immediatam actionem, per quam fiat.

Confirmatur.

Responsio.

Respondetur ex dictis, negando antecedens. Ad cuius probationem respondetur illum modum non recipere virtute agentis naturalis; sed sequi ad actionem illius agentis, non ex vi illius actionis, quæ extensa est, & fit subiecto etiam quà extensum est: prouenit ergo ex modo existendi præsuppositi subiecti: quod enim recipitur, vel inest alicui subiecto, per modum recipientis inest, hoc est, sequitur modum essendi subiecti: sicut ergo subiectum se habet ad modum essendi, ita & forma, & sicut subiectum habet diuersos illos modos essendi, ita & forma eosdem habet: ex identitate ergo prædicta formæ, & subiecti conuenit proximè; remotè verò à causa prima.

Cur forma existit indiuisibiliter?

Ad confirmationem, concedo antecedens negando consequentiam: cuius probatio est vera de effectu, inquantùm primò producitur, & terminat actionem suæ causæ: existere autẽ in subiecto insepa

inseparabiliter modo sæpiùs explicato competit formæ, quamdiu est, habere autem modum existendi subiecti ex eadem inseparabilitate sequitur: extensio ergo formæ competit ratione subiecti, sicut & priuatio extensionis: hæc enim non conueniunt formæ primò, sed subiecto; secundariò autem formæ.

Aliæ rationes prædicti authoris ex aliis speciebus motus, & mutationis hærent in iisdem principiis, quæ iam soluta sunt; breuitatis autem compendio omittuntur, licèt aliquæ ex ipsis in specie possint impugnari: omnia autem egregiè tractat Doctor in litera sequenti, & responsionibus ad argumenta, quæ commento, aut confirmatione non indiget. Admonendum tamen clarè constare, ea quæ dicta sunt in responsione ad tertium præcedentis quæstionis, de existentia quantitatis in corpore alibi, & non in Eucharistia, in hac quæstione impugnari ex proposito: ac proinde nōn esse ex sententia asserta Doctoris: cui autem non placuerit interpretatio ibidem adhibita, dicat Doctorem ibi insinuasse sententiam aliorum, quam *suprà* impugnauit *q. 1. §. Alio modo dicitur,* &c. quæ negat quantitatem corporis in Eucharistia, & quam secuti sunt posteriores, vt Durandus, & Ocham. & licèt probationem eius insinuauerit: tamen eam tribus obiectionibus impugnat, & remittit solutionem argumenti ad alias dicta, & dicenda in posterioribus, potissimùm in hac quæstione. Corollarium illud: *& ex hoc sequitur*, &c. explicabitur commodiùs in sequenti.

QVÆSTIO VII.

Vtrum Christus in Eucharistia existens possit per aliquam virtutem naturalem transmutare aliquid aliud à se?

Henric. *quodl. 5. q. 6.* Anton. *3. p. tit. 13. c. 6. §. 13.* D.Thom. *3. p. q. 76. a. 7. & q. 91. a. 4.* Richard. *hic a. 5. q. 2.* Gabr. *lect. 45. in can.* Palud. *q. 4.* Capr. *q. 4.* Ocham *hic q. 4.* Maior. *q. 5.* Suar. *3. p. tom. 3. d. 53. s. 2. Vide* Scot. *9. Met. q. 14.*

AD primum arguitur, quòd sic, quia secundùm Philosophum quinto Metaphysicæ, & 9. *Potentia actiua est principium transmutandi aliud, inquantùm aliud:* sed Christus vt in Eucharistia, habet potentiam actiuam, quia omnem formam absolutam, quam habet in existentia naturali: ergo vt in Eucharistia, habet principium transmutandi, sed habens principium transmutandi, per illud transmutare potest. Sed posset fieri vis de gerundio *transmutandi*, secundùm illa, quæ dicta sunt in primo libro distinct. septima, *An filius Dei habet potentiam generandi.* 1 *Arg. 1. Text. 17. Text. 2.*

Secundò sic, homo viuens vitâ mortali semper nutritur, *primo de generatione*; sed corpus Christi in Eucharistia vixisset vitâ mortali, dum Christus esset mortalis: ergo semper nutriretur, & nutrimentum conuerteretur in substantiam eius: ergo semper ageret. *Arg. 2. Text. 41. & 2. de Anima.*

Tertiò sic, homo viuens vitâ mortali, semper indiget respiratione aëris, & inspiratione. Patet, quia suffocatio, siue in aqua, siue in aëre, semper fit propter defectum huius, scilicet *respirare*, vt dicitur *in libro de Respiratione*: corpus Christi, vt priùs, viuit hîc vitâ mortali: ergo continuè hîc inspirat, & respirat aërem: sed hæ sunt actiones: ergo, &c. *Text. 47. Arg. 3.*

Quartò, Christus vt in Eucharistia habet eandem potentiam actiuam, quam habet vt in cœlo: nec est impedita, vt est hîc: ergo secundùm illam potentiam potest Christus hîc exire in actum eius, & per consequens mouere corpus suum motu locali. *Arg. 4.*

Contrà, omne agens, physicè agendo, repatitur, *tertio Physicorum*; corpus Christi, vt hîc, non potest pati physicè: ergo nec agere. Secundò sic, corpus agens in aliud requirit determinatam approximationem secundùm locum, ad aliud corpus: corpus Christi non est hîc localiter: imò quantùm ad omnem habitudinem ad aliud corpus, est hîc, ac si non esset hîc: quia non replet hîc locum. *Text. 8. & 1. de Genera. Text. 54. & 55.*

COMMENTARIVS.

Tertius articulus distinctionis. a AD *primum arguitur quòd sic*, &c. Hîc incipit tertium articulum huius distinctionis, in quo agit tribus his quæstionibus de actione, quæ Christo conuenit in Eucharistia.

SCHOLIVM.

Hæc litera continet aliquot dicta. Primum, Christus in Eucharistia non potest habere vllam operationem corpoream internam, vel externam; quia eius potentiæ corporeæ nulli passo sunt localiter approximatæ. Secundum dictum, potest habere operationem spiritualem, vt illuminare Angelum præsentem. Tertium dictum, potest anima Christi in Eucharistia actione spirituali mouere inorganicè (id est, totum simul) corpus ab vno loco in alium, quia hoc potest Angelus,

& aliquibus videtur Christus vsus hac potentiâ in vita mortali, vt quando elapsus est è manibus Iudæorum. Luc. 4. In primo dicto conuenit B. Thom. d.... a. 4. & communis, contra Ocham. Gabr. Maior. citatos. De tertio dicto vide infr. d. 49. q. 14. & quæ ibi noto.

2 Respondeo [a], sicut homo est compositus ex anima, & corpore, ita habet potentias quasdam merè spirituales, quæ conueniunt animæ primò, tamen toti per se per animã, vt sunt intellectus, & voluntas. Habet etiam quasdam potentias corporeas, quæ scilicet non sunt animæ per se, sed totius coniuncti ex anima & corpore, *ex lib. de Sensu, & Sensato*; & quidem illarum, quæ sunt totius coniuncti, quædam sunt magis corporeæ, quæ scilicet consequuntur naturam corporis sic mixti: quædam sunt magis approximantes ad naturam animæ, scilicet quæ consequuntur corpus animatum, in quantùm tale. De his ergo potentiis supponendo aliquas hinc, inde actiuas, videndum est per ordinem.

Christus in Eucharistia, non potest habere vllam actionem corpoream.

Et sit prima conclusio, quòd Christus in Eucharistia, non potest vti aliqua potentia actiua corporea, siue illa sit merè corporea, puta consequens naturam corporis mixti: siue sit corporea, hoc est, consequens totum animatum. Primò hoc probatur, quia omnis potentia actiua corporea requirit passum, in quod agat approximatum sibi localiter: ista potentia, vt est hîc, non est alicui localiter approximata: ergo vt est hîc, non potest habere passum sibi approximatum, sicut requiritur ad actionem talis potentiæ. Maior patet *Tex. 8. & 9.* *7. Physicorum*, vbi probatur, quòd oportet agens corporeum approximatum esse passo mediatè, vel immediatè.

3 Secunda [b] conclusio est, quòd Christus in Eucharistia potest vti quacumque potentia actiua spirituali. Hoc probatur per medium oppositum, quia illa non requirit ad actionem, quòd habeat *esse* localiter: quia etsi agens per principium spirituale sit in loco, non tamen requiritur, quòd sit ibi localiter ad hoc, quòd agat.

Anima Christi in Eucharistia, potest loqui Angelo spiritualiter.

Hanc autem conclusionem in speciali explicando, dico, quòd Christus in Eucharistia potest habere aliquam actionem merè spiritualem, tam ex parte principij, quàm ex parte termini: & potest habere aliquam spiritualem ex parte principij agendi, corporalem tamen ex parte termini. Primum illorum probo, quia si esset aliquis Angelus præsens Christo in Eucharistia, posset anima Christi illum Angelum illũminare, & illi loqui locutione mentali eo modo, quo Angelus existens, vbi Christus est, posset alium Angelum illuminare, vel alij loqui: nam ista illuminatio, & locutio non requirit, nisi principium actiuum sufficiens in illuminante & loquente, & subiectum capax ex parte illuminati, siue cui fit locutio: & fortè approximationem secundùm *vbi* definitiuum, seu approximationem *De hoc lib. 2. d. 9. q. 2.* simplicem illuminantis ad illuminatum, vel loquentis ei cui loquitur: nec requiritur ibi localiter esse, sicut nec si vnus Angelus loqueretur alij. Hæc autem omnia sunt in proposito; qualiter autem anima Christi habeat principium illuminandi Angelos, & loquendi eis intellectualiter, supponatur *ex 3. lib. dist. 13. & 14.*

4 Secundum, scilicet quòd potest habere actionem spiritualem ex parte principij, tamen corporalem ex parte termini, declaratur sic, quia Angelus habet potentiam motiuam secundùm locum, non organicam. Patet, quia non potest habere potentiam aliquam organicam: illa potest esse principium mouendi corpus, secundùm totum, non secundùm partes, quomodo corpus nostrum mouetur organicè: quælibet autem anima intellectiua talem potentiam habet: ergo potest esse principium motus: & per consequens illa est merè spiritualis ex parte principij, quia nullo modo organica: & tamen corporalis ex parte termini, quia eius terminus est motus localis corporis.

De quo d. 49. q. 14. n. 4. 5.

Et si arguitur, quòd tunc anima hominis habet duplicem potentiam actiuam motiuam, secundùm locum respectu corporis: habet enim vnam organicam, & præter illam aliam non organicam: hoc autem ponere, videtur superfluum: tum quia videtur esse rationis eiusdem, cum altera: tum quia altera potentia non potest exire in actum suum pro statu isto, vt manifestum est.

Respondeo, sicut anima quantùm ad multa alia, similis est Angelo, ita etiam quantùm ad potentiam motiuam corporis non organicam: non enim est ratio quare ista substantia non habet huiusmodi potentiam motiuam corporis: & vniuersaliter nulli naturæ debet negari quòd esset in ea perfectionis, nisi manifestè appareat, quòd tale sibi repugnet: quia secundùm Philosophum 2. de Generatione in fine: *Dignificanda est natura semper secundùm melius quantùm possibile est.*

An potẽtia nõn organica, & organica sint diuersæ rationis.

Et cùm arguis, quòd essent eiusdem rationis, nego: nam ista potentia non organica, quæ mouet totum corpus simul, non ordinatè per partes eo modo, quo fit motio corporis animalis in motu progressiuo, ista, inquam, est alterius rationis à virtute progressiua: quia

quia ista habet actionem mouendi totum corpus immediatè, non partem post partem, illa autem non potest mouere totum nisi ordinatè mouendo partes, & partem post partem: sicut modò virtus progressiua primò mouet quasdam partes,& per illas alias,deinde totum corpus: sunt ergo alterius rationis,sicut patet ex proprietatibus, & actionibus earum, quæ sunt alterius rationis.

Ad secundum, cùm dicis, quòd illa nunc est frustrà,quia nullus eius actus potest haberi. Respondeo,quòd nunc gustum,& alios sensus ponimus, & necessarios ad perfectionem naturæ humanæ: & tamen non oportet omnes istos esse in actu suo aliquando, sed possunt esse sine actu suo,vt in Beatis:nec tamen sunt frustrà,quia pertinent ad perfectionem naturalem illius in quo sunt: si ergo illi non sunt ibi frustrà,quorum tamen vsus est frustrà pro illo statu,qui est simpliciter status perfectus naturæ humanæ(possibilis autem est vsus illorũ præcisè pro isto statu naturali)multo magis illa potentia motiua non organica non est frustrà, licèt vsus eius non possit modò haberi,cuius tamen vsus erit perpetuò in Beatitudine, quia non tantùm poterit tunc Beatus mouere corpus suum progressiuè,id est,primò mouendo vnam partem,& per illam aliam,& sic totum: sed poterit statim, & immediatè mouere totum corpus secundùm *vbi*,sine tali ordine motus partium. De hoc inferiùs in materia de Beatitudine, *q. de agilitate.* 5

Aliqui sensus erunt sine suis actibus in Beatis.

Anima nostra habet potentiam motiuã non organicam, quâ vtetur in Beatitudine.

Dist. 49. q. 14.

Hanc potentiam motiuam non organicam suppono esse in anima Christi, quia etiam erit in anima cuiuslibet Beati:non tantùm quantùm ad habitum,sed quantùm ad actum, vel vsus possibilitatem. Hac etiam poterit vti immediatè, mouendo aliquod corpus secundùm se totum,sicut Angelus posset mouere. Hac etiam fortè vsus est Christus in vita ista,vt quando elapsus est de manibus Iudæorum,qui ducentes eum ad montem super quem erat ciuitas eorum sita, voluerunt ipsum præcipitare: quando etiam elapsus est de manibus parentum, & mansit in Ierusalem, vt patet secundùm Origenem super illud Luc. 2. *Cùm factus esset Iesus annorum duodecim.* Ergo anima Christi in Eucharistia existens poterit vti ista potentia, mouendo species illas, vel hostiam, & fortè sic aliquando mota est hostia à Christo immediatè.

Et si quæras,nunquid priùs mouit corpus suum per istam potentiam motiuam, quàm hostiam? Respondeo,non fuit necessarium, sicut nec oportet Angelum priùs mouere se localiter ad hoc,vt corpus sibi approximatum moueat localiter.

6 Ad argumenta. Ad primum dico, quòd ista descriptio de potentia actiua, scilicet quòd est principium transmutandi,&c. debet intelligi quantùm est ex parte sui,sed multa impedimenta possunt prouenire, vel ex parte habentis,vel ex parte obiecti,vel medij, propter quæ non potest habens illam potentiam,exire in actum.Si verò ponderetur illud gerundium *transmutandi* secundùm illa,quæ dicta sunt *primo libro distinct.*7. de potentia generandi. Respondeo, debet intelligi *transmutandi*, quantùm est ex parte illius potentiæ,sed non sequitur quin aliud possit impedire actualem transmutationem.

Ad arg. 1.

& q. 2. quodl.

Ad secundum dico, quòd corpus hîc nutritur, si nutritur in existentia naturali, sed non sequitur, ergo vt hîc agit: quia nutritio non est nisi aggeneratio partis ipsius substantiæ nutritæ,& ista aggeneratio potest esse per actionem virtutis nutritiuæ,siue vt hîc, siue vt alibi.

Ad 2. Non valet, hîc nutritur;ergo hîc agit.

Ad tertium de inspiratione,& respiratione dico,quòd corpus Christi,vt hîc non respirat aërem, nec inspirat: tunc enim oporteret ponere aërem aliquem, vt hîc simul cum corpore Christi sub hostia,sed tamen corpus Christi, vt hîc,habet pulmonem refrigeratum,sicut alibi in existentia naturali,quia frigus causatum per aërem ibi attractum causatur hîc concomitanter, licèt non primò.

Ad 3. Christus in Eucharistia nõ inspirat, nec respirat, tamen habet pulmonem tẽperatissimũ. vt hîc.

Ad quartum dico, quòd potentia illa motiua Christi, quæ est organica & corporalis, licèt sit in corpore Christi, vt hîc: tamen non potest esse principium actus sui in corpore,vt hîc; quia requirit partem extra partem, non tantùm in toto, sed in comparatione ad locum, ad hoc vt per vnam partem motam localiter moueat aliam. Potentia autem alia motiua non organica potest in actum suum hîc, sicut in cœlo, & per consequens secundùm istam potest mouere corpus aliud sibi approximatum, sicut Angelus posset, sed tamen non potest mouere corpus suum, vt hîc, quia vt sic illud corpus non subest alicui potentiæ motiuæ, nisi diuinæ immediatè, vt dictum est suprà.

Ad 4. Quare Christus vt hîc nõ potest mouere se organicè.

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 *Diuisio potētiarum hominis in tria genera.*

a RESpondeo, sicut homo compositus, &c. Potentias hominis reducit ad tria genera; primum est merè spiritualium, vt est voluntas & intellectus, quæ dicuntur potentiæ rationabiles, & conueniunt primò: secundum genus est potentiarum, quæ sequuntur naturam corporis viuentis, vt potentiæ animæ vegetatiuæ, vt sunt nutritiua, augmentatiua, expulsiua: tertium genus, quod sequitur ad corpus animatum, anima sensitiua, vt sunt sensus externi, & interni.

2 *Prima conclusio. Actio, & passio potentiæ corporeæ non sunt hic primò. Sent. contra.*

b *Et sit prima conclusio, quòd Christus in Eucharistia*, &c. negat vsum potentiæ corporeæ à Christo in Eucharistia, & actionem, quæ ipsi in eo statu primùm conueniat. Eadem conclusio perinde vera est de passione mediante potentiâ receptiua, vt probauit Doctor in præcedentibus quæstionibus, & potissimùm quæstione sexta. Eandem tamen addo hîc ex occasione contrariæ sententiæ, quà respōdeatur aliquibus eius fundamentis: illa est sententia Nominalium, & affirmatiua: Ocham *in 4. quæst.* 4. Aliacus *quæst.* 5. *art.* 2. Maior *in hac dist. quæst.* 5. Gabriel *lect.* 45. *in canonem.*

Ocham. Aliacus. Maior. Gabriel.

Prima probatio. Ab experientia. Datur ratio indistans.

Conclusionem præmissam tenent communiter Theologi citati à Scholiaste. Probatur primò ratione philosophica, quia quantitas extensa est conditio agendi, & patiendi in substantia corporea, vt experientia docet. Alij probant, quia agentia naturalia agunt per contactum, qui nequit esse sine quantitate. Sed hæc ratio non valet, quia dari potest actio indistans per solum contactum virtutis, non autem quantitatiuum, seu mathematicum.

Secūda ratio. Ex materia dēsa, & rara. Ex actione in sensum.

Secundò hæc dependentia actionis, & passionis in substantia corporea ab extensione probatur in materia rara, & densa, aliter enim ferrum candens calefacit, aliter stupa, in quibus est differentia tantùm secundùm quantitatem, quia idem est principium agendi, idem passum vtrique applicatum, eadem applicatio; solùm differunt secundùm quantitatem. Patet idem in actione sensibili, in sensum quodlibet minimum non agit quamuis habeat, & easdem qualitates sensibiles, quas habet magnum, & solùm differt secundùm extensionem.

Tertia ratio. Ex subiecto.

Tertiò, quia quantitas est subiectum *quo* formarum, saltem accidentalium: ergo ab ipsa dependent in *fieri*, sicut in *facto esse.*

Quarta ratio. Ex modo essendi.

Quartò, quidquid recipitur in aliquo, per modum recipientis recipitur: ergo diuisibiliter, si est diuisibile; & consequenter passio, & actio, vt sumuntur pro re acta, dependent à quantitate. Deinde forma corporis quæcunque, præter animam rationalem, non est tota in toto, & tota in qualibet parte, sed diuisibilis secundùm partem in parte; sed actio sequitur modum essendi formæ: ergo agit actione diuisibili; ergo in aliquid diuisibile, & consequenter dependenter ab extensione. Ex quibus sequitur corpus secundùm modum existendi sacramentalem non habere actionem transeuntem in aliud, neque posse pati ab alio diuisibili.

3 *Prima obiect. Ex applicatione virtutis. Responsio.*

Obiicies, agens nihil aliud postulat præter principium agendi, & applicationem eius secundùm indistantiam, quæ conueniunt corpori etiam indiuisibiliter existenti: ergo, &c. Respondetur negando antecedens ex dictis, quia modus agendi corporis supponit modum essendi connaturalē eius: vnde malè Suarez admittit posse fieri actionem transeuntem à corpore indiuisibiliter existente, quamuis nequeat pati: neque disparitas assignata ab ipso subsistit; quia, inquit, quidquid recipitur per modum recipientis recipitur, ideóque nequit forma extensa, aut actio ab extenso recipi in id, quod indiuisibile est. Econtrà, cùm actio transiens recipiatur non in agente, sed in passo, nihil repugnat, quin possit esse ab agente indiuisibiliter existente: ergo à corpore, cùm habeat virtutem actiuam, & sufficiat contactus virtutis.

Suarez. *Fundamentū Suarez. Quidquid recipitur in alio, per modū recipientis recipitur.*

Retorquetur argumētum.

Retorqueo eandem rationem: quia sicut se habet corpus ad actionem, ita & ad passionem, quia potentia tam actiua, quàm passiua in ipso manet indiuisibiliter existenti: ac etiam formæ, quæ sequuntur, vt proprietates absolutæ, & præsentia, & reliqua, quæ insunt in ordine ad locum indiuisibilem: ergo quantùm est ex parte eius, eadem est ratio: ergo si potest agere actione transeunte in aliud extensum, ita & pati ab ipso, quia quidquid recipitur in aliquo, per modum recipientis recipitur, quia actio sequitur naturā passi, & modum eius existendi: ergo passio & actio, quæ fierent in corpus indiuisibiliter existens, essent indiuisibiles, & sic non repugnarent. Sicut neque passionem, & actionem esse ab ipso in aliud diuisibile, quia sequerentur modum essendi subiecti non agentis.

Vtrumque ergo asserendum est, vel negandum: communis negat ex rationibus *suprà* allatis, quia sicut in *esse* dependet corpus à quantitate, ita etiam in *agere* magis, quàm in *pati*, quia diuinâ virtute potest, & Angelica posset exerceri actio circa corpus indiuisibiliter existens: ergo de facto nequit pati ab agente corporeo, quia ab hoc nequit esse actio nisi in illud, quod est extensum, loquendo de reali actione, ideóque requiritur à Philosopho, & astruitur intellectus agens propter hanc improportionem phantasiæ, quæ est materialis ad intellectum, vt passum. Eâdem ratione negant Theologi ignem inferni agere in spiritum physicè, quamuis non repugnat materiale agere in immateriale partialiter: repugnat tamen, vt causam totalem sic agere. 4

5 *Obiectio secūda, à motu indiuisibilis.*

Obiicies tamen secundò, quòd indiuisibile possit moueri localiter, quia quodlibet indiuisibile sphæræ potest describere planum: ergo neque repugnat corpus etiam indiuisibiliter existens agere, & pati. Antecedens est Doctoris *in* 2. *dist.* 2. *quæst.* 9. §. *Ad tertium argumentum principale.* Respondetur indiuisibile in continuo moueri posse per accidens, & secundariò, ab agente etiam corporeo, quod primò potest mouere totum, non tamen primò mouetur indiuisibile: vnde, vt *suprà* præmisi, non est repugnantia ex parte ipsius indiuisibilis simpliciter, quin recipere possit formam à Deo, aut Angelo, aut etiam ab agente corporeo: sed repugnantia est ex parte agentis, quia nequit producere actionem, nisi suppositâ extensione sui, quia proximè non applicatur virtus eius creatiua, nisi vt extensiua est.

Respondetur. Maior depēdentia agētis ab extēsione, quàm passi.

Nam sicut nequit agere agens corporeum substantiale primò per actionem formæ substantialis, nisi agat per formam accidentalem priùs, vt ignis per calorem, non ob subordinationem, quæ est

est inter formas simpliciter, sed respectiuè ad passum, à quo debet primum expelli qualitas contraria conseruatiua suæ formæ, quæ si abesset, posset esse actio substantialis primò in ipsum.

Ita etiam in proposito, subordinatio, quæ est inter passum, & agens, ratione extensionis, oritur primò ex natura agentis, quod nequit agere, nisi ipsum sit extensum, qui est modus naturalis essendi eius: vnde si posset agere, posset etiam passum recipere, & reciperet à virtute actiua proportionata, illa solùm est diuina quoad omnia; Angelica quoad motum localem, si sibi dimitteretur, non quoad alias formas creatas corporeas: demus etiam virtutem actiuam, quoad has Angelo, idem erit. Ratio est, quia quælibet forma corporea ex natura sua exigit tanquam modum naturalem essendi esse extensum, à quo absolui solùm potest à solo Deo: vnde cùm virtus quæcunque creata, quæ respiciat effectum, seu formam ipsam continet in sua virtute, secundùm modum naturalem essendi, nequit eam aliter producere: motus tamen localis ad *vbi* indiuisibile, supposito miraculo potest conuenire corpori, vt passo, sicut & existentia indiuisibilis: potest etiam fieri ab Angelo, quia subiectum est capax eius, licèt nequeat fieri ab agente corporeo ob rationem datam.

6 *Obiectio tertia, à nutritione, & respiratione viuentis.* Obiicies tertiò, quia corpus viuens in Eucharistia, & passibile, vt potuit esse Christus saltem in via, necessariò nùtritur: ergo haberet actus nutritiuæ. Item necessariò respirat: ergo habet actus respiratiuæ. Respondetur vtrumque antecedens esse falsum, sed secundum magis.

Quantùm ad primum antecedens respondet Doctor in quæstione præcedenti in corollario post responsionem ad quartum: post ergo responsionem ad secundum quod mouet in litera, dicit, nutritionem, si corpus alibi secundùm modum naturalem essendi nutriretur: quòd etiam quantùm ad aggenerationem per concomitantiam nutriretur in Eucharistia: in corollario autem supponendo, quòd corpus non haberet modum alium essendi, nisi sacramentalem, mouet dubium: & respondet, quòd semper ibi maneret, & viueret sine nutritione, & respiratione, & aliis, quæ ad vitam mortalem cõmuniter requiruntur.

Corpus indiuisibiliter positum nõ nutritur, non respirat. Ratio autem huius est, quia corpus viuens, vt existens sacramentaliter, manet in eadem dispositione naturali, in qua primò ponitur præsens sacramentaliter, quæ naturâ suâ est permanens, donec corrumpatur actione extrinseci contrarij: vt est autem in Eucharistia, nequit pati ab vllo agente corporeo, neque vna eius pars propter inextensionem agit, aut patitur ab alia: ac proinde, nec partes sic sunt in fluxu, quorum restauratio de- *Non patitur, non moritur.* penderet à nutritione, neque pulmo patitur à calore, vt ideò exigat respirationem. Vide etiam responsionem ad tertium in hac quæstione.

c *Conclusio secunda est, quod Christus*, &c. Dicit quòd Christus, vt in Eucharistia, possit habere actiones intellectus, & voluntatis: fundamentum huius est ab opposito eius, quo probauit non posse habere vsum potentiarum naturalium, & facultatum corporalium, propter dependentiam earum in agendo, & patiendo à quantitate extensa. Per oppositum ergo, sicut hæc dependentia non exigitur in voluntate, aut intellectu ex parte principij, aut termini, id est, potentiæ, & actus, possint exire in suos actus. 7 *Secunda conclusio Habet actiones intellectu, & voluntatu.*

Dices dependere intellectum à phantasmatibus: ergo nequit operari sine phantasmate, aut non operante simul phantasiâ, quia quando intellectus intelligit, phantasia phantasiatur ex Philosopho, & experientiâ, quam habemus de nobis. *Replica.*

Respondetur, quidquid sit de natura intellectus, & intellectionis nostræ pro hoc statu, quod exigit longiorem dissertationem, saltem conclusionem veram esse in intellectu, quoad ea, in quibus non dependet à phantasia, & habente obiectum sibi præsens; non ita tamen intellectus dependet à phantasia, etiam pro hoc statu, quin operatio possit esse primò ab ipso intellectu, atque determinatio operandi: hanc habere posset in Sacramento, licèt phantasia non operatur: in statu autem glorioso, & animæ etiam separatæ, non est dubium quin intellectus sine dependentia à phantasmate operari possit, vt infrà latiùs patebit *dist.45. quæst.2.* *Responsio:* *Operatio ab intellectu primò esse potest.*

Dicit tertiò, quòd potest Christus mouere aliud corpus vicinum per potentiam motiuam, non organicam: quod perinde dicendum est de corpore proprio, nisi diuina voluntas obstaret: vtrumque potest præstare Angelus, quantùm est ex se: Christus ergo posset loqui mentaliter Angelo, & illum illuminare, posset etiam vti potentia motiua non organica, qua primò posset mouere suum, aut alienum corpus non organicè. Hanc secundam partem videtur negare Suarez *disp.53. sect.1.* Dependet resolutio, & probatio ex assertione huius potentiæ motiuæ non organicæ: quod remitto, quantùm ad præsens, ad ea quæ breuiter hîc perstringit Doctor, & maior per se *infrà dist.49. quæst.14.* vbi fusiùs, & in proprio loco agemus: admittendo namque talem potentiam motiuam, non est fundamentum denegandi actum eius proprium hîc habere posse circa ea, quæ simpliciter subsunt potestati creaturæ. Supponatur ergo pro nunc antecedens, & facilis est conclusio ex dictis. 8 *Suarez.*

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm aliquis intellectus creatus poßit naturaliter videre existentiam corporis Christi in Eucharistia?

D.Thom. 3.*p.q.*76.*a.*7.*& hic q.*4.*a.*4. D.Bonau. *hic p.*2.*a.*2.*q.* 1. Richard.*a.*5.*q.*1. Henr. *quodl.*11.*q.*12. Ocham 4.*q.*5.Palac.*hic disp.*3.Maior *hic q.*5. Bassol.*q.*8.*a.*3. Ægid.*Theor.*16.Argent.*hic q.*1.Rub.*q.*8. Mayron.*d.*11.*q.*2.*a.*2.Gabr.*lect.*45 *in can.*Suar.3.*p.tom.*3.*d.*53.*s.*5.*Vide* Scot.8.*Met.q.*10.*&* 12.

AD secundum sic proceditur, & videtur, quòd nullus intellectus creatus naturaliter possit videre corpus Christi, vt in Eucharistia. Primò, quia illa existentia est supernaturalis, & per consequens est verum supernaturale: ergo est tantùm superna- 1 *Argum.1.*

ſupernaturaliter cognoſcibile:non ergo ab aliquo intellectu creato naturaliter.Hæc conſequentia vltima probatur, quia factibile ſupernaturale non poteſt fieri, niſi tantùm ſupernaturaliter à cauſa ſupernaturali:ergo à ſimili cognoſcibile ſupernaturale, non poteſt cognoſci ab aliquo intellectu creato naturaliter.

Item, cognitio fidei eſt ſimpliciter eminentior omni cognitione naturali: ſed de exiſtentia corporis Chriſti in Euchariſtia eſt fides, vel cognitio fidei, ſicut de articulis aliis ſecundùm illum articulum, *Sanctam Eccleſiam Catholicam*: ergo, &c. Maior probatur, quia aliàs non eſſet neceſſe fidem eſſe infuſam ſimpliciter: quia ad cognitionem illam poſſet natura attingere, ſi non eſſet ſimpliciter eminentior omni cognitione naturali.

2 *Argum.3.* Tertiò ſic, ſi intellectus poſſet naturaliter cognoſcere exiſtentiam corporis Chriſti in Euchariſtia, mali Angeli poſſent eam cognoſcere:quia ſecundùm Dionyſium 4.*de diuin. nom.* remanēt in eis naturalia integra:conſequens falſum eſt,quia inimici gratiæ,non poſſunt cognoſcere Sacramentum gratiæ. Et hoc confirmatur per illud Ambroſij ſuper illud Lucæ primo, *Miſſus eſt*, quia ſecundùm eum,malignum ſpiritum latuit myſterium Incarnationis: ſed æquè poſſet ipſe percipere illud, ſicut iſtud: quia quâ ratione iſtud eſſet cognoſcibile naturaliter,ita & illud. Hoc etiam confirmatur ſecundùm Dam.lib.4. cap.5.vbi loquens de iſto Sacrameuto,ait:*Verè*(inquit)*Spiritus operatio hæc, quæ ſuper naturam ſunt,operatur, quæ non poteſt capere,niſi ſola fides.*& paulò pòſt, *Interrogas qualiter panis ſit corpus Chriſti? dico tibi:Spiritus ſanctus ſic ſuperuenit,& facit hæc, quæ ſunt ſuper rationem,& intellectum.*

Malignum ſpiritum latuit Incarnatio.

Argum.4. Item, nullus intellectus creatus poteſt cognoſcere futurum contingens: iſtud autem, ſcilicet corpus Chriſti eſſe ſub Euchariſtia, eſt æquè indeterminatum, ſicut futurum contingens: quia dependet merè à voluntate diuina ad hoc contingenter ſe habente: ergo, &c.

3 *Ratio ad oppoſitum.* Contrà,anima Chriſti nouit naturaliter ſe eſſe vbicumque eſt, & per conſequens nouit ſe eſſe in Euchariſtia: & ita naturaliter poteſt noſſe exiſtentiam, * quæ ratione ſui,& corporis, ibi eſt.

** al.exiſtētiam corporis ſui ibi.*

Secundò ſic, exiſtentia non eſt excellentius cognoſcibile,quàm exiſtens,cuius eſt exiſtentia;ſed Chriſtus eſt naturaliter cognoſcibilis ab intellectu creato:ergo & quæcumque exiſtentia eius. Probatio maioris, quia non poteſt aliquis modus improportionaliter excedere illud,cuius eſt modus. Item Beatus naturaliter videt in alio Beato actum beatificum: & tamen illa Beatitudo non eſt minùs ſupernaturalis, quàm exiſtentia corporis Chriſti in Euchariſtia: ergo,&c.Maior patet, quia etſi non videat Beatus in Verbo,Beati alterius beatitudinem, nec in ſe, nec per aliquam ſpecialem reuelationem; poteſt tamen videre alium eſſe Beatum, ſicut poteſt videre animam alterius Beati,vel Angelum, vel eſſentiam alterius Angeli:quia non magis excellit intellectum eius naturalem beatitudo Angeli, quàm ipſa anima.

SCHOLIVM.

Sententia D.Thom.ab intellectu creato non eſſe viſibilem exiſtentiam Chriſti in Euchariſtia,benè tamen à Beato,actu beatifico. Richard.concordat,ſed ait à Beato videri in proprio genere, ſicut & omnia alia, quæ ſunt fidei.

4 *D Thom. hìc art.4. q.4.* Hìc * dicitur,quòd non poteſt cognoſci naturaliter ab intellectu viatoris, quia eſt obiectum fidei: poteſt tamen benè cognoſci à Beato,& hoc actu beatifico,quia eorum,quæ ænigmaticè cognoſcuntur in via, ſuccedit in beatitudine clara viſio.

Aliter dicitur,idem tamen in ſententia,quantùm ad primum, ſed propter aliam rationem, quia ſcilicet lumen naturale non attingit ad cognitionem iſtius exiſtentiæ. Quantùm ad ſecundum diſcordatur, quia dicitur, quòd non tantùm poteſt videre Beatus in Verbo, illam exiſtentiam: ſed etiam in genere proprio, propter hoc, quia quamuis ille modus exiſtendi excedat facultatem luminis naturalis intellectus, non tamen luminis gloriæ: & ideò licèt nullus intellectus creatus relictus ſuo lumini naturali poſſit videre illum modum exiſtendi; intellectus tamen adiutus lumine ſupernaturali gloriæ poteſt videre. Vnde dicit,quòd quicumque intellectus beatus modum exiſtentiæ corporis Chriſti ſub Sacramento,& omnia, quæ ſunt fidei, videt clarè, non tantùm in Verbo, ſed etiam illâ viſione,quæ dicitur eſſe in genere proprio.

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 *Sententia negans.* D. Thom. D. Bonau. Henricus. Richard. Durandus. Sotus. Caietan. Suarez.

a *Hic dicitur*,&c. D.Thomas negat posse videri ab intellectu creato modum existendi sacramentalem virtute naturali: quem sequuntur D.Bonauentura, Henricus, Richardus à Scholiaste citati; & *in hac dist.* Durandus *quæst.* 4. Sotus, Caietanus, Suarez *disp.*53.*sect.*5. & communis doctrina est in schola D.Thomæ. Agitur hîc de intellectione Angeli, animæ separatæ, & Beati. Docet D.Thomas videri quidem in Verbo hunc modum existendi, non tamen in proprio genere. Richardus admittit à Beato posse videri in genere proprio; non virtute naturalis luminis, sed per lumen supernaturale gloriæ omnia mysteria fidei. Alij, vt Caietanus admittit per speciem infusam posse Angelum videre corporis Christi existentiam in Eucharistia; non tamen modum existendi. Approbat Suarez quamuis per actum consequentem talem speciem non videretur, vbi esset corpus existens; sed eius existentia.

Limitatio prioris sententia prima. *Secūda limitatio.* *Tertia limitatio.*

SCHOLIVM.

Explicatis tribus terminis, intellectus, naturaliter, *&* videre, *ponit aliqua dicta. Primum, certum est, quòd intelligimus abstractiuè corpus Christi in Eucharistia. Secundum, non possumus illud intueri pro hoc statu. Tertium, intellectus creatus non alligatus sensibilibus potest intuitiuè videre existentiam corporis Christi in Eucharistia. Probat primò, quia modus accidentalis non impedit cognoscibilitatem substantiæ, quæ est per se obiectum intellectus, quia sicut ipsa priùs habet esse, ita & intelligibilitatem, ante illum modum. Secundò, intellectus cognoscere potest absentiam panis. Tertiò, ens creatum est obiectum proportionatum intellectus creati. Quartò, supernaturalitas, quæ videtur esse habitudo ad supernaturale agens, non tollit intelligibilitatem rei creatæ: quia quædam naturalia videntur in entitate perfectiora quibusdam supernaturalibus, quia hæc ordinantur ad illa. Contra hanc clamant Thomistæ 3.par.q.76.cum Suarez ibi disp.53.sect.5. Scotum sequuntur Maior q.5. Palacius disp.3.concl.7. Ocham 4.q.5. Gabriel lect.45.in canon. Ægid.Theor.16.& omnes Scotistæ. Rub.Bassol.Mayron.citati, Lecchetus, Tartaretus, & alij hîc.*

Respondeo [a] ad quæstionem, primò exponendo istos tres terminos, *intellectus, videre, naturaliter.* Intellectus enim creatus vel est omnino separatus à materia, sicut Angelicus: vel est sibi similis in operatione, vt intellectus animæ separatæ, & intellectus animæ coniunctæ corpori beato, qui sunt similes Angelis in operatione, vt suppono hîc, & probatur inferiùs: vel est intellectus creatus coniunctus corpori corruptibili, quod aggrauat animam, Sapient.9. ille non intelligit, nisi imaginabilia, vel illa quæ relucent in phantasmatibus, ex 3. de Anima. 5 *Intellectus in corpore beato est similis Angelo in operatione.*

Et per hoc aduerbium *naturaliter* non intelligitur, quòd intellectus ex sola sua natura possit illud obiectum cognoscere: quia anima est sicut tabula rasa, quæ nihil potest ex se sola cognoscere, *ex* 3.*de Anima*, sed intelligitur illud cognoscere naturaliter, quia intellectus potest cognoscere concurrentibus causis naturalibus, scilicet actiuo, & passiuo. *Text.30.& inde. Text. com. 14.*

Videre autem importat intellectionem intuitiuam, vt distinguitur contra intellectionem abstractiuam: & quidem, vt dictum est alibi, intellectio intuitiua est cognitio rei, vt in se est præsens: abstractiua potest esse eius secundùm quòd relucet in aliqua similitudine, quæ potest esse existentis, & etiam non existentis, siue præsentis, siue non. *Intellectio intuitiua quid sit, & quid abstractiua.*

Non ergo quæritur de *intelligere naturaliter,* sed de *videre:* quia de *intelligere* loquendo de intellectione abstractiua, manifestum est, quòd noster intellectus potest intelligere corpus Christi: impossibile est enim aliquam complexionem concipere, cuius extrema non concipiuntur: possibile est autem intellectum nostrum concipere hanc complexionem, *corpus Christi est in Eucharistia,* alioquin non posset illam formare: ergo intellectus noster & istam complexionem, & eius extrema potest cognoscere, & intelligere aliquâ intellectione. *Vide Scot. 2. d.3. q.9. & 1.d.1. q.2. & d. 8. quæst. pen. & 3. d.14. & 4. d.49. q.12.*

Et si quæras quomodo potest corpus Christi, vel existentia eius in Eucharistia intelligi à nobis abstractiuè? Respondeo, docet August. 8. *de Trinit.c.*4.& 5. quomodo habemus fidem de Christo, cùm tamen Christum non viderimus, hoc est secundùm ipsum in quibusdam intentionibus communibus acceptis à singularibus, sicut diffusè docet ibi: quia nihil interest ad fidem nostram, vtrùm erremus in quibusdam conditionibus singularibus conceptis de Christo: quia fides nostra non respicit per se illas conditiones singulares proprias, sed aliquem hominem singularem, cuius notitia potuit nobis inferi ex notitia cuiuscumque singularis hominis: ita etiam existentia corporis Christi hîc potuit nobis inferi ex alia existentia, vtpote alicuius contenti in continente, seu signati in signo, vel tecti in tegente. De *videre* igitur, hoc est, de intellectione intuitiua huius existentiæ, mouetur quæstio. 6 *Quomodo haberi potest fides de eo quod non est visum, nec cognitum in se.*

Conclus. 1. His autem rationibus terminorum suppositis. Respondeo ad quæstionem secundùm membra distinctionis, & sit prima conclusio: Quòd intellectus noster pro statu viæ non potest naturaliter videre corpus Christi, vt ibi existens. Hoc probatur, quia intellectus qui non intelligit, nisi ex sensibilibus, eodem modo intelligit sensibilibus eodem modo sibi præsentibus; noster intellectus pro nunc est huiusmodi: sensibilia autem sunt sibi eodem modo præsentia antequam sit ibi corpus Christi, & postea: ergo, &c. sed antè non videt intuitiuè corpus Christi, quia antè non est ibi: ergo nec pòst videt intuitiuè.

7 Secunda conclusio est de intellectu non alligato sensibilibus in intelligendo: & sit ista: Omnis talis intellectus, siue Angelicus, siue animæ separatæ, siue hominis beati, naturaliter potest videre existentiam corporis Christi in Eucharistia. Hoc probatur, quia intellectus se habens ad intelligibilia, sicut ipsa sunt in se intelligibilia priùs intelligit illud, quod priùs intelligibile est in se; & per consequens illud, quod est priùs in se ens: quia vnumquodque, sicut se habet ad *esse* ita ad veritatem, id est, intelligibilitatem secundùm se, 2. Metaphys. intellectus autem talis respicit totum ens, & quodcumque secundùm ordinem suæ intelligibilitatis: substantia autem est prior, sicut in entitate, sic in cognoscibilitate, quocumque modo accidentali ipsius substantiæ: ergo talis intellectus priùs intelligit ipsam substantiam, quàm quemcumque modum eius; & per consequens nullus modus sub quo est substantia, potest impedire intellectionem substantiæ à tali intellectu.

Conclus. 2. Contra D. Thom. 3. p. q. 76. art. 7.

Text. com. 4.

Intellectus Angelicus, vel separatus potest videre corpus Christi in Eucharistia.

Breuiter sic arguitur; Modus accidentalis per se obiecti non impedit cognitionem illius obiecti: ista præsentia in Eucharistia est modus accidentalis substantiæ corporis Christi: ergo non impedit illam substantiam cognosci ab intellectu, cuius ipsa est per se obiectum, est autem per se obiectum istius intellectus abstracti, qui non dependet in intelligendo à sensibilibus. Si dicas, quòd ista concludunt, quòd talis substantia corporis Christi posset cognosci à tali intellectu, sed non intuitiuè videri, qui illa existentia est supernaturalis; & per consequens improportionalis cuilibet intellectui creato, vt naturaliter cognoscenti. Contrà hoc, & primò contra conclusionem, deinde contra rationem.

8 Contra primum dupliciter: primò, quia virtus potens cognoscere obiectum dum est præsens intuitiuè, potest cognoscere eius absentiam dum est absens, patet 2. *de Anima,* quia per visum cognoscimus non tantùm lucem, sed tenebram: intellectus abstractus talis potest cognoscere præsentiam panis, quando est præsens, quia non est obiectum supernaturale: ergo potest cognoscere absentiam eius, quando est absens: & qua ratione potest cognoscere istam absentiam substantiæ panis, potest cognoscere præsentiam substantiæ corporis Christi: quia corpus illud in se est obiectum proportionatum etiam intellectui tali, vt intuenti: ergo modus accidentalis ipsius corporis non impedit quin sit obiectum intuibile eidem intellectui.

Text. 10. Cuius est cognoscere absentiam, eiusdem est cognoscere præsentiam.

Secundò sic, totum ens creatum est obiectum proportionatum tali intellectui, quantùm ad cognitionem tam abstractiuam, quàm intuitiuam: non enim differt intuitiua ab abstractiua, nisi propter præsentiam obiecti aliam, & aliam: quicquid ergo potest esse obiectum proportionatum intellectui in hac præsentia, & in illa. Si ergo quodcumque ens potest abstractiuè cognosci à tali intellectu, quando est sibi præsens vno modo, sequitur quòd potest intuitiuè intelligi ab eodem, quando est sibi perfectè præsens in propria existentia actuali.

Omne ens creatum est obiectũ proportionatũ intellectui creato.

9 Contra rationem etiam istius responsionis de supernaturali, arguo sic; quia naturale, & supernaturale non distinguunt naturam alicuius in se, sed tantùm in comparatione ad agens: ideò enim dicitur aliquid supernaturale, quia à supernaturali agente: naturale verò, quia à naturali agente: sed habitudo ad agens aliud, & aliud, non necessariò concludit aliquid esse aliud, & aliud in se, secundùm Augustinum, 3. *de Trinit. c. 9.* ergo non necessariò concludit illud esse aliud, & aliud raione intelligibilis.

Naturale, & supernaturale in quo differunt?

Hoc etiam patet, quia imperfectum ens posset esse supernaturale, & naturale aliquod posset esse perfectius eo; sicut omnis substantia est simpliciter perfectior omni accidente, 7. *Metaphys.* & tamen alicui substantiæ, quæ est ens naturale, potest inesse aliquod accidens supernaturale. Hoc etiam patet, quia virtutes Theologicæ, vt charitas, & huiusmodi sunt in determinata specie Qualitatis: & secundùm multos, Angelus habet naturaliter principia cognoscendi omnes species entium: ergo habet naturaliter principia cognoscendi istas virtutes, licèt sint entia supernaturalia.

Text. 2. & 4.

COMMENTARIVS.

2 *Sensus quæstionis.*

a RESpondeo ad quæstionem, &c. Supponit explicationem terminorum, & reducit ad sensum quæstionis, qui est: an possit intellectus separatus à materia vt Angelicus, & animæ separatæ, vel se habens in operando, vt separatus; sicut intellectus Beati intelligere, non abstractiuè, sed intuitiuè Christum, vt subest speciebus sacramentalibus, etiam quoad modum existendi; ita vt hic modus videatur etiam naturaliter. Hanc quæstionem resoluit per duas conclusiones.

Prima cõclusio.

Prima est negatiua, quantùm ad intellectum nostrum in via; & hæc est communis vtriusque scholæ, & benè probatur in litera.

Secunda conclusio. Maior. Ocham. Palacius. Gabriel. Ægidius. Rationes conclusionis secundæ.

Secunda conclusio est affirmatiua quoad intellectum separatum, quam tenet etiam Maior *hîc quodlibeto* 5. Palacius *disput.*3.*concl.*7. Ocham *in* 4. *quæst.*5. Gabriel *lect.*45. *in canon.* Ægidius *Theor.* 16. & omnes nostræ scholæ authores, quos citat Scholiastes. Rationes autem Doctoris procedunt ex his principiis cognoscendi, nempe ex obiecto primo intellectus Angelici, aut separati, ex prioritate existentiæ ad modum existendi, & excellentia obiecti cognoscibilis, aliàs ab intellectu lumine naturali præ tali modo, tam in *esse* entis, quàm in *esse* cognoscibilis. Hæc ratio impugnat fundamentũ oppositæ sententiæ, quod sumitur ex perfectione supernaturalis modi.

Tertiò denique, quia supernaturalitas illius modi non impedit, quin positus in reipsa videatur, sicut alia entia supernaturalia, verbi gratiâ, virtutes supernaturales: procedit ergo per principia contradictoria, & quamuis tota difficultas reducatur ad hoc vltimum, nempe supernaturalitatem modi existendi; & an entia, quæ sunt supernaturalia respectiuè ad *esse*, & *produci*, sint etiam supernaturalia ad *cognosci*; non licet eam hîc ex proposito disputare, aut inquirere, in quo est differentia entis naturalis, & supernaturalis, cùm hoc commodiùs agetur infrà in materia de beatitudine, & appetitu naturali ad ipsam *dist.*49. *quæst.*9.

3 *Replicantur eadem principia contra modernos.*

Eadem ergo conclusio probatur contra modernos Thomistas, replicando eadem principia: primò, quia totum hoc visibile cadit sub obiecto naturali intellectus Angelici: ergo tollitur repugnantia posito concursu sufficiente ex parte Dei, qui intelligitur adesse. Antecedens patet, quia intellectus Angelicus est totius entis finiti, quod non respicit aliquid, quod excedit virtutem naturalem intellectus essentialiter; sicut vnio hypostatica, vel similis ordo intrinsecus rerum, qui est ad Deum sub ratione propria, quâ excedit intellectum creatum, & obiectum eius naturale motiuum, & terminatiuum: sed existentia indiuisibilis non est talis, quia est inter corpus Christi, & species, quorum quodlibet est contentum sub obiecto naturali intellectus Angelici: ergo, &c.

Obiectũ naturale intellectus Angelici.

Responsio.

Respondent aduersarij totam repugnantiam esse in eo, quòd hæc existentia sit supernaturalis. Contrà; gratia, & virtutes infusæ sunt supernaturales; tamen videri possunt, & cognosci ab Angelis per naturalem virtutem, & species concreatas ipsis: deinde supernaturalitas non variat rationem rei in se formalem, quia est tantùm ordo ad agens, quia substantia per se est prior omni modo essendi, qui conuenit ipsi per accidens: ergo, & sic cadit sub cognitione intellectus Angelici: ergo & cognoscibilis est secundùm se, non obstante modo illo accidentali. Probatur consequentia, quia talis modus non est ipsi ratio substantialis essendi in se; neque ratio intelligibilitatis, quia neque motiua, neque terminatiua cognitionis.

Impugnatio. Sub obiecto naturali cõtinentur virtutes, & substantia.

Respondet Caietanus, concedendo totum, & negat cognosci modum illum existendi eius indiuisibilem respectiuè ad species. Contrà, in primis idem argumẽtum potest etiam fieri de quantitate, sub ratione sua absoluta, vt distinguitur à sua extensione, & modo essendi in loco diuisibili, vel indiuisibili; & eadem responsio etiam dari potest, quam confirmant exemplo humanitatis Christi Domini, quæ videbatur ab Angelo, non tamen modus eius vnionis. Sed hoc exemplum non est ad propositum; quia, vt suo loco dicetur, ille modus essentialiter respicit terminum, sine quo nequit intelligi, aut videri, qui terminus excedit virtutem intellectus Angelici: in proposito non datur talis ratio, quia supernaturalitas non obstat. 4

Responsio Caietani. Impugnatio. Continetur quantitas, sine extensione. Humanitas Christi.

Quod probatur, species, vt separantur à natura panis, habent modum existendi supernaturalem; sed hoc non obstante possunt cognosci in *esse* separato sine sua inhærentia existere, quia cognoscitur substantia panis non esse præsens, aut cognosci potest; & accidens non habere propriam inhærentiam, aut subiectum sibi connaturale, hoc autem est supernaturale. Potest cognosci idem corpus positum in diuersis locis naturaliter: ergo supernaturalitas non obstat.

Separata species videtur.

Deinde cognoscitur substantia corporis Christi, vt hîc nimirum, esse sub speciebus, vt admittit Caietanus; sed cognoscitur non esse cum sua extensione: ergo sine extensione: cognoscitur autem tota sub qualibet parte specierum: ergo vt est indiuisibiliter sub speciebus. Probatur, consequentia, diuisibiliter existere sub speciebus, & indiuisibiliter, appellant super extrema contradictionis; sed cognoscitur naturaliter non esse extensa, & esse hîc in loco specierum, & vt indistans ab ipsis, quia quodlibet horum cadit sub cognitione, & obiecto naturali intellectus Angelici; nempe, substantia secundùm rationem absolutam, cum quantitate; & esse eam in hoc loco determinato, nempe in circulo hostiæ, & esse indistantem à quolibet parte hostiæ totam: ergo totum hoc complexum: simul ergo ordo omnium ad inuicem; & consequenter præsentia cognoscitur. 5

Videtur substantia corporis, sine extẽsione.

Patet prima consequentia: quia complexum nihil superaddit extremis: patet consequentia secunda: ad cognitionẽ alicuius relationis, aut modi dicentis relationem inter extrema, nihil requiritur, nisi vt cognoscantur extrema, quà fundant talem ordinem ad inuicem; sed species, & corpus Christi ratione indistantiæ fundant præsentiam ad inuicem, & cognoscuntur secundùm quòd indistantia, nempe, quà neutrum est loco separatum ab altero: ergo & præsentia ipsorum. Maior patet, quia nihil aliud requiritur ad *esse*, & cognitionem talis relationis, quàm ipsa extrema esse, & esse cognita, quà dicunt talem ordinem fundamentaliter.

6 Dices, id verum esse, quando ordo fundatur inter ipsa, ex natura rei, non verò secundùm potentiam obedientialem virtute agentis extrinseci. Contrà, licèt potentia obedientialis passiua non cognoscitur semper, non inde sequitur, quin terminus, seu actus eius productus in *esse* cognosci possit; verbi gratiâ, substantiam corpoream, & quantam esse sine extensione actuali partis extra partem, est actus potentiæ obedientialis: accidens esse sine subiecto, & inhærentia, similiter est potentiæ obedientialis actus. Hæc in re posita cognoscuntur ab Angelo naturaliter, quia videt non esse extensam illam; hæc autem esse separata absque inhærentia ad subiectum: hæc & illa esse indistantia localiter: corpus Christi non esse extensiuè in loco, aut aliqua eius parte, esse tamen in loco hoc determinato: ergo secundùm præsentiam indiuisibilem.

Modi supernaturales naturaliter cogniti.

Partem indistātem esse ab alia, & à specie videtur.

Deinde connaturale est corpori esse in loco definito, quia non est vbique: sed si non extensim in loco, nequit esse in ipso aliter, quàm non extensim, inter quæ non est medium: ergo indiuisibiliter hoc est totum in toto, & totum in qualibet parte: ergo, &c. sed non habere extensionem videt Angelus, quia videt caput non distare à pedibus, & extensionem, qui est modus naturalis essendi, videret, si adesset: ergo & eius negationem, quia eiusdem potentiæ est extrema contradictionis cognoscere.

7 *Secunda ratio. Indiuisibilis modus essendi naturaliter ab Angelo videtur.*

Secundò principaliter, si substantia esset in puncto, cognosceretur ab Angelo, & ipsa puncta cognoscuntur; & modus essendi indiuisibilis cognoscitur suiipsius, & animæ separatæ, & potest cognoscere extensionem maiorem, vel minorem eiusdem rei, imò & nos eandem cognoscimus per sensum: ergo cognoscere potest omnem determinatum, saltem extensionem separabilem esse à corpore: quia sub quacumque forma subiectum manet inuariatum, ipsâ mutatâ, non dependet ab ea subiectum: adde quòd videat etiam corpus, vt hîc carere extensione: ergo nihil in ipso excedit lumen naturale intellectus Angelici.

Patet consequentia, quia vel ideò excederet, quia indiuisibilis est præsentia, vel quia corporis est, non quà indiuisibilis, quia sic nec seipsum in loco videret; non quà corporis, quia quòd præsentia sit indiuisibilis, non addit nisi negationem extensionis in ordine ad locum, & esse in loco; totum hoc cognoscit Angelus: deinde illam præsentiam esse corporis magis, quàm spiritus, non variat rationem formalem præsentiæ, licèt subiecto non debeatur: ergo neque, vt afficit subiectum, variatur eius intelligibilitas; sicut non aliter mutat sensum albedo separata, quàm in subiecto; licèt *esse* illud separatum ei non debeatur: sic etiam, si diuinitus poneretur in Æthiope, caderet sub sensum, & intellectum.

Cognoscibilis est negatio extēsionis actualis in corpore.

8 *Potest à nobis in via cognosci.*

Confirmatur corpus esse indiuisibiliter in loco potest à nobis intelligi, & concipi in via, tanquam ratio vera, nihil habens implicantiæ, quia quod posterius est & realiter diuersum, separari potest à priore diuinâ virtute, & concipi priùs sine ipso, imò & cũ eius opposito, sicut & coruus cum albedine: ergo à fortiori illud idem cadit sub obiecto intellectus Angelici: ergo in re positũ ab ipso videtur, quia eiusdem potentiæ est cognoscere obiecti præsentiam, cuius est obiectum.

Supernaturale in effectu non est supernaturale in obiecto.

Neque refert hîc dicere illud esse obiectum supernaturale, quia est effectus supernaturalis: non enim sequitur esse obiectum supernaturale respectiuè ad potentiam cognitiuam, quamuis sit supernaturalis effectus in ordine ad potentiam actiuam: quia cognoscit Angelus naturaliter aliquos effectus supernaturaliter posse fieri à Deo, cognoscit enim potentiam Dei non esse exhaustam per ea, quæ facta sunt. Item extendi ad omne illud quod non inuoluit contradictionem, quamuis excederet virtutem creaturæ, vt cæcum illuminare, mortuum suscitare, &c. & cognoscit insuper hæc non inuoluere contradictionem ab intrinseco; sicut & multa alia, quæ diuinitus fieri possunt, & excedunt naturam: ergo supernaturalitas effectus non ponit aliquid repugnans intellectui Angeli, & abstrahens obiectum à lumine eius naturali.

Potentiā ad supernaturalia cognoscit Angelus.

Tertiò, vt patebit, videri potest oculo corporeo corpus Christi, vt hîc miraculosè, & docent aduersarij: ergo naturaliter etiam videri potest ab Angelo. Probatur consequentia, quia obiectum quodcumque potentiæ inferioris continetur sub obiecto potentiæ superioris; & quod in proposito etiam apparet, sub naturali obiecto: quia repugnantia, quæ in proposito est ad naturalem visionem sensibilem corporis Christi sub speciebus contenti, est propter modum operandi potentiæ, & obiecti respectiuè ad ipsam ab extensione obiecti in ordine ad locum, quia potentia materialis est, & obiectum respectu eius est etiam materiale. 9 *Tertia ratio ad hominem. Videri posse visu corporeo supernaturaliter.*

Sed nihil horum concludit respectiuè ad intellectum Angeli, qui potest abstrahere species à rebus quibuscumque præsentibus, etiam materialibus, secundùm scholam nostram; vel certè habet congenitas secundùm aduersarios, quæ æquè rem præsentem, & absentem repræsentant independenter ab obiecto ipso, saltem in ratione mouentis: ergo potest videri, vt hîc, corpus Christi ab Angelo per tales species, quia materialitas obiecti non obstat; aliàs semper obstaret; neque modus essendi, ad quem eleuari etiam potest oculus; & qui alioquin cadit sub intellectualitate Angeli, quæ abstrahit à materia.

Obiiciunt aduersarij, quia intellectus separatus nequit recipere species à corpore Christi, quia habet species congenitas, & nullam habet, nisi quæ debetur; non debetur eidem species repræsentans corpus Christi sub speciebus, quia supernaturalis est talis modus essendi: ergo, &c. 10 *Prima obiectio.*

Respondetur, Angelum & abstrahere species à rebus, & cognoscere eas præsentes; neque in hoc esse vllam repugnantiam: demus etiam contrarium. Dico, quòd Angelo debetur cognitio omnium, quæ ponuntur in *esse*, & continentur sub obiecto naturali sui intellectus: ergo etiam species earum; si per species tantùm cognosci debent. Videt ergo Angelus intuitiuè præsens ipsum corpus Christi, & hoc naturaliter. 11 *Secunda obiectio.*

Secundò obiiciunt quòd potest Angelus naturaliter intueri, dum est præsens; potest etiam naturaliter cognoscere, vt est possibile: sed hoc in proposito est falsum: ergo & antecedens. Respondetur in primis negando minorem, in iis, scilicet, quorum non repugnantia est manifesta Angelo *Responsio.*

Angelo ex principiis intrinsecis ipsorum; vt idem corpus poni posse in diuersis locis simul; extensionem posse separari à corpore, quia ab ea non dependet: videtur ergo etiam Angelus (probabiliter loquendo) potuisse attingere lumine naturali intelligibilitatem huius mysterij, & possibilitatem: quæ videtur sufficienter probari potuisse ex natura rei, & independentia subiecti à modo essendi quanto; sicut etiam resurrectionis possibilitas ab Angelo demonstrari potest ex natura ipsorum extremorum, & idem de restauratione cæci nati.

Replica. Dices, illud ens est supernaturale factibile: ergo supernaturale cognoscibile; vel si supernaturaliter fit: ergo supernaturaliter tantùm cognoscitur. Respondetur ex Doctore, si ly *supernaturale* determinat tam in antecedente, quàm in consequente, totum est verum: nam sicut quod est tantùm supernaturaliter factibile nequit fieri virtute naturali; sic etiam quod est supernaturaliter cognoscibile, nequit virtute naturali cognosci: si tamen supernaturale determinat tantùm rationem entis, & non cognoscibilitatis, falsum erit consequens, nempe non posse cognosci nisi supernaturaliter.

12 *Obiectio tertia. Responsio.* Obiicies tertiò, quodcumque cognoscibile per fidem, excedit quodcumque cognoscibile naturaliter. Respondetur, quodcumque cognoscibile tantùm per fidem respectiuè ad cognoscibile naturaliter respectiuè ad eundem intellectum, & statum, verum esse: non tamen ad diuersum intellectum, & statum comparatum.

Supernaturale in cognosci simpliciter. Vnde aliquid pro statu viæ, tam in Angelo, quàm in homine, non est cognoscibile nisi per fidem, vt vnio hypostatica, capacitas gloriæ in anima, & eiusmodi, quæ sunt simpliciter ordinis supernaturalis, quantùm ad *cognosci* à creatura virtute sui obiecti primi motiui, & contenti naturaliter sub ipso.

Supernaturale determinatum in cognosci, & non simpliciter. Aliquid tamen cognoscibile est ab intellectu nostro pro statu viæ tantùm per fidem, quod cognosci potest naturaliter ab intellectu nostro separato, vt accidens esse sine subiecto, corpus sine extensione; duo corpora esse in eodem loco penetratiuè, quod videri potuit ab Angelo sibi dimisso; imò etiam à quibusdam viatoribus, aliqua sunt credita tantùm, quæ aliis fuerunt scita; vt Crux Christi, & mors à nobis creduntur; aliis tamen, qui fuerunt præsentes, visa euidenter sunt, & non credita; neque probabiliter deinceps etiam erat in ipsis obiectum fidei, quia remansit in rememoratiua species eas repræsentans cum euidentia actus præteriti: habitus autem fidei, licèt in vtrisque sit idem, tamen nequit applicari ad obiectum, nisi quod obscurè tantùm proponitur. *Fides & scientia, de eodem non sunt.*

Obiicies quartò, sequi quòd mali Angeli possint naturaliter cognoscere existentiam corporis Christi in Eucharistia, quia naturalia in ipsis manserunt integra secundùm Dionysium 4. *de Diuinis nominibus*: sed hoc est falsum, quia inimici gratiæ non cognoscunt Sacramenta gratiæ. Respondetur, quòd sibi dimissi possint cognoscere; sicut & integritatem Virginis, cogitationes cordium, & multa alia ex natura sua, quæ non permittuntur eis; vt Magister *in 2. dist.* 7. inter quæ est integritas Virginis, secundùm Ambrosium super illud Lucæ 1. *Missus est*, &c. 13 *Obiectio quarta. Responsio. Magist. Ambros.*

Dices, Damascenus lib. 4. cap. 5. loquens de hoc Sacramento, *Verè*, inquit, *Spiritus operatio hæc, quæ supra naturam sunt operatur, quæ non potest capere nisi sola fides*; & infrà: *interrogas qualiter panis fit corpus Christi; dico Spiritus sanctus superuenit hîc, & facit hæc, quæ sunt super rationem, & intellectum.* Respondeo, eum loqui de nobis tantùm, qui solùm attingimus illam veritatem per fidem. Dices, nullum futurum contingens potest ab intellectu, quamdiu futurum est, cognosci; sed existentia corporis Christi in Eucharistia est æquè indeterminata, sicut quodlibet futurum: ergo, &c. Respondetur, quamdiu futurum est in virtute suæ causæ, non posse sciri ab intellectu creato: sed quando positum est in *esse*, sicut habet determinatam entitatem; sic etiam cadit determinatè sub cognitionem: sic ergo intellectus non cognoscit, quòd sub ista hostia fiet corpus Christi, positum tamen cognosci potest ab intellectu Christi, & alio separato. Ex his patet responsio Doctoris in litera ad argumenta ad oppositum, quæ fermè eadem sunt, sicut & responsio data, quæ est ipsius Doctoris in terminis, solùm accommodata hîc, ad modum, quo moderni formant rationes in oppositum. *Responsio. Replica. Respondetur. Futurum non scitur in causa.*

SCHOLIVM.

Beatos non videre existentiam Christi in Eucharistia, actu beatifico, quia non est obiectum beans, nec inclusum in eo, & alioquin eodem actu omnes articuli fidei viderentur: multò minùs eo videre dictam existentiam in proprio genere, quia perfectio huius visionis minùs requiritur, quàm visionis in Verbo.

10 *Conclus. 3. Vide infrà d. 45. q. 4. artic. 2. & in 3. d. 31. ad 1. princ. Beatos non videre corpus Christi in Eucharistia, in verbo, nec in genere proprio ratione beatitudinis.*

Tertia [a] conclusio est, quòd intellectus beatus nullo modo per actum beatificum videt corpus Christi in Eucharistia. Hoc probatur, quia Beatus non distinguitur à non Beato, nisi videndo obiectum beatificum, vt est obiectum beatificum, & ea quæ includuntur in ipso, vt est tale obiectum: sed corpus Christi esse in Eucharistia non est tale obiectum, vt patet, nec inclusum in obiecto beatifico, patet: quia æquè essentialiter pertinet ad obiectum beatificum includere in ratione obiecti vnam rem, vel veritatem vnius Sacramenti, sicut alterius: sicut æquè pertinet ad veritatem fidei credere veritatem vnius articuli, sicut alterius: sed nullo modo pertinet ad obiectum beatificum includere istud sub ratione ostensi, scilicet gratiam conferri paruulo in Baptismo, vel confitenti in confessione: & ista æquè veraciter includuntur in Sacramentis istis, sicut corpus Christi in Eucharistia: ergo nullo modo obiectum beatificum, vt est obiectum tale, includit corpus Christi, vt visum in Eucharistia.

Addo iuxta hoc, quòd multò minùs requiritur ad beatitudinem, quòd beatus videat exiſtentiam corporis Chriſti in genere proprio, quia multò minùs ad beatitudinem requiritur talis perfectio viſionis, quàm viſionis in Verbo.

11 *Non valet, eſt tantùm factibile ſupernaturaliter: ergo cognoſcibile tantùm ſupernaturaliter. Exemplum de cæco, qui licèt ſupernaturaliter illuminetur, tamẽ poſtea naturaliter videt.*

Ad argumenta. Ad primum, ſi arguis, ens ſupernaturale vniformiter eſt ens ſupernaturale: ergo cognoſcibile ſupernaturale, ita quòd ſupernaturalitas in antecedente, & conſequente referatur ad idem: concedo conſequentiam, quia in conſequente refertur ſupernaturalitas ad entitatem, ſicut in antecedente; ſed tunc non ſequitur: ergo tantùm ſupernaturaliter poteſt cognoſci, iſtud enim non ſequitur, niſi ſupernaturale referatur ad cognoſcibilitatem. Si autem intelligas in conſequente, cùm dicitur *cognoſcibile ſupernaturale, ſupernaturale* referri ad cognoſcibilitatem; nego conſequentiam, eſt ens ſupernaturale: ergo cognoſcibile ſupernaturale; quia in antecedente ly *ſupernaturale*, dicit habitudinem ad cauſam ſuam, à qua poteſt accipere eſſe; licèt autem non poſſit accipere *eſſe*, niſi à cauſa ſupernaturali, tamen eſt cognoſcibile naturaliter: quia quantumcumque aliquid ſupernaturaliter ponatur in *eſſe*, poſtquam tamen poſitum eſt in *eſſe*, eſt quoddam ens naturale, & proportionatum potentiæ naturaliter cognoſcenti, vel cognitiuæ.

Per hoc patet ad illam probationem adductam, factibile ſupernaturale non eſt naturaliter factibile: ergo cognoſcibile ſupernaturale non eſt naturaliter cognoſcibile: quia ſi ſupernaturale vbique per ſe determinet illud, cui additur, poteſt concedi conſequens, ſicut etiam antecedens: & tunc minor erit falſa, quòd iſta, ſcilicet exiſtentia ſit cognoſcibile ſupernaturale. Si autem ſupernaturale non determinet per ſe illud, cui additur, ſed quoddam aliud implicitum, vtpotè ens, conſequentia non valet: quia in antecedente per ſe determinat ipſum ſub ratione factibilis, & ideò repugnat ei hoc, quod eſt *fieri naturaliter*: in conſequente verò non determinat cognoſcibile ſub *fieri*, & ideò non repugnat ei cognoſci naturaliter.

12 *Ad 2. Si loquatur de obiecto, res eſt clara, ſi de actibus, non ita; an ſcilicet actus intuitiuus naturalis ſit æquè perfectus, ac actus fidei de eodẽ obiecto.*

Ad ſecundum dico, quòd hæc propoſitio eſt falſa, ſcilicet quodcumque cognitum per fidem excellit quodcumque cognoſcibile naturaliter, loquendo de cognoſcibili ab intellectu abſtracto. Vera eſt tamen loquendo de cognoſcibili naturaliter ab intellectu noſtro pro ſtatu viæ: & ideò nobis neceſſaria eſt fides, non autem illi intellectui abſtracto. Ratio huius negationis ſatis patet, quia Angeli intuitiuè potuerunt naturaliter cognoſcere Chriſtum pati, & mori, ſicut poterant naturaliter cognoſcere ipſum viuere vitâ humanâ: nos autem de illa morte habemus cognitionem fidei: illa autem cognitio intuitiua multò perfectior eſt noſtra ænigmatica, & de eodem ſubiecto: ita dico de exiſtentia corporis Chriſti in Euchariſtia.

Ad 3. Angelus poteſt videre ſecreta cordis, 2. d. 9. q. 2. ad 1. princ. Vide Varr. diſt. 45. q. 4. & Ocham quodl. 4. q. 13

Ad tertium de malis Angelis dico, quòd ſi abſolutè permittatur quicumque Angelus malus vti ſua potentia cognitiua naturali, poteſt intelligere quodcumque intelligibile cauſatum; & per conſequens poſſet intelligere cogitationes cordium, & myſteria gratiæ, ex quo poſita ſunt in effectu; ſed ſicut dicit Magiſter *lib. 2. diſt.* 7. multa poſſent ex natura ſua, quæ non permittuntur eis: & ita ſupponitur quòd non permittitur Angelo malo videre ſecretum cordis, & hoc modo, & non alio poſſet videre corpus Chriſti in Euchariſtia. Sic ergo ſupponitur quòd non permittuntur videre myſteria gratiæ.

Dæmon, ſi permitteretur, poſſet videre integritatem Mariæ, tã mẽtis, quàm carnis, 1. Corinth. 2.

Et ſic exponenda eſt auctoritas Ambroſij de myſterio Incarnationis non abſolutè, quin quilibet Angelus malus poſſet videre, vel cognoſcere integritatem Mariæ tam in mente, quàm in carne, æquè ſicut poteſt cognoſcere tactum digiti ad digitum, vel aliam intellectionem naturalem alicuius intellectus: ſed non fuit permiſſus propter certas cauſas, ne impediretur redemptio noſtra: *Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent,* id eſt, nunquam me redimi eius morte procuraſſent.

13 *D. Thom. vbi ſupr. vide Ægid.*

Ad confirmationem de Damaſc. dico quòd loquitur de nobis pro ſtatu iſto; quamuis vnus Doctor dicat eum loqui tam de Angelo, quàm de nobis; ſed hoc non poteſt eſſe verum, loquendo de naturali potentia intellectus Angelici, vt probatum eſt in ſecunda concluſione ſolutionis, ſed tantùm de potẽtia Angeli, vt permiſſi, & hoc de malo Angelo.

Arg. 4. Cõtra Aſtrologos, qui profitẽtur ſe futura prædicere.

Ad quartum dico, quòd contingens dum eſt contingens, ſcilicet dum eſt in cauſa ſua, non poteſt ſciri ab intellectu creato: ſed quantumcumque aliquid contingenter ſit in cauſa ſua, poſtquam tamen contingenter poſitum eſt in *eſſe*, ſicut iam habet determinatam entitatem, ita iam poteſt habere determinatam cognoſcilitatem, & hoc in quocumque intellectu reſpiciente totum ens: licèt ergo aliquis intellectus non poſſit præſcire, quòd in iſta hoſtia continebitur corpus Chriſti: tamen ex quo iſtud factum eſt, benè poteſt intellectus naturaliter intueri corpus ibi exiſtens.

14 *Ad argum. D. Thom.*

Ad argumenta pro opinione: ad illud de fide, reſponſum eſt. Ad probationem autem, quia tunc habitus fidei non eſſet neceſſarius, dico quòd nobis eſt neceſſarius, quia intellectus

intellectus noster intelligens ex sensibilibus nihil potest habere, vnde determinatè assentiat tali veritati: & ideò requiritur habitus inclinans ad assentiendum, sed alius intellectus respiciens totum ens, & per consequens istud ens intuitiuè, benè potest habere assensum de hoc, ex rationibus extremorum visis intuitiuè, & ideò sibi non est necessaria fides.

Et cùm additur, quòd fidei succedit visio, dico quòd hoc est verum de principali obiecto fidei, quod est Deus trinus, & vnus: sed non de omnibus aliis respectu quorum est fides: alioquin oporteret Beatum videre in Verbo gratiam fuisse collatam in Baptismo, Pœnitentia, & Confirmatione. Videret etiam semper in Verbo incarnationem Verbi, natiuitatem, passionem, &c. quæ non sunt necessaria, vt videantur in Verbo, nec in se, ad hoc quòd aliquis sit Beatus. Hoc etiam modo non oportet de isto Sacramento magis, quàm de aliis Sacramentis, vel de aliis credibilibus veritatem semper videre in Verbo, ad hoc vt aliquis intellectus simpliciter sit beatus. *Visio succedit fidei quoad primum obiectum.*

COMMENTARIVS.

14 *Tertia conclusio. Non videtur per se à Beatis Christus in Sacramēto.*

a *Tertia conclusio est*, &c. Hæc conclusio est contra eosdem; & rectè probatur, quia id non spectat ad obiectum Beatitudinis, quæ perficitur in obiecto primario, neque ex natura eius necessariò extenditur ad obiectum hoc secundarium; sicut non extenditur ad effectus aliorum Sacramentorum; quamuis perinde ad fidem spectant in viatore.

15 *Quarta conclusio.*

Addo iuxta hoc, &c. Est quarta conclusio contra Richardum, non videri necessariò scilicet existentiam corporis Christi à Beatis in genere proprio ex vi luminis beatifici; quia *minùs*, inquit, *hoc spectat ad beatitudinem, quàm visio eiusdem in Verbo*; & facilè est probatu, quia lumen beatificum non transcendit naturam sui obiecti primarij, quod est Deus in se, sicut neque visio; ergo non extenditur ad aliquod obiectum, ad quod non determinatur, aut mouet obiectum beatificum: obiectum autem beatificum est ratio cognoscendi cognita; ideóque, vt mouet ad obiecta secundaria, mouet ad ipsa, vt cognoscuntur in ipso cognito, seu ad ipsum vt primò cognitum. *Non videri à Beatis in genere proprio per lumen gloriæ.*

Dices, fidei succedit visio, sed existentia Christi in Eucharistia est obiectum fidei: ergo, &c. *Obiectio.* Respondetur succedere fidei visionem quoad obiectum primarium, non quoad omnia secundaria; aliàs videret Beatus in Verbo conferri gratiam per Baptismum, & alia Sacramenta hîc, & nunc applicata; videret semper Incarnationem, natiuitatem, passionem, & cætera mysteria, quæ de Christo credidit in via: ex natura enim beatitudinis hoc non deducitur, neque est omnino necessarium. Ex his patent cætera, vt responsio ad argumenta principalia, & ad argumenta pro opinione. *Responsio. Quomodo succedit visio fidei.*

QVÆSTIO IX.

Vtrùm corpus Christi, vt est in Sacramento, possit videri oculo corporali?

Alens.4.*p.q.*10.*m.*7.*a.*3.D.Thom.3.*p.q.*76.*a.*7.*& hîc q.*2.*a.*2.Richard.*a.*5.*q.*2. D.Bonau.2.*p.a.*2.*q.*2. Durand.*q.*4.Bassol.*q.*4.*a.* 3.Maior *q.*5.Rub.*q.*8.Suar.3.*p.tom.*3.*d.*53.*s.*4.

AD tertium sic proceditur, & arguitur, quòd existentia corporis Christi in Eucharistia possit videri oculo corporali. Primò, quia Beatus videndo istas species non deciperetur, quia deceptio repugnat Beatitudini: sed si non videret corpus Christi, posset decipi credendo ibi esse substantiam panis: ergo, &c. Saltem posset dubitare, an ibi esset substantia panis si non videret ibi corpus Christi: dubitatio autem videtur repugnare statui Beatitudinis, sicut imperfectio perfectioni. 1 *Vide Ochā quodl.*4. *q.*20. *Argum.*1.

Secundò, quia lux si esset punctalis, videretur, vel esset visibilis: ergo corpus Christi, vt hîc, est visibile. Consequentia patet, quia non est hîc sub ratione minùs visibilis, quàm forma punctalis. Antecedens probatur, tum quia illa lux se diffunderet sphæricè, & ita videretur sphæricè: tum quia reflexio fit à solo puncto corporis reflectentis, & tamen illud videtur à quo fit reflexio. *Argum.* 2. *Proposit.* 3. *& 4.1.part. Pech.*

Contrà, quidquid videtur, videtur sub pyramide, cuius basis est in re visa, & conus in oculo: ergo corpus Christi videtur sub tali pyramide, sed non est ibi dare basim pyramidis, quia illa esset simul cum base pyramidis, sub qua videtur hostia: nam vbique est corpus cum hostia, & tunc corpus Christi, & hostia simul viderentur sub æquali angulo correspondenti, sed quæ videntur sub eodem angulo, videntur æqualia: ergo corpus Christi videretur æquale speciei; sequeretur etiam, quòd corpus Christi videretur, vt rotundum, quia basis, sub qua videtur species, est rotunda.

SCHOLIVM.

Post relatam & refutatam opinionem, quam tenent Nominales, scilicet corpus vt hîc, videri posse, si Deus permitteret, refert sent. D.Thom. hîc q.1.a.7. tenentis oculo glorioso miraculosè visibilem esse existentiam Christi in Eucharistia. Reiicit hanc, ac eius rationem simul cum rationibus aliorum, qui aliter sentiunt.

2 Hîc [a] dicitur, quòd distingui potest de oculo glorioso, & non glorioso. Item de *videre naturaliter, & gloriosè*, vel *miraculosè*: neuter autem visus potest videre naturaliter corpus Christi in Eucharistia, & ponitur vna ratio, quia non potest ibi esse contactus, sine quo non est actio naturalis in corporibus. Ratio autem quare ibi non potest esse contactus, est, quia corpus Christi non respicit ibi species ratione quantitatis: quantitas autem sola est ratio contactus.

Rich. hîc a.5.q.2. D. Thom. art.4.q.1.

Alia ratio est, quia color respicit quantitatem pro per se subiecto: corpus autem Christi non habet ordinem ad locum ratione quantitatis: ergo nec ratione coloris: ergo corpus Christi non potest immutare medium immutatione aliquâ virtute coloris, & ita nec ad visionem. Ponitur alia ratio, quia species non potest hîc deriuari ab obiecto per medium, quia obiectum non est in loco: deriuatio autem talis requiritur ad visionem. Additur etiam, quòd nec lumen gloriæ, quale ponitur in corpore, vel oculo glorioso, potest attingere rem non existentem alicubi, vt in loco: ergo nec istud corpus, cùm istud, vt hîc, non sit alicubi.

Deriuari capitur pro causari, & deriuatio est causatio.

Tertiò additur, quòd nec per miraculum potest aliquis oculus eleuari ad cognoscendum istud, quia non potest eleuari ad cognoscendum existentiam substantiæ separatæ: corpus autem Christi, vt hîc, habet modum existentiæ substantiæ separatæ; ergo, &c.

3 Contra primum: Angelus nunquam est præsens localiter, nisi diffinitiuè: mouet tamen localiter corpus sibi proportionaliter præsens, & si haberet virtutem alterandi ipsum, alteraret corpus vt ibi præsens: ergo non requiritur ex parte mouentis existentia corporalis ad hoc, quòd alteret organum ad sensationem. Item, corpus Christi non est præsens speciei alicui ad minùs, nisi minimo sensibili, quia nulli indiuisibili est præsens ibi: minimum autem sensibile potest percipi à sensu perfectissimo, secundùm Aristot. *in fine de Sensu, & Sensato, in dubitatione vltima:* ergo istud poterit percipi à visu perfectissimo, non obstante suo modo existendi hîc.

Duplex est contactus: mathematicus, vt duo digiti coniuncti se tãgunt: & virtualis, vt corpora superiora respectu inferiorum, & torpedo respectu manus.

Contra aliud, non est simile de substantia separata, & de isto corpore, quia istud corpus est quantum coloratum, & figuratum: non sic autem substantia separata. Argumentum primum, scilicet de contactu, non concludit: quia contactus, vt dicit habitudinem corporis ad corpus extrinsecum, non videtur necessariò requiri ad aliquam actionem absolutam, cuiusmodi est immutatio sensus: quia actio absoluta videtur posse præcedere quemcunque talem respectum extrinsecus aduenientem: ergo licèt corpus vt hîc, non contingat, excludendo talem respectum extrinsecus aduenientem ad corpus aliud, non sequitur quin possit alterare, quod est immutare ad formam absolutam sensationis.

Quantitas necessaria simpliciter ad visionẽ, sed non extensio.

Ad secundam rationem, non sequitur, nisi quòd color non habet ordinem ad locum, eo modo, quo quantitas, quæ est subiectum eius, non habet ordinem ad locum: hoc autem non est, nisi quia non est extensio proportionalis extensioni quantitatis illius corporis. Si ergo inferas, quòd color non coëxtenditur extensioni quanti continentis, quod
4 concedo: sed si inferas, ergo non potest alterare medium, nihil ad B.

Ad tertium de *deriuari per medium*, improbatum est per primam rationem: quia Angelus benè potest habere aliquem effectum ordinatè deriuatum in passo secundùm partes passi, licèt ipse Angelus, vt agens, non habeat alicubi *esse* localiter. Quod additur de lumine gloriæ, non est euidens quomodo propter non existentiam corporis, vt in loco, non possit attingi in ratione obiecti ab habente tale lumen. Quod additur de miraculo, non probatur, quia existentia huius corporis, licèt quoad aliquid similis sit existentiæ Angeli, non tamen quoad sensibile, & visibile: quia Angelus caret illis principiis, quæ requiruntur in aliquo obiecto ad actum sensationis, scilicet quantitate, & qualitatibus sensibilibus: ista autem substantia habet quantitatem, & qualitates sensibiles, licèt modus aliquis eis auferatur: oporteret ergo probare, quòd talis modus esset simpliciter necessarius, ad hoc, quòd esset sensatio istorum.

Quia existere in loco, est respectus extrinsecus.

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 *Fundamentũ aliorum impugnat.* a HIc dicitur, &c. Impugnat fundamenta D.Thomæ, & Richardi. Probat primò, non posse videri naturaliter ab oculo glorioso, aut non glorioso, quia deest contactus physicus per quantitatem, qui exigitur in corporibus; corpus autem Christi est sub speciebus non vt quantum, id est, cum extensione. Contrà, quia Angelus potest mouere corpus sibi præsens, quamuis non existat modo quantitatiuo, & si haberet virtutem alteratiuam, etiam alteraret: deinde quia corpus non est præsens indiuisibili, sed minimo sensibili: sed minimum sensibile potest immutare sensum ex Philosopho allegato: deinde non requiritur contactus physicus ad actionem absolutam, qualis est sensatio. Agit de visione, quæ potest esse rei immediatè, & non per speciem immissam.

Prima ratio ex defectu cõtactus improbatur.

Minimũ sensibile potest immutare sensum.

2 *Secũda ratio. Deficit in probatione consequentia.* Secunda ratio, corpus Christi non habet ordinem ad locum ratione quantitatis, neque ratione coloris: ergo corpus Christi non potest immutare medium ratione coloris; ita neque in ordine ad visionem. Respondet probandam esse consequentiam: & similiter probandum est, quòd non possit causare speciem.

Replica cõtra Doctorem. Dices has rationes amplectitur ipse Doctor in secunda conclusione, quia ipse recurrit ad defectum extensionis in loco, vt probet, neque obiectum sic existens, posse causare visionem, aut eam terminare.

Responsio: Alius est processus Doctoris. Respondetur, quòd aliter procedat, quàm rationes positæ procedunt à principio valdè generati, & non subsistente, nempe requiri in corpore extensionem, & contactum vniuersaliter ad omnem actionem, & hoc non est verum: quia datur actio in distans per Doctorem, neque requiritur etiam extensio in agente corporeo, nisi ad illam actionem in specie, quæ recipitur in corpus. Vnde phantasia, aut phantasma agit in intellectum, sicut & corpus etiam existens indiuisibiliter, vt superiori quæstione visum est.

Cur ad sensationem exigatur extẽsio. Doctor autem non ex ratione vniuersali, & necessitate extensionis in agente corporeo ad quamlibet actionem procedit: sed ex ratione in specie, quâ exigitur extensio, vt dispositio requisita ad sensationem, sine qua obiectum nequit habere præsentiam, & approximationem debitam, neque ex parte obiecti, neque ex parte talis potentiæ, nisi extensum sit: quia potentia sicut est materialis, & extensa, non abstrahit in operando à tali modo. Neque ex alia parte obiectum potest immutare, aut terminare visionem, nisi in debita approximatione, quia sensibile supra sensum positum non causat sensationem: neque etiam in quocunque situ, sed in situ opposito positum natum est terminare visionem, aut acies pupillæ in illud tendere: vt patet experientiâ, quia obiectum, verbi gratiâ, in speculo terminat visionem in angulo reflexionis speciei.

Terminatio visionis.

3 Tertia etiam ratio, quâ probatur, quòd oculus gloriosus non possit in corpus sic existens, non sufficienter probat, quia ratio, aut repugnantia ex parte luminis vix potest assignari: recurrendum ergo est ad ipsum obiectum, quà vt hîc, & inuisibile ex ratione præmissa. Alia similiter ratio de modo existendi substantiæ separatæ non seruat paritatem, quia hîc Christus habet colorem, figuram, & alia requisita ex parte obiecti sensibilis præter solam extensionem, non ita substantia separata.

Antequam progrediamur ad solutionem quæstionis, quæ habetur in sequenti paragrapho, occurrendum est censuræ, quâ aliqui notant secundam rationem contra primum fundamentum sententiæ oppositæ: in ea dicit Doctor Christum non esse præsentem indiuisibilibus specierum, sed minimo sensibili. Quantùm ergo ad præsentiam Christi sub partibus specierum; earúmque indiuisibilibus, variè resoluitur. Prima sententia tribuitur Altissiodorensi *lib.4. sum. tract.5. cap.4.* quasi asseruit ante fractionem Christum tantùm esse sub tota hostia, non autem sub partibus, nisi tantùm separatis, sed hoc asseruit in eo sensu quo dicit non esse sub partibus primò, nisi quando separantur: & sic etiam explicari debet Albertus *in 4. dist.13. art.11.* 4 *An Christus sit præsens minimis, & indiuisib libus specierũ.* *Prima sent. Altissiodor.* *Albertus.*

Secunda sententia tribuitur Alensi *4. part. quæst.40. m.3. art.5.* D. Bonauenturæ *in 4. dist.10. art.1. quæst.1.* Gabrieli *lect.80. in canonẽ Missæ, dub.4.* qui asserunt Christum non esse in hoc Sacramento, nisi sub iis partibus quantitatis, quæ si separarentur, possit conseruari seorsim, & sic sequitur, quòd Christus non erit infinities in Sacramento secundùm numerum determinatum. 5 *Secunda sent.* Alensis. D Bonauẽt. Gabriel.

Aliqui hanc opinionem erroris insimulant, vt Soto, asserens non minùs esse de fide Christum contineri sub partibus singulis separatim sumptis, quàm etiam continuis. Cæterùm alij temperant censuram, nempe non esse hæresim, sed reducendam esse ad errorem, seu temeritatem: ita Vasquez, & Suarez citandi. Ratio huius est, quia tam Concilium Tridentinum *sess.13. can.3.* quàm Florentinum docent Christum esse sub singulis partibus facta separatione earum: addunt ergo illam limitationem, vt excludant comprehendi partes in toto continuas. Addunt hi authores errorem in fide docere illam sententiam. Sotus. *Cẽsuratur ab aliis secunda sententia.* Vasquez. Suarez. Trident. Florent.

Sed eam explico aliter iuxta dicenda inferiùs *dist.11. quæst.6.* de materia consecrabili, quòd sicut quantitas in ea magnitudine, quâ excedit vsum in ordine ad finem intrinsecum huius Sacramenti, nempe nutritionem, non est materia consecrabilis iuxta hos authores; sic etiam in ea paruitate, quâ non est sensibilis, aut sensibiliter designabilis ex eodem principio per eosdem nequit consecrari. Hoc supposito, licèt illa pars consecrabilis sit in toto, & sic etiam continet Christum, tamen seorsim nec consecrabilis est, neque conseruaret Christum: quatenus ergo non continet Christum primò, sicut aliæ sensibiles, eatenus negant præfati authores Christum esse sub ipsa; non autem est extra totam designabilis, & consecrabilis. 6 *Explicatur dicta sententia, & defenditur à censuris.* *Aliquã partem non continere Christum primò, & seorsim.*

Argumentum autem aliorum contra hoc non vrget tantum, quantum putant. Aut in aliqua parte minima, inquiunt, est Christus totus, aut pars eius, aut nihil. Si primum, non est contendendum: secundum, & tertium nequit dici, quia Christus secundùm partes, aut modo quantitatiuo non est in Sacramento. Tertium etiam est falsum, quia sic sequeretur, quòd in multis minimis non esset Christus; & cùm diuisibilis sit quantitas tota in infinitas huiusmodi, sequeretur non esse Christum sub vlla parte quantitatis. 7 *Argumẽtum aliorum.* *Quomodo Christus est sub speciebus.*

Respondetur Christum esse sub singulis partibus sensibilibus, quæ cadere possunt sub vsu sensibili, *Responsio.*

ſibili,quia de ratione Sacramenti eſt,vt ſit materia ſenſibilis , & inquantùm talis, ſolùm eſt conſecrabilis.

Duplex modus diuidendi quantitatem.

Duplex autem modus attenditur in quantitate;alius qui eſt diuiſionis eius in partes ſenſibiles; alius,qui eſt in partes inſenſibiles,& ſolùm à Deo, aut Angelis fieri poteſt , quia homo nequit progredi in diuiſione quantitatis,niſi in partes ſenſibiles , quia ſic tantùm applicare poteſt diuiſiuum eius;& ſic quantitas cadit ſub vſu humano.

8 *Quà inſenſibilis , non eſt conſecrabilis, ſed quà ſenſibilis.* *Omnes partes continere Chriſtum.*

Quandocumque ergo reducitur ad eum ſtatum , in quo ampliùs non eſt diuiſibilis ab homine , neque cadit ſub ſenſum eius, aut vſum , tunc amittit ſtatum materiæ conſecrabilis : ergo illa non eſt materia, quatenus diuiſibilis eſt in inſenſibiles,ſed in ſenſibiles partes. Ad inconueniens ex hoc adductum reſpondetur,minimas illas particulas,quæ faciunt vnum inter ſe , aut cum aliis eſſe ſenſibiles, & continere Chriſtum, quia diuiſibile additum diuiſibili facit magis, & quantum quanto. Vnde ſicut quantitas eſt diſpoſitio requiſita in materialibus ad actionem tam realem, quàm intentionalem in aliud quantum,& extenſum (quâ ratione ſi reducatur aliquod quantum ad punctum ſeclusâ omni extenſione,nequit eſſe principium agendi,aut patiendi in eo ſtatu reſpectiuè ad aliud quantum extenſum : ſicut neque de facto corpori Chriſti ſub ſpeciebus conuenit actio,aut paſſio reſpectiuè ad alia quanta) ſequitur quòd quantitas in determinata extenſione exigitur ad agendum, & patiendum , vltra quam non eſſet ſufficiens diſpoſitio ad actionem.

Extenſio ſenſibilis conditio eſt agendi,& patiendi. *Determinata requiritur.*

Hinc eſt,quòd ſcintilla ignis non habet illum effectum quem habet ſtrues , quamuis in ea ſit calor in ſummo,neque forma in materia rara habet eundem effectum,ſicut in denſa:quia raritas, & denſitas ſunt diſpoſitiones ad agendum requiſitæ ſecundùm diuerſam naturam formarum , & effectuum.

Partes quà faciunt ſenſibile,continent Chriſtum.

Illæ ergo partes quantitatis etiam ſingulæ ſunt conſecrabiles,& continent Chriſtum de facto, in eo tamen ſtatu, quo ſunt adiunctæ aliis ſenſibilibus , non tamen in alio ſuppoſitionis , quo non cadunt ſub ſenſum, quia ſic deeſt conditio eſſentialiter requiſita ad ſacramentalem materiam, prout de facto inſtituta ſit , nempe ſenſibilitas, per quam habet , vt cadit ſub cognitionem , & vſum determinatum humanum.

9 *Fallacia argumenti.*

Ratio ergo illa procedit ſecundùm fallaciam conſequentis à diuiſis ad coniuncta , vel potiùs ſecundùm fallaciam accidentis , quia in antecedente ſumuntur,vt ſunt ſeorſum,& carent conditione eſſentialiter requiſita ad materiam ſacramentalem : in conſequente autem vt coniuncta ſunt , inferendo quòd ſic non contineant Chriſtum : eſt ſimilis conſequentia huic argumento: panis in quacunque diſtantia non eſt conſecrabilis : ergo neque applicatus eſt conſecrabilis, vel potiùs huic : verba formæ prolata ſeorſim, & ſine ordine ad inuicem non ſunt valida ad conſecrationem,quia non faciunt orationem, aut ſenſum requiſitum eius:ergo neque etiam coniuncta.

Patet ex ſimili.

Idem eſt in propoſito, partes ſeorſim minimæ, & non ſenſibiles , vel quà non ſenſibiles non faciunt materiam conſecrabilem : ergo neque coniunctæ:non valet conſequentia. Sic autem interpretandam eſſe prædictorum ſententiam patet ex fundamento ipſorum ; requirunt enim ſolùm quòd materia ſit vſualis per ſe , vt validè ſit conſecrabilis. Argumenta ex Concilio petita non vrgent,quia Concilium loquitur iuxta materiam ſubiectam Sacramentorum, quæ debet eſſe ſenſibilis,ac proinde ad partes ſenſibiles refertur , & quà ſenſibiles. Prompta videtur ergo modernorum cenſura , quam non adhibuerunt Theologi, qui dictam ſententiam viderunt ſine vlla cenſura,aut offenſione.

Addi poteſt,& alia interpretatio eius, quæ data , in voce ſolùm erit differentia : nam eatenus negant Chriſtum eſſe ſub ſingulis partibus, non quòd negent Chriſtum totum eſſe ſub ſingulis partibus hoſtiæ, ſed quatenus partes non ſint ibi actu,ſed potentiâ , vt dicitur , ac proinde non ſit ſub ipſis primò,ſicut quando diuiduntur,& fiunt totum per ſe. 10

Alia explicatio.

Vrget Suarez hanc ſententiam docere falſum in Philoſophia , nempe dari minimum quod ſic in quantitate. Reſpondetur dari minimum, quòd ſic , non ſimpliciter , ſed in ordine ad ſenſum,actionem,& paſſionem,quod tantùm ſupponunt præfati authores,quia præſentia Chriſti eſt ſacramentalis tanquam ſignati ſub ſigno ſenſibili: ergo quidquid non eſt per ſe ſenſibile , non eſt terminus huius præſentiæ , nec natum eſt eſſe ſignum ſacramentale,id eſt,ſenſibile.

Obiectio Suarez. 10 *Reſponſio.* *Dari minimũ quod ſic in eſſe ſenſibilis ad actionem, &c.* *Ratio efficax.*

Dices , ergo non eſt Chriſtus ſub aliqua parte determinata. Reſpondetur negando conſequentiam , quia quælibet pars , vt alteri coniuncta eſt ſenſibilis : licèt ſeorſim non eſſet ſenſibilis , quia neque nata terminare , aut mouere ſenſum,ex ratione ſuperiùs præmiſſa,defectu diſpoſitionis requiſitæ : vt infrà videbitur. 11

Replica. *Reſponſio.*

Secundò reſpondetur dari minimum, quod ſic in quantitate reſpectiuè ad formam ſubſtantialem , quæ exigit quantitatem determinatam , & maximè iuxta ſententiam D.Thomæ hîc diſt.12. art.2.& 3.part...quæſt.77. art.4. aſſerentis , poſſe quantitatem ſeparatam corrumpi per talem additionem, & diuiſionem,ſub qua non maneret forma panis,quam ipſe docet eſſe ſubſtantialem , & forma vini.

Secunda reſponſio. *Dari minimum , vt ſic reſpectiuè ad formam.*

Ad duo itaque principia,quæ nequeunt excludi,reducitur hæc ſententia, & reſponſio data.Primum eſt,quòd Sacramentum eſſentialiter eſt ſenſibile , ſiue ſit permanens , vt Euchariſtia , vel tranſiens , vt cætera. Secundum principium eſt, quòd omnis alteratio, quæ non conſiſteret , cùm ſubſtantia panis , & vini , tollat de facto præſentiam Chriſti ſub ſpeciebus : quæcunque autem minima pars quantitatis,neque ſenſibilis eſt ſeorſim,neque conſeruatiua ſubſtantiæ panis,& vini: ergo neque Chriſti ſub ſe. Et ab hac ſententia ſic explicata non differt ſententia Doctoris , neque conſequenter antiquorum , aut modernorum in reipſa; ſi benè ſentiant.

Duo fundamenta præcipua. *Concordat Doctor.*

Dico ergo primò Chriſtum eſſe ſub omni parte ſenſibili hoſtiæ,etiam minima ; & conſequenter nulla eſt ibi pars inſenſibilis,vt eſt in toto , & componit cum aliis : extra tamen totum poſita ſi ſit aliqua poſſibilis , non ſenſibilis,non continebit Chriſtum : neque in toto ſub hac ratione inſenſibilis continebat Chriſtum , ſed quà ſenſibilis erat. 12

Primum aſſertum. *Contineri Chriſtum ſub omnibus partibus.*

Dico ſecundò , Chriſtus Dominus non eſt ſub indiuiſibilibus ſpecierum : hanc docet Doctor loco citato, Albertus *in 4.diſt.*13.*a.*10.Richardus *diſt.*10.*art.* 6.Ægidius *Theor.*11. Vaſquez *diſp.*189. *cap.* 4. aliique moderni , quotquot negant in quantitate eſſe indiuiſibilia : ſed hi procedunt ex aliis mediis,& modo opinandi.

Secundum aſſertum. *Non eſſe ſub indiuiſibilibus.* Doctor. Albertus. Richardus. Ægidius. Vaſquez.

Probatur

13 *Probatio conclusionis, quia neque substantia continetur. Responsio. Impugnatio. Non dari indiuisibilia in substantia.*

Probatur conclusio, quia corpus Christi succedit substantiæ panis, & vini, quæ non erant sub indiuisibilibus quantitatis: ergo neque Christus. Dices in substantia esse quædam indiuisibilia entitatiua, quæ correspondent indiuisibilibus quantitatis. Contrà: fortè probabilius est non admittere eiusmodi, quia neque ad subiectandum indiuisibilia quantitatis sunt necessaria; cùm hæc in ipsis partibus subiectentur, neque saluari posset commodè, quomodo etiam non conueniret substantiæ per se extensio, si haberet illa indiuisibilia, quia conueniret ei definitio quantitatis, vt habere partes copulatas termino communi: sed quidquid sit, saltem illa indiuisibilia substantiæ non sunt substantia, sicut neque indiuisibilia quantitatis sunt quantitas: & consequenter non sunt materia conuersionis.

Deinde sequeretur, quòd fractâ hostiâ Christus de nouo esset sub singulis indiuisibilibus extremis sine noua consecratione, quod videtur inconueniens: sed admittunt aduersarij ex vi prioris miraculi id sequi: nam sub aliis accidentibus de nouo productis in speciebus, verbi gratiâ, sub colore est Christus, & sic etiam sub quantitate per rarefactionem inducta: ideò non conuenit.

Tertiò adduci potest ratio, quòd non possit secundùm aliquos Angelus esse in puncto: ergo neque corpus Christi: sed antecedens est incertum. Addunt alij, quòd aliàs sequeretur posse superficiem extimam consecrari: sed hæc etiam non vrget, nisi contra eos, qui admittunt vnam partem panis continui posse consecrari non consecrato toto, quod *infrà* impugnabitur *dist.* 12.

14 *Sententia contraria.* Capreolus. Sotus. Suarez. *Prima obiectio.*

Oppositum huius docent Capreolus *dist.* 10. *quæst.* 4. *art.* 3. Soto *in* 4. *dist.* 49. *quæst.* 4. *art.* 6. asserens non licere Theologo docere contrarium. Suarez *disp.* 52. *sect.* 3. dicens, Christum esse sub indiuisibilibus non primò, & per se, sed per necessariam consecutionem. Probant, quia sicut Angelus se habet ad locum, ita etiam Christus in Eucharistia, vt subest speciebus: sed Angelus est etiam in punctis, sicut totus in singulis partibus: ergo, &c. Minor patet, quia est in loco præsentia continua: ergo non solùm est in partibus, sed etiam in terminis partium.

Ad præsentiã cõtinuã quid requiratur.

Respondetur negando minorem. Ad cuius probationem respondetur ad præsentiam continuam in loco non requiri, vt præsens sit in singulis indiuisibilibus, sed sufficere vt sit in partibus quibusque continuis: nam locus dicit dimensiones, ad quas non spectant indiuisibilia, nisi per modum termini, non partium; non enim faciunt maius, ac proinde præsentia ad locum non infert præsentiam ad ipsa.

Locus dicit dimensiones.

Anima rationalis nõ est in pũctis corporis per se.

Anima rationalis est tota in qualibet parte materiæ, & hoc præsentia continua, non tamen est in singulis punctis, saltem per se, quia anima vbi est, animat; indiuisibilia autem animat, quia in illis non est dispositio requisita ad suum effectum, neque sunt capaces eius per modum subiecti, quod debet naturaliter esse extensum ad hoc, vt sit capax formæ, & actionis causæ efficientis in aliis formis extensis: quod perinde dicendum est de anima, quæ virtualiter extensa est, id est, proportionatur materia, informando totum, & præexigens dispositionem, ac si esset extensa.

Obiicit Suarez secundò, exemplum de duratione indiuisibili Angeli, quæ coëxistit tempori diuisibili, & consequenter est tota in singulis punctis illius temporis, aliàs non esset continua duratio. Respondetur quòd alia est duratio temporis, alia instantis, quia instanti etiam conuenit sua duratio propria: vnde cùm duratio Angeli sit talis, vt tota in se simplex coëxistat omni durationi inferiori; sic etiam continet, & durationem rerum permanentium, & successiuarum, & consequenter instantis, in quo si non esset, duratio eius non esset continua. 15 *Obiectio 2. Suarez. Responsio.*

Aliud autem est de loco quantitatiuo, qui est superficies extensa constituta per partes extensas; vnde esse in loco, est esse in partibus continuis loci, non autem indiuisibilibus: quia indiuisibile non habet rationem loci quantitatiui: & quidquid sit an Angelus possit esse in puncto, quod resoluit Doctor problematicè pro vtraque parte *in* 2. *d.* 2. *quæst.* 5. Alia ratio est in proposito, quia punctum non est sensibile in se, ac proinde nequit habere rationem signi sacramentalis continentis Christum: vt *suprà* deduximus, neque continet etiam materiam conuersam, quæ sit propria eius, & cui succederet terminus *ad quem*. Deinde indiuisibile, sicut non superaddit aliquid magis parti, sic non habet locum separatum à partibus, ac proinde non requirit præsentiam locati ad ipsum, diuersum ab ea, quæ est partium.

Sic ergo conciliari possunt hæ sententiæ, nemper corpus Christi non esse præsens indiuisibilibus præsentiâ distinctâ ab ea, quæ est partium, sicut est sub qualibet parte præsentiâ propriâ illi parti; & hoc intendit Doctor. Potest tamen, sumendo præsentiam pro indistantia, dici esse præsens ipsis punctis, eâdem præsentia, quæ est ad partes: quamuis autem non repugnaret aliquid poni in puncto, nempe ipsum corpus indiuisibiliter, & hoc de potentia absoluta Dei, ita vt diceret præsentiam propriam ad punctum. In proposito tamen id non contingit, quia præsentia Christi, quâ succedit substantiæ panis, est primò respectu totius, & partium, & sub speciebus tanquam sub signo sensibili: neque ad continuationem huius præsentiæ exigitur propria, & diuersa respectu punctorum: quia per eandem, quâ est præsens partibus, est præsens punctis modo explicato. Quæ præsentia dici potest indistantiæ, & materialis; non autem formalis, sicut contenti ad contentum, aut signi ad signatum, & quasi vbicationis ad terminum, qualis est præsentia ad partes. 16 *Reconciliatio vtriusque sententiæ.* *Esse sub punctis eâdẽ præsentiâ, quâ est sub partibus.* *Dici potest materialis, nõ formalis.*

SCHOLIVM.

Resoluit quæst. per duo dicta. Primum, potest Deus causare visionem corporis in Eucharistia, in quocunque oculo, quia est forma absoluta. Secundum, talis visio non esset corporis vt hîc. Primò, quia corpus vt hîc, non causaret, nec terminaret primò eam, quia non potest habere approximationem ad organum: esse tergo corpus Christi vt hîc specificatiuè. in primo conuenit D. Bonauent. Alens. supr. & D. Thom. hîc q. 1. *a.* 4. *Sotus q.* 1. *a.* 7.

Ad

5 Ad [a] quæstionem ergo dico, quòd Deus de potentia absoluta, posset causare in oculo glorioso, vel non glorioso, visionem istius corporis, licèt istud corpus nusquàm esset, nisi in Eucharistia. Hoc probatur, quia visio est forma absoluta, ex primo libro d. 3. ergo sine contradictione potest fieri sine respectu præsentialitatis ad obiectum, vel quocunque tali respectu.

An potest esse visio sine perceptione obiecti?

Secundò [b] dico, quòd nulla visio etiam sic causata posset esse corporis, vt hîc primò, quia hæc includeret corpus vt hîc, vel esse causam primò visionis, vel esse proprium, & primum terminum visionis, sed corpus vt hîc, neque potest causare primò, neque terminare primò, quia tam causatio, quàm terminatio talis requirit in obiecto primo causante, vel terminante dispositionem debitam, & hoc secundùm locum, vtpote approximationem, & distantiam debitam: sed corpus istud vt hîc, non potest debitè approximari organo, vel distare debitè, quia non est in loco vt hîc: nec miraculum ad hoc iuuat, quia corpus vt hîc, absolutè non est visibile, nec vt causatiuum visionis, nec vt terminatiuum: miraculum autem non est ad illud, quod includit contradictionem.

Ad arg. 1. Sensus non decipitur circa Eucharistiam, sed intellectus arguẽs, ex sensibilibus.

6 Ad argumenta. Ad primum dico, quòd sensus etiam noster non decipitur circa Eucharistiam: quod enim percipit per se, hoc est ibi, scilicet quantitas, figura, color, & huiusmodi, nec est possibile modò, quòd circa Eucharistiam decipiatur visus noster: sed tantùm intellectus arguens ex his, quæ sensus apprehendit, quòd ibi est substantia panis. Hoc autẽ argumentum est sophisticum, licèt enim hoc eueniat, vt in pluribus, non tamen necessariò. Dico ergo, quòd sensus Beati perciperet hoc, quod sensus noster, scilicet accidentia: nec iste aliquo modo deciperetur, sicut nec noster: imò minùs, quàm noster, sed nec intellectus Beati sic sophisticè argueret ex actu sensus, sicut noster arguit.

Ad illud de dubitatione, dico, quòd Beatus dimissus naturali cognitioni suæ, non sciret per actum sensus, hoc esse corpus Christi, sed tantùm per intellectum intuitiuè videns illud corpus, sicut dictum est de cognitione intuitiua *quæstione præcedente.*

Ad 2. Tex. com. 7. & 87. q. 9.

7 Ad secundum dico, quòd lumen punctale non multiplicaret se ad organum corporale, ita quòd esset visibile secundùm communem opinionem, quæ dicit, quòd non est possibile indiuisibile moueri, *ex 6. Physic.* sed hoc discussum est *in 2. lib. distinct. 2. de motu Angeli.* Et cùm probas, quòd sphæricè se multiplicaret. Negandum esset secundùm istam viam: imò priùs oporteret, quòd ipsum haberet in se diuisibilitatem quantitatiuam, quàm ageret in quantum passum.

Lumen pũctale, an visibile.

De radiis vide in 2. d. 13.

Non potest agere in rectum, agit in obliquũ.

Ad aliud, de reflexione luminis à puncto, non cogit: quia in illa reflexione primum agens non est illa lux punctalis, quæ tangit corpus, à quo fit inflexio (si tamen lux punctalis esset ibi) sed est ipsum primum obiectum, à quo multiplicatur illa lux: idem enim agit in visione recta, reflexa, & fracta. Vnde punctus tangens superficiem speculi non multiplicat radium reflexum, sed primum luminosum, quod vsque ad speculum multiplicat lumen suum: illud etiam immediatè in ratione causæ multiplicat radium reflexum. Et ratio est, quia agens naturale, ex quo agit secundùm vltimum suæ potentiæ, quando impeditur agere secundùm illam lineam, quæ est maximè conueniens actioni naturali, puta rectam, quæ est breuissima; agit secundùm eam, secundùm quam potest, scilicet secundùm lineam reflexam. Et hæc est ratio, quare non videtur in speculo imago ipsa corporis multiplicata vsque ad speculum, sed ipsum corpus cuius est imago.

COMMENTARIVS.

Prima conclusio. Deus potest causare absolutum visionis Christi, vt in Sacramento.

17 a AD *quæstionem ergo dico*, &c. Subiicit duas conclusiones. Prima est, quòd Deus possit de potentia absoluta causare visionem illius corporis, licet nullibi esset, nisi in Eucharistia: ratio est, quia visio est forma absoluta, vt patet per ipsum aliàs *in 1. dist. 3. quæst. 7. dist. 6. quæst. 1. ad primum pro opinione dist. 7. quæst. 1. ad 3. in 3. dist. 15. quæst. 1.* & *in 4. dist. 11. quæst. 2. dist. 49. quæst. 1.* & *quodlibeto 15.* ergo sine contradictione potest fieri sine respectu præsentialitatis ad obiectum, vel quocumque tali respectu. Hæc conclusio intelligitur, vt *suprà* declarauimus *quæst. 5.* quoad absolutum visionis; non quòd mediante tali visione videret obiectum, quia præscindit ab ea omnem respectum ad obiectum: quod magis confirmat sequens conclusio.

b *Secundò dico*, &c. Hîc negat visionem sic causatam esse posse corporis, vt hîc primò: ratio est, quia id includeret corpus, vt hîc esse causam primò visionis, vel esse proprium, & primum terminum visionis: vtrumque exigit in obiecto debitam dispositionem, id est, extensionem secundùm locum, vtpote approximationem, & distantiam debitam: quia sensus non potest videre obiectum in quacunque distantia; maximè cùm sit cognitio eius rei existentis, & præsentis: requirit etiam distantiam, quia, vt dictum est, sensibile supra sensum positum non causat sensationem. 18

Secunda conclusio. Illa visio non esset corporis, vt hîc.

Ex quibus concludit, quòd sicut nequit vt hîc applicari, aut distare ab organo secundùm locum,

Requiritur extēsio in obiecto ad causandam, & terminãdam visionem.
In conclusione sequitur D. Thomam, & Richardū.

locum, sit absolutè inuisibile, seu non visibile; siue vt causa, siue vt terminus visionis: miraculum autem non est ad id, quod inuoluit contradictionem. Conformiter ad hanc conclusionem respondet ad argumenta; imò responsione ad secundum se insinuat tenere conclusionem D. Thomæ, & Richardi, quamuis rationes eorum adductas impugnauerit; & eandem doctrinam supponit *supra quæst.* 5. vt ibi diximus: cùm ergo hîc discurrat ad quęsitum, nemini dubium esse debet, quin sit in sententia Richardi, & negatiua.

19 *Conclusio prima explicatur aliter, iuxta sensum Scholiastis.*

Quantùm ad primam conclusionem positam, licèt interpretatio eius præmissa, quantùm ad veritatem rei subsistat, ex principiis suprà præmissis in commento quæst. 5. & ad eam facit ratio subiecta à Doctore; quia ex eo, quòd sit absoluta forma, potuisset à Deo solo fieri sine respectu præsentialitatis ad obiectum, vel quocunque tali respectu; si ly *quocunque* distribuit pro omni respectu, etiam attingentiæ, interpretatio, inquam, posita subsistit.

Motiuum diuersæ interpretationis.

Quia tamen non videtur hæc interpretatio, facere ad scopum controuersiæ, & titulum quæstionis, cùm vtrumque supponat quæstionem esse de visione, quà est operatio, & constituit videntem cum aliis respectibus ad hunc effectum necessariis: impertinens autem est causatio talis formæ in oculo, vel separatim ab omni subiecto, nisi intendatur etiam effectus visionis, quâ constituit videntem, & in quo scopus ipse quæstionis versatur.

20 *Quem respectum excludit Doctor?*

Ideò illa conclusio potest etiam aliter intelligi de visione, vt habet hunc effectum suum annexum: & intelligenda est ratio Doctoris quæ excludit respectum pręsentialitatis, & alium quemcunque talem ad obiectum, quà specificat respectum præsentiæ localis, & extensæ, nempe approximationem, & distantiam debitam obiecti secundùm locum; de quibus tantùm loquitur in secunda conclusione. Non intelligit autem respectum mensuræ, vel etiam attingentiæ quæ requiruntur ad effectum visionis: hinc Scholiastes in scholio præmisso rectè intelligit visionem illam esse obiecti; vt hîc specificatiuè, non autem reduplicatiuè: alij verò intelligunt esse obiecti secundùm naturalem modum existendi, vel quem habet, vel habere potest; & exigit naturaliter ex se. Præferẽda est in hoc interpretatio Scholiastis, quia illa facit ad scopũ quæstionis & cõtrouersiæ.

Interpretatio Scholiastis, & aliorum.

Non enim hîc quæritur an Deus possit causare visionem rei absentis, & non existentis, vel eius, quòd ita se habeat respectiuè ad visionem, quâ mouetur, & terminatur, tanquam si non existeret. De hac eius visione non est præsens controuersia, quia illa tantùm esset visio apparens; & non ipsius rei secundùm modum existendi, quem habet, & de quo quæritur, an possit secundùm illum modum videri specificatiuè, vel certè reduplicatiuè, & an indiuisibilis modus existendi ita impediat videri posse Christum vt hîc.

21 *Sententia negatiua.* Richardus. D. Thom.

Richardus est in sententia negatiua; & ita videtur esse Doctor in secunda conclusione, sed magis in tertia, vt infrà videbitur; D. Thomas verò *in* 4. *dist.* 10. *quæst.* 1. *art.* 4. *quæstiuncula prima:* & *dist.* 11. *quæst.* 3. *art.* 1. *ad* 4. docet videri posse miraculosè; licèt non vt sub speciebus primò: Alensis 4. *part.* loco citato apud Scholiastem, dicit B. Virginem ex priuilegio speciali videre corpus Christi in Eucharistia: Marsilius idem docet de ipso Christo: & videri posse miraculosè plures

Alensis. Marsilius.

tradunt, vt VValdensis *tom.* 2. *de Sacramentis c.* 65. Soto *in* 4. *dist.* 10. *q.* 1. *art.* 7. Suarez *disp.* 53. *sect.* 4. vtrumque docet esse probabile. Vasquez autem *disp.* 155. *cap.* 2. sequitur eandem affirmatiuam; & à fortiori docent Nominales, qui putant etiam naturaliter videri posse corpus Christi in Eucharistia, suspenso miraculo, quo tenetur à Deo inuisibile & absconditum ad saluandam fidem.

VValdensis. Suarez. Vasquez. Nominales.

22 *Explicatur interpretatio Scholiastis.*

Declarando ergo primam conclusionem Doctoris iuxta modum quo Scholiastes Magister meus intelligere videtur, nempe visionem fieri posse corporis specificatiuè, vt est hîc; vel quod est hîc: suppono ex Philosopho *primo Physicorum text. com.* 49. & 2. *de Anima text. com.* 60. vniuersale esse obiectum intellectus; & per oppositum singulare esse obiectũ sensus, vt determinatur ad conditiones existendi, & ipsam existentiam; provt definitur à Porphyrio; neque sensum percipere obiectum suum, nisi secundùm aliquam dispositionem, quam habuit, dum sentitur; vnde Philosophus 7. Metaphys. textu com. 45. *abeuntibus sensibilibus à sensu non est palàm, vtrùm sint, an non*, &c. Vnde Doctor *in* 4. *dist.* 45. *quæst.* 3. *ad secundum*, ait sensum cognoscere obiectum vt hîc, & nunc, &c. intelligit de cognitione eius vt existentis, & præsentis. Oportet ergo vt saluetur visio Christi in Eucharistia, vt sit eius aliquo modo quà existens & præsens est. Item *in* 2. *dist.* 24. *quæst.* 1. *ad* 2. dicit Doctor, quòd color in communi non videtur, sed hic color, hoc album, &c.

Suppositio prima.

23 *Suppositio secunda.* *Quantitas separata per se, nõ est actu sensibilis.*

Suppono secundò *ex dist.* 12. *sequenti quæst.* 3. *in responsione ad confirmationem ex Boetio adductam in fine*, quòd quantitas, si esset separata per se, non posset immutare sensum, neque esset sensibilis, quia est sensibile commune, non per se primò; sed per actionem, & speciem sensibilis proprij, vtpote coloris: vel si dicatur habere speciem propriam, quia cadit sub sensum, 2. *de Anima textu comment.* 64. non tamen potest illam causare nisi concomitanter ad sensibile proprium, eiúsque speciem. Si primum dicatur, agit tantùm ad immutationem sensus, non quoad substantiam sensationis: sed alia erit visio, verbi gratiâ albedinis, alia superficiei, licèt concomitanter in re, sed cum ordine dependentiæ posterioris à priori; quia non videretur superficies, nisi vt afficit albedinem visam; & quantitas, quæ dicitur visibilis, est magnitudo, & extensio, quâ partes videntur extra partes cum continuatione, sicut econtrà numerus cum discontinuatione, & figura vt afficit albedinem extensam, vel colores: primo tamen modo esset vnica tantùm visio, quæ esset albedinis primò; figuræ verò & extensionis, vt afficit albedinem: à quibus distinctæ sunt aliæ conditiones obiecti visibilis per se requisitæ, vt existentia & præsentia; præsentia autem attenditur respectiuè ad determinatam distantiam, & alia concurrentia, seu adiacentia, & spatium, vt comparantur ad operantem.

Quomodo agat ad sensationem.

24 *Probatio conclusionis.*

His positis probatur conclusio sic intellecta: siue eadem possit esse visio albedinis, & extensionis, quæ esset primariò albedinis, secundariò verò extensionis, siue diuersa; non repugnat Deum immediatè agere ad immutationem sensus respectu coloris tantùm, etiam hîc præsentis, seu indistantis ab aliis, verbi gratiâ à speciebus (quæ sunt præsentes) & etiam existentis; absque eo, quòd agat ad visionem extensionis actualis, siue eam habeat, siue non; ergo potest agere ad visionem corporis, vt est sub speciebus, loquendo specifi

Deus potest agere ad visionem sensibilis proprij præcisè.

ſpecificatiuè, licèt per illam neque extenſio, neque à fortiori priuatio extenſionis videatur expreſsè tanquam obiectum viſum.

Antecedens probatur primò, quia ſunt in reipſa diuerſa, & reſpectiuè ad ſenſum: ſecundò neque extenſio, & eius priuatio ſunt rationes intuendi corpus, aut ſenſibile proprium, neque conditiones per ſe præuiæ requiſitæ ſimpliciter ex parte obiecti viſibilis, aut ſenſus; ſed tantùm ſecundariò annexæ, & dependentes à ſenſibili proprio, vt cadant ſub ſenſum: ergo diuinâ virtute poſſunt non videri viſo ſenſibili proprio.

Senſibile cõmune non eſt ratio, aut cõditio intuendi proprium.

Patet ſubſumptum ex ſecundo ſuppoſito, quantùm eſt ex parte obiecti ſenſibilis: patet etiam quantùm ad potentiam, quia viſus, & potentia ſequitur naturam ſui obiecti; ita vt in obiectum proprium non feratur mediante remoto, & ſecundariò, neque vt ratione, neque conditione præuiſa, aut præuia.

25 *Reſponſio.*

Dices, ſenſus non fertur in proprium ſenſibile, niſi ſecundùm aliquam conditionem, quam in reipſa habet: ergo vt eſt extenſum, vel non extenſum. Contrà, conditio quam reſpicit obiectum, vt ſit viſibile ſimpliciter, eſt exiſtentia, & præſentia: in his diſtinguitur ab operatione abſtractiua intellectus operatio ſenſus externi: ſed hæ poſſunt ſaluari reſpectiuè ad ſenſum ſine eo, quòd tendat in extenſionem, aut eius priuationem: ergo, &c. Conſequentia patet, quia exiſtentia, quæ eſt prior extenſione, ab ipſa non dependet, neque in *eſſe*, neque in *cognoſci*, ſiue per ſenſum, ſiue per intellectum reſpectiuè ad Deum cauſantem viſionem: quidquid enim eſt primò ſenſibile, & per ſe, poteſt reduci in actum abſque eo, quòd reducatur potentia in ſenſibile ſecundarium, & dependens ab ipſo in actum, ſaltem diuinâ virtute.

Exiſtẽtia, & præſentia tãtùm ad viſionem requiritur.

Prima conditio nõ dependet ab extenſione.

Patet eadem etiam conſequentia quoad præſentiam, quia præſentia quæ hîc requiritur, eſt illa quâ obiectum in ſe videtur in ſuo *eſſe*, & non in alio; ſed nulla eſt hîc repugnantia, quin ſic videri poſſit etiam in determinato ſitu, verbi gratiâ, ſub ſpeciebus, & in eodem loco; ſicut videtur ab intellectu Beati, aut ipſius Chriſti, quamuis non habeat extenſionem localem; eſt tamen illa viſio præſentis, vt præſentis; ſicut viſio, quâ videtur Angelus, eſt viſio ipſius præſentis, quamuis Angelo non conueniat eſſe in loco circumſcriptiuè.

Præſentia abſtrahit ab extenſione.

26 *Confirmatur. Videre poſſe aliquid præciſè non viſo coniuncto.*

Confirmatur, de ratione viſionis intuitiuæ non eſt videre quodcumque re ipsâ coniunctum obiecto ſuo in re, aut incluſum, quia ſic videri poteſt eſſentia diuina in propria exiſtentia, non viſis attributis ex Doctore *in* 1. *diſt.* 1. *quæſt.* 4. non repugnat videri aliquod corpus mixtum, quà lucidum eſt, non viſo eius colore, quamuis vtrumque ſit obiectum per ſe proprium, & ſenſibile: ergo minùs repugnat videre coloratum, non viſâ extenſione, motu, aut figura eius reſpectiuè ad locum.

Patet conſequentia, quia vtrumque quantùm ad coniunctionem in reipſa perinde ſe habet; vt comparantur autem ad potentiam, magis inclinatur ad vtrumque ſenſibile proprium, quàm ad ſenſibile ſecundarium.

Non reciprocari depẽdentiã in eodem genere.

Confirmatur ſecundò: quia non ſtat ſenſibile proprium eſſe rationem videndi, aut ſine qua viſa non videatur ſenſibile commune cum dependentia ſenſibilis proprij à ſenſibili communi in hoc genere; aliàs reciprocaretur dependentia, & quodlibet eſſet prius & poſterius in ratione ſenſibilis: imò neutrum poſſet eſſe ſenſibile in actu, quia ſine altero non poſſet mouere, aut terminare actum ſenſationis; nequeunt autem ſibi inuicem, ſecundùm dependentiam eiuſdem generis ſupponi.

Et probatur ampliùs, quia dependentia in exiſtentia non infert dependentiam in operatione; ita vt, quæ ſit vnius vt obiecti, neceſſariò ſit eius, à quo dependet in *eſſe*, quia color dependet magis à corpore, quàm ab extenſione, aut quantitate eius: hoc autem non obſtat, quin videri poſſit coloratum, non videndo explicitè ſubſtantiam corporis in ſeipſo. Si etiam quantitas localis, aut extenſio eſſet conditio ad hoc, vt coloratum poſſit videri, non omnis conditio talis tranſit ad obiectum viſionis; quia ſingularitas intrinſeca eſt magis intrinſecè albedini, quàm quantitas, quæ tamen non videtur: vt patet ex Doctore *in* 2. *diſt.* 3. *quæſt.* 6. ergo tantùm quantitas eſt conditio tanquam coniuncta ipſi, vt actu mouet, aut mouere poteſt, & terminat viſionem. Hoc autem repugnat ex dictis, quia ſenſibile proprium priùs ſe habet, vt mouens, & terminans, quàm ſenſibile commune: ergo à primo ad vltimum poteſt videri non viſo ſenſibili communi. Hoc dato tollitur repugnantia, quæ dicitur eſſe in propoſito: ergo, &c. 27

Dependentia in eſſe obiecti non infertur ex dependentia in eſſe.

Conditio non ſemper trãſit in obiectum.

Confirmatur denique tertiò ex illo principio Doctoris, quo probat extenſionem ad locum ſeparari poſſe à quantitate, & ſubſtantia corporis: quia quod non dependet ad aliquam ſpeciem eiuſdem generis; ſed indifferenter ſe habet ad omnes ſpecies, & contingenter, ita etiam ſe habet contingenter ad ipſum genus: ſed color idem manere poteſt variata extenſione hac, vel illa quantitatis, & manet in *eſſe* viſibilis actu mutatâ extenſione: ergo contingenter ſe habet ad extenſionem in genere & ſpecie, quantùm ad ſui ſenſationem: ergo non dependet per ſe ad vllam, & etiam quà viſibilis eſt. Dices, quòd argumentum concluderet etiam naturaliter poſſe videri coloratum, ſine vlla extenſione. Reſpondetur negando aſſumptum, quia color in *eſſe* dependet à quantitate, tanquam formâ priori, vel ſubiecto *quo*, & exigit modum naturalem eſſendi, quo exiſtat in ſubiecto quanto, & extenſo, qui modus ſupponitur ad actionem, ſeu immutationem ſenſus factam ab ipſo naturaliter. 28

Confirmatur tertiò.

Color contingenter ſe habet ad extenſionem in ſpecie.

Reſponſio ad obiectionem.

Vnde Doctor *ſuprà quæſt.* 5. §. *Si obijcias*, &c. dicit præſentiam obiecti, id eſt, quantitatiuam, de qua loquitur, requiri ad actionem ſeu productionem, & motionem; non verò ad terminationem. In caſu autem noſtro non requiritur motio obiecti, quia Deus ſuppleret eam producendo viſionem; vt ſupponit concluſio præmiſſa: ergo non ſequitur quin videri poſſit obiectum ſic ſupernaturaliter, quamuis non naturaliter.

Requiri extenſionem ad actionem, non ad terminationem.

Ex his procedendo declaratur concluſio Doctoris ad ſcopum huius quæſtionis & controuerſiæ, nempe, poſſe cauſari à Deo viſionem corporis, vt eſt in Sacramento, quà eſt corpus Chriſti coloratum; quamuis talis viſio non extenderetur ad corpus Chriſti, vt priuatum extenſione: quia ſub viſionẽ non cadit explicitè priuatio, vt tenebræ, neque priuationes ſenſibilis communis, aut proprij; ſed tantùm arguitiuè, & ſecundùm experientiam, quâ ſenſus non percipit actum circa ſenſibilia. Concluſio autem præmiſſa, iuxta hunc modum 24

Declaratur concluſio Doctoris ad propoſitũ huius diſcurſus.

modum dicendi, excludit visionem modi essendi indiuisibilis, & supernaturalis. Conclusio posita probatur ab aliis Doctoribus; sed principia quædam adhibent, quæ non admittuntur à nostris, ideò eas omitto.

Non videretur totum in toto, & qualibet parte.

Verum ergo est simpliciter, corpus, vt existit in Eucharistia secundùm præsentiam sacramentalem, quà est totum in toto, & totum in qualibet parte, non posse videri oculo corporeo etiam supernaturaliter, non solùm in hoc, quòd priuatio extensionis non cadat directè, & explicitè, sub sensum, tanquam obiectum sensatum, aut quòd præsentia illa formalis, vt est relatio, non sit visibilis; sed etiam neque Christus materialiter, vt est totus indistans, vt ita dicam, & contentum sub qualibet parte speciei, & sub ipsa tota specie.

Quia sicut species ipsa non ita cadit sub sensum, vt referatur distinctè in quaslibet eius partes extensas; & hoc vno actu, qui tantùm primò, & per se est totius; secundariò tantùm partium, & confusè; neque distinctè & determinatè potest esse partium, nisi per visiones proprias singularum, quæ vt plures insint simul, non est capax potentia, quia distraheretur eius tendentia, neque tot esse possunt, quia secundùm alias, & alias partes possit multiplicari visio, & sic

Qualis esset visio corporis.

quasi in infinitum quodammodo: ita, inquam, contingit in Christo vt sub ipsis continetur, quamuis enim respectiuè ad hanc, vel illam partem, posset videri vt coniunctum indistans, non tamen vt totus est in singulis eius partibus, quia ad hoc singulæ visiones requirerentur, quæ inesse non possunt.

30 Posset ergo videri Christus, vt est primò in toto ambitu hostiæ consecratæ; & sic non videretur totus, vt replicatus ad singulas partes; neque vt non replicatus, quia sic non cadit sub sensum, quia reflectere nequit super actum suum, neque super re visa: sed directè, vt habet terminos extrinsecos essendi, & commensuratos secundùm locum, in ipsum tendit.

Videret etiam simul Christum in pluribus partibus hostiæ per plures visiones, quarum quælibet esset visio eius determinata, & distincta secundùm diuersas partes, in quibus videretur: sicut, verbi gratiâ, in speculo fracto multiplicatis speciebus visibilibus videtur obiectum in singulis partibus speculi per distinctam speciem & visionem.

Exemplum.

31. *Sustinetur prima interpretatio.*

Secundam conclusionem vt suprà explicaui primo loco, puto esse magis ex sensu Doctoris, qui videtur, etiam specificatiuè loquendo, Christum dicére in Eucharistia, sub omni ratione, esse inuisibilem: & quamquam rationes factæ videantur secundùm principia illius: tamen quantùm ad sententiam standum erit illius conclusioni, vt iacet, & probationem, ex qua sensus assertionis magis sumendus est.

Præmissæ rationes possibilitatem probant ex parte obiecti.

Dico ergo non probari plenè contrarium, quia aliud est considerare sensibile proprium, & commune, vt comparantur ad inuicem in ratione obiecti sensibilis, & vnum est ratio alteri, sine qua non moueret sensum; & hoc modo procedunt obiectiones, seu rationes factæ: & concedo talem ordinem inter sensibile proprium, & commune; vt proprium primò, & per se respiciat sensum, commune verò dependenter à proprio.

Non probant ex parte potentiæ.

Aliud est considerare operationem, quâ tendit potentia in obiectum, & ipsam potentiam tendentem, quæ est materialis & extensa, & versatur circa obiectum; non actione transeunte, sed immanente ipsi potentiæ, secundùm modum connaturalem potentiæ, & extensum; vnde neque moueri potest, neque terminari ab obiecto, nisi vt extensa est: licèt ergo extensio non sit ratio, aut conditio præuia sensibilis proprij, vt moueret sensum: & demus etiam vt terminaret, quantùm est ex parte sua, tamen est dispositio requisita in obiecto ex parte potentiæ: & ratio materialis, sub qua tendere tantùm potest, quia tam operatio, quàm tendentia eius est extensa, & non secundùm aliquod punctum indiuisibile sui videt, aut tendit; sed secundùm totam virtutem extensam, quæ est pars in parte, non tota: ideóque nequit tendere in punctum, aut aliquod indiuisibile, quà tale, ac proinde benè Doctor ait, quòd Christus simpliciter est inuisibilis in Eucharistia sine extensione.

Quomodo requiritur in obiecto extensio vt potentia tendat.

Ex quibus patet ad rationes adductas: quia propter modum operandi, & essendi potentiæ requiritur extensioni obiecti, vt possit vniri ei potentia, & ipsum obiectum terminare eius operationem ex natura ipsius potentiæ, quæ nequit abstrahere à modo essendi naturali ipsius obiecti, aut proprio. 32

32 *Excluduntur fundamenta Nominaliũ.*

A fortiori soluuntur rationes Nominalium, quæ minoris sunt difficultatis, quia & obiectum ipsum, vt moueat potentiam, exigit naturalem modum essendi, perinde ac quodlibet aliud materiale agens: deinde hoc ipsum requiritur ex parte potentiæ; non sufficit ergo corpus Christi esse præsens sub speciebus, vt possint videri, nisi sit præsens iuxta dispositionem requisitam, ex parte obiecti, & potentiæ.

Ex his patet vlteriùs quomodo intelligi debeat prima Doctoris conclusio, in qua explicat id, quod possibile est fieri, circa corpus Christi in ratione obiecti visibilis ex occasione quæstionis, & negatur in secunda conclusione esse visibile vt hîc est. Vtrumque est ad propositum quæstionis, quia repugnantia potest esse per causam intrinsecam, & extrinsecam; sic tollit repugnantiam, quæ esse posset absolutè in ordine ad Deum, quantùm ad productionem actus vitalis: vnde nescio quâ opinandi consecutione, illi, qui negant posse potentiam operari vitaliter, nisi producendo actum, quem nequit producere, vt ipsi aiunt hîc, quomodo, inquam, possit in ea esse operatio quâ videret. 33

Vtraque conclusio Doctoris est ad propositum quæstionis.

Visio ergo illa, quam Doctor produci à solo Deo posse asserit, esset obiecti secundùm naturalem modum existendi, & in ea nulla esset deceptio, quia esset obiecti secundùm modum, quem natum esset habere, non esset autem eius, vt in Eucharistia est: hoc dico, asserendo quòd obiectum videretur; si non placet primus modus interpretandi conclusionem.

Quomodo visio illa possit esse operatio?

Præterea non capio illud lumen supernaturale, mediante quo potentia videret obiectum secundùm aliquos, vt est hîc, quia illud esset ad confortandam potentiam, & perficiendam eius virtutem, vel certè ad repræsentationem obiecti per modum speciei. Si primum dicatur, nequit operari, nisi vt forma extensa recepta in organo; & sic nihil facit: nequit etiam mutare modum connaturalem potentiæ ad operandum, cùm ei accedat, neque variat modum eius essendi. 34

34 *Excluditur modus, quo dicitur possibilis visio Christi vt hic per lumen supernaturale.*

Si secundum dicatur, per idem patet nihil efficere, si sit species impressa, cùm potentia nequeat ope

operari immediatè circa obiectum in ſe præſens, niſi quà extenſum eſt; neque ſpecies aliter repræſentet, niſi ſic, cùm ipſa ſit extenſa; & ſubiiciatur potentiæ, eique accommodetur. Quid ergo habetur ex tali ſpecie, quod aliàs per ipſam potentiam, Deo ſupplente concurſum obiecti, haberi non poſſit?

35 Ad argumenta patet ex litera. Ad vltimum dicitur, agens naturale agere ſecundùm lineam rectam, & quòd non poteſt indirectum agere in reflexum. Hoc principium variis in locis docet intelligendum de multiplicatione effectus in medio, ſi ſit effectus indiuiſibilis, vel de intenſione ſi ſit diuiſibilis forma. Ex hoc principio non rectè aliqui colligunt non dari actionem in diſtans; vt ſuo loco videbitur.

Conſequenter ad hanc quęſtionem, & ad priorem Doctores ſolent inquirere de apparitionibus, quæ contingunt in Euchariſtia, quid ſit iudicandum? quibus explicandis tam practicè, quàm ſpeculatiuè ſubiiciemus ſequentem quæſtionem.

Quid iudicandum de apparitionibus, quæ in hoc Sacramento contingunt?

36 *De apparitionibus in Sacramento. Paſchaſius. Quis finis earum?*

PLures apparitiones factas eſſe in Euchariſtia conſtat ex hiſtoriis; de quibus Paſchaſius *in lib. de Euchariſtia cap.* 14. aſſerens factas fuiſſe plerumque in confirmationem fidei de hoc Sacramento: quod verum eſt, quando fiunt publicæ; quando autem priuatæ ſunt, vt contingit ſæpè in perſonis piis, fiunt quandoque ob alios fines qui ad animam huius vel illius ſpectant, nempè ad confirmationem deuotionis, excitationem ſpiritus, conſolationem ſpiritualem, & amorem, & reuerentiam Sacramenti; & alios quibus Deus ſuauiter animas allicit.

Aliæ reales, aliæ imaginariæ, aliæ apparentes. Reales apparitiones.

Hæ apparitiones quandoque ſunt reales ex parte Sacramenti, ſeu in ipſo Sacramento: aliquando non in Sacramento, ſed in ſenſu interiori, aut exteriori: in Sacramento, vt quando ſtillat ſanguinem, quando apparet caro, vel cinis, vel petra: in ſenſu, vt quando videtur ibi puer, aut Chriſtus in forma crucifixi; aut ſub aliis rationibus.

D.Thom. Vnde diſcernantur.

D. Thomas aſſignat inter has mutationes modum, quo diſcerni poſſunt: nam ſi vnus aut alter habeant illas apparitiones, & cæteri videant ſpecies ſub ſua ratione, ſignum eſt eas fieri per mutationem ſenſus, non autem obiecti: item ſi breui durent, ita quòd antea & pòſt videantur ſpecies ſub ſua ratione propria, etiam eſt ſignum fuiſſe apparionem per mutationem ſenſus, non obiecti: contrarium ſi contingat erit ſignum mutationis in ipſo obiecto.

37 *An apparentes ſint vera ſigna.*

Si quæras an illæ apparitiones per immutationem ſenſus tantùm, & non obiecti includunt mendacium, aut deceptionem? Reſpondetur negatiuè, quia fiunt ad oſtenſionem alicuius veritatis: vnde Auguſtinus *lib.* 2. *quæſt. Euangelicarum, & libro contra mendacium cap.*9. Quando ſimulatio ad aliquod verum ſignificandum refertur, non eſt mendacium. Ratio eſt, quia eiuſmodi ſigna ſymbolica includunt veram ſignificationem, vt imagines, allegoriæ, parabolæ, & huiuſmodi.

Verum ad diſcernendum inter apparitiones veras, & illuſiones, quæ fiunt, vel arte dæmonis, vel ex vitio ſenſus, vel ex vehementi imaginatione, debilitate phantaſiæ, opus eſt prudentiâ, & conſilio, certiſque regulis, quæ ad præſens non ſpectant. Agendum tantùm eſt hîc de apparitionibus, quæ fiunt per immutationem ſpecierum; de illis conſuli poteſt Alenſis 4.*p.q.*53. *in* 4.*art.*3.

38 *De apparitione reali.*

Quoad apparitiones ſecundi generis prima ſententia eſt, quando videtur in Euchariſtia Chriſtus in forma pueri, carnis, aut ſanguinis, videri reipſa Chriſtum Dominum: ita Alenſis loco citato. Gabriel *lect.* 51. *in canon.* Secunda ſententia eſt, non videri Chriſtum in ſe: ita D. Thomas 3.*part. quæſt.*76. & communis *in* 4.*diſt.*10. vbi Richardus *art.*5. *q.*2. Durandus, Paludanus, Carthuſ. *quæſt.* 4. Marſilius *quæſt.*7. *art.*3. *dub.*5. & communiter Thomiſtæ, Vaſquez *comment. in illum articulum D. Thomæ*, Suarez. Quod docuerunt etiam antiquiores, Paſchaſius, Guitmundus, & Lanfrancus.

Sent. Alenſ. Sent. contraria. D. Thom. Richardus. Durandus. Paludanus. Carthuſ. Marſilius. Vaſquez. Paſchaſius. Guitmund. Lanfrancus.

1. Concluſio. Probabilis ſententia Alenſ.

Concluſio prima. Quando apparet ibi Chriſtus ſecundùm formam pueri, vel aliam, quæ non importat corruptibilitatem, quæ eſt contra naturam corporis glorioſi, non videtur improbabilis ſententia Alenſis: quia nihil obſtare poteſt, quin ita ſecundùm apparentiam contingere poſſit: quia idem corpus, ſicut ponitur de facto in diuerſis locis modo naturali eſſendi in vno, & ſacramentali in altero; ſic etiam non repugnat poni vtroque modo in Sacramento: vno modo ex vi verborum, altero verò per miraculum ad probandam veram exiſtentiam Chriſti in Sacramento. Dices, bis eſſet in Sacramento, quod videtur abſurdum. Reſpondetur quòd verum eſt ſecundùm potentiam ordinariam, extraordinariam negatur; quia effectus ipſam non excedit, & magis congruit veritati, & fini apparitionis, qui eſt probatio veræ exiſtentiæ realis in Sacramento.

Non repugnat Chriſtū bis poni in Sacramento: diuerſo tamē modo

Apparuit ſæpè non in forma corporis glorioſi.

Deinde ſic apparuit Chriſtus in forma hortulani Magdalenæ, in forma peregrini diſcipulis euntibus in Emaus, & reliquis poſt reſurrectionem non apparuit in forma corporis glorioſi, oſtendens dotes talis ſtatus, ſed in forma ſua cognita aliàs: vnde manducauit, & bibit cum illis in eadem forma: hoc tamen non fuit contra veritatem ſtatus corporis glorioſi: vnde quando apparet etiam in forma crucifixi, aut iudicis, aut pueri, non eſt deceptio, ſed repræſentatio ſtatus quem habuit, aut habiturus eſt: neque in huiuſmodi apparitionibus neceſſarium eſt, vt immutentur ſpecies realiter.

39 *2. Concluſio. Quid quando apparet caro?*

Secunda concluſio. Idem dici poteſt, quando apparet ibi caro & ſanguis tranſeunter, ita vt ſpecies redeant ad ſuum ſenſum priſtinum; quando verò permanenter, ita vt videatur quod ibidem apparet tranſire ad corruptionem, tunc non erit caro, aut ſanguis Chriſti, ſed aliud corpus ibi creatum ad ſignificandum carnem ſanguinémque verum Chriſti: ſi autem citò tranſeat, non eſt neceſſaria vera mutatio ſpecierum, ſed ſufficit apparens. Ratio prioris eſt, quia non competit carni & ſanguini corporis glorioſi ſubeſſe corruptioni: ratio poſterioris, quia ſuppetit aliqua ratio probans immutationem realem in re ipſa factam.

40 *Sententia D. Thomæ probabilior.*

Tertia concluſio. Altera ſententia D. Thomæ eſt probabilior: quia non eſt neceſſarium Chriſtum apparere reipſa ad effectum, aut finem miraculi; quia ſufficienter probatur, etiamſi aliud ſit, quod apparet, veritas fidei in cuius confirmationem fit: ſiue ergo ſit illa ſpecies repræſentans Chriſtum, ſicut in ſpeculo contingit repræſentare obiectum; & ſuprà probatum eſt poſſe rem non exiſtentem videri in ſua ſpecie; ſiue Angelus appareat in ea forma; vtrumque æquè fieri poteſt,

&

& sine deceptione. Dices, apparet Christus modo extenso in Sacramento; cùm tamen hunc modum essendi in Sacramento non habeat: ergo potest contingere deceptio. Respondetur negando consequentiam, quia fides docet indiuisibiliter esse in Sacramento: apparitio autem est ad probandam veram existentiam, & realem eius in eodem: quòd verò exhibeatur modo exteso & sensibili, illud necessarium est ad effectum visionis externæ, quæ alio modo in ipsum ferri nequit.

41 Suarez. *Sententia.* Si quæras, quid sit illud, quod apparet, quando apparet caro & sanguis? Respondet Suarez non esse carnem, & sanguinem in re ipsa; sed tantùm aliquid colore simile: quia hoc sufficit ad saluanda, quæ apparent: neque sunt multiplicanda miracula sine necessitate: neque probabiliter cogitari potest quòd illa caro sit humana; alterius autem animalis esse non est decens.

Reijcitur. Sed hæc non videntur esse fundata, maximè in iis apparitionibus, quæ durant, quia quod ibi producitur secundùm experientiam, apparet esse caro & sanguis; & ille est communis sensus hominum, quia nihil discernunt inter hæc, & aliam carnem, quæ variet substantiam: neque est multiplicare miracula, quia eiusdem virtutis & ibi producere quodcumque tam aliud corpus, quàm veram carnem, eiusdémque miraculi: deinde magis conducit ad finem apparitionis: deinde caro illa non est necessarium vt dicatur humana, vel alterius animalis, quia fuit creata, & nusquam aliàs incorporata huic, aut isti animali: quamuis potuit incorporari. Ægid. Ægidius dicit species sacramentales conuerti in illas dimensiones carnis. Richard. Richardus accidentia illa, quæ apparent esse in corpore circumdante species. D.Thom. D. Thomas adhærere ipsis speciebus: sed quando fit vera immutatio, meliùs dicitur inhærere corpori, quod intra species producitur: quando autem apparitio est transiens, non produci ibi alia accidentia, nisi intentionalia; vel illud quod dicit S.Thomas, sed incertum est quid fiat.

42 *Quando species corrumpuntur non manere Christum.* *Quarta conclusio.* Quando mutatio talis est in speciebus, vt sub iis non maneret substantia panis, aut vini si adesset; tunc corpus, & sanguis Christi desinit esse sub speciebus. Hæc est communis ratio eius, quia desinunt ipsæ species, cum quibus habuit connexionem Christus, vt cum signo sensibili: ergo & ipsum corpus, quod tantùm inest, inquantùm manet signum sacramentale. Controuersia est, quando id contingat; Durand. Durandus asserit semper id contingere: alij putant manere Christum, quamdiu manet quantitas immutata; licèt fiat mutatio in qualitate: ita D.Thomas *art.*8. *& in* 4.*dist.*10.*q.*1. *art.*4. *quæstiuncula* 2. *& dist.*18.*quæst.*5. Capreolus *quæst.*1 *ad argumenta.* D. Thom. Capreolus. Quæstio est Philosophica, ad quam breuiter dicendum, quando mutatio fit ita in qualitate, vt si substantia panis, aut vini adesset, corrumperetur, tunc desinere Christum esse sub speciebus: ratio est præmissa. Quòd verò corruptis qualitatibus desinat substantia, non est ambiguum, quia illæ sunt dispositio eius necessaria.

43 *Mutatio qualitatis propriæ infert desitionem.* Sed aduertendum id non contingere in communibus qualitatibus, verbi gratiâ, calore, aut frigore, vel eiusmodi; sed in propriis, vt in sapore, & odore, quia hæ sunt qualitates magis propriæ specierum. Dignoscitur ergo hæc mutatio, quando hæ desinunt: contingit autem quantitatem, quantùm ad sensum non variari corruptâ substantiâ; vt quando vinum conuertitur in acetum: quidquid sit, an physicè corrumpatur quantitas vini; quod dependet ab illa quæstione de eius subiecto; an sit materia prima, an totum substantiale? si secundum dicatur, licèt non appareat mutatio eius quoad sensum; colligitur tamen à posteriori per illud principium, quòd accidens desinente subiecto desinat: desitio autem subiecti, quia desinit accidens proprium eius, & ponuntur accidentia, seu dispositio ad formam repugnantem. *Quid faciendum in tali mutatione.* Quando autem fiunt huiusmodi mutationes, vt in carnem & sanguinem, aut aliud, siue maneat ibi corpus Christi, siue non; seruandæ sunt species decenter in loco sacro, & decenti, donec manent in forma.

44 Sed quid dicendum, an debeant adorari? Respondetur, quòd sic, quia adoratio terminatur ad corpus Christi, quod fortè subest, vt si maneant accidentia, quod in seipso absolutè est, & significatur per talem substantiam.

Sed quid si post consecrationem appareat talis immutatio, quid fieri debet? Respondetur sumi posse, si species in aliqua parte manent immutatæ: si verò totæ transferantur in eam formam, quæ non faciat ad vsum, & consumptionem Sacramenti; aliqui dicunt eum teneri iterum consecrare, quia sumptio est de præcepto, & integrat sacrificium. Alij negant hanc obligationem, quia consecrare denuò non esset primum sacrificium consummare; sed aliud inchoare. Si autem in vna tantùm specie contingeret mutatio, probabile est eum debere consecrare eandem denuò ad integritatem sumptionis, probabile magis contrarium: quia de hoc nihil certi lex statuit; cùm sit casus, qui non cadit sub lege; & nouitas facti magis supersedendum esse fortè suadet, & perquirendum iudicium Ecclesiæ.

DISTINCTIO VNDECIMA.

SI autem quæritur, Qualis sit illa conuersio: an formalis, an substantialis, vel alterius generis? definire non sufficio. Formalem tamen non esse cognosco: quia species rerum, quæ antè fuerant, remanent, & sapor, & pondus. Quibusdam esse videtur substantialis, dicentibus; sic substantiam conuerti in substantiam, vt hæc essentialiter fiat illa. Cui sensui præmissæ auctoritates consentire videntur.

Oppositio.

B SEd huic sententiæ sic opponitur ab aliis; Si substantia panis, inquiunt, vel vini conuertitur substantialiter in corpus, vel sanguinem Christi: quotidie fit aliqua substantia corpus vel sanguis Christi, quæ antè non erat: & hodie est aliquid corpus Christi, quod heri non erat, & quotidie augetur corpus Christi, atque formatur de materia, de qua in conceptione non fuit factum. Quibus hoc modo responderi potest, quia non eâ ratione dicitur corpus Christi confici verbo cœlesti, quòd ipsum corpus in conceptu Virginis formatum, deinceps formetur: sed quia substantia panis vel vini, quæ antè non fuerat corpus Christi, vel sanguis, verbo cœlesti fit corpus, & sanguis. Et ideò Sacerdotes dicuntur conficere corpus Christi & sanguinem, quia eorum ministerio substántia panis fit caro, & substantia vini fit sanguis Christi, nec tamen aliquid additur corpori vel sanguini, nec augetur corpus Christi, vel sanguis.

Augustinus in libro Sententiarum Prosperi.

C SI verò quæris modum, quo id fieri possit, breuiter respondeo: Mysterium fidei credi salubriter potest, inuestigari salubriter non potest. Quòd ergo corpus Christi, panis mutatione in id non augmentatur, nec sanguis ex vini conuersione: eius voluntati, & potentiæ adscribatur, qui idem corpus de Virgine eduxit: fit ergo substantia illa ista sine eius augmento. Nec tamen concedunt quidam, quòd substantia panis aliquando sit caro Christi, etsi fiat caro Christi, sicut farina facta est panis, & aqua facta est vinum, nec tamen dicitur, farina est panis, & aqua est vinum. Alij verò concedunt illud, quod erat panis vel vinum post consecrationem esse corpus & sanguinem: non tamen sequitur, panis est caro Christi, vel vinum est sanguis, quia substantia panis vel vini postquam facta est caro Christi vel sanguis, non est substantia panis vel vini, sed caro, & sanguis. Ideò distinguendum videtur, cùm dicitur substantia panis, vel id quod erat panis, modò est corpus Christi. Manens enim panis non est corpus Christi: sed mutata in id quod facta est, est corpus Christi. Nec dicimus substantiam panis, vel vini materiam esse corporis, vel sanguinis Domini: quia non de ea, vt de materia, formatur corpus: sed ipsa formatur in illud, & efficitur illud. Vnde Augustinus, [Corpus Christi dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mysticâ consecratum sumimus in memoriam dominicæ passionis. Quod cùm per manus hominis ad illam visibilem speciem perducatur, non sanctificatur, vt sit tam dignum Sacramentum, nisi operante inuisibiliter spiritu Dei.]

Aug. lib. de Trin. 3. c. 4. in fine eiusdem, & de consecr. dist. 2. cap. Corpus.

Asserunt quidam dictum panem transire in corpus Christi.

D QVidam verò sic dicunt conuersionem illam esse intelligendam, vt sub illis accidentibus, sub quibus erat priùs substátia panis & vini, post consecrationem sit substantia corporis & sanguinis, sic tamen, vt non eis afficiatur, & sic asserunt dictum panem transire in corpus Christi: quia vbi erat panis, nunc est corpus Christi. Quod si est, quid ergo fit de substantia panis & vini? Illi dicunt vel in præiacentem materiam resolui, vel in nihilum redigi. Alij verò putauerunt ibi substantiam panis, & vini remanere, & ibidem corpus Christi esse, & sanguinem: & hac ratione dici illam substantiam fieri istam:

quia vbi est hæc, est & illa: quod mirum est: & ipsam substantiam panis, vel vini dicunt esse Sacramentum. Sed quòd non sit ibi substantia, nisi corpus Christi, & sanguis, ex prædictis, & subditis apertè ostenditur. Ait enim Ambrosius. [Panem istum quem sumimus in mysterio, illum intelligo vtique, qui manu sancti Spiritus formatus est in vtero Virginis, & igne passionis decoctus in ara crucis. Panis enim Angelorum factus est cibus hominum. Vnde Veritas ait, Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. & iterum, Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Ex his namque duabus sententiis apertè datur intelligi, quia panis ille, & iste, non duo, sed vnus panis, & vna caro, proculdubio vnum efficitur corpus. Illud verè, illud sanè, quod sumptum est de Virgine, quod resurrexit, & in cœlum ascendit.] Item Gregorius, [Quis fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri, in illo Christi mysterio Angelorum choros adesse, summa & ima sociari, vnum quid ex inuisibilibus, atque visibilibus fieri?] Idem, [Eodem momento, & in cœlum rapitur ministerio Angelorum consociandum corpori Christi, & ante oculos Sacerdotis in altari videtur. Sicut diuinitas Verbi totum implet mundum, ita multis locis illud corpus consecratur. Nec sunt tamen multa corpora Christi, sed vnum corpus, & vnus sanguis. Ideóque siue plus, siue minus quis inde percipiat, omnes æqualiter corpus Christi integerrimè sumunt. Post consecrationem ergo non est ibi substantia panis, vel vini, licèt species remaneant. Est enim ibi species panis & vini, sicut & sapor. Vnde aliud videtur, aliud intelligitur.

De Sacram. & alleg. de conf. dist. 2. c. Omnia quæ. Ioan. 6. c.

Gregor. in hom. Paschali, cap. Quid sit sanguis, *& lib. 4. dial. c. 58. & hab. de conf. dist. 2.*

Quare sub alia specie.

E

SVb alia autem specie tribus de causis carnem & sanguinem tradidit Christus, & deinceps sumendum instituit: vt fides scilicet haberet meritum, quæ est de his, quæ non videntur, quia fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Et ideò etiam, ne abhorreret animus, quod cerneret oculus, quia non habemus in vsu carnem crudam comedere, & sanguinem bibere. Quia ergo Christum vorari dentibus fas non est, in mysterio carnem, & sanguinem, nobis commendauit. Et etiam ideò, ne ab incredulis religioni Christianæ insultaretur. Vnde Augustinus, [Nihil rationabilius, quàm vt sanguinis similitudinem sumamus, vt & ita veritas non desit, & ridiculum nullum fiat à paganis, quod cruorem occisi hominis bibamus.] [Ne ergo hoc fieret, & ne veluti quidam horror esset cruoris, in similitudinem accipimus Sacramentum.] Ex præmissis iam liquet, quare sub alia specie, & quare sub ista hoc Sacramentum Dominus celebrauerit, & celebrari à nobis instituerit.

Gregor. in hom. Pasch. Idem hom. 26. sup. Euang. August. in serm. præal. & habet. de conf. dist. 2. c. Vtrùm sub figura. *Amb. lib. 6. de Sacr. c. 1. & de conf. dist. 2. c.* Panis, *&c.*

Quare sub duplici specie.

F

SEd quare sub duplici specie sumitur, cùm sub alterutra totus sit Christus? Vt ostenderetur totam humanam naturam assumpsisse, vt totam redimeret. Panis enim ad carnem refertur: vinum ad animam, quia vinum operatur sanguinem, in quo sedes animæ à Physicis esse dicitur. Ideò ergo in duabus speciebus celebratur, vt animæ & carnis susceptio in Christo, & vtriusque liberatio in nobis significetur. [Valet enim, vt Ambrosius ait, ad tuitionem corporis, & animæ quod percipimus, quia caro Christi pro salute corporis,

Ambr. Comment. ad 11. c. ep. prioris ad Cor. in tom. 4.

Leuit.17. ſanguis verò pro anima noſtra offertur, ſicut præfigurauit Moyſes. Caro, inquit, pro corpore veſtro offertur, ſanguis pro anima:] ſed tamen ſub vtraque ſpecie ſumitur, quod ad vtramque valet: quia ſub vtraque ſumitur ipſe totus Chriſtus. Sed ſi in altera tantùm ſumeretur, ad alterius tantùm, id eſt, animæ, vel corporis, non vtriuſque pariter tuitionem valere ſignificaretur. Sub vtraque ſpecie tamen totus ſumitur Chriſtus: nec plus ſub vtraque, nec minus ſub altera tantùm ſumitur. Eadem enim ratio eſt, vt ait Hilarius, in corpore Chriſti, quæ in manna præceſſit. De quo dicitur, Qui plus collegerat, non habuit amplius: nec qui minùs parauerat, habuit minus. Et licèt ſub vtraque ſpecie idem ſumatur totus Chriſtus: tamen non fit conuerſio panis niſi in carnem, nec vini in ſanguinem. Nec debent dici duo Sacramenta, ſed vnum, quia ſub vtraque ſpecie idem ſumitur. Neque debet iterari Sacramentum: quia benedictio non repetitur ſuper ſpeciem eandem. Neque aliæ ſubſtantiæ in ſacrificium veritatis offerri debent: quia de aliis non poteſt conſecrari corpus Chriſti, vel ſanguis.

Hilar. Papa de conſ. diſt. 2. cap. Vbi pars eſt. *Exod.16.d.*

Quare aqua admiſceatur.

G

Iſid. lib. de Eccleſ. offic. cap. 18. & Cypr. lib. 2. epiſtolarum epiſt. 3. & habetur intelligi. Apoc. 17.d.

AQua verò admiſcenda eſt vino, quia aqua populum ſignat, qui per Chriſti paſſionem redemptus eſt. Calix ergo dominicus iuxta canonum præceptum, aquâ & vino mixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino oſtendi ſanguinem Chriſti. Cùm ergo in calice, vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur, & credentium plebs ei in quem credit copulatur: quæ copulatio aquæ, & vini ſic miſcetur in calice Chriſti, vt mixtio illa non poſſit ſeparari. Nam ſi vinum quis tantùm offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis.

Iulius Papa.

H

In epiſt. de Sacr. cal. cuius princip. Quanquam ſciã frater, *quæ eſt 3. in lib. 2. De conſec. diſt. 2. cap.* Nõ oportet, *& c.* In Sacramento *ep præal. & habetur de conſ. d. 2. c.* Scriptura. *Aug. 4. de doctr. Chr. cap. 21. ex Cypriano. Ioan. 6. d. Ioan. 12. d.* Determinatio præmiſſorum.

SI verò quæritur, An irritum ſit, quod geritur, ſi aqua prætermittatur? Audi quod ſequitur in eodem canone. Non poteſt, inquit, calix Domini eſſe aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi vtrumque miſceatur. Item Cyprianus, [Calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi vtrumque miſceatur: ſicut nec corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, nec aqua ſola, niſi vtrumque fuerit adunatum, & panis vnius compage ſolidatum.] Si quis tamen non intendens introducere hæreſim, obliuione vel ignorantia aquam prætermiſerit, non videtur eſſe irritum Sacramentum: ſed ille grauiter eſt corripiendus: nam & Græcorum Eccleſia non apponere aquam dicitur. Quod etiam ex dictis Cypriani videtur poſſe colligi: ait enim, [Si quis de anteceſſoribus noſtris, vel ignoranter, vel ſimpliciter non hoc ſeruauerit, quod nos Dominus facere, & exemplo, & magiſterio docuit, poteſt ſimplicitati eius indulgentia Domini venia concedi.] [Nobis verò non poteſt ignoſci, qui nunc à Domino inſtructi ſumus, vt calicem Domini cum vino mixtum, ſecundùm quòd Dominus obtulit, offeramus.] Ex hoc videtur, quòd ſi quis ſimpliciter, vel ignoranter vinum offerat ſine aqua, Sacramentum conficiat. Aqua verò nullatenus ſine vino poteſt offerri in ſacrificio, nec panis niſi de frumento: nec granum frumenti, niſi redactum fuerit in panem: quia Chriſtus & panem ſe dicit, & grano frumenti ſe comparat. Quod ergo ſuprà dictum eſt non poſſe vinum ſolum offerri, determinari oportet: recipit enim exceptionem. Non

poteſt

potest, nisi simpliciter vel ignoranter fiat: vel non potest, id est, non debet. Quibusdam tamen videtur hoc generaliter verum. Colligitur etiam ex prædictis, quòd Christus vinum aquâ mixtum dedit discipulis. Corpus verò tale dedit, quale tunc habuit, id est, mortale, & passibile. Nunc verò sumitur à nobis immortale, & impassibile; nec tamen maiorem habet efficientiam. Eucharistia quoque intincta non debet dari populo pro supplemento communionis: quia non legitur Christus alicui discipulorum præbuisse panem intinctum, nisi Iudæ. [Tunc verò non accepit Iudas corpus Christi, sed tantùm panem: corpus verò, & sanguinem Christi antè cum aliis discipulis perceperat.]

Iulius Papa, quòd intincta non debet dari hostia populo, *& habetur de conf. dist. 2. cap.* Cùm omne. *Aug. serm. 28. ad fratres in eremo.*

SVPRA [a] Magister determinauit veritatem de Eucharistia, quantùm ad Sacramentum, & rem Sacramenti, & vsum eius: hîc determinat de consecratione sacramentali, quæ est quasi inceptio Sacramenti: & diuiditur in duas partes. Primò enim determinat de ipsa consecratione, quantùm ad actum consecrationis. Secundò quantùm ad materiam, ibi: [*Sub alia autem specie.*] prima in duas. Primò determinat veritatem: secundò excludit errorem circa hoc, ibi: [*Quidam autem.*] secunda pars in tres. Primò determinat de materia præcedente, & concomitante consecrationem in communi, scilicet quare est species alia, & alia ab ipsa specie rei contentæ: secundò de ipsa in speciali, quantùm ad duplicem speciem concurrentem ibi: [*Sed quia sub duplici.*] tertiò de quadam specie apponenda alij speciei principali, ibi: [*Aqua.*]

Circa distinctionem istam vndecimam quærendum est principaliter de duobus. Primò, de conuersione, seu transsubstantiatione. Secundò, de materia apta transsubstantiationi, vel conuersioni. Circa primum, primò quærendum est de possibilitate. Secundò, de actualitate. De possibilitate quæro duo. Primò, vtrùm sit possibilis transsubstantiatio? Secundò, vtrùm sit possibile, quodlibet ens conuerti in quodcunque?

COMMENTARIVS.

1 *Materia huius distinctionis.*

2 IN hac distinctione agitur primò de via ad Sacramentum, nempe de conuersione, & transsubstantiatione: secundò, de materia Sacramenti: eam absoluit Doctor septem quæstionibus, quarum prima est de possibilitate transsubstantiationis: secunda, an possit quodlibet conuerti in quodlibet? tertia, an panis conuertatur in corpus Christi? quarta, an panis conuersus annihiletur? quinta, quibus verbis possit exprimi hæc conuersio? sexta, de natura, & essentia panis conuertibilis: septima est, de materia calicis.

QVÆSTIO I.

Vtrùm transsubstantiatio sit possibilis?

Alens. 4. *p. q.* 38. *m.* 1. *&* 2. D. Bonau. *hîc a.* 1. *q.* 1. Richard. *a.* 1. *q.* 1. D. Thom. 3. *p. q.* 75. *a.* 4. Suar. 3. *p. tom.* 3. *d.* 50. *s.* 1. 2. Bellarm. *lib.* 3. *de Euchar. per totum.*

AD primum [a], arguo, quòd non, quia transsubstantiatio idem est, quòd mutatio substantiæ in substantiam: sed talis mutatio non est nisi generatio, vel corruptio, secundùm Philosophum, 5. *Phys.* sed nec ista, nec illa est transsubstantiatio: ergo nec est possibilis transsubstantiatio. 1 *Argum.* 1. *Text.* 7. *& inde.*

Secundò, quia in omni mutatione aliquod subiectum commune manet, ex illa definitione mutationis, 6. Physic. *Mutari est aliter se habere nunc, quàm priùs.* Et patet discurrendo per omnes species mutationis, 5. *Physic.* Sed in transsubstantiatione nihil commune manet: ergo nec est aliqua transsubstantiatio: quia non potest esse aliquid aliud, quàm mutatio, quia non est aliquid permanens, nec etiam successiuum aliud à motu, & mutatione: quia successiua non sunt, nisi motus, & mutatio, tempus, & huiusmodi: ergo, &c. *Argum.* 2. *Text.* 32. 73. *& inde. Text.* 7. *& 9.*

Tertiò,

Argum. 3.

Tertiò, quia in omni mutatione termini sunt incompossibiles: sed termini transsubstantiationis non sunt incompossibiles, quia possunt esse simul: ergo transsubstantiatio non est mutatio, & tunc vt priùs nihil aliud potest poni: ergo, &c.

Ratio opp. Ambr.

Contrà, Ambrosius de Sacramentis, & habetur de consec. dist. 2. *Reuera mirabile, non minùs est dare, quàm mutare nouas naturas rebus.* Ex quo concludit, quòd cùm Deus possit dare nouas naturas rebus, quæ priùs non erant, potuit & mutare naturam in naturam, & per consequens transsubstantiare.

COMMENTARIVS.

2 a *AD primum sic proceditur*, &c. In hac quæstione sunt tres articuli: primus, de significatione nominis: secundus, de re substrata eiúsque possibilitate: tertius quid sit? Circa hæc omnis controuersia, quæ fuit inter antiquos, versatur tantùm in eo, an transsubstantiatio contineatur sub genere mutationis? de quo agit Doctor *in 3. articulo*: inter posteriores tamen succreuit magna varietas quæstionum, quibus respondendum erit. Controuersiam cum hæreticis *suprà* præmisimus: in hac autem quæstione tantùm mouetur controuersia Scholastica.

SCHOLIVM.

Describit transsubstantiationem esse totalem transitionem substantiæ in substantiam. quod clarè, & optimè explicat, quoad singulas partes, distinguendo transsubstantiationem à generatione.

2 Hîc secundùm processum superiùs habitum de Sacramentis. Primò videnda est ratio nominis. Secundò, an illi rationi possit aliquid subesse. Tertiò quid sit illud in speciali, vtpote ad quod genus pertineat, vel cuius speciei in genere rationem possit habere.

Transsubstantiatio quid sit. Totalis *quid significet.* *Text. 10. & 24.* *Generatio est transmutatio totius in totum, explicatur.* *In generatione totum per se trāsit in totū per se, in alteratione totum per accidēs, in totum per accidens.*

De primo [a] dico, quòd hæc est conueniens ratio huius nominis *transsubstantiatio*: quod est transitio totalis substantiæ, in substantiam. Primò expono istud vocabulum *totalis*; totum enim vno modo dicitur integrum ex partibus: alio modo pro qualibet parte categorematicè, & syncategorematicè. Secundùm hoc dupliciter potest esse transitio totius in totum. Vno modo, accipiendo pro toto integro ex partibus, scilicet quòd vni toti ex partibus succedat aliud totum ex partibus. Et hoc modò dicit Aristoteles primo de Generatione, quòd generatio est *transmutatio totius in totum*: quia illud totum ex partibus, quod fuit verè totum, scilicet per se vnum, non manet, sed aliud totum succedit: non tamen quælibet pars succedit, quia materia manet communis, secundùm ipsum. Et per oppositum in alteratione non transit totum in totum: quia quodlibet totum per se vnum, quod præcessit alterationem, manet in termino alterationis: sed tantùm transit totum vnum secundùm *quid*, siue per accidens, in totum aliud per accidens, vt lignum calidum in lignum frigidum, quorum neutrum est totum propriè loquendo, sed tantùm per accidens totum, sicut per accidens vnum. Quodcunque autem totum, quod scilicet est per se vnum, & per consequens est de genere substantiæ, manet idem sub vtroque termino transmutationis, huius scilicet alterationis.

Per hoc patet, quòd ista auctoritas nihil facit contra positionem de pluralitate formarum: quia quantùmcunque ponatur prima forma manere, secundùm rei veritatem in generato, & corrupto; tamen non manet totum idem, etiam isto modo loquendo de toto: quia totum simpliciter præcedens corruptionem, includebat formam vltimam specificatam: illud autem non manet in termino generationis, sed tantùm pars eius: ergo benè dictum est in definitione transsubstantiationis, eam distinguendo contra transmutationem, quod non est transitio totius in totum, quia ibi posset esse æquiuocatio de ly *totius*, sed quod est *totalis transitio*.

3 De secundo, quòd additur in hac ratione nominis, id est, *substantiæ in substantiam*. Dico, quòd ponitur ibi *substantiæ*, distinguendo contra accidens. Manifestum est enim, quòd transitio accidentis in accidens, magis diceretur transaccidentatio, quàm transsubstantiatio. Sed quod dicitur *substantiæ in substantiam*, intelligendum est secundùm Philosophum 1. *Physic.* quòd dupliciter dicitur aliquid fieri ex aliquo, scilicet ex subiecto manente, vel ex termino corrupto. Aliter enim ignis generatur ex materia ignis, aliter ex aëre, siue non igne, secundùm ipsum ibi. Transitio ergo illa partialis substantiæ in substantiam, potest esse, vel subiecti à termino in terminum transeuntis: vel totius termini transeuntis in terminum oppositum. Sed in proposito, cùm dicitur *transitio totalis*, excluditur primus intellectus: quia nihil commune transit ibi à termino

Text. 58. & inde. *Dupliciter fit aliquid ex aliquo.*

in

in terminum (tunc enim non esset *transitio totalis*, sed partialis :) ergo est hîc tantùm transitio substantiæ in substantiam, sicut termini totaliter desinentis esse, in terminum, sicut in substantiam totaliter incipientem esse.

COMMENTARIVS.

3 *Definitur transsubstantiatio.* a DIco primò, &c. Præmissâ diuisione quæstionis, explicat *quid nominis*, dicens, *transsubstantiationem esse transitionem totalem substantiæ in substantiam.* Distinguit transsubstantiationem à generatione; ex eo quòd in vtraque sit *transitio totius in totum* : sed aliter, quia in generatione totum non succedit toti secundùm omnes partes suas, quia eadem materia communis manet in genito, quæ fuit in corrupto : in transsubstantiatione fit mutatio totius in totum, & totalis secundùm omnes partes categorematicè sumptas: vt nulla, quæ fuit in termino *à quo*, maneat in termino *ad quem*, sed substantia tota & totalis collectiuè quoad partes, & totum sumpta transeat in terminum *ad quem.* *Differentia eius à generatione.*

Differt ab alteratione. Excluditur etiam alteratio, quæ est mutatio totius secundùm *quid*, in aliud secundùm *quid*, & non totius simpliciter, quod est subiectum manens sub vtroque termino.

Dicitur *substantiæ in substantiam*, &c. nō eo modo quo *primo Physicorum*, dicit subiectum transire de priuatione in formam; aut de forma corrupta in formam genitam, seu eductam; vel quâ corruptum dicitur transire in genitum : sed modo iam explicato. Vnde excluditur per has particulas transmutatio, quâ vnum accidens in aliud conuertitur, quia illa transaccidentatio est, non transsubstantiatio. *Differt à transmutatione.* Doctor autem explicat transsubstantiationem, & describit eo modo, quo sumitur à Patribus, & Conciliis in hoc mysterio, quatenus nihil termini *à quo*, quoad substantiam manet, sed totus cum partibus transit in terminum *ad quem.* *Definitur secundùm naturam præsētis mysterij.*

SCHOLIVM.

Transsubstantiationem esse possibilem, quia vna substantia potest totaliter incipere, & alia totaliter desinere, id tamen à solo Deo fieri posse, quia soli ipsi extrema totaliter subsunt.

De secundo [a] articulo, primò dico, quòd possibile est huic rationi nominis aliquid subesse. Secundò, quòd illud non est possibile alicui virtuti actiuæ, nisi diuinæ immediatè. 4

Primum probatur, quicquid potest esse totaliter nouum, non repugnat sibi succedere alij, quod potest totaliter desinere esse : sed aliqua substantia potest totaliter esse noua, sicut expositum est priùs totaliter, hoc est, non tantùm secundùm se totam compositam ex partibus, sed etiam secundùm quodlibet eius : & alia potest eodem modo desinere esse : ergo hæc potest totaliter succedere illi totaliter desinenti, & per consequens hæc potest conuerti totaliter in illam, & ita transsubstantiari. Assumpta patent, quia nec totalis inceptio substantiæ, nec totalis desitio includit contradictionem, nec per consequens inceptio huius ad totalem desitionem illius, quæ transitio includit transsubstantiationem: ergo vera est prima conclusio, scilicet quòd possibilis est transsubstantiatio.

Secundum probatur, scilicet, quòd soli Deo istud sit possibile, quia in cuius potentia actiua est vtrumque extremum, & quantùm ad totum *esse*, & quantùm ad totum *non esse*, est hoc præcisè in eius virtute actiua, vt transitio extremi in extremum, & præcisè eius: nunc autem *esse* totalis substantiæ, & *non esse* eius subsunt virtuti actiuæ diuinæ, & soli illi, quia quælibet alia requirit subiectum, in quod agat : ergo transitio totalis substantiæ in substantiam subest illi virtuti, & soli illi. Maior & etiam tota ratio confirmatur per simile de transitione partiali, cuius enim virtuti actiuæ subest *esse*, & *non esse* partiale vtriusque extremi, eius virtuti subest transitio partialis extremi in extremum. Patet de generatione, & corruptione. Virtus enim potens super *non esse* formæ præcedentis, & *esse* formæ consequentis, manente illâ parte compositi communi, scilicet materiâ, potest super generationem huius ex illo, quæ est transitio partialis vnius partialis in aliud: ergo à simili virtus potens super *esse*, & *non esse* vtriusque extremi, totaliter potest super transitionem totalem extremi in extremum. *Transsubstantiatio soli Deo possibilis. Ex d. 1. q. 1. huius.*

COMMENTARIVS.

4 *Prima conclusio. Possibilitas eius. Secunda cōcl. Probatio 1. conclusionis.* a DE *secundo articulo*, &c. Hîc ponit duas conclusiones. Prima, quòd transsubstantiatio modo dicto in priori sit possibilis. Secunda, quòd hæc possibilitas respiciat solùm virtutem diuinam, non creatam. Prima probatur, quia quidquid potest esse totaliter, id est, secundùm totum, & partes nouum, potest etiam succedere alteri, quod secundùm totum, & partes potest desinere esse : quia nec inceptio totalis vnius, neque desitio totalis alterius, nec ordo successionis vtriusque ad inuicem repugnat. Hæc ratio supponit propositionē creditam, nempe Deum habere omnipo *Ratio est ex creditis.*

omnipotentiam, quam Theologi asserunt, & agere posse independenter ab omni causa creata, & causam materialem à Deo dependere, & creari posse, nempe materiam primam, ab eóque conseruari, quod non admitterent Philosophi, vt visum est *dist.* 1. *quæst.* 1.

Secunda conclusionis probatio. Secunda conclusio probatur ex eo, quòd solus Deus agere possit independenter à subiecto, & non causa creata: ergo *esse*, & *non esse* totale substantiæ est in sola potestate diuina, prout *esse*, & *non esse* comprehendunt totum, & partes. Hæ rationes quantùm ad principia ex quibus dependent, iam tractatæ sunt loco citato: vnde non est quòd hîc ampliùs eis insistamus: solùm superest explicandum, an panis desinat per annihilationem? an ex repugnantia aliqua ex natura rei? quod in sequentibus tractabitur.

SCHOLIVM.

Refutat Varronem, & alios tenentes transsubstantiationem esse mutationem, & explicat definitionem mutationis ad mentem Philosophi exactissimè.

5 *Varr. in hac materia, q. 3. q. 2.* Quantùm [a] ad tertium articulum dicitur, distinguendo de mutatione subiectiuè sumpta, & obiectiuè; transsubstantiatio non est immutatio subiectiuè, sed obiectiuè. Pro distinctione hac potest poni probabilitas, quia aliquid potest generari subiectiuè, aliquid obiectiuè, sicut probatum est 1. *lib. dist.* 5. *in q. de principio materiali generationis filij*: & pari ratione potest generatio distingui: vt sumpta subiectiuè, vel obiectiuè, & per consequens mutatio.

Definitio mutationis explicatur. Contra hoc primò, quia distinctio non concordat cum Philosopho, quia ex 6. Physic. *Mutatio est, quâ aliquid potest aliter se habere nunc, quàm priùs.* Hæc ratio non conuenit, nisi subiecto tantùm; non termino, quia terminus non se habet nunc aliter, quàm priùs: quia si est terminus *ad quem*, nunc primò est, & ita non se habuit priùs aliter, quàm nunc: si est terminus *à quo*, nunc non est, & per consequens non se aliter habet nunc, quàm priùs: ergo nihil mutatur nisi subiectiuè.

Vna responsio est, quòd Philosophus negauit aliquid produci, nisi de subiecto, & ideò mutatio apud eum requirebat subiectum; sed nos ponimus aliam mutationem possibilem, & ita possumus illi attribuere rationem mutationis: sed non illam, de qua loquitur Philos. Alia responsio est, quia si arguitur de illo *aliter*, quod accipitur in definitione, quia illud requirit entitatem positiuam pro tanto, quia, *aliud* est differentia entis, sicut idem, 10. *Metaphysicæ*. *Tex. com. 11.* Contrà, hoc non concludit, quia subiectum nunc existens sub priuatione, & priùs sub forma, dicitur aliter se habere: & tamen *esse* sub priuatione non est taliter, seu entiter se habere, quia priuatio non est aliqua entitas: ergo ex eo, quod additur *aliter*, non potest concludi, quòd sit entitas communis vtriusque termini.

6 Contra primam responsionem. Aliud est negare Philosophum in ratione nominis: aliud in ponendo, vel non ponendo existentiam rei signatæ: multa enim non posuit, quæ tamen si posuisset, dixisset consequenter nobiscum de ratione conueniente eis: sed vniuersaliter vbi posuisset aliquam rationem propriam alicuius, dixisset illud non conuenire, nisi ei, in quo illa propria ratio saluaretur: quomodocumque dixisset de existentia, vel non existentia illorum, quibus illa ratio applicaretur. *Phil. negaret trãssubstantiationẽ, esse mutationem.* Nunc autem hæc ratio nominis secundùm Philosophum *mutatio est*, &c. quæ posita est, non conuenit, nisi vbi manet aliquod subiectum: ergo licèt supponeret nobiscum transsubstantiationem possibilem, tamen cùm sibi repugnet ista ratio, negaret eam esse mutationem.

Secunda responsio non valet, quia non arguitur ab eo, quod in descriptione mutationis ponitur *aliter*. Verum est enim, quòd *aliter* ibi accipitur generaliter ad entitatem positiuam contrariorum, vel priuationis, & formæ: sed aliter arguitur ex eo, quòd dicitur *se habere*: nam istud includit aliquid commune manere, & ei, quod est aliter se habere nunc, & aliter se habere priùs: quia se habere aliter, affirmatur æqualiter ex parte vtriusque. Item, ista distinctio non concordat dictis Sanctorum, quia secundùm Gregorium 5. Moral. *Mutare est ex aliquo in aliud ire*: hoc non conuenit, nisi subiecto mutationis.

7 Posset [b] etiam argui contra dictam responsionem per rationem, quia si obiectiuè dicitur aliquid mutari, hoc est, quia obiectum distinguendo contra subiectum mutatur: sed terminus *ad quem* hîc non mutatur: ergo non potest ista transsubstantiatio dici mutatio obiectiuè.

Si dicatur, quòd *obiectiuè* sumitur hîc generaliter, pro termino, siue *à quo*, siue *ad quem*, & in creatione verificatur mutatio obiectiua pro termino *ad quem*, hîc autem pro termino *à quo*: & probatur, quia verum est dicere, quòd panis conuersus est in corpus Christi; ergo panis mutatus est, quia non eodem modo se habet quo priùs; hoc improba

improbatum est pertractando rationem Philosophi, quia neuter terminus se habet nunc aliter, quàm priùs. Terminus enim *à quo* non manet, & sic non se habet aliter: quia se habere aliter includit entitatem se habentis aliter; & tunc potest dici, quòd non sequitur, panis est conuersus in corpus: ergo est mutatus, quia antecedens non denotat, nisi transitum termini *à quo*, ad terminum *ad quem*: consequens autem denotat transitum alicuius subiecti communis vtrique termino.

Quid sit aliter se habere? Panis Eucharistiæ non est mutatus.

8 Et si adhuc obiiciatur, corruptum est mutatum, & non subiectiuè, quia non manet: ergo obiectiuè.

Dico, quòd illud, quod conuenit parti per se, dicitur de toto per accidens, 5. *Physic. in principio, &* 7. & quia materia corrupti est per se mutata à forma ad priuationem, & ideò hoc totum potest dici per accidens mutatum: sed non sic est in proposito, quia nulla pars transubstantiati per se mutatur.

Text.com.1. Text.com.1. & 2.

Ad [c] aliam ergo persuasionem adductam pro opinione de generari subiectiuè, & obiectiuè: dico, quòd illud potest duci ad oppositum. Non enim distinguitur generatio in subiectiuam, & obiectiuam, licèt aliquid dicatur generari subiectiuè, vel obiectiuè: ergo pari ratione, nec mutatio distinguetur sic, vel sic.

Et si dicas, si *generari* sic distinguitur: ergo & *mutari*; & præterea, quomodo possit *generari* sic distingui, & non generatio? Ad primum dico, quòd generatio non est inferius ad mutationem, nisi vt conuenit subiecto generationis: vt autem comparatur ad terminum, habet rationem productionis, vt dictum est *lib.1. dist.5. quæst.2.*

Generatio non est inferius ad mutationem, si comparetur ad terminũ.

9 Ad secundum dico, quòd ab eodem abstracto possunt imponi multa denominatiuè, vel idem æquiuocè, quia illa forma potest habere aliam, & aliam habitudinem ad diuersa, & per diuersa concreta, vel idem æquiuocè acceptum potest signare illam formam, vt habentem talem, vel talem habitudinem.

Ab eodẽ abstracto possunt esse diuersæ habitudines in concreto.

Exemplum patet de sano, quia sanitate existente vna forma, quæ potest aliam habitudinem habere ad signum, aliam ad causam, aliam ad subiectum, hoc concretum *sanum* imponitur ad signandum istam formam sub hac, & illa habitudine: & ideò est æquiuocum, & possent imponi simpliciter diuersa concreta, puta sanum sanificatiuum, &c.

Ita in proposito, generatione existente eadem secundùm se, potest ipsa habere diuersas habitudines ad subiectum cui inest, & ad terminum ad quem est, & secundùm hoc potest concretum impositum ab ipsa æquiuocè accipi, vt denotat informationem huius, & illius, & sic aliquid dicitur æquiuocè generari, licèt generatio secundùm se non sic distinguatur, sed tantùm dicatur alio modo accipi, vt est huius, & illius.

COMMENTARIVS.

5 a QVantùm ad tertium articulum, &c. Mutatio distinguitur à quibusdam in subiectiuam, & obiectiuam. Subiectiua est illa, quæ est subiecti, vt aliter se habet nunc, quàm aliàs, & transit de forma in formam in mutationibus positiuis ex parte vtriusque termini; vel certè in priuatiuis, & negatiuis, vt succedit in eo priuatio, & negatio formæ, aut è contra. Obiectiua mutatio est ex parte termini partialis, aut totalis, qui incipit, vel desinit, éstque inter *esse*, vel *non esse* termini. In hoc articulo tertio tangitur controuersia magis de proprietate nominis, iuxta mentem Philosophi, eiúsque significato, quàm de re ipsa: nam eo modo, quo creatio, & annihilatio dicuntur mutationes impropriè, & obiectiuè, & terminus ipse transire de potentia obiectiua ad *esse* cum quadam sui mutatione, quâ recipit *esse* post *non esse*; & hæc in eo succedunt: ita etiam omnis transmutatio dicitur aliquo modo mutatio impropriè sumpta: vide Doctorem *in 2. dist.1. quæst.4. ad 5. & dist.2. quæst.4. ad 5.*

Mutationis diuisio. Subiectiua mutatio.

Obiectiua mutatio.

6 Impugnat ergo Doctor asserentes mutationem propriè dictam dici de transubstantiatione; & prout mutationem definit Philosophus, 6. *Physicorum*, quâ dicitur aliquid se habere aliter, quàm priùs: quæ ratio nominis non conuenit termino, sed subiecto, vt idem manet sub vtroque termino, sed aliter, & aliter se habens, & vt supponitur vtrique termino. Respondent aliqui, quòd Philosophus nõ agnouit aliam mutationem, nisi ex subiecto, quia non agnouit creationem, & annihilationem, quas Theologi cognoscunt, neque transubstantiationem: ergo potest ipsi attribui ratio mutationis. Contrà, Philosophus rationem propriam alicuius non extenderet ad aliud, in quo res, cui propriè competit, non includitur: illam rationem tanquam mutationis dixit propriam: ergo, &c. deinde Philosophus agnouit rem transire de *non esse*, ad esse; tamen non comprehendit hunc transitum sub mutatione.

Transubstantiatio est mutatio propriè dicta, vt quidam volunt. Impugnatur.

Responsio.

Impugnatio. Ratio propria rei non conuenit alteri.

Secunda responsio est, quòd per ly *aliter* intellexerit Philosophus aliquid positiuum, quia est differentia entis per ipsum, sicut idem ait, 10. *Metaphys. textu comment.* 11. sed subiectum nunc existens sub priuatione succedente formæ aliter se habet, quamuis priuatio non sit eius positiuum. Contrà Doctor, quia licèt particula *aliter* sumatur, vt commune etiam priuatiuo, & positiuo: tamen *se habere* sumitur, vt denotat subiectum commune, quod aliter se habet, sub vtroque termino successiuè: sic etiam sumunt communiter Theologi mutationem.

Responsio.

Impugnatio.

b *Posset etiam argui, &c. terminus ad quem hic non mutatur, &c.* nempe substantialiter: agitur enim de mutatione, vt includitur in transubstantiatione; ac proinde de substantiali iuxta opi- 7

Replica. nantes. Dices, saltem est mutatio ratione panis, *Responsio.* qui desinit esse substantialiter. Respondet negando consequentiam; quia nihil eius manet, *Replica.* quod aliter se haberet. Dices, corruptum est mutatum obiectiuè, non subiectiuè, quia non ma- *Responsio.* net. Respondet dici denominatiuè mutari, quia quod conuenit parti per se, per accidens dicitur de toto 5. *Physicor. textu comment.* 1. & 7. *Physic. textu comment.* 1. & 2. & pars corrupti manet, quæ per se mutatur; & ideò denominatio per accidens transit ad totum.

Limitatio principij. Vide quasdam limitationes huius *in 3. dist.* 11. *quæst.* 1. nempe quando denominatio à parte repugnat absolutè toti, non denominat totum, nisi cum limitatione: nihil autem panis manet, quod per se denominaretur, & primò, ideò neque totum denominari potest per accidens, quia per accidens reducitur ad per se; sicut contingens ad necessarium.

c *Ad aliam ergo persuasionem*, &c. Dicit quòd aliud dicitur generari subiectiuè, & obiectiuè aliud, & has acceptiones non esse generationis in diuersas species diuisionem, sed diuersas habitudines eiusdē formæ, & denominationes, vt comparatur ad diuersa, verbi gratiâ, ad subiectum, & ad terminum, quà enim recipitur in subiecto, dicitur generatio per modum mutationis, quà autem respicit terminum, dicitur generatio per modum productionis: non licet autem mutationem, quà mutatio est, sumere aliter, quàm in ordine ad subiectum: non dicitur mutari aliquid obiectiuè, sicut dicitur generari. 8 *Generatio subiectiua, & obiectiua.* *Differentia vtriusque.*

SCHOLIVM.

Transubstantiationem non esse mutationem, quia hæc dicit subiectum, quod mutatur, & formam ad quam mutatur. Item successionem immediatam informationis, ad non informationem, & è contra: lato modo tamen, dici potest mutatio, seu versio à subiecto in subiectum.

10 Dico [a] ergo propriè loquendo, quòd transubstantiatio non est mutatio, nec circa hoc oportet laborare ad inquirendum genus transubstantiationis: quia mutatio, etsi det intelligere subiectum, quod mutatur, & formam secundùm quam mutatur, & habitudinem subiecti ad formam: tamen vltra istam habitudinem formaliter importat successionem immediatam informationis ad non informationem, & è conuerso. Sicut ergo in Baptismo dicitur aliquid materiale, vt ablutio, & aliquid formale, scilicet verba; licèt ambo sint materialia simpliciter respectu eius, quod est simpliciter formale, vt est significatio: tamen hoc dicitur eo, quòd verba sunt aliquo modo formalia, respectu ablutionis. Sic in proposito, tam subiectum, quàm terminus est materiale in mutatione: sed illorum duorum formalius est terminus, quàm subiectum: ideò dicitur formaliùs etiam importari, & veriùs quàm ille respectus successionis, licèt verè ille respectus sit formalior: quia est aliquid verius in se, quia forma absoluta, vel ad minùs ens positiuum: ille autem ordo posteritatis, vel successionis non est nisi respectus secundùm *quid*. Non haberetur ergo genus transubstantiationis, si esset mutatio, nisi quantùm ad illud formale, quod addit vltra terminum respectus, scilicet qui est ordo immediatus alicuius ad aliud præcedens. *Terminus formalius pertinet ad mutationē, quàm subiectū, vel successio.*

Si autem omnino velis extendere mutationem, vt dicatur de transubstantiatione; potest dici, quòd sicut secundùm Philosoph. 5. Physicor. triplex est mutatio, scilicet à non subiecto in subiectum, à subiecto in subiectum, & à subiecto in non subiectum; & accipitur ibi subiectum pro ente positiuo, & non subiectum pro priuatione eius: sic potest versio extendendo ad mutationem supernaturalem distingui, vt illa, quæ est à subiecto in non subiectum, dicatur annihilatio: quæ autem à non subiecto in subiectum, creatio: quæ vero à subiecto in subiectum, transubstantiatio. Sed per hoc quasi nihil habetur de genere remoto transmutationis, quod scilicet est genus versionis, nisi quod vtrumque formaliter est inferius ad relationem quandam ordinis, siue successionis. *Text. com. 7. Mutatio triplex; & versio triplex.* *Vide Varr. vbi supr. & D. Thom. hic artic. 2. q. 1.*

11 *Argumenta.* Ad argumenta: ad primum patet ex isto vltimo articulo. Ad secundum per idem. Ad tertium dico, quòd verum est in mutatione propriè dicta, quia succedit in eodem susceptiuo oppositum post oppositum: est enim ibi transitio partialis, scilicet formæ in oppositum eodem subiecto manente, & ideò ibi termini illi primi sunt incompossibiles: sed non est ista ratio in proposito; hîc enim sufficit, quòd *esse* huius termini, & illius sint disparata, licèt simul se possint compati in entitate, quia ad nihil idem informandum comparantur, circa quod sibi succedant: vel posset concedi, quòd essent simpliciter incompossibiles circa idem numero, licèt non sint incompossibiles in essendo absolutè: sicut simul sunt in entitate album, & nigrum, & quidem sunt verè contraria secundùm species, in quibus sunt, nec tamen simul sunt in aliquo eodem susceptiuo.

COMMEN

COMMENTARIVS.

9 *Conclusio cōmunis antiquorum.* a Dico ergo propriè loquendo, quòd transsubstantiatio non est mutatio, &c. Hæc est conclusio principalis huius quæstionis, ad quam cætera reducuntur, quæ breuiter recapitulata sunt *in comment.* eam tenent antiqui Theologi, & omnes nostræ scholæ. Altisiodorensis *lib.* 4. *tract.* 5. *c.* 2. Alensis *in* 4. *q.* 10. *m.* 5. *art.* 3. D. Thomas 3. *p. q.* 75. *art.* 4. *& in hac dist. quæst.* 1. *art.* 3. *quæstiuncula* 1. *ad* 3. D. Bonauentura *ibidem part.* 1. *art.* 1. *quæst.* 2. Richardus *art.* 1. & alij. Sed antequam ad probationem cōmunis sententiæ procedamus, subiungendi, & impugnandi sunt modi dicēdi aliorum. (Altisiodor. Alensis. D. Thom. D. Bonau. Richardus.)

10 *Varietas opinionum.* Vasquez. Circa autem hoc quæsitum variæ sunt sententiæ, & repugnant conclusioni, quæ vix ad summam reduci possunt; & vt benè Vasquez, magis confundunt mysterium, quam explicant; imò aliquæ tradunt occasionem aduersariis fidei, vt plures fingant impossibilitates eius.

Prima sententia Durandi. Prima sententia est Durandi, quæ iam impugnata est, nempe ad transsubstantiationem requiri, vt subiectum commune maneat sub vtroque termino: & sic in hac conuersione nihil aliud fieri docet, nisi materiam panis fieri sub corpore Christi. Constat ergo productionem esse respectu termini *ad quem*, & substantialem.

Secunda sententia in varios modos transit. Alij docentes actionem esse productiuam, terminum eius statuūt modum quendam, quo Christus est in hoc Sacramento: terminatur ergo ad ipsum, vt habet talem modum; non autem ad aliquod eius antiquum *esse*. *Terminari ad præsentiam.* Si intelligas de modo præsentiæ localis, aliqui citant nostrum Doctorem pro eadem sentētia: eam sequitur Soto *dist.* 9. *q.* 2. *art.* 2. (Sotus.) *Modus explicādi aliorum.* Alij magis declarant hunc modum substantialem esse, vt defendant actionem hanc esse substantialem; ne cogerentur probare transsubstantiationem esse actionem accidentalem. *Esse modum substātialem repugnantem pani, & vino.* Modum autem illum sic declarant, vt ex vi eius necessariò ex natura rei desinat substantia panis, & vini; ac proinde asserunt inesse corpori, & sanguini Christi: ne cogantur asserere præter inconueniens allatum, annihilari substantiam panis & vini, & tollerent rationem veræ conuersionis eorum in corpus, & sanguinem Christi; hunc modum dicunt substantialem, quia si esset accidentalis, non repugnaret ex natura rei cum substantia panis & vini; & docent esse vnionem substantialem corporis & sanguinis cum speciebus, mediante quâ, ea sustentat, sine vlla inhæsione harum ad ipsa, & sine imperfectione. *Alij dicunt esse conseruationem substantialem.* Alij, statuunt esse conseruationem ipsius Christi nouam virtute verborum continuatam: ita Gabriel *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 1. *art.* 3. *dub.* 2. *& lect.* 40. *in canon.* hæc placet Suarez *disp.* 58. *sect.* 4. (Gabriel. Suarez.)

11 *Prima conclusio. Non manet materia.* *Prima conclusio.* Ad hanc conuersionem non requiritur, vt materia eadem maneat sub vtroque termino. Hæc est contra Durandum: probatur, quia hæc conuersio est alterius rationis à reliquis omnibus, quia totius in totum, vt definiunt Concilia: ergo nihil commune manet vtrique, quod sit substantiale, & intrinsecum vtrique: sed hoc infrà latiùs.

12 *Secunda conclusio. Terminus nō est modus substantialis.* *Secunda conclusio.* Terminus transsubstantiationis non est modus aliquis substantialis, vt alij *suprà* explicant talem. Probatur primò, quia sic transsubstantiatio esset ad illum modum, non verò ad corpus Christi. Sed Concilia, & Patres dicunt transsubstantiationem terminari ad corpus Christi, in quod fit mutatio panis: ergo terminus *ad quem* non erit ille modus. *Conuersio fit in corpus, & sanguinem.* Antecedens patet, quia secundùm ipsos transsubstantiatio est motus productiuus termini, ex natura rei repugnantis cum substantia panis, sub speciebus: sed id totum conuenit isti modo, & non corpori Christi secundùm se, quia neque producitur corpus, neque repugnat per se substantiæ panis sub speciebus: ergo non erit terminus contra Concilia, & Patres *suprà* citatos, & potissimum Lateranense, & Tridentinum, quod postquam declarauit hîc conuersionem fieri totius panis in substantiam corporis, & totius vini in substantiam sanguinis, ait: *Quæ conuersio*, inquit, *conuenienter, & propriè à Sancta Catholica Ecclesia transsubstantiatio est appellata*: ergo etiam rem habet transsubstantiationis, vt conuersio est ad corpus Christi præcisè; non verò ad aliquid superadditum. (Lateranens. Trident.)

Secundò, iste modus est fictitius & imaginarius, de quo aliter, & aliter isti authores censent: nam aliqui dicunt esse substantialem in entitate; aliqui esse accidentalem: sed ratione termini *à quo*, cum quo repugnat, nempe substantiæ panis & vini, dici substantialem. 13

Hæc omnia imaginaria sunt, & sine necessitate adinuenta, quin etiam obscurant mysterium: minùs enim capit ratio modum illum in alieno subiecto repugnare corpori Christi, quàm ipsum corpus poni sub speciebus modo sacramentali, & non circumscriptiuo, quia hoc inuoluit solùm difficultatem illam essendi cum alio corpore circumscriptiuè, quæ tollitur; vel aliam, nempe posse poni sub speciebus modo indiuisibili. *Obscurari mysteriū sine necessitate, aut fundamento.*

Sed moderni ampliùs addunt, nempe ad hoc dari modū præfatum: ergo obscurant: quia nequit ostendi ex quo capite repugnaret modus ex natura rei substantiæ panis, & vini: imò falsum est, quia non opponuntur circa idem subiectum.

Dices, hoc ipso, quo separantur accidentia à pane, & vniuntur corpori Christi, desinere substantiam panis ex natura rei, quia dependet in *esse*, & *conseruari* ab illis speciebus. 14 *Responsio.* Contra, accidentia dependent à substantia, vt subiecto, in *esse*, cui inhærent, quia accidentis *esse* est *inesse* ex Philosopho: ergo non dependet subiectum ab accidentibus. *Impugnatur.* Deinde accidentia supponunt subiectum; terminus autem dependentiæ alicuius ad ipsum supponitur saltem naturâ. *Fallit suppositio.* Deinde, subiectum non habet existentiam substantialem ab accidentibus, sed à suis causis prioribus: vnde cùm hæc existentia sit completa, & subsistens, non mutatur separatione accidentium. *Non depēdere subiectum ab accidentibus in suo esse.*

Dices accidentia conseruare, vt remouens prohibens subiectum. *Responsio. Impugnatur.* Contrà, licèt in hoc genere accidentia faciant ad conseruationem subiecti, inquantùm agunt, vel resistunt contrario corrumpenti; tamen in proposito sequitur contrarium, quia separatis accidentibus à subiecto, non est capax actionis, aut passionis ab agente naturali, quia hoc nequit agere, nisi in quantum: ergo nequit agere in substantiam non quantam: qualis in eo casu esset substantia panis.

Demus ergo modum illum vnionis esse substantialem, aut accidentalem, nullum inuenitur fundamentum illius repugnantiæ, quia neque substantiæ panis absolutè repugnat; aliàs quili- *Nō repugnare substantiæ panis, & vini.*

bet panis etiam non consecratus eo posito desineret: neque etiam ratione separationis specierum ab hoc pane, qui conuerti dicitur: ergo inutilis est.

15 *Impugnatio eiusdem modi. Repugnare modum Christo.* Secundò probatur inuoluere falsum, & repugnantia; in primis, quod dicitur substantialis videtur imaginarium, quia corpus Christi gloriosum, & completum nō est in potentia ad aliquod complementum, aut actum substantialem, si dicatur substantialis ratione termini *à quo*, propter repugnantiam. Probo, quidquid dicatur, non esse talem repugnantiam, quia accidentia separata ante separationem nihil recipiunt intrinsecè, quod inhærentiæ eorum ad substantiam panis repugnet: ergo, &c.

Nō repugnare speciebus, & inhærētia. Antecedens probatur, quia ille modus, vel est in ipsis speciebus, vel in corpore Christi; non in ipsis speciebus, vt supponit opinio, quia dicitur inesse Christo, qui est terminus *ad quem*: ergo habebit modum essendi, quem habet Christus definitiuum: sed nullum accidens tale repugnat accidenti, quod ex natura sua est in subiecto quanto, quia sunt diuersi generis; & vnum est spirituale, & supernaturale, vel quasi supernaturale; aliud verò materiale, éstque in diuerso subiecto hîc, nempe aliud in corpore, aliud in speciebus.

16 *Probatio eiusdem.* Deinde demus aliud accidens, seu vnionem inesse speciebus, non opponitur ipsis: quia hæc tantùm est continentis ad contentum; non formæ ad subiectum: ergo alterius rationis, & consequenter nullius in reipsa repugnantiæ ad inhærentiam: quia de potentia absoluta posset sic institui Sacramentum, vt maneret substantia panis, vt *suprà* probatum est: & probatur ampliùs, nihil repugnat inhærentiæ ex modo essendi positiuè, nisi quod supplet dependentiam accidentis ad subiectum, sed illa vnio non supplet talem dependentiam: ergo, &c.

Modus non supplet dependentiam accidentium.

Tollitur oppositio contraria, & priuatiua, & disparata. Maior patet exemplis, & ratione; primò, patet in omnibus quæ non sunt priuatiuè, aut contradictoriè opposita, quæ oppositio non est in proposito, vt supponimus: quia neque illa vnio, & inhærentia accidentis sunt formæ maximè distantes sub eodem genere, cùm sint diuersi generis, neque consequenter contrariæ. Vtraque est positiua, ac proinde remouentur aliæ species oppositionis: in reliquis autem quæ sibi opponuntur ex limitatione potentiæ, & subiecti, vt sunt formæ substantiales circa eandem materiam, quælibet est actus adæquatus per se materiæ, & supplet alteram, quia constituit materiam in actu completo.

Repugnantia ex causis extrinsecis tollitur. In causis extrinsecis, quando vna tollit influxum alterius, seu vt productiuum, seu conseruatiuum sui effectus, qui potest esse ab alterutra; supplet etiam concursum alterius; vt patet in causis vniuersalibus, maximè prima: ergo nequit tolli dependentia accidentis ad subiectum hoc modo, nisi suppleatur influxus subiecti in ipsum.

17 *Destruitur eadem oppositio. Æquiualet subiecto, quod supplet inhærentiam.* Deinde idem patet ratione, quia dependentia accidentis est per se: ergo quidquid repugnat ipsi, debet esse æquiualens quoad hoc, subiecto, aliàs non adueniret tanquam aliquid repugnans accidenti in subiecto; neque conseruaret accidens seorsim à subiecto: modus ergo huius impossibilitatis esset præcisè ex eo, quòd repugnaret accidens dependere à duabus causis totalibus simul, vnde altera tollit influxum alterius, & adæquat tanquam æquiualens: sed id etiam non contingit in proposito.

Vnum subiectum aliud supplet, vel solus Deus. Patet subsumptum, quæ est principalis minor, quia nihil supplet cōcursum ad accidens, nisi subiectum, vel causa includens totum genus subiecti in alio genere, vt causa prima: vnde tota natura non posset separare accidens in *esse* permanenti à subiecto, aliàs non esset miraculum. Ratio est prædicta, quia nulla causa in natura includit genus subiecti præter solam primam, quantùm ad posse supplere eius causalitatem.

Corpus contentum nō est subiectū specierum. Sed corpus Christi, vt contentum sub speciebus, non habet rationem subiecti; & repugnat, vt habeat etiam de potentia absoluta, eo modo, quo nunc est indiuisibiliter; quia accidentia extensa nequeunt, vt sic, conuenire subiecto, nisi proportionato; tale enim non est corpus Christi.

Non habet actiuitatem respectu specierum. Sed neque corpus Christi habet actiuitatem, aut actionem physicam, vt est sub Sacramento, quia sicut nequit propter modum essendi subiectum esse respectu actionis agentis naturalis extensi: sic etiam neque habere actionē propriam, quæ supponit modum quantitatiuum. Neque corpus Christi cōtinet genus subiecti in seipso, sicut causa prima, aut supplere potest eius influxum: *Non continet genus subiecti.* ergo vnio ad corpus Christi, vt contenti, non repugnat inhærentiæ accidentium, ac proinde imaginaria est, neque saluat aliquid requisitum in hoc mysterio, & repugnat rationi naturali.

18 *Responsio aliorum. Impugnatur.* Dices cum aduersariis, corpus Christi, vt terminum per modum suppositi, terminare dependentiam accidentium. Contrà, in primis accidentia non sunt nata dependere à supposito extrinseco immediatè; nec nata sunt referri ad suppositum, nisi quà inhærent, quia accidentis *esse* est *inesse*, id est, inhærere; non autem subsistere, qui est modus essendi substantiæ: vnde, si separaretur forma substantialis panis, manerent accidentia vniformiter in forma; sicut nunc manent in quantitate, quamuis non esset suppositum (& sic anima in *esse* separato intelligit, quamuis non sit suppositum) ex eo præcisè, quia accidentia non dicunt dependentiam ad suppositum, quà tale, sed quà subiectum; ideóque nequit aliquod accidens vniri immediatè hypostaticè personæ diuinæ, quantò minùs creatæ?

Accidētia insunt supposito, quà inhærent. Subsistere est substantiæ.

19 *Eadem euasio impugnatur. Prior est dependentia ad subiectū, quā ad suppositam.* Sed dato etiam opposito, sic argumentor, nequeunt dependere à supposito, nisi priùs dependeant à subiecto, quia dependentia ad subiectū est immediata: & demus depēdere à supposito, hęc dependentia est posterior inhærētia, qua referuntur ad subiectum. Item corpus Christi nequit esse terminus essendi accidentium, nisi vt suppositum, vel vt subiectum; neutrum ipsi conuenit, quà est contentum hîc per modum significati expressi, quamuis enim simul insit suppositum diuinum, tamen accidentia non respiciunt illud, tanquam signatum formale suum: ergo, &c.

Accidentia non signant suppositum.

Requirunt suppositū extensum, si vllum. Deinde nō euacuatur difficultas, quia accidentia corporea, & extensa nequeunt dependere à supposito, nisi extenso; sicut exigunt etiam subiectum extensum, nihil horum est in proposito: ergo nulla oppositio ex natura rei inter inhærentiam, & vnionem illam prætensam.

20 *Confirmatio præcedētium.* Et confirmatur totum: quia non maior est repugnantia ex natura rei inter illam vnionem, & inhærentiam ad subiectum remotum, quàm inhærentiam ad subiectum proximum, quod est quantitas: sed reliquorum accidentium inhærentia manet ad quantitatem; quâ non obstante

vniuntur

vniuntur corpori Christi: ergo inhærentia illa ad subiectum remotum, nempe substantiæ non tollitur per repugnantiam naturalem eius ad vnionem præfatam. Hæc ratio specialiter vrget eos, qui dicunt inhærentiam ad quantitatem & substantiam, seu subiectum remotum esse eandem: de quo *infrà* dicetur *distinctione sequenti*.

Videantur alij. Aliis etiam rationibus impugnant moderni sententiam illam oppositam: quæ ad fundamenta incerta reducuntur: hæc nobis sufficiunt petita ex natura rei; & sufficit vnicum illud, nempe, mysterium reddi obscurum, & difficile in ratione *Ratio maximè vrgens.* naturali sine fundamento; & dari hæreticis occasionem cauillandi: neque fundamentum vllum esse ex reuelatis, aut ratione naturali; vnde debeat sic explicari transsubstantiatio, quia modus ille videtur impossibilis.

21 *Tertia conclusio*: Transsubstantiatio non fit per nouam conseruationem corporis Christi, & substantialem. Hæc est contra Gabrielem, & Suarez. *Gabriel. Suarez.* Probatur omnibus principiis, ex quibus apparet contradictio, quòd idem effectus possit esse à duabus causis totalibus sic; Conseruatio in re ipsa est continuata actio: sicut ergo nequit *Nō dari duas actiones totales eiusdē effectus.* dari duplex actio totalis respectu eiusdem effectus in *esse*; sic neque duplex conseruatio: sed corpus siue in se, siue in Sacramento non mutatur substantialiter: ergo neque eius conseruatio. Patet minor, quia in Sacramento non recipit aliquod *esse* substantiale, aut existentiam, neque in toto, neque in parte, neque in modo; aliàs non esset idem corpus in cœlo, & in Sacramento quoad substantialia: quod est falsum, & contra veritatem mysterij, iuxta illud hymni: *se dat suis manibus*.

22 *Secunda probatio.* Secundò, desinente corpore Christi simpliciter, vt in se est, desineret etiam in Sacramento: ergo *esse* absolutum eius idem est; ac proinde eadem conseruatio, eadem existentia. Hæc ratio sæpiùs deducta est ex Philosophis: vnde vbi nullum est *esse* nouum substantiale, non inuenitur fundamentum, aut necessitas nouæ *Responsio.* actionis substantialis, aut conseruationis. Dices, *Impugnatio.* dari corpus Christi sub speciebus. Contrà: *esse*, & *non esse* prædicantur de substantia, & quolibet absoluto in ordine ad se, non in ordine ad aliud; quia *esse* abstrahit à loco, qui est posterius, & à præsentia ad aliud: ergo etiam conseruatio. Deinde esse præsens speciebus non est prædicatum substantiale, sed accidentale: er*Nō exigi conseruationem nouam substantialem.*go non infert conseruationem nouam substantialem; aliàs mutato loco, & præsentia, mutaretur *esse*, & conseruatio, quod est inauditum. Deinde effectus ille præsentiæ non exigit actionem superioris generis, quia est merè accidens: ergo non substantialem nouam; consequentia patet, quia actio specificatur à termino formali.

23 *Tertia ratio. Idem probat.* Tertiò, corpus Christi penetratiuè positum cum alio in eodem loco; vt quando exiuit de vtero Virginis clauso, de sepulcro, ingressus est ad discipulos clauso ostio, penetrauit cœlum, non exigebat conseruationem nouam substantialem; sicut neque corpora Beatorum inquantùm habent dotem penetrabilitatis: ergo *Probatio antecedentis.* neque positum sub speciebus in Sacramento. Antecedens nemo negat: consequentia probatur, quia quantùm est ex ratione loci, & locati, maior est repugnantia, vnum corpus penetratiuè poni cum alio in eodem loco quantitatiuè, quàm poni indiuisibiliter corpus sub speciebus quantis: ergo illud magis argueret actionem substantialem, quàm hoc.

Dices, corpus penetratiuè positum ponitur secundùm modum naturalem essendi; ac proinde non requiri nouam conseruationem: non ita in proposito. Contrà, quantùm ad priorem casum *Separatio extensionis non est mutatio quantitatiua.* quoad præsentiam modus essendi est magis, vel æquè supernaturalis ob repugnantiam quantitatis, & extensionis hinc & inde. Quantùm ad secundum nō est alius essendi modus supernaturalis, nisi quòd tollatur extensio, quæ non est variatio secundùm *esse*, sed respectiuè ad locum, seu secundùm principium essendi in loco, modo naturali quantitatiuè: éstque tantùm variatio secundùm accidens: ergo non infert mutationem substantialem, neque actionem, magis quàm prior modus.

Quartò, forma verborum non habet causalitatem physicam respectu corporis Christi, neque 24 *Ex vi verborum non inferri talē nouam conseruationem.* etiam species, sed tantùm moralem, vt suppono nunc *ex tractatu de Sacramentis in genere in* 1. *dist.* ergo hæc conseruatio non est vi verborum; vt dicit illa sententia: ergo neque ex alio principio. Probatur prima consequentia, quia illud *ex vi verborum*, vel denotat causam, à qua est conseruatio physicè; & hoc non: quia verba non sunt, quando Christus ponitur sub speciebus; & talis actio verbis repugnat, quia tantùm causant ex instituto, quod non est principium, aut modus causandi physicè; cùm sit denominatio adhærens ex voluntate instituentis, aut denominatio extrinseca, vt alij volunt, aut intrinseca rationis.

Vel esse *ex vi verborum*, denotat hoc requiri ad veritatem formæ, vt cōseruatio illa sit noua. Contrà, ad veritatem formæ non requiritur aliud, *Veritas formæ saluatur sine conseruatione prædicta.* quàm rem esse, vt affirmat; hoc est, vt corpus, quod enuntiat esse præsens, sit præsens sacramentaliter: sed hoc potest effici per adductionem, & vnionem ad species accidentalem, quæ dicitur pręsentia sine noua actione substantiali: ergo, &c. Patet subsumptum, quia neque adductio, neque præsentia ad quam est, sunt substantiales per modum actionis, aut termini: ergo non arguunt actionem esse substantialem.

Confirmatur, priùs naturâ est corpus Christi 25 *Priùs est sub speciebus, quàm conseruatur sub ipsis.* sub speciebus, quàm cōseruatur sub ipsis; sed hoc esse est ex vi & causalitate, seu efficacia verborum, quæ nequit esse physica: neque arguit actionem substātialem, aut productionem nouam corporis Christi: non creationem: quia supponit *non esse* simpliciter termini: non aliam ex subiecto præexistente, quia hæc repugnat, quia corpus includit primam: ergo productio illa, seu potiùs positio corporis sub speciebus ex vi verborū, non est substantialis productio eius; sed conseruatio non excedit priorem actionem productiuam, quia nulla est ratio excessus; imò destrueret mysterium: quia si essent alterius rationis, sequeretur corpus Christi permanenter habere aliud *esse*, & modum sub speciebus diuersum ab eo, quem habet ex vi verborum; & consequenter contra Florentinum, quòd verba *hoc est*, &c. non essent effectiua præsentiæ sacramentalis: ergo, &c.

Præter hæc adduci possunt superiùs exposita, quòd neque hic modus habeat fundamentum ex authoritate, aut ratione, & reddit mysterium magis difficile, & obscurum: ergo non admittendus est.

Responsio ad fundamenta aliorum.

Omnes prædictæ sententiæ fundantur in eo, quòd putent transubstantiationem aliter non posse defendi aut explicari; & quòd illi modi non inuoluant contradictionem. Ad hoc ex argumentis factis responsionem habent; ex sequenti patebit oppositum illius, nempe transubstantiationem saluari verè sine illis inuentis: quorum impugnatio legi potest apud Vasquez (Vasquez.) *disput.* 181.

26 *Sentētia Doctoris exponitur.*

Conclusio ergo Doctoris patet ex impugnatione præmissarum opinionum, quæ contendunt transubstantiationem esse formaliter actionem, & mutationem. De sententia autem propria non est locus ambigendi, aut eam declarandi aliter, quàm sonant verba: dicit enim *transubstantiationem esse conuersionem totius substantiæ in substantiam*; & nihil aliud includere, quàm duos terminos cum ordine successionis: ita declarat *articulo* 1. rationem nominis, ita *art.* 2. probat rei substratæ possibilitatem: & *art.* 3. ex prædictis negat esse mutationem. In conclusione autem posita idem ipsum declarat, nihil admittens in *transubstantiatione*, nisi subiectum conuersum, & terminum, in quem conuertitur, & ordinem successionis vnius ad aliud in *esse* hîc.

Transubstantiationem esse conuersionem totalem substantiæ in aliam, cum ordine in essendo.

Et infrà *quæst.* 4. idem docet ostendens panem non annihilari, sed conuerti in corpus Christi vt hîc, desinente pane vt hîc; & non acquirente *esse* alibi. Dicit autem conuerti panem in corpus Christi vt hîc, quo denotat hanc conuersionem, quæ est de facto, habere actionem adductiuam concomitantem, in quo distinguitur ab aliis conuersionibus substantialibus, quæ fiunt per productionem termini: quamuis autem requiratur illa præsentia per adductionem, non est terminus formalis conuersionis, sed ipsum corpus, quia iuxta superiùs determinata posset dari præsentia illa corporis ad accidentia, & substantiam panis, manente ipsâ substantiâ panis: quo casu nulla fieret conuersio.

Adductio est actio cōcomitans, non terminus formalis.

27 *Cōsonat Patribus, & mysterio.*

Sicut autē conclusio hæc sic explicata est antiquorum Theologorum, ita & veritatem mysterij, & proprietatem loquendi, quam seruant Patres, & Concilia, explicando naturam huius conuersionis, retinet; neque aliquid, quod rationi naturali repugnat, inducit, nec obscurat fidem, neque locum dat cauillationibus hæreticorū. Siue enim per verbum *transubstantiationis*, quo vtuntur Lateranense, & Tridentinum, mysterium declaratur, rectè declaratur per conuersionem panis in corpus Christi cum ordine successionis termini *ad quem* ad terminum *à quo*; & nihil aliud exigitur.

Trident. Probatio ex verbis Concilij.

Probatur ergo conclusio ex verbis Tridentini: *Hæc Synodus declarat per consecrationem panis, & vini, conuersionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi*, &c. *quæ conuersio conuenienter, & propriè à Sancta Catholica Ecclesia transubstantiatio est appellata*, &c. Quibus verbis comparatur substantia panis ad substantiam corporis Christi, tanquam duo extrema, inter quæ secundùm substantiam interuenit conuersio, vt vna sit consequenter inter illos terminos, tanquam *à quo*, & *ad quem* secundùm substantiam: ergo omnis actio seu mutatio, quæ est ad panem, non quà conuertitur secundùm substantiam in corpus Christi, non spectat ad intrinsecam rationem cōuersionis; & similiter omnis actio, & mutatio, quæ est ad corpus Christi, non præcisè quà est terminus *ad quem* conuersionis, non est de ratione, aut de conceptu conuersionis, quæ est præcisè inter vtrumque terminum respectiuè ad inuicem, & secundùm substantiam. Præter autem terminos, nihil dicit conuersio, nisi ordinem inter ipsos terminos, quo vnus transit in alium: hic autem ordo rectè explicatur per ordinem successionis actiuæ vnius ad alterum: ergo nihil aliud significat transubstantiatio, nullúmque præterea respectum, aut modum, aut mutationem includit intrinsecè.

Mutatio extranea conuersioni non spectat ad cōceptum eius.

28 *Eadem conclusio patet ex Patribus.*

Neque aliter declarant Patres hoc mysterium, siue vtantur verbo *transmutandi*, vt Cyrillus Ierosolymitanus *Catechesi.* 4. Gregorius Nyssenus *in orat. Catechesi. cap.* 37. & alij: siue verbo *conuertendi*; vt Cyrillus Alexandrinus *epistola ad Colossyrium*, & alij: siue verbo *vertendi*, vt Damasc. *lib.* 4. *cap.* 14. siue *faciendi*, vt Tertullianus *lib.* 4. *contra Marcionem, cap.* 40. Author serm. de Cœna Domini apud Cyprianum: & Liturgiæ antiquæ cum canone Latinæ Ecclesiæ: siue *consecrandi*, vt Ambrosius *lib.* 4. *de Sacram. cap.* 4. quibus verbis consuescunt Patres in hoc mysterio, vt denotant conuersionem.

Cyrillus. Nyssenus. Cyrill. Alex. Damasc. Tertullian. Liturgia.

Siue autem hoc, vel illo vtantur, nihil aliud insinuant, quàm panem transmutari, conuerti, &c. in corpus Christi: & ipsam factionem, versionem, conuersionem, transmutationem, consecrationem, &c. expressè denotant esse inter hos terminos panem, & corpus, quoad substantiam vtriusque: & consequenter nullum alium modum, aut mutationem, quæ non est inter hos terminos formaliter secundùm *esse* substantiale vtriusque respectiuè ad successionem iam declaratam, exprimere verè, propriè, & in rigore naturam conuersionis, vt traditur à Patribus.

29 *Responsio ad Patres allegatos à Suarez.*

Hinc respondetur in primis ad authoritates Patrum, quos pro se adducit Suarez, qui propositam conclusionem declarant: nam quòd mutatio panis, & conuersio fiat in corpus Christi, non denotat productionem, aut mutationem vllam substantialem in termino *ad quem*: aut in ea versari ipsam conuersionem, sed omnino oppositum colligitur: si enim dicerent mutari corpus secundùm substantiam aliquid faueret: sed econtrà, cùm dicant mutari panem, & vinum substantialiter in ipsum corpus, & sanguinem Christi: & hoc affirmant de pane, & vino, non autem de corpore; sequitur ex mente ipsorum non mutari corpus substantialiter. Vide Vasquez, qui minutè ad singula respondet *cap.* 13. Fabrum, & Aretinum hîc.

Rigor locutionis Patrū.

30 *Secunda obiectio soluitur.*

Obiicit secundò, quòd per solam actionem adductiuam non rectè explicatur, quia per illam non fit *transubstantiatio*, sed translocatio. Respondetur concedendo antecedens; & negando consequentiam, quæ infertur, nempe fieri per actionem substantialem.

31 *Tertia obiectio.*

Tertiò obiicit: actio conseruans corpus Christi, vt in cælo, non est sufficiens ad conseruandum illum in Sacramento: ergo requiritur noua substantialis: patet antecedens, quia existit modo supernaturali: vnaquæque autem res, vt conseruetur sine modo naturali, maiorem influxum requirit, vt est accidentis conseruatio extra subiectum. Deinde vt Deus conseruet materiam sine forma, aut substantiam materialem sine quantitate, & aliis accidentibus, necesse est, vt mutet actionem conseruatiuam.

Modū diuersum essendi exigere nouā actionem.

Responsio.

Respondetur corpus Christi cōsiderari dupliciter:

Duplex esse corporis Christi. citer: primò, secundùm *esse* substantiale: secundò, secundùm *esse* in loco, & modum essendi, quæ sunt accidentalia. Primo modo est eadem actio quoad substantiam, seu *esse* substantiale, quòd non variatur in Sacramento, aut extra Sacramentum, *Noua actio ad præsentiā datur, non ad substantiam.* quoad *esse* locale non est eadem actio, sed requiritur adductio, vel quæcunque illa actio sit, aut appellatur, per quam habetur præsentia Christi sub speciebus, quam nos vocamus adductionem, quia per eam tantùm recipitur *esse* in loco definitiuè modo sacramentali.

Eadem actio substantialis ad animam in corpore, & extra. Exemplum huius est, quia aliâ actione anima recipit *esse* substantiale, aliâ recipit *esse* in corpore, nempe mediante vnione: illa nunquam variatur, siue anima sit in corpore, siue extra corpus: hæc autem sic. Ratio est, quia variato accidente non variatur substantia: neque consequenter actio ad ipsam.

32 *Ad argumētū in forma.* Ex quo patet ad argumentum, negando antecedens, loquendo de actione substantiali, imò oppositum absurdum est: sicut absurdum esset dicere, quòd mutato loco naturali mutaretur substantia, aut actio conseruatiua eius. Si intelligatur de actione non simpliciter conseruatiua, sed tantùm in tali loco determinato, verum est: sicut locus est alius, & alius, ita requirere aliam, & aliam actionem, tam productiuam, quàm conseruatiuam. Negatur autem consequentia, quia est fallacia à *secundùm quid* ad *simpliciter* in hac forma; quia non est eadem actio, quâ conseruatur in hoc loco, & in illo: ergo alia & alia substantialis. Negatur consequentia, quia ex mutatione, & multiplicatione posterioris, non licet mutare, aut multiplicare prius, neque ex varietate actionis secundùm *esse* accidentale, & secundùm *quid*, licet inferre actionem simpliciter, aut substantialem ad *esse* rei.

Ad probationem antecedentis respondetur, existere modo præternaturali quoad *esse* secundùm *quid*, & accidentale; non autem quoad *esse* simpliciter, & substantiale: vnde sicut quoad hoc *esse* non variatur, sic etiam neque influxus in idem *esse* mutatur; licèt mutetur secundùm accidens vtrumque, nempe *esse* in loco, & influxus secundùm *esse* in loco. Ad exempla, & rationem transeat pro nunc, de qua *infrà*: & negatur paritas, quia nempe subiectum se habet vt priùs, & tanquam per se causa accidentis: ergo si eo subtracto varietur actio, quâ suppleatur eius influxus in accidens dependens, non sequitur in proposito idem, quia *esse* substantiale est prius ad *esse* in loco, & causa, & subiectum eius: neque dependet à loco, ac proinde non variatur in se substantialiter, quamuis locus, aut modus essendi in ipso varietur. Alia exempla sunt etiam falsa, quia neque materia recipit suum *esse* substantiale à forma, sed à causa prima per creationem. Neque substantia similiter dependet à quantitate, nisi secundùm *quid*, nempe in ordine ad actionem, & passionem tanquam dispositione requisitâ, & in ordine ad locum. Alia etiam accidentia naturalia non influunt in *esse* subiecti, nisi vt sunt principia agendi, & resistendi in ordine ad extrinsecum corruptiuum.

33 *Responsio ad probationem. Existentia in Sacramento qualiter supernaturalis?*

Disparitas inter substantiam, & accidens.

QVÆSTIO II.

Vtrùm sit poßibile quodlibet ens conuerti in quodcumque?

D.Thom. *3.p.q.75.a.4.* Richard. *d.10.a.3.q.1.* Palud. *hic q.3.* Maior *q.1.a.3.* Gabr. *q.2.* Durand. *q.2. & communis, excepto* Dur. *affirmant.* Suar. *3.p.tom.3.d.50.s.10. cum* Dur. *sentit.*

AD secundum sic proceditur, & arguitur, quòd quodlibet possit conuerti in quodlibet. Primò, quòd creatura in Deitatem, quia non repugnat personæ diuinæ terminare aliquam actionem realem, vt patet in incarnatione, cuius terminus erat Verbum: ergo à simili in proposito. 1 *Arg. 1.*

Secundò sic, non repugnat naturæ diuinæ terminare illam actionem, quæ non requirit in termino mutabilitatem, possibilitatem, nec finitatem, sed transsubstantiatio est huiusmodi, quia non requirit terminum suum mutari, nec per consequens possibilitatem aliquam in termino: nec requirit termino suo aliquid addi, & per consequens, nec finitatem, nec oppositionem, vel componibilitatem: ergo, &c. Maior etiam confirmatur, quia non repugnat naturæ diuinæ terminare intellectionem, & volitionem, pro tanto quòd illæ actiones non requirunt mutationem, nec possibilitatem, nec limitationem in termino, vel obiecto. *Arg. 2.*

Præterea, quòd quælibet creatura possit conuerti in quamlibet, probatur; quia nulla creatura potest magis conuerti in vnam, quàm in aliam, propter conuenientiam termini *à quo*, ad terminum *ad quem*: quia in ista conuersione nulla requiritur conuenientia alicuius subiecti communis manentis: ergo quantumcunque aliqua creatura non conueniat cum alia, non minùs est conuertibilis in ipsam. *Arg. 3.*

Oppositum, primò, quòd nihil possit conuerti in naturam diuinam, quia tunc natura diuina posset conuerti in aliud: quia termini istius conuersionis possunt mutuò esse termini: tunc etiam natura diuina posset incipere esse alicubi, vbi priùs non fuit, vel eo modo, quo non fuit; quod videtur inconueniens. 2 *Ratio opp.*

Item, quòd non quælibet creatura in quamlibet, quia tunc posset conuerti quantitas *Ratio 2.*

panis in quantitatem corporis Christi, & per consequens corpus Christi quantum esset vbi priùs panis fuit. Consequens impossibile est, quia tunc corpus maius esset in loco minori.

Ratio 3. Item Augustinus 7. super Genes. ad literam cap. 12. & Boëtius lib. de duabus naturis, & vna persona Christi, cap.7. *Nullo modo potest corpus conuerti in Spiritum, nec è conuerso.*

Ratio 4. Item, tunc absolutum posset conuerti in respectiuum, & per consequens respectus posset per se esse sine fundamento, & sine termino, sicut & absolutum conuersum in ipsum; consequens est impossibile manifestè, quia contradictio est respectum esse sine fundamento, & termino.

COMMENTARIVS.

1 a AD *secundum sic proceditur*, &c. Hæc quæstio ad faciliorem declarationem mysterij tractatur à Theologis: resolutio eius dependet ex quæstione præcedente; nam prout quisque sibi efformat naturam conuersionis, eadem consequentia opinandi respondet ad quæstionem. *Prima sent. Durandus.* Durandus consequenter ad dicta negat aliquid conuerti in aliud, nisi sit ens materiale; ita vt materia sit communis vtrique termino. Hanc sententiam Durandi *infrà* examinabimus *quæst. sequenti.* *Secunda sent. Paludan.* Paludanus *hîc quæst.* 3. requirit necessariò remanere aliquid commune vtrique termino, saltem locum, & probabilius sentit non posse dari nisi in materialibus.

Tertia sent. Alij, qui statuunt conuersionem vnius in aliud esse nouam productionem, aut conseruationem termini *ad quem*, vel modum aliquem repugnantem termino *à quo* in *esse*, eodem modo philosophantur de possibilitate terminorum eius, aut ipsa conuersione inter terminos requiri illam capacitatem termini *ad quem* in *esse*, & repugnantiam vtriusque termini ex natura rei in *esse* respectu communis manentis sub vtroque: illud commune debent esse accidentia, vel locus.

Tertia sent. Vasquez. Requiri esse sensibile, & repugnantiã inter terminos. Vasquez *disp.* 184. *cap.* 2. duo asserit, nempe terminum *à quo*, qui conuertitur necessariò, esse sensibilem, vel habere accidentia sensibilia, quæ demonstrari possunt per pronomen *hic*, vel *hoc* demonstratiuum. Inter substantias autem totales, de quarum conuersione hîc agitur, debet aliqua repugnantia esse; ita vt desitio vnius sit ex positione alterius inquantùm repugnat: cùm autem in *esse* ipsorum non possit esse talis repugnantia, *Hæc repugnãtia est ex modo agendi causæ.* dicit requiri saltem in modo agendi causæ, nempe Dei, nullus autem modus inferendi hanc repugnantiam potest esse in operatione Dei, nisi vt agit præcisè mediantibus verbis per formam demonstratiuam *hoc*, vel *hic*, &c. *Per formam verborum est solùm possibilis.* neque aliud instrumentum infert talem oppositionem: ita ergo concludit, ita factam esse conuersionem panis in corpus per formam verborum, vt alio modo de potentia absoluta fieri non possit.

2 *Impugnatur hic modus.* Sed hic modus non videtur subsistere, imò plurimùm repugnat principiis, quidquid enim sit, an verba causent physicè conuersionem (quod Vasquez negat, vt *suprà* vidimus *dist.* 1. *huius q.* 5. *& 6.* vniuersim formas, aut materias Sacramentorum physicè non causare suum significatum) *Deum nõ necessitari ad formam verborum, aut instrumentũ.* nullo fundamento asseritur ad effectum suum proprium, & supernaturalem, ad quem neque instrumentaliter physicè potest creatura immediatè agere, vel disponere physicè, vt *suprà quæst.* 1. *dist.* 1. fusiùs probauimus omnipotentiam Dei limitari ad certum instrumentum, & maximè in proposito id verum est, quia hæc conuersio æquiparatur creationi, nisi exuperet ipsam creationem: *Conuersio, & creatio æquiualent.* quia creatio quandoque ad potentiam ordinariam Dei, vt est etiam causa prima in ordine naturalium agentium, spectat: conuersio autem totalis substantiæ in aliam, non ita.

Verba non influunt physicè, neque actione, neque modum eius. Vnde primò patet falsitas huius sententiæ, quia neque verba influunt in conuersionem physicè, etiam per ipsum, neque influere possunt: ergo conuersio vt in re posita in *fieri*, aut *facto esse*, non recipit modum à verbis, neque quoad limitationem: neque sunt conditio agendi, neque principium etiam instrumentale physicè agendi.

Modus fundans repugnantiã deriuatur à causa physica. Conuersio autem vt fit physicè, debet à causa, à qua fluit, & est, participare illum modum agendi, seu actionis, ex quo sequitur repugnantia inter terminos quoad *esse*, cùm nihil aliud sit, à quo illum participet, quia neque subiectum, neque termini, iuxta sententiam authoris, cùm potiùs ipsi non dicant repugnantiam, nisi vt substant conuersioni sic modificatæ, vt inferat repugnantiam terminorum in *esse*, quàm ex se, alioquin non habent termini, vt idem fatetur.

3 *Secũda ratio.* Secundò, dato etiam quòd verba influerent physicè in conuersionem, ille influxus est supernaturalis, ad quem assumuntur, vt sunt in potentia verè obedientiali, sed eandem proportionem habent aliæ res: ergo assumi possunt, vt instrumentum eiusdem conuersionis: *Cõuersionem fieri posse per aliud.* vnde forma Sacramenti Eucharistiæ, sicut significat effectum, ita & aliæ formæ Sacramentorum significant suos effectus, tamen effectus ipsorum poni posset sine ipsis: quia Deus posset instituere Sacramentum, & significationem Baptismi, verbi gratiâ, in sola lotione: ergo & instituere Sacramentum Eucharistiæ sine vllis verbis, & facere conuersionem, vt modò fit absque eisdem verbis.

4 *Tertia ratio. Demonstratio aliter quàm per pronomen fieri posset.* Tertiò, Sacramentum Eucharistiæ est permanens, & reipsa corpus permanenter demonstratur per species: ergo etiam conuersio in *fieri* demonstrari poterit per species, sicut in *facto esse*, vel per aliud simile: ergo ad naturam demonstrationis non requiruntur verba, quasi aliter conuersio in *facto esse* nequeat demonstrari: *Pronomen nõ demonstrat conuersionem in fieri.* conuersionem autem in *fieri* non demonstrat ly *hoc*, & *hic*, quia demonstrant corpus, vt præsens, & sanguinem, vt patet ex Tridentino, & aliis, & de rigore significationis: vnde vt *suprà dist.* 8. *quæst.* 2. dictum est, priùs forma est practica & vera, vt instrumentum, seu signum practicum, quàm vt speculatiuè vera est: demonstrare autem competit ipsi ex significatione speculatiua. *Trident.* Vnde Trident. sess. 13. cap. 4. *Quoniam autem Christus Redemptor corpus suum, id quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit,*

ideo

ideò persuasum semper in Ecclesia fuit, idque nunc denuò Sancta hæc Synodus declarat, per consecrationem panis, & vini conuersionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, &c.

5 *Demonstrat Christū præsentem tantùm, & conuersionem in facto esse.* Vnde per hoc, quòd forma sit vera, & demonstret corpus Christi præsens, colligitur, tanquam ab effectu ad causam, per consecrationem fieri corpus præsens, & conuersionem fieri: ergo sicut supponitur corpus præsens, & conuersio facta ad veritatem formæ, & demonstrationis, sequitur quòd forma priùs sit consecratiua, & conuersiua, quàm vera, aut verè demonstrans: & sicut optimè Doctor loco citato, forma non vt vera, neque vt falsa, sed vt neutra est instrumentum murale consecrationis: ergo etiam consecratio, & conuersio hæc fieri posset simpliciter, & de potentia absoluta sine forma verborum, & demonstratione, quæ per eam importatur: quia hæc fundatur in significatione practica formæ; idcóque Florentinum agens de causa effectiua Sacramenti exprimit significationem practicam formæ, & non speculatiuam: vtrumque verò Tridentinum, sed ita vt practica significatio sit prior, & causa veritatis speculatiuæ, qua forma demonstrat verè iam corpus præsens. Sed de hoc *infra quæst. sequenti.* Idem author videtur in hoc consentire Doctori, quà dicit formam vt neutram esse instrumentū consecrationis, non quà veram, aut falsam: vt patet in loco citato *supra dist. 8. quæst. 2. & in comment.*

Alij modi dicendi *suprà in priori comment.* sunt reiecti in suo fundamento, quo statuunt naturam conuersionis. Superest tantùm, vt explicemus sententiam Doctoris.

SCHOLIVM.

Resoluit quæstionem per duo dicta. Primum, repugnat Deum conuerti in creaturam, quia quoad esse, *vel* non esse, *nulli, nec sibi subest. Secundum, qualibet creatura in quamlibet conuerti potest per rationem oppositam. Concordant, D.Thom. 3. p. q. 75. a. 4. ad 3. Rich. d. 10. a. 3. q. 1. & communis: à qua recedit Suar. 3. tom. d. 50. s. 10. intellige hanc conclus. cum Bassoli hîc, modò vna res creata non dependeat essentialiter ab altera, vt paternitas ab eo, qui est pater, & à filiatione, homo ab anima. Vnum conuerti in aliud, secundùm mentem Scotist. est tantùm vnum succedere alteri, in eadem præsentia adæquata, vel inadæquata, vel fortè sine vlla mutatione in termino ad quem, si præexistat. Vide Bassol. & Tartar. hic. & latè Lychet. & Tartar. quodl. 10. Fabrum, & alios recentiores hîc.*

Hæc quæstio, vt patet ex argumentis, continet duos articulos; scilicet de conuersione Deitatis in creaturam, & creaturæ in creaturam. 3 *Vide Varr. q. 1. huius materia, & Hér. quodl. 7. q. 4.*

De primo dico, quòd non; & ratio tacta est *in praced. quæst. art. 2. conclus. 2.* quia nihil potest conuerti, nec vt terminus *à quo*, nec vt terminus *ad quem*, nisi cuius *esse*, & *non esse* totaliter subest virtuti conuertentis: nihil autem intrinsecum Deo subest potentiæ diuinæ, quia illa potentia non respicit pro obiecto, nisi possibile: sed quicquid est Deo intrinsecum, esse necesse esse.

De secundo [b] dico, quòd quodlibet potest conuerti in quodlibet propter eandem rationem: quia vtrumque extremum in creaturis subest potentiæ diuinæ, & quantùm ad totale *esse*, & quantùm ad totale *non esse*. *Vide 41. pri. & 7. quodl. de omnipot.*

Ad [c] argumenta: ad primum dico, quòd Verbum esse incarnatum non dicit Verbum esse terminum alicuius actionis de genere Actionis. Et cùm dicitur, quòd Incarnatio terminatur ad personam Filij; dico, quòd vnio illa (loquendo de vnione quæ importat relationem in natura humana) importat Verbum pro termino, quia in natura humana est respectus realis ad Verbum, & è conuerso, non nisi rationis; sed terminus actionis de genere Actionis est aliquid, quod accipit *esse* per illam actionem: hæc autem est vnio illa realis naturæ humanæ ad Verbum. 4 *Quomodo verbum terminet Incarnationis actionem.*

Et si arguitur, Filius Dei est incarnatus: ergo est subiectum, vel terminus illius actionis: quia *incarnari* significat passionem, quam oportet ponere in subiecto, vel in termino.

Et præterea cuilibet actioni respondet propria passio: tres personæ incarnabant actione propriè dictâ: ergo quod respondet illi, est passio propriè dicta: hoc autem est incarnatum esse: ergo, &c.

Ad primam dico, quòd incarnatum esse est vnitum esse carni in vnitate personæ, & hoc secundùm quod vnitum esse dicit relationem non realem, sed rationis tantùm. Ad secundum dico, quòd actioni Trinitatis correspondet aliqua passio realis: sed illius obiectum est natura humana, & terminus est aliquid in natura humana, scilicet vnio formalis naturæ illius ad Verbum, ita quòd vnio Trinitatis, siue magis vnitio, quæ est actio Trinitatis, est ad vnionem formalem naturæ humanæ ad Verbum, quæ vnio est realiter in natura humana. 5 *Verbum esse Incarnatum est tantùm relatio rationis in ipso. Terminus Incarnationis est vnio in humanitate.*

Et cùm dicitur, quòd *incarnatum esse* dicit passionem, sicut *incarnare* actionem; dico, quòd

Incarnari non dicit passionē in denominato, sed in connotato.

quòd etsi *incarnari*, vel *incarnatum* grammaticè, importet passionem, propter modum significandi:non tamen realiter in illo, de quo dicitur,sed tantùm in alio, quod connotat illi vniri: & illud aliud dicitur esse subiectum passionis importatæ realiter per *incarnari*,quæ scilicet correspondet illi actioni, quam importat *incarnare*.

Ad secundum dico,quòd contra immutabilitatem,necessitatem,& infinitatem cuiuscunque est,quòd possit esse terminus alicuius actionis propriè dictæ de genere Actionis. Et cùm probatur de actionibus intelligendi,& volendi. Dico, quòd hoc non est ad propositum,quia sicut dictum est *in lib.1.dist.3*.istæ dicuntur actiones, quia operationes:nam per actiones de genere Actionis, aliquis terminus accipit *esse* simpliciter, si producitur, vel aliquo modo *esse*: per intellectionem autem obiectum intellectum nullo modo accipit *esse*, imò præsupponitur omnino ipsi intellectioni, & hoc ideò, quia istæ operationes, quæ dicuntur actiones, sunt vltimi termini, non autem gratia aliorum terminorum.

q. vlt. in fi. Operationes sũt qualitates, non actiones.

Saltem ad terminum conuersionis requiritur, quod sit mutabilis secũdùm Bassol. & Tartar. hic.

Sed[c] adhuc restat dubium, an actio de genere Actionis requirat terminum mutari? Dico,quòd non videtur facile quomodo actio de genere Actionis possit poni, per quam terminus non accipit *esse*: imò sicut ponitur talis actio in diuinis,sicut per generationem actiuam Filius Dei accipit *esse*, si tamen actionem sic dictam possit aliquid terminare, & tamen nullo modo accipere *esse*, dicetur *in sequente quæst*.

Ad argumenta in oppositum. Primum concedo. Ad secundum dico, quòd etsi quantitas panis conuerteretur in quantitatem corporis Christi: non tamen propter hoc corpus esset hìc,vel eius quantitas, ex vi conuersionis, sicut tactum est priùs 1.*quæst.dist.*10.

6 *Ad rationē 1. in oppo. & 2. Quare genitum est, vbi fuit corruptum?*

Et ad probationem illam *suprà* tactam, sed non solutam, scilicet quòd genitum est, vbi corruptum fuit. Dico quòd ideò ibi est,quia materia manet communis, quæ in generatione non mouetur localiter,& per consequens ibi recipit formam, vbi est, & ex hoc genitum ex ipsa & forma, est vbi præfuit corruptum.

Contrà, materia non est ratio essendi in loco localiter,sed quantitas: non autem manet eadem quantitas in generato,& corrupto,nisi vt materia:ergo ipsa non est ratio quare genitum est, vbi præfuit corruptum. Dico, quòd materia secundùm se habet *esse* in loco definitiuè,sicut quæcunque substantia limitata:ipsa autem,vt sub quantitate habet *esse* in loco circumscriptiuè:quia ergo manet definitiuè.vbi priùs fuit substantia,ideò ibi recipit formam,& ideò substantia genita ibi est,vbi præfuit substantia corrupta, & vbi definitiuè est substantia,ibi circumscriptiuè est ipsamet, vt quanta: & ideò sequitur quòd genitum vt habens quantitatem ibi est circumscriptiuè, vbi fuit corruptum circumscriptiuè. Non tamen intelligendum est quòd aliquando fuerit alicubi substantia hìc, vel ibi definitiuè,& non circumscriptiuè:quia nunquam fuit sine quantitate,quæ erat ratio circumscribendi: sed tamen non ponendo aliquam quantitatem manere eandem, quod credo esse verius: non oportet ponere aliquid idem circumscriptiuè manens esse rationem essendi in eodem loco in genito,& corrupto, sed sufficit materia remanens in loco definitiuè,vbi fuit corruptum.

Non videtur remanere eadē accidentia in genito, & corrupto, scilicet si tollatur forma corporeitatis, de quo 2. d. 3. q. 4. ad 1. pro opin.

7

Posset etiam dici, quòd vbi agens inuenit passum, ibi informat ipsum: sed agens in generando non transmutat localiter: ergo informat ibi passum: & vbi passum informatur,ibi est compositum ex passo,& forma inducta: ergo,&c. Concesso tamen secundùm communem opinionem,quòd ibi possit esse terminus conuersionis, vbi præfuit conuersum:dico quòd debet intelligi vbi non præcisè, sed vel sic,vel secundùm partem: & sic, vbi præfuit panis, posset esse corpus Christi,vt quantum, vel præcisè,vel sicut in parte sui *vbi*, ita quòd pars esset ibi,& pars esset in *vbi* circumstante. Esto etiam quòd teneretur illud principium aliquorum, quòd terminus conuersionis est, vbi præfuit conuersum:non tamen erit ibi localiter. Et sic posset concedi,quòd si quantitas esset primus terminus conuersionis,esset vbi præfuit substantia panis, non tamen esset localiter: & hoc est argumentum contra aliam viam, quæ ponit propter hoc quantitatem Christi non esse hìc localiter, quia est secundus terminus, & non primus, quia esto quòd esset primus, adhuc non esset ibi localiter necessariò, ita enim posset iste modus separari à primo termino conuersionis,sicut à secundo.

8 *Hēr. quodl. 1. q. 5. & Ægid. quodl. 1. q. 4.*

Ad tertium dicitur,quòd Augustinus, & Boëtius loquuntur in comparatione ad potentiam creatam. Sed hoc nihil est, quia nulla virtus creata, potest quodcumque corpus conuertere in quodcunque. Ideò dico aliter, quòd quot sunt rationes repugnantiæ, tot sunt rationes impossibilitatis: & aliquâ illarum amotâ, est aliqua possibilitas quæ priùs non fuit, non quidem possibilitas simpliciter, sed ex parte illius: verbi gratiâ, visus non potest recipere intellectionem,tum quia intellectio inextensa est, & visus extensus: tum

quia visus est cognoscens tantùm aliquid sub ratione singularis, intellectus autem intelligit non præcisè sub ratione singularis: tolle vnam impossibilitatem, vtpote si esset potentia, quæ posset habere obiectum sub ratione vniuersalis, & cùm remaneret alia ratio impossibilitatis, simpliciter esset impossibile hoc, sicut illud: & tamen diceretur hoc possibile respectu illius non simpliciter, sed quia illa ratio impossibilitatis ibi, non est ratio impossibilitatis hîc. *Dicitur specialiter impossibile, quòd plures habet rationes impossibilitatis, licèt respectu Dei absolutè sit possibile.*

Ad propositum, omne corpus habet quandam non repugnantiam, vt conuertatur in corpus, puta quia habet materiam, quantitatem, & similes rationes concurrentes ad conuertibilitatem: omnis spiritus habet oppositas rationes istis: ergo licèt sit impossibile simpliciter corpus cœleste conuerti in elementare, isto modo, quo impossibile est spiritui conuerti in ignem, quia respectu agentis cuiuscumque creati vtrumque est impossibile, respectu tamen agentis increati sicut vnum est possibile, ita & aliud, tamen istud dicitur possibile, & aliud impossibile, quia hîc est aliqua ratio impossibilitatis, quæ non est ibi.

Ad quartum dico, quòd absolutum posset conuerti in respectiuum, & è conuerso, sed non sequitur vltrà, quòd respectus esset sine fundamento, & termino: quia terminus per conuersionem acciperet *esse* eo modo, quo potest habere *esse*: respectus autem non potest habere *esse* sine fundamento, & termino. 9 *Ad 4. An absolutum cõuerti possit in respectum?*

Nec sequitur, si terminus *à quo* præfuit sine istis: ergo terminus *ad quem*, potest esse sine istis, sicut nec in aliis, vbi terminus vnus requirit aliqua ad sui *esse*, quæ non requirit alius. Dico ergo, quòd si in respectiuum conuerteretur absolutum, ille respectus requiret fundamentum, & terminum, & haberet ea, vel antiqua, quæ præcesserunt conuersionem, vel noua. Exemplum in aliis: non sequitur, lapis potest conuerti in scientiam, & è conuerso, lapis non informat aliquem intellectum: ergo nec scientia: quodcunque enim in aliquod conuertatur, semper terminus habebit suum proprium modum existendi, sicut terminus *à quo* conuersionis habuit ante conuersionem suum proprium modum existendi.

COMMENTARIVS.

6 a HÆc *quæstio, vt patet ex argumentis*, &c. Diximus superiùs, licèt conuersio sit inter ipsas substantias secundùm ordinem, & successionem eorum in *esse*, in qua formaliter consistit, vt *quo* in ipsis terminis substratis, vt *quod* respectiuè ad *quo*, seu ad ipsam successionem: comparando tamen terminos ad inuicem, vt subsunt ordini, alius est formalis, nempe terminus *ad quem*, alius materialis, vt terminus *à quo*. Et hoc modo consideratur conuersio in *esse* rei; priori modo secundùm illud, quod superaddit ordo. Sic etiam in aliis conuersionibus physicis attenditur duplex *quo*, & *quod*; nempe mutationis, vt comparatur ad vtrumque terminum, & vnum *quod*: & alius ordo formalis inter ipsos terminos, vt alter succedit alteri secundùm intentionem agentis, quæ per se respicit terminum *ad quem*, per accidens terminum *à quo*. Vide Doctorem *in quæst. præcedenti art. 3. § Dico ergo*, &c.

Duplex modus considerãdi terminũ conuersionis.

Duplex quo, & quod.

7 Cùm ergo successio, & ordo inter terminos, sit quantùm ad *esse* totale vtriusque (vt agitur modò de conuersione) eam concomitatur aliqua actio, positiua quidem respectiuè ad terminum *ad quem*, priuatiua respectiuè ad terminum *à quo*. Si terminus *ad quem* est præexistens, erit actio non productiua termini in *esse* simpliciter, sed in *esse* secundùm *quid*, vt hîc, vel huiusmodi alicuius *esse* secundùm *quid*: si terminus non præextiterit, actio erit productiua termini simpliciter. Vtramque actionem docet Doctor interuenire posse in conuersione: primam *in dist. præcedenti quæst. 1 art. 1.* & *quæst. 3.* & de facto contingere vbique docet in hoc mysterio: & *quæst. 4.* docet secundùm genus conuersionis esse possibile in corollario primi membri, & vtrumque *in quæst. præcedenti huius distinctionis art. 1. in descriptione transsubstantiationis, art. 2.* vbi requirit vtrumque terminum conuersionis debere subesse diuinæ virtuti, nempe agenti, quatenus circa *esse* totale vtriusque aliquid disponat agendo, & quatenus dicit conuersionem totalem spectare ad solam Dei virtutem.

Conuersionẽ concomitatur duplex actio.

Alterutra actio productiua, aut adductiua interuenit.

Et in præsenti conclusione, & ratione eius idem patet, quia successio inter vtrumque terminum quoad *esse* nequit saluari, nisi virtute agentis terminus *ad quem* recipit aliquod *esse*, vel simpliciter, vel secundùm *quid*, virtute agentis in ipsum terminum *à quo*: quia successio in essendo virtute causæ facta, & ordo supponit *esse* recipi ab agente, qualecunque illud sit, siue *esse* simpliciter, siue secundùm *quid*. *Et patet idẽ ratione.* *Sine aliqua productione non saluatur conuersio.*

8 Ex his ergo patet prima conclusio, quòd nihil potest immediatè conuerti in Deum, quia *esse* Dei nequit alio modo subesse suæ virtuti, quæ respicit possibile tantùm: quod autem est infinitum necesse esse, immutabile, vt benè Doctor *responsione ad 2.* non potest esse terminus alicuius actionis de genere Actionis, neque secundùm *esse* simpliciter, neque secundùm *esse* accidentale, & secundùm *quid* ipsi adueniens intrinsecè, quod requiritur, vt possit esse terminus *à quo*, vel *ad quem* conuersionis. *Nihil posse in Deũ cõuerti.*

Hæc conclusio est communis Theologorum: rationem eius aliter, & aliter assignant. Henricus dat illam rationem, quia aliqualitas creaturæ non potest esse aliqualitas Dei: ratio obscura est, nisi intelligatur, quòd nulla actio, quæ creata est ex genere suo, possit esse Dei, vt termini intrinseci secundùm aliquod *esse*, ac proinde non posse Deũ succedere creaturæ in essendo, quia si succederet, haberet aliqualitatem creaturæ aliquo modo, qui *Henricus. Ratio obscura satis, sed declaratur.*

qui reciperet *esse* limitatum, quod soli creaturæ competit, cùm reciperet *esse* per successionem essendi respectiuè ad creaturam, quæ in ipsum conuerteretur: & sic intellecta ratio coincidit cum præmissa Doctoris.

9 *D. Thomæ ratio.* Caietan. *Ratio D. Thomæ sufficiens declaratur.*

D. Thomas probat, quia essentia diuina est ingenerabilis. Caietanus dicit illam rationem non esse sufficientem, vt excludat conuersionem totalem. Sed meliùs intelligendo rationem, coincidit cum illa, quam assignat Doctor, quia vel ingenerabilitas intelligi potest vniuersaliter pro omni productione in *esse*, & sic æquiualet, quia denotat immutabilitatem, vel si intelligatur de ingenerabilitate propriè, benè ex ea deducitur omnis immutabilitas essendi.

Ratio Caiet. & Soti.

Ipse Caietanus, & Sotus assignant aliam rationem, quia Deus, & creatura non conueniunt in ente. quidquid sit de hac conuenientia, si intelligunt de ratione entis limitati, & creati, quod subest potentiæ conuertentis, redit in idem: si de ratione abstracti, non probat, quia substantia, & quantitas etiam sic se habent, tamen possunt conuerti in se inuicem: sic, inquam, se habent substantia, & quantitas ex sententia scholæ D. Thomæ: & in conuersione magis spectatur repugnantia terminorum in *esse*, quam conuenientia.

Est obscura, vel certè insufficiens.

10 *Vasquez recidit à communi.*

Vasquez *suprà cap.* 4. admittit conclusionem communem, quantùm ad conuersionem immediatam, & adæquatam, sed distinguit terminum *ad quem* conuersionis in adæquatum, & inadæquatum: & dicit non posse fieri conuersionem in Deum, tanquam in terminum adæquatum, benè tamen in Deum, tanquam in partem termini adæquati; vnde dicit, quòd aliter Deitas posset esse in Sacramento, verbi gratiâ, quàm per concomitantiam.

Posse conuerti aliquid in Deũ, vt termini partem.

De facto autem est tantùm per concomitantiam, quia forma, & demonstratio quam importat, solùm designat substantiam expresse, vt clauditur in istis accidentibus, vt extra ipsa alibi non sit in alia re, quod nequit dici de Deitate: si tamen institueretur sic: *Hoc est corpus meum deificatum*, vel, *Hoc est corpus Christi*, Deitas esset in Sacramento cum corpore, ex eo quòd expresse significaretur, vt forma deificans corpus, quemadmodum, si hæc esset forma, *Hæc est caro viuens*, vel, *Hoc est corpus meum viuum*, &c. ex vi illorum esset anima; ergo similiter: vnde colligit in transsubstantiatione non requiri terminum *ad quem* produci.

Deitatem ex vi verborum posse esse in Sacramento aliter instituto.

11 *Impugnatio doctrinæ Vasquez.*

Hæc doctrina non videtur admittenda, quia saluando veram naturam transmutationis totalis quoad esse, necessum est terminum ad quem recipere aliquod esse nouum virtute agentis, saltem secundùm quid, per mutationem intrinsecam eius; alioquin non manet conuersionis conceptus; qua aliquid conuertitur in ipsum secundùm esse, nisi sit aliqua successio eius in esse respectiuè ad terminum *ad quem*, quod *esse* ante non habuit. Hoc autem repugnat Deitati, & meritò omnes negant in eam aliquid conuerti, ne cogantur admittere eius mutationem intrinsecam; vnde Theologi summoperè cauent in productione rerum in tempore, vt in vnione hypostatica, & assumptione naturæ humanæ, admittere vllam nouitatem in Deo intrinsecam: vt benè Doctor etiam *in hac quæstione* resoluit, quod & ipse Vasquez, & omnis fidelis cauet: vel ergo destruit naturam conuersionis totalis, vel certè admittit oppositum.

Necessaria est aliqua mutatio in termino conuersionis.

Nouitas essẽdi repugnat intrinsecè Deo.

Probatur sumendo idem principium, ad quod refugit: nihil esset in Sacramento ex vi verborum, nisi quod efficeretur virtute practicæ formæ, vt per se constat, omne autem tale per se efficitur à causa principali, cuius actio respicit primariò terminum *ad quem* conuersionis: ergo si per talem formam esset hîc Deitas aliter, quàm est modò per solam concomitantiam ratione vnionis hypostaticæ corporis ad ipsam, esset per aliquam actionem diuersam, tam formæ suo modo, quàm causæ principalis physicè agentis illud *esse* diuersum Deitatis in Sacramento, tanquam contentæ per se ex vi verborum: ergo esset diuersa præsentia Deitatis, ab ea quæ dicitur esse modò, tanquam contenti practicè & significati, tam per verba, quàm etiam per species: illa autem præsentia esset realis, & à causa principali physicè: ergo in ipsa Deitate, quod dici nequit, neque ipse author dicere intendit, quamuis ex doctrina eius sequatur. Antecedens, & prima consequentia patent ex natura huius mysterij, & vtrumque admittit aduersarius. 12

Probatio à priori ex efficacia formæ diuersa.

Infert diuersitatem in actione, & esse.

Supposita præsentia noua esset in Deitate.

Vltima consequentia probatur, quia illa noua præsentia non esset in corpore Christi, vt est diuersum subiectum, & significatum à Deitate, quia sic non est natum inferre præsentiam Deitatis ex vi verborum, sed tantùm ratione vnionis concomitanter: neque est alius eius ordo ad Deitatem, aut suppositum, neque esse potest ex vi huius actionis saltem. 13

Probatio. Non esset in corpore.

Non esset in speciebus, tum quia actio primariò respicit terminum *ad quem*, & non species, tanquam subiectum, in quod influit præsentiam; tum quia species non dicunt relationem signi, aut continentis ad contentum diuersam, nisi sit diuersus modus essendi eius sub speciebus in *esse* contenti: ergo erit in ipsa Deitate, quod est absurdum, vel si dicas ipsam Deitatem sine aliqua nouitate sui esse posse sub speciebus ex vi verborum, tanquam terminus inadæquatus, eodem modo esset sub speciebus tanquam terminus adæquatus, & sic aliquid conuerti posse in Deum immediatè, quod negatur.

Non esset in speciebus.

Explicandus ergo est hic author, nempe eum velle asserere vnionem hypostaticam poni posse sub speciebus, ex vi verborum, & sic concedo potuisse institui formam illam, quæ haberet efficaciam respectu corporis, quà vniti hypostaticè, & fortè hoc intelligere voluit, quamuis per corpus deificatum intelligat alibi ipsum effectum Deitate, vt ratione sanctificandi *tomo* 1. *in* 3. *part. dist.* 6. & *hîc* etiam ex modo loquendi, & instituto conclusionis idem proferre videtur. 14

Explicatur Vasquez quoad intentum.

In eo casu non esset Deitas præsens ex vi, & efficacia verborum, licèt corpus quà vnitum esset præsens, sed quia vnio expressa, & præsens ex vi verborum denotaret suum terminum, nempe suppositum, ideò præsentia Deitatis esset magis explicita, quamuis solùm esset concomitans.

Præsentia cõcomitans essentia magis explicita.

Dico consequenter impossibile esse formam aliquam institui, quæ ex vi verborum, & practicè significaret præsentem Deitatem, quia nulla potest esse conuersio in ipsam, neque vt terminus primarius, & adæquatus foret, neque vt terminus inadæquatus, quia ratio facta perinde vtrumque excludit à Deitate. Forma autem præmissa verbalis quantùm ad particulam *deificatum*, vt respicit ipsam Deitatem in ratione contenti, esset explicatiua, & non pertineret ad sensum substantialem, & practicum formæ, vt

Impossibile esse poni Deitatem ex vi verborum in Sacramento.

Ad fundamẽta opinionis.

vero

verò respiceret, & importaret vnionem, esset de sensu substantiali.

Neque alia forma: *Hoc est corpus animatum*, &c. est eiusdem rationis cum priori, quia anima potest fieri præsens ex vi verborum, & practicè, recipiendo nouum *esse*, saltem quoad ipsam præsentiam.

15 *Declaratur præsentia concomitantia. Se habet in partibus, & proprietatibus, vt modus superadditus essendi.* *In Deitate non ita.*

Aduertendum insuper aliter dici alia esse concomitantia, aliter Deitatem in hoc mysterio; quia reliqua licèt non sint præsentia, vt sanguis sub specie corporis, ex vi verborum; tamen recipit præsentiam nouam, & supernaturalem ad species, quà est in toto, & sub qualibet parte totius: qui est modus essendi eius diuersus à præsentia corporis: sic etiam quantitas Christi, & reliqua accidentia.

Deitas autem ratione corporis vniti hypostaticè fit præsens præsentiâ corporis, & vnionis tantùm; non autem præsentiâ aliquâ propria, sicut propriam habent reliqua concomitantia corpus; licèt non significentur per verba, quorum veritas saluari posset sine illis, sicut & præsentia ipsius corporis. Vt autem illa sequantur ad corpus, vbicumque est, ratione connexionis naturalis, debent etiam recipere modum essendi corporis, hoc est, indiuisibilem, aliàs non possint concomitari corpus.

Displicet etiam ratio illa, quà putat Deitatem non esse ex vi verborum formæ de facto institutæ sub speciebus, nec de possibili esse posse ex vi verborum huius formæ: quia scilicet demonstratio formæ ita designat substantiam claudi sub speciebus, vt alibi extra ipsas non sit in alia re. Hæc ratio non placet, nec subsistit, quia demonstratio non dicit talem extensionem, cùm corpus Christi, & in aliis Sacramentis, & speciebus sit, & in modo suo naturali essendi, de quo non est dubium ipsi authori. Ratio ergo valde obscura est, & inefficax, eam intelligendo, vt sonat.

Ratio hæc nō admittitur. Nec demonstratio excludit demōstratum ab alio esse diuerso alibi.

16 *Conclusio affirmatiua.*

b *De secundo dico*, &c. Hæc conclusio Doctoris patet ex dictis, & ex ratione subiuncta, quia in creaturis vtrumque extremum subest omnipotentiæ diuinæ, quantùm ad *esse* totale vtriusque.

Limitatio principij præmissi.

Hoc principium intelligi debet, iuxta limitationem additam à Scholiaste; nempe quando essentialiter non dependet ab alio vnum extremum, vt totum à parte, quod nequit esse sine parte; ideò nequit pars in totum conuerti. Ratio ipsa hanc limitationem importat; quia creatura subest diuinæ omnipotentiæ, quoad ea, quæ non inuoluunt repugnantiam: terminus enim diuinæ omnipotentiæ est ens possibile, non verò impossibile.

Non comprehendit essentialiter, aut impossibile. *Relatio in suam correlationem nequit conuerti.*

Eodem modo neque relatio intrinsecus adueniens potest conuerti in suam correlationem propter simultaneam coexistentiam, quà vna nequit esse sine alia, quia causa essendi vnius, quæ sunt extrema, est similiter causa essendi alterius eâdem necessitate.

Neque in sua extrema, aut è contrà.

Hinc etiam nequit relatio conuerti in sua extrema simul existentia, non quòd extrema dependeant à relatione; sed quia exigunt relationem, tanquam prius suum posterius necessariò connexum: sic etiam neque totum conuerti potest in suas partes simul vnitas ex eadem ratione: oportet enim terminum conuersum desinere esse, manento termino *ad quem* conuersionis.

Neque totum in partes vnitas, aut econtrà. Ratio horum.

17 *Sententia negatiua. Vasquez.*

Huic conclusioni repugnant, vt plurimùm, moderni, quotquot exigunt aliquid commune vtrique extremo manere: Vasquez addit terminum *à quo* conuersionis necessariò debere esse aliquod sensibile, quod cadere possit in demonstrationem, seu ab illa designari, quia putat aliter non posse fieri conuersionem, nisi per formam verbalem.

Sentētia Doctoris probatur. Ex natura conuersionis.

Sententia autem Doctoris est, posse vnum conuerti in aliud, quamuis nihil conuersi maneat. Probatur, quia hæc conuersio est mutatio vnius secundùm *esse* totale in aliud, quod succedit secundùm suum *esse* totale: ergo potest saluari conuersio, quamuis nihil termini *à quo* maneat.

Terminus à quo quà desinit terminat.

Probatur consequentia, quia terminus *à quo* eatenus est extremum conuersionis, quatenus desinit secundùm se totum, aduenitente termino *ad quem*, seu ad ipsum respectiuè: ergo quia transit in *non esse* est extremum conuersionis: ergo quòd aliquid, quod fuit in ipso maneat, non facit, nec constituit ipsum extremum conuersionis.

Quod est sub negatione, nō cōponitur ex affirmatiuæ.

Patet consequentia: quidquid spectat ad aliquem ordinem præcisè, vt est sub determinato extremo contradictionis, nequit spectare ad eundem ordinem per se, quà participat alterum contradictorium, quia hoc repugnat: si ergo terminus *à quo* conuersionis spectat præcisè ad ipsam conuersionem (quæ est ordo cum successione essendi inter terminos) quà transit in *non esse* formaliter, sequitur non spectare ad hunc ordinem, quà aliquod eius accidens manet, de quo verificatur prædicatum contradictorium; nempe non conuerti tale accidens, verbi gratiâ, quantitatem panis in corpus Christi, conuerti tamen substantiam panis.

18 *Non spectare illud commune ad terminū ad quem.*

Quòd etiam permanentia alicuius in *esse*, quod fuit termini *à quo*, verbi gratiâ accidentis, non facit ad conuersionem, vt respicit terminum *ad quem*. Probatur primò ex ratione præmissa, quæ perinde potest accommodari. Item quia *esse* illius communis, seu accidentis, non est *esse* termini *ad quem*, sed diuersum; neque est *esse* nouum, aut intrinsecum termino *ad quem*; sed *esse* antiquum accidentis, & extrinsecum loquendo præcisè de illo, quod commune est vtrique termino: terminus autem *ad quem* recipit aliquod *esse* proprium, nempe *esse* simpliciter, si producatur; vel *esse* secundùm *quid*, si recipiat *esse* tantùm accidentale, & secundarium: vtrumque horum saluari potest sine tali accidente permanente, quod fuit in termino *à quo*: ergo, &c. Patet assumptum, quia *esse* simpliciter termini *ad quem*, nullâ ratione potest dependere ab accidente, quod fuit alterius dispositio naturalis, vt per se patet: potest etiam esse, secundum, & secundarium eius similiter saluari, non permanente accidente prædicto: verbi gratiâ, si corpus Christi reciperet esse indiuisibile in loco, in quo fuit panis, nullo accidente panis remanente; sed totâ substantiâ, & accidentibus simul conuersis in corpus Christi, sic existens, vel hîc, vel alibi: ergo non exigitur aliquid commune, quod fuit intrinsecum pani, remanere, quantùm ad conuersionem, quæ hoc modo fieret: vnde rectè *suprà* Doctor asserit panem conuerti posse in corpus Christi alibi existens, quàm hîc.

19 *Responsio.* *Impugnatur. Non requiri ob repugnantiam terminorum.*

Dices requiri aliquid commune manere, vt saluetur repugnantia in essendo inter terminum *ad quem*, & *à quo*. Contrà, repugnantia in essendo nequit oriri ex accidente, quod posterius est substantia: vt *suprà* probatum est contra asserentes substantiam panis desinere ex natura rei ob separationem ab accidentibus, quasi dependeret in essendo ab accidentibus.

Inter terminos repugnātia in essendo.

Deinde repugnantia in *esse* saluatur ex modo producendi causæ primæ, secluso omni accidente communi: ergo non requiritur ad repugnantiam in essendo saluandam, vt aliquod accidens maneat, quod fuit termini *à quo*. Probatur antecedens, nulla repugnantia hîc esse potest præter illam, quæ est ex modo producendi agentis; verbi gratiâ, inter substantias totales, quia nequeunt comparari ad inuicem ratione alicuius tertij, in quo ex natura rei opponerentur, quia non est oppositio circa materiam eandem, aut subiectum, quia nequeunt inesse alicui subiecto.

Est ex modo producēdi causæ primæ. *Non est circa materiam.*

Non esset secundùm aliquam formam communem, sub qua repugnarent; vt per se etiam constat, quia formæ substantiales non sunt capaces, cùm sint in actu completo, & vltimo suæ naturæ, quælibet ipsarum per propriam formam, non esset talis repugnantia ex forma accidentali, vt patet ex dictis aliàs.

Non est circa formam substantialem.

Non esset talis repugnantia ex aliquo extrinsecus se habente, vt loco, tempore, situ; non esset illa repugnantia ratione existentiæ absolutè consideratæ, quia simul existere possunt per diuersas causas, & productiones, & conseruationes.

Non ab aliquo accidente, aut loco, &c.

Sequitur ergo à primo ad vltimum, repugnantiam illam solùm esse ex modo producendi termini *ad quem*, vt procedit ab agente communi, & primo, inquantùm illud succedit termino *à quo* in *esse*. Hæc autem repugnantia saluari potest, etiamsi nullum accidens, aut aliquid, quod fuit intrinsecum termino *à quo*, maneat in *esse*.

Est ex modo producendi.

20 *Secunda responsio.* *Impugnatur. Oppositio partialis nequit esse, sine subiecto communi.*

Dices ergo secundò, requiri aliquid commune remanere in *esse* ad saluandam conuersionem in genere, & successionem terminorum, & ordinem ad inuicem. Contrà, licèt mutationes partiales, quæ dicuntur formales, exigant, ex præcisa oppositione aliquid commune permanere, quia termini earum opponuntur circa idem subiectum: mutatio totalis, quæ in hoc ab ipsis distinguitur, non exigit illud commune, quia & oppositio, & ordo terminorum saluatur sine tali communi: quod probatur ex ratione iam præmissa.

Oppositio ex modo producendi probatur.

Confirmatur ordo terminorum, & successio in essendo saluatur, quamdiu *esse* termini *ad quem* habet adiunctum *non esse* termini *à quo*; & *non esse* termini *à quo*, *esse* termini *ad quem* adiunctum: sed ex modo producendi termini *ad quem*, desinendi termini *à quo*, (vt vterque hîc, & nunc subsunt potentiæ diuinæ operanti circa ipsarum *esse*, & *non esse* respectiuè ad se inuicem) terminus *ad quem* habet coniunctum *non esse* termini *à quo*; & è contra *non esse* termini *à quo*, *esse* termini *ad quem*, secluso omni ordine ad aliquod commune accidens, vel aliud diuersum ab ipsis terminis, & modo, quo terminant potentiam Dei: imò accidens illud, neque vt conditio, neque vt limitatio, neque vt ratio, neque vt subiectum se habet ad prædicta, vt subsunt huic ordini, qui prædicatur de ipsis terminis secundùm hunc modum conuersionis, vt ad se inuicem dicuntur: ergo ordo, oppositio, & successio terminorum, atque adeò conuersio totalis ipsorum rectè saluari potest, sine tali accidente communi, sub quo vterque esset cum ordine.

Accidēs nihil facit ad conuersionē physicè.

21 *Secunda confirmatur ad idem.*

Confirmatur secundò, *esse*, & *non esse* cum ordine non solùm comparantur ad inuicem in conuersionibus partialibus respectiuè ad causam materialem, sed etiam respectiuè ad efficientem; cuius virtute insunt successiuè materiæ; ita vt licèt prædicatio sit respectiuè ad subiectum, ad quod limitantur, & insunt: tamen primariò de ipsis terminis, prout subsunt conuersioni, dicuntur *esse*, & *non esse*, cum ordine oppositionis; ita vt vnum inferat aliud, & *esse* vnius inferat *non esse* alterius, non solùm in subiecto, sed etiam absolutè loquendo, quia nempe non conseruatur alibi ab agente, & propter dependentiam à subiecto, à quo excluditur, forma corrupta simpliciter desinit: vnde si agens primum vellet conseruare extra subiectum formam, vel etiam, vt quidam volunt, in subiecto. In secundo casu (quem declarandi causa ad hominem induco, non opinandi; oppositum enim tenet nostra schola) *esse* vnius non inferret vllum *non esse* formæ alterius, neque conuersionem, aut oppositionem hîc, & nunc inter terminos. Ex quibus colligitur *esse*, & *non esse*, seu ordinem inter hæc, conuenire primariò terminis, vt subsunt virtuti primæ agentis.

Ordo inter esse, & non esse oppositionis absoluta. *Est ab agente primariò.*

22 *Saluari in cōuersione totali.*

Ad propositum ergo id applicando seruatâ proportione: Conuersio totalis potest stare cum ordine, & successione terminorum, quantùm ad *esse* vnius, & *non esse* alterius, vt subsunt hæc extrema virtuti agentis, & ipsi termini absolutæ contradictioni, vt abstrahit à causa materiali, quæ in proposito interuenire non potest: ergo sine omni alio communi vtrique præter ipsos terminos.

Patet antecedens, quia in creatione, & annihilatione rei saluatur ordo inter *esse*, & *non esse*, secluso ordine ad extrinsecum: ergo etiam inter terminos conuersionis totalis. Negabis consequentiam, & paritatem, quia *esse*, & *non esse* comparantur absolutè ad terminum creationis: hîc autem *esse* prædicatur de termino conuersionis respectiuè ad terminum, qui in ipsum conuertitur; ac proinde debet aliquod eius *esse* participare. Contrà: saltem id conceditur, quod potest esse ordo inter *esse*, & *non esse*, ac successio, vt sunt à causa prima: ergo etiam, quamuis nihil commune maneat, potest idem ordo, & successio manere quoad conuersionem totalem inter ipsos terminos.

23 *Modus determinatus productionis, & actionis prædictum ordinem inducit. Probatur per varia exempla.*

Probatur iam consequentia: quia ex modo producendi, & determinatione actionis, vt procedit à diuina voluntate, & recipitur in termino *ad quem*, potest sequi ordo ad aliquid, ad quod ex natura rei aliàs & absolutè nullus esset ordo: verbi gratiâ, in creatione huius animæ in hoc corpore; in creatione huius gratiæ in hac anima, ex creatione huius corporis, aut Angeli, in hoc loco, & tempore; in volitione alicuius per modum finis respectiuè ad media hæc assumpta, quod aliàs potuisset Deus absolutè velle, & ponere in re independenter ab omnibus mediis, & sine ordine finis ad media. Item, in effectu aliquo ponendo cum dependentia ad hoc instrumentum determi-

determinatum, quod aliàs sine instrumento poni posset. Similiter etiam cum dependentia à causa determinata secunda, quam posset absolutè sine ordine ad ipsam ponere, vel certè per creationem, vel per aliam causam.

Explicatur modus oppositionis, & eius causa. In quibus omnibus coniunctio, & ordo vnius ad alterum est ex modo determinationis diuinæ voluntatis, & actionis, vt per eam procedit terminus: ergo etiam ex modo determinato producendi terminum *ad quem*, potest habere annexum *non esse* termini *à quo* conuersionis; ita vt positio eius inferat secum desitionem alterius: & consequenter, manente hac præcisâ causâ, stat ordo, & successio inter terminos conuersionis totalis, secluso quocumque alio.

Et in proposito consequenter positio termini *ad quem*, & desitio termini *à quo*, non habent se concomitanter tantùm, & sine ordine, vt prætendit Vasquez *suprà*, cùm ex modo producendi termini *ad quem*, stet repugnantia simpliciter ad terminum *à quo* in *esse*; & hoc ex natura rei, vt subsunt huic determinato modo agendi primæ causæ, quia ita voluntas eius est termini *ad quem*, vt in eum per desitionem conuertatur terminus *à quo*. *Hæc oppositio est ex natura rei.*

24 *Responsio allata destruitur.* Ad illud autem, quod *suprà* inferebatur, nempe terminum *ad quem*, debere recipere aliquod *esse* termini *à quo*, est falsum simpliciter: quia id tantùm in conuersionibus formalibus, & partialibus seruatur; vel etiam in conuersione totali, vt fit de facto in præsenti mysterio: non tamen exigitur simpliciter, & in omni conuersione possibili: ideò benè Doctor *in quæst. præcedenti, artic.* 1. in definitione transubstantiationis non possit aliud, quàm esse *mutationem totalem substantiæ in substantiam.* Quæ definitio saluatur in præsenti mysterio inter ipsas substantias, accidentia autem manent tanquam Sacramentum præsentiæ Christi, & terminus; non vt aliquid intrinsecè spectans ad ipsam conuersionem, quæ præcisè est inter substantias, vt Patres, & Concilia docent. *Accidentium communium munus.*

25 *Sententia communis.* Ex his etiam facilis est conclusio communis, nempe in creaturis quodlibet posse conuerti in quodlibet, quia licèt absolutè aliàs non dicant repugnantiam; tamen, vt subsunt determinato modo producendi, dicunt ordinem ad inuicem in *esse*, & *non esse*; & vt terminus *à quo*, & *ad quem*, dicunt illam repugnantiam, quæ rectè dicitur ex natura rei, cùm ex modo agendi causæ primæ transeat in terminos.

26 c *Ad argumenta*, &c. Solutio argumentorum hinc inde clara est, sicut & dubij, quod mouet §.

Nō dari actionem sine mutatione. d *Sed adhuc restat dubium*, &c. Vbi definit vniuersaliter actionem de genere Actionis requirere mutationem in termino, loquitur de mutatione abusiuè, vt denotat per talem actionem, semper terminum recipere *esse*; & probat in diuinis, vbi actio per modum productionis ponitur, per quam persona recipit *esse*, non per modum mutationis.

27 *Augustin. Boëtius. Spiritum conuerti posse in corpus.* Ad tertium, quod militat contra secundam conclusionem ex authoritate Augustini *lib.* 7. *de Gen. ad literam, cap.* 12. & Boëtij *in libro de duabus naturis, & vna persona.* Respondet Doctor supposito, quòd illæ authoritates intelligendæ essent de conuersione; prout de ea nunc agimus, nempe totali (vt etiam intelligit Henricus, & Ægidius anteriores) respondet tantùm insinuari maiorem repugnantiam esse ex natura extremorum, nempe spiritus, & corporis in ordine ad conuersionem, quàm inter duo corpora: sed neutrum est simpliciter impossibile respectu diuinæ omnipotentiæ, quæ posset conuertere panem in Angelum, sicut conuertit modò, & hoc genere conuersionis, illum in corpus Christi. *Henricus. Ægidius.*

Cæterùm Augustinus non loquitur de hoc genere conuersionis, sed de conuersione partiali, & formali per veram corruptionem prioris formæ, & sic negat animam fieri ex corpore aliquo elementari, sicut ex ea facta est caro: *Cùm anima*, inquit, *non sit corporea, quidquid autem ex mundi corporeis elementis fit, corporeum esse necesse est, in quibus mundi elementis etiam aër iste connumeratur, nec si de puri illius, cœlestique ignis elemento facta anima diceretur, credi oporteret. Omne quippe corpus in omne corpus posse mutari non defuerunt, qui assererent. Corpus autem aliquod siue terrenum, siue cœleste, conuerti in animam, fierique naturam incorpoream, nec quemquam sensisse scio, nec fides hæc habet*, &c. Ex quibus patet Augustinum loqui de conuersione quæ fuit in quæstione; non autem de hac, quam nunc disserimus: agit enim de prima productione animæ rationalis, quam dicit non esse ex materia. Vtramque solutionem tradit Doctor quodlibeto 10. art. 1. *Augustin.*

28 *Sentētia Boëtij. Eutychianorum deliria.* Boëtius etiam de simili conuersione agit disserens cōtra Eutychen, eiúsque discipulos, vnius naturæ in Christo assertores, quod variè ab iis explicatur. Hic enim error sicut nullis principiis fultus, ita ambiguè, & confusè docebatur: nempe conuerti diuinam naturam in humanam Christi; vt insinuat Flauianus Patriarcha Constantinopolitanus *in epistola ad Leonem I.* & ipse Leo *in epist.* 67. *ad Leonem Imperatorem.* Theodoretus *lib.* 4. *hæret.* Fab. *in Eutychen*: & Nicephorus *lib.* 18. *cap.* 45. Alij dixerunt è contra defendisse vnam naturam per conuersionem humanæ in diuinam. Tertio modo dixerunt, vtramque fieri vnam per mixtionem, quem modum tenuerunt Iacobitæ, & Acephali. *Flauianus. Leo Papa. Theodoret. Nicephor. Iacobitæ, Acephali.*

Quartus modus tenebat per compositionem fieri, vt ait Euthymius *in Panopl. titulo* 15. & Gelasius *in Eutychen libro*, qui habetur in Bibliotheca Patrum: & Damascenus *lib. de natura composita.* Contra hos agit Boëtius impugnans conuersionem, & mixtionem naturarum hoc modo; vt naturæ humanæ, & corporeæ cum diuina, aut è contra per veram corruptionem alterius naturæ; corruptione, quæ Philosophis fuit nota. Verba Boëtij sunt, *Nec corporea substantia in incorpoream mutari potest; nec incorporeæ in se inuicem proprias formas mutant: sola enim in se mutari possunt, quæ habent vnius naturæ subiectum commune*, &c. Requirit ergo materiam communem, deinde vt in se inuicem agere possint, & pati; præterea vt conuersio sit immediata; vnde negat æs conuerti in lapidem ex defectu qualitatum contrarium; & agit de naturali conuersione: ita Doctor loco proximè citato: vbi etiam rationem Boëtij accommodat ad formam probantem, addendo maiorem. Responsio ad quartum argumentum confirmat limitationem, quam *suprà* adiunxi conclusioni secundæ. *Euthym. Gelasius. Damasc.*

QVÆSTIO III.

Vtrùm panis conuertatur in corpus Chriſti in Euchariſtia?

D.Thom.*3.part.quæſt.75.art.6.& hîc quæſt.*1.Durand.*hîc quæſt.*3.Palud.*quæſt.*2.Ocham *quodl.*4.*quæſt.*29.30. Argent.*quæſt.*1.*art.*2. Gabriel *lect.*45.*in can.* Bellarm. *lib.*3.*de Euchariſtia per totum.* Rupertus *lib.*6.*in Ioan. in illa verba, panis, quem ego*, &c. Maior *hîc quæſt.*2. Gabriel *quæſt.*2. Suarez 3.*tom. diſput.*49. *ſect.* 2.

1 *Argum.*1. * *Aliàs* 6. *Auguſt.* CIRCA ſecundum * principale quæro duo. Primò, vtrùm panis conuertatur in corpus Chriſti in Euchariſtia? Secundò, an panis in iſta conuerſione annihiletur? Ad primum, arguo quòd non. Auguſtinus 3.de Trinit.4.*Chriſti corpus dicimus, quod ex fructibus terræ acceptum ſumimus:* ſed non eſt aliquid acceptum ex fructibus terræ, niſi panis vel vinum: ergo non tranſubſtantiatur.

*Argum.*2. * *Aliàs copulauit.* * *Aliàs aſſurgamus.* Secundò, Damaſcenus lib.4.cap.14. *Quemadmodum in Baptiſmate, quia conſuetudo eſt hominibus aquâ lauari, & oleo vngi *, coniugauit oleo, & aquæ gratiam Spiritus ſancti, & fecit ipſum lauacrum regenerationis: ſic quia conſuetudo eſt hominibus panem comedere, & vinum, & aquam bibere, coniugauit ipſis ſui ipſius Deitatem, & fecit ipſa corpus, & ſanguinem ſuum, vt per conſueta, & ſecundùm naturam in his, quæ ſuper naturam ſunt * fiamus.* Vult dicere, quòd ſicut in Baptiſmo abluimur in aqua, & hoc ideò conſtitutum eſt, quia conſuetudo hominibus eſt lauari in aqua: ita in Euchariſtia paſcimur, & potamur pane, & vino, quia iſta ſunt conſuetus potus, & cibus humanus: ergo ſicut in Baptiſmo eſt verè aqua eiuſdem rationis cum communi aqua, qua abluimur, ita in Euchariſtia verè eſt panis, & vinum cum communi cibo, & potu humano.

*Argum.*3. Tertiò ſic, Auguſtinus in gloſſ. ſuper illud 1. Corinth. 10. *Vnus panis*, &c. *Sicut vnus panis ex multis granis, & corpus Chriſti ex multis membris, ita Eccleſia ex multis perſonis:* ergo Euchariſtia propter iſtam ſimilitudinem ſignificat corpus Chriſti verum, & corpus Chriſti myſticum: ſed ex multis granis non colligitur aliquid ſic ſignificatiuum, niſi panis: ergo ille manet in Euchariſtia.

2 *Argum.*4. Quartò ſic, in omni mutatione poſitiua terminus *ad quem* accipit *eſſe:* ſed corpus Chriſti non accipit *eſſe* per iſtam actionem, quia tunc frequenter acciperet *eſſe:* nec etiam aliquod *eſſe* accipit, quia tunc frequenter augeretur ex frequentatione Euchariſtiæ: ergo corpus Chriſti non eſt hîc terminus alicuius mutationis, ſeu actionis poſitiuæ.

*Argum.*5. Quintò ſic, ſi panis conuerteretur in corpus Chriſti, oporteret eſſe aliquem terminum primum iſtius mutationis: illud in propoſito non poteſt eſſe Deitas ex præcedenti quæſtione, nec anima intellectiua, quia illa ſecundùm omnes non eſt hîc niſi concomitanter: nec poteſt eſſe aliquod accidens, vel accidentia, quia tunc non eſſet tranſubſtantiatio, ſed tranſaccidentatio; non reſtat ergo niſi materia ſola; ſed conuerſio in materiam ſolam non eſt tranſubſtantiatio: magis enim diceretur reſolutio in materiam, quàm tranſubſtantiatio.

Et hoc patet, quia ſecundùm omnes forma panis conuertitur in formam aliquam, ſicut materia in materiam: & iſta forma non poteſt aliqua inueniri, quæ terminet, vt patet ex diuiſione præpoſita: ergo, &c. Si dicas quòd eſt aliqua forma ſubſtantialis alia ab intellectiua, in quam conuertitur forma panis. Contra hoc: Vnius rei non eſt niſi vnum *eſſe:* ergo non eſt niſi vna forma.

Ratio opp. Ambroſ. Oppoſitum, Ambroſius de Sacramentis; & ponitur de conſecrat. diſt. 2. *Panis eſt in altari, vbi acceſſit conſecratio, de pane fit corpus Chriſti.* Idem, & ponitur ibidem. *Reuera mirabile, ſermo, qui potuit facere, quæ non erant, nónne poteſt mutare ea, quæ ſunt, in id, quod non erant?* Quaſi diceret, ſic.

Euſebius. Præterea Euſebius, & ponitur ibidem, Quia corpus: *Sacerdos inuiſibilis, viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis ſui ſecreta poteſtate commutat;* & ad hoc habentur plures auctoritates de conſecrat. diſt.2. in diuerſis locis, & Magiſter adducit aliquas in iſta diſtinct. & aliquas in diſtinct. præced.

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 *Disputata, & resoluta in hac quæstione.*

a CIrca *secundum principale*, &c. Hæc quæstio prolixissima est, & ex occasione variarum opinionum plura congerit, quæ seorsim ab aliis tractari solent sub diuersis titulis: reducitur ad duas partes principales, quarum secunda diuiditur in duas. Prima parte resoluit quæsitum per conclusionem affirmatiuam, asserens panem transubstantiari quoad totum, & partes, in corpus Christi. In primo articulo secundæ partis docet quomodo? In secunda parte agit de termino *ad quem*, & occasione huius de constitutiuo corporis humani; & pluralitate formarum in eodem supposito. Quartò, tandem respondet ad argumenta initio adducta: hæc reducitur ad primam partem quæstionis. Inseruntur & aliæ quæstiones intermistæ, nempe de significato formæ ex vi verborum; & an detur actio sine nouitate aliqua in termino *ad quem* actionis. Hæ quæstiones interrepserunt, ex modo, quo alij discurrunt ad quæstionem principalem; & accessoriè ad modum, quo panis transubtiatur, & de termino *ad quem* illius transubstantiationis. Hæc magis patebunt ex ordine ipsius literæ.

SCHOLIVM.

Recitat tres opiniones. Prima ait cum corpore Christi simul manere panem. Hanc tenuit Berengarius apud Guitmundum lib.1.& 3. & tenent modò Hussitæ, & Lutherani, pro qua adducit Doctor quatuor argumenta latè & clarè explicata. Bellarm. varios Lutheranorum, & aliorum errores, circa panis existentiam refert lib.3. de Eucharistia, cap.13.

Hîc [a] duo videnda sunt, sicut circa alia credita. Primò, quid tenendum. Secundò, quomodo illud poterit declarari. De primo, sicut recitat Innocentius *de Officio Missæ, part.2. cap.26.* circa hoc erant tres opiniones. Vna, quòd panis manet, & tamen cum ipso verè est corpus Christi. Alia, quòd panis non manet, & tamen non conuertitur, sed desinit esse, vel per annihilationem, vel per resolutionem in materiam, vel per corruptionem in aliud. Tertia, quòd panis transubstantiatur in corpus, & vinum in sanguinem; quælibet autem istarum voluit istud commune saluare, quòd ibi verè est corpus Christi, quia istud negare est planè contra fidem: vt patet *dist.3. quæst.1.* Expressè enim à principio institutionis Eucharistiæ fuit de veritate fidei, quòd verè ibi, & realiter corpus Christi continetur. 3

Hanc tenet Ochã in 4. in hac materia, q.3. in sol.7. dubij. Vide ipsum quodl. 4. q. 35. & in tractatu huius materia, cap.5.

Pro [b] prima opinione arguitur primò sic. Sicut in naturalibus non sunt plura ponenda, quàm ratio naturalis necessariò conuincit, primo Physic. & in pluribus locis secundùm Philosophum, quia pluralitas est superflua: ita in credibilibus non sunt ponenda plura, quàm conuinci possit ex veritate creditorum: sed veritas Eucharistiæ saluari potest sine ista transubstantiatione: ergo, &c. Minor probatur, quòd ad veritatem Eucharistiæ requiritur signum, & signatum realiter contentum, substantia panis cum suis accidentibus æquè potest esse signum, sicut sola accidentia, imò magis: quia substantia panis sub speciebus magis est nutrimentum, quàm accidentia: ergo magis repræsentat corpus Christi in ratione nutrimenti spiritualis. Res etiam contenta, scilicet verum corpus Christi, æquè potest saluari cum substantia panis sicut cum accidentibus, quia non magis repugnat substantiæ esse simul cum substantia, quàm cum quantitate illius substantiæ.

Text. 50. Idem 8. Physs. text. com.48.

Et confirmatur hæc ratio, quia ponenda sunt pauciora miracula, quantùm possibile est: sed ponendo panem manere cum suis accidentibus, & corpus Christi ibi esse verè, pauciora ponuntur miracula, quàm ponendo panem ibi non esse: nam tunc non poneretur aliquod accidens sine subiecto.

Secundò sic, & quasi in idem redit, in creditis nobis secundùm intellectum vniuersalem traditis, non videtur ille modus determinandus, qui est difficilior ad intelligendum, & ad quem plura videntur sequi inconuenientia: sed istud, corpus Christi esse in Eucharistia, est quoddam verum vniuersaliter traditum nobis: iste autem intellectus, quòd non sit ibi substantia panis, videtur difficilior ad sustinendum, & ad ipsum sequuntur plura inconuenientia, quàm ponendo ibi esse substantiam panis: ergo, &c. Maior probatur, quia ex quo fides nobis data est, vt sit via ad salutem, ita debet vt videtur determinari, & teneri ab Ecclesia, sicut magis est idonea ad salutem: sed ponendo intellectum aliquem talem supra modum difficilem, & ad quem manifestè videntur sequi inconuenientia, est occasio auertendi omnes Philosophos, imò ferè omnes sequentes rationem naturalem, à fide, vel saltem impediendi eos, ne conuertantur ad fidem, si dicatur eis talia pertinere ad fidem nostram: imò videtur, quòd Philosophus haberet pro 4

maiori inconueniente, vel quicumque sequens naturalem rationem, ea quæ ponuntur hîc, negando substantiam panis, quam haberet de omnibus articulis, quos habemus de Incarnatione. Et mirum videtur, quare in vno articulo, qui non est principalis articulus fidei, debeat talis intellectus asseri, propter quem fides pateat contemptui omnium sequentium rationem.

5 *Tripliciter contingit aliquid esse de fide.* Tertiò sic; Nihil est tenendum tanquam de substantia fidei, nisi quod potest expressè haberi de Scriptura, vel expressè declaratum est per Ecclesiam, vel euidenter sequitur ex aliquo planè contento in Scriptura, vel planè determinato ab Ecclesia. Ista maior videtur sufficiens, quia pro nullo alio haberet quis causam exponendi se morti: & pro omni eo, quod est de substantia fidei, laudabiliter exponeret quis se morti; & etiam quod nullo istorum modorum habetur certum, firmiter credere, videtur leuitatis: quia non est auctoritas sufficiens, nec ratio, si nullum istorum inueniatur. Nunc autem non videtur expressè haberi non esse ibi substantiam panis: nam Ioan. 6. vbi multùm prædicatur veritas Eucharistiæ, planum est, vbi Christus dicit: *Ego sum panis viuus: qui manducauerit ex hoc pane*, &c. Et 1. Corinth. dicit Paulus: *Panis, quem frangimus, nónne communicatio corporis Christi est?* nec inuenitur in Ecclesia, vbi istam veritatem determinet solemniter: nec etiam qualiter istud possit ex aliquo manifesto credito euidenter inferri: ergo, &c. *Ioan. 6. 1. Cor. 10.*

D. Thom. hic artic. 1. q. 1. & 3. p. q. 75. art. 2. Si dicas sicut dicit vnus Doctor, quòd Matth. 26. dicendo: *Hoc est corpus meum*, expressè insinuat panem non manere, quia tunc esset propositio falsa. Hoc non cogit, quia dato quòd substantia panis maneret, non demonstratur substantia panis, sed contentum sub pane: sicut modò non demonstrantur accidentia, quia tunc esset propositio falsa: sed est sensus, Hoc ens contentum sub isto signo sensibili, est corpus meum.

6 *Accidentia an significēt naturaliter adesse substantiam.* Item in Sacramentis veritatis nulla debet esse falsitas: sed accidentia ista signant naturaliter substantias, quas affecerunt, & si non sit ibi eorum substantia, signatio ista naturalis erit falsa; hoc est inconueniens. Si dicas, quòd significant corpus Christi, & sanguinem, & ista significatio est vera. Contrà, naturalis significatio non mutatur propter significationem ex institutione ad placitum: ergo ista accidentia naturaliter significant eadem, quæ priùs significauerunt: ergo ex ista parte in significatione naturali erit falsitas, nisi significata subsint signis: sed posito quòd illa significata subsint, veritas habetur in significatione naturali accidentium. Posset etiam veritas haberi in significatione ad placitum, quia in illis subiectis possent contineri illa, quæ significantur ad placitum ex institutione, & sic haberetur omnimoda veritas in vtraque significatione. Sed secundùm aliam viam falsitas est in significatione naturali: ergo magis congruit alia via, quàm ista.

COMMENTARIVS.

2 a HIc duo videnda sunt, &c. Nempe quid tenendum secundùm fidem; & quomodo fidei definitio declarari debeat à Theologo, & defendi. Recitat ex Innocentio tres opiniones circa quæsitum; & vocat opiniones vulgari significatione post Innocentium, prout applicari solet placito hominis, etiam falso & erroneo; qualis est prima in ordine, & secunda; tertia verò, quæ est tenenda, quam docet Ecclesia, éstque de fide, appellatur opinio vulgari modo, iuxta significationem præmissam; non vt dicit speciem cognitionis, quæ habet ex propria differentia formidinem, & incertitudinem. Dicit autem omnes in eo conuenisse, vt saluarent realem præsentiam corporis, & sanguinis Christi; quæ fuit ab initio institutionis semper indubitabilis, & veritas explicita fidei, ad quam tenebantur omnes. Dixi secundam opinionem esse erroneam, quâ negat conuersionem, vt exprimitur in litera: erroneam dico contra fidem errore hæresis in specie, vt patebit *infrà* cum Doctore: an verò desitio panis dici possit in rigore, annihilatio, dubitatur inter Theologos: de quo *quæstione sequenti*. *Tres modi dicendi. Innocent. Cur dicantur opiniones.*

3 *Error Berengarij.* b *Pro prima opinione*, &c. Hæc est Berengarij, qui postquam conuictus est de errore, circa realem præsentiam, quem *suprà* confutauimus cum Doctore *dist. 10. quæst. 1.* postea docuit manere substantiam panis & vini in Eucharistia cum corpore & sanguine Christi, cuius discipuli postea vocati sunt impanatores: ita Guitmundus contra ipsum *lib. 1. & 3. circa initium.* Hunc errorem sequitur Lutherus *in lib. de captiuitate Babylonica, cap. de Eucharistia*: quem sequuntur magis communiter Lutherani: vnde concedunt hanc propositionem, *panis est corpus Christi, esse veram per communicationem idiomatum.* *Guitmund. Lutherus. Secundus error.*

Tertius error. Accedit alius error ex eodem desumptus in sermone de Sacramento Cœnæ Domini; quem hîc etiam incidenter tangemus: quem idem etiam docet in libro: *Quod verbo Christi; hoc est corpus meum*, adhuc firmiter stent, quòd corpus, vbicumque sit verbum, etiam sit, & consequenter vbique; ac proinde etiam in hoc Sacramento simul cum pane: quem secutus est Brentius *in Apologia pro confessione VVirtembergensi in tractatu de Cœna Domini; & in lib. De duabus naturis*, & alij; vnde dicti sunt Vbiquistæ. *Brentius.*

Alij apud S. Thomam *3. part. quæst. 75. art. 6.* materiam quidem panis, & vini conuerti, formas autem dixerunt manere: quinam illi fuerint, non indicat; sed fuerunt aliqui ex Berengarianis. Alius est error asserens panem quoad naturam, & vinum manere in Eucharistia vnita hypostaticè 4 *S. Thomas. Quartus error.*

Verbo,

Rupertus. Quintus error.

Verbo, sicut est ipsa humanitas. Hic error communiter à modernis tribuitur Ruperto Abbati Tuitiensi in *lib. De officiis diuinis, cap. 2. & in Ioan. 6.* vbi dicit super illa: *Caro mea verè est cibus*, &c. Factâ consecratione corpus Christi esse panem: & in priori loco corpus panaceum. Cæterùm Oxonienses apud VValdensem *tom. de Sacramentis 47.* coniiciunt authorem prioris libri de officiis Ecclesiasticis non esse Rupertum, sed VValeramum Episcopum Atemburgensem. Probant ex Anselmo de corpore, & sanguine Domini, qui inter eius impressa opera non inuenitur, vbi impugnat hunc errorem: quem postea desumpsit Rupertus posterior, qui vixit sub Henrico V. Imperatore: vt alij sub Henrico III. *loco præfato in Ioannem. & lib. 2. in Exodum cap. 10.* Alius est error Ioannis cuiusdam Parisiensis, teste VValdensi *cap. 65.* qui confutauit errorem Ruperti, sed ipse in similem incidit, asserens quidem substantias panis, & vini manere non vnitas Verbo hypostaticè, sed corpori, & sanguini Domini.

Vltimus error.

Pro hac, vt ita dicam, opinione, adducit quatuor rationes occasionatiuè, quibus inductis, præbet viam, quâ veritas fidei egregiè declaratur, & certa ab incertis distinguantur, & principia communia, quæ variis in locis deseruire possunt, tanquam regulæ vniuersales discernendi veritatem fidei, & declarandi ad proprium, & verum sensum explicantur. 5

Prima ratio est, in mysteriis fidei tollendam esse superfluitatem, & in operibus supernaturalibus, & miraculosis. Secunda est in creditis, quantùm fieri potest, & admittit veritas fidei, captandam esse facilitatem, & non ingerendam esse maiorem difficultatem mysteriis: quod plurimùm expedit saluti. Tertia ratio explicat in genere, quæ sunt veritates explicitæ, & de substantia fidei; & vnde certitudo earum primaria desumi debeat. Quarta ratio est ex peculiari ratione huius mysterij, vt saluetur veritas signi naturalis, nempe accidentium, quâ designant substantiam, cui sunt connaturalia.

Prima ratio Tollenda superfluitas. Secũda ratio. Captanda facilitas.

Tertia ratio. Quid sit de substantia fidei.

Quarta ratio ad saluandũ esse veritatem signi.

SCHOLIVM.

Secunda sententia ait non manere panem, nec conuerti, sed desinere per annihilationem, corruptionem, vel resolutionem in materiam. Pro hac tres rationes allatæ pro prima sententia faciunt, videtur Dur. qui dicit manere materiam panis. Ponit Doctor varias improbationes D. Thom. contra vtramque sent.

Prò [a] opinione secunda potest argui per rationes similes aliquibus prædictarum, quia tres primæ satis videntur posse adduci pro ista: tum quia plura miracula ponuntur, ponendo transsubstantiationem, quàm negando: tum quia ista transsubstantiatio est ita difficilis ad intelligendum, & ita videtur repugnare rationi naturali: quia omni sequenti rationem naturalem videtur irrationabiliter posita, & per consequens plus auertere à veritate fidei, quàm absolutè ponere panem non manere per annihilationem, vel per aliquam aliam viam. Tertiò, quia ista transsubstantiatio non videtur magis probari ex Scriptura, quàm panem non manere, imò minùs. 7

Contra istas opiniones arguit quidam Doctor; contra primam sic, quòd ipsa est inconueniens, & impossibilis, & hæretica. Primum probatur ex tribus, primò, quia tollit reuerentiam debitam Christo, vt continetur in hostia: sibi enim in Eucharistia debetur cultus latriæ: sed si ibi maneret substantia panis, non deberet talis cultus exhiberi propter idololatriam, adorando creaturam. Secundò videtur inconueniens, quia tollit significationem huius Sacramenti: debet enim illud primò significare corpus, vt primum significatum: sed si ibi maneret substantia panis, ipsa haberet rationem primi significati. Tertiò, quia tollitur debitus vsus Sacramenti: quia si maneret verè substantia panis, ipsa est verè cibus corporalis: huius autem Sacramenti vsus est, quòd sit cibus spiritualis.

D. Thom. vbi suprà. Tres rationes D. Tho. contra primam sent. quòd sit inconueniens.

Secundum verò, scilicet quòd hæc positio sit impossibilis, arguit per idem medium, tam contra primam opinionem, quàm contra secundam: quia nihil potest incipere esse vbi priùs non fuit, nisi per sui mutationem, vel alterius in ipsum, sed corpus Christi non mutatur per hoc, quòd Eucharistia conficitur, quia manet in cœlo, sicut priùs: ergo si nihil conuertitur in ipsum, non est magis realiter in altari quàm priùs fuit: hoc est, impossibile. 8

Alia ratio D. Tho. qua probat primam, & secundam esse impossibiles.

Tertium, scilicet quòd sit hæretica, probat sic: quia est contra Verbum Christi instituentis Sacramentum, Matth. 26. *Hoc est corpus meum*, non dicit, *Hic est*: sed, *Hoc est*. Si autem substantia panis maneret, vel annihilaretur, & non conuerteretur, veriùs diceretur, *Hic est corpus*, quàm, *Hoc est corpus*.

Probat D. Thom. relatas sent. esse hæreticas.

Contra opinionem secundam arguitur, specialiter contra hoc, quòd ponit resolutionem in materiam panis præiacentem: quia vel fieret in materiam nudam; & hoc est impossibile, quia tunc esset materia sine forma, & sic actus materiæ erit, & non erit: vel fieret in materiam sub aliqua alia forma, sed hoc est inconueniens, quia vel illud corpus aliud nouum, cuius est illa materia, esset simul cum speciebus, & corpore Christi, vel

D. Tho. vbi suprà q. 2.

mutaretur de loco illo,& vtrumque est inconueniens. Primum, quia impossibile est duo corpora esse simul. Secundum, quia ille motus localis illius posset percipi per expulsionem corporis alterius circumstantis.

COMMENTARIVS.

6 [a] *PRo opinione secunda*, &c. Insinuat tres priores rationes factas pro prima, etiam adduci posse in confirmationem secundæ opinionis: mox subiicit rationes, quibus S.Thomas impugnat prædictas opiniones, seu errores: prima verò constat mediis tribus. Primum est, tolli cultum debitum Sacramento ex præsentia panis, & vini: quia sic cultus esset idololatria, quia adoraretur creatura panis, quæ est sub speciebus. Secundum, propter inconueniens, quia sequeretur, quòd primum significatum non esset corpus, sed panis. Tertium est, quia tolleretur vsus debitus Sacramenti, quia fieret in alimentum corporale, & non in spirituale.

D. Thom. Impugnat errorem. Ex cultu debito. Ex veritate significationis. Ex priuatione vsus debiti.

Secunda ratio, quia positio est impossibilis, quia nihil fieri potest de nouo, vbi priùs non fuit, nisi per mutationem sui, vel conuersionem alterius in ipsum: sed corpus Christi non mutatur per consecrationem: ergo panis mutatur in ipsum.

Secũda ratio. Ex natura conuersionis requisita.

Tertia ratio est, quòd sit hæretica, quia est contra formam Sacramenti, eiúsque veritatem Matth. 26. *Hoc est corpus meum*, &c. non *hic*, sed *hoc est corpus meum*: si autem panis annihilaretur, vel maneret, veriùs diceretur *hic est*, quàm *hoc est*, &c. Quartam rationem addit specialem contra secundam opinionem, quia vel resolutio fieret in materiam nudam, & hoc esset impossibile, quia illa nequit esse sine forma, vel in materiam sub alia forma, & sic vel maneret corpus nouum sub speciebus, est autem impossibile duo corpora simul esse, vel non manere, & sic sensu perciperetur motus eius ad alium locum, quod derogat fidei Sacramenti.

Tertia ratio: Quòd sit contra formam Sacramenti. Secundum errorem impugnat. Ex natura resolutionis, &c.

SCHOLIVM.

Soluit impugnationes D.Thom. contra relatas sententias, ostendens quòd non cogunt, & in earum refutatione habet optimam & variam doctrinam, quam noto in margine.

9 Quidquid [a] sit de opinionibus, istæ rationes non videntur eas efficaciter improbare. Prima non valet, quia modò non est idololatra, qui adorat Christum in Eucharistia: & tamen non potest negari, quin sit ibi creatura aliqua, scilicet species illæ: sed non est adorandum sensibile continens, sed Christus contentus, & eodem modo tunc dicetur Christum contineri sub pane quanto, & quali, & ita non panem adorari, sed Christum contentum in pane, vt in signo.

Si panis maneret, nõ essent idololatræ, qui Eucharistiã adorarent.

Et si obiicias saltem simplices, qui non sic distinguunt, essent idololatræ. Dico, quòd ita potest nunc argui contra te, quia simplices non distinguunt accidentia illa à corpore Christi: in omnibus autem talibus est vna responsio, quia simplices adorant in fide Ecclesiæ, & hoc sufficit eis ad salutem. Maiores autem distinctè adorant contentum, non signum continens, & hoc siue signum continens sit accidens tantùm, siue substantia panis cum accidente.

Ad secundum dico, quòd est ad oppositum, quia si esset hîc substantia panis, illa duplex significatio esset vera, scilicet naturalis, quâ accidentia significant substantiam panis: & illa quæ est ex institutione diuina, quâ sensibile significat corpus Christi: sed nunc non potest saluari, nisi præcisè altera vera. Nec potest dici, quòd cesset significatio naturalis propter aliam, quæ est ex institutione, quia si sic, tunc non ducerent accidentia illa naturaliter, quantùm est de se, ad deprehendendum substantiam panis: sed totaliter cessaret in eis ista significatio, vel repræsentatio, quæ tamen priùs infuit eis: & tunc aliquo modo immutassent aliter intellectum ante consecrationem, quàm pòst: hoc nihil est.

Si maneret panis, non minus maneret significatio specierum.

Respondeo ergo, quòd primum significatum ex institutione debet esse corpus Christi: & ita est, siue maneat substantia panis, siue non: sed primum significatum accidentium, quòd scilicet naturaliter significant, semper est substantia illa, quam primò affecerunt, vel nata essent afficere, quia illa significatio naturalis non mutatur.

Primum signatũ specierum ex institutione est corpus, sed ex significatione naturali est panis.

10 Ad tertium, non valet, quia modò manifestum est, quòd illæ species nutriunt secundùm Apostolum 1. Corinth. 11. *Vnus quidem esurit, alius verò ebrius est*, & hoc ex perceptione specierum sacramentalium, & tamen non negatur hîc esse cibum animæ: tamen datur ipsum contentum sub nutrimento corporali: & ita si poneretur panis manere, esset ibi nutrimentum corporale, & tamen contentum sub illo esset tantùm nutrimentum animæ.

Species nutriunt.

Aliud autem de impossibilitate, satis solutum est *dist.* 10. *quæst.* 1. quia incipit hîc

hic esse non sine omni mutatione, extendendo mutationem ad illam præsentiam simplicem.

Aliud [b] de *hoc*, vel *hic*, nihil est ad *B*: verum est enim quod, *Hoc est corpus meum*, &c, *Hic est corpus meum*. Sed non hoc accidens, sed contentum sub accidente. Eodem modo, si esset panis, non hoc, quòd est substantia panis, esset corpus, sed hoc, quod est contentum sub pane, est corpus. Maluit autem Saluator vti hoc vocabulo *hoc*, quàm *hic*, quia magis exprimitur veritas, licèt vtrumque dictum esset verum. *Quare vsus est Christus ly hoc, potiùs quàm ly hic.*

Ad aliud contra secundam opinionem posset responderi, ponendo annihilationem panis totaliter, vel si ponatur resolutio vsque ad materiam ex qua fuit; argumentum non cogit. Posset enim dici, quòd & in materiam nudam, & in materiam sub alia forma: & posset dici, quòd in manentem vbi priùs erat, vel motam inde localiter.

Et quando arguitur contra primum, quia tunc materia esset sine forma, & sic in actu, & non in actu, æquiuocatio est de actu: quia vno modo actus est differentia entis opposita potentiæ, prout diuiditur omne ens, quòd est scilicet in actu, vel in potentia. Alio modo actus dicit habitudinem illam, quam dicit forma ad informabile, & ad totum, cuius est. Et eodem modo æquiuocatur de potentia, quia vt opponitur actui primo modo, dicit ens diminutum, cui scilicet non repugnat esse extra causam suam: ens autem in actu oppositum isti potentiæ, est ens completum in suo *esse* extra causam suam, quodcunque sit illud. Alio modo potentia dicit principium receptiuum actus secundo modo dicti, sicut materia dicitur potentia, & forma actus. Hæc distinctio planè patet per Philosophum, *9. Metaph. in principio*: & etiam membra distinctionis probari possunt per dicta Philosophi in multis locis, loquentis de actu, & potentia, nunc sic, nunc sic, sicut in 7. Metaph. cap. pen. & 8. Metaph. cap. vlt. *Ex actu & potentia per se fit vnum*, non intelligitur de istis, vt opposita sunt, quia sic non sunt simul. alio modo 9. Metaph. cap. 5. *Est autem actus existere rem non ita sicut dicimus potentia.* Et pòst, explanando istam descriptionem, manifestat in multis oppositis, vt vigilans ad dormiens, & videns ad claudens oculum: & elaboratum ad illaboratum, *Huiusmodi*, inquit, *differentiæ est alteri parti actus determinatus, alteri autem potentiale.* 11

Duplex actus, entitatiuus, & formalis. Potētia duplex, prima, omne cui nō repugnat existere; secunda, omne receptiuum actus secundo modo, vtramque diuisionem actus & potentiæ, ostēdit ex Philos. variis locis. *Tex. 1. & 2.* *Text. 11.*

Ad propositum ergo, materia sine forma est in actu primo modo: & non in potentia, quod probatur per ipsum Augustinum *confessionum*. ecce verba sua: *Materia ipsa accepit à Deo hoc imperfectum* esse, *quod habet, scilicet in potentia.* & necesse est ipsum hoc ponere; quia materiam concedit à Deo creari, sed antequam crearetur, erat in potentia primo modo. Probatur, quia aliter crearetur, quod impossibile est creari: ergo post creationem fuit in potentia; non isto modo, quia tunc per creationem non esset aliqua entitas materiæ productæ: tantùm igitur post creationem fuit in potentia secundo modo, quia fuit receptiuum actus secundo modo dicti. Sed tunc est ignorantia Elenchi, cùm dicitur: Materia est in actu primo modo, & non in actu secundo modo: ergo est in actu, & non in actu. Eodem modo est æquiuocatio de potentia hinc inde. 12

Materia sine forma est actus entitatiuus secūdùm Augustinum. Materia ante creationem fuit potentia obiectiua, pòst subiectiua.

Si etiam daretur secundum, scilicet quòd materia reciperet aliam formam, & maneret simul cum corpore Christi, non posset improbari, quin esset Deo possibile, quia non includit contradictionem. Si enim corpus Christi etiam quantum potest esse simul cum quantitate panis, & plus repugnat quantum quanto, quantùm ad simultatem, quàm substantia substantiæ, & per consequens plùs quàm substantiæ cuicunque. Sic enim arguit Philosophus 4. Physic. cap. de Vacuo, quòd si duo corpora possent esse simul, & quodlibet, sequitur quòd non est impossibile aliquam substantiam compositam ex illa materia, & noua forma manere simul cum corpore Christi. Si iterum daretur, quòd expellitur, non tamen sic, quòd manifestè appareat expulsio aëris, nec hoc potest probari impossibile Deo, quia nullam includit contradictionem. *Text. 76.*

COMMENTARIVS.

7 a QVidquid sit de opinionibus, &c. Negat has impugnationes esse efficaces, ideóque ad eas respondet eo ordine quo proponuntur.

Respondet ad rationes præmissas. Ad primam respondet, negando tolli cultum, quia modò non tollitur, quamuis maneant species; cultus autem dirigitur ad Christum contentum, & tunc dirigeretur sine errore, si adesset substantia panis. Sed obiicies simplices non distinguentes inter hæc idololatrari. Respondet negando consequentiam, quia instantia facta etiam concernit simplices, qui non distinguunt inter continens, & contentum: *Eis*, inquit Doctor, *sufficit adoratio in fide Ecclesiæ*, id est, adorare quod Ecclesia adorat. *Non committi idololatriā in cultu.*

Hæc responsio est satis fundata, quia adoratio regulam fidei sequitur, non sensum: & instantia est ex communi sententia, quam *infrà* tractabimus: nempe quando aqua non conuertitur in vinum ante consecrationem, manet in propria substantia, & non impedit adorationem veram sanguinis, quando *Responsio approbatur.*

quando fit mutatio miraculosa in speciebus, vt cùm apparet caro, aut sanguis, etiam adorantur.

8 *Ad 2. rat. Veritas significationis non tolleretur.* Ad secundum respondet, significatum ex instituto esse corpus Christi, non obstante autem significatione ex instituto, species non mutantur in significatione naturali, quæ est mouere sensum, & intellectum ex sensu ad cognitionem substantiæ, quæ est ipsis connaturalis, siue actu subsit, siue non: sapor enim, & color vini est, & perseuerat.

Confirmatur responsio. Vnde idem Sanctus in sermone, qui legitur in officio diei Corporis Christi in secunda lectione, ita habet: *Accidentia autem sine subiecto in eodem subsistunt, vt fides locum habeat, dum visibile inuisibiliter sumitur aliena specie occultatum; & sensus à deceptione redduntur immunes, qui de accidentibus iudicant sibi notis*, &c. sicut ergo manet significatio naturalis accidentium quoad sensum, sic etiam quoad intellectum. Vnde Doctor dicit substantiam, quæ inest, vel inesset, debere esse significatum accidentium naturale: & benè, quia intellectus noster pro hoc statu nequit iudicare certò, aut scire lumine naturali, sequendo viam sensus; si substantia insit, vel non, quia à substantia non mouetur, sed ab accidentibus sensibilibus.

9 *Respons. ad 3. Species de facto nutrire.* Chrysost. Theophyl. Ad tertium respondet, etiam de facto species sacramentales nutrire, quod incidenter probat tanquam ex effectu per verba Apostoli: *Vnus quidem esurit*, &c. quæ licèt non de cœna Eucharistiæ, sed de Agape quidam intelligunt cum Chrysostomo, & Theophylacto: tamen etiam hanc interpretationem, quam insinuat Doctor, habet *Author Commentarij inter opera Ambrosij* author Commentarij in epistolas Pauli inter opera Ambrosij: (sit ipsius, vel alterius) & Magister sent. ex ipso *in 1. ad Cor.* 11. quam insinuare videtur Augustinus *tract.* 62. *in Ioan.* quatenus docet Petr. Lomb. Augustinus. Beda. reprehendi ab Apostolo eos, qui non discernebant Eucharistiam à cibo prophano: quem sequitur Beda in Apostolum loco citato: eam sequitur noster Gutierrez de Trejo Placentinus in suo Gutierrez Trejo. copioso commento super epistol. Pauli in locum prædictum.

10 *Respons. ad 3. Manere veritatē formæ, quantùm ad demōstratiuā particulā.* b *Ad alind de hoc, vel hic, nihil est ad* B, &c. Hîc dicit Doctor, quòd forma corporis: *Hoc est corpus meum*, &c. esset vera, sicut & hæc: *Hic est corpus meum*, quamuis substantia panis manet, quia designatur contentum sub speciebus, & designaretur contentum sub pane in eo casu, non verò ipse panis, vel species: ne autem putaretur asserere, *Hic est corpus meum*, esse formam consecratiuam, aut æquiualentem, dicit quòd Dominus maluit vti particula *hoc*, quàm *hic*: quia magis exprimitur veritas per ly *hoc*, quia nempe demonstrat ipsam rem primò, quam particula *hic*, demonstrat ratione loci: Christus autem non est sub speciebus vt in loco, licèt sit in loco specierum.

Kemnitij calumnia. Reiicitur. Reiicienda est hîc in primis calumnia Kemnitij loco citato asserentis: Scotus, inquit Cameracensis, atque alij disertè fatentur, neque verbis Scripturæ, neque Symbolis fidei, neque veterum sententiis cogi nos ad dogma transsubstantiationis, &c. aliqui asserunt Cameracensem ita dixisse. Scotus autem expresse docet contrarium, vt patebit in conclusione huius articuli.

11 *Controuersia cum modernis.* Cæterùm moderni Scriptores responsionem præmissam Doctoris, totis viribus impugnant, quin etiam vellicant, asserentes plurimùm facere hæreticis, & defendi non posse: vnde prædictam sententiam D. Thomæ de veritate formæ, & particulæ demonstratiuæ sequuntur, quam ipse tenet 3. *part. quæst.* 75. *art.* 2. *in* 5. *contra Gentes, cap.* 63. *& in præsenti dist. quæst.* 1. Bellarminus *lib.* 3. *de Eucharistia.* Sotus *in* 4. *dist.* 9. *art.* 4. Suarez *disp.* 49. *sect.* 2. Vasquez 180. *cap.* 5. cum Doctore verò nostro sentit Durandus *in hac dist. quæst.* 1. Paludanus *ibidem.* Ocham *in* 4. *quæst.* 6. *quodlibeto* 4. *quæst.* 30. Sotus. Suarez. Vasquez. Durandus. Paludan. Ocham.

Controuersia solùm est de virtute particulæ demonstratiuæ; an possit demonstrare corpus Christi contentum sub substantia panis quanti, & qualificati; non autem an propositio, vt est conuersiua de facto, verificari possit in sensu vero, nisi factâ conuersione, quia Doctor *infrà* admittit hunc esse præcisum eius sensum, inquantùm practica est, & de facto ex institutione Christi. *Punctum cōtrouersiæ declaratur.*

Tantùm ergo quæritur, an hic sensus eius practicus euidenter colligatur ex particula demonstratiua, inquantùm hæc ex institutione communi hominum significet, ita vt aliàs demonstratio, & consequenter oratio esset falsa, nisi fieret conuersio, quamuis Christus esset præsens substantiæ panis, eo modo, quo nunc est præsens speciebus. Vel certè an ita possit accommodari institutio Christi huic formæ, saluâ eius veritate speculatiuâ, quam habet ex communi hominum instituto, vt faceret corpus Christi præsens, non conuertendo substantiam panis in ipsum. *Quæstionis modus. An demōstratio esset falsa, præsente Christo.*

Vtrumque horum affirmat Doctor: neque inde fauet hæreticis, quorum fundamenta conuellit: neque fides patitur, si ratio illa subtrahatur: quâ contenditur ex veritate speculatiuâ, tam propositionis, quàm demonstrationis, colligi euidenter conuersionem panis fieri in corpus Christi, prout contendit sententia aduersa. 12 *Conclusio Doctoris.*

Non sunt ergo confundendæ hæ duæ significationes formæ, quarum altera est speculatiua, quæ est ex instituto humano, & nullius factiua: altera verò practica ex institutione Dei, & Christi, quâ hæc propositio est factiua sui termini; eo modo, quo reliquæ formæ sacramentales dicuntur practicæ ex diuina tantùm institutione, & non humanâ: quæ est fidei veritas, vt suo loco probatum est. Et ne has significationes confundamus, agendum erit de particula, & propositione demonstrante iuxta veritatem, quæ illi competit in priori sensu speculatiuo. *Duplex significatio formæ.*

Probatur ergo conclusio Doctoris ratione, quam ipse insinuat; quia ly *hoc* in illa propositione non demonstrat accidentia, quæ sunt præsentia, sed contentum tantùm sub accidentibus esse corpus Christi. Sed in casu habere posset eandem veritatem, quamuis maneret substantia panis: ergo ex vi sermonis non colligitur substantia panis abesse inquantùm propositio est demonstratiua. 13 *Prima prob. Non demonstrat accidentia.*

Probatur minor: particula demonstratiua non magis nata est referri ad substantiam panis, quantùm ad significationem absolutam, quæ ipsi competit, quàm ad quodcunque ens præsens: quia significat ens indeterminatum: ergo non magis nata est demonstrare substantiam panis, quàm ipsa accidentia, pro quibus determinatè etiam supponere potest: ergo si in illa propositione non designat accidentia, sed tantùm corpus Christi, ita etiam non designaret substantiam panis, si adesset. *Quid significet particula hoc.*

Dices ly *hoc* denotare substantiam, & non accidentia, referri verò ad illam substantiam, quæ habet maiorem connexionem cum accidentibus, qualis est substantia panis, si adesset, quia *Responsio. Significare contentum connaturale.*

principa

principaliter significatur per accidentia,& ex natura rei.

14 Contrà,talia sunt subiecta secundùm suppositionem, qualia permittuntur à prædicatis,sed ly *hoc* in illa propositione est subiectum: ergo non supponit nisi respectu prædicati,quod est corpus Christi: ergo non respectu alterius, de quo nequit prædicatum,vel absolutè,vel vt est prædicatum huius propositionis, affirmari: sicut reuera nequit prædicari de substantia panis, in qua ratio prædicati non includitur: ergo quamuis adesset panis, non supponeret pro ea particula demonstratiua in illa propositione: & consequenter maneret vera tam propositio, quàm demonstratio.

Prædicatum non diceretur de substantia panis.

Probatur prima consequentia, quia particula categorica, aut syncategorica in oratione nequit referri ad aliquid, ad quod significatio integra propositionis, & orationis non refertur: verbi gratiâ in hac oratione, *animal est rationale*,nequit subiectum referri ad aliud, ad quod non refertur prædicatum. Et ratio est, quia licèt animal possit importare suas species absolutè sumptum extra orationem, tamen in oratione integrat, vt pars, ipsam orationem cum reliquis concurrentibus, vt se mutuò determinant, quo sensus integræ orationis, complexus & diuersus à significatione partium eius seorsim sumptarum consurgat.

Particula in propositione supponit respectiuè ad alias.

15 Ex quo patet etiam secunda consequentia,quia significatio illius propositionis nequit referri ad illud,cui repugnat prædicatum secundùm significationem,& modum significandi: sed esse corpus Christi,quod est prædicatum, neque ex significatione importat substantiam panis: neque ex modo significandi, cùm sit concretum substantiale, quod non concernit aliquid extrinsecum, & disparatum, qualis est substantia quæcunque alia etiam præsens. Neque ponitur aliqua particula ex parte subiecti, verbi gratiâ,particulæ demonstratiuæ *hoc*, quo distribueretur pro omnibus significatis indeterminatis,autpro pluribus.

Nec significatio,nec modus eius importaret substantiam panis.

Quia significat singulare, & illud determinatum, pro quo affirmatur prædicatum, quia sicut subiectum in propositione importat prædicatum, sic etiam supponit pro prædicato determinatè,vt componit partem,seu extremum propositionis,aliàs non coalesceret cum reliquis, vt pars complexi, neque aliter supponeret in oratione, quàm extra orationem: vnde fieret, vt nulla propositio de prædicato determinato, & subiecto communi, aliàs indeterminato esset vera: quod falsum est,& absurdum.

Nam si in exemplo allato, verbi gratiâ, *animal est rationale*, vel *homo currit*; subiectum poneret omnia sua significata indeterminata in oratione respectiuè ad prædicatum, propositio simpliciter esset falsa & æquiualeret huic vniuersali falsæ, *Omne animal est rationale*: ergo perinde illa particula demonstratiua, *hoc*, ita se habet in illa propositione, vt pro nullo supponat determinatè, nisi pro eo,cui competit prædicatum.

16 Secundò probatur conclusio, & impugnatur simul prædicta solutio, in qua consistit fundamentum sententiæ oppositæ. Nullus terminus significans indeterminatè ex natura sua supponit,aut significat determinatè ex natura sua, quia hoc inuoluit expressam contradictionem: ergo vt significet determinatè,est ex adiuncto,quod limitat terminum aliàs communem,aut indeterminatum in supponendo, vt importet tantùm aliquod determinatum.

Secũda ratio ad idem. Significare determinatè, & indeterminatè contradicunt.

Signa enim,vt sunt voces,quantùm ad hoc sequuntur naturam rerum, pro quibus substituuntur,vt calculi,ex Philosopho *in primo Elenchorum*, & sermo accommodatur rei: in rebus autem quidquid est indifferens, se ipso non determinatur, sed per aliquid adueniens per modum differentiæ,& formæ,vel modi, &c. sed ly *hoc* significat indiuiduum entis indeterminatum: ergo non refertur ex se ad demonstrandum aliquod determinatum, nisi ex adiunctis, sed in prædicta oratione, nulla particula determinat ad substantiam panis,vt pro ea supponat,& omnes determinant, vt supponat pro corpore Christi: ergo non panem demonstraret, sed corpus Christi ex rigore sermonis. Maior patet,quia perinde demonstrare potest substantiam,& accidens, Deum,& creaturam,& quodcunque indiuiduum creaturæ, vt patet formando per singulas propositiones.

Signa sequũtur naturam significati.

Et vt cætera omittam, hæc propositio est vera; *Hic est calix congelatus*,designando calicem consecratum, vbi demonstrantur tantùm species, quibus competit prædicatum,& non ipsum contentum,cui repugnat:*Hic calix calefit,rarefit*,&c, quæ prædicata sicut tantùm conueniunt speciebus consecratis, ita etiam demonstratiua particula ad eas solas refertur, & non ad Christum contentum,alioquin propositio non esset vera:ergo particula demonstratiua id determinatè tantùm demonstrat,ad quod limitatur adiuncta. 17

Per exempla probatur.

In proposito limitatur per adiunctum prædicatum, vt demonstrat corpus Christi præcisè, & non aliud,sicut in præmissa propositione, *Hic est calix congelatus*, vt supponat pro speciebus tantùm,& non pro sanguine contento.

Tertiò ad idem:illa propositio non demonstrat corpus Christi præsens,cum exclusione aliorum præsentium: ergo non demonstrat corpus Christi cum exclusione substantiæ panis de rigore sermonis, & ex virtute tantùm particulæ demonstratiuæ. Secludo sensum practicum, de quo iam non est sermo, sed præcisè de vi sermonis ex communi impositione; & quantùm ad sensum in eo fundatum,& veritatem. 18

Tertia ratio ad idem. Demonstratio non est exclusiua aliorum præsentium.

Antecedens patet, quia non excludit accidentia, licèt determinatè referatur ad contentum, quod demonstrat: sicut in hac propositione: *Hoc Sacramentum est fractum*: *Hoc Sacramentum teritur dentibus*, &c. ly *hoc* demonstrat præcisè species: quia *nulla rei fit scissura,signi tantùm fit fractura*: vbi ly *hoc*, licèt determinatè demonstret species, tamen non excludit corpus Christi esse præsens: eodem ergo modo ly *hoc* in priori propositione, licèt demonstret corpus Christi esse præsens; tamen non excludit per hoc, quin alia sint præsentia,aliàs esset falsa, quamuis præsentiam aliorum non demonstret:ergo etiamsi panis esset præsens, adhuc propositio illa esset vera.

Probatur consequentia, quia hæc esset in eo casu vera,*Hic est panis triticeus*, secundùm opinionem aduersariorum: & quamuis esset corpus Christi præsens,nõ demonstraretur eius præsentia,neque excluderetur, alioquin propositio esset falsa:vel ergo præsentibus vtrisque neutrum determinatè posset demonstrari præsens per veram propositionem: quod non admittunt aduersarij, vel certè alterutrum potest determinatè demonstrari præsens seorsim,& verè.

Probatio ab homine.

Patet consequentia, quia sicut illa duo habent diuersas

diuersas entitates, & præsentias, in quibus non communicant, ita etiam habent rationem signati differentis, & demonstrabilis determinatè: & ita esset in re prout affirmatur per demonstrationem vocalem, quod sufficit ad veritatem propositionis per regulam communem, *ex eo quòd res est, vel non est*, &c.

19 Dices alteram propositionem fore veram, quæ demonstrat panem, quia illud significatum accidentium naturale est.

Significatio naturalis nō derogat instituto.

Contrà, hæc responsio non tollit difficultatem, quia accidentia sunt signa panis in *esse* rei, neque hæc significatio ipsorum variat, aut facit ad significationem illius propositionis, quæ est ex instituto, & non refertur ad accidentia, sed ad contentum sub accidentibus: licèt ergo accidentia non significarent aliud contentum, quàm suum connaturale subiectum, quod etiam falsum esset; non sequitur quin in reipsa continerent corpus Christi præsens: suppono enim, quòd corpus Christi fieret præsens sub accidentibus simul cum substantia panis, quem casum vt possibilem Deo admittunt plerique authores aduersæ opinionis.

Propositio esset vera, designans præsentiam.

In eo ergo casu hæc esset falsa: *Corpus Christi non est præsens sub accidentibus panis*: ergo hæc vera esset: *Corpus Christi est præsens sub accidentibus*: ergo etiam potest demonstrari hæc præsentia eius: *Hoc est corpus Christi præsens accidentibus*: nisi dicatur non posse demonstrari rationem præsentiæ, quæ in re facta esset: quod omnino est falsum.

Præsentia vera, & in re facta est demōstrabilis.

Quia demus casum, quòd Deus causaret visionem corporalium, vt aliqui putant, vel certè intellectualem corporis Christi in Angelo, aut Beato, posset demonstrare corpus Christi intellectualiter: ergo etiam hæc propositio illi esset vera, *Hoc est corpus Christi*, designando corpus, quod videret, quia nihil affirmaret, nisi quod in re est, & videt: ergo etiam alius ex reuelatione miraculi ipsi factâ, si dissentiret huic propositioni, *Hoc est corpus Christi*, esset infidelis, quia dissentiret veritati reuelatæ: ergo propositio illa esset ei materia credendi, ac proinde in re ipsa vera in significando: cuius veritas non dependet à modo significandi accidentium, quia est alterius generis, & fundatus in connexione naturali ipsorum ad proprium subiectum.

Esset propositio fidei reuelabilis.

De facto autem illa propositio, *Hoc est corpus meum*, non includit modum significandi accidentium naturalem, neque connotat tanquam rationem significandi, neque vt rem significatam, neque vt partem rei significatæ, aliàs non staret eius veritas, neque vt modum significandi: & in vniuersum nulla particula illius propositionis exprimit accidentia.

20 *Cōnotari accidentia vt quo.*

Vt ergo ratio hæc ampliùs pateat: dices connotari accidentia in obliquo, & contentum significari, quod est corpus Christi, vt quod respectiuè ad accidentia quà sunt continens; si autem adesset substantia panis, supponerent pro ipsa tantùm, tanquam significato primario, & naturali, non pro Christi corpore. Contrà, eatenus connotaret accidentia, quatenus primò supponit proposito, & demonstratiua particula pro corpore Christi contento, & se habent vt continens: sed verè, & realiter continerent in eo casu: ergo vt sic importata, aut connotata non ponerent aliquid repugnans veritati propositionis: & sic etiam ea importari non facit propositionem esse falsam.

Non derogat veritati.

Demus vlteriùs importari vt signum corporis Christi: sic argumentor, non importarentur, nisi vt ipsum corpus significatur tanquam primò significatum, & consignificatum in re ab ipsis accidentibus, tanquam signis in re, id est, extra vocem: sed sic tantùm importarentur, vt signum supernaturale, & ex instituto corporis, non vt significant significatione naturali substantiam panis: ergo etiam sic importata nihil addunt repugnans veritati propositionis.

Connotarentur, vt signū ex instituto, & non naturale.

Patet subsumptum, quia nequeunt aliter importari, aut connotari, nisi quà spectant ad corpus, quod significarent, & vt essent terminus eius præsentiæ, vel haberent ordinem ad ipsum: totum hoc est supernaturale in ipsis, nihilque derogat significationi naturali ipsorum, neque hoc modo possunt communicari pani, aut ipsum significare: ergo nihil obstaret veritati rei, aut propositionis talis connotatio.

Quartò, & est ad idem veritas demonstrationis in prædicta propositione, vel desumitur ex conformitate ad rem ipsam, vel ex conformitate ad sensum, & intellectum, quibus demonstratur mediante sensibili accidente res contenta. Sed in proposito casu omnia saluarentur respectiuè ad corpus Christi præsens, sicut modò saluantur, quantùm ad veritatem propositionis de rigore sermonis spectat: ergo, &c. Probatur minor, quia quantùm ad rem ipsam supponitur corpus Christi præsens, quantùm ad sensum, & intellectū lumine naturali tantùm præditum, manet eadem significatio naturalis accidentium, sicut & natura, aliàs euacuaretur fides, & cognosceretur absentia panis ex vario modo repræsentandi accidentium, qui esset in sola mutatione vtriusque potentiæ, quæ eadē est nunc, sicut si adesset substātia panis. 21

Quarta ratio ad idem.

Maneret significatio naturalis accidentium.

Quoad intellectum etiam lumine fidei illustratum, cognosceretur præsentia corporis Christi sub speciebus, vel sub pane, & illæ repræsentarent intellectui eleuato, vt signa, supernaturali significatione, & ex instituto, non obstante significatione naturali accidentium, quæ est alterius generis, sicut etiam modò vtraque significatio manet, & compatitur, & vsus signi est secundùm vnam, & aliam respectiuè ad diuersum sensum, & intellectum.

Naturalis, & supernaturalis etiam manet.

Confirmatur, accidentia reliqua præter quantitatem ex communi opinione non solùm dicunt ordinem ad substantiam, sed etiam ad quantitatē, vt ad subiectum, cui inhærent, quibus talis ordo est connaturalis. Demus vlteriùs quantitatem recipere, vt aliqui volunt, perseitatem existendi, vt fiat subiectum *quod* accidentium, & respectiuè ad omnes transmutationes, quæ fiunt circa hoc mysterium, saltem accidentales, sic argumentor: non obstante inhærentiâ actuali accidentium ad quātitatem, quæ est ipsis subiectum cōnaturale, & significatione consequente talem connexionem, de facto saluatur hæc propositio vera, *Hoc est corpus meum*: ergo etiamsi maneret inhærentia actualis eorum ad substantiam panis, posita præsentia Christi, illa propositio esset eiusdem veritatis, & per consequens demonstratio esset vera, & accidentia, seu panis accidentatus significaret ex instituto corpus Christi à paritate. 22

Confirmatur.

Demōstrationi non obstat inhærentia qualitatum.

Quintò, particula demonstratiua aduerbialiter sumpta verificaretur de corpore Christi respectiuè ad locum in eo casu, dicēdo, *Hîc est corpus Christi*: ergo & existentia per pronomē dicendo, *Hoc est corpus Christi*. Probatur consequentia, quia benè sequitur, 23

Quinta ratio. Ex particula aduerbiali.

sequitur, hîc est corpus: ergo est, vel existit: ergo quidquid demonstrari potest quoad locum, potest demonstrari verè quoad existentiam: & vtraque demonstratio erit vera. Præterea, quando terminus aliquis pro diuersis accipi, & supponere potest in oratione, per diuersas significationes eiusdem etiam ordinis, potest per adiuncta limitari vt pro vno tantùm supponat: verbi gratiâ, homo potest habere suppositionem simplicem, aut personalem; vt *homo est animal*, *est species*, vel *homo currit*, vtraque est vera, vbi subiectum præcisè supponit pro prædicato: ergo à fortiori, quando significationes sunt diuersi ordinis, vt vna sit naturalis, alia ad placitum, ratione adiuncti potest vel pro naturali significato, vel pro illo, quod est ex instituto supponere in vera propositione.

Significatio multiplex limitatur ad suppositionem determinatâ.

Et sic contingit in proposito, vbi forma ex instituto Christi significaret præsentiam corporis; ex naturali verò significatione alij volunt substantiam panis. Præterea terminus æquiuocus sumi potest secundùm aliquos pro altero æquiuocatorum: ergo etiam in proposito idem contingeret. Antecedens patet, quia *canis currit*, est vera; ac proinde subiectum supponit pro animali.

Idem de termino æquiuoco secundùm alios.

24 Confirmatur, dando quòd in eo casu, manente substantiâ panis, Christus institueret formam illam, *Hoc est corpus meum*, tanquam signum practicum præsentiæ corporis sui, non autem conuersiuum panis in ipsum, significaret demonstratiuè Christum præsentem, & non aliter quàm ex instituto, faceret etiam præsentem. Non potest autem assignari vlla repugnantia, quin sic posset institui: sicut nequit dari repugnantia, quin sic posset fieri præsens: maneret ergo veritas demonstrationis quamuis adesset substantia panis.

Confirmatur. *Casus possibilis.*

Dices ex natura rei deduci absentiam panis ad positionem corporis Christi, & sic ex vi consequentiæ saltem significat abesse panem tanquam terminum incompossibilem. Contrà: hæc responsio est falsa, nec facit ad propositum, quia supponitur casus, & quæritur de veritate formæ; an in eo possit stare, & quidquid sit de significatione practica; saltem in significatione speculatiua non esset falsa.

Responsio. *Impugnatio.*

Imò neque in practica: quia veritas practica est fundamentum veritatis speculatiuæ; ex eodem enim habet veritatem, tanquam à causa speculatiua propositio, à qua ponitur corpus Christi sub speciebus. Vnde illa propositio in alia materia non consecrabili esset falsa, quia ibi non esset corpus Christi, vt si dicatur super pane auenaceo: ergo oportet illam formam participare veritatem speculatiuam à practica, seu ab alia causa ponente corpus sub speciebus.

Veritas speculatiua supponit præsentiam.

25 Probatur ergo primum, dato casu, qui admittitur, aliàs non esset locus controuersiæ: nec quærendum esset, an illa forma significaret absentiam panis. Ad veritatem consequentiæ requiritur positio antecedentis repugnantis: in proposito antecedens est præsentia Christi significata per formam: sed neque hæc ex natura rei, neque ex instituto Christi in eo casu repugnaret præsentiæ panis: ergo neque eius absentia significaretur per illam formam ex consequenti ad primum significatum quo demonstraret præsentiam Christi.

Casus nō infert ex consequēti desitionem panis.

Patet subsumptum, quia de potentia absoluta id fieri potest; neque inter Angelum positum sub pane, & ipsum panem repugnantia illa inuenitur, quamuis esset totum in toto, & totum in qualibet parte: neque hoc destrueret essentiam panis, quia nihil ad *esse* eius requisitum tollit, neque intrinsecum, neque extrinsecum: & si imaginari posset repugnantia, illa solùm esset ratione loci; neque hæc ipsa, quia corpus est præsens non quantitatiuè; & duo etiam quanta possunt in eodem loco poni de potentia absoluta (de quibus *infrà*) neque ex instituto Christi illa repugnantia esset in casu expresso, qui possibilis est: ergo à primo ad vltimum illa forma in sensu speculatiuo demonstrans præsentiam corporis tantùm, neque ex consequentia refertur ad desitionem panis: ac proinde totum eius significatum verificatur, quamuis adesset substantia panis.

Nihil intrinsecū, aut extrinsecum panis tolli.

Sextò, posset conuerti substantia panis in corpus, & animam Christi, tanquam duo prima significata non subordinata per hanc formam: *Hoc est corpus, & hæc est anima mea*: ita vt corpus non esset sub speciebus ratione animæ, neque anima ratione corporis, sed vtraque æquè primò. Vtraque demonstratio esset vera, & vtraque propositio, quamuis neutra importaret per se ex vi verborum alteram: vel ponuntur aliqua duo quæ in re non dicunt ordinem ad inuicem: posset enim fieri conuersio in plura significata prima, sicut fit de facto in vnum: ergo non impedit veritatem vnius demonstrationis, quòd species contineant, & significent etiam alterum: ergo etiam à paritate non impediret significationem, & veritatem illius: *Hoc est corpus meum*; si propositio non esset conuersiua, vt substantia panis esset præsens, & significaretur per species. 26

Sexta ratio.

Confirmatur ex communi sententia, quia non impedit veritatē formæ sanguinis, quæ est etiam demonstratiua, quando ex casu non conuertitur in vinum aqua, quæ est in calice, & hoc non obstante Ecclesia per particulam demonstratiuam designat corpus, & sanguinem Christi in illa precatione Canonis: *Supplices te rogamus*, &c. *iube hac perferri*, &c. *ex hac altaris participatione*, &c. *hac commixtio, & consecratio corporis & sanguinis*, &c. ergo & particula demonstratiua designare potest præsentiam sanguinis, quamuis aqua sit admista in calice, & simpliciter ex sensu Ecclesiæ demonstrat corpus & sanguinem præsentem supposita consecratione in sensu speculatiuo, & tum post consecrationem, nihil efficiendo circa corpus & sanguinem; ac proinde esset vera, etiamsi panis adesset, aut corpus Christi fieret præsens cū pane. 27

Confirmatio. Ex communi Doctorum. *Et sensu Ecclesiæ.*

Vnde colligitur ad veritatem demonstrationis simpliciter, & absolutè saluandam, iuxta id quod habet ex communi acceptione, non fuisse necessarium conuersionem fieri, vt fit modò virtute formæ per destructionē panis: quia quotquot dicebant Christum non consecrasse hac forma, saluabant veritatem demonstrationis, vt proferebantur etiam verba à Christo supposità consecratione, quamuis non respiciebant panem, aut conuersionem in sensu practico.

Ex sensu eorum, qui dicebant Christum non consecrasse verbis.

Hanc etiam conuersionem Deus ita facere potuit, vt fieret Christus sacramentaliter præsens, non conuerso pane in ipsum; sed vel annihilato, vel eo separato, & alibi conseruato: quo casu saluaretur demonstrationis veritas sine vllo ordine formæ ad panem: ergo videtur ad demonstrationis veritatem solùm requiri, vt Christus sit præsens sacramentaliter, vel alio modo realiter, siue panis sit præsens, siue non: quòd si dicas, quòd requiratur absentia panis, iam *suprà* hoc impugnatum est.

Potuisse fieri cōsecrationem annihilando panē, aut alibi conseruando.

Sequitur ergo ex hactenus dictis, ex vi solius demon 28

Conclusio doctoris, & causa per so. definitionis panis per conuersionem.

demonstrationis, vt vera est, denotari corpus esse præsens realiter quoad substantiam; quà verò eadem forma est conuersiua panis in corpus Christi denotat absentiam panis: & hic sensus est verus, & practicus formæ ex institutione Christi, non hominum; quem colligimus ex declaratione Ecclesiæ, & Patrum, atque traditione. Et vt *suprà* dictum est, agendo de significatione formæ *dist.* 8. *q.* 3. priùs forma est vera practicè, quàm speculatiuè, & priùs fit virtute formæ, vt est signum actiuum institutum à Christo, corpus præsens sacramentaliter, quàm demonstratiua particula verè demonstret esse præsentem: ita vt hæc veritas speculatiua, & demonstratiua formæ supponat virtutem practicam, vt causam, & fundamentum; cùm aliter non fiat corpus præsens, quàm per conuersionem: vt probatum est etiam quæstione præcedenti contra Vasquez; idque ex Tridentino.

29 *Obiectio prima.*

Obiicies; Ecclesiam ex verbis formæ colligere non esse substantiam panis & vini; vt patet ex Trident. sess. 14. c. 4. *Quoniam autem*, inquit, *Christus Redemptor noster corpus suum id quod sub speciebus panis offerebat, verè esse dixit; ideò persuasum semper in Ecclesia Dei fuit conuersionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri*, &c. *Non refert ergo*, inquit Vasquez, *quòd aliqui in traditionibus, & doctina Patrum parùm versati oppositum dixerint*, &c. *nam de antiquo Ecclesiæ sensu non vnius, aut alterius Doctoris, sed iudicio Concilij iure stare debemus*. Præterea multò ante Concilium Lateranense hoc dogma fuisse expressè definitum constat contra Berengarium.

Vasquez censura contra dicta.

Sententia Doctoris notata à prædicto Authore.

Hìc taxat nostrum Doctorem, sicut in præcedentibus eius explicat sententiam in duobus consistere; nempe dogma fidei fuisse semper in Ecclesia de præsentia corporis, & sanguinis Domini: de conuersione verò substantiæ panis, & vini, non fuisse tale dogma ante Concil. Lateranense.

30 *Verus sensus Doctoris.*

Repondeo in primis malè interpretari Vasquez sententiam Doctoris: verba eius sunt in resolutione articuli: *Quantùm ad istum articulum quid scilicet sit tenendum. Respondeo quod communiter tenetur, quòd nec panis manet, contra primam opinionem, nec annihilatur, nec resoluitur in materiam primam, contra secundam opinionem; sed conuertitur in corpus Christi: & ad hoc multùm expressè videtur loqui Ambrosius, cuius duæ authoritates suprà adductæ sunt, & plures habentur de consecrat. dist. 2. & ponuntur à Magistro dist. 10. & dist. ista.*

Vidisse Patres in hac quæstione.

Vidit ergo Scotus Ambrosium; vidit & reliquos citatos à Magistro; vidit & omnes, quos congerit Gratianus *de consecr. dist.* 2. congerit autem plerosque maioris authoritatis.

Probat veritatē fidei ex Scriptura, & Patribus.

Accedit quòd dist. 10. quæst. 1. §. *Hìc duo sunt declaranda*, egregiè & paucis verbis probat ex Scriptura realem præsentiam contra hæreticos; in fine subdit argumentum ex authoritate SS. Patrum: *Sancti etiam omnes postea Catholici exponentes ista loca Scripturarum, dicunt esse intelligenda de reali præsentia corporis Christi, non figuratiuè*; & concludit: *vnde est simpliciter heresis hodie sentire, quòd non sit ibi realiter verum corpus Christi*, vbi optimè explicat locum obscurum Augustini: ergo non solus Vasquez vidit Patres; nec Scotus imparatus accessit ad controuersiam Scholasticam, quæ mouetur tantùm in casu possibili, an stare possit veritas demonstrationis, iuxta sensum explicatum.

31 Et subiungit hìc; *principaliter autem videtur mouere quod de Sacramentis tenendum est, sicut tenet Sancta Romana Ecclesia: sicut habetur Extrà de hæreticis, cap. Ad abolendam. Nunc autem ipsa tenet panem transsubstantiari in corpus, & vinum in sanguinem: sicut manifestè habetur. Extrà de Summa Trinitate, & fide Catholica, vbi dicitur: Ipse Iesus Christus Sacerdos est, & sacrificium, cuius corpus & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis, & vini veraciter continetur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem diuinâ potestate*, &c.

Hìc solùm Doctor allegat definitionem Ecclesiæ in Concilio generali æditam, nihil asserens, si ea veritas aliàs fuerit definita, vel non: vnde ergo colligitur eum negasse aliàs fuisse hanc veritatem definitam.

Deinde esto hæc veritas fuerit definita in Concilio Romano sub Gregorio VII. Acta illius Concilij non extant, neque authores, qui mentionem eius faciunt fuêre peruij: sed à pauco tempore emerserunt; neque in corpore iuris inter canones Ecclesiæ mentio eius habetur per solemnem promulgationem, sicut contigit in definitione Concilij Lateranensis.

Cur citat Lateranense.

Rectè ergo Doctor probans sensum Ecclesiæ recurrit ad acta publicata, & communi Ecclesiæ acceptatione recepta: de quibus nemo dubitare potest. Si ergo ipsa Ecclesia inter canones non inseruit acta prioris Concilij, non est vertendũ negligentiæ, aut errori Theologorum, si ex receptis, & de quibus nullus dubitare posset, procedant. 32

Vtitur Doctor canone promulgato ab Ecclesia, & certo.

Inter canones autem promulgatos, ille canon Concilij Lateranensis fuit primus, qui hanc veritatem definiuit: & inter alios articulos ad substantiam fidei, & explicitè ab omnibus credendos comprehendit.

Ille fuit canon Lateranensis.

Vnde aduertendum est quosdam esse articulos, seu propositiones de fide, qui ad substantiam fidei non pertinent, quamuis de fide sint definiti: alios autem ad substantiam fidei explicitè spectare. Prioris generis sunt illi, qui sub obligatione non proponũtur omnibus credendi in Symbolis fidei: secundi generis sunt articuli, qui continentur in Symbolis: fides explicita priorum exigitur à doctis; posteriorum autẽ à doctis, & indoctis communiter. De hac definitione, secundo modo loquitur Doctor: definitio autem illa Concilij Lateranensis habet rationem Symboli, vt Doctor declarat responsione ad tertium: *Et tunc*, inquit, *ad tertium, vbi stat vis, dicendum est quòd Ecclesia declarauit istum intellectum* (supple conuersionis) *esse de substantia fidei in illo Symbolo, edito sub Innocentio III.* in Concilio Lateranensi: *firmiter credimus*, &c. *sicut allegatum est superiùs, vbi explicitè ponitur veritas aliquorum credendorum magis explicitè, quàm habeantur in Symbolo Apostolorum, vel Athanasij, vel Niceni: & breuiter quidquid ibi dicitur esse de substantia fidei: & hoc post illam declarationem solemnem factam ab Ecclesia*, &c. Sicut ergo idẽ Concilium cap. *Vtriusque sexus*, præcepit communionem Paschalem ab omnibus fieri, qui ad annos pubertatis perueniunt; ita etiam fidem explicitam huius mysterij declarauit congruè de substantia esse credendorum: quia ad veram receptionem, & debitam huius Sacramenti requiritur fides eius, & scientia de eo, quod continet.

Articuli fidei in duplici genere.

Articulus de substantia tenendus.

Ex quibus patet censuram illam, seu improperium non habere locum, nec rectè ponderatum fuisse institutum Doctoris, quo intendit dogma reducere ad certum, & indubitabile fundamentum. Dicit enim communiter teneri fieri conuersionem; & inter cæteros, multùm vrgere in variis authoritatibus Ambrosium; qui certè ex cæteris Patribus frequentior est in probanda conuersio- 33

Scopus Doctoris est reducere veritatem ad certum, & indubitabile fundamentum.

Primum argumentū Doctoris ex traditione. Secundum ex definitione Ecclesiæ.

conuersione. Addit tandem definitionem Ecclesiæ. Primum ergo argumentum, quod adducit Doctor, est ex traditione, & Patribus: secundum, ex authoritate Ecclesiæ.

Præterea, quando dicit præsentiam realem ab initio fuisse manifestam ex verborum virtute, & rigore, & sensu Ecclesiæ: non negat etiam conuersionem ab initio fuisse notam Ecclesiæ, & acceptam; cùm dicat omnes communiter id tenere. Et patet ex canone Missæ, cuius ordinem, & connexionem *suprà* breuiter insinuant *dist.* 8. *quæst.* 2. & conuersio hæc petitur immediatè in oratione, ante verba Christi: *Benedictam, ascriptam, ratam, rationabilem, acceptabilem facere digneris*, supple oblationem panis & vini; & subditur: *vt fiat corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi; qui pridie*, &c.

Distinctio certitudinis, quoad præsentiā, & conuersionem.

Dicit tamen Doctor hanc veritatem, & sensum formæ non fuisse adeò manifestum ex verbis eius, aut Scriptura, sicut præsentia realis Christi in Eucharistia: & verum hoc dicit, quia præsentia Christi explicitè importatur & demonstratur per formam; conuersio autem panis non ita, sed tantùm implicitè, & ex sensu practico, vt postea declarabitur ex Tridentino; quod & ipsi aduersarij admittunt solùm arguitiuè: detulit ergo Doctor Innocentio, qui præfatas opiniones sub appellatione opinionis allegat; non autem erroris: quamuis in re fuerit error: accedente autem definitione Ecclesiæ, transierunt in hæresim.

Sensus est Innocentium.

34 *Responsio ad argumentum Vasquez ex Tridentino.*

His ergo positis respondetur ad vnicum illud argumentum Vasquez ex Concilio Tridentino; primò, particulam illam rationalem *ideóque*, fundari in sensu practico, & sacramentali formæ, quæ conuersiua est, & in quo sensu veritas demonstrationis, & præsentiæ Christi fundatur: agit enim de ipsa conuersione, & transubstantiatione ex instituto.

Veritas demonstrationis ex conuersione subsistit.

Cùm enim corpus non fiat præsens de facto, nisi per conuersionem panis in ipsum; ita neque veritas illius propositionis, inquantùm demonstrat corpus Christi, subsisteret, nisi per conuersionem, quæ est causa præsentiæ. Ex effectu ergo (si ita volueris) colligit Concilium causam, seu declarat, vt effectus de facto in re ipsa ponitur virtute formæ, tanquam terminus *ad quem* conuersionis, quæ fit per formam; non quà demonstratiua est, sed quà conuersiua.

Diuersi enim articuli sunt apud Concilium, *præsentia realis corporis Christi, & panis conuersio in corpus; præsentia sanguinis, & conuersio vini in sanguinem.* Vnde *cap.* 1. declarat præsentiam realem ex vi verborum; & *cap.* 3. quid sit præsens concomitanter: in *cap.* 4. agit de conuersione: sic etiam *in canone* 1. *&* 2. seruat eandem distinctionem.

Processus Cōcilij in declaranda veritate.

Capite itaque 4. supponit præsentiam ex verbis Christi, & docet modum, quo fit præsens: vnde vt illatio Concilij teneat, est necesse, vt ex præsentia Christi, quà dicit connexionem, ad conuersionem substantiæ panis & vini, inferat ipsam conuersionem.

35 *Præsentia absolutè sumpta non infert conuersionem iuxta plerosque.*

Aliud est abesse panem; aliud cōuerti.

Præsentia autem Christi absolutè sumpta, vel testibus ipsis authoribus, qui hanc consequentiam vrgent, non infert conuersionem, quia posset fieri præsens desinente substantiâ panis & vini; vel absolutè per annihilationem, vel iis conuersis in aliud, vel subtractis, & separatis ab accidentibus: & in vniuersum nihil exigunt ex prætenso argumento ad veritatem particulæ demonstratiuæ, quàm non adesse substantiam panis & vini.

Illatio, & doctrina Concilij fundatur in facto.

Sed Concilium aliter infert, quia ex præsentia conuersionem, ex conuersione verò absentiam substantiæ panis & vini, quia aliter non desinunt, aut absunt: ergo illatio Concilij fundatur in facto, atque adeò præsentia Christi, vt subest conuersioni tanquam terminus *ad quem*, & habet connexionem, seu ordinem ad terminum *à quo* conuersum, infert conuersionem panis, & vini, eorúmque desitionem.

Cōnexio præsentiæ ad cōuersionem.

36

Hic discursus Concilij, qui nihil facit ad intentum aduersariorum, quia insinuat veritatem practicam formæ, prout est conuersiua, seu naturam ipsius conuersionis, ex sensu Ecclesiæ, & veritatem, vt dixi, practicam formæ, quam habet ex institutione Christi.

Ex eadē probatur desitio panis per conuersionem.

Neque fundaretur eius discursus, si ex sola veritate speculatiua formæ, quâ demonstraret præsentiam Christi, & non modo dicto inferret conuersionem panis in ipsum: sicut si quis Beatus diceret, hoc est corpus Christi, designando præsentiam naturalem eius, verè demonstraret corpus Christi præsens, sine conuersione: sic etiam si fieret corpus præsens speciebus desinente substantiâ panis per annihilationem: non rectè ex præsentia, aut demonstratione eius inferretur conuersio: probandum enim priùs esset non posse fieri corpus Christi præsens speciebus, nisi per conuersionem substantiæ panis in ipsum, vt asserit S. Thomas.

Conciliū concordas Doctori.

Limitationis adiuncta vis.

Vnde colligitur intentum nostrum, nempe præsentiam corporis Christi non inferre desitionem panis, nisi vt fit præsens per conuersionem; atque adeò demonstrationem, aut affirmationem præsentiæ non inferre aliter absentiam panis: contra quod non vrget illatio adducta ex Concilio; sed magis fauet, cùm ex præsentia hoc modo sumpta cum limitatione, & non absolutè, sed vt ponitur de facto, infert conuersionem & desitionem, seu absentiam panis & vini: limitatio enim expressa, seu tacitè insinuata, eam habet vim, vt determinet principium ad sensum, in quo præcisè concludit; aliàs esset superflua, & pro non adiecta, quod in materia doctrinæ non admittitur.

Tridentinum autem *cap.* 1. exprimit illam limitationem: *Post*, inquit, *panis & vini consecrationem*, &c. & infrà; *cùm post panis & vini benedictionem.* & cap. 3. *statim post consecrationem*, &c. vbi loquitur de præsentia, vt per consecrationem panis & vini fit; eámque insinuat *cap.* 4. vbi ex præsentia infert conuersionem, nempe, qua fit per consecrationem, & ipsam conuersionem: vt planè etiam definit *can.* 2. qui ex illo capite desumptus est. 37

Quid denotat particula ideò.

Particula itaque *ideò*, vt est causatiua, & designat causam effectus, non rectè intelligitur à præfatis authoribus, quia vt causatiua est, & rationalis præsentiæ corporis, quæ affirmatur ex verbis Christi, refertur ad subsequentia, in quibus declaratur ipsa conuersio, & causa præsentiæ, non ad antecedentia: nam rationalis ideò dicitur, quòd causam dictorum subiungat: & hic est verus intellectus canonis, & differentia particulæ rationalis ab illatiua, quæ designat consecutionem vnius ex alio, siue causæ, siue effectus, siue alterius quodcumque sit.

38 *Secunda respōsio sumendo particulā ideò cōsecutiuè.*

Respondeo secundò, interpretando particulam *ideò* non causatiuè, sed consecutiuè; prout intellgi,

telligi, & sumi quandoque potest, vt patet ff. l. *Falcidia:* sic esse notam expressionis, & declarationis, & communis sensus, & consensus Ecclesiæ, & Concilij, circa dictum Christi, per causam veritatis rei declaratam. Veritatis dico rei, quia quantùm ad certitudinem reuelatam habet veritatem, & certitudinem ex dicto, & reuelatione Christi, quæ supponit Concilium.

Tertia responsio. Et vlteriùs tertiò per causam in re positam, nempe conuersionem, ostendit veritatem rei substratæ per causam, quâ corpus, quod dixit Christus esse præsens, fit præsens: *Ideò*, inquit, *persuasum semper in Ecclesia Dei fuit; idque nunc denuò Sancta hac Synodus declarat per consecrationem panis, & vini conuersionem fieri totius substantiæ panis, & vini*, &c. Hanc etiam declarationem comprehendit *canon. 2. illius sessionis.*

39 *Triplex sensus particulæ.* Ex dictis ergo habetur triplex sensus canonis, & quilibet est verus, & nullus facit ad intentum aduersæ partis, aut ad scopum præsentis difficultatis. Hic triplex sensus oritur, ex triplici acceptione particulæ, *ideò*, vel enim sumitur vt æquiualet illatiuæ particulæ, & sic infert desitionem substantiæ panis & vini, ex præsentia corporis & sanguinis sub speciebus, tanquam per causam finalem, seu formalem suo modo, *Denotat causam finalē, & formalē conuersionis.* quatenus ex positione termini *ad quem* sequitur desitio termini *à quo*; & sic sumitur corpus præsens, vt subest conuersioni, & modo, quo fit præsens de facto per consecrationem panis in ipsum: Concilia enim in definitionibus, & doctrina fidei declarant id quod factum est, quia procedunt secundùm regulam reuelationis quæ respicit factum: *Vt patet ex limitatione, qua vtitur Concilium.* & sic etiam Tridentinum agit cum eadem limitatione de præsentia corporis in superioribus, & illa est necessaria, vt saluetur repugnantia inter terminos: & sic intellectus canon non facit ad casum, de quo disputamus, & in quo nulla esse repugnantia, aut successio inter terminos.

40 *Secundus intellectus ideò particulæ, vt est rationalis.* Secundus intellectus est sumendo particulam *ideò*, vt est rationalis, & dat causam præsentiæ Christi, nempe per cōuersionem panis in ipsum; & sic non est illatiua, sed effectus præsuppositi subiungit rationem & causam: sic etiam intellecta non facit ad casum præsentem, vt per se patet ex dictis.

Tertius intellectus particulæ denotat cōsecutionem. Tertius intellectus est, vt sumitur consecutiuè, & sic designat expressionem, & declarationem veritatis materialis, seu rei substratæ dicto Christi per causam in re: *Declarat*, inquit, *Sancta Synodus*, &c. sic etiam non facit ad scopum difficultatis præsentis. Omnes hi intellectus denotant veritatem practicam formæ proximè, remotè verò speculatiuam, quatenus fundatur in practica.

41 *Scopus cōtrouersiæ.* Controuersia autem præsens longè diuersa est, nempe supponit corpus Christi posse fieri præsens aliter, sine conuersione panis in ipsum, quod & concedunt moderni. Quo supposito, quæritur an possit illa præsentia demonstrari de rigore sermonis per illam propositionem: *Hoc est corpus meum*, &c. etiamsi non esset practica, sed tantùm speculatiua: vel si illa forma posset ita institui, vt tantùm esset adductiua corporis Christi, & non conuersiua panis in ipsum. *Sententia vera quam tenet Doctor.* Vtrumque nos affirmamus; & inde colligimus etiam de facto propositionem, vt est absolutè demonstratiua, non denotare absentiam panis, sed quà sic demonstrat suppositâ conuersione, quæ fit modò, & inquantùm veritas eius supponit corpus præsens, quod aliter de facto non est præsens, nisi per conuersionem: sic ergo per se ex vi verborum veritas eius supponit præsentiam Christi, concomitanter autem desitionem panis, vel certè præsuppositiuè, quà præsentia est corporis, vt termini *ad quem* conuersionis, & repugnantis cum substantia panis.

Argumenta à ratione, & ex modo significandi, quibus prior sententia nititur, iam sunt confutata in præmissis probationibus nostræ sententiæ, ex quibus facilis est responsio.

c *Ad aliud contra secundam opinionem*, &c. Hìc respondet ad alia obiecta à D. Thoma. Docet materiam habere propriam entitatem, & posse manere nudam diuinitus ab omni forma: de quo vide ipsum fusiùs *in 2. dist. 12. quæst. 1. & 2.*

SCHOLIVM.

Resoluit panem non manere, sed conuerti in corpus Christi, quia ita habent auctoritates SS. quas Magister citat hac dist. & præced. & Ecclesia, cap. Firmiter, *de Sum. Trinit. & nunc expressè Trident. sess. 13. c. 4. & adducit duas congruentias. Iuxta Scot. illa propositio* hoc est corpus meum *haberet verum sensum, vel ex intentione dicentis, vel ratione principalis contenti, licèt panis maneret. Nec Trid. suprà obstat; quia tantùm ait, quia Christus dixit, quod offerebat, esse suum corpus, Ecclesiam persuasam fuisse, non mansisse panem, id est, licèt possent esse alij sensus, hunc Ecclesia à Deo edocta ex illis verbis elicuit: vana sunt ergo quæ ex hoc Suarez 3. tom. disp. 49. sect. 2. Sot. d. 9. q. 2. art. 4. & alij obijciunt contra Scot. cui falsò imponit Sotus, quòd asserat Ecclesiam accepisse transubstantiationem à Doctoribus.*

13 Quantùm [a] ergo ad istum articulum, quid scilicet sit tenendum. Respondeo, quòd communiter tenetur, quòd nec panis manet, contra primam opinionem, nec annihilatur, vel resoluitur in materiam primam, contra secundam opinionem, sed conuertitur in corpus Christi: & ad hoc multùm expressè videtur loqui Ambrosius, cuius duæ auctoritates suprà adductæ sunt, & plures habentur *de consecrat. dist. 2.* & ponuntur à Magistro *dist. 10. & dist. ista.* Principaliter autem videtur mouere, quod de Sacramentis tenendum est, sicut tenet Sancta Romana Ecclesia, sicut habetur *Extrà de hæreticis, ad abolendam.* Nunc autem ipsa tenet panem transubstantiari in corpus, & vinum in sanguinem, sicut manifestè habetur Extrà de Sum. Trinit. & fide, cap. *Firmiter credimus, §. Vna verò*, vbi dicitur, *Ipse Iesus Christus Sacerdos est, & sacrificium, cuius corpus, & sanguis in Sacramento altaris*

taris sub speciebus panis, & vini veraciter continetur. & sequitur statim: *Transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuinâ.*

Ad hoc etiam est vna congruentia, quia Ecclesia non errat, cùm dicit: *Fiat commixtio, & consecratio corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi*, &c. Alia est congruentia, quia non ieiunus non potest congruè celebrare, sed percepta Eucharistia adhuc potest Sacerdos iterum celebrare, sicut habetur Extra. de celeb. Miss. *Consuluisti. excepto* (inquit) *die Natiuitatis Domini, nisi tamen necessitas superueniat, sufficit Sacerdoti semel in die Missam celebrare.* & ex hoc innuit, quòd in die Natiuitatis Domini, & quando necessitas ingruit, licèt plures Missas celebrare in die. *Duæ congruētiæ pro desitione panis.*

COMMENTARIVS.

42 a *Quantùm ergo ad istum articulum*, &c. Respondeo, &c. Hæc conclusio est de fide: definita est in Concilio Romano sub Gregorio VII. contra Berengarium. Item in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. & habetur in cap. *Firmiter*, de Summa Trinitate, & fide Catholica: sub verbo *Transubstantiationis*. Item in Concilio Romano contra VVitclefum anno Domini 1413. de quo Cocleus *in libro contra Hussitas*. In Constantien. *sess.* 8. vbi confirmatur definitio Concilij Romani. Item in Florentino in decreto vnionis Armenorum de hoc Sacramento; vbi dicitur substantia panis conuerti in corpus, substantia vini in sanguinem: ac tandem in Trident. *sess.* 13. *cap.* 4. & *canone* 2. vbi dicitur, totam substantiam panis & vini conuerti in corpus & sanguinem Christi; & damnantur asserentes oppositum. Sed respondent Lutherani *in lib. de captiuitate Babylonica*, transubstantiationem fuisse inuentum Scholasticorum, & Innocentij III. in prædicto Concilio Lateranensi: sicut & Caluinus *lib.* 4. *Institut. cap.* 17. & Kemnitius *in* 2. *parte examinis Concil. Trident. sess.* 13. *cap.* 4.

(Romanum. Lateranens. Alterū Romanum. Constātien. Florent. Trident. *Calūnia hæreticorum.*)

43 Secundò itaque probatur ex Patribus rem ipsam antiquiorem esse; & sic semper docuisse Ecclesiam. Iustinus *in Apologia* 2. *propè finem*, loquens de Eucharistia dicit: *Illum panem, quo carnes nostræ aluntur*, id est, *panem communem prece verbi Dei sanctificatum esse carnem Domini.* Tertullianus lib. 4. contra Marcionem: *Acceptum panem corpus suum facit*, dicendo; *Hoc est corpus meum.* Author sermonis de Cœna Domini apud Cyprianum ait; *Panem quem Dominus discipulis porrexit, non effigie, sed naturâ mutatum, factum esse carnem Christi*: & subiungit, *sub specie panis dari corpus, sub specie vini sanguinem.* Cyrillus Catech. 4. mystagogica à principio, ait; *Vinum in sanguinem suum Christum transmutasse*: & subiungit, *sub specie panis dari corpus, sub specie vini sanguinem*: & in fine ait, *panem illum, qui videtur, non esse panem, licèt gustus panem esse sentiat.* Ambrosius lib. de iis, qui initiantur mysteriis, cap. 9. ait; *Benedictione*, id est, *consecratione naturam ipsam mutari* (supple panis & vini) *& non esse ibi quod natura formauit.* Item in lib. de Sacramentis expressissimè dicit; *Panem mutari in corpus, vinum in sanguinem*; & *de pane per consecrationem fieri carnem Christi*: & multa similia. Nyssenus in oratione magna catechistica cap. 37. affirmat *Dei verbo sanctificatum panem in corpus verbi immutari*: subdit etiam, *naturam rerum, quæ videntur in corpus Christi mutari.* Gaudentius tract. 2. in Exodum quæst. 7. ait; *Deum de pane efficere corpus suum, & de vino sanguinem*, &c. quod nequaquam verum esset, si horum substantia maneret. Chrysost. homil. 83. in Matthæum, non longè à fine, concedit *transmutationem substantialem fieri*: & homil. de Eucharistia, & enceniis, ait; *Consumi substantiam mysteriorum, hoc est, panis & vini, quæ in Sacramenta assumuntur à substantia corporis Christi: sicut cera ab igne consumitur, & in ipsum conuertitur.* Augustinus serm. 28. de verbis Domini: *Dixi vobis quòd ante verba Christi, quod offertur panis dicatur, vbi Christi verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus Christi appellatur.* Eusebius Emissenus, seu Author sermonis de corpore Domini ait similia, nempe, antequam id quod apponitur in altari consecretur, esse panem & vinum; post consecrationem esse corpus & sanguinem Domini: *quid mirum autem*, inquit, *si ea quæ verbo creare potuit, possit creata conuertere?* Remigius Rhemensis *in cap.* 10. 1 *ad Corinth.* docet panem, qui consecratur, *transire in corpus Domini.* Beda *serm. de Epiphania*, dicit, *transferri in corpus*, quod idem est. Damascen. *lib.* 4. *de fide, cap.* 14. dicit, *immutari.* Theophylactus in illud Ioan. 6. *Ego sum panis vitæ*, dicit, *transformari, & mutari.* Sic etiam alij posteriores vtuntur nomine *conuersionis, immutationis, versionis, mutationis*; vt qui scripserunt contra Berengarium, & sectatores, Lanfrancus, Algerus, Adelanus, Petrus Cluniacensis, Guitmundus, qui asserunt non manere substantiam panis & vini.

(*Reijcitur ex Patribus.* Iustinus. Tertullian. Cyrill. Ierosolym. Ambrosius. Nyssenus. Gaudentius. Chrysost. Augustin. Remigius Rhemens. Beda. Damasc. Lanfrancus. Algerus. Adelanus. Petrus Cluniacensis. Guitmund.)

Ex his ergo omnibus colligitur veritas Catholica; nam *conuerti, transformari, immutari*, &c. idem sunt: ac non manere substantias mutatorum, sed conuersas esse in corpus & sanguinem Domini; quod reipsa idem est ac *transubstantiari*, id est, fieri mutationem, & conuersionem eorum secundùm substantiam in corpus & sanguinem. Et si dicatur hoc verbum *transubstantiationis* nouum esse, non est nouum quoad significationem; quoad vocem autem ad expressionem veri dogmatis necessarium fuit, sicut aliàs Ecclesia consueuit, vt patet in dictione *Homousios* contra Arianos, & *Theotocos* cōtra Nestorianos: quia apud Ecclesiam ea est authoritas, quam etiam Grammatici sibi liberam concedunt. Hæc breuiter contra hæreticos dicta sufficiant, quorum argumenta confutauimus *suprà in materia de reali præsentia, dist.* 8. *quæst.* 2.

(*Calūnia prætensa excluditur.* *Verba noua aliquādo necessaria.*)

44 Vt autem reprehensioni quorumdam modernorum occurratur, qui ita perstringunt Doctorem, quasi in probatione conclusionis huius fuerit parcus; dico neminem ante ipsum inter Scholasticos fusiùs, & magis appositè reduxisse hanc veritatem ad sua principia. Primò eam probat argumento ad oppositum, duabus authoritatibus expressis S. Ambrosij, & alia Eusebij cap. *Quia corpus, de consecrat. dist.* 2. Hæ authoritates expressissimæ sunt; & subdit, ad alias authoritates Patrum remittendo lectorem: *Et ad hoc*, inquit, *habentur plures authoritates, de consecrat. dist.* 2. *in diuersis locis*; & Magister adducit aliquas in ista distinctione, & aliquas in distinctione præcedente. Hæc probatio est ex Patribus, & superabundans, quia tres authoritates citat literales, & expressas;

(*Exeluditur calūnia modernorum in Doctorem.* *Veritatē fidei appositè, & fusè tractauit.*)

ſas; ad reliquas remittit lectorem, citans locum vbi eas legere poſſit.

Eandem probationem repetit ſub ipſa concluſione §. *præcedenti*, in quo hoc ordine procedit, vt primùm in confirmationem ſupponat traditionem, dicens, *concluſionem communiter teneri.* Secundo loco adducit argumentum factum ex Patribus. Tertio loco tenendam eſſe doctrinam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, circa Sacramenta ex definitione cap. *Ad abolendam*,&c.*de hæreticis*: cui addit definitionem Concilij Lateranenſis in ſpecie,circa hanc veritatem cap. *Firmiter credimus.*

1. Ex traditione. *2. Ex Patribus.* *3. Ex Eccleſiæ doctrina.* *4. Ex definitione Lateranen.*

Quartò loco addit traditionem in ſpecie ex canone Miſſæ antiquiſſimo,ex illa: *Fiat cōmixtio, & conſecratio corporis*, &c. citat verba canonis, prout ſuo tempore erant in vſu, vbi verbum *fiat* præponebatur;ſed in correctione nouiſſima Miſſalis fuit tranſpoſitum, vt iam legitur in canone: *Fiat accipientibus nobis*,&c.Quintò probat ex præcepto accedendi in ieiunio ad hoc Sacramentum; quod antiquiſſimum eſt,& à temporibus Apoſtolorum; in quo præcepto Eccleſia non diſpenſat, quando in nocte Natiuitatis Domini indulget ex antiqua conſuetudine celebrari à quolibet Sacerdote tres Miſſas: ſupponit ergo hæc conſuetudo non manere ſubſtantiam panis, & vini. Hactenus Doctor.

5. Ex canone Rom. Eccleſiæ in Miſſa. *6. Ex præcepto ieiunij.*

Hanc autem fuiſſe inſtitutionem Chriſti docet reſpondendo ad argumenta à ſe facta ad initium quæſtionis pro oppoſita ſententia impanatorum reſponſ.ad 1.& 2. *Vt patet*, inquit, *ex authoritatibus allegatis*; & in reſponſione ad 3, *hunc verum ſenſum formæ Eccleſiam Spiritu ſancto edoctam, & directam in eliciendo, & interpretando vero eius ſenſu intellexiſſe.* Quid ergo magis debuit Doctor? vel vnde Vaſquez taxat eum ignorantiæ in Patribus,& traditione in hac veritate,qui petitis argumentis ex pluribus locis in genere abundantiùs probat concluſionem,quàm ipſe proteruus ſcriptor.

Reiicitur hinc calumnia Soti *in 4. diſtinct. 9. quæſt. 2. art. 4. concl.* 4. vbi aſſerit Doctorem aſſeruiſſe & nomen, & rem ipſam tranſubſtantiationis eſſe nouam;& quòd primum ille intellectus fidei ſuſceptus ſit in Concilio Lateranenſi:ſed non aduertit quæ Doctor diſſeruit pro concluſione. 43

Omnia hæc, & ſimilia dicteria ex eo ſolo exoriuntur, quòd Doctor non admittat ex ſola communi acceptione ſpeculatiua formæ Sacramenti contineri expreſsè hanc veritatem de deſitione panis, & ſecluſâ omni interpretatione Eccleſiæ, & declaratione: ſed in hoc errant, quia alioquin, vt cætera, quæ dicta ſunt, omittamus, Rupertus vir verè Catholicus,& exercitatiſſimus in Scripturis ſacris non erraret in hoc articulo, ſi verus eſſet ex ſola formæ ſuperficie; neque Concilium Tridentinum *in illo cap.* 4. fruſtrà recurrit ad traditionem, & communem ſenſum Eccleſiæ in declaranda hac veritate formæ;quem Marginator Concilij citat cap.*Panis eſt*,id eſt,*corpus Chriſti,de conſecr.diſt.*2. cap. *Firmiter,de Summa Trinitate*, &c. cap. *cum Martha*: quæ ſunt allegationes Doctoris in litera.Vnde ipſum Concilium aliter loquitur de præſentia Chriſti, vt importatur per formam; aliter verò de deſitione panis: nam *cap.* 1. dicit præſentiam Chriſti haberi ex perſpicuis formę verbis,quibus Chriſtus dixit ſe ſuum corpus præbere diſcipulis:& *cap.4. in initio*,idem adducit; nempe Chriſtū dixiſſe ſe ſuum corpus ſub ſpecie panis offerre. De deſitione panis *in 2.parte capitis*, nihil tale dixit, ſed explicat conuerſionem panis & vini, eorúmque deſitionem ex traditione, & interpretatione Eccleſiæ; non autem ex verbis perſpicuis formæ; ſicut & præſentia Chriſti colligitur; ex qua ſequitur aliud ex veritate practica formæ, nempe deſitio panis, & ex inſtitutione ſpeciali Chriſti; quam docet Eccleſia, Patres, & traditio, non autem ſuperficies verborum explicitè;ſed tacitè,ex modo, quo fit præſens Chriſtus.

Rupertus. *Tridentinum recurrit ad traditionē,& ſenſum Eccleſiæ.*

SCHOLIVM.

Soluit ſatis clarè argumenta allata à num.3. pro prima ſententia, tenente panem manere, & pro ſecunda, tenente non eſſe conuerſum in corpus Chriſti.

14 Ad [a] argumenta pro prima opinione & ſecunda. Ad primum, concedo quòd etiam in creditis non ſunt plura ponenda ſine neceſſitate, nec plura miracula, quàm oportet. Sed cùm dicitur in minori, veritas Euchariſtiæ poſſet ſaluari manente pane, vel ſine tranſubſtantiatione; dico quòd benè fuiſſet Deo poſſibile inſtituiſſe, quòd corpus Chriſti verè eſſet præſens, ſubſtantiâ panis manente, vel cum accidentibus, pane annihilato: & tunc fuiſſet ibi veritas Euchariſtiæ,quia & ſignum verum,& ſignatum verum: ſed hîc non eſt modo tota veritas Euchariſtiæ; non enim ſic inſtituit, vt dicunt auctoritates adductæ. Et cùm dicitur, quòd ad veritatem Euchariſtiæ nihil requiritur niſi verum ſignum, & verum ſignatum. Reſpondeo, verum eſt eo modo, quo ſignum eſt inſtitutum, & quo ſibi debet correſpondere ſignatum, quod non eſt nunc præciſè,quòd corpus ſit cum aliquo, ſcilicet cum pane, vel cum accidentibus panis indiſtinctè: ſed inſtitutum eſt nunc, quòd ſignatum ſit tantùm ſub accidentibus, vt ſub ſigno.

Poſſet eſſe Euchariſtia pane manēte ſi Deus vellet.

15 Ad ſecundum, dico quòd non eſt aliquis articulus arctandus ad intellectum difficilem,niſi ille intellectus ſit verus; ſed ſi verus eſt,& probatur euidenter eſſe verum,oportet ſecundùm illum intellectum tenere articulum, quando inquiritur in ſpeciali: quia nullus alius intellectus ſpecialis verus eſt: ſic autem ſupponitur de intellectu huius articuli ex auctoritatibus allegatis.

Et tunc ad tertium, vbi ſtat vis,dicendum quòd Eccleſia declarauit iſtum intellectum eſſe de veritate fidei in illo Symbolo edito ſub Innocent. III. in Concilio Lateranenſi. *Firmiter credimus*, &c. ſicut allegatum eſt ſuperiùs; vbi explicitè ponitur veritas aliquorum credendorum, magis explicitè quàm habebatur in Symbolo Apoſtolorum, vel Athanaſij,

Antea ſi ita credebatur, non ita expreſſe.

Athanasij,vel Niceni. Et breuiter, quidquid ibi dicitur esse credendum, tenendum est esse de substantia fidei:& hoc post istam declarationem solemnem factam ab Ecclesia.

Et si quæras quare voluit Ecclesia eligere istum intellectum ita difficilem huius articuli,cùm verba Scripturæ possent saluari secundùm intellectum facilem,& veriorem secundùm apparentiam de hoc articulo.Dico,quòd eo spiritu expositæ sunt Scripturæ,quo conditæ. Et ita supponendum est,quòd Ecclesia Catholica eo Spiritu exposuit, quo tradita est nobis fides,Spiritu scilicet veritatis edocta,& ideò hunc intellectum eligit, quia verus est. Non enim in potestate Ecclesiæ fuit facere istud verum, vel non verum, sed Dei instituentis: sed intellectum à Deo traditum Ecclesia explicauit directa in hoc, vt creditur, Spiritu veritatis.

Ecclesia exponit Scripturas, eo Spiritu,quo conditæ süt. Ecclesia dirigitur à Spiritu sancto.

Ad quartum posset dici,quòd accidentia non semper signant substantiam esse in actu, quàm affecerunt, sed aptitudinaliter: vel si modò signant in actu, non est ibi falsitas in signo, vt est signum institutum ad placitum, quia vt sic habet signatum ad quod institutum est.

COMMENTARIVS.

46 *Ecclesia sensum formæ docet.*

a AD *argumenta pro prima opinione*, &c. Hæc litera patet ex dictis. Ad tertium docet Ecclesiam Spiritu sancto edoctam intellexisse hunc esse sensum verum,& vnicum formæ, quem habet ex sua institutione. Contrà vrget Sotus: Ecclesia non habuit reuelationem immediatam, sicut habuerunt Apostoli,sed diuina opera vtitur, ne erudiendis articulis fidei erraret, non sufficit Theologo dicere,Ecclesia sic decreuit:sed munus eius est ostendere, ex quibus locis sacræ Scripturæ id collegerit. Respondeo ex iis solis, quibus institutio Sacramenti habetur: alia non supponunt, sed horum etiam veritatem Spiritu sancto edocta,& prout ab initio tradita sunt, declarat ex traditione,& Patribus.

Obiicit Sotus. *Responsio.*

Vasquez conatur regulam tradere,seu comprehendere modum procedendi Ecclesiæ in expositione alicuius loci dubij:sed discurrit ad prætensã suam sententiam:& facilis est instantia contra ea, quæ dicit,vel applicat.Superiùs ostendi eum non fuisse rectum assecutum sensum canonis Tridentini.De reliquo nolo iam minutim discutere modum, quo discurrit, aut medium, nec prolixitas permittit,quia plura magis seria me auocant.

Vasquez.

SCHOLIVM.

Ponit sententiam Ægidij de transsubstantiatione. Inter alia habet hanc propositionem, materia vt est quid,est indistincta,& Deus agit in eam,vt talis,quam latè refutat Doctor in hac litera.Habet etiam materiam panis manere in Eucharistia,quod etiam tenet Dur.hîc q.3. Hoc refutat Doctor,quia tollit transsubstantiationem,& ponit generationem, éstque contra fidem, secundum Scot.hîc n.15.& D.Thom.suprà ex c.firmiter,& clariùs ex Trid. ss.13.c.4. definiente totam substantiam panis conuerti in corpus Christi.

De secundo [a] articulo principali sunt duo declaranda. Primò, quomodo panis transsubstantiatur, vel possit fieri transsubstantiatio in corpus Christi præexistens. Secundò, quid possit esse formale in termino *ad quem* conuersionis?hæc enim duo tangebantur in argumentis ad primam partem.De primo sciendum,quòd siue ad transsubstantiationem vnius ad aliud non requiratur, nisi quòd vterque terminus sit substantia, & sit plenè in obedientia agentis quantùm ad totale *esse*, & quantùm ad totale *non esse*, siue secundùm aliquos plùs requiratur,scilicet mutua conuertibilitas secundùm naturam, propter scilicet principium potentiale transmutabile à forma vnius, ad formam alterius, licèt non vnica transmutatione,sed per multas, & hoc ab agente naturali. Vtrumque istorum saluatur in proposito, quia tam panis, quàm corpus Christi totaliter est in potestate Dei, quantùm ad totale *esse*, & totale *non esse*. Habent etiam materiam eiusdem rationis, propter quam, quantùm est ex parte vtriusque, posset fieri transitus per naturam ab vno in aliud,licèt per multa media,licèt etiam considerando corpus illud, inquantùm est nunc immortale,& impassibile,non posset illud per naturam conuerti in panem: sed hoc non est,quia careat materia receptiua formæ panis,sed quia materia eius inseparabiliter continetur à forma sua,scilicet animâ impassibili. 16

Quomodo panis trãssubstãtietur. Secundùm aliquos ad transsubstãtiationẽ requiritur mutua conuertibilitas extremorũ, & fortè ideò in Deum nihil est conuertibile, ex q. præced.

Hoc [b] etiam posset declarari de partibus vtriusque termini.Deus enim in potestate sua habet tam materiam, quàm formam vtriusque termini, & per consequens potest materiam conuertere in materiam,& formam in formam, & ita totum in totum, & totaliter: hoc autem non potest naturale agens,quia in potestate eius non est materia, sed supponitur actioni suæ, *ex 1.quæst.huius quarti.* & ista ratio procedit secundùm illam viam, quæ tacta est *in quæst præced.*non autem supponendo,quòd conuersio requirat susceptiuum,vt commune vtrique termino. 17

Ægid. in Theor. 1. & 2. Sed [e] de modo possibilitatis istius conuersionis ponitur sic. Materia vt est *quid*, est omnino indistincta, *primo de generat.* ergo agens præsupponendo eam, vt *quid*, respicit illam, vt omnino indistinctam: Deus est huiusmodi, quia non agit per motum, & hoc ideò quia non est instrumentum, sed causa prima: ergo agit in materiam, vt omnino indistinctam: ergo sicut potest formam destructam eandem numero reducere in suam materiam propriam, quia non agit per motum, qui prohibet idem numero redire: ita potest eandem formam inducere in quamcunque materiam: ad eandem autem formam numero sequitur eadem materia numero: ergo potest facere, quòd quæcunque forma fiat in quacunque materia, & sic potest facere quòd forma corporis ponatur in materia panis, & per hoc illa materia fiat ista, & forma, & totum istud diffusè declaratur.

18 *Reiicitur Ægidius.* Sed contra primam propositionem, quam accipit, scilicet *materia vt est* quid, *est omnino indistincta*, arguitur sic. Quia aut intelligitur indistincta secundùm numerum, scilicet quòd quæcunque vt est *quid*, est omnino eadem cuicunque: vel intelligitur indistincta secundùm rationem, hoc est, vt est *quid* est vnius rationis. Si primo modo, iste intellectus est omnino impossibilis, quia contra Philosophum, & contra rationem naturalem, & contra illud quod intendit declarare. Contra Philosophum, quia ex intententione loquens, *Text.27.* 12. *Metaph. cap. 2. de per se principiis* dicit, quòd sicut principiata sunt alia, sic eorum per se principia: & hoc secundùm genus, & speciem, & numerum.

Et ad propositum expressè dicit, *Horum, quæ sunt in eadem specie, diuersa* (supple sunt) *principia, non præcisè, sed quia singularium, alia est tua materia, & mouens, & species, & mea: ratione autem vniuersali eadem*: ergo ex intentione vult, quòd materia mea, & tua, vt est per se principium meum, & tuum, est alia numero. Est autem per se principium vt *quid* est, quia pars substantiæ non potest esse aliquid nisi vt substantia, & vt *quid*. Hoc etiam *Text.82.* patet ex processu Philosophi inuestigando materiam, *primo Physic.* & *primo de generat.* & *Text.24.* secundò dicit eam esse eandem substantiam toti transmutationi, & vtrique termino. Sic *Text.51.* ergo est eadem in genito, & corrupto, quo modo non est eadem in duobus simul genitis: quia tunc generatio, & corruptio non magis concluderent materiam vnam, quàm simul existentia diuersorum: ergo materia vt *quid*, si est eadem in aëre corrupto, & in igne genito ex ipso, ipsa vt *quid* est, non sic est eadem in aëre, & igne simul existentibus.

19 Et potest ratio confirmari, quia si posset esse eadem simul sub forma aëris, & ignis, non requireretur transmutatio corrumpens præcedens ad hoc, quòd materia fieret sub alia *Materia, natura, prior forma. Text.17.* forma. Contrà hoc etiam est ratio manifesta, quia materia est prior ordine naturæ, quàm ipsa forma recepta, quia materia est fundamentum omnium, iuxta illud 1. Metaph. in antiqua translatione, *In fundamento naturæ nihil est distinctum*: prius autem, vt est prius essentialiter, non variatur propter variationem posterioris: si ergo materia vt est *quid*, est omnino eadem in se, nullo modo potest esse alia propter aliam formam receptam: ergo ipsa omnino eadem recipiet formas contrarias substantiales, vel saltem incompossibiles, vt aëris, & ignis: & tunc sequeretur, quòd generans posset generare, nihil corrumpendo. Posset etiam materia simul esse eadem sub forma hominis, & asini: & sic nullæ duæ formæ substantiales repugnarent in simul perficiendo materiam.

Est etiam ille intellectus falsus ad propositum suum, quia deducit, quod potest formam corporis ponere Deus in materia panis. Si autem ista materia est eadem cum materia corporis, non potest poni in ea forma corporis, quia iam habet eam; eadem enim numero sibi, vtpote materia corporis, iam habet illam formam: ergo & ista habet, & si habet, non potest sibi imprimi, quia tunc simul haberet, & non haberet.

20 Si autem intelligat, quòd materia sit indistincta, hoc est eiusdem rationis, & sic deducat, quòd Deus potest formam eandem numero imprimere illi materiæ, quæ inest isti. Consequentia non valet, quia eadem forma numero non potest simul informare duas materias, quarum vtraque erit sufficiens receptiuum, & totale eius: nam & ista vnitas ra- *Priùs nō variatur propter variationem posterioris.* tionis stat cum distinctione numerali huius materiæ ab illa. Esto [d] etiam, quòd daretur sibi consequens: non tamen sequitur, quòd ista materia fiat illa materia, quia priùs non variatur propter nouitatem posterioris: materia ergo illa non fit alia, quàm priùs fuerit, quia recipit aliam formam, quam priùs non habuit.

Hoc etiam probatur, quia si fieret alia, ergo ista forma non posset sibi imprimi: quia forma illa non potest imprimi illi materiæ, quæ iam habet eam, vt sic arguatur, pro eodem instanti, si materia panis recipit formam corporis: ergo fit in illo instanti materia corporis: ergo in illo instanti non potest recipere formam corporis: quia materia corporis, non potest tunc recipere formam corporis; quia eam præhabet.

Item,

Item*, ista impressio formæ corporis in materiam panis non esset transsubstantiatio, sed generatio: illa enim materia priùs fuit sub priuatione formæ corporis, & non habet formam illam. Nec per hoc etiam probatur, quomodo forma panis transeat in formam corporis. Præterea etiam ista propositio; quòd solus Deus respicit materiam, vt est *quid*, videtur esse falsa: agens enim sub ea ratione respicit passum, sub qua inducit in eo terminum actionis: sed agens creatum potest inducere formam substantialem in materiam per generationem, & illa inducitur in materiam, vt est *quid*, quia sic est per se receptiua formæ substantialis: ergo agens naturale attingit materiam, vt est *quid*: & ex hoc sequeretur, si ista propositio esset vera, quòd eam respiciens vt *quid*, potest eandem formam in materiam quamcunque imprimere, & tunc si agens supernaturale transsubstantiare potest, sequeretur etiam quòd agens causatum hoc posset, quod est manifestè falsum. *Ista, solus Deus respicit materiam, vt est quid, est falsa.*

Item, illa propositio qua probat quòd Deus non agit per motum, & omne aliud agit per motum, quia omne aliud est instrumentum Dei, & Deus est prima causa, non concludit, imò magis potest duci ad oppositum, quia si instrumentum, inquantùm instrumentum est, non oportet agere per motum, nisi quia ipsum est mouens motum: ergo oportet illud, respectu cuius est instrumentum, mouere ipsum, & per consequens, illud cuius est instrumentum, poterit agere per motum ipsum instrumentum.

COMMENTARIVS.

47 *Sententia aliorum insinuata.* a DE *secundo articulo principali sunt duo declaranda*, &c. quomodo scilicet fiat transsubstantiatio, & quis sit eius terminus *ad quem*. Declarat transsubstantiationem iuxta principia tradita *quæst.1.& 2.* Addit ex opinione aliorum requiri mutuam conuertibilitatem ratione principij potentialis, quod possit esse sub vtriusque forma, saltem in præsentiarum illa conditio seruatur, quia transsubstantiatio est inter duo corpora.

48 b *Hoc etiam posset declarari de partibus vtriusque termini*, &c. In quæstione prima dixit transsubstantiationem esse conuersionem totalem, id est, totius, quoad omnes suas partes, in totum: & in conclusione præcedentis articuli docet panem non manere, neque annihilari, sed conuerti in corpus Christi: hîc autem applicat eam rationem, qua declaratur possibilitas conuersionis totius in totum propter subiectionem, quam habet ad Deum: eandem, inquam, rationem applicat ad conuersionem partium panis, ita vt sicut nihil panis maneat, sic etiam nec vlla eius pars, sed conuersio extendatur ad totum, & partes simul: conclusio ergo eius est, nihil manere, quod fuit panis, præter accidentia: quæ conclusio est communis Scholasticorum. *Nihil manere præter accidentia.*

Ad cuius confirmationem subiungam modos dicendi variorum, opponendo hanc conclusionem vniuersalem Doctoris per negationes singulas, & particulares inclusas: respondendo etiam breuiter erroribus, quos *suprà* citauimus de assumptione panis ad vnionem hypostaticam, & de vbiquitate eius.

Vtrùm aliquid panis maneat?

49 *Prima sent.* PRima sententia est, post consecrationem manere materiam panis & vini, vt sit subiectum accidentium, & totius conuersionis. Hanc refert Doctor loco citato. D. Bonauentura *dist.11.art.1. quæst.2.* tribuitur Ægidio *Theor.1.& 2.* præcipuè eam defendit Durandus *eadem dist. quæst.3.* *Doctor. D Bonau. Est Ægidij, & Durandi.*

Secunda sent. D. Thom. Secunda docet manere formam panis: hanc refert D. Thomas *suprà* relatus, & aliqui hanc opinionem tribuunt nostro Doctori *dist.12.quæst.6.*& Gabrieli *quæst.2.*& *lect. 25. in canonem.* Maiori *eadem dist. quæst.1.* quia nimirum dicunt panem in *esse* suo constitui per formam accidentalem.

Tertia sententia est, manere subsistentiam panis: ita Godefridus *quodlibeto 8.quæst.16.* vt refert Paludanus *dist.12.quæst.3.* & Picus Mirandulanus *in Apologia, quæst.9.* asserit esse possibilem. *Tertia sent. Godefrid. Paludan. Mirandul.*

Quarta sententia est quorundam asserentium manere existentiam panis, vt subiectum accidentium. Hanc defendunt moderni Thomistæ, vt Bannes. Fundatur in duobus principiis, nempe existentiam distingui realiter ab essentia, & ab ea separari posse, vt contingit in humanitate assumpta ad vnionem hypostaticam, quæ existit existentia Verbi diuini. Alterum est, accidentia non habere propriam existentiam, sed existere existentiâ substantiæ, in qua sunt; cùm ergo hîc existant eadem existentia, quà primùm existebant, manet eadem, quæ fuit panis & vini. *Quarta sent. Bannes, & alij. Declaratur.*

Quinta opinio est, non manere aliquid substantiæ panis sub eadem differentia specifica, sub qua antè erat, manere tamen eandem indiuiduam substantiam, quæ antè erat panis, & per conuersionem fieri corpus Christi. Hanc insinuat Henricus *quodlib.9. quæst.9.* & *quodlib.11. quæst.4.* & vt videtur Caietanus *3.part.quæst.75. art.3. circa solutionem ad 3.* vbi sæpè repetit manere quod erat panis, & explicat illud relatiuum *quod* referre substantiam, & veram realitatem, quæ manet, & est corpus Christi: & particulam demonstratiuam *hoc* designare substantiam panis, non sub *esse* panis, sed absolutè. Hunc modum loquendi videtur desumpsisse ex Richardo *dist. 11. art. 14.* & ex D. Thoma *eadem dist. quæst.1. art.2. ad primum*, vbi ait, terminum *à quo*, conuersionis esse substantiam panis conuerti in terminum *ad quem*. *Henricus. Caietan. Richard. D. Thom.*

Prima conclusio. Substantia panis non manet in hoc Sacramento vnita hypostaticè Verbo diuino, aut corpori, & sanguini Christi. Hæc est de fide contra errores citatos aliàs *suprà*, & sequitur ex Patribus, & Conciliis ibidem citatis, & ex significatione formæ inquantùm conuersiua est, quia aliàs æquè esset vera hæc: *Verbum est impanatum*, 50 *Prima conclusio. Non manere substantiam panis vnitam hypostaticè.*

tum, sicut hæc: *est incarnatum*, quod est inauditum in Scripturis, aut Patribus.

Secũda ratio. Ex impossibilitate rei. Deinde nequit vniri hypostaticè corpori, & sanguini, quia illa non sunt supposita, nisi in Verbo: ergo nihil suppositare possunt. Videantur Patres *suprà* citati. *Error Vbiquistarum.* Alius autem error Vbiquistarum est imaginarius, vt constat eius falsitas ex Scriptura vbicunque loquitur de Christo, quà est homo, quia dat ipsi *vbi* circumscriptum, & determinatum, & definitum, vt quòd fuerit in ventre Matris, quòd natus in præsepio, passus in Cruce, ascendit ad cœlos, vbi sedet ad dexteram Dei Patris; inde venturus iudicare viuos, & mortuos, &c. Deinde si per Scripturam, & Patres, est in hoc Sacramento speciali modo vbiquitas illa imaginaria, non saluat veritatem Sacramenti, aliàs sic esset quodlibet Sacramentum Eucharistiæ, saltem quod habet vim nutriendi. His relictis, sit

51 *Secunda conclusio. Non manere partes. Probatio ex Conciliis.* *Secunda conclusio.* Non manet materia, aut forma substantialis panis, & vini in Sacramento: est communis Theologorum præter citatos. Probatur, quia transsubstantiatio est conuersio totius in totum, vt definit Lateranense, & Tridentinum locis iam citatis: sed non esset talis conuersio totius in totum si maneret aliqua pars essentialis termini *à quo*: vnde quando definitur esse conuersionem totius in totum, non solùm determinant substantiam panis in *esse* specifico, vel secundùm entitatem compositi, quia sic sufficeret dicere conuersionem substantiæ panis & vini absolutè, non addendo *totius*: ergo per illam particulam comprehendunt & totum, & partes.

Et certè Tridentinum *cap.* 2. videtur valde expressè loqui: *Si quis dixerit in Sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis, & vini vnà cum corpore, & sanguine Domini nostri Iesu Christi, negaueritque mirabilem illam, & singularem conuersionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis & vini: quam quidem conuersionem Catholica Ecclesia aptissimè transsubstantiationem appellat, anathema sit*, &c. *Sola accidentia manere nihil panis, & vini.* Meritò itaque moderni censent hanc conclusionem esse de fide, quia in illo canone non solùm *conuersionem fieri totius in totum* definit, sed etiam *nihil manere post conuersionem substantiæ panis & vini præter sola accidentia.*

52 Coloniens. His consonat Concilium Coloniense part. 7. cap. 15. *Quid enim*, inquit, *panis vinique species post consecrationem sunt, nisi species sacramentales, & accidentia sine subiecto.* Ambrosius. Et Ambrosius, vt habetur *in cap. Omnia, de consecrat. dist.* 2. asserit nihil aliud manere post consecrationem, nisi accidentia panis, & corpus Domini.

Præterea manere materiam, aut formam panis necessariò dicendum esset, vel ad effectum aliquem necessarium, qui sine materia haberi nequit, vel ad mysterium fidei: non secundum, quia illa non sunt sensibilia, ac proinde non faciunt ad fidem saluandum: sed solùm accidentia, circa quæ tanquam obiectum versatur sensus; non primum, quia vel maneret materia sine forma, aut forma sine materia: & hoc esset inutile, & nouum miraculum sine necessitate non debet induci, vel vt subiectum accidentium, sed neque hoc: quia secundùm fidem accidentia sunt separata à subiecto. *Nullum ob finem manerent partes panis.*

Responsio: Impugnatur. Si dices materiam esse informatam animâ Christi. Contrà, hoc absurdissimum est, quia tollit transsubstantiationem, vt est conuersio totius in totum, & esset transformatio, seu generatio quædam substantialis tantùm, neque materia illa nata est informari animâ, donec priùs informetur formâ corporis qualiscunque illa sit: quòd autem corpus gloriosum subiectum sit mutationi substantiali, & fluxui, est absurdum, & contra dotes impassibilitatis illius status: vnde si illam materiam informaret anima Christi, & fieret in corpore eius, sequeretur quòd desinentibus speciebus, desineret aliquid corporis Christi: vel certè, si non desineret, in immensum cresceret, & ex alterutro sequeretur prædicta mutatio.

Eadem ratione refellitur illud, quod Durandus ad patrocinium huius asserit, nempe cibum, quem sumpsit Christus post resurrectionem ad demonstrandum corpus viuens, conuersum fuisse in substantiam eius non necessitate, sed voluntate, & potestate. *Mutatio substantialis corporis Christi.* Deinde ponit aliquid monstruosum, vt benè notant moderni, quia sequeretur, quòd in Eucharistia corpus Christi esset maius, quàm illud quod in cœlo habet. Si dicas non esse de fide dari in rebus materiam. Respondetur de fide esse nihil panis præter accidentia manere hîc, & sic dicatur manere in aëre. Respondetur id sine fundamento asseri, ac idem dici posse de tota substantia: vtrumque autem esset contra conuersionem totius in totum, & transsubstantiationem, vt eam explicant Concilia.

Ad fundamenta Durandi responsum est *suprà quæst.* 1. & 2. mouetur enim ex eo, quòd conuersio non sit intelligibilis aliter: quia de ratione eius est, vt idem subiectum maneat sub vtroque termino, & ita Patres videntur accommodare exempla ad declarationem huius conuersionis: sed ad hæc infrà declarando essentiam transsubstantiationis. 53 *Fundamentũ Durandi solutum.* Quoad præsens negatur illud antecedens; Patres autem per accommodationem loquuntur, declarando possibilitatem per alias conuersiones factas à Deo, vt costæ in mulierem, aquæ in vinum in nuptiis, & alimenti in substantiam aliti; non quòd similitudo sit in omnibus, sed quòd potestas Dei, probatur ex illis extendi ad conuersionem, quæ est totius in totum. *Declarantur exempla quibus partes vtuntur.*

Sed quid dicendum, si forma panis sit accidentalis, & quid censeat Doctor? 54 *Sentẽtia Doctoris de forma panis.* Respondeo in primis Doctorem *infrà quæst.* 6. non autem *dist.* 12. vt alij citant, docere panem, & pastam non differre essentialiter. *Quoad secundum*, inquit, *dubium benè probabile est, quòd pasta & panis non differant specie, quia per decoctionem pasta in furno, vel alio modo ab igne, non fit nisi exhalatio humoris aquei commixti cum partibus farinæ, & hæc mixtio est per iuxtapositionem; talis autem separatio non mutat speciem, quia nec etiam mixtio*, &c. & hoc idem supponere videtur Philosophus, nempe aquam in sua substantia manere in pane, *in lib. problematum, sect.* 1. *text.* 13. vbi quærit, cur mutatio ciborum magis, quàm aquæ grauis occurrat. Respondet: *An quia plurimum aqua consumimus; nam & in pane, & in obsoniis aquæ vsus plurimus est*, &c. Supponit ergo substantiam aquæ non mutari in pane; & consequenter idem dicendum de farina. Ex quibus sequitur duas formas considerari in pane, altera ex mixtorum, nempe farinæ & aquæ; secunda autem artificialis, nempe mixtionis, & coagulationis, seu iuxtà positionis, & hæc est accidentalis; prior desinit, secunda manet. *Formam artificialẽ manere, non substantialem.*

Ad primum ergo respondet Caietanus 3. *part. quæst.* 75. *art.* 6. Sotus *dist.* 9. *quæst.* 2. *art.* 6. Ledesma *quæst.* 6. Caietan. Sotus. Ledesma.

Bellarm. Censura leuis.

quæst.6.art.6. Bellarm.lib.3.cap.11.& 14. esse erroneum. Sed censura est sine fundamento: patet enim ad sensum manere mixtionem, seu iuxtà positionem illam in accidentibus, sicut & figuram, & quantitatem: & oppositum censeri debet contra Concilia, quæ definiunt manere species conuersâ substantiâ.

55 Dices ex Conciliis sequi non manere formam panis, aut materiam absolutè. Respondetur, id verum esse, (& expressè idem docere in hac litera Doctorem) quia quando loquitur de forma simpliciter, intelligitur de substantiali: quia ex intento Conciliorum, & de rigore sermonis forma absolutè sumpta intelligitur substantialis: nec sic loquitur Doctor, sed de forma respectiuè, & secundùm *quid*, quâ distinguitur panis à pasta, quæ est accidentalis, nimirum decoctio, aut exhalatio humoris aquei ex parte per ignem, vnde panis fiat vsualis ad nutrimentum, & per hoc in ordine ad Sacramentum distingui à pasta, quæ non est panis vsualis, aut consecrabilis. Loquuntur ergo Concilia de forma constituente terminum *à quo*, in *esse* substantiæ, quia secundùm substantiam conuertitur, non secundùm accidentia, & ad sensum patet formam accidentalem panis manere.

56 *Tertia conclusio.* Non manet subsistentia panis: sequitur ex dictis, quia hæc subsistentia non est accidens, & pertinet ad complementum substantiæ in *esse* substantiæ, vt distinguitur ab accidentibus, & iisdem supponitur, nihil autem substantiæ manet: ergo, &c. Deinde nequit manere, vt subiectum accidentium, quia hæc non habent subiectum, ex Concilio Constantiensi *sess.*8. Si dicas esse terminum accidentium, quo subsistant; hoc etiam est falsum: quia illa non subsistunt: deinde alia vrgeri possunt ex natura ipsius subsistentiæ, vt quòd non possit conseruari seorsim à substantia: deinde quia in mixto artificiali, vt est panis, non est subsistentia, quæ sit primò totius, quia hoc non est vnum per se, sed per iuxtà positionem. Neque fundamentum pro opposito est alicuius momenti, nempe quòd distinguatur realiter subsistentia ab essentia, quia id non probat posse manere, aut quòd nequeat subsistentia panis conuerti in substantiam corporis Christi: quia res subsistens integra in aliud conuerti potest, etiam non subsistens, vel saltem, quà subsistens esset.

Tertia conclusio. Non manere subsistentiã.

Constant.

Responsio ad fundamenta.

57 *Quarta conclusio.* Existentia panis, aut vini non manet. Est contra præfatos Thomistas, & communis Theologorum. Sequitur ex iisdem principiis, quia existentia spectat ad substantiam: deinde conuersio panis nequit fieri nisi inquantùm existens est, & non secundùm essentiam, quia *produci*, & *conuerti*, & *desinere* conueniunt rei secundùm *esse* existentiæ, & non tantùm essentiæ.

Quarta conclusio. Existentia panis non manet.

Deinde facilis est impugnationis ex principiis metaphysicis, quia accidentia dicunt propriam existentiam, & inhærentiam, seu dependentiam à subiecto: sunt terminus actionis, & motus: ergo habent propriam existentiam, & consequenter accidens potest sine subiecto conseruari, & produci seorsim à subiecto per creationem, si sit absolutum: ergo non requirit existentiam subiecti, vt sit. Fundamenta huius sententiæ sunt falsa in Metaphysica, quòd nempe accidens indiuiduetur per subiectum, & existat existentiâ subiecti. non propriâ: quæ suis locis eximinantur.

Accidens terminus actionis.

Non indiuiduari per subiectum.

58 *Quinta conclusio.* Non manet eadem entitas panis post consecrationem sub *esse* corporis. Est contra modum illum loquendi Caietani, qui fortè in reipsa non discordat, nisi sequatur opinionem Henrici *quodlib.*9. *quæst.*9. *quodlib.*11. *quæst.*4. *quodlib.*12. *quæst.*10. vbi dicit panem non annihilari, & post conuersionem non esse nihil, & per consequens esse aliquid, non autem illud quod præfuit, nec quidquam aliud à termino, in quem conuersus est: vnde quod præfuit panis, est corpus Christi: sequitur ergo quòd panis post conuersionem non sit nihil, sed aliquid, & hoc esse aliquid, quod habet esse corpus Christi, aut aliqualitas corporis Christi: ita opinionem hanc explicat, & oppugnat Doctor q. 4.§. *Hic dicitur.*

Quinta conclusio.

Sententia Henrici explicatur.

Probatur conclusio ex Doctore, quia terminus *ad quem* mutationis, inquantùm est terminus, includit *non esse* termini *à quo*, quia sibi inuicem debent repugnare in mutatione propriè dicta: ergo corpus, vt est terminus *ad quem*, non includit terminum *à quo*, neque aliqualitatem eius. Patet consequentia, quia sic includeret *esse*, & *non esse* eiusdem, quod contradictorium est. 59

Probatio conclusionis.

Termini mutationis repugnant.

Secundò, corpus Christi nullo alio modo est in se substantialiter post conuersionem, aliter quàm fuit ante conuersionem panis: sed panis non conuersus in corpus Christi nullo modo habuit *esse* simpliciter, aut aliquale in corpore Christi: ergo neque post conuersionem panis conuersus habet tale *esse*.

Secunda probatio. Corpus quoad substantiam non mutatur.

Tertiò, cuius est aliqualitas, illud eâ formaliter est aliquid: si ergo *esse* corporis post conuersionem sit panis *esse* simpliciter, aut aliquale panis, post conuersionem erit aliquid formaliter. Quæro quid? non panis, quia desinit, secundùm fundamenta superiùs expressa, quæ militant contra hunc modum fortiùs, aut æquè, quàm contra priores sententias: quia si manet panis in *esse* aliquo suo formali, aut essentiæ, aut existentiæ, quamuis illud dicatur, inesse corpori Christi: currunt argumenta facta, nempe non desinere substantiam panis: & contradictio videtur esse in terminis, quòd aliquid in se formaliter sit, & panis existat *esse* corporis Christi, nisi admittatur vnio hypostatica hæreticorum inter panem & corpus, vel dicatur iuxta opinionem Thomistarum, naturam assumptam existere existentiâ termini.

Tertia ratio.

Sequeretur manere panẽ in esse formali.

Implicantia contradictionis.

Quartò, *aliquid* & *res* conuertuntur; si ergo panis est aliquid post conuersionem, & non nihil, sequitur quòd sit secundùm existentiam res, aut secundùm essentiam. Peto quænam? non panis, neque corpus Christi, quia repugnat esse essentiam, aut existentiam corporis Christi: ergo neque in se, neque in alio manet. 60

Quarta ratio. Aliquid & res conuertuntur.

Quintò sequeretur non manere sola accidentia contra Concilia.

Quinta ratio.

Sextò, non esse idem corpus Christi includens panem in Sacramento, & extra Sacramentum non includens.

Sexta ratio.

Septimò, neque idem esse corpus Christi sub diuersis hostiis, quia includeret diuersos panes, qui numero differunt sub diuersis hostiis, neque *tantum esse sub fragmento, quantum toto tegitur*, quia maius est *esse*, quod habet totius panis, quàm partis, vel certè vt includit totum pro parte, erit maius. Deinde repugnat, vt hic panis desinat in *esse* huius panis, quin desinat in *esse* huius substantiæ contra Caietanum, & huius entis.

Septima ratio.

Ex fundamentis præmissis.

Fundamenta huius sententiæ consistunt in eo, quòd aliter non possit defendi, quin panis annihilaretur, si nihil eius manet, & consequenter, quòd

Saluari aliter panem, non annihilari.

quòd tranubstantiatio, & mutatio non saluarentur: sed de hoc *infrà*.

61 *Sententia Ægidij. Non distingui seipsâ materiam. Vt quid subiici soli Deo, vt causa.*

c *Sed de modo possibilitatis*, &c. Hic modus interpretandi transubstantiationem, vt fit de facto, est Ægidij locis citatis. Primò dicit materiam non habere vllam distinctionem in se ipsa; principium autem distinguendi eam esse formam. Secundò dicit, quòd Deus solus respicit materiam vt *quid*, quia non agit per motum sicut instrumentum: inde colligit, quòd Deus potest inducere in materiam panis quamcunque formam; ac proinde formam corporis.

Impugnatur.

Contra primum Doctor probat, quòd materia non recipiat distinctionem numericam à forma: primò ex Philosopho 12. *Metaphis. cap.* 2. vbi ait; *quòd sicut principiata sunt diuersa, ita etiam per se principia sunt diuersa*: materia vt *quid est*, est per se principium substantiæ, & pars: ergo, &c.

Materiam seipsa differre à forma. Secūda ratio.

Secundò ex processu Philosophi inuestigantis materiam 1. *Physicor. textu* 82. & 1. *de generat. textu* 24. & 51. ex eo quòd est eadem in genito & corrupto; non sic esset eadem numero in duobus simul existentibus si non esset distincta se ipsa.

Tertia ratio. Tolleretur generatio & corruptio.

Tertiò ratione, quia aliàs si esset eadem numero in igne, verbi gratiâ, & aëre, non requireretur corruptio vnius formæ, vt fieret materia sub altera.

Quarta ratio. Ex prioritate ad formam.

Quartò, quia materia est prior essentialiter forma; ergo distinguitur seipsâ, & non per formam, & non variatur in se ex variatione posterioris.

Quinta ratio. Destrui conclusionem intentam.

Quintò quòd hoc fundamentum sic destrueret intentum authoris, quia si materia panis ex se est eadem numero cum materia corporis; non potest ipsi imprimi forma corporis, quam habet actu, & consequenter non est ad eam in potentia, quod requiritur vt possit ei imprimi de nouo forma.

Si intelligatur quòd materia sit eiusdem rationis specificæ ex se nihil iuuat; quia consequentia non valet, quâ inde deducitur, quòd Deus posset eandem numero formam ponere in diuersis numero materiis, quia altera est susceptiuum adæquatum, & totale eius.

An vna materia possit esse simul sub diuersis formis. Sententia Doctoris.

Hic posset tractari controuersia philosophica, quam in suum locum remittimus; nempè an Deus de potentia absoluta posset eandem numero formam vnire diuersis numero materiis, & disparatis. Constans sententia Doctoris est non posse; sicut neque eadem materia habere simul duas formas substantiales & disparatas, nec subordinatas: quia forma in vna materia habet susceptiuum adæquatum & totale. Hæc ratio non videtur sufficiens, quia de hac quæritur saltem respectiuè ad omnipotentiam Dei.

An vna forma posset esse simul in pluribus materiis.

Et vrgetur difficultas, quia forma est prior suo effectu formali: ergo non perficitur per suum effectum formalem. Contingit etiam formam in sua existentia non dependere à materia; vt patet in anima rationali: ergo repugnantia hæc non fundatur in aliqua dependentia formæ, quæ compleatur per vnum susceptiuum. Vnde non videtur hîc currere illud vulgare principium, quod idem effectus totalis non possit à duabus causis totalibus simul esse: ad quod principium communiter nostræ scholæ Doctores reducunt eiusmodi repugnantias: quia in proposito non esset idem à duabus causis, sed ab vna, nempè formâ: neque esset alius & alius; sed in alio susceptiuo vnus & idem formaliter, & ab eadem forma.

Ratio difficultatis.

Ex potentia diuersa in materiis.

Accedit, quòd altera materia est in potentia, & sub priuatione formæ; ergo potest reduci ad actum: quia nulla est repugnantia ex parte formæ, quia est prior naturaliter suo effectu, & etiam materiâ, inquantùm reducit materiam ad actum, & si dicas effectum esse aliquo modo diuersum, saltem vt connotat aliam, & aliam potentiam, & priuationem, non refert, quia ad multiplicationem posterioris non sequitur multiplicatio prioris: forma autem est prior suo effectu essentialiter.

Ex prioritate ad effectum.

Causa extrinseca habent plures effectus.

Vnde accedit tertiò, quòd causæ extrinsecæ possint, manentes eædem, habere plures effectus: ergo & formalis, & materialis saltem respectiuè ad diuersa: neque est repugnantia ex parte vnionis formæ ad diuersa, quia nisi sit repugnantia ex parte fundamenti, nulla erit ex parte vnionis.

Fundamentū negatiua explicatur, & defenditur.

Respondetur tamen illam rationem Doctoris subsistere; neque solùm de potentia ordinaria inuoluere repugnantiam formam eandem numero esse in diuersis materiis simul (licèt hæc repugnantia ad præsens institutum sufficeret contra Ægidium) sed etiam de potentia absoluta.

Est repugnantia ex parte causa, & effectus.

Hæc autem repugnantia reducitur ad contradictionem essendi, & non essendi simul; vel essendi simul in actu, & non essendi: est ergo hæc repugnantia tam ex parte causæ, quàm ex parte effectus: ex parte effectus: quia effectus formalis etiam formæ dependet à causa materiali in suo genere, sicut & ab efficiente in alio genere: quomodocunque sumatur ille effectus formalis, siue respectiuè ad materiam, siue respectiuè ad totum; potentialitas ergo illius effectus ad *esse*, sicut per formam reducitur ad actum, ita etiam per efficiens, & per materiam, vt nullo modo sit vnius tantùm in suo genere; quin sit alterius etiam in genere proprio: quia causæ simul causant idem, singulis in suo genere concurrentibus; neque vlla seorsim ab alia causat effectum communem.

Ex parte effectus probatur repugnantia.

Effectus est ab omnibus causis simul.

Potētialitas. Terminatur per vnā materiam.

Omnis dependentia effectus ad materiam reducitur in actum, & terminatur per vnam materiam, & susceptiuum totaliter; ita vt ampliùs non maneat in potentia vlla, quæ possit reduci simul in actum ab alia materia; nullam enim causalitatem respectu eius potest exercere altera materia, vel plures, quin vnica & prior in qua fit, exerceat eam completè.

Patet à simili respectiuè ad efficiens totale eius, à quo ita fit, vt ab alio nequeat simul fieri: quia effectus inquantùm est in potentia ad *esse*, reducitur per actionem totalem ad actum, seu terminum illius potentiæ: sicut ergo non est possibilitas ad existentiam in eo quod est actu, in quantùm est actu; sic etiam neque potest recipere aliam existentiam; neque hanc ipsam, quam habet, & ad quam ampliùs non est in potentia: actio autem efficientis supponit possibilitatem ex parte termini effectibilis, quam reduceret ad actum suum; quâ cessante, cessat possibilitas actionis; per idem patet de eodem effectu respectiuè ad materiam.

Quod est in actu, non est in potentia.

Actio efficientis supponit terminum in potentia.

Declaratur repugnantia ex parte formæ.

Hæc eadem repugnantia declaratur ex parte formæ; quia sicut causa efficiens non reducitur de potentia ad actum, nisi respectu illius effectus, qui non est in actu; sed possibilis tantùm, seu in potentia ad actum: neque respectu huius nisi secundùm mensuram essendi, & possibilitatis eius; ita vt actione, verbi gratiâ, vt sex, nequeat agere ad terminum in gradu essendi, vt quatuor:

nempè

Actus secundus supponit primum.

nempe calefactione vt sex, ad calorem vt quatuor: & sicut actus secundus eius supponit actum primum non solùm in *esse* virtutis, sed etiam cum negatione actionis; vel supponere potest tanquam diuersos status eius; saltem in hoc quod quamdiu est in actu secundo nequeat esse in actu primo tantùm, seu in potentia ad agendum hac ipsâ actione, vel aliâ eiusdem rationis respectu eiusdem termini; & posito termino in actu cesset ex natura rei actio, vt productiua est termini; ita vt repugnet, quando terminus ponitur in actu completo essendi, seu existendi, vt ampliùs maneat actio sub ratione productionis & influxus, quia esset actio, & non esset; esset ex suppositione: non esset, quia nihil communicat termino, cùm sit in actu completo essendi, & existens non possibilis.

Ex proportione actionis, & termini.

Eadem ratio est in causa formali.

Ita etiam perinde se habet forma in actu primo considerata, quia non est in actu primo, nisi respectiuè ad hunc indiuisibilem effectum, cui communicat suam entitatem: sicut ergo hic effectus eius respectiuè ad vnam materiam totalem, & efficientem totalem, & ipsam formam iam recepit *esse* adæquatè, ita vt ampliùs nequeat esse in potentia ad essendum: ita etiam forma inquantùm est causa eius reducitur ad actum adæquatum, ad quem tantùm est in potentia: alteri autem materiæ nequit etiam seorsim communicare, nisi hunc indiuisibilem effectum, quia eo posito, ampliùs non est in potentia ad alium communicandum: ergo neque forma, vt eius causa, est in potentia respectu eius.

65 *Disparitas inter causas extrinsecas, & intrinsecas.*

Per hoc idem patet disparitas inter causas extrinsecas, & intrinsecas, quia illæ causant non per communicationem propriæ entitatis, sed per virtutem, & aliquid extrinsecum effectui; ideò effectus ipsorum multiplicari potest. Causæ intrinsecæ vnicum indiuisibilem effectum habent per communicationem sui; qui, vt recipit *esse*, iam ampliùs non est in potentia ad essendum. Ex quo patet ad rationem dubitandi super præmissa.

d *Esto etiam quòd daretur sibi consequens*, &c. Admittendo etiam vnam formam posse informare diuersas materias, non sequitur quòd vna materia fiat altera ex ratione præmissa de ordine inter materiam & formam: materia ergo panis non fieret materia, quæ priùs erat corporis; aliàs non posset forma imprimi de nouo materiæ panis, nisi esset distincta, & in potentia ad ipsam formam; quod non est verum dicere de materia, quæ est priùs sub forma corporis, quia *esse* in actu, & potentia sunt prædicata contradictoria. 66

Dato casu nõ sequitur intentum.

Patet ex præmissis.

e *Item ista impressio formæ corporis*, &c. Probat argumento Theologico per hunc modum, quo dicitur materia panis manere sub forma corporis, non saluari transubstantiationem, quia tunc magis esset generatio, quod argumentum vrgetur etiam contra Durandum. 67

Non saluari intentum.

Duas alias propositiones eiusdem refellit: primam, quâ dicit Deum solùm agere in materiam, vt est *quid*: propositio falsa est in Philosophia, quia agens creatum educit formam substantialem de potentia materiæ, & forma illa inducitur in materiam vt *quid*: & sic transubstantiatio, quâ explicatur ab hoc authore, etiam fieri posset virtute agentis naturalis; quantùm scilicet ratio illa probat.

Materia subijcitur causæ naturali.

Secunda propositio, quâ negat Deum agere per motum reiicitur; quin etiam reducitur ad oppositum: quia si causa secunda, vt instrumentum Dei tantùm, agit, & per motum; sic ageret vt mouens motum. Deinde refellitur, quia si agens creatum agit per motum: ergo terminus producitur ab eo successiuè: vel ergo Deus non concurrit ad productionem immediatam termini, vel concurrit producendo per motum, & successiuè, cùm produci successiuè terminum, & non produci successiuè, sed instantaneè, includant contradictionem. Vide Doctorem *Quodlib.* 10. *artic.* 2. *in principio*; vbi clariùs explicat sententiam Ægidij in forma probante, eúmque impugnat.

Reducitur ad oppositum.

SCHOLIVM.

Possibilitatem transubstantiationis esse ex plena obedientia vtriusque extremi ad Deum. Item, productiuam transubstantiationem non posse esse ad præexistens, sed tantùm adductiuam; contra hoc tria obijcit, & soluit. Transubstantiationem esse productiuam tenent Thomistæ, licèt D. Thom. 3. *p. q.* 75. *art.* 3. *&* 4. *vbi ista tractat, hoc non asserat. Vide Scot. quodlib.* 10. *vbi videtur inclinare in productiuam transubstantiationem; & sic quidam Scotistæ eum interpretantur, sed immeritò, quia clarè hîc docet esse adductiuam, quem sequuntur Maior hîc q.* 1. *Rub. quæst.* 1. *art.* 3. *Mayron. quæst. pen. Ocham q.* 6. *Petrus de Aliaco q.* 6. *Bonau. dist.* 10. *art.* 2. *q.* 1. *Marsil. q.* 8. *art.* 2. *concl.* 7. 8. *inclinat Alens.* 4. *p. q.* 10. *memb.* 5. *art.* 3.

Quantùm * ergo ad istum articulum dico, quòd possibilitas conuersionis panis absoluta in corpus Christi est ex plena obedientia vtriusque termini respectu virtutis diuinæ. Sed est dubium speciale hîc propter terminum *ad quem* præexistentem, quia non videtur, quòd in præexistens, & secundùm *esse* pristinum manens, possit aliquid conuerti. Hîc dici potest, quòd est impossibile transubstantiationem partialem esse in præexistens: quia illa est mutatio, per quam potentiale recipit actum, quo priùs caruit, & per consequens compositum ex illo potentiali, & illo actu, nouum est, quia succedit priuationi illius actus. Sed oppositum est in transubstantiatione totali, quia ibi non est mutatio, vt dictum est priùs, & ideò non oportet terminum illius transubstantiationis sequi priuationem, seu negationem oppositam suo *esse*. 22

Dubium an transubstantiatio partialis sit possibilis in præexistens.

Sed istud non sufficit, quia licèt non oporteat terminum istius transubstantiationis esse nouum propter rationem mutationis, sicut benè deducitur; tamen videtur quòd oportet ipsum esse nouum, quia est terminus nouæ actionis. Nihil enim est terminus actionis propriè, scilicet de genere Actionis, quin per illam actionem accipiat *esse*, & hoc, saltem

Terminus actionis accipit esse per eam.

ſaltem ſecundùm illud, ſecundùm quod eſt formalis terminus actionis illius. Vnde etiam Filius Dei, qui eſt terminus actiuæ generationis Patris, per illam generationem accipit *eſſe*, & perſonam eſſe, & Deum eſſe: alioquin ſi nullum *eſſe* accipit per illam, non videtur eſſe intelligibile quomodo ſit ibi aliquid terminans generationem, quæ eſt actio de genere Actionis. Quod pro tanto dico, ad excludendum operationes, quæ dicuntur æquiuocè actiones: illarum quidem terminum non oportet accipere *eſſe*, quia non ſunt actiones de genere Actionis, ſed ſunt termini, vt dictum eſt *diſt.* 3. *primi libri.* *q.6.n.31.*

23 Si dicas verum eſſe de termino actionis poſitiuæ: tranſubſtantiatio autem non eſt niſi actio deſtructiua termini *à quo*, & in hoc magis eſt non actio. Hoc non videtur probabile, quia ipſa eſt inter terminos poſitiuos, ita quòd nec eſt creatio, nec deſtructio tantùm. [b] Poteſt dici, quòd tranſubſtantiatio (hoc ſtante quòd ſit inter terminos poſitiuos, qui ſunt ſubſtantiæ) poteſt poni duobus modis intelligi. Vno modo quòd ſit ad ſubſtantiam vt per ipſam accipientem *eſſe*. Alio modo vt ſit ad ſubſtantiam, vt per ipſam accipientem *eſſe* hìc. Prima poteſt dici productiua ſui termini *ad quem:* ſecunda adductiua, quia per ipſam adducitur terminus, vt ſit hìc. Et ſub aliis verbis poteſt eſſe, vel ad entitatem ſui termini, vel ad præſentialitatem eius alicubi. Tranſubſtantiatio primo modo non poteſt eſſe ad ſubſtantiam, quæ præfuit: quia non videtur poſſe poni in ſubſtantiam manentem ſecundùm *eſſe* ſuum antiquum: ſed ſecundo modo benè poteſt eſſe tranſubſtantiatio in præexiſtens, quia poteſt fieri de nouo præſens hìc, vbi fuit terminus *à quo*, manens tamen vbi erat priùs.

Trãſubſtantiatio, alia productiua, alia adductiua.

Trãſubſtantiatio adductiua poteſt eſſe in præexiſtens.

Dubitatio. Et ſi obiiciatur quòd iſta ſecunda non eſt tranſubſtantiatio, quia terminus eius non eſt ſubſtantia vt ſubſtantia, ſed eſt iſta præſentia, quæ accidit ſubſtantiæ: ſola enim illa acquiritur per iſtam actionem. Et prætereà tunc erit terminus *ad quem* per tranſubſtantiationem alicubi, vbi priùs non fuit, cuius oppoſitum probatum eſt *in diſt.* 10. *quæſt.* 1. Et præterea tunc quot eſſent hìc præſentia, tot eſſent præſentialitates, & per conſequens tot conuerſiones: multa autem ſunt in Chriſto, quorum quodlibet eſt hìc præſens: ergo ſunt multæ conuerſiones.

Ad trãſubſtantiationem ſat eſt vnam ſubſtantiã ſuccedere alij. Ad primum poteſt dici, quòd ſubſtantia eſt terminus ipſius tranſubſtantiationis ſecundo modo dictæ, quia ipſa ſubſtantia ſuccedit ſubſtantiæ: non tamen habet *eſſe* ſubſtantiale nouum, ſed tantùm præſentiam nouam. Ad ſecundum dico, quòd tranſubſtantiatio primo modo dicta non facit terminum *ad quem* eſſe, vbi non præfuit, & ita debet intelligi concluſio probata *diſt.* 10. ſed tranſubſtantiatio ſecundo modo dicta includit mutationem quandam ad ſimplicem præſentiam circa terminum *ad quem*, & ratione iſtius benè poteſt terminus *ad quem* eſſe per illam, vbi non præfuit.

Ad tertium poteſt dici, quòd non eſt ibi, niſi vnicum primò præſens, ſcilicet illud quod eſt primum ſignatum huius ſigni. Alia autem præſentia vel ſunt partes ipſius, vel concomitantia ipſum: conuerſio ergo eſt vnica, quia vnius ſubſtantiæ panis priùs præſentis iſtis ſpeciebus, in vnum corpus vt præſens eiſdem.

24 Pro [c] iſta via videtur eſſe ratio iſta, quia eo modo terminus prior conuertitur in terminum poſteriorem, quomodo terminus poſterior ſuccedit termino priori: ſed terminus poſterior non ſuccedit ſecundùm *eſſe* ſimpliciter, ſed ſecundùm *eſſe* hìc præſens pani præexiſtenti: ergo nec panis conuertitur, nec tranſit in corpus Chriſti, niſi ſecundùm *eſſe* hìc præſens pani præexiſtenti.

Si [d] dicas, quòd abſolutè *eſſe* corporis ſuccedit ipſi *eſſe* panis, quia corpus manet ſecundùm ſuum *eſſe* ſimpliciter pane deſinente eſſe. Contrà, hoc non eſt ſuccedere ſicut terminum termino, quia ſic Sol poteſt dici ſuccedere cuicumque corrupto hìc inferiùs, quia manet in ſuo *eſſe*, illo deſinente eſſe.

Termini cõuerſionis ſũt incompoſſibiles, eo modo quo terminant. Secundùm [e] hanc viam poteſt teneri, quòd termini iſtius tranſitus ſunt incompoſſibiles eo modo, quo terminant, quia ſic non ſunt ſimul, licèt de potentia abſoluta Dei poſſint eſſe ſimul: ſicut licèt Deus poſſit facere aërem ſimul cum igne de potentia abſoluta, & fortè ex eadem materia: tamen vt aër ſuccedit igni, ſic ſunt incompoſſibiles in ſimul eſſendo. Contra hoc videtur, quòd non ſit tantùm vna mutatio in propoſito, quia per illam, quâ corpus vt hìc ſuccedit pani vt hìc, non deſinit panis eſſe niſi vt hìc; & per conſequens non deſinit eſſe ſimpliciter: ergo oportet dare aliam mutationem, per quam panis deſinit eſſe ſimpliciter. Reſponſionem quære.

ADDITIO. *Dici poteſt, vt dicit Doctor quæſt. illa, an panis in conuerſione in Chriſti corpus annihiletur, ante ſolutiones argumentorum, quæ in ordine eſt, q.4. huius diſt. quòd panis hac conuerſione deſinit ſolum eſſe hìc, & ſic ſolùm habet mutationem deperditiuam præſentiæ ſuæ vt hìc, & hoc primò virtute iſtius conuerſionis. Hanc conſequitur alia deperditiua, quâ deſinit eſſe ſimpliciter, & ſic ſunt duæ, ſed tantùm vna primò vnitate conuerſionis huius.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

68 a QVantùm ergo ad istum articulum dico, &c. Tenet, quod priùs dixit de possibilitate transsubstantiationis, eam fundari in plena subiectione vtriusque termini ad omnipotentiam Dei: sed mouet dubium, quomodo possit saluari respectiuè ad terminum præexistentem? Si dicas mutationes partiales semper dare *esse* simpliciter termino suo *ad quem*; non tamen totalem. Contrà, licèt mutatio totalis non det *esse* termino *ad quem*, inquantùm mutatio est; tamen quà fit per actionem nouam, requiritur aliquod *esse* receptum per totalem actionem: quia neque in ipsis diuinis saluatur actio, sine suo termino proprio. Hæc ratio satis manet probata in præcedentibus, probando quòd vna forma non possit recipere *esse* simul in duabus materiis; nam sicut actio nequit saluari respectu præexistentis; ita noua actio requirit nouum terminum, vel secundùm *quid*, vel simpliciter respectiuè ad naturam actionis. Reiicit aliam responsionem, quæ magis spectat ad quæstionem sequentem; & subdit conclusionem.

Actio nō datur sine termino.

69 b *Potest dici quòd transsubstantiatio*, &c. Tartaretus, & quidā alij, vt Aretinus, dicunt Doctorem hîc sustinere transsubstantiationem esse adductiuam mutationem, tanquam probabilem; quæ est plurium authorum, quos citat Scholiastes: quia distinguit hîc transsubstantiationem in productiuam & adductiuam; illam negat esse ad præexistens, hanc autem sic, & per eam terminum recipere *esse* non simpliciter: sed recipere *esse hîc*.

Cōclusio Doctoris. Tartaretus. Aretinus. *Interpretantur conclusionem.*

Sed hæc interpretatio neque congruit mysterio, neque etiam est secundùm mentem Doctoris in proposito, neque alibi: quia, vt *suprà* ex ipso probatum est, transsubstātiatio est ad substantiam, & definitur *mutatio substantiæ in substantiam*; quam doctrinam constanter defendit, & consequenter *in præmissis*, & *in distinctione priori*; & *in quodlib.* 10. *art.* 2. & *in artic. præsenti in* 2. *parte* de termino *ad quem* huius conuersionis; & *in art.* 1. & idem supponit *in quæst.* etiam *sequenti*, substantiam esse terminum formalem *ad quem* conuersionis, & in eam conuerti panem, & vinum in sanguinem, tanquam in primum significatum formæ.

Reiicitur interpretatio præmissa.

70 Aliter ergo hîc loquitur Doctor de transsubstantiatione: aliter autem *suprà quæst.* 1. *huius*: quia in *quæst.* 1. agit de transsubstantiatione secundùm proprium & præcisum conceptum in ordine ad definitionem; & sic tantùm est inter terminos ordo; & successio totalis in essendo per conuersionem vnius in alterum. In præsenti dubio agit de eadem, prout includit actionem concomitantem, & mutationem propriè dictam, quam superiùs exclusit à conceptu eius, & dixit tantùm se habere concomitanter.

Duplex acceptio transsubstantiationis.

Hîc ergo sumit latiùs transsubstantiationem, vt comprehendit etiam quidquid concomitanter fit actione diuinâ ad ipsam conuersionem totalem. Hoc patet ex litera vbi inter transsubstantiationem, quà mutatio totalis est, & actionem concomitantem distinguit. In prima nempe responsione distinguitur transsubstantiatio à mutatione partiali, & formali propriè dicta; in eo quòd illa sit mutatio propriè dicta, quâ terminus succedit in *esse* simpliciter alteri: transsubstantiatio verò non sit mutatio propriè dicta, sed totalis conuersio, sine subiecto communi.

Approbat solutionem quoad secundum membrum, & distinguit illam quà est mutatio totalis ab actione concomitante. *Sed istud*, inquit, *non sufficit; quia licèt non oporteat terminum illius transsubstantiationis esse nouum propter rationem mutationis; sicut benè adducitur; tamen videtur quòd oportet ipsum esse nouum, quia est terminus nouæ actionis*, &c. nempe adductionis. Item in responsione ad primam obiectionem contra conclusionem seruat eandem distinctionem, asserens substantiam esse terminum *ad quem* transsubstantiationis; sed non habere *esse* nouum substantiale, sed tantùm præsentiam nouam: negat ergo antecedens cum sua probatione, vt iacet in litera.

Item, in responsione ad secundum. *Ad secundum*, inquit, *dico quòd transsubstantiatio primo modo dicta, non facit terminum* ad quem *esse*, *vbi non præfuit; & ita debet intelligi conclusio probata in dist.* 10. *sed transsubstantiatio secundo modo dicta includit mutationem quandam ad simplicem præsentiam circa terminum* ad quem, *& ratione istius benè potest terminus* ad quem *esse per illam, vbi non præfuit*, &c.

Ex his ergo declaratur sensus Doctoris, qui in hoc versatur, quòd transsubstantiatio secundùm conceptum essentialem, & formalem, nihil includat nisi quòd sit *mutatio totalis vnius substantiæ in aliam*; & per hoc distinguitur à mutationibus, quæ fieri possunt virtute agentis creati, & in naturalibus; & sic de transsubstantiatione egit hactenus: & non includit vllam actionem productiuam, vel adductiuam; nam hæ actiones possunt stare sine vlla conuersione: vt si adduceretur corpus Christi sub speciebus simpliciter, manente substantiâ panis: vel si aliquod aliud produceretur absolutè in *esse*, & non per conuersionem alterius in ipsum, non haberetur transsubstantiatio, aut aliquod eius. 71

Explicatur Doctor.

Prima acceptio.

Potest ergo sumi transsubstantiatio non solùm secundùm illud, quod formaliter includit in *esse* mutationis, aut conuersionis totalis; sed etiam prout habet aliquid concomitans, & sic potest variari per accidens, & secundùm concomitantia distingui vna transsubstantiatio ab alia, sicut idem subiectum, vt est sub diuersis formis accidentalibus diuersificatur secundùm *quid*; vel vnum indiuiduum substantiæ ab alio secundùm accidentia, & non secundùm essentiam.

Secunda acceptio.

Talis est distinctio quâ hic Doctor discernit transsubstantiationem productiuam & adductiuam inter se; non quidem in *esse* transsubstantiationis, aut conuersionis in se, & quiditatiuè; sed ratione concomitantis, quâ alia connotat actionem productiuam termini; alia verò solàm adductiuam: quæ est differentia accidentalis duntaxat, non verò essentialis, aut per se transsubstantiationis. Patet per hoc ad modernos, qui putant ex hac litera vel Doctorem vacillare, vel esse in sententia asserentium transsubstantiationem esse mutationem propriè dictam; sed adductiuam, & hanc dicere in recto.

Alia productiua, alia adductiua.

c *Pro ista via videtur esse ratio ista*, &c. Hæc ratio reducenda est ad sensum conclusionis explicatum, per quem tantùm intendit probare non produci simpliciter terminū *ad quem* in transsubstantiatione adductiua, id est, includente actionem adductiuam tantùm, vt distinguitur ab illa, quam vocauit transsubstantiationem productiuam. 72

Explicatur ratio.

Explicatio minoris. Vnde patet sensus minoris; *sed terminus posterior non succedit secundùm* esse *simpliciter*, &c. quæ sic intelligenda est; terminus posterior potest intelligi, vt est terminus *ad quem* conuersionis tantùm; & sic non sumitur hîc: sed vt est terminus *ad quem* adductionis: & sic succedit secundùm præsentiam tantùm, in quo distinguitur ab eo, quod succederet secundùm *esse* simpliciter productum. Hic enim sensus tantùm facit ad scopum discursus, & differentiæ positæ inter vtrumque terminum, & inter vtramque mutationem totalem, quâ vna connotat, seu includit productionem sui termini, altera non, sed solam adductionem.

73 *Sensus conclusionis.* Simili modo explicanda est conclusio deducta: *Ergo nec panis conuertitur, nec transit in corpus Christi, nisi secundùm* esse *hîc præsens pani præexistenti*, &c. vbi excluditur *esse* productum corporis, non autem *esse* substantiale eius præexistens. Et additur *esse hic*, vt denotetur terminus adductionis, non vt excludatur conuersio panis fieri in corpus Christi secundùm substantiam; nec vt denotetur panis conuerti in corpus Christi, secundùm præsentiam tantùm, quia sic non esset transubstantiatio, sed tantùm conuersio substantiæ in accidens: vt si conuerteretur aliquod absolutum in respectiuum; quamuis illud respectiuum inferret existentiam sui fundamenti: tamen absolutum non diceretur conuerti in fundamentum, sed in respectum; & fundamentum se haberet concomitanter ad conuersionem; non verò tanquam aliquid per se ex vi conuersionis succedens in *esse*, & repugnans termino *à quo* conuerso, quia illa repugnantia fundaretur in solo termino *ad quem*, qui esset respectus.

Ita in proposito si esset repugnantia corporis ad panem, vel ècontra, ratione solius præsentiæ; sic ipse respectus præsentiæ esset terminus *ad quem*, & corpus concomitanter se haberet; quod nequit dici ex mente Doctoris, neque secundùm

Terminus conuersionis. determinationem Conciliorum. Conuersio ergo panis fit in *esse* corporis Christi substantiale hîc; ita vt ly *hic* non denotet rationem formalem, quâ se tenentem ex parte termini *ad quem*, sed concomitantem; *& per esse corporis Christi hic*, &c. non denotatur restrictio, aut reduplicatio termini *ad quem*; sed ipse terminus *ad quem* conuersionis cum specificatione accedente ratione præsentiæ concomitantis ex adductione, & excludatur productio simpliciter corporis. Particula ergo aduerbialis determinat specificatiuè, & non distrahit terminum *ad quem* conuersionis, & excludit etiam determinationem oppositam, quâ terminus *ad quem* conuersionis posset aliàs produci, & produceretur de facto, nisi esset præexistens. Quamuis & illa productio concomitanter se haberet ad conuersionem; sicut adductio termini præexistentis etiam sic concomitanter se habet ad terminum, vt specificat conuersionem.

74 Seruanda ergo hîc veritas rei, & proprietas locutionis; non enim eodem modo, iuxta principia superiùs posita *quæst. 1. & 2. huius distinct.* nobis licet loqui de transubstantiatione (qui negamus eam esse mutationem formalem respectiuè ad terminum *ad quem*, & includere in suo conceptu actionem de genere Actionis, quæ est mutatio hoc modo sumpta) quo modo alij loquuntur de transubstantiatione, qui tenent eam esse actionem productiuam termini *ad quem* simpliciter, vel secundùm *quid*. Quamuis enim dicamus actionem aliquam, siue productiuam, siue adductiuam, vel similem cōcomitari transubstantiationem; tamen alterius rationis, & conceptus est à conuersione totali, nec faciunt vnum conceptum per se, quia & in se diuersæ sunt, & etiam non communicant in eodem termino formali: nam terminus *ad quem* conuersionis, vt spectat ad actionem absolutè sumitur secundùm illud, quod recipit per actionem, siue sit simpliciter *esse*, siue *esse* secundùm quid; & sic non dicit ordinem ad terminum *à quo* conuersionis, quâ conuertitur in terminum *ad quem*: terminus autem *ad quem* conuersionis dicit ordinem, & repugnantiam cum termino *à quo* in *esse*. Corpus Christi potest fieri præsens absolutè manente substantiâ panis, vt aliàs *in art. 1.* disseruimus. Corpus tamen vt est terminus *ad quem*, conuersionis panis in ipsum, dicit repugnantiam in *esse* ad substantiam panis: illa ergo clausula, *esse corporis Christi hîc*, &c. vtrumque importat, terminum scilicet *ad quem* conuersionis, & terminum *ad quem* adductionis; & vtrumque spectat ad hoc mysterium, vt alterum sine altero non saluetur, quamuis ab inuicem distinguantur. Sicut concomitanter se habent conuersio formalis & partialis, ac naturalis substantiæ corruptæ in genitam, & genitam succedere in eodem loco, in quo fuit corrupta: licèt diuersa sint recipere *esse* simpliciter substantiam genitam; & recipere *esse* hîc.

Dices corpus Christi, vt existens absolutè, non dicit repugnantiam ad terminum *à quo* in *esse*, nempe ad substantiam panis: ergo tantùm dicit illam repugnantiam, vt est hîc præcisè: ergo ratione præsentiæ ad species dicit illam. Respondetur distinguendo antecedens; si intelligatur existens absolutè, vt abstrahit ab omni essendi modo conceditur: vel etiam, vt est sub modo naturali essendi: si intelligitur *esse* absolutè pro existentia reali specificatiuè, quæ est hîc, negatur; & tunc ad consequens respondetur si ly *tantùm* determinat conditionem, aut rationem concomitantem, concedo: si autem fundamentum repugnantiæ, negatur. Sicut à simili anima non constituit hanc partem corporis viuentem, nisi vnita ipsi: ergo non constituit viuentem, nisi mediante vnione tanquam ratione formali viuificandi, negatur; sic etiam corpus Christi, secundùm *esse* reale, & substantiale est terminus formalis *ad quem* conuersionis, & repugnans termino *à quo*; tamen non est talis terminus, nisi vt habet præsentiam sui concomitantem, per quam applicatur, sicut in aliis oppositis concomitatur similis conditio in ordine oppositionis actualis, qua vnum cedit alteri. Per hoc patet ad illud, quod consequitur. 75 *Obiectio.* *Responsio.* *Exemplū accōmodatum.*

d *Si dicas quòd absolutè esse corporis succedit*, &c. Hæc responsio non est sufficiens, vt refunditur in rationem subiunctam, quæ est hæc: *quia corpus manet secundùm suum esse*, &c. quia manet secundùm naturalem modum essendi, desinente pane; tamen vt sic existens, non est terminus *ad quem* conuersionis, neque manet per modum talis termini. Sicut neque Sol (vt replicatur) quamuis maneat desinente substantiâ sublunari corrupta, non est terminus in quem conuertitur talis substantia: sed illa alia particularis quæ generatur, & succedit in eadem materia. 76

Responsio ergo vt valeat debet reduci ad iam dicta: nempe, vt *esse* corporis substantiale per modum termini conuersionis manet; quod ipsi competit, vt habet concomitantem præsentiam sacramentalem; neque ideò præsentia transit in terminum

terminum *ad quem* conuersionis, quæ est existentia corporis, vt habet annexum *non esse* panis, ex natura conuersionis, non verò præsentiæ.

Vnde posset saluari conuersio absolutè loquendo, si fieret sine præsentia concomitante, vt *suprà quæst. 2. huius* est probatum: præsentia autem requiritur ad finem conuersionis, vt sit de facto; quatenus terminus conuersionis, quod est corpus, demonstrari possit per signum demonstratiuum vocale, & reale.

Quare requiritur præsentia sub speciebus.

77 Vnde potest hîc considerari duplex successio inter terminos conuersionis: alia est in essendo, & hæc spectat ad transubstātiationem, per quam terminus *ad quem*, habet annexum *non esse* termini *à quo*, etiam simpliciter. Alia est successio in præsentia, quæ requiritur ad *esse* Sacramenti; ita vt corpus Christi succedat substantiæ panis, quoad præsentiam sub iisdem accidentibus, quæ fuerunt panis; vt primum & vnicum contentum per modum significati, & vt Sacramentum est institutum de facto.

Duplex ordo terminorum.

Quamuis ergo prima successio in *esse* sufficiat simpliciter ad naturam transubstantiationis, quæ saluari posset etiamsi corpus Christi non poneretur hîc, sed alibi, & reciperet *esse*, cui esset connexum *non esse* substantiæ panis totale; tamen non sufficit ad *esse* Sacramenti, vt est de facto institutum; sed requiritur successio in præsentia, quam Doctor hactenus explicuit per *esse hîc*.

Et si dicas: ergo est duplex conuersio, nempe substantiæ in substantiam, & præsentiæ in præsentiam. Respondetur negando consequentiam, quia sicut ex vi conuersionis panis desinit esse quoad substantiam, ita etiam desinit esse præsens, quod supponit existentiam: præsentia itaque corporis in reipsa succedit præsentiæ panis, non per conuersionem immediatam vnius in aliam, sed ex ratione dicta; & in essendo, & quà præsentia corporis concomitatur conuersionem, quæ infert *non esse* panis.

Præsentia panis non conuertitur, sed desinit ex natura rei.

78 e *Secundùm hanc viam potest teneri*, &c. Hæc est responsio ad vltimam replicam, quam iam declarauimus: dicit ergo terminos huius trāsitus, seu couersionis, eo modo esse incompossibiles, quo sunt termini: quia sic non sunt simul, licèt de potentia absoluta possint esse simul; nempe corpus Christi & panis. Instantia autem, seu exemplum, quod adducit, non est ex propriis assertis; vt patet ex commento præcedentis paragraphi: vbi impugnat Ægidium, quòd dixerit eandem formam informare duas materias.

Exemplū ex doctrina Ægidij.

Ex hoc fortè, & replica subsequente videtur hîc Doctor differere iuxta principia aliorum. Sed neque hoc necessarium est interpretari, quia illa instantia est declaratiua tantùm, & non probatiua: & sicut docet conuersionem esse primariò inter ipsas substantias aëris & ignis, sicut terminos: accessoriè verò & concomitanter, vt sunt hîc: ita intelligendus est toto discursu loqui de terminis transubstantiationis, non solùm, quà est successio inter ipsos quoad substantiam, & vt cadunt sub conuersione; sed etiam quà terminus *ad quem* aliàs præexistens succedit termino *à quo*, secundùm illud *esse* nouum, quod recipit per actionem adductiuam.

Seruetur interpretatio præmissa.

Hoc non tollit aliàs dicta superiùs: quia hæc duo sunt vera, nempe terminum *ad quem* transubstantiationis esse substantiam, secundùm suum *esse* substantiale, & succedere substantiæ conuersæ in *esse*, non solùm substantiali, sed etiam secundùm illud *esse* nouum, quod recipit, siue per actionem productiuam, siue adductiuam, siue quamcumque aliam concomitantem: quia ordo, & successio inter ipsas substantias non saluatur, quin etiam saluatur inter concomitantia, aliàs non essent concomitantia. 79

Successio corporis in esse absolutè, & in esse hic.

Etiam hæc vera est, quòd terminus *ad quem*, secundùm substantiam sit terminus formalis conuersionis; licèt non sit talis, nisi vt habet modum essendi nouum concomitantem, non tanquam rationem formalem terminandi; sed tanquam determinationem cōcomitantem, sub qua ipsa substantia, secundùm suum *esse* reale, vt ratione formali terminandi terminet conuersionem: & illa determinatio, vt dictum est, est specificans, non reduplicans rationem formalem rei.

Sic vna correlatio non potest esse, quin altera, quæ simul est, sit, quamuis neutra sit ratio essendi alteri, neque conditio essendi: sic etiam concomitantia causarum in causando, verbi gratiâ efficientis, & materialis, & formalis, & finalis; licèt neutra sit alteri ratio, aut conditio causandi. Sic etiam plures potentiæ simul operantur, licèt neutra virtute alterius hîc, & nunc operatur: sic ergo hîc potest esse terminus totalis conuersionis, & productionis, seu actionis; ita vt sit concomitantia in termino, & in mutatione; & *esse hîc*, vt importat tantùm *esse*, sit terminus conuersionis, vt præsentiam verò, adductionis; & vnum sine altero non ponatur; licèt per diuersa, & in ordine ad diuersa subsistant. Replicam illam, quam subiungit Doctor, soluemus *in quæst. sequenti*.

Exemplū ex coexistentia relatiuorum.

Ex concomitantia causarum.

Plures potentiæ concomitāter operantur.

SCHOLIVM.

Sententia D. Thom. est, terminum primum conuersionis, qui ponitur ex vi verborum, esse compositum ex materia, & anima, quatenus dat esse *corporeum. In fauorem huius suadetur quatuor rationibus non dari formam corporeitatis, sed vnam tantùm formam substantialem in composito. Contra hanc duas affert rationes suadentes dari formam corporeitatis.*

De [a] secundo articulo dico, quòd sicut in conuerso sunt duo, scilicet materia, & forma, ita in termino *ad quem* conuersionis. Ponitur enim hîc compositum primò conuerti in compositum, & ita in vtroque termino aliquid esse formale, & aliquid materiale. Quid sit ergo formale in termino *ad quem*, dicitur quòd in natura humana Christi nihil est, nisi materia prima, & anima intellectiua, & pro hoc sunt quatuor rationes fundamentales. Prima est hæc: Vnius entis est vnum *esse*; vnum *esse* est ab vna forma: ergo vnius entis est vna forma. 25

D. Thom. 1. p. q. 76. art. 3. & 4.

Text. com. 43. Hoc confirmatur per illud Philosophi 7. Metaphysic. cap. de vnitate definitionis, vbi vult, quòd *genus nihil est præter eas, quæ sunt generis species.* Et ibidem: *Finalis differentia substantia erit rei, & definitio.* Et ibidem: *Non est ordo in substantia. Quomodo enim oportet intelligere hoc priùs, illud verò posterius?* Ex quibus omnibus accipitur, quòd vnitas definitionis per hoc est, quòd genus nihil est, præter ea, quorum est, & differentia, quæ habet rationem formalis, dicit totam substantiam rei: ergo non est ibi alia, & alia forma, quia tunc si à prima acciperetur genus, & à secunda differentia, genus esset aliquid præter species, saltem secundùm *esse* quiditatiuum, nec esset differentia vltima tota substantia definiti. Esset etiam ordo in substantia rei secundùm ordinem formarum. Ibidem etiam videtur dicere Philosophus, quòd differentia posterior includit priorem. Nam *fissio pedis est quædam pedalitas*: sed non includeret, si ab alia & alia forma sumeretur: hæc ratio sumpta est ex vnitate per se.

26 *Tres differentiæ inter formam accidentalem, & substantialem.* Secunda ratio ex differentia formæ accidentalis ad formam substantialem sumitur: forma enim substantialis dat *esse* simpliciter, accidentalis autem secundùm *quid.* Ex hac sequitur alia differentia, quòd forma accidentalis aduenit enti simpliciter: substantialis autem enti tantùm in potentia. Tertia differentia est, quòd substantiæ est generatio simpliciter, quia de potentia simpliciter ad *esse* simpliciter: accidentis autem secundùm *quid.* Sed si forma substantialis posset sequi aliam formam substantialem in eodem, istæ differentiæ non saluarentur: nam illa secunda non daret *esse* simpliciter, quia adueniret enti in actu, & esset generatio secundùm *quid:* & vltimum medium, scilicet de generatione, ponderatur specialiter, quia secundùm Philosophum, 5. *Physicorum*, generatio non est motus propter duo media, quæ ibi tangit. Primum est, *quod mouetur est: quod generatur non est.* Secundum medium est, *quod mouetur est in loco*; & loquitur vtrobique accipiendo *quod generatur*, pro subiecto generationis: ergo illud simpliciter non est, nec habet formam, per quam potest esse in loco; sed si poneretur forma prior saltem per istam subiectum esset simpliciter, & posset esse in loco: ergo, &c.

Text. 8. *Quare generatio non est motus.*

27 Tertia ratio sumitur ex prædicatione, quia quando à diuersis formis accipitur prædicatio, vel est prædicatio per accidens, vtpote, si formæ non sunt per se ordinatæ, vt homo est albus: vel si formæ sint per se ordinatæ est prædicatio per se secundo modo, vt superficiatum est coloratum: ergo si genus accipitur ab vna forma, & species accipitur ab alia, quod oportet dicere, ponendo plures formas in homine; sequitur, quòd prædicatio alicuius generis de homine non erit prædicatio per se primo modo.

Quarta ratio potest fieri, & plus valet omnibus præcedentibus. Pluralitas non est ponenda sine necessitate, *ex* 1. *Physicorum*: sed non est necessarium ponere illas plures formas, quia perfectior continet in se imperfectiorem virtualiter, sicut tetragonum trigonum, *ex* 2. *de Anima*: ergo superfluum est ponere illam aliam distinctam ab ista perfectiori continente illam.

Text. 50. Text. 31.

D. Thom. hic artic. 1. q. 1. & 1. p. q. 75. art. 6. *Primus terminus conuersionis secundùm D. Thomã est compositum ex materia, & anima, vt dat esse corporeum.* Innitentes istis rationibus, & conclusionem ipsarum tenentes, ad propositum eas applicant. Dicitur enim vno modo, quòd primus terminus conuersionis istius est compositum ex materia, & anima intellectiua, non vt intellectiua, nec vt constituit compositum, quod est homo, sed vt dat *esse* corporeum, & constituit compositum, quod est corpus. Ipsa enim eadem anima, & constituit in *esse* hominis, & animalis, & corporis, & substantiæ, & hoc sine distinctione reali formæ, & formæ, sed propter continentiam virtualem formæ perfectioris: & sicut potest aliquid primò agere per animam, vt dat *esse* corporeum, licèt non agat eandem actionem per animam vt dat *esse* intellectiuum: ita potest terminare actionem sub tali ratione, licèt non sub tali.

Contra istud, Si hostia consecrata à Christo in cœna in pyxide fuisset in triduo seruata, permansisset ibi eadem res primò contenta: illud autem, in quod primò fiebat conuersio, nec fuit materia prima, nec accidentia, nec compositum ex materia & accidente: ergo compositum aliquid ex materia & forma substantiali: illud ergo permansisset in triduo: sed tunc non erat compositum ex materia, & anima intellectiua, quia Christus verè fuit mortuus in cruce, & ita anima intellectiua, verè fuit separata: sed non potest esse simul separata, & vnita eidem corpori, *ex distinct.* 10.

28 *Dari formã corporeitatis probat duabus rationibus.* Quæst. 4.

Item, terminus istius conuersionis oportet quòd sit reale, & vt reale, quia conuersio est realis; sed anima intellectiua, vt dat *esse* corporeum distinguendo contra *esse* intellectiuum, etiam secundùm aliquos istorum, non est aliquid reale, sed tantùm quid abstractum per actum intellectus, sicut commune est aliquid præter singularia, siue inferiora secundùm eos: ergo ista conuersio non potest esse in anima sub tali ratione, vt in per se terminum conuersionis.

COMMEN

COMMENTARIVS.

80 a *DE secundo articulo dico*,&c. Primum ſupponit hîc terminum *à quo* conuerſionis eſſe compoſitum ex materia & forma, ita etiam terminum eſſe ſimiliter compoſitum ex materia & forma. Ex quo patet interpretatio præmiſſa prioris paragraphi, cùm non ſoleat Doctor abruptim tranſire in extremas ſententias, & hîc aſſerat, quod aliàs hactenus docuit de termino formali conuerſionis eſſe compoſitum ſubſtantiale, nempe corpus Chriſti.

Corpus eſt terminus ad quem.

Quantùm ad quæſitum irrepſerunt plures modi dicendi ex varietate opinionum circa conſtitutiuum corporis humani: de fide enim eſt conſtitui corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti verum, & proprium ſub ſpeciebus panis. Sed controuerſia eſt de eo, quod ipſum corpus conſtituit, ſeu de forma eius. Adducit primò ſententiam D. Thomæ, quæ eſt, quòd corpus conſtituatur per animam, non quà rationalis eſt, ſed quà dat *eſſe* corporeum. Pro qua præmittit quatuor rationes. Prima ratio eſt, quia vnius entis vnum eſt *eſſe*, & conſequenter vna forma. Secunda ratio, ex differentia formæ ſubſtantialis ab accidentali; prima quòd det *eſſe* ſimpliciter; ſecunda quòd non adueniat enti in actu; tertia quòd ſubſtantiæ ſit generatio ſimpliciter. Ratio tertia eſt, quia prædicatio è diuerſis formis non ſubordinatis ſumpta eſt in ſecundo modo dicendi, & non in primo modo, id eſt, per modum proprij: ſumpta verò à formis non ſubordinatis eſt accidentis quinti Prædicabilis. Quarta ratio, quia ſuperfluit pluralitas formarum, cùm perfectior includit in ſe imperfectiorem virtualiter: ſicut tetragonum includit trigonum, *ex 2. de Anima, textu 31.*

Quæ ſit forma cõſtitutiua corporis.

Prima ſent. D. Thom. conſtitui per animam.

Fundamentũ huius opinionis.

Hanc ſententiam impugnat duabus rationibus. Prima eſt, quòd in triduo manere poſſet contentum ſub ſpeciebus panis, quamuis anima non eſſet vnita corpori: ergo eſſet verum corpus Chriſti, quod repugnaret eſſe ſine principio conſtitutiuo. Secunda ratio eſt, quòd terminus huius conuerſionis ſit aliquod reale: ergo ex principiis realibus: ſed *eſſe* corporeum, vt eſt ab anima, & diſtinguitur ab *eſſe* intellectiuo, eſt conceptus intellectus, non aliquid in reipſa ex mente ipſorum.

Duplex impugnatio.

SCHOLIVM.

Sententia Ægid. materiam ſine quantitate, vt tamen habet modum quantitatiuum, eſſe terminum conuerſionis. Hanc refutat Doctor, fusè probans ratione, & Sanctorum auctoritatibus dari formam corporeitatis, quam tenent Auic. 1. ſuffic. cap. 2. Henr. quodl. 2. q. 2. Rich. 2. d. 17. a. 1. q. 5. Argent. 4. d. 13. a. 1. ait eſſe omnium Anglorum. Anton. Andr. 7. Met. q. 17. Baſſol. 2. d. 17. q. 1. a. 2. Baccon. 3. d. 19. q. vn.

Alius [a] tenens concluſionem eandem dicit, quòd materia habens modum quantitatiuum, eſt illud compoſitum, in quo fit conuerſio panis: quantitas enim derelinquit in materia modum extenſiuum partium, qui modus non eſt aliquod accidens ipſi materiæ: & tamen materia ſub illo modo eſt compoſitum, in tantùm etiam vt poſſit dici corpus, vt ipſe declarat. Ideò autem negat quantitatem eſſe in per ſe termino conuerſionis, quia tunc non eſſet tranſſubſtantiatio, ſi requireret in per ſe termino ſuo aliquod accidens, & tunc etiam eſſet ibi quantitas primò, quod ipſi negant, & alij communiter. 29

Ægidius Theor. 28. 29. & 30.

Contrà, quæro aut modus ille quantitatiuus eſt idem materiæ præcisè ſumptæ, aut non? Si ſic, & conuerſio fit in materiam ſub iſto modo: ergo fit conuerſio totius panis in materiam præcisè acceptam, & per conſequens, non eſt materia conuerſa in materiam, & forma in formam: quod ipſe negat. Si non, ergo vel ille modus quantitatiuus nihil eſt, & tunc conuerſio fit in nihil, quia formalis terminus conuerſionis eſt purum nihil. Vel conuerſio fit præcisè in ipſam materiam, & per conſequens, non eſt materia conuerſa in materiam, & forma in formam, & tunc multiplicantur verba ſine fructu: aut aliquid aliud à materia, & tunc vel forma ſubſtantialis, vel accidentalis. Si ſubſtantialis, & non anima intellectiua, habetur propoſitum, quòd eſt alia forma ſubſtantialis in corpore Chriſti. Si accidentalis, ſequitur illud inconueniens, quod credit vitare, ſcilicet quòd in per ſe termino iſtius conuerſionis requiratur aliquod accidens.

Contra Ægid. ad hominem,

Item, nihil cauſatum à poſteriori naturaliter poteſt eſſe idem priori naturaliter: modus iſte per te cauſatur, & derelinquitur à quantitate, quæ eſt poſterior naturaliter ſubſtantia materiæ: ergo non poteſt eſſe idem ſubſtantiæ materiæ. Maior probatur, quia quod eſt idem realiter priori, non dependet realiter ab eo: ſed poſterius dependet realiter à priori, prius non dependet realiter à poſteriori: ergo nec iſtud, quod eſt idem ſibi realiter dependet à poſteriori: ſequitur, ergo dependet, & non dependet. Adhuc maior iſtius manifeſtiùs patet, quia contradictio eſt aliquid eſſe, & non eſſe aliquid, quod eſt idem ſibi: ſed ſi iſtud non dependeret ab aliquo, & illud quod eſt idem ſibi dependeret, poſſet illud eſſe ſine illo.

Cauſatum à poſteriori, non poteſt eſſe ſimul cũ priori.

Præterea, aut illud corpus, quod ponis primum terminum conuerſionis, eſt corpus mathematicum, vel naturale: non enim diſtinxit Philoſophus corpus in plura. Si mathematicum, 30

thematicum, ergo includit actu quantitatem : ergo habetur quod vitas. Si naturale, vel ergo est per formam substantialem naturalem : vel per qualitatem. Si primo modo, habetur propositum, quia illa forma non est anima intellectiua : si secundo, & qualitas naturalis præsupponit quantitatem, adhuc habetur propositum: quia primus terminus conuersionis includet materiam cum quantitate, & qualitate, & ita erit non tantùm ens per accidens, sed dupliciter ens per accidens.

Item, non sunt efficaciora verba super sanguinem, quàm super corpus : sed dicendo, *Hic est calix sanguinis*, non potest fingi terminus conuersionis esse sola materia sub modo quantitatiuo, quia illud non est sanguis : sanguis enim dicit aliquam substantiam, quæ generatur à nutrimento assumpto, & est proximum conuertendum in carnem : non autem generaretur, nec conuerteretur, nisi haberet propriam formam substantialem.

Sanguis habet propriã formã, ergo & corpus.

31 Præterea cùm dicitur, *Hoc est corpus*, non ponitur aliquid distrahens à veritate carnis, & ossis, & hujusmodi, sed potiùs vt includit omnes partes eius, quod est primò animabile : sed si diceretur, hæc est caro, vel os, videretur fictio ponere terminum conuersionis esse tantùm materiam sub modo quantitatiuo : ergo multò magis in proposito, accipiendo corpus, vt est quoddam includens omnia ista, sicut hîc accipitur.

Caro & os non magis includunt formam, quam corpus.

Sic ergo neuter modus tenens conclusionem negatiuam hanc, quòd in corpore Christi non est alia forma substantialis, quàm intellectiua, saluat sufficienter veritatem Eucharistiæ : sed nec saluat sufficienter vnitatem rei contentæ in Eucharistia, scilicet vnitatem corporis Christi : quia sicut in existentia naturali, ita & in Eucharistia erat idem corpus & mortuum, & viuum. Quod probatur per multas auctoritates, quarum vna est Ambrosij, & ponitur *de consec. dist. 2. Omnia quæcumque*, loquens de Eucharistia, quomodo efficitur corpus Christi, *Idem*, inquiens, *sanè corpus quod de Virgine sumptum est, quod passum est, & sepultum, quod resurrexit, & in cælum ascendit.*

Probat multis Sanctorũ authoritatibus dari formam corporeitatis, Ambros. Leo.

Item dicit Leo Papa in sermone de Ascensione Domini : *Non dubiâ fide, sed certissimâ scientiâ tenemus eam naturam in Patris consessuram throno, quæ iacuerat in sepulchro.* Idem habetur ab Augustino in sermone de Ascensione, qui incipit, *Omnia charissimi.*

32 Item Augustinus de fide ad Petrum, *Idem homo in vtero matris, & pependit in cruce, & iacuit in sepulchro, & resurrexit.* Sed non potest intelligi hîc ista identitas nisi ratione partis, quæ est corpus. Hoc etiam vult Damascen. lib. 5. cap. 30. *Nullam*, inquit, *partium natura deposuit.*

Aug. c. 17. Damascen.

Item Gregorius super illud Ioan. 20. *Maria stabat*, &c. *Quod moriendo in sepulchro posuit, super Angelos leuauit.* Hoc etiam habetur ab Augustino, ad Felicianum, & habetur lib. 3. dist. 21. *Illam carnem in sepulchro non deseruit, quam in vtero formauit.* Hoc etiam confirmatur per Innocentium Extrà de celebratione Missarum, In quadam: *De latere Saluatoris fluxit sanguis & aqua in quibus instituta sunt duo principalia Sacramenta, Baptismus, & Eucharistia*: ergo Eucharistia vt ibi innuitur, & habet significationem illius sanguinis fusi de latere, & habet efficaciam virtute illius sanguinis : sed non significat sanguinem, nisi qui est pars corporis, nec habet efficaciam nisi in virtute effusi sanguinis de corpore Christi : ergo illud corpus de quo fusus fuit sanguis ille, fuit corpus Christi. Sed de corpore mortuo fusus fuit, quia Ioan. 19. dicitur, quòd eo iam mortuo vnus militum lancea latus eius aperuit : *Cùm viderent*, inquit, *Iesum iam mortuum*: ergo illud corpus iam mortuum fuit idem cum corpore Christi viuentis.

Gregor. Innocent. Fluxit de latere Christi, sanguis & aqua.

Item, Hieronymus super illud Ionæ 2. *Et subleuabis de corruptione*, dicit: *Illud ipsum corpus, & eandem carnem surgere, quæ humo condita fuerat.*

Hieronym.

COMMENTARIVS.

81 a ALius tenens conclusionem eandem, &c. Explicat sententiam Ægidij asserentis *Theorem. 28. 29. & 30.* quantitatem non includi in termino per se conuersionis, quia sic non esset transsubstantiatio, si requireret per se aliquod accidens in termino primo *ad quem* : dicitur tamen derelinqui à quantitate in materia modus extensiuus indistinctus à materia, & non est aliquod eius accidens, cum quo materia componit *esse* corporis.

Secunda sent. Ægidij.

Hanc positionem impugnat quinque rationibus. Addit sextam ex Patribus, contra vtramque opinionem. Prima est, quia sequeretur quòd conuersio esset præcisè in materia, vel in materiam, vt includit accidens, & non materiæ in materiam, & formæ in formam, vt ipse admittit fieri.

Impugnatur sex rationibus. Prima ratio.

Secunda ratio est, quòd causatum à posteriori naturaliter, potest esse idem priori naturaliter: quia sequeretur, quòd idem dependeret, & non dependeret.

Secũda ratio.

Tertia, quia vel corpus sumitur, vt est mathematicum,

Tertia ratio.

maticum, vel vt est naturale: aliud genus non agnouit Philosophus. Si vt mathematicum, includit quantitatem, & erit ens per accidens: si naturale, vel erit constitutum per formam substantialem diuersam ab anima, quod est intentum; vel qualitatem, & consequenter quantitatem: ergo sequitur quod euitare contendit.

Quarta ratio. Quarta, quia forma sanguinis ponit non materiam cum tali modo, sed formam substantialem sanguinis: ergo similiter forma corporis ponit corpus substantiale per formam substantialem constitutum.

Quinta ratio. Quinta, ex veritate formæ, quia, *Hoc est corpus meum*, non ponit aliquid distrahens à veritate carnis & ossis: hæc autem constitui per materiam, & modum quantitatiuum, est fictitium: ergo idem à fortiori de corpore.

Sexta ratio. Contra vtrãque ex Patribus. Sexta ratio est contra vtramque sententiam, vt conueniunt in conclusione negatiua, quia non saluant sufficienter veritatem Eucharistiæ, neque vnitatem rei contentæ: & hæc est ex authoritate Ambrosij, Augustini, Gregorij, Hieronymi, asserentium idem corpus fuisse in Cruce, in sepulchro, resurrexisse, &c. Reliqui modi explicandi sententiam negatiuam, & sustinendi, reducuntur ad hos modos, nempe corpus, vel vt constituitur per animam, esse terminum conuersionis, vel certè materiam, vel nudam, vel in ordine ad aliquam formam, & rationes eorum reducuntur in genere ad dicta, sicut & impugnatio, ex iis quæ adducit Doctor. His ergo in genere, & per compendium dictis, superest vt easdem rationes in specie contra modernos vrgeamus, & explicemus modum, quo sustinent corpus non constitui per aliam formam substantialem.

Reliqui modi dicendi ad alteram sententiam ex dictis reducuntur.

Sententia modernorũ.

82

Prima sent. Gabriel. Marsilius. Maior.

Prima sententia, & modus explicandi est, corpus quod ponitur ex vi verborum, esse materiam primam: ita Gabriel *in can. Missæ, lect.* 42. Marsilius *in* 4. *quæst.* 8. *art.* 1. Maior *dist.* 10. *quæst.* 1. Hæc fundatur in eo, quòd illud ex quo componitur humanitas, est corpus & anima; corpus autem, vt distinguitur ab anima, nihil est nisi materia prima, non autem includit accidentia, quia hæc variari possunt: corpus autem quod est significatum verborum, non potest variari, neque alia forma substantiali constitui: ergo erit tantùm materia.

Secunda sent. Alij, qui negant etiam dati aliam formam constitutiuam corporis substantialem, dicunt corpus, quod est significatum hîc, non esse speciem subalternam, neque corpus quantitatiuum, neque corpus, quod conflatur ex materia & quantitate, sed corpus quod constituitur per animam rationalem: negat tamen fieri conuersionem in animam, qua tribuit *esse* corporis, vel animam esse partem termini *ad quem* conuersionis. Hæc obscura est, licèt sit opinio D. Thomæ, & aliorum, quantùm ad constitutionem corporis, nempe constitui per animam, non quà viuens, aut rationalis est, sed sub quadam generali ratione, quâ nata est constituere corpus.

Constitui corpus per animam.

Tertia sent. seu explicatio eiusdem. Ideò alij docent, supponendo hanc sententiam de constitutione corporis per animam, quà tribuit omnia prædicata prædicamentalia materiæ secundùm diuersas rationes communes, nempe quà forma substantialis est, tribuit *esse* substantiæ, & sic deinceps, quà nata afficere materiam esse corporis, deinceps viuentis, & tandem rationalis. Docet ergo hæc sententia significatum hîc esse corpus, quod dicitur species subalterna, & constituitur per animam modo dicto, & sic sub illa ratione præcisa, quæ solùm ratione distinguitur ab aliis, ingreditur partem significati. Hanc docuit Durandus *in* 4. *dist.* 10. *quæst.* 2. *in* 6. Caietanus 3. *part. quæst.* 75. *art.* 6. Ferrar. 4. *contra Gentes c.* 64. Citatur etiam pro ea Sotus, & Ledesma, licèt varient in modò explicandi: nam dicunt corpus, quod constituitur significatum, constare anima, non sub ratione animæ, sed sub conceptu vniuoco ad viuum, & mortuum, seu cadauer. Sed aliqui dicunt, vt Ledesma, quòd anima non ingrediatur rationem significati, nisi per modum connotati: alij verò dicunt importari, vt pars etiam constituti per verba.

Durandus. Caietan. Ferrar. Sotus. Ledesma.

Diuersus modus explicandi.

Vasquez. Corpus sub disiunctione significari. Alij, vt Vasquez *dist.* 186. asserit corpus, quod disiunctim constituitur, siue per formam cadaueris, siue per animam, esse significatum: ita vt verba importent corpus tantùm, non viuum, aut mortuum, sub illa determinatione, sed corpus tale, quale est: disiunctim autem constitui, siue per animam, siue per formam aliam, quæ dicitur cadaueris. Fundamentum huius est idem, quia nempe non datur alia forma substantialis in corpore viuo, nisi anima; in mortuo datur alia diuersa, nempe illa cadaueris: corpus ergo organicum, quod constat ossibus, & carne, est significatum, siue illud sic constituatur per animam, siue per aliam formam.

Suarez. Hanc sententiam etiam docuit Suarez *disp.* 51. *sect.* 5. *con.* 3. dicens esse corpus organicum, vt abstrahit ab anima, & forma cadaueris, licèt semper constituatur, siue per vnam, siue per alteram. Omnes hi modi posteriores dicendi reducuntur ad opinionem illam D. Thomæ de constitutione corporis organici 5. *part. quæst.* 75. *art.* 6. *ad* 2.

D. Thom.

83

Non esse materiam significatũ formæ.

Prima conclusio. Significatum ex vi verborum non est materia prima. Est contra Gabrielem. Probatur, quia terminus *ad quem* huius conuersionis est corpus, *Quod pro vobis tradetur*, & capax mortis, atque id per effusionem sanguinis in passione, idque constat ex forma ipsa, *Hoc est corpus meum*, vbi demonstratur terminus *ad quem* esse corpus Christi, sed córpus neque in vsu philosophico, neque morali, neque in re, neque in conceptu significat, aut est solùm materia prima: ergo materia prima non est terminus *ad quem* ex vi verborum.

Confirmatur, quia si corpus supponeret pro materia prima, vel supponit synonymè, vel non? si synonymè, ergo hæc esset æquiualens forma, *hæc est materia prima mea*, & per eam validè conficeretur, sed nemo id admittet; si non significat synonymè, ergo corpus habet aliquod significatum à materia prima diuersum, ergo illud, quodcunque sit, erit terminus *ad quem* huius conuersionis.

Discordat à Scriptura, & Patribus. Deinde non cohæret hæc sententia Scripturæ, aut Patribus, quia Ioan. 6. suam carnem promittit Christus, non materiam primam, prout de ea in rigore philosophico loquimur, *Caro mea verè est cibus*, &c. neque Patribus, quia dicunt: *Idem corpus quod natum fuit de Virgine, passum in Cruce, resurrexit*, &c. & includit carnem & ossa, fuisse communicatum Apostolis in Sacramento: vnde canit Ecclesia, *Sedat suis manibus*, &c. quæ nulla ratione possunt affirmari de materia prima.

Non dicit proportionem nutrimenti. Deinde materia prima nudè sumpta nequit habere rationem, aut proportionem nutrimenti: ergo nequit significare, aut causare nutritionem spiritualem ex proportione, quam habet nutritio corporalis

corporalis ad spiritualem, & econtrà, prout Patres hìc docent contingere: & constat Ioan. 6. vbi denotatur eadem proportio in eo, quod dat Christus ad nutrimentum corporale, & ad manna in specie.

Nõ esset subiectũ, de quo diceretur possessiuũ, meũ.

Deinde materia prima, vt præscindit ab omni determinatione accidentali, aut substantiali per formas, non est magis Christi, quàm cuiuscunque, quia sic sumpta est mera potentia, & fit huius, aut illius per formas, quibus reducitur in hunc, aut illum actum determinati entis: ergo de ipsa nudè sumpta nequit verificari pronomen *meum*, & sic forma esset semper falsa.

Impugnatur sententia Ægidij.

84 Hæ rationes claræ sunt, & per eas impugnatur sententia Ægidij *Theoremate* 28. *&* 29. asserentis significatum esse materiam, vt habet quendam modum ex quantitate, & aliis accidentibus: quia vel ille modus consequitur formam constitutiuam hominis, id est, animam, vel non: si secundum, ergo priùs est informata materia animâ rationali, & sic non sola materia cum illa accidentali determinatione ponitur sub speciebus ex vi verborum. Patet consequentia, quia illa modificatio non spectat ad *esse* corporis, nisi vt est animatum, ac proinde non vt est altera pars compositi substantialis.

Significatum esse aliquod substantiale.

Si primum dicatur, cùm sint tantùm accidentia, non spectant ad compositionem per se: ergo neque ad alteram partem compositi substantialis, quæ subest ex vi verborum: & sic materia nuda erit significatum verborum, de qua nequeunt verificari ea, quæ conueniunt corpori, vt *suprà* probatum est contra Gabrielem: quia illud est ex vi verborum sub speciebus, in quod panis conuertitur, non conuertitur autem in accidentia, sed in substantiam, quia aliàs non propriè diceretur hæc conuersio transsubstantiatio, vt Tridentinum docet propriè sic dici post Lateranense, cùm terminus *ad quem* non esset substantia, quia terminus *ad quem* esset tantùm compositum per accidens, quòd sequitur naturam suæ formæ constitutiuæ, quæ in proposito esset quantitas, & qualitas, ex quibus cum materia non fit aliud, quàm quantum, & quale, quod est ens per accidens, neque ingreditur compositionem essentialem substantiæ. Pro hac opinione, sicut pro præcedenti non sunt aliqua vrgentia, præter ea, quæ ex vnitate formæ substantialis desumuntur ex Philosophia: quibus infrà respondebitur.

Trident. Lateran.

Significatum forma nõ esse corpus, vt cõstitutum per animam. Trident.

85 *Secunda conclusio.* Significatum ex vi verborum, non est corpus constitutum ex materia, & anima rationali, quomodocunque explicetur hæc constitutio. Est contra Thomistas. Probatur primò, ex Concilio Trident. *sess.* 13. *cap.* 3. vbi ait: *Hac fides in Ecclesia Dei fuit statim post consecrationem eorum Domini nostri corpus, verúmque eius sanguinem sub panis, & vini specie vnà cum ipsius anima, & diuinitate existere: sed corpus sub specie panis, & sanguinem sub vini specie ex vi verborum, ipsum autem corpus sub specie vini & sanguinem sub specie panis, animámque sub vtraque, vi naturalis illius connexionis, & concomitantia, quà partes Christi Domini, qui iam ex mortuis resurrexit, non ampliùs moriturus, inter se copulantur: diuinitatem porro propter admirabilem illam eius cum corpore, & anima hypostaticam vnionem*, &c.

Quid continetur ex vi verborũ, quid cõcomitãter.

Animam esse sub speciebus tantùm concomitanter.

Ex his verbis Concilij declarantis id quod ex vi verborum est sub speciebus, & quòd anima tantùm concomitanter ad significatum verborum subest, colligitur animam non esse ex vi verborum sub specie panis, aut vini, sed tantùm concomitanter propter illam vnionem, quæ est inter Christi viuentis partes; sed hoc esset falsum si anima esset forma constituens intrinsecè corpus: ergo, &c.

Esset ex vi verborum, si constitueret corpus.

Patet subsumptum, quia vel totum non est aliud præter partes simul vnitas, & copulatiuè sumptas, prout multi docent, vel si etiam distinguatur ab illis sic in *esse*, nequit ab ipsis abstrahere, quia per identitatem insunt, tanquam constitutiua eius, licèt ab ipsis sit aliud, ita etiam nequit per diuinam potentiam, aut virtute alicuius causæ, poni sine ipsis in *esse*: ergo causalitas, quæ extenditur ad totum, extenditur ad partes, earúmque vnionem in toto: ergo forma consecratiua, & practica, qualiscunque sit eius causalitas, nequit ponere corpus sub speciebus, quin etiam ex eadem efficacia ponat suas causas intrinsecas: sed anima non ponitur ex efficacia verborum, sed ex concomitantia eius ad corpus propter vnionem: vnde posset in casu, verbi gratiâ, in triduo, vt *infrà* videbimus, poni significatum verborum per consecrationem panis sub speciebus, sine anima: vnde quòd ponatur de facto, non est primò ex efficacia verborum, sed ex vnione eius ad significatum practicum ipsorum, per quam de facto sunt inseparabilia.

Causans totum, causat vt partibus constat.

Esset corpus in triduo sine anima sub speciebus.

Pars integralis, & formalis est sub speciebus ex vi verborum.

Confirmatur, pars integralis, vt caput Christi Domini, ponitur sub speciebus ex vi verborum, quia sine eo nequit consistere corpus integrum, cùm sit de eius constitutione: sed pars formalis essentialis est magis de constitutione corporis, quàm pars integralis: ergo si illa sit anima, erit sub speciebus ex vi verborum.

Responsio.

Dices quòd anima, non quà viuens, aut rationalis, est constituens corpus, sed sub alia ratione magis vniuersali: quando autem Concilium declarat eam concomitanter poni sub speciebus, intelligitur quà viuens, & rationalis est, non autem quà pars corporis. Contrà, in primis hæ rationes secundùm aduersarios solâ ratione distinguuntur in anima: ergo non distinguuntur in effectu physico: talis enim est distinctio eorum in effectu qualis in causa formali constituente: sed Concilium agit de effectu practico formæ, prout in re discernitur ille, qui est ex rigore verborum, ab eo qui non ponitur ex rigore verborum, sed separabilis est, & habet tantùm concomitantiam ex alia ratione separabili, nempe ex vnione naturali, non autem ex identitate, quia sic nequiret poni solùm per concomitantiam: vnde cùm esse viuens, & rationale in anima sint idem in re, si anima ex rigore verborum ponitur, vt forma corporis, sequitur etiam poni ex vi verborum sub omni ratione, quæ est indistincta ab ipsa. 86

Impugnatio.

Effectus forma separabilis.

Ponitur materia ex vi verborum.

Probatur sequela, quia ex vi verborum ponitur materia prima sub specie panis, quia est pars corporis, sed magis distinguitur materia à composito, quia realiter; quàm esse viuens, & rationale ab anima: ergo si anima ponitur ex vi verborum, quà est forma corporis, sic etiam quà viuens, & quà rationalis.

Confirmatur, quia potentiæ organicæ, vt visiua, & eiusmodi, quæ sunt proprietates corporis, ponuntur ex vi verborum, quia inseparabiles sunt, licèt non spectent ad essentiam corporis: ergo etiam esse viuens, & rationale eodem modo ponuntur si anima est constitutiua corporis. Vnde falsum esset per solam concomitantiam poni animam etiam quà viuens, & rationalis sub speciebus, 87

Cõnexio fundata in identitate, excedit illam, quæ est vnionis tantùm.

bus, vt docet Concilium poni, quia perfectiorem vnionem, sub his rationibus habet ad significatum corporis; nempe, identitatem (si ipsa eius est constitutiua) quàm sit concomitantiæ: Concilium autem doctrinaliter procedens esse ex vi verborum explicat vt alium modum essendi diuersum à concomitantia; supponens non esse animam ex vi verborum: esset autem ex vi verborum, si esset eadem ad corpus realiter eiúsque constitutiuum: ideóque Concilium non explicat modum, quo sunt sub speciebus partes corporis & proprietates, quia supponit illa esse sub speciebus ex vi verborum: ergo idem esset de anima supponendum, neque tam seriò Concilium, vt probaret animam esse sub iisdem, recurreret ad vnionem eius ad corpus, tanquam ad causam huius præsentiæ: intendit autem vnionem physicam, quæ est inter diuersas res.

Doctrina Concilij in fauorem conclusionis.

Ex doctrina ergo Concilij, quâ declarat quid subest speciebus, & modum, quo subest, & causam, sequitur animam non esse partem essentialem corporis, sed condistinctam physicè; *Animámque*, inquit, *sub vtraque* (supple specie) *vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ: quâ partes Christi Domini, qui iam ex mortuis surrexit, non ampliùs moriturus, inter se copulantur*, &c. Agit ergo de partibus separabilibus ab inuicem, inter quas vnio physica, & concomitantia in ea fundata interuenire potest: & sic animam condistinguit à corpore in *esse*, quod non conuenit, si ipsa adæquatè, aut inadæquatè sumpta esset eius constitutiuum intrinsecum, & essentiale.

88 Ex iis reiiciuntur modi dicendi Thomistarum: in primis modus dicendi Paludani, habet in terminis repugnantiam: quia corpus, quà tale, diuersum est à materia prima, & secundùm ipsum constituitur in tali *esse* ab anima: sed de fide est corpus, quà corpus, esse significatum ex vi verborum: ergo vt importat suum constitutiuum. Subsumptum patet ex forma consecrationis: *Hoc est corpus meum.* Consequentia probatur, quia efficacia formæ extenditur per se ad omne illud, quod formaliter est eius constitutiuum, & distinctiuum corporis ab aliis, quia sic est significatum formale sacramentale: vnde sicut in *esse* nequit abstrahere ab anima, si est constitutiuum eius, sic etiam neque in ratione effectus, vt consequenter efficacia verborum ad ipsum extenditur, quà suum constitutiuum includit.

Modi dicendi in specie impugnantur. Paludanus.

Corporis constitutiuũ sub speciebus ex vi verborum.

Deinde sequerentur reliqua, quæ adducta sunt contra Gabrielem. Nec satisfacit limitatio illa, quam aliqui addunt, nempe materiam, quà connotat animam poni sub speciebus, quia & est impropria locutio, quia materia, aut subiectum non dicitur connotare, sed forma, aut quidquid se habet per modum formæ: quia connotatio à limitatione sumitur, quæ est per formam. Deinde quidquid connotatur, tantùm est extrinsecum, sed constitutiuum formale corporis, vt anima secundùm ipsos nequit extrinsecè se habere.

Constituens corpus nequit esse connotatum extrinsecè.

Præterea, corpus connotat suppositum per vnionem hypostaticam, sed non inde sequitur suppositum aliter, quàm per concomitantiam poni sub speciebus. Quæro ergo an anima ponitur sub speciebus ex vi verborum? si non: ergo sola materia ponitur: si sic, sequitur idem de supposito.

Connotatio extrinseca nõ facit ad rem.

89 Si dicas animam intrinsecè se habere ad materiam, non ita suppositum: nihil refert, quia vnio ad suppositum intrinseca est corpori, sicut vnio ad formam materiæ: ergo si connotatio hæc sit sola vnio, erit par ratio: si autem connotat effectum consequentem, nempe esse animatum, materia vt habet hunc effectum, ab anima nequit abstrahere: si ergo tam materia, quàm connotatio ex vi verborum ponitur sub speciebus, id est, materia quà connotat, vel habet animam reduplicatiuè, ipsa etiam anima ponitur ex vi verborum, quia non abstrahit à primo significato, quod est materia animata, quà talis: si autem specificatiuè; sic materia, quà materia; tantùm erit significatum practicum verborum, quorum efficacia non extenditur ad connotationem animæ, licèt in re sit connotata: sicut Petrus quà albus currit specificatiuè, id est, qui habet albedinem; non reduplicatiuè, quia albedo non est causa, aut principium currendi.

Responsio. Impugnatur.

Connotatio, vel est forma, vel effectus eius.

Et sic etiam reliqua omnia ponentur sub speciebus, quæ materiæ conueniunt, & connotantur, & denominant, vt anima quà viuens, quà rationalis, quod negant aduersarij, quia illa prædicata conueniunt in reipsa, sicut & esse verbum, & quidquid aliud limitat materiam in re, vel connotat, & denominat.

Deinde corpus non supponit pro materia connotando animam, aliàs hæc esset vera: *Corpus est materia habens animam*, quod falsum est, quia totum substantiale facit vnum per se diuersum, saltem ratione, & conceptu ab altera parte, connotando alteram, aut à duabus etiam simul sumptis, vt esse viuens, esse animal, esse homo: quia illa propositio, vel similis, vt *ignis est materia habens formam talem*, falsa est, nunquam enim pars in abstracto prædicatur de toto per se in recto cum quacumque limitatione sumatur. 90

Corpus non supponit præcisè pro materia connotãte.

Pars in abstracto non prædicatur de toto.

Et ratio est, quia forma habet duos effectus, vnum, qui est constituere materiam in actu, eámque perficere; alter, qui est constituere essentialiter totum tanquam intrinsecum per se eius: prior effectus est diuersus, & perficitur præcisè respectiuè ad materiam, quà est in potentia ad formam; secundus respectiuè ad terminum resultans, cui partes insunt. Dictæ propositiones exprimunt priorem effectum, & non secundum, qui est ipsum totum, sed corpus, vt *suprà* disseruimus, est significatum verborum, & non materia, quocunque modo sumpta, quia sic non est corpus, neque synonymè se habet: ergo, &c.

Duplex effectus formæ.

Neque modus aliorum subsistit, aut cohæret Concilio, qui affirmant corpus esse conceptum genericum, & sic denotari per formam, quia Concilium agit de corpore, vt est compars, vt subiectum animæ, vt capax vnionis ad ipsam, ac proinde vt est producibilis terminus physicè, vel vt natum terminare conuersionem panis in ipsum, virtute practica formæ, vt instrumenti, qualiscunque sit eius actio, vel physica, vel moralis, & vt natum est terminare actionem causæ principalis, nempe Dei.

Impugnatur modus aliorum.

Significatum formæ est corpus organicũ non cõmune.

Deinde tam Tridentinum, quàm reliqui omnes, quàm Scriptura, agunt de corpore Christi singulari, vt denotatur per pronomen demonstratiuum *hoc*, quòd denotat tantùm singulare, & possessiuum *meum*, quod denotat etiam singulare, & ordinem ad ipsum Christum: sed nihil horum conuenit conceptui generico, aut vniuersali sumpto præcisè, qui nec sic existere potest, neque terminare actionem, neque in virtute, & efficacia causæ contineri, neque demonstrari, neque signari per possessiuum, neque vniri comparti, neque 91

Corpus compars Christi designatur per pronomen hoc, & meũ.

componere

componere physicè totum, cùm habeat tantùm rationem conceptus metaphysici, & abstracti:ergo de eo nequit intelligi Tridentin.aut alia Concilia.

Accedit quòd neque hîc dicit carnem, & ossa sub conceptu generico: Christus autem Ioan.6. *Caro mea verè est cibus,& sanguis meus verè est potus: Accipite, & comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*,vt habetur de institutione huius Sacramenti, quod nequit dici de conceptu generico corporis vt sic.

Euasio. Impugnatur. Si autem dicas esse corpus vniuocum viuo, & mortuo,quod dicit carnem & ossa:impugnatur ex prioribus rationibus, quia neque sic dicit ordinem ad Christum magis, quàm ad quodcunque singulare aliud: neque conueniunt ei cæteræ rationes iam expressæ.

Adde quòd nequeunt Concilia intelligi de alio corpore, nisi de eo, quod est com par animæ Christi,& heterogenea,non de specie, quæ essentialiter conuenit, & inest aliis per differentias contractiuas,& inest, quia dicitur corpus Christi,-quod est significatum sacramentale, quod est sub specie vini per concomitantiam ratione vnionis, & quod trahit secum animam ratione vnionis sub specie panis.

Responsio. Impugnatur. Dices, ergo corpus vt hîc denotatur contrahi ad aliquam rationem particularem,vt sit Christi, & supponat pro corpore Christi. Contrà, ergo constitutum ex illa ratione particulari erit significatum, & non corpus vniuocum. Patet consequentia, quia sic verba formæ denotant primò singulare corpus Christi, sicut & contextus.

92 *Impugnatur sententia Suarez. Idem inconueniens manet.* Ex quo impugnatur sententia Suarez dicentis corpus,vt est indifferens ad viuum, & mortuum, esse significatum formæ: quia corpus viuum, & mortuum ex primario fundamento ipsorum differunt specie, quia constituitur viuum per animam, mortuum per formam substantialem, quam vocant cadaueris: corpus autem sic sumptum, vt abstrahit ad his, non dicit ordinem ad singulare aliquod determinatum vnum magis, quàm aliud: ergo inconueniens manet.

Responsio. Impugnatur. Dices fortè, corpus Christi abstrahere à viuo, & mortuo, & sic importari per formam. Id quidem verum est in nostra sententia, qui asserimus corpus constitui per propriam formam, cui vt subiecto aduenit vita, & eius priuatio, tanquam prædicata extrinseca,quorum neutrum necessariò inest:sed in opinione aduersariorum id nequit teneri,quia corpus Christi,quà Christi, est singulare:repugnat autem singulare contrahi per differentias essentiales: & inferiores, quales sunt viuum,& mortuum, per ipsos: ergo nequit corpus Christi in opinione ipsorum esse indifferens ad viuum, & mortuum. *Corpus indifferens ad viuum,& mortuum tanquã differentias essentiales.* Vnde, vt concludam hoc vnico inconuenienti: quodcunque argumentum desumptum ex significatione quoad vim, & rigorem verborum contra hæreticos, videtur planè illudi in hac sententia: quod hac ratione confirmo breuiter. *Graue inconueniens.*

93 *Tollere viam probandi præsentiam ex vi verborũ.* Præterea per concomitantiam non probatur ex vi verborum, sed ex connexione naturali inter concomitans, & significatum rigorosum, & primum verborum; vnde si tolleretur talis in re connexio,illud iam desineret esse concomitans,& esse sub speciebus nihil variatâ formæ veritate speculatiuâ,aut practicâ:sed nihil est ex vi verborum sub speciebus,nisi quod expresse significatur per verba; per verba significatur conceptus vniuersalis vniuocus, & non indiuiduus corporis Christi: in rigore autem philosophico nullus vnquam confudit conceptum vniuersalem cum particulari in ratione conceptus, aut significati: ergo hæc sententia tollit argumentum, quod fit ex proprietate verborum de præsentia corporis Christi sub speciebus: imò quod amplius est, reddit formam falsam,& inefficacem, quia nihil ponit sub speciebus,nisi suum significatum, quod est ex vi verborum:hoc autem,si est aliquod vniuersale,nequit esse terminus actionis, nisi in aliquo singulari, quod tamen determinatè non importatur per formã in sẽtẽtia opposita:ergo,&c. *Formam reddi inefficacẽ, & falsam.*

Hoc argumentum fundatur in efficacia, & significatione formæ Sacramentorum, quæ semper refertur ad aliquod singulare, verbi gratiâ Baptismi, & Pœnitentiæ ad peccatum originale, & actuale,ante,vel post Baptismum,commissum: & sic de cæteris. Fundatur etiam in doctrina Concilij,quâ explicat quid sit sub speciebus ex vi verborum,quid concomitanter, & in Scriptura modo explicato. *Confirmatio prædicti argumenti.*

Si dicatur ad hæc, quòd corpus Christi ponatur determinatè sub speciebus ex vi verborum,licèt non vt constituitur per formam determinatã, vel vt eam importat determinatè, & secundùm gradum determinatum. Hoc videtur inuoluere implicantiam:quia repugnat corpus esse determinatum Christi,nisi vt includit illud per quod constituitur in *esse* determinato,sicut esse Petrum,nisi vt inuoluit constitutiuum, per quod determinatè talis est distinctus ab aliis, ab hoc enim nequit abstrahere:ergo etiam nequit significari, aut concipi determinatè, nisi vt includit illud per quod est corpus Christi determinatè; totum enim tale est, qualis sua forma: & quamuis aliquando non sit necessarium,vt concipiatur,aut significetur sua forma constitutiua distinctè; tamen si concipiatur determinatè nequit abstrahere ab eo,quod ita ipsum constituit: sicut neque obiectum formale à sua ratione formali. 94 *Responsio. Impugnatur. Quod est determinatum includit constitutiuum determinatũ.*

Ex quibus vltimò impugnatur sententia Vasquez, & Suarez, quia ad idem reipsâ reducitur, quia forma sacramentalis significat semper vniuocè, non æquiuocè: significat enim ex instituto tanquam infallibile signum illud, ad quod significandum fuit instituta, & non aliud, vel ergo significat illud corpus, quod constituitur per animam determinatè, vel quod constituitur per formam cadaueris determinatè, & hoc implicat, quia semper poneret ex vi verborum alterum horum determinatè, si viuum, etiam in triduo poneret viuum sub speciebus; si cadaueris, nunc etiam poneret formam cadaueris:quia forma habet ex institutione sua effectum determinatum: vtrumque autem horum est falsum: ergo tantùm ponit corpus ab his abstrahens, & sic redeunt rationes iam positæ,quia sic non significabit corpus Christi: ergo,&c. 95 *Impugnatur sententia Vasquez. Forma est determinatæ significationis.*

Patet antecedens,quia hæ formæ specie distinguuntur secundùm ipsos, & ex suo fundamento primario,quod desumunt ex Philosopho,qui dicit carnem viuam,& mortuam æquiuocè dici carnem:vnde asserunt ipsi debere ex hoc dari formã substantialem cadaueris, diuersam in specie ab anima,quâ constituitur corpus viuum in *esse*,non solùm viuentis, sed corporis: quia materia nunquam est nuda à forma substantiali, & cùm duæ simul esse nequeant,in viuo vna est,nempe anima, in mortuo,separatâ animâ,alia diuersa:sed constituta *Fundamentũ aduersariorũ.*

tuta æquè diuersa sunt, quàm formæ: ergo hoc modo forma consecrationis significat corpus, vt abstrahit à viuo, & mortuo, & sic secundùm conceptum vniuersalem: ergo non significat corpus Christi determinatè. Probo consequentiam, quia corpus constitutum per formam cadaueris, si est diuersa in specie non est corpus Christi, quia hæc forma vnita hypostaticè nunquam fuit, nec constitutum per ipsam: nunquam ergo potuit esse pars componens Christum, nempe humanitatem Christi, quæ constat anima & corpore: imò hoc illi repugnat, nempe esse, aut fuisse partem Christi quà homo.

Forma cadaueris non constituit partem Christi.

95 Concilium autem loquitur de corpore Christi, & comparte animæ: sed abstrahens ab his duobus compositis, quorum vnum constituitur per animam, alterum per formam cadaueris, non magis est proprium Christi corpus, quàm vtrumque à quo abstrahitur: sed alterum horum nequit esse Christi, quia neque vt tota humanitas eius, neque vt pars humanitatis, quod necessariò admittendum est in sententia aduersariorum, vt compositum vtrumque possint simul, aut seorsim manere in Christo, & esse Christi subsistentis in humanitate; vt verificetur pronomen *meum*, aut esse posse, quod repugnat: ergo corpus abstrahens ab his nequit esse corpus Christi, aut demonstrari per formam consecrationis vt corpus Christi. Hoc deducemus argumento sequenti. Ex quibus sequitur, quàm malè cohæreat aduersariorum opinio Concilio, aut Scripturæ; quæ solùm reducitur ad authoritatem illam Philosophi malè intellectam, & principia quædam philosophica parùm fundata, vt videbimus.

Non posse de cõstituto eius corpus meum, id est, Christi.

Neque constitutum forma cadaueris, quam Christus non assumpsit.

Dices constitutum per formam cadaueris fuisse vnitum, ex sequela prioris vnionis, sicut etiam caro per nutritionem aduenIens in viuo fuit vnita supposito diuino. Contrà, caro illa induit naturam compositi quod integrauit: sed de forma cadaueris, quæ non spectat ad veritatem humanitatis, sicut illa caro, neque spectare potest de potentia absoluta, cùm sit ei repugnans, non suppetit fundamentum, aut ex Scriptura, aut Patribus, vnde dicatur assumi, cùm non sit humanitatis pars, aut de integritate eius, aut ad eam ordinabilis; assumpta autem est natura nostra cum suis partibus, & non aliud; & quamuis corpus fuerit mortuum in triduo, fuit mors eius per priuationem animæ, & secundùm Patres fuit idem, quod fuit viuens, & mortuum, & resurrexit, vt postea probabitur, quod nequit eneruari authoritate Philosophi, etiamsi aliud diceret; proprietas enim Incarnationis, & veritas corporis, prout etiam Patres contra antiquos hæreticos docuerunt, est rigorosè tenenda.

96 Secundò principaliter probatur conclusio; supponendo in triduo potuisse consecrari validè, quamuis autem aliqui id negent, communis admittit. Et probatur, quia forma consecrationis ab instanti suæ institutionis positis requisitis ad effectum, fuit semper eiusdem efficaciæ, & significationis: ergo in triduo, &c.

Potuisse cõsecrari in triduo.

Patet antecedens, quia habuit decretum Dei connexum, efficax, & absolutum, de positione sui effectus, in quo fundatur infallibilitas significationis sacramentalis; vt patet in reliquis Sacramentis; in quibus hoc vnicum fundamentum est infallibilitatis sui effectus: institutio autem in proposito nunquam fuit reuocata; nihilque aliud exigit præter materiam, formam, & intentionem ministri, quæ potuerunt in triduo haberi: quia Apostoli in nocte Cœnæ fuerunt ordinati Sacerdotes, & materia & reliqua adesse poterant: ergo totum requisitum ad consecrationem; tunc anima non subesset speciebus panis: ergo corpus, quod subesset, non constitueretur per animam; sed non mutaretur significatum per se formæ: ergo non constituitur per animam; sed esset idem corpus Christi, quia hoc est significatum formæ; *Hoc est corpus meum*: ergo non diuersum in specie, vel numero, quia id non conuenit cum significatione formæ.

Respondent aduersarij, vt *suprà* impugnatum est. Alij dicunt esse idem corpus moraliter, ita Suarez; quia est idem corpus mortuum, & viuum vnitate suppositi, & quantitatis: sed hoc est mera euasio: hîc agimus de termino physico, & reali transubstantiationis; non autem de aliquo morali: ergo veritas conclusionis determinanda, & discernenda est per principia physica huc spectantia, quæ docent formas substantiales in specie diuersas non subordinatas inducere diuersitatem specificam, & numericam in constitutis: talis est forma cadaueris, quam ipsi ponunt: ergo, &c. Concilia autem, & Patres definientes & declarantes hanc materiam, & naturam transubstantiationis, non procedunt per principia moralia, & imaginaria philosophiæ moralis, quæ fundantur in prudentia, in conuenientia finis, & mediorum, & præcisè referuntur ad actiones liberas, & humanas dictando mediocritatem in ipsis seruandam; vt voluntas recta seruet medium rationis, aut rei: sed per principia physica ex naturis rerum, motus, & mutationis desumpta. Vnde præsentiam ex vi verborum fundant in institutione Christi, & veritate formæ præsentiam: per concomitantiam in connexione naturali, & physica rerum, ipsam transubstantiationem definiunt *mutationem totius in totum*, &c. Nihil autem referunt ad opinionem humanam, quod sit de ratione huius mysterij. 97

Responsio Suarez. Impugnatur.

Principia applicanda mysterio.

Deinde quod addit, nihil habet apparentiæ præter verba, quia vnitas materiæ, aut quantitatis, non sufficiunt ad vnitatem specificam, aut numericam compositi, aliàs genitum, & corruptum essent vnum numero, quod nemo affirmat: quæcumque enim differentia in *esse* per se sufficit ad distinctionem simpliciter; non quæcumque conuenientia, ad vnitatem: ergo constitutum per formam cadaueris diuersum ab anima, est diuersum à constituto per animam physicè: quod & aduersarij admittere debent.

Vnitas accidentium posterior vnitate substantiæ.

Vnitas etiam suppositi extrinseci non facit ad propositum vnitatis numericæ, aut specificæ: quæ vnitas numerica conuenit naturæ per suam singularitatem priorem supposito, non autem à supposito: quid ergo facit vnitas suppositi ad numericam, quam supponit æquè ac specificam?

Vnitas suppositi non facit ad vnitatem numericam corporis.

Hæc est doctrina communis, & recepta ab omnibus Patribus, & Theologis, & Philosophis: nec expedit eã probare, quia Christus assumsipt naturã singularem; & si dimitteretur, & esset in proprio supposito, nõ mutaretur numero. Item, qui dicunt eandẽ numero posse assumi à diuersis personis simul, supponunt diuersitatẽ, aut vnitatem personarum non facere ad vnitatem numericam naturæ. 98

Natura ante assumptionem fuit numerica.

Deinde priùs naturâ debet esse in se singularis, quàm nata sit terminari ad suppositum proprium, aut alienum; & sic est terminus actionis realis sicut humanitas Christi, quæ fuit generata

rata à Virgine, quamuis non concurrebat ad vnionem hypostaticam eius ad suppositum, quæ supponebat existentiam naturæ, priùs ratione, cui adueniebat hypostasis, pro eo instanti, quo nata esset aduenire propria, si adesset. Ex quibus sequitur illam solutionem esse inanem, quamuis sit Capreoli, Caietani, & aliorum.

Deinde quid iuuat hæc vnitas suppositi? quia peto, an corpus viuum & mortuum Petri sit idem numero? dices quòd sic; variatur tamen suppositum, quia compositum ex noua forma substantiali, ex principiis aduersariorum in hac ipsa quæstione, infert nouum suppositum, quando non assumitur ad extrinsecum: ergo vnitas suppositi nihil facit in proposito, ad vnitatem corporis viui, & mortui numericam, quæ saluatur sine tali, in corpore Petri secundùm ipsos.

99 Addo vlteriùs corpus denotare diuersum gradum entis physici à materia, & quantitate, cuius vnitas numerica, aut qualis, qualis ipsi conuenit, debet ab ipso sumi: quia quot modis dicitur ens, tot modis & vnum, &c.

Peto vlteriùs incidenter, vt *suprà* dictum est, quo fundamento cadauer, vt constituitur per suam formam, dicitur vniri hypostaticè; nullum est principium philosophicum hoc probans: imò & contrarium sequitur, quia diuersitas formæ substantialis non subordinatæ infert diuersitatem suppositi: neque est principium reuelatum; imò contrarium sequitur, quia fides docet vniri hypostaticè ea solùm, quæ spectant ad veritatem naturæ humanæ in Christo: forma cadaueris nihil horum est, neque in *fieri*, neque in *facto esse*; sed potiùs habet annexam priuationem vitæ oppositam humanitati: ergo ex principiis reuelatis non colligitur talis vnio.

100 *Vltima probatio conclusionis ex Patribus.* Hanc ergo rationem de identitate corporis confirmat Doctor fusè ex Sanctis Patribus, vt habetur de consecrat. dist. 2. *Omnia quæcumque*, agens de Eucharistia dicit: *idem corpus quod de Virgine sumptum est, quod passum est, & sepultum, quod resurrexit, & in cœlum ascendit*, &c. dicit esse in Eucharistia: Leo Papa in serm. de Ascensione Domini: *Non dubiâ fide, sed certissimâ scientiâ tenemus eam naturam in Patris consessuram throno, quæ iacuerat in sepulchro*, &c. Item Augustinus in serm. de Ascensione: *Omnia charissimi*, &c. Gregorius super illa Ioan. 20. *Maria stabat*, &c. *quod moriendo in sepulchro posuit, surgendo super Angelos leuauit*, &c. similia Augustinus ad Felicianum; *illam carnem in sepulchro deseruit, quam in vtero formauit.* Fulgentius de fide ad Petrum, *idem homo in vtero matris, & pependit in Cruce, & iacuit in sepulchro, & resurrexit*, &c. quæ identitas intelligitur ratione partium. Damasc. lib. 3. cap. 20. *Nullam*, inquit, *partium naturæ deposuit.* Hieronymus in Ionæ 2. super illud, *& subleuabis de corruptione*, dicit, *illud ipsum corpus, & carnem resurgere quæ primò condita fuerat.* Idem Beda 1. *ad Corinth.* 11. & reliqui: ergo secundùm Sanctos Patres non est diuersitas carnis, aut corporis in Christo nunc, ab illa quam habuit in sepulchro; & consequenter eadem formâ constituuntur.

Leo Papa. Augustin. Augustin. Fulgentius. Damascen. Hieron. Beda.

101 *Quid hæretici de corpore Christi, & carne dixerunt?* Probatur consequentia, quia multi hæretici negarunt verum corpus in Christo, dicentes esse phantasticum & apparens (de quibus suo loco) multi licèt admitterent corpus, negarunt fuisse ex Virgine, & dicunt resolutum fuisse in elementa in morte, ex quibus primum fuerit compactum. His vt obuiarent Patres disserunt de veritate carnis, & identitas & vnitas eiusdem inculcatur: ergo eorum verba in eo rigore intelligenda sunt, quo aliis contradicunt in extremo contradictionis; ac proinde intelligendi, vt verba sonant, de identitate corporis in sepulchro, & in Cruce, viui & mortui: vel sanè videamus quâ arte aduersarij cum sua forma cadaueris impugnabunt Appellitas, qui docebant corpus Christi resolutum fuisse in elementa in morte: quid enim magis est resolui in elementa, quàm in aliam substantiam disparatam: quia error fuit in eo, quod dicebant corpus desiuisse, ac fuisse corruptum: quod Patres negant, & meritò.

Patres in extremo contradicunt. *Intelligendi sunt, vt verba sonant.*

Hinc manet probatum corpus, quod est significatum, & contentum sub speciebus, constitui per formam substantialem propriam, quæ dicitur forma corporis, & supponitur ad animam. Hæc conclusio in sequentibus patebit, quantùm ad rationem philosophicam, & naturalem: vbi etiam respondebitur ad fundamenta aliarum opinionum, quæ solùm petuntur ex ratione philosophica.

SCHOLIVM.

Sententia Henrici, tenet rationes adductas pro opinione D. Thom. probare, quòd productum ab vno agente vnam habeat formam substantialem, id tamen non probare de producto à pluribus agentibus, & pluribus mutationibus. Ratio pro prima parte est, quia vnius mutationis vna est forma terminans, & hæc latè tractatur.

33 *Henr. quodlib. 3. q. 6. 8. 15. & 16. & quodl. 2. q. 2. & 3. & quodl. 4. q. 13.*

Alij [a] concedentes conclusionem, ad quam adductæ sunt istæ auctoritates, dicunt quòd quatuor rationes adductæ pro conclusione negatiua concludunt de quolibet, quòd producitur ab vno, & eodem agente: non autem concludunt de homine, quia producitur à duobus agentibus, & duabus mutationibus; corpus enim producitur à propagante: anima autem à creante, 16. de animalibus dicitur, *Solus intellectus est ab extra.*

Et istæ duæ conclusiones, scilicet prima, quòd illæ rationes concludant ibi, & non concludant hîc, quæ est secunda, probantur. Prima sic: Omne quod est, ideò est, quia vnum numero est. Boëtius *lib. de Vnitate, & Vno*: ergo ad quamlibet vnam rem naturalem est vna mutatio numero: sed mutatio distinguitur specie, numero, & genere per formam terminantem, *ex* 5. *Physicorum*: ergo vnius mutationis qua producitur vna res naturalis, est vna forma numero terminans.

Text. com. 4. & inde.

Si dicatur quòd in generatione vnius entis sunt multæ generationes partiales, & illæ sunt

sunt ad diuersas formas, tanquam ad proprios terminos. Contrà, aut istæ plures formæ educuntur de vna potentia materiæ, aut de diuersis. Non de vna, quia secundùm Commentatorem, 12. *Metaphys.* numerus potentiarum in materia est secundùm numerum specierum: & ita illæ duæ formæ, quibus esset vna potentia, essent eiusdem speciei, sed tales duas est impossibile simul esse in eodem. Et præterea tunc illæ perficerent materiam secundùm eandem potentiam, & tunc duo actus essent vnius potentiæ: quod videtur esse contra Philosophum, 3. *Physicorum*, vbi vult, quòd potentiæ distinguantur sicut actus: quia si posse sanari, & posse ægrotare essent idem, sanari, & ægrotare essent idem.

Com.11. & circiter.

Text.10.

34 Nec potest dici, quòd illæ formæ educantur de diuersis potentiis materiæ: quia cùm illæ potentiæ inessent materiæ, sine ordine naturæ, sequeretur quòd & formæ illæ, sine ordine essent perficientes materiam istam, quod est impossibile. Tunc etiam sequeretur, quòd materia, vt est terminus *à quo* generationis, plures mutationes includentis, esset ens per accidens: quia habens plures potentias: sed de ente per accidens non generatur nisi ens per accidens: ergo generatum non esset vnum nisi per accidens. Item, omnes illæ rationes concludunt ex per se ratione formæ substantialis: ipsa enim per se constituit ens in actu simpliciter.

Et si respondeatur per *esse* completum, & incompletum, hoc improbatur; quia non esset via distinguendi formam substantialem ab accidentali: quantumcumque enim esset forma talis, vel talis, posset euadi dicendo illam, quæ est substantialis, esse accidentalem, & è conuerso, per completum, & incompletum.

Ex hoc potest formari ratio sic: Illa positio est irrationalis, quæ excludit distinctionem substantiæ ab accidente: hæc est huiusmodi, quia per istam non potest concludi aliquam esse formam accidentalem per hoc, quòd aduenit enti in actu, quia per te illud fuit in actu incompleto, & ita dicam (si forma accidentalis adueniat) quòd præexistens sit in actu incompleto.

COMMENTARIVS.

102 a *Alij concedentes conclusionem, ad quam adducta sunt illa authoritates*, &c. Hactenus Doctor tractauit quæstionem Theologicam; deinceps autem agit de hac quæstione, vt fundatur in ratione naturali.

Quæstio philosophica de pluralitate formarum. Sententia Henrici.

Subiungit ergo sententiam Henrici, quantùm ad veritatem philosophicam partim conuenit cum D. Thoma, partim differt. Dicit ergo quòd in aliis viuentibus ab homine vna sit tantùm forma, quæ est anima quæ continet in se formam misti, seu corporis: & in his concludunt rationes D. Thomæ, quæ ab vno tantùm agente producuntur. Dicit secundò, quòd non concludunt in homine esse vnam tantùm formam, quia procedit à duabus agentibus, nempe à propagante quoad corpus, & à Deo, qui creat animam. Probatur prima conclusio eius ex vnitate mutationis, quæ sumitur ex vnitate termini *ex* 5. *Physic.* ergo ad vnam numero rem naturalem est tantùm vna numero mutatio. Dices in vna re naturali esse plures formas partiales, & generationes. Contrà, quia vel de vna potentia materiæ educuntur, aut ex pluribus: non de vna ex Commentatore, 12. *Metaphys. com.*11. numerus potentiarum in materia est ex numero specierum: ergo essent eiusdem speciei, & in vna potentia essent plures actus contra Philosophum, 3. *Physicor. textu* 10. quia si posse sanari, & posse ægrotari essent idem, sanare & ægrotare essent idem.

In homine forma est duplex, in cæteris vna. Fundamentum.

Ex Vnitate mutationis, & termini.

Non sunt diuersæ potentiæ, quia sic essent formæ in materia sine ordine, & terminus *à quo* generationis, quæ est materia, vt habens plures potentias, esset ens per accidens: ex ente per accidens non generatur ens per se, sed per accidens: forma autem substantialis constituit ens per se: & tolleretur via distinguendi substantiam ab ente per accidens, & formas constituentes vtrumque: quia forma accidentalis ideò est talis, quia aduenit enti completo in actu: ergo non ita substantialis.

Ex vnitate potentia in materia.

SCHOLIVM.

Secunda pars, seu conclusio dictæ sententiæ, id est, plures formas substantiales admittendas in homine, & in quocumque producto à pluribus agentibus, pluribus mutationibus, suadetur: & ponuntur quatuor additiones ad hanc opinionem spectantes.

35 Secunda conclusio a, scilicet quòd in homine non concludant, sed quòd oppositum sit ibi verum, probatur sic: Omne per se agens habet aliquem proprium terminum suæ actionis: & per consequens vbi sunt diuersa agentia, & diuersæ actiones, non potest esse forma eadem per se terminans. Et hoc confirmatur per Philosophum, 5. *Physicorum*, vbi vult quòd non potest eadem sanitas redire propter diuersitatem actionis ad hanc, & ad illam sanitatem: sed agens increatum per se agit ad generationem hominis, quia infundit

Text. com. 38. & circiter.

Agẽs creatum generat alterando, corrumpendo, mutando. fundit animam intellectiuam, & agens creatum per se agit ad eius generationem, alterando, corrumpendo, & transmutando, alioquin non magis esset bos pater bouis, quàm asinus, nisi quia per actionem bouis, de semine bouis generatur bos; & ita in homine.

Et confirmatur ratio, quia si idem est per se terminus vtriusque agentis, aut idem compositum, aut eadem forma. Si primum detur, ergo homo est creatus, quia est per se terminus creationis. Si forma, ergo homo non est per se à propagante, quia per se est terminus creationis: vtrumque est inconueniens.

Addit iste iuxta primam rationem suam, quòd ad duas formas eductas de potentia materiæ sunt potentiæ distinctæ: sed ad duas formas, quarum altera educitur de potentia materiæ, altera creatur, non sunt duæ habilitates, vel potentiæ: & ideò magis est vna generatio ad duas formas secundo modo, quàm primo modo.

36 Addit etiam, quòd illa forma, quæ potest dare *esse* materiæ naturaliter seorsim sine altera, nata est constituere suppositum, & ideò omnis forma superueniens illi est accidens: sed forma non nata dare per se *esse* sine alia, non est nata constituere suppositum nisi miraculosè. Et ad propositum, forma mistionis non est nata perficere, nisi dum anima intellectiua perficit, & ideò nata est separari à materia, quando anima desinit informare: & ideò miraculum est, quòd forma mistionis manet in materia sine intellectiua: nec anima adueniens illi est accidens, quia illa prima non est nata constituere suppositum, nisi miraculosè.

** Aliàs proximum.* Addit etiam, quòd eadem materia est * proprium perfectibile ipsius mistionis, & animæ intellectiuæ: non autem forma prior, scilicet mistionis constituit proprium receptiuum animæ: tunc enim anima adueniret enti in actu, & tunc non esset forma substantialis. Addit quartò, quòd intellectiua continet in se vegetatiuam & sensitiuam: illa autem forma mistionis continet virtualiter omnes formas, quæ possunt esse seorsim in aliis formis corporis. Ideò autem intellectiua non continet istam formam mistionis, quia impermista est, & inextensa, & ideò continet illas, quæ possunt tali modo habere *esse*: forma autem mistionis continet omnes alias extensas, vel extensibiles, & ideò illæ duæ sufficiunt in homine.

COMMENTARIVS.

103 *Plures formas esse in homine. Ex diuersitate agentium.* a *SEcunda conclusio, scilicet quòd in homine*, &c. In hoc recedit Henricus à D. Thoma admittens formam mistionis in homine diuersam ab anima rationali. Diuersitatem vtriusque probat ex diuersitate actionis, & agentium; sicut in superiori probauit vnitatem formæ in aliis viuentibus ab vnitate actionis, & agentis: ergo diuersi etiam termini. Confirmatur, quia si idem esset terminus, vel esset forma, vel compositum, & sic vtrumque esset creatum. Addit quatuor declarationes huius conclusionis. *Declaratio conclusionis. Non multiplicari potentias in materia.* Prima est, quòd non sint duæ potentiæ in materia hominis ad formas, sed vna tantùm ad formam mistionis, quæ educitur ad animam, quæ creatur, nulla est potentia; & hoc modo productio hominis magis est vna declaratio ad duas formas, quàm duæ generationes.

Secunda declaratio. Secunda est: Quòd forma mistionis seorsim ab anima non est nata manere, nisi miraculosè; neque proinde constituere suppositum nisi miraculosè: ideò anima superueniens non aduenit per accidens; si autem illa naturaliter maneret & constitueret, anima esset forma per accidens.

Tertia, quòd vtraque forma, tam mistionis, quàm anima adueniant primò materiæ primæ, tanquam proprio perfectibili; aliàs si anima adueniret constituto per priorem, constitueret ens per accidens. *Tertia declaratio.*

Quarta, quòd forma mistionis contineat virtualiter in se omnes alias formas extensibiles, & extensas, quæ possunt esse seorsim in aliis formis corporis: non continetur autem in anima intellectiua, quia hæc est impermista, & inextensa: eam autem continet anima vegetatiua plantæ, & sensitiua bruti: aliàs deberet hic author in illis constituere formam mistionis, sicut in homine. Intellectiua autem hominis continet in se sensitiuam, & vegetatiuam: & sic illæ duæ sufficiunt in homine. *Quarta declaratio.*

SCHOLIVM.

Impugnat secundam conclusionem dictæ sententiæ, ex quarta eius additione: quia si intellectiua continet vegetatiuam, & sensitiuam, & istæ in brutis & plantis continent formam corporeitatis, vt dicit Henricus, in homine eandem continebunt. Item à quocumque occidatur brutum, & non obstante quacumque, & quantumcumque diuersâ alteratione præuiâ, manet idem cadauer: ergo non est aliquid de nouo, sed idem compositum antiquum.

37 Contra [a] conclusionem arguitur ex isto quarto & vltimo addito sic: Vegetatiua in planta continet in se formam corporeitatis, & sensitiua in boue continet vegetatiuam, & corpo

& corporeitatem, alioquin oporteret in illis ponere plures formas, quod ipse negat: tunc accipio istam propositionem: Quidquid continet perfectè, & formaliter aliquam formam continentem formaliter aliam formam, continet etiam illam aliam: sed intellectiua continet perfectè, & formaliter vegetatiuam, & sensitiuam per te, & non sub ratione destruente rationem vegetatiuæ, & sensitiuæ, sed sub ratione perfectiori, quàm illæ formæ habeantur sine intellectiua: ergo intellectiua continet perfectè istam formam, quam sensitiua & vegetatiua continent. Sine ratione ergo videtur dictum, quòd sensitiua in bruto continet formam corporeitatis, & vegetatiua in planta: & tamen quòd sensitiua & vegetatiua, vt contentæ in intellectiua, & modo perfectiori non contineant eandem formam.

Forma continens formam continentem formas alias, continet ab hac contentas.

Si dicas, continentur in intellectiua modo inextenso, ideò non continet formam corporeitatis, quæ est extensibilis. Contrà, aut sensitiuæ, & vegetatiuæ modus inextensibilis repugnat, aut modus extensibilis: aut nec sic, nec sic. Si primo modò, ergo non continentur in intellectiua. Si secundo modo, ergo non continent formam corporeitatis. Si verò detur tertium membrum, scilicet quòd neque sic, neque sic; tunc indifferenter poterunt continere formam corporeitatis, vt sunt in se, vel vt contentæ in intellectiua. Tunc enim continent corporeitatem propter ordinem perfectionis formæ ad formam, non autem propter modum existendi talem, vel talem: sed ordo perfectionis semper est idem.

Si vegetatiua in plāta, & bruto continent formā corporeitatis, idem erit de vegetatiua hominis.

Item, manifestiùs videtur exclusâ fide, quòd possit concludi in aliis viuis forma mistionis differre ab anima, quàm in homine de anima intellectiua: & hoc probatur, quia non potest esse regulariter idem effectus à quibuscumque, & quantumcumque diuersis agentibus: sed à quocumque, & qualitercumque corrumpatur corpus viuum, dum tamen non statim resoluatur in elementa, semper producitur cadauer idem, & eiusdem rationis. Patet ad sensum: sed idem non potest esse terminus proprius actionis huius, & illius agentis: ergo non est nouum productum per actionem corruptiuam ipsius animati, sed est derelictum. 38

Non potest idem effectus à quibuscumque, & quātumcumque diuersis fieri.

Apparet istud in speciali, si bos per cultellum, submersionem, vel interfectionem, vel aliis modis corrumpatur, semper derelinquitur idem cadauer, & eiusdem rationis: corrumpentia autem hæc & illa, non sunt nata inducere eandem formam, & hoc statim absque omni alteratione præuia: imò si deberet eadem talis forma induci, & ab eodem agente, adhuc videtur vniformis alteratio necessaria præuia: sed hanc quantumcumque difformis alteratio præcedat, & ab alio & alio agente, semper sequitur idem terminus.

A quocumque occidatur: vel corrumpatur animal, idē cadauer manet.

COMMENTARIVS.

104 a *Contra conclusionem arguitur ex vltimo*, &c. Impugnat Henricum primò ex quarta limitatione addita ab ipso; éstque redargutio ad hominem. Anima intellectiua continet perfectè, & formaliter sensitiuam, & vegetatiuam secundùm perfectiorem modum, quàm in se sunt: ergo etiam continent quidquid in ipsis, & ex perfectione ipsarum continetur: sed sic continetur in ipsis virtualiter forma mistionis, vt sunt in bruto, & planta: ergo consequenter loquendo eandem continent, vt sunt in homine: vel primum ergo est falsum, vel secundum dici debet consequenter. Argumentum est clarum.

Continēs formam continet perfectionem eius inclusam.

Confirmatur vltima pars argumenti primi; *tunc enim continent corporeitatem propter ordinem perfectionis formæ ad formam*, &c. modus essendi, seu existendi est posterius forma, & adueniens ei per actionem agentis, quidquid autem continet forma virtualiter, continet ratione suâ specificâ: vnde modus essendi talis vel talis, siue sit perfectus, siue imperfectus, prouenit ex natura formæ, tanquam consequens ad essentiam eius: ideò enim substantia exigit existere per se, quia substantia est; ideò Deus est necesse esse, & immutabile, quia Deus est.

Confirmatio prioris rationis.

Modus essendi perfectione natura posterior est.

Vnde vniuersim modi essendi redundant ex natura, non econtrà; quod autem posterius est, nequit esse ratio continendi perfectionem in priori: ergo non ideò vegetatiua plantæ includit virtualiter formam mistionis, quia extensa est; sed ex natura sua, quà talis forma secundùm gradum perfectionis, ad quam determinatur à sua natura: sed anima intellectiua non posset includere vegetatiuam, nisi etiam includeret omnem eius perfectionem virtualem, quæ competit ipsi, quà natura est: ergo includit etiam virtualiter corporeitatem, quod Henricus negat.

Deinde vna forma nequit virtute continere aliam secundùm gradum cōmunem essendi vtrique, quia in hoc, cæteris paribus, nullus est excessus, neque secundùm idem potest sumi ratio mensuræ, & mensurati secundùm perfectionem: sed non magis vegetatiua plantæ, aut sensitiua bruti exigit modum existendi extensum, aut extensibilem, quàm forma mistionis ex genere, quia eadem ratio vtrique competit, nempe esse formam materialem eductam de potentia materiæ: ergo non ideò vegetatiua, & sensitiua in seipsis subsistentes includunt formam mistionis virtute, quia existunt modo extenso, quod perinde mistioni conuenit per se; sed quæcumque alia ratio includendi formam mistionis virtualiter in ipsis, vt in propria specie sunt; perinde competit intellectiuæ, vt includit ipsas: ergo, &c. 105

Prædicatum vniuocū non est ratio continendi eminenter.

Secunda ratio est, quòd idem effectus non possit 106

Secūda ratio Doctoris.

sit esse à quibuscumque,& quantumlibet diuersis agentibus; sed quomodocumque, & à quocumque corrumpitur vita, manet idem cadauer, vt patet ad sensum: ergo non est nouum productum, sed idem derelictum, quia diuersa agentia agunt secundùm propriam formam, per quam ordinantur ad diuersos effectus; & ad eandem formam præsupponitur vniformis dispositio & alteratio.

Diuersa agentia nequeunt eandem formam producere.

Corrumpitur vita à non actiuo.

Accedit quòd vita corrumpi potest, seu priuatio eius induci, à causa non actiua, sed impeditiua alicuius, quod ad eius conseruationem requiritur, vt per suffocationem, per exclusionem aëris, & collisionem faucium, per discontinuationem membrorum, & huiusmodi; qui non sunt motus ad substantiam inducendam. Hoc argumentum probat à priori conclusionem Doctoris contra negatiuam; & perinde applicari potest in homine, sicut in cæteris animantibus.

107 *Confirmatur ratio predicta.*

Peto ergo, vnde producatur illa forma, id est, à qua causa, & ad quem finem? non à causa particulari: quia vel hæc non est actiua ad substantiam; vel si est actiua, agit ad propriam formam tantùm, si est vniuoca; si æquiuoca, agit ad formam, ad quam per virtutem propriam potest disponere subiectum; sed ex ea virtute nunquam alias natum est disponere subiectum ad formam cadaueris, diuersam à forma corporeitatis: neque de facto inducit talem dispositionem præuiam, quia deberet esse materialis, & sensibilis, quæ cadere posset sub sensum.

Ex negatione virtutis, & actionis.

Limitatio virtutis actiuæ.

Neque causa ipsa nata est agere aliter in corpus viuum ad inductionem formæ cadaueris, quàm agit aliàs ex limitatione propriæ virtutis in quodcumque passum aliàs diuersum, & applicatum, in quo non inducit formam cadaueris: ergo, &c.

Materia de se indifferens.

Materia etiam prima non limitatur, aut determinatur ex natura sua ad vllam formam; sed ex virtute agentis inquantùm disponit ad formam determinatam, quia materia nunquam potest se reducere ad actum, cùm sit merè in potentia passiua, quæ transmutatur solùm per agens.

Non produci à causa vniuersali.

Si dicas à causa vniuersali produci illam formam. Contrà, causa vniuersalis non agit ad formam determinatam, nisi vt supplet defectum causæ particularis, exigentis ex actione præuia, & dispositiua talem concursum, vel actionem sequentem: sed nulla præcessit dispositio, aut actio causæ particularis, disponentis materiam, quæ exigat, vel ordinetur ad talem formam nouam cadaueris: ergo neque à causa vniuersali inducitur.

Responsio.

Dices induci ob particularem dispositionem materiæ.

108 *Impugnatur. Non sequitur ex dispositione particulari materia.*

Contra, illa dispositio materiæ non est antiqua, quæ fuit sub forma viuentis, quia vel accidentia inhærent toti, & sic nulla manent desinente toto; vel insunt materiæ primæ, vt moderni magis philosophantur; sed etiam sic dicunt maiorem connexionem ex natura rei cum forma viuentis, quàm ad aliam formam: quia dispositio naturalis ad vnam formam, non est connaturalis ad aliam: neque illa est connaturalis vni formæ inducendæ, & conseruandæ, quæ disponunt ad eius corruptionem per aliam formam: ergo materia sub quibuscumque dispositionibus connaturalibus formæ viuentis, non exigit corruptionem illius formæ, aut positionem alterius incompatibilis. Non est dispositio de nouo introducta in materia, quia neque ex causis particularibus, neque ex causis vniuersalibus, vt concurrunt hîc, suppetit fundamentum aliquod, vel ex parte causarum, vel ex parte materiæ, vel ex ratione actionis corruptiuæ formæ viuentis, vnde colligatur talis dispositio, vt probatum est: ergo, &c.

Probatur etiam, quòd neque prætendi potest aliquis naturæ præfixus finis, vnde colligatur necessitas formæ nouæ in proposito, quæ dicatur cadaueris: ergo sine ratione statuitur. Probatur antecedens, quia perfectio naturæ, qui est finis motus, & mutationis, ne quid maneat incompletum, id non exigit, quia manente formâ antiquâ corporis, vt ad sensum manet, desinente vitâ, materia non manet incompleta, aut sine forma. Ratio autem, & sensus magis exigit id affirmare, quàm alia adstruere: vt ex dictis patet, & ampliùs patebit. 109

Non dari finē talis productionis.

Finis naturæ per causas acquiritur.

Probatur autem quantùm ad præsens, nulla debetur ex parte finis perfectio naturæ in actu, nisi ex virtute, & efficacia causarum naturalium, & mediorum, quibus reducitur finis naturæ in *esse*: sed considerando collectiuè, aut seorsim omnes causas, quæ hîc, & nunc concurrunt ad corruptionem viuentis, & agunt circa materiam primam eius, nulla inuenitur causa productiua formæ cadaueris, aut exigentiæ ex parte materiæ, aut dispositio, quæ eam particulariter exigat: ergo forma hæc, quæ nunc inest materiæ, non est forma noua inducta virtute harum causarũ, prout hîc, & nunc applicantur: ergo virtute aliarum causarum materia habet actum, & non per has.

Materia reducitur in actũ per causas.

Maior est per se nota: minor iam probata est cum prima consequentia: secunda autem patet, quia materia non est in actu, nisi per virtutem causæ efficientis: sed non potest assignari alia causa efficiens, à qua recepit hunc actum præter causam, per quam homo, aut viuens recipit *esse* per generationem, & per quam prior forma embryonis fuit corrupta ad introductionem huius formæ: ergo hæc forma antiqua est, & non aliqua noua; per easdem enim causas per quas aliquid componitur, per easdem soluitur; soluitur viuens in animam & corpus: ergo per easdem componitur.

Illa sunt, per quas viuens accepit esse.

Confirmatur ex Athanasio in Symbolo: *sicut anima rationalis, & caro vnus est homo*, &c. per carnem intelligit corpus: componitur ergo homo substantialiter ex carne, tanquam parte substantiali, & proxima: ergo constituitur caro in *esse* substantiæ per formam propriam. Sic etiam intelligunt Patres, quos *suprà* citauimus, eandem carnem, & corpus Christi conceptum de Virgine, passum in Cruce, iacuisse in sepulchro, resurrexisse. 110

Athanas.

Definitio animæ.

Sic denique Philosophus 2. *de Anima*, definiuit animam definitione Physica, in ordine ad materiam suam, nempe ad corpus; *quòd sit actus corporis organici potentia vitam habentis*, &c. Definiuit autem in ordine ad subiectum proximum, quod est compars totius: ergo si potentia vitam habet, & non actu, sequitur quòd non includat animam, quia subiectum physicum debet distingui physicè à sua forma; si autem anima constitueret corpus intrinsecè, tanquam pars eius, hoc non posset saluari. Deinde dicit, quòd ex corpore & anima fit vnum, sicut ex cera & figura, sicut ex pupilla & visu; hæc autem diuersa sunt in re: ergo & anima, & corpus. Tertiò denique reprehendit antiquos, quòd definierint animam non factâ mentione corporis, quia diuersæ animæ requirunt diuersa corpora; sicut diuersi actus diuersam materiam.

Corpus subiectum eius.

Fiunt vnum cera & figura.

Diuersa exigunt diuersa corpora.

Ex

Ex his patet ratio Doctoris, quam breuitatis tantùm gratiâ prosequor cæteris omissis, alia plura leguntur apud Philosophos passim in hac materia: vt quòd alioquin nutritio non saluaretur, neque subiectum extensionis formale, dato quòd per animam constitueretur corpus, neque subiectum accidentium materialium; dato, vt Thomistæ admittunt subiectari accidentia in toto mediante forma. Quartò denique, quòd anima nequeat constituere corpus in *esse* corporis formaliter, cùm ipsa tantùm virtualiter dicitur corporea, quia effectus formalis debet esse per causam formalem in suo *esse* formali: & nihil virtuale, aut eminentiale det *esse* formale, sicut neque Deus dici possit formaliter lapis, aut Sol formaliter calidus.

Alia rationes

111 Obiicit Vasquez *disp.186. cap.2.* Philosophum lib. 2. de generatione animalium cap.1. *Neque enim facies*, inquit, *nisi animam habeat, neque caro, sed corrupta æquiuocè dicitur facies, aut caro perinde quasi lapidea, aut lignea facta sit*, &c. ergo mortuum, & viuum non communicant in eadem forma substantiali, neque constituuntur eâdem formâ. Respondetur in eo capite, Philosophum agere de partibus, vt subsunt generationi, mouentur, & formantur à principio efficiente, siue illud sit semen, siue cor: vel certè ab extrinseco, nempe à generante: vt patet ex præcedentibus in toto decursu capitis, & vlteriùs agit de parte in ordine ad nutritionem suiipsius, & augmentum, & partem ab anima secernit: vnde in verbis præcedentibus immediatè, ita concludit: *Omnia*, inquit, *quæcunque aut naturâ, aut arte efficiuntur ab eo quod actu est, fiunt ex eo quod potentia tale est: semen igitur tale est, motúmque habet, & principium tale, vt motu peracto, pars existat, quæque, eadémque sit animata, non est enim facies*, &c. & infrà: *Sed habeátne semen animam, nécne, ratio eadem, atque de partibus reddenda est: nec enim anima vlla esse potest in alio, nisi in eo cuius est, neque pars vlla esse potest, quod particeps animæ non est, nisi æquiuocè, vt mortui oculus: semen igitur, & habere animam, & esse potentia palam est*, &c.

Obiectio Vasquez ex Philosoph.

Responsio. Scopus Philosophi.

Si ergo partes habent potentiâ animam, sicut & semen, sequitur ex mente Philosophi partes non constitui animâ: vnde cap.3. dicit, *Semen non habere animam, nisi in potentia, quia est pars excrementi.* Deinde de anima intellectuali, atque sensibili dicit, priùs haberi potentia, quàm actu. Et ibidem: *Sed enim omnis anima siue virtus, siue potentia corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum, quàm ea quæ elementa appellantur: verùm prout nobilitate, vel ignobilitate animæ inter se differunt, ita & natura eius corporis differt*, &c. Ex quibus constat, quòd corpus non constituatur per animam in *esse* corporis ex Philosopho: quia in *esse* corporis distinguitur ab elementari, atque quò animæ sunt nobiliores, eò participant nobiliora corpora tanquam subiecta: loquitur enim de ipsis respectiuè ad subiectum.

Ad propositum ergo faciem mortuam dici æquiuocè partem, quia neque actu, neque potentiâ habet in se animam, deficiente dispositione requisitâ ad animam, & omni virtute intrinsecâ, & extrinsecâ naturali, quâ disponi possit ad animam, non quòd deficiat forma substantialis corporis: aut certè constituatur formaliter per animam. Nam *infra cap.4.* vbi eadem repetit, ad partem dicit sufficere, & requiri, vt habeat animam in actu, aut in potentia: *Nec fieri potest*, inquit, *vel facies, vel manus, vel caro, vel alia pars sit, nisi anima sensualis insit aut actu, aut potentiâ, & aut aliquatenus, aut simpliciter, erit enim aut mortuus, aut pars mortui*, &c. 112

Quâ ratione facies mortuis æquiuocè facies dicitur.

Dicitur autem pars, vt habet calorem naturalem, per quem possit nutriri, aut disponi ad animam esse pars simpliciter, vel in actu, vel in potentia: pars mortui dicitur æquiuocè pars, in ordine ad totum, quod est corruptum: cui proinde neque in *fieri*, neque in *facto esse*, neque actu per participationem animæ, neque etiam in potentia per viam generationis potest fieri totius, sed tendit in corruptionem.

Ratio dicti.

Imperfectum enim physicè dicitur æquiuocè se habere ad perfectum, sicut 10. *Met.* in genere dicũtur latere æquiuocationes. Et sicut hîc *c.3.* dicitur generatio fœminæ esse imperfecta: *Ex læsis*, inquit, *interdum læsa, interdum non læsa gignuntur: sic fœmina partim fœmina, aliàs non fœmina, sed mas generatur; fœmina autem quasi mas læsus est.* Et lib.7. Metaphys. cap.9. dicit generationem fœminę non esse vniuocam simpliciter, sicut est generatio viri, *sed aliqualiter, & quasi æquiuocè*: & lib. de Animalibus, fœminam non intendi per se à natura, sed generari occasionatè, quia natura tẽdit ex se in illud, quod perfectum est. Ex prædicto ergo loco nihil fauet aduersariis: & cùm sancti Patres dicant eandem esse carnem viui, & mortui, sequenda simpliciter est eorum sententia, cui in nullo repugnat Philosophus, & magis est præsenti mysterio congrua. Argumenta ex communibus principiis soluemus cum Doctore in sequentibus.

Æquiuocatio in rebus quomodo sumitur.

Fœmina non vniuocè, sed æquiuocè generatur.

Conclusio.

SCHOLIVM.

Refutat secundum additum Henrici, quo dicit formam corporeitatis non informare, sine miraculo, nisi simul informante anima intellectiua. Item, tertium additum, quod est, materiam primam esse proprium perfectibile animæ intellectiuæ.

Contra [a] secundum additum, scilicet de forma perficiente naturaliter seorsim sumpta, arguitur sic: Omne agens, quod potest sufficienter in actionem suam sine actione alterius, & in terminum actionis, potest informare passum illa forma sine actione alterius: sed agens naturale potest cum communi influentia sine speciali actione diuina in actionem suam, & in terminum actionis, qui est forma mixtionis. Quod enim tunc in eodem instanti Deus creat animam, hoc non est prius naturaliter, quàm propagans inducat formam mixtionis, imò est posterius naturaliter, sicut forma, ad quam est dispositio, sequitur dispositionem: nec necessariò simpliciter Deus creat animam, imò merè contingenter: ergo agens illud potest informare suum passum per istam formam mixtionis, absque 39

Forma corporeitatis est prius anima, tanquam dispositio eius.

actione Dei, & per consequens nulla contradictio est respectu agentis creati, quòd forma mixtionis informet absque anima intellectiua: non ergo est miraculum.

Contra tertium additũ Henrici. Contra [b] tertium additum de proprio perfectibili animæ intellectiuæ arguitur dupliciter. Primò sic: Proprium perfectibile ab agente sufficiente potest perfici propriâ perfectione, circumscripto quocumque agente alio, & perfectione aliâ, maximè ab agente non dependente in agendo ab actione alicuius alterius agentis: ergo si materia prima sit primum, & proprium perfectibile animæ intellectiuæ, poterit à Deo agente (qui in agendo non dependet ab aliquo creato) informari anima intellectiua absque actione agentis creati, & termino eius: & ita sine omni forma mixtionis posset immediatè intellectiua perficere materiam. Hoc videtur inconueniens, quia tale compositum non videretur esse homo, cùm non haberet illud quod est de essentia hominis: nec etiam non homo, quia haberet illud, quo formaliter homo est homo.

Secundò sic, ex duobus actibus, quorum vnus non est potentia respectu alterius, non potest fieri per se vnum. 7. *Metaphysic. cap. pen.* & 8. *cap. vltim.* quia ibi vterque illorum actuum manet actus simpliciter respectu alterius: & ex duobus actibus in se, & inter se, non fit per se vnum: sed per te forma mixti, & anima intellectiua sunt duo actus, & neuter potentialis respectu alterius, sic quòd neuter est ratio recipiendi alterum: ergo non fit per se vnum ex eis. Si dicas, imò, quia eadem materia recipiet eos, hoc nihil ad *B*: quia per se vnitas alicuius entis est ex actu, non ex potentia, ex capitulis præallegatis. *Si forma mixti non esset perfectibile per animã, homo non esset per se vnũ.*

COMMENTARIVS.

113 *Vnde est subordinatio.* a Contra *secundum additum*, &c. Maior huius rationis est euidens, quia vbi nulla est subordinatio actionis ad actionem, neque termini ad terminum, neque agentis ad aliud agens, inquantùm hoc agit propriâ actione, vt Deus, verbi gratiâ creans animam; rectè tollitur omnis coniunctio naturalis necessaria inter terminos, quin seorsim esse possint, quòd enim simul sint, prouenit ex applicatione causarum, nõ ex dependentia, aut ordine formarum: dato ergo quòd forma mixtionis sit in homine diuersa ab anima, rectè sequitur, quòd naturaliter possit inesse sine anima, & separatâ vnione animæ, manere in materia: differentia ergo illa, quam adducit Henricus in ordine ad constituendum suppositum, libera est, non probata.

114 *Sequi animã posse infundi, sine forma mixtionis.* b *Contra tertium additum*, &c. Hæc ratio est clara: quia proprium, & immediatum perfectibile animæ, dicit Henricus, esse materiam primam, non constitutum ex forma mixtionis, ne admittat animam constituere per accidens, quia adueniret enti in actu constituto: hoc supposito Deus potest creare animam in materia, quia nullo medio respiciunt se mutuò, vt actus, & potentia, neque Deus dependet ab aliquo agente, aut actione eius respectiuè ad terminum creationis.

Non requiri mixtionẽ, vt dispositionẽ. Si dicas formam mixtionis esse dispositionem præuiam ad animam. Contrà, dispositio præuia non requiritur in materia respectiuè ad formam, quam nata est immediatè recipere, nisi vt tollatur impedimentum, nempe forma prior inexistens, sed nullum impedimentum tale est proportionatum ad agens increatum: & si quod esset, tolleretur per infusionem animæ, quæ non posset existere cum forma priore, sicut tollitur per formam mixtionis.

Tollitur subordinatio inter formas. Dices esse ordinem inter ipsas formas. Contrà, hic ordo saluari nequit inter formas ex natura formarum, quia vna creatur, altera educitur: neque est respectiuè ad formas, vt sunt ab agentibus ex eadem ratione: ergo tantùm erit respectiuè ad subiectum, sed hoc non, si materia immediatè est receptiua vtriusque, quia sic forma mixtionis, neque est ratio proxima recipiendi animam, sicut quantitas, alias formas accidentales: neque est conditio, aut dispositio prior, vt iam dictum est: neque materia seruat ordinem ex natura sua ad vllas formas, cùm æquè immediatè respiciat omnes substantiales indifferenter, neque vnam magis, quàm aliam, neque ordo inter ipsas formas ex natura formarum inest, quasi vna esset prior essentialiter respectu alterius: ergo oportet hanc suppositionem ad animam oriri ex eo, quòd constitutum per eam sit subiectum animæ.

Si dicas quòd anima supponat organa, & partes ad hoc, vt possit dare suum effectum materiæ. Contrà, vel est hoc ex necessitate effectus formalis, vel certè effectus, qui proueniunt ab anima, vt principio *quo* efficiente: non primum, quia effectus formalis præcisè communicatur subiecto primo, & immediato formæ: si ergo illud est materia, non requiritur ad hunc effectum, informatio eius per formam mixtionis; neque secundum dici potest, quia anima est principium *quo* operandi respectiuè ad principium suum *quod*, & per animam constitutum: hoc autem est solum compositum ex anima, & materia, si hæc immediatè recipit animam: ergo sic non supponit formam mixtionis ex necessitate effectus, nisi ipsa, aut constitutum per ipsam sit subiectum proximum animæ. 115 *Forma mixtionis quare requiritur.*

Dices supponi formam mixtionis ad animam eo modo, quo quantitas requiritur ad formam substantialem materialem in materia. Contrà, hoc requiritur ex necessitate agentis materialis, non autem formæ, quia illud nequit agere, nisi in materiam extensam. Quòd verò non ex forma proueniat, patet, quia sic forma substantialis, si respiceret quantitatem vt subiectum *quo*, non componeret cum materia nisi per accidens: quod enim respicit mediante accidente, non potest per se magis respicere tertium, quàm respiciat medium: Deus ergo qui non dependet à quantitate in agendo, maximè producendo formam, quæ nequit dependere à quantitate: sic etiam non dependet à forma mixtionis, *Quãtitas cur præsupposita ad formam substantialẽ.*

nisi

nisi ipsa ingrediatur rationem subiecti primi animæ.

116 *Secunda ratio contra eundē.* Secunda etiam ratio Doctoris est probans, & destruit intentum Henrici, quoad vnitatem per se;nam magis sequitur ex eo,quòd ponit vtramque formam immediatè afficere materiam,hominem non esse ens vnum per se, quàm ponendo animæ susceptiuum immediatum esse compositum ex forma mixtionis,vt benè probatur ex Philosopho, quia per se vnitas compositi sumitur ex actu per se,non autem ex potentia.Patet, genitum & corruptum sunt simpliciter diuersa entia, quamuis habeant eandem materiam: verum tamen est etiam sumi vnitatem ex vtroque simul: nam si eadem forma in diuersis materiis seorsim poneretur, composita non essent vna,sed diuersa: ad diuersitatem namque minùs requiritur, quàm ad vnitatem: nam quæcunque differentia sufficit ad inferendam diuersitatem, si est differentia per se, non tamen quæcunque identitas ad vnitatem sufficit: vt aliàs sæpè Doctor.

Destruit intentum.

Intellige de specifica.

Vnde sumatur vnitas.

Differētia ex quacunque sumitur

Opinio etiam Henrici impugnari potest, ex eo, quòd admittat duas formas substantiales, & non subordinatas afficere eandem materiam.

Conclusio harum rationum admittitur à Doctore in sequentibus, qui dicit compositū ex forma mixtionis subiectum immediatum animæ:& hoc patet ex Philosopho, & Athanasio citatis,& ratione ipsa: quia in corpore exercet anima suas functiones per organa,quæ sunt instrumenta operandi: ergo sequitur corpus esse subiectum eius, cùm ex operatione rectè colligitur esse.

Subiectum animæ est corpus.

SCHOLIVM.

Refutat rationem Henrici,scilicet ideò plures dandas formas,quia plura sunt agentia, vel plures mutationes,declarans,an ad compositum habens plures formas sit vna, vel plures mutationes. Item, an materiæ ad plures formas sit vna potentia.

Contra [a] rationem istius opinionis, inquantùm concordat cum præcedente opinione contra illam diuisionem, aut vnâ mutatione, aut pluribus, arguitur sic. Aut sufficit ad vnitatem compositi geniti, quòd duæ sint mutationes ordinatæ ad duas formas ordinatas:vel requiritur tantùm vna mutatio. Si secundo modo, tunc à quibuscunque agentibus sint plures mutationes, licèt ordinatæ, tamen genitum non erit vnum, & tunc homo secundùm opinionem istam non erit vnus. Si autem primum sufficit, tunc licèt illæ plures mutationes sint ab vno agente, non minùs productum poterit esse vnum, quàm si illæ mutationes sint à diuersis agentibus:imò cæteris paribus videtur, quòd magis sufficiat vnum agens,quàm plura agentia. 40

Ex pluralitate agentiū non colligi pluralitatē formæ in producto.

Respondetur ad hoc,quòd duæ mutationes, ad quas est vna potentia materiæ, sufficiunt ad hoc, vt productum sit vnum, non autem vbi sunt potentiæ diuersæ materiæ: sed secundùm primum additum ad formas eductas de potentia materiæ sunt diuersæ potentiæ:ad formam autem eductam,& aliam non eductam, eadem est potentia: hanc autem,& aliam respiciunt duo agentia:& ideò duæ mutationes à talibus duobus agentibus subordinatis sufficiunt ad producendum compositum,non autem illæ duæ aliæ.

Contrà, aut potentiæ numerantur ad numerationem formæ, & tunc sequitur vtrobique esse duas potentias, sicut sunt duæ formæ, siue ab eodem,siue à diuersis agentibus sint inductæ:aut numeratur potentia non respectu formæ,sed respectu agentis: & sequitur magis numeratio potentiæ, quando sunt diuersa agentia, quàm quando est vnum agens.

Pluralitas potentiæ in materia, vnde colligatur.

Dices, numerantur secundùm numerum formarum non absolutè,quæ recipiuntur in ipso composito,sed illarum,quæ educuntur de potentia illius: tales autem sunt illæ,quæ terminant actiones agentis naturalis:sed illa,quæ terminat actionem creantis,non est talis,& ideò propter illam non numeratur.

Contrà, accidit materiæ, quòd forma perficiens ipsam educatur de potentia eius, vel non educatur:si enim esset possibile aliquam formam esse in materia,& tamen non educi de potentia eius, ipsa ita perfectè perficeret materiam, sicut si educeretur de potentia eius:ergo materia eodem modo se habet in ratione perfectibilis ad formam eductam, & non eductam; & per consequens eodem modo respectu huius, vel illius numerabitur, vel non numerabitur potentia materiæ.

Accidit materiæ,formā perficientē ex eius potētia, educi.

41 *Ad arg. Henrici suprà n. 33. posita.*

Secundùm hoc ad primam rationem pro secunda opinione posset responderi. Posset enim dari vtrumque membrum, & primò quidem quòd vna est mutatio, quâ producitur vnum ens naturale, & hoc loquendo de mutatione vltima: & tunc concedo conclusionem,quòd tantùm est vna forma, verùm est per se terminans illam mutationem: tamen plures sunt mutationes partiales terminatæ ad plures formas partiales præcedentes, vel ordine durationis,si ponatur vna forma priùs tempore induci, quàm alia: vel ordine naturæ,si ponamus omnes illas simul tempore induci, nisi quòd sicut dictum est *in quæstionibus 9. Metaph.* ad vltimam formam non esset propriè mutatio.

Quomodo vna mutatio terminatur ad compositū habēs plures formas.

Exemplum

Generatio vnius partis totius præcedit tẽpore aliarũ partium generationem. Exemplum huius,si ponatur partes organicæ differre secundùm formas substantiales: tunc enim præcedit generatio vnius non solùm naturâ, sed etiam tempore generationem alterius partis,& etiam generationem illam,quæ est simpliciter generatio totius,quâ scilicet inducitur forma totalis præsuppositis iam formis omnium partium. Sed sic ponendo vnam,vel plures, diceres, aut est vna potentia,vel plures in materia respectu istarum plurium formarum ordinatarum,posset dari hoc,vel illud.

Quomodo vna potẽtia sit ad plures formas? Eadem potentia receptiua oppositorum. Et si detur,quòd vna potentia:tunc ad duas improbationes,contra hoc factas.Respondeo ad primam,cùm dicitur,vna potentia specie est ad vnam formam specie. Verum est eiusdem ordinis. Et ad duas auctoritates Philosophi respondeo, quòd intelliguntur non de potentia receptiua,& actu recepto:sed de potentia & actu, vt sunt differentiæ oppositæ entis:vt apparet de posse sanari, & posse ægrotare, de quibus exemplificat, quia non est verum de potentia subiecti,quia idem corpus,& eadem potentia receptiua potest poni in corpore respectu duorum contrariorum, licèt actus non sint idem. Ista autem distinctio potentiæ sic,& sic,patet *ex quæst. ista articulo primo.*

42 Si detur [c] etiam,quòd sunt duæ potentiæ respectu huius,& illius formæ, tunc ad duas improbationes illius membri potest faciliùs responderi. Cùm enim primò dicitur, quòd illæ duæ potentiæ insunt sine ordine illi materiæ,potest negari: imò essentialiùs, & immediatiùs inest materiæ ordo ad vnam formam, quàm ad aliam: sicut in subiecto respectu passionum diuersarum potest esse potentia prior respectu vnius,& posterior respectu alterius. Si autem concederetur, quòd potentiæ sunt ex æquo: non sequitur quòd actus sunt ex æquo: potest enim esse ordo potentiarum quantùm ad terminos,licèt non sit ordo earum quantùm ad fundamentum: sicut patet in multis aliis, vbi duo respectus sine ordine insunt vni fundamento, & tamen termini illorum respectuum habent ordinem inter se,& in comparatione ad fundamentum.

Potẽtiæ possunt esse ex æquo, quarũ actus possũt esse ordinati.

Alia [d] probatio de ente per accidens non habet apparentiam:si enim de igne possit generari aër,& aqua, non propter hoc sequitur, quòd ignis in ratione termini *à quo* sit ens per accidens: quia ista potentialitas, & illa, non constituunt per se terminum *à quo*: ita etiam ex parte subiecti,si habeat potentiam aliam & aliam,non sequitur, si illæ potentiæ inter se accidunt:ergo habens illas est ens per accidens.

COMMENTARIVS.

117 *Impugnat fundamentũ Henrici.* a *Contra rationem istius opinionis*, &c. Impugnat fundamentum Henrici, desumptum ex pluralitate mutationum,ad probandum diuersitatem effectus simpliciter in *esse* entis. Contrà arguit Doctor, vel vna mutatio per se requiritur ad vnitatem effectus,& sic sequitur, quòd homo, non sit vnum simpliciter,ad quem sunt duæ mutationes contra ipsum:vel duæ mutationes ordinatæ, ad duas formas ordinatas, non impediunt vnitatem effectus,& sic impertinens erit,siue sint ab vno agente,siue à diuersis: quia ex diuersitate mutationum, non ex diuersitate agentis sumitur vnitas effectus: quia vnum agens, à quo procedunt duæ mutationes,licèt sit vnum in *esse* entis, est multiplex in virtute, & influxu: neque in *esse* entis spectat ad constitutionem effectus,neque ad positionem eius, sed tantùm quà influit *esse* in ipsum: si ergo Deus produceret formam mixtionis, & infunderet animam, non minùs homo esset vnus, quàm de facto, neque magis Adam fuit vnus, quia secundùm corpus, & animam à Deo fuerit productus,quàm Abel, qui per propagationem;ergo quòd sint mutationes ab vno, vel diuersis,non arguit vnitatem.

Ex diuersitate agentium non sequi diuersitatem effectus.

Ratio.

Responsio. Dices duas mutationes,vt supponunt duas potentias in materia inferre diuersitatem, non autem quando vna forma supponit potentiam, altera non, vt contingit in productione hominis.

Impugnatur. Contrà, aut mutationes numerantur ex numero potentiarum in materia, aut ex numero agentium,si primum,diuersitas agentium non facit ad numerum mutationum: si secundum, diuersitas potentiarum non facit ad numerum mutationum. Ratio patet, quia ab his simul sumptis nequit sumi vnitas, quæ supponit indiuisum vnius rationis ex parte entis subiecti: *quot modis enim dicitur ens, tot modis & vnum*; si ens est multiplex, ita & vnum:sed à causa efficiente,& materiali extrinseca agenti, neque in *esse* entis, neque in *esse* causæ in specie, potest sumi vnus conceptus, aut vna differentia, quia in nullo conueniunt, cùm vnum sit in actu, & virtualiter includens terminum mutationis, alterum tantùm in potentia:ergo neque differentia, & vnitas mutationis ab his simul haberi possunt. *Neque ab agente, neque à potentia sumi vnitatem.*

Dices cum Henrico, sumi vnitatem mutationis, non à forma absolutè sumpta, sed vt educitur de potentia materiæ:ad pluralitatem ergo potentiæ,& formarum multiplicantur effectus:anima autem intellectiua non educitur, ac proinde non infert numerum in effectu. 118 *Responsio.* Contrà vrget, quòd per accidens est formæ, inquantùm constituit compositum, aut perficit materiam, vt educatur de potentia materiæ, quia etiamsi non educeretur, & inesset, perficeret eodem modo materiam. *Impugnatur.*

Ratio hæc est euidens, quia educi de potentia materiæ denotat modum, quo forma producitur ab agente,cuius actio dependet à materia: forma autem perficit,& constituit, non inquantùm denotat ordinem ad agens, seu dependentiam sui à materia,sed in proprio genere,quà forma est,& è contra quà materia dependet à forma, vt ab actu. Hanc autem rationem non variat, siue educetur, *Produci formam ex materia non variat effectum.*

cetur, siue creetur, siue etiam improducibilis sit: quia Deitas constituit Patrem Deû per rationem suam formalem, & quælibet forma sic dat actum: vnde si forma mixtionis crearetur, sic etiam daret eundem actum materiæ, & constitueret idem corpus hominis, in eadem vnitate entis, quo constituit, quando educitur de potentia materiæ: quia rationes formales rerum nequeunt variari; modus autem producendi sic: causa autem formalis perficit, & constituit secundùm rationem formalem præcisam, vt existit in subiecto. Vnde in formis accidentalibus, & contrariis eadem est potentia ex parte subiecti; numerantur tamen formæ ex suis rationibus formalibus, & aliter perficiunt subiectum, verbi gratiâ, calor & frigus aquam, quarum vna est connaturalis, altera violenta: non esset autem violenta, nisi subiectum secundùm potentiam, ex qua educitur, repugnaret, quia nempe inclinat naturaliter in oppositum formam.

Rationes formales inuariabiles.

119 b *Secundùm hoc ad primam rationem*, &c. Destructo fundamento Henrici, facilis est responsio ad argumenta eius. Respondet ergo Doctor ad primum, quod est nempè vnius entis numero, est vna mutatio numero, vt ad terminum: concedi potest de mutatione vltimata, qua fit terminus completus in vltimo *esse*. Præsupponuntur tamen plures partiales ad formas partiales, quibus constituitur corpus, siue de vna potentia materiæ, siue diuersis, nisi quòd vltima forma non inducatur per mutationem propriè dictam, quia nempe non supponit contrarium, seu formam oppositam, & incompatibilem in subiecto, neque priuationem sui, quia posita forma mixtionis in vltima dispositione, inducitur anima, & sic datur mutatio per modum productionis nouæ formæ, non verò per modum corruptionis alterius præcedentis.

Responsio ad rationes Henrici.
Ad primam. Plures mutationes esse ad hominem.
Mutatio per modum productionis.

Explicat exemplo allato, quod admittere videtur Philosophus *lib. 2. de generatione animalium, c. 3. & præcedentibus*: & concedit in vno ente, sicut saluantur plures formæ subordinatæ, etiam saluari posse plures potentias subordinatas ad formas diuersi ordinis.

Probatio ex Philosopho adducta ab Henrico non benè intelligitur, quia non loquitur de potentia receptiua, sed obiectiua: vt patet in exemplo de posse sanari, & posse ægrotare, insunt secundùm eandem potentiam receptiuam, sicut forma, & priuatio: debet ergo intelligi de receptiua, secundùm quam repugnat simul esse in potentia ad vtrumque. Ex hoc loco patet intelligi Doctorem, non admittere formam corporeitatis diuersam à partialibus, quibus constituitur corpus, vt totum heterogeneum.

Potentia obiectiua, & subiectiua diuersa.

c *Si detur etiam*, &c. Admittit potentias diuersas inesse posse cum ordine, aliquando sine ordine, quamuis termini insint cum ordine: quia ordo potest esse in potentiis ex natura fundamenti, quod immediatiùs, & essentialiùs respicit vnum terminum, quàm alium, vt contingit in subiecto ad proprias passiones: tunc autem ex tali ordine, sequitur ordo etiam in formis, propter exigentiam fundamenti, non verò ipsorum terminorum. Aliquando contingit ordo in terminis sine ordine in potentiis, & hoc ex natura terminorum, quâ vnus supponit alium: verbi gratiâ, in substantia ad accidentia, quantitatem, & qualitatem non est ordo; hæc enim in diuerso genere accedunt, quarum altera materiam, altera sequitur formam: & secundùm hæc potentiæ sunt diuersæ rationis, & non subordinatæ: tamen qualitas ex natura sua præexigit quantitatem, vt subiectum *quo*.

120
Ordo potentiarum diuersus.
Aliquãdo est ex natura subiecti.
Aliquãdo ex natura formarum.

d *Alia probatio de ente per accidens*, &c. Hæc probatio est nulla, vt patet ex responsione.

SCHOLIVM.

Soluit secundam rationem Henrici, positam num. 34. ostendens, non obstante pluralitate formarum, formam substantialem semper dare esse *simpliciter, & saluari differentiam inter formas accidentales, & substantiales.*

Secunda [a] ratio principalis, quæ procedit ex ratione formæ substantialis, & vnitate rei, non concludit: quia distinguo de *dare esse simpliciter*, quia secundùm Philosophum *primo de generatione*, vbi arguit, quòd ex non ente simpliciter non potest aliquid fieri. Patet responsio ad argumentum, distinguendo non ens simpliciter: quia aut prout *simpliciter* accipit pro *vniuersaliter*, & tunc non ens simpliciter est purum nihil, & sic ex non ente simpliciter non potest aliquid fieri: & isti non enti oppositum est quodcunque ens, quantumcunque minimum habeat de entitate. Alio modo accipitur ens simpliciter, prout distinguitur contra ens secundùm *quid*: & tunc ens simpliciter est substantia, ens secundùm *quid*, est accidens. Et patet quid est non ens simpliciter oppositum isti. 43

Text. 12. & inde.
Ens simpliciter sumitur dupliciter, pro vniuersaliter, & vt opponitur enti secundùm quid.

Sic dico in proposito, quòd forma substantialis dat *esse* simpliciter, non quidem *esse* primum, quod scilicet immediatè sequitur *non esse* simpliciter, sed dat *esse* simpliciter, vt distinguitur contra *esse* secundùm *quid*. Primum patet, quia si accidens primò adueniret materiæ, & si daret sibi primum *esse* formale: non tamen daret sibi *esse* simpliciter, sed secundùm *quid*: quia non est actus nisi secundùm *quid*, nulla etiam forma substantialis materialis est, quæ det *esse* simpliciter materiæ, & hoc si tenetur *esse* simpliciter, id est, omne recedens à *non esse*, sicut probatum est in ista solutione, articulo primo: quia secundùm aduersarios materia habet *esse* simpliciter isto modo, etiam sine omni forma: non ergo sola forma substantialis dat *esse* simpliciter, id est, vniuersaliter, nec etiam simpliciter, id est, primum.

Hēr. quodl. 1. q. 10.

Sed accipiendo *esse* simpliciter secundo modo, prout diuiditur contra secundùm *quid*, dico

dico quòd sicut ens diuiditur in prius, & posterius, vel primum, & secundum: & prius continet sub se substantiam,& posterius accidens: ita simpliciter in isto intellectu æquiualet ei quod est primum naturaliter,& secundùm *quid* æquiualet ei, quod est posterius naturaliter,& isto modo omne accidens dat *esse* secundùm *quid*.

Dico ergo,quòd forma substantialis,siue adueniat alicui iam habenti *esse*,siue non,dat *esse* simpliciter hoc secundo modo, sed non primo: sicut forma accidentalis cuicunque adueniat,dat *esse* non simpliciter,sed secundùm *quid*.

44 Et si quæras vnde potest probari,quòd hæc forma dat *esse* simpliciter,illa non,si de ratione neutrius est dare illud *esse*, quod immediatè recedit à *non esse*? Respondeo, aut tu quæris de re in se,aut in comparatione ad cognitionem nostram: si in se, nulla causa est quare ista dat *esse* simpliciter,& illa secundùm *quid*,nisi quia hæc est forma substantialis, & illa accidentalis;sicut enim nulla est causa, quare calidum calefacit, quia immediata est;& inter causam immediatam,& effectum non est alia causa media: ita in genere causæ formalis hæc est immediata,calor constituit calidum,& anima hominem,& est immediatio formæ ad actum formalem.

Per quæ media Philosophi distinxerunt inter formã substantialẽ, & accidentalẽ. Inter substãtiales formas posterior est sẽper perfectior.

Si autem quæras in comparatione ad cognitionem nostram, de qua videtur procedere argumentum, quasi ista opinio destrueret omnem distinctionem inter formam substantialem,& accidentalem, quo ad nos. Respondeo, Philosophi distinxerunt inter formam substantialem, & accidentalem à posteriori, vtpote per ista media habere contrarium,& non habere,recipere magis, & minus,& non recipere, secundùm eam posse esse notum,& non esse, & huiusmodi.

Sed ad rem breuiter dico vnum esse medium,per quod manifestiùs distinguitur quantùm ad cognitionem nostram,quæ forma adueniens enti in actu sit substantialis, & quæ accidentalis. Quamdiu enim proceditur in substantialibus, semper posterior est perfectior prioribus. Quando autem venitur ad accidentales,sequens est imperfectior vltima præexistente: quæ autem sit perfectior, hoc nobis innotescere non potest, nisi à posteriori, & illud est rationabile, & in se, & in nobis. In se quidem, quia in eodem genere non aduenit forma formæ,nisi vt perfectiùs constituat in illo genere:in alio autem quidquid aduenit, scilicet vt accidens imperfectiùs est quacunque præsupposita forma substantiali.

45 Patet ergo responsio ad formam argumenti, quia ista opinio non destruit distinctionem inter formam substantialem, & accidentalem, nec in se (ista enim est immediata, quia hæc est hæc, & illa est illa) nec quantùm ad cognitionem nostram per media illa, per quæ possumus cognoscere distinctionem istam, sicut à posteriori. Nec mirum, si distinguendo hanc formam ab illa secundùm intellectum nostrum oportet vti posterioribus hac forma, & illa: quia nec alio modo cognoscimus quasi in aliquo formas substantiales, nisi à posterioribus.

Saluat distinctionem formæ accidentalis à substantiali, non obstante pluralitate formarum.

Ratio [b] quæ facit ad aliud membrum, scilicet quòd illæ quatuor rationes non concludunt de homine,pro nobis facit: tamen inquantùm conclusionem negat de aliis animatis, potest responderi, quòd respectu cuiuscunque animati potest poni, quòd habeat duo agentia, vel quasi duo. Quælibet enim forma vitæ est excellentior simpliciter quacunque forma mixtionis: & ita quodcunque inducens formam vitæ oportet esse perfectius seipso, vel alio, vt præcisè inducit formam mixtionis: & ita licèt ab eodem generetur corpus mixtum in planta, vel bruto, & inducatur anima: tamen ibidem est, quasi duo agentia,quia habens in se rationem perfectioris,& imperfectioris agentis.

Quodlibet animatum producitur à duobus, vel quasi duobus agentibus.

COMMENTARIVS.

121 *Diuisio entis simpliciter.*

a **S***Ecunda ratio principalis*, &c. Distinctio bimembris hîc assignata soluit argumentum: nam ens simpliciter dicitur,vel secundùm distributionem, & sic idem est, quòd extremum primum primi principij,& opponitur *nihil*, seu non enti. Ens dicitur simpliciter secundùm perfectionem, & sic tantùm competit substantiæ, & opponitur enti secundùm *quid*, & dicitur accidens, vt comprehendit nouem genera 7. *Metaph. textu* 2. accidentia esse alia à substantia dicuntur entia, eò quòd totaliter entis, &c. De hoc vide Doctorem *d. sequenti quæst.* 1. *ad* 1. *pro opin.& in textu super Philosopho.* Hoc modo dat forma substantialis *esse* simpliciter, & non secundùm *quid*: vnde autem hoc ipsi competit, nequit assignari ratio huius à priori, quia propositio immediata non habet causam suæ veritatis aliam ab extremis. A posteriori vnde cognoscatur esse substantialem,variæ rationes assignantur à Philosophis, vt est,non suscipere magis,& minùs, non habere contrarium, &c.

Forma substantialis dat esse simpliciter.

Quomodo cognoscatur?

Aliam differentiam assignat Doctor,nempe in progressu ad formam substantialem, illa, quæ est posterior, semper est perfectior, quia in ordine generationis non aduenit forma formæ, nisi vt perfectius constituat, quia seruatur processus per viam

Alia differentia formæ substantialis.

viam generationis, quæ procedit de potentia ad actum, & de imperfectiore ad perfectius.

Processus in accidentalibus. Econtrà contingit in accidentibus, quia processus est de perfectiore in id, quod magis imperfectum est: nam accidentia propter substantiam sunt, tăquam perfectiones eius secundariæ in *esse*, & *agere*, & *pati*: quò magis ergo accedunt proximè ad substantiam, eò magis sunt perfecta; quò magis recedunt, eò imperfectiora: quia sic vt plurimùm, (vt patet in respectiuis) magis exigŭtur, aut consequuntur ex absolutis accidĕtibus, quàm ex natura ipsa substătiæ. Patet hinc opinionĕ Doct. non destruere distinctionem inter substantiă, & accidens.

Ratio quæ facit ad aliud membrum, &c. Quod dicit brutum produci à duobus agentibus, aut ab vno quasi duobus, vt producit formam mistionis, & animam sensitiuam; non intelligit animam produci simpliciter à generante, vel producente mistionem, quia contrarium *distinct. seq.* docet: sed alludit ad argumentum Henrici, illud pro nunc permittendo, quatenus conclusionem eandem inducit, quam tenet Doctor. 122 *Explicatio responsionis.*

SCHOLIVM.

Soluit rationes adductas à num. 25. pro sententia D. Thom. negantis plures formas in vno composito; & ad primum, ostendit ens aliquod esse vnum, licèt habeat plures formas, & soluit subtiliter quatuor loca Philosophi. Vide eum in 7. Metaphys. cap. de vnitate definitionis.

Ad [a] rationes ergo pro prima opinione. Ad primam, concedo primam propositionem, quòd vnius entis vnum est *esse*: sed secunda, quòd vnum *esse* requirit tantùm vnam formam, neganda est, accipiendo *esse* vniformiter in maiori, & minori. Sicut enim ens, & vnum diuiditur in simplex, & compositum: ita *esse*, & vnum *esse*, distinguitur in *esse* tale, & tale: ergo *esse* per se vnum non determinat sibi *esse* simplex præcisè, sicut nec aliquod diuisum determinat sibi præcisè alterum diuidentium. Isto modo totius compositi est vnum *esse*, & tamen includit multa *esse* partialia: sicut totum est vnum ens, & tamen multas entitates partiales habet. Nescio enim istam fictionem, quòd *esse* est quid superueniens essentiæ non compositum, si essentia est composita; hoc modo *esse* totius compositi includit *esse* omnium partium, & includit multa *esse* partialia multarum partium, vel formarum, sicut totum ens ex multis formis includit illas actualitates partiales. 46 *Ad argumenta suprà n. 25. posita.* *Existĕtiam non distingui ab essentia.*

Si tamen omnino fiat vis in verbo, concedo quòd formale *esse* totius compositi est principaliter per vnam formam, & illa forma est, quâ totum compositum est hoc ens, ista autem est vltima adueniens omnibus præcedentibus; & hoc modo totum compositum diuiditur in duas partes essentiales, in actum proprium, scilicet vltimam formam, quâ est illud, quod est, & propriam potentiam illius actus, quæ includit materiam primam cum omnibus formis præcedentibus. Et isto modo concedo, quòd *esse* illud totale est completiuè ab vna forma, quæ dat toti illud, quod est: sed ex hoc non sequitur, quòd in toto includatur præcisè vna forma, vel quin in toto includantur plures formæ, non tanquam specificè constituentes illud compositum, sed tanquam quædam inclusa in potentiali istius compositi. *Totum habens plures formas, est completiuè ab vna, scilicet ab vltima.*

Exemplum huius est in composito ex partibus integralibus: quantò enim animatum est perfectius, tantò requirit plura organa, & probabile est, quòd distincta specie, per formas substantiales: & tamen ipsum est verius vnum, verius, inquam, id est, perfectius, sed non verius vnum, id est, indiuisibilius. In compositis enim frequentiùs inuenitur cum maiori compositione verior vnitas, & entitas, quàm in partibus cum minori compositione. *Exĕplo declaratur.*

47 Ad confirmationem illam adductam *de 7. Metaph. c. de definitione*, capitulum illud non videtur benè exponi, sicut patet in expositione, quam edidi super illud caput; auctoritates autem illæ truncatæ sunt, & nihil ad *B*: prima quidem truncata est, quia sequitur: *ergo genus non est præter eas, quæ sunt generis species: aut si est quidem, vt materia est*; & secunda pars disiunctionis est vera. Vnde ad illud secundum membrum subdit exemplum, *Vox quidem vt genus est*. Est ergo intentio Philosophi, quòd illud, quod importatur per genus, est nihil, nisi potentiale respectu specierum: & eodem modo illud, quod sequitur, quòd finalis differentia erit terminus, & definitio: nullo modo potest intelligi, quòd tota ratio quiditatiua sit in vltima differentia: tunc enim omnino genus superflueret in definitione, quia sola vltima differentia totam essentiam rei exprimeret; sed debet intelligi, quòd completiuè est tota substantia rei, sicut à forma vltima est completiuè tota essentia habentis formam. Eodem enim modo assignat ipse hîc vnitatem definitionis, quomodo dixit se præmisisse *in Analyticis*, & quomodo *in* 8. *Metaphys. c. penult.* assignat vnitatem rei: quia sicut ibi dicit, quòd ex duobus constituitur compositum reale, quia hoc actus, & illud potentia: ita hîc dicit, quòd ex duobus conceptibus componitur vnus conceptus quidi *Trŭcatè adducuntur loca Philos. pro sententia D. Th. Soluit quatuor loca Philos. posita num. 25. Non vult Philos. vltimam differentiam esse totam essentiam rei. Sect. 6. Topicorum, & 2. Physicor. Text. 15.*

quiditatiuus, seu definitiuus, quia iste conceptus est potentialis, & ille actualis; & sicut ibi actus est principalior quàm potentia, & per consequens principalior ratio vnitatis, sicut & entitatis, ita & hîc; quia conceptus vltimæ differentiæ est conceptus actualior, & principalior ratio vnitatis & definitionis.

48 Quod autem additur ibi, quòd *in substantijs non est ordo:* nihil est ad propositum: antè enim immediatè voluit, quòd si est nugatio addendo priorem differentiam posteriori, quòd pari ratione erit nugatio è conuerso: non enim est ordo talis in substantiis, hoc est, in his, quæ pertinent ad rationem substantialem alicuius siue definitiuam, quòd alius, & alius ordo faciat, vel tollat nugationem.

Scilicet ad causandum nugationē.

Quod etiam additur, quòd differentia inferior includit superiorem, hoc est manifestè falsum: quia tunc impossibile esset per genus proximum, & differentiam proximam definire, quia idem bis diceretur, scilicet illa differentia superior per se inclusa tam in ratione differentiæ inferioris, quàm in ratione generis proximi. Vnde, ponendo rationes generis, & differentiæ loco nominum, manifestè appareret nugatio: & hæc est intentio Philosophi ibidem, quomodo debeat nugatio cognosci in definitione, ponendo scilicet rationes pro nominibus. Nec etiam posset definitio dari per genus remotum, & plures differentias, quia eadem differentia próxima illius generis, diuisiua remoti, pluries diceretur in illis multis differentiis additis generi. Consequens est planè contra Philosophum ibidem, qui dicit, *Nihil aliud est in definitione, quàm primum dictum genus, & differentia. Alia verò genera sunt primum, & cum hoc comprehensa differentia:* & exemplificat statim, *vt animal alatum, vel animal bipes non alatum. Similiter autem, & si plura dicantur, omnino non differt per plura, aut per pauciora dici.* Vult dicere, quòd nihil aliud est definitio, quàm primum genus cum multis differentiis, vel proximum genus, & vna differentia: quia proximum genus, nihil est nisi genus remotum cum multis differentiis inclusis: & quilibet modus definiendi includeret nugationem, si differentia inferior per se includeret superiorem.

Si inferior differentia includeret superiorem, in omni definitione esset nugatio.

Vide Scot. in 7. Metaphys. tract. 43.

49 Quod ergo addit ibi, quòd hoc ipse velit dicere, cùm dicit, fissio pedis est quædam pedalitas; hoc non est ad propositum, intelligit enim ibi non de prædicatione per se primo modo, qualis intelligitur per ista abstracta: sed quòd inferior differentia debet per se diuidere superiorem inquantùm huiusmodi: & hanc diuisionem per se innuit per ista abstracta. Et quòd sic intelligat, patet ex præcedentibus *istius* §. *in princ.* dicit enim, quòd oportet diuidere differentiæ differentiam, & subdit quomodo intelligit, non dicendo, habentis pedes, aliud alatum, aliud non alatum, sed aliud habens fissos pedes, aliud non fissos pedes: hæ namque sunt differentiæ pedum. Et sequitur illud, quod allegatur. *Nam * fissio pedis est quædam pedalitas*, hoc est dictu, fissio pedis per se particulat pedalitatem, & ideò per se diuidit habens pedes: non sic autem alatum.

** Aliàs scissio.*

Ex toto ergo illo capitulo, si conuenienter per totum exponeretur, sicut alibi expositum est, neque habetur, quòd genus nihil est per se in definitione præter rationem differentiæ: neque quòd differentia vltima sit definitio tota, vel indicans totam substantiam rei: neque quòd non est per se ordo in his, quæ importantur per se per differentias ordinatas: neque quòd inferior differentia per se includat superiorem: nec breuiter aliquid pro vnitate formæ. Imò verè saluatur totum illud caput, ponendo rationem quiditatiuam compositam ex conceptu potentiali, & actuali: & actualem esse principaliorem causam vnitatis, sicut de ente composito dicendum esset quantùm ad vnitatem, vt ipse dicit *in* 8. *lib. cap. vlt.*

Loca Phil. nihil facere ad intentum allegātis, sed totū illud caput saluatur cum pluralitate formarum.

COMMENTARIVS.

123 a AD *rationes pro prima opinione*, &c. Docet vnius entis vnum esse principale: sed negat inde sequi, non includere plures formas partiales. Addit formale *esse* totius compositi esse per vnam formam principalem, quà compositum est hoc: neque esse de ratione vnius per se non includere plures partes: quamuis sit verius, & perfectius ens, quàm aliquid simplex, licèt non indiuisibilius.

Ad rationes D. Thomæ. Vnitas entis per se.

Ad confirmationem respondet, exponendo caput illud de definitione *in* 7. *Metaphys.* & patet ex textu vera expositio, & sententia Philosophi, ex qua nulla habetur propositio ex iis, quæ assumit sententia contraria, iuxta veram intelligentiam Philosophi: vt quòd neque genus per se nihil sit in definitione præter rationem differentiæ: neque quòd differentia vltima sit tota definitio, neque quòd inferior differentia per se includat superiorem: neque breuiter, inquit Doctor, aliquid quod concludat vnitatem formæ.

SCHO

SCHOLIVM.

Soluit secundam rationem pro vnitate formæ in composito adductam num. 26. & explicat varia loca Philosophi, quæ sunt axiomata, de differentia motus à generatione.

Ad [a] secundum responsum est, quia æquiuocatur de ly *simpliciter*; & quidem pro primo dare *esse*, nec omni, nec soli formæ substantiali conuenit dare *esse* simpliciter, quin si primò adueniret quantitas materiæ, posset dare sibi *esse* formale primum, licèt non primum recedens à *non esse*: & forma aliqua substantialis potest aduenire secundò, & tertiò. Sed distinguendo *esse simpliciter* contra *secundùm quid*, sicut primum naturaliter contra secundum naturaliter, sic omnis forma substantialis dat *esse* simpliciter, & accidentalis nòn simpliciter, sed secundùm *quid*: non ergo quæras, si primò, vel secundò adueniat ista forma alicui, sed quandocumque adueniat, talem actum nata est tribuere, qualis forma est. 50

Omnis forma substantialis dat esse simpliciter explicatur.

Sed duæ probationes adductæ *de 5. Physic. de generatione, & motu*, videntur habere difficultatem specialem. Ad primam dico, quòd *non esse*, accipiendo pro subiecto generationis, accipitur ibi priuatiuè, & est sensus: quod generatur, id est, quod subiicitur generationi, caret *esse* simpliciter: quod autem mouetur, hoc est, vt subiicitur motui, non caret *esse* aliquo simpliciter.

Quod mouetur est, quod generatur nō est, explicatur.

Et si arguas, ergo nullam formam substantialem habet, quæ dat *esse* simpliciter, non sequitur, sed est fallacia consequentis: potest enim habere aliquod *esse* simpliciter isto modo per vnam formam substantialem: & tamen carere *esse* simpliciter, quod nata est alia forma substantialis dare.

Aliud verò argumentum de *esse* in loco, requirit (vt videtur) aliam difficultatem: tamen de motu locali, & alterationis potest faciliter responderi per idem, quòd omne mobile alteratione, vel latione per aliquam formam præsuppositam illi motui, est in loco: quia quantitas præcedit necessariò vtrumque istorum motuum: quod autem generatur, hoc est, subiicitur generationi, neque per illud per quod subiicitur generationi, neque per formam aliquam, quam habet per generationem per se est in loco: quia etsi subiectum generationis actu esset habens formam substantialem, & etiam habens quantitatem aliquam, quæ est ratio locandi, tamen non habet quantitatem, vt est subiectum generationis: quia quantitas non est ratio recipiendi terminum istius mutationis: & ita vniuersaliter subiectum generationis, vt est per se subiectum, non includit aliquid, quod sit per se ratio essendi in loco: quia non est nisi tantùm substantia, licèt eam concomitetur quantitas, sed illa non est per se aliquid eius inquantùm subiicitur generationi.

Quod mouetur est in loco, quod generatur, non, explicatur.

Sed si quæras quomodo illud, quod mouetur motu augmentationis, est in loco? Licèt ista dubitatio non sit necessaria ad propositum, tamen respondeo, quòd secundùm aliquos, quantitas vel quantùm præsupponitur in motu augmentationis, & diminutionis: terminus autem quantitatis talis, vel talis terminat motum hunc, & illum. 51

Ægidius Theor. 1.

Sed contra hoc: nulla quantitas omnino eadem manet in toto motu, & sub vtroque termino: subiectum autem manet idem: ergo quantum non est subiectum istius motus. Et præterea ista terminatio cuius generis est per se species? si generis Quantitatis, quantitas est: si non motus ille non erit per se ad quantitatem.

Dico ergo, quòd sicut subiectum alterabile licèt in tota alteratione sit sub qualitate: tamen non est propriè dicendum, quòd quale sit subiectum alterationis: quia illa qualitas accidit illi, quod est subiectum alterationis: ita augmentabile, licèt semper dum augmentatur, sit quantum; tamen ex quo variatur secundùm quantitatem, sicut alterabile secundùm qualitatem, quantitas non est ratio, nec per se conditio subiecti augmentationis.

Quid ergo est subiectum augmentationis? Dico quòd sicut subiectum per se alterationis est ens in actu secundùm formas priores qualitate, non tamen ens in actu secundùm qualitatem, ita per se subiectum augmentationis est aliquod ens in actu secundùm aliquam formam priorem quantitate: non autem per se est ens in actu secundùm quantitatem: forma autem prior non est nisi substantialis: ergo per se subiectum augmentationis, & diminutionis non est nisi substantia tantùm.

Quod sit subiectū augmentationis, & diminutionis.

Quomodo ergo subiectum, quod ibi mouetur, est in loco? Respondeo vniuersaliter, cuiuscumque motus subiectum est in loco, vel per formam priùs acquisitam in mobili, quod mouetur tali motu: vel per ipsam formam secundùmquam mobile fluit, vel mo-

uetur:& primum membrum verum eſt de alterato,& lato:ſecundum membrum verum eſt de augmentato & diminuto : ſed quod ſubiicitur generationi, neutro modo eſt in loco, nec enim præſupponitur iſti mutationi in ſubiecto aliquid quod ſit ratio locandi: nec illud ſecundùm quod ſubiectum fluit, eſt ratio locandi.

COMMENTARIVS.

124 a AD *ſecundum reſponſum eſt*,&c. Patet ex reſponſione ad ſecundam principalem Henrici, quòd ly *ſimpliciter* ſumitur æquiuocè : ſumendo ly *ſimpliciter* pro *eſſe* ſubſtantiali,illud dare conuenit formæ ſubſtantiali,ſiue primò venerit,ſiue ſecundò:nam ſi quantitas, vt quidam volunt, adueniat primò materiæ, dat ipſi *eſſe* primum formale, ſed non ſimpliciter,ſed accidentarium, & ſecundùm *quid*.

Forma ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter.

Terminus à quo *generationis.*

Secundò dicit quòd *non eſſe*, vt dicitur ſubiectum generationis, intelligitur priuatiuè, quia caret forma ſubſtantiali, & intelligitur de generatione reſpectiuè ad alios motus, qui ſunt de ſubiecto in ſubiectum, id eſt, ſupponunt ſubiectum completum in *eſſe ſimpliciter*, ad quod ordinatur : ſubiectum ergo generationis caret *eſſe ſimpliciter*, ad quod ordinatur ipſa generatio; quamuis autem præſupponat generatio viuentis formas partiales, conſtitutum per ipſas eſt in potentia ad *eſſe ſimpliciter* viuentis.

125 Ad illud quod dicitur, id quod mouetur eſſe in loco,quod generatur non eſſe in loco.Reſpondet in ſpecie de motibus primò quòd ſubiectum alterationis,& lationis ſit in loco per quantitatem, quæ præſupponitur vtrique formæ,quæ acquiritur : ſubiectum autem generationis, etſi habeat quandoque quantitatem,ſecundùm quam eſt in loco, illa quantitas ſe habet concomitanter, & non per ſe ad generationem & terminum eius.

Quomodo ſubiectum motus ſit in loco.

Ratio prioris eſt, quia tam alteratio, quàm qualitas acquiſita dependet à quantitate, vt ſubiecto *quo*; latio verò, & *vbi*, quod eſt eius terminus, eſt ſecundùm quantitatem ſubiecti, tanquam ſubiecto, & cauſa, ſeu fundamento. Ratio poſterioris per oppoſitum huius eſt; quia generatio, & terminus eius non dependent à quantitate : neque quantitas eſt ratio recipiendi alterutrum;ſed ipſa ſubſtantia, vt prior eſt quantitate.

Eſſe in loco per ſe,aut cõcomitanter.

De ſubiecto motus augmentationis, reiecta ſententia Ægidij, dicit reſolutiuè, quòd ſubiectum quantitatis, & augmentationis non ſit aliquod quantum, ſed ſubiectum conſtitutum in actu per aliquid prius quantitate,nempe per formam ſubſtantialem; hoc autem, licèt non ſit in loco per formam præſuppoſitam motui; eſt tamen in ſubiecto per ipſam formam fluentem: non ita ſubiectum generationis, quia neque per formam fluentem, neque per formam præſuppoſitam per ſe eſt in loco. Dices, agens materiale præſupponit ſubiectum quantum, in quod agat ex ratione ſua : ergo generatio, vt procedit ab ipſo,præſupponit eſſe in loco. Reſpondetur omnes teneri ad hòc reſpondere, vt ſaluent authoritatem Philoſophi. Dico ergo, quòd ex conditione agentis id exigitur tanquam conditio extrinſeca, non ex dependentia actionis, aut termini, quæ reſpiciunt ſubiectum, vt eſt prius quantitate. 126

Eſſe in loco per formam fluentem.

SCHOLIVM.

Soluit tertiam rationem poſitam num.27.pro vnitate formæ in compoſito,& dat optimam doctrinam de prædicatione vnius extremi de altero, quando ſumuntur à diuerſis formis.

52 Ad [a] tertium de prædicatione, dico quòd primâ facie non videtur, niſi quòd prædicatum acceptum à forma poſteriori non dicatur per ſe de eo, quod accipitur à forma priori : ſicut hæc non eſt per ſe, homo eſt albus, vel ſuperficies eſt colorata : & per hoc non poteſt plus haberi, niſi quòd hæc non eſt per ſe, animal eſt homo.

Prædicatum acceptum à forma poſteriori, nõ dicitur per ſe de ſubiecto accepto à forma priori.

Et ſi obiicias, quòd etiam nec è conuerſo; hæc enim non eſt per ſe, coloratum eſt ſuperficiatum. Reſpondeo, quod præciſè accipitur à forma priori, & quod præciſè accipitur à forma poſteriori, ſic ſe habent, quòd neutrum per ſe includitur in altero: ideò non eſt prædicatio per ſe, ſicut nec è conuerſo: ponendo autem genus accipi à forma priori, & differentiam à forma poſteriori, concludendum eſt, quòd nec genus per ſe prædicabitur de differentia, nec è conuerſo, quod concedo: ſed non ſequitur, quòd genus non prædicetur per ſe de ſpecie, quia ſpecies etſi importat differentiam vltimam, tanquam principalem in ratione ſua: non tamen præciſè importat illud, ſed cum hoc rationem generis, tanquam de per ſe conceptu eius.

53 Et ſi vlteriùs obiicias, quòd nec iſta eſt per ſe: ſuperficiatum coloratum eſt ſuperficiatum, vbi tamen non accipitur præciſè intellectus prioris,& poſterioris,vt diſtinguuntur contra ſe : ſed vt intellectus poſterioris includit prius, comparando ad intellectum prioris ſecundùm ſe. Reſpondeo, hoc ſi verum eſt, hoc ideò eſt, quia ſubiectum iſtud ſuperficiatum coloratum non habet conceptum vnum per ſe : & quod in ſe non eſt per ſe vnum, non videtur eſſe alicui per ſe vnum : non ſic autem ex alia parte, quia conceptus prioris, & poſterioris faciunt conceptum per ſe vnum.

Et ſi quæras, quare magis hîc quàm ibi? Reſpondeo, ſicut quæreres quare ex actu, & potentia

potent ia fit vnum, nulla est quæstio, *ex* 8. *Metaphysica, cap. vltim.* nam nulla est ratio, nisi quia hoc est per se actus, & illud per se potentia: ita quare ex isto actu, & ista potentia fit per se vnum, siue in rebus, siue in conceptibus; non est alia causa, nisi quia hoc est potentiale respectu illius, & illud actuale: & huius vlteriùs nulla est ratio, nisi quia hoc est hoc, & illud est illud: & eodem modo de vno per accidens, quia hoc est hoc, & illud est illud, ideò hoc est actus per accidens, & illud potentia per accidens: & ideò ex hoc, & illo fit vnum per accidens: immediator enim est ista, calor constituit calidum, & humanitas hominem; & per consequens calor ens per accidens constituit, & humanitas ens per se; quàm ista calidum calefacit: & tamen secunda est immediata, cuius quærere medium est indisciplinati, 4. *Metaphys.*

Nõ est querenda ratio quare ex potentia per se, & actu per se, fiat vnum per se.

Text. 9. & 26. idem 3. Metaphys. Text. 4.

COMMENTARIVS.

127 a AD *tertium de prædicatione dico, &c.* Tertium fuit, quòd prædicatum sumptum à diuersa forma, non subordinata, sit prædicatum per accidens; si est subordinata, est tantùm prædicatum secundo modo. Respondet resolutiuè, quòd prædicatum sumptum à forma priori non dicatur de eo, quod sumitur à forma posteriori, si vtrumque sumatur præcisè: præcisè autem sumi, est sumi prædicatum in ea acceptione, vt nihil aliud importet nisi formam, à qua sumitur: sic ergo neque genus de differentia; neque differentia superior de inferiori per se dicitur; neque econtrà, quia neutrum includitur in altero, quod requiritur ad prædicationem per se primo modo: tamen vtrumque per se dicitur de toto.

Responsio ad tertium.

Quomodo prædicata de se inuicē dicantur.

Sumi præcisè quid sit?

Quare genus de differentia non prædicetur?

Ad propositum prædicata in viuente sumpta à diuersis formis, per se dicuntur de toto; quamuis non de se inuicem immediatè: ex modo autem significandi possunt de se inuicē dici, quà important totum, aut se mutuò connotant in concreto.

Addit *superficiatum est coloratum*: non esse propositionem per se, per hanc maximam; quod est ens per accidens vnum, non potest esse alicui per se vnum. Contrà, quia partes heterogeneæ corporis organici non sunt per se vnum, dato quòd forma corporeitatis non sit vna simplex forma; tamen corpus ex his constans facit vnum per se: videtur ergo sufficere, quòd actus vnus adueniat pluribus ordinatis per modum vnius subiecti: & ex eis fiat vnum per se, quamuis ordo inter hæc non faciat, nisi vnum per accidens. Respondetur vnitatem totius integralis esse vnitatem per se, aliàs quantitas non esset ens prædicamentale: cùm sit totum integrale, cuius partes copulantur termino communi: negatur ergo assumptum: est enim ordo per se inter partes corporis organici; licèt quælibet per propriam formam constituatur, per se tamen ordinatur ad totum, & compartes.

Obiectio.

Responsio.

SCHOLIVM.

Ad quartum argumentum positum num. 27. pro vnitate formæ, ostendit necessitatem ponendi plures formas in corporibus animatis. Primò, manet forma corporis pereunte anima. Secundò, triduo mortis Christi, mansit forma corporis sine anima, & sic mansisset in Eucharistia si fuisset seruata illo triduo. Resoluit formam corporeitatis formaliter constituere terminum conuersionis, de quo suprà dist. 10. quæst. 4. ad hæc miras excogitant Thomistæ solutiones, sed rationes Scoti videntur insolubiles.

Ad [a] quartum dico, quòd habet euidentiam bonam contra secundam opinionem improbatam: frustrà enim poneretur corporeitas alia ab intellectiua, si ipsa includat vegetatiuam, & sensitiuam: & sensitiua & vegetatiua includant corporeitatem: sed secundùm aliam viam est facilis responsio. Hîc enim est necessitas ponendi plura. Et quæ? illa certè, quæ est ratio vniuersaliter distinguendi hoc ab illo, scilicet contradictio, quæ est immediata ratio distinguendi plura sub ente; vtpote si hoc, & illud recipiant contradictionem in essendo, quia si hoc est, & illud non est, non sunt idem ens in essendo. 54

Necessitas ponēdi plures formas in animatis.

Sic in proposito formâ animæ non manente, corpus manet; & ideò vniuersaliter in quolibet animato, necesse est ponere illam formam, quâ corpus est corpus, aliam ab illa, quâ est animatum: non autem loquor de illa, quæ est corpus, hoc est indiuiduum corporis, quod est genus: nam quodcumque indiuiduum suâ formâ taliter est corpus, vt corpus est genus, & habens corporeitatem: sed loquor de corpore, vt est altera pars compositi. Per hoc enim non est indiuiduum, nec species in genere corporis, nec in genere substantiæ, quod est superius: sed tantummodò per reductionem. Vnde corpus, quod est altera pars manens quidem in *esse* suo proprio sine anima, habet per consequens formam, quâ est corpus isto modo, & non habet animam: & ita illa forma necessariò est alia ab animâ: sed non est aliquod indiuiduum sub genere corporis, nisi tantùm per reductionem, vt pars: sicut nec anima separata est per se inferius ad substantiam, sed tantùm per reductionem.

Manet forma corporis sine anima.

Corpus sumitur pro genere, & pro altera parte compositi.

55 *Diſpoſitiones requirũtur ad animã in gradu perfectiori, quam ad formã corporis, ideò hæc manet ſine illa.*

Contra hoc, diſpoſitio neceſſaria, vel neceſſitans non manet abſque illo, ad quod diſponit neceſſariò: ſed forma miſtionis eſt diſpoſitio neceſſaria ad animam: ergo, &c. Et confirmatur ſpecialiter in propoſito, quia intellectiua, cùm ſit immortalis, non neceſſariò ſeparatur à materia, niſi quia aliqua forma ſubſtantialis, quam requirit vt diſpoſitionem neceſſariam, ſeparatur; ipſa enim ſecundùm ſe non habet in materia aliquid ſibi repugnans: ſed illà neceſſariò requiſita non poteſt poni, niſi forma miſtionis: ergo intellectiua ſine illa non poteſt eſſe, nec ſeparatur illa ſtante.

Reſpondeo, aliquæ qualitates conſequuntur formam miſtionis, & in aliquo gradu ſunt neceſſariæ ad hoc, vt intellectiua maneat: quia quicquid eſt neceſſarium ad diſpoſitionem, eſt etiam neceſſarium ad formam, ad quam diſponit: ſed benè poſſunt qualitates eſſe neceſſariæ ſimpliciter ad intellectiuam, vt informantem, & hoc in gradu perfectiori, quàm neceſſariò requiratur ad formam miſti: poſſibile enim eſt formam perfectiorem requirere illud, quod imperfectior requirit, & non tantùm ſecundùm gradum æqualem, ſed ſecundùm gradum perfectiorem. Corruptis ergo illis diſpoſitionibus in gradu illo, in quo neceſſariò requiruntur ad intellectiuam, non manet intellectiua: & tamen illa alia forma diſponens ad eam poteſt manere: quia non ſunt corruptæ ſecundùm gradum neceſſarium ad illam formam: ſed illa alia etiam non manet in *eſſe* perfecto, & quieto: quia qualitates conſequentes eam ſunt corruptæ ſecundùm gradum, ſecundùm quem conſequuntur eam in *eſſe* perfecto, & quieto. Et ideò nullum corpus animabile habet ſimpliciter *eſſe* perfectum, & quietum, recedente animâ: imò ſtatim eſt in continua tendentia ad reſolutionem ſui in elementa.

Nullũ corpus animabile habet perfectũ eſſe, ſine anima.

56 *Formã corporis non eſſe diſpoſitionem neceſſitantem ad animam.*

Ad formam ergo argumenti dico, quòd illa forma non eſt diſpoſitio neceſſaria, vel neceſſitans ad intellectiuam: & licèt ſtatim ſequatur eam intellectiua in generatione, hoc non eſt propter neceſſitatem inter eas, ſed quia agens ſuperius habet paſſum proportionatum compoſitum, quia ex materia, & forma miſtionis: & quando habet paſſum proportionatum compoſitum, ſtatim inducit in illud illam formam, cuius eſt capax.

Omnis forma ſubſtantialis habet qualitates comitantes, ſine quibus non informat.

Et quod etiam additur in confirmatione, quòd anima intellectiua non habet in materia repugnantiam. Dico quòd nulla eſt forma ſubſtantialis informans materiam, quin illam conſequantur, vel ipſa requirat qualitates conſequentes, & in certo gradu: in quo ſi non maneant, nec forma illa informabit materiam: licèt ergo intellectiua non habeat propriam repugnantiam ad aliquam formam naturalem: tamen informando materiam, requirit qualitates aliquas, & in gradu aliquo perfecto, in quo ſi non maneant, ipſa non informabit materiam; illæ autem ſunt qualitates conſequentes formam priorem: ſed non neceſſariò requiſitæ ad *eſſe* formæ prioris in tanto gradu, in quanto requiruntur ad *eſſe* intellectiuæ in materia.

Exemplum.

Iſtud patet in exemplo, quia ad animationem ab intellectiua requiruntur cor, & hepar determinatè calida, cerebrum determinatè frigidum, & ſic de ſingulis partibus organicis: tali autem diſpoſitione ceſſante, poteſt adhuc manere qualitas aliqua, quæ ſtat cum forma miſti; licèt non illa, quæ requiritur ad *eſſe*, & operationem intellectiuæ in materia.

57 *Reſolutio Doctoris.*

Quantùm [b] ergo ad iſtud dubium ſecundum huius ſecundi articuli. Dico quòd corpus Chriſti per ſe includit materiam, & ad minùs formam vnam miſti priorem intellectiua: & per iſtam formam eſt in actu partiali, & eſt proximum receptiuum animæ intellectiuæ, licèt non ſit per illam in genere corporis, vt corpus eſt genus, niſi per reductionem: & in iſtud compoſitum, quod tamen per ſe eſt pars hominis, fit per ſe conuerſio panis: quia totius in totum, & partium in partes: & per conſequens, hæc forma eſt formalis terminus conuerſionis, ſiue forma termini conuerſionis.

Si fuiſſet Euchariſtia in triduo mortis Chriſti, eſſet ibi forma corporis, ſine anima.

Hæc autem manet eadem, ſiue anima vniatur illi, ſiue non vniatur: quia hæc prior eſt naturaliter ſaltem in informando ipsâ animâ, & in triduo manſit, animâ non manente ibi: & in triduo fuiſſet eadem res huius Sacramenti, ſi Sacramentum tunc manſiſſet: quia in illo triduo forma corporeitatis non fuit ſeparata à materia ſua in Chriſto; & per conſequens nec ſeparata à materia ſua, vt in Euchariſtia. Sicut enim idem numero fuit res iſta ſecundùm ſe in exiſtentia naturali; ita etiam idem compoſitum numero, quod eſt terminus conuerſionis primus, manſiſſet ſemper in Euchariſtia. Nec valet in iſta identitate ſaluanda fugere ad identitatem materiæ, ſeu hypoſtaſis: quia contraria poſſunt ineſſe eidem identitate materiæ, quando ſuccedunt ſibi inuicem: & ſi etiam Verbum aſſumpſiſſet lapidem, fuiſſet lapis idem naturæ humanæ identitate hypoſtaſis.

COMMEN

COMMENTARIVS.

128 *Ad 4.* a AD *quartum dico*, &c. Hoc fuit, quòd non debeat poni pluralitas sine necessitate: hîc tollitur illa necessitas, quia forma perfectior includit virtualiter imperfectiorem, &c. Respondet, argumentum esse contra Henricum, qui admittit probationem, vel admittere debet, vt probauit Doctor, ex sequela opinandi.

Prima resp. Respondet ergo Doctor, esse necessitatem ex vniuersali principio distinguendi vnum ab alio, *Principium colligendi distinctionem.* per contradictionem immediatam: manet enim corpus separatâ animâ viuentis: effectus autem formalis formæ non manet desinente ipsâ formâ. *Secunda resp.* Dicit secundò, corpus quod est altera pars viuentis, non est species subalterna posita in linea prædicamentali, neque indiuiduum eius: sed reductiuè se habet sicut aliæ partes physicæ. *Tertia resp.* Dicit tertiò, quòd alia sit dispositio ad animam, alia ad formam mixtionis, & hæc possit manere desinente illa, quamuis non in *esse* quieto, sed tendente statim ad corruptionem.

Corpus cur separatâ animâ tendit ad corruptionē. Ratio huius est, quia forma corporis non est actiua, neque habet sufficientem resistentiam ex se ad actionem extrinseci corrumpentis: hæc enim resistentia fit virtute caloris naturalis fouentis naturam corporis, & per nutritionem restaurantis eandem, quæ alioquin ab intrinseco, & extrinseco subest pluribus causis corruptiuis, quibus neque ipsa anima, dum adest, resistit aliter, quàm per expulsionem noxij, & restaurationem deperditi. Vnde sicut conseruatur primò forma mixtionis per coniunctionem ad causam generatiuam, nempe ad matrem quæ nutrit, & subministrat alimentum, ante animationem, ita post animationem virtute vegetatiuæ abstrahit alimentum, & conuertit in substantiam propriam: desinente ergo vtraque causa, ideò tendit ad corruptionem: quod & de forma cadaueris dicunt ipsi aduersarij.

129 *Confirmatio conclusionis.* Sed ex hoc ipso deducitur non leue argumentum probandi non esse in cadauere formam nouam substantialem: quia quæcunque causa est *Si in corpore esset noua forma, posset conseruari.* nata inducere illam formam, & agendo præualet aliis causis naturalibus, quarum quælibet agit ad productionem propriæ formæ, & assimilandum sibi passum: eadem ipsa causa est coniuncta, & ex virtute propria eandem formam potest conseruare, per eandem enim conseruari posset, per quam inducitur, sicut in prima inductione formæ mixtionis etiam conseruatur à causa eam inducente, siue sit mater, siue alia: neque natura in- *Ex fine naturæ.* tendit aliquam formam, & compositum simpliciter per accidens, & transeunter, quia sic non facit ad perfectionem naturæ in *esse* entis, aut ad ordinem vniuersi: ergo si in natura esset causa sufficiens productiua talis formæ; ita etiam & conseruatiua, si talis daretur. Contrarium autem constat experientiâ, & ad sensum, illam formam non conseruari, sed tendere ad corruptionem: ergo non est forma de nouo producta, sed antiqua, quæ tendit in corruptionem, separatâ causâ eius productiuâ, & conseruatiuâ.

130 b *Quantùm ergo ad istud dubium*, &c. Hîc tandem Doctor resoluit hanc secundam partem articuli secundi de termino *ad quem*, qui ponitur sub speciebus, & de eius constitutiuo formali, nempe esse corpus Christi constitutum per formam vnam mixtionis saltem, & illud esse proximum receptiuum animæ, &c. Hinc patet Doctorem *An forma corporeitatis sit simplex?* neque asserere determinatè formam corporeitatis esse vnam simplicem, neque determinatè esse plures illas partiales: vtrumque dici posse probabiliter insinuat: dato quòd sit vna simplex, erit heterogenea, sicut aduersarij docere debent de sua forma cadaueris, & sicut nonnulli de anima bruti & plantæ: hoc dato, non sunt fortè necessariæ aliæ formæ partiales: quia licèt os & caro maneant seorsim à corpore, potest dici in iis remanere formæ partem, quâ constituuntur, sicut in cadauere idem diceretur ab aliis, & in animalibus sectilibus maneat anima secundùm vtramque partem. Si dicantur esse formæ partiales, dicunt in suis constitutis ordinem ad inuicem, vt partes integrales ad totum.

Breuiter quacumque viâ saluarent aduersarij vnitatem tam cadaueris, quàm formæ eius per se, sic etiam saluatur in proposito.

Tandem in fine excludit responsiones quorundam ad authoritates Patrum, in prima parte 131 *Excluditur responsio aliquorum ad Patres.* articuli citatas, saluando identitatem corporis Christi, vel per identitatem materiæ, vel suppositi: quam meritò dicit Bassolis non facere ad intentum Patrum, & superiùs probatum est per eam non impugnari hæreses, quas Patres impugnabant, & dicebant corpus Christi fuisse corruptum, & mutatum, seu conuersum in aliud, neque proprietas loquendi Theologica, aut Philosophica: quia licèt materia eadem maneat in genito & corrupto; nemo dicit quòd ignis, verbi gratiâ, sit lignum, iuxta Philosophos: & si Deus poneret materiam Christi sub forma, verbi gratiâ, pomi, in Eucharistia, nemo diceret verè, *Hoc est corpus Christi*: ergo idem dicendum esset in triduo, si tantùm poneretur materia corporis Christi sub forma cadaueris, quia terminus *ad quem* huius conuersionis non est materia, sed corpus vt importat primariò suum formale constitutiuum, quod nulla veritate rei, aut appellationis potest dici de cadauere. Deinde recursus ad vnitatem suppositi nihil iuuat, quia si assumeretur lapis, haberet hanc vnitatem, eandem retinuit anima, & secundùm plures sanguis separatus.

Tamen si anima esset sub speciebus panis, aut sanguis seorsim à corpore, non esset vera hæc, designando alterutram: *Hoc est corpus Christi*: ergo minùs verificari posset de constituto ex forma cadaueris per identitatem suppositi. Neque authoritates Philosophi, quæ habent veram interpretationem aliàs, tanti æstimandæ sunt, vt iis in sensu non vero saluandis, inducamus difficultatem in fidei mysteriis. Quin etiam si expresè diceret contrarium, magis sequenda esset in hoc sententia medicorum ratio ipsa, & sensus, quàm eius authoritas: prout olim secutæ sunt celeberrimæ Academiæ Parisiensis, & Oxoniensis. Ex his deinceps Doctor respondet ad argumenta posita ad initium huius quæstionis.

SCHOLIVM.

Soluit clarè, & subtiliter argumenta posita in initio, confirmans quæ docuit authoritate August. quoad conuersionem panis in corpus Christi.

58 *Ad arg.1.* Ad [a] argumenta: ad primum, sicut panis dicitur collectus ex granis, ita species remanentes dicuntur collectæ, quia sunt aliquid ipsius collecti: & ita exponit Augustinus.

Ad 2. Ad secundum, non intelligit, quòd vescamur ibi pane remanente, sicut consueuimus vti: sed eo quòd quantùm ad vsum actum eundem habet, quem habet panis: illæ autem species eodem modo nutriunt, quo illa, quorum species sunt. Debet ergo intelligi sua similitudo, quoad hoc, quòd aliquibus eodem modo se habentibus, quoad vsum nostrum, sicut pane, & vino vtimur, seu pascimur in Eucharistia: sicut vtimur aqua in Baptismo: sed non quoad hoc, quòd sicut remanet aqua, ita ibi maneat substantia panis. Expresè enim vult oppositum in eodem cap. statim pòst. *Ipse panis, & vinum transit, ait, in corpus & sanguinem Dei. Si autem modum inquiras, sufficiat tibi audire, quoniam per Spiritum sanctum fit.* Et paulò pòst, *Panis, & vinum, & aqua, & per inuocationem, & super aduentum Spiritus sancti supernaturaliter transsubstantiantur in corpus Christi, & sanguinem.* (*Species eodē modo nutriunt, quo panis.*)

Ad 3. Ad tertium dico, quòd species panis, & vini, ita repræsentant corpus Christi verum, & mysticum, sicut panis: quia ita ostendunt in se multa grana, quantùm ad illud, secundùm quod grana habent rationem sensibilitatis, scilicet ratione accidentium. (*Species panis, & vini quomodo repræsentant corpus Christi verum, & mysticum?*)

Ad aliud patet ex secundo articulo solutionis quæstionis: hìc enim est transsubstantiatio, non quà terminus accipit *esse* simpliciter: sed quà accipit *esse* hìc.

Ad 5. Ad vltimum patet, quòd primus terminus istius conuersionis, nec est materia sola, nec materia sub quantitate: quia tunc non esset transsubstantiatio, sed transquantitatio: nec materia sub modo quantitatiuo, nec compositum ex materia, & anima intellectiua: sed compositum ex materia, & forma quadam priori intellectiua, quæ mansit eadem realiter cum Christo viuo, & in corpore mortuo, & quæ mansit, tanquam formale rei primò contentæ sub Eucharistia semper, ex quo fuit Eucharistia instituta, ideò non valet.

COMMENTARIVS.

132 a *Ad argumenta*, &c. Responsio ad primum, & tertium insinuant illud, quod *supra* disseruimus contra modernos de forma accidentali panis, vt denotat mixtionem, & iuxtapositionem granorum, seu collectionem ex illis, & vltra hoc decoctionem eius, vt distinguitur à pasta: hæc est forma, quæ manet desinente substantiâ panis, & dicit quid accidentale.

In responsione ad vltimum argumentum recolligit breuiter dicta superiùs *in 2. parte huius articuli*; asserens, quòd primus terminus illius conuersionis, nec est materia sola, nec materia sola cum quantitate, nec materia sub modo quantitatiuo, nec compositum ex materia & anima intellectiua: sed compositum ex materia & forma quadam priori anima intellectiua.

Ex quo patet vera interpretatio sententiæ eius *in 1. parte huius articuli, §. Quantùm ad istum articulum*, &c. circa dubium quod ibidem mouet. Vnde *in respons. ad* 4. dicit corpus Christi non accipere *esse* simpliciter per hanc conuersionem, quà connotat actionem productiuam: *sed esse hic*: non quòd præsentia sit terminus *ad quem* conuersionis, vt *in respons. ad vlt.* patet, sed corpus Christi: præsentia verò sit terminus formalis conuersionis, quà præcisè connotat adductionem, & distinguitur à conuersione, prout productiua esset termini in *esse* simpliciter.

133 Ex hac responsione ad vltimum, atque ex dictis in tota quæstione sequitur quantitatem non esse ex vi verborum sub speciebus, quia conuersio respicit substantiam, vt terminum *ad quem*: & corpus Christi, vt est substantia ex Tridentino, aliisque Conciliis, & Theologis communiter, est terminus huius conuersionis, quæcunque sit illa forma, per quam corpus constituitur, vel quidquid nomine ipsius corporis interpretamur, vt est substantia. *Nec quantitatē, nec qualitates esse ex vi verborum, in Sacramēto.*

Reiicitur ergo sententia Vasquez *disp. 186. c. 4.* asserit enim quantitatem corporis Christi esse ex vi verborum sub speciebus, non autem quantitatem hanc, vel illam in singulari: putat enim primum significatum verborum, seu formæ esse corpus constitutum per formam cadaueris, aut certè per animam: & sic quantitatem, quæ requiritur ad corpus organicum, esse ex vi verborum, non autem hanc in singulari, quæ sequitur ad animam particulariter, aut ad formam cadaueris: patet enim ad corpus organicum, eiúsque constitutionem requiri quantitatem, vt habeat partes diuersæ rationis. Idem de aliis accidentibus asserit, nempe iis, quæ requiruntur ad organizationem. *Sententia Vasquez impugnatur.*

Hæc ratio supponit falsum, nempe ad organizationem substantialem requiri quantitatem, vt formam constitutiuam: sicut neque in vniuersum compositum substantiale, quà tale est, & significatur nomine proprio, importat sua accidentia, quia significatur, vt est prior existentiâ perfectione, & causalitate, & definitione, & distinguitur ab accidentibus. 134 *Ad esse substantiæ nō requiritur accidens.*

Et

Compositum definitur per suas partes per se tātùm.

Et inauditum est in Philosophia definitum substantiale, vt importatur proprio nomine, non definiri secundùm totum, quod in sua entitate per se includit, & non definiri per suas partes totum: abstrahit autem ab accidentibus, quia sic est subiectum scientiæ, & in demonstratione constituit diuersum terminum à propria passione, quam non importat, vt significatur per nomen, & definitionem: ergo à fortiori abstrahit ab accidentibus communibus, vel ergo dicat Vasquez nomen *corpus* non significare substantiam, aut aliquid per se vnum, sed compositum accidentale.

Hoc autem si dicatur, æquè primò importat formam, & subiectum, & conuersio æquè primò erit in quantitatem, & cætera accidentia, quàm in substantiam: vel si dicat importare substantiam compositam per se ex actu & potentia; & sic nullo modo ingreditur quantitas rationem constituti, vel esse dicas compositum ex partibus integrantibus, & sic etiam quantitas non spectat ad compositionem substantialem, & entitatiuam corporis. Prætereà, corpus substantiale per se primò respicit suam formam: per quam perficitur, per accidens verò accidentia: si ergo anima intellectiua non est ex vi verborum sub speciebus, sed concomitanter, à fortiori quantitas ex vi verborum non erit sub speciebus, neque vllum accidens.

Anima per se nō inest ex vi verborū, minùs ergo accidēs inest.

Tertia ratio.

Accedit tertiò, quòd si vlla quantitas ex vi verborum statuenda esset sub speciebus, quòd illa statuenda esset, quæ esset constituens hîc, & nunc ipsum significatum: ergo sola singularis, vel certè æquè singularis, quia ly *hoc* denotat aliquod singulare, & non aliquid indifferens.

135 Quartò seruari debet secundùm proportionem proprietas conuersionis, vt est inter terminos suos, quia sic dicitur à Tridentino *conuersio totius substantiæ panis in substantiam corporis*, &c. Sed ex parte termini *à quo* non importatur quantitas, aut vllum accidens panis: ergo etiam neque ex parte termini *ad quem* conuersionis importatur quantitas, sed corpus Christi præsens, vt est terminus conuersionis, est significatum per se verborum: ergo solùm significatur eius substantia. Dices denotari terminum *ad quem*, vt primarium, subintelligi cætera, quæ insunt. Contrà, aliud est inesse cætera ex connexione naturali, vt dicit Concilium, aliud verò ex vi verborum, quod affirmat de solo corpore.

Quarta ratio. Termini in esse substātiæ conuertūtur. Terminus à quo in esse substantiæ terminat.

Probatur ergo solutionem nullam esse, quia cætera non faciunt ad corpus, quà substantia est, & in *esse* substantiæ, imò accidentaliter se habent: sed panis non conuertitur in corpus, nisi quà substantia est, quia vterque terminus, & totum, quod est conuersionis, importatur per nomen *transsubstantiationis*, quod proprium est ex Concilio, & propriè dictum: sed transsubstantiatio nihil importat substantias in *esse* substantiæ, sibi inuicem succedentes: ergo vel non esset propriè dictum nomen, vel solus terminus conuersionis est substantia.

Conuersio est in substātiæ præcisè.

Neque vnquam dictum est à Patribus panem conuerti in quantitatem Christi primariò, aut secundariò: vnde patet quantitatē non esse hîc ex vi verborum; alioquin etiā quidquid pertinet ad perfectionem corporis dicetur esse ex vi verborum; imò & suppositum ipsum, cùm tamen concomitāter hæc omnia insint ex cōmuni, & ex Concilio.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm panis in conuersione in corpus Christi, annihiletur?

Alens.4.*p.q.*38.*m.*3. D.Bon.*hîc a.*1.*q.*3.Rich.*a.*1.*q.*3.Palud.*q.*3. Capr.*q.*2. D.Thom.*q.*1.*a.*2.*&* 3.*p.q.*75.*a.*3. Henr.*quodl.*9.*q.*9. Ægid.*Theor.*1.*&* 34. Suar.3.*p.tom.*3.*d.*30.*s.*7.

AD secundum sic proceditur, & arguitur quòd panis in conuersione in corpus Christi annihiletur: quia quod præcessit, & nihil eius patet, annihilatur: panis præfuit, & nihil eius manet, quia nec materia, nec forma: totum enim totaliter transit, materia scilicet in materiam, & forma in formam: ergo, &c. 1 *Arg.*1.

Secundò sic, quod nihil est in se, nec in alio, & præfuit aliquid, annihilatur: panis post conuersionem nihil est in se, nihil est etiam in Christi corpore: quia tunc corpus Christi augeretur per conuersionem panis in ipsum; illud enim fit maius, in quo est aliud, & aliud quantum manens: ergo. *Arg.*2.

Tertiò sic, in transitione partiali forma annihilatur, quia nihil eius manet: ad minus non distinguitur ista corruptio partis ab annihilatione, nisi quia forma prior manet in potentia materiæ: sed in proposito forma panis non manet in potentia susceptiui sui. Potest etiam probari, quòd ibi forma, à qua est transitus, annihiletur: quia non manet in actu, patet: nec in potentia subiecti. Probatio, natura potest potentiam naturalem reducere ad actum, & per consequens, si ista forma destructa remaneret eadem numero in potentia materiæ, posset per agens naturale in actum reduci, quod est contra Philosophum, *quinto Physic.& secundo de Generat.in fine.* Si dicas, ipsam non eandem numero, sed eandem in specie manere in potentia subiecti, hoc non prohibet annihilationem, quia etsi ista esset annihilata, adhuc posset alia numero educi de potentia materiæ. *Arg.*3. *Text.*38. *Text.ult.*

Item, annihilatio & creatio sunt opposita, sicut generatio, & corruptio: quia sicut dicitur 5.Physicorum, *Idem est terminus* à quo *generationis*, *& terminus* ad quem *corruptionis*, *& è conuerso*; ita idem est terminus *ad quem* annihilationis, & terminus *à quo* creationis, & 2 *Argum.*4. *Text.* 7. *&* 8.*&* *inde.*

& è conuerso, sed quando tota substantia, & totalis est terminus *ad quem* productionis, productio eius est creatio: ergo, quando ipsa tota, & totaliter est terminus *à quo* destructionis, illa destructio est annihilatio: sed in proposito ipsa tota, & totaliter est terminus *à quo* conuersionis: ergo, &c.

Oppositum dicunt auctoritates adductæ in quæstio. præced. artic. 1. dicunt enim panem conuerti in corpus Christi: ergo non annihilatur. Et hoc arguitur in ratione, quia creatio, & annihilatio sunt opposita: sed, si corpus conuerteretur in panem, iterum illa reductio panis non esset creatio: quia non esset simpliciter de nihilo, vt de termino à quo: ergo pari ratione, conuersio panis in corpus, non est annihilatio.

Item, istius annihilationis non posset esse causa, nisi Deus: sed Deus non potest esse causa non essendi res, secundùm quòd probat Augustin. 83. *quæst. quæst.* 21.

COMMENTARIVS.

1 Argumenti quæstionis.

1 a AD *secundum sic proceditur*, &c. Hæc quæstio est secundum membrum propositum in initio prioris quæstionis, vbi agitur de conuersione, vt se habet circa terminum *à quo*, in priori agitur de eadem, vt se habet circa terminum *ad quem*.

SCHOLIVM.

Opinio Henrici panem non annihilari, sed post conuersionem esse aliquid, quia id quod fuit panis est corpus Christi, vel saltem aliquitas corporis est panis. Scotus impugnat id quod ait panem post conuersionem esse aliquid, quatuor rationibus claris, & vrgentissimis.

Hěr. quodl. 9. quæst. 9. quodl. 11. q. 4. quodl. 12. q. 10. Ocham quodl. 5. & Maior hîc tenent panẽ annihilari. Scot. licèt sit problematicus, tamen quodl. 10. se declarat. Vnus terminus mutationis includit non esse alterius. Esse secundùm quid, supponit esse simpliciter, quomodo?

3 Hîc [b] dicitur quòd panis non annihilatur: & ex hoc infertur, quòd post conuersionem panis non est nihil, & per consequens est aliquid: non autem illud, quod præfuit, quia illud conuersum est: nec quicquam aliud à termino, in quem conuersus est: ergo post conuersionem est aliquid, vt illud in quod conuersus est. Vnde quod præfuit panis est corpus Christi: aut si ista negetur, necesse est dare, quòd aliquitas corporis sit eius, quod fuit panis, & similiter *esse* corporis sit aliquid eius, alioquin panis post conuersionem nullo modo posset dici aliquid, sed oporteret dicere, quòd omnino esset annihilatus. Hæc ergo opinio duo dicit, & quòd panis non annihilatur: & quòd post conuersionem non est nihil, sed aliquo modo aliquid, & secundum deducit ex primo.

Contra illud secundum arguo quadrupliciter. Primò sic: terminus mutationis, inquantùm est terminus, includit *non esse* alterius termini. Hoc probatur: quia inquantùm est terminus, habet aliquam incompossibilitatem ad alium terminum: ergo vt est terminus non includit aliquitatem alterius termini, nec alterum terminum esse aliquo modo aliquid: quia contradictio est, quòd, vt includit non esse eius, includat aliquitatem eiusdem.

Secundò, quia corpus Christi nullo alio modo se habet in se post conuersionem, quàm antè: ergo nec aliquid alio modo habet *esse* in ipso, sed panis non conuersus nullo modo habet aliquitatem suam in corpore Christi, nec aliquitatem corporis Christi: ergo nec post conuersionem. Probatio primæ consequentiæ, esse secundùm *quid* in aliquo, est propter *esse* eius simpliciter: quia enim aliquid in se est tale, ideò sic, vel sic habet aliquid in se, vel *esse* in alio: ergo non est differentia modo essendi alicuius in aliquo, nisi propter differentiam eius in se.

Habens aliquitatem est formaliter aliquid. Hěr. quodl. 5. q. 2. Res dicitur à reor, & à ratus, secũdùm Henr. de quo Scot. 1. d. 3. q. 5. & quodl. 3.

4 Item, cuius est aliquitas, illud ea formaliter est aliquid; si ergo aliquitas corporis sit nunc eius, quod fuit substantia panis: ergo illud, quod fuit substantia panis est nunc formaliter aliquid illâ aliquitate. Quæro quid aliquid? non panis, quia panis non est: & præterea contradictio videtur, quòd aliquitate corporis sit formaliter aliquid, illud quod est substantia panis, nec istâ aliquitate est illud, quod fuit panis corpus: quia quod fuit substantia panis simpliciter desinit esse, corpus simpliciter manet in eodem *esse*, nec potest dici, quòd ista aliquitate est aliquid aliud, nisi panis, vel corpus.

Item, aliquid & res conuertuntur secundùm Auicen. *primo Metaphysicæ suæ*: cuius ergo est aliqua aliquitas, illud formaliter est res: & per consequens sequeretur, quòd illud, quod fuit panis, nunc esset res. Res autem secundùm istum Doctorem dicitur dupliciter. Vno modo pro re opinabili, vt res dicitur à *reor reris*. Alio modo res rata, prout dicitur à ratitudine: hæc ergo aliquitate hoc quod fuit panis, vel erit res primo modo; & tunc sequitur, quòd non magis sit res, quàm chimæra: quia chimæra est res isto modo

secundùm

ſecundùm eum:& tunc optimè ſtat cum tali aliquitate annihilatio panis: ſicut ſi aliquid conuerteretur in chimæram, verè eſſet annihilatum. Si res ſecundo modo, tunc vt priùs, aut res quiditate panis, & tunc panis non eſt quiditatiuè conuerſus; aut res quiditate corporis, & hoc eſt impoſſibile, propter quiditatiuam diſtinctionem eius, quod fuit panis, & corporis.

COMMENTARIVS.

2 *Sententia Henrici.* b *HIc dicitur*, &c. Citat opinionem Henrici, qui dicit poſt conuerſionem panem eſſe aliquid, alioquin deſineret per annihilationem: illud autem *eſſe* panis, quod manet poſt conuerſionem, eſt ipſum *eſſe* corporis Chriſti, in quod conuertitur, vel aliqualitas eius, hoc eſt aliquis modus corporis. Hæc ſententia eſt obſcura ſatis, & vix conceptibilis, eam impugnat Doctor quatuor rationibus.

Impugnatur. Prima ratio. Prima eſt, quia terminus *ad quem* mutationis includit *non eſſe* termini *a quo* propter incompoſſibilitatem: ergo nequit includere terminum *à quo*, quantùm ad *eſſe*, aut modum eſſendi.

Secũda ratio. Secundò, quia corpus Chriſti non variatur in ſuo *eſſe* ſubſtantiali poſt conuerſionem, ſed retinet priſtinum *eſſe*: ſed ante conuerſionem non includebat, aut aliquem modum eſſendi eius: ergo nec poſt conuerſionem. Tertiò ſequeretur, quòd panis non deſineret ſecundùm totum ſuum *eſſe*, quia maneret ſecundùm illam aliquiditatem, quam haberet in corpore Chriſti. *Tertia ratio.* Quartò, aliquid & res conuertuntur ſecundùm Auicennam 1. *Metaph.* ergo quod eſt aliquid, eſt res: & ſic panis non eſſet conuerſus quoad totum ſuum *eſſe*, ſed maneret vt res. Patet ex littera. Has rationes ſuperiùs adduximus ex alia occaſione: vbi eandem ſententiam impugnauimus promiſcuè cum aliis *q. præſenti.* *Quarta ratio.*

SCHOLIVM.

Sententia Ægidij non annihilari panem, quia manet materia communis ipſi in corpore Chriſti, vnde corpus poſſet conuerti in panem. Idem tenent Palud. hîc q. 3. & Capreol. q. 1. Hanc refutat Scot. tribus rationibus.

Alio [a] modo dicitur, quòd panis non annihilatur, quia poſt conuerſionem in corpus, 5 *Ægid. Theor. 1. & 34.* manet in illo in potentia: quia corpus Chriſti, & panis habent ſubiectum commune, vt materiam, & ideò ſubſtantia panis poteſt redire per corporis conuerſionem in ipſum, & illa reditio non eſſet creatio: ergo nec iſta conuerſio eſt annihilatio, & hoc propter communem ſubſtantiam, vel commune ſubiectum, in cuius potentia eſt vterque terminus.

Contrà, non poſſet panis annihilari ex iſto dicto, manente aliquo alio corpore: quia ſi aliquod aliud corpus, ſaltem corruptibile, manet, manet materia eiuſdem rationis, in cuius potentia eſt vterque terminus, & per conſequens, manet panis, ſicut modò dicitur manere in materia corporis Chriſti: ergo non poſſet annihilari panis, niſi tota ſubſtantia corporea annihiletur.

Item, ſi panis annihilaretur, & corpus Chriſti eſſet ibi præſens, eodem modo panis eſſet in potentia materiæ corporis Chriſti, quo nunc eſt: ergo propter hoc, quòd nunc manet in potentia in materia corporis Chriſti, non debet negari annihilatus.

Item, ſubiectum commune vtrique termino non eſt neceſſarium, niſi ad tranſmutationem propriè dictam: excludendo enim ſubiectum, & accipiendo præciſè duos terminos alicuius tranſmutationis, magis requiritur in eis oppoſitio, quàm aliquid idem commune: imò idem commune in aliquibus prohibet ipſa eſſe per ſe terminos alicuius tranſitus, vt patet in his, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei: ergo cùm in iſto tranſitu non ſit propriè mutatio, nec ſubiectum manens, ſed tantùm ſunt duo termini tranſitus: nihil commune per ſe dabit, vel auferet aliquam rationem ab iſto tranſitu: ergo ſi ille tranſitus eſſet annihilatio, excluſo quocunque communi, erit & modò.

COMMENTARIVS.

3 a *ALio modo dicitur, quòd panis annihilatur*, &c. Reiicit ſententiam Ægidij, quia negauit panem annihilari, quia manet ſecundùm rationem communem ſubſtantiæ, quæ includitur in corpore Chriſti, vel propter eandem materiam, quam manere dixit hîc author, vt *ſuprà* viſum eſt. Impugnatur quantùm ad primam, quia ſic nunquam poſſet annihilari, manente aliquo ente corporeo, quia maneret, vel ratio communis ſubſtantiæ, vel materia, in cuius potentia eſſet forma panis: ſic etiam ſi corpus Chriſti fieret præſens ſine conuerſione panis in ipſum, & deſineret panis per annihilationem, maneret in eadem potentia materiæ corporis. Tertiò, tandem contra aliud dictum patet, quòd hîc non maneat panis materia ſub forma corporis, aut aliter prout *ſuprà* probauit Doctor *quæſt. præſenti.*

Sed inter cæteros Theologos non conuenit 4

quoad

Varia sentēt. Prima sent. annihilari panem. Error Vasquez. quoad hanc desitionem. Aliqui docent desitionem hanc esse annihilationem: hanc opinionem tanquam primo authori tribuit Vasquez nostro Doctori *quodl.* 1. *art.* 3. *&* 4. *& in hac quæst.* §. *Si potest ergo teneri*, &c. Sed fallitur quantùm ad interpretationem sententiæ, sicut & alij, qui id Doctori imponunt. Fallitur etiam in hoc, quòd dicat meritò eum statuendum esse authorem primum huius sententiæ, quia multò antiquior est, quam citat Magister *dist. præsent.* D. Bonauentura *in* 1. *part. dist. quæst.* 3. D. Thomas *suprà*, & Doctor *quæst. præcedenti.* Alensis 4. *part. quæst.* 10. aliàs 38. probabiliorem putat Albertus *præsenti dist.* Innocentius III. *lib.* 4. *de mysteriis Missæ*, *cap.* 2. censet eam probabilem. Durandus eam supponit, nisi maneret materia panis, sicut & Ægidius loco citato: eam sequitur Gabriel *quæst.* 1, *& in canone lect.* 40. & 41. Maior hîc *quæst.* 1. Ocham *in* 4. *quæst.* 6. *& quodlibeto* 6. *dub.* 7. Angelus verbo *Eucharistia*.

Antiqua sententia est. Magister. D. Bonauēt. D. Thom. Alensis. Albertus. Innoc. III. Durandus. Ægidius. Gabriel. Ocham. Angelus.

5 *Secunda sent.* Altera sententia est non annihilari panem, sed desinere esse per conuersionem sui in corpus Christi: hæc est communis sententia, quam tenet Doctor *in* §. *sequenti*, vt videbimus. Sed huius desitionis modum, & causam diuerso modo plures assignant. Aliqui docent ex vi actionis, quâ corpus Christi ponitur sub speciebus, desinere panem; ita Sotus, Ledesma, Caietanus: quæ sententia potest explicari aliter, & aliter, nempe quòd actio illa ex repugnantia actionis absolutè, & termini tollat *esse* panis; ita vt poni non possit corpus Christi sub speciebus manente substantiâ panis, etiam de potentia absoluta: & hic sensus, quem prætendunt aliqui, est superiùs impugnatus.

Varij modi, quibus explicatur.

Primus modus suprà impugnatus.

Secundus modus verus. Alio modo intelligi potest ex vi actionis absolutè non inferri desitionem illam, sed secundùm modum actionis, vt est successio inter terminos, & dicunt ordinem in essendo: & sic sententiam hanc veram esse ostendemus.

6 *Tertius modus suprà impugnatus.* Suarez colligit non ex vi actionis præcisè tolli substantiam panis ex natura rei, sed ex separatione accidentium, à quibus substantia panis in *esse* dependet. Hanc autem etiam *suprà* impugnauimus, quia neque faceret talis desitio ad conuersionem, quia si Deus poneret præsens corpus Christi, separatis speciebus à pane sine vlla conuersione, sic desineret substantia panis hoc modo, & non ex vi conuersionis, aut mutationis eius in substantiam corporis: ponamus ergo Deum separare primùm accidentia à pane, tunc desinet panis, & post desitionem ponatur corpus præsens, desitio panis erit vniformis, sed non saluatur conuersio, quam saluandam esse docent Concilia: quòd autem accidentia manent, vel non manent, nihil facit ad modum desitionis substantiæ, quà substantia est.

Quartus modus. Hinc excluditur modus dicendi aliorum, qui dicunt ideò panem non annihilari, quia manent eius accidentia: quia productio, & desitio substantiæ est alterius rationis à productione, & desitione accidentium: neque ab illis, aut modo desitionis, aut productionis eorum sumit speciem, sed præcisè ab intrinsecis terminis, qui sunt *esse*, & *non esse* substantiæ, quà substantia est.

7 *Quintus modus.* Vasquez tandem reducit hanc difficultatem ad veritatem formæ, prout enuntiatur, per quam Sacerdos facit ibi corpus Christi præsens ex primaria intentione, secundariò destruit panem: tota ergo oppositio est ex veritate formæ, eo modo, quo enuntiatur. Sed hic modus minùs quàm alij, saluat veritatem rei; nam forma vt agit practicè ad conuersionem, agit ex instituto Christi, & vt causa moralis instrumentalis; aliter enim agere non potest, cùm nullum supponat subiectum, in quod agat, & ad veritatem eius exigitur actio physica causæ principalis assistentis, vt ponat significatum formæ. De natura autem huius actionis, quæritur prout physicè terminatur ad terminos, & an conuersio, quæ enuntiatur, vt ipse dicit; aut significatur per formam in re ipsa subsistat, vt vera dicatur forma sic enuntians, per conformitatem eius ad rem ipsam: si ergo conuersio ipsa non reducatur in terminos, & incompossibilitatem eorum in *esse* rei, vel certè vt subsunt diuinæ actioni, non potest reduci in formam, quæ nullo modo influit *esse*, aut *non esse* in terminos, aliter quàm virtute causæ principalis, & moraliter ex instituto.

Incompossibilitas inter terminos ex natura conuersionis desinienda.

8 *Dissertatio cum hæreticis de possibilitate rei.* Minùs ergo hæc ratio incomprehensibilitatis ex enuntiatione formæ satisfacit hæreticis, quos non semel, sed sæpiùs Vasquez adducit contra alios Doctores: nam hæretici ex impossibilitate rei, & ipsius conuersionis, vt realiter cadit in terminos, conantur destruere significationem veram formæ: oportet ergo primùm saluare naturam rei, & conuersionis, vt saluetur veritas formæ possibilis in mysterio: quod nullo conatu, aut ratione saluat hic author, sed impugnat alios, qui id conantur saluare, declarando naturam ipsius realis mutationis, vt interuenit inter terminos, quæ significatur per formam; maximè cùm seruetur hic ordo, vt ex enunciatione Christi præsentis sequatur desitio panis, vt prima enunciatio sit vera, prout hic author aliàs declarat naturam huius conuersionis. Restat ergo declarandum, quomodo id contingat. Vide dicta circa naturam transsubstantiationis *in q. prima.*

SCHOLIVM.

Sententia Varronis per duo dicta. Primum, post conuersionem nihil panis manere, ex allatis contra Ægid. Secundum, panem non annihilari, vel saltem illâ conuersione non annihilari probat, quia terminus ad quem, *non est nihil, quod latè examinat, addens duas confirmationes.*

6 *Quære Var. in 4. dist. 11. hic.* Ad [a] quæstionem, dico, quòd in proposito nihil panis manet post conuersionem. Secundò, quòd panis non annihilatur, vel quod est facilius, quòd panis ista conuersione non annihilatur.

Primum supponatur probatum ex rationibus contra primam opinionem. Secundum probatur sic, terminus *ad quem* transitus ipsius panis non est purum nihil: ergo panis non annihilatur. Consequentia probatur, quia terminus *ad quem* annihilationis est purum nihil,

nihil, & hoc probatur à simili: sicut terminus *à quo* creationis est purum nihil, ita terminus *ad quem* annihilationis debet esse purum nihil. Antecedens probatur, quia terminus *ad quem* istius transitus, est corpus Christi: quia etsi negatio panis concomitetur terminum *ad quem*, non tamen terminus iste est omnino nihil, sed est in aliquo positiuo. *Terminus ad quẽ annihilationis, & à quo creationis, est nihil.*

Contra istud, quia etsi desitionem panis concomitetur positio corporis Christi hîc: tamen illa desitio panis secundùm propriam rationem, vt distinguitur ab illa positione corporis Christi, videtur esse annihilatio: quia terminus *ad quem* eius est nihileitas panis.

Confirmatur per simile, quia corruptio non est modò annihilatio, non propter hoc solùm, quia generatio concomitatur eam: quia si propter hoc, & propter terminum generationis præcisè non esset annihilatio, esset mutatio positiua ipsa corruptio propter terminum positiuum mutationis, quod falsum est: nunc ergo corruptio secundùm propriam rationem, vt distinguitur essentialiter à generatione concomitante, non est annihilatio, quia aliquid corrupti manet, scilicet materia: & ex hoc sequitur, quòd negatio ad quam est, est negatio in apto nato: ergo priuatio. Ergo per oppositum in proposito cùm nihil termini *à quo* maneat, nec negatio *esse* panis sit priuatio, quia non in apto nato, sed purum *non esse*, sequitur quòd ista panis desitio secundùm propriam rationem sui sit annihilatio. 7

Et hoc confirmatur secundò, quia per se ratio alicuius non variatur ex aliquo concurrente per accidens cum eo: sed per accidens est, quòd cum ista desitione panis concurrit positio corporis Christi hîc. Probatio, posset enim primum separari à secundo: ergo propter istam positionem corporis Christi hîc non variatur ratio istius desitionis: sed ipsa, si sola esset sine positione ista, esset annihilatio panis: ergo & modò. *Ratio vrgẽs pro annihilatione panis.*

Hîc diceretur vno modo, quòd transsubstantiatio est mutatio præcisè inter terminos positiuos, ita quòd non erit dare duos terminos priuatiuos ad duas mutationes, sicut in generatione & corruptione; sed sicut secundùm Philosophum, 5. *Physic.* aliqua mutatio est à subiecto in subiectum, quæ scilicet habet pro vtroque per se termino aliquid positiuum: ita ista transsubstantiatio habet duos terminos præcisè, & vtrumque positiuum: & ita non est hîc considerare illam desitionem, quasi sit vna mutatio per se formaliter distincta genere ab ista inceptione corporis Christi hîc: sed tantummodo est vnus transitus huius positiui in illud positiuum. *Text. com. 7.*

Contra istud, manifestum est quòd panem non esse, non est formaliter corpus Christi esse hîc, nec è conuerso: quia posset panis non esse, corpore non posito hîc, & è conuerso. Similiter non *esse* corporis hîc, & esse panem hîc non sunt formaliter idem, sed oppositi termini: ergo possumus habere duos transitus quiditatiuè distinctos, quorum vterque habet suos proprios terminos, & tunc stat tota difficultas tacta de generatione, vt distinguitur à corruptione, & de per se formali distinctione huius desitionis, vt distinguitur à positione corporis Christi. 8

Hîc [b] potest dici sustinendo istam conclusionem, scilicet quòd panis non annihilatur simpliciter: quia terminus annihilationis est purum nihil, hoc est, quod nihil termini *à quo*, manet in termino *ad quem*: nec negatio in aliquo apto nato, quæ dicitur priuatio, terminat eam, & oppositæ conditiones istis conditionibus sunt in corruptione, vt corruptio est. Nec tertiò, quòd negatio in aliquo positiuo disparato terminat eam: sed simpliciter negatio extra genus, scilicet extra omne positiuum, siue subiectum, quod dicatur priuatum secundùm illam negationem, siue disparatum, quod includat illam negationem. Et istud vltimum requiri potest ostendi: nam non solùm materia aëris corrupti manet, & habet priuationem formæ prioris, sed negatio formæ aëris saluatur in forma ignis, quæ de nouo inducitur: & negatio illa, vt est in forma ignis, non est ibi, vt in subiecto apto nato, sed sic est tantùm in materia communi: sed est ibi, vt in aliquo disparato. Et licèt circumscribatur negatio illa, vt in materia communi, quæ modò terminat corruptionem, & propter quam corruptio modò non est annihilatio: si tamen terminaret aliquam desitionem negatio ista, vt in disparato, adhuc non annihilaretur aër. *Triplex negatio. An ad annihilationẽ requiritur negatio extra genus pro termino? De negatione extra genus, vide Scot. 1. d. 23. & d. 28. & dist. 36. hæc nullum petit positiuum de quo dicatur.*

Ad propositum, etsi hîc non sint illæ duæ rationes, de quibus patet, quòd propter eas corruptio non est annihilatio, scilicet quia aliquid corrupti manet, & quia negatio terminans eam manet in apto nato: est tamen ibi tertia ratio, scilicet quòd negatio terminans est in aliquo positiuo subiecto, licèt disparato. 9

Per hoc ad rationem potest dici, quòd illa desitio panis secundùm se etiam vt est ad *non esse* panis non extra genus, sed vt in corpore non est annihilatio, vt patet. Tunc ad illud exemplum de corruptione, verum enim est, quòd non negatur corruptionẽ esse anni- *Panem non annihilari.*

Duæ causæ, ob quas corruptio non est annihilatio.

hilationem præcisè propter generationem concomitantem:sed propter duas causas,quarum vna includit aliam,scilicet quia est subiectum commune,& ideò negatio terminans est priuatio. Sed si posset sine vtraque istarum stare tertia, quòd negatio terminaret, vt in aliquo positiuo disparato,adhuc non esset illa transitio,annihilatio:& talis ponitur ista conuersio.

COMMENTARIVS.

9 *Conclusio.* *Panē non annihilari.*

a AD *quæstionem dico*, &c. Conclusio Doctoris est nihil substantiæ panis & vini manere post conuersionem. Secundò, dicit panem non annihilari; *Vel*, inquit, *quod facilius est,panem istâ conuersione non annihilari.* Nihil aliud affirmat Doctor in tota quæstione: immeritò ergo citatur absolutè pro illa sententia, quæ dicit panem, vt est terminus huius conuersionis, annihilari; prout alij dicunt, tam noui, quàm antiqui assertores huius sententiæ.

Duobus ergo modis potest ex sententia Doctoris interuenire conuersio inter substantiam panis & vini, vt terminum *à quo*, & corpus & sanguinem Christi,vt terminum *ad quem.* Primo modo vt conuersio hæc sit panis & vini, quoad *esse* absolutè in corpus & sanguinem; & hic est primus modus huius conuersionis, quem ponit Doctor, & quem magis ex sententia sua sequitur; & secundùm hunc modum respondet ad argumenta in oppositū ad initium quæstionis posita.

Primus modus, quo declarat cōclusionem.

10 *Secūdus modus quo eandem explicat.*

Verùm, quia aliqua argumenta ex natura annihilationis desumpta vrgent contra hunc modum, quo mysterium hoc, & fides faciliùs explicetur, & defendatur, addit alium modum,nempe panem & vinum esse terminum proximum huius conuersionis secundùm *esse hîc*, id est, secundùm *esse*, quod habent naturale sub speciebus, & sic conuerti in corpus & sanguinem huic *non esse*, *non esse* eorum sub speciebus, succedere concomitanter *non esse* eorum absolutè, quæ potest dici annihilatio, quæ annihilatio dicitur transitus de *esse* absolutè, in *non esse* absolutè: ne autem inuertatur litera, aut ordo eius, vtramque declarabimus.

Probatur primus modus.

Primam conclusionem,seu modum conuersionis supponens Doctor, probat panem non annihilari, quia terminus *ad quem* annihilationis est putum nihil, id est, negatio extra genus & non negatio, vt inest alicui positiuo: sed terminus *ad quem* transitus panis non est negatio simpliciter, & extra genus;sed corpus Christi,vt habet annexam negationem essendi panis, tanquam terminus incompatibilis: ergo panis non annihilatur.

11 *Obiectio difficilis.*

Obiicit contra conclusionem primò,quòd desitio panis se habet concomitanter ad positionem corporis Christi hîc, & non per se tanquam ad causam inferentem *non esse* panis absolutè, id est, desitio ex repugnantia rei,seu termini *ad quem*:ergo *non esse* panis, seu desitio est per annihilationem. Confirmat primò,quia non ideò corruptio non est annihilatio, quia concomitatur generatio alterius,sed quia manet subiectum commune; & consequenter priuatio, quæ fit in apto nato; *non esse* autem panis non est in apto nato, sed purum *non esse:* ergo,&c. Confirmat secundò ex eo, quòd id quod se habet per accidens ad aliquid, non variat rationem eius; sed positio corporis Christi se habet per accidens ad *non esse* panis:ergo,&c.Et si dicas transsubstantiationem esse mutationem inter terminos positiuos per conuersionem vnius in alium. Contra,hîc non agitur de transsubstantiatione sub illa præcisione,sed vlteriùs vt connotat duas mutationes cōcomitantes: quarum vna est acquisitiua, vt respicit terminum *ad quem*; alia verò deperditiua, vt respicit terminum *à quo* conuersum: qualis autem sit hæc deperditio inquiritur, & ad quod genus reducatur.

Desitio panis est absoluta. Prima confirmatio. Negatio panis non fundatur ex natura rei in aliquo. Secunda confirmatio. Positio corporis per accidens se habet ad non esse panis. Responsio. Replicatur.

b *Hîc potest dici*,&c. Declarat conclusionem positam,& sustinet distinguendo hæc tria in corruptione, nempe subiectum commune, & negationem formæ corruptæ, seu priuationem in illo subiecto; & tertium est negatio formæ eiusdem, vt fundatur in genito,& termino incompatibili, quo expellitur forma corrupta. 12

Tria in corruptione concurrunt.

Dicit si hæc manere posset respectiuè ad formam corruptam absque eo,quòd subiectum commune, & priuatio maneret, esset sufficiens causa, vnde corruptio non diceretur annihilatio.Et hoc etiam patet in toto substantiali cōuerso in aliud, quod dicitur corrumpi; non quòd priuatio eius manet,sed quòd subiectum manet in altero,quod dicit incompatibilitatem, & negationem essendi totius corrupti,negationem, inquam, in genere; id est, vt afficit *esse* ipsius substantiæ totalis genitæ.

Negatio vltima fundata in termino excludit annihilationem. Compositum corrumpi etsi priuatio eius non maneat in subiecto.

Et probatur, quia sic dicitur corruptus homo, non quia *non esse* formæ constitutiuæ,quæ incorruptibilis est, succedat eius *esse* in subiecto; sed quòd per separationem animæ à subiecto sequatur *non esse* totius, vt inducitur forma incompatibilis in eadem materia.

Exemplū de homine.

Et si hoc aliquo modo aliter explicari posset, probo quòd subiectum manere cum priuatione formæ non infert corruptionem præcisè, nisi vt altera causa coniungitur, nempe negatio illa in genere, quæ fundatur in forma succedente, quæ expellit formam, quæ dicitur corrumpi: quia Deus potest annihilare formam, quæ est in subiecto, sicut eam potuit creare: sed in eo casu non corrumperetur,quamuis subiectum eius maneret sub priuatione: ergo hæc duo simul non reddunt causam per se corruptionis, neque eam inferunt nisi adueniente tertiâ, nempe formâ genitâ, vt includit *non esse* formæ prioris: & per consequens non per accidens se habet introductio formæ incompatibilis ad *non esse*, quod est terminus corruptionis.

Priuatio formæ in subiecto non tollit annihilationem.

Ad propositum,ita se habet *esse* corporis Christi, vt est terminus conuersionis *ad quem*, & includit *non esse* panis absolutè. Hoc autem declaratum est *suprà* in commento secundæ conclusionis quæstionis secundæ: sicut ergo voluntas Dei, vt est principium ponendi corpus sub speciebus, potuit esse multiplex: ita etiam *esse* ipsius corporis, vt subesset voluntati, haberet aliam, & aliam habitudinem ex natura rei, & modo, quo subesset voluntati in ratione effectus. 13

Declaratur ratio ad propositum.

Potuit autem Deus ponere corpus absolutè ante *esse* eius simpliciter; vt si institueret Sacramentum ante Incarnationem, & tunc transsubstantiatio connotaret creationem corporis. Potuit constituere corpus præsens absolutè sine vllo

vllo ordine ad conuersionem, aut ad panem, vt terminum conuersionis. Potuit etiam, sicut de facto, constituere corpus sub speciebus panis, non solùm absolutè quoad præsentiam; sed etiam per modum termini *ad quem*, conuertendo panem in ipsum. Et sicut hæ sunt determinationes diuersæ voluntatis Dei, vt influit in corpus, aut influeret; ita etiam ex parte termini nempe corporis, habent correspondentem modum diuersum, quia superflueret alia, & alia determinatio ex parte causæ respectiuè ad effectum; nisi in effectu esset modus alius, & alius determinatus ipsi correspondens.

Determinatio causæ influit habitudinem diuersam.

14 Et facilè declarari potest in aliis, verbi gratiâ, eadem forma potest educi de potentia materiæ à Deo solo, vel ab hac, vel illa causâ, vel certè creari: in his omnibus modis ratio formæ absolutè non variatur, neque est aliud, & aliud eius *esse* per quamcumque causam, & modum producatur: sed tamen ex diuersis modis producendi dicit etiam diuersas habitudines; & hoc ex natura rei, prout sic, vel sic ponitur in *esse*: quia quidquid competit effectui ex determinatione, & diuersa habitudine suæ causæ per se ad ipsum, illud simpliciter hîc, & nunc, vt procedit à tali causa, dicitur in omni rigore ipsi competere ex natura rei.

Exemplum.

Sed voluntas, quâ Deus de facto voluit corpus Christi esse præsens speciebus per conuersionem panis in ipsum, dicit determinationem in se diuersam, ab illa voluntate, quâ posset velle corpus idem esse præsens absolutè, & non per conuersionem; includit enim illa determinationem destruendi substantiam panis respectiuè ad corpus, vt ad terminum *ad quem*; & consequenter ordinem inter ipsos terminos in essendo: ergo etiam corpus, vt ponitur præsens tanquam effectus determinatus illius voluntatis, includit vel importat secum *non esse* panis absolutè, tanquam negationem in genere: & sic non desinit panis per annihilationem in purum *non esse* extra genus, sed in *non esse* eius, quod fundatur in termino succedente, nempe in corpore, vt est effectus determinatæ illius voluntatis.

Determinatio specialis diuinæ volũtatis.

Non esse panis fundari in corpore.

Neque refert, quòd hæc negatio ex determinata habitudine corporis, vt ponitur præsens ad suam causam insit, & non ex prædicato aliquo absoluto ipsius corporis secundùm *esse* absolutum, quod aliàs posset compati cum substantia panis: hoc, inquam, non refert; quia illa negatio ex natura rei verè inesse dicitur; quia licèt aliàs, si Deus annihilaret substantiam panis, & postea poneret corpus sub speciebus, vel certè simul, vtrumque faceret citra omnem conuersionem, negatio essendi panis in corpore esset concomitans, vt per accidens se haberet ad desitionem panis: tamen vt hoc determinato modo sit præsens corpus per conuersionem, negatio illa non est concomitans, neque per accidens se habet ad desitionem panis, sed per se; & corpus vt habet annexam negationem ex determinatione sui ad *esse* sub speciebus, cum hoc ordine essendi, est causa per modum termini incompatibilis destruendi panem; & sic *non esse* eius non est parùm nihil: vnde facilè soluuntur argumenta, quæ in §. sequenti contra hoc afferuntur. 15

Quomodo non esse panis sequatur ad corpus præsens?

SCHOLIVM.

Tractans secundam confirmationem argumenti pro opinione negante annihilationem panis, adducit quatuor argumenta suadentia annihilationem, quæ sunt vrgentissima.

Sed [a] tertium magis cogit, scilicet de per se, & per accidens: inuenitur enim hîc vnus transitus per se ab *esse* panis ad *non esse* eius: & alius à non præsentia corporis Christi hîc ad præsentiam ipsius hîc. Et tunc, sicut argutum fuit, si secunda non concomitaretur primam, prima esset annihilatio: ergo & modò formaliter est annihilatio: quia ratio eius non variatur propter illud, quod per accidens concomitatur. 10

Item, si panis annihilaretur, & corpus Christi poneretur hîc præsens, omni eodem modo se haberet tam panis, quàm corpus, quantùm ad omnem conditionem, tam *esse*, quàm *non esse*, sicut modò se habet: sed quod omni eodem modo se habet, sicut si esset annihilatum, est annihilatum: ergo prima propositio manifesta est: quia si esset annihilatus, nec materia, nec forma eius remaneret eadem, eodem modo nec nunc: si autem corpus esset tunc præsens sub accidentibus, ita & nunc.

Item, & est directè contra responsionem vltimò datam ad illud de corruptione: quia terminus, vt terminus actionis nouæ, nouus est: negatio ergo *esse* panis, terminus desitionis panis, noua est, sed vt in corpore Christi, non est noua: nam illo modo, quo disparatum includit negationem disparati, ante desitionem panis corpus Christi fuit non panis.

Si dicas, verum est, non panis, vt in corpore, non est negatio noua, sicut nec disparatio noua corporis ad panem, sed *non esse* panis est nouum. Contrà, ex hoc sequitur quòd *non esse* panis est terminus: quia vt negatio ista est in corpore, est per rationem disparationis secundùm responsionem illam: si ergo *non esse* panis terminat, vt nouum, non terminat vt in corpore per rationem disparationis. 11

Item, quando simul concurrunt mutationes diuersorum generum, negatio non est per se terminus vnius, vt includitur in termino alterius. Exemplum, si simul sint generatio, & loci mutatio: negatio terminans corruptionem concomitantem generationem, non terminat eam per se, vt saluatur in *vbi*: & probatur illud per rationem, quia vbi negatio

gatio termini *à quo* mutationis per se saluatur in termino *ad quem* alterius, oportet illas mutationes esse eiusdem generis, quia ad terminum *ad quem*, & *à quo* oppositos: sed in proposito corpus Christi non includit *non esse* panis. Patet, quia disparatio illa corporis ad panem fuit manente vtroque extremo: non includit ergo illam negationem *esse* panis, nisi vt hîc: sed ille terminus *vt hîc*, non pertinet ad genus substantiæ: ergo negatio illa non per se terminat desitionem, vt saluatur in corpore vt hîc.

COMMENTARIVS.

16 *Rationibus vrget contra conclusionem.* a SEd tertium magis cogit, scilicet de per se, & per accidens, &c. Hæc est confirmatio secunda suprà allata contra conclusionem, quâ probat desitionem panis per accidens se habere ad positionem corporis Christi: quod ex supradictis negatur. *Prima ratio.* Contrà vrget, si positio corporis non comitaretur desitionem panis, illa desitio esset annihilatio: ergo & nunc. *Secunda ratio.* Secundò, si annihilaretur panis, & poneretur corpus sub speciebus, desitio panis esset vera annihilatio: sed eodem modo se habent nunc, tã quoad *esse*, quàm quoad *non esse* vterque terminus: ergo, &c. Tertiò negatio, vt terminat desitionẽ panis, est noua; sed negatio panis, vt fundatur in corpore Christi, nõ est noua, sed antiqua, & disparata: ergo nõ est terminus desitionis: & idem probat replica. *Tertia ratio.* Quartò, quia mutationes oppositæ sunt ad terminos eiusdẽ generis incompatibiles: sed non ita se habent positio corporis, & desitio panis: ergo negatio inducta per desitionem panis non fundatur in positione corporis. *Quarta ratio.*

SCHOLIVM.

Aliquas ex rationibus allatis, quibus suadetur annihilatio panis, euadi posse, aliàs non. Secundam rationem tantùm soluit: nam licèt soluat aliqualiter tertiam, varijs replicis solutionem reijcit.

12 Istarum [a] rationum aliquæ possunt euadi. Secunda, sic, negando istam propositionem, quod omni eodem modo se habet secundùm *esse*, & *non esse*, sicut si esset annihilatum, illud est annihilatum, oporteret addere in subiecto istud, & omnino idem succedit sibi. Quòd autem ista additio sit necessaria, satis apparet, quia antequam res creatur, est ita nihil, sicut si priùs fuisset creata, & pòst annihilata: & tamen antequàm creetur, non est annihilata. Et quare hoc? Quia non succedit nihileitas eius, *esse* suo. Ita dico quòd si panis esset annihilatus, non maneret materia, nec forma, sicut nec modò: sed tamen nunc aliquid succedit ipsi totali *esse* panis: quod non succederet, si esset annihilatus: quia nunc succedit negatio in genere, scilicet in aliquo positiuo disparato: tunc verò succederet negatio simpliciter extra genus.

Qualis negatio panis est in corpore Christi post consecrationem. Ad tertium potest dici, quòd negatio, vt includitur in disparato, non est incompossibilis suæ affirmationi in ambitu communi entis, alioquin disparata non possent simul esse entia: sed negatio contradicens repugnat suæ affirmationi etiam in toto ambitu entis. Si ergo negatio panis disparata præfuit in corpore, non tamen negatio contradictoria *esse* eius: nunc autem post conuersionem illa negatio contradictoria est in corpore Christi, & sic est noua, quia sequitur affirmationem sibi contradicentem.

13 *Obijcit dupliciter contra solutionem ad tertium.* Contra hoc, non videtur aliquo modo ista negatio contradictoria esse in corpore magis, quàm priùs: & ita vt noua est, & vt terminat desitionem panis, non terminat, vt in corpore: negatio enim contradictoria est purum nihil, & ita purum nihil dicitur de aliquo positiuo, sicut si de chimæra dicitur: ergo si illa negatio terminat desitionem, sequitur quòd illa desitio erit purum nihil.

Si dicatur ad primum, quòd *non esse* panis, vt contradicit *esse* panis, aliter est in corpore Christi, quàm priùs, quia in corpore Christi, vt hîc, includitur illud *non esse* contradictorium: in corpore autem absolutè non includitur, nisi negatio disparata: hoc improbatur per quartam rationem: quia terminus posterior non est ratio nouæ incompossibilitatis ad aliquid prius naturaliter: ergo illud vt hîc non est aliqua ratio nouæ incompossibilitatis corporis ad *esse* panis: ergo oportet dicere, quòd ista negatio non sit noua, & tunc non terminat desitionem, vel si est noua, & non est in corpore vt hîc (quia illa præsentia non est ratio, secundùm quam inest talis incompossibilitas) nullo modo illa negatio terminabit, vt in corpore desitionem panis. *Esse hîc non potest esse ratio incõpossibilitatis corporis ad panem.*

COMMENTARIVS.

17 *Responsio ad rationes præmissas.*

a ISTarum rationum aliquæ possunt euadi, &c. Respondet ad illas rationes. Prima non habet efficaciam aliam ab ipsa confirmatione; negatur enim consequentia. Ad secundam negatur minor, quia non eodem modo se haberent corpus & panis quoad *esse*, & *non esse* in vtroque casu: quia in primo desitio panis esset annihilatio in purum *non esse* panis, succedens suo *esse*; de facto non succedit purum *non esse*, sed negatio in genere, & contradictorium, vt fundatur in corpore, quà est terminus incompatibilis, vt modò ponitur in *essendo* ad *esse* panis.

Negatio disparata, & contradictoria distinguitur. Ad tertiam, distinguit duplicem negationem, aliam disparatam, aliam contradicentem: negatio disparata non remouet omnem rationem entis à termino, sed tantùm determinati: verbi gratiâ, negatio panis in lapide, remouet à pane, quòd non sit lapis, non remouet ab eo, quòd sit corpus, neque remouet ab eo alias rationes entis, præter solum lapidem: negatio contradictoria remouet omnem rationem entis, & essendi: negatio ergo panis, vt fundatur in corpore Christi, tanquam disparata, non est noua; sed negatio contradictoria, quæ fundatur in ipso, tanquam contradictoria, vt in termino incompatibili est noua, & illa terminat desitionem panis quæ non est purum nihil, quia includit, seu connotat *esse* fundamenti, in quo est, & succedit *esse* panis: negatur ergo minor.

18 Contrà, ipsa negatio contradictoria est purum nihil: ergo non includitur in corpore, vt est præsens. Respondetur, negationem, quæ includitur in corpore, vt est terminus *ad quem* conuersionis, non esse contradictoriam absolutam, sed potiùs contrariam eo modo, quo negatio fundata in aliquo incompatibili dicitur contraria, non ratione negationis, sed sui fundamenti: corpus enim, vt fit præsens tanquam terminus in quem desinit panis per conuersionem, iuxta suum determinatum modum, quo ponitur præsens in ratione talis effectus, & ex determinatione suæ causæ, dicit per se incompossibilitatem in essendo ad *esse* panis. *Negatio contraria fundatur in corpore de facto.*

Dicit autem Doctor illam negationem esse contradictoriam, quia nempe non sequitur absolutè ad positionem corporis, quocumque modo ponatur, vel poni posset sine conuersione, per prædicatum absolutum, & intrinsecum corporis; sicut in multis aliis incompatibilibus contingit circa idem subiectum, negationem formæ desinentis fundari in forma incompatibili superueniente præcisò modo quo producitur, & ex absoluta entitate sua; licèt non sine ordine ad subiectum commune.

19 Itaque ex modo, quo fit præsens corpus cum successione in *essendo* ad *esse* panis conuersi in ipsum (sic vt saluetur conuersio, vt specificatur ad terminum *ad quem*) terminus *ad quem* dicit *esse*, cum conclusione termini *à quo* conuersi in ipsum; neque ponitur in *esse*, nisi cum hac determinatione *essendi*: neque terminus *à quo* desinit *esse*, nisi respectiuè ad *esse*, quod succedit: cùm ergo conuersio sit inter substantiam, & substantiam in *esse*, sic etiam necessariò vnum *esse* succedit alteri; & vt succedit cum hoc ordine, vt subest conuersioni, dicit incompatibilitatem cum altero in *esse*; & consequenter negationem contrariam; vel certè quòd æquiualet, contradictoriam implicat, inclusam in suo *esse*, vt succedit per modum termini, in quem desinit panis: non succedit ergo negatio pura *esse* panis, sed negatio, vt afficit subiectum determinatum, in quod panis conuertitur.

Et perinde est ad excludendam affirmationem contradictoriam, siue illa negatio insit ex natura absoluta termini, siue ex modo ponendi terminum; quomodocumque enim inest, tollit affirmationem, inquantùm ei succedit: & quia succedit, vt afficit determinatum subiectum, ideò non est purum nihil, aut negatio absoluta essendi, vt abstrahit ab omni subiecto; sicut est negatio, quæ est terminus annihilationis.

Solutio autem subsequens illius replicæ ad hunc sensum reducta subsistit. Ad illud autem quod obiicitur, quòd terminus posterior non est ratio alicuius incompossibilitatis ad aliquid prius naturaliter: ergo corpus Christi, vt hîc, non est aliqua ratio incompossibilitatis corporis ad *esse* panis. Respondetur negando suppositum, quia licèt corpus, vt ponitur sub speciebus, sit posterius pane in essendo, eique succedit, tamen, vt succedit per cõuersionem panis in ipsum, & subest mutationi, est terminus *ad quem*, & prior in genere causæ formalis, vel certè finalis, & specificantis mutationem; prior enim est, inquam, desitione panis, vt transit in *non esse*, ex repugnantia termini *ad quem*; qui includit modo explicato *non esse* panis: & sic patet ad omnes obiectiones allatas. 20 *Obiectio.* *Respondetur.* *Prioritas corporis ad non esse panis.*

Hunc modum incompossibilitatis ex natura rei inter terminos huius conuersionis, puto esse magis ex sententia Doctoris; tum quia primo loco illam docet, tum quia fundamentum, ex quo quæstione prima huius distinctionis, probat possibilitatem transsubstantiationis, ei magis cohæret, ex plena subiectione *esse* totalis vnius termini, & *non esse* alterius termini ad potentiam Dei in ordine ad conuersionem vnius in alterum: conuersionem autem hanc dicit soli Deo conuenire posse, quod intelligit, quà est exercitium omnipotentiæ diuinæ diuersum à creatione, & annihilatione: oportet ergo per ipsum transsubstantiationem esse diuersam ab his, vt saluetur tam ipsa conuersio, quàm subiectio illa rerum in ordine ad conuersionem; quàm etiam possibilitas vtrimque fundata ad conuersionem vt diuersam à creatione, & annihilatione. 21 *Hic modus explicandi præfertur.* *Prima ratio.*

Si desitio termini *à quo* esset mera annihilatio, nihil faceret talis desitio ad conuersionem in aliud, tanquam diuersus modus desinendi; neque positio termini *ad quem* faceret aliquid ad conuersionem, cùm nihil in ipsum desineret, sed esset mera creatio latè, vel strictè sumpta.

Facit ad idem definitio transsubstantiationis ab eo assignata ibi, vt sit *mutatio totalis substantiæ in substantiam*: desitio autem non refertur ad aliquid, ad quod terminus desitionis, seu negatio essendi non refertur: terminus autem annihilationis nullo modo refertur ad aliquod subiectum; sed est pura negatio extra genus: ergo sic nihil facit ad terminum *ad quem* conuersionis: oportet ergo vt saluetur mutatio substantiæ in substan 22 *Secunda ratio.*

ſubſtantiam, deſitionem vnius reſpicere poſitionem alterius, & econtà: hoc autem nequit commodè, niſi deſitio ipſa ex natura mutationis ſit coniuncta termino *ad quem* conuerſionis poſito, ſeruatâ proportione ad alias mutationes quantùm fieri poteſt, in quibus vnum conuertitur, & immutatur in aliud: ergo debet terminus *ad quem*, vt ſubiacet mutationi, dicere negationem eſſendi termini *à quo*.

23 *Tertia, & quarta ratio.* Accedit, quòd hoc modo magis propriè ſaluatur tranſſubſtantiatio inter corpus, & panem in *eſſe* ſubſtantiæ, & verba Conciliorum, & ex Doctore concluſione ſequenti; ſi terminus conuerſionis produceretur ſimpliciter, diceret incompoſſibilitatem, quam modò declarauimus, in eſſendo ad terminum *ad quem*; & terminus *ad quem* inceptionis eſſet per ſe oppoſitus termino *à quo*; ſicut eſt in terminis generationis, & corruptionis: & negatio termini *à quo* deſitionis eſſet terminus eius, vt includitur in termino *ad quem*. Si ergo hoc verum eſt ex ſententia Doctoris, nihil etiam vetat idem dici in propoſito, nempe corpus Chriſti, vt ponitur præſens ſub ſpeciebus realiter & ſubſtantialiter, includere negationem, vt terminat deſitionem panis, cùm Concilia dicant panem ſecundùm ſubſtantiam, nihil eius manente, conuerti in corpus Chriſti. Accedit vltimò, quòd reſpondeat ad argumenta in fine quæſtionis Doctor ſecundùm hanc concluſionem; & obiter tantùm reſponſione ad quartum indicat alterum modum, quem in ſequenti explicabimus, qui eſt ex opinione aliorum: neque in Quodlibeto decimo aliter procedit; quin imò magis diſcurrit ad hunc modum, quàm ad alterum, & reſolutionem finalem ad eum reducit.

SCHOLIVM.

Reſoluit Scotus teneri poſſe tertium membrum ſententiæ Varronis poſitæ n.6. id eſt, panem annihilari, ſed non conuerſione, ſed annihilatione. Primam partem probat, quia terminus per ſe deſitionis eius eſt non eſſe, *cui per accidens coniungitur* eſſe *corporis Chriſti vt hîc. Secundam ſuadet, quia conuerſio eſt actio poſitiua, & non deperditiua* eſſe *panis, ſed præſentiæ eius vt hîc,* eſſe *autem ſimpliciter eius annihilatione perit: & hæc pulcherrimè explicat. Hanc ſententiam de annihilatione tenent Gabr. hîc q.1. & lect.40. in can. Maior. q.1. Albert. hîc art.6. Rub. q.2. art.3. Baſſol. q.4. Ocham 4.q.6. ad dub.7. Angelus verb.* Euchariſtia 1.n.31. *Leuchet. quodl.10. Tartar. ibi, & hîc, & omnes Scotiſtæ. Quare immodeſtè loquitur Sotus diſt.9.q.2.art.4. dicens hanc non poſſe doceri citra errorem. Aduerte tamen Scot. hîc n.15. & 16. & latiùs quodl.10. inſinuare probabiliter conuerſionem eſſe productiuam; & conſequenter deſitionem panis non eſſe annihilationem. Sed tota quæſtio videtur tantùm de modo loquendi, ſuppoſitâ fide de præſentia corporis Chriſti, & abſentia panis.*

14 *Reſolutio Scot. de panis deſitione, qualis ſit.* Poteſt * ergo teneri tertium, ſcilicet ſecundum membrum diſiunctiuæ poſitæ ſuprà: quòd deſitio panis ſit annihilatio abſolutè panis, ſicut probat illa ratio de per accidens: quod quia neceſſe eſt dicere, quòd ipſi *eſſe* panis ſimpliciter ſuccedit *non eſſe* panis ſimpliciter, & iſta ſucceſſio oppoſiti ad oppoſitum per accidens coniungitur cum ſucceſſione præſentiæ corporis Chriſti hîc, ad non præſentiam hîc; ideò iſta habebit ſuos per ſe terminos alios à per ſe terminis illius: non ergo per ſe terminus iſtius terminabit per ſe, vel præciſè, vt coniungitur per accidens per ſe termino alterius.

Dico etiam quòd hac conuerſione panis non annihilatur: quia ſicut dictum eſt in ſolutione quæſtionis præcedentis, tranſubſtantiatio quædam eſt, quâ terminus accipit ſimpliciter *eſſe*: quædam autem quâ accipit hîc *eſſe*. De prima, quâ terminus vnus accipit ſimpliciter *eſſe*, & alius ſimpliciter *non eſſe*, fortè poſſet ſaluari, quòd deſitio termini *à quo*, non eſt ſimpliciter annihilatio: quia ibi per ſe terminus *ad quem* ipſius inceptionis eſſet oppoſitus termino *à quo* deſitionis, ſicut eſt de termiuo *à quo*, & *ad quem* generationis, & corruptionis: & ita poſſet ibi negatio termini *à quo*, vt in termino *ad quem*, terminare deſitionem: ſed in propoſito, vbi tantùm eſt tranſitio adductiua, terminus *ad quem* per ſe mutationis poſitiuæ non opponitur termino *à quo* mutationis priuatiuæ: & ita non poteſt eſſe ratio concludendi negationem eius.

num.23. Si tranſubſtantiatio eſſet productiua, fortè panis non annihilaretur, ſecùs cùm ſit adductiua.

15 Poſſet ergo dici, quòd conuerſio iſta eſt ſicut ſubſtantiæ in ſubſtantiam, non quantùm ad *eſſe* ſubſtantiæ ſimpliciter, ſed quantùm ad hîc *eſſe*, vt ſicut corpus vt hîc ſuccedit pani vt hîc: ita panis vt hîc conuertitur in corpus vt hîc: & illæ mutationes licèt ſint inter ſubſtantias, tamen non ſunt inter ſubſtantias, vt inter terminos: termini enim ſunt tantummodo præſentialitas, & non præſentialitas, quæ poſſunt reduci ad genus *Vbi*, vt dictum eſt *diſt.* 10. *quæſt.* 1. ſicut ergo mutatione poſitiuâ non acquiritur ſimpliciter *eſſe* corpori, ſed tantùm *eſſe hîc*, ita mutatione deperditiua correſpondente, quam incluſit conuerſio iſta, inquantùm iſta conuerſio eſt tranſſubſtantiatio tranſlatiua, non autem productiua, iſtâ inquam non deperdit panis *eſſe* ſimpliciter, ſed *hîc eſſe*, & patet ſatis pulchra correſpondentia, quia ſicut corpus Chriſti habet nouam præſentiam non deperdendo antiquam, & mutationem acquiſitiuam ſine deperditiua, vt dictum eſt

Explicatio inceptionis corporis, & deſitionis panis, in Eucharistia.

est *dist.* 10. *quæst.* 1. ita etiam panis habet deperditiuam sine acquisitiua, quia desinit esse hîc, & non acquirit aliam præsentiam alibi; quia ergo non deperditur, sicut nec acquiritur per hanc conuersionem, vt est translatiua, nisi tantùm *esse hîc*, & *non esse hîc*, sequitur, quòd per hanc conuersionem, vt hîc est, non deperditur *esse* substantiale: & per consequens non annihilatur, imò non destruitur panis hac conuersione, quia tamen panis non manet in *esse* substantiali, & hac conuersione non destruitur, vt dictum est; oportet quòd desinat esse aliâ desitione, quæ est à simpliciter *esse* eius ad simpliciter *non esse* eius. Illud autem non *esse* eius, licèt quasi concomitetur præsentiam corporis vt hîc, non tamen vt terminum eiusdem generis, & per consequens, si ista desitio secundùm se considerata, sit annihilatio, tamen nullo modo ista conuersio est annihilatio.

Sicut in conuersione, corpus Christi habet mutationem acquisitiuam vbi, sine perditiua, ita panis habet deperditinã sine acquisitiua.

Exemplum huius, Si panis destrueretur, & crearetur Angelus de nouo, & fieret præsens speciei panis, conuersio panis in Angelum esset panis, vt hîc in Angelum hîc præsentem, & per istam conuersionem Angelus non acquireret, nisi illam præsentiam, concomitaretur tamen illam præsentiam nouam nouum *esse*, quod terminat creationem propriam. 16

Per istum modum dicendi apparet, quæ transsubstantiatio potest esse in præexistens, & quæ non: & quæ potest esse manente termino *à quo*, & quæ non: transitio enim, quæ est à termino in terminum secundùm *esse* simpliciter terminorum, & *non esse*, non potest esse alicuius conuersi, & tamen manentis, nec in terminum præexistentem: sed transsubstantiatio, quæ est transitus substantiæ in substantiam quantùm ad hîc esse, potest esse, & termini *à quo* manentis, si desinat hîc esse, non tamen simpliciter desinat esse, & succedat sibi aliud, vt hîc. Potest etiam esse in terminum præexistentem, si incipiat hîc esse, absque hoc, quòd incipiat esse. Potest etiam esse, quod terminus *à quo* destruatur: sed non hac conuersione. Et potest esse, quòd terminus *ad quem* incipiat esse, & non hac conuersione, sicut exemplificatum est de Angelo creato.

Transsubstãtiatio adductiua potest esse in præexistens, & termino à quo simpliciter manente, productiua neutro modo est possibilis.

COMMENTARIVS.

24 a Potest ergo teneri tertium, &c. Docet alium modum explicandi hoc mysterium, tenendo panem desinere esse per annihilationem, quæ per accidens coniuncta est conuersioni, & subdit:

Secunda conclusio. Annihilatio concomitatur conuersionem.

Dico etiam, inquit, *quòd hac conuersione panis non annihilatur.* Et declarat duplicem esse transsubstantiationem; nam quædam est, quâ terminus simpliciter recipit *esse*, & hæc includit in suo termino *ad quem* negationem essendi termini conuersi: vnde hic non diceretur annihilari, vt *suprà* explicatum est: quædam verò est adducta, & in hac terminus *ad quem* non includit *non esse* simpliciter termini *à quo*.

Duplex conuersio.

Declaratur conclusio ex aliàs dictis.

Declaratur hæc conclusio, potest esse successio in essendo inter substantias, vel quantùm ad *esse*, & *non esse* simpliciter, vel quantùm ad *esse*, & *non esse*, quoad modum essendi determinatum, nempe *esse hîc*: conuersio ipsa, seu mutatio totalis est inter ipsas substantias, tanquam inter ipsos per se terminos positiuos, concomitantur autem duæ mutationes, quarum vna est in termino *ad quem*, vel quâ recipit *esse* simpliciter post *non esse*, vel quâ recipit *esse hîc*, & non simpliciter, quia non producitur: prima est productiua, secunda verò adductiua. Similiter seruatâ proportione dicendum de termino conuerso.

Duplex conuersio.

25 Vnde reuocandum est ad præsens, quod diximus in commento quæstionis præcedentis, §. *Quantùm ad istum articulum*, &c. circa expositionem dubij, quod ibi mouet, & circa distinctionem assignatam inter transsubstantiationem productiuam, & adductiuam, quam hîc etiam repetit: distingui enim debet transsubstantiatio secundùm id, quod præcisè importat, ab eo quod concomitantur: primo modo est *conuersio totalis substantiæ in substantiam*, prout definitur à Doctore *quæst.* 1. *huius artic.* 1. sine hoc conceptu nequit saluari transsubstantiatio, sicut neque definitum, sine definitione, aut ratione sua formali.

Definitio transsubstantiationis.

Hæc autem conuersio substantialis præter extrema dicit ordinem extremorum in *esse*, & successionem. Potest autem esse, vt dixi, hæc successio, vel secundùm *esse* absolutè, vel secundùm *esse* determinatum, quod vocat Doctor *esse hîc*: quod duobus modis intelligi potest, videlicet quod *esse hîc* denotat solùm determinationem accidentalem, quæ aduenit subiecto per præsentiam, vt est respectus: alio modo specificatiuè, denotando ipsum subiectum, quod habet talem præsentiam, & est realiter substantialiter præsens.

Quid sit esse absolutè, quid esse determinatum.

Explicatur exemplo, quando locus dicitur continere locatum, non intelligitur in sensu formali, quasi contineret præsentiam locati, sed in sensu materiali, quà continet ipsum corpus, quod dicitur præsens: forma, verbi gratiâ, anima rationalis, recipit *esse* per modum formæ in subiecto, & superueniente aliâ formâ incompatibili desinit esse in subiecto: hæc inceptio, & desitio *non est* secundùm *esse* simpliciter, & absolutè, quia incipit per creationem, & si desineret, desineret per annihilationem tantùm: sed est *esse* respectiuè ad aliquod determinatum, nempe ad subiectum: sic etiam vna forma repugnat alteri formæ, non absolutè, & secundùm *esse* simpliciter, sed secundùm *esse* determinatum in eodem subiecto, sic etiam repugnat suæ priuationi: sic ergo aliquid secundùm suum *esse* determinatum, id est, respectiuè ad aliquod determinatum, potest repugnare alicui, ita vt repugnantia sit simpliciter inter terminos, non vt abstrahant à quacunque determinatione, quamuis ipsa determinatio superaddita non sit fundamentum repugnantiæ, & incompossi-

26 *Per exempla declaratur hæc diuersitas.*

Repugnantia secundùm determinatum esse quomodo intelligenda?

 bilitatis;

bilitatis, sed ipsi termini, vt subsunt determinationi.

27 *Ita saluari potest repugnantia in proposito.* Ad propositum itaque inter corpus Christi,& substantiam,& conuersio, & successio in essendo, tanquam inter terminos per se mutationis totalis,non tamen simpliciter, & absolutè secundùm *esse*,vt abstrahit ab omni determinatione, sed secundùm *esse*,vt subest determinationi,& sic saluatur transsubstantiatio secundùm *esse* substantiale determinatum, & non secundùm *esse* simpliciter: præsentia autem corporis, & non præsentia panis non sunt termini huius conuersionis per se, sed determinatio concomitans,& sine qua termini non applicarentur sibi inuicem, vt dicunt oppositionem,quâ vnus desinit in alium, non simpliciter,sed respectiuè ad determinatum *esse*,vel ad *esse*,vt respicit aliquod determinatum, verbi gratiâ,accidentia panis: ipsam ergo subiectum præsentiæ,& non præsentiæ subiectum,sunt termini conuersionis, quâ priora sunt præsentia, & non præsentia, licèt non opponantur, nisi accedente determinatione per præsentiam, & non præsentiam, & respectiuè ad tertium determinatum, nempe accidentia: vide Doctorem *quodlibeto* 10. *art.* 2. *in fine*, §. *Aliter potest declarari*,&c.

Determinatio per præsētiam,nō fundamentū oppositionis.

28 *Exponitur litera ex dictis* Ex his declaratur litera sequens: *Posset ergo dici quòd ista conuersio est sicut substantiæ in substantiā*,&c. vbi primò dicit hanc conuersionem esse inter corpus, & panem non secundùm *esse* simpliciter, & *non esse*,id est, in omni ambitu entis: sed secundùm *non esse hîc*,& *esse hîc*,,vel vt declaratum est secundùm *esse*,& *non esse determinatum*, quia nec corpus Christi secundùm modum naturalem essendi, quem habet in cœlo,est terminus *ad quem* conuersionis,neque in eum secundùm illum modum essendi conuertitur,aut desinit panis,& quando desinit, corruptis speciebus, non desinit secundùm *esse*,quod habet in cœlo, quamuis sit *esse* eius reale, & substantiale.

Quid sit desinere absolutè, & simpliciter. Hæc omnia essent falsa, si esset terminus *ad quem*,secundùm *esse* simpliciter,quod importat affirmationem, vt opponitur contradictoriæ negatiuæ, vt abstrahit ab omni determinatione, & modo essendi, & excludit totum *esse* suæ affirmatiuæ: ergo corpus Christi est terminus *ad quem* mutationis, seu transsubstantiationis secundùm *esse* determinatum,vt dictum est, quod intelligit Doctor per *esse hîc*: non quod *esse hîc* sit distractio veritatis essendi realiter,& substantialiter,sed denotet determinationem essendi realiter, & substantialiter:quod omnes fateri debent,qui negant corpus vt hîc produci per transsubstantiationem; & tamen esse terminum *ad quem* conuersionis, imò etiam ij, qui dicunt produci, necessariò dicent produci secundùm determinatum *esse*,& non secundùm totale,& omnem modum essendi,aliàs produceretur vt in cœlo est;& sic etiam transsubstantiatio esset ad ipsum,vt est in cœlo,quod non admittit fides.Eodem etiam modo panis, vt habet *esse hîc*, conuertitur in corpus, seu transit in ipsum, desinendo præcisè *esse hîc*, & *non esse* simpliciter.

29 *Panis desinit esse, & quomodo?* Subdit mox Doctor: *Et illæ mutationes, licèt sint inter substantias, tamen non sunt inter substantias, vt inter terminos: termini enim sunt tantummodo præsentialitas, & non præsentialitas, quæ possunt reduci ad genus vbi, vt dictum est distinct.* 10. *quæst.* 1.&c. Hic passus reddit fortè difficilem explicationem præmissam, & tam externi, quàm nostri,plerunque intelligunt hîc loqui Doctorem de transsubstantiatione,seu mutatione totali. Respondetur tamen (saluo meliori iudicio Magistrorum) non ita intendere Doctorem, quasi termini formales conuersionis essent præsentia, & non præsentia, quia vt *suprà* vrget Doctor contra alios,sic esset transaccidentatio,vel in specie transubiquatio, non transsubstantiatio, seu mutatio substantiæ in substantiam, neque definitio transsubstantiationis saluaretur per ipsum assignata. *Explicatur.*

Agit de concomitātibus. Agit ergo hîc Doctor de mutationibus concomitantibus transsubstantiationem,eorúmque terminis: quærit enim de modo desitionis panis, & de eo, quod de nouo fit in corpore Christi, non autem de ipsa præcisa formali ratione transsubstantiationis, ideò dicit in plurali *illæ mutationes*, &c. Transsubstantiatio verò non est multiplex mutatio,sed vna tantùm per ipsum, vt patet *q.* 1. per totum, & potissimum *art.* 3. vbi dicit de formali importare ordinem, & successionem inter terminos in essendo, quà vnum in aliud totaliter mutatur; de materiali verò simul importare ipsos terminos: ergo est simplex mutatio: quam ibi negat spectare ad genus mutationis, vt eam definit Philosophus. *Quid importat transsubstantiatio de formali, & materiali?*

Hanc concomitantur duæ mutationes propriè dictæ suo modo, secundùm quas est nouitas in vtroque termino transsubstantiationis de *esse*, in *esse* nouum,cuius terminus est præsentia, & de *esse* panis in *non esse*,vel simpliciter,vel hîc. 30

De his ergo mutationibus agit hîc Doctor ex proposito, non autem de transsubstantiatione in sua formali acceptione: vide quæ diximus *suprà quæst. præcedenti*, §. *Quantùm ad istum articulum*, &c. ne eadem repetamus. Dicit ergo has mutationes, licèt sint inter substantias, videlicet corporis, & panis, quà vnum recipit *esse*, aliud desinit in ipsum, ad quam conuersionem faciunt prædictæ mutationes, vt determinant per accidens, iuxta ea,quæ præmissa sunt. *Scopus Doctoris.*

Tamen,inquit,*non sunt inter substantias, vt inter terminos*, supple formales, sed inter præsentiam, quæ producitur per acquisitiuam mutationem, & productiuam,& non præsentiam, vt est terminus disperditiuæ: *& hæc reducuntur ad genus vbi*,inquit,non autem transsubstantiatio secundùm formale subiectum,quæ est inter substantias: quia vt dicit de formali successionem,& ordinem terminorum non reducitur ad vllum genus,quia sic est aliquid non reale; de materiali verò respicit genus Substantię eo modo,quo reduci potest ad genus.Planum ergo fit non intelligi hanc mutationem hîc, sed illas alias concomitantes.

Vnde infrà §. *Per istum modum dicendi apparet*, &c. *Transsubstantiatio*,inquit,*quæ est transitus substantiæ in substantiam,quantùm ad hîc esse,patet esse,& termini* à quo *manentis,si desinat hîc esse*,&c. non dixit præsentiæ in præsentiam, sed *substantiæ in substantiam*,&c.Illa clausula:*quantùm ad esse hîc*, &c. dicit determinationem, vt excludit *esse* simpliciter, & transitum quoad tale *esse*, non verò transitum quoad *esse* reale substantiale determinatum: huc spectant verba eius sequentia in contextu superiori. 31

Sicut ergo mutatione positiuâ non acquiritur simpliciter esse *corpori*,*sed tantùm* esse *hîc, ita mutatione deperditiua correspondente, quam includit conuersio ista, inquantùm ista conuersio est transsubstantiatio translatiua,non autem productiua: ista, inquam, non deperdit panis* esse *simpliciter*,*sed* esse *hîc*,&c. Quibus verbis expressè

expressè distinguit inter conuersionem,& mutationem deperditiuam, *Quam includit*, inquit, *conuersio ista*, &c. eandem etiam appellat *transsubstantiationem translatiuam*, in qua & ponitur transsubstantiatio, vt determinabile, & translatiua per modum determinantis consequentis, aut concomitantis, quo distinguatur à productiua, quæ est inter terminos quoad *esse* simpliciter, & non solùm quoad determinatum *esse*.

Deindè explicat eandem proportionem inter terminum *ad quem*,& *à quo*, quia sicut terminus *ad quem* non recipit *esse* simpliciter, sed *esse hic*, vt cadit de facto sub mutatione totali, & substantiali: ita etiam ad saluandam veritatem eiusdem transsubstantiationis respectiuè ad terminum *ad quem*, non requiritur aliud, quàm quòd ex vi conuersionis desinat esse hîc tantùm; quòd ergo ampliùs desinat esse simpliciter, habet ex altera mutatione consequenti, quâ non conseruatur, neque acquirit *esse* alibi, non ex vi huius conuersionis:& ratio quam insinuat, est manifesta quam hîc formo, explicato eius intento.

Probatio conclusionis secunda.

Non magis transsubstantiatio est ad substantiam, vt respicit terminum *à quo*, quàm vt respicit terminum *ad quem*, sed vt respicit terminum *ad quem*, à quo magis specificatur', non requirit terminus *ad quem* transmutationem, seu conuersionem secundùm *esse* simpliciter, & vniuersaliter suum, aliàs esset terminus conuersionis secundùm quòd est in cœlo, sed sufficit, vt sit terminus secundùm *esse* reale, substantiale, & determinatum, quod habet sub speciebus: ergo etiam ad veram transsubstantiationem, vt respicit terminum *à quo*, sufficit ', vt desinat secundùm *esse* determinatum, quod habet, vt est sub accidentibus.

Conuersio est ad terminum ad quem, secundùm determinatum esse.

33 *Secūda ratio.*

Secundò, ex vi conuersionis totalis sufficit, vt sit successio inter terminos,& ordo talis, quo terminus *ad quem* succedat termino *à quo*, & hîc transeat in terminum *ad quem*, inquantùm terminus *ad quem* succedit; finis autem transsubstantiationis saluatur in termino *ad quem*, inquantùm in ipsum, vt succedit, conuertitur terminus *à quo*, & finis desitionis substantiæ panis in proposito, est positio corporis Christi: sed si desineret terminus *à quo*, ex vi conuersionis secundùm aliquod *esse*, in quo non succederet terminus *ad quem*, non desineret in terminum *ad quem*, neque saluaretur finis conuersionis, aut successio secundùm ipsam conuersionem, neque ordo proportionatus terminorum: ergo in tantùm ex vi conuersionis desinit terminus *à quo*, inquantùm succedit terminus *ad quem*.

Ex determinato ordine, & fine conuersionis.

Sed corpus Christi non succedit pani ex vi huius conuersionis, nisi secundùm *esse* determinatum, vt hîc sub speciebus, non autem secundùm omnem modum essendi corporis vniuersaliter,& secundùm *esse* simpliciter, vt importat omne determinatum *esse* corporis, licèt succedat hoc modo secundùm *esse* reale,& substantiale, vt hîc: ergo ex vi huius conuersionis non desinit panis in corpus, nisi secundùm *esse* reale substantiale vt hîc, id est, vt est sub accidentibus, non autem secundùm *esse* simpliciter, id est, vniuersaliter: hæc autem desitio non requirit annihilationem: ergo ex vi huius desitionis non annihilatur, vt infert Doctor, neque etiam desinit secundùm *esse* simpliciter, sed tantùm secundùm *esse* determinatum.

Requirit tantùm desitionē panis, vt est sub accidentibus.

34 Confirmatur, nō magis infert hæc mutatio desitionem termini *à quo* simpliciter, quàm mutatio per generationē desitionē termini *à quo*, seu formæ præexistentis, & incompatibilis suo termino formali, sed ad hanc desitionem sufficit formam priorem desinere subiecto secundùm quòd in ipso est,& secundùm hoc *esse* determinatum tantùm,& non secundùm *esse* simpliciter, vt patet in anima rationali, quæ desinit tantùm secundùm *esse*, quod habuit in subiecto, adueniente aliâ formâ; sit forma cadaueris, vt impugnatores huius conclusionis volunt, sit alia quæcunque.

Patet à simili.

Et si Deus vellet formam materialem separatam à subiecto conseruare extra subiectum, idem esset: quia verè generans aliam incompatibilem in subiecto corrumpit *esse*, quod habuit in ipso subiecto,& hoc tantùm requiritur ad finem generationis, nempe vt tollat formam,& actum è subiecto, quod impedit propriæ formæ inductionem: ergo similiter ad finem transsubstanttationis inquantùm inducit terminum *ad quem* sub speciebus, sufficit vt desinat in ipsum, quæ fuit sub speciebus, vel secundùm illud *esse*, in quo solo est incompatibilis ad *esse* corporis Christi sub speciebus.

Et ratione ex generatione possibili.

Et probatur consequentia, quia si panis conseruaretur seorsim à speciebus, modò desineret sub speciebus ex oppositione ad corpus Christi sub speciebus, non haberet aliquod *esse* incompatibile ad corpus Christi, vt sub speciebus, est ex vi huius conuersionis: sicut neque anima rationalis, vt manet in *esse* separato habet repugnantiam ad *esse* formæ succedentis, quia nempe vtrobique est oppositio, successio, & conuersio secundùm *esse* determinatum, & non secundùm *esse* simpliciter, & abstractum ab omni determinatione.

Oppositio positiua est inter esse determinatum.

Dices, sic desinere, non saluare conuersionem substantialem panis in corpus Christi, sed tolli tantùm præsentiam panis, quod non saluat transsubstantiationem. Contrà, hanc solutionem tollit prima ratio, vt eam formauimus iuxta mentem Doctoris, quia sicut *esse* corporis Christi reale,& substantiale,& præexistens, nec productum de nouo, vt sit præsens sub speciebus, est terminus substantialis *in quem*, ita etiam *esse* panis, vt est subiectum accidentium, est reale, & substantiale eius sine vlla distractione, quia hæc determinatio non est distractio, sed limitatio ipsius *esse*. 35

Responsio.

Impugnatur.

Saluatur cōuersio substantialis.

Et sicut idem corpus si poneretur in diuersis locis possit in vno loco terminare aliquam actionem substantialem primò secundùm suum *esse* substantiale, quo non terminaret alibi primò, vt nutritionis: imò secundùm aliquos opponentium posset corrumpi simpliciter in vno, & manere in altero sub sua forma: ergo à fortiori *esse* panis sub speciebus,& vt determinatè sub speciebus est, potest similiter terminare hanc mutationem substantialem sui in corpus Christi secundùm illud *esse* determinatum, cùm ipsum corpus eandem terminat principaliter, vt est terminus *ad quem*, non quòd recipiat *esse* simpliciter eo modo, quo hîc loquimur, sed tantùm determinatum *esse*.

Declaratio ex concessis, & probatio.

Tertiò, non magis desinit panis posito corpore Christi sub speciebus, quàm ipsum corpus adueniente nouâ substantiâ, & alteratis speciebus, licèt enim non sit idem modus in omnibus, est tamen ille modus,& successio, quo verè dicatur corpus Christi desinere realiter,& substantialiter quoad *esse* sub speciebus, & omne illud quod recepit ex vi transsubstantiationis; illud autem dicitur 36

Tertia ratio ex desitione corporis.

citur *esse* substantiale non nouum, sed præexistens vt fit hîc nempe sub speciebus: & hæc desitio eius est ex vi substantiæ succedentis, saltem ex diuina voluntate: ergo etiam panis desinendo tantùm secundùm illud *esse*, quod habuit sub speciebus, licèt non desineret simpliciter, sufficienter terminaret conuersionem sui in corpus Christi, & diceretur secundùm *esse* aliquod substantiale desinere respectiuè ad corpus Christi succedens, & consequenter in ipsum corpus Christi desineret substantialiter.

37 *Quarta ratio. Saluatur omnia requisita ad transsubstantiationẽ.* Quartò, saluatur totum, quod est de veritate huius mysterij, & quod fides & Patres docent per hunc modum: ergo sufficit ad declarandum mysterium, & minùs implicat difficultatem quoad rationem naturalem, & multis placet, & de facili tollit illud inconueniens, quod vrgent hæretici de annihilatione panis, vt est terminus conuersionis.

Antecedens probatur, quia saluat veritatem formæ, quia forma nequit falsificari, nisi maneret panis sub speciebus, ex vi conuersionis sic declaratæ, non maneret, & hoc admittunt, vt plurimùm, aduersarij: nempe si panis seorsim alibi extra species conseruaretur, ita vt non possit designari per particulam demonstratiuam, forma demonstrans corpus Christi præsens esset vera. *Saluaretur veritas formæ, demonstratiuæ.*

Saluaretur practica, & simul cõuersio. Saluaretur etiam veritas practica formæ, atque ipsa conuersio, quam docent Patres, quia nihil requirunt, nisi panem desinere in corpus Christi secundùm totam substantiam, ita vt nihil eius maneat simul cum corpore Christi sub speciebus, & ex positione, & præsentia corporis sequatur absentia, seu *non esse* panis (non absolutè & simpliciter, quia de tali desitione nihil Patres) sed sub speciebus, quia de tali permanentia panis quæstio fuit cum antiquis, & modernis hæreticis.

38 Atque adeò Tridentinum totam hanc veritatem definiuit can. 2. *Si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis, & vini, vna cum corpore, & sanguine Domini nostri Iesu Christi, negaueritque mirabilem illam, & singularem conuersionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis & vini*, &c. *anathema sit*, &c.

Totum hoc saluat præmissa conclusio, saluat & ipsam transsubstantiationem, quia conuertitur panis in corpus Christi, quoad substantiam, vt probatum est, & nihil panis manere sub accidentibus ex vi conuersionis, nam si per nouum miraculum separatum panem Deus conseruaret seorsim, adhuc maneret veritas Canonis, vt dictum est. Et hæc conclusio longè distat à sententia, quam ipse Doctor *suprà* cum D. Thoma damnat, quæ ponit annihilationem panis sine vlla eius conuersione: non ita hæc sententia.

39 *Altera pars conclus. Probatur.* Quod superest ergo, restat probandum, quòd annihilatio, seu desitio panis secundùm *esse* simpliciter non fiat ex vi conuersionis, tamen de facto ita desinit. Ex vi conuersionis præsentis, vt probatum est, non desinit panis, nisi secundùm *esse* determinatum sub speciebus: sed hæc desitio non est annihilatio, seu desitio vt terminatur ad negationem extra genus, quod tollit *esse* secundùm omnem modum essendi: ergo ex vi huius desitionis non infertur panem desinere in nihil.

Negatio panis determinata est terminus desitionis. Patet minor, quia terminus *ad quem* huius desitionis est negatio panis determinata, & secundùm determinatum modum essendi, nempe sub speciebus, & fundatur in corpore Christi, vt est terminus in quem desinit: negatio autem in subiecto determinato non infert negationem simpliciter vniuersalem, sicut negatio formæ in subiecto, succedens suo *esse* in subiecto, non infert talem negationem extra genus, & omne subiectum, aliàs forma desineret per annihilationem, cùm nihil eius maneat. Vnde colligitur, cùm desitio panis, vt hîc, terminetur ad negationem, quæ ex vi conuersionis inducitur, éstque negatio in subiecto, ex vi conuersionis non induci negationem simpliciter, seu extra subiectum.

Hæc tamen extra genus succedit illi negationi in subiecto, non ex natura ipsius negationis, sed ex voluntate causæ extrinsecæ, non conseruantis panem in *esse* separato; vnde si conseruaret, adhuc maneret desitio ex vi conuersionis, & negatio, quæ est terminus eius absque eo, quòd succederet negatio extra genus. *Succedit negatio extra genus, & quomodo?*

Sicut desinente Christo sub speciebus, succedit tantùm negatio eius secundùm *esse* sacramentale, non autem negatio simpliciter: ergo ex particulari, & determinata negatione, non sequitur negatio simpliciter, quamuis eam in proposito sequatur ex causa extrinseca, quia alibi non conseruatur. *Causa negationis extra genus.*

Huius autem desitionis panis, quâ desinit secundùm *esse* simpliciter, & non tantùm secundùm determinatum sub speciebus, causa est, non dependentia panis in *esse* ab accidentibus, vt vult Suarez, nec conuersio panis in corpus Christi, vt fit de facto: nec voluntas particularis causæ primæ, sed voluntas eius vniuersalis, quia de lege ordinaria, quâ Deus conseruat substantiam, eam conseruat sub suis accidentibus, & non seorsim desinit ex natura rei, hoc est, vt subest influxui causæ primæ, qui ipsi non debetur, neque datur, nisi vt subest accidentibus, quia sic cadit sub fine ordinariæ prouidentiæ, & perfectione vniuersi, & illud est *esse* eius naturale, vt subest actioni, vt passioni, quâ influit in alia membra vniuersi, & recipit ab ipsis influxum, secundùm præsentem statum motus, & mutationis, & corruptibilitatis, qui deseruit homini in statu viæ, propter quem hic mundus inferior constitutus est. Vnde quando status viæ finietur, creatura etiam liberaliter à seruitute, secundùm Apostolum, & recipiet *esse* stabile, & permanens, sine motu, & mutatione, & desinent ea, quæ ad vsum sustentandæ vitæ creata sunt, vt animalia, & similia. 40 *Volũtas vniuersalis causa est desitionis.* *Conseruatiõ respicit substantiam, vt subest accidentibus.*

Explicatur vlteriùs, concursus Dei, qui exhibetur in ordine ad effectum causæ secundæ, licèt ipsi sit debitus, neque suspendi possit sine miraculo (quod contingit semper, quando subtrahitur, vt quoad tres pueros in fornace, & martyres in igne, & aliis corruptiuis vitæ naturaliter) tamen non debetur, nisi in certa dispositione, vt quando applicatur, neque datur præualens ad actionem contrariam ex parte subiecti, ad quod applicatur, aut resistentia est excedens, aut incapacitas recipiendæ actionis, & termini eius, vt si sit incapax simpliciter formæ, vt Angelus caloris, aut secundùm *quid*, quia iam subiectum supponitur in actu per formam æqualis, aut maioris perfectionis, vt calidum excedens non recipit intensionem à minori, neque æquale ab æquali. 41 *Cõcursus ordinarius Dei qualis est?* *Quomodo debetur.*

Vnde colligitur influxum diuinum, in ordine ad productionem, aut etiam conseruationem rerum, talem esse, qualem exigit finis, nempe motus, & mutationis secundùm ordinem vniuersi: vnde cùm deficiat in substantia panis, separatis acciden *Deficit finis cõseruationis in substantia panis.*

accidentibus,talis finis,cùm neque capax sit actionis,aut mutationis,neque consequenter faciat ad finem vniuersalem,neque etiam ad particularem, nempe nutrimenti, sequitur illam desinere desitione simpliciter non ex repugnantia extrinseca, quam habet simpliciter ad ipsam ex natura rei, terminus *ad quem* ab intrinseco, sicuti est inter terminos repugnantes,sed tantùm secundùm exigentiam prouidentiæ cessante fine,ob quem conseruari debet; & sic suppositâ separatione accidentium desinere hoc modo ex natura rei.

42 *Desitio panis sub speciebus, & desitio simpliciter.*

Vnde quando Doctor dicit, desinere substantiam panis simpliciter per annihilationem, quatenus consideratur desitio eius simpliciter; non intelligitur de pane, quà est terminus *à quo* conuersionis, quia sic tantùm desinit esse sub speciebus,vel esse hîc,& hoc exigitur ad veritatem formæ tantùm; non autem quòd panis simpliciter desinat esse, quia licèt per miraculum conseruaretur,modò non sub speciebus maneret, verificaretur forma iuxta sensum,quem habet ex institutione Christi Domini: quòd ergo desinat simpliciter secundùm omne *esse*, non facit ad mysterium,sed est ex ratione iam declarata.

Desitio simpliciter concomitatur conuersionem panis.

Et desitio eius secundùm *esse* simpliciter, & propriè annihilatio, & tantùm concomitanter se habet ad conuersionem,sicut si conuerteretur panis in Angelum,qui tum crearetur pro vltimo instanti verborum, illa creatio esset concomitans ad conuersionem,non aliquid intrinsecè ad ipsam spectans, quia posset conuersio fieri in præexistens: transsubstantiatio ergo non est, nisi inter terminos, vt succedunt sibi inuicem vt hîc, siue terminus *ad quem* incipiat esse simpliciter,& terminus *à quo* desinat esse simpliciter,siue non.

43

Hoc totum seruatâ proportione potest intelligi de annihilatione,vt opponitur corruptioni latè sumptæ,vt est desitio rei ex positione oppositi.

Annihilationis duplex acceptio.

Si tamen vlteriùs sumamus annihilationem strictiùs, non vt est desitio rei secundùm exigentiam naturæ, sed merè ex beneplacito causæ primæ:tunc dicendum erit annihilationem non esse in proposito,sed corruptionem,quia sicut desitio luminis non est annihilatio, quamuis fiat tantùm ex suspensione concursus conseruatiui, ob impedimentum interiectum, & non ex positione alicuius contrarij;sic etiam desitio panis non erit annihilatio simpliciter,quia fit secundùm exigentiam naturæ.

44 *Desitio panis quare sit annihilatio.*

Hæc vltima acceptio annihilationis non est in vsu apud Doctores, neque supponit aliquam dispositionem in re ipsa, vt est desitio panis hîc, & separatio accidentium tollit panem verè annihilari,quia non est dispositio simpliciter necessitans ad *non esse* panis simpliciter, sicut non tollit animam rationalem verè creari à Deo, quod de lege supponatur ad eam dispositio in subiecto,quâ positâ Deus creat animam: sic etiam,licèt separatio accidentium sit dispositio quædam de lege ad suspensionem actionis conseruatiuæ panis, non tollit verè annihilari de facto,quamuis non ex vi conuersionis.

Obiectio.

Et si dicas eodem modo formam materialem desinere, quia non conseruatur à Deo; tamen illam desitionem esse corruptionem, & non annihilationem: ergo similiter hîc dici potest idem.

Responsio.

Respondetur negando consequentiam, quia forma materialis desinit ex subtractione causæ materialis,à qua per se dependet in *fieri*,& *conseruari*, ideò in re ipsa ex positione formæ incompatibilis desinit simpliciter, eò ipso quòd desinat in subiecto, à quo dependet: non ita est in substantia, quæ in *esse* non dependet à suis accidentibus, à quibus licèt communi modo dicatur conseruari, id tamen intelligitur quà ex virtute accidentium excluditur actio corruptiua eius, aut disponens ad corruptionem, non quòd secundùm *esse* dependeat ab accidentibus in vllo genere causæ per se, quia sic daretur circulus in dependentia essendi, & idem supponeretur sibiipsi tanquam prius & posterius.

Quomodo ab accidentibus conseruetur substantia.

45 *Duplex modus saluandi mysterium.*

Ex his patet duplex modus dicendi, & explicandi huius quæstionis, quorum primus est magis,vt dixi,ex sententia Doctoris, & in eo conuenit cum S.Thoma,& reliquis antiquis. Secundus modus dicendi reducit sententiam aliorum ad commodum sensum, saluando veram conuersionem,ad quam non facit desitio panis per annihilationem,sed consequitur modo dicto.

Rationes opposita non attingunt sensum Doctoris.

Argumenta autem modernorum censorum contra eius conclusionem secundam procedunt ex defectu intelligentiæ literæ eius, tanquam si assereret panem, vt est terminus annihilationis spectare ad conuersionem, aut per annihilationem,vt ipse eam explicat tolli ipsam veram conuersionem,& desitionem panis in corpus,aut certè tolli transsubstantiationem veram, & nihil ab eo asseri, quàm transsubiectionem:quibus omnibus occurrimus in declaratione, & probatione conclusionis eius.

46 *Præfertur prima sententia Doctoris.*

Si autem mihi licet aliquid inter tot Magistros dicere, magis persisto in prima sententia, quam existimo magis esse ex intentione Doctoris,quam hac ratione confirmo, supponendo responsionem eius ex Quodlibeto 10.art. 3.§.*Aliter posset poni*, &c. Immediatè ante responsionem ad argumentum in oppositum:verba eius sunt:*Aliter posset poni aliquid commune terminis non essentialiter, sed communis habitudo ad idem agens, quia potentia agentis eodem modo subiacet vterque terminus conuersionis,& hoc etiam sufficit ad excludendam annihilationem, quia* nihil *propriè non subiacet potentia agentis, cùm non sit aliquid causabile*,&c.

Potentia obedientialis vtriusque termini respectiuè ad agens inducens conuersionem manet in termino *ad quem*,sicut & negatio termini *à quo* secundùm *esse* determinatum,quod habet sub speciebus:ergo terminus *à quo*, non desinit per annihilationem. Probatur consequentia,terminus annihilationis est *non esse* simpliciter post *esse*, quâ inducitur *non esse* simpliciter per annihilationem.

Sed panis non habet aliquod *esse*,nisi determinatum hoc,quod habet sub speciebus; desitio autem huius *esse*,& per conuersionem,vt fatetur Doctor in secunda conclusione, & non per annihilationem, & *non esse* simpliciter panis non sequitur ex vi alicuius nouæ actionis,quia illud *non esse* habet antecedenter ad *esse* sub speciebus,quia nullum aliud *esse* habet,nisi hoc determinatum, quod recipit,vt est sub speciebus:ergo sicut forma, quæ tota desinit per successionem sui oppositi,quamuis desitio illa sequatur ad desitionem eius hîc, non desinit per annihilationem, ita etiam panis desinit per corruptionem latè sumptam, per positionem oppositi, quatenus desinit secundùm hoc *esse* determinatum secundùm quod tantùm erat in *esse*.

Desitionem panis esse corruptionem.

Neque enim ex vi huius actionis, quâ recipit *esse* sub speciebus, recipit vllum aliud *esse*, neque ex vi conuersionis ipsi debetur, neque ex vi

alterius

alterius actionis: ergo *non esse* simpliciter eius inducitur per causam, quæ non compatitur cum hoc *esse* eius, & consequenter per successionem oppositi, & ita ex vi huius desitionis transit in *non esse simpliciter*, quod habuit ante omnem sui productionem; hoc autem destruit annihilationem, cuius terminus proximus est negatio extra genus, & non negatio in genere.

47 *Instantia superius assignata de desitione corporis excluditur.* Neque est paritas de corpore Christi, quod desinit secundùm *esse* hîc, quia corpus ex vi alterius actionis habet *esse* in se, vt præscindit ab *esse* hîc, non ita panis; actio etiam illa non respicit corpus cum illa determinatione, quâ est tantùm hîc; actio autem conseruatiua panis est determinatè ad panem, vt est sub speciebus, & non aliter.

Sed ex vi conuersionis *esse* illud reale, & substantiale panis, quod determinatè est terminus conseruationis, conuertitur, & transit in corpus Christi: ergo ex vi conuersionis desinit, & consequenter negatio simpliciter essendi non inducitur per se primò, sed vt includitur in negatione, quæ afficit terminum *ad quem*, vt est incompossibilis.

Ad annihilationem autem requiritur, vt talis negatio simpliciter inducatur primò, & per se, vt abstrahit ab omni subiecto, quod non inuenitur in proposito. Vnde annihilatio non est desitio totius, nisi vt abstrahit ab omni subiecto succedente, & incompatibili, aliàs dicendum esset omnia desinere per annihilationē, quorum nihil manet, quod est falsum. Et hæc de hac quæstione sufficiunt, quæ fortè reduci possunt ad quæstionem de nomine, extendendo annihilationem ad omnem desitionem totius quoad se, & inclusa. *Terminus annihilationis.*

SCHOLIVM.

Soluit argumenta in fauorem opinionis negantis panem annihilari, & etiam rationes adductas in oppositum, per quod videtur problematicus in hac quæst. licèt magis inclinet in eam opinionem, quæ tenet panem annihilari.

17 *Ad arg. 1.* Ad [a] argumenta: ad primum, si teneatur primum membrum disiunctiuæ positæ in principio solutionis, neganda est illa maior: oportet enim addere, nihil eius manet, & similiter nihil succedit, vt per se terminus.

Ad 2. Ad secundum per idem, etsi nihil sit in se, nec in alio: tamen suo *esse* non succedit omnino *nihil.*

Ad 3. *De potentialitate materiæ, vide dist. 43. q. 3. art. 5.* Ad tertium, negandum est formam in corruptione annihilari. Et ad probationem, quia non manet, nisi in potentia materiæ. Dico, quòd ipsâ manente in potentia materiæ, est compositi alteram partem manere per se; & sic etiam manet forma per accidens: cuius autem aliquid, siue per se, siue per accidens manet, non annihilatur. Et cùm dicis, quòd posset idem numero redire per agens naturale; non sequitur, quia potentia illa, in qua manet forma, debet intelligi principium potentiale: non autem respectus: corruptâ enim formâ, non ampliùs manet respectus potentiæ ad formam: quia non est respectus potentiæ ad omnino præteritum, sicut nec ad omnino impossibile, sed ipsum principium potentiale manet, & in hoc totum manet per se secundùm aliquid eius, & forma, quæ erat aliquid totius manet per accidens secundùm aliquid sui. Vel posset breuiter dici, quòd etsi nihil formæ corrupti maneat, tamen negatio succedens sibi est negatio in apto nato: & ideò priuatio, & illa non est nata terminare annihilationem.

18 Et cùm applicatur ad propositum: etsi requiritur quòd maneat, ad hoc quòd dicatur non annihilari, & forma panis non sic manet, quia materia eius transit in materiam. Dico, quòd propter multas rationes, vt dictum est priùs, corruptio non dicitur annihilatio: & licèt illæ duæ sufficiant, scilicet subiectum manere, & negationem terminantem esse priuationem: tamen si negatio terminans esset quæcunque negatio in genere, puta in aliquo disparato positiuo, adhuc transitus ad ipsam non esset annihilatio. *Negatio in genere non terminat annihilationē.*

Ad 4. Ad quartum potest dici, quòd non omnis productio totius substantiæ est creatio: sed quæ est à termino *à quo*, vt à purè nihil, & ita hîc: per oppositum, si teneatur secundum membrum huius disiunctiuæ positæ in solutione quæstionis: sed non concludit, quòd à conuersione panis annihiletur: sed tantùm quòd eius annihilatio concomitetur istam conuersionem.

Ad rationes in opp. Ad rationem in oppositum, Ambrosius loquitur de conuersione terminorum, non secundùm simpliciter *esse*, sed secundùm *quid esse.*

Idem dist. 1. huius, & dist. 2. lib. 2. Ad aliud de creatione, patet ex solutione vltimi argumenti ad primam partem.

Ad Augustinum respondeo, Deus nullâ actione positiua annihilat rem: sed sicut positiuè agendo rem conseruat, ita annihilare, est desinere creaturam conseruare: & hoc potest Deus.

QVÆSTIO V.

An conuersio panis in corpus Christi possit verè exprimi: & quibus propositionibus?

Damasc.*lib.4.c.14.* Innoc. 4. *de hoc myst.c.6.* Ambros.*5 de Sacram.cap.3.* Cyprian.*serm.de cœn.Dom.* Beda *in 1.Corinth.11.habetur cap.Non omnis,de consecrat.dist.2.*

VLTIMÒ [a] quæritur sine argumentis,quibus propositionibus possit hæc conuersio verè exprimi?

Respondeo, non potest verè signari per verbum essendi, nec fiendi: neque etiam per hoc verbum *posse*, vel *possibile:* & hoc secundùm nullam differentiam temporis. Nec enim panis fuit corpus, nec est, nec erit: & è conuerso corpus non fuit, nec est, nec erit panis. Et ratio omnium istorum est, quia *esse* notat vnionem extremorum essentialem, vel accidentalem pro illo tempore, quod assignat: sed pro nulla differentia temporis habent hæc extrema vnionem essentialem, nec accidentalem, sed pro omni instanti, vel disparationem, puta quando extrema sunt entia positiua: vel maiorem repugnantiam, scilicet entis ad non ens pro illo instanti, pro quo vnum est, & aliud non est. 1

Panis non fuit, est, vel erit corpus Christi.

Secundò dico, quòd panis nec fit, nec factus est, nec fiet corpus Christi, nec è conuerso: & ratio istorum est, quia *fieri*, quando prædicatur secundum adiacens, prædicat *fieri* simpliciter eius de quo dicitur, & sic non coniungit aliquod oppositum ipsi subiecto: sicut panis fiebat, quando coquebatur: & sic corpus fiebat, quando in vtero Virginis formabatur: sed nihil ad *B.* Sed quando *fieri* prædicatur tertium adiacens, tunc denotat subiectum fieri secundùm formam prædicati: sed panis pro nulla differentia temporis fit secundùm formam prædicati, scilicet corporis, nec è conuerso: & patet illud in simili per oppositum: ideò enim hæc est vera, homo fit albus: quia hic homo fit sub forma albedinis: & per oppositum hæc est impossibilis, homo fit asinus, & hoc, loquendo strictè de virtute sermonis: sic videtur esse in proposito.

De illo verbo fit secundùm adiacens, vt dicendo panis fit, vide in 1. dist. 30. q. 1. & in 3. dist. 7. q.2.

Panem non fieri corpus Christi.

Tertiò dico, quòd panis non potest, nec potuit, nec poterit esse corpus Christi, nec è conuerso. Et ratio omnium istorum est, quia illa de possibili est falsa, cuius illa de *inesse* est impossibilis: quælibet enim de possibili potest exponi in aliquam de *inesse* possibilem, licèt fortè falsam: sed quælibet de *inesse* correspondens cuilibet istarum de possibili, est impossibilis ex prima conclusione iam probata.

COMMENTARIVS.

1 *Modi loquendi in hoc mysterio. Prima regula.*

a VLtimò quæritur sine argumentis, &c. Assignat regulas quoad modum loquendi in hoc mysterio. Prima regula est per Doctorem, non posse significari hanc conuersionem per verbum essendi, aut fiendi. Ratio est, quia verbum essendi significat vnionem extremorum, vel essentialem, vel accidentalem pro aliqua differentia temporis: sed panis nunquam fuit corpus Christi in *esse*, aut econtrà; neque vniuntur in *esse*, quia desinit vnus terminus adueniente altero; & hoc exigit natura conuersionis. Ratio secundi: quia *fieri*, vt prædicatur tertium adiacens, denotat subiectum fieri secundùm formam, quæ importatur per prædicatum:sed sic corpus Christi nunquam fit panis, aut econtrà.

Secunda regula.

Secunda regula est, quando prædicatur vnum extremum huius conuersionis de altero in recto, propositionē non esse veram de rigore sermonis, quia neutrum inest alteri:prædicati ergo possunt sumendo alterum in obliquo denotādo ordinem extremi ad extremum, cum præpositione *ex*, vel *de*, vt de pane fit caro Christi; ex pane fit caro Christi; panis conuertitur in corpus Christi: & omnes aliæ locutiones ad has reduci debent.Suarez ait, quòd prima propositio denotat consubstantialitatem,& est falsa.Respōdetur id non esse verum semper,quia Philosophus dicit,2.*Metaph. cap.* 3. quòd ex manè fit meridies: denotat ergo quandoque conuersionem, & ordinem terminorum, aliquando consubstantialitatem: & illa propositio est Ambrosij *lib.* 4. *de Sacramentis, cap.* 4.

Suarez.

Ambros.

SCHOLIVM.

Ostenso, panem non esse, fieri,nec posse esse, vel fieri corpus, declarat alterum horum de altero dici tantùm in obliquo, vt dicendo ex pane fit corpus, vel panis transit in corpus, & hæc secunda est magis propria, quia ly ex, significat manere subiectum commune vtrique termino secundùm Philosophum.

2 Dico ergo, quòd nullo istorum modorum, accipiendo vtrumque extremum in recto, oportet alterum de altero prædicari. Si ergo vera debet esse prædicatio, oportet alterum eorum in obliquo accipere, denotando ordinem extremi ad extremum: & hoc potest esse dupliciter: vel cum hac præpositione *ex*, vel *de*, addendo ad terminum *à quo*, sicut dicit Philosophus, 2. Metaphysicæ, cap. 3. *Quòd ex mane fit meridies, & non è conuerso*, & hoc modo potest concedi, quòd ex pane, vel de pane fit corpus Christi. Alio modo addendo termino *ad quem*, hanc præpositionem *in*, quæ denotat ipsum esse terminum *ad quem*, hoc modo panis transit in corpus Christi.

Text. com. 7.

Et omnes aliæ locutiones de virtute sermonis ad aliquam istarum reducuntur: sed secunda est magis propria: quia non denotat aliquid commune manere, sicut aliquo modo denotat ista præpositio *ex*, secundùm modum proprium accipiendi *ex*: non enim ex opposito fit oppositum, nisi quia ex subiecto communi vtrique, secundùm Philosophum, 1. *Physic. primo de Generat. &* 11. *Metaphys.* nulla autem propositio cum mutatione accepta, vel *moueri*, etiam accipiendo vnum terminum in obliquo, & alterum in recto, vera est, vtpote panis mutatur in corpus: quia non est hîc mutatio, vt dictum est *in* 1. *quæst. istius distinct.* transire autem, seu verti, abstrahit à ratione mutationis, quia ponunt habitudinem termini ad terminum, non importando subiectum commune manere.

Text. 58. & 60. Text. c. 10. & 24. Text. 6. & inde. Idem 7. Metaphys. Text. 22.

Circa secundam partem istius distinctionis, quærendum est de materia conueniente isti conuersioni: & duo hîc quæruntur. Primò, vtrùm solus panis triticeus cum aqua elementari coagulatus sit conueniens materia conuersionis in corpus Christi? Secundò, vtrùm solum vinum expressum de vua sit conueniens materia conuersionis in sanguinem?

QVÆSTIO VI.

Vtrùm solus panis triticeus cum aqua elementari coagulatus sit conueniens materia conuersionis in corpus Christi?

Alensis 4. *p. q.* 32. *memb.* 4. D. Bonau. *hîc* 2. *p. art.* 1. *q.* 4. Rich. *art.* 2. *q.* 1. 2. D. Thom. *q.* 2. *art.* 2. *&* 3. *p. q.* 74. Suarez *ibi tom.* 3. *disp.* 44. *&* 45. Bellarm. *lib.* 4. *de Eucharistia, cap.* 7. 8. Coccius 2. *tom. lib.* 6. *art.* 1.

1 AD ª primam quæstionem patet *de consecrat. dist.* 2. *cap.* 1. & *cap. Non oportet.* & *cap. sequenti.* Ratio principalis est, quia Christus talem materiam consecrandam instituit, & in signum institutionis tali materiâ consecrandâ vsus est. Quòd etiam panis triticeus, & non alius, habetur *de consecrat. distinct.* 2. *in Sacramento.* Et huius congruentia accipitur ex illo verbo, Ioan. 12. *Nisi granum frumenti*, &c. vbi Christus se grano frumenti comparat. Vnde Aug. ibi: *Cùm sint multa grana frugum, nulli se comparat, nisi illi. Vnde mos cœpit Ecclesiæ de hoc solo grano confici corpus Domini.*

Ioan. 12. August.

De hac etiam farina triticea aqua elementari coagulata debet panis formari: quia ita supponitur panem illum fuisse formatum, quo vsus est Christus consecrando: nec sufficit pasta, sed panis: quia sic constitutum est: & ad omnia est congruentia, quia cùm Sacramentum illud sit signum nutrimenti spiritualis, in illis congruè instituitur, quæ sunt signa principalis nutritionis corporalis: principale autem nutrimentum quantùm ad cibum est panis triticeus.

COMMENTARIVS.

1 ª AD *primam quæstionem patet*, &c. Hæc est secunda pars huius distinctionis, in qua determinatur de materia Sacramenti. In hac quæstione de materia corporis, qui est panis triticeus ex aqua naturali confectus; vt patet ex litera. Gabriel *lect.* 35. *in canonem Missæ*, asserit panem confectum ex quocumque genere frumenti esse materiam idoneam consecrationis, siue sit triticum, spelta, hordeum, typa; *in* 4. autem *dist.* 11. *quæst.* 2. dicit non satis conuinci à Theologis materiam huius Sacramenti esse triticum, distinguens granum à leguminibus, vt illud sit, quod in spicam crescit, hæc non ita, vt fabæ, pisa, & eiusmodi. Refertur pro eadem sententia Thomas de Argentina *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 1. Albertus *art.* 7. Caietanus *in* 3. *p. q.* 74. *art.* 3. *in Commentarijs antiquis*, asserit omne frumentum, ex quo fieri possit panis, esse sufficientem materiam: quæ sententia eius, iussu Pij V. abolita est, & expuncta in editione Romana. Asserit idem *in art.* 7. D. Thomæ posse confici ex pane confecto ex aqua rosacea, in quo grauiter notatur.

Materia Sacramenti corporis. Panis triticeus. Gabriel. Distinctio inter granũ & legumina. Thomas Argentin. Caietan.

Conclusio: panis triticeus est materia huius Sacramenti, non alius. Ita Doctor; Alensis 4. *part. quæst.* 10. *memb.* 4. *art.* 1. D. Thomas 3. *part. quæst.* 74. *art.* 4. *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 2. D. Bonauentura *ibidem* 1. *part. dist. quæst.* 4. est communis Theologorum *in eadem dist.* Summistarum verbo *Eucharistia*, & aliorum: 2

Panis triticeus materia. D. Thom. D. Bonau.

Innoc. III. aliorum. Innocentius III. tenet idem *lib. 4. de Mysterio Missæ, cap. 3. in Catechismo Pij V.* dicitur esse traditio Apostolica. Probatur ex Concilio Florent. Florentino in Decreto vnionis, vbi definitur materiam huius Sacramenti esse *panem triticeum, & vinum de vite.* Responsio Caietani. Dices cum Caietano panem triticeum esse de necessitate præcepti, non autem Sacramenti. Alanus etiam *lib. de Eucharist. cap. 11.* asserit incertum esse quid horum intendit Pontifex. Impugnatur. Contrà, Pontifex definit materias certas Sacramentorum & necessarias, aliàs posset dici quando dicit aquam naturalem esse materiam Baptismi, sic eludi: deinde Pontifex in materia sanguinis distinguit illam, quæ est de necessitate Sacramenti, ab ea quæ est de præcepto, asserens vinum de vite esse materiam eius, cui modica aqua ex præcepto Ecclesiastico misceri debet. Deinde iuxta communem interpretationem Christus confecit in pane triticeo, quia non est verosimile alium panem fuisse in vsu festi Azymorum, Christus autem confecit in azymo, vt *infrà* videbimus. Concilium autem Carthaginense docet in Sacramento nihil aliud offerendum esse, quàm quod Christus Dominus tradidit: vnde sicut nequit mutari forma, ita neque materia, quàm quæ instituta est.

3 Ex his sequitur primò panem triticeum esse materiam: quia talis habetur ex vsu, & consuetudine. Difficultas tamen est inter Doctores de variis speciebus tritici, seu frumenti, an sit triticum, vel aliud? & oritur plerumque ex varia significatione nominum apud diuersos: verbi Variæ species frumenti. Far. gratiâ negat D. Thomas far esse materiam consecrabilem, quia putat non esse speciem tritici; quod interpretatur Sotus intelligi de quodam genere frumenti durissimo, ex quo vix confici possit panis. Cæterùm aliis far significat optimum genus tritici: similiter siligo apud Plinium, Siligo. & antiquos significat optimum genus tritici, in quo sine dubio confici potest: apud alios significat speciem illam frumenti, quam alij typhum, alij centenum vocant; in hoc D. Thomas censet confici posse, quia putat esse speciem tritici, cùm in aliquibus terris nascitur ex tritico, in aliis triticum ex ipso: sed hæc ratio non concludit, quia ex natura soli, & cœli constellatione id contingere posset, quamuis species diuersa sit; auena etiam ex tritico quandoque per corruptionem nascitur, sicut & lolium, & alia diuersæ speciei: natura autem quando nequit in id quod perfectum est, producit quod potest. Alij ergo negant esse materiam sufficientem; vnde sequitur esse dubium, & peccare eum, qui in eo conficeret.

Spelta. Aliqui dubitant de spelta an sit verum triticum, negat Doctor cum D. Thoma; affirmat Albertus, & Thomas de Argentina; incertum est, ideò materia est dubia. Hordeum & auenam materiam esse negant communiter omnes præter Gabrielem, & alios *suprà.*

4 Triticum est materia. Id resolutoriè ergo tenendum est, illud frumentum, quod communiter à peritis rei rusticæ censetur triticum, esse materiam, non aliud: neque refert quòd sint in diuersis regionibus diuersæ species tritici, modò quælibet sit verum triticum: quia hæc varietas etiam inuenitur in materia sanguinis, quæ multiplex est in specie: quælibet tamen vini species sufficit.

Sequitur secundò, quòd panis, qui verè triticeus secundùm vsum censetur, sit materia; vnde si tritico essent admista grana alterius frumenti, modò sint pauca, adhuc materia esset consecrabilis.

Sequitur tertiò, quòd requiratur vt panis fiat ex aqua naturali, non artificiali, quia hic non est vsualis, neque consequenter materia Sacramenti: vnde panis confectus ex aqua rosacea, melle, butyro, aut etiam vino, aut alio diuerso liquore, non esset consecrabilis: ita etiam S. Thomas D. Thom. *art. 7.* Richardus *in 4. dist. 11. art. 2. quæst. 2.* & com- Richardus. munis; vnde oppositum malè Caietanus *suprà.* Ratio iam dicta est, quia talis panis non habet propriè rationem panis, sed libi, vel confecti præter vsum panis communis: si tamen aliquis liquor modicus admisceretur, non tolleret materiam, sicut neque in Ecclesia Græca illa, quæ ad fermentum spectant, tollunt materiam consecrationis, quæ ab ipsis fit in pane fermẽtato: & sicut iam dictum est de farina, cui aliquid alterius admixtum frumenti esset, in parua quantitate, ita etiam de aqua naturali dicẽdum, cui aliquid alterius liquoris in exigua quantitate incideret; sufficit enim quòd sit panis vsualis, & triticeus iuxta communem æstimationem, & acceptionem.

Obiicit Gabriel quòd hactenus Ecclesia nihil 5 definierit in oppositum. Respondetur negando Obiectio prima soluitur. antecedens, & dato opposito, nihil temerè affirmandum esset contra traditionem, & vsum Ecclesiæ, nisi reuelatio aut authoritas suppetat, maximè in materia Sacramentorum, quod redderet ipsam nullam, aut dubiam.

Obiicit secundò: *Nisi granum frumenti cadens* Obiectio secunda. *in terram mortuum fuerit,* &c. Ioan. 12. vbi notat Augustinus inter multa alia frugum grana Chri- Augustin. stum se comparasse soli grano frumenti: *Vnde,* inquit, *mos cœpit in Ecclesia de illo solo grano conficere corpus Domini,* &c. sed constat frumentum genus esse ad omnem speciem grani, quod crescit in aristas: iuxta Isidorum *lib. 7. Etymolog. cap. 3.* Plinium Isidorus. *lib. 18. histor. cap. 7.* Varronem *de re rustica, cap. 48.* Plinius. ergo, &c. Varro.

Confirmatur, quia Pontifices, & Concilia non explicant aliud, quàm panem frumenti esse materiam: ergo comprehendit omne frumentum.

Respondetur locum illum non esse Augustini, sed Glossæ, quæ citat Augustinum; quamuis in eo Glossa. non habeatur: & quidquid sit, nihil facere ad propositum, quia ibi frumentum sumitur pro specie, in qua consueuit Ecclesia consecrare; vt benè Doctor in litera, non pro genere: sic etiam sumunt Pontifices & Concilia, vt Carthagin. III. Carthag. III. *cap. 24.* Bracharens. III. *cap. 1.* Aurelianens. IV. Brachar. III. *cap. 4.* Alexandrin. I. *epistola decretali, cap. 4.* & ha- Aurelian. IV. betur de Consecratione dist. 2. can. *Cùm omni cri-* Alexand. I. *mini,* &c. cap. etiam *Firmiter, de Summa Trinitate:* cap. *Cùm Martha.*

Sumunt autem frumentum antonomasticè pro Sumi frumentũ antonomasticè pro tritico. perfectissima specie, vt pro tritico: sicut sæpè Scriptura consueuit variis locis; quæ videre licet apud Suarez, & alios; iuxta illud Psalmi 147. *Ex* Psalm. 147. *adipe frumenti satiat te:* vbi intelligitur triticum; & Psalmo 80. *Cibauit illos ex adipe frumenti.* Deu- Psalm. 80. teron. 9. *Dominus Deus tuus introducet te in terram* Deuter. 9. *bonam,* &c. *terram frumenti, hordei, ac vinearum,* &c. vbi frumentum distinguitur contra hordeum, & sumitur pro tritico.

SCHOLIVM.

Ostenso, materiam conuersionis in corpus, esse panem triticeum, mouet tria dubia. Primum, an amidum sit materia? & resoluit, nihil esse certum, præter hoc quod vtens eo peccaret, nisi ignorantia excusaretur. Negat D. Thom. hîc q.2.art.2. aiunt Palud. q.1.art.4. Sotus d.9.q.1.art.3. panem & vinum esse materiam: habetur ex Matth.26.& definitur in Lateranen. cap. Firmiter, de Sum. Trinit. Flor. decret. Eugen. Trident. sess.13.21.& 22. quòd panis debeat esse triticeus docet Florent. ibidem.

2 Sed a hîc est dubium, primò de amido, an ex ipso possit formari panis consecrabilis. Secundò, an de farina triticea pasta confecta, non cocta possit confici. Tertiò, an panis azymus, vel fermentatus, vel vterque.

Quantùm ad primum, videretur primâ facie, quòd talis panis esset consecrabilis: tum quia ille vsualiter reputatur panis triticeus, & Christus instituit Sacramentum in pane triticeo vsuali: tum quia illæ depurationes, quæ fiunt circa amidum præparandum, non videntur alterare à specie farinæ triticeæ: non enim fiunt ibi, nisi decolationes, & purgationes, & huiusmodi: hæc autem non videntur alterare medullam tritici à specie sua.

Arist. 1. de anim. c.11. Ex operationibus diuersis cognoscimus diuersas esse substantias.

Sed si credatur expertis in rebus de qualitatibus consequentibus eas, quæ innotescunt ex operationibus, per quas qualitates cognoscimus, & distinguimus substantias: aliter enim non cognoscimus distinctionem ignis ab aqua, nisi per ea, quæ innotescunt nobis ex operationibus: & secundùm Medicos quælibet species habet qualitatem, & operationem à tota specie, quæ non competit sibi per talem mistionem, sed consequitur formam propriam talis speciei, & huiusmodi quantitas, & operatio alia est in tota specie amido, & alia in pane triticeo, sicut apparet cernentibus eas, & assignantibus proprietates tales, & tales quantùm ad effectus; ex quo videtur quòd amidum sit totaliter alterius speciei à pane triticeo: & confirmatur istud: non enim per aliud probamus acetum, & agrestam differre specie à vino, & per consequens non esse materiam consecrationis quantùm ad vinum, nisi quantùm ad qualitates, & operationes, quia scilicet acetum est à tota specie frigidum: vinum autem à tota specie calidum.

An amidũ sit consecrabile.

Hîc breuiter potest dici, quòd cùm certum sit farinam tritici purgatam secundùm communem purgationem, eo modo, scilicet quo pistores solent eam purgare, esse materiam conuenientem ad faciendum panem consecrabilem: & dubium sit, an amidum sit huiusmodi materia: & pars negatiua multùm sit probabilior, non sine peccato aliquis se exponit tali dubio, maximè ille, qui præparat hostias consecrandas: quia sibi simpliciter est certum, quòd de tali materia præparat. Vtens fortè potest magis excusari de peccato, quia supponit talem materiam esse benè præparatam. Sed si in veritate non est ista materia consecrabilis, in consecrando nihil facit. Nec tamen est idololatria, nec occasio idololatriæ populo: quia quantùm in se est, supponit materiam esse idoneam, & à se, & ab aliis adorandam.

Quia est ignorantia inuincibilis.

COMMENTARIVS.

6 a *SEd hîc est dubium*, &c. Suppositâ communi sententiâ, & conclusione de materia remota consecrationis, mouet tria dubia circa materiam proximam: primum, vtrùm ex amido fieri possit panis consecrabilis? secundum, vtrùm pasta sit consecrabilis? tertium, an azymus & fermentatus?

Ad primum Paludanus respondet affirmatiuè *hac dist. quæst.2.art.4.concl.5.* & Maior *quæst.2.* Negatiuam partem tenet Doctor, vel certè illam materiam esse omnino dubiam: & hoc tenet D. Thomas *art.* 3. & alij communiùs: Sotus autem dubius est. Probat Doctor primò, quia amidum, vt ex qualitatibus experiri licet, est alterius rationis, & speciei à tritico, quia per decolationes, & depurationes corrumpitur forma tritici; sicut acetum ex vino factum mutat speciem, cùm sit à tota specie frigidum, vinum à tota speciȩ calidum.

Amidum non est materia. Doctor. D. Thomas. Sotus, & cõmunis. Differt à tritico.

Secundò probat ex eo, quòd panis vsualis sit ex farina cõmuni modo depurata, & ille sit materia Sacramenti. Vnde grauiter peccaret, qui talem materiam accommodaret ad hostias conficiendas scienter: vtens etiam scienter tali hostiâ peccaret grauiter, & fortè nihil faceret; si ignorans supponit hostiam ex debita materia confectam, excusatur: populus autem adorans talem hostiam non committit idololatriam, quæ sit peccatum, quia vt aliàs dictum est cultus exhibitus sequitur æstimationem prudentem.

Nõ est vsualis.

SCHO

SCHOLIVM.

Pastam, licèt non differat specie à pane cocto, non esse consecrabilem; panem tamen redactum in pastam, consecrabilem esse. D.Thom.hîc quæst.1.art.1.& 3.part.quæst.75.art.6.docet distingui pastam specie à pane cocto.

Quoad [a] secundum dubium benè probabile est, quòd pasta, & panis non differunt specie: quia per decoctionem pastæ in furno, vel alio modo ab igne, non fit nisi exhalatio humoris aquei commisti cum partibus farinæ, & hæc mistio est per iuxtapositionem: talis autem separatio non mutat speciem, quia nec etiam mistio. Nec tamen de pasta potest confici, quia noluit Christus in Sacramentis suis istam subtilem disputationem de differentia specifica imponere nobis, sed quòd panem triticeum vsualem haberemus communiter pro materia consecrationis, vt sic secundùm Damasc.*lib.*4.*cap.*14. illud quod communiter consueuit esse nutrimentum corporale, ipsum vel simile esset nobis Sacramentum institutum spirituale. 3

Hinc elice, non sequi. Ista sunt eiusdē speciei: ergo si vnū est materia conueniens, & aliud; patet de pasta, & pane cocto.

Et si arguas, Panis fit pasta per modicam compressionem in digitis, quare nec post talem compressionem à digitis videtur materia consecranda, sicut ante decoctionem? Respondeo, hoc probat quòd non differt specie panis à pasta: sed non probat quòd pasta sit materia consecrabilis. Et si quæras de pane tali recenti, & reducto in pastam, an sit consecrabilis? Respondeo quòd sic: quia quantumcumque remittatur in illo consueta duritia, quæ consueuit esse in pane cocto: tamen ex quo semel coctus est, & panis fuit, nisi manifestè recedat à ratione panis vsualis, non recedit à ratione panis consecrabilis.

Panis reductus in pastā est consecrabilis.

COMMENTARIVS.

7 *Pasta non est consecrabilis. D.Thom. Maior tenet oppositum.*

a QVoad *secundum dubium*, &c. Hæc resolutio est communis, etiam D. Thomæ *art.6.* & reliquorum, præter solum Ioānem Maiorem, qui tenet contrarium. Sola est controuersia circa probationem. Doctor sentit pastā, & panem non differre specie, sed tantùm accidētaliter: D.Thomas putat differre essentialiter; quidquid sit de hoc, bona est ratio Doctoris, quia panis idoneus nutritioni, & vsualis, est materia huius Sacramenti: quòd si ex pane foret pasta sine admistione alicuius liquoris, esset consecrabilis, quia sic est idoneus nutritioni, & vsualis est communis.

Non est panis vsualis.

SCHOLIVM.

Sententia Græcorum, Christum passum esse luna 14. & Cœnam instituisse luna 13. & per consequens consecrasse in fermentato, suadetur tribus argumentis.

Tertium [a] dubium includit maiorem difficultatem: Græci enim dicunt, quòd necesse est conficere in fermento, & ideò negant Latinos conficere: & antecedens nituntur probare per Euangelia: dicunt enim, quòd Christus passus est lunâ quartadecimâ, vt impleretur figura legis de Agno Paschali, qui immolabatur lunâ 14. & hoc futurum Christus prænoscens præuenit comedere Agnum Paschalem ante lunam 14. dicunt autem tunc inter Iudæos panem fermentatum esse in vsu; non enim erat eis interdictus panis fermentatus ante 14. diem mensis primi ad vesperam. Ex hoc concludunt Christum tunc vsum fuisse fermento, & per consequens ipsum confecisse in fermento. 4

Pro ista opinione adducunt alia de Euangelistis, vt illud Ioan. 18. cap. *Quod non introierant Iudæi in prætorium, vt non contaminarentur, sed manducarent Pascha.* Pascha autem accipitur ibi pro Agno Paschali, qui debebat comedi 14. lunâ: ergo 14. lunâ tradiderunt Christum Pilato. Item Ioan.13.legitur, quòd *ante diem festum Paschæ*, & sequitur, totum illud de Cœna, & institutione Eucharistiæ: ergo ante diem illum, in quo immolabatur Agnus Paschalis, per consequens ante lunam 14.

Item, Matth.26. dicitur, quomodo Iudæi cogitauerunt occidere Christum dicentes, *non in die festo:* ille autem dies festus principalis erat lunâ 15. iuxta illud Numer. 28. *Quartadecimâ die mensis primi Pascha erit, & decimaquintâ die solemnitas*, supple principalis: ergo de illo intelligitur in Ioan. cùm dicitur: *Ante diem festum*, &c.

Arguitur ex Euangelijs, Christum fuisse passum lunâ 14. & consequenter, cōsecrasse in fermentato.

COMMENTARIVS.

8 a *TErtium dubium includit maiorem difficultatem*, &c. In hoc dubio resoluit duo: primum est Christum consecrasse in azymo, & non in fermentato: secundum verò est, vtramque esse materiam idoneam, & sufficientem, quantùm est ex parte materiæ.

Prima resolutio dependet ab illa quæstione, nempe quando Christus instituit Sacramentum, vtrumque breuiter hîc comprehendemus.

Præceptum de comestione Agni.

Notandum itaque præceptum fuisse Iudæis comedere Agnum Paschalem, luna 14. id est, decimaquarta die mensis primi, qui Iudæis *Nisan* appellabatur: annos enim habebant lunares, & computabant annum à primo die post æquinoctium vernum.

Pascha luna 15.

Hoc præceptum habetur Exodi 12. Leuit. 23. Num. 28. luna autem 15. id est, dies sequens decimamquintam mensis vocabatur. *Pascha*, id est, *transitus Domini*, quando interficiens primogenita Ægypti transiit domos Iudæorum, eos liberauit à seruitute, & eo die primum egressi sunt à captiuitate: hic dies etiam vocabatur dies azymorum primus, in quo præceptum erat Iudæis vesci solis azymis, & deinceps per septem dies, vt constat ex iis locis citatis.

Vsus azymorum.

Septem diebus azyma comedetis, in die primo non erit fermentum in domibus vestris. Vsus autem azymorum incipiebat die 14. *ad vesperam primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma, vsque ad diem vigesimumprimum eiusdem mensis ad vesperam*, &c.

Ritus festorum.

Festa etiam Iudæorum continebant primam & secundam vesperam eo ritu, quo in Ecclesia celebrantur festa duplicia cum vtrisque vesperis. Leuit. 23. *A vespera vsque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra*, &c.

Dies naturalis, apud Hebræos.

Iuxta ergo computum naturalem, quo Iudæi numerabant dies suos, incipiebat ipsis dies ab aurora, seu ortu Solis; hinc Ioan. 19. ex communi consensu Ecclesiæ dicitur Christus cruci affixus hora sexta, quæ nobis est duodecima, computando à media nocte, illis autem sexta ab ortu Solis, & Matth. 20. dicitur iuisse paterfamilias primùm summo mane, vt conducat operarios in vineam suam, deinde hora tertia, deinde hora sexta, deinde hora nona, deinde hora duodecima.

9 Accedit illud Leuitici citatum insinuare peculiare quid; si enim dies naturalis inciperet à vespera, non esset necessarium ordinare, vt Sabbata à vespera vsque ad vesperam celebrarent Iudæi.

Varia sententia.

Ex his dependet solutio huius difficultatis, in qua variæ sunt sententiæ. Primus est error quorumdam asserentium Christum non celebrasse hoc anno Pascha Iudæorum; quem apud Sanctes tuetur Villagagnon; & eundem insinuat Theophylactus, & Euthymius *in cap. 6. Matth.* atque impugnant horum fundamenta, sunt verba Christi, Lucæ 22. *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum*: sed Pascha legale cùm aliàs sæpè Christus cum Apostolis manducarit, non fuit cur id tum adeò manducare desideraret. Deinde vt Euangelistæ referunt cum Apostolis discumbebat; sed legale stantes manducabant: ergo, &c. Deinde Matth. 26. Christus de Paschate celebrando seriùs collocutus est, quàm vt possit immolari ab iisdem: *Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, Vbi vis paremus tibi comedere Pascha*, &c. ergo non superfluit tempus.

Villagagn. Theophylactus Euthymius. Luc. 22.

Nō celebrasse Pascha suo tempore.

Secunda sententia.

Secunda sententia est Græcorum, à quingentis, vel circiter annis, docent quidem Christum manducasse Pascha Iudæorum luna 13. mensis, & passum esse luna 14. Euthymius in cap. 26. Matth. *Super primo autem die azymorum.* Nicephorus *lib. 1. histor. cap. 28.* citatur Theophylactus, & Epiphanius, & Chrysostomus in eandem sententiam, quos examinabimus.

Luna 13. celebrasse. Euthym. Nicephor.

Tertia sententia est omnium Latinorum, qui docent Christum esse passum die 15. & 14. sumpsisse Pascha ex præscripto legis: sed hi etiam in varias opiniones transierunt: Luisius Legionen. in opusculo de vtriusque Agni tam typici, quàm veri immolationis legitimo tempore, existimat hanc fieri solitam ex præscripto legis prima vespera luna 14. id est, die 13. sub vesperam secundam. 10

Tertia sententia communis. Primus modus explicandi Luisius.

Alij docent Iudæos eo anno non sumpsisse Pascha die præscripto à lege; sed transtulisse in decimamsextam primum diem azymorum, neque Christum in festo Paschæ, sed pridiè eo anno mortuum: hanc sequuntur plures, Paulus Burgensis in additionibus ad Lyranum super illud; *Erat autem prima dies azymorum.* Gagneus ibidem: Iansenius *in Concordia, cap. 128.* Onufrius Pombinus *lib. 2. Festorum sub anno 180.* Catherinus *lib. 2. contra Caietanum.* Maldonatus Matth. 26. *Scitis quia post biduum Pascha fiet*, &c.

Secūdus modus. Iudæos eo anno non celebrasse Pascha tempore legitimo. Paulus Burgensis. Gagneus. Iansenius. Onufrius. Catherinus. Maldonat.

Fundamentum potissimum huius est, cuiusdam Hebræi traditio obseruata, quam tradit Iansenius ex libro ipsius, cui titulus Sederolam, qui dicit dispensatum fuisse cum Iudæis occurrentibus sibi mutuò festo Paschæ, id est, prima die azymorum & Sabbatho, vt transferant Pascha in Sabbathum, ne duo festa consequentia se mutuò essent populo onerosa, quia nec in ipsis cibum licebat parare.

Fundamentum prætenditur dispensatio.

Nolebat ergo Christus vti hac dispensatione, quæ post libertatem captiuitatis Babylonicæ introducta est; sed Pascha celebrauit tempore debito, id est, luna 14. populus autem luna 15. prima vespera post Christi passionem, quæ fuit feria sexta. Rupertus Abbas asserit populum quidem sumpsisse Agnum tempore quo Christus: cæterùm transtulisse festiuitatem Paschæ ex eodem fundamento. Alterum fundamentum est, nempe, quia meliùs saluantur plures difficultates, & apparentes contradictiones.

Ea non fuit vsus Christus. Rupertus.

Hæc sententia non est admodùm probabilis; ideò communis est eodem die Christum, & Iudæos sumpsisse Agnum, nempe luna 14. ad secundam vesperam, & idem de Iudæis asserendum.

Vltimus modus, & verus.

Prima conclusio. Christus cum discipulis eo anno celebrauit Pascha legale. Est communis Latinorum contra primam sententiam. Probatur Matth. 26. *Primo die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, Vbi vis paremus tibi comedere Pascha?* Marci 14. *Primo die azymorum, quando Pascha immolabant* (supple Iudæi) *dicunt ei discipuli; quò vis eamus, & paremus tibi vt manduces Pascha?* Lucæ 22. *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat, occidi Pascha.* Ex quibus verbis, & consequenti 11

Christum celebrasse Pascha illo anno.

ſequentibus patet intentum, quia apud Matthæũ reſpondit: *At dixit, Ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei: Magiſter dicit, tempus meum propè eſt, apud te facio Paſcha, cum diſcipulis meis: & fecerunt diſcipuli, ſicut conſtituit illis Ieſus, & parauerunt Paſcha*, &c. Idem patet ex Marco, vbi ſimiliter dicuntur parauiſſe Paſcha: & apud Lucam ſimiliter. Secundò ſequitur contra alios, quòd Chriſtus fecit Paſcha primo die azymorum: & ex Marco Iudæi etiam eodem die immolati ſunt Paſcha: accedit quòd Lucas dicat *neceſſe fuiſſe immolare Paſcha*, propter præceptum ſcilicet, quod deſtruit illam traditionem.

Chriſtus & Iudæi die legitimo celebrarunt.

Hæc concluſio fuſiùs in ſequentibus probabitur; conueniunt Græci in ipſa, nempe Chriſtum celebraſſe Paſcha legale: quamuis aliqui de tempore diſcrepent. Fundamenta autem primæ ſententiæ nulla ſunt, quia quòd Chriſtus miſerit diſcipulos prima die azymorum, non intelligitur ipſa hora, qua agnus erat immolandus, ſed multò antè; illo die naturali, in cuius ſecunda veſpera immolandus erat agnus: hæc autem veſpera ſpectabat ex computu ſacro ad diem ſequentem, ſecundùm computum vulgarem autem diei naturalis ad præcedentem, cuius erat veſpera, & ideò denominat ipſum diem primum azymorum, quia in ipſius veſpera incipiebant azyma cum agno Paſchali.

Reſponſ. ad fundamenta primæ ſent.

Ad illud, quòd dicitur Chriſtus diſcubuiſſe cum Apoſtolis, non intelligitur de cœna legali, ſed vſuali, in qua dixit Chriſtus: *Vnus veſtrûm me traditurus eſt*, &c. Alij dicunt, quòd per *diſcumbere* intelligatur ad menſam accedere. Obiicies ex præcepto legis debitum fuiſſe, vt agnus lunâ decimâ in domum adduceretur, & ſeruaretur immolandus lunâ decimâ quartâ, quod non potuit illo die 14. præſtari à diſcipulis. Aliqui dicunt hoc non fuiſſe præceptum, niſi tantùm Iudæis pro tempore illo Ægyptiacæ profectionis. Sed meliùs reſpondetur ex Ioſepho *lib. 5. Antiquitatum, cap. 45.* Ciues Ieroſolymitanos ſolitos fuiſſe ſibi, & aduenis agnos, cubicula, & reliqua præparare: ac proinde id præſtitiſſe eum, ad quem Dominus diſcipulos remiſit.

12 *Secunda concluſio.* Chriſtus, & Iudæi, eodem nempe die 14. ad veſperam celebrarunt Paſcha, & dies ſequens 15. fuit ſolemnis azymorum. Hæc etiam concluſio communis eſt Doctorum, paucis exceptis. Probatur, quia Exodi 12. Leuitici 23. & Num. 28. id abſolutè præceptum eſt: ergo non fuit cauſa diſpenſandi: neque præſumi debet talis diſpenſatio, quæ in lege non inuenitur expreſſa, cuius tũc Iudæi erãt obſeruantiſſimi. Secundò, Ioſephus illius tẽporis ſcriptor *lib. 2. Antiquitat. c. 3. & lib. 3. c. 1.* ſcribit eam legem de immolando agno Paſchali luna 14. & luna 15. de ſolẽnitate azymorũ ſeruanda fuiſſe inuiolabiliter obſeruatam. Tertiò, Chriſtus comedit Paſcha luna 14. prout lege præſcriptum eſt: ergo & Iudæi. Patet conſequentia ex Luca 22. *Venit autem dies azymorum, in quo neceſſe erat occidi Paſcha*, &c. vbi agit de die, in quo Chriſtus comedit, & alludit ad præceptum commune: ergo tunc reliqui etiam comedebant.

Luna 14. ad veſperam celebrauit Paſcha.

Ioſephus.

Dices cum Ruperto, id quidem verum eſſe de comeſtione agni, non de celebratione Paſchæ. Contrà, quia omnes Euangeliſtæ citati docent fuiſſe primum diem azymorum, atqui hæc erat dies Paſchæ ſolemnis: ergo, &c. Confirmatur, quia vel illius translationis cauſa fuit legitima; vnde & ipſa translatio facta lege, & conſuetudine firmata, vim habuit legis, & conſequenter non fuit licitum ab ipſa diſcordare, & Chriſtus Dominus illegitimo tempore celebraret Paſcha, quod falſum eſt contra teſtimonia Euangeliſtarum: vel non fuit, ſed hoc etiam falſum eſſe probat Iudæorum in ſua lege tunc obſeruanda zelus, qui colligi poteſt ex ſubuerſionis ſuæ hiſtoria, quo tempore zelantiſſimi erant eius obſeruandæ, vt docet Ioſephus, & Philo; & partim colligitur ex Actibus Apoſtolorum; nam quidam etiam credentes volebant Gentes ad legis obſeruantiam inducere, contra quos Paulus in epiſtola ad Romanos, & Galatas, & ad Hebræos diſſerit. Accedit fundamentum oppoſitæ ſententiæ non eſſe tenendum, quia nititur teſtimonio vnius Rabini moderni, non aliorum veterum.

Reſponſio Ruperti. Impugnatur. Confirmat.

Chriſtus obſeruauit leg.

Iudæorũ zelus pro lege.

Tertiò, omnes Patres docent Chriſtum paſſum fuiſſe ipſo ſolemni die Iudæorum in Paſcha, qui fuit luna 15. & primus dies azymorum iuxta præſcriptum legis, quod colligitur ex ipſis Euangeliſtis Matth. 27. *Per diem autem ſolemnem conſueuerat præſes populo dimittere vnum vinctum, quem voluiſſent.* Marci 15. *Per diem autem feſtum ſolebat dimittere illis vnum ex vinctis.* Lucæ 23. *Neceſſe autem habebat dimittere eis per diem feſtum vnum*, &c. Ioan. 18. *Eſt autem conſuetudo vobis, vt vnum dimittam vobis in Paſcha*, &c. 13

Chriſtus paſſus in die Paſcha.

Matth. Marc. Lucas.

Quod omnes Patres docent, non ſolùm Latini, ſed Græci. Clemens *lib. 5. conſtit. cap. 14.* aliàs 16. Origenes *hom. 23. in Num.* Theophilus Alexandrinus *in epiſtola ad Theodoſium.* Cyrillus Ieroſolymitanus *Catecheſ. 13.* Chryſoſtomus *hom. 86. in Matth.* Socrates *lib. 5. hiſt. c. 21.* Victor Antiochenus *in cap. 14. Marci.* Theophylactus *in cap. 26. Matth.* Quin etiam huc accommodat Cyrillus illud Amos: *Et conuertam ſolemnitates veſtras in luctum*, &c. *In azymis enim*, inquit, *hoc agebatur, atque in ipſo feſto Paſchatis; deinde dicit, & ponam ipſum ſicut luctum dilecti, & eos qui cum ipſo ſicut diem doloris: in die enim azymorum ac celebritate mulieres eorum diuerberabant ſe, & flebant; Apoſtoli verò occultati dolebant*, &c.

Clem. Rom. Theophil. Cyrillus Ieroſol. Chryſoſt. Socrates. Theophylact. Cyrillus.

Obiicies Matth. 26. *Non in die feſto: ne fortè tumultus fieret in populo*, &c. ergo non fuit paſſus Chriſtus in Paſcha. Reſpondetur illam ſententiam fuiſſe quorundam Iudæorum, non obtinuiſſe tamen, quia oblatâ occaſione per proditionem Iudæ, ipſum illo die occiderunt. 14

Obiectio 1. Soluitur.

Obiicies ſecundò, illo die, quo mortuus eſt Chriſtus ſindonem mercatus eſt Ioſeph: mulieres parauerunt aromata: Iudæi proceſſerunt criminaliter; horum nihil die illo feſto licebat: Leuit. 23. ergo, &c. Reſpondetur quòd excepto Sabbatho, in aliis feſtis licebat cibos præparare: Exodi 12. quod etiam licuit in feſto Paſchatis: de quo ibi: *Nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad veſcendum pertinent*, &c. Quantò ergo magis licuit opera pietatis in illis exercere, vt ſepelire mortuos: nam ſi non licuit tenere in cruce mortuos ſuperueniente Sabbatho, vt prætendebant Iudæi, apud Ioannem, & alios legitur: licuit eos ſepelire, ac proinde mercari ea, quæ ad ſepulturam erant neceſſaria, vt ſindonem, & aromata. De proceſſu criminali Iudæorum, conſtat eos, ſiue ex cæcitate, ſiue ex inuidia percitos, putaſſe ſe obſequium præſtitiſſe Deo magis gratum interficiendo Chriſtum, quàm ſacrificando: vnde illi, qui in Concilio dicebant, *non in die feſto*, &c. non ex motiuo non interficiendi eum in feſto, ſed ne

Obiectio 2.

Reſponſio. Licebat cibũ præparare aliis diebus nõ Sabbatho.

 fortè

fortè ex tumultu populi non possent, id affirmarunt.

15 *Obiectio 3.* Obiicies tertiò, Ioannes *cap.* 13. dicit Christum sumpsisse cœnam, & lauisse pedes discipulorum ante diem festum Paschæ: sed hoc festum incipiebat luna 14. ad vesperam: ergo præcedenti die sumpsit cœnam. *Responsio.* Respondetur Ioannem computasse diem festum Paschæ, non iuxta vsum sacrum, sed iuxta communem, & politicum, & sicut *supra* diximus, dies incipiebat ab ortu Solis, quamuis vsus azymorum incipiebat die præcedenti: sic etiam Scriptura primum diem azymorum computat quandoque iuxta vsum politicum, & ciuilem, seu naturalem.

16 *Obiectio 4.* Obiicies quartò, Ioannis 18. Iudæi non introierunt in prætorium, ne contaminarentur, sed possent comedere Pascha: ergo Iudæi saltem non celebrarunt Pascha illo die, quo Christus. Confirmatur, quia dies, quo passus est Christus, Ioannis 19. appellatur parasceue Paschæ, id est, præparatio Paschæ: ergo in priori vespera non fuit præparatio in populo Paschæ. Respondetur phase, vel Pascha, non intelligi ibi agnum Paschalem, sed alias victimas Paschales, quæ in festo Paschatis immolabantur, 2. Paralipomenon 30. & 35. Hebraicè animalia sic vocantur Pascha, vt patet Deuteronomij 16. *Victima dicebantur Pascha.* *Obserua mensem nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias phase Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte: immolabisque Domino Deo tuo de ouibus, & de bobus in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, vt inhabitet nomen eius ibi*, &c. Agnus autem Paschalis non de bobus, sed de ouibus immolabatur. Hanc expositionem sequitur *Augustinus. Tolet.* Augustinus *quæst.* 24. *in Deuteronom.* & Toletus *in Ioannis* 13. *an.* 3. *&* 5. Ad confirmationem respondetur parasceuen Paschæ non dici, eam quæ antecedebat, sed quæ in ipsum Pascha incidit, quia cum Iudæis non liceret Sabbatho præparare alimenta, id licuit, & fiebat die Paschatis, quando antecedebat Sabbathum.

17 *Immolatio agni Paschalis lun. 14.* *Tertia conclusio.* Agnus Paschalis immolabatur luna 14. secunda vespera, & non prima, & tunc etiam à Christo Domino facta est cœna legalis agni. Hæc est contra Luisium Legionensem, & patet expresè ex verbis legis, quia Exodi 12. iubetur adduci agnus die decimo mensis primi, & seruari vsque ad decimumquartum diem, & immolari in vespera, sed ex illa sententia non fuisset seruatus vsque ad decimumquartum, sed decimotertio fuisset immolatus: ergo, &c.

Dices intelligi diem decimumquartum inchoatiuè, vt *suprà* ostendimus ex computu rituali, & sacro, vtramque vesperam in solemnitatibus comprehendi. Contrà, quia adiuncta vespera diei in illo capite significat, vt multi notant, secundam vesperam.

Sed quidquid sit de hoc, aliter patet falsitas responsionis ex textu Exodi 12. Leuit. 23. *Mense primo quartadecima die mensis, ad vesperam phase Domini est, & quinta decima die mensis huius, solemnitas azymorum Domini est.* Sed hoc nequit intelligi de die decimaquarta iuxta computum naturalem, quia non fuit solemnis: quia id nullibi exprimitur in lege. Deinde festiuitas azymorum, & Paschæ, continenter succedebant immolationi agni, & exclusio fermenti, ad quod non licebat deinceps redire vsque ad 21. inclusiuè: azymi ergo durabant tantùm per septem dies; durarent autem per octo, si die decimatertia fieret immolatio agni. Deinde illa nocte in cuius vespera immolabatur agnus summo manè egressi sunt Israëlitæ de Ægypto; & vtebantur tunc azymis tantùm, vt patet ex textu citato; fuit autem decima quinta dies: ergo in secunda vespera immolabatur agnus luna 14. Fundamenta autem huius authoris soluta sunt: nempe, contradictio illa apparens inter loca Euangelistarum: de quibus obiectio tertia, & quarta. Et hæc sufficiant de puncto incidentali huius quæstionis, quantùm autem ad quæsitum principale, quod tangit materiam huius Sacramenti, sit

Conclusio quarta. Christus consecrauit in azymis. Hæc patet ex dictis, éstque contra Græcos 18 modernos, éstque certa. Eam docet Leo IX. in *Quarta conclusio. Christus consecrauit in azymis.* epistola ad Michaëlem Cerularium Episcopum Constantinopolitanum. Probatur, quia instituit Christus luna 14. Sacramentum post cœnam legalem, quando deinceps ex præcepto legis nullus erat vsus fermentati, ex inhibitione Exodi 12. *Primo mense quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma vsque ad vigesimum primum eiusdem mensis ad vesperam; septem diebus fermentum non inuenietur in domibus vestris: qui comederit fermentum, peribit anima eius de cœtu Israël, tam de aduenis, quàm de indigenis terræ*, &c. *Præceptum azymorum.* Vnde constat traditionē Ecclesiæ Latinæ esse magis veram & certam.

Confirmatur ex argumento *suprà* facto, quo ex *Confirmat. 1.* communi etiam Græcorum Patrum sententia constat Christum passum sequenti die decima quinta, qui erat primus azymorum: ergo in priori vespera tunc instituit Sacramentum peractâ Cœnâ legali, & figurali huius Sacramenti, quando deinceps nullus fuit vsus fermenti. Confirmatur secundò ex epistola Polycratis ad Eusebium *Confirmat. 2.* *lib.* 5. *historiar. cap.* 23. hic fuit Episcopus Ephesi, qui cum aliis congregatis Episcopis Asiaticis sub Victore Papa in controuersia de obseruatione Paschatis scribit ad Victorem Pontificem: *Hi*, inquit, *maiores mei, & cognati, tum diem Paschatis semper celebrarunt, cùm sit populo Iudaico in more positum panes azymos apparare*, &c. *Vsus primitiuus Ecclesiæ Orientalis.* & ante enumerans Ioannem, Philippum, & filios eius, Polycarpum, & alios: *Isti omnes diem Paschatis 14. die lunæ ex Euangelij præscripto obseruarunt*, &c. *quando scilicet vetus Pascha à Iudæis celebrari solebat.* Hic ritus ab Ecclesiis Asiaticis obseruabatur, vt aliqui dicunt in gratiam aliquarum Ecclesiarum Iudaizantium: sed potiùs mihi videtur, vt exemplum Christi retinerent, vt patet ex illis verbis ex Euangelij præscripto, & testimonium perhibent tunc celebratum à Christo fuisse, nempe luna 14. quando fuit vsus azymorum in veteri populo: ergo etiam traditio ipsorum fert Christum in azymis consecrasse.

Neque Concilium Nicenum, neque alia posteriora corrigentia hunc errorem in ritu, impu- 19 gnant traditionem prætensam: sed in hoc reprehendunt ritum, quod aliud Pascha cum communi *Quare reprehensi Asiatici in celebratione Paschæ.* Ecclesia, ex traditione Ecclesiæ Romanæ, & SS. Petri, & Pauli Apostolorum, Christi Resurrectionis non celebrarint, sed magis adhærerent ritui Synagogæ.

Confirmatur tertiò, speciatim contra Græcos *Confirmat. 3. Chrysost.* ex Chrysostomo, quem aliqui citant in fauorem illius sententiæ, quæ asserit Christum celebrasse Pascha luna 14. non autem Iudæos ex loco præfato Ioannis *obiect. 3. & 4.* qui dicit hom. 81. in Matth. *Si Pascha comedebant, quare contra legem recumbentes comedebant?* Respondet, *Verùm cùm comederet*

deret Pascha minime recumbebant, sed postquam illud comedisset, deinceps recumbentes epulabantur. Respondet autem iis, qui negabant hoc anno Christum sumpsisse Pascha legale, ibidem: *Cuius rei gratia,* inquit (supple Christus) *peragebat Pascha?* supple, Iudaicum. Respondet: *Semper in omnibus ostendens vsque ad extremum passionis diem se non esse aduersarium legis*, &c. Ex quibus constat Christum & celebrasse Pascha, & die extremo ante passionem: ergo in azymis ex præscripto legis.

Quid ergo Chrysostomus de ipsis Iudæis hom. 83. in Matthæum, ita refert: & *immiserunt in eum manus, & tenuerunt illum ipsa nocte, in qua comederunt Pascha, tantá insaniá, tantóque furore agitabantur*, &c. ergo eadem nocte & ipse, & Iudæi, quâ deinceps non licuit redire ad fermentum.

20 *Obiectio 1.* Obiicies *homilia 83. in Matthæum.* Chrysostomus accusat Principes Pharisæorum, quòd non fecerint Pascha, intendentes occisioni Christi, & capturæ eius: *Adeò,* inquit, *in hoc negotio pernoctabant, & vigilabant. Cùm enim dixisset Ioannes, manè autem facto, statim intulit, non intrarunt in prætorium, ne contaminarentur, sed vt comederent Pascha: quid igitur dicendum est?* Respondet, *cupiditate interficiendi Christum eos dissoluisse, & alia die comedisse: neque enim Christus tempus Paschatis violasset qui sub vesperum illud comederit*, &c.

Responsio. Christus obseruauit tempus præscriptum. Respondetur ex hoc sequi contrarium, nempe Christum consecrasse in azymis, quia non est transgressus legem, neque tempus, neque modum obseruandi Paschatis: ex Chrysostomo sequitur eum non vsum fuisse fermento, aut in Cœna legali, aut vsuali, quando instituit Sacramentum: quia id per legem, quam ritè obseruauit ex Chrysostomo, non licuit.

Ita etiam populus. Deinde si asserit illos cupiditate occidendi Christum non comedisse Pascha, & reliquos Iudæorum comedisse, vt patet ex præcedentibus, sequitur etiam propositum, nempe, culpa illorum non derogat consuetudini, & legi per alios obseruatæ ex eodem. Vnde idem *hom. 26. in Matthæum*, asserit Sacerdotes, & Pharisæos huic sceleri intentos non habuisse rationem temporis, quod sanctum erat: ergo ex vsu, & praxi in obseruantia.

21 *Intentum Chrysost.* Respondetur ergo Chrysostomum mouere dubium, an comederint, vt quasi dilemmate eorum scelera concluderet: nam si comederint Pascha, scelus erat occidere, aut tenere ad mortem Christum in festo; si non comederint, transgressi sunt legem: non ergo assertiuè procedit, sed ad exaggerationem culpæ ipsorum: vnde hom. 83. in Ioannis 13. *Non introierunt in prætorium*, &c. *vt comederent Pascha*, insinuat duplicem expositionem, alteram *suprà* allatam, alteram hîc dictam: *Sed significat*, inquit, *vt manducarent Pascha? ipse autem* (supple Christus) *vno die antea tradidit Pascha*, &c. Primo scilicet die azymorum: siue ergo per Pascha totam intelligit solemnitatem, &c. tunc intelligendum est, vt *suprà* exposuimus, quia sacrificia Paschalia debebant Sacerdotes comedere. Nefas autem erat eis comedere ea non purificatis, vt patet Num. 22. & ideò non sunt ingressi prætorium: *Siue*, inquit, *appellat Ioannes Pascha, quod tunc faciebant*, &c. *ipse autem* (supple Christus) *vno die antea tradidit Pascha*, &c. nempe luna 14 quando & vetus fiebat Pascha.

Ex his ergo sensus Chrysostomi apparet, quem malè interpretantur Euthymius, & Græci moderni. Hi corruperunt Theophylactum *in cap. 14. Marci*: sed in Lucam, & in Ioanné manet integer. *Corruptela Græcorum.*

Ex his ergo apparet mendacium Caluini, asserentis Græcos magis inniti veritati. Hæc sufficiãt de hac quæstione, quam fusim tractant moderni. Supersunt obiectiunculæ parui momenti, quibus non inhæremus, & magis spectant ad primum punctum: vt quòd illa dies vocatur magna dies Sabbathi: ergo ratione Paschæ. Respondent aliqui sic vocari ratione festiuitatis ipsius Sabbathi, non per differentiam eius ab aliis Sabbathis. Alij dicunt, quia incidebat in secundum diem azymorum.

Quæritur quo tempore Christus instituit hoc Sacramentum. Respondet Iansenius in Concordia, institutum fuisse ante finitam Cœnam legalem, quia non distinguit inter hanc, & vsualem Cœnam: sed errat, quia illam sumebant festinantes, & stantes, iuxta præceptum legis, postquam secuta est lotio pedum, & post eam institutum est Sacramentum. 22 *Quãdo Christus instituit Sacramentũ. Sententia Ianseníj.*

Ioannes de Louanio *lib. de commun. sub vtraque specie*, docet primùm institutum fuisse Sacramentum corporis, & postea calicis, non per modum actus continuati, quem sequitur Bellarminus *lib. 4. de Eucharist. cap. 27.* Fundamentum est, quia Matthæus, & Marcus dicunt, *Cœnantibus illis accepit Iesus panem*, &c. Lucas verò 22. & Paulus 1. ad Corinth. 11. *Similiter & calicem postquam cœnauit, dicens*, &c. *Ioan. de Louanio. Secunda sententia. Bellarm.*

Respondetur illos de toto mysterio per modum actus continuati loqui. Suarez docet inchoatâ cœnâ communi, seu vsuali fuisse institutum. Respondeo institutionem contigisse in fine cœnæ vsualis, & fuisse vltimum in illa cœna, ita Doctor *suprà dist. 8. quæst. 3. ad 1.* est Augustini *lib. Responsionum ad Ianuarium cap. 6.* & habetur Capitulo *liquidò, de consecratione dist. 2.* causam assignat ibidem epistola 118. *Namque Saluator, quo vehementiùs commendaret mysterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus, & memoriæ discipulorum, à quibus passionem digressurus erat*, &c. Idem tenet Baronius *tom. 1. Annalium* 34. Claudius Sanctez *repet. 2. cap. 7. & repet. 6. cap. 1.* *Suarez. Institutio facta est in fine vsualis cœnæ. Doctor. Augustinus. Baron. Claudius.*

23 Vrbanus Papa *Clement. 1. de Reliquiis, & venerat. Sanctorum*: *Sumpta*, inquit, *Cœna*, &c. Canit Ecclesia: *Post agnum typicum expletis epulis, corpus Dominicum datum discipulis*, &c. *Similiter & calicem postquam cœnauit, dicens*, 1. ad Cor. 11. Ratio videtur congrua, quia non videtur quòd post communionem tanti mysterij vacarent cœnæ vsuali, & maximè quando in illa prolixa concione, quam Christus habuit, erant instruendi. Dices: Lucas, post consecrationem calicis, dixisse Christum: *Veruntamen manus tradentis me mecum est in mensa.* Respondetur, quandoque ab Euangelistis non seruari ordinem rerum, vt factæ sunt, & ista potuisse Christum dixisse inter cœnandum cœna vsuali, aut etiam legali. Illud itaque videtur tantùm certum in hoc puncto Christum instituisse Sacramentum post cœnam typicam, vt tradit Tridentin. *sess. 22. cap. 1.* De reliquo non refert an anteà, an sub cœna communi, an in fine: probabiles enim coniecturæ hinc inde sumuntur. *Ratio.*

SCHO

SCHOLIVM.

Refutat Græcos, ostendens ex Euangeliis expressè, Christum passum fuisse lunâ 15. & cœnam instituisse luna 14. & soluit argumenta ad oppositum. De hoc vide Bellarm. 4. de Euchar. cap. 7. 8. 9. Burgens. in 26. Matth. Tolet. in 13. Ioann. Suar. tom. 3. d. 44. qui loca Patrum adducunt. Festa Iudæorum incipiebant à vespera. Leuit. 23. annus à nouilunio proximo æquinoctio vernali. Exod. 12. mensis erat lunaris 30. dierum, & prima dies primi mensis, erat radix omnium festorum, quorum maximum erat Pascha celebrandum luna 14. Exod. 12. & Leuit. 23.

5 *Christum passum lunâ 15. & fecisse cœnam lunâ 14.* Sed in proposito tam antecedens est falsum, quàm consequens. Prima enim consequentia nulla est: nec secunda est necessaria. Quòd enim passus fuerit lunâ 15. & per consequens fecit cœnam lunâ 14. probatur expressè per illud Matth. 26. *Prima die azymorum, quæsierunt discipuli, Vbi vis paremus tibi comedere Pascha?* & Marc. 14. *Prima autem die azymorum, quando Pascha immolabant: Quo vis eamus, & paremus tibi, vt manduces Pascha?* & Luc. 22. *Venit dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha, & misit Petrum, & Ioannem, dicens: Euntes parate nobis Pascha, vt manducemus.*

Illa hora, qua comedi debebat agnus Paschalis discipuli comederunt verũ agnũ. Ex istis patet, quòd die azymorum prima, scilicet 14. luna comedit agnum Paschalẽ, & hoc iuxta illud Numer. 28. quod allegatum est statim, & 15. die erat solemnitas, hoc est, primus dies integer solemnis solemnitatis Paschæ, & illa die passus est Christus. Et sic illa hora qua comedi debuit agnus Paschalis secundùm legem, scilicet 14. die mensis primi, comederunt discipuli verum agnum.

Pascha quinque modis sumitur. Vide Deut. 6. 2. Paral. 35. Ad probationes eorum, quas addunt pro antecedente, patet per vnam distinctionem, positam ab Innocentio *de officio Missæ, parte 3. cap.* 4. quòd Pascha quinque modis accipitur. Vno modo pro solemnitate diei azymorum, quæ erat lunâ 15. Alio modo pro die, in cuius vespere comedebatur agnus, quæ erat lunâ 14. Tertio pro hora immolationis agni, quæ erat pars diei 14. Quarto pro agno, qui comedebatur, vel immolabatur. Quinto modo pro panibus azymis.

Ad propositum sufficit primum membrum distinctionis pro soluenda auctoritate prima de Ioan. 18. & similiter pro secunda auctoritate.

6 *Vtrumque panem esse sufficientem ad consecrationem.* Hoc [b] ergo simpliciter tenendum est, quod de necessitate panis consecrabilis non est, neque quòd sit azymus, neque quòd sit fermentatus: quia secundùm Anselmum in lib. suo de azymo, & fermentato, non differunt substantialiter azymus, & fermentatus: & ideò non negamus verè conficere Græcos. Quod [c] etiam patet, quia tempore Leonis Papæ fuit constitutum, quòd conficeretur in fermento: sed fuit ad tempus, ad extinguendam hæresim Ebionitarum, qui dixerunt, quòd necessarium erat Christianos iudaizare, & per consequens Pascha suum in azymo conficere, sicut fecerunt Iudæi: & ad extinctionem huius hæresis fuit ordinatum consecrare in fermento. Sed pòst hæresi illâ extinctâ rediit Ecclesia Occidentalis ad primam consuetudinem, quæ conformis est institutioni Christi, & promulgationi factæ per eius Vicarium Petrum.

Sed de necessitate ministri ad minùs in Ecclesia Latina est hodie conficere in azymo, sicut dictum est suprà ista distinctione de materia conueniente. Et fortè etiam grauiter peccant Græci, qui non se conformant Ecclesiæ Petri: maximè cùm hîc habeatur fundamentum solidum, quòd sic Christus instituit istud Sacramentum celebrandum, ad minùs, licèt non necessariò, quin aliter fieri posset, tamen sic magis congruè celebratur.

COMMENTARIVS.

24 *Error Græcorum.* Michaël Cerularius. b *Hoc ergo simpliciter tenendum est,* &c. Subiicit secundam conclusionem huius dubij. Michaël Cerularius Patriarcha Constantinopolitanus circa annum 1050. docuit fermentatum panem esse de necessitate materiæ consecrabilis: quem sequuntur Græci moderni schismatici, vt docet Arcudius. *Sent. Glossæ.* Glossa in capitulo *literas, de celebrat. Missar.* docet fermentatum in Ecclesia Græca, azymum in Latina esse de necessitate materiæ.

Tertia sent. Tertia sententia asserit azymum esse de necessitate præcepti, ideóque Græcos peccare non conformando se Ecclesiæ Latinæ consecrando in azymo: ipsi enim consecrant in fermentato. Pro hac sententia citatur Doctor hîc in fine.

Quarta sententia est: Latinos ad consecrationem in azymo teneri: Græcis liberum esse siue azymo, siue fermentato vti. *Quarta sent.*

Vltimò tandem hæretici huius temporis putant non referre, quo quis vtatur, sicut non refert siue vinum sit album, aut rubrum: quamuis, inquiunt, fermentatus sit magis accommodus, quia magis vsualis; vnde *can. 11. in Trullo,* prohibetur Christianum vti azymis Iudæorum. *Hæreticorum error.*

Caluinus

Mendacium Caluini.

Caluinus autem *lib.4. Institut. cap.43.* asserit mendaciter totam Ecclesiam vsam fuisse fermentato vsque ad Alexandrum Pontificem,qui vt nouo spectaculo homines in sui admirationem traheret, instituit vt consecraretur in azymo. Sed hoc mendacium est, quia nullus præterea id asserit, neque Alexander primus,septimus à Petro,id præscripsit, cuius memoria nulla in gestis eius habetur,nec facilè hæretici eam antiquitatem institutioni concederent. Alexander autem secundus, & reliqui posteriores sunt Michaële *suprà* citato,qui vsum Ecclesiæ Latinæ in azymis consecrandi improbauit: contra quem Leo IX. scripsit, hic autem præcessit Alexandrum secundum.

25 *Prima conclusio.* Vterque, & alteruter tam azymus,quàm fermentatus,modò triticeus, est sufficiens materia. Est de fide definitum in Florentino in Decreto vnionis Armenorum.Patet,quia vterque simpliciter panis triticeus est, de fermentato enim communiter Scriptura,& vsus id habet, & concedunt Græci: de azymo patet Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. vbi absolutè panis in quo consecrauit Christus,panis dicitur, is autem fuit azymus, vt sequenti conclusione probabimus.Et quidquid sit de hoc; panis quem fregit in Emaus apparens post resurrectionem duobus Discipulis, fuit azymus: quia fermentati tunc non fuit vsus secundo die azymorum; hic autem panis simpliciter dicitur.Deinde verè panis est, & nutrimentum azymus, & etiam vsualis ad effectum nutritionis.Dices fermentatus solus est in vsu.Respondetur id falsum esse. Dices panis Græcè ἄρτος, dicitur,ab ἄιρω, quod est tollo, quod scilicet fermento attollatur. Respondetur dici ab effectu ἄρτος, eo quòd vitam hominis ad debitum accrementum tollat, quod etiam azymo competit: & falsum est stylo Scripturæ ἄρτος tantùm vocari fermentatum:nam Genes.18.& 19.panes subcinericios dedit Abraham & Loth Angelis ἄρτους ὑποθέρους. erant azymi. panes propositionis erant azymi, vt patet Leuit.2. quos Scriptura vocat ἄρτους προθέσεως. Psal.77. panem cœli, &c. panem Angelorum, ἄρτον οὐρανοῦ, ἄρτον ἀγγέλων, &c. videatur de hac quæstione Humbertus tom.11. Biblioth. Patrum.

26 *Secunda conclusio.* Græcus sine peccato consecrat in fermentato. Patet ex vsu non reprobato, neque prohibito. Doctor autem sub dubio insinuat contrarium: *Fortè, inquit, peccant Graci non conformantes se Ecclesia Latina*: peccatum autem illud non reducit in necessitatem præcepti sic consecrandi, sed potiùs in contumaciam, & contemptum Græcorum,ex quibus videntur recessisse à ritu Latinorum: & peccatum hoc ex suppositione erroris graue est inquantùm sic consecrant, quasi necessitate materiæ, & institutionis Christi,culpantes Latinam quasi erret.Quem errorem ipsorum citat Doctor ad initium dubij: contemptum ergo hunc culpat Doctor, non verò ritum absolutè, cùm aliàs ritum Græcorum approbet in forma baptizandi, docens necessitate Ministri quemque debere sequi ritum suæ Ecclesiæ,& *suprà dist.* de forma consecrandi,cuius ratio ibi adducta huc spectat. Vnde his sublatis inconuenientibus, nullum est peccatum, quia nec præceptum.

Quale peccatum Græcorum.

Conformare autem se Ecclesiæ Latinæ, aut Romanæ in quocunque ritu,non est necessarium, nisi in iis tantùm, qui vniuersales sunt, & sub præcepto lati: & maximè id verum erit, si ritus discrepans consensu eius tolleretur,& Sanctorum Patrum exemplis fulcitur: qualis est ritus Græcorum in fermentato consecrandi.

Quicunque autem particularis ritum suæ Ecclesiæ sequi tenetur,cuius est membrum;peccaret ergo Græcus, si in Ecclesia sua ritu Latinorum, Latinus si Græcorum ritu celebraret. Ratio est, quia quisque obligatur ad legitima præcepta suæ Ecclesiæ,& membrum capiti tenetur. Ex quo patet error hæreticorum asserentium esse indifferens,seu adiaphorum,vti fermentato, aut azymo, cùm constet esse sub determinatione præcepti respectiuè ad ritum Ecclesiæ, cuius celebrans est membrum. Ad illud, quod asserunt Latinos vti azymis Iudæorum, ridiculum est, loquitur enim Trullanus canon de vsu azymorum in communi, & præceptis à lege veteri diebus: sic enim vtuntur Iudæi ex præscripto legis; non autem aliter vtens iudaïzat, vt per se constat: vnde abstinens à carne porcina causa salutis non dicitur iudaïzare.

Quisque sua Ecclesia ritu sequatur.

Petes, an Latinus inter Græcos possit celebrare ritu loci, vel econtrà, Græcus inter Latinos? Respondetur affirmatiuè. Fundamentum peti debet ex generali regula, quæ statuit de peregrinis in similibus: peregrinus dicitur qui alibi habet domicilium extra locum in quo dicitur peregrinus:habere autem domicilium dicitur quis in eo loco, in quo animo firmiter permanendi perpetuò domicilium accipit;desinit autem habere domicilium statim ac deserit locum, animo illuc nunquam reuertendi: potest ergo peregrinus accommodare se legibus, & consuetudinibus rationabilibus loci,in quo est, etsi repugnent legibus eius loci,in quo habet domicilium: ita Nauarrus *in man. cap.23.* Panormitanus cap. *A nobis 1. de sent.excommunicationis*: & communiter Doctores. Patet ex capitulo *illa,dist.12.*vbi ex sententia Ambrosij,& Augustini docetur quemque posse se accommodare moribus Ecclesiæ, in qua est: & ex c.*Vt animarum, de consuetudinibus, in 6.* vbi docetur statuto Episcopi ferente excommunicationem contra furantes non comprehendi subditos extra diœcesim furantes, cùm extra territorium ius dicenti non pareatur impunè. 27

Peregrinus sequatur ritu loci in quo est.

Nauarr.
Panormit.

An verò teneatur conformare se legi loci probabile est vtrumque: sed quoad præsentem casum non tenetur, quia vsus toleratus ita fert, vt Latinus apud Græcos ritu Latino, & Græcus inter Latinos ritu Gæco. Cæterùm hanc resolutionem admitterem secluso scandalo, & errore, ne putetur sic celebrans transire in errorem Græcorum circa materiæ necessitatem.

c *Quòd etiam patet, quia tempore Leonis Papa fuit constitutum quòd conficeretur in fermento, sed fuit ad tempus,*&c. Hæc litera est corrupta,debet enim aliter legi,vt habet Alensis 4. *part. quæst.10. in 4. art.2.§.3.sub fine.* D.Bonauentura *hac dist.in 2.part. dist.art.2. quæst.1.in fine.* D.Thomas *quæst.2. art.2. quæstiuncula 3.* Dicit enim Leo antiquos Patres propter Iudaïzantes Ebionitas, qui necessariò saluandam legem induxerunt, ad tempus instituisse mysterium conficiendum esse in fermentato, & mox sublatâ hæresi Latinam rediuisse ad pristinum modum iuxta primam consuetudinem conficiendo in azymis; Ecclesia Græca tenuit consecrationem in fermentato. 28

Locus corruptus.

Hic Leo debuit esse octauus, vulgò dictus nonus,qui eo tempore, quo Michaël Constantinopolitanus Patriarcha circa annum Domini 1053. induxit

Leo IX.

induxit errorem de necessitate Sacramenti ex fermentato, vocans Latinos Azymitas; sedit in cathedra Petri, & scripsit ad Imperatorem Constantinum Monomachum Catholicum, & ipsum Michaëlem in confutationem illius erroris, missis etiam Apocrysariis Humberto Episcopo Siluæ-Candidæ, & aliis.

Probabile est Latinã semper consecrasse in azymo. Sed neque ego inueni hoc in prædictis literis; fortè dixit in instructione, ad quam se remittit; de quo etiam dubium mihi est: cùm in libro Humberti contra prędictum Michaëlem, & alium contra Nicetam Monachum, aliud planè insinuetur, nempe Ecclesiam Latinam, & Ierosolymitanam semper vsos fuisse azymis. Neque alioquin periculum Ebionitarum, aut aliorum Iudaïzantium tetigit Ecclesiam Occidentalem, neque talis mutationis vestigium aliquod mihi occurrit, aut ex prædicto libro Humberti insinuatur: imò existimo Latinam nunquam hunc ritum mutasse, quod & docet Rupertus *lib. 2. de diuinis Officiis, cap. 22. in principio.* Fortè in Asiæ aliquibus Ecclesiis, vbi vigebant iudaïzãtes, illa nouitas inualuit, vel certè ad distinctionem, & separationem, vel certè ad tollendam calumniam circa ritum celebrandi Pascha; in quo aliqui iudaïzabant sub Papa Victore, quantùm ad tempus, & ad discrimen mutarunt azymos in panes fermentatos. Quidquid sit, illud constat sub Leone I X. aut altero huius nominis eam mutationem non fuisse inductam, & Ecclesiam ab initio instructam fuisse, quantùm ad vtriusque materiæ sufficientiam. Habentur libri Humberti in tom. 11. Bibliothecæ Patrum editionis Coloniensis. Quæ autem hîc ex Doctore emendanda dicimus, irrepserunt ex Richardo *hac dist. art, 2. quæst. 3. ad 4.* quod est vltimum.

Ad complementum huius quæstionis subiiciam duas alias, quæ hîc tractari solent à Doctoribus.

An requiratur determinata quantitas in materia consecrabili?

29 PRima conclusio. Si panis sit in tam exigua quantitate, vt non sit sensibilis modo humano, non est consecrabilis. Probatur, quia materia sensibilis requiritur ad Sacramentum, quod est signum sensibile: ergo quod sensibile non est, non est consecrabile. Dices, Christus in hostia consecrata manet sub qualibet parte: ergo potest consecrari seorsim sub illa. Respondetur, negando consequentiam, quia insensibilis ex se in toto fit sensibilis tanquam pars eius: seorsim autem non ita, quia nequit designari sensibiliter per pronomen *hoc*, quod requiritur: ita Maior *in 4. dist. 11. quæst. 1.* Oppositum huius videtur D. Thomæ: sed ratio data videtur concludens, aliqua exiguntur ad actionem, quæ ad conseruationem non sunt necessaria: ergo licèt conseruari possit facta separatione Christus sub qualibet particula, non tamen conseruari. Aliqui etiam negant, & meliùs ex eadem ratione conseruari posse seorsim sub particula indiuisibili: nam Tridentinum, & Florentinum, quando dicunt manere Christum sub qualibet particula, & canit Ecclesia, *Fracto demum Sacramento*, &c. intelligunt de sensibili, de hoc iam *suprà* disseruimus,

30 *Prima sent.* Quoad quantitatem ex parte magnitudinis, variæ sunt opiniones: Maior affirmat dari terminum in quantitate quoad magnitudinem, vltra quem nequit confici validè: quia sic, inquit, datur etiam in actiuitate verborum, vt exigant certam, & definitam sphæram, vltra quam non agunt, sicut & agentia naturalia. *Dari terminũ in magnitudine. Maior.* Alensis *in 4. p. quæst. 34. m. 1.* D. Bonauentura *dist. 10. art. 2. quæst. 4.* Angelus verbo *Eucharistia*, requirunt terminum magnitudinis ex alio fundamento, vt nequeat consecrari in ea magnitudine, quæ sit vsui fidelium non accommodata, quia hic videtur prudens modus institutionis Sacramenti, & proportionatus finis ad quem ordinatum est in pastum. *Alensis. D. Bonauent. Angelus. Ex fine institutionis.* Alioquin dare licentiam absolutè conficiendi quamcunque velint materiam Sacerdotibus, & inutile esset, & posset cedere in iniuriam Sacramenti. Hanc censet D. Thomas probabilem *opusc. 59.*

Secũda sent. negans. Secunda sententia negat terminum, etiamsi in infinitum procedatur in extensione, aut numero: ita Syluester, verbo *Eucharistia*, Ledesma *quæst. 11. art. 1.* tribuitur D. Thomæ: Suarez, & alij negant quidem si in infinitum fingamus panem extendi, aut vltra sensum posse consecrari ex defectu præsentiæ requisitæ: non autem ob excessum quantitatis, neque defectu potestatis consecrandi. *Syluester. Ledesma. Suarez.*

Secunda conclusio. Probabilis est prima sententia, sed & secunda etiam æquè probabilis est, vtraque autem æquè incerta, quia neque ex Conciliis, aut Patribus alterutra conuincitur. 31 *Vtraque sententia probabilis.* Prima habet fundamentum ex fine institutionis Sacramenti in vsum pastus: secunda autem ex potestate data Sacerdotibus, quæ nequaquam limitatur; & per accidens videtur, vt sit in hac, aut alia quantitate, modò reliqua saluentur.

Obiiciunt contra primam sententiam incommoda; primum, quòd si semel consecratæ essent hostiæ, quot pro numero fidelium sufficerent, quòd deinceps non posset consecrari vlla, quia non esset ad vsum pastus. 32 *Prima obiect.* Respondetur distinguẽdum esse, quia aliquando per se, aliquando per accidens contingeret excessum in quantitate reddere materiam inutilem. *Excessus in quantitate per se, vel per accidens.* Primo modo, vt si fingatur aliqua quantitas excessiua, quæ non potest reduci in vsum humano modo, siue fiat secundùm extensionem, aut numerum, vt panis tam magnus, quàm sit terra, aut cumulus hostiarum: per accidens verò, vt quando hîc, & nunc in talibus circumstantiis non posset accommodari ad vsum, licèt in aliis posset. His positis, nego consequentiam illam, quia licèt vna hostia sufficiat, tres tamen, & plures ab eodem suscipi possunt. *Soluitur obiectio.* Si tamen quantitas non esset per se accommodabilis ad vsum, tunc non consecraretur: quod nullum est inconueniens: verbi gratiâ, quòd lacus duodecim millium passuum vini non sit consecrabilis: nam aliqui concedunt ratione distantiæ partium id verum esse, quia non est præsens quoad partes remotas: ita Suarez *disp. 43. sect. 8.* Vasquez *disp. 151. cap. 3.* & alij. *Suarez. Vasquez.*

Secundò obiiciunt, quòd cùm numerus fidelium sit incertus, nobis semper dubium remanere, an quis validè conficiat, quia nescit an consecratio esset vtilis. 33 *Secũda obiect. Soluitur.* Respondetur negando hanc consequentiam, quia certum est nobis in praxi nihil consecrari à Sacerdote, quin ipse solus eo vti possit, quantò magis alij vna, aut diuersis vicibus.

Tertiò obiiciunt, quòd corpus validè consecratur, vt tradatur etiam peccatoribus in malum vsum, vt sunt venefici, &c. ergo argumentum ex vsu non valet. Respondetur, quòd ille vsus esset

esset malus per accidens ex malitia ministri, aut sumentis; non autem per se, & intrinsece ex natura materiæ impossibilis applicari ad vsum; quod repugnaret institutioni, & fini eius intrinseco: non ita prior casus.

Exemplum. Exemplum huius potest esse, non quamlibet ablutionem esse materiam Baptismi, secundùm aliquos, & nostrum Doctorem *suprà dist.* 4. *q.*3. & *dist.* 5. *quæst.* 1. si quis proiiciatur ex ponte in flumen, quia talis ablutio non ordinatur ad salutem, sed per se ad mortem: ita similiter materia Eucharistiæ, si per se non sit vsualis, siue proueniat hoc impedimentum, tum à quantitate, siue à qualitate, non erit consecrabilis, vt patet in pane, qui mutatur in pastam per admixtionem aquæ, de vino in vua, & secundùm aliquos gelato, vt *infrà* videbimus. Nam hæc mutatio videtur substantialis, quando fini, & institutioni Sacramenti ab intrinseco repugnat: ita est quantitas excessiua in eo gradu, quo redditur non vsualis per se.

34 *Replica. Responsio.* Dices, secundùm partes erit vsualis: ergo & consecrabilis. Respondetur, quòd tunc consecratio, & sensus formæ primò cadit in totum, prout designant pronomina *hoc*, & *hic*, in sensu practico & conuersiuo; vnde partes tantùm consecrantur in toto: quando autem totum non est materia consecrationis primò, sic neque partes secundò. Si autem partes designentur per se, ita vt secundùm consecrantis intentionem, & ex natura rei in ipsas primò cadat sensus formæ, tunc consecrari possunt tanquam seorsim, & non vt partes; quo sensu nihil vrget argumentum.

Excluditur fundamẽtum Suarez. Ex quo sequitur fundamentum illud Suarez, & aliorum non esse solidum: dicunt enim ex defectu præsentiæ non esse consecrabilem materiam illam quoad partes remotiores, quæ extra locum, & sensum sunt: quia nequit designari per pronomen *hoc*. Contrà, quia siue loquamur de præsentia locali, aut sensibili, & locali simul, nequit continuum esse præsens alicui, nisi secundùm partes determinatas, quia alioquin daretur penetratio quantitatis: si autem loquantur de sensibili, nequit etiam esse sensibilis, nisi secundùm superficiem extimam; neque secundùm totam, quia quod interius est, non videtur necessariò, neque tangitur: neque est necessarium oppositum, nam particulæ consecrari possunt secundùm aliquos in pyxide etiam clausa, etsi Sacerdos sit cæcus: ergo si non repugnat aliàs materiam illam, ponamus casum, esse infinitam consecrari, modò sit præsens secundùm aliquas partes sui sensibiles, erit consecrabilis.

Confirmatur, quia pronomina designant totum, prout ipsi volunt, & nunc permittimus: quia aliàs de hoc disseruimus, cuius omnes partes per se non sunt sensibiles proferenti: vt *hoc est terra, hoc est cœlum, mare*, &c. & patet in casibus iam *Quæ determinatio requiritur in materia consecrabili.* expressis: ergo fundamentum illud falsum est. Non sufficit ergo materiam esse designabilem, & demonstrabilem; sed requiritur, vt de se sit etiam determinata in quantitate, & qualitate proportionatis ad consecrationem, & vsum Sacramenti per modum pastus.

Dices, quando ergo poterit certum esse materiam habere terminum illum? Respondetur, in praxi semper certum esse habere terminum: casus autem illi sunt fictitij; ideò nullum subest periculum. Hæc pro sententia illorum Doctorum.

Quæ præsentia requiratur materiæ, aut definitio?

Prima conclusio. Materia debet esse determinata, & definita. Hæc conclusio est communis, 35 *Conclusio.* eam tenent Doctores *in* 4.*dist.*10.& 11. Richard. *priori dist.q.*7. Durandus *dist.*11.*q.*7. Maior *quæst.*4. D.Thomas *quæst.*74.*art.*2.& 3. vbi eius discipuli: hîc autem non disputatur de definitione materiæ *Determinatio materiæ.* in specie, vt in Sacramentis in genere disseritur contra hæreticos, sed in indiuiduo.

Hæc definitio prouenit ex natura formæ, & *Causa eius.* intentione agentis, quia & illa circa materiam determinatam proferri debet; & hæc, quæ per se requiritur in ministro, debet etiam ad determinatam materiam dirigi: aliquando etiam prouenit ex natura ipsius materiæ, quæ per se designata est.

Hinc sequitur primò, quòd si Sacerdos vellet 36 *Sine determinatione nihil fit in casu.* ex decem hostiis septem consecrare, nisi ipse designet illas septem, nihil conficiat. Ratio, quia & forma exigit determinatam materiam, & intentio; vnde cùm materia illa indeterminata sit ex se, non capit determinationem; sed debet aduenire ex intentione; casus intelligitur, quando minister non haberet intentionem consecrandi totum, quod est in altari propositum; habendo autem illam intentionem validè totum conse- *Intentio vniuersalis ex particulari errore non viciatur.* craret; licèt ex particulari errore putaret non esse, nisi septem: quia nempe habet intentionem vniuersalem, quæ implicitè fertur in totum, quod est propositum, quam non destruit error particularis.

Si autem sciens esse decem, nollet consecrare, nisi pauciorẽ numerum, tunc nihil facit, quia non determinat illum numerum, neque ex se in cumulo determinatus est, cùm numerando à qualibet inueniet septem: secus est si ipse designet has tantùm, verbi gratiâ, designando superiores, aut inferiores septem.

Casus est practicus, ideò debet Sacerdos sem- *Debet concipi semper intẽtio vniuersalis.* per habere intentionem consecrandi, quod in corporali propositum est, sint plures, aut pauciores. Sed quid si relinquat Deo designare has, vel illas? Respondetur nihil facere, quia debet ipse determinatè agere: nec ille modus designandi est humanus, quia solùm per reuelationem sciri potest, quæ non debetur ipsi: idem dico, quòd si resignet in voluntatem alterius designationem, dummodò non sit priùs nota, ex ratione iam dicta, quia ipse debet concipere intentionem determinatam respectiuè ad materiam.

Obiicies, Sacerdos offerẽs sacrificium pro ani- 37 *Obiect.* mabus purgatorij, prodest, relinquendo designationem huius, aut illius, cui proderit soli Deo: ergo similiter in proposito, quantùm ad definitionem materiæ. Suarez *sect.* 6. admittit conse- *Respõsio Suarez.* quens, & negat consequentiam, quia, inquit, in opere sacrificij Deus est, qui immediatè operatur, non minister, in Sacramento autem minister; ac proinde in illo determinatio ad Deum spectat, in hoc ad Sacerdotem. Contrà, Sacerdos etiam immediatè operatur, quia verè sacrificat per conuersionem panis, & vini in cultum Dei: ergo disparitas non valet.

Respondet Vasquez *cap.* 1. negando antece- *Respõsio Vasquez.* dens, debet enim sacrificans determinare suam intentionem, sicut & sacramentans: oportet ergo vt determinet animam, quam Deus nouit magis, &c. vel quid simile. Hæc responsio non

est improbabilis, quia certum est definitionem hanc posse fieri à Sacerdote, & tunc proficere illi animæ, cui applicat, si indiguerit.

Cæterùm videtur prior intentio iam sufficiens, & negatur consequentia, quia in re incerta potest resignare ipsi Deo talem determinationem: nescit enim Sacerdos, quæ anima determinatè indigeat; & an hæc, aut illa indigeat; ideóque Dei beneplacito potest committere effectum sacrificij in indiuiduo, & sufficit ei habere applicationem in specie determinatè; in confuso autem quoad indiuiduum remittendo certam applicationem Dei beneplacito. Aliud autem est de materia proxima per se requisita ad Sacramentum, quia hæc cadit sub cognitionem ipsius; & debet determinatè operari ex modo cognitionis, quæ determinata est.

38 *Secunda obiectio.* Obiicies secundò: potest dari absolutio, quoad duo venialia tantùm ex pluribus confessis: ergo & consecratio duarum hostiarum ex pluribus hostiis. *Responsio Suarez.* Respondet Suarez illam intentionem sufficere in ministro, quia spectat ad effectum Sacramenti: vnde in reipsa non obstante tali intentione absoluendi tantùm à duobus, manebit ab omnibus absolutus virtute Sacramenti. Aliud est in proposito, quia forma debet designare materiam non in confuso, sed determinatè.

Responsio Vasquez. Oppositum docet Vasquez, eum nihil efficere, sed distinguendum est, quia vel ille absoluens nullam concipit intentionem absoluendi, nisi à duobus tantùm; ita quòd non habeat intentionem conficiendi Sacramentum, nisi respectiuè ad illa duo tantùm; & tunc vel illa determinat, vel non: si non determinat, probabile est nihil facere, quia sententia iudicis, quæ est actus iudicialis, qualis est absolutio, vt definit *sess. 14. cap. 6.* debet in determinatam ferri materiam, in proposito sunt peccata: ergo debent definiri ab absoluente: sicut ergo nihil definit, nihil absoluit: si autem definiat duo tantùm peccata venialia determinata, non currit exemplum ad propositum, quia consecrans nihil definit.

39 *Absolutio respicit omnia per se confessa.* Quantùm ad rem ipsam, probabile est nihil facere, vel absoluere ab omnibus, quia sententia debet ferri in materiã, de qua cognouit iudicialiter mediante confessione rei. Nec refert quòd vnum veniale posset sine altero remitti aliàs, quia ex ratione dicta, sententia extenditur ex natura rei ad omnia hîc, & nunc confessa: neque liberum est aliquid eius materiæ reseruare, quàm confessio, & dolor vniformiter disposuit ad formam: si ergo habet intentionem absoluendi validè, absoluit ab omnibus: quamuis ex errore, aut malitia priuata non intendat, nisi hæc; neque in arbitrio eius est vti potestate clauium, nisi iuxta exigentiam materiæ. Posset hæc disputatio extendi, sed non est huius materiæ.

40 *Intentio inualida.* Sequitur secundò, nihil conficere eum, qui intendit tantùm partes pares, aut impares hostiæ consecrare ex eadem ratione: sed quid si dimidiam tantùm intendat consecrare. Respondetur, si indeterminatè intendat non designando hanc, aut illam determinatè partem nihil facere ex dictis: vnde meritò reiicitur Maior, dicens, quòd si velit primam partem proportionalem, verbi gratiâ quartam, & primam, & non secundam, & sic deinceps validè consecrare: quia oppositum probat ratio ex dictis, ob defectum intentionis, & applicationis determinatæ formæ ad materiam determinatam. *Maior.*

Sed quid si dimidiam hostiam determinatè velit consecrare, designando ipsam? Durandus, Richardus, Paludanus *dist.* 11. Angelus, Syluester, & alij Summistæ verbo *Eucharistia.* Suarez *sect. 6.* affirmant validè conficere, licèt grauiter peccet, quia esset grauis irreuerentia, cùm vix separari possit pars consecrata, à non consecrata. *Durand. Richardus. Paludan. Angelus. Syluester. Suarez.*

Respondeo tamen non posse consecrari vnam partem absque altera, cui continuatur. Probatur, quia forma nequit determinari ex intentione consecrantis ad materiam, nisi ipsa ex se sit capax talis determinationis, vna pars in toto, & continuata alteri non habet designationem, aut diuisionem sui requisitam, vt sit totum, nisi separetur à toto: ergo non potest esse materia consecrabilis seorsim à toto, nisi priùs separetur. Probatur maior, quia forma ex institutione diuina signat practicè, & ex institutione communi: ergo independenter à proferente. *Præfertur sententia opposita.*

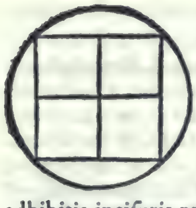
Consequentia patet: quia quidquid de rigore verborum significat, facit sine vlla limitatione deuenire ad cognitionem audientis; sed proferens formam super hostia, quamuis habeat intentionem designandi partem tantùm, non intelligitur aliud, nisi totam ex vi propositionis demonstratiuæ *hic est*, &c. designare: ergo ille est sensus formæ ex rigore verborum designare totam materiam cùm ex se non habeat designationem per terminum extrinsecum.

Ex sensu autem speculatiuo formæ colligitur sensus eius practicus, cuius ille est fundamentum; ideóque Patres ex sensu illo colligunt præsentiam realem Christi in Sacramento: ergo si repugnat sensum speculatiuum verificari circa partem in toto, etiam idem erit de practico: ly autem *hoc* sine limitatione designat primò entis indiuiduum: pars in toto continuo, vt dixi, non est indiuiduum absolutè, neque numerari potest, vt diuersum ens absolutè, sed cum diminutione sub appellatione partis: ergo ly *hoc* absolutè prolatum non verificatur circa partem in toto: intentio autem proferentis nequit distrahere formam, aut limitare, quamuis applicare possit ad hanc, aut illam materiam, circa quam non repugnat verificari. Ex quibus minor, & consequentia principalis probata manent. Dices, inde etiam sequeretur contra dicta, quòd non posset vnam ex pluribus simul sumptis designare, aut consecrare, quia forma designat totum. Respondetur, negando consequentiam, quia vna est materia consecrabilis per se, & capax formæ; ly enim *hoc* designat indiuiduum per continuationem, aut per aggregationem; ideóque per intentionem consecrantis ad vtrumlibet applicari potest: non sic in proposito habet suum significatum. 41 *Sensus formæ nequit variari.* *Materia est incapax limitationis.* *Non subest intẽtioni, nisi vt applicatur forma Sacramenti.*

Confirmatur ex dictis: quia ly *hoc* designat ex vi sermonis (vt *suprà* dixi) totum, cuius pars tantùm in sensum cadit. Alioquin peto quare proferens formam super partem indeterminatam materiæ tantùm, non consecret, nisi quia forma totum determinat primò, circa quod profertur? oportet ergo materiam esse determinatam ex se, vt sit capax formæ, & hoc sensibiliter: determinatio per intentionem proferentis est tantùm intentionalis, non realis: ergo non sufficit, vt materia sit determinata sensibiliter ex se, licèt sufficiat ad applicationem. *Confirmatur primò.*

Confirmatur secundò ex ritu Græcorum, quem ex liturgiis ipsorum refert Arcudius *de Sacramento Eucharistiæ, lib. 3. cap.* 38. qui vtuntur *Confirmatur secundò. Arcudius.*

formâ

formâ simili hostiæ, vt circumferentia eius sit rotunda, interiùs autem crux in formâ quadranguli: quamuis ergo circularis sit exterius, quadrangularem tantùm contentam consecrant, quam conceptis, & quatuor adhibitis incisuris primùm eximunt ex toto pane mox consecrandam.

42 Quòd si respondeas id fieri causa reuerentiæ, non refert; saltem praxis ita habet, an ex præcepto, an ex necessitate consecrationis fiat? Argumentum *suprà* adductum ex sensu formæ videtur conuincens; ex quo soluitur fundamentum, quod pro opposito insinuatur: nempe ibi esse materiam sensibilem cum requisitis.

Responsio ad oppositum. Respondetur deesse materiam signatam, respectu cuius verificari posset sensus formæ. Dices, quòd si media pars hostiæ esset siliginea, aut hordeacea, aut alia ex materia non consecrabili? Respondetur probabiliter confici, quia tunc ex specie sua habet designationem; sicut quando aqua miscetur in vinum, ita vt conuerti non possit in ipsum ante consecrationem, iuxta communem sententiam non conuertitur in sanguinem, quamuis vinum validè consecretur.

Dici etiam potest nihil fieri, quia sicut calix media ex parte, vinum media ex parte aqua, vel ex pluribus fortè non consecratur: ita etiam cùm forma ibi non verificetur de hoc indiuiduo per continuationem, quòd secundùm se non sit primariò panis triticeus, & consecrabilis, nihil fiet: secus autem si aliqua tantùm grana habeat alterius frumenti, quia iis non obstantibus erit panis triticeus vsualis simpliciter in æstimatione, & substantia: sicut calix, cui parum aquæ immiscetur, censetur simpliciter vinum. Tenendo primam responsionem dicendum, quòd illa pars hostiæ consecrabilis neque secundùm speciem, neque secundùm indiuiduum habet designationem requisitam in toto. Hæc, quæ crebrò in argumentis dicta sunt de significatione particulæ demonstratiuæ, intelligenda sunt respectiuè ad significatum in obliquo, & non in recto, iuxta aliàs dicta, & dicenda quæstione sequenti.

Secunda conclusio. Requiritur præsentia sensibilis, in materia consecrabili. Est communis, & 43
fundatur in vsu & praxi, & etiam in significatione formæ; quia pronomina *hoc* & *hic*, designant præsentiam talem rei demonstratæ, in quo distinguuntur ab *illud* & *istud*. Quanta autem debeat esse præsentia? Alij dicunt requiri, vt tangatur materia manibus: sed hoc falsum est, quia hostia in pyxide consecrari potest, quamuis actu non tangatur; qualis modus est consecrandi particulas ex Rituali. *Quæ approximatio est necessaria.*

Alij requirunt, vt tangi possit, vt Paludanus, alij, vt Vignerus, dicunt, vt verba formæ peruenire possint ad materiam, & illam coniungat. Sed neque hæc propinquitas exigitur, quia neque ex significatione formæ, neque aliunde colligitur; neque ex efficientia Sacramenti ex consuetudine Ecclesiæ aliud apparet: nulla ergo certa regula dari potest: requiritur ergo, vt materia sit proposita ante Sacerdotem in altari; ideóque nequit consecrari hostia retro Sacerdotem posita; vt communis docet. Idem dicendum de hostia retro murum posita: vnde, vt benè notat Suarez, quoad corpus interiectum inter Sacerdotem, & hostiam, videndum est si per modum continentis interponatur; si per modum separantis, vt diuidentis, hoc secundo modo nihil fieret. Oppositum sequitur si priori tantùm modo: vnde panis clausus in tabernaculo non consecraretur; neque positus sub mappa altaris: præsentia ergo requisita colligenda est ex praxi Ecclesiæ, quam Rituales libri declarant.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm solum vinum expressum de vua sit materia conueniens ad conuersionem in sanguinem Christi?

Alensis 4. *p. q.* 32. *memb.* 1. & 7. D.Thom. 3. *p. q.* 74. *art.* 5. D.Bonau. *hic* 2. *p. art.* 1. *q.* 4. Rich. *dist.* 10. *art.* 2. *q.* 5. Sotus *dist.* 9. *q.* 1. *art.* 5. Suarez 3. *p. tom.* 3. *disp.* 45.

AD * secundam quæstionem, dico quòd vinum artificiale, siue quodcumque aliud vinum, quod non est vinum vitis, vtpote vinum pomorum, & huiusmodi, non est vinum, nisi secundùm *quid*, & æquiuocè. Vnde nullum tale est aptum consecrationi in sanguinem. 1

Principalis ratio est, quia sic Christus instituit. Bona congruentia, quia secunda pars principalis nutritionis, id est, potus, principaliter consistit in vino, vt in potu principali. Et de hoc habetur *de consecrat. dist.* 2. Vinum etiam illud debet esse expressum de vua: quamdiu enim liquor est in vua tantùm, habet magis rationem comestibilis, quàm potabilis: illud autem Sacramentum pro secunda parte sui essentialiter continet sanguinem, & pro signo aliquo, quod est per se potus: & hoc habetur *de consecr. dist.* 2. *Didicimus*, & *cap. sequenti*, quod de impresso botro, hoc est, de vuarum granis, populus communicaret, valde esset confusum: sed si necesse fuerit botrus in calicem comprimatur. *Vinum in vua, quare non consecrabile?*

COMMENTARIVS.

1 a *AD secundam quæstionem dico*,&c. Hæc conclusio est communis, & de fide, colligitur ex facto Christi adiuncta traditione: *Non bibam de hoc genimine vitis*, &c. vbi colligitur vinum vitis fuisse illud vsuale, quod in cœna est propositum. Definitur in variis Conciliis, aut supponitur tanquam de fide certum: Aurelianen. IV. *cap*.4. prohibet aliquid offerendum in calice præter illud, quod obtulit Christus, quod est vinum de fructu vitis; in Florentino expressè definitur: supponit Trident. *sess*.13.*c*.6.& aliis locis citatis.

Aurelian. Florent. Trident.

2 Obiicies, vinum est specie diuersum, vt docet Philosophus 4.*Meteor.cap*.10. Et patet ex variis speciebus albi, nigri. Negat Richardus antecedens *dist*.11.*quæst*.5.*ad* 1. Soto *dist*.9.*quæst*.1.*art*.5. quia vocant differentiam illam accidentalem; sicut est inter hominem album & nigrum.

Cæterùm admittitur antecedens in genere maximè, quando alia accidentia diuersa sunt, vt sapor, & virtus. Negatur consequentia, quia ad vsum potus illæ differentiæ non faciunt; vinum autem calidum & humidum præ cæteris est aptum ad nutrimentum, & magis vsualis potus; ideò in ipso facta est institutio: quæ congruentia adducitur cõmuniter pro institutione Sacramenti corporis in pane triticeo. In hac quęstione non est aliqua cõtrouersia, aut magna difficultas.

3 *Excluditur agresta.* Sequitur ergo primò, quòd vinum debeat esse maturum; vnde excluditur agresta, vt omnes docent; & habetur inter defectus Missæ in Romano ordinario. Ratio, quia non est vinum in specie sua Physica, differt enim accidentibus; debet esse vitis: vnde excluduntur alij liquores; debet esse potabile: vnde consecrari non potest in vua, antequam exprimatur, quia sic potiùs est cibus, quàm potus, & vsus eius est per modum cibi, & nutrimenti solidi: ideò prohibetur *de consecrat. dist*.2. ex Iulio Papa; Conciliis Bracharensi, VVormatiensi, & Canone 28. in Trullo. Sequitur hinc mustum esse materiam Sacramenti, si sit potabile & depuratum: vnde loco citato dicitur si sit necesse, exprimendus esse bottus in calicem, & miscendam aquam, & sic confici: cap. *Cùm omne crimen*.

Excluditur acetum. Excluditur etiam acetum, quia non est species vini: ideóque Aristoteles, 8.*Metaphys.cap*.5. *textu* 4. comparat ipsum cadaueri. Contrarium indicat Glossa *de consecrat. dist*.2. *cap*.2. & indicat Innocentius *lib*.4.*cap*.34. sed falsa est hæc sententia, loquendo de aceto propriè: & intelligenda est de vino acescente, quod non omnino est corruptum: in quo etiam conficere esset peccatum propter periculum nullitatis; vt rectè D.Thomas, & Alensis: iudicandum ex his de materia calicis.

Dubium est de vino congelato, an sit sufficiens materia? Negant Armilla verbo *Eucharistia*. Ledesma *quæst*.15. Alanus *lib.de Eucharistia*, *cap*.11. Affirmant Angelus verbo *Missa*. Soto *dist*.9.*q*.1. *art*.5. Syluester verbo *Eucharistia*. Vasquez *disput*. 130.*cap*.2.*in fine*. Suarez *disp*.45.*sect*.1. Ratio huius est, quia illa mutatio est merè accidentalis, quia secundùm quantitatem, nec mutat substantiam vini, sicut neque alterius liquoris, vt olei: quantumuis quandoque tanta est in aqua vt fiat crystallus. Patet etiã ex natura ipsius vini, quoad effectus proprios manere, licèt detrahatur eius virtuti per congelationem. Deinde certum est in tali manere Christum post congelationem, vt supponit Ecclesia in defectibus Missæ, quæ ordinat liquefaciendum, & sumendum, vt verum Sacramentum. 4

Quid de congelato? Armilla. Ledesma. Alanus. Angelus. Sotus. Syluester. Vasquez. Suarez.

Dices, non esse potabile. Respondetur negando antecedens, quia vinum ex natura sua potabile est, & de facili reducitur ad statum potus. Dices, nequit fieri Baptismus in glacie: ergo neque consecratio in vino gelato. Respondetur negando consequentiam, quia Baptismus consistit in vsu, & actuali lotione, ad quam non conducit gelu, nisi liquefiat: hoc Sacramentum non ita, quia permanens, ideò solùm exigit, vt fiat in vino, quod naturâ suâ potabile est.

Ad fundamentum oppositæ sententiæ.

Ex his patet ad fundamenta oppositæ sententiæ, quæ sunt iam dicta, & aliud falsum est; nempe mutari substantiali corruptione vinum; quod falsum est, inquam, quia aliàs non maneret sanguis sub vino consecrato. Cæterùm non expedit consecrare vinum congelatum; & aliqui dicunt peccatum esse graue, si totũ sit congelatum; sed liquefieri debet, vel aliud sumendũ, & offerendum, quod consecrari debet, illud autem remouendum.

SCHOLIVM.

Ostenso, solum vinum vitis ex vua compressum, esse materiam calicis, ex Christi institutione, ostendit aquam miscendam, necessitate ministri, sed non conuertendam in sanguinem, nisi prius conuertatur in vinum: sed non censurat asserentes oppositum, de conuersione aquæ immediata, vt malè faciunt quidam moderni: quo subtilior, & doctior est Scot. eo modestior & humilior, illa sententia non caret suis fundamentis, maximè in modo loquendi Patrum, Ambrosius 4.de Sacram.cap.4. Damasc.lib.4.c.14. Paschasij lib.de corp.& sang.Christi, Algeri lib.1. c.16. tenent illam sent. Altisiod.Sum.tract.5.c.2. Petr.Soto lect.14.de Eucharist. Alan.lib.1.de Eucharistia, cap.13. Iansen.in Concord.c.131. ad illa verba, Hic est enim sanguis. *Pesantius 3.part.q.74.art.8.dist.2.*

2 Huic [a] autem vino apponere aquam non est simpliciter necessarium de necessitate Sacramenti: quia etiam quando apposita non est conuertitur in sanguinem, nisi priùs sit conuersa in vinum, & ita modica est apponenda, & ita tempestiuè, quòd ante consecrationem possit conuersa fuisse in vinum. Græci etiam [b] non apponunt aquam, vt dicit Innocent. *de Officio Missæ, part*.3.*cap*.4. vel 5. est tamen de necessitate ministri propter præceptum Ecclesiæ: & etiam Christus vinum, cum quo fuit aqua mixta, consecrauit, iuxta illud Damasc. lib.4. cap.14. *Christus calicem ex vino, & aqua tradidit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus*, &c. Congruentia appositionis aquæ in vinum

Aqua est de necessitate ministri, non Sacramenti. Damasc.

vinum est propter mysterium, vt significetur populus vniri Christo, iuxta illud de consecrat. dist. 2. Omne. *Cùm in calice aqua vino miscetur, populus Christo vnitur*, id est, copulandus significatur per fidem, & dignam Sacramenti perceptionem. [*Aqua mixta vino quid significat.*]

COMMENTARIVS.

5 a HVic autem vino apponere aquam, &c. Circa hanc resolutionem Doctoris varia expediuntur dubia, quæ concernunt mixtionem aquæ in vinum. Primum, an debeat misceri? secundum, an necessitate Sacramenti? tertium, an præcepti, & qualis? quartum, an conuertatur, aut aliquando conuerti possit in sanguinem priùs quàm cõuertatur in vinum? Ad quæ iuxta resolutionem literæ respondebitur per sequentes conclusiones.

Prima conclusio. Aqua miscenda est vino. Est communis, quam tradunt omnes Catholici: est contra Armenos, qui in vino puro ad significationem suæ hæresis Eutychianæ non miscebant aquam, quia putabant in Christo vnicam tantùm mansisse naturam per conuersionem alterius in ipsum: ne ergo mixtione vtriusque liquoris, significarent duas naturas, ideò abstinent ab aqua. [*Error Armenorũ ritu expressus.*]

Hic enim ritus ad significandum inter reliqua, duas in Christo naturas, est in vsu, & hoc mysterium Græci insinuant, quibus falsò à quibusdam authoribus imputatur error ille Armenorum: Glossa ordinaria *in* 1. *ad Corinth.* 11. Innocent. III. *lib.* 4. *de hoc mysterio, cap.* 22. Gabriel *lect.* 15. *in canonem*: noster Castro de hæresi *lib.* 7. verbo *Græci.* Prateolus *eodem.* Soto *in* 4. *dist.* 9. *quæst.* 1. *art.* 6. Guido Carmelita, & alij: sed falluntur vt ex sequentibus patebit. [*Male tribuitur Græcis.* Glossa. Innocent. Gabriel. Castro. Prateolus. Sotus. Guido.]

Probatur conclusio *ex can.* 32. *in Trullo*, qui hunc errorem corrigit in Armenis: Aurelianen. IV. *cap.* 4. Carthaginen. IV. *cap.* 14. Arausicanum *cap.* 4. decernunt enim nihil aliud offerendum in Sacramento corporis, & sanguinis, nisi quòd ipse Dominus tradidit panem, & vinum aqua mixtum. Habetur idem ex antiqua traditione, quod nempè Christus Dominus confecerit in vino diluto aqua: Iacobus in liturgia, *Similiter*, inquit, *postquam cœnauit, accipiens calicem, & permiscens ex vino, & aqua*: similia habet Basilij liturgia. Clemens *lib.* 8. *constitut. cap.* 12. aliàs 17. Irenæus *lib.* 4. *cap.* 14. vocat temperamentum: & *lib.* 5. *c.* 2. calicem mixtum: Theodoretus *dialog.* 1. Damascenus *lib.* 4. *cap.* 14. Augustinus 4. *de Trinit. cap.* 14. Hieronymus *Marci* 14. [*Probatio conclusionis.* Trullanus canon. Aurelian. Carthagin. Arausican. Liturgia Iacobi. Basilij. Clem. Rom. Irenæus. Theodor. Damasc. Augustin. Hieron.]

6 *Secunda conclusio.* Hæc mixtio non fit necessitate Sacramenti: vnde in solo vino consecrari potest. Est certa, & communis Theologorum in hac distinctione, ita Doctor loco citato: Alensis 3. *p. quæst.* 11. *memb.* 5. *art.* 1. *&* 6. Innocentius *lib.* 4. *cap.* 32. colligitur ex Tridentino *sess.* 13. quod explicat materiam necessariam esse vinum vitis, nihil asserens de mixtione; idem patet ex Florentino, asserente, aquam ex præcepto Ecclesiastico miscendam esse: quod non diceret, si necessitate Sacramenti esset miscenda. [Doctor. Alensis. Innocent. Trident. Florent.]

Concilia enim tradunt materiam necessariam, quæ non dependet ab Ecclesia, sed ex sola institutione Christi: quod supponit Tridentinum *sess.* 21. *cap.* 2. asserens saluâ Sacramentorum substantiâ penes Ecclesiam esse potestatem ordinandi circa Sacramenta, quidquid ad reuerentiam, & cultum eorum facit. Cyprianus *lib.* 2. *epist.* 3. aliàs 62. asserit eis, qui sine mixtione aquæ interdum conficerent, posse veniam concedi, quia ex ignorantia fecerunt: & *infra*, ait; *si vinum sine aqua conficeretur, incipere sanguinem Christi esse sine nobis, id est, sine significatione sanctificationis nostræ, quia aqua populum designat.* Deinde Trident. sess. 22. c. 7. ait; *Monet deinde sancta Synodus præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, vt aquam vino in calice offerendo, miscerent: tum quòd Christus ita fecisse credatur, tum etiam, quia à latere eius aqua simul cum sanguine exierat*, &c. ergo præcepto Ecclesiastico id tantùm tenentur facere Sacerdotes, non autem necessitate Sacramenti; alioquin id exprimeretur. [Trident. Cyprian. *Quare misceatur aqua.* Triden.]

Vnde sequitur illud non esse præcepti diuini, contra Hossium *lib.* 4. *de traditionibus, contra Brentium*, & *nostrum Castro lib.* 6. *de Eucharistia, hæresi* 7. qui ex locis Patrum *suprà* citatis aliisque similibus, ac facto Christi affirmant esse præceptum diuinum. Hoc, inquam, conuincitur esse falsum: quia Concilia procedentia doctrinaliter non referrent illam mixtionem in solum præceptũ Ecclesiasticum, si esset aliàs diuinum præceptum. Vnde quamuis aliqui Patres, vt Cyprianus, id affirment mandato Christi factum, intelligunt non præceptum, sed exemplum, & instructionem, quia omnis actio Christi nostra est instructio. [*Non esse præcepti diuini.*]

Miscetur itaque tum exemplo Christi, tum quia ex latere eius fluxit sanguis & aqua; vt *suprà* Tridentinum, & cap. *In Sacramentorum, de consecrat. dist.* 2. quod est Alexandri Papæ *epist.* 1. *c.* 4. & idem Concilium Bracharens. cap. *Non oportet, de consecr. dist.* 2. tum vt significentur duæ naturæ in Christo, vt explicant Græci; tum etiam vt vnio populorum cum Christo: vt habetur cap. *Cùm omne, de consecr. dist.* 2. quod est Carthaginens. III. *cap.* 24. & Doctor idem in textu insinuat. [Alexand. I. Concil. Bracharen. Carthagin.]

Sequitur secundò, quòd illud, quod dicitur in lectione Breuiarij Romani, nempè, Alexandrum I. imposuisse hoc præceptum, non rectè colligi ex decretis eius, cùm solùm dicat id se accepisse à Patribus, nempe ab Apostolis: promulgauit ergo præceptum, quod aliàs ante ipsum fuit latum ab Apostolis: & secundùm hoc meliùs explicantur loca Cypriani, & aliorum Patrum, qui insinuant præceptum esse.

Concilio etiam Triburiensi idem mysterium designatur. Dubitatur etiam de quantitate aquæ. Respondetur, cap. *Tamen perniciosus, de celebratione Missarum*, dici, debere esse minorem, quàm sit quantitas vini: in Concilio Triburiensi *cap.* 19. debere esse ad minùs duas partes vini in calice, & aquam non excedere tertiam partem, *Quia maior est*, inquit, *maiestas sanguinis, quàm fragilitas populi*: praxis tamen Ecclesiæ est, vt sit minima quantitas aquæ: nam Florentinum determinat modicissimam aquam miscendam esse. 7 [Triburiens. Florent.]

Verùm est Græcos præter aquam, quam immiscent vino ante consecrationem, etiam speciebus cõsecratis solere immiscere aquã feruentem, vt designent vnionẽ corporis ad Deitatem, quando exiuit sanguis & aqua ex latere Saluatoris post mortem. Hæc mixtio non quomodocumque, sed per modum sacræ cæremoniæ adhiberi debet, idque à ministris; vnde non sufficit mixtio priùs facta, quamuis de ea constet: patet ex rubricis, & debere fieri ante oblationem calicis. [*Ritus Græcorum.*]

Quod si constet per errorem, facta consecratione,

tione, aquam loco vini fuiſſe, ſequenda eſt rubrica ſpecialis huius caſus omiſsâ oblatione. Sed quando debet aqua miſceri? aliqui dicunt, in principio Miſſæ, vt detur locus conuerſioni eius in vinum antequam deuenitur ad conſecrationem: & ita, ni fallor, Ciſtercienſes & Prædicatores faciunt. Sed reſpondetur ſequendas eſſe rubricas Romani Ordinarij iis, qui eo vtuntur; neque requiri illam anticipationem. Quartum dubium requirit prolixiorem diſſertationem, ideò ſub proprio & ſeparato titulo illud reſoluemus.

Vtrùm aqua conuerti poſſit in ſanguinem immediatè?

8 *Varia ſententia. Prima ſententia moderna affirmat.* Ianſenius. Piſantius. Altiſiodor. Baronius. Gloſſa. Alanus. Toletus. Conink.

CIrca hoc quæſitum quatuor ſunt in vniuerſum ſententiæ: quarum prima, noua, & his temporibus inuenta, dicit aquam immediatè conuerti in ſanguinem; eam indicat Ianſenius *in Concordia, cap.* 131. in forma calicis: *ſimiliter & calicem*, &c. probabilem docet Piſantius 3. *part. quæſt.* 74. *art.* 8. *diſt.* 2. citatur pro ea Altiſiodorenſis *lib.* 4. *Summ. tract.* 5. *cap.* 2. & Baronius *tom.* 12. *Annal. ſub finem anni* 1288. Gloſſa in cap. *Cùm Marthæ:* eam ſuſtinet Alanus *lib.* 1. *de Euchariſt. cap.* 13. ſeu 14. Toletus *lib.* 2. *Summ. cap.* 25. ſed præ cæteris omnibus eam acerrimè defendit R. P. Ægidius Conink, amicus meus ſingularis, & vir magni ingenij, & doctrinæ, à quo, ſi opinione diſcedam, at non animo; cui gratum puto, quod in defenſionem vniuerſæ ſcholæ diſſeram; & ex ſcopo concluſionis præmiſſæ Doctoris, cuius literam expono.

9 *Secunda ſententia. Aquam conuerti in humorem aqueum.* Secunda ſententia fuit quorumdam apud Innocentium III. cap. *Cùm Marthæ, de celebrat. Miſſarum:* hi negabant aquam conuerti in vinum, aut ſanguinem, ſed in humorē quendam aqueum, ſeu phlegmaticum, qui fluxit à latere Chriſti. Hæc non habet ſequaces, & meritò cenſetur erronea, aut certè temerariè inuenta: nullum enim habet fundamentum ex forma conſecrandi calicis, quæ eſt cōuerſiua in ſanguinem, non in alium humorem: neque etiam ex Canonibus, aut Patribus aliquid ſuppetit, quod ſpecie tenus huc referatur. Quòd ſi dicant appellatione ſanguinis venire illum humorem; præterquam quòd hoc nullo fundamento affirmatur, tollitur quod prætendunt, quia neque aqua, quæ fluxit ſimul cum ſanguine ex latere Chriſti, venit nomine ſanguinis apud Euangeliſtam; neque in myſterio, ſi ex diſcreta conuerſione, & diuerſæ materiæ poneretur ſub ſpeciebus per immutationem aquæ in ipſum, vini in ſolum ſanguinem: nam alia, & alia eſſent ſignata, & ſigna.

10 *Tertia ſententia manere in propria ſpecie.* Tertia ſententia eſt, nunquam conuerti aquam neque mediatè, neque immediatè in ſanguinem; ſed manere in propria ſpecie. Fundamentum huius eſt, quia ex opinione Phyſicorum, aqua nunquam conuertitur in ſanguinem. Hoc ſupponit, hæc opinio, ideóque negat conuerti in ſanguinem, quia nequit conuerti in vinum.

11 *Quarta ſententia, & communis.* Innocent. Scholaſtici. Alenſis. D. Thom. Quarta ſententia, aquam mediatè in ſanguinem conuerti, quatenus priùs in vinum conuertatur per virtutem ipſius vini; ex quo ſequitur conuerſio eius in ſanguinem. Hanc docet Innocentius dicto capitulo *Cùm Marthæ.* Eam tuentur omnes Scholaſtici *hac diſt.* vbi Doctor; Alenſis 4. *part. quæſt.* 10. *memb.* 4. *art.* 10. D. Thomas *loco citato in* 4. & 3. *part. quæſt.* 74. *art.* 8. eiuſque diſcipuli in vniuerſum: & Catechiſmus Pij V. meritò dicit eſſe ſententiam omnium Eccleſiaſticorum ſcriptorum.

Eamque putat probabilem P. Conink ſolùm ex auctoritate Scholaſticorum; quamuis ſententiam primo loco expreſſam, quam ipſe ſequitur, putet eſſe Patrum, & aliorum ſcriptorum, qui præceſſerunt Scholaſticos: vnde dicit, ſi conſtaret aquam non mutari in vinum, antequam conſecratur, putat ſuſtineri non poſſe hanc ſententiam ex hoc ſyllogiſmo: Aqua quæ exemplo Chriſti miſcetur in vinum, conſecratione conuertitur in ſanguinem; atqui ſæpè non conuertitur in vinum: ergo aliquando conuertitur in ſanguinem. Si minor, inquit, eſſet tam certa, quàm maior, concluſio eſſet certa. *Cenſura Aduerſarij in Scholam.* *Fundamentum cenſuræ.*

Variis autem rationibus probat minorem: ſed magis ex profeſſo probat maiorē. Vt ergo oſtendamus Scholaſticos non inueniſſe nouam opinionem contra communem ſententiam Patrum, & Eccleſiæ; quod maximæ notæ eſſet, nec de facili admittendæ contra vniuerſam ſcholam, quæ ex inſtituto Eccleſiæ, & Patrum veſtigiis inſiſtit, ponenda erit concluſio communis, & probanda ex ſenſu Eccleſiæ, & Patrum.

Concluſio. Nunquam, & nullo caſu aqua conuertitur immediatè in ſanguinem. Hæc eſt vera ſententia Patrum & Eccleſiæ, & contraria nunquam audita eſt, antequam aſſertores illam inuenerint, ex apparenti tantùm ſuperficie quarumdam authoritatum, non ex vera ſententia, quam in ſequentibus explicabimus. Vt breuiùs, & ex ſcopo magis diſſeratur ſupponendo authoritatem ſcholæ, quam nobis concedunt aduerſarij, reſtat ſuperædificandum, aut potiùs perquirendum fundamentum, quod ex Patribus, atque Eccleſiæ ſenſu præceſſit, præter quod aliud nemo ponere poteſt. Probatur ergo concluſio oſtenſiuè, deſtruendo fundamenta contrariæ opinionis, quæ ſunt ſequentia. 12 *Concluſio. Non conuerti aquā in ſanguinem immediatè.*

Primum fundamentum eſt ex Patribus: Alexander I. *epiſtola ad Orthodoxos*, & habetur de conſecrat. diſt. 2. cap. 1. *Non debet*, inquit, *in calice Domini, aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed vtrumque permiſtum offeratur, quia vtrumque ex latere eius in Paſſione profluxiſſe legitur*, &c. Dicitur æquè offerri aqua, & vinum, non offertur niſi per conſecrationem: ergo æquè in ſua ſubſtantia manet aqua ante conſecrationem ac vinum. Vrget etiam Cyprianus *ſuprà* citatus illa *epiſt.* 3. aut 63. qui ait; *tunc Sacramentum cœleſte effici, quando aqua & vinum confuſa admixtione copulantur*, &c. quod non fit, niſi vtrumque in ſua ſubſtantia maneat. Item *cap.* 4. *de conſecrat. diſt.* 2. quòd ſumptum eſt ex Concilio Martini Papæ, dicitur, *vinum & aqua dicuntur offerri, & benedici*, &c. quod nequit fieri, niſi aqua maneat in ſubſtantia ante conſecrationem. Item Ambroſius *lib.* 4. *de Sacramentis, cap.* 5. ante verba Chriſti, *calix eſt vino & aqua plenus, vbi verba Chriſti operata fuerint, ſanguis efficitur.* Auguſtin. 4. de Trinitate, cap. 14. *Aqua mittitur in calicem, & fit ſanguis conuerſione verbi cœleſtis.* Damaſcenus, *Non poteſt ſuiipſius corpus facere, & vinum, & aquam ſanguinem*, &c. Græcè habetur, καὶ τὸν οἶνον, καὶ ὕδωρ, id eſt *ipſum vinum, & ipſam aquam*, quæ rem certam, & veram ſignificat, & æqualiter vino, & aquæ apponitur. Iuſtinus martyr *apologia* 2. *pro Chriſtianis ſub finem*; vbi ait, *poſteaquam & is qui præeſt, gratias egit, & populus omnis benedixit, ij qui apud nos Diacones dicuntur, dant vnicuique eorum, qui adſunt percipiendum panem, vinum, & aquam, quæ cum gratiarum actione* 13 *Fundamenta cōtraria ſententiæ.* Alexand. I. Cyprian. Conc. Martini Papæ. Ambroſ. Auguſtin. Damaſc. Iuſtinus.

conſecrata

consecrata sunt, & ad eos qui adsunt, perferunt; atque cibus hic apud nos Eucharistia nominatur,&c. Vbi dicit dari post consecrationem panem, vinum, & aquam, ratione specierum, quod aliàs falsum esset manere in substantia.

14 *Paschas.* Item Paschasius Corbeiensis lib. 1. de corpore Christi, cap. 11. *Nec dubium*, inquit, *quin sub hoc mysterio bibamus aquam, inquit, quam ego dabo ei, & fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam: propterea non inconuenienter etiam ob hoc ibidem aqua consecratur, non quòd aqua permaneat, sed vertatur in sanguinem, vt significet quid fides percipiat.* Algerus lib. 1. de Sacramento corporis Domini, cap. 16. *Cùm enim vinum pro Christo aqua sanctificetur pro populo, & vtrumque vnus sanguis fiat*; &c. Alia verba Paschasij citantur ex Baronio. Hoc est fundamentum ab authoritate, quod ad pauca verba reducitur, quia aqua dicitur benedici offerri, consecrari, conuerti in sanguinem à Patribus: ergo manet in sua substantia, donec sic conuertatur: & consequenter secundùm Patres aqua immediatè conuertitur in sanguinem.

15 *Prædicta interpretatio reiicitur.* Impugnatur prædicta interpretatio Patrum, quæ tantùm superficialis est, & in apparentia, non verò ex sensu, aut reipsa. Præcipuas ex illis authoritatibus Ecclesia inter Canones habet, neque eas in eum sensum vnquam est interpretata, sed contrariam sententiam docet: quia ex Florentino, & Tridentino *suprà* allatis, aqua tantùm ex præcepto Ecclesiastico miscenda est vino, sed si esset materia per se consecrabilis manens in sua substantia, non posset esse solius præcepti Ecclesiastici, quia Ecclesia tenetur adhibere materias per se Sacramentorum, & institutas à Christo, vt constat in reliquis omnibus: ergo, &c.

Aqua solùm miscetur ex præcepto Ecclesiastico.

Si ex institutione esset materia, non esset libera. Dices esse liberam secluso præcepto Ecclesiæ, vt colligitur ex Conciliis *suprà* allatis. Contrà, vnde hoc constat? neque ex facto Christi, neque ex traditione: quia Patres communiter docent necessariò miscendam vino ante consecrationem: ergo si immediatè conuertatur, debet hæc necessitas ex sensu Patrum referri ad necessitatem Sacramenti, non autem præcepti Ecclesiastici, de quo Patres mentionem non faciunt, potiùs ad significationem mysticam, & ad factum Christi recurrentes: ex quibus indicaretur necessitas Sacramenti, si aqua esset per se materia consecrabilis manens in sua substantia.

Vnde sequitur, quòd traditio Ecclesiæ, & definitiones Conciliorum, in quo fundantur, ad illud solum reduci debeant, nempe aquam non conuerti immediatè in sanguinem.

16 *Responsio.* Dices, quòd peccata venialia sint materia libera confessionis, quæ tamen ex arbitrio pœnitentis confiteri possunt, atque absolui: sic aqua

Impugnatur. consecrari. Contrà, aqua debet misceri ex præcepto, non sic venialia confiteri: vnde ergo colligam non esse aquam materiam necessariam, si conuertibilis, vel certè non esse præceptum diuinum mixtionis, nisi tantùm ex ratione posita, quam omnes Doctores Scholastici amplectuntur.

Dices Ecclesiam contrarium declarasse. Contrà, non ex alio fundamento, quàm iam citato, quia & factum Christi non in exemplum, sed in necessitatem esset: & motiua mixtionis talia sunt, vt inducant obligationem grauem, tanquam materia capax præcepti, etiam diuini, si consecratione aquæ immediata, & ea institutione subsisterent, vel coniungerentur eidem. *Hoc*, inquit, *facite in meam commemorationem*, vbi exprimitur præceptum. Deinde quare Florentinum definit aquam modicissimam esse miscendam, nisi vt priùs in vinum conuertatur ante consecrationem? Item, quare tam Tridentinum, quàm Florentinum declarent materiam huius Sacramenti esse vinum vitis, *Cui*, inquiunt, *ex præcepto Ecclesiæ, aqua miscenda est?* nisi vt distinguant materiam à non materia: declarant absolutè materiam esse vinum vitis.

Aqua miscetur ob cæremoniam. Deinde docent aquam miscendam ex præcepto Ecclesiæ tantùm, vt ostendant esse cæremoniam, & non materiam: deinde motiuum huius præcepti declarant esse exemplum Christi, & quia aqua exiuit de latere eius, quæ est significatio cæremoniæ: ergo hoc ipso aquam discernunt à materia: alioquin certè quod primarium esset, exprimerent, nempe materiam esse Sacramenti. in hoc enim genere argumentum ab authoritate negatiua valet, vt demonstrabitur ex sequenti.

Secundò contra idem, peccatum veniale est sufficiens materia Sacramenti Pœnitentiæ, non ex alia ratione, nisi quia materia est per se: ergo similiter aqua esset materia Sacramenti calicis, si per se materia est: hoc est falsum, & contra Concilia, non ex alio fundamento, nisi quia definiunt vinum vitis esse materiam absolutè: ergo rectè sequitur alios liquores non esse materiam, vt sinceram, aceum, lac: ergo si ex eo præcisè, quòd definiant Concilia absolutè vinum vitis esse materiam, excluduntur alij liquores, de quibus Concilia non faciunt mentionem, quia nempe non sunt vinum; eodem modo & aqua, de qua non faciunt mentionem, & quia non est vinum excluditur maximè, cùm dicant solùm ex præcepto Ecclesiastico esse miscendam ad significationem mysterij: limitatio enim solius motiui, quod extraneum est institutioni, designat aquam non esse materiam. 17

Vinū dicitur absolutè esse materia.

Ideò excluduntur alij liquores.

Defectus in doctrina. Confirmatur primò, quia alioquin materiam declarando, non exprimendo etiam aquam, si conuertibilis esset, defectuosè procederent, relinquendo aliquid materiæ non expressum. Tridentinum autem ex professo agens de hoc Sacramento *sess.* 13. declarans materiam calicis, non facit mentionem aquæ tota illa sessione, sed declarat vinum esse materiam *c.* 3. *cap.* 4. *can.* 1. & 2. sess. autem 22. vbi agit de eodem sub ratione sacrificij, *cap.* 1. similiter docet materiam sacrificij esse panem, & vinum: *In cœna*, inquit, *nouissima, qua nocte tradebatur, vt dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibili (sicut natura hominum exigit) relinqueret sacrificium*, &c. *Corpus & sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc noui Testamenti Sacerdotes constituebat, vt sumerent, tradidit, & eisdem, eorúmque successoribus, vt offerrent, præcepit*, per hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, &c. *cap.* 2. docet quibus prodest sacrificium: *cap.* 3. offerri solùm in honorem Dei: *cap.* 4. sanctè tractandum: *cap.* 5. ritè institutas cæremonias, & reliquas solemnitates, & ritus offerendi: *cap.* 6. licitas esse Missas priuatas.

Trident.

Ac primum tandem canone 7. *Monet deinde sancta Synodus præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, vt aquam vino in calice offerendo miscerent, tum quòd Christus Dominus ita fecisse credatur, tum etiam quia è latere eius aqua simul cum sanguine exierit: quod Sacramentum hac mixtione recolitur: & cùm aqua in Beati Ioannis Apocalypsi populi dicantur*

tur ipſius populi fidelis cum Chriſto vnio repræſentatur, &c.

18 *Argumentũ efficax ex Tridentino.*

Vnde ſic argumentor, Concilium primum de materia ſacrificij agit, dicens eſſe panem & vinum: tandem poſtquam egit de fructu, modo offerendi, perſonis pro quibus offertur, de cæremoniis & ritibus, tandem agit de aqua miſcenda ex præcepto Eccleſiæ, propter ſignificationem myſticam eorum, quæ poſt paſſionem Chriſti ſucceſſerunt, aut deuorabantur per Spiritum ſanctum: ergo hæc aqua non ſpectat ad ſubſtantialia ſacrificij, alioquin in primo capite de ea agendum erat.

Materia prædicatur de ſolo vino.

Deinde Florentinum ait, materiam eſſe vinum vitis, cui modiciſſima aqua miſcetur ex præcepto Eccleſiaſtico prædicans materiam in recto de vino ſolo, adiungens mixtionem ex præcepto Eccleſiæ faciendam: ergo vt cæremoniam, non vt materiam, alioquin non rectè diceret abſolutè vinum vitis eſſe materiam in recto, non addendo aquam, niſi putaret aquam in ſanguinem ex inſtitutione Chriſti conuerti non poſſe, aut pertinere ad materiam.

Aſſignatur materia determinata.

Confirmatur ſecundò ex ſtylo Concilij, quia Concilium determinatè loquitur de materia, & forma, cuiuſcumque Sacramenti: vnde agens de Sacramento Confirmationis, dicit Chriſma, quod eſt mixtum ex oleo & balſamo, benedictum ab Epiſcopo eſſe materiam: *Secundum Sacramentum*, inquit, *eſt Confirmatio, cuius materia eſt Chriſma confectum ex oleo, quod nitorem ſignificat conſcientiæ, & balſamo, quod odorem ſignificat bonæ famæ per Epiſcopum benedicto*, &c. vbi hæc tria ponit: nunquam autem aſſerit calicem mixtum eſſe materiam Sacramenti ſanguinis, ſed vinum, addens abſolutè ex præcepto Eccleſiaſtico, miſcendam aquam.

19 *Reſponſio.*

Dices, Concilium loqui de eſſentiali, & per ſe neceſſaria materia, ſine qua nequit confici Sacramentum, & in qua ſola validè conficitur, aqua autem etſi conuertatur in ſanguinem, illud contingit, vt mixta eſt vino, ideóque non fit mentio eius, vt materiæ.

Impugnatur. Florent. *Concilia definiunt eſſentialem, & etiam integralem.* Trident.

Contrà, primò hoc eſt contra ſtylum Conciliorum, in primis Florentinum loco citato aſſignans partes pœnitentiæ, enumerat tres actus pœnitentis, contritionem, confeſſionem, ſatisfactionem: ſed hæc non eſt pars eſſentialis Sacramenti, quod ſemper perficitur antequam ſatisfactio ponatur. Idem præſtat Tridentinum *ſeſſ.* 14. *cap.* 3. enumerando eoſdem actus ſimul: ergo id facerent in propoſito, ſi aqua in ſua ſubſtantia manens eſſet materia Sacramenti.

Item totam materiã, quæ comprehenditur inſtitutione.

Deinde idem Tridentinum *cap.* 5. agens de materia confeſſionis, & pœnitentiæ remota, quæ ſunt peccata, docet mortalia neceſſariò confitenda eſſe; venialia autem vtiliter, & cum fructu confiteri, & eſſe ſufficientem materiam, vt diſcernant certa ab incertis, & non ſolùm vniuerſaliter quid faciendum ſit, ſed etiam in caſu cum qua materia liceat, & poſſit confici Sacramentum: tamen non neceſſaria: ergo idem docerent de aqua, ſi eſſet materia conuertibilis, licèt non neceſſaria: non ſolùm enim docent, quid fieri neceſſe ſit, ſed etiam fieri poſſit, vt validè conficiantur Sacramenta. Idem eſt de Extrema vnctione, docent enim quinque vnctiones fieri debere Ritualia, & ſi non poſſint omnes, vnam tamen fieri, in qua confertur Sacramentum validè in caſu, quo infirmus ante alias diſcedat, quem ritum approbat Tridentin. *ſeſſ.* 14. *cap.* 3. & *can.* 3.

Secundò contra eandem ſolutionem, ſi aqua vino mixta poſſit immediatè conſecrari; ergo non refert quâ quantitate miſceatur, modò maneat vinum in ſua ſubſtantia, ſed hoc eſt falſum, quia Concilia determinant minorem quantitatem aquæ eſſe debere. Antecedens negant aduerſarij. Probatur, quia illud poculum, in quo præualeret aqua, eſſet mixtum, & ſicut in Chriſmate ſufficit mixtio ſimpliciter vtriuſque olei balſami, & oliuarum, ita in propoſito. 20

Secũda ratio principalis *Ex inconuenienti.*

Deinde illud poculum retinet nomen vini, & accidentia eius, vt ſaporem, & colorem, & odorem, quæ præualent, quamuis vinum ſit in minore quantitate, maximè ſi ſit vinum forte, & appellatur vinum communiter, & ſecundùm apparentiam eſt tale, & experientiam, quia ſentitur etiam in ſtomacho calor vini, & operatio: vnde confutatur ſolutio, quâ dicit deberi aquam quodammodo abſorberi à vino, vt appareat ſaltem vinum.

Quid eſt abſorberi? Non ſecundùm ſubſtantiam abſorbetur, quia hoc eſt contra aduerſarium; ſecundùm autem apparentiam abſorbetur, quia ſenſibus, ex quibus hæc apparentia deſumitur per experientiam, abſorbetur, quia prædominantur in ea accidentia vini, quæ ſub ſenſum cadunt: aqua enim non habet qualitates ſenſibiles mixti, vt cadat ſub guſtu, & odoratu, & quantùm ad viſum magis fertur in vinum, ſi ſit rubrum, verbi gratiâ, quantùm ad reliqua ſenſibilia, vt frigus, & humidum non diſcernit hæc ſenſus magis in vno, quàm in alio: ergo in minori quantitate vini, imò & minima abſorbetur aqua, &c. Deinde ſi adhæreamus verbis Patrum, tunc aqua dicetur ſimul cum vino offerri, benedici, &c. Dices Concilia docere minorem quantitatem aquæ debere eſſe. Contrà, Concilia non definiunt hoc in ordine ad effectum conſecrationis, ſed ad ſignificationem myſticam: vnde Triburienſe docens aquam non debere excedere tertiam partem, hanc rationem aſſignat: *Quia maior eſt maieſtas ſanguinis Domini, quàm fragilitas populi.*

Accedit, quòd ex hoc loco declaretur etiam intentum. Canon eſt talis: *Alexander ſucceſſor Euariſti dixit, Non debet enim, vt à Patribus accepimus, aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed vtrumque permixtum, quia vtrumque ex latere eius profluxit: videlicet, vt per hoc indicet populos, qui ſecundùm Ioannem aqua ſunt, à Chriſto, cuius ſanguis in calice eſt, diuidi non debere: cuius rei veritatem in hac ſancta Synodo confitemur, credimus, & confirmamus, ne vllus ſine mixtione vini, & aqua myſteria ſacra conficiat: ſed vt duæ partes ſint vini, quia maior eſt maieſtas ſanguinis Chriſti, quàm fragilitas populi; tertia aqua, per quam ſignificatur fragilitas humanæ naturæ*, &c. 21

Tertia ratio, ex Canone Triburienſi.

Ad propoſitum autem faciunt illæ clauſulæ, videlicet, *vt per hoc indicet populos qui ſecundùm Ioannem aqua ſunt, à Chriſto cuius ſanguis in calice eſt diuidi non debere*, &c. Et illa vltima, duæ partes ſint vini, quia maior eſt maieſtas ſanguinis Chriſti, quàm fragilitas populi; tertia aquæ, per quam ſignificatur fragilitas populi: ſi duæ partes ſint vini, per quod ſignificatur maieſtas ſanguinis, tertia aquæ, per quam fragilitas populi ſignificatur: ergo aqua non conuertitur immediatè in ſanguinem.

Significatio, & cauſa mixtionis.

Patet conſequentia, ideò vinum ſignificat præciſè ſanguinem, quia eſt materia proximè in ſanguinem conuertibilis, ſub cuius accidentibus manet conſecratum: ſed ſi aqua conuerteretur immediatè

Vinum ſignificat ſanguinem, aqua populum.

diatè in sanguinem hic modus significandi eidem conueniret, quia maneret sanguis sub speciebus aquæ, sicut & vini: ergo cùm aqua in se significet fragilitatem populo, ideóque præcipitur misceri in calicem vini, quòd denotat sanguinem, ne populus à Christo diuidatur, quod non significat aqua, sed ipsi vniatur, sicut aqua vino, quod sanguinis est signum, sequitur propositum.

22 *Sensus Ecclesiæ ex dictis.* Ex his ergo tribus Conciliis, vt alia omittam (de quibus mox agetur) sequitur interpretatio legitima Patrum ex sensu Ecclesiæ, & solutio argumenti, nempe loca Patrum referenda esse quædam ad primam mixtionem, quâ aqua in propria substantia miscetur vino, alia referri ad aquam, quâ conuersâ in vinum mutatur in sanguinem mediatè, vt patebit respondendo in specie ad ipsas authoritates.

Examinatur & declarantur in specie loca Patrum adducta. Locus Alexandri declaratur ex Triburiensi in specie, & mixtionis motiuum esse, tum exemplum Christi, tum significatio mystica, vt populus per aquam designatus vniatur Christo in calice, non per conuersionem aquæ in sanguinem immediatè, sed in vinum, mediatè verò in sanguinem. Consequentia malè infertur, aliàs verum esset aquam in æquali, aut maiori quantitate posse conuerti in sanguinem.

Cyprianus. Authoritas Cypriani ad idem refertur, nempe ad significationem mysticam: dans enim rationem, quare nec aqua sola, nec vinum solum in calice Domini offerendum sit, subdit rationem: *Nam si vinum solum quis offerat, sanguis Christi incipit sine Christo, id est, vt dicit glossa, sine Sacramento, quod de eius latere profluxit, id est, sanguis & aqua:* vel *sine Christo*, id est, sine Ecclesia, quæ corpus Christi mysticum est, quod est dicere sine aqua, quod significatione repræsentat populum Christianum, alioquin quomodo sanguis Christi posset esse in calice sine Christo: vnde glossa ibidem docet per vinum significari præcisè sanguinem: *Iulius Papa.* ideóque Iulius Papa epistola prima ad Episcopos Ægypti legit: *Nam si vinum tantùm quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis: si verò aqua sit sola, plebs accipit esse sine Christo*, &c. vnde subdit Cyprianus: *Quando autem vtrumque miscetur, & adunatione confusa sibi inuicem copulantur, tunc Sacramentum spiritale, & cœleste perficitur*, id est, significatione, quia sic significatur nostra redemptio per vnionem ad Christum: *Vinum enim*, inquit Glossa, *sanguinem aqua plebem significat; horum autem confusio salutis nostræ est Sacramentum*, &c. id est, *signum.*

23 *Iulius Papa.* Hæc eadem est doctrina, & Iulij Papæ loco citato, & habetur cap. *Cùm omne*, de consecr. dist. 2. *Calix*, inquit, *Domini iuxta Canonum præcepta*, (id est, præceptum Ecclesiæ, vt Florentinum, & Tridentinum) *vino & aqua permixtus debet offerri*, &c. subdit rationem, *Quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi: ergo cùm in calice vinum aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei in quem credit, copulatur, & iungitur*, &c.

Aduertendum hæc eadem haberi in Concilio Bracharensi III. *c.* 1. ferè ad verbum, nisi quòd vbi Pontifex insinuans commune statutum, dicens, *iuxta canonum præcepta.* Bracharense habet, *iuxta quod quidam Doctor edixerit*, &c. indicans Cyprianum. Eadem doctrina summatim collecta legitur in VVormatiensi *cap.* 4.

Ex latere Christi fluxisse Sacramēta. Leo Papa Adde, quòd sancti Patres interpretantur ex latere Christi emanasse Sacramenta. Leo Papa *epist.* 4. *cap.* 6. August. *tract.* 15. *&* 120. *in Ioan. lib.* 2. *de Symbolo ad Catechum. cap.* 6. *lib.* 15. *de ciuit.* 26. Chrysostomus *homilia* 84. *in Ioannem.* Cyrillus *lib.* 12. *cap.* 39. Ambrosius *lib.* 10. *in Lucam, cap. de commendatione Mariæ.* Tertullianus *lib. de Bapt. c.* 9. *Augustinus. Chrysost. Cyrillus. Ambrosius Tertull.* In aqua autem designant Baptisma, per quod Ecclesia in Christo regenerata est; rectè ergo aqua significat populum fidelem. In sanguine verò aliqui redemptionem, aliqui Eucharistiam designant sub specie vini: hoc ergo fundamentum est huius mysterij, in quo Patres dicunt, miscendo aquam vino, designari vnionem populi ad sanguinem, per quem redemptus est, & consequenter Christum.

Confirmatur, tam mixtio facienda, quàm præceptum de mixtione sumunt speciem præcisè à suo motiuo, quod explicant Patres, sed illud non est aliquod spectans ad institutionem, quia de hac nullam mentionem faciunt Patres explicantes prædictum motiuum, sed dicunt esse significationem mysticam, vel quâ sanguis, & aqua fluxerunt ex latere Christi, vel vnionis populi cum Christo, dicentes Christum designari per vinum, populum per aquam, atque adeò significationem referunt ad ipsam primam mixtionem, non verò ad conuersionem per consecrationem in sanguinem Christi, vt patet ex dictis. Sicut ergo mixtio ab his motiuis sumit speciem, ita & præceptum Ecclesiasticum mixtionis: ergo non transcendunt hæc motiua: sed hæc sunt merè cæremonialia, & spectantia ad institutionem Ecclesiæ tantùm: ergo non ad Institutionem Sacramenti factam à Christo. 24

Mixtio à motiuo cæremoniali sumit speciem.

Patet prima consequentia, quia præceptum, & opus præcepti sumit speciem à ratione, & motiuo, à quibus inducuntur, & lex ex sua ratione interpretationem capit, sicut ex fine intrinseco, seu motiuo. Si ergo Patres mixtionem præceperunt ad significandum præcisè sanguinem, & aquam, quæ simul fluxerunt ex latere Christi, & hoc vlteriùs ad significandam mysticam vnionem inter populum, quæ designatur in Scriptura per aquam, & Christum, qui designatur per sanguinem, & hîc symbolicè per vinum: sequitur quòd neque mixtio, neque præceptum eius ad vlteriora mysteria ipsius institutionis Sacramenti referenda sint ex sensu Patrum, aut Ecclesiæ, quæ alioquin magis erant exprimenda, quàm hæc quæ solùm exprimunt Patres.

Deinde idem patet vlteriùs ex natura motiui mixtionis, quia hæc instituta est principaliter ad significandum sanguinem, & aquam, quæ fluxerunt ex latere Christi, & in quibus significatur hæc vnio mystica; per mixtionem verò significatur secundariò ex natura mysterij, quod repræsentat: hoc patet ex verbis Alexandrini I. & Concilij Triburiensis citatis; & sicut in prototypo, seu repræsentato, seruabant suas species sanguis & aqua, vt seruetur vera proportio signi in mixtione vinum in sua specie repræsentat sanguinem, quia est materia per se eius, & sola, vt patet ex Conciliis allegatis, & aqua similiter propriam speciem: vnde tota significatio referri debet ad primam mixtionem in qua, retinent suas species seruatâ vnione commixtionis tantùm: vnde vinum in sua specie substituitur pro sanguine, vt patet ex Alexandro, Cypriano, Iulio, & Triburiensi, & Tridentino, vbi expressis verbis docent sanguinem designari in vino tantùm, in aqua verò populum tantùm, 25

tùm, in commixtione vtriusque vnionem populi ad Christum designatam in prototypo, seu mysterio sanguinis, & aquæ fluentis ex latere Christi: hanc ergo mixtionem intelligunt Patres, & illa sola apta est repræsentationi, quia licèt sanguis fluxerit ex latere Christi, & simul aqua, neque sanguis transiuit in aquam, neque aqua in sanguinem, nisi per mixtionem, neque Christus fit populus, neque populus fit Christus, licèt vniatur Christo: quam vnionem solùm prætendunt Patres, & in proportione mixtionis solùm repræsentatur, dum aqua, quæ significat populum, in propria substantia manens vnitur vino, quod designat sanguinem, per mixtionem. Hæc autem proportio non significaretur per conuersionem aquæ immediatè in sanguinem, quia sic populus fieret Christus per identitatem, non per vnionem seruatâ propria natura, & distinctione requisita: vnde colligitur de tali conuersione nihil dicere Patres, aut intendere, imò oppositum planè insinuare.

26 Dices, Patres recolere etiam factū Christi, qui in vino diluto consecrauit. Contrà, hoc perinde vrget contrariam sententiam: quia si inde infertur consecratio aquæ immediatè in sanguinem, debet etiam interpretari præceptum diuinum, & consecratio aquæ de necessitate materiæ: *Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationem.* Patres tamen, & Concilia citata referunt illam mixtionem ad exemplum Christi, non ad institutionem Sacramenti, & intelligunt esse tantùm præcepti Ecclesiastici: ex cuius natura sequitur exemplum Christi non referri ad institutionem Sacramenti. Deinde neque constat certò ea certitudine, quæ requiritur ad fundandam sententiam communem Patrum, & Ecclesiæ, prout de illa opinione præsumunt assertores eius, si Christus consecrauit in vino diluto: sed tantùm creditur, inquit Tridentinum, id est, existimatur: vnde dicit Gaufridus *iuxta consuetudinem loci illius*, in qua scilicet causâ sobrietatis vinum diluebatur, quod fuit vsuale: quamuis autem id præsumi possit, & indicat Liturgia Iacobi, tamen neque Euangelistæ referunt specificantes materiam per se Sacramenti, quod est vinum, quos proinde sequuntur Concilia: vnde Patres non ad hoc exemplum principaliter referunt significationem mixtionis, sed ad sanguinem & aquam, quæ fluxerunt ex latere Christi: neque Euangelistæ præterirent hanc materiam, si ex institutione spectaret ad Sacramentum.

27 Ex his patet ad alia loca Patrum: vnde quando dicunt vinum, & aquam in calice consecrari, intelligitur vinum dilutum, quod etiam denominationem habet ab aqua, quæ miscetur, non quòd aqua maneat in sua substantia, sed quòd poculum dicatur dilutum, conuersa etiam aqua in vinum, quod per ipsam temperatur, licèt in ipsum sit conuersa, & ad effectum significationis mysticæ: vnde cùm hoc solùm sit motiuum, & causa expressa mixtionis, nequit trahi ad diuersum sensum: quando ergo aqua dicitur fieri sanguis ab Augustino, intelligi debet mediatè, vt plerumque fit; & sic Damascenus intelligitur, quando dicit vinum, & aquam fieri sanguinem, quæ copulatiua in similibus locutionibus determinat vtramque substantiam vini & aquæ, prout miscetur, non autem quando fit consecratio: vnde verum est aquam fieri sanguinem, sed primùm conuersa in vinum. Per hoc exponitur Iustinus, & omnes Patres Græci, qui in simili forma loquuntur. Ad Paschasium, & Algerum *infrà* dicemus. Et negatur consequentia, nempe locutiones illas falsas esse, mutari, benedici, offerri, consecrari aquam in sanguinem, nisi sit in sua substantia, quando ista contingunt: nónne panis & vinum rectè dicuntur mutari in carnem, & sanguinem, quamuis tamen non sint, sed per decoctionem stomachi transeunt in chylum, & per huius conuersionem in sanguinem, & sanguinis in carnem: sic etiam dicitur aqua manere in vinum conuersa: *Postquam gustauit aquam vinum factam*, sicut elementa dicuntur manere in mixto in quod conuertuntur, licèt non maneant secundùm propriam formam: eâdem ergo proprietate dicitur aqua mutari in sanguinem, quamuis priùs fiat vinum.

Secundum principale fundamentum sumitur ex Innocentio III. cap. *Cùm Martha, de celebrat. Missarum*, quasi hanc sententiā ibidem docuerit, vt quæ tunc in Gallia fuerit cōmunis, vt patet ex epistola Gaufridi, & ex antiquioribus ante Magistrum, & Scholasticos: quærebatur autem à Pontifice, vtrùm aqua in sanguinem conuertebatur? quæ quæstio esset nugatoria, nisi intelligatur aqua manere in sua substantia: refert enim Pontifex tres sententias: prima est, quæ dicit aquam mutari in aquam, quæ fluxit in latere Christi: secunda eorum, qui dicunt mutari in vinum; quamuis, inquit, Physici id negent, & ita altera negabat, aquam conuerti in vinum; altera affirmabat, & priori consentit: vnde vlteriùs dicit aquam cum vino mutari in sanguinem esse probabiliorem: vnde *infra* assignans rationem, non dicit ideò aquam conuerti in vinum, sed aquam ideò vniri vino, vt Christo populus aduneтur. 28 *Secundum fundamentū ex Innocētio.*

Respondetur contrarium dici, verba eius sunt: *Quærebatur*, inquit, *vtrùm aqua cum vino in sanguinem conuertatur? super hoc autem opiniones apud Scholasticos variantur, aliquibus enim videtur, quòd cùm de latere Christi duo fluxerint præcipua Sacramenta redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo, vinum, & aqua, quæ commiscentur in calice, diuina virtute mutantur, vt in hoc Sacramento plenè sit veritas & figura.* 29 *Respondetur ad Innocentium, & declaratur.*

Alij verò tenent, quòd aqua cum vino transsubstantientur in sanguinem, cùm in vinum transeat aqua mixta, licèt Physici contrarium asseruerint, qui aquam à vino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest dici, quod aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, &c. Deinde *infrà* concludit: *Verùm inter opiniones prædictas illa probabilior iudicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari, vt expressiùs eluceat proprietas Sacramenti*, &c. Assignat rationem, quam aliàs adducunt priora Concilia, *vt populus Christo maneat coadunatus.*

Hæc, quam veram censet Pontifex, est secunda in ordine, quia prima dicit aquam mutari in aquam, quæ fluxit ex latere Christi: tertia dicit manere in propria substantia: secunda autem cum vino mutari in sanguinem, quia conuertitur in vinum: nam illud quod dicit de Physicis non spectat ad Theologos, & in responsione sequitur contrarium; ita omnes Theologi interpretantur Canonem. *Secunda sent. præfertur.*

Confirmatur interpretatio ex ipso Innocentio *lib. 4. mysteriorum Missæ, cap. 29.* disserit an aqua in sanguinem conuertatur, & partem affirmatiuam docet contra eos, qui negant aquam conuerti, *Confirmatur ex eodem lib. 4. myst. Missæ c. 29.*

cap. 30.

cap. 30. reiiciens opinionem eorum, qui dicunt, non aquam naturalem, sed phlegma exiuisse ex corpore Christi, docet modum, quo conuertitur: *Quibusdã verò,* inquit *non absurdũ videtur quod aqua cũ vino transit in sanguinem, eâ videlicet ratione, quòd aqua per admixtionem transit in vinum, & vinum per consecrationem transit in sanguinem. Quis enim ambigat aquam in vinum transire, cum multo vino modicum infunditur aquæ? alioquin tota vini substantia propter guttam aquæ mutatur, vt quoddam fiat ex ipsis confusum, quod nec sit aqua, nec vinum,* &c. Ecce quomodo Pontifex resumens casum capituli *Cum Marthe*: doceat aquam cum vino mutari in sanguinem, ita vt priùs mutetur in vinum aqua. Hæc ergo fuit communis sententia Theologorum tunc temporis, quam Pontifex, tam in illo decreto, quàm etiam in doctrinali discursu super Missa est secutus.

Aquam conuerti in sanguinem mediatè.

30 *Tertium fundamentum. Exemplum Gaufredi.*

Ex hoc sequitur solutio tertij argumenti, quo præfatus author contendit in Ecclesia Gallicana ante Sententiarios Scholasticos cõtrariam communem fuisse ex epistola Gaufridi Abbatis Claræuallensis sub Clemente III. quam Baronius exscribit loco citato. Alij negabant aquam cum vino mutari in sanguinem: alij id affirmabant, quam ipse sententiam dicit communem fuisse, neque aliàs oppositum auditum esse, citans in confirmationem eius Cyprianum, Ambrosium, Augustinum, *suprà* citatos, & Hildebertum Paschasium, putans eum antiquiorem fuisse, nempe ante Gregorium, in quo errat, fuit enim modernus, item Algerum.

Responsio.

Respondeo ex Innocentio, aquam mutari in sanguinem cum vino: sed mediatè, vt Pontifex declarat: alia autem opinio negabat mutari, vel in vinum, vel in sanguinem, vt citat ipse Innocentius capitulo *Cum Marthe*: & super Canone, locis citatis: falsò ergo aduersarius infert ex eo, quod dicunt aquam cum vino mutari in sanguinem, intendi suam opinionem, quâ scilicet aqua immediatè in sanguinem transiret, & expresè declarat ipse Innocentius sensum quæstionis contra negantes vllo modo, aut mediatè, aut immediatè in sanguinem mutari.

Nemo autem præsumere debet Innocentium III. qui & Parisiis studuit, & ab ipso Clemente III. inter Cardinales assumptus est, & postea Pontifex ad eandem quæstionem propositam respondet, quam super mysterio Missæ loco citato resoluit, sensum quæstionis, & controuersiam non attigisse.

31 Controuersia ergo fuit, *An aqua vllo modo conuerteretur in sanguinem?* communis affirmabat, quam docet Pontifex: negabant alij, quia ex opinione Physicorum putabant non posse conuerti in vinum, ac proinde manere in propria substantia circumfusa accidentibus vini: neque aliam controuersiam insinuat Gaufredus in sua epistola, vt patet: proposita enim controuersia inter affirmantes & negantes, subiungit fundamenta affirmatiuæ, quam communem appellat: primò, quia calix Domini fuerat mixtus, & non merus ex consuetudine loci: tum quia id insinuatur Prouerb. 9. *Miscuit vinum, posuit mensam,* &c. vbi designatur mysterium Eucharistiæ: secundò, quia aqua mixta similæ non manet conuerso pane in corpus: ergo etiam nec mixta vino. Tertiò, quod est contra fundamentum negatiuæ, quo negabat aquam posse conuerti, scilicet in vinum. *Postremò,* inquit, *cum elementa quatuor ignis, aëris, aquæ, & terræ, supremus artifex sic coniunxerit, vt non tam elementa simplicia, quod ex eis elementata sunt, quæ videntur, si ab illa mutatione exceperit alius ignem, alius aërem, alius terram, sicut isti aquam excipiunt, non mediocris inde confusio consequetur,* &c.

Declaratur controuersia in clero Gallicano exurgens.

Fundamenta affirmatiuæ, & communis.

Hoc fundamentum erat à ratione, quo innitebantur negantes aquam conuerti in mixtum, neque consequenter in vinum, & Pontifex etiam vtroque loco citato asserit. Contrà vrgebant affirmantes rationem illam, quia elementa in mixtum conuertuntur, indè probantes aquam in vinum conuerti, atque adeò aquam conuerti posse in aliud virtute agentis naturalis: ergo tenuerunt communem sententiam, quam Theologi Scholastici docent. Alioquin hæc ratio non esset ad propositum, si defenderent aquam immediatè conuerti in sanguinem posse virtute diuina, quia de hoc nullus saluâ fide dubitare potuit. 32

Dicebant ergo negantes vinum esse materiam sanguinis, & non aquam; aquam autem admixtam vino non posse conuerti, aut fieri vinum, sed manere in sua substantia. Econtrà alij asserebant aquam mutari in vinum, & sic conuerti in sanguinem: modum ergo conuersionis aquæ in sanguinem illa ratione comprehendunt, & mox probantes ex authoritate sanctorum Patrum aquam conuerti in sanguinem, intelligunt, seu supponunt modum præfatum conuersionis eius: sicut & Pontifex vtroque loco citato respondens ad quæstionem, eundem modum exprimit proferens affirmatiuam, quæ communis fuit, teste Gaufredo.

Status controuersiæ.

Probabat autem communis sententia conuersionem aquæ in sanguinem iisdem authoritatibus, quibus moderni authores suam fulciunt sententiam, quas tamen authoritates, neque Pontifex Innocentius, neque communis sensus Ecclesiæ Gallicanæ, tum temporis intellexit in eo sensu, quasi aqua manens in propria substantia immediatè in vinum conuerteretur, sed vt priùs conuersa in vinum, vt patet ex dictis: ergo hic est verus sensus Patrum, quem rectè assecuti sunt Scholastici, non sententiam nouam inuenientes, sed antiquam in suo rigore sequentes, ac proinde interpretatio Patrum genuina, & vera est illa, quam præmisimus, non quam aduersarij imaginantur: & proprietas locutionis Patrum rectè saluatur, & veritas mysterij, & institutio materiæ, & posteriorum Conciliorum doctrina, vt Florentini, & Tridentini.

Confirmatur hæc veritas, ex authoribus antiquis, quam tam Gaufredus insinuat, quàm aduersarij citant. Algerus lib. de Sacramento Altaris, cap. 5. quærit: *Quare in pane & vino consecretur corpus Christi, & sanguis?* in qua quæstione non facit mentionem aquæ, sed vini simpliciter; dans autem plures rationes, & congruentias huius, quia per modum nutrimenti, quia panis & vinum in substantiam cuiuslibet transformatur naturaliter, quantò magis, si Deus voluerit, in carnem & sanguinem suum transfertur omnipotentialiter? Deinde quia in his est ordinarium nostrum nutrimentum. Item, inquit, Ecclesiastici corporis vnitas ad inuicem aptiùs signatur, quia sicut panis ex multis granis, & vinum ex multis racemis, sic Ecclesia ex variis personis colligitur, &c. vbi loquitur de vino simpliciter, & puro. 33

Confirmatur ex antiquis authoribus. Algerus.

Consecrationis materia.

Item, quia in his est refectio hominum singularis, non bestiarum. De aqua autem sic subdit: *Cui,*

Cui, inquit, *supple vino etiam postmodùm per Apostolos, aquam misceri voluit, qui communis potus est bestiarum, & hominum, vt ad vnitatem tanti mysterij pertinere significaret, non solùm iustorum, sed & peccatorū, si pœnitere vellent, consortium; vt quod suum erat ipse in exordio Sacramenti priùs exequeretur*, &c. id est, instituendo materiam tantùm panem & vinum, in iisque consecrando: *& nos quod nostri erat mysterij postmodum adderemus*, &c. id est, miscendo aquam ex traditionee Apostolica ad significandum iniustos. Clarè ergo hîc docet sententiam communem asserens panem, & vinum purum esse materiam Sacramenti, in quibus tantùm Christum consecrasse refert, aquam ab Apostolis additam ad denotandum mysterium. Quod ergo priori libro incidenter dixit, agens per se de sacrificio, reducendum est ad sensum communem iam explicatum, vt patet ex præmissis, vbi veritatem eam loco proprio tractat: ibi autem loquitur iuxta praxim, & ritum consultum, sicut & alij Patres non solùm institutionem spectantes, sed etiam concurrentia ex ordinatione Ecclesiæ, qualis est dicta mixtio. Floruit anno 1130. habetur in Bibliotheca Patrum, tomo 12. part. 2. impress. Coloniæ.

Verba manifesta.

34 Odo Cameracensis. Item Odo Cameracensis Episcopus, qui floruit anno 1010. in Canonem Missæ super illa, *Simili modo postquam cœnatum est, accipiens & hunc præclarum calicem*, præclarum dicit calicem adhuc vini, vsque dum statim fiet præclarus quando sanguis erit, &c. & *infrà*, dicit latere sub speciebus vini, videri, gustari vinum, quod non est, & similia, vbi loquitur de materia proxima sanguinis, non faciens mentionem aquæ, quæ remota est: habetur ibidem.

Hildebert. Item Hildebertus I. Cenomanen. Episcopus, postea Turonen. Archiepiscopus, carmine in Canonem Missæ, in offertorium,

Admixtum vino laticem miraris, at ipsum,
Grande Sacramentum est, nec ratione vacat,
Vnda fluens homo præteriens ea mixta Liæo:
Et Christo Christi sanguine iunctus homo,
Diuidit vnitos, vel aquam, vel vina ministrans,
Et caput à membris separat ipse suis,
Præterea nil fons sine sanguine, (id est, vino) *nil sine fonte*
Sanguis, vtrumque simul saluat, vtrumque sacrat,
Cum rimaretur pendentis viscera Christi
Lancea, manauit sanguis, & vnda simul.
Sicut vtrumque simul fluxit, simul offer vtrumque,
(scilicet in offertorio, aut consecratione, de quo agit)
Vnum deme Crucis non imitaris opus.

Hîc agit de offertorio ante Canonem, vbi docet aquam miscendam vino, quod denotat sanguinem Christi, vt alij omnes docent *suprà* citati: ergo nihil agit de conuersione immediata aquæ in sanguinem. Vnde sequitur hanc fuisse communem, quam docemus, quámque prætendit præfatus Abbas Gaufridus in sua epistola, citans authoritatem huius: vixit 1125.

35 Beringosius. Beringosius Abbas, de laude, & inuentione sanctæ Crucis *lib. 1. cap. 16.* eadem dicit, *Quòd in sacrificio non vinum solum, neque aqua sola deferenda est, sed vtrumque potiùs misceatur, vt ex vtroque vnum Sacramentum spiritali significatione perficiatur*, &c. Intelligit autem significationem, quâ populus Christo vnitur; nam in verbis præcedentibus adducit verba Cypriani dicentis, *Si vinum solum offeratur, incipere Christum sine nobis*: & subdit figuram huius mixtionis fuisse mutationem aquæ in vinum in nuptiis tempore legis, per quam designatur populus in Euangelium, *Vt & nos*, inquit, *in aliam imaginem transformemur ab omnipotente.*

Stephanus Eduensis Episcopus de Sacramento Altaris, cap. 14. agens de materia proxima: *Inde est*, inquit, *quòd panis & vinum non transeunt in diuinam naturam, sed in humanam substantiam: & antea totus*, inquit, *sub vtraque specie panis, & vini* (supple Christus) *& sub vtraque particula totius speciei totus*; infrà autem, *In præparatione panis*, inquit, *& vini*, id est, ad offertorium, *aqua vino misceatur, vt vtrumque de latere Domini fluxisse memoretur, in quo etiam significatur nos per aquam, & sanguinem saluari; aquam dico Baptismi sanguinem Iesu Christi*, &c. vbi nihil asserit de conuersione aquæ in sanguinem proximè, sed potiùs oppositum: quia & superiùs non facit mentionem aquæ, nec mistionis, vbi de materia Sacramenti agit: sed *infrà* tantùm, quando agit de præparatione materiæ, &; offertorio, & hoc tantùm ad significationem mysticam: habetur *tom. 11.* Stephanus Eduensis.

36 Paschasius Corbeiensis. Aliud non docet Paschasius Corbeiensis: *Non credo*, inquit, *quòd aliud pependerit in Cruce, quàm caro, neque aliud profluxerit de latere Christi, quàm sanguis, & aqua: & si hoc ita est, hoc accipiunt credentes, id est, carnem, & sanguinem, cui admiscetur aqua in calice, aqua in qua renati, sanguis quoque in quo redempti sunt fideles: & sicut testatur Cyprianus, nec aqua in calice, sine sanguine esse debet, nec sanguis sine aqua, quia per aquam populus ablutus vnda baptismatis significatur, & per sanguinem Christus, qui eo nos redemit, ac per hoc neque Christus sine Ecclesia Pontifex in æternum, neque Ecclesia sine Christo Deo Patri offertur*, &c. Ita ille *in epistola de corpore & sanguine Domini*. lib. verò de corpore & sanguine Domini, *cap. 11.* ab aduersario citato habet.

Planè aqua in sanguine quare misceatur, dum in natali calicis factum à Christo non legitur: illa permaxima causa est, quia de latere Christi vbi passio completur, sanguis pariter & aqua manauit, quod rectè mysterium plenè intelligentes, faciendum in calice censuerunt, vt nihil deesset nobis in hoc Sacramento ad commemorationem nostræ redemptionis, &c. vbi expresse docet ad memoriam mysterij id fecisse Apostolos, supponens in calice, quem Christus consecrauit, non fuisse aquam. Assignat deinceps alias significationes communes, quas tradidit Cyprianus: & ampliùs inter alias rectè misceri aquam vino, *Quia hi liquores magis, quàm alij coalescunt, quia vinum ex aqua per vitem, sicut Christus ex Maria per carnem nascitur*: ergo contra fundamentum aduersarij censet, quo ille putat aquam non esse conuertibilem in vinum. Vnde *infrà*, quando dicit aquam verti in sanguinem, non alio modo intelligit, nisi vt alij. Ex his ergo perperam citatis, quorum nullus negat aquam mutari in vinum, malè ex superficie verborum, quibus tantùm dicunt aquam offerri in calice, aut mutari in sanguinem, intentat quispiam notam toti scholæ, quasi aliud doceret, quàm Ecclesia hactenus, ante ipsos docuit: nam & Theologi idem dicunt, sed sano sensu, & propriè de rigore verborum dicitur mutari, mediatè tamen: neque ergo Patres, neque antiquitatem pro se habet prædicta sententia. *Vel immediatè in sanguinem transire.*

37 Ideóque S. Thomas *in 4. dist. præsent. quæst. 2. art. 4. quæstiuncula prima ad secundam.* post Innocentium, recenset duas illas opiniones antiquas de

de conuersione aquæ, quas memorat Gaufridus in sua epistola; quarum vna dicebat aquam conuerti priùs in vinum, & mediatè in sanguinem; alia negabat conuerti in sanguinem. Vnde colligitur nullam tertiam fuisse, quæ diceret aquam conuerti immediatè in sanguinem; ac proinde eam, quam hactenus expugnauimus, esse nouitiam huius temporis: vide ipsum *3.part.quæst.*74. *art.* 8. Hactenus ex authoritate: reliqua faciliùs expedientur, quæ sunt à ratione.

38 *Fundamentum à ratione.* Obiicitur itaque vinum non posse conuertere in se aquam, quia est corpus simplex, quod nequit transire in mixtum, nisi concurrentibus aliis tribus elementis. Deinde Aristoteles videtur *lib.de Generat.cap.*10. negare hanc conuersionem: deinde quia separari potest aqua à vino per artem, vt chymici docent. *Responsio.* Respondetur omnia hæc falsa esse; nam ratio primùm allata falsa est; nempe ex vno elemento non fieri quandoque mixtum, vt ex aqua piscis; prout probat Doctor *in 2.dist.25.* *Ex vno elemento posse fieri mixtum.*

Deinde contrarium eius, quod asserit, tenet Aristoteles loco citato: agit enim de distinctione augmenti per nutritionem à mixtione: de hac aquæ ad vinum sic ait: *An alterius remaneat substantia, id est, mixti, alterius non remanet, vt succi; alteriúsne rei? cùm in hac quoque mixtione id quod imperat, id est, prædominatur; vt si id vinum fuerit, excreuisse dicatur: omnes enim ipsius mixtionis congestæ partes, non aqua, sed vini naturam retinent, & illius opera efficiunt*: ergo vinum conuertit in se aquam, quia eius naturam, & efficaciam retinet. *Posse conuerti aquam in mixtum.* Deinde hoc exemplum adducit in iis mixtis, quorum alterius substantia remanet, alterius verò non remanet, &c. quod ex consequentibus patet; quia illam similitudinem adducit alterationis, quæ fit ad nutritionem in qua substantia aliti manet & augetur; nutrimenti verò non manet, sed attenuatur & perit.

39 *Aqua est alimentum.* Item lib.4.de historia animalium, cap.2. *Qualitatem enim quandam potissimùm recipit & alimentum, & dispositio corporis ex temperamento aëris continentis, & cibi ingredientis; sed præcipuè ex alimonia aquæ: huius enim vsus plurimus est, atque in omnibus aqua alimento est, etiam siccis*, &c. ergo aqua conuertitur in mixtum, & non tantùm in corpus simplex.

Et in libro problematum, sect.1.textu 12. *Cur mutationem aquarum grauem, aëris verò non grauem esse affirmant? an quod aqua corporibus alimento est, quo iam habito complexóque peregrinamur*, &c. & sequenti; *cur ciborum mutatio magis quàm aqua grauis occurrat? an quia plurimum aquæ consumimus, nam & in pane, & obsonijs, & in potu aquæ vsus plurimus est*, &c. *Patet experientia.* Experientia ad hoc accedit, nam qui bibunt aquam, etiam hæc in ipsis in excrementa transit, aut nutritionem, vt in animalibus: ergo corrumpitur in mixtum.

Quod verò ait Philosophus de sensu, & sensato contra Pythagoricos, qui dicunt nutriri quædam animalia per odorem, dat eius rationem hãc: *Perspicuum enim videmus, quòd alimentum compositum esse debet*; & infrà: *nec quidem aqua sola, & quidem non permista alere potest; id enim quod constituendum est, corporeum esse oportet*, &c. hoc, inquam, non obstat, quia saltem mixta alere potest, & corrumpi in aliud, & intentum eius est requiri aliquod solidum per modum cibi: quia aqua sola non alit, sed permixta solido. Ex hoc patet ad secũdam obiectionem. Ad tertiam negatur experientia illa, quia etiam vinum depuratum, quandoque etiam continet humorem aqueum in superficie: vnde separetur humor ex vino, est tenuior pars vini; & licèt non referat calorem, nisi aquæ, tamen saporem, & alias operationes vini habebit; vnde si aqua pura esset, nunquam saperet vt vinum.

Obiicit aduersarius præterea quòd virtus vini debilitetur infusâ aquâ. Respondetur, quia repatitur, id verum esse, non quòd maneat gutta aquæ in substantia, imò per guttam aquæ non debilitatur. Dices cum eodem, quare vinum dilutum non reducit se in pristinum statum, sicut aqua ad propriam frigiditatem? Respondetur, quia virtus caloris naturalis in animali etiam refringitur per actionem, & repassionem ab alimento, quod totum non conuertit in suam substantiam, mutat tamen in aliam, vt excrementi: sic in proposito vinum quidem repatitur, quando aqua in quantitate admiscetur, & fit cimus, id est, alias species, non vini puri, sed diluti: non facit hoc ad propositum per admixtionem guttæ; quæ etiamsi maneret in substantia sua, non impediret conuersionem vt mox apparebit; neque refert ad hanc conuersionem guttæ, vt vinum sit debile, vel Louaniense, vt idem replicat, quia conuertit etiam guttam in se. 40

Obiicit præterea argumentum Theologicum: quòd falsa esset forma in casu, si aqua non conuerteretur in sanguinem; vt quando statim consecratur post mixtionem, tunc necesse est aquam non mutari in vinum: ergo si non in sanguinem, non totum quod est in calice est sanguis, & consequenter forma falsa. Respondetur hoc nihil esse, quia si musca cadat in calicem, aut gutta mellis, non falsificat formam; neque si granum hordei, aut auenæ misceatur pani, obstat eius consecrationi: quia hæc non tribuunt denominationem toti, & pro nihilo reputantur; ideò censetur calix vinum secundùm apparentiam, & hostia panis triticea; alia illa non cadunt sub sensum, vt diuersa sunt. Vnde Innocentius in cap.*Cùm Marthæ*, non inuenit illas subtilitates contra eos, qui dicebant aquam non mutari in sanguinem, aut vinum, ideóque misceri, vt significet populum non vt materia proxima, aut remota conuersionis. 41 *Obiectio.* *Responsio.* *Nõ obstat veritas formæ.*

Obiicit præterea, quia in casu, quo aqua maneret in propria substantia, sumens calicem non esset ieiunus: ergo non posset aliam Missam celebrare quando iure, aut priuilegio conceditur; vt illud in nocte Natiuitatis Domini; hoc autem ob necessitatem populi quibusdam conceditur. *Obiectio de ieiunio.*

Respondet Innocentius *loco citato de mysterio Missæ.* Suarez & Gabriel *lect.35.in canonem missæ*, quando ita probabiliter constaret Sacerdoti non fuisse conuersam aquam non esse ieiunium, & abstinendum esse. Vasquez autem docet nõ comprehendi illum casum sub præcepto ieiunij, quia sumitur per modum vnius potus cum sanguine ex præcepto Ecclesiæ; ac proinde non esse præsumendum Ecclesiam sub præcepto ieiunij comprehendisse casum. Vtraque solutio probabilis est; quidquid dicatur, non sequitur aquam conuerti immediatè in sanguinem. *Responsio prima.* *Responsio secunda, & verior.*

Obiicit præterea: si aqua maneret in propria substantia, non posse adorari calicem. Respondetur adorari posse, non secus, ac si festuca, aut gutta mellis, aut alterius liquoris caderet in calicem, quia quod adoratur est sanguis Christi, quod 42 *Obiectio ex cultu. Soluitur. Vera adoratio.*

quod primum est contentum à quo non discernitur aqua, neque cultus est falsus.

Vnde praxis Ecclesiæ Græcæ est in contrarium, quæ factâ consecratione aquam feruentem in calice miscet, quo non obstante, adorat calicem sine errore. Idem dicendum quando aliquod granum hordei immixtum est hostiæ: item in casu quo non validè consecratur hostia, populus eam adorat, & sine errore, quia prudenter existimat consecratam: actus autem adorationis, sicut sequitur prudentiam, recipit determinationem ab intentione, quæ sequitur æstimationem, vt non absolutè ad rem ipsam in *esse* feratur, sed prout existimatur esse.

Hæc de hac quæstione, quæ ad pauciora reduci possint, sed prolixa fecit calumnia inquantùm authoritatem totius scholæ concernit, quasi à Patribus recederet, & communi Ecclesiæ sensu in materia designanda Sacramenti. Vnde præfatus author asserit non esse nouum, vt quandoque ab opinione aliàs parùm examinata recedatur, licèt communis sit inter Doctores scholasticos: sed instantiam huius non adducit congruam ad propositum; nec probat intentum, nempe oppositum conclusionis fuisse commune in Ecclesia ante Innocentium.

b *Graci etiam non apponunt aquam, vt dicit Innocentius*, &c. Idem etiam docet Magister in litera: verùm hoc non subsistere docent authoritates plures Græcorũ Patrum, vt Damasceni, Clementis Alexãdrini *lib. 2. Pedagogi, c. 2.* Iustini in initio huius citati, & aliorum plurium: & Liturgiæ eundem vsum confirmant. Alia tamen est cæremonia, quâ Græci vtuntur paulò ante communionem temperandi calicem consecratum iniectâ aquâ feruente, quæ obiecta est eis ab Eugenio Papa in Concilio Florentino, eámque tractat Arcudius *lib. 3. de Euchar. c. 39.* fortè ex hac cæremonia aliqui interpretati sunt eos non miscere ante calicem; & inde talis de ipsis percrebuit opinio. 43

Cõmunis error ex Innocentio.

Graci miscẽt calicem ante, & post consecrationem.

DISTINCTIO DVODECIMA.

A

De consequẽtibus ad confectionem corporis Christi, quantùm ad fractionem.

SI autem quæritur de accidentibus quæ remanent, id est, de speciebus & sapore, & pondere, in quo subiecto fundentur: potiùs mihi videtur fatendum existere sine subiecto, quàm esse in subiecto, quia ibi non est substantia, nisi corporis & sanguinis dominici, quæ non afficitur illis accidentibus. Non enim corpus Christi talem habet in se formam, sed qualis in iudicio apparebit. Remanent ergo illa accidentia per se subsistentia ad mysterij ritum, ad gustus, fideíque suffragium: quibus corpus Christi habens formam, & naturam suam tegitur.

De fractione, & partitione.

B

SOlet etiam quæri de fractione & partitione, quæ ibi videtur fieri, vtrùm vera sit: & si ibi vera fractio est, cuius rei sit, vel in qua re fiat. Cúmque non sit ibi alia substantia, quàm Christi, si in aliqua substantia est illa fractio, in corpore Christi videtur esse, sed econtrà, cùm ipsum corpus incorruptibile sit (quia immortale & impassibile) in ipso non posse esse videtur. Nam & Christus redarguit carnalem sensum discipulorum, qui putabant carnem Christi, sicut aliam in partes diuidendam, & morsibus dilacerandam. Ideò quibusdam placet, quòd non sit ibi fractio sicut videtur: sed dicitur frangi, quia videtur frangi. Quibus obiicitur quod ait Ambrosius, Nihil falsi putandum est in sacrificio veritatis: sicut fit in magorum præstigiis, vbi delusione quadam falluntur oculi, vt videant esse quod non est. Ad hoc illi dicunt, Non fallit nos visus, nec fallitur: quod esset, si crederetur ita frangi, vt videtur. Nec illusio est, quia ad vtilitatem fidei, non ad deceptionem ita fit, sicut & Christus se ostendit duobus discipulis in via in specie peregrini: nec in eo tamen talis forma erat, sed oculi eorum tenebantur, ne eum agnoscerent.

Ioan. 6. g

Opinio quorundam.

Luc. vlt. c

Aliorum

Aliorum opinio.

ALij verò dicunt, quòd sicut ibi species panis est, & non est ibi res cuius, vel in qua sit illa species: ita est ibi fractio, quæ non fit in aliqua re, quia nihil ibi frangitur, quod mirabiliter Dei potentia fieri dicunt, vt ibi sit fractio, vbi nihil frangitur. C

Aliorum opinio.

ALij tradunt corpus Christi essentialiter frangi & diuidi, & tamen integrum, & incorruptibile existere. Quod se colligere asserunt ex confessione Berengarij, qui confessus est coram Nicolao Papa, & pluribus Episcopis, panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solùm Sacramentum, sed etiam verum corpus, & sanguinem Christi esse: & sensualiter non solùm sub Sacramento, sed in veritate manibus Sacerdotum tractari & frangi, & fidelium dentibus atteri. D

Cõfessio Berengarij, & habetur de consecr. dist. 2. cap. Ego Berengarius.

Sententia probabilior.

SEd quia corpus Christi incorruptibile est, sanè dici potest fractio illa & partitio non in substantia corporis, sed in ipsa forma panis sacramentalis fieri: vt vera fractio, & partitio sit ibi, quæ fit non in substantia corporis, sed in Sacramento, id est, specie. Ne autem mireris, vel insultes si accidentia videantur frangi, cùm ibi sint sine subiecto: licèt quidam asserant ea fundari in aëre. Est ibi vera fractio & partitio, quæ fit in pane, id est, in forma panis. Vnde Apostolus ait, Panis quem frangimus, quia forma panis ibi frangitur, & in partes diuiditur, Christus verò integer manet, & totus est in singulis. Vnde Augustinus, [Quando Christus manducatur, vita manducatur. Sed quis audeat manducare Dominum suum? & tamen veritas inuitans nos ad manducandum ait, Qui manducat me, viuit propter me. Nec occiditur Christus vt manducetur, sed mortuos viuificat: quando manducatur, reficit, non deficit, viuit manducatus, quia surrexit occisus: nec quando manducamus, partes de illo facimus, & quidem in Sacramento sic fit.] Item, [Norunt fideles, quomodo manducent carnem Christi: vnusquisque accipit partem suam: vnde & ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in Sacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo. Ideò ista dicuntur sacramenta, quia in eis aliud videtur, & aliud intelligitur: videtur panis & calix, quod & oculi renunciant, quod autem fides instruenda postulat, panis est corpus Christi, calix est sanguis.] Ex his datur intelligi, quòd fractio & partes, quæ ibi videntur fieri, in Sacramento fiunt, id est, in specie visibili. Ideóque illa Berengarij verba ita distinguenda sunt, vt sensualiter non modò in Sacramento, sed in veritate dicatur corpus Christi tractari manibus Sacerdotum: frangi verò & atteri dentibus, verè quidem, sed in Sacramento tantùm. Vera ergo est ibi attritio & partitio: sed in singulis partibus totus est Christus. Vnde Hieronymus, [Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est: nec per singulas minuitur, sed integrum se præbet singulis.] Item Hilarius, [Vbi pars est corporis, ibi est & totum.] E

1. Cor. 10. d

August. in serm. de verbis Euang. & hab. de consecr. dist. 2. cap. Inuitat nos, *& in gloss. 1. Corinth.* 10. *August. de consecr. dist. 2. cap.* præallegatis.

Hieron. in serm. quodã & hab. de consecr. dist. 2. c. Singuli accipimus.

Quid illæ partes significent.

F *De consecr. dist. 2. cap.* Triform. *Matt.26.c Luc.22.b Super 1. Cor.11. & hab. de consecr. dist. 2. c.* Quia in morte. *August. de verbis Domini, serm. 28. & de consecr. dist. 2.cap.* Non est ille, & *Ambr. lib. 5. Sacram. c.4. ser. 26. super Ioan. & Ambros. super epist. ad Cor.c.11.*

QVid autem partes illæ significent, Sergius Papa tradit inquiens, Triforme est corpus Christi. Pars oblata in calicem missá, corpus Christi, quod iam surrexit, monstrat: pars comesta, ambulans adhuc super terram: pars in altari vsque ad finem missæ remanens, corpus iacens in sepulchro significat: quia vsque in finem sæculi corpora Sanctorum in sepulchris erunt. Et sicut partes illæ mysticam tenent significationem, ita etiam & fractio passionis Christi, & mortis est repræsentatio; vnde ipse ait, Hoc facite in meam commemorationem, id est, in memoriam passionis & mortis meæ. Nam, vt ait Ambrosius, [Quia in morte Christi liberati sumus, huius in edendo & bibendo carnem & sanguinem, memores esse debemus.] Sed caueat quisque ne indignè percipiat, quia iudicium sibi manducat. [Non enim est iste panis qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Sic ergo viue, vt quotidie merearis accipere,] [nec accedas indignus. Indignus est, qui aliter celebrat mysterium, quàm Christus tradidit,] vel qui habens mortale peccatum accedit. [Ergo etsi sint peccata quotidiana, vel non sint mortifera, antequam accedas, dimitte debitoribus tuis. Si dimittis, dimittetur tibi: & sic securus accede. Panis enim salutaris est, non venenum. Si ita accedis, spiritualiter manducas: spiritualiter enim manducat, qui innocentiam ad altare portat.]

Si illud sit sacrificium, etsi sæpiùs immoletur Christus.

G *Ad Heb.7. d. sup. Psal. 21. in præf. ad 2. expos. & hab. de consecr. dist. 2. c.* Semel.

POst hæc quæritur, Si quod gerit Sacerdos, propriè dicatur sacrificium, vel immolatio: & si Christus quotidie immoletur, vel semel tantùm immolatus sit? Ad hoc breuiter dici potest illud quod offertur & consecratur à Sacerdote, vocari sacrificium & oblationem: quia memoria est, & repræsentatio veri sacrificij, & sanctæ immolationis factæ in ara crucis. Et semel Christus mortuus in cruce est, ibíque immolatus est in semetipso: quotidie autem immolatur in Sacramento, quia in Sacramento recordatio fit illius, quod factum est semel.] Vnde Augustinus, [Certum habemus, quia Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, &c. tamen ne obliuiscamur quod semel factum est, in memoria nostra omni anno fit, scilicet quoties Pascha celebratur. Nunquid toties Christus occiditur? sed * tantùm anniuersaria recordatio repræsentat quod olim factum est: & sic nos facit moueri, tanquam videamus Dominum in cruce.] Item, [Semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen quotidie immolatur in Sacramento. Quod sic intelligendum est, quia in manifestatione corporis, & distinctione membrorum semel tantùm in cruce pependit, offerens se Deo Patri hostiam redemptionis efficacem, eorum scilicet, quos prædestinauit.] Item Chrysostomus, [In Christo semel oblata est hostia ad salutem potens, quid ergo nos? Nónne per singulos dies offerimus? Etsi quotidie offeramus, ad recordationem eius mortis fit: & vna est hostia, non multæ. Quomodo vna, & non multæ? quia semel immolatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius: idipsum semper, idipsum offertur: proinde hoc idem est sacrificium. Alioquin dicetur, quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi? non, sed vnus vbique est Christus: & hîc plenus existens, & illic plenus: sicut quod vbique offertur, vnum est corpus, ita & vnum sacrificium. Christus hostiam obtulit,

* *al.* Tamé, *August. ad Bon. epist. 23. & hab. de consecr. dist. 2. c.* Semel immolatus. *Super epist. ad Hebr.10. hom. 17. & allegatur. de consecr. dist. 2. cap.* Vt Christo.

obtulit: ipsam offerimus & nunc: sed quod nos agimus, recordatio est sacrificij.] Nec causa suæ infirmitatis repetitur, quia perfic it hominem: sed nostræ, quia quotidie peccamus. Ex his colligitur esse sacrificium & dici, quod agitur in altari: & Christum semel oblatum, & quotidie offerri: sed aliter tunc, aliter nunc. Et etiam quæ sit virtus huius Sacramenti ostenditur: remissio scilicet peccatorum venialium, & perfectio virtutis.

De causa institutionis.

H

INstitutum est enim hoc Sacramentum duabus de causis. In augmentum virtutis, scilicet charitatis, & in medicinam quotidianæ infirmitatis. Vnde Ambrosius, [Si quoties effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper accipere, qui semper pecco, debeo semper habere medicinam.] Item Augustinus, [Iteratur quotidie hæc oblatio, licèt Christus semel sit passus: quia quotidie peccamus peccatis, sine quibus mortalis infirmitas viuere non potest. Et quia quotidie labimur, quotidie Christus mysticè immolatur pro nobis.] [Dedit enim nobis hoc Sacramentum salutis, vt quia nos quotidie peccamus, & ille iam mori non potest, per hoc Sacramentum remissionem consequamur. Quotidie comeditur ipse & bibitur in veritate, sed integer & viuus manet.] Item, [Mysterium fidei dicitur: quia credere debes, quòd ibi salus nostra consistat.] Si autem quæratur, Vtrùm quotidie communicandum sit? Audi quid inde tradit Augustinus, [Quotidie, inquit, Eucharistiam accipere, nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen dominicis diebus communicandum hortor. Si tamen mens in affectu peccandi est, grauari magis dico in Eucharistiæ perceptione, quàm purificari. Et licèt quis peccato mordeatur, si peccandi tamen de cætero non habeat voluntatem, & satisfaciat lacrymis & orationibus, accedat securus: sed hoc de illo dico, quem mortalia peccata non grauant. Si verò non frequentiùs, saltem ter in anno homines communicent, nisi fortè quis criminalibus impediatur: in Pascha scilicet, & Pentecoste, & in Natali. Omnes ergo communicent, qui noluerint carere Ecclesiasticis liminibus.]

De virtute Sacraměti, lib. de Sacram.4.c.6. Ex serm. de Sacram. altaris. Vtrùm sub figura lib.4. contra duas epist. Pelag. c.10.& lib. de verbis Dom. serm. 28. & de consecr. dist. 2. c. Quid sit sanguis. *Lib. de Eccles. dogm. c.53 tom.3. & de consecr. dist. 2.* Quotidie. *Fabianus Papa de cōsecr. dist. 2. c.* Si non, *& ibi. cap.* Peracta, *& de consecr. dist. 1. cap.* Episcop.

IN ista [a] distinctione determinat Magister de his, quæ remanent post consecrationem Eucharistiæ: & diuiditur in duo. Primò enim determinat de *esse* illorum accidentium, quæ remanent ibi sine subiecto.

Secundò, de quadam transmutatione facta circa illa accidentia, scilicet fractione hostiæ in partes, ibi, [*Solet etiam quæri.*] Et iuxta illud incidenter determinat de significatione illarum partium, in quas frangitur hostia, ibi, [*Quid autem partes illæ figurant.*] Sequitur illa pars: [*Post hoc quæritur.*] Quæ potest poni incidentalis in ista distinctione, vel principaliter diuisa contra totam præcedentem partem. In ista enim determinat de Eucharistia sub ratione sacrificij, postquam determinauit priùs de ea sub ratione Sacramenti. Et ista habet principalem, & incidentalem: quæ diuiditur in duas, quarum prima pars est de institutione huius Sacramenti, & sacrificij, ibi, [*Vt institutum est.* Secunda de perceptione, ibi, [*Si autem requiratur.*]

Circa istam distinctionem quærendum est principaliter de accidentibus remanentibus sine subiecto, & ibi tria. Primò, de *esse* istorum accidentium. Secundò, de actionibus. Tertiò, de transmutatione circa ipsa. Circa primum quæruntur duo. Primò, an in Euchararistia sit aliquod accidens sine subiecto? Secundò, an quodcumque accidens remanens sit sine subiecto?

COMMENTARIVS.

a

Diuisio distinctionis in tres articulos principales.

IN hac distinctione agitur de iis, quæ remanent post conuersionem panis & vini; nempe de accidentibus separatis: diuiditur à Doctore in tres articulos principales. Primus est de *esse* ipsorum accidentium, & continet duas quæstiones; prima est, an aliquod accidens in Eucharistia sit sine subiecto? secunda, an omnia sint sine subiecto? Secundus articulus est de actione, quæ conuenit accidentibus in Eucharistia; & continet vnam tantùm quæstionem: nempe, an omnis actio, quæ illis conueniebat aliàs in subiecto, conueniat etiam extra subiectum? Tertius articulus est circa transmutationem, quæ fieri potest circa eadem, & absoluitur tribus quæstionibus: prima est, quæ in ordine distinctionis est quarta; vtrùm necessarium sit eandem quantitatem manere respectiuè ad transmutationem factam ab agente creato? Secunda quæ est in ordine quinta; an possint corrumpi? Tertia quæ est vltima in ordine; an corruptis accidentibus succedat diuinâ actione substantia aliqua? & sic absoluitur hæc distinctio sex quæstionibus. *Continet sex quæstiones.*

QVÆSTIO I.

Vtrùm in Eucharistia sit aliquod accidens sine subiecto?

Alensis *4.part.quæst.40.memb.1.per tres art.* D.Bonau.*hîc art.1.quæst.1.& 3.*Richard.*art.1.q.1.& 2.* Bassol. *quæst.1.* D.Thom.*q.1.art.1.& 3.part.q.77.art.1.* Suarez *3.part.tom.3.disp.56.Vide Scot.7.Metaph.q.4.6. & 9.Metaphys.q.3.4.& 1.Physic.quæst.7.*

1 *Argum.1.* AD primum [b], arguitur quòd non, quia sicut substantiæ conuenit esse per se, sic accidenti esse in alio. Hoc probatur, quia ens diuiditur in ens per se, & in ens in alio: & primum membrum conuenit substantiæ, & secundum accidenti: sed impossibile est esse substantiam, & non esse per se, siue esse in alio: quia quod verè est, nulli accidit, 1. *Physic.* ergo impossibile est esse accidens, & esse per se, vel non esse in alio. *Text.27.*

Argum.2. Text.16. Text.4. Secundò sic, Posterius essentialiter non potest esse sine priori essentialiter, 5. *Metaphys. cap. de Priori:* sed accidens est posterius essentialiter substantia, *ex 7. Metaphys.* quia substantia est principium omnium entium cognitione, & tempore: ergo impossibile est accidens esse sine substantia, cuius est accidens.

Argum.3. Text.14.& inde. Tertiò sic, impossibile est definitum esse sine definitione: & per consequens sine quocumque definiente ipsum: sed substantia definit accidens, *ex 7.Metaphys.cap.3.* ergo, &c. Si dicas, maior est vera de definiente pertinente ad quiditatem definiti, non autem de illo quod definit, vt additum, sic autem substantia definit accidens. Contrà, impossibile est, & incompossibile relatiuum esse sine correlatiuo, tunc enim relatiuum non esset relatiuum: & tamen correlatiuum definit relatiuum, non vt aliquid de quiditate eius, sed vt additum: ergo maior est vera de definiente, vt additum.

2 Hoc etiam confirmatur, quia si ad definitionem alicuius creaturæ pertineret ipse Deus, non pertineret, nisi vt additum, & contradictio esset, quòd definitum esset sine isto addito: nunc autem secundùm Philosophos substantia est causa simpliciter necessaria accidentis, sicut Deus creaturæ, & propter istam necessitatem causandi cadit in definitione accidentis, sicut tale additum, scilicet simpliciter necessarium: ergo, &c.

Cap.de Substantia. Item, in Prædicamentis, album, & albedo idem significant: quia album solam qualitatem significat: ergo eodem modo quantitas, & quantum: sed impossibile est esse quantum, nisi sit aliquod subiectum, cui quantitas conueniat: ergo est impossibile quantitatem esse sine subiecto. Confirmatur, quia quando aliqua sunt omnino eadem, vnum non potest esse sine alio: huiusmodi sunt quantitas, & quantum.

De consecr. dist. 2. cap. Sanguis, c. Hoc est, cap. Vtrùm sub figura. Oppositum dicitur in litera, & auctoritates Sanctorum, quæ adductæ sunt *dist. præced.* Item per rationem: Accidentia panis manent; patet ad sensum: & non afficiunt corpus Christi, quia illud non est quantum hac quantitate, sed multò magis, nec figuratum hac figurâ, sed figurâ corporis humani: nec est coloratum hoc colore, sed colore conueniente corpori humano: nec afficiunt aërem: quia aër non est capax istorum accidentium, cùm ista sint accidentia corporis mixti, & repugnantia elemento: nec afficiunt substantiam panis, quia illa non manet, vt patet ex prædictis: ergo sunt sine subiecto.

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 b AD *primum arguitur*, &c. Hîc agitur de possibilitate separationis accidentium, & de causa per se essendi eorum. In primis suppono manere accidentia aliqua panis, & vini realiter, & Physicè ex Tridentino, Florentino, & Lateranensi, ex doctrina Patrum, & Scholasticorum, de hoc Sacramento. Notatur Petrus de Aliaco in eo, quòd dixerit sensibus non satis iudicari an accidentia remanentia sint vera, vel apparentia, posséque probabiliter negari esse vera. Sed hoc absurdissimum est, nullum scilicet argumentum ab experientia sensus esse validum, quia destrueret plurima principia in quacunque doctrina & facultate: & illa sententia est contra præfatorum Conciliorum, & Patrum doctrinam.

Petrus de Aliaco notatur.

Experientia probatur.

Suppono secundò quantitatem distingui realiter à substantia, ac proinde hîc eam manere contra Nominales, quia hîc disputare non expedit de hac quæstione.

Quantitas à substantia distinguitur.

Suppono tertiò, quamuis Concilia, & Scholastici præcipuè hîc agant de accidentibus sensibilibus, quibus conuenit esse signum sacramentale, neque multùm curasse antiquos de aliis, si quæ sint insensibilia accidentia: idem iudicium esse vtrisque, nempe manere, quia manente quantitate, in qua fundantur, & reliquis qualitatibus sensibilibus, non subest magna ratio dubitandi, quia desitio illorum ex natura mysterij non requiritur, neque etiam Physicè, & magis facit illorum permanentia ad saluandam conuersionem, quæ dicitur substantiæ panis & vini in Christum, manentibus iisdem accidentibus: quidquid ergo inest substantiæ mediante quantitate, manet post consecrationem, alia tamen, vt respectus, qui fundantur in substantia immediatè ratione actionis passionis, aut ex natura rei ratione suiipsius, desinente substantiâ non remanent, quia neque manere possunt, neque faciunt ad mysterium: verbi gratiâ præsentia eius entitatiua, identitas cum alia substantia, & diuersitas, & eiusmodi.

Manere etiã insensibilia accidentia in quantitate.

Quadam etiam desinũt.

Suppono quartò, accidentia absoluta distincta realiter posse separari à subiecto, & realiter separata conseruari contra D. Thomam *de ente & essentia*, vbi docet, & cum illo etiam Caietanus ibidem, non posse duas albedines numero diuersas creari, aut conseruari seorsim à subiecto: quia nempe subiectum est principium indiuiduationis; indiuiduo autem solùm competit produci, & conseruari. Hoc fundamentum negamus, & id quod sequitur.

SCHOLIVM.

Sententia D.Thom. & aliorum, Deum dare nouum esse *accidenti separato à subiecto, per quod subsistat: refutatur efficaciter quinque rationibus claris in litera.*

Hîc [c] dicitur, quòd cùm vnius compositi sit tantùm vnum *esse*, illud *esse* ex consequenti, & per accidens est cuiuslibet accidentis illius totius; & per consequens si separetur accidens à subiecto, Deus dat sibi nouum *esse*: quia non potest nunc habere *esse* totius cui priùs accidebat. 3

Vide Alex. hîc, & Var. q. præsenti. D.Tho. hîc art. 1. q. 1. & 3. p. q. 77. art. 1. In 1. dist. 36. & in 3. dist. 6. q. 1.

Contra hoc, vnumquodque, quod est extra causam suam, & intellectum, sicut habet entitatem propriam, ita & proprium *esse*: ergo si accidens habet propriam entitatem essentialem extra subiectum, & intellectum, habet & proprium *esse*: & ita non est formaliter per *esse* subiecti. Prima propositio supponitur hîc tanquam plana, alibi enim declaratur de *esse*, & essentia.

Item, formam esse in materia de necessitate arguit compositum esse, ita quòd impossibile est ponere primum sine secundo: sed per aliquam transmutationem naturalem forma est in materia, vt per alterationem, vel augmentationem: ergo per illam, & ab eodem agente compositum ex subiecto, & accidente habet *esse* formale illius accidentis. Sed non habet *esse* formaliter illius subiecti: quia illud præfuit ante mutationem: ergo, &c.

Item, si accidens quando separatur, habet nouum *esse*, oportet ibi ponere aliquam transmutationem à carentia illius *esse*, ad istud *esse*: sed hoc est impossibile: primò, quia non potest poni, quæ sit ista mutatio: non enim est generatio, quia accidens non est subiectum generationis: nec est augmentatio, nec alteratio, quia non acquiritur quantitas, nec qualitas per istam mutationem; quia tunc vel qualitas esset subiectum augmentationis, vel alterationis, cuius *esse* acquiritur, vel esset qualitas, & quantitas, & sic de isto posset argui in infinitum.

Si accidens separatum acciperet esse per se, non esset per generationẽ, alteratioñẽ, vel creationem, &c.

Item, *esse* illud nouum, quia non est formaliter esse diuinum, aut est propriè substantia, vel accidens, vel neutrum: si in genere substantiæ; erit independens, & per consequens non erit formaliter *esse* alicuius accidentis: quia nullum accidens potest esse formaliter independens, vel per se esse. Si in genere accidentis, quomodocunque per reductionem erit æquè dependens cum forma cuius est: & per consequens per illud *esse* formaliter non erit illud, cuius est ens independens.

Esse per se in accidẽte, est accidens, vel substantia.

Aliter dicitur, quòd quando accidens separatur à subiecto, Deus dat sibi quan- 4

Her. quodl. 4. q. 36. dam virtutem supernaturalem, per quam virtutem potest per se esse, licèt sine ea non posset.

Contra istud secundum arguitur, sicut contra præcedens, ad minùs quantùm ad duo vltima argumenta: quia ista virtus adueniens est terminus alicuius mutationis: quæro cuius? Ista etiam pertinebit ad aliquod genus: quæro ad quod? & arguitur vt priùs.

An naturale sit iusto elicere actus virtutum infusarum. Item, licèt aliqua virtus supernaturalis detur alicui, tamen postquam inest, naturale est habenti eam habere, vel posse habere illud ad quod est illa virtus: sicut cæcus, licèt supernaturaliter illuminetur, tamen illuminatus naturaliter videt: ergo licèt esset miraculum in primo instanti conseruationis istorum accidentium sine subiecto, quia tunc confertur accidenti ista virtus: tamen postea per istam virtutem erit naturaliter sine subiecto.

Esse per se repugnat accidenti, sicut esse in alio, substantiæ. Item, impossibile est substantiam accipere aliquam virtutem, per quam dependeat ad aliquod, vt sibi inhærens: ergo impossibile est accidens recipere virtutem, per quam sit per se ens absolutum ab omni inhærentia ad aliud. Probatur consequentia, quia ista per se esse, & inhærere, æquè appropriantur istis, scilicet substantiæ, & accidenti, hoc huic, & illud illi.

COMMENTARIVS.

2 *Duplex opinio de perseitate accidentium.* HIc dicitur, &c. In hoc paragrapho impugnat Doctor duas opiniones; quarum prima dicit accidens separatum à subiecto recipere nouum *esse*: secunda verò dicit illud *esse* virtutem quandam supernaturalem, qua datur ipsi *esse* per se: vterque tamen modus dicendi in reipsa non plurimùm differunt, & impugnatione sunt coniuncti, licèt ex diuerso fundamento explicentur: in hoc ergo conueniunt, quòd accidenti separato tribuant aliquid positiuum, per quod per se est, quem modum essendi appellant perseitatem ab effectu.

D.Thom. D.Thomas 3. *part. quæst.* 77. *art.* 1. *ad* 4. *& art.* 1. *ad* 1. dicit dari accidentibus diuinitus vt sint per se, & *in* 4. *dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 2. vocat hunc modum subsistentiam: & ita Caietanus *suprà*. Ferrariensis *contra Gentes, cap.* 66. Richardus *dist.* 12. *art.* 14. Suarez *disp.* 56. *sect.* 2. Idem vt probabile tenet Vasquez *disp.* 184. *cap.* 2. qui in hoc distinguit perseitatem substantiæ à modo illo supernaturali accidentium, quòd substantiæ conueniat negatio essendi in alio per suam existentiam, tanquam per causam, accidentibus non ita, quia primùm separantur ab effectu virtute causæ efficientis, antequam acquirant talem modum essendi.

Caietan. Ferrar. Richardus. Suarez. Vasquez. *Differentia inter perseitatem substãtia, & accidentium.*

Effectus varij illius perseitatis. Caietanus dicit, quòd per illum modum essendi in se, seu per se, acquirunt accidentia, vt extra subiectum æquè naturaliter maneant, & conseruentur, sicut si essent in substantia. Deinde constitui vnum principium vt *quod* ex illo modo, & dimensionibus, non minùs, quàm si adesset substantia. Tertiò, per talem modum quantitatem habere rationem, & virtutem materiæ, vt subiiciatur actioni agentis naturalis: quam doctrinam desumpsit ex Henrico. Addunt Suarez, & Vasquez aliam esse actionem, quâ Deus conseruabat quantitatem in subiecto, aliam quâ conseruat extra subiectum, quia fuit illa per modum eductionis, hæc autem per modum creationis. Addunt præterea dicti authores, cætera accidentia non recipere modum aliquem perseitatis, quia inhærent quantitati, & consequenter non mutantur per consecrationem.

3 *Impugnatio primi modi dicendi.* Primum modum dicendi, vt iacet in litera, impugnat Doctor quatuor rationibus, quarum duæ directè pugnant contra primum membrum eius, quo dicitur *esse* accidentis esse illud, quod est subiecti, vel eius in quo est. Quod improbat primò desumptâ ratione ex causa formali, quæ est existentia, quâ aliquid constituitur in actu extra suam causam, & intellectum: ita existit accidens in subiecto per *esse* proprium, per quod accidit subiecto, & ab eo distinguitur, sicut forma eius realis. *Prima ratio ab actualitate, & effectu formali existentia.*

Secũda ratio ab efficiente, & actione. Secunda ratio est à causa efficiente, quâ subiectum transmutatur per actionem nouam, quæ est ad *esse* nouum formæ accidentalis, alterando, vel augmentando subiectum præexistens, quâ actione ipsum subiectum non recipit esse, vt planum est, quia supponitur ad actionem agentis, & ad terminum eius, & virtute alterius agentis, à quo recepit *esse* substantiale, non huius, quod communicat tantùm accidentale *esse*.

Secundum membrum prioris opinionis est, separato *esse* antiquo, dari aliquod nouum *esse*, & intelligitur de *esse* positiuo. Contrà Doctor vrget alias duas rationes, quæ sunt in ordine tertia, & quarta: primò supponendo illud *esse* non esse relatiuum, sed absolutum, quia accidens separatum non existit dependenter ad aliquem terminum extrinsecum, à quo reciperet *esse*, cùm nullum talem habere potest, præter subiectum, quo caret: & sententia hæc supponit *esse* illud nouum esse perseitatem, qua tollit ordinem ad extrinsecum. 4 *Non dari esse nouum positiuum accidentibus. Prima ratio.*

Repugnãtia ex impossibilitate mutationis ad illud esse. Illud ergo *esse* nouum est terminus alicuius transmutationis nouæ, quia inest accidenti tanquam subiecto, & fit de nouo, separato accidente: hoc autem impossibile est, tam ex parte transmutationis, quàm ex parte termini, quia illa nequit esse generatio, quia hæc non recipitur in accidente; non est alteratio, quia hæc non recipitur in qualitate; non est augmentatio, quia hæc nequit recipi in qualitate, aut quantitate, cùm supponat subiectum priùs natura vtraque. Ex parte termini nequit esse substantia, quia hæc non recipitur in accidente; non est qualitas, aut quantitas, quia hæ non possunt dare perseitatem, cùm ipsæ per se non subsistant: & eadem ratio est de ipsis, ac de prioribus, quæ separantur. De ipsis quæritur quomodo sunt? si dicas per se, hoc idem dicendum erit de præsuppositis, quæ sunt eiusdem speciei: si dicas contrarium, quæritur per quod habent *esse* separatum, & sic in infinitum. *Ex negatione specierum simul ad negationem generis.*

5 *Responsio esse modum.* *Impugnatur.*

Secunda ratio ad idem reducitur: hæ rationes eluduntur à modernis, qui in obscuritate termini subterfugiunt difficultatem, dicendo esse modum quendam. Sed contrà, est terminus actionis nouæ, & diuersæ ab illa, quâ subiectum priùs productum fuit: ergo est entitas aliqua etiam absoluta, & per se existens, prout existentia competit. *Entis tātùm est terminare actionem.* Patet consequentia, quia entis tantùm est posse produci, esse, & terminare actionem: quòd autem hic modus afficiat accidens, non obstat, quia ipsum in se est perfectius ens, & *esse*, quàm sit accidens: nec resultat ex natura accidentis, quidquid dixerint aliqui, quia sic non esset supernaturale, & sicut accidens nequit se vnire subiecto, minùs habet in virtute sua perseitatem essendi, tanquam ex natura rei resultantem, aliàs non exigeret essentialiter connaturaliter esse in subiecto; imò hoc ipsi repugnaret, si ex natura eius resultare posset perseitas essendi: nihil enim ex natura sua primò ordinatur ad contrarios modos essendi. *Nequit resultare ex natura rei.* *Nihil ex natura rei ordinatur ad oppositos modos essendi.*

Sicut ergo hæc liberè finguntur, ita etiam de facili impugnantur, quando reducuntur ad aliquod fundamentum determinatum, & tollitur ambiguitas proportionis, & analogiæ ad diuersa entia, quæ ad nihil aliud deseruit, quàm vt ex diuersis proprietatibus entium fiat vna mixtio diuersorum, quæ tam inter se repugnant, quàm naturæ, ex quibus mutuantur, & totum reducitur ad verba deficiente probatione. Oportet ergo productionem illius modi absoluti reducere ad aliquam productionem, quod repugnat.

Accidens conseruari posse separatū supernaturaliter. Alterum modum explicandi hanc sententiam impugnat Doctor ex duabus rationibus vltimò præmissis; addit præterea, dato illo modo, connaturale esse accidenti, vt existat separatim, sicut cæco supernaturaliter illuminato videre: hoc autem videtur inconueniens, quia accidentia non solùm supernaturaliter separantur, sed etiam conseruantur separata. Consequentia tamen tenet, quia illa virtus communicata habet ex natura sua, ita conseruare accidens, sicut oculus illuminatus videre: ergo miraculum solum erit in collatione virtutis, non autem in effectu eius.

Secunda ratio est, quia nequit *esse* accidentis communicari substantiæ, vt inhæreat: ergo etiam neque existentia per se, quæ competit substantiæ, communicari accidenti.

6 *Conclusio Doctoris.*

Ex his rationibus Doctoris sequitur *conclusio negatiua*: accidentia scilicet separata non habere *esse* per se positiuè per aliquid superadditum, neque habere posse. Hanc tenet *responsf. ad 2. & quæst. 6.* respectiuè ad primum, quem sequuntur eius discipuli iisdem in locis: fauet Richardus hîc *art. 1. quæst. 2.* Paludanus *quæst. 1. & 3.* Sotus *dist. 10. quæst. 2. art. 2.* eámque tenet Bellarminus *lib. 3. de Euchar. cap. 24.* Gregorius à Valentia *dist. 6. quæst. 5. puncto 1.* Cornexus *in D. Thomam tom. 2. tract. 4. dist. vnica de accidentibus separatis dubio 5.* Suppositis autem pro fundamento rationibus præmissis Doctoris. Richardus. Paludanus. Sotus. Bellarm. Cornexus.

Probatio conclusionis ex præmissis fundamentis. Primò probatur, quia non est aliquod fundamentum ab experientia ratione à priori, aut posteriori, aut ex fide vrgens dari illum modum positiuum perseitatis in quantitate, & omnia saluantur, quæ fides, & ratio exigit sine tali modo, qui superaddit nouam difficultatem mysterio credibili: ergo frustrà fingitur. *Obscurat mysterium, frustrà, & sine fundamento asseritur.* Patet consequentia, quia non sunt obscuranda mysteria, sine necessitate, neque addenda sunt superflua. Maior probatur ab experientia non esse fundamentum: patet, quia quoad sensum manet omnino idem *esse* quantitatis, figura, dimensiones, & reliqua eadem, aliàs sensus deprehenderet talem mutationem fieri, & colligeret non adesse substantiam panis: ergo, &c. *Experientia non fauet.*

Nulla etiam ratio à priori cogit ad hoc, quia neque talis modus ad *esse*, *agere*, aut *pati* quantitatis, exigitur: non ad *esse*, quia Deus potest conseruare quantitatem, absque tali modo separatam à subiecto, vt concedunt plerique aduersariorum: & probatur, quia dependentia formæ absolutæ à causa extrinseca, & contingens, potest suppleri à causa prima; talis est dependentia quantitatis à materia, vel subiecto: ergo, &c. Minor patet; quia talis est dependentia formæ ad subiectum qualiter cum subiecto constituit aliquod *esse*. Sed quantitas cum subiecto constituit *esse* tantùm per accidens: ergo ordo extremorum ad inuicem erit ordo per accidens, ac proinde à causa prima potest suppleri. Patet, quia creare potest quantitatem extra subiectum. *Nō fauet ratio à priori.* *Dependentia cōtingens formæ absolutæ suppletur à prima causa.* *Dependentia à subiecto contingens.*

Dices, id posse tribuendo ipsi modum perseitatis positiuum. Contrà, plerique moderni admittunt antecedens, & probatur: non debetur naturaliter talis modus quantitati, aut talis existentia; deinde non recipit à subiecto existere per se, sed separando ipsum à subiecto, nihil aliud requiritur præter hoc, quod est supplere concursum subiecti, & quem exigit natura eius: Deus potest hoc præstare per influxum actionis sine aliqua alia causa interueniente, aut forma diuersa ab ipsa actione, quam non exigit naturaliter: ergo, &c. 7 *Responsio.* *Impugnatur.* *Accidens à subiecto non est per se.*

Confirmatur, existentia quantitatis est absoluta, & prior omni modo essendi, & non dicit ordinem essentialem, & actualem ad aliud: si diceret, tantùm diceret ad illud, quod conuenit ipsi naturaliter, vt distinguitur à substantia in modo essendi, inhærendo in subiecto: vel ergo sententia opposita ponit impossibilitatem separationis eius à subiecto, vel certè sequitur posse esse sine tali modo in sua propria existentia separatum, & hoc per actionem, quæ terminatur ad ipsum, quâ absolutum est ab omni ordine ad aliud: quia absolutum, quà absolutum, non dicit ordinem ad aliud extra se, præter solam causam, sine qua nequit esse. *Existentia quantitatis prior modo essendi.* *Sic potest à Deo produci, & conseruari separata.*

Quòd neque à posteriori subsit ratio, patet, quia nullus hîc effectus probat talem modum essendi quantitatis, quia nulla apparet dependentia particularis ad ipsum: deinde ille effectus esset actio, aut passio, sed neque ex his, quia hæc sequuntur ad *esse* rei: sicut ergo potest poni in *esse* absolutè quantitas cum dependentia sui ad solam primam causam: sic etiam actio & passio erunt sufficienter terminata ad quantitatem, & qualitatem sic existentem; aliàs quando sunt in subiecto non possunt esse principium agendi, aut patiendi, quia sic non existunt per se, sed inhærent. 8 *Tollitur omnis ratio à posteriori.*

Dices, non esset principium *quod*, neque subiectum *quod*, sine tali modo. Contrà, hoc gratis dicitur, quia sicut anima separata est principium *quod* operandi, quæ fuit principium *quo* tantùm in homine, & corpore, absque eo quòd superadditur ipsi aliquis modus essendi positiuus, sic etiam quantitas: quia esse principium *quo*, & *quod* non sunt differentia principij in *esse*, sed secundùm denominationem. *Responsio.* *Impugnatur.*

Quòd neque à fide suppetit ratio, patet, quia omnia

Tollitur ratio, aut exigētia ex fide. omnia Concilia nihil aliud dicunt, quàm accidentia hîc esse separata sine subiecto: ex quo nihil sequitur ad propositum, quo astruatur ille modus positiuus. Quòd verò ingerat maiorem difficultatem mysterio, probabitur ratione sequenti.

9 *Secundò probatio cōclus.* Secundò probatur, quia proprius modus essendi entis, vt condistinguitur ab alio, nequit conuenire alteri intrinsecè etiam supernaturaliter, sed sic conuenit existentia per se substantiæ, vt distinguitur ab accidente: ergo nequit huic com- *Ex differētia modorū essēdi per se.* municari. Maior patet, quia alioquin non posset esse certum principium colligendi differentias rerum essentiales, quas colligunt Philosophi ex modis essendi, vnde colliguntur diuisiones Prædicamentorum secundùm eandem differentiam, neque aliter definiuntur substantia, & accidens, nisi in ordine ad modum essendi.

Differentia rerum colligitur ex modis essendi. Præterea, hinc colligimus ex modo essendi materiam non posse actuare, aut formam supponi ad materiam recipiendo, quia materia existit per modum potentiæ: forma per modum actus. Quòd forma accidentalis nequeat facere vnum cum substantia per se, neque albedinem posse esse in Angelo, neque visionem in lapide, & similia, quæ colliguntur à posteriori à modis essendi particularibus, qui mutari non possunt: destruerentur autem, si accidens posset habere modum essendi substantiæ: quia sic dicam etiam substantiam posse habere modum essendi accidentis, vt inhæreat, quia non est maior repugnantia ex parte vnius, quàm alterius extremi, cùm accidens ab intrinseco exigat modum determinatum essendi, sicut substantia: ergo non magis dicit repugnantiam substantia ad inhærendum, quàm quantitas ad existendum per se.

10 *Ex vnitate per se, & per accidens.* Deinde quantitas facit vnum per se cum sua perseitate, & non solùm per accidens, vel non; si non, patet non minùs esse separabilem ab ipsa, quàm à subiecto, & dependentiam non esse essentialem: si sic, ergo posset facere vnum cum substantia, cuius esset illa perseitas. Vnum dico per se saltem in ratione existentis *per se*, ac proinde non minùs in ipsa suppositari poterit, quàm forma substantialis.

Responsio. Si dicas illam existentiam per se communicatam quantitati, non esse modum essendi alicuius *Impugnatur.* substantiæ connaturalem. Contrà, omnis modus essendi sequitur ad aliquod ens, cuius est proprius, quia modus essendi non excedit latitudinem essendi: ergo neque modus essendi per se latitudinem substantiæ, cuius ille est modus es- *Modus essendi nō excedit latitudinem essendi.* sendi: sicut modus essendi in alio non excedit latitudinem accidentis, quia modus non secus respicit modificatum, quàm proprietas subiectum: nam quidquid dicit dependentiam ex genere suo, respicit terminum dependentiæ.

Dices dari modos supernaturales, vt est vnio hypostatica. Contrà, quia licèt hoc sit verum in relatiuis, non tamen in absolutis ab omni ordine: & loquor semper de intrinsecis, & positiuis, non *Disparitas inter absolutos, & relatiuos.* autem negatiuis, aut extrinsecis. Ratio disparitatis est, quia ordo ad extrinsecum potest esse supernaturalis fundamento, vt est vnio hypostatica relatio præsentiæ sacramentalis in corpore Christi, quia nimirum subiectum per talem ordinem refertur ad extrinsecum, quod ipsi est supernaturale: modus autem positiuus intrinsecus, & absolutus ordinatur ad perfectionem formæ in secundum aliquem gradum in suo genere ipsi debitum, vt finitum in finitum, & eiusmodi.

Et quidquid sit de hoc, probatur in modis es- 11 sendi non habere locum, quando sunt positiui, *Modus in esse dependet à modificabili.* quia isti modi dicunt ordinem essentialem ad modificatum, & dependentiam: ergo sunt ipsi connaturales, quia forma essentialiter dependens ab alio, vt à subiecto, si absoluta est, videtur ipsi connaturalis, quia tota eius dependentia est terminata ad subiectum, & subiecti vicissim ad ipsam, vt ad terminum.

Dices idem probare vnionem hypostaticam *Responsio.* esse connaturalem, quia dicit dependentiam similem ad subiectum. Contrà, non, quia vnio est re- *Impugnatur.* latio, & magis specificatur ad terminum, quàm ad fundamentum, sub qua ratione est supernaturalis simpliciter, & in ordine ad agens: fundamento *Differentia inter vnionē hypostaticā, & modū absolutum essendi.* autem inest potentia obedientialis respectu eius, quæ ipsi connaturalis est, & sic non erit supernaturale ipsi eam recipiendo terminare ipsius dependentiam, & naturale est vnioni dependere à subiecto, quamuis forma sit supernaturalis per respectum ad agens, & terminum: absolutus verò modus dicit dependentiam essentialem ad modificatum, quæ secundùm se totam ad ipsum est: ergo vt ad causam per se, ac proinde cùm dicat talem, vt ad subiectum, sequitur esse connaturalem.

Quidquid sit de hac ratione, quæ aliquantu- 12 lum obscura est, & requirit longiorem discussio- *Ratio hac insinuatur tantùm.* nem per examen plurium principiorum, cui nunc vacare non licet, sufficit eam mouere ex occasione discursus: nec valet respondere, quòd etiam *Responsio.* sic dici possint formæ supernaturales ex obiecto connaturales, ex parte subiecti. Contrà, hoc nihil *Impugnatur.* est: quia etsi formæ dependeant à subiecto, non adueniunt, vt perfectiones eius intra latitudinem sui *esse* naturalis debitæ (quod discurrendi causa iam permitto, non affirmo, quia aliud infra cum Doctore dicam) sed modus perseitatis, vt distinguitur à forma, aduenit vt perfectio intra latitudinem essendi debitam rei modificatæ, & non extrahens ipsam extra proprium genus: & sicut modus est essentialiter posterior, ita modificabile essentialiter est prius modo: forma autem licèt dicat dependentiam à subiecto, illa est contingens, & per vnionem à sua entitate diuersam inest, non sic modus, sed seipso inest. Vis ergo rationis stat in hoc, quòd nihil secundùm se totum, quod est posterius essentialiter dependens tanquam à termino adæquato ab aliquo priori, & in sua entitate absolutum, est supernaturale: quia sicut adæquatè dependentia eius est ad prius, & sic talis ordo sit ipsi connaturalis: ita etiam quod est prius ex natura sua, habet terminare talem dependentiam in *esse*, aliàs non esset prius: hoc non competit formæ absolutæ; competit autem modo essendi intrinseco separabili. Cui hoc non placet, inueniat modum discernendi inter connaturale, & oppositum supernaturale ex ordine ad subiectum præcisè, in modis essendi.

Probo intentum aliter: nullus est effectus talis 13 modi in quantitate, qui non conuenit perseitati *Ratio aliter deducitur.* substantiæ: ergo erit modus essendi connaturalis alicui substantiæ. Probo consequentiam, quia Deus posset producere substantiam sub illo modo: ergo tribueret ei omnem effectum, quem tri- *Posset illa perseitas cōmunicari substantiæ.* buit quantitati, quia substantia esset eius capax, & magis repugnat illum modum communicare quanti

quantitati, quàm substantiæ: vt per se patet, imò necessitas eius ponendi in proposito est, vt tribuat modum essendi per se, qui conuenit substantiæ, quantitati: tunc sicut priùs: ergo potest quantitas vniri per se substantiæ, & subsistere eius subsistentia, & vniri hypostaticè immediatè eidē; sed hoc repugnat: ergo communicare talem modum essendi quantitati separatæ. Probatur subsumptum, quia etiam in eo casu posset quantitas vniri subiecto substantiali, vt actus & forma: sed hoc repugnat aliter, quàm per inhærentiam, & vt est forma accidentalis, & consequenter esset per se, & esset in alio per inhærentiam, qui sunt modi essendi oppositi.

Quantitas posset vniri subiecto.

Quòd verò posset, & deberet actuare subiectum, patet, quia hic est effectus eius naturalis, neque impeditur per modum illum essendi, qui posterior est suâ existentiâ, & effectu, qui natus est conuenire formæ, neque proinde abstrahit formam à suo genere, quin sit quantitas naturaliter receptibilis in subiectum.

Probatur possibilitas huius vnionis.

14 Dices quantitatem non posse in subiecto esse, nisi per inhærentiam vniatur, qui modus essendi repugnat quantitati, quà per se existens est. Contrà, inde sequitur talem modum essendi repugnare quantitati, quia repugnat formæ modus essendi, qui repugnat eius effectui per se: effectus autem per se eius est esse in subiecto, vt forma accidentalis eius.

Responsio. Impugnatio.

Deinde existentia per se formæ substantialis non impedit eius effectum, vt animæ, aut alterius formæ etiam dependentis à materia, si creatur à Deo, non dependet in existentia à materia, cui tamen inesse potest: ergo similiter modus ille essendi quantitatis, quà talis, non repugnat præcisè effectui eius in subiecto, sed repugnat simpliciter, quia repugnat inesse, nisi vt forma accidentalis, sed si faceret vnum per se cum subiecto, repugnaret esse formam accidentalem, quia facere vnum per se in ratione subsistentis intrinsecè inter formam, & subiectum supponit vnitatem aliam eorum per se in ratione actus per se, & potentiæ per se; quia nulla potentia, & actualitate conueniunt in vnitatem suppositi, nisi quæ sunt partes per se totius: ergo cùm hoc repugnet quantitati, repugnat etiam eidem esse per se.

Perseitas dicit oppositionē ad naturam formæ, vt inclinatur ad subiectum.

15 Tertiò principaliter probatur conclusio: non minùs essentialiter dependet qualitas à substantia, quàm quantitas, & hanc dependentiam eius supponunt Concilia asserentia accidentia esse sine subiecto, & supponunt omnes Philosophi, quia qualitas est dispositio formæ substantialis inducendæ, & conseruandæ, & principium agendi, & dat suum effectum substantiæ primariò: vnde quamuis in opinione eorum, qui dicunt quantitatem inesse materiæ primæ, eadem quantitas numero manet in genito, & corrupto; tamen qualitas eadem non manet, verbi gratiâ, frigus in aqua, calor in igne, & sic de reliquis, quæ desinunt cum forma substantiali, quòd probat eorum dependentia ab eadem forma: vnde formæ perfectiores substantiales habent etiam perfectiores qualitates: sed ad terminandam hanc dependentiam non datur secundùm ipsos aliquis modus positiuus per se in qualitate: ergo neque in quantitate.

Tertia ratio principalis.

Qualitas vt est separata sequitur substantiam.

Qualitas non recipit perseitatem.

16 Confirmatur, quantitati non debetur talis modus essendi vt sit, quia est accidens ex natura sua, cui non debetur existere per se, & facile potest intelligi in sua existentia absoluta conseruari à Deo, sine aliquo modo superaddito: & hoc ipsi est magis connaturale, neque ad illos effectus requiritur, quos vult Caietanus, nempe vt naturaliter conseruaretur per illum modum, qui supernaturalis est, & non violentè, quia existentiam eius supponit ille modus, quam habet ab actione diuina conseruante: neque ille modus tollit violentiam, quia non tollit appetitum eius ad subiectum, quà forma est, neque actuat illum appetitum, quia non se habet per modum subiecti eius, neque dat ipsi, vt possit esse subiectum respectu aliorum, & transmutationum, quæ contingunt, vt ipse fingit, quia hoc conuenit quantitati per suam existentiam naturalem, & extensam, sicut etiam coniunctæ habet esse subiectum, quo aliorum, quamuis insit per modum accidentis, & non per se existentis: neque ille modus excusat miracula, quia nihil tribuit quantitati, quod aliàs ex natura sua ipsi non conuenit, vt probatum est, quia esse, & pati, vt subiectare.

Confirmatur.

Magis cōnaturale quantitati esse sine perseitate.

Et sic melius saluātur omnia, quæ ipsi conueniunt.

Deinde ille modus erit substantia, aut accidens; non substantia, quia nulla hîc admittitur substantia, quia neque materia, neque forma, neque compositum: & si esset aliquid horum, magis congrueret manere ea quæ fuerunt, quam creari aliquid de nouo ad eundem effectum, quem illa præbere possint.

Si est accidens: ergo inhæret quantitati, vel non: si non, ergo necessariò habet alium modum perseitatis diuersum à se, & de illo iterum erit quæstio in infinitum. Prima consequentia patet: quia nequit esse terminus dependentiæ alterius, quod non est independens in illo genere, & consequenter non communicat formaliter esse per se, quod non existit per se: si inhæret quantitati, erit accidens, & redit eadem difficultas, nempe non esse per se, neque id communicare quantitati. Deinde erit entitas materialis, & extensa: ergo per quantitatem; vel ergo quantitas ipsi inerit, vt subiecto, vel econtrà ipsa quantitati, vel vtrumque alicui tertio. Primum non admittitur, secundum dicit repugnantiam ex dictis, quia esset per se, & non esset, quia inhæreret vt accidens.

Pro opinione opposita nulla sunt argumenta, quibus oporteat respondere, quia quod dicunt quantitatem existere per se, intelligitur priuatiuè, quatenus non inhæret. Dices, non inuoluit repugnantiam existere absolutè. Respondetur, iam satis ostensum est inuoluere repugnantiam, sed quia quæstio versatur circa principia, ideò de facili illuditur, negando ipsa, ac proinde probari debet per inconuenientia, quorum plura adducta sunt ex principiis essendi rerum. 17

Fundamentū oppositæ sententiæ soluitur. Replica. Soluitur.

Dices cum Suarez quòd hi modi, qui non distinguuntur ex natura rei à rebus, facilè in ipsis resultant, quando priuantur aliis modis, neque auferuntur modi connaturales, quin dentur alij oppositi, vt patet in humanitate Christi, in præsentia sacramentali, vbi vnio succedit loco personalitatis propriæ, quæ debebat inesse, hîc præsentia indiuisibilis loco diuisibilis connaturalis; sic etiam in naturalibus vbi tollitur sessio, datur alius situs: non aufertur rectitudo à linea, nisi detur curuitas: ablato puncto continuante, dantur terminantes; ablato vno *vbi* datur aliud; ablatâ vnâ figurâ à quantitate extensa, datur alia: quia hi sunt termini vltimi essendi: sic etiam subsistentia est terminus essendi substantiæ, quâ ablatâ datur vnio: inhærentia est terminus essendi

Suarez.

Succedere modos sibi mutuò.

Varia exempla.

essendi accidentis quâ ablatâ datur subsistentia, & quidquid sit respectiuè ad potentiam absolutam, saltem clarum est id non inuoluere repugnantiam, quin hic modus sit possibilis. Vnde, inquit, quæ in fauorem Scoti insinuabantur, nulla sunt. hæc ille author.

18 Sed hæc responsio ad farraginem discursus magis spectat, quàm ad solutionem, aut scopum principalem, quæ proposito possunt applicari, vt videre est considerando singula. *Respondetur ad instãtias.* In primis, quòd dicat hos modos non distingui ex natura rei, est contra omnia principia, ex quibus colligitur distinctio per extrema contradictionis, quia modi illi vnionis hypostaticæ, & similes, vt ille, de quo agitur, sunt separabiles à rebus, & adueniunt per actionem realem physicam, & diuersam ab ea, quâ ipsa res producitur in *esse*, & merè contingenter, tanquam termini recipientes influxum primariò à causa. *Fundamentũ distinguendi realiter modos à re.*

Quod dicit facilè resultare in ipsis rebus: hoc denotat produci eas ex natura rerum, quia resultantia ex natura rerum indicat virtutem, vnde emanent, quod in modis supernaturalibus non admittitur, qui virtute causæ primæ insunt, & actione eius propriâ, non ex natura rei, aliàs essent naturalis, & continerentur virtute in subiecto, à quo manant. *Modi supernaturales vnde insint.* Dicere autem quòd quantitati, quæ ex natura sua dicit aptitudinem essendi in alio, & esse in alio, sit connaturalis modus essendi per se, dicere, inquam, includere in sua virtute perseitatem modo essendi eius connaturali oppositam, magis est quàm dicere aquam esse virtute calidam, aut ignem virtute frigidum: si enim ipsum modum naturalem essendi nequit includere in sua virtute per resultantiam, sed aduenit virtute agentis, minùs includit perseitatem in sua virtute, qui est modus essendi perfectior, & supernaturalis, aliàs non esset à Deo immediatè, sed præcisè, qua destrueret inhærentiam. *Quantitas, nec per se est, nec inhæret ex propria virtute.*

19 Quod dicit denique modos essendi oppositos tribui, quando aufertur modus naturalis: & confirmat exemplo naturæ assumptæ, & vnionis hypostaticæ: id absurdum est, quia ratio essendi per modum subsistentis non opponitur primò inhærentiæ, quam nequit recipere natura substantialis, & mediante vnione non recipit, nisi actum subsistendi in alio; vnio autem substantialis non repugnat modo essendi per se, vt patet in formis substantialibus; neque vnio succedit, vt actus personalitati propriæ, sed est conditio: subsistere autem in verbo est actus. *Instantia de vnione hypostatica soluitur.*

Et idem de præsentia indiuisibili Christi, quæ inquantùm indiuisibilis dicit tantùm negationem ex parte fundamenti: & quamuis ista opponuntur, non tamen secundùm genus, sed tantùm secundùm speciem: neque necessariò etiam succedunt, quia fortè natura potest esse sine omni persona, si est positiua personalitas: si negatiua, ideò nequit esse sine propria, aut aliena, quia illa cadunt sub extremis contradictionis, quorum alterum necessariò inest: præsentia autem sacramentalis non necessariò consequitur, quia potest corpus esse in puncto, sicut Angelus, aut extra omnem locum, aut etiam in vacuo cum negatione diuisionis. *Instantia de præsentia sacramentali.*

Exempla ex naturalibus adducta non faciunt ad propositum, quia necessariò in corpore extenso seruatur distantia partium, ac proinde aliquis situs in ordine ad se, & extrinsecum: in quantitate necessariò est terminus aliquis extrinsecus, cùm sit finitæ extensionis, ac proinde figura aliqua: at non est vlla necessitas ponendi talem modum existendi per se in quantitate separata, neque ex natura rei, neque ex voluntate diuina, quin etiam repugnat: adducta ergo exempla nihil faciunt ad propositum, ne quidem ad declarationem quæstionis, quia nullum est fundamentum similitudinis, si argumentum sumitur secundùm illum locum, neque inductionis, si ab exemplo. *Exempla ex naturalibus soluuntur.* *Figura & situs exigitur, nõ ita perseitas quantitatis.*

Quod additur de punctis, eodem modo refellitur, quia possibile est punctum terminatum non differre specie à continuatiuo, & dato opposito ex natura rei insunt, neque propriè spectant ad modos essendi lineæ, sed ad terminandum extensionem eius: vnde si daretur linea infinitæ longitudinis esset quidem linea, non autem terminata.

Vasquez aliter explicat illam perseitatem, dicens primò, quòd per illum modum positiuum non recipiat quantitas, aut alia accidentia vim ad actionem, aut passionem. 20 *Modus dicẽdi Vasquez.* Secundò, declarat illum modum essendi per analogiam ad modum essendi substantiæ per se: est tamen discrimen, quòd negatio essendi in alio conueniat substantiæ ex suo modo perseitatis, non ita quantitati, quia ordine efficientiæ priùs destruitur subiectum accidentium, negato modo inhæsionis in ipso, sine quo manent accidentia: & tandem sequitur modus ille positiuus, qui supponit negationem essendi in alio.

Hæc doctrina non probatur ab illo authore, *Impugnatur.* & tollit omnem rationem ponendi perseitatem in accidentibus: quia si neque facit ad actionem, & passionem, & accidentia saluantur in *esse* per solum concursum cum negatione essendi in alio, antequam adueniat perseitas: ergo sic etiam permanere possunt; imò ille modus nihil conducit ad *esse* separatum accidentium, quia si ex natura illius modi non insit accidentibus, negatio essendi in alio, non potest esse perseitas: ergo destruit assertionem: sublato enim effectu causæ formalis destruitur ipsa causa in subiecto. *Destruit exigentiam, & effectum perseitatis.* Si ille modus neque ad *esse*, neque ad operationem, aut receptionem facit, quia omnia saluantur independenter ab ipso; ad nihil ergo facit.

Ad fundamenta Caietani patet ex probatione conclusionis: modus enim essendi sicut non variat naturam rei, sic etiam non est ratio agendi, aut patiendi, sed conditio tantùm: quantitati ergo nequit communicare diuersam rationem principij, aut subiecti ab illa, quam naturâ suâ habet: ad hoc autem sufficit existentia eius conseruata à Deo, seclusâ alia conditione, aut modo. *Fundamentũ Caietani soluitur.*

Secunda conclusio sequitur ex dictis, nempe *quantitatem existere in Eucharistia per se priuatiuè, sine actuali inhærentia, & cum aptitudine vt inhæreat.* 21 Addo hîc tertiam conclusionem ex responsione ad tertium argumentum, vbi Doctor negat influxum diuersum causæ primæ in accidens separatum, quia ex præmissa sententia modernorum requiritur ad integram resolutionem quæstionis.

Tertia conclusio. *Eadem est actio, quâ conseruat Deus accidens separatum, & coniunctum in subiecto.* 22 Est Doctoris loco citato; oppositum huius docet Suarez, & Vasquez, aliique moderni. Loquor autem de actione, vt concipitur per modum influxus, & quà est dependentia termini à causa

à causa prima secundùm entitatem absolutam termini, seu accidentis, vt distinguitur ab inhæsione. Illi ergo dicunt actiones variari, & sicut accidens in subiecto dependet ab ipso in *fieri*, & *conseruari*, sic quando absoluitur à subiecto idem accidens, debet suppleri concursus subiecti: quæ videtur satis apparens, dato antecedente: quod necessariò debet admitti ad saluandum ordinem per se causarum.

Opinio Suarez, Vasquez, & aliorum.

Ad probationem conclusionis, suppono aliam esse causam per se, aliam per accidens; illa habet influxum in effectum, quia dat ipsi *esse*; hæc tantùm constat per denominationem ex coniunctione cum causa per se, aut cum effectu eius: illa per se duplex est, secundùm exigentiam effectus; nam sicut effectus dicit dependentiam aliam essentialem vt totum ad partes, relatio ad subiectum, creatura ad causam primam: aliam autem contingentiam, sine quâ potest esse effectus simpliciter, vt, verbi gratiâ, ignis hic potest esse vel à solo Deo, vel ab alio quocumque diuerso ab hoc, qui producit, & suppositâ productione, etiam sine igne producente manere, licèt sit ab ipso, vt à causa per se eius, tamen contingenter est ab ipso; & sic dependentia eius ad ipsum erit tantùm contingens, non verò essentialis, sicut est eius ad primam causam, sine qua repugnat esse creaturam.

Diuisio causarum.

Duplex dependentia per se. Essentialis, contingens.

23 Secundò, assigno breuiter has regulas. Prima: *Eadem est res, quæ est in potentia, & quæ est in actu; eadem quæ est in* fieri, *& in* facto esse *in ratione entis.* Secunda: *A quocumque dependet res essentialiter in* fieri, *ab eodem dependet etiam essentialiter in* facto esse: quia eiusdem entis idem est *esse*, & eadem dependentia consequenter essentialis, quæ inseparabilis est ab *esse* eius. Tertia sequitur: *Quidquid dependet ab aliquo tantùm contingenter in* fieri, *quamuis sit causa per se eius in* fieri, *nequit ab eodem dependere essentialiter in* facto esse, *aut econtrà*: quia sicut non variat res *esse*, ita neque dependentiæ genus; & quidquid existere potest sine alio, semper contingenter se habet ad illud. Quarta: *Quamdiu manent essentialiter requisita ad essendum, manere potest res, quamuis desinant ea, ad quæ se habet contingenter.* Ratio, quia hæc non sunt simpliciter requisita, illa autem sufficiunt, & ad *esse* rei non exigitur aliud, quàm quòd dependentia eius essentialis sit terminata, non autem contingens.

Regulæ generales de dependentia effectuum quatuor.

24 Ex his probatur conclusio. Dependentia accidentis absoluti ad subiectum, siue in *fieri*, siue in *conseruari*, est contingens; quia & produci, & conseruari potest sine subiecto virtute diuinâ: ergo desinente tali dependentiâ, & manente eâ, quæ essentialis est ad causam primam, manent omnia per se requisita simpliciter ad *esse* accidentis, licèt varientur contingentia: ergo & ipsa forma; sed potest manere influxus ille Dei idem, seu dependentia formæ ad ipsum desinente subiecto: ergo & effectus: ergo non requiritur aliqua nouitas in influxu diuino.

Probatio conclusionis.

Subsumptum probatur, manet dependentia essentialis, quamdiu eius per se extrema manent, & maximè terminus; sed hæc dependentia est entis absoluti ad Deum tantùm, quæ non respicit aliquam aliam causam, & potest Deus eam conseruare: ergo & fundamentum, quo mediante inest. Subsumptum probatur ex præmissis, quoad primam partem: quoad secundam probatur, quia dependentia accidentis absoluti, ad quoduis aliud genus causæ est contingens: ergo quamuis hæc desinat, non sequitur necessariò, & ab intrinseco desinere dependentiam essentialem.

Dependentia accidentis absoluti, tam essentialis, quàm contingens.

Confirmatur, albedo potest creari extra subiectum, sine concursu causæ creatæ efficientis: ergo non magis est contingens respectu eius in *esse* concursus efficientis creati, quàm etiam subiecti; sed in *facto esse* conseruatur independenter ab efficiente creato: ergo etiam potest independenter à subiecto.

Dependentia ad subiectum, & causam secundã contingens.

Confirmatur: conseruatio est causæ efficientis propriè influxus in effectum, sicut & actio: sed conseruabatur in subiecto à prima causa: ergo manente eadem conseruatione extra subiectum, manebit forma. Dices, illum influxum dependere à subiecto, quo desinente desinit influxus. Contrà, influxus eatenus dependet à subiecto, quatenus forma, seu terminus eius dependet ab eodem; sed dependentia termini à subiecto est merè contingens, & non essentialis: ergo etiam dependentia influxus similiter à subiecto erit contingens. 25

Secunda confirmatio. Conseruatio à causa prima est. Responsio. Impugnatur. Influxus non dependet à subiecto, nisi quà terminus ab eo dependet.

Maior probatur: quia influxus ille est primò, & per se ad terminum, cùm sit *fieri* ipsius termini, non autem subiecti, quia eo desinente, nihil sequitur, nisi *non esse* termini, seu formæ, non autem subiecti; & mediante illo refertur terminus productus ad causam, non autem ad subiectum: ergo non est maior dependentia influxus, seu actionis conseruatiuæ ad subiectum, quàm ipsius formæ: quia quod mediante alio recipit tertium, non aliter refertur ad ipsum quàm medium, seu antecedens, ad quod est posterius refertur, vt per se patet in omnibus: sed forma absoluta in suo *esse* refertur ad subiectum merè contingenter: ergo & influxus tantùm contingenter.

Probatur minor; si forma absoluta per se essentialiter referretur ad subiectum, non posset inexistens subiecto ab ipso separari, desinente subiecto, neque manere, sicut neque forma relatiua potest separari à subiecto, aut conseruari seorsim, ipso & termino simul, vel seorsim alterutro desinente: neque alia ratio assignari potest, nisi dependentia eius per se ad subiectum, & essentialis.

Si esset essentialis, nõ posset separari.

Confirmatur, repugnat de potentia absoluta posse suppleri dependentiam essentialem in vllo genere causæ: sed suppleri potest dependentia accidentis à subiecto absoluti, vt de fide constat: ergo non est essentialis. Antecedens patet in dependentia creaturæ ad Deum, totius ad partes, relationis ad subiectum, modi ad modificatum, effectus formalis ad causam, quæ ita sunt ad suas causas, vt nequeant esse, aut conseruari absque illis: & ratio est, quia essentiæ rerum sunt sicut numeri indiuisibiles, quidquid additur, mutantur, quidquid aufertur, destruuntur: dependentia autem essentialis est proprietas consequens, quæ sequitur naturam, & modum essentiæ. Ex quibus sequitur dependentiam accidentis absoluti à subiecto esse merè contingentem, & separabilem ab ipso: ergo manentibus omnibus per se essentialiter requisitis, potest manere: talis est dependentia eius ad primam causam, quæ est sufficiens, & manet: ergo eodem influxu perseuerante conseruatur seorsim à subiecto, sicut in ipso subiecto conseruabatur. 26

Nequit suppleri essentialis.

Essentia sicut numeri.

Confirmatur tertiò, dependentia accidentis absoluti ad subiectum, est sua inhærentia actualis ad ipsum; sed hæc vt distinguitur ab ipso realiter, est accidens per accidens eius, quod potest adesse, & abesse, saltem virtute diuinâ, sine subiecti 27

subiecti interitu: ergo non est dependentia essentialis eius. Probatur consequentia, quia nequit subiectum habere connexionem cum accidente aliam, quàm contingenter, ex definitione accidentis: sed fundamentum dependentiæ essentialis dicit connexionem necessariam ad suum terminum dependentiæ: ergo ad ipsam dependentiam, quâ ad terminum refertur. In proposito autem non est talis connexio quantitatis ad inhærentiam actualem; alioquin non posset separari ab ipsa: ergo, &c.

28 *Obiectio.* Obiicies, desinente causâ per se effectus, desinit etiam dependentia ad ipsam: ergo necessariò debet suppleri. Respondetur ex dictis concedendo antecedens, & distinguendo consequens; si est dependentia essentialis, negatur consequentia, quia nequit suppleri; si est contingens, concedo in hoc sensu, non quòd necessariò exigatur influxus nouus, sed quòd manentibus causis, à quibus dependet effectus essentialiter, suppletur dependentia causæ per se contingentis, non per nouum influxum, sed per antiquum, qui intantum dicitur supplere, inquantum esse rei, quod fuit etiam à causa contingente, continuatur per ordinem ad causas per se essentiales: non est ergo eadem ratio hîc ac in causis contingentibus, quando vna supplet alteram; vt quando duo trahunt idem pondus, vel quando calor ignis conseruat calorem in aqua productum ab alio; vel quando Deus separatum accidens ab vno subiecto vniret alteri: tunc enim per nouum influxum suppletur causa prior.

Per eundem cõcursum seruari accidens separatum.

29 *Replica. Soluitur.* Dices, concurrebat subiectum in *fieri*: ergo in *facto esse*, & in *conseruari*. Respondetur, contingenter concedo, essentialiter nego; neque etiam omnis causa effectus per se in *fieri* exigitur ad conseruationem eius in *facto esse*, vt patet in generante, quod desinit esse manente effectu.

Replica. Soluitur. Dices, quare ergo desinit accidens, vt quantitas, desinente subiecto. Respondetur, quia desinit Deus conseruare, sicut etiam patet in formis substantialibus, quæ educuntur ex materia, & de substantia totius, quæ desinunt corruptis, aut separatis accidentibus, & similiter desinunt ex eadem ratione, non propter dependentiam per se essentialem ad subiectum: sed quia non faciunt ad finem creationis, aut vniuersi pro eo statu, ac proinde non conseruantur, neque cadunt sub influxu Dei conseruatiuo, qui limitatur ordinariè ad effectum, vt subest influxui causarum secundarum.

Accidentis enim *esse* est inesse, vt perficiat substantiam: forma ordinatur ad perfectionem materiæ, & totius, accidentia ad substantiam, vt instrumenta operandi, & perfectiones in essendo, quando desinunt, sic etiam & substantia desinit, & à fortiori ipsa accidentia, quæ sunt ad substantiam tanquam ad finem, vt perfectiones connaturales, nisi quando ex speciali fine conseruantur, vt in proposito mysterio ad vsum humanum, & *esse* Sacramenti, & ad saluandam fidem mysterij: sic etiam vt aliàs dictum est, desinente peregrinatione hominis in consummatione sæculi, desinet motus cœli, generatio & corruptio, & alteratio inferiorum, ac etiam mixta, quæ ad vsum illius status fuerunt ordinata, & creata: desinent autem ex subtractione concursus diuini, & per ignem conflagrationis, quia finis ad quem prouidentia diuina ordinauit ipsa, desinet, ac proinde ipsa etiam prouidentia circa ipsa.

Desitio rerum, & conseruatio respiciunt eundem finem.

Obiicies secundò: Magis dependet accidens à subiecto, quàm forma materialis à materia: ergo accidens non solùm contingenter dependet à subiecto. Patet consequentia, quia sic etiam forma dependet à materia. Respondetur, concedendo antecedens, & negando consequentiam: ad cuius probationem respondetur dari latitudinem in dependentia contingenti: vnde si argumentum probaret intentum, probaret etiam non posse separari accidens à subiecto, cuius contrarium *suprà* probatum est. 30 *Obiectio secunda.* *Responsio.*

Forma substantialis dependet à subiecto, fortè respectiuè ad agens, quod nequit eam producere, nisi concurrente subiecto, quia cùm dicat existentiam per se, non videtur exigere inesse subiecto absolutè & simpliciter, sed prout virtute causæ naturalis dependentis à subiecto producitur. Dices, anima rationalis dicit perfectiorem existentiam, quàm aliæ formæ, in eo quòd non dependet à subiecto: ergo hæ dependent à subiecto. Respondetur, animam ita abstrahere à subiecto, vt neque in *fieri* produci possit dependenter ab ipso, non ita aliæ. *Latitudo in dependentia contingenti.* *Replica.* *Respondetur. Differẽtia in substãtialem, & accidentalem.*

Si hoc non placet, saltem non est tanta dependentia formæ materialis à subiecto, quanta est accidentis, quod colligitur ex eo, quòd forma substantialis dicat existentiam per se: cuius perfectio supra existentiam accidentis difficulter saluari, aut explicari potest, si forma illa dependeat à subiecto aliter, quàm respectiuè ad agens creatum, vel certè ad agens primum, quod non conseruat formam nisi in subiecto.

Hæc solutio non videtur Peripatetica; ideò tenendum est etiam dependere formam substantialem à subiecto, vt visum est *dist.* 1. *quæst.* 1. sed aliam esse illam dependentiam ab ea, quæ est accidentis: accidens enim dicit inhærentiam aptitudinalem, tanquam proprietatem, cui debetur inhærentia actualis, tanquam actus connaturalis; & hoc propter exigentiam fundamenti. Cæterùm inde non probatur exigere ita simpliciter, vt repugnaret accidens illud non esse per se absque subiecto, si est absolutum. 31 *Reiicitur responsio.*

Dices, Philosophus non concederet accidens posse separari: ergo supponebat exigere subiectum per se essentialiter. Respondetur, Philosophus negaret separationem accidentis à subiecto propter ordinem essentialem causarum, non ob dependentiam essentialem ad subiectum. Vnde in principio errauit, & corrigitur per fidem, potissimùm huius mysterij. Vide quæ dicenda sunt infrà super litera, responsione ad secundum. *Quare Philosophus negaret separationem accidentis.*

SCHOLIVM.

Prænotando accidens sumi pro per se significato, & denominato: item quid est esse in alio aptitudinaliter, & actualiter, ponit tres conclusiones. Prima, contradictio est ponere per se significatum accidentis, seu respectum inhærentiæ, sine subiecto actuali, si respectus est actio. Hanc latè tractat, & soluit varias replicas contra eam.

Ad

Ad [a] quæstionem respondeo, quòd hoc vocabulum *accidens*, potest accipi pro per se significato eius; vel p ro eo, quod denominatur ab isto per se significato (ista distinctio est vniuersalis in omnibus concretis.) Vlteriùs accipiendo pro illo, quod denominatur à significato istius nominis *accidens*, potest accipi, vel pro absoluto, vel pro respectiuo, siue respectu accidentali. Secundùm hoc ergo habentur tria membra, scilicet de accidente quantùm ad per se rationem, quam importat accidens: secundum de eo, quod denominatiuè dicitur accidens, & est absolutum: tertium membrum de eo, quod denominatiuè dicitur accidens, & est respectiuum. Præterea, hoc prædicatum esse in subiecto, vel non esse in subiecto, potest accipi secundùm aptitudinem, vel secundùm actualitatem. 5 *Per se significatum accidentis est inhærere, denominatum est forma inhærēs absoluta, vel respectiua.*

Sit [b] ergo prima conclusio, quòd loquendo de per se significato accidentis contradictio est ipsum intelligere non esse in subiecto: & hoc intelligendo vniformiter in subiecto, & præ dicato, scilicet si in actu, actu; si aptitudine, aptitudine. *Conclus.* 1.

Secunda conclusio, quòd loquendo de eo, quod denominatur à per se accidentis significato, & est per se respectus, contradictio est quòd sit sine subiecto, & hoc actu, ita scilicet quòd non actu inhæreat subiecto, extendendo subiectum ad fundamentum, quod potest dici proximum subiectum respectus. *Conclus.* 2.

Tertia conclusio est, quòd illud, quod denominatur à per se significato accidentis, & est quid absolutum, potest esse, & non inesse subiecto actualiter: sed necessariò inest aptitudinaliter. *Conclus.* 3.

Prima conclusio probatur, quia per se significatum huius nom inis *accidens*, est quidam respectus ad illud cui accidit, & fortè idem respectus quem importat hæc dictio *inhærens*, ad illud cui inhæret: & idem significatum est accidentis, & accidentiæ, vt ita loquar, & inhærentis, & inhærentiæ. Sicut ergo impossibile est accidentia esse, quin sit inhærentia, si actu, actu; si aptitudine, aptitudine: ita impossibile est aliquid esse accidens, loquendo de per se significato, & primo huius nominis, quin sit inhæren s proportionaliter, hoc est, si actu, actu; si aptitudine, aptitudine. 6 *Probatio cōclusionis* 1. *Respectus accidentiæ, vel inhærētiæ, est per se significatum accidentis.*

Et si quæras, ad quod genus pertinet illud, quod per se significat hoc, quod est accidens, vel inhærens? Respondeo, ad genus aliquod respectus extrinsecus aduenientis. Patet enim quòd dicit respectum: quia non potest intelligi ratio eius ad se. Non autem dicit respectum intrinsecus aduenientem, quia non necessariò consequentem positionem extremorum: quia sicut patebit in vltima conclusione fundamentum eius, & terminus possunt manere sine isto respectu. *Ad quod genus pertineat respectus vel ratio, quā importat accidens.*

Si quæras ad quod genus? vide si fortè ad genus Passionis, vt sic passio dicat non tantùm respectum passi ad agens, sed ad formam: vel si fortè ad genus Actionis: vt sic actio dicat non tantùm respectum agentis ad patiens, sed formæ informantis ad illud, quod informatur: sed vtroque modo erit respectus extrinsecus adueniens.

Et si obiicias, quòd illud, quod est determinati generis, non potest competere pluribus generibus: Accidens autem, vel inhærens, quantùm ad per se rationem nominis, conuenit omnibus nouem generibus: ergo, &c. Respondeo, benè potest, quod est determinati generis, denominare plura genera: fortè creatum dicit aliquid per se pertinens ad genus Relationis: & tamen denominat quodlibet aliud à Deo: & solum illud aliud à Deo est propriè in genere: ergo potest iste respectus pertinere per se ad vnum genus, & tamen denominatiuè dici de relationibus, vel respectibus nouem generum. 7 *Quòd est per se vnius generis, an possit denominare res alterius generis.*

Sed si contra hoc obiicias per Simplicium super Prædicamenta, quod *esse in*, non constituit aliquod speciale genus: quia vnum *esse in*, est omnium nouem generum. Respondeo, vel *esse in*, accipitur denominatiuè, & sic circuit omnia genera accidentium, sicut hoc quod est inhærere, vel accidere: vel accipitur pro ipsa habitudine per se significata per *esse in:* & hoc modo accipitur aliquod genus ab *esse in:* quia est species determinata in vno genere. Si autem intelligas, quòd *esse in* quantùm ad per se rationem, quam importat, non pertineat ad aliquod genus determinatum: sed per se ad plura genera; negandus est: non enim est tantæ auctoritatis, quòd propter dictum eius debeat concedi oppositum eius, quod ratio concludit. Ratio autem conuincit, quòd ille conceptus, quem importat *in*, potest quiditatiuè contineri in aliquo genere, licèt denominatiuè dicatur de formis, quæ sunt in multis generibus: non enim dicitur quiditatiuè de albedine, & linea; tunc enim albedo, & linea non dicerentur ad se, quia illud quod essentialiter includitur respectum, non est ad se, secundùm Augustinum 7. *de Trinit. cap.* 2. Esse in, *an constituit aliquod speciale genus.* *Vt inquit Auer.* 12. *Metaphys. text.* 19.

COMMENTARIVS.

32 *Accidens dupliciter accipitur.*

a AD *quæstionem respondeo*, &c. Hîc, & in sequentibus declarat possibilitatem separationis accidentium absolutorum à subiecto: permittit accidens sumi, sicut & reliqua concreta pro per se significato,& pro illo cui adiacet,quod est denominatum per se significatum, & est ipsa accidentia, seu inhærentia, & consistit in ordine formæ ad subiectum, siue actuali, siue aptitudinali.

Significat concretum formam primariò.

Ex hoc excluduntur ij, qui dicunt concreta accidentalia importare primò subiectum, & non formam: hoc enim est contra Philosophum in Anteprædicamentis, vbi definit denominatiua, & abstracta solo differre casu, seu in modo significandi, quia denominatiuum significat formam in ordine ad subiectum; abstracta verò formam absolutè, vt abstrahit à subiecto, vt albedo.

Ratio huius.

Ratio etiam huius est manifesta, quia illud est per se significatum nominis, quod primò, & distinctè facit deuenire in cognitionem: sed album, verbi gratiâ, facit conceptum distinctum albedinis, non autem subiecti, nisi implicitum, & non explicitum, aut distinctum: ergo forma est per se primò significatum eius; ex modo verò significandi dat intelligere subiectum indeterminatè & confusè. Vide Doctorem *in* 1. *dist*.4.*quæst*.1.*ad* 4.*dist*.26.*ad vlt. pro opinione Præpositiui dist*.27.*quæst*.2.

33 *Diuisio accidentia vniuoca.*

Denominatum ab accidentia, seu inhærentia diuiditur in absolutum,& respectiuum. Hæc diuisio est essentialis, & transcendentalis accidentis denominatiuè sumpti in nouem genera. Diuisio illa inhærentiæ, seu accidentiæ in aptitudinalem, & actualem est æquiuoca, & solius nominis: aptitudinalis est proprietas accidentis in genere, vt distinguitur à substantia; non autem conceptus eius, aut de conceptu primo modo. Hanc controuersiam remitto ad Metaphysicos:aptitudines enim sonant proprietates,& non primum rei conceptum: quia aptitudo sequitur ad id, cuius est aptitudo.

In actualem, & aptitudinalem æquiuoca.

Aptitudo est proprietas.

34

b *Sit ergo prima conclusio*, &c. Subiicit ordine tres conclusiones, quarum primam probat in hoc paragrapho; alias duas in duobus sequentibus. *Prima conclusio est: quòd per se significatum accidentis nequit intelligi, neque consequenter esse sine subiecto.* Hæc intelligitur perinde de subiecto ipsius accidentiæ, seu inhærentiæ, ac de subiecto formæ, quæ inhæret, sine quibus nequit esse, aut concipi. Ratio conclusionis est, quia inhærentia est relatio,quæ exigit vtrumque extremum;fundatur autem,& subiectatur in forma, & terminatur ad subiectum formæ,vt ad terminum suum.

Prima conclusio.

Controuersia de natura inhærentiæ. Esse modum absolutum.

Sed hîc occurrunt moderni, qui omnes hos respectus saluant per modos absolutos cum relatione, seu respectu transcendentali, vt excludant omnes relationes in *esse*, præter solas Prædicamenti *Ad aliquid*.

Sententia Doctoris.

Econtrà Doctor variis in locis, docet vniuersim omnes vniones esse rationes extrinsecus aduenientes, vt *in* 2. *distinct*. 2. *quæst*. 2. sic loquitur de vnione partium substantialium *in* 3. *distinct*. 1. *quæst*. 1. §. *Ad aliud.* sic de vnione hypostatica: hîc autem, & infrà §. *Ad quartum dubium*: & *quodlib*. 10. de hac vnione, quæ est inhærentia formæ accidentalis ad suum subiectum.

Esse relationem.

Quamuis autem ad præsentem materiam parùm refert, dicatur vnio modus absolutus, aut relatio, modò defendatur separatio accidentis ab ipsa, & subiecto, quod facit ad probandum possibilitatem præsentis mysterij, & veritatem eius declarandam, quia tamen faciliùs id sustinetur, dicendo esse relationem, quàm modum absolutum, qui sit idem ex natura rei suo modificato, vt formæ. Dicam obiter aliquid ad probationem conclusionis præmissæ,seu suppositæ. 35 *Quòd sit relatio probatur.*

Probatur ergo primò inhærentiam esse relationem, & non modum absolutum cum respectu transcendentali. Modus ille, licèt realiter, id est, secundùm identitatem realem possit esse absolutus & respectiuus simul,secundùm diuersas rationes formales conceptibiles, essentialiter, & in recto nequit esse simul absolutus & relatiuus,quia hæc prædicata diuidunt ens essentialiter, & adæquatè: ac proinde contentum sub vno nequit sub altero contineri essentialiter, vt species, vel differentia essentialis, seu quasi species & differentia:ergo tantùm ille modus includet hæc duo realiter secundùm identitatem,sicut se habent creatura, & relatio eius ad Deum, & multa similia. *Nihil est absolutũ, & relatiuum in recto.*

Nam illud quod essentialiter includit respectum, non est ad se secundùm Augustinum 7. *de Trinit. cap*.2.quem citat Doctor in litera. Oportet ergo, vt ille respectus sequatur ad absolutum, tanquam ad prius & fundamentum, quia ex genere suo absolutum est prius & perfectius, & causa, seu fundamentum relationis. Quibus præmissis, Augustin. *Absolutum prius relatiuo.*

Sic argumentor, omnis relatio absoluti ad aliud extra se, quæ est ex natura rei (qualem esse dicunt aduersarij omnem relationem, quæ in re sit talis) fundatur in aliqua exigentia causalitatis actiuæ, vel passiuæ latè sumendo causalitatem, vt extenditur ad omne illud, quod quoquomodo producitur, vel perficitur per aliud; vel certè conuenientiâ naturali rerum, aut disconuenientia. 36 *Probatio conclusionis. Ratio dicendi respectũ ad aliud.*

Hæc propositio patet ex tribus modis, quibus Philosophus distinxit relationes ex natura rei aduenientes in Prædicamento *Ad aliquid*, qui modi reducuntur ad illos tres præmissos; scilicet vnitatis & numeri, causalitatis actiuæ, & passiuæ, mensurati ad mensuram: quem modum comprehendo in primo membro breuitatis gratiâ,quia mensura suo modo est causa formalis extrinseca, quæ participatur à mensurato secundùm gradum, in quo accedit ad mensuram. *Probatio illius principij.*

Dices, hanc propositionem veram esse in relationibus, quæ sunt Prædicamenti *Ad aliquid*, non verò in relationibus secundùm *dici*, aut transcendentalibus. *Responsio.*

Contrà, relationes secundùm *dici* (nisi verbo subsit fallacia) sunt tantùm relationes secundùm appellationem, & modum concipiendi, non autem in *esse*: hîc autem loquimur de relatione, quæ in *esse*, est ad aliud, qualis est relatio inhærentiæ, & cuiuscumque vnionis. 37 *Impugnatio. Relatio secũdùm dici, non est relatio in esse.*

Quoad transcendentales, quæ sunt relationes in *esse*,patet eadem propositio,scilicet fundari eas *Patet in trãscendentalibus.*

secundùm

secundùm exigentiam extremorum ratione productionis, aut alicuius causalitatis actiuæ, & passiuæ, aut secundùm conuenientiam, & disconuenientiam, discurrendo in Diuinis ad intrà, in creatis ad extrà; & potissimùm in forma & subiecto, & materia, quæ ad præsens institutum spectant, in quibus hæc relatio si non est ipsa causalitas, requiritur ex natura causarum.

Probatio à priori. Et probatur ratione: nulla ordinantur ad inuicem, nisi ex communicatione & discrepantia in entitate, vel inquantùm in actu primo, vel secundo vnum causat, aut perficit aliud, vel participat perfectionem ab alio: *Ex ordine, & exigentia rerum.* omnis enim ordo rerum in hoc præcisè consistit, & vbi nihil horum repetitur, non est vllum fundamentum, cur vna res ex natura rei referatur ad aliam. Ex primo modo consurgunt relationes æquipatantiæ: ex secundo verò relationes disquiparantiæ.

38 *Hic ordo est etiam secundùm trāscendentem.* Sed perinde est quantùm ad præsens, vt vnum sic ordinetur ad aliud secundùm gradum suæ entitatis transcendentem, siue etiam secundùm gradum in genere determinatum, quia perinde vtrumque includit essentialiter, verbi gratiâ, ex ratione transcendenti accidentis, albedo inhæret, & dependet à subiecto, & sic etiam dependet quà in specie albedo, & quà hæc albedo: *Patet exemplū.* sic relatio, quà talis ab extremis; hæc relatio ab his extremis; creatura, quà ens finitum à Deo, & quà hæc creatura, & sic de reliquis: ergo non minùs relatio prædicamentalis supponit talem exigentiam extremorum ex natura rei, quam relatio transcendens ex natura rei eandem supponit.

Transcendens maiorem supponit connexionē extremorum, quàm prædicamentalis. Imò hæc magis supponit talem connexionem, etiam maiorem extremorum ex natura rei, & per se: quia sicut hæc non distinguitur realiter à suo fundamento, arguit connexionem essentialem fundamenti in *esse* ad suum terminum: relationes autem prædicamentales non supponunt talem connexionem, & exigentiam fundamenti; fundantur enim in ordine, aut causalitate contingenti, & non essentiali per se; vt præmissum est in commento præcedentis articuli.

Cur eadē sit fundamento. Vnde euenit vt relationes prioris generis identificentur fundamento realiter, non autem prædicamentales, vt relatio filiationis, & similitudinis in creatis: cuius alia ratio assignari nequit præter iam datam; relationes scilicet fundari, & resultare ex natura extremorum, & exigentia iuxta gradum, & conditionem eius connexionis, quæ si contingens erit ex parte fundamenti, relatio erit contingens, & realiter separari potest ab ipsa fundamentum: si autem essentialis, & per se necessaria erit connexio extremorum in *esse*, relatio erit eadem fundamento realiter. Quam regulam optimè assignauit Doctor *in 2. dist. 1. quæst. 5.* quæ reducitur ad rationem præmissam; vnde colligitur relationes, quæ dicuntur aptitudinales, seu potentiales non esse relationes vllo modo in *esse*, sed dici tales ex conceptu, & secundùm rationem, quia aliter à nobis non concipiuntur, nisi per collationem vnius extremi ad aliud. Doctrina præmissa rectè quadrat Augustino citato: quia dici ad se priùs quàm ad aliud denotat ex natura eius, vt est *ad*, exigi vt dicatur ad aliud.

39 *Subsumptum ad propositum conclusionis.* His suppositis sic subsumo: sed modus ille inhærentiæ, & sic de aliis similibus, quà absolutus est, & fundamentum respectus ad subiectum formæ inhærentis, non dicit vllam exigentiam ex natura rei secundùm modos præmissos, secundùm quam diceret præmissum respectum, aut relationem ad subiectum formæ: *Modus quà absolutus nō dicit ordinem ad subiectum formæ.* ergo nullum fundamentum relationis ad ipsum, & consequenter neque ipsam relationem: ergo nequit in eo sic consistere inhærentia.

Sentētia Gabrielis nō admissa. Patet hæc vltima consequentia: quia, quà absolutus est, nequit vnire formam subiecto; vt omnes supponunt contra Gabrielem *in 1. dist. 30. q. 4.* & *in 3. dist. 1. quæst. 1.* & *quæst. 2. art. 3.* vbi dicit vnionem hypostaticam fieri per qualitatē absolutam. Supponitur etiam contra Gregorium, & Nominales, qui negant vnionē esse aliquid ab extremis præter negationem diuisionis, & separationis. Ratio autem potissima est, quia absolutum, quà absolutum, est ad se, & non ad aliud: id ipsum fatentur aduersarij, qui ad effectum vniendi requirunt respectum: & loquor præcisè de illo respectu, qui dicitur includi in dicto modo.

40 *Probatio secūda subsumpti.* Probatur etiam subsumptum, quia hæc relatio non supponit exigentiam secundùm naturalem conuenientiam & discrepantiam, aliàs relatio sequens esset similitudinis, & distingueretur realiter à fundamento; non est alicuius causalitatis, aut perfectionis communicatæ illi modo, quà absolutus est, quia subiectum formæ inhærentis nihil causat, quà subiectum est, nisi ipsam formam, quam recipit: *Subiectū per modum subiecti causat recipiendo.* modus autem inhærentiæ est in forma, tanquam subiecto suo adæquato, & proximo: ergo non dicit fundamentalem exigentiam relationis ad subiectum.

Responsio. Dices inhærentiam propter relationem sibi realiter identificatam exigere subiectum tanquam terminum. *Impugnatur.* Contrà, est petitio principij: de hoc enim disputatur, an detur aliquis modus absolutus, qui sit inhærentia, & exigit talem relationem: & manet ratio iam facta; quia relatio ex natura rei supponit exigentiam, & fundamentum, ad quod sequitur, vt ad radicem priorem natura, ex qua oritur: quare enim pater, & filius, seu generans, & genitum dicunt has relationes, & non alias, nisi secundùm illam exigentiam? Deinde ipsa forma, in qua est inhærentia, magis exigit subiectum proprium, quia ab illo causatur: cum hoc tamen non stat relatio aliqua eadem sibi ad subiectum realiter in *esse*, & quæ sit actualis; aliàs non posset separari à subiecto, & illa sufficeret ad inhærentiam eius: ergo minori fundamento poni potest in illo modo absoluto ex natura absoluti, quia in nullo genere causæ dependet à subiecto formæ, quà absolutus est: ergo magis est fictum, quàm probatum talem modum absolutum esse.

41 *Secunda probatio conclusionis.* Secundò probatur eadem conclusio. Quando requiritur causa præcisè ad saluandum aliquem effectum in natura, non debet tribui maior perfectio causæ, quàm exigatur ex natura effectus: *Causa præcisè requisita propter effectū non debet excedere effectum.* sed ad vnionem formæ cum subiecto non requiritur perfectio entis absoluti in vnione, & saluatur effectus solùm in respectu, & per ipsum tanquam causam, & meliùs sine inconuenienti: ergo non debet poni vnio, aut inhærentia esse modus absolutus. Maior est manifesta, quia natura sicut non admittit defectum, sic etiam neque superfluitatem, quia sic non esset in pondere, ordine, & mensura contra naturales, & Sanctos Patres, ac ipsam Scripturam, & perfectionem prouidentiæ sui authoris.

Meliùs saluatur vnionis respectu. Minor probatur, quia per formæ vnionem ad subiectum nihil concipitur, quàm respectus formæ ad subiectum: & hic respectus atque effectus eius, seu referentia secundùm exigentiam formæ meliùs saluatur, si fundatur immediatè in ipsa forma, quàm si mediante aliquo absoluto eam reciperet, quod absolutum necessariò distinguitur realiter à forma, & est terminus actionis diuersæ, quandoque suppositâ formâ in *esse*, qualis est vnio animæ rationalis ad corpus, & potest sic omnis vnio formæ absolutæ produci, quam Deus potest primùm creare, deinde vnire subiecto, sicut & conseruat in præsenti mysterio accidentia, destructâ eorum vnione ad subiectum, manentibus omnibus, quæ realiter identificabantur accidentibus in suo *esse*.

Contradictio. Dicere enim quòd idem realiter maneat, & desinat, inuoluit contradictionem manifestam, quia nequit desinere identificatum, nisi desinat existentia per quam identificatur: si hæc desinit quoad vnum, desinit simpliciter quoad omnia, quia nequit esse, & non esse.

42 *Si inhærentia esset absoluta non vniret.* Supponendo ergo hoc, probatur ratio minoris: relatio, si esset in forma immediatè, referret ipsam immediatè ad subiectum, & vniret: si verò mediante aliquo absoluto, modo dicto, non referret referentia vnibilis: ergo, &c. Probatur secunda pars antecedentis, quia relatio illa non est nata dare aliquem effectum subiecto remoto, nisi illum, quem tribuit subiecto proximo, & fundamento quod afficit; sed sic non refert subiectum, aut fundamentum proximum per modum vnibilis ad subiectum formæ: ergo neque ipsam formam.

Maior patet à causa formali ad effectum, vt causa est in subiecto. Patet etiam exemplo similitudinis, quæ non aliter refert parietem, cui inest mediante albedine, quàm refert ipsam albedinem. *Inhærentiam esse in forma, vt in subiecto.* Dices, illam relationem inhærentiæ non esse in forma absoluta, verbi gratiâ, in albedine vt in subiecto, sed vt in fundamento. Contrà, ipsi inest per modum constitutiui, tanquam priori subiecto, quod supponit: ergo dat ipsi primò omnem effectum suum, & denominationem in re ipsa: nam ille modus secundùm aduersarios est, & dicitur relatiuus: ergo ad subiectum albedinis, vt ad terminum; & ipsa albedo est, quæ constituitur, & inhæret subiecto, non autem subiectum, albedini: ergo à denominatione ad formam, inest albedini, & non subiecto: ergo magis saluatur inhærentia per solam relationem, quàm per aliquid absolutum dicens relationem: illud enim absolutum, quà absolutum est, nihil facit ad inhærentiam, nisi quà importat relationem: ergo si ipsa relatio immediatè ponatur in forma, meliùs saluatur intentum.

43 *Tollitur repugnãtia, & explicatur Philosophus.* Hoc autem non repugnat, quia illud principium Philosophi, quod ad relationem Prædicamenti *Ad aliquid*, non datur motus, seu actio sanè intelligi debet, & secundùm principia ipsius Philosophi; non enim intelligitur de quacumque actione: nihil enim transit de *non esse* ad *esse*, quin habeat dependentiam, & *fieri* à suis per se causis, relationi vtrumque competit, quia est ens creatum, de nouo recipiens *esse*, post *non esse*, dependens ab extremis, & à causa prima, etiam dependentia propria, sicut est creatura.

Dari actionē ad relationem. Sed quia emanat à natura extremorum per necessariam, & inseparabilem sequelam, ideò dicitur non dari ad eam per se motum causæ extrinsecæ ipsam per se intendentis, & diuersæ ab extremis: sublato ergo hoc impedimento, quod tollitur in relatione, quæ non necessariò sequitur ad *esse* extremorum, potest saluari ad ipsam immediata actio, & per se causæ ipsum intendentis.

Vnde Philosophus, 5. *Physic.* licèt neget motum ad relationem primo modo sumptam, quia nempe ad eam non est subiectum in potentia, posito termino in *esse*, quod requiritur ad motum, *ex 3. Physic.* vt definitur *actus in potentia secundùm quòd in potentia*, asserit tamen dari motum ad *vbi*, quod est relatio; talis etiam est inhærentia, seu vnio: non oportet ergo sistere in verbis Philosophi, sed in sensu, & in ratione, seu fundamento, ex quo tollitur motus à Prædicamento *Ad aliquid*. *Quare excluditur motus à Prædicamēto Ad aliquid?*

Imò, & hoc ipsum necessariò dicendum est de modis: quia perinde excluduntur à motu ex textu Philosophi; nam dicit tantùm dari motum ad quantitatem, qualitatem, & *vbi:* sicut autem modi negantur esse formæ horum Prædicamentorum; ita etiam ab ipsis hoc modo remouendus est motus: ideò assertores modorum dicunt eos non distingui ex natura rei à modificatò, & comproduci, non autem produci primò; quod in proposito nequit dici, vt patet ex dictis: cùm eadem ergo sit difficultas ex textu Philosophi, siue vnio dicatur modus, siue relatio, & magis saluatur ipsa vnio in relatione, quàm in modo absoluto, id asserendum est cui ratio magis fauet.

Tertiò, si inhærentia esset modus absolutus, exigeret sui vnionem ad formam, & illa vnio superaddita esset aliquod absolutum, & sic procederetur in infinitum: ponendo autem vnionem, seu inhærentiam esse relationem, nihil tale sequitur, quia relatio seipsa per inhærentiam actualem, quæ est sua proprietas, afficit immediatè subiectum. 44 *Tertia probatio conclusionis. Ex progressu infinito.*

Responsio. Respondent aduersarij negãdo sequelam, quia ille modus absolutus est vnio & immediatè seipso afficit subiectum, & seipso vnitur tanquam prima ratio in qua statur. *Impugnatur.* Contrà: licèt vnio id habeat, quia ad eam est status, tanquam ad vltimam rationem formalem: tamen id ei repugnat, si ponatur in aliquo absoluto, vt eam explicant aduersarij, ac proinde per hoc destruitur ratio vnionis. *Tolli vnionē.* Probatur sequela, quia ille modus, quà absolutus est, nequit vnire subiectum formæ: ergo neque formam subiecto.

Ex concessis. Patet conseqentia, quia quà absolutus est, non respicit aliquid aliud à se, aliàs tolleretur necessitas omnis relationum, vt de facto ex hoc principio Nominales: qui ergo statuunt necessitatem relationum, debent saluare illud principium, nempe effectum formalem relationum, seu ordinare ad aliud non conuenire absoluto, quà absolutum est: aliàs etiam eodem modo tollenda est relatio eius ad subiectum, quantùm ad effectum vniendi ipsi formam; quà enim est prima ratio formalis in qua est status, est simplex, & indiuisibilis, neque sub diuersis rationibus est talis; aliàs non esset status in ipsa sub ratione simplici & formali: nam & relatio eâ ratione, quà est ad terminum, refert fundamentum ad terminum, quia inesse in subiecto competit ipsi ex ratione communi accidentis, referentia autem ex ratione propria. *Absolutum quà absolutum non vnitur.*

Confirmatur: illa vnio formæ ad subiectum, siue substantialis, siue etiam accidentalis, educitur de potentia subiecti, quia non est terminus creatio 45 *Educitur vnio de potentia subiecti.*

creationis, cùm seorsim produci nequeat; produci autem potest per actionem diuersam ab ea, quâ producitur forma, verbi gratiâ, si Deus vniret accidens separatum subiecto capaci, quòd nullam inuoluit repugnantiam apud Theologos: si ergo haberet rationem formæ absolutè, non posset inesse subiecto, nisi dependenter à subiecto: ergo per relationem aliquam, & consequenter non seipsâ, quà absolutum est, inesset: hoc nequit dici statuendo ipsam in relatione, cuius inhærentia actualis est sua proprietas.

Dicit relationē ad proprium subiectum.

Responsio.

Et si dicas, simili modo, illud absolutum dicere relationem dependentiæ sibi eandem realiter ad subiectum. Contrà, ergo habetur intentum, nempe illud absolutum, quà absolutum est, non esse vnionem, quia eâ ratione, quâ dicit relationem ad formam, verbi gratiâ, albedinis, in qua inest, & aliam ad subiectum formæ, vnit vtrumque: ergo superfluit omnis ratio absoluta in vnione ad effectum vniendi: ac proinde debet statui in sola relatione, quæ est sententia Doctoris. Rationes pro sententia opposita nullæ sunt, præter hoc tantùm, quòd ad relationem non detur motus, quam argumento secundo reiecimus.

Impugnatur.

46 Conclusioni Doctoris repugnat etiam Gregorius *in 1. dist. 28. quæst. 2. ad 17.* vbi in vniuersum relegat omne genus relationis, dicens in creaturis omnia esse absoluta, & denominationes relatiuas oriri ex connotatione extremorum absolutorum: vnde etiam omnes vniones tollit etiam naturæ assumptæ ad Verbum, asserendo compositionem esse per solam comparationem extremorum ad inuicem, vt naturæ, & suppositi diuini, quem sequitur Bachonius *in 3. dist. 1. quæst. 1. art. 1.* Ab his recedit Ocham: quamuis enim *in 1. dist. 30. quæst. 1. ad 2.* neget relationes, *quæst.* tamen 4. admittit vnionem naturæ assumptæ ad Verbum, materiæ ad formam, accidentis ad subiectum.

Sentētia Nominalium de vnione. Ariminēsis.

Bachonius. Ocham.

Dicit itaque Gregorius vnionem consistere in negatione diuisionis, & separationis in alio. Omittendo disputationem in genere de relatione, de qua vide Doctorem *in 2. dist. 1. quæst. 5.* Facilior est huius sententiæ impugnatio in particulari applicata ad vnionem hypostaticam: sed quia etiam hoc videtur extra præsens institutum, sisto in vnione formæ ad subiectum. Accidens separatum potest vniri subiecto, sicut & anima rationalis, quæ recipit *esse* per creationem, vnitur. Hoc supposito,

Vnionem esse negationem.

47 Probatur conclusio affirmatiua, primò, à contradictorio in contradictorium nequit esse transitus realiter, sine mutatione aliqua reali intrinseca, vel extrinseca, sumendo mutationem latè, quà est ad *esse*, vel *non esse* alicuius de nouo: sed per vnitionem formæ præexistentis ad subiectum præexistens, nulla fit mutatio in extremis, quantùm ad *esse* præexistens: neque in agente: ponamus *esse* primam causam, quæ fortè sola hoc præstare potest: ergo hæc mutatio debet esse in aliquo superaddito, illud est vnio: ergo est aliquid diuersum ab extremis: non sola negatio: ergo affirmatio, & consequenter aliquid positiuum reale.

Probatur cōclusio contra Nominales.

Non dari transitum in cōtradictoriis sine medio.

Dices sufficere mutationem in extrinseco, quæ est illa connotatio extremorum, quâ forma connotat materiam. Contrà, mutari est aliter se habere quoad extrema contradictionis, seu transire de vno in aliud, sed nihil se habet aliter ad aliud, nisi per mutationem suiipsius ad extrinsecum, aut extrinseci ad ipsum: verbi gratiâ, Deus dicitur iam creator per mutationem, quæ est in effectu, paries dicitur visus per mutationem, quæ est in potentia visiua. Hic autem non est aliqua mutatio in aliquo extrinseco extremis, neque in ipsis extremis, quantùm ad *esse*: ergo quantùm ad aliquid superadditum.

Responsio.

Impugnatur. Mutari est aliter se habere.

Dices esse, negationem separationis. Contrà, hoc est chimæricum: negatio separabilis à subiecto nunquam inest de nouo, nisi per corruptionem affirmationis oppositæ: alterum enim debet necessariò inesse, & sibi mutuò succedunt: si negatio potest adesse, & abesse realiter in subiecto, idem dicendum de affirmatione, sed nulla affirmatio tollitur à forma, aut subiecto præexistente per sui vnionem: ergo vnio illa non consistit in negatione, neque consequenter mutatio eorum saluatur per solam negationem. Minor probatur, quia nihil dicunt præter essentiam, & *esse*, vel quæ ad hæc naturaliter consequuntur, sed hæc omnia saluantur, quia vnio supponit extrema in *esse*, & ponamus nihil esse contrarium formæ ex parte subiecti: ergo illa negatio nullam supponit affirmationem, ac proinde nequit esse noua, aut mutari extrema per ipsam. 48

Negatio non est noua, nisi qua tollit affirmationem præmissam in esse.

Confirmatur, negatio illa non inest ex natura extremorum, aliàs esset inseparabilis, & sequeretur per se ad aliquod prædicatum entitatiuum extremorum: ergo per causam efficientem inest: sed sic nequit poni virtute efficientis primò, nisi per actionem corruptiuam, aut annihilatiuam: hæc autem non terminatur ad negationem in subiecto, sed ad negationem, quæ est nihil & extra genus, vnde sumit appellationem: illa verò negatio, quæ est in subiecto, non ponitur negatio per corruptionem, nisi per destructionem affirmationis oppositæ, quæ nulla est: ergo & negatio illa est imaginaria, & ad euasionem conficta. Prætereà, actio vniendi formam subiecto tendit ad *esse*, & non ad *non esse* per se: ergo habet terminum proprium, qui recipit per eam *esse*, quod nequit dici de illa negatione.

Confirmatur.

Actio vniendi tendit in esse, & non ad negationem esse.

Secundò, diuisio & separatio consistit in negatione: ergo vnio in positiuo. Antecedens per se patet inductione; separatio enim animæ à corpore, formæ à subiecto, est negatio: & patet ratione, quia est terminus actionis corruptiuę, inquantùm corruptiua est, & tendit in *non esse* eius, quod corrumpitur per mutationem contrariam productioni, éstque destructio totius, quod aliter non fit, quàm separatione partium per desitionem vnius. Consequentia ergo probatur, quia negationis non datur negatio (loquor de incomplexis) quòd si hoc axioma negatur, tollitur status in causis per se: quia illius etiam negationis datur negatio, & sic in infinitum: eodem modo affirmationis affirmatio, & nullus erit status, aut terminus in aliquo primo: & quidquid dicatur, non datur saltem negationi negatio opposita, quod intendit argumentum. 49

Secūda ratio.

Terminus actionis corruptiuæ.

Negationis non datur negatio.

Ratio huius.

Quod probatur, quia vel intelligis per negationem negationis oppositam affirmationem, & hoc impropriè dicitur, quia affirmatio, quà est ens positiuum, opponitur negationi, eámque tollit, & non aliter: vel intelligis negationem oppositam ipsi negationi directè, sicut opponitur affirmationi, & hoc est falsissimum, quia sic inter contradictoria daretur medium contra primum principium: *Quodlibet est, vel non est*, &c.

Falsificari primum principium.

Sequela probatur, quia per negationem negationis

Probatio sequele.

tionis ponamus tolli negationem albedinis in Angelo;sic in eo non esset neque albedo,neque negatio albedinis,sed negatio huius negationis. Ita in proposito, separatio formæ per distinctionem vnionis est negatio vnionis, quia per separationem nihil positiui acquirit anima, sed perdit vnionem sui ad corpus : negatio huius separationis ponitur ab aduersariis in subiecto;hæc autem nequit esse affirmatio opposita vnioni, nisi per nouam actionem,sed negatio separationis ; quæ etiam est negatio opposita affirmationi:ergo neque separatio, neque affirmatio opposita eidem inest subiecto,sed medium inter hæc,quod est absurdissimum.

Conclusio.

Ex quibus sequitur,quòd vnio consistat in aliquo positiuo superaddito extremis: cùm enim hæc nequeant seipsis esse vnita, cùm sint in mera potentia passiua,quæ nunquam,quà talis, reducit se virtute propriâ ad actum,ita necessariò debent applicari sibi inuicem, & vniri per virtutem causæ efficientis reducentis ad actum illam potentiam passiuam,& consequenter producendo,quia nunquam potentia passiua est in ente ad puram negationem, sed ad aliquam perfectionem in *esse* entis: potentia enim passiua, quà est passiua, separata ab actu includit priuationem actus,seu negationem : ergo respectiuè ad oppositum dicitur potentia, & esse in potentia. Patet etiam falsum esse fundamentum Gregorij, quia hæc denominatio vnionis nequit esse per extrema.

Non possunt extrema vniri nisi per actionē,& virtutē agentis.

Potentia passiua reducitur in actum, & quomodo.

Ex his etiam patet reliquum huius §. vt quod vnio sit relatio extrinsecus adueniens, quod potest poni in genere Actionis, aut Passionis, hæc extendendo non solùm ad terminos mutationis, vt fit efficienter à causa extrinseca, in passo per terminum suæ actionis, sed etiam extendendo transmutationem ad genus causæ formalis, per quam fit sub affirmatione, & in actu,sublatâ priuatione,quæ priùs infuit, & sic reducitur ad genus Actionis, & sumitur actio ab actualitate : ad passionem etiam reduci potest, quia subiectum non solùm passiuè se habet ad agens, sed etiam ad formam. Dicitur præterea, quòd vagetur denominatiuè per omnia nouem genera. Item quando Simplicius dicit, *esse in*, non constituere certum genus, intelligitur pro denominato accidentis, quod diuiditur in nouem genera. 50

In quo prædicamento ponitur vnio.

SCHOLIVM.

Secunda conclusio, denominatum à per se significato accidentis, seu materiale eius, si est respectus, per nullam potentiam esse potest actu, sine subiecto actu. Ratio est, quia essentialiter dependet respectus à subiecto, sicut à termino: est contra Ioan. Canonicum 1. *Phys. q.* 4. *a.* 3.

8 Secunda [a] conclusio probatur, quia respectus est essentialiter habitudo inter duo extrema:& ideò sicut tollere terminum,ad quem est respectus,est tollere, vel destruere respectum : ita tollere illud cuius est respectus, est tollere respectum,& destruere rationem respectus: non ergo,quia accidens respectiuum est accidens, ideò requirit subiectum,vel fundamentum : sed quia respectus est respectus, ideò requirit cuius sit, & ad quod sit, etiam in Diuinis.

Probatio 2. concl.
Repugnat esse respectū sine subiecto.

Si arguatur contra istam conclusionem, quod videtur contradicere præcedenti : quia secundùm conclusionem præcedentem, ratio,quam significat *accidere*,vel *inhærere*,est respectus extrinsecus adueniens : ergo non potest competere alicui respectui denominatiuè : quia respectus non est subiectum respectus, nec fundamentum ; sic enim esset processus in infinitum: ergo paternitas,vel similitudo non potest inhærere,vel accidere:quia inhærere, seu denominari ab inhærentia requirit quòd denominatum sit subiectum, & fundamentum inhærentiæ.

Vide 2. d. 17. & 2. d. 1. q. 5. 6. a. 2.

Respondeo, quòd vnus respectus benè potest fundari in alio, vt posterius in priori, sicut suprà tactum est in quadam quæstione de charactere : & probatum de proportione, & proportionabilitate: & ita dico, quòd sicut albedo potest denominari ab inhærentia, siue ab eo, quod potest accidere : ita potest paternitas denominari : & similis est denominatio,quoad hoc vtrobique,scilicet quòd prædicatum dicit respectum extrinsecus aduenientem ipsi subiecto. Sed si arguas, ergo ipsemet respectus inhærentiæ denominabitur à seipso : hoc soluetur in sequenti conclusione.

Dist. 6. q. 10.
Vnus respectus fundatur in alio.

COMMENTARIVS.

51 a SEcunda conclusio, &c. Hæc docet relationem non posse esse sine actuali inhærentia ad subiectum. Ratio est,quia relatio est essentialiter respectus inter extrema ; vnde sicut nequit esse sine termino,ita & sine fundamento. Quando autem subdit, *Non ideò accidens respectiuum exigit terminum & fundamentum, ac subiectum : quia accidens est, sed quia respectus est, & respectus exigit, cuius sit, & ad quæ sit*, &c. Intelligitur hoc sic, quòd scilicet ex communi ratione accidentis, non petat relatio necessariò subiectum, & fundamentum, quia sic omne accidens exigeret subiectum, etiam accidens absolutum, ita vt separari non posset, quod est contra sequentem conclusionem : sed ex ratione respectus hoc exigit, quà talis est, nempe *illud cuius est*, &c. quando autem relatio est accidens, nequit esse alicuius vt fundamenti, nisi solius subiecti, ideò nequit esse sine subiecto, quia aduenit per modum accidentis, & non per se, quando autem

Secunda conclusio
Relatio nequit esse sine subiecto.

autem est substantia, vt in Diuinis, est personæ tanquam constitutiuum eius', vel tanquam eadem sibi, si est relatio communis, & non se habet per modum accidentis. Ex his colligitur ratio cur accidens respectiuum dicat inhærentiam eandem sibi, quia nequit esse sine termino inhærentiæ, nempe subiecto. Ad obiectionem benè respondet in litera. Vide ipsum *in 2. dist. 1. quæst. 5.* & *loco cit.* nempe *in 4. dist. 6. quæst. 10.* & *dist. 10. quæst. 2. ad primum.*

SCHOLIVM.

Tertia conclusio, denominatum, seu materiale accidentis, si sit absolutum, potest non inesse actu subiecto. Probatur, quia absolutum à nullo extrinseco dependet essentialiter, nisi à causa prima: & certum est, subiectum non esse de ratione intrinseca accidentis, aliàs homo albus esset ens per se.

Tertia [b] conclusio probatur, quia acciden s absolutum, vnde absolutum, non requirit 9
terminum, nec terminos: quia tunc non esset ab solutum. Si igitur requirit subiectum, *Probatio*
oportet quòd hoc sit propter aliam depende ntiam ad ipsum essentialem: sed nulla est *concl. 3.*
dependentia simpliciter necessaria alicuius absoluti ad aliquid, quod non est de essentia *Accidens*
eius, sed tantùm causa extrinseca: nisi ad causam extrinsecam simpliciter primam, scilicet *absolutum*
ad Deum: subiectum autem non est de essentia accidentis, quia tunc homo albus non *posse esse si-*
esset ens per accidens, quod est contra Philosophum, 5. *Metaph. cap. de Ente*, & *cap. de* *ne subiecto.*
Vno. 7. Metaph. cap. 3. quia addendo alicui illud quod est de essentia eius, non habetur ens *T. com. 13.*
per accidens, præcipuè si illud in se sit ens per se. Accidens autem secundùm se est ens, *T. com. 7.*
per se secundùm Philosophum 5. *Metaph. cap. de Ente*: vnde & per se est in genere: nec *T. com. 12. & inde.*
subiectum est causa extrinseca simpliciter prima: sed Deus præcisè est huiusmodi causa, *T. com. 14.*
qui non est subiectum accidentis: ergo dependentia acciden tis absoluti ad subiectum,
non est simpliciter necessaria. Voco simpliciter necessarium, cuius oppositum includit *Prima cau-*
contradictionem. Maior probatur, quia causalitatem cuiuscunque causæ extrinsecæ, re- *sa supplere*
spectu cuiuscunque causati, perfectè supplere potest prima causa: quia habet in se omnem *potest omnẽ causalitatẽ*
talem causalitatem eminentiùs, quàm secunda causa. *extrinsecã.*

Si dicas subiectum esse causam materialem respectu accidentis, & Deus non potest 10
supplere vicem causæ materialis, sicut nec formalis. Contrà, secundùm Philosophum 8. *T. com. 12.*
Metaph. accidentia non habent materiam *ex qua*, sed *in qua*: vel si habent *ex qua*, illud
non est subiectum: quia subiectum cum accidente facit ens per accidens, vt dictum est:
per se autem intrinsecum essentiæ accidentis, siue materia, siue forma, non constituit *Accidẽs an*
ens per accidens: quia accidens, vt totum quoddam est, est ex omnibus pertinentibus *habeat ma-*
ad essentiam eius. *teriam.*

Ex ista ratione patet, quare Philosophi dicerent, quòd accidens non potest esse sine *Quare Phi-*
subiecto: non quidem quia ponerent subiectum de essentia accidentis, imò ex eis con- *losophi ne-*
stituitur ens per accidens: nec quia de essentia accidentis absoluti ponerent inhæren- *garent acci-*
tiam, vel respectum quemcunque ad subiectum: quia contradictio est quòd in per se *dẽs posse esse*
ratione absoluti includatur aliquis respectus, quia tunc esset absolutum, & non absolu- *sine subie-*
tum: sed tantummodo, quia ponerent ordinem causarum simpliciter necessarium: ita *cto.*
quòd prima causa non potest causare causatum causæ secundæ, sine causa secunda, subiectum autem habet aliquam causalitatem respectu accidentis, loquendo de ordine naturali causarum: & ideò sine ista causa in ordine suæ causalitatis posita, negarent acci-
dens esse: & pro tanto dicitur 1. *Physic.* quòd intellectus quærens segregationem passio- *Text. 39.*
num à subiectis, erit quærens impossibilia: sed non est impossibile, quasi includat aliquid *idem 7.*
repugnans primæ rationi, seu quiditati accidentis absoluti: nam tali impossibili posito, *Metaph.*
nulla potest seruari regula disputationis, maximè quantùm ad illa consequentia, quo- *Text. 3.*
rum opposita includuntur in antecedente. Patet enim, quòd tunc tali impossibili posito, statim concedenda sunt contradictoria: & ita in proposito includitur maximum inconueniens, scilicet redargutionis, ad quod duci potest respondens: nunc autem Philosophus
4. *Physic. cap. de Vacuo*, quærit istam quæstionem, si esset spatium, in quo tantùm esset color, *Text. 18.*
aut sonus: vtrùm illud esset vacuum? Et respondet determinatè ad alteram partem quæ- *Quod im-*
stionis: quia si esset receptiuum corporis, esset vacuum, si autem ex primo intellectu eius, *possibile ad-*
quod est colorem esse, includeretur ipsum esse in subiecto, cùm subiectum eius non pos- *mittendũ in*
set esse, nisi corpus, ex primo tunc intellectu positi haberetur corpus ibi esse, & corpus ibi *disputatio-nibus.*
non esse: & ita illâ hypothesi positâ, respondendum esset statim, quòd spatium esset *De hoc 1.*
vacuum, & non vacuum. *d. 11. q. 2.*

Istud

Esse in subiecto non est de ratione accidentis secundùm Philosophū. Istud dictum pro tanto adducitur, vt videatur Philosophum illam contradictionem nolle esse in prima ratione quiditatiua accidentis, sicut nec posuit esse in subiecto esse de prima quiditatiua ratione albedinis: sed tantùm est illa impossibilitas apud eum propter necessitatem, quam ponit in ordinem causarum.

COMMENTARIVS.

52 *Tertia conclusio per se intenta.* b Tertia conclusio probatur, &c. Tertia conclusio est, quòd accidens absolutum possit esse sine sua inhærentia, & subiecto. Hæc est principalis conclusio intenta in hac quæstione; reliquæ præmissæ faciunt ad eius explicationem, vt intēdatur possibilitas mysterij, vt quòd inhærentia accidentis sit eius ad subiectum relatio, & quòd inhærentia accidentis relatiui, ideò non sit separabilis ab ipso, quà relatio est per se dicens ordinem ad illud cuius est, non quà accidens est, sed quà relatio. Tertiam ergo conclusionem probat per oppositum huius de accidente absoluto, *Forma absoluta non dependet essentialiter à subiecto.* quod non dicit dependentiam essentialem ad aliquid extrinsecum præter causam primam: subiectum autem est extrinsecum accidenti absoluto, quà absolutum est, quod probat ex Philosopho, addens causalitatem cuiuscunque causæ extrinsecæ posse suppleri à Deo. Hanc rationem *suprà in init. huius quæst.* fusiùs deduximus, ideò non est necessaria eius prosecutio hîc.

Subdit autem prætereà Doctor, ideò Philosophum negare hanc separationem, ob ordinem per se causarum, non autem ex ratione quiditatiua accidentis: quod rectè probat ex Philosopho, *cap. de Vacuo, lib. 4. Physic.* quia nullus esset locus quæstionis, quam ibi proponit, si ex quiditate accidentis exigeretur subiectum. Aliqui moderni malè interpretantur locum hunc Doctoris, quasi voluerit probare possibilitatem separationis ex Philosopho, cùm tamen subiungat illud adduci, vt ostendatur impossibilitatem esse à causa extrinseca ex Philosopho, non autem intrinseca: vnde solùm intendit tollere fundamentum impossibilitatis à causa intrinseca, seu per ipsam. *Reiicitur calumnia.*

SCHOLIVM.

Mouet quatuor dubia contra conclusionem, & soluit elegantissimè singula suo ordine.

11 *Dubium cōtra 3. concl.* Contra [c] istam conclusionem arguitur primò sic: Si albedo inhæret subiecto, vt tu concedis, ista inhærentia, aut est de essentia albedinis: & habeo propositum, quòd contradictio est, & prima contradictio, subiectum esse sine prædicato: *Prædicato scilicet essentiali.* aut non est, & hoc videtur inconueniens, tum propter auctoritatem, tum propter rationem. Propter auctoritatem Philosophi 7. Metaph. in principio, *Accidentia*, inquit, *siue alia à substantia dicuntur entia, eo quòd taliter entis*: ergo formalis ratio entitatis in accidente est, inhærere taliter enti, id est, substantiæ, & paulò pòst: *Nihil ipsorum secundùm se aptum natum, nec possibile separari à substantia.* Multa etiam sunt ad hoc ibidem. *Text. 2. Text. 3.*

Text. 2. Confirmatur per Philosophum 4. *Metaph.* vbi dicit, quòd ens dicitur de substantia, & accidentibus, sicut sanum de sanitate in animali, & vrina: sed nihil formaliter de vrina sanum dicit, nisi habitudinem signi ad sanum dictum de animali: ergo nec ens dictum de accidente aliquid dicit, nisi habitudinem includens ad substantiam. Similiter *in 7. c. 3.* *Text. 15.* videtur dicere, quòd quemadmodum aliquod non scibile est scibile æquiuocè, & medicabile æquiuocè, opus, & vas, ita & ista quantitas, & qualitas dicuntur entia.

12 Ratio autem ad probandum esse illud inconueniens, est ista: Inhærentia si non est de essentia albedinis, erit aliud, & inerit ipsi albedini: quia albedo dicitur inhærens formaliter illa inhærentia. Quæro ergo de inhærentia, quâ inhæret inhærentia albedini? aut ipsa est eadem albedini: vel ipsi inhærentiæ. & pari ratione fuit standum in primo: vel illa inhærentia inhærentiæ est alia à suo fundamento, & tunc erit processus in infinitum.

Dubium 2. q. 5. Prætereà, contra istam conclusionem est aliud dubium, quia ad minùs relatio accidentis ad subiectum videtur esse eadem illi accidenti. Probatio, quia *lib. 2. dist. 1.* dictum est, quòd relatio cuiuscunque creaturæ ad Deum in ratione triplicis causæ est eadem fundamento: sed respectus accidentis ad subiectum non videtur minùs idem accidenti, quàm ille. Quod probatur, quia substantia creata non definitur per ipsam essentiam diuinam additam in sua definitione: quia tunc nihil posset habere definitionem in suo genere, cùm Deus sit extra genus, & tamen accidens propter suum respectum ad subiectum necessariò definitur per respectum ad subiectum, ex 7. *Metaph. cap. 3.* ergo ille respectus eius ad subiectum non minùs est idem sibi, quàm respectus substantiæ creatæ ad Deum. *Text. 12. & inde.*

13 *Dubium 3.* Item, tertium dubium est, quia saltem si respectus albedinis ad subiectum sit alius ab albedine, non videtur esse posterior albedine: quia albedo non requirit subiectum, nisi propter

propter istum respectum, quem habet ad ipsum:sed si ille respectus est posterior albedine,potest albedo manere isto respectu circumscripto:ergo potest non dependere ad subiectum.Et ista ratio potest euidentiùs deduci de accidente, vt intellecto, quàm vt in existentia, hoc modo : si albedo est prior illo respectu : igitur potest completè concipi sine illo respectu,& per consequens completè definiri,sicut prius sine posteriori : sed non requirit subiectum,nisi propter istum respectum, quem habet ad subiectum : ergo potest completè definiri sine subiecto contra Philosophum,vt priùs.

Item,quartum dubium est,quia si inhærentia est aliud ab albedine,& posterius ea,saltem videtur propria passio eius:quia nihil videtur immediatiùs inhærere albedini,quàm habitudo ad subiectum : sed subiectum per se esse sine propria passione includit contradictionem, alioquin nulla conclusio esset simpliciter scibilis, quia quæcunque talis prædicat passionem de subiecto:& per te nulla talis esset simpliciter necessaria, nec per consequens simpliciter scibilis. *Dubium 4.*

COMMENTARIVS.

53 *Quatuor dubia.* c *Contra istam conclusionem*, &c. Mouet quatuor dubia,seu obiectiones contra tertiam conclusionem ad maiorem eius declarationem, & confirmationem mysterij. Primum est, quòd inhærentia albedinis, verbi gratiâ,ad subiectum sit de essentia eius ex Philosopho, & à ratione,quia aliàs esset processus in infinitum:quia si albedo per aliud à se inhæret, ita etiam inhærentia albedinis per aliam inhærentiam, & sic in infinitum. *1.Dubium.*

2.Dubium. Secundum, saltem inhærentia est eadem realiter albedini, sicut relatio creaturæ ad Deum est ipsi eadem,quia definitur accidens per subiectum, 7.*Metaph.cap.*3.non ita creatura per Deum.

Tertium, si distinguitur ab albedine inhærentia,erit posterior ipsa in *esse*,& conceptu,quia ratione illius tantùm dependet à subiecto : ergo sic non exigeret subiectum ex propria ratione,neque definiretur per subiectum contra Philosophum *suprà*, quod est inconueniens. *3.Dubium.*

Quartum est, quòd saltem sit propria passio albedinis, quia nihil immediatiùs ipsi inhæret, quàm sua inhærentia : ergo erit inseparabilis. *4.Dubium.*

SCHOLIVM.

*Ad primum dubium,negat omnino inhærentiam esse de essentia accidentis, vel id voluisse Philosophum,& soluit optimè omnia loca Philosophi adducta n.*11. *ad oppositum.soluit etiam rationem allatam, num.*12. *Quòd etiam inhærentia non sit de essentia relationis,docent benè Mayron.hîc q.*7.*&* 1. *q.*29.*q.*5. *& Trombeta* 7.*Met.q.*1.

Ad ista [d], ad primum, nullo modo concedendum est inhærentiam esse de essentia albedinis,& quæstio mota de hoc aliquibus videtur esse truffatica, & sine intellectu. Etsi enim aliquam euidentiam haberet quærere,an illa relatio sit eadem albedini?non tamen propter hoc, an sit de essentia eius? quia nihil est de essentia alicuius, nisi quod pertinet intrinsecè ad quiditatem eius : respectus autem aliquis,licèt sit idem fundamento, sicut dictum est de respectu creaturæ ad Deum, vbi suprà : non tamen est de quiditate eius, quia tunc nulla essentia creaturæ esset absoluta. 14 *Responsio ad primum dubium.* *In 2.dist.1. q.5.*

e Dico ergo negatiuè, quòd inhærentia, quâ albedo inhæret subiecto suo, non est de essentia albedinis. Cùm arguitur per auctoritatem Aristotel. dico, quòd nunquam hoc sensit,quòd forma,quæ per se est in genere absoluto,essentialiter includat respectum aliquem : ratio autem inhærentiæ non potest intelligi,quin intelligatur ratio respectus, nisi non intelligas,quid dicitur per nomen. *Text.23. al Commentator enim 5. Metaph. c.* de in eo, quod quoties dicitur causa,

Auctoritas ergo prima adducitur ex æquiuocatione illius vocabuli, *eo quòd*:non enim semper, *eo quòd* est nota causæ formalis illius,quod præcedit : nam,vt dicitur quinto Metaphysicæ capitulo de In eo quod, *Quoties dicitur causa,toties dicitur inquantùm ,siue in eo quod*: talia possunt esse nota cuiuscunque causæ illius,quod præcedit,& ita cùm substantia sit aliqua causa accidentis, licèt non de essentia eius, accidens est ens eo quòd est taliter entis, designando illam causalitatem in substantia : sed non propter hoc formale *esse* in entitate albedinis,erit *esse* alterius entis.Sicut vniuersaliter causatum à quacunque causa in quocunque genere causæ, est illud, quod est, quia est taliter entis, id est, talis causæ in tali genere, & ordine causandi : nec tamen ista habitudo ad quancunque causam, est formale, vel essentiale in causato : quia tunc nullum causatum esset formaliter absolutum. *&c.& dicitur quòd ly* in eo quod *potest esse nota.* *Ly* inquantùm, & in eo quod *possunt esse nota cuiuscunque causa.*

Aliqui etiam istum textum peruertunt, accipientes, quasi esset textus Aristotel. *Accidentia non sunt entia, nisi quia taliter entis*,quam propositionem, nec Philosophus dicit, nec 15 *Vide Alex. de Alex.*7. *Metaph.*

nec est ibi: nec sequitur ex propositione Philosophi. Nam, *eo quòd*, sicut in antecedente potest denotare causam illius, quod præcedit, ita potest denotare quamcunque causam illius, quod præcedit talem causam: non tamen præcisam: & per consequens non denotat talem præcisionem.

Sed esto, quòd in antecedente denotaretur causa præcisa, sicut in consequente, neutra tamen propositio facit ad propositum, quòd illa habitudo importata per ly *taliter entis*, sit formale in *esse* albedinis. Sumitur autem ibi *taliter entis* pro substantia, de qua præcessit sermo, vel totaliter entis secundùm aliam literam: ita quòd *totaliter* non dicat ibi totalitatem vniuersalitatis, quia tunc accidens esset entis vniuersalissimè accepti, & ita non esset ens: sed totaliter totalitate perfectionis, & sic substantia est totaliter ens.

Substantia dicitur totaliter ens perfectione.

Alia auctoritas: neque aptum natum, neque possibile, & alia, quæ dicuntur ibi; patet quomodo Philosophus intelligit propter necessarium ordinem causati ad causam proximam: sed non habetur ex hoc, quòd habitudo ad causam proximam sit de essentia causati.

16 Auctoritas illa de quarto Metaphysicæ, & similis de septimo, de non scibili, & scibili, potest adduci secundùm superficiem verborum, quòd accidens nullam haberet entitatem formalem, sicut sanitas in vrina nihil habet de ratione formali sanitatis, & si ad hoc adducitur, non est nisi ignorantia vocabulorum. Patet enim, quòd accidentia sunt principia agendi, & principia cognoscendi substantiam, *ex primo de Anima*, & per se obiecta sensuum: sed truffa est dicere aliquid esse principium agendi, vel actione reali in materiam, vel actione intentionali in sensum, vel intellectum, & non habere aliquam entitatem formalem: ita enim diceremus chimæram agere, vel sentiri. Truffa est etiam aliquid esse per se passionem entis, nisi ipsum habeat per se aliquam entitatem: vel esse terminum alicuius motus, vel mutationis, nisi habeat aliquam entitatem: substantiæ autem omnes, si quas habeant passiones, sunt accidentia. Si quis etiam motus est augmentationis, alterationis, & *vbi*, est ad accidens, vt ad terminum. Est ergo intellectus Philosophi in illis exemplis, non quòd simile currat super quatuor pedes: quia secundùm Damascen. lib. 3. cap. 26. *Quod omni ex parte simile est, idem est, non exemplum.* & ideò præmittit, *Non enim necesse est exempla prorsus inter se similia esse, atque eiusmodi, vt nihil omnino desideretur, quandoquidem in exemplis, tum similitudinem, tum dissimilitudinem perspicere opus est, siquidem exempla sunt.*

Text. 2. *Text. 14.* *Si accidens non haberet formaliter esse, nō haberet actiones reales, vel intentionales.* *Text. 11.* *Damasc.* *Simile non currere quatuor pedibus.*

17 Ita dico, quòd ad hoc faciunt illa exempla Philosophi, quòd sicut ordo essentialis est medicinæ ad animal in eo quod est, dici sanum: ita habitudo essentialis est inter accidens, & substantiam in habendo entitatem: sed non quòd ille ordo essentialis ad subiectum sit de essentia albedinis, quæ habet illum ordinem, sicut ratio signi est essentialiter sanum, vt dicitur de vrina: & ratio dissimilitudinis in hoc est, quia in vrina non est aliqua forma absoluta à qua dicatur sana; licèt sit ibi aliquod absolutum super quod fundatur ratio signi, vtpote talis color, vel talis digestio, & alia, quæ apparent ibi: sed ipse ordo ad sanitatem est, quo formaliter dicitur vrina sana. Et ideò omnino æquiuocè quantùm ad nomen impositum ab illo conceptu, quo animal dicitur sanum: quia licèt sanitas sit eadem, quæ est in animali formaliter, & quæ significatur per vrinam: tamen sanum impositum ad denotandum habens sanitatem formaliter, & habens eam vt signum, est purè æquiuocum. Sed ex alia parte ens non est purè æquiuocum, vt dictum est aliàs: & in vtroque extremo est aliquid absolutum, propter quod formaliter vtrumque dicitur ens; licèt super vnum absolutum fundetur ordo ad aliud.

Vrina quomodo est æquiuoce sana? *In 1. d. 3. q. 2.*

Ad rationem illam dico, quòd inhærentia inhæret albedini; alioquin albedo non esset formaliter inhærens illa inhærentia, & cùm quæris de illa inhærentia, quâ inhærentiâ albedinis inhæret albedini. Dico, quòd illa est eadem inhærentiæ albedinis, & tantùm ibi est status. Ratio huius patet *libro secundo distinct. prima, quæst. quinta*: quia illa relatio est idem fundamento, sine qua fundamentum esse includit contradictionem: huiusmodi est ista inhærentia inhærentiæ; quia contradictio est inhærentiam albedinis ad superficiem esse actu, & non inhærere actu, vel non habere inhærentiam: similiter impossibile est, & contradictio est esse in aptitudine, quin & habeat in aptitudine: sed propter rationem oppositam nulla inhærentia formæ absolutæ est sibi eadem, quia non est simpliciter repugnantia illam formam simpliciter esse, & non inesse.

Inhærentia inhærentiæ non differt ab ipsa. *Vide 2. d. 1. q. 5.* *Quæ relatio est eadem fundamēto?* *Inhærentia absoluti distinguitur ab ipso.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

54 d *AD ista; ad primum*, &c. Reprehendit quæstionem tanquam irrationabilem: & respondet negando antecedens. Ad primam probationem ex Philosopho *eo quòd taliter entis*, particulam illam rationalem non denotare semper causam formalem, sed quamcumque; hîc autem denotat substantiam causare accidens per modum subiecti: vnde non rectè infertur ordinem ad subiectum esse de essentia eius; aliàs sic diceretur de quolibet causato. Responderi etiam potest per aliam versionem, vbi dicitur *totaliter entis*, non dici secundùm prædicationem, quia Deus non est capax accidentis: sed totalitate perfectionis, & sic idem est, quòd accidens sit substantiæ vt subiecti; quia substantia est totalitate perfectionis ens, & ens simpliciter vt comparatur ad accidens. Ad aliam probationem ex Philosopho, quâ negat accidentia posse, aut esse, apta nata separari, respondit *suprà* ad conclusionem, ita sensisse, propter ordinem essentialem causarum; putauit enim non posse causam superiorem in effectum inferioris, nisi ipsâ inferiori concurrente.

Substãtia ens simpliciter.

Ad alias probationes Philosophi respondet: non rectè adduci sensum Philosophi, vt benè probat in litera. Per exempla ergo intendit Philosophus ordinem inter substantiam, & accidens in essendo secundùm perfectionem & causalitatem, non quòd substantia, aut inhærentia ad ipsam sit de essentia accidentis absoluti. Ad rationem, dicit statum esse in ipsa inhærentia, quæ in seipsa inhæret realiter, ex ratione quam ibidem subiungit.

Ordo inter substantiam, & accidens.

SCHOLIVM.

Ad secundum dubium num. 12. contra tertiam conclusionem ostendit inhærentiam formæ absolutæ, non esse eandem formæ.

Et [e] per istud patet ad secundum dubium. Dico enim, quòd inhærentia albedinis non est eadem albedini: & cùm probatur per relationem creaturæ ad Deum; dico quòd non est simile propter maiorem positam priùs ad istam conclusionem tertiam: nulla enim relatio ad causam extrinsecam est identica causato, nisi illa, quæ est ad causam primam, propter hoc, quòd prima causa potest quodcumque causatum causare, sine quacumque alia causa extrinseca. 18

Ad 2. dub. Relatio causati ad causam primã, eadem fundamento.

Et cùm arguitur de definitione; illud magis probaret accidens non debere definiri per substantiam, quia lapis per Deum non definitur, cùm tamen Deus sit causa talis, sine qua impossibile, & contradictio est, esse lapidem, vel equum: non autem sic subiectum respectu accidentis. Sed respondeo, identitas respectus ad fundamentum, vel non identitas, non est ratio, quare terminus respectus cadat in definitionẽ fundamenti, vt additum.

Quid ergo aliud? Respondeo quòd nec dependentia essentialis, & necessaria, est causa, quòd terminus dependentiæ addatur in definitione fundamenti dependentis: tunc enim Deus magis poneretur in definitione cuiuscumque creati, quàm substantia in definitione accidentis: sed causa est, quia nulla forma potest habere conceptum perfectum quietatiuum, nisi cointelligatur illud, cuius est forma: definitio autem exprimit conceptum perfectum definiti; & ideò quantumcumque essentialia formæ exprimerentur sine illo, cuius est forma, quamuis quiditas eius indicaretur: tamen non esset conceptus perfectus quietans intellectum; ideò nec definitiuus. Sed causatum quod est in se quoddam compositum subsistens, si concipiatur in se intellectus, ibi quiescit, non requirens aliud cointelligere.

Quare subiectum ponitur in definitione accidentis, non tamẽ Deus, à quo magis dependet.

Et si obiicias, ergo par est necessitas, formam substantialem definiri per additum, sicut & accidens. Respondeo, vtrobique est necessitas. Patet per Philosophum definientem animam 2. *de Anima*: vbi statim ponit corpus, quod est perfectibile ipsius, vel totum compositum, cuius ipsa est pars: nec aliquid ponit pertinens ad essentiam animæ, sed tantummodò hoc, quod est actus, quod significat respectum animæ: ad illud, cuius est forma; non tamen est similis additio hîc, & ibi: quia in definitione formæ substantialis additur aliquid, quod facit per se vnum cum ipsa; vel cuius ipsa est per se pars (quod dico propter modum diuersum dicendi formam definiri, vel per materiam, vel per totum) sed in definitione formæ accidentalis additur aliquid cum quo non facit per se vnum, nec cuius est pars per se. 19

Text.c.6.

Aliter ponitur additum in definitione formæ accidentalis, & substantialis.

COMMENTARIVS.

55 e *ET per istud patet ad secundum*, &c. Resoluit in definitione quiditatiua formæ accidentalis non poni subiectum vt additum: in quietatiua autem, quæ facit conceptum vltimatum formæ, quà forma est poni subiectum; non quòd subiectum, aut ordo ad ipsum idem sit formæ absolutæ: & tam hoc verum est in formis substantialibus, quàm accidentalibus, vt patet in definitione animæ, quam tradit Philosophus 2. *de Anima*, in qua ponitur subiectum per additum: addit differentiam inter formam substantialem, & accidentalem, quà respiciunt subiectum.

Alia definitio quiditatiua, & alia per additum.

SCHOLIUM.

Ad tertium dubium positum num. 13. concedit respectum inhærentiæ esse posteriorem accidente absoluto, sicut omnis respectus est posterior suo fundamento: & soluit rationes contra hoc ibi adductas.

20 Ad [f] tertium dubium dico, quòd ille respectus inhærentiæ est posterior albedine, sicut vniuersaliter respectus fundatus in aliquo est posterior fundamento: & cùm dicis, ergo albedo non necessariò requirit terminum respectus. Nego consequentiam: benè enim potest dependere aliquid à termino respectus, & tamen non dependere à respectu, si respectus est posterior eo: ita enim substantia lapidis non dependet à respectu lapidis ad Deum, sed magis è conuerso, si essent diuersa: & tamen lapis dependet essentialiter à Deo, qui est terminus respectus.

Ad 3. dub.

Aliquid depēdet à termino respectus, quod non dependet à respectu.

Ad illam propositionem, non requirit terminum, nisi propter illum respectum. Respondeo, quòd propter vt consequentem necessariò naturam fundamenti: sed non vt propter requisitum ad naturam fundamenti tanquam prius ipso: & quod sic est propter, non oportet quòd in eodem ordine requiratur, in quo requiritur terminus respectus.

Per hoc ad sequens ibidem, quod tangit adhuc de definitione accidentis. Concedo enim, quòd albedo intelligi potest quantùm ad quodlibet, quod per se primo modo includitur in ratione albedinis, omnino nihil intelligendo de illo respectu: & cùm dicitur, ergo posset definiri per essentialia; concessum est, quòd benè posset assignari aliqua ratio per essentialia indicans totam essentiam eius: sed illa non esset definitio, quia non esset expressiua perfecti conceptus: semper enim intellectus habens illum conceptum dependeret ad aliquid aliud terminans dependentiam illius conceptus.

Et cùm arguis, si respectus ille non necessariò concomitetur: ergo nec terminus respectus requiritur ad intellectionem albi; nego consequentiam, loquendo de intellectu completo, & conceptu quietante intellectum: ad illum enim requiritur cointelligi terminum: non tamen respectum ad terminum: & istud vltimum declarat totam istam conclusionem, & responsionem ad tria argumenta præcedentia: est enim inhærentia respectus quidam.

COMMENTARIVS.

56 [f] AD *tertium dubium*, &c. Respondet respectum illum esse posteriorem albedine, sicut relatio est posterior fundamento, & negat consequentiam, & benè, quia relatio causati ad causam est posterior causato; tamen causatum secundùm suum *esse* exigit causam, à qua recipit *esse*; recipere enim *esse* à causa, est fundamentum ex quo resultet relatio ad causam in causato, quæ posterior est ordine ad hoc, quod est causatum causari. Ad absolutum in causa sequitur absolutum in effectu: ex Doctore *in 2. distinct. 1. quæst. 1. ad 2.* Ad aliud respondet sicut aliàs.

Inhærētia est posterior forma

Relatio posterior fundamento.

Subiungit autem ad conceptum completum, verbi gratiâ albi, requiri cointelligi terminum inhærentiæ, non ipsam inhærentiam: *Et hoc,* inquit, *declarat istam conclusionem, & responsionem ad tria argumenta præcedentia,* &c. nempe, si habetur conceptus completus, & quietatiuus formæ, cointelligendo subiectum. Sequitur quòd inhærentia ad subiectum non sit de ratione formæ, aut eius entitate completa, loquendo de forma absoluta; ac proinde sit separabilis in *esse* ab ipsa, sicut & in *cognosci*, & extrinsecus adueniat: sic ergo erit forma separabilis à respectu, vt tenet conclusio; sic respectus non erit de essentia, aut entitate completa formę, neque prior ipsa, vt contendunt rationes contra conclusionem.

Conceptu albi intelligi subiectū, non inhærentiam.

Explicatur litera.

Dices, hoc etiam probaret, quòd relationi non identificaretur suū *inesse*, seu inhærentia, quia potest intelligi cum fundamēto, sine eo quòd intelligatur ille respectus. Respondetur hoc falsum esse, quia nequit intelligi, nisi vt inter extrema tanquam ordo, hoc ipsum est concipere ipsam secundùm respectum ad fundamentum, & terminum.

Replica.

Responsio.

Non comprehendit relatiuum.

Dices, potest intelligi creatura, vt Angelus, & definiri, vel homo, sine respectu identificato sibi ad Deum; ergo non sequitur quòd respectus inhærentiæ albedinis non identificetur sibi, ex eo quòd intelligatur conceptu completo quiditatiuo, & quietante intellectum sine ipso respectu. 57

Replica.

Respondetur Angelum, & hominem habere conceptum completum ex immediatè cōstituentibus, secundùm quem intelligi possunt; non ita forma, quia concepta per modum formæ concipitur, vt aliquid incompletum per modum partis, ac proinde requiritur ad conceptum completum eius, vt concipiatur in actu terminato cointellecto suo subiecto: actuare autem, & constituere competit formæ secundùm suam rationem formalem absolutam, ad quem effectum se habet inhærentia, vt mera conditio, subiectum vt per se concurrens potentiale, & in alio genere; hinc colligitur subiectum non addi ad conceptum formæ completum, quà terminat relationem inhærentiæ formæ, sed quà est subiectum ipsius formæ, & potentiale correspondens actui: quæ rationes sunt priores inhærentia formæ in perfectione & causalitate. Si autem inhærentia formę esset ipsi essentialis, aut idētificata realiter, sequeretur quòd forma non respiceret subiectum in ratione formæ & actus, quæ prior est, sed præcisè mediante inhærentiâ tanquam ratione priore, & per ipsam inhærentiam; ac proinde subiectum,

Responsio. Distinctio inter cōpletum, & incompletum, quātùm ad concipi.

Quomodo subiectum spectat ad conceptū forma completum.

Additur vt est potentia, non vt terminus inhærentia.

ioctum, quà præcisè terminaret illam, esset additum in conceptu formæ, non quà est in potentia ad formam per modum actus, alias incompleti, & non terminati, quia quod respicit aliud mediante priore tanquam medio, eatenus respicit remotum quatenus respicit proximum, seu medium idem remotum. Benè ergo ex hac ratione Doctor infert inhærentiam esse extrinsecam, & realiter distinctam à conceptu completo formæ, ac proinde ab ipsa forma completa absoluta.

58 Accedit, quòd forma mediante inhærentiâ tantùm respicit subiectum, vt causam sui *esse*; non verò vt compartem alicuius totius per se, aut per accidens, quod constituit: nam anima rationalis respicit materiam per modum compartis, quamuis non dependeat in *esse* à corpore, & donec concipiatur respectiuè ad corpus compartem non concipitur completè; & perinde ad hunc conceptum facit siue actu insit, siue aptitudine. Idem similiter dicendum de forma dependente à subiecto; nam esse in causa est conditio, non ratio causandi formalis: ergo dependentia, quæ est secundùm *esse*, est extranea ipsi, quà ipsa est causa, quia sic consideratur in ratione causati dependentis, non verò causæ: vt pars est, habet rationem causæ, & non causati: ergo sic extranea est ipsi sua inhærentia, quæ facit ad eius *esse*. Accedit ex superiori ratione probatum esse hanc causalitatem omnino esse contingentem: ordo ergo formæ ad subiectum est alterius rationis ab inhærentia, vt subiectum cadit in definitionem formæ per additum: quæ definitio est formæ secundùm essentiam, non verò existentiam sub qua inhæret, vel secundùm quam inhæret; non sic forma relatiua, siue in conceptu, siue in essentia, siue in existentia nequit abstrahere ab eo cuius est.

Forma mediante inhærentiâ respicit subiectũ, & quomodo?

Forma causat vt pars.

SCHOLIVM.

Ad quartum dubium, num. 13. *obiectum respondet, inhærentiam non esse passionem per se, sed accidens per accidens, respectu formæ absolutæ.*

Ad [g] quartum dubium dico, quòd ista inhærentia non est per se passio albedinis: sed est accidens per accidens: est enim respectus quidam extrinsecus adueniens, & hoc ad minùs cuicumque accidenti absoluto: quia dicit actualem vnionem illius absoluti ad aliud absolutum: omnis autem vnio absoluti ad absolutum est respectus extrinsecus adueniens: omnis autem talis respectus est illi cui inest accidens per accidens, sicut satis declaratum est suprà in quadam quæstione de charactere: quia non necessariò consequitur illud, etiam posito termino: tunc enim esset intrinsecus adueniens: non enim potest aliquis respectus magis intrinsecus aduenire, quàm quòd necessariò consequatur fundamento posito termino: si enim solum fundamentum sine termino consequeretur, non esset respectus. 21

Ad 4. dub. Idẽ in 2. dist. 12 quæst. 2. & quodlib. 19. Inhærẽtia est respectus extrinsecus adueniens accidentis absoluti.

Illa autem propositio, quòd scilicet omnis vnio absolutorum est respectus extrinsecus adueniens, probatur: quia neutrum ex ratione sui, nec ambo simul sunt necessaria causa talis vnionis: potest enim Deus sine contradictione facere vtrumque separatim, & separatim conseruare sine alio, pro eo, quòd neutrum illorum respectu alterius potest esse, nisi causa extrinseca, & non prima: ita quòd illud de respectu extrinseco declarat, quomodo albedo potest esse sine inhærentia, sicut scilicet fundamentum sine respectu extrinsecus adueniente: vel quia terminus respectus non est, sicut in proposito: vel quia si est, separatus est. Sed illud de respectu extrinseco tandem reducitur ad rationem adductam suprà, ad probationem tertiæ conclusionis, scilicet ad hanc propositionem: Deus potest quodcumque absolutum facere, sine eo quod non est de essentia eius: quia non dependet ab illo, nisi vt à causa extrinseca, non prima: & omnis talis dependentia est contingens.

Omnis vnio absolutorũ est respectus extrinsecus.

Ad illam ergo probationem de passione, quòd immediatè inest, posset dici, quòd si albedo habet aliquam propriam passionem, illa immediatiùs inhæret sibi, quàm inhærentia illa. Illa enim necessariò inest albedini: & hoc siue coniunctæ subiecto, siue separatæ. Inhærentia autem actualis tantùm contingenter inest, & non ex natura albedinis: sed à causa extrinseca: non enim facit albedo se inhærere, sed agens. Vniuersaliter enim forma non generatur effectiuè, sed compositum: & sicut in composito per se vno, ita in composito per accidens: quod autem facit albedinem inhærere subiecto, facit compositum per accidens, scilicet subiectum album. 22

Si albedo habet passionẽ, immediatiùs ei inest, quàm inhærentia.

Et si arguas quòd pari ratione, nec reliqua pars, scilicet potentiale facit totum: & ita subiectum non erit principium effectiuum vniendi sibi aliquod accidens.

Hoc non est ad propositum. Soluitur tamen, quia subiectum benè potest virtualiter includere formam: & ita totum ex subiecto & forma. Non sic autem accidens, quia non includit virtualiter seipsum, nec subiectum, nec per consequens totum ex his. Sequitur etiam naturaliter ipsum agens, cùm sit terminus formalis: non sic autem subiectum.

Posset alio modo dici, quòd licèt inhærentia insit immediatè albedini, & aliis absolutis: non tamen sequitur, quòd magis sit per se passio, nisi probetur illud fundamentum aliquorum, quòd accidens variabile non potest inesse alicui, nisi mediante accidente in-

An accidens variabile potest inesse, sine mediante inuariabili, Ægidius quodlib. 3. q. 10.

uariabili: super quod fundant magnam harengam de potentiis animæ. Sed vnde probent, quærant. Aliqua exempla adducunt & principium non habent, sed oporteret videre aliquam rationem coniunctionis extremorum. Si enim aliquid eiusdem rationis possit esse accidens inseparabile in vno, & separabile in alio, erit debile fundamentum: & istud non negatur de calore in igne, & in ligno.

COMMENTARIVS.

59 a AD *quartum dubium dico*, &c. Resoluit, quòd inhærentia non sit passio accidentis absoluti, sed accidens per accidens; & sic tenet de omni vnione absoluti ad absolutum, vt formæ ad materiam, naturæ assumptæ ad Verbum diuinum; vt tenet in locis citatis *suprà*, & hîc vniuersaliter: & probat quia neutrum ex ratione sui, aut vtrumque simul sunt causa talis vnionis, quia possunt separatim esse sine tali vnione, ad quam sunt in potentia passiua, quæ virtute efficientis tantùm reducitur ad actum; & Deus potest quodcumque absolutum facere sine eo, quod non est de essentia eius.

Inhærentiam non esse passionē, sed accidens.

Obiectio.

Contra hoc aliqui obiiciunt, quòd tollat compositionem per se substantialem, nisi vnio sit substantialis modus. Respondetur, negando antecedens, quia non ex vnione fit compositio per se, sed ex actu & potentia per se, quæ proportio seruatur in partibus, quia neque per vnionem forma habet quòd sit actus, neque quòd sit actus per se, sed ex natura sua. Idem patet de potentia, quæ seipsâ talis est.

Responsio. Non requiri substātialem vnionem ad compositionem substantialem.

Vnio autem se habet per modum applicationis causarum intrinsecarum, & per modum conditionis; quòd autem sit in se accidens, non refert, quia applicatio causæ efficientis ad subiectum, vt producat formam substantialem, non tollit generationem, aut productionem esse substantialem; quamuis in se sit applicatio accidens: imò cum conditio debeat esse alterius rationis à causa, magis sequitur vnionem partium substantialium esse accidens, quàm substantiam; sicut vnio accidentis absoluti est respectus, & non absolutum; in relationibus verò quæ seipsis vniuntur, non per aliquid diuersum realiter superadditum vnio est relatiua.

Est diuersa rationis à partibus.

Dicit prætereà, vnionem non esse passionem accidentis absoluti, sed accidens per accidens; ac proinde passionem immediatiùs se habere ad albedinem, verbi gratiâ, quàm inhærentiam, quia illa manet in albedine separata. Dicit quòd forma vnitur virtute efficientis, quia quod efficit compositum, efficit vnionem & formam in subiecto; quod subiectum quãdoque habet, quà agens, & includit virtutem producendi in se formam. 60

Respondet secundò ex fundamentis aliorum, quasi ad hominem; dicunt enim quòd accidens variabile non insit alicui, nisi mediante accidente inuaribili: hoc accidens inuariabile dicitur ab eis proprietas, quà necessariò, & semper inest, & omni. Hæc principia non approbat Doctor, vt patet *hic, & in 2. dist. 16. quæst. 1.* & *dist. 25.* in qua impugnat illud principium, asserens illud quod est variabile, reduci ad ipsam substantiam, quæ inuariabilis est, verbi gratiâ actum voluntatis ad ipsam voluntatem. Et quidquid sit, saltem eo dato, sequitur inhærentiam accidentis absoluti non esse proprietatem, quia est accidens variabile: ergo supponit aliquid priùs inuariabile. Secundùm hæc principia replicat hoc fundamentum esse debile, quia calor in igne est inuariabile, in ligno variabile.

Secunda responsio.

SCHOLIVM.

Soluendo primum argumentum, soluit tria dubia. Primum, vtrùm aptitudo sit idem, vel distinctum ab eo cuius est; & respondet esse idem. Secundum, an accidens separatum habeat oppositum modum ei, quem habuit vnitum. Respondet tantùm carere respectu extrinseco vnionis ad subiectum. Tertium, vtrùm accidens separatum posset se vnire subiecto præsenti: & respondet negatiuè.

23 Ad [a] argumenta principalia. Ad primum dico, quòd accipiendo per se esse, & esse in alio vniformiter, scilicet, prout per se esse, negat aptitudinem ad inhærendum, & esse in alio affirmat illam aptitudinem: sic ista duo proportionaliter conueniunt, primum substantiæ, & secundum accidenti: & tunc non plus sequitur, nisi quòd accidens non possit esse ens per se, cui repugnet inhærere: sicut nec substantia potest esse ens, cui conueniat aptitudo inhærendi.

Ad argum. 1.

Et si velis accipere vtrumque actualiter, scilicet actualiter esse per se, & actualiter esse in alio. Dico quòd vt sic non diuidunt, nec sunt propria istis diuidentibus, scilicet substantiæ, & accidenti. Nec mirum, quia ex parte illius per se primus intellectus infert secundum: repugnantia enim ad *inesse* infert *non inesse*.

Actu esse in alio non conuenit accidēti, sicut actu esse per se substantiæ, & quare.

Sed ex alia parte non sic: sed est fallacia consequentis: est aptum inesse: ergo inest.

Et si quæras de ista aptitudine inhærendi, vel ineptitudine quid sit, & qualiter se habeat ad albedinem, an scilicet insit sibi, & an per aliam inhærentiam, & sic in infinitum. Si etiam quæras de quantitate, vel etiam albedine per se existente, an habeat oppositum modum essendi illi, quem habet, quando est in alio. Et videtur quòd sic, quia per se, & in alio quomodocumque accipiantur, sunt opposita inter se. Sed oppositum videtur: quia idem *esse* est, vt dictum est priùs, & per consequens idem modus ipsius *esse*. Si tertiò quæratur,

quæratur, an istud accidens ex sua aptitudine posset actualiter inesse, si fieret substantia in actu, quæ esset nata informari eo.

24

Aptitudo eadem realiter cum eo cuius est: vnde & propria passio eadem realiter subiecto.

Ad primum, aptitudo nihil aliud absolutum est à natura illius, cuius est aptitudo. Quòd non aliud absolutum, patet: sed nec aliud, vt respectus aliquis realis actualis: nihil enim dicit, nisi quòd naturæ congrueret tale quid; ideò autem competit isti naturæ, seu non repugnat, quia hæc natura est hæc natura.

Accidētia separata habent eundem essendi modū absolutū, sed carent respectu vnionis ad panem.

Ad [b] secundum dico, quòd modi essendi possunt intelligi, vel quòd variant ipsum *esse*: vel quod ponant aliquam diuersitatem posteriorem ipso *esse*. Primo modo sicut est idem *esse* accidentis in pane, & sine pane: ita idem modus essendi secundo modo variatur, quia *esse* illud in pane fuit subiectum cuiusdam respectus realis ad panem: quando autem est per se, priuatur illo respectu, & per hoc patet, quòd dicunt diuersum modum circa *esse*, ponendo respectum ad aliud, & priuando.

Accidens non potest se vnire effectiuè subiecto.

Ad tertium, patet ex illo quarto dubio priùs soluto: quia accidens non potest se vnire effectiuè subiecto. Vnde si Deus reduceret substantiam panis, & nihil aliud faceret, remaneret accidens sine subiecto, sicut modò, nec vniretur substantiæ panis tanquam forma per virtutem illius accidentis, dico effectiuè.

Positum miraculosè sic manet, donec ab alio mutetur.

Et [c] si arguas, miraculum est, quòd non inest: ergo cessante impedimento inhærentiæ, scilicet non existentia subiecti, cessabit miraculum, & totaliter inerit. Respondeo, aliquid positum in *esse*, miraculosè, permanet in illo *esse* quousque ab aliquo agente transmutetur.

25

Ad argum. 2.

** Al. sed si accipias non vniformiter, tunc quod est posteriùs secūdùm aptitudinem potest esse sine priori actualiter.*

Accidens non est actu posteriùs substantia.

Ad secundum dico, quòd prius & posterius possunt intelligi vel actualiter, vel secundùm aptitudinem. Si accipias vniformiter, concedo quòd posterius naturaliter non potest esse sine priori: sed si accipias, quòd posterius secundùm aptitudinem, non potest esse sine priori actualiter, nego: quod enim est prius aptitudinaliter, si non sit, non est prius: si etiam sit, & tollatur dependentia posterioris ad ipsum per aliquid aliud prius vtroque, nec sic est actu prius, & hoc modo est in proposito. Vnde, dico quòd istud accidens non est actualiter posterius ad substantiam panis: sed tantùm aptum natum esse posterius ad illud tanquam ad aptitudinaliter priùs.

Quomodo causa prima supplet causalitatē causa secunda.

Et si arguas, nullum respectum specialem posterioris habet ad Deum, quem priùs non habuit: ergo non magis suppletur per actionem diuinam illa prioritas panis nunc, quàm priùs, & istud posset esse obiectio contra tertiam conclusionem principalem, & contra probationem eius, quomodo causa prima extrinseca possit supplere causalitatem cuiuscumque alterius causæ extrinsecæ, cùm non possit habere in se prioritatem causæ secundæ: nec per consequens videtur terminare posterioritatem in causato correspondentem propriè illi prioritati. Respondeo, vnica prioritas illimitata potest terminare posterius simpliciter.

26

Nullam dependentiā nouam quantitati separata, superaddi.

Contrà, non aliter terminat nunc, quàm priùs: sed non terminauit totaliter priùs. Respondeo, aliqui respectus erant priùs in posteriori, quod est fundamentum, qui modò non sunt: & hoc est possibile, quia erant extrinsecus aduenientes isti fundamento: illi ergo respectus priùs erant terminati, & modò non sunt terminati: concedo, quia nec sunt, sed vnicus respectus, qui priùs fuit terminatus ad simpliciter primum, est modò terminatus: & terminatio illius vnius sufficit ad *esse* fundamenti talis respectus.

2. d. 37. q. 2. §. ad solut. & 1. d. 17. q. 2. ad 2. de secūda via, negat effectum esse priùs à causa prima, quàm à secūda, nisi tantùm perfectione.

Contrà, ergo illis aliis dependentiis non dependebat priùs fundamentum essentialiter: quia sine terminis illarum dependentiarum primus respectus eius ad simpliciter primum sufficiebat, & totaliter sufficiebat ad *esse* fundamenti totalis: quod autem habet quicquid requiritur ad sui *esse* in priori signo, in secundo non dependet ad aliquid essentialiter.

Respondeo, ista deductio benè videtur tangere ordinem causarum secundarum, & necessitatem illius ordinis: propter quem ordinem dictum est Philosophum negare possibilitatem separationis in proposito. Vel si ille ordo non est necessarius, est difficile videre, quomodo causa secunda est causa effectus: cùm illud non sit causa, sine quo, ab alio priùs naturaliter causatum habet totaliter *esse*. De hoc quære *lib. 2. dist. 1. quæst. 1.*

27

Ad 3.

Non omne quod ponitur in definitione, est inseparabile à definito.

Non ideò relatiuum non potest esse sine termino, quia accidens.

Ad tertium de definitione, responsum est respondendo ad dubia mota contra tertiam conclusionem. Restat tamen ibi vnum verbum, quia probatur, quòd illud, quod cadit in definitione necessariò requiritur ad *esse* eius, sicut correlatiuum ad *esse* correlatiui. Respondeo, hoc ideò est, quia istud est relatiuum, nec est alia ratio, quare necessariò requirit terminum: non enim, quia accidens: imò si esset relatio, & non accidens, sicut relatio in Diuinis, adhuc requireret terminum. Sed illud definitum, de quo loquimur, est

est absolutum, ideò non requirit additum, sicut respectus terminum, sed sicut causam aliquam extrinsecam: & quælibet talis non necessariò requiritur præter primam.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd album potest intelligi dupliciter; vno modo vt importat formam talem sub tali modo significandi, & hoc per se significat. Vnde secundùm Philosophum in Prædicamentis, album solam qualitatem significat; quod verum est, tamen sub alio modo significandi, quàm albedo. Alio autem modo, vt communiter accipimus per album, & huiusmodi concreta, totùm compositum ex subiecto & forma. Si primo modo, argumentum habet maiorem euidentiam; nam de secundo modo patet quòd non oportet, si albedo est, quòd album sit. Sed de primo modo dico, quòd de virtute sermonis, nec oporteret tunc concedere, quòd si albedo est, quòd album sit: quia etsi forma sit, quæ apta nata est inhærere subiecto, non oportet quòd ipsa sit sub tali modo essendi, scilicet sub actuali inhærentia ad subiectum: album autem significat ipsam sub tali ratione actualiter inhærentis.

Cap. de substantia. Albũ dupliciter sumitur.

Album est, an includat esse album. Et si obiicias, quòd nomen tàm adiectiuum, quàm substantiuum abstrahit à tempore: ergo album non significat actualem inhærentiam formæ ad subiectum: quia tunc consignificaret tempus præsens. Respondeo, tunc concederetur quòd sicut albedo est, ita & album est: nec sequeretur, ergo aliquid tanquam subiectum est album: quia nec in antecedente hoc ponitur, neque per significatum, neque per modum significandi. Istud faciliùs concederetur de quantitate. Sicut enim conceditur hîc quantitatem esse; ita & quantum esse: nec tamen conceditur hîc aliquam substantiam perfici quantitate.

COMMENTARIVS.

61 a *AD argumenta principalia*, &c. Responsio ad primum argumentum cum motis dubiis patet ex litera, & ex dictis *suprà*.

Ordo accidẽtis ad substantiam. b *Ad secundum dico*, &c. Dicit accidens, quod est posterius substantiâ secundùm aptitudinem, non esse posterius naturaliter secundùm actum, ita vt aliter non possit esse, nisi in substantia. Intelligit prius naturaliter, & posterius naturaliter, de priore & posteriore secundùm ordinem essentialem, & infert inseparabilitatem: sic ergo non est accidens in actuali existentia, posterius substantia panis; sed contingenter tantùm, sicut illud causat contingenter; præueniri autem potest à Deo, & separari accidens à subiecto, supplendo concursum subiecti, quà Deus est prior vtroque naturaliter, & causa prima vtriusque, continens in se eminenter causalitatem subiecti, licèt in alio genere.

62 *Replica.* c *Et si arguas*, &c. Hîc replicat contra eandem solutionem: quia iam Deus non se habet ad accidens separatum aliter, quàm antea se habebat, nec accidens separatum dicit aliam dependentiam à Deo, diuersam ab illa, quam habuit coniunctum: ergo vel tunc non dependebat accidens à substantia panis; vel nunc aliter à Deo dependet. Dato primo, sequitur quòd causa secunda, aut subiectum nihil concurrant ad productionem accidentis, quia illa dependentia ad Deum sufficit ad conseruationem accidentis separati; illa etiam sufficient ad terminandam dependentiam totalem accidentis in *fieri*, & sic tollitur ordo causarum secundarum, & efficientia, seu causalitas, maximè subiecti respectu accidentis.

Subiectũ concurrit ad accidens.

Hæc obiectio difficilis est prima facie, ad quam *suprà* responsum est in prima parte quæstionis, conclusione tertia, excepto illo inconuenienti, quod adducitur hîc de ordine causarum. Ampliùs vrgetur: eodem concursu, quo Deus producit effectum concurrentibus causis, non produceretur effectus seclusis illis, aliàs idem bis saltem ex parte produceretur; quia produceretur totaliter à Deo secundùm totam dependentiam essendi, produceretur etiam à causis secundis in suo genere: hoc perindè repugnat, ac repugnat produci eundem effectum simul à duabus causis totalibus, vel iam præexistens reproduci de nouo, quia eodem modo supponeretur esse, & non esse simul in priori casu, sicut in secundo casu: ergo similiter vel non conseruatur accidens à subiecto, vel certè si conseruatur deficiente tali conseruatione, debet concursus Dei conseruatiuus esse alius, & alius, & non idem. Præterea, per hunc concursum, seu influxum, quo ponitur accidens separatum à subiecto, etiam crearetur accidens, quia æquiualet creationi: ergo est alius ab eo quo conseruatur in subiecto.

Vrgetur ampliùs difficultas.

Sequeretur idem bis produci.

Responsio. Respondetur sistendo in dictis *suprà* secundùm mentem Doctoris, & *infrà quæst. 6. huius locis, citatis*, eundem esse influxum Dei in accidens absolutum separatum, atque in accidens coniunctum, quantùm ad rationem actionis, seu dependentiæ effectus. Pro cuius declaratione, dico primò causam secundam efficientem producto suo effectu permanente, & absoluto extra se non influere ampliùs in *esse* eius; vt patet experientiâ, quia manet effectus talis sine sua causa producente creata in *esse*; & si sit in *esse*, etiam non concurrit aliter ad eius conseruationem, nisi remouendo corrumpens contrarium.

Eadem actione diuina cõseruari accidens separatum, qua fuit productum. Causa secunda non conseruat effectũ absolutum.

Ratio huius. Ratio huius est, quia effectus ille respectu sui *esse* non est in potentia, vt iam est positus in *esse*, neque causa secunda potest agere, nisi respectu eius, quod est in potentia ad essendum, & vt supponit subiectum in potentia ad terminum: vnde quando iam potentia est actuata per formam permanentem natura sua, desinit motus ex parte agentis creati, & succedit quies, quia nequit agere, nisi in subiectum in potentiam, & prout in potentia est, quia motus est actus entis in potentia, secundùm quòd in potentia *ex 3. Physic.*

Dico secundò, causam materialem non conseruare formam, quà materialis est, & subiectum, propriè loquendo. Hoc probatur, quia causa materialis non exercet causalitatem, nisi concurrente causâ efficiente: sed cessat causa efficiens creata influere in formam positam in *esse*, quando est absoluta & permanens, loquendo de causa particulari, cuius virtute actuatur materia: ergo cessat 63

Subiectũ non cõseruat, quà subiectum est.

cessat etiam influxus materiæ nouus. Vt enim genera causarum dependent à se mutuò in causando,ita cessante vnâ causare, cessant & reliquæ causare per nouum influxum.

Responsio. Impugnatur. Dices manere influxum causæ primæ efficientis. Contrà,non manet influxus ille tanquam nouus,sed idem qui fouit antiquus : ergo materia non habet aliquem influxum nouum, sed eandem causalitatem,quæ fuit antiqua,ad ipsam formam in *fieri*, efficiente etiam causa secunda creata. Ex virtute autem huius causalitatis materiæ,non potest conuenire formæ perseuerare in *esse*,sicut neque *fieri* formæ manet, aut motus ad ipsam, qui eodem modo fuit à materia; nunc autem producta forma perseuerat in *esse*: ergo non ideò forma perseuerat in *esse*,quia materia eam sustentat, sed quia ipsa ex natura sua est permanens,& habet totum *esse* simul, quod non est natum desinere esse, donec subtrahatur concursus causæ per se, à qua essentialiter dependet, sicut forma, quæ est in fluxu ex natura sua est transiens, quamuis materia ad vtramque perinde concurrit sustentando. *Cur forma permanet.*

64 Secundò patet idem, quia materia inquantùm potentia passiua non est nata habere formam, nisi virtute agentis: ergo neque in *fieri*,neque in *facto esse* nata est habere actum,nisi virtute agentis: si autem conseruaret actum, nata esset ex se esse in actu propriâ causalitate:ergo etiam seipsam reducere ad actum etiam independenter ab agente. *Materia ex se non habet actum, nec conseruat.*

Tertiò, materia dicit potentiam passiuam ad formam oppositam, etiam vt est sub hac forma: sed quod est per se conseruatiuum formæ ex natura sua,& non liberè,non dicit inclinationem in eodem genere causæ: inclinationem, inquam, de se indifferentem ad formam oppositam: ergo, &c. *Patet idē ex inclinatione materia ad formam oppositam.*

Quartò, quando forma est violenta subiecto, perinde exercet causalitatem materialem respectu eius, sicut & quando est ipsi connaturalis, quia eodem modo sustentat vtramque:sed subiectum, quod ab intrinseco inclinatur ad formam oppositam,vt aqua,quà aqua est,ad frigus,nequit habere conseruatiuam causalitatem respectu formæ oppositæ contra inclinationem naturalem sui *esse*,& perfectionis:ergo sustentatio materiæ, aut subiecti formæ non est conseruatiua formæ, aliàs repugnaret ex natura sua ad actionem oppositam, & terminum eius. *Sustentat formam ipsi violentam, sicut & naturalē.*

65 Ex quibus sequitur, quòd subiectum sustentando formam præcisè,non sit causa eius conseruatiua in *esse* ab intrinseco: neque è contra formam dependere in *esse* à subiecto, quà sustentans est præcisè, quantùm ad sui conseruationem. Quamuis autem subiectum sit causa formæ in sui productione quantùm ad *esse* eius, non ideò tamen forma conseruatur in *esse*,quia conseruatur à subiecto, sed ideò quia ex natura sua est permanens,& à causa prima conseruatur.

Conseruatio formæ non est à materia. Quando ergo recipit suum *esse* completum, quod recipit dependenter à materia in *produci*, sicut & ab aliis causis, illud manet dependentiâ antiquâ à materia sustentatum,& causatum, non quòd ipsum *esse* semper, & in *fieri* sit à materia, aut subiecto, & tanquam à causa per se essentiali,quia sic tantùm est à causa prima.

Dependentia formæ à materia est in ordine ad agens. Neque etiam illa dependentia formæ ad subiectum est immediata,& secundùm ordinem immediatum, quæ comparati possum ad inuicem, excludendo causam efficientem eodem modo, quo resultat dependentia inter prius, & posterius essentialiter ex immediata comparatione terminorum, sed est dependentia resultans inter formam, & materiam per comparationem vtriusque ad causam efficientem, quâ transmutat materiam ad actum,& qua ex modo producendi formam in *esse* tribuit ipsi dependentiam ad materiam: quia neque forma, neque materia ab intrinseco habent vt seipsis,& propriâ virtute vniantur in *esse*, sed hoc totum est ab agente:non potest ergo maior esse dependentia formæ ad materiam in *esse*, quàm sit dependentia eius à causa secunda, quæ vnit eam materiæ;hæc autem non est in *conseruari*: ergo etiam neque à materia conseruatur, licèt in materia conseruetur.

Dico tertiò, eandem esse dependentiam ad Deum, quantùm est ex parte effectus accidentis separati,quæ fuit ad ipsum, vt erat coniunctum; tum quia dependentia antiqua est eadem realiter fundamento, vt sæpiùs dictum est, quæ nequit destrui non destructo fundamento: & ex alia parte repugnat eam manere, quin maneat eius fundamentum, vt *suprà* probatum est: tum quia accidens per separationem sui non variatur in suo *esse* absoluto: idem autem esse manens idem, respectiuè ad eandem causam, à qua essentialiter dependet,natum est vniformiter depēdere, quantùm est ex parte sui, quia ordo essentialis posterioris ad prius quamdiu manet non variatur. Et si dicas accidens coniunctum dependisse à subiecto,non ita separatum,iam responsum est ex præcedenti non dependisse aliter, quàm per inhærentiam,quæ est dependentia, quam recepit virtute agentis,& dependentia contingens, & separabilis,manente suo fundamento in *esse*. 66 *Dependentia eadem est accidentis separati, & coniuncti à causa prima.*

Dico tamen quartò, ex parte Dei esse voluntatem diuersam,& particularem, quâ terminat illam dependentiam à voluntate vniuersali, quâ ipsum terminabat, vt fuit accidens coniunctum, quia hæc terminat dependentiam accidentis, vt præcisè à subiecto, & secundùm inhærentiam. Hæc alia terminatur ad accidens eiúsque dependentiam extra subiectum in *esse* separato, & sufficit hæc diuersitas ex parte voluntatis, vt dicatur Deus supplere alias causas, si quæ sunt conseruationis formæ, & miraculosè accidens extra subiectum conseruari,quia neque accidens ipsum,neque dependentia eius extra subiectum maneret ex vi prioris voluntatis, quæ terminatur de lege ad ipsum,vt in subiecto præcisè,ac proinde noua voluntas necessaria est, vt manet secundùm dependentiam à Deo in *esse* separato. Hæc ergo dependentia ipsa accidentis antiqua, vt est ad voluntatem diuinam particularem,& nouam,seu diuersam, æquiualet nouæ conseruationi, & actioni,quamuis in entitate sit eadem, & præter eam non detur nouus influxus, quia superflueret, neque inesse posset, sine variatione accidentis absolutè in *esse* effectus. Et sic patet mens Doctoris, qui negat esse nouam dependentiam ex parte separati, sed antiquam, quæ manet modo supradicto. 67 *Dependentia accidentis separati terminatur ad specialem Dei voluntatem.*

Respondetur ergo ad obiectionem negando antecedens, quia & Deus aliter se habet ad accidens separatum,non per actionem nouam,sed per terminationem dependentiæ nouã, & diuersam: dependentia etiam accidentis aliter se habet ad Deum in ratione termini, non in ratione dependentiæ. Dices, variato termino formali variatur relatio: ergo & dependentia.Respondetur,quando variatio est simpliciter in termino formali, concedo, 68 *Responsio ad obiectionem.* *Replica. Soluitur. Quomodo variatur volūtas terminās dependentiā.*

concedo, quando autem secundùm magis, & minùs, nego: in proposito autem est variatio secundo modo: quia voluntas Dei prima, quâ producebatur accidens in *esse*,& terminat dependentiam eius in subiecto includitur in voluntate, quâ conseruatur seorsum à subiecto: ideò manet terminus formalis dependentiæ,sicut manet productio in conseruatione quantùm ad realitatem actionis, & dependentiæ effectus seclusis connotatis.

Responsio ad cæteras. Ad alia quæ obiiciuntur, respondeo negando primam & secundam consequentiam, & dico, quòd concursus,quo Deus causat effectum in *fieri* simul cum causis secundis, neque ex parte effectus esset sufficiens ponere effectum in *esse* se solo (quidquid aliqui dixerint, putantes hoc derogare perfectioni actionis diuinæ, quod non sequitur) vnde admitto rationes ibidem adductas,& causas secundas ita agere in effectum simul cum causa prima, & sicut in genere causæ efficientis integrant vnam causam seruato ordine, ita etiam habere vnum effectum.In hoc autem est differentia, quòd actio primæ causæ sit necessaria,& essentialis,aliarum causarum necessaria hîc,& nunc,vt sic procedit effectus à Deo:licèt non simpliciter necessariæ, quia alia productione posset independenter ab ipsis produci, & sic actio earum est contingens.

Ad consequentiam autem, quæ inde infertur. 69 Respondetur ens absolutum positum in *esse*, & permanens non dependere per se in sui conseruatione, nisi à solo Deo: non autem dependet forma absoluta à materia per se essentialiter in *esse*,vt probatum est dicto secundo,sed ad summum contingenter: siue qua dependentia potest manere forma in *esse*. *Responsio ad consequentiã.*

Imò minùs corruptibilis est forma separata, quàm in subiecto, quia vt separata subest actioni diuinæ tantùm per annihilationem, vt in subiecto etiam subest actioni causæ creatæ corrumpentis,inducendo oppositam:vnde sequitur à fortiori non exigere intensiorem influxum conseruatiuum in *esse* separato, vt est à causa prima, quàm in *esse* coniuncto. *Forma separata minùs corruptibilis.*

Ad vltimum, quod dicitur de creatione. Respondetur, quòd conseruatio formæ in *esse* separato æquiualeat creationi conseruatiuæ, quantùm ad modum essendi formæ, non tamen quantùm ad naturam actionis, & dependentiæ, quia creatio est productio rei totalis perseuerans; forma autem illa fuit producta à causis secundis, & Deo simul; & licèt sit eadem dependentia eius antiqua, tamen est alterius rationis à creatione, quia fuit ex materia. Ad tertium & quartum argumentum patet ex litera.

Quæstio II.

Vtrùm quodcunque accidens in Eucharistia remanens sit sine subiecto?

Alens.4.*p.q.*40.*m.*1.*a.*1.2. D.Bonau.*hîc a.*1.*q.*3.Richard.*a.*1.*q.*2. D.Thom.*q.*1.*a.*2.& 3.*p.q.*77.*a.*2.Henr. *quodl.*8.*q.*17.*Ægid.Theor.*43.Suar.2.*p.tom.*3.*d.*56.*s.*5.*Vide* Scot.7.*Met.q.*8.9.& 9.*Met.q.*7.10.

1 *Arg.*1. *Text.*4. AD secundum [a] sic proceditur,& arguitur,quòd in Eucharistia quodcunque accidens sit sine subiecto. Primò sic, Quodlibet accidens est ibi sine substantia: ergo sine subiecto. Antecedens patet ex præcedente quæstione. Primò sic,septimo Metaphysicæ: *Substantia est primum omnium ratione.* Quod probat,quia necesse est in cuiuscunque ratione, substantiæ rationem esse: non autem cadit substantia in rationem cuiuscunque,nisi vt additum; alioquin illud non esset ens per

*Text.*14. se, in cuius ratione cadit,quod est contra Aristotelem *quinto Metaphysicæ,cap.de Ente.* Non autem cadit vt additum, nisi vt subiectum. Hoc confirmatur, quia quando accidentia sunt in substantia, substantia terminat dependentiam cuiuscunque accidentis: sed non terminat nisi vt subiectum: ergo,&c.

2 *Arg.*2. Item, nullum accidens est subiectum alicuius accidentis in Eucharistia: ergo quodlibet est ibi sine subiecto. Consequentia patet, quia non est ibi substantia. Antecedens probo primò, quia per Philosophum quarto Metaphysicæ: *Accidens*, inquit, *non accidit*

*T.com.*14. *accidenti,nisi quia ambo accidunt eidẽ subiecto:nihil enim hoc illi magis, quàm illud accidit huic.* Secundo ratione, tum quia sicut substantiæ conuenit per se esse,ita accidenti inhærere: ergo sicut repugnat substantiæ inhærere,ita accidenti per se esse,vel substare: tum, quia quod terminat dependetiam aliquam, non dependet dependentiâ eiusdem rationis: sed omne accidens dependet dependentiâ ad subiectum: ergo nullum determinat hanc dependentiam.

*Arg.*3. Item, aliquod accidens est ibi sine subiecto: ergo quodlibet potest esse. Antecedens patet, quia accidens, quod primò natum est inesse substantiæ, non habet ibi subiectum: quia non est substantia ibi. Consequentia probatur, tum quia quodlibet accidens æquè essentialiter dependet à subiecto: tum quia in dependentiis necessariis, vel essentialibus est magis necessaria dependentia ad primum. Patet in causis, quia dependentia ad primam causam est simpliciter necessaria: ergo magis est necessaria dependentia ad substantiam,

stantiam, quàm ad quodcumque accidens: si ergo aliquod potest esse accidens sine dependentia ad substantiam; ergo quodlibet poterit esse sine dependentia ad quodlibet subiectum.

Item quartò, magis videtur repugnare accidenti relatiuo, seu respectui esse sine subiecto, quàm cuicunque alteri: sed istud potest esse sine subiecto: ergo quodcunque aliud. Probatio minoris, quia si repugnaret: aut ergo vnde accidens, aut vnde relatio: non vnde accidens, quia tunc repugnaret cuilibet accidenti. Nec vnde relatio, quia tunc repugnaret relationi diuinæ, quod falsum est: quia non est in subiecto: & probatur, quia illa est infinita, & infinitum est per se ens. Prima propositio probatur, quia illa est essentia diuina, & ita infinita. Secunda probatur, quia conditiones simpliciter perfectæ entis, secundùm quòd ens, conueniunt eidem, ita quòd vna aliam infert, sicut necessitas infert actualitatem, & infinitas necessitatem, & sic de aliis: ergo illud quod habet infinitatem, habet etiam per se *esse*, quæ est conditio nobilis in ente. 3 *Arg. 4.*

Oppositum videtur per se manifestum, quia tunc oporteret dicere, quòd in Eucharistia quilibet motus possibilis ibi esset sine mobili. Sequeretur etiam aliud, quòd respectus esset ibi sine fundamento: est enim ibi æqualitas huius quantitatis ad aliam quantitatem tantam: est ibi etiam similitudo istius qualitatis ad aliam qualitatem eiusdem speciei: & est circumscriptio passiua, siue locatio huius dimensionis contentæ à continente: nec æqualitas per te est in quantitate, nec similitudo in albedine, nec circumscriptio in quantitate: & per consequens istæ relationes essent, & non in aliquo fundamento. 4 *Rat. ad opp.*

Si consequens non statim apparet inconueniens. Probatur inconueniens per hoc, quia nihil dicitur formaliter tale, nisi per aliquam formam sibi inhærentem formaliter: hæc autem quantitas dicitur formaliter æqualis, & hæc qualitas similis, & hæc dimensio locata: ergo illud, à quo denominatur subiectum, inest subiecto, vt forma.

COMMENTARIVS.

1 *Prima sententia.* *Ægidij, & antiquorum.* a *AD secundum sic proceditur*, &c. In hac quæstione declaratur ordo accidentium ad quantitatem; supponitur enim quantitatem esse in subiecto, & quæritur idem de qualitatibus. Prima sententia est, quantitatem tantùm esse extra subiectum, & posse esse, non autem qualitates. Hæc est Ægidij, & aliquorum discipulorum sancti Thomæ, qui indiuiduationem qualitatum reducunt ad quantitatem, seu ad materiam signatam quantitate: vnde sicut qualitates nequeunt se ipsis indiuiduari, & produci, & conseruari nihil possit, nisi indiuiduum, consequenter tenetur non eas conseruari separatim ab omni subiecto.

Secunda sententia, qualitates in Eucharistia esse sine omni subiecto, & tenetur secundùm varia principia; eam tenet Gotfredus in litera §. *Secunda opinio*, &c. ex eo quòd patet nullum accidens posse subiectari in alio accidente, per modum subiecti, quidquid sit de ordine inter ipsas formas. Nominales eandem tenent ex negatione eius, quod supponitur, nempe quantitatem distingui realiter à subiecto, aut quantitatem panis manere, cùm quodlibet seipso sit quantum, non per aliud. 2 *Secunda sententia.* *Varij modi eius explicandi.* Gotfredus. Nominales.

Tertia sententia est communis, nempe qualitates non esse de facto absque omni subiecto. *Tertia sent.*

SCHOLIVM.

Sententia Ægidij solam quantitatem posse esse sine subiecto, probatur quatuor rationibus. Scotus ostendit has rationes nihil probare, respondendo ad singulas.

Hîc sunt duæ opiniones extremæ. Vna, quæ ponit solam quantitatem in Eucharistia esse, & posse esse sine subiecto: pro qua sunt quatuor rationes. Prima est ista: Sola quantitas indiuiduatur per se, & omnia alia accidentia per quantitatem: ergo si aliquod accidens esset, & non in quantitate, esset *hæc*, & non esset *hæc*. 5 *Ægid. Theor. 36. 37. 38. 39.*

Item, si esset albedo separata à quantitate, esset sensibilis, & non sensibilis. Quòd autem sensibilis, probo, quia esset per se de tertia specie qualitatis. Quòd autem insensibilis, probatur, quia non quantum non potest sentiri. Et hoc si negetur, probatur, quia secundùm Philosophum de sensu & sensato: *Si sensibile diuideretur in infinitum, virtus sensitiua diuideretur in infinitum.* Hæc consequentia non valet: nisi secundùm diminutionem sensibilis oporteret crescere virtutem sensitiuam: ergo si improportionaliter est aliquod sensibile minùs, sensus cresceret improportionaliter; sed sensibile indiuisibile est minùs improportionaliter (vt ita loquar) quocunque sensibili quanto: ergo virtus sensitiua aliqua poterit esse improportionaliter maior quacunque alia. Consequens est falsum: ergo, &c. *Cap. 7.*

Item,

Item, si albedo esset sine quantitate, esset qualitas spiritualis, quia indiuisibilis: & esset qualitas corporalis, quia in tertia specie Qualitatis: & ita spiritualis, & non spiritualis.

Item quartò sic, si albedo est sine quantitate, & per consequens spiritualis, non esset repugnantia, quin inesset spiritui, & sic spiritus posset esse albus.

6 *Refutat rationes Ægidij. Vt inquit Arist. 1. Post. cap. 35. q.4.5.6.*

Rationes autem istæ non probant intentum. Prima non, quia nullum ens est singulare formaliter per aliquid alterius generis: sicut enim in quolibet genere est inuenire supremum in coordinatione illius generis, & omnia media genera, & species: ita est inuenire aliquod infimum per se in illa coordinatione, de quo omnia prædicantur, & ipsum non de alio. Qualitas ergo, etiam quando est in quantitate, non est hæc per quantitatem formaliter: ergo si est causa, est causa extrinseca singularitatis ipsius qualitatis, & qualitas potest esse singularis sine causa ista extrinseca. De hoc ampliùs habetur *lib. 2. dist. 3. in quæst. de indiuiduatione.*

Potentia remota, & propinqua explicatur.

Secunda ratio de sensibili, & insensibili non concludit: sensibile enim potest dici, quod vel est in potentia remota, vt sentiatur: vel quod est in potentia propinqua. In potentia remota est quicquid habet formam sufficientem; non tamen sub modo conuenienti, sub quo oportet eam haberi ad hoc quòd sentiatur. In potentia propinqua est, quod habet eam, vt statim cessante impedimento possit sequi actus.

Tex.com.7. Text.10. Nulla potentia in nobis, sola sufficit ad actum.

Ista distinctio declarata est 1. *lib. distinct.* 7. de potentia generandi, & probata per auctoritatem Philosophi *quinto & nono Metaphys.* Patet etiam per Anselm. *de liber. arbitr. cap.* 4. vbi vult quòd nullam potentiam habemus in nobis, quæ sola sufficiat ad actum, sicut exemplificat de visu, qui non sufficit ad actum videndi sine obiecto, & medio illuminato, &c.

7 *Albedo separata ab omni subiecto esset sensibilis remotè, non propinquè.*

Hoc modo albedo separata esset sensibilis, accipiendo sensibile in potentia remota: quia esset forma, quæ secundùm se esset motiua sensus, licèt non sub illo modo essendi: & propter hoc non esset sensibilis potentia propinqua. Nec propter hoc est aliqua contradictio, sicut nec esset si argueres de diuisibili, & indiuisibili: illa enim albedo esset diuisibilis potentia remota, quia posset esse in quanto, & tunc esset in potentia propinqua ad diuidendum: sed non esset diuisibilis potentia propinqua, quamdiu esset sine quantitate.

Et cùm arguis, si esset sensibilis: ergo sensus ille improportionaliter excederet omnem alium sensum. Respondeo, consequentia valeret, si esset sensibile alicui sensui in potentia propinqua, tunc enim ille sensus esset perfectior omni alio sensu secundùm illam proportionem, secundùm quam istud sensibile deficeret ab aliis sensibilibus. Sed licèt concedam, quòd sit sensibile potentia remota: nullo tamen modo est sensibile alicui sensui in potentia propinqua: & ideò non oportet aliquem sensum posse ipsam sentire sub isto modo essendi: nec per consequens excedere improportionaliter alios sensus. Hoc enim tantùm sequeretur, si esset sensibile in potentia propinqua, quia sic arguit ibi Philosophus de obiecto sensibili.

8 *Vide Varr. hic. Qualitas, sine quantitate est corporalis, non spiritualis.*

Ad tertium dico, quòd esset simpliciter qualitas corporalis: quia esset apta nata simpliciter perficere corpus. Secundùm *quid* autem incorporea, quia non actu ens in corpore, sicut substantia corporea, licèt esse sine quantitate, adhuc esset corporea: quia esset apta nata esse sub quantitate, Angelus autem sic. Est etiam indiuisibilis actu, diuisibilis autem potentiâ remotâ, vel aptitudine, vt dictum est.

Angelus nō est receptiuus formæ corporea, propter duo.

Ad quartum, non habet apparentiam, quia sicut lapis non potest esse sapiens, quia nullo modo habet rationem receptiui respectu sapientiæ: sic Angelus non potest esse albus, quia nullo modo susceptiuus est formæ huius, siue ista forma poneretur diuisibilis, siue non.

Nunc quidem est duplex ratio, quare non potest esse albus. Vna est extensio in ipsa forma, & inextensio Angeli. Alia ratio, quia hæc forma est hæc forma, & Angelus est Angelus. Et secunda ratio est essentialis ratio impossibilitatis; prima non: ergo prima ablata est possibilitas; nulla est consequentia.

COMMENTARIVS.

3 b HIc *sunt duæ opiniones extremæ,* &c. Adducit opinionem Ægidij cum suis fundamentis, quibus optimè, & clarè respondet in litera. Responsionem ad primum vide *in 2. dist. 3. quæst.* 4. 5. *&* 6. quæ docet de principio indiuiduationis, vbi hæc difficultas per se tractatur. Responsionem ad secundum, vide etiam *suprà dist. 10. quæst.* 7. *&* 9. & quæ ibidem diximus in commento, quòd nempe albedo separata sine quantitate, & extensione esset sensibilis in potentia remota tantùm;

tum

tum quia est qualitas materialis exigens hæc, ad mouendum,& terminandum sensum,tum ex concomitantia sensibilis proprij ad sensibile commune in ordine ad sensationem.

Dubium. Extensio entitatiua. Sed quid si albedo esset extensa entitatiuè?Respondetur argumentum supponere non dari talem extensionem,quæ tamen magis est secundùm mentem Doctoris, qui *in distinct.illa* 10. *suprà* aliquoties distinguit præsentiam entitatiuam à quantitatiua: sed quidquid sit, eâ datâ videtur albedinem in eo casu habere posse debitam proportionem ad sensum mouendum:nam haberet quidquid requiritur:illa enim extensio,& situs secundùm ipsam,& distantia ac continuitas entitatiua, quâ pars eius conseruatur extra, aliam sufficeret in ratione magnitudinis apparentis,& ad mouendum sensum virtute sensibilis proprij.Ad tertium & quartum patet in litera. *Entitatiua extensio sufficere ad sensationem.*

SCHOLIVM.

Impugnat dictam sententiam, tenentem solam quantitatem posse esse sine subiecto. Primò, quia qualitas stat sine substantia, à qua essentialiùs dependet; ergo sine quantitate stare potest. Secundò, qualitas est perfectior quantitate: ergo non minùs ei repugnat esse per se. Antecedens probat quintupliciter per optimam doctrinam: ita communis, Dur. hîc q.1. Capr. q.1. Soto d.10. q.2.a.2. Ocham 4.q.7. Gabr. lect.44. Ferrar. 4. contra Gent. cap. 65.

Contra [c] opinionem etiam istam primam,quantùm ad conclusionem eius, primò arguitur sic:Dependentia ad primum est essentialior,quàm ad aliquod posterius,loquendo de absolutis dependentibus, & terminantibus dependentias: qualitas est forma absoluta,sicut quantitas:ergo essentialiùs dependet qualitas à substantia, quàm à quantitate. Si ergo potest esse qualitas sine dependentia actuali ad substantiam,poterit esse sine dependentia actuali ad quantitatem. 9

Item,absoluto & perfectiori non magis repugnat per se esse,quàm absoluto,& imperfectiori:qualitas est forma absoluta etiam secundùm eos, & perfectior, quàm quantitas: ergo, &c. Probatio minoris quantùm ad secundam partem, primò, quia qualitas est per se principium agendi actionem realem;patet,& ipsi concedunt:quantitas non,quia nulla actio realis, vt hîc loquimur, conuenit quantitati. *Probat quinque rationibus qualitatem esse perfectiorem quantitate.*

Secundò, quia secundùm ordinem substantiarum attenditur ordo qualitatum: substantiis enim nobilioribus correspondent qualitates nobiliores: non autem sic correspondet ordo quantitatum: non enim semper nobilior substantia est maior in quantitate: maxima enim corpora in genere corruptibilium sunt elementa; & tamen sunt imperfectissima:illud autem videtur perfectius, quod proportionaliter correspondet in sua perfectione perfectiori. *Nobilioribus substantiis correspõdent nobiliores qualitates.*

Tertiò, quia qualitates substantiæ perfectæ consequuntur fines suos: vel enim actus beatificus est qualitas,de quo tactum est *primo libro distinct. tertia*: vel si non, saltem secundùm communem opinionem ad Beatitudinem requiruntur aliquæ formæ supernaturales, vel aliqua forma, quæ est qualitas: quantitas autem nullo modo est substantiæ principium attingendi finem suum. *q.6. n. 32. & quodl.13.*

Quartò,quia quantitas sequitur compositum ratione materiæ: qualitas autem ratione formæ: forma autem est simpliciter perfectior materia, *sept. Metaph. cap.2.* Et istud vltimum fortè est ratio primi, secundi, & tertij medij. Propter hoc enim ordo qualitatum correspondet secundùm perfectionem ordini substantiarum secundùm perfectionem:& propter hoc qualitas est principium actionis realis: & etiam ipsi substantiæ principium attingendi finem suum. 10 *Text. 7. & inde.* *Quantitas sequitur materiam, qualitas formã.*

Quintò,quia quod magis conuenit cum perfectione simpliciter,est simpliciter perfectius: qualitas autem, vtpote sapientia, magis conuenit cum perfectione simpliciter, & similiter intelligere & velle,quàm aliqua quantitas,vel quia vna est ratio formalis sapientiæ diuinæ,& sapientiæ creatæ, quæ est qualitas secundùm vnam opinionem tactam *primo lib. distinct. octaua*:vel si non,saltem quantùm ad omnem propinquitatem in analogia, maior est propinquitas sapientiæ creatæ ad sapientiam diuinam, quàm alicuius quantitatis ad Deum, vel aliquid eius. Vnde sicut possibile est perfectionem simpliciter esse in creatura,scilicet cum limitatione,qualitas,quæ est sapientia, est perfectio simpliciter habentis eam: nulla autem quantitas est perfectio simpliciter, nec etiam sicut possibile est creaturam habere perfectionem simpliciter. *Qualitas est perfectio simpliciter creaturæ.*

Contra istam rationem instatur sic; quia quod est propinquius perfectiori, est simpliciter perfectius:quantitas est simpliciter propinquior substantiæ, quàm qualitas:substantia autem est perfectissimum entium:ergo quantitas est perfectior qualitate.Respondeo, si in primo perfecto concurrunt simul multæ perfectiones, qualitercunque multæ, non curo, 11 Quod est propinquius perfectiori, est perfectius remotiori. *explicatur*

curo, modò aliquid fortè potest esse sibi propinquius secundùm vnam perfectionem, & non secundùm aliam, vtpote Deus est, simpliciter necesse est, & hæc necessitas est in ipso perfectio simpliciter; quantò ergo aliquid est magis necessarium, tantò erit propinquius Deo; & sic cœlum est Deo propinquius quocunque corruptibili. Præter hoc autem Deus est natura intellectualis simpliciter perfecta. Huic secundùm hoc magis appropinquat creatura merè intellectualis, licèt finita, cuiusmodi est natura Angelica: post hanc natura intellectus nostri, licèt non merè intellectualis, & finita: post hanc natura sensitiua, quæ magis appropinquat intellectuali, quàm non sensitiua. In hoc ergo ordine propinquius est Deo musca, quàm cœlum. Posset ergo inferri ex primo ordine, quòd cœlum est propinquius Deo, & per consequens perfectius musca: ex secundo autem ordine, quòd musca est perfectior cœlo, & ita opposita.

Cap. 2. Propinquius perfectiori, secūdùm rationē perfectioris, est perfectius.

12 Dico ergo, quòd quandocunque in primo concurrunt perfectiones qualitercunque distinctæ, vel disparatæ, illud est simpliciter perfectius, quod est sibi propinquius secundùm illud, quod habet rationem perfectioris: sicut secundùm Philosoph. 3. *Topic.* non sequitur simiam esse meliorem equo, licèt sit similior homini: quia non est homini similior in conditionibus nobilioribus simpliciter, conditio autem nobilior simpliciter in primo est intellectualitas, quàm necessitas essendi, eo modo intelligendo magis, quo est ibi distinctio, & ideò homo est simpliciter nobilior cœlo. Nec mireris talem ordinem diuersum assignari ad primum, secundùm diuersas perfectiones: quia quælibet perfectio potest esse principium vnius hierarchiæ naturalis, vel secundùm Philosophos vnius catenæ aureæ: & ita secundùm diuersas perfectiones simpliciter in primo participatas ordinatæ à diuersis possunt attendi diuersæ catenæ aureæ.

Qualitas quomodo propinquior substantia, quam quātitas, & è contra.

Ad propositum dico, quod in substantia, vt est primum entium, est duplex ordo prioritatis; vnus in substando aliis, quod includit recipere alia, & perfici ab eis: alius actualitatis intensiuæ, & secunda perfectio est simpliciter maior, quàm prima; quia prima conuenit potentiali, vel saltem requirit illud, cui conuenit esse potentiale. Quantitas autem propinquior est substantiæ secundùm primam rationem: quia immediatior secundùm rationem receptiui: qualitas autem secundùm aliam, ipsa enim est principium agendi, non sic quantitas: & secundùm hoc apparet minor actualitas eius.

COMMENTARIVS.

4 c CONtra opinionem etiam istam, &c. Impugnat istam sententiam, quantùm ad conclusionem, seu assertionem eius. Rationes sunt claræ, & concludentes reducuntur ad hoc, qualitas conseruatur seorsim à substantia, ad quam magis, & per se dependet, quàm à quantitate: ergo potest à fortiori qualitas separata à quantitate, vel produci, vel conseruari diuin virtute.

Durandus. Capreolus. Ferrar. Sotus. Nominales. Suarez. Vasquez.

Conclusionem autem Doctoris, & sententiam sequuntur non solùm eius scholæ discipuli, sed etiam Durandus *quæst. 1 ad 2. hac distinct.* & Capreolus *ibidem.* Ferrariensis *4. contra Gentes, cap. 65.* Sotus *in 4. dist. 10. quæst. 2. art. 2.* Nominales omnes ex præscripta sententia. Suarez *disp. 56. sect. 3.* Vasquez 194. *cap. 3.* & communis modernorum.

Perfectior qualitas, quā quantitas.

5 Probat etiam Doctor conclusionem ex maiori perfectione qualitatis supra quantitatem, quia hæc sequitur formam, & imitatur perfectionem substantiæ, quæ est penes formam, quantitas perfectionem, quæ est secundùm materiam, quæ minor est, qualitas est principium agendi: perfectiorem substantiam, sequitur perfectior qualitas secundùm speciem, non ita quantitas: & qualitas coniungit substantiam sui perfectissimo, & vltimo fini: disponit etiam ad productionem, & conseruationem eius.

Et postea subdit egregiè quomodo hierarchia naturalis secundùm Patres, & Dionysium, aut catena aurea, quod idem est secundùm Philosophos, id est, series perfectionum in rebus, vt participantur à primo ente secundùm diuersos gradus perfectionis, & accessum, & recessum ordinari debeat. Vnde in substantia, quæ est simpliciter ens respectiuè ad creaturas, est duplex ordo prioritatis: primus in substando accidentibus; secundus in actualitate, vt excludit potentialitatem: hic autem ordo est perfectior, & secundùm hunc ordinem qualitas imitatur substantiam, & in eam reducitur; quantitas secundùm priorem ordinem. *Hierarchia naturalis.* *Duplex ordo in substantia ad accidētia.*

SCHOLIVM.

Secunda sententia est Gotfredi, nullum accidens subiectari in alio, quam tueri tenentur asserentes quantitatem non distingui à substantia, vt Ocham 4. q. 7. & tract. de Euchar. cap. 28. Maior. hic q. 2. Gabr. lect. 44. in canon. Pro hac faciunt argumenta pro prima parte quæst. adducta refutatur à Doctore tripliciter.

Gotfr. in 4. p. su. in materia de Eucharistia.

13 Secunda opinio est in alio extremo, scilicet, quòd nullum accidens potest esse subiectum alicuius accidentis, & per consequens in Eucharistia quodcunque accidens est sine

sine subiecto. Pro ista opinione sunt rationes factæ priùs ad principale ad primam partem quæstionis.

Contra istam opinionem arguitur, primò sic: illud est per se subiectum alicuius accidentis, de quo aliquod accidens prædicatur per se secundo modo: sed de aliquo accidente prædicatur aliquod accidens per se secundo modo vt propria passio eius: ergo, &c. *Accidēs esse subiectum accidentis, tripliciter probat.*

Probatio maioris, illud de quo prædicatur accidens per se secundo modo, cadit in definitione accidentis, vt additum: & non nisi additum vt subiectum, quia nullam aliam dependentiam habet definitum ad tale definiens. Minor patet, quia vniuersaliter omnes passiones demonstratæ in tota scientia Mathematica demonstrantur de accidentibus, & per se secundo modo dicuntur de eis. Patet incipiendo à prima conclusione Arithmeticæ, vel Geometriæ vsque in finem; in tantum, quòd quælibet scibilis passio æquè sciretur de eo, de quo scitur, si nulla esset substantia corporea in vniuerso: non enim minùs triangulus haberet tres angulos, &c. & si in nulla substantia esset triangularitas, nec minùs possent tres lineæ esse latera trianguli æquilateri, etsi nulla esset substantia subiecta eis. *Omnes passiones in Mathematica demonstrantur de accidētibus.*

Item: pro hoc est Auicenna 2. *Metaph. c.*1. vbi manifestè vult, quòd aliquod accidens est subiectum alterius accidentis: & exemplificat, sicut motus est subiectum velocitatis, & tarditatis. Et hoc tertiò apparet in proposito per illam rationem factam ad oppositum: quia manifestum est hîc esse multas relationes, quibus aliqua referuntur, vt æqualitatem, similitudinem, circumscriptionem passiuam: non autem possunt illæ relationes poni, & non in subiecto: quia non possunt absoluta referri istis relationibus, nisi illæ relationes essent formaliter in eis.

SCHOLIVM.

Sententia Doctoris consistit in sex dictis. Primum, accidens non potest esse subiectum vltimatum accidentis. Secundum, accidens potest esse subiectum propinquum accidentis, ex adductis contra secundam opinionem. Tertium, accidens absolutum potest esse sine subiecto propinquo & vltimato, ex adductis contra primam opinionem. Quartum, accidens respectiuum non potest esse sine omni subiecto. Quintum, respectus de facto in Eucharistia, sunt in subiecto propinquo. Sextum, qualitas in Eucharistia subiectatur in quantitate: tenendo hanc distingui à substantia secundùm communem. Secundùm Nominales aliter respondendum esset. De quo Scot. 2. d. 12. q. 1. vbi §. dico igitur: & ad secundum à se factum, tenet quantitatem distingui à re quanta, sed non videtur reputare oppositum improbabile, ex dictis hîc, & infrà quæst. 5. num. 4.

Ad [d] quæstionem ergo respondeo, mediando inter opiniones prædictas, distinguendo de subiecto, prout accipitur pro vltimatè terminante illam dependentiam alicuius actus per accidens: aut pro quocumque terminante illam dependentiam proximè, etsi non vltimatè: hoc est, pro quocumque, cui aliquis actus posset inesse per accidens tanquam forma eius, non faciens vnum per se cum subiecto. 14

Primo modo planum est, quòd nihil potest esse subiectum accidentis, nisi substantia. Secundo modo dico, quòd possibile est aliquod accidens esse subiectum accidentis, sicut probant illa, quæ tacta sunt contra secundam opinionem: & possibile est accidens quodcumque absolutum esse sine subiecto vtroque modo, sicut probant illa, quæ adducta sunt contra primam opinionem. Sed accidens respectiuum non est possibile esse sine subiecto secundo modo, quia non est possibile, quòd sit respectus inter duo, quin sit alicuius, & ad aliquid: & hoc non ex ratione accidentis, sed ex ratione respectus, non potest autem esse respectus alicuius ad aliquid, nisi insit illi cuius est respectus: & ita si est accidentis, inerit sibi tanquam accidens: & sic patet de possibili, quòd accidens possit esse sine subiecto, & hoc, subiecto sic vel sic sumpto. *Omnis respectus necessariò est alicuius, & ad aliquid.*

Sed de facto quid? Respondeo, accidens respectiuum est hîc in subiecto, secundo modo loquendo de subiecto: quia illius est habitudo ad terminum. Sed de absolutis diuersimodè opinantes, de quantitate respondent diuersimodè. Qui enim dicunt quantitatem esse aliam essentiam absolutam ab essentia substantiæ corporeæ, & qualitatis, sicut dicit communis opinio, dicerent quantitatem hîc esse sine subiecto, sed non qualitatem, imò quòd qualitas est in quantitate. Et pro hoc est ista probabilitas, quia qualitas hæc est extensa, patet ad sensum: non est autem extensa essentialiter sine extensione, quæ sit intrinseca qualitati secundùm istam opinionem, sed tantùm per accidens: sed omne extensum per accidens, vel recipit extensionem in se, quâ extenditur per accidens: vel recipitur in extensione, vel extenso: qualitas autem non recipit in se extensionem 15 *In Eucharistia qualitas subiectatur in quātitate, & ratio huius.*

tensionem secundùm istam opinionem: ergo est tantùm extensa per accidens, quia recipitur in extenso: & hoc concordat cum illo dicto in Prædicamentis, *cap.de Quantitate*, quanta est superficies, tanta est albedo.

Ocham in 4.q.1.huius materiæ. Qui autem dicerent quantitatem substantiæ corporeæ, non esse aliud ab essentia talis substantiæ, & quantitatem coloris non esse aliud à colore; dicerent qualitatem hîc non esse in quantitate, imò magis quantitatem, quæ apparet esse quantitatem qualitatis: sed de ista altercatione habetur *lib.2.dist.12.quæst.1.*

16 *Ad arg.1. Omne accidens in Eucharistia caret subiecto propinquo, vel remoto.* Ad [c] argumenta principalia. Ad primum concedo, quòd quodlibet accidens caret ibi subiecto aliquo, accipiendo subiectum primo modo, scilicet vltimatè terminans dependentiam accidentis. Nec plus probat illa ratio sumpta *ex 7. Metaphys.* Ideò enim in definitione omnium accidentium ponitur substantia, quia nullius potest haberi conceptus perfectus quietans intellectum, sine additione substantiæ; sed non propter hoc substantia est immediatum additum in definitione cuiuscumque accidentis: imò in definitione alicuius est immediatum, tanquam proximum receptiuum: in definitione verò alterius est additum, vt mediatum receptiuum mediatè terminans eius dependentiam, & immediatè dependentiam alicuius alterius, ad quod illud dependet.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd accidens potest esse subiectum accidentis secundo modo accipiendo subiectum: licèt non primo modo. Ad auctoritatem, 4.*Metaphys.* potest dici tripliciter. Primò, quòd ly *quia*, non sit nota causæ, sed concomitantiæ, vt sit sensus: non enim accidit accidens accidenti, nisi *quia*, id est, quando ambo accidunt alteri. Hoc enim erat necessarium apud Philosophum, qui non reputabat accidens sine subiecto posse supportare aliud accidens, vt dictum est in quæstione præcedente.

Ly quia quandoque denotat cōcomitantiā, non causam. Non accidit accidens accidenti: nisi quia ambo alteri, *explicatur tripliciter.* *Text. com. 10.*

Secundò potest dici, quòd loquitur de accidentibus disparatis, sicut prætendit exemplum suum ibi: dicit enim vt album musico.

Tertiò potest dici, quòd illud non est dictum tanquam verum, quòd accidens non accidat accidenti; sed est dictum tanquam quoddam sequens ex hypothesi, quam intendit ibi improbare: arguit enim sic, si contradictoria sunt simul vera: ergo omnis prædicatio est per accidens, & per consequens necesse est prædicationem in infinitum ire: sed in infinitis non est ordo, 2.*Metaphys.* quia vbi non est aliquod primum, non est aliquod habitum: ergo nullum accidens habebit ordinem per se ad aliud accidens, & per consequens non magis accidet hoc accidens illi, quàm è conuerso.

17 Et huic modo exponendi consonat litera: non enim ait, accidens non accidit accidenti, nisi quia ambo eidem: sed accidens non accidenti accidet, nisi quia, &c. per quod innuit se illam propositionem asserere, non tanquam veram, sed ex prioribus: & hoc modo exponendo, magis potest ex illa auctoritate oppositum concludi, quàm propositum: erit enim secundùm istam expositionem illud illatum tanquam inconueniens, non affirmatum tanquam verum.

Cùm probatur per rationem de per se esse, & in alio esse; patet responsio ex quæstione præcedente: quia eo modo, quo ista sunt propria substantiæ, & accidenti, ita non potest competere accidenti per se esse, nec substare, sicut nec substantiæ potest competere inhærere: hoc autem est accipiendo *substare*, sicut competit vltimo terminanti dependentiam inhærentis.

18 *Quæ dependentia impedit terminare dependentiam alterius.* Et cùm probatur vltimò per rationem dependentiæ, quòd non potest terminare dependentiam eiusdem rationis; concedi potest omnino eiusdem rationis: quia alia independentia requiritur in terminante vltimo, quæ independentia prohibet dependentiam omnino illi similem, quæ est ad ipsum: sed dependentia, quæ est aliquo modo eiusdem rationis, non repugnat terminanti dependentiam: sicut omnis creatura dependet ad Deum, & hoc in ratione causæ effectiuæ; & tamen vna creatura dependet ad aliam, sicut ad talem causam: sed non vt ad causam omnino primam effectiuam, qualis est dependentia ad primum.

Sic in proposito omnia accidentia dependent ad substantiam, vt subiectum, primo modo accipiendo subiectum; & per consequens nullum accidens potest terminare dependentiam eorum tanquam vltimatè terminans, quomodo pertinet ad substantiam terminare.

Ad 3. Dependētia rationis ad fundamentum essentialis. Ad tertium, concedo consequentiam de possibili, loquendo de quocumque accidente absoluto. Si arguas de accidente respectiuo per hoc, quòd dependentia ad primum est essentialior, quàm dependentia ad aliquid posterius. Respondeo, dependentia relationis ad fundamentum est essentialissima, ita quòd sine ea non potest esse ratio relationis: si ergo substantia non potest esse fundamentum alicuius relationis; sed tantùm

tantùm accidens, necesse est illam relationem essentialiùs dependere ad accidens, quod potest esse fundamentum huius, quàm ad substantiam: sed hoc est, non quia relatio est accidens: sed quia relatio est relatio, vt dictum est in solutione præcedenti.

Ad quartum dico, quòd nullo modo relatio accidentalis pot est esse sine subiecto, accipiendo subiectum secundo modo, quomodo fundamentum relationis accidentalis est subiectum eius. Ad probationem autem per diuisionem, aut inquantùm relatio, aut inquantùm accidens, dico quòd diuisio non est sufficiens: est enim dare medium, scilicet inquantùm relatio accidentalis: illa enim relatio, quæ formaliter constituit suppositum per se, non est in aliquo subiecto: quia suppositum per se ens non habet formale inhærens, propriè loquendo de inhærente: quælibet autem relatio accidentalis est non constituens suppositum; & per consequens cùm sola illa, quæ constituit suppositum, sit n on inhærens; ista erit inhærens. 19 *Ad 4. Cur relatio accidentalis nō possit esse sine subiecto.*

Et patet in aliis: multa enim sunt specialia, quibus aliqua repugnant, non tamen repugnant per naturam vnius communis reperti in eis, nec per naturam alterius: sed per naturam propriam quæ includit ambo ista coniuncta. Vt si diceres, homini repugnat irrisibilitas: aut ergo inquantùm intellectuale, aut inquantùm animal. Et si inquantùm intellectuale,repugnaret & Angelo. Si inquantùm animal,repugnaret boui. Dico quòd neque sic, neque sic: sed inquantùm homo est animal rationale. Sic in proposito, inquantùm relatio est accidentalis, repugnat sibi non esse in subiecto, accipiendo subiectum secundo modo.

Posset aliter dici, quòd relationi vnde relatio, repugnat non esse in subiecto aliquo, extendendo illud ad fundamentum: nec enim relatio diuina est ita per se, sicut essentia diuina est per se, scilicet simpliciter ad se ens nullo modo indigens ad sui *esse* alio quocumque, nec est ita per se ens, sicut suppositum est per se ens: sed ip sa secundùm rationem formalem necessariò est in fundamento, vt in præsupposito, & necessariò est in supposito, vt vel in præsupposito, vel vt formaliter per ipsam constituto. 20

Quòd etiam probatur relationem esse per se, quia infinita; etsi consequentia posset concedi, tamen antecedens videtur negandum: nulla enim perfectione formaliter infinita caret aliqua persona diuina; quia tunc non esset simpliciter perfecta: sed quælibet caret aliqua relatione originis: ergo nulla relatio est formaliter infinita: & hoc patet ex ratione perfectionis simpliciter,quia secundùm Ans. Monol. 15. *Est illud quod in quolibet melius est ipsum, quàm non ipsum:* non autem potest relatio esse simpliciter nobilior suo opposito: quia relatiua sunt simul natura. *Relationem diuinā non esse infinitam. Scot. quodl. 5. De hac diffin. vide 1. d. 2. quæst. 4. d. 8. q. 1. & quodl. 5.*

Quando ergo arguitur: essentia diuina est infinita, paternitas, vel relatio diuina est essentia: ergo paternitas est infinita: est figura dictionis, sicut arguendo sic: deitas intelligit: paternitas est deitas: ergo paternitas intelligit. Et ratio huius tacta est frequenter in primo libro: quia in abstractis benè potest esse prædicatio identica: vbi autem prædicatum est adiectiuum, non potest esse vera, nisi sit formalis. Si ergo maior vera est formaliter, vel identicè, non curo; & minor est tantummodò vera prædicatione identicâ inferendo conclusionem,quæ non potest esse vera, nisi formali prædicatione: vtpote quia prædicatum est aliquod adiectiuum; in illa illat ione interpretor identicam prædicationem minoris esse formalem: quia non posset inferri conclusio ista,nisi talis fuisset prædicatio in minori. Et in ista interpretatione, quæ fit inferendo conclusionem, est commutatio,sicut inferens ex præmissis. Socrates est homo,& Plato est homo:ergo Socrates est Plato; interpretatur fuisse hominem hoc aliquid in præmissis, quia aliter non posset inferre conclusionem ex præmissis: & ideò quale quid commutatur in hoc aliquid. Sic in proposito;essentia est infinita,est prædicatio formalis,paternitas est essentia, est prædicatio tantùm identica; si inferatur, paternitas est infinita, non potest esse prædicatio nisi formaliter; & illa non sequitur, nisi interpretando prædicationem in minori, quæ fuit tantùm identica, esse formalem; & per consequens non sequitur, nisi commutando prædicationem identicam in formalem. 21 *d. 2. 4. & 5. Quare non valet, essentia est infinita, paternitas est essentia: ergo est infinita?*

COMMENTARIVS.

6 d AD *quæstionem ergo respondeo*, &c. Præmissis conclusionibus contra duas oppositas sententias, & tertia de accidente respectiuo docet cum communi cætera accidentia esse in quantitate,tanquam subiecto non vltimato; & supponit *ex 2. dist. 12. quæst. 1.* vbi tenet distinctionem realem quantitatis à subiecto, & qualitate: quæ est communis sententia.

Probatur primò ratione Doctoris: quia albedo, verbi gratiâ, est extensa habens partes extra partes: ergo vel recipit in se vt subiectum extensionem,& consequenter quantitatem,vel subiecta *Probatio ex effectu.*

iectatur in quantitate tanquam in subiecto. Consequentia probatur, quia vel ideò forma recipit effectum alterius, vel quia ipsam recipit vt subiectum; vel quia recipitur in ipsa vt in subiecto, & quod recipitur in alio per modum recipientis recipitur.

Ordo inter quantitatem, & qualitatem.

Aliter autem se habent quantitas, & qualitas ad inuicem, quàm duæ qualitates in eodem subiecto: quia vna qualitas non supponit aliam, verbi gratiâ, albedo dulcedinem; aliàs non possint inueniri seorsim, quod falsum est; & formæ eiusdem generis non dicunt ordinem per se ad inuicem, quia neutra sic dependet ab alia. loquor de formis, quæ sunt sub eodem genere proximo, & absolutis, quæ vt plurimum exigunt diuersa subiecta, quia sequuntur formas substantiales in specie diuersas, vel si existunt in eodem aliquando; tamen seorsim etiam existere possunt in diuersis subiectis, quod probat vnam non supponere aliam.

Subsumptum. Qualitas supponit quantitatem.

Sed ad propositum qualitas non recipit in se quantitatem, vt subiectum eius, quia qualitas in sui productione supponit subiectum, quantum & extensum; tum quia, vt *suprà* præmisimus, id exigit agens materiale, quod est eius productiuum, vniuersim ad suam actionem, etiam quâ producit formam substantialem, vt experientiâ constat, & superiùs probatum est, quantò magis ad productionem formæ accidentalis.

7 *Obiectio.*

Dices, quòd quantitas etiam producatur ab agente naturali: ergo non semper actio eius supponit quantitatem, aliàs duæ simul inessent, & vna quantitas dependeret ab alia, vt à subiecto, quod est contra suppositum principium. Respondetur, dato quòd quantitas inhæreat materiæ, facilem esse solutionem, quia sic non producitur per actionem causæ naturalis, nisi quà dat ipsi terminum, nempe figuram, vt aliqui volunt, quæ sequitur ad formam substantialem determinatam; vel certè, quà vnit duas quantitates ad inuicem sub eadem forma substantiali, vt in augmentatione contingit iuxta hanc sententiam.

Responsio. Quomodo se habet quantitas ad quantitatem?

Dato etiam quòd quantitas non sit coæua materiæ, vt communis docet, & insit immediatè in composito substantiali. Respondetur, quòd agens naturale supponit materiam quantam, quia hæc conditio exigitur, vt dispositio ex parte subiecti, vt patiatur ab ipso, ex parte agentis vt agat, quandoque autem quantitas emanat ab ipsa forma substantiali, vt in generatione; quandoque producitur per actionem agentis & motum, vt in augmentatione, in qua quantitas præsupposita habet rationem conditionis, non subiecti: conditionis, inquam, ex ratione data; non subiecti, vt colligitur à posteriori.

Secunda responsio.

Quantitas nõ recipitur in alia quantitate.

Quia si quantitas producta reciperetur in præsupposita vt subiecto, non faceret maius, sed necessariò eius partes singulæ essent in singulis partibus prioris, & consequenter non faceret maiorem extensionem, quia exigeret partes extra partes, quoad dimensiones alias, & diuersas in ordine ad locum, quod est contra naturam formæ & subiecti, quia non inuenitur pars aliqua formæ, vbi non est pars subiecti: nec ergo quantitatis productæ extra partes quantitatis, in quam reciperetur in eo casu: deinde daretur penetratio naturaliter duarum quantitatum.

8 Ex quibus patet solutio difficultatis, & qualitatem materialem esse posteriorem quantitate, nec consequenter in ipsa recipi vt in subiecto, quod non posset esse, si quantitas reciperetur in qualitate; econtrà pereunte quantitate perit qualitas, vt patet in diminutione: ergo est ordo inter ipsas non alterius rationis, quàm formæ ad subiectum: ergo, &c. Patet subsumptum, quia quantitas in nullo alio genere causæ est prior qualitate, quia non est effectiua quantitas: ergo non est assignabilis aliàs modus per quem dependeret ab ea qualitas, nisi tantùm materialis & subiecti.

Dices esse formas subordinatas, ita vt priùs debeat inesse subiecto quantitas, quàm qualitas; non quòd hæc dependeat à quantitate; sed quòd subiectum commune vtriusque vt substantia dicat ordinem ad ipsas. Contrà, inde sequeretur quòd qualitas, quæ est posterior, non reciperet aliquem modum essendi à quantitate: sed hoc falsum est, quia recipit partes extra partes: hoc non conuenit ipsi à substantia, quæ hunc modum essendi recipit à quantitate, cuius ille per se est effectus: ergo quantitas non solùm in ratione formæ prioris supponitur ad qualitatem materialem, sed etiam vt subiectum. Ex quo patet ratio illa Doctoris, quam alij ex ipso desumunt.

Responsio. *Impugnatio.*

Secundò probatur conclusio ab experientia, quia contingit mutari species sacramentales actione causæ naturalis: ergo supponit ibi aliquod subiectum; non aliud quàm quantitatem. Sed ad hoc responderi facile potest; nempe, illas mutationes fieri ad præsentiam agentis naturalis, ad quam producitur quidquid aliàs produceretur per ipsum, si adesset substantia: vt contingit etiam in mutationibus ipsius quantitatis, vt rarefactione, & condensatione: item in actionibus substantialibus, quando producitur verbi gratiâ vermis, aut alia substantia, quia forma substantialis nequit educi de potentia quantitatis. 9

Secunda probatio. *Ratio est solubilis.*

Et hæc omnia sunt consequentia ad primum miraculum, vt saluetur fides mysterij, Deo efficiente circa species, quod aliàs fieret virtute causæ naturalis, si adesset substantia prior; vnde contingit etiam species sacramentales nutrire non secus, ac panis & vinum nutriret si adessent.

Et per hoc patet ad tertiam rationem, quæ hîc adducitur à modernis ex colligatione accidentium ad inuicem, quæ necessariò debet esse ex vnione eorum ad tertium, nempe ad quantitatem, quia diceretur esse hæc colligatio ex ordinatione diuina, & voluntate sic conseruante illa accidentia, ac si adesset substantia cum illo ordine eorum ad inuicem.

Videtur ergo ratio illa Doctoris desumpta tantùm probare intentum.

Quæres, vtrùm vna, & eadem sit inhærentia accidentium ad quantitatem, & ad substantiam? Respondet Suarez affirmatiuè, Vasquez etiam loco citato asserit accidentia ita inhærere, quòd nullo nouo influxu indigeant, nisi in eo tantùm, quòd conseruetur quantitas separata: si dependerent à substantia, aliter quàm à quantitate, ipse admitteret nouum influxum: ergo in eadem sententia est. 10

Suarez. Vasquez.

Respondetur tamen negatiuè, & sequitur ex rationibus contra conclusionem Ægidij: dicendum ergo est inhærentiam qualitatis ad substantiam esse alterius rationis & entitatis ab inhærentia ad quantitatem. Probatur conclusio, si eadem esset inhærẽtia albedinis ad quantitatem, & substantiam, sequeretur quòd per se nõ dependeret

Non esse eandem inhærentiã ad quantitatẽ, & substantiam. Probatio.

detet à substantia, vt subiecto, sed merè per accidens, seu remotè, hoc est absurdum: ergo alia & alia est dependentia. Maior probatur, quia eiusdem ad diuersos terminos non est eadem dependentia æquè primò, cùm eadem relatio nequeat respicere diuersos terminos; imò ne quidem in Diuinis, vbi absoluitur à dependentia: ergo minùs in creatis, & consequenter inhærentia non respicit nisi vnum terminum primò: ergo si inhærentia albedinis respicit quantitatem primò, sequitur magis eam dependere à quantitate, quàm à substantia; neque à substantia dependere, nisi quà dependet à quantitate; & consequenter non dependere per se à substantia, nisi inquantùm quantitas in ipsa est.

Qualitas per se respicit substantiam.

Probatur minor, quia diuersæ substantiæ exigunt diuersas qualitates in specie, quæ ad ipsas sequuntur; non tamen quantitatem specie diuersam. Item, sunt perfectiones, dispositiones, & proprietates Physicæ substãtiarum, ab ipsis emanant motus ad qualitates, dicitur violentus, aut naturalis per ordinem ad subiectum substantiale præcisè, non ad quantitatem, quæ eadem manet sub diuersis formis contrariis: verbi gratiâ, quantitas aquæ sub frigore & calore, neque exigit vnam formam magis, quàm aliam, ex natura sua: aliter dicitur qualitas conuenire substantiæ, quàm ea quæ conueniunt ipsi per quantitatem in ordine ad locum.

Qualitatis proprietates in ordine ad subiectũ substantiale tantùm.

Hæc omnia essent falsa, si qualitas aliter non referretur ad substantiam, quàm ad quantitatem eius: si autem esset vna sola inhærentia ad vtrumque, non aliter respiceret substantiam quàm quantitatem, quia nulla est dependentia qualitatis vt formæ ad subiectum, præter inhærentiam, quæ si vna esset, respiceret subiectum remotum mediante primo, non aliter: ergo, &c.

11 Obiicies, inde sequeretur quòd agens creatum non posset agere in quantitatem, nec alterare species, producendo, verbi gratiâ, calorem; sed hoc est contra sensum & communem sententiam: ergo. Patet sequela, quia agens creatum non habet in sua potestate subiectum: ergo si calor per se respicit substantiam, & per aliam dependentiam diuersam ab ea, quæ est ad quantitatem, sequitur non posse producere effectum suum sine tali subiecto: aliàs etiam non esset maior ratio de illo, quàm de ipsa quantitate; ita vt sine illa posset producere effectum suum; & sic extra omne subiectum producere formam.

Obiectio. Sequi nõ posse agens naturale alterare species.

Respondetur primò, concedendo sequelam; & tunc dicendum esset, quòd omnis actio ad quantitatem, & qualitatem, esset miraculosa, prout dicunt Nominales, ex diuerso tamen fundamento: quia illi putant quantitatem non differre à re quanta; imò consequenter se habere ad illam, vt modum eius.

Responsio.

Nos autem oppositum eius sentientes asserimus, ideò non posse alterari species virtute agentis creati, quia deest subiectum vltimatæ dependentiæ; nec videtur quantitas sufficiens subiectum in proposito respectu qualitatis; quia hæc per se dependet à substantia, vt subiecto vltimato, siue sit eadem dependentia, siue diuersa: eadem, inquam, quia sic non respicit quantitatem, nisi vt subiectum *quo*; & mediante illâ substantiam, à qua principaliter dependet ex rationibus præmissis.

Quare negatur alteratio.

12 Respondetur secundò, negando sequelam, quia quia ad actionem agentis creati sufficit dari aliquod subiectum, hîc autem datur quantitas; neque requiritur dari subiectum, ad quod naturaliter, seu secundùm inclinationem tam subiecti, quàm formæ ordinatur vltimatè ipsa forma, modò eidem sine repugnantia inesse possit.

Secunda responsio.

Ad actionem sufficit passum quodcũque capax.

Exemplum est in motu violento, verbi gratiâ, quando calor in aqua producitur, aqua ex natura sua repugnat ab appetitu intrinseco: quia exigit qualitatem contrariam, nempe frigus: calor etiam ab intrinseco exigit subiectum connaturale sibi, quia quælibet qualitas sequitur aliquam substantiam in genere, cuius est perfectio; & sicut subiectum exigit ipsam, ita & ipsa exigit subiectum, vt connaturale, in quo magis conseruatur, sicut quælibet res inclinatur ad conseruationem sui *esse*: cùm ergo qualitas ordinetur, vt perfectio substantiæ, à qua dependet, petit ex se substantiam connaturalem sibi, aut saltem non repugnantem, neque ab intrinseco inclinatam ad contrariam qualitatem.

Non exigitur connaturale, vt patet in motu violento.

Virtus autem causæ naturalis non ita determinatur ad subiectum, ideò potest agere in quodcumque, quia nihil appetit, nisi passum reddere sibi simile, & propagare suam speciem, ac conseruare; aliàs non posset rectè saluari generatio & corruptio. Sicut ergo ad nihil determinatur agens, nisi ad subiectum, siue illud sit connaturale, & vltimatæ dependentiæ terminus respectu formæ, siue etiam repugnans, siue subiectum proximum, aut remotum, sufficit ad saluandam actionem causæ creatæ.

Agens creatum dependet à subiecto in genere.

Ad propositum ergo vlteriùs dico hîc saluari requisita ad actionem, quia Deus potest supplere in *fieri* defectum subiecti remoti, sicut in *facto esse* formæ; & agens creatum potest ad ipsum agere, quia sufficit quantitas pro subiecto actionis; vt communis tenet. Ex quo patet ad difficultatem; hæc responsio magis accommodatur sententiæ communi, quàm hîc Doctor supponit, quia vtramque sententiam tractat, tam Nominalium, quàm aliorum; & in communem magis inclinat, quia secundùm ipsam resoluit difficultates. 13

Agere posse in solam quantitatem.

Non requiritur ergo ad positionem formæ in *esse*, vt quælibet eius causa per se concurrat, sufficit vt saluentur per se essentialiter requisita ad actionem, & effectum, quæ in proposito sunt actio Dei, & quantitas, vt subiectum respectu agentis creati; licèt non sit subiectum vltimatæ dependentiæ requisitum ex parte formæ. Ex quo non sequitur inconueniens præmissum, nempe causam creatam posse absolui à quocumque subiecto in sua actione.

Essentialiter requisita ad actionem.

Hæc difficultas de inhærentia qualitatis communiter non tractatur in specie, quomodo se habeat ad illa subiecta diuersa: disserendi gratiâ eam inducimus. Si dicatur esse vna inhærentia, oportet cõcedere illam esse principaliter ad subiectum substantiale ex præmissis, & tunc difficulter saluari potest, quomodo sit ad quantitatem, nisi solùm per modum conditionis, quia eam esse æquè primò ad vtrumque repugnat ex dictis; & admisso præmisso nequit saluari ratio subiecti in quantitate propriè respectu formæ, aut agentis creati.

Duplex modus explicandi difficultatem præmissam.

Meliùs ergo admittitur duplex, quod confirmari potest, quia potest diuinâ virtute educi calor de potentia ignis, seclusâ quantitate, & etiam inhærere ipsi, quia magis saluatur ratio subiecti in substantia, quàm in quantitate: sed hoc repugna

Deus posset producere calorem in igne, sine quantitate.

pugnaret, si esset vna inhærentia, quæ primò esset ad quantitatem vt ad terminum, & mediatè ad substantiam: quia nequit saluari relatio sine suo termino proximo: ergo meliùs dicuntur diuersæ inhærentiæ ad diuersa illa subiecta, sicut multiplicantur dependentiæ diuersæ eiusdem effectus ad diuersas causas efficientes. Hîc potest ampliùs inhærere quispiam magis curiosè, quàm fructuosè; sufficit, quod dictum est ad intelligendum ordinem accidentis absoluti ad subiectum, vt inde resoluatur quid possit agens creatum circa species, quid verò nequeat. De accidente respectiuo non est, quod quidpiam dicamus.

14 *Explicatur iuxta dicta responsio ad primum.*

e *Ad argumenta principalia*, &c. Responsionem ad primum argumentum posset quis retorquere contra id, quod dictum est proximè, quia in fine dicit, quòd substantia est additum immediatum, & receptiuum in definitione, verbi gratiâ quantitatis; receptiuum verò mediatum respectu aliorum. Respondetur, id intelligi de immediatione tam formæ, quàm etiam subiecti in hoc sensu, quòd quantitas priùs adueniat subiecto, quàm qualitas: deinde quòd qualitas supponat de facto quantitatem in ratione subiecti; non autem intelligitur de immediatione termini, quasi substantia mediante quantitate, tanquam termino proximo, terminet dependentiam qualitatis: nam sicut qualitas per se primò est perfectio debita substantiæ, tanquam enti simpliciter, & per se existenti, ad quem modum existendi reducitur existere per inhærentiam in alio, vt in subiecto per inhæsionem; & sicut qualitas est proprietas Physica substantiæ, & non quantitatis; proprietas autem inest subiecto, de quo demonstratur, vt prædicatum proprium non per principia alterius entis, maximè quantitatis, ad quam non refertur qualitas hoc modo, sed principia propria ipsius subiecti; inde sequitur aliter dependere & inesse substantiæ, aliter quantitati; quantitas enim nullam in specie qualitatẽ exigit ex se determinatè; sicut ignis, verbi gratiâ, calorem, & aqua frigus.

Et hoc ipsum patet ex responsione ad secundum in fine; vbi asserit aliter substantiam terminare dependentiam accidentis, aliter quantitatem, & comparat vtrumque in suo genere, ad modum, quo se habet dependentia effectus ad causam primam, & secundam, quæ sunt dependentiæ alterius rationis secundùm principia Doctoris in quæstione præcedente, responsione ad secundum, & §. *Ad quæstionem.* & infra responsione ad tertium concedit magis per se essentialiter, accidens absolutum inhærere substantiæ, quàm quantitati.

Ad secundum, quod etiam adducunt Nominales *ex 4. Metaphys. text. com.* 14. assignat tres responsiones, quarum quælibet in textu habet fundamentum. Intendit Philosophus non omnia dici secundùm accidens, tum quia sic non esset aliquod dictum, seu prædicatum vniuersale de quo 1. *poster. cap.* 4. deinde quia si omnia per accidens dicerentur, procederetur in infinitum in prædicatione, & non esset status: deinde vt ostendat non esse processum in infinitum in prædicatione per accidens, complectitur duos modos prædicandi per accidens, vt quando dicitur album musicum, vel homo albus, dicit prædicari vnum accidens de alio accidente, quia ambo vni tertio accidunt; vel accidens prædicari de subiecto, quia inest, non quòd vtrumque eidem tertio accidant. 15 *Ad secundum. Reducuntur tres solutiones datæ ad textum Philosophi.* *Explicatur prima.*

Secunda etiam solutio habet locum, quia in primo genere prædicationis per accidens intendit illa accidentia de se prædicari per accidens, quia insunt tertio, nempe illa, quæ nullo modo sibi inuicem ordinãtur: prædicatio verò accidentis de quantitate, vt subiecto, reducitur ad secundum modum: vnde *in 1. poster. textu* 35. hos etiam modos prædicandi per accidens docet, addens tertium, quæ est conuersiua subiecti prædicatio de prædicato, quam hîc comprehendit sub secundo membro. *Explicatur secunda.*

Intendit ergo Philosophus non esse processum in infinitum in prædicatione secundùm accidens, quia est status in subiecto, siue primo, siue secundo modo fiat prædicatio. Tertium modum approbat Vasquez. Videatur Doctor *in text. Philos. in comment. Mataphys.* Ad reliqua, & tertium patet ex dictis. *Non dari processum in infinitũ in prædicatione per accidens. Tertia solutio patet ex litera.*

Ad quartum, dicit relationi repugnare esse sine subiecto, non secundùm diuisa, nempe quà relatio, neque quà accidens, sed quia est relatio accidentalis, nempe quà tale ens determinatum est: reducitur ergo repugnantia ad hæc ipsa coniuncta ex dictis quæstione præcedenti; quia relatio, inquantùm relatio, exigit esse alicuius, vt repugnet esse, nisi alicuius, cùm sit ordo vnius ad alterum: sed quà relatio est accidẽtalis, nequit esse alicuius, nisi per inhærentiam, quia accidit: ergo nequit esse sine inhærentia. Illud quod sequitur de diuinis relationibus, & de commutatione prædicati identici in formale, videatur suo loco *in 1. dist. 2. quæst. 4. & quodlib. 5.* 16 *Ad quartum. Relationi cõuenit inesse per se.*

QVÆSTIO III.

Vtrùm accidentia in Eucharistia poßint habere quamcumque actionem, quam poterant habere in subiecto?

Alens. 4. *p. q.* 40. *memb.* 2. *art.* 3. D. Bonau. *hîc* 1. *p. art.* 2. *q.* 2. Richard. *art.* 3. *q.* 2. Durand. *q.* 2. Ocham *quæst.* 7. D. Thom. 3. *p. q.* 77. *art.* 3. & 8. Suarez *ibi. d.* 57. *sect.* 1. 2. *Vide* Scot. 7. *Metaph. q.* 8. 9. & 8. *Metaph. q.* 3. *de primo princ. c.* 3. & 2. *Phys. quæst.* 5.

1 CIRCA secundum [a] articulum quæro, Vtrùm accidentia in Eucharistia possint habere quamcumque actionem, quam poterant habere in subiecto? Arguo quòd non, duplici via. Primò, quòd nullam omnino: secundò, quòd non eandem. Ad primam conclusionem arguitur sic, destructo priori essentialiter, destruitur posterius: prius essentialiter est *esse*, quàm *agere*: *esse* accidentis est inhærere: *Argum. 1.*

inhærere ergo destructo *inesse* accidentis, destruitur omne *agere* ipsius. Et confirmatur, quia *inesse* conuenit accidenti tanquam propria passio eius: agere autem in subiectum conuenit sibi contingenter, sicut accidens per accidens.

Item, *agere* per se est suppositi, vt *ex primo Metaphysic.* habetur: accidens autem non potest esse suppositum: ergo, &c. Confirmatur ratio secundùm Boetium de Hebdomadibus, dicentem: ***In omnibus circa Deum, differunt, quo est, & quod est.*** forma ergo, quæ nata est esse ***quo***, respectu actionis, non potest esse agens: ergo præcisè suppositum quod natum est habere illam formam, quæ est ***quo***, potest esse agens. Confirmatur etiam per exemplum, quia enim anima est quo homo est homo, ideò anima non potest esse homo: ita à simili forma, quæ nata est esse quo aliquis agat, non potest esse agens. *Arg. 2. in proœmio. Boet.*

Confirmatur tandem specialiter in proposito, quia scilicet hæc forma quantitas separata, non videtur forma naturalis; quantitas enim separata videtur purè mathematica: sed secundùm Philosophum 3. Metaphysic. *in Mathematicis non est finis, nec motus, nec bonum.* *Tex.com.4.*

Ad secunda~ conclusionem, scilicet, quòd non omnis actio possit eis competere, quæ priùs arguitur sic. Primò de generatione dicit Philosophus, quòd *oportet agens, & patiens communicare in materia*: sed substantia habens accidentia communicabat in materia cum aliquo, cum quo non communicant ista accidentia separata in materia: ergo, &c. 2 *Arg. 3. Text. 87.*

Item 7. *Metaph.* arguitur contra ideas Platonicas, quòd idea non possit esse principium generandi compositum, quia est forma tantùm, sicut Commentator pertractat ibi rationem Philosophi, & valde malè: ergo à simili in proposito, formæ istæ non possunt esse principium producendi compositum: poterant autem esse principium, quando erant in substantia, sicut accidentia sunt principia producendi substantiam: ergo, &c. *Arg. 4. Text. 28.*

Item ad principale, si accidentia separata possint habere omnem actionem sine subiecto, quam priùs poterant habere in subiecto: ergo species intelligibiles separatæ ab intellectu, & charitas à voluntate separata, poterunt in easdem actiones, in quas poterant, quando priùs erant in subiecto. Consequens est falsum, quia tunc species intelligibilis separata posset intelligere, & charitas separata posset diligere: & ita vtrumque istorum posset esse beatum, vel simpliciter, vel quantùm ad aliquam partem Beatitudinis, quod est impossibile: quia nec Beatitudo tota, nec pars eius potest competere alicui, nisi naturæ intellectuali. 3 *Arg. 5.*

Oppositum, quòd in aliquam eandem possint, quia accidentia separata sunt sensibilia: patet ad sensum: possunt etiam alterare passa sibi approximata, patet de modica aqua apposita speciebus vini: ergo in aliquam actionem possunt in quam priùs. *Rat. ad opp.*

Quòd autem in omnem, probatur, quia forma manens eadem in *esse* habet eandem virtutem, & per consequens potest esse principium eiusdem actionis: accidens separatum manet secundùm se idem quod priùs: ergo, &c.

COMMENTARIVS.

1 *Controuersia vulgaris de virtute accidentis ad productionem substantiæ. Prima sent.* D.Thom. Caietan. Capreolus. Paludanus. Sotus. Ferrariens. Suarez. Gabriel. Ocham.

a *Circa secundum articulum*, &c. Controuersia de virtute actiua accidentis respectu substantiæ producendæ est peruia & trita, nulla enim in tota Philosophia magis vulgaris. Aliqui docent formam substantialem non esse actiuam immediatè, sed accidentia in virtute substantiæ attingere productionem alterius substantiæ. Hæc est D.Thomæ *3. part. quæst. 77. art. 3. ad 3.* quem sequitur Caietanus ibidem. Capreolus, Richardus, Paludanus in præsenti distinctione. Sotus, & alij, vt Ferrariensis *4. contra Gent. cap. 66.*

Suarez tribuit virtutem partialem substantiæ respectiuè ad productionem alterius substantiæ. Hanc sententiam videtur mutuasse à Gabriele *lect. 45. in Canon.* quam tribuit Ochamo *in 4. quæst. 7.* Huic sententiæ familiares sunt hi modi loquendi: vt accidens, vt instrumentum substantiæ, vt virtus substantiæ, in virtute substantiæ, agit ad productionem substantiæ.

2 *Sentẽtia Doctoris satis frequens.*

Contraria sententia est Doctoris, quòd neque accidens coniunctum, neque separatum agat ad productionem substantiæ; perinde enim de separatis & coniunctis opinandum est: quem sequuntur nostræ scholæ Doctores multi recentiores: videatur Aretinus, Faber, Tartaretus: hîc ego nolo ipsi plurimùm immorari: eam probat Doctor variis rationibus, in hoc, & sequentibus §§. *Accidens non agere ad substantiam.*

Reducuntur, vtplurimùm ad hoc quòd substantiæ, quæ est perfectissimum ens, danda est virtus actiua, quæ est perfectionis, quod imperfectius in *esse* nequeat producere perfectius se, alioquin tolleretur modus colligendi perfectionem causarum ex perfectione effectus, & potissimùm primæ causæ supra reliquas: quòd si substantia non sit actiua immediatè, nihil potest in virtute eius causare, quia quod non est actiuum ex se, nequit communicare actionem, aut virtutem agendi in aliis. *Fundamenta Doctoris.* *Ex perfectione causæ.*

Deinde substantia, quæ non est, nequit agere, aut in virtute eius fieri effectus, quia *esse* est conditio per se requisita ad agendum in causa physica, quæ sit materia, forma, efficiens: quando produ- *Ex conditione necessaria existentia.*

 citur

citur autem viuens per putrefactionem, vt rana, nulla alia existit, neque causa vniuersalis creata sola potest esse causa viuentis, quia non includit differentiam viuentis formaliter in *esse*, minùs autem eminenter, aut virtualiter, quia viuens est perfectius simpliciter omni non viuente, qualis est Sol; quod in alio includitur eminenter est imperfectius illo: in cuius ergo substantiæ virtute producitur illa rana?

Viuens perfectius non viuente.

Responsio. Impugnatur.

Aliqui dicunt in virtute substantiæ vniuocæ, verbi gratiâ, ranæ. Contrà, sed hæc non est actiua, nisi vt existit in aliquo singulari; non ipsius substantiæ ranæ, quæ producitur: quia causa, & effectus non coincidunt; alia rana non supponitur in *esse*, & si supponeretur, nihil agit, nisi per viam propagationis, & generationis vniuocæ, quia aliter non est actiua, neque applicatur in proposito ad agendum.

3 Ex quibus sequitur in his non saluari rationem causæ per se requisitæ: oportet ergo recurrere ad causam primam, quâ supplet defectum naturæ.

Generatio vniuoca.

Deinde similis ratio fieri potest in generatione vniuoca, quæ fit, quando agens non existit, vt verbi gratiâ, mortuo patre, generatur filius; mater secundùm ipsos non concurrit effectiuè ad generationem; semen quod est decisum à patre est inferioris entitatis, quàm genitum: neque refert dicere in virtute patris semen agere, quia illa virtus, quæ esset principium actionis, non est alia, quàm ipsum semen, cui repugnat talis actio attingens intrinsecè effectum per sui corruptionem.

Reiicitur sententia Suarez.

Multa ergo mysteria finguntur hîc contra principia, & doctrinam de causis, quæ non euadit Suarez, aut alius, dicendo accidens habere virtutem partialem: quia si substantiæ detur virtus actiua ob perfectionem sui, & ad saluandum principium requisitum ad actionem, debet ipsi dari virtus perfecta & totalis, qualem habet accidens in suo genere, vel certè nulla, & sic sufficit actiuitas accidentis ad substantiam.

4

Confirmatur conclusio Doctoris.

Agenti non conuenit vlla actio perfectior vniuoca.

Ad confirmationem itaque antecedentis addo hanc vnicam rationem, quæ mihi videtur satis euidens: nulla causa potest habere perfectiorem actionem, quàm sit illa, quæ sit propria eius secundùm differentiam specificam, quæ est perfectissimus gradus, quem includit, & superaddit reliquis maiorem perfectionem, & actualitatem, vt patet secundùm omnes: ergo nequit conuenire vlli causæ actio perfectior, quàm sit illa per quam vniuocatur cum suo effectu, quia adæquat perfectionem suæ entitatis, quia ponit in *esse* effectum parem sibi.

Sed calor, verbi gratiâ, per actionem vniuocam, quæ fundatur in sua differentia specifica producit alium calorem vniuocè; ergo nequit habere actionem perfectiorem hac; perfectior autem esset actio ad substantiam: ergo repugnat ipsi. Consequentia patet, quia hæc actio conueniret ei, non secundùm differentiam specificam, sed quà accidens est substantiæ, quod est commune sibi & aliis, & communiter secundùm gradum genericum: sed nequit aliqua maior perfectio in actione, aut *esse* conuenire causæ, quàm sit illud, quod conuenit secundùm prædicatum specificum, vt patet discurrendo per omnia entia. Si dicas conuenire ipsi quà calor, verbi gratiâ, est, redit principium iam positum, repugnare nempe conuenire causæ aliquam actionem perfectiorem, quàm sit vniuoca, aliàs actio excederet perfectionem suæ causæ. Si dicas calori, vt est virtus, & instrumentum substantiæ, conuenire talem actionem, sunt verba, vt patet examinanti quid sit hoc, vel quid superaddit calori in actu primo. Substantia enim non communicat accidenti, nisi per modum subiecti actualitatem, & terminationem essendi per inhærentiam. Si ergo nequit tribuere accidenti, vt per se existat, (quem modum habet substantia in se,) quia accidens est incapax talis modi essendi; minùs potest ei communicare virtutem actiuam producendi substantiam, quâ caret ipsa substantia secundùm aduersarios. Sed sufficit pro nunc insinuare rationem, quæ prolixè deduci potest.

Si ergo accidentia in subiecto non habent talem actiuitatem, neque consequenter vt sunt separata. Consequentia patet ex dictis, quia accidentia separata non mutant naturam, aut entitatem, ex eo quòd recipiant *esse* extra subiectum: ergo neque modum agendi, aut actionem, aut virtutem: ergo si in subiecto nequeunt producere substantiam, neque etiam in *esse* separato. 5

Accidenti separato non conuenit producere substantiam.

Peto enim, in cuius virtute? non panis, aut vini, quæ non existunt, & si existerent, panis, verbi gratiâ, non habet virtutem generandi ex se vermem: non in virtute diuina, vt ait D. Thomas, quia Deus non superaddit illis quidpiam præter solam conseruationem: ergo quidquid generatur, est à causa prima, vel creante materiam, & causa secunda simul producente formam, vel à causa prima sola.

Fundamentū aduersariorū destruitur.

Experientiæ, quæ adducuntur in contrarium de generatione viuentis per putrefactionem, & propagationem, de generatione ignis ex motu, aut calore ferri candentis, de generatione quorundam mixtorum, nihil probant: nam etsi ista producantur ad sensum de nouo, & ad præsentiam agentis disponentis, saluari debet earum productio ad illam causam, ad quam sufficienter ipsius effectus dependentia terminatur; ad hoc autem debet eminenter, virtualiter, aut formaliter includere perfectionem effectus: alioquin tollitur fundamentum colligendi perfectionem causæ ex effectu; & quod est inconueniens etiam tollitur fundamentum colligendi recursum ad causam primam in multis operibus miraculosis.

Productio in eam causam refunditur, quæ nata est terminare dependentiam eius.

Quod probo, quia Philosophus statuit ordinem essentialem causarum talem, vt nullo modo causa prima possit habere effectum sine secunda, & particulari, quod principium Philosophus sustineret. Si ergo vlteriùs quis dicat aliquam causam occultam esse, in cuius virtute operantur circumstantes: quomodo probabimus esse opus excedens virtutem causarum naturalium hîc, & nunc circumstantiam, nisi arguendo ex perfectione effectus, & ex perfectione modi operandi effectum ad causam, cuius virtus & modus operandi excedit totam latitudinem naturæ? 6

Inconueniens quod ex opposito sequitur, probatur. Tolli recursū ad Deum in operibus miraculosis.

Quomodo etiam subsistet modus probandi perfectionem primæ causæ, vel contra Diagoram, & alios Atheistas Deum esse probabimus ratione naturali, nisi procedendo à contingentibus, & imperfectis ad necesse esse; ad quod reducuntur, & stabilitas naturæ tanquam ad primum independens, & primum motorem?

Tollitur ratio probandi Deū esse.

Et quomodo dicemus Deum infinitum esse in causando? & consequenter in *esse*? si aliquid inferioris ordinis in *esse* producat aliud superioris ordinis, ad quod ex toto genere dependet?

Et Deum esse omnipotentē.

dependet? Rectè ergo Doctor dicit in his effectibus potiùs esse recurrendum ad primam, quàm negandum esset hoc principium, à quo plures veritates naturales dependent. & etiam supernaturales per illud à Theologo defenduntur, & explicantur: nam instantia hæc de accidentia producente substantiam obseruat veritatem illius principij.

SCHOLIVM.

Sententia D. Thom. accidentia etiam separata, in virtute substantiæ attingere productionem substantiæ, & formam substantialem non esse immediatè actiuam. Scot. quatuor argumentis conuincit accidentia panis, in virtute eius, quod non est, nihil causare.

4
Hic est opinio, quòd in actionibus naturalibus formæ substantiales non sunt imme-
diatum principium agendi, vel principium proximum actiuum: sed agunt mediantibus *D. Thom. in*
qualitatibus actiuis & passiuis, tanquam propriis instrumentis, vt dicitur 2. *de Anima*, *4. dist. 12.*
quòd scilicet calor naturalis est, quo anima agit, & ideò qualitates non agunt in virtute *art. 1. q. 1.*
propria, sed in virtute formæ substantialis. Vnde actio earum non tantùm terminatur *Quære Var. hic.*
ad formam accidentalem, sed substantialem: & propter hoc generatio est terminus alterationis. Huiusmodi autem virtutem instrumentalem recipiunt eo ipso, quòd à principiis essentialibus substantiæ causantur; vnde sicut remota substantia idem *esse* secundùm speciem remanet accidentibus virtute diuina: ita etiam remanet eis eadem virtus, quæ priùs. Et ideò sicut antè poterant intendere ad formam substantialem, ita & nunc.

Et si arguatur contra hoc, quia nihil agit vltra speciem suam. Respondent, quòd pro- *D. Tho. 3. p.*
priâ virtute nihil agit vltra suam speciem: virtute autem alterius, cuius est instrumen- *q. 77. art. 3.*
tum, potest agere vltra suam speciem, sicut serra agit ad formam scamni.

5
Contra illud, quæro quid intelligitur per hoc, quod dicitur in virtute substantiæ? quia
siue intelligat absolutum, siue respectiuum, quæro in quo est illud? Si absolutum, quod *Accidēs nō*
est substantia, vel aliquid, quod est in substantia, cùm substantia panis non sit simpliciter; *generare sub*
sequitur quòd per nihil, siue non ens, accidens generabit, vel virtute nihili. Si intelligat *stantiam in*
absolutum, quod est accidens, vel aliquid in accidente, nihil est ibi nobilius accidente; & *virtute sub-*
per consequens non magis potest in virtute talis in aliquid perfectius, quàm in virtute *stantiæ.*
propria. Si verò intelligat habitudinem accidentis ad substantiam, vt ad causam priorem, cùm ad nihil non sit aliqua habitudo, & panis non sit aliquod ens, sequitur quòd per hoc quod est in virtute non ponitur aliquid positiuum, & ita idem quod prius.

Ex eius verbis videtur, quòd ponat virtutem illam esse aliquid in accidente: dicit enim, quòd causatur ista virtus instrumentalis in accidentibus, vel quòd ipsam recipiunt eo quòd causantur à principiis essentialibus substantiæ. Et tunc patet manifestè, cùm nihil in accidente sit nobilius eo, non potest accidens per hoc, quod dicitur in virtute, id est, per hanc virtutem, in aliquid perfectius, quàm possit ex se: sed intellectus istorum verborum, virtute talis causæ, vbi dicta verba locum habent, videtur esse iste, scilicet quòd dicit habitudinem causæ inferioris ad causam superiorem, seu perfectiorem con-
currentem in causando, sicut suprà dictum est, quòd influentia, quam recipit agens infe- *q. 1. huius*
rius à superiori, non est aliqua forma tunc causata, sed est tantùm ordo determinatus *4. in fin.*
causarum in simul causando.

6
Item, quod non est, nullam rationem causæ habet respectu geniti, quando generatur;
patet 2. *Physic.* & 5. *Metaph. cap. de Causa*: quia causa in actu, & effectus in actu simul sunt, *Text. 37.*
& non sunt. Patet etiam ratione, quia non ens, quando non est, nihil causat in quocun- *Text. 3.*
que ordine causæ; substantia autem non est, quam istud accidens affecit, & cuius erat accidens: ergo illa substantia nullam rationem causæ habet propinquè, vel remotè respectu effectus causati ab accidente; & per consequens accidens non causat aliquid in virtute eius tanquam in virtute causæ superioris.

Item, nihil est causa instrumentalis illius, ad quod sua virtus actiua sola sufficit producendum. Patet, si accipiatur instrumentum strictè, sicut serra, & securis dicuntur instrumenta mouentia mota: tale enim instrumentum non habet de se formam sufficientem ad producendum effectum, sed tantùm per motionem principalis agentis producitur,
quod producitur. Si etiam instrumentum accipitur secundùm alios modos suprà posi- *d. 1. q. 1. &*
tos, scilicet prout causa inferior dicitur instrumentum, vel forma, quam huiusmodi causa *d. 6. q. 5.*
recipit per motionem agentis superioris, qua forma agit, adhuc nullum istorum instrumentorum per formam suam potest in effectum, respectu cuius est instrumentum: sed necesse est, quòd ad illum effectum concurrat simul concausans illud, cuius est instrumentum:

mentum : nunc autem accidens per formam ſuam præciſè, ſine omni actione ſubſtantiæ in quodcunque agat, agit : ergo nullo modo agit in virtute ſubſtantiæ,vel vt inſtrumentum eius ad aliquem effectum.

Item, hoc poteſt argui per principia iſtorum de inſtrumento, quod eſt mouens motum:quia accidens in propoſito non eſt motum à ſubſtantia, cùm ipſa non ſit : ergo accidens non eſt eius inſtrumentum.

SCHOLIVM.

Sententia Scoti conſiſtit in tribus concluſionibus. Prima,accidens ſeparatum non poteſt eſſe inſtrumentum generationis. Ratio, quia nihil poteſt eſſe inſtrumentum non entis. Soluit adducta pro opinione D.Thom. & idem tenet de accidente coniuncto, ac ſeparato. Ita omnes Scotiſtæ, & multi Neutriſtæ.

7 Dico ergo ad quæſtionem,quòd poſſet poni triplex actio conuenire accidentibus,ſcilicet vna reſpectu ſubſtantiæ generandæ : & duæ reſpectu accidentium cauſandorum : vna intentionalis reſpectu ſenſationis : alia realis in paſſum realiter habens contrarium.

Accidentia in Euchariſtia, inſtrumentaliter non generare. & d.6. c.5.

Prima nullo modo poteſt competere accidenti ſeparato, neque inſtrumentaliter, vt iam probatum eſt,& hoc accipiendo inſtrumentum pro quacunque cauſa,ſiue attingente terminum principalis agentis,ſiue pro cauſa ſecunda propriè dicta,ſiue pro parte, pro qua totum agit,ſiue pro recipiente tunc formam actiuam, quâ agit, ſiue recipiente tunc motionem ſolam tanquam effectum præuium effectui principali,qui modi accipiendi inſtrumentum patent *ſuprà q. 1. huius quarti.* In omnibus enim iſtis requiritur, quòd illud cuius eſt inſtrumentum,concurrat cauſans in ſuo ordine cauſandi:& quod non eſt, nihil cauſat in quocunque ordine cauſandi.

Accidens ſeparatum non eſt cauſa diſpoſitiua generationis.

Sed præter iſtos modos, inſtrumentum dicitur cauſa præuia diſpoſitiua ad terminum, licèt habeat actionem illam diſpoſitiuam in propria virtute,& iſto modo benè eſt poſſibile accidens eſſe inſtrumentum ſubſtantiæ : quia poteſt cauſare actionem diſpoſitiuam ad terminum ſubſtantiæ agentis:ſed nec iſto modo poteſt accidens eſſe inſtrumentum ſubſtantiæ in propoſito,quia ſubſtantia quæ non eſt,nullum terminum inducit,nec inducere poteſt in fine alterationis factæ per illa accidentia.

8 Ex hoc patet ſolutio ad illam deductionem pro illa opinione. Auctoritas enim ſecundi de Anima non plus concludit, niſi quòd calor eſt inſtrumentum animæ hoc modo vltimo:quia ſcilicet digerit & alterat nutrimentum, vt in termino illius alterationis poſſit ex ipſa generari ſubſtantia. Vnde ſunt ibi duæ actiones,& duo principia agendi : quia reſpectu alterationis præuiæ principium agendi eſt calor : reſpectu autem formæ carnis inducendæ principium eſt anima,vel forma carnis : & primum agens dicitur inſtrumentum reſpectu ſecundi, non propriè ſubordinatione virtutis ad virtutem, ſed effectus ad effectum. Vnde magis propriè diceretur agens diſpoſitiuum,quàm inſtrumentale

Calor quomodo inſtrumentum animæ.

Et quando vltrà dicitur in deductione illa, quòd accidentia agunt in virtute ſubſtantiæ;hoc non ſequitur,niſi quia ſunt inſtrumenta:non ſunt autem inſtrumenta ſubſtantiæ non entis; quare ex hoc ſequitur oppoſitum.

Et quando vltrà infert ex hoc, quòd actio accidentium non ſolùm terminatur ad formam accidentalem,ſed ad ſubſtantialem ; hoc reputo falſum, niſi ſicut ad terminum remotum,qui nullo modo attingitur per actionem formæ accidentalis : ſed ad quem ordinatur terminus,qui attingitur per actionem accidentis.

9 Et cum probatur *, quòd accidens attingit terminum actionis, quia attingit paſſum, in quod forma inducitur : ſubſtantia autem non poteſt attingere materiam tanquam paſſum, in quod agat,quod non ſeparatur à paſſionibus virtute agentis naturalis,vt dicitur primo de Generatione. Dico quòd hæc conſequentia non valet, niſi in virtute iſtius propoſitionis ſubintellectæ, quòd omne inſtrumentum attingit terminum principalis agentis,quæ falſa eſt in propoſito.

** Al. quod agens. Quod attingit terminũ actionis, attingit ipsũ paſsũ. Text. 11. & 12.*

Et cùm videtur probari per hoc, quod ſubdit, quòd generatio eſt terminus alterationis : iſtud poteſt duci ad oppoſitum ; non eſt enim intrinſecus terminus alterationis, ſed extrinſecus,& alterius generis : & habet proprium terminum priorem ſecundùm genus proprio termino alterationis. Quod autem habet cauſalitatem propriam, & adæquatam reſpectu poſterioris eſſentialiter, non ſequitur quòd habeat cauſalitatem, qua attingat prius eſſentialiter : imò ſequitur oppoſitum,ſcilicet quòd non habeat cauſalitatem, quâ attingat

Quomodo generatio ſit terminus alterationis.

attingat priùs essentialiter: ergo eo modo, quo generatio est terminus alterationis, sequitur quòd principium alterationis non attingat terminum generationis, nisi mediatè: quia attingit quoddam ordinatum ad ipsum.

Sic patet ista conclusio,& sit prima quantùm ad solutionem istius quæstionis, scilicet quòd accidens separatum nullo modo potest esse principium actionis ad substantiam:& hoc instrumentale virtute substantiæ, quæ non est. Et iuxta hoc etiam declaratum est, quòd nec accidens coniunctum potest esse per se attingens substantiam, vt terminum: quia auctoritates adductæ *de 2. de Anima*, & huiusmodi, non accipiunt instrumentum, nisi pro agente dispositiuo.

SCHOLIVM.

Probat Doctor,contra D.Thom. latè ratione,authoritate, & ex principiis ipsius.D.Thom.substantiam esse immediatè actiuam tam accidentis, quàm substantiæ, & hoc, etiamsi admittatur gratis, accidens attingere productionem substantiæ.ita ferè omnes,exceptis rigidis Thomistis.

Et si contra hoc arguitur,quòd aliqua forma immediatè attingit terminum generationis: sed forma substantialis non, quia non est principim agendi immediatè,sed mediatè. Concedo primam propositionem,sed secunda falsa est: quia nihil est instrumentum alicuius causæ, nisi superioris causæ in genere causæ efficientis: ergo si accidens coniunctum per eos est instrumentum substantiæ, substantia erit superius agens: sed superius agens priùs naturaliter agit: & si est naturale agens, agit quidquid, vel quantùm potest: ergo substantia in illo priori, in eodem tamen instanti temporis, in quo agit vt superius agens,& accidens agit vt instrumentum eius, substantia producet terminum, quem poterit producere: sed potest producere totam substantiam:quia perfectio substantiæ productæ non excedit perfectionem substantiæ agentis: ergo in secundo instanti naturæ accidens agens non producit substantiam, vel eadem bis producetur. 10 *Vacat secūdū aliquos. Formā substantialem esse immediatè productiuam.*

Item omnis potentia merè passiua est contradictionis, 9. *Metaph.* subiectum autem non est in potentia contradictionis ad propriam passionem: ergo habet aliquam causalitatem respectu eius,aliam à causalitate materiæ: non nisi causæ efficientis:quia non formalis,patet: de fine autem non est sermo hîc,& videtur, quòd oportet eos istud concedere secundùm dicta sua: dicunt enim potentias fluere ab essentia animæ: & hîc dicunt, quòd accidens habet virtutem instrumentalem, quia causatur à principiis essentialibus substantiæ,ista non possunt intelligi tantummodò passiuè pro subiecto receptiuo. *Text.17. Contra D. Thom. ad hominem. D.Thom. vbi supr. q.77.art.6.*

Item,si accidens producitur, & per aliquod principium productiuum immediatum per te,quod est accidens, non loquendo de infinitate accidentali in generabilibus,& generatis in eadem specie,de qua loquuntur Philosophi;quæro ordinem essentialem in istis accidentibus.Vbicunque enim est ordo accidentalis in generabilibus,oportet dare extra totum illum ordinem aliquam causam essentialiter perfectiorem:ergo respectu accidentium singularium in specie caloris, da mihi causam proximam essentialiter ordinatam ad totam istam speciem (& eodem modo arguam de indiuiduis illius speciei) & non est procedere in infinitum in ordine essentiali: ergo stabitur ad aliquam speciem accidentis,quæ erit causata, & non ab alio accidente, sed immediatè à substantia,& per consequens substantia habebit rationem principij actiui immediatè respectu accidentis. 11 *Substātiam producere immediatè accidentia aliqua. Ordo accidentalis est inter ea,quæ sunt eiusdē speciei.*

Hoc confirmatur per Philosophum 7.Metaph.cap.9.in fine, vbi dicit, quòd *proprium substantiæ ex his accipere est,quia necesse est præexistere aliquam alteram substantiam actu existentem,quæ facit vt sit animal,si sit animal; quale verò, & quantum non necessarium nisi potestate solùm.* Vult ergo, quòd ad hoc, quòd substantia fiat, est necesse aliam substantiam præexistere,quæ producat: sed ad hoc,quòd quantum, & quale producatur, non oportet aliquod quantum, vel quale præexistere, nisi potentia tantùm: ergo aliquid quod non est actu quantum, nec quale, potest esse principium productiuum immediatum quanti & qualis. *Text.32. Probat auctoritate substātiam esse actiuam immediatè.*

Item 4. Meteor. dicitur: *Singulum est id,quod est dum potest in propriam operationem.* & simile habetur à Damascen. cap.60. & licèt istæ auctoritates habeant instantiam de entibus imperfectis:tamen videtur valde inconueniens, quod ens perfectissimum secundùm genus inter creata, careat actione,ita quòd forma eius non possit esse principium immediatum, & proximum productiuum alicuius actionis. *Text.vlt. Lib.3.c.11. Vt fortè de materia & modis.*

Ex hoc arguitur secundùm vnum principium istorum, quia illa forma est principium agendi, in qua generans & genitum assimilantur: sed generatum principaliter 12 *D.Tho.1.p. q.2.art.2.*

liter assimilatur generanti in forma substantiali, secundùm *quid* autem sibi assimilatur in accidentibus.

Nec potest euadi dicendo, quòd ista concludunt formam substantialem esse principium agendi: sed remotum, tam respectu substantiæ, quàm respectu accidentis, de quibus procedunt rationes: hoc non sufficit, quia nullus negat in Deo esse aliquam formam, quæ sit principium proximum agendi, non quòd sine causis intermediis agat, sed quòd in suo ordine causandi per nihil medium vltra formam suam agit. Ita esto in proposito, quod tamen improbatum est, quòd accidens habeat quandam actionem ad substantiam posteriorem actione substantiæ: substantia tamen per suam propriam formam erit principium actionis sibi propriæ in suo ordine agendi.

SCHOLIVM.

Secunda conclusio Doctoris, accidens non posse esse causam principalem productionis substantiæ, quia agens vniuocum est æquè perfectum, & æquiuocum perfectius suo effectu, & hoc secundum latè probat contra Gotfredum tenentem aliquod agens æquiuocum esse ignobilius suo effectu.

13 Secunda conclusio istius quæstionis est, quòd accidens non potest esse principium effectiuum generandi substantiam principaliter. Hanc probo, omne agens totale, vel est vniuocum, & ita æquè perfectum producto: vel æquiuocum, & ita perfectius: accidens est omnino imperfectius substantia: ergo, &c.

Gotf. & alij. Dicitur ad hoc, quòd aliquod agens æquiuocum potest esse ignobilius suo effectu, sicut albedo respectu intellectionis albedinis, & sicut Commentator recitat de Galeno *Com. 131.* super illud *7. Metaph.* de illa virtute, quam vocat diuinam, quæ est formatiua fœtus, & tamen non est simpliciter nobilior fœtu formato, si est accidens. Et similis difficultas potest esse de quocunque viuo genito per putrefactionem, quod est nobilius cœlo, à quo generatur.

Si agens æquiuocũ non est perfectius effectu, negari posset primũ ens esse perfectissimum agens. Contra hoc, licèt ista propositio: Simpliciter imperfectius secundùm speciem, vel genus non potest esse totale principium actiuum respectu perfectioris, sit mihi æquè nota, sicut aliqua in Philosophia, quâ negatâ nescirem probare aliquem ordinem entium, imò nec quòd primum ens esset perfectissimum, imò posset proteruiendo dici, quòd totum vniuersum, & quodlibet in eo factum est à musca. Si enim arguas, quòd musca est ita imperfecta, & tu idem dicis, quòd imperfectius potest producere perfectius, habito hoc, nulla est ratio, quare non sic imperfectius possit producere aliud sic perfectius: nec ista proteruia posita potest probari, quòd prima causa sit perfectissima, excellens omnia alia in creatione: nec etiam hoc addito, quòd sit causa æquiuoca, imò cum hoc posset stare secundùm proteruiam istam quòd esset imperfectissima, vel imperfectior causatis; tamen probo dictam propositionem aliqualiter.

14 Primò sic, causa vniuoca habet effectum vniuocũ pro termino adæquato suæ potentiæ: sed per te causa æquiuoca totalis est imperfectior causa vniuoca: ergo impossibile est causam illam æquiuocam esse causam totalem respectu ipsius effectus, & sic Deus non posset facere effectum cuiuscunque creaturæ, quod est absurdum. Patet consequentia, quia effectus adæquatus potentiæ perfectiori nullo modo potest esse à potentia imperfectiori.

Secundò sic, vbicunque ad productionem eiusdem effectus concurrunt causa vniuoca, & æquiuoca, æquiuoca est simpliciter perfectior. Patet per Philosophum *7. Metaph.* *Text. 29. idem 8. Phys. c. 78.* propter hoc enim oportet totum ordinem accidentalem reducere in aliquam speciem essentialiter superiorem in causando: quia difformitas vniformis, oportet quòd reducatur ad causam vniformem: & ideò omnibus generabilibus, & corruptibilibus oportet esse aliquam causam superiorem, quæ sit causa vniformitatis in continuatione generationis, & corruptionis. Ex hoc habeo istam propositienem, quòd vbi ad idem concurrunt causa vniuoca, & æquiuoca, æquiuoca est perfectior: sed quòd non possit sine vniuoca, hoc est aliqualis imperfectionis in ipsa æquiuoca. Patet, Deus enim potest sine causa vniuoca, sed Sol non potest in animal perfectum, licèt posset in imperfectum: ergo quæcunque æquiuoca sola sine vniuoca potest in effectum, ipsa est simpliciter perfectior, quàm illa æquiuoca, quæ posset concurrere cum vniuoca ad idem causandum, & per consequens æquiuocatio talis habet duplicem præeminentiam causalitatis super effectum: vnam, quam habet vniuersaliter æquiuoca concurrens cum vniuoca: & aliam, quia habet illam perfectionem, quam vniuoca adderet in causando, quâ carent multæ causæ æquiuocæ, licèt longè perfectiores vniuocis.

Quare oportet ordinem accidentalẽ reducere in speciem aliquam superiorem.

Causa æquiuoca habet duplicem eminentiam.

Tertiò

Tertiò sic, si forma causæ æquiuocæ daret *esse* formaliter alicui, non posset dare *esse* 15
simpliciter perfectius seipsa: ergo si imperfectius, quàm formaliter det alicui *esse*, non potest ei dare perfectius seipsa: sed dans effectiuè *esse* alicui, dat ei *esse* modo imperfectiori, quàm dando sibi formaliter: non enim est possibile, quòd aliquis modus dandi aliquod *esse* sit ita perfectius, sicut dandi illud *esse* formaliter; sicut nec essentia diuina potest alicui dare *esse* à se in quocumque genere causæ perfectiùs, quàm sit *esse*, quod ipsa dat formaliter.

Quartò sic, si causatum sit simpliciter perfectius, licèt sit simplex, tamen secundùm istum intellectum potest diuidi in duo, scilicet in illud, in quo æquatur causæ, & in illud, in quo excedit causam. Primum dicatur *A*, secundum *B*, ille effectus secundum *A*, præcisè est effectus adæquatus causæ suæ, quia simpliciter æquè perfectum ens sicut causa: ergo *B*, vel erit à seipso, vel à nullo: quia ab *A*, vt ab ipsa causa non potest esse: nam vltra effectum adæquatum causæ, non potest esse simul aliquid excellentius ab ipsa: & hæc ratio potest accipi ab Auicenna, *6. Metaphys. sua.* *Text. 16.*

Dico ergo quòd propter nullas instantias particulares neganda est ista propositio 16
vniuersalis, quæ nota est ex terminis, quod totale causans non potest esse imperfectius causato suo, loquendo de causa effectiua: & quòd totale causans æquiuocum est perfectius, quia non æquè perfectum: species enim se habent vt numeri.

Illa autem instantia de albedine, & eius intellectione, nihil valet, vt patet *lib. 1. dist. 3.* *q. 7. n. 21. 24.* nisi, quòd per illud argumentum probatur, quòd albedo non est causa totalis intellectionis, sed tantùm partialis. Vnde benè possibile est effectum excellere talem causam in perfectione: quia reliquam perfectionem habere potest ex causa reliqua partiali: & ita à duobus simul perfectior est, quàm ab altera illarum, sicut dictum est ibi. *Effectus potest excedere causam æquiuocam partialem.*

Secunda instantia, & tertia, quæ vadunt ad eductionem, vel inductionem animæ in viuentibus, & hoc siue à propagante, siue in putrefactis, vbi quasi eandem reputo difficultatem, habet solui *lib. 2. dist. 18.* Et esto, quòd non appareret, quòd aliqua causa creata posset inueniri nobilior anima, quæ terminat talem generationem; priùs esset concedendum, quòd ipsa immediatè esset à Deo, quàm ista propositio iam probata negaretur. *Animæ viuentium à quo producuntur.*

SCHOLIVM.

Tertia conclusio Scoti, accidentia separata eodem modo agere intentionaliter & realiter, ac priùs. Ratio est, quia qualitas, verbi gratiâ, calor est totale principium suæ actionis, & est modo conuenienti, scilicet in quantitate, ad agendum realiter in contrarium, & intentionaliter in sensum.

Tertia [b] conclusio sit de illis duabus actionibus in sensum, & intellectum, quoad intentionalem, & in contrarium, quoad realem, & sit hæc: Accidens separatum saltem 17
eo modo, quo qualitas tertiæ speciei est hîc separata, scilicet sine substantia, potest esse principium vtriusque actionis, eo modo quo prius, & hoc quantùm est ex se; quare hoc additur, patebit in solutione dubitationum sequentium. Hanc probo sic: Cuiuscumque actionis aliqua forma est totale principium actiuum, illa si esset per se sub modo conuenienti ad agendum, posset esse principium eiusdem actionis: sed qualitas est principium, & totale, & formale vtriusque actionis prædictæ; quando autem est separata à substantia, est tamen in quantitate siue habens extensionem, sicut ante separationem à substantia, ideò manet sub modo conuenienti ad agendum, qui est modus extensiuus: ergo, &c. Maior patet, quia totali principio posito, & sub ratione, sub qua natum est esse principium, potest principiari illud, cuius ponitur principium. Minor probatur vno modo sic, quia nihil aufertur isti formæ per hoc, quòd per se est sine subiecto: illud enim non facit cum ipsa nisi vnum per accidens: sed per se principium agendi in vno ordine est per se vnum: ergo ablatio illius subiecti nihil aufert per se principio agendi. *Accidēs separatū agere intentionaliter & realiter, probatur.*

Sed istud non probat, nisi quòd subiectum non habet per se rationem principij in eodem ordine cum accidente. Sed non obstat, quin possit esse per se principium agendi eiusdem actionis, in alio tamen ordine, vt patet de causis ordinatis: nec vnitas istorum per accidens impedit vnitatem ordinis. Ideò probatur illa minor aliter sic: illa forma est principium actionis, quæ est tale principium assimilandi sibi passum, non tantùm realiter, vt in actione reali, quæ est in contrarium, sed in actione intentionali, quæ est in

in sensum. De prima patet, quia terminus formalis simpliciter est similis formæ accidentali: ergo illa potest esse principium agendi *quo*. De secunda autem probatur, quia similitudo in sensu deficit, quantùm ad aliquid à similitudine reali in passo: ergo quantùm est ex parte huius formæ, vt agentis, potest ita benè esse totale principium huius actionis, sicut illius: si autem in illa sensatione sit aliqua perfectio vlterior, hoc non est, inquantùm est à qualitate sensibili, sed inquantùm est à potentia sensitiua.

COMMENTARIVS.

7 b *Tertia conclusio*, &c. Hæc conclusio est communis, & ratio posita est euidens: quia actio sequitur ad *esse*: saluando ergo ipsum *esse* principij cum conditione requisita, qualis est extensio secundùm modum connaturalem essendi, & applicato passo sequetur actio.

Quomodo conuenit actio principio quod. Neque refert dicere cum Caietano requiri modum existendi substantiæ, vt sit principium *quod*; quia sicut principium *quod* remotum ad *esse* non requiritur, sic etiam neque ad *operari*, quando forma est separata, quia actio non est à principio *quod*, nisi præcisè, vt est à principio *quo*, aliàs tota virtus immediata, & proxima agendi non esset in principio *quo*: ergo per principium *quo* conuenit denominatio actionis principio *quod*, tanquam per proximum fundamentum, non econtrà: si ergo separetur in *esse*, perinde idem ipsi competet, cuius est per se prima ratio, vnde conueniat alteri.

Et per hoc manet prima probatio minoris, quam reiicit Doctor ex eo, quòd responderi posset subiectum concurrere ad effectum hunc in superiori ordine tanquam causa superior, tollendo omnem concursum à subiecto respectu effectus, qui competit formæ accidentali, manet illa probatio. *Responsio.* Dices, quamuis rectè colligitur, non omne subiectum concurrere ad effectum formæ accidentalis, verbi gratiâ, aqua ad causandum calorem; non sequitur tamen quin subiectum, cui accidens est connaturale concurrat ad effectum ipsius accidentis, in subiecto extrinseco.

8 *Impugnatur. Principium idem producendi, quod est assimilandi.* Hanc responsionem excludit secunda probatio minoris per Doctorem, quia illud est principium agendi in subiecto, secundùm quod producens assimilat passum, & vniuocatur cum effectu producto; hoc totum competit ipsi ratione accidentis: ergo solùm accidens est principium talis actionis, & formæ sequentis. Maior supponit, seu tacitè includit hanc propositionem; *in causis vniuocis causa non excedit effectum in gradu adæquatum sibi*; vt contingit in alteratione; neque effectus vnquam excedit causam secundùm speciem, aut indiuiduum, etiam in huiusmodi formis intensibilibus: vnde calor productus non est intensior calore producente; cùm ergo tota dependentia eius sufficiẽter ad calorem producentem terminetur, non est recurrendum ad aliã causam diuersam, quia hoc esset superfluum: ergo subiectum non influit per propriam actionem diuersam ab actione caloris inhærentis.

Dices, subiectum producit in se ipso calorem per emanationem, vt ignis: ergo etiam potest producere in alio subiecto extrinseco, imò de facto producit, cùm sit causa naturalis. *Obiectio.* Respondetur subiectum, licèt habeat illam virtutem, non tamen ordinari ad actionem transeuntem: aliàs si posset substantia alterare alia passa extra se, superflueret virtus accidentis superaddita in ordine ad illum effectum: deinde, cùm perfectio effectus commensuretur perfectioni principij vniuoci, & accidentalis, colligitur à posteriori non dari concursum substantiæ ad eundem: ageret autem cùm sit causa naturalis, si posset agere: quamuis ergo qualitas emanet à subiecto vt proprietas eius, non sequitur quòd actus talis proprietatis competat subiecto: quia sic neque exigeret proprietatem, cùm eam exigat respectiuè ad actum, & confunderentur principia. *Responsio. Quod agit in se, non necessariò agit in aliud. Ignis per formã substantialẽ non producit calorem extra se.*

Probat deinde Doctor actionem intentionalem competere accidenti separato, quia est assimilatio quædam passi, non accidens ad perfectam similitudinem in *esse*, sicut terminus alterationis realis: ergo si potest alterare realiter, eodem modo & intentionaliter. 9 *Actio intentionalis conuenit speciebus.*

Hæc probatio supponit qualitatem sensibilem, vt est in subiecto, alterare sensum mouendo ad sensationem, nõ enim est alioquin sufficiens probatio huius motionis, quia multa agunt ad productionem sui similis, quæ nequeunt immediatè alterare sensum. Vnde qui diceret totã virtutem agendi sensationem refundi in ipsam potentiam, quæ requirit obiectum, vt terminum, quà operatur circa ipsum, non vt causam priùs mouentem, negaret meritò illam consequentiam.

Probatio ergo Doctoris supponit hoc conuenire sensibili coniuncto in subiecto, & proinde eidem etiam conuenire separato; sicut conuenit ipsi agere ad alterationem realem, ad quam non minùs subiectum requiritur ex parte principij, quàm ad intentionalem. *Supponitur opinio cõmunis de concursu obiecti ad sensationem.*

SCHOLIVM.

Resoluit dubium contra tertiam conclusionem declarans, quomodo qualitas possit agere diuersis actionibus, intentionali, & reali, quia passa harum sunt diuersa, nam receptiuum vnius nequit alteram recipere.

18 *Primũ dubium.* Contra [c] istas conclusiones sunt aliqua dubia. Primò, contra tertiam est istud dubium: non enim apparet, quòd sit alia actio qualitatis in sensum, & contrarium. Primò, quia qualitas non agit per electionem: ergo quantùm est de se vniformiter agit: quantùm ergo est ex se idem immittit in quodcumque passum, & per consequens non est alia, & alia actio, quantùm est ex parte agentis.

Secundò,

Secundò, quia vbi est idem principium actiuum, est eadem actio, & hoc probatur per Commentatorem, 3. Cœli & mund. com. 72. *si vna natura, & actio erit vna:* sed idem est hîc principium formale agendi, & proximum tam in sensum, quàm in contrarium: ergo eadem actio.

Aliud dubium est, quòd ista conclusio vltima videtur contradicere duabus præcedentibus. Probo sic, quia si accidentia separata possint in omnem gradum actionis, in quem poterant coniuncta: ergo possunt in corruptionem formæ substantialis illius passi, in quod agunt. Sed corruptio illa non potest esse in nihil virtute illorum, quia creatura non potest annihilare: nec in accidentia separata, quia creatura non potest facere accidentia aliqua esse per se: ergo in substantiam aliquam est huius corruptio; & sic si conclusio tertia vera sit, quòd ista possunt esse sufficiens principium alterandi, sicut priùs sequitur, quòd possunt esse principium generandi substantiam efficiens, contra primam, & secundam conclusionem. *Aliud dubium.*

Ad primum, quid sit actio, & in quo sit, dicetur *quæst. 1 dist. seq.* sed posito hîc breuiter, quod credo esse verum, quòd actio dicit respectum quendam extrinsecus aduenientem, siue sit in agente, siue in passo, & respectum mutuò correspondentem respectui passionis, cùm passiones in diuersis passis sint alterius, & diuersæ rationis, sicut & formæ receptæ in eis, sequitur quòd actiones erunt sic aliæ. Hoc confirmatur specialiter in proposito: quia passum receptiuum formæ secundùm *esse* reale, non est receptiuum eiusdem secundùm *esse* intentionale, 2. *de Anima:* oportet enim receptiuum soni esse absonum: saltem regulariter receptiuum formæ isto modo, non est receptiuum formæ alio modo, maximè in receptiuis materialibus: ergo organum, & subiectum contrarij non sunt receptiua formæ, secundùm idem *esse:* quia vnum recipit intentionaliter, aliud realiter; & per consequens cùm agens agat in passum secundùm potentiam receptiuam eius, secundùm illud secundi de Anima: *Actus actiuorum sunt in patiente benè disposito,* sequitur quòd agens non agat in hoc passum, & illud actione eiusdem rationis. 19 *Ad primum dubium.* *Text. 71. & 121. Idem 3. de Anima t. 4.* *Text. 24.*

Et tunc ad instantiam de agente ex electione. Respondeo, quòd agens ex electione potest diuersimodè agere, non tantùm diuersitate quadam disparationis, sed contradictionis; sicut potest non tantùm hoc agere, & illud, sed hoc agere, & illud non agere: agens autem naturale, quod est illimitatum simpliciter, vel aliqualiter secundùm perfectionem actiuam potest ad disparata agere: sed non ad contradictoria: quia quodlibet illorum agit in materia disposita, & hoc necessariò. Non ergo sequitur, non agit secundùm electionem: ergo non diuersas formas in diuersis passis. Sed sequitur, ergo non indifferenter agit, vel non agit ex se formam illam, quam potest agere in tali passo. Exemplum de Sole, & tactum est 1. *lib. dist.* 2. *&* 7. qui licèt habeat indeterminationem quandam ad disparata causanda in diuersis passis: non est tamen indeterminatus contradictoriè ad agendum, imò necessariò agit in quodlibet passiuum, quidquid potest in illud agere. *Agens naturale agit disparata non contradictoria, agens liberum etiam contradictoria. d. 7. q. 1. n. 4. & d. 28. q. 3. n. 12.*

Ad secundum dicendum, quòd eiusdem principij actiui possunt esse multæ actiones formaliter distinctæ; dum tamen illud non sit limitatum in sua virtute actiua ad vnam actionem, sicut est vnica forma: & sic omnes auctoritates Commentatoris, & cuiuscumque alterius deberent exponi de forma vnica in virtute, sicut est vnica in *esse* naturæ.

COMMENTARIVS.

10 *Primum dubium.* c Contra *istas conclusiones*, &c. Mouet duo dubia. Primum dubium est, seu obiectio, quòd qualitas agit vniformiter, & vna eademque actione in specie; aliàs ageret per electionem. 2. ex Comment. *vbi vnum est principium, vna est actio.* Respondet passiua non esse receptiua eiusdem actionis *ex* 2. *de Anima textu* 71. *&* 121. quando agens esset illimitatum ad illas actiones, quæ sunt disparatæ, agere per elationem non esse, posse agere ad diuersa, sed ad contradictoria. Ex his patet ad Commentatorem, qui debet exponi. *Resoluitur.*

Secundum dubium. *Secundum dubium*, seu obiectio est, quia si accidentia separata habent omnem actionem, aut habere possint, quam habuerunt coniuncta, sequitur quòd possunt agere ad corruptionem; sed tunc forma corrupta non desinet in nihil, quia sic esset annihilatio, quæ nequit esse à causa creata: neque illa corruptio erit in accidentia separata, quia creatura nequit etiam separare accidens à subiecto, neque etiam esset in materiam nudam, quia nihil potest corrumpere formam in subiecto, nisi producendo incompatibilem præter solum Deum: quia forma in *conseruari* non dependet, nisi à Deo & subiecto. *An accidens separatum agat ad corruptionem substantiæ?*

SCHOLIVM.

Resoluit aliud dubium contra eandem tertiam conclusionem, declarans quomodo accidentia separata agant in contrarium, sine eo quòd corrumpant substantiam, quia corrumpendo eam, generarent nouam substantiam, quod est contra primam & secundam conclusionem: & assignat duos modos dicendi exactissimè penetrando omnia, & varia dubia mouendo & resoluendo.

20 *Ad 2. dub.* Ad [d] aliud dubium contra alias duas conclusiones respondeo. Vno modo breuiter posset dici, quòd qualitas est principium actionis in passum habens contrarium, & hoc secundùm quemlibet gradum, secundùm quem prius, & hoc quantùm est ex parte qualitatis actiuæ: sed propter subiectum, in quo est contrarium, quod determinat sibi aliquem gradum magis, quàm alium, possibile est, quòd non possit in omnem gradum contrarij, inquantùm contrarium est in tali subiecto, eodem modo, quo priùs potuit: & ista responsio declarabitur ex sequentibus.

Alio modo potest dici, quòd si possit in omnem gradum alterationis, in quem potuit coniuncta, non sequitur quòd possit in corruptionem substantiæ. Ratio huius est ista, quia generatio non potest à corruptione separari comparando ad agens naturale, hoc modo intelligendo, quin quidquid causatum corrumpit simpliciter in fine corruptionis aliquid relinquat, quia non annihilat. Nec potest creatura corrumpere in accidens per se existens, quia non potest causare accidens sic existens: ergo si corrumpat, corrumpet in substantiam: & per consequens, si non habet virtutem corrumpendi in substantiam, omnino non corrumpet: sed accidens separatum non habet virtutem corrumpendi in substantiam, quia nec producendi substantiam, vt probatum est *suprà*.

Accidẽs separatũ non potest corrũpere substantiam.

21 Contra hoc primò, quia qualitas, quæ potest in omnem gradum alterationis præuiæ ad generationem, potest in gradum incompossibilem formæ substantiali rei corrumpendæ, & ita in corruptionem. Primum probatur, quia si non potest inducere aliquem gradum incompossibilem formæ substantiali corrumpendæ: ergo cum quocumque gradu inducibili ab ipso potest stare forma substantialis corrumpendi: & ita per nullam alterationem potest corrumpendum corrumpi.

Respondeo, nunquam potest alterans inducere gradum incompossibilem alterabili. Probatur ex ratione terminorum, quia non potest mouens inducere gradum incompossibilem suo mobili. Cuius probatio est, quia mobile manet in toto motu: ergo sub omni gradu per motum inducto, sed nihil manet sub aliquo sibi incompossibili: ergo, &c. Quando autem infers, tunc nunquam alterans per alterationem subiectum corrumpet alteratum, concedo; & probo hoc per aliam rationem à priori, quia prius naturaliter non corrumpitur per aliquid posterius naturaliter: quidquid est inductum ab alterante, vt alterans, est posterius naturaliter forma substantiali rei alterabilis: ergo per nihil tale inductum ab alterante corrumpitur substantia alterabilis.

Mouẽs non potest introducere gradum incompossibilem mobili.

Dico ergo, quòd nulla substantia corrumpi potest, nisi à substantia: sicut nec oppositum substantiæ corrumpendæ potest induci, nisi à substantia, vt superiùs est probatum: à quali autem contrario non corrumpitur substantia, nisi dispositiuè: quia ad illam altererationem sequeretur generatio, nisi aliquid impediat.

Substantia tantum corrumpit substantiã. contra hoc obijcitur dupliciter.

Sed contrà, quia tunc sequeretur, quòd accidentia ignis, si essent maxima, vtpote tantæ quantitatis sicut sphæra ignis, & tamen separata à substantia, non possent corrumpere guttam aquæ ibi existentem, quod videtur improbabile. Aliud, quia sic accidentia alterantia possunt in quemlibet gradum alterationis sicut priùs: ergo vltimum; & per consequens, cùm ille vltimus corruptus immediatè disponat ad corruptionem substantiæ, vel isto corrupto, immediatè concomitetur corruptio substantiæ; sequitur quòd substantia corrumperetur.

22

Ad primum, concedo quòd si tota substantia ignis in sphæra sua destrueretur, & manerent ibi omnia accidentia; gutta aquæ ibi posita nunquam destrueretur ab illis: & rationes priùs positæ hoc concludunt: quia non possent aliquam aliam substantiam generare, nec corruptio istius potest esse, nisi in substantiam: quia non est in nihil: nec in materiam nudam, nec in accidentia, maximè virtute agentis naturalis: quia non potest natura aliquid annihilare, nec in materiam primam resoluere, nec accidentia facere sine subiecto.

Creaturanõ potest annihilare, vel in materiã nudam reducere.

Ne tamen nimis absurdum dicatur hoc, & contra sensum; dico quòd si accidentia aliqua actiua essent sine subiecto, substantia quanta, & qualis approximata eis corrumperetur:

retur: sed non ab eis, imò ab agente vniuersali causato, scilicet cœlo, ad quod est fuga naturalium, præcipuè cùm forma hîc inducenda sit imperfecta, quæ totaliter est in virtute actiua cœli: & per consequens nullo particulari agente impediente, imò magis disponente, potest forma illa à cœlo induci, sicut inducit quasdam formas imperfectas in materias corruptibilium.

Fuga naturalium ad cœlum, vel ad Deum.

Et si esset aliqua forma, ad quam inducendam cœlum non sufficeret, oporteret fugere ad primam causam simpliciter: quia hîc induceret illam formam, ad quam agens naturale disponit.

Nec hoc est fugere ad miraculum: quia regulariter omnem impotentiam totius naturæ creatæ Deus supplet, vt patet in animatione corporis organici, vbi non ponitur miraculum: ita hîc tota natura creata non sufficeret ad generationem istam, nec ad corruptionem: & ideò naturâ disponente ad eam vltimatâ dispositione Deus regulariter suppleret impotentiam naturæ.

COMMENTARIVS.

11 d AD *alind dubium*, &c. In hoc, & in paragrapho sequenti hoc dubium fusè & clarè exponitur. Ad quorum intelligentiam breuiter aduertendum est, quòd in generatione substantiali supponitur alteratio, quæ corrumpit qualitates connaturales formæ præexistentis, vt patet experientiâ ad sensum. Ex hoc colligitur formam præexistentem dicere necessariam connexionem ad qualitatem naturalem, non in omni suo gradu, sed in aliquo determinato.

Processus ad corruptionē.

Primum patet, quia processus ad corruptionem eius non fieret ab alteratione, & corruptione accidentium naturalium alioquin, nisi esset aliqua connexio inter hæc & formam; natura enim non agit otiosè: ergo via est ad corruptionem formæ, corruptio accidentium per inductionem qualitatis contrariæ, contra inclinationem subiecti; ideóque motus hic est violentus subiecto. Secundum etiam patet, quia non ad omnem alterationem dictarum qualitatum, sequitur corruptio formæ substantialis.

Cur alteratio præsupponitur corruptioni.

12 Sed inquirendum vlteriùs, in quo fundatur hæc connexio inter formas in essendo, quæ inseparabilis est? Qui docent formam substantialem esse terminum alterationis, & formam priorem corrumpi, quia corrumpuntur eius qualitates; dicunt hanc connexionem esse inter dispositiones præuiè inductas, & formam sequentem.

Fundamētum cōnexionis inter formas in essendo. Sententia aliorum.

Respondetur, non esse hanc connexionem inter formam substantialem, & vllam dispositionem antecedentem formam ipsam substantialem, prout aliqui contrarium putant. Patet, quia dispositio antecedens non recipitur immediatè in materiam primam, vt nunc suppono cum communiori, accidentia absoluta inesse toti, mediante suâ formâ.

Responsio. Dispositio cōnexa sequitur formam. Probatio.

Vnde colligitur sicut motus ad alterationem præuiam corruptioni, est violentus subiecto, id est, contra inclinationem passi, ita subiectari terminum eius in ipso toto mediante formâ, quâ constituitur; nihil enim in passo dicit repugnantiam præter formam, & totum mediante formâ.

Ex motu violento.

Præterea, quia qualitates inductæ expellunt formaliter, & per oppositionem, qualitates contrarias, & connaturales formæ præexistenti, quæ in ipsa forma subiectantur, atque ab eadem emanant: si ergo emanant ab ipsa forma, nequeunt subiectari in materia, quia nulla forma agit in suum subiectum primum realiter, ad quod se habet, vt actus: non ergo vt agens, quidquid sit de formis intentionabilibus, & actione earum.

Nulla forma Physicè agit in proprium subiectum.

Hoc supposito, patet responsio primò, quia illa necessaria connexio, & ordo inter formas illas, nempe calorem inductum in materiam, & formam ignis sequentem, non fundatur ex natura formarum, quà sunt actus subordinati respectiuè ad idem passum, qualis est ordo inter quantitatem, & qualitatem respectiuè ad substantiam, quia sic non respiciunt idem passum, quia calor præuius est in substantia subiecti præexistentis, & secundùm formam, quâ constituitur, forma ignis non ita. 13

Non est ordo ad idem passum.

Deinde vbi est talis connexio, prior forma non desinit adueniente sequenti, quia ordo & connexio aliquorum in *esse* nequit saluari, non saluato ipso *esse*. Contrarium euenit in proposito, quia adueniente forma genita, desinit forma prior per corruptionem, & totum quod ipsi inest, vt calor, verbi gratiâ præproductus per alterationem præuiam.

Adueniente formâ genita desinit dispositio prior ipsa.

Tertiò, nihil inclinat ad sui *non esse*, quod alioquin est natura sua permanens: sed si calor prior per ordinem intrinsecum, fundatum in sua natura, inclinaret ad formam sequentem, inclinaret ad *non esse* sui, quia inclinaret ad *non esse* subiecti: ergo vt sic non fundat ab intrinseco ordinem ad formam genitam in *esse*, & permanenter. Et confirmatur, quia vel fundaret illum ordinem, inquantùm est, & hoc non: quia repugnat esse, nisi insit subiecto: ergo nisi subiectum sit; sed subiectum esse, & formam sequentem, quæ est terminus generationis esse repugnat ex oppositione in essendo, quam habent forma corrupta & forma genita: vel fundaret illum ordinem, quà non est, & fuit; sed hoc æquè repugnat fundari ordinem essendi inter entia positiua, quà entia sunt & formæ, nisi vt fundatur in *esse* eorum.

Nihil inclinat naturaliter ad non esse.

Confirmatur.

Dispositio exigit subiectum esse.

Dices, fundari illum ordinem in calore, inquantùm præcessit; contrà, calorem præcessisse, & nunc non esse, prouenit ex destructione subiecti per formam aduenientem, non autem positione alicuius formæ contrariæ in eodem subiecto: ergo ideò desinit, quia causa per se eius, vt subiectum, desinit; sed sic etiam desineret, siue subiectum corrumperetur per ignem, siue per quodcumque aliud agens, ad cuius formam calor non esset dispositio: ergo, &c.

Responsio. Impugnatur.

Præterea patet idem: quia forma illa prior producta non repugnat formæ substantiali, in qua sustentatur: & perinde dicendum erit, si ponatur in materia, neque vnioni eius ad subiectum ex 14

Dispositio præuia nō tollit formā subiecti.

ex natura sua, quia substantiæ nihil est contrarium; & nulla forma infert priuationem alterius substantialis, nisi quæ æquiualet ipsi, & tribuit actum simpliciter & incomparabilem: ergo illa forma caloris non dicit necessariam connexionem cum forma sequente in suo *esse*. Probatur consequentia: quod est prius simpliciter respectu posterioris, id est, inseparabiliter, nequit poni, nisi tollatur quidquid repugnat posteriori eo ipso quo ponitur: forma substantialis præexistens non tollitur, neque tolli potest per calorem, cui non opponitur: ergo neque ex vi caloris necessariò infertur, tanquam inseparabili connexione forma posterior substantialis.

Non ponitur prius, nisi ponatur posterius.

Responsio.

Dices, hoc probaret nullam esse connexionem inter dispositionem præuiam, & formam subsequentem. Dico quòd non est illa connexio, quam inquirimus, sed est connexio ratione tertij, nempe causæ extrinsecæ, quæ agit cum subordinatione, primò mediante qualitate, secundò mediante formâ, quæ est principium generandi, vt nos dicimus, quâ constituitur in forma substantiali: & si generatio fieret virtute qualitatis, perinde dicendum esset seruari in eadem hanc subordinationem in agendo. Ex qua subordinatione oritur ordo inter formas non necessariæ connexionis, sed suppositionis ex modo agendi causæ, quæcumque illa sit.

Connexio inter formas, est ex modo agẽdi tantùm.

Est suppositionis, nõ connexionis.

15 Alia ergo connexio est, quam inquirimus inter ipsas formas in *esse*, vel inter subiectum, & propriam qualitatem Physicam, quæ proinde supponit substantiam & formam, quâ constituitur, & illa sequitur. Hæc autem talis est, vt naturaliter separari ab inuicem non possint virtute causæ naturalis; neque fieri, vt ignis sit, quin sit calidus; hæc autem fundatur in igne; quâ prior est sua proprietate Physica, non propter dependentiam ipsius in *esse*, quod recipit completè à generante; sed ex actualitate subiecti, quæ præualet omni agenti naturali, quantùm ad conseruationem suæ propriæ qualitatis, in gradu aliquo determinato, secundùm quem non desinit, nisi desinente ipso subiecto: ponendo ergo hanc connexionem inter subiectum, & qualitatem propriam, & inseparabilem, aliter nequit saluari, nisi modo prædicto.

Connexio inter formã, & suam passionem.

Non subest causæ naturali.

Prouenit ex actualitate subiecti.

Ex his habentur sequentes propositiones: prima est, *quòd virtute agentis naturalis non corrumpatur qualitas connaturalis subiecto secundùm omnem gradum suum, nisi corrupto ipso subiecto.* Secunda propositio est: *quando dicatur forma substantialis corrumpi, & generari positâ, aut sublatâ per alterationem præuiam dispositione eius naturali, intelligi concomitanter*; quatenus agens, scilicet sic disponens, suppositâ dispositione ex ordine agendi, agit statim actione substantiali ad formam intentam, ex qua sequitur corruptio alterius. 16

Prima propositio.

Secunda propositio.

Sequitur hinc tertia propositio: *quòd neque accidens separatum, neque coniunctum, agat aliter ad corruptionem substantialis formæ*; quia nequit agere ad productionem substantiæ, neque ex virtute vllius alterationis antecedentis desinit forma præexistens; sed ex virtute agentis inducentis generationem formæ oppositæ.

Tertia propositio.

Sequitur quarta: *quòd accidens separatum non agat ad corruptionem substantiæ per se, ex vi propria actionis*; quia abest substantia, cui talis actio subordinatur, & à qua posset fieri generatio substantiæ, cui subordinatur alteratio præuia: recurrendum proinde est ad causam extrinsecam, & vniuersalem, quæ tunc agit ad saluandum mysterium, quia defectus causæ particularis per eam suppletur. Ex quibus patent quæ hîc disserit Doctor in hoc, & sequenti paragrapho.

Quarta propositio.

SCHOLIVM.

Resoluit post subtilem & longam examinationem, per accidentia alterantia non produci gradum qualitatis incompossibilem formæ corrumpendæ, nec expelli gradum ei necessarium, sed cùm producunt gradum proximum gradui isti incompossibili, tunc substantia alterantis producit substantiam, à qua producitur sua qualitas consequens, & corrumpitur qualitas necessaria, seu consequens formæ corruptæ. Si verò non est substantia in alterante potens producere aliam, vt in accidentibus Eucharistiæ, fiat iste effectus à causa extrinseca supplente; quia suppositâ institutione huius mysterij, Deus facit ad præsentiam specierum omne illud, quod pane ibi existente, fieret.

23 Ad secundum dico, quòd nullus est gradus in alteratione, ad quem necessariò sequatur corruptio formæ substantialis alterabilis: sed ille, qui est proximus in vno alterabili, potest esse non proximus in alio alterabili, loquendo respectu corrumpentis, vel generantis intrinseci immediatè se habentis ipsi alteranti. Esto enim, quòd gradus aliquis quasi proximus illi, qui est incompossibilis formæ aquæ, induceretur in aquam ab aliquo agente: statim sequeretur corruptio ipsius aquæ, si in illo agente esset forma, per quam posset corrumpere aquam: si autem non sit in illo forma corruptiua aquæ, non corrumperetur forma aquæ ab illo agente, sed fortè ab aliquo agente vniuersali inducente istam formam, ad quam materia est disposita. Sic hîc si ab accidentibus separatis alteraretur aqua ad gradum, qui aliàs esset proximus corruptioni, sicut est dare ibi proximum (& dico *sicut*, quia indiuisibilibus nihil indiuisibile est proximum indiuisibili) tunc quidem statim sequeretur ab ipso alterante corruptio aquæ, sed non nisi ab extrinseco.

Datúrne gradus in alteratione, ad quem sequitur corruptio formæ substantialis.

Qualitas comitãs formã corrumpendam, à quo corrumpitur.

Sed adhuc contra hoc arguitur: quia quando aliqua qualitas est in subiecto, potest esse principium agendi ad aliquid incompossibile formæ substantiali, ergo & hîc: quia datum est priùs, quòd omnem alterationem, quam potest accidens in subiecto causare, potest

Obijcitur tripliciter.

potest & sine subiecto. Item, secundò, quilibet gradus alterationis est eiusdem rationis: ergo quod potest habere actionem corruptiuam vnius, illud eiusdem rationis, si perfectius est, potest esse principium actionis corruptiuæ vlterioris gradus, & sic de quolibet: sed possibile est qualitatem separatam corrumpere aliquem gradum qualitatis substantiæ, sicut concedis: ergo si ista qualitas separata sit perfectior, potest corrumpere quemcunque gradum illius qualitatis: sed corrupto quocunque gradu qualitatis, non manet substantia prior, quia non manet sine sua qualitate naturali: ergo, &c.

Item tertiò, agens naturale posset corrumpere qualitates in Eucharistia; & per consequens posset inducere gradum aliquem incompossibilem illis formis secundùm speciem: & tamen non potest ibi inducere formam substantialem, quia non est ibi subiectum: ergo pari ratione qualitates separatæ possunt inducere in passum gradum incompossibilem qualitati, licèt non possint inducere formam substantialem aliquam concomitantem qualitatem oppositam.

Ad primum dico, quòd qualitas actiua aliqua in substantia existens, non potest esse per se principium actiuum respectu alicuius qualitatis repugnantis substantię corrumpendæ; 24
sed tantùm potest esse principium causandi qualitatem in tali gradu, ad quem sequatur corruptio substantiæ habentis illam qualitatem: sed ibi sequetur istum gradum qualitatis corruptio substantiæ, hîc autem non: quia ibi est quoddam agens coniunctum isti accidenti, quod potest corrumpere substantiam hanc, & aliam generare, hîc non. Ad istud ergo non sequetur corruptio ab isto agente, sed fortè ab aliquo agente vniuersali, vt dictum est.

Ad secundum dico, quòd licèt gradus iste, & iste sint eiusdem rationis in se, non tamen in comparatione ad quodcumque agens: quia agens, quod potest substantiam corrumpere, potest corrumpere vltimum gradum qualitatis consequentis eam, & solum illud agens: sed aliud agens benè potest corrumpere aliquos gradus non illi necessarios. Vel aliter potest dici, & planiùs, quòd gradus possunt esse eiusdem rationis, vel in se tantùm, vel in se, & in comparatione ad subiectum. Si primo modo, falsa est illa propositio, quæ dicit, quòd agens eiusdem rationis potest corrumpere illa, quæ sunt eiusdem rationis. Si enim non sunt eiusdem rationis in comparatione ad subiectum, vtpotè quia subiectum determinat sibi alterum illorum, non autem necessariò determinat sibi alios, benè potest aliquod agens corrumpere in tali subiecto vnum gradum, vel plures: non tamen illum vltimum, quem subiectum sibi determinat: quia ille non corrumpitur, nisi ad corruptionem substantiæ.

Gradus eiusdem formæ possunt esse diuersæ rationis in ordine ad subiectum, quia sunt inseparabiles a forma, alij nō.

Et si arguas sic, sicut substantia necessariò requirit illum gradum qualitatis consequentis, ita ille gradus repugnat contrario agenti: ergo sicut dicis, quòd manebit quandiu substantia manet, ita sequitur, quòd non maneat propter contrarium actiuum. Et præterea, quod est posterius generatione, est prius corruptione: sed ista qualitas secundùm gradum necessarium substantiæ, est posterior generatione substantiâ: ergo erit prior in corruptione: ergo priùs naturaliter corrumpetur, quàm substantia: sed non nisi ab alterante, vt alterans est: ergo, &c. 25

Istæ duæ obiectiones in quibusdam originalibus non habentur, nec solutio earum, vsque ad solut. 3. arg. n. 30.

Ad primum dico, si aliquod agens est ita potens ad destruendum istum gradum, sicut substantia ad conseruandum, argumentum haberet euidentiam: sed dico substantiam habere maiorem virtutem ad resistendum contrario corruptiuo illius gradus, quàm illud contrarium habeat virtutem actiuam ad corrumpendum: & ratio huius est, quia comparando actiuum ad actiuum, simpliciter perfectius secundùm entitatem, est simpliciter perfectius secundùm virtutem: substantia autem habet virtutem actiuam respectu qualitatis consequentis eam, & qualitas contraria habet virtutem actiuam ad corrumpendum ipsam. Simpliciter autem substantia est perfectior qualitate contraria: ergo virtus substantiæ simpliciter est maior in resistendo, quàm virtus qualitatis contrariæ in corrumpendo. Et hæc est bona probabilitas, quòd substantia est causa actiua respectu qualitatis consequentis ipsam: quia aliàs non resisteret contrario corrumpenti suam qualitatem, nec illa qualitas posset resistere: quia de se est quid imperfectius, quàm contrarium corrumpens, si ponatur, quòd illud contrarium sit simpliciter intensius in sua specie, quàm istud in sua.

Quarè qualitas alterãs non corrumpat gradum inseparabilẽ à forma corrũpenda.

Substantia causat qualitatem consequentem.

Ast secundum dico, quòd illa propositio non est vera, nisi de his, quæ sunt ordinata in generatione, & corruptione pertinente ad idem genus, cuiusmodi sunt formæ ordinatæ secundùm ponentes plures formas: ibi enim forma vniuersalior, sicut priùs aduenit materiæ, ita posteriùs discedit. Sed de subiecto, & propria qualitate consequente secundùm illum gradum, secundùm quem est necessarium substantiæ, 26

Posterius generatione est prius corruptione, *exponitur.*

ſtantiæ, falſum eſt: imò iſta qualitas, & poſteriùs inducitur, & poſteriùs corrumpitur.

Et ſi quæras à quo inducitur huiuſmodi qualitas, vel à generante, vt generans eſt, vel ab alterante vt alterans? & conſimiliter à quo corrumpitur, vel à corrumpente ſubſtantiam, vt corrumpens eſt, vel ab alterante, vt eſt inducens qualitatem oppoſitam in genito? Reſpondeo, effectus proximus cauſæ æquiuocæ ſecundùm ſpeciem, in quolibet indiuiduo, cauſatur ab aliquo indiuiduo cauſæ æquiuocæ. Ratio eſt, quia indiuidua eiuſdem ſpeciei non neceſſariò requirunt aliam, & aliam cauſam ſpecie: poſſibile enim eſt eandem naturam ſpecificam in iſto produci à cauſa eiuſdem rationis, à qua poteſt produci eadem natura in alio indiuiduo: quia ad eundem terminum formalem ſufficit idem principium formale inductiuum: illud autem hoc, & hoc, quod habet illum eundem terminum formalem, non requirit neceſſariò productiuum alterius rationis.

Qualitas incompoſſibilis formæ corrũpendæ, & neceſſaria formæ inductæ ab inducta cauſatur.

Ex hac propoſitione de cauſa æquiuoca, & effectu proximo probata: concludo quòd qualitas neceſſariò conſequens aliquam ſubſtantiam ſecundùm ſpeciem in quocunque, cauſatur à tali ſubſtantia: quia prima qualitas cauſatur tantùm à ſubſtantia: ergo & quælibet; poteſt; & per conſequens, cùm cauſa æquiuoca ſit virtualior, quàm vniuoca, etſi cauſa vniuoca poſſet inducere iſtum effectum, tamen cauſa æquiuoca præueniret, ſicut dicit Ariſt. de magna flamma & parua, *in lib. de Reſpiratione*: non ergo inducitur iſta qualitas geniti ab aliquo alterante, vt alterans eſt, hoc eſt, non eſt principium formale inducendi illam qualitatem, qualitas.

Et ſi arguas, tunc iſta alteratio præuia non habet terminum; non eſt inconueniens de termino per ſe eiuſdem generis: quia habet terminum extrinſecum formam ſubſtantialem geniti.

27 *Quare potius forma genita, quã generãs inducit qualitatem conſequentem.*

Et ſi quæras an illa qualitas geniti inducatur à ſubſtantia generante? Dico, quòd etſi poſſet induci ab illa, tamen probabilius eſt, quòd inducatur ab ipſa ſubſtantia genita: quia agentia habentia eandem virtutem, & æqualem, licèt poſſent in idem paſſum eandem formam inducere: tamen agens, quantò habet patiens ſibi immediatiùs coniunctum, tantò, cæteris paribus, efficaciùs, & immediatiùs agit. Si autem ipſummet eſt ſuſceptiuum termini actionis ſuæ, vt in propoſito, ipſum eſt paſſum ſibi immediatiùs coniunctum, & per conſequens ibi non præueniret generans ſubſtantiam genitam: quia non eſt prius ſecundùm perfectionem ipſo, ſed tantùm duratione: genitum autem eſt æquale perfectione, & immediatius ipſi paſſo: & hoc poteſt benè ſaluare quomodo omnes formæ æquiuocæ inducibiles inducuntur in quocunque à ſeipſo, licèt tale agens æquiuocum non diceretur poſſe inducere formam illam in aliud paſſum: ſicut voluntas vna non poteſt inducere volitionem ſuam in aliam voluntatem, benè tamen in ſeipſam.

Contra hoc in 2. d. 9. q. 2. de locut. Angel. Sed hîc tantùm diſputat, nec eſt certum hãc literam eſſe ipſius, quia in multis antiquis nõ habetur.

Ex his patet à quo corrumpitur qualitas præcedens: quia ab illo à quo inducitur propria qualitas ipſius geniti: illud autem inducens eſt ipſummet genitum, vt dictum eſt. Vel poteſt dici meliùs, quòd corrumpitur ab illo, quod corrumpitur ſubiectum eius: hoc autem eſt generans ſubſtantiam contrariam: & tunc qualitas iſta corrupti non corrumpitur, niſi per accidens: qualitas tamen geniti inducta, quæ habet aliquem gradum, qui ſimpliciter fuit incompoſſibilis ſubſtantiæ corrumpendæ, ipſa inducitur per ſe, actione ſubſtantiæ genitæ; licèt non per mutationem, quia ſubiectum non præfuit, carens ea.

28 Hæc autem, quæ dicta ſunt, non ſolùm ſunt vera de qualitate ſeparata à ſubſtantia: ſed etiam exiſtente in ſubſtantia: quia ibi ſubſtantia vt qualis, non corrumpit ſubſtantiam, nec inducit qualitatem in gradu incompoſſibili ſubſtantiæ corrumpendæ: ſed vt ſubſtantia per ſe corrumpit ſubſtantiam, & per accidens qualitatem eius, vt ſubſtantia generat ſubſtantiam, & vltimus gradus propinquus ſubſtantiæ generandæ, qui primus eſt incompoſſibilis ſubſtantiæ corrumpendæ, eſt ab ipſo genito.

Vnde manifeſtè patet falſitas iſtius compoſitionis: Omnis ſubſtantia ideò corrumpitur, quia inducitur aliquis gradus incompoſſibilis ſuæ propriæ qualitati: imò nunquam gradus incompoſſibilis eſt, niſi in aliqua ſubſtantia iam genita; alioquin incompoſſibilia eſſent ſimul: nec aliquis gradus inductus, vel inducibilis ab alterante, vt alterans eſt, poteſt corrumpere ſubſtantiam: quia nullum poſterius ſecundùm genus poteſt eſſe principium corrumpendi prius ſecundùm genus.

29 Ex hoc patet ad inſtantiam, quæ poteſt fieri de aqua, quòd tunc aqua non poſſet corrumpere ignem: quia ſimpliciter ignis habet perfectiorem virtutem actiuam. Reſpondeo, non eſt vniuerſaliter verum, quòd imperfectius non poteſt corrumpere perfectius,

loquendo

loquendo de specie ad speciem: sed imperfectius actiuum secundùm genus non potest corrumpere perfectius ens secundùm genus: quia non potest inducere nisi imperfectius secundùm genus: & istud imperfectius non potest esse succedens corruptioni perfectioris secundùm genus. Non enim potest accidens esse propriè succedens corruptioni substantiæ: quia si illud solum succederet, substantia vt substantia, esset quasi annihilata. Sed in imperfectius eiusdem generis non est ita: quia imperfectius in hoc quòd potest inducere aliquid simile sibi, potest inducere aliquid quod potest succedere ipsi corrupto eiusdem generis.

Imperfectius secundùm speciẽ, potest corrùpere perfectius, secus de imperfectiore secundùm genus.

Posset etiam dici, quòd inter perfectum, & imperfectum eiusdem generis est formalis repugnantia, propter quam vnum potest aliud corrumpere: sed inter perfectum vnius generis, & imperfectum alterius generis, non est nisi tantùm repugnantia virtualis: sicut prius repugnat opposito posterioris, & posterius opposito prioris: posterius autem secundùm genus non potest per se, nisi in oppositum sui generis: & ideò non potest in corruptionem prioris secundùm genus, cui non opponitur nisi indirectè.

Ad tertium, concedo quòd species separatæ possunt corrumpi ab agente creato, vt dicetur in articulo sequenti, & etiam qualiter ibi substantia generetur, & non generetur. 30

Sed si formetur ratio hoc modo, positis accidentibus separatis, vtpote calore ignis in quantitate, posset corrumpi à substantia alterante, vel ab alio quali separato contrario, vel magis actiuo, vtpote à quanto frigido separato, non solùm perfectissimus gradus illius caloris, sed etiam vltimus: sed non est maioris virtutis, vel magis actiua ista frigiditas separata, per hoc, quòd calor est separatus, quàm si calor esset in substantia: ergo si calor esset in substantia ignis, adhuc posset frigus separatum corrumpere vltimum gradum substantiæ ignis: & tunc stat totum argumentum principale: quia ille non potest corrumpi, nisi ignis corrumpatur, nec corrumpi, nisi aliqua substantia generetur: & ita frigus separatum posset generare aliquam substantiam.

Respondeo, quòd ponendo caliditatem ignis, & frigus aquæ in quantitatibus separatis: si frigiditas simpliciter vinceret secundùm intensionem specie sua calorem in specie sua, concedo quòd quilibet gradus etiam vltimus illius caloris posset corrumpi ab illo frigore: sed non sequitur, quòd similiter possit vltimus gradus caloris corrumpi, quando calor est in igne.

Possit frigore, & calore in quãtitatibus separatis, quo modo se corrumperent?

Et ratio est hæc, quia quantitas, quæ subiicitur calori separato, non determinat sibi necessariò gradum aliquem caloris, non magis infimum, quàm summum: non habet enim aliquam virtutem actiuam, vel necessitatem respectu cuiuscunque gradus ibi: & ideò, quod potest corrumpere in tali subiecto vnum gradum, potest corrumpere alium, & quemlibet. Vnde hi gradus sunt eiusdem rationis in se, & in comparando ipsi subiecto, id est, æqualis est determinatio, vel indeterminatio subiecti ad quemcunque gradum, & è conuerso: sed non sic quando calor est in igne: supremum enim gradum non sibi necessariò determinat, sed contingenter est in igne: & ideò si ille gradus non potest resistere frigori corrumpenti, nec subiectum resistet: quia non necessariò requirit illum gradum, sed infimum gradum sibi determinat necessariò; & ideò licèt ille gradus infimus non possit resistere: tamen substantia ignis, quæ est maioris virtutis, potest resistere contrario corrumpenti, plus enim potest substantia ignis ad conseruandum illum effectum, quàm frigus ad corrumpendum. Conseruabitur ergo ille gradus, quamdiu ignis est in suo *esse* manens: & ideò nisi sit aliquid corrumpens ignem in se, non corrumpetur ille gradus. 31

Quando ergo dicitur, quòd non est frigus maioris virtutis, nec magis actiuum per hoc, quòd calor est sine substantia, quàm si esset cum substantia: concedo quòd non est in se magis actiuum: sed in hoc contrarium magis potest agere, quia hoc contrarium separatum caret causa conseruante suum *esse*: coniunctum autem habet causam conseruantem suum *esse*. Et ista responsio est vniuersalis de causis contrariis formaliter, vel virtualiter concurrentibus circa idem passum. Non enim est vna magis actiua simpliciter, vel minùs, quia alia concurrit circa idem passum: sed tantùm vna est minùs actiua in illud, quia alia concurrit, quia illa impedit.

SCHOLIVM.

In solutione hac explicat benè illud: destructo priori destruitur posterius, *& ostendit inesse, non esse essentialiter prius in accidenti, quàm agere: item,* inesse *non esse passionem accidentis, de quo quæst.* 1.

Ad

32 Destructo priori destruitur posterius, *exponitur dupliciter.*

Ad principales [e] rationes. Ad primum dico, quòd ista propositio, destructo priori, destruitur posterius: vera est de simpliciter priori, à quo scilicet dependet posterius: non autem de illo, quod aliquo modo est prius, à quo tamen posterius non dependet essentialiter; sicut est in effectibus ordinatis, propinquior causæ dicitur prior remotiori: & tamen possibile esset aliquando causam exire in effectum secundum, licèt impediretur à primo. Aliter potest dici, quòd illa propositio vera est, nisi aliquid aliud prius priori, & posteriori suppleat vicem illius prioris: sic est de Deo, & subiecto respectu accidentis hîc.

Dist. 2. & 10. & in 2. dist. 1. q. 1. & in quodl. q. 1.

Sed prima responsio est dubia, quomodo effectus posterior posset esse sine effectu priori eiusdem causæ, quando inter effectus est ordo essentialis: dictum est enim sæpè in primo libro, quòd causa nata habere effectus ordinatos, non est in potentia propinqua ad effectum remotiorem producendum, nisi propinquiori iam producto: & per hoc non potest Spiritus sanctus spirari, nisi à Patre, & Filio simul: ac per hoc non potest creatura creari, nisi simul à tribus personis diuinis, & alia multa ibi.

Secunda etiam ratio non valet hîc, quia etsi Deus suppleat vicem, id est, causalitatem subiecti respectu accidentis conseruando accidens sine subiecto; non tamen supplet vicem ipsius inhærentiæ ad subiectum, de qua arguitur, quòd illa est prior actione in extrinsecum, nisi dicas quòd pro tanto supplet vicem ipsius inhærentiæ ad subiectum, de qua arguitur, quia conseruat ibi *esse*.

33 Inesse *accidentis nõ est prius, quam* agere, *quia vtrumque cõuenit per respectũ extrinsecum, primum tamen est naturaliter prius.*

Sed ad formam potest dici, negando minorem, quia *inesse* accidentis non est essentialiter prius quàm *agere* in extrinsecum, loquendo de *inesse* alicubi substantiæ: quia vtrumque conuenit contingenter accidenti; & posterius etiam contingenter præhabet prius. Necessariò quidem, & essentialiter actio præsupponit *esse* ipsius formæ actiuæ: sed quod *inesse*, concomitetur illud *esse*, non est necessarium, nec necessariò præexactum ad *agere*. Quando tamen vterque respectus conuenit eidem formæ absolutæ, scilicet *inesse*, & *agere* in extrinsecum, licèt vterque sit extrinsecus adueniens: tamen primus non ita se habet contingenter ad fundamentum, sicut secundus, quia si semper fundamentum, stante ordine causarum naturalium, habet primum respectum, non sic secundum: & possunt plura impedire, ne secundus respectus insit, quàm ne primus: quia contrarium impediens, potest auferre isti formæ ne agat: sed ne insit, nihil potest auferre, nisi Deus.

Inesse *quomodo immediatius accidenti, quã* ageret.

Est ergo minor falsa, quòd *inesse* est prius, quàm *agere* essentialiter: sed tantùm *esse* est essentialiter prius, *inesse* autem est communiter prius considerando ordinem causarum naturalium. Et tunc ad confirmationem de immediatione, dico, quòd non omne immediatius alicui, necessariò præsupponitur omni mediatiori, vtpote, si illud immediatius non est causa aliquo respectu mediati, neque causa actiua, neque receptiua: neque effectus simpliciter necessariò propinquior eidem causæ. Et sic est in proposito. inesse enim habet immediationem hanc, quòd statim ex causis naturalibus consequitur fundamentum: ita statim quòd per nullam causam naturalem impeditur non sic agere: sed tamen nec *inesse* est ratio elicitiua, nec receptiua: nec effectus simpliciter necessariò prior, quàm agere.

Inesse *non est passio accidentis.*

Et si dicas, *inesse* est propria passio accidentis, *agere* autem est accidens per accidens. Patet responsio 1. *q. huius dist.* *Inesse* enim non est propria passio, sed accidens contingenter inhærens, licèt vt in pluribus: accidens autem vt in pluribus, non necessariò præcedit accidens in paucioribus, vel ad vtrumlibet.

COMMENTARIVS.

17 e *AD principales rationes*, &c. Respondet ad argumenta posita ad initium huius quæstionis. Ad primum, posterius non potest esse sine priori, Respondet id verum esse de posteriori essentialiter: sic autem se habet actio accidentis ad existentiam eius, non verò ad inhærentiam. Ad explicationem illius distinctionis ponit obiter exemplum de effectibus subordinatis, in quibus probabile est effectum remotiorem, & posteriorem esse posse sine priori.

Duplex subordinatio inter effectus.

Hoc tamen limitandum est: quando non est essentialis ordo inter effectus, simpliciter potest esse posterior sine priori, licèt non hic, & nunc, & ab hoc agente, verbi gratiâ, electio finis supponit consultationem in eo, qui ignorat media, quia aliter nequit deuenire ad necessariam cognitionem, & præuiam electioni: sed in artifice experto, & cognoscente media, non requiritur talis consultatio, ante electionem: agens naturale ageret immediatè ad confirmationem materiæ primæ in instanti, si applicaretur ei sine forma substantiali, & tunc non ageret priùs alterando. Reiicit etiam aliam responsionem, quæ tamen reducta ad iam præmissam tenet, quia inhærentia non est prior actione in accidente, nisi quà est dependentia eius ad subiectum: quidquid autem supplet causam, supplet & dependentiam causæ: sic Deus supplens subiectum supplet dependentiam, quæ

Supplẽs causam, supplet depẽdentiam à causa.

quæ in tantum exigitur, inquantum exigitur subiectum.

Prius aliquo, non est prius tertio in causando tertiū necessariò, & semper.

Ad confirmationem patet, quia responsio redit in hoc, quòd illud quod est prius, & immediatius, qualiter se habet inhærentia ad accidens, vt comparatur ad actionem, non semper necessariò supponitur posteriori, vt quando nullo modo est causa respectu posterioris & mediati, verbi gratiâ, priùs forma dicit respectum effectus ad causam efficientem, quàm causæ formalis ad suum effectum formalem, quia ille sequitur *esse* eius, hic verò actionem; sed non supponitur vnus ad alterum: sic neque inhærentia, quæ est respectus prior ad causam materialem, facit ad actionem, quia neque principium, neque causa, neque conditio essentialis, & præuia est, si alioquin manet forma in *esse* sine inhærentia.

SCHOLIVM.

In hac solutione declarat illud; actio est tantùm suppositi, (licèt non inueniatur apud Philosoph. saltem vbi citatur) quod intelligitur de supposito, vt de vltimatè denominabili, atque adeò potest conuenire formæ, vt proximè denominabili.

Ad secundum [f] principale dico, quòd ista propositio, actio est tantùm suppositi; non habetur à Philosopho 1. *Metaph.* sed ibi habetur, quòd actio est circa singularia: & pro tanto præfert experimentum arti in agendo, vel expertum artifici. Sed vnde locus? est circa singulare, vt obiectum: ergo est solius suppositi, vt agentis. Si ergo accipitur ista propositio, actio est suppositi, sumitur aliunde, quàm à Philosopho saltem hîc: actio tamen est suppositi, vt vltimatè denominati ab actione: sed non vt solius denominati ab ipsa. Hanc responsionem intelligere potes ex 5. *dist.* 1. *lib.* vbi habetur, quomodo ab eodem abstracto, & maximè dicente respectum, possunt accipi plura denominatiua, denominantia plura, ad quæ cadit illa forma, & secundùm ordinem. Sicut ab hoc abstracto *potentialitas* accipitur hoc concretum proximum, quod est *potentia*: & dicitur de calore, & vlterius hoc concretum, quod est *potens*, & dicitur de igne habente calorem. Eodem modo potest accipi ab actione vnum concretum, quod denominaret principium formale agendi, & illud de calore diceretur, vtputa calor calefacit, id est, est quo habens agit, sic calor est potentia calefactiua: nec tamen est potentialitas, nec potens. Sed non accipitur ab actione communiter, nisi denominatiuum denominans vltimum denominabile, ad quod terminatur tota dependentia illius formæ: & concedo, quòd quantumcunque formæ denominentur ab actione, cùm ista forma nata sit esse in supposito, posset vlteriori denominatione suppositum denominari ab actione. 34

Actio est tantùm suppositi, non est Philosophi, vbi citatur saltem. q. 1. n. 1.

Actio est suppositi, vt vltimi denominati, potest tamen esse forma, vt denominati propinqui.

Ab eodem abstracto respectiuo accipiuntur plura concreta. vide 1. d. 5. q. 1. n. 6.

Sed diceres, saltem hac denominatione vsitatâ, quâ aliquid dicitur agere forma, non denominatur ab actione: & ita propositum. Respondeo, forma habens rationem formæ, non sic denominatur, id est, forma informans: quia tunc est alteri ratio, quâ ipsum denominatur hac denominatione: sed forma non informans, sed per se ens, non denominatur hac denominatione; denominari tamen potest aliâ denominatione, vt prædictum est: & si ipsa non dependet vlteriùs ad aliquid denominatum, denominatio eius erit vltima. Et sic illa propositio *solius suppositi est agere*, breuiter exponitur, vel alicuius habentis modum suppositi. In hoc autem, quod dico habere modum suppositi, nihil positiuum intelligo vltra essentiam formæ: sed tantùm negationem informandi aliquod, quod per istam formam agat. 35

Ad confirmationem per Boëtium, potest dici, quòd sicut ipse loquitur ibi de *quo est*, & *quod est*, quodlibet causatū habet ista aliquo modo distincta, eo modo, quo nullum creatum est purum *esse*, de quo in primo libro: sed non oportet, quòd in quolibet creato, *quo agit*, & *quod agit*, sint distincta. Si enim anima est essentia simplex, & idem realiter suæ potentiæ, non est aliud, quod agit actione intellectiua, & quo agit: & ita hîc, istud est quoddam ens, & accidens simplex, nec informans aliud. *Dist. 1. & 8.*

Exemplum adductum de anima & homine non probat, nisi de *quo* & *quod* in essendo: & hoc accipiendo *quo* partiale, non *quo* totale; quod dico, quia homo, vt *quo* totali, humanitate est homo: sed per animam est homo, vt *quo* partiali. Et hoc est, quod aliquando consueuit dici de forma totius, & forma partis. Forma autem totius est quiditas rei includens vtramque partem essentialem, & illa non est aliud realiter ab ipso: quòd si sic fortè sit aliud, tantùm est aliud in modo intelligendi, & tantùm isto modo possunt differre, *quod* & *quo* respectu actionis, quando *quo* est *quo* totale, *quod* semper est ad minus quando ipsum *quo* nulli alij inest, & fortè etiam quando alij inest: quia tunc subiectum nullam causalitatem habet propriam respectu actionis: sed tamen nunc denominatur ab illa actione, denominatione remotâ, quia denominatur à principio *quo*, illius actionis. 36

Quod & quo, quomodo differunt respectu actionis.

Ad

Ad illud, quod adducitur de 3. Metaph. de Mathematicis, quòd *in mathematicis non est actio, vel agens, nec bonum.* Dico, quòd quantitas in Eucharistia non est purè quid mathematicum. Mathematicum enim ita abstrahit à qualitatibus naturalibus, sicut à forma substantiali: ita enim vel magis abstrahit Mathematicus à naturali, sicut à Metaphysico. Concedo ergo, quòd si quantitas esset sola, ipsa non esset agendi principium tali actione, de qua loquimur hìc: sed qualitas ista naturalis, quæ est hìc in quantitate, benè potest habere actum virtualem respectu passi.

COMMENTARIVS.

18 *Responsio ad secundum principale.* f AD *secundum principale*, &c. Ostendit illud, *actiones sunt suppositorum*, non esse Philosophi: sed actiones versari circa singularia: ex paritate etiam rationis sunt singularium: quia singularitas supponitur ad actionem, sicut & *esse* causæ: potest ergo teneri, extendendo appellationem suppositi ad illud, quod habet modum essendi suppositi, in hoc quòd existat seorsim non connotando aliud, quamuis natum sit connotare, quia dependentia actionis est ad ipsum, vt ad vltimatum terminum, seu principium in *esse*, & *denominari.* vide ipsum *in 1. dist. 12. quæst. 1. ad 2.* *Existens per modum suppositi priuatiuè.*

Ad confirm. Ad confirmationem, intelligitur de compositione creaturæ ex potentia & actu, sicut & cæteri Patres, & potissimùm Augustinus dicit creaturam includere nihil, id est, non habere plenitudinem essendi, sicut Deus, qui est actus purus nihil includens potentialitatis, aut defectibilitatis; omnis autem creatura est defectibilis, & includit limitationem essendi, ideò dicitur componi ex potentia & actu. Hinc sæpè Augustinus dicit voluntatem creatam esse defectibilem & peccabilem; quia est ex nihilo, nec posse rectificari, nisi per eum, qui non patitur defectum: & in hoc fundatur ordo in rebus, & causis, essentialis, quà imperfectum reducitur ad perfectius, quia imperfectum dicit priuationem perfectionis, & ratione huius dependentiam ad aliud prius, quod est in actu illius perfectionis: instantia allata de anima rectè probat glossam adhibitam Boëtio. *Compositio creaturæ ex potentia & actu.* *Ordo in rebus in quo fundatur.*

19 *Ad 2. confir.* Ad secundam confirmationem, negatur consequentia. Antecedens est verum de principio *quo* in essendo, quia pars nunquam potest esse totum: tamen actio semper competit toti mediante parte, nempe forma, & non ratione materiæ: vnde si forma est solitaria, poterit etiam competere ipsi tam virtus actiua, quàm ipsa actio; in hoc enim non dependet à toto: sed econtrà totum ab ipsa. *Actio competit toti per formam.*

Quoad illam distinctionem de forma partis, & totius, vide ipsum *in 1. dist. 3. quæst. 7. ad 3.* & fusiùs *in 3. dist. 2. quæst. 7.* & *in 2. dist. 3. quæst. 6.* dicitur forma respectiuè ad rem ipsam conceptam per modum concreti, & suppositi, vt humanitas forma hominis, quâ constituitur ens.

Ad 3. confir. Ad tertiam confirmationem quantitas consideratur à Mathematico, vt abstrahit à substantia, & qualitate sensibili: à naturali verò respectiuè ad vtrumque: vt ergo est in Eucharistia subiectum accidētium, quod denominatur ab actione, sic non consideratur mathematicè, sed à naturali, vt est principium motus sensibilis suo modo circa paragraphum sequentem: vide quæ dicta sunt dist. 10. quæst. 8. in Comment.

SCHOLIVM.

Incidenter resoluit quantitatem sine qualitate non posse percipi à sensu, vel intellectu nostro, pro hoc statu, & rationem vtriusque assignat.

37 *T. com. 64.* Et si quæras, quantitas separata sine qualitate, essétne actiua in sensum? Videtur quòd sic, quia est per se sensibile. 2. *de Anima*: & iterum in intellectum posset agere, quia est per se intelligibile: non autem posset agere in intellectum nostrum, nisi priùs in sensum: ergo, &c. Oppositum videtur, quia non est sensibile primò: illud autem, quod est tantùm sensibile per se non primò, non potest agere sine illo, quod est primò sensibile.

Sensibilia communia an agant in sensum. Potest dici, quòd non sentiretur, quia vel nullam actionem habet in sensum secundùm aliquos imprimendo speciem propriam, sed sola sensibilia propria hoc faciunt: sensibilia verò communia solùm faciunt ad modum immutandi ipsum sensum, vel si cum sensibili proprio causet propriam speciem commune sensibile (alioquin quomodo propriè sentiretur) non tamen potest istam causare sine sensibili proprio concomitante: non quidem quin istud sit prius, quàm qualitas sensibilis primò, & ita secundùm se possibile separari ab illa; sed non priùs in agendo in sensum, & sic inquantùm huiusmodi non est separabile à sensibili proprio. Et fortè ratio est, quia sensus est primò potentia receptiua sui proprij obiecti, & ideò à nullo alio potest recipere alium actum, nisi priùs naturaliter sit in isto actu.

Quantitas sine qualitate nō moueret intellectū nostrū, & quare? Ad primum argumentum patet ex his. Ad secundum, dico, quòd posset mouere intellectum, si sibi esset proportionatum, vel proportionaliter præsens: sed non esset sic intellectui nostro, quia sibi non potest fieri præsens, nisi per speciem, quæ non potest causari in intellectu, nisi priùs species obiecti fuerit in sensu.

SCHO

SCHOLIVM.

Ad tertium principale, declarat benè illud, agens & patiens communicant in materia. Ad quartum, declarat ideò Aristotelem negasse ideas generare posse substantiam compositam, quia sunt formæ: non quia negauit actionem formis, sed quia tenuit nullam substantiam immaterialem posse producere substantiam compositam, nisi medio corpore, propter ordinem causarum vniuersi in causando, in quo errauit. Mouet, & non soluit, an forma substantialis separata generare posset, sicut accidentalis potest alterare: & videtur quòd non, quia non potest suscipere quantitatem, nec suscipi in ea, vt vult hîc Tartaretus.

Ad tertium[g] principale dico, quòd ista propositio primi de generatione, agens & patiens oportet communicare in materia, exponi potest de communicatione aptitudinali, vel actuali; ista autem accidentia separata etiam nata sunt communicare cum passo in materia sui subiecti. Vel aliter, quòd non est vera, nisi de agente vniuoco: nam Deus vel cœlum non communicant in materia cum istis inferioribus. Sed hoc non soluit, quia huiusmodi accidentia agunt in sua contraria actione vniuocâ: ergo prima solutio melior est: quia ex quo hæc forma est eiusdem rationis cum forma terminante, sequitur quòd sicut forma terminans est in materia, ita ista nata est esse in materia, sed non oportet ipsam actu esse in materia, sicut illa est: quia agere est formæ maximè per se entis: sed recipi, vel produci non est formæ, nisi in aliquo susceptiuo. 38

Agens & patiens cõmunicant in materia, explicatur dupliciter.

Ad quartum[h] de 7. *Metaph.* posset adduci pro me: quia concedo quòd qualitas non potest esse principium generandi substantiam compositam: sed in alio adducitur contra me, quia nec qualitas est principium generandi compositum quale, nec etiam forma substantialis, si per se esset, esset principium generandi substantiam compositam, quod tamen haberes negare, sicut & negas de qualitate, & composito quali.

Dico ergo primò ad auctoritatem Aristotelis quòd intentio sua est, quòd idea Platonis non potest esse principium generandi substantiam compositam: quia nulla substantia omninò immaterialis potest generare substantiam compositam, nisi mediante corpore. 39

Sed vnde est hæc propositio vera apud Philosophum? Dico quòd ex hoc, quòd ponit ordinem causarum in vniuerso esse simpliciter necessarium: & vidit substantias separatas secundùm positionem suam mouere cœlos, vt per talem motum producant aliqua in istis inferioribus.: non autem sic mouerent, si possent immediatè producere ista: quia tunc ille ordo causarum non esset necessarius; quod sibi esset inconueniens. Nec per hoc oportet imponere sibi truffas aliquorum, quod substantia separata non possit causare aliquid hîc inferiùs propter aliquam imperfectionem, vel tale aliquid, vel tale in substantia separata, vel propter improportionem simplicis ad compositum, sed tantùm propter istum ordinem causarum. Concessit enim, quòd substantia simplex creat cœlum motum, quod est compositum per accidens, & quare non ita compositum per se, cùm ipsum agens non magis habeat conuenientiam cum composito per accidens nec toto, nec partibus, quàm cum composito per se?

Sed non communicamus cum Philosopho in ista propositione. Ordo causarum naturalium est simpliciter necessarius. Ipse etiam diceret, quòd accidens simplex non posset producere subiectum quale, non quia negaret accidens simplex, quando est in subiecto, esse totam rationem agendi, & ita si posset per se esse, posset per se agere: sed quia negaret illud posse per se esse propter necessitatem ordinis causarum apud eum.

Errauit Aristot. tenendo ordinem causarũ naturalium esse simpliciter necessarium.

Sed quod dicitur ibi, quòd forma substantialis si per se esset secundùm auctoritatem hanc Philosophi, non posset esse principium generandi substantiam compositam; hoc quidem habet dubium: si enim sicut qualitas est totale principium alterandi, ita forma substantialis generantis sit totale principium generandi, consequens est dicere, quòd forma substantialis per se ens, potest substantiam generare, nisi fortè, quia non esset sub modo conuenienti ad agendum: nihil enim habet modum conuenientem ad agendum in materiam quantam, nisi ipsum sit quantum, loquendo de agente vniuoco: sed de hoc, an forma substantialis sola esset principium generandi, vel quod plus est, an prima substantia sola. Require *suprà in hac quæst.*

Forma substãtialis separata an generaret? & videtur quòd non.

COMMENTARIVS.

20 *Ad tertium.* g AD *tertium principale*, &c. Tenet primam ſolutionem, quæ poteſt etiam accommodari ſecundæ, ſi intelligatur ſimiliter communicatio in actu, vel aptitudine, quantùm ad materiam, quia ſicut forma, quæ eſt principium agendi, & terminus actionis, ſunt eiuſdem ſpeciei, ita neutra dependet ab vllo ſubiecto, à quo non eſt nata dependere altera.

Ad quartum. h *Ad quartum.* rectè explicat textum Philoſophi, quia neque idea Platonis, neque ens abſtrahens à materia poſſet generare ſubſtantiam materialem, ex mente Philoſophi, & compoſitam, niſi mediante corpore, nempe motu cœli, propter ordinem, quem poſuit cauſarum, in quo errauit. Vnde benè remouet interpretationem aliorum, quam deſumunt ex ſimplicitate ſubſtantiæ ſeparatæ, vel improportione ad corpus; vel huiuſmodi, quia omnia hæc perinde inſtant in eadem difficultate & forma, contra motum corporeum cœli, quem admittebat Philoſophus cauſari à ſubſtantia ſeparata.

An forma ſubſtantialis ſeparata poſſet generare. Tartaretus negat. Mouet dubium, an ſecundùm hanc ſententiam Philoſophi forma ſubſtantialis ſeparata poſſet generare ſubſtantiam? Reſpondet Tartaretus negatiuè, quia ipſa non eſſet quanta, neque nata recipere quantitatem, quia quantitas non ſubiectatur in forma, ſed in toto: vnde neque materia ſola, neque forma ſola, id eſt, ſeparata, nata ſunt recipere in ſeipſis quantitatem, ſed compoſitum: vnde ſequitur per ipſum, neque formam ſubſtantialem ignis producere formam ſubſtantialem ignis, ſed totum producere illam formam, quod diſtinguitur realiter à forma & materia: in compoſito tamen accidentali, forma eſt principium agendi, quia nihil dicit præter ſuas partes.

21 *Reijcitur illa ſententia.* Hæc reſponſio non ſubſiſtit, neque cohæret literæ, quia nihil magis ex intento probat Doctor, quàm formam ſubſtantialem eſſe principium generationis; & in reſolutione huius dubij dicit à fortiori ipſi ſeparatæ conuenire poſſe generare ſubſtantiam, ſi qualitati competit eſſe principium totale alterandi, quando eſt ſeparata: nec obſtat illud, quod ſubnectit in illis verbis: *Niſi fortè, quia non eſſet ſub modo conuenienti ad agendum; nihil enim habet modum conuenientem ad agendum in materiam quantam, niſi ipſum ſit quantum, loquendo de agente vniuoco*, &c.

Exceptio præmiſſa explicatur. Hæc dubitatio excepit caſum, in quo forma eſſet ſeparata tam à ſubiecto, quàm à quantitate, non verò infert ſuppoſitionem; quaſi ex ſeparatione à materia nullo modo eſſet quanta, vel ſequeretur etiam eius ſeparatio à quantitate.

Vnde Doctor in litera ſequente redit ad affirmationem, remittens ſe ad dicta in hac quæſtione de forma ſubſtantiali, vel de ſubſtantia prima, quam probauit eſſe principium producendi ſubſtantiam, & negauit formam accidentalem agere ad ſubſtantiam immediatè, ſiue producendo, ſiue corrumpendo, tanquam terminum intrinſecum ſuarum actionum. Si ergo forma accidentalis eſt actiua, à fortiori forma ſubſtantialis eſt actiua ex omnibus principiis, quibus probatur ſubſtantiam eſſe actiuam. *Formæ ſubſtātiali competit actio.*

Accedit toti, cùm dicat ſolùm formam totius, ſecundùm hanc, non conuenire actionem vllam, ſed mediante formâ partis, quâ conſtituitur in ſpecie, mediante quâ etiam eſt receptiuum & actiuum. Quis enim vnquam dubitauit materiam, & formam ſubſtantialem corpoream eſſe extenſas & quantas? Sed ſi quantitas ita præcisè reciperetur in toto, vt excludit ſecundùm diſtinctionem realem partes, non poſſet effectus quantitatis communicari formæ, aut materiæ: quia nequit formæ communicare effectum ſuum niſi ei, quod eam recipit in ſe per modum formæ, vel certè ei, cui communicatur per modum formæ. *Totum nō eſt actiuum, niſi per formam partis.* *Abſurdū ſequens ex illa ſententia.*

Vnde anima rationalis, quamuis inſit corpori quanto, quia neutro modo ſe habet ad quantitatem, ita nullum effectum formalem recipit ab ipſa: ſicut neque albedo & dulcedo in lacte communicant ſibi inuicem aliquem effectum formalem: ſed totum non ſe habet ad materiam & formam, ſicut ſubiectum, aut forma informans: ergo neque quantitas mediante toto afficeret partes.

Dicendum ergo quantitatem afficere totum mediante formâ, & ſic immediatè afficere formam, & mediante illâ materiam: vnde forma ſubſtantialis poteſt ſeparari à ſubiecto manente in ipſa quantitate, & aliis accidentibus, quæ inſunt toti, & ſunt principia alterantia ſubſtantiam, ac proinde habere omnia requiſita ad generandam ſubſtantiam; ad hoc enim ſufficit communicare formam materiæ præexiſtenti; & principium illud Philoſophi perinde hîc interpretandum eſt, ac in actione accidentis ſeparati, & eodem modo ſoluendum. 22 *Forma ſeparata ineſſet quantitas, & qualitas.*

SCHOLIVM.

Ad quintum oſtendit, ſe non tenere ſpeciem intelligibilem eſſe totalem cauſam intellectionis. De quo 1. diſt. 3. quæſt. 7. à num. 14. nec charitatem totalem cauſam amoris: & ſecundùm eos qui tenent ſpeciem intelligibilem eſſe totalem cauſam, dicendum eſſet, quòd ſeparata non produceret in ſe intellectionem, quia non eſt principium receptiuum eius, ſeparata tamen præſens, videtur quòd partialiter concurreret, & idem de charitate ſeparata aſſiſtere.

40 Ad quintum [i] argumentum principale, ſi ſpecies intelligibilis poneretur totale principium intellectionis, haberet aliquam apparentiam, quòd ſeparata poſſet eſſe principium, & de charitate reſpectu dilectionis. Sed nec hoc, nec illud poſui totale principium, ſed partiale, & minùs principale. Principium autem minùs principale nunquam poteſt agere, niſi principaliori priùs naturaliter agente; & hoc loquendo de prioritate *In 1. diſt. 3. q. 7.*

ex

ex parte agentis, non vt actio, vel terminus recipitur in passo: quia sic simul natura terminatur actio agentium ordinatorum in passo ad formam.

Contra prædeterminationem Physicam.

Sed nunquid contra aliquos tenentes illud antecedens, concludit hæc ratio? Dico quòd species intelligibilis quantumcumque separata, vel coniuncta, nunquam intelligit: nihil enim dicitur intelligere, nisi in hoc, quòd habet intellectionem talem formaliter sibi inhærentem: & sic adducenda est propositio tertij de Anima: *Intelligere est pati,* quia *intelligere* est habere intellectionem: species autem intelligibilis à nullo ponitur esse principium receptiuum intellectionis. Vnde magis concluderet hoc argumentum, quòd species separata posset intelligere contra ponentem, quòd est ratio formalis recipiendi intellectionem, quàm contra ponentem, quod est totale principium actiuum intellectionis.

Tenet sic D. Thomas, de quo 1. dist. 3. q. 7. num. 14. Text. com. 2. 5. 12. & 18.

Sed adhuc deducetur, quòd saltem species intelligibilis separata posset causare actiuè intellectionem, quod videtur inconueniens.

Respondeo, hoc non sequitur, nisi habeat passum approximatum receptiuum intellectionis: sed si tale habeat, consequenter esset concedendum, quia causaret intellectionem in illo: & quoad hoc, est vna difficultas communis nobis, & illis; quia quamcumque causalitatem tribuimus speciei, vel partialem actiuam, vt *suprà* dixi, vel tantùm rationem præsentantis obiectum, istam perfectionem eodem modo haberet, si esset separata, sicut si coniuncta. Videtur ergo, si separata esset præsens intellectui, non per inhærentiam, sed per simplicem præsentiam, quòd posset eodem modo sufficere ad causandum intellectionem in intellectu, sicut quando inhæret. Et hoc concedo, quia dixi *suprà*, quòd intellectus nihil perfectionis pertinentis ad ipsum, recipit à specie informante: sed tantummodo oportet speciem, vt aliam causam partialem effectus, concurrere cum intellectu: sed quòd aliquando causa partialis alteri coinhæreat, hoc est omnino accidentale: quia æquè perfectè posset causare effectum sine inhærentia propter ordinem essentialem, scilicet subordinationis virtutis actiuæ ad virtutem actiuam, cui accidit ordo subiecti, & accidentis. Et ita breuiter dico, quòd charitas in patria immediatè causabit intellectionem intuitiuam sui in intellectu: & tamen non erit præsens intellectui inhærendo, sed voluntati: & tamen ista præsentia sufficit ad hoc quòd ipsa, vt causa partialis, concurrat cum alia causa. 41

Species intelligibilis separata præsens an partialiter concurreret ad intellectionem.

Istud ergo argumentum, quod frequenter fit, quasi sit aliquanti ponderis, contra nullam opinionem concludit; nisi contra ponentem speciem esse totale principium intellectionis actiuum, & cum hoc propinquum, & proprium receptiuum eiusdem, & idem posse mouere se. Sed contra ponentem qualitercumque de actiuitate speciei, non concludit, nisi quòd separata possit simpliciter agere, sicut coniuncta; si tamen habeat passum proportionatum præsens: eodem modo de charitate respectu dilectionis.

COMMENTARIVS.

23 i AD *quintum principale*, &c. Respódetur quòd si species intelligibilis separata à subiecto non posset se solâ producere intellectionem, quia est causa partialis minùs principalis, neque etiamsi esset totalis produceret eandem extra intellectum, quia hîc est passum determinatum intellectionis: si autem esset separata posset agere simul cum intellectu, quà comprincipium est; ei autem quà tale, accidit quòd inhæreat alteri comprincipio, nempe intellectui. De hoc vide ipsum *in 1. dist. 17. quæst. 2. ad quartum pro 4. via*, &c.

Species separata ageret ad intellectionem.

QVÆSTIO. IV.

Vtrùm omnis transmutatio, quæ potest causari ab agente creato circa accidentia in Eucharistia manente, necessariò requirat eandem quantitatem manere?

D.Thom. 1. 2. q. 52. art. 1. & 2. 2. q. 24. art. 5. Goffr. quodl. 11. q. 3. Greg. hic q. 2. art. 2. Capr. dist. 18. q. 1. Ægid quodl. 2. q. 11. Conimbric. 1. de generat. c. 5. q. 17. 18. *Vide* Scot. 1. dist. 17. q. 3. 4. & 1. Phys. q. 8. & 3. Phys. q. 4. & 2. Phys. q. 1. & 9. Metaph. q. 14.

CIRCA tertium [a] principale, primò quæro de transmutatione possibili manente Eucharistiâ. Secundò de transmutatione, cum qua non manet Eucharistia. De primo quæro, an omnis transmutatio, quæ potest causari ab agente creato circa accidentia in Eucharistia manente, necessariò requirat eandem quantitatem manere? Quòd sic, quia tam motus, quàm mutatio necessariò 1

Argum. 1.

Text. com. 6. & 9. requirit subiectum, & præsupponit. Patet ex definitione motus, 3. Physicorum: *Motus est actus entis in potentia, & est actus mobilis, inquantùm mobile.* Patet etiam ex definitione mutationis, 6. Physicorum: *Mutari est aliter se habere nunc, quàm priùs:* sed transmutatio, quæ potest causari ab agente creato, vel est motus, vel mutatio: ergo necessariò præsupponit subiectum, & hoc manens idem sub vtroque termino, & hoc est de ratione subiecti; sed hîc nihil manet idem sub vtroque termino, nisi quantitas maneat eadem: & confirmatur, quia non manente priori eodem, non manet posterius idem. In illis etiam mutationibus hîc possibilibus, non posset inueniri subiectum aliquod, nisi quantitas. *Text. 32. & 73. Idem 5. Physic. text. c. 55.*

2 *Argum. 2. Text. 22. & inde. Text. com. 32.* Item 7. *Metaphys. cap. 7.* probat Philosophus, quòd generans non generat, nisi compositum: & exponit in fine capituli, quòd non solùm de substantia ostendit ratio non fieri speciem, sed de omnibus similiter primis Prædicamentis communis est ratio, vt Quantitate, & Qualitate, & aliis Categoriis: fit enim velut ænea sphæra: sed non sphæra, nec æs. Similiter in aliis Categoriis: non enim fit quale, sed quale lignum; nec quantum, sed quantum lignum, aut animal. Sed non potest esse hîc compositum generatum per accidens aliud, nisi quantitas fit pars illius compositi: illam autem oportet fuisse eandem in transmutatione, quia secundùm Philosophum ibi oportet semper præexistere materiam, quæ transmutatur ad formam, vt fiat compositum.

Argum. 3. Text. com. 13. 14. 37. Item, agens naturale non potest in Eucharistia causare augmentum, nec diminutionem: quia hæc non conueniunt nisi animatis, quibus & nutritio conuenit, 2. *de Anima:* sed species in Eucharistia non sunt animatæ: ergo non possunt augeri, nec minui; sed non est aliquis motus ad quantitatem aliam, & aliam, nisi augmentum, & diminutio, vt patet 5. *Physic.* vbi in genere Quantitatis ponuntur ista, sicut alteratio in genere Qualitatis. *Text. com. 18.*

Ratio opp. Contrà, species illæ possunt à Sacerdote frangi. Patet ad sensum, & per consequens soluitur continuitas: continuitas autem est vnitas continui; ergo soluitur eius vnitas: ergo non manet in illa transmutatione eadem quantitas quæ priùs.

Item, circa huiusmodi species, potest esse condensatio, & rarefactio ab agente creato: in raro autem maior est quantitas, in denso minor.

COMMENTARIVS.

1 a *Circa tertium principale*, &c. Hîc agitur de tertio articulo huius distinctionis, & in hac quæstione tantùm, de mutationibus specierum quæ sunt ad terminum accidentalem. Non est quòd hîc circa opinionem Gotfredi hæreamus, quantùm ad naturam motus, & oppositionem terminorum, quam fusè impugnat Doctor hîc, & *in 1. distinct. 17. quæst. 3. & 4.* omissâ ergo illâ parte quæstionis, quæ tangit opinionem Gotfredi, quæ in scholis inter Philosophos aboleuit: prosequemur breuiter resolutionem quæstionis.

SCHOLIVM.

Opinio Gotfredi in rarefactione, & condensatione totam præcedentem quantitatem deperdi, & aliam omnino nouam fieri, & secundùm hoc motus isti in Eucharistia sunt sine subiecto. Idem tenet Gotfredus de qualitate in augmento, vel diminutione, scilicet quòd tota qualitas præexistens pereat. De quo 1. dist. 17. q. 3. & 4. & latè Scot. 3. Phys. q. 4.

3 *Gotfr. quodlib. 11. q. 3. & Burlei.* Hîc est vna opinio, quæ dicit quòd non solùm possibile est hîc quantitatem non manere eandem: sed quòd est omnino alia, & alia quantitas in rarefactione, & condensatione specierum, ita scilicet omnino, quòd nihil prioris remanet in posteriori, nec pars aliqua posterioris præfuit in priori. Et ex hac conclusione concedit ad propositum aliam, scilicet quòd hîc est motus sine subiecto etiam ab agente creato, vt satis patet ad sensum: quia ignis potest rarefacere istas species, sicut si essent in subiecto. Addit tamen quantùm ad hanc secundam conclusionem, quòd illud, secundùm quod fit primò, & per se transmutatio, non est omnino sine subiecto: quia huiusmodi transmutatio fit secundùm rarum, & densum: ista autem variatio fit secundùm calidum & frigidum, & ad huiusmodi transmutationem sequitur contractio, vel extensio: & sic quasi per accidens fit, & ex consequenti transmutatio secundùm quantitatem: & secundùm hoc, quia illud secundùm quod primò, & per se fit hæc transmutatio, hæc mutatio non est sine subiecto; potest dici, quòd hîc motus non est omnino sine mobili. Et quasi non sufficiat hæc responsio, subdit; quia tamen illud, quod hîc ponitur pro subiecto eius, secundùm quod per se fit transmutatio, etiam transmutatur, & suæ transmutationi non potest subiectum assignari: ideò ratione eius dicitur motus esse sine mobili in proposito.

Pro

Pro prima conclusione arguitur sic, Terminos motus oportet esse incompossibiles, patet, 5. *Physic.* ergo nihil vnius termini manet in alio, sicut incompossibile non est in suo incompossibili. Si etiam poneretur hîc, quòd quantitas aliqua hîc maneret eadem, sed termini mutationis essent maius, & minus in ipsa quantitate; hoc improbat ipse, quia subiectum motus, & terminos oportet realiter differre: sed quantitas illa, & maius, & minus in quantitate non differunt realiter: non enim potest dici, quòd fiat variatio secundùm maius & minus, quin fiat variatio secundùm essentiam quantitatis, cùm maius, & minus non sit nisi ipsum quantum essentialiter. Hoc modo arguit ipse, quòd non potest albedo manere eadem in transmutatione, & variari magis, & minùs. Et stat virtus huius rationis in hoc, quòd subiectum realiter distinguitur ab vtroque termino, & in hoc specialiter, quòd subiectum manet sub vtroque termino, neuter autem terminus manet cum alio, cùm sint oppositi. 4 *Text. 26.*

Item secundò arguo pro ista conclusione sic; quælibet pars rarioris est rarior: ergo quælibet pars rarioris est maior secundùm quantitatem: ergo quælibet est quanta nouâ quantitate. Si dicas, non sequitur omnino noua, sed noua tantùm secundùm partem. Contrà, accipio illud, quod est subiectum istius partis quantitatis, quæ noua est, illud est rarius, quàm fuit priùs: ergo & maiori quantitate quantum, patet ex prima propositione, quia quælibet pars rarioris est rarior: ergo maior; & per consequens quantitas illa noua, cuius ponitur subiectum, maior erit quantitate antiquâ, & tamen non omnino aliâ ab illa: ergo eodem modo tota quantitas totius rari erit maior tota quantitate densi: & tamen non omnino noua.

Hîc breuiter sic arguitur, quantitas illa, quæ præfuit, si manet, quæro in quo subiecto? non nisi in eodem, in quo priùs, quia accidens non migrat: ergo illud, quod priùs fuit quantum hac quantitate, modo erit quantum eâdem: ergo non potest esse quantum, nec secundùm se totum, nec secundùm partem aliâ nouâ quantitate, nisi idem sit simul quantum duabus quantitatibus, quod est impossibile: vel nisi in rarefactione sit aggeneratio nouarum partium substantiæ sub noua quantitate, & ista aggeneratio partium quantarum ad quantitates præexistentes sit rarefactio. Sed hoc nihil est, quia tunc non quælibet rarioris pars esset rarior formaliter: illa enim pars antiqua non esset rarior formaliter per hoc, quòd sibi continuaretur pars alia noua.

Pro secunda conclusione sic arguit ipse, sicut potest elici ex verbis suis, sicut virtute diuinâ accidens habet *esse* in *facto esse*, & *quieto esse* sine subiecto, ita & in *fieri*, & in motu potest habere *esse* sine subiecto. Alia ratio, quia sicut virtute diuinâ habet *esse* sine subiecto, sic & habet omnia eâdem virtute, vt scilicet omnia quæ sibi conuenire possunt in subiecto, sibi conueniant sine subiecto: sicut ergo extensio posset variari secundùm maius, & minus in substantia, secundùm hoc participatiuè diceretur illa substantia maior & minor: ita etiam cùm extensio ipsa maneat sine subiecto, poterit huiusmodi transmutatio fieri in illa. 5 *Secũda conclus. Gotfr. in accidẽtibus Eucharistiæ dari motum, & sine subiecto ab agente creato.*

Tertiò, quia licèt motus non sit secundùm completam rationem sibi secundùm cursum naturæ conuenientem, nisi sit aliquid vnum aliter se habens secundùm aliquam formam nunc, quàm priùs: tamen ad essentiam motus principaliter pertinet ipse fluxus formæ, vel ipsa forma secundùm *esse* in *fieri*: hæc autem benè inueniri potest, licèt nullum subiectum aliter se habeat secundùm eam: ergo & essentia motus.

Contra hanc secundam conclusionem innuit tres rationes. Prima talis est, quantitas maior non est educta de potentia materiæ, quia non habet subiectum: tale autem ens dicitur creari: & ita in tali transmutatione non est *fieri* maius, nisi per creationem. 6 *Obiicit sibi Gotfr. tripliciter, cõtra secũdam opinionem.*

Secundò, quia sub speciebus panis tamdiu manet corpus Christi, quamdiu manent ibi accidentia quæ affecerunt substantiam panis: sed per te quantitas est omnino noua vel alia, quàm priùs: ergo non manet ibi corpus Christi, quod tamen non ponitur. Tertiò sic, *esse* successiuorum consistit in successione partium secundùm prius, & posterius: non autem potest esse prius, & posterius in motu, nisi aliquid sit, quod variatur secundùm prius & posterius: ergo, &c.

Et respondet ad ista, quòd quia in ista transmutatione non sic est aliud & aliud, quòd quandoque habeat *esse* interruptum, neque sic quòd secundùm se sit corruptum, neque regeneratum aliud simile, neque quòd vnum sit alteri contrarium: sed est vnius rationis secundùm formam, & speciem, & in *esse* continuo, & sine interruptione, ideò non impeditur, quin possit hîc poni ratio motus: & hoc posset applicari ad primum, quia scilicet ideò non est creatio, quia non est productio alicuius noui secundùm *esse* interruptum, sed tantùm *esse* alicuius secundùm formam & speciem, secundùm quoddam *fieri* successiuum conseruatum. *Respondet Gotfred. ad suas tres obiectiones.*

7 Tamen ad primum dicit, quòd sicut in potentia subiecti erat, vt ab agente creato post minorem quantitatem introduceretur maior sine creatione: ita in quantitate separata manet hæc vis, vt post minorem fiat ab agente naturali maior, & sine creatione, ita quòd terminus *à quo* est minor quantitas secundùm gradum, à quo incipit motus: terminus autem *ad quem* est maior secundùm alium gradum, ad quem stat transmutatio. Motus autem est fluxus quantitatis indeterminatæ inter istos terminos certos, habens *esse* inter illos secundùm gradus quasi infinitos; sed si fieret aliqua alia quantitas sic, quòd non haberet habitudinem ad quantitatem præexistentem, illa propriè crearetur. In isto verbo vltimo videtur stare responsio sua, quòd scilicet ideò non est creatio, quia quantitas noua, quæ inducitur, habet talem habitudinem ad quantitatem præexistentem, quod succedit sibi sine interruptione per fluxum secundùm gradus in forma quantitatis, quasi infinitos.

Ad secundum respondet, quòd non desinit ibi esse corpus Christi, propter quamcumque variationem illarum specierum: sed solùm propter talem, quæ non posset esse, nisi mutatâ substantiâ panis, vel vini, si ibi esset; & ideò, quamdiu manent species secundùm *esse* non interruptum sub tali rarefactione, vel extensione, & sic de aliis, quòd si panis ibi esset, posset illis affici, tamdiu manet ibi corpus Christi.

Ad tertium dicit, quòd in motu, qui est ad quantitatem, siue sit per se, vtpote secundùm augmentationem, siue sit secundùm rarefactionem, vt in proposito: non est ibi accipere per se, & primò ordinem aliquarum partium, nisi secundùm quantitatem: & sic poterunt separatè intelligi habere ordinem in *fieri*, & successione, quia poterit pars continuè succedere parti; ita non in subiecto, sicut in subiecto.

SCHOLIVM.

Explicat in quo consistit difficultas, & impugnat primam conclusionem Gotfred. qui tenet in condensatione & rarefactione totam quantitatem præcedentem deperdi, & aliam ex toto nouam acquiri. De quo egit 1. *dist.* 17. *quæst.* 3. *&* 3. *Phys. quæst.* 4.

8 Quantùm ad istam opinionem de prima conclusione, non oportet multum curare, nisi propter secundam. Tota enim vis istius quæstionis est, cùm in quibusdam transmutationibus hìc apparentibus, vtpotè loci mutatione & huiusmodi, possimus manifestè inuenire subiectum aliquod idem manens sub terminis, & hoc ad minùs secundùm communem opinionem, ponendo hìc solam quantitatem sine subiecto: sed transmutationis, cuius termini sunt quantitas, & quantitas, non est facile inuenire subiectum: ergo non potest esse hæc transmutatio à quantitate in quantitatem. Hæc difficultas est communis, siue tota quantitas succedens sit noua, siue pars eius: quia si detur quantumcumque modica pars noua transmutationis ad illam, quæram subiectum. Non oportet ergo quantùm ad propositum de subiecto transmutationis secundùm quantitatem hìc apparentis, magis improbare illam, quæ ponit totam quantitatem nouam, quàm quamlibet aliam, quæ ponit ad minùs aliquam partem quantitatis nouam, quod oportet omnes ponere, alioquin non esset nunc maior, quàm priùs.

Prima tamen conclusio illius videtur falsa. Cuius ratio est, quia non manente subiecto eodem non manet aliquod accidens eiusdem: sed per te quantitas vini non manet eadem, quando rarefactum est: ergo nullum accidens manet ibi idem: quia secundùm communùm opinionem, quodlibet accidens est ibi in quantitate, vel mediatè, vel immediatè: & per consequens non manet idem sapor numero, nec idem color, & huiusmodi.

Si tota quãtitas in rarefactione periret, nullum accidẽs idem maneret.

Et si dicatur, quod est argumentum rusticorum fugere ad sensum: quia ratio debet iudicare de eodem, & de diuerso. Respondeo, quòd secundùm Arist. 8. Physic. *Fatuum est quærere ibi rationem, vbi habemus aliquid certius ratione.* Mirum etiam videtur, si sensus non potest iudicare de numero suorum sensibilium propriorum, cùm numerus secundùm Philosophum, 2. *de Anima*, sit per se sensibile: tamen istud non pondero, quia, vt alibi dixi, nullus sensus iudicat de radiis Solis, vtrùm sint idem, vel alij continuè in medio; cùm tamen illud cuius est numerus, vel vnitas hìc sit proprium sensibile. Hoc ergo omisso, arguo sic: non est possibile, quòd quantumcumque diuersa agentia regulariter inducant eandem formam post corruptionem eiusdem corrupti: sed à quocumque rarefiant huiusmodi species, siue ab igne, siue à Sole, inducitur regulariter talis sapor, & talis color.

9 Text. 26.

Text. 64. In 2. dist. 3. quæst. 3.

10 Si ponas illa accidentia esse noua, planiùs arguitur sic: ab igne potest rarefieri species illa

illa vini:ab igne autem non poſſunt induci omnes illæ qualitates,quæ ibi apparent, tum quia ſi continet, non tamen quantumcunque diuerſa accidentia ſecundùm genus, vel ſpeciem:tum quia ignis non continet in ſe virtualiter qualitates mixti. Sed ſi vinum conſecratum hîc fuit dulce, & ibi amarum, poſt rarefactionem remanet in illis ſpeciebus amaritudo: & in iſtis dulcedo,& ſic de quibuſcunque ſpeciebus ſaporis, & quibuſcunque coloribus,puta ſi conſecratur vinum album,vel rubeum:ergo ſolus ignis rarefaciens non inducit omnes iſtas qualitates: ergo non ſunt nouæ:ergo nec ſubiectum illud, ſcilicet quantitas,ſine quo iſta non poſſunt manere eadem,eſt nouum.

Simile argumentum de cadauere fecit. d.11. q.3.n.38.

Secundò arguitur contra iſtam opinionem ex dictis opinantis.Dicit enim ſubſtantiam eſſe indiuiduam formaliter per quantitatem: ergo hic panis formaliter eſt hic panis per hanc quantitatem: ergo corruptâ hac quantitate,non manet ampliùs hic panis, ſed alius panis ſingularis: ergo in quacunque rarefactione tota ſubſtantia prior corrumpitur, & noua generatur,quod videtur ſatis improbabile,& contra rationem. Quia quòd talis alteratio ſtatim neceſſariò requirat nouam ſubſtantiam, eſt dicere,quòd non poſſit eſſe variatio circa poſterius, quin ſit circa prius:nec quomodocunque poſterius: ſed quod nec eſt propria paſſio, nec conſequens neceſſariò illud prius, quod videtur inconueniens manifeſtum.

Hoc habet quodl. 7. q. 5. & quodl. 6.q. 16. Hanc refutat Doct.2. d.2.q.4.

SCHOLIVM.

*Soluit rationes pro opinione Gotfredi adductas. Ad ſecundum refert opinionem dicentem rarefactionem fieri per generationem corpuſculorum ſubtilium intra partes rarefactibilis,contra quam obiicit,ſed ſoluit obiecta; refutat tamen eam infrà num.*20.

Rationes ad iſtam concluſionem non concludunt. Prima de incompoſſibilitate terminorum motus, ſeu mutationis ſoluitur per hoc, quia minor propoſitio vera eſt de primis terminis,qui ſunt ſemper priuatio,& forma: ſed non eſt vera vniuerſaliter de terminis concomitantibus illos terminos, vt *ſuprà* dictum eſt *in opp. de formis. diſtinct.*10. *quæſt.*2. 11

Et ſi arguas, hîc magis,& minùs ſunt, & incompoſſibilia. Reſpondeo,verum eſt,vt vltimè, vel completè informantes illud ſubiectum: ſed non vt minùs eſt aliquid maioris: alioquin oporteret dicere propter iſtam rationem, quòd tota quantitas aucti eſſet noua, (quod non eſt probabile) quando partes carnis ſecundùm ſpeciem,quæ manent eædem, ſunt quantæ eâdem quantitate, quâ priùs: tamen aliqua quantitas partium ſubſtantiæ, quæ aduenerunt, noua eſt.

Art. 1. ſoluendo 1.arg. Got. n. 19. 20. Et diſt.11. q.3.art.3.

Cùm ipſe poſt deducit quòd quantitas non mouetur à maiori ad minus, concedo, & ſic de qualitate:quia quantitas,& maius,vel minus in quantitate,non loquendo de reſpectu quem importat maius, ſed de abſoluto, quod ſupponit tanquam proximum fundamentum, non ſunt eſſentialiter diſtincta: nec eo modo, quo oportet ſubiectum motus diſtingui à termino. Et ideò ſimpliciter illam rationem concedo quòd non tranſmutatur aliqua forma alicuius generis ad magis,& minùs intra genus:ſed tota forma, quæ eſt maior, ſiue in quantitate, ſiue in qualitate, vbi non dicit ens per accidens, eſt terminus *à quo*: & tota forma, quæ eſt minor, eſt terminus *ad quem*, vel è conuerſo: & tamen in illa tota forma,quæ eſt maior, potuit eſſe illa res,quæ eſt minor,ſicut aliquid eius.

Non mutatur forma ad magis, vel minùs intra ſuum genus.

Ad ſecundum, reſponſionem quære. Niſi fortè illa propoſitio prima ſit falſa, ſcilicet quælibet pars rarioris eſt rarior,niſi loquendo de partibus ſecundùm ſpeciem,non ſecundùm materiam: quomodo vera eſt illa propoſitio 1. *de Generat.* quælibet pars aucti eſt aucta: & tunc oporteret dicere, quia rarefactio non eſt ad aliquam qualitatem vniformem in toto alterato, & in qualibet parte eius: ſed ſic rarefaciens de aliquibus partibus ſubſtantiæ rarefactibilis generat aliqua corpora ſubtiliora, quàm ſit illud corpus rarefactibile: & ita, quia non poſſunt eſſe ſimul cum aliis partibus adhuc remanentibus in ſpecie ſua(nam duo corpora non poſſunt eſſe ſimul)ideò illæ partes expellunt aliàs de loco ſuo, & per conſequens totum corpus occupat locum maiorem:& ſic rarius eſſe,nihil eſt aliud, quàm habere plura corpora ſubtiliora permixta ſecundùm iuxtapoſitionem cum partibus ſuis propriis: ita breuiter,quòd rarius eſt, quod habet corpora aliqua permixta ſubtiliora hoc modo cum partibus ſuis adhuc manentibus in propria forma. Nec mirum, quòd aliquæ partes poſſunt priùs conuerti in corpus ſubtilius, quàm aliæ: quia aliquæ ſunt propinquiores agenti, & citiùs recipiunt actionem eius,quàm aliæ. 12

Ad ſecundum, quod habetur n.4. T. com.32.

Contrà, aliqua ſtatim in principio alterationis corrumpentur,& ſic noua generabuntur: & iterum,vbique eſt ſubiectum illud alteratum vniforme: & quòd ita ſit hoc, ſenſus dicit. 13

Ad primum istorum dico: quòd non statim est corpus rarius: quia raritas maior non accipitur, nisi ex occupatione maioris loci: non est autem maior occupatio antequam sit calefactio in aliquo gradu maiori notabili.

Sensus non discernit spiritus, vel vapores in aëre. Ad secundum dico, quòd nec sensus discernit in aëre spiritus, seu vapores ab aëre: & tamen spiritus, vel vapores in aëre non sunt eiusdem speciei cum aëre.

Additio. Duo modi dicendi de rarefactione. *Ad secundam rationem quære. Posset dici primò ad rationem negando suppositum, scilicet raritatem esse rationem maioris quantitatis, aut nouæ quantitatis superadditæ: quia raritas est extensio, quæ extensio modus est qualitatis. Vel aliter, tenendo raritatem inferre maiorem quantitatem, cùm dicitur, qualibet pars rarioris est rarior; concedo: igitur qualibet pars est maior, distinguo: aut secundùm eandem quantitatem, nego: aut secundùm aliam & aliam, & sic concedo. Cùm dicis, igitur qualibet est quanta duplici quantitate, scilicet nouâ, & præexistente: negatur. Et cùm probatur, quia adueniente maiori minor non cedit. ideò fit maior, & prima est, igitur duæ. Dico præsuppositum esse falsum: quia quantitas est homogenea, igitur fit vnum, sicut ex duabus aquis simul iunctis, non sunt duæ, sed vna est. Tamen prima responsio est verior, vt patet in fine quæstionis respondendo ad tertium argumentum.*

SCHOLIVM.

Refutat secundam conclusionem Gotfr. ponentem totam quantitatem nouam in rarefactione specierum, & consequenter motum ab agente creato sine mobili: & rationes faciunt etiam contra quantitatem partialem nouam.

14 Quantùm ad secundam conclusionem istius opinionis, vbi est pondus fundamentale istius quæstionis (quia, vt dictum est priùs, in ea est difficultas contra vtramque opinionem, scilicet & ponentem totam quantitatem nouam, & ponentem eam nouam secundùm partem.) Arguo contra prædictam conclusionem, quæ concedit motum ab agente creato, & sine subiecto mobili, reducendo rationes, quas ipse adducit contra se, & quas nititur soluere. Primò, quoad primam de creatione sic, quòd secundùm se totum, & totaliter producitur de *non esse* ad *esse*, vel creatur, vel saltem requirit virtutem æqualem virtuti creatiuæ: sed hæc quantitas noua tota, & totaliter producitur ad *esse* per te: ergo, &c. Maior probatur primò, quia si totaliter producitur post nihil, patet quòd est creatio: si autem post aliquid, & tamen totaliter, hoc non potest esse: nisi per totalem conuersionem illius in istud: vel si fingas alium modum, saltem ille transitus requirit æqualem virtutem actiuam, sicut totalis conuersio in hoc: sed conuersio totalis illa non potest esse, nisi à virtute æquali virtuti creatiuæ.

Iuxta Gotf. oporteret admittere in rarefactione specierum, creari quãtitatem.

Secundò, & est confirmatio præcedentis; quia si *A* succedit *B*, non est alterius rationis, secundùm aliquid intrinsecum sibi propter hoc, quòd succedit illi. Hoc probatur primò, quia quando succedens est, tunc non est illud cui succedit: ergo propter illud non variatur succedens in se. Secundò, quia ordo posterioris ad hoc, vel hoc, non videtur variare fundamentum ordinis in se. Sed si *A* nulli succederet, & haberet totale *esse* suum post *non esse*, crearetur, nec posset produci quomodocunque sic totum, & totaliter, nisi à virtute infinita: ergo licèt nunc succedat cuicunque alteri, si tamen totum, & totaliter producatur, cùm sit terminus in se omnino idem; sequitur quòd requiret virtutem productiuam æqualem.

Ordo posterioris non variat eius fundamentum.

15 Si dicas, quòd quia succedit isti, non videtur requiri tanta virtus productiua, quanta requireretur si succederet tantùm nihilo, vel negationi. Hoc non videtur probabile: quia terminus *ad quem* non requirit aliam virtutem productiuam nisi propter aliam perfectionem in ipso termino producendo: ergo si totus, & totaliter producatur post aliquid, vel non post aliquid, requiritur æqualis virtus.

Potens producere rem totam post eius esse, posset, si non praexitisset, eandem producere, idque creando. Quod confirmatur, quia habens in virtute sua actiua aliquem terminum totum, & totaliter, potest illum in *esse* ponere, quando non impeditur: sed per hoc, quòd non habet positiuum, quod totaliter transmutetur de *esse* ad *non esse*, non impeditur, quia fatuum est dicere illud corrumpendum esse expedimentum agentis: ergo etsi non habeat aliquid tale destruendum, potest totum, & totaliter effectum ponere in *esse*, & ita post nihil, & per consequens creare.

Confirmatur ista ratio, quia si quantitas ista succederet suo contrario, vel opposito, concederes eam creari: sed ita negatio eius includitur in quantitate præexistente, sicut includeretur in contrario, si præcederet: nam quodlibet incompossibile simpliciter includit negationem sui incompossibilis, & nullo modo affirmationẽ eius, nisi ratione subiecti communis

communis ista quantitas præcedens non magis habet subiectum commune cum quantitate succedente, quàm contrarium cum contrario: ergo æquè sequitur modò ista quantitas negationem sui *esse*, sicut si præcessisset suum oppositum.

Contra duo tacta in responsione ad istam rationem. Primum est de illa vt remanente in accidente. Contra quòd arguo sic: Nihil positiuum remanet in accidente separato, quod non fuit in eo, vt coniuncto: sed in coniuncto non fuit aliqua vis, qua de ipso posset produci aliquis terminus, sed tantùm quòd ipsum poterat esse alius terminus, & poterat produci de potentia subiecti: ergo in ipso separata non est aliqua vis, per quam possit habere respectu alterationis, nisi tantùm rationem termini. Prima propositio, scilicet quòd nihil positiuum remanet in accidente separato, est probata *distin. ista q.* 1. 16

Reiicit solutionem Gotf positam n 7.

à n. 20.

Aliud addit in responsione, quòd si quantitas ista non haberet habitudinem ad quantitatem priorem, vel præexistentem, tunc propriè crearetur. Addo minorem: sed illa habitudo ad præexistentem non prohibet creationem istius: ergo ista creatur. Probatio minoris: hæc habitudo non est, nisi quædam successio immediata *esse* istius ad *esse* illius: sed successio talis non prohibet succedens creari. Et potest probari per exemplum, quia non est hìc magis immediata successio, quàm *esse* animæ ad organizationem corporis: & tamen non negatur animam creari in corpore organico: ergo nec hìc. Ratio ibi est, quia anima accipit *esse* totaliter post *non esse* sui: & eadem ratio est in proposito: quia hæc quantitas accipit totale *esse* post *non esse* sui. Vtrùm autem cum illo *non esse* præcesserit aliquid positiuum, vel nihil, vel præcesserit contrarium, vel simile; nihil ad *B*. quia ibi idem sunt primi termini, qui creationis.

Successio vnius ad aliud, non impedit quin creetur.

Deduco autem secundam rationem, vbi concedit quòd tamdiu manet corpus Christi, quamdiu manent accidentia, quæ nata essent afficere panem, si maneret, non præcisè, quamdiu huiusmodi accidentia manent eadem numero. Contra hoc, quia ista quantitas, quæ succedit quantitati præexistenti, non magis est eadem quantitati præexistenti, quàm quæcunque alia in vna alia hostia non consecrata: imò minùs est eadem, quia ista est incompossibilis illi in essendo, non sic illa: ergo non magis erit corpus Christi sub ista noua quantitate, quæ præfuit sub illa alia, quàm erit sub quacunque alia quantitate, quæ scilicet est æquè eadem illi præexistenti. 17

Impugnat sol. Gotf. ad suum secundum positam n. 7.

Et si fugias ad successionem huius quantitatis ad illam; arguo sic: sub nulla quantitate est corpus Christi, nisi per conuersionem, & consecrationem: sed per conuersionem, & consecrationem non accipit *esse*, nisi sub ista quantitate, & illa est omnino alia, sicut quantitas alterius hostiæ non consecratæ: ergo per illam conuersionem, & consecrationem non est sub illa quantitate: ergo modo nullo.

Posset etiam argui per illud, quod adductum est contra primam conclusionem per dicta opinantis: quia non diutiùs manet corpus Christi sub specie panis, quàm natus esset hìc manere panis, qui conuersus est: sed sub alia quantitate non maneret hic panis qui conuersus est, si panis est hìc per quantitatem: ergo, &c.

Contra tertiam responsionem suam, quæ concordat cum tertia ratione, quam adducit pro se, quoad istam conclusionem, scilicet quòd non est de essentia motus, quòd secundùm eum aliquod subiectum aliter se habeat; non arguo, quia conclusionem in se credo veram esse. Sed ad propositum, quia propter hoc concedit ipsum motum posse esse ab agente creato, sine subiecto, arguo sic: agens creatum non potest causare accidens sine subiecto in *esse* quieto: ergo à simili, vel à maiori non potest causare accidens in fluxu sine subiecto.

Non est de essentia motus, quòd subiectum per eum aliter se habeat.

SCHOLIVM.

Respondet Doctor ad tria argumenta Gotfredi adducta in 5. pro secunda eius conclusione, quæ tenet in speciebus dari motum sine subiecto ab agente creato.

Per istud ergo respondeo ad rationes illas, quas adducit pro conclusione secunda: quia prima ratio benè probat, quòd Deus potest facere formam in fluxu, vel in *fieri* sine subiecto, sicut potest facere eam in *esse* quieto sine subiecto: sed non sequitur, quòd agens creatum potest facere formam in fluxu sine subiecto: imò sequitur oppositum, quia non potest facere formam quietam sine subiecto: causans autem motum effectiuè causat formam in fluxu. 18

Causam secundam non posse facere formam in fluxu sine subiecto.

Secunda ratio, scilicet quòd dat Deus accidenti separato, vt omnia possint sibi conuenire, quæ possunt ei conuenire in subiecto, concludit oppositum: nam in subiecto non

posset

posset sibi conuenire, nisi tantùm quòd esset terminus motus: ergo nullo modo potest sibi aliud conuenire extra subiectum: & sic oportet dare aliquod aliud subiectum motus: quia secundùm ipsum, subiectum est aliud à termino motus.

Tertia ratio sua, scilicet quòd non est de essentia motus, quòd aliquod subiectum fluat secundùm ipsum: benè probat, quòd Deus potest facere motum sine subiecto: sed non de agente creato, quia non potest separare quodcunque ab illo, quod non est de essentia sua: imò sequitur oppositum secundùm suam responsionem ad primam rationem: quia non potest magis separare à subiecto formam in fluxu, quàm in quieto *esse*: sed non potest creatura aliqua actiuè esse causa formæ in *esse* quieto sine subiecto: ergo nec in fluxu.

Contra illud, quod ipse addit ad exponendum secundam conclusionem, scilicet quòd motus, qui est hîc per se, secundùm qualitatem, non est sine subiecto, licèt illud quod concomitatur terminum per se huius motus, scilicet quantitas, sit sine subiecto; Contra hoc sic, tota raritas est primus terminus formalis motus rarefactionis: illius autem subiectum est totum quantum: ergo illud præsupponitur naturaliter isti termino: ergo non potest tantùm per accidens acquiri per hoc, quòd tanta qualitas acquiritur: quia priùs naturaliter, & præsuppositum alteri non solùm acquiritur per hoc, quod acquiritur posterius naturaliter; imò priùs præsupponitur iam acquisitum.

SCHOLIVM.

Prænotando quatuor mutationes intelligi posse fieri circa Eucharistiam, manente eadem quantitate, resoluit affirmatiuè de mutatione secundùm vbi, *& secundùm qualitates tertiæ & quartæ speciei.*

19 Ad [b] Quæstionem ergo respondeo, quòd in Eucharistia manente potest intelligi quadruplex mutatio. Vna secundùm *vbi*; alia secundùm qualitatem, quam non concomitatur aliqua variatio secundùm quantitatem: tertia secundùm qualitatem, quam concomitatur variatio secundùm quantitatem: quarta secundùm quantitatem primò. De prima mutatione manifestum est, quomodo requirit eandem quantitatem manentem: sicut enim *vbi* in *esse* quieto necessariò est in quanto, vt in subiecto, ita *vbi* fluens necessariò est in eodem, & requirit idem quantum manens sub eodem termino.

Mutatio secundùm vbi, *& qualitates tertiæ & quartæ speciei petit manere eandem quantitatẽ in Eucharistia.*

De secunda etiam est manifestum, quòd ibi eadem quantitas manet, & ita potest secundùm communem opinionem esse subiectum illius alterationis, vt sic qualitas fluens habeat idem pro subiecto, quod ponitur qualitas manens habere: & talis in genere est, vel secundùm figuram aliam, & aliam, vel secundùm qualitatem tertiæ speciei secundùm magis & minùs, quæ variatio secundùm magis, & minùs non corrumpit accidentia Eucharistiæ, secundùm quòd sunt necessaria Eucharistiæ: quia de variatione corruptiua dicetur in sequentibus.

Figura addit quantitati tantùm relationem.

Sed de figuratione alia, & alia, videtur quòd corrumperet quantitatem secundùm illud Auic. 7. *Metaph. sua*, quòd dimensio alia & alia requirit aliam & aliam quantitatem: sed hoc videtur esse contra sensum: quia nimis durum esset dicere, quòd quoties figuratur aqua aliter, & aliter, in alio & alio vase, toties haberet nouam quantitatem simpliciter manentibus partibus eisdem in se, & in toto. Figura ergo non dicit vltra quantitatem, nisi relationem partium ad se inuicem, vel terminorum includentium partes: hæc autem relatio mutari potest partibus manentibus eisdem, & in se, & in toto. De qualitate etiam tertiæ speciei, vbi tamen in toto motu manet eadem species, satis est manifestum, quòd quantitas manet eadem.

20 Sed de tertia transmutatione, quæ est secundùm rarum, & densum, & de quarta videtur dubium. Breuiter ergo, vt prædictum est ad propositum opinio communis, imò omnis, dicens quòd aliqua quantitas est noua, scilicet rarior, patitur eandem difficultatem, quam & illa, quæ ponit totam quantitatem esse nouam, nisi teneatur ibi via tacta, quòd rarefactio est quædam iuxtapositio corporum subtiliorum inter partes corporis grossioris: secundùm autem istam euaderetur difficultas, nisi quòd difficile est videre, quomodo hîc possit generari ab igne, vel Sole, corpus subtilius vino, & de hoc esset dicendum, sicut dicetur *in seq. quæst.* Sed esset alia difficultas, quia quàm citò rarefierent illæ species, statim esset ibi alia substantia noua: & per consequens non vbique corpus Christi. Mirum etiam videtur quòd nulla substantia manens eadem omnino possit transmutari à raro in densum, nec è conuerso.

Rarefactionem non esse iuxtapositionem corporum subtilium.

COMMEN

COMMENTARIVS.

2 *Motus qui fieri potest in speciebus separatis per agens naturale.*

b *AD quæstionem ergo respondeo*,&c. Dicit breuiter, quòd mutatio secundùm *vbi*, secundùm qualitatem, quam non consequitur quantitas noua, fiant actione agentis naturalis, & supponitur quantitas eadem pro subiecto, quæ est subiectum reliquorum accidentium. Hæc patet ex dictis in præcedenti quæstione. Idem dicit de figuratione noua, quæ non resultat ex mutatione quantitatis semper, vt in liquidis, & mixtibilibus, sed est relatio diuersa partium secundùm nouum situm. Quando autem figura prouenit ex diuisione prioris, aut additione nouæ quantitatis, idem erit dicendum ac de iis motibus, quæ sunt ad quantitatem: quia à quocumque mutatur quantitas præexistens ab eodem inducitur figura noua.

3 Superest difficultas de noua quantitate per rarefactionem, aut alio modo inducta. Et sic de omni motu ad quantitatem siue productiua, siue corruptiua. Respondetur ex mente Doctoris hîc non constare, si in rarefactione acquiratur noua quantitas. Nunc secundùm vnam opinionem, & secundùm alteram discurrit obiter ad propositum quæstionis, vt notauit in Scholio sequenti Scholiastes.

Omittendo ergo hanc controuersiam, quæ magis spectat ad Philosophos, dato quòd sit noua quantitas, resoluit illam non produci actione agentis naturalis, nisi teneatur ille modus rarefaciendi, quo dicitur fieri per generationem, & per mixtionem aliquorum corporum subtiliorum inter partes corporis quod rarefit. Quòd si hæc generatio sit ex partibus ipsius corporis, quod dicitur rarefieri, nequit fieri virtute agentis naturalis, vt posteà patebit, quia nequit agere ad corruptionem partium quantitatis, si tamen fieret ex partibus aëris adiacentis per commixtionem eius ex motu vehementi, & diuersa latione partium rarefactibilis, tunc saluari posset actio agentis naturalis ad ipsum. Hunc tamen modum rarefactionis censet esse difficilem, quia mirum videtur, si ipsa substantialiter nequeat rarefieri in seipsa per maiorem extensionem: deinde quomodo aliqua corpora subtiliora possent ibi generari, quàm sint species vini: tertiò, quia sequeretur non esse sub toto raro sanguinem Christi. *Modus rarefactionis possibilis agenti naturali.*

Si autem in rarefactione nihil aliud fiat, quàm extensio noua quantitatis præexistentis, illa fieri potest actione agentis naturalis, quia habet pro subiecto ipsam quantitatem.

SCHOLIVM.

Tenendo per rarefactionem nouam quantitatem acquiri, asserit hanc à causa secunda non fieri (quod probat dupliciter & conuincitur ex tribus argumentis adductis contra Gotfredum n. 14.) sed à causa prima, & antiquo miraculo, quia disposuit Deus circa Eucharistiam omnia fieri quæ præsente pane fierent, sed an acquiratur noua quantitas per rarefactionem necne, non habet expressè Scot. & eius discipuli variant. Pro parte negatiua est, quòd n. 8. & 20. dicat eodem modo improbandam opinionem quæ tenet poni nouam partem quantitatis, ac illam quæ ponit totam quantitatem nouam, quam tamen ipse latè contra Gotf. improbat. Pro alia parte videtur esse, quia n. 8. ait, nisi ponatur noua quantitas, non erit maior, quàm priùs. Ad idem est, in sol. ad vlt. vbi fauet multùm huic parti: sed problematicus est, vel magis nihil resoluisse videtur.

Sed quid tenendo [c] opinionem communem, quòd ibi sit quantitas sine subiecto, vel tota noua, vel non noua, non curo, poterit ne hoc esse ab agente creato? Videtur quòd non. Primò, quia quod immediatè conseruatur à Deo, non potest corrumpi ab agente creato. talia sunt huiusmodi accidentia separata, & ideò non possunt corrumpi effectiuè à creatura: cuius ratio est, quia nulla causa creata potest habere virtutem actiuam præeminentem virtuti causæ conseruantis ista in isto *esse*: sed quantitas hæc habet esse supernaturale, vel immediatè à causa supernaturali conseruante: ergo, &c. 21 *Quod à solo Deo conseruatur non potest à creatura corrumpi.*

Item, quantitas in subiecto non corrumpitur per contrarium, quia nec habet contrarium: ergo non nisi per defectum subiecti, vel alicuius necessariò consequentis ad ipsam: sed non potest hîc corrumpi per defectum subiecti, quia est hîc sine subiecto; nec secundo modo, quia nullum aliud accideus, quod sibi inest necessariò consequitur ipsam. *Quantitas sola corruptione subiecti perit.*

Si ergo quæras à qua causa inducitur quantitas noua? Respondeo, à solo Deo immediatè: nec tamen nouo miraculo: quia eâ voluntate, quâ disposuit Eucharistam esse in Ecclesia, disposuit, quòd circa illas species præsente actiuo naturali causaret talem transmutationem qualem in substantiis conuersis causaret agens naturale, & hoc ne meritum fidei euacuaretur, si videremus species intransmutabiles. Hæc via non potest improbari per sensum, quia saluat omnia, quæ apparent sensui. Nec per rationem, quia si arguas, quòd aufert agenti naturali suam propriam actionem. Respondeo, non aufert eam, quæ potest sibi competere, scilicet vt transmutet subiectum præsens à forma in formam: sed negat sibi illam, quæ non potest sibi competere, scilicet transmutare, & non aliquod subiectum. *Circa species Deus decreuit facere quicquid fieret si adesset panis.*

Aliter dicitur tenendo in isto membro opinionem communem, scilicet quòd in rarefactione 22

Io. Rodit. in 4. dis. 10. q. 3. ar. 4. factione quantitas sit noua, non tota, sed pars in eodem subiecto, quod in quantitate, non in subiecto est motus rarefactionis, per quem per accidens est aliquis gradus quantitatis nouus, sed tamen sine subiecto: nec est nouum miraculum: quia quasi aggeneratur illa noua pars quantitati praexistenti: nec est nouum miraculum aggeneratum quantitati separatae habere similem modum in essendo, vel separationem, sicut exemplificatur de partibus carnis generatis ex nutrimento in Christo: eodem enim miraculo, quo Verbum assumpsit humanam naturam, assumuntur ad vnitatem personalem partes carnis generatae de nutrimento: ita hîc eodem miraculo, quo facta est quantitas separata, factum est, vt quicquid est pars eiusdem quantitatis, sit similiter separatum.

Reiicit asserentes nouam quantitatem per causam secundã fieri. Vide eum 1. Phys. q. 8. & 4. Phys. q. 14.

Contra hoc primò, quia posset isti quantitati apponi alia quantitas, sicut si vinum non consecratum apponeretur speciebus consecratis: & quantitas apposita non est sine subiecto, sicut illa cui apponitur.

Nec ratio, nec illa similitudo est ad propositum: quia illae partes generatae de nutrimento fuerunt partes, vel fiunt alicuius totius assumpti à Verbo: sed istae partes quantitatis non fuerunt, vel non sunt partes alicuius totius primò habentis separatum *esse*: quia licèt pars accipiat simile *esse* toti, sine nouo miraculo: tamen pars non accipit simile *esse* alteri parti, sine nouo miraculo: & quia tota raritas est per se terminus illius alterationis, tota illa habet pro suo proprio subiecto totam quantitatem, sicut pars partem: ergo tota ista praesupponit quantitatem istam maiorem: ergo & per consequens illa quantitas est prius naturaliter maior, quàm ista raritas inducta.

23 Breuiter ergo quantùm ad istum articulum, vel oportet tenere opinionem primam, quòd quantitas nullo modo est aliâ actione agentis creati, vel oportet dicere, quòd agens creatum possit agere sine passo in quod agat. Sed primum apparet aliquibus improbabile: secundum potest declarari aliqualiter, scilicet quòd agens creatum non requirat passum, nec aliquid supplens vicem passi.

Rarefactione non acquiri nouam quantitatẽ.

Et primò arguitur contra istud secundum, quia videtur destruere fundamenta Philosophiae naturalis 1. *Physic.* 1. *de generat.* & alibi saepè: quia nõ oporteret aliquid idem subesse termino transmutationis. Videtur etiam illa destruere, quae apparent ad sensum: nam agens, quod habet in virtute sua actiua completè terminum, potest ponere illum in *esse*, si non impediatur: ergo agens creatum posset ponere terminum in *esse* sine quocunque passo, & sic posset facere accidens sine subiecto, & formam substantialem sine materia, quod patet manifestè contra sensum. Vnde agens creatum propter duo requirit passum, scilicet propter se: quia passum est concausa cum agente creato, quia habet virtutem limitatam in agendo, & ideò requirit causam aliam, scilicet materialem concurrentem in *fieri* propter effectum etiam, quod est compositum ex materia, tanquam parte adueniente: ergo non poneretur agens creatum agere omnino sine materia, vel in se, vel in aequiualente.

T. com. 82. T. com. 24.

Agẽs creatum nõ posse agere sine passo, etiam de potentia Dei.

24 Sed diceretur quòd primum supplet vicem subiecti in comparatione ad agens creatum. Quod probatur, quia sicut potest supplere vicem subiecti, quantùm ad *esse* quietum respectu accidentis: ita potest vicem subiecti supplere respectu agentis quantùm ad *fieri* effectus. Probatio, magis videtur requiri causa ad effectum, quàm ad aliam causam ad causandum: subiectum autem respectu accidentis habet rationem causae, sed respectu agentis, & causantis accidens habet rationem concausae tantùm: ergo, &c.

Esset ergo modus iste huius conclusionis, quòd agens causatum non agit sine subiecto, vel in se, vel in aliquo supplente vicem subiecti. Et in proposito, licèt non sit subiectum in se: Deus tamen supplet vicem subiecti, id est, causalitatem extrinsecam, quae competeret substantiae, si adesset, & hoc inquantùm illa causa extrinseca requiritur cum agente creato, vt concausa. Et hoc est possibile, sicut possibile est, quòd Deus suppleat vicem illius causae respectu effectus creati: non enim magis dependet causa à concausa, quàm effectus causatus ab vtraque causa.

Sed contra hoc iterum arguitur, quia causalitas subiecti est receptio formae: sed impossibile est Deum, vel in se, vel in quocumque habere rationem receptiui formae. Item, agens causatum si requirit passum, vt concausam, & hoc in ratione recipientis formam: ergo non potest agere sine tali passo, sine nouo miraculo; & ita erit nouum miraculum, quòd agat, posito aliquo tali, quod suppleat vicem subiecti: sed in actione miraculosa agens creatum non agit totum ex se: ergo oportet redire in hoc, quòd illa actio non sit ab agente creato.

COMMEN

COMMENTARIVS.

4 *Modus rarefactionis qui est soli Deo possibilis.*

c SEd quid tenendo opinionem communem, &c. Communem vocat sententiam, quæ dicit in rarefactione dari nouam quantitatem, quâ probari videtur à posteriori per nouam extensionem maiorem. Resoluit fieri à primo agente, quia agens creatum non habet subiectum, in quod agat, nisi quantitatem, quæ alteri quantitati non subiicitur, quia sic in eadem specie daretur prioritas, & ordo essentialis inter subiectum & formam: daretur etiam penetratio, si vna quantitas in alia subiectaretur: producitur ergo à solo Deo agente circa mysterium illud, quod aliàs fieret virtute agentis naturalis, si adesset subiectum, in quod agere posset. Reiicit meritò opinionem cuiusdam in litera, quia necessariò dicendum est, vel agens creatum posse agere sine subiecto, quod reiectum est, *dist.*1. *huius quæst.*1. vel actionem illam esse à solo Deo.

Causam secundam agere Deo supplente subiectum.

Ad probationem primi differit Doctor ex eo, quòd agens creatum continet in sua virtute formam, & Deus concurrens, sicut supplet de facto subiectum respectu quantitatis; sic etiam suppleret concursum substantiæ, quæ abest respectu quantitatis nouæ.

Sed in fine meritò hunc modum dicendi impugnat, quia vt in initio quæstionis præcedentis, & responsione ad secundum principale dictũ est, non ita Deus supplet concursum subiecti, vt dependentia ad subiectũ maneat terminata, vel omnino maneat, quia sic repugnat supplere concursum subiecti, nisi per aliud subiectum: agens autem creatum limitatur in agẽdo ad subiectum, vel aliquid, quod se habet per modum subiecti recipientis, tam actionem, quàm terminum eius. 5 *Reijcitur illa sententia.*

Deinde, dato etiam casu, nihil iuuat, quia non saluatur illud quod prætenditur, nempe illam actionem causæ producentis quantitatem, nouæ esse naturalem, quia nequit etiam sic agere sine miraculo: ergo non debet fingi aliquid contra communem doctrinam ad saluandum actionem causæ naturalis, quæ nequit saluari, nisi adiuncto nouo miraculo: standum proinde in antiquo miraculo, quia neque ipsa miracula sunt multiplicanda, nisi ex necessitate. *Esse nouum miraculum.*

SCHOLIVM.

Species non esse augmentabiles, nec diminuibiles, esse tamen diuisibiles, & subiectum diuisionis esse ipsas partes manentes secundùm eandem entitatem positiuam, sed non petit cum eadem continuitate manere eandem quantitatem, appositio alterius quanti, addit partibus solùm vnionem.

De quarta [d] transmutatione, quæ est in quantitate secundùm se, facilius est. Hic enim non est aliqua possibilis secundùm augmentum, & diminutionem, quia non sunt species animatæ: sed est hîc possibilis secundùm appositionem, & ablationem: potest enim ista superficies diuidi in partes, & potest hîc aliquod apponi quantum. 25 *Species non sunt augmẽtabiles.*

De diuisione dico, quòd non est propriè mutatio aliqua eiusdem subiecti, sed tantùm est reductio partium in actu, quæ priùs erant in potentia in toto, hoc est indistinctè, reductio, inquam, ad actum distinctum: quia priùs erant in toto continuatæ, & ita quodammodò vnum, & postea extra totum discontinuatæ.

Si tamen quæratur subiectum hîc in mutatione tali, quali. Respondeo, ipsæ partes manentes secundùm eandem entitatem positiuam, (licèt non cum illa præcisione, quam intelligimus, dicentes partem esse in actu) possunt poni subiectum: quia secundùm eandem entitatem positiuam erant in toto, & postea extra totum: sed in toto habuerunt continuationem, quæ prohibuit illam actualitatem includentem præcisionem: extra totum autem habent eam, ita quòd partes transmutantur à forma ad priuationem: & ita non est hîc generatio, sed quasi corruptio sine generatione: quia illa entitas, quæ nunc est vtriusque partis positiua, totaliter præfuit, licèt non præfuerit sub illa præcisione, scilicet non cum alio, sicut nunc est: illa autem entitas totius, quæ præfuit, non manet nunc. Patet ergo quomodo ista transmutatio non requirit quantitatem eandem manentem, loquendo de identitate, quæ est continuitas: sed tamen requirit identitatem, loquendo de quocumque positiuo hîc & ibi, licèt aliter se habente. *Diuisio specierũ habet ipsas partes vt subiectum, & quomodo?* *Diuisio, corruptio sine generatione.*

De appositione dico, quòd possibile est aliquod quantum isti apponi, & ei continuari, & hoc nullo subiecto manente eodem, nisi fortè istis partibus contiguatis, vt prædictum est in diuisione: & sic quantitas erit eadem, non solùm identitate continuitatis: sed etiam eadem identitate positiuâ, quæ præcedit continuitatem, quæ scilicet est in hac, & similiter in illa, siue continuentur, siue discontinuentur. Et hæc difficultas communis est cuicumque vnioni, siue diuisioni. Si enim vel diuisio, vel vnio est transmutatio, & quæris eius subiectum; nihil commune manet, nisi entitates partium diuisarum, vel vnitarum: & illa entitas, quando est vnio facta, habet aliquid, quo caret quando est diuisio, scilicet habitudinem vnitorum, vel continuationem eorum, loquendo de quantis: & ita illa transmutatio vniuersaliter in diuisione est priuatiua, in continuatione verò positiua. 26

Et si arguis, si aliquod quantum apponitur isti, & fiat isti speciei continuum: ergo est idem terminus amborum: aut ergo ille terminus est in subiecto, aut sine subiecto. Responsionem quære.

ADDITIO. *Dicitur, quòd corpus Christi non est sub aliquo indiuisibili, nec sub aliquo, quod non est pars illius quanti: ideò ille terminus, aut linea, cùm non sit pars illius quanti, non se tenet ex parte eius, quod est sine subiecto. Si dicas, non est maior ratio, quòd se teneat ex parte huius, quàm illius. Negatur, quia illa linea est in subiecto, cùm non sit pars illius hostiæ. Posset etiam dici, licèt minus probabiliter, quòd fractio, seu diuisio partium quantitatis non est nisi quidam motus localis, & est subiectiuè in ipsis latis: & tunc oporteret dicere è conuerso, quòd continuatio non est nisi quædam latio: quia latio non facit continuitatem, sed contiguitatem.*

27 *Ad arg. 1.* Ad [e] argumenta principalia. Ad primum dico, quòd non est de essentia motus, quòd sit talis, vel talis entis; nec mutationis, quòd sit alicuius aliter se habentis: sicut nec de essentia albedinis, quòd sit alicuius habentis albedinem; sed sicut forma aliqua in *esse* quieto essentialiter est in se talis, licèt nullius sit, vt informabilis: ita motus essentialiter est actualitas quædam potentialis, vt ita dicam, & mutatio est quædam aliter habitio, licèt nullius denominati ab hoc, vel ab illa.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd sicut Philosophus concessit necessarium esse subiectum in mutatione, vel motu, quòd subiectum præexisteret termino formali, & esset pars totalis termini, ita dixit compositum esse totalem terminum huius productionis: sed apud nos antecedens non est omnino necessarium.

Ad 3. Fauet opinioni ponenti quantitatem rarefactione augeri. Ad tertium patet, quòd aliqua transmutatio alia, quàm secundùm augmentum, vel diminutionem, potest esse circa quantitatem, vt diuisio, & continuatio, & hoc secundùm se: rarefactio autem, & condensatio secundùm accidens: & per consequens, licèt illæ species non possint augeri, nec minui, propriè loquendo, tamen possunt à quantitate minori ad quantitatem maiorem transmutari, & è conuerso.

COMMENTARIVS.

6 d DE *quarta transmutatione*, &c. Species consecratæ nequeunt augeri, vel minui, propriè loquendo, quia augmentum, & motus contrarius est viuentium tantùm: possunt autem augeri per appositionem, minui per subtractionem, seu diuisionem: vtrumque autem potest fieri virtute agentis naturalis. Quantùm ad diuisionem, subiectum est ipsa quantitas, seu partes inquantùm sunt diuisibiles per destructionem termini communis, & huic diuisibilitati succedat ipsa diuisio tanquam actus.

Augeri per appositionem posse, & minui per subtractionem.

De appositione idem dicit, vt si immisceatur vinum non consecratum speciebus, fiet quantitas maior per continuationem. Obiicit, terminus communis illius quantitatis, in quo coit cum quantitate specierum, vel erit sine subiecto, vel in subiecto; si primum: ergo actione agentis naturalis potest ibi produci aliquid separatum à subiecto, quod est inconueniens ex dictis: si sit in subiecto, nequit esse terminus quantitatis prioris & separatæ.

Obiectio.

Ad hanc non respondet: nec mihi placet responsio subiecta per additionem ad literam, cuiuscumque sit: quia vnio partium continui, cùm sit terminus communis, debet communicari totus vtrique parti: siue ergo Christus sit sub indiuisibilibus, siue non, non facit ad propositum: quia non solùm quantitas specierum est separata à substantia, sed etiam indiuisibilia earum. Quamuis ergo Christus non esset sub illo indiuisibili continuatiuo, non sequitur quin sit separatum, vt communicat quantitati specierum. Altera etiam pars illius responsionis non est vera, quia motus ad continuationem partium quantitatis non est motus lationis, quamuis ille possit esse concomitans: quia continuum est cuius partes sunt copulatæ termino communi, contigua verò quorum vltima sunt simul.

Responsio additionis reijcitur.

Indiuisibilia sunt separata à substantia.

Continuatio partium non fit per lationem.

Respondetur ergo terminum illum communem non esse ab agente extrinseco per se; non quòd desit subiectum proportionatum; sed quia appositio per se non videtur motus productiuus; cùm contingere possit in quantis, quæ non coëunt secundùm continuationem in termino communi: resultat ergo ex natura quantitatis in materia fluida & miscibili, modò ibi fiat continuatio, vt communiter supponitur fieri. 7

Responsio ad obiectionem.

Terminus cōmunis resultat ex natura quantitatis in fluidis.

Et vlteriùs dico terminum communem non esse extra subiectum proximum, quia immediatè subiectatur in ipsis partibus tanquam subiecto, sicut communiter omnis vnio est in partibus vnitis, quibus tribuit primò suum effectum formalem: vel in altera parte iuxta naturam, & conditionem vnionis.

Subiectatur in partibus.

Et hoc est, quod dicit Doctor in litera, quòd partes transmutantur à forma, id est, vnione, ad priuationem quando separantur. Cùm ergo motus contrarius respicit idem subiectum, ita etiam partes transmutantur in continuatione à priuatione ad formam, quæ est vnio, siue ipsa, vt dixi, fit ex natura partium, in materia liquida coëuntium, siue fit per actionem agentis extrinseci applicantis.

Illa ergo vnio habebit vtramque partem pro subiecto: quia secundùm se totam communicatur vtrique parti, cùm sit terminus indiuisibilis & communis; neque maior ratio inueniatur cur sit in vna parte, quàm in altera, cùm sint eiusdem speciei, & non per modum potentiæ & actus, aut eorum, quæ sibi inuicem intrinsecè communicantur, sicut est materia & forma.

Tota est vnio in singulis partibus.

Dices,

8 *Obiectio. Responsio.* Dices, ergo terminus communis, verbi gratiâ, punctum habebit duo subiecta prima, & sic accidens erit in duobus subiectis. Respondetur, concedendo consequentiam quoad primam partem, quoad secundam verò distinguitur; habebit duo subiecta inadæquata concedo, adæquata nego. *Habet partes pro subiecto adæquato.* Subiectum ergo adæquatum termini communis sunt partes simul sumptæ, quia in ratione formæ, inquantùm dat actum, seu effectum suum formalem, est illimitatus respectiuè ad partem vnam, & alteram, cui secundùm se totum communicatur ex natura sua; non secus ac anima rationalis pluribus partibus corporis: quia, vt dixi, effectus eius est vnire hoc peculiari modo, per modum termini communis, qui secundùm se totum communicatur singulis partibus, subiectum verò partium remotè respicit.

Declaratur amplius. Quod facilè est intelligi in puncto copulatiuo partium lineæ, quod nequit communicari secundùm diuersas partes sui, cùm nullas habeat, & sit indiuisibile, ac proinde secundùm totum communicatur, vel nullo modo.

Linea duplex consideratio. Quantùm verò ad ipsam lineam & superficiem, dicunt duas rationes, vnam, quâ sunt partes quantitatis, quælibet secundùm propriam extensionem, & sic respiciunt primò substantiam vt subiectum. Altera ratio est, quâ linea nullam dimensionem secundùm latitudinem habet, quæ est dimensio superficiei, & sic est indiuisibilis, & copulat partes superficiei, & secundùm se totam indiuisibiliter eas efficit, cùm priuationem habeat extensionis secundùm illam dimensionem, quam copulat, & se tota contingit, non secundùm partes.

Eadem consideratio superficiei. Superficies verò sic etiam se habet ad dimensionem corporis, secundùm quam & ipsa est indiuisibilis, nempe secundùm profunditatem, & ideò secundùm se totam efficit, & copulat partes corporis; remotè verò hoc modo respiciunt substantiam, non secus ac punctum respicit. Et si quæras rationem huius; quære etiam rationem, quare illæ sint termini copulantes sub hac ratione, quâ sunt indiuisibiles; cuius alia dari nequit, quàm sua ratio quæ talis est.

Ex quibus patet ad obiectionem. Respondeo terminum communem continuantem partes quantitatis separatæ ad partes alterius coniunctæ habere ipsas partes pro subiecto proximo, & adæquato, ideò non est extra subiectum; quod sufficit ad actionem agẽtis naturalis: quoad subiectum verò remotum, quod est substantia, ita ipsi inesse, vel non inesse, sicut hæc, vel illa pars, quam copulat, inest, vel est separata: quia illud remotè tantùm respicit, & non proximè: vt ergo communicatur quantitati separatæ, non est in subiecto remoto, non aliter quàm mediante subiecto proximo, & merè per accidens, & non per se. *Solutio obiectionis ex dictis.*

e *Ad argumenta principalia*, &c. In responsione ad primum loquitur de motu, & mutatione in sensu Theologico, quatenus possunt esse à Deo, non ex subiecto præsupposito in hoc mysterio; & sic dicit non esse de ratione eorum, vt habeant aliquod subiectum denominatum per modum subiecti; non autem loquitur in sensu Philosophi, vt patet in responsione ad secundum, vbi dicit quòd Philosophus necessariò exigeret subiectum; & vtrobique intenditur subiectum vltimatum. Ad tertium patet ex dictis. Qui voluerit minutim videre dissertationem circa ea, quæ in hac quæstione tractat Doctor, videat Aretinum & Tartaretum, & reliquos nostræ scholæ. 9 *Ad primum.* *Ad tertium.*

QVÆSTIO V.

Vtrùm possibile sit circa Eucharistiam fieri transmutationem corruptiuam illorum accidentium?

Alens.4.*p.q.*40.*memb.*2.*art.*4.§.1. D. Bonau.*hîc art.*2.*q.*1.Rich.*art.*2.*q.*2.*& art.*4.*q.*2. D.Thom.*q.*2.*art.*2. *&* 3.*p.q.*77.*art.*4. Capreol.*hîc,q.*1. Palud.*q.*4. Gabr.*q.*1. Suarez 3.*p.tom.*3.*disp.*57.*sect.*2.

DE transmutatione corruptiua, quæro, vtrùm possibile sit circa Eucharistiam fieri transmutationem corruptiuam illorum accidentium? Videtur quòd non. Forma est simplex inuariabili essentiâ consistens *lib.*6. *Principiorum.* 1 *Argum.* 1. *&* 2.

Item, Boëtius lib. de Trin. *Forma simplex subiectum esse non potest.* *Lib.*1.*c.*3.

Item, materia est, quâ res potest esse, & non esse, 7. *Metaphys.* Ex his omnibus habetur, quòd simplex ad minùs forma non potest corrumpi: sed accidens separatum in Eucharistia est forma simplex isto modo: ergo, &c. *Argum.*3 *Text.*22.

Item, si corrumperetur, aut in substantiam, aut in aliud accidens, aut in nihil: non in nihil, quia tunc creatura annihilaret: non in accidens, quia tunc creatura causaret accidens sine subiecto: nec in substantiam, quia ex accidente non potest fieri substantia: ergo, &c. *Argum.*4.

Contrà, illa accidentia possunt frangi, teri, & digeri, & patet ad sensum: & probatur ex quadam Glossa, 1. *Corinth.*12. nutrimentum autem conuertitur in substantiam rei nutriendæ: ergo, &c. *Ratio opp.*

SCHOLIVM.

Sententia D.Thomæ, accidentia separata eodem modo, quo vnita, tripliciter posse corrumpi. Primò, corruptione subiecti, scilicet quantitatis. Secundò, corruptione per contrarium, manente subiecto. Tertiò, diuisione subiecti, quia si diuidatur in tam paruas partes, quòd sub eis non maneret substantia panis, pereunt. Hanc reijcit Doctor, primò, quia quantitas non habet modum substantiæ, nisi tantùm negatiuè, ex quæst. 1. Secundò, licèt substantia composita sibi determinet qualitatem propriam, tamen quantitas id non facit. Ex quibus habetur, quòd non eodem modo corrumpuntur accidentia separata, & coniuncta.

2 *D. Thom. hic art. 2. & 3. part. q. 77. art. 4.* Hìc dicitur [a], quòd *esse* subsistens, quod manentibus accidentibus conuenit, est conforme illi formæ, quam priùs substantia panis habuit: & ideò *esse*, in quo dimensiones subsistunt, tollitur eisdem passionibus, quibus tolleretur substantia panis existente ibi: & propter hoc eodem modo corrumpuntur accidentia remanentia, sicut priùs poterant corrumpi. Priùs autem poterant corrumpi dupliciter: vno modo manente substantiâ panis: alio modo per corruptionem substantiæ, quæ contingit ex transmutatione accidentium: quia sicut generatio est terminus alterationis, ita & corruptio: & ex parte etiam quantitatis, quia cùm vnaquæque res habeat quantitatem determinatam, in tantùm poterit fieri diuisio, quòd species non remanebit.

In hoc ergo Sacramento aliqua transmutatione factâ, adhuc manet illud *esse* dimensiuum substantiæ præcedenti conforme: aliquando tollitur *esse* prædictum, & tunc desinit esse Sacramentum. Et similiter ex parte quantitatis, quia si fiat diuisio in partes tantæ quantitatis, quòd sufficiat ad speciem panis, vel vini, etsi sint aliæ dimensiones, quia partes continui quæ erant in potentia, fiunt in actu: tamen *esse* conforme substantiæ præexistenti manet. Si autem quantitas partium ad hoc non sufficiat, *esse* vtrumque desinit esse, scilicet dimensio, & *esse* prædictum: & ideò tunc corpus Christi desinit ibi esse. In quid autem fiat ista corruptio, quando est potentialis, tangetur in *quæst. seq.*

3 Contra conclusionem principalem, quæ dicit, quòd eodem modo potest tolli dimensio ista sicut substantia, quia habet *esse* conforme substantiæ panis: arguo sic; non potest intelligi ista conformitas in aliquo positiuo nouo, quia nihil tale aduenit ipsi accidenti per hoc, quod est sine subiecto: sed illud, quod ei aduenit, conforme est tantùm in ista negatione *non inhærere actu:* sed conformitas in ista negatione non sufficit ad hoc, vt vniformiter tollatur: quia ideò tollitur *esse* substantiæ, quia est passum proportionatum agenti naturali, scilicet habens partem potentialem, & actualem, quarum potentialis potest esse sine actuali: istud autem habens tantùm conformitatem in negatione, non habet aliquas tales partes: ergo, &c.

Item, substantia composita necessariò sibi determinat qualitatem aliquam propriam; & maximè secundùm eum, qui ponit quod substantia corrumpitur ad corruptionem qualitatis; quod non esset, nisi necessariò determinaret sibi illam qualitatem: sed quantitas non necessariò sibi determinat aliquam qualitatem: ita enim est indifferens ad contrariam, sicut ad istam, & ad vnum gradum eius, sicut ad alium: quia ex principiis quantitatis nulla qualitas, nec vllus gradus egreditur qualitatis: ergo, &c.

COMMENTARIVS.

1 *Sententia D. Thomæ.* a SEntentia D. Thomæ est, modum illum, quem accepit quantitas in sua separatione, esse conformem modo existendi per se, quam habuit substantia panis, seu forma substantialis panis & vini. *In duobus cõsistit.* Sicut ergo, si maneret substantia vini, corrumperetur per alterationem, quâ corrumperentur accidentia eius; ita etiam contingit quantitatem simili alteratione corrumpi actione agentis naturalis. Potest etiam quantitas alio modo corrumpi per diuisionem specierum in ea diminutione, vt non maneret quantitas in ea dimensione determinata & definita, quam exigit forma substantialis. Hæc sententia supponit quantitatem esse in toto, & sequi ad formam, non verò eam esse immediatè in materia prima.

Hanc sẽtẽtiam impugnat Doctor, ex eo, quòd non detur fundamentum illud, quod supponit D. Thomas, nempe, modus ille existendi: dato etiam tali modo videtur vrgere ratio, quia ipsa quantitas sub tali modo esset immediatum subiectum agentis naturalis, non verò ipse modus, qui non desinit, nisi ad desitionem quantitatis; sicut neque perseitas substantiæ desinit, nisi desinente ipsa substantia: sed ideò desinit compositum substantiale, quia habet potentiam receptiuam formæ substantialis incompatibilis, vt materiam: & ideò desinit forma simul cum toto, quia ponitur 2 *Impugnatur.* *Quantitatem non corrumpi, sicut substantia corrumpitur.*

nitur actione agentis forma talis incompatibilis cum priori, ex qua constabat totum: sed in quantitate separata, quà etiam est sub tali modo nihil est tale potentiale, quod reciperet formam incompatibilem quantitati: ergo non sequitur conformitas vtriusque, id est, quantitatis, & substantiæ prætensa in *esse* corruptibilis hoc modo, quia nempe quantitas non inclinatur ad vllam formam determinatam, magis quàm ad aliam.

Secunda ratio Doctoris.

Secundò, ratio Doctoris est ideò ex principiis D. Thomæ desinere substantiam per corruptionem qualitatis, quia determinat sibi qualitatem in aliquo gradu, per modum propriæ passionis, sine qua nequit esse. Sed quantitas non ita determinat sibi qualitatem in specie, aut gradu, quia æquè est indifferens ad ipsam, & eius contrariam; & hoc in quocumque gradu. Hanc propositionem egregiè probat, quia qualitas, aut gradus eius non egreditur à principiis quantitatis: connexio autem passionis ad aliquod subiectum est in eo præcisè, quòd causatur à principiis subiecti: ergo, &c.

Quantitas compatibilis cū omni forma.

3 *Conclusio. Quãtitas non corrūpitur per agens naturale. Agens limitatū ad subiectum.*

Ex his sequitur hæc conclusio: quòd quantitas nequeat corrumpi virtute agentis naturalis præciso ordine eius ad primam causam, vt est separata. Probatur conclusio: quia actio agentis naturalis exigit subiectum suum esse: ergo nequit actio eius esse in quantitatem, nisi prout quantitas existit: ergo ad formam in eo gradu, qui compatibilis est *esse* quantitatis; & consequenter nequit producere formam incompatibilem *esse* eius; sed forma introducta dependet à subiecto, sicut & actio eius productiua: ergo supponit semper *esse* subiecti.

Dependens à subiecto exigit subiectum esse.

Sed quod dependet ab aliquo in *esse*, non potest esse ratio non essendi eius formalis, vel includere *non esse* eius, neque inferre *non esse*, nisi quatenus habet connexionem cum aliquo consequente, quod corrumpit ipsum; in proposito non est talis connexio: ergo patet subsumptum; quia alteratio illa, vt est ab agente naturali, non habet connexionem cum alia forma consequente, & repugnante, nisi quatenus illa includitur in virtute agentis naturalis: sed nulla forma repugnans *esse* quantitatis includitur in virtute

Alteratio quantitatis quomodo eam destruat?

agentis creati: ergo, &c. Minor patet, quia ipsa quantitas separata non dependet immediatè ab aliquo agente creato, neque agens creatum habet subiectum actionis in hoc mysterio, quâ posset induci substantia repugnans substantiæ panis, verbi gratiâ; & si haberet, nihil referret, quia quantitas separata ampliùs non dependet à substantia panis, neque à corpore Christi, vt subiecto, neque vt causa efficiente, per cuius remotionem desineret; neque desinit corpus Christi, nisi adueniente aliquâ substantiâ, quæ repugnaret substantiæ panis, si adesset.

Non virtute agentis naturalis.

Nõ desinit ex positione alterius per se intrinsecè.

Deinde non dependet quantitas ab accidentibus, quæ insunt ipsi, eadem enim sub contrariis perseuerat, nihil habet contrarium; solùm ergo dependet à subiecto, quando inest. Ex quibus singulatim consideratis sequitur conclusio.

4 *Secunda probatio conclusionis.*

Secundò patet ex ratione prima Doctoris, quia eatenus corrumperetur virtute agentis naturalis, quatenus induceretur forma incompatibilis in aliquo subiecto potentiali quãtitatis: sed nullum est tale. Vel ideò corrumperetur, quia alteratio terminatur ad aliquam formam in eo gradu, quo habet connexionem cum forma substantiali, cum qua non maneret quantitas, si esset in subiecto: sed hoc non, quia ex prima ratione præmissa, non dependet ad *esse* subiecti, in quo non inest actu. Ex secunda ratione Doctoris nullum gradum qualitatis, aut speciem hanc magis quàm contrariam exigit quantitas: ergo potest esse in quacumque forma substantiali, in qua nata esset qualitas illa inesse quantùm est de se.

Quantitas compatitur cum omni specie, & gradu qualitatis.

5 *Tertia ratio.*

Tertiò, quia nequit qualitas produci in quantitate separata in eo gradu, in quo exigeret substantiam per necessariam connexionem ad ipsam: ergo, &c. Antecedens patet ex quæstione tertia.

Sensus cõclusionis præmissæ.

Conclusio, vt dixi, intelligẽda est præciso ordine quantitatis ad conseruationem, quam habet de facto à prima causa: quia attendendo ad hanc, desinit ex natura etiam rei, non propter incompossibilitatem simpliciter, sed vt subest tali actioni, quæ desinit positâ dispositione inductâ per causam naturalem ad substantiam, quæ succedit modo, quo dicetur quæstione sequenti.

SCHOLIVM.

Sententia Doctoris, qualitates in Eucharistia corrumpi per contrarias, manente quantitate, tenendo hanc distingui à substantia, de quo suprà quæst. 2. tenendo tamen non distingui, eadem difficultas est, sicut quæst. præced. quomodo Eucharistia corrumpitur corruptione quantitatis; & dicendum est, quòd non corrumperetur à causa naturali, vt ibi dictum est num. 14.

4 *Opinio Doctoris.*

Dico [b] ergo ad quæstionem, quòd accidentia Eucharistiæ possunt corrumpi: & hoc quidem de qualitatibus, quarum transmutatio non requirit aliam quantitatem, satis est manifestum secundùm communem opinionem, quia illæ possunt poni habere subiectum commune manens, scilicet quantitatem: sed secundùm aliam opinionem, quæ ponit quantitatem substantiæ non differre à substantia, nec quantitatem albedinis ab albedine: & per consequens nullam esse hîc quantitatem magis separatam à subiecto, quàm substantiam, cuius est quantitas, non est æquè facile saluare corruptionem qualitatis: tunc enim oportet ponere, quòd cum pari ratione quælibet qualitas sit sine subiecto, sicut & vna, quæcumque transmutaretur, transmutaretur sine subiecto: & tunc redit istud ad difficultatem tactam in *quæst. præced.* quomodo Eucharistia corrumpitur per corruptionem quantitatis, & quomodo quantitas illa possit esse noua.

Tamen ad conclusionem in communi potest sic argui: Virtus agentis non diminuitur per hoc, quòd accidens est sine subiecto: sed si accidens esset in subiecto, posset corrumpi ab agente naturali: ergo & modò. Hæc ratio non concludit, quia non sufficit

ſola virtus æqualis agentis naturalis: ſed oportet, quòd habeat paſſum ſibi proportionatum ad hoc, quòd agat, ſicut priùs.

Reſpondeo, quamdiu manet quantitas, ſatis facile eſt ſecundùm communem opinionem ſaluare paſſum reſpectu agentis naturalis, & hoc benè poſſibile eſt reſpectu qualitatum contrariarum: quia non omnis alteratio inter contraria requirit quantitatem mutari: & tamen in tali alteratione ad qualitatem, cum qua non poſſet ſtare ſpecies panis, deſinit eſſe Euchariſtia: quia Deus inſtituit non conſeruare Euchariſtiam, hoc eſt, accidentia ſine ſubiecto, in quibus ſit corpus Chriſti, niſi quamdiu manent ibi qualitates natæ perficere ſubſtantias iam conuerſas: ergo ſimpliciter ſaluatur, Euchariſtiam poſſe deſinere eſſe actione agentis naturalis: nec ibi eſt aliquod miraculum nouum, quia eâdem voluntate antiquâ, quâ Deus voluit Euchariſtiam eſſe in Eccleſia, voluit etiam illam non manere, niſi quamdiu qualitates aptæ natæ perficere ſubſtantias iam conuerſas, manent.

De corruptione autem Euchariſtiæ per corruptionem quantitatis à quo agente poſſit fieri, tactum eſt in quæſtione præcedenti. An autem in deſitione Euchariſtiæ per conuerſionem, vel tranſmutationem in quantitatem nouam oporteat ſubſtantiam redire, dicetur *in quæſt. ſeq.*

5 Ad rationes. Ad primam dico, quòd auctor ille loquitur de illis ſex principiis, de quibus determinat; illa autem ſunt formæ reſpectiuæ extrinſecus aduenientes. Vnde hîc auctor non arguit de formis abſolutis.

Ad arg. 1.

Ad 2. *Vide Varr. 2. diſt. 3.* Ad ſecundum poteſt dici, quòd Boëtius loquitur de forma, quæ eſt pura forma, id eſt, purus actus, ſicut applicat ibi de Deo. Et verum eſt, quòd forma, quæ non eſt nata perficere aliquod potentiale, non eſt nata recipere accidens: & ita eſt de eſſentia diuina, niſi fortè fiat inſtantia de eſſentia Angelica, & intellectione: ſed de hoc in quæſtione de ſimplicitate Angeli, an habeat materiam.

Ad 3. *Quare ſecũdùm Philoſoph. nihil eſt corruptibile, quod nõ habet materiam.* Ad Philoſophum 7. *Metaphyſ.* planum eſt, quòd non concederet aliquid poſſe corrumpi, niſi haberet potentiam diſtinctam ab actu, ſicut partem à parte: ſed hoc poneret, quia ponit ordinem cauſarum ſimpliciter neceſſarium: vel quia poneret ſimpliciter nihil poſſe corrumpi, niſi cuius pars manet poſt corruptionem: ſicut ponit nihil propriè poſſe generari, niſi cuius pars fuit ante generationem: ſed nec in ordine cauſarum, nec in iſta partis ſeparatione à toto, concordamus cum ipſo.

Ad 4. Ad rationem dico, quòd qualitas non corrumpitur in nihil, ſed in qualitatem aliam contrariam, vel alterius gradus in eadem ſpecie: nec ſequitur, quòd agens naturale faciat accidens ſine ſubiecto: quia qualitas noua habet idem ſubiectum, quod & prior qualitas habuit, vel ſaltem quantùm eſt de ſe habere poſſet. Si autem loquaris de corruptione quantitatis, cui non poteſt aſſignari aliquod aliud prius ſubiectum, illa non corrumpitur actione naturalis agentis ſine ſubiecto, vel præexiſtente, de quo dictum eſt *in quæſt. præced.* vel de nouo creato, de quo dicetur *in quæſt. ſeq.*

COMMENTARIVS.

6 b Dico ergo ad quæſtionem, &c. Concluſio hæc eſt communis, tenendo quantitatem eſſe diuerſam à ſubſtantia, & ſubiectum qualitatis: dicit ſic corrumpi actione agentis naturalis, & in termino illius alterationis induci ſubſtantiam, ad quam eſſet aliàs connaturalis virtute diuinâ, ad ſaluandum myſterium, vt dicit in litera.

Dubium. Sed quid dicendum, an qualitas poſſit corrumpi ſecundùm omnem gradum ſuum virtute agentis naturalis? *Reſpõſio quorumdam negatiua.* Negant quidam ex noſtris, putantes id eſſe ex mente Doctoris, iuxta principia poſita *in quæſt. 3.* vbi dicit quòd forma ſubſtantialis determinet ſibi qualitatem in determinato gradu, qui nequit virtute agentis naturalis deſtrui non deſtructâ formâ. Idem docent etiam quoad qualitatem ſeparatam in eo gradu, quem determinat ſubſtantia, ſi adeſſet.

7 *Affirmatiua pars præfertur.* Contrarium mihi videtur verius ex mente Doctoris, attento eius fundamento, quia dicit gradum illum non corrumpi virtute agentis naturalis, quia conſeruatur à forma ſubſtantiali, quæ in hoc præualet, quantùm ad virtutem conſeruatiuam actioni corrumpentis. In propoſito autem non eſt talis reſiſtentia formæ, quæ non eſt: & vt patet ex ſecunda ratione hîc factâ contra opinionem D. Thomæ, quantitas non habet connexionem cum illa forma quali, neque quoad ſpeciem, neque quoad gradum.

Oportet ergo, vt ſaluetur prior modus dicendi, recurrere ad cauſam primam, quæ conſeruat qualitatem eo modo & ordine, quo conſeruaretur in ſubiecto, ſi adeſſet quantùm ad illos gradus: & cum hoc, alterationem cauſæ naturalis non extendi ad illos gradus ex natura eius, inquantùm diſponit ad formam ſuccedentem, ſi materia ineſſet, vel nata eſt diſponere: quia eodem inſtanti, & termino alterationis inducitur ſubſtantia noua de facto, quo induceretur virtute agentis corrumpentis, ſi adeſſet ſubiectum capax; & tunc deſinunt accidentia cum quantitate. *Non corrumpi gradũ vltimum qualitatis ſeparata, ex miraculo.*

Cæterùm ſi Deus non aſſiſteret ex antiquo miraculo poſſit corrumpi tota illa qualitas inducendo contrarium. 8 *Ex natura rei corruptibilis eſt.*

Ad

Ad argumenta patet ex litera. In responsione verò ad quintum dicit qualitatem non desinere in nihil, sed in qualitatem contrariam, vel alterius gradus in eadem specie. *Dubium.* Dubium est quomodo in qualitatem eiusdem speciei, & secundùm alium gradum desineret qualitas prior tanquam in oppositam, contra ea quæ disseruit contra Gotfredum quæstione præcedenti. *Resoluitur.* Respondetur qualitatem illam inquantùm remittitur ad illum gradum, & terminum, ad quem sequitur actio substantialis, sic esse oppositam ratione mutationis, & formæ concomitantis substantialis.

Opinio Nominalium. Suprà docet quid tenendum sit, tenendo quantitatē non distingui à re cuius est, quia negaretur agens naturale aliquid agere in species, sed Deum ad præsentiam eius agere, sicut agit ad destructionem quantitatis, quia perinde iuxta opinionem illam tollitur subiectum actionis simpliciter, sicut iuxta communem tollitur subiectum actionis determinatæ ad quantitatem, & substantiam.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm in aliqua transmutatione facta circa Eucharistiam, necesse sit substantiam aliquam actione diuina redire?

Alensis 4.*p.q.*45.*m.* 1.*a.*2.D.Thom.3.*p.q.*7.*a.*5.D.Bonau.*d.*13.*a.*2.*q.*1.*&* 2.*& hic a.*2.*q.*1.Richard.*hic a.*2. *q.*2.Palud.*q.*1. Dur.*q.*3. Gabr.*q.*1. Suar.3.*p.tom.*3.*d.*54.*s.*2.

VLTIMO[a] quæro, vtrùm in aliqua transmutatione facta circa Eucharistiam necesse sit substantiam aliquam actione diuinâ redire? Videtur quòd non, 1 *Arg.1.* quia quantitas separata habet modum substantiæ in agendo: ergo & in fiendo, & patiendo: ergo quicquid potest generari de substantia, si ibi esset, poterit generari de quantitate separata: non ergo oportet aliquam substantiam redire.

Item, agens naturale, & approximatum passo naturaliter transmutat: ergo non requiritur miraculum ad hoc vt transmutet: sed substantia non potest redire, nisi per nouum miraculum: ergo nulla transmutatio possibilis ibi requirit substantiam redire. *Arg.2.*

Item, agens naturale non impeditum necessariò agit: ergo non dependet in agendo ab aliqua actione, quæ sit immediatè voluntatis diuinæ: quia voluntas diuina nullius actionis ad extra est principium, nisi contingenter: necessarium autem non potest dependere à contingenti: ergo in ista actione non requiritur aliquid, quod causetur à voluntate diuina immediatè. *Arg.3.*

Item Augustinus 7. de Ciuit. cap.30. *Sic Deus res quas condidit, administrat, vt eas proprios motus agere sinat:* ergo sinit agens naturale agere motum suum naturalem, & per consequens transmutare Eucharistiam sine omni miraculo: ergo & sine substantia redeunte. *Arg.4. Aug.*

Contrà, istæ possunt nutrire, vt dicit quædam Glossa super illud 1.Cor.11. *Alius quidem esurit, alius verò ebrius est*: ergo possunt transmutari in substantiam alendi: ergo ex eis potest generari substantia: sed hoc non potest fieri, nisi substantia redeat: quia ex non substantia non fit substantia. 2 *Rat. ad opp. 1.Cor.11.*

Item patet ad sensum, quòd hostia consecrata potest corrumpi in ignem, vel in animatum generatum per putrefactionem, sicut corrumperetur, si esset ibi panis: & tunc vt priùs, substantia generari non potest, nisi substantia redeat: ergo, &c.

COMMENTARIVS.

1 a VLtimò quæro, &c. In hac quæstione resoluitur quomodo desinit Eucharistia, & quâ transmutatione, nempe substantiali, & à quo agente? *Varij modi dicendi.* Varij autem sunt modi dicendi, quos suo ordine citat Doctor, & impugnat.

Prima sent. Prima sententia est redire substantiam panis, & vini miraculosè, & ex ea generari substantiam nouam: ita Innocentius III. *lib.*4.*de mysteriis Missæ, c.*11. quem in hoc sequuntur Alensis, & D.Bonauentura. *Innoc.III. Alensis. D.Bonauent. Redire materiam eādem.* Hæc sententia intelligitur de eadem materia in specie. Hanc sententiam vt sustineri possit probabiliter, ita interpretatur D.Thomas, vt non intelligatur materia annihilata, aut conuersa redire: quia vtrumque est impossibile, sed alia materia noua creata à Deo tanta, quanta fuit illa materia conuersa in corpus Christi, & sanguinem Christi.

2 Secundus modus dicendi est D. Thomæ, vt quidam volunt, locis *suprà* citatis in commento primæ partis quæstionis tertiæ, quam sequuntur antiqui Thomistæ cum Caietano ibidem citato: non produci nouam materiam, sed ex quantitate vt habet modum subsistendi per se, educi formam substātialem nouam. *Generari substantiam nouam ex quantitate.* Et hanc sequitur Ægidius *Theorem.*44.*&* 45.Henricus *Quodlib.*8.*q.*36. *Ægidius. Henricus. Richardus.* Huc etiam reuocari potest opinio Richardi inquantùm ipsam conclusionem admittit, nempe ex accidentibus generari substantiam, quibus tribuitur possibilitas transmutabilis non solùm in formam, sed in infimum gradum actualitatis, quæ est materia. Hic modus statuitur ad hoc, vt actio causæ naturalis saluetur ad productionem substantiæ, quæ succedit in Eucharistia.

SCHOLIVM.

Opinio Innocentij corruptis ſpeciebus, redire panem, quam breuiter reiicit Scotus.

3 *Opin. Innoc. quòd ſubſtantia panis redit corruptis ſpeciebus.* Hîc eſt[b] vna opinio Innocentij *de Officio Miſſæ, part. 3. cap. de fractione:* dicit enim, quòd ſubſtantia panis redit. Quod poteſt ſic probari, quia Chriſtus eſt in Euchariſtia, vt nutrimentum ſpirituale, & tamdiu quamdiu ſpecies ſunt, vt conueniens nutrimentum corporale: ergo deſinentibus ſpeciebus habere rationem conuenientis nutrimenti, vtpote quando, ſi eſſent in ſubſtantia panis & vini, illæ ſubſtantiæ eſſent inconuenientes ad nutrimentum corporaliter, tunc rationabiliter deſinit ibi eſſe corpus Chriſti, vt nutrimentum ſpirituale: deficiente autem Euchariſtiâ redit ſubſtantia. Nec oportet hîc ponere nouum miraculum ad hoc, quòd corpus Chriſti deſinat ibi eſſe, quando ſpecies non eſſent natæ afficere ſubſtantias conuerſas: quia ita Deus inſtituit Euchariſtiam non manere, niſi manentibus ſpeciebus conuenientibus. Nec eſt nouum miraculum, quòd ſcilicet deſinente corpore Chriſti ibi eſſe, redeat ſubſtantia: quia Deus ordinauit nunquam accidentia eſſe ſine ſubiecto, niſi in Euchariſtia.

Refutatur opinio Innocent. Contra hoc poſſet argui ſic. Quæro quando redit ſubſtantia panis? aut hoc eſt in vltimo inſtanti, quando generatur ibi noua ſubſtantia, & tunc ſequitur, quòd ſimul ſit ibi panis, & non panis: quando enim generatur aliud, panis corrumpitur: & per te tunc panis eſt ibi primò: & hoc eſt inconueniens: aut ante illud vltimum inſtans: & tunc videntur ſequi duo inconuenientia. Primum eſt, quòd non tamdiu manet Euchariſtia, quamdiu manerent ibi ſpecies non corruptæ, vel quòd ſimul manebit Euchariſtia, & erit ibi ſubſtantia panis cum corpore Chriſti.

4 Secundum inconueniens eſt, quia agens, quod poteſt in partem motus, poteſt in totum motum & terminum, quando non magis repugnat vna pars motus ipſi ſuſceptiuo, quàm alia; hoc apparet ex dictis *ſuprà in quæſt. præced.* ſed non magis repugnat illis ſpeciebus vna pars alterationis, quàm alia, quamdiu ſpecies illæ non corrumpuntur ſimpliciter, ſed alterantur: ergo agens potens in primam partem alterationis, poteſt & in quamlibet: ergo dum manet illa alteratio, non neceſſe eſt ſubſtantiam redire.

Sed ad iſtud argumentum probabilius eſſet dare ſecundum membrum: & tunc primum, quod infertur, fortè non eſſet inconueniens opinanti: diceret enim, quòd non manet Euchariſtia, quamdiu manent ſpecies illæ qualitercumque ſe habentes, ſed quamdiu manent, vt conuenientes nutrimento. Poſſunt autem ſic alterari, vt non conueniant nutrimento, antequam totaliter corrumpantur, ſicut poſſet panis non eſſe conueniens nutrimentum antequam corrumperetur ſapor, & alia accidentia: & tunc difficile eſſet inuenire certum gradum alterationis, vel putrefactionis, vſque ad quem præcisè maneret Euchariſtia.

Ad ſecundum diceretur, quòd propter totam illam alterationem, quæ præcedit corruptionem ſpecierum, & per conſequens corruptionem Euchariſtiæ, non oportet ſubſtantiam redire: ſed oportet eam redire propter generationem, quæ ſequitur illam alterationem, & concomitabitur corruptionem ſpecierum: non autem poteſt redire tunc quando erit corruptio, quia tunc ſimul eſſet, & non eſſet.

Sed iſta reſponſio non aſſignat ſufficientem reditionem ſubſtantiæ panis: æquè enim poſſet agens naturale agere vſque ad vltimum inſtans, ſi non rediret per te: ergo non dicit ſufficienter.

COMMENTARIVS.

3 *Non redire ſubſtantiam panis, &c.* b *Hic eſt vna opinio*, &c. Concluſio huius paragraphi eſt non redire ſubſtantiam panis & vini contra primam ſententiam. Eſt communis, & probatur ratione Doctoris in litera: quia vel ſubſtantia panis rediret ante corruptionem ſpecierum, vel in vltimo inſtanti corruptionis, tanquam ſuccedens ipſi corruptioni, vel certè ſimul ad corruptionem ipſam in *fieri*, ſed nihil horum. *Ratio efficax.* Non primum, quia vel deſineret ibi corpus Chriſti ante corruptionem ſpecierum, quod eſt contra communem, vel ſimul eſſet cum ſubſtantia panis, quod eſt falſum, quia *eſſe* corporis ſub ſpeciebus de facto includit *non eſſe* panis ſub ſpeciebus: neque vllâ neceſſitate agentis, aut actionis, redit, antequam ſpecies deſinunt: quia ſicut prima pars motus, ita & reliquæ vſque ad terminum, poſſunt fieri dependenter à ſubiecto priori, nempe quantitate.

Si dicas eam redire neceſſitate generationis, vt poſſet ſubſtantia noua generari. *Reſponſio. Impugnatur.* Contrà, quia neque ex natura alterationis præuiæ, aut agentis id colligitur, neque ex natura termini, neque etiam ex natura generationis, & alioquin eſt ſuperfluũ, & inuolueret nouum miraculum, quod aſſeri nequit ſine fundamento: ergo non ſubeſt fundamentum vnde dicatur redire. *Alterationis ſubiectum eſt quantitas.* Probatur antecedens, quia

quia alteratio præuia habet sufficiens subiectum, vt dictum est, absque eo quod redeat substantia panis & vini: ergo ex hoc capite non redit.

4 *Alteratio, vt dispositio repugnat substantia panis.* Secundò, alteratio, vt disponit ad generationem alterius substantiæ, aut habet eam in termino concomitantem, non infert reditionem substantiæ panis & vini. Primò, quia tendit ex natura sua in *non esse* substantiæ panis & vini, si adessent. Secundò, quia vel redirent sine quantitate, & aliis accidentibus, & sic non essent subiectum proportionatum agenti naturali: vel redirent in specie eædem, sed cum propriis, & indiuidualibus accidentibus ab his diuersis: sed sic non essent subiectum proportionatum agenti naturali, vt agit hac alteratione in species: tum quia alteratio disponens ad corruptionem debet esse secundùm accidentia propria illius subiecti, quod corrumpitur: tum quia alteratio specierum separatarum non esset corruptio accidentium panis, qui de nouo rediret: ergo necessaria esset noua alteratio in diuerso subiecto, nempe in ipsa substantia panis, ac proinde non ex vi prioris alterationis sequeretur corruptio substantiæ panis, aut generatio nouæ substantiæ.

Si dicas redire sine accidentibus, & vniri speciebus separatis, sequitur Christum desinere sub speciebus, non ex vi corruptionis specierum, sed productionis panis, & prius desinere, quàm generetur noua substantia succedens, vel certè esse sub speciebus simul cum corpore Christi, quod perinde est inconueniens.

Vltimò tandem, multiplicantur miracula sine necessitate: primò producendo idem: secundò vniendo ipsi tam species, quàm accidentia contraria producta per priorem alterationem: tertiò ponendo substantiam panis & vini simul sub speciebus cum corpore & sanguine Christi contra veritatem mysterij: quartò in productione entis permanentis transeunter. 5 *Multiplicatio miraculorum sine necessitate.*

Quòd hæc autem sine necessitate supponantur patet, quia neque prouidentia vniuersalis, neque particularis Dei circa mysterium præsens hæc præscribunt: nihil enim exigitur ex communi prouidentia, nisi vt causa naturalis agat, iuxta exigentiam subiecti præsuppositi, quæ sunt accidentia vt quantitas, neque vt agat nisi in materiam præsuppositam ad actionem, nihil requiritur ex parte mysterij, nisi vt ad sensum non appareat præsentia corporis & sanguinis, aut absentia panis, & vt alteratio specierum subsit agēti naturali. Hæc omnia meliùs saluātur aliter, quàm hoc modo, vt *infrà* dicetur: ergo hic modus est superfluus. *Tollitur necessitas.* *Cõcursus debitus causæ naturalis.*

Aduertendum est benè Doctorem explicuisse sententiam Innocentij ex aliis principiis, quæ ipse tenet circa desitionē Christi sub speciebus, quam *infrà* explicabimus, & concordat interpretationi Doctoris, quam hìc adhibet reducendo sententiam Innocentij ad principia, quibus innititur. *Explicat Innocentium.*

SCHOLIVM.

Opinio D. Thomæ corruptis speciebus, redire materiam non conuersam, nec annihilatam, sed nouam. Hanc refutat latè Doctor.

Est alia [c] opinio, quæ ponit materiam redire. Exponitur tamen, quòd non potest intelligi de materia priùs annihilata: quia quod in nihil est redactum, non potest iterum idem numero redire: nec etiam de materia priùs conuersa in corpus Christi hoc potest intelligi, quia illa non potest redire, nisi corpus Christi, vel materia corporis Christi è conuerso conuerteretur in materiam panis: sicut nec panis conuersus posset redire, nisi corpus Christi conuerteretur in panem. 5 *D. Tho. hìc a. 2. & 3. p. q. 77. a. 5.*

Sed oportet istam opinionem intelligi, si debeat probabiliter sustineri, quòd Deus nouam materiam creat. Nec oportet tunc ponere nouum miraculum: quia hoc est ex antiquo miraculo, ne fides perdat meritum, & per consequens, vt omnis transmutatio possit hìc fieri ab agente naturali, quæ posset fieri, si accidentia essent in substantia. Nec tunc simpliciter substantia materiæ corporeæ in conuersione minueretur, nec in principio creata per istius reditionem augeretur: quia quantum fuit de materia conuersum in corpus Christi, tantum redit hìc, vel creatur.

Contra hanc opinionem arguo sic. Quæro enim quando redit materia? aut in vltimo instanti quando generatur ibi noua substantia: aut ante vltimum instans. Non antè, propter duo; tum quia manente Eucharistiâ esset substantia ibi materiæ alia à materia corporis Christi, quod non tenet communis schola: tum quia illa materia esset sine forma, quod est simpliciter impossibile secundùm istum, saltem non est possibile sine nouo miraculo: sed non sunt ponenda plura miracula sine necessitate. Si verò in instanti generationis redit materia, frustrà ponitur redire ad hoc vt agens naturale generet ex ea: quia non generat, nisi de materia quanta, secundùm istum maximè. Similiter non potest generare, nisi cum illa generatione concomitetur corruptio, & specialiter secundùm istum: sed tunc non corrumpet aliquam substantiam, quia illa materia non redit sub forma substantiali corrumpenda: quia tunc simul haberet eam, & non haberet. *Refutatur opin. D. Th.* *D. Tho. 1. p. q. 66. art. 2.*

Modus etiam, quo dicit iste Doctor opinionē istam necessariò esse tenendam, scilicet quòd non redeat, nec materia annihilata, nec conuersa, sed tantummodò possibile est eam redire, quia alia noua creatur, non videtur probabilis: quia materia annihilata redire potest, & materia conuersa. Primum probatur, quia nihil sequens annihilationē materiæ est 6

est eiusdem rationis, cum nihilo præcedente creationem materiæ, sicut terminus annihilationis *ad quem*, & creationis *à quo*, sunt idem, vel eiusdem rationis, sicut in generatione, & corruptione: ergo est eadem distantia materiæ ad nihil sequens annihilationem eius, & ad nihil præcedens creationem eius: ergo eadem potentia potest super hanc distantiam, & illam: quæ ergo potest creare, potest & annihilatam reparare. Item, materia annihilata non est magis nihil, quàm ante creationem: non ergo magis includit contradictionem, quàm priùs: ergo sicut priùs potuit omnipotentia illud producere, quod sic erat nihil, ita & nunc potest.

Virtus creatiua est annihilati restauratiua.

Secundum, scilicet de materia conuersa probatur, quia corpus Christi non aliter se habet per hoc, quòd panis conuertitur in ipsum: ergo è conuerso posset panis conuersus redire eo modo, quo conuersus est in ipsum, absque hoc, quòd corpus Christi aliter se haberet in se: quia sicut habendo in se istam entitatem post conuersionem, non aliter se habet positiuè: ita in non habendo, puta si rediret panis, non aliter se haberet priuatiuè.

COMMENTARIVS.

6 *Explicatio primæ sent.*

c EST *alia opinio*, &c. Hæc non est opinio D. Thomæ, sed illa magis est reductio prioris opinionis, seu interpretatio eius ad sensum congruum, in quo sustineri posset cum aliqua probabilitate.

Impugnatur.

Hanc etiam impugnat Doctor, & benè, quia si rediret materia antequam noua substantia generetur, & non desinerent species, essent simul cum corpore Christi: si redire dicatur per creationem materia noua in instanti corruptionis per modum subiecti nouæ generationis; hoc etiam nequit: quia deberet redire quanta secundùm D. Thomam & veritatem, vt esset subiectum proportionatum actioni agentis naturalis.

Argumĕtum ad hominem.

Deinde illa materia esset sine forma substantiali, quod est impossibile in sententia D. Thomæ, quia non existit, nisi existentia formæ, vt ipse affirmat, neque facit ad generationem, quia non est quanta, vt dictum est, cùm quantitas supponatur esse in toto; tum etiam, quia generatio habet corruptionem annexam ex principiis D. Thomæ, vt patet de corruptione viuentis, & eius generatione iuxta sententiam ipsius: hîc autem non est forma substantialis, quæ corrumperetur.

7 Secundò impugnat rationes D. Thomæ contra Innocentium, quia si loquamur de potentia absoluta, certum est idem posse redire, quia non est maior repugnantia ex parte termini postquam desinit adesse, quàm fuit antequam primò fuit productus, neque minor potentia ex parte Dei. *Impugnantur rationes.* Ex quo sequitur, quòd materiam, tam annihilatam, quàm conuersam posset Deus producere: ideò discipuli D. Thomæ interpretantur eum locutum fuisse de impossibilitate, vt opponitur potentiæ ordinariæ: sed sic magis vrgent contra præfatam sententiam, quæ docet per miraculum redire eandē non numero, vt insinuat ratio D. Thomæ, sed in specie; id autem à pluribus conceditur, & necessariò concedi debet ab omnibus, qui docent substantiam nouam attingi virtute agentis naturalis in specie, quia in materia prima nulla est differentia specifica; eo ergo ipso, quòd non redeat eadem numero, quæ fuit panis, debet redire similis in specie. Sed neque interpretari potest hoc modo sententia Innocentij, qui dicit substantiam totam redire. Meritò ergo Doctor hanc opinionem magis ascribit ipsi D. Thomæ, & in eo eam primò impugnat ex variis opinionibus eiusdem Sancti, quasi ad hominem secundò impugnat eius fundamenta, &c.

SCHOLIVM.

Opinio Ægidij, Henrici, & aliorum, nullam sententiam redire, sed ex ipsis speciebus generari formam substantialem. Hanc refutat Doctor multis, & claris rationibus.

7 *Ægid in Theor. 44. 45. Com. 66. idem 4. Physs. c. 15.*

Tertia [d] opinio est, quòd sicut Commentator dicit *primo Physic.* & de substantia orbis in materia generabilium & corruptibilium, oportet intelligere dimensiones interminatas ante aduentum formæ substantialis, aliàs non posset intelligi diuisio materiæ, vt in diuersis partibus materiæ sint diuersæ formæ substantiales: huiusmodi autem dimensiones post formæ substantialis aduentum accipiunt *esse* terminatum, & completum: quicquid autem intelligitur in materia ante formam substantialem, hoc manet idem numero in generato, & corrupto: quia remoto posteriori oportet remanere prius. Sicut ergo mediantibus his dimensionibus incompletis materia panis conciperet formam eius, quod ex pane generaretur, & hoc pane non conuerso, ita (cùm nunc sit datum dimensionibus, vt subsistant, & habeant *esse* conforme *esse* prioris substantiæ) datur eis, quòd possint subesse formæ substantiali: quia de natura sua non habent quòd subsint, nisi tantùm accidentali: sed à forma substantiali habent hoc: & tunc, vel ex consequenti adueniet materia propter concomitantiam naturalem formæ ad materiam: vel ipsi dimensioni virtute diuinâ dabitur natura materiæ propter propinquitatem ad ipsam, vt sic illud genitum sit compositum ex materia, & forma.

Her. quodl. 8. q. 36.

Additur huic opinioni, quòd si ex talibus dimensionibus generaretur vermis primò, &

& pòst ex partibus nutrientibus generaretur substantia, materia nutrimenti erit tandem materia illius substantiæ.

Contrà istam opinionem arguo sic: Forma determinata ad aliquod receptiuum, nullo modo potest aliud perficere, sicut nec albedo Angelum, nec sapientia lapidem: sed forma substantialis determinatur ad materiam substantialem, vt ad proprium susceptiuum: ergo nullo modo potest perficere dimensionem de genere Quantitatis, quæ non est materia substantialis. 8 *Refutatio Ægid.*

Item, forma de genere priori non potest perficere susceptiuum de genere posteriori: ergo nec forma substantialis dimensionem. Antecedens probatur, quia actus præsupponit potentiam, & hoc loquendo de ordine originis: actus autem generis prioris, nec origine, nec perfectione aliquid præsupponit de genere posteriori. *Forma substantialis nõ potest perficere materiam accidentalem.*

Item tertiò, & videtur manifestiùs, quia forma substantialis est talis actus, qui est natus constituere per se vnum cum suo perfectibili per se: sed non potest constituere vnum per se cum aliquo de genere Quantitatis: ergo, &c.

Item, illud quod est essentialis ratio terminandi dependentiam alterius, non potest ad illud dependere: forma substantialis est huiusmodi respectu quantitatis: ergo, &c.

Item, quomodo de potentia dimensionis potest deduci forma subantialis? cùm ex natura rei non sit in illa tanquam in proprio potentiali.

Sic ergo videtur improbata prima pars opinionis in generali, scilicet quòd dimensio non potest habere vicem materiæ respectu formæ substantialis. Quantùm autem ad generationem ex illa dimensione improbatur in speciali, primò sic: ignis genitus ex illa dimensione, & forma substantiali ignis, non esset vniformiter, nec vniuocè ignis cum alio igne generato ex forma substantiali, & materia ignis: & tunc ignis non vniuocè ageret comburendo hostiam sicut comburendo lignum. 9

Item, non solùm in vno sequitur absurditas, quòd erit ignis mathematicus ex quantitate, & forma substantiali: sed erit talis processus in generabilibus, & corruptibilibus vsque ad finem mundi: nam ex illo igne habente dimensionem pro materia dicto mathematico, generabitur aqua habens idem pro materia, quod habuit corruptum pro materia: & ex illa aqua, aër, & sic vsque ad finem mundi, vel in infinitum secundùm Philosophos.

Quod etiam ille alius Doctor addit de modo, siue materia nutrimenti aduenientis, non saluat propositum: posito enim, quòd genitum non sit nutribile, sicut ignis, nihil valet. Item esto, quòd Sacerdos esset nutritus de istis speciebus: & pone, sicut possibile est, quòd per magnum tempus quousque multæ partes materiæ fluxissent, & nouæ genitæ fuissent; sequitur quòd illæ partes non ita erunt verè partes carnis, & ex partibus essentialibus carnis constitutæ, sicut aliæ partes, quæ non essent genitæ ex speciebus: & sic possibile esset ponere casum, quòd puer nutritus ex speciebus vsque in finem vitæ suæ non resurgeret, nisi homo compositus ex dimensione, & forma substantiali vna, vel pluribus.

COMMENTARIVS.

8 *Nõ educi formam substãtialem ex potentia quantitatis.* a **T**ertia opinio est, &c. Conclusio huius, & sequentis paragraphi est negatiua. Probatur conclusio, nihil supponitur in speciebus consecratis præter quantitatem, & qualitatem; ex nullius horum potentia educi potest forma substantialis: ergo, &c. Minor probatur ex omnibus principiis, & rationibus conuenientibus formæ substantiali informat: illud, ex cuius potentia educitur, dando ipsi suum *esse* formale; inauditum est apud Philosophos hoc conuenire respectiuè ad accidens. aliàs forma substantialis diceret appetitum ad accidens, tanquam ad subiectum, à quo etiam dependeret si materialis esset. Componit forma substantialis per se cum sua materia, quam informat: hoc nequit cum accidente.

Impugnatio ad hominem. Potest vlteriùs ex principiis Thomistarum impugnari, quia materia non existit existentiâ propriâ, sed formæ, quantitas vt existat, datur ipsi modus substantialis perseitatis. Peto quis? non materiæ, quia non habet existentiam, nisi per formam: non alterius formæ, quia sic vna forma materialis dependeret ab alterius existentia, quia secundùm ipsos forma dependet in existentia à materia, ex qua educitur: sed hoc est falsum, nempe dependere ab existentia alterius formæ, vel quæ nata est ipsi inesse, quia alia forma non dicit maiorem actualitatem in *esse*, quàm sit actualitas alterius: ergo nequit esse terminus dependentiæ alterius. Non est existentia compositi, quia forma substantialis quæcunque est prior omni composito, vt principium eius prius natura: quod autem est prius essentialiter, nequit ordinari secundùm dependentiam ad posterius; alia præter enumeratas existentia per se nequit imaginari, à qua dependeat forma: ergo, &c.

Deinde quantitas subiectatur in toto secundùm ipsos: ergo est posterius essentialiter omni forma substantiali: ergo nequit dependere à quantitate.

titate. Sed, vt clariùs appareat falsitas huius opinionis, adducemus modos explicandi illam.

9 *Richardus. Modi explicandi reiiciuntur.* Richardus dicit *dist.12.art.2.quæst.2.* in accidentibus separatis manere possibilitatem quandam, quam dicit in illis creari, quando transmutatur substantia, quæ sub illis erat, in corpus Christi. Hanc potentiam dicit non esse potentiam receptiuam formæ, aut compositi, sed potentiam trāsmutabilitatis in infimum actum substantiæ, hoc est, in materiam, & compositum ex illa: & quamuis hæc sit creata supernaturaliter: in speciebus dicit tamen virtute agentis naturalis posse fieri conuersionem ipsam. In primis,

Potentia materiæ est, infima. Hoc est obscurum primò, dari scilicet aliquam possibilitatem substantialem, infra possibilitatem materiæ primæ, aut minor illa, contra Augustinum lib.12. Confessionum cap.33. *Fecisti Domine duo, vnum propè te, Angelicam naturam, aliud propè nihil, materiam primam*: ergò non datur aliud substantiale possibile, quod magis accedit ad nihil.

Potentia subiectiua supponit subiecto. Deinde illa potentia creata nequit intelligi pura possibilitas, quia sequitur ad aliquem actum, cuius est, quia potentia, quà talis, dicit capacitatem cum negatione actus: ergo est alicuius capacitas, seu in aliquo, sed quantitas, aut accidens ex natura sua, secundùm ea, quæ conueniunt in suo *esse* formali ipsi, non habet actum essendi, cui proportionata sit talis potentia: ergo nequit ipsi communicari, nisi mediante aliquo gradu entis, ad quem sequitur, quia potentia est differentia entis, non recipit aliquod *esse* substantiale quantitas, quia sic maneret eadem difficultas, quia respectu eius esset subiectum, cùm daret ei actum formalem, & tunc quæreretur an seipsâ, an per aliquid superadditum: non seipsâ, quia etiam sine illa possibilitate creata posset seipsâ ordinari ad materiam, & compositum, quod est contra suppositum: quia ideò fingitur talis possibilitas, vt posset per eam quantitas esse subiectum transmutationis substantialis, non per aliquod superadditum, quia sic esset processus in infinitum.

10 Deinde intelligi nequit quomodo accidens possit recipere in se differentiam, seu proprietatem substantiæ, qualis est illa possibilitas. Item nequit aliquid esse subiectum transmutationis virtute agentis naturalis factæ, nisi vt subiectum actionis receptæ in se, & consequenter termini: *Idem esse subiectum mutationis, & termini.* ideò enim fingitur talis possibilitas, vt saluentur necessaria ad actionem agentis creati, & potissimum subiectum: ex principiis autem de actione, passione, & mutatione virtute agentis creati, sequitur hæc in eodem subiecto fieri, loquendo de ipsis, vt sunt *fieri* formæ, & termini, in quo est *Paradoxa.* ipse terminus: ergo vel materia prima, & compositum ex ipsa, quæ sunt terminus huius actionis causæ creatæ inerunt quantitati, & accidentibus, quod repugnat naturæ ipsorum, quia materia nequit esse forma, sicut neque compositum; vel certè nequeunt produci ex tali potentia virtute causæ creatæ: & sic malè fingitur talis potentia ad saluandam actionem causæ creatæ.

Deinde materia prima non includitur in virtute causæ creatæ, quia est primum subiectum ad quod essentialiter dependet in agendo causa creata, alioquin non posset saluari eius dependentia *Dependentia causæ secūdæ à subiecto.* in agendo à materia, aut subiecto, & etiam posset suppleri dependentia formæ à subiecto per ipsam virtutem causæ creatæ, quia ideò Deus potest creare formam extra subiectum, & separare ab ipso, quia in sua virtute includit causalitatem subiecti respectu eius: ergo hæc doctrina destruit illud, quod intendit saluare, nempe dependentiam causæ secundæ in agendo ad subiectum.

Adde ex his capitibus materiam primam creari, esse ingenerabilem, & incorruptibilem, quia non includitur in virtute actiua causæ creatæ, neque in potentia alicuius subiecti. Præterea, hæc transmutatio est impossibilis virtute agentis creati, quod supponit suum subiectum, quod transmutat, manere sub vtroque termino, vt constat ex omnibus. Et ratio est, quia subiectum talis transmutationis est prius essentialiter ad actionem causæ creatæ, & eius terminum, cùm exigatur ad agendum respectiuè ad formam & agens: ergo virtute agentis naturalis transmutari nequit quantitas in substantiam, supposito quòd supponatur vt subiectum. Deinde hæc transmutatio esset creatio, cùm subiectum nullum maneat commune. Addo vlteriùs magis repugnare hanc quàm conuersionem substantiæ in substantiam, verbi gratiâ, panis in corpus Christi, quia in hoc est magis proportionatum subiectum respectu agentis creati, quàm ibi: sed hoc à solo Deo fieri potest supernaturaliter: ergo & alia. Ex quibus patet vanitas illius doctrinæ, quæ nullâ ratione probatur ab authore, sed merè imaginariè inuenta est: atque ex his principiis facilè impugnari possunt alij. 11 *Materia ingenerabilis. Trāsmutatio per agēs creatum respicit subiectum commune.*

Caietanus asserit agens creatum agere in quantitatem, quæ per modum existendi, quem habet, supple vicem materiæ quamdiu subest Christus speciebus; in primo autem *non esse* Christi creari materiam à Deo, ex qua educatur forma, sed in primis vtile non est fingere in quantitate talem modum in ordine ad supplendam materiam, si in nullo particulari, quod materiam exigit, eam suppleat: quia quantùm ad transmutationem accidentalem, in qualitatibus, ipsa per se quantitas est sufficiens subiectum quoad mutationem ad quantitatem: perinde repugnat quantitati habere rationem subiecti, sicut & respectu transmutationis substantialis, quia quantitas in quantitate eiusdem speciei nequit subiectari, cùm quantitas adueniens, vt est in confesso, æquè sit separata, ac præsupposita. *Reiicitur sententia Caietani. Quantitatem non supplere materiam hoc modo.*

Secundò probatur conclusio: Deus nequit supplere effectum causæ formalis sine ipsa causa formali: ergo neque effectum materiæ in genere subiecti, sine ipsa materia. Patet consequentia, quia ideò nequit effectum causæ formalis, quia includit illum esse sine forma, quæ in actu debet communicari, sed etiam materia sic debet communicari formæ, quando saluatur causalitas causæ materialis: ergo effectus materiæ substantialis in hoc genere nequit suppleri, vel haberi sine ipsa materia, & consequenter nequit suppleri per aliquod accidens. *Secūda ratio conclusionis. Deus nequit supplere materiā, & formam in genere proprio.*

Dices in quantitate, verbi gratiâ, non esse illam capacitatem ex natura sua, sed quà eleuata est. Cōtrà, simili ratione dici potest de materia eleuata, vel de ipsa quantitate eleuata, vt tribueret effectum formæ substantialis, aut qualitatis: nā æquè ex natura sua repugnat ipsi supplere materiam respectiuè ad actionem substantialem, quàm tribuere effectum formalem huius, aut illius. Deinde quantitas per eleuationem non variat speciem: ergo nequit eleuari ad effectum repugnantē, qui consequitur necessariò entitatē alterius rationis. *Responsio. Impugnatur. Nequit suppleri effectus materiæ proprius.*

Excluditur

13 Excluditur etiam modus dicendi Ægidij *Theorem.* 44. dicit enim quòd materia ex Commentatore 1. *Physic.textu com.*66. & 4.*Physic.cap.*15. habeat dimensiones interminatas, aliàs non posset intelligi diuisio materiæ, vt in partibus diuersis recipiat diuersas partes formæ: sicut ergo per dimensiones illas interminatas concipit formam, ita dimensiones terminatæ panis, quæ manent, cùm detur ipsis *esse* separatum, possunt esse subiectum formæ substantialis.

Excluditur modus Ægidij.

Impugnatur ex fundamentis præmissis.

Contra hanc sententiam redeunt iam argumenta contra Richardum facta, quæ sunt Doctoris, quia forma substantialis determinatur ad materiam, vt ad susceptiuũ; est prior quantitate essentialiter, constituit actum per se cum susceptiuo; ab ipsa dependet quantitas, non econtra; ignis genitus ex illa dimensione, & forma ignis adueniente, non esset vniuocè ignis. Item, sequeretur idem processus vsque in finem mundi, quia ignis talis genitus ex dimensione esset corruptibilis: ergo dimensiones illæ manerent in substantia genita ex igne, vt materia, & sic deinceps: & caro genita esset æquiuocè caro, vt benè Doctor contra Henricum.

SCHOLIVM.

Opinio Richardi in consecratione dari speciebus vim transmutabilem, quâ transmutari possint in materiam & formam immediatè. Hæc reÿcitur efficaciter & clarè.

Quarta opinio est, quòd in transsubstantiatione ipsis accidentibus communicatur per creationem possibilitas transmutabilis, non tantùm in formam, sed etiam in infinitum gradum actualitatis, quæ est materia: ergo accidentia resoluuntur postea in materiam ex prædicta possibilitate eis annexâ, conuersâ in actualitatem gradus infimi naturaliter factam. Et ita hæc opinio concordat cum secunda, scilicet quòd materia redit, sed non immediatè à Deo, sed per actionem agentis naturalis. 10

Richard.hic art.2.q.2.in solut.princ.

Contra hoc, quia hoc purum possibile secundùm ipsum est terminus creationis: ergo est aliquid extra causam suam, vel extra primam causam habens entitatem positiuam materia inferiorem: sed hoc est falsum, quia dicit Augustinus lib.confess. *Fecisti Domine duo, vnum prope te, Angelicam naturam: aliud prope nihil, scilicet materiam primam:* ergo de facto nihil est inferius materia prima, licèt forte possibile sit aliquid inferius creari à Deo. Quicquid sit de hoc, non habet hic benè locum disputatio de hoc. 12. cap.33.

Ad propositum arguo sic: Materia non producitur per generationem, cùm sit fundamentum præsuppositum generationi: ergo agens naturale non potest illud purum potentiale admixtum speciebus conuertere in materiam primam, vel in compositum, ita quòd actione illâ producat materiam primam, vel propriam isti composito. Item, esto quòd tale compositum poneretur in speciebus Eucharistiæ, & quòd possibile esset de illa actione naturalis agentis producere materiam, vel compositum, adhuc frustrà poneretur: quia agens naturale non potest agere, nisi inquantùm actu est, quod non esset hîc.

SCHOLIVM.

Sententia Doctoris continet quatuor conclusiones. Prima, nulla transmutatio manente Eucharistiâ, petit redire substantiam. Secunda, in tali transmutatione de facto, non redit substantia completa, vel incompleta. Tertia, in transmutatione corruptiua Eucharistiæ, manente eâdem quantitate, non est necesse redire substantiam. Quarta, de facto tamen in transmutatione corruptiua, siue sit per alterationem, vel per motum in quantitate, redit substantia composita, ad quam disponunt accidentia corrumpentis, quam etiam afficiunt eâdem specie in instanti corruptionis, & immediatè à Deo; & explicat quæ transmutatio corrumpit Eucharistiam, & quæ non.

Dico [e] ergo ad quæstionem, quòd transmutationum possibilium circa Eucharistiam, quædam stant cum Eucharistia manente, quædam non. Omnes primæ non requirunt substantiam redire quamcumque, nec actione diuinâ, nec actione agentis naturalis: nec in illis de facto est materia, vel redit. Secundarum autem quædam non requirunt substantiam redire: tamen redit actione diuinâ, ita quòd sunt quatuor conclusiones. Prima probatur: omne agens potens in transmutationem aliquam, potest in terminum illius, si habet susceptiuum non magis repugnans termino, quàm motui: sed in transmutationibus, in quibus manet Eucharistia, agens naturale potest in totum motum, & susceptiuum non plus repugnat termino, quàm motui: ergo, &c. Minor patet, quia susceptiuum non potest hîc poni, nisi quantitas: quantitati autem non magis repugnat vnus gradus qualitatis, ad quem potest esse transmutatio, quàm alius gradus imperfectior, secundùm quem, & alios sibi similes potest esse motus alterationis: nam quantitas secundùm rationem sui non determinat sibi aliquem gradum qualitatis: igitur, &c. 11

Mutatio nõ corruptiua Eucharistia, non petit generari substãtiam.

& ſic patet prima concluſio, ſcilicet quòd manente Euchariſtiâ, non eſt neceſſarium redire ſubſtantiam.

Actio corruptiua Euchariſtiæ, manente eadem quantitate, non petit redire neceſſariò ſubſtãtiam.

Et per idem poteſt probari tertia concluſio, ſcilicet quòd tranſmutatio corruptiua Euchariſtiæ, dum tamen ibi maneat eadem quantitas, quæ ſit ſubiectum tranſmutationis, non neceſſariò requirit ſubſtantiam redire. Secunda concluſio probatur, quia dum manet Euchariſtia, non eſt ibi ſubſtantia, niſi ſubſtantia corporis Chriſti: accidentia etiam manent tunc ſine ſubiecto: ſed neutrum iſtorum eſſet verum, ſi alia ſubſtantia rediret: ergo manente Euchariſtiâ, nulla ſubſtantia de facto redit.

12 *Quæ ſubſtãtia redit, & à quo, corrupta Euchariſtia.*

Quarta concluſio eſt diſſimilis ſecundæ, quæ eſt, ſiue per alterationem, ſiue per motum in quantitate corrumpatur Euchariſtia, redit de facto ſubſtantia, & hæc eſt ſubſtantia compoſita, cui talia accidentia conuenirent, quam etiam afficiunt, & hoc in inſtanti corruptionis, & immediatè à Deo. Prima pars huius concluſionis probatur, quia Deus ſtatuit illas ſpecies manentes eſſe ſine ſubiecto in Euchariſtia præciſè, & non alibi: ergo ſtatuit quòd ceſſante Euchariſtiâ, non ſunt ſpecies ſine ſubiecto; & per conſequens in ipſo inſtanti corruptionis fit ibi aliqua ſubſtantia. Secunda pars probatur, quia ſi aliqua ſubſtantia redit, non alia, quàm illa quæ poteſt illis accidentibus nouis affici: quia alia ſubſtantia non eſſet capax. Tertia pars probatur, ſcilicet quòd non redit immediatè, niſi à Deo: quia nullum aliud agens habet virtutem actiuam ad hoc ſufficientem.

Corollariè reijcit quatuor opiniones relatas, & impugnatas.

Non ergo redit ſubſtantia compoſita dum accidentia Euchariſtiæ manent, vt dicit prima opinio, nec vt dicit ſecunda opinio, redit materia, ſiue per reparationem, ſeu reſolutionem, ſeu creationem: quia hoc eſſet omnino ſuperfluum, cùm per materiam ſolam non poſſet magis ſaluari actio aliqua agentis naturalis: nec, vt dicit tertia opinio, dimenſio eſt ſuſceptiuum formæ ſubſtantialis: nec, vt dicit quarta opinio, poſſibilitas illa eſt aliquid, nec in aliquid conuertibile.

13 *Explicat quæ trãſmutatio corrũpat Euchariſtiam, & quæ non. Hîc videtur velle per rarefactionem produci quantitatem, ſed nihil reſoluit. Calor igneus corrumperet Euchariſtiã manente eadem quantitate.*

Quæ autem [f] tranſmutatio poſſit fieri manente Euchariſtiâ, patet, quia quælibet alteratio, per quam non inducitur aliquid incompoſſibile pani, ſi maneret, & tranſmutatio ſecundùm quantitatem, vel per ſe, vt fractio, & diuiſio, quia partes panis homogeneæ, natæ eſſent manere ſub illis partibus quantitatis diuiſæ; vel ſecundùm quantitatem concomitanter, vt eſt in rarefactione, vel condenſatione, dum tamen non inducatur quantitas repugnans ſubſtantiæ panis iam conuerſæ ſi eſſet. Per oppoſitum autem tranſmutatio corruptiua ſecundùm qualitatem ſecundùm gradum illum, ſecundùm quem non poſſet ſtare cum pane, ſi maneret: & hoc licèt quantitas omnino maneat eadem: talis autem non poteſt fieri manente Euchariſtiâ: vel ſaltem non fit de facto: vnde ſi poſſibile eſſet, quòd calor ignis induceretur in ſpeciebus conſecratis ſecundùm gradum repugnantem pani, ſi adeſſet, & tamen quantitas omnino eadem, quæ priùs, maneret, corrumperetur Euchariſtia: quia Euchariſtia non conſiſtit in ſola quantitate, ſed in aliis accidentibus neceſſariò conſequentibus ſubſtantias conuerſas: & per conſequens, in inductione illius caloris incompoſſibilis rediret ſubſtantia de facto, vt probatum eſt quarta concluſione: ſed hîc non eſſet neceſſarium propter actionem agentis naturalis, vt dicit tertia concluſio: haberet enim agens naturale quantitatem pro ſubiecto, in quam poſſet inducere illum calorem, vt probat probatio primæ & tertiæ concluſionis: & tunc eſſet ibi quantum calidum calore igneo, & tamen non eſſet ignis.

14 *Ad arg. 1.*

Ad [g] argumenta; ad primum dico, quòd quantitas ſeparata non habet aliquem modum poſitiuum ſubſtantiæ; ſed tantùm negatiuum, iſtum ſcilicet non ineſſe actu ſubiecto. Sed iſte modus negatiuus non ſufficit ad hoc, vt poſſit eſſe ſubiectum magis quàm priùs: imò cuius potuit priùs eſſe immediatum ſubiectum, eius præciſè poteſt eſſe nunc: poteſt tamen concedi illud argumentum, quòd alicuius tranſmutationis poteſt quantitas eſſe ſubiectum: ſed non tranſmutationis ad ſubſtantiam, quia ibi requiritur, quòd ſubiectum ſit principium ſubſtantiæ compoſitæ, vt materia.

Ad 2.

Ad ſecundum, concedo quòd non requiritur nouum miraculum ad actionem agentis naturalis, quamdiu agens illud habet paſſum: ſed quando non habet paſſum, non poteſt agere, niſi per miraculum detur ſibi paſſum: ſed ſicut à natura dari non poteſt, ita paſſum requiſitum ad generationem non eſt hîc, nec poteſt eſſe, vel fieri per agens naturale de aliquo, quòd ſit hîc: & ideò oportet ad hoc, quòd agens naturale poſſit agere hac actione, quòd per miraculum redeat ſibi paſſum proportionatum. Nec tamen dico, quòd quando redit de facto ſecundùm quartam concluſionem, quòd agens naturale ibi generet: ſed ſolus Deus creat ibi ſubſtantiam compoſitam primò: ſed ſi vlterior debeat ſequi generatio alicuius de illa ſubſtantia; poteſt agens naturale ibi agere ad formam ſubſtantialem: quia habet paſſum ſibi conueniens.

Per

Per idem patet ad tertium, quia necessariò agit quantum potest agere: non autem potest ibi agere ad formam substantialem, nisi sit ibi aliud receptibile à quantitate: ideò necessariò requiritur actio diuina. Et si quæras, an agat agens naturale ad hoc, quòd substantia illa rediens actione diuinâ sit quanta, vel qualis illâ qualitate quam inducit in quantitatem; posset dici quòd sic: quia cùm posteriùs natura agat, quàm Deus in reducendo substantiam, & in illo posteriori habet passum receptiuum illius termini formalis in quem potest, & per consequens potest illud passum afficere illo termino formali. 15

Agēs naturale simul duratione ageret in substantiam à Deo positā loco Eucharistiæ.

Vel potest dici oppositum, scilicet quòd non: quia non potest agens creatum informare subiectum aliquo accidente; nisi priùs habuerit aliquid repugnans, quod tollitur per actionem agentis huiusmodi: sed hoc non est necessarium, quia si hîc non præcedit ordine durationis contrarium, vel priuatio, non propter hoc tollitur actio agentis naturalis: quia benè potest agens naturale habere effectum sibi coæuum, & in seipso, vt de propria passione consequente subiectum, vel in alio: vtpote si simul crearentur Sol, & aër, simul fieret aër lucidus à Sole: & tamen non præcessisset in aëre oppositum luminis.

Agens creatum potest informare subiectū non habens contrarium.

Ad quartum signanter dicit Augustinus proprios motus, id est, qui sunt virtute propriâ eorum: sed talis non est, nisi qui habet subiectum conueniens, cuiusmodi non est quantitas ad susceptionem formæ substantialis: & ideò positâ solâ quantitate, non potest substantia produci, nisi actione diuinâ.

COMMENTARIVS.

14 *Prima cōclusio.*

e Dico ergo ad quæstionem, &c. Subiicit quatuor conclusiones suo ordine. *Prima conclusio:* Nulla transmutatio, quæ stare potest cum Eucharistia manente, petit redire substantiam vllam actione diuinâ, aut agentis creati. Hæc communis est, intelligitur nullâ necessitate subiecti ad actionem, aut ad terminum actionis requiri substantiam per modum subiecti.

Actio causæ naturalis saluatur in ordine ad quātitatem separatam.

Ex quo sequitur, quòd omnino non requiratur, quia ideò requiritur, vt saluetur transmutatio, vt fit ab agente naturali. Hæc autem saluatur quoad motum, & terminum eius per solam quantitatem, vt subiectum, vt benè probat in litera.

Alterū membrum probatur.

Quòd verò non requiratur diuinâ actione substantia redire, patet, quia quamdiu maneret substantia panis, & vini, maneret Eucharistia, & Christus sub speciebus; sed cum tali transmutatione maneret substantia panis & vini: ergo ad saluandum mysterium non requiritur actio vlla diuina ad substantiam nouam, quia sic potiùs dedestrueretur, cùm non sit compatibile corpus sub speciebus de facto simul cum alia substantia.

15 *Secunda conclusio.*

Secunda conclusio: In tali transmutatione de facto nulla redit substantia completa, vel incompleta. Hæc patet ex eadem ratione, quia manent accidentia separata, & Christus sub ipsis cum quo est incompatibilis alia substantia.

Tertia cōclusio.

Tertia conclusio: Transmutatio corruptiua Eucharistiæ, dum tamen ibi maneat eadem quantitas, quæ sit subiectum transmutationis, non necessariò requirit substantiam redire. Addit illam limitationem, *modò maneat quantitas*; tum quia quantitas potest destrui per diuisionem, vel per additionem, vt non sit proportionata substantiæ, quæ ipsi suberat primò: tum etiam ad veritatem cōclusionis sufficit, quæ in hoc verificatur, vt manente quantitate maneat subiectum per se sufficiens ad actionē causæ transmutantis; ac proinde ex hoc capite non requiri substantiam nouam.

Intelligitur conclusio ex natura rei.

Eius probatio.

Et probatur hæc conclusio ex fundamento primæ conclusionis, quia non agit agens naturale, nisi inquantùm habet subiectum præsuppositum, quod subiectum manet sub motu, vt est ab ipso, & sub termino motus: ac proinde, vt agit transmutando iuxta capacitatem subiecti, non requirit aliud: quia virtus eius actiua limitatur ad subiectum, & capacitatem eius.

Quarta conclusio: Siue per alterationem, siue per motum in quantitatem corrumpatur Eucharistia redit substantia actione diuinâ, non autem actione agentis naturalis; & hæc est substantia composita, cui talia accidentia sunt connaturalia, & eam afficiunt; redit autem illa substantia in instanti intrinseco corruptionis, non secus ac si corruptio fieret, si substantia panis esset, aut vini, per inductionem formæ substantialis nouæ. 16

Quarta conclusio.

Semper de facto redire substantiam nouam.

Nescio quid venit in mentem Aretino *art. 6.* hîc vocare hanc conclusionem Doctoris singularem, cùm eam teneat Durandus *hîc quæst. 1.* Maior *quæst. 4.* Gabriel *in can. lect. 45. & in hac dist. quæst. 1. art. 3. dub. 2.* Vasquez *disp. 195. cap. 3.*

Durandus. Maior. Gabriel. Vasquez.

Alia mihi occurrit difficultas maior in hac conclusione, & eius probatione: dicit enim illa accidentia producta actione agentis naturalis manere desinente Eucharistiâ, & afficere substantiam nouam, cui inhærent: ac proinde eam debebere esse connaturalem: nam hæc ipsa probatio sustinet accidentia inesse toti, & non in materia prima: quod & aliàs suprà vbique supponit Doctor cum communi. 17

Dubium.

Accidentia prauia afficere substantiā.

Ratio ergo difficultatis est quòd desinente subiecto desinunt omnia quæ ab ipso dependent: vnde in generatione substantiali, tenendo accidentia absoluta inesse toti, sequitur alterationem corrumpentem, & terminum eius esse in eodem subiecto, aliàs non opponerentur qualitatibus conseruatiuis & connaturalibus subiecti, neque eas corrumperent formaliter, aut effectiuè: dato ergo quòd substantia panis adesset, accidentia corruptiua inessent toti: ergo disinerent desinente subiecto: ergo etiam iam de facto desinunt, sicut & desinit ipsa quantitas ex eadem ratione: quia ex virtute miraculi nihil hîc saluari debet, quod non saluaretur in corruptione naturali facta ex substantia præiacente.

Ratio dubij.

Respondetur Doctorem loqui vulgari modo, & secundùm sensum, qui non deprehendit desitionem accidentium, seu præuiæ dispositionis ad formam substantialem, quæ est eiusdem speciei cum dispositione consequente & solo numero, 18

Resolutio dubij.

Explicatur sentētia Doctoris.

aut gradu differt, verbi gratiâ, calor antecedens, & ſequens formam ignis: ſenſus enim non diſcernit inter ſingulare, & ſingulare eiuſdem ſpeciei, ſeclúſis differentiis accidentalibus, & ſenſibilibus communibus, verbi gratiâ, loco, ſitu, magnitudine, figurâ, & huiuſmodi; vt inter duos radios ſolares, aut duo oua eiuſdem magnitudinis, vt probat Doctor *in 2. diſt. 3. quæſt. 1.*

Sic ergo in propoſito, ſenſus non diſcernit inter calorem, & reliquas diſpoſitiones antecedentes formam ignis in gradu, & termino alterationis, & eas quæ conſequuntur; & ſic dicit eas manere, & afficere ſubſtantiam, quantùm ad ſenſum ſcilicet, non verò in re ipſa; quia ratio exigit deſinere accidens deſinente ſubiecto: ac proinde deſinente quantitate, deſinere accidentia, quæ in ipſo ſubiectantur: cui rationi non derogat præſens myſterium. Hanc interpretationem confirmant ea, quæ dicit in *quæſt. 1. 2. & 3. huius diſtinct. & in 2. diſt. 3. q. 4. ad 1. pro opin.* vbi dicit nullum accidens idem manere in corrupto, & in genito.

19 *Secunda reſponſio.* Reſpondetur ſecundò, poſſe intelligi Doctorem intendere manere quantitatem priorem cum diſpoſitionibus inductis, & productæ à Deo ſubſtantiæ vniri, quia licèt aliàs hæc emanare poſſint ab ipſa forma, vel à toto, vel, vt alij dicunt, produci à generante: tamen vtrumque ſuperflueret, ſi Deus vniret præexiſtentia ſubſtantiæ in prima ſui creatione, quia ſic reduceretur ad actum. Vnde licèt calor emanare poſſit à forma ignis, poteſt tamen ab ipſo ſeparari, vel creari ignis ſine calore, & Deus ipſi poſſet imprimere calorê, quo poſito, ignis nihil eius in ſe produceret, quia iam eſſet in actu, & non in potentia reſpectu eius.

Vniri accidẽtia ſeparata ſubſtantiæ nouæ.

Hæc reſponſio magis ſaluat literam in ſuo rigore, quæ videtur loqui de accidentibus præexiſtentibus, & haberi poteſt ex reſponſione ad tertium argumentum. *Et ſi quæras, inquit, an agat agens naturale ad hoc, quod ſubſtantia illa rediens actione diuinâ ſit quanta, vel qualis illâ qualitate, quam inducit in quantitatem*, &c. ſupple agens naturale, quam dixit in concluſione manere.

Suarez. Sic etiam tenet Suarez *diſp. 57. ſect. 3.* materiam de nouo creatam à Deo quantitati præexiſtenti vniri: quamuis malè approbet, neſcio cuius ſententiam, vel propriam, vel alienam, aſſerentem deſinente Chriſto ſub ſpeciebus, deſinere modum perſeitatis in accidente, & materiam creatam, & quantitatem præexiſtentem ſibiipſis vniri per ſe, ex natura extremorum, & non virtute cauſæ extrinſecæ.

Quãtitatem, & materiam coire ſeipſis.

Impugnatur. Hoc, inquam, falſum eſt, quia ex opinione dicentium quantitatem ineſſe materiæ, hoc non infertur, quia dicitur concreari, & non reſultare ex natura materiæ. Deinde materia eſt magis inclinata per ſe ad formam ſubſtantialem eductam ex eius potentia, aut natam educi, quàm ad formam accidentalem; non poteſt ſe huic vnire, neque econtrà forma ſe vnire ipſi: ergo neque quantitati, vel econtrà quantitas ipſi. Vtrumque præterea extremum eſt in potentia paſſiua reſpectu vnionis, quam communicat agens: quia niſi in poteſtate, & virtute agentis reciperet vnionem forma ad ſubiectum, non dependeret agens à ſubiecto, neque ſubiectum vllo modo reduceretur ad actum, quod eatenus reducitur ad actum, quatenus communicatur ei actus mediante vnione: ergo ſubiectum nunquam reducitur ad actum, niſi virtute agentis. Deinde quantitas dependet à ſubiecto in quo eſt: ergo ſeipſâ nequit habere illam dependentiam terminatam; neque virtute materiæ, quia hæc non eſt actiua reſpectu formæ abſolutæ.

f *Quæ autem tranſmutatio poſſet fieri*, &c. Hîc reſoluit illam tranſmutationem, per quam non tolleretur ſubſtantia panis & vini, ſi adeſſet, non deſtruere Euchariſtiam: omnis autem tranſmutatio, ſiue ad quantitatem, ſiue ad qualitatem, cum qua illæ non manerent, deſtruit etiam Sacramentum, quod non in ſola quantitate, ſed etiam in qualitatibus conſiſtit ſimul: vnde ſi deſtrueretur qualitas propria vini, aut panis, ſufficeret ad deſtructionem Sacramenti. 20

D. Bonau. Notant autem moderni ſententiam D. Bonauenturæ *diſt. 13. art. 2. quæſt. 3.* qui aſſerit corpus Chriſti non comitari ſpecies, quando corroditur à muribus, aut beſtia. Item, quando in locum immundum iniicitur: ſed in hoc ſecutus eſt Magiſtrum, qui illam ſententiam in fine *diſt. 13.* aſſerit, vbi dicit corpus Chriſti non manducari à beſtiis, quamuis videatur, ignorari autem quid bruta tum ſumant: Innocentius III. *in lib. 4. de myſteriis Miſſæ*, primum horum docet, nempe non manere corpus Chriſti, quando manducatur à beſtiis; & ſequitur ad antiquam opinionem Guitmundi, nempe in eo caſu ſubtrahi Sacramentum virtute diuinâ, aut Angelica.

Opinio improbabilis. Magiſt.

Innocent.

Guitmund.

Gloſſa. Gloſſa in canonem *Tribus gradibus, de conſecrat. diſt. 2.* verbo *Miſcere*, docet non manere in ſtomacho corpus Chriſti, ſed finitâ manducatione deſinere. Quæ ſententia videtur eſſe Algeri *lib. 2. de Sacramento corporis & ſanguinis Chriſti*; qui negat Chriſtum manere ſub ſpeciebus in ventre ebrij, impœnitentis, & animalis: & negat in vomitu, qui ſolet fieri ab infirmis, & ebriis, in quibus apparent ſpecies, eſſe corpus Chriſti; ſed aliud, fortè ſubſtantiam panis & vini reproductam.

Algerus.

21 *Sententia cõmunis reijcit priores.* Has ſententias ex communi Scholaſticorum ſententia falſas eſſe conſtat, quia cum illis non videtur ſaluari rectè proprietas Scripturæ, quæ dicit corpus Chriſti manducari, & ſumi, quod denotat traiectio eius in ſtomachum. Id etiam contingere poteſt in ſtomachum animalis traiectione, & inde nihil patitur corpus incorruptibile Chriſti: quòd autem ſpecies alterentur, non refert, quia ſubiectæ ſunt actioni agentis naturalis. Deinde Eccleſia colligit, & colligere præcipit Euchariſtiam ex loco immundo, vt ex vomitu: ergo cenſet eam ibi eſſe.

An fuerit dãnata ſententia antiquorum. An verò Gregorius XI. damnarit illam ſententiam antiquorum, quæ dicit Chriſtum deſinere ſub ſpeciebus, quando mordetur à brutis, vt dicit Directorium Inquiſitorum, vel non, incerta eſt relatio, imò dubia, quia neque Cardinales illius appellationis & tituli, quos citat author Directorij, tum fuêre ſub Gregorio, neque alij articuli, quos ſimul damnatos refert, habentur pro damnatis. Accedit quòd ipſe varius eſt in narratione: quidquid ſit, ampliùs non defenditur in ſcholis.

22 *Dubium. An mixtio corrũpat Sacramentum.* Alia difficultas eſt: an per mixtionem deſinat Chriſtus ſub ſpeciebus? Aliqui dicunt, ſi mixtioni accedat alteratio ſpecierum, deſinere; vt cùm immiſceretur tanta aqua, vt immutarentur ſpecies vini: alij dicunt etiam per mixtionem penetrantem ſpecies, & permeantem omnes partes earum fieri deſitionem. Alij negant, niſi corrumpantur ipſæ ſpecies: incertum eſt nobis quid fiat. Hæc vltima docet quamdiu maneret ſubſtantia panis & vini manere Chriſtum, quod ſatis probabile eſt.

Ex

23 *Ex speciebus generari aliquid, quomodo contingat?*

Ex his sequitur quomodo ex speciebus generari possit vermis, & quo pacto ex speciebus consecratis homo, aut animal nutriri possit? Hæretici olim, vt Berengarius, & dicitur ab Algero fuisse sententiâ quorumdam Græcorum, obiiciebant contra realem præsentiam illud Matth. 15. *Obiectio hæreticorum.* Non intelligitis; quidquid in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur: ergo hoc contingit Eucharistiæ, quod valde indecens est; imò & repugnat corpori incorruptibili Christi: ergo non est in Eucharistia. Item, quòd Eucharistia corroditur à muribus, vel à bestiis absumitur, quod etiam valde indecens est, & repugnat.

Responsio Guitmundi. Ad hæc variæ sunt responsiones. Guitmundus asserit corpus Christi non deuorari à bestiis, aut muribus corrodi, sed ita videri ad saluandam fidem, ad culpandam negligentiam custodum, & permitti, illusione tamen sensus, quia tum corpus Christi, vel virtute propriâ, aut ministerio Angelorum ibi desinere, & in cœlum transire, substitui autem aliud loco eius. Respondet secundò id non esse inconueniens, sicut non est inconueniens vt gustui nostro subseruiat: quantùm ad consumptionem eius ab igne, dicit corpus Christi non consumi ibi, sed elemento purissimo committi occultandum, & non transferendum in cœlum. Ad aliud de sumptione, & transitu Eucharistiæ in secessum id negat ipse, & Algerus ibidem, quia nihil est ibi, quod in secessum transire potest, cùm nulla substantia sit subiecta corruptioni.

Responsio vera. Corrũpi species. Ad hæc omnia facilè responderi potest ex dictis sine iniuria, aut indecentia, ad saluandam fidem, corruptionem specierum fieri modo dicto, per introductionem alterius substantiæ, & sic rectè defendi, corpus Christi non transire in secessum, quamuis dicamur illo nutriri, si in quantitate magna sumatur, sed substantiam, quæ ipsi actione diuinâ, aut agentis naturalis substituitur: circa quam hæc contingunt; sic etiam generatur vermis & ignis, &c. non, vt dicit Guitmundus, virtute diuinâ, ablato corpore Christi homines nutriri, quia ad illam nutritionem, vt dictum est, via est corruptio specierum, & inductio nouæ substantiæ desinente corpore Christi: non ergo per meram illusionem fit nulla factâ mutatione circa species. Sic etiam patet, quomodo inebriari possit quis bibendo species in magna quantitate; non quòd inebriatio fieret per species, quia non sunt sufficiens materia; requiritur enim substantia vini, quæ resolui debet in vapores calore naturali stomachi: suppositâ ergo alteratione specierum inducitur virtute diuinâ aliqua substantia, non virtute agentis naturalis.

24 g *Ad argumenta.* Ad primum & secundum patet ex litera, & ex dictis ad tertium & quartum.

Dubium. Vtrùm agens naturale agat ad vnionem accidentium. Ad quæstionem, seu interrogationem in responsione ad tertium, quâ quæritur an agens naturale, licèt ex præmissis non agat ad substantiam nouam, neque in parte, neque in toto, vtrùm ad vnionem accidentium nempe quantitatis, & qualitatum quas actione propriâ induxit corrumpendo species, in quantitate præexistente agere possit?

Respondet primò Doctor affirmatiuam posse dici, quia agens supponit subiectum in priori natura à Deo productum. Hæc responsio non est secundùm principia Doctoris; sed sequendo opinionem eorum, qui dicunt agens non dependere à subiecto quanto, & extenso; cuius contrarium ipse supponit contra opinionem secundam, quæ ponit materiam creari à Deo; opponit autem Doctor asserens, hoc non saluare actionem agentis naturalis, & materialis, quia supponit subiectum quantum. Sed fortè respondetur inhærentiam, licèt sit ad subiectum, vt ad terminum, fundari tamen in ipsa forma, nempe in quantitate, & aliis accidentibus, prout ipse *quæst.* 3. docet, & sic saluari potest hæc sententia iuxta principia Doctoris. *Responsio affirmatiua. Explicatur meliùs.*

Hoc modo dubitare tamen quis posset, num agens naturale de facto attingat productionem vnionis, nisi concomitanter ad productionem formæ, quam educendo vnit: nam agere seorsim ad vnionem, aut eius destructionem videtur actio solius Dei. Responderi potest vnionem esse per se producibilem à causa creata, & de facto productioni formæ non præexistentis coniungi: non quòd eadem sit actio, sed quia nequit educi forma ab agente creato, nisi concurrente subiecto, sustentando tam actionem, quàm formam, quod non contingit sine vnione: vnde agens creatum non producẽs formam potest agere ad eius vnionem; & licèt eductio inferat vnionem propter concursum subiecti; non tamen econtrà vnio eductionem, vt patet in anima rationali, quæ non educitur & vnitur; sic etiam fieri hîc quòd si ad vnionem, quæ est ex parte animæ rationalis, non concurrat generans, vt mater, hoc ideò est, quia nequit agere in subiectum spirituale, vt causa totalis in suo genere: in proposito tale impedimentum non subsistit. 25 *Dubium. Resoluitur, quomodo agat ad vnionem. Differentia actionis.*

Secundò respondet iuxta sententiam eorum, qui negant productionem fieri ab agente creato, nisi etiam fiat corruptio: sed hanc sententiam, aut fundamentum meritò hîc non approbat: quia aliàs *suprà dist.* 10. *q.* 2. contrarium docuit; & sufficit ipsam priuationem formæ præcedere priùs natura, & non formam contrariam, & causam creatam posse habere effectum coæuum. 26 *Secunda responsio.*

Ex quibus principiis Tartaretus, & Aretinus putant materiam creari in priori instanti rationis, aut naturæ; & de potentia eius educi formam virtute causæ naturalis alterantis species: sed in hoc non tenent cum Doctore, neque consequenter ad principia ab ipsis tradita & hîc, & in præcedentibus quæstionibus, & *dist.* 10. *quæst.* 6. & 9. quia tenendo cum Doctore, vt ipsi tenent, accidentia subiectari in toto; & præterea agens materiale non agere nisi in subiectum quantum, currit ratio Doctoris hîc facta contra D. Thomam, quia materia illa non esset, neque posset esse quanta, neque consequenter subiectum proportionatum agenti naturali. *Tartaretus, Aretinus eorum sent. Reijcitur. Materia sola non est subiectum proportionatũ agenti naturali.*

DISTINCTIO DECIMATERTIA.

A *De potestate conficiendi.*

SOLET etiam quæri, vtrùm praui Sacerdotes hoc Sacramentum conficere queant? Ad quod dici poteſt, quòd aliqui, licèt ſint praui, conſecrant verè: ſcilicet qui intus ſunt nomine, Sacramento, etſi non vitâ: quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo efficitur creatoris. Vnde Auguſtinus, [Intra Catholicam Eccleſiam in myſterio corporis & ſanguinis Domini, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur Sacerdote :] quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo perficitur creatoris, & virtute Spiritus ſancti. Credendum eſt enim, quòd in verbis Chriſti Sacramenta conficiantur. Sicut ipſe eſt qui baptizat, ita ipſe eſt qui per Spiritum ſanctum ſuam efficit carnem & ſanguinem. Item Gregorius, [Putant quidam communionem corporis minùs eſſe ſanctificatam, ſi illorum fiat officio, quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. Heu in quàm magnum laqueum incidunt, vt diuina & occulta myſteria plus ab aliis ſanctificata poſſe fieri credant: cùm vnus idémque Spiritus ſanctus in tota Eccleſia inuiſibiliter ea myſteria & operando ſanctificet, & ſanctificando benedicat.] [Myſterium ideò dicitur, quòd ſecretam & reconditam habeat diſpenſationem :] [Sacrificium verò, quaſi ſacrum factum : quia prece myſticâ conſecratur pro nobis in memoriam Dominicæ paſſionis. Sacramentum eſt in aliqua celebratione, cùm res ita fit, vt aliquid ſignificatæ rei accipiamus. Sacramenta ſunt Baptiſma, chriſma, corpus Chriſti: quæ ideò Sacramenta dicuntur, quia ſub tegumento viſibilium rerum diuina virtus ſecretiùs ſalutem eorumdem Sacramentorum operatur. Vnde à ſecretis virtutibus, vel ſacris Sacramenta dicuntur. Panis & calicis Sacramentum Græcè Euchariſtia dicitur, Latinè, bona gratia interpretatur: & quid melius corpore & ſanguine Chriſti? Siue ergo per bonos, ſiue per malos miniſtros intra Eccleſiam diſpenſetur, Sacramentum tamen eſt, quia Spiritus ſanctus viuificat: nec bonorum diſpenſatorum meritis ampliatur, nec malorum attenuatur.] Hoc de corpore Domini, hoc & de Baptiſmate, & chriſmate dicendum eſt, & tenendum: quia virtus diuina ſecretiùs operatur in eis: & diuina ſolummodò eſt hæc virtus, ſiue poteſtas non humanæ efficaciæ. Illi verò qui excommunicati ſunt, vel de hæreſi manifeſtè notati, non videntur hoc Sacramentum poſſe conficere, licèt Sacerdotes ſint: quia nemo dicit in ipſa conſecratione, Offero, ſed Offerimus, quaſi ex perſona Eccleſiæ. Et ideò cùm alia Sacramenta extra Eccleſiam poſſint celebrari, de hoc non videtur. Quod etiam Auguſtinus tradere videtur, dicens, [Recolite nomen, & aduertite veritatem. Miſſa enim dicitur, eo quòd cœleſtis nuncius ad conſecrandum viuificum corpus adueniat: iuxta dictum Sacerdotis dicentis, Omnipotens Deus, iube hæc præferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum, &c.] Idcirco niſi Angelus venerit, Miſſa nequaquam iure vocari poteſt. Nunquid enim ſi hoc myſterium hæreticus auſus fuerit vſurpare, Angelum de cœlis mittit Deus oblationem eius conſecrare? maximè cùm eiſdem per Prophetam comminatus ſit, dicens, Maledicam benedictionibus veſtris. Quòd ſi benedictionibus eorum ſe aſſerit maledicturam veritas, quid erit de hoſtia? Ergo dicemus illam poſſe benedici ab illo, quem ſcimus à Deo fore male

Lib. de corpore Domini, & allegatur 1.q.1. cap. Intra Catholicam.
Ioan. 1. e 1. quæſt. 1. Multi ſæcularium.
1.Cor.12. b Iſidor.lib.6. Etym. cap. 19.
Ibidē, paulò antè tumultuariè.
Hic Magiſter nō tenetur.
Auguſt. in ſerm. de corpore Chriſti.
Vnde dicatur Miſſa.

maledictum cum sua benedictione? Si enim Deus maledixerit benedictionibus hæreticorum, & * schismaticus benedixerit: quis eorum præualebit? Nunquid benedictio maledicti ad nihilum poterit redigere verba verissima comminantis Dei? Ex his colligitur, quòd hæreticus à Catholica Ecclesia præcisus, nequeat hoc Sacramentum conficere: quia sancti Angeli, qui huius mysterij celebrationi assistunt, tunc non adsunt: quando hæreticus, vel * schismaticus hoc mysterium temerare præsumit. Non enim dubitari licet, vbi corporis Dominici, & sanguinis mysteria geruntur, supernorum ciuium adesse conuentus.

* *Al.* simoniacus.

* *Al.* simoniacus.

Hieronymus super cap. 2. Malach. verba Prophetæ sic exponit, Maledicam benedictionibus vestris, id est, his quæ nunc meis benedictionibus poßidetis, vel quicquid à vobis benedicetur, per me erit maledictum, vel quoniam non benedicunt Sanctis, ex vero corde: vel quia, qui iniquè agunt, benedicuntur ab eis, adulantúrque peccatoribus, dummodò diuites sint, & habetur 1. quæst. 1. cap. *multi sæcularium*, ad finem, & lib. 2. de Trinitate, statim post princip. quæst. 1. cap. *maledicam.*

In huius autem mysterij expletione, sicut formam seruari, ita ordinem haberi, scilicet vt sit Sacerdos, & intentionem adhiberi oportet, vt illud facere intendat. Sed si non credit de illo mysterio, sicut veritas habet, numquid potest intendere illud conficere? & si non intendit, nunquid conficit? Aliqui dicunt, etiam non rectè de illo mysterio sentientem posse intendere, non quidem illud conficere, quod iam esset rectè credere, sed id agere, quod geritur ab aliis, dum illud conficitur: & sic adhibetur intentio, & si intentio dicatur deesse conficiendi illud mysterium, tamen ex quo intendit ea dicere & agere, quæ ab aliis geruntur impletur mysterium.

Gregorius super Ezechielem, homil. 10. Qui expositione sacri eloquij, vt auditoribus placeat aliquid fingit, sua verba loquitur non Dei, qui autem in verbis Dominicis aliter, quàm is qui protulit senserit, etsi sub alio intellectu, tamen ad ædificationem charitatis tendit, Domini sunt verba quæ dicit.

Illud etiam sanè dici potest, quòd à brutis animalibus corpus Christi non sumitur, etsi videatur. Quid ergo sumit mus, vel quid manducat? Deus nouit. De hoc cœlesti mysterio aliqua perstrinximus, à Catholicis fideliter tenenda. Qui enim his contradicit, hæreticus iudicatur.

Magister hic non tenetur.

Quid faciat hæreticum, & quid sit hæreticus.

B

NE autem ignores quid faciat hæreticum, vel quid sit hæreticus, audi breuiter quid inde sancti Doctores tradant. Hilarius ait, [Extiterunt plures, qui cœlestium verborum simplicitatem, non veritatis ipsius absolutionem susceperunt, aliter interpretantes, quàm dictorum virtus postularet. De intelligentia enim hæresis, non de Scriptura est, & sensus, non sermo, fit crimen.] Idem in 8. Intelligentiæ sensus in crimine est. Hieronymus dicit, quòd ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis. Augustinus definiens quid sit hæreticus, ait, Hæreticus est, qui alicuius temporalis commodi, & maximæ gloriæ, principatúsque sui gratia, falsas ac nouas opiniones gignit, vel sequitur.

Hilar. de Trin. lib. 2. statim post princ.

Super c. 2. Osea.

Lib. de vtilit. cred. ad Honoratum c. 1 tom. 6.

In hac dist. relinquitur Mag. à Doctoribus, cũ dicit schismaticum, hæreticum, &c. non habere potestatem consecrandi corpus Christi.

HÆc est [a] vltima pars, in qua Magister determinat de causa efficiente consecrationis Eucharistiæ. Et diuiditur in duas, in principalem, in qua determinat hanc conclusionem, quod à quocunque Sacerdote bono, vel malo indifferenter potest confici Eucharistia: & incidentalem, quæ tangit de perceptione Sacramenti huius. Secunda ibi, [*Illud etiam sanè.*] & sequitur epilogus respectu istius tractatus totius, ibi, [*De hoc cœlesti mysterio.*] & pars incidentalis ibi, quis sit dicendus hæreticus, quæ incipit ibi, [*Ne autem ignores.*]

Circa hanc distinctionem quæro duo. Primò, Vtrùm sola actione diuina possit confici corpus Christi? Secundò, vtrùm quicumque Sacerdos proferens verba consecrationis cum intentione determinata, & circa materiam conuenientem, posset conficere Eucharistiam?

COMMENTARIVS.

1 *Partitio distinctionis.* a IN hac distinctione, quæ est vltima huius tractatus apud Magistrum, agitur de ministro, eam duabus quæstionibus absoluit Doctor: nempe, vtrùm solâ diuinâ actione fiat hoc Sacramentum? &, An omnis Sacerdos illud ministerialiter conficere possit? Vbi etiam compendiosè agit de iis, quæ requiruntur in sacrificio Missæ.

QVÆSTIO I.

Vtrùm solâ actione diuinâ posßit confici corpus Christi?

Alensis 4.*p.q.*34.*m.*3.*a.*1. D.Bonau. *d.*10.*art.*1.*q.*1.*ad* 2.D.Thom.3.*p.q.*75.*art.*8. Innoc.*lib.*4.*de myst. Missa.c.*7. Suar.3.*tom.d.* 50.*s.*8. *Vide* Scot. *quodl.*13.*&* 5.*Met.q.*1.

1 *Arg.*1. *c.de actione.* AD primum [b] sic proceditur, & arguitur quòd non: *in lib.6.de principiis* dicitur, quòd omnis actio in motu fundatur: diuina actio non fundatur in motu: ergo Deus non causat aliquid per actionem suam: ergo nec hîc.

*Arg.*2. Item ibidem, proprium est actioni ex se inferre passionem: sed hîc nulla passio infertur: ergo hîc non est actio. Minor probatur, quia illa passio fieret in instanti conuersionis, sicut & actio: in illo autem instanti non manet panis: ergo tunc non est passio in pane: sed nec tunc est passio in corpore Christi, quia corpus Christi tunc per istam actionem non mutatur.

*Arg.*3. *T.com.* 10. *&* 23. Item, quòd non solâ actione diuinâ, primò sic; agens naturale potest conuertere totum in totum: quia primo de Gen. dicitur, quòd *generatio est conuersio totius in totum*: ergo agens naturale potest in totam istam conuersionem, quia non videtur sibi impossibilis, nisi quia est totius in totum.

*Arg.*4. Item, natura potest formare corpus Christi in *esse* naturali; ergo potest illud formare hîc secundùm *esse*, quod habet in Eucharistia. Probatio antecedentis, natura formauit corpus ex sanguinibus Virginis. Probatio consequentiæ, idem *esse* est corporis Christi in vtero Virginis, & in Eucharistia: sed super idem *esse*, vt terminum, potest eadem virtus: ergo, &c.

2 Et si dicas, quod est idem *esse*, tamen sub alio, & alio modo, & quod licèt super primum modum possit natura, non tamen super secundum. Contrà, *esse* fuit per se terminus istius actionis, non autem ille modus: ergo eodem *esse* manente per se, manet idem terminus, & per consequens in illud posset eadem virtus. Nec potest dici, quòd prohibetur propter modum, quia modus non repugnat ei, cuius est modus: ergo iste modus non repugnat illi *esse*: ergo quod potest in illud *esse* secundùm se, non impeditur per quemcunque modum eius, quin possit in ipsum. Et confirmatur iterum, quia maius est posse in *esse*, quàm in quemcunque modum eius.

*Arg.*5. Præterea vltimò, Sacerdos habet aliquam actionem respectu consecrationis: ergo non solâ actione Dei conficitur Eucharistia. Antecedens probatur: non enim requiritur intentio aliqua in aliquo respectu alicuius effectus, ad quem ipsum nullo modo est causa agens: sed intentio Sacerdotis requiritur: ergo, &c.

Rat. ad opp. Aug. Contrà 1. quæst. 1. *Intra Catholicam*, & sumitur ab August. lib. de corpore Domini. *Mysterium corporis, & sanguinis Domini perficitur virtute Spiritus sancti*: & sequitur, *sicut*

Christus

Christus est qui baptizat, ita ipse est, qui per Spiritum sanctum hanc suam efficit carnem, & transfundit in sanguinem. Item Greg. 1. q. 1. Multi sæcularium. *Vnus idémq; Spiritus sanctus, in tota* Greg.
Ecclesia inuisibiliter mysteria corporis Christi, & operando sanctificat, & sanctificando benedicit. Et istæ duæ auctoritates ponuntur hîc in litera?

COMMENTARIVS.

3 *Partitio quæstionis.* b In hac quæstione iuxta petitionem argumentorum sunt tres articuli. Primum & secundum argumentum sunt ex natura actionis; & an possit esse in Deo respectiuè ad hunc terminum? Huic correspondet primus: *An scilicet actione diuinâ confici possit hoc Sacramentum?* tertium est, & quartum de potentia agentis naturalis ad conuersionem: quibus correspondet articulus secundus: *An, scilicet, agens naturale, vt principalis causa, possit concurrere ad eandem conuersionem.* Vltimum argumentum tangit causalitatem instrumentalem: huic respondet tertius articulus, *de causa instrumentali, aut ministeriali consecrationis.*

1. Artic. — *2. Artic.* — *3. Artic.*

SCHOLIVM.

Quoad primam partem, clarum est actione diuinâ Eucharistiam fieri: sed difficultas magna est, quid sit actio ista; & ponit sententiam tenentem, non esse relationem, sed absolutum, cum suis quinque fundamentis.

Ad c solutionem huius quæstionis tria sunt videnda. Primum, an actione diuinâ possit 3
hoc Sacramentum confici, scilicet Eucharistia, & hoc tangunt prima duo argumenta. Secundò, an actione agentis creati, vt principalis agentis, & hoc tangunt duo sequentia argumenta. Tertiò, an actione alicuius creati, vt instrumentaliter agentis, & hoc tangit vltimum argumentum. De primo videtur manifestum, quòd sic, loquendo de actione communiter, sicut Deus dicitur habere actionem circa creaturas, quando aliquid nouum immediatè facit in eis, nisi quòd non est æquè facile videre, quomodo sit hîc actio positiua, sicut in creatione: quia non est hîc aliquid positiuum absolutum accipiens simpliciter *esse*. Sed de hoc tactum est *dist.* 11. Magis ergo propriè distinguendo actionem contra relationem, habet huiusmodi articulus difficultatem. *1. Artic.*

Et dicitur, quòd hoc modo accipiendo actionem, actione diuinâ potest fieri, & fit huiusmodi conuersio. Quod probatur sic: non minoris virtutis, vel actionis est aliquid conuertere in præexistens, quàm in non præexistens: sed si conuerteretur à Deo panis in non præexistens, esset ibi simpliciter actio diuina, quâ illud non præexistens produceretur: quia produci non posset nisi aliquâ actione, non relatione: ergo & nunc est actio, & non tantùm relatio.

Item, creatio est vera actio: sed non minùs posset terminus istius conuersionis accipere *esse*, quàm terminus creationis, scilicet, si hæc conuersio fieret in non præexistens, quod totaliter acciperet *esse* per conuersionem istam: ergo, &c. Maior licèt videatur plana, tamen probatur accipiendo actionem strictè, vt dictum est, quia si creatio esset tantùm relatio: ergo *creare* esset tantùm *referri*: sed cùm *creare* sit Deum velle rem esse, tunc *velle* diuinum esset tantùm relatio, vel *referri*, quod videtur inconueniens. *Arguitur actionē esse absolutum.*

Item, Deus habet actionem propriè dictam ad intrà: ergo æquè, vel magis propriè dictam ad extrà: & sic in proposito. Probatio antecedentis, quia si generatio non esset actio propriè dicta, vt contra relationem distinguitur, sequeretur quòd generatio esset tantùm relatio, & tunc *generare* & *dicere* esset tantùm *referri*, quod est inconueniens. 4

Item, ad hoc idem de actione propriè dicta ad intrà arguitur, correlatiuum non est causa sui correlatiui, quia sunt simul naturâ: sed *producere* est causa, vel principium producti, & constat quòd formaliter per productionem: ergo productio illa non est sola relatio ad productum: quia tunc esset omnino simul cum ipso, & non prius, nec haberet rationem causæ.

Vltimò arguitur, & est ratio communis ad actionem ad extrà, de qua sunt prima duo argumenta, & ad actionem ad intrà, de qua sunt duo alia, & arguitur sic 5. *Metaph. c. de Ad aliquid.* Relatio secundi modi fundatur super actionem, & passionem: sed relatio non fundatur super relationem: ergo actio non est tantùm relatio. *T. com. 20.*

Si arguis contra hanc opinionem, quia secundùm Boëtium *lib. de Trin.* & videtur sumi ab Augustino 5. *de Trin. cap.* 10. & communiter videtur accipi à Doctoribus; in Diuinis non manent nisi duo genera, scilicet substantia, & relatio: ergo non actio vt distinguitur contra relationem. Dicitur, quòd sub relatione comprehenditur actio propriè dicta:

dicta: quia respectum dicit aliquem, sed non propriè relationem. Et hoc videtur posse confirmari per August. 5. *de Trinit. cap.2.* vbi excludit à Deo singula Prædicamenta: & tamen videtur concedere quòd ipse sit propriè faciens quantùm ad Prædicamentum Actionis, sed sine mutatione.

COMMENTARIVS.

3 *Communis sententia.* c ADsolutionem, &c. Præmissâ partitione iam notatâ, prosequitur resolutionem primi articuli in hoc paragrapho, præmittens sententiam communem aliorum, nempe actionem, licèt includat respectum, differre tamen à genere relationis. *Actionem nō esse relationē.* Subiicit quinque rationes ad conclusionem affirmatiuam, probans actione distinctâ à relatione fieri conuersionem. *Prima ratio.* Primò, quia si conuersio fieret in non præexistens, esset mediâ actione, sed quòd fiat in præexistens non est minoris virtutis, & actionis: ergo, &c.

Secūda ratio. Secundò, quia creatio est actio, non relatio, aliàs *creare* esset *referri*: sed hæc conuersio æquiualet creationi, quia posset esse in non præexistens, quod reciperet *esse* per creationem: ergo non est relatio, sed actio.

Tertia ratio. Tertiò, quia Deus habet actionē ad intrà distinctam à relatione, aliàs *generare* esset tātùm *referri*.

Quartò, producens, inquantùm talis est causa producti, est prior illo ad intrà: non ita relatiuum est causa correlatiui, quia sunt naturâ simul: ergo non constituitur producens relatione. *Quarta ratio.*

Vltimò, relatio secundi modi fundatur super actione & passione, sed relatio non fundatur in relatione: ergo, &c. 4 *Vltima ratio.* Quòd autem asseritur ex Boëtio, Augustino, & aliis duo genera manere in Deo, nempe Substantiæ, & Relationis: ergo non manet genus actionis ab his diuersum. Respōdetur comprehendi actionem sub relatione, quia dicit respectum: licèt sit diuersa à relatione. *Actionem sub relatione cōprehendi.* Secundùm hanc sententiam ponitur actio in aliquo absoluto, quod moderni communiter appellant modum, qui dicit relationem transcendentalem, sicut de aliis sex Prædicamentis philosophantur, & statuunt eam in passo.

SCHOLIVM.

Pro declaratione quæstionis ostendit actionem non esse quid absolutum, quia sequerentur duo absurda. Primum, actionis dari actionem, & sic processum. Secundum, si ponatur in agente illud prius mutare se, quàm passum. Item, si ponatur in passo, hoc non posse pati secundùm quantitatem, vel qualitatem, quin simul, vel priùs accipiat aliam formam absolutam, scilicet actionem.

5 *Digressio de actione.* Ad huius autem [d] difficultatis intellectum, vt actio distinguitur contra relationem, an conueniat Deo ad intrà, vel ad extrà generaliter, & ex hoc specialiter in proposito, oportet videre rationem actionis, secundùm quòd ponitur distingui à relatione. Actio enim non potest poni aliquid absolutum, secundùm quòd ponitur genus vnum illorum decem distinctum. Probatio, quia tunc esset noua forma, & tunc sequerentur duo inconuenientia. Vnum generale, scilicet quòd ad actionem esset actio, & sic in infinitum, & est ratio Arist. 5. *Physic.* quâ probat, quòd ad actionem non potest esse motus. *T. com. 13. Si actio esset absolutum, actione fieret, & sic processus.* Qualiter autem hoc sequatur, patet, quia ad formam absolutam nouam potest esse aliqua actio: quia illa forma non est à se, nec à nihilo: ergo est ab aliquo agente. Secundum inconueniens speciale, scilicet distinguendo de subiecto, in quo poneretur: si est in agente, ergo omne agens antè mutaretur secundùm formam absolutam, quàm passum mutaretur ab ipso: quia passum non mutatur ab ipso, nisi iam habente actionem: agens autem ad hoc, quòd habeat istam actionem, cùm sit forma absoluta noua, oportet quòd mutetur ad ipsam.

Respondetur quòd non, quia motus est actus entis in potentia passiua: actiuum autem antequam agat est in potentia actiua, & ideò exitus eius de hac potentia ad actum, non est motus, nec mutatiò.

6 *Arguitur, actionem non esse absolutum.* Contrà, si actio est forma absoluta, & noua in agente, necesse est quòd habeat aliquod susceptiuum, quia non est per se subsistens: tunc enim nihil diceretur formaliter agens per ipsam, sicut nec aliquid dicitur formaliter quantum per quantitatem separatam: susceptiuum autem habet aliquam potentiam susceptiuam, vel passiuam respectu susceptibilis: ergo actiuum ante actionem erit in potentia passiua ad actionem. Et quod habet potentiam passiuam quandoque sub priuatione, quandoque sub forma mutatur propriè: ergo sequitur propositum, quòd agens propriè mutetur.

Quod autem adducitur ibi, quòd actio est actus potentiæ actiuæ, verum quidem est simpliciter: sed difficile est hoc saluare secundùm istam hypothesim, scilicet supponendo, quòd actio sit quid absolutum in agente: non enim potest esse potentiæ actiuæ, vt susceptiuæ:

susceptiuæ: quia hoc est contra rationem potentiæ susceptiuæ, vel passiuæ: nec potest esse eius vt elicitiuæ. Probo, quia non vt ab ipsa, quod est propriè *esse* eius vt actiuæ: quia tunc actiuum, vt actiuum per formam absolutam priorem actione istâ, actiuè se transmutaret ad istam actionem: & tunc esset quæstio adhuc vlterior, quo aliquid transmutaret seipsum ad illam priorem actionem, & sic in infinitum. Sed tenendo istam hypothesim, oportet dicere, quòd actio, licèt sit potentiæ actiuæ, qualitercumque tamen est actus alicuius potentiæ passiuæ: quia hoc est vniuersaliter verum de omni forma, quæ non est separata ab omni susceptiuo.

Si etiam dicatur secundùm hanc hypothesim, quòd sit in patiente, sequitur etiam inconueniens, scilicet quòd non potest aliquod passum pati secundùm formam de genere Quantitatis, vel Qualitatis, quin simul duratione, & fortè priùs naturâ patiatur secundùm formam absolutam alterius generis, scilicet secundùm actionem, quæ ponitur forma absoluta alia à qualitate, & quantitate. Consequens videtur inconueniens, maximè de forma priori, & posteriori, quòd non possit subiectum pati secundùm formam absolutam priorem, nisi patiatur secundùm formam posteriorem, quæ non est propria passio prioris; patet, quia albedo potest manere in subiecto post actionem transeuntem. Sic ergo probata est hæc negatiua, quòd Actio vt ponitur genus distinctum contra alia nouem genera, non est forma absoluta noua, neque in agente, neque in patiente. 7

Nec potest poni forma absoluta, sed non noua, imò coæua illi, in quo est, propter duo vt priùs. Primum est vniuersale, quia tunc actio esset, & non circa aliquod passum; quod videtur esse contra rationem actionis, quia secundùm auctorem Sex Principiorum, Actio requirit non solùm, quòd agat, sed in quid*agat. Videtur etiam hoc probari ratione, quia non vniformiter est actio quando nihil agitur, & quando aliquid agitur: quia si quando nihil agitur, agens æquè agit, sicut quando aliquid agit: ergo non est maior ratio quare illud postea sit quàm modò, non enim aliquid fit, nisi quia agens agit: & per te nunc ita agit, sicut postea, quando res accipit *esse*. Vnde breuiter non videtur intelligere rationem actionis, qui ponit eam ita absolutam, quòd simpliciter nullum respectum habeat ad productum, vel passum: imò nec actionis in Diuinis est. quin semper per eam aliquid, vel aliquis accipiat *esse*: nec Deus semper egit actione ad extrà æquè ante mundum, sicut in creatione mundi.

C. de actione.
**Al. in quo.*

Secundò etiam distinguendo vt priùs de subiecto; quia si ponatur forma absoluta, vt coæua illi in quo est, & cum hoc in agente, sequitur quòd nunquam aliqua actio incipit, vel desinit esse, nisi quando forma actiua ad illam actionem incipit, vel desinit: & tunc quamdiu calidum est calidum, manet calefactio: & per consequens quando calidum impeditur à contrario, æquè agit, sicut quando non impeditur: & quando terminus actionis] est inductus in passum, semper post æquè manet actio sicut ad inducendum terminum. Ponere autem actionem esse formam absolutam, & in passo coæuam sibi est omnino irrationabile: quia destructo agente adhuc esset actio eadem in passo: simul etiam [patеretur idem passum à contrariis actionibus, si potest successiuè à contrariis agentibus pati. Ex his sequitur, quòd si actio est genus distinctum, ipsum vt sic, per se non dicit nisi respectum. Vlteriùs, si omnes respectus habeant vnam rationem communem quiditatiuam respectus, non poneretur nisi vnum genus respectiuum, & ita non nisi quatuor Prædicamenta. 8

Si actio esset forma absoluta, nō minus esset, quando agēs impeditur ab agendo, quàm quando agit.

COMMENTARIVS.

5 d **A**D *huius autem difficultatis intelligentiam*, &c. Resoluit in hoc paragrapho actionem consistere in relatione, contra primam sententiam, non verò in absoluto: & paragrapho sequenti eam subiectari in agente, non in passo.

Prima conclusio, esse relationem.

Conclusio ergo eius prima est, *Actionem non esse absolutam, sed relationem.* Probat primò, quia si esset forma absoluta, sequeretur quòd ad actionem daretur actio, & sic in infinitum contra Philosophum 5. *Physic. com.* 13. qui hac ratione probat ad actionem non esse motum, quia esset processus in infinitum. Probatur sequela, quia omnis forma absoluta [realiter distincta à subiecto non est à se, neque à nihilo; ergo ab agente: ergo mediâ actione, & dependentia sui.

5. Physic. Ad actionem non esse actionem.

Ad hanc rationem respondetur, non vrgere de forma absoluta, quæ est actus productiuus, quia in ea est status, & immediatè exit à virtute actiuâ. Nam perinde eadem ratio vrget etiam de relatione, si ea ponatur actio, quia non est à se: ergo ab aliquo agente: ergo mediâ actione. Contrà, hæc ratio magis vrget in forma absoluta, inquantùm absoluta non est ad aliud, sed tantùm ad se: omnis autem effectus vt fit est ad aliud à quo fit: ergo per aliquid superadditum, non absolutum, sed relatiuum: ergo mediante hoc respicit præcisè agens, & virtutem actiuam eius vt principium, & consequenter secluso hoc non respiceret: ergo relatio illa erit ratio secundùm quã est ab agēte, & consequenter erit]actio, seu influxus agētis in ipsa. Patet

Responsio.
Retorquetur.
Impugnatur.
Absolutum non esse ad aliud.

Quomodo actio, & effectus reducuntur ad suam causam.

Patet consequentia, quia nihil potest reduci in virtutem causæ, nisi effectus & actio; si est effectus, mediatè reducitur, nempe mediante actione, si actio, immediatè reducitur, sed illud absolutum non reducitur seipso immediatè in virtutem agentis: ergo erit effectus propriè, qui mediante relatione illâ tanquam sui dependentia ad virtutem agentis reducitur.

6 Dices esse eandem sibi realiter illam relationẽ. Contrà, hoc non impedit quin sit actio, seu dependentia per modum actionis, & productionis sui, quia relatio creaturæ ad Deum, ita etiam identificatur realiter creaturæ; est tamen productio passiua eius, quâ terminatur creatura vt effectus, & eius dependentia ad Deum, & vniuersaliter omnis dependentia ad causam in quocumque genere est causatio dependentis causati ad causam, vt accidentis inhærentia ad subiectum; & sic de reliquis, atque seclusâ illâ nullus est influxus causæ, aut ordo effectus ad causam, aut causæ ad effectum.

Dependentia effectus terminata ad causam.

7 Eadem ratio potest etiam fieri de actione, quà est ordo causæ ad effectum: quia absolutum inquantùm absolutum, nequit esse ratio referendi causam ad effectum, vel attingendi ipsum effectum per virtutem causæ; ergo illud absolutum, quod ponitur actio, nequit, quà absolutum est, esse formalis ordo causæ ad effectum, aut effectus ad causam, ac proinde nequit esse actio in passum, aut productio in terminum.

Hæc inconuenientia non vrgent in relatione, quæ immediatè est inter extrema, & seipsa ordinat extrema ad inuicem, in quo ordine, quà talis est, secundùm speciem, consistit actio, quæ exigit agens & passum, producens, & productum: superfluit ergo omnis ratio formæ absolutæ ad hunc effectum. Et sicut aliàs *suprà quæst. 3. præced. distinct.* dictum est de inhærentia actuali, non debet poni aliqua perfectio in causa, quæ præcisè exigitur necessitate effectus, quam non exigit conceptus formalis effectus in se.

Et ne in hoc ampliùs inhæreamus, huc transferri possunt ea, quæ ibi dicta sunt, quæ perinde huic quæstioni deseruiunt, mutando dependentiæ genus, nempe formæ ad subiectum, independentiam effectus ad causam efficientem, & causalitatem efficientis ad ipsum.

8 Probat secundò, quia si est in agente, ergo omne agens priùs mutaretur secundùm formam absolutam in se, quam mutaretur passum ab ipso, quod est inconueniens, quia non priùs est agens in actu secundo, quam passum: licèt enim in exercitio, motus incipiat ab efficiente, nequit tamen concipi vt efficiens & trãsmutans, quin concipiatur passum vt patiens, actio vt est ad terminum: quia actio causæ creatæ nequit esse nisi dependenter à subiecto: & actio secundùm authorem de sex Principiis requirit id quod agat, & id in quod agatur.

Secunda probatio conclusionis.

Agens non priùs est agẽs, quàm passum recipiens.

Sequela probatur, quia si actio consistit in forma absoluta, quæ est in agente, necessariò agens mutatur ad ipsum, inquantùm est eius susceptiuum, & est sub priuatione eius, in actu primo, & tempore priùs, quàm agat.

Dices, hæc ratio perinde vrget mutationem agentis etiam per formam relatiuam, quæ supponit sui priuationem. Contrà, vis rationis non consistit in hoc, sed in eo, quòd agens transmutaretur antequam passum transmutaretur: quod sequitur peculiariter in eo, quòd diceretur actio forma absoluta, quia quantumcunque se habet agens aliter in ordine ad se per formam absolutam, non concipitur passum se habere aliter per talem formam, neque per virtutem agentis transmutari. Sed non ita est de forma relatiua, quæ nequit concipi in *esse*, nisi sit huius fundamenti, cuius est, ad aliud, ad quod est, & sic nisi sit agentis ad passum.

Responsio. *Impugnatur.* *Si actio est absoluta prius agens, quàm passũ.*

Dices, quamuis agens diceret relationem ad passum: non sequitur passum se aliter habere. Respondetur, non sequitur ex communi ratione formæ respectiuæ, quando non est mutua relatio, sed ex ratione particulari huius formæ sequitur, quia habet concomitantem passionem, vt correlationem, & vtraque simul sunt. Et quia hæc relatio ex specie sua est actus productiuus termini; agens enim non aliter se habet ad passum, nisi passum aliter se habeat ad agens.

Responsio. *Impugnatur.* *Actio & passio simul sũt.*

Si dicatur actio esse in passo, sequitur aliud inconueniens, nempe quòd subiectum nunquam pateretur secundùm formam absolutam de genere Quantitatis, & Qualitatis, quin concomitanter patiatur secundùm formam alterius generis absolutam, nempe Actionis: hoc autem esse inconueniens videtur, quia quantitas, & qualitas sunt formæ priores manentes transeunte actione. 9

Responsio. *Impugnatur.* *Aliud inconueniẽs si actio sit in passo.*

Dices, hoc non esse inconueniens, quia idem dicendum, etiamsi actio poneretur forma respectiua; magis enim inconueniens est, vt constituendo actionem in aliquo, quod imperfectius est, concomitetur has formas, quàm si dicatur esse absolutũ. Contrà, hoc non est inconueniens, imò necessariũ, quia absolutum ad absolutum nequit se habere aliter, nisi mediante respectiuo, neque etiam inesse, si distinguatur realiter, & insit per modum formæ; hic enim effectus est relationis, vt sit ordo inter absoluta, sed id non competit absolutæ formæ: ergo si actio esset forma absoluta, sequeretur inconueniens præmissum, quod non est inconueniens in forma relatiua. Tertiò tandem probat actionem non posse dici coæuam agenti, & ratio est in se manifesta.

Euasio. *Impugnatur.* *Relatio ordo inter absoluta.* *Tertia probatio.*

SCHOLIVM.

Saluat famosam diuisionem Prædicamentorum in decem genera per diuisionem respectus in intrinsecum & extrinsecum: ostendit actionem esse respectum, & subiectatum in agente, vt in subiecto, in potentia actiua, vt in fundamento, & probat tripliciter: ait etiam passionem esse respectum subiectatum in passo, correspondentem actioni. Item, ponit tres respectus in agente, scilicet ad productum totale, ad eductum, vel inductum, quod est partiale, & ad subiectum huius, quod est transmutatum. Duo primi sunt intrinseci, & de genere Relationis: tertius extrinsecus, & constituit genus Actionis, vel Passionis.

Si ergo [e] debet saluari illa famosa diuisio Prædicamentorum, quia secundùm Auicennam, 3. *Metaphys.* cogimur obseruare illam diuisionem Prædicamentorum famosam, quâ dicuntur esse decem generalissima, cogimur, inquam, propter Philosophorum antiquam auctoritatem, cui non debet facilè contradici, necesse est dicere, quòd respectus habeat sufficientes rationes formales: sufficientes, inquam, ad distinctionem generum: hæc autem differentia sufficiens ad istud, quæ probabiliùs colligitur ex dictis auctorum, est respectus extrinsecus, & intrinsecus adueniens; vt ille dicatur intrinsecus adueniens, qui necessariò consequitur ambo extrema in actu posita, vel, quod idem est, necessariò consequitur suum fundamentum termino non excluso, sed posito. Extrinsecus autem est, qui non consequitur necessariò extrema etiam ambo simul in actu posita. Et tunc illa sex principia, de quibus agit auctor sex Principiorum, pro tanto non sunt species relationis, quia relatio dicit respectum intrinsecus aduenientem: illa autem dicunt respectus extrinsecus aduenientes: actio ergo erit respectus extrinsecus adueniens. 9

Quid respectus intrinsecus adueniens.

Quid extrinsecus respectus.

Cui aduenit actio.

Sed cui? Videtur quòd passo: quia 3. *Physic. text.* 22. vult Philosophus, quòd actio, & passio fundantur in motu: motus autem est in passo: & quòd non distinguitur formaliter, nisi per *esse* ab hoc, & in hoc.

Varr. lib. 2. dist. 1. q. 5. & in materia de Eucharistia, q. vlt.

Sed contrarium videtur, quia in eodem est respectus, & fundamentum (ratio fundamenti, vt videtur, hoc ostendit) sed potentia actiua, quæ est fundamentum actionis, est in agente: ergo. Item, in eodem non sunt respectus oppositi saltem ad idem, nec vniuersaliter necessariò simul: passio autem, vel respectus passionis vniuersaliter est in passo: non ergo necessariò in eodem est respectus oppositus actionis. Item, in quocumque est forma aliqua, illud est simpliciter tale secundùm formam illam: omnino enim irrationabile videtur, quòd forma sit in aliquo, & non constituat ipsum informatum secundùm ipsam: ergo si actio est formaliter in passo, passum erit formaliter agens.

Forma denominat subiectũ in quo est.

Dicatur [f] ergo, quòd actio est respectus extrinsecus adueniens, & in agente vt in subiecto: in forma autem quæ dicitur potentia actiua, vt in fundamento proximo. Similiter passio dicit respectum oppositum correspondentem isti, & in passo vt in subiecto, & in potentia passiua, vt in fundamento proximo. 10

Actio est in agẽte vt in subiecto, in potentia actiua, vt in fundamẽto.

Vlteriùs in speciali agens creatum habet respectum ad terminum primum, siue totalem, qui dicitur productum: & ad terminum, qui dicitur forma educta, vel inducta: & ad subiectum illius formæ, quod est passum, vel transmutatum. Quòd autem isti respectus sint alij, & alij, probatur, quia sunt ad alios terminos. Probatur etiam per aliud, quia respectus correspondentes è conuerso sunt omnino alij, & alij: respectus enim producti ad producens est sicut dependentis ad illud ad quod dependet, & hoc simpliciter secundùm suum *esse*, sicut simpliciter accipit *esse*: respectus autem transmutabilis ad transmutantem, non est simpliciter dependentis secundùm *esse*.

Agẽs respicit productum totale, inductũ, vel eductum, id est, formam, & subiectũ huius, id est, transmutatum, & in hoc vltimo est actio de genere Actionis.

Transmutabile enim secundùm suum *esse*, simpliciter concurrit cum agente, vt concausa, nec accipit simpliciter *esse* ab ipso: sed tantùm accipit *esse* secundùm formam, quæ inducitur. Respectus etiam producti, & inducti, patet quòd sunt alij, etsi vterque sit dependentis à producente: quia illud primò dependet quod primò accipit *esse*, & hoc est productum: illud secundariò, vel per accidens dependet, quòd secundariò accipit *esse*, & hoc est eductum, vel inductum.

Istorum trium respectuum ex parte agentis duo primi non sunt extrinsecus aduenientes: quia vel agens non habet relationem realem ad productum, vel inductum, sicut est de Deo producente creaturam, vel aliquid in creaturis: vel si habet, necessariò consequitur fundamentum posito termino. Hoc est manifestius de respectu consequente in producto, vel educto, quòd scilicet non est extrinsecus adueniens: quia necessariò sequitur fundamentum posito termino. Ille autem respectus, qui est ad passum, est extrinsecus adueniens: quia benè possibile est actiuum, & passiuum esse, & etiam approximata, & tamen non habere istum respectum, quòd agens sit illud, à quo transmutatur, nec illud ab ipso transmutetur, vtpote si est aliquod impediens actionem: ergo actio cùm sit respectus extrinsecus adueniens, vt priùs est deductum, erit habitudo agentis ad passum transmutatum. 11

Respectus producti, & educti, sunt intrinseci, respectus transmutati extrinsecus.

Et hoc confirmatur per Philosophum, 5. *Metaphys.* qui definit potentiam actiuam esse principium transmutandi aliud, inquantùm aliud: sicut autem potentia actiua est principium transmutandi, ita actio, quæ est actus potentiæ actiuæ, erit transmutatio alterius, id est, passi, inquantùm alterum est. Duo autem alij respectus, scilicet productionis, vel inductionis, seu eductionis, & hoc s[...]e actiuæ, siue passiuæ, pertinebunt ad genus Relationis propriè dictæ: quia sunt intrinsecus aduenientes.

Text. com. 17.

Actio ex Philos. est transmutatio.

COMMENTARIVS.

10 *Diuisio Prædicamentorũ.*

Relatio extrinsecus.

Author sex Principiorũ.

Obiectio.

e *SI ergo debet saluari*, &c. Concludit ex diuisione Prædicamentorum in decem genera celebrata à Philosophis antiquis, relationem diuidi in illam, quæ est intrinsecus adueniens, & sequitur extrema posita in actu; & relationem extrinsecus aduenientem, quæ præter extrema in actu posita exigit aliquid aliud, vt insit diuersum ab extremis: & hæc diuiditur in sex genera, de quibus author sex Principiorum; & sic actio erit relatio extrinsecus adueniens.

Dices, relationes secundi generis Prædicamenti *ad aliquid*, fundari super actione & passione, quæ sunt aliquid extrinsecum, seu diuersum ab extremis: quia extrema possunt simpliciter esse sine tali relatione; vt si effectus, verbi gratiâ, qui natus est esse, & est de facto ab hac causa, poneretur vel à Deo solo, vel ab alia causa, in cuius virtute includitur, eo casu esset effectus, sine relatione ad hanc causam, à qua est modò, etiam ipsâ existente: ergo erit relatio hoc modo extrinsecus adueniens, & consequenter non subsistet differentia præmissa.

11 *Soluitur. Cur relationes secundi modi non sint extrinseca.*

Respondetur, quòd *esse* alicuius importat omnia, quæ ordinantur ad ipsum *esse* hîc, & nunc; & consequenter ordinem ad determinatas causas essendi, inquantùm est per ipsas: ideò actio quæ est actus productiuus, & passio quæ est causæ materialis causalitas, vel eam connotat per se, supponitur ad *esse* effectus; quamuis *esse* sit ab his diuersum; tamen est per hæc in suo genere.

Quare relatio dicitur extrinsecus adueniens.

Relatio autem extrinsecus adueniens ideò dicitur, quia non solùm supponit extrema in *esse*, & quidquid ordinatur ad *esse* determinatum ipsorum; sed vlteriùs requirit aliquam determinationem posteriùs aduenientem, quæ est accidentaria extremis, inquantùm sunt, & posteriùs adueniens ipsis in *esse*.

Relationes secundi modi supponunt actionẽ, &c. vt ordinem determinatum causarum.

Non ita se habent relationes secundi modi, quia licèt extrema ipsorum possint esse, simpliciter loquendo, sine ipsa, si effectus esset modo dicto ab alia causa: tamen vt sunt hoc determinato modo, nequeunt esse sine relatione fundata in hoc determinato *esse* effectus: cùm ergo supponant actionem & passionem, eas supponunt, tanquam rationes per quas seruatur ordo causarum per se, vt infrà explicabitur ad effectum ponendum, non verò vt aliquid posterius, & accidentaliter adueniens; sicut est illud, quod supponit relatio extrinsecus adueniens, vt actio applicationem; *vbi* indistantiam loci & locati: situs positionem partium in quanto in ordine ad se; quâ vna pars est extra aliam in ordine ad locum; & sic tempus coëxistentiam inter temporarium & tempus, & commensurationem in modo essendi, &c. Sed hæc remittendo ad sua loca in Metaphysica, & Philosophia, vbi per se tractantur, incidenter autem hîc non vacat iam eas fusiùs tractare.

Relatio verò extrinsecus aliquam conditionem accidentalem.

12 *Secunda conclusio. Actio est in agente. Prima ratio. Quia virtus agendi est in ipso. Secunda ratio.*

Addit Doctor secundam conclusionem huius quæstionis, nempe, *actionem esse in agente, vt in subiecto.* Hæc conclusio necessaria est suppositâ priori, nempe actionem esse relationem: & optimè probatur, quia fundamentum actionis est potentia actiua: sed relatio non separatur à fundamento, in quo est: ergo, &c.

Secundò, quia respectus oppositi non sunt in eodem simul & ad idem; actio & passio sunt tales, & passio est in passo: ergo actio non est in ipso. Dices, quando idem agit in seipsum, est agens & passum: ergo dicit simul hos respectus. Respondetur, probabilius est iuxta illam conditionem relationis realis, quâ dicitur inter extrema realiter diuersa, non esse eiusdem ad seipsum relationem actionis, aut passionis: sed quidquid sit de hoc, limitatur maior per hoc, quòd addatur sub eadem ratione, & sic tollitur instantia: passum autem non habet nisi vnam & simplicem rationem causandi, nempe potentiæ passiuæ, & secundùm hanc comparatur ad agens, vt ab ea transmutatur, & mouetur, & secundùm eandem rationem comparatur ad terminum motus: ergo non dicit relationes oppositas ad agens, seu ad terminum simul. Potest etiam illud principium intelligi de relatione, quæ inest ex natura rei; non autem de ea, quæ inest per conditionem accidentalem diuersam, ex qua ordo diuersus potest oriri eiusdem ad seipsum, non simpliciter; sed iuxta diuersas determinationes.

Propter oppositionẽ actionis, & passionis.

Responsio.

Tertiò probat, quia si actio esset in passo, tribueret ipsi denominationẽ vt *esse* agentis, vtrumque ipsi repugnat, sicut fundamentum vtriusque, quod est potentia actiua. Ad hoc instatur respondendo esse formas, quæ denominant extrinsecè & intrinsecè: denominatio intrinseca passionis est in passo, extrinsecè autem denominat actiuam agentem: sic dicitur Deus creator per relationem, quæ est in creatura, per quam ipsa creatura denominatur intrinsecè passiuè. Contrà, hæc ratio Doctoris supponit primam eius conclusionem, nempe actionem & passionem esse diuersas, & consistere in relatione. Hoc posito, passio nequit tribuere nomen, aut effectum actionis, neque econtrà actio passionis: actio tamen sicut est diuersa in effectu formali, & ratione tribuit nomen, aliàs frustrà poneretur dare diuersum effectum, vel exigeretur: nequit autem tribuere nomen agentis passo, neque illud referre per modum agentis, quia id conuenit actiuo: ergo benè sequitur non esse in passo. 13

Tertia ratio.

Impugnatur.

Aliqui nostri sumunt hinc fundamentum non dari denominationes extrinsecas, iuxta mentem Doctoris; sed malè, quia oppositum docet variis in locis, potissimùm *in* 1. *dist.* 30. vbi dicit Deum dici Dominum relatione seruitutis, quæ est in creatura: ad quam doctrinam, vt approbatam, se remittit infrà hac ipsa quæstione, §. *Contra ea quæ dicta sunt de actione Dei*, &c. *respons. ad* 3. & §. *Ad propositum ergo*, &c. *in fine:* & *respons. ad* 2. *pro opinione:* videatur *in* 2. *dist.* 1. *quæst.* 5.

Dari denominationes extrinsecas.

Argumentum ergo Doctoris est ex suppositione iam dicta, & sic concludit non aliter, quia denominatio creatoris est actiua; actio enim vt coniungitur suo principio actiuo nequit denominare, nisi per modum causæ, à qua exit effectus efficienter, quia aliter ipsam non respicit. 14

Actio per modum actionis denominat agens.

Dices, quare ergo non diceretur actio etiam sic se habere, vt per modum Passionis denominet effectum & passum, per modum actionis principium actiuum, quamuis in re esset vna forma? quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate.

Obiectio.

Respon

Responsio. Respondetur ex eo quòd Prædicamenta sunt intra se realiter diuersa; & Actio & Passio, tanquam talia reducuntur directè ad suam propriam classem. Secundò, quia diuersa fundamenta realiter arguunt diuersitatem formæ relatiuæ. Tertiò, quia perinde etiam in creaturis relatio causæ, & effectus ad se inuicem sic posset constitui vna relatio ex parte solius effectus, quod non conceditur: quamuis ergo Deus sit causa actiua, nullam tamen fundat ex perfectione sua relationem ad effectum realem, siue per modum actionis, siue per modum productionis: quia immediatè suâ virtute infinitâ, seclusâ omni determinatione per modum actus secundi, vt in ipso potest attingere effectum; non ita causa secunda, quæ requirit determinationem nouam intrinsecam per modum actus secundi; & ideò desinente tali determinatione, virtus eius ampliùs nequit attingere effectum in *esse* positum; sicut virtus Dei tam in *fieri*, quàm in *facto esse* semper attingit effectum, & necessariò inquantùm est.

Differētia inter causam primā, & secundam.

15 Aduertendum autem est, sicut cognoscitur à nobis pro hoc statu prima causa ex creaturis, & modis causandi earum, seclusis imperfectionibus, sic etiam denominari Deum respectiuè ad creaturas secundùm proportionem seruatam in creaturis, & translatam ad primam causam, præscindendo imperfectionem, secundùm quam in creaturis saluatur ipsa denominatio: in creaturis autem denominatio sumitur ab actu secūdo causæ creatæ in ordine ad effectum per illam formam, secundùm quam terminatur & refertur virtus eius actiua ad effectum, vt per eam transit in *esse*, & forma est actio; hæc non transfertur in Deum per modum formæ, vt dixi, quia voluntas eius, seu *velle* substantiale, vt terminat eam effectus, non est medium sicut in causis creatis inter virtutem actiuam & effectum; sed est ipsum principium, à quo exit, seu emanat effectus immediatè: ideò in Deo supra virtutem non datur aliqua forma media per modum actionis, quâ dicatur agens, neque requiritur: quia ipsa eius volitio infinita continet omnem determinationem actus secundi per modum actionis sumptam: non ita virtus causæ creatæ, quæ seipsa non attingit, neque attingere potest effectum; nisi prætereà accedat alia forma per modum actus secundi diuersa à virtute, & potentia actus primi, & hæc est actio eius.

Quia tamen creatura intelligitur fluere, & exire à Deo per modum effectus, & respectiuè ad Deum, intelligatur semper esse in *fieri*, id est, dependens in suo *esse*, sumitur quidam conceptus seruatâ proportione ad actum secundum causæ creatæ ab illa dependentia effectus quâ vnitur semper virtuti causæ primæ influentis *esse* illâ proportione, quâ effectus dicitur in *fieri*, vt est à causa creata producente illum actualiter, & per ipsam actionem vniri effectum, vt fit, virtuti causæ producentis. Hæc denominatio, quia nequit sumi à Deo, sumitur ex ipsa dependentia, quæ est in creatura, vt connotat suum principium, nempe voluntatem diuinam, denominat per modum actionis, & seruatâ quadam proportione mediat inter substantiam effectus, & Deum causantem: ideò non est alia similitudo inter denominationes has, nisi proportionis, non verò entitatis, aut modi.

16 f *Dicatur ergo*, &c. Concludit actionem esse relationem extrinsecus aduenientem, subiectari in agente, fundari in potentia eius actiua; passio econtrà in passo subiectatur, & fundatur in potentia eius passiua. Distinguit actionem à relatione producentis ad productum, quæ est ad totum, & à relatione educentis ad eductum, quæ est ad formam: & hæ sunt quarti Prædicamenti, & secundi generis: *Actio verò est relatio transmutantis ad transmutatum*, nempe ad passum, quia ex Philosopho 5. *Metaphysicæ textu com.* 17. definitur potentia actiua quòd sit *principium transmutandi aliud, inquantùm aliud*, id est, passum: actus autem illius potentiæ est actio ipsa: ergo est ad transmutationem, & ad passum.

Contenta huius literæ.

Differentia harum relationum, vt meliùs colligatur potest obiici frustrà multiplicari, quia agens, inquantùm educens formam, est transmutans passum de priuatione ad actum, neque aliter potest transmutare inquantùm etiam educens est producens, quia eo ipso, quòd forma ponatur in subiecto in *fieri*, aut *facto esse*, ponitur totum in *fieri*, & *facto esse*. 17

Obiectio contra distinctionem allatam.

Prætereà, actio, si est præcisè respectu passi, non erit productio termini, aut via in terminum, aut causalitas efficientis, imò priùs naturâ communicatur forma subiecto in *fieri*, & *facto esse*, quàm concipitur subiectum transmutari; & seclusâ omni alia relatione habetur per hoc solùm subiectum transmutatum: ergo non datur alia relatio, quæ sit diuersa.

Prætereà, virtus actiua agentis reducitur ad actum secundum per talem eductionem: ergo & potentia passiua subiecti. Prætereà, debet seruari proportio inter causam secundam & primam, quantum est ad actum secundum: sed causa prima ad intrà, & ad extrà reducitur in actum per solam productionem, & non per actionem: ergo & secunda.

Respondetur hîc non esse multiplicationem entium sine necessitate; & hæc tria ab omnibus passim distingui, quia relationes educentis, & producentis manent præteritâ actione & passione, quorum *esse* est in *fieri* secundùm communem. 18

Solutio. Distinctio præmissa sustinetur.

Aduertendum ergo alium esse ordinem causarum ad inuicem, alium verò ordinem effectus ad causas, vel causarum ad ipsos effectus; passum dicit ordinem potentię passiuæ ad actiuam, inquantùm per hanc reducitur ad actum; actiua eodem modo ad passiuam inquantùm est principium transmutandi: & prætereà, in ipsa sua causalitate, & effectu dependens à causa materiali: iam suppono actionem vtramque in suo rigore conuenire tantùm causæ secundæ, vt denotat dependentiam suæ virtutis in agendo à passo.

Alius ordo causarum ad se, alius ad effectus.

His suppositis, sicut diuersa sunt extrema, ita sunt diuersæ relationes. Est ergo dependentia causarum à se inuicem, & ordo diuersæ rationis à dependentia, effectus ad causas, vel econtrà: actio autem, vt est in passum, non præscindit à termino, seu à re acta, quam communicat in *fieri*, aut *facto esse* subiecto.

Actio connotat terminum concomitantem.

Licèt ergo actio, & eductio sint simul & concomitanter; alius tamen est ordo actionis ad passum, & inuoluit materialiter id quod communicat, seu connotat in *esse* rei: vnde in motu hæc distinguuntur, nempè ipse motus, & forma secundùm quam est motus; & dicitur terminus recipiens *esse* per motum, tanquam per rationem, quâ fit, & transit de *non esse* ad *esse*, vt est à causa efficiente vt *ab hoc*, & est à subiecto vt in

Concomitantia illa declaratur.

in hoc : & sic inuoluit actionem & passionem, qui sunt respectus actiui & passiui, vt priùs naturâ comparantur ad inuicem causæ secundùm proportionem actiui & passiui; & passiuum est in potentia, vt reducatur per actiuum in actum, & mediante actione attingit virtus agentis suum passum, ipsum actuando, seu transmutando: licèt, vt dixi, secundùm formam, quæ est in fluxu mediante virtute agentis, vt applicatur passo per actionem, quæ est ad passum.

Prior est ordo causarum ad inuicem.

Vt ergo actio est actus actiui, vt comparatur ad passum, & passio passiui, vt comparatur ad agens; ita hæ relationes ipsorum insunt, quâ priùs naturâ dicunt ordinem immediatum ad inuicem, qui connotat illud secundùm quòd dicunt ordinem, nempe formam materialiter sumptam in ratione communicati actus ab agente, & succedentis in potentia quæ virtute agentis mutatur ab opposito priuatiuo, & terminatur eius appetitus.

19 *Explicatur in simili. Ordo causæ primæ, & secundæ.*

Vt in simili potest declarari; verbi gratiâ, in causa prima & secunda, inter quas est ordo essentialis secundùm actionem: nam causa secunda dependet in agendo à prima, non solùm ratione termini communis producti, quia sic etiam causæ partiales à se inuicem dependent; sed etiam in actione ipsa, quia virtus participata, & dependens in actu secundo est à causa prima. Hæc dependentia non est ipsa actio, licèt sit secundùm actionem, sed est ordo, & dependentia secundùm actionem ad causam primam, à qua participatur actio ipsa, quam importat actio ipsa connotatiuè, & materialiter ipse ordo, & dependentia agentis ab agente.

Applicatur similitudo.

Simili modo in proposito actio connotat formam secundùm quam mutatur passum, vt fit in passo, tamen ipsa actio est ordo actiui ad ipsum passum, inquantùm est passum, & prior naturâ ordine agentis ad ipsam formam: quo sensu dicuntur relationes secundi modi fundari in actione, & passione à Philosopho.

20 *Ordo educentis ad eductũ.*

Ordo educentis ad formam eductam denotat dependentiam formæ ad educentem, quâ forma transit de *non esse* ad *esse* dependenter à potentia subiecti simul concurrentis in suo genere: hic ordo est posterior priore, quia priùs naturâ causæ se inuicem respiciunt, & dependent à se inuicem, quàm respiciunt effectum, qui posterior est secundùm dependentiam.

Est posterior priore.

Ordo producentis ad productum.

Tertius ordo est producentis ad productum, siue sit compositum accidentale, siue substantiale, quia compositum dicit vnionem saltem supra formam, & ab ipsa diuersam, & ad compositum comparatur etiam forma ipsa, vt dat *esse* per modum causæ formalis, non vt recipit *esse* per modum termini à suis causis prioribus; quia perinde daret idem *esse*, etiamsi esset improducta: vnde sequitur hunc ordinem esse diuersum à priori; ex his autem, quia coniuncti sunt, facilis est transitus de vno in alium secundùm fallaciam accidentis; conueniunt nempe in vno quod materialiter connotant, nempe in forma, secundùm quam omnia contingunt, seu in termino; differunt tamen in suo formali secundùm ordinem, tam formæ, quàm termini, quàm etiam causarum ad inuicem.

Hic supponit priores. Secũdùm causalitatem.

Fallacia accidentis.

Ad obiectionem ergo patet, negando hîc multiplicari respectus superfluè, quia multiplicantur secundùm exigentiam extremorum. Ad primam probationem respondetur, negando antecedens in sensu formali, quia educens, inquantùm educens, est tantùm dans *esse* formæ concurrente materiâ, & eductio ex parte termini denotat simplicem, & propriam eius dependentiam ab efficiente simul cum materia: actio autem denotat dependentiam passi, seu ordinem agentis ad passum, inquantùm actiuum & passiuum sunt, qui ordo est prior natura in causis etiam, vt comparantur ad se inuicem in actu secundo, quàm ordo eorum, quà dante *esse* formæ tanquam termino: & hîc ordo est secundùm prioritatem dependentiæ, quæ supponitur inter actiuum & passiuum ad ordinem dependentiæ formæ ab ipsis: vnde sicut in ipsa forma prior est ordo eius ad agens, quà recipit *esse* per eductionem ab agente, quàm ordo eiusdem formæ ad idem agens, inquantùm simul concurrit cum cæteris causis ad effectum communem; sic materia, inquantùm potentia actuabilis virtute agentis, priùs dicit ordinem ad agens, & agens ad ipsam, quàm vtrumque simul ad dandum *esse* formæ; priùs, inquam, secundùm ordinem dependentiæ; licèt simul concurrat hîc alius ordo ad formam secundùm quam transmutatio fit in materia.

21 *Respondetur obiectioni.*

Ordo causarum prior secundùm dependentiam.

Ad secundam probationem, negatur antecedens cum sua probatione, nisi intelligatur consecutiuè: quia, sicut dictum est, priùs forma recipit *esse*, quàm nata est causare effectum communem sibi, & cæteris causis.

Ad tertiam probationem patebit in expositione literæ sequentis; & pro nunc respondetur actionem formaliter sumptam non esse productionem, esse tamen productionem ratione connotati, nempe formæ & compositi: vt iam cum Doctore explicabitur.

SCHOLIVM.

Ponit quinque acceptiones actionis. Primò, pro operatione. Secundò, pro respectu producentis. Tertiò, pro respectu inducentis. Quartò, pro re acta, includendo esse ab alio. Quintò, pro transmutantis respectu: & declarat optimè secundùm mentem Philosoph. actionem propriè consistere in hac vltima acceptione, scilicet in respectu transmutantis ad transmutatum, cui correspondet passio, id est, respectus transmutati ad transmutans; & soluit loca Philos. quæ contraria videri possent.

12 *Actio multipliciter dicitur.*

Ex [g] dictis patet æquiuocatio multiplex huius nominis *actio.* Vno enim modo dicitur de operatione, prout intellectio, vel volitio dicitur operatio, & tamen in rei veritate est qualitas, vt declaratum est *lib.1.dist.3.quæst.vlt.* Alio modo actio dicit per se habitudinem, vel respectum. Et quandoque accipitur hoc nomen *actio* pro respectu producentis

centis ad productum, sicut dicitur pater esse causa agens filij. Quandoque autem pro respectu inducentis ad inductum, vel educentis ad eductum, vt calidum dicitur causa agens caloris in ligno. Quandoque etiam accipitur hoc nomen *actio* pro re acta, includendo tamen istum respectum, quem exprimit hoc, quod est ab alio, sicut *in 3. Physic.* Aliquando etiam pro respectu transmutantis ad transmutatum, iuxta illam descriptionem lib. 6. princ. *Actio est, secundùm quam in illud quod subijcitur, agere dicimur.* *Text. 18. & 22. & circiter. c. de actione.*

Actio secundùm primam significationem est forma absoluta, & in genere Qualitatis, vt dictum est: sed iuxta secundam, & tertiam, est respectus intrinsecus adueniens, & sic propriè in genere Relationis, iuxta quartam verò præcisè est genus distinctum, vt priùs est probatum per Aristotel. 5. *Metaphys.* & per distinctionem respectuum, qui non pertinent ad genus Relationis à relationibus propriè dictis, quæ sunt in genere Relationis: & patet per descriptionem nunc adductam. *Text. com. 17.*

Iuxta quintam significationem, (si tamen sit significatio huius nominis, sicut communiter exponitur ibi Philosophus) patet, quòd actio, quantùm ad illud connotatum, pertinet ad aliquod genus absolutum, secundùm quod passum transmutatur, vtpote quantitatem, vel qualitatem, & huiusmodi: & sic dicit ibi Philosophus de actione, quod est opus, & finis huius, scilicet actiui: opus autem, & finis huius est ipsa forma absoluta in passo, licèt vt fluens, loquendo de agente per motum. Vnde præmittit ibi, quòd motus est actus, & actiui & passiui; actiui vt ab ipso, passiui vt in ipso: ille autem motus secundùm Commentatorem realiter est forma fluens: dicitur ergo actio ibi, ipsum actum, siue opus, vel finis agentis, inquantùm est ab ipso agente. Et quia ista duo, scilicet res acta, & *esse ab*, nihil vnum per se constituunt, si nomen *actionis* in ista quinta significatione significet conceptum per se vnum, non significabit ambo, sed alterum. Et rationabile est, quòd principaliter formaliùs significet, & connotet illud, quod est materiale, vt in aliis nominibus importantibus talia diuersa: & tunc non oportet quærere ad quod genus pertineat ratione connotati: quia potest pertinere ad tot genera, ad quot forma causata in passo ab agente. 13 *3. Physic. text. 19.* *3. Physic. com. 4. & inde. idem 5. Physic. com. 9.*

Sed ille respectus ab alio, qui formaliter importatur per nomen actionis in hac quinta significatione, adhuc videtur æquiuocè intelligi, vel scilicet, vt *ab*, vt à producente, seu inducente, vel *ab*, vt à transmutante: & secundùm primum intellectum pertinet ad genus Relationis, sicut & ipsa productio, vel inductio passiua, vt priùs est dictum: secundùm intellectum vltimum, pertinet ad genus Passionis, sicut & transmutatio passiua. *Sumitur hic actio pro re acta cum suo respectu ab alio.*

Et si obiicias, quòd hoc repugnat Aristot. *in 3. Phys.* qui vult, quòd formale in actione secundùm quòd distinguitur à passione, sit esse ab alio: ergo illud non dicit respectum de genere Passionis. Respondeo, Aristot. non loquitur ibi de actione, secundùm quòd est genus distinctum contra passionem: sed de actione secundùm aliam significationem nominis, istam scilicet actum, & non vt productum, nec vt inductum: cùm enim præmisisset de actu actiui, & actu passiui; *Hac enim actio est scilicet actus actiui: illud autem passio actus passiui*, probando primam subdit: *Opus autem, & actus huiusmodi est actio, illius autem passio:* accipit ergo ibi actionem pro opere, & fine agentis: illud autem est forma acta in passo, quæ vt fluens est motus. 14 *Text. 19. 21. 22.*

Ex hoc patet solutio ad quandam obiectionem priùs factam ex illa litera: concedens enim Aristot. ibi actionem esse in passo, & non in agente, quia tunc agens moueretur: loquitur de actione secundùm hanc quintam significationem, non autem secundùm quòd actio est genus distinctum contra passionem: illo enim modo accipiendo actionem actione formaliter aliquid est agens, sicut relatione est relatum: & sic necesse est illud *quo* esse intrinsecum illi, quod dicitur esse tale per ipsum, sicut similitudinem esse in simili. *Hæc obiectio fuit Varron. ex verbis Philos. 3. Phys. vt paulò superius.*

Aliter potest dici, quod *ab hoc*, potest accipi æquiuocè. Vno modo vt est relatio opposita ei, quod est à quo aliud: & tunc debet intelligi aliquid præcedens, quod specificatur per *ab hoc*, vtpote, *qui ab hoc*, vel *quòd ab hoc*: & hoc modo *ab hoc* non pertinet ad genus Actionis, sed magis respectus oppositus, scilicet *à quo aliud.* Alio modo *ab hoc* accipitur, non vt determinat aliquid præcedens, & tunc idem est cum isto respectu *à quo*: & hoc modo concedi potest pertinere ad genus Actionis. Sed isto modo non est motus, qui est in passo, nisi tantummodò terminatiuè. *Actio pro re acta est in passo, secũdum Philosoph.* 15 *Actio nõ est motus, nisi terminatiuè.*

Et hoc sufficit ad saluandum verba Aristotelis ibidem. Vult enim, quòd actio, & passio sunt idem, sicut via ab Athenis ad Thebas, & è conuerso. Non intelligo quòd intelligatur ibi vna via pro ipsa magnitudine, super quam fit motus: sed pro ipso motu hinc illuc, & è conuerso, vt patet per aliud exemplum, quod posuit de distantia hinc illuc, & illinc huc, super idem spatium: vbi vult, quòd illa sint eadem materialiter propter identitatem spatij: sed alia formaliter, ita hîc, motus est illud, per quod dicitur agens per respe- *Text. com. 21.* *Quomodo actio, & passio sint idem.*

ctum ab hoc, intelligendo per hoc respectum *à quo*: in mobili etiam fundatur è conuerso respectus ad agens.

16 Et isti duo respectus habent aliquid idem materialiter vt motum: sed formaliter sunt alij, & in aliis subiectis. Præmisit enim ibi in principio illius capituli de actione, quòd oportet inesse actum vtrisque, scilicet motiuo, & mobili: mobile enim est in ipso *posse*, mouens autem in *operari*: ergo illum actum mouentis, quem ponit *operari*, vult inesse mouenti.

3. Physic. t. c. 18.

Et si obiicias quod in fine capituli dicit, quòd cui insunt hæc, scilicet actio & passio, supple, motus est: potest dici, quòd alia litera habet, motus inest. Vel ista litera potest sic exponi: non cui insunt, vt subiecto, vel fundamento: quia nec passio de genere Passionis inest motui, vel fundamento: quia respectus fundatus super motum ad agens, est intrinsecus adueniens, cùm motus sit forma ipsa inducta, vel educta: sed cui insunt hæc, alterum terminatiuè, scilicet actio, & alterum quasi subiectiuè: quia concomitanter in eodem subiecto vt passio: quia tamen variè videtur ibi loqui de actione, & passione, non potest faciliter haberi certa intentio eius, nisi exponendo totum illud caput. Quæratur ergo ibi, quia hîc esset nimis prolixum.

Text. 22. Cui insũt actio, & passio motus est, explicatur.

COMMENTARIVS.

21 g EX *dictis patet æquiuocatio*, &c. Hîc exponit Doctor quinque acceptiones actionis, secundùm quas contingit multiplex æquiuocatio nominis. Primò, sumitur pro operatione potentiæ vitalis, & sic est qualitas absoluta, vt patet *ex 1. dist. 3. quæst. vlt.* Secundò, sumitur respectu producentis ad productum; sic dicitur pater causa agens filij. Tertiò, pro respectu educentis ad eductum, vt calidum causa agens calorem in lignum. Quartò, sumitur pro relatione transmutantis ad transmutatum, vt hîc sumitur.

Quinque acceptiones actionis. Prima acceptio pro operatione. Secunda acceptio pro relatione producentis. Tertia, pro relatione educentis. Quarta, pro relatione trãsmutantis.

Et sic describitur *in lib. de Sex Principijs cap. de Actione, secundùm quam in illud, quod subijcitur, agere dicimur*, &c. & est actus potentiæ actiuæ, quæ definitur à Philosopho 5. Metaphys. text. com. 17. *Principium transmutandi aliud inquantùm aliud*: & sic constituit proprium Prædicamentum.

Definitio actionis.

Quinto modo sumitur pro re acta, & sic pertinet ad illud genus, ad quod pertinet res ipsa, seu terminus: secundùm hanc acceptionem explicat Philosophum *3. Physicor. textu* 19. de motu, vbi dicit, quòd actio est opus, & finis huius, id est, actiui; quod debet intelligi de re acta in qua constituitur finis agentis: vnde ibi dicit quòd *motus est actus actiui, & passiui; actiui, vt ab hoc, passiui, vt in ipso.*

Quinta acceptio actionis pro re acta.

Ille autem motus secundùm Commentatorem est forma fluens, & sic definitur etiam ibidem: *motus actus entis in potentia, secundùm quòd in potentia*: illa particula, *vt ab ipso*, potest denotare, vt à transmutante, vel à producente & inducente, & vtrumque debet intelligi terminatiuè.

Definitio motus.

22 Ex his patet actionem de genere Actionis non esse formaliter productionem, aut viam in terminum, prout hæc via denotat transitum termini de *non esse* ad *esse*: quia productio est respectus agentis ad id quod recipit *esse*; actio verò ad id quod transmutatur: via in terminum est, vel respectus producentis, vel certè ipse terminus realiter, vt est in fluxu, & transitu de *non esse* ad *esse*: actio est causalitas efficientis respectu materiæ; sed productio est causalitas eius respectu termini.

Actio non est formaliter productio.

Ex quo patet ad reliqua obiectionis superiùs præmissæ. Ad aliud negatur per eductionẽ reduci virtutem actiuam agentis formaliter in actum secundum, nisi præcisè, quà est inductiua, aut eductiua formæ; neque etiam habetur formalis conceptus transmutationis passi per eductionem, sed habetur conceptus sustentationis, quia materia ad eductionem comparatur, vt causa eius, quà dat *esse* formæ: hoc autem non est materiam formaliter transmutari, aut reduci ad actum ab agente, sed dare simul cum agente *esse* formæ, licèt vtrumque se mutuò connotent.

Ad vltimum respõdetur in Deo non esse actionem, sed productionem ad extrà; in agente verò creato intrinsecè est actio simul, & productio: vnde Deus ex sua actualitate constituitur agens in actu secundo per principium agendi; vt est ad terminum, vel per denominationem extrinsecam ab effectu: non ita causa secunda, quæ requirit determinationem actus secundi intrinsecam sibi, siue dicatur actio, siue productio, siue eductio; quæ connotant idem quidem materiale ex parte rei, quæ fit; tamen sunt diuersi respectus ad diuersos terminos, & secundùm ordinem dependentiæ per se diuersum propter identitatem rei connotatæ sæpè sumuntur pro se inuicem.

SCHOLIVM.

Ad solutionem quæstionis prima conclusio: tantùm transferuntur genera in Deum, substantia & relatio; & sic actio de genere Actionis in Deo non est. Pro hac est August. Boëtius, & alij, quos citat Doctor 1. *dist.* 8. *quæst.* 3. *Ratio, quia in productione totali ad intrà, vel extrà non est passum, nec correspondet passio, quæ sit respectus extrinsecus adueniens: si etiam Deus producat partialiter, fortè non erit actio, quia non respectus extrinsecus. Nam respectus creaturæ ad Deum intrinsecus est. Deo enim per voluntatem suam applicato ad transmutabile, necessariò sequitur respectus, secus est de agente creato quomodocumque applicato. Vide Scotum hîc n.* 11. *Secunda conclusio in Deo tam ad intrà, quàm ad extrà, impropriè est actio, quæ ad intrà, est realis, sed ad extrà, rationis; de quo* 1. *dist.* 30.

Ad

Ad propositum [h] ergo in speciali dico, quòd si qua ad diuina transferuntur genera, 17
quod est expositum *in primo lib.dist.8.q.3.* non transfertur aliqua actio de genere Actionis,& hoc ad intrà: vt sic quantùm ad omnia intrinseca simpliciter sit illa propositio vera,scilicet quòd tantùm sunt ibi duo genera, scilicet relatio,& substantia. Neque etiam conuenit Deo aliqua actio de genere Actionis respectu cuiuscumque totaliter producti, cuius scilicet non præcessit aliqua pars potentialis.

Et probatio communis tam de productione ad intrà, quàm de productione totali ad extrà,(cuiusmodi est creatio)ista est:quia vbi est totalis productio,non de aliquo passo, seu potentiali,ibi deficit illud quod requiritur ad actionem propriè dictam, quæ semper est in passum,secundùm Philosophum 5.*Metaph.*& Auctorem principiorum, sed nec Pater producit Filium de aliquo potentiali,vel quasi potentiali,vt ostensum est 1.*lib.dist.*5. *q.2.*nec creat de aliquo passo transmutato. Alia communis probatio est, quia actioni correspondet passio propriè dicta,quæ scilicet est respectus extrinsecus adueniens, sicut & ipsa actio.

Generatio Filij non est actio de genere Actionis. *T. com.*17.

In Diuinis autem ad intrà nullus potest esse respectus extrinsecus adueniens, quia quilibet summè necessariò oritur ex natura fundamenti:nec ibi, nec in creatione potest esse respectus passionis extrinsecus adueniens,quia productum siue extrà,siue intrà summè necessariò refertur ad producentem. De *intrà* non est dubium, sed de *extrà* probo, quia impossibile est aliquam relationem magis intrinsecè creaturæ inesse, quàm illam, quæ est ad creatorem,in tantùm, quòd illa est idem realiter fundamento, vt ostensum est *lib.2.dist.*1.*q.*4.

Est tamen tam ad intrà, quàm ad extrà in totali productione actio aliqua diuina,accipiendo actionem,non pro aliquo de genere Actionis, sed pro aliquo correspondente illi actioni de genere Actionis:sicut in producto non est passio de genere Passionis, sed passio æquiuocè dicta,ad passionem correspondentem actioni de genere Actionis. 18

Et ista æquiuocatio nominis *actionis* dicta est priùs,cuius similis potest correspondere in nomine *passionis.* Vnde productio actiua, vel actio in Diuinis est tantùm actio, relatio realis tamen, similiter productio passio:ad extrà autem productio actio est relatio rationis,& è conuerso productio passiua relatio realis,sicut dictum est 1.*lib.d.*30.

Productio Dei ad intrà, relatio realis, ad extrà, relatio rationis.

COMMENTARIVS.

23 h AD *propositum ergo*,&c. Excludit actionem propriè dictam à Deo ad intrà, & etiam ad extrà, vt producit independenter à materia: quia ad intrà omnia ex natura extremorum necessariò se habent, & non per aliquid extrinsecus adueniens; ad extrà verò etiam effectus necessariò se habet ad primam causam, & ex modo productionis excluditur concursus potentialis, secundùm quòd resultat actio & passio: ad intrà tamen, & extrà est aliquid correspondens suo modo passioni & actioni,quod æquiuocè dicitur actio & passio, nempe ipsa productio actiua, & passiua.An autem Deo correspondeat aliqua passio in materia, vt simul cum causa secunda eam transmutat, respondet §. sequenti, in quo id affirmat.

SCHOLIVM.

Actionem conuersiuam panis videri propriè proportionaliter actionem, eique correspondere passionem in corpore Christi, de quo sup.d.11.q.3.& 4. *& sic genus Actionis aliquo modo proportionali transfertur in Deum ad extrà,tenendo transsubstantiationem esse adductiuam.*

Sed [i] in proposito de ista conuersione, nunquid ponenda est ibi actio diuina? Dico 19
quòd sic, accipiendo *actionem* pro relatione rationis: sed de actione correspondente actioni de genere Actionis magis est dubium.Si enim ibi tantùm conuertatur substantia in substantiam,ita quòd transsubstantiatum ibi sit nihil,non potest ibi saluari passio propriè dicta, nec per consequens actio. Sed si ponatur secundùm aliam viam, quam suprà *d.*10.& 11.
posui,quòd hìc conuersio est substantiæ panis vt hìc,in corpus Christi vt hìc,& sic sit ibi corpus Christi passum recipiens præsentiam nouam;tunc potest dici, quòd hìc est propriè passio in corpore,& ita actio correspondens proportionalis actioni de genere Actionis;nec ista repugnat Deo. Potest enim Deus transmutare aliquod passum, sicut natura potest:& ita transmutatio passiua est passio propriè, & actiua est actio correspondens generi Actionis, non tantùm relatio: & tunc oportet dicere quòd genus Actionis aliquo modo secundùm prædicationem proportionalem possit ad Deum transferri, sed non ad intrà.

Harum[k] duarum sententiarum prima videtur difficilior, imò non videtur bene intelligibile, quomodo sit aliqua noua actio realis sine termino, & ad minùs aliqua realis relatio noua sine forma absoluta: hîc autem exceptâ destructione panis, cuius terminus *ad quem* est *non esse* panis, prout est aliqua versio positiua, non habet talem formam absolutam secundùm omnes, in corpore Christi: relationem ergo realem nouam ad minùs oportet ponere ibi, & hoc ad agens: nec videtur quòd illa possit esse noua, nisi aliquid realiter sit nouum in illo corpore, propter quod magis nunc dicatur terminare actionem realem Dei, quàm priùs.

Hæc relatio est vbi, seu esse hic.

COMMENTARIVS.

24 i *SEd in proposito de ista conuersione,* &c. Hîc tandem, explicatâ hactenus naturâ actionis, & passionis in creatis, & vt secundùm proportionem transfertur in Deum, resoluit quid dicendum sit in proposito de conuersione, & est conclusio principalis huius articuli. Dicit ergo primò dari actionem rationis, nempe voluntatem Dei, quâ mutat vnam substantiam in aliam; Deo enim soli competit mutatio totalis substantiæ in substantiam, iuxta dicta *dist.* 11. *quæst.* 6.

Actio etiam vt transmutatio est à Deo per modum productionis.

Quantùm autem ad actionem productiuam, & correspondentem actioni de genere Actionis, si ponenda sit, respondet, tenendo hîc esse conuersionem per transsubstantiationem adductiuam dari talem actionem, nempe productionem nouæ præsentiæ in corpore Christi, in quo est passio propriè dicta per modum transmutationis, neque hæc repugnat Deo: potest enim transmutare aliquod passum, sicut natura transmutat; ita vt transmutatio passiua sit passio propriè dicta; actiua verò sit actio per modum productionis.

Passio cui non correspondet actio propriè dicta.

Vnde sequitur quòd prædicamentum Actionis possit in Deum transferri, sed non ad intrà, inquantùm scilicet passio, quæ est in materia, est à Deo: vnde sequitur passionem, quæ sit de genere Actionis, dari posse sine actione, quæ sit de eodem, licèt non sine actione, quæ sit productio passiua formę, secundùm quam est passio. De vtraque sententia satis dictum est *suprà d.* 10. *quæst.* 3. & 4. & *in commento vtriusque quæst.*

k *Harum duarum sententiarum,* &c. Intelligit primam, quæ est aliorum, nempe conuerti panem in corpus Christi sine aliqua nouitate in corpore, quam suo loco *suprà* impugnat, eo ipso quòd detur noua actio, necessariò dari terminũ illius, & cùm non sit aliquod absolutum in corpore Christi, qui sit præsens per conuersionẽ, necessariò dandã esse relationẽ, quæ est præsentia eius noua ad species. 25

Noua actio infert terminum nouum.

SCHOLIVM.

Soluit per singularem doctrinam quinque argumenta adducta n. 3. & 4. *pro opinione tenente actione consistere in absoluto, & non in respectiuo.*

20 Ad[l] argumenta contra istum articulum. Ad primum, cùm dicitur, relatione nihil producitur, productione aliquid producitur; hæc ratio non debet aliquem intelligentem mouere. Productio enim diuina, quâ Deus producit aliquid ad extrà, non est absolutum in eo, secundùm omnes: quia secundùm nihil absolutum in se, respicit creaturam: ergo necesse omnes est dicere illam productionem, qua dicitur Deus producens, esse respectum. Sed quid magis inconueniens est dicere, quòd relatione producat, quàm quòd respectu producat? quicquid enim videtur esse contra istud, *relatione producit*, oporteret quod acciperetur ex aliquo medio communi omni respectui, prout forma absoluta in genere potest se habere ad productionem, eo modo, quo nullus respectus potest.

Ad rationes art. 1. *n.* 3. & 4. *Productio Dei est respectus.*

21 Secundò, manifestùm est, quòd productum magis formaliter producitur productione passiuâ sui, quàm productione actiua agentis: sed illa productiua non est passio de genere Passionis, quia non est extrinsecus adueniens, sed maximè intrinsecus oritur ex fundamento: ergo est relatio propriè dicta: ergo creatum producitur productione formaliter relatione propriè dictâ.

Productio passiua est relatio intrinseca.

Dico ergo ad argumentum, quòd in vtraque præmissa est amphibologia: potest enim ablatiuus construi in ratione formalis principij proximi, vel remoti; & ista multiplicitas vniuersaliter accidit, quando aliquod abstractum construitur in ablatiuo cum aliquo concreto denotante respectum. Hæc enim est vera, simile est simile similitudine, intelligendo ablatiuum construi in ratione formæ proximè denominantis. Et similiter hæc est vera, simile est simile qualitate, intelligendo ablatiuum construi in ratione principij formalis remoti: & hæc est vera, calidum calore calefacit, & hæc, calidum calefactione calefacit: sed in alio, & in alio sensu.

Quãdo ablatiuus construitur cũ concreto significãte respectũ, propositio est distinguenda.

Ad propositum, si vtrobique construatur ablatiuus in ratione formæ proximè denominantis; minor propositio est vera, & maior falsa: quia productio illa, quâ formaliter producitur, est relatio: & ita est syllogismus ex oppositis, sicut iste, nullus homo currit, Socrates

Socrates currit: igitur Socrates non est homo. Et nec mirum, si infert conclusionem impossibilem, imò incompossibilem, secundùm artem secundi Priorum. *c. 3.*

Accipiendo autem maiorem negatiuam, prout ablatiuus construitur in ratione principij formalis remoti, & minorem affirmatiuam, prout ablatiuus construitur in ratione formæ proximè denominantis: sic vtraque est vera: sed tunc inferendo, quòd productio non est relatio, fit figura dictionis, mutando rationem principij formalis proximi in rationem principij formalis remoti, vel è conuerso. 22

Vel, vt magis Logicè dicatur, commutando absolutum in respectiuum. Nam principium remotum respectu cuiuscunque denominati relatione, est absolutum: principium autem proximum est respectus: & fortè posset hîc poni figura dictionis, secundùm primum modum ex simili terminatione, nec vsquam apparet alibi ita euidenter, sicut in talibus paralogismis: hoc enim est propter similem terminationem causalem, quæ ostendit similem constructionem casuum: & in hoc decipit secundùm amphibologiam, quantùm ad præmissas: apparet enim quòd possit inferri, ac si in eodem casu similiter terminata similem sententiam significarent in præmissis.

Ad secundum, non est inconueniens concedere creationem Dei esse relationem rationis, cùm necesse sit dicere creationem creaturæ non esse passionem de genere Passionis, sed relationem propriè dictam. Et cùm infers, ergo Deum velle creaturam esse, est referri: non sequitur: creare enim significat relationem passionis, & connotat actum essentialem diuinum intrinsecum, non tantùm absolutè, sed vt transit super obiectum extrà: Deum autem velle creaturam esse, principaliter dicit actum diuinum, licèt connotet transitum eius super obiectum. Modò non sequitur, quod principaliter dicit relationem, est relatio: ergo illud quod quasi fundamentaliter connotat relationem, est relatio. Vnde in forma arguendi est figura dictionis, quia mutatur *ad aliquid* in *ad se*: sicut si argueretur sic, similem esse est referri: sed album esse, est similem esse: ergo album esse est referri; nihil valet. 23 *Creatio est relatio rationis.* *Deum velle creaturam esse, quid significet?*

Ad tertium, si hæc est vera, generatio est relatio, vt ostensum est *distinct.* 27. 1. *lib.* & vniuersaliter ab abstractis tenet cõsequentia ad concreta, licèt quandoque non è conuerso nullum erit inconueniens, imò necessarium, quod *generare* erit *referri*. Sed si vis fiat in verbis, & habeatur pro inconuenienti, quòd *generare*, vel *dicere* sit præcisè *referri*. Dico, quòd inferius non est præcisè superius: quia est superius cum aliqua differentia addita: sicut homo non est tantùm animal, sed simul rationale. *An generare sit referri?*

Ita dico, quòd *generare* dicit relationem, sed talem, scilicet productiuam per naturam: & *dicere* relationem producendi per intellectum. & ideò *generare* non est tantùm referri, sed *referri* relatione originis fundata supra naturam fœcundam: & dicere *referri* relatione originis fundata super intellectum fœcundum. *Generare dicit relationem productiuã per naturã: dicere relationem productiuã per intellectum.*

Ad quartum, cùm dicitur, quòd relatiuum non est causa sui correlatiui: istud argumentum est contra omnem opinionem, nisi fortè ponentem personas absolutas. Si enim omnes Catholici concedunt ibi originem, concedunt etiam ibi principiationem personæ ad personam: vel oportet dicere, quòd relatiuum sit principium sui correlatiui: vel oportet dicere, quòd prima persona principians sit absoluta à relatione ad secundam. 24 *Relatiuum esse principiũ sui correlatiui.*

Est ergo responsio, quam dixi, 1. *lib. dist.* 28. *q.* 3. quòd licèt relatiua sint simul naturâ, prout simultas dicit non posse esse sine inuicem: tamen cum hoc stat prioritas originis, quæ nihil aliud dicit, nisi à quo est aliud.

Contra hoc, aliqua possunt habere ordinem in intellectu, quæ tamen non possunt habere ordinem extra intellectum: ergo quæ nullum ordinem habere possunt in intellectu, omnino nullum ordinem habere possunt extra intellectum: sed relatiua sunt simul in intellectu: ergo, &c. Item, quod est simul, vt est simul, non est prius: sed prius origine, vt est prius origine, est simul cum posteriori, vt est posterius, quia sic sunt per se relatiua: ergo prius origine non est prius: & idem argumentum posset fieri de priori, & posteriori naturâ.

Ad primum dico, quòd esse simul in intellectu potest intelligi dupliciter. Vel quòd illa simultas determinet actum intelligendi, vt transit super obiecta: vel quòd determinet ipsa obiecta, quæ intelliguntur. Vel aliter, & redit in idem, simultas potest dicere modum obiectorum, vt intelliguntur, siue vt comparantur ad actum intelligendi: vel modum ipsorum secundùm se. Primo modo maior est falsa, scilicet, quæ sunt simul in intellectu, nullum ordinem habent extra intellectum: quia quantumcunque illa oporteat cointelligi, non propter hoc tollitur aliquid, quod conuenit eis secundùm se, & solùm hoc modo, est minor vera. *Cointellectio aliquorum nõ tollit ordinem eorũ, inter se.*

Contrà,

Contrà, vt sub propriis rationibus intelliguntur, habent simultatem omnimodam in intellectu: ergo nullum ordinem. Respondeo, propriæ rationes eorum habent quendam ordinem: & tamen ipsa vt habentia ordinem habent etiam simultatem, scilicet per comparationem ad actum intelligendi.

25 *Simul vt simul, non est prius prioritate oppositâ illi simultati, sed potest esse aliâ prioritate prius.*

Ad secundum, propositio illa maior, Quæ sunt simul vt sunt simul, non habent ordinē, vera est, si ly *vt* dicat simultatem: & in modo simultatis, & cum hoc in modo ordinis, & in modo inhærendi ipsius simultatis, & ordinis: intelligo sic, quòd sicut accipitur modus simultatis secundùm naturam, & secundùm originem, ita accipiatur proportionaliter idem modus prioritatis, & posterioritatis: cum hoc etiam, quòd sicut simultas prædicatur de istis, ita ordo negetur de eis, scilicet quòd si accipitur ibi simultas, vt denominatiuè inhærens eis, & per hoc non negetur ordo inesse eis per se primo modo, sed negetur eis inesse denominatiuè: & tunc illa minor non habet veritatem, nisi de hoc modo simul naturâ, & de modo inhærendi accidentali, seu denominatiuo.

Et conclusio vniformiter, quòd non sunt ordinata tali ordine: & hoc vt denominata à tali ordine. Sed ex hoc non sequitur, quin sint ordinata per se primo modo. Vnde & hæc est vera, prius vt prius, prius est posteriori, intelligendo de prædicatione per se primo modo: & hæc, prius vt prius, est simul cum posteriori, intelligendo de prædicatione per se secundo modo.

Nec in talibus intentionibus generalibus est inconueniens vnum oppositum prædicari essentialiter de alio, & reliquum oppositum de eodem denominatiuè, intelligendo oppositum, quod secundùm sui conceptus rationem esset oppositum. Sed non saluatur omnino oppositionis ratio vbi est difformis modus prædicationis. Exemplum huius, potentia per se primo modo, & potentia est in actu actualitate sibi correspondente: quia potentia quando est extra suam causam, non est in potentia ad suum *esse*: magis patet idem in intentionibus logicalibus, quia hæc est vera, singulare est singulare per se primo modo; & hæc, singulare est vniuersale prædicatione denominatiuâ: & in intentionibus Grammaticis, masculinum est masculinum, hæc est vera per se primo modo; hæc autem, masculinum est neutrum, vera est denominatiuè, vel denominatiuâ prædicatione.

26 *Relationes secundi modi fundātur super potētiam, nō super actionē, vel passionem.*

Ad quintum principale de quinto Metaphysicæ potest dici vno modo sic, quòd nulla relatio secundi modi fundatur super actionem, & passionem, vt dictum est *lib.* 1. *dist.* 27. sed tantùm super potentiam actiuam, & passiuam: quia illæ relationes quæ videntur fundari super actionem, & passionem, non insunt, quando actio, & passio est: insunt etiam, quando actio, & passio non sunt. Hoc patet, quando enim aliquis in creaturis generat, tunc non est pater, licèt postea quando proles formata est, sicut illa proles incipit esse filius, ita incipit, qui genuit, esse pater: tamen tunc non est aliqua eius actio. Posset enim tunc vel non esse, vel non omnino agere aliquâ actione nouâ præter illam primam. Relatio autem non potest esse, nisi dum est fundamentum: & si sit fundamentum completum, & hoc ex vtraque parte, simul erit & relatio: actiones ergo illæ possunt habere se tantùm ad relationes, sicut præuiæ dispositiones ad tales relationes.

Actiones se habent ad relationes secundi modi, sicut dispositiones.

Saluatur ergo dictum Philosophi ibi, quòd relationes de secundo modo, dicuntur secundùm potentiam actiuam, & passiuam, vt secundùm fundamenta: & dicuntur secundùm actiones potentiarum, vt secundùm dispositiones præuias ad illas relationes.

27

Alio modo potest dici, quòd Philosophus loquitur ibi de actione, iuxta secundam significationem nominis, prout importat habitudinem producentis ad productum: & actio secundùm hanc significationem per se, dicit aliquid de genere Relationis, vt dictum est suprà. Et tunc illud secundùm potentiam actiuam, & passiuam, debet exponi vt priùs, scilicet vt secundum fundamentum. Illud autem quod sequitur, *& actiones potentiarum*: debet intelligi secundùm actiones formaliter, sicut secundùm similitudinem est simile: & ad istum intellectum aliquid illius literæ manifestè consonat: ait enim, *Sicut pater filij pater, hic quidem fecit, illud autem passum est.* fecit, hoc est, produxit, passum est, id est, productum.

Text. 22. & 27. 5. Metaph. text. 19.

Et si obiicias, quòd exemplificat calefactiuum ad calefactibile, & iterum calefaciens ad illud quod calefit, & secans ad illud quod secatur tanquam agentia. Respondeo, exponit quomodo intelligit illa verba statim, dicens, *Secundùm tempora iam dicuntur ad aliquid, vt quod fecit ad factum, & facturum ad faciendum.* Hîc enim semper agentis est producens, & actum est productum. Et ita debet intelligi calefactiuum, pro productiuo totius calidi, eo modo quo in septimo dicit totum compositum generari; & hoc in generationibus

per

per accidens, sicut in generatione substantiæ. & calefactibile accipit pro toto illo possibili produci, non autem pro passiuo, vt est possibile transmutari. & ita calefaciens pro producente totum calidum, & illud quod calefit pro toto composito terminante productionem, non autem pro subiecto transmutato ad calorem; & ita de illo quod secatur ad secans.

Tertio modo potest dici, quòd Philosophus non tantùm ponit ibi species relationis: 28
sed etiam modos, secundùm quos aliqua dicuntur ad aliquid, sicut & *in cap. de Qualitate*, non tantùm ponit species Qualitatis, sed modos. Vnde dicit, *quale* dicitur vno modo differentia substantiæ: non tamen differentia substantialis pertinet per se ad genus Qualitatis. Ita hîc in secundo modo relatiuorum possunt poni illa, secundùm quæ aliquid dicitur ad aliud, non vt secundùm relationem formaliter, sed vt secundùm respectum aliquem extrinsecus aduenientem, habentem similitudinem cum illo modo. Et tunc exponatur litera, actiua, & passiua, secundùm potentiam actiuam, & passiuam, dicuntur ad aliquid, vt secundùm fundamenta relationum propriè dictarum. Quod sequitur, *& actiones potentiarum*, exponatur, scilicet de actionibus de genere Actionis, quòd secundùm eas formaliter dicuntur actiua ad passiua, & è conuerso; non quidem secundùm relationes propriè de genere Relationis: sed secundùm quosdam respectus pertinentes ad secundum modum relatiuorum, licèt non ad genus Relationis, habentes tamen modum similem quibusdam speciebus relationis; vt sic ista pertineant ad vnum modum relatiuorum, non autem ad aliquam speciem Relationis.

COMMENTARIVS.

26 *Respondetur argumentis.*

1 AD *argumenta contra istum articulum*, &c. Egregiè soluit, & per abundantem doctrinam quinque argumenta suprà facta in fauorem opinionis, quę statuit actionem, & productionem consistere in positiuo absoluto. Ad primum, quod est productionem fieri actione, & non relatione: ergo actio non est relatio. Respondet instando contra illam minorem, & non relatione, &c. quia productio passiua, quâ creatura emanat à Deo, non est aliquid absolutum, sed respectiuum: non est autem magis inconueniens, quòd relatione mediâ tanquam actu productiuo passiuo aliquid producatur, quàm quòd mediante respectu aliquid producatur, quia ideò relationi repugnaret, quia per se differt, & quà differt à forma absoluta, si ex hoc medio non solùm remoueatur à relatione esse productionem, sed consequenter transfertur in absolutam formam, quia absolutum, quà absolutum, perinde excludit respectum, sicut relationem.

Relatio est actus productiuus.

Secundò, quia creatio passiua, per quam creatura recipit *esse*, est relatio. Ostẽdit prætereà committi amphibologiam, & fallaciam figuræ dictionis, vt clarum est ex textu. Notanda illa maxima; nempe *in concretis denotantibus respectum, formam in abstracto construi in ablatiuo casu, vel vt denominat principium proximum, vel remotum.*

27 *Ad secundũ. Creatio actiua, & passiua.*

Ad secundum, mutatur *Ad aliquid* in absolutum secundùm figuram dictionis: vnde *creare*, vt dicit actum ex parte Dei, supponit pro actu voluntatis diuinæ, & connotat obiectum extrà, seu transitum eius in obiectum: importat autem principaliter ipsum actum, qui est principium effectus. *Creare* passiuè denotat principaliter relationem creaturæ, seu productionem passiuam eius, & connotat actum diuinæ voluntatis, vt transit in obiectum: creatio autem, vt est in termino, est relatio, seu productio passiua: vnde non sequitur, si creatio est relatio: ergo *creare* est *referri*: transitur enim de creatione, vt in creatura ad principium eius, à quo est, nempe diuinæ voluntatis secundùm figuram dictionis.

Fallacia figuræ dictionis.

28 *Ad tertium.*

Ad tertium respondet, quòd *generare* etiam ad intrà est relatio, & *generare referri* taliter, id est, secundùm speciem talis relationis, nempe relatione originis.

Ad quartum.

Ad quartum, negat maiorem, & meritò, quia Pater, quà Pater, est causa Filij, & vterque, quà spirator, est causa Spiritus sancti, sumendo causam latè, vt extenditur ad producens. Ad minorem respondetur, relatiua esse naturâ, & cognitione simul, non verò origine, vt dictum est *in 1. dist. 28. quæst. 3.* Deinceps explicat, quomodo aliqua possint esse simul in intellectu, & non esse simul in re extrà, & tunc simultas in intellectu appellat modum cognoscendi, & non modum essendi. Item, quomodo aliqua denominatione sunt simul, vt subsunt respectui, tamen per se fundamentaliter sumpta dicunt ordinem, & non sunt simul, sed vnum alteri præsupponitur, verbi gratiâ, pater & filius in creatis sunt simul, quà dicunt relationem ad inuicem, non sunt tamen simul secundùm denominata, quia vnum alteri supponitur in *esse*.

Ordo in re nõ tollit simultatem in intellectu.

Simultas denominationis non tollit ordinem rei.

29 *Ad quintum.*

Ad quintum respondet, exponendo Philosophum tripliciter; primò, negando relationes secũdi modi fundari in actione & passione, vt fundamento, sed præmitti vt dispositiones quasdam, vel conditiones fundandi. Secundò, respondet posse intelligi actionem pro productione, & fundari in potentia actiua tanquam fundamento. Tertiò, quòd Philosophus non tantùm ibi ponat species relationis, sed modos, secundùm quos aliquid ad aliud dicitur. Videatur textus.

SCHOLIVM.

Obiicit tripliciter contra dicta n. 17. scilicet in Deo non esse propriè actionem ad intrà, vel extrà, & soluit perspicuè obiecta.

Contrà

29 Contra [m] ea, quæ dicta sunt de actione Dei ad intrà, & actione totali ad extrà, arguo primò sic: cuius est potentia, eius est actus, *de Somno, & Vigilia in principio*: sed in Deo est verè potentia actiua: ergo ei verè conuenit agere.

Vide Scot. 9. Met. q. 4. & Elen. q. 28. & 1. Sent. d. 1. q. 5. & Ant. Andr. 1. Met. q. 8.

Creatio actiua relatio rationis.

Item, dum creatura est, semper refertur ad Deum: sed non semper refertur ad Deum per creationem passionem, quia creatio passio non est nisi in instanti primo, quando creatur, sicut nec creatio actio Dei est nisi tunc: ergo aliquâ relatione aliâ, quàm istâ creatione refertur: ergo licèt illa alia, quâ necessariò semper refertur, non sit de genere passionis: tamen illa creatio passio potest esse de genere Passionis, quia contingenter abest à creatura post primum instans. Item, creatio videtur esse productio realis: sed Dei ad creaturam non est relatio realis: ergo creatio non est relatio.

Ad primum dico, quòd sicut hoc nomen *actio* æquiuocatur, vt suprà dictum est, ita hoc nomen *potentia actiua*. non solùm enim dicitur de potentia transmutatiua, sed etiam de potentia productiua: & quidem Deus habet potentiam actiuam vtroque modo: & sic potest conuenire sibi actio vtroque modo, sed sic vna actio non erit alia.

Ad secundum, videtur posse duci ad oppositum, quia si creatio passio non semper manet, tamen semper manet illa habitudo, quam creatura habet ad Deum, vt ad causam efficientem dum creatura manet: ergo illa habitudo non est creatio passio de genere Passionis. Respondeo ergo, quòd creaturæ ad Deum, vt ad causam efficientem, non est nisi vna relatio, & coæua fundamento, imò eadem fundamento, vt patet *secundo libro distinct.* 1. & illa potest dici creatio passiua, vel si hoc nomen *creatio*, importat nouitatem, siue ordinem ad *non esse* præcedens, tunc oportet vti alio nomine non importante nouitatem: quia illa nouitas non est coæua, nec relationi ad Deum, nec fundamento: & de hoc est dictum *secundo libro, vbi suprà*. Ad tertiam responsum est 1. *lib. dist.* 30. quomodo Deus realiter est Dominus, & tamen non relatione reali dominij.

Relatio creaturæ ad Deũ est coæua ipsi.

q. 5. In solutione principali.

COMMENTARIVS.

m *Contra ea quæ dicta sunt*, &c. Vide quæ habet *Quodlibeto* 12. & *in distinct.* 1. *quæst.* 2. in quibus explicat responsionem ad secundum.

SCHOLIVM.

Positis tribus rationibus pro parte falsa, resoluit creaturam non posse esse causam principalem conuersionis Eucharistiæ. de quo suprà d. 11. q. 1. & 2. ad primum. docet essentiam Dei esse formaliter, & fundamentaliter infinitam, attributa formaliter tantùm; relationes verò nullo modo, nisi identicè. de quo 1. *d.* 10. *& d.* 13. *& quodl.* 5.

30 De secundo [n] articulo, videtur quòd ista conuersio possit competere alicui creato, vt agenti principali: cuius est ratio, quia actio competens Deo per principium agendi non formaliter infinitum, potest competere creaturæ: quia sibi non repugnat actio, cuius principium sufficiens est aliquod finitum, vel non infinitum: sed Deus producit creaturam per voluntatem, quæ non est formaliter infinita: ergo, &c. Probatio minoris: si enim voluntas Dei esset formaliter infinita, includeret formaliter omnem perfectionem intrinsecam Deo, quia infinito nulla potest fieri additio: & tunc voluntas esset pelagus infinitæ substantiæ: quod non est verum, quia hoc est proprium ipsi essentiæ secundùm Damascen. cap. 9. *Qui est, misit me*, &c. *Totum enim in se comprehendens, habet esse velut substantiæ quoddam infinitum pelagus, & interminatum.* & ideò præmittit ibi, quod videtur esse principalius nominum, quæ de Deo dicuntur, *qui est*. Confirmatur, quia voluntas non includit formaliter in se relationes: sine illis autem non habetur totalis perfectio diuina intrinseca: ergo nec infinitas.

An volũtas Dei sit formaliter infinita.

12. Exod. 3.

Item, agens naturale potest istas species alterare, & tandem ex eis substantiam generare, vt patet in mixtione aquæ multæ ad species vini, & nutritione, & aliis generationibus, quæ fiunt ex istis speciebus: ergo potest virtus creata conuertere totaliter istas in aliquam substantiam priùs non existentem, & per consequens totaliter conuertere in substantiam præexistentem, quia non maior requiritur virtus hîc, quàm ibi.

31 Dico tamen, quòd creatura non potest in istam conuersionem, vt agens principale. Ratio est, quia in eam non potest nisi agens, cuius virtuti actiuæ totaliter subest *esse*, & *non esse* vtriusque extremi. Patet ex solutione 1. & 2. *quæst.* 11. *dist.* sed nullum creatum est huiusmodi,

huiusmodi, quia quodlibet præsupponit aliquam partem ipsius termini *à quo, & ad quem*, vt ostensum est 1. *quæst. huius* 4.

Ad illud, quod dicitur de voluntate, dico quòd maior est probabilis, scilicet quòd principium agendi finitum, vel non infinitum, non repugnat creaturæ: & ita nec actio in quam potest per se sufficienter tale principium. Et ex hoc sequitur, quòd voluntas, vt est principium creaturæ, sit formaliter infinita.

Nego ergo minorem, scilicet quòd non sit infinita. Ratio tacta est 1. *lib. dist.* 10. *&* 13. apparet hoc, & breuiter, quia Deus est simpliciter beátus in operationibus intellectus, & voluntatis suæ: non est autem simpliciter beatus in essentia, vt est infinita, nisi eam comprehendat: & sicut intellectus comprehendit videndo, ita voluntas suo modo oportet, quòd comprehendat amando ad hoc, quòd sit perfectè beata: & per consequens vtraque potentia, & vterque actus vtriusque potentiæ circa essentiam diuinam, vt perfectè se beatificat, erit infinitum. *Quæst. 1. Volũtas diuina est formaliter infinita, non fundamentaliter.*

Ad probationem ergo illius minoris dico, quòd in diuinis potest intelligi quasi infinitas extensiua, si intelligeretur, quasi infinita multitudo perfectionum. Alio modo infinitas intensiua alicuius perfectionis simpliciter, ita quòd illa perfectio, secundùm propriam rationem suam, sit sine limite, & termino. Et hoc secundo modo adhuc aliquid potest habere infinitatem, non tantùm formalem, sed etiam fundamentalem: aliquid autem formalem intensiuam, licèt non fundamentalem.

Dico ergo, quòd nihil vnius rationis formalis est infinitum primo modo: imò fortè 32
nec absolutè in Deo est talis infinitas: fortè enim, sicut personæ sunt finitæ, loquendo de ista finitate, & infinitate; ita & perfectiones simpliciter sunt finitæ numero, seu suâ multitudine, & relationes, & notiones, & hæc, & illa simul iuncta sunt finita: sed infinitas intensiua formalis, & fundamentalis simul est in essentia diuina, vt essentia est, & pro tanto à Damasceno vocatur pelagus: formalis autem tantùm, non fundamentalis est in qualibet alia perfectione simpliciter: quælibet enim habet suam perfectionem formalem ab infinitate essentiæ tanquam à radice, & fundamento: infinitas autem, neque formalis, neque fundamentalis est in relationibus quibuscumque in Diuinis, vt ostensum est *in* 1. *lib. dist.* 13. quia patri melius est non habere filiationem, quàm habere. *Vide q. 1. quodl. Et quodl. 5.*

Perfectio autem simpliciter est illud, quod melius est quodlibet habere, quàm non habere.

Apparet tunc responsio, quòd licèt voluntas sit formaliter infinita, tamen non includit in se formaliter omnes perfectiones intrinsecas: quia nec essentia, nec aliquid aliud includit sic eas omnes: sed nec includit fundamentaliter omnes: sed sola essentia sic includit omnes, ideò dicitur pelagus, voluntas tamen per identitatem includit quamlibet perfectionem simpliciter, & quamlibet relationem. *Quare essentia dicitur pelagus.*

Confirmatio illa de relationibus, parùm valet, quia quantumcumque non includerentur illæ, adhuc posset ratio infinitatis saluari: isto modo intelligendo, quòd illæ nihil 33
addunt, propter quod sit infinitas: sic enim eis circumscriptis non minùs habetur in aliquo infinitas: & illæ additæ non sunt formaliter infinitæ: & finitum, vel non infinitum additum alicui finito, non facit infinitum: sequitur propositum. Dico ergo quòd licèt voluntas non includat formaliter relationes: tamen potest esse formaliter infinita. *Volũtas diuina licèt non includat relationes, est formaliter infinita.*

Et si obiicias, non includit totaliter perfectionem diuinam. Dico, etsi non totaliter extensiuè, tamen totaliter intensiuè, secundùm vnam perfectionem formaliter: sed omnes alias perfectiones, & relationes non formaliter, sed identicè; & de istis sæpè dictum est 1. *lib. dist.* 8. *quæst.* 4.

Ad secundum patet ex præcedente distinctione ex quatuor vltimis quæstionibus: ex quarum prima, patet quomodo istis accidentibus conuenit agere: ex tribus aliis quomodo eis conueniat pati, & corrumpi. Breuiter ergo negandum est ab agente creato posse istas conuerti in substantiam aliquam totaliter nouam, neque in mixtione, neque immutatione, seu quacumque istarum specierum corruptione, vt patet ibi; sed aliquando noua substantia succedit eis corruptis, sed non actione agentis creati, sed Dei immediatè reducentis. *Creatura nequit generare ex speciebus Eucharistiæ.*

COMMENTARIVS.

30 *Conclusio cõmunis.* n DE *secundo articulo, &c.* Conclusio est negatiua, & communis. Hæc conclusio probata est *dist.* 11. *quæst.* 1. *&* 2. quia conuersio totalis non præsupponit subiectum, quod requirit causa creata. Et si dicas saltem posset causa creata agere ad præsentiam, quæ est in corpore Christi. Respondetur negatiuè, quia neque causa creata de facto est applicata, neque de potentia absoluta applicari potest applicatione virtutis, que nequit aliquid agere ad modum essendi alicuius, nisi sit naturalis eius, & quantum, si res ipsa est quanta: vnde nequit agere ad separatio- *Transsubstantiatio à solo Deo est.*

nem accidentis, minùs autem ad modum indiuisibilem essendi corporis Christi.

Ita etiam omnes Patres in Deum solum authorem hanc conuersionem, tanquam in causam Physicam, referunt. Irenæus. Irenæus *lib.4. cap.34.* dicit, *indiuisibili Spiritus sancti operatione, & virtute fieri hanc conuersionem.* Eusebius. Sic Eusebius Cæsariensis apud Damascenum in parallelis lib.3.cap.45. *Per Spiritum sanctum proposita dona consecrat*, &c. Cyrill. Ierosolymitan. Cyrillus Ierosolymitanus Catechesi 4. ad diuinam operationem refert eandem conuersionem, sicut & conuersioné aquæ in vinum in Cana Galileæ. Theophil. Theophilus Alexandrinus *epist.1.Paschali.* Cyrill. Alex. Cyrill. Alexandrinus epist. ad Calosiirium: *Condescendens Deus nostris fragilitatibus influit oblatis vim vitæ, conuertens ea in veritatem propriæ carnis*, &c. Damasc. Damascenus *lib.4. Orthodoxæ fidei, cap.14.* Ambros. Idem fusè prosequitur Ambrosius *lib. de Sacramentis, cap.4.* Gaudentius. Gaudentius tractatu 2.de Exodo. *Ipse igitur naturarum creator & Dominus, qui producit de terra panem; de pane rursus (quia & potest & promisit) efficit proprium corpus, & qui de aqua vinum fecit, & de vino sanguinem suum*, &c. Augustin. Augustinus *lib.3.de Trinit. cap.4.* loquens de eodem Sacramento: *Quod*, inquit, *cùm per manus hominum ad illam visibilem speciem perducitur, non sanctificatur vt sit tam magnum Sacramentũ, nisi operante inuisibiliter Spiritu Dei*, &c. Eucherius Lugdunen. Eucherius Lugdunensis hom.5.de Paschate: *Sicut ad nutum præcipientis Domini repentè ex nihilo substiterunt excelsa cœlorum*, &c. *verbi præcipit veritas, & seruit effectus, nec dubitet quisquam primarias creaturas nutu potentiæ, præsentia maiestatis in Dominici corporis transire posse naturam*, &c. Isidorus. Isidorus lib.1. Officiorum, cap.118. & post reliquias. Trident. Tridentinum *sess.13. cap.10.* ad solam Dei potestatem recurrit, quâ hæc conuersio fit. Hinc excluduntur deliria hæreticorum, neque enim tanta diuinæ omnipotentiæ operatio ex Patribus ad nudum signum corporis, & sanguinis Christi exigeretur.

Ad rationes in oppositum. Ad primum, negatur minor. Ad reliqua de infinitate intellectus, & voluntatis & operationũ, & essentiæ diuinę; patet & hîc, & suis locis, videatur *in 1.dist.8.q.4.* & *quodl.1. & 5.* Ad secundum patet *ex q.4.5.& 6.dist.præced.*

SCHOLIVM.

Sententia D. Thomæ creaturam posse esse instrumentalem causam conuersionis Eucharistiæ. Probat, quia accidens est instrumentum generationis substantiæ: ergo. Antecedens probat, quia forma substantialis non est effectiua; quia potentia plus differt ab essentia, quàm existentia, quæ tamen realiter ab ea differt. Item, producere formam in materiam, & immediatè perficere, non possunt prouenire ab eadem forma. Scotus latè impugnat istas probationes.

34 De tertio ° articulo, videretur quòd hæc conuersio competere posset creaturæ, vt *D. Thom. 1. p. q. 77. art.6.* agenti instrumentaliter: primò, quia accidens potest esse instrumentaliter agens ad generationem substantiæ: ergo à simili in proposito. Antecedens probatur primò sic, quando aliqua sunt essentialiter ordinata, plus distat tertium à primo, quàm secundum: sed in creatura sunt essentialiter ordinata essentia, *esse*, & potentia: ergo plus distat potentia ab essentia, quàm *esse*: sed *esse* differt realiter ab essentia: ergo & per consequens nulla forma substantialis potest esse immediatum principium agendi.

Secundò probatur idem antecedens, quandocumque sunt duo actus, quorum neuter includit alium, non reducuntur in idem principium, vt habetur à Philosopho 2. *de Anima*, *Text.33.* qui vult, quòd potentiæ distinguantur per actus, sicut actus per obiecta: sed perficere materiam, & abstrahere à materia, sunt duo actus in anima, & non includentes se. Quod probatur, quia vterque potest esse sine alio, primus sine secundo, vt in puero, & dormiente: secundus etiam sine primo, vt in anima separata: sed actus prior, scilicet dare *esse* materiæ, competit essentiæ, vt proximo principio formali: ergo ille alius actus non conuenit essentiæ, & tunc à simili de aliis substantialibus formis respectu actionum, quæ videntur ei competere.

35 Si obiicitur contra ista: primò, quia quodcumque absolutum potest separari à quocumque absoluto, quia non apparet contradictio in hoc: ergo si intellectus sit quid absolutum aliud ab anima, potest ab ea separari, & ita separatus poterit intelligere, & beatificari; quod videtur inconueniens. Secundò, quia substantia, siue quiditas substantiæ, est obiectum motiuum intellectus: est ergo principium immediatũ operandi in intellectum.

D. Thom. vbi suprà. Ad primum dicunt, negando primam propositionem, ponendo exemplum de subiecto, & passione. Ad secundum, quòd illa actio est intentionalis, non realis.

Passionem esse separabilem à subiecto, si distinguitur ab eo. Contra primum, quia sic habetur propositum: quia si subiectum non potest separari à passione, hoc est propter aliquam necessitatem in subiecto respectu passionis: hæc autem necessitas reducitur ad aliquam causalitatem, non causæ materialis, cùm illa sit contradictionis: ergo causæ efficientis, & sic substantia erit causa efficiens alicuius passionis, nisi procedatur in infinitum, dando passionem ante passionem.

Secundò, habetur propositum, quia instantia posita contra maiorem, confirmat maiorem: quia omnem causalitatem causæ extrinsecæ potest Deus supplere: ista causalitas subiecti respectu passionis, propter quam est necessitas, erit causalitas causæ extrinsecæ: ergo, &c.

Quando

Quando autem confirmant istam responsionem, per hoc, quòd in definitionem passionis cadit subiectum, nihil valet: quia sic nullum accidens posset à subiecto separari; nam secundùm Philosophum *ibi in 7. Metaphys.* in ratione cuiuscumque accidentis necesse est rationem substantiæ esse. 36 *Text. 4.*

Hæc etiam instantia de subiecto, & passione aliter improbatur, quia sequeretur quòd substantia panis non posset esse sine quantitate, nec è conuerso: quidquid enim per se, & primò inest superiori per se, licèt non primò, inest inferiori; exemplum de triangulo, & isoscele, de eo, quod est *habere tres* scilicet: sed * continuum esse per se, & primò inest substantiæ corporeæ: ergo per se, licèt non primò inest pani, & per consequens, non poterit panis manere sine continuitate eadem, nec continuitas eadem sine pane, quia accidens non migrat à subiecto in subiectum: & ita non posset quantitas in Eucharistia manere sine substantia panis, quod ipsi negant, & communis schola. ** Per continuum intelligit propriam passionem.*

Contra conclusionem istius opinionis, scilicet quòd forma substantialis non potest secundùm eos esse principium immediatum agendi, argutum est *suprà dist. 12. quæst. 3.* & hîc nunc sufficiat breuiter replicare: quia illud est principium agendi, in quo producens assimilat sibi passum. Vel meliùs, non assimilatur sibi productum in forma perfectiori forma producentis: assimilatur autem sibi productum in forma substantiali: ergo, &c. 37 *Formã substantialem immediatè esse actiuã. de quo d. 12. q. 3. à n. 10.*

Secundò sic, quia instrumentum secundùm eos non agit, nisi vt mouens motum: ergo immediatè mouetur à principali agente, ad hoc vt moueat; & per consequens ad hoc vt accidens agat vt instrumentum substantiæ, immediatè mouebitur à substantia.

Sed hoc non valet, secundùm ea, quæ mihi videntur vera de ordine causarum: quia non credo semper causam secundam, quæ vocatur quandoque instrumentum, recipere motionem specialem à causa prima, sed tantùm habere subordinationem aliquam formæ suæ actiuæ, ad formam actiuam alterius, per quam subordinationem causâ priori exeunte in actum in suo ordine causandi, secunda nata est exire in actum in suo ordine causandi: & sic secunda dicitur mouens motum, non quia recipiat motionem à prima, per quam moueat: sed quia in motione sua dependet ab alia priùs naturaliter actu mouente. *Causa secũda nõ requirit motionẽ specialem à causa prima, vt agat. Quod est contra prædeterminationem Physicam.*

Responsio ad secundam instantiam, scilicet de quiditate substantiæ mouente intellectum, non valet: quia etsi substantia ibi habeat *esse* intentionale, tamen ipsa intellectio est forma realis: ergo respectu eius oportet dare aliquod principium actiuum reale, & vt reale. Neque valet fugere ad phantasma, quia secundùm eos essentia Angeli mouet intellectum Angeli ad propriam intellectionem Angeli, & ibi nullum potest fingi phantasma. *Quid esse mouens motum?*

Ad argumenta pro ista instantia, quæ est de causalitate instrumentali accidentis respectu substantiæ. Ad primum dico, de illo ordine essentiæ, *esse*, & pontentiæ, quòd simpliciter falsum est, quòd *esse* sit aliud ab essentia. Et hoc probatum est per dicta eorum, quia incompossibile est genitum, vt genitum per se habere vnum *esse*, si *esse* sit aliud ab essentia: genitum autem vt genitum, siue primus terminus generationis est per se vnum. Esto etiam, quòd esset talis ordo, quem fingunt *esse*, & potentiæ, dico quòd potentia præcederet ipsum *esse*: quia in quocumque instanti naturæ, vel durationis essentia habetur perfecta, in eodem habetur perfectum principium operandi operationes conuenientes potentiæ, & per consequens perfecta potentia: & ita si *esse* sit aliud à potentia, potentia præcedit ipsum *esse*. *Ad secundam instantiã, positam num. 35.* 38 *Ad argumenta allata num. 34. Esse non est aliud ab essentia. distinct. 36. primi, & 2. dist. 15. q. 2. & 3. dist. 6. q. 1.*

Ad secundum dico, quòd maior propositio est vniuersaliter falsa de actu primo, & secundo: quia sic probaretur quòd nihil est principium actiuum in creaturis: nam formam oportet dare actum ipsi, quod informat: & si est actiuum, oportet quòd respiciat illud, in quod causat actum secundum: ista autem sunt disparata, quia sine contradictione vnum potest separari ab alio. *Si ratio D. Thom. valeret, nulla creatura efficere posset quicquam.*

Respondeo ergo, quòd illa maior nec est vera de actibus ordinatis primò, & secundò, sed vniuersaliter falsa: quia forma dans actum secundum, dat etiam actum primum, & è conuerso. Et sic applicatur ad propositum de *animare*, & *intelligere*: & ideò ad propositum nihil valet illa maior. Si autem est vera de actibus secundis disparatis, & principio actiuo limitato, sicut debet intelligi Philosophus, 2. *de Anima*, vbi adducitur, nihil est ad propositum: quia *animare*, & *intelligere* non sunt tales duo actus. *Forma dans actũ secundum, dat actum primum.*

Alia instantia principalis ad istum tertium articulum, est talis: possibile est creaturam in virtute Dei causare aliquam cognitionem propriam de Deo: ergo multò magis possibile est accidens in virtute substantiæ causare substantiam. Antecedens probatur, quia possibile est aliquam cognitionem propriam habere de Deo: & non nisi per creaturam, quia nihil aliud mouet intellectum viatoris. 39 *D. Thom. vbi suprà art. 3.*

Accidens producit cognitionem Dei, nullam tamen substantiam.

Reſponſio eſt duplex. Prima, quia cognitio Dei eſt accidens, & per conſequens non excedit totum genus accidentis mouentis intellectum. Eodem modo, ſi loquamur de cognitione ſubſtantiæ creatæ, & accidente. Poſſibile eſt ergo accidens cauſare cognitionem ſubſtantiæ creatæ, vel increatæ, abſque hoc, quòd cauſet aliquid nobilius perfectione ſua propria: ſed non ſic, ſi cauſaret ſubſtantiam: quia quælibet eſt ſimpliciter perfectior quocumque accidente.

Alia reſponſio, & quaſi redit in idem, quia obiectum in cognitione habet *eſſe* diminutum, & per conſequens ſubſtantia vt cognita, vel Deus vt cognitus, habet *eſſe* diminutum in cognoſcente: ſubſtantia autem, vt in ſe, habet *eſſe* ſimpliciter, & perfectum. Licèt ergo accidens poſſet eſſe principium producendi ſubſtantiam in *eſſe* diminuto, id eſt, in *eſſe* cognito, vel creatura Deum in tali *eſſe* diminuto, id eſt, in *eſſe* cognito: ergo arguendo à ſimili, non ſequitur quòd accidens poſſit eſſe principium producendi ſubſtantiam in *eſſe* ſimpliciter quomodocumque, nec vt inſtrumentum, nec vt agens principale.

COMMENTARIVS.

31 o DE *tertio articulo*, &c. Hîc proponit rationes ad concluſionem affirmatiuam, quæ ſunt D. Thomæ, non videtur concluſio ipſius eſſe, niſi reducatur ad ſententiam, quâ dicit Sacramenta cauſare effectum ſuum inſtrumentaliter Phyſicè: ſed de hoc egimus in prima diſtinctione. Hîc autem ex propoſito videtur Doctor impugnare fundamentum illud, quo aſſeritur accidens producere ſubſtantiam; ac proinde hîc dicta reuocanda ſunt ad complementum quæſtionis tertiæ præcedentis, vbi diſſeritur hæc difficultas ex rationibus communibus; hîc autem ex principiis particularibus aduerſando, & impugnando ſpeciale fundamentum D. Thomæ. Argumentum ſecundum infrà tractabitur in materia de Beatitudine circa diſtinctionem potentiarum. Interim videatur litera; & quidquid ſit de veritate antecedentis, negatur conſequentia: quia, vt dictum eſt in §. antecedenti, agens creatum exigit ſubiectum proportionatum, ſiue agat inſtrumentaliter Phyſicè, ſiue principaliter. In propoſito quantùm ad conuerſionem neque terminus *à quo*, neque *ad quem* ſubeſſe poteſt creaturæ, vt cadunt ſub conuerſionem.

Quod accidens producit ſubſtantiam.

SCHOLIVM.

Reiectâ aliâ ratione D. Thomæ ſuadente accidens producere ſubſtantiam, reſoluit miniſtrum eſſe cauſam inſtrumentalem diſpoſitiuam, moralem, non Phyſicam, conuerſionis Euchariſtiæ, & idem eſt de alijs Sacramentis.

40 Quantùm [p] ergo ad iſtum articulum, ſicut priùs dictum eſt, inſtrumentum poteſt multipliciter intelligi: ſed ad propoſitum, agens diſpoſitiuum dicitur inſtrumentum. Et ſic miniſter habens actionem propriam humanam præuiam actioni diuinæ, tanquam diſpoſitionem neceſſariam, non ſimpliciter, ſed ex ordinatione Dei paciſcentis cum Eccleſia, quòd ad talem actum miniſtri faciet talem actum ſibi proprium, eſt inſtrumentum Dei in iſta conuerſione.

d.1.q.1.& 5.d.6.q.5.

Sacerdos eſt cauſa inſtrumentalis diſpoſitiua Euchariſtiæ.

Et iſta reſponſio eſt vniuerſalis in omnibus Sacramentis, in quibus miniſter requiritur: quia ipſe miniſter eſt agens quoddam diſpoſitiuum: actio autem ſua eſt actio inſtrumentalis reſpectu actionis principalis agentis eo modo aliqualiter, quo ſectio eſt ad formam ſcamni: quia ad illam ſequitur regulariter illa forma ex ordine agentis principalis.

Sic in propoſito, prolatio verborum poſſet dici actio inſtrumentalis reſpectu conuerſionis, ſeu confectionis corporis Chriſti: quia ad illam prolationem ſequitur regulariter iſta conuerſio, vel confectio. Et ſic actione alicuius creaturæ, vt agentis inſtrumentaliter, conficitur corpus Chriſti, non quidem, vt attingentis terminum, ſicut aliqua inſtrumenta habent actionem inſtrumentalem attingentem terminum, vt dictum eſt: ſed eo modo, quo agens præuium dicitur agere inſtrumentaliter ad formam principalem, quam non attingit: & actio eius dicitur inſtrumentalis, quia diſpoſitiua, & præuia.

1.q.1.& 5.

41 Ad rationes principales, primas duas concedo: quia probant, quòd in iſta conuerſione, actio diuina non ſit actio de genere Actionis, niſi teneatur illa opinio ſuprà, quòd corpus non ſuccedit pani, niſi vt hîc.

Ad arg.1.

Et ſi iſtud teneatur, tunc ad illas rationes. Ad primam ſic, quòd cùm dicitur actio in motu firmatur, vel fundatur: ibi accipitur motus indifferenter ad motum propriè dictum, & mutationem: & indifferenter ſubiectiuè, vel fundamentaliter, vel concomitanter. Et concedo, quòd iſta actio fundatur in mutatione corporis Chriſti ſuccedentis ſic ſuo *non eſſe* hîc.

Ad 2.

Ad ſecundam, concedo quòd hîc eſt paſſio, tenendo illam viam: illa autem eſt in corpore, quod ſit de non præſente hîc, præſens hîc.

Ad

Ad tertiam rationem patet *suprà dist.* 11. quomodo generatio est conuersio totius in totum: sed non totalis conuersio, qualis est ista. *Ad 3. q. 3.*

Ad quartam non sequitur, natura potest esse principium istius *esse* sub vno modo conueniente sibi: ergo sub modo non conueniente sibi, sed repugnante sibi, quantùm est ex parte sui. Et cùm dicitur, quòd idem est *esse*, ex hoc sequitur quòd idem posset esse principium ipsius *esse*: quod concedo, sed non sequitur: ergo ipsius *esse* sub hoc modo potest esse principium, quod est principium eius sub modo illo. *Ad 4.*

Et quando probatur, quia modus ipsius *esse*, non repugnat ipsi *esse*; dico quòd repugnat in comparatione ad talem causam, ita scilicet quòd causa non potest causare *esse* illud sub isto modo, licèt possit causare *esse* absolutè, vel sub alio modo.

Et quando additur vltimò, quòd modus non excedit in perfectione, illud cuius est modus. Dico, quòd aliquid imperfectum potest esse, & tamen imperfectio sibi derelicta potest non subesse causalitati illius, cui subest illud, quod est perfectius sub alio modo conueniente.

Ad vltimam dico, quòd actio instrumentalis agentis, accipiendo instrumentale agens pro dispositiuo, benè requirit intentionem propriam in illo agente, siue sit naturale, vt in calore alterante benè est intentio propria, licèt sit agens instrumentale respectu ignis generandi, hoc est dispositiuum ad illud, siue agens per intellectum: quia ibi instrumentum requirit determinatam actionem humanam, quæ ordinatur ad actionem principalis agentis, & talis vniuersaliter est actus ministri in dispensatione Sacramentorum. *Ad 5. Instrumentum dispositiuum habet intentionem propriam. suprà d. 6. q. 5.*

COMMENTARIVS.

32 P QVantum ergo ad istum articulum, &c. Conclusio huius articuli est communis, & magis patebit ex quæstione sequenti: modus autem explicandi superiùs declaratus est *dist.* 1. *q.* 2. *&* 5. & *dist.* 6. *q.* 5. Loquitur hîc de instrumento, vt extenditur ad omne per se institutum ad conficiendum Sacramentum ex diuina ordinatione; & sic comprehendit materiam, formam, & ministrum.

Quid nomine instrumenti intelligit? Inter hæc tamen discernendo, actio ministri dicitur ministerialis, non solùm applicando materiam, & formam, sed etiam in suo ordine attingendo effectum Sacramenti: materia verò & forma concurrunt, vt signa practica effectus; respectiuè autem ad materiam, & formam magis propriè saluatur actio instrumentalis, quàm ad ministrum, qui potiùs dici debet causa secunda, vt exponit Doctor *dist.* 6. *quæst.* 5. *respon. ad primum.*

33 Ad argumenta in oppositum, ad primum & secundum patet ex *art.* 1. & ex litera. Ad tertium, patet ex *art.* 2. sicut & ad quartum. Ad vltimum patet: ex hoc articulo notanda est specialiter doctrina responsionis ad quartum. Negatur primò omne principium alicuius sub determinato modo essendi posse esse principium eius sub omni modo essendi; & patet in causa secunda respectu effectus creationis: quamuis enim includit formam in sua virtute, non potest eam seorsim producere à subiecto, neque potest accidens separare, licèt possit illud destruere in subiecto.

Secundò, & sequitur ex priori, licèt aliquid non repugnet simpliciter, repugnat tamen cum determinatione ad aliquod extrinsecum principium, à quo nequit esse cum hoc modo essendi.

Tertiò, quòd non sequitur ex posse in aliquid perfectum posse in id quod imperfectius est: perfectior enim est forma, quàm materia, potest causa secunda tamen in formam, non potest in materiam: hæc impossibilitas oritur ex limitato modo agendi causarum.

QVÆSTIO II.

Vtrùm quilibet Sacerdos proferens verba consecrationis cum intentione debita, & circa materiam conuenientem possit conficere Eucharistiam?

Alensis 4. *part. q.* 35. *memb.* 4. 5. 6. D. Bonau. *hîc art.* 1. *q.* 1. Rich. *art.* 1. *q.* 1. D. Thom. 3. *p. q.* 82. *art.* 1. Suarez 3. *part. tom.* 3. *disp.* 61. *sect.* 3. Bellarm. *lib.* 4. *de Eucharist. c.* 16. VValdens. *de Sacram. c.* 7. *&* 27.

AD secundum [a] sic proceditur. Arguo quòd non quilibet Sacerdos potest conficere Eucharistiam, per illud, 1. quæst. 1. *Multi sacularium.* vbi adducitur illud Malach. 2. *Maledicam benedictionibus vestris*: & exponitur vno modo, *Maledicam quidquid à vobis benedicitur.* & fit illa comminatio malis Sacrdotibus: ergo quidquid ab eis benedicitur, à Deo maledicitur; & per consequens nihil simpliciter per ministerium eorum benedicitur. 1 *Argum.* 1.

Item ibidem, 1. *quæst.* 1. Quod quidam, §. opponitur, *suspenso, vel deposito Sacerdote nulla ei relinquitur potestas*: ergo, &c. *Argum.* 2.

Argum.3. Item, virtus Missæ in Sacramento Eucharistiæ principaliter consistit: ergo si malus Sacerdos potest conficere, sicut bonus, æquè valeret missa mali, sicut boni, & è conuerso.

Argum.4. Item, laicus potest sumere Eucharistiam: sed sumptio est finis consecrationis; & per consequens est simpliciter melius, & nobilius: ergo æquè, vel magis potest laicus conficere: non ergo solus Sacerdos.

Argum.5. Item, beatus Laurentius sanguinem dispensauit, vt patet ex verbis eius ad Sixtum, *Cui commisisti*, &c. & hoc probatur per illud dist.93. *præsente Presbytero Diaconus Eucharistiam corporis Christi, si necessitas cogit, iussus eroget.*

2 *Rat. ad opp. Malos Sacerdotes cõsecrare Eucharistiam.* Contrà, 1.q.1. Quod quidam, *nulla causa ostenditur, cur ille, qui Baptismum non potest amittere, ius amittere possit baptizandi:* ergo à simili, qui ordinem sacerdotalem amittere non potest, nec ius conficiendi amittere potest: sed nullus Sacerdos potest amittere potestatem sacerdotalem, quia character est indelebilis: ergo, &c.

Item, ibidem §. de his, *Sacramentorum sanctitatem in peruersis hominibus, siue qui intus sunt, siue qui foris, constat impollutam, atque inuiolabilem permanere:* ergo quicumque Sacerdos quantumcumque malus potest habere sanctitatem Sacramentorum eandem cum bono.

Quòd etiam solus Sacerdos possit tam consecrare, quàm dispensare, probatur sic per illud dist.93. *Non oportet Diaconos panem dare, id est, corpus Domini, secundùm Glossam.*

COMMENTARIVS.

a a AD *secundum sic proceditur*, &c. In hac quæstione agitur de Ministro, & continet tres articulos. Primus est, de potestate tam absoluta, quàm ordinata; secundus de loco; tertius de tempore.

SCHOLIVM.

Sacerdotem non esse causam principalem conuersionis, omnem tamen, & solum Sacerdotem rationis compotem, & potentem loqui, posse validè consecrare.

3 Ad [b] quæstionem dico, quòd conficere Eucharistiam, vt principalis causa, nulli potest competere nisi soli Deo; patet ex quæstione præcedente: licèt vt causa instrumentalis, vel, vt magis propriè dicam, vt minister, potest competere alicui homini: quia sic Deus ordinauit, quòd in quibuscumque Sacramentis minister possit esse homo.

Si ergo loquendo de conficiente, dico quòd ministrum posse conficere, potest intelligi dupliciter. Vno modo absolutè, ita scilicet quòd si attentet facere, facit quod intendit. Alio modo de posse ordinatè facere. Et hæc distinctio generalis est in omnibus Sacramentis: quia plus requirit ordinatè ministrare in eis, quàm simpliciter ministrare.

Quid requiritur ad posse consecrare, q. 6. & 7. Loquendo de posse simpliciter, nihil requiritur vltra materiam debitam, de qua dictum est *in fine dist.*11. nisi minister debitus, ad quem requiruntur tres conditiones, scilicet quòd sit Sacerdos: quòd possit proferre verba consecrationis; & quòd possit habere intentionem debitam faciendi, scilicet quod intendit Ecclesia facere. Secunda conditio, & tertia, sunt communes hìc, & in ministrante alia Sacramenta: propter defectum secundæ non potest mutus conficere. Propter defectum tertiæ carens vsu rationis non potest conficere. Et eodem modo de baptizando, & conferendo quæcumque alia Sacramenta. Sed potentia conditio est hìc propria, scilicet quòd solus Sacerdos potest, & quilibet potest, cui possunt competere illæ duæ conditiones, scilicet prolatio, & intentio: quòd solus, probatur per illud *Extrà de Sum. Trinit. & fid. Cathol.* vbi dicitur: *Hoc Sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus, secundùm claues Ecclesiæ.*

Omnis & solus Sacerdos non mutus nec impos rationis potest consecrare. c. Firmiter.

4 *Ita Concil. Neocæsar. can. 13. Damasc. epist. 3. Hier. epist. ad Marcellam. Dion. c.3. Eccl. Hier. Trid. sess. 23. c.4.* Sed vnde accipit Ecclesia fundamentum istius sententiæ? Respondeo, ex illo verbo Christi, *Hæc quotiescumque feceritis*, &c. Vbi loquitur Apostolis, vel ad minùs, non nisi Discipulis, quibus in Ecclesia ad minùs non succedunt nisi Sacerdotes: Apostolis succedunt Episcopi: Discipulis Presbyteri, vt habetur dist.21. *In nouo Testamento.* Habetur idem etiam ex illa sententia Pauli 1. ad Corinth. cap.10. *Panis quem frangimus, nónne communicatio corporis Domini est?* quem frangimus nos, inquit, scilicet Apostoli, & Discipuli eius. Si enim quilibet fidelis posset conficere, non oporteret aliquem alium aliis frangere: sed quilibet posset de suo sacrificio communicare.

Secunda pars, scilicet quòd omnis Sacerdos potens proferre verba cum intentione possit conficere. Patet per auctoritates adductas ad oppositum. Nec obstat, si instetur de degradato, quia fit non Sacerdos. Si enim hoc verum est, non est instantia ista de aliquo

aliquo Sacerdote: dicitur tamen non esse verum, quia characterem non potest aliquis degradans delere. Nec conceditur, quòd si quis potest aliquid ministerialiter conferre, quod sic possit ministerialiter auferre, quia Deus non sic eum instituit ministrum in amotione, sicut in collatione. & tunc illa regula: *Facilius est destruere, quàm construere,* non conceditur de ministerialiter agente in Sacramentis. Pro quo adduci potest illud Pauli 2. Corinth. c. vlt. *Non dedit nobis Deus potestatem in destructionem, sed in ædificationem.*

Rich. dist. præsenti. art. 1. q. 1. 7. Topic. c. 8. & 9.

SCHOLIVM.

Incidenter agit de exemptione Clericorum, quam videtur (inquit) Constantinus concessisse. Constat ante Constantinum Ecclesiam hanc exemptionem præcepisse ex ep. Alex. I. ad omnes orthodoxos. & epist. Caij ad Fœlicem Episcopum, & epist. 2. Marcellini ad vniuersos Episcopos Orientales. Primus sedit ann. 109. alij duo tertio sæculo. Sed Constantinus, primus Principum hoc admisit secundùm aliquos in Concil. Nicæno, quando pronunciauit Episcopos à solo Deo iudicandos. Vide l. 1. C. de Episc. & cler. habetur C. Theodos. l. 16. l. 8. & l. 1. de lustral. collat. ibidem. an verò hæc exemptio sit de iure ciuili primario, vt tenent Med. C. de rest. q. 15. Palac. 4. d. 25. d. 3. & alij, vel de iure Ecclesiastico, vel diuino, Doctor hîc non tractat. Couarr. pract. qq. c. 31. Soto d. 25. q. 1. a. 2. Molina tom. 1. de iust. d. 31. Henriq. l. 7. de indulg. cap. 29. Salon. 2. 2. quæst. 67. q. 1. controuersia 1. Bannes ibi dub. 2. negant esse iuris diuini: alij multi affirmant, quos citant, & sequuntur Bellarm. 1. de memb. Eccles. 28. & 29. Suar. defensione fidei lib. 4. cap. 8. 9. 10. quod Doctor ait de sacrificio offerri hostiam non consecratam, intelligit de materia ex qua, quo sensu PP. dicunt offerri panem & vinum, quia quodl. 20. expressè docet Christum esse rem oblatam, nec ponit duo sacrificia, vt Richard. art. 18. & Gaspar Casalius 2. de sacrif. Miss. 22. quibus fauet Bellarm. 1. de Missa. 27.

Si etiam obiicitur de degradato, quòd non maneat Sacerdos, quia spoliatur priuilegio clericali, & traditur curiæ sæculari. Respondeo, non est essentiale ordini habere illud priuilegium concomitans: quod satis persuadetur, quia illud priuilegium videtur concessum ab Imperatore Constantino: ordo non. Aliquando etiam Sacerdos erat sine tali priuilegio, scilicet ante concessionem. Hoc tamen posset esse vnum brocardicum Iuristis, quia illud priuilegium consistit in hoc, quòd non possit iudicari in causa sanguinis nisi à iudice Ecclesiastico, vel quasi in causa sanguinis. Sed si Papa exuit aliquem priuilegio Ecclesiastico commendans eum curiæ sæculari, iudex sæcularis est minister, vel executor iudicis Ecclesiastici: nullus autem alius à iudice Ecclesiastico, potest eum committere iudici sæculari: ergo non est possibile, quòd committatur sibi, nisi sicut ministro iudicis Ecclesiastici: & per consequens non spoliatur priuilegio, quia dum manet priuilegium, potest aliquis sæcularis in eum esse minister iudicis Ecclesiastici. 5

Ne faueat Iuristis, vult etiã degradatum non iudicari à laicis, sed ab Ecclesiastico iudice dante ad id licentiam.

Sacerdos hæreticus verè consecrare potest.

Si obiicis de hæretico, & schismatico, quòd non conficiat, quia Sacerdos non offert in persona propria, sed in persona Ecclesiæ, cuius est minister: hic autem est præcisus ab ea: & huic rationi videtur Magister inniti in litera. Probatur antecedens per hoc, quod dicit Sacerdos, *Offerimus tibi*, &c. non dicit *offero*. Respondeo, quòd oblatio non pertinet ad rationem consecrationis, nec necessariò requiritur, quòd offeratur: offertur enim hostia non consecrata, & tunc est sacrificium non Sacramentum: sicut Eucharistia consecrata conseruata in pyxide est Sacramentum, licèt non vt ibi sit sacrificium, nisi aptitudinaliter.

Suar. 3. to. d. 77. s. 2. falsò citat Scot. pro op. Magistri.

Sumit sacrificium pro termino à quo, quia Christũ esse sacrificium docet quodl. 20.

Esto etiam, quòd verum sit, quòd oportet quemlibet conficientem conficere in fide Ecclesiæ, benè potest non solùm schismaticus, sed etiam hæreticus, quod plus est: pone quòd sit hæreticus, potest circa Eucharistiam habere intentionem Ecclesiæ in conficiendo, & hanc intentionem in vniuersali intendendo, scilicet facere, quod Christus instituit faciendum, & quod Ecclesia facit, licèt non intendat speciali, quia credit Eucharistiam nihil valere, sicut dicitur 2. Priorum. *Contingit scire omnem mulam esse sterilem, & dubitare de hac.* Et de ista intentione vniuersali dictum est satis *distinct. 5. in materia de Baptismo.*

Hæreticus potest conficere in fide Ecclesiæ, licèt erret in particulari circa eam. Cap. 20. q. 1.

COMMENTARIVS.

b AD *quæstionem dico*, &c. Conclusio principalis huius §. est: in Sacerdote præter intentionem, & vsum verborum, quæ necessaria sunt in Ministro cuiuscumque Sacramenti, requiri specialiter characterem sacerdotalem, quam probat ex Lateranensi, Euangelio, & Apostolo.

Error VVitclefi. Est contra VVitclefum, qui in dubium reuocauit, An Sacerdos est Minister? quia ex antiqua hæresi, quæ exigebat sanctitatem Ministri ad valorem Sacramenti, dubitauit cur Sacerdos peruersus consecrare posset; & laicus iustus nequiret. Postea Lutherus docuit quemuis laicum, & *Luther.* ipsum diabolum validè posse consecrare, si for- *Caluinus.* mam proferret in debita materia. Caluinus tamen cum suis negauit ab alio geri posse consecrationem, nisi à Ministro Ecclesiæ, in quo tamen non agnoscit aliquam potestatem supernaturalem, sicut neque in Sacramento aliud, quàm meram figuram. Sed hoc remisso ad materiam propriam de Sacerdotio, sit

2 *Prima conclusio.* Fide certum est solos Sacerdo- *Prima concl.* tes posse hoc Sacramentum conficere. Definita *Nicen.* est in variis Conciliis Nicæno *can.* 14. Latera- *Trident.* nen. sub Innocentio III. *cap.* 1. Florentin. *in lite- Lateran.* *ris vnionis*, Trident. *sess.* 22. *cap.* 1. Probatur ratione, quia transsubstantiatio, quæ hîc fit materiæ in corpus & sanguinem Christi, est opus supernaturale excedens vires totius creaturæ: ergo exigit potestatem supernaturalem, & consequenter nemo est Minister eius, nisi cui id concessum est, sed soli Sacerdotes eam habent: ergo, &c. Patet subsumptum, quia sine certis testimoniis non est asserendum cuiquam concessum esse. Lucæ autem 22. vbi tantùm fit mentio huius potestatis, solis Apostolis, & pastoribus Ecclesiæ competit, ad quos dirigitur: *Hoc facite in meam commemorationem.*

3 Dices ibi dari præceptum de manducatione *Euasio.* tantùm: vnde Apostolus 1. *ad Corinth.* 11. dicit: *Hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemo- Impugnatur. rationem*, &c. Contrà, quia Euangelista referens illud præceptum Christi, nullam facit mentionem manducationis: ergo ad eam ex vi sermonis non refertur: neque etiam ex intentione Christi, quia aliàs fieret aliqua eius mentio: ex intentione, inquam, Christi principali, quia accessoriè hîc præcipitur manducatio. Sed nequit manducatio fieri, nisi fiat Sacramentum, neque hoc fit sine potestate eius conficiendi, quæ nullibi in Scriptura confertur, nisi hîc tantùm. Ad Apostolum superiùs responsum est eum dare instructionem, non præceptum. Dices 1. *Petri* 2. omnes Christianos vocari regale Sacerdotium. Respondent aliqui id latè dici: sed etiam referri potest ad potiorem partem, vel ad totum ratione partis: quia Sacerdotium Christi Regis in eis fuit, cuius participes erant quoad fructum oblationis omnes, quoad ministerium in solis Prælatis, & Sacerdotibus eo gradu ordinatis, & qui præerant.

Confirmatur conclusio præmissa ex communi *Confirm.* sensu Ecclesiæ, vt patet ex Conciliis citatis, & tribus, quos fusim citant Controuertistæ. Diony- *Dion.* sio *Ecclesiast. hierarchia*, *cap.* 5. Ignatius martyr. *Ignatius.* *epist. ad Trallianos*, vbi ait: non Sacerdotem audentem aliquid facere circa mysterium Altaris esse infideli deteriorem. Tertulliano *lib. de Præscri- Tertullian.* *ptionibus contra Marcionistas*, quos irridet ex eo, quòd officium Sacerdotis committebant merè laicis, & qui hodie apud eos Sacerdos erat, cras fiebat merè laicus, quod perinde de huius temporis hæreticis dici potest.

In reliqua parte huius quæstionis agit non solùm de ministro, quantùm ad necessitatem, sed 4 etiam quantùm ad ordinatum, & licitum modum offerendi, & dispensandi de pœnis ministrantium indignè, de loco, de Altari, de vestibus sacerdotalibus, de tempore idoneo, de vasis, & aliis, quæ ordinantur ad sacrificium primariò, secundariò ad hoc mysterium quà est Sacramentum; item incidenter de ipsa oblatione.

Operæ ergo pretium duxerim huc aduocando, quæ alibi docet de sacrificio, & potissimùm *quodlib.* 20. aliquid differere de natura Sacrificij, iuxta communem stylum, & ob necessitatem huius tem- *Necessitas & scopus sequentium quæstionum.* poris, propter hostes fidei impugnantes hoc mysterium. Ac denique, vt respondeam impugnationibus aliorum Scholasticorum: mox resumam reliquum textum huius quæstionis, explicans illum in species. Supposito primum hoc fundamento agam primò de sacrificio, & eius essentia. Secundò, de diuisione eius. Tertiò, de sacrificio Missæ. Quartò, de essentia eius. Quintò, de re oblata. Sextò, de Ministro. Septimò, de effectu per varias quæstiones, quàm possum breuiter.

QVÆSTIO I.

De essentia Sacrificij in genere.

5 HAec de essentia sacrificij in genere *Varia susceptio.* præmitti debet, quo faciliùs ad propositum perueniamus. Multiplex autem est acceptio huius vocis; & iuxta varias acceptiones eius, variæ etiam significationes sacrificij assignā- *Pro opere bono.* tur. Primò sumitur sacrificium latissimè *pro omni opere bono, quo Deo adhæreamus sanctâ societate*: hæc *Augustinus.* traditur ab Augustino 10. *de Ciuit. cap.* 6. quod inscribitur, de vero perfectóque sacrificio: *Proinde*, inquit, *verum sacrificium est omne opus quod agitur, vt sanctâ societate inhæreamus Deo relatum, scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus*, &c. Gabriel *lect.* 85. *in can. Missæ*: noster Castro aduer- *Gabriel. Castro.* sus hæreses, verbo *Missa*, *hæresi* 2. Hanc pro propria, & vera sacrificij definitione amplectuntur, quod libenter amplectuntur hæretici, vt veram & propriam sacrificij rationem excludant à Missæ sacrificio, ne aliquam immutationem circa substantias panis, & vini admittant, aut etiam per Christi præsentiam.

Melanchthō in Apologia Confessionis Augustanæ definit *esse cæremoniam, vel opus, quod nos Deo reddimus, vt eum honore afficiamus.* Caluinus etiam

lib. 4.

lib.4.instit.cap.18. *Nos*, inquit, *perpetuò Scripturæ vsu sacrificium appellari scimus, quod nunc θυσίαν, nunc προσφορὰν τελετὴν, dicunt, quod generaliter acceptum complectitur quidquid Deo offertur.* Iuxta hanc generalem acceptionem sæpè appellatio sacrificij tribuitur tali operi, Psalm.4. *Sacrificate sacrificium iustitiæ.* Psalm.46. *Sacrificium laudis honorificabit me.* Et Psalm.50. *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus,* &c. Ad Hebræos vltimo, *Beneficentiæ, & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostiis promeretur Deus.*

Generalis acceptio sacrificij.

Kemnitius. Hinc Kemnitius *in exam. in disput. de sacrificio Missæ*, dicit quatuor modis sacrificium sumi: primò pro externo & cæremoniali, quale putat fuisse omnia veteris Legis præscripta sacrificia: holocausta, hostias pacificas, decimas etiam, & primitias. Secundò, pro sacrificio Crucis. Tertiò, pro sacrificio spirituali, & inuisibili, seu interiori. Quartò denique pro sacrificio commemoratiuo, quale putat esse Missæ. Concludit autem in vniuerso definiri rectè sacrificium præfato loco ab Augustino.

Sacrificij strictior acceptio. Alij, vt communiter Catholici authores sumunt sacrificium strictiùs, vt est actus virtutis Religionis, & non cuiuscunque alterius: & sic propriè sumitur in Scriptura, vt condistinctum ab aliis operibus bonis Psalm. 50. *Si voluisses sacrificium, dedissem vtique, holocaustis non delectaberis.* 1. Regum 11. *Melior est obedientia, quàm victima.* Oseæ 6. *Misericordiam volo, & non sacrificium.* Et patet ex toto discursu veteris Testamenti, Exodi, Leuitici, & Numeri: vbi sacrificia distinguuntur ab aliis actibus virtutum.

Est actus peculiaris religionis.

6 *Prima conclusio.* Prima acceptio sacrificij est impropria, & metaphorica, & per analogiam à vera acceptione sacrificij desumpta. Probatur primò, quia sacrificium est actus proprius religionis in cultum Dei institutus, vt communiter Theologi: ergo distinguitur à reliquis operibus bonis aliarum virtutum, quibus adhæremus Deo per obseruantiam legis, siue præceptorum, siue consiliorum eius.

Prima acceptio est impropria. Prima ratio.

Secunda ratio. Secundò, in lege noua non agnoscit Ecclesia aliud sacrificium, quàm Altaris & Crucis; multa tamen opera bona aliarum virtutum. Antecedens *infrà* probabitur.

Tertia ratio. Tertiò, quidquid sit, an priuatâ authoritate institui, aut offerri possit sacrificium: tamen authoritate publicâ institutum non licet offerre, nisi soli ministro publico ad hoc munus assumpto, qui est Sacerdos: ad Hebræos 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis.* Et infrà: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron,* &c. ideóque 2. *Paralip. cap.* 26. Azarias Sacerdos, & alij 80. Sacerdotes restiterunt Oziæ Regi volenti sacrificare, quòd ei hoc munus non conueniret, cùm non esset Sacerdos.

Sacrificium publica authoritate institutur.

Non licet alteri, quàm publico ministro offerre.

Sed alia quæcunque opera possunt, & debent exerceri à quolibet priuato: ergo munus sacrificandi solis ministris ad hoc electis & consecratis, denotat sacrificium esse alterius rationis ab operibus bonis in genere, ac proinde dicere rationem aliquam determinatam, quod ex Græca voce contra Caluinum patet, nam à verbo θύειν, quod est sacrificare, dicitur θύτης, quod est Sacerdos, & θυσία quod est sacrificium, & à verbo ἱερεύειν Latinè sacrificare fit ἱερεῖον sacrificium, & ἱερεὺς, Sacerdos.

Ab etymologia.

Idem patet, quia sacrificium, & altare ex communi etiam gentium consuetudine reciprocantur; vnde Græcè à verbo θύειν deriuatur θυσία, sacrificium, & θυσιαστήριον altare. 7

Augustinus definit sacrificium latè. Ex his patet ad illud Augustini, cum communi, & lata significatione definire sacrificium. Neque refert quòd illa opera vocet vera sacrificia; nam aliud apud ipsum est verum, aliud proprium sacrificium: nam per verum ipse designat præstantius, & magis Deo gratum, quod rectè de aliis operibus, quæ non sunt sacrificia, dici potest: vnde Augustinus loquitur tantùm de sacrificio spirituali, quod significatur per res sensibiles, quæ in veteri lege offerebantur, eo modo, quo dicitur veritas rei, vt distinguitur à signo suo, vt rex ab imagine; homo viuus dicitur verus, vt distinguitur à picto, vel alio, quod secundùm quid tale est.

Non comprehendit sacrificia legis. Vnde noluit in illa definitione comprehendere sacrificia veteris legis, quæ in mactatione animalium consistebant, & immutatione rerum sensibilium: quia *in cap. praced.* docet sacrificiis sensibilibus, quæ in veteri Lege offerebantur, significare Deum voluisse illas res, quæ in nobis aguntur, ad hoc tantùm vt inhæreamus Deo, & ad eundem finem, proximo consulamus: & subdit, *Sacrificium ergo visibile inuisibilis sacrificij Sacramentum, id est, sacrum signum est*: hoc autem inuisibile sacrificium, *initio cap.*6. definit vt *suprà*.

Ex quo patet ad locutiones etiam illas Scripturæ, quæ de sacrificio latè sumpto intelliguntur, quatenus in eo recognoscitur Deus, obediendo eius voluntati; sicut per religionem adhæremus ipsi per protestationem suæ excellentiæ in cultu: vnde etiam illa opera bona vocantur in Scriptura etiam religio; Iacobi 1. *Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est, visitare pupillos & viduas, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.* 8

Explicatio Scripturæ.

Translatio secùndùm proportionem. Inde etiam sancti Patres accommodant aliquando ea, quæ propriè ad sacrificium spectant, ad actus etiam virtutum, vt Altare, Sacerdotem, victimas: vt Cyprianus *epist.* 77. dicit nos ipsos esse hostiam in sacrificio contriti cordis. Basilius *in Psalm.*115. cor nostrum esse altare, in quo sacrificium laudis offerimus. Origenes *homil.*9. *in Leuiticum*, corda nostra esse altaria, & nos omnes esse Sacerdotes ad hostias orationis, & pietatis offerendas Deo. Gregorius 25. *Moral.* cor nostrum esse diuinum altare, in quo præcipitur ignis semper accendi.

Cyprianus. Origenes.

Quomodo admittenda metaphora. His ergo de sacrificio in communi dictis iuxta metaphoricam acceptionem, quæ eatenus admittenda est, quatenus vera sacrificij propriè dicti ratio non destruatur, vt hæretici negant quoad sacrificium altaris. Vlteriùs insistendum est in secunda acceptione declarando veram eius essentiam, de qua satis prolixè moderni tractant.

Sacrificium esse actum religionis. Constituendum ergo sacrificium sub virtute religionis, quæ est pars potestatiua iustitiæ in genere, & distincta specie à reliquis, quæ distinctio peti debet à diuersa ratione debiti, quia sicut aliter se habet homo ad Deum, aliter ad alios homines, vt ad proximum, secundùm iustitiam commutatiuam, vel amicitiam, ad parentes secundùm pietatem, & obseruantiam, sic ad superiores per obedientiam, quæ distinguuntur.

Quomodo attenditur virtus ad alterum.

Sic etiam ad Deum, quà est primum principium, & vltimus omnis creaturæ potissimùm rationalis, sic, inquam, consurgit debitum: quia nihil liberaliter operatur homo ad Deú, cùm omnia 9

quæ

quæ habet bona illius sunt, sicut seruorum Domini; & nihil eorum cedit in vtilitatem Dei: ideò quidquid agit ad Deum, agit ex ratione debiti.

Duplex debitum ad Deũ in homine, Obedientia, & religionis.

Duplex autem est debitum respectu Dei, aliud obedientiæ, inquantùm legislator est, & hoc alterius rationis est à debito religionis: vnde qui audit Sacrum, quia tenetur præcepto, satisfacit huic debito; qui autem audit ex cultu, & honore Dei, agit secundùm religionis debitum.

Debitum religionis duplex.

Debitum morale, seu congruitatis, & legale.

Quod duplex est, aliud morale, aliud legale; morale est, quod fit ex supererogatione, & absque obligatione præcepti, vt quando quis operatur ex consilio bonum, verbi gratiâ orat. Aliud legale quando vrget, & tenetur, vt quando dicit horas Canonicas, ad quas tenetur. Debitum morale dicitur secundùm exigentiam virtutis, & congruitatem, finem, & conuenientiam materiæ, vt perfectè conseruet virtutem, & honestatem, applicando media conducentia, & exercendo actus eius.

An debitum legale semper incurratur.

10 Aliqui dicunt religionem in aliquibus actibus habere debitum morale, & congruitatis, quando non sunt præcepti: aliqui dicunt semper habere debitum legale in quibuscumque operibus quoad specificationem, licèt non quoad exercitium, quia nunquàm possumus soluere debitum Deo quidquid agamus, quia hoc est interminabile, sicut æstimatio, & dignitas, seu honor Dei. Vnde sicut aliquis, qui debet alteri, & soluit ante tempus aliquid, dicitur soluere debitum, licèt illo tempore non obligetur soluere: ita etiam qui soluit Deo aliquod opus religionis, vt orationem in communi, non tamen debeat soluere ex obligatione.

Debitum non sumi ex obligatione.

Debitum legale non est in omni actu.

Non ideò tamen putem religionem dici ad alterum, seu habere rationem debiti, sed quia seruat medium in actibus suis, & honestatem in ordine ad alterum, id est, Deum, siue quæ sunt in præcepto, siue quæ sunt in consilio, siue obligatione, & hoc est versari in medio circa alterum. Addo vlteriùs debitum illud legale non inueniri in omnibus actibus, quia alioquin obligaret in particulari sub disiunctione ad aliquem semper, quia præceptum trahit secum necessitatem ponendi alicuius actus, quæ obligatio non inuenitur in multis actibus religionis, aliàs semper, & pro semper obligaremur ad aliquem indeterminatè: fundamentum autem obligationis prætensæ non inducit aliud, quàm maiorem congruentiam operandi, quia non possumus ad æqualitatem retribuere Deo, sicut nec patriæ, nec parentibus, sicut alia debita per condignam satisfactionem ordinantur: quod perinde currit in omnibus, quæ sunt ad Deum, quantùm ad æqualitatem operis, licèt non quantùm ad præscriptum Legis.

Quomodo religio distinguitur à virtutũ infusis.

11 Vlteriùs supponendum religionem respicere Deum non immediatè, sicut Theologiæ virtutes, spes, fides, charitas, quæ sunt circa Deum, in quo distinguuntur à moralibus, quæ respiciunt proximè aliquod creatum: religio autem est species iustitię in genere, & ideò moralis, cuius obiectum proximum est cultus Dei per exercitium illorum actuum, qui protestantur, & significant excellentiam Dei, vt est vltimus finis, primum principium creaturarum, in quo tamen distingui potest ab aliis virtutibus, quòd respiciat Deum, vt obiectum materiale proximum.

Finis iustitiæ.

Nam sicut iustitia seruat medium in ordine ad alterum, quamuis respiciat proximè illos actus, qui ponunt æqualitatem inter operantem, & aliam personam cui debentur; tamen in illis non sistit absolutè, sed respectiuè ad alterum inquantùm ius ad actus eius, cui vt satisfiat exercentur: sic religio cùm sit virtus in ordine ad Deum, vt ad alterum, cui debentur speciali iure, actus eius non sistit in ipsis actibus absolutè, sicut virtus, quæ est in ordine ad se (at temperantia in moderatione appetitus non referendo actum ad alium) sed actus suos ordinat ad Deum, cui debentur.

Duplex actus religionis.

Insuper duplex est in genere actus religionis, alius internus, alius externus: internus est affectus efficax colendi Deum; externus verò est ipse cultus vt genuflexio, &c. qui oritur ex æstimatione diuinæ excellentiæ, & consistit in significatione eius per debitam subiectionem creaturæ ad ipsum, exhibendo talem cultum; & vocatur deuotio, quasi seipsum deuouendo Deo. Antiquitus enim dicebantur deuoti, qui se idolis in mortem deuouebant pro salute exercitus, & patriæ. Huic actui accedit alius, & dicitur oratio.

Excellentia Dei.

Hæc autem excellentia consurgit ex variis attributis, vt omnipotentiæ, quæ est primum principium, vltimi finis, benefactoris, gubernatoris, iudicis, bonitatis, misericordiæ, sapientiæ, &c. quæ dicunt excellentiam ex parte Dei, & motiuum honoris respectiuè ad creaturam: quæ reducuntur ad illam generalem rationem excellentiæ, principij, & finis vltimi. 12

Actus externus.

Actus autem externus cultus imperatus est ab interno, vt genuflexio, &c. & consistit in actu corporis, vel vsu alicuius rei corporalis ad effectum cultus, quem significant, vt sunt sacrificia, & reliqua, quæ ad cultum ordinantur.

Duplex vsus rei extremæ ad cultum.

Vsus Sacramentorum.

Vsus iuramenti.

Duobus autem modis contingit hic vsus, vel attribuendo aliquid Deo, vel assumendo aliquid diuinum ad nostrum vsum, in quo subiicitur homo Deo: hic posterior modus contingit in vsu Sacramentorum, quibus sanctificatur homo, vt sit Deo subiectus, tanquam suo sanctificatori, & magis dispositus, & idoneus vt ei seruiat. Item, quando assumitur Dei nomen in iuramentum ad confirmandam veritatem, quia sic etiam subiicitur homo Deo, tanquam regulæ primæ veritatis, ex cuius inuocatione, & reuerentia operatur.

Primus modus cultus externi.

Sacrificium soli Deo immediatè offertur.

Decimæ, primitiæ.

Prior modus contingit, vel in actibus corporis, inclinatione, genuflexione, adoratione, & aliis modis, quibus contingit Deo exhiberi reuerentiam in se, aut suis creaturis, vt in Sanctis, & rebus sacris: vel etiam contingit in rebus externis, vt in sacrificiis, quæ immediatè soli Deo offeruntur, & oblationibus, quæ aliquando Deo immediatè, aliquando mediatè offeruntur, vt eius ministris, vt sunt decimæ, & primitiæ, & eiusmodi. 13

Votum.

Oratio.

Præthereà est votum, quando Deo aliquid promittitur, & adimpletur per opus, qui sunt duo actus. Ad religionem etiam spectat oratio, sed communiùs reducitur ad actus internos, quia in interiori principaliùs consummatur.

Dubium.

Sent. Nominalium.

Secunda sent.

Et si quæras, an distinguantur specie hi actus tam interni, quàm externi? Respondetur, Nominales docere omnes actus vniuersim distingui specie quorum materia est diuersa specie physica. Plures Thomistæ docent oppositum, omnes nempe actus religionis esse eiusdem rationis moralis in specie, verbi gratiâ iuramentum & sacrificium. quamuis secundùm materiam physicam distinguantur.

Respondetur neque vnam, neque alteram senten

Vtraque reiicitur.

ſententiam eſſe veram, quia nec materia diuerſa phyſicè vniuerſim infert diuerſitatem in bono morali, neque econtrà vna moralitas in ſpecie ſequitur ad quaſcumque diuerſas materias, quod non eſt huius loci probare.

14 *Reſponſio. Diuerſitas motiui diſtinguit actū. Quando motiuum eſt diuerſum?*

Dico breuiter, quando motiuum in ſpecie variatur, actum variari moraliter, quia à motiuo ſumit ſuam ſpecificationem: vnde quando materia actus tranſit in rationem formalem obiecti, ob ſpecialem habitudinem, quam dicit ad honeſtatem virtutis, tunc variare actum: quando autem non dicit talem habitudinem, diuerſitas materiæ non variat actum: exempli gratiâ, vita hominis, fama eius, & bonum fortunæ, diuerſa ſunt bona, quæ ipſi debentur, & ſecundùm diuerſos modos ipſi conueniunt, quia maius bonum eius eſt vita, quàm fama, & hæc quàm bonum fortunæ: inde vita ei magis coniuncta eſt, quàm fama; & fama quàm bona externa: ſic homicidium, infamia, furtum, ſunt diuerſa in ſpecie peccata, ſicut & intemperantia carnis, & libido differt ab ebrietate, quæ ſunt peccata contra temperantiam.

Materia non variat ſi motiuum eſt idē.

Econtrà quando materia diuerſa non tranſit in rationem formalem motiui intrinſeci, de quo loquimur, neque diuerſam conuenientiam in ratione boni dicit ad rationem rectam, tūc non variat moralitatem actus, verbi gratiâ, furari equum, aut bouem; ingluuies per ſaturitatem panis, aut certè alterius cibi; ebrietas per vinum, aut ceruiſiam, ſunt peccata eiuſdem ſpeciei.

15 *In religione quādoque diuerſa motiua.*

In virtute autem religionis ſimilis diuerſitas in materia reperitur; nam licèt reſpicit in genere cultum Dei eiúſque excellentiam, ſicut iuſtitia reſpicit in ſpecie ſumpta bonum alterius, tamen ille cultus ex diuerſis motiuis ſpecialibus diuinæ excellentiæ concipi poteſt, vt iuramentum ex motiuo veracitatis, quæ nec falli, neque fallere poteſt, proinde adducitur in teſtimonium; ſacrificium verò quod reſpicit Deum ſub ratione primi principij, & vltimi finis; tunc actus variantur in ſpecie: ſecus eſt, quando materia per accidens ſe habet, vt vouere hoc, vel illud Deo, aut negare Deum ore, vel facto, ſacrificādo idolo, etiam ſunt eiuſdem ſpeciei, nam quod negetur Deus in voce, aut facto, non conſtituunt diuerſa ſigna, neque diuerſam moralitatem.

Eodem modo ſumitur diſtinctio actuum.

His per compendium dictis, quæ etiam ad varias materias morales applicari poſſunt: ſupereſt vt naturam ſacrificij, eiúſque definitionem explicemus.

16 *Sacrificium eſt actus externus.*

Secunda concluſio. Sacrificium eſt actus externus religionis, vt conſtituitur in genere ſacri ſigni. Hæc communis eſt omnium, præter iam citatos; & patet ex Paulo loco citato quoad primam partem, & ex dictis in concluſione prima, & ex declaratione iam præmiſſa. Quòd ſit ſignum patet ex dictis, quia fit in ſignificationem diuinæ excellentiæ, eiúſque proteſtationem cum ſubmiſſione noſtra ad ipſum: vnde Auguſtinus 10. de Ciuitate docet, *Sacrificium viſibile eſſe inuiſibilis ſacrificij ſignum.* & epiſt. 43. quæſt. 3. *Intelligendum eſt, quàm ſit res antiqua ſacrificium, quod non niſi vni vero Deo offerri debere veraces, ac ſacræ literæ monent*, &c.

Eſt in genere ſigni.

Auguſtinus.

17 *Soli Deo offertur.*

Tertia concluſio. Sacrificium includit ſupremum cultum externum latriæ. Patet ex Auguſtino iam citato: patet etiam ex communi conceptione gentium tam fidelium, quàm infidelium, quæ nunquam obtulerunt ſacrificia, niſi vero Deo, aut quem putabant, & profitebantur eſſe Deum: vnde Geneſis 22. *Poſtquam adorauerimus, reuertemur ad vos*, &c. Sumitur adoratio latriæ antonomaſticè pro ſacrificio: ſignificat ergo ſacrificium, & cultum Dei internum, à quo procedit tanquam effectus, & in proteſtationem tam internæ, quàm externæ ſubiectionis offertur Deo, & inſuper Dei excellentiam, quòd ſit principium, & finis omnium; & hæc eſt ſignificatio moralis.

Significatio myſtica non eſt de ratione ſacrificij.

Non eſt autem de ratione ſacrificij in genere ſignificare aliud myſticè, licèt aliqua ſacrificia hanc ſignificationem continebant, vt omnia veteris legis ſignificabant ſacrificium Crucis, vt docet Paulus 1. ad Corinthios 10. *Omnia in figura ipſis contingebant.* Et eandem ſignificationem admittere licet in ſacrificiis etiam legis naturæ ab iis oblatis, qui habebant fidem explicitam Chriſti, vt ſacrificium Abel, Melchiſedech, quod fuit figura ſacrificij Altaris, vt Patres docent. De quibus ſacrificiis agitur in Canone Miſſæ, & Paulus ad Hebræos 11. docet Abel fide obtuliſſe ſacrificium: in ſacrificiis tamen Gentium non habebatur hæc myſtica ſignificatio, neque in ſacrificio Crucis, ideò in illa conſiſtit vera ſacrificij ratio. Et patet etiam in lege naturæ, in iis qui offerebant ſacrificia in lege naturæ ad arbitrium ſine fide explicita Chriſti.

Quarta concluſio. In hac ſignificatione non diſtinguitur ſacrificium ab aliis quibuſdam actibus 18
religionis, quibus proteſtamur diuinam excellentiam ratione primi dominij, & vltimi finis. Hæc eſt contra Vaſquez *diſp. 220. cap. 3.* vbi diſtinguit adorationem, oblationem ſimplicem, & ſacrificium tanquam diuerſa ſigna in reipſa, & ſignificatione formali: nam adoratio eſt nota, quâ Deo nos ipſos ſubiicimus: & duo deſignat, nempe ſubmiſſionem noſtram, & excellentiam Dei, cui ſubiicimur.

Vaſquez ſententia.

Adorationis motiuum.

Oblationis ſimplicis motiuum diuerſum.

Oblatio ſimplex non denotat noſtram ſubmiſſionem, ſed dominium vniuerſale Dei in cunctas res, in cuius ſignificationem offerimus Deo rem aliquam, eo modo quo poſſumus in Deum transferre illam, quo indicemus ipſum eſſe Dominum omnium, quæ poſſidemus, potiùs quàm noſipſos.

Sacrificij motiuum & ſignificatio.

Sacrificium autem eſt nota diuinæ omnipotentiæ, qua eſt author vitæ & mortis, cuius nutu res omnes ſunt, & deſtruuntur; vnde per deſtructionem rei, quam ſacrificamus, proteſtamur noſtram vitam, & mortem à Deo ita pendere ad nutum, vt immutari poſſimus ab ipſo, ſicut immutatur res illa, quam deſtruimus in ſacrificio.

19 *Sacrificium non deſignare dominiū vitæ, &c.*

Probatur concluſio: quamuis Deus non eſſet author vitæ, & mortis, deberetur ei latria ob propriam excellentiam; & non ſolùm quia creator eſt: ergo & ſacrificium, quod denotat ſupremum cultum latriæ in rebus externis: ideóque ſoli Deo adhiberi poteſt. Conſequentia patet, quia in eo caſu non deſtruitur ſignificatio moralis ſacrificij, neque obiectum formale, quia excellentia illa Dei abſoluta in ſe, vt Deo competit, ſignificari poſſet, atque noſtra ſubiectio per oblationem rei externæ, ſiue ſimplicem, ſiue etiam immutando ipſam, quia per talem immutationem ſignificaretur Deum eſſe fontem omnium bonorum: quod ipſi competit in triplici genere, nempe cauſæ efficientis, quâ omnia producit, & conſeruat, vel etiam deſtruit, & cauſæ exemplaris, quà eſt bonum ſimpliciter, & infinitum, cuius participatione cætera ſunt, & dicuntur bona, ac proinde in ipſum

Quid ſignificat ſacrificium?

Excellentia Dei in triplici genere.

ipsum reducuntur,& formaliter, aut eminenter, sine vlla imperfectione in eo continentur, ac proinde sicut ens secundùm *quid* reducitur ad suum *simpliciter*;ita reliqua ad Deum.

20 *Creaturæ in Deum referuntur.* Causæ finalis,quâ omnia ad ipsum reducuntur, tanquam manifestantia bonitatem eius:ergo præcisâ omnipotentiâ adhuc stat ratio excellentiæ in Deo,cuius ratione creatura in ipsum reduci potest, etiam per sui immutationem tanquam eius participatio,ac proinde saluatur quidquid sacrificio competit, vt distinguitur ab oblatione simplici, & adoratione, quantùm ad illam immutationem rei oblatæ sub duplici illa ratione causæ, quâ,vt causatum, reducitur in suam causam creatura,cum subiectione ad ipsum, quia semper manet creatura.

Probatio antecedentis. Antecedens principale probatur,quia per creationem,quæ est actus omnipotentiæ, quâ influit in creaturam,nihil aliud habetur, quàm communicatio bonitatis diuinæ ad extrà in genere causæ efficientis, sed excellentia diuina in seipsa absolutè,siue sumatur ab omnipotentia,siue ab aliis perfectionibus, est maius bonum, quàm vt communicatur creaturis,quia hæc communicatio attenditur, vt transit terminum secundùm naturam,& capacitatem eius, quæ finita est, vt autem in Deo est,manet infinita,& in suo genere increato. Excellentia verò in suo *esse* perfecto magis exigit cultum,quàm secundùm inferiorem,& participatam:ergo & sacrificium. *Excellentia Dei absoluta debetur cultus.*

Confirm. Confirmatur, excellentia creata secundùm se absolutè considerata,vt Sanctorum,est capax cultus proportionati, vel etiam, quà reducitur in Deum,absque eo, quòd in nos quidpiam influat: ergo à fortiori excellentia diuina ad Deum absolutè considerata est capax cultus, quia *propter quod vnamquodque est tale,& illud magis.*

21 *Secunda probatio.* Secundò principaliter, omnis perfectio diuina est sufficiens ratio motiua latriæ;ergo hæc potest exhiberi per sacrificium. Antecedens per se patet,quia quælibet ratio excellentiæ inducit dignitatem,quæ meretur cultum; cultus autem debitus Deo non est alius,quàm latria. Consequentia probatur, quia in sacrificio duo includuntur, nempe quòd sit actus latriæ, quòd sit immutatio rei,quæ offertur, ipsam destruendo: quoad primum non est controuersia:quoad secundum probatur consequentia, quia hæc immutatio potest fieri in honorem alterius, verbi gratiâ Principis, vt contingit in pompis, in quibus ad maiorem gloriam Principis dispendium rerum multi vltrò incurrunt;in honorem Sancti,vt contingit in festis, quibus congruè significat homo se æstimare pluris honorem,& cultum, quàm commodum ex re,quam destruit. *Immutatio rei quid significet?*

22 *Æstimatio approbatiua.* Sic etiam velle vitam,famam,& omnia impendere ob honorem Dei,aut Principis,vt Paulus dicebat,*Omnia detrimentum feci,& arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam*: & illud Euangelij, *Qui non reliquerit patrem & matrem,&c. propter me, non est me dignus*:hoc,inquam, velle, & paratum esse impendere,spectat ad cultum appretiatiuè, & significari potest respectiuè ad Deum per immutationem rei, quæ offertur: ergo hæc appretiatio cultus diuini, & suæ excellentiæ erit congrua significatio rei immutatæ in sacrificio, & ad illam significandam est congrua proportio in illa rei oblatę immutatione,quæ ex natura rei non significat cultum, sed ex impositione: vnde sicut esse signum cultus conuenit sacrificio, ex imposítione,& reliquis externis actibus;ita etiam hæc differentia debet esse eiusdem generis, quia modus significandi reducitur ad idem genus causæ,à quo est significatio: ergo nec limitatio Vasquez, quam adhibet sacrificio in significando, habet fundamentum, quia neque ex Patribus, aut Scripturis, vel antiquis Theologis constat, ita impositum esse, neque congruentia illa ex proportione rei sumpta, quâ immutatur, conuincit ita arctandam esse significationem eius,quin eandem proportionem etiam habeat ad significandum aliud,vt prædictum est. *Significari potest per rei immutationem.*

Tertiò sacrificium Crucis fuit verum sacrificium,& primarium, ad quod cætera veteris legis referebantur, & in cuius memoriam celebratur etiam sacrificium nouæ legis;per illud,*Hoc facite in meam commemorationem*, Lucæ 22. 1.ad Corinthios 11. *Hæc enim quotiescumque feceritis mortem Domini annunciabitis donec veniat.* Sed hoc sacrificium non ex motiuo omnipotentiæ diuinæ, quà est Deus author vitæ,& mortis fiat oblatum, sed ex motiuo iustitiæ, & misericordiæ, ad redemptionem generis humani, in condignam satisfactionem pro peccatis omnium, vt Scriptura docet:& vbique Paulus Apostolus in suis epistolis, & omnes Prophetæ: vnde Concilium Constant. *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis;& incarnatus*,&c. Nulla enim fuit necessitas huius sacrificij propter opera creationis,sed ad tollendum peccatum, & restaurandum ea,quæ in cœlis,& in terris sunt *in ipso,per ipsum*, &c. ad Ephesios 1. vnde illud: *Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum*; vbi expresse significatur motiuum mortis Christi, & sacrificij cruenti:ergo immutatio vitæ Christi in mortem per passionem, & Crucem, non fuit ex prædicto motiuo, sed ex alio iustitiæ, & misericordiæ. Motiuum enim creationis fuit ostensio potentiæ,& sapientiæ, quæ sufficienter manifestatur in creatione. 23 *Tertia probatio. Sacrificium Crucis.* *Eius motiuũ.* *Conc. Constant.* *Causa mortis Christi.*

Confirmatur non solùm Deo,vt est author vitæ,& mortis corporalis,debetur sacrificium, sed vt est author vitæ spiritualis,& supernaturalis,& sanctificator noster tam à culpa, quàm à pœna, quia primum non est magis bonum,quàm secundum, neque magis redundat in laudem, & excellentiam Dei primum,quàm secundum, aut in beneficium nostrum:neque minùs dicitur immutari propriè secundùm donum creationis, quàm sanctificationis: ergo non minùs significabit sacrificium congruè per rei immutationem vnum, quàm aliud, neque magis debetur ex vno titulo, quàm ex altero: ac proinde non erit de essentia sacrificij offerri in signum omnipotentiæ, vt est causa vitæ & mortis corporalis præcisè. 24 *Authori supernaturalis vitæ debetur cultus.*

Quartò,offerendo sacrificium Deo, vt est primum principium omnium, sufficienter exprimitur illa differentia, quòd sit author vitæ,& mortis, quia id ipsi competit, vt est primum principium rerum per omnipotentiam suam, quâ res creat, & conseruat:ergo superfluit omnis alia expressio.Patet consequentia, quia non est alia seruitus,aut subiectio creaturæ ad Deum,quà est author vitæ,& mortis,ab illa subiectione,& dependentia,quam dicit ad eum, vt est primum principium eius, neque etiam influxus Dei in creaturam, sumendo vniformiter rationem primi principij,& authoris vitæ,id est,vel vniuersaliter, vel particulariter:ergo nõ specificat diuersam rationẽ cultus, 25 *Esse authorẽ vitæ & mortis denotat primum principium.*

cultus, alioquin diceret formale motiuum excellentiæ diuersum; ac proinde sine fundamento inducitur illa distinctio cultus, & oblationis simplicis in hoc, quòd hæc sit nota dominij, quæ conuenit primo principio; illa verò dominij authoris vitæ.

Differẽtia assignata impugnatur.

Ex quo excluditur illa eiusdem doctrina, quâ dicit oblationem simplicem non denotare subiectionem nostram, aut offerentis ad Deum; sed tantùm offerri rem in notam dominij vniuersalis. Hoc enim magis spectaret ad professionem fidei, quâ creditur Dominus vniuersalis; aut certè ad genus restitutionis, quâ res propria Deo datur, aut gratitudinis; quàm ad cultum, qui nullo modo intelligi potest, sine submissione colentis ad Deum, quem honorat; quia honor est in honorante magis quàm in honorato: omnis ergo actus religionis essentialiter includit cultum, & subiectionem creaturæ ad Deum; & res oblata eam submissionem significat, quia in signum eius fit; alioquin non specificaretur à motiuo formali.

26 *Vltima probatio. Oblatio, & adoratio possunt esse ex motiuo authoris vitæ, &c.*

Vltimò tandem patet conclusio, quia oblatio simplex, & adoratio potest concipi ex motiuo etiam authoris vitæ & mortis, sicut & gratiarum actio: ergo non rectè distinguitur ex motiuo. Antecedens patet, quia cultum interiorem debet creatura ex tali motiuo: ergo potest ipsum significare vel verbis laudando, vel adoratione corporis, vel certè oblatione alicuius rei simplici; sicut contingit in iis, qui vouent aliquid offerre Deo ob salutem recuperandam, aut recuperatam euitando mortis periculum: hæc oblatio non præscindit à motiuo illo, quod est beneficij recepti, neque exoratur Deus pro salute, nisi vt est author vitæ, & mortis. Et idem dico de adoratione, quia illa adoratio Iob, auditâ morte filiorum, videtur fuisse talis: *Dominus*, inquit, *dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est*, &c.

Votum ob salutem conceptum.

Adoratio Iob.

27 *Tres actus præmissos esse posse ex eodem motiuo.*

Possunt ergo illi tres actus ex eodem motiuo formali concipi, & tantùm materialiter sic distingui, sicut fit in aliis signis ex instituto; nam vox præconis, sonus campanæ, possunt significare idem, vt congregationem populi, vel eiusmodi. In signis sacris idem patet, quia eundem cultum interiorem possum significare, vel voce, vel inclinatione capitis, vel adoratione, vel oblatione, vel sacrificio; quæ omnia concipi possunt ex eodem motiuo, & referri ad manifestandum eandem excellentiam Dei: sic etiam in Sacramentis, verbi gratiâ, in Baptismo, ablutio, & verba significant eandem gratiam baptismalem.

Nulla est autem repugnantia ex natura rei, aut impositionis, aut ex proportione desumpta à re, quæ significat, quin ad idem referantur: & hæc omnia indifferenter quoad vsum sumunt specificationem ab actu interno summissionis, & ab illo motiuo excellentiæ, ex quo concipitur.

28 *Distinguuntur vt sunt ex differenti motiuo.*

Vnde sequitur, quando ex differenti motiuo exhibentur, tunc distingui specie, quia signa specificantur à signato formaliter, de quo non refert ad præsens, quantùm ad modum: quidquid enim sit an voces significent res, aut conceptus, aut vtrumque; in præsentiarum, actus religionis significant, & subiectionem creaturæ ad Deum internam, quam saltem connotant per modum principij, & diuinam ipsam excellentiam, ex qua concipitur formaliter, & primariò, vel per modum diuersorum, vel per modum vnius.

Quia excellentiam protestantur per modum excedentis, & respectiuè ad creaturam subiectam, vel subiectionem respectiuè ad excellentiam: siue vnum, siue alterum dicat in recto, siue hæc duo per modum complexionis vnius, loquendo de actibus externis.

Modus concipiendi actum internum.

Quia interni respiciunt externos vt obiectum proximum, quando in ipsos transeunt; quando verò non transeunt, vt in Angelis, & animabus separatis, in quibus non est cultus corporalis, aut materialis, distingui possunt duo actus, alius imperans, qui est principium colendi, alius imperatus, in quo consistit ipse cultus exhibitus: quamuis fortè non sit necessarium multiplicare actus, quia eodem actu ex motiuo excellentiæ diuinæ, & subiectionis propriæ ad Deum, potest coli Deus à substantia spirituali, etiam ab homine; quamuis ille actus in homine de facto non dicatur cultus, quando non sistit in eo voluntas, sed ipso mediante transit in cultum corporalem imperatum; qui absolutè cultus dicitur in nobis non per antonomasiam; sed ad distinctionem, quia nempe ita est cultus, vt non sit etiam principium, aut causa alterius cultus à se distincti, sicut internus actus se habet vtroque modo; sed ad hoc reduci debent, quæ diximus *suprà* de distinctione cultus interni, & externi.

Cultus in Angelis, & in animabus separatis.

Cur actus externus dicatur simpliciter cultus.

Ex dictis sequitur quot modis excellentia Dei considerari possit, vel in se absolutè, vel respectiuè ad creaturam; tot etiam modis considerari posse subiectionem creaturæ ad Deum, & seruitutem variis titulis fundatam. Primò, excellentia Dei in se absolutè, quâ perfectio eius est, meretur cultum à creatura ratione sui, & subiectio creaturæ ad ipsam est in eo, quòd vt minus bonum sit eius participatio, & ad eam reducatur, vt dictum est in primo argumento: deinde secundùm genus causæ exemplaris, & finalis subiicitur creatura Deo, & dicit debitum seruitutis. Item, secundùm genus causæ efficientis ratione creationis, & ratione etiam redemptionis, sanctificationis, & glorificationis fundantur speciales tituli eiusdem debiti seruitutis, & dominium ex parte Dei. 29

Varia motiua excellẽtiæ, & subiectionis.

Ex his omnibus simul, seu in genere exhiberi potest cultus, siue per adorationem, siue per oblationem rei simplicem, siue per oblationem eius cum sui immutatione, vt contingit in sacrificio; siue per laudem in voce, sicut etiam ex singulis motiuis in specie possunt adhiberi iidem actus.

Quando autem actus concipiuntur ex diuersis motiuis, tunc distinguuntur in sua specie morali; quando ex iisdem erit solùm distinctio materialis, non moralis, aut significationis, quæ idem sunt in proposito; non secus ac in aliis signis contingit, verbi gratiâ, sacramentalibus, vt in Baptismo res & verba significant idem formaliter (demus verba magis expresè significare, quod non variat ex se signi rationem, nisi quando illa expressio denotat diuersum modum essendi significari) materialiter autem, seu physicè distinguuntur. 30

Distinctio, & conuenientia cultus.

Eum duplicem modum adorandi diuinam excellentiam siue absolutè, siue respectiuè, tradit

Doctor *in* 3.*dist.*9.*quæst.*1.*art.*3. ex quibus concipi potest definitio sacrificij.

Vasquez. Illud definit Vasquez, *Sacrificium est nota in re, quâ profitemur Deum authorem vitæ & mortis.* Sed hæc non subsistit, quia neque sacrificium ex solo illo motiuo offertur, neque definitur per genus proximum, sed per signum, quod est genus remotum. Hanc definitionem assignat ipse ex parte formæ, seu significationis, quæ etiam commodari potest oblationi simplici, quia etiam potest ex eodem motiuo offerri ad significandum Deum esse authorem vitæ & mortis: ergo suppositâ distinctione formali vtriusque in significando (vt ipse prætendit) non rectè exprimitur distinctio sacrificij ab oblatione. *Definitio sacrificij reijcitur.*

31 Definit aliter ex parte materiæ, *est res qua per sui immutationem Deo offertur.* Hæc quidem vera est, sed tenendo immutationem rei spectare ad significationem formalem, non rectè dicitur materialis. *Altera definitio.*

Duplex modus definiendi relatiua. Notandum itaque sicut in omnibus relatiuis contingit, posse variis modis considerari sacrificium, & definiri, vel in ordine ad terminum & fundamentum, vel in ordine ad hæc, & simul alias extrinsecas, siue causas, siue conditiones. In ordine ergo ad extrema potest definiri sacrificium sic; *quòd sit actus externus religionis, & oblatio rei cum sui immutatione, facta in ordine ad Deum immediatè significans eius excellentiam & dominium, cum subiectione creaturæ ad ipsum:* in qua definitione exprimitur quidquid hactenus diximus pertinere ad rationem sacrificij. *Definitio sacrificij.*

Explicatur. In hoc quòd sit *actus religionis*, conuenit cum reliquis; quòd sit *oblatio rei*, distinguitur ab adoratione, quæ fit per corporis inclinationem, quòd fiat *cum immutatione rei*, distinguitur ab oblatione simplici rei factæ immediatè Deo; quoad reliqua, exprimitur eius significatio in ordine ad terminum, & distinguitur ab oblatione facta Deo mediatè, vt à primitiis, & decimis, &c.

32 Obiicies sacrificium Melchisedech fuisse sine immutatione rei cum simplici oblatione panis & vini. Respondent aliqui concedendo antecedens. Respondent alij negando idem antecedens, quia licèt Scriptura non indicet ibi quomodo fuerit sacrificium illud oblatum, quia obiter transiuit, insinuat tamen fuisse verum sacrificium, quia subdit: *Fuit enim Sacerdos Dei Altissimi.* significat ergo illam oblationem fuisse ex authoritate Sacerdotij Melchisedech, quod est sacrificare, ac proinde per aliquam immutationem rei oblatæ factam, quam non exprimit. *Obiectio. Ex sacrificio Melchisedech.*

Alia definitio sacrificij. Alia definitio sacrificij assignatur in ordine ad omnia, quæ exiguntur; vt *quòd sit oblatio externa legitima authoritate instituta, quâ res aliqua sensibilis immutatur per legitimum ministrum, legitimo loco, & ritu Deo facta ad protestationem summi ipsius in res omnes dominij.* In qua definitione præter reliqua iam explicata additur *institutio* primùm, quia debet hæc accedere ad rationem signi.

33 Dubitatur autem qualis, & à quo? Quantùm ad legem scriptam, seu veterem, seu nouam, certum est omnia sacrificia instituta esse à Deo, vt constat ex Scriptura: sola difficultas est in lege naturæ. Aliqui volunt hoc fuisse sub arbitrio colentis Deum, saltem in aliquo populo *Dubiũ de institutione sacrificij. In lege scripta fuit diuina institutio.*

fuisse ex authoritate publica, in aliqua familia ex authoritate capitis in illa. Debet ergo sicut ad cætera signa, accedere aliqua authoritas publica, quia alioquin non esset signum aliis, sed soli offerenti.

Dicunt ergo aliqui authoritate humanâ illa fuisse instituta, quod verum est de sacrificiis Gentium, in quibus fuit falsus cultus. Quoad ea autem, quibus Deus verus colebatur, licèt probabile sit potuisse ex natura rei etiam institui sacrificium ab authoritate humana, probabilius est fuisse instituta à Deo, vel immediatè tradente Patribus rem & modum, vel certè ex speciali instinctu eius fuisse instituta sacrificia legis naturæ, quæ placebant Deo. Hæc est Doctoris *suprà dist.*2. *quæst.*7. *Sacrificia legis naturæ etiam à Deo præscripta sunt.*

Probatur, quia in ratione cultus exigitur vt placeat Deo, & acceptetur, quantùm est ex se; sed hoc nequit sciri, nisi ex speciali reuelatione, aut instinctu sciatur beneplacitum Dei: ergo illa sacrificia, quæ placebant Deo, saltem ex his fuerunt instituta. *Probatio, quia placebãt Deo.*

Confirmatur, quia in sacrificiis illis, de quibus Scriptura agit, & docet placuisse Deo, fuit significatio mystica; sed hanc non potuerunt habere à sola impositione humana, quia non extenditur cognitio hominis ad rem significatam, nisi per reuelationem: ergo à Deo. Antecedens patet in sacrificio Abel, Abraham, Melchisedech, vt constat ex canone Missæ. 34 *Confirmatur. Ob significationem mysticam.*

Secundò, quia congruum erat populum Dei in ritu, & cultu differre ab idololatris, iuxta illud Augustini 19. contra Faustum: *In nullum nomen religionis siue verum, siue falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum visibilium consortio colligantur:* ergo signa distinctiua religionis fuerunt in lege naturæ, non alia, quàm in sacrificiis: ergo hæc in sua significatione habuerunt aliquam dependentiam ab institutione diuina; non autem ad arbitrium fiebant. *Secunda probatio. Ob cõuenientiã, & distinctionem cultus.* Augustin.

Tertiò, in illa lege requirebatur minister & Sacerdos, vt patet ex Paulo ad Hebræos 5. *Nemo assumit sibi honorem, nisi vocatus, tanquam Aaron:* sed designatio ministri non fuit ex institutione humana, sed ex authoritate diuina: ergo idem dicendum de oblationibus, quia authoritas concessa ab aliquo, vt sciatur eius virtus, debet explicari, ad quæ, & quomodo extendatur, quatenus vsus eius in exercitio fiat legitimus, & certus, completur enim in scientia, & potestate hæc authoritas: vnde sicut electio Sacerdotis, & ministri fiebat diuinâ authoritate, videtur similiter fuisse determinatus cultus, & modus colendi; nam finis ministerij fuit cultus, ad quem ordinatur; ac proinde determinari debuit. *Ex Sacerdotio illius legis.* *Requirebat scientiam, & potestatem.*

Quartò, saltem hoc verum est de sacrificio, in quo consistebat remedium legis naturæ, quia illud fuit etiam Sacramentum sanctificans à peccato originali, quem effectum non potuit habere ab homine; ergo à Deo. Et quamuis Gregorius 4. *moralium*; quod habetur *de consecratione*, dist. 4. cap. *Quod apud*, &c. dicat: *quòd apud nos aqua Baptismi, hoc egit apud veteres sola fides; vel pro maioribus virtus sacrificij*, illud, *sola fides*, vt exponit Doctor, intelligi debet non de fide solitaria, vt præscindit à signo externo, sed pro signo externo professionis fidei; quo sensu Baptismus vocatur ab Augustino sæpè contra Donatistas 35 *Quarta ratio. Ex remedio legis naturæ.* Gregor.

natiſtas Sacramentum fidei; ſicut & fidem Eccleſiæ dicit valere pro paruulo, ac pro ipſo reſpondere. Hæc ergo præbent congruitatem diuinæ inſtitutionis, vel ſolius; vel cum dependentia ad ipſam: aliqua etiam ſacrificia legis naturæ inuenimus præſcripta eſſe à Deo, vt Iſaac, & victima, quam obtulit Abraham, Geneſ. 15.

Quædam leguntur præſcripta à Deo.

36 *Quinta ratio.* *Ob instructionem neceſſariam.*

Quintò, niſi determinaretur materia ſacrificij à Deo, vnde ſciri poſſet, quin liceret etiam infantes occidere in cultum Dei, & adultos, ſicut ipſe præcepit immolari Iſaac: oportet ergo inſtructionem aliquam Dei interueniſſe: neque refert, ſi dicatur id fuiſſe lumine naturæ notum & prohibitum: quia alioquin Deus non præcepiſſet ſibi offerri Iſaac, ſi eſſet hoc malum ex natura rei, & non ex beneplacito diuino notificato Patribus.

Et quamuis lex naturæ doceat non eſſe abſolutè occidendum aliquem; tamen oblatio hominis facta Deo non cenſebatur ab idololatris ſimplex homicidium, ſed hoſtia oblata Deo, cui vita illius hominis tanquam authori debebatur: vnde ſicut congruitas cultus externi ad ſignificandum dominium Dei in res ipſas oritur ex dominio ipſius in res, cùm idem dominium ſit in nos ipſos, & vitam; non videtur tanquam lumine naturæ notum non licuiſſe ſic offerre vitam cum ſui immutatione, ſicut offertur ſimplici oblatione; ſed ex diuino beneplacito, & lege ſancitum, quod per reuelationem primò ſciri debuit.

37 Euſebius.

Vnde Euſebius *lib. 1. Euangelicarum demonſtrationum, cap. 10.* docet, loquens de ſacrificiis Patrum, quæ excogitata ſunt in cultum Dei: *Quam ſanè excogitationem*, inquit, *temerè extitiſſe, aut humano more exortam putandum non eſt, ſed diuino potiùs nutu inſinuatam: etenim cùm morum ſanctitate præſtarent, Deóque penitus addicti eſſent, & ob eam rem, quaſi diuino Spiritu illuſtrati viderent magno ſibi opus eſſe obſequio, ſi ſua ipſorum humana delicta diluere vellent, pretium pro ſalute ſua ei, qui vitam atque animam præbuiſſet, ſe debere putabant: ſed cùm nihil præſtantius, aut pretioſius anima ſua haberent, quod dicarent; pro hac interim brutorum animalium vitam offerebant*, &c.

Patres nõ temerè obtulerũt ſacrificia.

Caſſianus. *Scientia legis ipſis indita.*

Idem ſentit Caſſianus collat. 8. cap. 23. *Deus*, inquit, *hominem creans omnem ei naturaliter ſcientiam legis inſeruit, quæ ſi fuiſſet ab homine ſecundùm propoſitum Domini, vt cœperat, cuſtodita, non vtique neceſſarium fuiſſet aliam dari, quæ per literam poſteà promulgata eſt: erat enim ſuperfluum extrinſecus offerri remedium, quod adhuc intrinſecus vigebat inſertum.* Et infrà: *Nam quia ſit homini omnis ſcientia legis creatione infuſa, hinc manifeſtè probatur, quòd mandata legis abſque litera lectione ante legem, imò ante diluuium omnes Sanctos obſeruaſſe cognoſcimus. Quemadmodum enim ſcire potuit Abel necdum lege mandante, quòd offerre Deo de primogenitis ouium ſuarum, & de adipe ipſarum ſacrificium debuiſſet, niſi per inſitam ſibi legem naturaliter fuiſſet edoctus? Quemadmodum Noë, quod mundum, vel immundum eſſet animal diſcreuiſſet, nondum hæc legali diſtinguente mandato, niſi ſcientiâ naturali fuiſſet inſtructus?* Quod vlteriùs probat exemplis Enoch, Abraham, Lot, & Iob, qui per ſcientiam legis infuſam non ſolùm veteris Teſtamenti, ſed nouæ mandata cuſtodiebant.

Sciẽtia mandatorum infuſa.

Probat exẽplo ſacrificiorum.

38 Auguſtin.

Auguſtinus *epiſt. 49.* id docuit quæſt. 2. *Deſinant ergo* (ſupple Gentiles) *obijcere nobis, quod omni ſectæ, & omni nomini religionis obijci poteſt: cùm enim non fortuitò labi, ſed diuinâ prouidentiâ tempora ordinari fateantur, quod cuique tempori aptum, & opportunum ſit humanum conſilium prætergreditur, & illicò diſpergitur; vnde ipſa prouidentia rebus conſulit.* & quæſt. 3. *Sacrificium*, inquit, *cùm exhibetur Deo ſecundùm veram eius inſpirationem, & doctrinam, vera religio eſt.* Hanc autem ſcientiam vocat naturalem, non quia ex principiis naturæ rationalis oriebatur ſine alio adminiculo; ſed quia infuſa eſt per reuelationem internam, vt diſtinguatur à lege, voce, & ſcripto, promulgata, quale eſt nouum, & vetus Teſtamentum.

Ex ordinatione diuina prouidentiæ.

Cur vocat ſciẽtiam naturalem?

39 Clem. Rom.

Sic etiam Clemens Romanus loquens de eadem lege naturali, *lib. 6. Conſtit. cap. 20.* eam ſic deſcribit: *Lex*, inquit, *eſt dialogus, quam antequam populus vitulum, hoc eſt, Apim Ægyptium faceret, Deus tulit voce quæ auribus audiretur*, &c. ſubiicit autem inſtructionem datam à Deo circa ſacrificium ſibi offerendum. *Hæc lex*, inquit, *bona eſt, ſancta, libera; inquit enim, ſi feceris mihi altare, ex terra facies ipſum.* Exodi 20. *Non dixit fac; ſed ſi feceris mihi altare, non neceſſitatem impoſuit, ſed liberæ poteſtati permiſit*, &c. quod ſuperiore tempore factum aſtruit ex mera libertate à Patribus, non ex præcepto: vnde poſt idololatriam vituli ait populo iniunctum eſſe ex neceſſitate, vt offerret ſacrificia in lege ſcripta. Lex ergo naturæ per ipſum quoad ſacrificia continebat inſtructionem voce datam à Deo; ac proinde non in ſolo inſtinctu naturali ex principiis naturæ concepto, & conuenientia rei.

Dices, ſufficiebat tunc inſtructio generalis, quâ Patres ſciebant vota facta Deo fuiſſe accepta in genere. Contrà, quia id in primis non congruit dictis Patrum præmiſſis, qui de particulari inſtructione agunt. Deinde illa vota debebant eſſe in materia aliqua particulari: quomodo autem in hac, verbi gratiâ, in animalibus mundis, magis quàm aliis, niſi ex reuelatione ſpeciali ſciri potuit eſſe facienda. Deinde ex principiis determinatis debebat procedere ille inſtinctus, quæ non fuerunt nota ex terminis: ergo aliunde ſciri debebant; non ab alio, quàm à Deo reuelante, à cuius voluntate hæc omnia dependebant.

Reſponſio. *Impugnatur.*

Alia particula illius definitionis eſt, *vt fiat ſacrificium à legitimo miniſtro.* Illum eſſe Sacerdotem conſtat ex Paulo ſuprà, & Auguſtino loco præfato quæſt. 3. *Hoc ſanè nec iſtâ breuitate prætereundum eſt, quod templum, Sacerdotem, ſacrificium, & alia quæcumque ad hæc pertinentia, niſi vni Deo vero deberi noſſent Dij falſi, hoc eſt, dæmones, qui ſunt præuaricatores Angeli, nunquam hæc ſibi à cultoribus ſuis, quos decipiunt, expetiuiſſent: verùm hæc, cùm exhibentur Deo ſecundùm inſpirationem, & doctrinam, vera religio eſt*, &c. Sacerdotium ergo & ſacrificium coniuncta ſunt, vt docet Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 1. *Sacrificium & Sacerdotium ita diuinâ ordinatione coniuncta ſunt, vt vtrumque in omni lege extiterit*, &c. & cap. 2. *Cùm autem diuina res ſit, tam ſancti Sacerdotij miniſterium*, &c.

40 *Aliæ partes definitionis explicantur, & probãtur.* Auguſtin. *Sacerdos legitimus miniſter.*

Trident. *Sacerdotium à Deo inſtitutum.*

Vnde colligitur Sacerdotium non ex humana inſtitutione, ſed diuinâ extitiſſe, contra D. Thomam *2. 2. quæſt. 103. art. 1. ad 3.* Probatur, in lege naturæ primogeniti erant Sacerdotes, ſeu capita familiarum; atque alij, quos Deus ſpecialiter elegit, vt Abel, Iacob, &c. vt docet Hieronymus *epiſt. 136. ad Euagrium.* & *in quæſtionibus Hebraicis* circa

D. Thom. *In lege naturæ primogeniti erãt Sacerdotes.* Hieron.

circa Genesim 7. quæ est traditio Hebræorum; quam sententiam docet Augustinus Genes. 25. explicans quæ fuerint primogenita, quæ vendidit Esau. Aliqui docent quemlibet patremfamilias fuisse Sacerdotem, quod probant exemplo Iob, quia quilibet paterfamilias fuit absolutè caput suæ familiæ, vt constat Genes. 38. vbi Iudas nurum suam Thamar, quòd accusata fuerit de fornicatione, iussit comburi, quasi absolutam habens in eam potestatem. — *Augustin.*

41 *Obiectio. Responsio.* Dices Phase, seu Agnus Paschalis immolabatur à populo, quod tamen erat sacrificium. Respondent quidam à solis Sacerdotibus Aaronicis solitum esse immolari, quia Paulus *ad Hebraos* 7. insinuat extra tribum Leui non fuisse vllos Sacerdotes apud Iudæos. *Et primo Esdræ, c.6.* dicuntur Sacerdotes, & Leuitæ immolasse Phase pro omnibus filiis Israël: deinde quia Phase solùm immolari potuit in loco, quem Dominus elegerit, qui fuit Ierusalem. — *Agnus Paschalis à quibus immolabatur.*

Alij respondent, quòd Phase fuit institutum ante Sacerdotium Leuiticum, antequam populus ex Ægypto decessit; ac proinde quoad hanc immolationem remansisse Sacerdotium legis naturæ in singulis capitibus familiarum: Apostolus suprà loquitur de Sacerdotio instituto in lege scripta, quod in sola tribu Leui reperiebatur. Ad aliud respondetur similiter, intelligi non templum, sed ciuitatem Ierusalem.

42 *Locus sacrificij offerendi altare.* Aliud positum in definitione patet, de loco sacrificij debere esse altare: de quo Fulgentius lib. 2. ad Monimium, cap. 3. *Non ob aliud,* inquit, *ædificari solitum, nisi ad sacrificium Deo offerendum veteris Testamenti lectio frequenter insinuat.* Augustinus 20. contra Faustum, cap. 21. *Sicut sacrificium soli Deo offertur, ita & altare solùm in diuinum honorem erigi, quia nimirum non nisi ad sacrificandum constituitur,* &c. Deinde quia etiam authoritate publicâ per ministrum publicum electum, in honorem Dei tanquam protestatio cultus sacrificium offerri debuit: ergo etiam loco ad hoc destinato, qui sacer esset, & non prophanus: eâdem ratione debet adhiberi solemnis cultus, & ritus, qui ad expressionem rei, & decentiam ministerij spectant. Patet etiam ex communi consensu omnium gentium. — *Fulgent. Augustin. Patet ratione ex dictis.*

QVÆSTIO II.

De diuisione sacrificij.

43 *Sacrificij diuisio ex legis diuisione.* MVltiplex est diuisio sacrificij: primò à statu & lege triplex est: nam aliud est legis naturæ, aliud veteris, aliud nouæ. Sacrificium legis naturæ non habebat effectum aliquem, nisi ex opere operantis ratione fidei, quâ erat impetratorium, vel satisfactorium Deo. Sacrificia legalia addunt, quòd tollebant irregularitates, seu immunditias legales. Sacrificium nouæ legis habet proprium effectum, de quo infrà.

Secunda diuisio ex materia. Secundò, diuiditur sacrificium ex parte materiæ, seu rei oblatæ: primò, offerebantur viuentia animalia, & hoc sacrificium dicebatur hostia; vel quia pro victoria ab hostibus impetranda, vel in gratiarum actionem de iam parta offerebatur; & ideò deriuatum putant ab hoste: alij ab ostio, quia in ostio templi offerebantur: dicebantur etiam victimæ, vel à victoria, vel à vinciendo. Secundò, offerebantur sacrificia de fructibus terræ, & hæc dicebantur immolationes à mola. Tertiò, offerebantur liquores, vt vinum, & huiusmodi, & hæc dicebantur libamina: videatur Isidorus *lib.6.Orig.* Hæc omnia confunduntur, & pro eodem sumuntur apud authores passim. — *Hostia & victima. Immolationes. Libamina.*

Tertia diuisio sumitur ex forma offerendi, quæ triplex in genere est: interdum enim tota res oblata consumebatur igne, & sic vocabatur holocaustum; quod verbum iuxta proprietatem Hebraïcam idem significat quod ascendens, quasi in odorem, & fumum penitùs resolutum: Isidorus existimat idem deduci à Græco, quasi totum incensum. Secundò, sacrificium partim igne consumebatur, partim cedebat in vsum, & cibum Sacerdotum, quem vel in templo, vel in atrio comedebant, & dicebatur hostia pro peccato. Tertiò, aliud sacrificium partim igne, partim Sacerdotibus, partim etiam ipsis offerentibus cedebat, & dicebatur hostia pacifica. — *Tertia diuisio ex forma. Holocaustum. Hostia pro peccato. Hostia pacifica.*

Alia diuisio est in cruentum, & incruentum, illud cum sanguine, hoc autem sine sanguine fiebat. Alia diuisio sacrificij est ex parte finis; nam ad significandum Dei excellentiam offerebatur: & hoc erat perfectissimum sacrificium, & vocabatur holocaustum; ideóque totum igne consumebatur, vt significaretur totam creaturam ad Deum spectare. Aliud, hostia pro peccatis dicebatur, quia pro satisfactione peccatorum, & pro peccatis diuersis diuersa sacrificia offerebantur, vt constat ex lege. Tertium, erat hostia pacifica, vel pro impetrandis, aut impetratis beneficiis fiebat, & dicebatur sacrificium laudis, & gratiarum actionis, aut impetratorium. Videri potest D.Thomas 1. 2. q.102. cum aliis expositoribus *in Leuiticum.* — 44 *Quarta diuisio cruentum, & incruentũ. Quinta diuisio ex fine. Holocaustum. Hostia pro peccatis. Hostia pacifica.*

QVÆSTIO III.

Vtrùm fiat sacrificium in Missa.

EXplicatâ vtcumque essentiâ sacrificij, iam descendimus ad controuersiam cum hæreticis circa sacrificium altaris: *suprà* diximus sacrificium altaris, & esse Sacramentum, & esse sacrificium: hoc secundum negant hæretici. In primis circa hanc vocem *Missa*, eiúsque deriuationem dubitatur: Lutherus damnat imprudentiæ, & inscitiæ eos, qui dicunt esse vocem Latinam; quia à voce Hebraïca מָעֻזִּים *Mahusim*, quæ est Danielis 11. Deum autem Mahusim colet in loco suo, asserit deriuatam, vt inde conuincat *Missam* esse arcem, & robur Antichristi, quem asserit Propheta culturum Deum Mahusim. Conuenit Kemnitius *in 2.part.exam.Trident.* Sed vt rectè Bellarminus *tom.2.lib.5.cap.1.* asserit eam vocem esse idolum Lutheranorum, nihilque cum Missa habere commune. Alij dicunt vocem quidem Hebraicam esse deriuatam à nomine מסה *Missah*, quod significat oblationem. Deuteronomij 16. *Et celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo oblationem spontaneam:* vbi pro oblatione ponitur illa vox in Hebræo. Quam sententiam docuerunt Theologi Concilij Senonensis *in decretis fidei, cap.11.* Canonici Colonienses *in suo Antididagmate, §. de nomine Missa.* Demochares — 45 *Sacrificium Missæ. Deliria hæreticorum. Bellarmin. Vnde Missa dicitur. Aliqui deducũt ab Hebrao Missah. Deuter.16. Concil. Senonens. Coloniens.*

Democha-res. Vasquez. *Esse Latinam vocem.*

chares *tom.2.de sacrificio Missæ*:& plures alij,quos citat Vasquez *disp.221.cap.1.*

Alij putant non esse Hebraïcam,sed Latinam; quia alioqui, si Hebraïca esset, etiam Græci eâ vterétur,sicut *Alleluia, Amen, Sabbaoth*: pro Missa autem λειτουργίαν vocant: deinde Syri, & Maronitæ, qui Chaldaïcâ linguâ celebrant, non vtuntur illa voce: sed neque Hieronymus, Origenes, Iustinus, Epiphanius,qui callebant linguam Hebraïcam.

46 *Dicitur à dimissione.* Omissis ergo variis deriuationibus ex consonantia vocis, & significationis deductis,vt solet, Missa vox Latina est, Missa dicitur à dimissione, quia & Catechumeni dimittebantur foras, quando mysteria celebrabantur, & iis finitis ipse populus ac cœtus fidelium dimittebatur: eius vsus est antiquissimus; eâ vtitur Concilium IV. Carthaginense *can.* 84. Ilerdense *can.* 4. Augustinus *serm.*237.*c.*8.Ambrosius *epist.*33.Mileuitan.*can.*12. sed capi solet pro dimissione,non solùm ex sacro, sed alio loco;ita Cassianus *de canonico nocturnarum orationum,cap.*7.*&* 8. S. Benedictus *in regula,c.*17. Sumendo itaque Missam pro sacro, & toto mysterio sacrificij, negant hæretici huius ætatis in eo verè offerri Christum, aut celebrari sacrificium; quos vide citatos apud Bellarminum, & alios authores.

Vsus vocis antiquissimus. Carthag. Ilerdense. Augustin. Ambros. Mileuitan.

47 *Prima cõclusio.* *Prima conclusio.* Fides docet in Missa verè, & propriè sacrificium offerri. Hæc defenditur, & docetur ab omnibus Doctoribus Catholicis de hoc mysterio, & fusè probatur, qui peruij sunt contra hæreticos. Definitur in Trident.*sess.* 22. *cap.* & *can.*1. *&* 2. vbi etiam asserit Christum instituisse discipulos Sacerdotes in vltima Cœna; & potestatem eis concessisse cum præcepto idem deinceps celebrandi. Eiusdem sacrificij incruenti mentio fit in anterioribus Conciliis; & supponitur tanquam notum in Niceno *cap.* 13. & clariùs in alio canone, quem in fine eiusdem refert Surius ex Cutheberto Tonsallo in Anglia Episcopo in Laodiceno Concil. *can.* 19. *&* 58. *in epist. Concilij Alexandrini sub Cyrillo*, quæ approbata est Ephesino primo *can.*32. in Trullo in Toletan. I. *cap.*5. Antisiodorensi *cap.*8.Bracarensi III.*can.*1. in Lateranensi sub Innocentio III. & habetur cap. *Firmiter, de Summa Trinitate, & fide Catholica*: in Bulla Martini V. quæ est, *Vltimam SS. Concilij Constantien.*

Trident. Nicænum. Laodicen. Alexandr. Ephesinũ in Trullo. Toletan. Antisiodor. Lateranen. Bulla Martini V. in Constãtien.

48 *Bellarminus ex vndecim sedibus petitis argumẽtis egregiè probat fidem.* Probatur primò variis Scripturæ testimoniis, quæ apud Bellarminum longâ serie tractantur: & pulchrè certè hanc conclusionem demonstrat ex variis locis,sumendo argumenta:primò,ex vaticiniis Prophetarum: secundò, ex nouo Testamento Ioan.4. 1. *ad Corinth.*10. & ex locis Euangelistarum, in quibus habetur mentio institutionis Sacramenti Actorum etiam 13.tertiò,ex verbis Patrum: quartò, ex ritu altarium: quintò, ex nomine, & officio Sacerdotis: sextò,ex liturgiis: septimò, ex his, pro quibus offertur: octauò, ex coniũctione legis & sacrificij:nonò, ex comparatione veteris & noui Testamenti: decimò,ex differentia Sacramenti,& sacrificij: vltimò,ex consensu Ecclesiæ. Quia tamen longum esset singula congerere, aliqua decerpemus, cætera ad prædictum authorem, & alios remittendo.

49 *Probatio prima.* Probatur ergo ex Prophetis, Danielis 12. vbi dicitur tempore Antichristi cessaturum sacrificium: ergo vsque ad illud aliquod erit in Ecclesia,non aliud,quàm præsens. Dices,ibi sermonem esse de improprio sacrificio, vt orationis, & interiori. Contrà, illud non cessabit tempore Antichristi,sicut neque fides,neque Ecclesia,&c. Dices, hinc patebit non esse sermonem de sacrificio Eucharistiæ apud Danielem, quia illud semper manebit, iuxta illud, *Facite in meam commemorationem*,donec supple ad iudicium veniam: sed iuge sacrificium de quo Daniel,auferetur;*Et à tempore*, inquit, *cùm ablatum fuerit iuge sacrificium*,&c. Respondetur hîc intelligi iuge sacrificium Eucharistiam, quia Missa in Ecclesia quotidie offertur, & offeretur, sicut quotidie olim offerebatur iuge sacrificium Agni, Exodi 29. & 38. significatur ergo quòd quando Antichristus eleuabitur, auferet hoc sacrificium, sicut publicum Dei cultum:ita Hieronymus, Theodoretus in illum locum.Irenæus *lib.*5.Primasius *Apocal.*11.& Hippolytus *tract. de consummatione seculi.*

Responsio. *Impugnatur. Euasio.* *Reijcitur.* Hieron. Theodoret. Primas. Hippolyt.

50 *Probatur ex Malachia primo.* Hanc veritatem maximè probat illud Malachiæ 1. *Ad vos, ô Sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & offertis super altare meum panem pollutum*,&c. *non est mihi voluntas in vobis, & munus non suscipiam de manibus vestris:ab ortu enim Solis vsque ad occasum,magnum est nomen meum in Gentibus; & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda;quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum*, &c.

Sed hîc fit mentio de Ecclesia Gentium: ergo in ea est sacrificium, non aliud propriè dictum, quàm altaris,quod quotidie offertur;ergo. Deinde reprobatur Sacerdotium, & sacrificia legis, & præfertur sacrificium legis nouæ, quod offertur in Ecclesia: ergo sermo est de sacrificio propriè dicto; agens enim de sacrificio visibili, quod Ierosolymis tantùm offerri constituebat lex vetus, per antithesim opponitur sacrificium, quod vbique in Gentibus,& in Ecclesia offerendũ erat.

Euasio hæreticorum reijcitur. Respondent hæretici quòd sermo sit de sacrificio impropriè dicto, sed hoc ex dictis reiicitur: quia comparatio fit inter ea quæ similia sunt, aut eiusdem rationis: sed de sacrificiis veteris legis propriè dictis intelligitur locus Prophetæ: ergo etiam de sacrificio propriè dicto in Ecclesia idem intelligitur:quia etiam sacrificia impropriè dicta inueniebantur in Iudæorum populo, vt orationis, & adorationis, quæ non reprobantur in hoc loco.

51 *Reijcitur interpretatio Ariæ Montani.* Reiicitur etiam interpretatio Ariæ Montani, qui intelligit locum non de sacrificio Ecclesiæ, sed de sacrificio impropriè dicto,quod tum etiam inueniebatur in Gentibus: sed hoc falsum est: quia tunc Gentes ferè omnes declinauerant ad idololatriam; ac proinde tale sacrificium in eis non fuit, sicut nec cultus veri Dei vnius. Hoc sacrificium, quod hîc eligitur,dicitur vbique offerri in Gentibus, quia Ecclesia vbique diffundenda erat, & dicitur præsens propter certitudinem Propheticæ prædictionis, quæ futura, vt præsentia, sæpè complectitur.

Locũ ita interpretantur Patres. Trident. Hieron. Theodoret. Remigius. Rupertus. Clem. Rom. Irenæus. Iustinus. Cyprian. Cyrill.Ierosf. Eusebius. Augustin. Chrysost. Tertullian.

Hæc ergo expositio non quadrat Scripturæ, sicut neque Patribus: in primis Tridentinum *suprà*.ita explicandum illum locum docet S.Hieronymus,Theodoretus, Remigius, Rupertus, Clemens Romanus *lib.* 7. *Constitutionum Apostolicarum,cap.*31. S.Martialis *epistola ad Burdegallen.c.*3. Irenæus *lib.* 4. *cap.*32. Iustinus *contra Tryphonem.* Cyprianus *lib.*1 *contra Iudæos,cap.*16. Cyrillus Ierosolymitanus *Catechesi* 16. Eusebius *lib.*1. *demonstrationum Euangelicarum,cap.*6. Augustinus *lib.*18. *de Ciuitate Dei,c.*35. Chrysostomus *in Psalmum* 95. & *Oratione* 2. *contra Marc.* Tertullianus 3.*contra* Marcio

Marcionem, *cap.* 22. quamuis *lib.* 5. *contra Iudaos*, interpretatus sit mysticè de cultu Dei. Damascenus *lib.*4.*de fide*, *cap.*14. Idem docuerunt antiqui etiam Rabini apud nostrum Galatinum *lib.*11.*de arcanis*,*cap.*11.

Damascen. Rabini apud Galat.

52 *Tertius locus.* Act.13.

Huc etiam spectat illud Actorum 13. *Ministrantibus autem illis*, *& ieiunantibus*, &c. verbum *ministrandi*, pro *sacrificandi* positum est, quia verbum Græcum λειτουργέω, illud frequenter significat, *ad Hebraos* 8. 9.*&* 10. quod magis declaratur in proposito per adiunctum, nempe Domino, quia nullum ministerium externum propriè fit Domino, sicut & sacrificium.

Quartus locus. Matth. 5.

Item Matthæi 5. *Si offers munus tuum ad altare*; hoc præceptum datur à Christo pro tempore legis nouæ obseruandum: ergo significatur tempore legis nouæ fore sacrificium, & altare ad vsum eius, vt colligit Irenæus *suprà*, & Optatus Mileuitanus *lib.6.contra Parmenian.*

Irenæus. Optatus Mileuitanus.

Quintus locus. Ioan. 4.

Item, Ioannis 4. vbi Christus loquens ad Samaritanam interrogantem an liceret adorare in monte Garisim: Iudæi enim Ierosolymis solùm adorandum dicebant, vbi sermo est de adoratione per sacrificia: respondit autem *quòd venit hora quando neque in monte hoc*, *neque Ierosolymis adorabitis Patrem*, &c. *quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu*, *& veritate.* Loquitur autem Christus de nouo genere adorationis, non de antiqua, quæ semper fuit in vsu, nempe de cultu interiori per fidem, sed de alia externa sacrificandi, quæ opponitur sacrificiis oblatis Ierosolymis, & in monte Garisim; ita insinuat Martialis *epistola ad Burdegallen. cap.* 3. Eusebius *suprà cap.* 6. Theodoretus & Rupertus, Malach.1.

Martialis. Eusebius. Theodoret. Rupertus.

53 *Secunda probatio fidei. Ex connexione Sacerdotij altaris,sacrificij, legis.*

Secundò probatur ex Sacerdotio & altari,quorum finis est sacrificium, translatâ enim lege transfertur & sacrificium, quia hoc de ratione legis est, vt habeat cultum Dei publicum,potissimùm per sacrificium: & videmus in lege Mosaica inductum esse nouum Sacerdotium cum lege, & sacrificio: translato enim Sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat: *ad Hebraos* 7. ex qua connexione tam legis, quàm Sacerdotij colligit Apostolus desiisse, & mutatum fuisse Sacerdotium Aaronicum, quod fuit temporale, in Sacerdotium Melchisedech, quod est Christi, ex Psalmo 109. *Et manet in aternum:* nequit enim Sacerdotium esse sine certis ritibus, cæremoniis, præscriptis legibus, promissis, pœnis; ideò habet necessariam connexionem cum lege,vt rectè Tridentinum *suprà*. Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, & alij expositores: ergo cùm Sacerdotium Christi manet in æternum, & hoc in Ecclesia, debet etiam sacrificium eius manere; sed non manet sacrificium Crucis, quia illud transiit, nequit iterari, licèt fructus eius maneant; sicut & laborum, & operum Christi; qui tamen non obinde in seipsis dicuntur manere: ergo sacrificium Eucharisticum est exercitium huius Sacerdotij Christi: de hoc Sacerdotio agitur in materia propria.

Ad Hebr.7. Trident. Chrysost. Theodoret. Theophylactus.

54 *Esse altare in lege noua.*

Quoad altare, patet ex Isaiæ 19. *In illa die erit altare Domini in medio terra Ægypti:* per terram *Ægypti*,intelligitur Ecclesia Gentiũ. Illuc etiam spectat instructio Christi, quam dedit discipulis: *si offers munus tuum ad altare*, &c. & illud Pauli ad ad Hebræos 13. *Habemus altare de quo edere non habent facultatem*, *qui tabernaculo deseruiunt:* quod intelligitur de altari nouæ legis, in quo fit sacrificium incruentum; vt patet ex verbo *habemus*, quod non refertur ad altare Crucis quod habuimus, non *habemus*; nisi quoad fructum, & à verbo *edere*; non edimus enim propriè de altari Crucis, quamuis fructum eius habeamus: & verba intelligenda sunt literaliter: quia opponitur hoc altare, de quo edimus, altari tabernaculi, de quo edebant Sacerdotes veteris legis: ita Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Primasius, Sedulius,Haymo:vnde Chrysostomus homil.62. ad populum, *vt tanquam leones ignem spirantes ab hac mensa recedamus facti diabolo terribiles:* vnde in Græco habetur θυσιαστήριον, id est,sacrificiorum.

Chrysost. Theodoret. Theophylactus. Primasius. Sedulius. Haymo.

55 *Euasio. Impugnatur.*

Dices,cum Beza intelligi oblationes fidelium, non sacrificium à Paulo. Contrà, quia etiam Aaronici Sacerdotes habebant etiam oblationes, de quibus comedebant: hîc autem dicitur Christianos habere altare, de quo non licet Aaranicis comedere: aliud ergo continet præter oblationes, quibus & ipsi gaudebant. Deinde nusquam altare significat oblationes simplices, sed sacrificia in proprietate; quia oblationes in gazophylacium, arcam, aut abacum,aut manus Sacerdotum deponebantur, non in altari: sicut sacrificium neque altare ad finem oblationis talis erigitur, sed sacrificij: vnde *can.*3. *Apostol.* vetat ne quidpiam in Altari offeratur, præter ea quæ Dominus instituit.

Altare nō significat oblationes simplices. Canon Apostolorum.

Deinde has oblationes non comedebant offerentes, sed soli Sacerdotes:econtrà intendit Apostolus fideles de altari comedere.Deinde oblationes non faciunt ad mentem Apostoli, quæ gratiam, & sanctitatem non inferunt offerentibus, neque stabiliunt cor, quæ intendit Apostolus: vnde 1. ad Corinthios 10. *Videte Israël secundùm carnem*, *non qui edunt hostias participes sunt altaris: non potestis mensa Domini participes esse*, *& mensa damoniorum*, &c. vbi Apostolus retrahit Christianos à comestione idolotythi, quod dæmonibus offerebatur; ac proinde qui illud comedebant,fiebant participes mensæ dæmoniorum; neque poterant communicare mensæ Domini, aut sacrificio altaris.

Nemo enim potest simul sacrificare Deo & dæmoni; vt probat fusè Augustinus *lib.*1. *contra aduersarium legis & Prophetarum*, *cap.*19. Chrysostomus, Anselmus *in hunc locum*, & insinuant Theophylactus,OEcumenius, Ambrosius,Theodoretus. Hîc ergo opponitur altare Christi altari dæmoniorum, & sacrificium sacrificio, vt rectè S. Cyprianus *serm.de lapsis*:vnde qui immolabant dæmoniis, solebant carnes ex altari deferre ad mensam, in qua comedebant immolantes ipsas cum suis amicis: sic docet factum Æneidos 8. Virgilius:

Augustin. Chrysost. Anselmus. Theophylactus. OEcumen. Ambros. Theodoret. Cyprian.

Tunc lecti iuuenes certatim araque Sacerdos, &c. 56

Sic etiam Aaronici Sacerdotes comedebant sacrificia in templo, vel in atrio; vt patet 1. *Regum* 9.*&* 13. Loquitur ergo Apostolus de mensa Domini, & sacrificio Eucharistiæ, cuius institutionem capite sequenti proponit; & ritum, quo sumi debet carpens abusum, qui fiebat in populo Corinthiorum.

Accedit,quòd semper mentio fit altaris à principio in lege noua; vt *canone 3. & 4.Apostolorum*, sicut & sacrificij. Item, ex liturgiis Iacobi, Basilij, Chrysostomi, ex Dionysio *cap.3. de ecclesiast. hierarch.* Nazianzeno *orat.*2. *ad Iulianum*, & *orat. funebri de sorore sua Gorgonia.*

Mentio altaris fuit semper in lege noua.

Tertiò

57 *Tertia ratio. Ex congruẽtia, possibilitate, & necessitate sacrificij.*

Tertiò ratione probatur conclusio, quia nulla est ratio cur Ecclesia non haberet sacrificium, éstque indigentia sacrificij in ipsa: ergo gaudet sacrificio. Antecedens probatur, quia non fuit maior congruitas instituendi cultum Dei per sacrificia, in lege naturæ, & veteri, quàm in lege gratiæ, quia hic cultus debetur Deo: ergo quo perfectior est status, eo magis congruit excedere in cultu Dei; hic autem cultus vt sit publicus, & communis, debet exhiberi per signa externa: vnde sicut sanctificatur Ecclesia per signa sensibilia Sacramentorum, sic etiam congruum erit habere vsum colendi Deum per sacrificium sensibile.

Euasio. Dices, hoc probaret etiam idem in statu Beatorum esse, qui profectissimus est: vnde sicut ibi non datur sacrificium materiale, ita etiam nec in lege gratiæ, in qua gratia, & veritas facta est per Iesum Christum. *Impugnatur. In statu Beatitudinis non est sacrificiũ.* Contrà, in statu Beatorum nulla est necessitas sacrificij materialis, neque vsus rerum materialium, quæ pro statu religionis datæ sunt, neque est ibi vsus Sacramentorum, quia nulla infirmitas, neque exigitur excitatio mentis per res, & corporalia signa, quia videtur, & possidetur Deus in seipso clarè à Beatis: in hac tamen vita quamdiu Ecclesia peregrinatur, est vsus signorum materialium, vt Sacramentorum, & etiam excitatio requiritur per eadem, quia peregrinatur à Domino, & *videt tantùm per speculum in ænigmate*, id est, per fidem, *& non facie ad faciem*: ideò congruit vsus sacrificij: & quamuis Ecclesia non vtatur figuris, quæ non continent virtutem ipsam, in quo distinguitur à Synagoga, vtitur tamen figuris continentibus veritatem; ideò non est par ratio de ipsa, ac de triumphante. *Ecclesia vtitur signis materialibus.*

58 *Necessitas huius vsus.* Probatur ergo antecedens, quia quamdiu Ecclesia habet vsũ rerum corporaliũ, debet in iis recognoscere creatorem per sacrificiũ: quia hoc est consonum naturæ, vt signis religionem significantibus vniantur eius membra ab aliis distincta; gratia enim non destruit naturam: hæc autem communicatio nequit fieri aliter, quàm per sensibilia, quia non per conceptus internos, sicut in patria; ideóque Clemens *lib. 6. Constitutionum, c. 23.* ad hoc propositum dicit, legem gratiæ, non mutasse legem naturæ quantùm ad præsens: *Baptismum*, inquit, *sacrificium, sacerdotium, localem adorationem, alio modo mutauit.* & infrà: *Pro sacrificio cruento, rationale, ac incruentum, & mysticum sacrificium instituit, quod in mortem Domini per symbola corporis & sanguinis sui celebratur*, &c. Irenæus lib. 4. contra hæreses, cap. 34. *Non genus oblationum reprobatum est, oblationes enim & illic, oblationes autem & hîc, sacrificia & in populo, sacrificia & in Ecclesia, sed species immolata est tantùm, quippe cùm iam non à seruis, sed à liberis offeratur*, &c. *Clem. Rom. Irenæus.*

Petr. Cluniacensis. Petrus Cluniacensis epist. contra Petrobusianos, qui ab Ecclesia sacrificia tollunt, *Hoc tentant dæmone suggerente, vt gens illa, quæ pluribus est à Deo cumulata beneficiis, minùs grata illi sit, minorémque cultum, & honorem illi exhibeat*, &c.

59 *Non repugnare talem cultum legi nouæ.* Deinde nihil quod ad significationem, & effectum sacrificij spectat, repugnat legi gratiæ: ergo, &c. Patet antecedens, quia non repugnat cultus Dei externus, & mediatus per Sacramenta sensibilia: ergo neque immediatus per sacrificium: non significatio moralis, nempe cultus, vt patet ex dictis, & etiam tam ex proportione cum re significata, quàm etiam cum offerentibus, quàm acceptatione Dei. Patet etiam quoad effectum, seu gratiarum actionis, seu laudis, seu satisfactionis pro peccatis, quâ indigemus in hoc statu: ergo nulla est repugnantia.

Euasio. Impugnatur. Respondent hæretici satis esse sacrificium Crucis. Contrà, hoc obtulit ipse Christus: ergo necessarium est aliud, quod offerat Ecclesia. *Teneri Ecclesiam ad cultum sacrificij.* Deinde illud renouari non potest & transiit, & quamuis erat sufficiens quoad effectum redemptionis, non tamen quoad cultum, quem debent exhibere fideles: vnde illa oblatio cruenta non propriè spectat ad legem gratiæ, quæ fuit vniuersalis, & antecessit, neque in ratione oblationis durat, quamuis duret quoad effectum; qui effectus, & satisfactio non solùm fuit oblatus, & habuit efficaciam pro viuentibus in lege noua, sed etiam pro viuentibus in lege antiqua, & veteri, quo non obstante habuerunt ipsi sua sacrificia propitiatoria suo modo: ergo non repugnat idem esse in lege noua, per quod fructus passionis nobis applicetur. *Nec sufficit oblatio Crucis quoad hoc. Sacrificium Crucis vniuersale.* Non sufficit etiam in hac lege oblatio interna per fidem, & deuotionem, quia hæc est priuatio, neque est propria legis nouæ: ergo requiritur aliqua communis & sensibilis, quæ sit legis gratiæ propria.

Dices, Paulus *in epistola ad Hebræos*, agens de sacerdotio, & sacrificio Christi non loquitur de oblatione incruenta, sed de cruenta tantùm, ac proinde ablegandum est aliud sacrificium. 60 *Euasio. Reiicitur.* Respondetur, Paulum agere de sacrificio cruento tantùm, quia vlterioris mysterij non erant capaces Hebræi, sicut neque huius sacrificij, quando Ioannis 6. fuit promissum à Christo, scandalizati enim sunt discipuli ipsi.

Intentum & scopus Pauli. Deinde non spectabat ad intentum Pauli agere de hoc sacrificio, quia probabat sacrificium Christi in Cruce habuisse vim expiandi, & satisfaciendi pro omnibus, quod non conueniebat sacrificiis, in quibus Iudæi ponebant virtutem sacrificandi in lege, & oblationibus: ostendit ergo ex lege Christum habere sacerdotium perfectius, & obtulisse sacrificium expiationum verè deletiuum peccatorum, ex quo est salus, non autem ex lege, aut oblationibus eius; in sacrificio autem Missæ virtus prioris sacrificij nobis applicatur, quod non est nouum sacrificium, sed idem quoad rem oblatam, nempe ipse Christus, vt rectè Tridentinum, alioquin careret Ecclesia sacrificio, quod est inconueniens. Hæc sufficiant ad probationem conclusionis; alia, & hæc ipsa latiùs apud authores tractantur.

61 *Prima obiect. Respondetur.* Obiicies primò, quia Eucharistia est Sacramentum; ergo nequit esse sacrificium. Respondetur negando consequentiam, quia illæ rationes in eodem materiali signo non repugnant; offerri enim potest in Dei cultum cum immutatione sui, & simul causare gratiam in sumente. *Replica.* Dices, Christo nullus succedit, quia manet in æternum, in quo distinguit Paulus sacerdotium Christi à Leuitico. *Responsio.* Respondetur neminem succedere Christo, si successio inferat prioris desitionem: cum hoc stat in Ecclesia plures esse Sacerdotes Vicarios Christi, quibus offerentibus Christus ipse dicitur offerre, vt principalis offerens: *Sacerdotes legis nouæ Vicarij Christi.* in Sacerdotio Leuitico verè vnus succedebat alteri in æqualitate potestatis, non vt Vicarius, ideò non dicebatur offerre vt prioris Vicarius, sicut neque Aaron in ipsis offerre: nomine ergo & authoritate deriuata à Christo offerunt Sacerdotes sacrificium incruentum Altaris; dignitatem Sacerdotis non relinquit Christus, sicut per mortem relinquebant Sacerdotes Aaronici.

62 *Secunda obiectio.* Obiicies secundò, ex Paulo ad Hebræos 10. *Vnâ enim oblatione consummauit in sempiternum sanctificandos*,&c.quod intelligitur de sacrificio Crucis:ergo ei derogat, quòd aliud sacrificium offeratur. *Responsio.* Respondetur negando consequentiam,quia sacrificium Crucis est causa vniuersalis redemptionis respectu omnium,in quacumque lege existentium:per sacrificium autem Altaris, tanquam per causam particularem applicatur nobis fructus sacrificijCrucis,& mortis Christi:vnde rectè Tridentinum *sess.22. cap.1.* dicit, *Hoc sacrificium relictum fuisse Ecclesia, quo cruentum illud semel in Cruce peragendum repræsentaretur, eiúsque memoria in finem vsque sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur,peccatorum applicaretur*:& cap.2.*Cuius quidem oblationis cruenta, inquam, fructus per hanc incruentam vberrimè percipiuntur*, &c.

Sacrificium incruentum applicat fructum cruenti. Trident.

Replica. Dices superuacaneam esse hanc applicationem, cùm sint alia media, per quæ possit hic fructus applicari,vt per prædicationem Verbi. *Responsio.* Respondetur hoc friuolum esse:nam eâdem ratione probaretur superuacaneũ esse Baptismum,&Cœnã Domini,quę tamẽ admittit ipseCaluinus sic obiiciẽs.

Ex hoc sequitur responsio ad aliud Caluini de superflua erectione Altarium quotidie, quia id non derogat sacrificio Crucis, neque ipsi Cruci; & patet ad omnia loca Pauli ad Hebræos, in quibus loquitur tantùm de eodem sacrificio cruento, vt erat scopus dissertationis eius contra Hebræos, ad probandam necessitatem Redemptoris,& redemptionis, quæ non potuit esse ex lege, quia illa sacrificia non causabant gratiam, & sanctificationem, sed causandam significabant, vt docet Florentinum *in decreto vnionis*, & Tridentin. *sess.7. de Sacramentis in genere,canone 2.*

Florent. Trident.

63 *Tertia obiect.* Obiiciunt tertiò, quia si Christus obtulisset sacrificium in vltima cœna, esset infiniti valoris, ergo superflueret sacrificium cruentum, quia in illo consisteret pretium redemptionis. Respondetur negando consequentiam, quia omnis actio Christi,siue fuerit infiniti valoris, aut finiti,erat sufficiens pretium nostræ redemptionis, quia tamen ex pacto cum Patre sacrificium Crucis fuit consummatio redemptionis, ideò illud erat necessarium, vt patet ex Paulo ad Hebr. 9.& 10.

64 *Quarta obiectio.* Obiicies quartò,Eucharistia fit in memoriam Passionis præteritæ, iuxta illud,*Hoc facite in meam commemorationem*, &c. Sed non potuit sic offerre Christus, quia esset falsa repræsentatio;ergo non obtulit. *Responsio.* Respondetur,quòd sacrificium significat Passionem Christi, prout autem à diuersis proximè offerentibus fiebat, potuit significare eandem secundùm varias temporis differentias: quamuis ergo, vt à Christo proximè offerebatur,significabat futuram, vt constat ex verbis institutionis, *Quod pro vobis effundetur*,&c.tamen ita instituit,vt ab aliis non offerretur,nisi post ipsam exhibitam, & ita in memoriam eius; *Hoc facite in meam commemorationem.*

QVÆSTIO IV.

In quo consistit essentia huius sacrificij, & quid ad eam spectat?

Quinque actiones Missæ. ALiquot exercentur actiones in Missa,de quibus dubitatur,quæ ipsorum spectat ad essentiam sacrificij. Prima est oblatio panis & vini in offertorio, quod ab oblatione dicitur. Secunda actio est consecratio corporis & sanguinis.Tertia est oblatio, quæ fit post consecrationem,quæ habetur ibi: *Vnde & memores Domine.* Quarta est fractio hostiæ, & particulæ eius mixtio in sanguinem. Quinta est sumptio Sacramenti ab offerente.

Prima conclusio. Oblatio illa, quæ antecedit consecrationem,est cæremonialis,& non de essentia sacrificij tanquam pars essentialis,aut integralis,ita communiter moderni, qui de hac materia tractant. Probatur, quia illa oblatio in ea forma, & modo, quo fit, non fuit adhibita à Christo, quamuis aliqui putent illa verba,*Eleuatis oculis in cœlum gratias agens*, &c. significare oblationem, quoad substantiam oblationis, de quo incertum est. Ecclesia primitiua non est ea vsa, neque in Lithurgiis eodem modo habetur. Deinde per eam non fit immutatio materiæ; quod spectat ad rationem sacrificij. Deinde in rubricis in eo casu,quo quis consecraret aquam pro vino,& iterum conficiendum est in vino, non præsupponitur oblatio calicis, sed repetuntur verba canonis ab illo,*Deinde postquam cœnauit*,&c. Ergo ex sensu Ecclesiæ non spectat ad essentiam sacrificij. Vltimò,quamuis oblatio sit de essentia sacrificij, illa intelligitur per quam fit oblatio rei mutatæ, & conficitur ipsum sacrificium: vnde colligitur illam esse deprecatoriam, & præparationem materiæ,non autem de essentia sacrificij. 65 *Prima concl. Oblatio panis & vini non spectat ad sacrificium.* *Est præparatio materia.*

Ex iisdem rationibus colligitur oblationem illam,quæ consequitur consecrationem, non esse de essentia,aut integritate sacrificij,quia supponit iam immutationem rei oblatæ factam per consecrationem, neque semper fuit in vsu in Ecclesia, quamuis antiqua sit: neque Christus ea vsus est, quamuis verè obtulit hoc sacrificium. Item hoc colligitur ex sequentibus. *Oblatio quæ consequitur consecrationẽ excluditur.*

Contra hanc conclusionem,maximè quoad secundam partem,citatur noster Doctor *in 4.dist.13. quæst.2.* §. *Ad quæstionem*, vbi respondet ad obiectionem illam, quâ probatur Sacerdotem etiam depositum, & degradatum validè non conficere, maximè si est hæreticus, quia non habet fidem Ecclesiæ, sed offert tantùm in persona Ecclesiæ: ergo hæreticus,& schismaticus,qui nequeunt gerere personam Ecclesiæ, non validè conficiunt. *Respondendo*, inquit, *quòd oblatio non pertinet ad rationem consecrationis,nec necessariò requiritur,quòd offeratur,offertur enim hostia non consecrata, & tunc est sacrificium,non Sacramentum*: *sicut Eucharistia consecrata conseruata in pyxide est Sacramentum, licèt non vt ibi sit sacrificium,nisi aptitudinaliter*, &c. Doctorem sequitur Gabriel quoad hunc modum *ibid. quæst.1.art.3.*Sotus *quæst.2.art.4.*Canus *lib.11.de locis cap.23.ad 4.* Similia etiam habet D.Thomas 3.part. quæst.83. art.4. *Offertur*, inquit, *Eucharistia, vt sacrificium consecratur, & sumitur vt Sacramentum*: loquitur autem de oblatione offertorij. 66 *Obiectio ex Doctore.* *Responsio Doctoris.* Gabriel. Sotus. Can. D.Thom.

Respondetur in primis Doctorem agere præfato loco de necessariis ad consecrationem,& potissimùm de ministro; dicit ergo offertorium non spectare ad Sacramentum, sed ad sacrificium, & sumit latè *sacrificium*, sicut & alij Doctores præfati,pro oblatione etiam cæremoniali,quæ disponit ad essentialem oblationem: ideò autem dicit offertorium non spectare ad Sacramentum, quia cætera omnia, quæ etiam ab offertorio in Missa legun- 67 *Explicatur Doctor.*

leguntur, ordinantur ad sacrificium, hoc est, ad ipsum mysterium, quâ sacrificium est.

Offertorium spectare ad sacrificium. Si quis autem vellet contendere offertorium spectare ad sacrificium, tanquam partem integralem, aut præparationem materiæ, facilè saluare posset quantùm ad substantiam, licèt sub hac, aut illa speciali forma verborum non sit de eius substantia: & verba præmissa, quæ Euangelistæ, & Paulus referunt dicta à Christo, & inseruntur in Canone ad hunc finem interpretari. Neque refert, quòd in casu aliquando prætermittatur, quia pars integralis non ita ad essentiam spectat, quin sine illa consistere possit, vt in Sacramento Pœnitentiæ satisfactio, sine qua quandoque perficitur Pœnitentia.

Hæc quæstio videtur esse de nomine, sumendo partes sacrificij latè, vel nomen ipsum sacrificij pro oblatione lato modo, vt est consuetus Scripturæ modus, & Patrum, vt *suprà* vidimus: potest enim dici sacrificium inchoatiuè illa oblatio, vel potest dici latè sumptum: vel denique si quæstio ad rem ipsam torqueatur, potest dici pars integralis, vel per se requisitum ordinariè ad sacrificium, quia est præsentatio materiæ, & oblatio eius, vt circa eam fiat immutatio. *Quomodo spectat ad sacrificium.*

68 Sic autem in lege veteri plerumque manum imponebant offerentes capiti animalis sacrificandi, vt denotarent se illud sacrificare; quamuis autem soli Sacerdotes exercebant illam actionem, quâ fiebat immutatio circa hostiam, tamen alij dicebantur etiam immolare, & sacrificare: ergo similiter idem de facto contingit in sacrificio præsenti, quando Sacerdos eleuat hostiam, & offert, ac posteà calicem, quod per verba ipsa offertorij denotatur, nam vocatur *immaculata hostia*, & *calix salutaris*; vnde illa oblatio non sistit tantùm in materia subiecta, quæ manentibus tractatur, sed transit etiam ad oblationem essentialem, quam primariò intendit. *Esse suo modo partem integralem.* *Verba offertorij.*

Responsio ad fundamenta negatiuæ sententiæ. Vnde nihil vrgent argumenta aliorum, quia & Christus æquiualenter obtulit, quia *gratias agens benedixit, fregit, ac dixit*, &c. Ecclesia etiam ab initio hanc consuetudinem offerendi habuit, vt constat ex Liturgiis, quas videre licet apud Pamelium. Quod denique non fiat immutatio realis per illam, non obstat, quia pars integralis non componit nisi in ordine ad alias; vnde exemplum Vasquez, quòd nempe calix consecratus sic oblatus Deo esset sacrificium, non valet: quia non oblatio quæcunque simplex rei integrat sacrificium, sed illa quæ ordinatur, & subordinatur essentiali oblationi, & prout ad ipsam disponit. Nec valet consequentia, oblatio simplex non subordinata non est aliquid sacrificij: ergo neque illa quæ subordinatur. *Excluditur obiectio Vasquez.*

Specificatur effectus, & intentio per offertorium. Accedit vlteriùs, quòd per hanc oblationem, quocumque modo exprimatur, applicetur sacrificium, & specificetur ad certum, & determinatum effectum, verbi gratiâ, pro peccatis & reliquis, quæ exprimuntur, & pro subiectis, pro quibus offertur in genere, vt pro circumstantibus, &c.

69 *Secunda conclusio.* Fractio illa hostiæ, & iniectio particulæ eius in calicem non spectat ad essentialem rationem sacrificij. Hæc est communis opinio; oppositum tamen eius docuit Canus *lib. 12. de locis, cap. 13.* Alij autem dicunt hanc fractionem ad integritatem sacrificij pertinere, non ad essentiam. Probatur conclusio, quia in consecratione ratio sacrificij essentialis consistit, quæ perficitur ante illam cæremoniam, quæ ad significationem *Secunda conclusio.* *Canus.* *Factio hostiæ non spectat ad sacrificium.*

mysticam spectat, quâ denotetur fractio corporis in Cruce per mortem, & separationem sanguinis ab ipso.

Deinde Christus Dominus non est vsus illâ actione in Cœna: quamuis ergo fractio illa panis sit aliqua rei immutatio, non est tamen illa, in qua consistit essentia sacrificij.

Ex iisdem rationibus colligitur sumptionem Sacramenti, quæ fit à populo fideli, non esse de essentia sacrificij; quamuis aliqui Doctores eam reducant ad complementum eius. Probatur, quia in Missis priuatis, in quibus nullus communicat, perficitur, sine controuersia sacrificium quoad omnia essentialia: potest tamen dici quòd etiam alij, qui sumunt Sacramentum sub Missam, aliquo modo communicant sacrificio; modo, inquam, speciali & diuerso ab eo, quo communicant cæteri fideles, tam audientes, quàm non audientes, quia percipiunt aliquem fructum sacrificij: & sic facile reconciliari possunt Doctores, quia nulli dicunt id essentialiter exigi, vt communicetur semper sub Missa ab aliis, præter hæreticos, qui docent ad essentiam huius conuiuij spectare sumptionem eius. 70 *Neque sũptio laica.* *Oppositum dici posse.*

Soto autem, qui dicit passionem Christi non repræsentari in consecratione, sed in sumptione, non probabiliter loquitur. Vnde *Prouerb. 6.* vbi sermo est de hoc sacrificio, ita dicitur, *Sapientia*, &c. *immolauit victimas suas, posuit mensam suam*, &c. Supponit ergo consummatum fuisse sacrificium antequam poneret mensam conuiuis. Sotus.

Vnde Gregorius Nyssenus oratione de Resurrectione, dicit, *Priùs Christum seipsum sacrificasse, quàm se discipulis sumendum daret.* Sumptio autem, quæ fit ab ipso Sacerdote, magis intrinsecè spectat ad rationem sacrificij, quia est sub præcepto diuino, neque omitti potest. Gregor. Nyssenus. *Sumptionem factam à Sacerdote esse partem.*

Ideò Gabriel *lect. 26. in canon.* tenet partem affirmatiuam, & Soto *dist. 13. quæst. 1. art. 6. & 8. & quæst. 2. art. 2.* Ledesma *1. parte 4. quæst. 23. art. 4.* Canus *lib. 12. de locis, cap. 13.* Bellarminus *lib. 1. de Missa cap. vlt.* fundantur in eo, quòd vniuersaliter Sacerdos sacrificans debet fieri particeps victimæ: vnde 1. ad Corinth. 10. *Nónne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* Deinde, quia est de ratione hostiæ, maximè holocausti, vt tota consumatur, sed tale est hoc sacrificium, neque integrè consumitur nisi sumatur: ergo sumptio spectat ad eius essentiam. 71 Gabriel. Sotus. Ledesma. Canus. Bellarm.

Secunda sententia docet perfici sacrificium ante sumptionem. Hæc videtur D. Thomæ *3. part. quæst. 79. art. 5.* vbi dicit Eucharistiam habere rationem sacrificij, inquantùm offertur, Sacramenti inquantùm sumitur. & *quæst. 82. art. 4. ad 1.* ait, quòd consecratio Chrismatis non est sacrificium, sicut est consecratio Eucharistiæ: & magis *quæst. 83. art. 4.* vbi dicit: *Quartò, inquit, petit Sacerdos hoc sacrificium peractum esse Dei acceptum.* hæc petitio supponitur ad sumptionem; ergo & completum sacrificium: idem docet D. Bonauentura *in 4. dist. 14. art. 1. quæst. 4.* Maior *d. 9.* Alanus *lib. 2. de sacrificio Missæ*, & alij. *Secunda sententia negat.* D. Thom. D. Bonauent. Maior. Alanus.

Respondetur incertum esse, quid Christus instituerit, nam vtraque actio habet proportionem sufficientem, vt sit capax institutionis sacrificij, neque est sufficienter conuincens aliqua ratio, quâ excludatur sumptio Sacerdotis à ratione sacrificij, neque etiam vt includatur.

Probabilius autem iudico sumptionem spectare ad integritatem sacrificij, quia omitti nequit, neque *Sumptionem illam spectare ad sacrificium.*

neque videtur cur hoc præceptum esset Sacramenti tantùm, quia generaliter hoc ad rationem sacrificij videbatur conuenienter spectare, vt Paulus *suprà* insinuat. Non spectat tamen hæc sumptio ad essentiam rigorosè, sed per modum partis integralis, inseparabilis tamen ex præcepto diuino, quæ sumptio fieri debet, vt participetur sacrificio ex Patrum sententia.

Toletan. Concilium Toletanum XII. cap. 5. *Relatum est nobis, quosdam è Sacerdotibus non tot vicibus Communionis sanctæ gratiam sumere, quoties sacrificium in vna die videmus offerre; sed in vno die si plurima per se* *Cõmunio est paticipatio sacrifi ij.* *Deo offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus à communione suspendant, & in sola tantùm extremi sacrificij oblatione communionis sanctæ gratiam sumant, quasi non sit toties illi vero sacrificio participandum, quoties corporis, & sanguinis immolatio facta constiterit*, &c. Et habetur de consecratione dist. 2. cap. *Relatum.*

Additur etiam in eodem capitulo: *Quale erit sacrificium, cuius neque ipse sacrificans particeps esse dignoscitur*, &c. Item hunc morem ex traditione Trident. Apostolica emanasse, docet Trident. *sess.* 13. *cap.* 8. Augustinus. Augustinus 16. *de Ciuit. Dei, cap.* 1. asserit, *Manducare panem esse in nouo Testamento sacrificium Christianorum.*

73 Ratione confirmatur, quia non videtur fundamentum aliquod huius præcepti de sumptione facienda à Sacerdote, aliud, quàm illud Pauli 1. ad Corinth. 10. *Qui edunt hostias, participes sunt Altaris*, &c. quæ est generalis ratio in quibusdam sacrificiis: ergo vt inducta in hoc sacrificio insinuat ad integritatem, & consummationem eius spectare illam sumptionem ex institutione Christi.

Responsio Suarez. Respondet Suarez incertum esse an hoc præceptum sit iuris diuini, quia nec Ecclesia illud declarat, neque ex institutione Christi sequitur, *Præceptum sumptionis nõ esse diuinum.* neque quòd sit traditio Apostolica probat præceptum esse diuinum, quia multa sunt ordinata ab Apostolis, quæ Ecclesia semper tenuit in vsu.

Impugnatur. Contrà, Concilium Toletanum satis expressè colligit, & insinuat esse iuris diuini: *Quale*, inquit, *erit sacrificium*, &c. vbi insinuat sacrificium esse mancum, nisi sumatur à Sacerdote. Deinde Paulus idem insinuat loco præfato, allegans institutionem Dei in veteri lege, in qua Sacerdotes participes fiebant sacrificij, & altaris, & ibidem æquiparat hanc participationem illi, quæ fit mensæ Domini in hoc Sacramento. Deinde in illis, *Hoc facite in meam commemorationem.* Concluditur præceptum sumptionis, & ministrationis Eucharistiæ, & confectionis eius: ergo etiam hoc, quia sermo principaliter est ad Apostolos, tum Trident. præsentes, & institutos Sacerdotes: vnde Tridentinum sess. 13. cap. 2. *Et in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suámque annunciare mortem, donec ipse ad iudicandum veniat*, &c. ergo si sumptio mortem Domini nuntiat, sequitur proportio significationis requisita ad partem sacrificij, & præceptum illud sumptionis, respectiuè etiam ad Sacerdotem conficientem: quamuis in eo passu vtraque sumptio comprehenditur.

Ex rubricis. Deinde in rubricis habetur tantus rigor huius præcepti, vt si Sacerdos consecrans deficiat, debeat illi alius substitui ad sumptionem sacrificij, etiam non ieiunus: si esset autem tantùm præceptum Ecclesiasticum, videtur præceptum illud de ieiunio, quod Apostolicum est, spectare magis ad reuerentiam sacrificij, quàm illa sumptio, nisi iure diuino esset de integritate sacrificij, quia alioquin conseruari posset in aliud tempus.

Ex quo sequitur traditionem illam Apostolicam, quam docet Concilium esse iuris diuini, non 74 *Esse iuris diuini.* autem constitutionis Apostolicæ, quia inter hæc discernit Ecclesia: vt patet de immixtione aquæ in calicem, quam mixtionem, licèt fuerit à principio semper in vsu in Ecclesia à temporibus Apostolorum, tamen declarat esse præceptum Ecclesiasticum: sic etiam celebratio Paschæ, quæ ad institutionem Apostolicam spectat, & ieiunium.

Addo ergo, si sumptio Sacerdotis non esset traditionis, aut iuris diuini, quid obstaret, quin sacrificiũ consummari possit per communionem laicam aliorum, quamuis ipse non sumeret. Dices *Responsio.* esse præceptum Ecclesiæ. Contrà, sed vnde colligis illud esse Ecclesiasticum. Respondet Suarez Suarez. dando esse præceptum diuinum, quòd illa sumptio exigitur, & Eucharistia tam in ratione sacrificij, quàm Sacramenti consummatur, & vt participando etiam de illa minister publicus ostendat se consentire isti sacrificio.

Contrà, sumptionem refert Toletan. *suprà* ad *Impugnatur.* rationem sacrificij, non Sacramenti: & vlteriùs in ratione Sacramenti, consummari potest per communionem laicam aliorum sub vtraque specie: hoc enim præceptum est prius illa consuetudine, quâ in Ecclesia Latina subtractus sit vsus calicis laicis: ergo illa ratio non valet: sic etiam minùs valet altera.

Peto enim, quid sit consentire sacrificio? an sit approbare, aut credere, aut fructum eius participare, aut communicare eidem: sed hæc omnia debent exhiberi in ipso sacrificio, aut partibus eius, non postquam transiit: ergo si per communionem Sacerdotis habentur, erit pars sacrificij. Communio enim non refertur ad id, quod præteritum est in ministerio, sed ad præsens, vt de se patet, & ex orationibus, quæ antea dicuntur, vt *Domine non sum dignus*, &c. loca autem Patrum, quæ significant perfici sacrificium in consecratione, intelligi debent iuxta sensum conclusionis sequentis.

Tertia conclusio. Ratio sacrificij essentialiter 75 consistit in ipsa consecratione. Est communis mo- *Tertia concl. Essentia sacrificij in consecratione.* dernorum de hoc mysterio, à qua recedere nulla ratio vrget; nam quæ dicuntur de communione, saluantur in eo quòd dicatur pars integralis, & inseparabilis, pertinens ad sacrificij complementum, quamuis potiùs dici debeat participatio sacrificij, & non sacrificium, quia non prædicatur totum de parte integrali. Probatur conclusio er- *Probatur conclusio.* go ex dictis, quia nihil aliud superest, in quo consistat essentia sacrificij.

Et confirmatur authoritate Patrum, quæ solùm valet in proposito, vbi quæstio versatur circa id, quod institutum est. In primis canon citatus To- Toletan. Concil. letani in primis suis illis verbis videtur supponere sacrificium, quoad essentialia, fieri à sacerdotibus, non communicantibus, licèt posteriora verba in sensu explicato intelligenda sunt de communione tanquam parte integrali, & consummatione sacrificij.

Idem patet ex oblatione Canonis post conse- 76 crationem, postquam enim commemoratur præceptum Christi, *Hoc facite in meam commemorationem*, subiungitur; *Vnde & nos memores*, &c. quæ deprecatio supponit memoriam illam per consecrationem iam factam.

Cyrillus

Cyrillus Ierosol. Cyrillus Ierosolymitanus Catechesi 5. *Deinde verò postquam confectum illud spirituale sacrificium,& ille cultus incruentus super ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deum pro communi Ecclesia pace.* & infrà: *Cùm hoc sacrificium offerimus, postea facimus mentionem etiam eorum,qui ante nos obdormierunt*: & infrà: *Denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum credentes animarum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius, & tremendi, quod in Altari propositum est, sacrificij*, &c. ergo supponit iam per consecrationem sacrificium factum ante illas obsecrationes.

Ambros. Ambrosius in Psalmum 39. *Tunc ipse offertur in terris,quando corpus Christi offertur,& tunc ipse offerre manifestatur in nobis,quando sermo eius sanctificat sacrificium quod offerimus.*

Cyprian. vel alius. Cyprianus in sermone de Cœna Domini: *ex quo dictum est à Domino,Hoc facite in meam commemorationem:Hoc est corpus meum, &c. Hic est sanguis meus: quotiescunque his verbis, & hac fide actum est, panis iste ad totius hominis vita, salutémque proficit simul medicamentum,& holocaustum existens,&c.*

Gregor. Gregorius 4.Dialogorum cap.56. *Quis fidelium habere in dubium possit, in qua immolationis hora ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri, Angelorum choros adesse*,&c. Hoç patet ex aliis Patribus, ex quibus *suprà* probatum est Christum esse ex vi verborum sub speciebus panis,& vini.

77 *Sacerdotium ad sacrificiũ ordinatur.* Confirmari etiam potest ratione, quia ille est actus primarius,& essentialis sacrificij, ad quem primò se extendit potestas sacerdotalis per characterem impressum: sed potestas sacerdotalis primò,& per se extenditur ad consecrationem: ergo primariò in illa consistit essentia huius sacrificij, aliàs Sacerdos posset offerre hostiam ab alio consecratam, nec proinde necessarium est habere per se potestatem consecrandi. *Responsio. Impugnatur.* Dices consecrationem exigi ad Sacramentum. Contrà,potestas sacerdotalis primò, & per se ordinatur ad sacrificium, non ad Sacramentum; vnde & aliqua Sacramenta ministrari possunt sine sacerdotio, vt Baptismus,& hoc ipsum Sacramentum ministrari posset à Diacono,quod non contingeret, si sacerdotium ad Sacramentum, & eius ministerium primò ordinaretur.

Christus offerens. Secundò, offerens principaliter hoc sacrificium est ipse Christus, ministerialiter Sacerdos: sed Christus tantùm offerre dicitur per verba consecrationis ex sanctis Patribus, quia illa sola proferuntur in persona Christi: ergo. Tertiò, omnia,quæ requiruntur ad sacrificium, in consecratione primariò inueniuntur, vt est præsentia Christi realis, desitio panis & vini quoad substantiam,quæ est primaria, & supernaturalis immutatio,quæ hîc contingit.Quartò,Christus ipse offertur in hoc sacrificio: sed hæc oblatio principaliter consistit in consecratione,per quam Christus fit præsens.

Quintò,est memoria sacrificij cruenti;sed hæc maximè celebratur in consecratione, vbi seorsim ex vi verborum,& significatione expressa, consecratur sanguis,& corpus, quamuis concomitanter sint sub vtraque specie: ergo.

Sextò,si excludatur consecratio ab essentia sacrificij, nulla alia actio manet, in qua consistat, præter sumptionem: sed in hac non includitur, tum quia consecratio est dignior; in actione autem Sacerdotis nulla potest esse dignior actione sacrificandi:vnde inter merita ipsius Christi maximè omnium celebratur eius sacrificium mortis, in quo ipse fuit victima, & Sacerdos, atque hoc ipsum sacrificium incruentum, quod in memoriam cruenti est institutum. Argumenta,quæ contra hanc conclusionem militant, non sunt alia, quàm quæ probant,vel oblationem,vel sumptionem Sacramenti spectare ad sacrificium, quæ soluuntur ex dictis.

QVÆSTIO V.

Quid offertur in hoc Sacrificio?

HÆc ex dictis facilem habet solutionem: in ea tamen variæ sunt opiniones. Prima est Cassalij *lib.2.de sacrificio Missæ*, vbi asserit duo sacrificia secundùm rationem Physicam hîc distingui:primum consistit in oblatione panis & vini, tam in offertorio,quàm in sequentibus, vsque ad consecrationem:secundum est sacrificium,in quo per consecrationem offertur ipse Christus,nempe corpus & sanguinem: addit primum sacrificium ordinari ad secundum. 78 *Quid offertur? Cassalius. Prima sent.*

Secunda sententia est, materiam huius sacrificij esse Christum, vt existit in propria existentia; terminum autem *ad quem* esse eundem, vt sacramentaliter existit sub speciebus. *Secũda sent.*

Tertia sententia docet Christum, vt sub speciebus,esse materiam,quæ offertur,vt autem manducatur esse terminum eius. *Tertia sent.*

Quarta sententia est rem oblatam esse ipsum Christum principaliter, quamuis panis & vinum offerantur secundariò. Hanc docet Suarez *disp.75. sect. 1.* *Quarta sent.*

Quinta sententia, est in consecratione consistere actionem sacrificatiuam, quatenus repræsentat mortem Christi, & idem esse rationem sacrificij in hoc, ac repræsentare Christi passionem,& mortem: ita Vasquez *disp.222.cap.7.& 8.* *Quinta sent.*

Prima conclusio. Siue oblatio antecedens spectat,siue non spectat ad rationem sacrificij, non rectè dicuntur duo sacrificia physicè in hoc mysterio reperiri: dictum autem est *suprà*, quid de oblatione dicendum est,& quomodo se habeat ad sacrificium. Probatur ergo, quia partes non sunt totum,neque assumunt nomen, aut essentiam totius,saltem heterogenei, sed in proposito secundùm Patres vnicum est sacrificium nouæ legis, & non plura, quod etiam Theologi admittunt, & supponit Trident.*sess.22.cap.1.& 2.* vbi de vnico sacrificio cruento, & incruento loquitur, in quibus ipse Christus offertur, & oblatus est: vnde si essent duo sacrificia,non rectè vnicum sacrificium Crucis repræsentarent. 79 *Esse vnum sacrificium.* Trident.

Deinde,quando ad idem plures actiones ordinantur, nulla sumit appellationem à termino *ad quem*,nisi illa,quæ proximè attingit ipsum,quamuis vt faciunt vnum,sine subordinatione,siue alio modo,habent appellationem termini: ergo oblatio prior disponens ad consecrationem, in qua essentialiter consistit actio sacrificatiua, vt ex dictis patet,non rectè appellatur actio sacrificatiua, neque quod per ipsam proximè fit sacrificium, nisi vt transit mediatè in terminum. *Oblatio non est sacrificiũ.*

Secunda conclusio. Christus vt existit in propria specie,& modo connaturali,non est materia,quæ offertur,vt dicit secunda sententia. Probatur,materia quæ offerri debet,debet etiam immutari:sed Christus in propria existentia non immutatur: ergo non est materia oblata. Secundò, vt constat ex dicendis, Christus, vt sub speciebus offertur: 80 *Secunda conclusio. Prima ratio. Secũda ratio.*

ergo

Chriſtus vt præexiſtẽs nõ eſt materia. Reſponſio.

ergo eſt materia ſacrificij ſic, nõn vt in propria exiſtentia manens.

Dices requiri, vt materia oblationis ſupponatur ad ipſam oblationem. Contrà, ideò exigitur, quia immutatur; immutatio autem eſt ordinariè circa præexiſtens, ſed non immutatur Chriſtus in propria exiſtentia: ergo non eſt materia oblati.

Si non præexiſteret, fieret conſecratio.

Deinde, ſi Chriſtus non præexiſteret adhuc ex vi conſecrationis, & aſſiſtentia Dei ſigno infallibili verborum, poneretur ſub ſpeciebus conſecratis, ſicut contingit aliis ſignis practicis, & ſacramentalibus, in eo caſu fieret verum ſacrificium: ergo haberet veram oblationem: ſed eſſet conſecratio eiuſdem rationis, & ſignificationis: ergo. Deinde in hoc ſacrificio quantùm ad rem oblatam debet eſſe repræſentatio ſacrificij cruenti, ſed ad hanc non confert exiſtentia immutabilis Chriſti: ergo.

81 *Tertia concluſio. Non in repræſentatione ſacrificij Crucis conſiſtit.*

Tertia concluſio. Hoc ſacrificium, quamuis includat memoriam paſſionis Chriſti, non in ea ſolùm conſiſtit ratio ſacrificij incruenti. Eſt contra Vaſquez. Probatur, quia ſic tantùm eſt ſignum rememoratiuum paſſionis, & ſpeculatiuum, non practicum; alioquin quodcunque ſignum repræſentans idem ſacrificium, eſſet ſacrificium, quod nemo concedit. *Reſponſio.* Dices requiri vt res ipſa contineatur in ſigno, ſicut Chriſtus in hoc ſacrificio. *Impugnatur.* Contrà, continere rem ipſam non facit ad rationem ſacrificij, niſi in illa continentia fiat oblatio, quæ eſt de intrinſeca ratione ſacrificij. Præterea, ſacrificia veteris legis erant ſacrificia, quæ ſignificabant paſſionem futuram Chriſti; ſignificare autem futurum, aut præteritum perinde facit ad rationem ſacrificij: ergo aliquid aliud exigitur ad ſacrificium præter illam ſignificationem.

Significatio myſtica non ſpectat ad ſacrificium.

Conſequentia patet, quia ſacrificium non includit eſſentialiter ſignificationem myſticam, qualis eſt illa, ſed tãtùm moralem, ideóque quamuis ſacrificia veteris legis continebant myſticam, non ideò erant ſacrificia, ſed quia res oblata immutabatur in cultum Dei, & continebat cultum interiorem tanquam ſignum eius: ergo eodem modo in propoſito continere memoriam paſſionis, non eſt eſſentialis ratio huius ſacrificij.

82 *Continere Chriſtum cõuenit Sacramento.*

Deinde continere Chriſtum conuenit huic ſacrificio, non ſolùm quà ſacrificium eſt, ſed etiam quà Sacramentum, & cibus animarum; ſub hac autem ratione non eſt ſacrificium: ergo quod commune eſt ipſi, quà Sacramentum, & ſacrificium eſt non facit ad diſtinctionem vtriuſque.

Eſſentia ſacrificij.

Deinde continentia hæc Chriſti, niſi contineatur per modum rei oblatæ, non facit ad rationem ſacrificij, cuius tota ſignificatio eſt in oblatione rei immutatæ in cultum Dei, vt *ſuprà* definiuimus ex communi ſententia, ac proinde neque in hac continentia ſola, cum memoria paſſionis præteritæ ſtat ratio ſacrificij, aut definitio, quia nihil horum includit immutationem, aut oblationem.

Quánam ratione ſignificatur paſſio?

Deinde celebrari per hoc memoriam paſſionis eſt præceptum Chriſti ſupponens ſacrificium completum; vel ergo ſacrificium includit ex natura actionis illam repræſentationem, vel non: ſi ſic; ergo in illa inquantùm per ſimilitudinem, & proportionem actio ſacrificandi ſe habet circa corpus & ſanguinem Chriſti, ſicut actio ſacrificandi eius in Cruce verſabatur circa eadem, repræſentat, & ſic per modum oblationis erit ex natura rei memoria eiuſdem ſacrificij.

Si non includit talem ſimilitudinem reipſa, ſic erit ſignum merè ſpeculatiuum eius ex inſtituto Chriſti; ſicut alia ſigna ſunt, quia nimirum præceptum Chriſti ex ea intentione latum eſt, vt fieret in memoriam, hoc ſacrificium, ſacrificij cruenti. Sed Baptiſmus etiam ſignificat mortem, & ſepulturam Chriſti, vt conſtat, quia in illo morimur nos peccato, & trina immerſione in aqua ſignificatur ſepultura Chriſti, vt conſtat ex Patribus, & ſuo loco tractatur. *Baptiſmus repræſentat mortẽ Chriſti.*

Confirmatur, quia etiam ſumptio huius Sacramenti ex declaratione Tridentini, & Patrum, quos *ſuprà* citauimus, fit in memoriam ſacrificij cruenti, & illa verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, &c. ad ſumptionem etiam Sacramenti referuntur. Sed hoc non obſtante præfatus author negat ſumptionem etiam ſacrificantis pertinere vllo modo ad eſſentiam, & integritatem ſacrificij, ſed ſolam conſecrationem; reſtat ergo vt eſſentia ſacrificij non conſiſtat in memoria paſſionis tantùm. 83 *Confirm. Sumptio ſignificat paſſionem.*

Accedit vltimò, quòd hoc ſacrificium ſit propitiatorium pro peccatis, vt definiunt Concilia, ſit etiam holocauſtum in cultum ſupremum Dei: ſed ſacrificium propitiatorium continet oblationem per modum ſatisfactionis pro peccatis, holocauſtum autem immutationem rei oblatæ totalem, quæ non conueniunt huic ſacrificio, prout ſolùm includit memoriam paſſionis. Confirmatur, quia ſacrificium offertur Deo immediatè: ergo eius eſſentia in hoc debet conſiſtere, & non in memoria alicuius rei creatæ, qualis fuit paſſio Chriſti. Trid. *ſeſſ.* 22. *cap.* 3. vrget etiam Canon primus contra ſententiam præmiſſam, in qua negatur ſacrificium conſiſtere in ſola commemoratione paſſionis. *Euchariſtia ſacrificium propitiatoriũ, & holocauſtũ.*

Fundamentum Vaſquez ſunt loca aliqua Patrum, quibus nihil aliud dicitur, quàm ſacrificium hoc offerri in memoriam paſſionis: loquuntur ergo de ſacrificio ſpecificatiuè, non quòd illa memoria ſit ratio eius eſſentialis: deinde hæc memoria celebratur ex natura ipſa actionis ſacrificandi incruẽtè, quia, vt diximus, corpus ex vi verborum ponitur ſub ſpeciebus panis, ſanguis ſub ſpeciebus vini, & ſeorſim, quantùm ad expreſſam ſignificationem, licèt alterum ſub ſpecie alterius contineatur concomitanter. 84 *Prima obiect. Soluitur. Celebrari memoriam paſſionis.*

Actio ergo ipſa ſacrificandi incruentè imitatur actionem ſacrificij cruenti, in quo ſanguis in cruce fuit ſeparatus à corpore. In hoc ergo actio ſacrificandi incruentè quâ imitatur cruentam oblationem fit in memoriam paſſionis Chriſti: quia inquantùm imitatur paſſionem modo explicato eſt memoria, ſed non ſic eſt ſacrificium, ſed inquantùm ſic agendo per veram immutationem rei oblatæ offertur Deo. *Quomodo fit in memoriam paſſionis?*

Eadem ergo actio, & eſt imitatio oblationis cruentæ, & eſt ſacrifica oblatio: per hoc autem habet quòd ſit ſacrificium, per illud quòd ſit memoria ſacrificij prioris: vnde ſi primum demus, non erit ſacrificium, ſed ſola memoria; ſi ſecundum, non erit memoratiuum prioris.

Nihil aliud intendunt Patres, vt conſtat ex eorum verbis. Cyprianus *lib.* 2. *epiſtolarum epiſt.* 3. quæ nunc ordine eſt 63. nihil dicit niſi *mentionem paſſionis Chriſti in ſacrificiis omnibus noſtris, hoc eſt, altaris facere, & ipſam paſſionem Domini eſſe ſacrificium quod offerimus*, &c. Id autem intelligendum eſt modo dicto, quia ſacrificatio noſtra fit per modum ſacrificationis cruentæ, quantùm ad imitationem, & exemplar eius. Chryſoſtomus *homilia* 17. *ad Hebræos*, dicit, *Vnam eſſe hoſtiam, & non multas, quam offerimus*, &c. nempe quantùm ad vnitatem rei oblatæ. *Quomodo vna eſt*, inquit, *& non multa,* 85 Cyprian. Chryſoſt.

multæ, quia semel oblata est in sancta Sanctorum (supple in Cruce.) *hoc autem sacrificium* (supple altaris) *exemplar est illius, idipsum semper offerimus*, &c. supple Christum. Idem sonat testimonium Augustini *lib. 20. contra Faustum, c. 21.* vbi dicit: *Huius sacrificij caro, & sanguis ante aduentum Christi, per victimarum similitudinem promittebatur, in Passione Christi per ipsam veritatem reddebatur, post ascensum Christi per Sacramentum memoria celebrabatur.* — Augustin.

Algerus. Algerus: *Non ergo est in ipsius Christi veritate diuersitas, sed in ipsius immolationis actione; qua dum veram Christi passionem, & mortem quadam suâ similitudine figurando repræsentet, nos ad imitationem ipsius Passionis inuitet, & accendat*, &c. subiungit *infrà* explicationem Augustini loco præfato: *Dicit ergo*, inquit, *Christum in manifesto corpore suo, & in distinctis membris humanitatis suæ semel passum in Cruce, qui non manifestè, sed inuisibiliter est in Sacramento quotidie, non passus, sed quasi passus repræsentatus.* eodem modo *infrà* subiungit explicationem verborum Gregorij; ex quibus patet ad reliquos, quos citat præfatus author.

Duo enim contendunt Patres, nempe non esse diuersa sacrificia, quantùm ad rem oblatam, sed idem; diuersa tamen esse quantùm ad actionem, & modum offerendi: & sacrificium altaris in oblatione imitari sacrificium cruentum, ac proinde esse memoriam eius: vnde in hac imitatione consistit ratio signi rememoratiui, in oblatione ratio sacrificij: vnde sicut de fide est Christum in hoc sacrificio verè, & propriè immolari, quoad rem ipsam, vt *infrà* patebit, oportet rationem sacrificij ab hac immolatione rei sumere, non autem ab imagine prioris sacrificij, quâ repræsentans est tantùm.

86 *Obiectio à ratione.* Obiicit deinde rationem, quamuis, inquit, sacrificium absolutum, hoc est, non commemoratiuum alterius, postulet rei oblatæ immutationem, tamen immutatio non est ratio formalis sacrificij; sed quid requisitum ex parte materiæ eius necessariò: ratio autem sacrificij in significatione omnipotentiæ Dei, authoris vitæ, & mortis formaliter posita est: ergo si erit aliqua oblatio in qua hæc significatio absque rei oblatæ immutatione habetur, erit propriè sacrificium: sic se habet oblatio incruenta absque vera Christi immutatione, significans mortem eius: ergo, &c.

Responsio. Hæc ratio, quam putat efficacem, est valdè inefficax. Respondetur itaque in maiori petere principium, vt apertè constat; quare enim immutatio rei sit de ratione sacrificij absolutè, & non commemoratiui, si vniuocè conueniunt: deinde si in hoc distinguitur sacrificium ab oblatione simplici, nequit non esse de essentia sacrificij, quod ipse aliàs docet cum communi.

Item, si immutatio rei est per se requisita ad materiam sacrificij; ergo ad cuiuscumque: ergo etiam ad incruentum, quia nequit saluari sine materia per se requisita. Item, quare hæc conditio exigitur ad sacrificium ex parte materiæ, nisi in ordine ad significationem, quæ nequit haberi, nisi vt per talem modum offerendi significetur omnipotentia aliter per sacrificium, quàm per oblationem simplicem.

Accedit Concil. Trident. sess. 22. can. 3. *Si quis dixerit Missæ sacrificium tantùm esse laudis, & gratiarum actionis; aut nudam commemorationem sacrificij in Cruce, non autem propitiatorium*, &c. *anathema sit*: ergo non consistit in nuda commemoratione.

87 *Quarta conclusio.* *Quarta conclusio.* Neque essentia huius sacrificij consistit in sumptione eius, ita vt consecratio supponatur, & existentia Christi sub speciebus, tanquam materia. Patet ex dictis *suprà*, quia consecrationem probauimus esse de essentia sacrificij, & sumptionem esse tantùm partem integralem: & sufficit pro absurdo, quòd sequeretur etiam quotiescumque sumitur communio à laicis, toties sacrificium fieri: & quòd consecratio respectu sacrificij incruenti ita se haberet, sicut incarnatio respectu cruenti.

Quinta conclusio. Res oblata principaliter in hoc sacrificio est Christus ipse vt sit sub speciebus; nempe corpus & sanguis eius. Hæc patet ex dictis, quia Tridentinum, & Patres *suprà* citati dicunt Christum offerri hîc incruentè & inuisibiliter sub speciebus panis & vini; & hanc oblationem fieri per verba ipsius Christi, quæ tantùm in consecratione dicuntur in persona Christi, non in persona Sacerdotis: solùm ergo indiget explicatione. *Quinta conclusio. Principalis oblatio est Christi.*

Ad sacrificium exigitur immutatio rei quæ offertur. Hæc immutatio in proposito contingit dupliciter, quia substantia panis & vini desinunt esse per consecrationem, & conuertuntur in corpus & sanguinem Christi; deinde ipse Christus recipit *esse* sacramentale sub speciebus: vnde quamuis hæc duo in ratione rei diuersa sunt, in ratione tamen sacrificij vnum integrum constituunt; vnde species se habent vt *quo*, Christus vt *quod*, & desitio panis & vini se habet vt terminus *à quo* oblationis; quia eodem modo se habent ad oblationem, quo se habent ad transsubstantiationem: quòd verò se habeant species vt *quo* respectu huius sacrificij, patet, quia sacrificium est visibile, & sensibile signum, mediante autem speciebus conuenit Christo esse, quod habet in Sacramento & sacrificio: ergo ab iis in ratione sacrificij non præscindit: quia tamen Christus vt sub speciebus offertur; ideò oblatio terminatur ad Christum, vt ad rem principaliter oblatam, ad species vt *quo*. 88 *Explicatur oblatio sacrificij.*

Vnde Augustinus: & habetur in capitulo *Hoc est, de consecratione, dist. 2. Hoc est*, inquit, *quod dicimus, hoc est quod modis omnibus probare contendimus, sacrificium Ecclesiæ duobus confici, duobus constare, visibili Sacramentorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine*, &c. Idem etiam patet Ioan. 6. *Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita.* Trident. sess. 22. c. 2. *Corpus & sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit*; & infrà: *Nouum instituit Pascha, seipsum ab Ecclesia per Sacerdotes sub signis visibilibus immolãdum.* 89 Augustin. Trident.

Potest materia ex qua sacrificium fiat, dici panis & vinum quoad substantiam, sed materialiter se habent ad rem oblatam, quia in ipsam commutantur: sic thus, quod adoletur, & euaporatur per ignem, commutatur in fumum, qui proximè offertur. Dicit ergo hæc hostia necessarium, & intrinsecum ordinem ad species, sine quibus non est sacrificium sensibile proportionatum Ecclesiæ, quæ signis sensibilibus vtitur in cultu: ergo quidquid constituit in *esse* sensibilis spectat ad sacrificium, non vt pars rei oblatæ, sed vt quo res offerri possit sensibiliter, tanquam contentum, ac proinde rectè potest dici sacrificium vt *quo*, includere species, sine quibus nõ esset in ratione signi. *Exemplum.* *Probatur species spectare ad sacrificiũ.*

Confirmatur, quia illud aliquo modo spectat ad sacrificium, quod spectat ad Sacramentum, licèt non eodem modo; quia species, vt suo loco probatum est, sunt Sacramentum in recto, corpus verò & sanguis res Sacramenti, seu significatum. Sacrificium verò consistit in re oblata, & ipsa oblatio 90 *Aliter se habẽt species ad sacrificiũ, aliter ad Sacramentum.*

oblatione factâ in cultum Dei, quæ consistit in re digniori, ac proinde magis accepta Deo, quod est corpus & sanguis Domini, vt definit Tridentinum citatum; & can. 2. *Si quis dixerit illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes; aut non ordinasse, vt ipsi, aliique Sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum, anathema sit.* Quia tamen hæc oblatio fit mediante specie sacramentali; ideò dicimus eas species, vt *quo* spectare ad sacrificium & oblationem.

Trident.

Quod vlteriùs confirmari potest, quia verba sacramentalia, seu forma determinant species, & immutant separãdo ipsas; & in his speciebus seorsim consecratis, earúmque significatione consistit memoria, & imitatio sacrificij cruenti: ergo spectant ad hoc sacrificium, vt est exemplar, & figura prioris, retinens veritatem eiusdem figuræ oblatæ, & sine quibus res ipsa offerri non possit.

Idem declaratur.

91 Vnde Patres dicunt, potissimùm Algerus, offerri eã sub speciebus, offerri inuisibiliter, quantùm ad propriam formam, visibiliter quantùm ad species, sub quibus est sacramentaliter; ac proinde nequit præscindere, vt offertur à specie; vnde quamuis species non sit pars rei oblatæ, est tamen ratio, sine quâ offerri non possit, non solùm per modum conditionis, quia conditio non determinat aliquod prædicatum rei, cuius est conditio; species autem in proposito determinat prædicatum essentiale, quod cõuenit sacrificio, nempe esse signum sensibile diuini cultus, quod nequit conuenire corpori & sanguini, nisi per species: ergò rectè dicitur species vt *quo* spectare ad sacrificium, sicut sapor, & alia accidentia dicuntur spectare ad nutrimentum, sine quibus non posset esse nutrimentum, aut nutritio; quamuis principaliter hæc nutritio consistat in ipsa substantia rei.

Algerus. *Offertur sub speciebus.* *Est vt forma sacrificij, atque vt quo.* *Esse sensibile, est prædicatũ essentiale.*

Ex his facilè solui possunt quædam argumento modernorum, qui negant species pertinere ad rem oblatam, licèt ordo ad species sit in ea necessarius; quæ non cohærent, quia ideò ordo ille spectat ad rem oblatam, quà sacrificium est, quatenus exigit vt sit signũ sensibile; quod nullo modo ipsi competit, nisi vt includit terminum suum, per quem redditur subiectum sensui; ordo enim ille immediatè nõ attingit sensum: ergo solùm in suo termino, ac proinde Christus vt hic, non esset res capax oblationis sensibilis, nisi vt includit speciem: & quamuis Christus sit res oblata, & ratione suæ dignitatis acceptetur, non tamen sine speciali acceptatione, neque aliter, nisi vt offertur sensibiliter per modum sacrificij humani in Ecclesia, & actione proportionata Ministro.

QVÆSTIO VI.

De Ministro, aliisque, quæ spectant ad hanc oblationem.

92 DE offerentibus hoc sacrificium potest esse quæstio in genere & specie; nempe de Sacerdote, de Ecclesia, de Christo, de populo, de audientibus, &c. vtrùm omnes offerãt & singuli, & quomodo? Omissis hæreticis, qui negant sacrificium, & de quibus *suprà* egimus. Prima est sentẽtia Magistri 4. *dist.* 13. vbi asserit hæreticum, aut hæresi suspectum non conficere hoc sacrificium validè. Hæc opinio vt erronea ab omnibus reiicitur, & meritò. Vasquez, & alij moderni docẽt Doctorem *suprà* dogmatizasse, validè quidem consecrare, sed non offerre sacrificium: quem sequitur Gabriel

Prima sententia. Magister. Vasquez.

suprà: ita Vasquez *disp.* 226. *cap.* 1. citat Doctorem, atque alij moderni.

Sed hæc interpretatio in superficie verborum hæret, non in mente, aut resolutione Doctoris: hanc ergo *superiùs q.* 3. *concl.* 1. diluimus, vt ibidem citauimus verba eius. Suppositis itaque iis, quæ ibidem dicta sunt, addo ampliùs Doctorem ibidem respondere ad argumentum Magistri, quod est illud ipsum, quod adduxit in obiectione, vt videre est apud ipsum Magistrum: vnde verba Doctoris sunt, postquam nempe præmisit, à quocumque Sacerdote, etiam schismatico, hæretico, & degradato confici validè Sacramentum, subiungit: *Si obijcis de hæretico & schismatico quòd non conficiat, quia Sacerdos non offert in persona propria, sed in persona Ecclesiæ, cuius est minister; hic autem est præcisus ab ea:* & huic rationi videtur Magister inniti in litera. Probatur antecedens per illud quod dicit Sacerdos, *offerimus tibi*, & non, *offero tibi*, &c. quæ probatio est etiam Magistri.

Excluditur calumnia, & explicatur Doctor. *A quocumque Sacerdote confici validè.* *Obiectio Magistri.*

Respondet ergo Doctor dupliciter ad hanc obiectionem: primò offertorium spectare ad sacrificium, & non ad Sacramentum, quod ex communi opinione omnium, verùm est: ac proinde consequentia Magistri non valet. 93

Respõdet Doctor dupliciter. *Prima respõsio.*

Respondet secundò, *Esto etiam*, inquit, *quòd verùm sit, quòd oportet quemlibet conficientem conficere in fide Ecclesiæ, benè potest nõ solùm schismaticus, sed etiam hæreticus potest circa Eucharistiam habere intentionem Ecclesiæ in conficiendo; & hoc intentionem in vniuersali intendendo, scilicet facere quod Christus instituit faciendum, & quod Ecclesia facit, licèt non intendat in speciali, quia credit Eucharistiam nihil valere; sicut dicitur 2. Priorum, contingit scire omnem mulam esse sterilem, & dubitare de hac; & de ista intentione vniuersali satis dictum est d.* 6. *in materia de Baptismo*, &c.

Secunda responsio. *Intentio vniuersalis sufficit.*

In hac secunda responsione consistit resolutio Doctoris, non in prima; ideò remittit ad distinctionem. Vbi optimè explicat hanc intentionem vniuersalem *q.* 5. & eum sequuntur omnes Theologi posteriores. Si dicit ergo resolutiuè quòd intentio vniuersalis sufficit in Ministro cuiusque Sacramenti, & in proposito ad Eucharistiam, etiam quà sacrificium est; non negat sacrificium offerri à Ministro etiam hæretico: in priori itaque responsione non resolutiuè agit, sed soluit argumentum Magistri.

Hæc responsio peruia est & clara, agit enim ex proposito quæstionis de Ministro Sacramenti, & obiter *in* 2. *respons.* tangit resolutiuè, quid dicendum sit de Ministro sacrificij, & eius intentione requisita: quia quamdiu manet in eo intentio vniuersalis, quæ ad minimum requiritur vt validè consecret, offert sacrificium in intentione, & persona Ecclesiæ & Christi. Vnde antecedens illud Magistri, seu minor rationis eius negatur, quòd scilicet hæreticus, aut præcisus ab Ecclesia nequeat offerre validè sacrificium. Non benè ergo Vasquez dicit Doctorem probare suam sententiam ratione Magistri; quia dicitur in offertorio, *Offerimus*, & non *offero*: adducit enim rationẽ Magistri, ad quam respondet primùm non valere consequentiam; & secundò negando antecedens eius. Vnde mirum est quàm leuiter moderni sententiam eius explorant, vt aliquid suppetat, quod impugnare possint. 94

Sed vrget Vasquez, quòd eo ipso quo characterem habeat Sacerdos recipiat potestatem offerendi, & consecrandi: sed quid tum: quis enim negat? Doctor *in hac dist.* 13. *q.* 2. id affirmat, & *in dist.* 19. *art.* 4. dicit potestatem conficiẽdi Eucharistiam 95

in

in Sacerdote esse semper propinquam,& non impedibilem, si attentat facere in materia debita, & cum intentione requisita: & *dist.24. & 25.de Ordine*,hoc idem probat.Item,*dist.21.q.2.*dicit Sacerdotem & in persona Dei, & in persona propria baptizare,& consecrare. Ex his de facili apparet sententia Doctoris.

96 *Prima cōclusio.* *Patet ex definitione Ecclesia.*

Prima conclusio. Omnis Sacerdos,etiā hæreticus, & degradatus,& præcisus,validè offert sacrificium immediatè,si adsit debita intētio requisita ad consecrationem. Hæc patet ex dictis. Patet etiam ex variis definitionibus Cōciliorum,post Nicænum Concilium, etiam ab hæreticis celebrari vera Sacramenta,si cætera adsint,contra Cyprianum,qui negabat extra Ecclesiam,vbi non est fides,inueniri Sacramenta fidei:ideóque ordinatum est præter Cataphryges, qui in materia & forma, ac ritu essentiali Sacramentorum deficiebāt,reliquos conuersos à quacumque hæresi recipiendos in suo gradu, Diaconos vt Diaconos, Presbyteros vt tales,Episcopos vt Episcopos:quamuis aliqui canones ordinarint Presbyteros manere pro tempore in officio Diaconi ministrantes causa disciplinæ.

97 *Secunda conclusio.* *Hæreticū validè offerre cū intentione vniuersali, &c.*

Secunda conclusio. Hæreticus Sacerdos etiam in persona Ecclesiæ, & Christi offert sacrificium, si seruet intentionem vniuersalem;quamuis habeat ipse particularem ex errore. Est Doctoris *suprà*,& quidem in terminis est cōtra rationem illam Magistri:& patet ex dictis,quia quamdiu manet character sacerdotalis, potest habere suum actū competentem,& manet potestas concessa à Christo,& Ecclesia in talem actum: ergo potest exercendo actum gerere personam Christi,& Ecclesiæ offerentis sacrificium. Patet consequentia,quia nihil aliud est offerre in nomine Christi, & Ecclesiæ, quàm vti potestate ab ipsis concessâ, secundùm quam deputatur minister in ordine ad talem actum: sed manet semper character sacerdotalis semel impressus, & independenter à fide, & statu personæ,quia indelebilis: vt definit Tridentinum *sess.7. de Sacramentis in genere canone 9.*

98 *Tertia cōclusio.* *Christus principalis offerēs.* Trident. Anselmus. Augustin. Chrysost.

Tertia conclusio. Christus est principalis offerens hoc sacrificium.Est cōmunis Theologorum, eámque tradit Trid.sess.22.c.2. *Idem*, inquit,*nunc offerens Sacerdotū ministerio, qui seipsum tunc in Cruce obtulit*,&c.Anselm.in Psal.38.*Ipse offerre manifestatur in nobis,cuius sermo sanctificat sacrificium,quod offertur*,&c. Augustin.lib.4.de Trinit.c.14. *Christus ipse offerens,ipse & oblatio,cuius rei Sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium quod offertur*,&c. Chrysostom.homil.2.in epist.2.ad Timotheum,& homil.17.in epist.ad Hebræos:*Cùm videris Sacerdotem offerentem, non ipsum consideres hoc facientem, sed Christi manum inuisibiliter extentam.* & in Liturgia, *Ipse est qui offert, ipse est qui offertur.*

Innoc. III. Florent. Trident. Cyprian.

Innoc. III. *in cap. Firmiter,de Summa Trinitate,& fide Catholica*,dicit,*Christum esse Sacerdotem & sacrificium.*Eugen.IV.in decreto vnionis Armenorum, *hoc mysterium offerri in persona Christi*; & Trident. *ipsum esse principalem offerentem.* Cyprian.epist.63. *Sacerdos in altari vice Christi fungitur,& sacrificium, ac plenum Deo Patri offert.*Suarez contra hanc conclusionem citat nostrū Doctorem *quodl.20.* Cordubam *lib.1.quæst.q.3.* Gabrielem *lect.26. & 27. in canonem*, malè tamen, quia Doctor loquitur de offerente immediato,non de principali offerente, cuius sentētia in sequenti conclusione probabitur.

99 *Quarta conclusio.* Suarez. Bellarmin. Doctor.

Quarta conclusio. Christus Dominus non est immediatè offerens hoc sacrificium.Est contra Suarem *disp.77.sect.1.*Bellarminum,& aliquos modernos.Conclusionē tenent Doctor *in quodl.20.art.3.* quē sequuntur præfati Doctores,& Vasq.*disp.225.c.3.* Solùm ergo Christus remotè offert hoc sacrificium,sicut & Ecclesia,proximè verò Sacerdotes. Vasquez.

Probatio ex Patribus.

Probatur conclusio ex Patribus præmissis, qui non solùm Christum offerre hoc sacrificium docent,sed modū quo offert,nempe in nobis, aut in Sacerdotibus:ergo non est alius modus offerendi Christi nunc nisi in ministris. Trident. *Idem*,inquit, *nunc offerens Sacerdotum ministerio*: ergo non aliter offert:qui autem in ministro tantùm offert, licèt authoritatiuè, & principaliter offerre dicatur,non tamen immediatè in propria persona:qui enim per alium facit, licèt facere dicatur, tamen non proximè, sed per ministrum. Idem expressè sonant verba Anselmi, qui dicit Christum *offerre in nobis*, nempe ministris, rationem subiungit, *quia sermo eius sanctificat sacrificium*; nempe vt prolatus à Sacerdote: quod determinat oblationem eius reduci ad institutionem verborum, & potestatem datam ministro. Trident. Anselm.

Verba Augustini nihil aliud indicant;imò extrema illa verba, *Cuius rei Sacramentū quotidianum esse voluit sacrificium Ecclesiæ,quod offertur*,id clariùs explicant; nam Sacramentum, id est, signum sacrum oblationis priùs factæ à Christo, tam in Cœna,quantùm ad veritatem rei,quàm in Cruce, quantùm ad repræsentationem,& imitationē,voluit esse *sacrificium quotidianū Ecclesiæ*: ergo supponit Christū proximè illud non offerre.Ambrosius idem habet,cuius verba sumpsit Anselmus, vt solet sententiis anteriorum Patrum loqui. Cyprianus clarè idem docet, affirmans *Sacerdotem vice Christi in altari fungi*, referens ipsum Sacerdotem offerre:ergo oblatio Christi terminatur ad institutionem mysterij, quatenus ei dedit valorem ad potestatem offerendi in Sacerdotibus; & quatenus in Christi merito,& Passione,cuius memoria est, & acceptatur, sicut cætera omnia. 100 Augustin. Cyprian.

Secundò probatur conclusio ratione, eatenus requireretur oblatio immediata per Christum facta, vt tribueret merendo per oblationem præsentem effectum sacrificij, vel vt compleret potestatem offerendi,vtrumque est falsum:ergo. Probatur maior, quia alia non suppetit necessitas illius oblationis.Minor patet,quia sufficit meritum vniuersale Christi,per Passionem & mortē suam, ex quo omnia habent valorem Sacramenta, sicut & sacrificium, & opera nostra, &c. ex Paulo ad Hebræos 10. *In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel*; & infrà: *vnâ oblatione consummauit in sempiternū sanctificatos*, &c. ergo ad complementum huius oblationis,& consummationis plenariæ meriti Christi, non requiritur aliqua alia quotidiana personalis oblatio per ipsum immediatè,neque ad necesse esse,neque ad melius esse:quia,vt dicit Clemens VI. Extrauaganti,*Vnigenitus,de indulgentijs*,vna gutta sanguinis Christi sufficiebat ad redemptionē totius mundi. 101 *Secunda probatio à ratione.* *Nulla est necessitas talis oblationis per Christū personaliter.*

Neque alioquin compleretur meritum, & satisfactio Christi pro nobis, si aliquid deesset ad melius esse,tum maximè quia secundùm opinātes fuit infiniti valoris: ergo quidquid ad genus meriti spectat complectens:tum etiam,quia Christus non est iam in statu merendi, qui compleuit meritum; *& semel*, ex Paulo, *introiuit in sancta æternâ redemptione inuentâ*: in quo probat Sacerdotium eius excellere Sacerdotium Leuiticum. *Meritū Christi cōpletum.* *Christus consummauit meritum in morte.*

Præterea, etiamsi iam offerret in persona propria,sequeretur sacrificium Missæ esse infiniti valoris per ipsos,quia valor eius à persona offerente desumitur,& etiam ratione rei oblatæ per ipsum, 102

Sacrificium cruentum excedit incruentum, quoad valorem. ac proinde æquale sacrificio cruento in effectu. Quod non admittitur, quia hoc sacrificium non delet mortale, neque pro ipso satisfacit; neque plenè etiã pro pœna debita iis, pro quibus offertur: alioquin sufficeret vnũ sacrificiũ pro viuis & defunctis, quod est cõtra praxim Ecclesię, & sensum.

Præterea, vt *suprà* ex Tridentino, & aliis dictum est, sacrificium hoc institutum est in memoriam cruenti, vt fructus eius in hoc nobis applicetur, quod probat effectum eius esse diuersum, & minoris valoris, quàm fuerit cruenti sacrificij, in cuius virtute operatur.

Confirmatur. Nõ offert visibiliter. Non concurrit intentione particulari. Confirmatur, quia Christus non concurrit ad actum ipsum externum sacrificij proximè; in quo consistit eius essentia, & dependet proximè à ministro proferente sensibiliter verba: neque affectu interiori actuali & particulari, quia inde sequeretur quòd intentio actualis Sacerdotis nõ exigeretur & suppleretur per intentionem actualem proximam Christi, quia causa principalis immediatè influens, & particulariter proximè in effectũ supplet defectum causæ instrumentalis: intentio ministri est tantùm applicans formam materiæ: ergo si Christus intẽdit proximè supplebit illam; quia intentio Sacerdotis in virtute intentionis Christi vniuersalis habet hũc effectum: loquitur enim in persona Christi, quando consecrat, non in propria, vt Patres dicunt: & patet ex Canone. Si ergo Christus habet intentionem non solùm vniuersalem; sed etiam particularem hîc, & nũc offerendi, supplet intentionem Sacerdotis, quæ superfluit. *Causa principalis supplet defectum instrumenti.*

103 *Responsio. Impugnatur.* Si dicas intentionem Christi particularem esse accommodatam intentioni Sacerdotis. Contrà, inde sequeretur vel non requiri, quod est intentum, vel Sacerdotem hæreticum malè sentientem de mysterio non validè conficere. Probatur sequela, quia vel intentio vniuersalis Christi sufficit ad valorem sacrificij, & sic particularis non exigitur: vel prætereà requiritur particularis eius: ergo si hæc accommodata est intentioni Sacerdotis hæretici, qui non habet intentionem particularem rectam, sed vitiatam conceptam ex suo errore particulari, vt quia putat Christum non offerri in sacrificio, sed panẽ tantùm, vel non esse sacrificium, quia intentio eius particularis sequitur modum cõceptus: sequitur vel nihil cõficere, quia Christi intentio accõmodatur eius intentioni particulari à qua depẽdet; vel certè ex virtute solius intentionis particularis Christi, quæ efficax est, & à qua dependet sacrificiũ confici potest; quamuis minister neque particularẽ, neque vniuersalem habeat.

Intentio ministri necessaria. Requiri autem intentionem ministri de fide est, saltem quantùm ad Sacramentum, & secundùm omnes, quantùm ad sacrificium: primum definit Eugenius IV. *in Decreto vnionis.*

104 *Responsio. Impugnatur.* Dices fortè ad benè esse requiri intentionem peculiarem Christi. Contrà, quia ex intẽtione illa particulari non redundat maior valor in sacrificio, quàm sit ille, quem habet ex vniuersali eius, quâ instituit, & præcepit illud, & dedit potestatem offerendi Ecclesiæ Sacerdotibus: ergo superfluit. Antecedens patet, quia per illam intentionem applicatur valor passionis, & meritorũ Christi, cui nihil accrescere potest, vel quia infinitus est, vt aliqui volunt, vel quia summus, vt intendi, aut augeri non possit in ratione bonitatis, aut acceptionis: ergo intentio illa particularis superfluit, cùm nullum habeat, aut habere possit effectum particularem superadditum. *Meritũ Passionis Christi.*

Confirmatur, ex intentione vniuersali, & in virtute eius fit sacrificium, seu consecratio, fit Christus præsens, & mysterium completur, & habet effectum suum: illa eadem intentio sufficit ad Sacramenta conficienda, quamuis ministerialiter fiant à ministro: ergo intentio particularis superfluit. Ex quibus soluitur fundamentum oppositæ sententiæ.

Obiiciunt primò Patres, ad quos respõsum est.

Obiiciunt secundò Christum esse Sacerdotem in æternum. Sed respondet Paulus, quia vnicâ oblatione in Cruce consummauit sanctificatos, & semel introiuit in sancta, hoc est in aram Crucis: vnde sicut effectus sui Sacerdotij, & oblatio semper manet inexhausta, post quam non datur alia, nisi in memoriam eius, manet Sacerdotium sempiternum illi, quia etiam ei non succedit aliud, quia etiam manebit in Sacerdotibus, vsque in finem offerentibus nomine Christi, & authoritate ab eo recepta. *Secunda obiectio. Soluitur ex Paulo.*

Tertiò obiiciunt, humanitas Christi effectiuè concurrit physicè ad hoc sacrificium: ergo intendit particulariter quoties fit. Respondetur negando antecedens, & dato antecedente, negando consequentiam, quia concursus ille est causæ instrumentalis, & non meritoriæ, qui est influxus causæ moralis, non physicæ; offerens autem impetratoriè, & per modum causæ moralis; vnde omne meritum Christi in hoc genere causæ contigit. 105 *Tertia obiectio. Responsio. Offerens est tantùm causa moralis, & impetratoria.*

Hinc Trident. *sess. 6. c. 7. de causis nostræ iustificationis*, docet Christum esse causam meritoriam, qui nobis suâ sanctissimâ Passione in Cruce meruit iustificationem. Siue ergo physicè, siue non, influit eius humanitas instrumentaliter hanc iustificationem, nihil refert ad præsens. Trident.

Quartò, qui dat eleemosynam per famulum, dat per seipsum. Respondeo, authoritatiuè, & mediatè concedo, immediatè nego. *Quarta obiectio. Soluitur.*

Quintò, sequeretur aliàs, quòd Christus se habet in hoc sacrificio, sicut qui dabat victimam Sacerdoti, qui tamen non communicabat valorem vllum sacrificio. Respondetur, negando sequelam, quia se habet vt instituens, vt res oblata, vt potestatem tribuens offerendi alteri tanquam ministro suo; quorum nihil concurrit in exemplo allato. *Quinta obiectio. Respondetur. Manifesta disparitas.*

Sextò, inde sequeretur si Christus non offerat, Sacerdotium eius esse superuacaneum. Respondetur negando sequelam, effectus eius nunc currit vsque ad diem iudicij, quia omnia in virtute eius fiunt: post autem diem iudicij manebit Sacerdotium eius, & aliorum; quamuis nullus eius effectus proprius erit in exercitio pro tunc: dignitas enim ipsa sine exercitio dignitas est, ac proinde non superuacanea, sicut aliæ multæ potentiæ in cœlo non erunt superuacaneæ, quamuis non habebunt huiusmodi effectus in gloria, quia non est indigentia eorum. 106 *Sexta obiectio. Responsio.*

Septimò, Christus orat pro nobis in cœlo: ergo etiam potest offerre sacrificium particulariter. Respondetur antecedens esse in controuersia, illud negant frequentiùs moderni cum Ruperto *lib. 9. de diuinis officijs, c. 3.* affirmant D. Thom. *in 4. dist. 15. q. 4. art. 6. quæstiunc. 2.* quem sequitur Abulensis *in caput 14. Matth. q. 142.* quæ fundatur ad Roman. 8. *Christus Iesus qui mortuus est, qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* ad Hebræos 7. *Semper viuens vt interpellet pro nobis.* 1. Ioan. 2. *Aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum.* Quæ authoritates ad literam debent intelligi, sicut intelligunt multi Patres, Iustinus *q. 105. ad Orthodoxos.* Cyprian. *lib. 4. epistolarum, epist. 2.* aliàs 52. Ambrosius *super ad Romanos 8.* *Septima obiectio. An Christus oret iam in cœlo.* Rupertus. D. Thom. Abulens. Ad Rom. 8. Ad Hebr. 7. 1. Ioan. 2. Iustinus. Cyprian. Ambros.

Cyrillus. Augustin. Hilarius. Didymus. Vigilius. *manos* 8. Cyrillus *lib.11.in Ioan.* August.*tract.*102. *in Ioannem.& præfat.in Psalmum* 35. & *epist.*59.*q.*5. Hilar.10. *de Trinitate.* Didymus *lib.de Spiritu sancto post medium.* Vigilius *contra Eutychen circa finem.*

107 *Quæstio de nomine.* Sed quæstio est de nomine, nam hæc oratio consistit in repræsentatione sui meriti, Passionis, cicatricum Patri, vt curam nostri gerit, & prouidentiam circa electos, donec compleatur terminus sui meriti in finem. Alij negant id esse propriè orationem, quia circa liberaliter donanda versatur, nempe virtute ipsius orationis. Affirmant priores esse orationem.

Responsio ad obiectionem. Negatur ergo consequentia, quia offerri immediatè sacrificium à Christo, est in valore præsentis voluntatis sacrificium acceptari per impetrationem eius, quæ voluntas esset meritum. Hoc autem non competit ipsi in cœlo, quamuis sua merita antiqua repræsentet Patri, vt intuitu eorum sequatur effectus in Ecclesia, & applicatio eorum. Quæ voluntas non est particularis, sed vniuersalis, quia est repræsentatio causæ vniuersalis, nempe passionis Christi, in cuius virtute sortitur effectum.

108 *Quinta conclusio.* Doctor. Gabriel. Corduba. Magist. *Probatio.* *Quinta conclusio.* Hoc sacrificium offert etiam in persona Ecclesiæ Sacerdos. Ita Doctor *quodlib.*20. *art.*2. Gabriel, Corduba, & Magister *suprà* citati. Probatur primò, ex oblationibus Missæ, vbi Sacerdos loquitur semper in plurali, & persona cõmunitatis, *Offerimus*, inquit, *tibi*, in offertorio: *Te igitur clementissime Pater supplices rogamus*, &c. *Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ*, &c. *Vnde & memores Domine nos serui tui, sed & plebs tua sancta*, &c. & sic in reliquis loquitur: ergo oblatio illa fit nomine corporis Ecclesiæ.

Augustin. Augustinus lib.10. de Ciuitate, cap.20. *Quotidianum*, inquit, *voluit esse Ecclesiæ sacrificium, cùm ipsius corporis ipse sit caput, & ipsius capitis ipsa sit corpus, seipsam per ipsum discit offerre.* Ita habent codices Colonien.& Brugenses. Alij legunt: *Cùm ipsius corporis ipse sit caput, seipsam per ipsum discit offerre*, &c. parùm refert quid dicatur ex his, quantùm ad intentum: quod est Ecclesiam seipsam per Christum offerre in sacrificio, non vt Vasquez interpretatur *disp.*226. *cap.*2.

Opposita sententia. Bellarmin. Vasquez. Sed contra conclusionem sentit Bellarminus *lib.*2.*de Missa,c.*4. & Vasquez *disp.*225.*c.*3. Ecclesia non offert tanquam Sacerdos per ministrum, & ita neque tanquam superior per inferiorem, sed econtrà tanquam plebs per Sacerdotem; ac proinde tanquam inferior per superiorem: Christus autem tanquam Sacerdos per ministrum, qui etiam Sacerdos est, licèt inferior.

109 *Responsio.* Respondetur tamen, in primis si loquamur de Ecclesia, quà inuoluit suum caput, vt ipsi est vnita, & influit in ipsam, quæcumque dona, præcisionem illam non valere, quia eadem est intentio Ecclesiæ & Christi; & synonymè à Patribus, & Doctoribus sumuntur, tam in ministerio Sacramentorum, quàm sacrificij: & sic Ecclesia offert intentione Christi, & oblatione eius, ac proinde tanquam superior.

Eadē intentio Ecclesiæ, & Christi.

Superior est Sacerdote, & quomodo? Si autem loquamur de eadem Ecclesia, vt est corpus præcisum à capite, sic etiam esse superiorem respectu Sacerdotis offerentis, sicut corpus membro: vnde licèt à Christi institutione habeat Sacerdos potestatem offerendi, tamen illam non communicauit ipsi Christus, nisi propter corpus, & tanquam ministro corporis mystici, qui in ipso tanquam membrum eius ministrat; actio autem membri redundat in corpus, vt proinde corpori attribuatur, sicut pars attribuitur toti; & respectu eius est inferior, quantùm ad perfectionem, & functionem, cuius finis est perficere totum, & ministrare toti.

Corpus excedit mēbrum.

Ita Paulus 1.*ad Corinth.*12. discurrit: *Alij quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ; alij autem sermo scientiæ secundùm eundem Spiritum*, &c. *sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus, etenim in vno Spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus*, &c. *nam corpus non est vnum membrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniam non sum pes, non sum de corpore; num ideò non est de corpore*, &c. Hanc similitudinem corporis humani, & membrorum eius vt sunt in corpore egregiè explicat, & reducit ad corpus mysticum Christi; & subdit: *Vos autem estis corpus Christi, & membrum de membro; & quosdam quidem posuit in Ecclesia primùm Apostolos, secundò Prophetas*, &c. & ad Ephes. 4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas*, &c. *ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi*, &c. Ecclesia ergo, quæ est corpus Christi quantùm ad ministerij finem, potior est quolibet suo membro particulari, & superior, sicut corpus membro, quamuis illud membrũ habeat aliquam virtutem operandi, quæ cæteris non competit, neque ipsi corpori, nisi mediante membro. 110 Ad Ephes.4.

Ex quo patet ad illam rationem, distinguendo primum antecedens, quantùm ad participationem potestatis Sacerdos est minister Christi, non Ecclesia, in aliquo sensu ratione characteris conceditur: quantùm ad functionem membri comparati ad corpus cuius est membrum; negatur, & quantùm ad finem ministerij, quod in ordine ad corpus institutum est.

Respondeo secundò, sicut totum non solùm est ex partibus, sed prætereà includit principaliter vnitatem, siue physicè sumatur, siue moraliter, siue politicè, quia sparsa membra non faciunt vnum corpus: sic etiam Ecclesiam præter membra sua includere vnitatem, quæ est Spiritus Christi, nempe sanctus: vt rectè Paulus docens vnitatem corporis humani superaddi membris, vt fiat vnum corpus: *Ita & Christus*, inquit, *etenim in vno Spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus:* inde mox probans eodem Spiritu viuificari corpus per varia dona, & ministeria: hîc autem Spiritus principaliter in corpore, & per participationem in membris habitat, sicut anima in corpore primùm, secundariò in membris singulis, & particularibus: siue ergo baptizat minister, siue peccata dimittit, siue cõsecrat, in virtute Spiritus sancti id facit assistẽtis, qui est Spiritus Ecclesiæ. 111 *Secunda responsio.* *Corpus Ecclesia includit Spiritum quo vnitur, & viuificatur.*

Vnde rectè Patres in Conciliis OEcumenicis dicunt, *Nos*, &c. *in Spiritu sancto legitimè congregati*, &c. sic Apostoli in Concilio Ierosolymitano, *Visum est Spiritui sancto, & nobis*, &c. qui nempè datus & promissus est à Christo Ecclesiæ tanquam sanctificator & rector: & in Actibus, per Baptismum & Confirmationem visibiliter dabatur, nunc inuisibiliter. 112

Sicut ergo corpus non in solis membris, sed principaliter in eorum vnione consistit; ita Ecclesia, quæ est corpus Christi, non in solis membris, hoc est, Sacerdote & plebe consistit, sed principaliter in vnitate Spiritus & donorum: sed Spiritus principaliter est in Ecclesia & corpore, non in Petro, aut Paulo, intelligẽdo ministrum hunc, aut illum in particulari; in virtute autem Spiritus sancti consecrat: ergo Ecclesia, quà est corpus, & includit Spiritum inhabitantem, & vnientem, est supe

superior ministro, etiam quà habet potestatem consecrandi, & in virtute eiusdem Spiritus consecrat, vt sæpissimè Patres dicunt.

Confirmatur. Confirmatur ex cap. *Vtrùm sub figura*, de consecrat. dist. 2. *Sicut*, inquit, *de Virgine per Spiritum sanctum vera caro sine coitu creatur; ita per eundem ex substantia panis & vini mysticè idem consecratur*, &c. Participant ergo Sacerdotes potestatem hanc ab Ecclesia, id est, à Spiritu Ecclesiæ: quò spectat illud Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*, &c.

113 Accedit & alia participatio huius potestatis ab Ecclesia, quæ malè dicitur esse populus tantùm, nempe ordinationem ab Episcopis, & iurisdictionem offerendi, & directionem ac ritum: ergo inferiores sunt Ecclesia in hac parte. Obiectio ergo futilis est, quamuis apparens; quia malè sumit Ecclesiam pro sola plebe, & non quà vnum corpus est, vt patet.

Vnde patet, vt *suprà* præmissum est, Sacerdotem in nomine, & persona Ecclesiæ offerre dona: quæ Ecclesia est vna, & visibilis, præfigurata proinde in arca Noë, 1. *Petri* 3. per ciuitatem sanctam Ierusalem, *Apocalypsis* 21. per hortum conclusum, & fontem signatum, Canticorum 4. per vnam columbam, Canticor. 6. per vineam, *Psalm.* 73. Cantic. 2. Isaiæ 5. Ieremiæ 2. Matthæi 20. Marci 12. Lucæ 20. *Apocalypsis* 14. per nauem, Lucæ 5. per sagenam comprehendentem bonos & malos pisces, Matth. 13. & per regnum cœlorum, ibidem: quæ omnia ad vnitatem spectant. Dicitur sponsa Christi *Psalm.* 44. Ezechielis 16. 2. *ad Corinth.* 11. *ad Ephesios* 5. *Apocalyps.* 19. cuius ipse est caput. Oseæ 2. 1. *ad Corinth.* 12. *ad Ephes.* 1. *ad Coloss.* 1. eam comparauit, & emit sanguine suo *Act.* 20. 1. *ad Corinth.* 6. *ad Ephes.* 2. *Coloss.* 1. 1. *Petri* 1. *ad Hebræos* 9. 1. *Ioannis* 1. *Apocalypsis* 1. *(Ecclesia vna est.)*

Hinc sequitur quòd Ecclesia sicut facit vnum corpus politicum & mysticum Christi, cuius est sponsa, sine ruga & macula, vt alibi dicitur; ita etiam habere posse intentionem non propriam & personalem, quod competit tantùm singulari & supposito; sed generalem, quæ competit collectioni: hæc autem habitualis est, vt competit corpori, vt abstrahit à membro, videlicet Sacerdote: actualis autem vt includit Sacerdotem ministrum publicum deputatum ad sacrificium, inquantùm ille loquitur, & offert in persona Ecclesiæ.

114 Vnde intentio actualis Sacerdotis est generalis, est particularis: generalis, vt substituitur nomine Ecclesiæ: particularis, vt elicitiuè ab ipso Sacerdote concipitur: priori modo sumpta semper acceptatur, quia sancta est intuitu Ecclesiæ: secundo modo non semper, quia dependet à statu particulari Sacerdotis, qui potest esse malus, ac proinde offerendo sibi demereri.

Vltima conclusio. Reliqui fideles aliquo modo offerunt sacrificium, quatenus sunt membra Ecclesiæ; & sic ingrediuntur illam generalem oblationem: sed illi, qui assistunt, magis specialiter offerunt; & quo immediatiùs accedunt ad ministerium, eo magis etiam offerunt suo modo sacrificium, & participant eius fructum.

QVÆSTIO VII.

Quisnam sit effectus huius sacrificij?

115 PLures sunt effectus, qui tribuuntur huic sacrificio, nempe remissio mortalis, venialis, pœnæ temporalis, augmentum gratiæ, impetratio aliorum beneficiorũ, pro quibus obtinendis offertur, vt salutis corporalis, pacis, serenitatis, & eiusmodi; quos effectus omnes in genere & specie comprehendit Trident. *sess.* 22. *c.* 2. vbi docet esse propitiatorium pro peccatis, dari per ipsum donũ pœnitentiæ, dimitti crimina etiam ingentia: non solùm pro peccatis viuorum & defunctorũ, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus; sed & pro defunctis in Christo nondum ad plenũ purgatis, ritè iuxta Apostolicam traditionem offertur. De his ergo effectibus seorsim aliquid dicemus. *(Effectus sacrificij.)*

116 *Prima conclusio.* Oblatione huius sacrificij impetrantur dona pœnitentiæ, & contritionis; ex quibus cõtingit remissio peccatorum mortalium, & pœnæ æternæ. Est Tridentini *suprà*; quam docent communiter Patres: dicunt enim virtute huius sacrificij remitti peccata; & quamuis aliquorum verba interpretari possint de remissione pœnæ & satisfactionis debitæ, quæ etiam peccata dicuntur, quia ex peccato sunt, vel propter peccata debentur: tamen quia Tridentinũ hanc efficaciam explicat in specie ad peccata mortalia extendi, vt distinguitur culpa à pœnis: ita etiam debet intelligi Patres. Sequitur ex forma institutionis, vbi dicitur Matth. 26. Lucæ 22. offerri in remissionem peccatorum; quæ verba explicantur etiã de sacrificio incruento *ad Hebr.* 5. vbi docetur munus Pontificis & Sacerdotis esse offerre dona pro peccatis. Tertiò, succedit veteribus, in quibus multa fuerũt propitiatoria pro peccato, & impetratoria; vnde colligitur esse sacrificium propitiatoriũ pro peccatis: colligitur ex sensu communi Ecclesiæ ab initio; vnde in Liturgia Iacobi dicitur, *Offerimus tibi incruentum sacrificium pro peccatis nostris.* *(Prima cõclusio. Dat remissionem peccatorum, & quomodo?)*

117 *Secunda conclusio.* Hæc remissio non fit per hoc sacrificium ad instar Sacramenti, ita vt virtutem habeat remittendi peccatum, suppositâ attritione, eo modo, quo diximus *suprà*, accedente bonâ fide, Sacramentũ Eucharistiæ suppositâ attritione dare primam gratiam, sicut & alia Sacraméta viuorum. Probatur conclusio, quia neque ipsum sacrificium cruentum, cuius virtute operatur hoc sacrificium, quia applicat eius valorem, habet illum effectum conferendi primam gratiam. *(Secunda conclusio. Nõ fit remissio ad instar Sacramenti.)* *(Ratio.)*

Aliquibus nõ probatur hæc ratio, quia nempe si intelligatur de sufficiẽtia & efficacia, falsum est antecedens: si autem de applicatione eius, sequeretur quòd neque Sacamenta haberent illum effectum, neque hoc sacrificium haberet aliquem effectum particularẽ, quem non habuit cruentum. Contrà, hæc ratio fundatur in facto, & secundùm voluntatem quam Deus, & Christus habuit de facto: vnde sicut remissio peccati fuit per media particularia Sacramentorum, quæ ad salutem fidelium instituta sunt applicata, ita sacrificium aliter non remittat nisi per hæc media: sequitur ergo quòd sacrificium incruentum non habeat vim remittendi eadem, sicut Sacramenta quæ instituta sunt in hunc finem. *(Ab aliquibus reijcitur.)* *(Sustinetur ratio præmissa. Prima ratio.)*

Secundò patet, quia aliàs si hoc sacrificium posset tribuere immediatè gratiam habitualem, non esset necessaria pœnitentia necessitate medij ad salutem, quia effectus eius haberetur per oblationem sacrificij. *(Secunda ratio.)*

Tertiò, posset offerri pro infantibus & iustis, in quibus non est obex ad augmentum gratiæ: primum non admittit vsus, aut sensus Ecclesiæ. 118 *(Tertia ratio.)*

Quartò, posset quis accedere cum sola attritione æstimata ad sacrificium, sicut ad confessionem; quia per sacrificium remitteretur peccatum antequam *(Quarta ratio.)*

quam communicaret, supposito quòd oblatio consistat in consecratione, ad quam cum dispositione debita accedit, supposito quòd esset remissiuum peccati immediatè: hoc tamen est contra Trident. *sess. 13. cap. 7.* docens dispositionem existentis in peccato mortali debere esse confessionem: ideóque Trident. sess. 22. cap. 2. dicit, *Nos recipere misericordiam à Deo per hoc sacrificium in auxilio opportuno.* Remittit hæc peccata inquantùm impetrat dona, & motus pœnitentiæ, & sic mediatè, non proximè, sicut pœnitentia: nam hoc definit Trident. *sess. 14. cap. 1. & 4.* vbi docet fuisse necessarium quouis tempore motum pœnitentiæ ad remissionem peccati mortalis: ergo per aliud non remittitur. Contra conclusionem nihil obiici potest præter loca Patrum, & Tridentini citata, quæ ex sensu conclusionis interpretanda sunt.

Trident.

Necessitas pœnitentiæ.

119 *Tertia concl.* *Tertia conclusio.* Licèt hoc sacrificium habeat vim impetrandi hoc beneficium, & quandoque reipsâ impetratur conuersio peccatoris, tamen non est infallibilis eius effectus, vt sentit Durandus *in 4. dist. 12. quæst. 4.* Canus *lib. 12. de locis cap. 13.* Corduba *lib. 2. qq. quæst. 3.* inclinat Suarez *disp. 79. sect. 3. in fine.* Probatur, quia non inuenitur de hoc promissio certa, & infallibilis in Scriptura: secundò, experientia docet non conuerti plures, pro quibus offertur, vt pro conuersione hæreticorum. Dices dari quidem gratiam conuersionis, si per ipsos non obstet pro quibus offertur. Contrà, si daretur gratia conuersionis, sequeretur ipsa conuersio; nam gratia efficax est, quæ postulatur per sacrificium, atque adeò ipsa actualis conuersio; non autem gratia sufficiens, quia hæc ex Dei prouidentia secundùm communem modernorum datur omnibus quantùm est ex se, ac proinde non exigitur pro ea oblatio: quidquid ergo sit de veritate illius opinionis, quã suo loco examinauimus, iam transeat, contra eos qui tenent contrarium conclusionis, & eandem etiam sententiam. Præterea effectus infallibilis Sacramenti, & sacrificij certus est, quantùm ad exhibitionem actualẽ eius si non sit impedimentum, sed respectu gratiæ præuenientis, quà peccator sui compos mouetur ad pœnitentiam, non est aliquod impedimentum, neque sufficit gratia tantùm sufficiens, sed requiritur efficax, quod supponit etiam Tridentinum, quandoque hac oblatione impetrari.

Durandus. Canus. Corduba. Suarez. Non est infallibilis effectus.

Effectus infallibilis est certus.

120 Præterea, quia perseuerantia, quæ est effectus Sacramenti, non semper tribuitur; est etiam effectus sacrificij, quod pro perseuerantiæ gratia offerri potest ad impetrandam victoriam tentationum: sed non magis debet impetratio gratiæ præuenientis dari tanquam effectus eius infallibilis, (quia non magis valet pro peccatore sacrificium, quàm pro iusto) quàm perseuerantia iusti; hunc tamen effectum non habet infallibiliter, quia non expediebat diuinæ prouidentiæ, quo sollicitos nos esse voluit, & cum timore, & tremore operari salutem nostram: vt Trident. *sess. 6. cap. 13.*

Præterea, Trident. *supra* non fundat hanc impetrationem in promissione aliqua speciali, sed in impetratione virtute operis, quod habet rationẽ communem suffragij, sicut & aliæ orationes Ecclesiæ, quæ non habent hunc ineffabilem effectũ.

Præterea, gratiæ auxilia, vt plurimum reducuntur in effectum, mediantibus Sacramentis, quæ proximè per modum medicinæ dant salutem, ac proinde exigunt aliquam dispositionem in sumẽtibus ea, quæ habent remittere peccatum. Hoc verò sacrificium offertur etiam pro pertinacibus, in quibus non est dispositio: ergo non congruit mediante illo infallibiliter, vt detur talis effectus. Contra hanc conclusionem aliqui moderni sentiunt ex fundamentis iam impugnatis.

Quarta conclusio. Remissio peccati venialis, & pœnæ temporalis huius in viuis, & defunctis; illius in viuis tantùm fit virtute huius sacrificij, etiam infallibiliter. Quoad primam partem inter Catholicos non est controuersia quoad remissionem. Conclusio patet ex Trident. *suprà*: inde in Sacerdotum ordinatione, dicitur; *Accipe potestatem offerendi sacrificium pro viuis & defunctis*: vnde Concilium *suprà* absolutè dicit *pro pœnis, & satisfactionibus offerri*: ergo eandem vim habet ac satisfactio per bona opera, quibus proximè remittũtur pœnę. 121 *Quarta concl. Effectus infallibilis.*

De modo autem, quo remittuntur peccata venialia, est controuersia, quam aliàs *infrà* tractabimus. Vnde illi, qui negant venialia remitti sine infusione gratiæ sanctificantis, idem dicent in proposito non remitti peccatum veniale virtute huius sacrificij, aliter quàm mortale, impetrando auxilium actuale gratiæ, per quod elicitur actus bonus à iusto, & augetur gratia, & remittitur veniale: in peccatore autem non remitti veniale per se, sed per pœnitentiam: vnde dicent consequenter sacrificium non habere infallibiliter hunc effectũ, sicut neque impetrare auxiliũ gratiæ actualis.

Controuersia de modo quo remittit veniale.

Primus modus dicendi.

Nos contrarium sequemur, remitti venialia sine infusione gratiæ, cum qua neque ex natura rei, neque ex institutione diuina habent repugnantiam, quia habituale veniale in iusto potest esse. Dicimus ergo remitti per satisfactionẽ, ac proinde per hoc sacrificium, quod habet rationem dignæ satisfactionis, haberi hunc effectum in eo, qui offert, vel facit pro se offerri sacrificium, quia in his habetur retractatio actualis sufficiens per exhibitionem operis: in aliis non habet fortè illum effectum, supposito quòd ex se non concurrant aliquo modo, aut consentiunt in actum: sustineri etiam potest veniale aliquãdo remitti sine actuali eius retractatione, vt per sumptionem Sacramenti, ac similiter in proposito sufficere oblationem sacrificij ad eundem effectum in aliis. Videantur fundamenta huius cõtrouersiæ *infrà dist. 21. & 22.*

Remitti immediatè veniale.

Totum reducitur ad hæc duo, quòd veniale compatiatur cum gratia: ergo non exigit ad sui remissionem infusionem gratiæ: non habet necessariam connexionem cum peccato mortali, quantùm ad sui remissionem, ex eadem ratione: quia non petit infundi gratiam, cum qua haberet repugnantiam, quia in Sanctis cum maxima gratia consistit, ex illo Ioannis, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*, in 1. epistola 1. neque ex lege, quia iustitia non permittit, quin satisfieri possit pro eo, quod inducit obligationem pœnæ tantùm temporalis, quale est peccatum, quamuis non satisfiat pro mortali, sicut contingit peccatorem satisfacere validè iuxta communiorem sententiam pro pœnitentiis, & aliis pœnis temporalibus in via, etiam in statu peccati: neque ex voluntate diuina, quia satisfaciendo pro veniali, non ideò reconciliatur Deo peccator quoad iustitiam adoptionis: neque ex natura medij, aut operis, quia, vt docet Tridentinum *sess. 14. cap. 5.* veniale non est necessaria materia pœnitentiæ, sed libera, quia multis aliis modis deleri potest, vt ibidem Concilium: nempe per quæcunque opera supererogationis, & satisfactionis in suum finem relatæ, quod magis pium est, ne peccatores à bono opere auertantur in statu peccati, quamuis non sit obligationis: ergo etiam per sacrificium, sicut per ipsum Sacramentum 122 *Veniale remitti sine infusione gratiæ.*

Non est connexio eius ad mortale per se.

Remitti per satisfactionẽ.

tum remittuntur venialia, tanquam per condignam satisfactionem oblatam.

123 *Quinta conclusio. Impetrat augmentum gratiæ mediatè.*

Quinta conclusio. Augmentum gratiæ, aliáque beneficia temporalia, tam spiritualia, quàm corporalia per hoc sacrificium impetrantur, non tamen infallibiliter, sicut priora. Hæc conclusio videtur communis, & experientia docet quantùm ad secũdum; quantùm ad primum idem dicendum est, sicut de modo, quo remittit mortalia, per impetrationẽ gratiæ præuenientis ad conuersionem peccatoris: sic etiam iusto potest idem auxilium impetrari per sacrificium; ex quo sequitur in eo bonum opus & meritum, vnde augeatur gratia.

Prærogatiua orationis, & huius oblationis.

Vniuersaliter ergo valet hoc sacrificium ad impetrandum quidquid ordinatè peti potest à Deo, aut sibi, aut aliis. Hanc prærogatiuam habet oratio, & oblatio, quòd maximè inter omnia opera sint applicabilia alteri, quia maximè omnium sunt recõciliatiua rei Deo, & placatiua ipsius Dei respectiuè ad personam, pro qua offeruntur, id est, pro quocumque fieri potest oratio ordinatè, vt Doctor *quodl.* 20. ita etiam oblatio huius sacrificij, quòd vnum in se complectitur efficaciam aliorum sacrificiorum, quæ in quauis lege pro quacumque particulari necessitate offerri Deo consueuerant: quamuis virtus eius infallibilis, extenditur tantùm quoad ea, quæ expressa sunt in conclusione quarta.

QVÆSTIO VIII.

Quomodo hi effectus conueniant Sacrificio incruento?

124 *Duplex modus operandi sacrificij.*

IN hac difficultate videtur quæri tantùm de nomine. Aliqui intelligunt opus operatum illud, quod certa lege competit sacrificio, & semper confertur: quamuis ergo aliquid virtute sacrificij conferatur ratione operis, ciúsque valoris, quãdo non semper tribuitur, vocant impetrationem tantùm, & non opus operatum. Alij econtrà dicunt, quod datur ratione operis, & non operantis, illud reuocari ad genus meriti ex opere operato.

Triplex valor sacrificij.

Triplex autem est meritum, aut valor, qui tribuitur in hoc sacrificio; aliud est ratione institutionis eius, aliud ratione personæ offerentis, & hoc duplex, vel ratione Ecclesiæ, vel ipsius Sacerdotis: vel denique vt Christus ipse offert sacrificium hoc vltimum esse extra rationem meriti probauimus *suprà.*

Qualis est acceptatio sacrificij.

De hoc triplici effectu, & modo causandi breuiter dicemus, acceptatio ergo dicta potest esse, vel intuitu ipsius operis in se, hoc est, rei oblatæ, vel intuitu personæ offerentis, siue sit vera, vt Sacerdos, siue ficta, vt Ecclesia per Sacerdotem offerens. Sotus *lib.* 9. *de iustitia, quæst.* 8. *art.* 2. Petrus de Soto de institutione Sacerdotum *lect.* 9. *de Eucharistia,* dicunt sententiam nostri Doctoris *quodlibeto* 20. fuisse, nullum dari effectum sacrificij ex opere operato, sed totum dependere ex opere operantis eum dependere à deuotione Sacerdotis.

Sotus. Petr. de Soto. Malè interpretantur Doctorem.

125 *Conclusio. Effectus ex opere operato. Doctor.*

Conclusio. Datur effectus huius sacrificij ex opere operato, ad quem spectat id quod ex virtute, & valore rei oblatæ causatur in iis, in quibus offertur. Conclusio est Doctoris prædicto loco: *Hic,* inquit, *præmittendum est vnum hoc, quod probabile videtur, quòd Missa non solùm valet virtute meriti, siue operis operantis, sed etiam virtute sacrificij, & operis operati: vel non solùm valet virtute meriti personalis Sacerdotis offerentis, sed etiam virtute meriti generalis Ecclesiæ, in cuius persona per ministrum communem offertur sacrificium: alioquin Missa mali Sacerdotis, qui in illo actu non meretur personaliter, sed demeretur, nulli valeret in Ecclesia, quod reputatur communiter inconueniens, & rationabiliter, iuxta illud Ioan.* 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita,* &c. Totum hoc patet etiam ex decursu totius quæstionis legenti. Conclusio est communis.

Vt ergo breuiter resoluamus: illud in rigore est ex opere operato, quod respondet sacrificio ex propria institutione, hoc est, remittere pœnam temporalem, & alia, quæ dicta sunt 4. *conclus.* Item, impetrare alia beneficia, ad quæ omnia habet valorem ex natura operis, & rei oblatæ dignitate, sicut & applicare ad hunc effectum merita passionis Christi. *Valor ex opere operato.*

Alius valor conuenit huic sacrificio, inquãtùm offertur ab Ecclesia per ministrum publicum ad hoc munus deputatum: & sic sacrificium valet ad impetrationem non solùm ex valore operis, sed etiam ex oblatione Ecclesiæ acceptatæ à Deo: hic fructus, vt refertur ad Ecclesiam, erit ex opere operantis; si tamen consideretur, vt habet effectum in hoc, aut illo particulari, cui accommodatur, lato modo dici potest ex opere operato, quia nec meritis, neque dispositioni ipsius correspondet, sed oblationi, & sanctitati Ecclesiæ, quæ in eo casu pro ipso exauditur & acceptatur. Dici tamen potest ex opere operantis, non ita oblatio Christi, aut Sacerdotis in persona Christi, quia Christus non est viator, aut in statu merendi, sicut Ecclesia; ac proinde Sacerdos, vt in persona Ecclesiæ offerens potest mereri, non vt in persona Ecclesiæ. *Ex oblatione Ecclesiæ. Dici potest ex opere operãtis. Vel ex opere operato. Magis ex opere operantis.*

Tertiò denique quod respondet Sacerdotis oblationi pro se erit operis operantis; quod autem aliis potest reuocari ad opus operatum: nam sanctitas offerentis attenditur in impetratione non solùm ipsa oblatio, quæ ex se quidem habet valorem, vt per ipsam impetretur; tamen hunc valorem exercet ipsa oblatio in actu secundo, vt est ab offerente, qui valor magis applicatur, quo sanctior est persona offerens: sicut causa de se perfectiùs agit, quo perfectiùs applicatur, si ab applicatione dependeat. Applicatio sacrificij in ordine ad acceptationem diuinam, & impetrationem beneficij perfectiùs applicatur, quando ipsa persona offerens est magis grata, sicut communiter contingit in omni gratia, quæ per impetrationem datur: exauditur enim magis persona magis grata; eadem etiam applicatio perfectior est quando cum meliori dispositione, maiori fide, & deuotiõne offertur sacrificium. Vide Doctorem *quodl.* 20. *& q.* 2. *huius d. ad* 3. 126 *Valor ex persona ministri. Fructus quomodo ex sanctitate ministri crescit.*

QVÆSTIO IX.

De quantitate valoris huius Sacrificij?

DVplex sententia extrema circa præsentem quæstionem offertur. Prima asserit valorem simpliciter esse infinitum, quantùm ad sufficientiam, quoad efficaciam finitum. Quidam referunt hunc valorem in appretiationem rei oblatæ, quæ infinitè grata est Deo: alij in personam offerentem remotam, qui est ipse Christus: alij in ipsam institutionem, alij absolutè loquuntur non declarantes radicem huius infinitatis. 127 *Prima sent. Valorem esse infinitum.*

Totum

Fundamentū. Totum refertur ad vnicam rationem, nempe ad dignitatem rei oblatæ, vel instituentis, vel institutionis, vt specificatur ab vtroque, nẽpe reipsa, & instituente, vel dignitate remoti offerentis.

Valor infinitus syncategorematicè. Quantùm autem ad efficaciam, docent quidam habere valorem infinitum syncategorematicè, vt vocant, ita vt tantum valeat pro pluribus vt singulis ipsorum simul, quantum si pro vno solo offerretur. *Limitatio huius sententiæ.* Alij distinguunt de oblatione collectiua, vt si offeratur pro communitate, non descendendo ad particulares personas, & sic negant æquè valere, ac si pro singulis fieret: si autem fiat specificè, & non confusè pro multis, tantum valere pro singulis, quantum si pro vno solo offeratur. Secunda sententia docet valorem finitum esse, quacumque via consideretur sacrificium.

128 *Valor est finitus.* *Sit prima conclusio.* Valor huius sacrificij est finitus. Ita Doctor *quodl.* 2. *&* 3. *articulo.* Durandus *in* 4. *dist.* 45. *quæst.* 3. Maior *quæst.* 2. Gabriel *lect.* 27. *in can.* Sotus *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 2. *de Iustit. & iure, lib.* 9. *q.* 2. *Doctor. Durandus. Maior. Gabriel. Sotus.* Hæc conclusio probatur iisdem rationibus, quibus probatur sacrificium Crucis, & alia opera Christi non fuisse infiniti valoris. *Probatur conclusio.* Quibus nunc suppositis subsumo ex Trident. *suprà*, potissimus valor huius sacrificij incruẽti consistit in eo, quòd applicet valorem sacrificij Crucis, in cuius memoriam fit: ergo minoris valoris est, quàm sacrificium Crucis. *Sacrificium incruentum applicat sacrificium Crucis.* Patet consequentia, quia applicans non participat in eodem gradu perfectioné causæ principalis. Dato ergo, quòd sacrificium Crucis etiam fuerit infinitum, hoc, quod deficit à perfectione eius, non erit infinitum, sed finitũ in efficacia, quia inter hæc non datur medium formaliter, quia diuidunt ens: quidquid sit de infinito secundùm extensionem, argumentum videtur currere de infinito secundùm intensionem.

Esset superfluus valor infinitus. Deinde videtur valor infinitus superfluus, cuius non dantur media, quibus reduci potest in effectum. Si dicas infinitum esse syncategorematicè, sicut sacrificium Crucis, qui non minuitur, quibuscumque, & q̃otiescumque applicatur. *Cõclusio fundatur in sensu Ecclesiæ.* Contrà est praxis Ecclesiæ, & decretum modernum Congregationis, quibus declaratur non satisfieri duobus per vnum sacrum, quibus fit obligatio in solidum dicendi sacrum pro eleemosyna diuersa: & hæc videtur potissima ratio conclusionis desumpta ex interpretatione, & praxi Ecclesiæ.

129 *Sent. opposita.* Huic conclusioni refragantur Caietanus *tom.* 2. *opusc. titulo* 3. *q.* 2. *&* 3. *p. q.* 79. *art.* 5. Syluester verbo *Missa.* Vasquez *disp.* 230. *c.* 3. *&* 2. citans plures modernos. *Caietan. Syluester. Vasquez.* Sufficiat tamen nobis praxis Ecclesiæ, ex qua sequitur nõ satisfacere eum, qui pro pluribus stipendiis per vnum sacrum satisfacere conatur.

Ratio ab inconuenienti. Deinde sequeretur ex opposito, quòd vnum sacrum sufficeret pro omnibus animabus purgatorij liberandis, quod falsum est ex reuelationibus, & praxi: vt patet ex anniuersariis, quę dicuntur, & ordinantur ab Ecclesia dici. Probatur tamen antecedens, quia hoc sacrificium habet hunc effectũ ex opere operato, & hunc infallibiliter quantùm ad remissionem pœnæ, si non sit obstaculum. Non dependet autem hic effectus à bonitate ministri, quia effectus ex opere operato, & valor sacrificij, fundatur in oblatione ratione oblatæ, & institutionis, ac Ecclesiæ, & Christi offerentis hoc in persona Sacerdotis, vt in persona vtriusque tam Christi, quàm Ecclesiæ offert. In animabus purgatorij non est obstaculum aliquod: ergo si sacrificium haberet, effectum infinitum in illis haberet, quod non admittitur.

Si dicas dependere ab applicatione per ministrum factâ. *Responsio. Impugnatur.* Contrà hæc est sola intentio ministri, quæ supponitur, & nihil aliud requiritur ad hunc effectum sacrificij, sicut sufficit ad effectum Sacramenti.

Obiicies, si virtus sacrificij esset finita, sequeretur plures offerentes idem sacrificium minus participare, quàm si pauci offerrent, verbi gratiâ, Sacerdos, & audientes. 130 *Obiectio.* Respondetur negando consequentiam, quia virtus sacrificij attenditur penes ordinem ad vnam oblationem; vnde si oblationes multiplicentur, quamuis eadem sit res oblata, sic valor multiplicatur, qui desumitur ab actione sacrificandi, & offerendi: vt contingit in variis Missis, in quibus eadem res offertur, multiplicari valorem, & sacrificium. *Responsio.* *Vnde sumitur valor? nempe ab oblatione.* in proposito etiam audientes Missam diuersâ oblatione ab ea, quæ est Sacerdotis, offerunt. Quæ licèt oblatio latè dicatur, non tamen est propriè sacrifica eâ proprietate, quâ illa Sacerdotis; habet tamen proprium effectum. Hæc quæstio potissimùm intelligitur de valore, qui competit respectu personæ, cui particulariter applicatur sacrificium: non autem de valore conueniẽti toti Ecclesiæ, qui generalis dicitur, neque de eo qui cõpetit personę Sacerdotis, quà effectus est.

Secunda conclusio. Licèt effectus per se competés huic sacrificio sit semper finitus, potest tamen aliquo modo considerari in eo infinitas syncategorematica: 131 *Secunda conclusio. Infinitas syncategorematica.* nam quamuis effectus, qui regulariter est eius, sit semper idem, tamen effectus eius, qui impetratur, licèt non semper, & regulariter, potest esse maior, aut minor, & conferri singulis sine diminutione, quamuis plures concurrant. Hanc amplecti debent authores oppositæ sententiæ: neque repugnat Doctori, qui loquitur de effectu, qui regulariter per ipsum tribuitur.

Pro quibus offerri possit & quomodo? Potest offerri sacrificium etiam pro infidelibus, & excommunicatis; saltem indirectè, quà fit pro conuersione peccatorum, & propagatione fidei, pro damnatis non: vt est communis Catholicorum consensus: quamuis Glossa in *c. Tempus.* 13. *q.* 2. asserat mediante hoc sacrificio pœnam illorũ fieri tolerabiliorem. pro baptizatis directè offertur, nisi sint excõmunicati: pro his autem tantùm indirectè, vt aliqui volunt, aliqui directè: primum est verum. Offertur etiam pro defunctis, & pro Beatis, non ad effectum impetrationis, sed vt memoriam eorum in terris celebremus, & per modum sacrificij laudis, & gratiarum actionis pro beneficiis, quæ ipsi à Deo perceperunt.

Resumitur textus Doctoris. Deinceps resumendo textum Doctoris, explicantur ea, quæ ad ritum sacrificij huius spectant, tam ex parte ministri, quàm reliquorum, quæ requiruntur, vt dignè offeratur.

SCHOLIVM.

Suppositis iis quæ ad validè consecrandum requiruntur, docet primò, ad licitè consecrandum requiri carentiam culpæ mortalis, *de quo suprà d.* 9. *Secundò,* ieiunium, *de quo suprà d.* 8. *q.* 3. *Tertiò,* carentiam pœnæ prohibitiuæ administrationis Sacramentorum. *Quartò,* vestimenta debita.

Restat

7 *Requisita ad licitè cōsecrandum reducuntur ad tria.*

Restat [q] ergo videre secundum membrum, scilicet de posse ordinatè conficere, & ad hoc multa concurrunt, quæ tamen omnia possunt reduci ad tria; loquendo de illis, quæ non requiruntur ad simpliciter posse: quia vel ista requiruntur ex parte ministri, vel loci, vel temporis. Et secundùm hoc tres sunt articuli. Primò, videndum est de requisitis ex parte ministri ad hoc, vt ordinatè possit conficere, supposito quòd habeat materiam conuenientem, & possit verba proferre, cum intentione debita superaddita huiusmodi.

Ex parte ministri sunt in duplici differentia, quædam sunt amotiones impedimentorum, & quædam appositiones conuenientium, seu idoneorum. De primo impedimento eius, quod est ordinatè conficere, sunt vel culpa tantùm, vel pœna tantùm: vel nec pœna, nec culpa. De impedimento culpæ, quomodo scilicet existens in peccato mortali non potest ordinatè conficere, dictum est *distinct.* 9. de impedimento autem, quod nec est culpa, nec pœna, scilicet cùm quis non est ieiunus ieiunio naturæ, dictum est ibidem.

& d.5.q.2. d.8.q.3.

Restat ergo hîc præcisè videre de impedimento, quod est pœna: nulla autem talis pœna est naturalis, siue in corpore, siue in anima, quia talis pœna non simpliciter impedit: sed tantùm pœna canonica, vel naturalis, inquantùm super eam fundatur pœna canonica.

Quid pœna canonica.

Pœna autem canonica (vt breuiter dicam) est aliqua prohibitio actus exercendi, vel gradus recipiendi, qui aliàs competeret non prohibito. Huiusmodi autem pœnæ multæ sunt non fundatæ super aliquam pœnam, vel defectum naturalem, vt degradatio, irregularitas, excommunicatio maior, suspensio ab executione eorum, quæ sunt ordinis, simonia, infamia, & quædam alia huiusmodi ad ista reducibilia, vt sub infamia potest contineri esse publicum peccatorem, quod continet multa, scilicet publicum fornicarium, publicum vsurarium, & huiusmodi.

Quædā pœna fundātur super defectus naturales, quædam non.

8 Aliquæ autem pœnæ canonicæ fundantur super defectus naturales: non enim voluit Ecclesia quascumque personas defectuosas ministrare in altari: & meritò, quia in veteri lege *Leuit.* 21. ponitur lex homini qui habuerit maculam, quod non offerret Deo suo panem, nec accedat ad ministerium eius.

Isti autem defectus sunt, in quibus esset scandalum pusillorum, si taliter defectuosus in naturalibus, ministraret: & rationabiliter, quia quidquid sine peccato mortali potest dimitti, vitandum est, si ex exercitio eius oriatur scandalum pusillorum: tale scandalum orietur si notabiliter defectuosi in naturalibus, vt mutilati, vel horribili infirmitate infirmi, vt lepra, & huiusmodi, ministrent in altari.

Licita omittenda ne oriatur scandalum pusillorum.

Ideò Ecclesia rationabiliter talibus defectibus naturalibus adiunxit pœnas canonicas, scilicet prohibitiones ministrandi propter reuerentiam Sacramenti, & ad vitandum scandalum pusillorū. Et istæ prohibitiones patent in canone *dist.* 25. & *Extra. de corpore vitiatis.*

Requiritur ergo in ordinatè conficiente ablatio omnium horum impedimentorum: quia habens quodcunque istorum si conficit, facit contra prohibitionem Ecclesiæ, & per consequens non ordinatè.

9 Secundum [r] requisitum ex parte ministri est appositio conuenientium, scilicet ornamentorum, vt habetur *de cons. dist.* 1. *Vestimenta.* Dicitur ibi quòd vestimenta Ecclesiæ, quibus Deo ministratur, debent esse sacrata, & honesta, quibus in aliis vsibus non debent vti, quàm in Ecclesiasticis, & Deo dignis officiis.

Sex vestimenta communia Episcopis, & Presbyteris.

Quæ [s] autem sint hæc indumenta, exponit Innoc. de offic. Missæ. part. 1. c. 16. *Sunt*, inquit, *sex indumenta communia Episcopis, & Presbyteris, scilicet amictus, alba, cingulum, stola, manipulus, & planeta.* In quibusdam tamen locis consuetudo obtinuit, quòd non oportet cingulum benedici, & sic non apparet quin liceat vti cingulo non benedicto.

SCHOLIVM.

Eum, qui non est Sacerdos, attentando consecrare, fieri irregularem, ídque esse vniuersale de quocumque exercente actum ordinis, quem non habet, nisi ignorantia facti inculpabilis excuset: & insinuat ignorantiam iuris probabilem excusare, iuxta quod exponendus est suprà d.6.q.8. vbi videtur oppositum docere. Docet simoniacum esse irregularem, (non tamen publicum peccatorem, etiam vsurarium) ita Nau. c. 23. n. 3. Henriq. lib. 14. c. 5. §. 1. & c. 6. §. 7. & communis, tenentes talem esse ipso facto suspensum, sed de simoniaco in beneficio, negat Nau. & Innoc. in c. Tanta. de simon. Quòd publicus peccator non sit irregularis, nec suspensus, colligitur ex Trid. ss. 25. c. 14. de Refor. & ex c. 2. de cohabit. Cler. vbi agitur de pœnis talium, & nulla imponitur ipso iure. ita Couarr. Clem. Si furiosus, p. 1. §. 1. n. 5. & communis.

10 De his [t] omnibus ex parte ministri, siue in primo membro de requisitis ad simpliciter posse, siue in isto secundo membro de requisitis, ex parte ministri ad ordinatè posse, si quæritur quæ pœna ministri attentantis? Respondeo, si est mutus, non potest attentare loqui.

loqui. Si non vtitur ratione, non potest attentare habere intentionem debitam. Si non est Sacerdos, & attentat facere vt Sacerdos, non solùm peccat mortaliter, & nihil facit: sed irregularis est, vt habetur *Extrà de clerico non ordinato ministrante, c.* 1. *&* 2. & vniuersaliter quicunque exequens, vel attentans actum alicuius ordinis, quem non habet, irregularis est. Patet hoc in illo titulo in diuersis capitulis.

Pœna autem [u] ministrantis in quocumque impedimento canonico, videtur esse irregularitas, vt patet *Extrà de clerico excommunicato, vel deposito, in diuersis capitulis*, & hoc maximè, si ministrans sciat talem pœnam sibi inflictam.

Sed hoc potest distingui de ignorantia iuris, vel facti. Ignorantia iuris non excusat: quia tenetur ille, qui se exponit ad tantum actum, scire iura, secundùm quæ potest exercere tantum, & talem actũ, & ideò talis ignorantia iuris non excusat, sed fortè magis aggrauat. *Innuit ignorantiam iuris probabilem excusare; & sic reuocare videtur quod dixit d. 6. q. 8. circa hoc.*

Ignorantia autem facti excusat, vt habetur in eodem titulo cap. *Apostolicæ*: & hoc nisi fama veridica, & publica sibi manifestet, quòd sit tali pœna impeditus. Quod probatur per capitulum illud, eodem titulo, ibi, *Cùm ei non nisi per famam de sententia contra eum lata constaret, peccare non credidit, si diuina officia quantumcunque solemniter celebrauit.* subditur ibi, *quia in dubiis via tutior est eligenda, si de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potiùs abstinere, quàm Sacramenta Ecclesiastica pertractare.* Et in fine subditur, *Cùm eo misericordiam facientes, pœnam, quam canon his, qui post excommunicationem diuina præsumpserunt celebrare, infligit, non duximus infligendam.* Ex hoc patet, quòd misericorditer relaxat dubitanti pœnam, quam incurrit ex canone, qui celebrauit diuina postquam innotuit sibi per famam de excommunicatione in eum lata.

Inter ista tamen impedimenta, non includitur minor excommunicatio, quoad hoc, quòd pœna irregularitatis sequatur: quia etsi peccet grauiter, in excõmunicatione minori celebrans, nullius tamen irregularitatis notã incurrit, vt habetur eodẽ titulo, si celebrat. 11 *Peccat grauiter celebrans in excommunicatione minori, non tamẽ fit irregularis.*

Verùm de simoniaco, & peccatore notorio, dubium est: sed primum videtur solui per illud decretum *distinct.* 33. *Maritum.* vbi inter non promouendos nominatur ille, qui per emptionem ad imitationem Simonis magi pecuniam obtulit. & 1. *quæst.* 1. *Eos qui.* Papa Gregorius eos omnino simoniacos damnat, ac deponendos auctoritate Apostolica censet: & de hoc dicitur *Extrà de simonia, in textu, & in Glossa*: ergo iste videtur simpliciter inhabilis, propter pœnam canonicam, ad exercendum actum ordinis, sicut omnino est deiiciendus à clero secundùm auctoritatem adductam. *Simoniacus an irregularis?*

De [x] peccatore autem publico, seu notorio, certum est quòd ante pœnitentiam peccat mortaliter conficiendo, non tantùm, quia est in peccato mortali, sed quia scandalizat. Sed éstne irregularis? Fortè non inuenitur hîc pœna in canone sibi inflicta: licèt enim prohibeatur *distinct.* 33. *Nullus*, quòd nullus audiat Missam Presbyteri, quem indubitanter scit concubinam habere: & ex hoc videatur, quòd sibi prohibetur celebrare, quia magis astringitur ad cauendum, quàm audiens, vt non audiat, & per consequens si celebrat, contra præceptum Ecclesiæ facit. Tamen ista consequentia non est necessaria in pœnis, quia pœnæ non sunt ampliandæ: & quandoque prohibetur communicatio cũ isto in aliquo actu, vt corrigatur, nõ tamen infligitur isti pœna irregularitatis, si exerceat istũ actũ. *Publicus peccator cõficiendo, non irregularizatur. Prohibuit Ecclesia audire Missã publici concubinarij.*

Idem posset dici de publico vsurario, etiam manente in peccato vsuræ. De infami autem, qui tamen pœnituit de peccato, sed nondum est restitutus in integrum, si celebrando fiat irregularis, non est dicendum quòd sic, nisi inueniatur in iure canonico. De celebrante autem sine illis ornamentis, vel omnibus, vel aliquibus, vel non consecratis, non inuenitur in canone pœna irregularitatis inflicta: breuiter ex quo ista est pœna iuris positiui, quando non infligitur, non incurritur. 12 *Vsurarius, & infamis an fiant irregulares conficiendo?*

Nulla [y] ergo conditio ex parte ministri requisita, & non obseruata facit incurrere irregularitatem, nisi defectus Sacerdotij, vel alia pœna simpliciter prohibens, & remouens ab exercitio Sacerdotij: & per consequens Sacerdos non prohibitus per talem pœnam, conficiendo non incurrit irregularitatem: nec ergo propter peccatum, nisi sit tale, cui annexa sit prohibitio canonica, nec propter non ieiunum, nec propter carentiam ornamentorum debitorum, nec breuiter propter quæcunque alia sub prædictis non contenta, incurritur irregularitas. *Quid faciat irregularem celebrantem.*

COMMENTARIVS.

132 q REstat ergo videre secundum membrũ, &c. Supponit quæ aliàs determinauit *dist.* 8. *q.* 3. de ieiunio, & *dist.* 9. de impedimento pœnæ. Agit hîc de impedimento pœnæ, siue canonica sit, siue naturalis, quæ prohibent ordines suscipere, aut in iis ministrare susceptis.

Pœnæ canonicæ sunt propter culpam. Naturales fundãtur in aliquo defectu naturali, aut membri, aut natalium, aut morbi: ex quibus submouentur obnoxij ab altari propter indecentiam contra reuerentiam cultus, & ministerij, vt illegitimi, leprosi, comitiali morbo laborantes, energumeni, *Pœna canonica, & naturalis.*

meni, &c. De his impedimentis tam ex culpa, quàm ex natura magis per se agitur in materia de censuris. Conclusio est, *requiri ad ordinatè conficiendum ablationem horum impedimentorum.*

Conclusio.

133 r *Secundum requisitum*, &c. Præter oblationem impedimenti prædicti, vt dignè conficiatur mysterium, requiritur vsus vestimentorum sacerdotalium, quæ debent esse benedicta, *de consecrat. dist.* 1. cap. *Vestimenta*, &c. Hanc veritatem impugnarunt hæretici VValdenses, seu Pauperes de Lugduno, sicut in reliquis sordidi & prophani, ita in hoc cultum omnem respuebant.

Requiri vestes sacras.
Pauperum de Lugduno hæresis.

Est vsus vestimentorum sacrorum ab ipso Ecclesiæ primordio, vt constat traditione per omnes ætates; de quibus Anacletus *epistola decretali*, & Stephanus primus *epist.* 1. *decretali*: éstque illud quod citat Doctor. Damasus *in Pontificali cap.* 24. Hieronymus *lib.* 1. *contra Pelagianos, & in c.* 54. *Ezechielis*. Chrysost. *hom.* 83. *in Matthæum*, *& in Liturgia*. Conc. Lateranense *sub Innocentio III. c.* 2. *de Custodia Eucharist.* Trident. *sess.* 22. *c.* 5. Rupertus *lib.* 1. *de Diuinis officiis, a c.* 28. Alcuinus *de Diuinis officiis, c. de Vestimentis sacris*. Hugo Victor. *lib.* 2. *de Sacramentis, part.* 4. Rabanus *lib.* 2. *de institutione Clericorũ*; à quibus significatio mystica indumentorum peti debet, quæ satis constat ex iis orationibus, quæ dicuntur ad singula vestimenta. Videatur etiam Alensis 4. *part. q.* 10. *m.* 5. *art.* 2. §. 6. D. Bonauent. *in lib. de explicatione Missæ*. Gabriel *lect.* 11. *&* 12. *super canone*. Sotus *in* 4. *dist.* 13. *q.* 2. *art.* 3. *&* 4. & alij moderni vt Suarez. Valentia, & alij, satis copiosè & doctè. Videatur etiam noster Aretin. *in hac distinct. & quæst. art.* 1. 2. *&* 3.

Vsus vestimentorum sacrorũ antiquus. Anacletus. Stephanus. Damasus. Hieronym. Chrysost. Lateran. Trident. Rupertus. Alcuinus. Hugo de S. Victore. Rabanus. Alensis. D. Bonauẽt. Gabriel. Sotus. Suarez. Valentia. Aretin.

134 s *Quæ autem sunt hæc indumenta*, &c. Numerum horum vestimentorum docet ex Innocentio: sunt autem sex, *amictus, alba, cingulum, manipulum, stola, planeta*: debent esse benedicta, quibus sua specialis benedictio assignatur *in Rom. Pontificali.*

Numerus vestimentorum sacrorum sex.

Dubitat Doctor ex consuetudine aliquarum Ecclesiarum, in quibus celebrari solet cum cingulo non benedicto, an sit peccatum, & resoluit non esse, quia obligatio præcepti, & necessitas obseruantiæ ex consuetudine Ecclesiarum, maximè illarum, quæ consuetudinem inuehere possunt, videtur interpretanda: neque præsumendum est pro culpa, vbi authoritas, & consuetudo oppositum præscribit. Consentit Richardus *hac dist. art.* 3. *q.* 4.

Dubium. An requiratur benedictio cinguli. Negat Doctor. Richardus.

Nauar. tamen in Manuali *c.* 25. putat hanc sententiam non esse tutam, ex eo, quòd in Pontificali Romano assignetur benedictio cinguli, & consuetudo communis ita fert, vt sit benedictum.

Sententia Nauarri.

Cæterùm hæc ratio non vrget, & videtur rigorosa: nam illæ Ecclesiæ, quibus proprius ritus permittitur, non tenentur consuetudine aliarum, inquantùm discrepat. Habetur autem simile in Concilio Bracharensi III. *cap.* 3. & est cap. *Ecclesiasticũ dist.* 23. vbi præcipitur Sacerdoti sub pœna excommunicationis, vt non communicet sine stola sacerdotali: tamen hoc non infert aliis in locis rigorem præcepti.

Consuetudo non ligat, vbi nõ est in vsu. Bracharens.

135 Præterea, si hæc benedictio induceret obligationem rigorosam præcepti, sequitur id esse ex speciali cæremonia, & ritu, & significatione, in quam etiam specialiter benedicitur per propriam, & singularem formam verborum: sed communis est sententia, quam tenent Syluester, Paludanus, & alij, posse stolam assumi pro cingulo, & manipulum si sit sufficiẽtis longitudinis, aptari pro stola, stolam pro manipulo: hæc autem non habent benedictionem accommodatã illi vsui: ergo, &c.

Ratio efficax.
Stola pro cingulo vsus.

Deinde videtur etiam cingulum accessoriè se habere ad albam ratione amictus, & significationis mysticæ: ergo non eodem gradu requiritur eius benedictio, sicut albę: quando ergo necessitas est talis, vt nequeat haberi cingulũ benedictum, non videtur omittendum sacrificium, neque Ecclesia velle hunc rigorem inducere, cum præiudicio melioris operis, sicut in diebus festis, vbi non est Ecclesia, nisi polluta, aut nulla, quamuis præceptum sit non sacrificandi, nisi in loco sacro, non prætenditur comprehendere hunc actum in præiudicium melioris operis, quod alioquin est in præcepto.

Cingulum accessorium ad albam.
Exemplũ ex loco nõ sacro.

Dices, inde sequeretur etiam posse aliquem celebrare in vestimentis non benedictis in vniuersum, aut sine vllis. Respondetur, negando sequelam, quidquid alij dixerint: quia in aliis vestimentis ritus principalis consistit ornamentorum personæ, sine quo non debet offerri sacrificium: non ita in cingulo, quod etsi requiratur, requiritur tamen accessoriè ad albam cuius naturam induit, & participat benedictionem aliquo modo, vt ipsum coniunctum est: sicut aqua non benedicta, aut oleum admixtum alteri benedicto totum fit benedictum, & specificatio sumitur à digniori. 136

Obiectio. Responsio.

Ad hoc facit vlteriùs, quòd benedictio cinguli spectat ad Episcopum, aut alium cum dispensatione: vnde vbi vsus non est benedicendi, deberet vel cessare sacrificium, vel de necessitate Sacerdos vti cingulo non benedicto. Cæterùm si haberi potest cingulum benedictũ, eo vtendum erit, & non alio.

Benedictio ad Episcopum spectat.

Ex hac exceptione Doctor supponit cum communi requiri benedictionem ornamentorum reliquorum, vt quis dignè, & ordinatè conficiat: vnde reseruatio specialis huius benedictionis, vt fiat solùm ab Hierarcha, denotat etiam maiorem obligationem huius præcepti, quia inde sequitur magis participare de honestate cultus, & religionis, quàm alia quæ inferiori ministro benedicenda permittuntur: ex priuilegio competit aliis, vt Abbatibus, quibus licet celebrare in Põtificalibus, & aliis priuilegiatis, quibus cõceditur ex priuilegio.

In aliis requiritur benedictio.

t *De his omnibus*, &c. Primus casus est de pœna ministrantis in ordine, quem non habet: & resolutio Doctoris est communis, nempe manere irregularem, siue sit clericus, siue laicus. Dubitari solet, an hæc irregularitas extendatur non solùm ad inhabilitatem suscipiendi Ordinem, quem non assumpsit? Ratio dubitandi est, quia pœnæ sunt restringendæ; & textus debet intelligi iuxta casum, quem proponit de Diacono sacrificante, vbi dicitur manere irregularem quoad Sacerdotium, & suspensum à Diaconatu: ergo videtur tantùm ab ordine proximo, quem vltimò suscepit suspendi, & non à prioribus, & hoc insinuare videtur Abbas. 137

Pœna vsurpantis ordinẽ quem non habet. Dubiũ quantùm se extẽdit pœna. Ratio dubitandi. Abbas.

Communis tamen tenet eum simpliciter esse irregularem quoad susceptos, & suscipiendos, ita Hostiensis, Syluester verbo *Dispensatio*. Angelus verbo *Irregularitas*, Nauarr *in Summa c.* 27. Maiolus *lib.* 4. *c.* 15. Illa, inquam, particula qua dicitur suspensus, non infert nouam pœnam; sed declarationis loco ponitur, vt intelligatur absolutè manere irregularis, etiam quoad susceptos ordines: sed in hoc est differentia, quòd dispensari possit ab Episcopo quoad susceptos, non verò quoad ordinem, quem vsurpauit, quia primum ipsi cõcedit Canon, alterum verò non, ac proinde manet reseruatũ Pontifici contra Glossam. De hac materia agendum erit magis ex proposito *infrà dist.* 25.

Manet irregularis quoad susceptos, & suscipiendos. Hostiensis. Syluester. Angelus. Nauar. Maiolus. *Quis dispensare potest.*

u *Pœna autem ministrantis*, &c. Hæc resolutio est iuris communis, titulo allegato, & ex cap. 1. 138

Pœna ministrantis.

de

de sententia, & re indicata in 6. & ex cap. *Is qui.* & cap. *Is cui, de sententia excommunicationis in 6.* Intelligenda est conclusio de ministerio ordinis cui iniuncta est censura; non autem de ministerio alioquin peccaminoso, si non sit annexa censura.

Quinam excusantur. Excusatur si ignorantia facti interueniat: dubium est, si ignorantia probabilis iuris excuset; *Limitatio.* de qua dictum est *supra dist.6.quæst.8.* Intelligitur de ministerio, qui Ordinem requirit, non autem de eo quod potest, sine Ordine fieri. Excommunicatio minor non inducit hanc pœnam, vt benè Doctor & communis.

Verum de simoniaco,&c. Maiolus tenet ipso iure esse simoniacos irregulares *lib.4. c.23.* & *lib.5. cap.15.* alij negant; sed incurrere suspensionem, & excommunicationem ipso iure, & sic celebrantes incurrunt irregularitatem: ideò fortè *Pœna simoniaci.* Doctor non exprimit pœnam simoniæ esse irregularitatem. Videatur cap. *Si quis,* de simonia, & alia plura eiusdem tituli. Sed fortè nomine suspensionis venit etiam ipsa irregularitas communi appellatione.

139 x *De peccatore autem publico,*&c. Hæc resolutio est communis, & patet ex Tridentino *sess.25. cap.14.* decreta enim de concubinariis, & aliis peccatoribus publicis, vt vsurariis, magis determinant pœnam ab homine per sententiam imponendam, quàm ipso iure positam: nec est admittenda pœna ipso iure, quam ius non exprimit.

Trident.

Restitutio infamis. Quod dicit de restitutione infamis, intelligi debet de eo, qui per sententiam declaratur; manet macula hæc ipsa lege, donec auferatur, si absolutè ponitur, & non implicando conditionem vllam, quæ in re ipsa poni potest, & quâ positâ sententia absoluitur. De infamia autem ex peccato in quo perseueratur, non ita se habet, sed pœnitentia deletur: videatur cap. *Infamis, 6.q.7.* & cap. *Testes, 2.q.7.* Panormitanus cap. *Licet Heli, de simonia.* Archidiaconus in cap. *Deinde 26. dist.* Summistæ verbo *Infamia*; & verbo *Irregularitas:* noster Castro *lib.2. de iusta hæret. punitione, cap.9.* Nauarrus *in Sum.c.27.* Innocentius in cap. *Testimonium, de testibus.* Turrecremata cap. *Illi, 6.quæst.1. art.1.*

Panormitan. Archidiac. Castro. Nauar. Innocent. Turrecrem.

y *Nulla ergo conditio,*&c. Concludit ex dictis generaliter celebrantem non incurrere irregularitatem, nisi ex defectu Sacerdotij, aut pœna aliqua Canonica remouente ab exercitio Sacerdotij. 140 Si autem ius sit dubium, & obscurum an comprehendat pœnam, sequenda est sententia capituli, *Is qui, de sententia excommunicationis in 6.* vbi dicitur, celebrantem in Ecclesia polluta, non esse irregularem, quia non inuenitur in iure expressum: ergo vbicumque non inuenitur hæc pœna iure expressa, non incurritur, & sic cessant argumenta à simili, & huiusmodi quæ in aliis casibus vrgent: tum quia *odia restringenda,* & *quando partium iura sunt obscura, magis fauendum est reo:* & hinc excluditur illa maxima, *in dubijs tutior pars est eligenda:* nam si casus est ita dubius dubietate iuris, vt viros doctos in varias, & contrarias opiniones trahat, benè sequitur pœnam non esse iure expressam. Aliqui tamen limitant hanc resolutionem ad forum externum, non verò conscientiæ; ex capitulo *Ad audientiam*; & capitulo *Significasti,* eodem titulo, vbi Abbas: Hostiensis, Ioannes Andreas, Nauarrus *cap.27. in Summa.* Sed prior sententia est Innocentij, cap. *Ad audientiam.* Cardinalis *in Clementin.1. de homicidio.* Couarruuias *ibid.* Nauarrus cap. *Si quis autem, de pœnitentia.*

Pœna iure nõ expressa non incurritur.

Quando ius dicitur dubiũ, & obscurum. Limitatio.

Hostiens. Io. Andreas. Nauar. Innocent. Cardinal. Couarr. Nauar.

Infert vlteriùs Doctor, quòd celebrans sine ornamentis non sit irregularis, vel etiamsi non sit ieiunus, quia nullus Canon talem pœnam infert.

SCHOLIVM.

Ad celebrationem licitam requiri locum esse sacrum, & non interdictum: licere tamen in necessitate celebrare in loco non sacro. Item requiri lumen, quod secundùm consuetudinem debet esse ex cera: docet altaria debere esse lapidea, calices & patenas, saltem ex stanno, & omnia hæc consecrata; priuilegium Minorum, & Prædicatorum, de celebrando in portatili sine licentia Episcopi, non esse abrogatum per Trident. sess.22. decret. de obseruandis in celebr. Missæ, docet Emmanuel 1.tom.q.43.art.5.& 2.tom.q.75.art.1. Vide Suarez 3.tom.disp.81.sect.3.

Sequitur [a] secundum principale, scilicet de requisitis ex parte loci: vbi possumus distinguere locum in locum propriè dictum, & in vas, quod est locus mobilis secundùm Aristotel. 4. *Physicor.* Ex parte loci propriè dicti requiritur amotio impedimenti, scilicet quòd locus non sit interdictus, & requiritur appositio conuenientis dispositionis, scilicet quòd sit sanctificatus. 13

Text. 41. & circiter. Ad celebrationẽ requiri locum esse cõsecratum, & non interdictum.

Primum est simpliciter necessarium, quia celebrans in loco interdicto facit contra prohibitionem Ecclesiæ, & per consequens non ordinatè. Secundum est necessarium, nisi casus necessitatis occurrat, vt probatur per illud de consecrat. dist.1. sicut vbi dicitur, *Non in alijs, quàm Domino consecratis locis, id est, tabernaculis à Pontificibus delibutis, Missas cantare ac celebrare licet.* Item patet cap. sequent. & cap. *Hic ergo,* & cap. sequent. vbi dicitur: *Nullus Presbyter Missas celebrare præsumat, nisi in sacratis ab Episcopo locis, qui sui particeps de cætero voluerit esse Sacerdotij:* sed exceptio illa de casu necessitatis, patet eadem dist. c. *Concedimus.*

Casus autem [a] illi sunt isti, vt si Ecclesiæ in patria sunt destructæ: vel si quis in via penitus non poterit accedere ad aliquam Ecclesiam consecratam: quod regulariter verum est de nauigantibus, & cæteris huiusmodi. Non enim videtur verisimile, quòd obseruationem illius præcepti Decalogi, *Sanctifica Sabbatum,* (quod præceptum Ecclesia interpretata est in hoc, quod est audire Missam die Dominico, *de consecrat. dist.1. Missas,*) voluerit Ecclesia impedire per aliquod præceptum minoris obligationis, vt per talem, vel

In necessitate licet celebrare in loco nõ sacro. Non tamen licet celebrare in mari.

14 *Non esse celebrandũ in Oratorijs, sine licentia Episcopi, d. c. Sicut. c. Hic ergo, c. Nullus, & c. Clericos, de cõsecrat. d. 1. Trid. sess. 22. decreto de obseru. in cel. Missæ. Potest Episcopus licẽtiare ad celebrãdum in loco non sacro. c. Missarum, de consecr. d. 1. Altare debet esse lapideũ. Ex quo calix, & quare non de ære.*

vel talem locum requiri ad hoc, vt Missa audiatur, cùm non debeat quis restringi ab obseruatione magis necessarij, per arctationem ad minùs necessarium.

Quæ autem [b], vel vbi sint loca consecrata. Dico quòd regulariter Ecclesiæ Parochiales, & aliæ solemnes Collegiatæ. Oratoria autem, quæ dicuntur capellæ, non possunt haberi, quæ sint consecratæ, nisi de licentia Episcopi, vt habetur *de consecrat. distinct.* 1. Vnicuique fidelium licet habere oratorium, & ibi orare: Missas autem ibi celebrare non licet, nisi in casibus supradictis. Oratorium tamen sacrum facere non licet, nisi auctoritate Episcopi, *de consecrat. distinct.* 1. *Nemo.* Istius etiam loci requiritur ornatus, scilicet lumen, vt dicitur *Extrà de celebrat. Miss. capitulo vltimo*, de eo, qui sine igne sanctificabat, & aqua; & sequitur: *Mandamus, quòd officio, & beneficio ipsum priues perpetuò.*

De loco [c] autem mobili, siue vase, distinguo, quòd vas remotum est altare, quod debet esse lapideum: *de consecrat. distinct.* 1. Altaria si non sunt lapidea, chrismatis vnctione non consecrantur. Vasa propinqua sunt calix, & patena, quæ debent esse de auro, vel argento, vel vbi paupertas cogit ad minùs de stanno, sicut habetur *de consecrat. dist.* 1. Calix. *Calix Domini cum patena, si non ex auro, omnino ex argento fiat. Si quis autem tam pauper est, saltem vt stanneum calicem habeat: de ære autem, aut aurichalco non fiat: quia ob vini virtutem æruginem, vel rubiginem pariter & vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo, vel vitreo præsumat Missas celebrare.* De vitreo autem rationale est propter eius fragilitatem, ne sanguis Domini periculo exponatur: de ligneo propter imbibitionem humoris.

15 *Altaria, & calicem debere esse cõsecrata. Minores & Prædicatores posse celebrare in portatili, sine licentia Episcopi, nec hoc reuocatũ esse per Trid. docet Emman. 1. tom. q. 43. a. 5. & to. 2. q. 75. art. 1. Vide Suar. 3. to. d. 81. s. 3.*

Ista vasa omnia debent esse consecrata. De altari habetur *de consecratione, distinctione prima, Ecclesiæ*, & cap. *Concedimus*, & duobus capitulis sequentibus.

Siue autem sit fixum, sicut est communiter in Ecclesiis, siue portabile, non est magna differentia, quia in altari portabili, siue in alio fixo, conuenit Missas celebrare, vt habetur Extrà de priuilegiis, & excessibus priuilegiatorum. cap. *In his, quæ ad cultum cum fratribus Minoribus, & Prædicatoribus duximus indulgendum: vt vbicumque fuerint sine Parochialis præiudicio, valeant cum altari viatico celebrare.* Quidam nimis strictè interpretando nostram indulgentiam, nituntur asserere, quòd per ea prædicti fratres præter Prælatorum assensum facere hoc non possunt. Et paulò pòst, *Cùm autem nihil eis conferret indulgentia memorata, sine qua idem Prælatis annuentibus liceret eisdem, mandamus, quòd interpretatione huiusmodi reprobatâ, dum tamen ab alijs, quæ iuri Parochiali prorsus conueniunt, abstineant, datam eis licentiam celebrandi etiam auctoritate nostrâ non differas publicare: ita quòd dicti fratres ex indulgentia nostra gratiam videantur consecuti*, ait Honorius III.

Si obiicitur ex hoc capitulo, quòd non licet vti altari viatico, nisi ex priuilegiis. Respondeo, verum est, quantùm ad vsum eius indifferenter in quocumque loco consecrato, vel non consecrato: sed quantùm ad vsum eius in loco consecrato videtur satis esse ius commune: quia ante dedicationem altaris in Ecclesiis quibuscumque communiter celebratur cum altari paruo.

Hoc etiam altare, siue fixum, siue mobile, & portabile, oportet esse non enormiter fractum, *Extrà de consecrat. Eccles. vel altaris.* Ad hæc, si sit altare, vbi dicitur, quòd *si lapis benedictus fuerit imminutus, debet iterum benedici.* & cap. *Quod in dubijs.* ibidem. Calicem etiam, & patenam oportet esse consecratam, vt habetur *Extrà vbi suprà.*

16 *An in Ecclesia sufficit portatile sine priuilegio? Duæ pallæ requiruntur consecratæ, si ita habet cõsuetudo.*

Hæc etiam vasa oportet esse ornata, altare quidem tobaliis duabus, vbi est mos Ecclesiæ, consecratis; & quod magis præcisum est corporali de sindone munda. Et oportet quòd illud corporale cooperiat ad minùs locum calicis, & hostiæ, quæ debent collocari super altare consecratum, siue totum immobile consecratum sit, siue super mobile vbi requiritur vsus eius.

COMMENTARIVS.

141 *Requiritur cõsecratio, seu benedictio Ecclesiæ.*

z Sequitur *secundum principale*, &c. Hîc declarat de Ecclesia, altari, vasis, & ornamento altaris, quæ requiruntur ad sacrificium. Conclusio eius est: primò requiri, vt locus sit non interdictus, & sit sanctificatus. Primum per se constat, quia contra Ecclesiæ prohibitionem. Secundum patet *ex dist.* 1. *de consecrat. cap.* 1. quod est Felicis IV. (Felix IV.) *in epist. decretali* 1. *c.* 1. habetur apud Burchardum, Iuonem, & Gratianum. Patet ex cap. *Omnes Basilicæ*; eodem titulo, quod dicitur partim esse Higinij Papæ, partim Euaristi, cap. *Hic ergo*: quod est Clement. *epist.* 3. cap. *Obijciatur*: quod (Higinius. Euaristus. Clemens.)

est Syluestri; cap. *Nullus Presbyter.* (Syluester.) Idem docet Anacletus (Anacletus.) *epist.* 1. Concilium Laodicense (Concilium Laodicense.) *can.* 58. Supponit Dionysius (Dionys.) *de Ecclesiastica hierarchia, c.* 3. Origenes (Origenes.) *tract.* 35. *ad caput* 26. *Matthæi.* Idem docet Basilius (Basilius.) *in regulis breuioribus, interrogatione* 310. Chrysostomus (Chrysost.) *homil.* 27. *ad cap.* 11. *epistolæ* 1. *ad Corinth.* Syluester (Syluester.) *in epilogo Concilij Romani.* Concilia Aurelianense, Cabilonense, Remense, Moguntinum secundum. (*Alia Concilia.*) Huc etiam spectant plura capita 16. *quæst.* 7. Patet hæc veritas ex communi omnium sensu, in quibus cultus aliquis communis religionis veræ, aut falsæ viguit; apud illos enim

enim fuit vſus templorum: benedici autem debere patet ex lege, & conſuetudine præſcripta, quam videre licet apud Hieronymum *in cap. 43. Ezechielis.* Auguſtinum *lib. 4. contra Creſconium, cap. 40.* finis ipſe idem probat, quia ordinatur ad cultum & ſacrificium. videatur S. Bernardus *ſermone 1. in dedicatione Eccleſiæ*, vbi & cæremonias ipſas, & myſticam eam interpretationem egregiè declarat.

Hieron. Auguſtin. Bernard.

142 *Caſus excepti à lege vniuerſali.*

a *Caſus autem ſunt iſti*, &c. Caſus neceſſitatis excipitur ab hac lege vniuerſali: vt patet capitulo *Concedimus, eadem diſt. cap. 10.* & cap. *Sicut non alij.* cap. *Hic ergo.* Ita etiam communiter Doctores in illa iura. Alenſis 4. *part. quæſt. 36.* D. Thomas 3. *part. quæſt. 83. art. 3. ad 1.* Paludanus, Sotus, & alij hîc, Summiſtæ verbo *Miſſa.* Hunc autem caſum neceſſitatis, quem exprimit Doctor, exponit etiam D. Thomas, nempe ratione itineris, quando non inuenitur Eccleſia, licere Miſſam celebrare, quando cætera adſunt: & communis idem tenet. Quatuor itaque cauſæ ſunt, ex quibus licet dicere Miſſam extra Eccleſiam conſecratam. Prima, ſi Eccleſiæ ſint deſtructæ, aut occupatæ ab hæreticis, vel infidelibus, vel pollutæ. Secunda, eſt neceſſitas itineris. Tertia, confluxus populi, quem nequit Eccleſia capere, & paucitas miniſtrorum: nam ſi licet ex hac cauſa celebrare plures Miſſas ab eodem Sacerdote in die, conuenientius eſt, vt poſſit in loco idoneo, in quo ab omnibus audiri poſſit, ſemel celebret extra Eccleſiam. Quarta eſt, priuilegium illud concedens, de quo *infrà* agetur.

Alenſis. D. Thom. Paludanus. Sotus. *Quæ neceſſitas excuſat?* *Quartus caſus non comprehenſi lege.*

143 *Quæ Eccleſiæ dicantur benedictæ?*

b *Quæ autem, vel vbi ſunt loca conſecrata*, &c. Reſpondet Eccleſias Collegiatas, & Parochiales eſſe conſecratas ad hunc effectum: intelligit conſecrationem latè, vt comprehendit etiam Eccleſias benedictas, & ad hunc effectum ordinatas, & creatas authoritate Papæ, aut Epiſcopi, quæ gaudent iiſdem priuilegiis, ſicut Eccleſiæ conſecratæ; vt notant Doctores & Gloſſa *in cap. vlt. de conſecratione Eccleſiæ.* Requiritur tamen conſecratio altaris, in quo celebratur, ſiue illud ſit fixum, aut mobile. deinde addit Oratorium ſacrum non licere facere, niſi de licentia Epiſcopi, vt patet ex Canonibus allegatis. Addit præterea ornatum requiri: hoc potiſſimùm intelligitur de altari; nam de ornatu Eccleſiæ præter ſolam Crucem, & lumen non inuenitur aliquid ſpecialiter decretum: de Cruce autem habetur ex Concilio Aurelianenſi; & habetur cap. *Nemo*, de conſecr. diſt. 1. *Nemo Eccleſiam ædificet, antequam Epiſcopus Ciuitatis veniat, & ibidem Crucem figat*, &c. *& ante præfiniat qui ædificare vult, quæ ad luminaria ſufficiant*, &c. Conſuetudo etiam ita fert: huc ſpectat *cap. vlt. de celebratione Miſſarum*; quamuis magis ſpectet ad celebrationem requiri lumen. Ambroſius, *Sine Cruce Eccleſia ſtare non poteſt*, *ſerm. 56. & de cultu Eccleſiarum.* Felix IV. & habetur *de conſecr. diſt. 1.* diſſerit exemplo veteris templi, & tabernaculi, quod Deus ipſe magnificè ornandum ſtatuit. Exempla Imperatorum, Regum, & Sanctorum Patrum, & Pontificum approbata luculenter ad hoc ſuppetunt, atque ex natura cultus Deo debiti, & reuerentiæ, & munditiei in eo adhibendæ, id præſcribitur: videatur Leo I. *ſerm. 3. Quadrageſimali.* Quòd ſi Patres aliquando reprehendunt ſuperfluitatem, id non derogat honeſtati, & reuerentiæ; ſed magis excitant, vt pauperum, viduarum, & pupillarum cura habeatur, quæ ſunt templa viua: & certè his neglectis ſuperimpendere ornatui ſuperfluo parietum, quæ alioquin neceſſitati pauperum eroganda eſſent, non caret vitio: quoniam & ipſa vaſa ſacra diſtrahenda ſunt, vt charitati & miſericordiæ vacetur, quando inſtans neceſſitas vrget, dicente Domino, Miſericordiam volo, & non ſacrificium.

De ornatu requiſito loci. Ambroſ. Felix IV. Leo I.

c *De loco autem mobili*, &c. Appellat vas remotum altare, iuxta modum loquendi Philoſophi 4. *Phyſic. textu 41.* quia dicitur vas eſſe locus mobilis. Optatus Mileuitanus *lib. 6. contra Parmenianum*, vocat altare ſedem corporis, & ſanguinis Chriſti. De altari plura in veteri Teſtamento Geneſ. 8. 12. 22. 35. Exodi 30. Num. 7. *in lib. Eſdræ, & Machabæorum*, Sacerdotium enim ſacrificium, & altare correlatiua ſunt; in Scriptura, & ſacris Canonibus vocatur aliquando menſa & tabula. Matthæi 24. *Si offers munus tuum ad altare*, &c. 1. ad Corinth. 9. *Qui altari deſeruiunt*, &c. & c. 10. *Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.* ad Hebræos 13. *Habemus altare de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſeruiunt*, &c. de altari reſpectiuè ad ſacrificium corporis, & ſanguinis Chriſti faciunt mētionem omnes Liturgiæ, omnes Sancti Patres *can. 3. & 31. Apoſtolorum.* Clemens I. *Conſtitut. lib. 3. cap. 6.* Preſbyteri Achaiæ *in martyrio S. Andreæ.* Ignatius martyr *in epiſtola ad Epheſios.* Dionyſius *de Cæleſti hierarchia, cap. 3. & 4.* Irenæus *lib. 4. c. 20. & 34.* Origenes *homil. 11. in Numerum.* Petrus Alexandrinus *epiſt. ad omnes Eccleſias.* Athanaſius *ad omnes Orthodoxos; & in vita S. Antonij.* Baſilius *epiſt. 70. 72.* Nazianzen. *orat. 4. 11. 20. 23.* Nyſſenus *orat. in ſanctum Baptiſma.* Chryſoſtomus *lib. 6. de Sacerdotio homil. 16. ad cap. 5. Matth. homil. 53. ad populum Antiochenum;* & *homil. 61.* idem etiam poſteriores, Theodoretus *in hiſt. Eccleſ. lib. 3. cap. 11. & 12. can. 69.* Synodi Trullenſis. Eodem modo paſſim Latini Patres. Tertullianus *de orat. c. 10. & 14. exhortat. ad caſtitatem, c. 10.* Cyprianus *epiſt. 55. 64. 66. 72. 73.* Concilium Elibertinum *cap. 29.* Hilarius *lib. 3. ad Conſtantium.* Ambroſius *de Helia & ieiunio, cap. 10. lib. 1. de virg.* de his qui myſteriis init. cap. 8. Hieronym. epiſt. 1. *ad Heliodorum, cap. 7.* & *epiſt. 2. cap. 12. ad Nepotianum*; & aliàs ſæpè. Auguſtinus *de Ciuitate Dei, lib. 22. cap. 12. contra Fauſtum lib. 20. cap. 21.* & alij poſteriores Patres.

144 *De altari.* Optatus Mileuitanus. *Neceſſitas altaris, ex Scriptura, & Patribus oſtenditur.* Clemens I. Vita S. Andreæ. Ignatius. Dionyſ. Irenæus. Origenes. Petr. Alex. Athanaſ. Baſilius. Nazianz. Nyſſenus. Chryſoſt. Theodoret. Synodi in Trullo. Tertullian. Cyprian. Concil. Elibertinum. Hilarius. Ambroſius. Hieron. Auguſtin.

Requiritur vt altare ſit ex lapide, hoc ſanciuit Euariſtus Papa apud Burchardum lib. 1. cap. 27. *Altaria ſi lapidea non fuerint ad celebranda diuina officia, non conſecrentur.* Item cap. *Altaria, de conſecr. diſt. 1.* quod eſt Concilij Epaunenſis. Gregor. Nyſſenus loco citato, *Lapis*, inquit, *eſt natura communis, nihil differens ab alijs cruſtis lapideis, ex quibus parietes noſtri extruuntur*, &c. *ſed quoniam Dei cultui conſecratum, & dedicatum eſt, ac benedictionem accepit menſa ſancta, altare immaculatum eſt*, &c. 145

Debet eſſe lapideum. Euariſtus. Conc. Epaunenſis.

Idem inſinuat Optatus Mileuitanus *lib. 6. contra Parmenianum*, vbi dicit calidum de fragmentis altaris factum eſſe vinum, quod ſacrilegis ceſſit in mercedem ſceleris commiſſi contra Eccleſiam, & altare. Chryſoſtomus *homil. 20. in poſteriorem ad Corinthios.* Auguſtinus *ſerm. 255. de tempore.*

Optatus Mileuitanus. Chryſoſt. Auguſtin.

Hæc inſtitutio habet proportionem ad ſignificationem myſticam, quâ altare ſignificat Chriſtum: *Petra autem erat Chriſtus. lapis quem reprobauerunt ædificantes*, &c. tum etiam congruitatem, quia eſt materia ſolida, ſtabilis, & peruia. Præceſſit etiam exemplum in veteri lege, in qua ex lapidibus altare conſtructum fuit. Neque refert, quòd altare ligneum aliquando fuit in vſu primitiuæ Eccleſiæ, quia illud habuit proportionem

Proportio apta ſignificationi.

nem cum altari Crucis, quia propter commoditatem vsus, & maiorem durationem materia est mutata.

146 *Debet esse consecratum.* Hoc altare debet esse benedictum, seu consecratum ab Episcopo, aut habente facultatem specialem ad hoc munus à Sede Apostolica. Primum patet ex omnibus Patribus citatis, & *de consecrat. dist.* 11. cap. *Altaria* primo & secundo, cap. *Nullus Presbyter.* Damas. *in epist.* 4. *decretali*, negat hoc munus conuenire Choroepiscopis. Non debet esse enormiter factum, vt benè Doctor versu, *Hoc etiam altare*, &c. debet esse ornatum, vt ibi dicit cum communi duobus tobaliis & corporali; illa iuxta consuetudinem Ecclesiarum benedicuntur, aliquando non; sed corporale debet benedici ab Episcopo, de iure, *de consecrat. dist.* 1. cap. *Consultò*: ex Eusebio & Syluestro Pontificibus: debet esse ex lino mundo, & non serico, aut etiam panno tincto; *ex eodem cap.* quia repræsentat sindonem in qua iacuit corpus Domini in sepulchro. Differentia altaris portatilis à fixo patet ex litera, & quid ex priuilegio competit Minoribus & Prædicatoribus, quorum priuilegio in hoc non derogat decretum Tridentini, vt benè Scholiastes, *De calice præterea & patena*, eorum consecratione & materia, patet ex litera, in cap. *Vasa*, *de consecrat. dist.* 1. Vide plura apud Iodocum *lib.* 8. *de Sacramentis, dist.* 1. *art.* 10. Hæc benedictio debet fieri interueniente Chrismate, sicut & altaris: videantur moderni scriptores, vt Sotus, Suarez, Bellarminus, qui satis diffusè hanc materiam tractant, & casus particulares eius exponunt & resoluunt, sicut & antiqui, quos *suprà* citauimus.

Ornamentum altaris. *De calice, & patena.*

SCHOLIVM.

Celebrantem sine requisitis prædictis ex parte loci, vasis (& idem est de vestibus) non fieri irregularem, nisi scienter celebret in Ecclesia interdicta à iudice, vel in calice inidoneo: soluit tamen iura, quæ pro primo casu citantur; sed videtur haberi. c. 15. *Qui, de sent. excomm.* 6. *secundùm casum relinquit sub dubio.*

17 Si [d] quæritur, quæ pœna sit celebrantibus sine istis conditionibus, quæ dictæ sunt ex parte loci, & vasis?

Rich. præsenti dist. art. 4. q. 1. in sol. princ.

Respondeo, in nullo præmissorum incurritur irregularitas, nisi in duobus casibus. Primus, si scienter celebrat in loco interdicto à iudice: alius, si celebrat in calice non idoneo. Circa primum sciendum, quòd locus potest esse interdictus à iudice, vel à iure. A iure quidem, si est pollutus sanguine, vel semine, *Extrà de consecr. Eccles. cap. vlt.* si in Ecclesia, & in talibus notorium est, peccatum est celebrare: non tamen incurritur irregularitas, quia non est à iure inflicta expresse.

Si [e] autem priuatum est, nec peccatum est, quia nec reconciliatione indiget, *Extrà de adulter. Significasti.* Si autem interdictum sit à iudice latum contra locum, celebrans ibidem scienter dicitur incurrere irregularitatem. Quod probatur per vnum capitulum *Extrà de clerico excommunicato ministrante, Postulasti*, & per aliud capitulum *Extrà de excess. prælat. Tanta.* Sed vtrumque capitulum benè posset exponi, cùm neutrum est iuris expositiuum, neque etiam iuris positiui responsiuum, vt appareat talem sic celebrantem irregularem esse simpliciter. Quod patet, exponendo verba illa, quæ ponderantur de priuatione beneficiorum, & huiusmodi.

Celebrãs in calice inidoneo, an irregularis sit.

In [f] secundo casu, scilicet de defectu calicis idonei, dubium est an propter illud irregularitas incurratur: quia pœna illa depositionis, quæ habetur *Extrà de celebr. Miss. c. vlt.* infligitur propter multa, scilicet quia non vtebatur calice debito, nec aqua, nec igne. Et ita dubium est si propter quodcumque istorum separatim debeat infligi depositio, quia ibi omnia concurrebant.

COMMENTARIVS.

147 *Celebrans in loco interdicto à iudice fit irregularis.*

d SI *quæritur, quæ pœna sit celebrantis*, &c. Duos casus exponit, in quibus incurritur pœna irregularitatis à celebrante. Primus est si celebret in loco interdicto à iudice, non verò à iure. Intelligit autem interdictum à iure, non in illa acceptione, quâ pœna incurritur ipso iure ante sententiam, & actionem hominis; sed intelligit interdictum à iure, vt comprehendit illos casus, in quibus Ecclesia polluitur effusione seminis, & sanguinis notoria, quo casu peccatum est celebrare in tali Ecclesia, non tamen incurritur irregularitas, quia, vt benè Doctor, nulla talis est ipso iure expressa. Est communis.

Quid intendit per interdictum à iure.

Quando licet celebrare in loco interdicto.

De iussu, & permissione Episcopi potest dici sacrum in tali Ecclesia, vt patet ex cap. *Missarum*, & cap. *Hic ergo, de consecr. dist.* 1. hinc in Germania excusantur celebrantes in Ecclesia, vbi sepulti sunt hæretici. Addunt alij, si necessitas sit grauis, posse sine licentia Episcopi, quando nequit esse recursus ad illum celebrari, quia præceptum Ecclesiasticum non obligat cum tanto rigore, cùm Ecclesia pia mater id non voluerit, seclusis circumstantiis contemptus, aut scandali. Hæc pollutio Ecclesiæ, iuxta aliquos lato modo dicitur interdictum, non verò in omni rigore; ideóque cessat argumentum, ex cap. *Is qui*, &c. *de sententia excommunicat. in* 6.

Si quæras quale sit hoc peccatum? Respondetur esse mortale; & grauius, quàm celebrare extra locum sacrum, quia Ecclesia polluta habet impedimentum lege statutum, & maculam, quam non habet locus non consecratus, aut benedictus. Dixi in Germania ex consuetudine celebrari in talibus Ecclesiis, in quibus sepeliuntur hæretici; 148

hæretici; quæ consuetudo fundatur in permissione Episcoporum: in Hibernia tamen id non liceret, quia nec Prælati vnquam id permiserunt; qui in iis, quæ Canones decernunt, sunt rigidi, & zelosi; nec populus admisit consuetudinem: proinde scandalosum esset celebrare in Ecclesia non restituta. Requiritur vt hæc pollutio sit notoria iuxta communem, & sit Ecclesia benedicta, aut consecrata, non autem loci priuati, qui non indiget reconciliatione: *Extrà de adulterio*; cap. *Significasti*.

Debet pollutio esse notoria.

149 e *Si autem interdictum sit à iudice latum*, &c. Loquitur de interdicto rigore sumpto, siue sit à iudice per sententiam, siue sit à canone: & quamuis aliqui citent duo Capitula in litera expressa. Respondet Doctor posse exponi commodè non de pœna incursa, sed incurrenda per actionem iudicis; vel certè de peccato, vt secundum Capitulum comprehendit: primum autem Capitulum videtur loqui de pœna suspensionis, quæ est alterius rationis ab irregularitate.

Per idem patet etiam ad alium textum Capituli primi de sententia & re iudicata *in 6.* quem aliqui in hoc loco citant: nam pœna irregularitatis non incurritur, nisi sit iure expressa, vt *suprà* diximus: neque argumentum à simili in hac materia valet. Meliùs autem probatur hæc pœna ex Capitulo, *Is qui, de sentent. excommunicat. in 6.* vbi comprehenditur celebrans in loco interdicto, *nisi priuilegiatus existat super hoc, vel à iure sit ei concessum*, &c. & in cap. *Is cui*, vt patet ex textu. Videatur Couarruuias in cap. *Alma mater*, &c. *part. 2. §. 2.* citans Doctores in hanc sententiam.

Couarr.

150 Petes quando contingat Ecclesiam pollui? Respondetur in genere sex casus enumerari. Primus, est homicidium voluntarium, & non casuale, vel inuoluntarium, vt si fiat ab amente, ex capitulo *Proposuisti, de consecrat. Ecclesiæ.* & cap. *Si motum, de consecrat. dist. 1.* Secundus, est iniuriosa effusio sanguinis, ex cap. *Si Ecclesia, de consecrat. Ecclesiar.* & cap. *Ecclesiis, de consecrat. dist. 1.* requiritur vt sanguis in quantitate fundatur, & per actionem iniuriosam Ecclesiæ & voluntariam.

Sex modis polluitur Ecclesia.

Tertius est de effusione seminis, qui simili modo intelligitur, sicut effusio sanguinis, neque refert quòd fiat per copulam aliàs licitam, si in alio loco fieret; quia in Ecclesia seclusis quibusdam circumstantiis, quas Doctores excipiunt, non licitè fit: debent hi casus esse notorij vt Ecclesia polluatur, vt communiter Doctores. Quartus est, si in Ecclesia sepeliatur fidelis excommunicatus; ex cap. *Consuluisti, de consecrat. Ecclesia*, &c. Ius antiquum sumit limitationem ex decreto Concilij Constantiensis, & debet intelligi de excommunicato, quem euitare tenemur, vt est denuntiatus, aut notorius percussor Clerici. Aliqui addunt perinde esse, si fuerit consecrata, aut benedicta ab excommunicato Episcopo; ex Abbate, & Hostiensi in dicto c. *Consuluisti*: sed hoc est dubium, quia argumentum à simili in materia censuræ non concludit; neque alioquin casus prædictus ipso iure comprehenditur. Quintus est, si infidelis & paganus in ea sepeliatur, aut sepultus iaceat, ex cap. *Ecclesiam 1.* & *2. de consecrat. dist. 1.* extenditur ad infantes decedentes sine Baptismo, non tamen si moriantur in materno vtero mortua matre, quia sic propriam sepulturam, & personalem non recipiunt in Ecclesia. Sextus casus est, quando Ecclesia destruitur, & ex toto reædificatur, aut ex maiori parte. Circa hæc videantur Doctores hac distinctione, & Summistæ verbo *Consecratio.* qui plures casus particulares circa prædicta resoluunt.

f *In secundo casu, scilicet defectu calicis*, &c. Relinquit dubium si talis incurrat irregularitatem, quia cap. *vltimum, de celebrat. Missarum*, plurima crimina comprehendit; & dubium est, si propter quodlibet incurratur pœna inflicta, probabilius est incurrere: quia quodlibet etiam seorsim dignum erat tali pœnâ, & continebat grauem irreuerentiam in ministerio, & abusum; ita vt propter vnum solum puniri debuerit, & excludi ab altari. Pœna ergo inflicta debet etiam ad singula referri, maximè cùm nullum sit alterius circumstantia, sed per se enumeratum peccatum contra propriam inhibitionem, & censurâ tali dignum. 151

De celebrante sine calice.

SCHOLIVM.

Tempus Missæ celebrandæ, esse ab aurora, id est, à prima Solis irradiatione, quæ incipit paulò plus media hora ante Solis ortum, vsque ad horam nonam, cuius determinatio sumenda est ex consuetudine Ecclesiarum: quidam putant licere celebrare vsque ad tertiam horam. Nau. sum. c. 25. num. 85. & de, oratione, cap. 21. num. 22. Durand. hîc quæst. 2. Rosell. verbo Missa *num. 46. Angel. ibi. sed communis tenet inchoari debere ante meridiem, secluso priuilegio. Suarez 3. tom. disput. 80. sect. 4. imponit Scoto quòd velit licere celebrare 5. quadrantibus ante ortum Solis: fortè non vidit eum.*

Tertium [g] principale, scilicet ex parte temporis, breuiter teneas quòd à principio diei vsque ad nonam Missa congruè celebratur: non computando principium diei ab ascensu Solis super Horizontem nostrum: sed ab illa hora ex qua radij solares illuminant hemisphærium nostrum, quod dicitur principium auroræ, & incipit secundùm auctores *in lib. de crepusculis*, quando Sol est sub Horizonte ad decem, vel octo gradus, quorum ascensus non continet spatium vltra medietatem horæ, & quintam vnius horæ, & ille terminus celebrandi tunc, & non antè, probatur de consecrat. dist. 1. *Nocte sancta Natiuitatis Missas celebrent Presbyteri.* & infrà eadem dist. §. de Ieiuniis: *In Sabbato sancto circa noctis initium Missarum solemnia sunt celebranda.* Et ratio est, quia illa pars diei artificialis, quæ est post nonam Sabbathi sancti, computatur cum nocte præcedente diem Dominicam. Vnde in benedictione cerei dicitur, *hæc nox est*, &c. & etiam in oratione dicitur, *Deus, qui hanc sacratissimam noctem.* 18

Quādo incipit dies, quoad celebrationem? Intellige quoad prophetias & caremonias, quæ fiebant, non quoad ipsum sacrificium, quod ante mediā noctem non fiebat, sed iam cessauit ille mos.

Terminus [h] autem celebrationis, scilicet hora nona, colligitur ex consuetudine Ecclesiarum:

siarum: & ille terminus maximè attingitur in diebus ieiuniorum, quando regulariter in Ecclesiis collegiatis consueuit circa horam nonam Missa de ieiunio celebrari. Istam autem circumstantiam temporis concomitatur quoddam necessarium ad faciendum tractum temporis in celebratione Missæ ordinata quacumque hora diei artificialis fiat, scilicet legere introitum, orationes, & epistolam, sicut in Missalibus secundùm vsum Ecclesiæ Romanæ notatur, sine quibus præmissis nullus ordinatè conficit: nec fortè absolutè quis conficere posset, vt *suprà* tactum est *dist*.8. nisi præmitteret ad minùs illa verba, per quæ significaret se proferre verba consecrationis in persona Christi, non in persona Sacerdotis.

q.2,n.4.

Oportet celebrantē habere ministrum.

Vltimum [i] est, quòd celebrantem oportet habere aliquem respondentem in persona totius Ecclesiæ, vt denotetur esse mediator inter Deum, & Ecclesiam, offerens sacrificium Deo pro Ecclesia, quæ sibi assistit in offerendo.

19 *Ad arg.1.*

Ad [k] argumenta. Ad primum, potest exponi illa Glossa illius verbi Malachiæ, *Quidquid à vobis benedicitur*, supple inquantùm mali estis: quia mali inquantùm huiusmodi adulando benedicunt malis, quibus Deus veraciter maledicit: sed in Eucharistia Sacerdos non benedicit inquantùm malus, sed inquantùm habet in benedicendo, & consecrando intentionem Ecclesiæ.

Ad 2. Ad secundum, cùm dicitur, nulla ei relinquitur potestas, verum est de potestate ad ordinatè exequendum, non autem de potestate ad simpliciter exequendum.

Ad 3. Ad tertium, si oblatio Sacramenti, inquantùm oblatio Sacramenti, habeat efficaciam pro illo, pro quo offertur, necesse est concedere, quòd oblatio facta à malo æqualem habeat efficaciam, sicut illa, quæ est facta à bono. Sed si multa alia concurrentia in Missa per modum orationis multùm faciant ad efficaciam Missæ (quod videtur probabile, quia deuotio in vna alia oratione, non multò minùs distat apud Deum à deuotione, in quibusdam pertinentibus ad Missam, & deuotio acceptatur secundùm merita illius, cuius est deuotio) sequitur, quòd Missa melioris erit melior, & tamen Sacramentum vtrobique est æquale.

Missa boni est melior: tamen Sacramentum vtrobique est æquale.

Si quæras quid simpliciter tenendum? Respondeo, nullum bonum recompensat Deus secundùm iustitiam retributiuam, nisi propter aliquod meritum, cui correspondet illud bonum: istud meritum, quod dicitur esse in celebratione Missæ, vt Missa est, non potest esse meritum abstractum, sicut idea Platonis: ergo oportet quòd sit realiter aliquod meritum. Vel ergo totius Ecclesiæ, vel alicuius membri: non est autem totius Ecclesiæ, nisi quia alicuius partis: non est autem partis malæ & mortuæ in toto, sicut esset partis viuæ, id est, existentis & operantis in charitate: ergo in Missa non est tantum meritum cuiuscumque, quando est mali, sicut quando est boni: & per consequens Deus secundùm iustitiam retributiuam non habet alicui in Ecclesia, nec toti Ecclesiæ recompensare tantum bonum pro ista, sicut pro illa.

Vnde melior Missa melioris Sacerdotis.

20 *Ad 4.* *Vtra nobilior sumptio, vel cōsecratio? Ioan. 6.*

Ad quartum dico, quòd sumere est magis commune, & necessarium, quàm conficere: & magis necessarium, licèt in se aliquando nobilius, pluribus tamen quandoque competit, quàm minùs nobile, quod est minoris nobilitatis: & ratio est maior, siue communior necessitas. Ita est hîc, quia Christus expresè docuit se velle sumi Eucharistiam à quolibet Christiano, Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis*: & ibi loquitur omnibus: sed consecrationem, seu dispensationem, noluit ita esse communem, quia non fuit ita necessarium, vt esset communis: possunt enim pauciores dispensare, quàm suscipere.

Ad 5. *Diaconus in necessitate dispēsat Eucharistiam.* *In extrema tamen necessitate laicus potest se communicare, sicut fecit Regina Scotiæ.* Caietan. in Matth. 26. Suar. 3. to. d.82. sect. 3. *Oppositam tenet Vasq.* 3. tom. d. 219.c.1.

Ad [l] quintum dico, quòd Laurentius dispensauit sanguinem Christi, vt patet in Legenda: quod benè est congruum, quia sanguis non dispensatur nisi in calice, tactus autem calicis conceditur Diacono. Sed corpus non dispensatur, nisi species panis tangatur: ideò sequens auctoritas de dispensatione corporis à Diacono, videtur difficilior. Ad quam dici potest, quòd simpliciter in casu necessitatis conceditur Diacono dispensare corpus Christi, vt dicit auctoritas allegata: sed non sequitur ex hoc, quòd possit conficere: quia minus est dispensare quàm conficere. Nullo autem modo laico conficere, nec etiam dispensare conuenit, secundùm illud *de consecrat. dist. 2. c. Peruenit*. Vbi dicitur, quòd *quidam Presbyteri intantum paruipendunt diuina mysteria, vt laico corpus Domini tradant ad deferendum infirmis*; & sequitur: *Interdicit Synodus ne talis temeraria præsumptio ampliùs fiat.*

Ratio congrua est, quia sicut ab anima mediante corde deriuantur virtutes animæ ad cætera membra, & in corde est principalis sedes (vide 16. de Animalibus) & etiam in qualibet politia actus principales pertinentes ad illam politiam pertinent ad aliquam personam principalem in illa politia; ita rationale est istum actum conficiendi, & dispensandi

sandi Eucharistiam, residere apud illum, qui est principalis in Hierarchia Ecclesiastica; huiusmodi autem est Sacerdos: ergo,&c.

Confirmatur hoc,quia non minoris reuerentiæ,vel authoritatis est posse super corpus Christi verum, quàm super corpus Christi mysticum; secundum autem soli Sacerdoti conuenit: æquè ergo vel magis propter reuerentiam corporis Christi veri soli Sacerdoti conueniet authoritas respectu ipsius conficiendi, & regulariter dispensandi. Non enim potest in Ecclesia nimis digna persona,nec nimis dignus gradus inueniri ad consecrationem,vel dispensationem istius Sacramenti, in quo veraciter, & realiter continetur ille, qui est Sanctus Sanctorum,cui sit gloria in sæcula sæculorum.

COMMENTARIVS.

152 *De tempore celebrandi præscripto.*

g TErtium principale, &c. Horam congruam celebrationi statuit ab initio auroræ, & hoc quātùm ad tēpus inceptionis,ita vt ante initium auroræ non liceat celebrare,sine dispensatione,aut priuilegio:ita docent reliqui communiter in hac distinctione,D.Thomas *q.1.a.2.quæstiuncula 4.& 3.p.q.73.a.2.ad* 4.Richardus *a.2.q.3.*Durādus *q.2.*Paludanus *a.2.can.2.*Alens.*4.p.q.10.m.5.art.2.* Summistæ verbo *Missa*,& communis recentiorū, Vasquez *233.c.3.* Suarez *disp.7.sect.4. concl.1.* Nauarrus *in Summa cap.52.*

D.Thom. Richardus. Durandus. Paludanus. Alensis. Summistæ. Vasquez. Suarez. Nauarr. *Fundamentū conclus.*

Hæc conclusio fundatur in consuetudine habente vim legis, & in rubricis Missalis exprimitur:quòd verò hæc cōsuetudo vim legis obtineat, patet ex communi sensu Doctorum,& ex priuilegiis, quibus aliqui dispensantur à Sede Apostolica,vt ante diem vna hora celebrari possit:& ex rubricis prædictis de hora celebrandi,& eam meritò colligit Doctor *ex consecr.dist.1.*cap.*Nocte sancta Natiuitatis*,&c. & cap. *Solent.* §.*In ieiuniis, eadem distinct.*vbi conceditur Missa celebranda in nocte Resurrectionis, quæ est secunda Sabbati sancti, quod antiquissimum statutum est,& patet ex ibidem citatis,quæ *dist.75.& 76.* habentur.

153 *Consuetudo quomodo seruetur alibi?*

Aduertendum tamen est hanc consuetudinem inchoandi Missas,licèt regulariter tenenda sit, in quibusdam locis non esse receptam, sed seruari consuetudinem diei vsualis,quo artifices, & operarij communiter exeunt ad suas operas: vnde in Septentrionalibus ante crepusculum auroræ vna hora,& citiùs celebratur pro commoditate populi in Germania,& Belgio,& aliis locis,quibus etsi non expectatur crepusculum;tamen aliquo modo consuetudo vniuersalis potest dici obseruari,quia eadem hora celebratur,qua in aliis regionibus,in quibus dies hyemales longiores sunt, tum illucescit aurora,& mysteria initiantur: & consuetudo eatenus obtinet, quatenus vsu recepta est. Illa consuetudo antiqua,quę viguit tempore,quo Doctor scripsit, celebrandi in nocte prima Dominicæ Resurrectionis,mutata est iam,vt patet ex Ordinario Romano. Aliqui hoc tempus inchoandi definiunt esse quinque quadrantes horæ ante Solis ortum, & pro hac sententia adducitur noster Doctor, cùm hîc tantùm dicat esse tres quadrantes nō currere irregulariter, vt ipse etiam probat, *ex lib.de Crepusculis.* Hanc mensuram mathematicam nimiam esse docet Suarez, quæ non attendi debet in re morali:sed hoc non rectè reprehendit, quia si tempus cadat in præceptum,rectè assignari debet regula aliqua, ex qua cognosci debet, & fundari doctrina moralis,& materia currētis pręcepti.Regulares habēt circa hoc varia priuilegia.

Dubium.

Dubitant aliqui an liceat tres Missas absoluere in nocte Natiuitatis ante auroram. Aliqui dicunt Decretum Telesphori intelligi debere de prima Missa tantùm,ita Syluester verbo *Missa 1.quæst.6.* Armilla,& Tabiena, Nauarrus *c.25.n.87.*sed hæc doctrina ad summum referri debet ad Missas Cōuentuales,& solemnes, de quibus intelligi potest rubrica Ordinarij Romani:neque inducenda sunt præcepta sine lege,quæ nulla est, aut consuetudine habente vim legis,quæ varia est:vnde sicut rubrica intelligi debet citra obligationem de Missa gallicantus,quæ tamen de die dici potest,ita etiam aliæ Missæ dici possunt nocte ante auroram, attentâ consuetudine locorum.

Seruanda est consuetudo habens vim legis.

154 *Terminantur Missæ hora nona.*

h *Terminus autem celebrationis*,&c.Asserit etiā terminum celebrandi esse horam nonam iuxta consuetudinem Ecclesiarum:intelligit horam nonam canonicè,id est,duodecimam, quando dictâ nonâ in diebus ieiunij ante Missam conuentualem producitur officium vsque ad medium diem, vel circa,quia est consuetudo Ecclesiarum in diebus ieiunij: non autem intelligit horam nonam, iuxta ritum Iudæorum,&antiquum Ecclesiæ,quæ est tertia pomeridiana,quia dudum aboleuit hæc consuetudo, quæ habetur *de consecrat. dist.1. c.Solent*,&c. quod est Concilij Cabilonensis,& habetur apud Burchardum, Iuonem, Panormiam,Polycarpum, ex Eusebio,& in Capitulis Pandulphi Aurelianensis Episcopi,vt patet in notis adiectis in noua editione Decreti.Sumitur ergo hîc nona iuxta computum officij Ecclesiastici in diebus ieiunij, quando dicitur nona, & sic intelligit Vasquez antiquos Theologos,qui in hoc termino assignando conueniunt,& quidquid sit,an tum fuerit alius vsus prioris etiam antiquatæ consuetudinis,saltem nunc sic intelligi debet,attentâ præsenti consuetudine Ecclesiæ, quæ interpretationem hanc sonat ex priuilegiis, quibus religiosi gaudent,vt aliquo tempore post meridiem possint celebrare: possunt tamen in diebus solemnibus circa duodecimam,& paulò pòst Missæ celebrari, vt ibidem Vasquez,ratione concursus, & solemnitatis,& ita vsus plerumque fert.Nauarrus *suprà* citatus dicit posse Missam, vsque ad tertiam pomeridianam protrahi: sed nisi consuetudo inducta id approbet,non est regulariter tenendum.

155 *Tempus idoneum insumendum in Missa.*

Subiungit præterea Doctor necessitate præcepti impendendum esse tempus idoneum, quo introitus, & reliqua ordinata in Missa iuxta ritum sanctæ Romanæ Ecclesiæ dicantur, quod per se notum est. Addit præterea quædam fortè necessitate mysterij dicenda esse,vt illa, quæ antecedunt formam consecrationis:de quibus dictum est *d.8. q.2.*qua in re probabiliter tantùm, & cum dubitatione hoc asserit,& non omnino certâ assertione, vt malè quidam imponunt.

An plures vna die celebrari possint ab eodem? Cassian.

Dubitari solet an Sacerdos vna die plures Missas celebrare possit,etiam ieiunus?Circa iterationem sacrificij variæ fuerunt consuetudines Ecclesiarum. Ioannes Cassianus, discipulus S.Ioannis Chrysostomi, eiúsque Diaconus *lib.3. de Institutis*

Consuetudo antiqua.

Cœnobiorum, cap. 11. eam consuetudinem fuisse in Oriente asserit diebus Dominicis vnam tantùm Missam celebrandi, in qua cæteri communicabāt: eandem indicat epistola Epiphanij ad Ioannem Ierosolymitanum, quæ est 20. *inter epistolas* Hieronymi *tom.* 2. & capitulum *Hinc est*, 16. *q.* 1. Hunc morem in Ecclesia Alexandrina sub Dioscoro viguisse epistola Leonis I. 81. indicat, & corrigit mandans, quoties Basilicam præsentia nouæ plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur,: extat Canon nouus Concilij Altissiodorensis an. 590. *Non super vno Altari duas Missas dicere, nec in Altario, vbi Episcopus, Presbyter, in illo Missas dicat*, &c.

Epiphan. — Leo Papa. — *Consuetudo Alexandrina Ecclesia.* — Concilium Altissiodor.

156 *Ritus Græcorum.*

Alius fertur ritus Græcorum non conficiendi in Quadragesima, nisi in Dominica, & Sabbato: vnde canon 49. Concilij Laodiceni, *Quòd non oporteat in quadragesima panem benedictum offerri, nisi in Dominica & Sabbato.* Canon 52. in Trullo addit diem Annunciationis, in reliquis fiebat sacrum præsanctificatum, sicut in Ecclesia Latina Feria V I. Parasceues.

Ritus celebrandi plures Missas in eadem Ecclesia.

Ritus celebrandi plures Missas in eadem Ecclesia præfertur, quia alioquin multiplicatio Sacerdotum, & altarium in eadem Ecclesia essent superflua, & fructus iugis sacrificij, & cultus Deo debitus tolleretur, neque rectè necessitati, & deuotioni fidelium satisfieret: patet ex epist. citata Leonis. Item, ritus celebrandi tres Missas in nocte Natalis antiquissimus est, de quo Gregorius *in homilia de Natali Domini*, & S. Hieronymus *in suo Lectionario* distribuit Euangelia, & Lectiones prout in vsu erant pro singulis proprias, vt constat ex Pamelio *tom.* 2. *Liturg.* Prosper *in lib. de prædictionibus dimidij tēporis, c.* 6. scribit bis intra paucas horas in eodem loco oblatum esse sacrificiū.

Gregor. — Hieron. — Prosper.

157 *Varij ritus.*

De iteratione sacrificij ab eodem. — VValfrid. — Leo III. — Alexand. II.

Quantùm autem ad principale quæsitum de iteratione sacrificij ab eodem Sacerdote, & vno die varij fuere ritus in diuersis Ecclesiis, vt refert VValfridus Strabo, qui 800. ab hinc annis floruit, qui hanc controuersiam proponit, & hinc exemplum Leonis III. qui plures Missas eodem die celebrabat: inde exemplum Bonifacij Moguntini martyris, qui vnam tantùm offerebat. Videatur lib. de rebus Ecclesiasticis, cap. 21. vbi controuersiam, & quæstionem liberam relinquit. Alexander II. ducentis postmodùm annis ritum celebrandi plures correxit, videtur tamen permisisse, vt vna pro defunctis, altera de die si necesse fuerit, dicatur.

Innoc. III. — Honor. III.

Cæterùm Innocentius III. cap. *Consuluisti*, *de celebrat. Missarum*, vetat plures Missas dici: sicut & Honorius III. cap. *Te referente*, &c. excipit Innocentius Natale Domini, & casum necessitatis.

158 *Quid in casu necessitatis?*

Paludan. — *Quinque casus, in quibus iteratio permittitur.* — *Primus casus.* — *Secundus casus.* — *Tertius casus.* — *Quartus casus.* — *Quintus casus.* — Antonin. — Nauar. — Syluester. — Angelus. — *Sextus casus.*

Hunc casum necessitatis variè interpretantur Theologi, Paludanus *in* 4. *dist.* 12. *q.* 1. *art.* 4. exponit quinque casus. Primus est propter defunctum tumulandum sub Missa, tunc poterit pro defuncto vnum, alterum de festo dicere. Addunt alij, ex eo solùm quòd parochianus pro defuncto postulet Missam. Secundus casus, vt communicet pro viatico infirmum. Tertius casus peregrinorum, vt audiant Missam in die Festo. Quartus pro nuptiis, vt detur benedictio. Quintus pro necessitate populi. Eosdem casus admittit Antoninus 3. *p. tit.* 13. *c.* 6. Nauarrus *in Summa c.* 25. Syluester verbo *Missa*. Angelus *in Summa*. Additur etiam casus quo aliquis nobilis superueniret dicta Missa: & quidam asserunt idem dicendum quandocunque occurrat necessitas æquiualens.

Aliqui negant hanc libertatem celebrandi plures Missas, quia non videtur expressa sufficiens necessitas, nisi tantùm in primo casu, & in casu necessitatis populi, vt si quis præsit duabus Ecclesiis, neque aliter possit prouidere vtrique populo, nisi celebrando in vtraque Ecclesia: alij negant primum casum.

Sententia negatiua.

159 *Communis opinio præfertur, & probatur.*

Sed à communi opinione non videtur recedendum, maximè cùm ipsa lex casum necessitatis excipiat: secluso ergo scandalo ex opposito, necessitas, quam excipit lex, interpretari debet iuxta communem opinionem prudentum, cùm exceptio ipsa fauorem sonet, atque pietatem, qua Ecclesia consultum voluit omnibus: neque alioquin oblatio iterata, ex casu necessitatis concesso, est in se mala, aut aliunde prohibita.

Necessitas, & vtilitas iure æquiparātur. — Innocent. — Abbas. — Glossa.

Accedit quòd hæc inhibitio sit ob reuerentiam sacrificij, non præiudicans necessitati, & vtilitati, quæ æquiparantur in iure 12. *quæst.* 2. Innocentius in cap. *Omnes, de constitut.* Abbas cap. *Vt super, de rebus Ecclesiæ non alienandis:* vnde Glossa in cap. *Consuluisti*, citato, hanc sententiam tenet, comprehendens sub necessitate honestatem, & vtilitatem; ideóque ipse Innocentius *lib.* 2. *de mysterio Missæ, c.* 25. sic interpretatur præceptum, quo cauetur ne Sacerdos celebret duobus minùs assistentibus, dicens: *Aliud est necessitatis articulus, aliud religionis contemptus:* quo casu non est alia necessitas, quàm vtilitatis, & fructus, quia posset simpliciter abstinere: hoc ergo modo debet etiam intelligi præsēs. Eodem modo intelligunt Doctores præceptum non celebrandi, nisi in locis sacratis, cap. *Sicut non alij, de consecrat. dist.* 1. *Nisi pro summa*, inquit, *contingat necessitate:* quæ verba Doctores communiter intelligunt sicut *suprà* exposuimus, extendendo ad vtilitatem, etiam hanc necessitatem.

160 *Quid Missa publica, & quæ dicitur priuata.*

i *Vltimum est, quod celebrantem*, &c. Hæc doctrina comprehendit non solùm Missas publicas, sed etiam priuatas, Missa publica variè dicitur, & per oppositum ad hoc dicitur priuata. Dicitur publica, ratione concursus populi, & solemnitatis, & assistentium ministrorum, & loci cumulatiuè, vt Ecclesiæ consecratæ ad hunc finem: hinc Gregorius *epistolarum lib.* 4. *epist.* 43. aliàs 87. prohibet Missas publicas fieri in quodam Monasterio, *Ne in seruorum Dei secessibus, popularibus occasio vlla præbeatur conuentibus.* & *lib.* 5. *epist.* 46. in quodam loco permittit Missam priuatam dici, & prohibet publicam. *lib.* 7. *epist.* 71. *lib.* 8. *epist.* 3. agit de oratoriis, in quibus Missa priuata dicebatur: & *homil.* 37. *in Euangelia*, affert exemplum Cassij Narniensis Episcopi celebrantis in Oratorio priuato: ita & Nazianzenus *apud Zozomenum lib.* 7. *historiar. c.* 3. dicitur celebrasse in cellula priuatim, & Lucianus martyr *apud Nicephorum lib.* 8. *c.* 31. sacrificasse in carcere vtens pectore pro altari, cùm esset ligatus catenis, *de consecrat. dist.* 1. *in capitulo, & hoc*, refertur ex Augustino. Prohibetur, ne Missæ peculiares, quæ diebus solemnibus fiebant, ita publicè agantur, vt propter eas populus à Missis publicis, & solemnibus abstraheretur. Aliæ etiam acceptiones sunt Missæ publicæ, & priuatæ, quæ sunt obuiæ ex Ordinario Romano de communi, & proprio pro causa publica, & priuata. Excludendus est error hæreticorum, quem damnat Trident. *sess.* 61. *cap.* 6. *can.* 8. damnant enim priuatas, in quibus nemo communicat præter ipsum celebrantem.

Gregor. — Zozomen. — Nicephorus. — Trident.

161 *Dubium. De numero assistentium.* — Anacletus.

Dubium est de numero assistentium ministrorum, *ex epist. decretali prima Anacleti*, requiruntur ad minùs duo, non tam vt ministri, sed etiam vt testes, quibus constaret Presbyterum celebrasse in loco sacrato, & habetur cap. *Episcopus, de consecrat. dist.* 1.

dist. 1. vt ipse plures testes adhibeat. Hæc pluralitas videtur, vt dixi, ex his decretis exigi causâ testimonij; superiùs enim visum est, quàm strictè præceptum fuerit in antiquis Canonibus ne Missa fieret extra locum sacrum.

Cæterùm alij posteriores addunt plures aduocandos esse necessitate mysterij, quo locutio Sacerdotis ad plures, vt *Dominus vobiscum*, &c. *Sursum corda*, &c. subsisteret: ita Soter Papa in c. *Hoc quoque statutum est*, &c. quamuis autem tribuatur Anacleto: Burchardus, & Iuo citant Decreta Soteris, & *in Micrologo c.* 2. dicitur fuisse ab vtroque statutum. Burchardus *lib.* 3. *c.* 68. refert *cap.* 30. *Concilij Nannetensis*. Idem habetur Moguntino I. *c.* 43. vt patet ex notis subiectis huic textui in noua impressione: ex his ergo constat id fuisse in præcepto. Aliqui cum S. Thoma explicant præceptum intelligi de Missa publica, & solemni, non priuata: sed ratio vniuersaliter comprehendit vtramque, tam illam, quæ est Anacleti, quàm hanc posterioris decreti, & nihil obstat quin tum fuerit de iure.

(Soter. Burchardus. Iuo. Microlog. Conc. Nannetense. Moguntinũ. D. Thom.)

162 Respondetur, hoc præceptum fuisse reuocatũ, vt dicit Alensis 4. *p. q.* 10. *m.* 5. *art.* 2. §. 7. quod supponit Alexander III. *Extrà de filiis Presbyteror.* cap. *Propositi*, &c. ordinans vt Subdiaconus ex sacrilego concubitu natus præsentatus à patrono ad quãdam Ecclesiam gaudeat medietate fructuum, & ministret Sacerdoti prouiso de illa Ecclesia: *Non enim*, inquit, *solus Presbyter Missarum solemnia, vel alia diuina officia potest sine ministri suffragio celebrare*, &c. vbi supponit vnum sufficere. Vel dici potest cum Innocentio *suprà* citato mitigatum fuisse præceptum ex necessitate, id est, honestate, & vtilitate, quia multiplicato numero Sacerdotum id congruum fuit, & magis expediens, vt possint celebrare, quàm vt abstinerent à mysterio ex defectu plurium assistentium.

(*Reuocatum fuit.* Alensis. Alexander. *Causa reuocationis.*)

163 Ad rationem autem allatam respondetur ex iis, quæ Doctor hîc subiungit de necessitate ministri, nempe vt respondeat nomine Ecclesiæ: & ideò etiam salutari potest in persona Ecclesiæ, & multitudinis, quam sustinet, & in ipso respondet: sicut Sacerdos sustinet personam Christi aliquando, vt quando consecrat, & personam ministri publici, & legati Ecclesiæ ad Christum, vt docet Trident. *sess.* 21. *cap.* 6. *can.* 8. quando offert pro Ecclesia orationes, & sacrificium, ita etiam ministet in persona Ecclesiæ respondet etiam in numero plurali, vt ad illud *Orate fratres*, &c. *Sursum corda*, &c. & respondet etiam in persona omnium, qui communicant spiritualiter per fidem, & charitatem.

(*Minister respondet nomine Ecclesiæ.* Trident.)

Hic minister vt proximè saltem ministrans ad altare nequit esse fœmina, *ex c.* 1. *de cohabitat. Clericorum & mulierum*, & ex multis decretis antiquis, quibus fœminæ prohibentur ad Altare accedere: potiùs iudicarem, vt ipse in ea necessitate constitutus sibi ipsi ministret: vt aliqui dicunt etiam posse solitarium per se Missam dicere secluso arbitro, *cum Glossa in c. Hoc quoque, de consec. dist.* 1. quod non facilè admittendum est, nisi grauissimâ necessitate prematur sine dispensatione.

(*Quis possit ministrare.*)

k *Ad argumenta.* Ad primum & secundum patet ex litera. Ad tertium, sumitur oblatio Sacramenti, pro sacrificij: & agit de merito particulari per impetrationem ministri, & ex opere operantis, non autem ex operato, vel quasi operato, de quo dictum est *suprà de sacrificio.* Ad quartum patet ex litera.

164 l *Ad quintum dico*, quòd Laurentius dispensauit sanguinem Christi, &c. In hac responsione agit de dispensatione huius Sacramenti, ad quem spectat.

(*Ad quem spectat ministrare Sacramentum aliis in communione laica.*)

Prima conclusio est. Diacono in casu necessitatis committi posse dispensationem. Probatur, quia olim Diaconi ministrabant sanguinem, vt patet ex vita S. Laurentij martyris: ergo, &c. neque aliud dicendum est de corpore, vt constat *ex Apologia* 2. *Iustini martyris pro Christianis*, vbi idem refertur quantùm ad distributionem corporis: *Posteaquam*, inquit, *& is qui præest, gratias egit, & populus omnis benedixit, ij qui apud nos Diaconi dicuntur, dant vnicuique eorum, qui adsunt percipiendum panem, vinum, & aquam, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, & ad eos qui absunt perferunt, atque cibus hic apud nos Eucharistia nominatur.*

(*Prima concl.* Iustinus.)

Carthaginense IV. *can.* 38. iubet vt Diaconus præsente Presbytero Eucharistiã corporis Christi populo, si necessitas cogat, iussus eroget. Ecclesia autẽ non solet dispensare in iure diuino, neque potest, neque hîc dispẽsatio videtur fingenda alia, neque hoc in irreuerentiam Sacramẽti redundat: vnde Concil. Trident. *sess.* 21. *cap.* 1. docet in Ecclesia semper fuisse potestatem, vt in Sacramentorum dispensatione, saluâ eorum substantia statueret, ac mutaret ea, quæ eorum venerationi, aut suscipientium vtilitati pro temporis varietate conducerẽt, &c. Hæc ergo intelligenda sunt in casu necessitatis, quia alioquin propter reuerentiam Sacramenti per seipsum Sacerdos ministrare debet Sacramentum: spectatâ etiam Ecclesiæ consuetudine, in casu necessitatis posset Sacerdos etiam per Diaconum ministrare Sacramentum, vt cõmuniter omnes Theologi: quin imò absente Sacerdote eodem casu vrgente, posset Diaconus, sine vlla expressa commissione ministrare Sacramentum, quia censetur in eo casu Sacerdos id velle; ita colligitur ex Gelasio I. *epist.* 1. *c.* 10. nequit tamen committi Diacono munus hoc absque rationabili causa.

(Carthag. IV. Trident. *Minister necessitatis Diaconus.* Gelasius.)

Sed quid de inferioribus Clericis, an vrgente necessitate id eis liceat committere? Sotus *suprà*. Syluester verbo *Eucharistia* 3. *n.* 3. Henriquez *lib.* 5. *de Sacramentis*, *c.* 34. id absolutè negant. Respondetur tamen in graui necessitate licere: ita Suarez, quia nec iure diuino id videtur reprobatum, & in actis Pontificum quidam Clericus deferens Sacramenta legitur martyrizatus: & videtur necessitas populi præualere. Vnde si antiquitus licebat laicis deferre secum Sacramentum domum, & sibiipsis ministrare, quare non etiam ministris altaris liceret id distribuere, aut ad ipsos deferre: neque vllus reprehendit Reginam Scotiæ Mariam Stuartam matrem defuncti Iacobi Magnæ Britanniæ Regis, quòd Sacramentum Eucharistiæ apud se in carcere reseruatum, ipsa sumpserit, sibique ministrauerit. 165

(*Quid de inferioribus Clericis.* Sotus. Syluester. Henriq. *Responsio affirmatiua.* Suarez. *Exempla antiquorum.* *Maria Stuarta.*)

Peto ergo vnde vrgeret illud præceptum, quia scilicet non licet tangere? sed iure diuino id non prohibetur, cùm moris fuerit, & etiamnum viget apud Græcos, vt ipsi laici sumptam de manu ministri Eucharistiam ori iniiciant. Aliud autem nõ est quod præceptum probet, c. *Prouenit*, *de consecr. dist.* 2. reprehendit Sacerdotes qui per laicos viaticum mittebant infirmis, sed intelligendum est extra casum necessitatis.

Tertia difficultas est, vtrùm iam alicui liceret seipsum communicare? Respondetur in primis ordinariè non esse vsum communicandi se in Ecclesia Latina, nisi quando Sacerdos in Missa seipsum communicat, & Feria VI. Parasceues. Cæterùm tamen, si nullus esset, qui infirmo Sacerdoti ministraret Sacramentum, licitè seipsum communicaret 166

(*Vtrùm aliquis seipsum communicare possit.*)

ret: imò etiam Sacerdos vbi consecrare non posset, & haberet hostiam consecratam præsentem, licitè communicat: quia non inuenio aliquid cótra, quòd sit iuris, quia aliis ministrare licitè potest, quare etiam non sibiipsi? Vnde ius antiquum concedit Diacono, vt in absentia Sacerdotis possit sibiipsi ministrare communionem, vt patet ex Nicæno *can.*14. ergo à fortiori licet Sacerdoti sibiipsi communionem ministrare, qui est minister ordinarius eius tam diuino, quàm humano iure. Communiùs dicitur laico non licere sibiipsi ministrare Sacramentum. Sed exempla *supra* allata saltem in casu necessitatis videntur oppositum suadere, neque inuenio aliquod ius in contrariũ: modò non sit sibi conscius, & necessitas, vel propria, vel reuerentia maior Sacramenti accedat, vt si hæretici, aut infideles instent, qui Sacramento ad ludibrium eius, & fidei sint abusuri, neque est alius modus præseruandi Sacramentum.

Nicæn.

167 *Secunda conclusio est*, hoc soli Sacerdoti conuenire tanquam ministro ordinario: præter gradum autem Sacerdotis, & characterem, exigitur potestas ministrandi respectiuè ad personas, hoc est, iurisdictionis: patet ex Carthaginens. *cap.*7. & communi Ecclesiæ vsu. Hoc ergo est officium Pastoris, cuius est pascere oues, & debet ab Ecclesia disputari ad hoc munus antequam licitè se ingerat. Si est ergo Religiosus communicans alienum subditum laicum sine licentia Sacerdotis proprij, hoc est, ordinarij, incurrit censuram excommunicationis, vt patet ex Clementina *Religiosi, de priuilegiis*: laico dico; non autem si daret communionem alteri religioso, quia is non est subditus Parochi: peccat si est Sacerdos sæcularis, & censuram non incurrit, si non est Sacerdos, fit irregularis, quia exercet actum Ordinis, sine Ordine. Cæterùm Religiosi plerumque iam habent indulta Sedis Apostolicæ, vt in suis propriis Ecclesiis cómunicent alios, & dent licentiam communicandi, quod intelligitur de communione libera, & non de Paschali, quia hæc debet fieri in parochia, & idem in communione pro viatico: probabile tamen est absente Sacerdote, & in casu necessitatis, quemlibet Sacerdotem non habentem impedimentum censurarum posse communicare infirmum pro viatico, quia id præsumitur Sacerdos proprius, aut Ecclesia, velle; ita Suarez *disp.*72.

Clement.

Communio Paschalis, & pro viatico spectãt ad parochos.

168 Si petas quibus hæc dispensatio fieri debeat? Dico primò. Peccatori publico publicè, & priuatim petenti communionem, tenentur ministri eam negare, ita communiter Doctores, Alensis 4. *p.q.*48. D.Thomas 3.*p.q.*80. *art.*6. Albertus *in* 4. *dist.*13.*art.*17. reliqui *d.*9. Summistæ verbo *Communio*, v, *Eucharistia*. Nauarr. *in Summa c.*11. Patet primò ex Patribus, Chrysost. *hom.*85. *in Matth.* vbi loquens ait: *Non parua vobis imminet pœna, si quem aliquã improbitate teneri scientes, ei huius mensæ participationem permittatis, sanguis enim Christi de manibus vestris exquiretur.* subdit verò inferiùs: *non de ignotis, sed de notis hoc disputo.* Cyprianus *epist.* 10. *seu* 17. Eandem doctrinam sæpè & seuerè inculcat Augustinus *lib.*50.*hom.in vltima, cap.*12. & habetur in cap. *Multi* 2.*quæst.*1. vbi loquitur de publicis peccatoribus.

Qui arcentur à communione? Alensis. D.Thom. Albertus. Summistæ. Nauarrus. Chrysost. Cyprian. Augustinus.

Probatur ratione. quia non debet Sanctum dari canibus: deinde peccatores publici non habent aliquod ius in eo statu petendi Eucharistiam à ministris, cùm sint in statu notoriè indigno, & sine requisita dispositione. Ex hac generali regula excluduntur multi peccatores in specie à communione in iure, vt meretrices, vsurarij, & similes, vt constat ex Clemente *lib.*1.*constit.c.*52. Concil. Arelatens.I. *cap.*4. & S.Cyprianus *epist.*61. de quibus fusim Alensis 4.*p.q.*48.

Ratione probatur. *Iure exclusi.* Clement. Conc. Are l. Cyprian. Alensis.

Quomodo intelligatur peccator publicus? Respondet notorietate facti, aut per sententiam iudicis conuictus, quia vel peccata ipsius nota sunt maiori parti ciuitatis, & populi, vel conuictus ex sententia iudicis, fit notum eius peccatum. Requiritur autem secundùm Glossam *de consecrat. dist.*2. peccatum debere esse tale, vt ex obiecto opus sit malum, vt à nullo exerceri queat sine peccato, vt vsura, meretricium, vel vt ipsi sit coniuncta aliqua circumstantia vitiosa, sine quã non exerceatur de facto: vide Gloss. cap. *Scenicis, de consecr. dist.*2.

Peccator publicus. Glossa.

Ex eadem regula peccatores olim quidem non admittebantur ad communionem non peractã pœnitentiã publicã. Quænam ergo satisfactio nunc exigenda est? Respondetur, si sit aliqua iure præscripta, eam exigendam esse: de reliquo, si ad arbitrium puniendum est peccatum, sufficit emédatio, & pœnitétia: vnde tam nota debet esse pœnitétia, quàm notum ministerium communionis. 169

Quæ satisfactio nunc sit exigenda.

Vnde peccatori publico, si occultè petat communionem præmissã confessione potest tribui, vt docet Suarez: cogendus est aliquando, vt satisfaciat populo ante communionem, & declaret se emendatum: si autem peccator publicus sit in articulo mortis, tunc sufficiat vt pro occasione, & opportunitate temporis det signa contritionis, vt possit ipsi ministrari Sacramentum.

Sed quid, si peccatum alicuius in certo loco sit publicum, in alio verò nõ sit publicũ, an ibi possit ei à Sacerdote, qui eum nouit, & statum eius dari Sacramentum? Respondetur, si constet Sacerdoti eum in peccato persistere, negari debet, si sine turba fiat, quia talis omne ius ad famam seruandam amisit, quod dico si sententia iudicis condemnatus sit: si autem notorietate facti dumtaxat in aliquo loco sit notum peccatum, in alio verò sit ignotum, sed statim fiet notum, tunc etiam deneganda est communio, quia in eo casu non habet ius petendi Sacramentum: & peccatum eius ex iusta causa ibi propalare aliquibus non est peccatum, etiam contra charitatem: neque fama eius in eo casu, & circumstantiis seruanda est, quam ipse mox est amissurus, cum præiudicio Sanctissimi Sacramenti, alioquin his desinentibus erit communicandus.

Dubium. *Responsio.*

Dico secundò. Peccatori occulto non est neganda communio coram iis, qui non sciunt eius peccatum; ideò petenti publicè communionem danda est. Rationes huius (quę est communis Doctorum) sunt, quia talis habet ius petendæ communionis, quia baptizatus, adultus, in possessione suæ famæ, quantùm ad publicam æstimationem, & alioquin sequeretur scandalum. Sed aliquibus non placent hæ rationes, quia ille non habet ius petendi communionem, quamdiu est in statu peccati, quia irrogat iniuriam Sacramento: nemo autem habet ius, vt celem peccatum eius in iniuriam proximi redundans: sed hæc ratio non concludit, quia iniuria, quæ fit Sacramento, est iniuria latè sumpta redundans in ipsum delinquentem, ex qua Sacramentum non patitur, nec quidquam aufertur cótra iustitiam strictè sumptam: sed potiùs totum damnum redundat in eum, qui infert irreuerentiam: non sic in eo casu, quo peccatum alicuius, quod redundat in damnum alterius, tollit ius eius celandi propriè dictum, secundùm iustitiam, quia non habet tale cum damno alterius: fama autem peccatoris occulti cadit sub obligatione iustitiæ, ne 170

De peccatore priuato. *Sententia negatiua.* *Reiicitur.*

ne tollatur nisi à iudice, & eius occultatio non infert damnum alteri contra eandem iustitiam strictè sumptam.

171 *Exemplum de Iuda communicato.* In proposito exemplum habemus in Iuda, quem ipse Dominus communicauit, vt communiter Doctores asserunt, quamuis eius peccatum aliis occultum, ipse nouerit. Deinde in administratione publica debet quis sequi scientiam publicam, non priuatam; talis est quam habet Sacerdos de innocentia illius peccatoris, cuius in eo loco non est diffamatum peccatum: ergo eam sequi debet. *Obiectio.* Dices inde sequi quòd peccatori etiam occulto debeat dari etiam occultè communio, quod falsum est. *Soluitur.* Respondetur negando sequelam, quia in eo casu datio communionis non est actus publicus, sed priuatus, ideò regulatur per scientiam priuatam, neque inde fit peccatori iniuria aliqua, quia non diffamatur, cùm in priuata scientia Sacerdotis sit priuatus ipso suo facto, quod ei notum est fama. *Exemplum de iudice.* Exemplo constat, quia si accesserit aliquis ad iudicem priuatim, petens vt ei solui curet aliquid à debitore, quem talis iudex, aut minister nouit non deberi, quia aliàs solutum est, quamuis pars id probare nequeat, rectè repelleret illam petitionem; tamen in foro publico, in quo probatur per instrumentum, & testes, talem esse debitorem, neque constat de solutione, tenetur solutionem admittere.

172 Ita in proposito, bonum publicum, qualis est Eucharistia, tenetur publicè petitum dispensare Sacerdos, quamuis non priuatim, indignè petenti. *Obiectio.* Dices, ergo dispensator bonorum publicorum tenetur ea dispensare petenti publicè, quamuis sciat eum in perniciem eis vti, scientia priuata. *Responsio.* Respódetur quòd non valet consequentia, si in perniciem reipublicæ intelligitur eis vti velle, quia alter non habet ius petendi illa bona, neque distributor, qui ad bonum publicum promouendum tenetur, obligatur celare peccatum eius in damnum reipublicæ.

Obiectio. Dices, inde sequi spectato iure naturæ Episcopum teneri admittere ad Ordines publicè, quem priuatim nouit indignum, etiam post fraternam correptionem, etiamsi aliquot testibus indignitatem eius nosset. *Responsio.* Respódetur negando consequentiam, quia Episcopus tenetur ex iustitia promouere bonum suæ Ecclesiæ, & scandala submouere: vnde alter, qui indignus est, in præiudicium populi, & Ecclesiæ, in quæ redundaret damnum, non habet ius petendi promotionem: deinde Episcopus est iudex potens instituere processum, & eo conuicto per testes proferre sententiam declaratiuam suæ inhabilitatis; eam authoritatem non habet Sacerdos. Causa ergo pacis ita expedit, quia aliàs ex imprudentia, aut passione ministrorum, sæpè aliqui essent diffamati, & per leues occasiones subtraheretur Sacramentum iniustè, nascerentur etiam plures scrupuli in ministris. Quæ congruentiæ adducuntur à quibusdam, qui conclusionem in factum, & institutionem Christi referunt, non in ius naturæ, quo tenemur proximo, ne peccatum eius iniustè propalemus.

173 *Casus de occulto peccatore.* Sed quæres de peccatore occulto priuatim petente communionem, & occultè. Hic casus resolutus est in præcedentibus: sed ob varias sententias Doctorum specificandum duxi. *Sententia negatiua.* D. Thomas *in 4. dist. 9.* ait simpliciter negandam esse communionem, quamuis Sacerdos peccatum in sola confessione cognoscat. quam sententiam frequenter docent Thomistæ. *D. Thom.* *Sotus.* Soto docet ei absolutè dandã, quamuis non subsit periculum aliquod reuelandi criminis. Alij docent negandam esse communionem, si Sacerdos crimen eius nouerit extra confessionem, quamuis in confessione etiam eandem nouit: aliàs autem si in sola confessione, non esse denegandam communionem: ita Gabriel *in 4. dist. 9. q. 2. art. 3. dub. 1.* Paludanus *ibidem.* Nauarrus *in Summa cap. 21. num. 53.* Gabriel. Palud. Nauarrus.

Hæc sententia tenenda est, quia nulla ratione licet sine licentia ipsius pœnitentis trahere scientiam confessionis extra illud forum externum, ad quod non spectat actus communionis, qui debet fieri à proprio Sacerdote, hoc est, pastore, aut alio de eius licentia. *Præfertur affirmatiua.* Sed quid si aliquis est grauiter suspectus de aliquo peccato, an debeat ei negari communio. *Dubium de suspecto.* Respondet D. Thomas affirmatiuè, *D. Thom.* quod intelligendum est de violenta suspicione, quæ habet annexam certitudinem moralem, & motiua tam vrgentia pro certa quasi scientia habeatur, & tunc fortè mitiganda est hæc sententia, quia pœna certa pro culpa, de qua non conuincitur reus, tanquam de certa, non debet puniri: *Resolutio.* vnde quamuis subsit suspicio vehemens esse reum, nisi probetur factum, est admittendus: hæc itaque sententia videtur in eo casu teneri, quando scandalum esset, si daretur communio, quia suspicio tam vehemens est, vt in populo causauerit opinionem, & sic differenda est communio, donec talis se purgauerit, quia alioquin habetur ex tali suspicione reus secundùm existimationem vulgarem: vnde si soli Sacerdoti inest talis suspicio, non videtur ex ea posse inferre tam certum præiudicium petenti communionem.

Inquiri etiam solet, an liceat communionem dare ad probationem suspectis. Respondetur hoc contingere posse dupliciter, vt nempe ex aliquo effectu communionis insolito, qui expectaretur in reo, habetur probatio; & sic aliqui solebant dare communionem, quod malum est, & superstitiosum, quia non debent peti miracula, aut extraordinarius effectus ex communione, ad ea quæ ex modo ordinario inquiri debent: quia esset tentare Deum, vt supernaturaliter operaretur sine vlla necessitate, & per media insolita: sic aliqui olim suspecti se offerebant ad probationem ignis, à quo si illæsi transibant, habebantur innoxij, & si combustionem patiebantur, habebantur pro reis. Alio modo adhiberi solet communio quasi in protestationem innocentiæ, sicut adhibetur iuramentum, & sic licet, in casu tamen grauissimo, & rarissimo: sic Gregorius septimus suam innocentiam probauit Henrico IV. Imperatori: & in Concilio VVormatiensi *can.* 10. quod habetur 1. q. 5. can. *Si Episcopus: Statuitur si crimen Episcopo, aut Presbytero obiiciatur, Missam celebret, & sic se purget.* & *can.* 15. qui habetur 2. *q.* 5. *can.* sæpè dicitur, *si in monasterio furtum committatur, cuius author nescitur, Missa celebretur ab Abbate, aut alio, & in eo singuli fratres communicent, dicentes, Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie.* Quamuis autem hodie hos canones dicat D. Thomas abrogatos, non inuenitur in iure, licèt consuetudine non sint in vsu: quia aliæ probationes sufficiunt, nempe iuramentum, & alia, quæ iure statuuntur: tamen non est improbandum, quod Concilium statuit tanquam malum ex obiecto, licèt non sit in vsu iste modus. 174 *Communio ad probationẽ data.* *Modus illicitus.* *Modus probatus.* *Exemplum Gregorij septimi.* Concil. VVormat.

Ad complementum huius materiæ, quæri solet, an Christus communicarit Iudam, vt *suprà* asseruimus? Partem negatiuam docet Hilarius *in Matth. can.* 30. quia etiam putauit eum non adfuisse Cœnæ legali. Nihil Hilarius dicit, tantùm proditorem fuisse statim manifestum postquam 175 *An fuerit cõmunicatus Iudas?* Hilarius.

discipuli

discipuli missi sunt ad parandum pascha: sed verba,& facta intermedia subintelligenda sunt, quæ cursim transit Hilarius,cùm constet ex Euangelistis Iudam accepisse à Domino buccellam,& ex illis, *Ecce manus tradentis me*,&c. vbi loquitur inter cœnandum: idem docet Clemens Romanus *lib.5. Constitut Apostolicarum, cap.13.* probabilem putat Rupertus;citatur etiam Theophylactus: eam defendit ex modernis Turrianus explanatione defensoria in prædictum locum Clementis.

Clem. Rom. Rupertus. Theophil. Turrianus.

176 *Affirmatiua communis.* Author ser. de Cœn. Dom. Origenes. Cyrillus Ierosolym. Chrysost. Hieron. Augustinus. Leo Papa. Theodoret. Iustinianus Imperat. Beda.

Altera sententia est communis Patrum, & Theologorum, ac proinde tenenda. Author sermonis de Cœna Domini apud Cyprianum. Origenes tractatu 35.in Matthæum super illud, *Qui intingit mecum manum in paropside*,&c.Cyrillus Ierosolymitanus *Catechesi* 13. Chrysost. *hom.*82. *in Matthæum.*Hieronymus *in illud Marci* 14.*& biberunt ex eo omnes*, &c. Augustinus *in Psalmum* 54. *Qui simul mecum dulces capiebat cibos,epist.*163.*lib.*1. *De adulterinis coniugiis*, *cap.*27. & aliàs sæpè. Leo Magnus *serm.3.de passione.* & *serm.*7. Theodoretus *in 1.ad Corinth.*11. *Hoc facite in meam commemorationem.* Iustinianus Imperator *in confessione fidei*, quæ habetur *in tomo Concil.*post Concilium Toletanum II. Beda in Ioannis 13.*Domine quis est*,&c.

Probatur ex Lucæ 22. postquam dicitur: *Hic est calix nouum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effundetur.* continuò subiungit: *Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa*: particula hæc aduersatiua *veruntamen* est connexio sermonis, & continuatio sententiæ ad priorem: vnde colligitur non per anticipationem hæc dicta esse, quasi priùs consecratio poneretur, quamuis in re posteriùs contigerit.Marci etiam 14. dicitur *omnes*,ex eo supple calice bibisse:ergo & Iudas.

177 *An buccella fuerit Sacramentum.* Augustin.

Sed quid de illa buccella, quam Christus Iudæ tradidit in Cœna, an fuerit Sacramentum? Augustinus *lib.5.de Baptismo*,videtur id asserere *cap.8.& tract.26.in Ioannem* super illud: *Patres vestri manducauerunt manna*,&c.Sed contrarium expressè docet tractatu 62.in Ioannem: *Non autem,vt quidam putant negligenter legentes, tunc Iudas corpus Christi accepit: intelligendum est enim, quòd iam omnibus eis distribuerat Dominus Sacramentum corporis & sanguinis sui vbi & ipse Iudas erat, sicut S.Lucas euidentissimè narrat: & deinde ad hoc ventum est, vbi secundùm narrationem Ioannis apertissimè Dominus per buccellam tinctam, atque porrectam suum exprimit traditorem.*Idem docet Iulius I. *in epistola ad Episcopos per Ægyptum*, & refertur can. *Cùm omne, de consecrat. dist.*2.& Concilium Bracharense III. Petrus Damianus *epistola* 64. & alij:quidquid sit de hac buccella,an ante communionem,an post,vt vult Augustinus,fuerit data,quem sequor.

Iulius Papa. Concil. Brachar.

178 *Christus communicauit.* Hieron. Chrysost. Hesych.

Sed quid, an ipse Christus sumpserit Sacramentum. Respondetur affirmatiuè ad instructionem, & exemplum eorum: ita Hieronymus *epist.*150.*ad Hedibiam.* Chrysostomus *hom.*83.*in Matthæum.* Hesychius *in cap.*8. *Lucæ.* Ratio est, quia consecrando sacrificauit; sacrificans autem debet particeps esse sacrificij, *ex cap.6.& 7. Leuitici.* Et hæc de hoc mysterio cum Doctore. Ad gloriam Dei,& Virginis,Sancti Patris Francisci, Antonij, Isidori, & omnium Sanctorum.

EXPLICIT PRIMA PARS COMMENTI.

INDEX

INDEX

Rerum notabilium, quæ in hoc octauo Tomo Doctoris ſubtilis continentur.

Prior numerus ad paginam, poſterior ad marginales notas Arithmeticas remittit.

B E

B O

B V

C A

Christi

Consilium

C R

C V

C Y

D A

D E

Index rerum.

D V

E C

E D

E F

Effectus

E L

E M

E N

E P

E R

E S

E T

E V

Formâ

Legem

Index rerum.

Mate

in Nomine

Præsen

in Rela

S A

Sacri

F I N I S.

E R R A T A.

Fol. 30. col. 2. lin. 8. *quæ* leg. *qua.*
Ibid. lin. 33. leg. *singularis.*
65. col. 2. n. 19. lin. 16. leg. *aspersus.*
262. col. 2. lin. 5. leg. *iustificato.*
294. col. 1. n. 2. lin. 3. leg. *practicum.*
310. n. 3. lin. 5. *est* leg. *&.*

Fol. 379. n. 16. hæc verba *in figura crucis*, transponenda sunt in lin. 9. *eiusdem* numeri, proximè ante illa, *Hac est secunda.*
476. n. 34. lin. 8. leg. *peccati.*
600. n. 19. lin. 7. leg. *affectum.*
696. n. 34. lin. 11. pro *I.* leg. *primùm.*